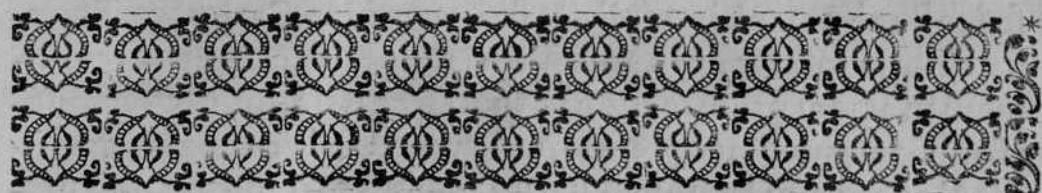

Prover

983

3.171

SERENISSIMIS REGIBVS, AC

PRINCIPIBVS ROMANÆ,

& Catholicæ Ecclesiæ Filijs, ac

Defensoribus.

*Franciscus Soarius è Societate IESV temporariam,
& æternam felicitatem.*

VPER edito libro Serenissimus Iacobus magnæ Britannix Rex ad Religionis suæ communionem quasi amico classico Catholicos Reges, ac Principes euocauit. Vt quos ad defensionem Romanæ Ecclesiæ, quam sanguine suo acquisiuit Rex Regum, & Dominus Dominantiũ Christus, suprema armauit potestate, hos ad illius offensionem communicato consilio incitaret. Irrito tamen conatũ Serenissimus Rex stylum exercuit. Nec enim portæ inferi aduersus eam præualebunt, aut quos in Romana petra fundatos lapis angularis Christus firmissimo veræ pietatis vinculo innectit, frigida Aquilonis procella dimouere poterit. Utinam maiorum suorum inuictissimorum Regum vestigia sequutus vobiscum potiùs ad Catholicæ Ecclesiæ maiestatem exornandam conspiraret; vt quibus potestate, & imperio par est, veræ pietatis studio inferior non esset: & inter illos Reges numerari potiùs vellet, quos illius nutritios diuina constituit auctoritas, quàm inter illos, quos aduersus Dominum, & aduersus Christum eius impietatis furor inflammauit.

Cum ergo dum librum edidit suæ indicem religionis, nec Regali, qua fulget, maiestate, nec armorum strepitu, ac potentia (cui sacerdos Christi, & religiosus homo obsistere nequit)

sed solius humani ingenij, & styli acumine Catholicæ Ecclesiæ bellum inferat; proprium mei muneris, & instituti existimaui in aciem prodire, non vt tanti Regis nomini, & splendori officiam, quod nec possum, nec cupio: sed vt nebulæ, à fœtidis Nouatorum lacunis exhalatæ, quibus catholicam obscurare nititur veritatem, veræ sapientiæ radijs dissolutæ in aerem, & fumos euanescant: quod vt perficerem, eam à Deo patre luminum obnixè precatus sum lucem, eam sinceræ veritatis cognitionem, quam à Christo Domino per Apostolos traditam, & Sanctorum Patrum vigilijs expositam cōsectari ille debet, qui rectam viuendi, credendiq; viam tenere cupit. Aspiret inceptis illud numen, in cuius manu sunt corda Regum. Vosq; Catholici Orbis Reges, ac Principes, qui serenissimū Iacobū, quales vos estis, talem germano affectu exoptatis, qualecunq; opus hoc nostrum in vestrum recipite patrociniū vestra auctoritate defendendum: vestrum enim illud, scitumq; est; *Nostra facimus, quibus nostram impertimus auctoritatem*; vestrum igitur opus sit, vt Regia vestri patrocinijs auctoritate defensum, ac ornatum fulgore, & securum in publicum prodeat, & illustre orbi appareat, & Regijs oculis indignum non existimetur. Neque enim aliter, nisi vestro sub nomine libro serenissimi Regis noster hic, quo Dei causam tuemur, opponi potest. Hæc enim vna me impulit cogitatio, vt vobis laborem hunc nostrū officiosa animi submissione dicarem, qui maiorum vestrorum imperij, & pietatis hæredes Catholicæ Ecclesiæ tutelam religiosè suscepistis, constanterq; curatis. Alijs pro antidoto inferuire potest noster hic labor; vobis antidoto (quæ est summa Dei pietas) opus non est contra Nouatorum furorem, quorum venena ab stygijs hausta riuulis vobis nocere non possunt, qui veræ, & catholicæ fidei vnitatem Christo Domino, eiusque in terris Vicario Romano, ac Summo Pontifici, ceu capiti suo pulcherrima corporis membra, subditi, & innexi in virtute Dei custodimini. In quo dum suprema vestra potestas stabilitur, ad maiorem imperij gloriam increseat, & ad æternam proficiat felicitatem. Conimbricæ decimo tertio die Iunij Anni 1613.

CENSURA ILLVSTRISSIMI D. D.
Alfonsi à Castello Branco Episcopi Conimbricensis,
Comitis Arganilensis, Domini Coia, &c. à
Consilij, Catholicæ Maiestati.

EX commissione Illustrissimi Episcopi D. Petri de Castilho Lusitaniæ Proregis, & Supremi in rebus fidei Inquisitoris, accuratissime legi, & censorio euolui studio Defensionem Fidei Catholicæ aduersus Anglicanæ Sectæ errores, cum responsione ad Apologiam, & Epistolam ad Principes Christianos, Serenissimi Iacobi Angliæ Regis: ab insigni Doctore Francisco Soario è Societate I E S V in lucem editam. In qua non solum Sacræ paginæ authoritati omnia religiose consonant, Apostolicis traditionibus piè correspondent, Oecumenicis Concilijs, Summorum Pontificum decretis erudite consentiunt; verum tanti Autoris latissime elucet Sapientia, & Sanctorum Patrum fontibus plusquam humano studio hausta. Quorum integra fidè testimonia ita crebro, & apposite inducit, vt illius ore locutos ad Defensionem hanc roborandam conspirasse omnes affirmare audeam, magnaue propterea Catholicæ Ecclesiæ vtilitate, magno Christianæ doctrinæ emolumento in lucem proditura. Cuius lectione multa à Patribus præclare dicta, quæ dudum legeram, in memoriam reuocauit: multa etiam magna cum voluptate denuo didici. Vtinamque obtusa perfidiæ tenebris Hæreticorum acies tantum iubar perferre posset. Facile enim instabilem suarum opinionum vanitatem irrideret, quarum fundamenta huius operis lectione omnino euersa clarissime cernerent. Quod si Episcopo, qui in theologica adoleuit Schola, & inter Sanctorum Patrum libros consenuit, Serenissimi Angliæ Regis maiestatem alloqui præsentem liceret, quod olim Augustissima, & Sanctissima Maria eius mater voce, & sanguine testata est, verissimè prædicarem. Irenæo, Dionysio, Augustino, Hieronymo, & reliquis Catholicæ Ecclesiæ Doctoribus, quorum iudicium in hoc libro expressum offerimus, vitæ Sanctitatem nemo ignorat, potius credendum esse; quam Lutheri, & Caluini, quorum scelera, etiam illorum discipuli, si legant, non possunt non erubescere, & damnare; quorum inscitiam inconstans, sibi que aduersa doctrina, & à vera religione aliena satis demonstrat. D. Francisco Soario humanarum rerum religioso contemptori, & vnius pietatis, ac religionis fortissimo defensori; quem ego propter eximiam sapientiam tot monumentis approbatam communem huius ætatis Magistrum, & Augustinū alterum existimo, potius cedendum admonerem, quam Angliæ Nouatoribus, qui ne errasse fateantur, obstinata inconstantia erroribus adhærent, & cupiditatum suarum abducti illecebris circa Fidem naufragauerunt, vt Paulus ait. Illud tamen prædico, illud moneo, quod olim Augustinus in simili causa. Non vincant Patres Catholicæ Ecclesiæ Doctores, nec Lutherus, & Caluinus impij veræ fidei desertores; Non vincat Soarius Patrum religiosus discipulus, nec Nouatores Lutheri, & Caluini infelices vmbra, sed vna vincat Veritas sincera huius libri cōmentatione illustrata. Quem ego typis, & omnium oculis, ad communem Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem, ita dignum censeo, vt etiam ætati nostræ de tanto Magistro, Societati I E S V de tali alumno meritò gratuler. Conimbricæ. 12. Iunij, Anni 1613.

Episcopus Conimbricensis.

CENSURA ILLVSTRISSIMI
D. D. Ferdinandi Martinez Mascaregnij Episcopi
Algarbiensis, à consilijs Catho-
licæ Maiestati.

NON tantū literis, quas hac de re ad me misit Illustrissimus D. Petrus de Castilho Episcopus, & generalis in tota Lusitania Inquisitor, sed ipsa delectatione trahente P. Francisci Soarij celeberrimi Doctoris à me prælecta est accuratè, & censorio vngue examinata Defensio, qua Fidem Catholicam mira dexteritate propugnat, oppugnatque Anglicanæ Sectæ errores: ac Serenissimi Iacobi Regis Angliæ ad apologiam quandam, epistolamque respondet. Quæ in Defensione nihil palnè offendi, quod Fidem orthodoxam offendat; quæ verò defendat, inueni multa. Hoc enim opus mihi videtur velut alter fatalis clypeus, quem Dux Hebræorum ex imperio Dei quondam contra urbem Hai feliciter eleuauit. Ita namque fiet, vt hac Defensione per manus tanti Ducis ex Societate IESV quasi Iosue clypeo, in altum sublata armata errorum copia, quas non Regis animus suo pte ingenio ad pietatem pronus (vt pote à sanctissima matre ac Martyre olim educatus) sed quas furia Nouatorum nuper in Anglia ad Principes Christianos classicum canens compulerat, penitus deleantur. Imo vero ipse Serenissimus Angliæ Rex (qua pollet ingenij acie, atque exaggerati animi celsitudine) omnia, quæ in hac defensione continentur, suis rationum ponderibus expendens, & ad iudicij trutinam librans, prospectaq; in primis illa animi submissione ac modestia, quam semper (vt par est) adhibet doctissimus Pater Soarius cum Regia Maiestate disputans, spes est fore, vt adspirante numinis aura, ad saniora Matris Ecclesiæ consilia animum vere Regium appellat: imitatus nempe Clodouæum illum primum Francorum Regem Christianissimum, qui proximè moriturus, ipsum Romanū Pontificem, quod sciret vnicum esse totius Ecclesiæ visibile caput. Corona regia redimuit: quo facto oppignorauit Regnum Gallorum in Ecclesiæ Romanæ præsidium, pariterque, & obsequium. Corona enim illa ad Sancti Petri Confessionem Regnum nominata fuit. Quo pietatis exempto, stabili fundamento, nempe in petra ac Petri successore regnum suum egregiè firmavit Clodouens; cuius Rex Angliæ si imitetur factum, imitabitur exitus felicissimos. Sed ad libri censuram redeo.

Cum magna Reip. Christianæ vtilitate quasi ex feraci, sæcundoque solo complura edidit religiosissimus iuxta, ac grauissimus Auctor sui ingenij monumeta, quæ orbis suspicit, miratur, amat. Sed in hac defensione vere palmaria elucent verba electa, grandes sententiæ, rationum momenta plena energię, ac vigoris. Liber itaque totus, neruns, sanguis, spiritus est. Concurrunt in eo cum eruditione, iudicium admirabile; cum diligentia, facilitas in scribendo; cum doctrinæ copia, rerum ordo. Opponit memoriæ studium indefessum; Scholasticæ Theologiæ, iuris vtriusque peritiæ; geminæ iuxta antiquos patres Sacræ Scripturæ explicationi, libera, & subrancida Ministrorum interpretamenta; sublimiori denique de Deo scientiæ, distinctam temporum seriem, illiusque regni multiplicem Chronologiæ notitiā. Quæ libri Censura in panegyricam molem exurgeret, nisi obstaret satis nota grauissimi Patris modestia, qua solet elogia putare iacula, encomia vulnera, hostes credere laudatores. Est igitur quod gratulemur Societati IESV, quasi optimæ parenti, quod licet ex illius sanctissimo instituto tanquam ex equo Troiano plures iam religione, literis, ac morū probitate principes viri prodierint, vnū tamen habet hac tempestate eminentissimū Doctore Patrem Soarium, qui ad subitos errorum tumultus sedandos à prælo ad prælium tanquam bellator egregius accurrat alacriter vltra sortem viresque senectæ. Quare censeo præsens opus à me recognitū, & probatum dignissimum esse, quod publicam lucem aspiciat, densissimis errorum tenebris lucem ipsum allaturum. Farone die sexta Mensis Decembris, Anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo.

D. Ferdinandus Miz Mascaregnius.
Episcopus Algarbiensis.

CENSURA ILLVSTRISSIMI
D.D. Martini Alphonfi à Mello Episcopi Lamecensis
à Consilijs Catholicae Maiestati.

PERLEGI ex commissione Illustrissimi Domini Inquisitoris Generalis Defensionem Fidei Catholicae aduersus Anglicanae sectae errores cum responsione ad apologiam pro iuramento fidelitatis, & Epistolam ad Principes Christianos Serenissimi Iacobi Angliae Regis. Opus editum à Sapientissimo Doctore Francisco Soario in Conimbricensi Academia Primario Sacrae Theologiae professore. Ardenti fidei Zelo author clarissimus, & Theologus eminentissimus, valens sapientiae viribus pro Ecclesia Dei in Anglia laborante distrinxit calamus contra fauentes in illo Regno haeresum pestes. Dimicat contra haereticorum errores ex Scripturis diuinis explicatis, & intellectis in genuino sensu authoris sacri instituto, & textui congruente. Afferat ad confirmandas fidei veritates sacrorum generalium Conciliorum, & Summorum Pontificum sanctiones, quarum infallibili authoritati non obsequentes semper habiti sunt à Christi fidelibus Ecclesiae perduelles. Vtitur aptissimis, & ad rem maxime facientibus, ac selectissimis testimonijs Sanctissimorum Patrum, quorum pietatem, & sapientiam semper Ecclesia Dei suspexit, & venerata est. Firmissimarum rationum momenti ita cuncta examinat, ut nihil in silentio relinquat indiscussum: sed per arduas, & difficiles quaestiones dilucide pertractat, & omnibus vndeque orientibus difficultatibus occurrat, ut veritas innotescat. Firmis & inconcussis argumentis potestatem Summi Pontificis supernaturalem tuetur, & ostendit per summam iniustitiam Regem in erroribus versantem spiritualem potestatem sibi arrogare, & per manifestam haeresim ab haereticis Anglicanae Sectae illi attribui. Acute, & sapienter detegit errores contra fidem delitescentes in iuramento, quod Rex Angliae à subditis exigit, infidelitatem aduersus Christum, eiusque Ecclesiam; iniustitiam erga subditos eo iuramento contineri demonstrat; ita ut in iuramento praestando cogantur subditi simul fidem Catholicam abnegare; Agit hac in re acriter; sed vere, & modeste; Opus sane doctissimum, singulari pietate, & eruditione plenum, & quod nec ab eo, qui dicendi stylo valeret, posset paribus laudibus, & encomijs exornari. Authoritatibus, & vi rationum ita sunt Anglicanae Sectae errores conuicti, ut nullum sit aduersarijs effugium, nullus respondendi locus, nisi forte responsio dicatur inanium verborum contentio, & conuiciorum iactatio; apud dementes, & furentes homines consueta. Faxit Deus, ut inspecta hac efficacissima, & sapientissima defensione fidei (quae ab initio nascentis Ecclesiae ab Apostolis edocta sancita miraculis, & suffulta martyrijs, eadem in Catholica, & Romana Ecclesia perseverat) Serenissimus Iacobus Angliae Rex veritati catholicae sibi sufficientissime propositae attendens, ut dignum est Regio ingenio, ipse, & subditi Protestantes ad Ecclesiam Catholicam Christi sponfam aggregentur. Ego opus hoc Sapientissimi Doctoris Francisci Soarii dignissimum iudico, ut typis mandetur, & in lucem eat ad fidei nostrae Victoriam de haeresibus insignem, & ad totius Orbis Christiani publicam, & communem utilitatem. Datum Lameci, vigesimo quarto die Nouembris, 1612.

Martinus Episcopus Lamecensis.

¶ FACULTAS PROVINCIALIS.

EGO Ioannes Aluarus Societatis IESV in Lusitana Provincia Visitator, simul ac Prouincialis è facultate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Generali Claudio Aquaiua, facultatem concedo, vt hoc opus de Schismate Anglicano, à Patre Frâcisco Soario Societatis nostræ, Sacręq; Theologiæ Doctore, & in Conimbricensio Academia Primario Professore compositum, & eiusdem Societatis grauium Doctorumq; hominum iudicio approbatum typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Conimbricæ. 5. Aprilis anni Domini 1612.

Ioannes Aluarus.

¶ *Facultas supremi Senatus S. Inquisitionis.*

VISTAS as Informações podesse imprimir este Libro contra as heresias de Inglaterra: & depois de impresso torne a este Conselho para se conferir, & dar licença para correr, & sem ella não correrá. Em Lisboa. 7. de Janeiro de 1613.

O Bispo Deluas.

O Bispo de Nicomedia.

Bartholameu da Fonseca.

¶ Licença da Mesa do Paço.

PODESSE imprimir este Libro de Anglicano Schismate, composto pello Padre Francisco Soarez Lente de Prima da Vniuersidade de Coimbra, visto a licença, que tem de seu Superior, & da Mesa do Sancto Officio. E depois de impresso tornará para se taixar. Em Lisboa a 5. de Feueireiro de 1613.

D. Barbosa.

Luis Machado.

¶ *Facultas Illustrissimi D.D. Alphonsi de Castelbranco Episcopi Conimbricensis, &c.*

DAMOS licença ao Padre Francisco Soarez da Companhia de IESV para poder imprimir o Tomo contra a secta Anglicana, que será de proueito vniuersal. Coimbra a 14. de Iunio de 1613.

O Bispo Conde.

CENSURA ACADEMIÆ

Complutensis.

DE Anglicano schismate tractatum, Defensionemque Fidei Catholicæ aduersus Anglicanæ Sectæ errores cum respõsione ad Serenissimi Iacobi Regis Angliæ librum, vna cum Epistola eius nuncupatoria ad Reges, & Principes Christianos, à grauissimo Doctore Francisco Soario è Societate I E S V, & in Conimbricensi Academia Primario Theologiæ Professore in lucem editam, & Complutensis Academiae iudicio, à supremo Senatu commissam, & nostræ curæ, & fidei ab eadem vniuersitate demandatam quanta potuimus diligentia, & sedulitate euoluimus: in quo opere nihil veritate Catholicæ fidei alienum, nihil deuium, nihil dissonum deprehenditur. Verum tam felici Marte aduersus prædictum schisma Anglicanum, & contra nostri temporis Nouatores pugnavit Auðtor, vt gloriosum ab illis omnibus triumphum reportauerit: nihil namque est in hoc opere, quod probari, laudarique non debeat. Elucet enim in eo viuidum, & vegetum Authoris ingenium in extricandis Hæreticorum technis, in euoluendis sacræ paginæ, Sacrorum Conciliorum, Sanctorum Patrum testimonijs, & totius antiquitatis monimentis opera, & industria, & in contorquendis argumentorum telis mira dexteritas. Denique nihil est in toto hoc opere à nostro omnium sensu discordans, cum de hac re sit omnium nostrum eadem vox, idem animus, eademque sententia. Quamobrem si per quem stat hoc opus quàm cito: typis mandari iusserit, non authoris, sed totius Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ causam rectè gessisse arbitretur, nam veræ fidei sectatoribus maximum solatium erit, parietque confusionem his, qui ab illa defecerunt, Datis Compluti duodecimo Maij anni Domini millesimi sexcentissimi decimi tertij.

D.D. Prosper Spino-
la Doria Rector.

D. Andreas Perez.

D.D. Ioannes de Pe-
reda, & Gudiel.

D. Henricus à Villegas.

D. Ludouicus Montefinos.

D. Melchior Fernandez

à Bolibar.

Magister Fr. Laurentius.

Gutierre.

PRIVILEGIUM REGIS.

POR Quanto por parte de vos Francisco Suarez Religioso de la Compañia de IESVS nos fue hecha relacion que en el nuestro reyno de Portugal con licencia auiaades impresso vn Libro intitulado *Defensio fidei Catholicae, & Apostolicae, &c.* el qual sera muy vtil, y prouechofo a la republica Christiana, y para que lo que asi estaua impresso se pudiesse traer a estos nuestros reynos de Castilla, y vender en ellos, nos fue pedido, y supplicado os mandafemos dar licencia para que pudiesedes meter en estos nuestros reynos el dicho libro, y venderle en ellos, y priuilegio por veinte años, o como la nuestra merced fuese, lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hicieron las diligencias, que la pragmática por nos vltimamente fecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado, que deuamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tubimos lo por bien. Por la qual damos licencia, y facultad, para que el dicho libro, que de fuso se haze mencion, se pueda meter en estos nuestros Reynos, aunque se aya impresso en el de Portugal, y asi metido por tiempo de diez años primeros seguitos, que corran, y se cuenten del dia de la fecha desta nuestra cedula, vos, o la persona, que vuestro poder vbiere, y no otro alguno le pueda imprimir, y vender por el original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado, y firmado al fin del de Hieronymo Nuñez de Leon nuestro Secretario de Camara de los que en el residen, con que antes que se venda, lo traygais ante ellos juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, o traygais fe en publica forma, en como por Corrector por nos nombrado se vio, y corrigio la dicha impresion por su original, y en el se ponga la censura del, y esta nuestro cedula, y mandamos al Impresor que asi imprimere el dicho libro no imprima el principio del primer pliego, ni entregue mas de vn solo libro cō el original al Autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni otra alguna para efeto de la dicha corrección, y tassa, hasta que primero el dicho libro esté corregido, y tassado por los del nuestro Consejo, y estando asi, y no de otra manera se pueda imprimir el dicho libro, principio, y primero pliego en el qual seguidamente se pōga esta nuestra cedula, y priuilegio, y la aprouacion, tassa, y erratas, fopena de caer, y encurrir en las penas cōtenidas en la pragmática, y leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, ni vender so pena que el que lo imprimiere aya perdido, y pierda todos y quales quier libros, moldes, y aparejos que el tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis, la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciar, y la outra tercia parte para el denunciador: y mandamos a los del nuestro Consejo Presidente, y Oydores de las nuestras audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa y Corte, y Chancellarias, y a todos los Corregidores, Asistentes, Gouernadores, Alcaldes, maiores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las Ciudades, Villas, y Lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, que vos guarden, y cūplan esta nuestra cedula, y merced que vos hazemos: y cōtra su tenor, y forma no vayan, ni passen en manera alguna. Fecha en S. Lourenço a nueue dias del mes de Iunio de 1613. Y O É L R E Y.

¶ Por mandado del Rey nuestro señor.

Iorge de Tobar.

¶ T A S S A.

YO Geronimo Nuñez de Leon Secretario de Camara del Rey nuestro señor de los que en su Consejo residen doy fe que hauiendose por los señores del dado licencia para que se puedan meter en estos Reynos los libros compuestos por el Padre Francisco Suarez Religioso de la Compañia de IESVS, intitulos *Defensio fidei, &c.* y para poder los vender liuremente, y priuilegio por diez años. Tassaron cada pliego del dicho Libro a maravedis, y a este precio manlaron se vendiese, y no a mas, y que esta Tassa se ponga al principio de cada libro, y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y de pedimiento de la parte del dicho Francisco Suarez doy esta fe. En Madrid a veinte y quatro dias del mes de Iunio de mil y seiscientos y treze años.

Geronimo Nuñez de Leon

INDEX LIBRORVM,

ET CAPITVM

Huius operis.

LIBER PRIMVS.

Quantum Anglicana Secta à Fide Catholica dissideat.

- C**ap. 1. De Fidei Catholicæ progressu, & statu Anglicanæ gentis à prima eius conuersione vsque ad præsentia tempora.
- Cap. 2. Sectam Anglicanam à fide vera discessisse.
- Cap. 3. Ecclesiam Christi non posse veram fidem amittere ostenditur, & ratio facta roboratur.
- Cap. 4. Non posse Catholicam Ecclesiam etiam per ignorantiam in rebus fidei errare.
- Cap. 5. Romanam Ecclesiam eandem fidei stabilitatem habere, quàm Catholica, ostenditur, & aduersariorum euasioni occurritur.
- Cap. 6. Stabilitas fidei, & Ecclesiæ Romanæ traditione ostenditur.
- Cap. 7. Excluditur tertia euasio hæreticorum, quam per distinctionem Ecclesiæ visibilis, & inuisibilis confingunt.
- Cap. 8. Occurritur aduersariorum obiectionibus, & quo sensu Ecclesia visibilis sit exponitur.
- Cap. 9. Regem Angliæ, cum nec Scripturam integram, nec verbum Dei non Scriptum admittat, fidei verè Christianæ defensorem non esse ostenditur.
- Cap. 10. Ex fundamento, & ratione credendi Regis Angliæ ipsum non esse fidei verè Christianæ defensorem ostenditur.
- Cap. 11. Veræ fidei Christianæ fundamentum non esse in priuato spiritu ponendum.
- Cap. 12. Ex nomine, (Catholicæ) Anglicanam Sectam fidem Catholicam non esse ostenditur.
- Cap. 13. Obiectionibus contra doctrinam superioris capitis occurritur.
- Cap. 14. Ex ratione catholici nominis discursus capitis præcedentis confirmatur.
- Cap. 15. Catholicam dici Ecclesiam, quia per totum Orbem diffusa est, ostenditur, & hæreticis occurritur.
- Cap. 16. Quomodo verum sit, Ecclesiam Catholicam esse per totum Orbem diffusam.
- Cap. 17. In Anglicano schismate fidem Apostolicam non esse.
- Cap. 18. Obiectioni contra doctrinam superioris capitis occurritur.
- Cap. 19. Sectam Anglicanam nullius antiqui Martyris sanguine decoratam, sed potius damnatam esse ostenditur.
- Cap. 20. Veros nostrorum temporum Martyres non Anglicanam sectam, sed Romanam fidem illustrasse.
- Cap. 21. Anglicanam Sectam vel propter solam schismatis turpitudinem detestabilem esse.
- Cap. 22. Anglicanum schisma in manifestam hæresim, & apostaticam doctrinam transisse.
- Cap. 23. Anglicanum schisma pertinaciter sectantes, neque ab hæresi, neque ab hæreticorum nota excusari posse.
- Cap. 24. Rationes, quibus Rex hæretici maculam fugere studet, refellitur.
- Cap. 25. Immerito Anglicanam sectam fidem suam, & Ecclesiæ auctoritatem ad quingentesimum Christi annum limitare.

¶ Summa, & conclusio totius libri cum apostrophe ad Angliæ Regem.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE PECVLIARIBVS

Erroribus in materia fidei Catholicæ,
quos Rex Angliæ proficitur.

- C**ap. 1. De præsentia corporis, & sanguinis Christi in Sacrosancto Eucharistia Sacramento.
Cap. 2. Substantiam panis, & vini sub speciebus consecratis non remanere.
Cap. 3. De Transsubstantiationis veritate.
Cap. 4. Eucharistiam latræ adoratione conuenienter adorari, & in hunc finem eleuari, & circumgestari.
Cap. 5. De Laicorum sub vna tantum specie communione.
Cap. 6. De Misis priuatis.
Cap. 7. De Erroribus, qui circa cultum, & inuocationem Beatæ Virginis in Regis Præfatione notantur.
Cap. 8. De Ijs, quæ circa cultum Sanctorum in Regis præfatione notantur.
Cap. 9. De Sanctorum inuocatione.
Cap. 10. De Sanctorum reliquiarum custodia, & veneratione.
Cap. 11. De Vera imaginum Sanctorum veneratione, seu adoratione.
Cap. 12. Obiectionibus Regis contra imaginum venerationem satisfit.
Cap. 13. De Imaginibus Dei, vt Deus est.
Cap. 14. De Crucis Christi adoratione.
Cap. 15. De Errore circa purgatorium.
Cap. 16. De Erroribus circa Ecclesiæ ritus, & benedictiones.

¶ Summa, & totius libri conclusio cum apostrophe ad Angliæ Regem.

LIBER

LIBERTERTIVS.

De Summi Pontificis supra temporales Reges excellencia, & potestate.

- Cap. 1. Vtrum principatus politicus legitimus, & à Deo sit.
- Cap. 2. Vtrum principatus politicus immediatè à Deo sit, seu ex diuina institutione.
- Cap. 3. Fundamentis, & obiectionibus Regis Anglię contra doctrinam superioris capitis satisfit.
- Cap. 4. Vtrum inter Christianos sit legitima potestas ciuilis, cui Christiani parere teneantur.
- Cap. 5. Vtrum Reges Christiani in ciuilibus, seu temporalibus supremam potestatem habeant, & quo iure.
- Cap. 6. Vtrum sit in Ecclesia Christi spiritualis potestas iurisdictionis externę, & quasi politicę à temporali distincta.
- Cap. 7. Potestatem regendi Ecclesiam in Spiritualibus, seu Ecclesiasticis rebus, in temporalibus Regibus, seu Principibus non existere autoritate probatur.
- Cap. 8. Eadem veritas rationibus confirmatur.
- Cap. 9. Soluuntur aliquę obiectiones contra veritatem in superioribus capitibus probatam.
- Cap. 10. Vtrū Christus Dominus supremam Ecclesię spirituales potestatem Petro contulerit.
- Cap. 11. Obiectionibus contra doctrinam superioris capitis satisfit.
- Cap. 12. An Primatus Petri perpetuò, & per successionem in Ecclesia perseueret.
- Cap. 13. Romanum Episcopum verum Petri successorem esse: & in eo Petri potestatem perseuerare, ex diuina Scriptura credendum esse, ostenditur.
- Cap. 14. Romanū Pontificem successorem esse Petri testimonijs Sanctorum Patrum ostenditur.
- Cap. 15. Pontificem Romanum in dignitate, & potestate, ac Primatu Ecclesię, successorem esse Petri, eorumdem Pontificum autoritate comprobatur.
- Cap. 16. Occurritur Protestantibus argumentum ex Pontificum traditione sumptū eludentibus, & autoritate Conciliorum confirmatur.
- Cap. 17. Eadem traditio Patrum autoritate confirmatur.
- Cap. 18. Duabus obiectionibus contra Primatum Pontificis ex Scriptura, & Concilijs desumptis, satisfit.
- Cap. 19. Explicantur quedam loca Gregorij, quę Rex obijcit, & veri tituli Romani Episcopi defenduntur.
- Cap. 20. Alijs obiectionibus ex factis Imperatorum, & coniecturis desumptis satisfit.
- Cap. 21. Vtrum personę Principum, seu Regum temporalium spirituali potestati Summi Pontificis subiectę sint.
- Cap. 22. Reges Christianos non solum quoad personas, sed etiam quoad Regiam potestatem, id est, non solum vt homines, sed etiam vt Reges Christianos potestati Pontificis subijci.
- Cap. 23. Pontificem Summum potestate coerciua in Reges vti posse vsque ad depositionem à regno, si causa subsistat.
- Cap. 24. Obiectionibus contra doctrinam superiorum capitum ex Scriptura petitis occurritur.
- Cap. 25. Alteri obiectioni ex factis Regum, quę in veteri testamento narrantur, sumptę satisfit.
- Cap. 26. Argumento sumpto ex comparatione Regis, & Pontificis satisfit.
- Cap. 27. Alijs obiectionibus ex Concilijs sumptis satisfit.
- Cap. 28. Patrum testimonijs, quę Rex obijcit, satisfit.
- Cap. 29. Obiectionibus ex rei nouitate, & factis Imperatorū, Regūq; desumptis satisfit.
- Cap. 30. Obiectionibus ex nonnullis rationibus desumptis satisfit.

¶ Summa præcedentis libri cum apostrophe ad Regem Anglię.

LIBER

*De Immunitate Ecclesiastica, seu exemptione Clericorum
à iurisdictione temporalium Principum.*

- Cap. 1. Quid nominibus Ecclesiasticæ immunitatis, libertatis, ac exēptionis significetur.
- Cap. 2. Vtr. Clerici in spiritualibus, & Ecclesiasticis causis à potestate Principum secularium iure diuino exempti sint.
- Cap. 3. Vtr. personæ Ecclesiasticæ à iurisdictione Principum etiam in rebus, & causis temporalibus eximi potuerint, & exemptæ sint.
- Cap. 4. Vtr. Summus Pontifex omni iure diuino, & humano ab omni iurisdictione secularium Principum exemptus sit.
- Cap. 5. Expēditur locus Matth. *Da eis pro me, & te*, pro Summi Pontificis exemptione.
- Cap. 6. Obiectionibus contra resolutionem superiorum capitum satisfit.
- Cap. 7. Sextæ obiect. satisfit. & tractatur q. an Papa possit se humano iudicio submittere.
- Cap. 8. Vtr. clerici omnes sub Pontifice existentes à iurisdictione temporalium Principum iure diuino exempti sint, & tractantur duæ contrariæ opiniones.
- Cap. 9. Priuilegium fori clericorum iure diuino, & humano esse fundatum, & quomodo id intelligendum sit.
- Cap. 10. Quomodo singulis clericorum, vel personarum Ecclesiasticarum ordinibus exemptio Ecclesiastica iure diuino conueniat.
- Cap. 11. Vtr. secluso iure diuino immediato, potuisset exemptio clericorum per ius canonicum sine adminiculo iuris ciuilibus introduci.
- Cap. 12. Vtrum priuilegium fori clericorum etiam iure ciuili fundatum sit.
- Cap. 13. Difficultati, quæ ex præcedenti capite oritur, occurritur, & quomodo Ecclesia diuersis temporibus priuilegio fori vsa fuerit, explicatur.
- Cap. 14. Qualis sit clericorum exemptio in causis ciuilibus.
- Cap. 15. Qualis sit exemptio clericorum in causis criminalibus.
- Cap. 16. An priuilegium fori exēptionem à legibus ciuilibus includat, & qualis illa sit.
- Cap. 17. Quale sit Ecclesiarum priuilegium quoad suam, suorumque bonorum exemptionem ab oneribus, & potestate seculari.
- Cap. 18. An exemptio à tributis secularibus conueniat Ecclesijs, earumque bonis, quatenus Christi patrimonium sunt.
- Cap. 19. An exemptio à tributis secularibus conueniat Ecclesiæ, & rebus sacris ob earum specialem sanctitatem, seu consecrationem.
- Cap. 20. Vtr. quælibet bona, cum Ecclesiastica fiunt, eo ipso sint ab omni tributo, & onere ciuili illis inhærente exempta.
- Cap. 21. Aliquibus obiectionibus occurritur, & quàm sit antiqua hæc bonorum Ecclesiasticorum exemptio obiter explicatur.
- Cap. 22. Qualis sit exemptio Ecclesiastica quoad personalia onera clericorum.
- Cap. 23. Vtr. redditus Ecclesiastici clericorum à tributis exempti sint.
- Cap. 24. Vtr. patrimonialia, & in vniuersum bona temporalia clericorum sub communibus legibus secularium tributorum comprehendantur.
- Cap. 25. An clerici teneantur ad onera realia soluēda, quæ rebus immobilibus adhærent.
- Cap. 26. An clerici ad communes ciuium expensas contribuere teneantur.
- Cap. 27. Vtr. omnes clerici tam in sacris, quàm in minoribus ordinibus constituti, & in statu clericali perseuerantes integrè gaudeant Ecclesiastica libertate.
- Cap. 28. An clerici coniugati priuilegio Ecclesiasticæ exemptionis gaudeant.
- Cap. 29. Vtr. aliæ personæ Ecclesiasticæ ordinem nullum habentes exemptione fori integrè gaudeant.
- Cap. 30. An priuilegium immunitatis clericorum ab aliquo homine reuocari possit.
- Cap. 31. Vtr. priuilegium clericorum possit per renuntiationem amitti, vel diminui.
- Cap. 32. Vtrum priuilegium clericorum consuetudine amitti, vel minui possit.
- Cap. 33. Quibus modis possit immunitas Ecclesiastica violari.
- Cap. 34. Quibus modis actiones contra libertatem Ecclesiasticam excusari soleant, & quid de illis iudicandum sit.

¶ Superioris libri Summa.

LIBER QUINTVS.

DE ANTI CHRISTO,

cuius nomen, & personam per calumniam, & iniuriam falsò Protestantes Pontifici attribuunt.

- C** Ap. 1. De Antichristi nomine, eiusque varia significatione.
Cap. 2. Vtrum Antichristus propriè dictus sit homo aliquis singularis, vel sedes aliqua, seu imperium.
Cap. 3. Duabus Protestantium obiectionibus ex Daniele, & Paulo sumptis contra doctrinam superioris capitis satisfit.
Cap. 4. Alteri obiectioni ex cap. 17. Apocalyp. sumptæ contra eandem resolutionem capitis secundi satisfit.
Cap. 5. De tempore persecutionis, & mortis Antichristi.
Cap. 6. Primæ obiectioni Regis Angliæ contra doctrinam superioris capitis satisfit.
Cap. 7. Alteri obiectioni Regis Angliæ ex cap. 18. Apocalypsis desumptæ satisfit.
Cap. 8. Tertiæ obiectioni Regis Angliæ ex varijs noui Testamenti verbis desumptæ satisfit.
Cap. 9. Alteri difficultati occurrendo, tempus regni Antichristi, & initium eius ampliùs declaratur.
Cap. 10. Alijs duobus argumentis satisfit, & obiter nonnullæ Catholicorum opiniones de tempore Antichristi refelluntur.
Cap. 11. Antichristi tempore duos veros homines ad testimonium contra illum ferendum mittendos esse, ex cap. 11. Apocalypsis contra duas falsas Protestantium expositiones ostenditur.
Cap. 12. Eliam, & Enoch esse testes illos, qui contra Antichristum mittendi sunt, ostenditur.
Cap. 13. Ioannem per duos testes, Enoch, & Eliam intellexisse, coniectura, & Patrum auctoritate ostenditur.
Cap. 14. Vtrum ex alijs Scripturæ locis ostendi possit, Eliam, & Enoch futuros esse secundi Christi aduentus præcursores, & testes contra Antichristum.
Cap. 15. Antichristi sedem & loco, & gradu longissimè à Pontificis sede distare.
Cap. 16. Vbi futura sit Antichristi sedes.
Cap. 17. Ex descriptione personæ Antichristi, quam Paulus tradit. 2. ad Thessal. 2. illum Pontificis aduersarium maximum potiùs, quàm Papam esse futurum, euidenter ostenditur.
Cap. 18. Quæ ex visionibus cap. 6. & 9. Apocalypsis Rex inducit, refelluntur.
Cap. 19. Idem ex cap. 13. ostenditur, & omnia, quæ Rex ex illo decerpit, refelluntur.
Cap. 20. Quæ circa 14. 15. & 16. caput Apocalypsis Rex notat, discutiuntur.
Cap. 21. Ex visione capitis 17. & sequentibus Apocalypsis nouum de Antichristo errorem confutari potius, quàm confirmari.
Cap. 22. Ex descriptione Antichristi à Daniele Propheta tradita, fabula de Antichristianismo Romano euidenter refellitur.

¶ Eorum, quæ in hoc libro tractantur Summa, cum Apostrophe ad Regem Angliæ.

LIBER SEXTVS.

DE IVRAMENTO

fidelitatis Regis Anglia.

Cap. 1. Quæ sit præsentis controuersia scopus, & causæ status, & quæ ratio disputandi in ea seruanda sit.

Cap. 2. Vtrum in prima parte formulæ iuramenti aliquid præter obedientiam ciuilem, & contra Ecclesiasticam iurandum proponatur.

Cap. 3. In secunda iuramenti parte aliquid etiam vltra ciuilem obedientiam, & contra Ecclesiasticam iurandum offerri.

Cap. 4. Vtrum in tertia parte iuramenti aliquid vltra ciuilem obedientiam contra doctrinam Catholicam continetur.

Cap. 5. De vltima parte iuramenti, & erroribus in ea contentis.

Cap. 6. Rationes, quibus iuramentum defenditur, expenduntur.

Cap. 7. Summum Pontificem non solum potuisse, sed etiam debuisse Catholicos Anglos à professione dicti iuramenti sua monitione auertere.

Cap. 8. Possintne Angli hoc iuramentum admittentes, aliqua ratione, aut modo à culpa excusari.

Cap. 9. Liceat ne catholicis Anglis templa hæreticorum adire, & cum eis in ritibus communicare sine intentione cultus, vel cooperationis cum illis, solum propter temporales pœnas vitandas.

Cap. 10. An vexatio, quam in Anglia Catholici patiuntur, sit vera religionis Christianæ persecutio.

Cap. 11. An qui propter Romanam Religionem, & obedientiam in Anglia morte multati sunt, inter veros Martyres sint annumerandi.

Cap. 12. Ad ea, quæ contra secundum Breue Pontificium, & contra Cardinalis Bellarmini Epistolam Rex obijcit, responsio.

¶ Operis conclusio, & ad Regem Angliæ peroratio.

DEFENSIO FIDEI CATHOLICÆ

Aduersus Anglicanæ sectæ errores,

CVM RESPONSIONE

*Ad Apologiam pro Iuramento fidelitatis, & Epistolam
ad Principes Christianos Serenissimi IACOBI
Anglia Regis.*

P R O Æ M I V M

ALLEM quidem, vt in causa nō dissimili Am-
brosius præfatus est, *exhortandi ad fidem subire of-
ficiū, quā de fide disceptandi suscipere onus.* Sed quo-
niam vel ipsum naturæ ius petit, omnesque
leges tam diuinæ, quā humanæ postulant,
filium, parentem: sacerdotem, Ecclesiam,
theologum, religionem, religiosum, sacra, ac denique mem-
brum quantunuis vile, suum caput, quoad possit, à quacūq;
iniuria propugnare: ideò nouum hoc scribendi genus non
detrectare compulsus sum. Iacobus enim serenissimus mag-
næ Britannia Rex in Apologia sua, & Præfatione monitoria
ad omnes Christiani orbis Principes his omnibus vim inferre
conatur, dum sectæ suæ, catholicæ, ac primitiua fidei nomē,
nostræ verò religioni defectricis dedecus imponit: sibi que fi-
dei Catholicæ defensoris nomen arrogat, Pontifici autem,
omnium fidelium Pastori summo, & sub Christo capiti su-
premo, tyrannidis, & Antichristianæ apostasię notam inurit:
aliaq; quam plurima nostræ fidei mysteria, & sacramenta in-
sectatur: suaq; impugnatione piorum corda cōmouit. Meq;
post alios doctissimos viros, licet eruditione, ac eloquentia

A valdè

I.
Ambros. in
Præfat. ad li-
br. i. de Fi-
de.

Mens Au-
thoris.

valdè imparem, ad hoc opus aggrediendum induxit, & in palestra mihi insolitam descendere coegit. Neque me Regiæ dignitatis Maiestas terruit, sed potius ab eadem impugnata veritas vehementiùs excitauit, ne fortè tanti nominis splendor infirmiorum oculos perturbaret. Maximè quia Regium in hac causa deposuisse videtur splendorem, dum doctorem potius, quàm Regem agens, vsurpatam sibi supremam in Ecclesiasticis rebus authoritatem defendere nititur. In Ambrosio me legisse memini, *Neque Imperiale esse, libertatem dicendi denegare, neque sacerdotale, quod sentiat, non dicere. Nihil in Regibus tam amabile esse, quàm libertatem etiam in ijs diligere, qui obsequio ipsis subditi sunt, nihil etiam in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat, non liberè pronunciare. Siquidem scriptum est. Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar.* His ergo diuinis, & sacris verbis permotus, licèt proprio ingenio diffusus, causa tamen confusus, & veritati nixus, liberè pro illa loqui non pertimesco. Ea tamen proferre tantummodò conabor, quæ excelsum Regis animum offendere non possint, nisi lux ipsa veritatem ostendens oculos malè affectos offendar. Decreui enim veritatem catholicam dilucidare, ac tueri: non cum regia Maiestate decertare, sed illi potius, quod opto, in vera, & catholica ostendenda fide, inseruire.

Psal. 118.

2.

Affera fere
nissimi Iaco
bi colligun
tur.

Diuino igitur aspirante fauore, veritatem fidei à Christo Domino edoctam, ab Apostolis traditam, & à Sanctis Patribus integrè, illibatèque conseruatam circa aliquot præcipua à serenissimo Iacobo tacta, ostendendam aggrediar. Quò verò apertior dicendis sternatur via, cunctaq; faciliùs percipiatur, Regis in primis scopum, ac propositum, deinde verò respondendi ordinem à nobis seruadum ob oculos proponam. Attentè enim, ac sedulo Regiũ opus considerans, facile perpendi, illuc præcipuè collimare authorem, vt fidelitatis iuramentum, quod sibi à subditis suis exhiberi nouissimè instituit, totis conatibus tueatur. Et ideò tam Pontificia rescripta, quàm Illustrissimi Cardinalis Bellarmini literas ad Archipræsbyterum impugnare conatus est. Postea verò responso de his rebus accepto, lacesitus Rex, Præfationem ad omnes Christiani orbis Principes suæ Apologiæ adiunxit, in qua cōtra Pontificem Summum tanquam contra communem hostem, & iuris, ac potestatis Regiæ vsurpatorem, illos nititur irritare: & ad generalem ab Ecclesia Romana defectionem commo-

commouere: tum spe maioris libertatis, & potestatis excellē-
 tioris illos alliciendo, tum etiam timorem incutiendo, ne dū
 nimia (vt ait) & indulgenti lenitate Pontificiam dignitatem
 in immensum crescere finunt, Regius splendor, vel penitus
 deleatur, vel saltem plus æquo obnubiletur. Et ne bellum hoc
 in Christi Vicarium mouere existimetur, eò progressus est, vt
 Pontificem non Christi defēso-rem, sed ipsum esse Antichri-
 stum persuadere moliatur. Ac denique ne veri Ecclesiæ filij
 insignem admirati nouitatem, eam detestentur, semetipsum
 ipsius Catholicæ fidei defenso-rem nominat, ac proficitur, vt
 hac ratione secta, quam defendit, non hæresis, sed sola cum
 Romano Pontifice discordia esse videatur. Addit denique fi-
 dei suæ explicatam confessionem, qua persuadere nititur, pri-
 mitiua, & antiqua fidei inhærere, solumq; (vt loquitur) no-
 uos, ac nuperos fidei articulos ab Ecclesia Romana inuentos
 abnegare.

3.

Quo ordi-
 ne fiat im-
 pugna-nda.

Vt igitur debito doctrinæ ordine procedamus, qui tum cla-
 ritati, tum etiam vtilitati, quam in hoc opere intendimus, in-
 seruiat, illud in sex libros distinguemus, qui prædictis pun-
 ctis, mutato tantum ordine, respondebunt. In primis enim
 ostendam, schisma illud, quod vel ipse Rex suo in libello non
 inficiatur, nullatenus ab hæresi, & infidelitate fidei verè Ca-
 tholicæ prorsus opposita, excusari posse: ac subinde vsurpatū
 à serenissimo Rege defensoris Catholicæ fidei titulum, non
 * solum esse sine fundamento assumptum, verum etiam esse
 rei, quam proficitur, planè contrarium. A quo titulo initium
 dicendi sumimus, non tantum quia fronti Regij operis præ-
 fixus, statim in admirationem rapit, sed etiam quia nobis an-
 sam exhibiturus est aliqua stabiliendi principia, ex quibus An-
 glicanam sectam veræ Christi fidei fundamenta non habere
 facile concludi possit, & in hoc primum librum insumemus;
 In secundo verò omnes articulos Romanæ fidei, quos Rex
 oppugnat, antiquos, & catholicos esse, oppositosq; sine aper-
 ta hæresi defendi non posse, probabimus. Tertius deinde sub-
 sequetur liber, qui Summi Pontificis ius, atque primatum pro
 nostris viribus tueatur. Non quòd omnia, quæ de illius excel-
 lenti dignitate, ac potestate dici poterant, persequenda cen-
 seam (sic enim in immensum cresceret opus) sed solum vt
 ostendam, Romanum Pontificem temporalium Regum po-
 testatem non vsurpasse, sed supremi tantum sacerdotis dignitatem, à

qua (vt inquit Hieronymus) *Ecclesia salus pendet*, vindicasse: suūq; ius, contra quod portæ inferi nec præualuerunt, neq; vnquā præualebunt, conseruasse. Et quoniam sæpius Rex in illa Præfatione de clericorum exemptione à temporali potestate, & iurisdictione laicorum, maximè conqueritur, & tertiam subditorum partem (vt ait) temporalibus Regibus ademptā esse deplorat, ideò quartum addemus librum, in quo ius immunitatis personarum Ecclesiasticarum demonstramus. In quinto deindè libro non solùm cōiecturas omnes, quæ de Antichristo afferuntur, esse leuissimas, verùm etiam Antichristum Sedis Apostolicæ destructionem maximè moliturum, euincere conabimur. Sicq; illis potius nomen illud conuenire, qui ita sedulò Antichristi præripiunt officium. Nam vt dixit Hieronym. ad Damasum epist. 5. *Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est, Qui Christi non est, Antichristi est*, & vt ait Bernard. epist. 124. ad Hildebertum Turonen. Episcopum, loquens de Innocentio Papa, *Qui Dei sunt, libenter iunguntur ei, qui autem ex aduerso stat, aut Antichristi est, aut Antichristus*. In sexto denique libro circa fidelitatis iuramentum breuiter ostendemus, quid in Rege exigente sit iniustitiæ, & iniuriæ in Apostolicam Sedem, quidquè in subditis illud præstantibus, periurij, vel infidelitatis inuoluat, diligentius explicabimus.

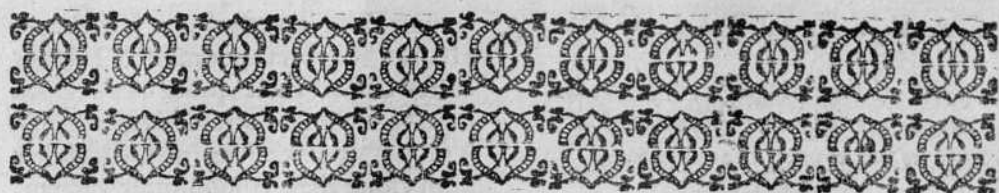
Hieron. cōtra Lucif.

Hieron.

Bernard.

4.
Methodus
seruanda.

Denique in procedendi, & disputandi modo stylum, & scholasticam methodum tanquam mihi familiarem, & ipsa consuetudine quasi factam connaturalem, non omitram, etiam si hominibus à nobis in fide dissentientibus minùs grata esse soleat: fortassè quia ad veritatem è tenebris eruendam aptissima est, & ad impugnandos errores efficacissima. Et idcirco quanuis testimonijs diuinarum Scripturarum, Conciliorum, & Patrum nobis præcipuè sit vtendum; nihilominus rationum pondera expendemus, & quantum in nobis fuerit, earum vim, & efficaciam vrgebimus, easque non solùm ex prædictis fidei fundamentis, sed etiam ex ipso naturæ lumine, prout occasio postulauerit, colligemus: Non quòd illis sacrosanctæ nostræ Religionis mysteria, quibus defendantur, indigeant, sed quòd ostendere non obscure possint, quàm longè ab omni prudentia, & à ratione ipsa discedant, qui ab Ecclesia Catholica Romana in rebus ad salutem pertinentibus dissentire, seque ab illa segregare non verentur.

LIBER PRIMVS
QVANTVM AN-
GLICANA SECTA
A DOCTRINA Ca-
tholica dissideat.

PROPOSVI demonstrare, titulum defensoris fidei Catholicæ, quem serenissimus Iacobus sibi arrogat, eiusdem factis esse contra-

rium. Hoc enim necessarium duxi, tum propter Catholicos homines, qui sub illius ditione commorantur, ne fortasse illo specioso titulo decipi contingat: tum propter reliquos, qui eiusdem cum illo sunt opinionis, ut illius, in qua manifestè versantur hæresis, moneantur, & si fieri potest, conuincantur. Hic enim est huius nostri laboris scopus, quem si, Deo iuvante, consequi potuerimus, profectò titulum illum vanum esse, & sine re, caputq; & protectorem huius schismatis, Catholicæ fidei aduersarium esse, non defenforem, euidenter fiet. Duobus autem modis errorem illius sectæ demonstrare possumus, prius generatim ostendendo, in illa veræ fidei fundamentum, & certam, ac infallibilem credendi regulam non esse, monstrando, deinde singulos eius errores, quos Rex ipse profitetur, clarissimis argumentis, & certissimis testimonijs confutando. In hoc ergo libro priorem inchoamus viam, in qua non possumus aptius initium sumere, quàm statim ante Anglorum oculos proponendo felicem statum veræ, ac Catholicæ fidei, quo ante exortum schisma fruebantur. Et ideo operæpretium duxi, in

Scopus au-
thoris.

Duo modi
ostendendi
errorem se-
ctæ Angli-
canæ pro-
ponuntur.

A primo huius libri capite de progressu regni Angliæ in Christiana religione ab eo tempore, in quo illius lumen accepit, usque ad præsentem diem pauca præmittere.

Nam sicut in moralibus rebus facti (ut Iurisperiti loquuntur) cognitio, ad ferendum de iure iudiciù in primis solet esse necessaria, ita in præsentis causa antiquioris fidei cognitione, tum ad intelligendâ erroris causam, & originem, tum etiam ad illius repugnantiam, & oppositionem cum fide Catholica perspicendam, necessariam esse iudicamus. Siquidem Cypriano teste, apud religiosas, & simplices mentes hæc est compendiosa ratio errorem deponendi, inueniendique, & erudiendi veritatem. *Nam si ad divinæ traditionis caput, & originem reuertamur, cessat error humanus, & sacramentorum cœlestium ratione perspecta, quidquid sub caligine, ac nube tenebrarum obscurum latebat in lucem veritatis aperitur. Si canalus aquam ducens, qui copiosè prius, & largitèr profluebat, subito deficiat, non ne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio noscatur, utrum ne arescentibus venis, in capite vnda siccauerit, an verò integra inde, & plena procurrens in medio itinere destiterit?* Quod Cypriani consilium maximè collaudans August. concludit, *Optimum esse, & sine dubitatione faciendum.* Tantorum ergo Patrum vestigijs insistentes rem aggrediamur.

Cyprian.
epist. 74.

Augu. lib.
5. de Bap-
tism. c. 26.

CAPVT PRIMVM.

De fidei Catholicæ progressu, & statu Anglicanæ gentis à prima eius conuersione vsq; ad præsentia tempora.

I.
Gildas.

Fides Catholica cepit in Anglia ab ortu Euang. Cardin. Baron. Anno 35. n. 5. ex manu script. historia Angli. quæ in Vatican. habetur. 4. colu. ab initio.

2.

Histor. illius gentis. Beda. Baro. anno Christi 83 ex libr. de Roman. Pö. vif. Martyrolog. & alijs.

Aucta est tempore Eleutherij Papæ. Gildas. Beda.

3.

Gregorij tēpore iterum restituta.

Gregor. Beda. Baron. Ioā. Dia.

4.

GILDAS ille, cognomento sapiens, de excidio Britannia (quæ Polidorus Virgilius, Beda, & alij sequuntur) Britanniam iam inde ab initio ortu Euangelij, Christianam recepisse religionem testatur: quam rem Polidorus libr. 2. Historiæ Anglicanæ, sic accidisse describit, *Cum Ioseph ille, qui teste Matthæo Euangelista, ab Arimathia ciuitate oriundus, Christi corpus sepelinerat, sine casu, sine consilio, ita volente Deo, cum non paruo comitatu in Britanniam venit; ubi tam ipse, quam eius socij, cum de Euangelio prædicarent, atq; dogma Christi sedulo docerent, multi per hæc ad veram pietatem traducti, saluiferaq; fruge baptizati sunt.*

Eandem postea insulam confirmauit, vel iterum prius ad fidem reduxit Eleutherus Pontifex Romanus à Petro duodecimus, teste Beda libr. 1. cap. 4. *Misit ad eum Lucius Britannorum Rex Epistolam, obsecrans, vt per eius mandatum Christianus efficeretur, & mox pie postulationis consequutus est effectum: susceptamq; fidem vsque in tempora Diocletiani Principis inuolatā, integramq; seruabant. Nam deinde (teste Gilda, & ex eo Polidoro supra) Ob immanitatem persecutionis, religio ita refrixerat, vt sit penè extincta.*

Tandem verò (diuina afflante gratia) anno Christi Domini 590. Mauritij Imper. Ann. 11. Gregorius Papa primus missis in Britanniam Augustino, & Melito, Rege Cantij Ethelberto eorum prædicatione conuerso, & salutari baptismatis fonte abluto, eandem idolis seruientē insulam restituit Christo. Cuius vltimæ à Romana sede prouenientis conuersionis causam, modum, ordinem, & progressum fusiùs prosequuntur ipsemet Gregor. libr. 5. epistol. 10. 58. & 59. & libr. 7. epist. 112. indiēt. 2. Beda supra cap. 23. Ioan. Dia. in vita Gregorij libr. 2. c. 34. Baroni. Anno Christi 596. n. 9. 10. 11. 12. 13. & 14. & alij, quanuis nonnulla sit in annis computandis discordia, quæ ad præsens institutum nihil refert.

A prædicto verò tempore vsque ad

A annum Domini 1534, & 25. ferè annum Henrici Regis, eius nominis VIII. per annos circiter mille, prout ex Anglorū liquet annalibus, non alia viguit apud illos religio, præter illam, quam in hodiernum vsque diem communiter vocitant *Antiquam, Catholicam, in quā, Romanam.* Adde, quod & ipsemet Henricus VIII. in hoc vsque tempus adeo fedi Apostolicæ fuit deuotus, vt in eius, fideiq; Romanæ defensionem, iustum aduersus Lutherum tunc in Petri sedem debachantē composuerit librum, quem Leoni X. Christi tunc in terris Vicario (vt habetur in ipsa eiusdem Pontificis ad eundem etiam Regem Henricum cōstitutione) examinandum, & autoritate Apostolica approbandum misit. Vbi dum septem asserit Sacramenta, articulo. 2. sic Romanæ sedis propugnare conatur autoritatem, *Negare Lutherus non potest, quin omnis Ecclesia fidelium sacrosantam sedem Romanam velut matrem, Primatemq; recognoscat, ac veneretur, quæcumq; saltem neque locorum distantia, neq; periculis interiacentibus prohibetur accessu: quanquam si vera dicant, qui ex India quoq; veniunt huc, Indi etiam ipsi, tot terrarum, tot marium, tot sollicitudinum plagis disiecti, Romano tamen se Pontifici submitunt. Ergo si tantam, ac tam latè fusam potestatem, neq; Dei iussu Pontifex, neq; hominum voluntate consequutus est, sed sua sibi vi vendicauit: dicat, velim, Lutherus, quando in tantæ ditioris erupit possessionem, non potest obscurum esse initium tam immensæ potentia, præsertim, si intra hominum memoriam nata sit.*

B *Ex Leonis X. constit. 45.*

C Hæc scripsit Rex ille quo tempore fuit Romanæ Ecclesiæ addictissimus. Postea verò, nimio Annæ Bolenæ flagrans amore, à sede Apostolica facultate, quam sæpius petierat, non obtenta, & legitima sua vxore Catherina Catholicorum Hispaniæ Regum filia repudiata, prædictam Annam, omni reclamante iure, duxit vxorem. Qui, vt impuniùs (vt sibi videbatur) faceret, se ipsum Ecclesiæ Anglicanæ caput constituens, & ab omnibus haberi, diciq; decernens, vero Christi in terris Vicario denegauit autoritatē. Hæc basis, hoc fundamentum, & origo noui nati in Anglia Euangelij. Neq; ipsi diffitentur, aut erubescunt Protestantes, vt vulgatum est in illius tēporis historijs.

D *Post*

Vsque ad Henrici tēpora durauit.

Ex Leonis X. constit. 45.

5. *Surius in historia nostri temporis.*

Cochleus in historia Lutheri. Mauritius Canneus in historia de Martyrio Charteuianorum. Henrici 8. lapsus.

6.

Sub Edo-
uardo Zuingliana secta
introducitur.

Post eiusmodi verò illius Ecclesiae caput ex turpissimis principijs obortum, anno Dominicæ incarnationis 1546. aliud non minus firmum, & regimini Ecclesiastico aptum (puer nempe nouem annorum Edouardus. 6.) vtrumque moderaturum corpus, spirituale, & temporale, ipse licet alterius indigens regimine, successit. Quem etsi Pater fide catholica (vno dempto primatus Ecclesiae titulo) educari iusserat: hoc tamen spreto Henrici Regis mandato, Zuinglianam Henrico omnium maximè exosam amplexatus est sectam, Pontificiamque exercuit auctoritatem, eò quòd (vt in illius rescripto quodam legitur) *Omnis iuris dicendi auctoritas, atq; etiam iurisdictio omnimoda, tam illa, quæ Ecclesiastica dicitur, quàm secularis, à Regia potestate velut à supremo capite manat.* Cum plurimæ igitur inno-uationes per totum ferè septennium fierent, Regius tandem iuuenis pridie nonas Iulij, ætatis suæ anno. 16. regni verò 7. è viuis excessit, eoq; extincto, & ipsa itidem Zuingliana secta in Anglia penè extincta est.

7.

Sub Maria
fides resti-
tuit.

Subsequentum est etenim felicissimū illud regnum Mariæ lectissimæ, pariter, ac religiosissimæ in omnibus fœminæ, quæ post obtentam cœlesti auxilio inexpectatam ab inimicis victoriam, sua sola pietate, & religione mota, primatus titulum à patre, & fratre vsurpatum respuit, & è stylo regio deleuit, pristinamq; quam semper professæ fuerat, catholicam religionem, diuina mirificè cooperante potentia, Pontificis interposita auctoritate, per omne suum regnum restituit. Sed ob Patris, vel subditorum peccata, hoc tanto Romanæ fidei publicæ professionis bono, præclarissimæ Reginæ morte post quinquennium, & quatuor menses priuata est Anglia.

8.

Elisabetha
Caluinianā
sectā in reg-
no inuexit.

Mariæ in regno successit Elisabetha tertia Henrici soboles, non verò in pietate, ac religione. Nam pro catholica, Caluinianæ sectæ formam statim in regnum induxit. Et quanuis in primo Parlamento visum fuerit, quia Caluino nomen illud in Patre displicuerat, nihilominus supremæ gubernatricis Anglicanæ Ecclesiæ (quod in idē recidit) sibi nomen assumpsit, subditosq; ad illud solenni iuramento

A confirmandum compulit, multisq; legibus in varijs comitijs editis, omnimodam in spiritualibus potestatem Regio sceptro annexam esse voluit, decreuit, ac declarauit. Et in hoc statu, ac professione religionis, quandiu Elisabetha vixit, Anglia perseuerauit.

Illā verò demortua serenissimus Iacobus Reginae Scotiæ Mariæ filius, & in regno hæres sceptrum etiam Anglicani regni consequutus est, neque hoc suo iure contentus, simul cum illo primatum cum suprema spirituali potestate in vniuersam Britanniam vsurpauit, sectam autem vel Caluinianam, vel parū ab ea diuersam profitetur, & à suis subditis totis conatibus recipi, & obseruari studet. Et nihilo minus semetipsum non solum catholicum, sed etiam fidei verè Christianæ, Catholicæ, & Apostolicæ defensorē, & propagatorem profitetur. Quantum verò titulus hic à veritate aberret, quantumq; facta verbis contraria sint, videndum superest.

9.

Status An-
gliæ sub Ia-
cobo.

C A P V T II.

C

*Sectam Anglicanam à fide vera
disceßisse.*

D

ASSERTIONEM hanc euidenti consecutione ex narratione, & rerum mutatione in superiori capite proposita, in hunc modum colligo. Interrogo enim, an fides illa, quam per Augustinum, & alios verbi Dei ministros à Gregorio missos Anglia recepit, & vsque ad Henricum VIII. retinuit, vera fuerit, nec ne? Nam quidquid horum eligatur, facile, vt existimo, conuincemus, eam, quam nunc Rex Angliæ profitetur, fidem verè Christianam non esse. Argumentum hoc sumere mihi videor ex Augustino lib. 2. contra epist. Gaudent. cap. 8. vbi Donatistā sic vrget, *Dic mihi, vtrum eo tempore Ecclesia, quando secundum vos, omnium criminum recipiebat, &c. malorum contagione perierat, an non perierat? &c. & infra: Responde, vtrum Ecclesia perierit, an non perierit? Elige quod putaueris: si iam tunc perierat, Donatum quæ peperit? Si autē tot in cā sine baptismo (vtiq; secundo) aggregatis perire non potuit, responde quæso, vt ab ea se tanquam malorum com-*

I.

August.

8 Lib. 1. Quantū Anglicana secta à fide Catholica dissideat.

Dilema effica pro-
ponitur.

Prior pars dilematis ostenditur.
2. ad Cor. 6.

munione deuotans, pars Donati separaret, quæ dementia persuasit? Simili enim modo interrogamus, vel tēpore Gregorij Ecclesia perierat, vel non perierat? Si perierat, Anglicanam Ecclesiā quæ genuit? Si non perierat, vt ab ea se Anglia sub Henrico separaret, quæ demētia persuasit? aut quo modo potest catholica esse, quæ in separatione ab Henrico facta perseuerat? Nam in primis si antiqua illa fides vera fuit, defectio ab illa, repugnans est & cōtraria veræ fidei: at verò secta, quam nunc Anglia profitetur, nihil aliud est, quàm defectio, seu rebellio quædam ab illa fide; quomodo ergo potest vera fides dici, aut reputari? Quæ enim participatio iustitiæ cū iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidei? Fieri enim non potest, vt contraria simul in idem cōueniant: defectio autem à vera fide contraria est ipsi fidei Christianæ, ergo non potest secta introducta per defectionem à Christiana fide, eiusdem nomen, ne dū veritatem vsurpare. Etenim diuina fides, qualis Christiana est, mutari non potest, neque in constantiam pati: nam Deus, in cuius veritate nititur, se ipsum negare nō potest, vel (quod perinde esset) quod semel dixit, retractare; ergo secta, quæ per defectionem à diuina, & catholica fide introducta est, non potest esse diuina fides, sed humana adinuentio, vanaque opinio.

2.
Ad Galat. 1.

Chrysost.

August.

Atq; hunc discursum confirmat egregie reprehensio Pauli, quæ non minus in Anglos, quàm in Galatas conuenit. Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit, in gratiam Christi, in aliud Euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuerrere Euangelium Christi, id est (exponente Chrysostomo) sunt aliqui, qui mentis vestræ obtutum opinionibus suis turbāt, & subuerrere volunt Christi Euangelium: quod vnicū est, & præter illud nō potest esse aliud. Ergo omnis doctrina, quæ ab illo vnico Euangelio deficit, humana opinio est, & secta veritati diuinæ contraria. Nomine enim Euangelij, vt exposuit August. lib. 3. cōt. liter. Petil. cap. 6. omnem catholicam doctrinam Paulus comprehendit, de qua subiungit, Lacet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præter id, quod euangeli-

A

zauimus vobis, anathema sit. Quod iterum statim repetit, vt fidei Catholicæ firmitatem, & stabilitatem exaggeraret, ait Hieronymus, Quia si fieri possēt, vt Apostoli, & Angeli mutarentur, tamen non esset ab eo, quod semel acceptum fuerat, recedendum, & latissimè Lirinenf. cap. integro. 12. vbi inter alia inquit, Tremenda districtio: propter adserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec cæteris coapostolis pepercisse. Parum est, etiam si Angelus, &c. Igitur si prior doctrina Anglis prædicata, & ab eis fideliter recepta, diuina fuit, defectio ab illa non potest esse translatio in aliam fidem veram, sed potius est fidei peruersio, & conturbatio.

B

Aduertitque eleganter Hieronymus (quod maxime pro sequenti doctrina considerandum est) hæc dici à Paulo de his, qui in eundem credebant Deum, & easdem scripturas habebant, proprio tamen spiritu eas interpretabantur, & ita Euangelium nouū introducere, seu mutare, antiquare, & in aliud conuerrere, conabantur. Sed non valent (ait Hieron.) quia huiusmodi naturæ est, vt nō possit aliud esse, quàm verum est. Et subiungit. Omnis, qui Euangelium alio interpretatur spiritu, & mente, quam scriptum est, credentes turbat, & conuertit Euangelium Christi, vt quod in facie est, post tergum faciat, & ea, quæ post tergum sunt, vertat in faciem. Chrysostomus tandem diuino quidem, vt apparet, spiritu motus, quasi præsentem schismatis causam, & Ecclesiæ Anglicanæ statum contuitus, aduerrere nos iubet, dicens, Audiant, quid dicit Paulus, nimirum, illos subuerrisse Euangelium, qui paululum quoddam rerum inuexerunt. Nam vt ostenderet, quod pusillum quoddam perperam admistū, totum corrumpit, dixit, subuerti Euangelium.

C

D

Nam sicut qui de moneta regia paululum de impressa imagine amputauerit, totam monetam adulterinam reddit, ita quisquis sanæ fidei vel minimam particulam subuerterit, in totum corrumpitur, ab hoc initio semper ad deteriora procedens. Vbi sunt igitur, qui nos vt contenciosos damnant, eo quòd cum hæreticis habemus dissidium, distitantq; nullum esse discrimen inter nos, & illos, sed ex Principatus ambitu proficisci discordiam. Si igitur serenissimus Angliæ Rex, vel alij, qui eius schisma, & sectam profitentur, fidem catholicā, quæ in regno illo prius vige-

Hieron.

Idem.

3.
Hieron.

Chrysost.

Qui negat aliquid fidei totam subuertit.

vige-

vigebat, ne dicant, in parvis, paucis, aut minimis defecisse, aut humanum esse de Principatus ambitione dissidium obtendant. Nam quacumq; ex causa fidei doctrinæ defuerint, in re quantumvis minima, totam fidem catholicam perturbaverunt, & amiserunt. Eò vel maximè quòd non in paucis, nec in minimis rebus, sed in maximis fidei fundamentis, vt mox patefiet, deviaverunt. Sit igitur constans, & manifestum, si Anglicana fides vsque ad defectionem Henrici VIII. catholica fuit, sectam, quam ab illo tempore profitetur, fidem veram non esse, sed catholice fidei perturbationem, aut corruptionem. Atque hæc videntur de priori membro sufficere, nam & res est per se satis clara, & evidens, & quantum ex verbis Régis conijcere valeo, tam ipse, quam alij protestantes partem aliam censent esse præhabendam.

Hanc igitur egregiam rationem defectioni suæ obtendent. Ante Regis, nempe Henrici eius nominis octavi tempora, Angliam fidem catholicam amisisse, ac subinde propter mutationem ab Henrico factam, in fide neutiquam aberrasse, sed ad illam potius tunc rediisse, Henriciq; delictum, Anglorum fuisse salutem, quia per illud, vel occasione illius illuminati sunt, & à tenebris, in quibus versabantur, erepti. Neque enim defuit quidam ex illorum Pseudopropheta, qui in hunc modum exclamauerit, *O vera, & non sine diuino numine conciliata nuptia, celestisq; partus, ac progenies, quibus patria à seruitute, & caligine plus quam Ægyptiaca erepta, atq; liberata, & ad verum Christi cultum reuocata est.* Tanta est enim humanæ mentis infirmitas, vt à Deo derelicta, & suis desiderijs tradita, tenebras vocet lucem, & lucem tenebras, sibiq; persuadeat, lumē euangelicę veritatis inter turpissimas voluptates eluxisse, & (quod absurdissimum est) nefandas nuptias peculiari diuinæ prouidentię attribuat. Hęc enim omnia errata in illis continentur verbis. Et præterea ex eisdem coniectare licet, eo tempore iam fuisse in Anglia apud multos introductam eam de antiqua sua fide estimationem, quòd falsa fuerit, & non catholica.

Veruntamen hic error confutari potest in primis eiusdem Henrici VIII.

A testimonio, quod apud Regem Anglię necesse est, vt auctoritatem habeat, si constanter loqui, & primatum, quem usurpat, aliqua defendere auctoritate velit. Ipse enim Henricus iam moribundus Eduardum filium, quem heredem relinquebat, in fide catholica, vno tantum excepto Primatus articulo, educari voluit, & mandauit. Per fidem autem catholicam sine dubio intellexit fidem illam, quam cum Ecclesia Romana ipse prius cum suo regno professus fuerat: hanc enim semper vocauit catholicam, neque ad fidem aliam possunt illa verba referri. Declarauit ergo ille Rex & sua confessione confirmauit, fidem, quam præcedentibus temporibus Anglia profitebatur, catholicam fuisse. Cur ergo Rex Anglię in articulo primatus tam libenter, ac pertinaciter suum sequitur prædecessorem, & in reliquis articulis, in quibus Henricus veritatem catholicam confessus est, eundem abnuat imitari? Quod si fortasse respondeat, sectam suam ab alijs educatoribus ab incunabulis accepisse, saltē fateatur, necesse est, illam nouam, ac recētem esse: ex quo facile etiam concluditur, illam non posse esse catholicam, sed potius esse à fide catholica defectionem. Veruntamen hunc locum in sequentibus latius prosequemur, nunc satis sit ostendisse sine fundamento, & inconstanter opinatos illos, qui in articulo Primatus Henrico fidem adhibentes, eius fidei catholice confessionem detestati, recusant.

Sed videamus vlteriùs, quo sensu, Anglicanam fidem ante Henricum VIII. non fuisse catholicam, astruant. Duobus enim modis id excogitari potest. Vnus est, in principio quidem fidem catholicam prædicatam esse in Anglia, & receptam etiam Gregorij tempore, postea verò corruptam, & amissam fuisse: alter verò modus erit, si quis sentiat, in ipsamet prædicatione fidei per Augustinum facta, traditam esse Anglis doctrinam fidei iam corruptam, & ab antiqua Catholica, & Apostolica longè diuersam: ostendemus autem vtrumque ex his modis esse incredibilem. Et in primis si prius Anglia tempore Gregorij catholica fuit, qui dixerit, postea ante Henricum mutatam fuisse, necesse est, vt ostendat, quo tempore ea mutatio contigerit, sub quo Re-

Sanderus in Eduardo 6.

Henrici 8. testimonio Angliam ante illum fidem Catholicam retinuisse ostenditur.

6.

Altera eiusdem partis probatio:

4. Altera pars dilematis confirmatur.

Caluinista quidam lib. 2. de Henrici Maerim. Londini edito an. 1573. Sceleratissimū hæretici dictum.

5.

ge,

ge, & sub quo Pontifice Romano, vel sub quibus Prælati Anglicanis: itemq; in quibus rebus, vel articulis facta fuerit mutatio; nihil autem horum cum aliquo veritatis, aut probabilitatis indicio hætenus monstratum est, vel ostendi potest; ergo hoc ipso talis assertio tanquam voluntaria, & temeraria, & illi regno iniuriosa reiicienda est.

7.
Beda.

Deinde si attentè considerentur quæ Beda, & aliæ historiæ Anglicanæ referunt, nullum schisma, nullavè hæresis inuenietur, quæ post Gregorium totam illam gentem occupauerit. Imò neque legitur mutatio aliqua, vel varietas in his omnibus, quæ nunc noui detestantur heretici. Nam, ut ex dicendis constabit, eadem fuit sacramentorum religio, eademq; sacrosanctæ Eucharistiæ fides, ac veneratio, idem Sanctorum cultus, ac sacrarum imaginum usus, & quod caput est, eadem ad Apostolicam sedem obediëntia, & subiectio; quæ igitur fingi potest defectio à fide catholica, quæ per vniuersum illud tempus in Anglia fuerit? Deniq; cū Anglia ex tunc eandem fidem, quam Romana Ecclesia, sæper professæ fuerit (hoc enim nemo negare potest, qui historias ecclesiasticas legerit) non potuit eadem Insula catholicam fidem amittere, quin Romana etiam Ecclesia illam amiserit: nam fuit vtriusque eadem fides. Ostendimus autem paulò inferius, Romanam Ecclesiam post Gregorium à catholica fide non defecisse, imò in vniuersum ab illa deficere non posse: ergo neque in Anglicana Ecclesia mutatio in catholica fide eo tempore facta est.

8.

Supere est ergo, ut dicant, licet Anglia non mutauerit fidem à tempore Gregorij vsque ad Henricum VIII. nihilominus eo tempore non fuisse catholicam, quia fides per Augustinum, & alios ministros Gregorij prædicata catholica non fuerit. Ex quo fit, ut ante Henricum VIII. nunquam in Anglia fuerit catholica fides, saltem in ea parte Britannia, quæ vsque ad Gregorium Euangelij lucem non recepit. Quod quidem, quantum coniectare possum, non abhorret à Iacobi Regis fide, seu opinione, nam ea iacet in Præfatione principia, & fundamenta, quibus hæc sententia valde consentanea esse videtur. Ibi enim omnè doctrinam fidei,

A quam Ecclesia Romana post quingentesimum à Christo annum amplexa est, incertam, & suspectam se habere sentit, alijsq; suadere conatur. Nam in pagina 43. *Quidquid (ait) quadringenis post Christum annis vnanimi consensu Patres ad æternam salutem necessarium statuerunt, aut cum his ita esse sentiam, aut modesto saltem silentio obmutescam, reprehendere certè non audeo.*

In quibus verbis dum solis Patribus primorum quatuor seculorum aliquid auctoritatis defert, totam recentiorē doctrinam suspectam habet, & (quod mirandum est) etiam illis antiquissimis Patribus, vnanimi consensu loquentibus, fidem suam non accommodat, sed solum reprehendere non audet: cæteros ergo omnes, qui posterioribus floruerunt sæculis, etiam si de re ad salutem necessaria, vnanimi consensu aliquid statuant, reprehendere audebit, ne dum de eorum fide dubitare. Deinde pagin. 47. subnectit, Non quidquid Romana Ecclesia ante quingentesimum Christi annum de fide credendum docuit, pro fide habendum esse. Hinc ergo vehemens oritur coniectura, non difficilè admissurum esse

C se Iacobum, fidem per Augustinum in Anglia seminatam non fuisse puram, & catholicam, sed alijs næuis, imo rebus, quas ipse nuperas, ac nouitias appellat, fuisse permixtam. Cum enim ipse sentiat, à quingentesimo Christi anno Romanam fidem cœpisse deficere, & falsis dogmatibus permisceri: & Augustini prædicatio in Anglia anno quingentesimo octuagesimo secundo post Christum inceperit, teste Beda lib. 1. suæ Historiæ cap. 23. quid mirum est, si concedat, vel respondeat, fidem ab Augustino prædicatam, neque puram, neque omnino catholicam fuisse?

D.

Quanta verò, & quàm perniciofa dogmata in hoc modo respondendi, seu euadendi contineantur, ex altioribus fidei principijs in sequentibus demonstrare conabimur, nunc verò inchoatum discursum prosequendo, responsum illud esse ab omni ratione alienum, & receptissimis historijs contrarium, & ipsimet Anglicanæ genti ignominiosum, & iniuriosum, ac denique contra Gregorium, & Augustinum esse imposturam grauissimam, ostendendum est. Prius verò suppona-

Rex Iacobus videtur sentire, fidem per August. in Anglia prædicatā non esse catholicam.

Quo tempore August. in Anglia prædicare cœperit. Beda.

9.

ponamus, fidem prædicatā in altera parte Britanniae longè ante tempora Gregorij omnino veram, puram, & catholicam fuisse, & in ea per plures annos perseverasse. Quod non existimo, vel Regē Angliæ, vel aliquem ex suis ministris negaturum esse. Quia de tempore Eleutherij, & usque ad quadringentesimum, vel quingentesimum Christi annum Rex etiam ipse sentit, in Romana Ecclesiaveram Christi fidem puram, & illibatam conservatam fuisse. Cum ergo pars illa Britanniae fidem per Eleutherium acceperit, & in ea semper cum Ecclesia Romana communicaverit, & hæresibus contra illam insurgentibus, præsertim Arrianæ, & Pelagianæ resistit, ut idem Beda per plura capita refert, evidentissimum est, fidem Britannicam in ea parte, & illo tempore catholicam fuisse. Atque huius veritatis præter Gildam, Bedam, & alios historiographos, habemus antiquissimos testes, Tertullianum Eleutherio vicinum, qui lib. Contra Iudeos cap. 7. inter Ecclesiæ Catholicæ provincias, & regna veram Christi fidem profitentia ponit, *Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo verò subdita*, & Chrysostomum qui tom. 5. in Demonstratione contra gentiles, quod Christus sit Deus, colum. 14. amplitudinem etiā Ecclesiæ Catholicæ describens ait, *Nam & Britannica insula extra hoc mare sita, & quæ in ipso Oceano sunt, virtutem verbi senserunt, sunt enim etiam illic fundata Ecclesiæ, & erecta altaria*, & tom. 3. in sermone de Pentecoste, *Hodie nobis, &c.* Similiter describens sanctitatem Ecclesiæ Catholicæ inter alias provincias Britanniam enumerat, dicens, *Ante hoc autem quoties in Britannia humanis vescantur carnibus, nunc ieiunijs afficiunt animam suam.*

Ex hoc igitur fundamento ita concludo; fides sub Gregorio in Anglia prædicata nec contraria, nec diuersa fuit ab illa, quæ sub Eleutherio Britannis prædicata est, sicut ergo prior catholica fuit, ita etiam posterior, quia re vera in se non fuit prior, aut posterior, sed una, & eadē, quæ citius, vel tardius diuersas illius insulæ partes occupauit. Cuius rei testis loquacissimus est Beda dicto lib. 1. Historiæ Anglicanæ, cap. 2.2. ubi referens prauos mores Britannorum fidelium, inter

A alia sic inquit, *Quin inter alia inenarrabiliū scelerum facta, quæ historicus eorum Gildas flebili sermone describit, & hoc addebat, ut nunquam genti Saxonum, siue Anglorum secum Britanniam incolenti verbū fidei prædicandum committerent. Sed non tamen diuina pietas plebem suam, quam præsciuit, deseruit, quin multo digniores genti memoratæ præcones veritatis, per quos crederet, destinauit.* Et statim cap. 2.3. narrare incipit Gregorij prouidentiam in mittendo Augustino cum socijs ad fidem Anglis prædicandam, & in cap. 2.6. non solum prædicatores illos Apostolicam doctrinam docuisse asserit, sed etiam vitam fuisse imitatos. *Ceperunt* (inquit) *Apostolicam primitiue Ecclesiæ vitam imitari, orationibus videlicet, assiduis, vigilijs, ac ieiunijs seruando, verbum vitæ, quibus poterant, prædicando, cuncta huius mundi velut aliena spernendo, &c.* Et infra. *Crediderunt nonnulli, & baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis.* Et infra subiungit. *Plures quotidie ad audiendum verbum coepisse confluere, ac relicto gentilitatis ritu vnitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo, sociare.* In confesso itaque debet esse ex hac Bedæ narratione, eandem catholicam fidem fuisse Anglis prædicatam, quæ prius fuerat Britannis tradita, & ita illam insulam in vnitatem fidei, & inter se, & cum alijs Christianis populis vnitati Ecclesiæ fuisse coniunctam.

Præterea ex his quæ de modo religionis Christianæ vtriusque gentis, loci, ac temporis, vel in iisdem historijs referuntur, vel per se manifesta sunt, palam est, nullam fuisse inter vtramque prædicationem doctrinæ diuersitatem. Nam in primis pro comperto habetur, ea dogmata fidei, quæ Protestantes ipsi, & cum eis Rex Angliæ antiqua vocat, quæ tum in tribus symbolis continentur, tum in quatuor primis Concilijs explicata, ac definita sunt, integra fide, & veritate fuisse per Augustinum, & socios Anglis prædicata, cum eodem tempore Gregorius decreuerit, quatuor prima generalia concilia, sicut quatuor Euangelij libros, suscipienda, & veneratione habenda esse, quibus etiam quintum annuerat lib. 1. Epistolarum epist. 24. Neque ipsimet Anglicani Protestantes, qui de hac fide

anti-

II.
Secundo ex
vtriusq; cō
paratione,

Gregor.

Fidem ab
Eleutherio
prædicatam
fuisse verā.

Beda.

Tertullia.

Chrysost.

10.

Idem de fi-
de ab Augu-
stino prædi-
cata conclu-
ditur primò
authoritate

Beda.

antiqua gloriantur, & eā se retinere profitentur (quod quam verum sit, postea videbimus) illam aliundē, quā à Gregorio, & ab Augustino eius ministro, per traditionem, & cōtinuam successiōnem suorum praedecessorum fidelium habuerunt, de his ergo dogmatibus, nulla est, quae ad praesens attinet, controversia.

12.

Alia verò, quae ipsi nunc in Ecclesia Catholica Romana reprehendunt, ut sūt, Missae sacrificium, altaria, Ecclesiae in honorem Sanctorum aedificatae, reliquiarū veneratio, Sanctorum inuocatio, Sanctorum imaginum usus, Ecclesiae Romanae obedientia, & subiectio, sicut libenter admittimus, fuisse credita, & observata in Anglia à temporibus Gregorij, ita ipsi negare non possunt, eadem fuisse credita, & observata in Britannia à temporibus Eleutherij; ergo vel negent, fidem primitus in Anglia praedicatā, fuisse catholicam, vel desinant, fidē per Augustinum inductam accusare, vel tanquā minus catholicam repudiare. Probatur aequiparatio proposita, nam in primis Beda dicto cap. 26. refert, fuisse in Anglia Ecclesiam in honorem Sancti Martini antiquitū factam, dum adhuc Romani Britanniam incoherent, nempe ante Augustini praedicationem, & post illam subiungit, *In hac ergo & ipsi primò convenire, psallere, orare, Missas facere, praedicare, & baptizare ceperunt, donec Rege ad fidem cōverso, maiorem praedicandi per omnia, & Ecclesias fabricandi, vel restaurandi licentiam acciperent.* Et cap. 33. refert, Augustinum Ecclesiam quandam, ibi opera Romanorum antiquorum fidelium antea factam, dedicasse, & consecrassē, & eiusdem hortatu factam esse Ecclesiam Beatorum Apostolorū Petri, & Pauli, quā successor eius Laurentius consecrauit.

Beda.

13. Gildas.

Simili autem modo Gildas antiquam Britanniae fidem, & religionem Christianam descripsisse videtur in sua historia, seu opusculo de excidio Britanniae, ubi in columna 4. loquens de tempore post mortem Diocletiani, sic inquit, *Renovāt Ecclesias ad solū vsq; destruktas, Basilicas Sanctorum Martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac veluti victricia signa passim propalant, dies festos celebrant, sacra mundo corde, oreq; conficiunt, omnes exultant filij.*

A gremio, ac si matris, Ecclesiae consorti. Et inferius col. 8. loquens de tempore cuiusdam persecutionis, inquit, *Ita ut cunctae coloniae crebris arietibus, omnesq; coloni cum Praepositis Ecclesiae, ac populo, &c. solo sternerentur.* Et infra, *Et sacra altaria cadauerum frustra, crustis purpureis cruoris testa velut in quoddam horrendo torculari mista viderentur.* Et paulò inferius iterum mentionē facit *sacrosancti altaris*, quod vocat *sacrificij caelesti sedem.* Et inferius deplorat, quod tempore persecutionis non audiebantur Dei laudes, *Canora Christi tyrorum voce suaviter modulante, neque Ecclesiasticae melodiae,* & paulò inferius col. 13. mentionem facit nuptiarum, quas *illicitas* vocat, quia post votū monachi factas. Ac denique in fine illius libri in Ecclesiastico ordine numerat *Episcopos, sacerdotes, & alios clericos.* Quos quidē in alio opere, de Ecclesiasticorum correctione, graviter reprehendit quoad mores, licet statum maximo opere veneretur: & inter reprehensiones adhibet, *raro sacrificantes, ac raro puro corde inter altaria stantes.* Et inferius distinguit varios Ecclesiasticos gradus praesertim Episcopatū, & praebiterium, & eos graviter reprehendit, *qui non ab Apostolis, vel ab Apostolorum successoribus habent sacerdotia, sed à tyrannis emunt.* Quibus consentanea sunt verba, quae suprà ex Chrysostomo retuli, quibus tradit, suo tempore in Britannia fundatas fuisse Ecclesias, & erecta altaria. Quae omnia manifestè ostendunt, quā fuerit consona fides, & religio illius temporis cum ea, quae fuit tempore Gregorij, & quam nunc in Ecclesia Romana cōspicamur: & è cōverso quātum ab illa discrepet ea, quae nunc est in Anglia, non reformata (ut ipsi vocant) sed re vera potius deformata religio, quae coeleste sacrificium non habet, vel per fidem recipit, altaria destruit, sacerdotes detestatur, & templa in honorem Sanctorum dicata non admittit. Igitur nova est haec, & humana inventio; fides autem tam sub Gregorio, quā sub Eleutherio in Anglia praedicata vera, & catholica fuit, semperq; vsque ad praedictum Henrici Regis lapsum permanfit.

Chrysost.

Possumus hoc praeterea confirmare ex modo, quo illa fides per Augustinū, & socios Angliae tradita, & persuasa est.

Nam

14.

Tertio ex
sanctitate,
& miraculis
Aug. & so-
ciorum.

Beda lib. 1
cap. 25.

15.
Beda dicto
cap. 26.

Polydor.

Nam in primis vita illorum prædicatorum quantum Apostolicæ similis fuit, tantum à nouis sectarijs, & eorum moribus discrepabat: nam illi religiosam sectabantur vitam, quam isti abominantur, illi Missas, & sacrificia celebrabant, isti tanquam diabolicum commentum effugiunt, illi assidujs vigilijs, & ieiunijs seruiebant, & cuncta huius mundi spernebant, ut ait Beda; isti verò voluptatibus corporis dediti, nihil aliud præter humanum honorem quaerunt. Denique ait Beda, *Illi non daemoniaci, sed diuina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam, litantiasque canentes pro sua simul, & eorum, propter quos, & ad quos venerunt, salute æterna, Domino supplicabant.* Atque his armis diuinis potius, quam humanis, breui tempore Regem simul cum regno ad Ecclesiæ unitatem, & Apostolicæ sedis obedientiam reduxerunt.

Addit denique Beda id non esse perfectum sine multis miraculis, sic enim ait cap. 26. *At ubi Rex delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt, credens baptizatus est, &c.* Et cap. 31. refert tot, ac tanta signa fuisse per Augustinum facta, ut Gregorius Pontifex ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, missa ad eum peculiari epistola, ipsum hortatus sit. Quæ est 58. libri. 9. indictione 4. ubi inter alia, hæc ad nostrum maxime faciendum propositum superaddit Gregorius, *Scio, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit, unde eodem dono cælesti, & timendo gaudeas, & gaudento pertimescas.* Itæ lib. 2. cap. 2. Beda refert, Augustinum in confirmatione fidei cæco visum restituisse, & inferius c. 7. de Melito tertio, post Augustinum, Cantuariensi Archiepiscopo insigne miraculum furentem restinguendi ignem adiungit, & Polydor. lib. 4. de eodem (quem Miletum vocat) memorat, *Cum bene multa edidisset miracula, post quartum annum, quam sedere cœperat, è vita in cælum migrasse.* Cuius ergo cogitatione subire potest, fidem sanctitate vitæ Apostolicæ comprobata, & insignibus, nec paucis comprobata miraculis, tantoque fructu, & efficacia verbi prædicatæ, catholicam non

A fuisse? Aut quis cogitare audeat, ne dum dicere, omnes Christianos, religiosos, & Apostolicos viros, & Reges etiã, qui interdum miraculis claruerunt (ut de Edoardo. 2. refert Polydor. lib. 8. non longe à fine) quis, inquam, credere posset omnes hos catholica fide caruisse, ac subinde æternam salutem non fuisse consequutos? Quia sine vera fide nemini patet aditus ad æternam gloriam; vera autem fides non est, quæ catholica non est. Aut quis prudenter sectam à Luthero, Caluino, & similibus hominibus inuentam, nullis signis, ac miraculis confirmatam, nec vitæ probitate cohonestatam, antiquæ fidei antepone, & comparatione illius catholicam vocare præsumat? Videat igitur Iacobus Rex, quam rationem redditurus sit suæ fidei, quando districtè examinandum est, an defensor fidei catholicæ vel potius oppugnator extiterit?

Postremo tandem loco non omitam rationem aliam, qua idem confirmem, & fidem per Augustini prædicationem in Angliam introductam, veram, & catholicam fuisse ostendam. Nam si illa catholica non fuit, nulla profectò fuit eo tempore fides catholica in mundo, vel saltem nulla erat tunc fides, de qua certè constare posset, an esset catholica, nec ne? Unde consequenter fit, nullam fuisse tunc in orbe doctrinam, quam homines, qui saluari cuperent, tota animi certitudine, ac firma deliberatione tanquam diuinam, & à Christo Domino integrè traditam eligere, amplectari, aut retinere possent. Hæc autem omnia tantum sonant impietatem, tantumque absurditatem præferunt, ut si admittatur, alia impugnatione non egeat illa doctrina, ex qua talia dogmata sequuntur, nam in his errorem, & impietatem suam satis prodit. Superest ergo, ut consecutionem probemus, quod non erit difficile consideranti, nullam fuisse tunc in mundo doctrinam fidei, in qua tot testimonia, & signa veritatis, antiquitatis, ac perpetuæ successionis ab Apostolorum prædicatione concurrerent, sicut in illa, quam Augustinus in Angliam prædicauit. Illa enim non erat alia, quam Romana fides, quæ annuntiata est in vniuerso mundo, & in eo recepta, tunc etiam perdurabat; ergo si illa catholica non erat, nulla profectò erat in mundo catholica fides.

B Denique;

Polydor.

16.

Vltimò ratione eadē veritas stabili-
tur.

Paulus.

Deniq; hoc ipsum directè ex ipsiusmet Regis cōfessione comprobatur, quia de sua secta tanquam de fide catholica gloriatur. Necesse est enim, vt consequenter fateatur, nullam aliam fidem à sua secta diuersam, esse catholicam, quia fides vera, & catholica non est nisi vna, teste Paulo ad Ephes. 4. Ergo fides, quæ fuit ante Henricum VIII. non potest censeri catholica à sectarijs, quia eo tempore præfens Angliæ secta non erat in mūdo, quæ catholica, ac subinde sola, vera, & vnica ab eis proclamatur. Hæc quidē ratio grauissima fundamēta nostræ fidei subinducit: quia verò ab aduersarijs duobus præcipue modis eluditur, ideò fusiùs stabilienda, & contra hæreticorum subterfugia munienda est.

CAPVT III.

Ecclesiam Christi nō posse veram fidē amittere. ostendatur, & ratio facta roboratur.

Eò superiori capite discursu rationis deuentum est, vt vel sectā Anglicanam non esse fidem catholicam, sed defectionem ab illa, vel è conuerso ante exortam sectam istam, catholicam fidem in mundo defecisse necessario concedendum sit: ac proinde cogi Iacobum Regem, aut titulum Defensoris Catholicæ fidei deferere, aut affirmare à quingentesimo Christi anno, vel alio simili vsque ad exortum Lutherum, Caluinum, vel quempiam alium ex istis mundum fide catholica caruisse. Videntes igitur authores nouorum dogmatum vim prædicti discursus, veriti non sunt dicere, ante ipsos veram, & puram fidem defecisse in vniuersali Ecclesia Dei, seq; fuisse extraordinario modo à Deo missos ad abolitam fidem restituendam. Ita refertur ex Luthero in colloquijs latinis tom. 2. cap. de Patrib. & Caluino lib. 4. Institut. c. 2. & 3. Melanchthone, Bullingeri, & alijs.

2.

Et quantum ex libello Regis Iacobi colligere possum, non est ipse alienus ab hac sententiā, & vel istismet nouatoribus, vel alicui illorum, vel certè sibi ipsi tanquam nouo Euangelistæ fidem adhibet. Nam in Præfatione pag. 33. prius quàm referat priuata quædam facta quorundā prædecessorum suorum, hæc verba præ-

A mittit, *Vt omnibus indè constet, etiam illis seculis, quibus crassior, cæciorq; veritatis ignoratio orbi incubuit, Angliæ Reges sapè Pontificium ambitum, gliscentemq; tyrānidem non modo non tulisse, sed & illi fortiter restitisse.* Quæ verba quantum spectant ad quæstionem de Primatu in tertio libro expēduntur, nunc solam eam partē considero, in qua, ante suum nouū euangelium orbē in veritatis cognitione cæcum fuisse profitetur. Ex quo principio paulò inferiùs pag. 47. subinfert, *Doctores Ecclesiæ Romanæ (de his enim sine dubio loquitur) Noua disputandi, & philosophandi ratione theologiam corrupisse.* In alio verò eiusdem Præfationis loco, Principes Christianos alloquutus, subiūgit, *Cum Paulo opto, vos omnes fieri tales hac vna in re, qualis & ego sum, in primis vt velitis scripturas peruolutare, ex his credēdi normam petere, neq; super aliorū incertis opinionibus, sed vestra ipsorū certa sciētia fidei fundamenta collocare.* In quibus verbis se ipsum planè viuā suæ fidei regulam constituit, nam licet corpori Scripturæ, vt sic dicam, seu literæ eius aliquid tribuat, sensum autē, qui est anima eius, sibi referuat, & priuatæ suæ intelligentiæ, quam certā sciētiā appellat. Et ideò dixi, sibi ipsi tanquam nouo Euangelistæ fidem adhibere, contempta, & vt falsa repudiata Ecclesiæ Romanæ doctrina.

C Non est profectò nouum homines à Catholica fide deficientes lapsum suum, vniuersalis Ecclesiæ accusatione tegere velle, aut excusare. D. Hieron. dialogo contra Luciferianos refert, Luciferum asseruisse, *vniuersum mundum esse diaboli, & familiare illi fuisse, dicere, factum de Ecclesia lupanar.* Augustinus etiam epist. 48. & lib. de Vnit. Eccles. c. 12. & 13. & sapissimè in Donatistis hoc reprehendit, generalius in hæreticis Psalm. 101. concio. 2. dicens, *Sed existunt qui dicant, iam hoc factū est, respondit ei, in omnibus gentibus Ecclesia, crediderūt in eū omnes gētes: sed illa Ecclesia, quæ fuit omnū gentiū, iam non est, perijt, Hoc dicunt (ait Aug.) qui in illa nō sūt. O impudentē vocē, illa nō est, quia tu in illa non es? Vide, ne tu idē non sis, nā illa erit, & si tu non sis. Hanc vocem abominabilem, & detestabilem præsumptionis, & falsitatis plenam, nulla veritate suffultā, nulla sapientia illuminatā, nullo sale conditam,*

3.

Prædictus error priscis hæreticis familiaris fuit Lucifer apud Hieronymum.

Donatistæ teste Aug.

August.

Preponitur error hæreticorum asserentium fidem in tota Ecclesia defecisse.

Lucifer. a-
pud Hiero-
nymum.

Donatistis
teste Aug.
Tertull.

ditam, vanam, temerariam, præcipitem, per-
niciosam præuidit spiritus Dei, & tanquam
contra illos, cum annuntiaret vnitatem in cō-
ueniendo populos in vnum, & regna, vt ser-
uiant Domino, &c. Simili modo Tertull.
lib. de Præscriptionib. aduersus hæreti-
cos cap. 7. hunc etiam prætextum hære-
ticorum notat, cumq; impugnat, & inter
alia sic irridet cap. 29. Quoquo modo sit er-
ratum, tandiū vtiq; regnabit error, quandiū
hæresis non errat. Aliquos Marcionitas, &
Valentinianos (addo Lutheranos, vel Cal-
uinistas) liberanda veritas expectabat, in-
tereā perperam euangelizabatur, perperam
credebatur, tot millia milliū perperā tincta,
tot opera fidei perperā administrata, tot vir-
tutes, tot charismata perperam operata, tot
sacerdotia, tot ministeria perperam sancta,
tot denique martyria perperam coronata?
Nihil profectō ad confundendos noui
Euangelij prædicatores aptius dici po-
terat, non sufficiet tamen, nisi diuino
etiam verbo conuincantur.

Vt ergo ex Scriptura sacra, prout ab
antiquissimis Patribus intellecta fuit, er-
rorem hunc refutemus, supponimus in
primis, sermonem esse de vniuersali Ec-
clesia Christi, quam ipse peculiari modo,
& multo excellentiori, quā ante suum
aduentum Ecclesia fuerat, fundaturum
se promisit Matth. 16. Super hanc petram
ædificabo Ecclesiam meam, & promissionē
postea impleuit, paulatim eam congre-
gando, & postea illā acquirendo sangui-
ne suo Act. 20. ac tandem illam com-
mendando Petro, illis verbis, Pasce oues
meas. Ioan. 21. & præcipiendo Aposto-
lis, vt eam ex omnibus gentibus congre-
gant, dicens, Docete omnes gentes, bapti-
zantes eos, &c. Matt. 28. Hæc autem Ec-
clesia vna tantum est, nam vnam tantum
promisit Christus, cum dixit Ecclesiam
meam, quia licet oues plures sint, grex ta-
men vnus est, & vnum ouile, & vnus pa-
stor, vtique in cœlis Christus, & in ter-
ris Petrus, & sedes eius, cui Christus om-
nes oues suas commendauit, licet plures
habeat coadiutores Episcopos, quos Spi-
ritus Sanctus posuit ad regendam Ecclesiā,
vtique vnam. Ideoq; hanc vnitatem cō-
mendat Apostolus ad Ephes. 4. dicens,
Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo
Pacis, vnum corpus, & vnus spiritus, sicut
vocati estis in vna spe vocationis vestræ,

A vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.
Et inferiūs ait, Omnes Apostolos, Pro-
phetas, Euangelistas, Pastores, & Do-
ctores Ecclesiæ datos esse in opus minis-
terij ad ædificationem corporis Christi. Quod
non est aliud, nisi Ecclesia, vt exposuit
idem Paulus in cap. 1. eiusdem Epistolę,
dicens, Ipsum dedit caput supra omnem Ec-
clesiam, quæ est corpus eius, & ad Colossen.
1. Et ipse caput corporis Ecclesiæ. Et infra,
Pro corpore eius, quod est Ecclesia, & 1. ad
Corinth. 12. elegantissimè describit cō-
positionem huius corporis ex varijs mē-
bris, & tandem concludit, Vos estis corpus
Christi, & membra de membro, id est, mē-
bra inuicem connexa, & ordinata, sicut
in vno corpore vnum membrum coop-
tatur alteri, vt exponunt Latini, vel vt
Græci legunt, membra ex parte, id est, nō
estis integrū corpus (loquebatur enim ad
particularem Ecclesiam) & ideo nō estis
omnia membra, sed ex parte. Vnde re-
ctissimè August. de Vnit. Ecclesiæ c. 2.

B Ecclesia vna est, quam maiores nostri catho-
licam nominarunt, vt ex ipso nomine osten-
derent, quia per totum est. Et infra, Totum
quod annuntiatur de Christo, caput, & cor-
pus est, caput est ipse vnigenitus Iesus Chri-
stus filius Dei vini, corpus eius Ecclesia, de
qua dicitur, vt exhiberet sibi gloriosam Ec-
clesiam, &c. ad Ephes. 5. Hieronym⁹ etiā
contra Luciferianos hanc vnitatem Ec-
clesiæ declarat per vnitatem arcæ Noe,
quæ fuit typus Ecclesiæ, vt ex 1. Petri.
3. sumitur. Neque in hoc pūcto, vt exi-
stimo, nobis est cū Sectarijs controuer-
sia, & ideo ad illud supponendum, quā-
tum ad sequentia necessarium est, credi-
mus dicta sufficere, nam exacta huius
vnitatis, & omnium membrorū Ecclesię
explicatio, in qua hæretici solēt à catho-
licis dissentire, lōgiorem postulabat tra-
ctatum, sed præsentī instituto necessa-
rius non est.

D Secūdo statuo, hanc Ecclesiam in sua
vniatē perpetuō vsque ad diē iudicii du-
raturam esse. Loquimur enim de militā-
te, nam de triumphante nullus remanet
ambigendi, aut controuertendi locus.
Possetq; hæc assertio facilē probari de
Ecclesia prout fuit à principio mundi
vsque ad Moysem, & de synagoga, prout
fuit à Moyse vsque ad Christum; hæc
autem intentioni nostræ necessaria non
est.

4.
Ex testimo-
nijs sacrę pa-
triæ conuin-
citur fidem
in Ecclesia
nunquā de-
furam.
Matt. 16.

Act. 20.
Ioan. 21.

Matt. 28.
Supponitur
1. Ecclesiā
esse vnam.

Act. 20.

Ad Ephes.
4.

Ad Ephes.
1.

Ad Coloss.
1.

1. Cor. 12.

August.

Ephes. 5.
Hieron.

1. Petri. 3.

5.
Vnitatē Ec-
clesiæ per-
petuō dura-
turam esse
statuitur.

Primum re-
stim. ex Mat-
th. 16. & ex
positiones
Patrum.

sunt, & ideò illa, sicut & testimonia ve-
teris testamenti, quæ de duratione syna-
gogæ loquuntur, prætermitto. Loquor
ergò de Ecclesia Christi prout in nouo
testamento ab ipso esse fundatam decla-
raui. Et ita ex promissionibus eiusdem
Christi in nouo testamento factis hæc
proprietas Ecclesiæ probanda relinqui-
tur.

Tres verò præcipuè sunt huiusmodi
promissiones. Prima est Matth. 16. Su-
per hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,
& portæ inferi non præualebunt aduersus eam,
Nam in his verbis promisit Christus Ec-
clesiæ suæ stabilitatem, & firmitatem,
contra quam nec Tyranni, nec hæretici,
neque quilibet alij Christi hostes potue-
runt præualere. Illi enim omnes per por-
tas inferni à Patribus intelliguntur. Spe-
cialiter verò Hieronym. ibi, *Vitia, & pec-
cata, & hæreticorum doctrinas per illas por-
tas intellexit*, idem etiam Isai. 26. & ferè
idem Ambros. libro de Bono mortis cap.
12. *Donatur* (inquit) *Petro, ne portæ inferi*
præualeant ei, portæ inferi istæ sunt terrenæ,
& infrà: Istæ sunt criminū portæ. Epipha-
verò in Anchorato, quem Eutymi. in
Matt. sequitur, blasphemias hæreticorū,
& illorum persecutiones contra Eccle-
siam intelligūt, Chrysost. ad cap. 2. Isai.
& homil. 4. in cap. 6. & homil. de Expul-
sione sua, & in alia suprà citata de festo
Pentecostes, & in Demonstratione,
quod Christus sit Deus, semper exponit
de tyrānis, & Imperatoribus infidelibus
per potentiam oppugnantibus Ecclesiā.
Idem verò Psal. 147. in fine rectè id ex-
plicat. de tota potentia inferni, & omni-
bus ministris, quibus ad expugnandam
Ecclesiam Diabolus vitur. Et sine du-
bio est verissimus sensus, quia verba sūt
absoluta & quasi per metonymiam sub
portis comprehendunt quidquid in in-
ferno continetur. Vnde optimè Damasc.
Orat. de Transfigur. Domini. *Ad-
uersus hanc*, inquit, *inferorum portæ, hære-
ticorum ora, dæmonum organa impetū qui-
dem facient, sed non præualebunt.* Et infrà,
*Nam quòd nunquam futurum sit, vt euerta-
tur, plane confidimus, cū Christus id affir-
mauerit.* Et in eandē sententiam Eusebi.
lib. 1. de Præparat. Euangeli. cap. 3. Ec-
clesia (inquit) hoc nomine à Christo donata
radices egit, ac vsq; ad astra Sanctorum ora-

A tionibus glorificata, luce, ac fulgore ortho-
dæ fidei splendet, neque hostibus terga dat,
neque ipsis iannuis mortis cedit propter pauca
verba, quæ ille protulit. Super hanc petram
ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi
non præualebunt aduersum eam. Simili mo-
do Athanas. in Orat. Vnum esse Christū,
propositis dictis verbis Christi, ait, *Fi-
delis sermo, & non vacillans promissio, &
Ecclesia inuicta res est, etiam si inferus ipse
commoueatur, & si qui in inferno sunt mun-
di principes tenebrarum tumultum faciant.*
Deniq; August. lib. 1. de Symbolo c. 6.
explicans articulum Sanctam Ecclesiam,
dicit, Ecclesiam esse templū Dei, de quo
ait Apostolus. 1. ad Corinth. 3. *Templum
Dei sanctum est, quod estis vos, & subiūgit,*
*Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Eccle-
sia vera, Ecclesia Catholica cōtra omnes hæ-
reses pugnans. Pugnare potest, expugnari nō
potest. Hæreses omnes de illa exierunt tan-
quam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa
autē manet in radice sua, in vite sua, in cha-
ritate sua. Portæ inferorum non vincent eā.*
Imò addit Hilarius canon. 16. in Matth.
per hæc verba non solum esse promissū
Ecclesiæ, vt vinci non posset, sed etiam,
vt infernas leges, & tartari portas, & om-
nia mortis claustra dissolueret, ita vt portæ
inferni non solum non possint resistere
Ecclesiæ ad expugnandam illam, verū
etiam nec ad resistendum illi sufficiant.
Nam vt frequenter ijdē Patres animad-
uertunt, Ecclesia per persecutiones ty-
rannorum personarū numero, & merito
sanctitatis aucta est, & per cōtradictionē
hæreticorum in sciētia creuit, & in veri-
tatum cognitione magis illuminata est.

Secunda promissio Christi Domini
fuit Matth. 28. *Etece ego vobiscum sum*
*omnibus diebus vsq; ad consummationem se-
culi.* Circa quam rectè notauit Hieron.,
*Qui vsq; ad consummationem mundi sui præ-
sentiam pollicetur, & illos ostendit semper
esse victuros, & se nunquam à credentibus
recessurum.* Cōstat igitur, promissionem
illam non esse factam solis præsentibus
Apostolis, vel discipulis, sed templo Ec-
clesiæ perpetuò mansuro, de quo Pau-
lus dixit, *quod estis vos.* Vnde scitè Aug.
lib. 6. Gen. ad literam cap. 8. *Omnibus di-
cebat, quos suos futuros videbat, Ecce ego vo-
biscum sum.* Ergo in verbis illis vel sup-
ponitur, vel etiam promittitur Ecclesiæ
perpe-

Athanas.

August.

1. ad Cor.
3.

Hilarius.

7.
Secundum
ex Matt. 28
Hieron.

August.

6.
Matt. 16.

Hieron.

Ambr.
Epiphan.

Eutym.

Chrysost.

Damasc.

Euseb.

perpetuitas. Nam vt de illa simus securi, præsentiam suam, id est, auxiliū, & protectionem Christus promittit, vt Hieronym. etiam exposuit Isai. 41. & Zachar. 2. & August. tract. 50. in Ioan. Secundum maiestatem suam (inquit) secundū prouidentiam, secundum ineffabilem, & inuisibilem gratiam impletur, quod ab eo dictū est. Ecce ego vobiscum sum vsq̃, ad consummationem seculi. Et Leo Papa Epist. 31. Non deserit Ecclesiam suam diuina protectio, dicente Domino, Ecce ego vobiscum sum, &c. & epist. 92. in princip. Confirmās prædicatores Euangelij, & sacramentorum ministros, dicit, Ecce ego vobiscum sum, &c. Et eodem modo intellexerunt hunc locum Chrysost. homil. 91. in Matt. Beda, & alij expositores ibi, & Prosper. lib. 2. de Vocatione genti. cap. 2. Et est consuetudo loquutio in scripturis, vt per assistentiam Dei protectio, & singulare auxiliū significetur, Actor. 7. Erat Deus cum eo, alludens ad illud Sapientiae. 10. Descenditq̃ cum eo in foueam, & Ierem. 1. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum.

Tertia demum promissio est similis præcedenti, nam sicut ibi promittit suum peculiarem fauorem, etiam secundū humanitatem suam, ita Ioan. 14. peculiare assistentiam Spiritus Sancti, & Patris simul, ac suam pollicetur, dicens, Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum spiritum veritatis, in quibus verbis illud inter alia non parum notandum, promissionem non esse factam solis Apostolis. Nam licet intelligi possit, etiam in personis Apostolorum perpetuū mansisse Spiritum Sanctum postquam illum receperant, tamē non hoc tantū ibi Christus pollicetur, sed etiam ita fuisse mittendum Spiritum Sanctum ad consolandos, docendos, & protegendos fideles, vt non sit ampliū ab Ecclesia recessurus in æternum, id est, quandiu mundus durauerit (hæc est enim in Scriptura vsitata illius vocis significatio.) Vnde tacite subinuit discrimen inter aduentum suum, & aduentum Spiritus Sancti, quia ille venit ad fundandam Ecclesiam, quam erat sanguine suo acquisiturus, post mortem ab ea recessurus, Spiritus autem Sanctus datus est Ecclesiae, vt semper in illa maneat. Quod videtur notasse Chrysost.

A homil. 74. in Ioan. dicēs, Hoc signat, quod neque post mortem abiit. Et ita intellexit hæc promissionem Cyrill. lib. 9. in Ioan. cap. 45. dicens, Quamuis in cælos postquam è mortuis resurrexit, Dominus ascenderit, vt Deo pro nobis, iuxta Paulum, appareat, adesse tamen semper per Spiritum suum fidelibus pollicetur. Et eodem modo Tertullian. in Præscriptionib. cap. 28.

Imò sic impleri hanc Spiritus Sancti donationē, apertè docet Paulus ad Ephes. 4. vbi prius dicit, Christum ascendentem in altum dedisse dona hominibus, postea verò addit, Ipse dedit quosdam quidē Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatē fidei, & agnitionis filij Dei, donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. In quo testimonio expendenda sunt accuratè illa verba, Donec occurramus, &c. Nam in eis apertè docet Paulus, Ecclesiam in corpus Christi ædificatam, & varijs ministerijs, & gratijs Spiritus Sancti gubernatam, vsque ad generalem resurrectionem, & consummationem Sanctorum esse permansturā. Propter quæ testimonia in hoc fidei dogmate conueniunt omnes antiqui Patres Ecclesie, vt ex allegatis liquet perspicuè, quibus & addi possunt Martialis epist. ad Burdeg. cap. 11. & Cypria. epist. 55. ad Cornel. Athanas. orat. Quod vnus sit Christus, Ecclesia (inquit) inuicta res est, etiam si infernus ipse commoveatur. Deniq; August. exponens de Ecclesia verba illa Psal. 47. Deus fundauit eam in æternum, inquit, Sed fortè ista ciuitas, quæ mundum tenuit, aliquādo euertetur? absit, Deus fundauit eam in æternum. Si ergo eam Deus fundauit in æternum, quid times, ne cadat firmamentum?

Ex quibus vltimis Augustini verbis possumus gradum facere ad concludendam ex dictis fundamentis præcipuam assertionem, & veritatem intentam, nimirū catholicam, & vniuersalem Ecclesiam non posse à vera, & diuina fide deficere, demonstrandum. Nam firmamentum, & veluti forma coniungens mēbra huius Ecclesie, & inter se, & cum Christo, est fides; si ergo Deus fundauit Ecclesiam

Hieron.
August.

Leo Papa.

Chrysost.
Beda.

Prosper.
In sacra pagina præsentia Dei auxiliū importat.

Actor. 7.

Sab. 10.

Ierem. 1.

8.

3. ex Ioan.
14.

Discrimen
inter aduentum
Christi
& Spiritus
Sancti.

Chrysost.
Cyrill.

Tertull.

2.
Ad Ephes.

4.

Martialis.
Cyprian.

August.

10.
Proposita
veritas con-
cluditur.

18 Lib. 1. Quantū Anglicana secta à fide catholica dissidet.

Amiſſa fide
Eccleſia de
ſineret.

Symbolum
Apoſtolor.
Symbolum
Nizcen.

cleſiā in æternū, quis timeat quòd fides eius poſſit in tota illa deficere? Etenim ſi tota Eccleſia fidē amitteret, eo ipſo deſineret eſſe Eccleſia, & inciperet eſſe ſynagoga Satanæ. Sicut gentiles ſunt extra Eccleſiam, quia fidem eius non receperunt, & hæretici deſinunt eſſe in Eccleſia, eo ipſo, quod fidem amittunt, & ideo in hoc gentilibus cōparantur ab Hieronymo Dial. contra Luciferian. in principio. Denique veritatem hanc ſatis confirmant ſymbolum Apoſtolorum, & Nicenum, quibus Rex Angliæ fidem ſe adhibere profitetur. Docent enim Eccleſiā credendam eſſe vnam, ſanctam, & catholicam; non poteſt autem eſſe vna, ſine vnitatem fidei, neque ſancta ſine vera, & diuina fide, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, neque catholica ſine fide vniuerſali, quæ omnia vera dogmata complectatur. Cum ergo Eccleſia non poſſit deſinere eſſe, quandiu mundus durauerit, neque etiam poſſit exiſtere, quin ſimul ſit fidelis, & ſancta, fieri etiam nō poteſt, vt à vera fide deficiat.

II.

Duplex ob-
iectione hære-
ticorum.

Solent autem aduerſarij contra Catholicæ Eccleſiæ in fide ſtabilitatem multa obijcere, & varios lapſus, ſeu defectiones Eccleſiæ recenſere, tum quia tempore legis veteris tota Eccleſia à fide defecit, quādo Synagoga vitulum adorauit, Exod. 33. tum etiam quòd Antichriſti inualeſcente perſecutione funditus euertetur: dicente Paulo. 2. ad Theſſalon. 2. *Niſi uenerit diſceſſio primū, &c.* & Chriſto Lucæ 18. *Cum uenerit filius hominis, putas ne, inueniet fidem ſuper terram?* Ex quibus uolunt colligere, potuiſſe iam deficere, quia iam tempus Antichriſti aduenit. Quibus cum Auguſtino vnico reſpondemus uerbo: *Credo illa, quæ in ſcripturis ſanctis leguntur, non credo iſta, quæ ab hæreticis uanis dicuntur.* Ita enim ille reſpondit Donatiſtis (lib. de Vnitate Eccleſ. cap. 13.) dicētibz, ſuo tempore orbē terrarū apoſtaſſe, & in eis ſolis ueram fidem permanſiſſe, varijsque exemplis ex ſcriptura detortis utebantur, quibus obuiat Auguſtinus dicens, ea ſe credere, quæ in ſcripturis leguntur, non ea, quæ hæretici ſuis cōtentionibus perſuadere cōantur, & concludit. *Iſti ergo uel imperitē, uel fallaciter agentes, colligunt de ſcripturis talia, quæ uel in malos bonis uſque in ſinem permixtos, uel*

A *de deſtaſtatione prioris populi iudaicorū diſtare periuſtur, & uolunt ea retorquere in Eccleſiam Dei, ut tanquam defeciſſe, ac periſſe de toto orbe uideatur.*

Iſtius modi proſecto ſunt, quæ in præſentiarum ſectarij obijciunt. Nam peccatū illud populi iudaici pertinet ad prauos mores, & duritiem illius populi, non ad Eccleſiæ defectionem. Tum quia Synagoga non erat Eccleſia Chriſti, de qua tractamus, tum etiam quia non erat Eccleſia vniuerſalis, quæ tunc erat in mundo: nam in præputio poterant etiam tūc eſſe aliqui fideles, & iuſti, tum maximè, quia falſum eſt, omnes de illo populo fidem tunc amiſiſſe. Nam in primis Moyſes, & Iofue immunes omninō fuerunt ab illa culpa, deinde Aaron licet grauiter peccauerit, cooperando populo in peccato idololatriæ, longè tamē veriſimilius eſt in fide non aberrari. Nunquam enim Moyſes de hoc peccato illum reprehendit, ſed ſolū de altero, ut patet ex illis uerbis, *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres ſuper eum peccatum magnum,* idēque aperte ſupponit Auguſtin. q. 141. in Exod. dicens, *Quod iubet Aaron in aures demi ab auribus uxorū, atque filiarū, unde illis faceret Deos, non abſurdè intelligitur, difficilia præcipere uoluiſſe, ut hoc modo eos ab illa intentione renocaret.* Nam ſi hoc ita eſt, palā ſit, Aaron nō ex infidelitate peccaſſe, ſed quia populo fortiter non reſtitit, & ex nimio humano timore illi ceſſit. Denique plures de populo in fide permanſiſſe cōſtat ex illis uerbis Moyſi, *Si quis eſt Domini, iungatur mihi,* non eſt enim Domini, niſi qui in eum credit, huiusmodi autem inuēti multi ſunt, qui Moyſi iuncti fuere ad iniuriam Dei vindicandam.

D Similiter commentitium plane eſt, & erroris plenum, perituram aliquando, uel omninō defeſturam eſſe Eccleſiam tempore Antichriſti. Quauis enim tūc futura ſit tribulatio magna, prædicta à Chriſto Matth. 24. quæ multos turbabit, & à Chriſti fide deiiciet, quam defeſtionem Paulus nomine *diſceſſionis* præſignificauit; nihilominus Eccleſia Chriſti non omninō deſtruetur, neque omnia eius mēbra fidem amiſſura ſunt, ut ſatis Chriſtus indicat Matt. 24. dicens, *Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſaluā omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi,*

12.

Fidem nō
defeciſſe in
tota Syna-
goga, & pri-
mæ obiecc-
tioni ſatis-
fit.

Auguſt.

13.

Math. 24.

Fidem tem-
pore Antechriſti per-
manſurā in
Eccleſia, &
ſecundæ ob-
iecti ſatisfacis.

Et

Cap. 4. Non posse Ecclesiā Catholicā in rebus fidei errare. 19

Et infra plenius vrgens, super addit, *ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi*. Semper ergo erunt aliqui electi, & fideles, in quib⁹ Ecclesia permaneat, imò eo tempore erunt illustrissimi martyres, & Fidei Catholicæ cōfessores fortissimi. Quod insuper in fine illius obiectionis tangitur, quod iam Antichristus venerit, propter primatum Pontificis ab aduersarijs est obiectum, quam verò falsū sit, imò & ridiculum in lib. 5. videbimus. Alia denique difficultas, quæ in hac obiectione, & responsione subest, quo pacto scilicet possit Ecclesia Catholica in paucis credentibus perseverare, & quasi in angulo delitescere, in cap. 6. declarabitur.

C A P V T IIII.

Non posse Catholicam Ecclesiam etiam per ignorantiam in rebus fidei errare.

I. **D**ISCURSVM superiori capite factum posset imperitus, vel hæreticus enervare dicendo, illo quidem rectè probari, Ecclesiā non posse in hæresim incidere, per quam fides amittitur, hoc autem non satis esse, neq; obstare, quominus Ecclesia possit in multis erroribus versari, saltem per ignorantiam, quæ à culpa hæresis illam excuset, quin licet illo modo erret, non desinet esse fidelis, & sancta, ac subinde non destrueretur. Quod si hoc concedatur, habebunt hæretici, vel schismatici excusationem aliquam dissentendi ab Ecclesia in aliquibus rebus, in quibus ipsam errare contendunt. Nam si id intelligant per solam ignorantiam, & sine hæresi, non videntur tam manifestè loqui cōtra promissionem Christi. Dixi autem, hoc posse proponi à Catholico potius, quàm ab hæretico, quia hæretici non tam moderatè agunt cum Ecclesia Christi, sed illi impudenter tribuunt lapsus, & errores scripturæ contrarios, qui ne queunt ab hæresi excusari, & ideo Ecclesiam verā fidem amisisse, ac subinde contra Christi promissionē è mundo perijsse in suæ hæresis excusationem eadem impudentia nonnulli obtendunt.

Quamobrè dicendū vltteriū est, non solum non posse Ecclesiā incidere in hæ-

A resim, verum etiā nec posse errare, siue per ignorantiam, siue quocūque alio modo in aliquo dogmate, in quo tanquam in veritate à Deo reuelata, & ab omnibus fidelibus credenda vniuersa Ecclesia conspirat, docet, & proponit. Nam hoc etiam in promissionibus Ecclesiæ factis continetur, & ideo nullus Catholicus potest de hoc verò dogmate dubitare.

Quod in primis declaratur ex verbis Pauli. *1. ad Timot. 3. Ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.*

B Comparatur enim columnæ, tanquam quæ stabilitate, ac firmitate sua sinceram, ac puram veritatem conseruat; fidelesq; omnes in veritate contra quoscumque ipsius oppressores obfirmat. Si autem ipsa posset errare, quo quæso pacto illi fides credentium, & veritas credendorum niteretur? Quod autem hæc sit sententia, & sensus Pauli, videtur adeò notum ex verbis, ut nulla ferè expositione, vel persuasionē, sed imperturbati tantum animi lectione indigeat. Vnde omnes expositores tam antiqui, quàm recentiores, dici Ecclesiam columnam veritatis propter immobilitatem, quam

C in veritate habet, declarant. Firmamentū autem, vel quia habet veritatem firmatā prodigijs, & virtutibus, quæ à nullo alio, præter quam ab ipso Deo fieri possent, ut exposuit Ambrosius, vel quia ab illa firmantur in veritate omnes credentes, ut rectè D. Thom. docet, & significauit Chrysost. dicens, *Columna est orbis Ecclesiæ, quæ fidem continet ad prædicationem, quippe veritas Ecclesiæ columna, & firmamentum est.* Et clariùs Theodoret. *Ecclesiā (inquit) appellauit cætum credentium, quos dixit columnam, & firmamentum veritatis, quia supra petram fundati stabiles, & immobiles permanent, & rebus ipsis prædicant dogmatum veritatem.* Et Hieronym.

D etiam ibidem addit, *Ecclesiā dici columnam, in qua nunc sola veritas stat firmata, quæ sola sustinet ædificium.* Denique Augustinus concio. 1. in Psalm. 110. tractās illa verba, *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, & per terram interpretans Ecclesiam, exponit, Non inclinabitur in seculum seculi, quia prædestinata est columna, & firmamentum veritatis.* Igitur quia à veritate declinare non potest in his, quæ

Ecclesiam nec per ignorantiam posse errare

1. ex Paulo ad Timot.

Ambr. D. Thom. Chrysost.

Theodor.

Hieron.

August.

firmiter, & tanquam à Deo reuelata credit. Ideò columna est, & firmamentum.

3.

2. Ex Ioan.

14.

Præterea veritatem hanc confirmat promissio Christi suprà tractata, ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, spiritum veritatis. Ioan. 14. Non enim sine causa ibi peculiariter spiritum veritatis appellauit, sed vt illum distingueret ab spiritu erroris, per hoc satis significans, se promittere paracletum vt Doctorem veritatis, vt ipsemet Christus declarasse videtur Ioan. 16. dicens, *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ostendimus autem in superioribus, promissionem illam Spiritus Sancti factam esse Ecclesiæ, vt maneat cum illa in æternum, sicut Christus ipse dixit; ergo Ecclesia semper habet Spiritum Sanctum tanquam rectorem, & doctorem, à quo in veritatis cognitione specialiter regitur, & illuminatur, & hinc prouenit, vt circa veritatem eadem Ecclesia errare non possit, & ideo dixit

Ioan. 16.

Cyrillus lib. 10. in Ioan. cap. vlt. Cum prædixerit Paracletum ad eos venturum, spiritum veritatis eum nominauit, (ipse autem est veritas) vt intelligerent discipuli, non alienam à se virtutem missurum. Et infra, Hic ergo veritatis spiritus ad omnem veritatem deducet, nouit enim exactè veritatem, cuius spiritus est, & eam non ex parte, sed integrè reuelauit. Nam etsi ex parte in hac vita cognoscimus, vt ait Paulus, non manca tamen, sed integra veritas in hac parua cognitione nobis refulsit. Quæ vltima verba sunt valde notanda, nam ex eis intelligitur necessitas huius spiritus veritatis in Ecclesia, vt statim declarabo. Denique ob eandem causam Tertullian. lib. de Præscriptionib. capit. 28. quasi irridens eos, qui vniuersali Ecclesiæ errorem circa fidem tribuunt, ait, *illam non respexerit Spiritus Sanctus, vt eam in veritatem deduceret, ad hoc missus à Christo, ad hoc postulatus de Patre, vt esset Doctor veritatis, neglexerit officium Derivillicus, Christi vicarius (id est vicem eius gerens, & in docendi munere absentia eius supplens) sinēs Ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere, quàm ipse per Apostolos prædicabat? quasi dicat, hæc esse incredibilia, & à Christi promissione, & ab Spiritus Sancti providentia, bonitateque aliena.*

Cyrill.

Cor. 13.

Tertullia.

Tertullia.

Denique præter Christi promissionem,

A & scripturæ testimonia adeò expressa, possumus hanc veritatem persuadere ratione deducta ex principijs fidei. Quia si vniuersalis Ecclesia posset quocumque modo errare in dogmatibus fidei, in nullo illorum posset esse columna, & firmamentum veritatis, imò neque aliquid credere tanquam omnino certum, cui falsum subesse non posset, quia semper posset dubitare, & formidare, an per ignorantiam deciperetur. Respondebit fortasse aliquis, posse Ecclesiam, & debere firmiter credere ea quæ in Scriptura continentur, etiã si in alijs errare posset. Sed hoc non euacuat difficultatem. Tum quia de ipsismet Scripturæ libris dubitare posset, an per ignorantiam erret, credendo, aliquem librum esse canonicum, qui non est, quia non est maior autoritas Ecclesiæ in vno approbando, quàm in alio. Tum etiam quia si in aliquo dogmate errare posset, etiam posset errare in intelligentia scripturarum; ergo semper posset dubitare, an verum sensum Spiritus Sancti assequatur, ac si ubinde nihil posset ex scripturis certò credere. Tum præterea quia Ecclesia non solù debet esse certa de rebus, quæ in scriptura continentur, sed etiam de alijs dogmatibus non scriptis, vt antiquissimi Patres semper docuerunt, ex quibus paucos statim indicabo; nam hoc tantum obiter in præsentia attingimus. Igitur vt dogmata, quæ vniuersalis Ecclesia credit, certa sint, necessariū est, vt in nullo eorum errare possit. Vnde rectè dixit Nazianzen. Orat. 37. circa finem, *Vnum vni cohaeret, & ex eis quædam verè aurea, & salutaris fit catena: & ideo si vel vnum auferatur, aut reddatur incertum, tota catena disrumpetur, & inutilis fiet, sicut etiam dixit Ambros. ad cap. 9.*

Ratione eadem veritas confirmatur

B

Præcluditur euasio.

C

Nazianz.

D

Ambros.

Fortasse tamen aduersarij hæc omnia facile concedent, nec inconueniens reputabunt admittere, posse ecclesiam errando, & falsa dogmata tanquam veritates fidei tradendo, ad eum statum peruenire,

5. Responso hæreticorū

Cap. 4. Non posse Ecclesiā catholicam in rebus fidei errare. 21

Reiicitur
responso, &
superior cō-
clusio Patrū
authoritate
stabiliscitur.

ad Roma.
10.

6.
Irenæus.

Ambros.

nire, in quo nihil ex fide diuina, & omni-
nō certa, sed omnia ex propria opinione
credat. Sed hæc responsio in primis re-
uoluitur in priorem errorem, quod vera
Christi Ecclesia possit perire; nam in eo
statu constituta nō haberet veram, & su-
pernaturalem fidem; ergo non esset ve-
ra Ecclesia. Et ita quoad hanc partē hæc
responsio sufficiēter impugnatur ex di-
ctis cap. præcedente, & fundamento, &
testimonijs, quibus illud confirmatū est.
Deinde si vniuersalis Ecclesia ad eū sta-
tum peruenire potuisset, in quo nihil ex
diuina fide, sed tantum ex humana opi-
nione crederet, vbi tūc inueniretur fides
in terra? Profecto nullibi, quia si alicubi
est vera fides, ab Ecclesia Catholica ma-
nauit; ergo si in ipsa Ecclesia illa fides
certa, & supernaturalis nō est, multo mi-
nus extra illam esse potest. Quapropter
qui sic respondent, & ita de Ecclesia sen-
tiunt, dum illam infidelē faciunt, se ipsos
fide carere ostendunt, vnde enim illam
habebunt, si per Ecclesiam illam nō ha-
bent, cum Deus iam non per se ipsum, sed
per Ecclesiā homines doceat, vt apertē su-
mitur ex Paulo ad Rom. 10. Tandē qui sic
respondent, ideō errant, quia in Ecclesia
non distinguunt humanā auctoritatē ab
authoritate Spiritus Sancti, qui eam regit,
vel per eam loquitur, quoties dogmata
fidei generaliter credit, aut docet, iuxta
promissionem Christi nuper ostensam,
& iuxta mentem Apostolorum traden-
tium dogma fidei per illa verba, *Visum
est Spiritui Sancto & nobis. Act. 15.*

Atque ita senserūt de authoritate Ec-
clesiæ antiquissimi Patres, Irenæus lib.
3. contra hæreses cap. 3. *Non oportet, ait,
adhuc apud alios querere veritatem, quam
facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli,
quasi in depositarium diues, plenissimē in eā
contulerint omnia, quæ sunt veritatis, vt om-
nis quicumque velit,umat ex ea potum vi-
tæ, hæc est enim vitæ introitus, omnes autem
reliqui fures sunt, & latrones, propter quod
oportet deuigare quidem illos.* Ambrosius
lib. 3. epist. 25. ad Verselenses, *Nemo (in-
quit) stat, nisi qui fide stat, nisi qui fixus stat
sui cordis sententiæ. Alibi quoque legimus,
tu autem hic sta mecum, vtrumque ad Moy-
sem à Domino dictum est, vbi tu stas, terra
sancta est, & Hic sta mecum, hoc est, mecum
stas, si stes in Ecclesia, ipse enim locus est sã-*

A *ctus, ipsa terra fecunda sanctitate, & opima
virtutum messibus. Sta ergo in Ecclesia, sta
vbi tibi apparui, ibi ego tecum sum. Vbi est
Ecclesia, ibi firma statio tuæ mentis est, ibi
fundamentum animi tui.* Et idem Ambro-
sius lib. 3. de Fide cap. 7. dicens. *Serue-
mus præcepta maiorum, nec hæreditaria sig-
nacula au si, rudis temeritate violamus.*

Et Augustin. de Vtilit. credendi cap.
8. loquens de homine desiderante, & la-
borante pro veritate inuenienda, *Si vis
(inquit) finem huiusmodi laboribus impo-
nere, sequere viam catholicæ disciplinæ, quæ
ab ipso Christo per Apostolos ad nos vsque
manauit, & abhinc ad posteros manatura est.*
B Arbitrabatur enim Augustinus, nunquā
defuturam illam fidem, neque aliter, quā
per traditionem, & successionem in Ec-
clesia Catholica ad posteros fuisse peruē-
turam. Vnde in cap. 17. cum dixisset,
magnum esse adiutorium fidei commu-
ni populorum consensu creditæ, & præ-
dicatæ, subiungit, *Hoc factum est diuina
providentia per Prophetarum vaticinia per
humanitatem, doctrinamque Christi, per A-
postolorum itinera, per martyrum contume-
lias, cruces, sanguinem, mores, per Sanctorū
predicabilem vitam, atque in his vniuersis
dignarebus tantis, atque virtutibus pro tem-
porum opportunitate miracula.*

C Cum igitur tan-
tum auxilium Dei, tantumque fructum, pro-
fectumque videamus, dubitabimus nos eius
Ecclesiæ condere gremio, cum vsque ad con-
fessionem generis humani ab Apostolica
Sede per successiones Episcoporum frustra hæ-
reticis circumlatrantibus, & partim plebis
ipsius iudicio, partim Conciliorum gravitate
partim etiam miraculorum maiestate dam-
natis, culmen authoritatis obtinuit? Cui nol-
le primas dare, vel summæ profectō impieta-
tis est, vel præcipitis arrogantia. Nam si

D nulla certa ad sapientiam, salutemque animis
via est, nisi cum eos rationi præcolit fides,
quid est aliud ingratum esse opi, auxilioque
diuino, quā tanto labore prædita authorita-
ti velle resistere. Hacten⁹ August. Quibus
tam luculenter, & sapienter discursum fa-
ctum stabiluit, vt nihil eis addi posse vi-
deatur. Et propterea idem Augustin. tan-
tum defert authoritati Ecclesiæ, vt in lib.
cōtra epistolam Fundamenti capit. 5. sic
affirmare non dubitarit, *Ego Euangelio
non credere, nisi me Ecclesiæ Catholicæ mo-
ueret authoritas.*

Ambros.

7.

August.

Denique

8.
Hieron.

Denique Hieronym. contra Luciferian. circa medium, *Quale est (inquit) ut leges Ecclesie ad hæresim transferas? Et in fra Si Ecclesiam per totum orbem diffusam non habet Christus, aut si in Sardinia tantū habet, nimium pauper factus est.* Actan dem postquam multa de Ecclesia protulerat, sub finem sic subiecit. *Poteram diem istiusmodi eloqui ducere, & omnes propositionum riuulos vno Ecclesie sole siccare, verū, quia iam multum sermocinatus sumus, breuem tibi apertamque animi mei sententiam proferam, in illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata vsque ad diem hunc durat.* Multaque similia in antiquis Patribus reperiuntur, quæ breuitati studens missa facio: idq; lubentiùs, quòd qui hos Patres non audierit, etiam si plures referantur, non credet, sed vana semper subterfugia excogitabit.

C A P V T V.

Romanam Ecclesiam eandem fidei stabilitatē habere ostenditur, quam Catholica, & sectariorum euasioni occurritur.

1.

QUÆ in superiori capite ex diuinis scripturis, ad ostendendā Ecclesie Catholicæ in vera fide conseruanda, ac perpetuò retinenda immobilitatem, & singularem Dei protectionem, adductæ sunt, adeò sunt clara, & aperta, ut neque ipsius Ecclesie hostes in vniuersum audeant cōtra Ecclesiam Catholicam aperto Marte pugnare. Distingunt igitur inter Ecclesiam Catholicam, & Romanam, & de catholica non audet aperte dicere, defecisse, aut veram fidem amisisse, quod tamen de Ecclesia Romana audacter affirmare non verentur. Et ita videntur sibi eludere omnia Scripturæ testimonia, & Christi promissiones, quia illæ factæ sunt Ecclesie Catholicæ, non Romanæ. Et ut alios omit- tam protestantes, non videtur ab hac sententia, seu distinctione alienus Rex Iacobus. Quauis enim in suo libro eam expressè non proponat, ex dictis tamen eius non obscure colligitur, priùs enim se proficitur fidei catholicæ defensorē, quā fidem dicit esse veteris, ac primitiue Ecclesie: in quo indicat Ecclesiam Catho-

A licam, & primitiuam non perijsse, sed durare, nam vbi fides catholica est, non potest etiā non esse Catholica Ecclesia. Postea verò in præfat. pag. 40. fateri nō timuit, se neq; esse, neq; vnquā fuisse in nostra Ecclesia, id est, in Romana, & in pag. 47. planè damnat fidei articulos, quos Romana (inquit) Ecclesie officina excudit, ante quingentesimū Christi annum inauditos, & pagin. 48. hæc habet verba, *Schismaticum me dicant, licet, & à Romana Ecclesia defecisse, certè hæreticus esse nullo modo possum.* Distinguit ergò defectionem à Romana Ecclesia à defectione à fide catholica, seu ab Ecclesia Catholica, perinde enim est. Pagin. item 54. post hæc, & multa similia subiungit, *Nondum Romanæ religionis arcem attingimus, id est, caput Ecclesie, Petrique primatum, nam qui hunc articulum negat, ex Bellarmini sententia catholicam fidem negat,* His ergò, & similibus verbis satis insinuauit Rex Iacobus, Romanæ Ecclesie fidem, durante, & per seuerante fide catholica defecisse.

C Neque est nouus hic error, nam Vualeph in suo articulo 37. damnato in Concilio Constantienfi sess. 8. dixit, Romanam Ecclesiam esse synagogam Satanæ, quod non inuenio dictum ab ipso de Ecclesia Catholica, neque fortassè id diceret, ne se ipsum, aut in synagoga Satanæ, aut extra Ecclesiam Catholicam constituere videretur, quod quidem periculum omnibus hæreticis commune est. Et antea in eodem errore Pauperes de Lugduno, aliàs Vualdenses versati sunt, qui neminē in fide Ecclesie Romanæ, quæ tēpore Syluestri defecit, saluari posse affirmarunt, ut refert Antonin. 4. p. Theologi tit. 11. cap. 7. §. 2. & Aeneas Silvius de Origine Bohemorum cap. 33. Omnes verò hi vel in priuatis opinionibus, & proprijs fundatur erroribus, quos cum contrarios esse Romanæ fidei negare nō possint, Romanam fidem veram nō esse, ac subinde Romanam Ecclesiam à catholica defecisse tandem effutire coguntur.

D

Vel certè moti sunt, quia nihil excel- lens, & vniuersale de Romana Ecclesia credunt, sed illam tantum considerant, ut particularem Ecclesiam, seu Diocesim, ac Episcopum eius tanquam vnum ex cæteris, nullā extra illam Diocesim haben-

2.

Cōc. Cōst.
Vualeph.

Hæc distinctio ab antiquioribus hæreticis fuit inuēta.

Antonin.
Aeneas.
Siluius.

3.

Fundamēta erroris.

Sectariorū
inter Romanam, &
Catholicā
Ecclesiam
distinctio.

habentem potestatem. Ex quo principio intulerunt, sicut aliæ Ecclesiæ particulares, & earum pastores, etiam si Primates sint, vel Patriarchæ in rebus fidei labi potuerunt, & re ipsa sæpius defecerunt, ita etiam in Ecclesia Romana accidere potuisse, & re vera euenisse. Et ita hi duo errores maximè coniuncti sunt, ut Viclephus supra illos cōiunxit, dicens, *Ecclesia Romana est synagoga Satanae, nec Papa est immediatus, & proximus Vicarius Christi.* Et ob eandem causam videtur dixisse Rex Angliæ, arcem fidei Romanæ esse articulum de primatu Petri, quia nos credimus in illo fundari, eo modo, quo Christus promisit fundare suā Ecclesiam supra Petram, & ideo Rex ipse negando primatum, coactus est, fidem Romanam abnegare, eiusque defectiōnem sibi, suisque persuadere.

4.

Quapropter ut impugnationē huius erroris ab hoc fundamento inchoemus, in Episcopo Romano duo munera, seu duplex pastoralis cura distinguenda est, vna particularis, & propria Diocesis Romanæ, cuius Pontifex est immediatus Episcopus; alia vniuersalis cura totius Ecclesiæ Christi, cuius est vniuersalis Pastor, & supremus Episcopus omnium particularium Ecclesiarum, licet non sit immediatus singularum Episcopus. Et quidem de priori potestate, & munere nulla est inter nos, & Protestantes cōtrouersia. Posteriores autem potestatem vniuersalē, & supremam iurisdictionem etiam vniuersalem in vniuersam Ecclesiam negant aduersarij, nos verò nunc illam supponimus, & articulum eius ad catholicam fidem pertinere constanter asserimus, illius tamen probationem in librum tertium referuamus, ne propositum ordinē peruertere, & rē, de qua nunc tractamus, confundere cogamur. Hæc autem duo munera licet possent, sicut in se sunt distincta, ita etiam in personis seiungi, sicut in alijs Episcopatibus separantur, nihilominus ex quo in Petro coniuncta fuerunt, nunquam separata inuenta sunt, & ex diuina ordinatione fortassè nunquam separabuntur: quod nunc non agimus, quia ad præsens institutum non refert, in libro tamen tertio obiter saltem attingemus. Hactenus ergo Romanus Episcopus idem fuit sem-

Distinctio
Roman. Ec-
clesiæ in vni-
uersalem, &
particularē.

A per Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, ut ab antiquis Patribus sæpè nominatur.

Ex quo intelligimus, nomine Romanæ Ecclesiæ duō posse significari. Primò particularem illam Ecclesiam, quæ intra terminos suæ Diocesis concluditur, & suum habet proprium Episcopum tantum particularem, si præcisè spectetur, ut immediatam iurisdictionem in illam exercet. Et de Ecclesia Romana sic supra non loquimur, quia constat, illam non esse Ecclesiam Catholicam, sed membrū eius. Ideoque de illa sic spectata dicere non possumus habere Christi promissionem nunquam deficiendi à catholica fide, quia nullibi talis promissio inuenitur, neque in promissionibus factis vniuersali Ecclesiæ necessario includitur, quia posset vniuersalis Ecclesia permanere in vera fide, cum obedientia, & vnione ad Summum Pontificem, ut Pontifex, & vniuersalis pastor est, etiam si particularis illa Ecclesia à fide deficeret, & suum Episcopum à se per violentiam abijceret, quod dicimus explicandæ rei gratia, quanuis nunquam Deum id esse permitturum piè credamus.

B

C Alio ergo modo illa Ecclesia, quæ veram Christi fidem retinet, solet dici Ecclesia Romana, quia Episcopo Romano paret, licet non vniatur illi ut priuato Episcopo, sed ut vniuersali Pontifici, & sic etiam dicitur Romana fides, vel Romana religio, quæ à Pōtifice Romano, ut Christi Vicario conseruata, confirmata, definita, seu approbata est. Atque hoc etiam modo particularis Ecclesia Romana ut coniuncta suo Episcopo non solū ut particulari Reçtori, sed etiam ut vniuersali Doctōri totius Ecclesiæ, comparatur catholicæ in priuilegio non errandi, nec deficiendi à fide, quandiu in illa vnione cum suo capite permanserit: nā hoc etiā habet quælibet alia particularis Ecclesia sub eadem ratione, & vnione spectata. Et sequitur ex generali principio, Petrum videlicet, & Petri fidem esse immobile Ecclesiæ fundamentum, in quo quandiu Ecclesia, licet particularis, fundata fuerit, nunquam à vera fide aberrabit. Semper tamen inter vniuersalem Ecclesiam & particulares hoc discrimen considerari potest, quod quælibet particularis potest ab hac petra disiungi, & cadere: vniuersalis

5.

6.

uerfalis autē non potest, quia de sola illa scriptum est, *Porta inferi non praualebūt aduersus eam.*

7.

Sic igitur declarata, & intellecta uocum significatione dicimus, fidem Ecclesie Romanæ esse catholicam fidem, neq; Romanam Ecclesiam ab ea defecisse, nec deficere potuisse, propter Petri cathedrā in ea præsentem. Assertionem hanc ut certam, & necessariam in fide Catholica proponimus, & eam ex diuina Scriptura in hunc modum colligimus. Fides Petri catholica fuit, & deficere non potest; sed fides Ecclesie Romanæ est fides Petri; ergo fides Ecclesie Romanæ est fides Catholica, à qua nunquam illa sedes potest deficere. Argumentatio legitima est; singulæ verò propositiones in ea assumptæ per partes probandæ sunt. Prima ergo pars per se nota est, scilicet, fidē Petri, fuisse catholicā: nā si intelligatur de persona Petri neq; ab hæreticis reuocatur in dubiū; nam fides Petri est, quæ vniuerso orbi à principio prædicata fuit; & illa maximè est Apostolica, & primitiua. Si verò intelligatur etiam de sede Petri, vel ipsi Protestantes confitentur per plures annos durasse eandem catholicam fidem in eadem sede Petri, testaturque sufficienter Hieronym. & Augustinus vsq; ad sua tempora, ille in Epistola ad Damasum de nomine hypostasis; hic verò in libro contra epistolam fundamenti cap. 4. ubi inter quatuor, quæ in gremio Ecclesie Catholice ipsū iustissimè tenebāt, hoc numerat, *Ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem suam Dominus commendauit, vsque ad præsentē Episcopatum successio sacerdotum.* Vbi aperte supponit, illam fuisse tunc catholicam Ecclesiam, quæ cum sede Petri erat coniuncta, & oues quæ Petro fuerant commendatæ continebat: ac subindē fidem catholicam in ea sede vsque ad illud tempus permāsisse, quod in puncto sequenti pluribus testimonijs, & rationibus à fortiori confirmabitur.

8.

Expēditur
in nostram
rem locus
Lucæ 22.

Superest ergo, ut alteram partē in propositione assumptam comprobemus: nimirum, hanc fidem non posse deficere in Petro, non solum quoad personam, sed etiam quoad sedem, & consequenter non tantum pro aliquo definito tempore, sed simpliciter quādiū Ecclesia Chri-

sti durauerit. Probatur autē præcipue ex verbis Christi Lucæ 22. *Simone ecce Sathanas expetuit vos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquādo conuersus cōfirma fratres tuos.* Nam rectē dixit Tertullian, lib. de Fuga in persecut. c. 22. rogasse ibi Christum, ne tantum diabolo permetteretur, ut fides Petri periclitaretur. Quam orationem fuisse efficacē, & obtinuisse quod petebat, satis persuadet ipsius Christi excellentia, ex auditus enim est pro sua reuerentia in his quæ absolute postulabat, ut in præsentī declarauit per illa verba, *Ego rogaui pro te*, magisque declarat, vel potius supponit impetrationē, & infallibilem effectum in illis vltimis verbis, *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos* & ideò bene interrogat Leo Papa 9. *Erit quisquam tantæ dementiæ, qui orationē illius, cuius velle est posse, audeat in aliquo vacuam putare?* Igitur nulla fere in hac parte est controuersia, aut difficultas. Esse autem potest in alio puncto, an scilicet, illa oratio facta sit tantū pro persona Petri, & ideò cū illo finitus fuerit eius effectus, vel potius facta sit pro Sede Petri in persona eius, & ideò tandiū duret, quādiū sedes durat: probandum ergo nobis relinquitur hoc posteriori modo esse intelligendam.

Quod in primis probamus autoritate multorum Summorum Pontificum, qui hanc prærogatiuam suæ dignitatis, ac sedis agnoscentes, ex his verbis Christi illam comprobarunt, qui licet in propria causa loqui videantur, nihilominus fide dignissimi sunt, tum quia antiquissimi, & quasi per continuam traditionem hoc docuerunt, tum etiam quia multi eorum sunt sancti, & martyres, qui veram, & catholicam fidem sanguine suo consignarunt, tum denique quia etiam antiquissimi Patres eundem honorem deferunt Romanæ sedi, & fidei. Utuntur ergo illo testimonio ad hanc veritatem cōfirmendam, Lucius Papa epist. ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ circa finem, ubi ait, suam sedem, normam Apostolicæ fidei, ut ab authoribus suis Apostolorum Christi Principibus illam percepit, illi liba tenere, secundum Saluatoris nostri diuinam pollicitationem. Et refert verba citata. Similia habet Marcus Papa in epist.

Tertullia.

Leo Papa.

9.

Lucius Papa.

Marc. Papa.

epist. ad Athanas. quæ habetur in tom. 1. Epistolar. p. 1. licet in tomis Conciliorum non referatur, & Felix. 1. epist. 3. ad Benignum, & Agatho Papa in epist. ad Cōstatin. Imperator. quæ in actione 4. sextæ synodi lecta est, & in Act. 8. probata, & Nicolaus. 1. in epist. ad Michaelē Imperatorem post mediū, & Leo 9. in epist. ad Michaelē cap. 7. & Innoc. III. in c. Maiores, de Baptism. latius verò quā cæteri hoc declarauit Leo Papa serm. 2. in Natali Petri, & Pauli cap. 3. vbi positus Euangelij verbis subiūgit, *Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniā diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis à Domino Petri cura suscipitur, & pro Petri fide propriè supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo minuitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur. Nam & post resurrectionē suam Dominus beato Petro Apostolo post regni clauis, ad trinam æterni amoris professionem, mystica insinuatione ter dixit, Pasce oues meas: quod & nunc procul dubio facit, & mandatū Domini pius pastor exequitur, confirmans nos exhortationibus, & pro nobis orare non cessans, ut nulla tentatione superemur. Quæ verba repetit idem Pontifex in sermon. 3. de Assumptione sua, & adiūgit, Iuste in ducis nostri meritis, & dignitate letamur, gratias agentes sempiterno Regi redēptori nostro Domino Iesu Christo, qui tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiæ Principem fecit, ut siquid etiam nostris temporibus rectè per nos agitur, illius operibus, illius sit gubernaculis deputandum, cui dictum est, Et tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos.*

Ex quibus verbis aliquæ colliguntur rationes, quibus hic sensus confirmatur. Vna sumitur ex imitatione verborum Christi: nam prius ad omnes Apostolos loquutus est, omnes ferè tentandos prædicens: postea verò Petro specialiter dicit, Ego rogaui pro te; ergo aliquid etiam speciale pro illo impetrauit. Personalis autē perseuerantia nō fuit singularis Petro, nam pro alijs etiam Christus orauit Ioan. 17. dicens, Pater Sancte serua eos in

A nomine tuo, quos dedisti mihi. Et quāuis eo tēpore, quando pro Petro rogauit, non dum illam generalē orationē obtulisset, nihilominus nullus ferè peculiaris fauor Petri fuisset, nisi aliquod specialius priuilegiū pro illo postulasset. Christus autē in illo singulari modo vocandi Petrū, ut attenderet, *Simon, Simon* (sic enim habent Græca) & orandi pro illo, maiorem prærogatiuam sine dubio significare voluit. Imò si attentè res consideretur, in vtroq; loco pro Petro, & omnibus Apostolis, & vniuersa Ecclesia præfente, & futura Christus Dominus orauit, diuerso tamē modo: nam apud Ioannem prius expresse orauit pro omnibus Apostolis, ex quibus Petrus vnus, & præcipu⁹ erat, & in illis virtute Ecclesia continebatur, propter quā præcipuè illa oratio fiebat, quam paulò inferius cōsummavit Christus dicens, *Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes vnum sint, vtiq; vnitæ fidei, & catholice Ecclesiæ.* Apud Lucam verò Christus directe, & expresse orauit tantum pro Petro, indirecte verò, & cōsecutione quadā orauit etiā pro alijs Apostolis, vti in subiunctis verbis denotauit. Et tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Ut firmitas, quæ per Christū Petro tribuitur, per Petrū Apostolis conferatur, quæ admodū ex Leone paulò superius retulimus. Atq; inde ad totā Ecclesiam oratio illa extēditur, quæ sub nomine fratrum etiam cōprehēditur, ut ibi Theophylact. indicauit, dicēs, *Planus intellectus est, quia te habeo ut Principem discipulorū, postquā negato me, fleueris, & ad penitentiam veneris, cōfirma cæteros.* Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra es, & fundamentum. Vnde Agatho Papa supra, Dominus fidem Petri non defecturam promissit, & cōfirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices mea exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est agnitus. Et Leo IX. supra eundem sensum indicans, dixit, *A sede Principis Apostolorum, à Romana videlicet Ecclesia, tam per eundem Petrum, quā per suos successores reprobata, conuicta, & expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quæ hactenus non defecit, neque vnquam desiciet, sunt confirmata.*

Theophyl.

Agath. papa.

Leo Papa.

C

Vnde

II.

Vnde ex his vltimis verbis aperitur magis sensus prioris promissionis, & alia optima ratio prædictæ interpretationis redditur. Ita enim hic iubetur Petrus confirmare fratres suos, sicut Ioan.

Ioan. 21.
Confirma-
tur 2.

21. iussus est, pascere oves Christi, iidem enim sunt, qui hic vocantur fratres, & ibi oves, sed ibi vocantur oves propter mansuetudinem, & obedientiam subditorum, hic verò vocantur fratres, ut ostendatur, Ecclesiastici pastoris officium non esse dominari, sed confirmare imbecilliores tanquam fratres, *forma factus gregis ex animo*, ut dixit idem Petrus epist. 1. c. 5.

Petrus.

Sicut ergo dictum est, *Pasce oves meas*, non Simoni pro illa tantum persona, sed Petro pro munere, quod illi conferebatur, ut in successoribus duraret, ita cum illi dicitur *Confirma fratres tuos*, præinducatur præcipua quædam pars illius muneris, quæ est confirmare, & quasi sustentare fratres, & Ecclesiam in vera fide: nam licet hoc principaliter fiat virtute diuina, tamen hæc vititur homine ut instrumento, ut homines modo hominibus accommodato gubernet. Et quanuis alij Pastores, & Doctores Ecclesiæ, docendo, & prædicando ad hoc cooperentur, nihilominus, id præstare ex legitima, & ordinaria potestate, & certa auctoritate, discernendo falsa à veris, hæreses damando, & catholicam doctrinam definiendo, illius est proprium, cui dictum est, *Confirma fratres tuos*. Vnde sicut hoc munus ad veræ fidei conseruationem necessarium est in Ecclesia, ita verba illa dicta sunt Petro ratione pastoralis muneris perpetuò in Ecclesia dimanaturi, in illaq; semper duraturi; ergò etià prior promissio, *Vt non deficiat fides tua*, facta est non tantum personæ, sed etià muneri, & sedi Petri. Ideò enim, p illo specialiter Christus orauit, illiq; priuilegiū illud impetrauit, quia munus confirmandi fratres illud auxilium ex parte Dei postulabat; ergò sicut munus futurū erat perpetuū in sede Petri, ita etià priuilegium. Et hoc totum significauit Leo. 1. in illis verbis,

Leo Papa.

Pro fide Petri propriè supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit, & in alijs, quæ supra retulimus. Et apertius Theophyl. postquam dixit, *Quia te habeo ut Principem discipulorum*, confirma ceteros, adiungit, In-

Theophyl.

A tellexerit autem quis, non solum de Apostolis dictum, quod confirmati fuerint à Petro, sed de omnibus, qui vsq; ad consummationem seculi futuri sunt fideles. Quod licet ab ipso videatur postea exponi ratione exempli, quod in persona Petri suū delictum flentis præcessit, & in memorijs hominum perpetuò manet, Christus tamen non de exemplo loquutus est, sed de confirmatione per verbum fidei, & ideò per sedem Petri id perpetuò fieri melius intelligimus.

Atq; ita etiam potest hæc veritas, & illius promissionis interpretatio ex collatione huius loci cum alijs, in quibus primatus Petri fundatur amplius stabiliri. Quod etiam significauit Leo. 1. in citatis verbis, conferens hæc verba, *Confirma fratres tuos*, cum illis, *Pasce oves meas*, quam comparationem iam declarauimus. Vnde quanuis hæc promissio tam clara non esset, ex solo munere pascendi oves Christi in doctrina fidei, sufficiēter colligereim⁹ esse necessarium hoc priuilegium in sede Petri. Quia si in illa sede posset fides vacillare, in tota Ecclesia Christi periclitari posset, tum quia Ecclesia tenetur parere Petro, & successoribus eius ex cathedra docētibus, ut ex allegatis verbis Christi colligitur, quia primus, & maximè necessarius pastus fidelium est vera fidei doctrina, tum etiam quia aliàs nulla esset in Ecclesia certa ratio verā à falsa doctrina discernendi, & ita non possent fideles firmari, nedum in catholica fide incōcussè confirmari. Quam rationem amplius in sequentibus vrgebimus. Et simili modo hanc veritatē confirmat alia promissio Christi, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, illā enim petram esse Petrum, & successores eius, infra ostēdem⁹. Dicitur autē petra propter firmitatē ad sustentandū ædificiū, & ideò sicut Ecclesiæ ædificiū perpetuum futurū erat, ita etià petra ut ad sustinendū illud ædificiū apta esset. Quare sicut Ecclesia perpetua esse non potest, nisi eius fides deficere non possit, ita nec petra illa apta esset, nec firmitatē haberet ad sustentandū illud ædificiū, si posset in fide deficere. Et ideò rectè dixit Origen. tract. 1. in Matt. Neq; aduersus petram, super quam Christus ædificat Ecclesiam, neq; aduersus ipsam Ecclesiam portæ inferi præualebunt. Et Cyrill. in Thesaurō (ut in cathena D. Th. Mat. 16, allegatur) dixit,

D

12.

Leo Papa.

Origen.

Cyrill.

dixit, secundū hāc Dñi promissionē Ecclesia Apostolica Petri (id est Romana) ab omni seductione, hæreticaq; circunventione manet immaculata, super omnes præpositos, & Episcopos, & super omnes Primates Ecclesiarū, & populorum, in suis Pontificibus in fide plenissima, & autoritate Petri. Et cum aliæ Ecclesiæ quorundam errore sint verecundate, stabilita inq; assibiliter ipsa sola regnat, &c. Quæ verba licet in thesauro Cyrilli nunc non inueniantur, ex Diui Thomæ autoritate magnam fidem habent.

CAPVT VI.

Stabilitas fidei, & Ecclesiæ Romanæ, traditione ostenditur.

I.

EX dictis in superiori capite probatum relinquitur fidē Ecclesiæ Romanæ esse fidem Petri, ac subindē esse fidem Catholicā, à qua sedes illa deficere nequit. Possumus autem ex ipso rerum euentu, & Patrū traditione eandem veritatem, & promissionē confirmare. Nam si Apostolica sedes in hoc, speciale priuilegiū non haberet, aliquādō in fide defecisset, etiam ex cathedra docens, vel hæresim aliquā approbasset, sicut in alijs Ecclesijs etiam ab Apostolis inchoatis accidisse videmus, nam hæc est humana fragilitas, & conditio, vt in tāta varietate, & multitudine personarum facile contingat error, nisi Spiritus Sāctus assisat. Hoc autem in Romana Ecclesia nunquam accidisse, præter allegatos Pontifices testatur Eusebius Papa epist. 3. ad Episcopos Tusciæ, & Campaniæ, dicens, Prima salus est, rectæ fidei regulas custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deniare. Nec potest Iesu Christi Domini nostri prætermitti sententia, dicentis, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā. Et hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur esse etibus, quia in sede Apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio. Et Gelasius Papa in epistol. ad Anastasium Augustinum, Hoc est (inquit) quod sedes Apostolica magnopere cauet, vt quia munda radix est Apostoli gloriosa confessio, nulla rima prauitatis, nulla prorsus contagione maculetur. Nā si (quod Deus auertat, quod fieri non posse cōfidimus) tale aliquid proueniret, vnde cuiquā resistere auderemus errori, vel vnde correctionē errantibus posceremus?

Expenduntur testimonia antiquorum Patrū asserentium fidem Romanæ Ecclesiæ & catholice coincidere. Primum testimonium Euseb. Papa.

Gelasius Papa.

A Neq; soli Romani Pontifices, sed etiā alij Patres tam Latini, quā Græci ita de Romana Ecclesia, seu cathedra Petri senserunt. Retuli iam Augustinum contra Epistolam Fundamenti cap. 4. Vbi dū pro signo Catholice Ecclesiæ ponit successione Pontificum Romanorum, satis clarē demonstrat, Catholicam Ecclesiam à Pontifice Romano non disungi, ac subinde fidem Romanam, & Catholicam eandem esse. Vnde idem August. lib. 2. de Grat. Christi, & peccato originali cap. 8. de Pelagio ait, Romanam Ecclesiā fallere minimē valuit, recoluit enim beatissimus Papa Zozimus, quid imitandus prædecessor eius de ipsius senserit gestis. Attendit etiam quid de illo sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum aduersus eius errorem pro veritate catholica studia consonantia concorditer flagrare cernebat. Et lib. 2. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 4. Cum literis (inquit) venerabilis Innocentij catholice fidei claret antiquitas, profecto Ecclesiæ Romanæ præuicator esset, qui ab illa sententia deniaret. Vbi (sicut aliās sæpē) fidem sedis Romanæ tanquam Catholicam recipit, ac veneratur. Secundō Hieronym. epistol. 57. ad Damasum, Quoniam vetusto, &c. illa habet verba, Cathedra Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, quicunq; extra hanc domum agnū comederit, prophanus est, &c. Vbi aperte eandem censet esse catholicam Ecclesiam, quam Romanam. Ex quo etiam in lib. 1. Apologiæ contra Ruffinum, col. 3. sic colligit, Fidem suam quam vocat? eam ne, qua Romana pollet Ecclesia? an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam respondet; ergo Catholicisumus; vbi etiam diserte docet, eandem esse fidem catholicam, & Romanam. Illam autem etiam esse immaculatam in libro tertio eiusdem Apologiæ parum ante medium, testatur ita, Scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam istiusmodi præstugas non recipere, etiam si Angelus aliter annuntiet, quā semel prædicatum est, & in Proœmio libri secundi ad Galat. fidem, & religionem Romanorū laudat, concluditq; Non quod aliam habeant Romani fidem, nisi hanc, quam omnes Christi Ecclesiæ, sed quod in eis deuotio maior sit, &c.

2.

Secundum August. & Hieronym.

August.

Hieron.

Origen.

D

C 2

Tertius

3.
Tertium te-
stimonium
Ambrosij.

Tertius testis sit B. Ambr. qui in lib. de Obitu Satyri fratris versus finē, prudentiā, & cautionem sui fratris referens, inquit, *Adnocauit ad se Episcopū, neq̃ vllā veram putauit, nisi veræ fidei gratiā, percūctatusq̃ ex eo est, vtrū nam cum Episcopis catholicis, hoc est, cū Romana Ecclesia cōueniret.* In quibus etiā verbis vnionem cum Ecclesia Romana, & cum catholica eandē esse, ac indiuiduā sentit. Vnde lib. 1. epist. 4. ad Imperatores sic scribit, *Totius orbis Romani caput, Romanam Ecclesiā, atq̃ illam sacrosanctam Apostolorum fidem, ne turbari sineret, obseruanda foret clementia vestra, indē enim in omnes venerandæ communionis iura dimanāt.* Et in epist. 7. eiusdem libri ad Syriciū Papā, *Credatur (inquit) Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratū semper custodit, & seruat, & ferm. 2. de Sanctis, qui est de Cathedra Petri, & ferm. 11. qui est secūsus de Petro, & Paulo, egregiē ad rem nostrā declarat, quomodo Ecclesia in Petro fundata sit, & indē habeat perpetuam fidei firmitatem.*

4.
Quātū Cy-
priani.

Quartus sit Cyprianus, qui eodem itidem modo Ecclesiam Romanam veneratus est, præsertim verò epistol. 55. ad Cornelium col. 12. de quibusdam hæreticis ait, *Nauigare audent, & ad Petri Cathedram, atq̃ ad Ecclesiam principalē, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, nec cogitare eos esse Romanos, quorū fides, Apostolo prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.* Vnde idem Cyprian. epist. 52. in princip. *Scripsisti (inquit) vt exemplum earundem literarum ad Corneliū collegam nostrum transmitterem, vt deposita omni sollicitudine, iam sciret, te secum, hoc est cum Ecclesia catholica cōmunicare.* Vbi apertē sentit, idem esse cōmunicare Ecclesiæ Romanæ, & catholicæ. Et epist. 76. ad Magnum, *Ecclesia (inquit) vna est, quæ vna, & intus & foris esse nō potest.* Vnde infert, si apud Nouatianū est, apud Cornelium non fuit, si verò apud Corneliū fuit, qui Fabiano legitima ordinatione successit Nouatianus in Ecclesia non est. Vbi etiam catholicā Ecclesiam vnā cum Romana esse supponit. Idē in epist. 40. circa med. *Vna Ecclesia, & Cathedra vna super Petrū Domini voce fūdata.* Et infra, *Quisquis alibi collegerit, spargit.* Idē ferē repetit lib. de vnit. Eccl. non longē à princip. & inter

A multa alia dicit, *Qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse conficiat?*

Quintus est Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 3. *Quoniam (inquit) longum est omnium Ecclesiarum numerare successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ Ecclesiæ, eam, quam habet ab Apostolis traditionē, & annuntiat am hominibus fidem, per successiones Episcoporū peruenientem vsq̃ ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malā, vel vanam gloriam, vel per cecitatem, & malam sententiam, præter quā oportet, colligunt.* Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est, omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndiq̃ fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndiq̃ conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.

Sexto addere possumus Athanasium, & Episcopos Ægypti in epist. ad Marcū Papam, in qua petunt exemplaria Concilij Nicæni, vbi inter alia dicunt, *Optamus, vt à vestra sanctæ sedis Ecclesiæ auctoritate, quæ est mater, & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correctionem, & recreationē fidelium orthodoxorum percipere per præsentē legatos mereamur, quatenus vestra sulti auctoritate, vestrisq̃ precibus roborati, illæsi à memoratis æmulis sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris enadere, nobisq̃ commissos eruere valeamus.* In quibus verbis manifestē supponit, sanam, & integram fidem in Romano Pontifice tunc fuisse, & præterea in illo esse auctoritatem ad corrigendū hæreticos, & fideles in vera fide confirmandos.

Septimò adducere hīc possumus testimonium Episcoporum prouinciæ Tarraconensis in epist. 2. ad Hilarium Papā, vbi primū recognoscunt priuilegium Ecclesiæ Romanæ de primatu Vicarij Christi, deindē subiungunt, *Proinde nos Deum in vobis primitus adorantes, cui sine querela seruitis, ad fidem recurrimus Apostolico ore laudatam, indē responsa quærentes, vnde nihil errore, nihil præsumptione, sed Pontificali totum deliberatione præcipitur.* Et his annumerari potest Ruffinus in expositione Symboli in principio, dicens, *In diuersis Ecclesijs aliqua in his ver-*

5.
Quintum
Irenæi.

6.
Sextum te-
stimonium
Athanas. &
Episcopor.
Ægypti.

7.
Septimum
testimoniū
Episcoporū
prouinciæ
Tarracon.

Ruffin.

bis inueniuntur adiecta, in Ecclesia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum, quod ego propterea esse arbitror, quod neque hæresis vlla illic sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus. Verba etiam supra ex Cyrillo citata veritatem hanc satis cōfirmant, quæ præter D. Thomam, refert etiam Gennadius Archiepiscopus Constantinopolitanus in Defensione Concilij Florentini cap. 5. sect. 12. paulò tamen aliter, videlicet, Oportet nos tanquam membra caput sequi, id est, Romanum Pontificem, & Apostolicam sedem, à qua debemus petere, quid credere, & sentire debeamus, ac tenere, quia ipsius tantum est consuetare, redarguere, confirmare, ordinare, solvere, & ligare. Denique allegari solet Theodoretus in epist. ad Renat. presbyterum Romanum, dicens, Tenet sancta ista sedes gubernacula regendarū cuncti orbis Ecclesiarum, cum propter alia, tum quia semper hærecici factoris expers permansit. Quia verò hanc Epistolam videre non potui, addo, sententiam illà esse valde consentaneam ijs, quæ tradit idem Theodoret. in epist. ad Leonem Papā, quæ in secundo tomo Conciliorū habetur, vbi Ecclesiam Romanam maximis laudibus extollit, præcipue autē ait, Eam insigniter exornat fides, & fide dignus testis diuinus Apostolus, qui clamat, fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Et de ipsa sede Romana dicit, Vobis per omnia primos esse conuenit, vestra enim sedes omnium est maxima, & præclarissima, & quæ præest orbi terrarū. Et infra, Habet autem communium quoq. Patrum, & veritatis Doctorū, Petri, & Pauli sepulchra, quæ fidelium animas illuminant. Et infra, Illorum autem Deus nunc quoq. illorum sedē claram, insignemq. reddidit, cum vestrā sanctitatem in ea collocauerit, quæ radios fidei orthodoxæ emittit.

Dicet fortasse aliquis, hæc dicta esse à Patribus, non propter singulare aliquod priuilegiū Episcopi Romani in fide illibata cōseruanda, sed solū propter insignē pietatem, & sinceram Romani populi fidē, quæ in initio Ecclesiæ, maxime viguit. Hoc enim solū significauit Paulus in verbis illis ad Rom. 1. Gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mōdo. Sicut etiā. 1. ad Thessal. 1. laudat Thessalonicensiu fidē, dicens, Excipientes ver-

A bñ in tribulatione multa cum gaudio Spiritus Sancti, ita vt facti sitis forma omnibus credētibus, &c. Respondetur nō esse dubium, quin Apostolus in dictis verbis Romani populi fidē cōmendat, & nonnulla verba Sanctorum Patrum eandem laudem cōmemorent: nihilominus tamen frequentius Ecclesiam Romanā laudat, quia fidē semel susceptā integram, & immaculatā semper custodiuit, vt ex allegatis verbis satis constat.

At enim instabunt aduersarij, hæc dicta fuisse ab his Patribus de Ecclesia Romana ante sexcentesiū Christi annum, quo tempore ipsi etiam fatentur, veram, ac puram fidem catholicā in Romana Ecclesia, ac sede perdurasse; quod tamē non obstat, quominus postea paulatim, ac sensim ceciderit, & puritatem fidei amiserit vt ipsi consingunt. Sed hoc in primis nō enervat dictorum antiquorū Patrū testimonia, quia illi non solum factū narrant, sed etiā ius (vt ita dicam) seu fundamentū illius facti perpetuū esse ostēdūt, & ita non solū docent fidem Romanam fuisse suo tempore catholicam, sed etiam hoc habere ex proprio priuilegio, & prerogatiua, quæ perpetuò in illa sede duratura est. Hoc patet in primis ex illis, qui hoc fundant in promissione Christi, Vt non deficiat fides tua, vt iam satis explicatū est. Deinde eadē est ratio de illis, qui hoc colligunt, quia super hanc petram ædificata est Ecclesia, vt dixit Hieronymus. Itē ex eo, quod pro signo certo Ecclesiæ catholicæ ponūt vnionē cū Ecclesia Romana, vt ex Hieronymo, & Ambrosio cōstat, & maxime ex Augustino. Quādo enim inter signa catholicæ Ecclesiæ ponit successionem Episcoporū Romanorū, duo sine dubio potissimum significat. Vnum est, seriē, ac successionē illius episcopatus inter tot persecutiones, & sine humana potētia, & cū eadē excellētia dignitatis, & potestatis, nō esse præcipue ex humana prouidentia, sed ex diuina, & ex illa Christi promissione, Portæ inferi non præualebunt aduersus eā, quæ semper durat, vt idē Aug. in Psal. contra partē Donati apertē declarauit dicēs, Dolor est cum vos videmus præcisos ita iacere. Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, Et in ordine illo Patrum quis cui successit, videte. Ipsa est petra, quā nō vincūt superbi inferorū portæ.

Responsio.

9.
Instantia.

Confutatio.

August.

Theodor.

8.
Eualio.

Roman. 1.

1. ad Thes.
1.

Alterū est, Ecclesiam catholicam infallibiliter esse coniunctam cum sede Petri, ac subinde eandem esse vtriusque fidem: nam si hoc nō supponatur, signum illud ferē nullius esset momenti. Colligitur tandem, hanc fuisse mentem dictorum Patrum, quia hoc priuilegium attribuūt Apostolicæ sedi, vt necessarium ad munus illi commissum exequendum, scilicet, ad confirmandum subditos in vera fide, & ad authores hæresum, & falsæ doctrinæ ab Ecclesia segregandū, omniaque putrescentia membra iam emortua refecandum. Quam rationem multi ex allegatis Pontificibus indicant.

10.

Beda.

Quod si Protestantes Angli præter hæc antiqua, nouiora testimonia requirunt, audiant in primis suum grauissimū historicum Bedam lib. 3. Histor. Anglican. cap. 25. in fine, seu apud illum, sapiētem quendam presbyterū nomine Vuilfridum, qui, allegatis decretis Romanæ Ecclesiæ ad quandam de Paschate controuersiam definiendam, ita concludit. *Si audita decreta Sedis Apostolicæ; imò vniuersalis Ecclesiæ, & hæc literis sacris confirmata, sequi contemnitis, absq; vlla dubietate peccatis. Et si enim Patres tui sancti fuerunt, nunquid vniuersali, quæ per orbem est, Christi Ecclesiæ horum est paucitas vna de angulo extremæ insulæ præferenda?* His addo testimonia Gregorij, qui vsq; ad sexcētesimum quartum Christi annum sedit, & de integritate fidei Sedis suæ testatur lib. 3. Epistolar. indictio. 12. epistol. 32. Et sæpè alibi. Et ideo epistol. 41. ad Bonifacium. sic inquit, *Hortor vos, vt dum vitæ spatium superest, ab eiusdem beati Petri Ecclesiæ, cui clauēs cælestis regni commissæ sunt, & ligandi, ac soluendi potestas attributa, vestra anima non inueniatur diuisa, ne si hic beneficium eius despiciatur, illic vitæ aditum claudat.* Et lib. 4. indictio. 13. c. 77. epistol. 32. contra Ioannem Episcopum Constantinopolitanū, Qui nomē vniuersalis Episcopi vsurpare aus⁹ fuerat, inuehitur in primis verbis, & pmissionib⁹ Christi. *Cunctis enim ait, Euangelium scientibus, liquet quod voce Dominica sancto, & omnium Apostolorum Principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura commissæ est, ipsi quippe dicitur, Pasce oues meas, ipsi dicitur, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ipsi*

Gregor.

A dicitur, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ex quibus colligere intendit, solum Episcopum Romanum re vera esse vniuersalem, licet propter modestiam non soleat ita vocari. Deinde verò addit, Constantinopolitanum Episcopum non posse esse vniuersalem, cum in ea Ecclesia multi Patriarchæ hæresū authores fuerint, quod absit ab vniuersali Episcopo (vt significat) quia vniuersa Ecclesia à statu suo corruit, quando is, qui appellatur vniuersalis, cadit. In quo planè sentit, ad firmitatem Ecclesiæ pertinere, vt suprema, & vniuersalis sedes in fide immutabilis sit. Quod apertè confirmat lib. 6. indict. 15. cap. 201. aliàs epistol. 37. dicēs, *Quis nesciat, sanctam Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam, quia firmitatem mentis traxit in nomine, vt Petrus à petra vocaretur, cui veritatis voce dicitur, Tibi dabo clauēs, &c. & cui rursus dicitur, confirma fratres tuos.* His adiungi potest sententia Leonis 9. in epistol. 1. cap. 7. dicentis, *A Sede Principis Apostolorum, Romana videlicet Ecclesia, tam per eundem Petrum, quam per successores suos reprobata, & conuicta, atq; expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quæ hætenus non defecit, neque vniquam deficiet, sunt confirmata.* Quæ scripsit hic Pōtifex post annum millesimum quinquagesimum, & ea fundat in promissione Christi quoad futurū tempus, quoad præteritum verò etiam in euidētia facti, quod vniuerso orbi notum esse supponebat.

B

C

D

Præterea ad eandem veritatem confirmandam asserere possumus Isidor. in epistol. ult. ad Eugenium Episcopum Tolletanum, vbi prius de Petro ait, *Præeminet cæteris, & ab ipso Dei, & Virginis filio honorem Pontificatus in Christi Ecclesia primus suscepit*, idque cōfirmat testimonijs Matt. 16. & Ioan. 21. & deinde subiungit, *Cuius dignitas potestatis etsi ad omnes Catholicorum Episcopos est transfusa, specialiùs tamen Romano Antistiti singulari quodam priuilegio, velut capiti cæteris membris celsiori permanet in æternum: qui igitur debitam ei non exhibet reuerenter obedientiam, à capite seiunctus Acephalorum schismatis se reddit obnoxii, quod sicut illud Sæcti Athanasij de fide Sanctæ Trinitatis, sancta Eccle*

Leo Papa.

II.
Isidor.

Ecclesia approbat, & custodit, quasi sit fidei catholica articulus, quod nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. In quibus verbis, licet nō expresse asserat Ecclesiam Romanam nō posse deficere à fide, supponit tamen usque ad sua tempora non defecisse, & idem semper esse futurum satis significat, cū dicit priuilegium illius permanfurum in eternū. Idē tradit Bernardus, qui Epist. 109 ad Innocen. contra nouam hāresim insurgentem eius implorat auctoritatem, dicens, Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque: & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi nō possit fides sentire defectum, Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua? Ergo quod sequitur à Petri successore exigitur, Et tu aliquando confirma fratres tuos. In quibus verbis satis cōprobat omnia, quæ dicta sūt, & promissionū Christi veram intelligentiam. Vnde lib. 2. de Considerat. ad Eugeniū cap. 8. Pontificem Romanum dicit esse Principem Episcoporum, & potestate Petri, & non modo omnium, sed et pastorum omnium pastorem, & alia multa, quibus eandem veritatem stabiliiuit. Et in sermone de Priuilegijs Sancti Ioannis Baptistæ, Ecclesiam Romanam dicit esse omnium Ecclesiarum matrem, & magistrā, cui dictum est, Ego pro te rogavi, vt non deficiat fides tua. Denique Beatus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus librum de Incarnat. ad Vrbānum Pontificē dedicans, illum vocat vniuersæ Ecclesiæ in terra peregrinantis Summum Pontificem, & subiungit in cap. 1. Quoniam diuina providentia vestram elegit sanctitatem, cui vitam & fidē Christianam custodiendam, & Ecclesiam regendam committeret, ad nullum aliū rectius refertur, si quid contra fidem Catholicam oritur in Ecclesia, vt eius auctoritate corrigatur, & alia, quæ prosequitur, quibus quid de Ecclesia Romana sentiret, satis declarauit. His addi possunt duo testimonia, quæ ab hominibus Græcis data sunt. Vnum est Theodori Studitæ in Epistol. 4. ad Naucratiū, quæ est 63. libri 2. vbi de hæreticis sic ait, Testor nunc corā Deo, & hominibus, se ipsos auulserunt à cor-

A pore Christi, & supremo verticali throno, in quo Christus fidei clauēs posuit, aduersus quem non præualuerunt vnquam nec præualebunt vsque ad consummationem portæ inferi, ora, scilicet, hæreticorum, sicut pollicitus est, qui non mentitur. Et in alio opere de Cultu imaginum, cuius fragmentum refertur in lib. 3. Bibliothecæ sanctæ de Romanis loquens, ait, Tanta est eorum fides, vt & illic infracta videatur esse petra fidei, nimirum, iuxta verbum Domini fundata. Quæ testimonia refert, & extollit Gennadius Scholarius c. 5. defensionis Concilij Florentini sect. 12. vbi ipse ait, sect. 17. Si illa diuina sedes nō recte sentit mentitur Christus cū dicit, Cælū, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt: bis enim Ecclesiæ pollicitus est se cum ea fore, & portas inferi non præualeaturas aduersus eam. Vbi alia etiam ex Patribus tertie & quartæ Synodi adducit. Et alia innumera ex catholicis Theologis recenseri possent, sed quia prolixum esset, & non videtur necessarium, id omittimus.

B Fortasse tamen Protestantes, qui testimonia antiquorum Patrum pro suis, vel nostris temporibus non recipiunt, etiam recentiorum testimonia reiicient, quia (vt ipsi fingunt) post defectionem Ecclesiæ Romanæ scripserunt. Sed qui in tantam incidunt audaciam, & temeritatem, satis conuincuntur solo proprio iudicio, & arbitrio duci in interitū, & contra omnem humanam prudētiam loqui, cū & omnem humanam fidem, & ipsi fidei diuinæ credibilitatem despiciant, & eneruēt. Nobis ergo satis est, ostendisse secundum Scripturas Sacras, prout à Sanctis Patribus intellectæ sunt, & secundū eorundem Patrum traditionem, Romanam Ecclesiam ratione Sedis Apostolicæ, & Cathedræ fidei, non esse aliam à catholica, nec magis defecisse à fide, aut posse deficere, quam Ecclesiam Catholicam. Addimus præterea, si his omnibus non obstantibus contendunt aduersarij Romanam Ecclesiam defecisse, oportere, vt designent tempus, & annū, in quo illa defectio inceperit, & sub quo Pontifice, & in qua materia, vel articulo contigerit error: nam si nihil horū ostendere queant, vt re vera non possunt, profecto omni fide indigni sunt. Et quidē de singulis temporibus, seculis, & annis, ac

Bernard.

Anselm.

Theodor.

Pontificibus summa diligentia id ostensum est à Cardinali Baronio in suis Annalibus, ideoq; in initio anni septingentesimi prudentissime sic alloquitur ad lectorem, *Attende animo, & lustra memoria, si quid inuenieris in Ecclesia Catholica diminutum eorum, quæ in reliquis omnibus superioribus videris seculis.* Et infra, *Res ipsa id testatur, facta clamant, & mira consensione scripta sanctorum omnium prædicant, à regia nunquam deflexisse sanctam Dei catholicam Ecclesiam via, &c.*

13.

Quod verò spectat ad materiam defectionis, seu ad errores particulares, quos hæretici Romanæ Ecclesiæ tribuunt, postea pauca dicemus, saltem de his, quæ Rex Angliæ attigit, nam in hoc breui opere omnibus ex professo respondere non possumus, & ab alijs catholicis Doctoribus, & à nobis pro captu nostro, in alijs Theologiæ libris, prout occasio tulit, id factum est. Non omittam autem moralem coniecturam addere, quam mihi præbuit Tertullian. lib. de Præscript. aduersus hæretic. cap. 28. dicens, *Quid verisimile est, vt tot, actantæ Ecclesiæ in vnâ fidem errauerint, nullus inter multos euentus est vnus exitus, variasse debuerat error doctrinæ Ecclesiarum. Caterū quod apud multos vnum inuenitur, non est erratum, sed traditum. Audeat ergo dicere aliquis, illos errasse, qui tradiderunt?* Est profecto ferè euidentis coniectura, quam satis euincit tam veterum, quàm recentium hæreticorum experimentum: statim enim ac ab Ecclesia segregantur, in varias, & differentes sectas diuiduntur: Ecclesia autem Romana semper vnitatē doctrinæ retinuit, consentientibus cum illa alijs Ecclesijs Catholicam fidem profitentibus; ergò euidentis indicium est, illam Ecclesiam nunquam à prima, & originaria fide deficiuisse. Et ideo quoties aliqua Ecclesia, vel hominum factio ad aliam fidem declinauit, statim notata est, vt ab Ecclesia tã Catholica, quàm Romana separata: in Ecclesia autem Romana, seu in sede Petri nunquam similis defectio, aut separatio ab antiqua fide, vel ab alijs membris Ecclesiæ Catholicæ notata est; ergò aduersariorum euasio, & impositio friuola est, & incredibilis.

14.

Maximè verò obijcere solent hæretici lapsus quosdam, & errata aliquorum

A Pontificum Romanorum, vel in personis eorum, vel in doctrina. Et in primis contendunt, aliquos verè hæreticos fuisse, & fidem perdidisse. Vnde inferre possunt, verba Christi, *Non deficiet fides tua*, non in omnibus Romanis Pontificibus vera inueniri, ac subinde non fuisse de illis prolata, atque adeò neque priuilegiū, aut promissionem nunquam errandi, sortitos fuisse. Deinde obijciunt aliquos Pontifices, qui licet de hæresi nō accusentur, falsam doctrinam per humanam ignorantiā Ecclesiæ tradiderunt. His vero objectionibus in particulari, & sigillatim propositis copiosè, & eruditè satisfecit Illustrissimus Bellarminus lib. 4. de Summo Pontifice, & Cardinalis Osius cōtra Brētium, & alij nostri temporis scriptores.

Obijciunt hæretici aliquos Pontifices in hæresim incidisse.

Bellarmin. Osius.

Ideoque breuiter circa priorem partē recepta distinctio præ oculis habēda est, de Pontifice, vel credente, vt est priuata persona, vel docente vt Pontifex est. Ad illum enim posteriori modo spectatum, dicimus pertinere Christi promissionem: nam hoc modo est petra, à cuius firmitate pēdet in suo genere firmitas Ecclesiæ. Hoc autem modo nullum vestigium heresis ostendunt hæretici in tota Summorum Pontificum successionē. Considerando autem personam Pontificis priori modo, etiam inter catholicos controuersia est, an Pontifex possit esse hæreticus, & ad huc sub iudice lis est; an aliquis non præsumptione tantum, sed vere talis fuerit. Hæc autem quæstio non pertinet ad fidei fundamēta, & ideo illā nunc omitimus. Et gratia vitandi controuersiam facillè damus non esse necessarium promissionem Christi ad personam Pontificis, vt est vnus ex priuatis credentibus, extendere. Quod si quis instet, eadē ratione personam Petri vt priuatā potuisse à fide deficere, nō obstante Christi promissione, Repondemus primò, non esse eandem rationem de Petro, quia illi immediate facta est promissio, & ideo non tantum facta est muneri, sed etiam personæ, ad alios autem solum per successionē descendit, & ideo solum eis vt successoribus Petri communicatur. Deinde addimus, Petrum non solum hanc habuisse promissionem, sed etiam alias communes Apostolis, ratione quarum omnes habuerunt personalem (vt ita dicam) cōfirmationem.

15.

Nullus Pontifex vt caput Ecclesiæ fidem potest amittere.

Instantia.

Solutio.

Additur authoritas, & coniectura Tertulian.

firmationem, tam in gratia, quàm in fide & doctrina.

16.

Nullus etiã
in rebus per
tinetibus ad
vniuersalẽ
Ecclesiã po-
test errare.

Canus.

Ad alteram verò partem de erroribus, qui Pontificibus tribuuntur, breuiter dicimus, aliud esse loqui de decretis Pontificum, quatenus per ea aliquid definiunt, vel approbant tanquam credendum, vel obseruandũ ab vniuersa Ecclesia: aliud de priuatis sententijs, opinionibus, aut rationibus Pontificum. In præsentì enim de prioribus decretis tractamus, & in eis nulum falsum dogma inuenitur, quod per modum definitionis ab eis traditum sit, & Ecclesiæ ad credendum propositum, vt faciliẽ intelliget quicumque legerit ea, quæ authores allegati, & Canus lib. 6. de Locis cap. 1. & 8. latius prosequuntur. In priuatis autẽ sententijs, vel opinionibus, vel etiam in rationibus, quibus interdum vtuntur, sicut non oportet esse fidei certitudinem, ita neq; infallibilem veritatem, quia neq; hoc est necessarium ad firmitatem, vel puritatem fidei vniuersalis Ecclesiæ, neq; etiam est eorundem Pontificum menti, & intentioni consentaneum. Nam eo ipso quod sub opinione, vel humana exiustimatione loquuntur, profitentur se per humanam rationem, & sapientiam loqui, non per infallibilem assistentiam Spiritus Sancti. Siquis tamen prudenti, & pio animo consideret etiam illa, quæ hoc posteriori modo à Pontificibus traduntur, forte nihil inueniet, quod nõ sit sapienter traditum, & satis probabili fundamento stabilitum.

C A P V T VII.

Excluditur tertia euasio hæreticorum, quam per distinctionem Ecclesiæ visibilis, & inuisibilis confingunt.

1.

IN Libro serenissimi Angliæ Regis nihil de hoc euasione, vel de inuisibili Ecclesia expressẽ dictum inuenimus omittere tamen non potuimus, quin illi occurreremus, tũ vt plerisque huius seculi hæreticis respõdeamus, omnibus enim fatisfacere, & veritatem persuadere cupimus, tum etiam vt discursum à nobis inchoatum plenius perficiamus, & omnia vana subterfugia præcludantur. Multi ergò ex hæreticis, quanuis propter aperta testimonia Scripturarum, negare non

A audeant Ecclesiam Christi, seu catholicã perpetuò durare, & in fide vera permanere, vt aliquo modo vim rationis, & lucẽ veritatis effugiant, duplicem Ecclesiam distinguunt, vnã veram, & solidam, alterã tantum apparentem, & priorem dicunt esse inuisibilem oculis corporeis, posteriorem autem visibilem esse. Quasupposita distinctione respondent, Ecclesiã inuisibilem esse veram Christi Ecclesiam & catholicam, cui promissum est, vt nunquam deficiat, nec portæ inferi contra eam præualeant. Alteram verò Ecclesiam apparentem, & visibilem, licet in hac externa specie perseveret, dicunt, in veritate fidei, ac subinde in subsistentia veræ Ecclesiæ posse deficere, & iam defecisse in Ecclesia Romana, cuius formam, & speciem ita depingunt ipsi.

B Fundamentum autem huius sententiæ, quatenus supponit Ecclesiam veram esse inuisibilem (hic enim tantũ est scopus præsentis disputationis) est, formam constituentem veram Ecclesiam esse in se inuisibilem, & per nullum signum visibile ita manifestari, vt in eo possit videri. Ergò talis forma simpliciter est inuisibilis. **C** Quidquid enim visibile est, vel in se videri potest, vel saltem in alio tanquam in signo. Si ergò forma constituens Ecclesiam neutro horum modorum videri potest, profecto omninò inuisibilis est. Ergò & vera Ecclesia, vt talis est, inuisibilis est, quia licet personæ, ex quibus constituitur videantur quasi materialiter quoad corpora, vel actiones humanas externas, quatenus tam en constituẽtes Ecclesiam videri non possunt. Sicut si anima hominis, quæ in se est inuisibilis, per opera externa videri non posset, profecto homo quatenus homo inuisibilis esset, & si corpus humanum nullũ exerceret motum vitæ, qui sentiri posset, profecto vt viuẽs esset inuisibile, etiam si corpus ipsum materialiter videretur.

D Superest vero probandum, formam Ecclesiæ esse inuisibilem vtroque modo supra posito. Et in primis in omni sententiã, etiam nostra, videtur necessario dicendum, illam formam esse in se inuisibilem siue sit prædestinatio (vt quidam hæretici dixerunt) quæ satis inuisibilis est, siue (vt dixerunt alij) sit Charitas, siue sit fides, vt catholici etiam docent, quia nõ

Proponitur
3. euasio hæ-
reticorũ de
Ecclesiã in-
uisibili.

2.
1. Fundamen-
tũ erroris
prædicti.

3.

solum

solum Charitas, sed etiam fides est spiritualis forma quoad ipsam internam qualitatem, & ita est in se inuisibilis. Quod si etiam adiungatur sacramentū fidei, quod est Baptismus, etiam hoc non est visibile, ut sacramentum est, quia non videtur intentio necessaria, ut sit sacramentum, & consequenter nō videtur spiritualis character, qui necessarius etiam est iuxta catholicorum sententiam, ut membrum Ecclesiæ constituat. Quod item hæc forma Ecclesiæ in signis, seu per signa visibilia videri non possit, probatur, quia nulla sunt externa signa charitatis, vel fidei, quæ non possint fictè fieri sine vera interna fide, siue sint opera externa diuini cultus, siue obedientia ad Prælatos Ecclesiæ, siue actus regiminis ex parte ipsorum Prælatorum, siue sint opera confessionis, & professionis fidei, Deniq; vel ipsa etiam opera miraculorum: nam hæc etiam adulterari possunt, & ita exterius fingi, ut non sint necessaria signa veræ fidei; ergo nullum signum visibile superest, quo vera forma Ecclesiæ visibilis sit. Sola autē externa signa, aut opera non sufficiunt ad veram Ecclesiā constituendam: nam sicut particularis persona si interius non credit, licet exterius se fingat fidelem, verum Ecclesiæ membrū non est, præsertim si characterem baptismi nō habeat, ita quilibet congregatio, vel hominum multitudo, etiam si per opera externa religionis, & fidei congregetur; si internam fidem nō haberet, vera Ecclesia non esset; ergo cum hæc fides semper sit inuisibilis tā per se, quā per aliud, etiam Ecclesia vera inuisibilis est. Quod fundamentum maximè habet locum in sententia Protestantium, qui vniuscuiusq; fidem resoluunt in priuatum spiritum, vel propriam reuelationē vnicuique factam, nam ille priuatus spiritus sine dubio inuisibilis est.

Atque hic discursus videtur potissimè attingere, & punctum controuersię, & hæreticorum motiuum. Alii verò, quæ afferri ab ipsis solent contra externum cultum, ut probent in Ecclesia tantū esse debere spiritualement, ac subinde inuisibile, neq; ab omnibus hæreticis huius temporis acceptantur, sed in hac re diuisi sunt, nec ad præsentem causam quicquam referunt. Quia licet lex gratiæ principaliter

ter sit in spiritu, non excludit opera quæ ab interna charitate procedant, & similiter licet adoratio Ecclesiæ sit in spiritu, & veritate; non excludit cultum externum ab interiori procedentem, ut in propriis locis de lege gratiæ, de religione, de sacramentis, & sacrificio ostensum est. Alia etiam quæ adiungi hic solent de Ecclesia interdum propter vim persecutionis ita latente, ut videri non possit, non pertinent ad hunc locum, sed ad alium infra tractandum de Ecclesiæ vniuersalitate. Præter dictum autem fundamentum addunt nonnulla testimonia, quibus respondere necesse est. Primo enim ex Scriptura obijciunt illud Lucæ. 17. *Regnum Dei non venit cum observatione, neque dicet: Ecce hic, aut Ecce illic, Ecce enim Regnum Dei intra vos est*, nam per regnum Dei ibi Ecclesia intelligitur, quæ alibi dicitur *Domus spiritualis*. 1. Petri. 2. & *ciuitas Dei* uiuentis ad Hæbr. 12. ubi distingui videtur in hac proprietate Ecclesia Christi à visibili synagoga. Secundo afferunt verba symboli, *Credo vnam Sanctam Ecclesiam*, nam si esset, visibilis non crederetur; si ergo fide credenda est Ecclesia, videri nō potest. Addūt denique locum Augusti. 20. de Ciuit. cap. 8. ubi Ecclesiam diuidit in prædestinatam, & nō prædestinatam.

Nihilominus dicendū est, veram Ecclesiam, quam Christus super petram fundauit, & cui promisit portas inferi non præualituras aduersus illam, visibilem esse: & consequenter futilem esse aduersariorum euersionem, quia si hæc Ecclesia visibilis est, & deficere non potest à vera fide, & ipsi ab ea defecerunt, ut est per se euident, & ipsi non negant, manifestū est, non veram fidem, sed hæresim habere. Propositum autem fundamentum, quod fidei dogma esse credimus, prius simpliciter probandum est ex scriptura, & Patribus. Deinde res ipsa (id est, in quo consistat hæc visibilitas Ecclesiæ) ita explicanda est, ut ablata verborum ambiguitate, & tergiversatione ex fidei principiis possit ratione conuinci.

Primo ergo Ecclesiam esse visibilem probatur ex illo Isaia. 2. *Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent. Venite ascendamus ad montem*

Luc. 17.

1. Petri. 2.
Hæbr. 12.

August.

5.
Symbolum
August.

6.
Ecclesia visibilis ex Scriptura.
1. ex Isaia. c. 2.

Prima expo-
sicio.

Dani. 12.

August.
Hierony.
Tertull.

Chrysost.
Cyrill.
Secunda ex-
positio.

Dani. 2.

montem Domini, & ad domum Dei Iacob. Quo in loco multi ex Patribus per montem Domini Christum intelligunt, qui Danielis. 2. dicitur, *Lapis excisus sine manibus, qui circuit in montem magnum, ut patet ex Aug. tract. 1. in 1. epist. Ioan. & Orat. contra Iudæos c. 7. & 8. & ex D. Hieron. Isai. 2. Micheæ 4. & Daniel. 2. & Tertulliano lib. contra Iudæos cap. 3. Alij verò per montem Ecclesiam intelligere videtur, ut August. lib. 4. contr. Crescon. c. 58. & Chrysostom. Isai. 2. & Cyrill. lib. 1. in Isai. cap. 2. Veruntamen in re non dissentiunt: nam de Christo, & de Ecclesia tanquam de corpore, & capite ibi sermo est, & iuxta regulam Augustini, quod de corpore dicitur, de capite etiam intelligi potest, & e conuerso. Vnde in alio loco Daniel. 2. de lapide absciso, qui factus est mons magnus, dicitur, & impleuit uniuersam terram, scilicet Christus per Ecclesiam suam, Cum autem in loco Isaiæ mons & domus Domini distinctè ponantur, rectè per montem, Christum, & per domum, Ecclesiam intelligimus. Vnde futurus dicitur, *præparatus mons domus Domini*, id est, Ecclesiæ cum suo capite Christo. Prædicitur ergo ibi, sicut Christus visibilis venit in mundum, & per suam prædicationem, signa, & miracula omnibus notus, & illustris factus est, ita Ecclesiam Christi futuram fuisse visibilem, & ita notam in mundo, ut ab omnibus cognoscit posset. Quod satis declarant sequentia verba, quæ sunt gentium omnium dicentium, *Venite ascendamus ad montem Domini. & ad domum Dei Iacob*, Non enim inuitantur homines ut veniant, nisi ad domum, quæ nota, & visibilis eis esse potest.*

7.
Chrysost.

Atque ita copiosius quam cæteri explicauit Chrysost. dicens, *Res hæc dilucida adeo est, ut nulla deinceps egeat per sermonem interpretatione ipsa enim rerum natura indoles ad eum modum vocem edit, tuba quavis clariùs resonantem, exhibens omnibus spectandum decus, ac splendorem Ecclesiæ, non enim iste sol tanto nitore splendet, non item lux ex ipso emicans illustre adeo in bar effundit, ut res gestæ ab Ecclesia, Etenim domus Dei super montes altissimos collocata est. Et infra, Ecclesiæ potestas ipsos pertingit cælos, & tanquam domus supra verticem montium posita omnibus se exhibet conspicuam,*

A vsque adeo ipsa multo etiam amplius omnibus inclaruit. Similem protulit sententiã August. lib. 3. contra epist. Parmeniani, ubi dicit, iustos esse, per uniuersam ciuitatem, quæ abscondi non potest (inquit) quia supra montem constituta est. Montem illum dico Danielis, in quo lapis ille præcisus sine manibus creuit, & impleuit uniuersam terram, & d. tract. 1. in 1. epist. Ioan. circa finem, *None* (inquit) *lapis iste, qui præcisus est à monte sine manibus, Christus est de regno iudæorum sine opere maritali & post pauca: Numquid digito ostendimus istum montem?* Et infra, *Nunquid sic ostendimus Ecclesiam fratres mei? Non ne aperta est? Non ne manifesta? Et paucis interiectis, Et cum eis dicitur, utique hæreticis, ascendite, non est mons dicunt, & faciliùs illuc faciem impingunt, quam illic habitaculum quarunt. Et in ferius proposito loco Isaiæ, interrogat, Quid tam manifestum, quam mons? Et statim obijcit. Sed sunt & montes ignoti, ut Olympus, &c. Respondet, In partibus sunt isti montes, ille autem mons non sic quia impleuit uniuersam terram, quis errat in hoc monte? Et infra de hæreticis ait, Montem non vident, nolo, mireris, quia in tenebris ambulat, & oculos non habent, quia tenebræ excæcauerunt eos.*

C Et in eodem sensu interpretatur multi Patres verba Christi Matth. 5. *Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Hæc enim ciuitas esse Ecclesiam docuit Augustin. dicto tract. 1. dicēs *Ecce ciuitas de qua dictum est. Hæc est ciuitas supra montem posita* Idē d. lib. 3. contra Parmenian. c. 5. & lib. 2. contra literas Petilian. cap. 32. post illud *In omnem terram exiit sonus eorum.* Infra. Hinc fit, ut Ecclesia vera neminem lateat, vnde est illud quod Euangelista dicit. *Non potest ciuitas abscondi supra montem constituta, ideoque in eodem Psalmo connectitur, In sole posuit tabernaculum suum, quod ipsemet super eundem Psalmum exposuit, id est, in manifestatione, Ecclesiam suam, non quæ lateat. Et infra, Quid tu hæretice fugis in tenebras. Et multa similia habet libro de Vnitat. Ecclesiæ & libro 13. contra Faustum capite 13. ubi pro signo certo Ecclesiæ Christi ponit, quod omnibus eminet, & apparet, quia est sedes gloriæ eius. Ierem. 17. & templum Dei sanctum. 1. ad Corinth. 3. & postea subiugit locum Matthæi.*

8.

1. Ex Mat.

August.

Psal. 18.

Matt. 5.

Ierem. 17
Corint. 3.

thæi. Idem lib. 6. cap. 17. & lib. 2. contra Cresconium Grāmaticum cap. 36. Vbi habet verba notanda Extat Ecclesia cunctis clara, atque conspicua, quippe ciuitas, quæ abscondi non potest supra montem constituta, per qua dominatur Christus à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ.

9.

Hierony.
Chrysost.
Psalm. 86.
Ephes. 2.

Eodem modo exposuit illum locum Hieronym. lib. 6. in cap. 30. Ieremiæ, vbi etiam verba illa Ieremiæ ad Ecclesiā accomodat, *edificabitur ciuitas in excelsu suo, & templum iuxta ordinem suum fundabitur.* Plenius (inquit Hieronymus) atq; perfectius in Domino Salvatore, atque Apostolis hoc completum est, quando edificata est ciuitas in excelsu suo, de qua scriptum est, *Non potest ciuitas abscondi, quæ in monte sita est, & templum iuxta ordinem suum, caeremoniasque fundatum, vt quidquid in priori populo fiebat carnaliter, in Ecclesia spiritaliter cōpleretur.* Et Amos. 1. verba illa, *Dñs de Sion rugiet, de specula Ecclesiæ exponit, quia super montem sita* (inquit, Matth. 5.) *latere non potest, de qua cum Dominus dederit per vetus, & nouum instrumentum, & per Doctores Ecclesiasticos vocem suam, & quasi clara buccina insonnerit, tunc doctrina hæreticorum, & circumcisionis siccabitur &c.* & elegantissime Chrysostomus homil. 10. in Matth. in imperfecto, interrogans. *Quæ est hæc ciuitas?* & respondens, *Ecclesia est Sanctorum, de qua dicit Propheta, gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, ciues autem eius sunt omnes fideles, de quibus dicit Apostolus, Vos estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, &c.* Et infra, *Hæc ergo ciuitas posita est super montem, id est, Christū, &c.* Et deinde connectens alia verba, *Nec qui accendunt lucernam, &c.* inquit, Per alteram comparisonem vult ostendere quare Sanctos suos ipse Christus manifestat, & non vult esse absconditos, Et infra interrogat, *Quod est candelabrum?* Et respondet, *Ecclesia, quæ baiulat verbum vitæ, Et adducit illud Pauli ad Philipens. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes.* Denique in eandem sententiam recte ibi dixit Rupertus, *quam magna, quā ampla ciuitas.* Et infra, *Non potest abscondi, nō patitur ordo, vel ratio iudicij, seu consilij diuini, vt abscondatur, & incognita sit, quæ ad hoc edificata est, & ad hoc mille clypei pendet ex ea, omnis armatura fortium, vt omnes*

ad Philp. 2

Rupert.
Lib. 4. de
gloria, & ho
nore filii ho
minis in Ma
tth.

A qui inter aduersarios periclitantur, qui inter Iudæos, Paganos, atque hæreticos pro fide agonizantur, recurrere sciant ad ciuitatem hanc, & in ea communiri, &c.

Vnde possumus tertio ratione sumpta ex proprietatibus, quas Scriptura, & Patres Ecclesiæ tribuunt, eandem veritatem comprobare. Prima conditio Ecclesiæ Christi est, quod super Petrum est fundata Matth. 16. à quo fundamento moueri non potest, vt supra ostensum est, & latius libro tertio dicturi sumus; hoc autem fundamentum visibile est, nam ad gubernandos homines est positum; ergo & Ecclesiam ipsam visibilem esse oportet. Et ideo vnum ex potissimis signis ad cognoscendam veram Ecclesiam est successio Episcoporum in Pontificatu Petri, vt supra ex Augustino notauimus, & ex Irenæo lib. 3. cap. 1. & idem sumitur ex Cypriano Epist. 76. ad Magnum: Si autem Ecclesia vera esset inuisibilis, non indigeret capite visibili, neque in eo posset fundari. Secunda proprietas huic affinis est, quod Christus talem condidit Ecclesiam, vt per homines regi posset, iuxta illud Actor. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Vbi sine dubio est sermo de vera Ecclesia à Christo fundata, illam enim solam suo sanguine acquisiuit, illique de conuenienti regimine prouidit, quod hominibus, & Episcopis commisit, ergo necesse est talem Ecclesiam esse visibilem, quam eius Rectores intueri, & cognoscere possint.

C Tertia cōditio est, Ecclesiam posse videre sensibiles actiones, & audire humanam vocem, iuxta verbum Christi Mat. 18. *Die Ecclesiæ,* quomodo enim aliquis loquetur Ecclesiæ, quam videre non potest, aut quomodo Ecclesia audiet verbū hominis, si ipsa visibilis non est, & ideo etiam ait Paulus. 1. ad Corinth. 10. *Sine offensione estote Iudæis, & gentibus, & Ecclesiæ Dei:* possumus ergo videre Ecclesiam, & cauere, ne illam offendamus iuxta illud Pauli. 1. ad Timot. 3. *Vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei cōuersari, quæ est Ecclesia Dei viui,* quomodo enim poterat Timotheus hoc scire, si veram Ecclesiam nesciret? Et infinitæ sunt locutiones similes, quæ supponunt certam,

10.

Proprietates Ecclesiæ visibilis.

1. ex Mat. 16.

August.
Irenæus.
Cyprian.

2. Proprietas ex Act. 2.

11.

3. Mat. 18.

Corint. 10

Timot. 3.

ac

Cor. 15.
Act. 5.

ac definitam scientiam Ecclesiæ visibilis
ut est illud. 1. ad Cor. 15. *Persecutus sum
Ecclesiā Dei, & illud Act. 5. Factus est ti-
mor magnus in vniuersa Ecclesia.* Et similia
videri possunt c. 8, 9, 11. & ferè per totū
Ecclesia, interdū de parte eius, seu parti-
culari Ecclesia visibili: veruntamen eadē
est ratio partium, & totius; nam si partes
visibiles sunt, multo magis totum corpus
ex eis constans, erit visibile,

12.
Responsio
pro sententiā
hæreticorū
& refellitur.

Fortassè tñ hæretici his testimonijs cō-
uicti cofitebūtur Ecclesiā primitiuā, quæ
fuit tempore Apostolorū, vel paulò post
illud, fuisse visibilē, postea verò discursu
temporū illam visibilē Ecclesiā defecisse,
& inuisibilē factā esse. Ex qua respōsi-
one libenter priorē partem accipimus. Et
ex illa in primis cōtra hæreticos cōuinci-
mus, veram Ecclesiā posse esse visibilem,
quandoquidē aliquādo talis fuit. Ex quo
etiā obiter ostenditur, rationes hæretico-
rū ad probandū Ecclesiā esse inuisibilē fu-
tiles esse: nā siquid valerēt, repugnantia
aliquam ostenderent in Ecclesiæ visibili-
tate, cum tñ factum ipsum probet nullā
esse, Deinde sicut nos ex scripturis ostēdi-
mus Ecclesiā in sua origine, ut sic dicam,
fuisse visibilē, ita oportet, ut ipsi ex scrip-
turis ostendant, dari Ecclesiā inuisibilē,
vel in eis prædictū esse, aliquando talē fu-
turā fuisse Ecclesiā. Simili argumēto vr-
get Donatistas August. lib. de Vnit. Ec-
cles. c. 17. dicens, *Legant nobis hoc de Scrip-
turis sanctis, & credimus, hoc, inquam, nobis
ex canone diuinorū librorum legant, tot ci-
uitates, quæ vsq; ad hodiernū diem baptismū
per Apostolos sibi consignatum, tenuerunt,
perijisse a fide.* Quod argumētū prosequi-
tur cap. 18. supponens in principio, Ec-
clesiā in Scripturis sanctis manifestē cog-
nosci, & postea cap. 19. iterū instat, *Omis-
sis ergo morarum tendiculis ostēdat, Ecclesiā
vel in sola Affrica perditis tot gentibus reti-
nendā, vel ex Affrica in omnibus gentibus
reparandā, atq; adimplendā, & sic ostēdat,
ut nō dicat, verū est, quia hoc ego dico. &c.*
Latè enim enumerat omnia, quæ hæretici
cōlingere solēt, & adiungit. *Remoueātur
ista vel signēta mendaciū hominū, vel portē-
ta fallaciū spiritū, & postea cōcludit, Sed
utrū ipsi Ecclesiā teneant, non nisi diuinā
Scripturarum canonicis libris ostēdant.* Hoc
p̄inde argumētum eō fortius est contra

A hæreticos huius temporis, quod ipsi prædi-
cant, nihil esse credendū, nisi quod in scrip-
pturis legitur. Cum igitur ex Scriptu-
ris habeamus Ecclesiam visibilem, & mu-
tatio eius in inuisibilē non legatur, neque
vestigium eius in Scriptura inueniri pos-
sit: profectò neq; consequenter, neque eū
fundamento loquuntur Protestantes.

Vlterius vero ex eisdem Scripturis,
& Patribus probamus, falsam esse poste-
riorem partem illius responsionis: nam
locutiones Scripturæ, quæ conuincunt,
Ecclesiam fuisse visibilē tēpore Aposto-
lorū, idem probant de vera, & Apostoli-
ca Ecclesia quocumq; tempore. Primò
quia promissio non deficiendi facta est
Ecclesiæ visibili, prout illam Christus su-
per petram fundauit, ut patet ex illis ver-
bis, *Super hanc petram edificabo Ecclesiam
meam, & portæ inferi nō præualebunt aduer-
sus eam:* nam particula, *Eam*, eandem visi-
bilem Ecclesiam refert. Item ex Paulo.

2. ad Timoth. 3. vbi cum dixisset, *Vt scias,
quomodo oporteat te in domo Dei cōuersari,
quæ est Ecclesia Dei viui*, subiungit, *quæ est
columna, & firmamentum veritatis:* ostē-
dimus autem, priora verba intelligi de
Ecclesia visibili, in qua quis conuerfatur;
sed particula *Quæ* eandem Ecclesiam re-
fert; ergo illa eadem visibilis Ecclesia est
columna, & firmamentum veritatis, ac
subinde perpetua, quia ut supra ostendi,
hec proprietas nunquam potest à vera
Ecclesia separari. Adde nec posse illi cō-
uenire, si inuisibilis aliquando fiat: est e-
nim columna, & firmamentum veritatis,
semper, & sine defectu veritatem docen-
do, & errores corrigendo; hoc autem cū
authoritate, & efficacia facere nō posset,
si esset inuisibilis, semper enim dubitari
posset, an sit vera Ecclesia, quæ loquitur.

D Deinde multæ ex adductis locutionibus
Scripturæ pro quocumque tempore pro-
late sunt; ergo de omni tempore probāt
veram Ecclesiam esse visibilem. Assum-
ptum patet: nam Christus, quando mo-
nuit, *Dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non
audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus,*
non homines tantum, qui se audiebant,
nec solam Ecclesiam primitiuam, sed
totam Ecclesiam suam, ut perpetuò du-
raturam instruebat; ergo supponebat,
Ecclesiā suā semper futurā esse visibilē,
quæ audiri, & audire possit. Et idem ar-
gumen-

13.
Visibilitas
Ecclesiæ per
petuam dura-
turā.

1. ad Tim.
3.

gumentum sumi potest ex verbis Pauli proxime citatis: nam consilium illud conuenienti modo conuersandi in Ecclesia, seu operandi sine offensione eius, ad omnia tempora extenditur, & omni tempore seruandum est: ergo semper Ecclesiæ talis est, ut videri possit.

14.

Confirmatur 1. ex munete docendi

Cyprian.

Præterea est alia insignis proprietas vere Ecclesiæ, quæ hanc visibilitatē perpetuò requirit, nimirū, quod extra illam non potest salus conseruari, aut inueniri, ut est certa veritas fidei, quam tradit Cyprian. epist. 74. ubi habet illam sententiam, *Nō potest quis habere Deū Patrem, qui nō habet Ecclesiam matrē*, quā repetit lib. de Vnit. Ecclesiæ. non longe à principio, ubi inter alia Ecclesiā comparat arcæ Noë dicens, *Si potuit euadere quisquam, qui extra arcæ Noë fuit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadet.* Et loquitur aperte de Ecclesia fundata in cathedra Petri, Eandemq; doctrinā tradit multis alijs in locis. Item August. in lib. de Vnit. Ecclesiæ cap. 2. & 19. idē docet, & confirmat, quia ad salutem, ac vitam æternam nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum: habere autem caput Christū nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia. Quamobrem ex hac proprietate rectē colligitur, Ecclesiam verā omni tempore debere esse visibilē, quia omni tempore est corpus Christi, cui vniri debent omnes, qui per Christum salutem consequi voluerint: & est ciuitas refugij, ad quā recurrere oportet, qui ab hostibus se tueri, & defendi desiderauerint. Esset autem contra rectū ordinem, ut iam ex Ruperto retulimus, Ecclesiam ad hūc finē institutā in occulto, & in tenebris collocare, ergo cū ad eundem finē perpetuò conseruetur, perpetuò etiam debet esse conspicua, clara, & visibilis. Et ideo appositē admodū dicit Irenæus lib. 1. contra hæreses cap. 2. *Hanc fidem Ecclesia in vniuersum mundū disseminata diligenter custodit, quasi vnā domū inhabitās, & similiter credit ijs, quasi vnā animam habens, & vnū cor, & cōsonanter prædicat, docet, & tradit, quasi vnū possidēs os.* Et infra subiūgit *Sicut sol creatura Dei in vniuerso mūdo vnus, & idē est, sic & lumen, prædicatio veritatis ubiq; lucet, & illuminat ōnes, qui volūt ad cognitionē veritatis venire.* Quā cōparationē imitatus etiā est Cypri. lib. de Vnit. Ecclesiæ. dicens, *Ecclesia vna est, quæ in multi*

August.

Rupert.

Cyprian.

A tudinē latius incrementō sœcūditatis extenditur; quomodo solis multi radij, sed lūmē vnū, diuelli radiū solis à corpore, diuisionem lucis vnitatis nō capit, Quē locū citat Aug. lib. 1. contra Crescon. c. 36. dicens, *Hæc* (scilicet Ecclesiæ ciuitatē) *B. Cyprianus ita cōmendat, ut eam dicat, Dñi luce persusam, radios suos per orbē terrarum porrigere, &c.* Et sic etiā Origen. tract. 3. in Mat. *Ecclesia plena est fulgore ab Oriente, vsq; ad Occidentē, & plena est lumine vero, quæ est colūna, & firmamentū veritatis* Et significat Aug. & alij, qui, ut supra vidimus, ad illā accōmodāt illud Psam. *In sole posuit tabernaculum suū, & illud Ieremię, Ipsa est sedes gloriæ, quæ exaltata est, & ōnibus apparet.* Et propterea etiā ab alijs Patribus comparatur cādelabro continētī lucernā, ut luceat (ait Chrysost.) id est appareat, & illuminet, qui sunt vel in domo Ecclesiæ, vel in domo omnium mūdōrū. Deniq; propter hanc causā dixit idē Chrysost. hom. 4. in c. 6. *Isai. facili⁹ esse solē extinguī, quā Ecclesiā obscurari.*

Augst.

Origen.

Chrysost.

Alio item modo refutare possumus prædictā euasione m hæreticorū, & veritatē catholicam cōfirmare, sumpto eodē principio ab aduersarijs concesso, quod Ecclesia Christi in sua origine visibilis, & notissima fuit, ut ex Scriptura satis probatū est, & præsertim verba Christi, A etaq; Apostolorū ostendunt. Nam hæc Ecclesia ita propagata, & conseruata est, sicut fuit fundata, ergo sicut in principio visibilis fuit, ita perpetuo cōseruatur. Et Minor quidē propositio quoad propagationē ex eisdē Actibus constat. Prius enim in Hierusalem radices agens postea per Iudæam aucta, deinde ad Samariam extensa, ac tandem per omnes gentes, & vniuersum orbē propagata, in omnibus semper locis visibilis fuit. Et ita particulares Ecclesiæ tanquam notæ, & manifestæ tam in dicta Sacra historia, quā in epistolis Apostolicis, & in lib. Apocalypsis proponuntur, & nominantur. Quod verò spectat ad cōseruationē, seu durationem, cōstat etiam sensibili, ut ita dicā, modo Ecclesiam perseuerasse per continuam visibilēq; successionē Pontificū, Episcoporū, Doctorum & aliorū fidelium, & Ecclesiæ membrorū: & inde etiā colligi potest, eodē modo esse perseueraturā quandiu mūdus durauerit, quæ eadē est, cuiuscūq; tēporis ratio.

In quo discursu solum superest probandum

15.

Cōfirmatur 1. ex visibili successione Pontificum

16.

Ecclesia se-
per ratione
successionis
visibilis per
seuerat.
Tertullia.

bandum, durationem Ecclesiæ semper
fuisse in statu visibili ratione successionis,
id autem probari potest in primis ex do-
ctrina Patrum, Tertullian. enim de Præ-
script. cap. 20. sic describit continuatam
durationem Ecclesiæ, *Apostoli primò per
Iudæam contestata fide in Iesum Christum
& Ecclesijs institutis, dehinc in orbem pro-
fecti, eandem doctrinam eiusdem fidei apud na-
tiones prædicarunt, & Ecclesias condiderunt,
à quibus traducem fidei, & semina doctrinæ
aliæ Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mu-
tuantur, ut Ecclesiæ fiant, ac per hoc, &
ipse Apostolica deputantur, ut soboles Apo-
stolicarum Ecclesiarum, omne genus ad ori-
ginem suam censeatur necesse est. Et ita con-
cludit ex omnibus Ecclesijs coalescere
vnam. Quod verum est de Ecclesia non
solum prout est simul in aliquo tempo-
re, sed etiam, ut successiue permanet per
communicationem, & vniionem præsen-
tis cum præterita, & legitimam succes-
sionem, quam magis explicat cap. 32. di-
cens, Ecclesias, quæ se profitentur A-
postolicas, oportere, ut ostendant, ordi-
nem Episcoporum suorum, deducendo
illum vsque ad Apostolos.*

17.
Cyprian.

Eandem doctrinam latè tradit Cypri-
an. lib. de Vnit. Ecclesiæ, & epist. 76. vbi
inter alia ait, *Nec Episcopus computari po-
test, qui Euangelica, & Apostolica traditio
ne contempta, nemini succedens, à se ipso or-
tus est, & ita ut Ecclesiæ notam ponit
Pontificum successionem. Et epist. 69.
dicit, Episcopum esse in Ecclesia, & Eccle-
siam in Episcopo, & si quis cum Episcopo non
sit, in Ecclesia non esse, & frustra sibi blandi-
ri eos, qui pacem cum sacerdotibus non habē-
tes, obrepunt, & latenter apud quosdam cō-
municare se credunt, quādo Ecclesia, quæ Ca-
tholica vna est, scissa non sit, neque diuisa,
sed sit vtique connexa, & coherentium sibi
inuicem sacerdotum glutino copulata. Eodē
modo hanc Ecclesiæ continuam vnitatē
declarat Irenæ. lib. 3. contra hæres. cap.
2. & tertio. & Augustin. idem sentit con-
tra Epistolam Fundamenti, & aliis locis
ciuitatis, & Vincentius Lyrinensis, & re-
liqui supra allegati, Quorum communis
sensus est, Ecclesiam perseuerasse per cō-
tinuam successionem in eodē Hierarchi-
co ordine, in quo condita fuit, ac subinde
in eodē statu visibili, in quo nota, & mani-
festa sit: quoniam aliàs nō posset de con-*

Irenæus.
August.
Vincent.
Lyrinens.

A tinua successione, & traditione cōstare.

Potestq; merito hic discursus fundari
in Paulo ad Ephes. 4. dicente, *Et ipse dedit
quosdam quidem Apostolos, quosdam Pro-
phetas, alios Euangelistas, alios autem Pastro-
res, & Doctores ad consummationem Sancto-
rum in opus ministerij, in ædificationem cor-
poris Christi, donec occurramus omnes in vni-
tatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virū
perfectum in mensuram ætatis plenitudinis
Christi. Nam ex his verbis constat hanc
Ecclesiam, quæ per modū vnius corpo-
ris ex varijs mēbris coalescit, & per mu-
tuam operam, & influxum eorū inter se
conseruatur (vt idē Apostolus, 1. ad Co-
rint. 12. docuit) eandē formam habiturā,
Donec occurrerimus omnes in virum perfectū.
Ac subinde Doctores, & Pastores per
continuam successionē in ea duraturos,
& sensibili modo recturos, & docturos
illam: quod intelligi nullo modo potest,
nisi vera Ecclesia semper visibilis, & hu-
mano modo (vt ita explicem) tractabilis
perseueret, nō enim potest caput esse vi-
sibile, & corpus inuisibile, vt rectē dixit
Aug. epist. 48. ad Vincent. circa mediū.*

18.
Confirmatur vlt. ex
Paul. ad E-
phes. 4.

1. Cor. 12.

August.

C A P V T VIII.

C Occurritur aduersariorū obiectionibus, & quo
sensu Ecclesia visibilis sit exponitur.

H I S ergo modis satis, vt arbitror,
demonstratum est ex principijs
fidei, & testimonij Sacræ Scri-
pturæ, veram Christi Ecclesiam debere
esse cognoscibilem, seu notam. Dicere
tamen posset aliquis, inde non satis con-
cludi, esse visibilem, seu sensibus exter-
nis patentem, sed ad sūmum esse credibi-
lem, vt in Symbolo credenda propo-
nuntur. Atque ita esse notam intellectuī,
non sensui. Vnde possent hæretici elude-
re omnia, quæ adduximus, dicendo, suā
Ecclesiam, quam inuisibilem vocant, ha-
bentibus verā fidē satis esse notā. Et præ-
cipue Protestantes Anglicani (apud quos
dicitur durare quēdā forma Hierarchiæ
ecclesiasticæ & Episcopat⁹ vmbra, & mini-
sterij) dicere possūt, in se perseuerare Ecce-
siā in ea forma externa, & sensibili, quā ha-
buit tēporib⁹ Apostolorū. Et nihilomin⁹
non posse sensu discerni illam esse ve-
ram Ecclesiam magis, quā Romanam,
neque è contrario, ideoque appellare illā
inuisibilem, non tamen ignotam, quia

I.

Vltima pro
hæreticorū
sentē. euasio
ecclesiā esse
credibile in
intellectui, nō
tamen notā
sensui.

per fidem suā fatissillam cognitā habēt.

2. Hęc est vltima obiectio, & euasio, quā ex parte hereticorum cogitare potui, & non censui omittendam, quia per illius solutionem tolletur omnis Protestantū tergiuersatio, & efficacia testimoniorū, & rationum, quæ adduximus, magis intelligetur, & reliquæ etiā obiectiones in principio positæ facilius expedientur. Vt ergo rem aggrediamur, accipimus primò id, quod in hac obiectione cōcedi videtur, Ecclesiā veram esse notā seu cognoscibilē saltem per fidē, vt omnia, quæ hactenus adduximus testantur satis. Et in hoc puncto addimus duo. Vnū est, hoc intelligendū esse, non de Ecclesia cōfusē concepta, seu in vniuersali abstrahēdo ab hac, vel illa congregatione hominū existentium in mundo, quæ possit illud nomen sibi attribuere, sed intelligendū esse de Ecclesia definitē, & in particulari sumpta, vt est in talium hominum fidem Christi profitentium congregatione. Aliud est, hanc Ecclesiam in particulari esse credendam, non quacumq; fide probabili, aut humana, sed fide diuina certissima, & infallibili.

Vera Ecclesia quomodo fide credenda.

3. Probatur quoad primā partem.

August. Ruffin.

Apoc. 2.

Vtrumque horum potest probari ex symbolo Apostolorum, in quo profite-mur nos credere Sanctam Ecclesiam Catholicam. Nam hoc intelligendum est de certa, & singulari Ecclesia. Cum enim vera Ecclesia Catholica tantum sit vna, indiuidua, & particularis, illa loquutio, quæ indefinita videtur, æquiualeat singulari. Sicut qui dicit, se videre solem, statim intelligitur loqui de illo sole singulari, qui solus in mundo est. Atque ita exponit Augustin. de Fide, & Symbolo capite 10. & Ruffinus in expositione Symboli, & omnes. Nam ex vi illius fidei tenemur credere, illam esse veram Ecclesiam, in qua sumus, & cuius fidem profite-mur, & consequenter tenemur credere, conuenticula hæreticorum, nō esse veram Ecclesiam, sed Synagogam Satanæ, Apocalypf. secundo, vel, vt Ruffinus, ait, Ecclesiam malignantium; ergo vt per illam fidem possimus discernere veram Ecclesiam à falsa, necesse est, vt sit de tali congregatione in particulari. Denique ex ratione supra facta de necessitate huius cognitionis euidenter sequitur hanc fidem esse debere de

A tali Ecclesia indiuidua, quia nobis necessarium est, vel Ecclesiam quærere, in qua iustificari possimus, vel cui credamus, vel in qua vera Sacramenta cum fructu recipere, & vsque ad finem persequere, ac denique saluari valeamus. Nemo autem potest quærere Ecclesiam in communi, seu in abstracto cōceptam, quia hæc non est inquisitio speculatiua, sed practica, necessaria ad operationes præcipuas huius vitæ, talis autem inquisitio, vel coniunctio circa particularem Ecclesiam necessario versari debet, quia actiones, vt dixit Philosophus, circa singularem versantur; ergo singularem etiam, & indiuiduam Ecclesiam, Sanctam, & Apostolicam cognoscere possumus, & debemus.

B

Arist.

Et hinc facile probatur alterū quod proposuimus, scilicet, debere nos credere hanc Ecclesiam non tantum fide, & opinione humana, sed maximè fide diuina, & Christiana. Primò, quia quidquid in Symbolo continetur, tenemur hac fide certa, & diuina credere; sed vnum ex credendis in Symbolo propositis, est hæc Ecclesia particularis, & indiuidua, vt declarauimus; ergo est credenda fide infusa, & omnino certa. Secundò hoc maxime confirmat Augustin. Epistol. 28. dicens hanc fidem in ipsa Scriptura fundari, non minus, quam fidem hominis Iesu Christi. *Quomodo enim (inquit) confidimus, accepisse nos ex diuinis literis, Christum manifestum, & non Ecclesiam manifestam.* Vnde sæpè ibi Donatistis obijcit, *Incerti estis, vbi sit Ecclesia,* & ad hoc maximè tanquam ad magnum absurdum eos deducere conatur. *Nos autem (concludit columna 13.) ideo certi sumus, neminem se à communione omnium gentium iuste separari potuisse, quia non quisque nostrum in iustitia sua, sed in Scripturis diuinis quærit Ecclesiam, & vt promissa est reddi conspicit.*

C

D

4. Confirmatur 2. pars.

August.

Tertio idem conuincitur ex necessitate cognitionis veræ Ecclesiæ supra declarata: nam fides veræ Ecclesiæ est in suo ordine, & secundum Deum, fundamentum reliquorum, quæ creduntur, & omnium actionum necessariorum ad salutem; cum ab ea accipiamus Scripturam Sacram, iuxta peruulgatam Augustini sententiam, *Euangelio non credere-*

5.

rem

August.

rem, nisi me auctoritas Ecclesiæ cōmoueret, contra epist. Fundamenti c. 5, Ab eadem accipimus verum sensum scripturarū, vt capite sequenti attingemus; accipimus symbola, sacramenta, præcepta, consilia, & omnia, quæ ad salutem pertinent; ergo si fides de ipsa Ecclesia esset tantum humana opinio, reliqua omnia tantum opinione tenerentur: periret ergo diuina fides. Et è conuerso nulla esset hæreticorum congregatio; quæ non crederetur Sancta, & Catholica sufficienti fide, quia vnusquisque hæreticus credit suam Ecclesiam esse sanctam, & Apostolicam, credit autem fide humana, quæ falsa esse potest; at in hoc differt à Catholico; ergo fides, quam catholicus concipit de vera Ecclesia longè altior est, ac subinde prorsus infallibilis, & diuina.

6.
Ecclesia
quomodo
visibilis se
sibus.

Atq; ex his colligere, & addere possumus tertio, quod maximè nostræ intentioni deseruit, nimirū, in quo vero sensu hæc Ecclesia dicatur visibilis. Duplici enim ratione reputatur eiusmodi. Primo quia illa Ecclesia, quæ fide credimus esse verā, obiectū quoddam est, quod visu videri, & auribus audiri, & manibus quodāmodo cōtrectari potest. Hoc enim satis esse solet, vt obiectū aliquod creditū sensibile dicatur, etiā si de illo credamus aliquod mysterium inuisibile: sic sacramenta sensibilia vocantur, quanuis formalis ratio sacramenti, aut veritas non sentiantur. Imò etiam Christus Dominus obiectum visibile erat, cum in terris ambulabat, & tamen fide diuina credebatur à multis tanquā verus Messias, qui rectè dicere poterant, se videre Messiam, quem sperabant, & quem præsentem credebant, iuxta illud Matt. 13. *Multi Reges desiderauerunt videre, quæ vos videtis, &c.* Et post resurrectionem suam dixit idem Christus Dominus Thomæ, *Quia vidisti me Thomas credidisti.* Quod declarans Gregor. dixit, *Num vidit, & aliud credidit,* tamen de illo quem vidit, credidit quod non vidit, & ita fides illa habebat obiectū sensibile. Ita ergo dicere possumus de Ecclesia, nam de illa, quæ in his personis, & locis videm⁹, credimus esse Sanctam, & Apostolicam, quod oculis corporeis non videmus.

Matth.

Gregor.

7.

Obuiabunt tandem protestantes, hoc modo etiam suam Ecclesiam esse sibi vi-

A visibilem, quia suam congregationem quæ vident credunt esse verā Ecclesiam. Respondemus in primis, in hoc nullam nobis esse cū illis contentionem, quia nos nihil moramur, an eorū congregatio visibilis sit, nec ne: sed ab eis inuentum est vocabulū inuisibilis Ecclesiæ. Semper tamen intercedit hæc differentia, quod illi congregationē, quam vident, falsò credunt esse veram Ecclesiam, nos autem catholicam seu Romanā Ecclesiam, quam etiam videmus, certa, & infallibili fide credimus esse veram Ecclesiā. Deinde est alia differentia: nam aduersarij vitare nō possunt, quin dicant, congregationem suam seu opinionis suæ cōtum aliquando vel non fuisse, vel inuisibilem fuisse, nimirum, antequam illi essent, quia tunc à nullis videbatur, vel agnoscebatur tanquam obiectum, de quo crederet, esse veram Christi Ecclesiam. Imò propter illud tempus, in quo ipsi non erant, cogitarunt modū illū dicendi de inuisibili Ecclesia, vt possent aliquo modo dicere, nūquā defuisse in mundo veram Ecclesiam, licet per plures annos vt v. g. à Gregorio Papa vsque ad Lutherum, vel Vuiclephum, aut aliū similem inuisibilis fuerit. Quod etiam pro cerebro solum suo, & sine fundamento astruerunt, nam si omnino ignota, & inuisibilis erat toto illo tempore vera Ecclesia, vnde ostendere possūt, alicubi fuisse, vel quis eis reuelauit? Nam si id solum colligat ex promissionibus, & prædictionibus de perpetuitate Ecclesiæ, fateatur necesse est, semper durasse visibilem, id est, in particulari cognitā, & notam, quia talis prædicta fuit, & promissa, vt ostensum est, & quia semper fuit ita credita ab orbe Christiano, sicut symbolū Apostolicum, & Nicenum semper in mūdo durarunt, ex quo condita sunt, semperque fuerunt in vera Ecclesia credita.

D

Altera ratio, ob quam merito potest Ecclesia vera dici visibilis non solum, quoad materiale congregationem hominum, sed etiam quoad internam formam, & rationem Ecclesiæ, quāuis non in se, sed in alio, vt loqui solent Scholastici, est, quia signa, & effectus visibiles, seu sensibiles, quibus conspicitur, sortita est. Sicut anima equi, vel etiam hominis potest dici visibilis, aliter verò, quā corpus: nam corpus

Responsio
hæret.

8.

Ecclesiā vi-
sibilem sen-
sui in signis
esse ostendi-
tur.

Roman. 1.

Matt. 11.

Isai.
Ioan.

9.

Signa Ca-
tholicę Ec-
clesiæ.

10.

videtur in se, anima vero non in se, sed in suis actibus, seu operationibus. Vnde corpus dici potest visibile animali modo, id est, merè sensitivo; anima verò rationali modo, id est, adminiculo rationis, adiungendo discursum sensui. Sicut Paulus ad Roman. 1. dixit, *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intelle-cta conspici.* Vel sicut Christus Dominus Interrogatus à Ioanne per discipulos, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Ipse respondit, *Renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambul-ant, &c.* Matth. 11. ac si diceret in signis, quæ ego facio, videre potestis, me esse Messiam, quia illa exhibeo, quæ in Pro-phetis erant prædicta, Isai. 35. & 61. Et hac ratione idem Dominus dixit Ioan. 15. *Si opera nō fecissem in eis, quæ nemo ali-
us fecit, peccatum non haberent,* quia nimi-
rum per ipsa ita propalabatur, vt ei fidē
adhibere obligarentur.

Ita ergo dicimus Ecclesiam esse visibi-
lem, quia talia semper exhibuit signa, &
quasi radios visibiles suæ veritatis, vt in
eis, vel per ea videri possit, ac debeat.
Quod in primis sumo ex omnibus testi-
monijs Sanctorum Patrum, quibus supra
probaui Ecclesiæ visibilitatē, omnes, enim
illam explicant per effectus eius visibiles
quibus orbi propalam euasit. Et speciali-
ter ex verbis Augustini proximè citatis,
*Vnusquisq; nostrum in Scripturis diuinis quæ-
rit Ecclesiam, & vt promissa est, reddi conspi-
cit.* Promissa enim est Ecclesia habēs ta-
les proprietates, & signa, in quibus imple-
tis conspici possit. Declaratur hoc ex ver-
bis Christi Marci ult. *Euntes in mundū vni-
uersū predicate Euangelium,* ac si diceret, plā-
tate Ecclesiam, seminādo Euangelij ver-
bū, & baptizādo: nam ex baptizatis cre-
dentibus congreganda est. Et statim subi-
ungit, *Signa autē eos, qui crediderint, hæc
sequetur,* & ponit quinq; sensibilia signa
quasi certa suæ Ecclesiæ indicia, quæ pos-
tea in Actibus leguntur impleta: non e-
nim illa data sunt ad cognoscendam sin-
gulorum credentium fidem, sed ad cog-
noscendam congregationem fidelium ve-
rè credentium in Christum, quæ est ve-
ra Ecclesia.

Atque hoc modo per hæc signa ad lite-
ram intellecta, & per alia sanctitatis ope-
ra, quæ per illa significabantur (vt Gre-

A gorius homil. 29. in Euangel. & Bernard.
ferm. 1. de Ascensione, voluerūt) facta est
Ecclesia visibilis statim à suo initio, & po-
stea eodem modo, vt supra ostendimus
perseueravit. Non per durationē, & quasi
continuationem omnium illorū signorū
sed per cōtinuā successionē, quæ suo etiā
modo visibilis est, & hominibus euidens,
& hoc modo in illis signis videtur Eccle-
sia, quæ nūc est, quia eadem est cum illa,
quæ tunc fuit, quæ vnitas ex ipsa succef-
sione satis cognoscitur. Vnde (vt apposi-
tè satis August. lib. de Vtilit. credēd. cap.
16). *Facta sunt illa opportunissima, vt his mul-
titudine credētium congregata, atq; propaga-
ta, in ipsos mores vtilis conuerteretur autho-
ritas.* Accedit, quod ea signa, licet nō sint
tā frequētia, ne assiduitate vilescāt, vt eodē
loco superaddidit idē Aug. vel ne animus

B *seper visibilia quæreret, vt idē quoq; li. 1. de
Vera relig. c. 25. ait, nihilominus nō om-
ninò cessarunt in vera Christi Ecclesia,
sed temporibus opportunis fiunt iuxta
diuinæ prouidentię dispositionē, vt Au-
gust. etiam notauit supra, & lib. 22. de Ci-
uitat. cap. 8.*

C Accedit deniq; præter illa signa quasi
transitoria, quæ in initio nascentis Ecce-
siæ magis necessaria fuere, dari alia, quæ
permanentia, & quasi intrinseca dici pos-
sunt, quia in ipsa Ecclesia ita requirūtur,
vt semper cū illa durent. Quæ à Catholi-
cis dicuntur Notæ veræ Ecclesiæ, quas
multi ex illis latissimè tradiderunt, nos
verò nunc illam prouinciam non assumi-
mus: nā præsentī instituto sufficiunt nō
nulla signa, quæ attigimus. Vnū, & maxi-
me cōmendatum à Patribus, est antiqui-
tas, quam nomine successionis, & origi-
nis declarauim⁹, & in c. 8. de hoc eodē sig-
no redibit sermo. Aliud signū est, quod
maneat Ecclesia fundata in eadē petra, in
qua Christus illam fundauit, & quod ea
immobilis, & fidelis perseueret, & de hac
sufficiunt dicta in c. 3. & 4. & quæ in lib.
3. addimus. Aliud signū, quod lib. de Vni-
ta. Eccles. & in multis alijs valde cōmen-
dat August. contra Donatistas, est loca-
lis amplitudo, vel (vt ita dicam) ubiqui-
tas Ecclesiæ Catholicæ per totū orbem
diffusæ, sicut promissa est, & de hac adde-
mus aliqua in cap. 10. Hæc ergo omnia
signa visibilia sunt, & per ea fit visibilis
Ecclesia, nō animali modo, sed rationali,
&

Gregor.
Bernard.

August.

August.

II.

Alia signa
à Patribus
tradicta.

Antiquitas
Ecclesiæ.

Firmitas.

Propagatio

& fidei, quia supposita promissione, & prædictione talium signorum de vera Christi Ecclesia, videndo illa signa in aliqua congregatione, videtur vera Ecclesia saltem sub generali ratione credibilis, iuxta modum loquendi D. Thomæ 2. 2. q. 1. artic. 4. ad 2. & 3. & artic. 5. ad primum, id est, per talia signa videt quilibet prudens, de tali congregatione esse credendum, esse veram Ecclesiam, & non de alia.

D. Thom.

12.

Hæc signa nulli hæreticorum cōuenticulo quadrant.

Tertullia.

Atque in hunc modum explicata Ecclesiæ visibilitate, nullo modo dicere potest aliquis nouorum dogmatum sectator, vel Anglicanæ sectæ defensor, congregationem suam esse Ecclesiam visibilem, & veram: idemque de quocunque hæreticorum conuenticulo statuendum sentio. Probat, quia nulla signa exhibent, vel notas habent, quibus Ecclesiæ Christi veritas ita ibi appareat, vt secundum prudentem rationem credibile sit, illam esse veram Ecclesiam, quam Christus instituit, & perpetuo duraturam esse promisit. Non enim habet illa congregatio sub tali secta antiquitatem, vt ex facto supra relato constat. Neque habet originem condignam Ecclesiæ Christi, vt enim in simili, mutatis nominibus dixit Tertullianus, de Præscript. cap. 30. *Vbi tunc Lutherus, vbi tunc Calvinus, nam constat illos neque adeo olim fuisse, & in catholicam primam doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem, donec sub Pontificatu Leonis X. propter ambitionem, & inquietam animorum affectionem venena doctrinarum suarum disseminarunt.* De qua re plura inferius cap. 12. dicemus. Deinde non habet ille cœtus fundamentum petrae, in qua Christus suam Ecclesiam fundauit, & in qua permanuram esse promisit, vt ostensum est, sed potius directè profitetur defectionem ab illo fundamento, imò vehementi odio illud insectatur. Ad hæc, amplitudinem non habet, sed in quodam terræ angulo latet, & neque totum illud occupat, neque ibi consensionem doctrinæ habet, sed infinitam prope modum varietatem, & diuisionem. Vt omittam, nulla habere signa supernaturalis virtutis, nec diuini luminis, aut veræ sanctitatis, cum catholicæ Ecclesiæ antiqua lumina, sanctos, inquam, Patres, & Doctores tam facile deserat, & quasi contemnat, & eximie sanctitatis, ac perfectionis

A viam petulanter irrideat. Quis ergo prudens his omnibus attentè consideratis, cogitare possit, nedum firmiter credere, ibi esse veram Christi Ecclesiam.

Dicent fortasse aliqui ex hæreticis, se habere signa sufficientia veræ Ecclesiæ, quia habent veras scripturas, ac legitimam earum sensum, & Christi sacramenta, ac vitam bonam & honestam, conformemque Christi præceptis. Sed hæc partim communia sunt, & hereticis omnibus, & veræ Ecclesiæ Christi, vt habere Scripturam, & aliqua Christi sacramenta, & aliquam speciem virtutis, aut religionis, saltem apparentis, & ideo ex his solis non potest visibilis fieri vera Ecclesia in sensu prædicto. Quædam verò sunt falsa, vt nos credimus, & in se sunt obscura, quæ potius credi debent, quam videri, & ideo ineptè afferuntur vt signa visibilis Ecclesiæ. Tale est, quod dicitur de vero sensu scripturæ: sæpe enim latens est, & potius per veram Ecclesiam definiri debet. Et simile est, quod dicitur de numero, veritate, ac legitimo vsu sacramentorum. Quod autem spectat ad sanctitatem vitæ, licet in singulis personis occulta, vel incerta sit, nihilominus in professione, & statu perfectionis eius nihil habet Anglicana secta, quod illam commendat, neque in quo possit cum sanctitate Ecclesiæ catholicæ comparari. Quapropter rectius aduersarij in hoc sensu dicent, suam Ecclesiam esse inuisibilem, oportet tamen, vt consequenter fateantur, non esse veram: nam vera Ecclesia Christi visibilis est, non solum, quia vbi, & in quibus personis visibilibus sit, definitè cognoscitur, sed etiam quia sensibus se exhibet, vt euidenter credibilem tanquam veram Christi Ecclesiam, vt declaratum fatis, & probatum est.

D Scio, non defuturos qui dicant, quauis in sua secta desint illa omnia signa visibilis, seu euidenter credibilis Ecclesiæ, ipsos tamen certos interiùs reddi ex peculiari spiritu, seu reuelatione Dei, apud se esse veram Ecclesiam. Sed hæc euasio ridenda est potius, quam impugnanda: nam, vt rectè dixit August. lib. de Vnit. Eccles. cap. 2. *Cum inter nos, & hæreticos quæstio est, vbi sit Ecclesia, quia facturi sumus? in verbis nostris eam quæsituri, an in verbis Christi? Puto, quod in verbis Christi,*

13.

Prima hæreticorum euasio.

Confutatur

14.

Secunda euasio.

Responsio.

August.

qui veritas est, & optime nouit corpus suū. Quod latè prosequitur, excludens non solum priuatum spiritum, sed etiam interpretationem Scripturę secundū sensum hæreticorum. Vnde hæc euasio de priuato spiritu communis est ad omnia, & singula falsa dogmata illius sectæ, & ideò quoad hanc partem in capite sequēti disputationem hanc plenius absolue-
mus.

15.
Soluuntur
argumenta.

Nunc solum superest, vt rationi dubitandi, & obiectionibus in principio positis satisfaciamus, quod quidem ex iam dictis facillimo fiet negotio. Præcipuū siquidem, cui maximè aduersarij nituntur, fundamentum solum probat, interiorē formam Ecclesiæ, quæ est vera fides cum charactere baptismali, non esse in se visibilem, seu sensibilem. Non tamen probat, non esse visibile corpus humanum, & mysticum, de quo certò constet, talem formam illi inesse. Item non probat, formam illam non esse visibilem in alio, seu in signis, quibus sufficienter manifestatur. Quia licet per hæc signa non ostendatur sufficienter fides, vel sanctitas in singulis membris Ecclesiæ, propter fictionem, quæ in vnaquaque determinata persona esse potest, nihilominus sufficienter ostendunt, in hoc corpore esse veram Christi fidem, & veram sanctitatem, quia vera Christi Ecclesia sine his esse non potest. Dico autem sufficienter ostendere, non quia illa dona euidenter manifestet, nam supernaturalia sunt, & occulta, & per fidem creduntur, sed quia saltem faciunt rem euidenter credibilem, in quo sensu diximus, Ecclesiam veram quoad hanc partē esse in notis suis, & signis visibilem.

16.
Luc. 17.

August.

Explicatio
ex Patribus
Luc. 17.

August.

Ad testimonium Lucæ. 17. respondetur, illud sæpè solere obijci à Patribus in hac materia contra hæreticos asserentes, Ecclesiam esse latentem, aut occultā. Sic Augustin. lib. 13. contra Faust. c. 13. exponens similem locum Matt. 24. inquit, *Dominus præuidens ait, non potest ciuitas abscondi supra montem posita, &c. vt non audiantur illi, qui ad religionum scissuras traducunt, dicentes, Ecce hic est Christus, ecce illic, &c. Et infra, Nec illi audiantur, qui sub nomine quasi secretæ, & apocryphæ veritatis, & hominum paucitatis, dicunt; Ecce in cubiculis, ecce in deserto. Et lib. 1. Quæ-*

A stionum Euangelicar. q. 38. per fulgur, quod exit ab Oriente, & peruenit vsquē ad Occidentem, intelligit Ecclesiā, quæ velociter totum occupauit orbem: subnectitque, *Constituta ergo autoritate Ecclesiæ per orbem terrarum clara, atq; manifesta, consequenter discipulos admonet, atq; omnes fideles, & qui in eum credere voluerunt, ne schismaticis, atq; hæreticis credant. Vnumquodq; enim schisma, & vnaquæque hæresis, aut locum suum habet in orbe terrarum, partem aliquam tenens, aut obscuris, atq; occultis conuenticulis curiositatem hominum decipit. Et in hoc sensu explicat totum Christi sermonē, & ideò, ait, præmonuisse, Nolite credere dicentibus, Ecce hic, vel illic est Christus. Et idem sensit Origen. tract. 30. in Matth. dicens, Non eum ostendunt in Ecclesia, quæ plena est fulgore, quæ plena est lumine vero. Eandemq; sententiā insinuauit Hieronymus Matt. 24. ad illa verba, Si ergo dixerint vobis, &c. dicens, Aut in hæreticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana, nolite credere. Estq; hæc sententia verissima, & virtute contenta in verbis Christi, quanuis nō sit ibi præcipuè intentā.*

C In loco ergo Lucæ duæ partes, seu duæ sententiæ Christi distinguendæ sunt. Prior, quæ in obiectione refertur, in qua Christus loquitur de regno Dei, vbi regnum Dei sine dubio non significat Ecclesiam, sed ipsum Christum, vel aduentum eius. Interrogauerunt enim Pharisæi Christum, *Quando venit regnum Dei?* id est, veniet. Quia non interrogabant de Ecclesia, sed de regno, quod per Messiam obtenturos sperabant, & illud vocabant regnum Dei, non quia aliquid cœleste, vel spirituale de illo cogitarent, sed quia ex speciali dono Dei per virtutem, & potentiam Messiae illud sperabant, vel quia Christum ipsum audierant sæpè loquentem de regno Dei, ipsi verò de regno Messiae nihil nisi temporale, & exterioris potentię, & maiestatis cogitabant. Et ideò respondit eis Christus, *Non venit regnum Dei cum obseruatione, nec dicet, Ecce hic, aut ecce illic. Vbi non loquitur de hæreticis, sed excludit expectationē Messiae per modum aduentus Regis temporalis, qui expectari solet cum certa temporis obseruatione, & cum alijs præuijs signis, ex quibus coniectari solet, vbi sit,*

Origen.

Hieron.

17.
Explicatio
Auctoris.

aut

aut quando peruenturus sit. Et vt omnino tolleretur falsam cogitationem de futuro aduentu regni Dei, quasi nondum venisset, addit Christus, *Ecce enim regnū Dei intra vos est*, quia Messiam, quē sperabant, iam inter illos versatū habebant: sine illo licet apparatu Regio, quem cogitabant. Probabile etiam est, interrogasse Iudæos de regno Dei, quod Christus prædicabat, quāuis non intelligerent, quale esset. Christum autem respondisse, illud regnum, prout in hac vita obtineri potest, esse spirituale, & ideo non esse quod speretur pro certo tempore, aut loco, quia & intra hominem est, & in potestate vniuscuiusque est illud intra se habere, si velit per fidem, & dilectionem Christum recipere.

18.

Altera pars sententię Christi adeo est distincta à prima, vt aliqui censeant, non fuisse continenter, nec eodem tempore dictas, & saltem est certum ex Euangelio, in priori loquutum esse Christum ad Phariseos, respondendo illis; in posteriori autem loquutum esse ad discipulos & in eis ad omnes fideles, præueniendo illos, & dicens: *Venient dies, &c. & dicent vobis, Ecce hic, & Ecce illic*. Et hæc pars sine dubio pertinet ad secundum aduentum Christi, & continet prædictionem multorum, qui pseudochristi fingendi sunt, & præsertim Antichristi: contra quorum persecutiones, & deceptiones præmonens fideles Christus præmuniuit ne indicantibus, & dicentibus *Ecce hic, vel illic est Christus* præberent fidem. Et ita ex illo loco nihil colligitur, quod ad præsentem causam faciat: nam hæc posterior pars potius accommodatur optimè contra hæreticos, vt iam superius annotaui. Prior verò intellecta de primo aduentu Christi, constat, nihil pertinere ad quæstionem de Ecclesia. Imò etiam per illa verba non excluditur, quin primus aduentus Christi fuerit sensibilis, & visibilis, ita vt in aliquo loco certo quæri posset, & signari, sicut Magi quærebant, *vbi Christus nasceretur*, & rectè illi responsum est, *in Bethleem Iudæ*. Vtique per signum prophetiæ, nam talia signa data à Prophetis rectè obseruabantur ad expectandum, & cognoscendum Messiam, imò per talia signa ipse interdum se manifestabat. Igitur in illis verbis cogita-

A

tionē humanam excludit, ne putaretur quærendus, aut expectandus per signa, & obseruationes humanas, & cum apparatu Regis temporalis, &c. Quod si de spirituali regno animæ illa responsio Christi intelligatur, clarum est, illud esse spirituale, & internum, & hac ratione non esse visibile, & non esse alligatum certo loco, & tempori, prout tale regnum in singulis personis inuenitur. Et hoc modo etiam tota Ecclesia potest dici regnū Dei, & ciuitas Dei viuētis, & domus spiritualis, & per se inuisibilis quantum ad sanctitatem, & spiritualia dona, & nihilominus esse visibilis quoad personas, in quibus existit, non verò per rationes humanas, neque hic, aut illic, sed per certa indicia à Christo, & Prophetis data, & in quocumque loco, & tempore, quia & perpetua, & vniuersalis est, vt Augustinus obseruauit.

B

C

D

Ad verba Symboli iam satis declaratum est, quomodo Ecclesia sancta, & Apostolica videri possit, & credi; videtur enim quoad personas, ex quibus constat, creditur autem quoad veram fidem, sanctitatem, & alia diuina dona, per quæ Christo coniungitur tanquā corpus mysticum eius. Item videtur per signa visibilia, creditur autem, vt in se per spiritualem, & inuisibilem formam constituitur. Denique videtur in ratione credibilis, creditur autem in ratione veri, & supernaturalis obiecti. Ad locum Augustini respondeo, Augustinum nunquā distinxisse Ecclesiam prædestinatorum, & reproborū tanquā duas Ecclesias, imò nec tanquā duas partes eiusdem Ecclesiæ. Solum enim in principio illius capituli 8. libri 20. de Ciuit. loquens de Antichristo ait, *Nunquā ab illo Ecclesia seduce tur prædestinata, & electa ante mundi constitutionem*, vbi nō distinguit Ecclesiam, sed à potiori parte illā denominat, sicut in cap. 9. dicit, interdum à parte denominari totum. Ostendebat enim August. in dicto cap. 8. non esse ab Antichristo seducendam Ecclesiam, vtique totam, nec quoad præcipuam eius partem, & ideo vocauit illam prædestinatam, non quia sit aliqua Ecclesia inuisibilis ex solis prædestinatis constans, sed vt significaret, quoad præcipuam partem eius, quæ in electis, & prædestinatis existit, decipi

19.

August.

decipi non posse, sicut significatum est in verbis Christi, *ita vt in errorem inducatur, si fieri potest, etiam electi.*

CAP V T IX.

Regem Angliæ, cum nec scripturam integram, nec verbum Dei non scriptum admittat, fidei verè Christianæ defensorem non esse ostenditur.

1.

HAstenus generatim demonstratum est, in Anglicana secta verā fidem non esse, quia per defectiōnem à vera fide introducta est. Et hac occasione digressi sumus, ostendendo, fidem, à qua antea defecit (quæ non fuit alia ab Ecclesiæ catholicæ, Romanæ, ac visibilis fide) veram semper fuisse, semperq; indubitanter futuram esse, vt inde certissimè constet, in Anglicano schismate veram fidē esse non posse. Et quāuis hinc vel cœcutientibus inclareat, Regem Angliæ, qui se caput, & protectore illius schismatis profitetur, defensorem veræ fidei non esse, quia verò ipse tribus præclaris titulis ornat, & extollit fidem, quam defendit, cum se appellat defensorem *fidei verè Christianæ, Catholicæ, & Apostolicæ*, ideò operepretium duxi, figillatim per has tres prærogatiuas fidei discurrere, & ex singulis earum rationibus ostendere, non posse eiusmodi titulum illi, qui Anglicanum schisma defendit, conuenire.

2.

Fides cum materiā rē actum credendi signi-
ficat.

Athanas.

Hebr. 11.

Rem igitur à fide verè Christiana aggrēdiens animaduerto, duobus modis de nominari posse fidem verè Christianam, scilicet, ex materia credita, & ex ratione credendi. Nam & ipsum nomen fidei interdum res creditas, seu doctrinam ipsā fidei significat, sicut Athanas. in Symbolo dixit, *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisq; fideliter, firmiterq; crediderit, saluus esse nō poterit.* Interdum verò actum, seu virtutem credendi designat, vt est apud Paulum ad Hebr. 11. *Est autem fides substantia rerum sperandarum, argumentum nō apparentium.* Priori sanè modo fides verè Christiana, quæ verè fuerit à Christo, vel Apostolis nomine eius tradita, appellabitur. Posteriori autem modo assensus eiusdem doctrinæ non humana opinio-

A ne vel ratione conceptus, sed prorsus diuina, tantaque certitudine, & firmitate, vt nullum formidini, aut dubitationi relinquat locum, vera fides nuncupabitur, iuxta illud Pauli. 2. ad Timot. 1. *Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare.* Quæ verba licet fiduciam, seu spem certam indicent, illa tamen in certitudine fidei fundatur, & de illa ad literā loquitur Apostolus, cum dicit, se esse certum de omnipotētia Dei, hoc enim non est obiectum fiduciæ, sed assensionis. Euidētia verò sunt verba ad Galat. 1. *Licet nos, aut Angelus de cælo, &c.* Vnde etiam est illud Athanasij in Symbolo. *Quam nisi quisq; fideliter, firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit.* Et illud Basilij hom. de Vera, ac pia fide. *Est fides eorum, quæ dicta sunt, assentiens approbatio sine vlla hæsitazione, cum summa animi persuasione de eorū veritate, quæ Dei munere sunt prædicata.* Et illud Bernardi epist. 190. *Non ne si fluctuat fides, inanis est spes nostra? Multi ergo martyres nostri sustinentes tam acerbam propter incerta, nec indubitanter sub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnum inire exilium, sed absit, vt putemus in fide, vel spe nostra aliquid dubia æstimatione pendulum, &c.*

2. Timot. 1.

Galat. 1.
Athanas.

Basilius.

Bernard.

C

De fide igitur pro materia, seu doctrina fidei sumpta, contendit Rex Angliæ, se fidem verè Christianam retinere, quia Scripturam, Ecclesiæ Symbola, & quatuor prima Concilia generalia amplectitur, eisq; fidem habet. Veruntamen licet hæc cuilibet homini verè Christiano necessaria sint, non tamen sufficiunt ad integram Christianam fidē: oportet enim hæc credere, & alia non omittere: nam qui in vno offendit, factus est omnium reus. In duobus autem maximè offendit Angliæ Rex, primum, quia multa catholica dogmata nimis acriter insectatur, & vt ex ipsius præfatione liquet, errores fidei Christianæ contrarios profitetur. Quia verò ad hoc demonstrandum necessarium foret singulos errores in medium afferre, eorumq; falsitatem ostendere: ideò ne à proposita controuersia digrediamur, in sequentem librum id differimus, vbi, quod nunc supponimus, sectam Anglicanam quoad dogmata nō posse dici fidem verè Christianam ostendimus. Quia licet in multis cum illa cōueniat

3.

Rex Angliæ non recipit integram fidem Christianam.

ueniat, quæ ab illa sumpsit, tamen & in eorundem dogmatum intelligentia, & in aliorum confessione dissentit plurimum; fides autem verè Christiana non dicitur, nisi quæ à doctrina veræ Ecclesiæ, quæ eadem est cum Christi doctrina, nec in re quantumuis minima discrepat.

4. Omissa itaque tantisper fidei materia, de modo, & fundamento credendi, quatenus ad fidem verè Christianam necessarium est, in præsentī sumus acturi. Iacobus enim Rex in sua Præfatione ad Principes Christianos circa finem ita loquitur, *Cum Paulo opto, vos omnes fieri tales, hac vna in re, qualis & ego sum: in primis, vt velitis scripturas peruolutare, ex ijs credendi normam petere, neque super aliorū incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia fidei fundamenta collocare.* Quibus in verbis suæ fidei fundamentū Rex declarat, illudque in solis Scripturis certa quadam scientia propria intellectis, constituit. Ex illis ergo duo nos præcipuè fundamenta sumemus, ad ostendendum, fidem eius non esse verè Christianam, ac proinde non habere, vnde possit de titulo fidei defensoris gloriari. Primum argumentum nostrum desumetur ex defectu integritatis fidei: nam fides, quæ integra non est, vera esse non potest: in illis autem verbis ostendit Rex se non habere integram fidem: & hoc argumentum in hoc capite vrbemus. Aliud verò fundamentum accipimus ab illa scientia peculiari, in qua scientia fidei suæ iecit fundamenta: eiusmodi siquidem fides nec diuina, nec certa, nec catholica esse potest, vt capite sequenti prosequemur.

5. Quod ergo ad primum attinet, quāuis Rex in prædictis verbis non addat particulam excludentem alia fundamenta fidei, attentè tamen considerato toto discursu, & varijs eius verbis in dicta Præfatione, hanc fuisse Regis mentem, planè colligimus. Nam in primis paulò ante illa verba pagin. 156. in principio, traditiones irridet, dicens, *Non inanibus fluxisq; & prauis hominum traditionibus attendentes.* Nam licet de humanis traditionibus loqui videatur, sentit tamen omnem traditionem non scriptam esse humanam, inanem, fluxam, aut prauam:

A tum quia nunquam mentionem facit traditionis diuinæ non scriptæ, tum etiam quia paulò antea indicat, verbum Dei non nisi in Scriptura inueniri. Precatur enim, vt *Deus nobis mentem inijciat cogitandi, quid ad Euangelij plantationem, & propagationem ex conscientia secundum diuini verbi præscriptum præstare teneamur, nostri illius veri, ac vnicuique pastoris imperio, ac voci, quam in Scripturis audimus, obtemperantes.* Vbi expendenda est illa particula, *Quam in Scripturis audimus*, posita enim est ad significandum, non teneri nos obtemperare voci Dei in Scriptura non contentæ. Et quod de vnicuique pastore loquitur, licet possit habere verum sensum, vereor tamen esse positum ad excludendam vocem cuiuscunque alterius pastoris, etiamsi ab illo Principe pastorum super gregem suum sit constitutus. Et in hoc sensu superius pagin. 47. *Romanæ Ecclesiæ officinam irridet, & pag. 57. Perneget terrestrem esse aliquem Ecclesiæ Monarcham, qui infallibilitate spiritus nunquā in suis sententijs errare possit.* Quod repetit pag. 61. & 62. & ita præter Scripturā omnem aliam regulam, & fidei fundamentum euertit.

C Et quanuis pagin. 42. 43. & 44. videatur cum Scripturis coniungere tria symbola, & quatuor prima Concilia generalia, & vnanimem consensum Patrum, qui primis quadringentis annis post Christum floruerint, nunquā tamen (quod notandum est) dicit, se credere, aut fidem adhibere nisi Scripturis. De Symbolis enim ait, *se in illa iuraturum*, & de Concilijs, *ea venerari, ac recipere tanquā catholica, & orthodoxa, vel eis adherere*, vt ait pag. 62. Significat ergo, in his non niti tanquā in fundamentis fidei, sed illa recipere, quia sentit, & iudicat, vel non continere errorem, vel nihil docuisse ad fidem pertinens, quod in Scriptura non sit. His ergo adhæret, iudicando potius (vt sic dicam) Concilia, & symbola sua certa scientia, quam de Scripturis habet, quā illis vtendo, vt regula, & norma sui iudicij. Quod magis declarat circa vnanimem sensum Patrum, dicit enim interdum, *cum illis sentire, aut si non ita sentiat, obmutescere, quia reprehendere non audeat*: iudicio ergo suo subijcit vnanimem consensum antiquorum Patrum etiam

in

in his, quæ tanquàm necessaria ad salutem, statuunt, ita enim expresse loquitur. Solum ergo Scripturam ponit tanquàm proximam regulam fidei, eamq; non integram, nec quoad omnes eius partes, pro ut illam Ecclesia Romana, & Catholica amplexatur; sed à canone excludit libros, quos vocat secundæ lectionis, ac ordinis, illos enim omnes inter apocryphos ponit, quos Bellarminus (quem allegat) in secundum ordinem reponendos existimauit.

*Bellarmin.
libr. 1. de
Verbo Dei
cap. 4.*

7.

Hoc igitur fundamentum fidei sic acceptum, & intellectum neque sufficiens, neque firmum esse potest. Quæ ut ostendam, statuo id, in quo inter nos convenit, libros Scripturæ, qui primi ordinis appellantur, & canonicos esse, & quidquid in eis est, verum Dei verbum esse, ac proinde ex se, id est, si debito modo credantur, esse firmissimum fidei fundamentum. Nos autem addimus in primis non tantum hos libros, sed etiam qui secundi ordinis vocantur, qui ab Ecclesia iam sunt approbati, & in canone recepti, esse fidei fundamentum, & ex hac parte illud fundamentum prout à Rege accipitur, mutilum esse, & insufficiens. Ad hoc autem probandum sufficit nunc nobis autoritas Concilij Tridētini, quæ est infallibilis autoritas Ecclesiæ catholicæ, ut cap. 3. & 4. ostensum est, & in pūcto sequenti hoc etiam confirmabimus. Addimus deinde, solam scripturam, pro ut includit etiam omnes hos libros non esse integrum Christianæ fidei fundamentum proximū, & (ut sic dicam) formale, & expressum. Nam licet in quodā sensu quidquid fides Christiana credit, dici possit in Scriptura fundatum, vel proximè, quia in ea formaliter continetur, vel remotè, quia in Scriptura approbatur autoritas, in qua veritates aliquæ fundantur, siue illa sit traditio, siue Ecclesia, iuxta modum loquendi Augustini libr. 1. contra Crescon. c. 32. & 33. & aliorum Patrum, quos in fine huius capituli insinuabimus. Nihilominus secundum veram, & catholicam fidem negari non potest, quin præter Scripturam detur in Ecclesia Christi verbum Dei non scriptum in libris canonicis, quod eadem fide, qua verbum scriptum suscipiendū sit. Quæ assertio si ex instituto tractan-

Sola Scriptura non est integrum, & proximū fidei fundamentum.

August.

Verbū Dei non scriptū eadem fide, quā scriptū recipiendū.

A da esset, prolixam peteret de diuinis, & humanis traditionibus disputationē, sed quia illa non spectat ad præsens institutum, sed solum obiter illam attingimus ad rem, quam intēdimus, enucleandam, ideò breuiter autoritate, & ratione per transennam tantummodò eam confirmabimus.

Probatur ergò primo, quia ipsamet scriptura hoc disertè statuit, in ipsa enim præcipimur tenere verbum Dei non tantum scriptum, sed etiam solo sermone, seu voce traditum, quod vocamus traditionem diuinam non scriptam. Quapropter grauiter quidem hallucinantur qui damnant, vel contemnunt, vel incertam esse putant omnem traditionem, tanquàm humanam. Quauis enim omnis traditio per homines custodiatur, & à prioribus ad posteriores temporum vicissitudine perueniat: nihilominus verbum ipsum, quod à principio prædicatum est, scriptum quauis non fuerit, in Ecclesia per traditionem conseruatum, potest esse diuinum, seu diuinam continens institutionem. Assumptum probatur ex illo 2. ad Thessaloni. 2. *Fratres scite, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram*, in quibus verbis duo maxime sunt animaduertenda, quæ Theophylact. breuiter, & doctè tetigit, dicens, *Vel hinc etiam perspicuum est, quod plerique etiam sine scriptis per sermonem, id est, viva voce tradiderunt, non solum per epistolam*. Ecce primum: aliud est, *Similiter autem, & hæc, & illa, fide digna sūt. Itaque, & Ecclesiæ traditionem fide dignam existimemus. Traditio est. Noli amplius querere*. Quæ sumpsit ex Chrysostomo orat. 4. in eandem epistolam. Et idem ferè habet Theodoret. ibidem, & reliqui expositores, imò penè omnes Catholici scriptores hoc potissimo testimonio vtuntur ad probandas ex Scriptura sacra non scriptas traditiones. Præter hoc verò sūt alia Scripturæ testimonia, in quibus ab Apostolis tradita credere, & tenere præcipimur, ut 2. ad Thessaloni. 3. *Denunciamus vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis*. Et 1. ad Corinth. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, utique verbo, non*

B

C

D

8.

*Ad Thess.
2.*

Theophyl.

Chrysost.

Theodoret.

*Ad Thess.
3.*

1. Cor. 11.

dum

dūm enim de illo mysterio scripserat, & in fine concludit, *Cetera autem, cum venero, disponam.* Et in principio, *Laudo, inquit, vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.*

9.
Ratione cō
firmatur tra
ditiones.

Ex quibus, & similibus locis, quæ breuitatis causa omitto, possumus hanc elicere rationem, quia verbum Dei idem est, & eiusdem authoritatis, siue scriptū sit, siue tantū ore traditum; ergo eadē fide est suscipiendum, si in Christi Ecclesia retentum, & conseruatum sit. Antecedens non solum certum, sed etiam per se euidens est: nam materiale signum (vt sic dicam) non auget, vel minuit veritatem loquentis. Et ideo æqualiter dixit Paulus, *Sine per sermonem, siue per epistolam.* Imō (quod est attentē considerandum) Christus non præcepit Apostolis, vt scriberent, sed vt prædicarent Euangelium omni creature, Marci ult. & subdit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verō non crediderit, cōdemnabitur;* ergo verbum tantū prædicatum, & non scriptum, est verē verbum Dei.

Ad Thess.

Vnde Paulus 1. ad Thessalon. 2. *Cū accepissetis à nobis verbum auditus Dei, suscepistis illud, non vt verbum hominum, sed vt est verē verbum Dei.* Constat autem, verbum auditus, propriē, & in rigore esse verbum vocis, licet scriptum non sit. Hoc ergo verbum in principio euangelizatum est, & signis, ac miraculis confirmatum, iuxta illud, quod eodem loco subiungit Marcus, *Illi autem profecti prædicauerunt vbiq̃ue, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Quin potius ab hoc verbo sermonis verbum scriptum maxima ex parte deriuatum est, vt Lucas in principio sui Euangelij testatur, dicens, *Quoniam quidē multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipsi viderunt, & ministri sunt salutis, visum est & mihi, &c.* Est ergo certissimum, verbum non scriptū esse æquē diuinum, ac subindē æquē infallibile, ac scriptum, & eadem fide suscipiendum.

Luc.

10.
Eualio hæ.
reticorū re
iutatur.

Respondebunt fortasse, hoc quidem habere locum, si constaret, aliquod verbum Dei non scriptum permanisse in Ecclesia, nunc autem nullum esse, quod

A scriptum non sit. Nam verbum sermonis, quod in principio Euangelicæ prædicationis ad fidem audientium sufficiebat, vt pro futuris fidelibus conseruaretur, diuina sic disponente prouidentia, scriptum est, nihilque necessarium ad salutem, vel plenam fidem relictum est nō scriptum, & ideo nunc sola Scriptura est regula fidei. Vt autem hæc responsio aliquis momenti sit, oportet, vt hæretici nobis probent id, quod vltimo loco ponunt, nimirum, nullum Dei verbū prædicatum relictum esse non scriptū. Imō

B vt consequenter loquantur, necesse est, vt ex Scripturis id probent, quia ipsi dicunt, nihil esse credendum, nisi quod in scripturis continetur. Et profectō si ad credendum Scriptura necessaria esset, maximē petenda esset ad hunc articulū, à quo magna ex parte pendet integritas, & soliditas fidei, & propter quem tanta confidentia reiiciuntur omnia, quæ Ecclesia Catholica credit non scripta. At certē aduersarij non dicam ex scripturis, verum neque ex aliqua historia, aut testimonio fide digno id probare possunt. Nos autem contrarium colligimus ex Scripturis, nam Ioannes in fine sui

C Euangelij dicit, *Sunt autem & alia multa, quæ fecit IESVS, quæ si scribantur per singula, nec ipsum, arbitror, mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Et Paulus. 1. ad Corinth. 11. dicit, *Cetera autem, cū venero disponam,* quæ tamen scripta non leguntur. Et Act. 20. Paulus allegat dictum Christi, *Oportet (inquiens) meminisse verbi Domini IESV, quoniam ipse dixit, beatius est magis dare, quàm accipere,* quod alibi scriptum non legebatur. Et ita potuerunt etiam multa alia omitti. Vnde antiquissimi Patres præter dogmata scripta, agnoscunt etiam non scripta. Nam vt omittam Dionysium, Origenem, Tertullianum, & Clementem, locupletissimus testis est Irenæus libr. 3. contra hæreses capite 2. & 3. & Basili. libr. de Spiritu Sancto capite 27. & libr. contra Eunomium, Epiphani. hæresi. 61. circa finem, Hieronym. libr. contra Luciferian. Augustin. Epistola 118. & 119. ad Ianuarium, & 86. ad Casulanum, & Cyprian. in libr. de Cardinalibus Christi operib. capite de Ablutione pedum, vel illius operis author.

D E Vltē-

Ioan.

1. Cor. 11.

Act. 20

Dionys. de
Ecclesiasti.

Hierarc. c. 1

Origen. in

princ. Peri-

archon, &

tract. 29. in

Matth. Ter

toll. in libr.

Præscript.

& lib. de Co

rona milit.

Clemens in

Epistolis.

Iren.

Basil.

Epiphani.

Hieron.

August.

Cyprian.

11.

Vlterius verò vrgere possunt aduersarij dicentes, licet verbum Dei non scriptum secundum se spectatum potētissimum sit ad fidem, quia tamen transitorium est, & sua natura labile fluxūq; habetur, solum enim in memoria hominum, quæ faciliè labitur conseruari potest, ideo nisi scribatur, non posse integrum, & purum conseruari, & ex hac parte non posse ad fidem fundandam sufficere. Hæc autem responsio, & Ecclesiæ autoritatem labefactat, dum supponit, illam non habere Spiritus Sancti assistentiam ad verbum Dei non scriptum in sua puritate conseruandum, & consequenter etiam verbo scripto diuinam aufert autoritatem, & omnia ad humanas reuocat coniecturas. Et vt utrūque commostrem, liceat mihi à Rege Angliæ interrogare, an credat hos libros, quos vt Canonicos recipit, canonicos esse, verumque & purum Dei verbum continere, idque diuina fide, & infallibili, vel solum humana, propter circumlatam vbique famam, & communem hominum opinionem? Si hoc posterius dicat, totam fidem suam ponit in autoritate humana, cui sine dubio posset subesse falsum, nisi diuina simul intercedat: nam fieri non potest, vt maiori fide credat ea, quæ in his libris scripta sunt, quam credat, hos libros esse canonicos, id est, esse verbum Dei, cum ipsummet verbum Dei sit ratio credendi cætera. Si autem certa, & indubitata fide diuina credit, in his libris esse purum verbum Dei, seu hos libros esse canonicos, interrogamus vlterius, cur hoc credat: nam hoc non potest credere, quia scriptum sit in ipsis, tum quia vix vnquam in illis hoc inuenietur, omnino dilucide expressum, tum etiam, quia licet inueniretur, de hoc ipso verbo interrogaremus, cur credatur esse diuinum, seu Deo dirigente, & inspirante scriptum. Ergò necesse est, vt fateatur, regulam, & fundamentum credendi saltem hanc particularem veritatem, scilicet, hos libros esse Scripturam diuinam, non esse ipsammet scripturam, ac subinde esse verbum Dei non scriptum in canonicis libris, quod nunc traditionem appellamus.

12.

Imò ex verbis eiusdem Regis in Præ-

A fatione, si constanter loqui placuerit, ad hoc concedendum compellatur. Nam pagina 44. prius dicit, Scripturis se habere illam fidem, quæ à Christiano homine debetur, & statim subiungit, *Ipsa etiam apocrypha eo loco habeo, quem illis antiquitas tribuit.* Ex quibus verbis colligo, traditionem ex sententia Regis potuisse dare illis libris eam autoritatem, quam eius opinione sunt sortitæ; quid enim est antiquitas, nisi traditio quædam? ergò ratione consimili negare non potest, alios libros, quos censet maiorem autoritatem habere, ab antiquitate etiā illam obtinere: quæ fortasse in illis maior, seu constantior traditio fuit. Verūtamen si hac sola coniectura ducitur ad recipiendum in canone hos libros potius, quam illos, non habet satis firmum, & inconcussum suæ fidei, quam ita tuetur, fundamentum. Primò, quia etiam si recepta, & indubitata hominum fama, vel existimatione liber aliquis certi authoris habeatur, semperque ante hominum memoriam sine controuersia ita reputatus sit, nihilominus tota hæc autoritas non excedit fidem humanam, potestque in rigore illi falsum subesse; ergò idem erit in canonicis libris, nisi aliundè eorum antiquitas maiorem recipiat certitudinem.

Secundò, quia quanuis perspicuum foret, libros illos fuisse conscriptos, Spiritu Sancto dictante, non potest sola antiquitas infallibiliter ostendere, illos esse puros, sicut à Spiritu Sancto sunt prolati, & non esse decursu temporum corruptos, vel casu, negligentia, aut imperitia, vel malitia hostium fidei, præsertim Iudæorum, aut hæreticorum temeratos. Tertio quia ex varijs translationibus eorundem librorum eadem ambiguitas oriri potest, quæ per solam antiquitatem, & coniecturas eius non posset cum certitudine, & infallibilitate auferri, vt experientia ipsa satis ostendit: tanta est enim in lectionibus, & versionibus varietas, & in quibusdam etiam minutionibus partibus controuersia, an fuerint in originali Scriptura, nec ne, vt ex sola antiquitatis fide vix possit perpendi, quid omnino verisimilius sit, ne dum, quid sit certum prorsus, & indubitatum.

Ex dictis ipsius
suismet Regis
eadem
veritas ita
bilitur.

13.

Ex

14.
 Authoritas
 cui Spiritus
 Sanctus spe-
 cialiter assi-
 stat, est in
 Ecclesia ne-
 cessaria.

Ex hoc ergo discursu concludimus, necessariam esse in Ecclesia certam aliquam authoritatem, cui specialiter Spiritus Sanctus assit, ut possit infallibiliter discernere libros canonicos à non canonicis, & hanc nos dicimus esse in Ecclesia Catholica, quæ licet ad hoc discernendum necessario uti debeat regula traditionis, ut discursus prior sufficienter probat, tamen quia ipsamet traditio potest esse ambigua, & quia proximè, & immediatè per manus hominum ad nos descendit, ideo necessarium est, ut idem Spiritus Sanctus assit Ecclesiæ, tum ad custodiendum fideliter Scripturarum depositum sibi commissum, tum etiam ad approbandam cum eadem certitudine eam traditionem, quæ sufficit ad conciliandam quibusdam libris certam fidem, & discernendum illam ab alia minùs cōstante, & minùs certa. Aut igitur Rex Angliæ admittit hunc infallibilem spiritum in aliquo homine, vel hominum congregatione, vel negat omnino huiusmodi potestatem. Si hoc posterius eligat, omnia reducit ad vniuscuiusque priuatum iudicium; & fidei firmitatem, & Ecclesiæ violat unitatem, sicut in ultimo huius capitis puncto ostendam. Si autem priorem partem eligat, profectò nisi scripturæ ipsi, & omni prudenti rationi contradicere velit, non nisi Ecclesiæ Catholicæ, vel eius capiti, hanc Spiritus Sancti assistentiam concedere potest, tum quia illi tantum promissa est, ut capite tertio, & quarto ostendimus, tum etiam, quia hæc assistentia non debet esse per spiritum priuatum, sed publicum, & ad communem vtilitatem datum, ut paulò post impensius enucleaturi sumus.

15.
 August.

Aequali certitudine obseruat Ecclesia verbum Dei nō scriptum.

Ecclesiæ igitur commissæ est Scripturarum custodia, & illi diuinitus datum est, ut fideliter, purè, ac sincerè illas conseruet, verasque à falsis, certas ab incertis, & integras à mutilatis discernat, & ideo Augustinus in libr. contra Epistolam Fundamenti cap. 5. pronunciare non veretur, *Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas*. Ex quo principio vterius concludimus, quod fuerat propositum, nimium, non minori authoritate, & fidelitate posse Ecclesiam Dei conseruare

A verbum Dei non scriptum, quàm ipsas Scripturas. Tum quia promissio illi facta non est limitata ad verbum Scripturæ, sed simpliciter est enunciatum Ecclesiam esse *columnam, & firmamentum veritatis*, & Christus simpliciter promissit Spiritum Sanctum, qui doceat nos omnem veritatem, utique necessariam, vel conuenientem Ecclesiæ. Tum etiā, quia cōiectura illa de verbo transitorio, & permanenti, est parui momēti, posita Spiritus Sancti assistentia, & virtute. Imò differētia est ferè nulla, quia licet verbū non scriptum semel, aut iterum prolatum transitorium sit, tamen ut sapius repetitum faciliè conseruatur, & ita cōtingit in corpore Ecclesiæ per frequentem confessionē, ac celebrationem mysteriorum fidei. Vnde dici potest, non solum memoria retineri, sed etiam verbis, & factis, seu signis externis fidelium sæpè repetitis conseruari: quin etiam, licet hoc verbum non sit scriptum in libris canonicis, semper vel in decretis Pōtificum, & Conciliorum, vel in Patrum monimentis manet exaratum. Aliundè verò in conseruando verbo scripto in sua paritate non fuisset minor difficultas, & cōtingentia, si sola industria, & diligentia humana id agendum esset, quia, ut diximus, faciliè possunt scripta corrumpi, vel mutilari, vel nimium mutari propter varias linguarum translationes, aut exemplarium transcriptiones. Igitur in vtroque verbo necessaria est, & sufficiens Spiritus Sancti assistentia, ideoque non minùs efficax est ad confirmandam fidem verbum Dei non scriptum, quàm scriptum, si vtrumque per Ecclesiam sufficienter proponatur.

Atque huius veritatis grauissimi testes sunt. In primis Irenæus libro tertio contra Hæres. capite quarto, sic concludit ex his, quæ de traditionibus dixerat, *Non oportet adhuc apud alios querere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositarium dines, plenissimè in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis, ut omnis quicumque velit,umat ex ea potum vitæ. Hæc est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures sunt, & latrones*. Declaransque ampliùs sufficientiam verbi non scripti, in hunc modum interrogat. *Quid autem si nec Apo-*

16.
 Authorita-
 te Patrum
 traditiones
 firmantur;
 Irenæus.

Stoli quidem Scripturas reliquissent nobis, non ne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus commitebant Ecclesias? Et in exemplum adducit multas gentium nationes, quæ fidem Christi susceperunt, prius quàm scriberetur: & per plures annos sola traditione eam retinuerunt, prius quam Scripturas reciperent.

17.
August.

Huic accedat Augustinus, qui in dict. cap. 5. contra Epistolam Fundamenti, post verba citata statim prudentissimè interrogat. *Quibus ergò obtemperavi dicentibus, Credite Euangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi, Noli credere Manichæo? quod nos mutato nomine dicere possumus, Noli credere Lutherò, aut Caluino. Et deinde prosequitur, Elige quid velis, si dixeris, Crede catholicis, ipsi me moneant, ut nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris, Noli catholicis credere, non rectè facies, me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio, Catholicis prædicantibus, credidi.* Quo argumento sectarios omnes, & eorum sectatores conuincit Augustinus, ut vel Euangelio credere non debeant, utiq; quod Euangelium sit, vel reliqua, quæ Ecclesia Catholica docet, credere debeant, quia negare non possunt, quin Euangelium ab Ecclesia habeant, & sine vlla ratione illi præbeant auctoritatem in suscipiendo Euangelio, non verò in alijs, quæ docet. Vnde subiungit idem August. *Si dixeris, rectè credidisti laudantibus Euangelium, sed non rectè illis credidisti vituperantibus Manichæum (vel quod perinde est, Caluinum) vsq; adeo me stultum putas, ut nulla reddita ratione, quod vis, credam, quod non vis, non credam?* quod postea latè, & eleganter prosequitur. Et similè discursum habet libr. de Vtilit. credend. cap. 14.

18.
August.

Est etiam insignis locus apud eundem Augustinum lib. 1. contra Cresconium cap. 32. & 33. vbi & sua auctoritate, & manifesto exemplo eandem confirmat veritatem. Agit enim ibi de non rebaptizandis ritè ab hæreticis baptizatis, docetque esse dogma fidei, ut re vera est, & prius dicit, *Sequimur sanè nos in hac re, etià canonicarum auctoritatem certissimam Scripturarum.* Et postea subiungit. *Quauis huius rei certè de Scripturis canonicis non pro-*

A feratur exemplum, earundem tamen Scripturarum, etiam in hac re, à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod iam vniuersæ placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis; eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat. In quibus verbis in primis confirmat Augustinus, quod suprà dixi; non omnem veritatem de fide credendam proximè, & (ut sic dicam) formaliter in Scriptura contineri, quauis remotè quilibet veritas possit in Scriptura fundari, quatenus ipsa Scriptura auctoritatè traditionis, & Ecclesiæ commendat. Deinde testatur hic Augustinus, Ecclesiam esse iudicem controuersiarum, quæ circa res fidei mouentur, posseque sua auctoritate confirmare, & certam reddere traditionem, de qua prius fuerat dubitatum. Vnde obiter colligo, quam inconstanter faciant, qui aliquos libros ut canonicos recipiunt, & alios æquè ab Ecclesia probatos à canone reijciunt, quia olim de illis dubitatum fuit. Vnde etiam Rex Angliæ, qui in sua Præfatione ita loquitur, vel in eadem est inconstantia, vel certè conuincitur, se non aliqua certa, & indubitata regula, sed sola humana coniectura duci ad hos libros admittendos, & illos reijciendos à canone, & consequenter de neutris eorum, nec de contentis in illis habere certam fidem, & verè Christianam, sed tantum humanam coniecturam, & opinionem.

D Denique ex dictis verbis Augustini habemus veritatem positam optimo exemplo confirmatam. Nam semel ritè baptizatum iterum baptizandum non esse, licet prior baptismus ab hæretico datus fuerit, veritas est de fide Christiana tenenda, quauis in Scriptura sacra expressa non sit. Simile exemplum adducere possumus, quod (ut existimo) nec Protestantes Anglicani recusant: nimirum, infantes quoad valorem rectè, & conuenienter baptizari, quod cum non inueniatur in libris canonicis scriptum, ex traditione per Ecclesiam approbata receptum est, ut sentit Augustinus epist. 28. & libr. 4. de Baptism.

19.
Exemplis
tandem ve-
ritas confir-
matur.

August.
Cyprian.
Origen.

c. 24. & lib. 10. Gen. ad lit. c. 23. & lib. 3. de Peccat. mer. à c. 6. cum Cypria. epist. 59. & Orig. hom. 8. in Leuit. & hom. 14. in Lucam. Est & aliud exemplū de Perpetua Virginitate Deiparæ, quod licet multi ex nouis hæreticis, seu Protestantibus fortassè non admittant, Rex tamē respuere non videtur, cum illam in pag. 45. Præfationis Beatam Virginem appellet. Et quicquid alij senserint, nobis satis est, dogma illud vnanimi consensu à Patribus esse traditum, Quos, vt alibi dixit Augustinus, oportet, vt populi Christiani vestris prophanis nouitatibus anteponant, eisq; potius eligant adherere, quam vobis. Nam, vt inferius addit, quod inueniunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Quo nihil aptius dici potuit vel ad cōmendandam authoritatem traditionum ex origine, vel ad declarandū, quomodo communis Patrum consensus cum traditione coniunctus sit. Videri etiam potest idem August. lib. 1. contra Iulian. c. 2. Hieronym. epist. 50. ad Pam-machi. pro libr. cōtra Iouinian. & in lib. contra Heluidi. Atque hæc videntur de hoc puncto satis esse, vt liqueat scripturam, licet in suo ordine sit magnum fidei fundamētum: non tamen esse per se sufficientē quoad nos, sine adminiculo traditionis, & Ecclesiæ, quod magis ex sequenti capite fiet manifestum.

Hieron.

20.

Explicatur aliqui Paeres qui videtur parum traditionibus fauere.

Basilius.

Basil.

Contra hanc veritatem ex scripturis, vel ratione, nihil inuenio, cui respondere necessarium sit. Ex Patribus autē aliqua notare, & exponere oportet, Basilus enim Homil. de Vera, ac pia fide, signum superbiæ certissimum esse dicit, eorum, quæ scripta sunt, aliquid reijcere, aut eorum, quæ non scripta, introducere. Sed vel loquitur de additione in ipsa scriptura, aliquid apocryphum illi addendo: nam inferius ait, prohibuisse Apostolum, ne quid eorū, quæ in diuinis literis habentur, dematur, aut, quod absit, addatur. Vel intelligit de introductione priuata, & facta sine authoritate in ipsa Scriptura probata. Nam aliàs constat, ipsum Basilium maximè commendare traditionem non scriptam lib. 2. de Spirit. Sancto cap. 27. & 28. Et in eundem sensum referri debet, quod ait in Morali. reg. 26. Quidquid dicimus, vel facimus, testimonio Scripturæ confirma-

A ri debere, vtiq; proximè, vel remotè, vt ipse disertè declarauit in Regul. 1. ex breuioribus.

Sic etiā intelligendus est August. lib. 3. contra Petili. c. 6. cum exponens illud Pauli, Si Angelus de Cælo, &c. addit, præterquàm quod in Scripturis legalibus, & Euāgelicis acceperitis, vtiq; proximè, vel remotè: nam ipse alibi exposuit, quod est contra Ecclesiam, esse contra Scripturā. Sic etiam dicit lib. 2. de Peccator. merit. c. vlt. in re obscura nihil esse audendum, non adiuuantibus certis, clarisq; Scripturæ documentis. Quidquid enim Ecclesia docet, adiuuatur certis Scripturæ documētis. Præterquàm quod August. tractat de rebus obscurissimis nō definiēdis humana præsumptione: quæ autē traditione approbata recipiuntur, nec obscurissima dici possunt, nec humana præsumptione introduci.

Allegari prætereà solet Hieron. Matt. 23. quia de quadam opinione dicit, Quia de scripturis non habet authoritatem, eadem facilitate cōtemnitur, qua probatur. Sed ibi loquitur de quadam historia, scilicet, de occisione Zachariæ Patris Ioannis Baptistæ inter templū, & altare, quæ ad traditionem, vel Ecclesiæ definitionem nō pertinebat. Solent etiam allegare hæretici Hieronymum Aggæi. 1. dicentem, Sermo Dei percutit, quæ sine authoritate, & testimonio Scripturarum dicuntur. Sed Hieronym. circa id, Et vocari siccitatem, &c. contra hæreticos agit, qui absq; authoritate Scripturarum, Quædam (ait) quasi traditione Apostolica spontè reperiunt, atq; confingunt: vbi potius tacitè admittit cū Scriptura traditionem Apostolicam, reprehendit autem eos, qui sponte, & sine fundamento illam confingunt.

D

C A P V T X.

Ex fundamento, & ratione credendi Regis Angliæ, ipsum non esse fidei verè Christianæ defensorem, ostenditur.

I N hoc capite tractanda est alia pars fundamenti fidei Regis Angliæ, qui dum optat alios Principes Christianos esse qualis ipse est, collocantes, scilicet, fundamentum fidei in certa scientia, quā ipsi ex scripturis accipient, peruolutan-

Rex Angliæ
iacit funda-
mentū cre-
dendi pro-
prium scien-
tiam.

2. ad Tim. 1
& 2. & indi-
cat Tertull.
de Prescrip.
& Nazian.
orat. 12. &
opime Vin-
cent. Lyrin.
c. 27. & se-
quentibus.

Chrysost.

August.

Prouer. 9.

do illas, certum esse ostendit, à se partam scientiam scripturæ pro fidei suæ funda-mento iecisse. Ex hoc ergo fundamen-to, & ratione credendi scripturis, colligo, cum fidem verè Christianam non tenere, nedum defendere. Et in primis occurrit statim admonitio Pauli ad Timotheum, *O Timothee depositū custodi* (vtiq; fidei, & doctrinæ, vt ipsemet Apostolus in altera ad Timoth. epistola declarauit) *deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam profitentes, circa fidem exciderunt.* Nā ex prædictis verbis Regis collatis cum verbis Pauli; statim apparet, hoc Regi accidisse, quod Paulus prædixit, nimirū per *falsi nominis scientiam*, quam profitemur, à vera fide aberrare. Nam, vt ibi rectè Chrysost. *Quando aliquid proprijs cogitationibus gignitur* (præsertim in diuinis mysterijs, & rebus ad fidem spectantibus) *scientia non est*; meritò ergo vocatur falsi nominis scientia, & omnium errorum occasio, propter magnam, quā denotare solet, præsumptionem. Et ideò de istis certam scientiam promittentibus dixit August. eadem Apostoli verba in tract. 97. in Ioan. circa finem, expendens. *Nihil sic amant isti, quā scientiam promittere, & fidem rerum verarum, quas credere paruuli præcipiuntur, velut imperitiam deridere.* Proinde (in eodem tract. circa principiū præmisit prudentissimè) *cauete, maxime qui paruuli estis, & adhuc alimentis lacteis indigetis, ne hominibus deceptis, ac deceptoribus aurem curiosam præbeatis ad incognita scienda, cum mentes inualidas habeatis ad vera, & falsa diiudicanda.* Et infra vanitatem eorum, qui, cum sint ignari veritatis, promittunt scientiā veritatis, comparat mulieri stultæ, & clamosæ, & nihil omnino scienti, de qua dixit Salomon Prouerb. 9. *Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelsio vrbis loco, vt vocaret transeuntes, qui est paruulus declinet ad me, &c.* eamque comparisonem latè prosequitur.

Præterea interrogare libet, quid per certam scientiam Rex intelligat? Non est enim verisimile, vt de illa certa scientia more Philosophorum loquatur, vt significat claram, & euidentem rerum cognitionem, cum per se omnibus pateat, ex lectione Scripturarum non comparari

A euidentem cognitionem rerum, seu mysteriorum, quæ in eadem Scriptura referuntur, ideoque eademmet scriptura fidem exigit suæ veritatis, non vilionē. Imò ipsamet docet, fidē esse de his, quæ non apparent, ad Hebr. 11. & ideò Petrus 2. canonica cap. 1. dixit, *Habemus fir-
miorem Propheticum sermonem, cui benè faci-
tis attendentes tanquam lucernæ lucenti
in caliginoso loco, donec dies illucescat, &
lucifer oriatur in cordibus vestris.* Non potest ergo promitti, nec postulari propria id est, euidentis scientia, quæ sit fidei fundamentum. Neq; etiam per certam scientiam intelligere Rex potuit ipsamet fidem, quæ & certa est, & quatenus est excellens quædam cognitio, solet interdum, nomine scientiæ (generali quadam ratione accepto) appellari, vt 2. Cor. 5. *Scimus, quoniam si terrestris domus, &c.* Non potuit (inquam) Rex in hoc sensu loqui: nam super hac certa scientia dicit esse fidei fundamentum collocandum; aliud ergo est fides, aliud certa scientia, in qua fundatur. Per certam ergo scientiam certum, & indubitatum Scripturæ sensum intelligere videtur. Duo enim accuratè distinxit Aug. lib. 12. Cōfess. c. 23. dicēs, *Duo video dissensionum genera oboriri posse, cum aliquid à nuntijs veracibus per signa enuntiatur, vnum de veritate rerū, alterum de ipsius, qui annuntiat, voluntate,* & c. 24. ponit exemplū in verbis Moysi, *In principio creauit Deus cælum, & terram,* dicens, se fidenter dicere, Deum in verbo suo creasse visibilia, & inuisibilia, non tamen ita fidenter dicere, hoc intendisse Moysen per verba illa. Rex autem Angliæ è contrario significat, se certa scientia consequutum esse, quid Moyses, vel alius scriptor canonicus scribere voluerit, & in hac scientia fundare certam fidē rerum, quæ in tali scriptura continetur. Et quod mirabilius est, ad hunc modum fidei omnes Christianos Principes inuitat, eisque tacitè similem scientiam promittit, si diuinas literas euoluant.

Audiat verò Augustinum in dicto libro 12. cap. 25. dicentem ad Deum, *Plene mihi mitigationes in cor, vt patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia diuini sunt, & in corde famuli tui (id est Moysi) viderunt, quod dicunt, sed quia superbi sunt, nec nouerunt Moysi sententiam, sed amant suam*

Hebr. 11.

2. Cor. 5.

Temeritas
est hanc in-
telligentiā
sibi arroga-
re.
August.

3.
August.

Lyrian.

Roman. 12

Irenæus.

4.

De Vilit.
credendi c.
17.

lacrpagina
non potest
absque Do-
ctore Ger-
mane expo-
ni.

suam, non quia vera est, sed quia sua est. Et infra, *Ista temeritas non scientiæ, sed audaciæ est, nec visus, sed typhus eam peperit.* Et Vincent. Lirinenfis c. 14. postquā multis verbis depinxerat hæreticos dicētes, *Nobis authoribus, nobis principibus, nobis expositoribus damnate, quæ tenebatis, relinquitte antiquam fidē, &c.* Subiungit, *Horreo dicere, sunt enim tam superba, ut ne refelli quidem sine piaculo posse videantur.* Sufficit ergo nobis, verba Pauli aduersus hanc scientiam obijcere dicentis ad Roman. 12. *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & vnique sicut Deus diuisit mensuram fidei, quæ locū tractans Irenæus lib. 5. contra hæres. cap. 20. legit, Sed sapere ad prudentiam, censetque ibi contineri admonitionem, & cautionem ab hæreticis, de quibus, ait, Qui constituentur semetipsos habere agnitionē boni, & mali, & super Deum, qui fecit eos, iaculantur sensus suos impros. Supra igitur sentiunt, quā est mensura sensationis. Sapere igitur ad prudentiam, dicit esse ab his cauere, Ne manducantes (inquit) illorum agnitionem eam, quæ plus quam oportet, sapit, proijciamur de paradiso vitæ, per quem Ecclesiam intelligit, de qua prius dixerat, Confugere oportet ad Ecclesiam, & eius sinu educari, & Domini Scripturis enutrirī, plantatus est enim Ecclesiæ paradysus in hoc mundo; ab omni ergo ligno paradysi escas manducabitis, ait Spiritus Dei, id est, ab omni diuina Scriptura manducate, super elato autem sensu ne manducaueritis, neque tetigeritis vniuersam hæreticam dissensionem. Quis autem elatiorem habet sensum eo, qui præsumit se certa sciētia sensum Scripturæ Sacræ, eam tantū peruolutando, acquisiuisse*

Interrogo enim vltteriū à Rege, quo Doctore, quo duce, hanc certam scientiam Scripturæ consequutus sit, & alijs comparandam offerat? Respondebit, ut opinor, quod alius apud Augustinum, *Cum legerem per me ipse cognoui, hoc enim significat, cum ait, Neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia fidei fundamenta collocare.* Sed quid Augustinus? prosequitur, & dicit, *Ita ne est? nulla imbutus poetica disciplina Terentium Maurum sine magistro attingere non auderes, &c. Tum in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen, diuinarumque*

A rerum pleni prope totius generis humani cōfessione diffamantur, sine duce irruis, & de his sine præceptore andes ferre sententiam. Est igitur hæc præsumptio à Sanctorum Patrum spiritu aliena, & teste August. in eodem lib. cap. 17. matrem habet superbiā. Verba eius sunt, *Si vnaquæq; disciplina, quāquam vilis, & faci. is, ut percipi possit, Doctorem, aut magistrū requirit, quid temeraria superbiæ plenus, quā diuinorū sacramentorū libros, & ab interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle dānare?* Dein de est contra ordinariā Spiritus Sācti prouidentiam. Ad quid enim Pastores, & Doctores Spiritus Sanctus Ecclesiæ prouidit, si scripturarum sensus non a Doctores, sed proprio ingenio, & industria cōparandus est? Aut quomodo illa, quā Paulus requirit, prudentia, aut modestia potest vnusquisque fidelium non solum se ipsum in intelligentia scripturæ Doctores Ecclesiæ præferre, verum etiam solum suū sensum certam scientiam existimare, & quidquid ab eo diuersum est, tanquam incertam hominum opinionē relinquere.

C Longe quidem aliter de se sentiebat Augustinus. qui lib. 3. Cōfession. cap. 5. sic inquit, *Institui animū intendere in Scripturas Sanctas, ut viderem quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neq; nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysterijs: & non eram ego talis, ut intrare in eam possem, aut inclinare cernicem ad eius ingressus.* Vnde D. Basil. in Regulis breuioribus in 235. interrogat, *Nunquid oporteat multa ex Scripturis ediscere?* & in summa respondet, Episcopos, Pastores, vel Doctores Ecclesiæ id maximè curare debere, de ceteris vero ait, *Vnusquisque memor verborū Apostoli non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, vnique sicut Deus diuisit mensuram, quæ officij sui sunt, studiose discat, & persequatur, neque curiose vltteriū quidquam inquirat.* Atque in eundem modum exponit dicta verba Apostoli Ambrosius, & inter alia ait, *Neque enim si quis bonæ vitæ est, ex eo sibi etiam doctrinæ prudentiam debet defendere.* Et quidem quādo omnis authoritas deesset, ratio ipsa naturalis, & experientia docet, vanum esse omnibus fidelibus, etiam illiteratis, & ineruditis, & negotijs

D

secularibus implicatis per solam simplicē, licet frequentem, lectionem Scripturarū certam illarum scientiam promittere.

6.
Hieron.
Apocal.
2. & 5.

Rectius quidē Hieronymus, epist. 103. ad Paulin. scripturam dicit esse librum signatum sigillis septem, *quem etiam literati aperire non possunt, nisi ille referauerit, qui habet clauem David.* Ideoq; multū laudat modesticam Eunuchi, Philippo in interroganti *Putas ne intelligis, quæ legis?* reponentis, *Quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi.* Et statim magna humilitate de se ipso dicit, *Ego nec sanctior sum hoc Eunuchō, nec studiosior.* Et infra ita concludit, *Hæc à me breuiter perstricta sūt, vt intelligeres, te in Scripturis Sanctis sine præiū, & monstrante semitam, non posse ingredi.* Et postea valde cōqueritur, quod in omni arte etiam vilissima nemo sine Doctore potest esse, quod cupit. *Sola* (inquit) *Scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant, hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hæc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discāt.* Quibus verbis huius temporis sectarios depingere videtur, sed in eis illud magis portentosum, magisque periculosum est, quod à singulis fidelibus illā certam scientiam pro suæ fidei fundamento exigunt. Nam hinc necessariō fit, vt quibusdam sit impossibilis fides, qui non solum certam illam scientiam assequi non valent, verū etiam nec probabilis intelligentiæ Scripturarum sunt capaces; alijs verò qui maioris acuminis sunt, occasio datur & se præcipitandi, & alios perturbandi. Et ideo sapientissimè monet Augustinus de Vtilit. credendi cap. 10. necessarium esse vt fides scientiam antecedit. Itavt, etiā ij, qui valent volare, ne cui sit periculosum inuitamentum paulisper cogantur incedere, quam etiam cæteris tutum est. *Hæc est providentia veræ religionis, hoc iussu diuinitus, hoc habetis maioribus traditū, hoc ad nos vsque seruatiū, hoc perturbare vellet, atque pervertere, nihil est aliud, quam ad veram religionem sacrilegam viam querere. Quod qui faciunt, nec si eis concedatur, quod volunt, possunt quod intendunt peruenire: cuiusmodi enim libet excedāt ingenio, nisi Deus ad sit, humi repunt*

Ang.

7.

Tandem vt ad priuatum spiritum, quē Rex indicat, faciamus gradū de hac eadē scientia, quæ certa dicitur, inquirō, qua-

A lis sit eius certitudo? id est, an sit humana solaque vi, & acumine ingenij ex lectione Scripturæ, & significatione verborū eius comparata: vel sit diuina ab Spiritu Sancto data per specialem gratiam, & do nationem? Quidquid horum dicatur, certitudini, & vnitati fidei repugnat, & gra uissima habet incommoda; ergo non po test talis sciētia certa esse fidei verè Chri stianæ fundamentum. Prior pars facile ostendi potest. Primò quia si scientia il la solum habet certitudinem ex humano discursu, & coniectura, & illa est funda mentū fidei, non potest fides certior esse, cum non possit ædificium firmitus esse, quam fundamentum. Deinde iam non Scriptura Sacra, sed sensus humanus erit fidei fundamentum: nam vt rectè præmo nuit Hieronymus, in cap. 1. epist. ad Galat. *Non est putandum in verbis Scripturarum esse Euangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla, non in sermonis folijs, sed in radice rationis.* Vnde subinfert. *Tunc Scriptura utilis, est audientibus, cum absque Christo non dicitur, absque Patre non profer tur, & sine spiritu non eam insinuat ille qui prædicat, alioqui & diabolus, qui loquitur de Scripturis, & omnes hæreses secundum Ezechielem inde sibi consuunt cernicalia, quæ po nant sub cubito vniuersæ ætatis.* Et tandem concludit, *Grande periculum est in Ecclesia loqui, ne forte interpretatione peruersa ex enā gelio Christi fiat Euangelium hominis, vel quod peius est, diaboli.* Multo ergo maius periculum est, si vnusquisque credentiū fundamentum suæ fidei in sua priuata in terpretatione, in suoque humano sensu ponat, sic enim non solum Euangelium Dei fiet hominis, sed etiam tot erunt Eu angelia, Scripturæ totidem quot sunt capita hominum. Quod ita eleganter ex plicuit idem Hieronymus contra Luci ferianos in fine. Dialogi, dicens, *Nec sibi blandiantur si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt, cum & dia bolus aliqua de Scripturis sit loquutus, & Scripturæ non in legendo consistant, sed in in telligendo, alioqui, si literam sequimur, pos sumus, & nos quoque nouum nobis dogma cōponere, vt asseramus in Ecclesia non recipien dos, qui calceati sunt, vel duas tunicas habēt.*

Dilemma effi
cax contra
certam sciē
tiam à rege
præsumptā

Hieron.

Ezech. 13.

Quam peri
culosum sit
fidei funda
mentum in
priuato spi
ritu colloca
re

Hieron.

8.

Denique res ipsa per se spectata etiam impossibilis apparet, qui senim fieri po test, vt per solum discursum, & coniectu ram

ram humanam quispiam scripturam legendo, sensum a Spiritu Sancto intentū certissimē assequatur? Nam hæc certitudo, cum non proueniat ex fide diuina, vt in hoc mēbro supponitur: oportet, vt in aliqua euidētia fundetur: alioqui non erit certitudo secūdum rationem, sed ex sola pertinacia, voluntatisque peruicacia. In tali autem materia euidētia esse non potest; tūm quia mens, & intentio Spiritus Sancti occultissima est, & potest esse multiplex: tūm etiam, quia in ipso rum verborum significatione potest esse ambiguitas: tū deniq; propter innumeras alias difficultates, quæ in diuinæ Scripturæ interpretatione occurrunt. Illa ergo certa scientia hoc modo explicata non est nisi volūtaria quædam pertinacia pro arbitrato effecta, qua vnusquisq; vult esse certum, quod sibi magis placet, vt acutē discurret, & cōvincit Augustinus lib. 11. contra Faust. cap. 2. Vbi loquitur de hæreticis, qui pro suo arbitrio partem aliquā Scripturæ, quæ pro illis est, admittunt, & aliam, quæ contra illos est, eo ipso respuunt, & canonicam esse negant: & ita se ipsos faciunt regulam veritatis. Eodem autem modo applicari potest ad iudicium de vero scripturæ sensu, in quo, vt cum Hierony. dixi, vera Scriptura consistit.

Supereſt, vt alteram propositi dilemmatis partem discutiamus. Illam enim maximē videntur sectarij intendere, cū dicunt, iudicium de vero sensu Scripturæ non esse ab Ecclesia sumendum, sed ex proprio vniuscuiusque spiritu, non humano, sed diuino mouente vnunquemq; vt certē, & infallibiliter sensum a Spiritu Sancto intentum attingat, & hunc spiritum, quem priuatum vocant, volunt esse regulam fidei. Sed hic etiam error in hoc sensu intellectus non solum diuinæ Scripturæ, & Patribus, sed etiam rectæ rationi euidenter contrarius est, quod in sequenti capite ex professo ostendendū est.

C A P V T XI.

Vera fidei Christianæ fundamentum non esse in priuato spiritu ponendum.

1. **V**ERITAS hæc autoritate simul, & ratione faciliē demonstrari potest. Primo enim Diuina

A Scriptura duo vbique monet. Vnum est vt in controuersijs fidei regulam Ecclesiæ consulamus; alterū, vt priuatum spiritum timeamus, præcipuē si à communi regula discordauerit. Primum patet, etiā in veteri testamēto Deuter. 17. *Siquid ambiguum, & difficile occurrerit, ascendes ad locum, &c.* Et de sacerdote dicitur Malach. 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiā & legem Dei requires de ore eius.* Et Christus Dominus dixit Matth. 23. *Super Cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisei, omnia quaecumque dixerint vobis facite,* quod sine dubio multo magis pro sua Ecclesia dixit: & pro Cathedra, quam in sua Ecclesia erecturus erat, iuxta superius dicta cap. 4. Et ita videmus esse ab Apostolis obseruatum Act. 15. Vbi quæstionem ortam de legalibus, non priuato, sed communi spiritu definiendam crediderunt, dicentes, *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Sic etiam Paulus, quanuis non dubitaret se habere infallibilem Spiritus Sancti directionem, nihilominus ascendit Hierosolymam, vt cum alijs Apostolis, præsertim cum Petro Euangelium suū communicaret, *Ne forte* (inquit ipse) *in vanū currerem, aut cucurrissem,* id est, vt totius Ecclesiæ per vniuersalem regulam doctrina eius probaretur, vt ibidem Hieronym. notauit, & epist. 87. quæ est etiā 11. inter Epistolas Augustini, & Tertul. lib. 4. contra Marcionem cap. 2.

C Secundum etiam constat ex verbis Ioan. 1. canonica cap. 4. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint.* Quo testimonio abutuntur hæretici ad probandum, vnunquemq; Christianum esse debere iudicem doctrinæ, & Scripturæ. Quod est sufficiens exemplum ad demonstrandum, quantū sit periculi, & erroris in hoc priuato spiritu, & in vsurpando proprio iudicio de certo sensu scripturarum: cum tā facile sit prauo spiritui eadem verba contra intentionem Spiritus Sancti interpretari, vt in hoc loco dilucidatur. Nam Ioannes Apostolus in illis verbis monet fideles, vt non facile credant priuatis motionibus, impulsibus, seu cogitationibus sine magna probatione, & discretionē. Hæc autem probatio non debet esse per eundem spiritum priuatum, nam idem esset in tali probatione periculum; debet ergo esse per aliā notio-

In controuersijs fidei regulā Ecclesiæ tenendā esse ex scriptura cōprobatur. Deut. 17.

Malach. 2

Matt. 23.

Act. 15

Ad Gal. 2.

Cor. 15.
Tertul.

2.
1. Ioan. 4.

In rebus fidei priuatū spiritū cauēdū esse, Scriptura ostēditur. Refert Petrus Soto contra Brēcium.

Germana interpretatio

1. Cor. 12.

notiorem, & certiore regulā. Et omisso spiritu practicē mouente ad opus (propter quem maximē datur discretio spiritū; de qua loquitur Paulus. 1. ad Corint. 12.) loquendoq; de probatione spiritus in materia doctrinæ, sola illa, quæ fit per regulam Ecclesiæ, qualis est eiusdem Ecclesiæ definitio, sufficiens est. Ideoq; quādo sensus priuatus Scripturæ est contra doctrinam ab Ecclesia definitam, certum est, non esse à bono spiritu, sed à malo: quādo verò nō fuerit contra doctrinam Ecclesiæ, donec ab illa probetur, non erit exploratum qualis sit, sed ex alijs coniecturis, & præsertim ex maiori, vel minori consonantia ad doctrinam Ecclesiæ probandus est. Et ita intellexerunt hunc locum sancti Patres, dicentes, præsumere nos his verbis Ioannē contra omnes priuatos hæreticorum spiritus, & doctrinas Ecclesiæ contrarias, vt latē prosequitur August. id colligens ex verbis sequentibus Ioannis, in serm. 30. & 31. de verb. Apost. idē suadet Anacletus Papa epist. 1. Vbi cum his verbis coniungit alia eiusdē epist. cap. 2. *Vos quod audistis ab initio in vobis permaneat, & infra, & sicut docuit vos* (vtiq; per Apostolos, & Ecclesiā Catholicam) *manete in eo.* Idē tradit optime Athanasius Orat. 1. contra Arianos circa principi. vbi tractans hunc locum inter alia dicit, quod *Dæmon omnium hæresum parens nomen saluatoris profitetur, Scripturarumq; dictionibus amicitur, & verba quidem profert, veram tamen inde sententiam suffurat, ac deinde intellectū, quem ipse confinxit, dolis inumbrato, erroneorum homicida efficitur.*

August.
Anaclet.
Papa.

Athanas.

3.
2. ad Thef.
2.

2. Cor. 11

Ezech. 13
Deut. 13.
2. Petr. 2.

Hinc etiam Paulus 2. ad Thesalon. 2. *Rogamus* (inquit) &c. *vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, &c.* Vbi cōtra duos deceptores præuenit, spiritū, scilicet, & sermonem falorum prophetarum, de quibus. 2. ad Corinth. 11. dicit, *Pseudoapostoli sunt operarij subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi, & non mirum, ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis: non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ.* Vnde omnia, quæ in scripturis efferuntur de cauendis talis prophetis, vt Ezechiel. 13. & Deuter. 13. 2. Petri. 2. &c. de hoc priuato spiritu prolata esse, non im-

A meritò existimari possunt: Nam idē esse solet qui in falsis prophetis loquitur, quādo contra doctrinam prius reuelatā docent, aut prophetant, quos per hanc regulam eiiciendos esse in loco Deuteronomij 13. traditur, Denique idem intendit Paulus ad Galat. 1. cum dicit, *Si Angelus de Cælo euangelizet vobis, præter quā quod euangelizauimus vobis, anathema sit,* per quam exaggerationem voluit significare Paulus, spiritum priuatum, siue noua docentem, siue scripturam exponentem cōtra catholicam doctrinam prius in Ecclesia receptam, non posse esse spiritum cœlestem, sed vel humanū, vel diabolicū, vel mundanum, iuxta distinctionem Bernardi sermone de Sex, vel septem spiritibus, quem locum Patres etiam ita intellexerunt, vt supra cap. 2. retuli.

ad Gal. 1.

Bernard.

Nō potest ergo priuatus spiritus esse regula fidei catholica, sed potius per hanc regulā ipse discernendus est. Vt passim docent Patres, præsertim August. de Vnit. Eccles. cap. 11. & 19. & optime in Proœmi, de Doctr. Christ. vbi expectare hunc spiritum, dicit, esse *tentare Deum, & cauendas esse tales cogitationes, Vt superbissimas, & periculosissimas.* Idē Vincen. Lyrinen. cap. 14. latē. Denique hoc ipsum est, quod innuit Hierony. epist. 152. ad Minerium, & Alexandrum circa finem his verbis, quæ Saluatoris esse dicit. *Estote probati numularij, vt si quis numus adulter est, & figuram Cesaris non habet, nec signatus moneta publica, reprobetur, qui autem Christi faciem præfert lumine, in cordis nostri marsupium recondatur.* Sola autem Ecclesia Catholica claro lumine cernitur, vt suprā ostendi, & ipsa sola publicū habet sigillum ad consignandam veram Scripturam, & verum sensum eius. Eandemq; sententiam imitatus est Damascenus lib. 4. de Fide cap. 18. vbi post sacræ Scripturæ commendationem subiungit, *Illud nobis curæ sit, vt probi numularij simus, verum, nimirum, ac purum aurum aggerentes, adulterium autem repudiantes.* Ex his igitur satis constat, quā sit hic priuatus spiritus, prout à Sectarijs extollitur, à Sanctorum Patrum spiritu, & sensu alienus, & ex his demum quæ in sequētibus rationibus afferemus, idem quoque euidentius euadet.

4.
Priuatū spiritum non esse regulā fidei, ex Patribus ostenditur.
August.
Vincen.
Lyrin.
Hierony.

Damasce.

Ratio ergo prima contra prædictum erro-

5.

Ratione
stabilitur
eadem ve-
ritas.

Auguſt.

Ioan. 8.

5.

2. Ratione.

2. Petr. 1.

errorem ex proximē dictis sumi poteſt. Nam fides verē Chriſtiana cōmunis eſt, & publica; ergō fundamentum eius etiā eſſe debet publicum, & cōmune. Antecedens per ſe notum eſt, quia fides Catholica omnibus credenda proponitur, & vnitas, & concordia in hac fide omnibus præcipitur; eſt ergō res cōmunis, & publica. Vnde rectē Auguſtinus lib. 11. Confession. cap. 25. *Veritas tua* (dicit ad Deum) *nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium noſtrum*, quos ad eius communionē publicē vocas, terribiliter admonens nos, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea: nam quiſquis id, quod tu omnibus fruendum proponis ſibi propriē vendicat, & ſuum vult eſſe, quod omnium eſt, à cōmuni pro- pellitur ad ſua, hoc eſt, à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium de ſuo loquitur. Vnde facile probatur prima cō- ſequentia: tūm quia (vt more Philoſo- phorum loquamur) meſura, & meſu- ratum debent eſſe homogenea: fundamē- tum autem fidei eſt regula, & meſura fidei, neque ipſum poteſt eſſe adæquatū, & cōmeſuratū fidei, ſi cūm ipſa ſit publi- ca, & communis, ipſum particulare ſit, & priuatum: tūm etiā, quia non eſt con- ſentaneum diuinę prouidentię dirigere, & gubernare homines per ſpiritum pri- uatum, ad eligendam fidem, quæ debet eſſe communis.

Quod magis ſecunda ratione explica- tur, quia vt hoc fidei fundamentum fir- mum ſit, & inſallibile, neceſſaria eſt Spiri- tus Sancti aſſiſtētia, ſeu ſpecialis directio, vel illuminatio in diiudicando vero ſen- ſu ſcripturæ; hæc autem aſſiſtētia non eſt promiſſa ſingulis fidelibus ſcripturā volutantibus, & priuatim de illius ſenſu iudicantibus, ſed eſt promiſſa Eccleſiæ, vel Paſtoribus eius, præſertim in ijs, quæ ad fidem neceſſaria ſunt, ergō non priua- tum iudicium, ſed publicum Eccleſiæ de- bet eſſe fundamentum fidei. Maior ſatis ex dictis eſt probata, quia, ſublata Spiri- tus Sancti aſſiſtētia, relinquitur ſpiri- tus purē humanus, qui frequenter fal- litur, ideòque certæ fidei fundamentum eſſe non poteſt. Et prætereā probatur verbis Petri dicta Epiſtola ſecunda, ca- pit. 1. vbi cūm dixiſſet, *Habemus firmio- rem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, &c.* Subiungit. *Hoc primum*

A intelligentes, quod omnis prophetia Scriptu- ræ propria interpretatione non fit, id eſt, pro- prio ingenio, quod maxime habet verū de interpretatione certa, quæ non poſſit à verō ſenſu Spiritus Sancti discrepare, Cuius veritatis rationem ſubiungit Pe- trus dicens, *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritus Sācto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Quali diceret, eodem ſpiritu interpreta- dam eſſe Scripturam, quo facta eſt, *Solus autem ſpiritus ſcrutatur omnia, etiam profū- da Dei*, ſicut enim quæ ſunt hominis nemo nouit, niſi ſpiritus hominis, ita quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. 1. ad Cor. 2. Minor autē propoſitio quoad poſteriorē partem de aſſiſtētia Spiritus Sancti pro- miſſa Eccleſiæ, & capiti eius probata eſt à nobis in cap. 3. & 4. quia in promiſſione fidei perpetuæ, & indeficientis in Eccle- ſia, hæc promiſſio continetur. Præter quā, quod Chriſtus etiam promiſit, & aſſiſtētiā ſuam, & Spiritum Sanctum, qui doceret Eccleſiam omnem veritatē, vtique neceſſariam, vel quouis tempore opportunā, ad quam maxime ſpectat ve- ra, & certa intelligentia ſcripturarum in rebus neceſſarijs. Alteram verō partem, in qua abnuimus, hanc promiſſionem fa- ctam eſſe ſingulis fidelibus, in primis pro- bamus aliquem ſcripturæ locum peten- tes, in quo facta ſit, quem meritō poſſu- mus petere ab his, qui negant aliquid eſſe credendum, quod ſcriptum nō ſit, nullū autem, vel apparentem locū afferre poſ- ſunt, Nam licet. 1. Ioan. 2, dicatur, *Vnctio docebit vos de omnibus*, & Ioan. 6. *Eſt ſcri- ptum in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei.* Hæc, & ſimilia intelliguntur ſecun- dum modum, & ordinem congruentem diuinę prouidentię, & in Scripturis ſa- cris ſignificatum. Docet enim Paulus. 1. ad Corinth. 12. & ad Roman. 12. & ad Ephes. 4. varia eſſe dona Spiritus Sancti in Eccleſia, inter quæ ponuntur donum prophetiæ, interpretatio ſermonum, diſ- cretio ſpirituum, & additur, nō omnibus conuenirē actus & miniſteria horum do- norum, quia *omnia membra corporis non eundem actum habent. Nam ſi totum corpus oculus, vbi auditus?* & ſimiliter dicere poſ- ſumus, ſi omes ſcientes, vbi diſcipuli? Ad quid Doctores?

Docet ergō Spiritus Sanctus omnes ordinato

6.

Aſſiſtētiā
inſallibilē
Spiritus Sā
cti nō eſſe
ſingulis fi-
delibus pro-
miſſam.

1. Cor. 2.

7.

Vide Aug.
in Proœm.
de Doctri.
Christi.

Quomodo
Spiritus S^a
ctus omnes
doceat.

Ad Rom.
10.

1. Cor. 3.

August.

2.

Spiritus S^a
ctus inuer-
dam aliqui
bus ex pri-
uilegio spe-
cialiter assi-
stit.

1. Petr. 4.

2. ad Thes.
4.

ordinato modo, cōmunem videlicet ple-
bem per Doctores, ipsos autem Doctores
per cōcilia, & maximè per Vicariū Chri-
sti. Et in hoc etiā ordo, & mod⁹ seruatur.
Nam Spiritus Sanctus omnibus aliquo
modo immediatè præbet auxilium ad su-
pernaturalem doctrinam recipiendam,
vel tradendam, iuxta vniuscuiusque
munus, seu necessitatem: Et ita omnes fi-
deles iuuat, & illuminat interiùs ad credē-
dū ea, quæ per suos prædicatores docet,
nam *fides ex auditu*, vt Paulus ait, quia
Deus communi lege nō docet homines,
nisi per homines. Ideo enim interrogat
ibi Paulus, *Quomodo credēt sine prædicatē?*
tamen quia *neque qui plantat est aliquid,*
neq; qui rigat, sed qui incrementū dat Deus,
ideo semper est necessaria interior gratia
Spiritus Sancti ad fidem concipiendam,
& hoc modo omnes sunt docibiles Dei.
Vt August. tum ibi, tū passim contra Pe-
lagianos exposuit. Pastores vero, & Do-
ctores Ecclesiæ per specialiōra auxilia,
& dona docentur à Spiritu Sancto, quā-
tum ad commune bonum Ecclesiæ expe-
dit, & ideo vt plurimum id non facit per
expressas reuelationes, neq; per iudiciū
infallibile, sed quatenus oportet, & quan-
tū cuiusq; status, & munia postulauerint.
Pōtifex autē Max. & Concilia legitima,
quando desiniūt, docent per singularem
assistentiam, ita vt errare non possint, ne
omnem Ecclesiam in errorē inducant.

Neque negamus, interdum Spiritum
Sanctū priuatim docere aliquos de my-
sterijs fidei, vel de vero sensu Scripturæ
tali modo, vt eos reddat certos de verita-
te doctrinæ, vel de sensu reuelato. Tamē
hæc est specialis gratia, quæ non potest
omnibus fidelibus generatim attribui,
& ideo Paulus superius allatus dixit de
his donis, *Spirit⁹ diuidit singulis, prout vult*
& Petrus 1. epist. c. 4. *Vnusquisque prout*
accepit gratiam, illam administrantes. Et
præterea talis priuata doctrina, seu reue-
latio prius accuratè probanda est, iuxta
illud, 2. ad Thessal. 4. *Omnia probate, quod*
bonum est tenetē. At prima, ac præcipua
probatio est, vt non sit contra antiquam,
& receptam Ecclesiæ doctrinam, quia
Deus non potest esse sibi contrarius. Et
deinde vt sit consentanea bonis moribus,
& quæ tantum Doctorem deceat. Ac de-
nique si talis priuata reuelatio per aliqua

A certa signa Ecclesiæ nō proponatur suf-
ficienter, esse poterit vtilis recipienti, nō
tamen valere poterit ad fidem certam
apud alios fideles faciendam, vt Innoc.
3. sapienter docuit. Quia aliàs sæpissimè
fideles manifesto periculo erroris expo-
nerētur. Cum ergo hæretici nec ex Scri-
pturis nobis ostendant illam priuatā sci-
entiam sibi, vt fingunt, certam ex infalli-
bili assistentia Spiritus Sancti, neque etiā
signis, aut virtutibus illam ostendant, cur
illis credendum est præsertim cū ea, que
per talem scientiam opinātur, ipsi Spiritu-
tui Sancto per Ecclesiam loquenti contraria
sint? Et mirabile profecto est, vt
velint nobis priuatum spiritum infallibilem
venditare, & persuadere, sine villo in-
dicio, vel testimonio Spiritus Sancti, cū
ipsi in publico Ecclesiæ iudicio de doctri-
na fidei certam Spiritus Sancti assistentiā
manifestè promissam audeāt pernegare.

Tertia ratio addi potest, quia non est
minùs necessaria, ac sufficiens infallibilis
assistentia Spiritus Sancti ad iudicandū
de virtute ipsius scripturæ, id est, qui li-
bri eius sint canonici, discernendo illos à
non canonicis, quàm ad iudicium certum
ferendum de vero sensu scripturæ, vt su-
pra visum est. Sed Spiritus Sancti assiste-
tia ad prius iudiciū de legitimis libris non
datur singulis fidelibus: nec existimo
fuisse hætenus hæreticū hominem adeo
superbum, vt sibi arrogauerit spiritū pri-
uatum discernendi canonicos libros à nō
canonicis, neque tam stolidum, vel teme-
rarium, vt dixerit, hoc iudicium esse cō-
mittendum, vel permittendum singulis
credētibus pro vniuscuiusq; arbitrio, seu
somniao spiritu. Illa ergo assistentia
quoad hoc iudicium ad Ecclesiam, vel eū
qui Christi vices gerit in terris, referen-
da est. Ergo idem dicendum est de spiritu
attingendi infallibiliter verū Scripturæ
sensum; nam est eadem ratio, eademq; ne-
cessitas. Atq; hanc rationem attigit Au-
gustin. lib. contra Epist. Fundamenti. c.
5. & de Vtilit. creden. cap. 14. cuius sen-
tentias iam in superioribus retuli, & in sū-
ma continent, *Cui obtemperamus, & credi-
mus dicenti hunc librum esse Euangelium, ei-
dem esse credendum dicenti, hunc esse sensum*
Euangelij, quia vtrumq; non fit certū, nisi
per eundem spiritum, quia (vt sæpè ex
Hieronymo dixi) Euangelium magis in

Innoc. 3.
cap. Cū ex
inūcto, de
Hæret. &
cap. Nisi
cum pridē,
de Renūt.

10.
3. Ratio.

August.

sen-

sensu consistit, quam in mēbranis. Vnde valde diminuta fuisset prouidentia Dei circa Ecclesiā suam, si dedisset illi spiritū, quo de sacris libris certa fieret, & non de illorū sensu, cum ad certitudinē fidei parū profint libri sacri, nisi de sensu etiā illorum similis certitudo habeatur. Merito ergo dixit Irenæus lib. 4. contra Hæres. cap. 25. *Vbi charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea quæ ab Apostolis Ecclesiæ successio, & id, quod est sanum, & irreprobabile conuersationis, & in adulteratum, & incorruptibile sermonis constat. Hi enim & fidē nostram custodiūt, et Scripturas sine periculo nobis exponūt.*

Irenæus.

II.

4. Ratio,

Priuatus spiritus est radix hæresū

Atque ex his sumitur quarta ratio, moralis quidem, sed efficacissima, & à Patribus multū cōmendata. Nam hic spiritus priuatus non solum esse non potest fidei fundamentum, verum potius radix est hæresum, & magna schismatū occasio. Nā vt dixi, hic priuatus spiritus alijs non probatur, nec sufficienter ostēditur, aut proponitur; ergo hæc scientia priuata in vnoquoq; non est utilis ad fidē in alijs generandam: ergo ex vi talis scientiæ nō possunt fideles cōuenire in vna fide: ergo datur occasio hominibus, vt vnusquisque pro certa fide venditet sua somnia, & phantasias, & hinc oriuntur hæreses, & schismata. Attigit rationem hanc sapienter Tertullian. lib. de Præscriptionib. hæreticor. cap. 15. & sequētib. vbi docet, non esse cum hæreticis disputandum de Scripturis, & rationem subiūgit cap. 17. quia *Ista hæresis, ait, non recipit quasdam Scripturas, & si quas recipit adiectionibus, & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit, & si recipit, nō recipit integras, et si aliquatenus integras recipit, nihilominus diuersas expositiones cōmentata, conuertit, id est, peruertit, & ideo addit, Tantū veritati obstreperit adulter sensus quātū, & corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessariō nolunt cognoscere ea, p quæ relinquūtur, his nitūtur, quæ ex falso cōposuerūt, & quæ de ambiguitate cæperūt.* Vnde addit c. 19. *Prius quā veniatur ad certamen scripturarū, stabilien- dū esse, cuius sint scripturæ, à quo, & per quos & quādo, & quibus sit tradita disciplina, quæ sūt Christiani, vbi enim apparuerit esse veritatē fidei, & disciplinæ Christianæ, illic erit veritas scripturarū, expositionū, & omnium traditionum Christianarum.*

Tertul.

A In eodem sensu dixit idem Tertullian. lib. de Resurrect. carnis, *Hæreses esse non possent, si non etiam Scriptura male intelligi possent.* Et in idem redit, quod dixit August. in Ioan. *Non sunt natæ hæreses, nisi dūm Scriptura bonæ intelliguntur non benè & quod in eis non benè intelligitur, etiam temere, & audacter asseritur,* Vtique tanquā certum, & infallibile, & sibi specialiter à Spiritu Sancto dictatum. Et ideo subdit inferiūs, *Etiam à me, charissimi, longē sit vana præsumptio, si volo sanus in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei vini, colūna, & firmamentum veritatis, vbi tacitè hanc regulam præfert omni priuato spiritui.* Ita etiam dixit Cyprian. epist. 55. *Non aliundē hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quā inde, quod Sacerdoti Dei nō obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus index vice Christi cogitatur, quod repetit Epistol. 96. & lib. de Vnitat. Eccles. & sepē aliās. Omnes autem hæretici, qui priuatum spiritū fingunt, id faciunt, vt iudicium Ecclesiæ refugiant, & vnusquisque se ipsum suę fidei regulā faciat, vt indicauit August. lib. 11. contra Faust. cap. 2.*

12.

August. Tractat. 18,

Cyprian.

August.

C Præterea hinc sumitur quinta, & valde vrgens ratio, quia aliās nullus potest esse terminus controuersiarum in quæstionibus, quæ circa fidem oriuntur: nam vnusquisque hæreticorū affirmat, se esse illuminatum à Deo, & alios esse delusos; ergo nisi aliquis sit iudex, & supra omne priuatū iudiciū, qui à Deo autoritatē habeat discernendi infallibilit ex falsū à vero impossibile est, lites fidei cōponere, aut vnā fidē infallibilē in Ecclesia conferuare. Probatur hoc, quia si credendū est priuato spiritui, cū per diuersos hæreticos cōtraria pronuntiet: nō potest esse vterq; verax, quia alter illorū falsum dicit. Et nō est maior ratio, credendi in vno esse spiritū Dei, quā in alio, quia neuter eorū exhibet certū aliquod signū sui diuini spiritus, & cōiecturę humanę, quāuis interdū diuersæ esse possint, ad fidem certam non sufficiunt. Fluctuat ergo fides, & planē scinditur, si priuatus vnusquisque spiritus pro fidei fundamento cōstituitur. Et ideo merito Clemens. 1. Epistol. 5. acriter inuehitur in eos, qui controuersias fidei proprio iudicio definire volunt.

5. Ratio,

Clemens. 1.

F recte

14. Rectè etiam Hierony. contra Luciferanus, *Si non sit in Ecclesia vna eminens potestas tot futuræ sunt schismata, quot sacerdotes, & August. lib. 22. contra Faust. cap. 36. ad hæreticos loquens, ait, Videtis id vos agere, vt è medio tollatur diuina auctoritas, vt suus vnicuique animus author sit, quid in vnaquaq; re probet, aut improbet.* Et lib. 11. c. 2. fere similem discursum latè prosequitur circa particulare controuersiam, an hic liber, vel pars eius canonica sit, nec ne. Nam si vnus dicat esse, alius non esse, neutri propter suum solum testimoniū est credendum. Et licet alter conetur plures testes, vel coniecturas pro se afferre (ait Augustin.) *Et si hoc facere conaberis, nihil valebis, adiūgitque, Et vide in hac re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat auctoritas, &c.* Perinde autè est de vero sensu scripturæ, quòd de veritate scripturæ controuertere, quia vt sæpe dixi ex Hierony.

August. Scriptura in sensu consistit, magis quàm in literis. Imò eadem ratio in quacunque alia controuersia fidei, quæ in illa particulari, militat. Et ideo generaliter dixit idè August. lib. 7. de Baptismo cap. 35. *Nobis tutum est, non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in catholico regionalis Concilio cepta, nullo plenario Concilio terminata sunt.* Et concludit, securū esse, quid quid est vniuersalis Ecclesiæ consensio-
ne roboratū. Et è contrario in epist. 18. dicit, *Disputare contra id, quod vniuersa Ecclesia sentit, insolentissimæ superbiæ est.* Ac deniq; lib. 4. de Trinit. c. 6. eleganter satis, *Contra rationē nemo sobrius, contra Scripturam nemo Christianus, Contra Ecclesiam nemo pacificus senserit.*

Hierony. Tandem his affinis est sexta ratio : nā si priuatus spiritus esset regula propriæ fidei, nulla esset hæresis, nullus vè hæreticus, vel saltem nullus posset vt hæreticus ab hominibus iudicari, aut damnari, vel ad aliquam cōmunem fidem tenendā cogi, quæ omnia valde sunt absurda, & contraria non solū Scripturæ, & Patribus ac rationi, sed etiam dictis, & factis ipsiusmet Regis Angliæ; ergò. Sequela probatur: nā hæreticus non est, nisi qui discrepat à regula fidei; at si priuatus spiritus est regula fidei, nullus est, dicens se credere Christo, & Euangelio, ac Scripturæ, qui discrepet à regula fidei, quia nullus est, qui discrepet à suo iudicio, &

A suo priuato spiritu, vt per se manifestum est. Et hinc etiā aperte sequitur, nullā esse propriam hæresim, quia nulla est regula ipsius doctrinæ secundum se spectatæ, sed in vnoquoq; homine habet suam regulā, & non potest cum certitudine constare, quis priuatus spiritus vera regula sit: ergò nulla doctrina secundum se sūpta potest hæretica iudicari saltē ab hominibus. Vnde à fortiori sequitur, nullū hominem posse vt hæreticum dānari, quia & nullus discedit à regula, quam sequi tenetur, vt ostensum est, & de nullius doctrina constare potest esse hæreticam, vt etiā est probatū. Ac tandem à fortiori infertur, neminē cogi posse ad aliam fidem præter eā, quam legendo Scripturas, per suā certam scientiā, suūq; priuatū spiritū consequi dixerit. Probatur illatio, quia si illud est fidei fundamentum nemo cogi potest vt ab illo dimoueatur; ergò neque vt aliam fidem sequatur.

Fortasse non deerunt hæretici, qui hæc omnia facile cōcedant. Nam, vt fertur, iā aliqui dixerunt, vniūquēq; saluari posse per illam fidē, quam sibi interiūs, aut verè Spiritus Sanctus dictat, aut ipse certo quodā modo existimat, id sibi à Spiritu Sancto dictari. Ex quo principio, & illa, quæ diximus, & alia nō minùs absurda inferuntur, vt, sine vera fide posse aliquē saluari contra apertas scripturas. Illatio est manifesta, quia ille instinctus, qui putatur esse à Spiritu Sancto, & nō est, inducit ad errorē, ergò nō est vera fides; ergò si illa existimatio sufficit ad salutē, error etiā sufficit, & vera fides non est necessaria. Vnde vlteriūs sequitur, extra Ecclesiā esse salutem, quod etiā est contra scripturam, & contra omnes Patres, vt supra dixi, & videri potest Cyprian. lib. de Vnit. Eccles. & Aug. in simili libro ferè per totum, & de Fide, & Symbo. lib. 3. c. 11. & lib. 4. c. 10. & Fulgent. de Fide ad Petrū. c. 37. & 39. & Pacian. epist. 2. ad Sempron. Sequela patet, quia vbi vera fides nō est, nec vera Ecclesia esse potest, sicut (teste Paulo) nec Ecclesia potest subsistere sine vnitatē fidei; ergò si quis posset saluari sine vera fide, posset etiam extra Ecclesiam habere salutē. Denique qui sic sentiunt, non solum contra scripturā, & Patres, sed etiā cōtra omnem rectā rationē loquuntur, nam & ab omnibus creden-

16.

Cyprian.

August.
Fulgent.

Pacian.

15.
Sexta ratio

credentibus auferunt certitudinē fidei, & omnibus schismaticis, & hēreticis liberā licentiam tribuunt, & latissimā viam omnibus dissensionibus sternūt, quę sūt contra rectū ordinē sapientissimā prouidentia Dei. Non enim pręcepisset vnitatem, consensionē, & securitatem in certitudine suę fidei: reliquisset verō Ecclesiā sine via, aut modo conseruandi hanc fidem certam, & eius vnitatem.

17. Non potest ergo negari, quin illa, quę

ad Gal. 5. in hac sexta ratione intulimus, absurdissima sint, quale est, vel nullā esse hēresim, vel nullum hēreticum esse damnabilem vtrumq; enim repugnat Paulo, nam ad

ad Tit. 3. Hēreticum hominem post vnā, & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condēnatus. Vnde constat, propriū spiritum non solum nō excusare ab hēresi, sed potius esse propriam radicem eius; quid enim est proprius spiritus, aut illa certa scientia vniuscuiusq; nisi propriū iudicium? Vnde recte Tertullian. lib. de Pręscriptionib. hēret. c. 6.

Tertull. Idēd (inquit) sibi, dixit Paulus, damnatum hēreticū, quia & in quo dānatur, sibi eligit. Nobis verō nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Dñi habemus aucthores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio quod inducerent, elegerunt, sed acceptā a Christo doctrinā fideliter rationibus adsignauerunt. Itaq; etiā si Angelus de cęlis aliter euāgelizaret, anathema diceretur a nobis. Et in cap. 7. addit, doctrina hoc proprio iudicio inductas esse doctrinas hominū, & dæmoniorū prurientibus auribus natas de ingenio sapientia seculi. Et eodē modo August. epist. 85. aliās 222. & lib. 2. de Nuptijs. c. 31. & alij Patres cōmuniter dicunt omnes hēreses, vel inde nasci, vel in eo fūdari, quod earū auctores, vel ex prout affectu scripturas detorquent ad suos sensus, vel ex proprio iudicio, & superbia in illis exponendis errant; ergo spiritus priuatus nō potest excludere hēresim; imō quatenus est proprius, est ad illā aptissimus, quia hēresis propria electione, & iudicio inducitur. Et consequenter neq; est aptus ad fūdandam fidē, maximē, quia cum sit spiri-

August. tus dationis nullū habet indicium Spiritus Sancti, qui super humiles requiescit,

A Deniq; ipsum etiam Regē Anglię, dū tale ponit fundamentū fidei, quę dānationi hēresis, & hēreticorū repugnet, secū pugnare constat. Tū quia ipse in Pręfatione pag. 43. dānat omnes hēreticos, quos antiqui Patres dānarunt, & idē ibidē maximē cōtendit, se ab hēreticorum numero eximere, & ab hac nota purgare. Et pag. 55. fatetur se in Puritanorum Anarchia expugnanda laborasse, & (vt publica est fama) subditos suos ad Calumianū varijs modis cōpellit. Hęc igitur cū illius fundamento de certa scientia, proprio iudicio & spiritu cōparata plane repugnat. Nam si ipse censet, hoc esse fidei suę firmū fūdamentū, & omnes Principes Christianos exhortatur, vt similes sibi sint, cur non eandē fidei libertatē suis subditis cōcedit? Nunc quid in hoc melioris conditionis est Rex temporalis, quam subditi? Oportet sanē, vt Spiritus Sancti assistentiam infallibilem, quam Sūmo Pontifici negat, sibi adesse, vel promissam esse ostēdat. Vel si in hoc non habet maius quā cæteri priuilegium, quo iure potest alios cogere ad suam fidem sectandū, vel alios magis iudicare hēreticos, quā se ipsum cum nullū maius indicium Spiritus Sancti ipse ostendat, quā alij. Vnde obiter etiā aduerto, in casum laborare eundē Regē cum in sua Pręfatione pag. 157. Sectarios omnes, seu Protestantes exhortatur, vt inter se verę fidei vnitatē conseruent, & cōmunionē spiritus in vinculo pacis retineant. Nam cum fundamento fidei, quod sibi, & omnibus proponit, talis vnitas, & concordia planē repugnat, vt ostēsum est, & ipsa rerū experientia fati declarauit. Vnde optimē Tertullianus de Pręscrip. c. 42. Mentior, si non etiam a regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quę accipit, quemadmodū de suo arbitrio ea cōposuit ille, qui tradidit, Agnoscit naturam suam, & originis suę morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino, idem Martionistis quod Martioni, de arbitrio suo fidē innouare. Deniq; penitus inspecta hēreses omnes in multis cū auctoribus suis dissidentes deprehenduntur. Pleriq; nec Ecclesias habent sine matre, sine sede, orba fide, extorres quasi sibi, latē vagantur.

B C D

18. Rex Anglię dū prędictam astruit fidei fundamentū, secū pugnat.

Regis ad Sectarios de vnitate fidei exhortatio repugnantiā inuoluit.

Tertul.

19.
obiectiones
oppositæ le-
tentiæ.

Ioan. 5.
Actor. 17.

August.

Chrysost.

Ambros.

Iacob. 1.

Ioan. 5.

Ioan. 7.

20.

Superest testimonijs quibusdam satisfacere, quæ ad errorem suum de oppugnato fidei fundamento retorquent Protestantes: ex quibus, quædam, quæ videntur esse præcipua; in superioribus obiter expediimus. Addunt verò alia, in quibus præcipimur Scripturas scrutari Ioan. 5. Sicut faciebant Thessalonicenses Actor. 17. Adduntque Scripturas, præsertim in rebus fidei, & morum ad salutem necessarijs, claras esse, & ab omnibus intelligi posse, vt sumitur ex Augustino libro secundo de Doctrina Christiana cap. 9. dicente, *In his, quæ aperte in Scriptura posita sunt, inculcari illa omnia, quæ continent fidem, moresque viuendi.* Idem sentit Chrysostomus, Homilia tertia, in 2. ad Thessalonicenses circa finem dicens, *Omnia sunt dilucida, & recta, quæ sunt in Diuinis Scripturis, manifesta sunt quæcumque sunt necessaria.* Et similia habet Homila 13. in cap. 2. ad Corinth. in fine, & Homilia 33. in Acta versus finem, & Homilia 3. de Lazaro, & diuite. Indicat etiam Ambros. Psalm. 118. Octonario. 14. circa illa verba, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Hinc ergo concludunt cum Scriptura clara sit, non esse necessariam aliam regulam, sed solum vt ipsa attentè legatur, & intelligatur. Præsertim, quia facienti, quod in se est, & petenti, dabitur intelligentia, & sapientia, Iacobi primo, & qui voluerit voluntatem Dei facere, cognoscat doctrinam Christi, vt ipse promittit Ioann. 7. Denique addunt, quod Christus de se dixit Ioan. 5. *Ego ab homine testimonium non accipio, &c.*

Veruntamen hæc inania prorsus, & futilia sunt, quia si circumstantiæ singulorum locorum attendantur, in occasionibus longè diuersis, & alia mente, ac intentione dicta sunt. Primum enim quis abnuat scrutandas, & euoluendas esse Scripturas? vel vbi maiori cum diligentia, & fructu fit, quàm in Ecclesia Catholica, & Romana? Hoc ergo studium necessarium est, modus autem, & delectus, ac prudentia postulatur. Deinde nemo etiam refugit, posse Ecclesiæ Doctores, & Sapientes aliquid de propria industria, & ingenio ad Scripturarum intelligentiam inuestigandam excogitare: easque per humanam sapientiam interpretari. Hoc enim fece-

A runt Patres omnes, non ex speciali priuilegio, sed ex ordinaria lege maxime consentanea ipsis met Scripturis, & naturali hominis conditioni, & ita hoc etiam nunc Doctores Catholici obseruant.

Oportet autem duplicem Scripturæ interpretationem distinguere, vnam vocare possumus authenticam alteram communem, seu priuatam. Quam distinctionem videntur aduersarij dissimulare, aut ignorare, cum tamen similis frequentissima sit inter iurisperitos in suarum legum interpretatione. Nam quædam est authentica, id est, habens vim legis, de qua ipsa iura dicunt, eius esse interpretari legem, cuius est condere; alia est doctrinalis tantum, quæ licet illam auctoritatem non habeat, tamen ad humanum regimen suam habet vtilitatem. Ad hunc ergo modum necessaria est aliqua interpretatio authentica Scripturæ Sacræ: & non minus in ijs, quæ ad fidem, & mores pertinent, quàm in alijs, imò eò magis, quò in illis certus, & indubitatus sensus magis necessarius est. Nec refert, quòd illa soleant esse clariora, quia semper possunt habere ambiguitates, ex varietate significationum, aut sensuum, &

C præcipue, quia omnia solent peruertere hæretici, teste Augustino lib. 2. de Nuptijs cap. 31. vbi sic ait, *Non est mirum, si Pelagiani dicta nostra in sensus, quos velunt detorquere conantur, quando & de Scripturis sanctis, non vbi aliquid obscure dictum est, sed vbi clara, & aperta sunt testimonia, id facere consueuerunt, more quidem hæreticorum etiam cæterorum.* Ob has ergo causas necessaria est authentica interpretatio. Præter hanc verò necessaria etiam est doctrinalis ad Ecclesiæ ædificationem, & vtilitatem, & ad resistendum hæreticis, quia *omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne bonum institutus,* vt dicit Paulus 2. ad Timot. 3.

Prior ergo interpretatio non potest fieri priuato spiritu, & de hac procedunt omnia, quæ diximus: nam hæc est, quæ ad fidei fundamentum pertinet, & ideo solum ab illo fieri potest, cui clauem scientiæ specialiter Christus promisit, & tunc non ab homine, sed à Deo per hominem testimonium accipitur. Ipse enim

21.

Duplex scripturæ interpretatio alia authentica alia doctrinalis.

August.

2. Thim. 3

22.

Interpretatio autem authentica non potest ab ipso priuato prodire.

enim Christus, & assistentiam suam, & Spiritus Sancti magisterium Ecclesie sue promissit. Posterior autem scripturae interpretatio, cum per se non habeat infallibilem auctoritatem humana esse potest, & priuata auctoritate fieri, dummodo non temere, & ad libitum fiat, sed ita ut neque alijs Scripturae locis, neque Ecclesie definitionibus, neque communi sensui Patrum repugnet. Neque tamen huiusmodi etiam interpretatio omnibus permittenda est, sed Doctoribus Ecclesiae ad hoc munus vocatis: alijs vero, quauis lectio Scripturae interdum possit esse utilis, pro legentis capacitate, non tamen ad eam interpretandam, sed ad illam simpliciter intelligendam, prout communiter in Ecclesia exponitur. Neque etiam legenda est ad fidem examinandam propria scientia, sed potius ex fide legenda est ad alias utilitates, & fructus ex illa hauriendos, & in hoc sensu loquuntur Patres in locis allegatis, & videri etiam potest Basilii in sermone de Vera, & pia fide, & in Regulis breuioribus. interrogat. 95. ubi optime quauis breuiter hoc docuit.

Basilii.

C A P V T XII.

Ex nomine (Catholica) Anglicanam sectam fidem Catholicam non esse ostenditur.

1.

Quoniam haec appellatio *Catholica*, semper distinxit, & Ecclesiam Christi a synagoga Satanae, & veram fidem ab haeresi, ut sufficienter probant symbola fidei, & perpetua Patrum traditio (ex quibus non nullos retulimus, & plures in hoc capite referemus) ideo Rex Angliae notam haeretici vitare cupiens, ut in sua Praefatione ostendit, titulum defensoris catholice fidei assumit, quo catholicam fidem credere, & tenere profitetur. Cum autem copertum sit, ipsum esse defensorum, ac propugnatorum particularis sectae Anglicanae, si ostenderimus, illam non esse catholicam fidem, conuincemus etiam, illum non esse defensorem catholice fidei, & tunc fore talem, quando pie, ac sincere cognita veritate ad Ecclesiam Romanam gremium (quod faxit Deus) & obedientiam redierit. Quauis autem ex haecenus dictis satis inclaruerit sectam illam, quae firmum fidei fundamentum non obtinet, nequaquam posse veram Ecclesiam

A esse, aut catholicam fidem profiteri: nihilo minus ut euidentius id constet, operam pretium visum est per antiquissimam traditionem Ecclesie ex ipsa appellatione *Catholicae fidei* aperte deducta idem ostendere. In hoc autem attributo duo spectari possunt, scilicet, & nomen ipsum, seu cognominatio ab illo sumpta, & res, seu proprietas significata per nomen, ex quibus diuersa argumenta solent Patres sumere ad veram fidem, vel Ecclesiam cognoscendam, & ideo prius de nomine, postea de ratione nominis dicemus.

B Supponimus autem in primis hoc nomen *Catholicae*, tam Ecclesiae, quam fidei attribui solere: nam in symbolis Apostolico, & Niceno confitemur unam Ecclesiam Catholicam, & in symbolo Athanasij de collectione ipsa articulo fidei dicitur, *Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.* Cui autem illarum, scilicet, Ecclesie, an fidei prius fuerit hoc nomen impositum in copertum mihi fateor: potuit enim Ecclesia vocari *Catholica*, quia fidem catholicam profitetur, & est contrarium fides potest dici catholica, quia ab Ecclesia catholica retinetur, & traditur, vel certe utrique per se spectata potuit hoc nomen attribui, quia ratio eius, seu omnis proprietas, quae per illud indicatur tam in vera Ecclesia, quam in vera fide per se inuenitur, ut in sequenti cap. declarabimus. Vnum autem certum est, scilicet, illa duo ita esse coniuncta, ut separari nequeant, quia nec fides catholica esse potest extra veram Ecclesiam, nec catholica Ecclesia sine vera fide, nam ubi Ecclesia Catholica fuerit, erit etiam catholica fides, & est contrarium, & ideo semper de illis indifferenter loquemur.

2.

Nomen Catholicum, fidei, & Ecclesiae adaptatur.

D Secundo statuendum est, hoc nomen antiquissimum esse, quauis non defuerint haeretici etiam antiqui, qui contra illud obmurmurare ausi fuerint, ut de Symproniano Nouatiano refert Pacianus contra Parmen. epist. 1. & 2. Et fortasse non desint aliqui ex huius tempestatis nouatoribus qui illud respuant, eo quod in libris Canonici non inueniatur scriptum. Veritamen quantum ex verbis Regis Angliae coniectio Anglicana secta illud non detrectat, imo tanquam nomen verae fidei, religionis, & Ecclesie catholicismi nomen affectat, sibi cupit attribuere, ut in ipso

3.

Pacian.

Catholicum nomen Anglicana affectat.

titulo Defensoris catholicę fidei Rex ipse satis ostendit. Præter quàm quòd hæc vox in allegatis symbolis approbata inuenitur, ita vt sub illa denominatione iubeamur, vnam Ecclesiam, & fidem Catholicam recognoscere, ac confiteri; ergò Rex Anglię, qui dicta symbola admittere profitetur, negare non potest nomen illud, vel rem per illud significatam. Denique ipsa veneranda antiquitas, & Patrum omnium ætatum consensus ostendit, nomen hoc non sine diuino numine in Ecclesia introductum esse. Certè (inquit Pacianus dicta Epistol. 1.) *Non est ab homine mutuatum, quod per secula tanta non cecidit, catholicum istud nec Marcionē nec Apellem, nec Montanum, nec hæreticos sonat authores. Multa nos Spiritus Sanctus edocuit, quem Paracletum Apostolis, & magistrum Deus misit à Cælis. Multa ratio, sicut dicit Paulus, & honestas, & (vt ait) ipsa natura. Quid? parua nobis de Apostolicis viris, parua de primis sacerdotibus currit auctoritas? Et infra. Age, si illi vsurpando nomini huic authores idonei non fuerint, nos idonei erimus negando? & nostrā potiùs auctoritatē Patres sequentur, & emendanda Sæctorū cedit antiquitas, & iā putrescentia vitij tēpora canos Apostolicę antiquitatis eradet? Quę grauisissimus hic pater ante mille, & trecentos annos scripsit, tūc testatus, fuisse antiquissimum hoc nomen, & merito: nam ex Symbolo Apostolorum constat, ab ipsis fuisse approbatum, in eo enim profitemur Sanctam, & Catholicam Ecclesiam, Quę verba non sunt minùs antiqua in illo Symbolo, quàm cætera, & ita leguntur & explicantur ab omnibus antiquis, Cyrillo, Ruffino, & Augustino. Ergò ab Apostolorum tempore cum ipso symbolo nomen etiā Catholicę semper Ecclesia conseruauit. Vnde etiam Pacianus illud nomen admiratur, *Quia tanto tempore non ceciderat?* Ergò multo maiori admiratione dignum est, quòd vsque ad nostra tempora cōseruatum fuerit, & eidē Ecclesię, ac fidei attributum. Igitur euidentius nunc ostenditur, nomen hoc neque datum, neque conseruatum esse sine speciali Dei prouidentia, semperque verè indicasse, & indicare id, quod significat, & propter quod impositum est.*

Tertio igitur supponendum est, hoc nomen attributum esse Ecclesię, & fidei

A Christi ad distinguendam illam ab hæreticorum doctrinis, & conuenticulis. Testis est idem Pacianus in eadem Epistol. 1. sic dicens, *Cum post Apostolos hæreses extitissent, diuersisque nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare per partes, & scindere niterentur, non ne cognomen suū plebs Apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret vnitatem, ne intemperatam Dei Virginem error aliquorum per membra laceraret, non ne appellatione propria decuit caput principale signari?* Quam necessitatem adhibito exemplo declarat, dicens, *Si forte ingressus populosam urbem Marcionitas, Nouatianos, & ceteros eiusmodi comperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationem meā plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur?* Vnde postea concludit, *Christianus mihi nomen est, catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit: hoc probor, inde significor.* Eandem causam, & necessitatem huius nominis statuit, & pro more, acutè satis explicauit Augustinus lib. contra Epistol. Fundamenti capit. 4. vbi inter vincula, quę ipsum in Ecclesiā tenuerunt enumerat, *Ipsam Catholicam nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici catholici dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Idē docuit lib. de vera relig. cap. 7. cuius verba postea referam.*

Eandem rationem huius vocis nobis tradidit Cyrillus Hierosolymitan. Cateches. 18. Nam quia nomen Ecclesię absolute dictum, & antiquam Synagogam, & quamlibet congregationem, & malignantium etiam, id est, hæreticorum Ecclesiam significare potest, Propterea (inquit) *Nunc confirmans fides tradidit, vt dicas, & in vnam Sanctam Catholicam Ecclesiam, vt illorum quidem fæda conuenticula fugias, perseueres autem in Catholica Ecclesia, in qua renatus es.* Vbi confirmantem fidem appellat Symbolum, quod exponit. Et statim monet, non esse quærendum vbi sit Ecclesia, sed vbi sit Catholica Ecclesia. Hoc enim (ait) proprium nomen est Sanctę huius, & matris omnium nostrum, quę est sponsa Domini nostri Iesu Christi vnigeniti filij Dei. Eandemque rationem

Hoc nomē indutū, est Ecclesię vt ab hæreticis conuenticulis dilectimarecur, Pacian.

August.

5.
Cyrill.
Hieros.

Pacian.

Cyrrill.
Ruffin.
August.

Pacian.

Hilarius.

tionem subinnuit Hilarius canon. 10. in Matth. nam explicando verba illa Christi, *In quancumq; ciuitatem intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit, & ibi manete, &c.* Per dignam domum Ecclesiam interpretatur, quæ *Catholica*, inquit, *dicitur*. Quia multi Iudeorum erant futuri qui licet Christo crederent, tamen in legis operibus morarentur: alij, qui per simulationem ex lege ad Euangelium transirent: multi verò, qui in hæresim traducerentur, & penes se esse veritatē catholicam mentirentur, *Ideo* (inquit) *admonuit dignum, cum quo habitandum sit, esse querendum, id est, Ecclesia, quæ Catholica dicitur, cautē, & diligenter vtendum.* Atque hinc vsus etiam Ecclesiæ, & omnium Patrum obtinuit, vt veri fideles ab hæreticis per hoc Catholicorum nomen distinguantur, vt passim in Patribus legimus, & vsu comprobatum videmus, & experti sumus non solum inter Catholicos, sed etiam inter ipsos hæreticos, vt ex dicendis amplius inclarescet.

6.
Colligitur
esse veram
Ecclesiam,
quæ vere
hoc nomen
meretur.

Quartò ex his inferimus, & tanquam certum statuimus, illam esse veram Ecclesiam, & in ea esse veram, & catholicā fidem, quæ iure, ac merito, id est, secundum primæuam huius nominis impositionem catholica nominatur. Hoc manifestè sequitur ex dictis, quia ostensum est, hoc nomen ab Apostolis impositum fuisse ad denotandam illam Christi Ecclesiam, quæ per eos fundata fuerat; ergo in fide pro explorato habetur illo nomine tunc significatam fuisse veram Ecclesiam, ac subinde Ecclesiam per Apostolos fundatam habuisse eas proprietates, quæ in vera Ecclesia requiruntur, & illo nomine indicantur, vt ex infra proferendis clariùs elucescet. Constat enim Apostolos veram Ecclesiam, & proprietates eius non ignorasse, & habuisse auctoritatem imponendi illi nomen, veritati, & vsui eius accommodatum. Et hinc vltèriùs fit, illam Ecclesiam ab Apostolis conditam, quatenus per veram successionem semper durauit (vt supra vidimus) semper etiam meruisse nomen catholicæ, neque illud vnquam amisisse. Probatur primò, quia semper est vna, & eadem, non similitudine tantummodò speciei, sed etiam identitate (vt cum philosophis loquar) numerica morali, prop-

A ter continuam successionem legitimam; ergò veritas, & proprietas significata per illud nomen semper illi conuenit; ergò & nomen ipsum. Secundò, quia semper hæc Ecclesia professæ est fidē illius symboli, in quo ipsa catholica nominatur, cū tamen in sua fide errare non possit, vt supra iam satis liquidò manet cōmonstratum. Tertio, quia non amisit illud nomē per demutationem rei, id est, quia amisit proprietatem significatam per illā vocem: nam si illam amisisset, non esset eadem Ecclesia vt supponitur, nec etiam amisit illud per ablationem, seu mutationem solius nominis, quia Ecclesia ipsa se illo nomine non priuauit, aut nominis significationem mutauit, vt ex vsu, & ex fide Symboli satis constat. Neque extra illam est in terra potestas, quæ potuerit eam tali nomine priuare, neque iure, quia non habet superiorem, neque factò, quia neque in hoc portæ inferi cōtra eam præualere potuerunt, vt latius infra comprobabimus.

Vnde tandem concluditur, illam Ecclesiam, cui iure, ac meritò nomen hoc tribuitur, esse veram Christi Ecclesiam, & fidem catholicam in se conseruare, & consequenter nullam congregationem etiam sub Christi nomine, & confessione coactam, quæ à priori Ecclesia diuisa, & segregata sit, vllò modo posse hoc nomen sibi meritò vindicare. Vtraq; pars nota est ex dictis. Prior quidem, quia talis Ecclesia est eadem numero cum illa, quæ à principio, & semper illud nomen habuit: posterior vero contraria ratione, quia Ecclesia vera est tantum vna, & hoc nomen vni tantum, & veræ Ecclesiæ cōtributum est. Omnis ergo Ecclesia, quæ non est illa vna, & vera Ecclesia, vel pars eius, catholica dici non potest. Idem cōfirmatur clarè ex causa impositionis talis nominis. Inuentum est enim ad discernendum perpetuò veram Ecclesiam à falsis, & ideo non est positum tanquam nomen commune, sed tanquam propriū, & singulare ad significandum hoc indiuiduum corpus mysticum tales sortitū proprietates; ergo hoc vbicumque & quandocumq; fuerit, rectè illo nomine appellabitur, secus verò est de quocūq; alio ficto corpore ab hoc diuiso.

Vnde etiā obiter cōstat, quid sit mereri
F 4 tale

7.

8.

Qui sit Ec-
clesiam Ca-
holicis mi-
nomen me-
teri.

tale nomen & quasi iure suo illud sibi vēdicare, innotescit: nihil enim aliud est, quàm habere veram, & indubitatam successionem ab illa Ecclesia primitiua, cui primò hoc nomen exhibitum est: nam cum per illam successionem omnia bona, & iura (vt sic dicam) antiqua Ecclesie vendicentur, itidem cum illis etiam proprium nomen comitari necessarium ducitur. Potestque exemplo rerum humanarum declarari, ita enim nomen vniuscuiusque familiae, quo eius nobilitas, & antiquitas indicatur, non aliter ex vi primæ impositionis ad aliquem transit, nisi ex vi originis, & successionis: & tunc ostenditur quis merito, & quasi iure suo nomen illud vendicare, quando directam, & legitimam successionem à tali radice demonstrat. Ita ergò de Ecclesia quoad appellationem catholicam: multoq; altiori modo, & maiori certitudine existimandum est. Excellentiori quidem modo, quia successio Ecclesie licet sit per multiplicationem diuersarum personarum naturalium (vt sic dicam) nihilominus est per conseruationem eiusdem numero corporis mystici, cuius omnes personæ, sibi inuicem succedentes sūt membra. Et inde etiam sequitur maior certitudo, quia illud nomen non est per se primo impositum singulis membris, aut personis, sed toti corpori, quod cum sit semper idem, tenaciùs, & firmiùs nomen suæ dignitatis retinet, perpetuoq; conseruat. Maximè tandem sumitur hæc certitudo ex continua professione fidei, qua ipsamet Ecclesia semper confitetur, se esse catholicam. Nam cum huic fidei falsum subesse non possit, certissimum omninò fit, veram Christi Ecclesiam iure sibi hoc nomen vendicare, quod nullus vel hæreticus, si symbolis Apostolico, & Nicæno fidem præbeat, negare potest, saltem generatim de vera Ecclesia Christi, prout hætenus loquuti sumus.

Quintò denique addimus, Ecclesiam, quæ nunc Pontifici Romano obtemperat (quam, vt distinctè loquamur, nunc Romanam appellabimus) iure, ac meritò catholicæ nomen sibi vendicare, eadèq; ratione fidem eius catholicam esse censendam, & appellandam. Hæc assertio sequitur euidenter ex proximè dictis, ijs adiunctis, quæ in cap. 4. tractata sunt.

A Ibi verò aduertimus, nomen Ecclesie Romanæ interdum accipi pro vniuersali Ecclesia, quæ Pontifici Romano tàmquam vniuersali Christi Vicario obedit; interdum autem pro particulari diocesi, quæ eidem Pontifici etiam vt particulari, & proximo Episcopo subest. In presenti quidem priori modo loquimur de Ecclesia Romana, quia nomen catholicæ, Ecclesie vniuersali, primario est impositum. Quàmquam etiam particulares Ecclesie soleant catholicæ vocari, vt constat ex modo loquendi Augustini Paciani, & Cyrilli supra, & ex communi vsu, sicut & quilibet fidelis vocatur Catholicus, vel à professione fidei catholicæ, vel quia est pars catholicæ Ecclesie; ergò multò magis quilibet Ecclesia particularis vtramque rationem habens, poterit catholica vocari, & sic etiam particularis Ecclesia Romana maximè catholica est, quod à fortiori constabit, si de vniuersali illud comprobetur.

Primò ergo probari potest assertio eodem modo, quo antiqui Patres supra allegati probabant, Ecclesiam, quæ suo tempore erat, esse Catholicam, quia erat illa, quam Apostoli fundauerant, cuique hoc nomen imposuerant; & ex eisdem, & alijs constat, loqui etiam de illa Ecclesia, quam nunc Romanam vocamus, quia loquebantur de Ecclesia vnita Pontifici Romano tanquam capiti, & Christi Vicario, vt patet ex Augustino, qui hac ratione successionem Pontificum Romanorum simul cum nomine catholicæ in signis veræ Ecclesie cōiungit, & ex Cyrillo, qui ait, *Sanc̃tam Ecclesiam Christianam esse, de qua Saluator dixit Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Pacianus demum licet non ita dilucidè hoc declaret, autoritate tamen Cypriani vtitur ad suam sententiam de Ecclesia Catholica stabilendam: Cyprianus autem ipse sanè epistol. 75. ad Cornelium, Ecclesiam Romanam vocat Ecclesie Catholicæ radicem, & matricem; vterque ergo intellexit per catholicam Ecclesiam illam, quæ sub Romano Pontifice militat, pluraque alia ex eodem Cypriano, Irenæo, Hieronymo, & Ambrosio supra cap. 3. & 4. retulimus, & alia legi possunt in August.

August.
Pacian.
Cyrill.
Vide Vualden. libr. 2.
Doctrinal.
fide. c. 25.

IO.
Probatum assertio primò.

Cyrill.

Cyprian.

August.
epist.

2.
Inferitur nomen Catholice, Ecclesie Romanæ debere.

Optat. epist. 165. & passim in libris contra Donatistas: & *Optat.* lib. 2. contra Parmenianum, ubi ex unione cum cathedra Petri monstrari dicit, aliquam Ecclesiam esse catholicam. Denique Tertullian. in Præscriptionib. cap. 30. *Catholicam doctrinam esse dicit in Ecclesia Romanensi*, quod perinde est, ac si diceret, illam esse catholicam. Oñten sum autem à nobis in superioribus est, Ecclesiam Romanam eandem esse nunc, quæ priscis temporibus fuit; ergo ad illam solam iure pertinet catholicæ nomen.

II. Et præterea nunc etiam locum habet probatio, quam iidem Patres ex totius orbis consensione desumere solent. Nam sicut tempore v. g. Augustini, ita etiam nunc, & omnibus interpositis annis omnes homines tam fideles, quam infideles utentes voce *Ecclesiæ Catholicæ*, & simpliciter loquentes, & sine speciali affectione, vel malitia per illam vocem intelligunt, & significant illam Ecclesiam, quæ cum Pontifice Romano communicat; ergo signum est, illam solam esse, cui ex proprio iure hoc nomen debetur.

August. Ita argumentatur Augustin. lib. de Vera religi. cap. 7. dicens, *Tenenda est nobis Christiana religio, & eius Ecclesiæ communicatio, quæ catholica est, & catholica nominatur, non solum à suis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint enim, nolint vè ipsi quoq; heretici, & schismatum alumni quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quam catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi eam hoc nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur.* Idemq; probat quod Cyrillus ait, ubi est diuersitas sectarum cum vera Ecclesia in eodem loco mistarum ne quis decipiatur inquirendo, oportere, ut interroget, non pro Ecclesia tantum, sed pro Catholica: nam illo nomine omnes intelligunt illam, quæ antiquam fidem retinet. At hoc eodem modo durare vsque ad præsentia tempora, euidenti experimento constat, ut superius annotauimus: ubique enim qui se professores Romanæ fidei ostendere vult, Catholicum se nominat, & ita etià ipsi hæretici quando syncerè, & communi modo loquuntur, eosdem fideles glorioso Catholicorum titulo designare, & insignire solent: ergo.

A Atq; hoc nobis Regia autoritate confirmauit Rex Angliæ: nam in sua Apologia, quasi consuetudine ductus, & contradictionem in dictis suis non aduertens, illos, quos acerrimè persequitur, & impugnat, catholicos sæpe sæpius appellat, cum eos defendere teneretur, si vero, & non ficto titulo se defensorem Catholicæ fidei appellaret. Occurritq; ex eodẽ titulo argumentum aliud (quod ad hominem vocant) quo idem Rex conuinci potest, Ecclesiam Romanam ab ipso vt catholicam admittendam esse: nam ipse quasi iure hereditario gaudere vult titulo defensoris fidei catholicæ, qui à Leone X. Pontifice maximo, Henrico VIII. predecessori suo concessus est; ergo tacite admittit, & approbat, & concessionem, & titulum in eo sensu, in quo à Pontifice datus est; ergo velit, nolit, confiteatur, Romanam Ecclesiam, eiusque fidem tempore Leonis X. & quando Henricus VIII. contra Lutherum libro scripto de Sacramentis illam defendit, vero, ac legitimo iure catholicam dictam esse, & præter illam nullam aliam potuisse catholicam iure nominari, nisi quatenus cum illa coniuncta esset, quia Catholica Ecclesia integra (vt sic dicam) non potest esse, nisi vna. At verò non desijt esse catholica Ecclesia Romana eo, quod Rex Henricus ab illa se separauerit, sed potius ipse desijt esse Catholicus: hæretici enim vel schismatici ab Ecclesia exeuntes, se ipsos diuidunt, ac demutant, in Ecclesia autem nullam aliam mutationem faciunt, præter quandam diminutionem, seu membri diuisionem; ergo semper hæc Ecclesia iure nomen catholicæ retinet, nulla enim in fide mutatio in illa facta est; imò nec fieri posse, supra ostensum est.

D Sexto, & vltimò, ex his omnibus concludo quod propositum est, nempe, Anglicanam sectam, seu congregationem, aut qualencūque Ecclesiam, quæ sectam illam profitetur, catholicam iure non posse nūcupari, ac proinde neque esse. Probatur primò, quia hoc nomen non debetur, neque potest iure tribui, nisi vni Ecclesiæ, & quæ vera Christi Ecclesia sit, ita enim in symbolo confitemur omnes, veram, & sanctam Ecclesiam vnā, & Catholicam esse; sed ostensum est, Ecclesiam Romanam esse Catholicam: ergo Anglicanam

12. Tandem ex verbis Iacobi Regis assertio confirmatur.

13. Concluditur, non posse sectam Anglicanæ adaptari.

Prima ratio

Anglicana catholica nō est. Probatur cō
frequentia, quia Ecclesia Anglicana neq;
est Romana, neque illi est vnita, sed ab
illa omnino diuisa, tūm in fide, & dog-
matibus, tūm etiam in obedientia, & vin-
culo charitatis.

14.
Secunda ra-
tio.

Secundò idem facile ostendi potest
ex defectu successionis, & originis ab
illa Ecclesia primitiua, quæ primūm ca-
tholica dicta est. Hanc enim successio-
nem nunc non habet Ecclesia Anglica-
ca: ergo neque nomen catholicæ iure (vt
aiunt) hæreditario potuit adipisci. Con-
sequentia est euident ex dictis. Antece-
dens autem latè probatum est in toto dis-
cursu capitis primi, & secundi, & iterum
necessariò occurret in capite sequenti,
& breuiter declaratur. Quia secta An-
glicana quoad id, quod illi maximè pro-
prium est, & quasi differentia distinguēs
illam non solum ab Ecclesia Catholica,
sed etiam ab omni Ecclesia malignantiū,
videlicet, quoad recognitionem tempo-
ralis Regis in ratione iupremi capitis in
Ecclesiasticis, & spiritualibus, incepit
ab Henrico VIII. ante septuaginta, &
quatuor, vel quinque annos, & nulla il-
lius mentio prius facta est in mūdo: neq;
illud genus reipublicæ, aut capitis spiri-
tualis originem ducit ab Ecclesia primi-
tiua, quia nullum in Scriptura, vel in præ-
dicatione Apostolorum fundamentum
habet, vt libro tertio latè ostendemus;
ergò quoad hanc partem caret dicta suc-
cessionem. Quoad alteram verò, quæ in ea
spectari potest de alijs dogmatibus, in
quibus ab Ecclesia Romana dissidet, ini-
tium habuit à Caluino, & ex parte etiam
à Lutherò, qui profectò in doctrina suc-
cessionem ex Apostolis, seu Catholica
Ecclesia non habet: nam si ex illa essent,
permanissent in illa, at ex illa exierunt,
quia nouos errores doctrinæ Apostoli-
cæ contrarios excogitarunt, vt ab alijs
Catholicis authoribus sæpius est proba-
tum, & est luce meridiana clarius; ergò
etiam quoad hanc partem Anglicana se-
cta caret successione. Quod etiam in lib.
2. expendendo confessionem fidei Re-
gis Angliæ fiet euidentius: ergò nullum
verum, vel apparentem titulum habet
illa secta, quo possit catholica nūcupari.

15.
3ª ratio.

Tertiò vti possumus argumento, seu
signo, quo vtuntur Antiquissimi Patres

A ad cognoscendum congregationem, vel
sectam non catholicam, & illam à catho-
lica distinguendam. Quotiescunq; enim
secta aliqua proprium nomen habet à
magistro, vel præceptore talis doctrine,
& sectatores eius ab eodem præceptore
nomen accipiunt, signū est, nec doctri-
nam, nec personas, nec earum congre-
gationem esse catholicam. Quod signum
explicat latè Athanasius Orat. 2. contra
Arianos circa principium dicens, *Nun-*
quam populus Christianus ab Episcopis suis,
sed à Domino, in quem creditum fuit, no-
men accepit, nec ab Apostolis, neque à præ-
ceptoribus, ministrisq; Euangelij, &c. Illi
verò, qui aliunde originem fidei suæ dedu-
cunt, merito authorum suorum cognomen
præferunt. Et deinde id ostendit, discor-
rendo per omnes hæreticos vsque ad A-
rianos, dicens, *Beato Alexandro Arium*
eijciente, ij, qui Alexandro adhæserunt, re-
manferunt Christiani: qui vna cum Ario
recesserunt, nomen Saluatoris nostri Alexā-
dro cum suis relinquentibus, Ariani deinceps
appellati sunt. Additque deinceps, etiam
post mortem Arii idem seruatum esse,
& inter alia ait, *Omnes, qui eiusdem cum*
Ario sententiæ fuerunt, ex eo notas suas,
insigniaq; habentes, Ariani nuncupantur,
quod re vera eximium, & magnum argumē-
tum est. Nam qui ex gentibus ad Ecclesiam
veniunt, non catechizantium, seu fidei ru-
dimenta tradentium nomina, sed Saluatoris
in se transferunt, & pro gentilibus Christia-
ni incipiunt appellari. Qui verò, & ex eodem
genere ad istos abeunt, aut ab Ecclesia ad hæ-
resim transitum faciunt, nomen Christi dere-
linquunt, & Arianorum vocabulo induun-
tur, quasi qui non ampliùs fidem Christi re-
tineant, sed Arianae insanie gregales habē-
tur. Quod latè prosequitur, inde conclu-
dens, tales sic nominatos non solum de
numero Ecclesiæ Catholicæ non esse,
verum etiam nec Christianos, quia fidē
Apostolicam iam deseruissent.

Secta, quæ
propriū no-
men à ma-
gistro suo
torritur, ca-
tholica non
est.

Athanas.

Deinde Chrysostomus homil. 33. in
Acta circa finem, vbi proponit quæstio-
nem, si gentilis volens fieri Christianus,
inter eos, qui hoc nomen profitentur,
diuisiones in dogmatibus inueniat, &
ideò dubitet, quam partem eligat, & in-
ter alia documenta, quæ ponit ad dignos-
cendam veram, & catholicam fidem, seu
Ecclesiam vnum est. *Illi, id est hæretici,*
habent

16.
Chrysost.

habent quosdam, à quibus appellantur, prout enim hæresiarchæ nomen, ita & secta vocatur, nobis autem nullus vir nomen dedit, sed fides ipsa, per hoc vltimum verbum significans, à fide Catholica vocatos esse fideles catholicos, vel etiam Ecclesiam ipsam catholicam. Et eandem sic concludit, Nunquid scindimur ab Ecclesia, nûm hæresiarchas habemus, nûm ab hominibus cog nomen habemus, nunquid nobis dux quidam est, sicut illi Marcion, illi Manichæus, huic Arrius, quod si nos agnominacionem cuiusdã sortimur, sed non vt ab hæresum Principibus, sed, vt ab his, qui præsent nobis, & gubernât Ecclesiam. Non habemus Doctores super terram, absit, vnum habemus in cœlis. Et illi, inquit, eadem prætexerunt. Sed assistit nomen accusans illos, &c.

Idem signum tradidit Lactanti. lib. 4. de Vera sapient. cap. vlt. vbi ait, multos excidisse à doctrina Dei, credendo falsis prophetis; & veram traditionem relinquendo, subiungitque, Sed illi dæmoniis fraudibus irretiti, quas prospicere, & cauere debuerant, diuinum nomen, & cultum per imprudentiam perdidierunt, cum enim Marcionitæ, Ariani (adde, Lutherani, Caluinistæ) seu quilibet alij nominantur, Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso humana, & externa vocabula induerunt: sola igitur Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet, hic est fons veritatis, &c.

Huic quoque doctrinæ consentit D. Hieronymus dialogo contra Luciferianos c. 9. aliàs col. vltim. vbi hanc tradit regulam, Sicubi aduertis eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quodam alio nuncupari, utpotè Marcionitas, Valentianianos, &c. Scito, non esse Ecclesiam Christi, sed Antichristi synagogam: ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuñciauit. Sic etiam Optatus lib. 3. contra Parmenian. colum. 4. hoc argumento maxime exprobrat Donato dicens, Cum ante ipsius superbiam omnes, qui in Christo crediderant, Christiani vocarentur, ausus est populum cum Deo diuidere, vt qui illum sequuti sūt, iam non Christiani vocarentur, sed Donatistæ. Quod latè prosequitur. Denique idè sumitur ex Augustino dicto lib. contra Epistolam Fundamenti cap. 4. & libro contra Sermonem Arianorum cap. 36. vbi inquit: Ita se habet catholica veritatis

A antiquitas, vt ei omnes hæretici diuersa nomina imponant, cum ipsi sua singula, sicut ab omnibus appellantur, obtineant.

Causa verò, & ratio huius signi quasi ex natura rei reddi potest, quia omnis hæresis aliquam nouitatem contra antiquam fidem comminiscitur, nouis autem rebus existentibus necessaria sunt noua nomina, quibus significantur, & ab alijs discernantur. Hac ergo ratione sicut Philosophorum scholæ ab inuentoribus, seu primis præceptoribus nomen acceperunt, ita etiam sectæ hæreticorum à suis etiam magistris, quibus discriminantur, acceperunt nomina. Atque ita Irenæ. lib. 1. cap. 20. in fine de sectatoribus Simonis dixit, Habent quoque, & vocabulum, seu nomen à Principe impiissimæ sententiæ Simone dicti Simoniani, & Iustinus Martyr in dialogo cum Tryphone pagin. 26. generaliter de hæreticis dixit, Ex nouis prodeunt à virorum appellatione, ex quibus vnaquæque disciplina, & sententia originem habuit. Et infra, Ac eorum quidem nonnulli Marciani vocantur, alij Valentiniani, alij alio nomine à sententiæ, disciplinæque, principe vnusquisque nominatur, quemadmodum etiam vnusquisque eorum, qui sibi philosophandum censerent à Parente disciplinæ nomē philosophiæ, cui studet, sibi imponendum censet. Ita ergo in hæreticis obseruatū est tanquam moraliter necessarium, & ex rei natura consequens. At verò Catholica Ecclesia antiquitatem semper obseruat, nullamque nouitatem priori fidei contrariam admittit, ideoque nouo nomine non indiget, sed antiquum semper retinet, sicut & religionem à Christo primitus institutam.

Hoc autem ipsum, quod antiqui Patres de hæreticis antiquis docuerunt, in nouis etiam obseruatū esse cernimus: nam insurgente Luthero, Sectatores eius ab ipso Lutherani vocati sunt, à Caluino, Caluinistæ à Zuinglio Zuingliani, & sic de alijs, vt ex communi more loquendi totius orbis Christiani, & omnium scriptorum huius temporis palam euadit. Imò de sectarijs Lutheri constat, se ipsos vocasse Lutheranos in confessione Angustana, non longè à principio. Cum ergo secta Anglicana in re non alia sit, quam Caluiniana, non minùs idem nomen participat, & eo indicio ostenditur, qualis sit, utique non catholica, sed potius à catho-

18.

Curvnaque que hæresis ab inuentione suo nominetur.

Irenæus.

Iustin. mart.

19.

Non tantum antiqui hæretici, sed etiam noui à suis Hæresiarchis cognominantur.

R. esert Stapleton. lib. 1. controu.

44

17. Lactant.

Hieron.

Optatus.

August.

à catholica deficiens. Quòd si fortasse nō ita à plerisque vocitetur, quia suum primarium fundamentū Calvinus non probavit, vocari profectō posset Henriciana, quia cū Rex Henricus fuerit, primus author illius erroris, non minū posset sectatores eius ab eo nomen accipere, quam alij hæretici à suis ducibus reportarunt. Fortasse tamen hoc non est vsu receptum, vel quia Henricus, licet illud dogma inuenerit, in reliquis voluit catholicam religionem in suo regno seruari, vt suprà notauimus, vel certè, quia non sua tantū autoritate, sed celebri actu Parlamenti sui institutum est, vt Rex in supremum caput suæ Ecclesiæ susceperetur. Hoc verò non obstat, quin hinc etiam illa secta specialiter Anglicana nuncupetur, quia speciali arbitrio illius regni, seu Parlamenti definitus est, non solum ille articulus, sed etiam modus religionis ex varijs nouis erroribus mistus, in illo regno obseruandus: ergò vtrumque res se habeat, semper illa secta nouo nomine indiguit, vt cognosci, & discerni possit, illudque à suo proximo inuentore, vel institutore participat; ergò in illa etiam locum habet dictum indicium, & consequenter ex testimonio omnium Patrum, qui signum illud dederunt, catholica non est.

CAPVT XIII.

Obiectionibus contra doctrinam superioris capitis occurratur.

CONTRA discursum superiori capite factum duo possunt Protestantes obijcere. Vnum est, etiā Catholicos solere appellari nouis nominibus, quando controuersia de doctrina oriuntur, & ita vel nullum esse indicium vel ex illo etiam inferendum esse, fideles non esse catholicos. Assumptum patet, quia tempore Arij dissentientes ab illo & defensores Concilij Nicæni Homousiani vocati sunt. Imò eo tempore fideles, Romani vocabantur, vt sumitur ex Victore Vticensi lib. 1. de Persecut. Vandalica circa finem, vbi refert, cū Theodoricus Armogastem fidelem capite truncari iussisset, Iocundum præbyterum consuluisse illi, vt potius diuer-

A sis afflictionibus interficeret. Nam si gladio peremeris (inquit) incipiet Romani martyrem prædicare. Quam vocem exponens Gregor. Turonensis libro 1. de Gloria Martyrum cap. 25. dicit, *Romanos enim vocant homines nostræ religionis*. Deinde etiam nunc quos nos vocamus Catholicos, Rex in sua Præfatione Pontificios vocat, vulgusq; Papistas appellat, & similiter quam nos vocamus Ecclesiā Catholicam, Rex appellat Romanam Religionem. Altera obiectio est, quia sicut nos Catholicorum nomen nobis vendicamus, ita etiā hæretici contendunt suā religionem esse catholicam, & consequenter etiam se ipsos catholicos appellant. Quòd si nobis non nocent alia nomina ab alijs imposita, ita etiam ipsi dicent, ex alijs nominibus ipsis impositis nullam præsumptionem falsæ sectæ contra illos sumi, sed potius per illa indicari reformatam religionem, vt Rex etiam loquitur, vel purum, & verum Euangelium, vt Puritani, & Euangelici contendunt.

B Ad priorem partem in primis generatim dico cum Augustino libr. contra Sermonem Arianor. cap. 36. ita se se habere catholicæ veritatis antiquitatem, vt *ei omnes hæretici diuersa nomina imponant, cum ipsi sua singula, sicut ab omnibus appellantur, obtineant*. Quibus verbis differentiam indicat, quòd quoties talia nomina imponuntur catholicis, à solis hæreticis imponuntur, & ab alijs non recipiuntur, quia necessaria non sunt respectu aliorum, sed ipsi hæretici illa inueniunt, vel in iniuriam, & infamiam catholicorum, vel vt se ipsos catholicos venditent. E contrario verò peculiaria nomina sectarum hæreticarum, quasi ex natura rei, vt dixi, cum ipsis nascuntur, & ita statim veniunt in vsum omnium, etiam ipsorummet sectariorum, qui eisdem nominibus se ipsos appellant. Atque ita Augustin. dicto cap. 36. contra sermonem Arianor. de nomine Homousianorum dicit, *Ariani, & Eunomiani non alij hæretici, nos vocant Homousianos, quia contra eorum errorem græco vocabulo Homousiōn, defendimus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*. Nūquam ergo illud fuit Catholicorum nomen, sed inuentum fuit ab hæreticis, & non ab omnibus, sed ab illis, quibus nomen Homousion erat infestum, quia per illud

Catholici vocabantur Homousiani, & Romani, & nunc Papistæ, & cæter.

Greg. Tur.

2. obiectio.

2.

Solutio ad

1. August.

August.

Mauricius Canneus supra cap. 9.

Prima obiectio.

Victor Vticensis.

illud eorum error detegebatur, & tergiversationes euitabantur. Idemq; in hæreticis huius temporis obseruari potest: nam quia Christi Vicarium, quem nos Papam, & Summum Pontificem, & Episcopum Romanum appellamus, odio prosequuntur, idcirco ad ignominiam eorum, qui illi sedi obediunt, & ad conflandam eidem sedi inuidiam, Catholicos vocant Papistas, Pontificios, & Romanistas. Sicut autem Ariani non potuerunt nomen à se inuentum introducere in Ecclesiam, sed illi tantum eo abusi sunt, ita etiam hæc nomina ab hæreticis inuenta inter eos tantum circumferuntur, Catholici autem neque eis vtuntur, neque de illis solliciti sunt, quia nihil sibi nocere possunt.

3. Nomina, quæ hæretici Catholicis imponunt doctrinæ no- uicatem nō indicant.

August.

In quo est etiam valde notandum, talia esse hæc nomina, quæ hæretici catholicis imponunt, vt etiam illa diuisionem non indicent ab Ecclesia catholica, neque in doctrina nouitatem, aut singularitatem. Quod etiam de nomine Homousianorum indicauit Augustinus supra dicens, Ipso illo nomine significatos esse ab hæreticis defensores veræ Trinitatis, quia nō possent esse verus Pater, & Filius, nisi essent eiusdem naturæ. Vnde recte concludit, *Ecte qui nos quasi macula noui nominis vocant Homousianos, nec se ipsos, cum ista sentiunt, intuentur insanos.* Atque hoc ipsum contingit nouis hæreticis, cum enim nos Papistas, vel Pontificios vocant, non aliquid nouum nobis tribuunt, sed quod omni tempore catholicis omnibus commune fuit, & ita velint, nolint, eisdem nominibus nos catholicos vocant. Nam & Romanorum, & Romanistarum nomina paulo antea ostendimus, iam olim catholicos significasse. Sicut etiam supra ex Hieronymo, Ambrosio, & alijs ostendimus olim Catholicam Ecclesiam Romanam fuisse vocatam, seu pro eadem reputatam. Quod ergo fides nostra, religio Romana à Rege Angliæ vocetur, sine offensione audiri posset, si recta mente diceretur, quia religio Romana neq; noua est, neq; priuata, sed eadem est quæ catholica, & vtrumque nomen est antiquitatis, non nouitatis. Et ita etiam accipi potest quod Chrysost. dicta Homil. 33. in Acta pronunciauit, *non esse inconueniens, interdum fideles nomen accipere ab his, qui præsumunt, & gubernant Ecclesiam, utique, quando per*

Chrysost.

A talia nomina non significatur aliud, quàm debitus ordo, & institutio antiqua Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & monarchiæ. Secus verò videmus accidere in proprijs hæreticorum nominibus, omnia enim denotant vel nouam doctrinam inuentionem, maximè ea, quæ à nominibus hæresiarum sumuntur, vel diuisionem, & separationem, vt in generali nomen Sectariorum, vel in particulari nomen sectæ Anglicanæ, vel aliud simile.

B Ad secundam obiectionis partem, respondeo, non esse nouum, vt hæretici penes se esse veritatem catholicam mentiantur; de Arianis enim id iam olim Hilarius dicto canon. 10. in Matt. animaduertit, & Augustin. 15. contra Faust. cap. 3. dixit, *Mirabilis est impudentia, cum Manichæorum sacrilega, & immunda societas etiam castam sponsam Christi se tractare nō dubitat; in quo aduersus sanctæ Ecclesiæ veram catholicam casta membra quid proficit? &c.* Et inferius, *Noli (dicit ad Ecclesiam) decipi nomine veritatis, hanc sola tu habes & in lacte tuo, & in pane tuo: in hac autem (id est, Manichæorum congregatione) tantum nomen eius est (id est, vsurpatum nomen veritatis) ipsa non est.* Et de Donatistis idem sæpe refert Augustinus, & specialiter Optat⁹ lib. 1. contra Parmenian. circa finem. Non est ergo mirum, quod hodie etiam Protestantes catholicorum nomen vsurpant, ne suam doctrinam hæreticam esse statim fateri videantur, sicut etiam Satanas transfiguratur se in Angelum lucis, vt latere possit, & decipere. Tanta verò est vis veritatis, vt etiam ipsi hæretici non nisi timide, & cum rubore catholicorum nomen ausi fuerint sibi arrogare, vt lib. 2. de Schismate Anglicano in Eduardo. vj. Sanderus notauit. Vnde fit, vt licet aliqui se ipsos ita compellent, ab alijs, & ab vniuerso orbe nō sic nominentur, nec per illud nomen cognoscantur. Quod longè aliter in veris catholicis obseruatur, non enim catholicorum nomen sibi ipsi assumunt, sed ab ipsa fide antiqua quam profitentur, quasi hæreditario iure illud recipiunt, & ita illo nomine vbique appellantur, & per illud ab omnibus cognoscuntur, cuius religionis sint, scilicet, Romanæ, & Apostolicæ, atq; ab ipsis etiam hæreticis, cum sine fūco, ingenuè, & cōmuni modo loquuntur, ita appellantur. Quod ergo interdum iidem hæretici

4. Solut. ad 2.

Hilarius. August.

C Optatus.

Sanderus.

D aliquo

aliquo peculiari modo illo nomine abutitur, nihil obstat, quominus illud attributum absolute, & secundum se spectatum signum certum sit veræ, & orthodoxæ fidei.

CAPUT XIII.

Ex ratione Catholici nominis discursus capitulis præcedentis confirmatur.

1.

DVO in hoc catholico cognomine præcedenti capite distinximus, scilicet, denominationem, seu designationem ab ipso vocabulo sumptam, & rationem nominis, seu proprietatem per illud significatam, cum ergo prior appellationem ostenderimus, veram fidem, & Ecclesiam indicare, id nunc evidentius fiet, rationem vocis explicando. Ostendamus ergo proprietates per hanc vocem significatas in schismate Anglicano non reperiri, & ideo catholicam fidem aut Ecclesiam in eiusmodi schismate esse non posse. Ad hoc autem probandum supponimus, vocem *Catholica*, iuxta etymologiam ex græco sumptam idem significare, quod vniuersalis, seu communis, ut Patres omnes statim citandi in hac materia supponunt, & est adeo vulgare, & receptum, ut in hoc nulla possit esse controuersia. Tota ergo constitui potest in explicando, quæ vniuersalitas in Ecclesia, vel fide ex vi illius nominis requiratur. Potest enim in fide (de illa enim præcipue nunc agimus, quauis idem ferè sit de Ecclesia, propter similitudinem rationis, & propter connexionem, ut supra dixi) potest, inquam, in fide catholica multiplex vniuersalitas considerari. Et quauis, ut in hac ipsa materia aduertit Aug. Epist. 48. col. 10. non sit de nomine contendendum, nihilominus dubitari non potest, quin illa fides, quæ vniuersalis fuerit secundum omnem rationem consentaneam scripturis, & Patribus, sit propriè, & maxime catholica.

Primo ergo dici potest fides vniuersalis ex parte materiæ, quia nimirum, omnia dogmata ad veram Dei fidem pertinentia sine diminutione, seu partitione cõplectitur. Quam etymologiam indicasse videntur Donatistæ, qui, ut Augustinus supra refert, volebant *Catholicam nomen ex totius orbis cõmunionem interpretari, sed ex observatione præceptorum diuinorum,*

A *atque sacramentorum omnium.* Quorum sententiam licet quoad priorem partem negatiuam reprehendat Augustinus, ut paulo post videbimus, de altera deriuatione vocis solum dicit, *si forte hinc sit appellata catholica, quod totum veraciter teneat, cuius veritatis nonnullæ particule etiã in diuersis inueniuntur hæresibus, nihil impedire, imò etiam in fauorem Ecclesiæ catholicæ redundare, quia illa sola est, quæ integram veritatem retinet, & omnia diuina sacramenta à Christo instituta conseruat, & iuxta illius spiritum docet, ac credit.* Dici etiã potest obseruare omnia diuina mandata, tum in ordine ad fidem, quia inter dogmata fidei etiam illa numerantur, quæ per fidem reuelantur; tum etiam in ordine ad obedientiam, & charitatem, quia cum vera Ecclesia, sancta dicatur, & credatur in symbolo Apostolorum, & sine obseruatione mandatorum non sit vera sanctitas, non potest catholica Ecclesia esse sine omnium mandatorum obseruatione. Vera enim sanctitas sine charitate esse non potest. 1. ad Corin. 13. ad Galat. 5. & ad Roman. 5. & charitas secum affert obseruationem mandatorum omnium Ioan. 14. & 15. Igitur sicut sanctitas ita etiam præceptorum vniuersalis obseruatio necessaria est in ipso corpore Ecclesiæ catholicæ; licet in singulis personis eius, ut catholici dicantur, & verè sint, non sit necessaria hæc mandatorum omnium obseruatio quatenus ad voluntatem spectat, quia sine illa possunt integræ fidem, etiam de ipsis præceptis retinere, quod alibi ostendendum est: nam ad præsens negotium parum conferre videtur.

Si ergo ab hac proprietate velimus fidem nominare catholicam, profectò manifestum est, in Anglicana secta fidem catholicam non reperiri; quia non habet integram veritatem. Hoc vero postea lib. 2. ostendendum est, demonstrando, & designando errores, in quibus versatur, eosque quantum huius operis breuitas permiserit, redarguendo. Nunc verò generaliter id probare possumus ex discursu in principio huius libri facto, quia illa secta inceptit per defectionem à vera fide; ergo licet aliquam partem doctrinæ fidei admittat, non tamen integram, & inuiolatam illam retinet; ergo fides eius, id est, materia fidei (hanc enim nunc fidem appellamus) non est vniuersalis, ac sub-

Catholica ex Græco idem & ac vniuersalis.

August.

2.
Fides dicitur primo vniuersalis ratione materiæ.
August.

1. Cor. 13.
Galat. 5.
Ad Rom. 5.
Ioan. 14.
& 15.

3.

ac subinde nec catholica, iuxta etymologiam dictam. Denique fides Romana etiam in hoc sensu catholica est, vt satis probatum relinquitur ex dictis in cap. 4. & 5. in quibus ostendimus non posse sedē Romanam à vera fide deficere. Sed Anglicana secta in multis rebus ad fidem pertinentibus, & præcipuè in puncto de Primatu (quod ad fidem spectare infra libr. 3. ostendam) discordat ab Ecclesia Romana; ergo quoad materiæ vniuersalitatem non est catholica.

4. Secundo dicitur vniuersalis, ex vniuersali, seu cōmuni regula credendi. Secundo requiritur in vera fide vniuersalitas, seu cōmunitas ex parte rationis credendi, & ex parte regulæ, per quā certò discernatur à falsa; vnde etiam ex hoc capite potuit Christiana fides vocari Catholica. Quanquam enim Patres expressse hanc etymologiam illius vocis nō attingant: nihilominus non est improbāda, quia non est contraria alijs proprietatibus, vel vniuersalitatibus ab eis in illa voce consideratis, imò in eis virtute cōtinetur, neque enim potest esse fides vniuersalis quoad materiam, personas, loca, & tempora, nisi etiam rationem, & regulam credendi vniuersalem, & cōmunem, seu publicam fortiat. Vnde quidquid sit de etymologia vocis, de re ipsa dubitari non potest, quin fides Christiana possit in primis talem rationem credendi, quæ vniuersalis sit, & eadem in tota materia, quæ credenda proponitur. Quæ ratio, vt Theologi aiunt, est ipsa diuina veritas, seu (quod perinde est) verbum Dei, quo ipse præbet testimonium veritatis, iuxta illud Pauli. 1. ad Thessal. 2. *Gratias agimus Deo, quia cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei, & illud.* 1. Ioan. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est.* Hoc ergo testimonium idem esse debet in omnibus credendis, & ideo ratio vniuersalis dicitur respectu Christianæ fidei, aliàs non esset in omnibus eque certa, imò nec certa fides in re qualibet esse poterit, si ab illa vniuersali ratione in aliqua discrepet. Regula etiam aliqua necessaria est, quæ nobis res credendas tanquam à Deo reuelatas infallibiliter proponat, quam debere esse publicam, & generalem, in cap. 6. ostensum est, quia non potest esse fides vniformis,

A mis, vt sic dicam, seu eadem in omnibus fidelibus, nisi omnes in eadem communi regula credendi cōueniant; ergo vt fides possit esse catholica necesse est, vt sit vniuersalis etiā in regula, & ratione credendi.

Constat autē facile potest ex dictis, in secta Anglicana hanc proprietatē fidei nō reperiri; ergo etiam ex hoc capite non potest illa secta fides catholica reputari. Assumptū patet primò, quia illa secta veritates aliquas à Deo reuelatas admittit, & suo modo credit, alias verò negat, vt infra ex ipsa Regis confessione ostendemus. Nam licet ipse non cōcedat illa, quæ negat, esse à Deo reuelata, tamē eo ipso ostendit, non diuinū testimoniū, sed suum arbitrium, & coniecturam habere pro vltima, & primaria ratione credendi: nam si diuinū testimonio in credendo verè niteretur, equaliter crederet omnia, quæ eodem diuinū testimonio cōfirmata sunt. Hic autē defectus in ratione credendi prouenit ex defectu regulæ vniuersalis, quæ cum certitudine, & infallibilitate proponat, quid sit, vel non sit à Deo reuelatum. Nam in illa secta nulla est huiusmodi regula vniuersalis, & publica, sed vnusquisq; sibi est regula, vt supra vidimus; ergo talis fides non potest esse catholica: seu (vt rem clariùs explicem) talis modus credendi non potest esse catholicus, id est, aptus ad catholicam fidem. Imò, quòd sic credentes in aliqua materia fidei plures cōueniant, non prouenit ex ratione, aut regula credendi, sed vel ex aliqua humana consuetudine, vel ex timore humano, vel alia simili ratione. Vnde etiam fit, vt ad conueniendum aliquo modo in ea secta, necessarium sit, maiorem partem hominum adhærentiū illi relinquere regulam credendi propriā illius sectæ, quæ est propriū vniuscuiusq; iudicium, prout sibi certum videtur, & sequi aliorum iudicium, siue Regis, siue Parlamenti, siue ministrorum. Quomodo enim aliter vulgus credere posset? ergo talis fides ex vi regulæ, & rationis credendi non solum catholica non est, verū etiā neque vllō modo vniuersalis, id est, vna, communis multis, & vt fiat aliquo modo cōmunis, fit alia fides purè humana, id est, in priuato iudicio alicuius hominis, vel particularis communitatis humanæ fundata; ergo vel hac ratione longif-

5.

Secta Anglicana caret vniuersali credendi regula ad veram fidem maxime necessaria.

1. Thessal.

2.

1. Ioan. 2.

6. *Tertio fides vniversalis, & quoad omnes gradus personarū.* *Ad Ephe. 4. & 1. ad Corint. 12.* fime distat à fidei catholicæ proprietate. Tertio dici potest fides, seu Ecclesia, Catholica, quia vniuersalis est quoad omnes gradus, & ordines personarum, quod his verbis nos docuit Cyrill. Hierosolymitan. catechesi. 18. *Ecclesia antea sterilis erat, nunc autem multorū est liberorum parens. Illa enim priore extincta, in hac altera Ecclesia Catholica, vt Paulus dicit, Deus posuit quidem primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, postea virtutes, tūm gratias curationum, opitulationes, gubernationes, & omne genus totius virtutis, sapientiam dico, & intellectum, temperantiam, & humanitatem, & in persecutionibus patientiam irreprehensibilem, quæ per arma iustitiæ prospera, & aduersa, per gloriam, & ignominiam, primum quidem in persecutionibus, & tribulationibus, Martyres, & Sanctos diuersis coronis patientiæ, & multum florentibus coronauit, quibus ipsa Ecclesia ornata est, nunc verò temporibus pacis, gratia Christi, debitum habet honorem à Regibus, & illustribus, & omni genere hominum.* In quibus verbis varios modos indicat, ppter quos dici potest Ecclesia, Catholica, quia omnia genera, & gradus personarum complectitur. Vnus & notior, ac facilior est, quia omnibus hominibus cuiuscunque nationis, prouinciæ, linguæ, qualitatis, vel conditionis utilis est, imò & ad salutem necessaria, & ideo omnes ad se vocat siue Iudæos, siue gentiles, &c. iuxta illud Pauli ad Colossen. 3. *Vbi non est gentilis, & Iudæus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scythæ, seruus, & liber, sed omnia, & in omnibus Christus.* Significauit etiam hunc modum Augustinus in illa verba Psalm. 65. *Iubilate Deo omnis terra, dicēs, Non ergò sola Iudæa. Videte fratres, quomodo commendetur vniuersitas Ecclesiæ toto orbe diffusæ, & non solum dolere Iudæos, qui hanc gratiam gentibus inuidebant, sed plus hæreticos plangite, si enim dolendi sunt, qui collecti non sunt, quanto ampliùs, qui collecti diuisi sunt.* Veruntamen hoc modo explicata hæc vniuersalitas (vt ex his verbis Augustini liquet) parum differt ab vniuersalitate loci, & statim cum illa magis explanabitur.

8. *Ecclesia vniuersalis est quo ad gradus, & mœnera.* Alter modus indicatus à Cyrillo est, quia Ecclesia Catholica debet constare ex omnibus membris, & gradibus, gratijs, & donis, quibus illam depingit Apo-

A *stolus Paulus. Vnde Augustin. ait lib. 1. de Doctrin. Christia. cap. 16. Catholica Ecclesia corpus Christi, sicut Apostolica doctrina commendat, quæ etiam coniux eius dicitur. Corpus ergò suum multis membris diuersa officia gerentibus, nodo vnitatis, & charitatis, & antiquæ sanitatis adstringit. Cum igitur Ecclesia sit Christi sponsa, quam ipse sibi exhibuit gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata, id est, omni genere virtutum, & gratiarum abundas, ad eius pulchritudinem pertinet, vt sit integra, & constans ex omni varietate membrorum, & omnibus gratijs, ministerijs, operationibus, & virtutibus, quibus eam Christus constare voluit. De quibus sic scribit Optatus lib. 2. contra Parmenian. non longè à principio, Certa membra sua habet Ecclesia, Episcopos, presbyteros, diaconos, ministros, & turbam fidelium. De horum autem membrorum varietate, & de muneribus singulorū, & quomodo sint semper necessaria Ecclesiæ, non est hic dicendi locus, postulat enim integrum opus de Ecclesiastica Hierarchia. Satis ergò nobis sit, in corpore mystico Christi, ex sententia Pauli, requiri dictam membrorum varietatem, quæ vsque ad consummationem Sanctorum, in eo est duratura. Ac proinde iuxta sententiam Cyrilli, recte potuisse Ecclesiam ab hac membrorum vniuersitate, & varietate donorum, catholicam appellari. Et (vt iam dixi) quidquid de impositione nominis sit, de re ipsa negari non potest, quin hæc integritas, & varietas ad splendorem, & maiestatem Ecclesiæ Catholicæ spectet, & ad eius conseruationem, & perfectionem non solum utilis, sed etiam necessaria sit, ideoque non posse Catholicam Ecclesiam reputari, quæ hac excellētia, & integritate fuerit destituta.*

D Non est autem difficile ostendere, hæc perfectionem Ecclesiæ in schismate Anglicano non inueniri. Primo quidem, & præcipuè, quia non habet Pastorem, & Episcopum cui adhæreat, quod secundū Christi institutionem maxime ad veritatem Ecclesiæ necessariū est, vt ex Mat. 16. & Ioan. 21. non obscure colligitur. Ideoq; Cyprian. epist. 69. sic Ecclesiam definit, *Ecclesia est plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens.* At Anglicana congre-

Ephes. 4. & 5. 1. Cor. 12. August.

Optatus.

9.

Prædictas Ecclesiæ conditiones Anglicanæ sectæ deficere ostenditur.

Matt. 16. Ioan. 21. Cyprian.

congregatio non facerdoti, sed Regi adunatur, nec pastori suo adhæret, non est enim pastor gregis Christi, nisi quē ipse constituerit, non constituit autem Regē, sed Petrū, & successores eius. Vnde (addit Cyprianus) scire debes, Episcopū in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo, & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse, & frustra blandiri eos, qui partem cum sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, & latēter apud quosdam communicare se credunt, quando Ecclesia, quæ catholica vna est, scissa non sit, neq; diuisa, sed sit vtiq; connexa, & coherentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata. Quibus verbis omnia cōuenticula hæreticorū graphicè depingit, & præcipuē Anglicanū, quod (præsertim vniuerse sumptum) in Episcopo non est, nec Episcopus in ipso, nec sacerdotes habet, quorum glutino copuletur, nisi fortē dicant, ministros esse sacerdotes, aut Regē esse Episcopū, quod satis esset ridiculū. Neq; ab ipsis dicitur, quia sacerdotes in Ecclesia esse, non credunt, sicut & sacrificium esse negant, neque etiam de illis ministris verē cogitari potest, cum legitime ordinati non sint.

9.
Occurritur
euationi.

Quod si fortasse ministri contendant, Angliam non carere suis Episcopis, quibus singulæ plebes adherent. Respondemus in primis cum eodē Cypriano epist. 76. illos non esse veros Episcopos, sed no mine tantū. Quia Episcopus computari non potest, qui Evangelica, & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à se ipso ortus est: neq; etiam, qui secundum legitimum Ecclesiæ ritum ordinatus nō est. Deinde respōdeo, Cyprianū non solum de singulis particularibus Ecclesijs, sed etiā de vniuersali Ecclesia catholica esse loquutū, docet enim ita esse vnā, vt vni etiam cōmuni Episcopo debeat esse cōiuncta: sic enim epist. 76. dixit, Ecclesiā esse vnā, quæ apud Cornelium fuit, qui Fabiano legitima ordinatione successit. Et epist. 55. ad eundē Corneli. Non aliunde (ait) hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quā inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus index vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegiū quidquā moueret. Vbi aperte loquitur de vno Episcopo supremo, &

A illum quasi per antonomasiam vocat Sacerdotē Dei, & iudicem vice Christi, & sacerdotem vnū, cui tota fraternitas obedit. Et in lib. de Vnit. Eccles. idem latē docet, & in suis epistolis ita vnitatem Ecclesiæ catholicæ sēpē sapius exponit. Hominum ergo congregatio, quæ non vni Episcopo, sed vni Regi temporali adhæret, neq; veros Episcopos habet, nec veros sacerdotes, nullam Catholicæ Ecclesiæ speciem, ne dūm veritatem præ se fert.

B Neq; Iacobo Regi quidquam cōfert, quod sēpē in sua Præfatione repetit, se Hierarchiam Ecclesiasticam vbiq; in suo regno restituisse, & cōtra Puritanos defendisse: non enim veram Ecclesiasticā hierarchiam, quam Christus instituit, sed humanam, & politicā, quam ipse apparenti quadam coniectura ductus imitari voluit, retinuit, ac defēdit. Hoc enim est, quod ingenuē ipse fatetur pag. 54. dicēs, Et quo studio in Episcoporū, & Ecclesiasticæ hierarchiæ (politici duntaxat ordinis causa) defensionem semper incubui, eodem inconsusam illam anarchiam, & parilitatem Puritanorum inuectus sum. Et iterum pag. 56. repetit, se ad quod discrimen inter Episcopos, & Patriarcharum institutionem admittere, addit tamen, Ordinis, & discriminis causa, & paulo post pag. 57. tertio idē inculcat, addendo, Sic enim intelligi volo. Longē ergo diuersa est illa hierarchiæ umbra à veritate à Christo instituta, & à Patribus tradita.

C Christus enim non posuit in Ecclesia Episcopos solum propter politicū ordinem, sed vt regerent Ecclesiam suam, quam acquisiuit sanguine suo. Act. 20. & vt curā illius gererent, non tantū externā, & politicā, sed maximē spirituale, & salutē animarum procurantem, iuxta illud ad Hebr. 13. Obedite præpositis vestris, & subiaceite illis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Propter quod Cyprian. epist. 55. potestatem Episcoporum ad Ecclesiam gubernandā sublimem, & diuinā vocat. Et meritō quidē, quia & à Christo Deo, & homine data est, & cū admirabili potestate remittēdi, & retinēdi peccata, & soluendi, ac ligandi in terra, quæ in celis rata habeantur. Nō est enim Ecclesia Christi corpus merē politicū, sed mysticū, & quodāmodō diuinū, & ideō nō solum propter politicum

IO.

Non Ecclesiasticā, sed politicā Hierarchiā Anglicā retinet.

II.

Act. 20.

Hebr. 13.

Cyprian.

ordinem, sed propter spiritualement finem hierarchiam requirit ad consummationem *Sanctorum*, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, vt Paulus dixit. Et ideo diuersitas horum membrorum, & graduum non in externis dotibus, aut temporalibus bonis consistit, sed in diuersis donationibus secundum gratias, quæ data sunt nobis differentes, vt profequitur Paulus ad Roman. 12. & 1. ad Corinth. 12. Quibus donis, & gratijs abundauit semper Ecclesia Catholica, & vsque ad hodiernum diem eandem excellentiam, & donorum in Ecclesia Romana varietatem conspicimur. Quam verò ab hac perfectione, & splendore gratiæ absint Protestantium conuenticula deplorandum potius est, quàm describendum, & toti terrarū orbi notius, quàm vt nostra probatione indigeat, præsertim, quia ex ipsamet Regis confessione sufficiens huius rei probatio sumitur. Nā ex his, quæ in Præfatione eius notauimus, duo colliguntur. Vnum est, in ijs, quæ ad fidem spectant, solum priuatum spiritum esse regulam. Vnde fit consequens, cum interior conscientia ex fide pendeat, nullā aliam regulam, tam pro doctrina, quàm pro conscientia esse in Ecclesia necessariam præter vniuscuiusque priuatū spiritum. Aliud est, ministrorum differentiam, si qua est in Ecclesia, quā ipse molitur, solum ad externam politiam, & ordinem constitutam esse: ad quem finem prudentiā quandam humanam sufficere nemo est qui ambigat: ergo omnis ratio diuersorum donorum, & gratiarum diuini spiritus ibi cessat. Neque id mirum, cum fides etiam, quæ est omnium gratiarum fundamentum, ibi deficiat, quod necesse est euenire ijs, qui Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducunt, vt aliàs testatum reliquit Cyprianus.

C A P V T XV.

Catholicam dici Ecclesiam, quia per totum Orbem diffusa est, ostenditur, & hæreticis occurritur.

I. **P**Ræcipua magisq; recepta vocis *Catholicæ* etymologia est, quæ ab vniuersitate locorū sumitur, qua fre-

quenter Patres contra hæreticos vtuntur, præsertim Augustinus multis in locis contra Donatistas disputans, & ex professo toto lib. de Vnit. Ecclesiæ. Vbi per totam ferè Scripturam discurret, veram Christi Ecclesiam esse illam, quæ est per totum mundum diffusa, euincēs, indeq; dictam esse catholicam supponens, & lib. 2. contra Epistol. Gaudentij, c. 2. quoniam ille ausus fuerat affirmare, & testimonio Cypriani confirmare, partē Donati esse Ecclesiam catholicam, contra illum inquit, *Attende, quam Ecclesiam dixerit ille catholicam. Ecclesia, inquit, Domini luce persusa per totum orbē radios suos porrigit, ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit. Vñ tamen caput est, & origo vna, & vna mater, fecunditatis successibus copiosa. Quid igitur, & vos ipsos fallitis, & alios fallere mendacijs impudentibus vultis, si huius martyris testimonio vestra est Ecclesia catholica, ostendite, illam per orbem totum radios suos porrigare, ostendite, illam per vniuersam terram ramos suos copia vbertatis extendere: hinc enim, & græco vocabulo catholicum nominatur.* Idem latè profequitur epist. 48. & 170. & libr. 2. contra literas Petiliani.

C Eandem etymologiam tradit Optatus Mileuitanus lib. 1. contra Parmen. vbi in fine refert, duos esse Episcopos ad Africam missos, vt apud Carthaginem pronuntiarent, vbi esset catholica, *Et nouissima* (inquit) *sententia eorum Episcoporum Eunomij, & Olympij talis legitur, vt dicerent, illam esse catholicam, quæ esset in toto orbe terrarum diffusa, & sententiam decem, & nonem Episcoporum iam dudum datam, dissolui non posse, & lib. 2. in princip. contra Donatistas arguens, ait, Vbi ergo erit proprietas Catholici nominis, quod sit rationabilis, & vbiq; diffusa? De hac etiam veritate est integrum caput tertium apud Vincentium Lyrinensem, In ipsa catholica Ecclesia magnopere curandum est, vt ita teneamus, quod ab omnibus creditum est, hoc est enim verè proprièq; Catholicum (quod ipsa vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit) sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, confessionem. Ex quibus, antiquitas pertinet ad temporis perpetuitatem, de qua in capite sequenti dicturi sumus, consensus verò pertinere potest ad alias ratio-*

Cypria. de Vnit. Eccles.

2. Optatus.

Vincent. Lyrin.

Rom. 12.
1. Cor. 12.

Cyprianus
lib. de Vnit.
tat. Eccl.

rationes, & etymologias ex Augustino, & Cyrillo depromptas, quanquam hæc duo, prout à Lyrinenſi declarantur, ad antiquitatem, & conſenſionem traditionum ab ipſo referri videantur. Vniuerſitas ergo eſt, quoad præſens ſpectat, quã ipſe lic exponit. *Sequemur autem vniuerſitatem hoc modo, ſi hanc vnã fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum conſtitetur Eccleſia.* Denique Cyrillus Hieroſolymit. eadẽ enucleans vocem dicta catecheſi. 18. ita cõcludit, *Regum quidem poteſtas certis locis, & gentibus terminos habet, Eccleſiæ autem Catholica per vniuerſum orbem indefinita eſt potentia.* Et eleganter Felix Papa primus, epiſt. 1. in principio Eccleſiam quatuor mundi conſtructam eſſe lateribus adſtruxit.

Cyrill.
Hierof.

Felix Pa-
pa.

3.
Hieron.

Atque hoc modo loquuntur reliqui antiqui Patres de Ecclia Catholica amplitudine, quanuis vocem, Catholica, non ſemper explicent, vt Hieronym. Iſai. 54 circa illud, *Semen tuum gentes hæreditabũt*, ait illud eſſe ſemen, quod Chriſtus exijt ſeminare Matth. 13. *Quod ſemen etiam ciuitates deſertas faciet inhabitare, vt Eccleſiæ gentium in toto orbe conſurgant.* Et infra, *Hoc de Eccleſiarum magnitudine, quæ pro vno Iudææ loco, & ipſo anguſtiſſimo, in toto orbe terrarum ſuos terminos dilatabunt.* Idẽ cap. 60. *Miratur (inquit) Eccleſia de circũciſionis primum populo cõgregata volare ad ſe gentium turbam toto orbe terrarum.* Et Pſalm. 66. in principio dicit, columbam (de qua Cantior. 6.) eſſe Eccleſiam in toto mundo diffuſam. Idem Matth. 26. circa illa verba, *Prædicabitur Euangelium hoc in toto mundo.* Similiter Ambroſ. Pſalm. 39. tractans verba illa, *Annuntiaui inſtitutam tuam in Eccleſia magna. Quid eſt.* (inquit) quod addidit, magna, niſi quia fuit ante non magna? *Quæ eſt magna niſi de totius terrarum orbis partibus congregata, quando ab oriente, occidente, ſeptentrione, & meridie populi gentium ſunt vocati.* Et ibidem de eadem Eccleſia intelligit illud Pſalm. 34. *Conſitebor tibi in Eccleſia magna, in populo graui laudabo te, & adiungit, ibi ergo Eccleſia magna, vbi populus grauis, hoc eſt, non inquietus, & mobilis, qui ſedit manducare, & bibere, & ſurrexit ludere. Grauis populus eſt qui fidem Deo ſuo ſeruatur, & qui non aliqua leuitate mutetur, neque nutet, & fluctuet, ibiq; fuſe aliàs Eccleſie proprietates pro-*

Ambroſ.

A ſequitur. Eodẽ modo exponit eandẽ Eccleſiam magnã Chryſoſt. dicto Pſal. 39. *Beatus (inquit) Dauid pollicetur ſe magnæ Eccleſiæ in vniuerſo orbe terrarum à diuina gratia collectæ Dei inſtitutam prædicaturũ & prophetiæ veritatem, & maxime expectandam ſalutem, & immenſam miſericordiã.* Atque in Pſalm. 106. per illa verba, *Dicant qui redempti ſunt à Domino, Dicit, gentiliũ vocationem declarari, qui ex omni terrarum plaga per ſaluatorem colliguntur, & è diaboli faucibus ad ſanctã ipſius Eccleſiam rapiuntur.* Et ita etiam exponit illud, quod in eodem Pſalmo ſequitur. *Et de regionibus congregauit eos, à ſolis ortu, & occaſu, ab aquilone, & mari, & ait, Hoc in Iudæis quidem ad hunc modum factum nõ accepimus (etenim toto orbe fuſi verſantur) at verò ipſe gentilem Eccleſiam in omnibus orbis partibus, tam orientalibus, quam occidenſibus, tam auſtralibus, quàm ſeptentrionalibus vocauit, & congregauit. Atque huiusmodi concilia in omnibus terræ, & maris partibus cernere licet.*

Chryſoſt.

Denique Tertullian. lib. cõtra Iudeos cap. 7. adducẽs prophetias, & promiſſiones de regno Chriſti, & ſpecialiter illam Iſaiæ 36, *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexterã, addit, Quod ipſum adimpletum videmus. Cui enim dexteram tenet Pater Deus, niſi Chriſto filio ſuo? quem exaudierunt omnes gentes, id eſt, cui crediderunt omnes gentes, cuius & Prædicatores Apoſtoli in Pſalmis Dauid oſtenduntur, in vniuerſa (inquit) terra exijt ſonus eorum, & vſque ad terminos terræ verba eorũ, In quem enim alium vniuerſæ gentes crediderunt, niſi in Chriſtum, qui iam venit? Cui enim & aliæ gentes crediderunt, Parthi, Medi, &c. & proſequitur numerando innumeras Eccleſiæ prouincias, in quibus Chriſtus regnat, demumque ſubnectit, *Quiſenim omnibus regnare potuiſſet, niſi Chriſtus Dei filius, qui omnibus in æternum gentibus regnaturus nuntiabatur?* Et poſtea recẽſens quam plurima mundi regna quorũ ſingula in aliqua orbis parte intra certos fines ſemper fuere contenta, denique cõcludit, *Chriſti autem regnũ, & nomen vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus ſuper enumeratis colitur, &c.* Vbi licet Tertullianus ſub nomine Eccleſiæ Catholica non loquatur, non tamen ignorabat illam eſſe regnum Chriſti, quod*

4.
Tertull.

Daniel. 7.

August.

ergò de regno Christi dicit, de Ecclesia Catholica intelligit. Et ita interpretantur Patres, præsertim Augustinus omnes similes prophetias de Christi regno, vel hæreditate, ut est illa Psalm. 2. *Postula à me, & dobo tibi gentes hæreditatē tuam, & possessionem tuam, terminos terræ, & similes.*

5.

Anglicanā
sectam verā
non habere
fidem con-
cluditur.

Constat igitur ex Scripturis sanctis, ita ab antiquis Patribus intellectis, proprietatem Ecclesiæ Christi esse, ut per vniuersum orbem sit diffusa, & ex eorundem Patrum confessione patet, hæc eius proprietatē nomine, *Catholica*, significatam esse. Ex quo principio recte concluditur, sectam illam, quæ nō solum intra terminos vnius regni continetur, & per totum orbem non diffunditur, verū etiam Ecclesiam per totū orbem diffusam damnat, & ab ea separatur, catholicam esse non posse. At secta Anglicana terminos Britanniarū (quæ, ut dixit Tertullianus suprà, *intra Oceani ambitum conclusæ sunt*) non egreditur, & Ecclesiam Romanam, à qua se ipsam segregauit, dānat, ut ex factō in superioribus narrato omnibus notum est; ergò nec potest esse Ecclesia Catholica, nec fidem catholicam retinere. Quo argumento Patres semper hæreticos impugnarunt, & Africani Episcopi, præcipue Augustinus Donatistas exagitarunt, & superarunt: non est autē minus efficax contra omnes Prøtestantes, cum causa sit simillima, & suprà ostensum sit, Ecclesiam Romanam, & Catholicam eandem nunc esse, quæ prædictorū Patrum tempore floruerit.

6.

Eualio.

Huic autem rationi videtur tacitè voluisse occurrere Iacobus Rex cum in fine suæ Præfationis pagin. 156. dixit. *Nos Dei beneficio, nec numero, nec dignitate ita sumus contemnendi, quin bono vicinis nostris exemplo præire possimus: quandoquidem Christiani orbis, omniumque in eo ordinum indè à Regibus, liberisque Principibus vsq; ad infimæ cōditionis homines pars prope media in nostram religionem iam cōsensit.* Verum tamen quanquam hoc, prout à Rege asseritur, verum esset, non satis esset, ut talis secta in tota illa multitudine hominum existens, catholica dici posset, cum tota illa multitudo à vera, & Catholica Ecclesia defecisset, ut paulo post adhibitis exemplis explicabo. Ratio autem est,

Refellitur.

A quia licet amplitudo, & multitudo populorum sit quædam ex Ecclesiæ Catholice proprietatibus, non tamen sufficit ad catholicam constituendam: nullus enim ex Patribus hoc dixit, & quidam ex illis apertè senserunt, catholicam non ex sola vniuersitate locorum constitui, sed ex alijs etiam proprietatibus, quas cum illa coniungunt. Nam Vincentius Lyrinensis catholicum esse dixit, *Si sequatur vniuersitatem, antiquitatem, consensionem.* Optatus pronunciauit, proprietatem nominis catholici esse quod sit *rationabilis, & vbiq; diffusa*, Cyprianus, cui consensit Augustinus, præter multitudinem requirit, *vnum caput, & vnā originem. & vnā matrem diuino lumine perfusam*, cuius luminis radij per totum orbem extendantur: Cyrillus item multa alia sub nomine catholico comprehendit, ut vidimus. Addo Bedam in cap. 6. Cantic. dicentem, *Catholicam vocari Ecclesiam, Quia per omnes mundi partes, in vna pace, in vno Domini timore edificatur.*

Amplitudo
loci per se
non constitu-
it Eccle-
siam Catho-
licam.

Vincent.
Lyrin.
Optatus.

Cyprian.

Cyrrill.
Beda.

Nunc verò aliud responsum Regi dāmus, quoniam aliud est, conuenire in religione, aliud conuenire in communi ratione schismatis, & discessionis ab Ecclesia Catholica, ut per se notum est: nam ab vna via plures deflectunt, qui secundum quandam rationem, mente potius cōceptam, quàm in re subsistentem, in deflexu, seu in aberrando à via conueniunt, non tamen in vna via, neque in vno termino, ad quem tendāt, consentiunt. Ita ergò oportet in præsentī distinguere. Et fortasse verum est (quod nō affirmo) cōsideratis sectis omnibus schismaticorum & hæreticorum, qui ab Ecclesia Romana defecerunt, & nunc sunt per totum orbem, tam ad Orientem, quàm ad Occidentem dispersæ, ex illis omnibus confici multitudinem, quæ sit pars propè media totius Christiani orbis. Illa verò multitudo nec vnum corpus politicū est, ut per se constat, nec mysticum, aut Ecclesiasticum, quia neque in eadem fide, neque in vno Ecclesiastico regimine, neque in eadem regula credendi conueniunt; ergò nec tota illa multitudo populorum, aut sectarum potest dici Ecclesia Catholica, cum vna Ecclesia non sit, neque aliqua secta particularis illarum dici potest Catholica, cum nec pars sit alicuius Ecclesiæ Catho-

7.
Responso
Regis alio
modo reij-
citur.

Catholicæ, neque per se sola ad constituendam Ecclesiam Catholicam sufficiunt, vt principalis ratio facta probat.

8. Oportet ergo, vt Rex loquatur de cōfessione in vnam religionem, id est, in vnam viam salutis, & in vnam fidem, in hoc autem sensu, non solum non credimus, sectam Anglicanam occupasse dimidiam partem orbis Christiani, verū etiā nec fortasse tertiam partem regni Britanni. Priorem partē ex eiusdē Regis verbis probabimus. Loquēs enim ad Principes, & populos schismaticos hæc interfert verba, *Quamquam inter vos nec dum bene de apicibus nescio quibus conuenerit*. Sentit ergo nondum illos in doctrina conuenisse, & ideo paulo post eos ad vnitatem, & cōcordiā exhortatur. Et quanuis illam obuelans discordiam, in quibusdam apicibus esse dicat, vel in rebus adiaphoris, vt paulo post, & sæpē aliās loquitur, re tamen vera dissensio est in rebus grauissimis, & ad substantiam fidei, salutemque fidelium maximē spectantibus, vt in Sacramento rū doctrina, & præsertim veritate, & reali præsentia Christi Domini in Sacrosancta Eucharistia, & in modo iustificationis hominis per fidem, in necessitate operum, & obedientia mandatorum, & alijs multis, quæ postea sua vnaquæque trutina sunt libranda: in quibus nec Calvinistæ cum Lutheranis, nec cum istis Zuingliani, & alij similes conueniunt.

9. Accedit, obedientiam Ecclesiæ præstādam adeo esse ad salutem necessariam, vt Christus dixerit, *Qui Ecclesiam nō audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus*, & nihilominus isti Sectarij, in explicando Ecclesiæ regimine, à quo hæc obedientia pendet, non min⁹ inter se quā à nobis dissident: non est ergo dissensio in rebus adiaphoris, sed in maximē necessarijs neque in apicibus tantum, qui in subtilibus punctis, speculationi præcipue deferuentibus, à iure consultis constitui solent, sed in rebus, quæ præ manibus habentur, & ad recte viuendum necessariae sūt, versatur. Et quod ad præsentem causam maximē attinet, etiam in articulo de regio primatu tanta est dissensio, vt sola Anglicana secta illum approbare, & tueri videatur. Ex quo capite solo, & per se spectato, sufficiens ratio sumitur, vt Anglicana congregatio non possit Catholica

A Ecclesia existimari. Quia opinio illa de primatu limitat, & coarctat sectam illam ad terminos illius regni temporalis, & quantum in se est, in tot partes Ecclesiā Christi diuidit, quot sunt in mundo temporalia regna, nec veram vnitatem vnus ouilis, quam Christus in Ecclesia sua esse voluit, illi relinquit, sed ad summū quandam concordiam, vel similitudinē, vt sic dicam, quam Rex Iacobus exoptat. Verū neque illam (vt suprà dixi) vnquā obtinere poterit, quia cum omnes in proprio iudicio sequendo cōueniant, necesse est, vt in opinandi, & gubernandi ratione dissideant.

B Atque hinc facile rationem alterius partis reddimus, in qua coniectamus, Anglicanam sectam, neque tertiam partem Britanniae insulæ occupasse. Nam, vt omit-
tā, in omnibus partibus illius insulæ plurimos esse fideles, qui fidem suo iudicio non subijciunt, sed intellectum suū capti uant in obsequium Christi, & ab Ecclesia Romana animo saltem, & mente separati non sunt: etiam inter eos, qui ab illa defecerunt, in religione, & fide non est cōfensio. Nam, vt ipsemet Rex in Præfatione supponit, multi sunt in sua ditione Puritani, quos ipse persequitur, & ita ad minimum totum regnum in tres partes diuisum est, nimirum, in Catholicos, Puritanos, & Calvinistas non puros: & si famæ fides adhibenda est, multi etiam inter ipsos sunt Lutherani, alij Zuingliani, vel aliarum sectarum. Imò etiam inter ipsos Calvinistas mistos nō creditur esse consensio in fide, quicquid sit de externa specie religionis. Ergo loquendo in sensu, qui ad præsentem causam faciat, nullo modo subsistere potest, quod Rex ait, ferē dimidiam orbis Christiani partem in suam consensisse religionem.

D Quapropter, Lutherus, Calvinus, & alij Hæresiarchæ huius temporis liberē, ne dicam, impudenter, respondent, sæpē id, quod bonum est, paucioribus approbari, ideoque non esse notam veræ Ecclesiæ, aut fidei, quod sit in multitudine gentium, & consensione populorum approbata, sic enim fertur scripsisse Lutherū, diabolus iuxta Dei Ecclesiam sacellum longē maius, & amplius cōdidisse, & Calvinus sic excusabat paucitatem suæ congregationis, quia vix vnquam ita benē se habue-

IO.
Anglicanā
sectam nec
tertiā Bri
tanniæ par
tem occu
passe osten
ditur.

II.

Lib. de No
tis Eccles.
In Præfatio
ne Institui
tion.

Hæretici
negantes, v
niueritate
esse verę ec
clesiæ notā
ex Patribus
refelluntur.

August.

August.

habuerunt res humanæ, vt pluribus placere meliora. Et similia habent Magdelugenses, centuria. 1. Verumtamen (quod in omnibus controuersijs huius, temporis maximè considerandum est) isti noui hæretici in omnibus suis dictis & respõsis antiquos hæreticos imitatur quod est magnum sui erroris signum, vnde non aliter illis obuiandum existimo, quàm verbis Patrum qui antiquos hæreticos confutarunt. Augustinus libro de Vnit. Eccles. cap. 2. sic habet, *Inter nos, & hæreticos quæstio est, vbi sit Ecclesia, quid ergo facturi sumus? in verbis nostris eam quæ situri, an in verbis capitis sui Domini nostri Iesu Christi? Puto, quod in illius verbis eam quærere debemus: qui veritas est, & optimè nouit corpus suum, & cap. 3. Non audiamus, hæc dico, hæc dicis: sed audiamus; hæc dicit Dominus, sunt certè libri Dominici, ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram.* Quasi dicat, in diuina Scriptura Christi Ecclesiā per totū orbem diffusam prædicari, & ideo blasphemias hæreticorū contēendas esse, qui dæmonis Ecclesiā illā, audet appellare Et c. 9. refert, Donatistas conuictos dixisse, Ecclesiā Christi in principio in toto orbe fuisse, postea verò perijisse, propter liberas, & prauas hominum voluntates. Quibus Augustinus respondet, *Quasi vero nescierit spiritus Dei futuras hominum voluntates, quis hoc insanissimus dixerit? cur ergo non hoc potiùs præhuncianit futurum, quod de voluntatibus hominum sciebat futurum, & c.* Et cap. 13 sic scribit, *Inquiunt, ista credimus, & cōpleta esse confitemur, sed postea orbis terrarū apostatauit, & sola remansit Donati cōmunio (vel mutato nomine, Anglicana, vel Caluiniana secta) Hoc nobis legant (ait Augustinus) & nihil resistimus. Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentionibus persuadere conantur, credo illa, quæ in Scripturis leguntur, non credo ista, quæ ab hæreticis vanis dicuntur.* Et cap. 15. similibus verbis refellit hæreticorum calliditatē volentiū conuertere verba Dei à veritate, in qua ipsa sunt, ad perversitatē, in qua ipsi sunt. Et deinde respõdet ad quasdam scripturas, quas hæretici ad sua conuenticula accommodabant, Ac tandem cap. 19. concludit, *Omissis ergo illis morarum tendiculis ostendat Ecclesiam, vel in sola Africa, perditis tot gentibus retinendam, vel ex Africa*

A in omnibus gentibus reparandam, atque adimplendam, & sic ostendat, vt non dicat, *Verum est, quia hoc ego dico, vel quia hoc dixit ille collega meus, vel illi, & c.*

Idem ergo nos Luthero respõdemus, cum dicit, in suis Sectarijs esse Ecclesiam, vt nobis illam ostendat: nam illi non credimus, neque vllō modo credibile est, Deum ædificasse Ecclesiam contra Ecclesiam à se conditam, & cui perpetuā protectionē promisit, Præsertim cum nullū indicium diuini spiritus, sed humanę ambitionis, & libertatis in auctore illius synagoge apparuerit. A Caluino etiam probationem eorum, quæ vanè dicit, postulamus, & præterea addimus, satis superbiam suam ostendere, cum iudicium suū multitudini, & authoritati tot Patrum, antiquitate, sapiētia, & sanctitate illustriū temerè audet præferre. Vnde tandem dicimus, licet comparatione vulgi interdū meliora à paucioribus approbentur, nihilominus ea, quæ à pluribus sapientibus vt meliora probantur, ab omni viro prudente talia esse censenda, & contraria reprobanda. Quod longe certius est quando talis approbatio non humana tantum, sed diuina stabilitur authoritate. Hoc autem modo approbata est in Scriptura sancta, & à sanctis Patribus Ecclesia Catholica per totum orbem diffusa, à qualongissime distant hæreticorum conuenticula, ideoq; nec catholica esse, nec nominari possunt.

C A P V T XVI.

Quomodo verum sit, Ecclesiam Catholicam esse per totum orbem diffusam.

D Vt vel ipsi etiam Catholicis satisfaciamus, non est omittenda hic alia obiectio, quam attigit Augustinus epist. 48. quia orbis Christianus catholicus, seu Romanus modica pars est totius mundi, quomodo ergo potest hæc Ecclesia ex eo catholica nominari, quod mundum occupet vniuersum? Assumptum facillime demonstrari potest: nam paulò superiùs concedendum duximus, multitudinem schismaticorum, & hæreticorum fere dimidiam partem Christiani orbis occupare, vltra hos vero sunt in mundo Mahometani, qui soli fortasè

12.

I.

August.
Ratio dubi
tandi.

C. 16. Quomodo Ecclesiā cathol. su per totū orbem diffusa. 83

tot plagas mundi possident, quot illi, qui sub nomine Christi fidem profitentur, siue falsam, siue veram. Deinde gentiles etiā, & idololatrā multas, & magnas mūdi prouincias occupant, Iudæi etiam per innumeras alias mundi partes vagantur; ergo dubitari non potest, quin respectu totius mundi valde limitata, & restricta sit Ecclesiā Christi amplitudo; ergo non potest titulo vniuersitatis catholica nominari.

2.
Confirmatio.

Hilar.
Hierony.
Greg. Nazian.

Et augetur difficultas, quia non est cōtra Ecclesiā veritatem, vt persecutionibus, aut schismatibus ita opprimatur, vt aliquando in minori parte confitentium Christum, vera fides perseueret. Accommodatum exemplum est de tempore, in quo per Arianā haresim ita afflictā fuit, vt ferē vniuersum orbem Christianum occupauerit Arianismus, ferē pro illa tēpestāte obruto Christianismo, vt cōstat ex Hilario lib. contra Auxentium, & Hieronymo libro contra Luciferianos, vbi colum. 13. *Tunc Vsiā nomen abolitum est, tunc Nicenā fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.* Vnde Gregorius Nazianzenus Orat. 25. ad Arianos, qui de multitudine gloriabantur, sic inquit, *Vbi tandem sunt qui paupertatem nobis exprobrant, opesque suas insolenter iactāt, qui Ecclesiā multitudine deserviunt, ac paruum gregem aspernantur?* In quibus verbis, & cōcedere videtur, eo tempore fuisse paruum numerum fidelium prē multitudine hæreticorū conuenientium etiam in eodē errore, & cōsequēter videtur negare, multitudinē pertinere ad notas Ecclesiā, vt ibi etiam notat Billi. Imò videtur alludere ad verba Christi Lucæ 12. *Nolite timere pusillus grex,* & ex illis verbis colligere, ad veram Ecclesiā paruum gregem sufficere, quod hæretici huius tēporis libetē recipiunt, vt de paucitate gloriantur, addentes illud Matth. 7. *Intrate per angustā portā,* & infra, *Quam angustā portā, & arctā viā est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam.*

Lucæ. 12.

Matt. 7.

3.
Ad rationē dubitādī respōdetur.

Ad priorem partem respōderi potest primò, nomen catholicę non esse impositum Ecclesię ad distinguendam illam à gentilismo, Paganismo, vel Iudaismo, nā sub nomine Christianorum, seu Ecclesię Christianę ab his omnibus satis distin-

A guebatur. Sed impositū esse illi hoc nomen, vt ab hæreticorum Sectis discernetur. Nam licet hæretici, quoad veritatem fidei Christiani non sint, tamen quia non omninò Christum negant, sed eum suo modo colunt, & confitentur, idcirco peculiarem modum infidelitatis sub nomine Christiano habent, & ideo (vt ex Patribus notauimus) additum est, fidei verē Christianę cognomen catholicę, quo à sectis hæreticorū distingueretur. Atque hinc fit, vt ex vi talis nominis, & rationis eius non sit necessarium, vt amplitudo Ecclesiā omnium fidelium multitudinē superet, sed satis est, vt suo modo sit dispersa per vniuersum orbem, & quod in hoc excedat quancumque hæreticorum sectam.

B

C

D

Deinde ad hoc magis explicandū aduertimus, duobus modis intelligi posse, Ecclesiā Christi debere esse per totum orbem diffusam, scilicet, vel iure, & institutione ac potestate, vel facto, & actuali (vt ita loquar) possessione. Priori modo manifestū est, Ecclesiā Christi ex quo instituta fuit, catholicam, & vniuersalem fuisse: tūm quia pro toto mundo instituta est, & non sicut synagoga pro quadam natione: tūm etiam quia ex tunc accepit ius prædicandi fidem Christi per vniuersum mundum, iuxta illud, *Prædicate Euāgelium omni creaturæ*, Marci ult. & illud, *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ.* Tūm denique quia habet potestatem in terris ad gubernandum vniuersum orbem in ijs, quæ ad salutē animarū spectāt, vel ad illam referuntur, iuxta illud, *Qui Ecclesiā nō audierit, sit tibi tanquam ethnīcus, &c.* Matth. 18. & illud, *Pasce oues meas*, Ioan. 21. Hæc ergo vniuersitas Ecclesiā, quam iuris, seu sufficientiæ vocare possumus, sufficere poterat, vt verē Catholica diceretur. Imò Augustinus lib. 2. contra Petilianum cap. 38. cum obieisset Petilianus, *Si vos tenere catholicam dicitis, Catholicū illud est, quod Græcè dicitur vnicum, siue totum, Ecce in toto nō estis, qui in partem celsistis.* Respondet Augustinus *Catholicum*, Idem significare, quod *secundum totum*, vnde, *Catholicę nomen accepit, dicente ipso Domino, Eritis mihi testes, &c.* & concludit, *Ecce vnde catholica vocatur.* Quare videtur Ecclesiā accepisse hoc

4.
Duobus modis potest Ecclesiā esse per totū orbem diffusa.

Marc. ult

Matth. 18
Ioan. 21.
August.

hoc

84 Lib. 1. Quātū Anglicana secta à fide Catholica dissideat.

hoc nomen ab Apostolis, prius quā fides esset cum effectu per totum mundū diffeminata, prius enim Apostoli Symbolū condiderant, quā per diuersas mundi partes distribuerentur.

5. Nihilominus non solum propter ius sed etiam propter factum, & possessionē (vt sic dicā) Ecclesia illud nomen accepit. Sciebant enim Apostoli promissionē Christi esse infallibilem, & non multo post fuisse implendam, & ideo ita de illa statuerunt, ac si iam actū mundum occupasset, quia in moralibus quod parum distat, nihil distare videtur, & maximē apud illos, qui per fidem rem futurā tanquam iam factam aestimabant. Post illorum verō prædicationem amplitudo catholicæ Ecclesiæ in re ipsa esse cepit, ita vt veluti oculis cerni posset. Vnde Augustinus loco proximē citato post illa verba, *Ecce vnde catholica vocatur*, subiungit. *Sed clausis oculis offenditis in montem, qui ex paruo lapide secundum prophetiam Danielis, creuit, & impleuit vniuersam terram.* Sentit itaque Augustinus, sentiuntq; alij Patres supra allegati, prophetias de Ecclesia Christi futura per vniuersum orbē diffusa, promissionesq; de fūdanda, & stābilienda eadem Ecclesia à Christo factas, impletas iam dudum fuisse. Quo autem tempore inceperit, & qua certitudine id constare possit, non est facile explicare.

6. Ampliando Eccles. per orbē varias potest habere vicissitudines.

Matt. 24. Hierony. Beda. Igitur vltērius animauertendum est; hanc diffusionem Ecclesiæ Catholicæ per vniuersum orbem, quoad maius, vel minus augmentū varios posse sortiri status amplitudinis Ecclesiæ, nec esse certum apud Sanctos Patres, & Scripturæ expositores, an prophetia, & promissiones de hac Ecclesiæ vniuersalitate omni ex parte sint iam impletæ, vel aliquid supersit implendum, quod vsque ad mundi finem vel prope illum relinquatur consummā-dum. Nam quod Christus Dominus dixit Matth. 24 *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tūc veniet consummatio.* Hieronymus, & Beda intelligunt de mundi consummatione, & significant, illam prædicationem nondum fuisse impletā. Imò indicat Hieronymus, complementum illius futurum esse signum iudicij appropinquātis, ac proinde adeo cumulatam Ecclesiæ extensionem vsque ad finem

A mundi, vel tempus illi propinquum non esse adimplendam.

In quam sententiam inclinat etiā Augustinus lib. de Vnit. Eccles. cap. 17. vbi tractans eadem Christi verba dicit, *Ipsa fides omnium gentium nondum impleta est, Et infra accommodans parabolam, seminantis bonum semen in agro suo, Matt. 13. Subnequit, Hunc agrum esse mundū in quo verbum Dei fructificat, & crescit* (vt dicitur ad Colos. 1. *vsque ad messem. id est, vsq; ad finem mundi.* Idem verō Augustinus epistol. 78. ad Hesichium interpretatur superiora verba Christi negatiue tantū, scilicet, *Tunc veniet consummatio, id est, antequam prædicetur Euangelium in toto mundo non veniet.* Quāto autem tempore post consummatam Euangelij prædicationem per totum orbem, incertum (inquit) est. Vnde etiam est incertum, quo tempore integre sit implēda illa promissio de diffusionē Euangelij, & fidei, seu Ecclesiæ per totum mundum. Pro certo verō habuit ibidem Augustin. suo tempore nondum fuisse impletam illam promissionem dicens, *Si ergo susciperēt hunc laborem serui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum possent colligerent quod remaneret gentium, vbi nondum est Euangelium prædicatum, hinc aduertere vtcunque possemus, quantum hoc tempus longe sit à fine seculi, quod etiam latius confirmat Epist. 80. circa finem, quia suo tempore innumerales gentes (vt ait) erant, quibus nondum prædicatum fuerat Euangelium.*

Quod argumentum etiam conuincit, vsque adhuc non esse completas integrē illas promissiones, quia nostra ætate nouus mundus (vt aiunt) & vastissimæ prouinciæ, quibus Euangelium non erat prædicatum, inuentæ sunt, pro quibus ad fidē conuertendis videmus à seruis Dei loca inaccessibilia peragrari, & Ecclesias de nouo in eis fundari. Hinc ergo rectē cōcluditur. Ecclesiā Catholicā nō ideo dici per totum orbem diffusā, quia in toto vniuerso, & omnibus prouincijs eius illa diffusio Ecclesiæ iam facta sit. Imò addit Augustin. dicta epist. 80. licet in omnibus gentibus, vbi nondum est Ecclesia, oporteat, vt aliquando sit: non tamen oportere, vt omnes qui ibi fuerint, credant, quia omnes gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium, non enim omniū est fides. Ex his ergo omni-

7. August.

Matt. 13.

ad Colos. 1

8.

Promissio- nes de prædicatione Euangelij per orbem, adhuc nō sunt integre cōsummatæ.

Ecclesiā nō dicunt vniuersal quia adhuc per vniuersū diffusa.

omnibus valde incertum relinquitur, quando inceperit Ecclesia habere in re, & nō tantum in spe, illam vniuersalitatem, quam nomen catholicæ denotat. Item incertum est, quanta Ecclesiæ amplitudo, & multiplicatio Ecclesiarum per varias orbis prouincias fuerit ad eūdem effectū necessaria. Deniq; multo magis incertū est, quā numerosam hominum multitudinem eadem proprietas requirat, vt in re ipsa existat.

Nihilominus certum esse debet ex cōmuni sensu omnium Patrum, ita intelligentium Scripturas, Ecclesiam Catholicam consequūtā esse non solū nostris tēporibus, sed etiā multis retrō seculis statum (vt sic dicam) vniuersalitatis sufficientis, vt dicatur per totum orbem diffusa. Nam præter prædictiones Prophetarū, & promissiones Christi Paulus, iam suo tēpore dixit de Apostolorū prædicatione *In omnem terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quod licet Augustinus interpretetur, esse prophetiam de futuro prolatam per verbum præteriti, propter certitudinē, nihilominus Hieronymus intelligit, iam tūc fuisse aliquomodo impletā, & est consentaneum contextui Pauli in eodē loco, & alijs: nā ad Colof. 1. de Euangelio dicit, *Pervenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit sicut in vobis.* Deinde certum est, ita creuisse Ecclesiam vsq; ad tēpora Augustini, & aliorū Patrum, vt simpliciter dici posset per totū orbem diffusa, sicut ipsi loquuntur; ergo saltem eo tempore iam dictū statū habebat, vt ipsi prædicant. At illū etiam retinuit, vel potius in eo creuit vsq; ad Gregoriū, vt ex suprā dictis, & ex epistolis eiusdē Gregorij ad Episcopos Oriētis, & variarū prouinciarū Occidentis colligitur. Ab illo autē tempore vsq; ad nostrā ætatem eundem statū non amisit, sed potius per plures, & nouas prouincias auctum esse conspiciamus, licet in quibusdam alijs diminuta fuerit; ergo simpliciter verum, & certū est, Ecclesiam Catholicam esse per totū orbē diffusam. Et quanuis non possimus cū certitudine designare tempus, in quo cœpit habere consumatū hunc statū vniuersalitatis, non refert, satis est enim, vt certo constet à principio in hunc finem fuisse institutam, & intra aliquot annos

A statū illum sufficienter obtinuisse, prout secundum ordinem prouidentiae diuinæ expediebat.

B Et eadem ratione licet nō possint certo designari termini huius amplitudinis, nihilominus dicere possumus, post sufficientem Euangelij prædicationē necessariū fuisse Catholicam Ecclesiam habere in mundo splendorem quendam vniuersalem, quo posset eius dignitas, & maiestas cognosci, & ab Hæreticorum turbis discriminari. Hoc enim in primis pertinet ad excellentiam regni Christi, quod nō solū in cælo, sed etiā in terra promissū est, quanuis in terra ipsa non esset futurū terrenum, seu temporale, sed cœleste, seu spirituale. Deinde quia Ecclesia est à Christo instituta propter salutem hominum, vt per eam multo vniuersalius, & abundantius, quam antea omnibus tam Iudæis quā gentibus cōmunicaretur, & ideo oportuit, vt statim cresceret, ita vt intra breue tempus in prædicto statu cōstitueretur, in quo, quantū est de se, omnibus mundi regionibus, vel saltem earū maiori, & principaliori parti prodesse posset. Ad hunc autem finem necessariū fuit, vt statim, seu quā primū morali modo posset, toti mundo innotesceret. Nam sicut Augustinus epistol. 48. column. 10. id urget, *Quomodo confidimus ex diuinis literis, accepisse nos Christum manifestum, si non inde accepimus & Ecclesiam manifestā?* ita & nos asserimus non potuisse Christum in mundo regnare, nisi fides credentium per totū mundum esset diffusa.

C D Dici autem cum magna probabilitate potest, cœpisse Ecclesiam habere hūc statum saltem à tempore Constantini Imperatoris, in quo concessa Ecclesiæ publica pace, templa etiam, & Ecclesiæ publicè ædificari cœperunt, & Apostolica sedes condignum honorem, & splendorem habere incepit, & generalia Concilia congregari potuerunt, & in reliquis omnibus, quæ ad maiestatem Ecclesiæ Christi spectant, cœpit Ecclesia ab vniuerso orbe, qui tunc agnoscebatur, publicè cognosci, vt vnum corpus mysticum, & vna spiritualis respublica ad vniuersam curam, & salutem animarum instituta. Atque hanc nostram coniecturam videtur insinuasse Augustinus, concione secunda in Psal. 103. vbi exponens ver-

10.

II.

Incepisse Ecclesiā habere prædictā vniuersalitatem à tēpore Constantini, probabile est,

August.

9. Vniuersalitatē ad Catholicismū sufficientē iā dudū Ecclesia adeptā est. Paulus.

August.

Hieron.

Ad Col. 1.

ba illa, *Super montes stabunt aquæ*, de Diluuiio persecutionum nascentis Ecclesiæ illa interpretatur, dicens. *Fuit enim tempus aliquando, quo terram Dei, Ecclesiam Dei cooperuerunt aquæ persequentium, & ita cooperuerunt, vt non apparerent, neque ipsi magni, qui sunt montes. Quando enim vbique fugiebant, quomodo non minùs apparebant? Et infra, Cooperuerunt eos aquæ, & super illos stabat, & dicebant, preme, preme, & præualebant super Martyres, & fugiebant vbique Christiani, & fuga quadam occultabantur Apostoli.* Postea verò interrogat, *Sed quaudiu?* Respondet, *Audi quod sequitur, ab increpatione tua fugient, & hoc factum est, fratres, ab increpatione Dei fugerunt aquæ, hoc est, à pressura montium recesserunt. Iam montes ipsi extunt Petrus, & Paulus. Quomodo eminent? qui ante à persecutoribus premebantur, nunc ab Imperatoribus venerantur. Fugerunt enim aquæ ab increpatione Dei, quia cor Regum in manu Dei deflexit quo voluit, insit per eos pacem dari Christianis, emicuit, & eminuuit auctoritas Apostolica. Nunquid quādo supra erant aquæ montium defecerat magnitudo? Sed tamen vt omnes viderent eminentiam montium, per quos montes salus esset generi humano (quia leuauit oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi) ab increpatione Dei fugerunt aquæ, à voce tonitruu tui formidabūt, iam quis nō terreatur à voce Dei? per Apostolos, per Scripturas, per nubes eius, conquieuit mare, formidauerunt aquæ, nudati sunt montes, insit Imperator. Sed quid iussisset, nisi Deus tonuisset? Quia voluit Deus, illi iusserunt, & factum est. Hæc elegantissime, & sapienter Augustinus, quibus satis manifestè declarat quo tempore cepit Ecclesia Catholica habere statum suo nomini consentaneum. Et obiter aduertendū est, non tribuere hunc statum Ecclesiæ Imperatori tanquam auctori eius, sed tanquam remouenti impedimenta, & pacem tribuenti; imò nec numerare Imperatorem inter montes Ecclesiæ, sed Apostolos, vtique in suis successoribus, & specialiter dicit, *Extant Petrus, & Paulus*, per quos sine dubio Sedem Apostolicam intelligit, & ad eandem pertinet illa interrogatio, *Quomodo eminent?* quia in illa Sede fundata est Ecclesia, quæ tunc cepit statum, vt dixit, suo nomine consentaneum habere.*

A Atq; hinc satisfactum est priori parti obiectionis, concedimus enim non pertinere ad vniuersitatem Ecclesiæ per nomē catholicæ explicatam, vt in ea sit maior hominum multitudo, quàm in falsis Sectis: nam hoc nullibi ei promissum est, & pendet ex altissimo Dei consilio in sua prædestinatione. Et quantum ex Scripturis colligere possumus, diuino consilio potius permissum est, plures esse in mundo malos, quàm bonos, infideles, quàm fideles, imò fortasè etiam intra ipsam Ecclesiam plures peccatores, quàm iustos. Vnde Augustinus dicta epistol. 48. col. 13. & 14. in simili difficultate, Ecclesia (inquit) est de cuius paucitate dicitur. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ambulant in ea, & rursus ipsa est, de cuius multitudine dicitur. Sic erit semen tuum sicut stellæ cæli, ijdem quippè fideles Sancti, & boni, & in comparatione plurimorum malorum pauci sunt, & per se ipsi multi sunt, qui ab Oriente, & Occidente veniunt, &c.* Et infra, Itaque & totus mundus in maligno positus est propter zizania, quæ sunt per totum mundum, & Christus propitiator est peccatorum nostrorum, & totius mundi, propter triticum, quod est per totum mundum. Et infra id declarat per comparisonem aræ, in qua frumenta pauca sunt comparatione palearū, tamen multa sunt per se ipsa, & congreganda à quatuor ventis, à summis cælorū vsque ad terminos eorum, &c. Idem tradit libr. 13. contra Faust. c. 16. & optimè lib. 20. cuius hæc sunt vltima verba, *Agnosenda est paucitas illa quam Dominus præcipue commendat in ingenti, atque innumerabili multitudine toto orbe diffusa: quæ paucitas tanquam granorum in comparatione multitudinis, palearum paucitas dicitur, per se autem ipsam tantam massam frumentis facit, vt omnes probos, & reprobos vestros, quos pariter veritas reprobatur, incomparabili multitudine superet.* Comparat enim Ecclesiam ad vnā particularem Sectam hæreticorum, & dicit non solum Ecclesiam esse ampliorem, sed etiam solos Ecclesiæ iustos incomparabiliter superare omnes hæreticos talis Sectæ, quod mihi verisimillimum est, simili comparatione facta ad quancumque heresim, quamuis ad præsentem causam non sit necessarium.

Itaque nō refert, pauciores esse in Ecclesia

12.
Ad catholicum Ecclesiæ non est opus, veteras seclas vniuersalitate excedat.

August.

13.

clēsia fideles, quān sint infideles in omnibus scētis gentiliū, Paganorum, Iudeorum, & hæreticorum, quia de hac cōparatione nihil est reuelatum, vel promissum, neq; ad vniuersitatem Ecclesiæ catholicę pertinet, vt in numero, vel personarū, vel populorū, prouinciarū, aut regionum infideles excedat, sed solū vt sit in se amplissima, & per totū orbem diffusa.

August.

Vnde Augustin. cōtra Petilian. qui paucitatem Donatistarū ad Ecclesiam Catholicam sufficere volebat, respondet lib. 2. cōtra illū cap. 45. *Timuisti comparatam multitudinē vestrā multitudinē orbis terrarum, & ad paucitatis laudem per angustam viam gradientis te cōferre voluisti. Vtinam non ad eius laudem, sed ad ipsam viam te cōtulisses, profecto conspicer es, eandē paucitatem esse in Ecclesia omnium gentium, sed paucos dici in istos cōparatione multorum iniquorum, sicut in cōparatione paleæ possunt pauca grana dici vberissimæ segetes, quæ tamen per se ipsa in masa redacta implent horreum.* Et simili ferē modo in epist. 48. col. 9. ad Vincentium dicentē, cōparatione totius mūdi modicam esse partem Christianorum, respondet. *Non vis attendere, aut te nosse dissimulas, in quā multas iam barbaras nationes tam paruo tempore venerit Euangelium, &c.*

I 4.
Satisfit vlt.
obiectionis
parti.

Ex dictis etiā facilē est respōdere ad alteram partem obiectionis factæ, iam enim cum Augustino declaratū est, quæ paucitas cōmendetur in grege Christi. Quāquā alijs etiā titulis, & rationibus grex Christi potuerit dici pusillus cōparatione infidelium, vel si dicatur de prædestinatis cōparatione reprobatorum, scilicet, vel ob *humilitatis deuotionem*, vt dixit Beda lib. 4. in Lucam cap. 54. vel propter abiectionem conditionis discipulorū, qui tunc Christum audiebant, quia erant pauperes, & infimę conditionis, vel quia ob voluntariam paupertatem, vel glorię mūdi abnegationem serui Christi in mundo tanquam viles reputantur. Constat etiā angustam, & arctam viam non repugnare cum Ecclesiæ amplitudine, quia Christus illam arctam viam toti mundo proposuit, & ita eius Ecclesia, quāuis sit per totum orbem diffusa per illam angustam portā intrare cōtendit, & licet pauci sint, qui conantur intrare cōparatione infidelium, tamen simpliciter sunt multi, ex di-

Beda.

A uersis prouincijs totius orbis vocati, & similiter quāuis pauciores sint, qui intrant, quān qui conantur intrare, tamen etiam illi priores sunt satis multi, & ex toto orbe vocati. Et præterea non ex illis solis constat Ecclesia Christi, in qua non solū prædestinati sunt, sed etiam reprobi, nec tantum boni, sed etiam mali.

Denique etiam constat ex dictis non esse inconueniens, quod Ecclesia Catholica propter insurgentes hæreses, & alias persecutiones multū interdum deprimatur, vel etiam minuatur. Quia non solū hoc non repugnat prædictionibus, vel promissionibus factis Ecclesiæ Christi, verū potius illud ipsum sepius a Christo prædictum est, pertinetq; ad arctam viā, quæ ducit ad vitam. Vnde Beda exponēs illud Marci. 6. *Erat nauis in medio mari, &c.* ait per illā nauē labores Sanctæ Ecclesiæ designari, quia non nunquam Ecclesia tantis gentium pressuris non solū afflicta, sed sædata est, vt, si fieri posset, redemptor ipsius ad tempus eam deseruisse videretur. Addendū verō est, ex quo Ecclesia Catholica per vniuersum mundum diffusa esse cœpit, nunquam propter persecutiones, vel hæreses insurgentes ita splendore suum, & quasi possessionem amisisse, vt defierit esse sufficienter per totum orbē terrarum illustris, & diffusa. Hoc significauit Augustinus dicta epistola 48. colum. 12. dicens, *Ipsa est, quæ aliquando obscuratur, & tanquam obnubilatur multitudine scandalorum, quando peccatores intendunt arcem, vt sagittent in obscura luna relictos corde, sed etiam tunc in suis firmissimis eminet.* Possetque hoc facilē ostendi ex promissionibus Christi, & ex perpetua traditione, & successione Ecclesiæ Catholicæ, ac Romanæ, nisi in capite quinto de Visibili Ecclesia id satis esset demonstratum.

D

Atque ex hoc fundamento respondet August. ad exemplum adductum de tempore Arianę hæresis, dicens, *Tale tunc erat tempus de quo scripsit Hilarius, &c.* Et infra, *Quis enim nescit, illo tempore obscuris verbis multos parui sensus fuisse delusos, alios autem timore cessisse, & simulate consensisse.* Et infra, *Quāquam & illi, qui tunc firmissimi fuerunt, & verba hæreticorū insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidē in compara-*

15.

Ecclesia Catholica in medio etiā persecutionum suum splendorem retinuit.
August.

16.

tionem cæterorum, sed tamen etiam ipsi quidā pro fide fortiter exulabant, quidā toto orbe latitabant. Ac sic Ecclesia, quæ per omnes gentes crescit instrumentis dominicis conseruata est, & vsq̃ in finem, donec omnino gentes omnes etiā barbaras teneat, conseruabitur. In quibus verbis videtur August. concedere, fuisse illo tēpore fideles in minori numero, quā essent Ariani hæretici, & nihilominus Ecclesiā fuisse conseruatā in sua vniuersitate per totū orbē. Quod ex hypothesi verissimū est, propter omnia superius dicta, & quia etiam tunc Ecclesia catholica fundata mansit in petra firmissima, & habēte potestātē vniuersalem, & catholicos sibi subiectos per totū orbem dispersos: nam quod illi pauciores interdum sint, nihil refert, præsertim ad breue tēpus. Eò vel maximè quod semper illa Ecclesia retinuit authoritatē Conc. Nicēni, & continuationem cum antiqua Ecclesia, cuius splendorem etiam participabat tanquam eadem cum illa.

17

Atq; hæc eadem responsio locū habet in tēpore persecutionis Antichristi imò in eo videtur magis necessaria, quia tota illa occultatio, & diminutio Ecclesiæ videtur à Christo Dño prædicta. De tēpore autē Ariane heresis verisimilius existimo nunquā hæreticos etiam numero catholicos superasse. Nam licet in Ariminensi conciliabulo maior pars Episcoporum ab Ariani decepta fuerit, & ideo Hieronym⁹ dixerit, ingemiscen-tem orbē terrarū se Arianum miratū esse, nihilominus ille error non fuit animo hæretico, vt idem Hieronym. & Augustin. significant, & Ambros. lib. 3. de Fide cap. vlt. Et ideo ferè omnes fraude intellecta, statim veram fidē profiteri, clareq; docere ceperūt. De inde licet fortassè in Oriente maior esset multitudo hæreticorū, nō tamen in Occidente, nec simpliciter in toto orbe. Id enim apertè Basil. testatur epistol. 72. ad Euaisenen- ses scribens, *State in fide, ipsum orbē inspicite, & videte quā modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat, reliqua vero Ecclesia, quæ ab orbis finibus vsq; ad fines Euāgelium recepit, sanam hanc, & rectam doctrinam sectetur*, Athanasius etiam in epistol. Synodica ad Iouinianū Imperatorē, quā refert Theodoret. lib. 4. Histor. c. 3. loquens de fide definita in Concil. Nicæno, inquit, *Huic omnes vbique Ecclesiæ assensæ*

August.
Hierony.
Ambros.

Basil.

Athan.
Theodoret.

A sunt, vt Hispaniæ, Britannia, Galliæ, Italia, totius, &c. & post plures alias numeratas subdit, *Orientis deniq; Ecclesiæ exceptis paucis, qui sectæ fauent*. Ariana: nam istarum omnium re ipsa explore cognitam habemus sententiam, literasque ab illis accepimus, proque certo scimus, *Auguste sanctissime, non tamen præiudicium inde potest orbi terræ fieri vniuerso*. Ac propterea Hilarius suprà beatos, & gloriosos vocat Galliæ, & Britannia Episcopos, qui Apostolicam fidē perfectè retinerent, & suo exemplo multos Orientales Episcopos ad sanio-rem mentem reducerent. Vnde etiam eo tēpore veri fideles nomen Catholicorum retinuerunt.

Hilar.

B

Atq; ita intelligi potest, quod Nazianzenus dicit de hæreticis volentibus Catholicam fidem multitudine credentium metiri, fortassè enim in sua ciuitate, vel Episcopatu plures erant Ariani, quam catholici, & ex illa multitudine clarū est, non esse catholicā fidem colligendam, sicut licet fortassè nunc in Anglia plures sint hæretici, quam catholici, nullum inde sumetur signum catholicæ fidei. Præsertim quia licet contingeret, hæresim multū diffundi nunquam haberet signū catholicæ Ecclesiæ ex defectu aliarum conditionum, vt suprà dixi, & ibi notat Billius.

18.

Nazian.

C

Vnde concludo vltimo, nunquā heresim aliquā ita posse per vniuersum diffundi, vel cum talibus circūstantijs in numero sectatorum eius augeri, vt inde possit verisimiliter existimari, illam esse fidem catholicam, sed potius semper contrariū posse cum sufficienti certitudine constare ex defectu modi vniuersitatis, fidei Catholicæ promissæ. Hoc posset sufficienter probari per exempla omnium heresum, quæ hætenus fuerunt: nam quod omnibus hæreticorum Sectis, in temporibus præteritis accidit, credendum est, in cæteris euenturum: nam eadem ratio limitationis (vt sic dicam) seu determinationis ad limitatum locum, aut gentem, vel paucitatem sectariorum in omnibus inuenitur. Est autem prima ratio, quia omnis heresis introducit per defectionem à Catholica fide, & consequenter deuiat à certa regula credendi, ideoq; nunquam potest vniuersaliter persuaderi tanquam vera, & indubitata fides. Hoc

19.

Nulla secta potest ita per orbem diffusā di, vt verisimiliter catholica existimetur.

D

elegant-

Prima ratio

eleganter indicauit Augustinus libro de Pastoribus cap. 8. vbi cum dixisset, varias hæreses esse in varijs preuincijs, quæ se inuicem non cognoscunt, Catholicam verò Ecclesiam cum omnibus esse ubiq; & omnes nosse, quia in omnes diffusa est, subiungit. *Illa, (id est Catholica) Sic est tanquam vitis crescendo vbique diffusa, illi sunt tanquam sarmenta inutilia agricolæ salte præcisam merito sterilitatis suæ, vt vitis putretur, non amputaretur. Sarmenta ergò illa, vbi præcisa sunt, ibi remanserunt, vitis autem rescens per omnia, sarmenta sua nouit, quæ in illa remanserunt, & iuxta se, quæ de illa præcisa sunt, inde tamen reuocat errantes, Quæ verba sunt valde notanda: nam & differentiam inter Catholicam fidem, & quācunque particularem sectam, & rationē propositam recte declarant. Eandemq; rationem habet ferè eisdem verbis August. lib. 4. contra Crescon. c. 60. vbi refert Cyprianum lib. de Vnit. Eccles. dicentem, Ecclesiam ramos extendere per vniuersum mundum. De hæresibus autem adiungit Cyprianus, Non nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt, & cum hæreses, & schismata postmodum nata sint, dū conuenticula sibi diuersa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Vnde merito colligit, non posse in nomine Christi congregari, nec cum vniuersa fraternitate conuenire.*

Et hinc oritur altera ratio, quam ibidē Cyprian. attingit, dicens. *Hæreses factæ sunt, & fiunt, dū peruersa mens non habet pacem, dū perfidia discordans non tenet vnitatem.* Nam hinc fit, vt qui concordia cum Ecclesia deferunt, inter se cōcordes non sint: quod etiam (vt supra dixi) prouenit ex defectu fundamenti, quia cum in credendo non nitantur regula à Deo tradita, sed proprio iudicio, & opinione, necesse est, vt si aliquantulum durent, vel multiplicentur, statim in varias sectas discindantur, *Quoniam visiones cordis eorum frustrantur eos.* vt idem Cyprianus ibidem dixit, ideoq; non perseuerāt, nec extenduntur cū illa vnanimitate, quam fides catholica requirit. Quod declarauit optimè August. lib. de Pastorib. cap. 8. vbi accommodat ad hereticos verba Ezechiel. 24 *Super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & addit, non omnes heretici per totam faciem terræ, sed tamen heretici*

A *per totam faciem terræ, alij hic, alij ibi, nusquam tamen desunt, ipsi senon nouerūt. Alia secta in Africa, alia hæresis in Oriēte, alia in Aegypto, alia in Mesopotamia v. g. In diuersis locis sunt diuersi, sed vna mater superbia omnes genuit, sicut vna mater nostra catholica omnes Christianos fideles toto orbe diffusos. Non ergò mirum si superbia parit dissensionē charitas vnionem.* Vnde idem Augustin. epist. 48. ad hæresim etiam accommodat illud Canticor. 1. *Si ignoras te egredere, & abi post vestigia gregū, & pasce hædos tuos, & sic exponit, Nisi cognoueris temetipsam exi tu, nō ego te eijcio, sed exi vt dicatur de te ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, exi tu in vestigijs gregum, non in vestigijs meis, sed in vestigijs gregum, nec vnius gregis, sed diuersorum gregum, & errantium, Et pasce hædos tuos, non sicut Petrus, cui dicitur, pasce oues meas, sed pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum, non in tabernaculo pastris, vbi est vnus grex, & vnus pastor.*

Addere denique possumus tertiam rationem, quia in secta hæreticorū non inuenitur spiritus ppagationis fidei (vt sic dicam) sine quo fides ipsa catholica nūquam creuisset, nec per totum mundum fuisset diffusa, *Quia fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Et ideo in Christi Ecclesia vt Catholica esset, necessaria in primis fuit potestas vniuersalis prædicandi Euangelium per vniuersum orbem, quā Christus illi dedit simul cum præcepto prædicandi fidem suam in toto mundo, Matth. 28. Marc. 16. & Actor. 1. Et hoc modo asserit Paulus ad Galatas primo sibi fuisse creditum Euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis, & secundæ Corinthiorū 5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & posuit in nobis verbum reconciliationis.* Pro Christo ergò legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos, Deinde fuit necessarius spiritus propagationis fidei huic potestati cōformis, tum ad efficaciam prædicationis, tum ad concipendum affectum, & sollicitudinem trahendi homines ad Christum, & ideo ipsemet Dominus Apostolis præcepit, vt manerēt in ciuitate, donec induerentur virtute ex alto Lucæ 24. & Actor. 1. quem spiritū maximè ostendit Paulus in suis Epistolis & varia eius dona ad hunc finem data Ecclesiæ ad Ephes. 4. & 1. Cor. 12. describit.

August.

Cor. 1.

21.

Tertia ratio

Matt. 28,

Marc. 16,

Galat. 1.

2. Cor. 5.

22

Hæreticos non habere spiritū propagandi fidem.

Tertull.

Roma. 10

23.

Sollicitudo reducēdi hæreticos est Ecclesię necessaria.

August.

Hunc autem spiritum non habere hæreticos ita potest declarari. Quia duo precipue ad hanc Ecclesię propagationem pertinet. Vñ est ad Christum conuerrere ethnicos nullo modo credentes in ipsū aliud est, eos, qui in p̄fessione fidei Christi errant, & à sua Ecclesia exierunt, ad ipsam reuocare, & in vera fide illuminare. Neutrum horum munerum vs̄p̄ iam exercuerunt hæretici vlli, nec modo Protestantes Anglicani, quantumcumque hoc iactent, & contendat. Nam quo ad primū, nunquam hæretici visi sunt fidem nouis gentibus prædicare, aut ethnicos ad fidem conuerrere. Testis est Tertulli. lib. 1. de Præscriptionib. cap. 42. dicens. *De verbi administratione quid dicam? cum hoc sit negotium illis, non ethnicos conuertendi, sed nostras euertendi.* Et ratio est, quia in illis non est verum Dei verbum, & ideo neq; efficaciam verbi habere possunt. Item non ducuntur Spiritu Christi, sed proprio, & ideo ruinas potius operantur stantium ædificiorum, quam structionem iacentium ruinarum, vt ibidem Tertullia dixit. Tandē cum extra Ecclesiam sint, potestatem prædicandi fidem Christi habere non possunt, quia hæc potestas, vt dixi, data est Ecclesię in Apostolis, & in successoribus eorū mansit, & ab eis mitti debent veri Euangelij prædicatores, iuxta illud, *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Roman. 10. Et ita in historijs Ecclesiasticis obseruatum est, Ecclesiam non esse in gentibus diffusam, nisi per prædicatores Catholicos ab Apostolis, vel à Sede Apostolica missos, quod etiam de ipsis Anglis in superioribus ostensum est.

Præter hanc verò curam propagandi fidem inter ethnicos, necessaria est in Ecclesia catholica sollicitudo cōseruandi illā, & reducendi ad illam omnes, qui Christū non omnino abnegantes ab Ecclesia deuiant. Hoc enim maximè ad eius pastorem curam, & vniuersalem propagationem necessarium est. Vnde Augustinus dicto cap. 8 de Pastorib. *Catholica* (inquit) *mater, & ipse pastor in ea ubiq; querit errantes, confortat infirmos, curat languidos, alligat confractos, alios ab istis (vtiq; ab hæreticis) alios ab illis, non se inuicem scientibus.* Quomodo autem potest hæc cura infecta hæretica inueniri? Cū enim ipsa per defectionem à vera fide increbuerit, & in

A illa pedem fixerit, quomodo potest alios errantes ad viam salutis reducere? Dices, sollicita saltē erit, alios credentes in Christum in suam rapere opinionē, & sic poterit, vtq; crescere. Respondeo, etiam si id contingeret, Deo id propter peccata hominum permittente, neutiquam inde tamen posse splendori, & amplitudini Catholicę Ecclesię præiudiciū afferre, quia portæ inferi non præualebunt aduersus eam, vt iam declarauī. Addo considerata hæresis natura, & conditione, id non esse morale, neq; ordinariē timeri posse: tum quia cū Deo, & veritati repugnet, & negotiū sit mere humanum, non potest cōtra Ecclesię lumen adeo perfractē, aut tādīu præualere; tum quia, vt dixi, ipsi met hæretici faciliē inter se dissentiunt, & ita vim amittunt, eandē sectam per varias regiones disseminandi, tum quia plerūque non incidunt in huiusmodi sectam, nisi vel superbiæ, vel ambitionis, aut libertatis spiritu ducti, ideoq; de propagatione suæ sectæ non amplius, quā huic fini, vel alicui contentioni humane deseruiat, sūt solliciti.

C Cuius rei non leuem coniecturam faciet lector si verba illa Regis Anglię in fine suæ Præfationis relegat, vbi generatim ad Principes Christianos loquens, se ostendit propagationis fidei sollicitū, precaturq; vt Deus sibi, & alijs mentem inuiciat serio cogitandi quid ad Euangelij plantationem, & propagationem præstare teneantur. In quo temporalibus Principibus tacitè persuadere conatur, vt munus pastorale, solis Apostolis, eorumque successoribus commissum, vt vidimus, sibi arrogent, & vsurpent: statim verò ostendit, quo spiritu feratur dicens, *Deinde vt sceptrorum nostrorum securitati mature prudenterq; consulamus, nec Babylonicum Monarcham latius serpere patiamur.* Et alia, quę profequitur, & nūc omitto, quia in lib. tertio tractanda sunt. Per ea verò, quę indicauī, satis demonstrat, suum studium solum esse coniungendi spiritualem libertatem cum temporali, & temporalem quietem, & securitatem in suo schismate comparare, hæc enim ferē sunt verba eius. Satis igitur ex omnibus dictis, nihil Catholicum, nihil vè vniuersale in Anglicana Secta deprehendi concluditur.

Obiectio quędā diluitur.

24.

C A P V T XVII.

In Anglicano schismate fidem Apostolicam non esse.

I.
Ab Aposto-
lis fides dici
tur Aposto-
lica.

EXploratum est apud omnes sacræ doctrinæ tractatores, illam esse veram, & catholicam fidem, id est, doctrinam fide credendam, quam Apostoli tradiderunt, & ideo Apostolica fides vocata est, sicut Ecclesia etiam vniuersalis Apostolica dicitur in Symbolo Nicæno. Ob hanc ergo causam Rex Angliæ non solum se fidei catholicæ, sed etiam Apostolicæ defensores esse profitetur, & ex consequenti vult, sectam Anglicanam, quam solam re vera tuetur, fidem esse Apostolicam. Quauis autem ex dictis facile intelligi possit, sectam, quæ catholica non est, Apostolicam esse non posse, & quæ noua est, & nupera, antiquitatem Apostolicæ doctrinæ arrogare sibi non valere: nihilominus, ut rem apertius, & distinctius demonstremus, & omnibus, quæ occurrere possunt, satisfaciamus, operæ pretium visum est, speciatim hoc etiam attributum tituli Regij reuelare.

2. Quid requiratur, ut aliqua doctrina apostolica dicatur.

Ephes. 2. Primum autem omnium statuendum est, duo esse necessaria, ut fides, seu doctrina Apostolica sit, vnum est, ut ab Apostolorum prædicatione, & eorum verbis, aut scriptis aliquo modo duxerit originem: aliud est, ut per legitimam traditionem, seu successionem ad nos usque peruenerit. Primum indicatum est à Paulo ad Ephes. 2. dicente, *Iam non estis hostes, & aduena, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum:*

August. quod attingens Augustinus, & de his fundamentis intelligens illud Psal. 86. *Fundamenta eius in montibus sanctis*, interrogat, *Quare fundamenta Apostoli, & Prophetæ?* Respondet, *quia eorum autoritas portat infirmitatem nostram, nimirum, quia & Prophetarum prædicatione, & Apostolorum prædicatione proximè in credendo nitimur.* Illud enim Apostoli prædicarunt, quod Prophetæ prædixerunt. & Prophetæ (inquit Ambr. ad Ephes. 2.) *disposuerunt, Apostoli fundamenta iecerunt*, quæ fundamenta non sunt, nisi dogmata, & doctrina ab eis prædicata. Vnde

Ambr.

A grauissimè Irenæus libr. 3. cap. 1. dicit, *Non per alios dispositionem salutis nostræ cognouimus, quam per eos, per quos Euangelium peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, postea verò per Dei voluntatē in scripturis nobis tradiderunt, fundamentū, & columnam fidei nostræ futurū.* Ratio est, quia fides, vel doctrina non denominatur Apostolica, nisi quia ab Apostolis tradita est, ad eum modum, quo solet doctrina, vel lex ab authore denominari: hac tamen obseruata differentia, quod aliæ doctrinæ humanæ solent ab hominibus tanquam à præcipuis authoribus sua sibi conuenientia desumere nomina, fides autem non ita ab Apostolis nomen accepit, sed sicut lex vetus dicitur Moysæ, à Moyse, non ut authore, sed ut promulgatore; ita fides Christiana dicitur Apostolica, ab Apostolis, non authoribus, sed primis eius prædicatoribus, ac promulgatoribus. Et ideo postquā Paulus in citato loco dixit, *Ædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*, addidit ipso summo angulari lapide Christo IESU, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. Ipse est enim principale fundamentum, & basis omnium fundamentorum, quæ in eo superædificantur, & in illum aspicere debemus tanquam in Authorem fidei, & consummatorem Iesum, ad Hebr. 12.

B
C
D
Alterum, quod proposui de successionem legitima frequentissimum est apud Patres, quos magna ex parte retuli cap. 3. & 6. præsertim quæ id declarat Irenæus libr. 3. cap. 3. dicens, *Traditionem Apostolorum in omni Ecclesia adest perspicere, qui vera velint audire, & habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum usque ad nos.* Et libr. 4. cap. 43. *Eis, qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his, qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum episcopatus successionem charismæ veritatis certum secundum placita Patris acceperunt.* Eandem conditionem ad discernendam doctrinam Apostolicam à peregrina latè tradit Tertullianus libr. de Præscriptionib. hæreticor. ubi inter alia hæc habet, omnes Ecclesias Apostolicas exhibere aliquem Apostolum ibi Episcopum constitutum, vel Apostolicum virum ibi per aliquem Apostolorum ordinem

Fides ab Apostolis non ut authoribus, sed ut prædicatoribus Apostolica dicitur.

Ad Hebr. 12.

3.

Irenæus.

Idem.

Tertull.

dinatum, ex cuius successione Apostolici seminis traduces habeat. Vocat autem Apostolicos viros eos, qui cum ipsi finet Apostolis conuersati sunt, & doctrinam, ordinationem, & potestatem ab eis acceperunt, vt Titum, Polycarpum, Clemētem, & similes. Quoniam verò multæ Ecclesiæ post illa antiqua tempora institutæ sunt, de illis subdit, *Tamen in eadem fide conspirantes non minùs Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ.* Cōspirant demum in eadem doctrina per legitimam etiam successionem, quia licet tales Ecclesiæ nec per Apostolos, nec per viros Apostolicos, id est, immediatè ab Apostolis missos seu ordinatos, edoctæ fuerint, saltem habuerunt initium per aliquem missum ab alio habente potestatem, ad quem simul cum illa, doctrina Apostolorum peruenerat, vt Anglicana Ecclesia cœpit per viros missos à Gregorio, Germana à Bonifacio Episcopo missi à Gregorio 2. & sic de alijs. Nā qui non intrant per hanc portam sine dubio fures sunt, & latrones. *Ad quos* (vt eleganter Tertullianus) *Meritò dicendum est qui estis, quando, & vnde venistis, quid in meo agitis non mei?* (nomine Ecclesiæ loquitur) *mea est possessio, habeo origines firmas ab ipsis authoribus, quorum sunt res, ego sum hæres Apostolorum, sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita tenco.*

4. Eodem fundamento vtuntur alij Patres ad eundem finem separandi veram doctrinam à falsis erroribus, vt latè Vincent. Lyrinensis in suo libro contra phanas hæreticorum nouitates, & illo vtitur sæpè Optatus libr. 2. contra Parmenian. Hieronymus contra Luciferianos in fine, vbi illi Ecclesiæ dicit esse ad hærendum, *quæ ab Apostolis fundata vsq; ad diem hanc durat*, & idē significat epist. 65. ad Pammachium, & Oceanum, vbi vel nostræ tempestatis nouatores, sicut & sui sæculi veteratores hac vrget interrogatione: *cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt?* Item Ambros. 1. ad Corinth. 4. in principio dicit, cognosci de aliquo, esse pseudopphetam, quando aliquid tradit à traditione Apostolica discordans. Sic etiam dixit de Ecclesia Augustinus libr. 1. de Symbolo ad Catechumen. ca. 6. *Omnes hæreses de*

A illa exierunt tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, id est, in eadem origine, quam à principio habuit. Quomodo autem in illa radice maneat, declarat idem Augustin. 28. contra Faust. cap. 2. dicens, *Ab Apostolicis sedibus vsq; ad præsentis Episcopos certa successione perducta, & infra adiicit, illud Euangelium esse credendum, quod à tempore Apostolorum non interrupta serie temporum Ecclesia certa connexionis successione vsq; ad tempora ista perduxit.* Similia habet lib. 1. contra aduersarium legis, & Prophetar. cap. 20. & lib. de Vtilit. credend. cap. 17. Denique optima est regula tradita ab Origene in Prefatione ad libros Periarcon, *Cum multi sint, qui se putant sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur Ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsq; ad præsens in Ecclesijs permanens, illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.*

Ratione item possumus hoc facile declarare, quia fides Apostolica illa tantum est, quæ ab Apostolis prædicata, vel scripta est, nos autem non audiuimus Apostolos prædicantes, nec eos scribentes vidimus; ergò non possumus certò cognoscere, doctrinam aliquam esse ab Apostolis prædicatam, vel scriptam, nisi per manus, & ora eorum, qui vel eos audierunt, & viderunt, vel ab his, qui Apostolos audierunt, eandem doctrinam receperunt, per plures, vel pauciores successiones, iuxta temporum antiquitatem; ergò vt certò constet, talem doctrinam omnino puram, & eandem durare, necessarium est, illam successionem esse continuam, & non interruptam. Imò vt suprà cap. 6. dicebam, necessaria est singularis Dei protectio, vt in tam longè repetita temporum, & generationum successione integra, & illibata, & cum summa auctoritate seruetur; hæc autem diuina protectio promissa non est, nisi Ecclesiæ, quæ per legitimam Pontificum, & fidelium successionem eadem semper existit; ergò sine huiusmodi serie, & successione non potest aliqua fides, Apostolica existimari.

Ex hoc igitur necessario fundamento ita concludimus; illa fides nunc est Aposto-

August.

Origen.

5.
Optima regula ad fidem cognoscendam,

Colligitur
fidem Angli-
canam non
esse Aposto-
licam ex de-
fectu prædi-
ctarum con-
ditionum.

Apostolica censenda, quæ ab Apostolis prædicata per legitimam successionem ad nos usque deriuata est; sed Anglicana secta neque est ab Apostolis prædicata, neque ab illorum doctrina, aut traditione legitimè deriuata est; ergò non est Apostolica fides. De priori propositione satis dictum est, superest declaranda, & probanda posterior, illam enim fortè Rex Angliæ negabit. Hac siquidem fortasse causa in sua Præfatione pagin. 42. 43. & 44. ut se *catholico Christianum* (ut ipse loquitur) ostendat, Scripturas quoad libros primi ordinis, tria fidei symbola, & prima quatuor Concilia generalia credere, admittere, aut venerari proficitur, sentiens, fidem Apostolicam in ijs fontibus sufficienter contineri. Quod autem de se affirmat de tota Anglicana secta, seu congregatione primatum ipsius Regis recognoscere, dictum esse putamus. Sic ergò respondebit ad rationem à nobis factam, doctrinam Apostolicam ad se, & suos per dictos scripturæ libros, Symbola, & Concilia sufficienter peruenisse, & nullum esse posse modum certiorum, aut magis legitimum Apostolicam fidem per hæreditariam quasi successionem suscipiendi, quam per Scripturas, symbola, & Concilia dicta, omnemque aliam doctrinam, quæ in his non continetur, suspectam habere, & tanquam nuperam refutare, vel saltem in canone fidei non recipere.

7.

At hæc dimidiata fidei confessio vim rationis factæ non eneruat, ut nunc breuiter in generali, latius verò libro 2. in particulari ostendam. Oportet ergò in Anglicana secta, seu (quam nunc eandem reputamus) in hac Regis professione distinguere, quid cum fide catholica, & Romana habeat commune, & quid proprium, aut diuersum. Multa enim retinuit Anglia ex ijs, quæ prius catholicè credebatur, & hæc dicimus habere communia cum fide Apostolica; alia verò sunt, in quibus ab Ecclesia Romana defecit, quæ illius propria vocamus. Quod ergò ad priora pertinet, concedimus, partem illam ad fidem Apostolicam pertinere, sed tamè non ab Anglicana cōgregatione, seu credulitate, sed à Romana Ecclesia habere huius antiquitatis testimonium. Vnde etenim habuit Anglia libros illos, qui

A apud Regem pollent autoritate, nisi à Romana Ecclesia? aut quomodo possent illum gradum authoritatis obtinere, nisi per legitimam traditionem ad Ecclesiam catholicam peruenissent, & ab eadem approbati fuissent? Quid de vero, & certo sensu talium librorum dicam? Profectò nisi ex eadem origine, traditione, & approbatione constare posset, quæ fuerit in talibus scripturis Apostolorum mens, & sententia; nunquam posset Apostolica fides ex eisdem libris cum certitudine erui nedum comprobari, quia doctrina non consistit in verbis, aut libris, sed in sententia, ut in simili supra ex Hieronymo cōmonstrauimus. Quod non solum de scripturæ libris, sed etiam de symbolis, & Concilijs intelligendum est, cum omnium sit eadem ratio, ut per se apparet manifestum.

B

Hieron.

8.

Quapropter licet doctrina talium librorum per se spectata fides catholica sit, vel potius pars eius, ut iam dicam; nihilominus ut à sectarijs retinetur, vel non est Apostolica, vel non potest ut talis certò credi. Primò quidè, quia certi esse non possunt, illos libros Scripturæ, quos admittunt, esse Apostolicos, cum pro suo arbitrio quosdam admittant, alios negent, & quosdam quoad aliquas partes, & non quoad alias. Hac enim libertate discernendi inter Scripturæ libros, tota eorum doctrina quoad eos incerta, & quasi humana redditur, quia sola humana opinione, vel fide credi poterit, non diuina. Quæ ratio etiam ad Concilia applicari poterit, quia nulla certa autoritate, vel ratione quædam admittunt, alia reiiciunt, cum idem pondus authoritatis habeant, siue in eis grauitas iudicantiū, siue Sancti Spiritus assistentia spectetur. Et præterea est alia ratio tam de symbolis, quam de Concilijs, nam doctrina illorum non ideo ab his sectarijs admittitur, quia ibi traditur, aut definitur, sed quia ipsorum iudicio in Scriptura continetur, & ita symbola, vel Concilia non sunt apud ipsos fundamentum certitudinis, quod illa doctrina sit Apostolica, sed solum ipsorum iudicium, ut in 6. & 7. cap. latè deduxi. Vnde sumitur altera generalis ratio, quia doctrina non in litera, sed in sensu consistit; ergò ut doctrina sit Apostolica, necesse est, ut non solum libri, sed etiam

C

D

eorum

Quæ Angli-
can. secta cū
Romana Ec-
clesia habet
communia
ad fidem Apo-
stolicā per-
tinent.

eorum sensus habeat originem, & certā dimanationē ab ipsis Apostolis: sed hāc non habet apud sectarios, quia suo arbitrio, vel, quem fingunt, priuato spiritu ducuntur; ergo vel doctrina eorum etiā in re ipsa non est Apostolica, quia in sensu Scripturæ errant; vel licet casu contingat in se esse Apostolicam, apud ipsos non habet eiusmodi certitudinem, quia eadem mensura illam metiuntur.

9.

Quamobrem nihil iuuat Iacobū Regem pagin. 42. dicere, *se tria symbola in eo sensu interpretari, quem illis esse voluerunt Patres, atq; Concilia, à quibus sunt condita, atq; descripta.* Interrogo enim, vnde no-

Doctrinam
symbolorū
propter eam
Rex inter-
pretatur cer-
titudinē fi-
dei Aposto-
licæ conti-
nere nō pos-
se,

uerit voluntatem hanc Patrum, vel Cōciliorum. Dicit fortasse, ex verbis illorū eam nosse. Sed quid si verba, vel ex varia significatione, vel ex hominum interpretatione varios habeant sensus? vnde discernit, voluntatem Patrum, & Conciliorum fuisse, hunc sensum esse in illis verbis, & non alium? Dicit, credo, *sua certa scientia* se id cognoscere, ac credere. Nam cum id de Scripturis dicat, facilius de symbolis, & Concilijs affirmabit. At, illam certam scientiam nullam omnino esse ex Scripturis, Patribus, ac mani festa ratione cap. 7. ostendi; ergo non potest Rex nobis probare, se interpretari symbola in sensu, quem Patres illis esse voluerunt, sed casu accidet, vt interdum ita sit, & sæpè non ita erit, ideoque talis doctrina sic credita, non potest habere certitudinem Apostolicæ doctrinæ.

10.

Exemplis
idem cōuin-
citur.

Exemplis hoc ampliùs conuincamus. Vnus ex articulis symboli Apostolici est, *Descendit ad inferos*, quæ verba ab Athanasio non ampliùs explicantur. Ecclesia verò à Patribus edocta, intelligit illa verba proprie de vero, & reali, ac locali descensu Christi in anima à corpore separata ad loca subterranea inferni. Caluinus autem, & alij intelligunt de doloribus inferni, quos fingunt, Christum passum esse in Horto, & in Cruce. Si ergo Rex credit illis verbis Symboli in hoc posteriori sensu acceptis (quod de Rege præsumimus, cum Caluini sectam profiteatur) ostendat nobis, quis ei reuelauerit, illum sensum intendisse Apostolos, præsertim cum ille sit extra propriam, & vlitatam verborum significationem, & contra intelligentiam omniū

A veterum Patrum alio pacto Scripturas interpretantium de hoc eodem articulo, vt alibi est à nobis ostensum; ergo in hoc non retinet Apostolicam doctrinam, quātumuis symbola se recipere iactitet. Idemq; argumētum in alijs symboli articulis fieri potest, vt in illo, in quo confitemur, Christum esse natum ex Maria Virgine, vel venturum esse iudicare viuos, & mortuos ex factis illorum, vt in symbolo Athanasij confitemur vel quoniam vnam Ecclesiam Catholicam, Sanctorū communionem, remissionem peccatorū profitemur. Nam hæc omnia longè in diuerso sensu à Protestantibus intelliguntur, quàm ab Apostolis, vel Cōcilijs fuerint tradita, vt facile ostēdi posset, si pro huius operis breuitate liceret: ergo frustra Rex, qui Protestantes tuetur, dicit, se interpretari symbola in sensu, quem authores voluerunt: nam ostendere non potest istiusmodi ex illis sensum, & ita illa doctrina non potest ostendi Apostolica, & consequenter quoad illum, & sequaces nihil est in symbolis, quod cum certitudine possit doctrina Apostolica reputari.

C Cōcludimus ergo, non satis esse, Apostolicas voces, seu scripta retinere, nisi *Apostolicè etiam intelligantur*, vt loquitur Gregorius Nazianzenus Orat. 52. alijs epist. 2. ad Cledonium. Quid autem sit Apostolicè, vel non Apostolicè intelligi, declarat, dicens, *Quoniam eadem voces, si rectè intelligantur, cum pietate coniunctæ sunt, si perperam exponantur, impietate non carent.* Et priùs dixerat, vsum hæreticorum esse *cum communibus sententijs, quas Scriptura exhibet, conuinci, ac premi se vident, pias quidem dictiones confiteri, & circa mentem dolum struere.* Indicium autem huiusmodi intelligentiæ non Apostolicæ, significat esse nouitatem, antiquæ Ecclesiæ traditioni contrariam, dicens, *O ingentem absurditatem, absconditam post Christum sapientiam nobis annuntiant, id, quod sanè lacrymis dignum est. Nam si triginta duntaxat abhinc annis fides initium sumpsit, cum quadringenti iam ferè anni fluxerint, à quo Christus manifestatus est, inane utiq; tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiā fides nostra, frustra q; martyres martyria persucti sunt, & tales tantiq; Antistites plebi præfuerunt.* Igitur ad Apostolicam doctrinam

II.

Apostolica
scripta sine
Apostolico
sensu ad fi-
dem non suf-
ficiunt.
Nazianz.

nam

nam adiungi debet Apostolicus sensus : erit autē Apostolicus, si ab Apostolis duxerit originem, quam perpetua Ecclesie consensus, & prædicatio manifestat. Cū ergo Rex Angliæ, licet symbolum Apostolicum, & cætera recipiat, Apostolicum tamē eorum sensum illibatum non retineat, dici non potest, etiam quoad hanc partē Apostolicam fidem profiteri.

12.
Sectam Anglicanam secundū propriam dogmata Apostolicæ fidei repugnare ostenditur.

Venio ad alteram prædictæ doctrinæ partem, Protestantium, omniumq; penē huius tēpestatis sectariorum propriā, quam etiam Rex Angliæ cum suis recipit, & Ecclesiæ Romanæ fidei anteponit. De hac igitur parte duobus modis possumus ostendere, Apostolicam non esse. Primo in vniuersali ex principiis hætenus discussis : nam illa omnia, quæ sunt propria illius sectæ, sunt contraria antiquæ fidei vniuersalis Ecclesiæ, quia per defectionem ab illa introducta sunt, vt cap. 2. & 3. est ostensum; ergo non possunt esse ex Apostolica doctrina, sed ex vana hominum nouitate pro cerebro excogitata. Probatur consequentia ex fundamento posito, quod initium doctrinæ Apostolicæ per certam seriem reuocandum est ad tempora Apostolorū, & eorum prædicationem; ergo illa dogmata, quæ ante paucos annos incepterunt, & quorum initium cognoscitur fuisse per defectionem ab antiqua fide, non possunt esse doctrina, seu fides Apostolica. Hoc enim argumento implicite vtitur Gregorius Nazianzen. in loco proximè citato, & eodem vtitur Athanasius apud Theodoret. libr. 4. Histor. cap. 3. dicens ad Iouianum Imperatorem, de fide diuinitatis Verbi diuini, *Pro certo scias, Auguste, hanc ipsam ab omni seculorum memoria prædicatam fuisse.* Hac etiam regula vsus est Theodosius Imperator apud Sozomenum libr. 7. Histor. cap. 12. ad insurgentes hereticos compescendos, scilicet, examinando doctrinam per eam, quam sancti viri, & Apostolici semper tradiderant, vt quæ cum illa consentiret, vt Apostolica reciperetur, quæ verò dissetiret, repelleretur, & alij Patres frequenter vtuntur eadem antiquitatis regula, & illam maximè commendat Vincentius Lyrinensis in suo aureo libro contra phantas vocum nouitates.

Nazianz.
Athanas.

Sozom.

Vincent.
Lyrin.

13.

Alter modus ostendendi sectam An-

A glicanā quoad ea, quæ sunt sibi propria vel in quibus Caluino, Luthero, Zuin-glio, aut alijs Protestantibus adheret nō esse fidem Apostolicam, esse potest, descendendo ad singula dogmata, eorumq; nouitatem, & erroris gradum ostendendo. Quia verò nunc non assumimus pro uinciam disputandi de omnibus dogmatibus, quæ his temporibus ab hæreticis in controuersiam vocata sunt, & quia id esset nimis prolixum, & operosum, hūc modū probationis in præsentī non prosequemur. Non omitemus autem in sequenti libro, quin singula puncta à Romana fide aliena, quæ Rex Iacobus in sua fidei confessione attigit, expendamus, eique summa breuitate pro loci oportunitate respondeamus.

August.

Origen.

14.

Nunc sufficere censem, gratia exempli, proponere articulum de Primatu, qui Anglicanæ sectæ maximè proprius esse videtur. Secta enim Anglicana hunc articulum credendum suis sectatoribus proponit, scilicet, temporalem Regem in suo regno esse supremum caput in spiritualibus, cui omnes Episcopi, & sacerdotes, vel (vt sectarij loquuntur) ministri obedire tenentur. Quærimus ergo, quis Apostolorū hoc docuerit, vel scriptum reliquerit in Ecclesia Christi, vel quomodo possit esse ab Apostolis derivatum dogma, quod ante Henricū viij. in Ecclesia Christi non est auditū? Quod autem hoc ita sit, nunc non aliter probamus, nisi quia nunquā legimus in Euāgelio, Ecclesiam commissam Regibus, sed Petro, Apostolis, & Episcopis Matt. 16. 18. 28. Ioan. 21. Act. 20. neque in Apostolicis epistolis legimus præcipi fidelibus obedire Regibus in his, quæ pertinent ad salutem animæ, sed Præpositis, qui rationem animarum eis commissarum sunt reddituri, ad Hebr. 13. neque in historijs legimus, Regem aliquem Christianum, & Catholicum talem potestatem sibi arrogasse, aut in Ecclesia exercuisse. Quæ omnia in libro tertio ex professo tractaturi sumus, & ideo, ea nunc insinuasle sufficit, vt inde concludamus, sectam illam, quæ ab hoc dogmate sumpsit initium, & quodammodo in illo fundata est (nam propter illud præcipuè à Romana Ecclesia se separauit) Apostolicam fidem reputari nequaquam posse.

Matth.

Ioan.

Act. 20.

Hebr. 13.

Fortaf-

15.
Responso
Regis ex-
ius factis im-
pugnatur.

Fortasse Rex dicat, illum articulum non computari ab ipso, vel à suis ministris inter eos, qui de fide Catholica sint tenendi. Hanc enim correctionem adhibuisse videtur, pag. 62. Præfationis, cum dixit, *Ego vero id ingenuè spondeo, quoties religionis, quam profiteor, vllum caput ostēdetur non antiquum, catholicum, & Apostolicum, sed nouitium esse, ac recens (in rebus scilicet, spectantibus ad fidem) me statim ab eo discessurum.* Veruntamen si sub illa limitatione, seu correctione suum de primatu articulum comprehendit, & inter res ad fidem spectantes illum non numerat profectò iniustissimè cogit subditos suos ad recognoscendū in ipso talem potestatem, seu dignitatē. Quomodo enim iustè cogi possunt, si ipsi non tenentur in conscientia talem in temporali Principe recognoscere dignitatem? Vel quomodo possunt teneri ad eam recognoscendam, si non tenentur eam credere? Vel quo iure teneri possunt ad illum articulum credendum, si ille non est secundum fidem catholicam credendus? Responderi potest, esse credendum fide, vt sic dicam, politica, seu Regia, id est, in Regis, vel sui consilij autoritate, præcepto, aut testimonio fudata. At hoc absurdissimū est, & ab omni etiā humana ratione alienum, quia dignitas, & potestas gubernādi Ecclesiam in spiritualibus, non est res humana ratione inuenta, sed à Christo dari debuit, iuxta illud Pauli. 2. ad Cor. 10. *Si ampliùs aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam, & ideo ipsemet Christus dixit Lucæ. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit;* ergò de dignitate illa, & potestate, quòd in Rege sit, non potest sola naturali ratione constare, neque Rex potuit voluntate sua illam vsurpare, si sibi data non est; ergò si hoc non est reuelatum, vt re vera nō est, & ideo non tenentur Angli illum articulum de fide credere (vt in dicta responsione supponitur) profectò nulla est humana autoritas, quæ iustè possit illos cogere ad id credendum, cum sit de re, quæ superat humanam potestatem, & cognitionem, quæ per reuelationem nō habeatur, vt omittam, etiam esse contra ea, quæ reuelata sunt, vt postea ostendā.

2. Cor. 10.

Luc. 10.

A Ergo si Rex velit consentaneè loqui ad ea, quæ operatur, necesse est, vt inter fidei suæ articulos hunc de primatu suo ponat, & ita vel ex illo solo concludimus, suam fidem Apostolicam non esse.

C A P V T XVIII.

Obiectioni contra doctrinam capitis superioris occurritur.

B C O N T R A discursum superioris capitis possunt aduersarij nobis obijcere etiam Pontifices Romanos multa nobis de fide credenda proponere, quæ neque ab Apostolis prædicata sunt, neque ita sunt antiqua, vt per continuatam seriem ab Apostolis deriuari potuerint; ergo etiam fides Romana nō potest esse, aut vocari Apostolica. Hæc illatio fundamentum habet in his, quæ proximè cōtra aduersarios protulimus. Nam, vt aliqua doctrina sit Apostolica, non satis est, aliquam eius partem esse ab Apostolis prædicatam, & deriuatam, hoc enim habet etiam secta Anglicana; imò & quælibet secta hæretica, quæ semper falsis vera permiscet. Si ergo Ecclesia Romana etiam habet noua veteribus permista, non poterit doctrina eius simpliciter Apostolica censerī. Maximè quoad ea, in quibus ab alijs sectis hominum profitentium Christum dissidet, quia in his dogmatibus etiam est noua, sicut sūt aliæ sectæ sub Christi nomine introductæ. Propositio assumpta probari in primis potest his exemplis, quæ Rex in sua Præfatione refert, & nouitia, ac nupera vocat, vt in Beatæ Virginis, & aliorum Sanctorum inuocatione, cultuque reliquiarum, & imaginum veneratione, & adoratione, & alijs, quæ postea percurremus.

I.
Obiectio hæreticorum.

Quæ à Rege tanquam noua improbantur.

D Nec illi satisfaciemus dicendo, non posse hæc noua vocari, cum ante mille, & plures annos ab Ecclesia obseruata ostendantur: nam ipse solū vt sufficēter antiqua recognoscit, quæ tota Catholica Ecclesia iam indè ab Apostolorum temporibus sine intermissione multis post seculis constanter docuerit, & crediderit, vt ipse pagina 62. dicit, & testimonio Vincentij Lyrinensis cōfirmat. Et quæ huiusmodi adinueniētur dogmata (vt se Apostolicę doctri-

2.
Catholicæ Responso-
ni viā præcludere conatur Rex.

doctrinę sectatorem ostendat) nunquam recusaturum esse confirmat, quāuis hoc etiam non simpliciter, sed cum limitatione velit intelligi de fidei dogmate, *quod ad salutem sit necessarium*. Denique addere possumus exempla quarundam rerū, quas Ecclesia Romana nunc de fide credit, quas in confessio habetur, non esse ab Apostolis prædicatas, ut Beatam Virginem nunquam venialiter peccasse, libros Machabeorum esse canonicos, & huiusmodi quæ breuitatis causa missa facio.

3.

Ad hanc obiectionem dicimus in primis, aliud esse credere aliquid repugnās dogmatibus, & doctrinis ab Apostolis prædicatis; aliud verò credere aliquid per modū additionis ad doctrinam prædicatam ab Apostolis, quod ab eis expresse declaratum non sit, vel saltem declaratū esse non constet. Primum genus credulitatis, aut doctrinæ repugnat cū doctrina Apostolica, quia illa immutabilis est omnino, sicut Deus, & verbum eius immutabile est, ut significauit Paulus ad Galat. 1. per illam exaggerationem, *Si Angelus de Cælo, &c.* & ideò dixit cap. 2. *Si quæ destruxi, iterum reedifico, præuicatorum me constituo.* & 2. ad Corin. 1. *Fidelis Deus quia sermo noster, qui fuit apud vos, nō est in illo, Est & Non, sed Est.* Ideoq; signū euidentis doctrinæ non Apostolicæ, sed potius apostaticę est, aliquid vel minimū tradere, dictis, vel scriptis Apostolorum contrarium: nam illud sufficit non solum ad ostendendam talis dogmatis falsitatē, sed etiam, ut totam fidem talis doctrinæ quoad certitudinem euertat, ut iam explicauimus. In doctrina autem Ecclesiæ Romanę nullum dogma huiusmodi inuenitur, aut inueniri potest, iuxta Christi promissiones supra tractatas, idq; respondēdo inferius ad omnia exempla, quæ Rex adducit, facile ostēdemus. At verò in secta Regis Angliæ numerātur multa, quę cū doctrina Apostolorum, etiam ab ipsis scripta, planē repugnāt, ut est negare traditiones nō scriptas, resistere in dogmatibus vniuersali Ecclesię, quę est colūna, & firmamentū veritatis. Negare itē omnem fidei regulā præter priuatū spiritū, vel sic saltē statuere ut omnia in dubium necessario reuocētur, itē prædicare liberū esse, & licitū tēporali Regi nō obedire vlli Episcopo, vel Pastori Ecclesię etiam

Ad Galat.
2. Cor. 1.

Ecclesia Romana nullū dogma Apostolis cōtrariū recipere potest, Anglicana verò sectamul ta illis contraria recipit.

A supremo, & alia similia, quæ cum his cōnexa sunt, ut omittā alia specialiora, quę ex his generalibus nascūtur, ut negare veritatem corporis, & sanguinis Domini in Eucharistia, & alia, quę postea tractabimus.

At sanē non repugnat Apostolicę doctrinæ, quod pro tēporis discursu aliqua distinctius, & expresse tradatur, quā anteā prædicata fuerant: quin potius hoc modo addi possunt aliqua credēda in vno tempore, quæ prius expresse, & formaliter (ut sic dicā) prædicata non erant, dummodò antiquioribus non repugnēt, & legitima potestate proponantur, id est, ab Ecclesia definiātur. Hoc probat obiectio facta, & cōsuetudo Ecclesiæ catholicæ, quæ ex necessitate quadā humanæ conditionis orta est, & tam manifestā, & cogentem rationē habet, ut nō sit verisimile, reliquisse Deū Ecclesiam suā sine huiusmodi potestate, vel sine sufficiēte prouidentia, & auxilio ad vtendū illa sine periculo recedendi ab Apostolica doctrina. Probatur hoc, & declaratur, quia mos Spiritus Sācti semper fuit, nō simul Ecclesiā docere de omnibus, quę ad doctrinam supernaturalē pertinent, sed pro tēporum opportunitate, iuxta dispositionem suā occultissimā prouidentię. Hoc videre licet in temporibus antiquis: nam ut omittam tempora legis naturæ, in ipsamet synagoga discursu tēporis creuit doctrina sacra, prout varijs temporibus Deus mittebat Prophetas. Deinde, quia nō obstante Scriptura, poterant aliquādo insurgere res dubiæ, vel ambigui, Deus cōstituerat locū, & tribunal sacerdotale, per quod posset ille populus magis, ac magis in rebus diuinis illuminari. Præterea etiā in ipsa primitiua Ecclesia Spiritus Sanctus non simul docuit Apostolos omnia, nam de gentiū vocatione postea fuit Petrus instructus Act. 10. & de cessatione legalium certior reddita est Ecclesia in Cōcilio Apostolico, quā anteā erat. Sic ergo post Apostolorū tempora potuit Ecclesia in multis illuminari, quę necessaria esse potuerūt in posteriori tēpore, & nō prius, vel ppter dubia de nouo orta, præsertim insurgētib⁹ hereticis, vel alijs temerarijs hominib⁹, res fidei obscuras prauē exponētibus, vel etiā, quia hæc est naturalis hominis cōditio, ut paulatim incognitione proficiat, quod etiā Deus in

4.

Potest Ecclesia aliqua distincte credenda proponere, quę anteā nō ita credebantur.

B

C

D

Act. 10.

Prouer. 4. Ecclesia sua obseruari voluit, iuxta illud Prouerb. 4. *Iustorū semita quasi lux splendēs procedit, & crescit vsq; ad perfectū diem.*

5. Quæ nouitas antiquitatis fidei re pugnet.

Augst. Et ideo Paulus. 1. ad Timoth. 6. non simpliciter nouitates, sed *prophanas vocū nouitates* vitandas dixit, quia vt D. Thomas ibi notat, non omnis nouitas reprehendenda est, cum Dominus dixerit, *Mandatum nouum do vobis*, Ioan. 13. sed prophana nouitas, id est, rebus diuinis, & sacris contraria. Quæ fuit prius sententia

Vinc. Lyr. Augustini in tract. 97. in Ioan. circa finem, & ferè eandem habet Vincent. Lyrinenfis cap. 37. dicēs, *Quid est prophanas? quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei penitus extraneas.* Prophanas vocum, inquit, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contraria. Quamobrem quæ non sunt contraria, sed potiùs deseruiūt ad meliùs intelligenda, quæ antiqua sunt, non possūt dici nouitates prophanæ; imò nec omnino nouitates, quia in antiquioribus continebantur, & virtute, vel, vt aiunt, implicitè credebantur, & ideo quando postea explicatiùs traduntur, non tam noua dicuntur, quàm antiqua nouè proposita. Quod esse vtilissimum in Ecclesia, & sæpè necessarium, per se clarum est, & optimè docet idem Lyrinenfis cap. 27. & Chrysost. homil. 71. in Ioan. exponens, *mandatum mutux dilectionis dici nouū propter modum, licet sit antiquum.*

6. Possumusq; hoc amplius declarare, distinguendo in materia fidei ea, quæ ad solam cognitionem veritatis pertinent, & ea, quæ ad mores, & ad obseruantias, vel cæremonias spectant, in vtriusq; enim fieri potest additio aliqua, vel explicatio non tamen eodē modo. Nam in his, quæ spectant ad cognitionem, contingit dupliciter. Primò, nullam veritatem de nouo definiendo, sed veritatem antiquam retinendo, & vbi opus fuerit nouiter explicando, sicut in Concilio Nicæno definita est Verbi diuinitas, & in Concilio Ephesino substantialis vnio duarū naturarū in vna Christi persona, & realis presentia Christi Domini in Eucharistia in Concilijs Lateranēsi, Florent. & Tridēt. Et interdū cōtingit in huiusmodi mysteriorum declarationibus, noua nomina ab Ecclesia excogitari, quibus & veritas de-

Primus modus declarandi dogmata fidei.

Conc. Nic. Ephesinum

Lateran. Florent. Trident.

A finita magis explicetur, & hæreticorum calūniæ, & tergiuersationes euitentur, & detegantur, & tunc taliū vocum non est prophana nouitas, sed prudens, ac fidelis necessitas. Ita vocē *Homousion*, seu cōsubstantialiale, quam vt nouā Ariani reprehēdebāt, quia eorum errorē detegebat, Patres fidei defēsores semper approbarūt, vt patet ex Ambr. lib. 1. & 3. de Fide c. vlt. & Athanasio sæpè in Orationib. cōtra Arianos, & Aug. tract. 97. in Ioan. dicente, *Patres aduersus impietate Arianoū nouū nomen Homousion condiderunt, sed nō rem nouā tali nomine signauerunt, hoc enim vocatur Homousion, quod est, Ego, & Pater vnum sumus, vnus videlicet, eiusdēq; substantiæ.* Similiter propter Nestoriū, qui negabat Virginem esse matrem Dei, concilium Ephesinum, eam Theotocon appellandam decreuit, latine *Deiparam*, de qua voce loquens Cyrillus epist. 1. ad Presbyter, &c. *Admiratus (inquit) sum, an sint, qui dubitent, nūm. Beata Virgo Deipara dicatur alicubi, an non dicatur: si namq; Deus est Dominus noster Iesus Christus, quomodo Virgo, quæ illum peperit, Deipara non est? Hanc nobis fidem diuini tradidere discipuli, & licet nullam fecerint dictionis huius mentionem, ita tamen sentire à Sanctis Patribus edocti sumus.* Et idem est cum proportionē de voce *Trās substantialionis* ad explicandum sacrosanctæ Eucharistiæ mysteriū. Idemq; est de similibus vocibus, de quibus generaliter dixit Augustinus dicto tract. 79. *Esse aliquas verborum nouitates doctrinæ religionis conuenientes.*

B Secundo fieri potest per Ecclesiā noua fidei explicatio, addendo, ac definiendo nouam propositionē, aut veritatē de fide credēdam, quia hoc sæpè necessariū est, quādo noua controuersia, vel hereses oriūtur. Exemplū est in veritate definita in 6. synodo contra Monothelitas de duabus Christi naturalibus volūtatibus, quæ sub illis terminis antea non fuerat tanquā de fide tradita. Aliud, & clariùs est de non rebaptizando ritè baptizatos ab hæreticis. Nā hæc veritas prius adeo fuit dubia, vt Cypr. cū multis Episcopis cōtrariū senserint, & nihilominus postea est in Cōc. Carthagin. & alijs ab Ecclesia definita, quod sine dubio ad certitudinē fidei sufficit, vt rectè Aug. docuit lib. 1. cōtra Cresco. c. 32. Quāuis autē hæc noua videan-

C

D

Ambr. Athanas. August.

Conc. Ephe sin. Cyrillus.

August.

7. Secundus.

Sexta synodus.

Cyprian.

Conc. Carthagin. August.

Epiphanius.
Tertullianus.

videatur, nihilominus doctrina est Apostolica, quia in illa virtute continetur, & ab ipsis Apostolis non fuit ignorata. Acceperunt enim Spiritus Sancti donum, & omnia ipsis exposuit, ut dixit Epiphanius. hæref. 66. & latius Tertullianus. in Præscriptionibus. Quod tamen intelligendum non est de solo die Pentecostes, nam postea etiam temporibus opportunis de aliquibus rebus potuerunt magis doceri, seu illuminari. Non tamen fieri potuit, vel certe non oportuit, ut totam Theologicam doctrinam, ut sic dicam, quam Apostoli ab Spiritu Sancto didicerunt, eodem modo Ecclesiæ traderent, aut alios docerent, sed quæ pro eo tempore erat maximè conueniens, & ita necessarium non fuit omnes veritates, vel conclusiones ab eis distinctè tradi, vel declarari. Vel fortasse multa ex his, quæ pertinent ad maiorem explicationem, & subtiliorem cognitionem articulorum fidei, verbo docuerunt, quæ postea sunt in dubiū reuocata, vel propter aliquam hæresim, vel interdum propter ignorantiam, ut in facto Cypriani constat ex epistola eius 74. & alijs. Qua ignorantia non obstante veritas de non iterando baptismo, ad Apostolicam traditionem pertinet, ut tractans eundem Cypriani locū lib. 5. de Baptismo, cap. 26. asseruit Augustinus.

8.
In rebus ad mores pertinentibus non solum additio, sed etiam mutatio fieri potest.
Epiphanius.

At verò in his, quæ ad mores, & praxim Ecclesiæ spectant, facilius est non solum additio, sed etiam mutatio. Quia ut dixit Epiphanius contra Aerium hæref. 75. circa principium, *Non potuerunt Apostoli statim omnia constituere, sed Ecclesia accepit complementum dispensationis, pro locorum, & temporum opportunitate; nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea, quæ ad perfectionem requiruntur, parabantur.* Quod latè prosequitur. Et ratio clara est, quia ea, quæ pertinent ad externos mores, & præsertim quæ ex humana institutione pendent, de se magis sunt variationi subiecta, & non eadem pro omnibus temporibus congruunt, & ideo non possunt pro omni tempore immutabiliter stabiliri. Neque etiam ab Apostolis potuerunt omnia determinari, quia non habuit eundem statum Ecclesia eo tempore, quem postea adeptura erat, vel quem nunc obtinuit. Imò etiam suo tempore non omnia

A simul disposuerunt Apostoli: nam Paulus. 1. ad Cor. 11. commemorat, se prius tradidisse Corinthiis usum diuini sacramenti, & tamen multa in illo seruanda postea ibi docuit, & in fine subiungit, *Cetera autem, cum venero, disponam,* & cap. 14. ac sepe in alijs epistolis alia practica documenta paulatim tradidit. Et è conuerso Act. 15. aliqua præcepta tradiderunt Apostoli pro illo tempore opportuna, quæ sciebant, non esse perpetuo in Ecclesia seruanda, ut de abstinentia à suffocato, & sanguine.

In his autem omnibus additionibus, vel mutationibus obseruandum est, semper doctrinam esse eandem, & Apostolicæ doctrinæ consentaneam. Nam in primis nihil in huiusmodi rebus introducit, quod iuri diuino positio, aut naturali repugnet, quia vniuersalis Ecclesia non potest in fide, aut moribus errare, ut supra est ostensum. Deinde quidquid in hoc genere fit, deriuatur à legitima potestate à Christo data Vicarijs suis, & Pastoribus Ecclesiæ ad illam gubernandam, de qua in lib. 3. dicturi sumus. Ideoq; licet in his, quæ ad mores, vel cultum externum pertinent, sit interdum varietas, non est nouitas reprehensibilis, nec inducit in doctrinam fidei mutationem, seu variationem, imò nec additionem alicuius rei, quæ in doctrina Euangelica, & Apostolica virtute non contineretur. Deniq; ad totam hanc Ecclesiæ illustrationem, rectè accommodari potest elegans sententia Vincentij Lyrinensis, qui in c. 28. ita obijcit,

C *Forſitan dicet aliquis: Nullus ne ergò in Ecclesia Christi profectus habebitur religionis? Habeatur planè, & maximus. Nam quis ille est tam inuidus hominibus, tam exosus Deo, qui illud prohibere conetur? Sed ita tamen, ut verè profectus sit ille fidei, non permutatio. Siquidem ad profectum pertinet, ut in semetipsa vnaquæque res amplifietur, ad permutationem verò, ut aliquid ex alio in illud transuertatur. Crescat igitur, oportet, & multum, vehementerq; proficiat, tam singulorum, quàm omnium, tam vnius hominis, quàm totius Ecclesiæ ætatum, ac seculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia; sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet, dogmate, eodè sensu, eademq; sententia.*

Ex his ergò abundè satisfactum est difficultati propositæ, & ad exēpla, quæ Rex obijcit, in lib. 2. in particulari respondere debimus,

1. Cor. 11.

Act. 15

9.

Per additiones ab Ecclesia factas Apostolica doctrina non mutatur sed magis declaratur.

Vinc. Lyr.

10.

Satisfit exē
plis in prin-
cipio addu-
ctis.

debimus, nunc in generali tam ad illa, quā ad ea, quæ nos addimus, ex dictis facile respondemus, omnia illa habere fū damentum, vel in Scriptura, vel in traditione Apostolica, seu alijs principijs fidei. Et quia vel satis declarata nō erant, vel temporum decursu obscurata, vel in dubium vocata fuerant, per Ecclesiam declarari, ac definiri denuō potuerunt: nam ad hoc habet potestatem, & diuini spiritus assistentiam simul cū sua à Christo promissam, & ita semper cū necessitas postulauit, in Ecclesia Christi obseruatum est. Et ideō non est in his comparanda Ecclesia catholica cum Synagogis hæreticorum, quorū nouitates sunt antiquis dogmatibus cōtrariæ, ideōq; prophanæ sunt: nouæ autem definitiones Ecclesiæ non solā non pugnant cum antiquis, verū potius ex illis deriuatæ sunt per legitimam potestatem, ideōq; vel non sunt prophanæ, sed sacræ, si noua dicenda sunt; vel certē non sunt dogmata simpliciter noua, sed antiqua, & Apostolica, siue ante plures, siue ante pauciores annos declarata, seu definita sint. Parumq; refert, quod Rex Angliæ certum antiquitatis tempus, certumque modum necessitatis ad credendum, vel non recusandum aliquid, requirat. Nam per hoc conuincitur, non confiteri se catholicam fidem, cuius colūna, & firmamentum est Ecclesia catholica, neque habere in credendo certam, & vniuersalem regulā fidei ab Apostolis traditā, ideōq; Apostolicam fidem profiteri, aut defendere non posse.

C A P V T XIX.

Sectam Anglicanam nullius antiqui Martyris sanguine decoratam, sed potius damnatam esse, ostenditur.

1.

Addit Rex Angliæ in suo defensoris fidei titulo duas alias prærogatiuas, seu laudes illius fidei, vel potius sectæ, quam defendit. Vna est, fidem illam esse veteris, ac primitiuæ Ecclesiæ, de qua nihil ampliùs dicere necesse est, quia hæc proprietas rectē intellecta non est alia ab attributo fidei Apostolicæ: quia Ecclesia primitiua nō est alia ab Ecclesia vera, & catholica, quæ nunc est, sed

A est eadem, secundum statum, quē in principio plantationis suæ habuit, quod fuit tempus prædicationis Apostolorum, & ideō nihil est aliud, fidem esse Ecclesiæ primitiuæ, quā esse illam, quā Apostoli Ecclesiæ tradiderunt. Cum verō in illo titulo huic particulæ additur, *veterisq; ac primitiuæ Ecclesiæ*, virus erroris sub verbis latere videtur. Indicatur enim, fidem veteris, ac primitiuæ Ecclesiæ in vniuersali, & visibili Ecclesia defecisse, & per nouatores instauratam esse, & ita innouatā à Rege defendi. Quauis enim verba ipsa manifestē hoc nō prodāt; ex alijs Protestantium principijs, ac doctrinis timere non immeritō possumus, ne Rex in hoc sensu veteris Ecclesiæ fidei protectorem se proferat. Veruntamen quocūq; sensu id fuerit dictum, est satis impugnatum ex dictis. Nam in primis ostēsum est, sectam illam in his, quæ habet propria, Apostolicam fidem nō esse; ergo nec esse potest fides Ecclesiæ primitiuæ, cū illa maximē Apostolica fuerit. Deindē licet in his, quæ cū Romana fide conuenit, aliqua ex parte fidem primitiuæ Ecclesiæ retineat, in multis tamen à vero sensu primitiuæ Ecclesiæ aberrat, & quæ verā retinet, casu potius, & humana opinione, quā vero spiritu primitiuæ fidei conseruat. Ideoque quoad hanc partem illa sufficere censemus, quæ de attributo Apostolicæ fidei dicta sunt.

B Alteram laudem, vltimamq; prærogatiuam suæ fidei ponit Rex Angliæ, *plurimum Episcoporum, fideliumq; Martyrū sanguine esse illustrem*, quam possem etiā meritō prætermittere, tum quia laus hæc propria est veræ, catholicæ, & Apostolicæ fidei, vt etiā ipsemet Rex in verbis sui tituli sentire videtur; cū ergo demonstratum sit, sectam illam, neq; veram fidem, neque Apostolicam, vel catholicā esse, satis etiam probatū relinquitur, non esse tali laude dignam. Tum etiam, quia Martyrum testimonium non facit verā fidem, sed potius vera fides facit, verum esse martyrium, quod pro illa suscipitur: nam, vt eleganter Cyprian. epist. 23. *Nō Martyres Euangelium faciunt, sed per Euangelium martyres fiunt*. Ideoque dicit etiam Aug. ser. 14. de Verb. Apost. *Ideō martyres, quia fideles*. Igitur sāguis martyrū licet illustret veram fidē, per se tamen illā non

Verba Regis expenduntur.

2.

Rex Iacobus asserit fidē Anglicanā martyrum sāguine fuisse decoratā.

Cyprian.

August.

non

non ostendit, sed supponit. Quia verò, vt multi referunt, Protestantes de testimonio Martyrum multum gloriantur, & quia ex ipsis verbis, & confessione Regis non leue argumentum sumere possumus, ad illam presumptionem coercendam, erroremq; conuincendum, ideò de hoc etiam puncto pauca subiungere visum est.

3. Anglicana sectam Martyrum sanguine oppugnat, ostenditur.

Duo autem prius à serenissimo Rege interrogare necessarium duco. Vnum est, an partem suæ fidei, vel totam martyrum sanguine illustratam esse intelligat, alterum est, de quibus martyribus loquatur, an de antiquis, qui ante Caluinum, Lutherum, & alios nostrorum temporum hæresiarchas præcesserunt; vel etiam de nouis, qui post exortum Anglicanum schisma consumpti sunt. Multum enim refert hæc accuratè discernere, vt quæ fides, & quo sanguine verè, & non fictè reddatur illustris, sine ambiguitate intelligatur.

4.

Possumus ergò, vt capite superiori tetigi, loqui de fide Angliæ quoad partem fidei antiquæ, quam retinet, & communem habet cum Ecclesia Romana, à qua illam didicit, vel quoad dogmata, in quibus per novos sectarios mutatio, & defectio facta est. Loquendo ergò de priori parte, seu de antiqua fide, & consequenter etiam de antiquis Martyribus verissimum est, illam fidem sanguine Sanctorum Martyrum factam esse illustrissimam. Hoc verò nihil Anglicanam causam iuuat, imò plene condemnat. Quia illi Martyres non Anglicanæ, sed catholicæ, & Apostolicæ fidei testimonium dederunt, & hoc modo sanguine suo eam illustrarunt. Testes sunt antiquissimi Patres, qui sapientissime asserunt, persecutionibus tyrannorum martyres interficientium illustriorem factam esse Ecclesiam Christi, & non solum diminutam non fuisse, verum potius mirabiliter auctam, iuxta celebrem Leonis Papæ sententiam sermon. 1. in Natali Petri, & Pauli, *Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum gratia, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.*

Leo Papa.

5. August.

Neque est dissimilis sententia Augustini lib. de Catechizandis rudib. cap. 24. *Illā vitis, quæ per orbem terrarum, sicut de*

A illa prophetatum, & ab ipso Domino prænuntiatur erat, fructuosos palmites diffunde-
debat, tanto pullulabat amplius, quanto vberiore Martyrum sanguine rigabatur, quibus per omnes terras innumerabiliter pro fidei veritate morientibus, etiam ipsa persequentia regna cesserunt, ad Christum cognoscendum, atque venerandum, fracta superbæ cernice, conuersa sunt. Similia scribit Præfat, ad Psalm. 40. dicens, Iudæos occidisse Christum in se, paganos autem voluisse illum occidere in corpore suo, & subiungit, *Occisi sunt Martyres, ad multiplicandam Ecclesiam valuit sanctus sanguis effusus, multiplicati sunt magis, magisque Christiani, & non est impletum quod dixerunt inimici, quo modo morietur, & peribit nomen eius.* Et eleganter Tertullianus in Apologetico extremo, ait ad Tyrannos, *Cruciate, torquete, probatio est enim innocentiae nostrae iniquitas vestra. Plures efficimur, quoties metimur à vobis, semen est sanguis Christianorum.* Et plura habet lib. ad Martyras, & Iustinus Martyr contra Triphonem, & Cyprian. epist. 11. *O beatam Ecclesiam nostram, quam sic honor diuinæ dignationis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat, erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in Martyrum cruore purpurea.* Loquuntur autem hi Patres, vt ex eorum scriptis constat, de Ecclesia vniuersali, vel de Romana, vel si interdum loquuntur de aliqua particulari, (vt Cyprianus de Africana) perinde est, quia loquitur de illa vt parte Ecclesiæ Catholicæ, & vt coniuncta per eandem fidem Romanæ sedis, vt ex alijs eius locis in superioribus allegatis manifestum est. Cum ergò ostensum sit, Ecclesiam Romanam, & Catholicam, quæ nunc est, eandem esse, quæ tempore Apostolorum, & dictorum Patrum extitit, constat, vniuersam gloriam antiquorum Martyrum in hanc vniuersalem Ecclesiam, quæ nunc existit, redundare.

Idem.

Tertull.

Iustin. martyr.
Cyprian.

D

Et hinc vltius concluditur, totam fidem huius catholicæ Ecclesiæ eodem antiquorum Martyrum sanguine confirmatam esse, & illustratam. Probatur, quia fides primitiue Ecclesiæ, & quæ fuit temporibus Cypriani, Augustini, & aliorum Patrum, eadem durat per legitimam successionem in præsentī Eccle-

6.

Antiqui martyres maxime Romanam extolunt fidem.

fia Catholica, vt etiam est demonstratū; ergo sanguis Martyrum, qui fidei antiquæ Ecclesiæ testimonium dedit, idem præbuit præsentis Ecclesiæ fidei. Igitur fides Romana est, quæ sanguine dictorum Martyrum facta est illustris. Dicent fortasse, hoc esse verum quoad sola illa dogmata fidei, quæ illo tempore in Ecclesia credebantur, non verò quoad alia noua, quæ postea, vt Protestantes calumniantur, in Ecclesia Romana per homines inuenta sunt. Sed hoc facillimè refutatur, quia fides Ecclesiæ vna semper est, nec variatur propter accidentale augmentū, aut diminutionem, quoad maiorem, vel minorem rerum declarationem, vel quoad alias circūstantias, quæ ex temporis successione pendent. Quod adeò verum est, vt Augustinus tract. 45. in Ioannem etiā de fide synagogæ, & Ecclesiæ Christi dixerit, *Tempora mutata sunt, non fides*, quod etiam affirmat. 18. de Ciuit. cap. 47. & lib. 19. contra Faust. cap. 14. & sumitur ex illo 2. ad Corinth. 4. *Habentes eundem spiritum fidei*. Quibus verbis (vt ibi notat Chrysost. homil. 9.) ostendit Apostolus, eundem spiritum esse, qui in vtroq; testamento vim suam exercuerit. Multo ergo maiori ratione cū Ecclesia Christi omni tempore eodem Spiritu Sancto regatur, eandem semper fidem retinet, etiam si quoad res aliquas in vno tempore magis quàm in alio per eandem Ecclesiam declarata sit.

Quapropter Martyres, qui in vno tempore suo sanguine Catholicam fidem illustrarunt, totam fidem, & pro quocūq; tempore existentem equè confirmarunt; & exornarunt maximè, quia ea, quæ in posteriori tempore declarantur, in antiquioribus virtute continentur, & omnia ita sunt inter se connexa, vt non possit vnum illustrari, aut testimonio Martyrum confirmari, quin omnia pariter illustrentur. Sicut è contrario non potest vnum negari, quin cætera omnia certitudinem suam amittant, & ideò virtute negentur. Exemplo rem declaro: nam multi Martyres pro confessione Trinitatis mortui sunt in Ecclesia, prius quàm per Ecclesiam declaratum, ac definitum esset, Spiritum Sanctum à Filio procedere, & nihilominus fides huius articuli non minùs consignata est sanguine illo-

rum Martyrum, quàm fides cæterorum articulorum, quos tunc ipsi expresse confitebantur. Qua etiam ratione qui pro fide moritur, confitendo expresse vnum articulum, si illum credit catholica fide, virtute confitetur totam fidem catholicæ Ecclesiæ, eamque suo sanguine consignat. Sic igitur cuiuscunque veri Martyris sanguine, quocunque tempore effuso, tota fides catholica in quocunque statu, vel tempore consideretur, illustratur.

Accedit, quòd multi ex antiquis, & præcipuis Martyribus eadem dogmata, quæ nunc ab hæreticis in Ecclesia Catholica reprehenduntur, disertè tradiderunt, & postea suo sanguine consignarunt. Hoc in primis conspici potest in Martyre, & Pontifice Ignatio, qui in Epistolis suis Ecclesiasticam hierarchiā, & subiectionem laicorum Pastoribus Ecclesiæ debitam commendat, & Episcopum in suo munere Regi cōparat. Nam in epist. 10. ad Smyrnenes Episcopum præfert presbyteris, & diaconibus, illūq; post Deum honorare iubet, vt Principem sacerdotum, imaginem Dei referentem propter principatum, & Christi, propter sacerdotium, & similiter honorare præcipit Regem, quia in rebus creatis nullus est ei similis, nec Episcopo quidquam maius in Ecclesia. Et ad Antiochenos ait, *Cæsari subiecti esto te, in his, in quibus nullum animæ periculum est*. Ad Philadelphienfes, *Vna* (inquit) *Eucharistia vtendum, quia vna est caro Domini nostri IESV Christi, & vnus illius sanguis, qui pro nobis effusus est, vnum altare*. Et ad Romanos, *Volo* (inquit) *panem cælestem, qui est caro Christi filij Dei*, & in Epistol. ad Heronem, traditiones Apostolorum seruare iubet. Et in speciali *Quadragesimam, & Dominicam, &c.*

Epistola ad Philippenf. Et hanc fidem postea glorioso Martyrio illustrauit. Quis ergo neget, sanctum hunc Pontificem, & Martyrem testem esse fidei, quam nūc Ecclesia Romana profitetur? cum nec de sanctitate, & doctrina eius, nec de illius Epistolis dubitari possit, teste Hieronymo de Scriptorib. Ecclesiastic. & Eusebi. libr. 3. Histor. cap. 30. Et hoc testimonium suo etiam sanguine cōfirmavit Polycarpus, qui in epistola sua ad Philipp. prius ad cauendas falsas doctrinas

8.

Martyres occisi sūt p. defensione articulorū, quos Anglia diffinitur.

Ignat. Pa. pa.

Enasio hæreticorū refutatur.

August.

2. Cor. 4.

Chrysost.

7.

Martyres pro quouis tempore fidem confirmant.

Intelligitur assertio etiā de articulis recentè declaratis.

Hieron.

Euseb.

Polycarp.

Iren.

9.
Cōcluditur
cūtra asser-
tum Regis
Angliæ.

Arinas consulit, vt ad illud, quod traditum nobis est à principio, reuertamur. Et postea epistolas Ignatij commendat dicens, Ex omnibus enim vobis magnus erit profectus. Continent enim fidem, patientiam, & omnē adificationem ad Dominum nostrum pertinentem. Addere item possumus Irenæū gloriosum etiam Episcopum, & martyrem, qui Ecclesiæ Romanæ primatum, & traditiones Ecclesiasticas apertissimè docet lib. 3. contra hæreses à principio per multa capita, & veritatem corporis, & sanguinis Domini in Eucharistia lib. 4. c. 34. in quibus principijs tota fides Romana virtute continetur, hic ergo sanctus Martyr illi etiam testimonium dedit. Eodem modo afferre possumus Iustinum fidem de veritate Eucharistiæ profitentem, & innumeros Romanos Pontifices, qui primatum suæ Sedis constantissimè defenderunt, eademq; constantia totam fidem suam sanguine confirmarunt.

Ex quibus tandem in hoc puncto cōcludimus, si Rex Angliæ adnitatur suam fidem commendare ex splendore, & claritate, quam habet vera fides Christiana ex sanguine antiquorum martyrum, velit, nolit, conuinci, eorūdem Martyrum sanguinem damnare sectam suam, quoad illa omnia, in quibus à Romana fide deficit. Probatur illatio: nam probatum est, illo sanguine illustratam esse totam fidē catholicam, quæ hodie in Romana Ecclesia perseverat, non solum quoad ea, quæ Protestantes ex illa retinere voluerunt, sed etiam quoad omnia, quæ deferenda elegerunt, multa quidem, quæ iam tunc explicitè in Ecclesia credebantur, alia verò, quæ in illis, & in infallibili Ecclesiæ autoritate virtute saltē continebantur. Vnde inter hunc Regis titulum, eiusque fidei confessionem repugnantiam considero, quam ipse fortasse non animaduertit: nam in titulo fatetur, fidem Apostolicam, & primitiuam sanguine Martyrū illustrem fuisse, postea verò in confessione suæ particularis fidei antiquam euerit, quia multa fidei dogmata non tantum nouitia (vt ipse loquitur) sed antiquitate Martyribus æqualia, vel priora negat, nouaque inducit, quibus testimoniū Martyrum euacuari necesse est. Ita enim antiqui Patres contra suorum temporū nouatores insurgabant.

A Præsertim Nazianz. epist. 2. ad Cledonium dicens, O ingentem absurditatem, absconditam post Christum sapientiam nobis annunciant id quod sane lachrymis dignum est. Nam triginta duntaxat ab hinc annis fides initium sumpsit, cum quadringenti iam ferè anni fluxerint à quo Christus manifestatus est, inane vtique tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides nostra, frustra que Martyres martyrio perfuncti sunt, & tales tantique Antistites plebi præfuerunt, versusque, non autem fidei est gratia. Similemque sententiam habet Tertullia. in Præscriptionib. cap. 29. vbi contra eosdē hereticos quasi irridendo infert, Tandem vtique regnabit error, quando hæreses non errant. Aliquos Marcionitas (Nos dicamus Calvinistas) liberanda veritas expectabat, interea perperam credebatur. Et post multa, Tot deniq; martyria perperam coronata. Huc etiā spectat sententia Ambrosii lib. 3. de Fid. cap. 7. vbi loquens de Concilio Nicæno lic inquit, Librum sacerdotalem, quis nostrum resignare audeat signatum à confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum? Quem qui resignare coacti sunt (vtique in concilio Ariminensi) postea tamen danata fraude signarunt, qui violare non ausi sunt, Confessores, & Martyres extiterunt. Quam grauisimam sententiam ad omnia legitima Concilia, & definitiones fidei ab Ecclesia approbatas merito accommodamus. Cū in eis sit cōsignatus liber sacerdotalis sub eiusdem Spiritus Sancti regimine conscriptus. Præsertim verò intentionē nostram confirmat verbum, quod subiūgit Ambrosius, Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam predicamus.

D Fortasse audebunt aduersarij dicere, non errasse antiquos Sanctos Pontifices, & Martyres in confessione Christi, aut Trinitatis, aut aliorū mysteriorum, pro quorum defensione sanguinem fuderunt: errare tamē potuisse, & errasse in alijs rebus, in quibus suis opinionibus aduersantur, neque esse necessarium, vt quidquid credebant, suo sanguine confirmarent, sed illud tantum, pro quo oppetere mortem non dubitarunt. Sic enim Cyprianus Martyr sua morte Catholicam fidē illustrauit, quanuis per humanam ignorantiam crederet, rebaptizandos esse ab hæreticis baptizatos: hanc siquidem sententiam nullatenus suo sanguine confir-

IO.
Repugnantia in dictis
regis ostenditur.
Nazianz.

Tertull.

Ambros.

II.
Eualio.

Cyprian.

12.

Reijcitur
& cōcludi-
tur prædi-
ctos Marty-
res non er-
rasse in ali-
quo dogma-
te fidei.

mauit, nec pro ea defendēda mortuus est.

Hæc tamen euasio impietatem magnam continet, & temeritatem. Quia in primis cogitari non potest Ignatium, Polycarpum, & similes sanctissimos Martyres in dogmatibus fidei errasse per hæresim, aut pertinaciam, alioqui veri Martyres non fuissent, quia in hæresi nō potest esse verum martyrium, ut statim sub inferā: & ita suo sanguine Christianam fidem non illustrassent. Hoc autem cogitare impiissimum esset, & perpetuū, & vniuersali Ecclesiæ traditioni contrariū, & prorsus temere contra omnem historię fidem, & sine vlllo fundamento exco gitatum. Deinde nec potest in his Patri- bus præsumi error in dogmatibus fidei per ignorantiam, nam si culpabilis foret, repugnaret certè eorum sanctitati: si inuincibilis, adeo eorum sapientiæ, & muneris est contraria, ut in suspicionem venire non possit. Tum quia multi eorum ab ipsismet Apostolis, alij verò ab Apostolicis viris, & Apostolorum discipulis doctrinam fidei susceperunt. Tum etiam quia dogmata, de quibus loquimur, erāt valdè necessaria ad communem fidē Ecclesiæ, in qua ipsi erant grauissimi Pastores, & Doctores, ut de Eucharistia, de traditionibus, de Ecclesia, eiusque potestate spiritali, ac fide infallibili, & similibus. Et ideo hæc docebant, non ut dubia, sed ut certa, neque in angulo, sed in conspectu totius Ecclesiæ, neq; cum contradictione, vel aliorum Episcoporum, vel Romanæ Ecclesiæ, sed cum cōmuni omnium consensione; ergo sine vlla dubitatione non ex ignorantia, vel opinione, sed ex certa fide illa docebant ac proinde in ea fide, pro qua moriebantur, illa omnia comprehendebant.

13.

Epist. 48.
versus Iuē.

Vendicatur
Cyprianus
à Calūnia.

Quam obrem longe dissimilis est Cypriani causa. Nam ut omittam, Augustinum interdum insinuare, eum ante mortem sententiā retractasse, illa tunc non pertinebat ad dogmata necessaria fidei, neque ab Ecclesia communiter recipiebatur, & Summi Pontifices (quanuis nō dum definiendo) illi contradicebant, & ideo neque ipse Cyprianus ita illi adhærebat, ut illam inter dogmata suę fidei reputaret. Quin potius audeo dicere, contrarium dogma, quod postea definiuit Ecclesia, Cyprianum virtute semper cre-

didisse. Nā licet priuata, & humana opinione tunc ita sentiret, multò firmius credebatur, Ecclesiam non posse errare, & paratus erat ad relinquendam propriam sententiam, si Ecclesia contrarium definiret. Ut ex Augustino sumitur in prædicta epistola de illo dicente, *Vnitatem orbis terræ, atque omnium gentium, & diligēdo tenuit, & disputando defendit.* Et inferius hoc magis explicans, dicit, *Aut non sensit omnino, quod eum sensisse recitatis, aut hoc postea correxit in regula veritatis, aut hunc quasi nauum sui candidissimi pectoris cooperuit vberē charitatis, dum vnitatē Ecclesiæ toto orbe crescentis & copiosissime defendit, & perseverantissime tenuit vinculum pacis.* Quasi diceret, quidquid priuata opinione sentiret, semper animo fuisse subiectum regulæ Ecclesiæ: & hoc modo dicimus, ipsum sanguine suo fidem Christianę Ecclesiæ simpliciter confirmasse.

B

In his ergo, quæ antiquissimi Pontifices, & Sancti Doctores tanquam de fide certa Ecclesiæ tradiderunt sine dissensione, imò cum cōmuni Ecclesiæ acceptione, non potest ignorantia cogitari, aliās tota eorum doctrina fluctuaret, & ideo dum pro sua fide sanguinē effuderunt, totum id, quod in hoc genere docuerunt, vel scriptum reliquerunt, eodem sanguine illustrarunt. Et propterea grauitè Vincenti. Lyrinensis nouitates tali antiquitati contrarias cauendas esse præmonuit; *Nam si recipiantur* (inquit) *necessè est, ut fides beatorum Patrum, aut tota, aut magna ex parte violetur necessè est, ut omnes omnium ætatum fideles, omnes Sancti, omnes Virgines, omnes Sacerdotes, tanta Confessorum millia, tanti Martyrum exercitus, tanta populorum celebritas, & multitudo, totus postremo iam penè terrarum orbis per Catholicam fidem Christi capiti incorporatus tanto seculorū tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse, quid crederet, pronūcietur.*

CAPVT XX.

Veros nostrorum temporum Martyres non Anglicanam Sectam, sed Romanam fidem illustrasse.

VENIO ad alteram partem de nouis Martyribus, qui post exortum Anglicanum schisma in Ecclesia sunt perpepsi, ut si fortè Rex Anglię de ipsis

Ex August.
libr. 1. de
Baptism. c.
16.

14.

Cap. 33.
Vincent.
Lyrinen.

I.

ipsis loqui velit, catholicam etiam in hac parte sententiam defendamus. Quos enim quæso vocat Martyres? an eos, qui in sua Secta, vel pro illa interfecti sunt? an potius eos, qui propter fidem Ecclesiæ Romanæ à defensoribus illius sectæ occisi sunt? At de his posterioribus loqui non potest, nam illi non Anglicanam sectam, sed Romanam fidem illi contrariam illustrarunt, quia in detestationem illius sectæ mortui sunt. Imo licet tantum pro Christo, & pro illis articulis fidei, quos Anglia recipit, à gentilibus, vel paganis interfecti sint, eorum gloria in Ecclesiâ Catholicam, & Romanam, ac fidem eius, in qua moriuntur, redundat, & consequenter omnem hæreticam prauitatem illi contrariam condennant. Si verò Rex loquatur de sectariis propter suam pertinaciam punitis, immerito eos Martyres vocat: nam re vera Martyres non sunt, sed malefactores iuste castigati. Primò quidem quia ut rectè dixit Cyprian. lib. de Vnit. Eccles. *Illam mors non est fidei corona, sed pœna perfidiæ.* Secundò, quia *Martyrem non facit pœna, sed causa*, ut ex Cypriano refert Greg. lib. 2. Regis. Epist. 36. & tradit August. serm. 50. de Sanctis, qui est sextus de Martyribus, & latius concione 2. in Psalm. 34. explicans illa verba, *Exurge, & intende iudicio meo Deus meus, & Dominus meus in causam meam, Non in pœnam meam* (inquit Augustinus) *sed in causam meam, non in id, quod mecum habet latro commune, sed in id, quod Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: hæc enim causa discretæ est, nam pœna similis est bonis, & malis. Itaque Martyres non facit pœna, sed causa.* Qui ergò propter hæresim, & schisma interfecti sunt, non sunt Martyres, aliàs latrones, & malefactores omnes martyres vocandi essent, ut Augustinus ibidem latè prosequitur, & epist. 50. & lib. 4. de Baptism. cap. 17. & alijs locis, quæ statim insinuabimus: specialiter verò in sermone 2. de Sanct. Vincent. rationem reddit, *Quia isti dolores tollerant pertinacia, non constantia, vitio, non virtute prauo errore, non recta ratione, diabolo possidente, non persequente.* Quam etiam rationem optime prosequitur Chryso. Orat. 1. contra Iudæos.

Possumus præterea ratione morali convincere, mortem hanc pro falso errore

A susceptam, non esse martyrium, siue consideretur ex parte causæ, siue ex parte inferentium, siue ex parte acceptantium illam in defensionem erroris. Nō quidē ex parte causæ, ut dictū est, quia illa mors non est pro Christo, *Sanguis autem effusus is tantum Martyrium facit, qui pro Christo mine funditur*, ut dixit Hierony. in epist. ad Philem. initio. Qui generalius id declarat in cap. 5. ad Galat. ad fin. Neq; etiā ex parte punientis, quia qui sic punit per tinacem, non id facit in odium veritatis, sed in defensionem, nec iniuste persequendo personam, sed iuste vendicando delictum, & pertinaciam in illo.

B Dices, hoc esse, quod inter nos, & hæreticos controuersum est, scilicet, an sectarij, qui pro sua Secta moriuntur, pro errore, vel pro veritate moriantur. Respondemus, hanc controuersiam nō posse ex sola passione mortis definiri: nam (ut proximè ex Augustino dicebam) multi pro defensione erroris mortui sunt. Et constat, sæpè duos homines mori pro doctrinis contrarijs, quarū alteram falsam esse necesse est, & consequenter vnū pro errore, alterū pro veritate pati; ergò ex sola passione discerni non potest veritas ab errore. Vnde antiquum est in Ecclesia, hæreticos de suis martyribus gloriari, ut de Montanistis refert Eusebi. libr. 5. Histor. c. 18. & de Donatistis August. epist. 50. & 68. & Epipha. refert, quosdā hæreticos dictos esse martyrianos, quia de numero suorum Martyrū valdè gloriabantur. Neque solum hæretici, sed etiā Ethnicī, & Philosophi, vel pro suis falsis religionibus, vel propter rempublicam, vel aliam causam humanam, & præsertim propter gloriam hominum, mortem pertinacissimè tolerarūt; ergò mors audacter tolerata non discernit causam, sed ex causa diiudicanda est. Et eadem ratione mors per se nō est signum erroris, aut veritatis. Igitur illa controuersia ex alijs principijs dirimenda est. Hoc autē egimus in capitibus præcedentibus, ostendimus enim, Anglicanum schisma errare à veritate in his omnibus, in quibus ab antiqua fide Catholica, & Romana defecit; ergò mors inflicta propter talē defectionem, & pertinaciam in illa, non est veritatis persecutio, sed erroris correctio, & iusta punitio.

Ratione declaratur ex parte inferentis mortem.

Hierony.

3.

Diluitur obiectio. Veritas martyrij ex sola morte nō dignoscitur

Cyprian.

Gregor. August.

Sectarij nō vere martyres.

August. Est 9. inter 17. à Parisi ensibus ad-
pitos.

C

Euseb. August. Epiphan.

D

Vide Tertul. in Apolog. c. 5.

4.
3. Ex parte
receptis.

Præterea si ex parte suscipientiū hæc pœna consideretur, nunquam potest martyrium reputari. Quia vel isti patiuntur recognoscentes errorem, & confitendo delictum, & tunc potius præbent testimonium veritati, quam errori, non tamē per martyrium, sed per piam iustamque confessionem, ac penitentiam. Vel moriuntur isti negando delictū, & fictē ore confitendo fidem, occultando errorem, quem in corde retinent, & sic nec sunt martyres veræ fidei, quam non credunt, nec pro illa moriuntur, neque sunt testes sui erroris, quem ore non confitentur, sed negant. Vel denique moriuntur propter pertinaciam in suo errore, eligentes potius mori, quam illum retractare, & talis etiam mors non potest esse martyrium, quia à pia, & recta voluntate non procedit, quam verum martyrium requirit. Vnde Sancti, ac veri Martyres magna ratione, ac prudentia mortem pro sua fide subierunt, quia etiā humano, ac morali modo certi esse poterant, illam solam fidem esse secundum rectam rationem credibilem: at verò isti sectarii imprudentissimē, ac omnino temerē pro suis priuatis sectis, ac opinionibus moriuntur. Quæ enim ratio, aut prudentia patitur, in rebus grauissimis, & ad religionem pertinentibus propter vnius, vel alterius hominis, interdum vitiosi, & pessimi persuasionem, relinquere antiquam fidē cōsensu Ecclesiæ per totū orbē diffusæ receptā, & diuinis signis, ac miraculis roboratā, ac deniq; Sāctōū, sapiētissimorū hominū sanguine illustratā? Profecto moraliter cuidens est imprudentissimū esse, ac planē temerarium, propter talem causam mortem spontē subire: ac proinde illam nō esse animi fortitudinem, nec ex affectu diuinæ charitatis procedere, quia charitas semper prudēter operatur. Est ergo animi pertinacia, non martyriū, quod, vt recta docet Theologia, actus est studiosus, & prudens, à charitate fortitudinem imperante procedens. Legatur in simili causa Optat. lib. 3. contra Parmen. versus fin.

Optatus.

Vltcrius, in huiusmodi hominibus ab Ecclesia Catholica separatis, nō solum mortem pro suis erroribus, sed etiam pro aliqua veritate, quam retinent, susceptam, non esse martyrium demonstratur. Est

5.

A enim notanda doctrina Augustini lib. de Patientia cap. 26. & 27. vbi tacitē distinguit, duobus modis posse schismaticum, vel hæreticum pati pro sua fide, scilicet, vel ne abneget errorem, vel ne deserat Christum, seu aliquid aliud, quod ex fide catholica retinuit. De priori modo passionis diximus hætenus, quia in illo euidentius est, non solum non esse martyrium, verum etiam neq; actum vllō modo bonum, sed imprudentissimam temeritatem. De posteriori autē modo dicit quidem idem Augustinus, patientiam illam esse laudabilem, quia minus malum est, non negare Christum, etiam si in illū nō perfectā fide credatur. Imò etiam addit, fortitudinem illam esse donū Dei, quantum non sit ex illis donis, quæ sunt propria filiorū, sed ex his, quæ seruis cōmunicantur. Hinc ergo dicimus, mortē illam non esse martyrium, quia martyrium est donum iustorum, & infallibiliter perducit ad gloriam, iuxta illud Matth. 10. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est*; mors autem illa nō perducit ad gloriā, nam sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebr. 11. Et quia qui fide caret charitatem non habet, de illo autem dixit Paulus, 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Quam rationē attigit Augustin. lib. 4. de Baptism. cap. 7. & Cyprian. lib. de Vnit. Eccles. dicēs, *maculam hæresis neque sanguine ablui, & iterum, in expiabilis culpa nec passione purgatur*. Et Epist. 73. versus finem *Hæretico, nec baptisma publicæ confessionis, & sanguinis proficere ad salutem potest*. Ad quas sententias Cypriani videtur alludere Chrysost. homil. 11. ad Ephes. in parte morali in principio dicens, *Dixit autem vir quidam sanctus quiddam, quod magnam præ se fert audaciam, sed tamē est eloquutus, Quid hoc est autem? Dixit, nec sanguinem quidem martyrij posse delere hoc peccatum, utiq; diuidendi Ecclesiam per schisma, vel hæresim*. Addit verò ipse Chrysostomus in confirmationem eiusdem sententiæ. *Nā dic mihi, quam nam ob causam es Martyr? An non propter Christi gloriam. Qui pro Christo animam prodegisti, quid popularis Ecclesiam, pro qua Christus suam profudit animam?*

Hæretici, licet pro defensione da aliqua fidei veritate patiantur, nō sūe vere martyres.

August.

Matt. 10.

Ad Hebr.

11.

1. ad Cor.

13.

August.

Cyprian.

Chrysost.

6.
1. Ratio.

Fulgent.
August.
Pacian.

Matth. 5.

7.
2. Ratio.
August.

Item est ratio generalis, quia extra Ecclesiam non est salus, ut in superioribus dictum est, & est axioma commune Sāctorum Patrum, sed martirium non separatur à salute; ergo extra Ecclesiam nō potest esse verum martirium. Ita fere colligit Fulgentius de Fide, ad Petrum cap. 37. 38. & 39. Et Augustinus Episto. 204. dicens, *Foris ab Ecclesia constitutus, & separatus à compage unitatis, & vinculo charitatis, aeterno supplicio puniretur, etiam si pro Christi nomine viuis incenderetur.* Idem optimè Pacian. Epist. 2. ad Sympronian. Vbi passionem Donati pseudo martiris, cum Martýrio Cypriani confert, confectaneè ad doctrinam eiusdem Cypriani. Qui epist. 52. circa medium loquens de illo, qui ab Ecclesia ad hereticos, vel schismaticos transit, inquit, *Et si occisus propter nomen (utique Christi) post modum fuerit, extra Ecclesiam constitutus, & ab unitate, & charitate diuisus, coronari morte non poterit, ubi apertè loquitur de modo passionis, de quo nunc tractamus.* Et idem repetit in fine epistolæ, & in 54. ubi rectè etiam ait, *Idoneus non potest esse ad martirium, qui ab Ecclesia non armatur ad præliū: & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit, & accendit.* Et in expositione orationis Dominicæ aliam rationem indicat, dicens, *Nec sacrificium Deus recipit dissidentis, & affert illud Matth. 5. Vade prius reconciliari fratri tuo, Et inferius aliā indicat his verbis, Non potest esse cū Christo qui imitator Iudæ maluit esse, quā Christi.* Aliam rationē insinuat Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte cap. 5. Quia Christus non absolutè dixit, fore beatos, qui persecutionem patiuntur, sed addidit, *propter iustitiam.* Vbi autem (ait Augustinus) *Sana fides non est, non potest esse iustitia, quia iustus ex fide vivit.* Quæ ratio in omni hæretico procedit, siue pro errore, siue in errore pro aliqua veritate moriatur. Et potest ita explicari. Quia qui in vno pertinaciter errat, licet aliquid credat, non tamen sicut oportet, neque Christiana fide credit, & ita fides eius ad iustitiam non pertinet, ideoque licet propter veritatem, ut à se creditam, vel potius suo sibi electam iudicio patiat, non propter iustitiam persecutionem patitur. Et hoc etiam mihi videtur, significasse Augustinus tract. 6. in Ioann. circa

A finem, ubi introducit iactantem Donatistam, *Ecce nos multa mala patimur, cui ille, Hæc si pro Christo pateremini, nō pro honoribus vestris. Patiuntur molestias, sed pro Donato, non pro Christo. Vide quomodo patiaris, nam si pro Donato pateris, pro superbo pateris.* Quæ verba licet maximè quidem in eum conueniant, qui pro suo errore, vel magistri sui hæretici patitur, nihilominus vera etiam sunt, quocumque modo hæreticus pro sua fide patitur; quia licet contingat, esse verum, & aliàs catholicum dogma, pro quo patitur, si tamen hæreticus Caluinista sit, non pro Christo, sed pro Caluino patitur, quia licet Christū credat, non Christo, sed Caluino credit, vel certè sibi ipsi, si proprio iudicio eligit, quid sibi credendum sit.

B

C

D

Atque hoc etiam ex eodem Augustino desumere mihi videor in sermo. 117. de Diuersis, ubi proponit dubium, quomodo ille illa sententia, *Omnis homo mendax*, cum certo testimonio Martýrū, qui homines fuerunt, *Martyres enim* (inquit) *veraces fuerunt, quia pro veritate mortui sunt: ideo enim sunt Martyres, quia pro virtute passi sunt;* ergo si illi veraces fuerunt, non omnis homo mendax. Respondet, hominem esse mendacem, cum de suo loquitur; martyres autem non de suo fuisse loquutos, sed de Spiritu Dei, & ideo non tam ipsos, quàm Spiritū Dei in eis loqui iuxta illud Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis:* Et inde habere testimonium eorum, ut certum sit. Quibus nos addimus, quoties hæreticus loquitur, licet casu cōtingat verum loqui, semper de suo loqui, quia suo Spiritu ducitur, suamque priuatam opinionem defendit, vel profitetur, ideoque dicimus, testimonium illius natura sua fallax esse, quamuis in vno, vel altero dogmate verū esse contingat. Ac proinde licet hæreticus pro confessione Christi moriatur, testimonium eius fidem Christi neque illustrat, neque cōfirmat, mors igitur propter talē confessionem neque martýriū est, nec martýrij nomen meretur. Quod ergo Rex Angliæ dicit, se defendere fidem sanguine Martýrum illustrem, si de ijs pseudomartýribus, quos protestantes Martyres vocant, intelligatur, subistere nullo modo poterit: siue ad veram

August.

8.
August.

Matt. 10.

Hæreticus etiam pro Christi cōfessio. mortuus, neque martýrium cōsequitur, neque fide illustrat.

Christi

Christi fidem, siue ad Anglicanam sectā referatur.

9.
Maleshusius
temporis
catholicos
martyrio
Apostolicam
fidem
collustrasse
ostenditur.

Fuerunt sanè nostra ætate multi viri sancti, & Catholici tum in alijs locis, tum maximè in Anglia, qui pro sua fide constantissimè decertarunt, de quibus verissime dicitur, suo sanguine fidem Catholicam, & Apostolicam illustrasse, quia longe diuersa à Protestantibus est eorū cōditio, causa, vita, & modus moriendi pro Christo. Sicut enim ab illis in his omnibus longissimè distant, ita Martyres antiquos præclarissimè imitati sunt, ideoq; veri Martyres fuerunt, suoque sanguine fidem Romanam illustrarunt. Nam in primis Catholicam, & Apostolicam fidem semper retinuerunt, & intra Christi Ecclesiam, cui in pace, & obedientia fuere coniuncti, passi sunt. Deinde pro eadem Ecclesia, eiusque fide, & obedientia, atq; adeo propter iustitiam persecutionis sustinuerunt, Neque aliam ob causam (etiā si aduersarij ad martyrum gloriam occultandam alias temporales; & humanas confingant) carceres, tormenta, & acerbissimas mortes passi sunt. Cuius rei nō leue signum est (quod in simili confiderauit Eusebius lib. 3. Histor. cap. 9.) quia licet nulla in re alia rempublicam offenderent, imò potius aliquando essent moribus, & innocentia vitæ præclari, vnā confessio Romanæ fidei, & obedientia Papæ ita animos persequentium accedit, vt eos asperius, quàm alios sceleratissimos punirent. Cum tamen (sicut à fide dignis audiuius) si cōtingat, aliquem in ea confessione deficere, & suis iudicibus in falsa religione consentire, etiam si propter alia delicta dignus sit morte, illi facile condonentur, ac remittantur.

Eusebius.

10
Ex modo
patienti ca
tholicorū
martyrium
comproba
tur.

Denique, quod ad modum patiendi spectat, non possunt nostri Martyres alicuius inconstantia, vel imprudentia argui, quia non proprio iudicio, sed publico totius orbis ducuntur, & antiquam fidem retinent, & veterum sanctorum, ac Martyrum vestigia sequuntur, multiq; inter eos inuenti sunt vita, sanctitate, maturitate iudicij, eruditione, ac prudentia illustres, paratique ad suæ fidei rationem reddendam, sed cum in animis obduratis & in catholicam fidem obfirmatis nihil proficerent, magna alacritate, & patientia tormenta, & mortem sustinuerunt.

A Hi ergo Martyres, licet noui, antiquam verè fidem illustrarunt, nouam autè Anglicanam sectam potius redarguerunt, & confuderunt, ideoq; neque propter hos Martyres potuit Rex Angliæ in suo titulo illa verba proponere, cum ipse non antiquam fidem, sed Anglicanam sectam defendat.

C A P V T XXI.

Anglicanam sectam, vel propter solam schismatis turpitudinem detestabilem esse.

B **P**ostquam Rex Angliæ in suæ Præfationis initio rationem, vel occasionem sui operis latè proposuit, multis interpositis, quæ ad hunc locum non pertinent, totis viribus se à labe, & nota hæresis excusare conatur, vel propter vitandam tanti criminis infamiam, vel vt suum defensoris catholicæ fidei nomen tueatur. Ego verò, ne cum Rege contendere, aut eius personam velle offendere videar, de causa ipsa loquar, eamq; generatim tractando, ostendam in primis initium Anglicanæ defectionis, & separationis ab Ecclesia, crimen proprijsimi, & grauissimi schismatis fuisse. Deinde verò per diuturnitatem, & pertinaciam in manifestam hæresim transiisse, monstrabo. Ex quo facile constabit, nullum hominem Christianum, seu baptizatum cuiuscumque conditionis, seu status sit, illi sectæ, eiusque erroribus pertinaciter adherentem posse non solum salutē assequi, verum etiam nec ab hæresis crimine excusari, Et quoniam Rex de apostatæ nomine simul conqueritur, quid in eo puncto quoad apostatæ nomen, & culpam sentiendum sit, in sequentibus etiā dicam.

D **Q**uod ergo ad primum punctum attinet, nō magna probatione indiget. Nā qui factum ipsum, & initium Anglicani lapsus, prout cap. 1. à nobis relatum est, considerauerit, & vulgarem doctrinam de culpa schismatis, eiusq; discrimen ab hæresi à Patribus, & Theologis traditū, non ignorauerit, facile intelliget, lapsum illum Anglicanum per grauissimū schisma incepisse. Schisma enim generali significatione iuxta vocis etymologiam, dissensionem, ac moralem quandam diuisionem

1.

Ab hæresis
nora se ven
dicare stu
det Rex Ja
cobus.

2.

Anglicanū
lapsum gra
uissimū schi
sma fuisse,
ex etymo
logia vocis
ostenditur.

tionem indicat, per antonomasiam autē iam propriē significat diuisionē Ecclesiæ Catholicæ per spontaneam separationē ab illa, sub Christiano nomine particularē cōgregationem, seu conuenticulū extra Ecclesiæ vnitatem, cōmunionē, & obediētiā cōgregando. Ita ferē schisma definiūt D. Thomas, & Theologi; imō etiam Iurisperiti, sūtq; sententia antiquorū Patrum, quos statim referam, habetq; in Scriptura fundamentū. Nam in illa schisma significare solet diuisionem iudiciorum, vt Ioan. 9. vbi dicentibus quibusdam, *Nō est hic homo à Deo*, alijs vero, *Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* additur, *Et schisma erat inter eos*: Hæc autem iudiciorū diuersitas solet esse quasi inchoatio schismatis, quod in animorum, & concordie diuisione consummatū. Et quando est in materia religionis, tunc maximē schisma vocatur. Sic vsurpatur à Paulo, 1. ad Corint. 1. *Fidelis (inquit) Deus, per quem vocati estis in societate filij eius Iesu Christi Domini nostri*. Et statim quasi exhortans ad seruandā vnitatem huius societatis, *Obsecro vos fratres, per nomen Dñi nostri Iesu Christi vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*. Quod magis de diuisione contra vnitatem Ecclesiæ declarauit, cap. 12. dicens. *Vt non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem sollicita sint membra*. Vbi licet loquatur de naturali corpore hominis, tamē illud adducit ad declarandū, quid seruandū sit in corpore Ecclesiæ, de quo concludit, *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*.

Possunt autem in Ecclesia distinguī duo genera schismatū, iuxta doctrinam Basilij epist. 1. ad Amphiloc. can. 2. quam sequitur etiā Theodorus Studites in epist. 4. ad Naucratōnem. vbi tria membra distinguunt, hæresim, schisma, & Parasynagogam. *Hæreses (inquit) sunt, quæ omnino abruptæ, & aduersus ipsam fidem sunt alienatæ: schismata dissensiones eorum, qui propter aliquas causas Ecclesiasticas, & quæstiones medicabiles inter se dissident. Parasynagoga sunt congregationes, quæ a recusantibus parere Presbyteris, vel Episcopis, vel populis insolentibus, fiunt*. Omissio autem nunc primo mēbro, alia duo indicant duo genera dissensionū inter membra Ecclesiæ, vnum priuatum, alterū magis publi-

A cum: prius sistit in priuatis contentionibus, & inimicitijs, posterius verò vsque ad publica conuenticula, & quasi Ecclesias diuersas faciendas procedit. Priores ergo dissensiones vocarunt dicti Patres schismata, posteriores autem Parasynagogas, iam verò priores discordiæ generale nomen dissensionum retinuerunt, & nomen schismatis ad aliud genus diuisionis Ecclesiæ per priuata conuenticula significandum vsurpatū est, & ita in presenti sumitur, omīssa voce Parasynagoga, quæ iam in vsu non est.

B Sic ergo manifestum est, schisma committi per separationem ab Ecclesiæ vnitatem, charitati eius contrariam, etiam si in dogmatibus dissensio nondum intercedat. Ita dixit Hieronymus in verba illa ad Titum tertium, *hæreticum hominem post vnā, & alteram correptionem deuota. Inter hæresim, & schisma hoc interesse arbitramur, quod hæresis peruersum dogma habet, schisma propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separet, quod quidem in principio aliqua ex parte potest intelligi diuersum ab hæresi*. Cur autem dicat, *In principio*, in puncto sequenti declarabo. Dicit autem, *aliqua ex parte*, quia hæresis schisma necessariò inuoluit, maximē enim Ecclesiam diuidit, quia diuisa fide, nō potest vnitas charitatis non scindi, sicut amissa fide, non potest charitas non amitti: at verò è conuerso schisma potest ab hæresi separari, sicut potest charitas sine fide amitti. Sicut olim Meletius schismaticus fuit, & non hæreticus: nam vt refert Epiphanius. Secta. 68. semper, *rectæ fidei*, fuit, *Non enim (inquit) immutata est fides ipsius in aliquo tempore à Sancta Catholica Ecclesia*. Quia verò aduersus Petrum Alexandriæ Episcopum, & sibi superiorem propriā congregationem fecit, & Ecclesiam diuisit, schismaticus habitus est. Obseruarique obiter potest, cum Ecclesias proprias ædificarent Meletiani, & successores Petri antiquas obtinerent, semper antiquas Ecclesias retinuisse nomen Catholicæ Ecclesiæ, alias vero vacatas esse Ecclesias martyrum. Nam nouum schisma nouo nomine indiguit.

C Simile fuit in principio schismatis Donatistarū propter ordinationē Cæciliani in Carthaginensis Ecclesiæ Episcopum

K contra

D. Thom.
2. 2. q. 39.
art. 1.

3.
Duo genera
schismatū
traduntur.
Schisma, &
parasynago-
ga quid?

4.
Per separa-
tione ab Ec-
clesia, etiam
abque defe-
ctione à fi-
de, schisma
cōmittitur.
Hierony.
Hæresis ne-
cessario sc-
hisma inclu-
dit, non ve-
ro è conue-
so.

Epiphanius.

Templa Or-
thodoxorū
fidelium no-
men catho-
licum reti-
nere.

5.
Schisma Dō-
natistarū.

August.

contra Donati voluntatē, vt sumitur ex August. lib. de Hæresib. hæres. 69. Vnde idem August. lib. 2. contra Cresconium c. 7. sic inquit, *Quannīs inter schisma, & hæresim magis eam distinctionem approbē, quā dicatur schisma esse recens congregationis ex aliqua diuersitate sententiarū dissensio, neq; enim schisma fieri potest, nisi diuersū aliquid sequantur, qui faciunt: hæresis autem schisma innumeratū, tamen cum me adiuent definitio nes tuæ, schismaticos vos libentiū, quā hæreticos dicerem.* Cresconius enim schisma recognoscebat, hæresim verò negabat, quia nō erat diuersitas, vt ille aiebat, in doctrina, quod facile Augustinus acceptat, quā nīs postea etiam ostēdat, schisma illud in hæresim transiisse. Quod verò ait, schisma nō esse sine diuersitate sententiarum, intelligendū generaliter est, quia dissensio anjmorū non est sine diuersitate opinionum; Non autē accipiendū, id est, de sententijs diuersis in dogmatibus catholice fidei, quod ex alijs locis August. manifestum est. Nam lib. 1. de Fide, & symbolo cap. 10. dicit, *Hæretici, & schismatici congregationes suas Ecclesias vocant, sed hæretici de Deo falsa sentiendo, ipsam fidē violant, schismatici autem discissionibus iniquis à fraterna charitate dissiliunt, quannīs ea credant quā credimus.* Et lib. Quæstionū Euangelicar. ex Matt. q. 11. Solet (inquit) quæri, *schismatici quid ab hæreticis distent, & hoc inueniri, quod schismaticos non fides diuersa faciat, sed cōmunionis disrupta societas.* Idēq; latē tradit Optat. lib. contra Parmenianum.

Optat.

6.

Henricum
& schismaticum
fuisse,
concluditur.

Ex hoc ergo certo principio, & ex facto supra narrato de Anglicano lapsu aperte concluditur. Henricū. VIII. schismaticum fuisse. Hæreticum enim ipsum fuisse saltem in principio, nobis non cōstat, quia non propter mentis deceptionē, sed alia turpi, & erubescenda occasione Pontifici Summo obedientiā negauit, seque, & regnū suum, quātum potuit, ab Ecclesiæ Romanę vnitatē separauit, An verò hæreticus etiam fuerit, infra attingemus: nunc enim necessarium nō est. Nā quidquid in mēte fenserit, satis est, quod vel propter solam concupiscentiam prætice errauerit, & Ecclesiam sciderit, vt schismaticus euaserit, imò author grauissimi schismatis, in quod tūm autoritate, & exemplo, tūm maxime timore, ac vio

A lētia multos alios ire coegit. Ita ergo hoc vitium Anglicanā gentem occupare cōpit, & ita a parentibus ad filios deriuatum est, vt vsq; in præsentem diem perferueret.

Quamobrem neque ipse Rex Iacobus se ab hoc crimine purgare studuit; imo quasi contemnere, & pro nihilo ducere videtur dūm pagin. 58. dicit, *Schismaticum me dicant licet, & à Romana Ecclesia defecisse, certe hæreticus esse nullo modo possum.* Nos autē cōuerso dicimus, licet hæreticum se esse neget (quod nunc nondū tractamus) negare non posse, se esse schismaticum, cum & baptizatum esse in suamet præfatione fateatur, & sciens, ac videns inchoatum schisma, non solum cōferuet, verum etiam magna contentione, & totis viribus potentia suā propagare studeat. Considerare autem debet, in oculis Dei non multum distare schisma ab hæresi, Augustinus enim lib. 1. de Sermone. Domini in monte capit. 5. illa duo æquiparat Dicens, *Multi hæretici nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiuntur, sed ideo excluduntur ab ista mercede, quia non tantū dictum est, Beati, qui persecutionem patiuntur, sed additū est, propter iustitiam, vbi autem sana fides non est, non potest esse iustitia. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter vbi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum non operatur. Quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia. Et, quod grauius est, in libro de Vera Religione cap. 6. non solum hæreticis, sed etiam paganis, & Iudæis schismaticos annumerat, dicens, Neque in confusione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum neque in languore schismaticorum, neque in ætate Iudæorum quærenda est religio, sed apud eos solos, qui Christiani, Catholici, seu orthodoxi nominantur, id est, integritatis amatores, & recta sectantes.*

B

C

D

Accedat Sanctus Chrysostomus, qui delictū schismatis ita exaggerat, vt illud cū peccato crucifigentiū Christū conferrat, dicens, *Nihil Deū æque irritat, atq; diuissam esse Ecclesiā, etiā si bona fecerimus innumerabilia, non minores, quā qui eius corpus discindūt, pœnas dabimus, qui plenū Ecclesiasticū conuentū discindimus.* Loquitur autem in pirori parte de corpore Christi vero.

7.
Ab schismaticis laqueis se liberare minime studeat Rex.

August.

8.
Quid Chrysost. de schismate sentiat.

vero. Vnde subdit. Nam illud quidē factū est ad lucrum urbīs terrarū, & si non eo animo: hoc autem nullā vsquā habet vtilitatē, sed ex eo dāni est plurimū. Et addit verba tam Regi, & Cōsiliarijs eius, quā subditis cōsideranda. *Hæc dicta sunt, non solū ad eos, qui gerūt magistratus, sed etiā ad eos qui ab illis reguntur.* Et postea significat, hoc crimen esse hæresi periculōsum, & ideo maxime necessariū est, in initio illud cauere, & quasi ad radicē securim ponere. At ergo, *Hæc à me dicta sunt de ijs, qui se dedūt indiscriminatim ijs, qui scindūt Ecclesiā, nam si dogmata quidem habent contraria, vel propter hoc ipsum, non conueniebat cū illis misceri? sin autem eadē sentiunt, multò magis. Quare? Quoniam est morbus ambitionis, & amoris Imperij, & gerendi magistratus.* Deniq; Optatus Mileuitan. lib. 1. contra Parmenianum, *Ingens flagitium, schisma vocat, & inferius ait. Schisma summū malum esse, & vos negare minimē poteritis.* Et loquitur ad Donatistas, sibi autem etiā esse dictum Anglicani intelligant, cū nec rationē diuersam, nec verisimilem excusationem afferre possint.

9. *At enim, fortasse Rex Iacobus negabit, se esse schismaticum, neque enim in verbis suis dicit, Licet schismaticus sim, sed licet dicant, me esse schismaticum, idque nō simpliciter, sed cum addito, quod adiungit, & à Romana Ecclesia defecisse.* Interrogo verò, an saltem cum hoc addito verè, vel falso dicatur schismaticus ab Ecclesia Romana? Certè affirmare non potest, dictū hoc esse falsum, quia ex facto ipso publico, & notorio id euidenter probatū est. Quod si rem adeò claram negare nō audet, sciat additionem illam non minuire delictum, sed augere, vel (vt ita dicam) in supremo gradu schismatis illud constituere. Nam si verum est, quod Hieronymus dixit, schisma constitui per separationem ab Ecclesia propter Episcopālē dissensionem: ergo schisma constitutum propter dissensionem à Sūmo Pontifice, omnīū Episcoporum Pastore, merito dicitur non solum simpliciter schisma, sed etiā ex suo genere maximū. Nam vt rectè dixit Beda homil. de Sancto Petro, & Paulo, *Beatus Petrus, qui Christū vera fide confessus, vero est amore secutus, specialiter clauēs regni cælōrū, & Principatū iudicia-*

A *riæ potestatis accepit, vt omnes per orbē credēs intelligant, quia quicūq; ab vnitatē fidei, vel societatis illius quo libet modo semetipfos segregant, tales nec vinctis peccatorū absolui, nec ianuam possint regni cælestis ingredi.* Vbi nomine Petri sine vlla dubitatione, cathedram eius intelligit, & societate illius vel Ecclesiam, vel vniōnem cū sede Petri vocat: ergo segregari ab hac societate, ad constituendū schisma censet esse sufficiens. Idem si rectè expēdatur sensit Optatus Mileuitan. lib. 1. contra Parmenian. col. 5. vbi vt probet Parmenianum fuisse schismaticū non Cæcilianum sic inquit, *Non enim Cæcilianus exiuit à Maiorino aut tuo, sed Maiorinus à Cæciliano, nec Cæcilianus recessit à cathedra Petri, vel Cypriani, sed Maiorinus cuius tu cathedram sedes, quæ ante ipsum Maiorinum originē non habebat.* Supponit ergo illū esse schismaticū, qui recedit à cathedra Petri, addit autem, vel Cypriani, quia interdum potest schisma fieri per separationem à proximo Episcopo, nouam cathedram sine origine introducendo. Et addit (quod præsentī instituto maximè seruit) *Cum hæc ita gesta esse manifeste constet, & vos hæredes esse traditorū, & schismaticorum euidenter apparet.* Sic ergo nos ex facto Anglicano euidenter concludimus; Henricū 8. qui cathedrā Petri deferuit, & nouā sine Origine erexit, schismaticū fuisse, eiusq; hæredes cū imitantes in eodē schismate pseuerare.

D *Præterea in superioribus estēsum est Ecclesiā Romanā, & Catholicā eandem esse, illisq; cognominibus tantū diuersas proprietates, seu habitudines eiusdem Ecclesiæ significari, dicitur enim Christi Ecclesia catholica, quatenus vniuersalis est, Romana autē vocatur, quatenus in sede Petri fundata illi sēper cōiuncta est: ergo idē est etiā schisma ab Ecclesia Catholica, & à Romana: ergo si Rex negare nō potest, separationē Angliæ esse schisma ab Ecclesia Romana, vitare nō potest, quin sit etiā grauissimū schisma ab Ecclesia Catholica. Et sanè qui lapsum Henrici, & diuisionē eius ab Ecclesia confiderauerit, illūq; cū schismate Donati, & aliis antiquis cōtulerit, omnino eandē, vel maiore rationē schismatis ab Ecclesia catholica in illo inueniet, neq; verisimilē rationē diuersitatis poterit cogitare. Nisi fortasse fingēdo cū hereticis, vniuersalē Ecclesiā,*

Optatus.

10.

que olim erat catholica, tēpore Henrici iā fuisse collapsā, & extinctā. Sed hoc vanū & voluntariū refugium satis ex Scripturis Sanctis, & cōmuni sensu antiquorum Patrum refutatum est supra. Indubitāter ergo sciat Rex se esse ab Ecclesia catholica separatū, cū nullo colore id negare, vel occultare possit, vehemēterq; timeat August. sententiā dicentis, *Quisquis ab hac catholica Ecclesia fuerit separatus, quantūlibet laudabiliter se vivere existimat, hoc solo scelere, quod à Christi unitate disunctus est, non habebit vitā, sed ira Dei manet super eū.*

C A P V T XXII.

Anglicanum schisma in manifestam hæresim, & apostaticam doctrinam trāsisse.

I.
Anglicanā
sectā in plu-
res hæreses
prorupisse
authoritate
Patrū ostē-
ditur.

August.

Hierony.

Experiētiā
eādem veri-
tas roborā-
tur.

August.

QUoniam Rex Anglię plus nomē hæresis, quā schismatis abhorre videtur, ostendendū à nobis vltērius est, eo demū Anglicanum schisma peruenisse, vt non in vnā tantum, sed in plures, & manifestas hæreses proruperit. Hoc in primis probamus ex quadam verissimā Sanctōrū Patrum doctrina, dicētium, schisma diuturnū in hæresim transire. Sic Hieronym. dicto loco ad Titum 3. dixit, in principio posse intelligi ex parte diuersū ab hæresi, *Ceterum* (addit) *nullū schisma non sibi aliquam consingit hæresim, vt rectē ab Ecclesia recessisse videatur.* Et propterea dixit August. lib. 2. contra Cresconium, c. 7. *hæresim esse schisma inueteratū.* quia solent, vt dixi, hæretici propter aliquā controuersīā, vel indignationē, aut cupiditatē non expletā, aut ambitionē non obtentā, ab Ecclesia in principio separari, quoad obediētiā, & vnionē: postea vero, vt in schismate perseuerare possint, ad hæresim transire. Quod exemplis ab antiquitate petitis quasi inductio- ne quadā facile ostendi posset, vt de No- uato passim legimus apud Cypria. & Au- gust. qui epist. 164. ad Emeritum, ad illos ait. *Neq; vobis obijcimus, nisi schismatis cri- men, quod etiā hæresim male perseuerādo fe- cistis.* Sic etiā de Meletij secta refert idē August. lib. de Hæres. ad Arianos tandē transiisse, quāuis in principio tantū schisma fuerit, Quod nūc etiā Anglis accidit. In principio enim cū Henricus neq; Lu- therū, neq; Caluinum sequutus fruerit, schismatici ab ipso facti, post non mul-

tum tempus ad Caluinistas transierunt.

A Ratio autē huius experimenti duplex reddi potest. Vna, quam tetigit Hiero- nymus; quia perseuerantes in suo schis- mate, illatim (quod naturale est) factum suū, & audaciam honestare, ac defendere cupiunt, & ideō ad hæresim declināt, qua possint factum illud honestare, vel lau- dando vt bonū, quod prauū est, vel negā do, esse faciendū, quod præceptū est, vel (quod in idem redit) negando esse præ- ceptū, quod ab Ecclesia Catholica tradi- tū est. In quibus omnibus modis, & alijs similibus hæresis inuoluitur. Quia licet operari malū, quod lex Christi prohibet, nō sit hæresis, sentire tamē cū pertinacia non esse malū, quod fides docet esse pro- hibitū, hæreticum planē censendū est. Al- tera ratio est, quia licet schisma in rigore distingui, seu præscindi possit ab hæresi, adeo tamen est illi affine, & propinquū, vt si perseueret, facile in illud transmute- tur. Vnde Ambros. lib. de Obitu Satyri, narrans Satyrū post naufragium, Eccle- siam quæsiisse, in qua Deo pro liberatio- ne gratias ageret, & aduocasse ad se Epif- copū, eumq; interrogasse, *Vtrū nam cum Episcopis catholicis, hoc est, cum Romana Ec- clesia conueniret,* subiungit inferiūs, post quā Satyrus intellexit, illū Episcopum esse schismaticū, noluisse ibi gratias age- re, neq; cum illo cōmunicare, quia licet ille Episcopus esset hæres Luciferi schis- matici, & nō hæretici (vt significat) nihi- lominus (ait) *non putauit tamen, fidem esse in schismate. Nam & si fidē erga Deū tene- rent, tamen erga Dei Ecclesiā non tenebant, cuius patiebantur, velut quosdā artus, & mē- bra lacerari. Etenim cū propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus euacuatur Christi passio, corpusq; di- strahitur.* Quod ita interpretor, schismatici scilicet in principio agere contra fidē, quam Ecclesiæ debet, practicē, seu opere ipso, vel certē agere contra fidē, id est, fi- delitatē, & obediētiā, quam debet Eccle- siæ, postea verò, vt in suo schismate perse- ueret, etiā negare Ecclesiæ illam fidē, quę consistit in credendo, ipsam Ecclesiā esse vnicā Christi spōsam, colūnam, & firma- mentū veritatis. Qui transitus facillimus est: nā si Paulus ad Timot. scripsit repellē- tes bonam cōscientiam, circa fidē naufraga- uisse

2.

Duplex ra-
tio prædicti
experimenti
assignatur.

Ambros.

Timoth.

gauisse, quanto facilius credendū est, id accidere in pertinaci schismate contra Christi Ecclesiā. Merito ergo timuit, vel nō putauit Satyrus fidē esse in schismate.

3. Accedit, quod schisma proxime oritur ex aliquo odio proximorū. Nam licet ex contentione aliqua, vel ambitione, vel in ordinata cupiditate, vel inuidia oriri soleat, vt Patres tradunt, & experientia docet, propriē tamen, & per se charitati opponitur, quā Ecclesię Christi debetur, & ideo odiū proximi includit, hoc autem odiū, perseverando in schismate nutritur, & augetur, & ita facile inducit in mentis cecitatem atq; ad heresim iuxta mētem Augustini in illud 1. Ioan.

Schisma charitati p se opponitur, & diuinitate te nebras mēti offundit.

1. Ioan. 2.

August.

Optat.

2. Qui odit fratrem suum in tenebris ambulat, & nescit, quō tendat, quia tenebrę obcęcauerunt oculos eius. Quę verba de schismaticis interpretatur Aug. ibi tract. 1. dicens illos ita excecari ex odio verę Ecclesię, vt illā non videāt, & facilius illuc faciē impingant, quā illuc habitaculū quærāt. Sic etiā dixit Optat. li. 1. cōtra Parmeniam. Schisma sparsa coagulo pacis dissipatis sensibus generatur linore, nutritur emulatione, & litibus roboratur, vt deserta matre catholica, impij filij dū foras exeunt, & se separant à radice matris Ecclesię, inuidiæ falcibus amputati, errando rebelles abscedunt. In quibus verbis alia etiam indicatur ratio: nam schismatici cū ab Ecclesiā præscindantur, & synagogam extra illā congregent, eo ipso dedignantur Ecclesiā sequi, præsertim quādo in schismate obdurati perseverant, & ideo carere incipiunt regula veritatis, ex quo necessitate quadā consequitur, vt in errores, & hereses prolabātur, vel nouam inueniendū, vel alicui iam inuentę adherendo, vt distinctū aliquid ab Ecclesiā, à qua recesserunt, habere videātur. Nam si in eadem fide perseverarent, non possent non aliquid, aut aliud agere, nisi quod iam dudū apud suam didicerunt matrem, vt Optatus supra dixit. Propter quod sæpē Cyprian. inde oriri (affirmat) Schismata & hereses, quod sacerdoti Dei non obeditur, neq; vnus ad tēpus iudex vice Christi cogitatur, vt ait epist. 55. Et in 69. addit, congregationē perseverantē in schismate intra breue tempus carere veris Episcopis, & Pastoribus, quia cessat vera origo, successio, & ordinatio. Vnde tandē consequitur, vt careat etiam vera doctrina, & sanctitate: nā ad illā con-

Cyprian.

A seruandam in vnitāte fidei, & vitę sanctitate vsq; ad consumationē electorū dedit Deus Ecclesię suę Pastores, & Doctores teste Paulo ad Ephes. 4.

Propositę autē rationes euidentē in Anglicano schismate procedūt. Cōstat enim illud esse satis diuturnū, nam per septuaginta annos, vel amplius durauit, & licet interruptū fuerit per breue Regiņ Marię tempus, statim renouatū est, posteaq; plus quam quinquaginta annis cōtinuis durauit. Deinde cū ceperit per separationem à cathedra Petri, & negando obedientia Sūmo Pontifici, licet in principio factū tantū ex inordinato affectu luxurię tentatū fuerit, postea circa ius ipsum erratum est. Et doctrina introducta, quę cepit in Angliā prædicari, Ecclesiā Christi non habere vnū spirituale caput, nec Romanum Pontificem vt tale recognoscendum esse, sed in vnoquoq; regno, vel republica suprema in temporalibus esse propriū caput supremū in spiritualibus, illudq; non esse aliud præter Regem, vel Principem temporale, aut senatū respectiue. Quę tota doctrina hæretica est, & contra Scripturam sacram, & contra perpetuū eiusdem Ecclesię sensum, & Patrum traditionem vt in lib. 3. ex professo ostendemus. Ita ergo (quod ad primam rationem attinet) in Henrico VIII. ad literam impletū est, quod Hieronymus dixit, nam Sibi hanc construxit heresim, vt rectē ab Ecclesiā recessisse videretur. Non enim poterat Regia maiestas, vel potius humana præſumptio ita pertinaciter in grauisimo facinore perseverare, nisi in aliud grauius incidendo, quo prius defenderet & rectē factū esse, contenderet. Qui error ita Henrici animo adhæsit, vt non solum in illo mori non dubitauerit, verum

4. Anglicanū schisma ad heresimā peruenisse ex dictis cōcluditur.

C etiam nouo præcepto de filio in eodem errore educādo, in alijs catholica fide retenta, illud cōfirmauerit. Vel certē si mēte non credebat, quod sic præcipiebat, in eo maximē ostēdit (quod ad alterā rationem spectat) quam ingens odium contra Romanam Ecclesiā conceperat, siquidem contra mentem suam, & cum æterna morte animę suę, in eodem schismate mori, & illū per modū dogmatis, seu doctrine exterioris tueri, & in filio, & in regno suo perpetuo stabilire voluerit. Cū ergo Angliā in hoc puncto nō solum factum,

Schismatis defendendū ergo, nouā sibi heresim Henricus 8. excogitauit,

sed etiam ius vsurpare, & doctrinam defendere conetur, vel ex hoc solo manifestum est sectam illam non tantum schismaticam, sed etiam hæreticam esse.

54

Post mortem autem Henrici statim Anglicanū regnū schismaticum Caluianam sectam, quanuis fortasse non puram, sed mistā ex Lutherana, & alijs amplexū est, & ita etiam in illo schismate, quod in secūda ratione de diuturno schismate dicebamus, & ex eisdem causis, seu radicibus, & cum eisdem effectibus, seu signis hæreticis impletū videmus. Nam in primis odium in Romanam sedem mirum in modū in dies auctū est, & vt quotidie magis inualecat, & in animis omnium radicetur, industria dæmonis factū est, vt parentes, & Magistri ab infantia in puerorum animis talem de Papa conceptum, seu apprehensionem imprimant, vt simplices, & vulgares homines crudellem tyrannū, horrendum idololatram, ad deniq; mōstrū quoddam, potius quā hominem, audito Papæ nomine concipiant. Nec mirum est, si cōmunis plebs in tāto errore versetur, si quidē Rex ipse in sua Præfatione pagi. 14. affirmare au-

Pagin. 14. det, Pontifices per ambitiosam tyrannidem sibi in temporalium Regum iura authoritatē iniuste vsurpasse. Et iterum, Hanc in Reges potestatem à Pontificibus inique vsurp-

Pag. 22.

Pag. 23.

Pag. 24.

Pag. 27.

Pag. 61.

Pag. 62.

Pag. 128.

tam. Rursus, à catholicis extrui Pontificis imperium adeò, immane, ac solum, vt ad libidinem condonare, atq; adimere regna possit. Ita enim Cardinali Bellarmino tribuit. Iterū Magnus ille pastor, instar ouis, ad occisionē ducere vos pro libidine sua potest. Alibi, Cum antiquitus Clerici nihil vltra de cimas appetere, ijsque contenti viuerent, nunc Papa clericorum caput, non nisi tertiā ciuium, & bonorum, ac fundorū parte in omnibus regnis, & prouincijs accepta, acquiescit. Vt iterum, secularem Pontificis in Reges dictaturam præcipuis fidei Catholice articulis enumerat. De Cardinali Bellarmino loquitur, & absolutam potestatem dominandi per illam secularem dictaturam intelligit. Et alibi in eodē sēsu inter multa, quæ refert, vel potius irridet tanquā à Pontificibus vsurpata, hoc ponit, *Omni potestate, tam spiritali, quā temporali præditi.* Et infra, *Qui pro Deo Papam colunt, eumq; sic habent quasi Scripturā loquentē,* Postea verò de eisdem catholicis ait, *Tribuere Ponti-*

A fici supremam in temporalibus potestatem supra Reges, ac principes, vtiq; in sensu in alijs locis ab ipso declarato.

Hi, & similes sunt colores, quibus Rex Pontificem Summū, eiusq; regimen depingit, in quibus tamē nihil est, quod nō sit à seductoribus cōfictū, vel male interpretatū, & incautē, & per veritatis ignorance à Rege creditum, & scriptum: vt mirū non sit, rudem plebem his fabulosis exaggerationibus decipi, quandoquidē seductores etiam Regē ipsum fallere, & decipere potuerūt. Nam in primis quod Pontifex Regum potestatem non vsurpet, toti orbi notū est, & ipsi Pōtiffices in suo iure cōmuni testatū ab ipsis esse voluerunt. Nam de Rege Anglorum loquitur Alex. 3. cū dicit, *Nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri Regis Anglorū detrahere, mandamus, quatenus Regi iudiciū possessionis relinquētes, &c.* Et de Rege Gallie dixit. Innoc. 3. *Nō putet aliquis, quod iurisdictionē illustris Regis Francorū perturbare aut minuere intendamus.* Et alibi idem Pontifex affirmavit, *Regē in temporalibus superiorem non recognoscere.*

C Constat igitur Pontifices iura Regū nō vsurpare. Vnde longē certissimū, & notissimum est, neminē catholicorum Doctorum affirmasse, posse Pontificē ad libidinem regna condonare, aut pro libidine adimere. Qui enim vel in vno iudicio Regiā iurisdictionē perturbare nolunt, quomodo regna ipsa sua libidine perturbabunt? Multo verò intolerabilius est, cogitare, ne dū scribere, pro libidine sua posse Pastorem hunc oues occidere, aut simile tyrannidem, per hanc exaggerationem indicatam, exercere. Quin potius nō potestatem modo, verum etiam solū vsum illi imponere, grauissima, & impijssima detractio est eorū, qui Regem diciendo, ipsū irritare voluerunt. Hoc autē euidentius cōstabit ex his, quæ de legitima potestate Pontificis in Christianos Reges lib. 3. ostendimus, vbi etiam iustū vsum illius explicabimus: nam fortē sectarij nō solū ex malitia, sed etiā ex ignorance, & defectu Theologicę doctrine ista cōfingūt.

Deinde quod de Pontifice asseritur, non acquiescere, nisi accepta tertiā ciuiū bonorum, & fundorum parte in omnibus Regnis, & prouincijs, cōtra omne ius canon-

6.

Refutatur. Alex. Pa pa 3. Cap. Causam quæ, Qui filij sint legit. Innoc. 3. Cap. Nouit, de Iudic. Cap. Per venerabile, qui filij sint legit.

Posse Pontificem pro libito regna adimere nullus Catholicus asseruit.

7.

Pontificem
tertiā par-
tem bonorū
cuius sibi
vsurpare cō-
tra ōneius,
factiq; veri-
tatem con-
fingunt h̄e-
retici.

8.
Vendicātur
catholicis ab
aliquib; Re-
gis imposi-
tionibus.

cum est, vt in proprio opere de decimis ostendimus: neque min⁹ contrarium est vsui, vt in omnibus regnis, & prouincijs catholicis notissimum est. Quod si fortasse sit sermo de fundis, & bonis voluntariē donatis Ecclesiæ, semper in Ecclesia obseruatū fuit, vt bona huiusmodi iura decimarum non minuerent, nec in eis computarentur, sed cum illis ad pios Ecclesiasticos vsus cōseruarentur. Præterquā quod illis omnibus etiam computatis, sine fundamento asseritur, illum esse tertiam partem bonorum orbis catholici, multoq; magis voluntariē fictū est, ad eam proportionem, seu mensurā exigi, & sine illa quotta parte Pontificē non acquiescere.

Denique quod Rex ait, Catholicos Pontificem pro Deo colere, & verba eius vt scripturam sacram habere, faciliē intelligitur per exaggerationem dictum ad eandem, quam diximus de Pontifice existimationem, in hominibus, qui voces distinguere nesciunt, generandam. Quē enim verisimile est, credidisse Regem, catholicorum aliquem, cultum soli vero Deo debitum Pontifici tribuere? Si autem nomine Dei solū significetur is, qui singulari modo aut Deum repræsentat, aut eius excellentiam participat, iuxta Scripturā phrasim, & Christi explicationem dicentis, *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*: quid reprehenduntur catholici, quod Dei Vicariū debito honore colant, ac venerentur? Item non est verisimile, in mentem Regis venisse, vniuersa verba Pontificis sacram scripturam à Catholicis reputari, cum ignorare non debeat, sacros Theologos, ipsas etiam Conciliorum, & Pontificum definitiones sacram Scripturam esse negare. Quanquam in veritatis certitudine equiparari, tam cōstanter, quā verissimē doceant: non de omnibus verbis Pontificis, sed de his, quæ vniuersam Ecclesiam ex cathedra docendo, definit. De quo puncto aliquid in superioribus tactū est, & in lib. 3. non nihil addemus. Hæc igitur obiter dicta sint, vt intelligatur, quā pertinax odium, & inueterata rabies in Romanū Pontificem diuturnitate schismatis Anglicana pectora occupauerit.

Ex hoc autem odio sequuta est illa

A mentis cæcitas, quam Augustinus descripsit, qua sit, vt altissimum, & lucidissimum Ecclesiæ montem secta Anglicana non videat, sed in illum potius faciem impingat. Vnde etiam factum est, vt regula, & directione Catholice Ecclesiæ Anglia destituta, ad synagogas h̄reticorum diuerterit. Nec enim nouam cōdere illi fuit necessarium, quia eo tempore h̄ereses innumere, septentrionem occupare cœperant, & sicut cancer serpabant, nullamq; occasionem eas introducendi fidei hostes omittebant. Atque ita vt cap. 1. relatum est, post Henrici mortem, contra eius declaratam voluntatem Eduardi Regis tempore Zuingliana h̄eresis in regno præualuit. Postea verò tempore Elisabethæ Calvinismus introductus est, idemq; vsque in hunc diem, vel omnino, vel maiori ex parte perseverat: nam perfecta stabilitas, vel conformitas in huiusmodi sectis durare non potest, vt in superioribus probatum est. Compertum est autem Caluinum magnum h̄eresiarcham fuisse, eiusq; sectam h̄eresim esse, ergo dubitari non potest, sectam Anglicanam, quæ Caluiniana est, siue pura, siue mista ex alijs erroribus, h̄eresim esse, omnesq; illam pertinaciter sequentes, h̄eticos esse. Solū superest, vt probemus, Caluinianam sectam h̄eresim esse, hoc autem duobus modis in sequētib; ostendemus, tum respondendo ad ea, quæ in sua Præfatione Rex Iacobus assert, in excusationem sui lapsus in h̄eresim, tum refellendo ea, quæ in accusationem Ecclesiæ Catholice obijcit: quot enim articulos accusationis opponit, tot suæ sectæ errores prodit.

Prius verò in fine huius capitis idem ostendere libuit, omnia signa h̄eresis, quæ à Patribus traduntur, in vniuersa Protestantium secta breuiter indicādo. Primum signum est origo infecta, vel per superbiam. *Nam vna mater superbia omnes h̄ereses genuit*, vt Augustinus dixit, vel per inuidiam, quæ (vt scripsit Chrysostomus) *h̄ereses peperit*, vel per auaritiam cumulatæ pecuniæ (vt dixit Basilius) vel per alia vitia, quæ Paulus latē enumerat. 2. Timot. 3. ibi, *Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, &c.* vsque ad illud, *homines corrupti mente, & reprobi circa fidem*. Talem fuisse Lutherum, & per

August.

Plures h̄ereses post Henricum 8. Angliam occuparūt.

10.

Ex signis h̄eresū, quæ à Patribus traduntur, Caluinianam sectam h̄eresim esse, ostenditur. Primum signum. Lib. de Pastorib. c. 8. Chrysost. homil. 7. in ad Rom. in p. Morali. Basil. in 5. cap. lxi. ver sus finem.

Echias in
Aëtio Luehe
ri. Surius in
compendio.
Sander, de
Visib. mon.
lib. 7.
Secundum.
Prateol. lib.
3. verb. Cal
uinus.
Lib. 2. cōt.
liter. Petili.
c. 5. 1. & 72.

II.
Tertium.
Basilii.

Athanas.

Auth. Im
perf.
Tertull.

Bellarmin.
Coccius.
Salmer.

ambitionem, & inuidiam defecisse à fide, notum est, & in historijs illius temporis legi potest, Calvinum autem simili elatione, & morum improbitate excelluisse, testes sunt plures, quos Prateolus commemorat. Secundum signum est supra tactum discordiæ, & separationis ab obedientia Romanæ sedis, quod sæpè in suis Epistolis Cyprianus obseruat, ut paulò antea retuli. Et Augustinus Donatistas maximè reprehendit, quod in cathedrâ Romanam, & Apostolicam blasphemarunt, in quo maximè noui sectarij eos imitantur, & excedunt.

Tertium sit inconstantia, & diuifio doctrinæ, nihil est enim magis fidei certitudini, & veritati contrarium. De qua re satis in superioribus dictum est. Nunc verò adiungam egregia verba Basilij in cap. 5. Isai. vbi cum dixisset, hæreticos videri sibi sapientes, & alios antecellere, subiungit, *Eam obrem referta sunt omnia sententijs inter se pugnantibus, & ijs, qui dogmata tradant, reclamantia suis met authoribus: quando singuli quicquid suo dogmati tuendo obstinatiùs insistant, & quæ diuersæ partis sunt placita, percurrunt vi, ut eueriant, & confutent acerrima verborum velitatione.* Et epist. 82. in fine, *Nunquam eisdem verbis contenti stabiles persistunt.* De eadem re latè Athanas. Epistol. de Decret. contra Arian. hæresim, in principio, & Orat. 1. contra Arian. circa principium, vbi inter alia inquit, *Dum perpetuò scribunt, suamet ipsi immutantes, incertam suam fidem, vel potiùs certam suam infidelitatem, demètiandq; ostendunt.* Quibus consonant verba Hilarij lib. 3. de Trinit. circa princip. *Hæretici contra Ecclesiam veniunt, sed dum hæretici omnes se inuicè vincunt, nihil tamè sibi vincunt.* Similiter & optimè Author Imperf. Homil. 20. in Matt. & Tertull. in Præscript. cap. 40. Hanc autem inconstantiam in Luthero, Caluino, & sequacibus maximè inuentam esse, notarunt sæpè Doctores Catholici, præsertim Cardinalis Bellarmin. in suis controuersijs, & latè, quàm plurima congerens Coccius lib. 8. sui Thesauri art. 7. 8. 9. & 10. & Salmer. tom. 1. ad Epist. Pauli in Prologom. disp. 6. refert, Saxoniz ducem dicere solitum esse, se quidè nosse, quid præfenti anno sui crederent, quid autem sequenti anno credituri essent, ignorare.

A Atque hanc mutationem in Protestantibus Angliæ inuentam esse, credibile est, quia tamen mihi exploratum non est, id non affirmo, nec necessarium est, satis est enim, quòd adhæreant doctrinæ, quæ cū illa instabilitate incepit, nam in vera fide non est, *est, & non*, sed est tantum *est*, vt dixit Paul. 2. Corinth. 1.

Quartum signum, & in Protestantibus fortasse maximum, est, iactare verbum Dei, corrumpendo, & mutilando illud, de quo etiam multa diximus. Singulariter verò hæreticorum iactantiam de Verbo Dei describit Vincent. Lyrin. cap. 35. & 37. Elationem verò, & deceptionem in illud exponendo, accusant Basilij proxime citatus, & Athanas. Orat. 1. & 2. contra Arian. & orat. in id, *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo* circa finem, Nazianz. Orat. 51. seu epist. 1. ad Cleodoni. item epist. 46. ad Nestarium. Rursus Orat. 36. aliàs 2. de Filio, & 4. de Theolog. in princip. & deinceps in Orat. 37. post medium, & optimè Orat. 42. indicat modum, quo solent hæretici verbum Dei infideliter, vel diminutè allegare, dicens, *Tu ea quidem, quæ minuunt, atque extenuant, profers, quæ autem efferunt, præteris; atq; id quidem expendis, quòd passus sit, quòd autem sponte, non adiungis.* Plura Augustin. lib. 7. Genes. ad Liter. cap. 9. & de Vnitat. Eccles. cap. 12. & 13. & lib. 2. cōtra liter. Petil. cap. 61. Hilar. optimè lib. 2. de Trinit. in princip. Hieronym. Esai. 4. & Galat. 1. De mutilatione autè Scripturarum eos irridet sæpè Augustinus cōtra Donatistas, & optimè, ac generaliter Tertullianus de Præscript. cap. 17.

Quintum signum, omnium euidentissimum, & hæresim apertam inuoluens, est contemnere Ecclesiam catholicam, eiq; errorem tribuere, negando esse catholicam, sibiq; hanc vocem attribuendo. De quo videri potest Lyrin. c. 26. & Aug. li. de Vnit. Eccles. multa; sunt in superioribus dicta, & simul est ostensum, quàm sit hoc proprium Protestantium, & Anglicanæ sectæ. Sextum ad hoc consequens est, Concilijs non acquiescere ex Athanas. Orat. 1. contra Arian. parum à princip. Et perinde esse censeo, quædā Concilia sua sponte admittere, alia verò respuere, quia non ipsi acquiescunt Concilijs, sed potiùs inter illa dijudicant, eaq; suo

Paul.

I 2.

Quartum
signum.

Vinc. Lyr.
Basil.
Athanas.

Nazianz.

August.
Hilar.
Hier.

Tertull.

I 3.

Quintum.

Vinc. Lyr.
Aug.

Sextum.

Athanas.

Septimum. Septimum huic affine est, Patrum auctoritatem contemnere, in quo liberri-
August. mus fuit Calvinus, qui etiam ausus est, Patres pharisæis comparare, sicut olim fecerunt Donatistæ, apud Augustinum lib. 2. contra liter. Petili. cap. 61. Octa-
Octauum. uum signum superioribus consentaneū est, proprio spiritu duci, siue humano, siue satanico angeli tenebrarum trans-
Hilarius. figurantis se in angelum lucis. Vnde ap-
 positè Hilarius lib. 1. de Trinit. hæreticos dicit esse sibi arbitros religionis, cum religionis opus in solo obedientia esset officio. ubi alludere videtur ad illud Pauli, Cap-
 tiuantes intellectum, &c. Et lib. 2. in principio de eisdem ait, Pro voluntatis suæ sē-
 su verba Dei interpretari. Et multa similia habet lib. 3. parum à principio. Et sæpè Tertullianus de Præscriptionib. Aliaq; multa in superioribus adduximus.

14. Nonum signum hæreticæ temeritatis
Nooum. est, fucata eloquentia cum præcipatione, & nimia loquendi libertate. De quo
Nazianz. Nazianz. Orat. 33. in princip. sic inquit, Hi verò vimam sicut linguam volubilem habent, atq; in nobilioribus, ac probatioribus verbis insectandis acrem, & vehementem, sic etiam in agendo non nihil saltem, aut etiā æque, operam collocarent. Id quod si facerēt, minùs vtiq; cauillatores essent, nec tam absurdè, atq; insolenter in verbis, perinde atque in aleæ ludo versarentur. De illorum autē in dicēdo præcipatione legi potest Gregor. lib. 7. in Iob. cap. 2. Decimum signū potest esse nouitas, antiquæ doctrinæ contraria, seu per defectionem ab antiqua fide; de quo suprā dictum est, & videri potest Chrysost. homil. 47. in Matt. Tertull. de Præscrip. cap. 3. & alij Patres exponentes illud 1. Ioan. 2. Ex nobis exierunt. Vndecimum sit nominis catholici amissio, & noua ab authore denominatio, de quo, & alijs similibus multa in superioribus. Addam verò hic duodecimū, & vltimum à Tertulliano in Præscript. cap. 41. traditum, conuersationis ipsorū hæreticorum, quam ipse ibi latè describit, & futilem, ac terrenam esse dicit. Inter alia verò illa maxime verba notanda sunt, Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes; nunc neophytas collocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria eos obliget, quia veritate non possunt.

A Nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaq; alius hodiè Episcopus, cras alius, hodiè diaconus, qui cras lector, hodiè presbyter, qui cras laicus: nam, & laicis sacerdot alia munera iniungunt. Hæc igitur signa breuiter recensui, ut cum Protestantium moribus, & statu rei Anglicanæ conferri possint, nam si id prudenti consideratione fiat, nemo dubitare poterit, quin secta illa hæresis aperta sit, ac subinde professores eius hæretici.

C A P V T XXIII.

B Anglicanum schisma pertinaciter sectantes, neque ab hæresi, neque ab hæreticorum nota excusari posse.

A DVERSVS ea, quæ in superiori capite dicta sunt, procedere possunt rationes, quibus Rex in sua Præfatione ab hæresi crimine se purgare contendit, ideoq; quanti ponderis illæ sint, diligenter inquirendum est. Et prius quidem in pagin. 39. & 40. negat, se esse Apostatam: deinde contendit, neque hæreticum dici posse, verum hæc à nobis melius immutato ordine tractabuntur. Quod ergo hæreticus propriè dici non possit, etiam ex Catholicorum regulis, probat in primis his fere verbis, Cum Patre, paternumq; aium idem de fide sentientes habuerim, & in catholicorum Ecclesia nunquā fuerim, etiam ex ipsorum regulis propriè hæreticus dici non possum. Secundo ita virtute argumentatur. Licet catholicorum ritibus ablatus sim, & ab illis in religione dissentiam, hæreticus dici non possum, quia de baptisimi substantia nulla est inter nos lis, neq; vlla in hoc doctrinæ capite cōtrouersia, cum omnes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sacti baptizemur. Tertiam, & potissimam rationem, quam latè ipse proponit, ita summatim colligimus. Rex Angliæ Scripturis sanctis eam fidē adhibet, quæ à Christiano homine debetur, & in tria symbola fidei libenter iurat, primaq; quatuor Concilia generalia tanquam catholica, & orthodoxa veneratur, & recipit, & quidquid ad salutem necessariū quadringētis post Christū annis vnanimi consensu Patres statuerunt, reprehendere non audet, sed vel

I.
 Rationes, quibus Rex ab hæresi nota se liberare conatur, proponit.
 Prima.

Pag. 40.

Secunda

Tertia.

Pag. 62.

vel idem sentit, aut obmutescit; ergò nō potest iure censerī hāreticus, nisi tōtē (ait) ab his, qui pro Deo Papam colunt, eūq; sic habent, vt scripturam loquentem, vt neq; hāresim aliter definiant, quam opinionem quancunque in causis fidei decisione Papali contrariam.

2.

Hæc sunt, quæ in suam defensionem Rex adducit, & licet in vltima ratione totum excusationis suæ pondus constituat, aliasq; obiter attingat, nullam tamē prætermittendam duximus, vt & ipsi Regi, & legentibus omnibus plenius satisficiamus, nihilq; intactum relinquere videamur. Prius vero propter verba Regis vltima duo declaranda sunt. Primū, quid sit hāresis, quidvè ad illam constituendam sufficiat: secundū, quis sit propriè hāreticus, & quando consensus in aliquem errorem hominem hāreticum constituat. Vtramque ex his quæstionibus attingit Augustinus, priorē, in epist. ad Quodvult Deum præambula ad libr. de Hæresib. & posteriorem in Præfat. ad eundem librum, & vtranque definire, dicit esse difficile, promittitq; in altera illius operis parte inquirere, quomodò sit definiendus hāreticus, illam tamen partem non scripsit, & ita in illo opere vtrumque punctum indecisum reliquit. Ex alijs autem eiusdem Doctoris locis, & aliorum Patrum, Theologorumque doctrina, quid in hac materia sentiendū sit, & pro certo habendum, explicare necessarium est; vt aliquo firmo fundamento, sine verborum ambiguitate niti possit disputatio.

3.

Ex varijs hæresis acceptionibus duæ præferuntur.

Nomen ergò hāresis varias sortitur significationes, etiam in vsu theologorū, duæ verò in præsentī maximè distinguendæ sunt, quia ratione illarum variè à Theologis definitur hēresis. Possunt autem explicari per comparisonem ad fidem: nam hēresis fidei opponitur, ideoq; sicut interdum doctrina à Deo reuelata, fides vocatur, sæpius verò assensus, quo talis doctrina creditur, dicitur fides: ita hāresis interdum dicitur de ipsa doctrina hāretica, interdum etiam de assensu voluntariè præstito tali doctrinæ. Illa enim duo sine dubio valdè diuersa sunt; non minùs in doctrina, seu fide falsa, quàm in vera, & ex vsu vocis satis constat, nomen hāresis ad vtrumq; significandum

A vsurpari. Cùm enim Paulus Act. 24. dixit, *Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hāresim, sic deservio Patri, & Deo meo*, de doctrina Evangelica loquebatur. Vnde Syriaca versio, *profecta habet doctrinam*, & vox Græca significat *secundum viam*, quod propriè dici solet de ratione tota alicuius doctrinæ, quam etiam vox *secta*, optimè indicat. Noluit autē Paulus doctrinam Evangelicam hāresim appellare (vt optimè notat Theophyl.) quia non est secundum electionem hominum, à qua nomen hāresis sumpta est (vt aduertunt Tertull. de Præscriptionib. cap. 6. Hieron. ad Galat. 5. & ad Titum. 3. & Isidor. lib. 8. etymol. cap. 3.) sed secundum Dei voluntatem, & reuelationē. Ideoq; in lege Evangelica, & inter Christianos nomen hāresis in malam partem accipitur, significatq; doctrinam, quam aliquis homo sibi eligit, doctrinæ Dei repugnantem. Et inde consequenter electio talis doctrinæ per assensum in illam, vocatur hāresis, sunt enim illa duo ita coniuncta, vt facile ab vno ad alterum transitus fiat. Et ita Paulus ad Galat. 5. hāreses ponit inter vitia carnis, vt vertit, & notat Hieronymus iuxta vocem græcam, licet Latina vulgata *sectas* vertat, & ad Titum. 3. ait Paulus, hāreticum proprio iudicio esse damnatum, constat autem hāreticū ob hāresim damnari, indicat ergò Paulus, illud proprium iudicium esse hāresim, vbi etiam id sentit Hieronymus. & clariùs Tertullianus dicto cap. 6.

B

Inter Christianos hāresis in malam partem sumitur. *Tertull. Hieron. Isidor.*

C Vt ergò distinctiùs vtramque partem definiamus, priorem vocemus propositionem hāreticam, posteriorem autem hāresim: nam verisimile est, Ecclesiastico vsu, & more peccatum illud, quod eligendo falsam doctrinam, ad credendum illi, seu quod spontaneo, & libero assensu talis doctrinæ committitur, hāresim esse appellatum, nam hoc vera etymologia vocis magis indicat. Propositio ergò hāretica illa est, quæ recedit à regula veritatis catholicæ, illiq; opponitur, seu contradicit. Ita docet Augustinus libr. de Vera relig. cap. 5. & 6. vbi vocat, *prauam doctrinā à regula veritatis auersam*, & cap. 7. *Est (inquit) praua opinio à regula, & cōmunionē Ecclesiæ Catholicæ deniās, & orat. cōtra Iudæos, paganos, & Arianos c. 20.*

D

4. Doctrina fidei contraria aptè hāretica propositio vocatur, assensus verò talis doctrinæ hāresis. *Propositio hāretica quid. August.*

vocat

Tertull.

vocat hæreticorum errorem contra verā Ecclesiæ Catholicæ fidem. Similiter Tertullianus de Præscript. cap. 6. dicit esse adulterinam doctrinam, quam quis proprio arbitrio, & electione inducit, vel ab alio inducā amplectitur. Cum autem adulterinam vocat, intelligit à Christo, vel Ecclesia, sicut cap. 37. dicit, hæreticos non à Christo habere, quod de sua electione sectantur. Et in eodem sensu ait de hæreticis. cap. 44. fidem suprasse adulterio hæretico, Virginem traditam à Christo. Denique communis est vsus illius vocis in dicta significatione, neque in illa est differentia inter nos, & protestantes. Quia verò propositio constituitur, seu definitur hæretica per recessum à regula, & quia priuatim opponitur propositioni, seu veritati fidei, ideò ad comprehendendam formalem rationem propositionis hæreticæ, oportet præfigere regulam credendi, & explicare, quid necessarium sit, vt aliqua propositio censeatur de fide: nam hoc semel posito, facile constabit, assertionem contrariam hæreticam esse.

5.

Atque hoc pūctum attingit Rex in vltimis verbis suprà citatis, & irridet Catholicos definientes, hæresim esse opinionem quancūq; in causis fidei, decisionem Papali contrariam. Oportuisset autem, quādoquidem hæc definitio illi displicet, aliam tradere, qua nobis explicaret, quid per hæresim intelligat, vt ita se à macula hæresis liberum ostenderet. At proculdubio id nullatenus explicare potest, nisi in labyrinthum incidat, prorsus inextricabilem, pro regula fidei solam Scripturam, eamque propria, & priuata scientia certa intellectam, assignans. Quæ doctrina, vt suprà ostendi non solum viam latissimam omnibus erroribus sternit, verum etiam, quam pro regula hæresis assignauit Paulus, pro regula fidei catholicæ tradit, vtique proprium credentis iudicium. De hæretico enim ait Paulus, Subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, proprio iudicio condemnatus. Quia, in quo damnatur, sibi eligit, vt addidit Tertullia. vnde & hæreticus est nominatus. Regula ergo hæresis est proprium iudicium, hoc est, communi iudicio Ecclesiæ contrariū. Qui verò in proprium spiritum fidei certitudinem, verumque sensum Scripturæ reuocant, nihil aliud, quàm proprium iu-

Ad Tit. 3.

Tertull.

A diciū pro regula fidei constituunt. Quid enim est proprius spiritus, nisi proprium iudicium? Aut quomodo discernitur ille spiritus ab his, qui in illo confidunt, nisi arbitrato suo? Confundunt ergo regulā fidei cum fundamento hæresis, & ideò mirum non est, quod hæresim pro fide teneant, & fidem, vt hæresim reiiciant. Præterquàm quod (vt in superioribus dicebam) nullum iure possunt vt hæreticum damnare, cum nemo proprium iudicium alterius, eiusvè priuatum spiritū in rebus fidei sequi teneatur, nemo ergo erit hæreticus, discordando à regula fidei, quam illi constituunt.

B

Doctrina ergo solida, & catholica, regulam fidei esse dicit Scripturam sacrā, non solam, nec priuato sensu intellectā, sed cum alijs regulis, quæ in ipsa cōmendantur, eamq; conseruant, discernunt, & interpretantur, traditione, inquam, & ipsa Ecclesia, quæ est viua regula, per quam Spiritus Sanctus loquitur, eamque regit & facit, vt sit columna, & firmamentum veritatis. Et idcirco licet Scriptura, & traditio purum, ac verum verbum Dei contineant, quod est primaria regula fidei, nihilominus, quia Ecclesia est, quæ scripturas, traditiones, & sensus illarum infallibiliter nobis explicat, & proponit, ideò solet à Patribus tanquam sufficiens regula fidei cōmemorari. Vnde Irenæus. lib. 3. contra Hæres. cap. 4. Non oportet apud alios quærere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; & cap. 11. in fine, præfert spiritum Ecclesiæ omni priuato spiritui, & lib. 4. cap. 43. & 45. in sola Ecclesia esse veram traditionem, veramque Scripturæ intelligētiam. Cyprian. epist. 73. ait, Ecclesiæ catholicæ doctrinam firmiter tenendam esse, & docendam, & latē epistol. 76. Augustinus etiam passim vtitur hac sola Ecclesiæ regula ad confirmandas veritates fidei, vt ex locis proximè allegatis constat. Et ex lib. de Hæresib. in fine, vbi ait, satis esse scire, Ecclesiam contra aliquam doctrinam, vt à fide alienam sentire, vt à nullo fidei recipiatur. Idem optimè lib. 1. contra Cresconium cap. 32. & 33. & epist. 48. & alijs libris contra Donatistas, item epist. 99. & in epist. 118. cap. 5. disputare contra doctrinam vniuersalis Ecclesiæ, insolentissimæ demeritiæ esse, dicit. Eandem pro regula fidei,

6.

Vera fidel
regula ita
tuitur.

Irenæus.

Cyprian.

August.

Idē Aug.

dei, & veræ doctrinæ ponit lib. de Vera relig. cap. 5. 6. & 7. & lib. 1. de Moribus Eccles. cathol. cap. 30. lib. 3. de Liber. arbitr. cap. 23. & grauissimè lib. de Vtilit. credendi cap. 17. vbi de Ecclesia inquit, *Culmen authoritatis obtinuit, cui nolle primas dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipiis ignorantia.* Pluraq; alia tum ex Sanctis, & antiquis Patribus, tum ex Scriptura ipsa in superioribus adduximus.

7.
Propositio, quæ ab Ecclesia ræquâ de fide credenda proponitur, est de fide.

Definitio Pontificis est infallibilis veritatis.

8.
Hæresis definitio.

Ex quibus breuiter inferimus, illam propositionem esse de fide, quam Ecclesiæ Catholicæ autoritas nobis tanquam de fide credendam proponit: in hac enim regula continentur omnia, quæ vel in Scriptura sunt, vel in Concilijs approbati sunt definita. Vnde è contrario, propositio hæretica illa est, quæ contraria est Ecclesiæ definitioni, seu alicui propositioni per Ecclesiam definitæ modo explicato. Loquuti autem sumus de Ecclesia, eiusque definitionibus, vt à quæstione de potestate Pontificis Romani ad definiendas veritates fidei, quam Rex videtur suis verbis inuoluere voluisse, nunc abstineamus, ne à scopo, & intentione nostra diuertamur. Etsi enim verissimum sit, definitionem Pontificis ex cathedra loquentis infallibilem veritatem continere, omnesque fideles teneri ad illam firmiter credendam, hoc tamen diuersum nō est ab eo, quod diximus, nam cum Pontifex definit, Ecclesia per caput suum loquitur, neque corpus separatur à capite, nec caput à corpore, quia verò magis limitatum est, nam Ecclesia etiam alijs modis potest veritates fidei proponere, approbante etiam Pontifice, vt per Concilia generalia, & per vniuersalem consensionem Ecclesiæ, ideo ad comprehendendum omnia, & ad vitandas controuersias, generalius loquuti sumus. Nam definitiones esse debent, quo ad fieri possit, communes, & extra controuersiam. Ita ergò pro loci opportunitate satis videtur explicatum, quid sit hæresis quoad materiam, seu quid sit propositio hæretica.

Ex his autem, quæ de propositione hæretica dicta sunt, facile definiri potest, quid hæresis sit, prout opus est, seu vitiū hominis. Est itaque hæresis deliberatus assensus, seu credulitas alicuius hæreticæ

A propositionis. Et in idem reddit, quod scholastici dicunt, esse falsam opinionem circa ea, quæ sunt fidei. Itaque tam doctrina fidei, quam illi contraria potest dici materia, circa quam hæresis versatur, diuerso tamen modo, doctrina quidem fidei, deficiendo ab illa, seu illam falsam iudicando; contraria verò doctrina, eligendo illam vt veram, eique fidem adhibendo. Dicimus autem, hæresim esse voluntarium assensum, tum quia hæresis iuxta nomen suū, ex electione propria, & arbitraria procedit, tum etiam, quia hæresis in malam partem accipitur; ita vt non tantum falsum assensum mentis, sed etiam culpam, lapsumque voluntatis inuoluat; ideoque (vt mox dicemus) licet quis erret, assentiendo propositioni fidei contrariæ, non incidit in hæresim propriam, id est, assensus eius non censetur hæreticus, seu propria hæresis, nisi repugnantiam cum fide catholica cognoscatur, & ea non obstante, talem doctrinam vt veram eligat, & credat. Et hac ratione dixit Paul. ad Tit. 3. *Hæreticum hominem post primam, & secundam admonitionem deuia.* Quauis enim Paulus non ratione, seu substantiam hæresis tradat, sed modum cauendi hæreticos doceat, insinuat nihilominus propriam hæresim non committi, donec aliquis sciat, sufficienterque aduertat, qualis sit doctrina, quam eligit.

Explicatur definitio.

Ad Tit. 3.

9.

Hæc ergò conditio ex parte assentiētis necessaria est, ex parte verò materiæ generatim dicimus, hæresim esse assensum de re fidei contraria. Quia materia fidei multiplex est, sunt enim in ea dogmata ad Deum, vnum, & trinum, eiusque attributa pertinentia, alia ad Christi humanitatem, eiusque cum verbo hypostaticam vnionem, & in vniuersum ad hominum redemptionem spectantia, & cum his connexa sunt ea, quæ ad Ecclesiæ Catholicæ institutionem, & hierarchiam, eiusque sacramenta, mores, & ceremonias, nec non ad veram remissionem peccatorum, veramque iustitiam, præmiumque, & pœnam humanorum operum spectant: dum ergò materiam fidei in hæresis definitione indefinitè ponimus, omnia prædicta dogmata completimur. Vera enim, & propria hæresis in quocumque dogmate fidei committitur. Nam si à Deo reuelatum sit, eadem fidei

Quicumque assensus cui libet dogmati fidei contrarius totam fidem destruit.

fidei certitudine credendum est, in quacumque materia versetur. Vnde etiam fit, ut ad veram hæresim, quæ totam fidem destruat, voluntarius assensus vni tantum dogmati fidei contrarius in quacumque materia sufficiat. Quia vnicum mendacium, etiam in re minima ad fidem pertinente, supremam Dei auctoritatem destrueret, & quilibet assertio falsa, si inter dogmata fidei inueniri posset, reliqua omnia incerta, & ambigua redderet, ac proinde quilibet assensus cuicumque dogmati fidei contrarius, hæresis est, penitus destruens fidem. Vnde Paulus scribens ad Galatas, qui circa obseruationem legalium falsam opinionem, & Euangelio contrariam eligere volebant, licet in alijs mysterijs fidei non erraret, *Euacuati estis* (inquit) *à Christo, qui in lege iustificamini*. Et infra, *Currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire, persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos, modicum fermentum totam massam corrumpit*. Per quæ verba indicat, illum errorem (si in eo pertinaces essent) fuisse sufficientem ad euacuandam, & corrumpendam totam illorum fidem. Sic etiam schisma Donatistarum in hæresim transiit, pertinaci animo adhærendo vni, vel alteri errori in materia baptisimi, vel Ecclesiæ, etiam si in alijs rebus fidei non errarent, ut ex Cypriano, & Augustino sæpe retuli, & in sequenti puncto iterum confirmabo.

IO. Tandem colligitur ex dictis, quis proprie, & in rigore hæreticus dicatur, est enim ille, ex Origen. in id ad Titum. 3. *Hæreticum hominem, &c.* apud Pamphil. in Apolog. *Qui se Christo credere profitetur, & aliquod dogma in Ecclesiastico ordine receptum commutare, vel subvertere conatur*. Sumiturque ex Paulo dicto loco ad Tit. 3. iuncta expositione Patrum, & communi consensu Doctorum, & recepto usu illius vocis in Ecclesia. Nomen enim hæretici non omnibus infidelibus tribuitur, sed illis tantum, qui Christum confidentes, eius fidem ex parte negant, nam cæteri infideles Iudei potius, Pagani, aut gentiles appellantur. Est ergo hæreticus ille, qui sub nomine Christiano (nam Christum se credere dicit) veritatem fidei Christi corrumpit, aliquid contra illam sentiendo. Oportet autem, ut ex propria electione, & cum sufficienti cogni-

A tione, & iudicio hoc faciat, nam si per ignorantiam, vel incogitantiam error contingat, hæreticum non constituit, quia nondum proprio iudicio damnatus est, neque propriam hæresim commisit. Et hac ratione Augustinus sæpe distinguit inter hæreticum, & credentem hæreticis. Librum enim de Vtilit. credendi, sic orditur, *Si mihi d. Honorat. vnus, atque idem videretur esse hæreticus, & credens hæreticis homo, tam lingua, quam stylo in hac causa mihi esse conuincendum arbitrarer. Nunc vero inter hæc duo plurimum interest, quandoquidem hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ, principatusque sui gratia falsas, vel novas opiniones, vel gignit, vel sequitur.* (vtique in materia fidei:) ille autem, qui huiusmodi hominibus credit homo est imagine quadam veritatis, ac pietatis illusor. In priori namque membro significare voluit Augustinus, ut homo errando in fide, constituatur proprie, & simpliciter hæreticus, necessarium esse, ut propria electione, & videns, se ab vniuersali Ecclesia dissentire, in errorem se precipitet, & quia hoc moraliter non fit, nisi propter humanum vitium, seu motuum, ideo illas particulas posuit Augustinus in definitione hæretici, quæ magis occasionem, seu causam voluntarie errandi, quam intrinsecam conditionem hæresis declarant. In altero autem membro docet, errorem ex ignorantia, quod fidei, aut Ecclesiæ repugnet, non constituere hominem hæreticum. Quod erit longe certius, si talis ignorantia probabilis (ut aiunt) seu inuincibilis sit, si vero sit ex graui negligentia, & nimia facilitate, non excusabit omnino culpam, excusabit nihilominus eum gradum, & magnitudinem culpæ, quæ ad constituendum, seu simpliciter denominandum hæreticum, iuxta communem usum sapientum, & totius Ecclesiæ, sufficiat.

D Eandemque doctrinam habet idem Augustinus Epistola 162. in principio dicens, *Qui sententiam suam, quamvis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærent autem causa solitudine veritatem, corrigi parati, cum in-*

Comprobatur definitio ex Aug.

notitia
Iamit

.11

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

11. aug. 7

uenerint, nequaquā sunt inter hæreticos deputandi. E cōtrario verò lib. 18. de Ciuit. c. 51. sic inquit, *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumque sapiunt, si correpti, ut sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, & foras exeuntes habentur in exercentibus inimicis.*

August.

Denique libro quarto de Baptism. capite decimo sexto, adhibito exemplo, vtrunque membrum declarat, dicens, *Cōstituamus duos, vnumque eorum id sentire de Christo, quod Photinus opinatus est, & in eius hæresi baptizari extra Ecclesia communionem; alium verò hoc idem sentire, sed in Catholica baptizari, existimantem istam esse catholicam fidem. Istum non dum hæreticum dico, nisi manifestata sibi doctrina Catholica fidei, resistere maluerit, & illud, quod tenebat, eligere, quod antequam fiat, manifestum est, illum, qui foris baptizatus est, esse peiorem. Quæ testimonia ideò refero, quia multa in eis notari possunt, quæ in præsentī causa magnum pondus habent, ut statim etiam indicabo. Est ergo, teste Augustino, necessaria pertinacia in hæresi, ut qui illam eligit, hæreticus habeatur. Et hanc pertinaciam per verbum eligēdi significauimus cum Hieronymo ad Titum cap. 3. & Tertulliano dicto capite sexto de Præscription, hæreticorum, qui propterà libro primo contra Marcion. capite primo significat, illum esse maximè hæreticum, qui à priori fide recedit, & Deum, quem inuenerat, extincto lumine fidei suæ, amisit, ut hinc iam destinari possit hæreticus, qui deserto quod prius fuerat, id postea sibi elegerit, quod retro non erat. In tantum enim hæresis deputabitur, quod postea inducitur, in quantum habebitur, quod retro, & à primordio traditum est.*

Hieron.
Tertull.

12.

Vnum dogma fidei cōtractum ad hæreticum constituendum sufficere, probatur ex Patribus. Origen.

Loquutus sum autem in descriptione in singulari de dogmate, vel assensu fidei contrario, ut denotarem ad hæreticum constituendum satis esse, quod vel in vna re tantum à doctrina Catholica Ecclesiæ voluntariè dissensiat. Quod ex dictis de hæresi satis per se clarum est. Idque latè tradit Origen. in dicto loco ad Titum. 3. recensendo, multa specialia dogmata, quæ ad causam præsentem magna ex parte pertinent, adiiciens, vñ

A illorum sufficere ad constituendum hominem hæreticum. Augustinus etiam in locis allegatis licet interdum, in plurali loquatur de illo, qui falsas, vel nouas opiniones gignit, aut sequitur, sæpius in singulari loquitur, de illo, qui peruersam sententiam, vel aliquid morbidum pertinaciter defendit. Vnde libro de Hæresib. in fine duas classes hæreticorum his verbis distinguit. *Sunt hæretici, quod fatendum est, qui singulis, vel non multò ampliùs dogmatibus oppugnant regulam veritatis, sicut Macedoniani, vel Photiniani, & quicumque alij ita se se habent.*

B *Alij autem (ut ita dixerim) fabulones, id est, qui fabulas vanas, easdemq; longas, perplexasque contexerunt, tam multis falsis dogmatibus pleni sunt, ut ipsi quoque illa numerare non possint, aut difficillimè possint.* Et profecto Lutherus, Calvinus, & similes in hoc posteriori ordine ponendi sunt, tot enim multiplicarunt errores, & tam confusè, & inconstanter eos traderunt in cōtrouersijs de Ecclesia, de fide iustificante, de necessitate operū, libertate arbitrij, sacramētis, & similibus, ut vix numerari, vel percipi possint. Henricus item VIII. Rex Angliæ, si mente credidit, iure potuisse facere, quod facto vsurpauit, inter hæreticos primi ordinis numerandus erit, cum in vno saltem dogmate contra Catholicam Ecclesiam sentire, elegerit. Quod enim vnum dogma sufficiat, patet facile ex dictis: hæreticus siquidem ab hæresi denominatur, quia illam amplectitur, vel cōmittit, sed ad hæresim sufficit vnum falsum dogma, seu voluntarius assensus illius; ergo etiā sufficit ad hæreticum constituendum. Item vnum falsum dogma destruit totam fidem, & voluntarius assensus eius, etiam si vnus tantum sit, & in vna sola materia, totam fidem diuinam in tali homine destruit; ergo constituit illum verè hæreticum. Denique constituit infidelem, & non in altera specie, ut constat; ergo cōstituit hæreticum.

August.

Ratione idē probatur.

13.

Ex his ergo principijs, quæ certissima sunt, & Rex Iacobus negare non potest, si sapere velit; ipse de se iudicium præferat, an à se ipso damnatus sit, ut more Tertulliani, & Cypriani loquar. Nos enim summopere cupimus, Regem hæreticum non esse, & fugimus nomi-

Tertull. de Præscript. c. 6. Cypri. epist. 55. in fine.

August.
ser. 14. de
Verb. Apo
st. cap. vlt.

nominare, scimus enim, Augustinum cum Pelagianis disputantem dixisse, Possimus forsitan, si vellemus, eos hæreticos appellare, nec tamen appellamus. Non tamen propterea omittebat, veritatem eis ostendere, & conscientiam illorum conuenire, & omnibus modis conuincere, vt corripere, & ad meliorem mentem redirent. Optimamque reddit rationem, Quia in rebus nondum plena Ecclesia auctoritate firmatis ferendus est error, non tamen progredi debet, vt etiam fundamentum ipsum Ecclesie quater molitur. Non expedit. Adhuc forte non est reprehendenda patientia, sed debemus timere, ne culpetur etiam negligentia. Quandoquidem igitur nos in ea causa cum Rege Iacobo contendimus, in qua fundamentum Ecclesie quater molitur, simili etiam affectu, impari quanuis ingenio, vel auctoritate, statum eius demonstrare studemus, non vt illum hæreticum vocitemus, sed vt ipse resipiscat, & videat, ne sit, quod appellari merito recusat. Nam profecto excusationes eius nullius momenti, vel ipsimet Regi perpendiculari apparebunt. Nullaque alia (proculdubio) excogitari potest, qua rationes, & probationes adductæ eludantur.

C A P V T XXIII.

Rationes quibus Rex hæretici maculam fugere studet, refelluntur.

I. IN prima igitur ratione sua duo excusationis capita Rex indicat; vnum, quod Patrem, & auum Paternum eiusdem sectæ, quam ipse nunc profiteatur, habuerit: alterum, quod in Catholica Ecclesia nunquam fuerit. In priori capite omittendum illud censui, quod ad veritatem historię pertinet, quia multi, vel illud negant, vel in dubium reuocant: Nam cum Rex neque Patrem, neque auum cognouerit, quos ante usum rationis amisit, & ab hæreticis educatus, & inter eos semper conuersatus fuerit, facile potuit hac in re ab eis decipi, vt ipsum in errorem suum facilius inducerent. Veruntamen quidquid Aui, vel Pater eius de fide senserint, eorum lap-

A sus propriam hæresim non excusabit, si post sufficientem monitionem, & instructionem, illam non correxerit. Relegat quæso, sententiam Augustini paulo antea citatam ex Epistola 162. vbi loquens in specie de illis, qui falsam, & peruersam credunt doctrinam, quam non audacia sua pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis Parentibus acceperunt, tunc solum eos inter hæreticos non deputat, quando non pertinaci animo talem doctrinam defendunt, sed de veritate solliciti, parati sunt, errorem corrigere. E contrario verò in alijs locis sine vlla distinctione vt hæreticum damnat pertinacem in errore, siue illum per se inuenerit, siue a falso doctore, siue a parente didicerit. Quod etiam ratio ipsa manifestè ostendit, nam parentis error, quando iam a prole discerni potest, ipsius culpam non excusat, quin potius accusat.

B Quod verò Rex addit, nunquam in eadem Ecclesia cum Catholicis fuisse, in primis ex confessione eius, addito vero Theologiæ principio, negari merito potest. Ipse enim fatetur, se fuisse ritu catholico baptizatum, cum adhuc sub cura, & potestate serenissimæ Reginæ, & Catholicæ matris existeret; ex his autem principijs manifestè concluditur, ipsum fuisse spiritualiter genitum in Ecclesia Catholica, non in hæreticorum synagoga, quia & baptismus, quo fuit regeneratus est proprium donum Ecclesie Catholicæ, licet interdum ab hæreticis possideatur, & ministratur, vt ait Augustinus libro primo de Baptismo, capite decimo, & serenissima ipsius mater, sub cuius potestate tunc erat Rex, vnita erat Ecclesie Catholicæ, vt membrum eius per fidem, quam profitebatur; ergo etiam filius regeneratus est Ecclesie, tanquam eiusdem membrum. Imò quanuis nullus ex parentibus esset Catholicus, per solum baptismum ritè ministratum, & non indignè receptum factus esset Ecclesie Catholicæ membrum, quia veram iustitiam, & fidem Christi per baptismum accepit, simul cum Christi charactere; ergo coniunctus fuit Ecclesie per sacramentum fidei, & per fidem sacramenti, quod satis omnino est, vt fuerit membrum eius.

August.

2.
Regem Iacobum in Catholica Ecclesia aliquando fuisse, probatur.

August.

Catechumenus ritè ab hæretico baptizatus verè membrū Ecclesiæ efficitur.

August.

Sicut etiam catechumenus verè fidelis, & catholicus, si propter necessitatem ab hæretico baptizetur cum vera fide, & conuenienti dispositione, plenè sanctificatur, & vnitur Christo vt capiti, & Ecclesiæ Catholicæ vt corpori eius, iuxta doctrinam Augustini lib. 1. de Baptismo. cap. 2. ergò idem sentiendum est de infante, etiam si à ministro hæretico, & sub parentibus hæreticis baptizetur. Quia licet ministri, vel parentes errent priuato errore, nihilominus baptizatur in fide veræ Ecclesiæ, & per eandem fidem, quam in baptismo accipit infusam, membrum eiusdem Ecclesiæ efficitur, etiam si sub potestate alienorum, & hostium Ecclesiæ detineatur. Quandiu ergò Rex Angliæ baptismalem iustitiam, & fidem non amisit, in Ecclesia Catholica fuit: nam ab illa fuit regeneratus, iuxta doctrinam Augustini libr. 1. de Baptismo, cap. 10. & ab eadem habuit characterem, & fidem, qua sibi illum coniunxit. Nam in illa ætate, quæ actus fidei capax non est, ad prædictam vnionem, habitus sufficit, cum etiam ad vnionem cum Christo sufficiat; ergò ex illo capite excusari non potest, quominus amittendo postea fidem per proprium actum hæresis, ab Ecclesia Catholica defecerit.

3.

Potest aliquis esse hæreticus, etiā si in Ecclesia catholica nūquam extiterit.

Conc. Nic.

Et quanuis hæc verissima sint, addi prætereā potest, posse aliquem esse verè, & propriè hæreticum, etiam si nunquam in Ecclesia Catholica fuerit. Nam si quis à principio instructus fuit ab hæreticis non ritè baptizantibus, posteaq; in errore semel concepto post sufficientem animaduersionem pertinaciter dureret, verè fit hæreticus, quia incipit esse infidelis sub nomine Christiano, & tamen ille nunquam fuit in Ecclesia, quia neque verum baptismum, neque veram fidem in habitu, vel in actu habuit. Et hoc modo docent interdum Concilia, & Patres, vt hæretici non ritè baptizati venientes ad Ecclesiam per baptismum recipiantur, vt de Paulianistis statuit Concilium Nicænum canon. 19. Erant ergò illi hæretici, quanuis antea nunquam in Ecclesia Catholica fuissent. Ratio verò est, quia de ratione hæretici non est, vt sit verè baptizatus, sed sufficit, quod cum Christum confiteatur, in ipsius fide pertinaciter contra Catholicam Eccle-

A fiam sentiat. Quin potius licet aliquis non solum verè baptizatus non sit, verum etiam nunquam fuerit Catholicus, potest esse hæreticus, si cognoscendo, & confitendo Christum, veram eius fidem non integrè profiteatur. Hoc enim satis est ad infidelitatem hæresis, etiam si persona sic errans nunquam fidem Catholicam prius professus fuerit, & ab illa postea discesserit: nam hoc ad circumstantiam Apostasiæ necessarium est, non ad propriam maculam hæresis, quæ sine illa circumstantia inueniri potest iuxta doctrinam Diui Thomæ 2. 2. q. 11. & 12. B Loquimur autem de hæretico quoad culpam, non quoad pœnas Ecclesiæ, quia vt illas incurrat, characterem baptismi habere oportebit, per se loquendo, vt latius in dict. loco de Infidelitate tractatur. Hoc ergò nunc satis fuerit ad ostendendum, Regis excusationem, neque in eo, quod assumit, neque in illatione fundamentum habere.

In secunda etiam excusatione non rectè Rex colligit, nam licet quispiam ritè baptizatus sit, nullumque errorem circa baptismum, nullamvè controuersiam in ea materia cum Catholicis habeat, nihilominus propter errores in alijs articulis fidei pertinaciter conceptos, potest esse hæreticus. Alias neque Arius, neque Lutherus, neque alij similes fuissent hæretici: nam fuerunt ritè baptizati, & circa baptismum, vel ritum eius controuersias non excitarunt, sed propter alias hæreses hæretici facti sunt. Ad præsentem ergò causam parum refert, quod Rex fuerit ritè baptizatus, & quod de baptismo controuersiam nobiscum non habeat, sed considerandum est, num in alijs rebus fidei à Catholica Ecclesia dissentiat. Nam, vt Augustinus (aliud agens) dixit, *Non sacramenta Christiana te faciunt hæreticum, sed praua dissensio*. Alloquiturque Donatistas, de quibus paulò post dicit, *Nobiscum estis in baptismo, in symbolo, & in cæteris sacramentis Dominicis, in spiritu autem vnitatis, & vinculo pacis, in ipsa deniq; Catholica Ecclesia nobiscum non estis*. Quælibet ergò dissensio ab Ecclesia Catholica in doctrina fidei facit hæreticum eum, qui in Christum credere profitetur, etiam si nec baptismo careat, nec circa baptismum erret.

4.

Refellitur secunda Regis ratio.

C

D

Augustin. epist. 48.

5. *Dilectur vltima ratio.* Superest vltima ratio, in qua Rex ea, quæ credit, enumerat, vt inde se catholicum esse comprobet. Sed profectò non rectè colligit, tum quia nec sufficienter credit ea, quæ enumerat, neque sufficienter enumerat, quæ Catholicus credere deberet. Primum itaque ait, se fidem adhibere Scripturis sanctis: sed quibus? non omnibus, quas Catholica Ecclesia approbavit, sed quas ipse sibi elegit, credendas; ergò fides, quam Scripturis adhibet, catholica non est: nam catholica fides vniuersalis est, & non aliudè, quàm ab Ecclesia Catholica, teste Augustino, recepit scripturas. Deinde quem sensum Scripturæ sanctæ sua fide credit? Quem nempe sua certa scientia inuenisse se credit. Non ergò per fidem catholicam scripturis credit: nam fides Catholica proprio iudicio, & priuato spiritu nequaquam nititur, sed Ecclesiæ Catholicæ in exponendis Scripturis regulam tenet. Verùm hæc in superioribus latè tractata sunt.

6. *Ad veram fidei confessionem non sufficiunt symbola, absque catholico sensu cre dita.* Secundò numerat Rex Symbola fidei, in quæ se iurare dicit. Sed de his (vt suprà etiam notauimus) interrogandus est, an in omnibus illa Symbola recipiat in eo sensu, quo Catholica Ecclesia illa recipit: nam si hoc affirmare non audet, (quia re vera non ita est) tenere, aut iurare literam Symboli non satis est, vt se Catholicum ostendat. Sententia est Cypriani Epistola 76. ad Magnum, vbi cum dixisset, schismaticos, vtique hæreticos, gentilibus adæquari, subiungit. *Quòd si aliquis illud opponat, vt dicat, eandem Novatianum legem tenere, quam Catholica Ecclesia teneat, eodem Symbolo, quo & nos baptizare, eundem nosse Deum Patrem, eundem Filium, eundem Spiritum Sanctum, ac propter hoc vsurpare eum potestatem baptizandi posse, quòd videatur in interrogatione baptismi a nobis non discrepare: sciat, quisquis hoc opponendum putat, primum non esse vnam nobis, & schismaticis Symboli legem, neque eandem interrogationem. Nam cum dicunt, credis remissionem peccatorum, & vitam æternam per sanctam Ecclesiam? mentiuntur in interrogatione, quando non habeant Ecclesiam, & cæt.* In qua Cypriani sententia solùm pondero ad professionem, & veram fidei confessionem non satis esse recipere verba Symboli,

A vel in ea iurare, nisi in sensu catholico credantur, neque satis esse (vt etiam subiungit Cyprianus) confiteri Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum etiam in sensu catholico, si alij articuli de remissione peccatorum, & de vna sancta, & Catholica Ecclesia in peruerso retineantur sensu, sicut constat intelligi à Protestantibus. Nam ex dictis suprà de Ecclesia manifestè liquet, quantum in articulo de Ecclesia omnes illi errent, quod nunc nobis sufficit: nam de alijs articulis non est hic disputandi locus.

B Tertiò numerat Rex quatuor prima Concilia Generalia, eaque dicit se tanquam Catholica, & orthodoxa venerari. Vbi etiam statim interrogandum occurrit, cur hæc potius, quàm quintum, vel sextum, vel alia authentica vsque ad Concilium Tridentinum recipiat? Nam si externam speciem, seu solennitatem (vt ita dicam) spectemus, non minor fuit posterioribus Concilijs generalibus, quàm illis quatuor primis, nam eadem autoritate Pontificia congregata, & confirmata fuerunt, & conuocatio æquè vniuersalis fuit, & concursus, vel æquè frequens, vel interdum maior, vel si aliquandò fuit minor, parùm refert, idem siquidem contigit in quatuor primis Concilijs, hocque accidentarium prorsus est ad Concilij vniuersalitatè, idemque cum proportionè dico de sapientia, aut sanctitate personarum ad Concilia venientium, ea que celebrantium. Si autem in Concilijs consideremus internam, & primariam virtutem eorum, quæ est assistentia Spiritus Sancti, & hanc credit, & recognoscit Rex in quatuor primis Concilijs, & ideo illa veneratur, cur non credit, & recognoscit eandem in posterioribus Concilijs, & pari veneratione ea recipit? Certè non videò, quid respondere possit, nisi vel post tempora quatuor primorum Conciliorum Ecclesiam Catholicam iam perijsse, & à vera fide defecisse, & ideo Concilia illius quantumuis generalia, iam non fuisse vera Concilia, sed congregationes perfidorum, vel se, & suos per priuatum spiritum proprium posse discernere inter vera, & falsa Concilia, & per illum approbare

7. *Omnia authentica Concilia æquali certitudine recipienda sunt.*

quatuor prima, & non reliqua. Sed de his, & similibus responsis, quàm vana, & voluntaria, quàmque per se incredibilia, apud quencunque virum prudentem, quàm denique erronea, & non solum Sanctis Patribus, sed etiam Scripturis sanctis contraria sint, satis est à nobis in superioribus demonstratum.

8.

Præcludi-
tur euasio
quædam Re-
gis.

Fortasse aliud fuit Regis consilium illa potius venerandi Concilia, quàm alia, non quia assistentiam Spiritus Sancti veris Concilijs credat esse promissam, neque etiam quia crediderit errare non potuisse, sed quia indicat, de facto non errasse, sed consentaneè ad Scripturas sacras docuisse, quod de alijs Concilijs non iudicat. Quòd si ita de Concilijs sentit, hoc non est credere Concilio generali tanquam regulæ fidei, sed est proprio iudicio approbare Concilium, & reprobare; hoc autem modo recipere Concilia ad humanam opinionem potius, quàm ad fidem pertinet. Et hinc etiam prouenire videtur, ut Protestantes non plenè, & integrè illa Concilia recipientes, venerentur, sed in ea tantum parte doctrinæ, quæ illis non contradicit, non tamen in alijs decretis præsertim moralibus, neque in modo deducendi veritatem ex traditionibus Ecclesiæ, & consensu Patrum, neque in recognitione Sedis Apostolicæ Romanæ, cui semper primas deferunt, ut eruditè notauit in sua Apologia doctissimus Cardinalis Bellarminus cap. 7. & iuxta occurrentes occasiones in sequentibus declarabimus.

9.

Quartò denique commemorat Rex Patrum consensum vnanimum, eorum videlicet, qui quadringentis, vel quingentis annis post Christum fuerunt. Vbi statim occurrit eadè obiectio, quia gratis, solumque arbitrio suo discernit inter Patres maioris, vel minoris antiquitatis, cum multi tempore inæquales, nec sanctitate, nec sapientia fuerint inferiores, & (quod caput est) in rebus ad fidem & salutem pertinentibus à vestigijs antiquiorum non discesserint, ut Gregorius Magnus, Gregorius Turonensis, Isidorus, Ioannes Damascenus, Venerabilis Beda, Remigius, Petrus Damianus, Anselmus, Bernardus, Thomas, Bonauentura, Laurentius Iustinianus, & alij similes. Deinde inter illos anti-

A quos Patres meritò numerantur Dionysius, & Ignatius, quos Protestantes aliqui non solum non admittunt, sed etiam conuictijs onerant. Deinde Leoni. 1. & Innocentio primo, & alijs Sanctis illorum temporum Pontificibus nihil ferè deferunt, solum quia Pontifices fuerunt, licet non minori sapientia scripserint. Denique Patres etiam alios, quotiescumque persentiscunt sibi contrarios, facile reijciunt, vel negando, esse eorum scripta, licet eorum nomine circumferantur, vel ipsis errorem attribuendo. Vnde etiam ipse Rex in hoc puncto non profitetur, se credere omnia, quæ illi Patres vnanimi consensu docuerunt, etiam de rebus ad salutem necessarijs, sed solum ea non reprehendere, vel ad summum obmutescere, quod parum, & diminutum est ad integram fidei confessionem, quia ex huiusmodi vnanimi consensu in tali materia confurgit Ecclesiastica traditio, quæ continuata semper in Ecclesia Catholica, sufficit ad regulam fidei, ut suprà probatum est.

Quamobrem licet concederemus Regi, verum simpliciter esse, quod in illa ratione profitetur, de fide, quam præbet Symbolis, & quatuor Concilijs, nihilominus nec rectè, nec sufficienter concluderet eius ratio: alioqui oportebit, ut multos ab Ecclesia ut hæreticos damnatos, hæreticos fuisse inficiemur. Heluidius enim, & qui ab Epiphanio Anticomarianitæ appellantur; inter hæreticos numerantur ab Augustino, quanuis illi fidem adhiberent Scripturis, Symbolis, & Concilijs, quia Beatissimam Mariam alios post Christum filios ex Ioseph habuisse solum contendebant: licet id non sit expresse contra Scripturam, Symbola, vel quatuor Concilia, sed contra Ecclesiasticam ab omnibus Catholicis receptam traditionem. Deinde habemus optimum exemplum in Donatistis, de quibus ait Cyprianus suprà, in principio perseverando in eadem fide, & religione, & vsu sacramentorum schisma fecisse, Ecclesiam scindendo, & cathedram, ac primatum vsurpando. Addit verò Augustinus lib. de Hæresib. in 69. *Pertinaci defensione firmata in hæresim schisma vertunt, & ita factos esse hæreticos. Explicans, autem quomodo primum facti sint hære-*

D

Ratio Regis
insufficiens
ostenditur.

10.

Epiphani.
hæres. 78.

Aug. hæ-
res. 56. &
84.

Cyprian.

August.

hære-

hæretici, addit, *Tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cæciliani, seu vera, seu, quod magis indicibus apparuit, falsa, de toto Orbe terrarum perierit, ubi futura promissa est, atq; in Africa in Donati parte remanserit, in alijs terrarū partibus quasi contagione cōmunionis extincta*, In quibus verbis non obscure inuit Augustinus, Donatistas factos esse hæreticos, male sentiendo de Ecclesia, à qua per schisma fuerunt diuisi. Et tamen Donatistę dicebant, se credere Scripturis & Symbolo Apostolorum, reliqua enim symbola, & quatuor concilia generalia, quando Donatus incepit, nondum facta fuerant: fidem autem postea in illis definitam tenebant (quantum ex Cypriano, & Augustino colligimus) & tamen propter solum errorem, quo malè de Ecclesia sentire cōperūt, hæretici facti sūt. Siquis autem rectè consideret, idem Protestatibus, & præcipuæ Anglicanę sectę accidisse reperiet, quæ per schisma, & usurpationem Primatus incepit, & postea eò processit, vt propter cōmunicationem cum Pontifice Romano, cui falsa crimina, & errores imposuit, vniuersalẽ Ecclesiam visibilem defecisse pronunciet.

II.
August.

Addit præterea de Donatistis Augustinus, *Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi se amplius hæreticos esse firmarunt, cū Ecclesiæ Catholicæ vniuersæ placuerit, nec in ipsis hæreticis commune baptisma rescindere*. Dicit autem, per hoc amplius firmatur esse hæreticos, quia nouam hæresim addiderunt, qua tamen non obstante, diceret Donatus, se admittere scripturā, & symbolum, & vnicū verum baptisma, quod in sua Ecclesia esse contendebat. Hoc autem totum, si nō in eadem baptisimi materia, in multis alijs similibus, in opinione Anglicana videre licet. Nam post quam cōcepit malè de Ecclesia sentire, multa contra vniuersalem eius sensū, ac definitionem recepit, & docuit, quibus in hæresi amplius firmata est, vt paulò superius loquutus est Augustinus. Possumus præterea in exemplum adducere omnes hæreticos, qui priuatos, & singulares errores habuerunt, & hæretici ab vniuersa Ecclesia reputantur, licet Scripturas, symbola, & quatuor Concilia generalia, vel ea, quæ suis temporibus facta fuerant, se credere dicerent, ea omnia ma-

A lè interpretando. Vt colligitur ex his, quæ de varijs erroribus, quorum singuli ad constituendum hominem hæreticum sufficiunt, refert Origenes ad Titum 3. apud Pamphilū in Apologia. Item ex his quæ de Pelagianis, Anabaptistis, Monotelitis, Iovinianistis, & alijs, Augustinus, Epiphanius, & alij referunt, quos esse hæreticos manifestum est: & ipsi Protestantes multos ex his ita vocare non dubitabunt. Ergo illa excusatio non est sufficiens, quando illa non obstante, multa contra Ecclesiam Catholicam creduntur, siue aliter interpretando Scripturam, aut symbola, quàm ipsa Ecclesia sentiat, siue multa damnando, quæ eiusdem Ecclesiæ autoritate approbata, ac definita sunt. Talem autem esse fidem suam Rex Anglię nō solum non negat, verum etiā expresse affirmat, Catholicam Ecclesiam de varijs erroribus accusando, quot enim errores illi objicit, tot hæreses in sua secta inuenire cōfitetur, totiesque docet, vniuersalem Ecclesiam posse in fide, & moribus errare, quod hæreticum est.

B

C A P V T XXV.

C

Immerito Anglicanam sectam fidem suam, & Ecclesiæ autoritatem ad quingentesimum Christi annum limitare.

P Rius quam in sequenti libro errores Anglicani schismatis sigillatim refellamus, operæpretium duxi in præsentī capite, quædā Regis verba, quibus (vt ita dicā) certos quosdam credulitatis suæ, & consensionis cum Ecclesia Romana præscribit terminos, cæterorū vt pote fundamenta, proponere, diligenterq; expendere. Verba autem sunt eiusmodi. *Quòd si Romanæ Ecclesiæ officina fidei articulos ante quingentesimum Christi annum inauditos, ac inuisos recenter excudit, non sum, credo, damnandus pro hæretico, si ad hæc nouitia, & nupera non accedam.*

Hæc certè verba veluti generalẽ credendi regulam continent, seu limitationem quandam, mensuram, vel terminū, quem credulitati suæ præscribit Rex, videlicet, vt ad fidei articulos, propositiones, quæ post quingentesimum Christi annum in Ecclesia definitę sunt, non ex-

tendatur : supponere autem videtur , se credere omnia , quæ quinque primis seculis Ecclesia tanquam de fide necessaria credidit . Quanquā hanc posteriorem partem affirmantem non tam expresse ponit , sicut alteram negantem . Nam licet paulò inferiùs videatur illam etiam profiteri , verbis tamen mutatis , magisq; confusis , & ambiguis , ne fortasse illis possit constringi , vt infrà , quandam spōsionem Regis vrgendo , & exigendo , pōderabo . Nunc ergò circa alteram partem , in qua refugit Rex credere , siquid est post quingentesimum annum in Ecclesia definitum , rationem huius regulæ credendi , vel potius non credendi , à serenissimo Rege postulare , necessarium iudico . Neq; enim verissimile est , ipsum pro solo suo arbitratu terminū illius temporis sibi statuisse , alioqui tota eius fides non solum erit merè humana , sed etiam prudenti ratione carebit , quod quā Christianæ fidei repugnet , omnibus perspicuum manet : ad cuius rationem reddendam parati esse debemus iuxta monitionem Petri . 1. canonic. cap. 3. quam de ratione inducente ad credendum explicuit Augustinus epistol 222. Potuit itaque Rex moueri ad sic limitandam fidē suam , vel quia decreuit , nihil sibi esse credendum , nisi quod per suam certam scientiam scriptum esse intelligit in illis libris canonicis , quos vt sacros admittit : vel quia credit Ecclesiam Catholicam gubernatam esse à Spiritu Sancto ad conseruandam puram fidem per quingentos annos , & non ampliùs , vel quia non loquitur de Ecclesia Catholica , sed de Romana , & illam dicit ab illo tempore errasse . Sed hæc non sufficiunt ad excusandum errorem illius limitationis ; imò omnia , & singula conuincunt , illam , & contra fidem , & contra rationem esse , vt dicta tria membra examinando patebit .

Nam prima ratio facilè ex superius dictis refutatur . Tum quia ostendimus cōtra fidem , & contra rationem esse admittere quosdam libros approbatos ab Ecclesia , & alios repudiare cum nullus canonici fidem possit sortiri , nisi per auctoritatem Ecclesiæ , & hæc eadem sit in omnibus , ac proinde si in vno inueniatur fallax , incerta in omnibus fiat . Tū quia

A contra principia fidei , & contra naturalē rationem sit in priuatum spiritum fidem reducere , & illam vt certam , & omnibus necessariam prædicare . Præterea occurrit hic peculiaris ratio , quia priuatus iste spiritus etiam potest suggerere , aliquid in Scriptura esse credendum , aliter quā fuerit intellectū in primis quinque seculis , & è conuerso potest quispiam sensum aliquem scripturæ approbare , qui post quingentos Christi annos ab aliquo etiam priuato spiritu excogitatus fuit , licet fuerit contrarius dogmatibus prioribus quinque seculis receptis , nulla est enim maior ratio de vno tempore , quā de alio , si semel aliquis sibi persuadeat fidem esse dandam huic priuato spiritui . Quod si fortassè Rex dicat , spiritum sibi dictare , in illis quinque primis seculis nō esse erratum ab Ecclesia in intelligentia Scripturarum , & postea esse erratum , certè ostendere nō potest , vbi hoc legat , vt per suam certam scientiā intelligat , authenticæ , & canonicæ esse scriptum , & ita constat sine fundamento , etiam ab ipso Rege discrimen illud , seu limitationem temporum præscribi . Quod si coniecturis tantum humanis Rex ducatur , statim ostēdemus , nullas esse , nulliusque ponderis & momenti , vnde immerito illas anteponit certè , & indubitatæ fidei .

Venio ad secundam rationem , & simili modo inquirō , vnde constet , Ecclesiā Catholicam per quingentos primos annos gubernatam esse , & in vera , ac pura fide à Spiritu Sancto conseruatam . Certe non aliunde , quā ex Christi promissionibus , alioqui voluntariè , & sine fundamento enunciatur . At Christus Dominus quingentorum annorū spatium , suę promissioni limitem , vt ex Scripturis liquet , nō præfixit . Sine fundamento ergò fidei Christianæ istiusmodi præfigitur terminus . Imò verò contra fidei fundamentum , quia Christi promissiones indefinitæ sunt , & interminatæ (vt sic dicam) ergò contra fidem est , illis præscribere terminum . Quin potius in eis sæpe addit Dominus de promissione spiritus , *Vt maneat vobiscum in æternum* , & de protectione sua , *vsque ad consummationem seculi* : ergò si à quingentesimo Christi anno cessauit Ecclesia protegi à Christo , & à Spiritu Sancto , gubernari pro

Enasione occurrir.

4. Secundæ cōiecturæ solutio.

1. Petr. 3.

August.

Coniecturæ quibus Rex ad prædicandam credendi regulā asseruendā , adducit potuit.

3.

Soluuntur coniecturæ adductæ.

pro maiori parte tēporis fallax, & in fidelis fuit promissio, & sic sine causa creditur, illis prioribus temporibus fuisse impletam: vel ē conuerso si fides Ecclesiæ Catholicæ ob eam causam creditur pura in illi: primis quinque seculis, credendum eadē fide est, non minū puram durasse per vndecim sequentia secula.

5. **Euasio Regis.** Dicit fortasse Rex, in illis quinq; primis seculis, Ecclesiam cōseruasse veram fidem, non quia errare non potuerit, sed quia de facto nō errauit, postea verō errasse. At si ita sentit de primitiua, & antiqua Ecclesiavsq; ad quingentesimum annum, profecto non credit fide diuina, Ecclesiam toto illo tempore nō errasse, quia nullibi hoc reuelatum est, nec in libris canonicis scriptum, nisi in quantum in eis inueniuntur dictæ promissiones, & testimoniū Pauli vocantis Ecclesiam columnam, & firmamentum veritatis, quæ verba, & limitationem temporis non habēt, & propter infallibilē assistentiam Spiritus Sancti ad nunquam errandum pronunciata sunt. Si ergo in hoc sensu non accipiantur, non habet Rex vnde per fidem credat, Ecclesiam durasse Catholicam in primis illis quinque seculis, aut non errasse in Concilio Nicēno, vel alijs tribus, nec etiam potest certa fide credere ipsummet symbolum Concilij Nicēni, vel Constantinopolitanū, saltem quantum ad additiones in eis factas, & maxime quoad articulum de Ecclesia Catholica prout illis temporibus durante. Solis ergo coniecturis humanis, vel historijs, aut proprio arbitrio ducitur Rex in credēdo in illis seculis Ecclesiam nō errasse: possetque certe non multum dissimilibus, neque inæqualibus credere idem de posterioribus seculis, nisi à falsis ministris ab incunabulis contrarium errorem imbibisset. Illa ergo limitatio, & discretio temporum statim ostendit, talem fidem non posse esse catholicam, neque in diuino verbo fundatam.

6. **Diluitur 3. coniectura.** Tertia verō ratio, seu excusatio (nimirum si Rex asserat, se nō loqui de Ecclesia Catholica, sed de Romana) satis superque in capite quinto reiecta est, quia nec Romana Ecclesia vnquam fuit à catholica separata, neque Ecclesia Catholica semel in Romana fundata, ab illa fuit vnquam diuisa. Præterea si post quingē

A tesium Christi annum Rex loquatur de Romana Ecclesia, oportet, vt etiam pro prioribus quinque seculis de eadem identidem pronunciet eadem: tūm quia solū de Ecclesiæ Romanæ officina in tota illa sententia loquitur: tūm etiam quia aliās incongrua esset, & non satis sibi cōflans, vel firma eius sententia. Concedat ergo necesse est, in illis quingentis primis annis Ecclesiam Romanam non errasse, neque ex officina eius falsum articulū prodijisse, nam illos articulos, quos tanquā nouitios, & nuperos reprehendit, ipsemet fatetur, in illis quinque primis seculis fuisse inauditos, fatetur ergo nihil habere, quod pro illis seculis in Ecclesia Romana reprehendat, ac proinde saltem pro eisdem seculis non errasse. Hoc autem posito, discursum proximē factum recolentes stabilimus. Aut enim creditur Ecclesia Romana illis quinq; primis seculis non errasse, quia errare nō potuit propter Spiritus Sancti assistentiam, vel quia de facto, & quasi casu non errauit. Prius membrum licet verissimum sit, scio non esse à Rege admittendum, ne tantam prærogatiuam, & insigne priuilegiū, vel ad breuē tempus Ecclesiæ Romanæ attribuat, præsertim quia si constanter loqui velit, & pro vno tēpore illud recognoscatur pro alio renuere nequaquā potest. Quia pro quocumque tempore admittatur, fūdari debet in promissione Christi, verba autem Christi, *Ego rogabo pro te, &c.* Et illa. *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, non habent vllam temporis limitationem, sed indefinitē prolata omnia futura tempora comprehendunt.

D Negabit ergo Rex, vt credo, habuisse vnquam Ecclesiam Romanam hoc priuilegium, magisque aliud membrum eliget, scilicet, ipso facto ita euenisse, vt illis quingentis annis Ecclesia Romana non errauerit, licet priuilegiū non errandi nō haberet, ac subinde non certa fide, sed humana coniectura, & libera opinione credit, illis quinque seculis Ecclesiam Romanam non errasse. Vnde vlteriū consequitur, idem de Ecclesia Catholica asserendū esse, quod quā sit absurdum, iam declaratum manet, Consecutio verō patet, quia totis illis quingentis annis id credebatur Ecclesia Catholica, quod credebatur Ecclesia Romana, & illi articuli prodierunt

Dilemma cōtra Regē.

7.

runt ex officina Ecclesiæ Catholicæ, qui prodierant ex officina Ecclesiæ Romanæ. Nā eius Pontifex in Concilijs quatuor generalibus illorum temporū (quæ maximè dici possunt officina Ecclesiæ Catholicæ) præfuit, & præfedit, & ab illius confirmatione, & approbatione potissimam firmitatem habuerunt, ut ex actis eorundem Conciliorum manifeste constat, & inferius cōmodiori occasione dicetur: ergo non potest esse maior certitudo de puritate fidei Ecclesiæ Catholicæ pro illo tempore, quàm de firmitate fidei Ecclesiæ Romanæ. Vnde si hæc ad humanam opinionem reuocatur, tota fides illorum nutabit, & autoritas quatuor primorum Conciliorum merè humana erit, symbolumque Athanasij nullam præter humanam habiturum est auctoritatem. Quia quam habet maximā, ab Ecclesia Romana recepit, idemq; supra de symbolo Nicæno, seu Constantinopolitano intulimus. Accedit denique quod Patres illius temporis nō humanæ industriæ, sed assistentiæ diuini Spiritus firmitatem, & puritatem fidei sedis Romanæ, & perpetuam successionem Episcoporum eius tanquam diuinæ protectionis miraculo tribuerunt semper, ut ex Cypriano, Augustino, & alijs nuper testati sumus: & maximè cōstat ex decretis, & Epistolis Pontificum eiusdem sedis, & illorum temporū, de quibus tamē omnibus in discursu supponitur, puram conseruasse fidem, & inter illos multi fuerunt sanctissimi martyres, & Apostolis propinquisimi, ut Clemens, Anacletus, & similes. Alij verò fuerunt sapientissimi, & sancti Confessores, ut Leo 1. Innocentius, & alij.

8.

Concluditur esse contra fidem, Ecclesiæ Romanæ falsos articulos attribueri.
Prima ratio

Ex quibus tandem concludimus, cōtra omnem fidem esse attribuere Ecclesiæ Romanæ, quod post quingentesimum Christi annum officina fuerit falsorum fidei articulorum. Primò quia ostensum est, puritatem fidei, quam primis quinq; seculis habuit, non humano tantum consilio, sed diuino priuilegio fuisse conseruatam: hoc autem priuilegium sublatum non est, vel amissum in quingentesimo Christi anno: tum quia hoc nec probatur nec probari potest, & contra priuilegiū antiquissimum, Christi ipsius ore exhibitum non præsumitur, nisi probetur: tum

A maximè, quia perpetuitas illius priuilegij sufficienter ex Scripturis, & ex communi traditione Patrum probatur, ut supra factū est, & in lib. 3. aliquid fortasse addemus.

Secundò, quia etiam post prima quinque secula non potest separari officina Ecclesiæ Romanæ ab officina Ecclesiæ Catholicæ, sed affirmare, ab officina Ecclesiæ Catholicæ prodixisse vnquam falsos articulos fidei, est planè hereticum, quia nihil aliud est, quàm dicere, Ecclesiam Christi amisisse fidem catholicam, ac sub

B inde perijsse; ergo non minùs erratur, de Romana Ecclesia ita sentiēdo. Prima propositio vno, vel alio exemplo declaratur. Nam quinta, vel sexta synodus generalis non minùs fuit officina Ecclesiæ Catholicæ, simul, & Romanæ, quam tertia, vel quarta; ergo si Ecclesia Romana potuit errare, vel errauit post illos quingentos annos, idem sentiri potest de tota Ecclesia Catholica. A qua sententia non longè videtur distare Rex Iacobus, nam ob eam causam non recipit Concilia generalia post quingentesimū Christi annum celebrata. Sed longè aliter sen

C sit de quinta synodo Gregorius Angliæ Apostolus lib. 1. Registri Epistol. 24. in fine, vbi cum dixisset suscipere ac venerari quatuor prima Concilia sicut quatuor libros sancti Euangelij, subiungit, *quintum quoque Concilium pariter veneror.* Et infra de omnibus quinque loquitur, cum dicit, *Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo, quas venerantur, amplector, quia dum vniuersali sunt cōsensu constituta, se & nō illa destruit: quisquis præsumit, aut soluere quos religant, aut ligare, quos soluunt, quisquis ergo aliud sapit, anathema sit, Quisquis verò fidem illarum Synodorum recipit, pax ei sit, &c.* Timeat ergo Rex Angliæ anathema dictum à Sancto Gregorio, & ponderet rationem eius ibi, *dum vniuersali sunt consensu constituta:* nam euidenter concludit, contra omnem rationem esse, vbi tam manifesta est eadem causa certæ auctoritatis in Concilijs, illam in quibusdam recognoscere, & non in alijs propter solam temporis differentiam. Quam rationem egregiè expendit Bellarminus conferendo sextā Synodū, cum tertia dicto cap. 7. quibus nihil addi potest.

2.
Secunda ratio.

Gregor.

Bellarmin.

Atque

Atque eodem modo discurre potest per omnia sequentia tempora, semper enim Ecclesia Romana, & Catholica fuerunt coniunctæ, vel potius vna, & ideò nunquam aliquid prodijt ab officina Ecclesiæ Romanæ, quod ab Ecclesia Catholica non emanauerit. Nemo ergo potest falsitatis labem Ecclesiæ Romanæ officinæ tribuere, quin vel eandem Ecclesiæ Catholicæ tribuat, vel tot seculis in mûdo Ecclesiam Catholicam fuisse, neget, vel saltem post quingentesimum Christi annum latuisse, factamque esse inuisibilem, affirmet, quæ sunt portenta, & monstra per se incredibilia, & non solum Scripturis diuinis, sed etiam rationi, imò & sensui contraria, vt in superioribus satis discursum est.

Quòd si quis fortasse comminiscatur, his ad summum probari, ex Concilijs generalibus, ac subinde ex officina catholice Ecclesiæ non prodijisse falsos articulos, tamen aliquos esse per Pontifices Romanos sine dictis Concilijs inuentos, de quibus loqui potuit Rex Angliæ, & ita Romanam Ecclesiam à Catholica in sententia sua separari: aduertat, hanc responsionem aliam petere quæstionem, nûm, scilicet, Papa possit res fidei definire sine Concilio generali, quæ nobis nunc necessaria non est, tûm quia Rex sine dubio nō in hoc sensu loquitur, quia & posteriora Concilia non admittit, & multi ex articulis, quos reprehendit, sunt in Concilijs generalibus approbati, vt videbimus, tûm etiam quia, licet demus aliquos ex dictis articulis, non fuisse in principio per generalia Concilia introductos, nihilominus per vniuersalem Ecclesiæ Catholicæ consensum, recepti, & approbati sunt, & ita non separantur ab vniuersæ Ecclesiæ Catholicæ consensu, tûm denique quia discurrendo per singulos articulos, quos Rex attingit, apertè ostendemus sine causa reprehendi, quin potius veram fidem continere, siue per Concilia generalia, siue autoritate Summorum Pontificum legitime definiti sint. Vnde potius poterit è contrario obiter, & quasi inductione quadam ostendi, Sedem Romanam, quæ in suis definitionibus hætenus non errauit, errare nequaquam posse, siue cum generali Concilio, siue solo Ponti-

A fice ex cathedra loquente, facta sit definitio. De quo puncto aliqua in tertio libro attingemus, quamuis propria illius consideratio, & disputatio huic loco neque necessaria, vt dixi, neque opportuna sit.

Summa, & conclusio totius libri cum apostrophe ad Angliæ Regem.

B **E**CTAM, plenam, securamque inueniendæ veræ, ac catholice fidei viâ, rationeque pro modulo nostro ostendere, certisque ac verbo Dei fundatis signis manifestare conati sumus, & quoniam neque catholica fides extra veram Christi Ecclesiam, neque hæc vnica Christi spōsa à sincera fidei veritate aberrauit vnquam, aut aberrare potest, ideò cum fundamento veræ fidei, hanc vnicam eius magistrâ tanquam solem in orbe fulgentem quasi digito demonstrauius, eamque nō esse aliam, nisi quæ in sede Petri fundata est, verbo Dei partim scripto, partim non scripto comprobauimus. Vnde fuit necessariò consequens, vt Anglicanæ sectæ errorē, à nota hæresis inexcusabilem esse conuinceremus, quod ea libertate, quæ catholicum decet Doctorem, & ea modestia, quæ maiestati Regiæ debita est, facere non dubitauimus: memores illius Gelasij Pontificis ad Anastasium imperatorem prudentissimæ sententiæ: *Abstine, quæso à Romano, seu Christiano Principe, vt intimatam suis sensibus veritatem arbitretur iniuriam.*

D Supereft, vt Rex serenissimus Iacobus (quod humiliter, & obnixè postulo) vocem Domini audiens, non obdurescat, sed omni affectu humano deposito, pro ingenij sui acumine, quo præditus est, maximè perpendat nostræ Catholice Romanæ Ecclesiæ antiquitatem, suæ verò, quam amplectitur, sectæ videat nouitatem, illius firmitatem, huius instabilitatem, illius Doctores sapientissimos, sanctitate, & antiquitate venerandos suspiciat: huius verò obscuros, nouitiosque impostores perhorrescat, sic enim, vt cupio,

Nihil potest à Romana Ecclesia prodire, quin simul à Catholica prodeat.

II.

Articuli à Rege rephensi veræ, & catholice continent doctrinam.

pio, fiet, vt illius veritatem, huius autem fucum lucē clarius intueatur, & cum Hilario dicere incipiat: *Tandem nobis hos impiissimos Doctores etas nunc huius seculi protulit, seros habuit fides, quam tu Deus erudisti, magistros.* Inauditis ergo omnibus his, in te ita credam, vt exinde tuus semper sim. Atque ita fiet Rex prudentissime, vt titulum defensoris catholice fidei, de quo meritò gloriaris, merearis, veroque ac iusto titulo possideas: non enim benigna Mater Ecclesia hoc tibi nomen inuidet (quod dono Pontificio datum non ignoras) sed exoptat inuictissimum: si autem ad ea, quæ hætenus diximus, animū attendas, intelliges profecto, non Romanæ Ecclesiæ resistendo, sed ei potius humiliter parendo, illum esse con-

sequuturum. Nam si eam impugnando persistas, vires atteras, necesse est, vt enim Chrysostomus dixit, *Homini si bellū inferas fortasse vinctes, aut fortè vinceris: Ecclesiam vincere nulla vis potest, nam cælum, & terra transibunt, verba autem Christi non transibunt.* Si verò Ecclesiæ Sanctæ sinceram fidem amplecti, eiusque gloriam, & puritatem deamare incipias, constanterque retineas, tunc verum defensoris Catholice fidei titulū consequeris æternū. Quod, vt fiat, diuinam maiestatem efflagitamus, & apud vestram qualencumque hunc laborem nostrum libenter impendimus, & hac spe allecti ad alia, in quibus vestri vobis impo-

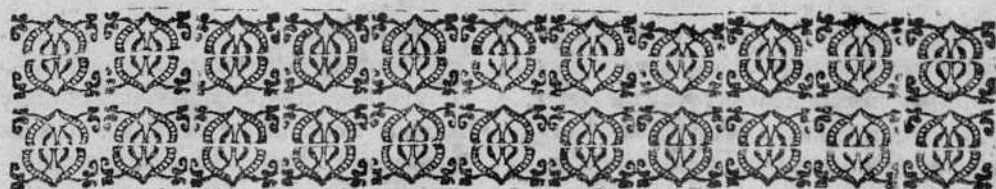
Chrysost.

suerunt ministri, ostendenda progredimur.

✠ *Finis Libri primi.* ✠

LIBER

LIBER II.
DE PECVLIARIBVS
ERRORIBVS IN
MATERIA FIDEI CATHO-
LICÆ, QVOS REX AN-
GLIÆ PROFITETVR.

ACTENVS
de veris nostrę
fidei fundamē
tis, quibus sub
Deo tota Ca-
tholica doctri-
na nitatur, di-
ximus, quibus

reliqua super-
ædificari facillimē possunt: Ecclesiam si-
quidem audiens, audit & Deum, Scriptu-
ram verò, prout ab illa traditam, & expli-
catam spernens, eius spernit authorem,
Ecclesia enim columna, & firmamentū
veritatis est, *quam, vt grauissime Paulus*
Orosius, qui impugnat, inimicus est, & qui
illi non sociatur, alienus est. Quia verò Sere-
nissimus Anglię Rex, quę super funda-
mentum hoc super ædificata sunt, maxi-
mē concutere molitur, ea nos pro virili,
& captu nostro defendere, & stabilire co-
nabimur: ideoque non de omnibus fidei
dogmatibus, sed de illis, quę à pagin. 44.
Pręfationis in confessione sua Rex op-
pugnat, agendum, neque ex illis omnia,
sed quę præcipua, & quę ad causam spe-
ctare videbuntur, attingemus: non eo
quidem, quo ipse, ordine, sed doctrinæ, à
præcipuisque ordiemur, reliqua ordine,
quem dixi, debito, prosequemur. Solum
ea, quę ad Primatum, Monarchiamque

A Ecclesiasticam, exemptionem Clerico-
rum; & Antichristum pertinent, quia
proprias, & prolixiores disputationes
postulant, in sequentes libros remitte-
mus.

CAPVT I.

*De presentia corporis, & sanguinis Christi
in Sacrosancto Eucharistia Sa-
cramento.*

SERENISSIMVS An-
glię Rex titulum defensoris verę
fidei, quo gloriari cupit, verum
esse, atque in re ipsa fundamentum ha-
bere, ostendere cupiens, confessionem
fidei suę proposuit, qua euidenter con-
uincitur quantū à veritate Catholicę fi-
dei aberret. Nā post illa, quę de fundamē
tis fidei generaliter dixerat, plures ar-
ticulos Romanę fidei sigillatim enume-
rat, eosque tanquam nuperos, ac noui-
tios, imò & perniciosos refellit. Et re-
censitis nonnullis, ad quos postea reuer-
temur, in hunc modum subiungit. *In*
his articulis priuatas illas Missas numero in
quibus sacrificus simul populi personam, &
sacerdotis sustinet. In his quoque est sacra-
menti mutilatio, qua laicis partem illius me-
diā subtraxerunt, Trās substantiatio, adoran-

M di

di causa euentio, in supplicationibus sacramenti circungestatio. In quibus verbis quinque continentur errores quos alio ordine recensebo, vt à fundamento ordiamur. Primus est, in Eucharistiæ consecratione non fieri transubstantiationem: secundus, Eucharistiam non esse adorandam, & ideò, prauam esse consuetudinem eleuandi illam in sacrificio adorationis causa: tertius, vsum in supplicationibus Sacramentum circungestandi potius esse abusum: quartus, consuetudinem communicandi laicos in sola specie panis, vt contra ius diuinum reprobendam: quintus, Missas priuatas admitendas non esse. Primus autem ex his erroribus duos alios, vel eorum alterum in hac materia præcipuum, & aliorum fundamentum supponit. Hic est, Christum Dominum non esse reuera, & substantialiter præsentem sub speciebus sacramentalibus Eucharistiæ, vt verisimiliter credo, hanc esse opinionem Regis, qui Caluini sectam præcipua ex parte profiteri dicitur: puduisse autem videtur Regem infamiae istius, & ideò errorem iam diù pro hæresi damnatum disertis verbis confiteri erubuisse. Alter error in negatione transubstantiationis inclusus est, manere nempe post consecrationem substantiam panis, & vini: nam si substantia panis, & vini ibi maneret, etiam si Christi Domini caro, & sanguis sub eiusdem speciebus præsentess fierent, assertio transubstantiationis falsa procul dubio foret.

2.

Prima conclusio.

Vt ergo primum, ac præcipuum huius mysterij fundamentum iaciamus secundum fidem catholicam credendum esse, sub speciebus panis, & vini legitime consecratis, vere ac realiter corpus & sanguinem Christi Domini contineri affirmamus. Hæc fides non potest à Rege dici nouitia, vel nupera, neque ex humana, aut sola non scripta traditione venisse: nam in expressis verbis Christi à tribus Evangelistis, Matthæo, Marco, & Luca, & à Paulo relatis, fundata est, scilicet, *Hoc est corpus meum*, & *Hic est sanguis meus*, vel quod perinde est, *Hic est Calix sanguinis mei*, vel *in sanguine meo*. Neque immorari nos oportet in referendis, & refutandis tropis, figuris, & metaphoris, quibus Protestantes hæc clarissima verba corrumpere

A conati sunt: tum quia, vt dixi, non assumpti prouinciam has controuersias ex professo disceptandi, tum etiam, quia vt rectè monuit Tertullianus, de sensu alicuius scripturæ ex solis verbis, & priuato spiritu disputare cum hæreticis, qui neque Ecclesiam, neque Patres reuerentur, inutile est. Quamquam ex hoc maxime loco conuinci possunt, quam sit vanus priuatus spiritus, quo in exponendis scripturis ducuntur, ita vt suis opinionibus non contradicant. Nam in his verbis secundum se spectatis nullum est vestigium figuratæ locutionis, nec occasio, in qua Christus illa protulit, ad condendum nouum testamentum, metaphoram permittit: non enim solent prudentes in similibus occasionibus præsertim sine sufficiens explicatione metaphorice loqui, & obscure. Accedit, Christum Dominum potius addidisse verba, quæ ad excludendam metaphoram sufficere valerent, ait enim, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, & *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur*. Paulus quoque, *Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini*. Et infra, *Iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*. Denique concordia, & consonantia horum verborum Christi cum promissione ab ipso facta Ioan. 6. & cum prædictionibus, & figuris huius mysterij, & cum alijs verbis Pauli. 1. ad Corinth. 10. eundem sensum maxime confirmat, & illustrat.

Prætermissa verò, vt dixi, disputatio de solis Scripturis, nobis nunc vt Regi respondeamus sufficit, hanc fidem non esse nouam, neque sensum prædictum verborum Christi inuentum esse post quingentesimum Christi annum, sed ab omnibus Patribus primorum quinque sæculorum, qui prædicta verba Christi attigerunt, vel mysterium explicarunt, esse traditum. Cuius veritatis testes non omnes, qui adduci possent, sed qui sufficiant, afferemus, nam qui eos non audierit, neque si mille afferantur, credat. Primus ergo testis sit Hilarius lib. 8. de Trinitate, ubi prius præmittit, *Non est humano, aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum, &c.* Et postea adductis verbis Christi Ioan. 6. concludit, *De veritate carnis, & sanguinis non relictus est ambigendi locus, nunc enim, & ipse Dominus*

Hæreticorum subterfugia præcluduntur.

3.

Assertio ex Patribus antiquis ostenditur.

Hilarius.

Dñi professione, & fide nostra, vere caro est, & verè sanguis est, & accepta atq; hausta id efficiunt, ut nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc veritas nō est? Cōtingat planè, id verū non esse ijs qui Christū Iesum, verum Deū esse negant. Calvinus ergo, cui hoc verū non est, Christi veritatē, ac subinde diuinitatem nō minùs impiè, quàm ignoranter negauit.

4. Ambros. Secundus grauissimus, & locupletissimus testis est Ambros. lib. 4. de Sacramentis cap. 4. vbi inter alia. Panis iste panis est ante verba Sacramentorū, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et deinceps, ut admirationem tollat, & vno verbo ratiunculas infidelium ex vana philosophia depromptas dissoluat, subiungit, Vbi venit, ut conficiatur venerabile sacramentū, iam non suis sermonibus sacerdos, sed virtutis sermonibus Christi: ergo sermo Christi hoc conficit sacramentū. Quis sermo Christi? Nempe is, quo facta sunt omnia, &c. Et postea in cap. 6. ita explicat verba Christi, & cōcludit, Nunquid debemus de eius fide, & testificatione dubitare? Sed non deerit fortasse hereticus, qui etiā clarissimis verbis Ambrosij vim inferre conetur, quia in principio illius capitis quinti refert, sacerdotem in Missa dicere sequētia verba, Fac nobis hanc oblationē adscriptam, rationabilem, acceptabilem, quod fit in figuram corporis, & sanguinis Dñi nostri Iesu Christi. Na quia dixit, in figurā, proteruis cetera omnia in tropū conuertet, quāuis illis apertè repugnet. Verus autem, & clarus sensus est, per cōsecrationē verè fieri corp⁹ Christi sub specieb⁹, per quod etiā fit, ut species sint signū corporis, & sanguinis, quæ sub se continent, & hoc vocauit Ambrosius, fieri in figuram, id est, in sacramentum corporis, & sanguinis ibi latentis, verè tamen, ac realiter existentis. Et hoc est obiter notandū ad explicanda, si interdum occurrerint, subobscura verba Patrū, quæ ex alijs eorundem locis perspicuis, & integram doctrinam cōtinentibus explicanda sunt, & non è conuerso propter vnū verbum obscurū tota doctrina alibi satis explicata offuscanda.

Occurritur
hæreticorū
cualioni.

Quid Ambrosius intelligat per figurā corporis.

Idem.

Idemq; sensus, & tota veritas mysterij ab eodem Ambrosio explicatur in libro de Initiandis cap. 9. Ecclesia verò Catholica ad vitandam calūniā non vitatur in canone Missæ illo modo loquendi, quod fit

A in figura, &c. sed dicit, ut nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi.

Tertius testis sit Hieronymus exponēs verba Christi Matth. 26. vbi sic inquit, Postquam typicum pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumpsit panem, qui confortat cor hominis, & ad verū Paschæ transgreditur sacramentū, ut quomodo in figuratione eius Melchisedech sūmi Dei sacerdos panē, & vinū offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui corporis, & sanguinis repræsenteret. Vbi etiam fortasse prodibit hæreticus, qui verbū Repræsenteret, in aliquam fictionē, vel metaphoram interpretetur. Vis verò verbi, & mens Hieronymi perspicua est: idē enim est, repræsenteret, quod re præsentem facere, præsertim quæ antea promissa erat, vel futura prædicta, aut desiderata. Quod possumus exponere ex verbis Senecæ epist. 95. in initio, Petis à me, ut id, quod in diem suum dixeram, debere referri, repræsenterem, & scribam tibi, &c. id est, impleam scribendo, &c. Sunt etiam satis ad rem accommodata verba Ciceronis. Philip. 5.

5. Hierony.

Repræsenteret idem est quod re præsentem facere.

Cicero.

Ego corpus libenter obtulerim, si repræsenterem morte mea, libertas ciuitati posset, id est, recuperari, seu præsens fieri. Sic ergo dixit Hieronymus, Christum repræsenterando, id est, præsentem faciendo veritatem corporis, & sanguinis sui, illamque sic præsentem Patri offerendo, impleuisse, quod in oblatione Panis, & vini Melchisedech, & in immolatione agni Paschalis præfiguratum fuerat. Atque hunc verū sensum explicauit magis idem Hieronymus epist. 150. ad Hedibiam, quæstio. 2. dicens, Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque discipulis suis esse corpus Domini, ipso dicente ad eos, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et infra. Nō Moyses dedit vobis panem verum, sed Dominus Iesus, ipse conuiuia, & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur, illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus, & quotidie in sacrificijs eius de genimine vitis vera rubetia musta calcamus. Quibus verbis

Idē Hiero?

D (ait ibi Marianus Victor) illustrius, ac clarius de veritate corporis, & sanguinis Christi dici nil potuit. Magis autem id confirmat, idem Hieronymus dicens alijs locis sacerdotem sacro ore Christi corpus conficere, epist. 1. ad Heliodorum. epistol. 85.

Marian. Victor.

ad Euagrium, & fere idem Malachiae. 1. ad Galat. 5. ibi, *Alioqui sciebam & in Christi sanguinem vinum consecrari.* Et optime ad Titum. 1. circa illa verba, *Sed hospitalem, &c. Tantum (inquit) interest, inter propositionis panes, & corpus Christi, quantum inter vmbra, & corpora, inter imaginem, & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa, quae per exemplaria figurabantur.*

6.
August.

Quartus testis sit D. Augustinus, qui innumeris in locis hac docet veritatem, per spicuum autem, & qui nullam tergiversationem patiatur, mihi esse videtur in concione. 1. ad Psalm. 33. ubi post latissimum sermonem de sacrificio corporis, & sanguinis Domini, *Quod fideles norunt, & qui Evangelium legerunt, quodque nunc diffusum est toto orbe terrarum, dicit, in illo mutasse Christum vultum suum de humilitate sua, id est, quia verbum, quod est panis Angelorum, caro factum, panis factus est homini, quia in corpore, & sanguine suo voluit esse salutem nostram.* Post haec (inquam) quae profectur multis verbis explicando veritatem huius mysterii, tandem ad hoc mysterium accomodat verba. 1. Reg. 21. Sicut ipse illa legit, *Ferebatur in manibus suis dicens, Quis portatur in manibus suis? manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur, quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram, non inuenimus, in Christo autem inuenimus.* Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait, *Hoc est corpus meum, ferebat enim illud corpus in manibus suis, ipsa est humilitas Domini nostri Iesu Christi, ipsa multum commendatur hominibus.* Vbi maxime ponderandum est, quod ait, in hoc mysterio, & in solo Christo ad litteram impletum esse, se ipsum suis manibus portauisse: cum enim dicit ad litteram, figuram, & tropum excludit. Nam suis manibus se in figura, vel imagine portare, nullum esset miraculum, nec grande opus, nec proprium Christi: nam David posset in imagine sua se ipsum manibus portare, Neque etiam per tale opus multum commendaretur humilitas Christi, fuit autem maxima, quod Verbum caro factum, panis etiam vitae fieret, ut verè, & realiter manducaretur ab hominibus. Et ita rectè hunc locum vrget Guitmundus lib. 3. de Sacramento in principio. Aduertere autem oportet Augustinum in concione. 2. eiusdem Psalmi addidisse particulam. *Quo-*

Guitmund.
Augustinus
à sinistra in
interpretatione
vindica-
tur.

A dam modo, dicens, *Accepit in manus suas, quod norunt fideles, & ipse se portabat quodam modo, cum diceret, Hoc est corpus meum.* Quam particulam aliquis fortasse ex vmbaticis hominibus malitiose arripit, ut totam euertat sententiam. Sed vix potest esse tanta caecitas, ut existimetur, Augustinus in tam breui sermone dixisse contraria, aut addidisse aliquid, quod totum mysterium, quod explicuerat, destrueret. Per illam ergo particulam, *Quodam modo.* (preiudicio meo melius disinctum, & in vi nominis, quia coniunctum, & tanquam aduerbium legitur) solum significare voluit Augustinus, Christum non se portasse in manibus corporali modo, id est, visibili, & suis manibus grauitatem corporis sentiendo, & sustinendo, sed mystico modo, vero tamen, & reali, & ita singulari, ut in sola figura, vel imagine seruari non possit. Et hoc est valde obseruandum in doctrina Augustini, quia saepe coniungit illa duo, scilicet veritatem corporis cum modo sacramentali, & mystico, & ideo non est vnum propter alterum excludendum, aut malè explicandum.

C Atque ita est optimum eiusdem Augustini testimonium in tract. de Cataclysmo, ubi primum ait, *Sanguinem, & aquam, quae fluxerunt de latere Christi esse matris Ecclesiae gemina sacramenta, quae exponens subdit, Hic sanguis inebriat mentem, ut amorè obliuiscar mundi, &c.* Et clariùs infra exponens illud, *Nec relinquantis ex eo quidquam usque mane (inquit). Hoc nunc agitur, comeditur enim agnus per noctem huius seculi, ut cum mane illud venerit, quod vesperum non habebit, non iam offeratur sacrificium imaginis agni: sed ipsum agnum, quem quotidie immolamus, comedimus, & cuius sanguinem bibimus, inueniamus illic eum sacerdotem perfectum, quem constat, hic pro nostra salute occisum.* Qui locus potest etiam cauillu pati propter illa verba, *sacrificium imaginis agni.* Ob quam difficultatem vitandam, posset fortasse aliquis verba illa de sacrificio typici agni paschalis intelligere, nam de nostro sunt expressa sequentia verba, *ipsum agnum, quem quotidie immolamus, comedimus.* Sed expositio non quadrat contextui. Dixerat enim Augustinus, *hoc nunc agitur, comeditur enim agnus per noctem huius seculi.* Vbi tempus etiam legis gratiae aperte comple-

7.

complectitur, nam etiam addit, seculum hoc durare usque ad mane illud, quod vespere non habebit, id est, usque ad statum glorie, ubi inueniemus (vt subiungit agni sacerdotem perfectum, quem constat, hic pro nostra salute occisum. Et in illo mane, ait iam non esse offerendum sacrificium imaginis agni, quod utique durate hoc seculo, semper offertur. Ergo etiam sacrificium Eucharistie vocat sacrificium imaginis agni. Per hoc autem non excludit veritatem presentie agni, quæ quotidie immolari, & comedi affirmat, sed quia hæc immolatio non est cruenta, sed mystica, & quia ita est oblatio agni inuisibilis sub specie visibili, vt sit etiam commemoratio eiusdem agni visibiliter immolati, ideo vocat hoc sacrificium mysticum sacrificium imaginis agni, id est, sacrificium repræsentatiuum agni pro nobis occisi iuxta verba eiusdem Agni, *Hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis.*

Similique obseruatione adhibita, est satis apertum eiusdem Augusti. testimonium lib. 2. contra aduersarium legis, & prophetarum, cap. 9. ubi dicit, *Mediator Dei, & hominum Christum Iesum carnem suam nobis manducandam, bibendamque sanguinem dantem fidei corde, atque ore suscipimus, quamuis horribilius videatur, humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quam sibi dederit.* Quæ verba expressissima sunt. Addit verò statim quandam generale regulam, quam possunt Calvinistæ abuti, dicens. *In omnibus sanctis Scripturis secundum sanctæ fidei regulam figuratè dictum, vel factum si quid exponitur, de quibuslibet rebus, & verbis, quæ sacris paginis continentur, expositio illa ducatur non aspernanter, sed sapienter audiatur.* Attendant verò, & intelligant verba illa, secundum sanctæ fidei regulam, quæ est Catholica Ecclesia, vnanimis Patrum consensus, & cum alijs Scripturis, & fidei mysterijs concordia, retenta proprietate verborum, ubi si ne inconuenienti fieri possit. Atque ita in prædictis verbis manducandi corpus, & bibendi sanguinem Domini, admittit Augustinus figuratam, seu mysticam significationem quoad modum manducandi, & bibendi, utique sacramentalè, quo tollitur horror, qui in tali manducatione, aut potu esse poterat, nam hæc figurata significatio est secundum regulam fidei, & necessaria ad veritatem mysterij. Non tamen admittit Augustinus figuratam loquutionem quo-

A ad substantialem (vt sic dicam) manducationem Christi, & ideo dixit. *Quem fidei corde, atque ore suscipimus*, quia talis figura nec necessaria est, nec secundum regulam fidei; imò illi contraria. Et iuxta hæc regulam exponit latè Augustinus tract. 26. & 27. in Ioan. verba illa Christi, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, Simul cum illis, *Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam, verba, quæ ego loquutus sum vobis, spiritus, & vita sunt.* In plerisque vero alijs locis idem S. Doctor simpliciter affirmat, dedisse nobis Christum corpus suum ad manducandum, & sanguinem ad bibendum, vt Psal. 33. in expositione, sub finem & concion. 1. in Psal. 48. circa principium, & enarrat. in Psal. 65. ante mediū, & exposition. in Psal. 93. circa princip. & serm. 2. de Verbis Apostoli capit. primo, & lib. 50. Homiliarum in vltima alijs lib. de Utilitat. Pœnitent. cap. quarto, & lib. secundo contra Literas Petiliani cap. 37. & lib. primo de Peccatorum meritis capit. 24. ubi ait *Sine baptismo, & corpore, & sanguine Domini nemini speranda est salus, ac vita æterna.* Et ideo Christianos Carthagenenses solitos fuisse vocare baptismum salutem, & Eucharistiam vitam, Et interdum ad maiorem declarationem addit, bibere nos sanguinem, quo redempti sumus, vt 12. contra Faustum cap. 10. Optime dicit, *Habet magnam vocem Christi sanguis in terra, cum eo accepto, ab omnibus gentibus respondetur, Amen.* Hæc est clara vox sanguinis, quam sanguis ipse exprimit ex ore fidelium, eodem sanguine redemptorum. Denique in lib. 20. contra eundem Faustum cap. 13. *Panis (inquit) & Calix, non quilibet, sed certa consecratione mysticus sit nobis corpus Christi.* Proinde quod non ita sit, quamuis sit panis, & calix, alimentum est refectiois, non sacramentum religionis, nisi quod benedicimus Domino, & gratias agimus in omni eius munere. Et sic etiam lib. secundo de Peccator. meritis capit. 26. de pane benedicto, seu cathecumenorum dicit, sanctum esse, & sanctiorem, quam sint communes cibi, *Quoniam sacramentum est, id est, sacrum signum, quamuis (inquit) non sit corpus Christi, quod nimirum corpus longè altiori modo est ipsum Eucharistie sacramentum.*

Loca in quibus August. veritate catholicam simpliciter docet.

8.
August.

Per figuratam significationem, modum sacramentaliter comedendi Augustinus intelligit.

9.
Cyprian.

Quintus testis sit Cyprianus, qui in serm. de Coena Domini fusè ita explicat hoc diuinum mysterium, & inter alia dicit, *Inconsumptibilem cibum Magister apponit discipulis. Et infra, Immortalitatis alimonia datur à communibus cibis differens, Et post multa, Panis iste cōmunis in carnem, & sanguinem mutatus procurat vitam, & in clementum corporibus, ideoq; ex consueto rerum effectu fidei nostrae adiuta infirmitas sensibili argumento edocta est, visibilibus sacramentis inesse vitæ aeternæ effectum, & non tam corporali, quā spiritali transitione Christo nos vnire. Et infra, Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro. Quod statim explicat exemplo diuinitatis latentis sub humanitate, & optimas rationes tanti mysterij adducit. Et paucis interpositis, Vniuersa Ecclesia ad has epulas inuitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, &c. Per quæ omnia euidenter testatur præsentiam Domini in hoc Sacramento. Quod si quis in dubium reuocet, an opus illud sit Cypriani. Respondemus in primis, ab omnibus ferè grauioribus Theologis, & peritis authoribus Cypriano attribui, quia stylus, phrasis, & doctrina ipsum satis indicant. Deinde, si fortasse non sit Cypriani, nemo sanè ambigere potest, quin fuerit alicuius grauiissimi Patris eiusdè ætatis. Ac Deniq; quàm plurimis indubitatis locis idē Sanctus paucioribus licet verbis, eandem eiusdem Sacramenti fidem ostendit vt epist. 11. exponit Eucharistiam, id est, Sanctum Domini corpus, & latius epist. 63 dicens, Christus sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum, suum, scilicet, corpus, & sanguinem, quod per totam fere epistolam prosequitur. Idem epist. 54. 56. & 76. & lib. de Lapsis in principio & alibi sæpe.*

10.
Leo Papa.

Sextus, & grauiissimus testis est Leo Papa in sermon. 6. de Ieiunio septimi mensis, Dicente (inquit) Domino, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, sic sacra mensa cōmunicare debetis, vt nihil prorsus de veritate corporis Christi, & sanguinis ambigatis, hoc enim ore sumitur, quod fide creditur, & frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id, quod accipitur

A disputatur. Idem tradit serm. 4. Quadragesimæ & 7. de Passione. Et epist. 23. ad Clerum, & plebem Constantinopolitanam, contra hereticos negantes veritatē nostræ carnis in Christo, ait, *In quibus illi ignorantia tenebris, in quo hactenus desidia torpore iacuerè, vt nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, vt nec ab infantium linguis veritas corporis, & sanguinis Christi inter communis sacramenta fidei taceatur.* Optima est etiam illa sententia Optati libro. 6. contra Parmenianum, *Quid est altare, nisi sedes corporis, & sanguinis Christi.* & illa, *Fregistis calices sanguinis Christi portatores.* Multa etiam legi possunt apud Tertullianum suprà relatis antiquiorè lib. de Resurrect. carnis c. 8. & lib. de Pudicitia, c. 9. & lib. 3. cōtra Marcionem cap. 19. & lib. 4. cap. 40. vbi Pamelius. n. 662. plura alia eius loca congerit, illique adiungit Lactantiū, & vtrūq; à calumnijs hæreticorum defendit vsque ad numerum 668. Sunt etiam grauiora, & omnino notanda testimonia apud Gaudentium tract. 2. in Exodū, & apud Paulinum epist. 3. ad Seuerum circa finem, & epist. 4. ad Eundem aliquantulū à medio, qui etiam sunt prioribus æquales. Neque omittendi sunt Gregor. libr. 4. Dialogor. cap. 58. & lib. 2. in primū Regum, non longe ab initio, & Bedæ lib. de Mysterijs: nam licet hi Patres post quingentesimum Christi annum fuerint non docent, nisi quod à prioribus Patribus acceperunt. Quam continuatam traditionem postea ostenderunt Paschasius libro de Corpore, & sanguine Domini, & qui deinceps contra Berengarium insurrexerunt, præsertim Lanfrancus, Guitmundus, & Algerus, quibus tandem annumerandi etiam sunt, Anselmus libro de Corpore Christi, & Bernad. in Epistol. 190. in fine, & Diuus Thomas, Bonauentu. & alij. Nam ex illis omnibus euidenter constare potest vniuersalis, & perpetuus Catholicæ Ecclesiæ sensus, quantum ad Scriptores Latinos pertinet.

Superest, vt ex Patribus Græcis non nulla delibemus quorū pauciora verba vt breuitati cōsulam, referā, multa enim sunt clarissima, & satis obuia: Præsertim verò taceo antiquiores, Dionysiu Arcopagitam

Optatus.

Tertullia.

Pamelius.

Gaudenti.
Paul.

Gregor.

Bedæ.

Paschasius

Lanfranc.
Guitmūd.Alger.
Anselmus
D. Thom.
Bonauent.

11.

Dionysius
Ecclesiasti.
hierar. c. 3.
p. 3. non lō-
ge à fine.

Ignatius ep.
10. ad Smir-
neſes, & e-
piſt. 14. ad
Ephē. & 15
ad Roman.
Martialis e-
piſt. 1. cap.
3. & 4.
Idem ex Pa-
tribus Græ-
cis ostendi-
tur.
Chryſoſt.

pagitam, Ignatium, & Martialem, quia eorum scripta, quanuis satis recepta sint, & ab antiquissimis Patribus allegentur, ab hæreticis in dubium reuocantur. Primus ergo sit Chryſostomus Homil. 60. ad Populum, & 45. in Ioan. ubi inter alia hæc habet selectissima, *Vt non tantum per charitatem hoc ſiamus* (id est, vnum corpus cum Christo) *verum & ipsa re in illā misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quam largitus est nobis, volens ostendere desiderium, quod erga nos habet.* Propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperauit. Et infra, Parentes quidem alijs sæpè filios tradunt alendos, ego autem inquit, non ita, sed carnibus meis alo, & me ipsum vobis appono. Et iterum, *Volui frater esse vester, carnem propter vos, & sanguinem assumpsi, vobis vicissim ipsam carnem, & sanguinem, per quā cognatus vester factus est, trado.* Quæ quidem sententiæ si sigillatim perpendantur sedulo, mirabilis huius Sacramenti institutionis singulas & optimas exhibebūt rationes, quas per effectus huius Sacramenti fusè declarat. Deinde ex virtute instituentis eandem confirmat veritatem, tum ibi, tum Homil. 83. in Matthæ. dicens, *Non sunt humanæ virtutis opera proposita, qui tunc ipsa fecit in illa Cœna, idem ea nunc quoq; facit.* Nos ministrorum tenemus locū, qui verò sanctificat, & immutat, ipse est. Et infra, *Audiamus, & horreamus, sanctis carnibus suis nos dedit impleri, semetipsum apposuit immolatum.* Multa similia habet Homil. de Proditione Iudæ in fine tom. 3. & Homil. ad Neophyt. tom. 5. & Homil. 24. & 27. in 1. ad Corinth. & Homil. 3. in cap. 1. ad Ephē. & plura libr. 3. de Sacerdotio in principio, præsertim ab illis verbis, *O miraculum, o Dei benignitatem, qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se ipsum tradit volentibus ipsum excipere, ac complecti, &c.*

12.
Cyrillus.

Secundò est insigne testimonium D. Cyrilli in epist. 10. ad Nestori. *Incruentum in Ecclesia persicimus cultum, atq; ita ad mysticas accedimus benedictiones, ac sanctificamur, participes facti sanctæ carnis, pretiosi que sanguinis Seruatoris nostri omnium Iesu Christi, nec vt communem carnem accipimus, absit, neq; tanquam viri sanctificati, & Verbo coniuncti secundum dignitatis vni-*

A *tatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam.* Et ita statim exponit illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Refertur autem hæc epistola in Actis Concilij Ephesini, & in antiquis Concilijs inscribitur epistola Concilij Ephesini ad Nestorium, Et ideò Lanfrancus, & Guitmundus hoc testimoniū allegant sub autoritate Concilij Ephesini. In Concilio autem Ephesino opera Theodori Peltani integrè inuento, & Latinitate donato tom. 1. cap. 14. refertur eadem epistola sub nomine Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ, quæ ante Ephesinam præcessisse videtur. Postea vero in eodem Concilio Ephesino tom. 2. cap. 5. eadem epistola Cyrilli ad Nestorium lecta fuit, & vt ibi notat Peltanus, quanuis ibi non legantur acclamationes Patrum, quæ circa aliam epistolā Cyrilli ad Nestorium cap. 3. factæ sunt: nihilominus dubitari non potest, quin eodem modo fuerit illa epistola à toto Concilio approbata. Vnde in Concilio Chalcedonenſi sæpè legimus, doctrinam Cyrilli fuisse approbatam in Concilio Ephesino, & in fine totius Actionis dicuntur approbatæ duæ epistolæ eius, & specialiter confirmantur duodecim anathematismi, qui habentur in fine eiusdē epistolæ ad Nestorium. Habet ergo testimonium hoc maiorem vim ex autoritate Concilij Ephesini, quod est vnum ex quatuor primis, quæ Rex admittit.

Vltèrius verò idem Cyrill. in lib. ad Euoptiū, respondendo Theodoro to pro suis anathematismis in defensione vndecimi refert verba Nestorij, nos manducare carnem Christi, quod Cyrillus approbat, ad literam intelligendo Christi verba. Nestorium autem reprehēdit, quatenus separabat corpus Christi à diuinitate; ipse autem docet, ideò nos accipere carnem viuificatricem, & cibum manentem in vitam æternam, quia accipimus carnem Verbo Dei vitam. Quod etiam repetit lib. de Fide ad Reginas sub titulo, quod Christus sit vita ex Euangelio Ioannis, & refertur etiam in Concilio Ephesino tomo. 1. Idem latè, & optimè libr. 4. in Ioan. cap. 12. *Dedit* (inquit) *pro vita omnium corpus suum Dominus, & per illud rursus vitam in nobis immittit, & quomodo*

M 4 dicam

Conc. Eph.
Peltanus.

Chalcedon.

14.
Idem Cy-
rillus.

Concil. E-
phesin.

dicam breuiter pro viribus meis, nam cum viuificans Dei filius in carne habitauerit ad suū bonum eam, id est, ad vitam, reformauit, & totus, vt ita dicam, ineffabili modo vnionis coniunctus viuificantem effecit, quia natura viuificans est, propterea participantes hæc caro viuificat. Quod per sequentia capita vsque ad 17. latè prosequitur. Præcipue verò notandum est decimum tertium, vbi reprehendit hæreticos imitantes Capharnaitas hæsitantes, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Nam de Deo (inquit) magna impietate conclamant, nec in mentem venit, nihil esse impossibile apud Deum, &c. Capite verò 17. describit egregiè quomodo Christus in nobis maneat, & nos in ipso, cum illum manducamus, exemplo ceræ liquefactæ, in quam altera infunditur, vt altera cum altera per totum cōmisceatur, illo enim exemplo nos non sola fide, sed verè, realiter, & corporaliter Christum manducare, declarare contendit.

14. *Cyrrill. Hic*
rosolymit.

Atque hoc ipsum est, quod Cyrillus Hierosolymitanus cathechesi. 4. mystagogica verbis Christi propositis subnectit, Cum Christus ipse sic affirmet, & dicat de pane, Hoc est Corpus meum, quis deinceps audeat dubitare, ac eodem confirmante, & dicente, Hic est sanguis meus, quis dubitet, & dicat, non esse illius sanguinem. Et infra, Quare omni cum certitudine corpus, & sanguinem Christi sumamus, vt ei participes corporis, & sanguinis, & Christophori, id est, Christum ferentes, efficiamur, cum eius corpus, & sanguinem in membra nostra receperimus. Quod latè prosequitur. Et cathechesi. 5. Gustantes (inquit) non panem, aut vinum, vt gustent tubentur, sed quod sub specie est, videlicet, panis, & vini corpus, & sanguinem Domini. Simili modo exposuit verba Christi Epiphanius in Ancorato, Et nemo (inquit) non fidem habet sermoni, nam qui non credit, ipsum esse verum, sicut dixit, is excidit à gratia, & salute. Denique eandem veritatem confirmat Athanasius libr. de Incarn. Christi in fine, dicens, In communionem corporis Domini admissi sumus, sicut ipse dixit, Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita: spiritus enim viuificans est caro Domini, quoniam ex spiritu viuificante concepta est. Gregorius etiam Nazianzenus Orat. 3. quæ est prima contra Iulianum, & Orat. 42. quæ

Epiphani.

Athanas.

Greg. Nazianz.

A est secunda in sanctum Pascha versus finem, Sine pudore (inquit) ac dubitatione corpus ede, sanguinem bibe, si modo vitæ desiderio teneris, &c.

Idem sensit Gregorius Nicænus in lib. de Vita Moyfis, seu de vita perfecta circa medium, dum ait, Cælestem cibum nobis esse suscipiendum, quem nulla nobis actio agricultura artibus produxit, sed panis est absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluens in terris inuenitur, panis enim, qui de Cælo descendit, qui verus cibus est, qui ænigmatice per Manā significatur, non incorporea quædam res est, quo enim pacto res incorporea corpori cibus fieret, res verò, quæ incorporea non est, corpus omnino est. Et infra. Is igitur mirabilis sine agricultura panis, varietate qualitatis ad suscipientium habitudinem virtutē suam commutat, &c. Quibus satis indicat, quàm altè, & excelsè de illo cibo senserit. Aliaq; plura habet Basilus in Exhortatione ad Baptisimum, vbi Eucharistiam vocat viuentem panem, dicens, Nec vnquā Israel ex spiritali petra bibisset, nisi ex figura baptizatus fuisset, nec tibi aliquis verā potionem, nisi verè baptizato præbeat. Panem Angelorum ille post baptismum accepit,

B tu autem quomodo viuentem comedes panē, nisi sumpto hoc sacramēto. Et in lib. de Baptismo in tertia eius parte, in qua ostendit, eum, qui per baptismum regeneratus est, participatione deinceps diuinorum mysteriorum nutrirī debere, verba Christi tam promissionis apud Ioannem, quam institutionis apud alios Euangelistas ad litteram, & simpliciter intelligit. Et similia habet in Regulis moralib. regul. 21. Iustinus etiam Martyr Apologia 2. pro Christianis in fine apertissimè hanc veritatem docet, & ex antiquissima traditione, & consuetudine Ecclesiæ illam confirmat. Denique idem habet Irenæus libro 4. contra hæreses cap. 34. cuius aliqua verba statim referam, & lib. 5. cap. 2. eos redarguens, qui veritatem carnis, & sanguinis in Christo Domino, eiusque assumpta natura negant, inquit, Sic autē, secundum hæc, videlicet, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius est, neque panis, quem frangimus communicatio corporis eius est. In quibus verbis maximè cōsideranda est æquiparatio. Equè enim

C
D

absur-

15.
Greg. Nicæan.

Basil.

Iust. Mart.

Irenæus.

C. 2. Substantiā pan. & vini sub speciebus. cōsecr. nō remanere. 141

absurdum, & verę fidei contrarium existimavit Sanctus hic Martyr, negare, verum corpus, & sanguinem Christi nobis in Eucharistię sacramento communicari, ac vero Christi sanguine nos esse redemptos inficiari. Et probationē inuit, quia sicut Apostolus ait, nos habere redemptionem per sanguinē eius, ita Christus eum calicem, suum sanguinem, qui effusus est, & eum panem, qui est a creatura, suū corpus confirmavit. Vnde cōcludit, Quando ergo, & mistus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, sit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi. His ergo euidentibus testimonijs latis liquet, antiquissimam Ecclesię fidem, & verborum Christi germanum sensum fuisse, Christum ipsum verē, ac realiter in Eucharistia esse pręsentem.

C A P V T I I.

Substantiam panis, & vini sub speciebus consecratis non remanere.

I.

ALTERA veritas in assertionē trās- substantiationis inclusa est in Eucharistia, post consecrationē, substantiam panis, & vini non permanere, quam Ecclesia Romana, & Catholica tāquam de fide certam amplectitur, fundata etiam in verbis Christi, & perpetua traditione, vt Concilium Tridentinum nuper declarauit, & ante illud plura alia, quę nunc referre, non est necesse, cū a Rege non admittantur. Sola igitur testimonia antiquorum Patrū proferemus, quibus constet, hunc sensum verborum Christi, & hanc fidem non esse nouam, aut nuperam, sed primis quingentis annis in Catholica Ecclesia fuisse creditam, ac proinde ab Apostolis traditam. Omnes itaque Patres, qui docent, per consecrationem panem mutari, conuerti, aut transire in corpus Christi, apertē itidem panem communem post consecrationē non manere, contendunt. Quia quod in aliud transit, seu conuertitur, in sua, quā antea habuit essentia, non manet, vt per se notum est, & multi ex eisdem Patribus expressis verbis declararunt. Maximē Iulianus dicta Apologia 2. pro Christianis, vbi loquens de Eucharistia dicit, Neque enim communem vsitatumq; panem,

Sess. 3. c. 4. can. 2.

Hanc veritatem in primis quinq; seculis ita creditā fuisse, ostenditur ex Patribus.

Iulianus Martyr.

A

vsitatumq; potionem capimus, sed quemadmodum per Dei verbum homo factus Iesus Christus Sernator noster, & carnem, & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam cibum, qui per preces sermonis, quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis, carnesq; nostrę communionē aluntur, Iesu Christi, eius, qui homo factus est, & carnem, & sanguinem esse accepimus, statimq; verba Christi adducit, & in hoc sensu ab Apostolis esse tradita, manifestē testatur.

B

Eodem modo Irenęus lib. 4. cap. 34. Quemadmodum (inquit) qui est a terra panis percipiens inuocationem Dei iam non communis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena, & celesti (id est speciebus panis, & corpore Christi) sic & corpora nostra percipientia Eucharistiā iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. In quibus verbis aperte negat, manere communem panem sub speciebus consecratis, sed cōlestem, cōstātem ex carne Christi, & speciebus panis. Et in eodem sensu dixit Cyrillus Hierosolymitanus catechesi. 3. mystagogica. Panis Eucharistię post Sancti Spiritus inuocationem non ampliū panis communis, sed est corpus Christi. Et in catechesi. 4. Aquam (inquit) aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, sola voluntate, & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset? Sicut ergo post transmutationem aquę in Cana Galilęę factam substantia aquę non mansit, ita nec substantia vini manet in calice, postquam in sanguinem Christi transmutatur. Vnde infra cōcludit, Exultet anima mea in Domino, hoc sciens, & pro certissimo habens, panem hunc, qui videtur a nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et eodē ferē modo loquuntur Chrysostomus, Gregorius Nyçenus, & Eusebius Emisenus, quos alibi retuli. Suntq; etiam optima verba Epiphani, quibus eandem veritatem insinuat sermon. de Laudib. Virginis, ad quam ita loquitur, Ave Sanctissima Virgo, quę velut rubus intellectualis absq; combustionē diuinitatis ignem tenes. Libanus intellectualis, qui ignem, & panem vitę calidum mundo in esum attulit, de quo Saluator mundi Christus ait, Accipite, comedite, Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Quę verba ita intelligit, vt panem

2.

Irenęus.

Cyrril. Hierosol.

C

D

Chrysost. Greg. Nic. Euseb. Emisen. Epiphani. in 3. to. 3. part. disp. 48.

nem illum non nisi panem vitæ esse credat, ac profiteatur.

3.
Ambros.

Inter Latinos verò sapientissimè hoc explicauit Ambrosius in lib. 4. de Sacrament. cap. 4. vbi sic scribit, *Tu fortè dicis, mens panis est visitatus. Sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et infra, Si tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, vt quæ erant in aliud cōmutentur. Et infra, Ergò, tibi vt respondeā, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem, dico tibi, quod iam corpus est Christi, ipse dixit, & factum est, ipse mandauit, & creatum est. Quod inferius iterum repetit. Et in cap. 5. idem confirmat ex illo principio, quia potens est sermo Christi. vniuersa conuertere. Et libro de Initiandis, cap. 9. *Quantis* (inquit) *vtimur exemplis, vt præbemus, non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioremq; vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. Et infra, Quod si tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur?* quod latius ibidem profequitur. Hoc etiam significauit Augustinus lib. 20. contra Faustū cap. 13. dicens, *Panis, & calix non quilibet, sed certa consecratione mysticus fit nobis corpus Christi, nō nascitur. Quod verbum vltimum Algerus lib. 1. de Sacramentis cap. 6. ita accuratè perpendit, Cū panis mysticus non nascatur, nec aliqua naturæ terrenæ origine, vel conditione in hoc diuino gratiæ sacramento creetur, sed ita corpus Christi fiat, vt panis esse desinat, quomodo Christus in pane, qui iam non est, impanari dicitur?* Deniq; Cyprianus in sermone de Cœna Domini eodē modo loquitur, dicens, *Immortalitatis alimonia datur, à communibus cibis differens, corporalis substantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinæ inuisibili efficientia probans adesse præstantiam. Et infra, Panis iste cōmunis in carnem, & sanguinem mutatus, protrahit vitam, & incrementum corporibus. Et infra, Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus omnipotentia Dei factus est caro. Pluraq; similia in sequentibus tradit, quibus eandem veritatem confirmat.**

August.

Alger.

Cyprian.

A Et in eundem sensum dixit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. *Acceptum panem, & distributum discipulis, corpus suum illum fecit, Hoc est Corpus meum, dicendo. Videtur, inquit Protestantes, sententiam destruere, cū addit, id est signum corporis mei. Sed sine dubio nō intellexit ea verba in eo sensu, quo illa accipiunt aduersarij: alioqui & in eodem contextu pugnantiā diceret, & sibi ipsi in multis alijs locis esset contrarius. Vel ergò intellexit, non panem iam consecratum, sed panem olim oblatum, vel aliquo modo sanctificatum fuisse figuram corporis Christi, vt in oblatione Melchisedech, & in panibus propositionis, quia Christus dandus erat nobis in cibū sub specie panis. Propter quod etiam nomine panis corpus appellatum est à Ieremia dicente, *Venite, mittamus lignum in panem eius, quem locum ibi Tertullianus allegat, & ex illo, & ex alijs verbis idem Tertullianus ibi, figuram illam veterē appellat. Et hunc sensum latè ibi confirmat Pamelius cum Gagnæio, & alijs. Vel certè, si panem consecratum vocauit figuram corporis Christi, per figuram nihil aliud, quàm sacramentum intellexit: nam licet corpus Christi verè sit in Hostia consecrata, nihilominus simul est signum corporis Christi ibi contenti; & ita explicare voluit Tertullianus, panem consecratum non esse verum, seu materiale panem, quia solum ibi sunt species eius, continentes, & sic figurantes corpus Christi, quod propterea & panis olim est vocatum, & per panem quondam præfiguratum. Et hunc sensum cōfirmat cū subdit, *Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Item, Aut si propterea panem corpus sibi sinxit, quia corporis carebat veritate, ergò panem debuit tradere pro nobis. Nam per hæc verba explicat, non fictè, sed verè, Christum fecisse panem corpus suum, non illum tantum ad significandum imponendo, neque sibi per modum corporis vniendo, sed eundem in verum sui ipsius corpus conuertendo. Hæc ergò fuit Tertulliani sententia, quam in lib. de Orat. cap. 6. & lib. 2. ad Vxor. cap. 5. confirmat, Vbi est illud, *Et si sciuerit, panem non illum esse credit, qui dicitur. Et habet similia lib. de Pudicitia, & lib. de Resurrect. carnis, & alijs similibus.****

4.
Tertull.

Eualio hæreticorū reijcitur.

Ierem.

Tertull.

Pamelius.

Tertull.

libus. Præter præfatos etiam antiquiores Patres, eandem veritatem amplexi sunt omnes, qui post quingentesimum Christi annū floruerunt, Damascenus, Theophylactus, Gregorius, Beda, Remigius, Paschasius, Algerus, Lanfrancus, Anselmus, Bernardus, Bonaventura, & alij, quorum testimonia obuia sunt, & eorū idcirco per transennam solum, nomina indico, vt ex perpetuo Patrum consensu in diuersis temporibus constet, Ecclesiæ sensum semper eundē extitisse, nullamq; nouitatem in hoc mysterio à recētoribus Pōtificibus introductam fuisse.

CAPVT III.

De Transsubstantiationis veritate.

I.

EX his demum duobus principiis catholicis, & antiquissimis, quod sub speciebus consecratis verē adsit substantia corporis Christi, & absit substantia panis, euidenter sequitur veritas transsubstantiationis, quam immeritō Rex inter nuperas nouitates memorat. Cū enim transsubstantiationem carpat: interrogo rem ne ipsam defugiat? vel solam vocem deuitet? Si de re agatur, testimonijs omnium Patrum quinque primorum seculorum, trāssubstantiationem non esse nouam, sed omnibus seculis traditam euincitur. Nam per transsubstantiationem Ecclesia nihil aliud intelligit, quā conuersionem, seu transitum panis in corpus Christi, aut (quod perinde est) desitionem panis, non simpliciter in nihilum, sed loco illius corpore Christi, succedente. Vel ē conuersio transsubstantiatio nihil aliud est, quā mirabilis actio, qua corpus Christi sub speciebus panis constituitur, & substantia panis expellitur. At certē allegati Patres antiqui conuersionem panis in corpus sub his etiam confitentur verbis, & in eodem sensu nomine transmutationis panis in corpus vtuntur sæpē, vel panem fieri corpus asserunt, vel tandem distinctē negant, post consecrationem manere naturalem panem, & esse mysticum, cōlestem, ac verum Christi corpus contestantur: ergō re ipsa nihil aliud docent, quā transsubstantiationem; res ergō transsubstantiationis noua non est, sed antiquissima, & catholica veritas.

A

Si autem Rex in sola voce transsubstantiationis nouitatem adinuenerit immeritō proculdubio offenditur, quia licet non sit illius antiquitatis, quam ipse desiderat, ante quadringentos annos illa vsa est Ecclesia, & maxima illius concordia, & authoritate approbata est in Concilio Lateranensi sub Innocētio III. cui Greci, & Latini, Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi ferē quadringenti octoginta, & complures alij Abbates, & Prælati, & Legati Imperatorum, Romani, & Orientis, & Regum Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, & aliorum, cum summo Pontifice, & Cardinalibus, interfuerunt. In eius autem capite primo sic dicitur. *Vna*

B

*verō est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem ipse sacerdos, & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Neq; opinari oportet verbum illud à dicto Cōcilio fuisse inuentum: nam ante illa tempora inuenimus vsum illo fuisse Gaufrēdum Cisterciensem monachum in epist. ad Cardinal. Atanensem, quam refert Baron. ann. 1188. n. 18. vbi etiam indicat fuisse tunc communiter à Theologis vsu receptum. Atque idem verbum inuenimus in historia quadam authentica, quā idem Baron. refert anno 1192. in fine. Ignoratur ergō initium consuetudinis vtendi hoc verbo ad mysterium Eucharistiæ explicandum. Sed tamen ante Cōcilium Lateranense non erat publica auctoritate confirmatum, ibi verō vniuersa Ecclesia in vsu illius vocis Transsubstantiationis ad explicandum hoc mysteriū consensit. Et postea Concilium Florentinum quanuis illa voce nō fuerit vsu, loco illius, eius definitionem, seu descriptionem apposuit dicens, *Substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur.* Nihil enim aliud Lateranense Concilium transsubstantiationis voce significare voluit, nisi conuersionem totius substantiæ in aliam integram substantiam, huius siquidem conuersionis genus optimē illa voce significatur, & exprimitur. Nam & præscindit*

C

ad vo-

D

2. Trāssubstantiationis nomen & antiquū, & maxima auctoritate introductum est. Conc. Lat.

Transsubstantiationem omnibus seculis reuerentem fuisse, ostenditur.

Conc. Florentinum loco transsubstantiationis eius definitionem vsu est.

Conc. Trident.

à voce mutationis, quæ in physico rigore solet subiectum postulare, & excludit quencūque errorem asserentem manere sub speciebus panis, vel naturam integram panis, vel partem eius ut materiam, aut formam, vel aliquid eius, ut ipsum esse, vel subsistentiam panis. Ideoq; merito Concilium Tridentinum sess. 13 cap. 4. & canon. 2. asseruit conuersionem illam totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinē Christi conuenienter, propriè, & aptissimè à Sæcra Ecclesia Catholica transsubstantiationem esse appellatam.

3.

Denique superiori libro ostensum est, solere Ecclesiam in Concilijs præsertim œcumenicis notas adinuenire voces, quibus antiqua mysteria fidei contra insurgentes hæreticos, & nouas eorum opiniones, tergiuersationes, & calumnias declaret, ac defendat; cur ergo non potuerunt Concilium Lateranense, & Tridentinum in simili vocis institutione, vel approbatione antiqua Concilia Nicenū. 1. & Ephesinum. 1. imitari. Quid ergo habet Rex, quod in transsubstantiationis voce improbet, cum rē negare nequeat, si catholicus non tantum nomine, sed & re vera, quod summo opere optamus, esse velit: aut quomodo potest negare, transsubstantiationem esse antiquissimam, eo quod sola vox minus antiqua sit, cum in causis non dissimilibus similes antiquorum hæreticorū tergiuersationes Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, & alij Patres illis æquales grauissimè reprehenderit. Atq; hæc de huius mysterij substantia, ac veritate pro huius loci opportunitate dixisse sufficiat, ut ad alios notatos errores transitum faciamus.

C A P V T IIII.

Eucharistiam latræ adoratione conuenienter adorari, & in hunc finem eleuari, & circumgestari.

I. Christū Dominum cultu latræ adorandū esse, ostenditur.

NON est difficile exposito principio fidei veritatē hanc euidenter elicere, & alterum Protestantium errorem, quo Sacrosanctæ Eucharistiæ adorationem taxant, vel negant, satis perspicuè refellere. Nam Christum Dominum verum Deum hominem vni-

A ca, & perfectæ latræ adoratione adorandum esse docuit expressè Cyrillus cum Concilio Alexandrino in epistola ad Nestorium de Excommunicat. his verbis, *Cum verbum carni secundū hypostasim vnitum esse confitemur, vnum adoramus filium ac Dominum Iesum Christum.* Et in anathematismo. 8. damnat hunc modum loquendi, *assumptum hominem vnā cum Deo Verbo esse adorandum, & glorificandum, & anathema dicit in eum, qui non magis vnā adoratione Emmanuelem honorat, & vnā illi glorificationem, sicuti Verbum caro est factum, adaptat.* Quam doctrinam appro-

Cyrril.

B ab vniuersa Ecclesia recepta est, nec potest illam negare Rex Angliæ, qui se quatuor prima concilia venerari profitetur. Præsertim quia sæpè in Euangelio legimus, huiusmodi adorationem Christo Domino non raro datam, nec ab ipso recusatam, sed approbatam potius. Ut patet Ioan. 9. in cæco à Christo illuminato, qui iam credens *prociens adorauit eum*, & cap. 20. in Thoma dicente, *Dominus meus, & Deus meus.* Et Paulus ad Philippenses 2. de hac adoratione loquitur, cum dicit, *In nomine IESU omne genu flectatur.* Et ad Roman. 14. de Christo interpretatur illud Isai. 45. *Mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deum.* Est ergo de fide certissimum, Christum Dominū in sua specie visibili perfectissimo cultu adorandum esse. Cum igitur ostensum sit, eundem Christum Deum hominem verè, & realiter esse in Eucharistia præsentem, nullus re vera credens Incarnationis, & Eucharistiæ mysteria, negare potest, Eucharistiam esse adorandam.

Conc. Eph.

1.

Conc. Chalcedon.

Hæc veritas tam in quatuor primis Concilijs, quam in Scriptura conuincitur.

Ioan. 9. & 20.

Ad Philippen. 2.

Rom. 14. Isai. 45.

C

D An fortè quia Christus ibi modo naturali, & visibi non existit, & sub speciebus sacramentalibus latet, ideò ne tandē non æquè adorandus, ac si corporeis oculis obijceretur? At hoc solummodo contingat illis, qui suis tantum sensibus fidē adhibent, qui profectò etiam in specie visibili Christum non adorarent, quia eiusdem diuinitatem non viderent. Qui ergo vera fide in sua religione, & adoratione ducitur, sicut adorat inuisibile Verbum cum carne sub qua latet, ita adorat Verbum carnem factum, licet speciebus sacramentalibus sit obuelatū. Vnde sicut

2.

Chri-

Christus Dominus Thomæ dixit, *quia vidisti me Thoma, credidisti*: nam videndo Christi corpus, & eius vulnera, ipsū Deū credidit, & ut talem adoravit, ita quilibet Catholicus fidem adhibens verbis Christi, & videns species eiusdem verbis consecratas, Deum sub illis per fidem intuetur, & ita sacramentum illud adorat.

Quam ob causam hæc Eucharistiæ religio, & adoratio antiquissima etiam est in Ecclesia, quod nullus, qui antiquos Patres legerit, negare potest, quos breuiter cōmemorabo, ut hac etiam ratione constet, immerito Regem Angliæ hunc articulum inter nouos, & nuperos annumerasse. Et in primis Ambros. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. prius de Angelis dicit, Adorare non solum diuinitatem Christi, sed etiam scabellum pedum eius, quod de mysterio Incarnationis intelligit, & scabellum terram illam, quam Dominus Iesus in carnis assumptione suscepit, interpretatur, & ita exponit verba Psalmi. 98. *Adorate scabellum pedum eius*, dicens, *per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domino Iesu, ut supra diximus, adorarunt, neque enim diuisus est Christus, sed vnus*. Vbi aperte loquitur de perfecta adoratione patriæ, & adorationi Christi in propria specie existentis, hanc ipsiusmet sub speciebus sacramentalibus latitantis, equiparat. Atque eodem modo exponit prædicta verba Psalmi 98. Augustinus ibi, ubi eandem mouet quæstionem, quomodo præcipiamur adorare scabellum pedum Dei, quod terra esse dicitur Matth. 4. & respondet, *Fluctuans conuerto me ad Christum*. Et infra. *Suscepit enim de terra terræ, caro enim de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit, & quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando*. Quod utinam attentè legat, & cōsideret Rex Angliæ. Simili modo de hoc sacramento intelligit Augustinus concion. 1. in Psalm. 21. verba illa, *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ*, quod eodem modo exponit epist. 120. c. 7. & epist.

A 118. c. 3. cōparans eum, qui frequenter ad Eucharistiam accedit cū illo, qui propter reuerentiam abstinet. *Faciet* (inquit) *vnusquisque quod secundum fidem suā pie credit esse faciendum, neuter enim eorum exhonorat corpus, & sanguinē Domini, si saluberrimū sacramentum certatim honorare conentantur*.

Præterea Cyrillus Hierosolymitan⁹ catechesi. 5. Mystagogica, in qua ferè liturgiæ ritum describit, cum de communionē tractat, prius docet, quanta reuerentia corpus Domini suscipiendum sit, deinde post cōmunionē corporis Christi inquit, *Accede, & ad calicem sanguinis illius, non extendens manum, sed pronus ad rationis in modum, & reuerentionis*. Plura tradit Chrysostomus homil. 24. in 1. ad Corinth. præsertim in fine, ubi inquit, *Hoc corpus etiam iacens in præsepi reuerenti sunt Magi, & cum multo metu, & tremore adorarunt, imitemur ergo vel barbaros nos cælorum cines*. Et infra, *Tu non in præsepi vides, sed in altari*. Et iterum, *Non solum hoc corpus vides sicut illi, sed nati eius virtutem, & dispensationem, inferius adhuc, Nos ergo ipsos excitamus, & formidamus, & longè maiorem, quam illi barbari ostendamus reuerentiam*. Vbi etiam est consideranda æquiparatio inter Christi adorationem in propria specie visibili, & in sacramento. Præterea homil. 3. de incomprehensibili Dei natura, circa finē, *Angelos etiam ait, genua flectere Domino in hoc sacramento pro hominibus intercedentes, & dicentes, pro his supplicamus, pro quibus tuum largitus es sanguinem, pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti*. Addit etiam ibi, *solutum fuisse Diaconum in Missa tempore consecrationis ducere energumēnos, quos, agitados, vocat, utique à dæmone, & iubet (inquit) caput inclinare*. Videri etiam possunt Gregorius Nazianzenus Orat. 11. de Sancta Gorgonia, & Origenes homil. 6. in Iosue, & Eusebius Emisenus homil. 5. Paschali, Theodoret. dialog. 2. & 3. & Ioannes Climacus, gradu. 23. *Donum* (inquit) *cæleste suscipiens adoro, & Damascenus lib. 4. de Fide cap. 13. Neque contra veritatem hanc aliquid Rex adducit, nec quid afferri possit, facile conijcere valeo*.

Ex quo fundamento nullo quidē negotio euertitur, quod in hoc puncto de eleuatione Eucharistiæ post consecratio-

3.
Cyrill. Hie
rosolym.

Chrysost.

Greg. Na-
zianz.
Origen.
Eusebi. E-
misen.

4.

N nem

Hunc arti-
culum im-
merito à Re-
ge inter ou-
peros recen-
seri, ex Pa-
tribus osten-
ditur.

Ambros.

Psalm. 98.

August.

Idem.

nem adorandi causa, adducit Rex. Hoc enim reprehendi non potest quia malum fit, sicut etiam nec quia nouum. Primum patet ex dictis, quia si adorare Eucharistiam ducatur sanctum, illam ut adoretur, proponere, & ostendere populo, non potest esse malum; ergo eleuare idem sacramentum propter eundem finem, non potest esse reprehensibile, sed potius maxime laudabile. Quid enim vel in substantia illius actus, vel in modo reprehensione dignum excogitari potest? Quod autem mos ille nouus non sit constat ex Dionysio. 3. cap. de Ecclesiast. Hierarch. p. 3. ubi de sacerdote consecrante ait, *Sicq; venerandissima mysteria consummat, & laudata oculis subiicit in signis sancte propositis*, & Basilii li. de Spiritu Sancto c. 27. hanc ponit inter Apostolicas traditiones, quauis non eleuationem, sed *ostensionem* vocet diuini corporis, & sacri poculi.

Et quanquam res non esset adeo antiqua, nihil obstaret, quominus approbare illam Ecclesia cum omni fide, & reuerentia susciperetur. Et ideo merito Concilium Viennense inter alios errores Beguardorum, & Beguinarum huc damnavit, *quod in eleuatione corporis Iesu Christi non debet assurgere, neq; eidem reuerentiam exhibere.*

Quod tamen non de omnibus fidelibus, sed de quibusdam valde perfectis asseriebant, quia dicebant imperfectionis esse, ab altissima contemplatione ad ministerium Eucharistiae descendere, quae erat ridicula demonum elusio. Ideoque etiam est valde laudabilis consuetudo Ecclesiae, quod eo tempore, quo corpus Domini eleuatur, pulsetur campanula, qua circumstantes ad Dominum adorandum excitentur. Neq; hoc itidem est adeo nouum, quin ante quadringentos annos fuerit à Gregorio. 9. Pontifice approbatum, teste Nauclero, generat. 42. Et Iuo Carnotensis ante quingentos annos gratias egit Reginae Anglorum pro campanis, quas Ecclesiae Carnotensi dono dederat, indicans, solitas esse pulsari consecrationis tempore. Huiusmodi ergo mores, cum ad optimum finem ordinantur, & in se nihil indecens, aut diuino cultui indecorum contineant, siue parum, siue multum antiquitatis sortiti fuerint, laudabiles omnino sunt habendi.

Atq; hinc etiam responsum est ad articu-

A lum tertium à Rege notatum, videlicet de usu circūgestandi diuinum sacramentum in supplicationibus, quem ut superstitiosum damnare solent Protestantes, quia nouum, humano ingenio inuentum, & ad cultum Eucharistiae introductum. Quibus breuiter respondemus, in primis confitendo, non esse morem nimis antiquum, quāquam neq; nimis recentem omnino: cum ante tercentos quinquaginta annos inductus sit autoritate Summorum Pontificum Urbani. IIII. & Clement. V. cum generali Concilio Viennensi, ut habetur in Clemēt. vnic. de Reliquijs, & venerat. Sāctor. Et statim vniuersali consensu totius Ecclesiae, & mirabili acclamatione, & fructu susceptus est, & in dies confirmatus, & auctus. Quod non sine speciali Spiritus Sancti providentia, ac nutu prorsus diuino factum esse, dubitare nemo potest, qui promissionibus Christi fidem dederit, quibus & se, & Spiritum Sanctum Ecclesiae suae in perpetuum gubernatorem, & protectorem est pollicitus affuturum. Deinde in hoc etiam puncto locum habet ratio facta, quia huiusmodi institutio, & Eucharistiae solennis circūgestatio finem habet optimum, & in actione ipsa nulla est superstitionis umbra, sed potius ad propositum sibi finem magna utilitas, & aptitudo maxima. Finis enim illius solennitatis est tanti beneficii memoria populum Christianum ad gratiarum actionem excitare, & ad percipiendum vberius tanti sacramenti gratiam, & fructum commouere, ut praedicti Pontifices in exordio, & discursu illius capitis summa cum pietate declararunt. Actio verò ipsa de se indifferens est, unde facta propter bonum finem, & debita fide, ac reuerentia, fit honestissima, & religiosa, sicut in figura legimus de circūgestatione arcae Num. 14. & maxime 2. Reg. 6. & 1. Paralip. 15.

D Quid ergo sit, quod aduersarij in hoc solenni ritu reprehendant, nescio. Dicit fortasse, non potuisse Ecclesiam huiusmodi nouum ritum introducere. Sed hoc ab ipsis sine Scriptura, sine ratione, sine vilo prorsus fundamento, imò contra Scripturam, & rationem assertum est. Scriptura enim nunquam hoc prohibuit; imò ubiq; significat, ea, quae pertinent ad cultum, caeremonias, & ritus huius sacramenti, Ecclesiae providentiae, & dispositioni esse commissae, iuxta illud 1. ad Cor. 11. *Cetera cum vobis*,
nero,

Eucharistiae in supplicationibus circūgestatio nem non vituperanda sed potius laudanda valde esse, ostenditur.

Urban. 3.
Clem. 5.

Ratio sumpta ex fine.

Nume. 14
2. Reg. 6.
1. Paralip.
15.

7.
Refutatur
haereticorum
eualio.

Ecclesia potest statuere quidquid maiorem Dei cultum opportunum faciat.

1. Cor. 11.

Eucharistiae eleuatio maxime laudabilis, & antiqua.

Dionys.

Basil.

5.

Clemētina Ad nostrum, de Hæret. Vide etiam Innoc. 3. in c. Sande, de Celebr. Missar.

Naucler.

6.

CAPVT V.

De Laicorum sub vna tantum specie panis communione.

CVM Rex in quarto articulo Ecclesiam Catholicam nouitatis infimulat, eò quòd laicis in specie tantum panis Eucharistiam exhibeat, in eade salebra hærere videtur, in eo enim nititur, quòd Ecclesia in vsu, vel ritib⁹ sacramenti nihil addere, aut minuere possit, vel immutare, quòd vniuerse, & sine limitatione sumptū, rationi, & Scripturæ contrarium esse demonstrauimus. Quauis enim illa, quæ sunt de substantia sacramentorum, & à Christo sunt instituta, mutari per Ecclesiam non valeant, nihilominus ea, quæ ad accidentales ritus, & ad mores vtentiū pertinent, variationem accipere, & Ecclesiæ autoritate pro tēporum opportunitatibus mutari possūt. At in præsentī articulo solent aduersarij vrgere dicentes, mutationem hanc contrariā fuisse Christi institutioni, & præcepto. Nam Christus omnibus præcepit vtriusque speciei perceptionem illis verbis Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quæ verba ita fuisse à principio Ecclesiæ intellecta, antiquus vsus comunicandi omnes fideles comprobare videtur. Accedit etiā, quòd ipsa mutilatio sacramenti videtur esse cōtra illius institutionem, ac subinde intrinsece mala, tali institutione supposita.

Sed in his etiā obiectionibus non recedunt hæretici à superba præsumptione, qua iudicium suū Ecclesiæ catholicæ auctoritati præferunt, eāq; in exponendo vero Scripturæ, & Christi sensu, errare posse; imò & errasse, dicere audent. Quia igitur ex cōtrario fundamēto in hoc articulo potissimè cōuincendi sunt, & illud satis est in superioribus cōfirmatū; ideo in præsentī breuiter dictis obiectionibus satisfaciemus, simulq; morem Ecclesiæ nec nouū esse, nec à verbis Christi alienū, ostendemus. Duo verò, vt clariùs procedamus, in vsu Eucharistiæ in vna tantum specie distinguere oportet. Vnū est, an liceat interdū māducare corpus separatim ab vsu calicis: vel hoc sēper, & quasi intrinsecè malū sit: aliud est, an liceat priuare fideles toto vitæ tēpore vsu calicis, quia

I.
Laicorum sub vna specie communionem im merito reprehendit Rex.

Obiectio hæreticorum.

Ioan. 6.

2.

Solutio.

In vsu Eucharistiæ sub vna specie duo cōsideranda.

A nero, disponam. Deinde in veteri lege fuit potestas instituendi nouū aliquod festū, vt constat. 2. Machab. 4. & Esther, & Iudith. vlt. ac proinde multò magis est hæc potestas in Ecclesia, & ita cōsuevit à primordijs, dies festos instituere ad Deum in Sanctis suis laudandū; ergò maiori ratione potuit peculiare diem instituere in honorē Sancti Sanctorū, & tāti beneficij cōmemorationē, vt Clem. 5. supra in virtute argumentabatur. Deniq; naturalis ipsa cōditio humanæ naturæ postulat in his rebus varietatē, & mutationem, vnde incredibile est reliquisse Christum Ecclesiam suam ex hominibus congregatam sine huiusmodi potestate.

B In principio igitur nascentis Ecclesiæ potuit hæc celebritas nō solū non esse necessaria, verū etiā neq; utilis, quia Christiani inter infideles viuētes, eisq; subditi nō poterant sine periculo, tam publico, & solēni ritu sacramentū hoc colere. Postea verò licet fieri potuisset, tamen per multū tēporis non est iudicata necessaria huiusmodi solēnitas, quia pura, & sincera fide hoc mysterium ab omnibus Christi professoribus tenebatur, & quotidie, vel saltē singulis Dominicis, ac festis diebus eius memoria cum magna deuotione, ac fructu recolatur. Postea verò cū errores cōtra veritatē huius sacramenti ingruētes multiplicarētur, & charitas etiā, ac deuotio fidelium remitti videretur, prouidentissimè quidē eiusmodi instituta est solēnitas, quæ & fidelium animos in fide tāti sacramenti magis cōfirmaret, & ad gratitudinē, dilectionēq; excitaret ardētiorē. Quapropter merito Conc. Tridentinū anathema dixit illis, qui sacramentū hoc nō esse adorandū assererent, festiuāq; celebratione peculiari venerandū, & in supplicationibus solenniter circūgestandū pernegarēt. Nā in his omnibus vel supponitur error veritati præsentie Christi in hoc sacramēto cōtraria, vel saltē includuntur alij errores nō minùs veræ fidei aduersantes, vt Ecclesiā vniuersalem posse in moribus errare, vel non posse præcipere, nisi quod in Scriptura præceptum inuenitur, vel, quod inde sequitur omnes cæremonias per Ecclesiam institutas esse superstitiosas. Et similia, quæ alijs locis satis sunt refutata, & in sequētibus sæpius occurrent obuianda.

D

2. Machab.
2.
Esther vlt.
Iudith. vltim.

Clem. 5.

8.
In principio Ecclesiæ potuit hæc circūgestatio non esse utilis.

Conc. Trident.

licet ponamus, aliquando posse licite vna species sine alia sumi, nihilominus superesse potest quæstio, an liceat nunquam sumere vtramque, posset enim esse necessarium interdum, vel in discursu vitæ vtramque sumere, esto vnam tantum accipere aliquando liceat. Deinde distinguere oportet inter oblationem Eucharistiæ, vt sacrificium est, & participationem eius, vt sacramentum est. Quoties enim hoc sacramentum conficitur, sacrificium Deo offertur, vt Catholica docet Ecclesia (quicquid hæretici sentiant, quod nunc agendum non est) & quia sacrificium hoc incruentum imago est cruenti sacrificij in Cruce oblato, quod Christus Dominus in consecratione vtriusque speciei separatim facta repræsentari voluit, ideò nunquam Ecclesia permittit, vel sacramentum hoc in vna tantum specie confici, vel à sacerdote sacrificante in vna tantum specie consumi. Et ita de mutilatione sacrificij, vel comunione sacerdotalis, seu sacrificialis (vt sic rem declarem) nulla est quæstio, illam enim fatemur, nunquam esse licitam: & probabile est, licet non de fide certum, illam esse iure diuino prohibitam, vel fortasse intrinsecè malam, supposita institutione. Sed hæc Theologis omittimus: nam solùm de laicorum comunione, seu participatione sacramenti extra sacrificium nunc tractamus.

3.

Communio in sola specie panis ab initio Ecclesiæ vsitata est.

De vsu ergo communicandi ex præconsecratis in sola specie panis dicimus in primis, nec per se malum esse, neque vnquam fuisse in Ecclesia prohibitum, imò neque esse nouum, sed potius ab initio Ecclesiæ fuisse in illa vsitatum. Et quoniam ex hoc vsu cetera sufficienter probantur, & Rex maximè huiusmodi nouitatem reprehendit, illud præcipue ostendimus. Primò ex antiquo vsu seruandi Eucharistiæ sub specie panis sola, & ministrandi illam infirmis, & deferendi in domum, vel in itinere, vtique ad consumendam illam opportuno, vel necessario tempore. Morem autem hunc colligimus in primis ex his, quæ ex Dionysio Alexandrin. Eusebius narrat lib. 6. Histor. cap. 36. de Serapione Senæ, qui cum diu comunione priuatus, pœnitentiam egisset, eo quòd sacrificium idolis obtulisset, tandem in articulo mortis existens præ-

A byterum ad se vocari iussit, cum verò ille morbo etiam vexatus, ad Serapionem accedere non posset, *Exiguam Eucharistiæ particulam nuncio dedit, præcipiens, vt eam madefactam in os Senis infunderet*, quod postquam factum est, Senex feliciter è viuus excessit. Ex qua historia perspicuum relinquitur, particulam illam fuisse panis consecrati, & pro tempore necessitatis conseruati, & illum sine vino, vel sanguine pro integra comunione fuisse datum, eamque comunione non sine miraculo, vel singulari Dei gratia fuisse à sancto illo Senæ expectatam, ac proinde Deo fuisse gratam, vt sancta etiam mors Senis statim subsequuta comprobauit.

B

Nec dissimile est, quod de Ambrosio animam agente in fine vitæ eius scribit Paulinus, Honoratum Vercellensis Ecclesiæ sacerdotem in lecto suo iacentem ter vocem audiuisse, dicentem tibi, *Surge, festina, quia modo est recessurus, qui descendens* (ait Paulinus) *obtulit Sancto Domini corpus, quod vbi accepit, emisit spiritum, bonum viaticum secum deferens*, vbi de sanguine nulla est mentio. Præterea eundem Ecclesiæ morem ostendit historia, quam de suo fratre Satyro refert idem Ambrosius in Orat. funebri de ipso, videlicet è nauis secum corpus Domini tulisse, cuius virtute à naufragio liberatus est, vt in superioribus bis iam attigimus. Item Gregorius Turonensis lib. de Sancta Patrum vita cap. 3. de Sancto Gallo Episcopo refert, cum reuelationem instantis mortis accepisset, post triduūmq; migraturum, *conuocasse populum, & omnibus con-*

C

fracto pane, comunione sancta, ac pia voluntate paritum fuisse. Hoc etiam confirmat antiqua consuetudo Eucharistiæ seruandi pro infirmis, quæ sumitur ex Concilio Turonico. 2. sub Ioanne Papa III. anno quingentesimo septuagesimo celebrato, & Concilio Matisconensi paulò post sub Pelagio III. canon. 6. & ex Beda li. 4. Histor. Anglor. c. 24. Nō est enim verisimile seruata fuisse vnquam Eucharistiā sub specie vini, cum breui tempore, & facile acefcat, & corrumpatur, seruabatur ergò in sola specie panis, vt nūc etiam fit.

D

Alia etiam fuit antiqua consuetudo, qua liberum erat fidelibus corpus Domini (quod viri in manibus, foeminae in lintulis nitidis accipiebant) ex Aug. serm.

Serapio Senis in sola specie panis Eucharistiā recepit.

4.

Paulinus.

Ambrosius in sola specie panis Eucharistiā tulcepit.

Ambros.

Greg. Tur.

Concil. Turonic.

Conc. Matiscon.

Beda.

5.

Eucharistiā in domum secum deferre, olim fide lib. licebat.

Tertull.

252. de Tempore) vel in Ecclesia consumere, vel secum in domū deferre ad secretū communicandum tempore opportuno, quæ communicatio sine dubio in sola specie panis fiebat. Et ita sumitur ex Tertulliano lib. 2. ad Vxor. cap. 5. ibi, *Non sciet maritus, quid secretū ante omnē cibum gustes, & si sciuerit, panem non illum credit esse, qui dicitur.* Et in eodem sensu possunt intelligi verba eiusdem lib. de Orat. cap. ult. *Accepto corpore Domini, & reservato, virumq; saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij.* Quauis possint hæc verba optime intelligi de priori reservatione pro infirmis. Dicta etiam consuetudo colligitur ex verbis Cypriani lib. de Lapsis, non longè à fine, ubi refert de quadam foemina, *cū arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterritam esse, ne auderet attingere, quod refert inter Eucharistiæ miracula.* Illud ergo Sanctū in priuata arca reclusum nihil aliud erat, nisi corpus Domini in propriam domū portatum iuxta præfatam consuetudinem, quam etiam commemorat libr. de Lapsis dicens, *Dimissus, & adhuc gerens secum, ut assolet Eucharistiam.* Qui mos solū primis quingentis annis Christi durasse videtur. Nam in Concilio Cæsaraugustano anno quingentesimo decimo octauo cap. 3. anathematizatur, qui probatus fuerit, *Acceptam Eucharistiæ gratiam non consumpsisse in Ecclesia.*

Cyprian.

Conc. Cæsaraugust.

6.

Manifestum ergo est, vsum communicandi interdum in sola specie panis, antiquissimum fuisse in Ecclesia; ergo propter nouitatem non potest à Rege Angliæ reprehendi, cum in primis quinque seculis fuisse probetur. Et eadem ratione reprehendi nō potest propter abusum, vel aliquam inordinationem, cum ipsi etiam heretici fateantur, in illis prioribus seculis mores Ecclesiæ fuisse puros, & verbo Dei consentaneos. Ratio autem Theologica, & Catholica est, quia Christus Dominus nunquam prohibuit, vnā speciem sine alia sumere, neque ex vi institutionis, & attentata sola rei natura id prauum est. Priorem partem contra aduersarios sufficienter probamus, petendo ab eis Scripturæ locum, ubi illa prohibitio scripta sit. Nam cum illum ostendere nequeant, satis in eorum prin-

Hic cōmunicandi modus non est à Christo prohibitus.

A cipijs conuincuntur, nullam esse talem prohibitionem specialiter à Christo latam. Nos autem addimus, etiam ex traditione Ecclesiæ non haberi, sed contrarium potius, ut videbimus. Imo si vera est opinio dicentium, Christum post resurrectionem dedisse panem consecratum duobus discipulis Luc. 24. inde habemus, exemplo Christi huiusmodi communionem in vna specie esse comprobata; & sanè Augustinus id planè supponit lib. 3. de Consensu Euangelistar. cap. 25. & serm. 140. de Tempore, & Beda, & Theophylact. ibi.

Luc. 24.

August. Beda.

Theophyl.

7.

B Altera verò pars, præterquam quòd sufficienter autoritate Ecclesiæ probatur, ex principijs etiam fidei ostendi potest, quia Christus Dominus, qui est veluti substantia huius sacramenti, totus est sub singulis speciebus, potensque sub vtriusque, vel separatim sumptis ad vitam dandam recipienti; ergo sumptio solius panis sufficit, & ad recipiendum Christum, & ad recipiendum effectum sacramenti, & ad significationem sacramentalem, quæ in vsu Eucharistiæ quatenus sacramentum est, inuenitur. Nam quomodocunque hoc sacramentum sumatur, semper significat perfectum conuiuium ad refectionem animæ sufficiens propter excellentiam panis cœlestis sub speciebus terrestribus panis contenti, & significati. Sicut etiam hoc sacramentum ut est Angelorum panis sufficienter significatus fuit per Manā, vel per panes propositionis sine adiectione potus, aut vini, quauis ubi sub ratione sacrificij, & oblationis præfiguratum est, utraque species interuenerit, ut in oblatione Melchisedech, quando panē, & vinū obtulit.

Christus Dominus sub qualibet specie totū sacramenti effectum cōmunicat.

C Reliquum est, ut de altera parte proposita aliqua cursim saltē subnectamus: de perpetua nimirum carentia, seu separatione fidelium non consecrantium ab vsu calicis. In qua breuiter dicim⁹, Christum nunquam præcepisse Pastoribus Ecclesiæ, ut aliquando cōmunicent subditos sub vtraque specie, nec ipsis fidelibus huiusmodi cōmunionem sub legis, vel salutis necessitate constituisse. Priorem partem probamus in primis, quia tale præceptum non inuenitur scriptum, hoc enim pro aduersarijs sufficit, ut iam dixi. Dicent fortasse, præceptum hoc da-

8.

Nullum datur præceptum cōmunicandi sub vtraque specie.

Euasio hæ-
reticorum.

Reijcitur
euasio, & ve-
rus sensus
præcepti Eu-
charistiam
conficiendi,
traditur.

Cœc. Trid.

August.

9.

Obijcitur
locus Luc.
22.

tum esse à Christo Pastoribus Ecclesiæ, dicente Apostolis suis in nocte Cœnæ, *Hoc facite in meam cōmemorationem*, quibus verbis id facere præcepit, quod ipse fecerat, ipse autem *accepit, benedixit, ac distribuit* discumbentibus vtrâque speciē; ergo idem à ministris suis fieri voluit, & præcepit. Sed in primis cū Protestantes contra vniuersalem Ecclesię sensum, nec substantialem ritū huius sacramenti, nec sacrificij oblationem ex illis verbis probari velint, profectò nulla verisimili ratione possunt præceptum communicandi sub vtrâque specie inde colligere. Præsertim quia neque præceptum communicandi, quoties sacrificio Missæ asistitur, in verbis illis cōtinetur, vt alibi ostēdimus, & ex antiquis Concilijs infra attingemus. Verbis igitur illis non præcepit Christus, imitari factum illud quoad omnes circūstantias, quas tunc protēporis, & occasionis opportunitate obseruauit, aliàs oporteret, noctu semper, & post cœnam; imò & post lotionem pedum communicare. Item esset necessarium de iure diuino in azimo conficere, sicut Christus fecit. Item quoties sacramentū conficitur, alijs necessariò tribuendum esset, eademq; ratione semper deberet sacerdos totum panem, quem consecrauerat, distribuere, & à solo illo sacerdote, qui sacrum confecit, & finita statim consecratione accipiendum esset, ac deniq; ante calicis consecrationem distribuere necessariū esset: nam ita etiam fecit Christus Dominus; hæc autē omnia incredibilia sunt, & contra perpetuam Ecclesiæ cōsuetudinem. Solus ergo substantialis ritus huius sacrificij, & sacramenti illis verbis præceptus est, vt Concilium Tridentinum docuit sess. 22. cap. 1: reliqua enim, quæ accidentaria sunt, Ecclesiæ dispositioni Dominus commisit, vt iam dixi, & Augustin. epist. 118. affirmavit.

Non desunt verò ex aduersarijs, qui præceptum hoc colligant ex alijs verbis Christi Domini apud Lucam cap. 22. *Bibite ex hoc omnes*, quod non solum de his, qui tunc præsentēs aderant, sed etiā de omnibus futuris fidelibus intelligi obtendunt: aiuntq; , non sine mysterio, & quasi prophetico spiritu additū esse verbum illud in distributione sanguinis, po-

tius quàm corporis, ad præcauendum, & prohibendum morem futurum in Ecclesia Romana excludendi fideles à participatione calicis. At hæc ponderatio friuola est: quanuis enim verba illa futuros homines comprehendere cōcederemus, de omnibus fidelibus illa intelligere nequitiam oporteret, sed ad summū de omnibus sacerdotibus, quia ibi soli Apostoli aderant, qui tunc ordinati sunt sacerdotes, vt satis indicauit Concilium Trident. sess. 22. c. 1. & can. 2. dicens Christum in cœna Apostolos sacerdotes cōsecrasse, dicens eis, & in eis successoribus eorum, *Hæc facite, &c.* vbi licet exclusiuam expresse non ponat, tamen solos Apostolos nominando, illos solos ibi adfuisse satis significauit. Idemq; ex Matt. 26. & Ioan. 13. & alijs Euangelistis colligitur. Nam solos discipulos nominant, per quos quasi per antonomasiam Apostolos intelligunt, & Matthæus expresse addidit numerum duodecim, & quos in particulari nominant, omnes erant Apostoli. Ac denique cōmunis Ecclesiæ sensus est, Christum non omnium discipulorum, sed duodecim tantum Apostolorum pedes lauasse, illos ergo tantum præsentēs in Cœna habuit, illisq; solis dixit, *Hoc facite*; illis ergo tantum dixit, *Bibite ex hoc omnes*. Deinde ineptum est, particulam *Omnes* ad futuros fideles referre, cū Christus ad solos præsentēs, & de solo illo calice, quem illis præbebat, qui non poterat, nisi inter præsentēs, diuidi, loquutus fuerit. Et ita Marcus exposuit ibi statim esse impletum, quod Christus præceperat, dicens, *Et biberunt ex illo omnes*. Neq; in illo verbo, vel signo aliquod inuenitur mysterium, sed quia Christus panē prius fregerat, & in duodecim particulas diuiserat, & vnique suam porrexerat, non fuit necessarium dicere, *Accipite omnes, & comedite*: quia verò vnum calicem præbebat, vt ex eo omnes biberent, ideò verbis suis illud etiam expressit. Quod alijs verbis, & sine illa distributione expressit Lucas dicens, *Accipite, & diuidite inter vos*, vbi particula *Vos* præsentēs tantum designat, non futuros.

Posterior autem pars de necessitate fidelibus imposta cōmunicandi aliquādo sub vtrâque specie maximè fundari solet

Explicatur
locus Lucæ
22.

Trident.

10.

Obijci-
tur
locus Ioan.

folet in verbis Christi Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Verumtamen hic locus à Calvinistis vrgeri non potest, cum ipsi plerumque negēt Christum Dominum in toto illo capite Ioan. 6. de Sacramento Eucharistiae fuisse loquutum. Deinde multi etiā catholici negarunt, verba illa intelligenda esse de Sacramentali manducatione corporis, & sanguinis Domini, quorum sententiam hætenus Ecclesia non damnauit, nec certum sensum illorum verborum declarauit, sed solum vñum falsum, quem nunc hæretici approbant, exclusit. Vnde Concilium Tridentin. Sess. 21. cap. 2. dixit, *Ex illo sermone Domini non colligi, communionem sub vtrâque specie esse à Domino præceptam, vt cumque iuxta varias Sanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes, intelligatur.* Probabilior autē expositio esse videtur, ibi quidem impositam esse fidelibus communionis Christi in Eucharistia necessitatem, non tamē esse impositam omnibus, & singulis fidelibus vtriusque speciei obligationem, sed tantum sumendi carnem, & sanguinem Christi, siue vno actu, siue multis sumatur. Quia tota necessitas posita est in vnione cum Christo per huius sacramenti sumptionē, quæ ad salutem, & vitam sufficiat: ad vitam autē sufficit totius Christi manducatio, vt ex verbis eius statim id elicientes confirmabimus. Sicut ad salutē sufficit credere in Christum, & illud est credere carnem, & sanguinem eius, licet hæc nō singulis, seu distinctis actibus credantur, ita quia Christus totus sub singulis speciebus continetur, sola Eucharistici panis receptio ad salutē sufficit, quia in illa totus Christus accipitur, & (vt sic dicam) sanguis eius re ipsa bibitur, licet non per modum potus accipiatur. Vnde fit, vt præceptum illud integrè impleat, qui corpus Domini accipit, & è contrario sequitur, illum tantū violare præceptum illud, & Christi comminationem incurrere, qui à corpore, & sanguine Domini abstinet, vt rectè exposuit Fulbert. Carnoten. epist. 1. ad Deodatum in fine.

Coc. Trid.

Explicatur
locus Ioan.

Fulbert.
Carnoten.

Et Christi verba egregiè hunc sensum recipiunt, ita vt negatio inclusa in particula, *nisi*, cadat in totā sequentem sententiā, & vtrumque membrum eius, & sensus

A sit, si nec corpus meum manducaueritis, nec sanguinem biberitis non habebitis vitam in vobis. Et ita legit Athan. lib. de commun. essentia Patris, &c. *Qui non comedit carnem meam, nec bibit sanguinem meum, non habebit vitam æternam.* Et eodē modo exponit Augustin. tractat. 26. in Ioan. Cuius verba paulo post referam.

Athanaf.
August.

Per illa ergo verba solum voluit Dominus ostendere, quā sit necessarium fidelibus per hoc Sacramentum Christū ipsum intra se sumere. Voluit autem distincte explicare sumptionem corporis, & sanguinis, non quia necesse sit, distinctis actibus illa sumere, sed vel vt fidem huius sacramenti distincte proponeret, vel vt passionem suam significaret, in cuius memoriam celebrandum semper est hoc Sacramentum, vel quia futurū erat, vt in Ecclesia sua necessarium esset, carnem, & sanguinem suū sub diuersis speciebus accipere, quamuis non omnibus, sed his, qui sacrificant, hæc necessitas imponenda esset. Intentionem autem Christi domini in verbis allegatis esse, quam diximus, ex mente Concilij Tridentini in hunc modum probatur. Nam ipsemet

II.

C Christus Dominus dixit, manducationē panis coelestis sufficere ad salutem; ergo non constituit vt necessariam sumptionem vini in propria specie, & vt distinctam à sumptione panis. Consequentia euidens est, quia non potest vna species esse sufficiens, si duplex est necessaria. Assumptum verò constat ex multis verbis Christi Domini Ioan. 6, scilicet, *Hic est panis de Cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, nō moriatur.* Et infra, *Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Et infra post prædicta verba, quibus necessitatem carnis, & sanguinis docuit, addidit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Vbi particula, *Et*, copulatiuè quidem, non tamen coniunctim, sed diuisim (vt dialectici loquuntur) sumitur iuxta vocis proprietatem, & materiæ exigentiam, & iuxta cōmunem etiam Scripturæ vsum. Cū enim dicitur Exod.

Confirma-
tur expositio
tradita.

Ioan. 6,

D 21. iuxta Hebraicam lectionem, *Qui percusserit patrem, & matrem, morte moriatur: non est sensus cōiunctus, vt qui vtrūque simul parentem occiderit, moriatur, sed*

Exod. 21.

diuifus, vt tam qui occiderit Patrem, quā qui occiderit matrem, moriatur. Sic ergo in praefenti fenfus dictorum verborum Chrifti eft. *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo, & qui bibit meum fanguinem in me manet, & ego in illo; ergo fumptio vniufcuiusq; speciei fufficit ad falutem.* Et rationem indicauit Chriftus in verbis fequentibus, *Qui manducat me, & ipfe viuet propter me, quali diceret, fiue quis manducet carnem, fiue bibat fanguinem meum, me totum accipit, & ideo propter me viuet.* Vnde iterum subiungit, *Qui manducat hunc panem viuet in aeternum.*

12.

Idem ex Patribus confirmatur.

Cyril. Alexandr.

Chryfoft.

Præterea Patres antiqui nihil aliud sub illis verbis intellexerunt præceptum eſſe à Chriſto, niſi vt Chriſtum ſacramentaliter, & ſpiritualiter recipiamus, neque in hoc vim faciunt, quòd ſub vna vel duabus ſpeciebus recipiatur, ſed in hoc ſolū, vt manducando, vel ſumendo ipſum, illi vniamur. Sic Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioan. cap. 14. rationem illorum verborū his verbis reddit. *Non enim poſſunt cum ſanctificatione beata vitæ, fidei participes eſſe, qui per myſticam benedictionem Ieſum non ſuſceperint.* Et infra. *Quia corpus Chriſti viuificare poteſt, & ſolo tactu ſuo corrupta redintegrare, Quomodo nō viuemus, qui carnem illam & guſtamus, & manducamus? Reformabit enim omnino ad immortalitatem ſuam participes ſui.* Vbi eſt notanda partiacula excluſiua in antecedenti poſita: nam ex vi illationis etiam in conſequenti ſubintelligitur. Idē etiam Chryſoſtomus Homil. 46. in Ioan. vbi tam illis, quā ſequentibus verbis nihil aliud ſentit voluiſſe Chriſtum docere, niſi neceſſarium eſſe, quod alij putabant impoſſibile, & perſuadere, ſe eſſe verum cibū, qui ſaluat animam, *Ne obſcure loquuntur in parabolis arbitrentur, ſed ſciant omnino neceſſarium eſſe, vt corpus comederent.* Et idem ſerè habet Theophylaſtus in illum locum.

13.

August.

Auguſtinus præterea tract. 26. in Ioan. prædicta verba Chriſti, *Niſi manducaueritis, & cat.* exponit per ſequentia, *qui manducat meam carnem, & bibit meum fanguinem habet vitam æternam,* dicens, *Hanc ergo non habet, qui iſtum panem non manducat, neque iſtum fanguinem bibit.* Et infra. *qui non manducat eius carnem, nec bi-*

A *bit eius fanguinem, non habet in ſe vitam.* Nō ergo priuatur vita, niſi qui neutram ſpeciem recipit: à contrario verò, & qui manducat carnem, & qui bibit fanguinem eius habet vitam, vt idem Sanctus ſubijcit, & tract. 27. generaliter dicit, Chriſtum diſſiſſe corpus ſuum ad manducandum propter æternam vitam, & ſignum (inquit) *quia quis manducauit, & bibit, hoc eſt, ſi manet, & manetur, ſi habitat, & inhabitatur.* At vero in eo, qui manducat ſolum panē, Chriſtus manet, & ipſe in Chriſto, vt ipſe met Chriſtus teſtificatus eſt; ergo ille ſufficienter manducat, & bibit, teſte Auguſtino, quia totum Chriſtum recipit, & perfectè reficitur, quod illa verborū diſtinctione maximè ſignificatum eſt, vt ſumitur ex eodem Auguſtino ſermone. 1. de Verbis Apoſtoli, & ex Euſebio Niceſiſi homil. 5. de Paſchate, & Cypriano in ſerm. de Cœna Domini inter alia dicente, *Potus, & eſus ad eandem pertinent rationem, quibus ſicut corporea nutritur ſubſtantia, & viuit, & incolumis perſeuerat, ita vita ſpiritus hoc proprio alimēto nutritur, &c.*

Cyprian.

C Neq; antiqua Eccleſiæ cōſuetudo ab hoc verborū Chriſti ſenſu aliena eſt, ſed illum potiùs confirmat. Nam licet verū ſit, in primitiua Eccleſia vſum vtriuſque ſpeciei frequentem fuiſſe, & fidelibus cōmunem, nihilominus etiam eſt certū, alterum vſum manducandi in vna ſpecie fuiſſe ab illo tempore inchoatum. Nam quod Lucas refert Act. 2. de vſu fractionis panis multi referunt ad communicationem ſub vna ſpecie. Et quidē ex vi verborū nihil aliud colligi poteſt. Vnde cum certum ſit, omnes fideles tunc communicaffe in fractione panis, nō eſt certum, nec probari poteſt, omnes communicaffe ſub ſpecie vini; imò veriſimilius eſt, non omnes fuiſſe ad hoc coactos. **D** Nam (vt reliquos in præſenti ſubticeā) qui ex Nazareis ad fidem conuertebantur, non prohibebantur tunc ſeruare legalia; ergo nō eſt veriſimile, fuiſſe coactos ad ſumendum calicem, cum ex peculiari profeſſione ſua à vino abſtinerent. Idēq; cogitari poteſt de multis abſtemijs, qui vel vino vſi nunquam fuerant, vel ab illo abhorrebant. Quamvis ergo vſus calicis tunc etiam fuerit in vſu: quòd id ex neceſſitate imponeretur omnibus, ſiue ſemper, ſiue aliquando, nullo ſufficienti teſtimonio,

14. Eundē ſenſum Eccleſiæ cōſuetudo comprobatur.

monio, nec satis verisimili coniectura ostendi potest. Quin potius solum vsum panis fuisse generalem, & communem omnibus, indicant prædicta verba Lucæ, & confirmant illa Pauli. 1. ad Corinth. 10. *Vnus panis, & vnū corpus multi sumus omnes, qui de vno pane participamus.*

1. Cor. 10.

15.

Ignat.
Hierony.

Et similiter antiqui Patres, licet interdum vtriusque speciei vsus mentionem faciant: sapius de sola mādicatione corporis Christi loquuntur, quod eius vsus generalior esset, & sufficiens existimaretur. Vt patet ex Ignatio Epistol. 13. ad Ephes. vbi prius dicit, *Date operam, vt crebrius congregemini ad Eucharistiam, & gloriam Dei.* Et in fine subiungit, *Obedientes Episcopo, & presbytero, mente indiuisa frāgentes panem vnum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitamque in Deo concilians per Iesum Christum, medicamentum purgans vitia, & cuncta pellens mala.* Idē sumitur ex Hieronymo epist. 50. ad Pammachium, quæ est apologia pro libris contra Iouinianum versus finē, ibi, *Probet se vnusquisq; & sic ad corpus Christi accedat, non quod dilata communio vnus dies, vel biduū sanctiorem efficiat Christianum, vt quod hodie non merui, cras, vel perendie merear, sed quod dum doleo, me non communicasse corpori Christi, abstineam me paulisper ab amplexu vxoris, vt amor coniugis amorem Christi præferam.* Et lib. 2. contra Iouinianum, *Quasi non & nos Christi corpus æqualiter accipiamus.* Similia legi possunt in dialogo contra Luciferianos. Item apud Augustinū epist. 180. ad Honorat. vbi ait, *Diabolum sæpè persuasisse, apostatas fieri fideles, quibus quotidianum ministerium Dominici corporis defuit.* Vnde infra his verbis exhortatur Ecclesiæ Pastores, *Magis timeamus, ne membra corporis Christi destituta spiritali victu necentur, quā membra corporis nostri oppressa hostili impetu torqueantur.* Denique idē significauit Tertullianus lib. de Orat. c. vlt. dicens, *Quod statio soluenda sit accepto corpore Domini.* Et infra. *Accepto corpore Domini, & reseruato.* Quæ verba clariora sunt de solo corpore, quia sanguis sub specie vini nunquam potuit commodè reseruari.

Tertull.

16.

Vnde maximè confirmatur hæc consuetudo ex cōmunionē quæ semper fuit infirmis tradita per modum viatici. Nam

A si in aliquo tēpore est necessaria Eucharistia de iure diuino, maximè in articulo mortis, vt est communis Theologorum sententia valdè consentanea rationi, quia præcepta affirmatiua tunc potissimum obligant; quando & maximè vrget necessitas, & tempus aptum ad implendum præceptum, absoluitur. Sed in illo articulo non consuevit Ecclesia dare vtrāq; speciem, sed solum corpus Domini; ergo signum est, semper Ecclesiam sensisse communionem sub vna specie ad salutē sufficere. Nam quod illa consuetudo antiquissima fuerit, ex Ambrosio, Gregorio Turonensi, & alijs adductis in præcedenti puncto colligitur, & clarius ex Concilio Nicæno cap. 12. iuncto. 14. alias cap. 13. & 18. nam in cap. 12. & 13. dicitur de ijs, qui recedunt ex corpore, *Antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc, vt vltimo, & necessario vitæ suæ viatico nō defraudentur.* In cap. autem 14. prohibetur *Diaconus corpus Domini alijs porrigere, & additur, quod si non fuerit in presenti Episcopus, vel Presbyter, Diaconi proferant, & edant.* Similiaque sunt verba Gelasij epist. 6. ad Episcopos Lucaniæ. *Sacri corporis prærogatione, sub conspectu Episcopi, vel Prebyteri, ius non habet exercendi.* Vtique Diaconus, quibus in locis non sine causa de solo corpore Domini fit mentio, quia Diaconus, cum non possit consecrare, nō potest dare Eucharistiam, nisi ex præconsecratis, & reseruatis, solum autem reseruabatur corpus Christi sub specie panis. Simileque est quod in Concilio Rhe mensi cap. 2. reprehenduntur Presbyteri, *Qui laico, aut feminae sacrum corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis.* Vbi etiā fit mentio solius corporis, quia debebat esse reseruatum ex consecratione prius facta, & non nisi corpus reseruabatur, Cum ergo præcipuè reseruatum sit hoc sacramentum propter viaticum infirmorum, iudicatū fuit semper sufficiens sub specie panis, vt pro viatico daretur. Ergo etiam iudicabatur sufficiens ad implendum diuinum præceptum de cōmunionē huius Sacramenti.

B

C

D

Antiquissima consuetudo cōmunicandi infirmos sub specie panis eundē etiā sensum ostendit.

Conc. Nicæno.

Gelas.

Ex Concilio Rhe mensi refert Gratianus in cap. Peruenit, de Consecrat. dist. 1, sed vide, quæ ibi notantur.

In quo puncto notari potest historia, quam refert Beda lib. 4. Anglicanæ historiæ cap. 14. de quodam Monacho, cui ægrotanti Petrus, & Paulus apparuerūt, & mortem instantem reuelarunt, *Sed primum*

17.
Beda.

mum (dixerunt) expectare debes, donec Missa celebrentur, ac viatico Dominici corporis, ac sanguinis accepto, sic infirmitate simul, & morte absolutus, ad aeterna in caelis gaudia sublevaris. Et tam ē inferius subditur de Prælo Monasterij, Missas fieri, atq; omnes communicare more solito, simulq; infirmati puero de eodem sacrificio Dominicae oblationis particulam deferri mandauit. Vbi expēdo dictionem, *Particulam*, quæ solum significat parua aliquam partem panis consecrati, & illam datam esse pro viatico Dominici corporis, & sanguinis, quia per illam totum sacrificium participatur, & in illa vtrumque cōtinetur. Expendo etiam quod ait, omnes communicasse, *more solito*, refert autem idem Beda lib. 2. eiusdem historiae cap. 5. consuetudinem Angliæ tunc fuisse, *Eucharistiam populo dare sub specie panis, quem videntes barbari, panem nigrum appellabant, & à sacerdote petebant, quibus ille respondit. Si vultis ab huius fonte saluari, potestis panis sancti esse participes.*

Beda.

18.

Cōc. Tolet.

Pro eadem etiam consuetudine notari potest decretum Concilij Toletani. 11. cap. 11. vbi refertur canon Toletani Concilij primi. 14. dicens. *Vt si quis acceptam à sacerdote Eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur*, quem canonem explicat posterius Concilium, intelligendum esse, si id voluntate fiat, non verò si ex infirmitatis impedimento id contingat. Nam multi infirmi, vt ibi dicitur, Eucharistiam sibi oblata reijciunt, non ex infirmitate, sed quia *Præter Dominici calicis haustum, traditam sibi non possunt Eucharistiam deglutire.* In quibus verbis satis indicat, consuetudinem ordinariam fuisse, dandi infirmis Eucharistiam sine haustu calicis, & in eodem sensu intelligere videtur alterum canonem antiquioris Concilij. Aliqui verò inde colligunt, infirmo, qui hostiam deglutire non potuerit, in sola specie vini viaticum tribuendum esse: quod non repugnat quidem iuri diuino, ibi tamen non dicitur. Magis colligi posset, ex Concilio Carthaginen. si 4. cap. 76. vbi de infirmo in simili casu dicitur, *Si continuo creditur moriturus, infundatur ori eius Eucharistia.* infusio enim est rei liquidæ. Sed nihilominus id intelligi posset de particula hostiæ, quæ in calice posita intra vinum non consecratu, pro-

A prius dici potest infundi ori infirmi. Et attenda præsentis consuetudine Ecclesiæ potius hoc ultimo modo esset communis talis infirmus, quàm sub specie vini consecrati, quia & minus habet periculi, & magis est Ecclesiæ consuetudini consentaneum: nam vsus calicis extra sacrificium generatim prohibitus est, & nulla est necessitas, quæ cogat ad vtendū epikia, cum alter communionis modus sufficiat, qui per se prohibitus non est. Nam licet in Concilio Bracaren. 3. cap. 1. videatur prohibitus ille communis cādi modus, vt intellexisse videtur Glossa in cap. *Is qui.* 26. q. 6. quia ibi dicitur, non esse dandam, *intinctā Eucharistiam* populis: nihilominus vel illa prohibitio nō extenditur ad casū necessitatis, vel (quod veriùs existimo) non est facta in illo sensu, sed aduersus quosdam, *Qui intinctā Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigebant.* Nam in vino consecrato immergebant, seu humectabant Eucharistiam, & illam dabant pro complemento communionis, quod erat superstitiosum, quia satis completa est communicatio in sola specie panis ministrata sine vlla tinctione, & quando ambæ species accipiendæ essent, vt potuerunt aliquando accipi, seorsim ministrandæ essent, sicut Christus Dominus illas præbuit.

C

Neq; huic consuetudini obstat, quod aliquando legatur prohibita sumptio corporis sine sumptione sanguinis, vt ex Gelasio Papa refert Gratianus in cap. *Comperimus*, de Consecrat. dist. 2. quod alij tribuunt Leoni, apud neutrum autem inuenio in epistola ad Maioricum, & Ioannem, ex qua citatur. Sed cuiuscumque fuerit illa prohibitio, non obstat, vel quia refertur ad sacerdotes sacrificantes, vt ibi Gratianus cū Glossa voluit, & aliqui ex Scholasticis sequuntur, sic enim facta fuerat talis prohibitio in Concilio Toletano. 12. cap. 5. vel (quod magis est textui, & historiae consentaneum) ibi solum est prohibitum id facere ex superstitione, vt in textu dicitur, ibi, *quoniam nescio, quæ superstitione docentur obstringi*, existimantes utiq; non esse licitam vini sumptionem. Qui videtur fuisse error Manicheorum: nam vt refert Leo Papa serm. 4. Quadragesimæ cap. 5. cū sentirent, in Christo non fuisse veram carnem, ad tegendam infirmitatem

Aegroti de glutire non valenti, hostia in vinum non consecratum immixta subministranda est

Cap. Cum dicitur, de Consecrat. dist. 2. Cōc. Bracaren.

19.

Cap. Comperimus.

Cōc. Tolet. In sacrificio vel ex superstitione ne corpus sine sanguine summi, prohibetur.

delicatē suam, nostris audebant interesse mysterijs. Ita verò (inquit) in sacramentorum communione se temperant, ut interdū tutius lateant, ore indigno Christi corpus accipiunt, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Hoc ergo spiritu, & errore non solum prohibitum, sed etiam per se malum, & sacrilegum semper fuit, à calice abstinere. Hæc autē eadem fraus, & hypocrisis illorum hereticorum ostendit, communionem corporis sine calice fuisse tūc inter fideles vsitatam, & morem illum sanctum, & religiosum fuisse existimatum, alioqui non ausi fuissent Manichæi, ad occultandum suū errorem vsum illum, si nouus esset, introducere. Vnde tunc etiam Pontifex posset præcipere, ut corpus non sumeretur sine sanguine, vbi ad vitandum illud scandalum necessarium fuisset, quamuis enim mihi nō constet, id factum esse, potestas nihilominus non deest. Ex illa tamen colligi non potest, Christū prohibuisse accipere vnā speciē sine altera, sed infertur solummodo, posse Ecclesiam præcipere, vel prohibere aliquid, quod Christus non præcepit, vel prohibuit, quod verissimum est; & ex eodem principio nos concludimus, potuisse Ecclesiā quando temporis occasio, & generalis ratio id postulauit, prohibere laicis vsum calicis, quamuis Christus illum non prohibuerit, sed absq; præcepto concesserit.

Vnde posset vltimò hæc veritas persuaderi rationibus, quibus ostendi potest imprimis non fuisse conueniens, Christū præcipere, & sub necessitate salutis constituit vsum calicis pro omnibus, & singulis fidelibus, tum quia totus Christus sub singulis speciebus futurus erat, & omnem necessarium, ac conuenientem effectum huius sacramēti se sumentibus sub qualibet specie tribuere potest: tum etiā quia vix posset id moraliter fieri sine magnis incommodis, & periculis contra reuerentiam huic sacramento debitam, quæ vel propter multitudinem communicantium, vel propter eorum varietatem, tam in conditionibus, & affectibus corporis, quàm in animi prudentia, & circumspectione, vel denique propter ministrantiū incuriam, nullatenus possent iuxta humanam conditionē euitari. Deinde contrarijs rationibus probari posset, prudētissi-

A me fecisse Ecclesiam, introducēdo, & approbando consuetudinem hanc communicandi laicos sub sola specie panis, quia illis nullum inde prouenit spirituale incommodum, quod ad effectum huius sacramenti pertineat; imò eisdem esse potest modus ille communicandi vtilior, tū ad fidem erga hoc sacramentū perfectiūs exercendam, vtiq; Christum in toto sacramento, eundemque Dominum totū in singulis sacramenti partibus fidei oculis intuendo; tum etiam ad maiorem obseruantiam, purioremque eiusdem sacramenti cultum, ut satis explicatum est. In his enim, & alijs rationibus declarandis, immorari non est operæpretium, quia in commentarijs Theologicis, ad quos magis, quàm ad disputationem de fidei fundamentis, pertinent, copiosè pro viribus nostris id præstitimus.

C A P V T VI.

De Missis priuatis.

V ENIO ad vltimum punctum circa diuinum Eucharistiæ mysterium à Rege tactum, de Missis priuatis, quarum vsum inter nouitios, & nuperos ritus ponit, & reprehendit. Notanda verò sunt verba Regis dicentis, *In his articulis priuatas illas Missas numero, in quibus sacrificius simul, & populi personam, & sacerdotis sustinet.* Nam in illis videtur Rex de Missa tanquam de vero sacrificio loqui, aliàs immerito *Sacrifici*, & *Sacerdotis* nomina interponeret, ac sacerdotē in Missa pro populo intercedere, & ideo ab illo distinguere debere, supponeret. Propter quod dubito, an in illis verbis ex propria sententia loquatur, credēs, quod de Missæ sacrificio supponit, cum Lutherus, Calvinus, & alij protetāstes id negēt, an verò solum intendat, Catholicos ex proprijs principijs redarguere? Nos verò Catholicam doctrinam de veritate, ac proprietate huius sacrificij supponentes, dicimus in primis Missam, siue publicē, siue secretē fiat semper esse verum sacrificium, ac subinde nūquam esse ita priuatam, quin de se actio sit publica, sit enim à sacerdote, ut à ministro publico, auctoritate Christi, & nomine Ecclesiæ constituto in his, quæ sunt ad Deū, ut pro vniuerso

I.

Missas priuatas Rex abhorret.

Missæ etiā si secretē fiat, est verū sacrificium & actus de se publicus.

Christia-

20.

Statuta veritas ratione confirmatur

Cœc. Trid.

Christiano populo Deo sacrificium offerat. Et ideò meritò dixit Concilium Tridentin. sess. 22. cap. 6. *Missas, etiam si nullus in eis communicet, verè communes censeri debere, partim, quòd in eis populus spiritaliter communicet, partim verò, quòd à publico Ecclesiæ ministro, non per se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.*

2.

Missæ quoad substantiam sèper est actio publica.

Iuxta hanc ergò catholicam doctrinam nulla est Missa, quæ (vt ita rem explicem) per se, & substantialiter sit priuata: nam quoad principalem offerentem, qui est Christus, & quoad ministeriale, qui est sacerdos, & quoad rem oblatam, quæ est caro, & sanguis Christi, & quoad Deum, cui offertur, & quoad Ecclesiā Catholicam, pro qua offertur, communis est; hæc autem sunt, quæ ad eius substantiam maximè pertinent, eiq; per se conuenire dici possunt. Solum ergò possunt aliquæ Missæ dici priuatæ ex conditionibus, seu circumstantijs, quæ in illius celebratione interuenire possunt. Quoniā autem hæ circumstantiæ multiplices esse possunt, per singulas discurrere oportet, & expendere, an in aliquo sensu Protestantium reprehensio, vel potiùs calumnia contra Ecclesiam Catholicam verisimile aliquod fundamentum habere possit.

3.

Varijs modis potest dici Missa priuata.

1. Ex defectu concursus populi.

Et primò quidem dici potest Missa priuata, quæ sine populi concursu celebratur. Quem sensum indicat Rex, cum asseruat, Missas priuatas vocare, *In quibus sacrificius simul, & populi personam, & sacerdotis sustinet*, hoc autem si attente consideretur, neq; necessarium, neque in rigore verum esse potest, nisi supponatur, sacerdotē omnino solū esse, quando sacrificat: nam si ministros, vel saltem ministrum habeat, ille populi personam sustinebit, & non solus sacerdos. Tales autem Missas priuatas, in quibus nullus ministret sacerdoti, Ecclesia non permittit, nec permittit vnquam: prohibet enim Missam dici à sacerdote sine ministro. Nam in Concilio Moguntino sub Leone III. cap. 43. dicitur nullum presbyterum rectè posse solum Missam facere, & ita obseruat vniuersalis Ecclesiæ consuetudo, & omnes Catholici Doctores docent. Hoc autem satis est, vt non dicatur solus sacerdos simul populi, & sacrifici

A personam sustinere: nam minister, vel solus, vel simul cum persona sacerdotis populi personas sustinet. Cum enim Paulus ad Hebr. cap. 5. dicat, Pontificē creatum, quemadmodū pro populo, ita etiam pro se metipso offerre, nullum est inconueniens, quòd ipsemet sacerdos saltem simul cū ministro populi personam sustineat. Quin potiùs si solam sacrificij generalem rationem spectemus, non colligitur ex vi illius necessitas alicuius ministri, neque alicuius populi adstantis, constat enim Abel, Abraham, & alios Patriarchas in lege naturæ obtulisse interdū sacrificium solos, sine alijs ministris, vel assistentibus, quia licet sacerdos esset solus, poterat nomine populi, & pro se, & pro illo toto simul offerre. Vnde quòd nunc requiratur aliquis sacerdoti ministrans, est ex peculiari institutione, quæ videtur magis esse Ecclesiastica, quàm diuina, quia magis postulatur propter accidentales ceremonias, quàm propter essentialē ritum consecrationis.

Ad Hebr.

B

Hinc ergò fit, nullam dari verisimilem causam, ob quā reprehendi possit Missa priuata quoad hanc circumstantiam, id est, cui nullus assistit præter vnum ministrū, quia in tali modo offerendi nihil committitur, vel contra naturalem legem, vel contra præceptum Christi, vel contra præceptū, aut consuetudinem Ecclesiæ. Primum constat ex dictis, & est per se manifestum, quia nec communis ratio sacrificij, nec peculiaris modus, aut dignitas Eucharistici sacrificij multorum præsentiam requirit, potest enim cū debita reuerentia, deuotione, & integro ritu à sacerdote cum vno tantū ministrante fieri. Præceptum item Christi ostendi nō potest, quia neque actio eius in nocte Cænaræ, neque verba, quæ tunc Apostolis dixit, continent tale præceptum, vt ex similitudine rationis colligi potest ex ijs, quæ in præcedenti puncto tradidimus. Itē ex ijs, quæ tradunt Cyprianus epist. 62. ad Ceciliū, versus finem, & Augustinus epist. 118. cap. 6. dicentes, nō præcepisse nobis Christū in conficiendo hoc mysterio obseruare omnes circumstantias, quas ipse obseruauit, sed quæ ad ritū substantialem pertinent. Sic ergò quamuis ipse coram multis celebrauerit, non ideò præcepit semper ita fieri. Aliàs necessa-

4.

Missæ hoc modo priuata omni nō irreprehensibilis est

D

Cyprian. August.

Cœc. Mog.

rij essent saltē duodecim assistentes, vel etiam nō deberent permitti plures, quia Christus nō omnes discipulos, sed tantū duodecim Apostolos ad cēnam vocauit, & simili ratione non in conspectu feminarum, sed tantū virorū esset hoc sacrificiū offerendum. Deniq; non potest designari multitudo assistentiū, vel numerus eorum iure diuino necessarius ad cōficiendū hoc sacramentum: ergō neq; est datum præceptum, vt coram multis absolute fiat, quia non magis vno, quam alio modo ostendi potest, vel scriptum, vel traditum.

5. Præcepto autem Ecclesiastico videri potest olim fuisse statutū, ne Missæ dicantur, nisi coram testibus saltē duobus, vt habetur in Concilio Nannetensi cap. 30. & alij referunt ex Anacleto Epist. 1. vbi generaliter de Sacerdotibus dicit, *Nō soli sacrificent, sed testes secū adhibeant*, postea verō in Episcopis plures requirit. Verum tamen hoc ius, vel nunquā fuit generaliter introductū in Ecclesia per modū rigorosi præcepti, vel certē per consuetudinem contrariam abrogatū est, quia in his, quæ accidentaria sunt, potest esse in Ecclesia varietas, vt ratio, vel occasio temporum exigit. Et ita multiplicatis sacerdotibus potuit, vel necessariū, vel magis cōueniens iudicari, vt vnus minister sufficeret, ne propter solam assistentiū paucitatem, aut penuriam diuini cultus minueretur, & Ecclesia, ipsiq; sacerdotes fructibus sacrificiorum priuarentur.

6. Secundo modo dicitur Missa priuata, in qua solus Sacerdos sacramentū consumit, & cōmunicat, & in hoc magnā vim faciunt Protestantes, fingentes esse non solū contra antiquam Ecclesiæ consuetudinem, sed etiam cōtra ius diuinum. Sed ducuntur solo spiritu contradicendi, & calumniandi Ecclesiam Romanam, quia sine fundamento fingunt tale præceptū, vt facile ostendi potest discursu sæpe facto. Nam ex facto, aut verbis Christi nō colligitur de hac re præceptū diuinū, vt testimonia adducta, & ratio probant, quia solum Christi factum non inducit præceptū, neq; per aliqua Christi verba sufficienter indicatum est. Deinde licet verum sit, in principio Ecclesiæ frequentius obseruatum fuisse, vt fideles assistentes fractioni panis de illo participarent,

A tamen quod id factum fuerit ex obligatione præcepti, maximē diuini, nullo indicio ostendi potest, verisimiliusq; est, ex sola deuotione, & feruore fidelium, eo tempore id prouenisse. Præsertim cū dicat Paulus. 1. ad Corinth. 11. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat*, nam poterant etiam tunc multi adesse sacrificio, qui se probantes, non dispositos ad communicandum inuenirent, & ideò semper etiā in Ecclesia fuit facilius Missam audire, quā in illa cōmunicare, quod non ita esset, si quoties Missa auditur cōmunicare oportet, quia non eadē probatio conscientiæ, idem ve iustitiæ status æquē ad utrūq; postulatur. Deinde paulo post Apostolorum ex hac vita discessū designari cæperunt tempora, in quibus soli fideles communicare obligabantur, cū tamen extra illa tempora, & diebus saltem Dominicis Missas audire tenerentur. Merito ergō Concilium Tridentinum dānauit dicentes, illicitas esse Missas, in quibus solus sacerdos cōmunicat. De quo puncto plura in scholasticis disputationibus differuimus.

C Tertio potest Missa dici priuata ex alijs circumstantijs, vt ex loco, quia in priuata domo dicitur, & nō in publico templo, pro toto populo deputato: vel ex tempore, scilicet, quia non fit hora consueta: in qua populus solet ad sacrificiū conuenire, sed quacūq; alia sacrificiū opportuna: vel ex modo, quia nō fit cū cantu, vel alijs similibus solēnitatibus. Et de his omnibus modis certum est, Missam priuatam non fieri illicitam, nisi aliquid contra speciem Ecclesiæ prohibitionē, vel cōtra reuerentiam sacramento debitam committatur. Ratio generalis est, quia in his ritibus accidentaliibus nihil est iure diuino positiuo definitum, & ideò quidquid nō est per se malum, nec per Ecclesiam prohibitum, indifferens est. Vnde quod ad locum spectat, solū est per se necessarium, vt locus sit per Ecclesiæ Pastores approbatus, iuxta antiquos canones, à Concilio Tridentino grauissimē cōmendatos, & innouatos. Dico autem per se, quia semper in Ecclesia vsitatum fuit, vt ex prudenti causa, vel necessitate Missæ in priuatis locis, aut domibus pro debito tempore, & opportuna occasione oblata dicantur.

1. Cor. 11.

Cōc. Trid.

7.

Tertio dicitur Missa priuata ex circumstantijs loci, & temporis.

Prædictæ circumstantiæ nō red dunt Missā priuatā illicitam. Clemens Epist. 3. & Felix. 4. epist. 1. & multa Cōcil. quæ citantur de Consecrat. dist. 1.

O Quem

8.

Cōsuetudo celebrandi in priuatis locis miraculis confirmata.

Paulin.
August.

Theodoret.

Pius. 1.
Habetur tomo. 3. Bibliothecae Sanctorum.

Victor.

Sozomen.

Cornel. Papa.

Cyprian.

Quem morem miraculis etiam confirmatum esse, antiquae historiae prodiderunt. Nam Paulinus in vita Ambrosij refert, cum aliquando Romae adesset, sacrificium in domo cuiusdam Matronae nobilissimae obtulisse, & paralyticam in lecto iacentem miraculose sanasse. Et August. lib. 22. de Ciuit. cap. 8. refert, quendam Presbyterum suum sacrificium corporis Christi in quadam priuata domo, quae a daemonibus vim noxiam patiebatur, obtulisse, & orationibus suis habitatores illius domus ea vexatione daemonis liberaffe. Theodoretus etiam in Historia religiosa cap. 20. de se narrat mysticum sacrificium in priuata domo cuiusdam viri sancti Maris vocati, propter eius consolationem obtulisse. Pius tandem. 1. Summus Pontifex in sua Epist. 1. ad Iustum Veronensem Episcopum habet, *Euprepia titulum domus suae pauperibus assignauit, ubi nunc cum pauperibus nostris commorantes Missas agimus.* Quae quidem Missae saltem quoad modum videntur fuisse priuatae, quoad locum autem potest esse dubium, quia per titulos significantur domus ad diuinum cultum mancipatae, vt notat Baronius an. 112. nu. 4. Quia verò Pius non dicit domum illam iam fuisse cultui diuino dicatam sed ab Euprepia pauperibus assignatam, & in illa adhuc cum pauperibus habitasse, satis verisimile est, illam non fuisse Ecclesiam publicis officijs diuinis dicatam, sed fuisse domum habitationi pauperum destinatam, in qua priuatim Missae dicebantur. Et hoc maxime solitum est fieri tempore persecutionis Tyrannorum, vel hereticorum, vt sumitur ex multis, quae memorat Victor lib. 3. de Persecut. vandolica, & Sozomenus lib. 7. Historiae cap. 5. & Augustinus in Breuiculo Collation. cap. 17. Item in illo tempore dicebantur Missae in Cryptis. Vnde Cornelius Papa ad Lupicinum Viennensem Episcopum exaggeras vim persecutionis ait, *Neque in Cryptis notioribus, Missas agere Christianis licet, ubi expendo particulam, Notioribus,* nam significat in secretioribus, priuatim, & occulte dici potuisse, dicebantur denique tunc in carceribus, teste Cypriano Epistola. 5. apud quem notanda est prudens monitio, *Ita (inquit) vt Presbyteri quoque, qui illic apud confessores offerunt, sin-*

A guli cum singulis Diaconis per vices alternent: quibus verbis etiam significat, Missas illas fuisse priuatas quoad modum, & quoad personarum concursum.

Quo circa eisdem exemplis facile probari potest, consuetudine receptum fuisse, vt Missae quocumque opportuno tempore dicerentur, quia nec necessarium erat, nec moraliter possibile, definitam horam celebrandi in tanta varietate occasionum, & locorum obseruare. Accedit, semper fuisse licitum sacerdotibus, quotidie celebrare, si vellent, sicut de Andrea Apostolo dixisse legimus, *Ego omnipotenti Deo immolo quotidie, non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in altari.* Hieronymus etiam Epist. 150. ad Hedibiam quaestio. 2. de se dicit, *Quotidie in sacrificijs eius de genimine vitis verae rubentia musta calcamus.* Quod de Missis priuatis, quae ab ipso quotidie dicebantur, necessario intelligi debet. Nam de eodem Hieronymo, ait Epiphanius Epist. ad Ioannem Hierosolymitanum, quae est. 60. inter Epistolas Hieronymi, ipsum non fuisse sollicitum publicas Missas celebrare. De Cassio etiam Namien-

B

Episcopo refert Gregor. Homil. 37. in Euangel. more illi fuisse, *Quotidianas Deo Hostias offerre, ita vt penè nullus dies vitae eius abscederet, quo non omnipotenti Deo Hostiam placationis immolaret.* Et similia in historijs de vitis, & gestis Sanctorum frequenter reperiuntur, ex quibus manifestè colligi potest, eos neque certam diem hebdomadae, neque publicam, ac definitam diei horam ad celebrandum obseruasse, sed pro sua deuotione, aut commoditate elegisse horam intra diei tempus ab Ecclesia permissum. Et inde à fortiori etiam perspicuum manet, Missas priuatas quoad intentionem offerendi, aut alias circumsantias eodem modo fuisse semper licitas, & in vsu: Tum quia de illis est eadem ratio: tum etiam quia non poterant aliter Missae, tam frequenter celebrari. Atque haec sufficiunt de hoc puncto, in quo nullam rationem dubitandi, vel difficultatem, quae ad dogmata fidei pertineat, inuenio, alia verò, quae ad sacrificium Missae spectant, à Rege non attinguntur, & alibi ex professo à nobis tractata sunt.

C

D *Quotidianas Deo Hostias offerre, ita vt penè nullus dies vitae eius abscederet, quo non omnipotenti Deo Hostiam placationis immolaret.* Et similia in historijs de vitis, & gestis Sanctorum frequenter reperiuntur, ex quibus manifestè colligi potest, eos neque certam diem hebdomadae, neque publicam, ac definitam diei horam ad celebrandum obseruasse, sed pro sua deuotione, aut commoditate elegisse horam intra diei tempus ab Ecclesia permissum. Et inde à fortiori etiam perspicuum manet, Missas priuatas quoad intentionem offerendi, aut alias circumsantias eodem modo fuisse semper licitas, & in vsu: Tum quia de illis est eadem ratio: tum etiam quia non poterant aliter Missae, tam frequenter celebrari. Atque haec sufficiunt de hoc puncto, in quo nullam rationem dubitandi, vel difficultatem, quae ad dogmata fidei pertineat, inuenio, alia verò, quae ad sacrificium Missae spectant, à Rege non attinguntur, & alibi ex professo à nobis tractata sunt.

D

9.

Cōsuetudo celebrandi Missam quocumque opportuno tempore exemplis confirmatur

Hierony.

Epiphani.

Gregor.

3. tomo. 1.
partis disp.
73. & seq.

C A P V T VII.

De Erroribus, qui circa cultum, & invocationem Beatæ Virginis in Regis Præfatione notantur.

Inter alia, quæ in reddenda ratione sue fidei Rex Iacobus scribit in Præfatione sua, non nulla de Beata Virgine cōfitetur, quæ ex catholica doctrina desumpsit, à qua nihilominus in alijs discrepat, quæ breuiter expendere, & non minus certa esse, quàm priora ostendere, necesse est. Primo ergo dum Mariam sanctissimam Beatam Virginem appellat, rectè de perpetua illius Virginitate sentire videtur, non enim potest simpliciter Virgo appellari, quæ aliquando virginitatem seruauit, si postea illam amisit. Deinde recognoscit, illam fuisse veram Dei Matrem, eo quòd Saluatori nostro placuerit, ex illa humanū sibi corpus assumere, & in Christo non possit à diuinitate humana natura separari; quod rectè dictum est, vt pote à Concilio Ephesino 1. cum Leone Magno, & Cyrillo Alexandrino mutuatum, Præterea dicit, se pie ingenuèque fateri constanterque contendere, illam Virginem supra omnes beatorum hominum, ac spirituum ordines ad cælestē gloriam elatam, eius filio Deo simul, & homine excepto. In qua confessione veritatem laudo, & complector, illius tamen certam fidem postulo, & fundamentum requiro. Si enim Rex dicens, piè, & ingenuè illam veritatem fateri, & pro illa constanter contendere, solum piam quandā credulitatem, constanterque opinionē illius veritatis se habere significare intendit: confessioni fidei Catholicæ non satisfacit. Nam traditio antiquissima ab Apostolis orta, & vnanimi consensu Patrum ad nos vsque deriuata, & ab vniuersali Ecclesia sine vlla dissensione, aut hæsitacione recepta, certam fidem illius veritatis apud Catholicos facit. Si verò Rex serenissimus verbis suis hanc fidem indicare voluit, aliquid esse firma fide credendum, quod in libris Canonicis expresse non sit scriptum, fateatur necesse est. Verum tamen quia in veritate doctrinæ quo ad hanc partem conuenimus, & de modo, & regula credendi, satis in superioribus dictum est. ideo in hac veritate confirmanda non immoror, & lectorem ad

ea, quæ alibi scripsimus remitto.

Deniq; hanc Batissimam Virginē se venerari, Rex profitetur, quod etiam libenter legimus, & admittimus. Nec de verbo venerandi, vel adorandi quæstionem mouemus, licet fortasse Rex primū admittere, posterius autē cauere consulto studuerit: nam hoc etiam sine reprehensione fieri posse, si sana mente, & legitimo sensu fiat, nō dubitamus. Nam Concilium etiam Tridentinum Sess. 25. in Decreto de Inuocatione, & veneratione Sanctorum, illum loquendi modum obseruauit, dicens, *Christum adoremus, & Sanctos veneremur*. Epiphanius contra hæresim. 78. cum doceat, Virginem honore, & veneratione prosequendam esse, adorandam esse negat, utiq; adoratione latræ, seu diuino cultu, de quo ibi tractabat, & per antonomasiam verbo adorandi simpliciter dicto significari solet.

Itaq; maioris claritatis gratia, & vt purè, & sincere huius dogmatis sensum sine ambiguitate verborum explicemus, tria verba notanda sunt, scilicet, honorare, adorare, & venerari, nā duo priora distincti Augustinus cōtra Sermonē Ariano-rū cap. 23. *Nam honorat (inquit) omnis qui adorat, non verò adorat omnis, qui honorat*, honoramus enim nō solū superiores nobis, sed etiā æquales; imò & inferiores, quin etiā Rex interdū subditū honorat, vt dicitur Esther. 6. Adoratio autē solum exhibetur potentiori, & superiori in signum dignitatis, & excellentiæ. Est ergo honor testimoniū virtutis absolute spectatē, quomodocūq; ad honorantē cōparetur. Adoratio verò est etiā virtutis testificatio cū recognitione tamē superioris dignitatis, & excellentiæ, & ideo qui honorat, nō statim adorat; è cōtrario verò qui adorat, necessariò etiā honorat. Venerandi autē verbū licet magis ad proprietatē adorandi accedere videatur, quia exhibitionē reuerentiæ, & obseruatiæ indicat; interdū tamē solet pro verbo honorandi, & in eadē significatione vsurpari, vt ex latina proprietate, & vsu cōstat. In præsentī ergo cauendū est, ne in hac tantū postrema significatione verbū venerandi vsurpemus: parū est enim Virginem honorare, nisi id fiat cū debita mētis submissione, & æstimatione excellentis virtutis, & dignitatis eius. Honor autem sic exhibitus, est

2.

Cōc. Trid.

Epiphan.

3.

Quid inter sit inter verba honorandi, adorandi & venerandi.

Cōc. Ephe.

proprie veneratio, & reuerentia, & dici etiam potest quædam adoratio.

4. Nam ipsa etiam adorationis vox generalis est, & varios gradus, seu species habet, quædam enim in signum supremæ & increatæ excellentiæ exhibetur, quæ latria dicitur, & interdum nomine adorationis simpliciter prolato significari solet: alia vero est, quæ ob minorem excellentiam indicandam exhibetur, in qua significatione interdum usurpatur in Scriptura verbum adorandi, vt 1. Reg. 24. & 25. & 3. Reg. 1. & alibi sæpè. A tque eodem modo distinguunt Theologi adorationem inferiorem (quam per nominum accommodationem duliam vocant) à suprema adoratione latriæ, & sub priori membro cum singulari quadam excellentia, & perfectione obseruationem Virgini debitam constituunt, & hyperduliam vocant, Quæ verba fortasse Regi non placebunt, sed de illis non contendemus, dum modo res non displiceat, & per venerandi verbum non quencumque honorem sed illum, qui cum debita æstimatione, & animi submissione in signum singularis excellentiæ, & sanctitatis, Virgini exhibetur, significemus. Merito enim dixit August. lib. de Genes. ad liter. cap. 4. *Dū modo intelligatur, quod intelligendum est. non magnopere curādum quid vocetur.* Nos igitur hac mente cōfitemur Beatam Virginem esse venerandam, & ab adorandi verbo, ne quempiam in fide infirmum offendat, abstinemus. Nec videtur Rex ab hoc sensu alienus: nam statim fatetur, Virginem esse veram Dei Matrem, quæ nemo prudens negare potest, esse singularem excellentiam, & insuper addit, Virginem in cœlesti gloria supra omnes Beatorum spirituum ordines esse collocatā, ergo necesse est, vt cū recognitione eiusdem excellentiæ, & in testimonium, ac significationem eius, honorem illi exhibeat, quando ipsam veneratur.

5. His vero non obstantibus aliquid obmurmurat, vel reprehendit Rex in cultu, & veneratione, quam Catholici Beatæ Virgini tribuimus, dicens, *Sed nec ipsam deridiculo ausim habere, nec impias in Deum voces emittere, non illi diuino modo, sed & Deæ nomen tribuens.* Quibus alia adiungit, quæ proprie ad inuocationem pertinent, ideoque commodius in-

A ferius tractabuntur. Hæc autem reprehensio hanc ferè obiectionem continere videtur: nam cultus, vel adoratio, non tantum factis, sed etiam verbis diuinitatem significantibus exhibetur; ergo cum illa verba diuinitatem in Virgine significant, adorationem simpliciter, seu latriæ continent; ergo non ad honestam, & debitam obseruantiam, sed ad idololatriæ labem spectant. Hæc verò obiectio nec fundamentum habet, neque alicuius momenti est. Nego habere fundamentum, quia nunquam Ecclesia Romana, seu Catholica in laudanda, seu inuocanda Beata Virgine illis vocibus vsa est, & ideo immerito illi tribuitur, siquid fortasse huiusmodi in aliquo priuato Doctore inuenitur. Addo etiam, similes voces rarissime inueniri in Patribus, vel Doctoribus Theologis, qui apud nos sunt alicuius authoritatis. Solum memini legisse me nomen *Deæ*, apud Gregorium Nazianzenum in Tragedia de Christo patiente in fine, vbi sic inquit, *Veneranda o Virgo casta felicissima, quando Beata nunc Beatorum in polo, exuta quidquid facis humane sedes, æternitatis pallio ornata, vt Dea habita senectæ expers.* Ex huiusmodi autem, vel similibus verbis dico friuolam capi reprehendendi, vel obijciendi occasionem, quia tam ex fide, & sapientia scribentis, quàm ex antecedentibus, & sequentibus verbis constat, non esse usurpatam ad significandam veram Deitatem per essentiam, sed quandam excellentem participationem eius. Vnde possemus Regi respondere, verbis Christi Domini Ioannis decimo, *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & cetera.* Cū ergo Scriptura iustos, Principes, & iudices Deos vocet propter quandam participationem, quid mirum, quod Gregorius Nazianzenus ad significandam inter omnes res creatas singularem excellentiam, dignitatem, & propinquitatem (vt sic dicam) Virginis ad Deum, *Deæ* nomen usurpauerit. Eo vel maximè, quod non simpliciter asseruerit, illam esse Deam, sed vt Deam habitam, nam particula, *Vt*, diminuit, & solum participationem quandam, & imitationem dicit. Sicut Christus Dominus Matth. 5. dixit *Estote perfecti, sicut, & Pater vester perfectus est*, Ioann. 16. *Vt sint*

Obiectio ex verbis Regis collecta.

Satisfactio obiectioni.

Nazianz.

Verus Nazianz. sensus traditur.

Ioan. 10.

Matth. 5.
Ioan. 16.

vnū sicut & nos vnū sumus. Denique addere possumus Nazianzenum quasi licentia Poetica vsū, & necessitate carminis cōpulsū vocem illam prāter consuetū morē fideliter interposuisse, nullū timens periculum, sicut re vera nullum erat, quod legētes posset in aliquem errorem inducere. Et hęc nunc sufficiunt pro ijs: quæ de veneratione Virginis Rex attingit.

6.

Inuocatio-
nem B. Vir-
ginis redar-
guē Rex Ia-
cobus.

Contra inuocationem autem eiusdem Virginis seuerius Rex inuehitur, nam & substantiam (vt sic dicam) & modū reprehendit. Negat enim in primis, Orandam esse Virginem à nobis, eiusq; dogmatis egregium fundamentū mirabilemq; rationem, vel potiùs coniecturam indicat, dicens, *Ne illud quidem in animum induco, tam otiose in cœlis eam degere, vt absurdus cuiuslibet inepti hominis orationibus pateat, seq; eius rebus, ac negotijs immisceat.* Et infra, *In cœlis, in æterno Sanctarū animarū receptaculo, in æterna est felicitate collocata, nunquam à tantis gaudijs vlla terrenarū rerum cura, aut sollicitudine auocanda.* Ex quibus verbis hęc ratio sūmatim colligi videtur, Nō potest B. Virgo, nostra curare, vel nostris precibus attendere, nisi à sua felicitate auocetur; at hoc fieri non potest; ergo neq; illud à nobis faciendum, aut tē- tandum est. Deinde in modo interpellādi Virginem tria potissimum taxat. Primo quia illam oramus vt non solum precibus, sed etiam imperio cū filio suo agat, & quod illi imperet, ac dominetur. Secūdo quia perridiculē eam habemus, dū fingimus, ipsam in terras ad sacerdotum oscula, & complexus descendere. Tertio, quod similiter credimus, propter nos acri, ac pertinaciter altercatione cum dēmonibus contendere. Alij, deniq; addunt, quod eam omnipotentem facimus, illi tribuendo, quod cunctas hæreſes sola interemerit in vniuerso mūdo, & eam postulando, vt beatos nos faciat filium ostēdendo, ac deniq; eam vocando spem nostram, quod est proprium Dei, & mediatricem, seu aduocatam, quod est propriū Christi.

7.

Vile Baro-
niū tom. 9.
Anno Chri-
sti 767. nu.
27.

Verumtamen quod ad priorem partē attinet Protestātes in ea sequuti sunt Cōstantinū Copronymū, de quo Suidas ita memoriæ prodidit, *Mortalium omnium impurissimus præcipere ausus est, ne quis Ma-*

ria intercessionem imploraret. Quem errorem statim vniuersa Ecclesia detestata est, & authores, qui errorem referunt, satis ostendunt, morem inuocandi Virginem antiquissimū in Ecclesia fuisse. Sic enim ait Theophanes, si quisquam corruens, vel dolens solitam Christianorū vocem emitteret, dicens, *Dei genitrix iuuua*, vt inimicus Imperatoris dānabatur. Et Theosterictus eius temporis scriptor apud Nicetam sic ait, *Quam Christus sibi in domicilium elegit, gloriosissimam, inquam, suam Matrem, omnibus alijs rebus creatis superiorem, omnium hominū salutem, mundi patrocinium, quā propter Virginitatis suæ præstā- tiam prope Deum versatur: huius, inquam, venerandum nomen multis modis ab Ecclesia expellere studuit, eius verò intercessionem, per quas mundus consistit, illas nec nominare quidem voluit, cū diceret nemini eam posse opitulari.* Contra quem errorem satis nunc erit, morem hunc inuocandi Sanctissimam Virginem ex Sanctis, & antiquioribus Patribus, tanquam testibus Apostolicæ traditionis ostendere.

B

Primus sit Ambrosius Precatione. 2. præparationis ad Missam, vbi cū Deū pro charitate obtinēda precatus esset, subiungit. *Et vt efficax hac mea sit deprecatio B. Mariæ Virginis suffragia peto, quam tanti meriti esse fecisti, vt prima inter mulieres nouum munus offerret, & nulla præter ipsam tam nouum acciperet.* Huic adiungo Augustinū, qui in lib. Meditationū cap. 35. post longam ad Christum Dominū orationem ita concludit, *Propter bonitatem tuam suscipe preces seruitui, & da mihi effectum petitionis meæ, & desiderij mei intercedente, & orante, & impetrante gloriosa Virgine genitrice tua Maria Domina mea cum omnibus Sanctis tuis. Amen.* Et cap.

D

40. Sic orat Virginem, *Sancta, & immaculata Virgo Dei genitrix Maria, & Mater Domini nostri IESV Christi interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruisti effici templum, & Sermonem decimo octauo de Sanctis, insignem habet orationem ad Virginem, ex qua Ecclesia sumpsit illa verba, Sancta Maria succurre miseris, &c.* Notatur autē in Antuerpiensi editione sermonem illū ab aliquibus tribui Fulgētio: sed inter opera eius nō inuenitur, & ideō merito Theologi Louanienses nō in appendice, sed inter vera Augu-

8.

Antiquitas
consuetudi-
nis B. Virgī-
nem inuocā-
di ex Patri-
bus colligi-
tur.

Ambrosi-
Augusti.

Fulgent. finis opera illum collocarunt. Ipse autē Fulgentius in sermone de Laudibus Mariæ ex partu Seruatoris, *Venite* (inquit) *virgines ad Virginem, venite matres ad Matrem*, & post multa similia concludit, *Ideo omnes istos cursus naturæ Virgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, ut omnibus ad se confugientibus faminis subueniret, & cætera.*

9.
Greg. Nazianzen. His accedit Gregorius Nazianzenus, qui Oratio. 18. de Sancto Cypriano refert, Beatam Iustinam à Dæmone sollicitatam ad Deum confugisse: posteaq; adiungit, *Virginemque Mariam supplex obsecrans, ut periclitanti virgini suppetias ferret, ieiunij, & chameuniæ pharmaco sese communit, &c.* Et in Tragedia citata circa finem hæc addit, *Senectæ expers supremo ex æthere, benigna adesto vocibus meis, preces admittite Virgo, o inclita hic quando tibi Verbi parenti, sed supra modum tamen, legemque, solus inter omnes contigit honor, quam precationem pijsimè, & elegantissimè vsque ad finem prosequitur, eamque his tribus versibus concludit, Regina, Domina, generis humani bonū, Amica semper esto tu mortalibus, Maximaque quouis in loco mihi salus.* Eadem fide, & pietate Chrysostomus in Proæmio ad Psalm. 118. station. 3. in fine, *Hæc* (inquit) *fratres, Patrum monumenta, & documenta sunt, ex quibus nos haurientes, cum ea, quam adhiberi par erat, animaduersione vobis impertiuimus, quæ nimirum Dei mandata in vobis proficiant, ut iuxta sinceram vestram fidem, ac religionē probæ quoq; actiones sint. In quibus confirmabit vos Dominus Deus, dans vobis vberes misericordias, & per intercessionem incontaminatæ Domine nostræ Deiparæ, ac semper Virginis, &c.* Omitto Athanasium, Gregorium Nicænū, & alios, quos de hac re alibi disputans allegavi, libetq; hic adiungere Basilium Seleuciæ Archiepiscopum, qui Synodo Constantinopolitanae adfuit, & licet in Chalcedonensi action. 1. in fine legatur depositus, nō tamen propter fidem, & paulō post restitutus est, ut ex action. 5. colligitur. Ille ergo in Orat. 1. de Annuntiatione Deiparæ, inter multa alia, quæ de laudibus, & intercessione Virginis dicit, hac tandem oratione concludit. *O ter Sacrosancta Virgo aspice nos de cælo oculo propitio, & nunc quidem educ nos hinc cum pace: ad iudicis autem thronū à cō-*

A *fusione liberos nos siste, ac stationis tandē ad dexteram participes nos effice, &c.*

His addi possunt multa ex Damasceno Orat. 1. de Natiuit. Mariæ ad finē, & Orat. 1. de eiusde Dormitione, & Epiphanio, in sermone de Laudibus Virginis, & Ephrem de eiusdem Laudib. Beda in simili homil. de Sancta Virgine, Anselmo lib. de Excellentia B. Virginis præsertim cap. vlt. & Bernardo in homiliis super *Missus est*, & in sermonibus de Assumptione, Illephonso in lib. de Virginitate Mariæ, Laurentio Iustiniano, & alijs quā plurimis Patribus, siue antiquioribus, siue recentioribus. In omnibus enim illis frequenter inueniētur deuotissimæ orationes ad B. Virginem cum magna reuerentia, laudibus, & encomijs de illius excellentia, & exhortationes ad fideles, postulandi Virginis intercessionem cū magna fiducia. Et ex illis omnibus euidenter colligimus, consuetudinem hanc non nouā, sed antiquissimā fuisse, neq; etiam fuisse antiquatam vel mutatam aliquādo, sed conseruatam semper in cordibus, & ore fidelium. Immerito ergo videtur illam Rex ponere inter eas cōsuetudines, quas nuperas, & nouitias vocitat.

C Ratio autem, quæ contra illā obijcitur Regij sane ingenij videtur indigna, potiusq; apparet esse alterius hominis parū in mysterijs fidei, & rebus theologicis versati. Nā qui Sanctorū felicitatē contēplari nouerunt, nō ignorāt, visionē illā diuinitatis, quæ homines, & angelos beatos efficit, eos non impedire, quominus, quæ apud nos agūtur cognoscere, & curare possint. Est enim visio illa beata emittens quædam participatio diuinæ scientiæ, qua Deus se ipsum comprehendit, & ideo sicut contemplatio, quam Deus de se ipso habet, ipsū nō impedit, quominus nostra confideret, & omnibus exactissimè prouideat; ita in suo gradu, & proportionē contemplatio beatorū nō necessariō excludit nostrarū rerū cognitionē; imō potius illam vnicuiq; iuxta suæ felicitatis gradū, & statū confert. Vnde etiam fit, ut sine suæ felicitatis diminutione, aut intercessione possint Beati nos diligere, & secundum charitatis suæ gradum pro nobis intercedere. Sic enim de Sanctis Angelis dixit Christus, *semper vident faciē Patris, qui in cælis est.* Matt. 10. & nihilomi-

10.
Damasc.

Ephrem.
Beda.
Anselm.
Bernard.
Illephon.
Laur. Iustinian.

11.
Responsio ad Regis verba.
Optimè
fit visio beatorum cum cognitione, & dilectione creaturarū.

2. Tomo. 3
partis disp.
23.
Basil. Se-
leuciæ Ar-
chiep.
Referetur to
mo. 2. Bibli
othecæ.

Psal. 33.

B. Virgo potest pro nobis intercedere, quin felicitatem suam deserat.

12.

2. Petr. 1.

Chrysost.

13.

nus eos vocat Angelos hominum, dicens, *Angeli eorum*, utique custodes, iuxta illud Psal. 33. *Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis*. Si ergo Angeli beati possunt homines custodire, & ex hac terrenarum rerum cura, & solitudine ab æternis gaudijs suæ felicitatis non auocantur: quis cogitare potest, non posse B. Virginem orationes nostras audire, & pro nobis intercedere, quin à sua felicitate distrahatur?

Quod si hoc cuiuspiam difficilius videtur, quia longè feliciorè, & gaudijs æternis magis intentam Beatam Virginem esse credit, manifestè decipitur: nam cum ipsa felicitate, & eius gaudio crescit etiam, & facultas considerandi res humanas simul cum diuinis, & affectus charitatis ad illarum curam, pro ratione sui status, & propter maiorem Dei gloriam, suscipiendam. Vnde Christus etiam ipse licet à principio conceptionis suæ longè felicior fuerit in anima sua, quam nunc sit B. Virgo, nihilominus summam curam, & sollicitudinem nostræ salutis semper habuit, & pro nobis intercessit, & nunc etiam nostras exaudit orationes, nostriq; curam habet, neque propterea à tantis gaudijs suæ æternæ felicitatis auocatur. Certè Beatus Petrus, cum fidelibus scriberet, *Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis*, non timebat, ne post obitum suum à sua felicitate propter nostri recordationem, & intercessionem retardaretur, ita enim illum locum intellexit Chrysost. Orat. in Petrum, quem alij sequuti sunt; cur ergo Rex cogitat, non posse B. Virginem sine suæ felicitatis imminutione nobis opitulari?

Quod verò ait Rex, non posse in animum inducere tam otiosè Virginem in cœlis degere, ut absurdus cuiuslibet inepti hominis orationibus pateat. Interrogo, quid per absurdas orationes intelligat, quovè sensu dicat eis patere Virginem? Absurdæ enim orationes dici possunt, quibus aliquid absurdum, vel indecens à Virgine postulatur, & has orationes audit Virgo, sed non exaudit. Neque est alienum à perfectione Virginis, vel eximia eius felicitate, esse in eo otio in quo possit has orationes audire: nam Deus ipse in eo est otio, ut huiusmodi etiam

A orationibus pateat, & eas videat, non ut eas recipiat, sed ut puniat potius. Quia otium illud non est vanum, aut vitiosum sed contemplationis otium, omni quidè labore vacuum, non tamen rerum omnium cognitione, & altissima providentia destitutum; illud ergo otium in suo gradu B. Virgo participat. Quod si absurdas orationes Rex vocat omnes illas, quæ ab infimis, & vilibus hominibus, vel à magnis etiam peccatoribus fiunt, hoc nihil obstat, quominus, si fideliter, & honestè fiant, aditum patentem ad Virginem inueniant, & ab illa non solum cognoscantur, sed etià acceptentur, quantum secundum ordinem diuinæ providentiæ expedire iudicauerit, quod cæteris etiam sanctis commune est, ut capite sequenti dicemus.

Ad primam verò obiectionem contra modum inuocandi Virginem, fundatam in verbo *imperandi*, eandem responsionem damus, quam suprà de nomine *Deæ* exhibuimus. Ecclesia enim non cōfuevit petere à Virgine, ut imperet filio, nec docere, habere Virginem hanc potestatem, aut illa interdum uti consueuisset. At verò Augustinus lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos cap. 5. significat, B. Virginem, quando Christo dixit Ioan. 2. *Vinum non habent, tentasse, inbere se filio posse tanquam matrem*, Christum autem idè respondisse, *Quid mihi, & tibi est mulier? ut distingueret inter Deum, & hominē*, & significaret, virtutem faciendi miracula esse à diuinitate, secundum quam non erat subditus matri. Vnde August. tacitè reprehendit dicētes, B. Virginem posse petere à filio per imperium. Neq; verò putandum est, hac mente Virginē in nuptijs ad filium fuisse loquutam, sed humiliter rogando, & ex charitate petendo, ut cum Hilario, Ambrosio, Cyrillo, & alijs Patribus alibi tradidimus. Neque etiam est nobis verisimile, hoc fuisse Augustinum de Virgine suspicatum, cum in illius verbis nullum sit talis suspicionis fundamentum, aut vestigiū. Solum ergo videtur indicare Augustin. Christum ita respondisse, ut ab omnibus eam suspicionē auferret. Vel certè vsus est Augustinus verbo iubendi latiori modo, pro verbo petendi cum materna fiducia, vnde simul ait, *tentauit inbere tan-*

14.

Diluitur 1. obiectio contra modum inuocandi Virginem.

Ecclesia nō tribuit Beatæ Virgini imperiū in Christū Dominum.

August.

Ioan. 2.

quam Domina, quæ se agnoscebat ancillam. Non ergo poterat ex proprio imperio petere, si se agnoscebat ancillam. Ita ergo Ecclesia nunquam postulat à Virgine, ut iubeat, vel imperet. Solumque Petrum Damianum sermon. 1. de Natiuit. Mariæ inueni dicentem, *Accedit non solum rogans, sed etiam imperans, Domina, non ancilla*, non tamen propterea Ecclesia modum illum loquendi approbat; imò neque illum fidelibus permetteret, si eo communiter uti vellent. Et nihilominus pietas Christiana docet, verba, quæ per tropum, & exaggerationem dicta sunt, sana mente interpretari. Nam Iosue. 10. ad vocem Gedeonis, *Sol ne mouearis*, dicitur Sol stetit obediens Deo voci hominis: si autem Deus obediuit, homo imperauit. Est autem metaphorica locutio ad exaggerandam efficaciam orationis hominis apud Deum. Ita ergo Petrus Damianus loquutus est exaggerando, quanta sit materna fiducia apud filium.

Ad secundam obiectionem respondemus, fundatam esse in falsa calumnia fortasse conficta ab aliquibus Protestantibus: nam in Catholicorum libris non existimo aliquid simile reperiri. Quauis enim sæpè legatur, & pium, ac verisimile sit, B. Virginem supplicibus suis, ad eorum spiritualem cōsolationem interdum apparere, & loqui, vel per se, vel per ministerium Angelorum: nunquam tamen legitur, aliquid indecorum, vel quod pudicissimum non sit, in huiusmodi apparitionibus contigisse. Aut certè si aliquid huiusmodi lectum alicubi fuerit, quod piam, & prudentem interpretationem non recipiat, credendum est, aut fuisse opus dæmonis se in angelum lucis transfigurantis, aut (quod sæpè contingit) esse maleuolorum hominum deceptiones, qui ad eludendam authoritatem revelationum, & ignominiam, vel infamiam notam his coelestibus visitationibus inuicendam, similes confingere fabulas non verentur.

Ad tertiam obiectionem de fuga dæmonum, respondemus, hunc effectum sæpè fieri per orationes Virginis, & ideo, à Patribus sæpè illi tribui: nam Cyrillus Alexandrinus Homil. 6. contra Nestorium in Concilio Ephesino dicta, inter alia multa, quæ de Virginis excellentia,

A & efficacia prædicat, inquit, *Salue, per quam cælum exultat, per quam Angeli, & Archangeli letantur, per quam dæmones fugantur*. Et Laurentius Iustinianus sermon. de Annunciat. eam vocat inter alia dæmonum fugam. Et Ecclesia ad Virginem orat, *Maria mater gratiæ, tu nos ab hoste protege*. Refertq; Surius Sanctum Richardum Anglum Cicestiensem Episcopum in mortis articulo semper in corde simul & voce illa verba habuisse, suisque capellanis mandasse, ut ad eius aures illa pronuntiare non cessarent. Denique de fidelibus suis dixit Christus Marci ultim. *In nomine meo dæmonia eicient*. Quid ergo mirum est, quod Beatissima Christi mater ad dæmones fugandos sit potens? Quod verò in obiectione dicitur de pertinaci, & acri altercatione Virginis cum dæmone, calumniam sapit nouatorum, & est modus loquendi ab eis inuentus ad fidelium pietatis & deuotionis irrisum: nunquam enim à Catholicis Doctoribus assertum est, Virginem altercari cum dæmone, sed vel illi imperare, vel (quod frequentius est) per orationem ad filium, illius fugam impetrare.

C Atque hoc etiam modo dicitur Virgo omnes hæreses vincere, scilicet, per Christum, qui est verum lumen, qui illuminat omnem hominem, qui suo proprio iudicio damnari nolit. Et sic etiam multi alij effectus gratiæ tribuuntur Virgini, non quia per se illos efficiat, sed vel quia nobis Christum omnium gratiarum authorem peperit, vel quia per illum, & ab illo eos nobis impetrat. Et sic etiam dicitur Virgo spes nostra, vel quia per illam habuimus Christum, qui est spes nostra, ut exposuit Epiphanius in serm. de Laudib. Virginis, vel ad explicandam magnam fiduciam, cum qua ad illam recurrimus. Et ad eundem modum facillè intelliguntur quamplurimæ aliæ locutiones Sanctorum, in quibus ea, quæ secundum excellentiam sunt Christi propria, per singularem participationem Virgini tribuunt, phrasim, & modum loquendi Scripturæ imitando. Qui sensus tam est notus fidelibus, & per se patens, ut nullam patiatur calumniam, nec maiori interpretatione, aut persuasione indigeat. Quod Canisius, & alij Catholici scriptores copiose, & eruditè responderunt;

Laurent.
Iustinian.

Vide Suriū
dic 3. Aprilis.

Marc. ult.

17.
Quomodo
B. Virgo hæreses intermar.

Epiphan.

Canis. li. 5.
de B. Virg.
cap. 10. &
seq.

Petr. Damian.

Iosue. 10.

15.
Solutur
secunda
obiection.

16.

Satisfit
tertiæ
obiectioni,
& quomodo
B. Virgo
dæmones
propulset
declarat.

Cyr. Alex.

1. tom. 3. p.
q. 26. art. 1.
in commet.
& in 1. tom.
d. 11. p. 23. se-
ctio. 2. & 3.
& tom. 2. de
Relig. trac.
1. lib. 3. cap.
9. n. 4. & se-
quentib.

derunt; & nos etiam alijs locis aliquid at-
tigimus. De nomine autem Aduocatae,
seu Mediatricis, in cap. 9. de Sanctis ge-
neraliter dicemus.

CAPVT VIII.

De ijs, quæ circa cultum Sanctorum in Regis
Præfatione notantur.

MULTA sunt, quæ in Præfatio-
ne, & fidei suæ professione Rex
obiicit contra veram doctrinam
quam Ecclesia Catholica de Sanctis vita
functis credit, & profitetur, possuntque
ad quatuor capita reduci, videlicet ad cul-
tum, & inuocationem Sanctorum, reli-
quiarum, & imaginū adorationem, quæ
breuiter prosequemur, quia non plenam
disputationem, sed solam sufficientem
responsionem dare intendimus, obiter
ostendendo non solum non esse nupera,
seu noua, quæ in his Ecclesia obseruat,
verum potius à perniciosa nouitate, te-
merarioque errore excusari non posse,
qui hæc reprehendere ausi sunt.

De cultu ergo Sanctorum sic Regi pla-
cuit in sua statuere præfatione, *Colo equi-
dem illorum memoriam, cuius honestandæ
ergo nostra publicè Ecclesia tot solennes dies
instituit, quot Scripturæ autoritate in albū
Sanctorum relatos legimus. Sed tot nugis,
quæ in nouitiorum Sanctorum actis, ac legē-
dis perscribuntur, sanè credulitatem meam
deludi non patior. Ex quibus verbis con-
fessionem Regiā ex ea parte recipimus,
qua saltem in genere contendit, Sanctos
homines cum Christo regnantes esse à
nobis colendos, tanquam honore, & ve-
neratione dignos. Id enim non solum
Scriptura, & Sancti Patres, ac Ecclesiæ
traditio, sed etiam ratio naturalis docet,
vt confirmant verba illa Psal. 138. *Mibi
autē nimis honorificati sunt amici tui Deus,
id est, ita sentio, amicos Dei maximè co-
lendos, & honorandos esse, seu, amicos
tuos, Deus, valdè colo, & veneror. Quo
testimonio ad hanc veritatem confirmā-
dam vsus est Hieremias Constantinop.
in suo ad Protestantes responso cap. 15.
& ita etiam exponit Basili. cum in Scho-
lio ait, *Præsciisti me, inquit, & cum nondū
essem, adduxisti me, & ego vicissim repen-
do, vt diligentes te honore prosequar. Vbi
valdè notandum est, quod Basilius indi-***

A cat, & ex verbis David colligit, ita esse
gratum Deo suos amicos honorare, vt
tanquam obsequium pro beneficijs ab
eo acceptis ex gratitudine illi possit of-
ferri. Nam vt rectè Ambrosius serm. 1.
de Sanctis, *Quisquis honorat Martyres, ho-
norat & Christum, & qui spernit Sanctos
spernit & Dominum, cum ipse dicat ad san-
ctos suos, qui vos honorat, me honorat, & qui
vos spernit, me spernit. Sic etiam Hierony-
mus epist. 53. ad Ripari. *Honoramus ser-
uos, vt honor eorum redundet ad Dominum,
qui dixit, Qui vos suscipit, me suscipit. Quod
ita etiam exposuit Athanasius lib. de Vir-
ginit. circa finem. Alia consulto præter-
mitto, quia frequentia, & alibi à nobis
tractata, & quia, vt dixi, Rex Angliæ, se
etiam Sanctorum memoriam colere pro-
fitetur.**

Non omittam autem aduertere, hîc
etiam abstinuisse Regem à verbo adorā-
di, verboq; colendi vsus esse. Nos verò
iuxta ea, quæ in præcedenti capite nota-
uimus, vocum quæstiones deuittantes, in
illis non insistimus, dummodò eorū sen-
sus verus sit, & catholicus. Itaque si ado-
randi verbum per antonomasiam cultū
latræ significet, nouerunt catholici om-
nes, sanctos in hoc sensu nō esse adorā-
dos, quo sensu asseruit Hieronymus su-
præ, sanctos honorari à nobis, non adora-
ri: nam potius eos honorando, Deū ado-
ramus, & lib. 1. contra Vigil. cum dixisset, *Quis Martyrem adorauit?* illud expli-
cando addidit, *Quis hominem putauit Deū?*
Eodemq; modo loquūtur Iustinus, Epi-
phanius, Damascenus, & sæpè Augusti-
nus. Et nihilominus sumpto adorationis
verbo in ampliori significatione, non du-
bitauit idem Augustinus dicere in Psal.
25. de Sanctis, *Beatissimum Petrum pesca-
torem modo genibus pronolutis adorant mul-
titudine credentium, per Dominum nostrum
Iesum Christum. E contrario autem sump-
to verbo colendi strictiori modo, dixit
idem Augustinus epist. 44. ad Maximū
Grammaticum. *Ne te hoc lateat, & in sa-
crilega conuitia imprudentem trahat, scias à
Christianis catholicis nullum coli mortuorū,
id tamen exponens subiungit. *Nihil de-
niq; vt numen adorari, quod sit factum, &
conditum à Deo. Addendo enim particu-
lam Numen, se de cultu, & adoratione la-
træ loqui, declarauit.***

Ambr.

Hieron.

Luc. 10.

Matt. 10.

Athanas.

tom. 1. 3. p.
dipl. 52.

3.
Adorādi ver-
bum Rex la-
cobus detre-
ctat.

Hieron.

Quomodo
Sancti sine
adorandi.

August.

2.
Quid decul-
tu sanctorū
Rex sentiat

Sanctos co-
lendos esse
Scriptura,
& Patres te-
staneur.
Psal. 138.

Hier. Con-
stantinop.
Basil.
Refere ibi
Genebrar.

Præter

4. *Ciuiti honore potius, quam religioso cultu sanctos decorare videtur Rex Jacobus.*

Præter hanc verbi colendi, & adorandi ambiguitatem aliam præcauere necesse est, quia verba Regis lubrica sunt, & Calvinisimam etiam in hac parte redolent. Caluinus enim ciuilem honorem, & cultum Sanctis vita functis concessit, deferendum; sacrum verò, & religiosum cultum eis sine idololatria dari posse negauit. Regis autem verba talia sunt, ut de ciuili cultu intelligi facile possint, nam, & solennes dies, quos Sanctorum memoriam honestandi gratia in sua pseudo ecclesia institutos esse dicit, solum ob ciuilem honorem instituti esse feruntur, sicut etiam in Regum, & Principum secularium natalitijs interdum institui solent. Quod si in hoc tantum sensu de cultu Sanctorum Rex loquitur, immerito ad solos illos, qui Scripturæ autoritate in Sanctorum album relati sunt, suas illas solennitates coarctat, possumus enim cultu ciuili benefactores defunctos, vel insignes homines colere, etiam si de illorum felicitate certi non sumus, saltem dum non constet, illos esse damnatos. Catholica verò Ecclesia non ciuilem tantum, sed sacrum, & religiosum cultum sanctis tribuendum esse censet: licet non latría, sed inferioris rationis cultus sit, ad quem significandum nomen dulci Theologi accommodarunt, sicut in cultu B. Virginis explicuimus, est enim in cæteris sanctis in gradu suo similis ratio. Illos enim propter excellentiam quandam omni ciuili dignitate superiorem veneramus, eosque in felicitatis æternæ celsitudine constitutos, tamquam suo modo nobis superiores, & in illo ordine singulariter excellentes recognoscimus, merito ergo eos sacro, & excellentiori cultu, & à ciuili distincto adorandos esse profitemur.

5. *Consuetudinem sacro cultu sanctos honorandi antiquissimam esse ex Patribus conuincitur. Ambros.*

Hanc verò doctrinam nuperam non esse, sed antiquissimam, testimonijs Sanctorum Patrum euincere facile possumus. Ambrosius enim in dicto sermon. 1. de Sanctis, qui est in festo Sanctæ Lucie, de Thesauris absconditis in agro, sic concludit, *Igitur fratres, quotiescunque Martyrum memoriam celebramus, prætermisissimis omnibus seculi actibus, sine aliqua dilatione concurrere debemus, reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt, qui tam sacrata hostia pro*

A *nostra propitiatione Domino sunt oblata. Honor ergo Sanctorum, teste Ambrosio, non est tantum ciuilis, ille enim seculi actibus exhiberi solet; hic autem per actiones religiosas, & sacras, consentaneas fidei, & sacræ causæ, propter quam datur, tribuendus est. Vnde dixit Damascenus lib. 4. de Fide cap. 16. Quibus rebus Deus colitur, eisdem serui eius oblectantur, quapropter, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus Sanctos colimus. Est ergo suo modo spiritualis hic cultus, qui actionibus spiritualibus exhibetur: nec propterea est æqualis cum diuino, quia semper spiritus, & intentio adorandi est longè diuersa. Est autem hic cultus cum diuino cultu coniunctissimus, totusque in supremam Dei venerationem redundat, ut Athanasius, Hieronymus, & Ambrosius supra, & Basil. orat. in quadraginta Martyres notant. Ideoque consuevit Ecclesia eisdem ferè rebus, quibus Deum colit, sanctos honorare, ut ieiunijs, vigilijs, orationibus, & alijs similibus actionibus, ut sumitur ex Concilio Toletano. 3. cap. 23. & Hieronymo contra Vigilantium, & Cypriano epist. 34. & 37. & Augustino 20. contra Faustum cap. 21. Vnde rectè Eusebius Cæsariensis lib. 13. de Præparat. Euangelica cap. 7. sic inquit, Veræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes ad monumenta quoque illorum accedimus, vota quoque ipsis facimus tanquam viris Sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum innuari profitemur.*

Damasc.

Cultus sanctis exhibitus est inferior cultu Dei, & in eius gloriam redundans, Basil.

Cœc. Tolet. 3. Hieron. Cyprian. August. Euseb.

Neque contra hunc modum venerationis, & cultus Sanctorum aliquid obijcere solent Protestantes, quod alicuius momenti esse videatur, & quaecunque illud sit, alibi responsum est à nobis. In præsentem verò tacite Rex obijcit, Catholicam Ecclesiam immerito publicè venerari aliquos homines vita functos, de quorum æterna felicitate sacræ Scripturæ autoritate non constat, & ideo ait, suam Ecclesiam (quam catholicam nominare non audeat; imò velit, nolit, eam à Catholica distinguit) eorum tantum solennitates seruare, quos Scripturæ autoritate Sancti esse leguntur. Et virtute hoc confirmat, quia aliàs exponuntur fideles periculo, ut eorum credulitas deludatur, hominem damnatum pro sancto adorando, quod videtur magnum absurdum,

6.

Tacita Regis obiect.

furdum, prudenti modo operandi contrarium. Vt autem illud periculum suadeat, adiungit, *in Sanctorum actis, ac legendis quam plures nugas esse conscriptas.*

7. Satisfit objectioni Regis, & sanctos omnes ab Ecclesia approbatos colendos esse ostenditur.

August.

Origen.

Cyprian.

8. Apostolorum Ecclesie consuetudinem, memoriam in sacrificio facere aliquorum Martyrum in particulari, & notare diem Martyrij, vt singulis annis illud solenniter celebraretur, vt sumitur ex Cypriano epist. 34. & 37. & Cyrillo Hierosolymitano catechesi. 5. mystagogica, Eusebio lib. 4. Histor. cap. 14. alias. 15. vbi de Martyre Polycarpo peculiarem mentionem facit, & ex Tertulliano lib. de Corona militis cap. 3. vbi hanc ponit inter traditiones non scriptas, quæ summam in Ecclesia auctoritatem habent, eamque confirmat Clemens Papa lib. 8. Constitut. cap. 39. Non est ergo nouum in Ecclesia colere Sanctos aliquos, quanuis

A eorum sanctitas, & felicitas Scripturæ auctoritate probari non possit. Quod egregie confirmant verba Episcoporum Europæ in epistol. ad Leonem, & testificantur orationes, seu conciones, vel homiliæ antiquorum Patrum factæ in honorem, & cultum plurium Sanctorum in particulari, in quibus sæpe de honore sanctis debito egregie loquuntur. Vt sunt apud Gregorium Nazianzenum oratio. 18. in sanctum Cyprianum, & Orationes in laudem Basilij, Athanasij, & apud Gregorium Nicænum oratio in Theodorum Martyrem, & similes sunt plures apud Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, & alios, vt de Sancto Ignatio, Laurentio, Geruasio, & Protasio, Philogono. Maximè verò notanda sunt verba Chrysostomi sermo. in Iuuentinum, & Maximum Martyres tom. 3. quem sic inchoat. *Heu beatus Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat, hodie verò pars Sanctorum militum in acie exercitum Christi ostendit, impar eorum est ætas, sed par fides, illi tempore superiores, isti recentiores. Et cum tantus thesaurus sit Ecclesie nouas, & veteres habentis margaritas, sed vna omnium est gratia.* Et infra, *Quod scientes non aliter priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem alacritate omnes. Non enim exploratis tempus, sed exquiritis fortitudinem, fidem, zelum feruidum, & eas virtutes, quas præ se ferunt Sancti, ob quorum honorem hodie conuenimus.*

Orationes Patrum in honore Sanctorum eandem veritatem confirmant.

Greg. Nazianz.

Chrysost.

C Desinat ergo Rex despicere Sanctos, quos nouitios vocat, quia non antiquitas, sed vera sanctitas, & felicitas eos tali cultu, & honore dignos efficit. Neque timeat errare, aut decipi, colendo vt sanctos, quos vniuersa Ecclesia colit, quæ est columna, & firmamentum veritatis, sed potius vereatur censuram ab Augustino datam, quam hoc nostro tempore præ oculis habendam, ac sæpius repetendam censeo. In epistola enim 118. cap. 5. in tres ordines mores Ecclesie distinguens, in primo ponit ea, quæ diuina Scripturæ præscribit auctoritas, de quibus ait, *non esse dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus.* In tertio ponit ea, quæ per loca, & regiones variantur, de quibus ait, *in vnaquaque prouincia seruandum esse, quod neque contra fidem, neque contra honestos mores fieri solet. In medio verò ordi-*

9.

August.

Cōsuetudo celebrandi dies festos Martyrū ab Apostolis originem trahit.

Cyprian.

Cyrl. Hierosolym.

Euseb.

Tertull.

Clem. Papa.

ordine ponit ea, quæ toto orbe seruat Ecclesia, de quibus, ait, disputare, quin ita faciendum sit, insolentissima insania est. Non sane alia ratione, nisi quia catholica, & vniuersalis Ecclesia in his, quæ communi consensu approbat, & obseruat, errare non finitur à Spiritu Sancto, quem illi Christus peculiariter promissit, vt ab eo specialiter regatur. Ergo quando vniuersa Ecclesia Catholica de alicuius Sancti felicitate non dubitat, & in illius cultu concordat, non licet viro Catholico, & prudenti disputare, quin ita faciendum sit. Nam cum veritas, & puritas non minùs in cultu, & recta existimatione Sanctorum, quàm in cæteris moralibus rebus necessaria sit, sine vlla dubitatione cum Bernardo dicere potest, & debet vnusquisque catholicus, *Ego quod ab Ecclesia accepi securus & teneo, & trado, quod non, scrupulosius fateor admisserim.* Loquitur ad Canonicos Lugdunenses de hac eadem materia colendi Sanctos, de qua tractamus.

10.

Quamobrem nihil ad causam refert, quod Rex addit de nugis in actis, & legendis Sanctorum conscriptis, nam siue illud verum sit, siue per exaggerationem dictum, cultus, quem Ecclesia præbet alicui Sancto in scriptura non canonizato, non fundatur in quauis humana historia, etiam graui, nedum suspectæ authoritatis, sed fundatur vel in antiqua traditione, cum vniuersali totius Ecclesiæ consensu, vel in authentica Pontificis declaratione, quam canonizationem vocamus, quæ tanto morum, & miraculorum examine, & tam graui inquisitione, ac diligentia fit, vt ipsa per se posset moralem quandam certitudinem, ac securitatem conferre: adiuncta verò Spiritus Sancti assistentia, & gubernatione, quam credimus esse à Christo promissam, sit certitudo longè maior, quæ omne morale periculum, omnemque prudentem dubitationem excludit. Sine hac verò certitudine nemo cogitur, hominem vita futurum colere. Siquis verò sua peculiari opinione aliquem esse sanctum credat, & priuatim colat, non statim damnandus est, sed monendus, vt prudenter prius re examinet, & postea debitam circumspectionem in modo colendi exhibeat. His enim obseruatis non nocbunt veris si-

Qua auctoritate nra-
tur Ecclesia
in colendis
Sanctis.

A delibus nugæ, si quæ forsan essent in Sanctorum actis: quia si eas discernere valeat, non eis adhibebunt fidem, vel si in aliquo fortè decipiantur, non perniciosus error, sed de rebus indifferentibus esse solet. Imò etiam in his magna cura, & diligentia à Pastoribus Ecclesiæ adhibetur, vt Sanctorum historia, quàm fieri possit, emendatæ, & ab erroribus purgatæ per manus fidelium circumferantur. Audiuimus autem circumferri in Anglia historias quasdam de gestis Sanctorum, non solum in certæ authoritatis, sed etiam à fidei hostibus plerumque confictas, quibus deludi nolumus Regiam credulitatem. Itaque Regem monemus, qui tam religiosè non patitur credulitatem suam his rebus deludi: longè maiori cura ferre non debere, fidem suam tot Caluini, Lutheri, & Protestantium, non dicam, nugis, sed perniciosissimis erroribus, in his, quæ ad salutem animæ necessaria sunt, corrumpi.

B

CAPVT IX.

De Sanctorum inuocatione.

C

QVANVIS Rex hanc Sanctorum inuocationem inter nouitios, & nuperos articulos Ecclesiæ Romanæ, vt ipse loquitur, numeret, ideoq; illam simpliciter non approbet, neque admittat, non tamen satis explicat, in quo gradu, vel ob quam potissimam causam illam rejiciat. Interdum enim solum significat esse superfluam, aliamque viam, Deum per solum Christum inuocandi tutiorem, & ad salutem esse potiorem, interdum verò obijciendo indicat, hanc Sanctorum inuocationem superstiosam, & prohibitam esse. Tria igitur à nobis breuiter ostendenda. Primū, hunc morem non esse nouum in Ecclesia Romana, sed antiquissimum, & perpetua traditione constantem in Ecclesia Catholica. Secundum, non esse inordinatū, sed pium, & religiosum. Tertium non esse minus tutum hac Sanctorum uti in intercessione, sed tutius, & vtilius longè, quàm illa carere. Hæc igitur ostensuri, obiectionibusque, quas Rex subinnuit, sumus satisfacturi.

1.

Quibus cō-
iecturis San-
ctorum in-
uocationem
Iacobus Rex
despiciat.

D

Antiquitatem ergo huius consuetudinis

2.

Antiquitas
consuetudi-
nis inuocan-
di Sanctos
ex Patribus
deducitur.

August.

Cornel. Pa-
pa.

Anaclet.

Papa.

Leo Papa.

Hilar.

Ambr.

Gaudent.

August.

3.
Hierony.

dinis orandi Sanctos vita functos, ostendunt in primis testimonia Patrum, quibus Sanctos esse colendos tradunt; nam simul etiam docent, esse à nobis inuocandos, & interdum hanc ipsam orationem in partem cultus, & honoris Sanctorum ponunt: aliquando verò inter alias causas illius cultus assignant, quòd cum Sancti de nostra salute sint solliciti, & pro nobis orant, iustum est, vt à nobis honorentur, vel è contrario dicunt, honorari à nobis, vt suis orationibus nos adiuuent, vt ait Augustinus 20. contra Faustum cap. 21. & ferè idem habet. 21. de Civitate, cap. 27. in fine. Vnde frequenter supponunt, vel apertè docent Patres, Sanctos in cælo pro nobis apud Deum intercedere. Quod tradunt generatim, licet quasi aliud agentes, Cornelius Papa epist. 1. ad omnes fideles, Anaclet. epist. 3. Leo serm. 2. Apost. Pet. & Paul. & serm. 1. & 4. de Ieiunio Pentec. & ser. 5. de Ieiun. septimi mensis. Hilarius in id Psalm. 124. Montes in circuitu eius. Ambros. epist. 39. ad Horatian. & lib. 10. in Luc. 21. parum à principio, & optimè lib. de Viduis post medium, & lib. 2. de Iacob, & vita beat. cap. 10. Gaudent. sermon. de Petro, & Paulo, Augustin. lib. 2. quæstionum in Exod. quæstion. 108. Idem optimè Psalm. 85. in fine. Dominus Iesus Christus adhuc interpellat pro nobis. Omnes Martyres qui cum illo sunt, interpellant pro nobis. Non transeunt interpellationes eorum, nisi cum transierit gemitus noster. Et de Sancto Cypriano dixit lib. 7. de Baptism. cap. 1. Adinnet nos orationibus suis.

Sic etiam Hieronymus contra Vigilantiũ fulsius, Si Apostoli (inquit) & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debet esse solliciti, quantò magis post coronas, & victorias, & triumphos, quod latè prosequitur. Vnde epistol. 25. ad Paulam super obitu Blefillæ filiæ, Pro te (inquit) Dominum rogat, mihiq; vt de eius mente securus sum, veniam impetrat peccatorũ. In quibus verbis Patrum duo consideranda sunt, vnũ est, Sanctos non solum in generali, sed etiã in particulari pro nobis nostrisq; necessitatibus orare. Aliud est, ex eo, quod Sancti pro nobis orant, optimè colligi, etiã posse à nobis honestissimè orari, quia cū

A illos oramus, maxime ab illis petimus, vt pro nobis intercedant, nam sicut necessitates nostras cognoscunt, vt pro illis orent, ita etiam orationes audient, quas Deo repræsentent, & propter illas ad orandum pro nobis inclinentur. Vnde idem Hieronymus in vita Hilarionis in calce totius libri commemorat deuotionem cuiusdam Sanctæ Constantiæ, quæ solita erat, pernigiles in sepulchro Hilarionis noctes ducere, & quasi cum præsentē ad adiuvandas orationes suas sermocinari. Cyprianus tandē lib. de Mortalitate in fine, de cœlesti patria loquens dicit, Magnus illic nos carorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequēs nos, & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate securus, & adhuc de nostra salute sollicita. Et in sermone de Stella, & Magis, de SS. Innocentibus ait, A cunabulis in cælum translati facti sunt superni capitolij senatores, & iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis. Et epist. 57. ad Cornelium scribit, Si quis hinc nostrũ prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseneret apud Dñm nostra dilectio, pro fratribus, & sororibus nostris apud misericordiã Patris non cesset oratio. In quibus verbis (vt egregiè animaduertit Pamelius) apertè supponit Cyprianus, Sanctos cū Christo regnantes, sicut viuētes, quos hic cognouerunt, eadē prosequuntur charitate, ita & pro illis orare. Eandēq; fidē ostendit Cyprian. in lib. de Habitu Virgin. cū in vltimis verbis ad illas dicit, Mementote tunc nostrũ, cū incipiet in vobis virginitas honorari.

Apud D. Augustinũ infinita sunt pro huius veritatis antiquitate testimonia ex quibus nonnulla annotabo. Vnum est in tract. 1. super epist. 1. Ioãnis circa illaverba. Si quis peccauerit, advocatũ habem⁹ apud Patrē Iesum Christũ, quæ in hac materia solēt nobis obijcere hæretici, & ipse quoq; sibi obijcit, dicēs, Sed dicit aliquis; ergo Sancti nõ petũt pro nobis; ergo Episcopi, vel Præpositi non petũt pro populo. Respõdet autē, Sed attendite Scripturas, & videte, quia & Præpositi commendāt se populo, nam Apostolus dicit plebi, orantes simul & pro nobis, orat Apostolus pro plebe, orat plebs pro Apostolo, oramus pro vobis fratres, sed & vos orate pro nobis, inuicem pro se omnia membra orant, caput pro omnibus interpellat, utique excellentiori modo, vt qui so-

Idem Hieronymus.

Cyprianus

4.
August.

Obiectioni hæreticorũ satisfaciunt Augustin.

Ad Colos. 4.

P. lus

lus est propitiatio pro peccatis nostris, & per quem omnes alij orant, siue pro se, siue pro alijs intercedant. Nec refert quòd Augustinus ibi de Sanctis hic uiuentibus loqui videtur, tum quia re vera non restringit sermonem, sed de Sanctis absolute loquitur, tum etiam, quia ratio, quam insinuat, dum ait, *Membra pro se inuicem orent*, generalis est, quia non solum viatores inter se, sed etiam cum beatis vnus sunt mystici corporis Christi membra, tum denique, quia excipiendo solum Christum tanquam singularem aduocatum, generalem regulam de membris constituit, quòd possint esse pro suis fratribus intercessores, si alij indigeant. Accedit, quòd sermon. 44. de Tempore de Sanctis defunctis aperte loquitur, cum dicit, *Tunc pro nobis absque ulla dubitatione Sancti Martyres intercedunt, quando in nobis aliquid de suis virtutibus recognoscunt.* Et in quodam tractatu de Expositione Symboli, qui olim erat sermo. 181. de Tempore, & nunc in appendice positus est. 59. qui à Louanienfibus non est visus Augustini, sed sumptus ex Gregorij scriptis, mihi autem phrasim, & doctrinam Augustini, magis quam Gregorij redolet, ut cūq; verò sit, saltem est certū esse magnæ auctoritatis. Ibi ergò in capite decimo tertio, *Sanctorum communionem*, ita explicat, id est, *cum illis Sanctis, qui in hac, quam suscepimus fide defuncti sunt, societate, & spei communionem teneamur.* Si igitur cum Sanctis communionem in æterna vita habere volumus, de imitatione eorum cogitemus, debent enim in nobis recognoscere aliquid de suis virtutibus, ut pro nobis dignentur Domino supplicare. In quibus duobus testimonijs supponit Augustinus aliud fundamentum huius veritatis, nimirum cognoscere Sanctos post hanc vitam actiones nostras, & iuxta exigentiam illarum ad orandū pro nobis moueri, quod maximè per orationes, & petitiones illis oblatas fieri potest. Sunt etiam alia loca, in quibus Augustinus non solum docendo, sed etiam orando huius consuetudinis antiquitatem ostendit, ut in libro septimo de Baptismo capite primo cum de Beato Cypriano dixisset, *Iam corpore, quod corrumpitur, non aggrauante, animā ipsam perspicere veritatem.* Subdit,

A *Adiuuet nos orationibus suis in istius carnis mortalitate tanquam in caliginosa nube laborantes, ut donante Domino, quantum possumus, opera eius imitemur.* Præsertim verò videri apud ipsum possunt caput 24. & 40. Meditationum, ubi ad omnes Sanctos in generali, & ad plures in particulari deuotissime orat. Et quanuis in eius verbis multa notari possint, quibus & ratio, & fructus orationum ad Sanctos declaratur, illa tamen ad prolixitatem vitandam missa facio: ut pauca quedam ex Græcis Patribus adiungam.

B Inter quos Chrysostomus sæpissime Sanctorum pro nobis orationes cōmendat, simul requirens cooperationem nostram per illorum imitationem, ut homil. 79. ad Populum in fine, & in quodam sermone secundo contra desperationem, & super Psalm. 48. circa illa verba, *Frater non redimet, redimet homo*, ubi interrogat, *Quid ergo? sunt ne superuacaneæ Sanctorum preces? Nequaquam, sed magnas etiam vires habent, quando tu quoque eis auxilium tuleris.* Quæ verba posset quis restringere ad Sanctos hic viuētes, verum & Chrysostomus simpliciter loquitur, & ratio eadem est, ut iam dicam. Eodemq; modo loquitur homil. 5. in Matthæ. Præcipue verò notandus est locus in oration. 8. ex decem nuper translatis, circa finem, ubi hæc habet verba, *Habemus Dominam nostram Sanctam Mariam Deigenitricem, sed & Apostolorum precibus opus est. Dicamus & nos Paulo, quemadmodum & prisce illi, cum in Macedoniam pertransieris, nobis auxiliare.* In quibus verbis obiter aduerto, sentire Chrysostomum, ita nos posse nunc loqui cum Paulo, sicut cum eodem hic uiuente alij loquebantur. Et subiungit.

C *Rogemus, ut dixi, Sanctam gloriosam Virginem, & Deigenitricem Mariam, rogemus Sanctos, & præclaros Apostolos, rogemus Sanctos Martyres.* Et infra eleganter docet, non esse expectandum necessitatis tempus ad colendos, & nobis conciliandos sanctos, sed honore, & imitatione præueniendos esse, quod humanis etiam exemplis aptissime declarat, & concludit, *Simus itaque Martyrum amici, non ob necessitatem, sed dilectionem: ante tempestatem, ut tempestatibus afflicti, in tempestate verò, ut serenitatem inueniamus.*

5.
Chrysost.

Simi-

6. *Basilius.* Similia multa sumi possunt ex Basilio Homilia vigesima, quæ est de Sanctis quadraginta Martyribus, ubi inter alia ait, *Paratum est hic Christianis auxilium. Sæpè laborastis, ut vnum pro vobis orantem inueniretis, quadraginta sunt hi, vnam orationis emittentes vocem, ubi enim sunt duo, vel tres in nomine Domini congregati, ibi est Deus, ubi verò quadraginta fuerint, quis dubitet, Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat, qui rursus letatur, hos oret, ille, ut à malis liberetur, hic, ut duret in rebus latis.* Cyrillus etiam Hierosolymitanus Catechesi. 5. mystagogica, *In sacrificio (inquit) incruento mentionem facimus Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum, ut Deus orationibus illorum, & deprecationibus suscipiat preces nostras.* Cyrillus item Alexandrinus lib. 12. Theauri c. 10. exponens illud 1. ad Timot. 2. *Vnus Deus, & vnus mediator hominum Iesus Christus, dicit, Christum esse vnicum mediatorem naturaliter, & substantialiter, nam aliter, ait, Quomodo vnum mediatorem Christum Paulus dixisset? multi enim Sanctorum mediationis ministerio vsi sunt.* Et adducit in exemplum Paulum, & Moysen, quorum ministerium fuit alterius rationis, præter orationem; addit verò Ieremiam: *Præcipue (inquit) quando clamabat ad Deum, recordare, quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum.* Et sic etiam ait alios Apostolos, & Prophetas fuisse mediatores. Et quanuis de illis hic viuentibus loqui videatur, non tamen solummodò: nam de eodè Ieremia iam defuncto dixit Onias iam etiam defunctus, *Hic est fratrum amator, & populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta Civitate Ieremias Propheta Dei.* 2. Machab. 15.

2. Machab. 15. *Et de eodem Onia dicitur, visum esse manus extendentem, & pro populo orantem.* Atque ita illo testimonio ad hanc veritatem confirmandam utitur Eusebius libro 12. de Præparat. Evangelica cap. 1.

7. *Ante aduentum Domini sancti non inuocabantur, & cur. Barach. 3.* Sed oportet aduertere, licet ante Christi aduentum Sancti defuncti orarent pro viuus, non tamen legi viuentes homines ad defunctos eo tempore orasse, sed ad Deum, ut orationem mortuorum audiret, ut dicitur Baruch capite tertio,

A quia tunc Sancti defuncti non videbant Deum, & ita non poterant cognoscere viuentium orationes, nisi fortallè ex speciali priuilegio. Nunc autem in statu felicitatis constituti meritò orantur, quia ratione sui status omnia, quæ ad ipsos pertinent, cognoscunt. Nam ut dixit Gregorius, *Quid non vident, qui videntem omnia vident?* Vnde Apocalypsis capite 5. viginti quatuor seniores offerebant Deo orationes Sanctorum, quod facere neutiquam possent, nisi illas cognoscerent. Et ideo etiam Angeli Sancti semper potuerunt non solum orare pro hominibus, sed etiam orari ab hominibus, quia semper viderunt Deum, & ita etiam orationes hominum, quantumuis occultas semper cognoscere potuerunt, ut sumitur ex Thobiaz duodecimo, Daniel. 10. Zachariæ. 1. & Apocalyp. 8.

B Hoc denique confirmant antiqui Patres in concionibus, seu homilijs, vel etiam in historijs de Sanctis: nam sapissimè inter concionandum, aut scribendum, vel orationes fundunt ad sanctos, quos laudant, vel populum ad illos orandos exhortantur, vel interdum scribunt, Sanctos ipsos hic degentes suas orationes post suum obitum promississe. Ita videre licet ex Sanctis citatis in Ambrosio precatione secunda ante Missam, & Chrysostomo loco citato capite præcedenti de Beatissima Virgine, Basilio dicta Homilia vigesima. Et Nysseno Oration. in Theodorum Martyrem, Ephren dicta Oratione de Laudibus Virginis, Nazianzen. Oratione 18. in Cyprian. 20. in Basilium, & idem sentit Oration. 24. loquens de Athanasio. Est etiam optima oratio apud Victorium Vticensem lib. 3. de Persecut. Vandalic. *Deprecamini Patriarchæ, orate Sancti Prophetæ, estote Apostoli suffragatores, præcipue tu Petre beate, tu Sancte Paule gentium magister, vniuersimq; ingemiscite Sancti pro nobis Apostoli. Prostrati rogamus, ut non spernatis vestros miseros peccatores.*

D Eusebius etiam lib. 6. Historiæ cap. 4. aliàs 5. de Virgine Potamiæna ad martyrium eunte refert, quendam Basilidè, vnum ex satellitibus, qui eam humaniùs tractauerat bono animo esse, iussisse. *Nam (ait) se simul ac abiret à vita à Domi-*

Gregorius. Apoc. 5.

Tob. 12. Daniel. 10. Zachar. 1. Apoc. 8.

Ambros. Nican.

Ephren. Nazianz. Victor Vicens.

9. *Eusebius.*

no suo veniam, & gratiam pro eo efflagitaturam, & libro octauo capite decimo septimo de Theodora Virgine refert, accessisse ad quosdam Sanctos confesso- res, qui vineti confidebant ante tribunal Tyranni, eos obsecraturam, ut cum essent apud Dominum, illius recordarentur, & ea occasione martyrium subi-
Augst. ijss. Denique Augustinus lib. 22. de Ci- uitate. cap. 8. de Petronia, & Palladia, & alijs narrat, per orationes ad sepulchra martyrum, & per eorum intercessionem salutem miraculose impetrasse. Et similia attingemus in puncto sequenti, & alia multa leguntur apud antiquos Patres, quae ipsi tanquam vera, & sibi nota refe- runt, & ideo à nullo prudente possunt nugæ reputari, sed fide humana dignissi- ma existimari, ex quibus aliqua in sequen- ti puncto referemus. Accedit, quod ca- put est, Patres, qui hæc referunt, certifi- simè credidisse, illum modum orandi, impetrandi, & faciendi miracula, esse ho- nestissimum, & frequenter in Ecclesia Catholica vstitutum.

Ex his manifestum relinquitur, fidem de intercessionibus Sanctorum, & mo- rem illos inuocandi ad illas petendas, non esse res nouas, sed antiquissimas in Ec- clesia Catholica, quod primo loco proban- dum proposuimus. Inde verò sufficien- ti etiam autoritate probatum relinqui- tur, quod secundo loco polliciti sumus, hunc ritum orandi Sanctos nec supersti- tiosum, nec malum esse, sed sanctum, & Deo gratum. Quis enim credat potius Luthero, Caluino, & similibus Nouato- ribus Sanctorum orationes improban- tibus, & in hac parte antiquos hæreticos Vigilantium, Constantinum Coprony- mum, & alios similes sectantibus, quam Augustino, Hieronymo, Ambrosio, Ba- filio, Nazianzeno, Chrysostomo, & alijs similibus Patribus verbo, & exemplo suo hanc orationem approbantibus, imò etiam referentibus, Deum magnis mira- culis, quæ Christus inter potissima signa suæ Ecclesiæ posuit, illam approbasse, & confirmasse? Talis autem est hæc veritas, ut non solum autoritate credi, sed etiam ratione conuinci possit apud eos, qui ali- qua fundamenta, seu principia nostræ fidei non inficiantur.

II. Vnum enim ex principijs, etiam in

A ipsa Scriptura contentis, est, sanctum es- se, & Deo placitum, ut unus pro alio apud Deum intercedat, orando. Paulus enim 1. ad Timot. 2. obsecrat, orationes fieri pro Regibus, Principibus, &c. & ad Ephes. 6. præcipit orare pro omnibus san- ctis, id est, fidelibus, & Iacobus cap. 5. dicit, *Orate pro inuicem, ut saluemini, mul- tum enim valet deprecatio iusti assidua.* Quod confirmat exemplo Eliæ. 3. Regum. 17. Idemq; exēplo suo nos docuit primiti- ua Ecclesia, cum ad Deum pro Petro ora- bat Actor. 12. imò & Christus Dominus exemplo suo idem ostendit Ioan. 17. & Luc. 22. & 23. Hinc ergo manifestè col- ligimus sanctum esse, & Christo placi- tum, ut homines, qui cum ipso regnant, pro peregrinantibus hominibus apud ip- sum intercedant, quia in vtrisque, scilicet, viatoribus, & beatis opus est eiusdem honestatis, & religionis respectu Dei, & charitatis respectu eorum pro quibus ora- tur, neque fingi potest ratio, ob quam hæc ratio in homine viuente in corpore mortali admittatur, & non in spiritu glo- rioso Deo magis grato, nam hæc inter- cessio non est beatorum statui incongrua, sed maxime decens, & accommodata. Et ideo Scriptura sacra hanc etiam oratio- nem commendat tam in Angelis beatis, quam in animabus sanctis, vel gloriosis, vel nondum etiam gloriam allequutis, ut ex libris Machabæorum, & Apoca- lypsis, Tobiae, & Danielis supra proba- uimus.

Aliud principium fidei est, sanctum, & Christo proinde gratum esse, vnum hominem ab alio petere, ut pro se oret rem licitam, & cum alijs conditionibus ad honestam orationem requisitis. Hoc certè naturali ratione euidens est, quia qui ab alio petit, ut pro se oret, ab illo actum licitum postulat, qui & in gloriā Dei per se cedit, & vtrique, scilicet, peten- ti, & à quo petitur potest esse utilis; cur ergo illa petitio non erit honestissima? Deinde rectè fecit serenissimus Iacobus, monendo fideles, ut pro se inuicem ora- rent, & sanctissimè præcepit Paulus vi- gilare in obsecratione pro omnibus San- ctis ad Ephes. 6. vbi etiam addidit, *Et pro me, ut detur mihi sermo*, & cætera, & ad Colossenses capite 4. *Orationi instate, Vigilantes in ea in gratiarum actione, oran- tes*

Oratio vni-
us pro alio
grata Deo
est.

1. ad Tim.

2.

Ephes. 6.

Iacobi. 5.

Actor. 12.

Ioan. 17.

Luc. 22.

& 23.

12.

Rogare ali-
quem, ut p-
ro se oret, san-
ctum est.

Ad Ephe.

6.

Ad Colos.

4.

tes

IO.
Inuocatio-
nem Sancto-
rum Deo gra-
tam esse.

tes simul, & pro nobis, vt Deus aperiat nobis os suum, &c. Et similia habet 2. ad Thesalon. 3. ergo similiter licitum est cui. 2. Theff. 3. cunque viatori ab alio fidei petere, vt pro se oret, non enim magis est nobis hoc prohibitum, quam Paulo, neque nos minus indigere possumus orationibus aliorum, quam Paulus.

13. Ex his ergo principijs euidenter colligimus, sanctum, & Deo gratum esse, rogare homines vita functos, quos Sanctos, & iam beatos esse credimus, vt pro nobis orent. Probatur illatio, quia nulla ratio, vel occasio malitiæ, vel inordinationis in hoc actu cogitari potest, magis quam in ea petitione, quæ fit ab homine nobiscum viuente: nam differentia, quæ ab aduersarijs cogitari potest, tantum in fidei defectu potest esse fundata. Vel enim credunt homines iustos ex hac vita decedentes non videre Deum, nec fieri beatos vsque ad mundi finem, at hoc tam contra fidem Catholicam est, quam contra id quod vt plurimum à Protestantibus Anglis est receptum. Vel fortè timent, ne iusti, & felices non sint, illi, quos oramus, & hæc hæsitatio respectu eorum Sanctorum, quos vniuersa veneratur Ecclesia, etiam est contra fidei integritatem, vt ostendimus. Vel denique timent, ne homines mortui, etiam si felices sint, nostras orationes non audiant, & hoc etiam est contra sanam doctrinam satis ab Ecclesia approbatam. Præterquam, quod talis suspicio, vel metus nullum habet verisimile fundamentum, quia Deo facillimum est, hanc cognitionem Sanctis secum regnantibus præbere, estque valde consentaneum providentiæ ipsius Dei, vt illam præbeat, tum ad explendum iustum illorum desiderium, tum quia & eorum statui, & nostro est maximè consentaneum, vt spiritualem aliquam communicationem inter nos habere possimus, cum simus membra eiusdem corporis, cuius caput est Christus, vt sumitur ex Paulo ad Ephes. 1. & 4.

Reiicitur di-
sparsitas ab
hereticis co-
ficta.

Ad Ephes.
1. & 4.

14. Inuocatio
Sanctorum
nec mala est
nec prohibi-
ta.

Ex his ergo tandem ita concludimus, orare, & inuocare Sanctos cum Christo regnantes nec ex natura rei malum esse, neque etiam prohibitum; esse subinde omnino bonum, & licitum. Consecutio per se euidens est. Maior autem discursus

A rendo per omnes circumstantias huius actionis, & per comparisonem eius ad similem petitionem inter viuentes demonstrata est. Minor verò facile etiam ostenditur, quia illa prohibitio non est iuris diuini positiui, quia in Scriptura non inuenitur, & traditio Ecclesiæ potius ostendit, ius diuinum hunc ritum orandi permittere, vel approbare, neque etiā est prohibita per ius Ecclesiasticum, vt per se notum est: nam potius contrarius error in multis Concilijs, & nouissimè in Tridentino damnatus est. Vnde licet Ecclesia non omnibus præcipiat orare Sanctos, præcipit tamen omnes de inuocatione Sanctorum rectè sentire, & omnibus huiusmodi orationem consulit, & aliquibus ministris suis interdum hanc orationem præcipit, instituendo peculiarem modum, & ritum orandi Sanctos in diuinis, & publicis officijs, quem Sacerdotes, & ministri Ecclesiæ obseruare tenentur. Est ergo ex omni capite sancta, & religiosa huiusmodi oratio.

Contra hanc autem catholicam doctrinam obiectiones quasdam indicat Rex, quæ licet ab ipso cursim, & quasi timide proponantur, omittendæ non sunt. Primam sumit ex verbis Christi Matt. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Ex quibus verbis videtur colligere voluisse, ad solum Christum esse accedendum, vt pro nobis intercedat, vel vt necessitatibus nostris subueniat. Veruntamen sensus verborum Christi est, ipsum esse vnicū Redemptorem, qui peccatorum onus, & labores, ac poenas ex peccatis contractas possit auferre, eundemque esse authorem gratiæ, & legis Euangelicæ, qui ab onere legis veteris nos liberauit. Vocat ergo Christus omnes ad se tanquam ad medicum, & authorem salutis. Et hoc modo vera est exclusiua, ita scilicet, nos Christum vocare ad se, vt ad nullum alium abire permittat. Per hoc autem non prohibuit nobis inuocare Sanctos vt intercessores ad ipsum Christum, seu ad Deū per ipsum; neque vllus Sanctorum Patrum illationem huiusmodi fecit, aut verba illa ad præsentem materiam accommodauit, vel illa aliter intellexit. Vt videri potest in D. Hieronymo ibi, Chrysostomo Homilia 39. in Matthæ.

15. Prima Regis obiectio contra doctrinam traditam. Matt. 11.

Solutio.

Christus Dominus tanquam Redemptor, Sancti vero tanquam mediatores ad ipsum inuocantur.

Hieron. Chrysost.

August. Augustino ferm. 9. & 10. de Verbis Domini, quos alij expostores Latini, & Græci imitantur. Potestq; hic locus ex alijs declarari, in quibus venire ad Christum, idem significat, quod credere in ipsum. In hoc enim sensu dixit Ioan. 6. *Qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum.* Et iterum, *Omne, quod dat mihi Pater ad me venit, & eū, qui venit ad me, non eijciam foras,* id est, in gratiam meam ipsam recipiam, & fructū redemptionis meæ communicabo. Hoc ergo modo iubemur venire ad solum Christum, quia non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Hoc autem non obstat, quominus ad sanctos per orationem accedere possimus, vt ab ipso, & per ipsum auxilium nobis obtineant, vt ad ipsum veniamus, vel si iam venimus vt ab eo non recedamus. Sic enim, non obstante sufficientia redemptionis Christi, rectè petimus à uiuentibus, vt pro nobis orent.

16. Altera obiectio est, quia Paulus ad Coloss. 2. prohibuit humilitatem, & religionem Angelorum, omnemq; eiusmodi uenerationis cultum in superstitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Ita Rex proponit verba Pauli, & non amplius declarat, quomodo ex eis aliquid contra inuocationem Sanctorum colligatur, cum tamen in eum finem ab ipso referantur: nam alioqui immerito, & extra rem illa ibi proponeret. Pauli tamen intentio longe diuersa est, vt ex contextu manifestè constat, omniumq; Patrum expositione. Monuerat enim Paulus Colossenses, vt sicut acceperant Iesum Christum Dominum, ita in ipso ambularent radicati, & superædificati in ipso. Vnde postea infert. *Nemo ergo iudicet vos in cibo, &c.* Quibus verbis eos cauere docet iudaicas cæremonias, & obseruationem legis, deinde verò subdit, *Nemo vos seducat, volēs in humilitate, & religione Angelorum,* per quæ verba non prohibet debitam uenerationem, & inuocationem Sanctorum Angelorum, vt Nouatores sentiunt, hoc enim neque ex verbis Pauli colligi potest, neque ex Patribus, aut expostoribus. Vnde aliqui illam posteriorem clausulam cum præcedenti coniungunt, & omnia intelligunt de obseruatione lega-

A lium. Communior tamen, & magis literalis expositio est, illa posteriora verba dici à Paulo contra errorem quorundam hæreticorum, qui dixerunt, Angelos esse huius mundi factores, & per ipsos accedendum esse ad Deum, & non per Christum. Quam fuisse hæresim Simonis Magi, refert Epiphanius hæres. 21. & illam voluisse damnare Apostolum, docuit ibi Chrysost. homil. 7. quem Oecumenius, & Theophylactus sequuntur, qui explicant, illos hæreticos per fictam humilitatem dixisse, non oportere per Christum adduci ad Deum, quia hoc maius est, quàm vt id possimus assequi, sed commodius esse, vt per angelos accedamus, ideoq; peculiarem cultum, & religionem Angelorum introduxisse, & hanc prohibuisse Paulum, affirmant.

B Paulò verò aliter Theodoretus ibi dicit, eosdem, qui obseruantiam legis veteris defendebant, ad Angelos colendos induxisse, dicentes, legem fuisse per eos datam, refertque Concilium Laodicenū hac ratione Angelorum cultum prohibuisse. Ita enim videtur legisse canonē 35. illius Concilij, qui iuxta versionem antiquam, & Gentiani sic habet, *Non oportet, Ecclesiam Dei relinquere, & abire, & angelos nominare, & congregationes facere, quæ interdicta noscuntur. Siquis igitur inuentus fuerit huic idololatriæ seruienti, sit anathema, quia derelinquit Dominum nostrum Iesum Christum.* Alia verò translatio non legit angelos, sed angulos, damnatq; eos, qui in angulis congregabantur ad idola colenda. Verisimilior autem est illa prior lectio, cum Theodoretus author Græcus, & illi tempori vicinus ita illum canonem referat. Constat autem, ibi nō fuisse damnatum omnem cultum Angelorum, sed eum, qui ab Ecclesia, & à Christo separat: legem per angelos datam, legi Christi præferendo, vt Theodoretus vult. Aliter verò Tertullianus lib. de Præscriptionib. hæreticor. c. 33.

C generaliter dicit, *Simonianæ Magiæ disciplina angelis seruienti, utiq; & ipsa inter idololatrias deputabatur.* Vnde fit verisimilis coniectura, Paulum per religionem Angelorum intellexisse, omnem superstiosum cultum, qui per magicam artem malis angelis datur: Quæcunque verò fuerit illa, quæ à Paulo vocatur, *Religio Angelorum.*

*Epiphan.
Chrysost.
Oecumen.
& Theoph.*

*17.
Theodoret.*

Conc. Laodice.

Tertull.

Sensus Pauli.

Secunda obiect. ex Paulo ad Coloss. 2.

Solutio.

Hierony.

August.

18.

Angelorum, certum est, fuisse superstitionem, & partem idololatriæ, ut exponit Hieronymus epist. 151. ad Algasiam, q. 10. qui illa verba exponit de Iudeis, qui post Christi mortem, & abolitionem legis, *Quas cumque offerunt victimas, non Deo offerunt, sed angelis refugis, & spiritibus immundis.* Augustinus verò epistol. 59. ad Paulinum generatim ait, illa verba dicta esse à Paulo, propter superstitionem gentiliū, *Angelos* (inquit) *volens intelligi principatus, quos elementorum mundi huius præpositos in his observationibus colendos esse arbitrat, & de illis observationibus ait, per eos fieri, Ut cor hominis velut religione humile reddatur, falsa humilitate, quæ magis inflat, ut inferius dicit. Longissime ergo distat talis superstitio à cultu, & inuocatione Sanctorum, siue hominū, siue Angelorum.*

Denique ponderanda sunt verba dicentis, *Nemo vos seducat volens in humilitate, utique ficta, & religione angelorum, utique malorum, quæ non videt, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei.* Hæc enim verba non possunt in Ecclesiam Catholicam conuenire, quatenus Sanctos colit, & inuocat. Quia neq; hoc facit inflata sensu carnis suæ, sed exemplis, ac doctrinis Sanctorum Patrum in diuina Scriptura fundatis instructa. Neque per illum cultum recedit à capite, quod est Christus, sed ad illum potius refert omnem sanctorum cultum, per illum enim Sanctos omnes impetrare, & ad illum etiam pro nobis intercedere proficitur. Et ita neq; ficta humilitatem, neq; falsam religionem introducit, neque impedit corporis Christi augmentum per influxum gratiæ ab ipso manantis, sed potius per hanc coniunctionem, & communicationem omnium membrorum huius corporis, totius corporis unitas, & sanctificatio melius perficitur. Quapropter maiori quidem ratione possunt talia verba in Protestantes cōverti, illisq; possumus serenissimū Regē alloqui, *Nemo vos seducat, &c.* Nā Protestantes re vera Regem seducunt, inflati sensu carnis suæ, quia neque ab Ecclesia, neque à Patribus doceri volunt, sed dulci nomine scientiæ (ut Augustinus suprà lo-

quitur) Regem seducunt, & auertunt à luce veritatis, quæ est Christus Iesus. Vnde licet ore Christum confiteatur, re ipsa caput non tenent, ex quo totū corpus crescit in Domino, quia non possunt tenere idem caput, qui nolunt esse in eius corpore, nec possunt in illo crescere per nexus, & coniunctiones, qui Sanctorum vniōnem, & communicationem recusant. Deniq; licet isti apertè non singant religionem angelorum, quos colant, fingunt tamen illorum religionem angelorum, à quibus decipiuntur, & per quos alios seducunt. Dicta igitur verba Pauli, si secundum proprium sensum considerentur, reprehensionem gentiliū continent, nō Catholicæ Ecclesiæ. Si verò secundum generalem doctrinam, quam includunt, spectentur, hæreticos omnes, & præcipuè Protestantes redarguunt, & conuincunt.

Tertiam obiectionem his verbis indicat Rex, *Sed qua fiducia, quo ve authore decurratur ad Deos Penates istos, siue Tutelares quasi aulicos, & familiares Dei Optimi Maximi, equidem nescio. Id illis probandum reliquerim, qui noua disputandi, ac philosophandi ratione Theologiam corruerunt.* Non quidem immeritò prius quam respondeam, possum cum Augustino interrogare, *Seruum ne aliquid inter nos agitur, an iocari libet?* Credere namq; non possum Deorum Penatum, aut Tutelarium memoriam Regē renouare voluisse, nisi iocari potius, quā serio agere maluisset. Quod si res istæ tam leues Regi esse videntur, nobis iocari non vacat. Si autem graues existimentur, mirum est, quod nominum Deorum Penatum, & Tutelarium absurditate, vel gentilitate tērrere voluerit ignorantes. Non enim ignorare potest Rex à Christianis Catholicis, nullum mortuorum hominum, aut Deū vocari, aut tanquam numen coli, aut inuocari. Nihiloque secius (ait Theodoretus) *urbium custodes, ac locorum præsides venerantur, quorum precibus, & interuentu apud Deum vtentes, per eos demum diuina munera consequuntur.* Et paulò inferius. *Quid ergo aduersus nos indignationem concipitis, cum nullum quidem nostrorum hominū referamus in Deos, quanquam debitos honores Martyribus persoluamus, ut Dei testibus seruisq; amantissimis.*

Relicto ergo, & contempto Deorum

19.
Tertia ob-
iectio.

Episto. 44.
ad Maximū

Theodore.
Lib. 8. con-
tra Grecos.

20.

P 4 nomi-

nomine, quod Rex dicit se ignorare, qua fiducia ad Sanctorum intercessionem recurramus: mirum profecto non est; nam fides est fiduciae fundamentum, & ideo ubi vera fides non est, fiducia esse non potest. Nos autem credimus, iustos vita functos, & cum Christo regnantes pro hominibus in hac vita peregrinantibus apud Deum intercedere, eorumque orationes Deum propter Christum exaudire, & hac fiducia ad illos accedimus, non dubitantes, quin & nostras petitiones audiant, & magna charitate benignè suscipiant. Possumusque Regem interrogare, an interdum a suis subditis, quos fideles esse credat, ut pro se Deum precetur, postulet. Nam si hoc contemnit, Paulo contradicit, qui & pro se orari postulabat, & pro Regibus orare monebat: si vero id probat, & facit, peto, qua fiducia id faciat, certe non alia, nisi ea, quae in aliqua fide fundetur: simili ergo fiducia ad Sanctos vita functos nos accedimus, quia neque minus apud Deum posse, nec minori charitate res nostras curare credimus. Vnde cum iterum Rex interrogat, quo auctore hoc audemus? fidenter respondemus, in primis Spiritu Sancto principali auctore nos id facere: ille enim est principalis auctor, qui Ecclesiam Christi docet, eique omnem suggerit veritatem. Deinde id etiam Christo auctore nos facere, tum quia ipse nos Ecclesiam suam audire praecipit: tum etiam quia per suos Apostolos nos docuit, proin vicem orare, & per Apostolorum successores, quos ipse dedit Ecclesiae Pastores, & Doctores, Sanctos etiam vita functos inuocare docuit, non solum illorum verbo, sed & eorumdem exemplo. His enim modis haecenus ostendi, qua fide sancti sint inuocandi. Neque vereor in eorum numero comprehendi, quos falsa Protestantum calumnia deceptus Rex corruptores Theologiae appellat. Hoc enim non veritatis indicium, sed hereticorum conuicium est, de quo proinde Theologus, & Doctor Catholicus gloriatur.

21.

Supere est ut Sanctorum inuocatione non solum superstitione carere, sed etiam tutiorem, & vtiliorem esse ostendamus, hoc enim ultimo loco promissimus, quoniam verba Regis hoc à nobis efflagitant, subiungit enim, *Mihi satis est, Deum per Ie-*

A sum Christum prout iubemur inuocare, & hanc viam tutiorem, ideoque in rebus ad salutem spectantibus potius insistere. In quo puncto necessarium est, opus à fide, & usu à iudicio secernere. Nam licet alicui satis fortasse possit esse ad salutem, Deum per Iesum Christum inuocare, etiam si Sanctos non inuocet, non tamen sola per Christum inuocatio satis erit ad salutem si de Sanctorum inuocatione male sentiat, vel iudicet. Quia per hoc iudicium peritinae haereticis constituitur, heretico autem homini sola inuocatio Christi prodesse non potest, quia neque ex vera, & catholica fide, neque cum charitate coniuncta esse potest. Deinde quamuis homini de fide inuocationis Sanctorum rectè sentienti, usus talis inuocationis possit non esse impositus sub praecipio necessitate, & ideo illi satis esse possit, Deum per Christum inuocare: multis verò, quibus necessitas inuocandi Sanctos ex officio, & debito, ac praecipio incumbit, non satis est, Deum per Christum inuocare, nisi Sanctos inuocando, obligationi suae, ac praecipio sibi imposito satisfaciat. Quia licet Christi redemptio, & interpellatio de se ad nostram salutem sufficiat, nostram tamen cooperationem, & praceptorum obedientiam requirit, ideoque licet ab aliquo praceptorum contemptore inuocetur, ad salutem non sufficit, nec talis inuocatio ab ipso Christo, vel à Deo per Christum exauditur.

Addimus praeterea, licet inuocatio alicuius Sancti absolute, & per se spectata, non sit ad salutem necessaria: interdum posse contingere, ut ex diuina ordinatione, & mirabili prouidentia necessaria sit. Quod si hoc Rex non intelligit, aut non credit, legat Augustinum dicentem, *Si Stephanus sic non orasset, Ecclesia Paulum non haberet, sed ideo de terra excitatus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.* Quamuis ergo Paulo satis esse potuisset ad salutem Deum per Christum inuocare, nihilominus (teste Augustino) necessaria illi fuit ad salutem intercessio Stephani: utique quia beneplacitum fuit Deo per tale medium, & non aliter Paulum ad cognoscendum, & inuocandum Christum vocare. Ita ergo in alijs hominibus, & praedestinatis potest contingere, ut vnius salus per alterius

De inuocatione Sanctorum male sentienti Dei per Christum inuocatio nihil prodest.

23.

Inuocatio alicuius Sancti potest interdum esse ad salutem necessaria.

August. sermo. 1. & 4. de Sanctis.

Sancti

Sancti intercessionem preordinata sit: & vt Sanctus non sit pro illo intercessurus, nisi ab eo inuocetur. Hoc igitur modo vnus hominis pro alio intercessio, & consequenter inuocatio potest ex diuinæ prouidentie ratione esse necessaria, vt cum effectu salutem consequatur ille, qui Sanctum inuocat, & pro quo Sanctus intercedit. Quamobrem neque securè, neque pie dicitur, fatius esse, Deum per solum Christum inuocare, quia licet vnū iubeatur, aliud non excluditur, & quia ad inuocandum Deū per Christū, sicut oportet, necessarium est diuinum auxilium, quod interdum per alicuius Sancti inuocationem impetrandum est.

23. Ex quo euidentius concluditur, non solum tutius, sed etiam vtilius esse, inuocatione Sanctorum interdum vti, quam illam omnino prætermittere. Est quidē tutius, tum quia qui omnino illam prætermittit, eam despiciere, vel contemnere videtur, quod perniciosum est, & quāvis fortè non contemnat, huic periculo se exponit, quod tutum non est. Tum maximè, quia in hac inuocatione facta ex recta fide nihil periculi ad salutem esse potest, cum sit pia, & Deo grata, & aliunde, vt dixi, contingere potest, vt Deus per tale medium orantem saluare, vel bonum illud, quod optat, tribuere destinauerit; non est ergo satis tutum ab implorando Sanctorum patrociniō abstinere, tantum abest, vt tutius sit. Multiplex vero vtilitas huius inuocationis in multis Ecclesiæ orationibus satis indicata est. Vna est, vt quod nostris meritis non valeamus, Sanctorum patrociniō assequamur: alia esse potest, vt multiplicatis intercessoribus Deus largiatur, quod fortasse soli oratori roganti non concederet.

24. At inquit Protestantes, Deus non est sicut homo, vt personas respiciat, Deus enim personarū acceptor non est, & ideo nihil ad impetrandum confert, vel qualitas precantis, vel intercedentiū multitudo. Sed hoc tam contra rationē quam cōtra Scripturā pfertur. Aliud est enim accipere personam, aliud verā personæ dignitatem, seu conditionem ad negotium pertinētem expendere. Acceptio enim personæ in communi vsu, & in allegatis Scripturæ verbis vitium sonat distributionis, vel donationis, in qua cō-

A ditio personæ, quæ ad causam non refert, neque personam tali muneri, vel dono magis aptam, vel dignam reddit, consideratur. At verò in præsentī talis personarum acceptio locum non habet: nam sanctitas personæ orantis, vel intercedētis talis est conditio personæ, quæ ad impetrandum illam reddit digniorem, & consequenter multitudo etiam deprecātionum, quatenus in eis, & maiora merita, & augmentum aliquod sanctitatis considerantur, efficaciorē apud Deū orationem reddit. Non enim sine causa dixit Iacobus cap. 5. multum valere deprecationem iusti, sed quia, licet oratio peccatoris interdum impetret, multo facilius iusti oratio exauditur. Alioqui si Deus faciem orantis non respicit, & illius conditionem non considerat, cur dixit ad amicos Iob, *Ite ad seruum meū Iob, & seruus meus Iob orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia*, nisi quia propter sanctitatem, & patientiam Iob, illius potius, quam ipsorū esset orationem exauditurus? Et cōuerso ad exaggerandam iram suam dixit Dominus per Ezechielem, *Terra cum peccauerit, &c. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, &c.* ac si diceret, cum isti me possent maximè placare, eos etiam pro tali populo orantes non exaudiam: quia non satis est pluriū, & sanctissimorum virorum intercessio, si is, pro quo orant, non cooperetur, vt notauit Chrysostom. homil. 79. ad Populum, vbi nihilominus ostendit, orationem plurium efficaciorē esse, quod etiam latè profequitur orat. 3. de Incomprehensib. Dei natura.

Estque ad hoc propositum valde notanda oratio Gregorij Nyssani ad Theodorum Martyrem sub finem, vbi cum multa à Martyre postulasset, subiungit. *Quod si maiori opus fuerit aduocatione, ac deprecatione, fratrum quoque tuorum Martyrum coge chorū, & cum omnibus vna deprecare: multorum iustorum preces multitudinum, ac populorum peccata luant, admonere Petrum, excita Paulum, Ioannem item Theologum, ac discipulum dilectum, vt pro Ecclesijs, quas constituerunt, solliciti sint, &c.* Multo ergo magis orationes nostræ cum Sanctorum intercessionibus coniunctæ efficaciores fiunt, ac subinde vtiliores.

Neque

Iacob. 5.

Iob. 42.

Ezech. 14

Chrysost.

25. Greg. Nyssan.

Vtilitates inuocationis Sanctorum.

Actor. 10 Ezech. 6.

Hæreticorum euasio præcluditur.

Neq; ppter eadē Dei, vel Christi cultus minuitur, sed augetur, quia dū Sanctos inuocamus, diuinam maiestatem magis reueremur, nostramq; indignitatem recognoscimus, & per Sanctos Deum magis honorare, & glorificare cupim⁹, ei⁹q; gratias pro tot beneficijs agimus. Quia, vt re-
Ambros. et dixit Ambrosius serm. 14. de Sanctis Nazario, & Celso, *Immensa cū pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad salutē proponens arduam virtutum palmam, raro appetitore pretiosam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis prospicit, illorum siquidē merita, nostra vult esse suffragia.* Quod infra exaggerans addit, licet aliquis Sanctus, alicuius loci peculiaris putetur priuilegio sepulchri, omnium tamen esse cōmunionē suffragij, non clauditur enim locis, quod diffunditur meritis, Inuocasti vbique Martyrem, vbique te exaudiet ille, qui honoratur in Martyre. Merito ergo Catholica Ecclesia Sanctorum inuocationem tanquam magis piam, & Deo gratiorem, sibi que tutiorem, & vtiliorem elegit, semperq; retinuit.

CAPVT X.

De Sanctarum reliquiarum custodia, & veneratione

I. **D**VO in hoc puncto potissimum carpit Rex, adorationem videlicet reliquiarum, & vsum asseruandi particulas a corporibus Sanctorum separatas, vt à Christiano populo videri, vel tangi possint. Prius verò, vt vulnus suū occultet, & ne cum Iuliano apostata, & Cōstantino Copronymo, & alijs hæreticis reliquias Sanctorū detestantibus sentire videatur, quædam verba premit, quibus se Sanctorum reliquias honore prosequi ostendit, dicens, *Quod ad reliquias Sanctorum, si quas eius modi haberem, quas constaret Sanctorum corporum partes esse, eas ego honorificis tumulis solenniter in ferrem.* Hic zelum Regis laudo, quod autem secundum fidem non sit, doleo. In eo enim, quod Sanctorum reliquias honore aliquo dignas esse censet, rectē iudicat, insinuat verò non religioso cultu, sed solo ciuili honore Sanctorū reliquias tumulandas esse, quod si ita sentit, nō rectē, neque secundum fidem Catholicam

Quem cultum Sāctorū reliquijs tribuat Rex Iacobus.

A sentit. Ipsum verò in hoc sensu fuisse loquutū, verba, quæ paulo post subiungit, satis declarant, in quibus reliquiarum adorationem pro intolerabili idololatria habere se, dicit, & abominari.

In his autē verbis in primis aduerto, cū superius tractando de cultu B. Virginis, & Sanctorum non verbo *Adorandi*, sed *venerandi*, vel *colendi* vsus fuerit, hic mutata locutione, adorationem reliquiarum abominari. Interrogo igitur, quo sensu, quauē significatione nomen adorationis accipiat: nam si perfectam illam, & absolutam, ac summam latrām, quæ soli Deo debetur per nomen, adorationis intelligit, meritò quidem abominaretur eos, qui Martyrum ossa, aut corpora, vera latrā soli Deo debita adorarent; & immeritò talem adorandi modum Ecclesiæ tribueret. Quod profecto facere conuincetur, cum eam, quam abominatur reliquiarū adorationem inter Romanę Ecclesiæ articulos numerare intendit.

B Sciāt ergo calumniam hanc nec nouā esse, nec alia responsione, quam data ab antiquis Patribus indigere. Augustinus enim Maximo Philosopho gentili, qui Epist. 43. ita ad Augustinum scripserat, vt ignoranter hanc idololatriæ notā inurere Christianis videretur in Epist. 44. sub finem ita respondet, *Ad summam tamē, ne te hoc lateat, & in sacrilega cōiuitia imprudentem trahat, scias, à Christianis Catholicis, quorum in vestro oppido etiam Ecclesia constituta est, nullum coli mortuorum, nihil denique vt numen adorari, quod sit factum, & conditum à Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit, & condidit omnia.* Hieronymus verò contra Vigilantium, qui eandem calumniam impudentius Ecclesiæ imponebat, sic loquitur in Epist. 53. *Os fetidū rursum aperire, & putorem spurcissimum cōtra Sanctorum Martyrum proferre reliquias, & nos, qui eas suspicimus, appellare cinerarios, & idololatrias, qui mortuorum hominū ossa veneremur.* Et infra. *Nos autem non dico Martyrum reliquias, sed ne solem quidē, aut Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro, colimus, & adoramus, ne seruamus creaturæ potiùs, quàm creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus autem reliquias Martyrum, vt eum, cuius sunt Martyres,*

2.

Sāctorū reliquias latrā à Catholicis adori rari falso machinantur Protestantes.

3.

Hæreticorum calumnia ex Patribus refellitur. August.

Hieronym.

Hierony.

tyres, adoremus. In quibus verbis aduerto consulto vsum fuisse Hieronymum verbis venerandi, & honorandi, vt calumniā hæretici euitaret, & adorandi verbū Deo reseruaret. Idemq; obseruat in alio libro contra Vigilantium, vbi reliquias, ossa veneranda appellat, quam venerationē negabat Vigilantius, propter illam Ecclesiæ imponens idololatriæ maculam, contra quem Hieronymus, *Quis vnquam, O insanum caput aliquando Martyres adorauit. Quis hominem putauit Deum?* Ex quibus etiam verbis, & ex suprà dictis concluditur euidens ratio. Nam si Martyres ipsos, seu eorum beatos Spiritus fideles illo modo non adorant, vt suprà declaratum est, multo minùs eorum reliquias, & corpora mortua sic adorabunt. Quæ ratio in reliquijs ad Christum Dominum pertinentibus nō ita procedit, quia Christo specialis debetur adoratio; quomodo autem eius reliquie venerandæ sint infrā dicemus.

4.

Quod si Rex non adeo stricte nomen adorationis intellexit, cur venerationis nomine ad vitandam verbi inuidiam, & amphibologiam vsus non est? Vel (quod ad rem proprius accedit) quid est, quod in adoratione reliquiarum abominatur, cum ipsemet reliquias Sanctorum aliquo honore dignas esse fateatur? Certè nō video, quid ei displicere possit nisi quod reliquias tanquā res sacras, actibus etiā sacris, & religiosis veneramur. Sed in hoc etiā puncto (si ita sentit) toti antiquitati Catholicæ contradicit, & ab antiquis damnatis hæreticis, Eunomio. Vigilantio, & similibus non dissentit, Quod varijs modis potest breuiter ostendi. Primò, quia Patres ideò docent, reliquias esse venerandas, quia earum honor, illorum Sanctorum, quorum sunt reliquie, est veneratio, & inde eisdem signis, actionibus, ac rebus Sanctos, & eorū reliquias colendas esse demonstrant. Quia ita est cultus reliquiarum cum honore Sanctorum cōiunctus, vt vnus non possit ab alio omnino separari, quia vtriusq; ratio eadem est, nimirū excellentia sanctitatis, quæ propriè, & vt aiunt, formaliter in animo existit, & in corpus, & alias reliquias per quandam participationē, & habitudinem redundat. Quam veram, & Catholicam doctrinam his verbis elo-

Eodem cultu Sanctos & eorū reliquias venerantur catholici.

A

quentissime declarauit Ambrosius dicto Serm. 14. in fine, simul fundamentū aduersariorum proponens, & euertens. *Quod si dicas mihi: Quid honoras in carne ita resoluta, atque consumpta, de qua nulla iam Deo cura est? Et vbi est illud charissimi, quod ipsa veritas loquitur per Prophetam? Pretiosa, inquit, in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Et iterum: Mihi autem valde honorificandi sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnū ex his non conteretur. Honoro ergo in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro viuientis memoriam perennitate virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus, quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & Dæmones? Quod & affixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulchro. Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in Cælo,*

Ambros.

B

C

D

Ex ratione igitur honorandi has reliquias, quæ longè altior est omni humana iustitia, vel dignitate politica, rectè colligimus, honorem etiam esse altiorē, atque ita sacrum esse, & per res sacras exhibere deberi. Sicque idem Ambrosius Epist. 58. ad fideles per omnem Italiam, &c. refert, sibi reuelatum esse, vt in nomine Sanctorum, Geruasij, & Protasij Ecclesiam ædificaret, in qua eorum corpora collocaret, quod sine dubio ad sacrum honorē pertinet. Et in fine Epistolæ ponit hæc verba relata ex libello cum reliquijs inuentis. *Ego seruus Christi Philippus abstuli cum filio meo furtim nocte Sancta corpora, & in domo mea, Deo solo teste, in ista arca saxeā sepelini, credens, me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Iesu Christi. Honorabat ergo illos altiori mente, & fide, quàm soleant mortuorū corpora solo Ciuili honore tractari, mēs autem, & affectio est, quæ qualitatem cultus cōstituit, & distinguit. Et eodem modo idem Ambrosius epist. 55. in fine ad eosdem Italiæ populos de inuentione reliquiarum Sanctorum Vitalis, & Agricolæ, ita concludit. Hæc vobis*

5.
Altiori cultu, quā ciuili Sanctorū reliquias afficiendas esse.

Ambros.

bis

bis pauca, & compendiariorum, dilectissimi fratres, de corporum Sanctorum Martyrum inuentione significare curauimus, ut ipsorum memoriam in Ecclesijs facere valeatis,

6.

Euseb.

Tom. 2. de
Relig. tract.
8. lib. 1, c.
36

Theodoret.
Greg. Tur.

August.

Hierony.

August.
Basil.

Greg. Na.
Chrysost.

7.

Similique modo, & ob eandem rationem, de hoc cultu reliquiarum sentit Eusebius lib. 13. de Præparat. Euangelica, cap. 7. circa principium dicens, *Hæc nos quotidie sacrificamus, qui veræ pietatis, milites, ut Dei amicos honorantes: ad monumenta quoque illorum accedimus, vota quoque ipsis facimus tanquam viris Sanctis, quorum intercessione ad Deum non paruum iuuari profite-mur.* Quomodo tandem Sanctis vota fieri possint, & debeant, alibi à nobis explicatum est, certum est autem cultum sacrum continere, propriæque Deo fieri in honorem Sanctorum cum Christo regnantium, Addit verò Eusebius, specialiter solere fieri circa monumenta sanctorum, ut idem cultus in honorem etiâ reliquiarum aliquo modo reducat. Et multa similia habet Theodoretus lib. 8. ad Græcos, & apud Gregorium Turonensem lib. 2. de Historia Francor. cap. 37. & colligitur etiam ex his, quæ refert Augustinus lib. 20. contra Faust. cap. 3. De hoc denique sacro honore loquuntur Patres quoties de honore reliquiarum loquuntur. ut videri potest apud Hieronymum epist. 7. ad Letam in principio, *Inundans, inquit, populus ante delubra semivincta currit ad Martyrum tumulos, si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia, & epist. 17 ad Eustochium, Martyrum, inquit, ubique sepulchra veneramur, & sanctam fauillam oculis apponentes, si liceat, etiam ore contingimus.* Similia in vita Hilarionis, & in epitaphio Paulæ, & alibi sepe. Et Augustinus lib. de Cura pro mortuis agenda cap. 17. & 18. Basiliius homil. in Quadraginta Martyres, Gregorius Nazianzenus orat. 18. in Cyprianum, & optimè Chrysostomus homil. 66. ad Populum, ubi inter alia hæc notatu dignissima, *Etiâ ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & factu deposito stat Sanctis supplicaturus, Et homil. in Psalm. 115. Contemplare (inquit) ciuitates, &c.*

Denique quod in hoc genere cultus nihil contra Dei religionem fiat, imò Deo gratissimus sit, ratione fit perspicuum, & miraculis frequenter Deus ipse contestatus

est. Ratio ex dictis clara est, quia ossa mortuorum Sanctorum non coluntur diuino honore; ergo ex hac parte in hoc cultu non fit contra religionem Deo debitam. Deinde non coluntur ex falsa estimatione, ac superstitione, ac si illa perciperent honorem ipsis exhibitum, vel in se haberent excellentiam propter quam exhibetur: nam hac mente illis præbere etiam ciuilem honorem, absolum plane esset, & stultum. Coluntur ergo ea fide, qua credimus, illa esse organa, & vasa, quibus ad bona opera sanctus usus est spiritus, ut argutè admodum scripsit August. lib. 1. de Ciuit. cap. 13. Et quia totum illud redundat in honorem sanctarum animarum, quas etiam credimus non ignorare, & gratum habere obsequium, quod ipsis in corporibus suis à fidelibus sit; ergo nullus recta ratione vtens potest hunc cultum accusare, vel leuissimæ inordinationis, etiam contra dulum, ne dum contra latrariam.

B

C

D

Testimonium denique Dei per miracula multiplex à Sanctis Patribus antiquis refertur, & præcipuè videndus est Ambrosius dictis epistolis 53. & 55. & epist. 54. ad Marcellinam sororem, ubi inter alia dicit, *Dum transferimus Sanctorum corpora cæcus sanatus est, &c.* Quod miraculum cum alijs contra hæreticorum calumnias constantissimè defendit serm. 5. de eisdem Sanctis Gervasio, & Protasio, qui omnino videndus est. Eademque miracula (ut in duorum tantæ auctoritatis, & ocularium testium irrefragabile sit hoc verbum) recognoscit Augustinus lib. 9. Confessio. cap. 7. & dicto etiam cap. 17. de Cura pro mortuis agenda, & lib. 22. de Ciuit. cap. 8. ubi alia multa de reliquijs Sancti Stephani, & aliorum Sanctorum refert. Et ideò epist. 103. commendans Episcopo Tinciano Gallam, & Simpliciolam, inquit. *Portant reliquias beatissimi, & gloriosissimi Martyris Stephani, quas non ignorat Sanctitas vestra sicut & nos fecimus, quam conuenienter honorare debeatis.* Plura etiam alia refert Theodoretus dicto lib. 8. ad Græcos.

Confirmant præterea Patres frequenter veritatem hanc exemplo Elisei, cuius ossa mortuum excitauit, ut videre licet in Clemente. li. 6. Costi. c. vlt. Chrysost. Orat. in laudem Ignatii Mart. & singu-

Reliquiarum
veneratio
Deo gratâ
esse.

August.

8.
Eadem veritas
miraculis
confirmatur.
Ambros.

August.

Theodoret.

9.

Clement.
Chrysost.

fingu-

Cyriil.

singulariter in Cyril. Hieros. Cateches. 18. Nam id factū esse dicit, *Vt non solum animæ Sanctorum honorentur, sed credatur, quod etiam corporibus mortuorum inest virtus, seu potētia, propter tot annorum inhabitationem animarum instarum in illis, quorum ministerio vsasunt.* Deniq; ad hoc testimonium spectat efficacia reliquiarum Martyrū contra demones, tum ad expellendos illos, tum ad coercendos, ne in idolis responsa darent. In quo genere pulchra est historia de reliquijs Sacti Babilæ Martyris, quas impius Iulianus ex quodam sepulchro transferri iussit, quia impedimento erant Apollini, ne in quodam vicino loco gentilibus responsa daret: fidelium autem Ecclesia magna fide, & alacritate concurrat ad transferendam arcana Martyris, quam deferebant psallentes summis clamoribus, cum exultatione dicentes, *Confundantur omnes, qui adorāt sculptilia, & qui confidunt in simulachris suis*, ita refertur in vita Athanasij ex Sozomeno lib. 5. Historie, c. 18. & 19. idem referunt alię Ecclesiasticę historię, Ruffini lib. 2. cap. 35. Theodoretī lib. 3. cap. 9. Socratis lib. 3. cap. 16. Tantum ergo abest, vt reliquiarum veneratio idololatria sit, vt potius ad illam confundendam argumentum sit efficacissimum.

Sanctorum reliquijs demones fugantur.

Sozomen. Buffin.

Theodore.

10.

Quia verò Rex Anglię peculiariter offenditur, ac preturbatur consuetudine separandi particulas reliquiarū, seu corporum sanctorū, & illas publice ostendēdi, seu proponendī, id circō necessarium est, antiquitatē etiam, & pietatē huius consuetudinis specialiter demonstrare. Tam est enim antiqua hæc religio erga Martyres, vt de illis sic scribat Theodoretus dicto lib. 8. *Animæ quidem triumphatorum Martyrū in cælesti nunc patriam agūt, angelorum choros intersit, eorum verò corpora non singula quidem singulis monumentis conduntur, sed ciuitates, oppida, paganiq; conuentus hæc inter se sortito partiti sunt, laborantibusque animis, ac ægrotis corporibus salutare eos confiteri non cessant, Eundēq; morem, eiusq; rationem breui, sed graui, & egregia sententia, vt solet, explicauit Ambrosius dicto Serm. 4. de Sanctis Nazario, & Celso, vbi prius dixerat. *Exultant felices singularium vrbium populi, si vnus saltem Martyris reliquijs muniantur* Ecce nos populos Martyrum possidemus.*

Particulas reliquiarū publice ostendere, antiquum, & Sanctū esse Theodore.

Ambros.

A Deinde verò ita subiungit, *Beatū itaque Nazarium Martyrem Christi Sancta Mediolanensis Ecclesia licet totum corpore secum retineat, & mundo tamen totum in benedictione transmisit.* Et addit rationem, quam nunc expendimus: *Hæc est enim Sanctorum Martyrum gloria, quorum & si per vniuersum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo.* Quasi dicat, magna prudentia, & pietate communicari fidelibus per partes reliquias Martyrum, quoniam, & tota ratio venerationis in singulis contemplari potest, vt integrē in eis Sancti colantur, & tota etiam virtus obtinendi à Deo beneficia, & miracula per talia instrumenta, & Sanctorum intercessionem in singulis inuenitur.

B

Sic etiam dixit Basilus dicta homi. 20 de Sanctis quadraginta Martyribus. *Hi sunt, qui nostram obtinentes regionem quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent, nec vno in loco se se clauferunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornaverunt, nec tamen separati, sed inter se commisti, si in singulos ipsos diuiseris proprium numerum non excedunt.* Et infra, *Nam hi quadraginta sunt vni, & omnes apud singulos.* Sic item Gregorius Nazianzenus Oratio. 3. quæ est prima contra Iulianum, §. *Non victimas, inter alias Martyrum laudes adiūgit, Quorum vel sola corpora idem possunt, quod animæ Sanctæ, siue tangantur, siue honorentur, quorum vel solæ sanguinis guttæ, atque exigua passionis signa idem possunt, quod corpora.* Et in carmine Iambico decimo octauo ita scribit, *Venerationi tamē magna est veritas, Exiguus etiam pulvis, vt vel osiū Particula veteris quæpiā, aut paulū coma, Vestis ve, sparsi aut sanguinis quædā notæ, Cultū parem habeant, atq; corpus integrū.* Vnde similiter orat. 18. in Cyprianum inter narranda eius miracula dicit, *Vel cineres Cypriani miracula fecisse.*

II. Basil.

C

Nazianz.

D

Gregorius vero Nyssen. orat. in Sactū Theodorū Martyrē cū maiori exagge ratione dicit, quod puluē, quo cōditorū, vbi Martyris corpus quiescit, obfitū est, auferre permittat, pro munere pulvis accipitur, ac tanquā res magni pretij cōdenda terra colligitur. Nā ipsas attingere reliquias, si quādo cōtingat, vt id facere liceat, quā id sit multū desiderandum, & optandum, ac summarum

12. Greg. Nis.

precum donum, sciunt experti, & eius desiderij compotes facti. Ex verbis autem, quae subiungit discere possumus causam, ob quam ex reliquijs Martyrum partes aliquae separatim seruentur, ut interdum possint populo ostendi, ut fide, ac pietate illas aspiciant, & si opus fuerit ad spiritualem fructum complectantur. Nam ut idem Sanctus subiungit, *Qui eas intuentur, quasi corpus per se viuens, & florens amplectuntur; oculis, ori, auribus, omnibus sensuum instrumentis adhibentes: deinde officij, & affectionis lachrymas Martyri, quasi integer esset, & appareret superfundentes, ut pro ipsis precator intercedat, supplices preces offerunt.*

13.
Epist. ad Pammachium in fine.

Hieronymus.

Hoc denique recte confirmat, & antiquum morem apertissime ostendit Hieronymus contra Vigilantiū, non longe à principio, ubi verba eius refert dicentis, *Quid necesse est, te adorare illud, nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis, quid puluerem linteamine circumdatum adorādo oscularis.* Contra quem postquam Hieronymus declarauit illam non esse adorationē latriæ, seu diuinam, subiungit, *Et audes dicere, illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis. Quid est illud nescio quid? Scire desidero, expone manifestius, ut tota libertate blasphemēs. Puluisculum, inquit, in modico vasculo pretioso velamine circumdatum. Delet, Martyrum reliquias pretioso operiri velamine, &c. Et infra. Ergo sacrilegi sumus, quando Apostolorum Basilicas ingredimur? Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui indicandi, qui rem vilissimam, & cineres dissolutos in serico, & vase aureo portauerunt. Non potuit profecto clarioribus verbis vsum praesentis Ecclesiae testimonio, & exemplo omnium Episcoporum sui temporis approbare, Videat Rex Angliæ, utrū audeat, illos ut sacrilegos, & fatuos dānare, quod Hieronymus tanquā absurdissimū, & prorsus incredibile reliquit.*

14.

Vnde etiam facile ostenditur, quā sit friuola, & indigna collatio, quam Rex, quasi irridēs proponit inter hunc modū venerandi reliquias, & suppliciū, quo solent puniri malefactores, capita eorū, aut alias cadauerū partes in publicis, & excelsis locis ad perpetuam infamiam, & penā post mortē duraturā, suspendendo. Nullus enim reliquias Martyrū ad infamiam in publico collocat, nisi qui fideles perse-

A quando Martyres facit, & postea gloriā martyrij per similem infamiam, & penā obscurare conatur. Quapropter non immerito possumus, Hieronymum imitando exclamare, *Nos nescimus, qui Sanctos inhonoramus, an ille qui honorantibus illos vniuersis habitaculū, mortuis sepulchrū, negat, qui fratrum (vtriusque fidelium) exilia postulat? Et paulo inferius, Quis ossa Sanctorum, & innoxios cineres hucusque verberari ab imbris sinis? Profecto, ut dixi, non nisi ille, qui fideles persequendo, Martyres facit. Ecclesia autem Catholica non ad infamiae imaginem, ut Rex ludificatur, sed ad maiorem honorem, & ad ostensionē amoris, & ad fidem, ac deuotionem excitandam reliquias Sanctorum, illo singulari modo conseruat, suisque fidelibus videndas, & tangendas proponit. Imò insuper addo, hanc ipsam consuetudinem ostendere, longē altiori modo Ecclesiam de Sanctorum reliquiis sentire, quā vulgarium hominū mortua corpora soleant reputari. Quod mihi Gregorius Nyssenus in dicta Orat. de Sancto Theodoro his verbis explicauit. Postquam enim dixit. *Corpus Sancti Theodori veluti rem charam magnā, aestimam, atque reconditam, in tempus regenerationis seruari, multis singularibus, & eximijis rebus praeditum, propter quas ad alia corpora, quae cōmuni, & vulgari morte dissoluta sunt, ne comparandū quidem est, idque in simili materia naturae, subiungit, Nam ceterae quidem reliquiae abominabiles plerisque sunt, ac nemo lubenter sepulchrū praeterit, aut si ex inopinato apertum offendit, &c. praetercurrunt. At si venerit in aliquem locū similem huic, ubi hodie noster conuentus habetur, ubi memoria iusti, Sanctaeque reliquiae sunt, primum quidem earum rerū, quas videt, magnificentia oblectatur. Et infra, Cupit deinceps ipsi conditorio**

B

C

D

appropinquare, Sanctificationē, ac benedictionē, contrectationē eius esse, credēs. Cōsulens ergo Ecclesia huic pietati fidelium, illis interdum publicē particulas reliquiarū videndas, & tangendas proponit, idque in maiorem Sanctorum gloriā cedere, quidquid aduersarij calumnientur, prouidenter existimat.

Nec omittam in hoc puncto addere; multas esse reliquias Sanctorum, quae partes corporum non sunt: & ideo cum eis sepeliri non debent, sed cum debito honore seruari, quarum Rex nullam mentionem

nem fecisse videtur, quia illam suam imaginum infamia ad illas non poterat accommodare. Huiusmodi sunt vestes sanctorum, quæ manibus contactæ ægritudines interdum repellunt, ut de vestibus Sanctorum Gervasij, & Protasij affirmat Ambrosius Epist. 54. & de sudarijs Sanctorum Vitalis, & Agricolæ idem dicit epist. 55. ubi etiam clauos, & cruces Martyrū inter has ponit reliquias. Multi etiā ex allegatis Patribus mentionē faciunt vestium Sanctorum, easq; alijs reliquijs æquiparāt, & in eodem habent honore ut ex Nazian. & Aug. maxime intelligi potest. Vnde Cyril. Hieroso. Cateches. 18. *Etiā sudaria, & semicinctia extra corpus existentia, dicit, contacta ab ægrotis, illos ab infirmitate liberabant.* Ratio autē moralis sumi potest ex August. lib. 1. de Ciuit. c. 13. *Quia paterna vestis, & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior affectus.* Sic ergo vestium Sanctorū affectus, & reuerentia, erga ipsos sanctos amorem, & venerationem ostendit. Vnde in vita Antonij legitur, cū Antonius in morte sic præcepisset, *Melotem, & palliū tritum, cui superiaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouū ipse detulerat, idē Athanasius vitā scribens sic subiūgit, Legatarius autē Antonij benedicti, qui tritum palliū cū melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tanquā magna hereditate ditatus, letanter vestimentum recordatur, imaginem Sanctitatis.*

A diernam diem religiose conseruat, easq; in proprijs festiuitatibus Christiano populo videndas, tangendas, & venerandas proponit.

C A P V T X I.

De vera imaginum Sanctorum veneratione seu adoratione.

Contra imagines Sacras vehementius inuehitur Rex Angliæ, earūq; venerationem, sicut & reliquiarum intolerabilem idololatriā appellat, nō vult tamen Iconomachus haberi, semper enim nomē, & notam hereticorum fugit, quorū doctrinam sequi non dedignatur. Probat autem se non esse Iconomachū, *Quia non arguo* (inquit) *siquis aut fingere statuas, aut imagines pingere, siue ad publicum splendorem, siue ad priuatorum hominū domesticos vsus volet.* At hoc nō satis est, ut Iconomachus non sit, nisi etiam fateatur, sacras imagines venerandas esse, & non solum ad externum splendorem, & domesticos vsus, sed maxime ad vsus sacros, ad Dei, Sanctorūq; honorem, & bonum animæ, retinendas esse confiteatur. Prima enim, ac præcipua hæresis Iconomachorum fuit, imagines Christi, & Sanctorum venerandas non esse, eiusq; author fuit Xenaias Persa, qui cū esset seruus, & nondum baptizatus, Episcopus à Petro Gnapheo factus est, ut refert Nicephorus lib. 16. Historiæ capit. 28. & subiūgit, *Primus (O audacem animum, & os impudens) vocē illam enomuit, Christi, & eorum, qui illi placuerunt, imagines venerandas non esse.* Et ex Theodoro Lectore, antiquiore Scriptore eadem historia, eademque origo illius hæresis habetur per Anastasium in septima Synodo action. 1. Et in eodem sensu eandem hæresim postea sequuti sunt Leo Isauricus, Copronymus Constantinus, & alij posteriores.

Denique in eodem sensu damnata fuit illa hæresis ab Ecclesia. Nam si satis esset ad fidei integritatem, confiteri, imagines esse aptas ad splendorem humanum, & domesticos priuatosque vsus, vix credo, inuentus esset homo rationis compos, qui omnem imaginum usum, etiam humanum damnasset,

1.

Iconomachorum hæresis quam Anglia excitat.

Nicephorus.

Anastasius.

2.

Ambrosius.

Cyril. Hierosolym.

Augustinus.

Athanasius.

16.

Reliquiæ, licet sanctorum par non sint, eadem venerationem sibi vè dicant.

Eusebius.

set, ac si ars pingendi intrinsecè mala esset, vel specialiter Christianis prohibita. Vel certè si Manichæi, vel alij antiquiores hæretici illum errorem docuerunt, ut multivolunt, ad damnandum talem errorem, satis fuisset Ecclesiæ definire, non omnem usum imaginum malum esse, seu civilem, ac priuatum usum earum permitti. Quia verò per hoc non sufficienter condemnabatur error Iconomachorum, ideò contra illos definitum est, venerandas esse sacras imagines, & publicum, ac sacrum, seu Ecclesiasticum illarum usum retinendum. Si ergo Rex Angliæ hoc neget, Manichæus quidem poterit non esse, Iconomachus autem se esse negare non potest.

3.

Præterea præcipuus error Iconomachorum fuit, idololatriæ accusare, & damnare Ecclesiam, eo quod Christi, & Sanctorum imagines coleret, seu veneraretur, unde ipsas imagines idola vocabant, & hac ratione eas è templis auferebant, & omnibus ignominijs afficiebant, & in ignem tandem conijciebant. Quæ omnia constant ex antiquis Historijs, & ex septima Synodo Aetion. 1. & sequentibus latissimè, quæ in summâ redegit Photius in epistol. de Septem Synodis, quæ in tertio tomo Conciliorum ante eandem Synodum præmittitur. Rex autem Angliæ expresse dicit, se pro intolerabili idololatria habere, & abominari adorationem imaginum, intelligens sine dubio adorationem, quam Ecclesia Romana imaginibus dare consuevit, & paulò inferius conatur probare, imaginem esse idolum, & ad vtrumque suadendū Scripturæ testimonijs vtitur, quæ Iconomachi etiam contra Ecclesiasticam traditionem allegabant, ut ex dicta Synodo action. 3. & 7. habetur; Ergo negare non potest Rex, quin sententiam in Iconomachis damnatam ipse defendat, quid ergo illi deest, ut Iconomachus sit? An fortè, quòd imagines non confringat, ignominijs afficiat, aut comburat, profecto licet hoc ita esset, eum ab hæresi Iconomachorū nō excusaret, cū hæresis in animo, & pertinaci sententia sit, etiam si in illos exteriores effectus nō prodeat.

4.

Verumtamen de Protestantibus notum est, in violandis imaginibus non fuisse antiquis Iconomachis impares, ut

A ipsi etiam Angli satis experti sunt, & recentiores ipsorum historiæ copiose testantur; ergo Rex, qui eidem Protestantium sectæ adhæret, & regiam illi exhibet auctoritatem, easdem imaginum contumelias approbat, & earum aut hor cense ri debet. Contra hanc hæresim nunc nouam disputationem instituere superuacaneū duco, cū hæresis noua non sit, & eisdem temporibus, quibus olim exorta est, plenissima eruditione, & summa auctoritate sit in septima Synodo generali damnata. Damascenus etiam libros pro imaginibus scripsit, qui ad impugnandā illam hæresim sufficiunt. Præter quàm quod nostris temporibus multi viri Catholici de hoc argumēto copiosissimè, & efficacissimè disputarūt. Nihilomius tamen prætermittere non possumus, quin singula Regis verba expendamus, ut objectionibus, quas indicat, satisfaciamus, inde namque veritas etiam Catholica cōfirmabitur.

B

Primò ergo Ecclesiam nouitatis accusat per hæc verba, *Quòd illas* (id est imagines) *adorare, quòd illis supplicari, quòd aliquam Sanctitatis opinionem affingi illis oporteat, id quidem antiquis inauditum.* In quibus verbis oportet, vel falsa à veris discernere, vel obscura, & ambigua declarare, ne vana sit contentio, & ubi non est, error cogitetur, vel fingatur. Et in primis verbis illis, *Quòd illis supplicari,* significatur esse in Ecclesia, vel ab illa approbari consuetudinem orandi imagines, vel illis supplicandi; hoc autem non ita est, in nullo enim decreto Ecclesiastico, vel graui scriptore Catholico ille modus loquendi inuenietur. Imò Concilium Tridentinum Sess. 25, Decreto de Veneration. imaginum expresse dicit, *Habendas, & retinendas esse imagines, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam, non quòd credatur, vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda.* Notum est autem omnes Catholicos huius Sacri Concilij doctrinam indubitanter amplecti; ergo falso attribuitur Catholicis, quòd imagines ipsas orent, & ab ipsis petant, Errauit autè fortasse, qui hoc dixit, quia idem esse credidit, orare coram imagine, & illi supplicare, cū tamen longè diuersa sint. Nam fidelis qui orat co-

D

ram

Sæderuslib.
1. & 2. de
Schismate
Anglicano.

5.

Fideles nū
quam ima-
gines orāt.

Cōc. Trid.

Photius.

Orare corā
immagine, &
illi suppli-
care multā
interiē dissi-
dente.

ram imagine Virginis v. g. mentem habet in Virgine fixam, & illam precatur, & non imaginem, licet illam oculis corporis conspiciat. Non enim ignorat, solū illum esse orandum, qui possit preces audire, & facere, vel intercedere prout rogatur: orat tamen nihilominus corā imagine, vt ad maiorē deuotionem, & attentionem illius conspectu moueatur. Supplicaret autem imagini, qui ab illa peteret tanquam ab auditum, & mentem habente, quod non solum Catholici instructi in fide, verum etiam, nec rustici homines cogitare possunt, & ideo licet coram imaginibus oremus non tamē imagines ipsas. Coram illis autem orare antiquissimum in Ecclesia fuit, vt intelligi potest ex liturgia Chrysostomi, & alijs, atque etiam ex Historijs, quas infra adducemus.

6.

Deinde in verbis illis *Quod aliquam sanctitatis opinionem affingi illis oporteat*, non solum antiquis, vt ibi dicitur, sed etiam presentibus omnibus fidelibus, ac verē Catholicis inauditū quidpiā à Protestātibz, Regi in hac re sicut in alijs perniciose imponentibus, falso tribuitur, nisi fortasse in verbo sanctitatis aliqua, vel ignorantia, vel deceptio lateat. Nam in primis idem Concilium Tridentinum citato loco pariter dixit, *Non quoddā credatur, aliqua inesse in ijs diuinitas, vel virtus propter quam sint colendā*. Vbi excludendo ab imaginibus diuinitatem, principaliter excludit veram sanctitatem per essentiam: dum verō ait non habere aliquam diuinitatem, significat, neque veram aliquam participationem diuinæ excellentiæ, & Sanctitatis eis inesse. Hocque magis declarat, dum subiungit, non esse in eis virtutem aliquam, nam perinde fuit, ac si diceret, non esse in eis veram Sanctitatem etiam creatam. Ergo illa opinio sanctitatis affictæ imaginibus commentum est Protestantium, qui Regi imposuerunt, nam à Catholicorū sensu aliena est, cum sit in orthodoxo Concilio damnata.

7.

August.

Dixi autem, *Nisi in verbo Sanctitatis aliquid lateat*. Nam iuxta doctrinam Augustini libro secundo de Peccatorum merit. & remission. capit. 26. *Non vnius modi est Sanctificatio*, & sic etiam multi modi sunt Sanctitatis, vt idem Au-

A gustinus dixit, Sermon. 14. de Verbis Apostoli cap. 9. Nam etiam communes cibos per verbum Dei, & orationem sanctificari dixit Apostolus, primē ad Timoth. 4. & de pane benedicto, qui olim catechumenis dabatur, dicit idem Augustinus, Sanctum esse, & Sanctiorem, quā sint communes cibi, etiam priuatim benedicti: & panes propositionis in lege veteri dicebantur Sancti, & arca federis Sancta censebatur, iuxta illud Psal. 98. *Adorate Scabellū pedum eius, quoniam Sanctum est*. quod ad litteram rectē de arca intelligitur, quæ Scabellum pedū Domini dicitur. 1. Paralip. 28. Et Arca testamenti vocata est, arca Sanctificationis. Psal. 131. Et dies festiui dicuntur, *Sancti, & venerabiles*. Exodo. 12. & vestes sacerdotales dicuntur Sanctæ Exodi 28.. Denique templum ipsum, & maximē sacratior pars eius, & Sacra vasa, & alia cultui diuino dicata, Sancta dicebantur. In his ergo omnibus aliqua Sanctitas cogitanda est, quia nihil nominatur Sanctum, nisi ab aliqua Sanctitate. Non est autem illa Sanctitas vera, seu formalis, & intrinseca (vt aiunt) sed habitudo quædam ad veram aliquam Sanctitatem, vt Theologi latius declarant.

C

Cum ergo dicitur, oportere aliquam sanctitatis opinionem de imaginibus concipere, si non de vera sanctitate, quæ propria est intellectuāliū rerum, sed de analogā, & quasi metaphorica sanctitate, per habitudinem, seu denominationem (vt aiunt) extrinsecam intelligatur, id non solum sine rubore, aut metu tanquam verum admittimus, sed etiam à Patribz traditum, & ratione naturali euidenter esse, suppositis maximē fidei principijs ostendimus. Nā sacræ imagines eo ipso, quod ad representandas personas verē Sanctas, formatae, & ad honorem aliquem eisdem sanctis exhibendum, & ad decentem, & religiosum ornatum templorum, & ad spiritualem profectum animarum institutæ, ac deputatæ sunt, inter res Sacras merito censerī debent. Vnde sicut loca, vasa, & vestimenta Sacra, & alia proxima diuini cultus instrumenta sanctitatē quandam extrinsecā, vt dixi, participare censentur, & ita passim in Exodo, & Leuitico, & alijs locis Scripturæ Sanctæ vocantur: ita etiam imagines

1. ad Tim.

August.

Psal. 98.

1. Paralip.

Psal. 131.

Exod. 12.

8.

Imagines dicuntur sanctæ ab extrinseco.

Cōc. Nic.
Adrian,
Papa.

Methodius
Orat. 2. de
Resurrect.
Basilius lib
de Spiritu
Sanct. c. 18.

Sanctorum his rebus sacris in hoc genere sanctitatis æquiparantur. Quod sæpè tradit Concilium Nicænum. 2. & specialiter in act. 2. Adrianus Papa in epist. ad Imperatores, *Non est dubitandum* (inquit) *omnia, quæ in Ecclesijs Dei ad laudē, & decorem domus illius constituuntur, Sancta, & colenda esse.* Atque id ex similitudine rationis facile intelligi potest, & ex Sanctorum testimonijs, quæ statim referemus, magis constabit. Declarari deniq; potest humana, & morali ratione, ac ex exemplo imaginis Regiæ, quo in hac materia sæpè vtuntur sancti: nam imago Regis non est quidē Rex, neq; in se veram Regis excellentiam habet, tamen quia Regem repræsentat, & quasi vicem eius sustinet, tanquam quid regale æstimatur, & ideo peculiarem quandam reuerentiam sibi conciliat; ergo altiori modo, & ratione imagines Sanctorum, quatenus ipsos repræsentant, vmbra quamdam sanctitatis participant, ratione cuius sanctæ, & sacræ per quandam analogiam nominantur. In his ergo duobus pūctis nihil amplius immorari existimo necessarium.

9.

Venio ad verbum, *Adorandi*, quod ad substantiam causæ, vt sic dicam, spectat. In quo iterum aduerto, mutasse Regem verbum venerandi, quo in principio confessionis suæ vti cæperat, in verbum adorandi, vt exaggeret, vel magis apparentem reddat reprehensionis causam. Nos autem ad verbi inuidiam, & amphibologiam tollendā, sicut in reliquijs fecimus, ita etiam hic interrogamus, quid per verbū adorandi significare voluerit. Nam si illo vtitur vt antonomastice significat supremum, & absolutum patrie cultū soli Deo debitum, fatemur quidem ingenuè, inauditum esse antiquis, oportere imagines adorari. Imò nos addimus, nō solum esse inauditum, sed etiam sæpissimè negatū, non solum ab antiquis, sed etiam ab illis Patribus, quos Rex ipse recentiores appellat, etiā si ante mille annos præcesserint. Gregorius enim li. 7. in diēt. 2. epist. 53. ad Secundinū, qui ab illo imagines petierat, eius laudans desiderium ait, *Scio, quod imaginē Saluatoris nostri non ideo petis, vt quasi Deū colas, sed vt ob recordationē Filij Dei, in eius amore recalescas, & nos quidē nō quasi ante diuinitatē, ante illā prosternimur,*

Latriæ cultum
imagi-
nibus ex-
hibere pro-
hibitum est.
Gregor.

A *sed illū adoramus per imaginem, aut natum, aut passum, sed in throno sedentē recordamur.* Et infra epist. 109. ad Serenum, & latius lib. 9. epist. 9. ad eundem, illum reprehendit eo quod imagines confregerit, zelū autem laudat, quoniam putauerat nō esse adorandas, vtq; tanquam Deos, seu tanquam idola, in quo aliqui errabant: ait autem Gregorius illos fuisse docendos, & instruendos, ob priuatū autem errorē nō fuisse imagines confringendas.

Et in hoc sensu sæpè vtūtur verbo adorandi antiqui Patres, vt supra annotaui, & in eodē dicitur in septima Synodo act.

IO.
Synod. 7.

B *7. in definitione fidei, secundum nostram fidē non exhiberi imaginibus veram latriam.* Et inferius Tharasius in epist. ad Constantinum, & Irenem, licet vtatur verbo, *adorandi*, statim explicat, non intelligere de diuina adoratione, & ideo ostendit, verbum, *adorandi*, iuxta græcam proprietatē, minores etiam adorationes comprehendere. Et in eodem Cōcilio act. 3. Cō-

Tharasius.

C *stantinus Constantiæ Episcopus, qui Iconomachus fuerat, abiurando hæresim ita loquitur, Complector venerandas imagines, adorationem autem, quæ fit secundum latriam, hoc est Dei culturam, tantummodo Trinitati conferuo, & Adrianus Papa in Epistola ad Constantinum, & Irenem, & in altera Epistola ad Tharasium, accuratè distinguit modum venerandi imagines, & interdum verbum, *adorandi*, singulariter Deo tribuit, comparatione vtique imaginum, quas dicit, esse honorandas, licet interdum etiam dicat, esse adorandas. Denique Concilium etiam Tridentinum citato loco imaginibus dixit *Debitum honorem, & venerationem impertiendam: per illas verò* (ait) *Christum adoramus, & Sanctos veneramur.* Sumpto igitur adorandi verbo in hac restricta significatione, immerito Rex Ecclesiæ Catholicæ attribuit, quod imagines adoret, vel adorandas esse doceat. Incredibile autem videtur, Regem Angliæ tanta ignorantia rerum Romanarum laborare, vt sibi persuaserit, Romanam Ecclesiam hoc modo adorare imagines, aut Concilia, & Patres, qui pro imaginum veneratione pugnarunt, in hoc sensu fuisse loquutos. Neque magis credibile est, per calumniam voluisse Regē hoc crimen Catholicis imponere. Est ergo*

Adrianus
Papa.

Cōc. Trid.

D

gò verisimilius, credere Regem, quancunque venerationem imaginum, præfertim sub specie sanctitatis, & religionis esse prauam, & inseparabilem ab idololatria, & ideò verbum adorandi in latiori significatione usurpasse.

Si ergò Rex verbum adorandi in generali significatione, & de quacunque sacra veneratione intellexit, profecto non minùs mirabile est, quomodò ausus fuerit dicere, inauditum esse antiquis, imagines adorari, seu adorandas esse, cum oppositum tam sit vulgare, & euident, vt vix possit ignorari. Nam in primis in prædicta septima Synodo, & à Damasceno in libris de Imaginibus, & ab Adriano Pontifici. lib. de Imaginib. contra liberos. Pseudocarol. & à Iona Aurelianensi, & ab alijs recentioribus tam multa ex antiquis Patribus ad huius fidei, & consuetudinis antiquitatem ostendendā allata sunt, vt nullus, qui ea legerit, dubitare possit, hanc esse traditionem à temporibus Apostolorum inchoatam, & per continuam seriem, ac successionem perpetuam in Ecclesia retentā. Primò enim ipsummet Christum imaginem sui non manu factam ad Agabarū misisse in Edesam, antiquæ historiæ Ecclesiasticæ referunt, Euagrius libr. 4. Histor. cap. 26. Nicephor. lib. 2. cap. 7. & Damasc. lib. 4. de Fide cap. 17. & recipitur in dicto Concilio Nysseno. 2. act. 5. & defenditur ab Adriano Papa epist. 3. ad Carolum Magnum cap. 18. qui etiam affirmat Stephanum Papam prædecessorem suum illam historiam approbasse.

Deinde in eodem Concilio Nicæno 2. acti. 1. Gregorius quidam Episcopus Pessinuntis refert canonem Apostolicū de imaginibus in tēplis collocandis editum in Concilio Antiocheno, tempore Apostolorū coactō, cuius meminit Innocentius. 1. epist. 18. ad Alexandr. illiusq; canones ex inuentis à Pamphilo in Bibliotheca Origenis refert, Turrianus lib. 1. contra Magdeburgenses cap. 25. vbi hunc canonē de imaginibus plenius refert, quàm in septima Synodo referatur, & sic habet, *Ne decipiantur saluati* (id est fideles) *ob idola, sed pingant ex opposito diuinam humanamq; manu factam, impermixtam effigiem Dei veri, ac Saluatoris nostri Iesu Christi, ipsiusq; seruorum contra*

A idola, & Iudeos, neque errent in idolis, neq; similes fiant iudeis. Vbi obiter notari potest, tantum abesse, vt imagines sint idola, vt potius ad confutationem idolorum introductæ sint, & veluti ad medium inter iudaismum, & gentilismum tenendum, vt infra explicabo. Nota item est historia de antiquissima imagine Saluatoris, Cæsareæ collocata à foemina, quā Dominus à profluvio sanguinis liberauit Matt. 9. quam refert Eusebius lib. 7. Histor. cap. 14. qui addit, non esse mirū, hoc effecisse foeminam illam in recognitionem accepti beneficii, cum & nos (ait) Petri, & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasq; aspexerimus. Eandem historiam de Statua Christi erecta à prædicta muliere in memoriam beneficii refert Nicephorus lib. 10. cap. 30. & addit à Iuliano apostata fuisse ablatam, & contumeliosè confractam, Christianos verò, sicut potuerunt, illam in Ecclesiam transtulisse, & cultu conuenienti prosequutos esse.

Constantinum præterea cum Ecclesias edificare coepit, eas simul varijs imaginibus, & statuīs argenteis Apostolorū, & aliorum Sanctorum ornasse, memorie proditum est à Damaso in Pontific. in Syluestro, & à Paulino epist. 12. & alijs. Ad hæc Augustinus. 22. contra Faust. cap. 73. commemorat, imaginem Abrahamæ sacrificantis filium multis locis fuisse depictam, & lib. 1. de Consensu Evangelistar. idem affirmat de imaginibus Christi, & Apostolorum Petri, & Pauli. Ambrosius etiam epist. 57. cum Geruasio, & Protasio apparuisse sibi personā grauem, quæ similis (inquit) erat Beato Paulo, cuius me vultum pictura docuerat; id est, imago Pauli, quam familiarem habuisse videtur. Quod etiam de Beato Chrysostomo refert Damascenus oration. 1. de Imaginibus, dicens, *Habebat autem effigiem Apostoli Pauli in imagine, in loco, vbi propter corporis imbecillitatem quiescebat.* Gregorius etiam Nyssenus oration. in Theodorum Martyrem, refert certamina Sanctorū Martyrum; & eorum Præfidis Christi tanquam in libro quodam potuisse in Ecclesijs legi, coloribus artificiosis depicta. Et Sanctus Basilius Homil. de Sancto Barlaam, quæ est 18. postquam

D

II.
Imaginum
adoratio ab
Apostolis in
choata.

Euagrius.
Nicephor.
Damasc.
Conc. Nys.
sen. 2.
Adrian.
Papa.

Innoc. 1.
Turrian.

Matt. 9.
Eusebius.

Nicephor.

13.

Damascus.
Paulin.
August.

Ambros.

Damasc.
Greg. Nys.
sen. 2.

Basilius.

quàm lingua sua Martyris fortitudinem depinxit, sic concludit, *Exurgite nunc, & praeclari athletorum gestorum pictores. Mutilam Ducis imaginem vestro illustrate artificio, & obscurius à me depictum coronatum athletam vestrae industriae coloribus conspiciendum reddite. Abibo certaminum, ac victoriarum Martyris a vobis posita imagine victus, gaudebo tali hodie per vestram dexteritatem victoria superatus.* Et infra, *Pin-gatur in tabula vna, & certaminum agone-theta Christus, cui sit gloria in saeculorum saecula.*

14. *Nazianz.* Legi etiam potest Nazianzenus orat. 23. circa principium, vbi commemorat, Angelos cum corporea forma, vestitu candido solitos fuisse depingi, *ad significandum* (inquit) *naturalem ipsorum puritatem.* Et idem vsus imaginum colligitur ex eodem epist. 49. ad Olympium, & infinita alia ex Patribus, & historijs afferre possemus. Quod si fortasse Protestantes praedictas historias vt incertas reiecerint, nihilominus scripta Patrum, & testimonia, quae vsus imaginum supponunt, & probant, negare non possunt. Deinde licet in vna vel alia historia possit esse aliquis error, seu defectus veritatis, tamen vbi tot concurrunt exempla, multis, & grauissimis testibus confirmata, valde temerarium esset, omnia falsitatis arguere, propter solam pertinaciam propriae opinionis sine alia probatione. Denique licet Protestantes haec non admittant, saltem sine vlllo fundamento astruent, cultum imaginum fuisse ab antiquis inauditum.

15. *Eualio re-fellitur.* Dicent fortasse, praedictis historijs, & testimonijs probari quidem vsus imaginum, non autem cultum, vel adorationem, de qua Rex praefatis in locis loquitur. Aduertat autem obsecro, non quicumque vsus politicum, & priuatum, sed ecclesiasticum, & sacrum ex dicta traditione demonstrari. Et cum eo coniunctam esse venerationem imaginum, quae saepe in eisdem locis expresse ostenditur. Quod quidem Patres septimae Synodi diligentissime expederunt, & ideo postquam in actio. 7. exhibendam esse imaginibus salutationem, & honorariam adorationem definiissent, protinus addiderunt, *Sic enim Sanctorum nostrorum Patrum optima disciplina, & Ecclesiae Catho-*

A *lica habet traditio, & in fine exclamauit sancta Synodus, Omnes sic credimus, haec est fides Apostolorum, haec est fides Patrum. Nos antiquae Ecclesiae legislationi insistimus, nos decreta Patrum custodimus.*

Potest autem haec veritas ita declarari, nam imagines quidem non sunt per se, ac principaliter factae, vt adorentur, sed potius, vt per eas colantur, & honorentur personae, quas repraesentant, simulq; vt ad sacrum templorum cultum, & ad spirituales vtilitates fidelium inferuiant. Hinc autem necessitate quadam etiam naturali rationi conformi, ortum est, vt ipsae etiam imagines venerandae sint, & debito honore tractandae. Quod fieri potest duplici modo, & ratione. Primò, quia in eis & per ipsas adorantur prototypa, ad quae intentio adorantis praecipue fertur, vt Concilia Nicenum, & Tridentinum, declararunt. Vnde fit, vt qui sic adorat Christum, v.g. in imagine, id faciat simul venerando imaginem circa illam signum reuerentiae exercendo, vt osculando, salutando, &c. In quo est notandum discrimen inter orationem, & adorationem: nam oratio siue mente, siue voce fiat coram imagine, nullo modo ad imaginem pertinet, neque illam (vt ita rem explicem) contingit, quia ad intelligentem solum potest immediate referri; adoratio vero, quae per actionem corporis exhibetur, licet dirigatur ad personam, proximè exerceri potest circa rem distinctam à persona, quatenus illi coniuncta est, vel re ipsa, vt est vestis, vel thronus, in quo Rex sedet, vel habitudine, vt est imago, reliquiae, & similia. Et ideo quando per haec quasi instrumenta adorantur personae, necesse est, vt etiam ista instrumenta, seu imagines aliquo modo coadorentur.

D Alio modo possunt, & debent imagines cum veneratione tractari, quoties actio aliqua circa illas exercetur, etiamsi tunc propria, & formalis adoratio personae non fiat, sed solum spectetur imago vt res quaedam sacra, quae cum debita veneratione tractanda est, sicut ad alias res sacras reuerenter accedimus, vt septima Synodus in sua definitione dixit. Et sic etiam dixit Gregor. lib. 7. indict. 2. epist. 5. *Sublata, cum ea, qua debitum est, veneratione; imagine Genitricis Dei, & Crucis.* Et nihilo-

16. *Finis imaginum.*

Oratio nullo modo re-div in imaginem, adoratio vero proxime verificari circa illam potest.

17.

Gregor.

nihilominus hæc etiam reuerentia respectiua est respectu imaginis, quia tota exhibetur propter rem repræsentatâ. Atq; ita fit, vt tota hæc veneratio imaginum sit diminuta, & secundum quid respectu venerationis prototyporum. Et consequenter efficitur, vt veneratio imaginum quoruncunque Sanctorum angelorum, & hominum, infra Christum Dominum, non solum deficiat à vera latría, sed etiâ à propria dulia simpliciter dicta: quæ est absoluta veneratio propter propriâ excellentiam. Vnde veneratio etiam, quæ exhibetur imagini Christi, licet cum ipsius Dei adoratione sit coniuncta, non tamen est absoluta latría, prout circa imaginem versatur, sed respectiua, & secundum quid, quia tota tendit ad Deum, & in eius excellentia fundatur. Et hac ratione interdum dicunt Patres, solas intelligentes personas esse venerandas, vel adorandas vtique absolutè, & propter se: aliquando verò asserunt etiam res inanimates posse adorari, cultu scilicet respectiuo, & propter aliud, vt videre licet in dictâ epistola Adriani ad Constantinum, & Irenæ, & sæpè in alijs locis eiusdem Concilij. Et sic etiam dixit Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 10. *Signa mirabilia operum Dei, præsertim diuina virtute facta, & permanentia, & stuporem habere tanquam mira, & honorem tanquam religiosa, quæ verò ab hominibus fiunt, honorem habere posse tanquam religiosa, licet stuporem non efficiant.*

Sic ergo intellecta hac imaginum veneratione, recta ratione cõcluditur, tam esse antiquam in Ecclesia, quam est antiquus sacer imaginum vsus, vt rectè dixit Nicephor. Constantinopolitanus in dialogo orthodoxo de imaginibus, apud Turrianum suprâ, vbi inter alia inquit, *Cum querit hæreticus, vbi scriptum sit de adoranda Christi imagine, respondendum est ibi scriptum esse, vbi scriptum est, adorandum esse Christum, quia imago vnum est cum prototypo, non natura, sed habitudine, & ideo cõmunionem etiam habet, & nominis, & honoris, modo vtique prædicto. Quam doctrinam Athanasij autoritate, & aliorum Patrum confirmat. Potest præterea idè colligi ex ipso antiquo vsu sacrarum imaginum: nam in templis, & altaribus collocatæ semper fuerunt, vt ex testimonijs*

A citatis constat, & epistola. 3. Adriani Papæ ad Carolum Magnum: hoc autè pertinet ad religiosum cultum, & venerationem: præsertim, quia etiam in sacris calicibus ponebantur, vt constat ex Tertulliano in lib. de Pudicitia cap. 7. & 10. Item in sacris litanij, & processionibus consuetum fuit, imagines crucis, & Sanctorum deferri, & Beda lib. 1. Historiæ Anglorum cap. 25. refert, Augustinum, & socios ad prædicandum Euangelium ingressos fuisse *Crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam.* Idem etiam ostendit vsus accendendi lumina coram imaginibus, vt ex Fortunato lib. 4. de Vita Sancti Martini in fine colligitur.

Accedit, sæpè probasse Deum hanc venerationem imaginum, miraculis, seu signis mirabilibus, quale fuit, in illa Christi imagine Cæsareæ collocata per modum statuæ, quod ad eius pedem quædâ herba exorta, cum fimbriam eius crescendo attingeret, vires ad pellendum morbos, accipiebat, vt Historici, & Patres suprâ allegati referunt, & Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 21. & similia diuina beneficia facta per imaginem Christi ad Abagarum missam referunt historiæ suprâ citatæ. Huc etiâ spectat, quod sæpè sola vnctione olei lapidum ardentium coram imaginibus, in firmi sanati sunt, vt cõstat ex Fortunato suprâ, & alijs. Item satis admiratione dignum est, quod Damascenus lib. 3. de Imaginibus, circa finem, refert de Theophilo Alexandrino, qui propter inimicitias, quas cum Chrysostomo in vita gesserat, mori non est permissus, *donec allata fuit imago Chrysostomi, quam ille cum adorasset, spiritum emisit.*

D Præterea imaginum sacrarum iniuriæ, vel cõtumeliæ semper sunt reputata grauissima sacrilegia contra Sanctorum, & rerum sacrarum debitum cultum, ergo signum manifestum à contrario est, cultum eis debitum, semper fuisse sacrum existimatum. Cõsequutio profectò euidens est. Assumptum verò colligimus in primis ex verbis Simeonis Stylitæ in epist. ad Imperatorem Iustinum relata in dictâ septima Synodo act. 1. *Omnem (inquit) blasphemiam excedit improbum hoc factum, quod in Deum Verbum pro nobis in-*

Adrian. pa.
pa.

Tertull.

Beda.

Norauic Ba-
robus anno
Christi 402
n. 53.
Fortunat.

19.

Sacrarum
imaginum
veneratio ex
miraculis cõ-
probatur.

Greg. Tur.

Damasc.

20.

Imagines
contumelia
efficere gra-
uissimū sa-
crilegium.

Solæ intel-
ctuales crea-
turæ prop-
ter se colun-
tur.

August.

18.

Veneratio-
nem imagi-
num esse æ-
quæ antiquâ
atq; earum
vsus, cõclu-
ditur.
Nicephor.
Constant.

caratum, eiusq; gloriosam Matrem, & venerandam, sanctamq; Crucem designarunt. Nam cum videamus pias leges vestras, eos, qui imaginem, aut statuam Imperatoris ignominia afficiunt, extremo, & iusto mortis supplicio plectere, qua tandem poena puniendi sunt, qui in imaginē Domini nostri, eiusq; Matrem nefando facinore grassati sunt. Vbi clarē sentit, excedere hoc delictum iniuriam civilem, etiam in personam Imperatoris redundantem. Vnde interdū acerbitas huius criminis coelesti signo monstrata est, quale fuit copia sanguinis, quæ ex imagine Crucifixi à iudæo telo confixa manavit, vt refert Sigebertus in Chronic. anno 560. & Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrū cap. 22. Et quoddam simile ex Athanasio refertur in septima Synodo act. 4.

Sigebert.
Greg. Tur.

21.

Denique iidem Patres eisdem locis loquētes de imaginibus, eas sæpē sacras, sanctas, & venerabiles vocant, & interdum verbo adorandi, interdum autem verbo venerandi, aut salutandi eas, vtūtur, vt patet ex proximē allegatis, & ex Anastasio Sinaita in Orat. de sacra sinaxi, dicente, Non esse satis ingredi in Ecclesiam, ac diuinas imaginum Sanctorum formas, pretiosasq; ac venerabiles cruces venerari, nisi etiam peccatorum sordes confessione, & lachrymis abluantur. Quam orationem in Latinum conuersam Pontifici Gregorio XIII. Achilles Statius Lusitanus obtulit, vt refert Baronius anno Christi. 599. n. 9. & 10. Qui etiam anno 656. ex actis, & vita Sancti Maximi refert pulchram historiam, & colloquium inter Maximum, & quosdam Legatos Imperatoris ad eū missos, quod his verbis concluditur, Postea surrexerunt omnes cum letitia lachrymis, & humili reuerentia inclinarunt sibi inuicem, & oratio facta est. Et vnusquisq; eorum sancta Euangelia, & pretiosam crucem, & imaginem Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, & Genitricis eius Domine nostræ Deiparæ salutarunt. Quæ ferē verba cōmemorat Euthymius Sardenſis Episcopus in dicta Synodo act. 4. Et in eis etiam expendi potest iuramentum, quod actio sacra, & religiosa est, super Euangelia, & imagines tanquam super res sacras, & religiosa veneratione dignas factum esse.

Anastaf.
Sinaita.

Baron.

Euthy. Sardens.

22.

Est ergo ex traditione Patrum mani-

A festum, antiquam Ecclesiam cum vsu imaginum earum sacram venerationem semper obseruasse. Et profectō ratio naturalis idem demonstrat, quia talis est honor, qualis est excellentia, in qua fundatur; ratio autem venerandi imagines Christi, vel Sanctorum est eadem excellentia, vel sanctitas prototyporum; ergo earum veneratio ad eundem ordinem, seu ad eandem virtutem spectat, ad quā honor talium personarum pertinet, quia ad eas omnino refertur. Sicut honor imaginis Regiæ, Regius quodammodo est, & illius iniuria ad crimen læsæ maiestatis pertinere censetur. quo exemplo, & argumento, vt dixi, Patres, & Concilia vtuntur.

B

Ratio naturalis imaginum venerationem commendat.

C A P V T XII.

Obiectionibus Regis contra imaginum venerationem satisficit.

A T Rex Iacobus mirari non desinit, quod hominum ingenium, quæ Satanae fraus, hoc tam audax commentum Ecclesiæ Christianæ obtrudere attentarit. Vehementerq; ambigit, an in ultimo iudicio excusationes istius modi, ex illis argutiæ inepiis petita, Christo idolatriæ exprobranti, probanda sint. Hæc ferē sunt verba Regis, quibus prudenter, & pro causæ dignitate obuiare, mihi difficilius est, quā fortissimis, & clarissimis rationibus, aut testimonijs respondere. Nam si leuiter id egero, timeo, ne fidei Catholicæ causam, remissius, quā par sit, agere videar: si verò tantæ verborum acerbitati eadem loquendi libertate me opponam, vereor, ne inde Rex alicuius offensionis occasionem sumat: ideoque satius duco, huiusmodi verba, quæ rationem ad causam pertinentem non continent, præterire, & obiectionibus, quas Rex innuit, satisfacere. Prius tamen serenissimum Regem monere non omit- tam, vt consideret, quā sit securius catholicæ Ecclesiæ, Concilijs, ac Patribus antiquis simpliciter credere, quā de eorum sententia, & autoritate proprio arbitrio iudiciū ferre. Quamobrem iterum, atque iterum humiliter obsecro, vt consilium, quod alijs præbet, sibi accipiat, mediteturq; attentissime, quam rationem

I.
In Prefat.
pag. 49.

pagin. 50.

D

tionem

tionem, vel (vt ipse loquitur) defensionem, aut excusationem in ultimo iudicio Christus Seruator noster accepturus est, an illius, qui in Deo, Sanctis, & eorū imaginibus colendis, vestigia Patrum sequitur, eorumq; doctrinis operationes suas accommodat: an verò illius, qui nouos doctores antiquis præfert, & proprio iudicio traditiones Patrum damnare non veretur.

2.
Obiectio prima.

Secunda.

Tertia.

3.
Primæ obiectioni satisf.

Imaginū ueneratio nullo præcepto diuino positio prohibetur.

At inquit Rex, obediendum esse Deo potius, quam hominibus, Deus autem in Scripturis omnem imaginum adorationem, omnisq; rei à Deo conditæ similitudinem coli vetat. Deinde omnis imago est idolum, idolum enim non est nihil, *non enim nihil fuit, cui Deus cultum deferri interdixit*; ergo omnis imago Dei, aut cuiuscunque rei creatæ est idolum; ergo omnis adoratio imaginis, est adoratio idoli, ac subinde idololatria. Tandem neque serpens æneus, neque corpus Moyse nihil erant, ille tamen contritus est, & hoc absconditum.

Respondetur, fieri non posse, vt quod Ecclesiæ Catholicæ definitio, ac traditio approbat, seu præcipit, diuino præcepto contrarium sit, cum Ecclesia ab Spiritu Sancto regatur, & Spiritus Sanctus non possit sibi ipsi contraire. Negamus ergo imaginum usum, & uenerationem esse contrariam diuino præcepto. Nam vel illud præceptum ex nouo testamento allegatur, aut ex veteri; in nouo ostendi non potest, nisi fortasse existimetur inclusum in prohibitione idololatriæ, quod friuolum, & vanum esse, statim ostendimus. Si autem ex veteri testamento allegetur, interrogabo rursus, vtum afferatur tanquam positium illius legis mandatum, vel tanquam naturale. In priori enim sensu nolumus examinare, an in lege veteri fuerit tale præceptum positium, nec ne, quia hoc ad dogmata fidei non pertinet. Nam illo dato, inde inferre, uenerationem imaginum, quam Ecclesia approbat, esse contra diuinum præceptum, iudaicū continet errorem, quia si tale præceptum positium fuit, ceremoniale fuit, aut ergo creditur, nunc obligare, & hic est iudaicus error: nam secundū fidem ceremonialia mortua sūt, imò & mortifera; vel creditur, esse abrogatum, & sic non potest ratione illius

A ueneratio imaginum reputari contraria diuino præcepto, quia præceptum abrogatum iam non est præceptum, neque opus illi contrarium, voluntati legislatoris repugnare dici potest.

Si verò præceptū illud reputetur naturale, & morale, negamus, inueniri tale præceptum in testamento veteri. Maxime enim sumi potest ex verbis Exodi 20. & Deuteronomio 5. *Non facies tibi sculptile, neq; similitudinem omnem, quæ est in cælo desuper, & in terra deorsum, neq; eorū, qui sunt in aquis sub terra.* In his autē verbis, vel non omnes rerum imagines, sed

B

solum ordinatæ ad indebitum cultū (vt multi probabiliter credunt, etiam ex antiquis Patribus) prohibebantur: & sic quidem præceptum erat naturale: negamus tamen sub illo comprehendi Sanctorum imagines: illæ enim non ad indebitum, sed ad honestissimum cultum, institutæ sunt, vt ostendimus. Vel illo præcepto omnes imagines simpliciter, & absolutè, & propter quencūque usum institutæ (vt alij volunt) prohibetæ sunt, & sic præceptum non fuit naturale, & ita nihil ex illo inferri potest ad præsentis

C

temporis obligationem, vt iam declaratum est. Et Protestantes qui illud in hoc sensu allegant, & nihilominus esse præceptum morale affirmant, probare id certe non possunt ex Scriptura: nam in illa hoc non dicitur, apud illos autem nulla alia probatio firma est, nec nos illam admittere tenemur. Veruntamen etiā non est sufficiens coniectura, quod verba illa in promulgatione decalogi inferantur: nam ibi etiam multis verbis proponitur præceptū tertium de obseruatione sabbati, quod nihilominus quoad talem temporis determinationem non morale fuit, sed ceremoniale. Deinde nullus est Sanctorum Patrum, qui illa verba in dicto absoluto sensu intellecta dixerit continere præceptum morale naturale, & nō potius positium illi temporis accommodatum. Denique nulla verisimili ratione ostendi potest, illam prohibitionem esse ex intrinseco dictamine legis naturalis.

D

Et certè ipse etiam Rex hoc idem concedere cogitur, ait enim aliquem usum imaginum non esse prohibitū nunc, & cōsequenter nec naturali iure, idēq; necessariò fatetur de imaginū effectione:

4.

Nullum datur præceptum naturale imaginū uenerationem prohibens.

Ex locis Exodi 20. & Deuteronomio 5. nihil cōcludi ostenditur.

5.

cum

cum tamen verbum absolutum Dei fuerit. *Non facies tibi sculptile*; ergo vel per illa verba non fuit tantum prohibitum illud, quod erat per se malum, & ita continebant præceptum positivum, quod cessavit, vel si dicatur, per illa non esse prohibitum absolute facere imagines, sed facere ad venerationem, pari ratione restringi verba debebunt ad venerationem indebitam, seu supersticiosam. Non enim omnis veneratio imaginum de se mala est, aut honori diuino contraria, ut in superioribus ostensum est, & in sequenti puncto amplius declarabitur. Et ideo qui verba illa intelligunt de absoluta prohibitione imaginum, consequenter dicunt, effectiorem, & usum imaginum, & statuarum ita fuisse prohibitam, ut illas per se depingere, aut fabricare non liceret; hoc autem manifestum est, non esse iuris naturalis, quauis potuerit esse positivi, quod modo non curamus, quia nihil ad præsentem causam refert.

In altera parte confundit Rex idolum cum imagine, & in hoc fundat obiectionem, quæ proinde parui est momenti: nam sacræ imagines Christi, & Sanctorum, idola non sunt, & oppositum in septima Synodo Action. 7. damnatum est. Quauis enim simulachra gentium, quæ idola erant, re vera imagines fuerint, non propterea quælibet imago idolum est, sed illa tantum, *quæ est Dei falsi simulachrum*, ut dixit Augustinus lib. Quæstionum in librum Iudic. 441. Et idem fere sensit Tertullianus lib. de Idololatria c. 4. dicens, *Idola esse imagines earum rerum, quas colit humanus error*. Quamquam hæc verba generaliora sunt, & comprehendunt omnem imaginem inuentam, vel propositam ad colendum id, quod non est cultus, aut veneratione dignum. Est ergo differentia inter idolum, & imaginem, quod idolum est falsa imago, id est, rei, quæ non est, vel quæ non est adoratione digna, ut communiter Patres de idolis scribentes interpretantur; imago autem dicitur, etiam si veram representationem habeat. Restringendo autem generalem rationem imaginis ad sacras, & Ecclesiasticas imagines, de ratione illius est, ut sit de re vera, & verè sancta, ac proinde verè digna adoratione. Et sic dixit Adrianus Papa in epist. ad Constantinum,

A & Irenæ in septima Synodo Act. 2. *Imagines tantum ob recordationem Sanctorum pingi, venerari, & coli, quos clarè constat, seruos esse Dei, & pro nobis apud Deitatem obsecrari, & intercedere*. Vnde etiam constat, quantum distet veneratio imaginum sacrarum ab idololatria: nam omnis cultus idololatriæ, vel sistit in idolo tanquam in vero Deo, vel per simulachrum tendit ad colendum pro Deo eum, qui non est, vel ad colendum ut numen, impium aliquem, seu dæmonem, veneratio autem imaginum tendit, vel proximè in honorem Dei, vel saltem alicuius personæ verè sanctæ, qui tandem in Dei etiam honorem redundat.

Neque contra hoc obstat, siue idolum dicatur esse aliquid, ut Rex contendit, siue esse nihil, ut ipse Catholicis obiecit. Nemo enim unquam negauit idola gentium quoad ipsa corporea simulachra esse res aliquas etiam materiales, & sensibus patentes, quod commune etiam est imaginibus sacris; in hoc ergo sensu idolum aliquid est. Et nihilominus propter falsam representationem dici potest nihil (sicut vocatur à Paulo. 1. ad Corint. 8. & 10.) quia res, quam repræsentat, vel nulla vera res est, vel nullam veram excellentiam habet, ob quam sit colenda, ut Origenes Homil. 8. in Exodum, & aliqui interpretes Pauli illud eius verbum intellexerunt. Quauis etiam possit idolum dici nihil, quia nullius est virtutis, aut potentiae, ut ibi interpretatur Chrysostomus homil. 20. quem Theophylact. & alij sequuntur. Et sic etiam asseruit Augustinus 20. contra Faustum cap. 5. ea, quæ colunt gentes, aliquid esse, quia sunt idola, in quibus dæmonia adorantur, vel aliquæ partes mundi, quæ sunt vera corpora, non tamen colenda, sed ad salutem (ait) nihil sunt. Sicut aliàs etiam dixit idem Augustinus, peccatum nihil esse, non quia actus peccati nihil sit, sed quia malitia eius, qua in ratione peccati constituitur, non est aliquid, sed priuatio boni. Et simili modo Hieron. in Osee. 7. in fine dicit, *Hæreticos impiissimas hæreses extruentes conuerti in nihilum*, iuxta translationem septuaginta ibidem, *Non quo desierint esse, sed quo comparatione Dei omnes, qui contra Dominum sapiunt, non esse dicuntur: nam si Deus est veritas, quid*

Adrian.
Papa.

Veneratio
imaginum ab
idololatria
longissime
distat.

7.

Qua ratio
ne idoli di-
catur nihil.

Origen.

Chrysost.

August.

Hieron.

Satis sit secū-
da obiectio
ni.

August.

Tertull.

Discrimen
inter idolum
& imaginem.

quid contrarium veritati est, mendacium est, & nihil nominatur. Et ita etiam intelligit ibidem illud Esther, 14. *Ne tradas sceptrum tuum ijs, qui non sunt, Haud dubium* (ait) *quin idola significet*; nimirum, quia falsa sunt, & mendacium, ut tale est, nihil est. Est ergo idolum res aliqua ut imago, & materia quædam est, & est nihil, quatenus nihil est, quod repræsentat, siue sit omnino nihil, seu nulla vera res, siue sit nihil quatenus aliquid diuinum, aut sanctum repræsentatur, quod verè sanctum non est. Et hinc habet idololatria, quod mala sit, & quod idololatria sit, & ideo multum ab illa differt sacrarum imaginum veneratio.

8.

Verum huiusmodi responsiones à Rege despiciuntur tanquam sophistica, & arguta effugia: nam Scriptura (inquit) *omnis rei a Deo conditæ similitudinem coli vetat*. Sed nihil nos mouent verba Regis, tum quia distinctiones illæ non sunt à nobis inuentæ, sed à Patribus, tum etiam quia sunt rationi naturali valde consentaneæ. Ad Scripturam verò in primis respondemus, iuxta Patrum, & Ecclesiæ traditionem, rectamque rationem esse intelligendam. Deinde negamus, Scripturam prohibere omnis similitudinis rei conditæ venerationem, nullibi enim potest hoc præceptum ostendi, nisi fortè in prohibitione faciendi sculptile, omnèque similitudinem, intelligatur inclusa. Et tunc ad responsionem datam reuoluimur. Nam vel fuit positua, & nunc non obligat, vel si naturalem, & moralem obligationem continet, intelligitur de effectiōne idolorum, seu (quod perinde est) de effectiōne imaginum, quæ tanquam Dij, vel tanquam Deorum simulachra colantur. Estque hoc ipsi Scripturæ consentaneum, quæ aliquam creaturæ adorationem permittit, vel interdum iubet. Quod argumentum auctoritate Hieronymi confirmat Adrianus Papa in dicta epist. ad Constantin. afferentis in exemplum duo Cherubim aurea, & crustas (inquit) illas, quas fabricauit Moyses. Dicitque Deum concessisse Iudæis hæc adorare. Quauis enim hoc expresse in Scriptura non legatur, tamen id videtur collegisse ex eo, quod erant imagines sacræ, vel certè quia erant veluti partes Propitiatorii, quod etiam veneratione dignum erat,

Adoratio aliquid creaturæ est scripturæ consentanea.
Adria. Papa.

A & ita in epistola 17. inter Epistolas Hieronymi, quæ est Pauli, & Eustochij ad Marcellam, & stylus docet à Hieronymo esse conscriptam, sic dicitur, *Venerabantur quondam Iudæi Sancta Sanctorum, quia ibi erant cherubim, & propitiatorium, & arca testamenti, manà, virga Aaron, & altare aureum, & additur, Nonne tibi venerabilius videtur sepulchrum Domini?* quæ posteriora verba declarant, priora etiam intelligi de veneratione sacra. De qua clarius dicitur Psalm. 98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, ubi* (ut supra dixi) *per scabellum pedum Domini arca testamenti intelligitur, & ex ratione adorandi, quæ proponitur, constat sermonem esse de sacra veneratione. Et hanc fuisse Dei voluntatē, patet ex modo, quo volebat, arcam illam reuerenter tractari, Deuteron. 10. & Iosue. 3. & 1. Reg. 6. Et ratio sanctitatis in eisdem verbis data, ostendit, res etiam alias dicatas diuino cultui, quæ sanctæ in Scriptura vocantur, fuisse simili veneratione tractandas, ut apertè sentit Damascenus libr. 4. de Fide capite 17. Non ergo omnis veneratio rei creatæ erat in Scriptura prohibita, sed illa tantum, quæ ad cultum veri Dei referri non poterat.*

B

C

D

Denique ad exempla illa, quæ Rex adducit de serpente æneo, & de corpore Moyse, respondemus, ex rebus partim incertis, partim ad causam non pertinentibus sumpta esse. Nam licet verum sit, Regem Ezechiam confregisse serpentem æneum, quia filij Israel adolebant ei incensum, ut habetur quarto Regum decimo octauo. Non est tamen certum, fuisse prohibitum in illa lege quocunque modo adorare illum serpentem. Imò multi putant, licuisse, & in principio id factum fuisse debito modo: utique venerando in illo, & per illum Deum authorem tanti beneficii. Quod potuisse rectè fieri, testatur Diuus Augustinus libro tertio de Trinitate, capite decimo, & non constat, specialiter fuisse à Deo prohibitum. Postea verò ait Augustinus lib. 10. de Ciuitat. cap. 8. *Cum populus errans, serpentem propter facti memoriam reſeruatum, tanquā idolum colere cœpiſſet, Ezechias Rex religioſa poteſtate Deo ſeruientiſ cum magna pietatiſ laude contriuit.*

Deut. 10.
Iosue. 3.
1. Reg. 6.

Damaſc.

9.
Occurritur obiectioni tertiæ.

4. Reg. 18

Auguſt.

R triuit.

trinit. Sic autem facto illo explicato, nihil ad causam de imaginibus Ecclesiæ pertinet, quia imagines non adorantur à fidelibus vt idola, neque huius mali periculum morale imminet. Et quando aliquis error alicubi contingeret, non fractione imaginum, sed doctrina, & luce Euangelij depellendus esset error, & pius imaginum usus conseruandus, vt dixit Gregorius in dicta epist. 9. libri 9. Alij verò existimant, nunquam Iudæos veneratos esse serpentem illum, imò id fuisse prohibitum in lege veteri, non naturali præcepto, sed positiuo, nec speciali lege, sed illa generali, qua, probabiliter credunt, tunc fuisse prohibitam omniū imaginum venerationem, populum autem coepisse agere contra illud præceptum, & ideo Ezechiam ad occasionem tollendam serpentem confregisse. Qua etiam admissa sententia, nihil habet commune illud exemplum cum causa imaginum, tum quia præceptum illud, si fuit, in lege gratiæ cessauit, tum etiam quia occasio errandi, quæ tempore legis erat, ex propensione ad idololatriam partim ex gentiliū consuetudine, & exemplo, partim ex ignorantia, & infirmitate fidei profecta, tempore legis gratiæ non inuenitur, vt recte notauit Damascenus dicto lib. 4. cap. 17. & latius orat. 1. de Imaginibus.

In alio verò exēplo de corpore Moyfi solum ex Scriptura habemus, mortuum fuisse iussu Dei, & ab eodem sepultum, eiusq; sepulchrum occultum fuisse hominibus Deuter. ult. Quam verò ob causam Deus voluerit occultare corpus Moyfi, Scriptura non declarat: Protestantes verò existimare videntur, causam fuisse, ne Iudæi occasionem fumerent, committendi idololatriam, corpus Moyfi, vel eius sepulchrum venerando. Et in hoc videtur fundari Regis argumentum, vt saltem propter tollendam occasionē imagines etiam tollendæ sint. Cui in primis respondere possumus, negando illationem, & similitudinem, quia iam ostensum est, non esse in hac imperfectione Ecclesiam synagoge æquiparandam. Alias etiam sepulchra Apostolorū, & Martyrum deberent esse fidelibus ignota; imò reliquiæ Sanctorum omnium comburendæ essent, ne fideles ad idolo-

A latrariam per occasionem induceret, quod non solum impium, sed etiam ridiculum est.

Deinde responderi potest, argumentum illud non in Scriptura, sed magis in propria coniectura esse fundatum, & ideo parui momenti esse. Nam est quidem illa ratio probabilis, vt illam expendit Abulensis, ad illam accommodans altercationem inter Archangelum, & diabolum super Moyfi corpore, cuius meminit Iudas Apostolus in sua canonica. Et eandem rationem insinuat

B Chrysostomus Homilia quinta in Matthæum, quanuis non dicat, occultasse Deum sepulchrū Moyfi propter illam causam, sed ait, *Non introduxisse Moysem populum in terram promissionis, ne Iudæi illi prorsus tribuerent omnia beneficia, quæ per illum à Deo receperant, & adiungit, Vt igitur omnis huiusmodi amputaretur occasio, ipsum quoque est occultum eius sepulchrum.* Eandemque rationem indicauit Augustinus, vel Author operis de Mirabilibus Sacræ Scripturæ lib. 1. capite ultimo. Sed nihilominus non est ratio necessaria. Nam idem Author de Mirabilibus Sacræ Scripturæ addit aliam, videlicet, *vt illam faciem, quæ consortio sermonis Domini rutilauerat, mortis mæore repressam nullus videret.* Dici etiam potest, id factum esse quasi ad complementum, & exaggerationem pœnæ iniunctæ Moyfi propter culpam diffidentiae circa fluxum aquæ de petra; illa enim de causa terra promissionis priuatus est, Numer. 20. vt rectè ponderat Chrysostomus libro quarto de Sacerdotio prope initium, & Augustinus in lib. quinquaginta homiliarum, homilia vigesima septima, & Enarrat. in Psalm. 98. versus finem. Videtur autem voluisse Deus ad maiorem populi terrorem, vt nec viuus, nec mortuus illam terram ingrederetur, ideoque occultauit sepulchrum eius, ne Iudæi ossa illius secum deferrent, sicut ossa Iacob, & Iosephi translulerunt. Præterea dici potest, occultasse Deum corpus Moyfi, vt in maiori admiratione, & interna reuerentia haberetur. Hoc enim insinuauit Hieronymus Amos. capite 9. dicens, *Ascendit Dominus cum Moyse, cuius sepultura locus, quia in cælum ascenderat, in terra non potuit*

II.

Chrysost.

August.

Chrysost.
August.

Hieron.

Gregor.

IO.
Satisfieri
cundo exē-
plo.

Chrysoft.

potuit inueniri. Denique dici potest, & fortasse securius, hoc esse vnum ex his, quæ secundum consilium voluntatis sue operatur Deus, quorum causas inuenire non possumus, & quærere superuacaneum est, id, quod insinuauit Chrysoft. Orat. 20. ad Hebr. dicens, *Quædam antiquorum Patrum ossa translata esse in terram promissam, Moysis autem ossa sita fuisse in terra aliena, & non solum illius, sed etiam Aaronis, Ieremiæ, & Danielis. Et similiter, ait, quorundam Apostolorum, ut Petri, & Pauli, & cæt. sepulchra nouimus, aliorum autem nescimus, cuius rei rationem quærere superfluum esset. Illa ergo coniectura in tam graui causa superuacanea etiam est.*

C A P V T XIII.

De imaginibus Dei, ut Deus est.

I.

Obiectio Regis contra imaginis Dei adorationem;

Imago Dei duplex.

PRÆTER obiectiones generales de veneratione imaginum duas alias in particulari proponit Rex, vnam contra imaginem Dei, utique ut Deus est; aliam contra crucis Christi adorationem, de hac posteriori dicemus capite sequenti, hic prior expendenda est. In qua dicit, *Non solum est prohibitum (scilicet, in veteri testamento) adorare imaginem Dei, sed etiam effingere, additaq; ratio, Deum sub nullius vnquam aspectum cecidisse.* Veruntamen in hoc puncto vulgaris distinctio imaginum Dei præmittenda est, vna est propria, ut si quis velit per depictam formam ad viuum exprimere propriam Dei formam, seu naturam, quæ dici potest formalis imago; alia verò est metaphorica imago, in qua per aliquam figuram corpoream repræsententur aliquo modo, & per analogiam proprietates rei superioris, sicut per figuram iuuenis, pennas, & indumentum album habentis, repræsentatur Angelus.

2.

Propria, & formalis Dei imago describi nequit.

Quod ergo spectat ad primum genus imaginum de fide certum est, non esse licitum, imò esse stultissimum, conari, talem imaginem Dei depingere. Quia cum Deus corpore careat, impossibile est, per imaginem corpoream, siue sculptam, siue depictam ad viuum Deum repræsentare. Et hoc est quod dicitur

A Isaia. 40. *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? & cap. 46. Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?* Quæ verba, si attentè considerentur, non tam continent prohibitionis formam, quàm declarant, esse per se malum, & impossibile, talem Dei similitudinem, aut imaginem formare. Et ideò non solum in veteri testamento, sed etiam in nouo eodem ferè modo idem prohibitum est, dicente Paulo Act. 17. *Non debemus æstimare auro, & argento, aut lapidi, sculpture artis, & cogitationis hominis, Diuinum esse simile.* De hoc ergo genere imaginis Dei nulla est controuersia, nam in hoc sensu & Patres communiter, quos referre non est necesse, & septima Synodus Act. 3. & 5. & Scholastici omnes has imagines Dei omnino improbandas, tanquam veræ Dei existimationi contrarias, constantissimè docent.

De altero verò genere imaginum Dei nihil hætenus est certa fide stabilitum, & consultò Concilium Tridentinum de imaginibus Christi, Deiparæ, & Sanctorum agens, nihil de imaginibus Dei dixit, & Concilium Nicænum. 2. reprobando priores imagines Dei, de posterioribus tacuit, & ita inter Catholicos Doctores variæ sunt in hoc puncto opiniones. Cum ergo hic solum de dogmatibus fidei agamus, possemus hanc Regis obiectionem omittere, ut in hac parte in suo sensu abundet. Quia verò docere intendit, talium imaginum usum esse impium, & contra diuinum preceptum, & nos credimus, longè probabilius esse, neque malum, neque prohibitum; imò honestum esse, & magis piū, si prudenter fiat, magisq; consentaneum Ecclesiæ vsui, ideò vtrumque breuiter probandum est. Primum ergo ostendimus ferè discursu supra facto, quia depingere talem imaginem Dei non est prohibitum in nouo testamento speciali præcepto positio, quia de imagine Dei solum inueniuntur in nouo testamento citata verba Pauli, quæ apertè tantum ius naturale declarant.

Si autem dicatur, contineri hanc prohibitionem in veteri testamento, de illa iterum interrogamus, qualis fuerit illa prohibitio? res enim dubia est, tam quo-

R 2 ad

Isai. 40. & 46.

Act. 17.

Septima Synod.

3.

Conc. Trid.

Conc. Nicæn.

Descriptio nem metaphorice imaginis Dei, neque malâ neque prohibita esse.

4.

Exponitur
loca Scrip-
turæ de ima-
ginibus Dei
loquentia.
Hieron.

ad sensum, quàm quoad genus præcepti. Vnde si prohibitio dicatur esse moralis, & ex lege naturali, intelligenda erit de imagine propria, & nō de metaphorica, quia nulla est verisimilis ratio, quæ ostēdat esse per se, & intrinsece malum, Deū metaphoricè depingere, vt statim dicā. Et quidē in locis Isaia citatis, in quibus ius ipsum naturale explicatur, de proprijs imaginibus Dei sermo est: nam vt notat Hieronymus, in c. 40. irridet Isaia stultitiam gentium, qui putabant idola sua esse Deos, vel propriam Dei formam repræsentare. Vnde ad illa verba, *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* addit Hieronymus, *qui spiritus est, & in omnibus est, &c.* In capite autem 46. reprehenduntur iudæi gentium stultitiam in hoc imitantes. De hac item forma possunt conuenienter intelligi verba Moyſis Deuter. 4. *Loquutusq; est Dominus ad vos de medio ignis, vocem verborū eius audistis, & formam penitus nō vidistis.* Quauis etiam sensus esse possit, nullam omnino formam vel quasi personam sē-sibilem vidisse, sed tantum vocē loquentis audiuisse: nam hoc magis indicant alia verba, quæ Moyſes infra repetit, *Nō vidistis aliquam similitudinem in die, qua loquutus est nobis Dominus in Ore de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis cunctam similitudinem.* Et ita est probabile, fuisse ibi, & Exodi. 20. prohibitum, fingere quancumque imaginem Dei, sub quouis prætextu, quia rudis ille populus facile existimaret, illam esse propriā formam Dei, vel ipsas statuas vt Deos adoraret. Tale autem præceptum sic intellectum positium fuit, ac cērimoniale, conueniensque illi populo propter imperfectionem suam; & ideo nunc iam cessauit; & mutato etiam rerum statu non fuit necessarium, quia illa occasio, seu periculum sublatum est, vt suprà dixi. Cuius etiam rei sufficiens signum est, quia in Christi Ecclesia permittitur vsus talium imaginum Dei, non solum nunc, sed ante mille trecentos annos, vt intelligi potest ex varijs carminibus, quæ de his imaginibus habet Paulinus Epistol. 12. At Ecclesia non permisisset illas tot sæculis, si diuino iure prohibita fuissent.

Paulin.

5.

Sed instat Rex, non solū propter pe-

A riculum adorationis, sed etiam propter indecentiam, & inutilitatem, prohibitū esse, tales imagines effingere. Nam cum Deus (inquit) ad viuū exprimi non possit, *supernacaneus est labor, conatusq; inanis, id falsa adumbratione corrumpere, quod imitari non possis: quod nemo, non dico, Princeps, sed vix quisquā homo plebeius in sua effigie ferre sustineat.* At rationes istæ in Scriptura non leguntur, sed à Protestantibus excogitatæ sunt. Et in priore earū quidpiam falsum supponitur, & sanctæ Scripturæ cōtrarium, ne dicam iniuriosum. Nam si omnes metaphoricae imagines, quæ ad viuū non possunt imitari prototypa, falsa adumbratione illa corrumpere dicenda sunt, omnes etiam parabola, ac figuræ significandarum quarumcunq; rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendū, dicentur esse mendacia, vt in simili dixit Augustinus lib. contra Mendaciū. c. 10. Sic ergo, quando descendit Spiritus Sāctus in specie columba, vel quando sub specie linguarum tanquam ignis missus est, falsa adumbratione forma eius corrupta est. Idemq; erit dicendum de imagine Christi sub specie agni, cum tamen illius imaginis vsus antiquissimus in Ecclesia sit. Item imago Angeli sub specie iuuenis, &c. esset formæ Angelicæ corruptio, quod non solum est cōtra septimam Synodū, sed etiam contra Scripturam, quatenus in illa legimus imagines Cherubim Exod. 25. 3. Reg. 6. Imō etiā est contra omnē rectam rationem, quia nos nō capimus res incorporeas, nisi instar corporearū, vt rectē declarant Dionysius cap. 2. & vlt. de Coelesti Hierarchia, & Tertullia. in Apologet. cap. 22. Denique omnes sensibiles apparitiones Dei, aut Angelorum in Scripturis essēt formarum illorum falsæ corruptiones. Quia ergo in metaphorica repræsentatione non est falsitas, ideo metaphoricae imagines Dei falsitatis argui non possūt. Neque etiam potest inanis, aut supernacaneus reputari vsus earum, cum deferuire possint ad manuducēdum quasi intellectum hominis, vt inuisibilia instar visibilium cognoscat, & ad memoriam myſteriorum, quæ Deus sub forma visibili operatus est.

Infantia Regis.

Enodatio.

August.

Exod. 23.
3. Reg. 6.

Dionys.

Tertull.

Vnde faciliē etiam patet responsio ad aliam

6.

aliam coniecturā, quod nullus Princeps, imò nec priuatus homo talem deformationem suæ formæ permitteret: nam eodem modo Deum, qui sæpe sub forma visibili apparuit, arguerent, quia nullus homo ita se ipsum deformaret. Imò etiā reprehenderent Scripturam, quia sæpe loquitur de Deo tanquam de homine tri buens illi dolorem, poenitentiam, corporis membra, & similia: nam est eadem ratio de verbis scriptis, quæ de imaginibus: quia (vt recte dixit Gregorius) illud est imperitis imago, quod doctioribus Scriptura. Est ergo debilis illa coniectura, tum quia in illis imaginibus nulla est turpis deformatio, sed metaphorica significatio, tum etiam quia non fit sine grāui causa, & necessitate, orta partim ex diuina excellentia, quæ non potest aliter representari, partim ex indigentia hominis, qui non potest spiritualia prout in se sunt, concipere, cum tamen per sensus debeat excitari ad eorum cognitionem, vel recordationem. Ideoq; non est simile, neque magni momenti argumentum ab hominibus sumptū, quia homo sensibilem formā habet propriæ imaginis capacem, & nihilominus non dedignatur homo, etiam Princeps, aut Imperator excellentiā suam, aut fortitudinē, per metaphoricam imaginem aquilæ, aut leonis, aut aliam similem representari.

CAPVT XIII.

De Crucis Christi adoratione.

VLtimò inuehitur Rex cōtra crucis Christi venerationem. Sed ne diutiùs forsan quā necessariū, aut par sit, in hac materia immorer, hoc punctū breuiter expediam, tum quia eadem ferè est ratio de Cruce, quæ de alijs reliquijs, vel imaginibus, tum etiā, quia Rex nihil in hoc obijcit, nisi argutias quasdam, quas olim Claudius Taurinēsis, & Vuiclephus obiecerāt, & à Catholicis inanes reputatæ sunt. De Cruce igitur triplex est cōsideratio, vt alibi dixi, scilicet, designo eius circa propriā personam digito, vel manu expressam, vel de imagine crucis facta ex permanēti materia, vel de ipsamet cruce, in qua Christus passus est, vel integra, vel de particulis eius.

A De prima consideratione nihil Rex attigit, & de illa dixi loco citato sect. 3. Secundam etiam considerationē Rex omisit, quia eadem ratio est de imagine crucis, quæ de reliquijs.

Cōtra crucem verò tertio modo spectatam quòd veneranda nō sit, hac breui ratione multis verbis conatur efficere. Nam si venerāda esset, maximè ratione cōtactus: hanc enim rationem præcipue solent scholastici assignare. *An igitur ratione omnis cōtactus, vel alicuius?* Primū dici nō potest, tum quia licet mulier, quæ erat in fluxu sanguinis, tangēdo fimbriā vestimenti Christi senserit virtutē eius, nō ideò eam senserunt omnes, qui Christum premebant, Luc. 8. tum etiam quia aliās labia Iudæ osculo Christū tradētis, & manus militum cædentium, & crucifigentium Christū, & terra Chanaā quotidianis Christi vestigijs tacta, essent à nobis adoranda, quod impiū, & prophānum est dicere. Si autem non omnis cōtactus, sed aliquis singularis ad hoc genus adorationis sufficit, oportet ostendere, quis ille sit, & vbi Christus singularem hanc benedictionē in lignum illud effuderit, vel priuilegiū cōcesserit. Augetq; obiectionē his modis. Primò quia Christus mulieri sibi dicenti, *Beatus vter, qui te portauit*, respōdit, *Quinimò beati, qui audiunt verbū Dei*. Secūdo, quia licet Christus dedisset suæ cruci virtutē faciēdi miracula. nō ideò esset adorāda, nam vmbra Petri faciebat miracula, quæ nō ideò poterat adorari. Tertiò, quia Prophetæ maledicunt cultoribus imaginū, quæ oculos habēt, & nō vident, & aures, quæ nō audiūt; ergo hæc acerbis dicerēt in eos, qui partē ligni, neq; ad aurium, vel oculorū similitudinem formatā venerātur.

B Videtur Rex in sua obiectione supponere, vel existimare, nos fingere, aut cogitare, Crucē Christi, & singulas partes eius ex cōtactu corporis Christi vim aliquam, seu virtutem faciēdi miracula, aut extraordinaria beneficia conferēdi, eliciuisse, aut Christum ipsum speciali concessione, & voluntate illi cōtactui vim similem, vel dignitatem contulisse. Hoc autem à sensu Ecclesiæ Catholicæ alienum est. Nam in primis licet verissimum sit, & historijs, ac testimonijs Patrum satis comprobatum, Christum per

2.
Dilema Regis adorationem Crucis Christi, opugnantis.

Luc. 8.

Prima confirmatio.

Secunda.

Tertia.

3.

Nullā vim patrādi miracula ex cōtactu corporis Christi in cruce suisq; deriuatā.

Vide Pauli-
nam epist.
11. ad Seue-
rum, Euag.
lib. 4. Hist.
cap. 25. Ruf.
fini lib. 10.
Hist. cap.
8. Theodo-
retum lib. 1
cap. 18. Se-
uerum Sul-
pici. libr. 2.
sacræ hist.

crucē suam multa edidisse miracula, que
nunc referre non est necesse: nihilomi-
nus nullus asseruit, vel cogitavit, Chri-
stum virtutem aliquam miraculorū ef-
fectricem cruci suæ indidisse, aut certa
lege, & promissione statuisse, ad presen-
tiam, vel tactum illius signa facere, nam
hoc nullo fundamento affirmari potest,
neque ad illius crucis venerationem du-
citur necessarium. Neque etiam fingere
oportet, Christum speciali voluntate, &
quasi positiua institutione dedisse illi cru-
ci peculiarem dignitatem, ob quam ho-
noretur: nam hoc etiam sigmentum nō
modo fundari nō potest, verū nec satis
intelligi, & ad veritatē, & rem de qua tra-
ctamus, superuacaneū est, & impertinēs.

4.
Catholica
de Christi
crucis ado-
ratione do-
ctrina expli-
catur.

Doctrina ergo Ecclesiæ & Theologo-
rum Catholicorū est, sicut reliquæ san-
ctorum sunt venerabiles, non ex virtu-
te, vel institutione superaddita, sed quia
supposita vera sanctitate animarum, seu
personarum, cum quibus peculiarem ha-
buerunt coniunctionem, vel relationem
sufficientem, vt aliquid illarum esse cen-
seantur, ex natura rei sequitur, vt prop-
ter excellentiam talis animæ, vel perso-
næ in veneratione habeantur: ita etiam
maiori ratione crux Christi, & quæcūq;
illius pars, tanquam pretiosæ Saluatoris
reliquiæ à veris, & pijs Christianis habe-
tur. Quia sustinendo Christū ipsum, in-
strumentum fuit nostræ redemptionis,
ipsi Christo peculiari modo coniunctū,
& ab illo sanctificatum. Vt significarunt
Petrus. 1. epist. cap. 2. & Paulus ad Co-
lof. 1. & 2. qui etiam ad Hebr. 9. indicat,
fuisse quasi altare, in quo Christus se pro
nobis obtulit. Ac proinde ob eiusdem
Christi amorem, & reuerentiam venera-
bilis est. Atque ita rationem venerandi
Christi crucem explicuit Damasc. libr.
4. cap. 12. dicens, *Hoc ingentis pretij lig-
num, ac venerandum, in quo Christus se ip-
sum sacrificij causa pro nobis obtulit, vt ex
sancti corporis, & sanguinis contactu sancti-
ficatum optimo iure adorari solet.* Et infrā.
*Nam si eorum, quorum amore flagramus, &
domus nobis chara est, & lectus, & vestis,
quantò magis ea, quæ Dei, ac Saluatoris
sunt, per quæ nobis salus parta est.*

1. Petr. 2.
Coloff. 1.
& 2.
Hebr. 9.
Damasc.

5.
Sexta Sy-
nod.

Et hanc fuisse mentem antiquæ Ec-
clesiæ, satis colligitur ex canon. 73. sex-
tæ Synodo attributo, & ex septima Sy-

A nodo, & ex Hieronymo epist. 17. Am-
brosio Orat. de Obitu Theodosij, Chry-
sostomo Homil. Quod Christ⁹ sit Deus,
vbi ait, *Totum orbem contendere aliquid ex
illo ligno habere, Et qui habent (ait) viri, &
mulieres illud auro includunt, vt ceruicibus
suis aptent, & inde valde sunt honestati, &
magnifici, & muniti, & protecti.* Et Gre-
gorius Nyssenus Orat. de sancto baptis-
mate, non longè ab initio, *Lignum crucis*

Septima Sy-
nod.
Hieron.
Ambros.
Chrysost.

Greg. Nyss
sen.

(ait) *omnibus hominibus salutare est.* Per
quod verbū indicat beneficia, quæ Deus
solet per huiusmodi crucis reliquias cō-
ferre, cum vera fide, & pia veneratione
illa petentibus. Quauis enim sola mi-
racula sufficientem rationem adorandi
non continerent, ostendunt tamen, pla-
citam esse Deo huiusmodi venerationē,
ac subinde crucem ipsam veneratione
dignam esse. Adduntq; dicti Patres præ-
sertim Damascenus, idem esse de alijs
Christi reliquijs, vt sunt *clauis, lancea,
præsepe, indumenta, & vinificum sepulchrū.*
Adducitque Damasc. illud Psalm. 131.
Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.
Idemque confirmat illud Isai. 11. *Erit
sepulchrum eius gloriosum,* quod de Chri-
sti sepulchro ab omnibus intelligitur, &
merito, quia relatiuum eius refert radicē

Psal. 131.
Isai. 11.

C *Iesse,* quam esse Christum, exponit Pau-
lus ad Romanos. 15. Dicitur autem illud
sepulchrum gloriosum futurum, non so-
lum eo tempore, quo Christi corpus in
illo iacuit, sed etiam perpetuo ratione
illius. Et ita Hieronymus epist. 17. dicit,
*ibi esse prædictum, locum sepultura Domini
esse ab omnibus honorandum.* Hæc ergo ve-
ritas ex principijs fidei, & ex Scriptura
colligitur, & rationi naturali est consen-
tanea, & nullum ostendi potest præcep-
tum, quo talis veneratio crucis prohibea-
tur. Quid ergo est, quod Protestantes in
tam pio religionis opere calumniatur?

Rom. 15.

Hieron.

D Ad obiectionem autem Regis, & in-
terrogationem in ea factam respondit
venerabilis quidam Anglus, nō omnem
contactum corporis Christi fuisse suffi-
cientem rationem huius venerationis,
sed tactum innoxium, & ita vitabat absur-
dum illatum ex osculo Iudæ. Addunt
verò alij ad maiorem explicationem, si
præcisè spectaretur ratio contactus: non
deesse in illo sufficientem causam ado-
rationis respectiua, propter Christi ex-
cellen-

6.
Vualdesis
tom. 3. cap.
18.

Occurritur
dilecti Re-
gi.

cellentiam, impietatem autem personæ, illam impedire: ne adoratio in hominem impium refundatur. Et simili modo ubi fuerit indecentia, vel occasio scandali, vitanda erit adoratio, non obstante cōtactu, quod ad exemplum de asina, in qua Christus fedit, accommodandum est. De terra verò illius regionis, quam Christus suis pedibus tetigit, si constaret, nunc permanere quoad illas partes, quas Christus tetigit, in eadem esset habēda veneratione. Nam & Augustinus 22. de Ciuit. cap. 8. testatur, suo tempore *miracula facta esse per terram sanctam de Hierosolymis allatam* & à fidelibus fuisse in reuerentia, & honore habitam. Hoc verò tempore verisimile est terram illā adeo esse mutatam, vt ratio illa cōtactus cessauerit. Et nihilominus si aliquis viua fide, & recordatio ne Christi, & vestigiorum eius, illam veneretur, piē faciet, & nulla erit reprehensione dignus, quia tota illa actio ad Christum refertur, & relatio illa (vt sic dicā) sufficiens fundamentum habuit in actionibus, & gressibus Christi.

Vnde ad dilectum Regis respondemus, cōtactum per se sufficere ad hanc venerationem respectiuam, nisi aliquid aliud secundum prudens iudicium impediat. Et ideo non oportet ostendere, ubi Christus hanc prærogatiuam suæ cruci contulerit, quia suis operibus id satis ostendit recta fide, & ratione vtentibus: neque hoc est priuilegium crucis, sed est communis proprietas omnium reliquiarum Christi. Vnde exemplum ibi adductum de muliere tangente, & turbis premētibz Christum, prædictis recte perpen sis nequaquam vrget, quia hæc venerationis ratio, quæ ex cōtactu sumitur, non est aliquod opus miraculosū, quale fuit illius mulieris sanitas, quam Christus cōtulit soli indigenti, & ex fide petenti, sicut voluit, & altissimo suæ voluntatis consilio disposuit.

8. Ex alijs confirmationibus prior nihil ad causam facit, quia Christus respondēs *Quinimō beati, qui audiunt verbum Dei*, docuit quidem beatiorem fuisse Beatissimam Virginem credendo, & diligēdo Christum, quā illum corporaliter concipiendo, non tamen negauit, quin fuerit magna dignitas Virginis, Christum in ventre suo portare, neque negauit mu-

liorem illam verè, & fideliter dixisse, *Beatus venter, qui te portauit*, quamuis neque omnem, neque præcipuam rationē illius beatificationis explicauerit, vt eleganter attigit Beda lib. 4. in Lucam cap. 49. Alia verò de vmbra Petri facillè expeditur negando exempli similitudinē, tum quia vmbra nihil est, tū etiam, quia (vt dixi) ratio huius adorationis non est virtus aliqua faciendi miracula. Denique veneratores Crucis longè sunt à maledictionibus Prophetarum contra adorantes idola, quia nō respiciunt ad formam, vel figuram ligni, sicut idololatraz, sed ad Christum, quem in ligno, & propter quē lignum adorant.

CAPUT XV.

De errore circa Purgatorium.

I Nter alia dogmata Catholicæ fidei, in quibus Rex ab Ecclesia Romana se dissentire fatetur, articulum de Purgatorio ponit pag. 52. Præfat. tam leuiter tamen illum attingit, vt ludere potius, quā fidei causam agere videatur. Nam licet irrideat, & contemnat Purgatorii articulum (quod ipse cōmentum vocat) nihil tamen solidum ad illum impugnandum adducit, imò licet illum non credat, non tamen absolute negat esse Purgatorium. sed si forte sit, dicit, nobis esse ignotum, satisque nobis esse credere, eas animarū sedes, quas nobis Deus in Scriptura reuelauit, cælos, scilicet, & inferos, neque vltius de diuinæ prouidentie arcanis scrutandum esse. Quocirca fundamentum præcipuum Regis est, quia Purgatorii assertio ex Scriptura ostendi non potest. Sanè (inquit) Bellarminus nullum ei ex Scriptura fundamentū as truuere potuit. Vnde infert, Satis certè nobis fuerit, eas animarum sedes cognoscere, quas Deus suo verbo nobis voluit esse reuelatas. Præter hoc verò fundamentum, tacitè, & quasi aliud agens, inserit aliud quasi latenter, dicens de Christo, *Ipse est vera expiatio, verūq; purgatoriū nostrorū peccatorū*, quasi subinferens: ergo aliud Purgatoriū necessarium non est. In his autem verbis radix non solum huius erroris, sed etiam plurium aliorum, à quibus iste pendet, delitescit, & ideo ab illo incipiendum est, & totum vlcus breuiter aperiendum, vt

Beda.

Ad secundā

Ad tertiam

I.

Iacobus Rex purgatoriū irridet.

Primum fundamētum.

Secundum.

integra errorum connexio detegatur, vt vel inde Rex intelligat, non rectè de rebus ad salutem necessarijs iudicare, cum hæc indigna existimet, in quibus tempus, & opera impendatur.

2.
Error Protestantium
circa redemp-
tionem Christi,
& iustificationem
impij.

Protestantes igitur ita de Christi redemptione, & impij iustificatione, seu remissione peccatorum plerumque saltem cēsent, vt totā nostram iustitiam in remissione peccatorum ponant. Remissionem autem hanc solum in hoc docent cōsistere, quòd peccata nobis à Deo propter Christum non imputentur, nō in hoc quod, vel non sint, vel non fiant. Ad dūt deinde, tunc non imputari, quando aliquis firma fide credit, sibi non imputari peccata propter Christū, siue quæ prius fecit, siue quæ in presenti cū tali fide, & apprehensione actu committit: nam Christus hoc nobis promeruit, pro peccatis nostris sufficienter satisfaciendo. Atque ad hoc suadendum verba Pauli, & cæteras Scripturas deprauant ad suam ipsorum perditionem, vt Petrus præmonuit.

2. Petri. 2.

3. Ex his autem principijs inferūt, quoties quis habet eam fidem, quæ sufficit, vt peccatum non imputetur, prorsus non imputari, omnemque illius poenam remitti. Nam vel peccator firma fide credit, iustitiam Christi satis esse, vt sibi peccatum omnino, & integrè tollatur, & ad nullam poenam imputetur, si ita credat: vel aliter de iustitia Christi, & non imputatione peccati per fidem cogitat: si hoc posteriori modo in fide illa speciali claudicat, verè non credit, ideoque neque integrè, neque ex parte peccatum ei remittetur, seu non imputabitur: si verò plenam fidem non imputationis concipiat, ad nullam omnino poenam reputabitur peccatum; atque ita remissio poenæ, ad quam posset peccatum mortale imputari, semper aut integra est, aut nulla.

4.

Deniq, ex eisdem principijs inferūt in homine iusto nullum esse veniale peccatum, sed aut mortale esse, quod iustitiā auferat, aut nullū esse: nam si iustus quod libet opus, quantumuis leue faciat, credens sibi imputari ad aliquam culpam, eo ipso infidelis est, & grauiter peccat, & Christo grauem iniuriam infert, de illius meritis, & satisfactione diffidens: si verò hæc faciat, firmiter credens ad nullam vel minimam poenam imputari, nec leue

A peccatum committi (vtique quod imputetur) nam per Christum purgatur, præueniente (vt ita dicam) purgatione, seu non imputatione. Atque in hoc sensu videtur Rex vocasse Christum nostrū purgatorium. Cessat igitur, si hæc vera sūt, omnis purgatorij necessitas, quia in homine iusto nihil remittendum relinquitur, & ita si in eo statu moriatur, non indiget purgatione; si verò sine iustitia moriatur, peribit in æternum.

Hæc sunt monstra, & portenta ab hæreticis inuēta, vt purgatorium de medio tollere possint, vt vel hinc videat Rex, an assertio purgatorii parui sit momenti, cū ad illam euertendam necessarium sit, potissima fidei fundamenta cōuellere; imò etiam opus sit contra diuinam iustitiam, & ordinatam prouidentiam, addo etiam contra naturalem rationem, comminisci plurima. Fides ergo Catholica principijs, ac fundamentis omnino contrarijs subsistit, quæ breuiter, & per transfennam tantum indicabo, vt ad scopum intentū perueniam: nam si ex professo singula probanda, & disputanda forent, iustum, atq; integrum opus necessarium fuisset. Primum ergo fidei fundamentum est, licet Christus ex se sufficiēter, & copiose omnes homines redemerit, & pro omnibus satisfecerit, nihilominus cum effectu nō omnes saluare, vt ipsemet docet Matth. 25. & est in nostra fide per se notum, idque Rex Angliæ in citato loco supponit, dum confitetur, duo esse domicilia, cœlum, ac infernū, humano generi in æternum constituta. Ex quo fundamento apertè aliud sequitur, videlicet, non obstante Christi redemptione necessarium hominibus esse ad salutem consequendam, vt aliquid agant, vel in eis fiat, quo meritum, & satisfactio Christi illis applicetur. Probatur, quia existente infinito merito, & satisfactione Christi, volentis omnes saluare, vt Paulus dicit, ac subinde pro omnium salute se offerentis: nihilominus quidam saluantur, alij verò perpetuis destinantur ignibus; ergo hæc differentia non aliunde prouenire potest, nisi quia præter actiones, & passionēs, quas Christus ipse exhibuit, necessarium sit aliquid fieri ex parte nostra, quo infinita Christi redemptio nobis applicetur. Atque hoc etiam satis agnoscit Iacobus Rex, cū

Copiosam
Christi redemptionem
non dare,
omnes cum
effectu sal-
uantur.
Matth. 25

illum

istum articulum concludit, dicens, *Id agamus, ut alterum consequamur, alterum defugiamus.*

6.

Meritorū Christi ad homines applicationē nō fieri per nō imputationē peccatorum,

Discrimen ergo inter Protestantes, & Catholicos incipit ab hac necessaria applicatione meritorum Christi, per quam, nimirum, actionem, cognitionem, aut affectum fiat. Sit ergo secundum fidei fundamentum, hanc applicationem nō fieri per illam fidem specialem quam Protestantes fingunt de propria iustitia, aut non imputatione peccatorum, neque per illam peccata præterita remitti, neque præsentia non imputari, neque iustitiam veram, quam propter Christum accipimus, in illa non imputatione consistere. Quæ omnia contra Regem, & Protestantes in eorum principiis sufficienter probantur, quia in Scriptura sacra nullibi inuenimus impositam hominibus necessitatem credendi sibi non imputari peccata, eo ipso, quod talis non imputatio credatur, alioquin locum prodant, ubi vel illa credulitas præcepta sit, vel eius obiectū, seu illa nō imputatio reuelata. Nos enim audimus Paulum dicentem, *Sine fide impossibile est placere Deo, & rationem subiicientem, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Hæc ergo fides dogmatum est necessaria ad salutem, non de propria iustitia, quæ nullibi exigitur, Christus etiā Dominus Marci ult. dixit, *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur.* Et Matthæi. ult. addit, *Docentes eos servare omnia quæcumq; mandavi vobis.* Fides ergo Evangelij, seu dogmatum, & baptismus cum obedientia mandatorum sunt media, seu actiones à Christo præscriptæ ad participandam redemptionem eius; de fide autem speciali, aut non imputationis peccatorum, nec verbum ipse loquutus est, nec per Apostolos, aut Ecclesiam suam id nobis tradidit.

Marc. ult.

Matt. ult.

7.

Adde, per se incredibile esse, peccata licet re ipsa committantur, transgrediendo etiam diuinam, & naturalem legem, eo ipso à Deo remitti, vel tanquam nihilum reputari, quod is, qui illa committit, ita credit, & illa fiducia delinquit. Quid enim hoc est, nisi dare hominibus liberam licentiam peccandi? Profecto nihil

A cogitari potest iustitiæ Dei, & sapientissimæ providentiæ magis contrariū. Nequius minus repugnat redemptioni Christi, sic enim non venisset ad dissoluenda, sed potius ad fouenda, & multiplicanda opera diaboli. Dicit autem Ioannes, *Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleretur.* Et infra, *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissoluat opera diaboli,* & Petrus, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius, qui peccatū non fecit, &c.* & Paulus, *Vos in libertatem vocati estis, tamen ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus servite inuicem.* **B** Nō ergo applicatur homini Christi meritum per illam commentitiam fidē specialem, sed per fidem, quæ per charitatem operatur. Et ex hac fide spem iustitiæ concipimus, intercedente penitentia præcedentium peccatorum, cum obseruantia mandatorum, sine qua non potest subsistere vera iustitia. Non enim, qui se iustum reputat, sed, *Qui facit iustitiam iustus est;* ut loco supra allegato idem Ioannes ait. Et sic etiam cætera omnia, quæ dixi, frequentissima sunt in Scripturis, & in propriis locis ex professo tractata sunt.

C Tertio docet Catholica fides, & sequitur ex dictis, fructū meritorum, & satisfactionum Christi non semper æqualiter omnibus credentibus, & iustis applicari. Ac subinde, non quoties peccata mortalia remittuntur quoad culpam, ita remitti quoad poenam, ut ad nullam omnino etiam temporalem amplius impotentur, Vtrūque docuit Concilium Tridentinum, Primum Sess. 6. cap. 7. & 10. & Can. 14. Quod etiam sumitur ex Paul. 1. ad Corinth. 15. dicente, *Stella enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.* Et ex verbis Christi Ioann. 14. *in domo Patris mei mansiones multe sūt.* Quæ sunt variæ, & inæquales sedes beatorum, ut omnes Patres exponūt, & singulariter Augustinus tract. 67. in Ioan. dicens, *Multæ mansiones diuersas meritorū in vna vita æterna significant dignitates.* Sicut ergo in patria sunt inæquales coronæ, ita in vita est inæqualitas in gratia, & iustitia, & consequenter etiam in participatione meritorū Christi. Omnis enim interna iustitia, eiusque operatio per gratiam Christi confertur, atque ita fructus est, & participatio meritorum eius;

1. Epist. c. 2.

1. Epist. cap. 2.

Ad Gal. 5

Ibidem.

8

Non semper remittitur peccatū quoad omnem penam etiam remittatur quoad culpam: Cōc. Trid. Ioan. 14. August.

est

est ergo in hac participatione inæqualitas.

9. Secundum autem docuit idem Concilium Trid. eadem Sess. 6. cap. 14. & canon. 30. & Sess. 14. sequiturque manifestè ex priori: nam qua ratione meritum Christi non semper æqualiter applicatur quo ad perfectionem iustitiæ, eadem satisfactio Christi non semper in nobis habet æqualem effectum quoad remissionem pœnæ temporalis. Ratio verò est, quia remissio pœnæ fit interueniente dispositione aliqua, vel satisfactione ex parte hominis; hæc autem dispositio, vel operatio potest esse maior, & minor; ergo & pœnæ remissio. Peccata ergo mortalia post baptismum commissæ (nam de baptismo te alia est specialis ratio) quamvis per penitentiam remittantur propter Christum, non semper quoad pœnam temporalem omnino remittuntur, sed iuxta modum penitentię, & dispositionis. Et ideo orabat Dauid Psalm. 50. *Amplius lana me ab iniquitate mea*, & ob eandem causam omnes Scripturę penitentiam de peccatis, etiam remisissis, & eleemosynas, aliaque bona opera, ad eorum plenam remissionem obtinendam, consulunt. Eademque est communis doctrina Sanctorum, ut videre licet in Augustino lib. de vera, & falsa penitent. cap. 15. Chrysostomo Homilijs de Pœnit. præsertim in 5. Et optimè Ambros. lib. 7. in Lucam ad finem capit. 12. dicente. *Sicut qui pecuniam solvunt, debitum reddunt, nec prius evacuatur senioris nomen, quousque totius sortis ad minimum usque, quocumque solutionis genere, qualitas universa solvatur, sic compensatione charitatis, actumque reliquorum, vel satisfactione quacumque peccati pœna dissolvitur.* Et infra. *Aut charitatis redimitur iniuria, aut iniuria estimatione pœna relaxatur.* Et infra. *Uniuscuiusque peccatum supra scriptę genere conditionis eluitur, cum tandiu exercetur noxius pœnis, ut commissi supplicia erroris expendat.* Qui ergo non plenè satisfecit, licet iustus sit, alicuius pœnæ debitor est.

Psalm. 50

August.

Chrysost.

Ambros.

Matth. 3.

& 4.

Ecclesiast.

5.

Ezechiel.

27. cū similibus.

10.

Alia peccata hominibus etiam iustis insunt, quæ gratiā nō tollunt. Conc. Trid.

A sufficienter probatur ex illo Prouerb. 24. *Septies in die cadit iustus, & resurgit, impij autem corrūit in malum.* Illi enim casus iustorum aliqua peccata sunt, non tamen talia, quæ iustitiam auferant, alias etiam iustus corrueret in malum, quoties sic peccaret. Vnde rectè Augustinus Sermo. 41. de Sanctis hæc vocat *minuta peccata, a quibus in hac vita sancti non sunt immunes, quæ animam non occidunt licet deforment*, & Epist. 103. in fine, illa vocat *peccata lenia iustorum, quæ ordinarijs remedijs tolluntur.* Et propter eadem asserit lib. 2. de Peccator. merit. cap. 7. protulisse Ioannem, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, &c.* 1. Ioan. 1. Item ad eadem peccata pertinet illud Iacobi 3. *In multis offendimus omnes*, ut ibidem notat Beda, & Augustinus in Enchirid. cap. 78. ubi multa exempla talium peccatorum ponit, & plura lib. de Natura, & Grat. cap. 36. & 38.

Prouerb. 25.

August.

1. Ioan. 1.

Iacob. 3.

Beda.

August.

B Ratio etiam naturalis hoc suadet, quia prudens, ac perfecta amicitia non dissoluitur propter leuem aliquam negligentiam, vel offensionem; ergo incredibile est amicitiam cum Deo propter quemlibet defectum leuem amitti, aut quodlibet peccatum leuissimum reddere hominem diuino odio, & æterna pœna dignum. Quamuis autem hæc peccata tam acerbam pœnam nō mereantur, nihilominus eo ipso, quod peccata sunt, aliqua certa pœna digna sunt, ut rectè notauit Augustin. lib. Octoginta trium quæstion. q. 26. quia unicuique culpæ secundum debitum iustitiæ ordinem, & iuxta qualitatem eius, aliquis modus pœnæ respondet; Deus autem iustissimus est, & ideo hæc etiā peccata, quæ legi suæ aliquo modo derogāt, impunita non finit, iuxta illud Matth. 5. *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem*, ubi Hieronymus *Hoc est, quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minima peccata persoluas.* Et eo de ferè modo exposuit Ambros. lib. 7. in Luc. ad finem captit. 12. Denique ut Augustin. dixit dicto Serm. 41. *quamvis hæc peccata animam non occidant, ita eam deformem faciunt, ut eam ad amplexus Sponsi cælestis, aut vix, aut cum grandi confusione venire permittant.* Quod de huius vite statu, & de contemplatione Dei, & dilectione, quæ in hac vita haberi potest, intelli-

II.

Amicitiam cum Deo non dissoluitur propter quodcunque peccatum.

August.

Matth. 5.

Hierony.

Ambros.

August.

telli-

telligendum puto : nam si de amplexu Patriæ, & visionis beatæ intelligatur, nō vix, sed omninō haberi non poterit talis amplexus Sponsi, nisi prius deformitas talium peccatorū auferatur. Quia vt dicitur Apocalyps. 21. *Non intrabit in illā civitatem aliquid coinquinatum*, & in illo statu maximē complebitur quod Paulus dixit ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiā, & se ipsum tradidit pro ea. Et infra. Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam.*

Apoc. 21.

Ephes. 5.

12.

Purgatorij ex dictis necessitas concluditur.

Ex his igitur principiis planē concluditur purgatorij necessitas, in hunc modum. Homines iusti dū in hac vita viuūt habent simul cum iustitia, vel reatum aliquem pœnæ temporalis debitæ propter peccata remissa, vel propter venialia postea commissa; contingit autem sæpe iustos mori in huiusmodi statu, quia vel post multa, & grauiā peccata seram, ac leuem, & remissam pœnitentiam agunt, vel quia licet multo tempore ante mortem in gratia viuant, frequenter venialiter peccant, & in adhibendis remedijs, & satisfactionis operibus exercendis negligentes sunt; ergo necessarium est, vt post mortem sit purgatorij tempus, & locus, in quo ab his maculis mundari, & debitas pœnas soluere, atque ita paradysum ingredi valeant; quandoquidem secundum fidem nullus ad beatitudinē admittitur sine integra remissione culparum, & pœnarum, vt ostensum est. Quæ ratio, ad hoc dogma fidei confirmandum sufficeret, etiam si ex Scriptura expressius probari non posset, quia principia huius discursus in Scriptura ipsa fundata sunt, & aliqua ex parte, quantū ex facto pendent, sunt etiam experientia notissima, & illatio est etiam necessaria, ac euidenter nota. Hęc autem sufficiunt, tū ad reddendam assertionem omnino certam, tum etiam vt ab Ecclesia definiri poterit, & fidelibus proponi, vt eam de fide credere teneantur, vt in superioribus ostensum est. Ecclesiam autem ita veritatem hanc definiuisse, ex Concilij Florentino, & Tridentino constat. Et quāvis tā expressa definitio facta nō fuisset, vniuersalis consensus cum antiquissima Ecclesiæ Catholicæ traditione ad fidem faciendam sufficeret.

13.

Vnde vltius infero, imeritō Iacobū

A Regem hunc anticulum de Purgatorio inter eos, quos nuperos, & nouitios vocat, recensere, cum neque Augustinus, nec Hieronymus, nec alij Patres illis æquales, qui certē nuperi non sunt, veritatem tot fidei fundamentis subnixam ignorare potuerint. Quod etiam eorū verbis ostendere non est difficile, Augustinus enim in Psalm. 37. in principio, de Purgatorio exponit verba illa, *Domine ne in furore tuo (vel vt ipse legit) In indignatione tua arguas me, neq; in ira tua emendes me*, sic enim legit, & dicit, hanc emendationem in ira, per quam emendati saluabuntur, futuram esse post mortem. sic tamen quasi per ignem. Vnde sic exponit, *in hac vitā purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit.* Præterea lib. Octo ginta trium quæstion. q. 26. loquens de venialibus peccatis dicit, eis deberi certā pœnā, & in hoc seculo, & in futuro, vbi vel particulam, & pro disunctione posuit, vel sub conditione intellexit deberi illam pœnam in futuro seculo, si in presenti non luatur. Clariū vero dicto Sermo. 41. de Sanctis, de eisdem peccatis agens dixit, *Quidquid de istis peccatis a nobis redemptum non fuerit, illo igne purgandū est, de quo dixit Apostolus, quia in igne reuelabitur, & si cuius opus auferit, detrimentum patitur, aut enim dum in hoc mundo viuimus, ipsi nos per pœnitentiam fatigamus, aut certē, volente, aut permittente Deo, multis tribulationibus pro istis peccatis affligimur, & si Deo gratias agimus, liberamur.* Et infra. *Ita peccata ipsa in hoc seculo purgantur, vt in futuro ille ignis purgatorius, aut non inueniat, aut certē parum inueniat, quod exurat. Si autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipsi tandiu in illo Purgatorio igne moras habebimus, quādiu supra dicta peccata mutata, tanquam ligna, fœnum, stipula consumantur.*

B

C

D

Articulum de Purgatorio antiquissimum esse ex patribus ostenditur.

August.

1. Cor. 3.

14. Idē Aug.

Florentin. in literis vniuersionis Tridentin. sess. 6. cap. 30. & sess. 25. in principio.

Itē libro de Octo quæstionib. ad Dulcitium licet in. q. 1. solum dicat, *Saluari aliquos sic tamen quasi per ignem, & non esse incredibile ita contingere aliquibus post hanc vitam, vtrum verō ita sit, quæri posse; tamē in quæst. 2. repetit, quæ dixerat libr. de Cura pro mortuis agenda cap. 1. quod allegat, & definit, & tanquam certū docet, suffragia viuorū prodesse aliquibus ex mortuis, qui nec tam mali fuerunt, vt*

illis

illis prodesse non possint, ut sunt damna-
ti, nec tam boni, ut illis non indigeant, sed
medij cuiusdam status, quos ipse vocat,
non valde malos, quia licet bona pereuntia
dilexerint, non tamen sunt tales, quales illi,
de quibus dictum est, quod regnum Dei non
possidebunt, sed iusti aliqua indigentes pur-
gatione. Idemque docet in Enchirid. cap.
68. cum 96. ubi ait, Negandum non est, de
functorum animas pietate suorum viventium
relenari. Ideoque Monica gloriosa Augu-
stini mater catholica fide bene instructa;
dum animam ageret, nihil à filio, & focis
eius postulavit, nisi ut ad Domini altare
memoriam eius haberent, ut ipse refert
lib. 9. Confession. cap. 11. & in. 13. infig-
nem illam fidem, & pietatem commen-
dat, & pro matris anima orat, aliosque ut
orent, interpellat. Præterea lib. 21. de
Civit. cap. 16. ubi de infantibus morien-
tibus cum solo baptismo, ait, ita esse ad
beatitudinem dispositos, ut non solum
pœnis non præparentur æternis, sed ne
ulla quidem post mortem Purgatoria tormē-
ta patiantur. In quibus verbis appertē sup-
ponit, esse post hanc vitam purgatorias
pœnas, de quibus infra dicit, Purgatorias
autem pœnas nullas futuras, quis opinetur,
nisi ante illud ultimum, tremendumque iu-
dicium? Vtique vniuersale. Nam post il-
lud non erit necessarius purgatorij locus
quia ante illud integra peccatorum purga-
tio in omnibus iustis fiet, & ideo in illo
iudicio tantum in duo loca perpetuo du-
ratura, omnes iudicandi diuiduntur. Et
ita intelligenda est Scriptura, quoties de
illis duobus terminis ultimis loquitur.
Videri etiam potest apud eundem Au-
gustinum (si eius est opus) lib. 5. Hypo-
gnosticon cap. 5. & 6.

Denique in lib. Quinquaginta homi-
liar. homil. 16. circa finem hanc veritatē,
idem August. plenissime docet, cuius ali-
qua verba referam, quia & omnia funda-
menta supra posita confirmant, & vehe-
menter pungunt aduersarios, Qui tempo-
ralibus pœnis digna gesserūt, de quibus Apo-
tolus dicit, si cui opus arserit detrimētū patie-
tur, ipse autem saluus erit, sic tamē quasi per
ignem, per fluium igneum (de quo Propheti-
cus sermo commemorat) & vasa feruentibus
globis horrenda transibūt. Quanta fuerit pec-
cati materia, tanta, & pertranscundi mora,
quantum exegerit culpa tantum sibi ex homi-

Post diem
iudicii non
remanebit
purgatorij
locus.

August.

15.
August.

A ne vindicabit quedam flammæ rationabilis
disciplina Et infra. Illic sermones otiosi, &
cogitationes iniquæ, vel sordida, illic multi-
tudo lenium peccatorum, quæ puritatem no-
bilis naturæ infecerant, exundabunt, illic sta-
gnum, vel plumbum diuersorum subrepē-
tium delictorum, quæ diuinam imaginem ob-
scurauerant, consumentur, quæ omnia hic ab
anima separari per elemosynas, & lachry-
mas compendiosa transactione potuissent. Et
ut Rex intelligat, quomodo Christus sit
purgatorium nostrum, concludit, Ecce sic
exigere habet ab homine rationem, qui seipsū
pro homine dedit, & cōfixus clauis legi mor-
tis se iunxit, & in hoc Catholico sensu di-
xit idem August. 10. de Civit. capit. 24.

B Dominum Iesum Christum esse principium,
cuius incarnatione purgamur, eum quippe (id
est, Dæmonem) in sua carne contempsit,
quam propter sacrificium nostræ purgationis
assumpsit. Et infra, Hunc ille Platonius
non cognouit esse principium, nam agnosceret
purgatorium. Nihil aliud ergo est in Chri-
sto esse purgatorium, quàm esse redēpto-
rem per quē possunt homines in hac vita
perfectissime mundari, si velint se dispo-
nere, alioqui si in hac vita id assequuti nō
fuerint, in futura, si iusti sint, per condig-
nas pœnas secundum rigorem iustitiæ pur-
gabuntur, nisi aliqua ex parte propter suf-
fragia viventium subleuentur.

Idē Aug.

C Præterea D. Hieronymus disertè affir-
mat, dari post hanc vitam aliquam pœ-
nam ignis temporalem in cap. vlt. Isaia,
ferè in ultimis verbis, docetque aliquorū
Christianorum opera esse per ignem pro-
banda, & purganda, ita ut purgatio tem-
poralis sit, & finiatur. Et in lib. contra Io-
uinianum, eodem modo exponit locum
Pauli. 1. ad Corinth. 5. & concludit, Si is
cuius opus arsit, & perijt, & damnum susti-
nuit laboris sui, perdet quidem laboris præ-
mium, sed ipse seruabitur, non tamen sine pro-
batione ignis; ergo is, cuius manserit, quod su-
perædificauit sine ignis probatione saluabi-
tur, & inter saluationem, & saluationē erit
vtique diuersitas aliqua, Quæ verba notan-
da sunt, nam discursum supra factū con-
firmant, licet ordine cōmutato. Hierony-
mum enim ex diuerso modo cosequen-
di salutem per ignem purgatorium, vel
sine illo, colligit quasi à posteriori diuer-
sitate meritorum, & præmiorum: nos
verò è contrario ex diuersitate operum,

16.
Hierony.

vel

vel malorum, vel bonorum disponentiū ad iustitiam, necessitatem purgatorij deduximus. Et in cap. 1. Ezechiel idē Hieronymus ita concludit, *Ex quo ostenditur, post pœnas, atque supplicia & purgationē peccatorum, futuram misericordiam duntaxat in his, qui Deum meruerint videre regnantē.*

17. *Ambr.* Eandem veritatem docuit Ambrosius in cap. 14. Apocalypsi. circa illa verba, *Sine macula enim sunt, dicens, Animæ sanctorum sine macula sunt, quia si quas sordes ex mundana habitatione contraxerunt, aut per pœnitentiam, & lachrymas, charitatisq; opera, aut per flagella, aut certē post mortem igne purgatorio deletæ sunt.* Et similia habet in cap. 20. ad illa verba, *Hæc est resurrectio prima.* Scio in dubium reuocari, an illud opus sit Ambrosij, nemo autem dubitat, quin sit alicuius Patris grauis, & satis antiqui. Veruntamen precatio secunda præparans ad Missam extra dubiū Ambrosij est, & tamen in illa sic orat Christum, *Recordare, quia aduocatus meus es ipse, qui iudicas. Quod si etiam in illo adhuc seculo aliquid in me vindicandum reseruas, peto, ne me potestati demonum tradas, dum scelus meum purgatoria pœna detergis.*

18. *Cyprian.* His accedat Sanctus Cyprianus, qui Epist. 52. ad Antonianum, dicit, *Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire, aliud missum in carcerem, non exire inde, donec soluas nouissimū quadrantē, aliud statim fidei, ac virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo cruciatum dolore emundari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.* Idem sumitur ex

Tertull. Tertul. lib. de Anima c. 35. & c. 58. in fine, ubi ita exponit dictum locū Matt. 5. dicens, *Carcerem illum inferos intelligimus, & nouissimum quadrantem, modicum quoq; delictum, mora resurrectionis illic lendum interpretamur.* Quā fere expositionem

Athanas. Athanasius in lib. Variarum Script. quæstion. q. 62. Et plura alia ex Patribus græcis pro hac veritate congerit Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus in defensione Concilij Florentini c. 3. Suntque præcipua tam in Græcis, quàm in Latinis illa, in quibus afferunt, sacrificia: orationes, & elemosynas, & alia bona opera viuētium iuuare defunctos ad aliquā remissionem pœnarum; si in eo statu recesserunt, in quo illius auxilij sint capaces.

A Quæ loca Sanctorū contestatium hanc antiquissimā traditionē tā sunt frequentia, v superuacaneum videatur illa referre, præsertim cū articulus ille propriam disputationē requirat. ui autē illū tradūt, necesse est, vt crediderint, aliquas fideiū animas ita post mortē puniri, vt possint ab illis pœnis liberari, & hoc est, quod purgatoriū vocamus. De illo autē dogmate videri possunt specialiter Augustinus dicto libro de Cura pro mortuis agenda, & Cyrillus Hierosolymit. Cateh. 5. Myltagogica, & Cypr. Epist. 66. ad Clerū, &c. & Ambr. orat. de Obitu Theodosij & orat. 2. de Obitu fratris sui Satyri. Damas. orat. de Def. fidel.

B Ex quibus intelligere prætereā licet, sine causā Regē Angliæ astruere voluisse, non potuisse Bellarminū purgatoriū ex Scripturis probare, nā sicut Sancti Patres nō sine Scripturis illud astruxerūt, licet simul extraditione Apostolica illud docerent; ita etiam Illustris. Bellarminus sapiēter, & eruditē veritatē hanc ex Scripturis cōprobauit, illas intelligēdo, prout Sancti Patres interpretati sunt. Quod si hoc Regi nō satisfacit, quia sua certa scientia aliter illas intelligit, iā responsum est, scientiā illā, quæ a sensu Patrum, & catholicæ Ecclesiæ discrepat, nō esse verā scientiā, neq; ex spiritu Dei esse, eo vel maximē, quod (vt sæpe dixi & cū Paulino in eadē ferē causā dicit August. lib. de Cura pro mort. agend. c. 1.)

C Licet Scriptura deesset, Ecclesiæ auctoritas sufficeret. Nam certē cū Scriptura docet, Ecclesiam esse columnam, & firmamentum veritatis, & traditiones Apostolicas credendas esse, virtute cōtinet purgatorij assertionem, quam & Ecclesia, & traditio docent. Deinde addimus, veritatem hanc contineri satis in illis Scripturæ locis, in quibus dicitur Deus retribuere vnicuiq; secundū opera sua, iuxta illud 2. ad Corint. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonū, siue malū.* Hinc enim habemus, nullū malū impunitū à Deo relinqui, ideoq; si in hac vita non puniatur, vel pro illo satisfiat, in futura vindicandū esse pœna condigna, & culpæ cōmensurata, ac subinde pena temporali, si persona alioqui iusta, & grata Deo sit.

D Denique

August.
Cyrill.
Cyprian.
Ambros.
Damas.

19.

August.

2. Cor. 5.

20

1. Corin. 3.

Ambros.

Origen.
Paulin.

Gregor.

Casar Arelaten.

Matt. 5.

Matth. 12

August.

Gregor.

Beda.

Bernard.

21

Psal. 37.

August.

Gregor.

Denique dicimus, etiam proximè, & immediate probari sufficienter veritatē hanc in nouo testamento, ex loco sæpe citato 1. Corint. 3. *Vnius cuiusque opus quale sit, ignis probabit.* Et infra. *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quauis enim non negemus, verba illa aliter interdū ab aliquibus Patribus exponi (quorum interpretationes nunc expēdere non vacat) nihilominus hæc reiici nullo modo potest, quia & est valde conformis textui, & sensui Ecclesiæ, & à multis Patribus approbatur, vt ab August. Hieronymo, quos iam retulimus, & Ambros. in Paulum, vbi multi alij eam probant, & Origen. copiosè Homil. 6. in Exod. & optimè Paulin. in Epist. 9. ad Seuerum, vbi purgatorium vocat *ignem sapientem*, & in carmine continente paraphrasim Psal. 1. vbi, *ignem arbitram*, illud appellat. Et ita etiam exposuit Gregor. in cap. 3. Reg. circa finē, & lib. 4. Dialog. cap. 39. & Casar. Arelaten. Homil. 8. in eundem locum. Locutus etiam Matt. 5. *Ne in carcerem mittaris, amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Si recta ratione pensetur, non parum iuuat, maximè cū ita etiā intelligatur à Patribus allegatis, Tertullian. Cyprian. Ambros. & Hieronymo, vt recentiores omittā. Denique hoc etiam insinuari, vel supponi à Christo in verbis Matt. 12. *Non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro*, Patres intellexerunt, vt August. 21. de Ciuit. cap. 13. quem imitati sunt Gregor. dicto cap. 39. Beda in eum locum, ac Bernard. Et si attentè consideretur prudens loquendi modus, nemo de re aliqua pro duobus temporibus ita loquitur, nisi in utroque tempore, vel statu res fieri soleat.

Ex veteri etiā testamento aliqua testimonia in superioribus tacta sūt. Quale est illud Psal. 37. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua curipias me.* Iuxta interpretationem Augustini supra relata, quam etiam tradit Gregor. in Psal. 1. Pœnitentiæ. Maximè vero illa conuincūt testimonia, in quibus, operibus viuentium posse iuari mortuos, vel asseritur, vel supponitur. Inter illa verò notius, & clarius est, quod lib. 2.

A Machab. c. 12. habetur, *Sætta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Quod defugere nō potest Rex, nisi negādo librū esse canonicum. Ad hoc miserimū refugiū est, & de illo nunc disputare esset in longū, vel potius in infinitū ire. Sufficiunt ergo, quæ de regula discernendi libros canonicos à nō canonicis in superiori libro diximus, & quod Patres cōmuniter illo libro vt canonico vtātur; & quod specialiter Aug. dicto lib. de Cura pro mortuis agen. c. 1. inde veritatē hanc cōfirmet. Cū ergo veritas hæc de purgatorijs pœnis tāto pōdere authoritatis, & rationis firmata sit, videat. Rex, quo spiritu ductus illā vocare audeat *commentum indignum, in quo opera impendatur.* Neque putet catholicis esse contentiōē cū hæreticis, vel de statu loci purgatorii, vel an vnus, aut multiplex sit, nec de modo, aut qualitate pœnarum eius: nā licet hæc à Theologis sobriè, & prudenter disputentur (sicut inquiri etiā posse, dixit interdū Augustinus in superioribus allegatus) si verò Regi harum rerum meditatio non placet, cum illo de his non cōtendimus, dummodo temporales post mortē pœnas pro aliquibus iustis imperfectis destitutas esse, non neget.

De his vero, quæ purgatorium consequi subiungit Rex, & friuola appellat, cū ab ipso nō impugnentur, nunc multa dicere non est necesse. Quia verò in margine libri hæc friuola esse dicuntur, *indulgentiæ, iobilia, & satisfactiōes pro defunctis*, dicam breuiter, non nisi à Protestantibus, leuibus profectō, & impudentissimis hominibus, qui Regē in infantia peruerterunt, hæc potuisse friuola reputari. Aut enim friuola dicuntur, quia veritatis fundamentum non habēt, vel quia licet vera sint, parui sunt, aut nullius momenti. Hoc posterius nullius hominis mentem, si recta ratione nō careat, subire potest. Quis enim parui momenti reputet à debito grauissimæ pœnæ liberari? aut quis contemnendū putet, aut charitatis opus esse neget; orationibus ad Deum iustis, & proprijs afflictionibus, & eleemosynis proximum à grauissima pœna liberare; aut quis non magni affinet potestatem penē diuinam, Christi, & Sanctorum satisfactiōes

2. Mac. 12

22.

Satisfactiōnem pro defunctis esse maximi pōderis.

ditiones ad compensandas purgatorii pœnas, efficaciter applicare? Profecto hæc & similia, non idè quia parui momenti sunt, sed quia incredibilia infidelibus videntur, à Protestantibus friuola reputantur. Putant ergo nō habere veritatis fundamentū. At si verum est, quod Rex dicit, hæc consequi assertionem purgatorii, cum ostensum sit, purgatorium maximæ, & infallibili authoritati nixū esse, profecto non possunt cætera, quæ illud assertum consequuntur, non esse magno ponderè authoritatis fundata; ergo hæc etiam ratione non friuola, sed veritatis catholicæ dogmata certissima dici possunt.

23.

Si autem illi Pseudotheologi, qui in hoc Regi imposuerunt, in sacra doctrina versati essent, suffragia, & indulgentias ad purgatorium consequi nō assererent: nō enim in illo fundantur, neque cum illo necessariam habent connexionem. Nam posset Deus, si iustitiæ rigore uti voluisset, purgatorii pœnas ab hominibus defunctis, & illarum reis sine vlla remissione, vel compensatione exigere. At indulgentiæ, & satisfactiones nihil aliud sunt, quàm pœnarū purgatorii remissiones quædā, & compensationes, quas Deus propter infinitam bonitatem suam, & propter eximia Christi merita Ecclesiæ suæ concessit, ut & pœnæ illæ mitiores per Christum fierent, & ut inter Christi mēbra maior, & excellentior esset charitatis mutuæ cōmunicatio. Quocirca licet t̃ purgatoriū, satisfactiones pro defunctis, & indulgentiæ vnā habeant cōmunē materiam, videlicet, debitum temporalis pœnæ, quod in aliquibus iustis interdum post hanc vitam manet, & idè possit aliquo modo vnū ex aliō colligi, nihilominus propriè loquendo, vnū in alio non fundatur, sed vnūquoque per se grauissimū habet veritatis fundamentum. Nam purgatorii pœna fundatur in ordine diuinæ iustitiæ per regulas fidei nobis sufficienter manifestato, rationique valde consentaneo, ut ostensum est.

24.

At verò suffragia, seu satisfactiones fundantur in cōmunionē Sanctorū, quā in symbolo profiteamur. Nam cōmunionem illā non solū inter mortales hic viuentes, sed etiam cū iustis iā defunctis iuxta vniuersiūq; statū intercedere, Ecclesiæ authoritate traditū est, & in Scriptura sacra suf-

A ficiens fundamentū habet. Quod in superioribus capitib⁹ de cōmunionē inter nos, & Sanctos cū Christo regnantes, ostensum est, quatenus, & illos intercessionibus suis nos adiuuare, nosq; ab illis eas postulare, atque ipsos venerari, laudare, & Deo pro ipsorum gloria gratias agere posse, & debere, ostendimus. Communio verò nostra cum iustis defunctis nondum beatis, sed in carcere pro aliquibus debitis, decentis perpetuam etiam Ecclesiæ traditione, & in Scriptura sacra fundata est, ut ex dictis in hoc capite intelligi potest. Oratio enim, elemosyna, sacrificiū, & similia opera Deo pro defunctis oblata, ut à peccatis soluatur, ad hanc cōmunionē pertinent; docent autem Scriptura, & Ecclesiæ consuetudo, optimum esse orare, & operari pro defunctis. Vnde rectè colligit Augustin⁹ iā allegat⁹, sufficienti authoritate cōvinci, hoc non fieri sine fructu; non est ergo friuola satisfactio pro defunctis, sed sufficientissimè fundata. Accedit, genus hoc cōmunicationis charitati etiam, & rationi esse valde consentaneū, & benignę prouidentię diuinę valde dignum: non ergo pro Catholico reputari potest, qui hanc tam Catholicā ab vniuersali Ecclesia receptam veritatem, reputauerit friuolam.

C

Indulgentiarū verò concessio (ad quā etiā iobila p̃tinēt) duo habet solidissima fūdamēta. Vnū est infinitus thesaur⁹ meriti, & satisfactionis Christi Dñi, & Sanctorum, quem thesaurū saltem quantum ad Christi diuitias, eorūq; sufficientiam non existimo à Protestantibus negari, idque nunc nobis satis est, quia satisfactiones Sanctorum nō ut necessariæ, sed ex abundantia adiunguntur, quod amplius explicare, & probare præsetis loci non est. Alterum fundamentum est suprema potestas ligandi, & soluendi, quam Christus suo Vicario concessit, quæ in Evangelio satis fundata est, ut libro sequenti ostendimus. Quod autem illa potestas ad hanc dispensationem, & indulgentiarum cōcessionem extendatur, Ecclesiastica traditio, & antiquissimus eiusdem potestatis vsus communi consensu Ecclesiæ probatus satis ostendit, ut latius in disputationibus Theologicis tractauimus, in quarto tomo. 3. partis disput. 48. & sequentib⁹.

D

Indulgentiæ
propter Christi
merita à
Deo Eccle-
siæ largiun-
tur.

CAP. V. T. XVI.

De erroribus circa Ecclesiæ ritus, & Benedictiones

Inter alia exempla, quæ Rex ponit pro articulis, quos nouitios, & nuperos vocat, hæc verba adiungit pag. 48. Præfationis, in principio, *Baptizatio campanarum, & mille prætereà nugæ*, quæ verò sint istæ nugæ, nec ipse declarat, nec in margine exponitur. Vnde videtur sub illis verbis omnes similes benedictiones comprehendere: nam Protestantes eque solent de his omnibus nugari. Quanquam de hac, quam vocat baptismationem campanarum, magna exaggeratione Magdeburgenses dixerint, horrendum esse errorem, magnumque sacrilegium contra Christi institutionem. Et ideo ad huius libri complementum operæ pretium visum est, pauca de his ritibus dicere, ad propriam obiectionem ex particulari exemplo sumptam, respondendo, & illius occasione aliquid de toto genere talium benedictionum attingendo.

Duo ergo in huiusmodi signis, quæ campanæ nūcupantur spectari possunt, videlicet, vsus talis instrumenti ad aliquas actiones publicas conuenienter exercendas, & ritus ab Ecclesia institutus ad benedicendas campanas, & de utroque sigillatim dicendum est. Principio igitur certum est, antiquam Ecclesiæ consuetudinem fuisse, vt Missæ, & alia diuina officia in sacris locis, ac templis fierent, vt certis horis, vel diebus Christianus populus ad illa conueniret. Vnde necessarium etiam fuit, esse in Ecclesijs signum aliquod, quo dato populus ad Ecclesiam accederet. Ad hoc ergo munus institutæ sunt campanæ, quæ propterea solent interdum nomine Signorum absolute significari, vt in cap. Solent, de Consecrat. d. 1. & in cap. 1. & 2. de Offic. custodis, Considerata igitur hac propria, & quasi literalis institutionis ratione campanarum vsus, nemo prudens dubitare potest quin fuerit & utilissimus, & conuenientissimus, quia signum aliquod publicum moraliter necessarium erat. Vnde etiā in veteri test. mēto dixit Deus Moyse Numer. 11. *Fac tibi*

duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinē, quando mouenda sunt castra, &c. Et ex Leuit. 23. colligitur, in festiuitatibus solitum fuisse populum tubis

A clangētibus cōuocari, seu admoneri. Idē indicant verba illa Ioelis. 2. *Canite tuba in Sion.* Necessitas ergo alicuius signi, etiam in Ecclesia Christi moralis erat. Determinatio autē ad sonitū campanæ ex humano arbitrio pendebat, & ideo rectē, & legitime potuit ab Ecclesia fieri, sicut facta est, & in re per se indifferēte sufficiebat Ecclesiæ consuetudo, vt nemo prudens, ac moderatus in illa offenderetur. Præsertim cū instrumentū illud ad prædictū finem sit aptissimum, tum quia facile, & sine magna industria pulsari potest, tum etiā, quia eius sonus latē diffunditur, tum denique quia est magis durabile, & quasi perpetuum.

B Accedit, hunc campanarū vsū non esse nouum in Ecclesia. Quamuis enim, vt eruditi authores testificantur certo nō constet, quo tēpore inceperint, non est tamen dubiū, quin ante mille annos vsus illarū iam fuerit in Latina Ecclesia cōmunis. Nā anno Sexcētesimo decimo quinto vixit Sanctus Lupus Episcopus Senonensis, in cuius Actis refertur, tēpore cuiusdam Obsidionis Senonensis ciuitatis, *Sanctum Episcopum ad Protomartyris Stephani ad se contulisse, & ad conuocandū populū signum tetigisse*, vt est apud Surium tom. 5. die 1. Septebreis. Vbi etiam refert mirabilia Dei opera circa signū illud, seu campanam demonstrata. Itē anno 665. obiit Sanctus Eligius Episcopus Nouiomensis, in cuius vita lib. 2. c. 21. refertur, cū prohibuisset Presbyterū in Ecclesia sacra facere, & Presbyter prohibitionē contempta, campanam pulsare tentaret ad populū conuocandū, ipsam sonum nō redidisse, donec Presbytero penitentiam agente, Sanctus Episcopus prohibitionē sustulit. Refert Surius tom. 6. Prætereà Beda lib. 4. Histor. Anglicanę. c. 23. mentionē facit eāpanę, ad cuius sonū ad orationes excitari, & cōuocari solebant quædā religiosæ, quādo aliqua earū de seculo migrabat. Aliqui autē coniectant, tēpo Anastasij Perfar Mart. nondū fuisse introductū campanarū vsū, quia in septima Synodo Act. 4. ex miraculis eius refertur, in quadā solēni supplicatione cōuocatos fuisse fideles, non ad signū eāpanę, sed per ligna sacra pulsata. Sed hoc & nō multū obstat, quia Sanctus ille vigesimo Septimo annō post sexcentimum passus

3. Campanarū vsus ante mille annos introductus.

Surius. Beda.

Die 1. Decemb.

Synodo. 7. Baroni in Martyrologio. die. 21. Ianuarij.

Refert Belarmi. lib. 4. de Pontific. c. 12. centu. 10. cap. 6.

Necessitas institutiendi cy mbala.

Cap. Solent cap. 1. & 2. de Offic. de legat.

Numer. 11.

Leuit. 23.

passus est, & præterea verba illa de Ecclesia Græca dicta sunt, in qua signa illa lignea usque ad annum Domini 865. durasse creduntur. Nam in illa anno ferunt, Veneciarum Duce mississe campanas ad Michaellem Imperatorem, & tunc earum usum apud Græcos incepisse, relictis ligneis signis, ut notat Baronius eodem anno in fine. Quamvis alibi dicat, illa lignea signa non fuisse in usu communi ad conuocandum alicuius Ecclesie populum, sed tantum inter religiosos ad conuocandos monasterij Monachos.

4. Quidquid verò in hoc acciderit, certum est, semper fuisse existimata necessaria aliqua huiusmodi signa, quæ (quod prætereundum non est) sacra etiam dicebantur: & inter ea campanarum usum tanquam utiliore, & durabiliore præualluisse. Rectè autem aduertit Vualfridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiasticis cap. 5. hæc signa publica non potuisse commode in Ecclesia primitiua in usu haberi: quia diuina officia, propter multitudinem gentilium, & præsertim propter vim persecutionum non poterant esse tam publica, nam potius ut secretè fierent, curabatur. Et ideo alijs modis inuitabantur fideles, ut prænunciando in vno conuentu alium proximè futurum, vel scriptis tabulis eum prodendo, ut ait Strabo loco citato, vel priuatim singulos percursores vel Diaconum monendo, ut ex Epistolis Ignatii. 11. & 13. Baronius coniecat. Post datam verò pacem Ecclesie, eiusque amplitudinem necessarius fuit signorum publicorum usus, & ita verisimile est, paulò post Constantini tempora campanarum ritum fuisse introductum, qui postea perpetua traditione probatus est. De qua videri possunt, quæ refert. Coccius in Thefaur. tom. 2. lib. 3. art. 6.

5. Cum ergo constet nihil esse in simplici campanarum usu, quod hæretici carpere possint, videamus, quid in earum benedictione, & (ut sic dicam) symbolico usu reprehendant, Aut enim in vniuersum omnem sacrarum rerum benedictionem, & ceremoniam consecrationem ab Ecclesia institutam ut superstitiosam detestatur, vel peculiare aliquid in campanarum benedictione reprehensione dignum inueniunt, utrumque, autem vnicuique Augustini verbo refutare possemus, dicentis, *Si quid per totum*

A orbem seruat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissima insania est. Et quod alibi ait, non esse credendum, inaniter fieri, ubi vniuersa Ecclesia claret authoritas. Vltèrius vero illud prius generale membrum non solum traditioni, sed etiam Scripturæ, & rationi repugnat. Ait enim Paulus, creaturam omnem verbo Dei, & oratione sanctificari. 1. ad Timothi. 4. Vnde legimus, Christum ad multiplicandos panes, benedictione usum esse in cœlum aspiciendo Matth. 14. Additque Marcus cap. 6. etiam pisces benedixisse, & Luc. 24. benedixit panem, per cuius fractionem voluit à discipulis cognosci. Quid ergo est, cur Ecclesia non possit, vel res aliquas sanctificare benedicendo illas, vel in hoc Christum imitari? aut ubi hoc Christus prohibuit? vel quæ moralis seu naturalis ratio cogitari potest, cui hoc repugnet? Ecclesia enim in huiusmodi benedictionibus potissimè utitur signo crucis, & oratione, ex quibus oratio à Christo Domino maxime commendata est; signum verò crucis magnam Sanctificandi vim ab ipso morte accepit, quandam enim virtutalem inuocationem, & propter Christi mortem deprecationem continet: ergo utroque titulo benedictiones Ecclesie religiosæ sunt, & Deo gratæ.

C Atque hoc etiam confirmant antiquæ benedictiones aquæ lustralis, panis, olei, cerei Paschalis, & aliæ similes, de quibus non est hic dicendi locus. Certum autem est, non esse nouas, sed in primitiua Ecclesia usitatas, ut facillè posset ex Patribus ostendi, sed id tanquam ab hoc loco alienum omitto, & locum hunc præclaro testimonio Gregorij Nazianzeni concludo. Nam oratione prima contra Iulianum huiusmodi ritus, & sanctiones Ecclesie (ita enim illas appellat) sic laudat, ut dicat, aptissimè illi congruere, talesque esse, ut nullus eorum, qui vestigijs nostris insistere cupiunt, æmulari possit, quæ doquidem non magis humanis ingenijs, atque inuentionibus, quam vi diuina, temporisque firmitate vigorem adeptæ sunt. Addereque possumus, hunc ritum campanarum etiam miraculis fuisse interdum a Deo confirmatum, ut videri potest in Sigeberto in Chronico anno 1081. & in Baronio tom. octauo, anno. 615. numero 14. & in Duranto lib. 1. de Ritibus Ecclesie. c. 22.

De eura mort. 2. g. cap. 1.

1. Timo. 4. Matt. 14. Marc. 6. Luc. 24.

6.

Greg. Nazianz. Versus finem. 8. Neque enim n. 96.

Sigebert. Baron. Durantus.

1. tom. ann. 58.

Vualfrid. Strabo.

Baron. tom. 1. ann. 58. u. 102.

5. In campanarum benedictione nihil reprehendi potest ostenditur.

August. Epist. 113. cap. 5.

7.

Si verò peculiarem ritum benedicendi campanas spectemus, nihil habet præter orationes quasdam, quibus peculiaria Dei beneficia per campanæ sonum fidelibus postulatur, in quibus nihil est quod valde pium, & religiosum non sit. Prius enim præmissis quibusdam Psalmis, & cōmuni ritu benedicendi aquam hæc oratio interponitur, *Assistat super eā virtus Spiritus Sancti, ut cum hoc vasculum ad inuitandos Ecclesiæ filios præparatum, in ea fuerit tinnitum vbiūque post modum sonuerit eius tinnitus procul recedat virtus insidiantium, &c.* Et postea petitur, ut in Christianis audientibus tale signum, *creseat deuotionis augmentum, & in Ecclesia dignè crent, & Deum laudent, & hæ petitiones in alijs orationib⁹ iterātur, & specialiter, ut quicūque ad sonitum eius cōueniant ab omnibus inimici tentationibus liberentur in corpore, & à prauis cogitationibus mudentur in mente, semperque fidei Catholicæ documenta scēntur, atque tuæ consolationis gratiam recipere mereantur, Saluator mundi, &c.* Quæ omnes petitiones pijsimæ sunt, & magnam fidem ostendunt. Et ex eis licet colligere, licet prima ratio, seu occasio inueniendi hæc signa fuerit moralis necessitas conuocandi Christianum populum, postea verò Ecclesiam fidei cogitatione, & sapienti institutione illa ordinasse ad spirituales effectus, & assumptisse illa (ut sic dicam) tanquam instrumenta, per quæ fidelium fidem excitaret, qua interueniente, eiusmodi beneficia per Christū à Deo impetrarent. Quo circa licet ipsa signorū instrumenta propter corporalem (ut ita loquar, effectum fiant, scilicet, propter fidelium conuocationem, benedicuntur autem propter spirituales effectus, arcendi dæmones, & omnia incommoda tam spiritualia, quam corporalia, quæ per eorum insidias nobis proueniunt: & excitandi fideles ad fidei & deuotionis augmentum.

8.

Sed vrgent Protestantes hoc esse genus quoddam superstitionis, quia vanum est sine præcepto, aut autoritate diuina spirituales fructus intendere per materiale sonum campanarum, ex vi solius humanæ benedictionis. Respondemus autem facile, præceptum diuinum non esse necessarium, nam satis est, actū de se malum non esse, neque à Deo specialiter

A prohibitum. Deinde dicimus, autoritatem Dei non deesse, saltem in radice, & origine, quia ipse dedit autoritatem Pastoribus Ecclesiæ ad regendam Ecclesiam, & disponenda ea, quæ ad accidentarios ritus Ecclesiæ pertinent. Et in ijs, quæ pro vniuersali Ecclesia approbati sunt, non deest etiam autoritas Spiritus Sancti Ecclesiæ docentis, ac gubernantis. Deniq; fiducia, qua similes benedictiones fiunt, est fundata in fide Christi, & promissionum eius, & ita longè abest ab omni superstitione. Quia ille spiritualis effectus non expectatur, nisi à Deo per orationes Ecclesiæ, quæ in illa benedictione funduntur; & licet quoad nos transire videantur, & in re benedicta virtutem non relinquunt, semper manent in diuina cognitione. Ideo quæ licet non semper infallibiliter obtineant effectus postulatos, sæpe nihilominus impetrāt, quando aliæ opportuna cōditiones concurrunt, quia generaliter hoc promissum est iustę orationi, qualis maximè cēfenda est illa, quæ nomine totius Ecclesiæ funditur.

C

Instabunt verò aduersarij, quia in hac benedictione interueniunt nō solum deprecationes, sed etiam actiones quædam, quæ nullum possunt habere effectum, & ideò vanæ, ac superstitionis videntur. Et præcipue calumniantur Protestantes locationē campanarū, vndiq; enim intus, & extra cū aqua benedicta lauari iubetur. Et ideò fortasse Rex nō sub nomine benedictionis, sed nomine baptismationis hūc ritū appellat: vel fortè, quia Caluino omnis vsus aquæ benedictæ profanatio quædam baptismi visus est. Sed hoc vanū omnino est, cū in tali vsu, nec intentio, nec forma baptismi intercedat. De nomine autem curandū non est, tum quia Ecclesia neque in ritu benedicendi campanas, neque in aliquo decreto verbo baptizandi, sed verbo benedicendi campanas vsa est. Tum quia nihil habet reprehensione dignum, & non est nouum, sed satis antiquum, ut ex his, quæ Durant. refert lib. 5. de Ritib. cap. 22. num. 6. intelligi potest.

D

Reiecta ergo voce, de huiusmodi actionibus fatemur, non fieri propter aliquē effectum, quem propriè efficere, aut impetrare possint, & nihilominus negamus, vanæ, aut superstitionis fieri, quia propter aliquam

2.
Obiectio
hæreticorū
dissoluitur.

IO.
Instancia.

aliquam conuenientem significationem fiunt, ad memoriam, vel affectum fideiū excitandum. Quæ ratio valde consentanea est humanæ conditioni, & ideo Deus ipse tam in sacramētis antiquis, quàm in nouis illā obseruauit, quem suo modo, & pro suo captu in instituendis suis rebus, & cæremonijs Ecclesia imitatur. Et ita per illam lotionem campanæ significatur in primis quædam illius dedicatio ad vsum sacrum, & ab alijs signis profanis separatio. Item significatur quantapropuritate, & decencia interna, & externa, quantaque fidei integritate accedere ad Ecclesiam debeant illi, qui ad sonitum talium signorum ad Ecclesiam conuocantur. Circa huius autem ritus antiquitatem non immoror: nam licet quidam Ioanni. 13. Pontifici illum tribuant, alij verò antiquiorem esse existiment, res tamen incerta est, parumque refert ad doctrinæ veritatem. Nam in his rebus, quæ ex institutione humana pendent, & mutatio, & nouitas esse potest, vt suprà dixi. Non enim omnis nouitas, sed profana, detestanda est: potest autem aliqua esse pia, & prudenter, ac legitima potestate inducta; talis autem est vsus, & ritus, de quo tractamus, & ideo quocunque tempore inceperit, irreprehenfibilis est.

Summa, & totius libri conclusio cum apostrophe ad Angliæ Regem.

E nostræ fidei mysterijs, quæ Rex Iacobus in sua Præfatione attigit, ea strictim tractauimus, quæ homini ad prudenter credendum parato sufficere, non credituro autem nimis multa videri possunt. Quauis enim diuina hæc, & sacrosancta mysteria, ea præsertim, quæ ad diuinam Eucharistiam, ac Beatissimæ Virginis, aliorumque Sanctorum cultum, inuocationemque pertinent, adeo fines humanæ rationis, & naturæ terminos excedant, vt ad eorum intelligentiam nihil, quod ab homine dicatur, satis valeat

A existimari: ad puram nihilominus, & sinceram fidem aduersus scripta Regis Angliæ persuadendam, nostræ fidei antiquitatem, & in ea Sanctorum Patrum consensionem ostendere satis, superque esse iudicauimus. Ideoque & id solum demonstrare promissimus, & promissū, qua potuimus diligentia, certitudine, & claritate impleuimus.

B Superest serenissime Rex, vt sicut nos, quod promissimus, summa fidelitate exhibuimus, ita etiam à te, quod & ipse promissisti, qua debemus humilitate exigamus. Hæc enim tua sunt verba in Præfatione ad Christianos Principes: *Ego verò id ingenuè spondeo, quoties religionis illius, quam profiteor, vllum caput ostendatur non antiquum, Catholicū, & Apostolicum, sed nouitium esse (in rebus, scilicet, spectantibus ad fidem) me statim ab eo discessurum.* Et inferius. *Sic (inquit) hunc locum concludam. Me nunquam vllum fidei dogma, quod quidem ad salutem est necessarium, amplecti recusaturum, quod tota Catholica Ecclesia iam inde ab Apostolorum temporibus sine intermissione, multis post seculis constanter docuerit, & crediderit.* Cum igitur non vnum tantum, sed plura fidei grauissima dogmata, nimirum, de veritate corporis, & sanguinis Domini in Eucharistia, de eiusdemque cultu, debito vsu, sacraque oblatione, de Sanctorum cum Christo regnantium, & præcipue sanctissimæ Virginis inuocatione, de fidelium animarum, purgatione indigentium, poenis, atque suffragijs, aliaque similia, quæ Romana Ecclesia docet, ac credit, antiquissima in Ecclesia Catholica fuisse, manifestè ostenderimus, cumque Regem Angliæ illa negare, & contraria vt vera, & Catholica profiteri, manifestum sit, negare profecto non potest, conditionem ab ipso postulatam, à nobis, & ante nos ab alijs Catholicis esse impletam, ac subinde ipsum sua sponsione teneri, cuius proinde exhibitionem multis titulis postulamus.

Primùm, quod promissio sit Regia, quam decet esse constantissimam. Deinde quod supposito rerum Anglicanarum statu, fuerit prudentiæ, ac religioni valde consentanea. Ad hæc, Rex serenissime, quia nisi veritati manifestatæ

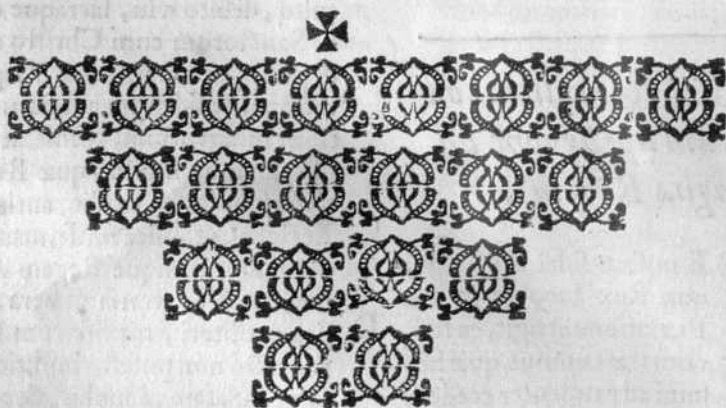
Chrysost.

acquiescas, summum tibi periculum salutis immincat: nam ignorasse veritatem, humanum, sed nolle agnoscere declaratam, vel oppugnare agnitam, periculosissimum est, cum ex lance fidei libretur æternitas. Denum, quod nulla honesta ratione, nullo vè prætextu, verborum tuorum vincula subterfugere valeas. An clariorem lucem, maius vè testimonium requiris? audi Chrysostomum dicentem: *Sicut semper discere, signum est, nunquam posse proficere, sic testimonium semper querere, signum est, nunquam velle credere.* An de tuis viribus, & potestate contra fidei hostes diffidis? at si voluntatis promptitudo non desit, non est, cur impotentiam verearis, nam quod prudentia persuadet, quodque fides docet, ac religio iubet, idem nullo profectò negotio exequi potest Regia potentia; præfertim quia si animus tibi non defuerit,

Deus certè non deerit, cuius donum est ipsa fides, fideique defensio. An scandalum peruersorum hominum times? Audi Augustinum: *Si de veritate scandalum sumitur, vilius nasci scandalum permittitur, quam veritas relinquatur.* Cæci ergo sunt, & duces cæcorum, contemne illos, tui sunt, abscinde eos, facile fiet, quod pro Deo, & re tua, & sua fit. Vel tandem humanum aliquid pateris, & ne, si Romano subijciaris Pontifici, aliquid auctoritati tuæ derogetur, times? Securus esto, non tua quærit Romanus Pontifex, sed te; nam fidei obedientia regnū non minuit, sed temporale potius augeat, & pandit æternum, cuius clauēs Romano Pontifici commissæ sunt, & ideò de tua est salute sollicitus. Quod vt persuasum tibi habeas, quod tuum, quodque ipsius sit ius, & potestas, sequens liber ostendet.

August.

✠ *Finis Libri secundi.* ✠

LIBER

L I B E R III.
DE SVMMI PONTI-
FICIS SVPRATEM-
PORALES REGES
EXCELLENTIA, ET
POTESTATE.

ACTENVS ostēsum est, in quas hæreses, grauesque errores, contempto Catholicę fidei fundamento, Anglia tandem inciderit. Superest, vt de totius lapsus origine, id est, de negata Pontifici Summo debita obedientia, & vsurpato à temporali Rege falso nomine supremi capitis in spiritualibus sui regni, differamus. Hoc enim fuit totius schismatis initium, & de schismate ad hæresim peruentum est, vt suprà vidimus. Non est autem necesse, iterum miseram, & turpem causam commemorare, quę tantę mutationi, & horrendo schismati occasionem præbuit: nam historię veritas satis perspicuè in principio primi libri describitur, argumentum verò euidens, quod inde sumitur, mutationem illam Anglicanam non à Deo vero, sed à principe tenebrarum ortam esse, satis etiam in eodem libro inculcatum manet, ideoq; his, quę ad præteritū factum spectant, omisissis, de iure Regis, & Pontificis, in hoc libro tractandum superest. Et quanuis de absoluta temporali Regis potestate, nulla lis, aut controuersia mota sit, sed solum de illius ad Romanum Pontificem subordinatione, dependentia, ac debita obedientia: nihilo-

Aminùs vt exactiùs res tota intelligatur, & Regi Anglię plenius satisfaciamus (qui in Præfatione sua conqueritur, Pontificem tantam in Reges potestatem iniquè vsurpasse, vt se posse contendat *pro libito* regna mutare, dare, & auferre) ideo priùs quid de Regum temporalium munere, & iurisdictione fides doceat, postea verò de Romani, Summiq; Pontificis primatu, & potestate, quam pro ratione sui muneris in quosuis temporales Principes exercere valeat, differemus. Obseruato autem, pro vniuscuiusque loci opportunitate, ordine doctrinę, simul errores varios ad hoc punctum pertinentes, quos sparsim Rex in Præfatione, & in Apologia profert, anima duertemus, & refutabimus, obiectionibusque quas indicat, satisfaciemus: ad alia verò multa, quę in hoc puncto dici possent, non digrediemur.

CAPVT I.

*Vtrum Principatus politicus legitimus,
& à Deo sit.*

POtest hoc loco referri antiquus error quorundam Iudeorum, qui dicebant solum Deum esse tanquam Principem, & Dominum recognoscendum, illi enim videntur, omnem Principatum

I.
Error aliquorum Iudeorum nullum principatum humanum agnoscunt

Iosephus. patum humanum, ac subinde regnū etiā politicum tanquam humanę libertati cōtrarium respuisse. Ita refert Iosephus libro 18. de Antiquit. cap. 1. vbi authorem huius erroris vocat Iudam Gaulanitam, fortasse enim ex origine hoc cognomen habebat: nam cap. 2. vocat Iudam Galilæum, fortē ex patria, libro autem 2. de Bello Iudaic. cap. 2. vocat Simonem Galilæum, tamen in Actibus Apostolorum cap. 5. illius videtur fieri mentio sub nomine Iudæ Galilæi, de quo dicitur, *In diebus professionis auertit populum post se, & ipse perijt, & omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt.* Cuius seditionis meminit etiam Ioseph. loco citato, & lib. 7. de Bello Iudaic. cap. 29. & 31. & aliqui existimant hos esse Galilæos, quorum sanguinē Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum, vt refert Lucas cap. 13. & exponit ibi Oecumenius, & Anastasius Nicænus q. 67. in Scripturam. Et quoniam Christus Dominus Galilæus erat, & ex Galilæa discipulos congregauerat, idē fortasse Iudæi calumniam illi huius erroris moliebantur, quando illum interrogauerunt, *licet ne, censum dare Cæsari, an non?* vt sensit Augustinus enarrans verba illa Psalmi. 118. *Principes persequuti sunt me gratis,* & Hieronymus ad Titum. 3. in principio.

2.

Non constat autem mihi, an Iudas ille Galilæus de vniuersis hominibus, an de solis Iudæis sententiam suam protulerit; potuit enim specialiter de Iudæis sentire non potuisse ab Imperatoribus ethnicis in subiectionem redigi, vel ad soluenda tributa cogi, neque debere illos vt Dominos recognoscere, quia populus ille sub peculiari Dei regimine susceptus erat. Et idē fortasse postea etiā Apostoli, & Christiani in principio de hoc errore suspecti fuerunt gentibus, vt ex Iustino Apolog. 2. & Clement. Alexandr. lib. 4. Stromat. accipi potest, & latius cap. 3. dicam. Quod si Iudas ille absolute de omnibus hominibus, & Principibus humanis loquutus est, fundari fortē potuit in naturali hominis dignitate. Nam homo factus ad imaginē Dei, sui iuris, soli; Deo subditus creatus est, & idē, non videtur posse iuste in alicuius hominis seruitutem, vel subiectionē redigi; ergo non potest vnus homo iuste

A compelli, vt alium tanquam Principem, & Dominum temporalem recognoscat; ac subinde Principatus politicus, qui hūc dominatum vsurpat, nec legitimus, nec à Deo est.

Nihilominus veritas catholica est, politicum Principatū debito modo introductum, iustum, & legitimum esse. Dico, debito modo introductum, vt excludam potestatem per tyrannidem vsurpatam, quia de illa constat, esse violentiam iniquam, nō veram, & iustam potestatem, cum iusto titulo dominij careat; quis autem hic titulus iustus sit, capite sequenti attingam. Sic ergo explicata dicta resolutio habetur expresse in Sacra Scriptura Prouerb. 29. *Rex iustus erigit terram,* & iterum, *Rex, qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.* Sapient. 6. *Rex sapiens stabilimentum populi est.* In his enim locis, & similibus aperte supponitur, temporales Reges esse veros, ac legitimos Principes, seu Domi-

B

nos. Et idē Petrus. 1. canonic. cap. 2. præcipit, *subiecti estote omni humane creature propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, &c.* Et infra, *Regem honorificate,* & Paulus ad Roman. 13. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et infra, *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam,* non tenetur autem aliquis propter conscientiam obedire, nisi legitimam potestatem ad præcipiendum habenti. Præterea ex Patribus docuerūt veritatem hanc Clemens lib. 4. Constitut. cap. 12. dicens, *Estote subiecti omni Regi, & potestati in ijs, quæ Deo placent tanquam ministris Dei, & impiorum indicibus.* Et vlteriùs, *Exhibete eis omnem metum debitum, omne vestigal, omne tributum, &c.* Et concludit. *Hec enim est Dei lex.* Idem

D

habet lib. 7. cap. 17. & Basilius in Moralib. regul. 79. vbi etiam adducit illud ad Titum. 3. *Admone illos, principatibus, & potestatibus subditos esse.* Hieronym. epistol. 4. post medium. Vbi exemplis etiā ex brutis animalibus sumptis id confirmat, dicens, *etiam muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt, gryes vnum sequuntur ordine literato, Imperator vnus, iudex vnus prouincie, &c.* Et sumpsisse videtur ex Cypriano libro de Idolorum vanitate.

3.
1. assertio.
Principatus
politicus de
bito modo
introducitur
iustus est.

Prouerb. 29

Sapient. 6.

1. Petr. 2.

Rom. 13.

Clemens.

Basilius.
Ad Tit. 3.
Hieron.

Iustin.
Clem. Alex.
xandr.

Iustin.
Clem. Alex.
xandr.

Atque

4.
Ratione pro-
batur asser-
tio.

Aristot.

Chrysost.

Prouer. 11
Ecclesiast.
10.

Isai. 3.

August.
Anselm.
Primas.
Laur. In.

5

Atque ex his testimonijs colligi in primis potest ratio huius veritatis, quæ ex necessitate huius principatus, & potestatis eius, & consequenter ex fine illius, qui est conseruatio humanæ, ac ciuilis reipublicæ sumitur. Homo enim natura sua propensus est ad ciuilem societatem, eaque ad conuenientem huius vitæ conseruationem maximè indiget, vt rectè Aristoteles docuit. 1. Politicor. cap. 1. & 2. quod etiam à Deo esse sic ordinatum ad conciliandam inter homines concordiam, & charitatem longo discursu expendit Chrysost. homil. 34. in 1. ad Corinth. Non potest autem communitas hominum sine iustitia, & pace conseruari, neque iustitia, & pax sine gubernatore, qui potestatem præcipiendi, & coercendi habeat, seruari possunt; ergo in humana ciuitate necessarius est Princeps politicus. qui illam in officio contineat. Propter quod dicitur Prouerb. 11. *Vbi non est gubernator, populus corruet,* & Ecclesiast. 10. additur, *Vt tibi terra, cuius Rex puer est,* quia non satis est, habere Principem, nisi sit etiam aptus ad gubernandum. Et ideò in poenam cōminatur Deus Isai. 3. *Dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.* Cum ergo humana natura non possit esse destituta medijs ad suam conseruationem necessarijs, dubitari non potest, quin ex natura rei, & attento iure, & iustitia naturali, possit esse Princeps politicus in ciuili societate habens in eam legitimam, & sufficientem potestatem. De quo discursu videri potest August. lib. Propos. in epist. ad Roman. prop. 72. quem imitatur Anselm. Rom. 13. & ibidem Primas. & Laur. Iust. de Triumphali Christi agon. cap. 12.

Potestq; idem declarari naturali exemplo corporis humani, quod sine capite conseruari non posset. Est enim humana respublica ad modum vnius corporis; quod sine varijs ministris, & ordinibus personarum, quæ sint instar plurium membrorum, subsistere nō potest. Vnde multò minùs conseruari poterit sine gubernatore, & Principe, ad quem totius corporis commune bonum procurare pertineat. Idem explicari potest exemplis ab arte (vt ita dicam) desumptis, vt est de naui, quam necesse est peri-

re, si gubernator desit. Item de exercitu, si desit dux, & similibus. Atque huc etiam tendunt exempla ex alijs animantibus à Cypriano, & Hieronymo desumpta. Quibus (quod notandum est) non solum intendunt concludere, necessarium esse Principem in republica, sed etiam vnū tantū esse debere, *Nunquā enim regni societas* (dixit Cyprianns) *aut cum fide cœpit, aut sine cruore desijt.* Loquuntur autem de supremo Principatu, nam sub illo esse possunt plures gubernatores in diuersis prouinciæ partibus; necesse est autem, vt omnes vni subordinentur, in quo sit suprema potestas. Nam si plures essent nec inter se nec alteri subordinati, fieri nullo modo posset, vt vnitas, seu concordia, & obedientia cum iustitia, & pace conseruentur, vt per se satis notum est. Intelligendum verò etiā hoc est de vno Principe non quoad personam propriam, sed quoad potestatem & consequenter quoad personam aut veram, aut mysticam, seu politicam: nā ad regimen, & conseruationem ciuilis societatis humanæ non est absolutè necessarius vnus Monarcha (sunt enim alij modo regiminum sufficientes, licet fortasse non ita perfecti, vt infrā attingemus) & ideò cum de vno Principatu politico loquimur, vnum tribunal, seu potestatem vnā intelligimus, siue illa in vna naturali persona, siue in vno Consilio, seu congregatione plurium tanquam in vna persona ficta, vt in vno capite existat.

Præter rationem sumptam ex fine, & ex necessitate huius potestatis, iustitiam eius ex illius origine ostendere necesse est. Propter quod addimus, Principem politicum potestatem suā à Deo ipso recipere. Quod etiam absolutè loquendo, de fide est: nam expressè Paulus pro ratione obedientiæ debitæ tali Principi, adiunxit, *Non est enim potestas, nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinatae sunt.* Et infrā, *Dei enim minister est,* & Prouerbior. 8. dicit diuina sapientia, *Per me Reges regnant,* & Sapient. 6. *Audite Reges, & cæcæ, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo.* Et ita 3. Reg. 10. de Rege Salomone dicitur *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui com- placuisti, & posuit te super thronum Israel,* & Da-

Ad Principatum politicū vnū caput mysticum sufficit.

Secunda assertio. Potestas politici Principis à Deo dimanat.

Rom. 13.

Prouerb. 8. Sapient. 6.

3. Reg. 10. Daniel. 2.

& Da-

Daniel. 2. & *Daniel. c. 2.* ad Nabuchodonosor dixit, *Deus cœli regnum, & fortitudinem, & imperium dedit tibi.* Et idem sumitur ex *Ierem. 27.* Eadem est communis doctrina Patrum exponentium prædicta loca Pauli, præsertim Chrysostom. Homil. 23. & Orig. lib. 9. in Epistol. ad Roman. & Oecumeni. ibidem, qui ait, *Quia æqualitas in omnibus seditiosa res erat, idcirco Deus potestatem adiunxit.* Homil. in Psal. 148. circa verba illa, *Reges terræ, omnes populi, Principes, & omnes iudices terræ, inter alia dicit, fuisse opus Dei providentiæ in eos, qui magistratus gerunt, & in eos, qui illis parent, universum diuisisse.* Nazianzen. orat. 17. & Epiphanius contra Archontic. & Pelensioti hæres. 40. ubi inter alia de potestate Principis ait, *Non aliunde est, sed ex Deo, & Isidorus Pelensiota lib. 2. epist. 206. imperium à Deo formatum, atque institutum dicit, & Theophilus Antiochen. lib. 1. ad Autolyc. Deum (inquit) non Cæsare adorabo, sciens Cæsarem ab ipso esse ordinatum, & infra dixit, Regem, siue Cæsare esse honorandum, & pro illo ad Deum esse orandum, Nam regnum (ait) seu imperium, rerumq; administratio ipsi à Deo commissa, seu demandata est.* Idem latè docet Irenæus lib. 5. contra hæres. cap. 24. ubi loca Scripturæ, præsertim Pauli in hunc sensum exponit, & alias interpretationes refellit, & optimè Tertullian. lib. ad Scapulam cap. 2. *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens, a Deo suo constituitur, necesse est, ut & ipsum diligat, & reueretur, & honoret, & saluum esse velit.* Denique Augustinus lib. 5. de Ciuitat. cap. 21. *Non tribuamus (inquit) dandi regni, & imperij potestatem, nisi Deo vero, &c.* Idemq; confirmant Patres in priori assertionem allegati, & alij, quos in sequenti capite referam.

7. Ratio huius assertionis multum pendet ex modo, quo credendum est, Deum dare huiusmodi principatum, seu potestatem, quod sequenti capite tractandū est. Et idcirco nunc breuiter probatur, primò quia omnia, quæ sunt de iure naturæ, sunt à Deo ut authore naturæ; sed principatus politicus est de iure naturæ; ergo est à Deo ut authore naturæ. Et ita hæc assertio fundatur in præcedente: nam cū hic principatus iustus, & legitimus sit, non potest non esse consentaneus iuri

A naturali, & cū sit necessarius ad conseruationem humanæ societatis, quam ipsa humana natura appetit, etiam hoc titulo est ex iure naturali talem potestatem exigente; igitur sicut Deus, qui est author naturæ, est etiam author iuris naturalis, ita etiam est author huius primatus, & potestatis. Nam, ut Philosophus dixit, qui dat formam, dat ea, quæ consequuntur ad ipsam. Deinde potest eadē illatio fieri hoc modo, quia omne bonū dimanat à Deo ut à principali authore, iuxta illud Iacobi. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, sed principatus politicus est bonus, & honestus, ut ostensum est; ergo est à Deo.* Denique hac ratione terreni Reges ministri Dei vocantur in Scriptura, ut vidimus; ergo eorum potestas ministerialis est respectu Dei; ergo ipse est principalis author huius regiminis. Declaratur autem maximè ex potestate, quam Princeps politicus habet ad vindictam de malis sumendam, etiam illos vita priuando, si oportuerit: nam hoc sine diuino nutu fieri nō potuisset, cū solus Deus sit Dominus vitæ hominis, & hoc significauit Paul. dicens, *Non sine causa gladius portat, Dei enim minister est, vindex in ira ei, qui malum agit.* Vnde etiam est illud Augustini lib. de Natura boni contra Manichæos, etiam nocentium potestas non est nisi à Deo, & citat illud per me Reges regnant, & similia.

Atque hinc facile patet responsio ad fundamentum contrarij erroris intellecti in posteriori sensu suprâ declarato, in quo est proposita veritati catholice contrarius. Quauis enim homo liber creatus sit, non tamen sine capacitate, & appetitudine, ut iusta causa, & rationi consentanea possit alteri homini subijci, imò subiectio aliqua est hominaturalis, vel supposito naturali modo generationis, ut est subiectio filij ad patrem, vel supposito aliquo pacto, ut est subiectio vxoris ad virum. Sic ergo, supposita societate ciuili, subiectio singularum personarum ad publicam potestatem, seu principatum politicum naturalis est tanquā consentanea rectæ rationi naturali, & ad conuenientem humanæ naturæ conseruationem necessaria. Et idcirco neque conditioni hominis hæc subiectio repugnat, neque

Iacob. 1.

Rom. 13.

Aug.

8.

Diluitur fundamentum erroris in principio positi

neque etiã in aliquam Dei iniuriã redu-
dat, quia licet Princeps politicus in gra-
du suo sit Rex, legislator, & Dominus,
longè tamen diuerso, & inferiori modo,
quàm Deus. Nam de homine solum per
participationem quandã tanquam de mi-
nistro Dei hæc dicuntur; soli autem Deo
per essentiã, & principaliter cõueniunt.
Quod si error ille in priori sensu Intelli-
gitur, nõ opponitur assertioni catholicę
à nobis propositę, quia licet Iudaicus po-
pulus ex peculiari Dei priuilegio esset
exemptus, ne iure Principibus ethnicis
subijci posset, nihilominus in ipsa Iu-
dæorũ republica legitimus principatus
politicus inueniri potuit, sicut re vera
suis temporibus fuit, & similiter in alijs
regnis, & prouincijs gentium esset idem
principatus, & in vnoquoque Principe
supremo esset similis potestas in popu-
los sibi subiectos. Verũtamen etiam in
illo sensu non habuit sententia illa fun-
damentum solidum; non vacat autem
nunc, illud expẽdere, neque etiam exa-
minare, an Iudæi iure, & legitimè, vel
per iniuriã, & tyrãnidẽ fuerint Romanis
subiecti, & ad soluendũ Imperatori tri-
butũ coacti, nam huiusmodi quæstiones
nihil ad præsens institutum referunt.

C A P V T I I.

*Vtrum Principatus politicus immediatè à
Deo sit, seu ex diuina institutione.*

I.
Principatũ.
politicum
immediatè
à Deo esse
opinatur la-
cobus Rex.

In Præfat.
pag. 140.

Questio tractata in præcedenti
capite, propter hanc, quam nũc
propono, declarata est: in illa e-
nim nulla est nobis contentio cum Rege
Angliæ: sed necessariò præmittẽda fuit,
vt hæc possit intelligi. In qua Rex fere-
nissimus non solum nouo, & singulari
modo opinatur, sed etiam acriter inue-
hitur in Cardinalem Bellarminum eo
quod asseruerit, *Non Regibus auctoritatẽ
à Deo immediatè perinde, ac Pontificibus
esse concessam.* Asserit ergo ipse, Regem
non à populo, sed immediatè à Deo suã
potestatem habere, suam verò senten-
tiam quibusdam argumentis, & exem-
plis suadere conatur, quorum efficaciam
in sequenti capite expendemus.

Sed quanquã cõtrouersia hæc ad fidei
dogmata directè nõpertineat (nihil enim
ex diuina Scriptura, aut Patrum tradi-
tione in illa definitum ostendi potest)

A nihilominus diligenter tractanda, & ex-
plicanda est. Tum quia potest esse occa-
sio errandi in alijs dogmatibus. Tũ etiã
quia prædicta Regis sententia; prout ab
ipso asseritur, & intenditur; noua, & sin-
gularis est, & ad exaggerandam tẽpo-
ralem potestatem, & spiritualement extenu-
andã videtur inuẽta. Tũ deniq; quia sē-
tentiã Illustris. Bellarmini antiquã, re-
ceptã, verã, ac necessariã esse censemus.
Quod vt ostendamus declarare prius
oportet, quid sit, potestatem aliquã esse
immediatè à Deo, seu (quod perinde est)
B Deũ esse immediatã causã, & authorẽ ali-
cuius potestatis. In primis enim requiri-
tur, vt Deus sit causa proxima, sua volũ-
tate conferens talẽ potestatem. Non enim
satis est, vt Deus tanquã prima causa, &
vniuersalis potestatem tribuat: nã licet illo
etiã modo possit Deus aliquo modo dici
immediatè efficere, vel donare, quidquid
ab ipso tanquã à prima causa pendet, siue
ratione proximę virtutis, siue vt imme-
diatũ suppositum, vt Philosophi distin-
guunt: nihilominus hic modus imme-
diatę effectiõis in præsentem nõ satis est.
Quia nulla est potestas, quæ hoc modo
non sit à Deo, vt à prima causa, ac proin-
de immediatè in illo genere: atq; ita po-
testas etiã data immediatè ab hominibus
à Rege, vel Pontifice, datur etiã à Deo vt
prima causa immediatè influente in illũ
effectum, & in actum voluntatis creatę,
per quã proxime donatur. At verò talis
potestas non dicitur simpliciter esse im-
mediatè à Deo, sed solum secundũ quid
nam proxime ab homine datur, & ab il-
lo pendet. Tũ ergo dicitur potestas ab-
solute data immediatè à Deo, quando so-
lus Deus per voluntatem suã est causa pro-
xima, & per se donans talẽ potestatem, &
hoc modo in præsentem loquimur; alioquin
friuola, & inutilis esset disputatio.

D

Imò vltèrius duos modos distinguere
oportet, quibus Deus potest, & solet im-
mediate, id est, sola sua potetia, & volũ-
tate, aliquã potestatem cõferre. Vnus mo-
dus est, dãdo potestatem, vt ex natura
rei necessariò connexã cũ aliqua natura,
quã Deus ipse cõdit, quod in Phisicis fa-
cultatibus facillè potest considerari: nam
Deus creãdo animã, dat illi immediatè in-
telleetũ, & volũtatẽ, qualicet huiusmodi
potetie ex anima ipsa naturaliter fluant,

T

tamen

Quæ requi-
ratur, vt ali-
qua potestas
immediatè à
Deo cõceda-
tur.

tamē quia sol^o De⁹ animā imediatē creat dicitur etiā immediatē cōferre potētias, quę illā cōsequūtur. Idē ergo est seruata pportione in morali potestate, nā potestas patris in filiū moralis est, & à Deo ipso vt authore naturę imediatē cōfertur, nō vt peculiare donū à natura omnino distinctū, sed vt necessariō cōsequēs illā, supposito generationis sūdamēto: sicut ē contrariō subiectio filij ad Patrē naturalis est, & à Deo immediatē, nō ex peculiari institutione addita naturæ, sed vt necessariō cōsequens ad talem naturam rationalem sic productam. Alio modo datur à Deo immediate potestas per se (vt ita dicam) & peculiari donatione, nō vt necessariō connēxa cum alicuius rei creatione: sed vt voluntariē à Deo super addita alicui naturæ, vel personæ. Cuius modi possumus exempla quasi physica, & moralia adhibere; nam potestas proxima faciendi miracula quasi physica est & tamen Deus illam immediate cōfert, cui vult, non ex aliquo debito, sed ex cōfilio voluntatis suæ. Potestas quoq; iurisdictionis, Petro v.g. data moralis fuit, & tamen Deus illam immediate, directē ac per se contulit. Ratio autem distinctionis non est alia, nisi quia potestates ipsæ possunt esse diuersarum rationum, vel ordinum, & Deus potens est ad operandum, & connaturali, & præter, vel supernaturali modo.

4. Quamobrē cūm Rex adstruat, Deū immediatē dare Regibus principatum, & potestatem temporalem, videndum est, an illa assertio aliquo ex prædictis modis vera esse possit. Prius verò declarandum est subiectum, cui dicitur Deus immediate dare hanc potestatem, & ad quod, vel quale regimen illam dare censeatur. Nam hæc potestas considerari potest, vel prout est, seu esse potest in toto corpore politico communitalis, seu ciuitatis humanæ, vel prout in his, aut illis membris eiusdem cōmunitatis existit, vel existere potest. Item considerari potest eadem potestas vel præcise, & abstracte, vel ad certam speciem politicæ gubernationis determinata. Nā (vt est moralis doctrina Philosophis cōmunis) triplex potest esse regimen reipublicæ humanæ, monarchicum vnius Principis supremi, qui sit vna singularis

A persona, Aristocraticum vnius supremi Consilij, seu tribunalis ex pluribus optimatibus coacti, & Democraticum, per totius populi suffragia, quię tres modi simplices sunt, ex illis autem possunt alij componi, qui vel duos illorum, vel etiam omnes participant, quæ gubernationes mixtæ solent appellari. Potest igitur principatus politicus, vel per se, & præcisē considerari, vt potestas quædam suprema regendi ciuilitate rempublicam, abstrahendo ab hoc, vel illo modo regiminis tā simplici, quā mixto, vel prout determinatus ad aliquā regiminis speciē ex his, quas numerauimus. Quibus sic propositis, & distinctis sine vlla prorsus ambiguitate, euidētiq; ratione statui potest quomodo Principatus politicus sit immediatē à Deo, & nihilominus Regibus & senatibus supremis non à Deo immediatē, sed ab hominibus cōmendatus sit.

Primo enim suprema potestas ciuilis per se spectata immediatē quidem data est à Deo hominibus in ciuitatem, seu perfectam communitatem politicā cōgregatis, non quidem ex peculiari, & quali positiua institutione, vel donatione omnino distincta à productione talis naturæ, sed per naturalem cōsequutionem ex vi primæ creationis eius; ideoq; ex vi talis donationis non est hæc potestas in vna persona, neque in peculiari congregatione multarum, sed in toto perfecto populo, seu corpore communitatis. Hæc resolutio quoad omnes partes communis est, non solū Theologorum, sed etiam Iurisperitorum, quos statim referam. Nunc ratione ostendo singulas partes. Primā quidem, & secundā quia hæc potestas politica naturalis est: quia nulla etiam interueniente supernaturali reuelatione, aut fide, ex dictamine rationis naturalis agnosceretur hæc potestas in humana republica, vt illius cōseruationi, & æquitati omnino necessaria: signū igitur est, esse in tali cōmunitate vt proprietatē consequentē naturā, seu creationem, & naturalem ipsius institutionem. Nam si præter hanc esset necessaria specialis Dei donatio, & concessio non connēxa cum natura, non posset sola naturali ratione de illa constare, sed opus esset, vt per reuelationem homi-

Ariste. 3. Politic. cap. 5. & Ethic. cap. 10.

5. Suprema potestas ciuilis soli cōmunitati pfecte immediate à Deo cōferretur.

Probatur prior assertionis pars primò.

hominibus manifestaretur, vt de illa certi esse possent, quod tamen falsum est, vt ex dictis constat.

6. Quod autem saltem hoc modo necessario dicendum sit, hanc potestatem esse immediatē à Deo, facile ex eisdem principijs concluditur, quia quæ consequuntur naturam, immediatē dantur à proprio, & immediato authore eiusdem naturæ, vt declarauimus; sed hæc potestas est proprietas quædam consequens humanam naturam, vt in vnum politicum corpus cōgregatam, vt etiam ostensum est; ergo datur immediatē à Deo, vt est author, & prouisor talis naturæ. Deinde probari hoc potest, quia hæc potestas est à Deo, vt capite præcedenti probatū est, & respectu talis cōmunitatis non intercedit medium (vt sic dicam) inter Deum & ipsam, per quod tribuatur. Nam eo ipso, quod homines in corpus vnius ciuitatis, vel reipublicæ congregantur, sine interuentu alicuius creatæ voluntatis resultat in illa cōmunitate talis potestas, cū tanta necessitate, vt non possit per voluntatem humanam impediri; signum proinde est, esse immediatē à Deo, interueniente solū illa naturali resultantia, seu consequutione ex natura, & dictamine rationis naturalis ostēdentis potius, quā eiusmodi potestatem exhibentis. Neq; immediatam emanationem huius potestatis à Deo hoc modo declaratam, negauit vnquam Cardinalis Bellarminus, sed illam potius supposuit, quia non inter populum, & Deum medium posuit, sed inter Regem, & Deum voluit populum esse medium, per quod Rex talem accipit potestatem, quod longē diuersum est, vt iam declarabitur.

7. Altera pars assertionis ostenditur.

Atque hinc euidenter etiā est (quod in vltima parte assertionis dicebamus) potestatem hanc præcise spectatā, vt est ab authore naturæ quasi per naturalem consequutionē, nō esse in vna persona, neq; in aliqua peculiari communitate, siue optimatū, siue quorūcūq; ex populo, quia ex natura rei solū est hæc potestas in cōmunitate, quatenus ad illius cōseruationem necessaria est, & quatenus per dictamen rationis naturalis ostēdi potest; sed ratio naturalis solū ostendit, esse necessariā in tota cōmunitate, & non in vna persona, vel senatu; ergo prout est immediatē

A à Deo, solū intelligitur esse in tota cōmunitate, non in aliqua parte eius. Quod intelligo de parte cōmunitatis non solū indiuiduē, seu materialiter (vt sic dicam) designata, sed etiam formaliter, seu inde terminatē, aut vagē conceptā, id est, non est immediatē in vna certa persona, v.g. Adamo, Iacobo, vel Philippo, neq; etiā ex natura rei postulat esse in vna singulari persona, & idem est cum proportionē de senatu, siue spectetur materialiter vt constans ex talibus personis, siue formaliter, vt est cōgregatio ex tali, vel tāto personarum numero. Et ratio est manifesta, quia ex vi rationis naturalis nulla potest excogitari ratio, cur hæc potestas determinetur ad vnā personam, vel ad certum numerū personarum, infra totā cōmunitatem magis, quam ad aliū; ergo ex vi naturalis cōcessionis solū est immediatē in cōmunitate. Declaratur deniq; quia ex vi solius rationis naturalis non determinatur Principatus politicus ad Monarchiā, vel Aristocratiam simplicem, vel mistam, quia nulla est ratio, quæ definitum modū regiminis necessariū esse cōuincat. Quod vsus ipse cōfirmat: nā propterea diuersę prouincię, vel nationes diuersos etiā gubernationis modos elegerunt, & nulla illarū cōtra rationē naturalem, aut cōtra immediatā Dei institutionem operatur. Quare signū est, potestatem politicam non esse à Deo immediatē donatā vni personæ, Principi, Regi, aut Imperatori, alioqui illa esset monarchia immediatē à Deo constituta: vel vni, vel alicui particulari senatui, aut particulari congregationi paucorum Principū, alioqui illa esset Aristocratia à Deo immediatē instituta, idemq; argumentum de quacūque mista gubernatione fieri poterit.

D Dices: si hæc ratio efficax esset, etiā probaret, Deū nō dedisse immediatē toti cōmunitati hanc politicā potestatem, quia aliās Democratia esset immediatē ex diuina institutione, sicut de Monarchia, & Aristocratia nos inferebamus. At hoc nō minus est falsum, & absurdū in Democratia, quā in alijs speciebus regiminū, tū quia sicut ratio naturalis nō determinat, vt necessariā, Monarchiam, vel Aristocratiam, ita nec Democratiam; imò multo minus istam, quia omnium imperfectissima est, vt Aristoteles testatur, & est per

vinulo2

alidmnaom
mouitA 36
expidit
st. autpoq
mouitA
mouitA
mouitA
mouitA
mouitA
mouitA

8. Obiectio.

alidmnaom
mouitA
mouitA
mouitA

Arist.

Solutio.

Monarchia
& Aristocra-
tia absque
positiua in-
stitutione in-
troducuntur ne-
queunt: De-
mocratia ve-
rò maximè.

se euidens. Tum etiam quia si illa institutio esset diuina, non posset per homines immutari. Respondetur, negando primam illationem, nam potius ex eo quod hæc potestas non est data à Deo instituere monarchiam, vel aristocratiam, necessariò concluditur datam fuisse toti cõmunitati, quia non relinquitur aliud subiectum humanum, vt sic dicam, cui dari potuerit. Ad alteram verò illationem, scilicet, hinc sequi, democratiam esse ex diuina institutione, respondemus, si hoc intelligatur de institutione positiua, negandam esse consecutionem: si verò intelligatur de institutione quasi naturali, sine vllò inconuenienti admitti posse, & debere. Est enim valde notanda differentia inter has species politicæ gubernationis, nam monarchia, & aristocratia introduci non potuerunt sine positiua institutione diuina, vel humana, quia sola naturalis ratio nudè sumpta non determinat aliquam ex dictis speciebus vt necessariam, sicut dixi; vnde cum in humana natura per se spectata absque fide, seu reuelatione diuina non habeat locum positiua institutio, de illis speciebus necessariò concluditur, non esse immediatè à Deo. At verò democratia esse posset absque institutione positiua, ex sola naturali institutione, seu dimanatione cum sola negatione nouæ, seu positiuæ institutionis, quia ipsa ratio naturalis dicat, potestatem politicam supremam naturaliter sequi ex humana communitate perfectæ, & ex vi eiusdem rationis ad totam communitatem pertinere, nisi per nouam institutionem in alium transferatur, quia ex vi rationis neque alia determinatio locum habet, neque immutabilior postulatur.

9.
Quomodo
democratia
dicatur esse
de iure natu-
ræ.

Quocirca potestas hæc, prout à Deo immediatè datur communitati, iuxta modum loquendi Iurisperitorum, dici potest de iure naturali negatiuè, non positiuè, vel potius de iure naturali concedente, non simpliciter præcipiente. Quia nimirum ius naturale dat quidem per se, & immediatè hanc potestatem communitati, non tamen absolutè præcipit, vt in illa semper maneat, neque vt per illam talis potestas immediatè exerceatur, sed solum quandiu eadem cõmunitas aliud non decreuerit, vel etiam ab aliquo po-

A testatem habere mutatio legitimè facta fuerit. Exemplum est de libertate hominis, quæ seruituti opponitur, est enim de iure naturali, quia ex vi solius naturalis iuris homo nascitur liber, nec potest sine legitimo aliquo titulo in seruitutem redigi, ius autem naturæ nõ præcipit, omnem hominem semper manere liberum, seu (quod perinde est) non simpliciter prohibet, hominem in seruitutem redigi, sed solum, vt id nõ fiat vel sine libero illius cõsensu, vel sine iusto titulo, & potestate. Sic ergo perfectæ cõmunitas ciuilis iure naturæ libera est, & nulli homini extra se subijcitur, tota verò ipsa habet in se potestatem, quæ si non mutaretur, democratica esset, & nihilominus, vel ipsa volente, vel ab alio habente potestatem, & titulum iustum, potest tali potestate priuari, & in aliquam personam, vel senatum transferri.

B Ex quibus tandem concluditur, nullum Regem, vel Monarcham habere, vel habuisse (secundum ordinariam legem) immediatè à Deo, vel ex diuina institutione politicum principatum, sed mediatè humana voluntate, & institutione. Hoc est egregium Theologia axiomata, non per irrisionem, vt Rex protulit, sed verè, quia rectè intellectum verissimè est, & ad intelligendos fines, & limites ciuilis potestatis maximè necessariū. Nõ est autem nouum, aut à Cardinali Bellarmino inuentum, vt prædictus Rex illi attribueretur: nam multò antea illud docuit Cardinalis Caietanus in Apologia, seu tractatu 2. de Authorit. Papæ. p. 2. c. 10. & Castr. li. 1. de Leg. pœn. c. 1. & Dried. lib. 1. de Libert. Christ. c. 19. & Victor. in Relect. de Potestat. ciuili. n. 8. & sequentibus. & sumitur ex eodem in relect. 2. de Potestat. Ecclesiast. conclus. 3. & ad 1.

C Soto lib. 4. de Iusti. q. 2. ar. 1. in discursu cõclusionis 1. & latius q. 4. ar. 1. quos sequutus est Ludou. Molina tract. 2. de Iustit. disp. 21. Et insinuat D. Thom. 1. 2. q. 90. ar. 3. & q. 97. ar. 3. & clariùs 2. 2. q. 10. ar. 10. Nec solū à Theologis, sed etiā à Iurisperitis doctrina hæc tradita est cõmuniter in l. 3. ff. de Constitut. Princip. & in l. 2. ff. de Origin. iuris, & ex Modernis, à Nauarro in cap. Nonit, de Iudicijs, notab. 3. præsertim n. 41. & 85. & 94. & n. 112. & sequentibus. vsq; ad 121. & n. 147.

10.
Nullus prin-
cipatus poli-
ticus est im-
mediatè à
Deo.

Caietan.
Castr.
Dried.
Victor.

Soto.
Molina.
D. Thom.

Nauar.

Couar-

Couarruias in Practicis quæstionibus cap. 1. nu. 6. qui alios etiam referunt.

Couarr.

II.
Ex Patribus
cōfirmatur
assertio.

Ambros.
August.
Gregor.

Præterea sumi potest hæc veritas ex Sanctis Patribus, primò, quia sæpe asserunt, hominem à Deo fuisse creatum ingenuum, & liberum, solumque accepisse à Deo immediatè potestatem dominandi brutis animalibus, & inferioribus rebus; dominium autem hominum in homines per humanam voluntatē, propter peccatum, aut aduersitatem aliquā fuisse introductum. Quod tradidit Ambrosius ad Coloss. 3. in fine, & latius Augustin. 19. de Ciuit. cap. 15. & lib. Quæstion. in Genes. q. 153. & Gregor. libr. 21. Moral. cap. 10. aliàs 11. & in Pastoral. p. 2. cap. 6. Quod enim illi de libertate vniuscuiusque hominis, & seruitute illi opposita dicunt, eadem ratione in persona mista, seu ficta vnius communitatis, seu ciuitatis humanæ verum habet. Nam prout à Deo immediatè regitur iure naturæ libera est, & sui iuris, quæ libertas non excludit, sed includit potius potestatem regendi se ipsam, & imperandi membris suis, excludit autem subiectionem ad alium hominem, quantum est ex vi solius naturalis iuris, quia nulli hominum dedit Deus immediatè talem potestatem; donec per institutionem, vel electionem humanam in aliquē transferatur. Deinde hoc egregiè confirmat sententia Augustini lib. 3. Cōfess. cap. 8. dicentis, *Generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis.* Nā per hæc verba significat, Regium principatum, & obedientiam illi debitam fundamentum habere in pacto societatis humanæ, ac subinde non esse ex immediata institutione Dei, nam humanum pactum humana contrahitur voluntate.

August.

12.
L. 1. ff. de
Constitut.
Princip.
Vlpianus.

Iustinian.

Et fortasse hoc pactum nomine legis Regiæ significatur in l. 1. ff. de Constitut. Princip. vbi Vlpianus ait, ideo Principis placitum legis habere vigorem, quia lege Regia, quæ de imperio eius lata est, populus ei, & in eum omne suum imperium, & potestatem transtulerit. Quæ verba probauit, & transcripsit Iustinianus Imperator in §. Sed & quod Principi, institut. de Iure natur. genti. & ciuili: illa enim lex non dicitur Regia, quia ab aliquo Rege lata sit, sed quia de imperio Regis lata est, vt in eadem l. 1. dicitur, vbi etiam

A significatur, constitutam esse à populo creante, & instituyente Regis dignitatē, transferendo in illum suam potestatem, vt ibi etiam Glossæ, & Doctores exponunt. Non potuit autem illa lex ferri per modum solius præcepti, cum per illam populus se abdicauerit à suprema iuris dicendi potestate; ergo intelligi debet constituta per modum pacti, quo populus in principem transtulit potestatem sub onere, & obligatione gerendi curam reipublicæ, & iustitiam administrandi, & Princeps tam potestatem, quàm conditionem accepit; ex quo pacto firma, & stabilis permanfit lex Regia, seu de Regali potestate; non ergo immediatè à Deo, sed à populo Reges hanc habent potestatem. Vnde etiam dicitur in l. 2. §. Nouissimè, ff. de Origi. iuris, quia *Senatus non omnes provincias probè regere poterat, constituto Principe, datum esse ei ius, vt quod consitisset, ratum esset:*

B

C

D

Ratio autem assertionis ex dictis facile colligitur: nam illa potestas dicitur esse in aliquo immediatè à Deo, quæ vel per solam Dei voluntatem, vel ex vi solius rationis naturalis, aut alicuius diuinæ institutionis ad illum peruenit, sed potestas, de qua tractamus, nullo ex his modis data est Regibus à Deo, loquendo secundum ordinariam legem, quia nec per specialem voluntatem Dei immediatè data est (talis enim voluntas Dei nec reuelata, nec nota facta est hominibus) neque etiam solum ius naturale per se dicat, hanc potestatem debere esse in Regibus, vt ostensum est: institutio denique seu determinatio, aut trāslatio huius potestatis ad Reges non à Deo immediatè facta est, vt ex vsu ipso constat. Item quia aliàs talis institutio immutabilis esset, & omnis mutatio in ea facta per homines fuisset iniqua; imò omnes ciuitates, regna, vel respublicæ deberent eandem institutionem seruare, quia non est maior ratio de vna, quàm de alia, neque vna magis accepit ex diuina reuelatione talem institutionem, quàm alia. Est ergo hæc humana institutio; quia per homines immediatè facta; ergo per homines immediatè datur potestas Regibus, quorum dignitas per illam institutionem creata est. Mediatè autem dicitur Deus dare hanc potestatem Re-

L. 2. §. No
uissimè ff.
de Origi.
iur.

13.
Ratione pro
batur con-
clusio.

gibus, tum quia immediatè dedit illam populo, qui in Regem illam transtulit, tum quia Deus huic etiam translationi proximè à populo factæ, consentit, & cooperatur tanquam prima, & vniuersalis causa, tum deniq; quia illam approbat, & seruari vult. Sicut etiam lex humana immediatè quidem obligat ex voluntate Principis humani ferentis illam, mediatè verò etiam obligat ex vi voluntatis Dei volentis, vt legitimis Principibus obediatur, iuxta illud Petri, *Subiecti estote, &c. quia sic est voluntas Dei.*

1. Petr. 2.

14.
Eadem conclusio ex-
plis ostendi-
tur.

August.
Cap. Quo
inrc dist. 1.

Potest denique hoc exemplo domini humani circa res inferiores declarari. Simpliciter enim loquendo, omnes res, quarum homines habent dominium ipsis à Deo donatæ sunt, non tamen eodè modo. Nam immediatè non dedit Deus (ordinariè loquor) alicui homini proprium, & peculiare dominium alicuius rei, sed immediatè omnia fecit communia, priuata autem dominia partim iure gentium, partim iure ciuili introducta sunt; & nihilominus illa etiam priuata dominia sunt mediatè à Deo; tum quia ducunt originem ex prima donatione Dei, tum etiam quia per suam generalè prouidentiam ad illa concurrit, tum denique quia illa seruari vult, postquam sunt constituta. Sicq; dixit Augustinus tract. 6. in Ioan. in fine, *Vnde quisque possidet, quod possidet, nonne iure humano? nã iure diuino Domini est terra, & plenitudo eius, iure tamen humano dicitur, hæc villa mea est, hæc domus mea, hic seruus meus est.* Et infra concludit, *Ipsa iura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit generi humano.* Ita ergo proportionè seruata, Deus est, qui distribuit regna, & Principatus politicos, sed per homines, seu consensus populorum, vel aliam similem institutionem humanam.

15.
Obiectio.

Dicet verò fortasse aliquis, hoc discursu solùm probari, potestatem Regis non dari à Deo alicui personæ sine interuentu voluntatis, vel actionis humanæ, id tamen non satis esse, vt non detur immediatè à Deo, nam etiam dignitas Apostolica data est Mathiæ mediante actione aliorum Apostolorum, & nihilominus data illi est immediatè à Deo, & similiter Summus Pontifex à Cardinalibus eligitur, & tamen immediatè à Deo

A accipit potestatem. Et similiter qui succedit in maioratu per generationem à proximo parente ius illud tandem consequitur, & nihilominus immediatè censetur habere illa bona à primo institutore maioratus, quia ex vi solius voluntatis eius, etiam si proximus parens maxime nolit, maioratum consequitur. Sic ergo licet temporales Reges per successionem dignitatem Regiam obtineant, à Deo immediatè illam recipiunt ex vi primæ institutionis.

B Veruntamen hæc obiectio non enervat, sed confirmat potiùs discursum factum, tum quia exempla non sunt similia, tum etiam quia non asseruimus, quicumque interpositam hominis voluntatem, vel actionem sufficere, vt potestatis donatio à Deo immediatè non sit, sed solum id fuit dictum de peculiari mutatione, & translatione facta per nouam institutionem humanam. Duobus itaq; modis potest actio, aut voluntas humana interuenire in collatione potestatis à Deo ipso ducentis originem, primò solum designando, vel constituendo personam, quæ succedat in dignitate à Deo instituta, eodem prorsus modo, quo instituta est, & sine autoritate, vel potestate illam mutandi, augendi, vel minuendi. Atque hic modus quoad Pontificiam dignitatem seruatus est in lege veteri secundum successionem carnalem; in lege autem noua fit per legitimam electionem, qua persona designatur. De hoc ergo modo successionis verum est, nihil ob stare, quominus potestas à Deo immediatè conferatur, & hoc tantum probant exempla adducta. Et ratio est, quia semper confertur potestas ex vi primæ institutionis, & solius voluntatis Dei, cuius signum est, quia integrè, & immutabiliter, prout instituta est, confertur, & quia successio etiam in eadem potestate ab eadem institutione originem habet, ideò enim in lege veteri per generationem carnalem in Pontificatu succedebatur, quia ita à Deo ipso institutū erat, nunc autem designatio personæ alio, magisque spiritali modo fit, quia Ecclesiastica traditio docet, ita esse à Christo institutum, qui modum electionis, seu designationis personæ Vicario suo definiendum commisit.

16.
Duobusmodi potest in
tercedere vo-
luntas homi-
nis in colla-
tione pote-
statis à Deo
manantis.

Primus mo-
dus.

Alio

17.
Secundus
modus.

Alio ergo modo potest fieri collatio potestatis ab homine per nouam donationem vel institutionem vltra designationem personæ, & tunc etiam si talis potestas fundamentum habeat in aliqua priori donatione diuina alteri facta, nihilominus collatio illa, quæ postea fit, simpliciter est de iure humano, & non diuino, & immediatè ab homine, non à Deo. Exemplum est in seruitute, nam si aliquis homo se vendat in seruum alteri, seruitus illa simpliciter est de iure humano, & potestas, quam Dominus in seruum accipit ab ipso seruo immediate data est per potestatem, & libertatem naturalem, quam ipse immediatè habuit ab authore naturæ. Ita ergo est in præsentī de subiectione totius cōmunitatis humanæ ad vnum Principem, nam immediatè procedit à voluntate cōmunitatis, & ideo immediatè est ab homine, & de iure humano, licet originem trahat à potestate naturali, quam eadem cōmunitas supra se ipsam à suo authore accepit. Et ratio clara est, quia in his, & similibus casibus nec sufficit designatio personæ, neque est separabilis à donatione vel contractu, aut quasi contractu humano, vt habeat effectum conferendi potestatem, quia sola naturalis ratio non inducit translationem potestatis ab vno homine in alium per solam designationem personæ sine consensu, & efficacia voluntatis eius, à quo potestas transferenda, seu conferenda est. Vnde intelligi non potest collatio potestatis, quæ à Deo immediatè fiat, media generatione, electione, aut simili designatione humana, nisi vbi successio est ex diuina institutione positiua, potestas autem Regia non ex diuina institutione positiua, sed solum ex ratione naturali ducit originem, media libera voluntate humana, & ideo necessariò est ab homine immediatè conferente, & non tantum personam designante.

18. Et hinc etiam oritur (quod est clarum indicium huius veritatis) vt hæc Regia potestas non sit æqualis in omnibus Regibus, neque cum eisdem proprietatibus durationis, perpetuitatis, aut successionis & similibus. In quibusdam enim potestas est simpliciter Monarchiæ, in alijs vero cum mixtione Aristocratix, seu cum dependentia ab aliquo senatu, etiam quo ad suffragia decisiva, & interdum tantum

A in certis casibus, interdum in omnibus grauioribus: vel aliquando in multis, aliquando in paucioribus. Item quibusdam Regibus data est potestas non solum personæ, sed etiam eius generationi (vt sic dicam) id est, vt possint ad filios, vel nepotes dignitatem transferre: alijs vero interdum datur pro persona, & sine carnali successione, vt vno Rege mortuo, alter eligatur, sicut modo in regno Polonia, & in ipso imperio Romano fit; imò etiam posset Rex ad certum tempus eligi, si ita fuisset alicubi in principio introductum, quia ex natura rei hoc non repugnat. Ergo signum manifestum est, hæc esse immediatam institutionem humanam & ideo recipere posse totam illam varietatem, quæ rationi non repugnet, & sub humano arbitrio cadere possit.

B Atque hinc tandem fit, vt hæc Regia potestas, seu dominatio varijs modis obtineri possit, quos hic etiam adnotare oportet, vt plenius resolutio tradita intelligatur. Primus enim modus conferendi vni Principi hanc potestatem, in primæua institutione, est per voluntarium populi consensum. Hic autem consensus varijs modis intelligi potest, vnus est, vt paulatim, & quasi successiue detur prout successiue populus augetur. Vt v.g. in familia Adæ, vel Abraham, aut alia simili in principio obediebatur Adæ tamquam patri, seu patri familias, & postea crescente populo, potuit subiectio illa continuari, & consensus extendi ad obediendum illi etiam vt Regi, quando cōmunitas illa cepit esse perfecta; & fortasse multa regna (& in particulari primum regnum Romanæ ciuitatis) ita inceperunt. Et in hoc modo (si quis rectè consideret) Regia potestas, & cōmunitas perfecta simul incipere possunt. Alius vero modus esse potest, quando cōmunitas iam perfecta voluntariè Regem eligit, in quæ suam transfert potestatem, qui est modus per se maximè conueniens, & rationi cōsuetaneus. Postquam vero hæc translatio semel facta est firma, & perpetua, tunc non est vltèrius necessaria noua electio, vel nouus populi cōsensus, sufficit enim ille, qui in primordio regni datus est, vt ex vi illius eadem Regia dignitas, & potestas per successionem transferatur. Et hoc modo in regnis successiuis Reges

19.

etiam dici possunt habere potestatem immediate à populo, non per nouum confectum, sed ex vi antiqui; à parentibus enim habet filij eadem regna in virtute primæ institutionis, magis quam parentum voluntate, nam etiam si pater nolit, primo-genitus succedit in regno, & ideo pater solum se habet quasi applicans, seu consiliatus personam, in quam eadem potestas ex vi eiusdem primi contractus transferratur.

20. Præter hunc autem voluntarium modum solent interdum prouinciæ, seu populi liberi inuoluntariè subijci Regibus per bellum: hoc autem contingit, & iuste, & iniuste fieri. Quando ergo bellum iustum habuit titulum, tunc re vera priuatur populus potestate, quam habebat, & princeps, qui contra illum præualuit, verum ius, & dominium talis regni acquirit, quia supposita iustitia belli, illa est iusta poena. Sicut capti in iusto bello priuantur libertate à natura concessa, & efficiuntur verè serui in poenam iustam. Et ideo supra dixi, potestatem Regiam fundari in contractu, vel quasi contractu: nam iusta punitio delicti vicem contractus habet quoad effectum transferendi dominia, & potestates, ideoque equaliter seruandus est. Sæpius verò contingit occupari aliquod regnum per bellum iniustum, quo ferè modo clariora orbis imperia amplificata fuere, & tunc quidè in principio non acquiritur regnum, nec vera potestas, cum titulus iustitiæ desit, successu verò temporis contingit, ut populus liberè consentiat, vel ut à successoribus regnum bona fide præscribatur, & tunc cessabit tyrannis, & incipiet verum dominium, & Regia potestas. Atque ita semper potestas hæc aliquo humano titulo, seu per voluntatem humanam immediate obtinetur.

C A P V T. III.

Fundamentis, & obiectionibus Regis Angliæ contra doctrinam superioris capituli satisfit.

I.
Primū Regis fundamentū ab inconuenienti desumptum.

DVO videntur esse præcipua fundamenta Regis Iacobi, ut existimet, Reges non à populis, sed immediate à Deo suam habere potestatem. Primum proponit, redarguendo Bellar-

A minum, & quædam incommoda inferendo. Primum incommodum est, quia contraria sententia est, *Seditionum fundamentum, factiosis, ac rebellibus audissimè arripendum.* Quia si Princeps à populo suam potestatem haberet, posset populus in Principem insurgere, seque in libertatem vindicare, quandocumque ipsi videretur, nimium fretus eodem iure, & potestate, quam in Regem transtulit. Præsertim cum Bellarminus dicat populum nunquam ita suam potestatem in Regem transferre, quin illam sibi in habitu retineat, ut in certis casibus etiam actum recipere possit. Atque eodem modo inferre posset Rex, integrum esse subditis, potestatem Principis restringere, & leges eius abrogare, & alia similia facere, quæ superioris sunt potestatis. Nam si Rex à populo habet potestatem, ab illo semper pendet: ergo potestas populi superior est; ergo potest omnia, quæ intulimus efficere. Illa autem sunt absurda, nam seditionibus occasionem præbent, & Principum potestatem eneruant, ut seueritatem, ut integritatem iustitiæ seruare non valeant.

C Respondemus, nullum ex his incommodis sequi ex resolutione, sententia vè proposita. Nam in primis negamus, ex ea occasione rebellionum, aut seditionum contra legitimos Principes populo dari. Nam postquam populus suam potestatem in Regem transtulit, non potest iuste eadem potestate fretus suo arbitrio, seu quoties voluerit, se in libertatem vèdicare. Nam si potestatem suam Regi concessit, quam ille accepit, eo ipso Rex dominium acquirit; ergo quamuis Rex habuerit à populo illud dominium per donationem, vel contractum, non ideo licebit populo dominium illud Regis auferre, nec libertatem suam iterum vsurpare. Sicut particularis persona, quæ suæ libertati renunciauit, & se in seruum vendidit, aut donauit, non potest postea à suo arbitrio se à seruitute eximere. Idè ergo est de persona fecta, seu cõmunitate, postquam se alicui Principi plenè subiecit. Item postquam populus suam potestatem Regi cõtulit, iam se illa priuauit; ergo non potest illa fretus iuste in Regem insurgere, quia niteatur potestate, quam non habet, & ita non erit vsus iustus, sed vsurpatio potestatis.

Quod verò Bellarminus ex Nauarro dixit

2.

3.

A redargutione Regis Illustrissimus Bellarminus vult dicatur.

Quando pos-
sit populus
in Regem
insurgere,
seque ab eius
potestate ex-
cimere.

Potestatem
semel in Re-
gem transla-
tam popu-
lus restrin-
gere nequit
neque eius
iustas leges
abrogare.

D. Thmo.
Lib. 7. de
Legib.

dixit populū, nunquam ita suam potestatem in Principem transferre, quin eam in habitu retineat, vt ea in certis casibus vti possit, neque contrarium est, neque fundamentum populis præbet ad se prohibito in libertatem vindicandum. Quia Bellarminus non simpliciter dixit, retinere populum potestatem in habitu, ad quoscumque actus pro libito, & quoties velit exercendos, sed cum magna limitatione, & circumspectione dixit, in certis casibus, &c. Qui casus intelligendi sunt, vel iuxta conditiones prioris contractus, vel iuxta exigentiam naturalis iustitiæ, nam pacta, & conuenta iusta seruanda sunt. Et ideo si populus transtulit potestatem in Regē, reseruando eam sibi pro aliquibus grauioribus causis, aut negotijs, in eis licite poterit illa vti, & ius suum conseruare. Oportebit autem, vt de tali iure, vel antiquis, & certis instrumentis, vel immemorabili consuetudine sufficienter constet. Et eadem ratione si Rex iustam suam potestatem in tyrannidem verteret, illa in manifestam ciuitatis perniciem abutendo, posset populus naturali potestate ad se defendendum vti, hac enim nunquam se priuauit. Extra hos verò, & similes casus, nūquam licet populo à legitimo Rege suapoteestate fretus deficere, & ita cessat omnis seditionis fundamentum, aut occasio.

4. Atque eadem ratione nō licet populo semel subiecto potestatem Regis magis restringere, quā in prima translatione, seu conuentione restricta fuit, quia id nō permittit lex illa iustitiæ, quæ docet, legitimam pacta seruanda esse, & donationem absolutam semel valide factam reuocari non posse, neque in totum, neque ex parte, & maximè quando onerosa fuit. Imò nec leges Principis iustas potest populus sua potestate nixus abrogare, sed solum tacito, vel expresso eiusdē Principis consensu fretus, vt D. Thomas suprā docuit, & nos alibi latiùs diximus. Vnde non est simpliciter verum, Regem pendere in sua potestate à populo, etiam si ab ipso eam acceperit, quia poterit pendere in fieri, vt aiunt, & postea non pendere in conseruari, si plenè, & absolutè illam accepit. Quocirca post quā Rex legitime constitutus est, supremam habet potestatem in his omnibus, ad quæ illam ac-

A cepit, etiam si à populo illam habuerit, quia lex iustitiæ hoc exigit, vt declarauimus.

Secundo loco inducit Rex exempla Saulis, & David, qui nō à populo, vt Bellarminus contendit, sed à Deo immediate Principatum acceperunt. Quod specialiter de Saule confirmat, quia per sortem diuino electus est, quod dicit esse signum certum potestatis immediate à Deo acceptæ. Quod & suadet exemplo electionis Mathiæ, de quo inde scimus Apostolicam dignitatē immediate à Deo accepisse, quia per sortes ad illam electus est, Actor 1. Respondemus, circa exempla Saulis, & David in vtrāque partem disputari posse, an illi duo Reges à Deo, vel à populo immediate acceperint potestatem: neutrum enim aperte ex Scriptura sacra colligitur. Nam licet ex eadem Scriptura certo constet, vtriusque personam diuino nutu, voluntate, ac reuelatione fuisse in Regē designatam, non tamen inde sequitur Deum etiam immediate illis potestatem dedisse: hæc enim duo diuersa sūt, & ex vno nō rectè aliud colligitur. Num sicut Deus interdum concedit hominibus facultate designandi personam, cui daturus est ipse immediate potestatem; ita e conuerso Deus potuit sibi reseruare potestatem designandi personā, cui populus daret immediate potestatem.

Atque ita in facto illorum Regum cōtigisse satis verisimiliter coniectat Cardinalis Bellarminus ex verbis Deuteronomi. 17. Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eā, habitauerisque in illa, & dixeris, cōstituiam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum, non poteris alterius gentis hominem facere, qui non sit frater tuus. In quibus verbis duo tanquam distincta ponuntur, scilicet eligere eum, qui futurus est Rex, & constituere eum Regem, & illud prius reseruatur sibi Deus, secundum autem populo concedit, seu relinquit, vt patet ex illis verbis. Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit, & ex cap. 28. ibi, Ducet te Dominus, & Regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras, &c. Constituere autem Regem, non signi-

5.
Secundū fū-
damētū Re-
gis.

Actor. 1.
Solutio.

6.
Bellarmi.
Dente. 17

Dente. 28

1. Reg. 8.

significat tantum petere Regem, sicut po-
stea ille populus petijt. 1. Reg. 8. sed sig-
nificat facere Regem. Tum quia ita ex-
ponitur in dicto cap. 17. Deuteron. ibi,
*Non poteris alterius gentis hominem Regē
facere*, tum etiam, quia ibidem præcipitur
populus constituere Regem eum, quem
Deus elegeret: petitio autem Regis non
poterat esse particularis personæ electæ
à Deo, nam præcessit talem electionem;
ergo illa Regis constitutio non erat nisi
creatio Regis, & immediata collatio Re-
giæ dignitatis, ac potestatis; ergo electio
personæ, quā Deus sibi reseruauit, nihil
aliud erat, nisi personæ designatio. Sup-
ponitur ergo in illo loco, populum ex na-
tura rei habere potestatem constituendi
sibi Regem, non enim eam ibi peculiari-
ter illi populo Deus concessit, sed suppo-
suit tanquam communem alijs gentibus,
& illum ea uti permisit, vel aliquando
vsurum prædixit, sicut impletum est. 1.
Reg. 8. & sequentibus, Et quamuis po-
testas etiam designandi personam natura-
liter cuilibet populo conueniat, nihilo-
minus in peculiarem fauorem illius po-
puli, vti tior persona semper designare-
tur, potestatem eligendi personam sibi
Deus reseruauit.

7.

Ex illo ergo loco optima coniectura
fit, ita obseruatum esse in creatione pri-
mi Regis illius populi, qui fuit Saul, quod
etiam ex historia electionis eius colligi
potest. Nam 1. Reg. 10. postquā fors ce-
cidit super Saul, dixit Samuel ad populū,
Certē videtis, quem elegit Dominus, quasi
petens, & expectans populi consensum
& tunc clamauit populus dicens. *Vivat
Rex*. Postea verò Rege iam constituto,
subiungitur, scripsisse Samuelem legem
regni, &c. Neque refert, quod prius in
eodem capite ante sortes missas dicitur,
Samuelem vnxisse Saulem, *Ecce vnxit
te Dñs super hereditatem suam in Principem*
(quia vt Bellarmi. ait, & est probabile)
non fuit illa collatio potestatis, aut regni
traditio, sed certa promissio, & prædic-
tio more prophetico futuri effectus, &
veluti præparatio quædam animi Saulis
ad futuram dignitatē. Quin potius quia
post Dei electionem, & populi acclama-
tionem, adhuc multi repugnabant, addi-
tur in cap. 11. Samuelem conuocasse ite-
rum populum in Galgala ad innouandū

1. Reg. 10
Saulem po-
testatē suam
à populo ac-
cepisse pro-
babilis.

1. Reg. 11

A regnum, & subditur, *Perrexit omnis popu-
lus in Galgala, & fecerunt ibi Regem Saul
coram Domino*. Quibus verbis non signifi-
catur noua regni electio, sed fuit confir-
matio prioris, vt firmior apud populum
maneret, & vt omnium subditorum ani-
mi magis acquiescerent, omnisq; diuisio,
& dissensio tolleretur, vt rectē dixit Abu-
lenfis ibi q. 12. & 13. & confirmat Iose-
phus lib. 6. Antiquit. c. 6. & addit, ibi in-
spectante totā multitudine iterum Sa-
muele vnxisse Saulē sacro oleo, quod
tamen Scriptura non refert: inde verò
intelligi potest, vnctionem similem non
semper fuisse cum regni traditione simul
coniunctam, sed potuisse etiam esse sig-
num vel iam factā, vel futurā.

B

Vnde eodem lib. 1. Reg. cap. 16. simi-
li modo secretē fuit vnctus Dauid à Sa-
muele cum promissione regni, quod po-
stea per multos annos pacificē possedit
Saul, quod est apertum signum, per illam
vnctionem non fuisse Dauidem factum
Regem, sed in successorem regni desig-
natum. Et ideò postea lib. 2. cap. 2. iterū
vnctus est à tribu Iuda, vt regnaret super
domum Iuda, & ibi etiam refertur dixisse
Dauid, *Licet mortuus sit Dominus res-
ter Saul, tamen me vnxit domus Iuda in Re-
gem sibi*, significans promissionem Dei
per populi cōsensum fuisse completam.
Ideoq; super alias tribus regnare nō cæ-
pit, donec (vt refertur cap. 5.) *Venerunt
Seniores Israel ad Dauid in Hebron, & per-
cussit cum eis Rex Dauid fœdus in Hebron
coram Domino, vnixeruntque Dauid in Re-
gem super Israel*.

C

D

Est ergo probabilis hæc sententia, cō-
tra quam parum valet argumentum Re-
gis de sortibus, nam electio per sortes spe-
ciali Dei prouidentia directas per se solū
probat, designationē personæ à Deo ipso
fuisse immediatē factam. Neque inde fit
Mathiam per sortem electum non rece-
pisse immediatē à Deo Apostolicam dig-
nitatem, & potestatem. Quia licet ex so-
lō modo electionis per sortes id sufficiē-
ter nō colligatur, ex qualitate, & excel-
lentia talis dignitatis, & potestatis id col-
ligitur. Erat enim dignitas Apostolica
supernaturalis, & immediatē à Christo
instituta, & ideò solus ipse poterat illam
immediatē donare. Vnde quamuis Apo-
stoli sine sortibus solum Mathiam ele-
gissent

Abulen-
Iosephus.

8.
1. Reg. 16.

2. Reg. 2.

9.

Mathias A-
postolorum
suū imme-
diatē à Deo
accepit.

gissent (quod facere potuissent, si illum digniorem esse certò cognouissent, ut frequentius Patres insinuant) nihilominus ab ipso Christo immediatè accepisset dignitatem, & potestatem; ergo non ex fortibus, sed ex qualitate potestatis colligendum est, an immediatè à Deo conferatur.

10

Iuxta haec ergò expositionem, illis locis, & exemplis potiùs cõfirmatur cõmunis sententia tradita. Quia verò expositio illa de fide non est, neque omnino necessaria, concedamus Regi ut probabile, Saulem, & Dauid regnum, & potestatem immediatè à Deo accepisse, facili enim poterit quisque, si velit, Scripturæ verba ad hunc sensum accommodare. Et de Dauid id apertè affirmat Soto lib. 4. de Iustit. q. 2. art. 1. & de utroque Nauarrus dicto cap. *Novit*, notabil. 3. n. 33. & 147. & idem sentit Abulès. suprà. Nihilominus hoc non solum non obstat resolutioni positæ, sed potiùs inde non minùs efficaciter confirmari potest. Primò, quia exempla specialia parum valent ad inferendam vniuersalem regulam, imò solent esse exceptiones à regula, & ideò ex illis sumi solet argumentum, quod Iuristæ vocant ab speciali, ad inferendam regulam in contrarium. Deinde quia in eisdem locis supponitur manifestè, esse in populo libero potestatem constituendi sibi Regem, imò & eligendi, & designandi personam, cui ius regni tribuat, quod probant apertè testimonia Scripturæ, quæ suprà pòderam. Et ideò Deus peculiariter sibi reseruauit electionem personæ in Regem illius populi constituendæ, quia seclusa Dei reuelatione, & præcepto totum hoc erat in arbitrio populi constitutum. Igitur neque inde inferri potest generalis regula pro omnibus regnis, videlicet, quod ad Deum pertinet, immediatè designare, aut eligere personam in throno regni constitutam, siue in initio talis regni, siue in eius progressu (aliàs ostendat Rex Angliæ, quando Deus peculiari reuelatione, aut singulari signo elegerit: vel ipsum, vel aliquem ex progenitoribus suis in Britannia Regem) neque etiam potest inde inferri, Deum ordinarie dare, aut dedisse Principatum Regibus temporalibus, etiam si fortasse in initio Israelitici

A regni propter specialem, quã assumpserat illius curam, semel atq; iterum id fecerit. Quod tãdem colligi etiã potest ex alia prohibitione facta illi populo dicto c. 17. Deuteron. *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere*: illa enim prohibitio absque dubio nō fuit naturalis, sed positua. Constat enim, alias gētes, & nationes potuisse creare sibi Reges ex quacunq; prouincia, vel natione, & in ipsis etiã Imperatoribus Romanis ita obseruatum esse sine vlla iniustitia, vel violatione iuris naturalis; fuit ergo illa prohibitio positua, & specialis; ergo suppositum fuit potestatem in illo populo creandi sibi Regē ex quacunq; gente, nisi diuinitus prohiberetur, & cōsequenter, ante illā prohibitionem in populo Israel, in alijs vero populis, quo s illa prohibitio nō pertinebat; semper hanc liberam potestatem fuisse, & per illam Reges incepisse, cōcluditur.

Deuteron.
17.

B

Tertiò possumus in Regis fauorem, eiusque sententiæ confirmationem vrgeri loca Scripturæ, & Sactorum, quibus suprà probauimus, Reges esse ministros Dei, & ab ipso habere potestatem, nam in illis locis soli Deo tribuitur huius potestatis donatio; ergo intelligenda sunt de Deo immediate donante, quia hæc est purior, & simplicior interpretatio, nā quidquid illi additur, præter scripturam dicitur. Itē minister alicuius ordinario & meliori modo immediatè solet ab eo constitui, cuius est minister. Denique hac ratione nos dicimus, Pōtificem habere potestatem suam immediatè à Deo, quia Christus ipse illam cōtulit, & ex vi illius primæ donationis ad alios trāsferitur, licet per ministerium, seu electionē hominum transferatur; ergo eadē ratione potestas Regia erit immediatè à Deo.

I I
Tertia ob.

D

Ad hæc verò in primis respōdemus, ipsam Regiā potestatem esse immediatè à Deo authore naturæ, ut diximus. Quia verò nō est per specialem reuelationem, seu donationem, sed per quādam naturalem cōsecutionem, quam ratio naturalis ostēdit, ideò immediate solum datur à Deo illi subiecto, in quo ex vi solius rationis naturalis inuenitur; hoc autem subiectū est populus ipse, & nō aliqua persona eius, ut declarauimus. Quia verò hanc eandē potestatem populus in Regem trās-

fert;

Soto.

Nauarr.
Abulens.

Exemplis à
Rege addu-
ctis, Principi-
patum politi-
cū immediatè à Deo
non esse cō-
iungitur.

Solutio

Chrysost.

fert, ideò potestas Regia dicitur esse data à Deo. Et præterea quia ipsamet Regis electio non fit sine diuina cooperatione, nec sine peculiari prouidentia eius.

Quod egregie declarauit Chysof. homil. 23. in Epist. ad Rom. ubi tractans verba illa: *Nō est potestas, nisi à Deo*, sic inquit, *Quid dicis? omnis ergo princeps à Deo constitutus est? Istud (inquit) non dico. Nec enim de quouis Principe mihi sermo nunc est sed de ipsa re, id est de ipsa potestate. Unde subiungit. Quod enim principatus sint, quodque hi quidem imperant, illi vero subiecti sunt, quodq. non simpliciter, ac temere cuncta feruntur, diuinæ sapientiæ opus esse dico. Propterea non dicit. Non enim Princeps est, nisi à Deo, sed de re ipsa differit, dicens: Non enim potestas est, nisi à Deo. Vbi Theophylact. idem docet. Neque vero*

Theophyl.

necessarium est; vt hæc omnia ita distincte in Scriptura explicentur. Nam constat, varios effectus eisdem fere verbis Deo in Scriptura attribui, & ex materia subiecta secundum rectam rationem colligendum esse modum, quo à Deo esse dicantur. Nam etiam dicitur sæpe Deus dare regna; propter specialem permissionem, licet per iniuriam, & seditionē vsurpentur, vt Rex ipse Angliæ de Ieroboam sentire videtur, & in alijs multò est certius, vt notauit Augustinus lib. 5. de Ciuit. cap. 21. & Origen. Homil. 4. in libr. Iudicum. Vt autem Reges dicantur ministri Dei, satis est, quod ab illo habeant potestatem, licet mediante populo, quia ille est modus maxime connaturalis, & optimus, qui intra latitudinem naturalis rationis cogitari potest.

August. Orig.

13.

Ad comparisonem autem, seu equiparationem, quæ in hoc fit inter Pontificem, & Reges, respondeo, esse rationem longe dissimilem. Nam in primis Pontificia Monarchia in vniuersam Ecclesiam ab ipso Deo immediate est instituta, & præcepta, ita vt mutari non possit. Modus autem regiminis temporalis non est à Deo definitus, nec præceptus, sed hominum dispositioni hoc relictum est. Deinde spiritualis potestas nunquam fuit in cōmunitate totius Ecclesiæ, quia Christus non contulit eā corpori Ecclesiæ, sed capiti, seu Vicario suo, ideoque non potest Ecclesia in elec-

A ctione Pontificis concurrere tanquam dans potestatem, sed tanquam personam designans. Potestas autem ciuilis ex natura rei est in ipsa communitate, & per illam in hunc, vel illum Principem translata est, voluntate ipsius communitatis, eam (vt ita dicam) tanquam rem suam alteri donantis. Vnde etiam fit, vt spiritualis iurisdicctio suprema Pontificis ita sit iure diuino collata, vt limitari non possit, nec minui, nec augeri etiam per vniuersalem Ecclesiæ consensum, imò nec per ipsiusmet Pontificis voluntatem. Quandiū enim dignitatem retinet, non potest illam in se minuere, vel mutare. Potestas autem Regia, vel cuiusuis supremae tribunalis temporalis potuit à principio maior, vel minor constitui, & successu temporum poterit mutari, aut minui, prout ad bonum commune expediens fuerit, per eum, qui ad hoc habuerit potestatem.

B

CAP. V. T. IIII.

C *Vtrum inter Christianos sit legitima potestas ciuilis, cui Christiani parere teneantur.*

Q V A N V I S in quæstione hac nō sit nobis cum aduersarijs cōtrouersia, quia vero multi ex illis (vt audio, & vt Rex Angliæ in sua Præfatione sæpe inculat) Romanum Pontificem eius doctrinæ infimulant, quæ iura, & dominia Principibus debita euertat: quid de hac re vel fides catholica statuat, vel sanior Doctorum sententia tueatur, explicandum existimaui, vt hoc etiam modo ad præcipuam controuersiam de summi Pontificis primatu clarior, & aptior sternatur via. Duobus ergo modis existimatum est, & affirmatum, Christianos Reges non habere supremam potestatem ciuilem ad leges ferendas, punienda delicta, & ius politicum dicendum. Vnus eorum fuit, qui dixerunt, in Ecclesia Christi non posse esse talem potestatem, neque vsum eius legitimum, quia Christiani nulli temporali dominio possunt esse sub-

I.

subditi. Alius est, eorum, qui licet fateantur, esse in Ecclesia temporalem potestatem, negant tamen esse supremam in Regibus temporalibus, sed in solo Pontifice, à quo Regum potestas per concessionem, vel tolerantiam derivatur. De hoc secundo puncto in capite sequenti dicemus, quia verò supponit primum, illud hic breuiter expediemus quia etiam noui sectarij in illo non rectè sentiunt.

2 Antiquorum hæreticorum error. Multi ergo ex antiquis hæreticis, veluti sequentes, aut imitantes Galileorum errorem in cap. 1. relatū dixerunt; Christianos non esse subiectos Principibus temporalibus, præsertim Ethnicis. Quod aliqui solū de perfectis Christianis, & maximè spiritualibus dixerunt, ut Beguardi; alij de omnibus iustis, alij de omnibus Christianis, quos errores hic latius recensere superfluum duco. Hinc effutierunt Anabaptistæ, & alij similes principatum politicum non esse Christianis licitum, præsertim in Christianos. Horum autem errorem diuersa cogitari possunt fundamenta. Primum, & peculiare respectu Principum Ethnicorum est, quia indignum, & periculosum est, infidelem dominari fidelibus, ideò enim Paulus monet, secunda ad Corinth. sexto. *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* Et ratione varijs modis explicat, dicens, *quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras, quæ autem conuentio Christi ad Belial, aut quæ pars fidei cum infidelibus, qui autem consensus templo Dei cum idolis.* Cū ergo primatus politicus à Deo sit, non debet intelligi concessus contra ordinem debitum, & cum periculo fidei, nam quæ à Deo sunt, ordinatissima sunt, ergo eo ipso quod aliquis in Christo baptizatur, & fidem eius recipit, fit immunis ab Ethnicorum Principum subiectione. Et confirmari hoc potest ex verbis illis Matth. cap. decimo septimo ubi cū Christus Petrum interrogasset, *Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?* & Petrus respondisset, *ab alienis*, conclusit Dominus, *Ergo liberi sunt filij, utique à tributis, & consequenter etiam à potestate, nam hæc duo correlatiua sunt.*

A Nomine autem filiorum, Christus omnes fratres suos, ac subinde omnes fideles comprehendit, quia omnes sunt filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena, ut dixit Diuus August. libro primo, Euangelicarum quæstionum, quæst. viges. tertia. Vel alio titulo illi eandem libertatem participant, quia omnes sunt speciali, & excellenti modo de familia Christi, qui est filius naturalis, cū autem filius liber esse dicitur, cum illo comprehenditur eius familia, ut dixit Lyran. in eum locum, quem alij imitantur, & sensit Hieronymus, dicens, *Ille Lyran. pro nobis & crucem sustinuit, & tributa Hierony. reddidit, nos pro illius honore tributa nō reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus.* Quæ verba nō possunt restringi, ut quidam volunt, ad solos Sacerdotes, vel Clericos: æque enim illa duo coniunxit, *pro nobis & crucem sustinuit, & tributa reddidit.* Subijcit autem crucem pro omnibus simpliciter, tam laicis, quam Clericis, ergo pro omnibus soluit tributa, ergo omnes à tributis soluendis temporalibus regibus liberauit, ergo & ab illorum dominatu, & iurisdictione illos exemit; quia vna libertas aliam comitatur.

C Secundum, & generalius fundamentum huius erroris est, quia Christiani liberi sunt etiam à potestate Christianorum Principum, quia hoc postulat Christiana libertas, quam in hoc sensu intelligunt, & maximè exaggerant Lutherus, & alij huius temporis sectarij ad hunc sensum detorquentes varias Scripturas, quibus abunde satisfacimus libro primo, de Legibus cap. decimo octauo, & decimo nono, & lib. tertio, cap. 31. & ideò illas nunc omittimus. Ex hoc autem principio, seu libertate Christiana sic intellecta rectè infertur, in Principibus etiam Christianis non esse potestatem civilem aut politicam in homines fideles, quia si isti non tenentur parere, illi non habent ius præcipiendi, quia hæc duo correlatiua sunt, & vno ablato, alterum auferri necesse est. Vnde inducunt etiam testimonia noui testamenti, in quibus Christianis, & dominari, & subijci dicunt esse prohibitū. Nam de dominatu dicitur Luc. viges.

V. se-

Primum prædicti erroris fundamentum.

2. Corin. 6.

Matth. 17.

3 Secundum fundamentum

secund. Reges gentium dominantur eorum, & ext. Vos autem non sic, vel vt Matthæus ait capite vigesimo. Non ita erit inter vos, vbi Diuus Chrysostomus homilia quinquagesima sexta, dixit Christum voluisse discrimen hoc inter gentiles, & Christianos constituere. De subiectione autem ait Paulus prima ad Corinthios, capite septimo, Nolite fieri serui hominum, & indicat rationem, præmittens, Pretio empti estis, quasi dicat, indignum esse, redemptos à Christo terrenis subijci potestatibus.

Hæc verò sententia tota sine dubio hæretica est. Nam in primis Apostoli docuerunt fideles iam ad Christum conuersos, vt Regibus, & potestatibus obedirent, non tantum propter vitandam pœnam, nec quia tunc resistere non poterant, nec solum propter scandalum vitandum, sed etiam, propter conscientiam & quia ministri Dei sunt, vt ex Petro, & Paulo in capite primo probauimus. Loquebantur autem hi Apostoli eo tempore, quo Imperatores, & Reges, ac Præfecti eorum, seu potestates infideles erant; & idololatræ; ergo ex eorum doctrina habemus, Christianos esse subiectos Principibus etiam ethnicis, & consequenter veros Reges infideles potestati habere in Christianos in suis terris degentes. Deinde ita intellexerunt illa loca, & docuerunt antiquissimi Patres, vt Diuus Chrysostomus, Ambrosius, Origenes, Epiphanius, & alij in capite primo allegati, & expressè Iustinus Apologia secunda, ad Antoninum Pium Imperatorem ethnicum, aliquantulum à principio, vbi expofesso Christianos ab hac calumnia liberat, dicens, Tributa vero, & census ijs, qui à vobis constituti sunt, vbique in primis conamur pendere, quemadmodum ab eo instituti sumus, & affert verba Christi Matthæi vigesimo secundo. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo, & concludit, Hinc Deum solum adoramus, vobis autem in alijs rebus latè seruimus, Regesque vos, & Principes hominum esse profitemur, rogamusq; vt vos cum regali potestate sanam, bonâq; mentem habere inueniamini. In quibus verbis nomine omnium Christianorum profite-

tur, esse infideles veros Reges, & Principes Christianorum, vt homines sunt, & posse in eos habere potestatem, etiam si sanam mentem non habeant. Idem sensit Ignatius Epistola 10. ad Smir-nens, & Optatus libro tertio, contra Parmenian. vbi expressè dicit, etiam, si talis esset Imperator, qui gentiliter viueret. Possumus deniq; ad hoc asserre verba Ambr. lib. 4. in Luc. c. 5. in fine, vbi expendens verba Christi Matth. 17. dicit, Magnum quidem est, & spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti, ne quis constitutionem Regis terreni putet esse soluendam, vbi etiam alludit ad verba Pauli ad Roman. 31. Vnde manifestè loquitur de legitimo Rege, etiam si Christianus non sit, nam ita loquutus est Paulus, & Christus de Cæsare Imperatore ethnico loquebatur, & in eodem sensu loquuntur alij Patres, quos statim referemus.

Rationem verò huius veritatis attigit D. Thom. 22. q. 10. art. 10. quia Dominium (inquit) vel prælatio introducta sunt ex iure humano, distinctio autem fidelium, & infidelium est ex iure diuino. Ius autem diuinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali ratione, & ideo distinctio fidelium, & infidelium secundum se considerata non tollit dominium, & prælationem infidelium supra fideles. Quæ ratio est optima, & potest in hunc modum explicari, nã quando subditi alicuius Regis gentilis conuertuntur ad fidem, non eximuntur ipso facto, ant ex vi iuris diuini à iurisdictione temporali sui legitimi Principis, quia nō possunt autoritate propria priuare alteri dominio, & iure suo, neq; etiã, eis datū est, vt id faciant autoritate Dei, quia hoc neq; illis est reuelatū, nec ratio naturalis id dictat; imò contrarium docet Scriptura, recta etiam ratio. Tū quia nō interueniente concessione diuina, illud esset, per se loquendo, contra iustitiam. Tum etiam, quia cederet in scandalum infidelium, & quandam ignominiam Christianæ religionis, cuius propagatio maximè posset illo modo impediri. Confirmatur, & explicatur exemplo de matrimonio inter fideles, quia non dissol-

uitur

Ignatius
Optatus
Ambros.

5
Ratione ex
D. Thoma
sumptæ ad
hæresis reji
citur.

4
Reijciunt
predicta hæ
reses Scrip
turis, & pa
tribus.

Iustinus.

Matt. 22.

uitur ipso facto per conuersionem, verbi gratia, vxoris ad fidem, sed adhuc manet vxor subdita viro infideli, quia retinet potestatem in ipsam, teste Diuo Paulo primæ ad Corinthi. septimo, vt latè explicat Diuus Augustinus libro primo de Aldulterin. coniugijs in capite decimo octauo. Ratio autem est, quam D. Thomas tetigit, quia matrimonium inter infideles consistit iuræ naturæ, professio autem fidei per se non mutat ius naturæ, vel humanum contractum in illo fundatum. Quam rationem indicauit etiam Innocentius in capite. *Gaudemus*, de diuortijs. Ergo eadem ratione non amittitur legitima potestas civilis propter conuersionem subditorum ad fidem.

Est autem valde notandum circa doctrinam Diui Thomæ in citato loco, rationem factam solum procedere, quando dominium, & potestas Principis ethnici præexistit ante fidem subditorum, in quo etiam casu videntur maximè procedere testimonia Petri, Pauli, & traditio Patrum, Vnde addit Diuus Thomas, si sermo sit de instituenda; vel tribuenda de nouo potestate infidelibus supra fideles, hoc nullo modo esse permittendum: *Cederet enim (inquit) hoc in scandalū, & fidei periculum*, nam subditi nisi sint magnæ virtutis facile sequuntur imperium Principis, & religionem, *Et similiter (ait) infideles contemnent fidem, si fidelium defectus cognoscant*. Hæc verò doctrina intelligenda est, quando noua subiectio fidelium ad Principem infidelem ex fidelium consensu, & voluntate pendet; in eo enim casu procedunt efficaciter rationes Diui Thomæ, & testimonium Pauli, quod inducit primæ ad Corinthios sexto, *Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum indicari apud iniquos* (id est infideles ait Diuus Thomas) *& non apud Sanctos* (id est fideles.) Vtpaulò inferiùs ipsemet Apostolus declarat, dicens, *Frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles*. Si enim ad priuata etiam iudicia inter fideles non sunt infideles voluntariè in iudices eligendi, multo certè minus potest aliqua Christiana plebs infidelem Principem sibi præficere, & ideò, vt Diuus

A Thomas ait, nullo modo id permittit Ecclesia.

At verò si contingeret, plebem fidelem inuoluntariè subijci denovo Principi infideli iusto titulo, tunc procederet etiam assertio posita, & ratio facta. Vt verbi gratia, Si Rex gentilis iusto bello ciuitatem Christianam occuperet, tunc verum dominium acquireret, nam hoc etiam est de iure gentium à naturali deriuatum, quod fides non tollit. Nec Ecclesia per se loquendo hoc impedit, quando Princeps infidelis Ethnicus est, & ipsi Ecclesiæ non subditus, prout modo loquimur. Idemque esset, si contingeret, Regem infidelem legitimo iure successionis Christianum populum Principi Christiano antea subiectum obtinere, quia tunc etiam fides subditorum non impedit acquisitionem dominij, nec pendet ex illius populi voluntate, sed necessario venit ex aliqua priori, & iusta institutione. Hæc autem intelligenda per se sunt, id est, præcauendo scandala, & pericula fidelium, quæ sequi etiam possunt ex subiectione fidelium ad antiquos Principes infideles, ideoque in vtroque casu si talia incommoda probabiliter timerentur, & vitari non possent nisi vel non ferendo, vel non acceptando talem Principem, fieri posset, & deberet, quia ius, & potestas ad id faciendum, Ecclesiæ non deest. Atque hac ratione generaliter dixit Diuus Thomas citato loco, posse Ecclesiam de iure instituere, vt infideles priuentur dominio, & prælatione super fideles, qui transferuntur in filios Dei, quamuis propter vitandum scandalum Ecclesia non vtatur hac potestate circa Principes infideles, aliàs sibi non subditos.

Vnde vlteriùs considerandum est, aliquos infideles esse subditos Ecclesiæ temporaliter tantum, vt sunt Iudæi habitantes in terris Principibus Christianis subiectis, & de illis infidelibus non agimus, quia non sunt supremi Principes, de quibus maximè nunc loquimur. Tamen de illis certum est, posse Ecclesiam, vel Christianos Principes illos ita gubernare in temporalibus, & maximè in his, quæ spectant ad libertatem, & se-

7.

Rex gentilis iusto bello ciuitatē Christianā occupās verū etiā dominiū in illam conferquitur.

Quando subiectio ad Principē infidelem vergit in detrimentū fidei, possunt fideles se ab ea eximere.

8.

1. Cor. 7.

August.

Innoc. 3.

6

Vis rationis D. Thomæ declaratur.

Regem infidelem sibi de nouo volūtariè creare fidelibus non licet.

1. Cor. 6.

curitatem fidelium: prout ad bonum fidei expedire iudicauerint, quod alterius considerationis est. Alij verò sunt infideles subditi Ecclesiæ spiritualiter, etiam si alijs sint supremi Principes temporales, quales sunt hæretici baptizati, qui nomine Christiani sunt, re tamen vera sunt infideles, quia vera fide carent, subditi verò Ecclesiæ sunt ratione baptismi, & characteris? Et de his vera est dicta resolutio, non solum propter vitandum periculum fidelium, sed etiam propter directam potestatem, quam habet Ecclesia ad puniendos hæreticos, etiam si Reges sint, ut infra videbimus. Alij verò sunt fideles nullo modo subditi Ecclesiæ, neque temporaliter, neque spiritualiter, neque iure, neque facto. Et in his solum procedit illa doctrina D. Thomæ de potestate indirecta, per quam potest Ecclesia suos fideles subditos à moralibus periculis, & occasionibus amittendi fidem, liberare, ac defendere. Nam per se non habet Ecclesia iurisdictionem in hos Reges infideles, iuxta illud Pauli. 2. ad Corinth. 5. *De his, qui foris sunt, nihil ad nos*, & ideo sicut non potest illos ad fidem cogere, ita nec propter infidelitatis crimen eos punire, quapropter, neque hoc titulo potest illos priuare dominio, & iurisdictione, quam super Christianos habuerint. Solum ergo id potest facere Ecclesia propter spirituales gubernationem, & necessariam prouidentiam circa suos subditos fideles. Quod autem hoc titulo possit, verissimum censeo, quia qui dat gubernandi potestatem consequenter tribuit quicquid ad illius conuenientem usum necessarium est, ut in sequentibus latius ostendendum est.

9.

Potestque in presenti optimum argumentum sumi ex doctrina recepta, & approbata ab Ecclesia, & sumpta ex Paulo 1. ad Corinth. 7. dicente, coniugem prius infidelem ad fidem conuersum, si alter neque conuerti ad fidem velit, neque cohabitare sine iniuria creatoris, posse dimittere illum, & matrimonium dissolvere; ergo eadē, vel maiori ratione data est potestas Ecclesiæ ad liberandū fideles à iugo infidelium quorumcūq; quando ex tali subiectione fides periclitatur, hic enim æque vrget ratio Pauli dicentis; *Nō enim*

Quando pos-
sit disposui
matrimo-
nium inter
infideles p-
pter alterius
conuersio-
nē ad fidē.

A *seruituti subiectus est frater, vel soror in huiusmodi.* Quin potius notari potest in hoc discrimen, nam quia vinculum matrimonij indissolubile est natura sua, & inter duas tantum determinatas personas consistit, ut illo titulo dissolui possit, necesse est, ut in particulari de periculo coniugis fidelis constet: at potestas Regia in multitudinem hominum cadit, & de se non est adeo immutabilis, ideoque satis est generale, & commune periculum in quo fideles Principibus infidelibus subditi moraliter loquendo, versantur, ut Ecclesia possit omnes à tali subiectione liberare, etiam si de singulorum periculo in particulari non constet, quia leges morales, quæ in vniuersali feruntur, considerant ea, quæ ut plurimum eueniunt, etiam si in particulari cessare contingat. Nihilominus tamen raro Ecclesia utitur hac potestate, & licet id facit, etiam si fideles suos in aliquo periculo relinquit, quia vel non habet vires cum effectu, & fructu potestatem suam exequendi, vel quia maiora scandala probabiliter timet. Et nihilominus tunc singuli fideles subditi licet poterunt, vel fugere, vel alio medio uti ad euadendum periculum, si de illo moraliter constet, tum quia magis tenentur consulere animæ suæ, quam iuri alterius, tum etiam quia tunc à tali Principe iniuriam, & violentiam patiuntur, & ideo parere non tenentur.

B

C

D

Ex quibus ulterius certissimum, ac de fide est, in Ecclesia Christi esse Christianos Principes, ac Reges, veram potestatem politicam, seu ciuilem habentes in subditos suos etiam Christianos, & fideles. Hæc assertio non est sub his terminis *Fidelium, & Christianorum Principum*, in toto nouo testamento expressa, fortasse, quia quo tempore scriptum est, nondum erant temporales Reges ad fidem conuersi, & ita non occurrit occasio de illis loquendi. Adducta tamen testimonia sufficienter illam probant, tum ex similitudine, vel certè ex maiori atione, tum etiā quia verba Apostolorum valde indefinita, & vniuersalia sūt. Ait enim Petrus, *Subiecti estote omni humanae creaturæ propter Deū, siue Regi quasi præcellenti.*

10.
Conclusio.

Inter Christianos dare viros Reges ac Principes de fide cretū est.

cellenti. Et infra. *Regem honorificate.* Et deinde præcipit servis, subditos esse dominis, *non tantum bonis, sed etiam discoloris;* ergo idè à fortiori intelligit de omnibus fidelibus subditis Principibus, siue bonis, siue malis, non possunt autem dici boni Principes, nisi sint fideles. Denique admonitio Pauli ad Titum. 3. *Admone illos Principibus, & potestatibus subditos esse,* quam latius tradit ad Roman. 13. non fuit ab eo data pro solo illo tempore primitiæ Ecclesiæ, sed vt perpetuo in ea duraret; ergo nunc etiam habet locū respectu Principum Christianorum. Potestque idem confirmari testimonijs veteris testamenti, quibus constat Principes fideles habuisse politicū regimen subditorum fidelium, quorum imperio isti obedire tenebantur, vt de Moyse, Iosue, & alijs iudicibus vsque ad Samuelē, & postea de Saule, Dauide, & successoribus eorum colligitur ex Deuteronom. 1. & 17. & ex libris Iudicum, & Regum, & 2. Paralipomen. 19. vbi etiam fit mentio inferiorum iudicum, & magistratuum; ergo multo magis illa subordinatio, & subiectio seruanda est in lege gratiæ, quia non spectat ad cæremonialia legis veteris, & in generali loquendo, non pertinet ad propria iudicialia illius legis, sed ad legem moralem iuris naturalis, vel immediatè, vel mediante aliquo iure humano, quæ iura in lege gratiæ durant, & perfectius obligant.

Dicet verò fortasse aliquis, hoc fundamentū rectè concludere ex hypothesi, quod in Ecclesia Christi sint veri Reges, & Principes temporales verum dominium, & iurisdictionem in Christianos habentes: nā hoc posito lex naturalis iustitiæ, & obedientiæ euidenter obligant subditos ad parendum. Aduersarij autem, qui contrarium errorem defendunt, hoc principium negant, dicentes repugnare institutioni Christi, & libertati Christianæ, seu perfectioni legis gratiæ. Contra hoc verò probari potest illa suppositio ex perpetua Ecclesiæ traditione ab eo tempore, quo Imperatores, & Reges ad Christum conuersti, & baptizari cæperunt, semper enim pro veris Regibus, & Principibus habiti sunt, non minus, imò perfectius, & excellentius, quàm antea essent. Hoc

A constat ex Historijs Ecclesiasticis Eusebij, & aliorum, præsertim de Constantino, Theodosio, & similibus. Item hoc sæpe profitentur Concilia generalia, vt patet ex Nicæno primo, cui Constantinus adfuit, & alijs. Præterea Summi Pontifices scribentes ad Reges, & Principes Christianos, illos vt veros Principes, & Dominos temporales recognoscunt, vt patet ex multis Epistolis Diui Leonis, & Diui Gregorij, & ex alijs, quos capite sequenti reteremus. Nunc solum notamus verba Symmachi Papæ, Apolog. ad Anastasium Imperatorem, *Nos (inquit) potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas erigunt voluntates.* Concilium etiam Toletanum 12. capit. primo sub excommunicatione declarauit, Eringium esse verum Regem Hispaniæ, & Concilium Meldense cap. decimo quinto, & decimo sexto, anathema fert in eos, qui Regiæ potestati contradicere præsumperint, & loquitur de Regibus Christianis, & de illis, ait, habere potestatem à Deo, iuxta sententiam Apostoli, quam proinde etiam de Regibus Christianis intelligit.

C Atque eodem modo intellexerunt Apostolica testimonia Chrysostomus, Ambrosius, & alij Patres, & optimè D. Augustinus libro Quarundam propositionum in Epistola ad Romanos, proposition. 72. circa illa verba, *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Rectissimi me (inquit) admonet, ne quis ex eo, quod à Domino in libertatem vocatus est factus Christianus, extollatur in superbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere seruandum esse ordinem suum, vt potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet, non se esse subdendum.* Et infra. *Siquis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vestigal reddendum, aut tributum; aut non esse exhibendum honorem debitum eis, qui hæc curant potestatibus, in magno errore versatur.* Vbi loquitur Augustinus de suo tēpore, quando in Ecclesia iam erant Principes Christiani, & ita verba Pauli accommodat ad omnes Principes pro tempore regnantes. Et verba illa Augustini mutuatus est Anselm. in Paul. & breuius Primasius. Idemque Augustinus lib. 3. contra Crescon. capit. 51. declarat, quàm

Conc. Nicæn.

Symmach.

Conc. Tol. 12.

Cōc. Melense.

12.

August.

Anselm. Primas. August.

Ad Tit. 3.
Roma. 13.

Deuter. 1.
& 17.
2. Paralip.
19.

II.
Eualio.

Reijciue
eualio.

quàm necessariū sit Regis officium etiā inter Christianos, & quantò melius, & salubrius per bonos, id est, pios, & fideles Reges, quàm per malos, & infideles exercetur.

13.

Præterea hoc cōfirmāt honorifici tituli, quib⁹ antiqui Patres ad fideles Principes scribūt, vt Cyrillus Alexand. in lib. de re etā fide ad Theodosi. vbi prius Christianissimum Regem illum appellat, & postea ad eundem ait, *Vos estis summarum dignitatum fontes, & supra omnem eminentiam, humaneque felicitatis principium, ac origo.* Et infra, *Tam pij, & præclari vestri imperij summum præsidium est Dominus noster Iesus Christus; nam per illum Reges regnant, &c.* Et infra se ostensurum promittit, quòd gloriosa in Deum pietas Regis honoribus immobile sit fundamentum. Similia videri possunt in Ambrosio in Epistola ad Gratianum Augustum, quam ad libros de fide præmittit, vbi etiam illum vocat, *Christianissimum Principem, & Principum Christianissimum.* Itē in eiusdē concionibus in obitu Theodosij, & in obitu Valentiniani, & in varijs Epistolis ad sui temporis Imperatores Christianos. Idēque agnouit Gregorius Nazianz. Orat. 17. cuius verba optima inferius commodiori loco referam.

Greg. Nazianz.

14.

Martialis Episcop. Lemouicē.

Addo præterea antiquius testimoniū Martialis Episcopi Lemouicēsis, qui prope tempora Apostolorum vixit, & in Epist. 2. ad Tolosanōs cap. 8. refert cōuertisse ad fidem Principem quendam Gallia, quem Regem appellat, eiusque fidem valde commēdat, & addit, *Cui obedire debetis in omnibus, quia Princeps vobis à Deo est constitutus, &c.* Notari etiam potest locus Tertulliani lib. de Idololatria cap. 15. vbi prius ait, reddenda esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo, sicut Christus docuit. Vnde postea subinfert. *Igitur quod attinet ad honores Regum, & Imperatorum satis præscriptum habemus, in omni obsequio esse nos oportere secundum Apostoli præceptum, subditos magistratibus, & Principibus, & potestatibus. Sed intra limites disciplinæ quoadusque ab idololatria separamur.* Vbi licet loquatur de tempore Imperatorum gentilium, tamen generaliter doctrinam intelligit. Vnde cap. 17. addit, Christianos eo tempore potuisse ab Imperatoribus dignita-

Tertull.

tem, & administrationem potestatis civilis accipere, dum modo sine vlla idololatriæ labe illam exercerent. Vnde tandem recte scripsit Prosper in libr. Epigrammaton capit. 34. *Reddendum est quidquid mundi bene postulat ordo, Propositumque pie non violat fidei. Mittibus, & Sanctis nulla est spernenda potestas, Aequū seruire est Regibus, & Dominis. Vt Christi famulis ad verum profuit honorem: Dilexisse bonos, & tolerasse malos.*

Prosper.

Ratione facile etiam persuaderi potest hæc veritas, quia Christiana fides, aut baptismus non facit aliquem incapacem Regiæ dignitatis, vel principatus, aut potestatis politicæ; ergo si quis ante fidem illam habebat, non amittet illam propter baptismum, aut fidem, si ad illā cōuertatur: vel si iam Christianus per legitimam electionem, vel alio iusto titulo ad illam assumatur, verè illam acquirat, verusque Rex, Princeps, aut Magistratus constituitur; ergo subditi etiam fideles, & Christiani illi parere tenentur. Illationes quidem per se, & ex dictis euidentes sunt. Antecedens autem probatur, quia vel illa incapacitas esset ex peculiari Christi institutione, vel ex natura rei, seu naturali aliqua repugnantia: nullum enim aliud fundamentum cogitari potest: vtrumque autem illorū omnino falsum est, & irrationabile.

De primo patet, tum quia nullibi legimus, Christum prohibuisse fidelibus Regum principatum, vt faciliè infra ostendetur fundamentis cōtrariæ sententiæ satisfaciendo. Tum etiam, quia potius de Christo, & de tempore gratiæ prædictum erat, Reges terræ fuisse in Christum credituros, ipsumque adoraturus, Psalmo 71. *Reges Tharsis, & insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Sabæ dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ, &c.* Vnde Psalmo secundo prius dicitur adstitisse Reges terræ aduersus Christum, & postea subditur. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, &c.* Et Isaia 49. *Erunt Reges nutriti tui vultu in terram demisso adorabunt te, & scies, quia ego Dominus, super quo non cōfundentur, qui expectant eum.* Et cap. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, &c.* Neque dici, aut

15. Ratione probatur assertio.

16

Psal. 71.

Psal. 2.

Isai. 49.

cogi-

Tacitæ euasioni occurritur.

cogitari potest, Reges venientes ad Christi fidem eo ipso amittere regna, & Reges esse desinere, quia ut Ecclesia canit, *Non eripit mortalia, qui regna dat cælestia.* Neque alia fuisset suavis, vel conueniens providentia, nam si Reges ad Christum conuerfi statim ab ipso priuarentur regnis iustè possessis, pauci profectò essent ita regnorum contemptores, qui Christiani fieri vellent. Non est ergo credibile, Christum, qui omnium ordinum homines ad se vocat, & sapienter, ac suauiter media ad illorum conuersionem apta disposuit, tam magnum impedimentum conuersioni Principum temporalium posuisse, talemvè institutionem in Ecclesia sua reliquisse.

17.

Maximè, quia neque ad Ecclesiæ splèdorem, neque ad bonum temporale regimen, neque ad spiritualem perfectionem talis institutio pertinebat. Primum patet, quia multò magis illustrat Christi fidem, & Ecclesiam, quòd Imperatores, Reges, ac Principes terræ Christo, eiusq; Vicario subijciantur, & hoc sine dubio est, quod in suprà positis promissionibus commendatur. Secundum etiam patet: nam ratio suprà facta de necessitate politici principatus ad conseruationem societatis humanæ non minùs habet locum in Ecclesia Christi, quàm extra illam, quia etiam Christiani indigent communitate politica, in qua pax, & iustitia seruentur, & ad hoc etiam Christiani indigent directione, & coactione civili, ut per se notum est: ergo cum Christus nec suam Ecclesiam in temporalibus malè gubernari voluerit, neque etiam miraculosè illam regere decreuerit, non debuit quasi connaturale regimen ab ipsa tollere, & consequenter nec Principatū politicum auferre. Tertia denique pars probatur, quia principatus politicus nō est contra essentialē Ecclesiæ perfectionem, quæ in vera, & viuā fide per charitatem operante consistit. Cum enim ille principatus sit iustitiæ, & rationi naturali consentaneus, non potest esse charitati contrarius. Neque etiam est contra perfectionem consiliorum, nam ad hanc non spectat, ut carentia temporalis dominij, aut iurisdictionis sub necessitate constituatur, sed solū sub consilio liberæ voluntati relinquatur, iuxta illud,

A Si vis perfectus esse, &c. Atque ita perfectio euangelica, & efficacia gratiæ Christi in hoc potius ostenditur, quòd multi Imperatores, & Principes voluntariè imperia, & regna abdicarunt.

Ex quibus satis probatum manet alterum membrum, nimirum, Christianos non esse incapaces principatus politici ex natura rei, vel ex aliqua naturali repugnantia. Tum quia potius ostensum est ex natura rei esse hoc regimen necessarium Christianis, quibus multò etiam melius est, per Principes Christianos gubernari, quàm per non Christianos, ut obiter etiam ostensum est, satisq; est per se notum; ergo potius ex natura rei necessarium fuit, Christianos esse capaces regnorum, & magistratuum temporalium. Tum etiam quia si esset aliqua repugnantia, vel esset cum libertate Christiana, vel cum fide. At libertas Christiana non consistit in exemptione à iustis legibus humanis, neque in immunitate à iusta coactione, aut vindicta peccatorum quando contra pacem, & iustitiam committantur, sed consistit in exemptione, vel à lege Moyli, vel à timore seruili, seu

18.

In quo consistat libertas Christiana.

C (quod perindè est) consistit in libera seruitute ex amore, & charitate, cui humanum regimen non repugnat, sed potius illam iuuat, si adsit; si verò desit, illius defectum per coactionem supplet. Fidei etiam nihil repugnat prædicta potestas, vel subiectio illi respondens, quia utraq; est conformis rationi naturali, quæ non est fidei aduersa. Quod certè satis confirmat Paulus in epist. ad Philemonem, in qua manifestè supponit, propter fidem, quam Philemon habebat, & Onesimus seruus eius susceperat, nec illi fuisse ablatum ius dominij, nec huic seruitutē esse ademptam; ergo à fortiori idem dicendum est de iurisdictione politica, & illi correspondente subiectione.

D

Ad primum ergo fundamentum contrarij erroris respondemus, verba illa Pauli, *Nolite ingū ducere cum infidelibus*, ad litteram intelligi de infidelibus, ut infideles sunt, id est, nolite cum infidelibus in proprijs eorum operibus, quæ ut infideles operantur, communicare. Et hunc sensum probant omnes rationes Pauli. Ex hac autem sententia solū cōcluditur, fideles nō debere obedire Prin-

19. Soluuntur fundamenta primi erroris. Primum.

cipibus infidelibus, si aliquid contra fidem, aut contra veram religionem præcipiatur. Atque in hunc modum intellexerunt ibi locum illum Ambrosius, Theodoretus, & D. Thomas, & Augustinus lib. contra Donatistas post collationem cap. 6. & 21. Hieronymus autem lib. 1. contra Iovinianum. & epistol. 11. ad Ageruchiam, per iugum intelligit matrimonium, sentiens, ibi prohiberi foeminae Christianae cum gentili contrahere. Sed sine dubio Apostolus ibi non loquitur specialiter de vinculo matrimonij, quia neque de illo mentio ibi fit, neque in toto illo contextu occurrit occasio de illo specialiter tractandi. Probabile sane est, quod Chrysostomus ibi ait Homil. 6. admonere Paulum fideles generatim, ut nimiam consuetudinem, & familiaritatem cum infidelibus euitent, utique propter periculum, ne in fide, aut moribus ab eis corrumpantur. In quo sensu non tradidit Paulus ibi novum præceptum positivum, sed explicat naturale, quo unusquisque tenetur vitare periculum, ne in illo pereat. Atque hoc modo etiam respublica Christiana tenetur vitare Principem infidelem, & non acceptare illum, si ex ipsius consensu pendeat, vel etiam repellere, si ex illius imperio morale periculum eversiois timeatur, quod tamen non priuata, sed publica autoritate facere debet, quando alioqui Princeps ius ad regnum legitimum habet. Atque ita & servatur debitus ordo, & vitatur periculum.

Ad locum Matt. 17. quoniam tractando de immunitate Ecclesiastica latius expendendus est, nunc breuiter dico, nomine filiorum non comprehendere ibi omnes fideles; neque etiam omnes iustos, quia Christus ad litteram loquitur de filiis naturalibus, ut ex contextu, & ex omnium expositione constat. Ad Augustinum verò respondet D. Thomas 2. 2. q. 104. art. 6. ad primum, loquutum esse in sensu spirituali, & ita filios regni liberos esse à servitute peccati, & à tributo, quod ratione illius pendere debebant. Quod non placet Caietano ibi, & ideo exponit, sub filiis regni sub quo subsunt regna terrena, intellexisse Augustinum non omnes iustos, sed eos, qui præsentunt quasi filij, ut sunt Episcopi, & alij Ecclesiastici. Veruntamen etiam isti filij na-

turales non sunt, & ideo sub nomine, & ratione filiorum (si modo verborum proprietati stetur) non comprehenduntur. Et ideo Iansenius putat, Augustinum esse loquutum de solo Christo, etiam si in plurali de filiis loquatur, quia Christus Dominus generatim de filiis naturalibus loquebatur. Neque etiam comprehenduntur sub illa libertate omnes Christiani propter alium titulum, quod sint de Christi familia, ut satis explicuit Paulus ad Roman. 13. quia illa coniunctio cum Christo in eadem familia, id est Ecclesia, & valde ampla, & generalis est, & alterius ordinis, scilicet, spiritualis, quæ non tollit corporalem servitutem, seu subiectionem, & consequenter nec tollit ordinem iustitiæ, qui ex illa nascitur. An verò ratione illius tituli immunitas illa ad omnes Ecclesiasticas personas extendatur ex vi verborum Christi, postea videbimus, & verba Hieronymi, quæ hoc attingere videntur, exponemus.

Ad aliud fundamentum iam responsum est, veram Christianam libertatem non excludere honestam subiectionem ad legitimos Principes temporales non solum Christianos, sed etiam infideles, ut ex doctrina Apostolorum satis declaratum est, & latius in dicto libro de Legibus. Ad verba demum Christi Domini respondemus, Christum non intendisse per illa tollere iustum Principatum inter Christianos, sed solum eos docere ne gentilium Principum ambitionem, & tyrannidem imitentur. Et ideo non simpliciter de Regibus, sed cum determinatione dixit, *Reges gentium dominantur eorum*, ubi etiam verbum *dominandi* indicat nimium affectum, & ambitionis gubernandi modum, sicut Petrus. 1. canon. cap. 5. dixit, *Non dominantes in clero*. Atque ita exposuit Chrysostomus. Homil. 56. in Matthæum, & in alia breui narratione in Matthæ. cap. 20. Et ex occasione, in qua Dominus, ad reprimendam discipulorum ambitionem, & de primatu contentionem, loquutus est, & ex verbis, quæ subiunxit, *Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor*, manifestissimè constat, Christum non exclusisse ordinem, & gradus maioris, & minoris, sed affectum discipulorum moderari voluisse.

Rom. 13.

21.
Solvitur secundum fidei damnum.

1. Petr. 5.

Chrysost.

Ad

August.

Chrysost.

20.
Exponitur
locus Matt.
17.

D. Thom.

22.

Ad Paulum autem respondetur, cum ait, *Nolite fieri serui hominum*, non loqui de ciuili subiectione; imò nec de seruitute poenali, seu rigorosa, neutra enim repugnat, vel derogat pretio redemptionis Christi, nam ibidem paulo antea dixerat, *Seruus vocatus es? non sit tibi cura*. Imò addit, posse seruitutem præferri libertati, utique propter humilitatem, ut cum Ambrosio, & Gregorio, D. Thomas exponit. Igitur, cum ait, *Nolite fieri serui hominum*, intelligit de seruitute qua homo Christo præfertur, seruiendo homini in ijs, quæ Dei seruituti opponuntur. Et quia hoc contrarium esset effectui redemptionis Christi, idcirco optimam rationem Paulus præmisit dicens, *Pretio empti estis*. Hoc ergo modo seruire hominibus alienum esse debet à redemptis à Christo; subijci autem legitimis Principibus in ijs, quæ Deo non repugnant, non est indignum, sed potius debitum, iuxta eiusdem Redemptoris verba, *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*.

C A P V T V.

Utrum Reges Christiani in ciuilibus, seu temporalibus supremam potestatem habeant, & quo iure?

1.

Potestas aliqua tunc suprema dicitur, quando superiorē non recognoscit: nam vox illa, *suprema*, negationem superioris denotat, cui alter, qui supremam potestatem habere dicitur, obedire teneatur. Intelligitur autem de superiore in terris, seu humano: nam cum Deo nulla fit cōparatio, quis enim humanus Princeps, nisi atheus, vel amēs sit, diuine se subtrahere potestati vel conari præsumat? excluditur ergo per negationem illam subiectio ad superiorem hominem mortalem. Potest autem illa negatio varijs modis sumi, & ideo ut quæstionis titulus intelligatur, & ab alijs quæstionibus, quæ hic esse possunt, discernatur, modum, ac sensum illius negationis declarare necesse est. Primò enim negare potest simpliciter omnem subiectionem ad superiorem hominem tam in spirituali materia, quam in ciuili. Secundò potest negare subiectionem in ea-

Adem materia temporali, ac ciuili. Et quāuis in priori quæstione maxima sit dissensio inter nos, & Regem Angliæ, ipse enim nemini in terris lubesse vult, etiam in spiritualibus, quod nos contra fidem, & obedientiam Christianam esse credimus, nihilominus quæstionem illam nunc non tractamus, quia nondum de spirituali potestate diximus, sine cuius cognitione illius resolutio intelligi nullo modo potest: ideoq; in vltimam huius libri partem illam remittimus, & in præsentem illam potestatem temporalem supremam vocamus, quæ in eodem ordine, seu materia alteri subiecta non sit.

B

Deinde solet in præsentem distinguere duplex subiectio, directa scilicet, & indirecta. Directa vocatur, quæ est intra linē, & terminos eiusdem potestatis, indirecta, quæ solum nascitur ex directione ad finem altiore, & ad superiorem, ac excellentiorem potestatem pertinentē. Propria enim potestas ciuilis de se solū directē ordinatur ad conuenientem statum, & temporalem felicitatem humanæ reipublicæ pro tempore vitæ præsentis, & ideo etiam potestas ipsa temporalis appellatur. Quamobrem tunc ciuilis potestas dicitur in suo ordine suprema, quando in eodem, & respectu sui finis ad illam fit vltima resolutio in sua sphaera, seu in tota communitate, quæ illi subest: ita ut à tali Principe supremo omnes inferiores magistratus, qui in tali communitate, vel in parte eius potestatem habent, pendeant, ipse verò Princeps summus nulli superiori in ordine ad eundem finem ciuilis gubernationis subordinetur. Quia verò felicitas temporalis, & ciuilis ad spiritualem, & æternam referenda est, ideo fieri potest, ut materia ipsa potestatis ciuilis aliter dirigenda, & gubernanda sit in ordine ad spirituale bonum, quam sola ciuilis ratio postulare videatur. Et tunc quāuis temporalis Princeps, eiusq; potestas in suis actibus directē non pendeat ab alia potestate eiusdem ordinis, & quæ eundem finem tantum respiciat, nihilominus fieri potest, ut necesse sit, ipsum dirigi adiuuari, vel corrigi in sua materia à superiori potestate gubernante homines in ordine ad excellentiorem finem, & æternum; & tunc illa dependentia vocatur indi-

2.

Subiectio duplex, directa, & indirecta: utraq; quid.

indirecta, quia illa superior potestas circa temporalia non per se, aut propter se, sed quasi indirecte, & propter aliud interdum versatur.

3.

Hinc fit, ut negatio illa subiectionis in temporalibus, quam prerogativa supremæ potestatis temporalis includere creditur, in duos præterea sensus subdistingueda sit. Potest enim negare, vel omnem subiectionem tam directam, quam indirectam, vel tantum directam, & ita duplex alia suboritur questio. Prior est, an potestas Regis Christiani sit priori modo suprema, id est, nec directe, nec indirecte recognoscens superiorem in materia civili, & temporali; altera est, an posteriori saltem modo sit suprema, id est directum superiorem in temporalibus non recognoscens. Inter quas questiones tanta est diuersitas, ut prior ad dogmata fidei pertineat, & in illa ferè punctum totius controuersie inter nos, & Regem Angliæ versetur: posterior autem neque ad materiā fidei pertineat, nec in ea sit inter nos dissensio. Nihilominus tamen præsens questio non in priori sensu, neque de indirecta subiectione, vel potius exemptione accipienda est: quia (si attentè consideretur) ad questionem de spirituali potestate pertinet, quia indirecta illa subiectio solum ad spirituales potestates esse potest, vel (quod perinde est) si qua potestas exco-gitari potest, cui temporalis suprema indirecte subijciatur; sola spiritualis esse potest, ut de ipsa disputando videbimus, ideoque in illum etiam locum hanc questionem reijcimus. Titulus ergo presentis questionis solum de suprema potestate, quæ in eodem ordine superiorem directe non recognoscat, intelligendus est. Nam licet, ut dixi, in hoc puncto non sit nobis cum Rege contentio, quia tamen sæpe ipse de Catholicis conqueritur, quod Christianorum Principum iurisdictionem, & obedientiam eis debitā abnegemus, ideo questionem illam non esse hoc loco prætermittendam censui, ut Regiam potestatem Christianorum Principum in his omnibus, quæ iuri naturali consentanea sunt, sartam testam iuxta catholicam doctrinam seruari, ex illius resolutione manifestum fiat.

4.

Fuit itaque quorundam Catholicorum,

A præsertim Iurisperitorum sententia, in Ecclesia Christi non solum spirituale regimen, sed etiam temporale esse monarchicum, ac proinde in vniuersa Ecclesia Catholica vnum tantum esse supremum Principem temporalem habentem per se, & directe supremam potestatem civilem in vniuersam Ecclesiam, eumque esse Summum Pontificem ex Christi institutione. Vnde consequenter collegere, nullam rempublicam, nullumve Regem, aut Imperatorem habere supremam potestatem in temporalibus, quia non possunt esse duo suprema capita in eodem ordine: igitur si Pontifex habet supremam potestatem temporalem directe, ac per se, necesse est, ut in reliquis omnibus Principibus temporalibus non sit suprema potestas, quia nullus erit, qui superiorem in temporalibus non recognoscat. Imò aliqui etiam addunt, omnia iura regnorum, & dominia Petro collata esse tanquam Christi Vicario, & ita Romanum Pontificem in illo iure succedere, ideoque supremam potestatem civilem in habitu (ut ipsi loquuntur) solum esse in Pontifice; quantum per alios Reges ex tacita, vel expressa concessione illam administret. Ita loquuntur præcipui ex antiquis iuris Pontificij interpretibus, Glossa, Innocentius, Hostiensis, Ioannes Andreas, Panormitanus, Felinus, & Decius in cap. *Nouit*, de Iudicijs, & in cap. *Causam qua*. 2. & in cap. *Per venerabilem*. Qui fil. sint legitim. & in cap. *Soluta*, de Maiorit. & obedien. & in cap. *Quod super his*, de Voto, & alij in cap. *Quoniam*, dist. 10. & in cap. *Cum ad verum*. 96. dist. & ex interpretibus iuris Casarej Barthol. Oldrad. Paulus de Castro, & alij, quos Nauarr. & Couarr. infra citandi referunt. Quibus accessit D. Antonin. 3. p. tit. 22. cap. 5. §. 13. & 17. Aluarus Pelagius, & Augustin. de Ancona cum multis alijs à prædictis relati.

D

Fundantur primò in multis decretis Summorum Pontificum, qui hoc affirmare videtur, quæ infra referemus, cum eorum mentem explicabimus. Secundò in vsu, & varijs effectibus ostendentibus hanc potestatem. Huiusmodi sunt transferre imperium à Græcis ad Germanos, & instituere modum eligendi Imperatorem, & confirmare illum, & inter-

Prima sententia negans.

Glossa.

Innocent.

Hostien.

Ioan. Andr.

Panormit.

Felinus.

Decius.

Barthol.

Oldrad.

Castro.

D. Anto.

Aluar. Pelag.

Augu. de

Ancona.

5.

Primum fundamentum

Sensus questionis aperitur.

interdum etiam deponere, qui omnes sunt actus superioris potestatis temporalis. Si autem Imperator non est supremus multò minùs, alij Reges. Vnde interdum etiam Reges fuerunt à Pontificibus depositi. Tertiò vt scripturas etiam ad hoc probandum inducant, supponunt, Christum habuisse directam potestatem non solum spiritualem, sed etiam temporale. Tum quia ipse dixit, *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*, tum etiam quia erat filius Dei naturalis. Vnde inferunt, vtrunque potestatem Vicario suo æqualiter cõmisisse, tum quia ipse nihil distinxit, sed absolutè dixit Petro, *Pasce oues meas*, sub quo verbo *pasce* non minùs comprehenditur ciuile regimen, quàm spirituale: nam de Dauid dicitur 2. Reg. 5. *Tibi dixit Dominus, Tu pasces populum meum Israel*. Tum etiam quia ad bonum Ecclesiæ regimen, eiusq; vnitatē, & pacem ita expediebat. Vnde additur quartò naturalis ratio, quia in vno corpore tantum esse debet vnum supremum caput, à quo omnes actiones vitæ, siue corpori, siue spiritui seruientes tanquam à primario fonte procedant; sed Ecclesia est vnum corpus mysticum, vt iam supra declaratum est; ergo postulat vnum supremum gubernatorem in vtroq; ordine; imò vtramque potestatem in vna persona; quia si in diuersis personis sint, infinitæ dissensiones, & lites orientur, quæ vix possunt humana diligētia, & ratione cõponi, vt experientia ipsa ostēdit.

Nihilominus dicendum est, Reges Christianos habere potestatem ciuilem in suo ordine supremam, nullumque alium recognoscere directè superiorem intra eundem temporalem, seu ciuilem ordinem, à quo in actibus suæ potestatis per se pendeant. Vnde fit, non dari in Ecclesia vnum supremum Principem temporalem totius Ecclesiæ, seu omnium regnorum eius, sed tot esse, quot sunt regna, seu respublicæ supremæ. Hæc est magis recepta, & probata sententia inter Catholicos, quos statim referemus. Probatio autem prioris partis ex posteriori pendet: nam si non est vnum caput temporale, consequens necessariò est, vt sint multi Reges supremi, vt à nobis propositum est; nunc enim non intendimus in particulari expen-

dere, an hic, vel ille Rex supremus sit, nec Principes ipsos temporales inter se conferre, id enim à præsentī instituto satis esset alienum.

Et ob eandem causam non tractamus nunc quæstionem illam, an Imperator sit superior iurisdictione in omnibus Christianorum prouincijs, & regnis, & consequenter sit supremus Monarcha in vniuersa Ecclesia. Quia licet ad posteriorem partem assertionis posset pertinere, tamen nihil ferè pertinet ad dogmata fidei explicanda, ideoque breuiter

supponimus, Imperatorem non habere hoc dominium aut supremam iurisdictionem temporalem in vniuersam Ecclesiam (quidquid Bartholus, & nonnulli alij Iurisperiti censeant) quia vel nunquam illam habuit, vel licet habuisset, maiori ex parte illam amisit. Quòd autem nunquam illam habuerit, probabilissimum est, quia neq; supernaturali, aut extraordinario modo à Christo Domino, vel Romano Pontifice illam habuit, vt ex dicendis à fortiori constabit, neque etiam aliquo humano iure illam acquisiuit, quia nunquam vel per electionem, vel per iustum bellum vnus Imperator totum orbem, vel totam Ecclesiam sibi subiecit. Vt enim demus, antiquos Imperatores Christianos fuisse legitimos Principes totius dittonis suæ, non tamen inde sit, fuisse etiam supremos Principes omnium Christianorum, quia extra illorum territorium multi populi potuerunt esse Christiani. Nā (vt rectè dixit Prosper. lib. 2. de Vocat. gent. cap. 6. *Gratia Christiana non contenta est eosdem limites habere, quos Roma, multosque populos sceptro Crucis Christi subdidit, quos armis suis ipsa non domuit*. Vnde & est illud, quod Leo Papa in ser. 1. Apostolorum, de Roma dixit, vt latius præsideres religione diuina, quàm dominatione terrena. Accedit, illud ipsum Romanum Imperium in Orientale, & Occidentale fuisse diuisum, & deinde Occidentale Imperium (quod solū in Christianis permanfit, orientali à paganis occupato) licet quoad dignitatē in vna persona dureret, quoad iurisdictionē in multos Principes, & Reges diuisum esse. Ex quibus licet aliqui sint Imperatori subiecti, plures cēsētur legitimè exēpti;

Imperator non habet supremam potestatem temporale in vniuersa Ecclesia.

Prosper

Leo Papa.

2. Reg. 5.

6. Vera sententia statuatur

iure præscriptionis, accedente simul populi consensu, vel titulo iusti belli. Ac proinde præter Imperatorem plures esse Reges temporales ab illius iurisdictione omnino liberos, ut sunt Rex Hispaniæ, Galliæ, & Angliæ, nunc supponimus.

8.

*Maiores in 4.
d. 24. q. 3.
Caiet. tom.
1. Opuscul.
tract. 2. c. 3.
& 2. 2. q.
43. ar. 8.
Victor. in
suis Rele-
ctionib.
Soto lib. 4.
de Iust. c. 2.
Bellar. lib.
5. de Sum.
Pontific. c. 1.
& seqq.
Covar.
Nauar.
Bertrand.*

9.

*Auctoritate
summorum
Pontificum
probat.
assertio.
Nicol. Pa-
pa.
Cap. Inter
hæc. 33. q.
2.
Cap. Quo-
niam. dist.
10. & cap.
Cum ad ve-
rum, d. 33.*

*Gelas. Pa-
pa.*

Greg. Pap.

Solum ergo superest probanda assertio de Summo Pontifice, nam si ille non habet proprium dominium iurisdictionis temporalis supremæ in vniuersa regna Ecclesiæ, nullus alius fingi potest, qui talè primatum habeat, ac subinde plures erunt Reges temporales supremi. Quod ergo Pontifex talem iurisdictionem temporalem in vniuersa Ecclesia non habeat, tenuerunt ex Theologis præcipue Maior, Caietan. Victor. Soto, & Bellarminus, qui plures alios refert. Et ex Iurisperitis Couarruias in Regul. Peccatum, 2. p. 9. n. 7. & Nauar. in cap. Nouit, no tab. 3. latissimè, & plures alios referendo n. 41. & Petrus Bertrand. tract. de Orig. iurisdiction. q. 3. Et (quod caput est) ipsimet Pontifices Summi multis in locis hanc veritatem simpliciter recognoscunt.

Vnde illorum iuribus in primis probanda est assertio, Nicolaus enim Papa ad Albinum Archiepiscopum ita scribit, *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nisi spiritualem*, nomine autem gladii significari solet in iure canonico potestas temporalis; ergo maximè id debet intelligi, & de directâ potestate, & de iurisdictione, quam Sancta Ecclesia per se, & ut sic dicam ex intrinseca sua ratione habet. Nam in proprio territorio alio titulo comparato habere potest Ecclesia, seu Ecclesiasticus Prælatus gladium temporalem, sicut Romanus Pontifex in sua peculiaritè ditione illum habet. Præterea idem Nicolaus in epist. ad Michaelē Imperatorem sic ait, *Nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum usurpauit, quoniam Christus sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusq. discreuit, &c.* Idem nobis tradidit Gelasius Papa, cum epist. 10. ad Anastasium Imperatorem scribit, duo esse, quibus principaliter mundus regitur *authoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas*, & Gregor. Papa 1. lib. 2. indict. 11. epistol. 61. aliàs cap. 100. ad Mauritium Imperatorem ait, *Ad hoc potestas super*

A *omnes homines Dominorum meorum pietati data est, ut terrestre regnum cælesti regno famuletur, & Ioannes Papa I. in Epistola ad Iustinianum Imperatorem, quæ habetur in l. Inter claros. C. de Sacra Trinit. eius supremum principatum, & Regiam potestatem recognoscit.*

Præterea Innoc. III. in cap. Nouit, de Iudicijs, apertè sentit Regē Francorū supremam habere iurisdictionem temporalem, quam Papa perturbare, aut minuire nolit: & idè infra dicit. *Non enim intēdimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium*, apertè significans, ad se non pertinere utique; directè, ut rectè Glossa, & Innoc. adnotarūt. Quod amplius declarat, dum addit, *Nisi fortè iuri communi per speciale priuilegium, vel consuetudinem sit derogatum*. Nam per hanc exceptionem declarat, per ius diuinum non esse iuri Regio derogatum. Idem præterea Innocentius in cap. Per venerabilem, Qui fil. sint legit. de Rege Francorū expresse dicit, superiorem in temporalibus non recognoscere. Et de Apostolica Sede dicit, *In patrimonio Beati Petri liberè* (id est directè & absolute) *posse disponere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis* (utique temporalis) *exequitur potestatem*, planè sentiens, in alijs regnis non ita liberè posse circa temporalia disponere. Idem in cap. Solita, de Maiorat. & obediē. Imperatorem fatetur, in temporalibus præcellere in ditione sua, & de Regali potestate dicit, *in carnalibus præesse*, & in cap. Causam, 2. Qui fil. sint legitimi Alexander 3. expresse dicit, ad Regem, non ad Ecclesiam pertinere de temporalibus possessionibus iudicare, & loquitur in particulari de Rege Angliæ, Satis ergo constat, ipsosmet Romanos Pontifices nunquam sibi huiusmodi potestatem arrogasse, quod amplius ex sequenti discursu constabit.

D

Secundo principaliter veritas hæc demonstratur, quia nullus potest iustus titulus assignari, quo directum dominiū iurisdictionis temporalis in omnia Ecclesiæ regna summo Pontifici conueniat; ergo illam non habet, neque enim sine iusto titulo obtineri potest. Assumptum probatur, quia vel ille titulus esset iuris diuini politiuī, vel iuris humani,

10.
Innoc. 3.

Innoc.

11.
Eadem conclusio ratio-
ne stabilis.

mani-

manifestum est enim ex supra dictis, non posse immediate ex iure naturali. Nam probatum est, ex immediato naturali iure solam communitatem humanam perfectam, & politicam in corpus unius reipublicae congregatam habere supremam iurisdictionem temporalem in se ipsam. At congregatio Ecclesiae licet sit unum corpus spirituale, seu mysticum Christi, & in hoc genere habeat fidei, baptismatis, & capitis unitatem, non tamen est unita in ratione unius politicae congregationis, sed in se continet varia regna, & respublicas, quae in politico genere nullam inter se habent unitatem; ergo ex vi iuris naturalis non est in tota communitate Ecclesiae immediate una suprema iurisdictionis temporalis, & universalis supra totam Ecclesiam, sed tot sunt iurisdictiones temporales supremae, quot sunt politicae communitates, quae non sunt membra unius regni, seu reipublicae civilis.

12.
Suprema potestas civilis non competit Summo Pontifici iure humano.

Et hinc non minori euidentia concluditur, talem potestatem non esse in aliquo Ecclesiastico Principe aliquo titulo humano, quo mediante potestas illa naturalis in ipsum translata fuerit. Quia hic titulus vel est electio, & consensus populi, & hic in praesenti locum non habet, ut per se manifestum est: nunquam enim omnes populi Christiani propria voluntate, & consensu uni homini tanquam supremo Principi temporali se submiserunt. Vel est titulus iusti belli, & de hoc etiam clarum est non habere locum in aliquo Ecclesiastico Principe. Vel est titulus legitimae successionis, & hic etiam esse non potest, praecise sistendo in iure humano, quia supponit legitimum titulum, & dominium in praedecessore, & ita ascendendo necessario sistendum est in aliquo, qui alio priori titulo humano tale dominium sine successione obtinuerit, qui non potest esse, nisi vel consensionis populi, vel belli, quod aut a principio fuerit iustum, aut per tacitum consensum subditorum per legitimum tempus iustum fuerit factum; nihil autem istorum habet locum in aliquo Pontifice, cuiuscunque temporis, vel superioris seculi cogitetur. Vel denique hic titulus est alicuius donationis ab homine factae, & de hoc ferre eadem est ratio, quae de titulo suc-

A ccessionis. Quia nemo potest donare, nisi quod habet; nullus autem Princeps etiam temporalis habuit unquam supremam iurisdictionem temporalem directam in omnes provincias, & regna Christiana, ut supra tetigi, ergo nullus est, qui Ecclesiae, vel Pontifici talem donationem facere potuerit.

Quae omnia recte confirmant illa iura canonica, quae tradunt Pontificem Romanum legitimum ius, & temporale dominium habere Romani regni, seu patrimonij (quod vocant) Sancti Petri, per donationem à Constantino Imperatore factam, ut patet ex c. Constantinus. 1. & 2. 96. dist. & ex cap. Fundamenta, de elect. in 6. & cap. Futuram. 12. q. 1. Nam hinc aperte colligitur, titulo donationis solum habere directam temporalem iurisdictionem in regnum, & ciuitates, quae sunt de patrimonio Petri, sub quo patrimonio comprehendimus omnem iurisdictionem temporalem, quam nunc possidet Romanus Pontifex, siue totius patrimonij donatio facta fuerit à Constantino, siue ab illo fuerit inchoata, & ab alijs Regibus, & Principibus aucta.

C Supereft dicendum de titulo iuris diuini positiui, qui solum potuit incipere per Christi Domini donationem, & persequere per legitimam successionem, à Christo autem Domino nulla talis donatio facta est, & consequenter nulla potest esse in tali iurisdictione temporali legitima successio; ergo neque hoc titulo conuenit Pontifici huiusmodi iurisdictionis. Quod autem Christus illam iurisdictionem non dedit Ecclesiae, probatur in primis, quia si dedisset alicui, maxime Petro, ut nunc suppono ex his, quae inferius de primatu Romani Pontificis dicenda sunt. Petro autem non donasse satis colligitur ex Matthaeo. 16. ubi ante illa verba, Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, praemittit Christus promissionem, Tibi dabo claves regni caelorum, non ergo promissit Christus Petro claves regni terreni, ac proinde non promissit temporale dominium, vel iurisdictionem temporalem directam, sed spirituales potestatem. Quocirca quod statim Christus addit, Quodcumque ligaueris, vel, Quodcumque solueris, secundum potestatem, quam

13.
Cap. Constantinus.
Cap. Fundamenta.
Cap. Futuram.

14.
Idem probatur de iure diuino.

Matt. 16.

nomine clauium promiserat, sine dubio intelligendum est. Et similiter verbum, *Pasce oues meas*, secundum eandem potestatem intelligendū est, nam ibi promissionem prius factā Christus adimpleuit. In nullo autē alio loco indicauit Christus, se dare temporale dominiū, aut regnum propriū directū Petro, vel Ecclesiæ suæ, neque etiam Ecclesiastica traditio hoc ostendit, sed potius oppositum, ut visum est; ergo nulla supernaturali via nobis cōstare potest de tali iurisdictione temporali, & directā Pontificis: ergo nō potest cum fundamento illi attribui, cum non nisi supernaturaliter possit illā habere.

Deinde est optima coniectura, quia ipse Christus sibi in humanitate sua non assumpsit regnum terrenum, seu temporale, cum dominio, & iurisdictione temporali directā, qualis est in Imperatore, vel alijs Principibus humanis: ergo neq; illam tribuit Vicario suo in terris. Antecedens supponimus ex his, quæ in primo tomo 3. partis de regno Christi diximus, & nunc breuiter ostenditur ex his, quæ Scriptura dicit de paupertate Christi Domini, ut est illud 2. ad Corinth. 8. *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, qui propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos diuites essetis.* Vnde Ioannes 22. in Extrauagāt. *Cum inter nonnullos, de Verbor. signifi. docens, habuisse Christum, non obstante paupertate, quarundam paucarum, & vsualium rerum dominium, manifestē supponit, non accepisse regnorum dominium, vel aliarum rerum, quarum proprietas homines diuites constituit. Et hoc significauit ipse Dominus, cum Matthæ. 8. & Luc. 9. dixit, Filius hominis non habet, vbi caput reclinet.* Et de tēporali iurisdictione idem significauit Luc. 12. vbi cuidam petenti, *Dic fratri meo, ut mecum diuidat hereditatem*, respondit, *Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos*, quasi diceret, non assumpsisse illud iudicium, nec ad temporalem iurisdictionē exercendam in mundum venisse, ut rectē Ambros. Theophylact. & Eutym. adnotarunt.

Et hoc etiam confirmauit idemmet Dominus Ioan. 18. dicens, *Regnum meū non est de hoc mundo*, id est, nō est temporale, & terrenum, quale est regnum Cæ-

faris, ut ibi exponunt Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 10. & sequentib. & Chrysost. Homil. 82. in Ioan. & optimē August. tract. 115 dicens, *Audite omnia regna terrena non impediō dominationem vestram in hoc mundo, regnum meum non est de hoc mundo.* Vnde omnes Patres docent assumpsisse Christum regnum spirituale, quod veram paupertatem nō excludit. Ideoque Zachar. 9. prædicitur venturus Saluator, qui esset Rex, & pauper, quod in Christo impletum esse declarauit Matth. cap. 21. & Ioannes cap. 22.

B & in Psal. 2. de Christo dicitur; *Ego autē constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum eius*, & statim additur, *prædicans præceptum eius*, ad significandum regnum illud esse spirituale, non terrenum. Vnde Augustinus suprā, montē illum, super quem Christus est Rex cōstitutus, non esse de hoc mundo, dixit, *quia credentes in Christum, qui sunt regnum eius, non sunt de hoc mundo*, Hilarius autē dixit, non esse Hierusalem terrestrem, sed cœlestem. Et hoc etiam modo prædictum est ab Angelo de Christo. *Dabit illi Dominus sedem David patris eius, & statim subiungit, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis*, quia non temporale, sed spirituale futurum erat, ut adnotarunt Epiphan. hæres. 29. & Hieronym. Ierem. 22. & Zachar. 6. Ratio vero est quia temporale regnum non fuit Christo necessarium ad honorem, vel maiestatem suam, & ad exemplum, ac redemptionē nostrā fuit magis expediens, ut illud non assumeret.

Atque hinc facilē probatur prior illatio, quia Christus non contulit Vicario suopotentatē, quā nō ipse assumpsit. Dices, quauis Christus non habuerit temporale regnum caducum, & imperfectū, habuisse tamen etiā in humanitate sua propter gratiā vnionis dominium quoddam excellētius, per quod poterat sua voluntate uti quibuscūq; rebus, vel regnis tēporalibus, & cōsequenter per illud etiā potuisse dare Vicario suo tēporalia regna, & directā iurisdictionē temporale. Respondemus, nō negari, quin id facere potuerit, sicut etiā potuit sibi assumere, sed colligimus, nō dedisse, cū illud nō assūperit, quia nō reliquit ī terris, nisi Vicariū illius regni, quod ipse de facto assump-

Cyrill.

Chrysost.
August.

Zachar. 9.

Matt. 21.

Ioan. 12.

Psal. 2.

August.

Hilarius.

Epiphan.
Hieron.17
Obiectio.

Solutio.

assumpsit, quod regnū spirituale est, vt ostēdimus, & perfectē quidē cōsumatur in gloria, in hoc verō mūdo inchoatur in Ecclesia militante. Itē quia Christus habuit perfectam spirituale potestātē sine iurisdictione tēporali directā; ergo etiā potuit cōmunicare Vicario suo perfectā, seu sufficientē iurisdictionem spirituale, sine altera directē tēporali. Ac denique quia sicut fuit expediens, Christū ipsum non assumere temporalem iurisdictionem, ita etiā conueniens fuit, vt Vicario suo illam non communicaret, ne aut Reges terrā perturbaret, aut spiritualia secularibus miscere videretur.

18.

Vnde possumus vltimō ratione argumētari, quia dominiū temporale, cum iurisdictione directā, & ciuili in vniuersam Ecclesiā nō erat necessaria ad spirituale regimen Ecclesiæ, vt per se manifestum est, neq; etiā ad eundem finē erat vtilis, imō potiūs magno impedimēto esse potuisset; ergo non est verisimile à Christo fuisse datā. Minor probatur primō, quia tēporale regimen est longē diuersum ab spirituali, & implicat homines negotijs secularibus, quē maximē auertūt ab spiritualibus, propter quod dixit Paul. 2. ad Timot. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus*: ergo incredibile est, Christū Dominū cōiunxisse has duas su premas, & vniuersales potestates in vno supremo Pōtifice Ecclesiæ, cum moraliter impossibile sit, vnū hominē sufficere vtriq; pōderi vniuersalis gubernationis.

Ad Timot.

2.

Dices. Hac ratione probaretur, Sūmū Pontificē, vel alios Episcopos non posse, nec debere esse simul tēporales Principes. Respondetur, in primis verum esse, Christū Dominū id non instituisse, neq; præcepisse, neq; alicui ex suis ministris, seu Pastoribus tēporalem Principatum dedisse. Et hoc probat discursus factus, & cōfirmāt, quā de Christi Domini regno dixim⁹, quia ille nec totius orbis, nec alicuius partis eius Principatū temporale, aut seculare iudiciū sumpsit, vnde nulli etiā Episcopo, vel Vicario suo illud cōmunicauit. Quod ergo ipse de se dixit, *Quis me cōstituit iudicem inter vos*, in vnūquēque Episcopū conuenit. Quod etiam alijs testimonijs, & lōgo discursu ostēdit Bernar. lib. 1. de Considerat. ad Eugenium c. 6. & lib. 2. c. 6. Adde nihilominus, non

Bernar.

A prohibuisse Christum, ne Pontifex, aut Episcopus possit esse simul tēporalis dominus, quia nec talis prohibitio ostendi potest, vt suprà tactū est, & ex dicendis magis cōstabit: neq; etiā sequitur ex ratione proposita, quia nō est per se malū, eundem esse Ecclesiasticum Pastore, & Principem tēporalem. Quin potiūs licet tēporalis cura nimis ampla, & vniuersalis nō rectē cōueniat cū spirituali sollicitudine, nihilominus principatus aliquis tēporalis moderatus potest nō solum esse licitus, sed etiā expediēs ad Ecclesiæ splendorem, & authoritatem conseruandam, & ad necessarios sūptus, & alios similes honestos fines, vt rectē dicitur in c. *Fundamenta*. de Elect. in 6. Et ideō Christus Dominus hoc non prohibuit, sed humanæ dispositioni rectā ratione regulatā, & pro temporum opportunitate id reliquit.

B

Aliter verō respōderi posset rationi factā, illa solū probari exercitiū vtriūque iurisdictionis vniuersalis nō debuisse simul eidē personæ cōmitti, nihilominus tamē in habitu potuisse vtrāque iurisdictionē dari Pōtifici, datāq; esse ea lege, & cōditione, vt spirituale per se, temporale verō per alios ordinariē exerceret. Sed hoc etiā facile impugnatur, nō solū quia etiā illa iurisdictione in habitu nullo titulo, aut probabili modo ostēditur, vt probatū est, sed etiā, quia vel est impertinēs, vel odiosa valdē. Aut enim qui illam habet, nunquā per se ipsum vti illa debet, & sic erit otiosa, & inutilis, quia nunquam poterit quis illa vti per alios, nisi prius per se illa vtatur, saltem illam delegando, vel ordinariam committendo. Si verō ad hunc vsum data dicatur, interrogo vterius, an Pontifex v. g. cōmittendo hanc iurisdictionē, illam omnino à se abdicet, & omnē illius curam prorsus relinquat, vel ita illam cōmittit, vt semper maneat temporaliter superior, & cum potestate reuocandi cōmissionem, vel saltem limi tandi eam, vel etiam sub arbitratu corrigendi, aut emendandi acta per illam. Si priori modo hæc iurisdictione in habitu cogitetur, est sine fructu, & otiosa. Quid enim refert, quod Pontifex habeat hanc potestatem in habitu, si necessariō debuit illam dare alijs, per quos exerceretur, & postquā dedit iam nō

Cap. Fundamenta.

20. Secunda solutio.

Reijcitur responsio.

potest actum superioris exercere in illo ordine? Imò potius sequitur, iam nunc illam non habere, & solum fingitur aliquando habuisse, vt emanatio huius potestatis ad Principes seculares Pontifici attribuitur, quod inuidiæ satis plenum ducitur, odiosumq; nimis, & aliàs est etiã sine fructu, & fundamento.

21.

Si verò posteriori modo cogitetur hæc potestas ita in habitu, vt possit exire in actum, quando libuerit, vel quando oportuerit, sic augetur odium, & inuidia, quia iam Principes temporales non erunt supremi Reges, falsumq; erit Sedulij carmen ab Ecclesiã receptum, & celebratum satis, *Non eripit mortalia, qui regna dat cœlestia*, poteritq; Pontifex prohibito suo regna temporalia auferre, vel mutare, & iudicia temporalium rerum, dispensationes, & similia sibi etiam ad libitum vindicare, saltẽ valide, nam licet fortasse non bene faceret propter perturbationẽ ordinis, factum nihilominus teneret, quia esset ex suprema iurisdictione, à qua inferior pendet. Hoc autẽ nõ solum odiosum est, & Regum animos perturbare potest non sine causa; verũ etiam est per se incredibile, quia est contra vniuersalem pacem Ecclesiæ, & contra vniuersalem, ac perpetuum vsum eius. Vnde etiã Iurisperiti, qui dicunt Summum Pontificem habere supremam iurisdictionem temporalem, id non admittunt. Imò in multis actibus iurisdictionis temporalis absolutẽ negant, posse Pontificem extra ditionem suam temporale illos vsurpare, etiam validẽ, vt cõmuniter tradunt Doctores in cap. *Per venerabilem*, Qui filij sint legitimi. Ac denique si hoc modo haberet Pontifex iurisdictionem temporalem totius Ecclesiæ, non minus oporteret ipsum esse sollicitum de bono temporali regimine omnium regnorum Ecclesiæ, quàm de regimine spirituali omnium Episcopatum: nam est eadem ratio, & obligatio, seruata proportionẽ, & ita procedit ratio facta, quod illa duplex sollicitudo vniuersalis humanas vires, & capacitatem moraliter excedat, sitq; cõtra omnem rationem, & vsum.

22.

Ex fundamentis contrariæ sententię primum, & secundum procedunt tantum de potestate indirecta. Et profectò multi ex authoribus pro illa sententiã relatis,

A de eadem tantum superiori potestate loquuntur, vt in fine huius libri declarabimus. Tertium autẽ fundamentum procedit ex falso principio, quia Christus Dominus dominia temporalia non assumpsit, vt dictum est. Simili modo deficit quartum fundamentum, quia Ecclesiã non est vna respublica temporalis, sicut est spiritualis, & ideo non indiget vna temporali potestate directẽ suprema, sed vna spirituali, quæ ad temporalia extendatur, vt infra etiam videbimus.

Soluuntur fundamenta contrariæ sententiæ.

CAPVT VI.

B *Vtrum sit in Ecclesia Christi spiritualis potestas iurisdictionis externæ, & quasi politica à temporali distincta?*

Diximus hætenus de potestate temporali, vt constet, nullum Principem Christianum iure posse Catholicam Ecclesiã, vel doctrinã arguere, quod debitam potestatem illi pro libito eripiat: nunc dicendum est de spirituali potestate, vt etiam ostendamus, quid Reges schismatici in hoc genere indebitẽ vsurpet, & in quibus rebus Ecclesiasticę potestati contra diuinum ius obedire, & subijci recusent. Quia verò potestas Ecclesiastica multiplex est, ideo in titulo restringimus quæstionẽ ad potestatem iurisdictionis spiritualis, & externę. Duplex enim distingui solet potestas Ecclesiastica, scilicet ordinis, & iurisdictionis: ad hæc enim duo membra alia, quæ adnumerari solent, reducuntur, vt rectẽ Nauarr. adnotauit. De potestate ergo ordinis hic non tractamus, non enim pertinet ad præsentem controuersiã, quia illa nõ est potestas superioris in subditos, sed est facultas quædam moralis ad cultum Dei religiosum ordinata, vel per oblationem sacrificij, vel per administrationem, aut dispensationẽ sacramentorum, quæ ad sanctificationem fidelium sunt instituta; vel denique per quascũq; alias cæremonias, quæ ad ornatu sacrificij, aut sacramentorum, cõueniẽter, & ordinatẽ fieri debent. Vnde etiã Protestantes non omnino videntur hanc potestatem negare, quãuis ita illam interpretentur, vt nomine potius, quàm re illã cõfiteantur. Sed hoc in tractatu de Sacramentis examinandum est.

Potestas item iurisdictionis subdistinguitur

I.

Potestas ecclesiastica alia ordinis, alia iurisdictionis. d. cap. *No* uit, notab. 3. n. 84.

2.

Iurisdic-
tio eccle-
siastica du-
plex.

Sensus quæ-
stionis.

3.
Marfilij hæ-
resis, & fun-
damentum
schismatis
Anglicani.

Aluar. Pe-
lagius li. 1.
de Planctu
Eccles. ca.
68.
Sander. lib.
7. de Visib.
Monarch.
ann. 166.

4.

guitur in iurisdictionem interni fori pe-
nitentiæ, & externi fori Ecclesiastici.
Prior proximè constituit sacerdotes su-
periores, & iudices in quodam diuino, &
secreto foro, quod in sacramento pœni-
tentia exercetur. Et quanuis de hac etiã
fit magna contentio hæreticorum huius
temporis contra Ecclesiam Catholicam,
illam nunc prætermittimus, quia neque
Rex Iacobus illam attingit, neque ad ex-
teriorem politiã etiam ecclesiasticã spe-
ctat. His ergo potestatibus omisis ser-
mo est de potestate iurisdictionis exter-
næ datæ ad gubernandam Ecclesiã, qua-
tenus est quædam spiritalis respublica,
& corpus Christi mysticũ, quam spiri-
tualẽ vocamus, vt à temporali eam distin-
guamus. Vnde iuxta intentionem no-
stram idem est quærere, an hæc iurisdic-
tio sit, & an sit à temporali distincta.

In hac ergo quæstione fuit hæresis
Marfilij Paduani, qui ferè ante quingē-
tos annos inter alias hæreses dixit, Chri-
stũ nullam iurisdictionem Ecclesiæ suę,
aut Episcopis, vel Romano Põtifici de-
disse, vel in laicos, vei in clericos; vel ad
præcipiendum, seu obligandum; vel ad
cogendum, seu puniendũ, sed solũ de-
disse sacerdotibus potestatem ministrandi
sacramenta, & prædicandi verbum Dei,
& in reliquis omnibus dispositioni, & iu-
risdictioni temporalium Principum eos
subiectos reliquisse. Ita errorem hũc re-
ferunt plures authores, sed distinctiũs,
quàm cæteri Albertus Pighius lib. 5. de
Ecclesiast. Hierarch. Et in hoc errore vi-
detur fuisse fundatus Henricus VII.
Rex Angliæ ad schisma contra Ecclesiã
Romanam excitandum. Vt enim Pon-
tifici obedientiam negaret, consequen-
ter etiam negauit, se habere in terris su-
periores tam in spiritalibus, quàm in
temporalibus, & consequenter asseruit
in suo regno se habere totam potestatem
supremam, quæ in Ecclesia respectiue
esse potest. Idemq; de quocunque Rege
temporali Christiano censuisse videtur,
quia non potuit maiorem rationem, aut
titulũ talis potestatis in se, quàm in alijs
supremis Regibus inuenire: idq; diser-
te, ac frequenter vel affirmat, vel suppo-
nit Rex Iacobus in sua ad Christianos
Principes Præfatione.

Ex quo manifestè conuincuntur, nõ

A agnoscere in Ecclesia aliam potestatem
iurisdictionis præter eam, quæ est in Re-
gibus temporalibus, vel quæ ab illa ma-
nat, quia nullum alium titulum ad illam
vsurpandam prætereundum possunt. Vnde
sicut suprà diximus, Regiam potestatem
à populo ad Reges manasse, ita referunt
Anglicanæ historiæ, Regem Henricum
ex consensu regni in Parlamento hanc
sibi arrogasse potestatem, idemq; in si-
mili conuentu fuisse in Eduardo proxi-
mo successore declaratum, posteaque in
Elisabeta innouatum. Ergo signum est
non aliter de hac potestate, quàm de po-
litica sentire. Idemq; satis ostendit Iacobus
Rex, cum iure hæreditario, & titulo car-
nalis successione illam habere profitea-
tur. Neq; ab hoc errore alienus fuit Cal-
uinus, aut Lutherus, nam licet Caluinus
primatũ Henrici non approbauerit, ni-
hilominus ex alio principio huiusmodi
spiritualem potestatem negare cogitur.
Ille enim cum Luthero, & alijs, omnes
Christianos pares in sacerdotio faciunt,
& distinctionem cleri à populo laico è
medio tollunt, atque ita nullam potesta-
tem specialem ponunt in Ecclesia ad gu-
bernandam illam, præter eam, quæ est in
magistratu politico, vel quæ in aliqua
communitate ad seruandum rectum or-
dinem ex natura rei existit.

C Fundamenta huius erroris diuersa sũt.
Nam isti, quos vltimo loco retuli funda-
ri potuerunt, quia crediderunt, in Eccle-
sia nullum esse verum, ac proprium sa-
crificium, & consequenter nec verum,
ac proprium sacerdotiũ, sed tantũ spi-
rituale, ac metaphoricum, quod omnib;
Christianis cõmune est, de quibus dici-
tur. 1. Petr. 2. *Et ipsi tanquam lapides vivi
superædificamini, domus spiritalis, sacerdo-*
D *tium sanctum, offerre spirituales hostias ac-*
ceptabiles Deo per Iesum Christũ. Et infra,
Vos autẽ genus electum regale sacerdotium.
Marfilius autẽ licet sacerdotiũ nõ nega-
uerit, & clerũ, seu presbyteros à populo
distinxerit, negauit tamẽ in clero hierar-
chicũ ordinem, dixitq; omnes presby-
teros esse equales Episcopis, & Episcopos
Papæ; vnde intulit non habere inter se,
vel respectu populi subiectionẽ, aut præ-
lationem, sed omnes dixit esse subiectos
politico magistratui. Afferebatq; illud
Luc. 22. *Reges gentiũ dominantur eorũ, vos*

Sander. in
his Regib;.

Vide Bel-
lar. libr. 4.
de Pontifi-
cap. 15.

5.
Fundamen-
tum dictæ
hæresis.

1. Petr. 2.

autē non sic, quibus verbis arbitratus est, prohibitū esse clericis omnē dominatū, seu iurisdictionem. Inducebatq; alia testimonia Scripturæ, quæ à secularibus curis clericos abstrahunt, ut est illud, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*. 2. ad Timot. 2. & illud, *Secularia iudicia si habueritis; contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum*. 1. ad Corin. 6. De Regibus autem Angliæ non mihi constat, quo alio fundamento nitantur, nisi, quia detorquendo Scripturas ad alios sensus, negant in eis esse fundatam spirituales potestatem; & exaggerant quod Scripturæ præcipiunt omnibus Christianis, Principibus, & magistratibus temporalibus subesse. Vnde in hoc æquiparant Ecclesiam Christi synagogam, aut reipublicam fideli, quæ in lege naturæ esse poterat, in quibus putant, non fuisse aliam potestatem gubernatiuam præter eam, quæ vel Regibus data est in lege veteri, vel in alio statu ex natura rei esse poterat in tali cōmunitate ordinata per fidem ad veri Dei cultum, & religionē, & à populo in Principes, vel (quod perinde est) ex consensu populi in primogenitos transferebatur, tanquam una, & eadem potestas connaturalis.

Nihilominus veritas catholica est, dari in Ecclesia spirituales potestates veræ, & propriæ iurisdictionis, per quam possit Christianus populus in ordine ad salutem animæ conuenienter gubernari. Hæc assertio de fide certa est, ut cōmuni consensu Catholici docent, & probatur primò apertissimis Scripturæ testimoniis. Præcipua sunt illa duo, *Quodcumq; ligaueris, &c.* Matt. 16. & *Pasce oves meas*, Matt. 21. quæ inferius ex professo tractanda sunt. Simile etiam est illud Matt. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquā ethnicus, & publicanus*, & adiungit, *Amē dico vobis, quæcumq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solueritis super terram, erunt & soluta in cælo*, ligare enim, & soluere manifestè sunt actus iurisdictionis, & ibi non est tātum sermo de iurisdictione in foro interno, seu secreto pœnitentiæ, ut per se constat, nec de iurisdictione temporali. Nam excommunicatio, de qua ibi sermo est, censura est Ecclesiastica, quam etiam ipse Rex Iacobus interdum spirituales

A appellat, in præfatione. Sunt etiam expressa verba Pauli. 2. Corinth. 13. *Idè hæc absens scribo, ut non præsens duris agā secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, non in destructionem*. Potestas autem spiritualis erat, nam temporalis, vel Regia in Paulo non erat. Itē ad eandem potestatem pertinet quod idē Apostolus ait Actor. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*, ubi apertè dicit, Episcopis datam esse à Deo potestatem regendi Ecclesiam; regimen autem, & gubernatio idem sunt. Vnde, nisi magna vis fiat verbis, de potestate iurisdictionis Apostolus loquitur, ut autem significet illud regimen esse spirituale, addit de Ecclesia, *quam acquisiuit sanguine suo*, non enim acquisiuit Christus suo sanguine temporale regnum, sed spirituale.

Vnde optima ratione simul cū Scripturæ testimoniis potest hæc veritas cōfirmari. Habemus enim ex Scripturis, Christo Deo homini promissum esse à Patre regnum æternū iuxta illud Psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, & Isai. 9. *Super solium David, & super regnū eius sedebit*. Et addidit Angelus Luc. 1. *Dabit illi Dominus sedem David Patris eius, regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis*. Hoc autem Christi regnum non in cælo tantum, sed in terra etiam tradendum, seu inchoandum promissum est, ut patet ex Daniel. 7. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat*. Et infra, *& dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruiunt, potestas eius potestas æterna, quæ non aufertur, & regnū eius, quod non corrumpetur*; illum autem filium hominis esse Christū, qui in Euāgelio sæpe filius hominis appellatur, omnes intelligunt, illiusq; regnum post alia imperia fuisse in terra inchoandum, & perpetuò esse duraturum, tum illo loco, tum etiam Daniel. 1. apertè prædicitur, & concordat illud Ezechiel. 37. *Faciam eos in gentem vnā in terra in montibus Israel, & Rex summus erit Dominus imperās, & non erunt ultra due gentes*. Quæ verba de Christo, & eius Ecclesia euidenter intelligun-

2. Cor. 13

Actor. 20.

7.
Ratione simul eadem veritas ostēditur.
Psal. 131.
Isai. 9.

Luc. 1.

Daniel. 7

2. Timot. 2.

1. Cor. 6.

6.
Prima assertio de fide.

Probatur ex Scriptura.
Matt. 16.
& 21.
Matt. 18.

telliguntur, vt ex toto contextu vsque ad finem capitis constat. Hoc autem regnū Christi corporale, seu temporale non est, sed spirituale, & æternum, vt cap. 4. diximus, & colligitur ex verbis eiusdē Ezechielis, *Saluos eos faciam de vniuersis sedibus, in quibus peccauerunt, &c.* & ex Ierem. 13. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra, in diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.* Et hoc ipsum confirmant alia testimonia ex Scriptura, & Patribus dicto cap. 4. adducta.

8. Ex quo vltcrius cōcludimus hoc regnum Christi non esse nisi Ecclesiam eius in qua ipse spiritaliter regnat. Vt dixit Gregor. lib. 1. in 1. Reg. in vltimis verbis Et August. tract. 115. in Ioan. *Quod est regnum eius, nisi credentes in eum? Quibus dicit de mundo non estis.* Et infrā. *Vnde non ait, regnum meum non est in hoc mundo, sed non est de hoc mundo, nec dicit, non est hic, sed non est hinc. Hic est enim vsque ad finem sæculi.* Ergo sicut regnum spirituale est, ita per spiritualem potestatem regi debet. Hoc autem regnum perpetuum est non solum in cœlo, sed etiam in terra, quādiu mundus durabit, vt ex Augustino retuli, & in libro etiam primo tractando de Ecclesia ostendi; ergo etiam potestas spiritalis ad regendū illud ita est à Christo huic Ecclesie concessa, vt in ea perpetuò dureret, quia non potest regnum sine potestate gubernatice illi proportionata conferuari. Vnde rectē dixit Epiphani, hæres. 29. *Thronus David, & Regia sedes, est Sacerdotium in Sancta Ecclesia, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam simul cōiunctim largitus est Dominus Sancta Ecclesie suæ, translato in ipsam throno David non deficiente in æternum.* Et infrā. *A domo carnali Iuda, & Israel Regia dignitas translata est, firmiter autem sedet thronus in Sancta Dei Ecclesia in æternum.*

9. Ad hanc autem rationem tacitè respōdet Rex Iacobus in Præfat. pagin. 57. his verbis, *Nec si regna terrestria à Monarchis terrestribus regi debent, ideo Ecclesiam sequitur à terrestri quoque Monarcha debere gubernari.* Cur autem non sequatur, duas rationes indicat, Prior est, *Quia neq̃ vnus*

A est aliquis totius orbis, regnorumque omnium moderator, ac Monarcha. Altera est, quia Christus Ecclesie suæ Monarcha est, Christi-que vices explet, quem venturum promiserat Spiritus Sanctus, & hic illud adiungit, *Reges gentium dominantur eorum, vos autē non sic.* Sed in his verbis attingit Rex aliā quæstionem de Monarchia infra tractandam, quæ diuersa est à præsentī. Nunc enim solum tractamus de spiritali potestate suprema ad regendum regnū Christi, quod est Ecclesia, necessaria, & hanc dicimus esse debere in ipsa Ecclesia, prout in terris versatur, siue sit in vna persona siue in multis, seu in congregatione ex illis composita, quod postea videbimus. Verba autem Regis eo tendūt, vt nulla sit necessaria in hoc regno Christi potestas, quæ vices Christi gerat, vt maximè patet ex posteriori ratione, quā de munere Spiritus Sancti affert, ideoq; hic prætermitti non potuerunt.

Circa primam ergo æquiparationem spiritalis regni Ecclesie cum regno terreno dicimus, si cum proportionē fiat cōparatio, non minus esse necessarium in Ecclesia supremum aliquem gubernatorem terrestre, id est visibilem hominē, & mortale quā sit in regno terrestri. Quia Ecclesia Christi vniuersa non minus est vna, seu regnum vnū in suo ordine, quā sit regnum quodlibet temporale in suo. Et licet Ecclesia quoad finem, & præcipua media spirituale regnum sit, nihilominus, quoad personas ex quibus cōstat, etiam est terrestris, & actiones, in quibus regi, vel dirigi, & corrigi debet, terrestres etiam sunt, id est, externæ, & sensibiles, & illis mediantibus, seruanda est pax, vnitās, religio, & cætera omnia, quæ ad conuenientem huius corporis gubernationē sunt necessaria; ergo non minus est in hoc regno necessaria potestas suprema, quæ humano, & sensibili modo membra eius, & actiones eorū in ordine ad æternā salutem dirigat, & gubernet. Et ideo rectē Bonifacii. 2. Epist. 1. & Gregor. lib. 4. Epistolar. cap. 96. alias Epist. 52. indiēt. 3. de eadem Ecclesia loquentes dixerūt. *Ad hoc diuinæ dispensationis promissio gradus diuersos, & ordines constituit esse distinctos, vt vna concordia fieret ex diuersitate contextio, & rectē officiorum gereretur administratio singulorum.* Neque enim vni-

Secundā.

10.
Reijcitur
eualio Re-
gis.

Bonifat.
Gregor.
cap. vlt. d.
89.

uerſitas poterat alia ratione ſubſiſtere, niſi hu-
uſmodi magnus eam differentie ordo ſerua-
ret. Quia vero in hac graduum diuerſita-
te, & ordine in infinitum procedi non
poſteſt, nec in eis eſſe diuiſio, ideo neceſſe
eſt, in aliquo ſupremo capite vniri, ſeu
terminari, Vnde ſubiungit Gregor. *Tunc
vnum quodque ſalubriter impletur officium,
cum fuerit vnus, ad quem poſſit recurri, Præ-
poſitus.* Quod proſecto ſicut in vnaqua-
que congregatione ſpirituſuali, ſeu Eccle-
ſiaſtica, & in vnoquoque Episcopatu, vel
particulari Eccleſia, ſeu prouincia verum
eſt, ita in vniuerſali Eccleſia multò ma-
iori ratione eſt neceſſarium. Et ideo di-
xit Anaſtaſius Papa in Apologet, aduer-
ſus Anaſtaſium Imperatorem, *Si omnis
potestas à Deo eſt, magis ergo quæ rebus eſt
præſtituta diuinis, quam nos nunc ſpiri-
tualempoteſtatem vocamus.* Optima er-
go eſt illatio, quam Rex improbat, ſi ter-
renum regnum à terreſtri Monarcha re-
gi debet, etiam Eccleſia ſuum Monar-
cham, ſeu ſupremum gubernatorem in
terris habere, neceſſarium fuit.

Anaſtaſ.
Papa.

II.
Satisſit pri-
mæ proba-
tioni Regis

Prior autem Regis ratio non ſolū hoc
non expugnat, ſen potius comprobatur, ſi
alia diuerſitas inter Eccleſiam, & totum
orbem quoad regna terrena cōſideretur.
Nam in vniuerſo orbe terrarum non eſt
vna tantum reſpublica, vel vnum tempo-
rale regnum, ſed varia, & plurima, quæ
inter ſe non componunt vnum politicū
corpus, & ideo neque vnus Monarcha,
neque (generaliùs loquendo) vna præ-
fectura, vel vnum ſupremum tribunal
politicum, & humanum pro toto vniuer-
ſo eſſe oportuit. Imò neque moraliter,
vel humano modo potuit. At verò Eccle-
ſia Chriſti eſt vnum corpus myſticum
perfectum, & vnum (vt ſic dicam) ſim-
plex regnum per vniuerſum orbem dif-
fuſum, vt in lib. 1. tractando de Eccleſia
Catholica dictum eſt. Et ideo vna ſupre-
ma potestas, quæ toti illi præſit, neceſſa-
ria eſt. Quocirca ſi ſupponamus Eccleſie
regimen eſſe monarchicum, vt infra oſtē-
detur, comparatio eius cum temporali
regno non eſt cum vniuerſo orbe facien-
da, ſed cum ſingulis orbis regnis, ita vt
ſicut vnumquodque regnum temporale
ab vno Monarcha terreno regitur, terre-
no, inquam, quoad perſonam, quoad po-
teſtatem, quoad materiam, & proximū

A finem, ita totum Eccleſiæ regnū ab vno
regatur Monarcha, terreno quidem quo
ad perſonam, cœleſte verò quoad poteſ-
tatem, materiam, & proximum, ac prin-
cipalem finem. Hac enim ratione Chri-
ſti Eccleſia militans, licet terrenum reg-
num dici poſſit, propterea quod ex mor-
talibus hominibus in terra degētibus cō-
ſtat, nihilominus in Scriptura ſæpe reg-
num cœlorum appellatur, & Chriſtus de
illo dixit, *Regnum meum non eſt hinc.* Vbi
Auguſtin. notat, non dixiſſe, *non eſt hic,*
quia re vera in hoc mundo eſt, ſed *non eſt
hinc,* quia licet ſit in mundo, non eſt de
mundo, ſed de Cœlo venit, ideoque tale
regnum gubernatore indiget terreſtri
ſimul, & cœleſti.

B

Ad alteram rationem cōcedimus qui-
dem, Chriſtum Dominum eſſe princi-
pem Eccleſiæ ſuæ monarcham. Ideoque
quandiu in terris deguit, & cum Apoſto-
lis ſuis cōuerſatus eſt, illam per ſe ipſum
tanquam ſupremus illius Rex, & Ponti-
fex gubernauit, Apoſtolos elegit, Sacer-
dotes, & Episcopos cōſecrauit, & ad præ-
dicandū miſit eiſq; diſcipulos adiunxit,
& pro illius temporis, & ſtatus Eccleſiæ
opportunitate cætera neceſſaria proui-
dit. C Quia verò nunc eſt abſens ab Eccle-
ſia militante quoad viſibilem præſentiā,
ideo non poſteſt ſicut antea, per ſe, ac pro-
ximè paſtoris munus Eccleſiæ præſtare,
& idcirco ad compenſandam viſibilem
præſentiam ſuam Vicarium, ſeu Præfe-
ctum prouidit, cui Eccleſiæ ſuæ regimen
commiſit. Quod quidem nō negat Rex
Angliæ, ſed (quod mirabile eſt) ait, hūc
Vicarium eſſe Spiritum Sanctum, quia
ad dirigendos, & docendos Apoſtolos
non Petrum, ait, ſed Spiritum Sanctum
ſe relicturum Chriſtus pollicitus eſt. Sed
hoc, vel non propriè, vel non verè, ne-
que ad rem, & cauſam, de qua tracta-
mus dictum eſt. Scio quidem Tertullia-
num aliquando vocaſſe Spiritum Sanctū
Chriſti Vicarium, lib. de Præſcriptioni-
bus hæreticor. cap. 13. & 28. impropria
tamen, & metaphora loquutione, ſolū
quia Chriſtus dixit Ioan. 14. *Alium pa-
raclætum dabit vobis, vt maneat vobiſcum
in æternum ſpiritū veritatis.* Et infra. *Hac
loquutus ſum vobis, apud vos manens. Para-
clētus autem Spiritus Sanctus, quem mittet
Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia,*

12.
Difſoluitur
ſecūda Re-
gis ratio.

Tertullia.

Ioan. 14.

& suggeret vobis omnia, quacumque dixerō vobis. Per quæ verba promittit Christus Spiritū Sanctum, qui internam virtutē, illustrationem, & suggestionem per gratiam suam fidelibus conferat.

13.
Spiritus Sā
ctus nō po
test propriē
dici Vica-
rius Christi

Hæc autem operatio non potest Spiritui Sancto attribui tanquam Vicario alterius, si proprietas verbi seruetur. Quia Vicarius propriē est alterius principalis authoris minister, qui vices eius gerit, & eius potestate sibi commissa utitur; at verò Spiritus interius docet, & inspirat tanquam principalis, & proxima causa gratiæ, & internæ virtutis, quomodo Paulus dixit, *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Nō potest ergo in proprietate sermonis Spiritus Sanctus dici Vicarius Christi. Lato autem, & improprio modo Tertullianus ita loquutus est, quia Spiritus Sanctus missus fuit, ut loco Christi Apostolos consolaretur, & doceret, vel explicaret multa, quæ pro temporis breuitate, & opportunitate Christus ipse, vel tradere non potuerat, vel non oportuerat. Vnde dixit, *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis*, ac si diceret, in me habebatis consolatorem, quamvis autem discedam eo non carebitis, nam Pater alium dabit vobis, qui loco mei vos consoletur. Et in eodem sensu (ut Euthymius significat) dixit, de Spiritu Sancto, *quem mittet Pater in nomine meo*, id est, ut ea perficiat, quæ ego incepti, suggerendo, & declarando vobis, quæ docui, & addendo, quæ non potestis portare modo, & testimonium de me perhibendo. Hac ergo ratione dici aliquo modo potest Spiritus Sanctus vices Christi gessisse, seu expleuisse, non per vicariam, aut ministerialem virtutem, quod inferioris esset, sed ut principalis causa perficiens, quod Christus absoluere in breui tempore vitæ suæ non potuit. Vnde hoc modo quicumque alteri in officio succedit, vel perficit, quod alter inchoavit, & perficere non potuit, dici potest vices eius supplere, etiā si vicarius eius propriē nō sit, nec per potestatem inferiorem, & participatā, & ab altero dependentem operetur.

Maldonat
in c. 14. Io
an. & ibi-
dē Tolet.

14.

Quod si hoc tantum modo Rex Angliæ intellexit, Spiritum Sanctum vices Christi expleuisse, immerito sentit, illā Spiritus Sancti operationē sufficere ad

A externum, & hominibus accommodatum Ecclesiæ regimen, quia illa virtus, & operatio Spiritus Sancti inuisibilis est, & merè spiritualis, ac interna, homines autem indigent etiam externo, & visibili rectore. Deinde si ille inuisibilis influxus Spiritus Sancti sufficiens esset pro Ecclesia visibili, non tantum Spiritus Sanctus, sed etiam Christus ipse absens, & nūc nobis inuisibilis dici posset sui ipsius præsentis, seu visibilis Vicarius, quia de se etiam promisit, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, utiq; inuisibili protectione, & auxilio, ut in superioribus explicavi. Præterea si Christus, quia est principalis Monarcha Ecclesiæ, illi non contulit rectorem visibilem, qui loco ipsius eam guber naret, cur Rex Angliæ in sua Præfatione, se, & alios Reges Vicarios Dei appellat? nam (iuxta suam opinionem, qua se credit esse caput Ecclesiæ in regno suo, etiam in spiritualibus) necesse est, ut cū se appellat Vicarium Dei, intelligat, non solum quoad regnū temporale, sed etiā quoad Ecclesiam Britannicam; ergo repugnat sibi ipsi, cū dicit Christum nō reliquisse Vicarium sui præter Spiritū Sanctum.

B

C

Deniq; falsum est, Christum nō promississe Petrum, qui alios dirigeret, aut, doceret, non enim solum promisit, sed etiam dedit, nam promittendo ei claves, & clavem regiminis, & clavem scientiæ promisit. Item quando illi dixit, *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, statim addidit, *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*, Ac denique cum illi dixit, *Pasce oves meas*, & doctrinam, & regimen, seu directionem manifestè comprehendit, ut infra videbimus. Et ultra hæc in multis alijs locis significavit Christus futurā esse in Ecclesia præfecturam spirituales, & aliquem, vel aliquos ministrum suum, qui tanquam proprii, & visibiles Vicarii vicem eius gerant. Ita intelligunt Patres illud Luc. 10. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, Ambros. ibi. & Hilarius. Can. 27. in Matth. Idē colligit Chrysostom. lib. 2. de Sacerd. ex Luc. 12. Nā cū Christus sub parabola patris familias, qui vult magna vigilantia, & sollicitudine à suis subditis expectari, & obediri, declarasset, quomodo sit Domino

Pag. 134.

15,

Veram spiri-
tuale iur-
isdictionē
Christi Do-
minus Pe-
tro cōtulit.

Ambros.
Hilarius.
Chrysost.

servien-

seruiendum, Petrus eum interrogauit, *Domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* Respondit autem Christus, *Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens?* significans, Apostolos specialiter vocatos fuisse, ut essent tanquam præcipui serui, quibus aliorum cura demandanda erat; *1. Petr. 5.* Et præcipue Petrum, qui super totam familiam Christi erat constituendus non solum ad communem vigilantiam, sed etiam ad specialem fidelitatem, & prudentiam obligari. Quam curam, & obligationem commemorabat Petrus, cum dicebat, *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacti, sed spontaneè secundum Deum.* Et consonant verba Pauli. *1. Corinth. 4.* *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei; hic iam quæritur inter dispensatores, ut si fidelis quis inueniatur, &c. & cap. 3. dixerat, Quid igitur est Apollo, quid verò Paulus? ministri eius, cui credidistis, id est, Vicerij eius, & loco illius Ecclesiæ regentes, & ad Roman. 13. temporalem Principem; vel iudicem Dei ministerium appellauit.*

Nam quod illud ministerium Apostolicum fuerit etiam cum potestate, & iurisdictione ad ferendum iudicium, satis declarat idem Paulus in fine dict. cap. 4. dicens, *Quid vultis? in virga veniam ad vos?* & cap. 5. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu iam indicavi ut præsens eum, qui sic operatus est in nomine Domini nostri Iesu Christi, &c. tradere huiusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus eius saluus fiat, &c. Et 2. ad Corinth. 13. Si venero iterum, non parcam. &c. Et expresse ad Hebr. 13. Obedite Præpositis vestris, & subiaccetis illis, ipsi enim peruigilant, &c. Et 1. ad Timot. 5. Qui bene præsent presbyteri duplici honore digni habeantur. Et ad Titum. 1. Oportet, Episcopum sine crimine esse sicut Dei dispensatorem, &c. Et c. 2. Hec loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Denique huc spectant loca Pauli, in quibus describit unitatem corporis Ecclesiæ, & varia membra eius, ut ad Roman. 12. ubi inter alia ait. *Qui præest in sollicitudine, & 2. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4. ubi ponit, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quem modum gubernationis dicit esse duraturum, usque ad consummationem**

A *Sanctorum, id est, usque ad mundi finem, ut in superioribus explicatum est.*

Atque ex his constat manifestè, hanc potestatem spiritualesse omnino distinctam à temporali. Primò quidem, & principaliter in fine; nam temporalis potestas ordinatur ad seruandam reipublicæ pacem, & moralem honestatem, iuxta illud Pauli. *1. ad Timot. 2. Ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* Potestas autem Ecclesiastica ad æternam salutem consequendam ordinatur, iuxta illud Pauli ad Ephes. 4.

B *Ad consummationem Sanctorum, &c. & illud ad Hebr. 13. Obedite Præpositis vestris, ipsi enim peruigilant tanquam rationem pro animabus vestris reddituri.* Alia differentia est in origine, quia potestas temporalis trahit originem à Deo authore nature media ratione naturali, & ita per se spectata est de iure naturali: prout verò est in Rege, vel senatu, est de iure humano: potestas autem Ecclesiastica est de iure diuino positiuo, & speciali promissione, & cōcessionem Christi, *Tibi dabo claves, Paſce oues meas, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Sicut enim finis, ad quem ordinatur hæc potestas, & actus, ac media,

C quæ illi subsunt, sunt supra naturam, & vires humanas, ita & potestatem ipsam habere originem supra ius naturæ, vel humanum necesse est. Et ideo tandem hæc potestates differunt tanquam materialis, & spiritualis, naturalis, & supernaturalis, terrestres, & cœlestis. Atque ita explicant distinctionem hanc Gelasius Papa de Vinculo anathematis, & Nicolaus. 1. in epistol. ad Michaellem Imperatorem circa finem, dicens, *Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus proprijs, & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in inferno demergi, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incurſibus.* Eadem differentias attingit Gregor. 7. lib. 4. Epistolar. epist. 2. ad Hedimannū, easque ex Anastasio Papa in epist. ad Anastasiū Imperatorem. & Gregorio in Pastoralibus confirmat. Idem docet Symmachus

17.
Distinctio
inter spiri-
tualem, &
temporale
potestatem.

1. Tim. 2.

Ephes. 4.

ad Hebr.

Gelas. Pa.
Nicol. 1.

Gregor. 7.
Cap. Quo-
niā. dist.

10.
Cap. Cū ad
verū dist.

69.
Cap. Duo
sunt. dist.

96.
Symmac.

in

in Apologia contra eundem Anastasiū Imperatorem, dicens. *Conferamus honorem Imperatoris cum honore Pontificis; inter quos tantum distat, quantum ille humanarum rerum curam gerit, iste diuinarum.* Et infra. *Tu humana administras, ille tibi diuina dispensat.* Idem Symmachus in Synodo Romana, & refertur latē in cap. Bene quidem. 96. dist. & plura alia in duobus capitibus sequētibz referemus.

18
Soluuntur
fundamenta
errorum in
principio
capieis rela
torum.

Tom. 3. ter
tiaz partis
disp. 74. &
77.

Neque huic doctrinæ catholicæ obstant fundamenta aliorum errorum, quæ in alijs hæresibus fundantur, quas non possumus hoc loco ex professo refutare. In fundamento ergo primi erroris hæreticum est dicere, non esse in Ecclesia Christi verum, & visibile sacrificium, aut verum, & proprium sacerdotium. Et similiter hæreticum est dicere, omnes fideles esse in sacerdotio æquales, quæ omnia alibi sunt à nobis disputata, & probata. Marfilus etiam Paduanus in fide errat, dum supponit, omnes clericos, seu sacerdotes, & Episcopos iure diuino esse æquales. Nam quoad potestatem ordinis ex institutione Christi Episcopus excedit presbyterum, & presbyter diaconū, &c. vt in tract. de Sacramento ordinis latē ostenditur. In potestate autem iurisdictionis est de Apostolis certissima differentia, quæ ex adductis testimonijs facillè colligi potest, & quoad Petrum, & successores eius latē in sequentibus ostendetur. Præterea quod ait Christum prohibuisse Pontificibus temporaliter regnare, in primis omnino falsum est, & erroneum, vt cap. 8. ostendemus. Deinde ad id, quod nunc agimus nihil refert, quia etiam si illud admitteretur; solū inde posset inferri Episcopos, aut Pontifices per potestatem quam habent, vt tales sunt, non temporaliter regnare, sed spiritualiter, quod nos omnino contendimus, cū dicimus, potestatem illorum non temporalem esse, sed spiritualem.

19.

Et hoc ad summum probat testimonium illud, *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*, (quod etiam Rex Angliæ non omisit) nam etiam in illo sensu non prohibet Christus Apostolis regnare, sed sic regnare sicut Reges gentium, id est, temporaliter, necesse est autem, vt spiritualiter regnēt saltem illi, qui supremam in illo ordine po-

A testatem habent. Nisi velimus dicere, etiam summum Pontificem non tam propriè regnare spiritualiter, quam vice regnare, quia non tanquam supremus Rex, sed tanquam Vicarius summi Regis Ecclesiæ præest. Veritas autem est, non prohibuisse Dominum regnare, sed gubernare dominando personis, per elationem se illis præferendo, aut inhumaniter subditos tractando, vt dixit Gregor. in Pastoral. 2. p. cap. 6. qui verba Christi exponit per illa Ecclesiasti. 32. *Ducem te constituerunt*, aliàs, *Rectorem te posuerunt, noli extolli esto in illis quasi vnus ex ipsis*, & per illa 1. Petri. 5. *Non dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo*, & per illa Pauli. 2. ad Corint. 1. *Non quia dominemur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri.* Et similia habet Gregor. 36. Moral. cap. 19. aliàs 22. & lib. 1. Registri, & Bernard. lib. 2. de Considerat. in principio. Et ita per hæc etiā responsum est ad fundamenta, quæ in hoc puncto attingit Rex Angliæ, ad alia verò, quæ obijcit contra primatum Pontificis, & contra verum sensum Scripturarū, quibus ille probatur, in sequētibz dicendum est.

Gregor.
Ecclesiasti.
1. Petr. 5.

2. Cori. 1.

Gregor.
Bernard.

C A P V T. VII.

Potestatem regendi Ecclesiam in spiritualibus, seu Ecclesiasticis rebus, in temporalibus Regibus, seu Principibus non existere auctoritate probatur.

P Ræter differentias inter potestatem spirituale, & temporale in præcedenti capite traditas intercedit alia, quæ quia origo est, & præcipuū Anglicani schismatis fundamentum, in hoc caput examinandā reseruauimus, quanquā ex principijs positis in præcedenti capite manifestè concludatur. Consistit autem hoc discrimen in hoc, quod potentia temporalis, & spiritualis per se nō respiciūt easdē personas, quibus cōuenire debeant sed potiūs sūt subiecto separabiles, quod planè supponit distinctionē inter illas, & eā indicat. Duobus autē modis extreme contrarijs circa discrimen hoc errari potest. Primò, asserendo potestates has nō solū esse distinctas, sed etiā esse adeò repugnātes, vt in eadē persona cōiungi, diui-

I.
Quomodo
se se habeat
potestas spi
ritualis, &
temporalis,
in ordine ad
subiectum.

diuino iuri contrariū sit. Et ita videtur errasse Marfilius de Padua, quanquā ille vel spiritualē potestātē cū temporali cōfundat, vel non in quocunq; subiecto, sed solū in sacerdotibus neget, posse simul conuenire. Veruntamen hic error hoc sensu intellectus fundamentū non habet, & in capite sequenti breuiter impugnabitur, quoniā ad præsens institutū parum refert. Alius ergo modus errandi est proprius Anglicanæ sectæ, cuius principiū, & fundamentū est, potestātē spiritualē nō separari à temporali, sed Regio sceptro esse annexā. Ita voluit Hæricus VIII. quē successores eius Eduardus, & Elisabetha sequuti sunt, vt latè refert Sander. in tribus primis libris de schismate Anglicano, vbi etiā varias leges ad huius potestatis amplificationē in illo regno à dictis Principibus latas describit.

Error Anglicanæ sectæ circa subiectum spiritualis potestatis.

Sander.

2.

Deniq; in hoc errore persistit Rex Iacobus, vt ex factis eius satis constat, & in Præfatione sua sæpe profitetur, præsertim pag. 5. præfationis, dicens, *Nā neq; me Pontifice vlla ex parte inferiorem esse credā.* Et in eodē sensu dicit pagin. 2. de temporalibus Regibus, *quos Deus in altissimo dignitatis gradu quasi suos vicarios, & legatos ad exercenda iudicia in suo solio collocauit.* Et iterū ad Reges pag. 10. *Quos Deus præcipuos sibi in terris vicarios in administratione iustitiæ esse iussit.* Et in eodē sensu dicit pag. 14. controuersiam, quā cum suis subditis catholicis habet, nō aliunde esse motam, quā ab ambitiosa Pontificum tyrannide, quā illi contra auctoritatem Scripturarum, contra Conciliorum, antiquorumq; Patrum mentem, sibi in temporalia Regum iura iniuste vsurparūt. Tandemq; ibidem concludit, in hac Regum auctoritate asserenda (vtiq; in hoc sensu) totā suā Apologiam impendisse. Huius autem erroris fundamentum solum videtur esse, quia non agnoscit distinctionem inter potestatem spiritua-lem, & temporalem, & quia negat primatum Petri, & successorum eius, de quibus in sequētib; capitibus dicemus.

3.

Veritas ergo catholica est, Reges temporales, vt tales sunt, seu ratione suæ iurisdictionis supremæ in Principatu politico nullam habere in Ecclesia spiritua-lem potestātē. Hæc assertio probari potest auctoritate Scripturæ duobus mo-

A dis. Primò quia in testamento nouo hæc potestas promissa, & data est à Christo illis personis, qui Reges temporales nō erant. Secundo quia non inuenitur data Regibus temporalibus, & ex utroq; capite tā sigillatim, quā simul sumpto rectè concluditur, non esse in Regibus temporalibus, quia nō potest esse nisi in illis quibus à Christo data est, & eorum legitimis successoribus. Prior pars sufficienter probatur testimonijs adductis capite præcedenti, quibus constat, Christū singulariter promississe, & dedisse hanc potestātē Petro. Deinde aliunde etiam monstratur, dedisse illā omnibus Apostolis Ioan. 20. quibus, & successoribus eorū sub nomine Ecclesiæ eā promiserat. Matt. 18. Alia etiā testimonia ostēdunt, Paulū sæpe esse vsum hac potestate, eamq; in Episcopis, & Ecclesiæ Præpositis inueniri, & ab eisdē exerceri, nullus autem istorum Rex erat, aut iurisdictionē temporale administrabat. Vnde etiā sumitur efficacissimū argumentū: nā prius quā in Ecclesia essent Reges temporales, erant in Ecclesia Pastores cū vera iurisdictione spirituali ad regendam Ecclesiā, vt ex vsu eiusdē potestatis, & ex allegatis testimonijs manifestè colligitur, ergo potestas hæc de se non pendet ex Regia potestate, neq; cū illa ex vi illius coniuncta est: tunc enim Reges temporales illā non habebant, neq; ab eis illā receperant, qui legitimè illa vtebātur.

Prima conclusio. Regibus temporalibus vt tales sunt, nulla spiritualis potestas competit.

C

Et hinc etiā apertè probatur ex Scripturis (quod etiam capite superiori attigimus) hanc potestātē alterius esse originis, quā temporalem: nā temporalis potestas prout inuenitur in Rege, vel alia simili persona; vel proximè, vel per successionē, aut aliū humanum titulum prouenit à multitudine populi, qui suā auctoritatem Principi contulit; hæc autem potestas illam originem nō habuit: nam in primitiua Ecclesia Apostoli illā habuerunt, non à populo Christiano, sed ab ipso Christo; & alijs Episcopis illam communicarunt auctoritate sua, & independentè à populo, vt patet ex illo Pauli ad Titum. 1. *Huius rei gratia reliquit te Creta, vt ea, quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Et 1. ad Timot. 4. *Noli negligere gratiā, quæ in te est, quæ data est tibi*

Efficax ratio pro conclusione.

4. Ex scripturis probatur conclusio.

per

perimposit. &c. Et cap. 5. ostendit fuisse cum iurisdictione Episcopali, dicens, *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus, &c.* Cum ergo ex præcedentibus capitibus constet, totam potestatem Regiam à populo proximè manasse, consequens profecto est, ut ex vi Regiæ potestatis nulla sit in Rege spiritualis iurisdictione, vel potestas.

Tandem altera probatio ab autoritate, quam vocant, negatiua Scripturæ, in præsentī efficax est ex eodem principio, & fundamento. Nam, ut rectè dixit D. Thomas, in his, quæ sunt supra naturam soli authoritati creditur, & quæ ex sola Dei voluntate proueniunt supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi quatenus diuinitus reuelata sunt; sed spiritualis potestas Ecclesiæ donum est superans naturā, & ex diuina voluntate, & institutione pendet tam ut sit, quam ut in tali persona, vel per talem modum, aut successionem sit. Nulla est autem diuina reuelatio, vel authoritas, quæ ostēdat, Christū potestatem hanc Regibus temporalibus dedisse; ergo ut D. Thomas supra dicit, *Vbi authoritas deficit, sequi debemus naturæ conditionem.* Quæ quidem conditio naturæ in præsentī est, ut temporalis Rex solū eam potestatem habeat, quā homines naturali ratione ducti illi cōferre potuerūt, ac subinde nudā, ac præcisam habeat temporalem potestatem. Quod autē diuina authoritas maiori potestati Regum testimoniū nō præbeat, manifestū est. Nā in primis extra Scripturā aduersarij non admittunt verbū Dei, & quanuis admitterent, nulla est sacra, seu Apostolica traditio, quæ talem potestatem in Regibus indicet, sed contrariū potiùs, ut ex discursu huius capituli, & totius libri præsentis cōstabit. De Scriptura verò sufficienter id probamus postulando testimoniū, ubi Christus hanc potestatem Regibus contulerit, quod sine dubio ostendi non poterit, neque in veteri; neque in nouo testamento, Nam testimonia, quæ afferri solent, in quibus Regibus obedire præcipimur, friuola sunt, cum nihil de noua potestate à Christo Regibus cōcessa contineant, sed illius tantū obligationis naturalis nos moneāt, quæ Regibus in his, quæ ad eorū iurisdictionē pertinent, præcipiētibz obedire tenemur, ut latius inferiùs

respondēdo ad obiectiones declarabimus. Hic verò pōderari potest, Paulū, vbiq; Ecclesiasticā hierarchiā describit, eiusq; fundamenta, structurā, ministeria, & gubernationes distinguit, numerare quidē Apostolos, Prophetas, Pastores, & Doctores, Regū autē, & Imperatorū nullam facere mentionē, nō quia illi nō essent in Ecclesia futuri, sed quia quodad ordinem hierarchicū Ecclesiæ spectat, illi propriū gradū nō cōstituūt, sed cū laico populo cōputantur, nec inter eos, qui ad edificandū in rebus spiritualibus Christi corpus vsq; ad cōsumationē Sāctorū positi sūt; sed inter eos, quid ædificandi sunt, & cōsumandi tantū recensentur. Deniq; expēdi potest, quod Christus Dñs interrogatus, an liceret censū dare Cæsari, accuratē respondit, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, indicās profectō, Cæsari, id est, Imperatori, vel Regi solū illud esse reddendū, quod ex vi Cæsareæ, seu Regiæ potestatis debetur. Christus ergo ut grauiter Salmeron notauit, sicut potestatem Regiā non abstulit, ita neq; illā auxit, neq; peculiare ius pascendi oues suas ei cōmisit. Addit etiā Chryso. homil. 71. in Matth. *Cum audis reddenda esse Cæsari, quæ sua sunt, illa solū dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt, Nam quod fidei, ac virtuti obest, nō Cæsaris, sed diaboli tributū, ac velligal est.* Clarius Ambros. in Epist. 14, alias 33 ad Marcellinā Sororem, *Allegatur (ait) Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo, noli te grauare Imperator, ut putes, te in ea, quæ diuina sunt imperiale aliquod ius habere, noli te extollere, sed si vis diuinitus imperare, esto Deo subditus, scriptum est. Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotē Ecclesia, publicorū tibi mōnū ius commissum est, non sacrorum.*

Tertiò probāda est assertio Pontificū & iuris canonici testimonijs, quæ licet in propria causa dari videātur, maximā etiā in illa authoritatē habent, tū propter clauem scientiæ, quā habent ad docendā Ecclesiā, ut in lib. 1. mōstrauimus, tū etiam, quia certā, & immutatā Ecclesiæ traditiōnē ostendūt. Nō enim soli moderni, sed etiā antiquissimi Pōtiffices, Sācti, & Martyres huic veritati testimoniū præbuerūt. Primoq; possemus afferre omnia, quæ de primatu Romane Ecclesiæ scripserūt, sed

Salmer.

Chrysost.

Ambros.

6.
Ex Summis Pontificibz probatur assertio.

hæc postea cōmemoranda sunt,, & ideo nūc tantū ea afferemus, in quibus vtrāq; potestatem inter se conferunt, vel in quibus obedientiam etiam ab Imperatoribus, & Regibus exigunt, quod, si in principibus tēporalibus esset suprema spiritualis potestas facere non possent. Huiusmodi est illud Anastasij. II.

Anastas. 2. Pontificis ad Anastasium Imperatorem. Illud verò peculiarius pro amore imperij vestri, & beatitudine, quæ cōsequi poterit regnū pro Apostolico officio prædicamus, ut sicut decet, & Spiritus Sanctus dicat, monitis nostris obedientia præbeatur. Et infra. Hæc me suggentem frequentius non spernat pietas tua, ante oculos tuos habens Domini in Evangelio verba. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit. Et Gelasius

Gelasius Papa.

Gelasius Papa in Epist. 10. ad eundem Anastas. eandem potestatem sibi, & non Imperatori convenire constantissimè docet, ubi inter alia habet illa verba. Duo sunt Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, autoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas, & cæt. Et Symmachus Papa, ad eundem Imperatorem. Si Christianus Princeps es, qualiscunque Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire. Et infra. Conferamus honorem Imperatoris cū honore Pontificis, & c. Et infra. Si omnis potestas à Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis; defer Deo in nobis, & nos deferemus Deo in te. Vbi apertè negat potestatem spirituale esse in Imperatore, sed in Pontifice, & postea subdit. Omnes catholici Principes siue cum imperij gubernacula suscepērūt siue cum Apostolicæ Sedi novos agnouerunt Præsules institutos, ad eā protinus sua scripta miserunt, ut se docerēt, eius esse cōsortes. Quod scripsit Symmach. ante mille cētū annos & vsq; ad nostra tēpora servatū videm⁹.

Idem Symmach.

Præterea hoc cōfirmat definitio eiusdem Symmachi Papæ in Concilio Romano. 3. Non licere laicis, quanvis religiosi, vel potentibus in quacumque ciuitate, quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissæ docetur. Quæ ratio, & definitio in quacumq; causa Ecclesiastica locum habet. Multa etiam ad hanc veritatem cōfirmandam congerit Gratian. 96. dist.

Gratian.

A Et præsertim eam late confirmant Nicolaus Papa in Epist. ad Michaelē Imperatorem, ubi inter alia multa inquit. Cum ad verum ventum est, (id est, ad euāgelicam veritatem) neque Imperator inra Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpauit, quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus proprijs, & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, ut & Christiani Imperatores, pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus vterentur. Idem tradit latè Gregor. VII. in Epist. ad Herimannum Metensem Episcopum lib. 4. Epist. 2. & in alia ad eundē lib. 8. Epist. 21. ubi dictis, & factis aliorum Pontificum, & Imperatorum, eadem veritatē confirmat. Item Innoc. III. cap. Solita, Imperatorem ait, in temporalibus, Pontificem autem in spiritualibus antecellere. Et Bonific. VIII. in Extrauag. vnic. de Maiorit. & obed. dicit, in Ecclesia esse gladium spirituale manu sacerdotis exercendum, & gladium temporalem manu laicorum pro Ecclesia, & ad nutum, & patientiam sacerdotis exequendum. Quod tacitè confirmat Clemens. V. in Extrauag. Meruit. de Priuileg. licet declararet, per Extrauagatē Bonifacij Regem, aut regnum Galliæ non magis esse subiectum Apostolicæ Sedi, quam antea esset. Denique hoc confirmat quod Gratian. dist. 63. cap. 1. refert ex Adriano Papa, Ut laici Principes, vel Potentes non intersint Ecclesiasticis electionibus, quia in Ecclesiasticis rebus nullam habent potestatem. Habeturq; in Concilio Constantinop. 4. aliàs Synodo. 8. cap. 22. ubi etiam cap. 12. non solum negatur Principibus temporalibus potestas creandi Episcopos, sed etiam deponendus dicitur, qui per eorum tyrannidem fuerit intrusus. Item in 7. Synodo cap. 3. irrita dicitur electio Episcopi à Principe temporali facta, refertur à Gratiano suprā dicta dist. 63. cap. Omnis. Sic etiam dixit Innoc. III. in cap. Ecclesiæ. de Cōstitut. laicis super Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequiendi manet necessitas, nō autoritas imperandi. Et similia habet in c. Tua, 1. de Decimis. Quæ sup̄ta sunt ex Cōc. 4. sub Sym-

Nicolaus Papa.

Gregor.

Inno. 3.

Bonifi. 8.

Clemens. 5

Gratian.

Concil. Cōstan. 4.

Synod. 7.

Innoc. 3.

Symmach. 3. Multaq; alia iura canonica posset afferri, in quibus exēptio causarū Ecclesiasticarū à potestate laicorum præscribitur: in illis enim supponitur, nō esse in Magistratibus temporalibus spiritualē potestatem, sed illa omnia in librum de immunitate Ecclesiastica reseruamus.

8. His testimonijs adiungi possunt aliorū Patrū sententiæ, qui licet Sūmi Pontifices nō fuerint, Episcopi tamen, Archiepiscopi, & Patriarchæ, aut Sācti Ecclesiæ Doctores, & in prioribus Ecclesiæ seculis fuerunt. Inter quos egregie Chryf. Homil. 4. & 5. de Verbis Isai. inter alia multa dixit, *Quanquā admirandus videtur thronus Regius, tamen rerū terrenarū administrationē sortitus est, nec præter potestatem hāc præterea quidquā habet authoritatis.* Et homil. 88. in Matt. ad Diaconū dicit. *Maiore illo (id est, seculari Principe) potestatem habes, utiq; in Ecclesiastica administratione.* Idē plura in lib. 3. de Sacerdotio. Et Cyrillus Hierosoly. *Non nē (inquit) habet Ecclesia vitulū, & leonē simul pascētes sicut ad hodiernū vsq; diem cernimus munda nos Principes regi, & instrui ab Ecclesiasticis.* Vbi alludit ad locū Isai. 95. *Lupus, & agnus pascuntur simul, Leo, & bos comedent paleas,* & sub verbo pascendi duo illa includit, regi, & instrui. Cyrillus etiā Alexand. in epist. 3. ad Ioann. & Synodū Antiochenā, & refertur in Synodo Ephesina tom. 5. c. 9. in fine, vbi admonet Episcopos, ut audiant eos, qui alios de heresi accusare volunt, ne apud extera tribunalia tumultuentur, & subdit, *Est autem multo melius, ac iustius, ut Ecclesiastica quæstiones in Ecclesijs agitentur, ac formētur, & non apud alios externos, quibus sane huiusmodi causarū tractatio prorsus non conuenit.*

9. Celebris etiā est sententia Nazianz. orat. 17. ad ciues graui timore perculsos, vbi postquā ad subditos concionē habuerat, subiungit, *Quid autem vos Principes, & Præfeti? ad vos enim iam nostra se conuertit oratio.* Et infra. *An me libere loquentē æquo animo feretis? Nam vos quoq; lex Christi imperio meo, ac throno subijcit, imperiū enim nos quoq; gerimus, addo etiā præstantius, ac perfectius, nisi verò æquū est spiritui carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere.* In quibus verbis illa præcipuē pondero. *Lex Christi subijcit.* Ex quibus constat iuxta sententiā Nazianzeni, in-

A stitutionē hanc, & potestatiū distinctionem diuinā esse, & ex lege Christi. Multaq; similia ex eodem sumi possunt Orat. 1. quæ est Apologia pro absentia sua, & ex Orat. 27. circa finem. Optime etiā Damascen. Orat. 1. de Imaginib. circa finē, *Neq; enim, ait, piorum est Regū Ecclesiastica statuta conuellere.* Et infra, *His de rebus statuere, atq; decernere non ad Reges pertinet &c.* Et Orat. 2. parū à principio. *Regum (inquit) partes non sunt, ut Ecclesia leges præscribant,* quod confirmat testimonijs Pauli 2. ad Corinth. 12. & ad Hebr. 13. suprà tractatis. Et apud Theodoretū lib. 4. Histor. c. 16 est egregia sententia Eulogij Presbyteri, qui cū à præfecto Imperatoris Valentis hæretici moneretur, *Communica cū Imperatore.* Ait Theodoretus, *dissimulante, sed valde facete respondit. Nunquid cum imperio est etiam sacerdotij dignitatem consecutus?* Cūque Præfectus ironia cognita in iram prouocaretur, ipse iterum respondit, se habere Pastorem, cuius nutum sequeretur. Simile factum narrat Suidas verbo, *Leontius Triopolis Lydiæ Episcopus.* Cū enim Constantius in Conuentu Episcoporū præfideret, & multa præscriberet, alijs annuentibus, ipse tacebat, cūq; ab Imperatore interrogaretur, cur taceret, respondit. *Miror quid fiat, ut alijs curandis destinatus, alia tractes, quid cū rei militari, & reipublicæ præsis, Episcopis ea præscribas, quæ ad solos pertinent Episcopos,*

C Ambrosius præterea in epist. superiūs allegata ad fororē Marcellinam. 14. aliās 33. expresse negat, Imperatorē in ea, quæ diuina sunt, Imperiale aliquod ius habere. Idemque latē, & constantissimē docet in Orat. seu concion. 1. contra Auxēntium, vbi inter alia inquit, *Scitis & vos ipsi, quod Imperatoribus soleam deferre, non cedere, supplicijs me libenter offerre, non metuere, quæ parantur.* Et infra, *Respondi ego, quod sacerdotis est, quod Imperatoris est, faciat Imperator.* Et infra de Arianis, qui ab Imperatore petebant Ecclesiam, inquit. *Videte quanto peiores Ariani sunt, quā Iudæi illi quærebant, vtrum soluendum putaret Casari ius tributi, isti Imperatori volunt dari ius Ecclesiæ.* Et infra, *Imperator bonus intra Ecclesiā, non supra Ecclesiā est; bonus enim Imperator quærit auxiliū Ecclesiæ, nō refutat.* Hæc ut humiliter dicimus, ita cōstā-

Damasc.

Theodor.

Suidas.

10. Ambros.

ter exponim⁹. In Actis etiā Cōc. Aquiliēsis cū Palladius hæreticus dānationē Episcoporum fugiēs ad præsentes laicos prouocaret, sic respondit Ambros. Sacerdotes laicos iudicare debent, non laici de Sacerdotibus. Et infrā. Et si in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen, vt videatur, qui Sacerdotium sibi vendicat, à laicis esse damnatus. Ac per hoc quoniam & in hoc ipso dānandus est, qui laicorū expectat sententiā, cū magis de laicis sacerdotes debeant iudicare, eū pronūcio sacerdotio indignū.

II.

Confirmat optimē veritatem hanc Athanasius referens prius, & cōmendans verba Hosij ad Constātiū in epi. ad solitariā vitā agētes, Desine quāso, & memineris te mortālē esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs ea à nobis discere. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit, & quemadmodum qui tuum imperiū malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date (scriptum est) quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu Thymiamatum, & sacrorum potestatem habes Imperator. Et inferus sic ex propria sententia Scribit Athanasius. Si istud est iudicium Episcoporum, quid commune cū eo habet Imperator? sin contra ista minis Cæsaris constantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis, quando à condito æno auditum est, quando iudicium Ecclesiæ auctoritatem suā ab Imperatore accepit? Vocat autem titulo Episcopos, quos Constantius sua auctoritate creauerat, qui titulo tenus, vt infrā dicit, erant Episcopi, non veritate, quod mirum in modū in Episcopos Anglicanos conuenit. Deniq; Augustin. in epist. 48. & 162. donatistas reprehendit, quod in causa Ecclesiastica ab Episcoporū iudicio ad Cōstantinū Imperatorē appellare ausi fuerint. Neq; ausus est (inquit) Christianus Imperator sic eorum tumultuosas, & fallaces querelas suscipere, vt de iudicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse iudicaret. Et infrā. Quia in re illos quemadmodum detestetur audistis. Et quoniam Cōstantinus tandem hæreticorum importunitate victus sententiam dixit, eum tacitè excusat Augustin. dicens, Eis ipse cessit, vt

Athanas.

August.

A de illa causa post Episcopus iudicaret, à Sanctis Antistitibus postea veniam petiturus, dū tamen illi, quod vltimū dicerent, non haberent, &c. Et consonat quod eadē de causa refert Optatus Mileuitan. lib. 1. contra Parmenian. circa finem. Donatus (inquit) appellandum esse ab Episcopis credit, ad quam appellationem Constantinus Imperator sic respondit, O rabida furoris audacia, sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.

Opt. Mil.

His addere possumus ipsorummet Imperatorum confessiones, seu testimonia. Iustinianus enim Imperator in Authent. Quomodo oporteat Episcopos, &c. in principio sic ait, Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei à superna collata clementia, sacerdotiū, & imperiū: illud quidem diuinis ministrans, hoc autē humanis præficiens, aut diligentiam exhibens, ex vno, eodēq; principio vtrāq; procedentia, humanā exornant vitam. Intellexit ergo Iustinianus Imperator, nō habere Imperatorē spirituales potestates circa res diuinas. Idēque sensisse Cōstantinū Magnū, qui iudiciū inter Episcopos in Nicæno Concilio recusauit, agnoscens, & ad se nō pertinere, dicēs, Deus vos constituit sacerdotes, & nobis à Deo dati estis iudices, & conueniens non est, vt homo iudicet Deos, sed ille solū, de quo scriptū est, Deus stetit in synagoga Deorū in medio autem Deos diiudicat, refert Ruffin. lib. 1. Histor. additæ ad Euseb. c. 2. Et Adrian. Papa. in epist. ad Michael. Imperatorem vbi etiā refert Theodosiū in epist. ad Synodū Ephesinā scribentē, illicitū est, eum, qui non sit ex ordine sanctissimorū Episcoporū, Ecclesiasticis immisceri tractatibus. Refert etiā Sozomenus lib. 6. histor. c. 7. cū Episcopi quidā legatū ad Valentinianum Imperatorē miterent, potestatem petētes ad conueniendū in Cōcilio pro rebus fidei, ipsū respōdisse, Sibi, qui vnus è laicorū numero erat, nō licere se eiusmodi rebus interponere, quod etiā refert Nicephor. lib. 11. c. 40. Atq; de eodē Valētinian. refert Sozomenus, li. 6. histor. c. 21. piē admodū in Deū affectū fuisse ad eū, vt neq; sacerdotibus quidquā imperare, neq; nouare aliquid in institutis Ecclesiæ, quod sibi deterius videretur, vel melius, omnino aggrediretur, nā quannis esset optimus sane Imperator, & ad res agendas valde accommodatus, tamen hæc suū iudiciū longē superare existimauit. Et in historia

12.

Ex Imperatoribus eadem veritas stabilitur.

Iustinian.

Constanti. Magnus.

Ruffin.

Adrian.

Papa.

Sozon.

Nicepho.

Sozom.

Cap. Valētinian. 63 dist.

storia tripartita lib. 7. capit. 8. de eodem Valentiniano referur, cum Mediolani mortuo Auxentio hæretico, ordinari cu peret Episcopum Catholicum, ad Episcopos dixit, *Nostis apertè, eruditi quippe diuinis eloquijs, qualè oporteat esse Pontificē. Et infrā. Talē itaq, in Pontificali constituere sede, cui & nos, qui gubernamus imperiū syn cere nostra capita submittamus, & eius moni ta, dū tanquam homines deliquerimus, neces sario velut curantis medicamenta suscipia mus. Cūq; Episcopi peterent, vt ipse decerneret tanquā pius, & sapiens, respō dit ille, Super nos est talis electio. Extat prē terea inter epistolas Innocentij. 1. quā dā Honorij Augusti ad Arcadiū, in qua scribens in causa Chrysostomi, ait, Cū, siquid de causa religionis inter Antisites a geretur, Episcopale oportuerit esse iudicium, ad illos enim diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium. Et infrā Rebus deniq, ipsis docetur, quid de his sēse rit diuina maiestas, &c. Deniq; inter Acta octauę Synodi generalis refertur à Surio oratio Basilij Imperatoris, in qua piē ad modum, & fideliter ad laicos loquitur. De vobis quid amplius dicam, non habeo, quā quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem habere. Hæc enim inuesti gare, & querere, Patriarcharum, Pontificū, & Sacerdotum est, qui regiminis officiū sor titi sunt, qui sanctificandi, ligandi, atq; soluen di potestatem habent, qui Ecclesiasticas, & cœlestes adepti sunt clauēs, non nostrum, qui pasci debemus, &c. quæ latè, & sapienter, ac piē prosequitur.*

C A P V T. VIII.

Eadem veritas rationibus confirmatur.

C V M Catholica veritas sufficiēter auctoritate fundata sit, ratione ex eisdē principijs facilè potest demō strari. Quia potestas regendi in nullo ho mine inueniri potest sine iusto titulo, ex quo principio suprà probauimus, in Pō tifice non esse directam temporalem po testatem supremam; ex eodem ergo pla nē conuincitur, in temporali Rege non esse potestatem ad spirituale Regimē. Vnde qui primum libenter audiunt, necesse est, vt secundum admittant, nisi velint ad libitū voluntatis suæ sine ratione loqui. Quia multo minus inuenitur iustus titu lus spiritualis potestatis in tēporali Prin-

A cipe, quam temporalis potestatis in spiri tuali pastore. Assumptū autem princi pium probatur breuiter, quia vel titulus ille esset iuris naturalis, vel positui diui ni, vel humani; hæc autem omnia facilè ex dictis excluduntur. Nam de iure nat urali esse non potest, tum quia potestas ipsa naturalis non est, vt iam est probatū, tū etiam quia nulla potestas dominandi, vel regendi alios est in particulari perso na immediatè ex iure naturali, sed in cō munitate: hæc autē potestas spiritualis nō est in cōmunitate humana tanquā ab illa naturaliter fluēs, neq; prout est in parti culari persona, proximè fundari potest in volūtate eiusedē cōmunitatis, tanquam cōferentis, seu trāsferentis in aliū talē po testatē, quia est lōgè altioris ordinis: er go nō potest esse in rege de iure naturali. Et eadē ratione conuincitur, nō esse ex iure humano, quod in solo naturali fun detur, vel ab illo ducat originem, quale est ius gentiū, vel ciuile, quia si ius ipsum naturale nō attingit talem potestatem, mul to minùs alia inferiora iura, quæ in illo fundantur.

C De iure autē diuino res est manifesta ex dictis, quia tale ius auctoritate diuina p bandū est: nulla est autem auctoritas, nō solum diuina, verū nec probabilis huma na, quæ tale ius Regibus datum esse ostē dat. Imò licet interdum possit ratione suaderi, aliquid esse de iure diuino, oportet, vt ex principijs reuelatis sufficiēter colligatur, vel saltē, vt supposita insti tutione Ecclesiæ, magis consentaneum diuinæ prouidentię ostendatur. Nihil autem horū in præsenti interuenit, quia nullum est reuelatū principū, ex quo ta lis potestas spiritualis in Regibus verifi miter cōprobetur, quin potius omnia principia reuelata illi dogmati repug nant, vt ostensum est. Ac denique om nis ratio conuenientis prouidentię, & Ecclesiasticæ disciplinæ ostendit, non debuisse cœlestem hanc potestatem tem poralibus Regibus committi, tum quia temporalibus curis, & negotijs secula ribus sunt implicatissimi, tum etiam quia literis Sacris, & diuinæ scientiæ va care non possunt, quæ tamen doctrina maximè necessaria est in Ecclesiasticis Pastorib⁹. Propter quod Paulus dicebat Timotheo, *Attēde tibi, & doctrinæ.* Vbi

Honor.
August.

Tom. 1. E-
pistolar. Pō
tificum.

I.
Prima ra-
tio.

etiam indicat aliam rationem, quia cum hæc potestas ad spirituales finem, & salutem animarum conferatur, requirit in eo, cui confertur, statum vitæ spiritualis, & perfectæ, vt possit non minus verbo, & exemplo, quam potestate subditis prodesse. Reges autem temporales moraliter loquendo, & ex vi status hoc vitæ genus non habent, vel profitentur, & ideo ad hoc munus apti non erant. Deniq; ob hanc causam in Ecclesia Christi cū regno non est per se coniunctum sacerdotium; non enim assumpti sunt Reges, vt pro hominibus constituantur in ijs, quæ sunt ad Deum: ergo eadem ratione neque regimini spirituali apti erant. Atque hinc consequenter excluditur omnis titulus fundatus in iure canonico, tum quia ius canonicum à iure positiuo diuino deriuatur, tum etiam quia rationes factæ non minus in illo procedunt: tum denique quia ostensum est, ius canonicum tali Regum præsumptioni omnino repugnare. Atque hic discursus euidentior fiet ex capite sequenti, in quo quàm sint leuia, quæ Rex sui iuris adducit fundamenta, ostendemus.

3.
Secunda ratio.

Aliam rationem in hunc modum formare possumus, quia si potestas spiritalis esset in temporalibus Regibus, tot essent in Ecclesia supremi Principes spirituales, quot sunt supremi Principes temporales, quod & absurdum est, & principijs fidei multum repugnat. Cōsequutio manifesta est. Primo quia si potestas regendi Ecclesiam in spiritualibus intrinsecè coniuncta est cum potestate Regia; ergo non reducitur in superius principium infra Deum, neq; ab alia mortali potestate pendet. Secundo, quia non est maior ratio, cur vnus Rex alteri in spiritualibus subdatur, quàm è contrario. Sed fortè Protestantès Anglicani, non solum hoc concedunt, verum etiam præcipuè intendunt. Neque existimant esse vllum inconueniens, quia non admittunt plura capita in spiritualibus totius Ecclesiæ vniuersalis, sed plurium particularium Ecclesiarum, quæ sunt in diuersis regnis tanquam partes Ecclesiæ vniuersalis, atq; ita similiter habere poterunt plura capita partialia. Quia verò hoc sit absurdum, & monstruosum in Ecclesia Christi militante in hoc mundo, facile intelliget, qui ex scripturis cō-

Euasio Protestantium.

Reijcitur.

A siderauerit, Ecclesiā Christi, esse vnum corpus mysticum perfectissimè institutum. Nā tale corpus requirit vnā supremā potestatem, quæ supra omnia membra eius efficaciam habeat, siue illa potestas sit in vna personā vera, siue in vna cōgregatione (quod postea videbimus) quia sine tali potestate non potest esse debita vnio, & conformitas inter membra talis corporis.

Dicent fortasse satis esse, quod omnes Ecclesiæ particulares in vno capite Christo vniantur. Sed cōtra hoc est, quia Ecclesia militans, vt est in hoc mundo, est vnum spirituale regnum, & corpus mysticum perfecte vnum in suo genere; ergo requirit etiam in hoc mundo vnum supremum tribunal, sub quo gubernetur, alias non potest dici habere vnitatem, prout in hoc mundo versatur. Quod declaratur à simili, nam plura regna, quæ sub diuersis Regibus, aut Imperatoribus militant, non sunt vnum regnum, vel imperium, quia non habent vnum supremum regimen in terris, quauis omnia vniantur in vno Rege Deo, qui est supremus Rex etiā temporalis omnium Regum. Vnde ex illa sententia sequitur aperte plures Ecclesias, quæ sunt in mundo, non magis constituere vniuersalē Ecclesiā, quàm sit propriè vna, quā plura temporalia regna sint vna respublica temporalis, vel vnum imperium aut regnum. Et declaratur amplius alio exemplo accommodato. Nā si in diuersis prouincijs versentur duo exercitus Regis Hispaniæ, sub duobus Ducibus supremis, & inter se nullo modo subordinatis, non possunt dici esse vnus exercitus, etiam si in eodē Rege remotè vniantur, & ab eo alterius rationis influxum recipiant. Ita ergo dicendum esset de diuersis regnis quatenus sunt Ecclesiæ distinctæ, si sub supremis capitibus Ecclesiasticis militarent.

D Accedit tandē, quòd vnitas Ecclesiæ sine vnitatem fidei, & sacramentorum conservari non potest: hæc autē vnitas fidei in diuersis regnis, & prouincijs cōseruari non posset sine magno miraculo, si partes Ecclesiæ, & capita earum in terris essent inter se omnino diuisa, & sine subordinatio ne ad aliquā supremā potestatem, cui omnes in terris obedire teneantur. Nā hoc satis ostendit experientia, hinc enim orta sunt omnia schismata, & Ecclesiarum diuisiones. Et ratio est clara, quia si duo Reges tempo-

4.
Alia euasio præcluditur & Ecclesiæ supremum caput debere esse vnum ostenditur.

5.

temporales sunt supremi in spiritualibus. & vnus eligat in suo regno talē modū religionis, & alius alium; vnus vnam fidem suo iudicio ex Scriptura sumat, alius cōtrariam, quomodo poterunt ad vnitatem reduci? Atque hinc tandem concluditur, moraliter fieri non posse, vt duæ Ecclesiæ supremæ, id est, non recognoscentes in spiritualibus superiorem in terris, sint vnitæ etiam in Christo, quia non vniuntur Christo, nisi per veram fidem, ac subinde per vnam, & eandem fidem, quia vera fides non est, nisi vna, sed tales Ecclesiæ non possent in vna fide conseruari, vt ostensum est: ergo neque vniōem in Christo retinere possent.

6. **Obiectio.** Dices, discursum hunc eodem modo procedere de Episcopis, vel Apostolis, etiam si in eis dicatur esse suprema potestas spiritualis. Respondeo, verum esse, etiam illos reducendos esse ad vnum supremum caput, vt possit Ecclesiæ vnitatis conseruari. Quod autem, & quale sit hoc caput, infra videbimus: nam ex vi prædicti discursus solum sequitur debere esse vnum, siue illud sit vnus Episcopus, siue vna Episcoporum cōgregatio. **Instantia.** Similiter ab Anglicanis dici posse, quod licet Rex temporalis sit etiam in suo regno supremus in spiritualibus, cōparatione facta ad quācūque aliam singularem personam: nihilominus possit ex omnibus Regibus Christianis Concilium, seu Cōuentus congregari, in quo sit spiritualis potestas superior singulis Regibus, cuius autoritate possit vnitatis Ecclesiæ conseruari. A qua responsione non videtur alienus Rex Angliæ: nam & autoritatem legitimi Concilij recognoscere videtur, quandoquidem primis quatuor Cōcilijs fidem adhibet, & quod iam in vsu non sint conqueritur, Regibusque potestatem illa congregandi, & non Pontifici conuenire contendit.

7. **Responsio.** Veruntamen euasio hæc non solum rem non expedit, sed potiùs magis inuoluit. Nam in primis si ante illius Concilij, vel conuentus conuocationem nullus Rex habet superiorem in spiritualibus, quis habebit potestatem illud congregandi? nam si aliqui repugnent, nemo illos cogere poterit. Quod si etiam Episcopi conuocandi sint, nullus Rex poterit Episcopos sibi non subditos ad con-

A ueniendū compellere, vel authenticè vocare: erit ergo res moraliter impossibilis, & ab authore Ecclesiæ insufficiēter prouisa. Sicut in rebus politicis si ad disponendum ea, quæ ad bonum regimen totius vniuersi sunt necessaria, oporteret Reges omnes, & Principes supremos in temporalibus ad comitia conuenire, profecto impossibilis esset talis conuocatio, & ab omni prudente prouidentia aliena. Deinde quis futurus esset præficiens in tali conuentu, nullus enim alteri cedere volet, cum sit æquè supremus, & præsertim si agendum esset de rebus fidei, nam si in illis inter se dissentirent, vnusquisque potiùs suo spiritui, quam aliorū opinionibus credendum putaret. Præsertim si vera esset Regis Angliæ regula, qua propriam vniuscuiusque scientiam pro fundamento suæ fidei omnibus Regibus proponit.

B Præterquàm quod admissio illo monstroso conuentu, vel Concilio, si illud esset supra singulos Reges, iam nullus temporalis Rex esset supremus in spiritualibus, prout Rex Angliæ pertinaciter contendit. Et ideo existimo mentem illius non esse admittere potestatem alicuius Concilij tanquam superiorem, sed solum deferuere ad quandam prudentem consultationem, & magis publicam rerum examinationem. Ideo enim de ipsis Concilijs cōstanter non loquitur, sed quæ vult, approbat, & quæ non placent, rejicit, iudicem se illorum constituens. Imò in quodam loco Præfationis suo arbitrio discernit inter conuocandos ad Concilium generale, si nunc congregandum esset.

C Tandem, si Reges supremi in temporalibus habent etiam in suis regnis spirituales potestatem supremam respectu aliorum Regum, nullum relinquitur fundamentum ad asserendum, congregationem talium Regum habere in Ecclesia potestatem supra totam ipsam, & supra omnes Principes eius. Quia ex sola rei natura hoc non sequitur, neque affirmari potest. Sicut in temporalibus, licet cōgregatio Regum fieret, non haberet supremam iurisdictionem supra singulos illorum, nisi sponte vnusquisque renunciaret iuri suo, mutando prius regimen, & ex pluribus monarchijs vnam Aristo-

Evasio quæ
dam refelli-
tur.

cratiam constituendo, quod voluntariū
esset, & cogitatione potiùs confictum,
quàm in re subsistens. Idem ergo erit in
potestate spiritali, si ex natura rei esset
cum temporalis coniuncta. Quòd si quis
fingat, Christum ex peculiari institutio-
ne voluisse singulos Reges esse in spiri-
tualibus subiectos ipsorum congregatio-
ni, oportet, vt vestigium aliquod huius
institutionis ostendat. Eò vel maximè
quòd omnia, quæ contra potestatem sin-
gularum Regum diximus, æquè contra
quancunque multitudinem, seu congre-
gationem illorum procedunt. Est ergo
commentitia, & planè monstruosa hæc
spiritalis potestas suprema temporalium
Principum, quomodocunque fingatur,
aut cogitetur.

10.
Tercia ratio

2. Paralip.
26.

Chrysost.

1. ad Cori.
14.

11.
Responsio
hæreticorū

Tertiam denique rationem ab incom-
modis conficere possumus: nam in pri-
mis ex tali positione sequitur, posse Re-
ges Christianos, si velint, per se ipsos om-
nes actiones proprias Sacerdotum, &
Episcoporum exercere, quales sunt of-
ferre Deo sacrificium, vel (si hoc non
admittunt) ministrare sacramenta, ligare
per excommunicationes, & censuras, &
absolvere ab eis, aut à peccatis, & alia, quæ
ad publicum Dei cultum pertinent. Hæc
autem inaudita sunt in Ecclesia Christi;
imò etiam in Iudæorum synagoga dictū
est Regi, *Non est officij tui Oxia, vt adoleas
incensum Domino*, & quia non cessauit,
percussus est lepra. Quod non minus ha-
bere locum in Rege Christiano rectè do-
cuit Chrysost. Homil. 5. de Verbis Isai.
Et præterea si Rex temporalis eo ipso,
quòd est Rex, potest has actiones per se
ipsum legitimè administrare, licebit etiā
mulieri easdem per se exercere, nam est
capax Regiæ potestatis, & cum illa, iux-
ta Protestantium opinionem, eandem
supremam potestatem spirituale habet.
At Paulus mulieres in Ecclesia nec lo-
qui permittit, nedum actiones sacras ex-
ercere, sed iubet tacere, & subditas esse.

Possunt vero aduersarij, distinguen-
do inter actiones, quæ potestatem ordi-
nis requirunt, vel solam iurisdictionem,
respondere, posse Regem omnem actum
iurisdictionis Ecclesiasticæ per se exer-
cere, & ad hoc habere supremam pote-
statem, idq; satis esse, vt primatum in spi-
ritualibus habeat, etiam si actiones alias,

A quæ potestatem ordinis requirunt, per
se non valeat exercere. Sed hoc in primis
alienum est ab institutione Christi: nam
ipse per illos voluit Ecclesiam regi, quos
principales ministros verbi Dei, & sacra-
mentorum esse voluit, nimirum per Epis-
copos, in quibus potestas ordinis per ex-
cellentiam existit. Deinde satis absurdū
est, vt supremus Ecclesiæ gubernator nō
possit exercere præcipuos actus tam ad
diuinum cultum, quàm ad sanctificatio-
nem fidelium ordinatos. In republica
enim ciuili nihil efficere possunt inferio-
res magistratus in ordine ad finem suæ
potestatis, quod non possit Rex, aut Im-
perator altiori potestate in ordine ad eū-
dem finem præstare: ergo multo magis
in Christiana republica, cum potestas Ec-
clesiastica siue ordinis, siue iurisdictionis
ad spiritualem finem, & sanctificationē
animarum referatur: ita debuerunt illæ
duæ potestates inter se ordinari, & insti-
tui, vt in supremo Principe Ecclesiæ cū
omni perfectione, & excellentia coniū-
gerentur, ideoq; nihil possit per inferio-
res fieri, quod non possit à superiori, vel
supremo perfici, quantum est ex vi po-
testatis.

C Possumus etiam Protestantes ex ip-
sorum principijs conuincere. Nam apud
illos potestas ordinis nihil est, nisi depu-
tatio ministrorum à Rege, vel Magistra-
tu temporali facta. Nam si fortasse in An-
glia (vt ferunt) aliæ cæremoniæ in con-
stituendis ministris adhibentur, non re-
putantur necessariae, nec à Christo insti-
tutæ, sed propter quendam ornatum ex-
teriorem humano arbitrio excogitatæ,
aut seruatae. Ergo sine illis posset Rex
ministros ad easdem actiones instituere;
ergo multò magis posset per se ipsum
omnes illas actiones exercere. Idemque
Regina Elisabetha ex vi eiusdem digni-
tatis potuisset, eademque ratione foemi-
nas posset in ministros Ecclesiæ suæ cō-
stituere. Quis enim credat foeminā pos-
se esse caput Ecclesiæ, & non ministrū?
Absit autem ab Ecclesia Christi tam ab-
surda gubernatio, & hierarchia.

Quin potiùs si suprema spiritalis iu-
risdictio temporalem consequitur, & po-
testatem ordinis nullo modo postulat,
profectò etiam in Rege ethnico esse po-
terit supra omnem Ecclesiā ditionis suæ,
quia

Impugna-
tur respon-
sio.

12.
Ex princi-
pijs Prote-
stantiū pe-
culiariter re-
spondetur præ-
dictæ respo-
sio.

13.
Ab incōmo-
dis eadem
responso im-
pugnatur.
Primò.

quia

quia tam perfectam potestatem iurisdictionis habet sicut Rex Christianus, & ex Scriptura non magis probari potest, ad vsum talis iurisdictionis esse necessarium baptismum, quā Episcopatum, seu clericalem ordinem. Et declaratur hoc ampliū: nam in Ecclesia Romana, Constantinus v. g. priusquā ad fidem conuerteretur, habebat supremam potestatem temporalem: vel ergo iam etiam habebat spiritualement, & sic admittitur inconvēniens illatum, quo nihil potest esse absurdius: vel si Constantinus illam non habebat, profectō apud Sylvestrum erat; ergo etiam post baptizatum Constantinum eandem potestatem Sylvester retinuit, non Constantinus. Quis enim illam transmutationem, seu translationem potestatis à Sylvestro in Constantinum effecerit? aut quo verbo Dei factum est, ut Constantinus per solum baptismum ex ove factus sit Pastor, & ex spirituali filio in supremum parentem, & gubernatorem transierit? Sunt profectō hæc incredibilia, & absurda. Quod si Constantinus baptizatus solam potestatem temporalem retinuit, eandem profectō solā ad posterum transmisit, eademq; in alios Reges, vel Principes, qui nunc extant, diuisa est. Vel si qui sunt alij Reges postea facti Christiani, inde non trahentes originem, eadem ratio ad illos cum proportionē applicari potest. Et simili modo, si post baptismum Constantini Sylvester in suo Pontificatu cum eadem spirituali potestate perseveravit, eadem ad successores vsque ad hodiernum diem pervenit. Idemq; est cum proportionē de Anglia, & de quocunque Christiano regno.

14.
Secundō,

Aliud etiam absurdum inferre possumus. Nam si cum potestate suprema temporali coniuncta est similis potestas spiritualis, cur non similiter in quolibet inferiori Magistratu, vel Principe temporali, etiam si superiorem recognoscat, nō est coniuncta utraque potestas cum debita proportionē, & subordinationē ad superiorem? Est enim eadem ratio, neq; ex vi iuris naturalis discrimen constitui potest. Et Scriptura non magis dat spiritualement potestatem supremis Principibus, quā inferioribus. Vbi autem Scriptura de obedientia Principibus tempo-

A ralibus debita loquitur, generaliter tam de Regibus, quā de alijs magistratibus loquitur. Sic enim illud Pauli intelligitur, *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, ut magis Petrus exposuit, dicens, *Sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis*. Si autem hoc absurdum concedatur, totam hierarchiā Ecclesiasticam quoad regimen externæ gubernationis everti necesse est. Nam ubi Rex temporaliter creditur supremus gubernator in spiritualibus, eo ipso Summus Pontifex inde excluditur; ergo si præfectus Regius unius civitatis ibi etiam habet spiritualement præfecturam, excludendus consequenter erit Episcopus ab spirituali regimine, quia nō possunt esse duo capita eiusdem ordinis, seu iurisdictionis; ergo cum proportionē, seu à fortiori excludentur omnes alij Præfecti, seu Ecclesiastici gubernatores, & ita velit, nolit Rex Angliæ, in Puritanorum Anarchiam, quod attinet ad regimen Ecclesiasticum, incidemus.

B Responderi potest, non esse eandem rationem de supremo Rege, & inferioribus Magistratibus, quia Rex per se, & quasi ex necessitate habet utranque potestatem coniunctam; inferiores verò à Rege habent suam potestatem, & ideo potest Rex sua voluntate illas potestates diuidere, & temporalem communicare Præfecto civili, spiritualement autem Episcopo. Sed in primis hoc totum non transcendit voluntatem, & institutionē humanam, quā Rex suo etiam arbitrio poterit mutare, sicut illam constituit; ergo potest totam hierarchiā Ecclesiasticam evertere quoad Ecclesiæ regimē. Deinde Rex in sua opinione non consequenter loquitur, si hoc concedat, iam enim admittit potestates spiritualement, & temporalem esse distinctas, & subiecto separabiles, & per suam voluntatem separatas; cur ergo non erunt etiam separabiles, vel etiam separatæ in utriusque ordinis capite, aut quo titulo ostendere potest, se utranque potestatem habere?

C Alia etiam ratione non potest hoc constare cum dictis Regis: nam ipse reprehendit Bellarminum eo, quod negaverit, Episcopos immediatē à Deo suam potestatem accepisse: sentit ergo ipse, Episcopos immediatē à Deo iurisdictionem

Ad Rom.

13.

1. Petr. 2.

15.
Eualio.

Reijcitur.

16.
Prædicta eua-
sio ipsi Iaco-
bo Regi re-
pugnat.
In Præfatio.
pag. 54.
Libr. 4. de
Pōtif. c. 25.
nem

nem suam habere. Quomodo ergo potest nunc dicere, se illis dare iurisdictionem, & in voluntate sua esse positum, illam non ipsis, sed suis Magistratibus temporalibus conferre? Nisi fortè se ipsum faciat iure etiam diuino superiorem. De inde Rex Angliæ in eodem loco fatetur, se à Puritanis dissentire circa iurisdictionem Episcoporum, Puritani autem affirmant iurisdictionem Ecclesiasticam conferri à Magistratu temporali; ergo si Rex dicit, se conferre iurisdictionem Episcopis, non differt à Puritanis in puncto iurisdictionis Episcopalis, quidquid de differentia in ordinis dignitate sentiat. Vt ergo gubernatio Ecclesiæ per Episcopos, & non per temporales Magistratus firma, & stabilis sit, hanc institutionem esse diuinam, & iurisdictionem etiam Episcoporum à Christo descendere, siue mediante Papa, vt Bellarminus probabilius sentit, siue immediatè, vt alij etiam Catholici probabiliter volunt. Ad præsentem enim causam non refert: nam quomocunque sit à Christo per positam institutionem, non potest esse à temporali Rege, neque ab illo per se dependere, & cōsequenter non potest Regia potestas esse directè, ac per se supra Episcopalem, ac subinde neq; suprema in latitudine Ecclesiasticæ iurisdictionis. Quam repugnantiam in dictis, & opinionibus suis, ductus fortasse spiritu contradicendi Bellarmino, Rex non considerauit, cum tamen satis clara sit, vt in sequenti capite iterum declarabimus.

CAPVT IX.

Soluuntur aliquæ obiectiones contra veritatem in superioribus capitibus probatam.

MULTA sunt, quibus Rex Angliæ suadere conatur, iusto titulo spirituales potestatem, & suæ premi capitis, seu gubernatoris spiritualis nomen in regno suo sibi arrogare, & omnia, quæ adducit, obiectiones sunt contra veritatem à nobis probatam, quas, licet difficiles non sint, prætermittere non possumus, vt omnibus satisfaciamus. Quia verò plures illarum ex factis Regum, vel Imperatorum sumuntur, & ad præsens punctum non pertinent, vt cla-

Arius singulæ suis locis propositæ percipiantur, oportet hic tres quæstiones distinguere. Vna est, quam nunc tractamus, an spiritualis potestas sit in Principe necessariò coniuncta cum potestate temporali. Altera est, supponendo, has potestates esse in diuersis personis, an sit vna altera superior, & quæ illa sit, de quo puncto à capite 21. dicturi sumus. Tertia est generalis quæstio de exemptione clericorum à potestate temporali, etiam in causis ciuilibus, criminalibus, & tributis, quæ sine dubio est longè diuersa ab alijs duabus, & ex alijs principijs in libro sequenti tractanda. Igitur si quæ sunt exempla aut facta Catholicorum Principum, quæ contra iurisdictionem Ecclesiasticam obijci aliquo modo possint, ad quæstionem tertiam de immunitate clericorum maximè pertinent, vt ibi videbimus, & pauca etiam circa secundam quæstionem attingemus. In præsentem verò puncto vix credo, inuenietur ante Henricum VIII. exemplum Principis vel solo nomine Christiani, licet hæretici, qui ex vi propriæ, & innatæ potestatis actum iurisdictionis spiritualis usurpare, nedum supremam iurisdictionem, & primatum spiritualis potestatis sibi arrogaretentauerit. Et ideò his exemplis omisis, breuiter alios titulos expendemus, quibus Rex ius suum firmare, aut apparenter defendere tentat.

C Primus est, quia iure naturæ hæ duæ potestates coniunctæ sunt, Regia, & Sacerdotalis; ergo hoc ius naturæ manet integrum in lege gratiæ, quia gratia non destruit naturam, neque lex Christi data est ad tollendam legem naturæ, sed perficiendam. Assumptū probatur, quia ante legem Christi, & Moyfi ius tantum naturale obseruatum est; nam ideò tempus illud naturalis legis vocatur. In illo autem tempore iidem erant Reges, & Sacerdotes, vt constat de Melchisedech, Abraham, Isaac, Iacob, & generaliter ex recepta regula, quod eo tempore primogeniti, & regni hæredes erant simul Sacerdotes, vt sumitur ex Hieronym. epistol. 126. ad Euagrii. & Ruperto lib. 5. in Genes. cap. 12. Vnde Paulus ad Hebræ. 12. Esau prophanum vocat, eo quod primogenituram vendiderit, quæ sacra erat ratione sacerdotij.

2.
Prima obie
ctio.

Hieron.
Rupert.
Hebr. 12.

Hunc

Hunc titulum non inuenio à Rege expresse propositum, propter complementum autem doctrinæ, & quia Rex allegando in fauorem suum quædam testimonia noui testamenti, illum supponere videtur, omittendum non duxi, quanuis re verā friuolus sit. Nam in primis admissa illa antiqua consuetudine, quæ non solum inter fideles, sed etiam inter gentiles viguisse videtur, negamus, illam esse de iure naturali, id est, lege naturali præceptam, licet mediāte ratione, & voluntate humana à generalibus principijs iuris naturalis originem duxerit.

Quia licet sacrificium sit aliquo modo de iure naturali, & consequenter etiam sacerdotium, quod autem tali modo sit institutum, & his, vel illis personis attributum, non est iure naturæ præscriptum, sed iure aliquo positiuo definiri, necesse est. Et hoc modo ante legem Moyfi, vel iure gentium, vel moribus populorum introductum est, vt dignitas sacerdotalis præcipua cū regali esset coniuncta. Qui mos sicut in lege veteri mutatus fuit, etiam in lege noua mutari potuit. Imò ita factum esse, & ad perfectionem legis gratiæ hoc pertinere, docuit Nicolaus Papa ad Nicolaum Imperatorem dicēs. *Fuerunt hæc ante aduentum Christi, vt quidam typicè Reges simul, & sacerdotes existerent, quod sanctum Melchisedech fuisse, sacra prodit historia. &c.* Et infra, *Sed cū ad verum ventum est, eundem Regem, atq; Pontificem vltra nec Imperator, nec Pontifex vsurpauit.*

Deinde si sermo sit de sacerdote quoad potestatem ordinis, manifesta est differentia, nam in lege naturæ non erat propria, & supernaturalis potestas ordinis, sed erat solum ministerium sacrificandi, & intercedendi pro populo, ad quod poterat aliquis sua sponte, vel per consensum populi deputari, quia Deus eo tempore nihil in particulari de sacerdotio, vel sacrificio præscripserat, & sic Anacletus Papa epist. 2. negat, Melchisedech, vel Abraham, vel alios illius temporis viros sacrificium obtulisse *sacerdotali authoritate*, vtique à Deo peculiariter instituta. In lege autem veteri sicut determinauit Deus sacrificia, ita & sacerdotium, seu Pontificatum, absque interuentu populi, vel consensu eius. Quod

A etiam altiori, & excellentiori modo in noua lege Christus instituit. Si autem sit sermo de sacerdotio quoad potestatem iurisdictionis, supponit in primis illa obiectio vel falsum, vel valde incertum, nimirum, sacerdotem, vel Pontificem in lege naturæ habuisse iurisdictionē spirituales, quod vel falsum, vel incertū est.

Quia talis potestas neque a Deo specialiter data est in illo statu, vt per se notum est, nec ex iure naturali potest hominibus conuenire, quia potestas gubernatiua humana non transcendit ordinem humanum, & principaliter instituitur ad ordinandum homines adinuicem, ita vt licet curam etiā habere possit diuini cultus, semper in modo, ac determinatione illius respiciat commune bonum reipublicæ humanæ, vt in simili dixit D. Tho. 1. 2. q. 99. ar. 3. Quapropter non recte fit comparatio inter legem naturæ, & gratiæ, quia in lege naturæ omnis potestas gubernatiua, sub temporali sufficienter comprehendebatur, nam illa eadem posset disponere de ijs, quæ pertinent ad cultū Dei, prout expediret cōmuni bono humanæ reipublicæ, secus verò est in lege gratiæ, quæ est lex diuina, quæ principaliter ordinat homines ad Deum, & bonum ipsius reipublicæ refert ad amicitia hominum cum Deo. Ideoq; sacerdotalis potestas in hac lege spiritualis est, & altioris ordinis, & non potest esse ab ipsis hominibus, vel eorum communitate, sed ab ipsomet Christo manare debuit, sicut de facto manauit, vt supra ostensum est.

Dices, illud esse verum de hominibus tantum, vt homines sunt, cōsideratis, sic enim manifestum est, in eis esse non posse nisi potestatem naturalem, secus verò esse de hominibus Christianis vt Christiani sunt, & vt componunt ciuitatem, non tantum politicam, sed etiam Christianam. Nam sicut talis communitas fū datur in fide, & religione supernaturali, ita ex ea habet potestatem altioris ordinis cōnaturalem ipsi gratiæ ad disponendum ea, quæ spectant ad diuinum cultū consentaneè ad veram fidem, & amicitia Dei; ergo talis censenda nūc est potestas Ecclesiastica, & consequenter potuit à tota cōmunitate Regi suo temporali cōferri. Respondeo, antecedens potuisse habere locū, si Christus Dominus Ecclesiā suam,

In lege naturæ nulla iurdictio spiritualis exiit.

D. Thom.

5. Obiectio.

Solutio.

3. Responsio.

Regia potestas non est cum sacerdotali iure naturæ coniuncta.

Nicolaus Papa.

4. In lege naturæ nulla fuit potestas supernaturæ ordinis.

Anacletus Papa.

suam, & regimen eius non instituisset peculiari modo, & longè excellentiori, quàm ex sola rei natura possit esse in communitate hominū, etiam ut Christiani sunt. Nunc autem Christus sua peculiari institutione præuenit (ut sic dicam) & sublimauit spirituale regimē Ecclesię. Primum instituendo illam, per modū vnius corporis mystici per totum orbē diffusi, in quo vnitas fidei, & concordia in substantiali ritu religionis ad Dei cultum, & sanctificationem hominum ordinato, cōseruari posset; hoc autem sine suprema spirituali potestate fieri non posset, ut supra ostendi. Vniuersalis autem potestas supra vniuersum mundum non potuit ab ipsis hominibus vbique etiam dispersis procedere, debuit ergo esse à Christo. Item instituit Christus quandam Ecclesiam, quę in fide esset columna veritatis, & in moribus semper esset sancta, ideoque talem ei dedit potestatem spirituales, ut per illam ad utrūque finem rectē, & sine defectu substantiali posset dirigi, talis ergo potestas necessariō esse debet plus quàm humana. Denique ex sola rei natura, etiam si homines Ecclesię spectentur ut Christiani sunt, non esset necessariū regi per Episcopos, vel alios similes pastores, quibus specialis cura animarum incumbat, nunc autem Ecclesia necessariō regi debet per Episcopos, & sacerdotes, quorum institutio, & distinctio ex diuino iure sine dubitatione descendit; ergo potestas gubernatiua Ecclesię Christi in spiritualibus non est à populo Christiano etiam fide illuminato, sed est ab ipso Christo, vel immediatē, vel per participationem ab illo, cui Christus ipse immediatē illam communicauit.

Secunda obiectio fumitur ex aliquibus locis veteris testamēti, in quibus significatur, Pontifices legis veteris fuisse inferiores, & subiectos Regibus. Sed hęc obiectionem nunc omitto, quia quod ad præsentem locum spectat, manifestum est ex veteri testamento, Pontificiā dignitatem, & potestatem Regiam in diuersis fuisse personis, quod nunc tantum tractamus. De comparatione autem harum potestatum infra dicendū est, & ibi melius videbimus, an sit necessarium, eandē habitudinem, seu relationem inferioris, & superioris habere, seu habuisse in

A vtraque lege, veteri scilicet, & noua.

Est ergo tertia obiectio sumpta ex testimonijs noui testamēti, in quibus præcipitur Christianis omnibus, Regibus temporalibus obedire, ut sunt in superioribus allegata, & à Rege accumulata in Apologia pag. 129. scilicet, Roman. 13. 1. Petri. 2. vbi etiā adiungit illud 1. ad Timot. 2. vbi Paulus præcipit orari pro omnibus, sed præcipue pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sūt, & illud Matt. 22. *Reddite, quę sunt Cæsaris, Cæsari, &c.* & illud Ioan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*, & illud Luc. 12. *Quis me constituit iudicem inter vos?* & illud Luc. 22. *Reges gentium dominantur eorum, &c.*

Sed nullum ex his testimonijs ad causam facit, & nonnulla illorum contra Regis intentionem probare possunt. Nam in primis in nullo illorum est sermo in particulari de spirituali potestate, neque in eis insinuat, fuisse Regibus temporalibus concessam, aut, quod illis in materia talis potestatis præcipientibus obediendum sit. Cū ergo Paulus inquit, *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*, generatim loquitur de omnibus superioribus, ut ex tenore verborum cōstat. Vnde rectē intelligi possunt cū partitione accommodata, scilicet, unicuique in eo, quod superior est, obediendum esse ab ijs, qui ei sunt subiecti. Nam ita etiam inferius dicit, *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui honorē, honorem, &c.* Est ergo generalis distributio singulis accommodanda iuxta mensuram potestatis, quę autem hęc sit in singulis Potestatibus, ibi non explicatur. Demus autē ibi loqui Paulū in particulari de potestate temporali, de qua paulō post dicit, *Non sine causa gladium portat*. Quid aliud ex illo loco sic intellecto colligi potest, nisi obediendū esse Principibus temporalibus in his, quę iuste, & rectē præcipiūt? quis autē hoc negat? aut quomodo inde colligi potest, etiā in spiritualibus, & ecclesiasticis esse illis parendū? Certē Paulus non tantum de Principibus Christianis, sed etiā eo maximē tēpore de Regibus ethnicis loquebatur, quibus tanquā Dominis temporalibus Christiani etiā obedire tenebātur, nec propterea prudēs aliquis dicet, fuisse tunc illos capita Ecclesiarum in regnis suis. Omnia ergo, quę ibi Paulus, &

7.
Tertia obiectio ex nouo Testamēto petita.

Rom. 13.
1. Petr. 2.
1. Tim. 2.
Matt. 22.
Ioan. 18.
Luc. 12.

8.
Solutio ad prima duo testimonia.

6.
Secunda obiectio.

D lo loco sic intellecto colligi potest, nisi obediendū esse Principibus temporalibus in his, quę iuste, & rectē præcipiūt? quis autē hoc negat? aut quomodo inde colligi potest, etiā in spiritualibus, & ecclesiasticis esse illis parendū? Certē Paulus non tantum de Principibus Christianis, sed etiā eo maximē tēpore de Regibus ethnicis loquebatur, quibus tanquā Dominis temporalibus Christiani etiā obedire tenebātur, nec propterea prudēs aliquis dicet, fuisse tunc illos capita Ecclesiarum in regnis suis. Omnia ergo, quę ibi Paulus, &

Ius, & Petrus in sua epistola dicunt, ad eundem sensum referuntur: nam vel intelliguntur respectiue, vt vniciq; reddatur ius suū, vel obedientia debita, iuxta gradum potestatis suæ, vel si definitē de dominis temporalibus intelligantur, etiam sunt in eorum foro, & materia intelligenda, prout ratio ipsa iustitiæ postulat, ibi enim Apostoli non condunt nouum ius, sed ius ipsum naturale obseruari præcipiunt. Simili enim modo seruos monent subditos esse dominis, & mulieres subditas esse viris, &c.

9. Ad tertium autem testimonium fatemur, Paulum obsecrare, fieri orationes pro omnibus hominibus, & deinde in speciali addere, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam, & tranquillam vitā agamus. Quid verò hoc pertinet ad primatum spiritualem Regis temporalis? Nunquid quia Reges in primo loco posuit, ideò dixit, illos esse capita Ecclesiarū in spiritualibus? Vana profectò est collectio, & longē aliam rationē reddit Chrysost. ibi Homil. 6. videlicet, ideò addidisse pro Regibus, quia neq; tūc Reges Deum colebant, & multis postea temporibus in infidelitate, quam per Jerem successionis acceperant, persisterūt. Et infra. Quoniam verò consequens esse cernebat, vt Christiani ad ista torpescerēt, neq; huiusmodi admitterent monita, siquidem pro gentili, & sacramentorum tempore preces oporteret offerre, vide, quid sequutus adiunxit, vt ex consideratione lucri admonitionem facilius, libentiusq; reciperent. Vt quietam (inquit) & tranquillā vitā agamus. Ergo ex mente Chrysostomi non ideò designauit Reges, quia ipsi sint spiritualia capita Ecclesiarum (quod maximē tunc esse non poterant, cum essent gentiles) sed potius ne propter hanc causam fideles putarent, non esse pro eis publicē orandum. Neq; Paulus dixit, præcipuē pro Regibus, illam enim particulam Præcipuē, Rex de suo addidit, sed simpliciter loquutus est, ac si diceret, etiam Reges ethnicos sub omnibus comprehendī; nam licet essent gentiles, orandum pro eis erat, vt ad fidē cōuerterētur. Et hoc magis significauit Paulus in ratione, quā subiunxit, Hoc enim bonum est, & acceptum corā Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ac denique quā-

Ex tertio testimonio, t. ad Timot. 2. nihil contra statutā veritatē colligi.

Chrysost.

Auis Paulus addidisset particulam, præcipue, nihil referret, nam quia conuersio Regum, & difficilior erat, & ad cōmune bonū Ecclesiæ magis est necessaria, ideò etiam potuit specialiter, ac præcipuē cōmendari.

De verbis autem Christi, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, iam supra ex mente Chrysostomi, Ambrosij, & Athanasij ostensum est, potius probare contrariū, scilicet, Cæsari, id est, Regi temporali, reddenda esse quæ sunt Cæsaris, id est, temporalis potestatis, quæ præcisa respōsio vim habet exclusiua, vt significauit Theophyl.

B. dicens, Iesus autem per hoc quod figuratum erat numisma imagine Cæsaris, persuadet illis deberi Cæsari, quæ eius sunt, hoc est, quæ habent eius imaginē, nam in corporalibus, & externis obediendum est Regi, in internis autē, & spiritualibus Deo, vtq; vel immediatē præcipienti, vel per Pastores suos iuxta verbum Pauli, Obedite Præpositis vestris, & subiaceat eis, ad Hebr. 13. De alijs etiā Christi verbis, Regnum meū non est de hoc mundo, dicimus etiam probare contrariū quod ex dictis non difficilē colligitur. Tria enim ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum ex illis verbis adnotaui-

C. mus, scilicet, Christum habere regnum, etiam in hoc mūdo, licet non de hoc mūdo, vnde meritò colligimus, Reges huius mundi, ex eo quod tales sint, non habere potestatem in regno Christi, quatenus altioris originis est, & non de hoc mūdo. Et pari consecutione inferimus, hoc regnum Christi non carere suis gubernatoribus, qui licet non sint Reges huius mundi, id est temporales, sunt spirituales Pastores, & Regale sacerdotium. Eademque ratio est de alijs verbis Christi, Quis me constituit iudicem, & diuisorem inter vos? probant enim, temporales causas per se non pertinere ad Christi regnum, seu Vicarium eius, vnde potius à contrario, seu à commutata proportionē inferendum erat, causas spirituales ad temporalem Regem non pertinere. Deniq; idem dicimus de vltimis verbis, Reges gentium dominantur eorum. Nam Christus non addidit, Vos autem non gubernetis, vel non præcipiatis, aut corrigatis subditos, sed potius supponit, illos futuros fuisse Rectores, seu Pastores, & ideò dixit, Vos autem non sic, quasi præ-

D. suppo-

10. Testimonium Mag. 22. oppositum concludit.

Theophyl.

Hebr. 13. Testimonia etiam Ioan. 18. Luc. 12. & 22. doctrinam traditā confirmare ostenditur.

supponendo regimen, & distinguendo illud à regno temporali, & modum diuersum in illo postulando, quem pluribus verbis declarauit Petrus priori epistol. ca. 5. vt in superioribus adnotatum est.

II.
Quarta ob-
iectio.

August.

Eleuther.

Isidor.

12.
Solutio ad
4.

Augustinus
immerico
pro contra-
rio errore ci-
taur.

Supra dicta
Epist. Eleu-
therio tri-
bui.

Quarta obiectio sumi potest ex nomine Vicarij Dei, quæ Rex Angliæ cuius Regi temporali attribuit. Et ne videatur nouus loquendi modus, ante Iacobum illo vsus est Eduardus Rex Angliæ, vt ex suis legibus cap. 19. relatum inuenio, qui tamen in numero Sanctorum ponitur. Possumusq; idem confirmare auctoritate Augustini lib. Quæstionum veteris, & noui testamenti. p. 2. q. 91. vbi de Rege dicit, *Adoratur in terris quasi vicarij Dei*. Eleutherius etiã in quadam epistola ad Lucium Britannia Regem, sic scripsisse fertur, *Suscepistis nuper miseratione diuina in regno Britannia legem, & fidem Christi, habetis vos in regno vestro vtrunque, paginam, ex illis Dei gratia per consilium regni vestri sumite legem, vos enim in regno vestro Vicarius Dei estis*. Ergo præter hunc vicarium non est alius necessarius, qui immediate sub Deo sit, ac subinde in Rege est tota potestas Vicaria diuinæ potestatis, siue illa spiritualis sit, siue temporalis. Augereq; possumus hanc obiectionem ex Isidoro lib. 3. Sententiar. seu de Summo bono cap. 49. dicente, *Dedit Deus Principibus præsulatum pro regimine populorum*, Præsulatus autem nomen est spiritualis potestatis: nam præsul non dicitur, nisi qui spiritualibus præest.

Respondeo breuiter, consecutionem esse nullius momenti, quidquid de modo loquendi in antecedente sumpto sentiatur, de quo non est contendendum, quanuis ea, quæ pro illo allegantur apocrypha sint? Nam liber ille Quæstionum noui, & veteris testamenti, iudicio omnium doctiorum non est Augustini, quia nec stylus illius est, nec doctrina in multis locis est Augustiniana. Quanquam illa sententia bene explicata vera sit, Regem nimirum, adorari, id est, coli, & venerari propter dignitatem, in qua Deum quodam modo repræsentat, cuius vicem gerit. Epistola etiam illa, quæ ex Eleutherio citatur commentitia est, quia neque inter epistolas Pontificias, neque in tomis Conciliorum, neque apud Catho-

A licos authores mentio illius inuenitur, sed ab aliquo hæretico conficta est, vt notauit Sander. libr. 5. de Clauē David cap. 6. Et illamet verba, quæ ex illa referuntur, id satis ostendunt, est enim phrasis propria Nouatorum, & à Pontificibus Romanis prorsus aliena.

Sander.

Non negamus autem posse Regem in bono, & sano sensu Vicarium Dei appellari: nam Paulus ad Rom. 13. Reges vocat ministros Dei, quod perinde ferè est. Vnde Ambrosius ibi ait, Principem *vicem Dei agere*, & ideo subiectionem esse illi seruandam. Idem autem est, vicem agere, quod Vicarium esse. Hinc autem non rectè inferitur, Reges esse vicarios Dei in spiritualibus: nam Deus primarius Rex est, tam in regno temporali, quam in spirituali Ecclesiæ, & in vtroq; suos vicarios posuit, in temporali, Reges, in spirituali Episcopos, & præsertim Summum Pontificem. Vnde ex eo, quod Rex in vno regno Vicarius sit, malè inferitur esse in vtroq; . Nam etiam Reges gentiles, de quibus etiam Paulus loquebatur, sunt ministri Dei, ac subinde vicarij, non tamè in spiritualibus, sed in temporalibus tantum. Idem ergo dicendū est de Regibus Christianis. Quanuis illi possint etiã dici peculiari titulo vicarij Dei, ad defendendam Ecclesiam, & protegendum Prælatos, vt possint in pace, & cum fructu spiritualia ministrare. Et in hoc sensu Sanctus Eduardus loquutus est. Isidorus autem lato quodā modo præsulatum vocauit præfecturam, seu quancūq; regendi potestatem, sicut etiã cap. 49. antecedente sub titulo de *Prælati* ponit Reges, & quascūq; sæculi potestates non solum fideles, sed etiam infideles. Vnde clarum est, non loqui de Prælati in eo rigore, quo iam communi vsu vox illa pro Ecclesiastico Antistite sumitur, sed prout generaliter à verbo *Præfero*, deriuatur, & quencūque superiorem, vel primum gubernatorem significare potest.

13.

Roma. 13.
Ambros.

C Quod iam communi vsu vox illa pro Ecclesiastico Antistite sumitur, sed prout generaliter à verbo *Præfero*, deriuatur, & quencūque superiorem, vel primum gubernatorem significare potest.

Ad verba Isidori respon-
detur.

D Quinto obijci possunt nonnulla Patrum testimonia, qui Regi, vel Imperatori primatum tribuere solent. Sed ex his, quædam pertinent ad cōparationem vtriusq; iurisdictionis, quæ infra, vt dixi, tractabuntur. Alia verò sunt huius loci propria, quia in eis videntur proprios actus spiritualis potestatis Regibus tribuere.

14.
Quinta ob-
iectio ex Pa-
tribus.

Tales

Epiphan.

Alcuin.

Conc. Arelaten.

15.
Solutio.
Verus sensus Patrum aperitur.

Tales enim actus sunt, veritatem docere, errores depellere, & similes; & tamen Epiphan. ha. ref. 40. dicit, Reges datos esse, ut omnia ex Deo bene disponantur, & administrentur, & ad bonam (inquit) ordinationem terræ, ubi cades, & pugna, ignorantiaq; ac doctrinæ bonæ, & c. Significās hæc omnia cadere sub Regis curam. Et sic etiam Alcuin. in Præfat. ad libros de Trinit. ad Carolum dicit, Sapientiam illi datam esse, ut regat, & doceat pia sollicitudine subiectos. Et infra, ad illum pertinere ait, iusta discernere, rata præcipere, sancta admonere, ut quisq; latus cum perpetuæ salutis præcepto domū redeat. Et infra subdit, Principem populi Christiani cuncta scire, & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est. Neque enim quenquam magis decet, vel meliora nosse, vel plura, quam Imperatorem, cuius doctrina omnibus prodesse debet subiectis, & c. Quin potius Concilium Arelatense sub eodē Carolo Magno cap. vlt. post decreta omnia subiungit, Hæc Domino Imperatori præsentanda decreuimus, poscentes eius clementiam, ut si quid hic minus est, eius prudentia suppleatur, si quid secus, quam se ratio habet, eius iudicio emendetur, si quid rationabiliter taxatum est, eius adiutorio, diuina opitulante clementia perficiatur. Addi etiam hic possent obiectiones ex Actibus congregandi generalia Concilia, vel præsidendi in illis; item creandi, vel deponendi Pontifices, hi enim actus, & similes proprii sūt Ecclesiasticæ iurisdictionis; & tamen illos sapius exercuisse Imperatores, Rex Angliæ in sua Præfatione contendit.

Ad priorem partē respondeo, Patres nunquam tribuere Regibus proprios actus iurisdictionis spiritualis, sed interdū per modū exhortationis, vel laudis, aut honoris illos excitare ad exercendos actus aliquos, qui sine iurisdictione exerceri possunt, vel ad procurandum ut alij in Ecclesia cum fructu fiant per Pastores, à quibus legitimè exerceri possunt. Vnus ex illis actibus esse potest, curare, ut ignorantia ab Ecclesia tollatur, & ut bona, & sana doctrina conseruetur, & augetur, de quo loquitur Epiphanius. Habetq; locum etiam in politica republica intra limites suos, ut per se notum est, & sic pertinet ad Regem ex vi propriæ potestatis. Respectu verò Ecclesiæ, & quo-

A ad doctrinam fidei, pertinere potest ad Regem, non quidē prædicando publicè per se ipsum, neque dando auctoritatem prædicandi, sed præbendo auxilium Catholicis Prælati, & prædicatoribus, & sacrarum literarū studia fundādo, suaq; potestate seminatores malæ doctrinæ coercendo. Et hunc sensum declararūt Patres Concilij Turonensis sub Carolo Magno in principio: postquā enim cōmendarunt pietatē, & sapientiā Imperatoris, subiungunt, His igitur intentus, pios, ac religiosos Dei sacerdotes Ecclesiæ gubernacula in regno sibi diuina largitate collato tenētes saluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent, & actibus eminerent, quibus & se bene operando, & sibi commissos verbis, & exemplis instruendo regerent. Et idē suprà indicat Alcuinus dicens, Multa est omnibus fidelibus in vestra pietate gloriandi facultas, dum clementiæ vestræ sollicitudo sacerdotalem, ut decet, habet in prædicatione verbi Dei vigorem.

B Reliqua verò, quæ retulimus laudis sunt, & honoris verba, nam etiam Imperator Christianus esse potest doctus, & bene instructus in doctrina sacra, & priuatim iuxta occurrentes occasiones potest veritatē docere. Simili etiam modo verba Patrū Concilij Arelatenis eo tendunt, ut protectionem, & adiutorium ad executionem suorū decretorū ab Imperatore petant, ut ex vltima clausula verborū cōstat, reliqua autē sunt verba modestiæ, & vrbauitatis, ex quibus nullum indicium vel subiectionis in spiritualibus ex parte Concilij, vel spiritualis potestatis in Imperatore, sumi potest. Ad aliā etiā partē obiectionis vno verbo dicimus, illos actus propriè nō esse Imperatoriæ potestatis, posse tamē, vel aliquādo potuisse aliquā cooperationē, seu præparatoriam dispositionē, aut cōditionem, quæ spiritualem potestatem non requirit, in eis exercere, ut in sequētib. latius declarabimus.

C A P V T X.

Utrum Christus Dominus supremam Ecclesiæ spiritualem potestatem Petro contulerit?

P Riusquā spiritualem potestatem cum temporali cōferamus, ex qua præsens controuersia maximè pē-

16.
Germana
Concilij Arelaten. expositio.

1.

det, inquirere oportet, an hæc potestas sit in Pontifice Romano, cum quo lis, & cōtentio tota Regis Angliæ versatur. Quia verò Romanus Pontifex non potest habere hanc potestatem, nisi per legitimam successionem, & successio ab origine, & institutione pendet, quæ à solo Christo fieri potuit, ideò de hac institutione prius videndum est. In quo puncto duæ quæstiones distingui possent, vna abstracta (vt sic dicam) seu generalis, an Christus in sua vniuersali Ecclesia Monarchicum regimē in aliqua persona, quæ vices eius gereret, reliquerit. Altera quæstio est cōtracta, seu particularis, an tali personæ, scilicet, Petro, Christus vices suas, & potestatem supra omnes fideles cōmiserit, simul tamen illas tractabimus, quia quod ad fidem, & auctoritatem attinet, non possumus melius ostendere institutionem, quàm ex singulari Christi factò, & rationem illius ex generali causa institutionis postea inuelligabimus.

2. Neque oportet in recensendis erroribus, qui in hac materia fuerunt, & nunc à Lutheranis, & Calvinistis, cæterisque Protestantibus pertinaciter defenduntur, immorari, quia & notissimi sunt, & nunc solum de Anglicana secta tractamus, cuius caput, & defensor, eiusdem Angliæ Rex sæpe in sua Præfatione contendit, Christum non dedisse Petro maiorem, quàm cæteris Apostolis potestatem, & pag. 22. & 24. & præsertim 58. in alios sensus verba Scripturæ detorquere conatur. Sed illius fundamenta postea expendemus, nunc prius catholica veritas stabilienda est. Et quoniam quàm plurimi Catholici, & eruditissimi viri in hac veritate confirmanda diligentissimè laborarunt, operæpretium non erit, omnia, quæ illi dixerunt, transcribere, & in hunc locum cōgerere, sed pauca quædam, quæ iudicio nostro selectiora, & efficaciora videbuntur, ex illis mutuabimur, & qua potuerimus breuitate, & perspicuitate proponemus.

3.
Conclusio
de fide.

Dicimus ergo, Christum Dominum instituendo Ecclesiam suam militantem, prius quàm quoad visibilem præsentiam corporalem eam relinqueret, illam Petro tanquā Vicario suo, ac supremo Pastori cōmendasse, ac subinde supremam spirituale potestatem ad gubernandam illā

A ei contulisse. Conclusio est certa de fide, quam præcipuè probabimus gemino illo testimonio, quo non solus Bellarminus, quæ in hoc Rex Angliæ reprehendere ausus est; sed omnes Pontifices, & Patres eandē veritatem confirmarunt. Primum est illud Matt. 16. vbi Christo quærenti, *Quæ dicunt homines esse filium hominis?* cū Petrus respondisset, *Tu es Christus filius Dei viui*, Christus dixit illi, *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro, & sanguis nō reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est, & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauēs regni cælorū, & quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in cælis, & quodcūq; solueris super terram, erit solutū & in cælis.* Hæc fuit Christi promissio, qui fallere non potest in promissis, & ideò dubitari nō potest, quin postea impleuerit, quod tunc promisit. Videamus autē, cui promiserit, & quid promiserit: nam si hæc duo plenè, & fideliter intelligantur hoc solum testimonium ad assercionem confirmandam sufficit.

C Primò ergo euidentè est ex tenore verborum, promissionē esse factam Petro in sua propria persona, tot enim circumstantijs designata est, vt de hoc dubitari non possit. Primò enim Euangelista retulit Simonē Petrum confessionem diuinitatis Christi fecisse. Neq; existimo vacare mysterio, quòd Euangelista vtrūq; nomen cōiunxit *Simon Petrus*. Nā prius Petrus vocabatur Simon, vt cōstat Ioan. 1. Vnde quia hoc erat quasi proprium, & primæuum nomen Petri, in negotio tam graui omitti nō debuit, nomen autē Petri à Christo fuit illi impositum Ioan. 1. & hic adiunctum est, tum propter tol-

D lendam omnem ambiguitatē, quia alius etiam Apostolus Simon vocabatur, tum propter mysterium, quòd statim Christus declarauit. Deinde addit Euangelista, Christum ad eundem esse loquutū. Et vt hoc magis esset testatum, Christus iterū eodem nomine illū appellat, dicens, *Beatus es Simon*, & quia nomen Petri ad mysterium explicandum reseruabat, ne nomen Simonis videretur ambiguum, addidit aliam circumstantiam propriam illius personæ, dicens, *Bar Iona*, id est filius Ionæ, seu Ioānis, sicut idem dixerat

Probatur
cōclusio ex
promissio-
ne Christi.
Matt. 16.

4.
Prædicta p-
missio Pe-
tro in pro-
pria perso-
na facta est.

Ioan. 1.

Ioan.

Ioan. 1.

Ioan. 1. *Tu es Simon filius Iona.* Nominauit autem Christus Simonem in dicto loco, simul laudando illum, ut inde etiā intelligi posset; qualis esset promissio, & cui fieret: erat enim remuneratiua, & illi facienda erat, qui laudem in confessione meruerat. Sicut Hilarius ibi canon. 26. dixit, *Et dignum planē confessio Petri primum consequuta est, quia Dei filium in homine vidisset, & Hieronym. ibid. Testimonio de se Apostoli reddit vicem, Petrus dixerat, Tu es Christus filius Dei viui, mercedem recepit vera confessio, Beatus es Simon Bar Iona.* Volens ergo Christus non sola laude, sed etiam mirabili promissione Petrum remunerare, subiūgit, *Et ego dico tibi, ubi rectē Hieronymus, Quia tu mihi dixisti, Tu es Petrus, &c. & ego dico tibi, non sermone casso, & nullum habente opus, sed dico tibi, quia meum dixisse, fecisse est.* Illa ergo particula *tibi*, eandem personam Simonis designat, ad illam ergo verba Christi diriguntur, illi ergo fit promissio. Maxim. Homil. 1. in Natali Petri, & Pauli, & Prosp. lib. 2. de Vocat. Gen. c. 28.

Hilarius.

Hieron.

5.

In verbis autem Christi considero, quādā esse tantum affirmatiua per modum indicatiui, *Tu es Petrus*, alia prädicationem, & promissionem continentia, scilicet, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo, &c.* Prima ergo affirmatio eō etiā tendere potuit, ut magis exprimeretur persona, de qua futura erat prädiction, & cui fiebat promissio. Cōmemorare ergo voluit Christus hūc Simonem esse illum, cui multō antea dixerat, *Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Simulque (ut existimo) indicare voluit Christus, quam ob causam nomen Petri Simoni imposuerit, nimirum, propter firmissimam, & immobilem fidem, quā recepturus erat, cuius primam, & insignem confessionem tunc effecit, & ideo audire meruit, *Tu es Petrus.* Vnde rectē Ambrosius ferm. 6. de Varijs actionib. Cūm vocaretur (inquit) Simon, per hanc denotionem vocatus est Petrus. Imō addit, quia Christus est petra, cum fidei Simone nomen suum communicasse. Quod etiam attigit Chrysostom. Homil. 10. in Marcum. Optimē verō Cyrill. libro 2. in Ioan. cap. 12. adnotat, prauidisse Christum futuram Petri fidem, & ideo illi

Ambr.

A dixisse vocaberis Cephas, id est, Petrus, vocabulo ipso commode significans, quod in eo tanquam petra, lapideque firmissimo suā esset ædificaturus Ecclesiam. Denique addit Chrysost. Homil. in Psal. 50. in prima eius parte paulo post principiū, propterea Petrum à Christo appellatum, quia sacra fide præditus erat. Vbi etiam bis illum appellat basim fidei, & Homil. 9. de Pœnit. Cum Petrum dico, Petram nomino indebilem, non se, crepidinem immobilem, &c. significans, Christum vocasse Simonem Petrum propter immobilitatem, non quam in se, aut ex se haberet, sed quam in fide accepturus erat, & ideo alibi fidei petram firmam, & solidam, illum appellat. Quæ omnia eleganter complexus est Leo Pap. ferm. de transfigur. cap. 1. dicens de Petro. Tantumque in hac fidei sublimitate complacuit, ut beatitudinis felicitate donatus, sacrā inuiolabilis Petre acciperet firmitatem, super quā fundata Ecclesia portis inferi, & mortis legibus præualeret.

Chrysost.

Leo Papa.

6.

C

Vnde vltius clare intelligitur, quid designauerit Christus, cum dixit, *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nam sine dubio eundem Petrum designauit, ut frequentius antiqui, & grauissimi Patres intellexerunt, & ex contextu apertē constat. Ideo enim Christus prius illi dixit, *Tu es Petrus*, ut ad eundē statim diceret, super ipsum se ædificaturum Ecclesiam, & ad hoc munus illum per suam gratiam petram effecisse. Deinde ostensum est, illa verba cum sequētibz continere promissionem remuneratiuam; ergo eidem fit, qui propter bonam confessionem beatificatus est, & nomen Petri meruit; ergo idem per vocē, hanc Petram designatur. Quod fiet euidentius si consideretur, Christum non esse vsum voce Petri, vel Petre, tanquā diuersi generis. Vnde si Christi verba hoc modo Euangelista retulisset, *Tu es petra, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; nemo dubitaret, quin illæ particulæ *Tu*, & *hanc*, eandem petram, atque adeo eandem personam designarent; at Christus ita locutus est, & Matthæus etiam Hebraicē, vel Syriacē ita scripsit, nam in illis linguis vox fœminina, & masculina Petri, aut Petre nō distinguuntur, & ita vtroq; loco habet *Petra*. Syriaca versio, Græcus autē, & Latinus

interpres personæ Petri, quia vir erat, masculinum nomen accommodarunt, fundamentum autem ædificij fœminino nomine petram appellarunt, quia in his linguis ita solet cum proprietate vocari.

7. Præterea per illud signum hoc, vel hæc, designari solet res singularis præfens, ibi autem non erat alia res nomine petra significata, & cui iam nomen petra tanquam proprium, & sine metaphora, esset impositum, nisi persona Petri, ergo illū sine dubio designavit Christus, dicens, *Super hanc petram*. Nam ut omnis occasio errandi, imò & dubitandi tolleretur, præmisit, *Tu es Petrus*, quasi præ oculis ponens eum, quem designare volebat. Præterea cum Christus proximè subiunxit. *Et tibi dabo claves regni cœlorum*, quis dubitet, per pronomen *Tibi*, Petrum designasse? & ad illum esse loquutum, cum ad illum à principio sermonem suum direxerit, & eodem tenore semper cum eodem fuerit loquutus? ergo etiam cum dixit, *Et super hanc petram*, de eadem persona loquutus est. Denique quia non est credibile, in tam claro, & continuo contextu Christum nunc ad Petrum loqui, deinde rem aliam per pronomen *Hanc*, designare, & statim ad Petrum redire. Sic enim incerta, & ambigua esset tota sententia, & promissio, & superuacanea fuisset diligentia tot modis, & circumstantijs determinandi personam, cui promissio fiebat.

8. Atque ita intellexerunt hunc locum quoad hanc partē de persona, cui fit promissio, in primis omnes Pontifices Romani, qui hoc punctum attigerunt, præsertim Clemens epist. 1. ad Iacobum, & Anacletus epist. 2. & 3. Leo supra, & serm. 2. & 3. in die assumptionis suæ. & epist. 89. cuius alia verba in sequentibus referemus, & multa ex Gregor. adduximus lib. 1. cap. 6. & plura congerit Gratianus in suo decreto dist. 122. r. 1. & 22. & in sequentibus plura referemus, in quibus Pontifices suum primatum non in humano, sed in diuino iure fundant, ob successionem Petri, ad quem Dominus promittendo, in hoc testimonio loquutus est.

9. Et eodem modo hæc verba intellexerunt alij Sancti Episcopi, & antiquissimi Doctores Ecclesiæ Cyprianus epist. 55. ad Cornelium, dicens, in Petro fundatam

A esse Ecclesiam, & eodem modo loquitur epist. 69. 71. & 73. & alijs locis, quæ supra lib. 1. cap. 5. & 6. adnotauimus. Item Hilarius cano. 16. in Matt. ubi post verba supra citata, *Dignū planè confessio Petri præmium consequuta est*, subiungit, *O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, &c.* Idem habet libr. 6. de Trinit. & Psalm. 131. Ambros. lib. 4. de Fide cap. 3. *Habes (inquit) in Euangelio quod Petro dixit, Rogauit pro te, ut non deficiat fides tua, eidem autem supra dicenti, Tu es Christus filius Dei viui, respondit, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.* & subiungit verba valde notanda, *Ergo cui propria autoritate regnum dabit, huius fidem firmare non poterat? quem cum petram dicit, firmamentum Ecclesiæ indicauit.* Idem optimè Psal. 40. circa finem, *Ipse (inquit) est Petrus, cui dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.* & addit, *ubi Petrus, ibi Ecclesia.* Idem latè serm. 6. supra citato, & serm. in Cathedram Sancti Petri, & serm. 11. de Sanctis. Latè etiam August. serm. 29. de Sanctis, qui est quintus Sæctorum Petri, & Pauli, *Solus inter Apostolos meruit audire, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Dignus certè qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clauis ad regnum, & multa similia habet in serm. 16. qui est de Cathedra Petri, & serm. 49. de Verb. Dom. cap. 3. & lib. 2. de Baptismo. cap. 1. referēs hæc verba Cypriani, *Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, adiungit, Ecce ubi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in Scripturis sanctis didicimus, Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet, à posteriori Apostolo Paulo esse correctum, &c.*

D Optimè etiam Pacianus epistol. 3. ad Sympronian. circa mediū, *Ipso (inquit) referente Matthæo ad Petrum loquutus est Dominus, ad vnum, idèd, ut vnitatem fundaret ex vno, & statim refert verba super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Supra etiam retuli Cyrillum Alexandrin. & Chrysostomum, quibus addi potest Cyrillus Hierosolymit. cateches. 18. dicens, *Ordinauit Saluator nostram sanctam Ecclesiam Christianam, de qua dixit Petro, rosol. Tu es Petrus, & super hanc petram ædifica-*

Hilar.

Ambros.

August.

10.

Pacian.

Nazianz. *bo Ecclesiam meam. Et Nazianz. orat. 26. Vides (inquit) quemadmodum ex Christi discipulis, magnis utique omnibus, & excelsis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Ecclesiae fundamenta in fidem suam accipiat.* Item **Basil.** in cap. 2. *Itai. cum dixisset Ecclesiam fuisse ædificatā in Prophetis, & Apostolis, subdit, Quorum vnus erat Petrus, super quam petram pollicitus fuerat suam se ædificaturum Ecclesiam. & lib. 2. contra Eunomium circa principium de Petro ait, qui quoniam fide præstabat, Ecclesiae commissam sibi ædificationem suscepit, & Homil. 29. quæ est de Pœnitentia, Petrus tertio abnegauit, & collocatus est in fundamento, Et infra. Petrus dixerat iam antea, & beatus pronuntiatu fuerat, dixerat: Tu es filius Dei excelsi, & vicissim audierat, se esse petram, ita laudatus à Domino: licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus. Ut Petrus petra erat. Nā Christus vere est immobilis petra, Petrus vero propter Petram. Axiomata nanque sua Iesus largitur alijs: largitur autem ea non enacuatus, sed nihilominus habens. Lux est. Vos estis lux mundi, inquit, Sacerdos est, & facit sacerdotes. Ovis est, & dicit. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Petra est, & petram facit. Quæ sua sunt, largitur seruis suis. Similiter **Epiphan.** in Anchorato non longè à principio de Petro loquens sub nomine Principis Apostolorum subiungit, Ipse autem Dominus constituit eum primum Apostolorum, petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est, & cæt.*

II. His Patribus accedunt alij exponentes **Matthæum**, **Theophylact.** & **Euthymius** sequentes **Chrysostomū**, sed præcipuè **Hieronymus**, dicens, *Simoni, qui credebat in Petram Christum, Petri largitū est nomen, ac secundum metaphoram petra recte dicitur ei, Aedificabo Ecclesiam meam super te. Non potuit sanè literalis sensus verius, aut clarius explicari. Vnde alijs locis sæpe dicit, Ecclesiam Christi super Petrum fuisse fundatam, Dialog. 1. contra Pelagian. aliquantulum à principio, & Epist. 54 & 57. & lib. 1. contra Iouinian. prius Petrum Petram Christi, appellat postea verò tacite occurrēs obiectioni, & rationem declarans, inquit, Super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsū in alio loco super omnes Apostolos fiat, &*

A *cuncti clauēs cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio. Vbi est attentè considerandum, inter Apostolos & æqualitatem quandam, & caput nihilominus constituere. Aequalitas enim est in Apostolatu, in certitudine doctrinæ, super quam fortitudo Ecclesiæ solidatur, & in vniuersali clauium potestate: caput autē vnum, quod propter tollenda schismata positum est, auctoritatem, & iurisdictionem Petri in alios etiam Apostolos indicat, & perpetuitatem potestatis, sine qua concordia schismatibus contraria perpetua in Ecclesia esse non posset.*

B Similemque sententiam habet **Leo Papa** Epist. 89. cap. 1. dicens, *Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortio indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei, in Petri soliditate consisteret. Denique apud alios Patres frequens est, ut Petrum hac ratione vocent Ecclesiæ catholicæ fundamentū, Petram Ecclesiæ, Pontificem Ecclesiæ primum. Vt videri potest in **Isidoro** lib. 2. de Offici. Ecclesiastic. cap. 5. & lib. de Vit. & mor. Sanctior. cap. 69. & alijs locis, quæ lib. 1. cap. 6. indicauimus. Et **Petr. Chrysolog.** serm. 107. **Laurent.** **Iustinian.** lib. de Obed. cap. 12. **Tertull.** sæpe antequam in hæresim incidisset, eisdem modis de Petro loquutus est, ut in lib. de Præscript. cap. 22. & lib. de Monogamia cap. 8. A qua sententia etiam factus hæreticus non discessit, quamuis illam aliquo modo corruerit lib. de Pudicitia cap. 25. ut cap. 17. commodiūs animaduertemus.*

Nemo igitur dubitare potest, quin Petro facta sit illa promissio, superest iā explicandum, quid illi promiserit. Duplex enim in verbis videtur esse promissio,

12.
Leo Pap.

Isidor.
Petr. Chry
solog.
Laurent.
Iustin.
Tertull.

13.

*Petrus Mat. 16. in Eccle-
siæ funda-
mentū desi-
gnatus fuit.*

*Probat ex
patribus.
Ambros.*

missio, vna de fundamēto Ecclesiæ; alia de potestate ligandi, & soluendi: existi-
mo tamen, esse eandem, prius per meta-
phoram, & postea per verba magis pro-
pria explicatam. Cum ergo Christus di-
xit, fundaturum Ecclesiam super Petrū
promisit Petro, effecturum ipsum Ec-
clesiæ fundamentum adeo firmum, & im-
mobile, vt & totam Ecclesiæ molem su-
stinere posset, & cum tanta firmitate, vt
cadere nunquam, aut ruere posset. Hinc
Ambrosius in dicto lib. 4. de Fide cap. 3.
dicens in verbis supra allegatis, *cui pro-
pria authoritate regnum dabit*, significat,
Christum ibi promississe Petro regnum
Ecclesiæ, & quia hoc regnum & fide cō-
stituitur, & perpetuum esse debet, ideo
addit Ambrosius, potuisse etiam Chri-
stum firmare fidem Petri, & illum fir-
mamentum Ecclesiæ constituere, indi-
cans, hoc totum in illis verbis fuisse Pe-
tro promissum. Quod etiam declarauit
serm. 2. ex varijs, qui est de Cathedra
Petri, dicens, Petro esse promissum, vt
*tanquam saxum immobile totius orbis Chri-
stiani cōpagem, molemq; contineat*. Et simi-
lia fere habet Augustin. dicto serm. 16.
de Sanctis Hieronymus vero dicto lib.
1. contra Iovinian. sentit ibi esse pro-
missum Petro, futurū fuisse caput Apo-
stolorum, Cyprianus autem cum Au-
gustino dicto lib. 2. de Baptism. cap. 1.
Primatum Ecclesiæ sentiunt, ibi esse Pe-
tro promissum. Chrysost. etiam Homil.
55. in Matthæ. dicit promissum esse Pe-
tro, fore Ecclesiæ Pastorem. Hæcque
omnia in idem recidunt,

*August.
Hierony.
Cyprian.*

Chrysost.

*14.
Probat ex
ratione.*

Ratio denique metaphoriæ est, quia
singularis aliqua dependentia Ecclesiæ à
Petro per illam metaphoram significata
est, quæ nō potest in alio consistere, nisi
quia dāda erat Petro singularis potestas
ad instruendam, & regendam Ecclesiam
in fide, & moribus, à quā tam ædificatio
quā conseruatio Ecclesiæ perpetuū pē-
deret. Vt si nauis dicatur fundata in ali-
qua persona, statim per metaphoram in-
telligitur pendere ab illa tanquam à gu-
bernatore, & nauclero, & sic etiam reg-
num dicitur in Rege fundari, & è con-
uerſo Rex dicitur fundamentum regni.
Quocirca licet metaphora fundamenti,
vel Petri alios etiam possit habere vsus,
& significationes, tamen accommodata

A ad hunc locū & has circūstātias, nulla præ-
ter hanc potest esse accommodata, & ideo
Patres, & Ecclesia ita illam intellexerūt.

Vt verò rem apertius explicaret Chri-
stus, addidit aliam metaphoram, & expli-
cationem eius, dicens, *Tibi dabo clauēs Re-
gni cœlorum*, solet enim nomine clauis po-
testas Regia, seu regendi significari, vt pa-
tet Isai. 22. *Dabo clauem domus David su-
per humerum eius*, id est, Principatum, seu
Pōtificatum, vel potestatem, de qua paulò
antea dixerat, *Potestatem tuam dabo in ma-
nu eius*, Christus ergo promittens clauēs

15.

Isai. 22.

*Christus
per clauēs
supremā spi-
ritualem po-
testatem Pe-
tri cōstituit.*

B regni cœlorum Petro, nihil aliud promi-
sit quā potestatem regendi Ecclesiam,
quæ in terra est regnum spirituale ten-
dens ad regnum cœlorum cōsequendum,
& ideo per potestatem quandam cœle-
stem gubernanda est. Quam potestatem
per verba satis propria statim explicauit
Christus dicens, *Et quodcūque ligaueris su-
per terram, &c.* his enim verbis expressè
promisit Petro singularem potestatem
ligandi, atque soluendi, quæ potestas nō
est alia, nisi potestas leges ferendi, quæ ho-
mines ligent, seu obligent, vel etiam pu-
niendi, aut censuras ferendi, aut similia
onera imponendi, vel auferendi, vt pa-
tet, tum ex communi vsu talium ver-
borum, tum ex similibus verbis Matth.
18. *Quæcūque ligaueritis, &c. cœt.* Et ex
alijs Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c. cœt.* Ergo clauēs illæ non aliud per me-
taphoram significant, nisi potestatem spi-
ritualem ad regendam Christi Ecclesiā
in ordine ad regnū cœlorum consequen-
dum. Ex hoc ergo loco manifestè pro-
batur primatus Petri, quanuis hæretici
varijs obiectionibus, & euasionibus il-
lum obscurare nitantur, quibus in se-
quenti capite respondebimus, ne verita-
tis positæ cōfirmationē intermittamus.

Matth. 18

Ioan. 20.

D

Omnia igitur, quæ de prædicta Chri-
sti promissione diximus, ex alijs Christi
verbis Ioan. 21. maximè confirmantur,
& ex utroque loco simul sumpto, & in-
ter se collato euidentissima fit veritatis
testificatio. Nam quod Christus pro-
miserat, ad Patrem ascensurus impleuit,
dicens Petro, semel, & iterū, *Pasce agnos
meos, & tertio, Pasce oues meas*, per quæ
verba curā, & gubernationē totius Eccle-
siæ illi cōmisit, & Vicarium suum illum
constituit, & tunc planè clauēs regni
cœlo-

*16.
Confirma-
tur eadē as-
sertio ex Io-
an. 21.*

cœlorum & potestatem ligandi, atque soluendi proprio, & peculiari modo illi tribuit, sicq; super humeros eius tanquã super firmum fundamentum, & saxum immobile Ecclesię ædificium imposuit. Quæ omnia faciliè persuaderi possunt, si totum Christi factum, eiusque verba pura intentione, & mente considerentur. Prius enim, quàm Christus Petrum Pontificem Summum crearet, ter illũ interrogauit, *Simon Ioannis dilligis me plus his?* & *dilligis me?* seu *amas me?* per quod in primis significare voluit, aliquid magnũ, & excellens, & sibi maximè charum voluisse Petro commendare, suam nimirũ Ecclesiam, quã ipse maximè diligebat, pro qua seipsum tradidit, & Patrem, ac matrem reliquit, vt ostendit Paulus ad Ephes. 5. Deinde manifestato amore Petri erga ipsum dixit illi Christus, *Pasce oues meas.* Per quæ verba contendunt hæretici nullam potestatem esse datam Petro, sed solum præceptũ prædicandi verbum Dei, quod est animarum cibus. Sed est vana, & ridicula expositio, nam de missione ad prædicandum iam Christus dixerat Ioan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos,* & dicturus erat postea in discessu suo, *Euntes docete omnes gentes:* quid ergo necesse erat pro solo munere prædicationis tam singulariter cũ Petro agere, tantumque pondus verborum, & interrogationum præmittere?

Deinde, verbũ *pascendi* eo modo, quo ibi à Christo usurpatum est, non solũ, significat actum (vt sic dicam) ministrandi cibos, sed etiam munus, & sollicitudinẽ procurandi omnia, quæ & ad nutriendas oues, & ad illas regendas, tuẽdas, & in vita conseruandas pertinent. Denique omnia, quæ sunt pastoralis muneris comprehendit. Perinde enim fuit, Petro dicere, *Pasce*, ac dicere Pastorem mearum ouium te relinquo. Bonus autem pastor, vt ipse met Christus dixit Ioann. 10. *Intrat per ostium, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas, & ante eas vadit, & eum oues sequuntur, quia sciunt vocem eius.* Et infra. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis,* & vt ibidem significat, non se gerit sicut mercenarius, qui cum nõ sit pastor, videt lupum venientẽ, & dimittit oues, & fugit; ergo ex Christi sententiã ad munus Pastoris intrantis per ostium, id est,

A per ipsummet Christum, vt ipse explicuit, seu (quod idem est) ab ipso super gregem suum constituti, pertinet nõ solum cibum ministrare, sed etiam custodire, & regere, & omnia alia, quæ pastoralis cura requirit: non ergo solam verbi prædicationem, sed totam hanc curam gregis sui Christus Petro commendauit. Et sine dubio hæc est maximè vñitata significatio illius verbi in ea metaphora usurpati, non solum in communi loquendi modo, sed etiam in Scriptura Sacra, vt patet ex illo 1. Petr. 5, *Pascite, qui in vobis est gregem Dei, prouidentes nõ coacte, sed spontaneè secundum Deum, vbi pascere sine dubio non significat tantum prædicare: nam per solam concionem non solet fieri coactio, sed significat regimen seu gubernationem, quæ interdum nimis violenta esse solet, & ideò subiungit, Non dominantes in cleris. Similiter. Verbum prouidentis, manifestè ostendit, Petrum esse loquutum de prouidentia, & sollicitudine Pastoris in regendis, & custodiendis ouibus, & non de sola verbi prædicatione. Sic etiam 2. Reg. 5. *Tu pascies populu meũ Israel,* in cuius explicationẽ additur, *Tu eris dux super Israel,* & cap. 7. *Nunquid loquens loquutus sum ad vnam de tribubus Israel, cui præcepi, vt pasceret populum meum Israel, quod statim declaratur per illa verba. Ego tuli te de pascuis sequentem greges, vt esses dux super populu Israel. Et de Christo dicitur Isai, 40. Sicut pastor gregem suũ pascet, & infinita similia sunt in Prophetis; ergo hoc ipsum significauit Christus Petro, cũ illi oues suas pascendas commisit.**

Ac deniq; cũ oues indefinite posuit omnes absq; dubio sine discrimine cõprehendit, quia in similibus locutionibus indefinitus sermo equiualeat vniuersali, & quia nulla est maior ratio de his, quàm de illis ouibus talia verba interpretandi. Imò, quia ibi nominatim distincti sunt agni, & oues, Euthymius existimat, significatum esse, nõ solum imperfectos, sed etiã perfectos Petri curæ fuisse subiectos. Bernardus autem libr. 2. de Considerat. ad Eugeniũ exponit, non solum communem plebem, sed etiam Prælatos, & Episcopos vsque ad ipsos etiam Apostolos Petro cõmedatos, & subiectos fuisse. Vnde sic ait cap. 8. *Non modo ouium, sed*

Ephes. 5.

Reijcitur
quædam hæ
reticorũ ex
positio.
Ioan. 20.

17.
Quid verbũ
pascendi in
Scriptura si
gnificet.

1. Petr. 5.

2. Reg. 5.

Isai. 40.

18,
Potestas Pe
tri ad totã
Ecclesiã ex
tenditur.

Euthym.

Bernard.

& Pastorum tu vnus omnium Pastor. Vnde id probē, queris? Ex verbo Dñi. Cui enim, non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorū sic absolute, & indiscretē tota commissā sunt oues? Si me amas Petre, pascue oues meas, Quas? illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni. Oves meas inquit. Cui non planum, nō designasse aliquas, sed ad signasse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. Et forte præsentes ceteri cōdiscipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret, in vno grege, & vno pastore, secundū illud, vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitatis ibi perfectio. Quibus verbis egregiē Bernardus prædictum sensum confirmavit, & locupletauit.

19.

Tradita ex-
positio ver-
borū Chri-
sti ex Patri-
bus confir-
matur.
Leo Papa.

Chrysost.

Neque noua est, aut recens hęc interpretatio, eodem enim modo veteres Patres dicta Christi verba intellexerunt. Nam Leo Papa serm. 3. Assumptionis suæ in eandem sententiam dixit, De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarū gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, quamuis in populo Dei, multi Sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen propriē regat Petrus, quos principaliter regit & Christus, Chrysost. homil. 87. in Ioann. Quid tandem, ait. alijs omisissis, de his duntaxat Petrum affatur? os erat Apostolorū, & Princeps, & vertex ipsius cætus, propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit, simul vt ei ostenderet, iam sibi fiduciam habendam, tanquam enim negationis obliuisceretur, fratrum curam ei committit. Et infra. Ter autē interrogat, & sepe idem præcipit, vt demonstraret, quanti ouium suarum curam faciat, & quod hoc maximum sit amoris argumentum.

Cyrill.

August.

Cyrillus item lib. 11. Ioan. cap. 64. In singulis, inquit, confessionibus, variatis pariter verbis, audiuit, rationalium ouium curā sibi esse habendam. Et similiter Augustin. tract. 123. Nec aliud totiens audit a Petro, quā se diligi, nec aliud totiens commendat Petro, quā suas oues pasci. Quid autem sit pascere oues Christi, paucis verbis in fine eiusdem tractatus declarat, dicens, debere eos vsq; ad sanguinem pro veritate certare, quibus oues ipsas pascendas, regendasq; committit. Et serm. 62. de Verb. Domini, explicans eadem verba, Pascue oues meas. Per tineat (inquit) ad nos cura, ad vos obedientia, ad nos vigilantia pastoralis, ad vos humi-

litas gregis, &c. vbi verbo, Pascendi, verbū obediendi Opponit. Intellexit ergo, pastorem curam non consistere tantum in docendo, sed etiam in regendo, & præcipiendo, & hanc esse commissam Petro super totam Ecclesiam. Sicut etiam dicit serm. 49. de Verb. Domini, dicit Dominus Petro, in quo vno format Ecclesiam, Petre amas me? Respondet, amo, pascue oues meas.

Et item Ambrosius serm. 48. de Tempore in feriam 3. hebdomadæ sanctę, eundem locum tractans, ait. Qui ante lachrymas pastor assumptus est, & alios regendos accepit, qui prius seipsum non rexit. Et in dicto serm. 1. de Sanctis, seu de cathedra Petri, Tanquam bonus Pastor (inquit) tuendum gregem accepit, vt qui sibi infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum. Vbi ad vtrūq; testimonium alludit, & alterum cum altero cōiungit. Et ad Galat. 1. declarat, per verbum, pascendi, delegatam esse Petro curā Ecclesiarū, dicens de Paulo, Dignū fuit, vt caperet videre Petrū, qui primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curā Ecclesiarū. Deinde lib. 10. in Lucā cap. 24. in fine. Dominus (inquit) non dubitabat, qui interrogabat non vt disceret, sed vt doceret, quem eleuandus in cælū amoris sui nobis velut Vicarium relinquebat, sic enim habes, Simon Ioannis diliges me? Vtique tu scis Domine, quia amo te, dicit ei IESVS. pascue agnos meos. Et infra. Iam non agnos vt primò, nec ouiculas vt secundò, sed oues pascere iubetur, perfectiores vt perfectior gubernaret. Et lib. 5. de Fide in Procemio late eundem locum in eodem sensu explicat, dicens, Petrum esse seruum illū prudentem, & fidelem, quem constituit Dominus super familiam suam. Idem ferē habet lib. de Dignitate Sacerdotali cap. 2.

Vtrumque verò testimonium optimē connectit Cyprian. lib. de Vnit. Eccles. circa principium, dicens, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Et iterum eadem post resurrectionem suam dicit, pascue oues meas. Super illū vnum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas, & quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parē potestatem tribuat, & dicat, Sicut misit me Pater, &c. Et quorū remisistis peccata, &c. tamen vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram

20.

Ambros.

Cyprian.

thedram constituit, & unitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Et infra. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna mōstretur. Et infra. Qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia deserit, in Ecclesia se esse confidit?

21.

Ex epithetis Petri eadem veritas ostenditur.

Hierony. Optat. Cyril. Ale. Euseb. Emis. Isidor.

Origen.

Cōc. Nic. Anselm.

Ambros. Beda,

Chrysost.

Damas.

Denique veritatem hanc confirmant varia epitheta, quæ solent Patres Petro tribuere ad illud munus explicandum, & potestatem, quam à Christo in dictis locis recepit. Sic enim vocatur *Caput Apostolorum* à Hieronymo lib. 1. contra Ioan. & Optat. lib. 2. & 7. Cont. Parmeni. Cyril. Alex. lib. 12. in Ioan. c. 64. caput, & Principem, & lib. 13. Thesaur. cap. 2. Apicem Apostolorum vocat. Dicitur etiam constitutus, *Pastor Pastorum*, ab Eusebio Emiseno in serm. de Sancto Ioan. Euangelist. & rationē reddit, quia regit subditos, & Prælatos. *Omnium igitur pastor est, quia præter agnos, & oves in Ecclesia nihil est.* Vnde Isidor. de Vita, & morte Sanctor. cap. 69. Petrum vocat Pastorem humani gregis. Item Origen. lib. 5. in cap. 6. ad Roman. circa finem, ait, *Petro cum summa rerum de pascendis ouibus traderetur, & super ipsum, velut super terram fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo, nisi charitas exigitur.* Vocatur itē Petrus Christi Vicarius in Cōcilio Nicæno can. 39. de quo canone plura dicemus inferius. Et Anselm. Matt. 16 illum vocat principalem Vicarium, quia etiam alij Episcopi omnes, qui potestatem ligandi, & soluendi accipiunt, sunt modo suo Vicarij Christi, Petrus autē est principalis. Quem ob eandem rationem ibi vocat Principem Apostolorum, quod est frequens in alijs Patribus. Et sic etiā frequenter dicunt, accepisse primatum Ecclesiæ, vt est apud Ambros. 2. ad Cor. 12. & ad Galat. 2. & optimē Beda ex dictis verbis, *Pasce oues meas* in Homil. de Vigilia Apostolor. Petri, & Pauli. Idēq; voluit Chrysost. Homil. 80. ad populum dicens, *Ei per totum terrarum orbem Ecclesiæ præsentiam traditam esse, seu orbis terrarum curam ei esse demādatam*, vt ait homil. 87. in Ioa. Vel totius Ecclesiæ gubernacula suscepisse, vt ait Damascen. orat. de Transfiguratur, vbi ad Petrum ita de Ecclesia loquitur. *Hanc Christus suo ipse cruore comparauit, tibi autem vt fidiſſimo famulo in ſi-*

A dem tradidit. Et infra. *Qui te cælestis regni clauicularium instituit.* Et infra, dicit voluisse Christum Petrum adesse suæ transfigurationi, vt *Antistitem, qui totius Ecclesiæ gubernacula suscepisset.* Vnde tandē dixit Ephren. serm. de Transfiguratur. sicut vnus Moyses Hebræorum Princeps fuit, ita Petrum Ecclesiæ Christianorū fuisse Principem constitutum. Et plura videri possunt in Gregor. Homil. 21. in Euangel. & lib. 3. epistolar. epist. 3. aliās cap. 67. & lib. 1. epist. 24.

Ephren.

Gregor.

Tandem si velimus aliquam rationem huius diuini consilij reddere, oportet, institutionem regiminis ab electione personæ separare. Electionis enim personæ nullam possumus propriam reddere causam præter diuinum beneplacitum. Nam licet Deus ea fide, & charitate Petrum disposuerit, quæ ad tale ministeriū suscipiendum dignum illum redderet, vt ex verbis Matthæi, & Ioannis supra tractatis manifestum est; nihilominus fides Petri nō fuit prima ratio electionis eius, sed voluntas Dei, nam quia illum elegerat, idē illum ita vocauit, vt cooperando vocationi Vicarius Christi fieri posset dignissimē. Institutionis autem primatus propria ratio fuit, quam Cyprian. Leo Papa, & alij Patres tetigerunt, unitas Ecclesiæ, & optimum regimen eius, quia si in Ecclesia nō fuisset vnum caput ad quod diuersa Ecclesiæ membra recurrerent, facile per diuersa schismata rumperetur, vt etiam Anselmus supra rectē dixit.

22.

C

Ratio institutionis Primatus Petri

Vt autem optimū esset regimen, oportuit caput hoc vnum esse Monarcham, nam Monarchia forma regiminis est omnium optima, vt ex Patribus, Theologis Philosophis, & historijs eruditē ostendit Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 2. & sequentibus. Quod si in alijs communitatibus, aut regnis humanis hoc verum est, multo certē magis in regimine totius Ecclesiæ fuit necessariū, quia cum respublica Ecclesiastica sit amplissima, & pro vniuerso mundo sit instituta, non posset conuenienter per vnā potestatem supremam gubernari, nisi talis potestas in vno homine resideret. Nam si esset in congregatione multorū, non esset in mundo talis potestas apta ad regendum, nisi quando tales personæ in

23.

Regimē Ecclesiasticū, Monarchicū esse debet.

vnum

unum Concilium essent congregare. Quo modo ergo posset difficultatibus occurrentibus subueniri, quando talis congregatio deesset, vel à quo posset cum efficacia cogi, si nullum esset in Ecclesia caput, ad quod huiusmodi generalis prouidentia, & cura Ecclesiæ perpetuo pertineret? Profecto hæc ratio conuincit primatum Petri fuisse moraliter necessariū, eademque conuincit, fuisse illum Principatū nō pro sola persona Petri, sed perpetuum, vt conuincunt etiam illa verba, *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, sicut in lib. 1. latè probatum est, & sequentibus amplius confirmabitur.

CAPVT XI.

Obiectionibus contra superioris capitis doctrinam satisficit.

1.

Contra primatum Petri intellectū in sensu à nobis superiori capite declarato, nonnulla in transcurso, & quasi obiter attingit Rex Iacobus, qui bus satisfacere necesse est. Dicit enim ille in pagin. 60. suæ Præfationis. *Verum quidem esse, Petrum, & ætatis, & temporis, quo à Christo vocatus est, ratione, unum ex primarijs Apostolis fuisse, Principem ordine illorum duodecim, quos primos Christus elegit, & de tribus illis unum, quos ordinis seruandi gratia cæteris præposuit.* Et pag. 59. doctrinam, quam Catholicam esse ostendimus, nuperam, & nouitiam vocare veritus non est, Quod apud me argumentū efficax est, Protestantes, vel Sanctos Patres non legisse, vel regem suum turpiter decepsisse. Nam ex dictis luce clarius constat, doctrinam traditam de primatu Petri cum ipsa Ecclesia ortam esse, & in verbis Christi eo modo intellectis, quo ab antiquissimis Patribus exposita sunt, esse fundatam: nullus ergo, qui nō ex industria fallere, & falli velit (quod de Serenissimo Rege credendum nō est) doctrinam hanc nuperam, aut nouitiam vocare potest. Loquutus est ergo ex deceptione, & veritatis ignorance, non tamen probabiliter, vel quæ illum à graui lapsu, & culpa excuset, cum possit facilè ignorantiam, & errorem depellere, si velit. Præter quam quod si Petrum fatetur esse Principem duodecim Aposto-

Petri primatū nemo non uideat arguere potest.

Alorum, quid quæso, est, quod addit, *Principem ordine*, aut *ordinis seruandi gratia*? aut quis est iste ordo, vel in qua excellentia, aut dignitate personæ fundatus est? Omnis enim ordo, vt iuste, ac prudenter inter aliquas personas constituatur, fundamentum aliquod excellentiæ, seu excessus, aut in equalitatis in eis requirit, quod constituendo ordini proportionatum, & accommodatum sit.

B Si ergo Petrus nullam dignitatem, vel potestatem habet maiorem, quam cæteri Apostoli, nec iurisdictionem in illos, secundum quem ordinem princeps illorum appellatur? Nam excessus ætatis, vel antiquitas vocationis, apud Deū parui momenti sunt, apud quē sicut non est personarum acceptio, ita neque est ætatis differentia: imò in conspectu illius sæpe sunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Præsertim, quia non constat, Petrū fuisse seniore cæteris Apostolis, aut ante omnes vocatum, cum saltem Andreas illum præcesserit, vt de vocatione sumitur ex Ioannis. 1. & de ætate probabile censet Epiphanius. hæref. 51. Neque etiam fundari potest ille ordo in gradibus sanctitatis, nam hoc iudicium Deo reueratum est, neque hætenus est nobis reuelatum, quis Apostolorum in vera Sanctitate apud Deum cæteris maior fuerit. Neque item satis est, quod Christus familiarius cū illo egisset, & in nonnullis actibus, quibusdam alijs eum prætulisse videatur: nam hac ratione etiam Ioannes dici poterit Princeps ordine: imò & Iacobus, nā fuit vnus ex illis tribus, quos in aliquibus negotijs Christus peculiare socios habere voluit. Præsertim quia sola illa peculiaris fauoris, aut amoris Christi ostensio non erat sufficiens fundamentum alicuius ordinis inter Apostolos permansuri post Christi discessū. Accedit, quod Rex semper loquitur de ordine politico in Hierarchia Ecclesiastica, ad quā præteritus ille fauor, seu beneuolentia parū referebat, neque prudens aliquis Paulū reputabit ordine minorem, quia ex illis tribus nō erat, vel quia Christo in mortali corpore viuēti familiariter nō adhæsit.

D Denique eo modo, quo Petrus inter Apostolos Princeps censetur, non ab hominibus, sed à Christo, ac proinde iure diuino illum Principatum habuit; ergo si fuit

Petrus nō posse dici Principem Apostolorū nisi ratione supremæ potestatis.

Ioann. 1.
Epiphanius.

3.

fuit Princeps ordine, necesse est, talem ordinem ab ipso Christo creatum, & institutum esse; At non legimus Christum in Ecclesia sua instituisse dignitates aliquas, quæ propter solum ordinem politici cū specialem honorem, aut sedes primas in sedendo, aut loquendo sibi vendicent, sed legimus tantū, 1. ad Cor. 12. Christū posuisse in Ecclesia primū Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, alios Pastores, & Doctores, ac denique alias gratias, vel ministeria distribuisse: in his autē omnibus nō potest dici Petrus Princeps inter Apostolos ratione ordinis. Vt ergo quod verum est, asseramus, cogitatio talis ordinis politici in Ecclesia Christi, vt ab ipso instituta, nupera est, & nouitia, nam ordo ille inter Petrum, & alios Apostolos in superiori potestate ad regendum, & gubernandum tam illos, quā vniuersam Ecclesiam in perpetuū fundatus est. Et hoc docuit nos Christus, & legimus in antiquis Patribus, reliquæ verō adinuentiones, & nouitates humanæ sunt,

4. Obiectio Regis contra probationem Primatus Petri ex scripturis.

Sed in primis inuehitur Rex contra duplicem illam probationē primatus Petri ex locis illis. *Tues Petrus, &c. & Pasce oues meas*, Et prius quidē quasi Bellarminum irridens pag. 22. ait, *Nec posterius disputationis meæ caput alijs machinis adornitur, quā illis Christi verbis: Pasce oues meas: & Tibi dabo clauēs Regni cælorum*, Postea verō pag. 24. Sic (ait) nouum, & egregium, scilicet, sensum his Christi verbis affinxit, *Pasce, &c. quasi hoc significarent, tolle, proscribe, abdica Christianos Principes, atq; Reges. His quoque quodcūq; solueris, &c.* Ac deniq; pag. 128. eō progreditur, vt inuerecundam, ac impudentem vim, appellet, illam, quā sensui illorū duorum locorū Cardinalis attulit, vt ex eis supremam in temporalibus Pontificis potestatem supra Reges, ac Principes astrueret. In his autem verbis nulla ratio, nullumvē testimonium obijcitur, sed solum conuicia, & Protestantium calumniæ, quibus Rex fidem adhibet, proferuntur ideoq; possemus facillē illa prætereire; ne autē aliquem, ob rerū confutionē, & veritatis ignorationē, moueant; falsa à veris discernere, & rem totam explicare necessarium est.

5. Solutio.

Bellarminus ergo, & nos omnes, qui in hac causa vnū sumus, ex illis locis non probamus proximē, & immediate pri-

matum Petri in ciuilibus, seu temporalibus, sed in Ecclesiasticis, seu spiritualibus: an vero hæc potestas spiritualis ad temporalia extendatur, alia quæstio est tractanda, & decidenda, & autoritate Ecclesiasticæ traditionis, & vi rationis, ex priori fundamento supremæ spiritualis potestatis, prædictis testimonijs comprobato. At Rex ita refert Bellarmini probationem, ac si testimonijs illis Pontificem absolutum temporalem dominū regnorum omnium esse, & suo arbitrio posse illa dare, vel auferre probare voluerit, quod à vera illius mente longissimē distat. Vnde in sua responsione modestē, prudenterque interrogat: *Vbi quæso expositionem illam tam incuilem, & inuerecundam in libello meo vidisti?* Non igitur ipse affinxit sensum illum Christi verbis, qui nunquam in libris eius extat, sed qui te decepit (ô Rex) cum sensum sine vlla specie verisimilitudinis affinxit. Igitur sensus, quem Bellarminus illis testimonijs affinxit, idem est cum illo, quo Primatum Petri in spiritualibus probauimus, qui vere quidem egregius est, & non nouus, sed communi Patrum antiquorum consensu probatus.

Ex hoc verō sensu per illationē, & necessariā cōsequutionē recte potuit Bellarminus eisdē testimonijs cōvincere Petri abdicandorū Regū potestatem, non quidē omnium arbitratu suo, ita vt, ad libidinē condonare, & adimere regna possit, vt Rex pag. 23. loquitur, sed hæreticorū, & incorrigibilium, vel ad illorū dignū supplicium, vel ad suarū ouium necessariam defensionē, ac proinde nō ex dominio absoluto, vel directā (vt vocant) potestate, sed ex indirectā. Non dicat ergo Rex Angliæ, verba, *Pasce oues meas*, ita à nobis exponi, ac significarent, *Tolle, proscribe, abdica Christianos Principes*, hoc enim nullus catholicus dixit. Si autē quod verū est, syncerē testatum cupit, dicimus, inter alia multa, quæ in illis verbis, & potestate per ea data continentur, etiā illud esse. *Tolle, proscribe, abdica hæreticos Reges*, qui emendari nolūt, & subditis suis in rebus ad fidē catholicā pertinētibus, perniciosi sunt. Hic autē sensus nullā vim verbis Christi affert, sed necessaria cōsecutione ex eis elicitur: nec est nouus, sed perpetua Ecclesiæ traditione cōprobatus, neque ex illo directā

Ex Scriptura immediate solum primatum Petri in spiritualibus, probant catholici.

6. Quādo posset Pontifex Principibus temporalibus regna adimereq;

potestas Petri in temporalibus, sed tantū indirecta colligitur, quam à suprema spirituali potestate separari non posse ostendimus.

7.
Secunda ob-
iectio.

Pergit autem Rex obijciendo contra expositionē illorum locorū, quatenus ad probandam singularem Petri spirituale potestatem afferuntur. Et primo argumen- tari videtur ab autoritate Doctorū etiā catholicorum, qui varijs modis loca illa sunt interpretati, vnde Bellarminū allo- quutus pagin. 58. ait. *Sed neque est inscius, quam rationem veteres afferant, cur Sancto Petro potissimum oues pascere Christus man- dauit.* Deinde ipse approbare videtur expositionem dicentū, vtrūq; scilicet, *Tibi dabo clauēs, & Pasce oues*, Petro qui- dem dictū esse, sed ad omnes pertinuisse Apostolos, quorum ipse personas susti- nebat. Quod inde confirmat, quia alibi potestas clauium in plurali numero con- cessa est Matth. 18. *Quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quaecumque solueritis super terram, erunt so- luta & in cælo.* Ex quibus verbis collige- re vult, clauium potestatem in non minus ceteris Apostolis, quā Petro fuisse col- latam, ac proinde non habuisse primatū. Imo multi sunt ex Protestantibus, qui non solis Apostolis, sed toti Ecclesiæ po- testatē clauium collatam esse velint, quia in dicto loco Matt. 18. Christus dixerat, *Dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audie- rit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus,* & statim quasi rationē reddens subiun- git. *Quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata; & in cælo:* signum ergo est, loquutum fuisse Christū ad Apostolos, vel discipulos, prout Ecclesiam represen- tabant, vel virtute continebant.

8.
Responsio.

Sed quia hæc obiectio vtrūq; testimo- niū inuoluit, & non est in vtroq; eadem omnino ratio, sigillatim de illis dicere ne- cesse est. Et in primis de verbis, *Pasce oues meas*, non inuenio apud veteres Patres dissentientes sententias, aut expositiones, neque circa personam, cui singulariter di- ctum est *Pasce*, neq; circa significationē verbi *Pascendi*, neq; circa personas nomi- ne ouium & agnorum cōprehenfas. Quā- uis enim in exponendis his duabus voci- bus vltimis sit aliqua varietas, an illæ due voces, *agni*, & *oues* easdem, vel diuerfas personas significant, re tamen vera nulla

A discrepantia est, quæ ad præsentē causam referat. Omnes enim catholici cōueniūt totum Christi gregem, cunctasque oues fuisse Petro commissas, siue sub singulis vocibus agnorum, & ouium, siue sub vtra- que simul propter diuerfas proprietates omnes significatę fuerint. Et hinc neces- sario sequitur, verba illa ad solum Petrū pertinuisse, eique non vt gerenti aliorū personam, sed propriissimē, & speciatim propter singulare munus ipsi cōmissum, dicta fuisse. Quod ex cōmuni consensu Patrum in præcedenti capite satis proba- tum est, & ex contextu ipso satis proba- ri potest. Tum quia Christus interrogā- do Petrū, *Diligis me plus his*, satis distin- xit illum à cæteris, vt tantum cum pro- pria eius persona, non vt repræsentante cæteros, sed vt ab illis distincta, negotiū transigeret. Tum etiam, quia sub nomi- ne ouium alios Apostolos comprehen- dit, vt suprà probatum est: ergo verbum *Pasce*, necessariò dictum fuit Petro vt so- li, seu vt pastori sub aliqua ratione vni- cē constituto: quia non poterant singuli Apostolorum simul esse pastores eorun- dem vniuersorum: Neque ipsorum ali- quis factus est Pastor Petri, sicut Petrus cæteorū omnium est Pastor constitutus.

Verbalan-
21. Pasce,
&c. ad solū
Petrū dicta
sunt.

C Neque aliquis veterum Patrum, vt dixi, aliter quoad hanc partem verba illa intellexit. Quamuis enim nonnulli Pa- tres dicant, quod tunc Christus Petro di- xit, cæteris etiam Episcopis, & Pastori- bus Ecclesiæ dictum esse: intelligunt di- ctum esse in Petro tanquam in exem- plari, & conuenire alijs secundum con- uenientem proportionem. Nam licet solus Petrus sit vniuersalis Pastor Ecce- siæ constitutus, non excludūtur parti- culares Pastores, quorum singulis non omnes, sed quædam ex ouibus commit- tantur, iuxta illud, primę Petri. 5. *Pas- cite, qui in vobis est gregem Dei*, vbi par- ticula, *qui in vobis est*, particularem gre- gem determinat, & Acto. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei.* Si- cut ergo alij Pastores ad partem sollicitu- dinis cum Petro assumuntur, ita intel- ligere debent, sibi esse dictum, *Amas me? Pasce oues meas.* Non quia quando Chri- stus similia ferè verba protulit, ad om- nes particulares Pastores formaliter lo- queretur

9.

1. Petri. 5.

Acto. 20

August.

10.
Prima expo-
sitiō verbo-
rum Matt.
16. Et super
hanc petrā.
&c.

Chrysost.
Hilari.

Secunda ex-
positio.
1. Corint.

August.

Etiā aucto-
res prædic-
tarū expo-
sitiōnū Petrū
fundamētū
Ecclesię cō-
stituunt.

Fundamen-
tū Ecclesię
quomodo
in Petrum,
& fidē qua-
drat.

Chrysost.

queretur, vel ad Petrum in persona om-
nium, sed quia virtus, & ratio verborum
Christi in omnibus Pastoribus cū propor-
tione locū habent. Nō enim possunt esse
rectē dispositi ad pascendū gregē Christi
nisi ipsum ament Christū. Et hoc sensu
dixit August. lib. de Agone Christiano.
*Cum Petro dicitur, ad omnes dicitur, Amas
me? pascite oues meas.*

Venio ad alium locū Matt. 16. in quo
nō nulla maior est expositionū varietas,
præsertim quoad illa verba, *Et super hanc
petram*: nam interdū Patres exponunt,
illam particulā, *Hanc* designare fidē Chri-
sti Dei, & hominis, super quā dicunt, fun-
data esse Ecclesiā, vt indicat Chrysost. ibi
homil. 55. & Hilarius. Frequenterq; alij
dicere solent, fidē esse fundamentū Eccle-
siæ. Alii verō exponunt, Christū dicen-
do, *Super hanc petram*, se ipsum designasse,
quia vt dicitur. 1. ad Corint. 3. *Fundamen-
tum aliud nemo potest ponere præter illud,
quod positum est, quod est Christus Iesus*, de
quo cap. 10. dicitur, *Petra autem erat Chri-
stus*. Quam expositionem habet August.
tract. 27. & 124. in Ioan. & serm. de Ver-
bis Dñi. Veruntamen nullus ex his Pa-
tribus, qui aliter hunc locū exposuit, ne-
gavit, Petrū esse peculiari modo petram.
& fundamentū Ecclesię, vt suprà de Hila-
rio, & Chrysostomo, ostensum est, & idē
est de Ambrosio, & alijs, qui solēt pro ex-
positione priori allegari. Nam eisdē locis
vtrūq; dicunt, scilicet, & Petrū, & fidem
Christi, seu cōfessionem eius esse funda-
mentū Ecclesiæ. Vtrūq; enim sub diuer-
sis rationibus verū est, quia Petrus tan-
quam Christi Vicarius, locū ipsius absen-
tis tenens, Ecclesiæ fundamentū est, eaq;
suo modo post Christū sustinet. Fides au-
tem dicitur fundamentum tanquam ra-
tio fundandi (vt sic dicā) nam propter fi-
dem singularem Petrus factus est Eccle-
siæ fundamentū, & per fidem cōstitutus
est firma petra ad Ecclesiam fundandā
accōmodata. In hoc ergo sensu dicti Pa-
tres loquuti sunt, & Chrysostom. homil.
2. in Psal. 50. rectē dixit, *Ob robur confes-
sionis vocatus est Petrus, dicente Domino:
Tu es Petrus, & super hanc petrā, &c.* Quod
si non de fide Petri in specie, sed de fide
in genere sermo sit, illa etiā dicitur funda-
mentum Ecclesiæ, quia est prima ratio,
& quasi forma Ecclesiæ membra consti-

A tuens, & vniens. Et hoc modo solent
interdum illa verba per accōmodationē,
& in sensu mystico ad totam Ecclesiam,
& singulos fideles applicari, vt fecit Ori-
gen. tract. 4. in Matt. Qui tamen non ne-
gat, in proprio, & literali sensu solum Pe-
trum ibi esse à Christo nomine *Petra* sig-
nificatum, & in fundamentum Ecclesiæ
promissum, vt ex eodem constat homil.
5. in Exod.

B Altera vero sentētia Augustini, quod
Petra sit Christus, quoad doctrinam per
se spectatā verissimā est, quoad sensum
autem verborum Christi difficilē accō-
modari potest. Nihil enim veriū dici
potest, quam Christum esse lapidem an-
gularem, & petram, in qua principaliter
Ecclesia fundata est. Imò solum Christū
per se, & virtute sua Ecclesiæ fundamen-
tum esse. Quod verò in dicto loco Matt.
de se fuerit Christus loquutus, aut dicē-
do, *Super hanc petram*, se ipsum signauerit:
re vera non potest literalī, ac proprio ver-
borum sensui accōmodari, vt ex dictis in
superiori capite manifestū est. Vnde vel
expositio Augustini non vt literalis, sed
vt mystica ab ipso est tradita: vel ad præ-
cedentem expositionem reducenda est,
C De Christo enim loquitur vt est obiectū
fidei, quam confessus est Petrus, & ita eo
modo dicitur, per *hanc petram*, Christus in
dicari, quo fides, vtique vt ratio, propter
quā Petrus factus est Ecclesię fundamen-
tū. Sic autē loqui Augustinū de Christo
ex eius verbis sumi potest. Nam lib. 1.
Retract. cap. 21. sic ait, *Postea sic exposui,
quod à Domino dictum est, Tu es Petrus, &
super hanc petram, &c. vt super hunc intelli-
geretur, quem confessus est Petrus dicens, Tu
es Christus, &c.* Adde, Augustinum pro-
ponere sensum illum non vt certum, sed
vt probabilem, & ad illum motum fuisse
ex diuersitate vocabuli Petri, & *Petra*,
D quæ in re nulla fuit, vt iam dixi. Deniq;
Augustinus alium sensum nō excludit,
multòque minùs de veritate ipsius sen-
tentię dubitat, quod Petrus etiam fue-
rit *Petra*, in qua fundata sit Ecclesia, id
enim sæpe docet in locis capite superio-
ri allegatis: in dictoq; cap. 21. lib. 1. Re-
tract. ait, sensum illum ore multorum
cantari in versibus Beatissimi Ambro-
sij. *Hoc ipsa Petra Ecclesiæ canente culpam
diluit.*

Origen.

11.
Expēditur,
& explica-
tur exposi-
tio August.

12.
Potestas ligandi, & solvendi perpetua, & in dependens extitit in Petro, in alijs vero dependenter ab illo.

13.
Exponitur quædam loca Augustini.

Deniq; quod Rex objicit de Verbis, *Quæcunq; ligaveris*, quod alibi in plurali dictum sit. *Quæcunq; ligaveritis*, difficultatē non habet, nam certū est, & Petrum, & Apostolos potestātē ligandi, & solvendi recepisse, verūtamen ipsa verborū differentia ostendit, aliter Petro, aliter omnibus Apostolis potestātē illam fuisse promissā, Num Petro promissa est, ut ordinaria, & universalis, ac perpetuo in Ecclesia permanens, alijs vero Apostolis data erat, vel solū quasi delegata pro eorum personis; vel si cōsideretur ut in Episcopis eorū successoribus permanens erat, data est de pēdēter a Petro, & per Petrū, ut Leo Papa, Anselmus, & alij Patres suprā allegati ad notarunt. Et ex circūstātijs utriusq; loci id manifestē colligitur, ut ex dictis in superiori capite satis cōstat. Sicut Ioan. 20. generaliter Petro, & alijs dixerat Christus, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, & nihilominus cap. 21. specialiter dicit Petro, *Pasce oves meas*, utique tanquam supremus Pastor, omnibus, etiam ipsis Apostolis superior,

Neq; contra veritatē hanc obstat nulla testimonia Augustini, quæ hic objici solēt, quia dicit, Petrū quando claves accepit, Ecclesiam significasse: intelligit enim significasse Ecclesiā, quia ut Ecclesiæ Princeps potestatem claviū accepit, nō pro sua persona tantū, sed ut in Christi Ecclesia, & in successoribus, & alijs Pōtificibus, & Episcopis adiutorib; suis perpetuō durarent. Et ita dixit tract. 50. in Ioan. *Si hoc Petro tantū* (id est, pro sua tantū personā) *dictū est, non facit hoc Ecclesia*, quia nimirū cum Petro potestas extincta fuisset. Vnde quia nunc Ecclesia etiā ligat, & solvit, infert: ergo *Petrus, quando claves accepit, utiq; Ecclesiam Sanctā significavit*. Quæ illatio nulla fuisset, si intellexisset, Petrū repræsentasse Ecclesiā tanquam vices eius gerentem, quia id neq; necessariō sequitur. neq; verum est. Cū neq; Ecclesia hanc repræsentationē, seu delegationē Petro cōmiserit, nec Christus sua potestate illam fecerit, cū verbis suis illam nō significauerit. Ergo intellexit Augustinus, Petrum Ecclesiam tunc repræsentasse ratione sui Primatus, & sedis, sic enim quod datur capiti propter corpus, censetur dari Ecclesiæ in suo capite, sicut quod datur Regi ad regendū,

A regno dari existimatur. Et sic dixit idē August. tract. 124. in Ioan. Petrum propter primatū suum personam Ecclesiæ gessisse. Quod apertissimē explicat dicens, *Ecclesia, quæ fundatur in Christo, claves regni cælorum accipit in Petro*.

Deniq; hic etiam fuit modus loquendi Christi Matth. 18. *Dic Ecclesiæ*, id est Ecclesiæ Pastoribus, ut omnes exponūt, & res ipsa clamat, nō enim potest peccatū fratris totī cētui Ecclesiæ denūciari, sed Pastores nomine Ecclesiæ significantur, quia Ecclesia est in Episcopo tanquā in capite. Simili ergo modo dicitur Petr⁹ in dictis locis Ecclesiā repræsentasse. Et ita etiā solutū relinquitur, quod ex eodē loco Matth. objiciebatur, quia quod subiūxit Christus, *Si Ecclesiā non audierit, sit tibi tāquam Ethnicus, & publicanus*, simili modo Pastores Ecclesiæ intellexit; eisdē ergo, seu ratione illorū dixit. *Quæcunq; alligaveritis*, ibiq; in plurali loquutus est, quia peccata nō erant denuncianda soli supremo Pastori, sed etiā cæteris, ideoq; ut diximus, sine præiudicio singularis potestatis Petri illud dictū est. *Nam si quid cum eo cōmune cæteris voluit esse Principibus, nunquā nisi per Petrū dedit, quod alijs non negavit*, ut egregie Leo Papa. ser. 3. assup. suę.

C At vero cōtra responsionē hanc urget Rex ulterius in hæc verba, *Quod nō esset* (id est, si nō Apostoli omnes, vel Petrus nomine omnium aequē a Christo claves accepisset) *quipotuit, quæso, Paul⁹ Corinthiorū Ecclesiæ auctor esse incestū illū excōmunicandi, cū spiritu suo? dicendū sanē fuerat cū spiritu Petri. Qui potuerunt omnes Apostoli censuris suis in nomine Christi uti nec ullibi eius Vicarij meminisse?* Verūtamen hæc coniectura parui momēti est. Nā in primis licet Petro claves singulariter datę sint, nihilomin⁹ etiā Paulo, & alijs Apostolis immediate Christus cōtulit ligandi, & solvendi potestātē, & ideo recte potuerunt censuras ferre in nomine, & virtute Christi, cuius erant proximi ministri, nulla Petri facta mētionē. Deinde etiā si a Petro immediate potestātē accepissent (sicut nunc Episcopi accipiūt, iuxta probabiliorē sententiā) nō oporteret, inferēda excōmunicationis sententiā Vicarij Christi meminisse, sicut neq; nunc Episcopi catholici, licet Episcopū Romanū, ut Christi Vicariū recognoscāt, cū excōmunicationis sententiā ferunt

Idē Aug.

41.
Expolitio verborū Augustini ex Christi verbis cōprobatur.
Matt. 18.

15.
Instantia in Præfat. pag. 58.

1. Cor. 5.

Refellitur.

ferunt, non dicunt in nomine, vel virtute Papæ, sed vel simpliciter vtuntur sua ordinaria potestate, vel dicere etiam possunt in virtute Christi, vel per potestatem sibi à Christo concessam. Et ratio est, quia licet Petrus sit vniuersalis Pastor Ecclesiæ, non est tamen principalis author, & Dominus, sed illius Vicarius. Vnde etiam ipse Petrus, ferendo cēsuram, dicere poterat in nomine Dñi nostri Iesu Christi, id est, vice & auctoritate eius. Idē ergo facere possūt inferiores Prelati, quia licet mediante Petro tāquā dispensatore principaliter à Christo habēt auctoritatē, & in virtute illius operantur. Sicut Prorex alicuius regni, vel prouinciæ sepe auctoritatem à Rege accipit constituendi per ciuitates gubernatores, & magistratus, & nihilominus illi omnes in publicis sententijs, & præfertim quando gladio vtuntur, se auctoritate Regia, non Proregis id facere profitentur.

16. Nec tamē nego posse ministrū, vel legatū Pontificis excommunicando, dicere, se id facere potestate à Pōtifice accepta. Nam verū dicerent, & sine iniuria Christi: quia per illa verba non attribuitur effectus Pontifici vt principali causæ simpliciter, sed tantū in genere ministri, seu Vicarij communicantis iurisdictionem suam. Quod secus fortasse esset si diceretur in nomine aut virtute Petri, aut Papæ, quia hæc verba videntur significare auctoritatem principalis Domini, vt sensit D. Thom. 1. ad Corinth. 5. Et ideò talis modus loquendi nō est in vsu. Alio vero, scilicet, auctoritate mihi à Papa concessa, vel alio simili vti solent interdum Ecclesiastici iudices præfertim delegati. Dico tamen etiam illum modū loquendi non esse necessarium neq; vsitatum ab ordinarijs Pastoribus, vt sunt Episcopi, qui post acceptam potestatem ad modū causæ proximæ, suo iure vtuntur. In Apostolis vero, vt dixi, intercessit maior ratio, quia non à Petro, sed immediatē à Christo habuerunt auctoritatem. Vnde constat, meritò dixisse Paulum, & spiritu meo, nec debuisse, imò nec potuisse dicere, & spiritu Petri, tum propter rationem datam quia Paulus nō habebat potestatem à Petro, quia erat Apostolus non ab hominibus, neq; per

A homines, sed per Iesum Christū, vt ipse dicit ad Galat. 1. tum etiam quia ibi particula illa, *Et spiritu meo*, non significat virtutem, seu potestatem operandi, sed conditionē necessariam ad iudicandum, nimirum, notitiam sufficientem causæ, vt patet ex illis verbis, *Absens corpore præsens autem spiritu, iam iudicari vt præsens eum, qui sic operatus est*: nam in eodē sensu subiungit, *congregatis vobis, & meo spiritu*, id est, mea notitia, & spirituali præsentia. Hæc autem conditio non poterat attribui Petro, imo neque propriē Christo, quia est propria, & personalis conditio requisita ex parte ministri, præter quam requiritur auctoritas principalis Domini, ideoq; Paulus addidit *cum virtute Domini nostri Iesu Christi*.

Tandem obijcit Rex indicia quædam directē contra Petri primatum. Vnum est, quia in omnibus Apostolorum congressibus Petrum, vt è multis vnum, legimus inter illos consedis, vt in Concilio, cuius fit mentio Act. 15. Vbi etiam ad nuncios mittendos, solum dicitur, *Visum est Apostolis, & presbyteris, totique Ecclesiæ mittere electos viros. Sed merum* (ait Rex) *de Ecclesiæ capite silentium*. Sic in eorum literis Apostolorum, seniorū & fratrum fit mentio, de Petro, nec verbum. Alterū indicium est, quia Paul. 1. ad Corinth. 1. æque reprehendit dicentes, *Ego sum Cepha*, ac dicentes, *Ego sum Pauli, ego autem Apollo*, cum tamen si Cephas esset caput Ecclesiæ, damnandi potius essent, qui ab eo non stabant, tanquam à fide catholica recedentes, & soli Petri sectatores habendi essent fideles. Tertium indicium est, quia Paulus ad Galat. 2. cum Petro tam parum comiter egit, vt illi non se æquaret modo, sed etiam anteferet. Quartū indicium, licet per irrisionem positum, addit, quia Paulus ad Galat. 1. dicens, se profectum Hierosolymam, vt Petrum viseret, & certis de rebus cum eo ageret, nō addidit, eo quoque se ad sacra pedum oscula esse profectum.

Hæc vero, & similia digna non sunt, quæ contra totius Ecclesiæ auctoritatē, & verba Christi satis expressa proponantur, illis tamen satisfaciendum est, ne aliquid omisisse videamur. Ad primum in primis dicimus, falsum esse quod sumitur, nam Act. 1. refertur quidam Apo-

17.
Vltima obiectio ex varijs indicijs.
Primum indicium.
In Præfatiōe pag. 523

Secund. f. indicium.
1. Corinth. 1.

Tertium.

Quartum.

18.

Astor. 1. Astolorum congressus, & tamen non solum Petrus tanquam caput primo loco ponitur, sed etiam ipse, tanquam caput, totum cœtum alloquutus est, & de creando duodecimo Apostolo loco Iudæ decreuit, quod alij secuti sunt. Vbi rectè

Chrysost. Chrysostomo, quem alij sequuntur, in illo conuentu Petrus ut superior cæteris, & vniuersalem curam gerens proponitur: Quod etiam notauit Leo Papa

Leo Papa. 9. Epist. ad Michaelē cap. 16. dicens. ibi Petrum autoritate sua vsum fuisse. Vnde non sine causa fere semper vbi numerantur Apostoli, primo loco ponitur Petrus tanquam dux, & Princeps cæterorum, quod non casu, neque ob aliam excellentiam, aut prærogatiuam factum esse, eruditè Bellarminus ostendit lib. 1. de Summo Pontif. c. 18. Quocirca etiam in Hierosolymitano Concilio primus est, qui loquitur, & magna autoritate suam sententiam profert, quod etiam ad primatum, & (ut sic dicam) ad præfidentiam eius in Concilio pertinuisse, multi adnotarunt. Vnde necessarium non fuit, postea in decernenda legatorum missione. vel in forma decreti specialem mentionem Petri facere, tum quia Petri, & sententiæ eius iam facta sufficienter fuerat, tum etiam quia non specialiter nomine Petri, sed nomine totius Concilij Epistola, & definitio scribebatur. Addi etiam potest, in autoritate, & spiritu non errandi in fide habuisse tunc Apostolos quādam æqualitatē, & ideo quoad hoc omnes in primo ordine positos fuisse.

19. Ad secundū indicium respondemus, nihil ad præsentē causam pertinere: nā ut notat Chrys. Orat. 3. in 1. ad Corinth. Inter Corinthios non erant schismata eo, quod in fide dissideret, sed ex eo, quod humana contentione diuisa esset sententia. Quod satis explicuit idem Paulus, tum blande, & leniter eos obsecrando, ut sint perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, tum explicando quales essent contentiones, quia de priuatis magistris, aut baptizatoribus gloriabantur, & ab eis nominabantur, dicentes, *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cepha*. Posuit autem Paulus suū, & Petri, & Apollinis nomen, non quia

A revera sub his nominibus diuisiones, & contentiones fierent, sed illa ponendo loco illorū, qui erāt capita factionum, vel ne illos nominando magis exacerbaret, vel ut re magis exaggeraret, nā si sub nominibus Principū Apostolorū non licebat, contentiones, & diuisiones facere, multo minus aliorum nominibus. Cum ergo contentiones solum essent, quod unusquisq; de proprio magistro, seu ministro gloriabatur, ac si melius ab eo esset baptizatus, aut instructus, non oportebat, vel damnare eos, qui à Cepha non nominabantur, vel eos laudare, qui de illius baptismo gloriabantur, sed illos tantum commendare, qui dicebant, *Ego sum Christi*. Quia neq; illi, qui dicebant, *Ego sum Pauli*, vel *Apollo à Petro visibili capite in fide dissidebant*, sed solū in speciali affectu, vel æstimatione baptismi, aut magistri sui: nec qui Cepha se esse dicerent, in hoc essent tolerandi, quia licet Petrus esset visibile caput, non tamen ut Princeps supremus, sed ut Vicarius Principis, qui est solus Christus, à quo solo nominandi sūt Christiani. Nec proprios affectus etiā circa Petrū, & Paulū, diuidendus est Christus, seu Christianorū nomē, quia nec baptismus est melior, eo quod à meliori ministro detur, neq; similes cōtentiones in Ecclesia mouēde sunt.

C De tertio indicio sup̄to ex facto Pauli resistentis Petro, dici possent multa, nisi nuper in lib. 9. de Legib. à nobis dicta fuissent ideoq; breuiter dico, etiā antiquos hereticos inde sumpsisse argumētū cōtra dignitatē, vel potius cōtra doctrinā Petri. Quibus vno verbo respondet Tertull. lib. de Præscrip. hæret. dicens, *Ceterū si reprehensus est Petrus, cōuersationis fuit vitium nō prædicationis*. Falsū ergo est, Paulū aut parū comiter egisse cū Petro, aut illū sibi æqualle, nedū antequlisse. Quid enim? si Rex Angliæ minus cōsideratē, & cū scandalo suorū subditorum aliquid ageret, & aliquis familiaris, vel consiliarius suus eū moneret id nō rectē fieri, vel esse iniustū, aut alijs esse offendiculo, idē se Regi anteferebat, aut illū ut Regē nō recognosceret? Minime vero, alioqui nunquā llicebat subdito fraternē corripere Prælatū suū, aut illi cū debita reuerentia resistere, ut scandalū publicū tollatur, quod dici nō potest. Igitur ex

20.
Ad tertium

Tertul.

illo facto Pauli colligi nō potest, se ante A posuisse Petro in potestate, vel Prælatione: nā licet esset inferior, poterat illo charitatis officio uti. Et ita intellexit locū illū Aug. Ep. 19. & D. Th. 2. 2. q. 33. a. 4. ad 2. Ad quartū de professione Pauli ad videndū Petrū, Galat. 1. certē Hieron. ibi dicere nō dubitauit, ascendisse studio honoris priorī Apostolo deferēdi, & Ambr. dignū fuit, ut cuperet videre Petrū, qui primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiā. Et alij etiā Patres ita sæpe loquuntur. Et quanuis fateamur, ex solo illo facto Pauli nō colligi necessariō prælationē Petri, tamen suppositis alijs testimonijs dignitatē Petri cōmendantibus, magnū indicium inde sumitur, Paulū recognouisse Petrū vt caput suū, & vniuersalē Ecclesiæ Pastore, ideoq; quāprimū cōmode potuit, ascendisse Hierosolymā, inuisere illum, & debito prosequi honore. Nec dubitandū est, quin Paulus pro humilitate sua pedes Petri osculari cuperet, veruntamen nec id modestia, & submissio Petri permisisset: nec deniq; necesse fuit, Paulū eo loco referre modū honoris, ac reuerentiæ, quā Petro exhibuit. De consuetudine autē venerandi Pōtificē per pedū oscula, cui tacitē Rex Angliæ hic detrahare voluit: nō est hic dicendi locus, legat cui placuerit Iosephum Stephanum opusc. de Adorat. pedum in Tom. 13. Tractatum.

C A P V T XII.

An primatus Petri perpetuo, & per successionem in Ecclesia perseueret.

NON desūt ex huius tēporis heretici qui nō solū absolutē negēt Petrū, vel pōtificē Romanū esse toti⁹ Ecclesiæ Pastore, Christiue Vicariū, sed etiā ex hypothesi, licet Petrus illā prærogatiuā habuisset, cū illo extinctā fuisset dicant, vt hoc modo facilius in Pōtificē Romano perseuerare abnegēt. Vt ergo errorē hūc funditus euertamus, & per eodē gradus ad veritatē intentā perueniamus, prius ostēdemus hoc capite, Petrū nō extraordinario iure, seu singulari vel (vt sic dicā) vitali priuilegio, sed iure ordinario, & ratione Ecclesiæ perpetuo duraturē Vicariū Christi creatū fuisse, postea vero ad Romanū Pōtificē in sequenti capite gradū faciemus.

1. Hæreticorum error.

Principio igitur statuimus, Primatū Petri non illi soli pro sua persona fuisse collatum, sed vt perpetuō in Ecclesia duraret in eo fuisse institutum. Hoc facile probari potest ex dictis in duobus capitibus præcedentibus. Nam hac ratione postquam Christus dixit Petro, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, statim adiungit, *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, promittens perpetuam Ecclesiæ durationē in Petro fundatam, tanquam in petra firmissima, & perpetuō duratura, vt suprā lib. 1. latē comprobatum est, & confirmatum ex alia Christi promissione, *Ego rogavi pro te Petro, vt nō deficiat fides tua*. Et hac etiam ratione dixit Augustinus, vt præcedenti capite explicuimus, Petrum repræsentasse Ecclesiam, quando illi clauēs datæ sunt, quia non pro illius tantum persona, sed pro illius sede vt perpetuō cum Ecclesia duraret, eamq; regeret, suoque modo sustentaret, illi datæ sunt. Vnde sicut ex illis verbis, *Tu es Petrus, &c.* intulit Ambros. Plal. 40. ita nos inferre possumus, *ubi Ecclesia, ibi Petrus*, & quandiu durat Ecclesia tandiu durat Petrus, quod etiam significauit idē Ambrosius subiungens, *Ubi Ecclesia, ibi nulla mors, sed vita æterna*, & ideo addidit, *Et portæ inferi non præualebunt ei*. Rectē quidē dixit, *ubi Ecclesia, ibi nulla mors*, quia, licet singuli de Ecclesia moriantur, Ecclesia non moritur, & licet Petrus defecerit, sedes Petri non deficit.

2. Conclusio de fide.

Primatus Petri cum eius vita nō fuit extinctus. Probat. Mat. 16.

Augustin.

Ambros.

Alia præterea verba Christi, *Pasce oues meas*, si eius intētio, & institutionis ratio prudētē cōsiderentur, nō min⁹ efficaciter dictā veritatē cōfirmant. Nā in primis ratio ex Patrib⁹ suprā adducta, quod Christus indefinitē Petro commendans oues suas, vniuersas oues illius curæ cōmisisse intelligitur, æquē in totius tēporis, ac in cuiuscūq; loci ouibus procedit, quia sicut futuræ erāt oues Christi in diuersis locis, ita in diuersis tēporibus, & in quolibet tēpore oues indigebant supremo aliquo Pastore, sicut & in omni loco. Deniq; cū Christus dixit, *Pasce oues meas*, certū est, nō fuisse loquutū de solis ouibus, quæ iam tunc erant in ouile suū cōgregatæ, pauca namq; illæ erant, Christus autem futuræ Ecclesiæ suæ ex omnibus gētibus cōgregandæ pvidebat.

3. Ioan. 21.

Igitur non tantum præsentēs, sed etiam futuras oves suas Petro commendauit, cumq; limitationem temporum non adhibuerit, omnium temporum oves Petro commisit, sicut de loco diximus, vel de numero dici potest. Dicit aliquis, rectè hinc probari, commendatas fuisse Petro oves etiam futuras, dum ipse uiueret, non verò postea futuras. Quomodo enim futuras post se oves pascere posset? Respōdetur, illud esse incredibile, quia aliàs non satis Christus ouibus suis prouidisset, cum tamen non minorem curam gereret ouium post mortem Petri futurarum, quam ipso uiuente. Vnde rectè Chrysostom. Homil. 55. in Matt. *Aper-te (inquit) hic prædixit magnam eorum, qui credituri, & erant, & sunt, multitudinem fore, & sublimiora sapere ipsum facit, & Ecclesie Pastorem constituit. Vtique futuræ ex omnibus, qui erant, & sunt credituri. Neque est difficile ad explicandum, quomodo Petrus post mortem suam potuerit pascere oves Christi in hoc mundo relictas. Tum quia hinc intelligimus Christum non tantum Petro in persona sua, sed Sedi Petri, seu Petro ut continenti in se tanquam in semine, & fundamento omnes successores suos, oves suas commendasse. Tum etiam quia propter hanc causam ad Pastorale munus Petri perti-nuit prouidere modum, quo sibi succederetur, ut oves Christi sine Petro Pastore non relinquerentur, etiam si persona Petri deficeret, & ita usque hodie Petrus pascit oues Christi per successores suos.*

Atque hoc confirmant optimè verba Christi Ioan. 10. *Alias oves habeo, quæ nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet, me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Pastor.* Nam ex illis colligimus, in Ecclesia Christi tam esse futurum semper vnum Pastorem, sicut vnum ouile, ac subinde Pastorem illum à Christo datum, & institutum duraturum esse donec totū ouile Christi congregetur. Significauit etiam Christus in illis verbis, Pastorem vnum in Ecclesia sua necessarium esse propter ouilis vnitatem; hæc autem vnitas ouilis omni tempore seruanda erat, quia in omni tempore vna est Ecclesia; ergo & vnus Pastor à Christo constitutus pro omni tempore datus est, non in eadem perso-

A na, sed in eodem throno, sicut Ecclesia vna est, non in eisdem personis, sed in eiusdem populi successione. Vnde Augustinus lib. de Pastorib. cap. 13. *Hic inuenio (inquit) omnes Pastores bonos in vno pastore. Non enim vere boni Pastores desunt, sed in vno sūt. Multi sūt, qui diuisi sūt. Hic vnus prædicatur, quia vnitas commendatur. Neque enim vere modo ideo tacentur Pastores, quia non inuenit Dominus, cui cōmendet oves suas: tunc autem ideo cōmendauit, quia Petrum inuenit. Imo vero in ipso Petro vnitatem commendauit. Multi erant Apostoli, & vni dicitur, Pisce oves meas.*

Sed dicent fortè Aduersarij, illum vnum Pastorem esse Christum, nam statim Augustinus addit, *Omnes boni Pastores in vno sunt, vnum sunt, illi pascunt, Christus pascit.* Respondetur, Christum quidem esse principalem Pastorem, in quo omnes alij Pastores simul etiam cum Petro nituntur, & vniuntur, nihilominus tamen etiam in ter ris, necessarium esse vnum Pastorem Christi Vicarium, in quo inferiores Pastores proxime vniatur, & nitantur. Quia sicut Ecclesia militans visibilis est; ita Deus in ea posuit visibiles Pastores, & Doctores, cū quibus plebs vniri debet, & ut ipsi Pastores inter se vniantur, necessarius etiam est vnus Pastor visibilis, qui locū Christi absentis teneat. Vnde Augustinus supra subiungit. *Nam & ipsum Petrum, cui commendauit oves suas, quasi alter alteri vnum secum facere volebat, ut sic ei oves commendaret, ut esset ille caput, ille figurā corporis portaret, id est Ecclesie, & tanquā sponsus, & sponsa essent duo in carne vna. Et fern. 24. de Sanctis cap. 2. in eodem sensu dixit, In vno Petro figurabatur vnitas omnium Pastorum.*

D Multo verò clarius, & copiosius Cyprianus lib. de Vnit. Eccles. circa principium, *Vt vnitatem (inquit) manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua autoritate disposuit.* Vbi manifeste institutionem, & dispositionem vnius cathedrae, ad vnitatem Ecclesie conseruandā institutæ, distinguit ab ipsomet Christo instituyente. Et similiter præter Christū designat vnum alium Pastorem, in quo illa cathedra, & institutio incepta, ut ab illo originem duceret, non ut cū illo fini-

Euasio quædam refellitur.

Chrysost.

5. Euasio. Reijcitur.

Augustin.

4. Ioan. 10.

6. Cyprian.

fini-

finiretur. Vnde subiungit, *Exordium ab unitate profiscitur. Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstraretur*, sentiens, tantum durare cathedram illam, quantum Ecclesia durat. Et hoc ipsum multis alijs locis significauit idem Cyprianus, præsertim epistol. 40. *Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia, & cathedra vna super Petrum Domini voce fundata*. Et epistol. 55. ubi habet illam celebrem sententiam, *inde oriri hæreses, & schismata, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, neque vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus index vice Christi cogitatur*. Et similia ferè habet epistol. 69. ad Florentium, & epistol. 73. ad Iuuanianum, Petro (inquit) *primum Dominus, super quem ædificauit Ecclesiam, & vnde unitatis originem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit, ut illud solueretur in cælis, quod ipse soluisset in terris*. Quem locum recognoscens Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 17. dicit, *Quia in typo unitatis Petro Dominus dedit potestatem, manifestum est, quòd illa vnitas etiam vna columna perfecta sit dicta*. Ex ratione ergo illius institutionis manifestum est, non fuisse solum specialem fauorem, vel gratiam personæ Petri factam, sed dispositionem regiminis perpetuò in Ecclesia duraturi.

7. Vnde etiam sumitur ratio moralis, in optima Ecclesiæ gubernatione fundata. Est enim Christus Dominus supremus Rex, quem dedit Deus caput supra omnem Ecclesiam, ut ad Ephes. 1. dicitur, id est, supra triumphantem, & militantem, quæ vna est, & vnum corpus Christi, quasi ex illis duabus partibus constitutum, ut ibidem, & ad Colossen. 1. dicitur. Sunt ergo illæ duæ Ecclesiæ quasi duo regna partialia vnus integri regni Christi, ideòque ad ipsum tanquam ad proprium Regem pertinet vtriusq; regni gubernatio. Fieri autem non poterat sine ingenti, & extraordinario miraculo, ut simul esset Christus visibiliter præfens in vtraque huius regni parte, & alioqui cœlestis locus post resurrectionem ratione status illi debitus erat, & ad fidè credetium non expediebat, ut inter eos Christus visibiliter permaneret, sicut ipse dixit, *Expedi vobis, ut ego vadā*; ideòq; cœleste regnum per se ipsum nunc im-

A mediatè regit. Ergo cum non possit eodem visibili modo partem hanc militantem sui regni gubernare, ad illius sapientiam pertinuit modum regiminis hominibus accommodatum in eo providere. Ergo sicut regnum hoc duraturum est, quandiu mundus durauerit, ita modus regiminis eius non potest esse alius, nisi quem Christus instituit, & è conuerso institutio regiminis eius ita facta est, ut non minùs, quàm regnum ipsum sit duratura, alioqui imperfecta fuisset, & insufficiens. Fuit autem illa institutio monarchiæ in Petro, ut vidimus; ergo non tantum pro Petro, sed etiam pro successoribus eius facta est. Quod his ferè verbis declarauit Cyprian. epistol. 27. *Dominus noster Ecclesiæ suæ rationem disponens in Euangelio loquitur, & dicit Petro, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiam meam*. Et infra. *Inde per temporum, & successionum vires Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constitutur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem Præpositos gubernetur*. Vbi non solum Pōtificatus Romani, sed etiam omnium aliorum Episcoporum successionem ab illa primaria, & quasi radicali institutione deriuari significat, quod libro etiam de Vnit. Ecclesiast. latius prosequitur.

C Denique non solum Petro, sed etiam successoribus eius datam esse potestatem, & pastorem curam, & ita primatum eius esse perpetuum, apertè declararat Leo Papa in serm. 2. de Assumpt. sua dicens, *Et si multis Pastoribus curam suarum ouium delegauit, ipse tamen dilecti gregis custodiam non reliquit. De cuius principali, æternosq; præsidio etiam Apostolicæ opis munimen accepimus, quod vtiq; ab opere suo nõ vacat, & firmitas fundamenti, cui totius Ecclesiæ superstruitur altitudo, nulla incumbētis sibi templi mole lassescit*. Soliditas enim illius fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata, perpetua est, & sicut permanet quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit. Et infra, *Manet ergo dispositio veritatis, & cætera, quæ prosequitur*. Et simili modo Chrysost. lib. 2. de Sacerdot. ubi tractans locum Ioan. 21. Inter alia inquit, *Quanam de causa Christus sanguinem effudit suum? certè ut pecudes eas acquireret, quarum curam tum Petro,*

Cyprian.

8.

Leo Pap.

Chrysost.

tum Petri successoribus committebat. Et adiungit. *Iure igitur, ac merito sic loquebatur Christus. Quisnam fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Et infra dicit apertè, successores Petri ea nunc agere, quæ cum Petrus ageret, inquit, illum Christus auctoritate præditum esse voluit, ac reliquos item Apostolos longè præcellere. Similiter D. Augustin. lib. de Vtilit. credendi cap. 16. per successiones Episcoporum ab Apostolica sede hanc perpetuitatem declarat, & libr. 11. contra Faustum cap. 2. *Vides in hac re, quid Ecclesiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsq; ad hodiernum diem succedentium sibi met Episcoporum serie, & tot consensione firmatur.* Et eodem modo hanc veritatem declarant Optatus, Pacianus, & alij, quos in sequenti capite commodius referemus.

August.

2.
Obiectio.

Diluitur obiectio, & retorquendo.

Episcopi sunt etiam Apostolis quoad ordinis potestatem, non verò quoad omnem auctoritatem.

Cyprian.
August.
Hieron.

Sed obijcere possunt hæretici, quia alij Apostoli pro suis tantum personis legationem, seu dignitatem Apostolicam acceperunt; ideoq; post mortem non habuerunt in illa dignitate successores; ergo nec Petrus in suo Apostolatu successorem habuit, quia licet inter Apostolos fuerit primus, & inter eos principatum aliquem, vel potestatem acceperit, propter seruandum ordinem, & concordiam; nihilominus nulla maior ratio successione in eo, quam in alijs reperitur. Respondetur, contrarium posse eodem argumento probari, nam in Apostolis duo considerari possunt à Christo Domino illis collata, scilicet, potestas ordinis, & dignitas Apostolica. Prior nihil aliud in eis fuit præter ordinationem, seu consecrationem Episcopalem, quæ ad fundamenta Ecclesiæ pertinet, & ideo cum illis extincta non est, sed in illa habent Episcopos successores, vt sentit Cyprianus lib. de Vnit. Ecclesiæ, & alijs epistolis citatis, August. enarrat in Psalm. 44. & Hieronymus epist. 85. ad Euagrium. Et ideo de hac potestate intelligendum est, quod ibidem ait, omnes Episcopos esse æquales. Posterior verò, id est Apostolica dignitas, multa includebat priuilegia, nimirum, potestatem immediatè à Christo delegatam ad prædicandum per vniuersum orbem cum auctoritate, & speciali potestate ab ipso Christo concessa, iuxta illud, *Sicut misit me Pater, & ego mitto*

A vos. Item multas gratias, & prærogatiuas tali muneri accommodatas, vt fuerunt abundantia spiritus cum confirmatione in gratia, & in fide, cum quadam scientiæ plenitudine, ita vt in rebus fidei nec falli, nec fallere possent, vel docendo, vel scribendo, itemq; vt præter donum linguarum, quod ad docendum habebant, haberent etiam directionem spiritus ad canonicè scribendum. In hac ergo dignitate verum est, Apostolos non habuisse successores, erat enim extraordinaria, & solum pro initio disseminandi Euangelium, & plantandi Ecclesiam requisita, non verò ad ordinarium regimen eius necessaria.

B

Vnde etiam in hac parte, quoad multas ex dictis prærogatiuis Petro non succeditur. Præter hæc autem duo, aliquid singulare tributum est Petro, nimirum, ius supremi Pastoris, & Vicarij Christi in eius Ecclesia, simpliciter, & absolutè pro quocunque loco, & tempore spectata. Et in hoc non est comparandus Petrus cum cæteris Apostolis, aliàs nihil singulare accepisset, & ideo quoad hanc partem illatio est nullius momenti, & potius (vt dixi) oppositum inferre licet ex singulari concessione, & ex ratione muneris. Potest autem in cæteris Apostolis peculiari modo auctoritas Episcopalis quoad iurisdictionem considerari, quatenus ordinarium regimen, & sedem alicuius Ecclesiæ receperunt, sicut Iacobus frater Domini Hierosolymis constitutus est Episcopus, quod tamen de alijs non est certum, quanuis eadem ratione fieri potuerit. Quoad hanc ergo Episcopalem auctoritatè, quia ordinaria est in Ecclesia, etiam succeditur Apostolis, sicut Iacobo Simeon successit. Et ita quoad hoc potest aliquialiter admitti comparatio, longè tamen diuersa ratione, tum quia hæc ordinaria dignitas Episcopalis non est data alicui Apostolo extra Petrum, iure diuino, sed mediante Petro, vt de Iacobo refert Euseb. lib. 2. Histor. cap. 1. & de Ioanne Ephesi commorante verisimile sit ex Irenæo lib. 3. cap. 3. in fine, vt omittam, quæ de Andrea, Barnaba, & alijs historiæ referunt. Vbi ergo Apostoli vt proprij Episcopi particulares Ecclesias regebant, iurdictio illa certis limitibus continebatur, & intra illos tantum

10.
Romani Episcopi in primatu non in omnibus priuilegijs Petro succedunt.

D

Episcopalis dignitas mediante Petro collata fuit Apostolis.
Euseb.
Irenæus.

Vide Baro-
nium tom.
1. Annal. an.
44. n. 29. &
sequētib. &
an. 51. n. 54

tantum eis succedebatur, Petri autem iurisdictione, quam à Christo immediatè recepit, fuit vniuersalis pro tota Ecclesia, & ita fuit etiam illi proprium, in hac dignitate successorem habere.

CAPVT XIII.

Romanum Episcopum verum Petri successorem esse, & in eo Petri potestatem persequere, ex diuina Scriptura credendum esse, ostenditur.

I.
Prima assertio.

Plures si-
mul Petro
in primatu
succedere
non possunt.

Supponimus id, quod satis in superioribus probatum est, semper in Ecclesia requiri aliquem Petri in eius vniuersali regimine successorem, nunc verò addimus, illum in vnoquoque tempore vnum tantum supremum Episcopum, vnamque personam esse posse. Quia ostensum est, Ecclesiasticam rempublicam, eiusque spirituale regimen ita semper conseruari debere, sicut à Christo est institutum, est autem monarchicum ex institutione Christi; ergo ita debet per successionem conseruari; ergo vnus tantum simul, seu quouis tempore potest esse Petri successor, licet per successionem in diuersis temporibus multiplicari, necessarium sit. Declaratur ampliùs, quia si plures Episcopi simul Petro succederent, tribus modis id posset intelligi.

2.
Prima ratio
conclusionis.

Cyprian.

Primo vt vnusquisque eorum succederet tantum in parte pastoralis muneris, quasi primatum inter se diuidendo, ita vt totus quidem esset in omnibus simul, non tamen in singulis; neque in omnibus collectiue, sed diuisus in singulis per partes. Et hunc modum asseruisse referuntur aliqui ex Protestantibus, allegantes illud Cypriani de Vnit. Eccles. *Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur.* Veruntamen hoc nihil aliud est, quam veram successionem in primatu Petri negare: nam eo ipso, quod primatus eo modo diuideretur inter multos, nullus eorum esset vniuersalis pastor Ecclesiæ, sed tantum eius partis, quæ illi cōtingeret; ergo nullus eorum esset verus, & (vt sic dicam) adæquatus successor Petri, nullus enim esset supremus simpliciter, quem ceteri recognoscerent, quod habuit Petrus. Et consequenter nullus esset petra fundamentalis Ecclesiæ, & ad

A nullum eorum pertinerent verba Christi, *Pasce oues meas*, quatenus per illa omnes oues vni Pastori commendatæ sunt. Denique in nullo eorum vnitas Ecclesiæ seruarietur, sed potius in illis multis Ecclesia scinderetur, sicut Occidens, & Oriens in diuersa imperia diuisa fuerunt, quod quantum repugnet vnitati Ecclesiæ suprà ostensum est. Nec sensus verborum Cypriani est ille, quem Protestantes fingunt, cum idemmet Cyprianus tum in eodem libro, tum alijs locis iam sæpe allegatis vnam cathedram maximè commendat, & vnum Episcopum Ecclesiæ Catholicæ, sine quo eius vnitas subsistere non potest. Sensus ergo est, Episcopatum totius Ecclesiæ vnum esse sub illo tamen particulares esse Episcopos, qui in partem sollicitudinis vocantur, non vt supremi Pastores in suis diocesis, sed sub vno, qui supremus est. Quem sensum satis declarauit Cyprianus, subiungens, *Ecclesia quodq; vna est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur.* Et post varia exempla sumpta ex multis radijs, ramis, vel fluminibus, qui vnitatem habent in origine, de vnitatem Ecclesiæ ita concludit, *Vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater fecunditatis successibus copiosa*, quæ matrem alibi in particulari designat, vt mox videbimus.

Verus Cypriani sensus traditur.

C

Secundo modo cogitari potest successio plurium simul in primatu Petri, non diuisim, sed collectiue, & per modum vnius tribunalis, seu congregationis. Et hunc modum excogitare potuerunt, qui non obstante primatu Petri, dixerunt, generale Concilium esse suprà Papam. Quanquam illi fortasse dicere congeretur, etiam tempore Petri, Apostolorum, vel Episcoporum Concilium fuisse suprà Petrum, quia eadem est seruanda proportio, neque est maior ratio de vno tempore, quam de alio; imò nec potest aliter doctrina subsistere, vt statim ostendamus. Ita verò sentire de Petro, & de eius primatu non solum fundatum non est in Euangelio, verum etiam verbis Christi repugnat, vt constat ex his omnibus, quæ de primatu Petri diximus. Nam Christus Petro commendauit simpliciter oues suas, siue sigillatim singulas, siue simul totum earum gregem, & suprà illū

3.
Secunda ratio.

Petro

Petro tribuit potestatem, & ideo totius corporis Ecclesiæ fundamentum illum constituit. Ipsi autem ouibus, siue diuissim, siue simul toti gregi non solum potestas supra Petrum data non est, verum etiam neque vlla omnino potestas legitur immediatè à Christo collata. Sed de hoc aliàs, nunc enim satis à nobis probatum est, Petro simpliciter datam esse potestatem supra totam Ecclesiam, non pro eius persona tantum, sed ut ei succederetur. Hoc ergo supposito, dicimus, successorem in ea potestate, quam Petrus habuit, vnam tantum personam esse posse, & non plurium congregationem, aliàs mutata fuisset Christi institutio, ex monarchica in Aristocraticam, quod esse non potest sine eiusdem Christi autoritate, quæ reuelata non est, neque per Scripturam, neque per traditionem. Et deinde illa non esset successio, sed esset noua creatio, seu alterius regiminis institutio, cuius originem ostendere oporteret: nam Petri primatus ex vi primæ institutionis per solum successionem perseuerat, ut ostensum est. Denique abstrahendo à quæstione de comparatione Papæ, & Concilij, certum est, Petrum habuisse primatum in tota Ecclesia, quandiu actu non erat congregatum Concilium, cuius congregatio ex voluntate Petri penderet, cum solus ipse in tota Ecclesia esset superior; ergo successor etiam Petri in hac eadem potestate debet esse vna persona, vnum Episcopatum gerens, quidquid inde circa illius cum Concilio comparationem subsequatur, quod præsentī instituto nihil refert.

4.
Tertio probatur conclusio.

Tertio tandem modo cogitari potest, habere Petrum simul, & pro eodem tempore plures successores, diuissim, & in solidum habentes integrum primatum, & vniuersalem curam pastorem. Et hic modus à nullo etiam hæretico assertus, aut excogitatus est. Nam in primis repugnantiam inuoluit, quia si plures essent primi, nullus eorum esset posituè primus, id est, superior omnibus, sed ad summum negatiuè, id est, non habens alium supra se; vtrunque autem repugnat. Quia ex priori membro sequitur, nullum eorum successisse Petro in primatu, quia Petrus posituè fuit omnibus superior, & simpliciter fuit Pastor om-

A nium ouium Christi extra ipsum, quod nullus illorum haberet. Ex altero verò membro, & vnitas Ecclesiæ destruitur, & corpus eius monstrosus fingitur, ut potè habens simul duo capita æqualia, quæ nec pacem, nec concordiam inter se habere potuissent. Et ideo ipsa etiam natura vniuersa hanc Potentatum multitudinem abhorret, ut dixit etiam Philosophus in fine Metaphysicæ, & melius Cyprianus de Idolor. vanit. & Athanasius contra Idola. Vnde ipsa etiam bruta animalia ducem vnum sequi solent, ut latè Hieronymus epistol. 4. Denique si alij Apostoli non habuerunt cum Petro similem æqualitatem, qui fingi potest, aliquem postea fuisse Episcopum successori Petri iurisdictione æqualem? aut quæ fingi potest institutio, vel necessitas pluriū simul in vnius potestatis adæquatè, & in solidum successionis? Est ergo certum Petri successorem vnam tantum personam, seu vnum Episcopum esse posse. Quo semel legitime creato, ut re-
C tē dixit Cyprian. epistol. 52. *Quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foras fiat necesse est, neque habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans, & sibi plurimum vindicans, prophanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est.* Sit igitur constans in vna fede Episcopali, seu in vna Episcoporum serie successionem hanc constituendam esse.

Cyprian.

Hinc ergo concludimus solum Romanum Episcopum esse verum successorem Petri, & potestatem Petro datam ad oues Christi pascendas, in illo perseuerare. Hæc assertio certa, & catholica fide tenenda est, nam licet expresse, & in proprijs terminis in Sacra Scriptura non legatur, in principijs in illa reuelatis virtute continetur, quod per Ecclesiam sufficienter declaratum est; imò quadam rerum euidencia, & experimento constat. Declaratur in primis, nam ex Scriptura habemus, Petro datum esse primatum Ecclesiæ, ut perpetuò in illa duraturum, ut satis probatum est. Hæc autem duratio, cum non esset futura in vna, & eadē persona, necessariò futura erat per plu-

5.
Secunda assertio de fide.

Solus Romanus Episcopus est verus Petri successor.

plurium personarum in eadem dignitate successionem, & hoc etiam sufficienter in Scriptura continetur, non per additionem aliquam, sed per legitimam eiusdem Scripturae interpretationem. In qua autem Sede, vel Episcopatu relicta fuerit hæc successio, & personarum series in hac dignitate succedentium, Scriptura non retulit, quia historia canonica noui testamenti usque ad mortem Petri non peruenit. Ideoque; ut Ecclesiae certò constet, in tali sede impletam esse, & hætenus impleri institutionem à Christo factam, & in Scriptura reuelatam, satis est, ut applicatio (ut sic dicam) illius institutionis, & dignitatis ad talem episcopatum per euidenter traditionem, & continuum, ac notissimum usum eidem Ecclesiae sufficientissimè proponatur.

6. Vicarium Christi visibilem, & in determinata sede esse debere.

Nam sicut in primo libro ex ratione, institutione, & fine Ecclesie Christi necessariū esse ostendimus, illam in indiuiduo, & in particulari esse visibilem, ita ex institutione, & fine muneris Vicarij Christi, necessariū est, illum esse visibilem Ecclesiae, in particulari, ac determinata sede, & successione. Quid enim proficeret Ecclesiae cōfusè credere, esse in terris aliquem Episcopum, seu episcopatū cū potestate, & munere Vicarij Christi, si in particulari non agnosceret, ac certò crederet, quisnam talis episcopatus esset? Aut quomodo possent oues suū Pastorem sequi, vel ad illū recurrere, vel vocē eius audire, & recognoscere, nisi in particulari talem Episcopū in tali sede, vel episcopatu federe crederent? Sicut ergo Ecclesia visibilis non tantū fide humana, sed etiam diuina creditur esse vera Ecclesia, quia sensibilia signa, per quæ videtur, nō sunt ratio credēdi, sed proponunt ut euidenter credibile, illam esse veram Ecclesiam, quam Deus semper in mundo esse futurā reuelauit: ita non solum fide humana, sed etiam diuina credendum est, Romanum Pontificē esse caput visibile huius Ecclesie vice Christi, quia signa illa, quibus hoc caput ostendimus, faciunt credibile euidenter, illum esse, quē Christus ex vi suæ institutionis Vicarium suum constituit. Hoc ergo modo dicimus, assertionem positam esse de fide, & in Scriptura, Ecclesiae traditione adiuncta, sufficienter contineri.

A Superest, ut signa, & testimonia huius euidentis credibilitatis afferamus. Primumque; & quasi fundamentale sit, D. Petrum in Episcopatu Romano ultimo tempore vitæ suæ sedisse, ibique mortuum fuisse; nam hinc fit consequens, ut successores eius in eadē sede permanerint. Ut antecedens melius intelligatur, tria tempora, seu status in Petro post Christi ascensionem distinguere possumus. In primo præfedit vniuersali Ecclesiae Christi sine determinatione ad propriam, & specialē curam alicuius particularis episcopatus, nimirum per quinque vel sex annos prius quā Antiochiæ sedem fingeret, ut ex Eusebio in Chronico, & ex alijs antiquis historijs constat. In secundo sedit Petrus Antiochiæ ab ultimo Tiberij anno per septem annos. Quibus finitis secundo, vel, ut alij volunt, tertio Claudij anno, & quadagesimo quarto, vel quadagesimo quinto aduentus Christi Ecclesiam Romanam fundauit, ac sedem suam in eam transtulit, ibique usque ad mortem sedit, quam in eadem urbe Roma per martyrium passus est.

7. Probatur conclusio.

Diuersi status Petri in primatu.

Euseb.

C Hinc ergo fit, successionem in cathedra Petri non potuisse in Hierosolymitana, vel Antiochena Ecclesia contingere, Quia in priori nunquam sedit, sed in ea Iacobum primum omnium federe fecit, cui Simeon successit, ut diximus, & est in historijs notum. In posteriori autem non permanfit, sed ad tempus tantū in ea sedit, & consequenter adhuc viuens, ibi successorem habuit, quem ipse sua auctoritate constituit, vel Euodium, vel Ignatium, de quo videri potest Turrianus in Constitutiones Clementis lib. 7. cap. 46. & Baron. in Martyriolog. die 1. Februarij. Successit autem Euodius Petro in particulari episcopatu Antiocheno, non verò in primatu, seu episcopatu vniuersali. Nam Antiochenam sedem, non à Christo immediatè, seu diuino iure, sed arbitrio suo, & humano iure Petrus sibi assumpserat, & ideo facillè potuit illam relinquere, & alteri tradere. Pontificiam autē dignitatem immediatè à Christo, & diuino iure habuit, ideoque; quandiu vixit, illam nō reliquit, neque; ut existimo, relinquere potuit, quia ex immediata electione, & collatione, ac præcepto ipsiusmet Christi Ecclesiam vniuersalem

8.

Turrian. Baron.

Solum in
Romana se-
de potuisse
Petrum ha-
bere prima-
tus successo-
rem.

9.
Refellitur
eualio quo-
rundam hæ-
reticorum.

1. Petr. 5.

Sander.
Bellarm.

Hieron.
Euseb.

10.
Sander. lib.
3. de Clau-
e David. cap.
6.

salē habuit sibi cōmendatā. Relinquitur ergo, vt in Romana Sede Petrus habuerit sui Pontificatus successorem, tū quia in nulla alia potest esse vestigium, vel ratio huius successionis, etiam si sit Alexādrina, quia nunquam Petrus in ea sedit, vel Constantinopolitana, quæ viuentē Petro fundata non fuit, tum etiam, quia Petrus in morte habere debuit successorē; ergo in episcopatu, in quo mortuus est, scilicet, Romano, illum habuit.

Non defuerunt nihilominus hæretici, qui vt vim huius argumenti fugerēt, Petrum Romæ sedisse, aut in ea mortuū esse, negauerint. Sed superuacaneum dūco, contra eos disputationem longiorem texere, tum quia neque Rex Anglię hoc insinuat, neque vt opinor Protestantes Anglicani in hac sententia permanent, licet fortasse aliquādo illam tentauerint, tum etiam quia euasio illa nullum habet veritatis vestigium, neque probationē, cui respondere necesse sit. Aliunde verō Petrum Romæ fuisse, ipsiusmet verba indicant epist. 1. cap. 5. *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta*, ibi enim nomine Babylonis Romam significari, omnes Catholici interpretes, & Doctores interpretati sunt, quos moderni ibi congerunt, & ideo eos referre non est necesse: nam inferius etiam tractando de Antichristo aliquid de hoc puncto attinamus. Ac denique in eadem Roma Petrum vsque ad mortem Pontificatum gessisse, & ibi mortuum esse, omnes Patres antiqui tam Græci, quàm Latini cōmuni consensu tradiderunt, quos latē refert Sander. lib. 6. de Visibili monarchia cap. 10. & Bellarm. lib. 2. de Romano Pontifice à principio per plura capita. Nunc sufficit nobis autoritas Hieronymi lib. de Scriptorib. Ecclesiast. & ad Galat. 2. & Eusebij in Chronico, cuius ferē verba Hieronymus mutuatus est, & cū eis alij tam Latini, quàm Græci historici consentiunt. Præter testimonia ipsorummet Pontificum successorū Petri, quæ statim referemus.

Addunt deniq; nonnulli Catholici, licet hæreticis daremus, Petrū non fuisse Romæ, nihilominus potuisse Pontificē Romanū esse successorē Petri: nam potuit Petrus alibi existens, aut sedens, vel Romæ, vel alibi successorē sibi deligere.

A Quod quidē verē dictū est, & ex abundantia ad confusionē hæreticorū, procedit tamen solū de possibili, seu de potestate. Vt autē de factō constet, multū refert, quod Petrus Episcopus Romanus fuerit vsq; ad mortē. Nam si Petrus alibi sedem habuisset vsque ad mortem, vt Romanus Episcopus in Pontificia sede illi succederet, oporteret illā institutionem ostendere ex peculiari Petri ordinatione, quæ re vera non extitit, quia nō alibi, sed in Romana sede, & vrbe mortuus est. Quo posito non fuit necessaria noua institutio, aut voluntas Petri, nam ex natura rei, supposita priori institutione diuina, qui in Romana sede Petro successit, primatum etiam eius consequutus est, & ita per successionem ad reliquos Romanos Pōtīfices deriuatus est.

B Aliter verō fugere possunt aduersarij, etiam si vel inuiti, fateri cogantur, Petrū fuisse Episcopum Romanum vsque ad mortem, videlicet, inde solū sequi, successorē Petri fuisse Episcopum Romanum, non tamen rectē inde colligi, eundem successorē fuisse etiam totius Ecclesiæ Catholicæ Episcopum, & pastorem. Quia hæ duę dignitates, seu episcopatus distincti sunt, & separabiles: nam potest esse Pontifex Ecclesiæ vniuersalis, licet non sit Episcopus alicuius diocesis particularis, sicut in Petro in initio sui Pontificatus vidimus. Potest præterea vniuersalis illa dignitas prius coniungi cum particulari Episcopatu, & postea ab illo separari, sicut factum vidimus in sede Antiochiæ, vbi Petrus habuit successorē in Antiocheno episcopatu, qui non successit in Papatu; ergo potuit idē contingere in morte Petri, & Romano Episcopatu; quia in ipso etiam Petro cōiunctio talis Episcopatus cum primatu non erat de iure diuino, sed humano, vtique ex voluntate Petri, & ita potuit facilē per mortem cessare. Imō eo ipso, quod successor Petri à Romana tantum, & non ab vniuersali Ecclesia electus est, videtur consequens, vt in particulari episcopatu, non in vniuersali successerit.

D Respondemus, non minùs certum esse, primum successorē Petri, & consequenter reliquos in episcopatu Ecclesiæ Catholicæ, quàm in Episcopatu Romanæ

Etiam si Petrus Romæ non sedisset potuisset sibi successorē in Primatu instituere.

II.
Alia euasio
hæreticorū

I2.
Refellitur
euasio.

manæ

Successor
Petri in Ro-
mano Episcopa-
tu, in
primatu e-
tiam neces-
sario succes-
sit.

manā Ecclesiā successisse. Hoc probamus, quia vna tantum persona semper Petro successit, vt ex historijs constat, & ex Patribus, quos capite sequenti referemus; ergo vel illa persona simul cum episcopatu Romano primatum Ecclesię habuit, quod intendimus; vel primatus sine successione relictus est, & periit; hoc autē posterius est impossibile, quia est contra ius diuinum, & contra promissionem Christi; ergo prius est omnino certum. Quocirca ex quo Petrus sedem suam Romę collocauit, & Pontificalem dignitatem illi Episcopatu coniunxit (siue illa coniunctio fuerit ex diuina institutione, per speciale pręceptum, ac reuelationem, vt aliqui volunt, siue fuerit ex humana voluntate Petri, licet diuinitus inspirata) eo ipso, quod à Petro viuentē mutata non est, rata man sit, ideòq; qui Petro in Episcopatu suffectus est, illi in vtraque dignitate necessariò successit. Et quidquid sit de illa quęstione, quā à Theologis disputatur, an possit Summus Pontifex separare primatum à Romana sede, & illum, vel in alio episcopatu collocare, vel ab omni particulari episcopatu separatim relinquere, certum esse existimo, dum aliquis Summus Pontifex id non fecerit, non posse vniuersam Ecclesiam, vacante Papatu, id efficere, quia non potest inferior potestas mutare, quod per superiorem constitutum est, & quia sicut Petro soli datus est primatus pro ipso, & successoribus eius, ita ad solum illū, seu ad Summum Pontificem spectat determinare sedem Pontificalem, & modum electionis, & successionis eius pręscribere. Sic ergo cum Petrus suam sedem Romę collocauerit, & in illā totum suū primatum, & potestatem contulerit, illamq; institutionem viuens non mutauerit, non potuit postea Ecclesia acphala per mortem Petri illam institutionem mutare, ideòq; successor Petri in Episcopatu Romano ex necessitate simul in primatu successit.

13.

Neque obstat, quod illius successoris electio à clero Romano, & non ab vniuersa Ecclesia facta fuerit, nam (vt dixi) determinare modū successionis non ad corpus Ecclesię, sed ad ipsum Petrum pertinebat, ideòq; sicut voluit Petrus,

A Pontificatum in sede Romana stabiliter collocare, ita etiā statuit, electionem successoris à clero Romano fieri. Vel certē Petrus ipse Clementem sibi successorē designauit, vt author est ipse Clemens epist. 1. ad Iacob. fratrem Domini, & lib. 7. Constitution. cap. 45. licet (vt probabilior sententia fert) ipse Lino, & Cleto prius cesserit, & postea illis successerit. Atque ita omnes illi in Pōtificatu, simul cum Episcopatu Romano successerunt, eodemque modo successio ad omnes sequētes Episcopos Romanos deriuata est.

Clemen.

B

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem successorē esse Petri, testimonij Sanctorū Patrū ostēditur.

CVM ad confirmanda omnia fidei dogmata, magnā vim habeat Ecclesiastica traditio, maximam profectò in præsenti articulo habere debet, quia veluti in quodam facto, & rerū cōcursu, continuatq; successionē consistit. Ideoq; necessariū duximus, omni testimoniorū genere veritatē hanc cōfirmare. Et primò vtetur testimonij antiquorū Patrum, qui non solum affirmant, Episcopos Romanos Petro in Pōtificatu successisse, sed etiam inter pręcipua fundamenta, & signa veræ, & catholicę Ecclesię hanc enumerant successionē, vt in lib. 1. sæpe insinuatū est, & nunc breuiter recēsebam⁹. Primo enim Irenę. lib. 3. c. 3. sic inquit, *Quoniā valde longum est, omnium Ecclesiarū enumerare successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis Apostolis Petro, & Paulo Romę fundatæ, & cōstitutæ Ecclesię indicatæ, &c.* Et infra. *Fundantes igitur, & instruentes Beati Apostoli Ecclesiam, Lino episcopatū administrādæ Ecclesię tradiderūt.* Et postea enumerat successores vsq; ad Eleuteriū. Et in illis verbis aduerto simpliciter dicere, *Episcopatū administrādæ Ecclesię tradiderunt*, & sine restrictione ad Romanam Ecclesiam, quia non poterat vna ab altera separari, & ideò de Romana Ecclesia pręmisit. *Ad hęc Ecclesiā propter potētiore principalitatē, necesse est, omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndiq; fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndiq; conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

1.

Irenęus.

D

2.
August.

Secundò Augustinus contra epistolā Fundamenti cap. 4. inter certa indicia Catholicæ Ecclesiæ hoc ponit. *Ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post resurrectionem Dominus commendauit vsq; ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.* Et in Psalmo contra partem Donati, *Numerate Sacerdotes vel ab ipsa Petri Sede.* Et in ordine illo Patrum, *quis cui successit videte.* Ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. Vbi clarissimè ostendit, successionem esse in ipsa Pontificali dignitate, quæ per Petrā significatur. Et ita libr. 2. contra Litter. Petilian. cap. 51. eandem dicit esse cathedram Ecclesiæ Romanæ, & cathedrā, in qua tunc Anastasius sedebat. Ac denique epist. 165. successiones omnium Pontificum à Petro vsque ad Anastasium enumerat. Simili modo Optatus libr. 2. contra Parmenian. *Videndum est (ait) qui, & vbi prior cathedra sederit.* Et infra, *Negare non potes, scire te, in vrbe Roma Petro primò cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, in qua vna cathedra unitas ab omnibus seruetur.* Vbi clarè loquitur de cathedra Episcopali supra totam Ecclesiam. Vnde addit inferiùs, *Ergo cathedra vnita, quæ est prima de dotibus (scilicet Ecclesiæ Catholicæ) sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c. vsque ad Siricium.*

3.
Epiphan.

Eandem successionem accuratè refert Epiphan. hæres. 27. circa finem, & post illam subiungit. *Et ne quis miretur, quòd singula ita exactè recensemus, per hæc enim semper claritas ostenditur: sentiens, ad claritatem veræ, & catholicæ doctrinæ necessariam esse huiusmodi successionē, eiusque notitiam, quia, vt de Petro ipse dixit in Ancorato circa principium, Hæc est Petra firma, super quam Ecclesia ædificata est, & portæ inferorum, quæ sunt hæreses, & hæresarchæ, non valebunt aduersus illam. Iuxta enim omnem modum in ipso firmata est fides, qui accepit clauēs cælorum, & soluit in terra, & ligat in cælo. Quam petram, & potestatem vsque ad sua tempora per successionem deducit, vt ostendat in ea esse firmatam fidem, contra quam hæreses non præualent.* Eandem Pontificum seriem descripsit versibus Tertullianus lib. 5. contra Mar-

A cionem cap. vltim. vbi loquens de Apostolorum discipulis, qui successere per orbem, subiungit, *Ex quibus electum magnū, plebiq; probatum.* Hac cathedra Petrus, quæ federat ipse locatum. Maxima Roma Linum primū considerare iussit, & cætera, quæ prosequitur vsque ad Thelesphorum, de cuius tempore dicit, *Constabat pietate vigens Ecclesia Romæ composita à Petro cuius successor & ipse, iamq; loco nono cathedram suscepit Higinus.* Et postea Pium, & Anicetum recenset. Et lib. de Præscript. cap. 30. mentionē facit Eleuterij, qui post Anicetum, imò, & post Soterum sedit. Sic enim ait, *Constat, catholicam primo doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem, donec (supple, relegatus est Marcion) sub Episcopatu Eleuterij Benedicti, & cap. 36. Habes Romam, vnde nobis quoq; autoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, vbi per totam doctrinam intelligo etiam firmitatem, & doctrinæ incorruptionem.*

Tertull.

Denique D. etiam Hieronymus breuiter successionem hanc declarat lib. de Scriptorib. Ecclesiast. in Clement. Et sepe Cyprian. agens de Electione, & ordinatione Cornelij, præfertim epist. 45. ad Cornelium, vbi priùs Ecclesiam Romanam vocat, *Ecclesiæ catholicæ radicem, & matricem.* Postea verò dicit, *Nunc Episcopatus tui & veritas pariter, & dignitas apertissima luce, & manifestissima, & firmissima comprobatione fundata est. Vt te (sicut priùs dixerat) vniuersi Collegæ nostri, & communicationem tuam, id est, catholicæ Ecclesiæ unitatem, pariter, ac charitatem probarent firmiter, ac tenerent, vbi clarè docet Episcopum Romanum ritè electum ita esse Petri successorem, vt in illo vniuersalis fundetur, & vniatur Ecclesia, sicut in Petro fundata, & vnita fuit.* Vnde loquens de eodem Cornelio epist. 52. ad Antonianum: *Factus est (inquit) Cornelius Episcopus, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret.* Atque hi quidem Patres de ipsa successionē Pontificū in sede, & dignitate Petri expressiùs loquuntur, sunt verò alij plurimi, qui dignitatem ipsam in Episcopo Romano recognoscunt, & exaggerant, quos infra cap. 17. referemus.

4.
Hieron.

Cyprian.

CAPVT XV.

Pontificem Romanum in dignitate, & potestate, ac Primatu Ecclesiæ successorem esse Petri eorundem Pontificum auctoritate comprobatur.

1.

QUANTUM hoc probationis genus Protestantes parum moueat, vt infra dicam, nihilominus illud omittendum non censui, tum quia re vera est grauissimum, & pro Catholicis vtilissimum, multaq; argumentorum genera in se complectitur: tum etiam quia Rex Iacobus in sua Præfat. pag. 60. cum dixisset, Petrum esse primum, vel Principem Apostolorum ætate, vocatione, vel ad summum ordine, nō potestate, subiungit, *Nec aliquid sibi amplius trecentis post Christum annis Romanæ sedis Episcopus arrogauit.* Vt igitur testimonium hoc per errorem, & deceptionem à Rege datum esse conuincam, non solum per trecentos, sed etiam per sexcentos, vel plures Christi annos discurrem, & euidenter ostendam, Romanos Pontifices à principio nascentis Ecclesiæ, Primatū Ecclesiæ non tantum quoad ordinem politicum, sed multo magis quoad superioris auctoritatem, & potestatem & Petro, & sibi arrogasse.

2.
Varij modi quibus Pontifices suam dignitatem asstruunt.

Vt autem verborum, & testimoniorū vis percipiatur, oportet aduertere, varios esse modos, quibus Pontifices suam dignitatem asstruunt. Vnus est expressè in Petro declarando excellentiam potestatis, seq; appellando successores Petri, & verba de Petro dicta, sibi applicando. Alius est, eos dignitatis titulos assumendo, qui non nisi ratione talis Primatus eis conuenire possunt. Alius est, sibi attribuendo, vel referuando actus supremæ iurisdictionis, & spiritualis potestatis supra totam Ecclesiā. Cum enim existimari non possit, iniuste iurisdictionē usurpare voluisse, supponunt, in illa sede successionem in hac suprema dignitate conseruari. Vltimus denique est, ex professo pro hac veritate pugnando, & contra errores illi repugnantes disputando. Ex quibus loquendi, & probandi modis & ex varijs actibus supremæ potestatis, quos Romani Pontifices semper exercuerunt, varia genera argumentorum ad confirmandam veritatem sumi possunt.

A Vt tamen perpetua Ecclesiæ traditio euidentiùs pateat, cōmodiùs visum est, seruato temporum ordine, quid singuli Pontifices in omnibus seculis de suo Primatu docuerint proponere.

Primò ergo Anacletus Papa Epist. 1. Apostolicam Sedem esse dicit, super quā Christus fundauit Ecclesiā, & idēo maiores causas ad ipsam pertinere, & Epist. 2. Ecclesiæ (inquit) gubernacula tenemus, & Epist. 3. ex professo hanc veritatem cōfirmat, & declarat, dicens, Romanam, & Apostolicam Ecclesiam ab ipso Salvatore primatum obtinuisse, & eminentiā potestatis super vniuersas Ecclesias. Secundo Euaristus Epist. 1. Romanum Episcopum caput vocat, ad quod in dubijs recurrendum est. Alexander primus Epist. 1. vocat apicem, & caput. Tertiò, Sixtus. I. Epist. 1. Omnium Ecclesiā caput. Quarto, Anicetus Epist. vnica, ad se pertinere, ait, terminare omnia Episcoporum iudicia. Quintò, Idem habet Eleuterius in sua Epist. cap. 2. Sextò, Victor. Epist. 1. ad Theophilum dicens, Contrarium agere, nihil aliud esse, quā Apostolorum successorūque ipsorum terminos transgredi, ac decreta violare.

C Zepherinus Epist. 1. ex loco Matth. 16. vbi, caput totius Ecclesiæ vocat Romanam Ecclesiam, & ad eam cæteras Apostolica auctoritate instruere, pertinere dicit, & in fine, *Memor enim sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cuius à Domino Iesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides omnes semper destruit errores.* Octauo idem supponit Anterus ad Episcopos per Beticam, & Toletanam prouinciam constitutos, respondens ad eorum consultationē de mutatione Episcoporum, & prius per occasionem dixit; *Petrum, quē sanctum Magistrum nostrum, & Principem Apostolorum vocat, de Antiochia vtilitatis causa trāslatum esse Romam.* Idemq; fieri posse declarat in alijs Episcopatibus Apostolica auctoritate, & subiungit. *Hæc vt petistis, licet vobis incognita non sunt, tenenda mandamus.* Et in fine. *State itaque fratres, & tenete traditiones Apostolorum, & Apostolicæ Sedis.* Nono, Fabianus in Epist. 1. Pontificiam auctoritatem statim ostendit, tum in titulo ad omnes comministros vbique catholica Ecclesiæ, tum in exordio diuinis præ-

3.
Anaclet. Papa. Testimonia Pontificum vsque ad trecentis annis.

Euarist. pa. Alexand. I. Sixtus. I. Anicetus. Eleuteri. Victor.

4.
Zepherin.

Anterus.

Fabian.

ceptis, & Apostolicis monemur institutis, ut pro cunctarum Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu. Vnde consequens est, debere vos scire, quæ apud Romanam in sacro aguntur ritu Ecclesiæ, ut eius sequentes exempla, eius veri filij inueniamini, quæ vestra est mater vocata. Vbi certè supponit appellationem hæc iam tunc fuisse ubiq; peruulgatam, & receptam. Idemque eodem modo colligitur ex Epist. 2. quæ est ad omnes Orientis Episcopos, & ex Epist. 3. ad Hilarium, ubi de se dicit, *Ob hoc diuina gratia fuisse ad fastigium sacerdotale prouectum, & in quadam sacerdotum Dei specula constitutum ad prohibendum illicita, & docendum sequenda.* Et deinde seruandum ordinem Ecclesiasticis iudicijs præscribit *Salua* (inquit) *in omnibus Apostolica autoritate*, utique Romanæ Ecclesiæ.

5.
Cornelius.

Decimo, Cornelius epist. ad Cyprianum, quæ est 46. inter epistolas Cypriani, refert quosdam per ignorantiam deceptos; schisma contra ipsum fecisse, postea vero, veritate agnita, resipuisse per verba sequentia, quæ illorum propria esse affirmat. *Nos Cornelium Episcopum Sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ electum à Deo omnipotente, & Christo Domino nostro scimus.* Et infra. *Mens nostra semper in catholica Ecclesia fuit, neque enim ignoramus, vnum Deum esse, vnum Christum esse Dominum, quem confessi sumus, vnum Spiritum Sanctum, vnum Episcopum in catholica Ecclesia esse debere.* Quam confessionem ita ipse approbat, ut dicat, *Ista eorum professione non moueremur?* Et infra. *Has literas existimo, te debere ad cæteras Ecclesias mittere.* 11. Lucius in epistola ad Occidentales sic incipit, *Literas dilectionis vestræ, quas ad Beati Petri Apostoli Sedem pro vestri causa negotij misistis, libenter suscepimus.* Et postea tanquam vniuersalis Pastor, respondet, & multa disponit. 12. Sixtus II. in Epistola prima prius dicit, se illius nomine Ecclesiæ præsidere, cuius à Christo est laudata confessio, & cuius fides nullum vnquam fallit, sed omnes hæreses destruit. Postea verò subdit, licitum esse Episcopis ad Sedem Apostolicam appellare. Cuius dispositioni omnes maiores Ecclesiasticas causas, & Episcoporum indicia antiqua Apostolorum, eorumque successorum, atque canonum au-

Lucius.

Sixtus. 2.

A thoritas reseruauit, quoniam culpantur Episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quam eiusdem Sedis Papæ fieri placuerit.

Decimo tertio, similia habet Dionysius Epistola secunda, ad Seuerum Episcopum, *Ab initio* (ait) *tantam accepimus à Beato Petro Apostolorum Principe fiduciam, ut habeamus auctoritatem, auxiliante Domino vniuersali Ecclesiæ subuenire.* Et postea parochiarum diuisionem fieri præcipit, & normam ab ipso datam omnibus fieri notam. *Vt non specialis fiat*, (ait) *sed generalis hæc præceptio.* 14. Felix Epistola prima, *Maiores causas totius Ecclesiæ sibi reseruatas esse confirmat.* 15. Marcellus epistola prima, ad Episcopos Antiochenæ provinciae sic incipit, *Solitudinem omnium Ecclesiarum iuxta Apostolum circunferentes, & cætera.* Quæ latè profecutur, omnia supra dicta confirmando, & addit, *Nullam Synodum legitime fieri posse sine Romanæ Sedis auctoritate.* Atque hæc ad Regis asseuerationem confutandam sufficere possent: nam Marcellus vsque ad annum Christi trecentimum decimum superuixit, ad maiorem autem veritatis euidentiam saltem per alia, tria sub sequentia secula discurrendum est.

B Felix. Marcellus. C Decimo sexto, Eusebius Epistolam tertiam sic incipit, *Benedictus Dominus Deus noster, qui per misericordiam suam Romanam Ecclesiam Beati Petri Apostoli sacerdotio dicauit, nobisque viam monstrandam circa nos* (propter vniuersalem curam, quæ nobis est propter priuilegium eiusdem Ecclesiæ) *inuicem charitatis indulgit, & cæ.* 17. Melchjades in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, dicens, ad se pertinere de Episcopis iudicare, subdit, *Hos enim Dominus suo iudicio reseruauit, hocque priuilegium Beato clauigero Petro sua vice solummodo commisit.* Quod eius iuste prærogatiuum succrescit sedi, futuris hereditandum, atque tenendum temporibus, quoniam & inter Apostolos fuit quædam discretio potestatis, & cæ. 18. Ex Syluestro afferre possumus canonem vltimum Romanæ Synodi sub illo constitutæ, qui sic habet, *Nemo indicabit primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede iusitiam desiderant temperari.* Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque à Regi-

D

7. Euseb. Pontificum testimonia pro hac veritate ab anno Christi trecentesimo vsq; ad sexcentimum. Melchjad. Syluest. Regi-

Regibus, neque à populo index indicabitur. Et subscripserunt duceti octuaginta quatuor Episcopi cum aliquibus præsbyteris, & diaconis, & ipse etiam Constantinus Augustus. 19. Marcus in epist. ad Athanasium, & Episcopos Aegypti, *Hæc (inquit) est sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum, Christi Ecclesia*, quam etiam esse dicit immaculatam in fide, quia promissio facta Petro in Romanis Pontificibus impletur. 20. Iulius. 1. epist. ad Orientales, Romanam sedem primam vocat, & ad illam pertinere dicit iura convocandi Synodos, iudicandi Episcopos, & maiores causas ad se referuandi, *quia omnibus prælata est non solum canonum, & Sanctorum Patrum decretis, sed Domini Salvatoris nostri voce*. Quod etiam repetit in rescripto contra Orientales pro Athanasio.

Marcus.

Iulius. 1.

8. Liberius.

Felix. 2.

Damasus.

Vigesimo primo. Liberius in rescripto ad Athanasium in principio auctoritatem dicit, se in Petro super universam Ecclesiam accepisse. 22. Felix. 2. in rescripto ad Athanasium, & Aegyptios de Romana sede intelligit Christi verba, Matt. 16. 23. Damasus in epistol. 2. ad Episcopos Africae, prius dicit, *Nos qui supra domum Domini, hoc est, universalem Ecclesiam Catholicam Episcopale suscepimus ministerium*. Deinde subiungit, *Scitis firmiter à Deo fixum, & immobile, atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est omnium Episcoporum, Apostolicam sedem esse constitutam, & verticem Ecclesiarum*. Et subiungit statim verba Christi. Et inter epistolas huius Pontificis extat quedam ad ipsum, Aurelij Carthaginensis Episcopi postulantis ab ipso statuta, & decreta in Romana Sede à fine Petri usque ad ipsum Damasum, iuxta Apostolicam (inquit) Sedis auctoritatem. Quæ mittens Damasus ait epist. 5. *Ea te custodire optamus, & alijs prædicanda, ac publicanda mandamus, ut ab omnibus inviolatè debita veneratione custodiantur, &c.* 24. Siricius epist. 1. ad Himerium Tarraconensem Episcopum, *Portamus (inquit) onera omnium; imò hæc portat in nobis Beatus Apostolus Petrus*. Et Epistola tertia ad universos orthodoxos, *Nobis loqui necessitas imperavit, cui omnium Ecclesiarum cura est*.

Siricius.

Anastas.

25. Anastasius cunctis Germanicis, & Burgundiæ regionis Episcopis sic scri-

bit, *Exigit dilectio vestra, ex auctoritate Sedis Apostolicæ vestris respondere consultiis*. Et postea sub hac verborum forma respondet. *Apostolica auctoritate mandamus*.

B

C

D

Vigesimo sexto. Innocentius primus varijs loquendi modis, & in multis epistolis hanc veritatem docet, & universalem potestatem, quam in Evangelio fundat, præcipiendo, & decernendo exercet, quæ omnia hic referre, prolixum esset. Et ideo satis erit loca designare, scilicet, Epistola 1. ad Victorium. 2. ad Exuperium. 3. ad Innocentium, & ferè per omnes subsequentes, specialiter verò notanda est epistola 17. ad Archadium Imperatorem, in qua his verbis illum excommunicat. *Ego minimus, & peccator, cui thronus magni Apostoli Petri creditus est, segrego, & rejicio te, & illam à perceptione immaculatum mysteriorum Christi Dei nostri, &c.* quæ ibi persequitur, potestate ligandi, & soluendi utendo in omnes Episcopos, & Patriarchas. Notanda est etiam Epistola 27. ad Episcopos Macedoniae: nam cum Innocentius ab eis epistolas accepisset, *In eis, ait, multa posita esse pervidi, quæ stuporem mentibus nostris inducerent*. Et infra illa explicans dicit, *Quæ cum sæpius repeti fecissem, adverti, Sedi Apostolicæ (ad quam relatio quasi ad caput Ecclesiarum missa currebat) fieri iniuriam cuius adhuc in ambiguum sententia duceretur*. In epistola etiam 29. ad Decentium latè idem ostendit. Et optimè in epistola 31. & 32. ad Concilia Carthaginense, & Milevitanum.

Vigesimo septimo. Zosimus epistola 1. ad Hesichium Episcopum. *Miramur, ait, ad dilectionem tuam statuta Apostolicæ sedis non fuisse perlata*. Et infra, *Siquid auctoritati tuæ æstimas defuisse, supplemus*. Et infra, *Sciet quisquis hoc postposita Patrum & Apostolicæ sedis auctoritate, neglexerit, à nobis districtius vindicandum*. 28. Bonifacius. 1. epistola 2. ad Episcopos Galliarum, de iudicijs Episcoporum in gravius causis ita concludit, *Nostra necesse est auctoritate firmentur, & Epistol. 3. ad Hilarium Episcopum ita scribit, Metropolitanæ iure munitus, & præceptionibus nostris fretus accede, &c.* 29. Cælestinus. 1. epist. 1. ad Episcopos prouinciarum

9. Innocent.

10. Zosimus.

Bonifac. 1.

Cælest. 1.

Viennensis, & Narbonensis, *In specula* (inquit) *à Deo constituti*. Et infra *Circa longinqua spiritualis cura non deficit, sed se per omnia, qua nomen Dei prædicatur, extendit*. Et in Epist. 4. ad Ecclesiam Constantinopolitanam, de Athanasio loquens, inquit, *In hac sede quietem communionis inuenit, a qua semper catholicis subuenitur*. Et Epist. 5. ad Nestor. curâ fidei, & omnium Ecclesiarum ad se dicit pertinere, idemque ex cæteris eius epistolis apertè colligitur.

II.

Trigesimo ex Leone Papa multa in superioribus adducta sunt, nam in omnibus ferè epistolis se ostendit vniuersæ Ecclesiæ pastorem, vt Epist. 4. in initio, verbis etiam expressit, dicens, *Diuinis præceptis, & Apostolicis monitis incitamur vt pro omnium Ecclesiarum statu impigro vigilemus affectu*. Notanda etiam est Epist. 47. ad Synodum Chalcedonensem, in qua cum dixisset, voluntatem Imperatoris fuisse, vt congregaretur Concilium, addit, *Beatissimi Petri Apostoli iure, atque honore seruato, & infra dicit per suos Vicarios se in vniuersali Synodo præsidere*. Et Epist. 53. in qua reprehendit Anatolium Patriarcham Constantinopolitanum, eo quod Alexandrinæ, & Antiochenæ Ecclesiæ præferri voluisset, quod in duabus sequentibus Epistolis repetit, & in posteriori quæ est ad Pulcheriam Augustam, sic inquit, *Consensiones Episcoporum, sanctorum canonum, in Nicæna Synodo conditorum regulis repugnantes, vni ta nobiscum vestræ fidei pietate in irritum mittimus, & per auctoritatem Beati Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus*. Optima est etiam Epist. 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, cui, vt ipse dicit, vices suas delegauerat, vt curam (ait) *quam vniuersis Ecclesijs principaliter ex diuina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiunxeris*, & in Epist. 89. ad Episcopos Viennensis prouinciæ exproffesso declarat diuinam institutionem de Ecclesiastica monarchia in Petro, & eius successoribus Romanis Episcopis. Quam inter alia probat ex consuetudine consulendi eandem Sedem, appellandi ad illam, & quod ab illa fuerint retractata, vel confirmata iudicia, quam dignitatem diuinitus datam, se tueri dicit, non sua quærens, sed quæ sunt

A *Christi*. Idem optimè tractat in sermonibus de Assumptione sua, præsertim in tertio.

Trigesimo primo idem profitetur Hilarius Papa Epist. 3. ad Ascanium Episcopum, & in principio Concilij Romani sub ipso congregati. 32. Idem supponit Simplicius Epist. 1. ad Zenonem Hispalensem Episcopum, cui Apostolica Sedis vices committit, & in Epist. 3. ad Zenonem Imperatorem, quem filium vocat, & ad fidem tuendam excitat dicens inferius, *Perstat enim in successu* 12, *ribus suis* (id est Leonis Papæ) *hæc, & eadem Apostolica norma doctrina, cui Dominus totius curam ouilis iniunxit, & cæt.* Et in Epist. 5. ad Acatium habet illa verba notanda. *Quia sanctæ memoriæ prædecessorum nostrorum extante doctrina, contra quæ nephas est disputare, quisquis rectè sapere videtur, nouis assertionibus non indiget edoceri*. Et Epist. 9. ad Zenonem Augustum Ecclesiarum (inquit) *omnium curam sustinens, & cæt.* Quod etiam ostendit in Epist. 13. ad eundem, vbi etiam in quodam canone Concilij Nicæni dispensat.

C Trigesimo tertio, Magnus præterea huius dignitatis defensor fuit Gelasius. 13. *Gelas. 1.* 1. Epist. 2. ad Episcopos Dardaniæ, & 6. ad Episcopos Lucaniæ cap. 11. & 27. & maxime in Epist. 10. ad Anastasium Imperatorem, vbi veritatem hanc latè confirmat, & quantum Pōtifex Imperatorem, quem filium vocat, antecellat, declarat. Et in Epist. 11. ad Dardanostestatur, Apostolicam Sedem omnes Synodos confirmare, & nullum Episcopum posse iudiciū eius subterfugere, & cæt. Multaque similia habet in commonitorio ad Faustum, & in tomo de Vinculo anathematis, & maxime in decreto de Aporiphys scripturis in principio. 34. Anastasius 2. in Epist. ad Anastasium Augustum, illum monet, vt suis mandatis obediat, quia sedes Petri ex ordinatione diuina in vniuersali Ecclesia tenet principatum. 35. Idem latius ostendit Symmachus in Apologet. contra eundem Anastasium Augustum, ex quo multa in superioribus desumpsimus. 36. Hormisda Epist. 1. ad Anastasium Augustum iam aliquo modo correctum, eum laudat, dicēs, *De orthodoxa concordia cogi-* 13. *tatis*

12, *Hilar. Pa.**Simplic.*13. *Gelas. 1.**Anast. 2.**Symmach.**Hormisda.*

tatis Ecclesiæ in Beati Apostoli Petri reuerentia, diuina specialiter præcepta seruantes. Et infra, Directis ad nos sacris affatibus, cōmemorationem Sancti Concilij facere pietas vestra dignata est. De qua re tunc plenissimū poterimus præbere responsum, dum causam congregationis nos volueritis euidenter agnoscere. In quibus verbis satis ostendit de cretum Concilij congregandi ad se, & causa cognita pertinere, de qua re plures epistolæ inter eodē Pōtificem, & Imperatorem videri possunt. Et similia habet idem Pontifex in epist. 22. ad Iustinum Imperatorem cum multis sequentibus.

Nota.

14.

Bonifa. 2.

Ioan. 2.

Vigil. pap.

Pelag. 1.

Pelag. 2.

Trigesimo septimo Bonifacius. 2. in Epist. ad Eulaliū Alexandrinū Episcopum in principio eandem dignitatem, & fiduciam in potestate Petri ostendit. 38. Idem optimē Ioannes. 2. epist. 2. ad Iustinianum Imperatorem. 39. Vigil. pap. pa epist. 1. cap. 7. Sic ait, Nulli vel tenuiter sentienti, vel pleniter sapienti dubium est, quod Romana Ecclesia forma, & fundamentum sit Ecclesiarum, &c. Idem sumitur ex epist. eiusdem 2. ad Iustinianum Augustum, quem filiū appellat. Idem ex epist. 4. ad Aurelianum Episcopum, & in fragmento Theodori Episcopi Cæsareæ, & aliorum, & ex epist. 7. ad vniuersum populum Dei. 40. Pelagius. 1. in epist. 1. ad Vigilium in fine post confutationem cuiusdam erroris addit, *Det operā tua dilectio, vt omnibus Ecclesiæ filiis innotescat, &c.* & subiungit rationem, *Memor enim sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cuius Domino Iesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides omnes hæreses destruit.* Epist. etiam 3. optima est, & valde notanda pro his, quæ in sequentibus dicemus, & Epist. 5. in dubitationibus circa vniuersales Synodos ad sedem Apostolicam esse recurrendū. 41. Ioannes 3. in epist. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ dicit, eos suis literis Apostolicis admonere, antecessorū suorum vestigia sequendo, & iterum versus finem. *Monente (inquit) Dominicæ vocis imperio, quo Beatissimus Apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctionis imbuatur, vt Christi oues, qui Christum amat, diligenter, & cum magna cura pascant, quoniam ipsius Sanctæ Sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præsumus, ipsius amore cohortamur, &c.* 42. Pelagius. 2.

A epist. 1. contra Ioannem Cōstantinopolitanum Episcopum, qui primatum ambiebat, inquit, *Reiecta penitus audacia, quæ contra Apostolicam Sedem, & contra ipsam Domini Saluatoris vocem sumpta est, disputandi contra Domini præcepta vana errantium corda conquiescant, & cætera, quæ latè prosequitur, docens, Romanam Sedē instituentē Domino, caput esse omnium Ecclesiarum, ad ipsamque pertinere Cōcilia congregare, nec posse legitima esse, quæ illius authoritate non fulciantur.*

Quadragesimo tertio, Magnus tandē Gregorius, qui vsque ad sexcentessimū decimum annum Domini Ecclesiæ præfedit eandem Pontificiam authoritatem, actibus exercuit, & verbis confirmauit, vt ex epistolis eius constat, ex quibus aliqua breuiter perstringemus. Nam generatim loquēdo in omnibus ferè illis curā vniuersalis pastoris egregie demonstrat, & præsertim notanda est Epist. 24. libri. 1. quæ est ad omnes orbis Patriarchas, in qua onus sibi impositū exaggerat, & quinque generalia Cōcilia veneratur, & quasi denuo confirmat, & epist. 71. *Quanto Apostolicæ sedi (ait) ab Ecclesiis cæteris reuerentia exhibetur, tanto eā in eorum decet esse tuitione sollicitā, & lib. 2. indict. 11. epist. 7. cap. 46. potestatem supra omnes Episcopos, & ad omnes causas arduas terminandas profitetur, & exercet. Postea verò lib. 3. epist. 32. aliàs indict. 13. cap. 76. grauitè reprehendit elationem Ioannis Cōstantinopolitani, & minatur coercionem, nisi resipiscat, & per occasionem dicit, Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce Dominica totius Ecclesiæ cura, & Principatus committitur. Quæ etiā repetit lib. 7. epist. 69. vbi etiam dicit, sine Apostolicæ Sedis consensu, & auctoritate nullum Concilium vires habere. Et in eodem lib. Epist. 64. agens de eodem Episcopo Cōstantinopolitano, ait, In quodam crimine Byzantius Primas fuerat accusatus, & piissimus Imperator eum iuxta statuta canonica per nos voluit indicari. Et in frā de eodē Primatē ait, quod se dicit sedi Apostolicæ subijci, si qua culpa in Episcopis inuenitur, nescio, quis ei Episcopus subiectus sit. Et lib. 6. indict. 15. cap. 37. alias cap. 201, ad Eulogium Alexandrinum Episcopum, refert illius Patriarchæ epistolā, in qua recognoscit cathedram Petri in sede*

15.

Gregor.

Sede Romana, & adiungit. *Quis est, qui nesciat Sanctam Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam? &c.* Libr. 4. epist. 51. aliàs cap. 95. pallium mittit cui dam Episcopo. Idem epist. 54. & sæpe Episcopos confirmat, & interdum depouit, vel excommunicat. Et lib. 7. epistol. 125. *Quæ semel* (inquit) *Apostolica sedis auctoritate sancita sunt, nil egent firmitatis, &c.* & innumera similia in illis epistolis inueniuntur.

16.

Præcipue verò notandus est insignis locus eiusdem Pontificis super. 5. Psalmum poenitentiae, circa illa verba, *Qui laudabant me, aduersus me iurabant.* Ibi enim quasi describens huius temporis schismata, inquit, *Erroris vesania nostris maxime temporibus malitiæ suæ virus exercuit. Et totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbauit. Concitauit enim aduersus Ecclesiam Dei non solum innumerabile populi multitudinem, verum etiam Regiam, si fas est dicere, potestatem.* Nulla enim ratio finit, ut inter Reges habeatur, qui destruit patius, quam regat imperium, & quotcumq; habere potest peruersitatis suæ socios, eos a consortio Christi efficit alienos. *Qui turpissimi lucri cupiditate illectus sponsam Christi efficit captiuam, cupit abducere, & passionis Dominicæ Sacramentum ausu temerario contēdit euacuare.* Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redempta. Saluator noster voluit esse liberam: hanc iste potestatis Regiæ iura transcendens, facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere, eiq; religiosorum Principum exemplo deuotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suæ dominium accepit potestatis? Ipse enim est, qui ait. *Per me Reges regnant.* Sed immensæ cæcatus cupiditatis caligine, & diuino, ut patet, ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos, quos posuerunt Patres nostri, contempto diuino timore, transgreditur, & contra catholicam veritatem suæ furore tyrannidis effertur. In tantum autem suæ temeritatem extendit vesaniæ, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicat, & in domina gentium terrenæ ius potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc Beato Petro Apostolo specialiter commisit, dicens: *Tibi dabo Ecclesiā meam, Obstruatur ergo os loquentium iniqua & omnis hæreticorum acies obmutescat: quia*

A nullas vires habet mendacium, quod ipsius voce veritatis inuenitur destructum.

Sicut his sex primis, seculis Romani Pontifices Primatus sui testimonium, & manifestissima signa dederunt, ita prorsus in omnibus posterioribus seculis ipsorum successores constantissimè docuerunt, & pro hac veritate, ad vnitatem fidei, & Ecclesiæ conseruandam necessaria, maxime propugnarunt. Nō existimo autē oportunum singulorum sententias sigillatim prosequi, tum quia Protestantes de his maxime posteriorib; Pontificibus hoc nō negant; tum etiam quia omnia iura, & decreta canonica, quæ in Decreto, & Decretalibus continentur, plena sunt huiusmodi testimoniis. Quædam vero insigniora loca, quæ præsentī controuersię magis videtur accommodata designanda breuiter censui. Videndę ergo sunt epistolæ Honorij. 1. ad Eduinum Regem Anglorum, & Honorium Episcopum, nam ex illis constat, tum Regem, tum Episcopos Angliæ ab Apostolica sede spiritalia iura impretrasse, vel accepisse. Nam ibi Pontifex ad Regis petitionem duo pallia mittit duobus Metropolitanis, & vtrique, ut auctoritate Papæ successorē in morte possit sibi subrogare concedit. Videri etiam potest epistola Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ de recipiēda sexta Synodo; cuius fit mentio in Concilio Toletan. 14. eamque integram refert ex vetusto, & authentico codice Garfias Loaisa in sua collectione Conciliorum Hispaniæ. In illa ergo Leo Romanā Ecclesiam, & Apostolicam sedem Sanctam Ecclesiam omnium matrem appellat, & de se ait *Nos licet impares vicē tamen Apostolorum Principis fungimur.* Et similiter Benedictus. 2. in epist. ad idem Conciliū in eodem loco relata, *Beati* (inquit) *Petri Apostolorum Principis licet impares pro commisso, diuina ope, ministerio locum implemus.* Est etiam consulenda epistola Agathonis ad Constantinum Imperatorem, quæ habetur in sexta Synodo act. 4. vbi loca Euangelij suprà tractata ad Romanam Ecclesiam pertinere ostendit, & in hoc maxime insistit, quod in fide nunquam errauit, nec errare potest.

Est etiam valde notāda epistola Adriani. 1. ad Imperatores Constantinum, & Irenem, quæ habetur in Septima Synodo

17.

Postiores etiam Pontifices eque constanter suū primatum curati sunt.

44

Honor. 1.

Leo. 2.

Benedict.

2.

45

Agath.

18.

Adrian. 1

45

do

do. Nam in priori parte eius, Imperatorē exhortatur ad permanendum in fide Petri, & Ecclesiæ Romanæ, & ad honorandam Sanctissimam Romanam Ecclesiam, Principem Apostolorum, sicut à superioribus pijs Imperatoribus factum est, qui ex toto corde Vicarium eius dilexerunt. In altera vero parte, quæ à Græcis omissa est, tamen in Vaticana bibliotheca seruatur, & ab Anastasio addita est, de hac fede dicit, in toto orbe terrarum primatu fungens, caput omnium Ecclesiarum constituta est, &c. reprehenditque Patriarcham Cōstantinopolitanū, quod auderet vniuersalis Episcopi nomen assumere, cum neque in secundo ordine sine authoritate Pontificis Romani vquam potuerit nomen habere. Et addit notanda verba: *Quod si super prelatam sibi Sanctam Romanam Ecclesiam, quæ est caput omnium Ecclesiarum, describatur, tanquam Sanctarum Synodorum rebellem, atque hæreticum se manifestare certum est. Quia si vniuersalis est, etiam nostræ Sedis Primatum habere dignoscitur, quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet, quia in toto orbe terrarum à Redemptore mundi Beato Petro Apostolo Principatus ac potestas data est, & per eundem Apostolum Ecclesia Romana vsque hætenus tenet Principatum, potestatem, & authoritatem.*

Præterea Nicolaus. 1. in suis epistolis sæpe hanc veritatem profitetur, præsertim Epist. 6. ad Phocium, & in septima responsione eius, copiose verò, & efficaciter in epist. 8. ad Michaelē Imperatorem, quæ est prima ad ipsum, & in altera ad Eundem idem confirmat, & in 10. ad Episcopos Cōstantinopolitanæ fedi subiectos, & in 18. 20. & 30. & ferè in reliquis. Multa etiam similia habentur in epistolis Ioannis. 8. quæ licet in tomis Conciliorum non habeantur, in 3. tomo epistolarum Pontificaliū nouissimè editæ sunt, specialiter verò in epistol. 73. ad Lambertū Comitē notari possunt illa verba, *Sedem Apostolicam, quam Deus omnipotens supra petram sui nominis fundare dignatus est, non solum Reges, & Principes terræ, verum etiam Imperatores Augusti, & totius orbis Domini suis apicibus, vt potest caput omnium Ecclesiarum Dei honorauerunt, dignisque præconijs eius Pontifices Vicarios scilicet Beati Petri Apostolorū Principis laudauerunt, votisque supplicibus de-*

A *precari studuerunt, & vsque in finem seculi Petri manente nomine, ac memoria, supplicare nõ desinent.* Idē epist. 87. ad Ludouic. Regem Caroli Imperatoris filium, quæ vice Patris suum à secretis consiliarium constituit.

Deinde Leo. 9. in Apologia contra Michaelē, & Leonem cap. 9. inter hæreses Orientalium Episcoporum ponit præsumptionem assumendi nomen vniuersalis Episcopi, quod ait, Romano Episcopo oblatū esse à Synodo Chalcedonensi, & licet post Christum illi maximè conuenire possit, propter modestiam, & humilitatem illud nõ acceptasse, & cap. 10. decernit, de Apostolica sede neminē mortalium posse facere iudicium, *Beatissimo* (inquit) *& Apostolico Pontifice Syluestro diuinitus decernente, spiritualique eius filio Constantino, religiosissimo Augusto, vniuersa Nicæna Synodo approbante, ac subscribente, &c.* Videri etiam potest eius epistola ad Petrum Episcopum Antiochenum, & epist. ad Cōstantinum Monachum Imperatorem. Gregorius item. 7. in suis epistolarum libris multa habet in huius veritatis confirmationem, specialiter autem videri possunt in lib. 1. epist. 63. ad Regē Aragoniæ, & 64. ad Alphōsum, & Sancium Reges Hispaniæ, vbi fidelitatem eorum ad Apostolicam sedem laudat, & concordiatu cum illa commendat, & lib. 3. epist. 10. ad Henricum Regem, vbi in ipsa salutatione ait, *Henrico Regi salutem, & Apostolicam benedictionē, si tamen Apostolicæ sedi, sicut Christianum Regē decet, obedierit, &c.* Et deinceps tota epistola est in confirmationem Romani Primatus, & postea excommunicat Sigefredum Moguntinum Archiepiscopum & alios propter schisma ab Ecclesia Romana. Et tandem ipsum etiam Regem excommunicat, & omnes Christianos à vinculo iuramenti, quod illi fecerunt, vel facient, absoluit, & vt nullus ei seruiat, interdicat. Libro autem 4. epist. 12. ad Episcopos, & Principes regni Theutonicorum refert, qualiter idem Rex humiliatus ad poenitentiam, absolutionis veniam impetrauerit, recepto ab eo securitatis iuramento. Et in eodem lib. epist. vlt. ad Regem, & Principes Hispaniæ, eandem curam vniuersalem profitetur, vt latius ibi videri potest. Innocentius etiam III. egregie de Pri-

20.

49.

Leo. 9.

50.

Gregor. 7.

Nota.

51

Innoc. 3.

Pri-

19

47
Nicol. 1.48
Ioann. 8.

Primatu Ecclesiæ Romanæ scripsit in ferm. 2. de Consecratione Pontificis, & in varijs epistolis decretalibus tam lib. 1. quàm secundo sæpe idem repetit. Ac denique ferè in omnijs Bullis, Constitutionibus, & Extrauagantibus eandem suæ premam potestatem moderni Pontifices exercuerunt semper, & exercent. Est ergo euident in hoc puncto perpetua eorundem Pontificum traditio, & consensus.

CAPVT XVI.

Occurritur Protestantibus, argumentum ex Pontificum traditione sumptum eludentibus, & autoritate Conciliorum confirmatur.

I
Primus euadendi modus.

Reijciunt euasio, & adductas Epistolas legitimas esse ostendunt.

Turrian.

Leo. 1.

Gelas.

Gratian.

Nicol. 1.

Hierony.

Altero verò è duobus modis solent aduersarij Ecclesiæ Romanæ allatis testimonijs Pontificum respondere. Prior est, non constare, prædictas epistolas decretales esse legitimas; imò multa in eis reprehendunt, propter quæ earum auctoritatem contemnunt. Verum tamen hæc responsio non solum apud catholicos, sed etiam apud quoscumque eruditos, & prudentes viros tanquam friuola, & incredibilis reijcienda est, ut latè ostendit noster Franciscus Turrianus in libris in defensionem illarum epistolarum editis, in quibus omnibus calumnijs Magdeburgensium respondet. Nos autem breuiter dicimus, in primis tantam esse epistolarum antiquitatem, ut timeri non possit ad confutandos nouos errores fuisse confictas. Præterea de Leonis. 1. epistolis nullus hætenus dubitauit, & tamen ipse epist. 2. c. cap. 5. *custodire mandat*, omnia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium prædecessorum suorum. Et clarius Gelasius Papa, qui ante mille centum annos fuit. in decreto de Libris authenticis, quod Gratianus etiam refert dist. 15. cap. 3. sic inquit *Decretales Epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vbe Roma prodierunt Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt*. Idemque post trecentos, & quinquaginta fere annos confirmauit Nicolaus. 1. in epist. 42. ad Episcopos Galliæ, cuius magnam partem Gratianus inseruit Decreto, dist. 19. cap. 1. D. Item Hieronym. epist. 11. ad Ge-

Aruch. testatur, aliquando iuuasse Damasum Orientis, atque Occidentis consultationibus respondentem. Non potest ergo dubitari, fuisse consuetudinem Pontificum Romanorum per has epistolas Ecclesiam gubernandi, ergo neque, verisimile est omnes perijisse, neque, aliàs esse, nisi quæ in Ecclesia Romana receptæ, & seruatae sunt.

B Ad hæc, multæ ex his epistolis insertæ sunt, & connexæ cum epistolis aliorum Patrum, quæ in dubium reuocari non possunt sine magna impudentia, & temeritate. Ut patet ex epistolis Cornelij cum epistolis Cypriani, Innocentij, cum scriptis Chrysostomi, & Augustini. Item ex epistola Marci Pontificis cum epistola Athanasij ad eundem, itemque ex epistola Liberij. Item ex multis alijs inter epistolas Hieronymi, & Augustini. Item ex epistola Theodoretæ ad Leonem cum responso eius. Quædam etiam sunt inter alia opera eorundem Pontificum recepta, ut inter opera Gregorij, Leonis, &c. Neque est maior ratio de illis, quàm de cæteris operibus dubitandi. Multæ item à grauissimis historiographis referuntur, ut capite sequenti probabo. Extant præterea antiquissima exemplaria plurimum, epistolarum in Vaticana bibliotheca, ex quibus summa fide, & diligentia nouissimè editæ sunt, & correctæ. Denique quanquam de vna, vel altera epistola, vel parte eius posset aliqua ratio dubitationis vel suspicionis oriri, nihilominus quod attinet ad præsentem causam, tantam habemus impositam nubem testiũ (ut verbis Pauli utar) tantamque concordiam sententiarum, & actionum supremæ iurisdictionis, ut nullus nisi nimis pertinax & impudens dubitare possit, quin hic fuerit omnium Romanorum Pontificum sensus, & consensus, vniuersa item Ecclesia cum eis conspirante, & consentiente.

C Tunc verò occurrit altera responsio dicentium, in hoc negotio non esse Pontificum testimonium audiendum, quia nemo in propria causa est, legitimus testis. Verumtamen hæc etiam responsio à viro catholico audiri non potest. Primò quia re vera Pontifices Romani in hoc negotio non tam sunt testes in propria causa, quam in causa Christi, & vniuersali totius Ecclesiæ. Deinde, quia non

3.
Vide Olibrad. cõf. 96. & Nauar. in c. Nouit. no. tab. 3. nu. 44. & 45. Confutatur alia euasio.

tam

tam sunt testes, quàm iudices in similibus causis, nam ad eos spectat, dogmata fidei declarare, & Ecclesiæ proponere, vt in superioribus visum est, hic autem articulus ad dogmata fidei pertinet, vt iidem Pontifices eadem certitudine decernunt, & ex diuina Scriptura in superioribus probatum est. Vnde siue iudices, siue testes dicantur, non proprio, sed diuino spiritu ducti, veritatem docuisse credendi sunt. Præterea, etiam si eorum testimonium vt humanum consideretur, maximæ autoritatis est, & rem facit euidenter credibilem: nam credibile non est, in hoc puncto per ignorantiam errasse, quia aliqui eorum fuerunt sapientissimi, nonnulli verò Apostolorum discipuli fuerunt; & cum eis familiariter conuersati sunt, præsertim Clemens, & Anacletus, quos fuisse Petri Diaconos Ignatius testatur in Epistola quinta ad Trallianos, per illos autem cum Lino, Cleto, & similibus hæc traditio ad successores peruenit. Fuerunt etiam illi viri sanctissimi, vt propterea credi non possit ex ambitione, & arrogantia potestatem sibi non datam usurpare voluisse. Multi etiam ex illis fidem suam suo sanguine consignarunt. Cum ergo hunc articulum inter dogmata fidei docerent, non solum verbo, sed etiam vita, & morte sua illum confirmatum reliquerunt. Denique cum Rex Angliæ profiteatur, se non audere antiquis Patribus primorum seculorum, resistere, si constanter loqui velit, necesse est, vt in tantorum Patrum conspectu taceat, eisque contradicere non audeat. Vt autem illud amplius vrgeamus, addemus quatuor Concilia generalia, quæ ipse veneratur, mirè cum dictis Pontificibus consentientia.

4. Traditio Pontificum ex quatuor Concilijs generalibus roboratur.
Cōc. Nic.

Concilium itaque Nicænum primum lib. 3. in canonibus sumptis ex Iulio Papa. 1. epist. 2. in canon. 1. sic dicitur, *Non debent præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.* Et canon. 2. *Episcopi in grauioribus causis liberè Apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem cōfugiant, &c.* Et canon. 3. *Dum iterato indicat Apostolicæ sedis Pontifex causam Episcopi, nullus alius in eius loco ordinetur, & redditur ratio, quia inconsulto Romano Pontifice, non est permixtum, tales causas omnino*

A *definire, cum Petro dictum sit à Domino: Quodcūq ligaueris, &c.* Et in canonib. 80. ex Græco, & Arabico translatis, in canon. 39. sic dicitur. *Ita præest Patriarcha ijs omnibus, qui sub potestate eius sunt, sicut ille, qui tenet sedem Romæ, caput est, & Princeps omnium Patriarcharum, quando quidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum, vt qui sit Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos, & vniuersam Ecclesiā Christianam, & quicumque contraxerit à Synodo excommunicatur.* De

B quo canone videnda sunt, quæ in tom. 1. Conciliorum notantur. Et illi concordat Concilium Sardicense in canon. 4. & 7. quæ sunt de causis Episcoporum à Pontifice Romano terminandis.

Cōc. Sard.

Deinde in Concilio Constantinopolitano. 1. canon. 3. aliàs. 5. dicitur. *Constantinopolitanus Episcopus habeat honoris primum post Romanum Episcopum.* In quo canone vnum supponitur, & aliud statuitur. Supponitur quidem, Summum Pontificem habere primatum in Ecclesia, & hoc est, quod nunc ad nos spectat: nam generale Concilium id supponit, quod pro certo, & indubitato habuit. Neque fingere potest Rex Angliæ Concilium loqui de Primatu solum ratione politici ordinis, quoad aliquem externum splendorem, vel honorem: nam loquitur de primatu eo modo, quo ab ipsis Romanis Pontificibus gerebatur, iurisdictione, nimirum & potestate, & canon. 2. proximè præcedente, constat Concilium loqui de Primatu in regimine, & gubernatione Ecclesiæ. Altera verò pars illius Canonis multis temporibus recepta non est, vt constat ex Leone Papa Epistola 53. aliàs 51. ad Anatolium capite secundo, & ex duabus sequentibus ad Marcianum, & Pulcheriam Augustos. Et ex Gregorio libro sexto Epistolarum. epist. 31. & 37. & ex Nicolao primo, & Leone

5. Cōc. Const.

Subterfugium præcluditur,

Leo Papa.

Gregor.

Nicola.

Leo.

D Nono locis supracitatis. Sed hoc etiam Primatum Ecclesiæ Romanæ commendat, ideo enim statutum illud, neque tunc, neque post multa tempora vim habuit, quia Romana Ecclesia illud non probauit, quādo verò illa consensit, habere cepit effectum, vt constat ex Innoc. 3. cum Concilio Lateranensi cap. *Antiqua*, de Priuilegijs.

6.
Concilio
Ephesin.

Præterea Concilium Ephesinum primum in epistola ad Cœlestinum Papam, quæ habetur tomo quarto, illius synodi, cap. 17. illum tanquam supremum Pastorem, & fidei iudicem alloquitur in hunc modum, *Sanctitatis tuæ circa pietatem, zelum, eiusdemque circa fidei sinceritatem, curam nostri omnium servatori apprimè gratâ, & placitam cum omni admiratione completimur: est enim vobis tam eximijs in more positum, ut in omnibus celebres sitis, iudiciaq; vestra solida Ecclesiarum firmamenta constituatis.* Vbi certè non tantum de persona Cœlestini, sed de more ipsius sedis loquitur, unde subiungit. *Quia verò necessitas exigebat, ut omnia, quæ in hac sacra Synodo acciderunt, sanctitati tuæ declararentur, non potuimus hisce nostris literis ad tuam sanctitatem non perscribere, &c.* In quibus verbis etiam ostendunt dependentiam à Pontifice Romano. Vnde tomo secundo eiusdem Concilij cap. 15. cum totum Concilium, auditis Cœlestini literis in absentia legatorum eius acclamasset, & illius instructionem sequutum fuisset, cumq; legati postea aduenissent, & quod factum fuerat, intellexissent, Philippus unus ex illis dixit, *Gratias agimus sanctæ, venerandæque huic Synodo, quod literis Cœlestini sanctissimi, Beatissimique Papæ vobis recitatis Sancta Ecclesiæ membra Sanctis vestris vocibus, pijsque præconijs, sancto vestro capiti vos exhibueritis: non enim ignara est vestra beatitudo totius fidei, cæterorumque omnium Apostolorum caput Beatum Apostolum Petrum extitisse.* Quod iterum latius repetit idem Philippus, dicens nulli esse dubium, Petrum fuisse Christi Vicarium ab ipso constitutum, nec non per successores suos huc usque semper vivere, eiusque successorem, & Vicarium Sanctum esse Romanum Pontificem. Quos Sermones sacra Synodus detestata non est, sed potius consensit legatis Apostolicis, & magna conformitate eidem fidei cum illis subscripsit. Et capite decimo septimo, in Epistola Synodi ad Imperatores inter alia referunt, Cœlestinum literas misisse ad Cyrillum, ut suas in hac parte vires subiens, Romæ definita perficeret, & postea misisse Philippum Presbyterum, *Qui Sanctissimi Cœlestini (inquit) personam hic sustinet.* Multaque alia si-

A milia evidentia signa Primatus Pontificij in illo Concilio leguntur.

Neque pauciora reperimus in Concilio Chalcedonensi, in quo fuerunt etiam legati Leonis Papæ loco illius Concilio præfidentes, ex quibus Paschasius Aët. 1. in principio sic loquutus est, *Beatissimi, atque Apostolici viri Papæ urbis Romæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus est eius Apostolatus, ut Dioscorus Alexandrinorum Archiepiscopus non sedeat in Concilio, sed audiendus intromittatur,* & totum Concilium Leoni tanquam capiti obediuit. Et in Aët. 2. lectis Leonis epistolis, omnes Concilij Patres dixerunt; *Ita credimus; Petrus per Leonem ita loquutus est.* Et in aët. 3. Leo sæpe vocatur *universalis Patriarcha, & universalis Archiepiscopus,* & circa mediū Iulianus Episcopus dixit ad legatos Papæ, *Nunc vestra sanctitas Primatum tenet sanctissimi Leonis.* Et infra. *Petimus vestram Sanctitatem, qui habetis locum Sanctissimi Papæ Leonis, contra eum (id est, contra Dioscorum) proferre sententiā.* &c. quæ omnia partim nomine totius Concilij fiebant, partim illis consentiebat. Præter hæc refert Surius in fine actionis 15. eiusdem Concilij sequentes sententias. *Veneramur secundum Scripturas, & canonum definitionem sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primum esse, & maximum omnium Episcoporum.* Item alia. *Siquis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat sententiā appellandi ad Beatissimum Episcopum Antiquæ Romæ, quia Petrum habemus petram refugij, & ipsi soli libera potestate loco desertius discernendi Episcopi criminati infamiā secundum claves à Domino sibi datas.* Item *Alia omnia ab eo definita teneantur tanquam à Vicario Apostolici throni.* Hæ verò sententiæ non inveniuntur nunc in Concilio Chalcedonensi, sed eas allegat Surius ex Divo Thoma in Opusculo contra errores Græcorum, apud quem inuenio secundam & tertiam, in capite trigesimo secundo. §. *Ostenditur etiam quod Petrus, primam autem ibi non inuenio, sed in §. Ostenditur etiam quod Prædictus, sic inquit, Legitur in Chalcedonensi Concilio, quod tota Synodus clamavit Leoni Papæ, Sanctissimus Apostolicus, & universalis Patriarcha, per multos annos vivat.*

7.
Cœc. Chalc.

D

Præter hæc vero sunt expressa testimonia

Idē Conci.
Matt. 18.

monia eiusdem Concilij act. 16. in epist. ad Leonem, in qua referuntur gesta in Concilio, ubi prius ex illo Matt. 16. Vbi sunt duo, aut tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum inferunt, quantam circa sacerdotes peculiaritatem potuit demonstrare, qui & patriæ, & labori, suæ confessionis notitiam prætulervunt, quibus tu quidem sicut mēbris caput præeras in ijs, qui tuū tenebant ordinem. Et infra Eutychetis scelera referens, ait. Et eos quidem, qui ea, quæ pastoris sunt, sapiunt, abscedit, eos vero qui lupi demonstrati sunt, super oves imposuit, & post hæc omnia insuper & contra ipsum, cui vineæ custodia à Salvatore cōmissa est, extendit insaniam, id est, contra tuā quoque Apostolicam Sanctitatem. Et excommunicationem meditata est contra te, qui corpus Ecclesiæ uni re festinas. Et inferius petunt confirmationem decretorū ab ipsis, & specialiter circa præminentiam Patriarchæ Constantinopolitani. Et quamvis hoc Pontifex nō probauerit, ut supra diximus, tamen in ipsa petitione cōfitebatur Synodus Primatū Pontificis, & ita exponunt decretum secundæ Synodi supra relatum, Quæ præcepit (aiunt) post vestram sanctissimā, & Apostolicam sedem honorem habere Constantinopolitanam, quæ est secunda ordinata, confidentes quia lucente apud vos Apostolico radio, usque ad Constantinopolitanam Ecclesiam consuevit gubernando, illum spargentes, hunc sæpius expanditis, &c.

9.
Ex alijs Synodis eadē traditio cōfirmatur.

Eodem modo confirmari potest eadē traditio ex multis, quæ habentur in quinta Synodo generali. Constantinopolitana. 2. à Vigilio Papa cōfirmata. Item ex sexta Synodo. act. 17. & 18. & ex 7. Synodo sub Adriano Papa coacta, quæ sub eius obedientia, & iuxta eius instructionem in omnibus processit, ut ex act. 7. in fine colligitur. In octava etiam Synodo extat canon 21. in quo Primatus tribuitur Ecclesiæ Romanæ, quam vocat sedem Petri Principis Apostolorum. Et ut alia omittam, quæ, si legitima fuerunt, sub obedientia Romanæ sedis semper processerunt, specialiter hanc veritatem docuit Concilium Lateranense, sub Innocent. 3. cap. 5. & 6. & expressius eam definit Concilium Florentinum in literis unionis, Græcis cum Latinis consentientibus, His verbis. Definimus Sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in uni-

A uersum orbem obtinere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro, pascedi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino Iesu Christo plenam potestatem datam esse, &c. Deniq; Conciliū Tridentinū à principio, & in toto suo progressu Pontificis auctoritatem recognoscit, eiusque confirmationem in fine postulat, & specialiter Sessio. 6. cap. 1. de Reformatio. eum vocat Dei in terris Vicarium habentem supremæ sedis auctoritatem.

B Ex cōcilijs etiam prouincialibus posset multa congeri, quæ breuitatis causa prætermittimus, videri tamen possunt Concilium Romanum sub Syluestro, & Romanum tertium, & quartū sub Symmacho, & Concilium 4. Aurelianense cap. 1. & Concilium Carthaginense, & Mileuitanum in epistolis ad Innocentiū Papam, quæ sunt 90. & 92. inter epistolas Augustini, in quibus auctoritas Ecclesiæ Romanæ ad plenam hæresis damnationem postulatur. Quod etiam confirmant alij Episcopi cum eodem Augustino in epistol. 95. ad eundem Innocentium, quarum facit etiam mentionē, idem Augustin. in epistol. 106. dicens. Ex duobus Concilijs Carthaginensi, & Mileuitano, relationes ad Apostolorum sedem Missæ sunt, scripsimus etiam ad beatam memoriæ Papam Innocentium præter Conciliorum relationes epistolas familiares, &c. Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat, atque oportebat Apostolicæ sedis Antistitem. Et concordat cum illis Concilium Africanum sub Bonifacio capite 35.

D Præter hæc verò animaduerti potest Concilium Turonicum secundū in cuius capite 21. habentur illa notanda verba: Quis sacerdotum contra decreta, quæ à Sede Apostolica processerunt, agere præsumat. Et fere similia habet Concilium Bracharense primum cap. 18. ubi omnes Episcopi dixerunt, conueniēs esse, ut omnia inter ipsos concordati celebrarentur officio, & adiungunt, præcipue cum & de certis quibusdam causis instructionem apud nos sedis Apostolicæ habeamus, quæ ad inter-

Cōc. Trid.

10.

Cōc. Rom.

Cōc. Aure.

Cōc. Carth.

August.

Cōc. Afr.

11.

Cōc. Turo.

Cōc. Brac.

Cōc. Late.

Cōc. Flor.

rogationes suas quondam veneranda memoria Profuturi præsenti ab ipsa Beatissimi Petri accepit cathedra. Et addidit Lucretius Bracharensis Episcopus, Recte Paternitas vestra auctoritate sedis Apostolicæ recordata est, &c. Et statim c. 22. & 23. statuunt, ut in ordine Missæ & baptismi prædicta instructionem Romanæ sedis sequatur.

Cōc. Tolet.

1.

Cōc. Tolet.

Cōc. Tolet.

3. an. 685

sub Pelag.

2. 101

Vnde Conciliū Toletanum. 1. in assertionem fidei in ultimo anathematismo dicit, Si quis in salutari baptismo contra sedem Sancti Petri aliquid faciat, anathema sit. Maxime verò nostrū propositū confirmat verba Cōc. Toletani. 3. satis antiqui can. 1. Permaneant in suo vigore Conciliorum omnium constituta, simul & synodica Sanctorū Præsulum Romanorū epistola. His enim verbis satis constat, quanta fuerit eo tempore auctoritas non solū Ecclesiæ Romanæ, sed etiam epistolarū decretaliū eius, de quibus simile decretum habetur in Concilio Toletan. 14. cap. 11.

CAPVT XVII.

Eadem traditio Patrum auctoritate confirmatur.

Q Vanuis ad confirmandā fidē de Romani Pōtificis primatu satis superq; sit auctoritas Pontificū, & Conciliorū, nihilominus nō est omit-tenda auctoritas Sāctorū Patrū, ex quibus nōnullos supra adduximus, qui successioni Pōtificis Romani in cathedra Petri expressum testimoniū præbuerunt; nunc verò alij inducēdi sunt, qui de excellentia ipsius cathedræ, eiusq; dignitate testificentur, quibus & cōcordia traditio nis euidentius constabit, & eorū auctoritate fortasse Rex Angliæ, qui aliquid Patribus deferre videtur, magis mouebitur. Est autē præ oculis habendū eosdē argumentādi modos ex doctōribus posse desumi, quos in Pontificibus adnotauimus, nimirum ex verbis, & titulis, quibus Romanos Pōntifices honorant, ex actibus supremæ iurisdictionis spiritualis, quos illi tribuunt, & ex illustrioribus sententijs, quibus eorū primatū profitētur. Prius ergo à Græcis, qui in præsentī causa minuz suspecti iudicari possunt, incipimus.

2.
Patres Græci Primatū Pontificis asseruentes.
Ignat.

Primo ergo Ignatius in epist. 15. ad Romanos, Romanā Ecclesiam honorificentissime salutatur, & de illa dicit, Quæ præ

A fidet in loco Romanæ regionis. Polycarpus item cū Romam venit, ad Ancietum Ecclesiam in vrbe regentem, ut eum de Paschæ quæstione consularet (teste Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis in Polycarpo, & Irenæo lib. 3. cap. 3.) satis recognouisse videtur Pontificē Romanū ut Pastorem, & fidei magistrū. Clarius verò, & vberius Irenæus lib. 3. c. 3. Romanam Ecclesiam maximā, & antiquissimā vocat, & ab Apostolis Petro, & Paulo fundatam esse dicit. Et subiungit. Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndiq; fideles, &c.

Polycarp.

Hierony.

Irenæus.

B

Deinde D. Athanasius in epist. ad Marcū Romanorum Episcopū sic eum salutatur. Dñō Sancto, & Apostolici culminis venerando Marco Sanctæ Romanæ, & Apostolicæ sedis, atq; vniuersalis Ecclesiæ patri, Athanasius, & vniuersi Aegyptiorū Episcopi salutē. Et infrā petitionem subiūgens, ait, Optamus, ut à vestra Sanctæ sedis Ecclesiæ auctoritate, quæ est mater omnium Ecclesiarum, &c. Et infrā. Vestri sumus, vobisque obediētes cū omnibus nobis cōmissis, & sumus, & esse semper volumus. Et in epist. ad Felicem. 2. quæ inter acta eiusdem Felicis in tom. 1. Conciliorū habetur, ipse cū alijs Episcopis Aegypti auxiliū sedis Apostolicæ implorat his verbis: Vestro Sācto suggerimus Apostolatui, ut nostri more solito sollicitudinē gerere dignemini. Et infrā. Quia semper antecessores nostri, & nos à vestra Apostolica Sācta sede auxiliū hausimus & nostri vos curā gerere agnouimus, præfata Apostolicā, & summā expetimus iuxta canonū decreta sedē, ut inde auxiliū capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes & dogmata, atq; subleuationes ceperūt. Ad eā quod quasi ad matrē recurrimus. Et infrā. Quod nequaquā vobis incōsultis agere præsumimus (scilicet, de fide definire) canonibus inuentibus, absq; Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere Pontifice. Et infrā. Ob id vos, prædecessoresq; vestros, Apostolicos videlicet, Præsules in summatibus arce constituit, omniūq; Ecclesiarū curam eis habere præcepit. Et infrā. Cui omne Episcoporū iudicium est cōmissū. Et infrā, de hoc Primatu exponit locū Matt. 16. & auctoritate Cōc. Nicēn. omnia cōfirmat. Huic cōcordat Basil. epist. 52. quæ est ad eundē Athanasium, dicens, Visum est mihi cōsentaneū,

3.
D. Athan.

Basil.

ut

ut scribatur Episcopo Romae, ut quae hic geruntur, consideret, &c.

4.
Gregor.
Nazian.

Gregorius etiam Nazianzen. orat. 23. in laudem Heronis commemorat Petrum Alexandrinum Athanasij successorem a sede sua pulsum a Lucio Ariano, ad Romanum Pontificem confugisse, *Ac per tacitam* (inquit) *accusationem omnibus lachrymas mouit, ut calamitatis magnitudinem in oculis, & aspectu defigerent, & auxilium nancisceretur, quemadmodum & nactum esse scimus.* In quibus verbis Nazianzenus simul cum Petro Alexandrino Pontificis auctoritatem ad iudicandas etiam Orientis causas recognoscit. Quod etiam ex eodem Nazianzeno colligitur orat. 52. quae est secunda ad Cledonium, ubi commemorat Vitalium Apollinaris sectatorem quendam fidei libellum fraudulenter edidisse, haeresim occulte profitendo, Damasum autem, fraude cognita, eum ab Ecclesiae ceteru abdicasse: denique libellum cum anathematismo deieuisse. Eodem modo Pontificiam potestatem testatus est Chrysostomus in epistolis ad Innocentium, 1. petens ab illo auxilium contra eos, qui iniuste illum deposuerant, tum declarando depositionem fuisse irritam, tum puniendo malefactores, pro quibus tamen pie intercedit, ut si resipiscant, non excommunicentur, in hoc ipso potestatem Pontificis recognoscens.

Chrysost.

5.
Cyrill.
Qua est 18
inter epist.
Cyril. & ha
betur in Co
cil. Ephes.
rom. 1. c. 19
Epist. 12.
inter epist.
Cyril. & di
cto tom. 1.
cap. 16.

Simili modo Cyrillus in epistola ad Celestinum in causa Nestorii rem tota ad ipsum sicut ad caput retulit, & subiungit: *At quauis res ita habeat: non prius tamen illius communionem deserere ausi sumus, quam hac ipsa pietati tuae indicaremus, &c.* cui Celestinus respondit, *Nostra sedis auctoritate ascita, nostraeque vice, & loco cum potestate versus, eiusmodi non absque exquisita sedulitate sententiam exequeris, nepe ut nisi decem dierum intervallo ab huius nostrae numerationis die numeradorum nefaria doctrina sua conceptis verbis anathematizet.* Et infra. *Illic sanctitas tua illi Ecclesiae prospiciat, is vero modis omnibus se a nostro corpore segregatum esse intelligat.* Cui epistola Cyrillus obediuit, ut constat ex eius epistola ad Nestorium, quae est de excommunicatione, dicens. *Quod nisi iuxta tempus in literis Celestini sacratissimi, Reuerendissimi, Romanorum Episcopi expressum praestiteris, certo scias, nullam tibi deinceps cum Episcopis, & Sacerdotibus Dei consuetudinem, nullum sermonem, nullum denique inter eos locum*

Epist. 10.
& dict. to-
mo. 1. cap.
14.

futurum esse. Et similia habet in sequenti epistola ad Clerum, populumque Constantinopoli. Refert praeterea D. Thomas opuscul. 1. contra errores Graecorum. cap. 32. §. *Habetur, eundem Cyrillum in libro Thefaurorum dicentem, Sicut Christus accepit a Patre plenissimam potestatem, sic & Petro, & eius successoribus plenissime commisit.* Item nulli alij, quam Petro, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Vbi particula *Soli* non excludit successores, sed alios Apostolos, nam paulo post dicit, dedisse Petro potestatem, & Ecclesiae. Et inferius ait Diuus Thomas, *Ostenditur etiam, quod subesse Romano Pontifici, sit de necessitate salutis, dicit enim Cyrillus in libro Thefaurorum: Itaque fratres, si Christum imitamur, ut ipsius voces vocem eius audiamus, manentes in Ecclesia Petri, &c.* Nec dubitandum est de his testimonijs, etiam si nunc in Thefauro non inueniantur, tum propter D. Thomae auctoritatem; tum etiam, quia plures libros Thefauri periisse scimus.

B

C

D

Denique ex Ecclesiasticis historicis a Graecis etiam conscriptis constat, antiquissimam Ecclesiae praxim fuisse, ut in causis grauioribus ex tota Ecclesia etiam Orientali ad catheram Petri fieret recursus, ad petendam, vel fidei declarationem, vel alicuius haeresis damnationem, vel Synodi congregationem, aut confirmationem, vel ad petendum iudicium per modum appellationis, aut iustae defensionis; ex quibus manifeste constat potestatem supremam Romani Episcopi omnibus Graecis a principio Ecclesiae agnitam, & creditam fuisse. Huius autem praxis praeter testimonia adducta, optimum argumentum sumitur ex Historia Eusebii lib. 7. c. 24. ubi de Paulo Samosateno ait, *Vbi simul cum orthodoxa fide Episcopatum amisisset, & ex Episcopi domo eius Ecclesia propria exire nollet: Imperator Aurelianus de ea re rogatus sententiam, sanctissime quid esset agendum decreuit. Praecepit enim, ut domus Ecclesiae illis tribueretur, quibus Christiani Italiae, & urbis Romae Episcopi per literas tribuenda perscriberent.* Tanta enim erat fama publica Primatus Romani inter Christianos Graecos, ut etiam gentiles non lateret, & ideo Imperator licet infidelis eam sententiam protulit, sanctissime ut ait Eusebius, approbans sententiam illam, & consequenter etiam Primatum, quia fidei conformis fuit, licet ab infideli lata fuerit.

D. Thom.

6.

Ex consuetudine grauioribus causas ad Pontificem deferendi, idem Primatum colligitur.

7.
Theodore.

Eadem traditio sumitur ex Theodoro. lib. 2. histor. cap. 22. vbi de Conciliabulo Ariminenfi ait, *Præiudicij vim habere non debet, præsertim cum formula illa composita sit, neq; Episcopo Romano, cuius sententia præ cæteris omnibus expectanda erat, consentiēte, &c.* & lib. 5. cap. 10. refert, Damascum post exortam sectam Apollinaris, illum, & discipulum eius Timotheum abdicasse, & per literas Oriētalibus significasse, quas ibi refert earumque initium est. *Quod vestra charitas debitam sedi Apostolicæ reuerentiam tribuit, filij honoratissimi, vobis quoque ipsis maximo sane honori est. Nā licet in Sæcta Ecclesia, in qua S. Apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepim⁹ tractāda sint, no bis primæ partes deferuntur, tñ confitemur nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse.* Et infra significat idem Pontifex, Orientales catholicos ad ipsum recurrisse, dicens: *Quid est, cur abdicationem Timothei à me rursus requiratis, qui etiam hic iudicio sedis Apostolicæ, Petro quoque Episcopo Alexandrino præsentē abdicatus est vna cū magistro Apollinario, Quibus omnibus Theodore assentitur. Imò ipse etiā cum aliquādo in fidei suspensionē venisset, ad Leonē Papam per epistolam coniugit, dicens, Ad Apostolicā vestram sedē currimus, vt Ecclesiarum vlceribus medicinam à vobis accipiamus, vobis enim per omnia primos esse conuenit. Multis enim, quibus superiores estis, ornat⁹ vestra sedes. Alias enim vrbes ornat vel magnitudo, vel pulchritudo, &c. Vestra autem redundantem bonorum copiam dedit is, qui est omnium largitor, ea est enim omnium maxima, & præclarissima, & quæ præest orbi terrarum. Et cætera, quæ latè prosequitur.*

8.
Socrates,

Huic denique traditioni adstipulatur Socrates lib. 2. Histor. cap. 5. Vbi Concilium Antiochenum illegitimum fuisse significat, quia Iulij Pontificis Romani auctoritatem non habuit, Cū canon (ait) Ecclesiasticus iubeat, non oportere absque sententia Episcopi Romani decreta Ecclesiæ sancire. Et c. 11. referens Athanasium, & plures alios Orientales Episcopos ab Ecclesijs suis eiectos, Romam peruenisse, vt Iulium Episcopum Romanum de suo statu certiores facerent, inquit. *Quoniam Ecclesia Romana priuilegium præter cæteras obtinebat, & lib. 4.*

A capit. 3. similia referens de Petro Alexandrino, de illo adiungit: *Cum Iulius Damasi Episcopi Romani reuersus esset, populus illis confisus expellit Lucium, Petrum autem in locum illius introducit.* Et Sozomenus lib. 3. histor. cap. 8. referens fugam Athanasij, & aliorum ad Iulium Romanum Episcopum addit, *Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, in communionem recepit. Et cum propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suas Ecclesias restituit, scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque incusauit, &c. Deditque mandatum, vt quidā illorum, omnium nomine ad diem constitutum accederent.* Et cap. 9. alias literas eiusdem Iulij refert, in quibus præter alia illud continebatur, *Legem esse ad sacerdotij dignitatem spectantem, quæ pronunciat, acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur.* Additque (quod notandum est) cum suis literis apud rebelles Orientis Episcopos nihil proficeret, à Cōstante Imperatore quasi à seculari brachio adiutoriū postulasse, atq; ita tandē Orientales Episcopos Romam venire coegisse, & lib. 6. cap. 22. orta controuersia de Spiritus Sancti dignitate, inquit. *Episcopus Romanus de ea certior factus, scripsit ad Episcopos Orientis literas, vt vna cum Episcopis, & sacerdotibus Occidentis Trinitatem consubstantialē esse, & gloria æqualem crederent. Quo facto singulis rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquieuerunt, sicque illa controuersia finē habere visa est.* Et hæc de Patribus Græcis sufficiunt.

Ex Latinis multa in superioribus capitibus, & in primo lib. adducta sunt, quæ hic non sunt repetenda, sed breuiter insinuanda, & aliqua ex parte locupletanda. D Primò ergo Tertullian. lib. de Præscrip. c. 36. *Habes Romam, vnde (inquit) auctoritas præsto est.* Et lib. de Pudicit. cap. 1. Episcopum Romanū vocat Pontificē maximū, & Episcopū Episcoporum, vbi Pamelius plura eiusdē authoris loca designat, quæ omitto, quia hic author cū ab Ecclesia Romana defecerit, non recte de Primatu illius sensit, quāuis nō omnino illū ignorauerit. Magnus igitur, & fidelis huius veritatis assertor fuit Cyprianus, qui in suis Epistolis sæpissime ad vnitatem Ecclesiæ requirit vnum supremum caput, illudq;

9.
Patres Latini in eandē veritatē cōspirantes.
Tertull.
Pamel,

Chrysost,

Ambros.

illudque esse dicit in Ecclesia Romana, vt videri potest epistol. 40. 45. 52. & 55. & 76. cuius verba sæpè retulimus. Item Ambros. Orat. de Satyro fratre, & 1. ad Timot. 3. & lib. 1. epistolar. in 7. ad Siricum Papam cum alijs Episcopis, sic inquit: *Recognouimus literas sanctitatis tuæ boni Pastoris excubias, qui fideliter commissam tibi ianuam serues, & pia solitudine Christi ouile custodias, dignus, quem omnes Domini audiant, & sequantur.* Et epist. 4. ad Imperatores Gratianum, &c. agens de vitandis Arianis: *Quomodo (inquit) fieri potest, vt eum, quem societati eorum insertum vidimus, non etiam assertorem perfidiæ iudicemus. Quid etiam si defuisset? tamen totius orbis Romani caput Romanam Ecclesiā, atq; illam sacrosanctam Apostolorum fidem ne turbari sineret, obsecranda foret clementia vestra, inde enim in omnes venerandæ communionis iura dimanant, &c.* Et epist. 9. ad Theophil. Alexandrinum, *Referendum arbitramur ad sanctum fratrem nostrum Romanæ sacerdotem Ecclesiæ, quoniam præsumimus, ea te iudicaturum, quæ etiam illi displicere nequeant.* Et infra: *Vt nos quoque accepta vestrorum serie statutorum, cum id gestum esse cognouerimus, quod Ecclesia Romana haud dubiè comprobauerit, læti fructu huius examinis adipiscamur.* Quibus verbis ad Orientalem Episcopum scriptis, de consuetudine Romani Episcopi gubernandi etiam Orientales satis testatur Ambrosius.

10. Hieron.

Eiusdem vsus, & potestatis testis est Hieronymus epist. 11. ad Ageruchiam, dicens (vt supra retuli) se aliquando iuuisse Damasum in respondendo ad Orientis, & Occidentis synodales constitutiones. Et epist. 16. ad Principiam referens, quod supra tactum est de Athanasio, & Petro Alexandrino, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, *quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant.* In epist. etiam 8. ad Deme- triadem circa finem, *Sedem Romanam Cathedram Apostolicam* vocat, idem de Primatu eius sentiens, quod de Primatu Petri, de quo eius sententiam supra retulimus. Idem copiosius in epist. 57. ad Damasum, cuius verba iam in superioribus adducta sunt, vbi etiam docet, habere illam sedem priuilegium Petri non errandi in fide. Quod etiam sentit Apo-

log. 2. seu lib. 3. Apolog. contra Ruffinū, vbi habet illa verba: *Attamen scito, Romanam fidem Apostolica voce laudatam huiusmodi præstigias non recipere, etiam si Angelus aliter annunciet, quam semel prædicatum est.* Et infra: *Et tamen miror, quomodo probauerit Italia, quod Roma contempsit, Episcopi susceperint, quod Sedes Apostolica condemnauit, tacite negans, id fieri potuisse, aut se illud credere.*

Ex Augustino etiam recurrente ad Romanum Pontificem tanquam ad Christi Vicarium, multa supra diximus ex epist. 90. 92. & 95. eiusdem Augustini. Quibus concordat idem August. lib. 2. Retract. cap. 50. dicens, *Pelagianam hæresim ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ Innocentio, & Zosimo cooperantibus Conciliorum Affricanorum literis damnatam esse.* Et in epist. 157. in principio se subditum Romani Pontificis apertè profitetur, dum ait, *Me apud Cæsaream præsentem venerunt, quo nos iniuncta nobis à venerabili Papa Zosimo Apostolicæ Sedis Episcopo Ecclesiastica necessitas traxerat.* Et infra, relatis verbis eiusdem Zosimi, ad probandam necessitatem baptismi in remissionem peccatorum, subiungit. *In his verbis Apostolicæ Sedis tam antiqua, atq; fundata, certa, & clara est catholica fides, vt de illa nefas sit dubitare Christiano.* Et epist. 102. de Romana Ecclesia inquit, *In qua semper Apostolicæ cathedræ viguit Principatus, & ibi etiam refert, in causa Donatistarum iudicium Apostolicæ sedis expectatum fuisse.* Idemq; repetit lib. 1. contra epist. Parmen. c. 5, & epist. 165. vbi ait, ad cognoscendam Ecclesiam Catholicam maximè spectandam esse successionem in sede Petri, sentiens, illam esse petram, super quam fundata est Ecclesia. Quod expressius declarauit in Psalmo contra partem Donati tom. 7. dicens, *Numerate sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.*

Præterea ex eodem fundamento dicit lib. 1. contra Iulianum cap. 4. *Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesiæ præsentem Beatum Innocentium si audire voluisses, iam tunc periculosa inuentum tuā Pelagianis laqueis exuisses. Quid*

11. August.

12. Idē Aug.

enim potuit vir ille sanctus Africanis respo-
dere Concilijs, nisi quod antiquitus Aposto-
lica sedes, & Romana cum ceteris tenet per
seueranter Ecclesia. Qui locus est valde
notandus: nam in eo planè docet Augu-
stinus, definitionem Pontificis facere
certam fidem, etiam sine generali Con-
cilio. Vnde in lib. 2. de Peccato origin.
cap. 7. etiam de Cœlestio Pelagij loco
refert, non fuisse ausum, beati Papæ Inno-
centij literis obfistere, imò se omnia, quæ
sedes illa damnaret, damnaturum esse
promississe. Denique lib. 1. ad Bonifaciū
in principio inter alia dicit, *Non dedig-
naris, qui non alta sapis, quannuis altius præ-
sideas, esse amicus humilium, & amorem re-
pendere impensum.* Et infra: *Cum commu-
nis sit omnibus nobis, qui fungimur Episco-
patus officio, quannuis ipse in eo præmineas
celsiore fastigio speculæ Pastoralis, facio
quod possum pro mei particula muneris, &c.*

13.
Prosper.

Concordat cum Augustino Prosper
contra Collatorem cap. 10. vbi defini-
tiones Innocentij, & Zosimi contra Pe-
lagium infallibiles reputans, tanquā ab-
surdum infert contra Collatorem. Secū-
dum tuam censuram errauit Papa Inno-
centius Petri sede dignissimus. Et infra: *Erra-
uit sacrosancta Beati Petri Sedes, quæ ad v-
niuersum orbem Papæ Zosimi ore loquitur.*
Et cap. 41. iterum inquit: *Beata memoria
Innocentius nefandi erroris capita Aposto-
lico mucrone percussit.* Et infra: *Africa-
norum Conciliorum decretis beatæ recorda-
tionis Papæ Zosimus sententiæ suæ robur adne-
xuit, & ad impiorum detractionem gladio
Petri de xteris omnium armauit Antistitū.*
Vbi addit etiam Bonifacium, de quo ait,
*Contra inimicos gratiæ Dei non solum Apo-
stolicis, sed etiam Regijs vtebatur edictis.*
Et de Cœlestino adiungit, prædecessorum
suorum statuta, & decreta synodalia inuio-
labiliter seruanda censebat. Et de eodem
subdit, *Nec segniore cura ab hoc eodem mor-
bo Britannias liberauit, &c.* Et infra dicit,
eadem cura Scotiam fecisse Christianā.
Et in libro de Ingratis cap. 2. sic ait, *Sedes
Roma Petri, quæ pastoralis honoris facta ca-
put mundi, quicquid non possidet armis, reli-
gione tenet.* Et similiter lib. 2. de Vocat.
gentium imitatus Leonem, ait: *Roma per
Apostolici sacerdotij principatum amplior
facta est arce religionis, quam solio potesta-
tis.* Quomodo etiam dixit Fulgēcius lib

Cap. 16.
aliis. 6.

A de Incarnat. & gratia cap. 11. *Romanam
Ecclesiam Petri, & Pauli verbis tanquam
splendentibus radijs illustratam, eorumq; de-
coratam corporibus, mundi cacumen esse.* Ex
Optato etiam Mileuitano contra Parmenian.
multa relata sunt; specialiter ve-
rò lib. 2. *Negare (inquit) non potes, scire te
in vrbe Roma Petro primò Episcopalem ca-
thedram esse collatam, in qua sederit omnium
Apostolorum caput Petrus, in qua vna ca-
thedra vnitas ab omnibus seruaretur, vt iam
schismaticus, & peccator esset, qui contra sin-
gularem cathedram alteram collocaret.*

Fulgenti.

B Similiter Isidor. in epist. ad Eugenium
Toletanum Episcopum, cum potestate
Petro datam modo à nobis supra tradito
explicasset, subiungit, *Cuius dignitas po-
testatis, etsi ad omnes Ecclesiarum Episco-
pos est transfusa, specialius tamen Romano
Antistiti, singulari quodam privilegio, ve-
lut capiti, ceteris membris celsior permanet
in æternum.* Et in Præfatione ad canonū

14.
Isidor.

C collectionem, quæ habetur primo tomo
Conciliorum, ait, cum Concilijs colle-
gisse decreta, & epistolas synodicas Pō-
tificum, *Quia in eis pro culmine Sedis Apo-
stolicæ non impar Conciliorum extat autho-
ritas.* Et in fine: *Synodorum (inquit) con-
gregandarū authoritas Apostolica Sedi pri-
uata commissæ est potestate, nec vllam Sy-
nodum ratam esse legimus, quæ eius authori-
tate non fuerit congregata, vel fulta, hæc ca-
nonica testatur authoritas, hæc historia Ec-
clesiastica roborat, hæc Sancti Patres confir-
mant.* Hoc etiam confirmat Beda in Ho-
mil. Diui Benedicti Angli tom. 7. de quo
ait: *Ad Beatorum Apostolorum limina pere-
grinaturus aduolauit, vt quia rudis adhuc in
gente Anglorum fides, & Ecclesiarum insti-
tutio florebat, ibi potius perfectam viuendi
formam sumeret, vbi per summos Christi
Apostolos totius Ecclesiæ caput eminet exi-
mium.* Et lib. 2. Histor. Anglor. cap. 1. de
Gregorio ait, *Cum primum in toto orbe ge-
reret Pontificatum, & conuersis iam dudum
ad fidem veritatis esset Prælati Ecclesijs,
nostram gentem eatenus idolis mancipatam
Christi fecit Ecclesiam, &c.* Et lib. 3. cap.
25. refert Regē Angliæ, & alios illo iam
tempore credidisse, clauēs Petro datas in
Ecclesia Romana permanere. Et in lib.
4. cap. 1. & sæpè in illa historia ostendit,
quanta fuerit semper Romani Pontifi-
cis circa Anglos prouidentia, & eorun-
dem

Beda.

dem ad eundem Pontificem obedientia.

15.

Anselm.

Deniq; omnes etiam posteriores Patres eandem veritatē constantissimē docuerunt, ex quibus duos tantum numerabimus, Anselmum, & Bernardum, qui grauissimē de Pōtificia dignitate loquuti sunt. Anselmus enim lib. de Incarnatione Verbi, sic incipit: *Domino, & Patri vniuersæ Ecclesiæ in terra peregrinantis Summo Pontifici Urbano Frater Anselmus.* Et infra: *Quoniam diuina prouidentia vestram elegit sanctitatem, cum vitam, & fidem Christianam custodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret, ad nullum alium rectius refertur, siquid contra Catholicam fidem oritur in Ecclesia, vt eius autoritate corrigatur, nec ulli alij tutius siquid contra errorem responderetur, ostenditur, vt eius prudentia examinetur.* Et in Præfatione ad Epistolam ad Romanos dicit, illam epistolā primo loco poni, quauis prima omnium scripta non fuerit, quia & in illo tempore Roma caput totius Orbis extitit, & vsque hodie Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum obtinet Principatum.

16.

Bernard.

Diuus autē Bernardus multo copiosius hoc ipsum docet epist. 125. ad Gaufridum, vbi inter alia dicit, *Alemaniam, Franciam, Angliam, Scotiam, Hispaniarum, & Hierosolymorum Reges cum vniuerso clero, & populis fauent, & adherent Domino Innocentio, tanquam filij Patri, tanquam capiti membra solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Item epist. 131. ferē de eodem argumento ad Mediolanenses, & epist. 183. ad Conradum Regem Romanorum, *Legi (inquit) Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quam sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire in exhibenda reuerentia summa, & Apostolica Sedi, & Beati Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio.* Et de sublimitate illius Sedis egregie loquitur epist. 237. ad Eugenium, & latius lib. 3. de Considerat. ad eundem, cap. 8. ex quo plura verba in superioribus relata sunt, & ideo illa prætermittimus. Addi etiam hic possent temporalium Regum, & Imperatorum testimonia, & exempla, sed ex illis aliqua in superioribus tacta sunt, & plura in sequentibus afferemus, spiritualem potestatem temporali comparando. Nunc sufficiant notanda verba Constantini Imperatoris in

A cap. In memoriam, dist. 19. vbi sic inquit, *Honoremus Sanctam Romanam, & Apostolicam sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat Ecclesiastica magistra rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas, vt licet vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.* Præter autoritatem autem non est hic specialis ratio postulanda. Sufficiūt enim adductæ de perfecto regimine Ecclesiæ, & de necessitate vnius capitis in vno corpore ad vnitatem eius, & fidei conseruandam. Nam quod hoc caput in tali Sede sit constitutum, licet plures habeat morales congruentias, quæ & à Patribus insinuantur, & facile cogitari possunt, propria ratio est voluntas Christi, & Petri, quæ ex adductis testimonijs nobis satis innotuit.

Constantin. Imperat.

C A P V T XVIII.

Duobus obiectionibus contra Primatum Pontificis ex Scriptura, & Concilijs desumptis, satisfit.

C

CONTRA Pontificis Romani dignitatem, & Primatum multa sparsim in suo libello obiecit Rex Angliæ præter ea, quæ contra Primatū Petri supra retulimus, ex quibus multa comparisonem inter Pōtificem, & Reges temporales attingunt, quæ melius post dictam comparisonem factam in sequentibus examinabimus. Vbi etiam de potestate Pontificis supra Reges in temporalibus dicendum est. Nūc solum his, quæ contra supremam spiritualem Pontificis potestatem absolute obijci videntur, respondebimus. Hæc autem tam in Præfatione, quàm in Apologia Regis ad tria capita reduci videntur, his exceptis, quæ ex factis Regum, vel Imperatorum desumuntur, de quibus, vt dixi, postea videbimus.

D

Primum caput est, quia hoc dogma nullum vel debile fundamentum habet in verbo Dei, vt dicit in Apolog. pagin. 118. & in Præfatione pag. 22. 28. 60. & alijs quàm plurimis locis. Possumusque in huius obiectionis confirmationem pōdere, quod Paulus ad Ephes. 4. ministeria Ecclesiastica, & ordinem Ecclesiæ descri-

11

21
Prima obie-
ctio.

Cōfirmatio
Ad Ephes.
4.

describens, nullam de Vicario Christi mentionem facit; cum tamen ille aptissimus locus videretur ad illum proponendum, si ad hierarchiam Ecclesie pertineret. Vnde valde miratur Rex dicta pag. 60. & ignorare se dicit, *Quibus artibus Pontifices Romani facti sint Vicarii Christi; imò verò Dij in terra, triplici corona insigniti, cœli nimirum, terræ, ac inferorum Reges, totius orbis iudices, & ipsi à nemine iudicandi, fidei capita, & cætera, quæ prosequitur concludens, Quibus, inquam artibus ad tantum fastigium ascenderint, equidē nescio.*

3.
Solutio.

Veruntamen vel hoc ipso intelligere Rex posset, si sapere vellet, hoc non esse humana arte factum, sed in virtute illius verbi, *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, vt sanctæ, & catholicæ antiqui Patres intellexerunt.* Qua enim arte Syluester Papa Constantinum Imperatorem ita sibi subiecit, vt Christi Vicarium, & Petri successorem, & maiori honore se ipso dignum confiteri non erubuerit: eadem reliqui Sancti Pontifices eandem dignitatem, & potestatem conseruarunt, & contra portas inferi defenderunt. Artes etenim illæ non fuerunt aliæ præter verbum Dei, magna virtute spiritus liberè prædicatum, & interdum diuinis virtutibus, & illustrationibus pro temporum, iuxta diuinæ prouidentiae dispositionem, opportunitate confirmatum. Errat ergo Rex, & verbo Dei contradicit, dum ait, Primatum Papæ debile in verbo Dei habere fundamentum. Nam & in verbo Dei scripto Petri Primatus perpetuus, & per successionem semper duraturus sufficienter continetur: & per verbum eiusdem Christi non scriptum, sensus verbi scripti cum certitudine traditus est. Et præterea successionem illam Petri in Romana Sede permansisse euidenter est declaratum. Nec possunt Rex, vel doctores eius Protestantes vim huius verbi effugere, nisi & negando veritatem verbi non scripti, & verbum scriptum sua certa scientia, & priuato spiritu interpretando. Vtrūque autem esse à catholica veritate alienum; imò hæresum omnium, & schismatum fundamentum, in primo libro satis demonstratum est.

4. Ad confirmationem à nobis additam

A ex loco Ephes. 4. respondere possumus ex doctrina Augustini libr. de Fide, & operib. cap. 9. vbi tractans locum Actor. 8. de Eunuchō, quem baptizauit Philippus, licet nihil plus dixerit, quàm credo, *filium Dei esse Iesum Christum*, vnde aliqui argumentabantur, non esse necessariū aliquid aliud docere catechumenos, vt baptizentur: ipse verò respondet: *Scriptura tacuit, atq; intelligenda admisit cætera, quæ cum illo spadone baptizando Philippus egit.* Sic ergo nos dicimus, licet Paulus tacuerit illo loco de vno Christi Vicario, totius Ecclesie pastore, illud intelligendum reliquisse in cæteris, quæ describit.

Potest autem hæc responsio in nos retorqueri: superius enim hoc loco vsi sumus ad probandum Reges non habere in Ecclesia spirituales potestates, quia Paulus nullam, vel in illo loco, vel in alijs similibus illorum mentionem fecit: quæ illatio eodem prorsus modo eludi potest. Respondeo ex verbis eiusdem Augustini loco citato. *Atque in eo, quod ait (scilicet Lucas) Baptizauit eum Philippus, intelligi voluit impleta omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gratia breuitatis, tamē serie traditionis scimus implenda: pari modo etiam in eo, quod scriptum est, euangelizasse Philippum spadoni Dominum, nullo modo dubitandum est, & illa in catechismo dicta esse quæ ad vitam, moresq; pertinent eius, qui credit in Dominum Iesum Christum.* Ita ergo in præsentī dicimus, Paulum sub illa descriptione Ecclesiæ comprehēdisse omnia, quæ vel ex traditione, vel

C serie traditionis scimus implenda: pari modo etiam in eo, quod scriptum est, euangelizasse Philippum spadoni Dominum, nullo modo dubitandum est, & illa in catechismo dicta esse quæ ad vitam, moresq; pertinent eius, qui credit in Dominum Iesum Christum. Ita ergo in præsentī dicimus, Paulum sub illa descriptione Ecclesiæ comprehēdisse omnia, quæ vel ex traditione, vel ex alijs Scripturæ locis, ad Ecclesiæ ordinem, & hierarchiam pertinere perspicuum est: Est autem satis nobis traditū, & in Scriptura, & extra illam, Ecclesiam visibilem esse vnum ouile sub vno Pastore visibili, vicem Christi gerente; hūc ergo Pastorem sub generali nomine Pastorum Paulus explicuit, quia non asumpsit ibi prouinciam in particulari explicandi gradus omnes, & ministeria Ecclesiastici ordinis. Cuius etiam argumentum est, quia tractans idem argumentū. 1. Corinth. 12. omisit Euangelistas, quos sub Prophetis cōprehendit, & ibi ponit virtutes, & alia, quæ in loco ad Ephes. omisit, & in neutro loco ponit presbyteros, & diaconos, quāuis ad Ecclesiasticā hierar-

Diluitur cōfirmatio.
August.

5.
instancia.

Responsio.

Ex Scriptu-
ra primatus
Pontificis,
nō Regum
colligitur.

hierarchiam pertinere, ex alijs Scripturę locis manifestū sit. At verò de Regibus nulla Scriptura, vel traditio docet, in Ecclesiastica hierarchia habere peculiarem locum, aut munus Ecclesiastici regiminis, aut ministerij, ideoq; dum illis locis præcipuis tacentur, prorsus excluduntur: præsertim quia nec sub specifica, nec sub generali verborum forma comprehensi sunt.

6.
Secunda ob-
iectio.

Secundam obiectionē paucis his verbis indicat Rex in Præfat. pag. 60. *Ita interim generalibus Concilijs suberant* (vtiq; Romani Episcopi) *vt & nuper Constantiense Concilium tribus Pontificibus abdicatis, quartum inaugurauerit.* Quæ obiectio confirmari potest, quia in alijs casibus deponuntur Pontifices, vel aliter iudicantur ab Ecclesia, mediantibus Concilijs. Ita enim fieri posse, dictum Concilium Constantiense definiuit, & Basiliense cōfirmavit, & vtrūq; id exequi tentauit. Et olim Marcellinus Papa depositus fuit à Concilio Sinuesano; & in casu hæresis deponi posse traditur in cap. *Si Papa*, distin. 40. & communiter ab omnibus Catholicis receptum est.

Cōfirmatio

7. Respondeo in primis, obiectionē hanc ad quæstionem potius de comparatione Papæ, & Cōcilij generalis, quàm ad quæstionem de Primatu Pōtificis pertinere. Patres enim, qui Concilijs Constantiensi, & Basiliensi interfuerunt, & Gerfonius, alijq; Doctores, qui generale Concilium supra Pōtificem esse opinati sūt; nihilominus certa fide credebant, Episcopum Romanum esse supremū, & vniuersalem Ecclesiæ Pastorem, supra omnes Episcopos, & Patriarchas, habentem in illos spiritualem iurisdictionem, & in omnes fideles cuiuscūq; cōditionis existat, etiam si Reges, vel Imperatores sint, & contra hoc obiectio facta non procedit, vt per se cōstat, idq; instituto nostro sufficebat, quidquid de altera quæstione comparatā sentiat. Quia tamen omnino verum esse credimus, in Concilio generali nullam esse iurisdictionem immediatē à Christo collatam, ideoq; dum legitimus, & indubitatus Pontifex viuīt, ab illo pendere Concilij generalis iurisdictionem, ac proinde illi subesse (quod alibi tractandum est) ideo breuiter dictis obiectionibus satisfaciendum est.

A Ad obiectionem ergo principalē respondemus, tempore Concilij Constantiensis tres fuisse in Ecclesia prætenso Pontifices. Gregor. 12. Benedict. 13. & Ioan. 23. nominatos. Cum autem certū sit, & supra probatum, non posse simul esse in Ecclesia plures veros Pontifices, fit consequens, vt non omnes illi fuerint Pontifices. Vnde etiam fieri potuit, vt nullus eorum esset certus Pontifex, atq; adeo nec Pontifex, quia nondum erat aliquis eorum sufficienti consensu Ecclesiæ receptus, nec credebatur legitimē electus. In tali autem casu ius habet Cōcilium generale, quanuis acephalum, ad inquirendum de vero, & legitimo Pontifice, & si nullum ex prætensores legitimum, ac certum Pontificem esse inuenerit, omnes deponere, vel potius nullum eorum verum Pontificem esse declarare, ac subinde de vero Pontifice Ecclesiæ prouidere. Et hoc ad summum fecit Constantiense Concilium deponēdo dictos tres Pontifices, & Martinū. 5. eligendo. Ex hoc autem facto nihil contra Pontificis dignitatem, aut potestatem colligi potest, quia cum Pontifices dubij nō sint veri Pontifices, potestas Concilij supra illos, nihil derogat veris Pōtificibus; nam electo postea vero Pontifice per tale Concilium, in illo erit plena Pōtificia potestas, ipso Cōcilio superior, quia non ab illo habet potestatem, sed à Christo. Quia verò dicere quis potest, Ioannem 23. fuisse Pontificem satis certum, quidquid de hoc sit, addere possumus, ipsum tandem voluntariē renunciaſſe Papatui, vt ex historijs constat, & similiter cessit Gregor. 12. Benedictus autē 13. aliās Petrus de Luna, licet nunquā cedere voluerit, mortuus tamē est paulo post Martini electionē, & Clemens quidam, qui in locum eius fuerat suffectus, paulo post renuntiavit, & Martinus V. tanquam vnicus, & verus Pontifex ab vniuersa Ecclesia cognitus, & receptus est.

D

Quod si quis instet, Basiliense Concilium subsequens depositionis sententiā contra Eugeniū. 4. vnicū, & indubitatum Pontificem tulisse, & Amadeū Felicem appellatū, loco illius creauisse. Respondetur, in hoc errasse Concilium illud, quod mirandum non est, quia iam tunc non legitimē, nec sub obedientia

8.
Solutio ob-
iectiois.

9.
Refellitur
instātia quæ-
dam.

Apostol.

Apostolicæ sedis procedebat. Vnde etiã errauit in approbando assertionem, quòd Concilium generale sit supra Papam, in Concilio Constantienfi traditam. Vnde consequenter existimauit, Conciliũ semel legitimè congregatum sine suo consensu non posse dissolui à Pontifice; imò posse, ipsum Pontificem ad assidendum Concilio, cogere. Quod tamen fundamentum omnino falsum est, & in eo Constantiense Concilium errare potuit, quia nec à vero, ac certo Pontifice conuocatum fuerat, nec illius præsentiam per se, vel legatos habebat. Vnde solum ad tollendum schisma legitimè coactũ fuerat, non ad dogmata fidei definienda. Excessit ergo terminos potestatis suæ, & ideò errare potuit, & consequenter etiam in hoc errauit Basiliense illud sequens, quia, vt dixi, iam tunc non legitimè procedebat. Atque ita prædicta assertio postea à Pontificibus, & Concilio Lateranensi sub Leone X. reprobata est. Et Eugenius. 4. tam assertionem, quàm sententiam Basiliensis Concilij pro nihilo habuit, vt in eodem Concilio refertur sess. 38. Et cũ Eugenio sensit vniuersa Ecclesia, quæ non obstante illa sententia tam Eugeniũ, quàm successorem eius Nicolau V. pro veris Pontificibus habuit, Antipapa Felice repudiato, qui postea Nicolao celsit, & ita semper Pontificia dignitas integra mansit.

10.
Responsio
ad confirma-
tionem.
In Apolog:
pag. 105.

Baronius.

Nicol. Pa-
pa.

Antiquum verò exemplum de Marcellini depositione à Rege non obijcitur, qui acta illius Concilij non admittit, & contradictionis arguit, quia in eis sæpè dicitur, *Pontificem à nemine iudicari*, & nihilominus Marcellinus inde iudicatus exiuit; nam sententia anathematis in eũ lata est, cui omnes Episcopi subscripserunt, neque enim poterat Marcellinus se ipsum excommunicare. Neque defunt etiam ex Scriptoribus Catholicis, qui de illa historia Marcellini dubitent, vt videre licet in Baronio tom. 2. ann. 302. n. 95. & sequentibus. & ann. 303. n. 89. & sequentibus. Veruntamen ipsemet admonet, non oportere antiquam historiã cõmuniter in Ecclesia receptam in dubium reuocare. Præsertim cum Nicolaus Papa in epist. ad Michaelẽ Imperatorẽ, illam vt veram referat, & illa vtatur ad Apostolicę sedis auctoritatem confirmandã,

A Est igitur aduertendum, peccatum Marcellini cuiusdam infidelitatis fuisse, & ideò ad Concilium pertinuisse de illo inquirere, tum propter publicum scandalum in materia fidei, tum propter Ecclesię securitatem. Quia tamen culpa solum fuerat contra confessionem fidei, & non hæresis, ideò Episcopi congregati sæpe dixerunt, *Tuo te ore iudica, nam prima Sedes à nemine iudicatur*. Ex quibus verbis auctoritas suprema Pontificis cõfirmatur. Ipse autem Marcellinus videtur in se ipsum sententiam protulisse, dicens, *Peccauĩ coram vobis, & non possum in ordine esse sacerdotum*. Per quæ verba visum est aliquibus renunciassẽ Pontificatui, eamq; renunciationem Episcopos acceptasse, & propterea de illis dici, *Subscripserunt in eius damnationem, & damnauerunt eum*, non vi iurisdictionis, quam in ipsum, dum fuit Pontifex, haberent, sed voluntariẽ consentiendo illi: & renuntiationẽ acceptãdo. Atque ita nemo eum, dum esset Pontifex, iudicauit, sed, vt statim subiũgitur, *ore suo damnatus est*. Postquã autem desijt esse Pontifex, potuit etiam à Concilio censuris ligari, vt per se constat. Vel fortasse Papatui non celsit, vt est probabilius, quia hoc ibi expressè non dicitur, nec verba citata renunciationem præse ferunt, sed pœnitentiam, nec Damasus, nec Platina, vel Romanum Breuiarium id referunt, sed potius fuisse Pontificem, etiam eo tempore, quo martyrium passus est, significant, & clarè testatur Baronius anno Christi 304. Hoc autem supposito dicendum consequenter est, ipsum non fuisse propriè in Ecclesiastico foro damnatum seu punitum, vel censura ligatum, sed voluntariẽ ad aliorum exemplum, & in sui peccati vindictam se ipsum separasse, & ab officio quasi suspendisse, seu abstinuisse. Quod iudicium Concilium illud probauit, & quasi declaratoriam sententiam criminis tulit, ipsomet Marcellino annuente, & in hoc sensu dicitur, Concilium illud damnasse Marcellinum. Et ita nulla est in dictis illius Concilij contradictio.

B

C

D

Ad vltimam partem illius obiectionis de Papa hæretico, respondemus in primis, non esse certum: an Papa etiam vt persona priuata, possit in hæresim perti-

II.

Ex dicto etiam Concilio Sinuesanoprimatus Pontificis cõfirmatur.

Marcellinus non fuit à Concilio depositus.

Baronius.

12.

Occurritur exemplo de Papa hæretico.

pertinaciter labi. Vnde si vera est sententia quę negat, Papā esse posse hæreticum, cessat obiectio. Quia vero contrarium videntur canones, & Concilia supponere, vt patet ex cap. *Si Papa* dist. 40. & ex Concilio Romano sub Adriano & ex octaua Synodo, admissio illo casu concedendum est, Papam tunc posse iudicari, & dignitate priuari. Quomodo autem id fiat sine præiudicio dignitatis, variè à Doctoribus explicatur; non est autem in præsentī necessarium singulas sententias referre, & examinare. Dico ergo breuiter, Papam hæreticum non ab hominibus, sed ab ipso Deo deponi, quāuis non sine ministerio Ecclesię, seu Concilij ferentis in ipsum sententiam declaratoriam criminis. Sicut enim Papa ab hominibus eligitur, & nihilominus non ab hominibus, sed ab ipso Christo immediatè dignitatem recipit; ita etiam licet per sententiam hominum declaretur hæreticus, nihilominus non iure humano, sed diuino statim manet dignitate priuatus. An vero ad talem priuationē, seu depositionem necessaria sit talis sententia, vel ipsummet peccatum hæresis sufficiat, saltem externum, & facto ipso notorium, à Doctoribus cōtrouertitur. Mihi autem rationi, & recto regimini magis consentaneum videtur, necessariam esse sententiam criminis declaratoriam, datam à Concilio auctoritatem habente, vt omnia ordinate fiant, & schismaticum pericula tollantur.

CAPVT XIX.

Explicantur quedā loca Gregorij quę Rex obijcit, & veri tituli Romani Episcopi defenduntur

TERTIA obiectio principalis sumitur ex Gregorio in varijs epistolis, in quibus reprehendit Ioannem Constantinopolitanum eo quod vniuersalem Episcopum seu Patriarchā se ipsum appellaret, & nominari vellet, & ad illum magis confundendum, adiungit, *Nullus vnquam decessorum meorū hoc tam prophano vocabulo vti consensit*, lib. 4. iudict. 3. c. 80. alijs epist. 39. ad Anastasium Antiochenum, vbi etiam ait. *Sicut enim veneranda vestra sanctitas nouit, mihi*

A per sanctam Chalcedonensem Synodum Pontifici sedis Apostolicę, cui Deo disponente, deferuio, hoc vniuersitatis nomen oblatum est, sed nullus, &c. Et similia habet epist. 32. ad Mauriciū 33. & 34. ad Constantiam, & 38. ad eundem Ioan. & 36. ad Anianum, & lib. 7. epist. 69. ad Eusebiū Thessalonicen. Et addit lib. 6. epist. 30. ad Mauriciū alijs cap. 194. *Ego fidenter dico, quia quisquis se vniuersalem sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristū præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit. Aliam etiam rationem reddit Gregor. quia si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharū nomen cæteris derogatur. Et ideo ait, nullus Romanorum Pontificum hoc singularitatis vocabulum assumpsit, nec vti consensit, ne dum priuatum aliquid daretur vni, honore debito sacerdotes priuarentur vniuersi. Quæ ratio æquè in Summo Pontifice procedit. Vnde idem Gregorius lib. 7. iudict. 1. epist. 30. ad Eulogium Alexandrin. qui ad ipsum scribens, eum vniuersalem Papam vocauerat, ait, *Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quæ ratio exigit, præbetur. Et infra. Si enim vniuersalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur vniuersum. Vbi significat, repugnare, vnū esse vniuersalem Episcopum & alios esse veros Episcopos. Et hanc sententiā tradidit ante Gregorium Pelagius 2. contra eundem Ioannem in epist. 1. ad illegitimum Concilium Constantinopolitanū. Et ante hos Pontifices legitur in Concilio Carthagenensi. 3. cap. 26. & in Concilio Affricano tēpore Bonificij, canon**

Pelagi. 2.

Concil. Carthag.

D *primæ sedis Episcopus non appetitur Princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantum primæ sedis Episcopus.*

Hoc argumentum valde vrget Rex Anglię in Apologia pagin. 106. & 107. & ex allegatis testimonijs Gregorij multa ex his, quę pro primatu Romani Pontificis adduximus, vel certè omnia enervari putat. Maxime quę redarguit Belarminum, eo quod in fauorem primatus Romani Pontificis alio testimonio Gregorij vsus fuerit, in quo Apostolicā sedem, *Caput fidei*, vocat lib. 11. epistola 42. Nam qui nomen (inquit) vniuersalis

25

Dd Epif.

Papa hæreticus à Deo ipso deponitur, non ab hominibus.

Aure depositionem Pontificis sententia criminis declaratoria premissi debet.

1. Recensetur testimonia Gregorij.

Episcopi repudiabat, hic caput fidei se se vocari a quo animo laturus erat? Et ideo ipse exponit de capite, seu gubernatore in genere, siue ille sit Papa, siue Rex intra ditiones, & fines suos. Et quia videbat expositionem hanc esse violentam, vt reuera est, veniam petit, vt si illa reiiciatur, dicere possit, Gregorium, vel minùs cautè loquutum esse, vel per excessum. Cum eadem tamen Regis venia, ipse simul vtrumque committit, quia sine vlla ratione, vel fundamento non solum verbis Gregorij, sed omnium etià antiquorum Patrum liberam illam censuram adhibet. Imò addere possumus, etià in verba Christi redundare, non est enim minus esse fundamentum Ecclesiæ, quàm esse caput fidei, Christus autem de Petro, id est de Petri sede, vt suprà probauimus, dixit, esse fundamentum Ecclesiæ; excessit ergo, vel incautè loquutus est Christus, si excessit, vel incautè loquutus est Gregorius, Apostolicam sedem caput fidei appellando.

[3.]

Non enim de sua persona tātum, sed de sede sua loquebatur Gregorius. Sic enim ait. *Illud autem admonemus, vt Apostolicæ sedis reuerentia nullius præsumptione turbetur, tunc enim status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulsetur iniuria, & canonum maneat incolumis atque intemerata semper auctoritas.* Ex hac enim verborum serie constat, eandem Apostolicam sedem, cui reuerentiam exhiberi monuerat, postea vocare caput fidei, quod a membris nulla est pulsandum iniuria, vt eorum status integer perseveret. Quod ego maxime de fidei statu intelligo, quia qui contra reuerentiam Apostolicæ sedis debitam omnia perturbant, in vera, & integra fide perseverare nō possunt. Et ideo fortasse modum loquendi mutauit, & quam prius vocauerat, *Apostolicam Sedem*, postea vocat, *caput fidei*, vt indicaret magnum periculum imminere, contemnendo obedientiam, & reuerentiam debitam Apostolicæ sedi, nam facile trās sit vsque ad periculum amittendi fidem. Et confirmatur: quia non excessit certè, neque incautè loquutus est Christus cum dixit Petro: *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos:* hoc autem munus cum illo priuilegio. *Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua, non tantum*

A *personæ, sed etià sedi Petri collatum est, vt lib. 1. ostendimus; ergo nullus est excessus, neque incauta loquutio, si Pontifex, qui tanquam viua regula fidei ad confirmandos fratres positus est, caput fidei appelletur. Vnde Patres Concilij Chalcedonensis in Epist. ad Leonē Pap. firmitatem fidei, illum appellant dicentes, Firmitas tua filiis, quod decet, adimpleat.*

Eo vel maximè, quod rectè potest intelligi, vocari caput fidei, quia est caput omnium fidelium, posito abstracto pro cōcreto, ad denotandum, non esse veram fidem, nisi in membris huius capitis, vel fidem ipsam esse, quæ membra cum capite coniungit. Vnde fit, vt tam caput, quam membra fidei appellentur, quia per fidem in vnum corpus coalescunt, quod est Ecclesia. Atque ita nihil aliud est esse caput fidei, quam esse caput Ecclesiæ, in quo capite in suo genere fides Ecclesiæ nititur. Quapropter ridiculum est, verba illa ad Reges temporales accommodare, aut tantum de gubernatore politico, & solum ordinis externi causa leges ferente, caput illud interpretari, cū Gregorius aperte loquatur de capite totius Ecclesiæ, & in spiritualibus: nam propter hanc etiam causam caput fidei vocat. Et quanuis verum sit, in principio epistolæ Gregorium tractasse de cōcedendo Panormitano Episcopo vsu pallij, qui vsus ad quandam Ecclesiasticā cæremoniam pertinet, inde sumpta occasione illum postea monet, vt disciplinam Ecclesiasticam circa reuerentiam Apostolicæ sedis, & circa incolumem, & intemeratam canonum auctoritatem, & morum integritatem obseruet, & obseruari faciat, quæ omnia ad Ecclesiasticū, & spirituale regimen pertinent; igitur de capite huius regiminis loquebatur Gregorius, cum sedem Apostolicam caput fidei appellauit.

Retorquendo ergo Regis argumentū ex hoc loco legitimus aliorū sensus erui facile potest. Nam si Gregorius sedem suam caput fidei vocauit, quia firmitas fidei, & cura, ac sollicitudo conseruandi, ac propagandi illam, & consequenter etiam honestos mores, qui ex illa pendunt, illi sedi commissi sunt, quando nomen vniuersalis Episcopi recusauit, non supremam pastorem curam suæ sedis

5.
Legitima
testimonio
rū Greg. ex
plicatio tra
ditur, & ar
gumētū Re
gis in eum
retorque
tur.

negare, sed verbi inuidiam, & elationis, vel ambitionis speciem cauere voluit. Neque solum ex citato loco, sed ex alijs etiam innumeris; imo ex eisdem, vbi de nomine vniuersalis tractat, manifestè colligitur, Gregorium in se, & in sede sua curam supremi, & vniuersalis Pastoris agnouisse. Nam in eadem epist. 32. ad Mauricium, dixit: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica sancto & omnium Apostolorum Petro Principi Apostolo totius Ecclesie cura commissa est.* Et infra. *Cura ei totius Ecclesie, & Principatus committitur, tamen vniuersalis Apostolus non vocatur.* Ecce vbi & Principatus agnoscit, & nomen abnuit. Et in epist. 36. & 38. simul nomen illud contemnit, & vniuersali potestate vtitur, dissoluendo, & reprobando illegitimum Concilium sine autoritate sue sedis congregatum, & cōminando censuras Ioanni, nisi resipisceret. Imò in lib. 7. epist. 64. eundem Ioannem propter idem nomen reprehendit, licet ipse non negaret, se Apostolicæ sedi subijci, vt idem Gregorius refert, qui etiam addit, se nescire Episcopum, qui eidem sedi subiectus nō sit; ergo recusando vocabulum vniuersalis, non intendit suæ sedi vniuersalem iurisdictionem negare. Vnde etiam epist. 69. tractaturus eandem causam, sic incipit, *Suscepti regiminis cura constringimur officij nostri sollicitudinem vigilanter extendere, & cæt.* Et infra, eandem curam ostēdit, dicens *Acta in Concilio sine sedis Apostolicæ autoritate, atque consensu nullas vires habere,* & in fine profert generalem censuram contra violantes sua præcepta: vt omittam alia loca suprā citata, in quibus Gregorius Primatum Romanæ Ecclesie, & cōmēdat, & exercet.

6.
Bellarm.

Cur ergo Gregorius nomen vniuersalis Episcopi tanquam prophanum vetuit, & repudiavit? Respondetur cū Cardinali Bellarmino lib. 2. de Clericis, cap. vlt. in fine, duobus modis posse nomen vniuersalis Episcopi vsurpari. Primo ad significandum vnum Episcopum, qui sit proprius, & proximus pastor totius Ecclesie vniuersalis, & omnium Ecclesiarum, ac dioecesum particulariū, eo utiq; modo, quo v. g. Conimbricēsis, est vnicus Episcopus totius dioecesis sue, in qua potest habere vicariū vnū, vel plures, nō

Nominis
vniuersalis
episcopi du-
plex accep-
tio.

A tamen aliū Episcopū. Hoc igitur modo fingere vniuersale Episcopū totius Ecclesie, contra ius diuinū est, & ideō vox illa vniuersalis Episcopi, in hac significatione vsurpata, prophana est, & sacrilega. Alio modo potest dici vniuersalis Episcopus; qui per modū causæ vniuersalis iurisdictionē habet in totā Ecclesiā, non excludit autē particulares Episcopos, qui & veri Episcopi sint, & quasi causæ proximæ habentes ordinariā iurisdictionē sub Pontifice Sūmo. Et in hac significatione sumpta vox illa in se quidē non est prophana, quia rē verā, & maximè sacram, & Ecclesie necessariā significat, tamen vt vsurpata à Patriarcha Constantinopolitano prophana erat, & plena superbie, & præsumptionis, quia per eā sibi tribuebat, quod non habebat. Et ob contrariam rationē attributa in eo sensu Pontifici Romano nō est prophana, sed veritatē significat, & ideo in Concilio Chalcedonēsi Leoni Pap. attributa est, vt Greg. Papa in dictis epistolis sæpe testatur. Et in eodē sensu æquiualentia nomina à Concilijs, & Patribus Episcopo Romano sunt attributa, vt esse caput vniuersalis Ecclesie, in Concilio Chalcedonen. acti. 16. habere curā vniuersalis Ecclesie, Leo epist. 82. Euseb. epist. 3. Diony. epist. 2. *Rectorem domus Dei*, Ambrosi. 1. ad Timot. 3. deniq; Episcopū vniuersalis Ecclesie, vt sæpe vocatur in epistolis Pontificijs supra allegatis, & in Concilio Chalcedonen. acti. 3. & in multis alijs epistolis Episcoporum, vel Principū scribentiū ad Pontifices Romanos, quæ in Actis Conciliorū, & inter Epistolas Pontificias referuntur & specialiter videri possunt, quæ in Concilio Chalcedonen. acti. 3. leguntur.

Nomen vniuersalis Episcopi fialios particulares Episcopos non excludit Pontifici congruit.

C

D

Nihilominus tamen Gregorius nomē vniuersalis Episcopi repudiavit, tū propter humilitatis excessū; nā in hoc melius dicere potuisset Rex Angliæ excessisse Gregoriū, non per ambitionē, sed propter humilitatis exemplū. Tū etiam vt efficacius superbiam Constantinopolitani Episcopi cohiberet, tū deniq; quia propter vocis ambiguitatē posset alios Episcopos offendere, & hac ratione sæpius vtitur Gregorius, & quia hoc periculū in vsu aliarū vocū non inuenitur, ideo alias detestatus non est. Et per hæc

Conc. chal.
Leo Pap.
Euseb.
Dion.
Ambros.

7.
Cur Greg?
nomen vniuersalis episcopi deuita-
tie.

etiam responsum est ad Pelagiū Papam, nā eadē ratione, qua Gregorius, motus est, vt ex verbis in d. epist. 1. est manifestū, & simul in eadem epistola Romanū Episcopū vocat caput omniū Ecclesiarū.

8.

Iustinian.
Imper.

De nomine autē Sūmi Pontificis nunquā dubitatū est, vt testatur Iustinianus Imperator, in Authentico de Ecclesia Roman. collat. 1. dicens, *Vt legum originē anterior Roma sortita est, ita & summi Pontificatus apicem apud eam esse, nemo est, qui dubitet*; imo Conciliū Chalcedonēse Leoni, in epist. ad eum, dicit, *Summitas tua, & cetera*. & Gregor. lib. 1. Dialogor. c. 4. referens historiā de Equitio ait, *Equitius capit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, quod se per summū Pontificē visitasset, cum nuncius à Pontifice missus ei dixisset, quia Pater eius Apostolicus Pontifex eum videre vellet*. Hierony.

Hierony.

verò in Præfat. ad Euangelia Damasū vocat summū sacerdotē, quod per inde est, Canon ergo ille Concilij Carthaginensis & Africani non intelligitur de Romano Pontifice, sed de Primatu Africano, vt rectē Glossa exposuit in cap. 3. dist. 99. Neq; enim prouincialia seu nationalia Concilia, quomodo Papa vocādus esset, statuere poterant; imo fortasse ne Papæ fieret iniuria, Primatē suū Sūmum Pontificē appellari Patres illorū cōciliorum vetuerunt.

Glossa.

CAPVT XX.

Alijs obiectionibus ex factis Imperatorum, & coniecturis desumptis respondetur.

I.

Q̄arta Re
gis obiectio
& huius ca-
pituli prima.

Quarta obiectio infinuatur à Rege in Præfat. pagin. 60. Phocæ memoriā faciente, affirmantēq; vsq; ad Phocæ tempora Pontifices Romanos Imperatoribus paruisse. Vnde indicat, quod alij Protestantes asserere solent, Phocam statuisse, vt Romanus Episcopus Primatū inter alios obtineret. Quibus aliqui ex historicis fauere videntur, nā Beda de Temporib. in Phoca, sic inquit, *Hic rogante Papa Bonifacio statuit, sedem Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ caput esse omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia*

Beda.

Paulus dia
conus.
Anast. Bi-
bliothecar.
Ant. Sabe.

Constantinopolitana primā se omnium scribebat. Et eodē ferē modo id narrant Paulus Diaconus in lib. 4. de Gestis Longobardorum c. 111. & Anastasius Bibliothecarius in sua historia, & Antonius Sabe-

Alicus Aeneade 8. lib. 6. & Pomponius Letus in compendio historiar. Romanar. in Phoca, & plures alij eodē modo historiam referunt. Et propter illa sola verba persuadere volunt Protestantes, eo anno (qui fuit sexcentessimus septimus, vt Genebrardus cū alijs, vel sexcentessimus sextus, vt vult Baronius) incepisse Romanum Pontificem habere Primatū in vniuersam Ecclesiā, præsertim in Orientalē. Quanquā neq; in hoc sibi constet: nam Magdeburgenses centur. 6. dixerūt Romanum Pontificē à Iustino Imperatore anno 520. factum esse Patriarchā, nisi forte isti loquuti sint de Patriarchatu Occidentali, illi vero de Primatu, quī ad Orientalē etiā Ecclesiā extenderetur.

B

Alij dixerunt Romanam Ecclesiam à Constantino IIII. habuisse Primatum, quia Platina in Benedicto 2. dicit *Cōstātinum Benedicti sanctitate permotum, ad illum sanctionem misisse, vt ille, quem clerus, populus, exercitusque Romanus Pontificem delegisset, eundem statim verum Christi Vicarium esse, omnes crederent, nulla vel Cōstantinopolitani Principis, vel Exarchi Italiae expectata auctoritate, vt ante fieri consueuerat*. Alij in Constantinū I. hanc Romani Episcopi referunt dignitatē, quia in edicto Cōstantini in cap. penult. d. 96. sic dicitur, *Constantinus Imperator quarta die sui baptismi, priuilegiū Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut in dices Regem*. Et postea ponuntur latē verba Priuilegij, quæ etiam referuntur in 1. tom. Concilior. & approbātur à Gelasio cum Conc. 70. Episcoporum. Et eisdē ferē verbis vtitur Leo 9. cōtra Michael. c. 10. Atq; hinc alij dixerunt à Concilio Nicæno datum esse priuilegiū Ecclesiæ Romanæ; nam Leo 9. suprà dicit Pontificem à nemine iudicari posse, *Beatissimo, & Apostolico Pontifice Syluestro decernente, & Constantino Augusto spiritua-*

2.
Platin.

C

li eius filio cū vniuersa Synodo Nicæna approbante: Similesq; loquutiones inueniuntur in Concil. 4. sub Symmacho, & in alijs supra allegatis. Alij deniq; ad tempora quidē Apostolorū hanc referūt institutionē, dicunt tamen Apostolicā esse non diuinā, quia interdū dicunt antiqui Pōtiffes Petrū volentibus alijs Apostolis in Principē eorū constitutū fuisse. De quibus

D

Leo 9.

Turrecre.
Bellarm.

3.

Primatū pō
tificis ab Im
peratoribus
esse uon po
tuisse con
uincitur.

quibus, & alijs erroribus videri possunt Turrecrem. lib. 2. de Eccles. c. 39. & sequētib. & Bellar. lib. 2. de Pontif. c. 17.

Veruntamen hæc omnia neque fundamentum habent, neque verisimilitudinem ullā, quia Primatus Ecclesiæ Romanæ antiquior est omnibus Imperatoribus Christianis, ut ex traditione antiquissima supra demonstratum est. Præterquam quod etiam probauimus, temporales Reges nullam habere spiritualē potestatem, vel iurisdictionē, qua de rebus Ecclesiasticis possint disponere. Primatus autem Ecclesiasticus spiritualis, & supernaturalis est, ut probauimus, quomodo ergo poterant Imperatores illum instituere, aut conferre? Denique probauimus; dignitatē hanc esse ex Christi institutione, & ex vi illius durare per continuam successionē, semperque ex eodem diuino iure transire ad Romanū Pontificem, supposita determinatione ad talē sedem à Petro facta; ergo vanū est quærere institutionē huius dignitatis ab Imperatoribus, Quin potius neque à Concilijs, vel Patribus, neque ab Apostolis, sed ab ipso Domino initium habuit, ut Anacleus, & alij Pontifices supra relati testantur, & ex Euangelio ita à Patribus intellecto probauimus. Vnde vbicumque scriptum inueniatur ab aliquo ex Patribus, vel Scriptoribus catholicis, Romanam sedem ab aliquo Concilio, vel à Patribus habere Primatum, sensus est, habuisse non tanquam ab instituente, vel donante, sed ut à declarante, vel defendente, seu conseruante talē dignitatem, fic enim Concilium Nicænum declarauit, Romanum Episcopum habere primatū in omnes, & addit, *semper etiam habuisse*. Optimè vero Nicolaus I. in epist. ad Michaelē Imperatorē dixit, *Prinilegia huic sanctæ Ecclesiæ à Christo sunt donata, à Synodis non donata, sed celebrata, & honorata*. Sic dixit Iustinian. Imp. in Authen. de Ecclesiast. tit. cap. 1. *Sancimus secundū definitionē synodorū, sanctissimū senioris Romæ Papā primū esse omnium sacerdotū*.

Nicola. 1.

Insti. Imp.

4.
Ad Phocā
Obiectio
occurritur.

Quod ergo Rex Angliæ dixit, ante Phocam Romanos Pontifices paruissē Imperatoribus, ad sequentia capita spectat, ubi de cōparatione vtriusque potestatis agemus, & id falsum esse ostendemus Quod vero insinuat, & clarius conten-

A dunt alij Protestantes, Phocā aliquid potestatis, vel iurisdictionis Romano Pōtifici contulisse, falsū est, & aut ex ignorantia; aut (quod verisimilius est) ex maleuolentia Protestantium introductū. Est enim ex dictis in præcedenti puncto recolendū, inter Gregoriū, & Ioannē Constantinopolitanū fuisse cōtentionē de vocabulo *vniversalis*, quæ non tā fuit, de re, seu de potestate ipsā, (nā Ioānes ipse, ut vidimus subditū se esse Gregorio fatebatur:) quā de titulo, qui propter aliorum offensionē, superbiam, & periculū transeundi in schisma, Romanis Episcopis maximè displicuit. Cum ergo Pelagius, & Gregorius, neque suis monitis, neque interuentu Imperatorū Ioannem Constantinopolitanū ad suā sententiā, & sanio mentem trahere potuissent, & Cyriacus Ioannis successor in eadē dementia perseueraret, Bonifacius III. qui post Sabinianum vnus tantum anni Pontificem, Gregorio successit, apud Phocam obtinuit, ut Cyriacū cōpelleret, illum titulū non vsurpare, declarando soli Ecclesiæ Romanæ posse cōpetere, ut rectē Platina in Bonifacio 3. Blodus lib. 9. decad. 1. Genebrar. in Chronico ann. 607. & Baronius in Annalib. ann. 606. declararunt. Estque per se euidens, quia multo ante Phocā in Concilijs Nicæno, & alijs declaratus fuerat sedis Apostolicæ Primatus, & specialiter in Concilio Chalcedonenſi proclamatus fuerat Romanus Pontifex vniversalis Episcopus, quāuis Pōtificū modestia, ac moderatio nomen illud acceptare noluerit. Aduertit etiam Baronius Cyriacum non negasse subiectionē, & obedientiā Romano Pontifici, quia statim post electionē suā responsales suos simul cum Epistola synodali ad Gregoriū Papā misit, ut ex eodē Greg. habetur lib. 6. epist. 31. Ex quo etiā constat, Gregoriū nunquā fuisse conquestū de vsurpata iurisdictione, sed de ambitioso titulo, alijs Episcopis, & maximè sedi Romanæ iniurioso. Igitur Phocas autoritate sua Romanā sedē defendit, & superbiam Cyriaci compressit, nihil verò nouum Benedicto contulit.

De Iustino autē nullā inuenio historiā, quæ in autoritate sit, referentē, Iustinū seniorē aliquid potestatis Romano Episcopo cōtulisse, nō solū in illo anno

Platina.
Blondus.
Genebrar.
Baron.

Greg.
Phocas solū
Pōtificis pri
matū tusa
tus est.

5.
Ad Iusti.

quingētesimo vigesimo, verū etiā nec in toto tēpore Imperij sui. Nā licet cū magna fide & reuerentia ad Hormisdā Pap. lēpe scripserit, & ad Ecclesiā Romanā munera miserit; nūquā tamē specialia priuilegia illi sedi contulit, vnde igitur errorē illū, vel suspiciōē eius hāretici sumere potuerunt? Præsertim quia ex actis in Cōcilio Chalcedonēsi, & multis alijs suprà adductis euidenter ostensū est, Primatū Ecclesiæ Romanæ ante Iustinū in vniuerso orbe fuisse notissimū. Atq; eodē modo faciliē confutatur quod de Cōstantino IIII. dicebatur, nam hic plus quam ducentis annis post Iustinū imperauit; sed Primatus Ecclesiæ Romanæ antiquior fuit Iustino, & ideo ab illo esse nō potuit, ergo multō minus à Cōstantino nouiore oriri potuit. Neq; verba Platinæ hoc indicant, sed solū, Imperatorē Cōstantinū celsisse cōsuetudini, qua solebat cōsensus Imperatoris, vel Hexarchi ad cōsumatā Pōtificis creationē expectari, de potestate autē sūmi Pōtificis nihil Cōstantinus loquitur est, imō ex verbis eius apertē colligitur, ipsum sensisse, Pōtificem ritē electum statim esse Vicarium Christi.

Ad Constā
tinum in-
nior.

6.
Ad Const.
Magnum.

Eadē responsio locū habet in Cōstantino Magno, nā ante illius cōuersionē Pōtifex Romanus Ecclesiasticā iurisdictionē in vniuersa Ecclesia exercebat, nō solū in Occidente, sed etiā in Oriente, vt factis in superioribus ostēdū est. Nihil ergo ad hanc potestātē pertinens Cōstantinus Ecclesiæ Romanæ contulit, sed quod inuenit, id probauit, & credidit; imo etiā sua obedientia, & subiectione recognouit, & in reuerentiā & honorē tantæ dignitatis tēporalia etiā bona Ecclesiæ Romanæ cōcessit, vt maiore honorē, & splendore illi cōciliaret. Quod ex verbis eiusdē edicti cōstare potest. Nā in principio confitetur, Deū per Apostolos Petrū, & Paulū mirabilia erga se operatū esse. Interveniente (ait) Patre nostro Syluestro, & vniuersali Papa. Et infra sic inquit. *Quantā potestātē idē saluator noster suo Apostolo Beato Petro contulit in cælo, ac terra, lucidissimē nobis idē venerabilis Pater edixit. Et infra subiungit. Iudicauimus, vt sicut in terris sanctus Petrus Vicarius filij Dei videtur esse constitutus, etiā & Pontifices, qui successores sunt ipsius Principis Apostolorū,*

A Principatus potestātē amplius, quam terrena Imperialis amplitudo habere videtur, obtineant. Interponit autē hæc verba, *Cōcessit à nobis, & à nostro imperio*, quod intelligēdū est de concessione per cōsensū, & recognitionē, nō per propriā donationē, ne verba hæc repugnent præcedentibus, in quibus, Petrū fuisse Christi Vicariū, & Romanū Pontificē, esse successorē eius, cōfessus est, & ideo eius Principatū præfert Imperiali, non poterat autē Imperator dare potestātē Imperiali maiorem. Vel etiā intelligitur concessisse sedi Petri splendore, & Principatū temporalem in spiritualis honorem, vt ita in maiori esset honore, quā ipsū imperium. Quod significant verba sequentia, in quibus valde notandum est, appellare imperiū *terrenā potentiā, & terrenū thronū* Pontificatū verò *sacrosanctum, & sedem sacratissimam Beati Petri, & cat.*

Ad vltimā partē de Concilio Nicæno, & alijs, patet etiā responsio ex dictis & ex verbis Leonis 9. ibidē citatis, prius enim dicit. Pontificē à nemine iudicari, *Sancto Syluestro diuinitus decernente*, hoc est, nō à se statuente, sed ius diuinū declarante: hoc enim verba in rigore indicant, & materia postulat, nō enim poterat ipse autoritate sua se ipsū eximerē; declarauit ergo se diuinitus exemptū. Et addit Leo, *Constantino Augusto, & Nicæna synodo approbante, & subscribente*, vtique definiendo, declarando, & promulgando tale esse diuinū priuilegiū Apostolicę sedis. Et nihilominus addit Leo, Cōstantinū contulisse hoc priuilegiū, quod necessario intelligendū est iuxta superius dicta, contulisse. scilicet approbando, & vt obseruaretur, statuendo. Et sic etiā dixit Ioannes 2. in epist. ad Iustinianū Imperatorē *Romanę sedis reuerentiā conseruatis & ei cuncta subijcitis, & ad eius deducitis vnitatem, ad cuius authorē, hoc est, Apostolorū primū Domino loquente, præceptū est. Pasce oues meas, quā esse omnium verē Ecclesiarum caput, & Patrum regulā, & Principū statuta declarant, & pietatis vestrę reuerendissimi testantur affectus.* Quibus verbis rectē cōplectitur, quid Christus, quid vē Patres, & Principes huic dignitati cōtulerint, nā à Christo est institutio, & collatio potestatis cū præcepto pascendi, à Patribus vero est declaratio, ac definitio,

7.
Ad Conci.
Nicæn.

Ioan. II.

Impe-

Imperatoribus vero propriè cōpetit recognitio. & defensio. Deniq; idē cū proportionē dicendū est de Apostolis respectu Petri: nō enim alij Apostoli cōtulerunt Petro potestatem, vt ex Euangelio constat, sed datam à Christo libentissimè acceptarunt.

8.
Alia obiectio ex coniecturis.

Præter has obiectiones solent à Protestatibus alia fieri ex rationibus, seu cōiecturis petita, vt quod vnus homo non possit Ecclesiā per vniuersum orbē diffusam cōmodè gubernare. Vnde ad hoc persuadendū solent exaggerare, vel etiā fingere defectus, aut vitia, quæ in aliquibus Pōtificibus notata sunt, & Rex Angliæ nō prætermittit insinulare quædā, quæ in electionibus Pontificū cōmitti affirmat. Denique alij addunt vulgarem; & in multis rebus communem eorum obiectionem, quia sit magna iniuria Christo, si præter ipsum aliud constituatur totius Ecclesiæ caput.

9.
Solutio.

Sed hæc parui momēti sunt, nam si hoc Ecclesiæ regimen merè humanū esset, & solis humanis viribus, prudentiæve morali, aut solo naturali arbitrio peragendū esset, nō immeritò vnus hominis capacitātē excedere iudicaretur; quin potius fatemur, neq; ordinaria gratiæ auxilia ad id sufficere, nisi Deus lōge maiora, & specialia offerret. Cū autē Christus Dominus & singularē prouidentia suæ præsentia, & Spiritus Sancti assistentia suo Vicario promiserit, & pro illius fide peculiariter rogauerit, quāuis humanæ fragilitati difficile sit onus spiritualiter gubernādi totum vniuersum, non est tamē impossibile, nec ita moraliter difficile, quin plures Pontifices, & maiori ex parte egregiè illud sustinuerint, & perfectè, ac sanctè impleuerint. Eò vel maximè, quod licet vnus sit supremus Pōtifex, nō tamē solus vbiq; & immediatè gubernat, sed alios etiā Episcopos, & Pastores in partē sollicitudinis ex diuina institutione vocat, eisq; quantū expedit, partē suæ iurisdictionis cōmunicat, sibiq; maiora, & grauiora, omnēq; recursum ad cōseruandā vnitatē, & concordiam necessariū reseruat. Atq; hoc modo vnius regimē nō solum sit possibile, sed etiā ad vnitatē Ecclesiæ cōseruandā fuit necessarium, vt ostendimus; imò etiam esset suo modo facile, nisi per errores, & schismata perturbaretur.

Plures ex Pōtificibus regimini totius Ecclesiæ perfectissimè satisfecerunt.

A Ad ea verò, de quibus personas Pōtificū eorum hostes criminatur, dicere in primis possumus cū Aug. epist. 165. *In illū ordinē Episcoporū, qui ducitur ab ipso Petro vsq; ad Anastasiū* (nos dicamus vsq; ad Paulū V.) *qui nunc eandē cathedrā sedet, etiā si quisquā traditor per illa tēpora subrepsisset, nihil prædicaret Ecclesiæ, neq; innocentibus Christianis, quibus Dñs præuidēs de Præpositis malis ait. Quæ dicunt facite, quæ autē faciunt, facere nolite, dicunt enim, & nō faciunt, vt certa sit spes fidelibus, quæ nō in homine, sed in Dño collocatur.* Deinde addere possumus, quod idē Augustinus Doctissimis respondit, lib. de Vnico baptismo cōtra Petilian. c. 16. *Quid opus est, vt Episcoporū Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumnijs infectatus est, obiecta ab eo crimina diluamus? Nā licet de criminibus arguatur, nunquid etiā conuincuntur? aut conuicti aliqua instrumentorū firmitate monstrantur?* & cætera, quæ eleganter prosequitur. Nō negamus tamen aliqua peccata, & scandala de aliquibus Pontificibus in historijs referri, sed hi & pauci sunt cōparationem multitudinis tot illustriū, & Sāctorū Pontificū, & mirū esse non debet, quod in tāta multitudine pauci mali inuenti sint, cū inter duodecim Apostolos vnus traditor fuerit. Vnde sicut iste Apostolicā dignitatē nō sedauit, ita neq; vllus Pōtifex prauus Apostolicā sedē maculauit, quia nullus in eis fuit hereticus, saltem qui hæresim publicè docuerit, & vitā mala sanctitatem sedis non diminuit. Et quod de personis Pontificū dicimus, de eorundē electione dictū intelligatur. Nā quod Rex Angliæ obmurmurat, nostra ætate accidisse ignoramus, & licet fortasse interdū cōmissum sit, immeritò notatur, ac reprehenditur, ac si frequens, vel perpetuū esset; ideoq; meritò Bellarminus respondit, *solenne est aduersarijs, id, in quo vnus aliquādo peccauit, ad omnes transferre.* Ac deniq; licet in tali electione homines, vt homines interdū delinquant, non inde necessariò sit, vt electio nō sit a Spiritu Sancto, qui nouit malis bene vti, etiā ad dignā personā eligendam, & licet interdum propter sua occulta iudicia permittat, vt in electione personæ eretur, nihilominus propter Ecclesiæ bonum, & firmam institutionem Spiritus Sāctus assistit, vt ritè electo, quicūq; ille

10.
Criminationes hæreticorum refelluntur.
Augusti.

Bellarm.

fit, suā cōferat potestatem, & ita peccata hominum non obstant, quominus vno, vel alio modo electio ab Spiritu scto sit.

II.
Pontificis
primatus nō
iniuriā Chri-
sti, sed eius
singularem
erga Eccle-
siam prou-
identia præ
se fert.

1. Petr. 2.
Act. 20

1. Petr. 5.

Psal. 44.

Denique ad vltimam parte negamus, in iniuriam cedere Christi, quod vnum habeat in terris Vicarium, qui suo modo caput visibile militantis, & visibilis Ecclesiæ sit, quia hoc est caput ministeriale; ipse autem Christus solus semper est caput principale. Sicut etiā suprà de Petra dicebamus, vel sicut Christus etiā in Scriptura dicitur, *Pastor animarū nostrarum*. 1. Petr. 2. quod non obstat, quominus alijs hominibus dicatur, *Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Act. 20. Nam licet Christus sit, *Princeps Pastorū*, supremus, & principalis, vt dicitur. 1. Petr. 5. nihilominus alij etiam sunt pastores tanquā ministri illius Principis; imō isti etiam interdum Principes appellātur, iuxta illud: *Constitues eos Principes super omnem terrā*, omnes tamen sūt sub illo supremo Principe. Ita ergo Papa & est Pastor, & Episcopus, & Princeps Pastorum, & Episcoporum, utiq; mortalium, seu ministerialium sub immortalis, & absoluto Principe. Atque eodem modo est ministeriale, & mortale caput sub principali, & immortalis. Et ideo hoc non solum non derogat dignitati Christi, sed etiam charitatem, & potentiam eius, & singularem erga Ecclesiam suam prouidentiam commendat.

C A P V T XXI.

Vtrum personæ Principum, seu Regum temporalium spirituali potestati Summi Pontificis subiectæ sint.

I.
Potestas spi-
ritualis, &
temporalis
dupliciter in
ter se conse-
runtur.

QUanuis in præsentī præcipue agēdū sit de subordinatione, seu cōparatione spiritualis, & temporalis potestatis, nam ad illarum perfectam cognitionem hoc præcipue declarandū superest, nihilominus ab ipsis personis, in quibus tales potestates insunt, initium sumimus, quia fundamentum prædictæ subordinationis indē maximē pendet. Quod vt declarē, aduerto, prædictas potestates spirituales, & temporales posse comparari vel in nobilitate, & excellentia, vel in subordinatione, & subiectione vnus ad alteram: hæc enim duo adeo diuersa sunt, vt possint separari, ad eū modum, quo in phycis facultatibus potest

A vna esse excellentior alia (vt visus auditu) etiam si vna alteri in actione sua non subijciatur, vel subordinetur. Nūc ergo nō cōparamus has potestates in absoluta perfectione, & excellentia: nā explicādo distinctionē spiritualis potestatis à temporalis, satis ostendimus, illā esse excellentiorē ista, quod etiā ex professo docui in opere de legibus, & supposita distinctione vtriusque potestatis, vix potest habere dubitationē. Quia spiritualis potestas est altior quēdam participatio diuinę potestatis, perfectiores effectus, altiorē finē, nobiliore originē, & quoddā esse diuinioris, atq; excellentioris ordinis habēs, vt varijs etiā loquendi modis Patres ostēdunt, quos in citatis locis adnotaui.

B

Cōparamus ergo has potestetas in subordinatione, ac depēdētia vnus ab alia quę vel inter ipsas potestates formaliter (vt sic dicam) cogitari potest, vel solum inter personas, in quibus tales potestetas existunt. Inquiri enim potest, an vna ex his potestatibus possit alterā ad suos actus applicare, vel ab eis cohibere: vel an persona habens vnā potestatem subijciatur habēti aliā quoad actus ad illā pertinētes, in quo etiā quēri potest, an hæc subiectio reciproca, vel tātū ex altera parte sit. Quæ omnia, vt punctum difficultatis attingamus, de illis personis tractanda proponimus, in quibus hæc potestetas in supremo excellentiæ gradu inueniuntur, vt sunt, Imperator, & Pontifex Summus. Tres igitur resultant quæstiones. Prima est, an Summus Pontifex Personas Regum, & Principū temporalium habeat sibi spiritualiter subiectas. Secūda, an Pontifex habeat sibi subiectā nō solū personā Regis, sed etiā eius potestatem temporalem, quantumvis supremā, ita vt possit illius actus præcipiendo dirigere, exigere, supplere, vel impedire. Tertia his consequens est, an Pontifex ratione suæ spiritualis potestatis possit Christianos Principes non solū dirigere, præcipiendo, sed etiā cogere puniendo, etiā vsq; ad regni priuationē, si opus fuerit, quod est ferē punctū, & cardo totius controuersię, & ideo accuratius tractandū est. Possuntq; tres similes quæstiones ē conuerso moueri, scilicet an Rex, vel Imperator personas Papę, vel aliorū Episcoporū habeat sibi in temporalibus, & civilibus subiectas. Itē an Rex

Varie quæ-
stiones quæ
ex vnus po-
testatis ad
aliā subor-
dinatione
oriuntur.

sua

fua temporali potestate possit ſpiritu-
ali dominari, in ordine ad ſuam guber-
nationem illam excitando, aut cohiben-
do. Tertiò, an poſſit Rex præcipere Põ-
tifici cum potestate coerciua, etiam vſq;
ad deſignationem. Ex his autẽ tribus po-
ſterioribus quæſtionibus prima ad diſ-
putationem de exemptione clericorum
à potestate ciuili, pertinet, cui totum li-
brum ſequentem dicamus, & ideo ibi co-
pioſe tractabitur; hic verò ſolum de per-
ſona Pontificis aliquid attingemus, quã-
tũ ad ſoluendas aliquas obiectiones fue-
rit neceſſarium. Secunda verò quæſtio
ſuppoſita reſolutione priorum quæſtio-
num, nullam habet difficultatem, & ideo
cum illis per quandam conſequutionem
expeditur. Tertia verò quæſtio anne-
xa eſt præcedentibus, & quatenus ſpe-
ctare poteſt ad Pontificem, vt Pontifex
eſt, in ſequentibus etiam obiter expedie-
tur, quatenus verò de Pontifice, vt eſt
homo, vel ciuis, in ſequenti libro ſimul
cum prima reſoluetur.

3.
Error Pro-
teſtantium
circa Regũ
ad Pontifi-
ces ſubiectionem.

In hoc ergo capite prima quæſtio pro-
poſita tractanda eſt, in qua ſententia Pro-
teſtantium eſt, Regem temporalem, &
in vniuerſum Principem in temporalibus
ſupremum nulli homini in ſpiritu-
alibus eſſe ſubiectum, ac ſubinde nec po-
teſtatem Regis à potestate alicuius ho-
minis pendere. Qui error à Marſilio Pa-
duano originem duxit, & illi maximẽ
adhæſit Henricus VIII. Rex Angliæ,
quem nunc ſereniſſimus Iacobus imita-
tur, vt non ſolum eius facta, ſed etiã ver-
ba, quæ in varijs locis ſuæ Præſationis
poſuit, oſtendunt. Nam in hoc ſenſu pa-
gin. 2. de temporalibus Regibus ait: *Quos
Deus in altiſſimo dignitatis gradu quaſi ſuos
vicarios, & legatos ad exercenda iudicia in
ſuo ſolio collocauit. Et clariũ in pagin. 5.
Nam neque me Pontifice vlla ex parte in-
feriorem eſſe credam. Et iterum ad Reges
pag. 10. Quos Deus præcipuos in terris Vi-
carios in adminiſtratione iuſtitie eſſe iuſſit.
Et in eodem ſenſu dicit pagin. 14. con-
trouerſiam, quam cum ſuis ſubditis Ca-
tholicis habet, non aliunde eſſe motam,
quàm ab ambitioſa Pontificum tyrannide,
quam illi contra authoritatem Scripturarũ,
contra Conciliorum, antiquorumq; Patrum
mentem ſibi in temporalia Regum iura in-
juſte uſurparunt. Tandemque ibidem cõ-*

A cludit, in hac Regum authoritate aſſerẽ-
da (vtiq; in hoc ſenſu) totam ſuam Apo-
logiam impendiſſe. In quibus locis; li-
cet interdum de ſubiectione in tempo-
ralibus loquatur, intelligit tamẽ de ſubie-
ctione tã directã, quã indirectã, vt enim
vtramq; à Regibus excludat, ſpirituale
etiã negat, ideoq; potestatem etiam
ſpiritualem ſibi arrogat, & in hoc funda-
mento tota eius machina nititur.

Cum hæc ſcriberem, liber Illuſtriſſi-
mi Cardinalis Bellarmini ad manus meas
peruenit, in quo Guillelmo Barclaiio;
B qui Põtificis potestatem in rebus tem-
poralibus nouo quodam modo nega-
uit, reſpondet. Proſitebatur enim ille ha-
bere Pontificem ſupremã potestatem in
ſpiritalibus, etiã ſupra Reges, & Impe-
ratores, & nihilominus negauit ſubordi-
nationem potestatis temporalis ad ſpiri-
tualem, & conſequenter etiã negauit, poſ-
ſe Pontificem in temporalibus rebus ad-
ius, vel dominium Regis pertinere, ſub-
iunctionẽ aliquam facere, vel in illis ali-
quid diſponere. Et quanquã in prædicto
libro multa eius fundamenta referantur,
nullum tamen graue vel ab authoritate,
C vel ab vrgente ratione petittum inuenio,
& qualiocunq; illa ſint, illis tam plenẽ, &
erudite Cardinalis ſatiſfacit, vt nihil ad-
dere neceſſe ſit. Summa itaq; omnium
eſt, quia Reges Chriſtiani habent ſupre-
mã potestatem in temporalibus; repu-
gnat autẽ eſſe ſupremã, & eſſe alteri ſub-
iectam, ſiue directẽ, ſiue indirectẽ. Ad
vtrumq; autẽ perſuadendum ex Scriptu-
ris colligit vulgaria teſtimonia, quibus
obedientia ad temporales Principes cõ-
mendatur, & adiungit potestatem Pon-
tificis quoad temporalia nullum in Scri-
ptura habere fundamentum, neq; in vſu
vel traditione Eccleſiæ. Multa etiam ac-
cumulat, in quibus quæſtionem hanc de
potestate ſpirituali Pontificis cum quæ-
ſtione de exemptione clericorum con-
fundit, cum tamen, vt ſæpe dixi, diſtin-
ctæ ſint, & ex principijs longẽ diuerſis
deſiniendẽ; ideoq; omnia, quæ ad exem-
ptionem pertinuerint, in ſequentẽ librũ
remittimus, alijs verò in capite ſequenti
ſatiſfaciemus.

Fundamẽtũ
prædictũ ex
ſcriptis.

Propter
ſcriptũ
quod
ex
ſcriptis
non
eſt
ſatis
faciẽdũ.

Principio ergo contra Regem An-
gliæ id ſtatuiſſimus, quod Barclaius ad-
mittit, Pontificẽ Romanũ eſſe ſpirituale
Patrem

5.
Aſſertio de
fide.

Reges tem-
porales in
spiritualibus
subijciuntur
Pontifici.

Patrem, & Pastorem summum Regum, & Principum temporalium, quantumcumque in suo ordine supremi sint: ac proinde in his, quæ ad animam, & spirituale regimen spectant, Reges esse Pontifici Romano subiectos. Hæc assertio rectè respondet primæ quæstioni propositæ, estque de fide Catholica tenenda. Et noua probatione non indiget, sequitur enim euidenter ex principiis capitibus præcedentibus traditis. Ostendimus enim Papam esse Pastorem omnium ouium Christi; at Reges Christiani inter oues Christi computantur, alioqui extra ouile, & extra Ecclesiam Catholicam erunt; ergo etiam illorum Pastor est Papa; ergo è conuerso ipsi spirituali Pontifici potestati subiacent: nam hæc duo correlatiua, & inseparabilia sunt. Quapropter Scripturæ, Pontificum, Conciliorum, & Patrum testimonia, quæ probant, Pontificem Summum succedere Petro in vniuersali potestate regendi Ecclesiam, probant etiam Reges subdi eidem potestati Pontificis, saltem in spiritualibus: nam potestas data in totum ouile, seu corpus, ad singulas oues, seu partes extenditur. Et qua ratione illa potestas ceteros baptizatos cuiuscunque inferioris conditionis sub se complectitur, eadem Reges etiam, & Imperatores comprehendit, quia nullo iure exempti sunt, & Regia dignitas cū Christiana subiectione non repugnat; aliàs etiam cum Christiana fide, & professione pugnaret, cum ipsa Christi fides obedientiam hanc à suis cultoribus requirat.

6. Probatur conclusio, primo ex Concilio Nicæno, & Patri-

Symmach. Papa.

Anast. 2.

His generalibus rationibus, & testimonijs addi possunt specialia verba, in primis Concilij Nicæni canon. 39. inter octuaginta ex Arabico translata, ubi de Pontifice Romano dicit, *Ipse est primus sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Domini nostri Iesu Christi super cunctos populos, & vniuersam Ecclesiam Christianam.* Vnde Symmachus Papa Apolog. in Anastasium Imperatorem, sic ad eum loquitur: *Tu si Christianus Princeps es, qualiscunque, Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire.* Et Anastasius Papa II. in epist. 1. ad Anastasium Imperatorem, obedientiam in his, quæ illum monebat, ab ipso requirit. Et

A Gelasius ad eundem: *Licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præsulibus diuinarum deuotus colla submittis.* Et infra: *Subdi te debere cognosce religionis ordine, &c.* Ex testimonijs etiam suprâ allatis, quibus Primatum Romanæ Sedis ostendimus, multa expresse declarant, inter oues Petro commissas, etiam Reges, & Imperatorem numerari. Præsertim Nazianzenus in Oratione ad Populum timor. percul. *Suscipe (ait) vocem liberio rem, scito, te esse ouem gregis mei.* Et Chrysostomus Homil. 83. *Sais, qui diademate coronatur, indignè adeat, cohibe maiorem illo potestatem habes.* Et Ambrosius libr. de Dignitat. Sacerdot. cap. 2. ait, *Regum colla submitti pedibus Sacerdotum.*

Multum denique veritas hæc ex factis, exemplis, ac testimonijs Christianorum Imperatorum, ac Regum manifestatur: nam in primis de Philippo primo Imperatore Christiano memoriæ proditum est, obediuisse Fabiano Papæ, præcipienti, ut ad communionem non prius accederet, quàm inter publicos penitentes sedens peccata defleret, ut Eusebius refert lib. 6. Histor. cap. 25. aliàs 27. & Nicephor. libro 5. capite 25. De Constantino etiã nota est historia, quod in Concilio se ab Episcopis iudicandum esse dixerit, non de illis iudicaturum, apud Ruffin. lib. 1. cap. 2. Satis etiam pie Iustinus Imperator in l. 4. C. de Summ. Trinit. & fide Cathol. *Nos (inquit) red-dentes honorem Apostolicæ Sedis, & vestræ Sanctitati, quod semper nobis in voto fuit, & est, ut decet Patrem, honorantes vestram sanctitatem, omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinamus ad notitiam deferre vestræ sanctitatis, quoniam nobis semper fuit magnum studium vnitatem vestræ Apostolicæ Sedis, & status Sanctarum Ecclesiarum custodire.* Et alia, quæ prosequitur, quibus satis se ostendit spiritualiter Apostolicæ Sedi subiectum, ut rectè intellexit, & laudauit Ioannes Pontifex in rescripto, quod in eadem lege refertur. §. *Inter claras, ubi inter alia dicit, Romanæ Sedis reuerentiam conseruatis, & ei cuncta subijcitis, & ad eius deducitis vnitatem, & cætera, quæ suprâ retulimus.*

Sunt etiam valde notanda verba Caroli

Nazianz.

Chrysost.

Ambros.

7. Ex factis Imperatorum probatur secundò allegatio.

Euseb. Nicephor. Ruffin.

Iustin. Imperat.

Ioan. Pontif.

8.

Carol.
Magn.

roli Magni Imperatoris, In memoriam Beati Petri honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiastica rationis, quare seruanda est cū mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur ingū, tamē feramus, & pia deuotione toleremus.

Gratian.
Naucler.

Quæ verba ex capitulis Caroli refert Gratian. in cap. 3. dist. 19. & Nauclerus volumin. 2. generat. 28. dicit esse vnum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus ad suos subditos misit. Et receptū est à Patribus in Concilio Triburiensi canon. 30. Vnde etiā dixit Symmach. Papa in sexta synodo Romana. Non licet Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti quidquam, quod Apostolicis regulis obuiet, agere. Et refert Gratianus in cap. 2. dist. 10. vbi similia verba ex Calixto, Marcellino, & Adriano Papa referuntur. Imō idem Adrianus Papa in vltimo suorum capitulorum Generali (ait) decreto constituimus, ut execrandum anathema sit, & veluti præuicator catholica fidei semper apud Deum reus existat, quicumque Regum, vel Potentum deinceps Romanorū Pontificum decretorum censuram in quocūq; crediderit, vel permiserit violandam, ut est apud Gratianum in c. Generali. 25. q. 1.

Gratian.
9.

Possunt præterea his adiungi plura signa reuerentiæ, & obedientiæ sedi Apostolicæ data ab Imperatoribus, & Regibus in omnibus locis, ac temporibus. Nam in primis fere omnes vocant spirituales Patrem, & addunt, Beatissimum, Sanctissimum, aut aliquid æquiualens, ut videre licet in multis epistolis diuerforum Imperatorum ad Leonem Papam, Hormisdam, Anastasium, & alios, specialiterque notari possunt verba Ladislai Regis Vngariæ in orat. ad Nicolaum, V. vbi vocat Pontificem maximum, vnicum Christianorum Principem, & Regum Regem, ac in terris Deum. Ut extat apud Cocleum lib. 11. Historiæ Hufitarum.

Hormisdas.
Ladislai.
Vngariæ
Rex.

Cocleus.

Deinde consitentur sæpe, & recognoscunt cathedram Petri in Pontifice Romano, eiusque vniuersalem iurisdictionem in totam Ecclesiam, ut constat ex Constantino, & alijs suprà allegatis, & ex Valentiniano Epist. ad Theodosi. in Act. 1. Conc. Chalced. & in alia eiusdem ad Leonē, vbi eum ait, habere principatum

Valentin.

A saterdotij, fidei præsentem, & ipso auctoritate congregandum esse Concilium, & ex alijs quæ ibi videri possunt. Item ex Iustinianiano in legibus, & Authenticis in superiorioribus citatis, & ex literis ad Bonifacium II. quæ inter gesta Bonifacij tom. 2. Concilor. referuntur, vbi prius de Apostolica sede intelligit illud, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & subiungit, Hæc, quæ dicta sunt rerum probantur effectibus, quia in sede Apostolica extra maculā semper est catholica seruata religio, Et infra Anathematizamus omnes, qui contra Sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam superbientes suas erigunt cervices, sequentes in omnibus Apostolicam sedem & prædicantes eius omnia constituta.

Iustinian.

B

Et Federicus I. in Epist. ad Emanuelem græcum Imperatorem prius dicit Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum vnicam matrem, Dominam, & magistrā à Deo esse ordinatam. Vnde infert, Summo Pontifici, quem nomine tenus sanctum appellas, debitam obedientiam exhibeas, & honorem. Fertur etiam epistola Leonis Armenorum Regis ad Innocēt. III. quem Dominum, & in Christo Patrem

10.
Federic. I.

C

& vniuersalem Papam appellat, & Pastorem, quem Deus Ecclesiæ suæ præesse voluit. Et subiungit. Vestri luminis gratia informati omne regnum nobis à Deo commissum, & omnes Armenos ad vnitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ diuina inspirante clementia reuocare cupimus, & optamus. Similia scripsit Michael Paleologus ad Gregorium X. sub annum millesimum ducentessimum septuagesimum quartum. Et plura Andronicus Imperator græcus in epistola, quæ extat in Bibliotheca Palatina, vbi Romanam Ecclesiam dicit habere supremum, absolutumque Principatum super vniuersam catholicam Ecclesiam ab ipso Domino traditum, & cetera.

Michael
Paleog.
Andronic.
Imper.

D

Præterea Carolus Rex Franciæ in epistola ad Adrianum II. Sic scribit. Sanctissimo Patri Adriano summo, & vniuersali Pontifici Carolus Dei gratia Rex, & spiritualis filius vester, & cetera. Et Hugo Rex Franciæ ad Ioannē Papā XV. inter alia dicit, Hoc ex integro affectu dicimus, ut intelligatis, & cognoscatis, nos & nostros vestra nolle declinare iudicia. Et Ludo. etiā Rex Gallie epist. ad Piū 2. prius his verbis illū salutat,

Carolus
Rex Fran.
II.

Hugo Rex

Lud. Rex.

Bea

Beatissimo Patri nostro Pio Papæ II. obedientiam filialem, & deinde subiungit: Te Vicarium Dei viuientis ea veneratione prosequimur, vt sacra tua monita, præsertim in Ecclesiasticis rebus velut vocem Pastoris audire, illisq; parere prompta mente velimus, te Dominici gregis Pastorem profiteamur, & scimus, teq; iubentem sequimur, & cæt. Itē sanctus Ludouicus Rex Franciæ inter documenta ad Philippum filium ante mortem scripta inquit, *Sis deuotus, & obediens matri Romanæ Ecclesiæ eiusq; Pontifici tanquam spirituali patri te morigerum præbeas.* Præterea Sigisfundus Rex Poloniæ in epistola ad Concilium Lateranensem. sub Leone X. quæ habetur in eius act. 7. obedientiam præstat Summo Pontifici, & addit, *iuxta consuetudinem maiorum meorum.*

Et in eodem Concilio sess. 2. in principio habetur mandatum Regis catholici Ferdinandi, in quo inter alia multa illustrissima sue fidei testimonia hoc ponit: *Prostemur nos filium sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris nostræ deditiſſimum, proque eius honore, atque statu animam ponere paratiſſimum.* Et infra subdit, se mittere legatum, vt interfuit Concilio, ibique (ait) *obedientiam debitam præfato beatissimo Domino nostro Papæ toties, quoties opportunū fuerit, præstandam, & cæt.* Et similia ferē verba ex Carolo V. habentur in edicto Vuormatiensi. Neque plura testimonia Hispaniarum Regum referre necesse est, quia res est notissima, & quia Rex Alphonsus in suis Legibus, Parti prima tit. 5. l. 2. 3. 4. & 5. ex professo non solum profitetur, sed etiam eruditē Pontificiā dignitatem, & potestatem declarat, dicens, ratione illius esse speciali modo, *Vicarium Christi, & successorem Petri, ac propterea per antonomasiam Apostolicum appellari, & nominari etiam Papam, quia Pater Patrum, & caput Episcoporum, & aliorum Prælatorum.* Et propterea, (inquit) *omnes Christiani totius orbis, quando ad ipsum accedunt, pedem eius osculantur.* Addit deinde in fine legis. 4. *Eum, qui negauerit, Pontificē habere hanc potestatem, vel esse caput Ecclesiæ, non solum excommunicatū esse, sed etiam hæreticum.* Et in l. 5. generaliter & sine exceptione dicit, omnes Christianos teneri ab obediendum Pontifici in spiritualibus, & cæt.

S. Ludouici.
Rex.
Nangius de
geſtis ſancti
Ludouici &
apud Suriū.

12.

Alphonſus
Rex.

A Venio ad Reges Angliæ, qui à principio suæ vocationis ad fidem vsque ad Henricum VIII. Romanum Pontificē tanquam supremum Ecclesiæ Pastorem recognouerūt. Primus enim Britannia Rex Lucius statim ac fidem suscepit ad Eleutherium misit Epistolam, *Obsecrans* (ait Beda) *vt per eius mandatum Christianus efficeretur, & mox effectum piæ postulationis consequutus est.* Quo facto, & exemplo ostendit apertē, recognouisse Pontificem vt Pastorem suum, quomodo enim sacramentum tam necessarium ab alio, quā a Pastore suo postulasset? Itē professus est, illum habere clauēs totius Ecclesiæ, & ad illum principaliter pertinere per ianuam baptismi Reges, & Principes intra Ecclesiam recipere. Alioquin cur non potius ab aliquo Episcopo Britannico (si fortasse aliquis tunc ibi erat ex prædicatione, & ordinatione Iosephi succedens) vel saltem, ab aliquo vicino Episcopo baptismum postulasset? Nam, vt ex Irenæo lib. 1. cap. 8. sumimus, iam eo tempore in Germania, Gallia, & Hispania, quæ sunt prouinciæ Britannic Insulæ, quam Roma viciniore, erant fundatæ Ecclesiæ, & Episcopi creati, cur ergo ad nullum illorum nuncios misit sed ad Romanum solū? Non cretē alia ratione, nisi quia illum tantum vniuersalem iurisdictionem, & superiorem potestatem in Ecclesiam habere credidit. Suprà etiā retulimus ex Beda Regem Osuui cū audisset Petro principaliter esse datas clauēs regni Cælorum, & illius successorē Romanū Pontificē esse crederet, dixisse, *Ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo, sed in quantū noui, & valeo huius cupio in omnihus obedire statutis.* Hac dicente Rege (ait Beda) *fauerunt assidentes, & ad ea, quæ meliora cognouerant sese transferre festinabant.* Multaque alia de recurſu Regū Angliæ ad Apostolicam Sedem in rebus, & negotijs Ecclesiasticis Beda refert.

D

Item Ioannes Papa X. Eduardū Regem tanquam ouem suam admonuit, vt refert Polydorus lib. 6. Estque optima Epistola Regis Eduardi ad Nicolaum. 2. quam sic inscribit Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam subiectionem, & obedientiam. Et postea in Epistola confitetur

13.
Plures Reges Angliæ
asserionem
positam am
plexati fue
re.
Lucius.

Beda lib.
3. ca. 25.

14.
Polydorus.
Eduard.
Rex.
Baroni.
An. 1060
n. 9.

tetur, & postulat, vt quod prædecessor Papæ ipsi iniunxerat sub nomine obedientiæ, & poenitentia pro quodam voto, ratum habeat, & vt quædam priuilegia confirmet, & postea dicit, se augere, & confirmare donationes, & consuetudines pecuniarum, quæ habet S. Petrus in Anglia, easque mittere collectas cum regalibus donis, &c. Similes ferè inueniuntur Epistolæ alterius Eduardi Regis Angliæ ad Bonifacium. 8. & alterius ad Clementem 6. Et sunt etiam optima verba Regis Richardi. 2. ad Clementem 3. *Iustorem exitum facta Principum sortuntur, cum à Sede Apostolica robur, & fauorem accipiunt, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ colloquio diriguntur. Propterea dignum duximus ad notitiā Beatitudinis vestræ trāsmittere, quæ inter nos, & Dominum Tancredum illustrem Siciliæ Regem publico nuper, & necessario sunt celebrata contractu. Et infra: Sanctitatem vestram, & Sanctam Romanam Ecclesiā obnixè rogamus, vt sancta Sedes Apostolica fideiusionem pro nobis suscipiat, & vt confidenter id faciat testimonio præsentium literarum vobis liberam concedimus potestatem, nos & hæredes nostros, & terram nostram districtius coercere, si contra præfatam pacem venerimus, &c.*

Præterea Kenulphus Rex Merciorū in Anglia epistolam scripsit ad Ioannem 3. Pontificem, in qua prius gratias Deo agit, quia Cum gloriosissimum gregis sui Pastorem Adrianum perpetuò remunerandū super æthera duxisset, suis tamen onibus pia erexit providentia eum, id est, Leonem, qui scit quile dominicum ad caulas superioris vitæ agitare. Et infra: Quapropter opportunum arbitror tuis sanctis iusionibus auiem obedientia nostræ humiliter inclinari. Et postea humiliter benedictione postulata, subiungit: *Hanc benedictionem omnes, qui ante me fuerunt Merciorum Reges meruerunt ab antecessoribus tuis adipisci, hanc ipse humilis peto, & à vobis, o Sanctissime, impetrare cupio, quatenus in primis adoptionis forte me tibi filium suscipias, sicut te mihi patris persona deligo, & totis obedientia viribus semper amplector.* Refert etiam Petrus Blesensis epistolam quandam Regi-næ Angliæ, quæ apud ipsum est 144. in qua contra tyrannidem cuiusdam Principis Christiani auxilium Coelestini Papæ implorat: *Quem constituit*, inquires,

A *Deus super gentes, & regna in omni plenitudine potestatis. Et infra, Nec ista dissimulare potestis sine criminis, & infamiae nota, cum sitis Vacarius crucifixi, successor Petri, Deus etiam Pharaonis. Et cum postea tyrānum clauēs ludibrio habere retulisset, concludit: Esi vestram non vultis iniuriam prosequi, vobis tamen Petri opprobrium, & iniuriam Christi dissimulare non licet.*

Potest præterea hoc loco in signum huius spiritualis subiectionis Regū Angliæ adduci consuetudo illa, cuius supra Eduardus meminit, soluendi tributum Romanæ Ecclesiæ in Diui Petri reuerentiam, quæ consuetudo ab Ina Rege initium sumpsit, teste Polydor. libr. 1. & à successoribus conseruata, & aucta est, vt in libro 5. & alijs locis prosequitur. Posteaque lege lata à Guillelmo Conquerstore Angliæ cōfirmata est, & inter eius leges dicitur esse decima, & de Denario Petri inscribitur. Atque ita vsque ad tēpora Henrici VIII. tributum illud Romanæ Ecclesiæ persolutum est. Vnde optimè colligit Sander. dicto lib. 5. cap. 6. verisimile non esse, Reges Angliæ, qui in honorem Sancti Petri regnum suum vestigale Romanæ Sedi fecerunt, spirituales eiusdem regni gubernationem eidem Sedi negasse. Potestque indicium hoc locupletari ex his, quæ Azor congerit in 2. p. suarum institut. lib. 4. c. 35.

Tandem confirmari hoc potest ex antiquo vsu, & praxi antiquorum Catholicorum Regum Angliæ, qui semper à Pontificibus postulauerunt, tum dispensationes in votis, aut Ecclesiasticis legibus, tum Episcoporum confirmationes, tum etiam pallium Archiepiscopis dari solitum, & sæpe ipsos Archiepiscopos pro suscipiendo pallio Romam interdū mittebant, aliquando verò Reges à Pontificibus, vt daretur absentibus postulabant. Interdum etiam Episcopi, & Reges in controuersijs, quas inter se habebant, ad Pontificem appellabant, de quibus, & multis similibus videri possunt Neubrigenis libr. 1. Rerum Anglicar. & Malmesburienis libro primo de Gestis Pontificum, & libro primo Histor. Nouel. Et Petrus Blesensis Epistol. 136. cum alijs multis, & Matthæus Parisius in Historia Regum Angliæ, &

15.
Ex Anglo-
rū factis ca-
dem Regū
subiecto sta-
bilitur.
Polydor.

Sander.

Azor.

16.
Alia eorun-
dem gesta
præsens in-
stitutum cō-
firmantia in-
ducuntur.

Neubrig.
Malmesb.
Petr. Bles.
Matt. Pa-
ris.

Ec Baro-

Eduard.
Rex.
Baron. an.
1190.
Richard.
Rex.

14.
Kenulph.
Merciorū
Rex.

Baron. an.
1196.

Blesens.

Baron.
Sander.

Baronius ann. 1100. & 1117. & 1174. & quoties de Regibus Angliæ historia occurrit. Aliqua etiam in summam redegit Sanderus in Clavi David libr. 5. cap. 6. Quæ hic repetere non est necesse, cum ipse etiam Henricus VIII. Rex Angliæ (vt supra notauim⁹) prius, quam in schisma incideret, magnum pro Sede Romana, eiusq; authoritate testimonium scriptum reliquerit in assertione Sacramentorum contra Lutherum ar. 2. Vbi inter alia dicit, *Non tam murius ero Pontifici, vt anxie, & sollicitè de eius iure disceptem, quasi res haberetur pro dubia.* Ideoq; dispensationem à Papa postulauit, quia eo tempore se spirituali potestati Pontificis subiectum agnoscebat, secundum fidem, & traditionem, quam non solum à prædecessoribus suis, sed ab vniuerso orbe Christiano acceperat: cui etiam traditioni in suo libro testimonium perhibuit.

17.
Ratione etiam efficaciter eadem Regum subiectio demonstratur.

Denique veritas hæc ex quodâ principio in cap. 6. huius libri demonstrato manifestè sequitur, probauimus enim, temporalem Regem ex vi suæ regni dignitatis nullam habere potestatem, vel iurisdictionem spirituales. Quod principium non minus verum in Regibus Anglicanis est, quam in alijs, vt per se notum est, nam propterea Rex Iacobus contrarium persuadere nititur omnibus Regibus, quia videt, causam, & rationem esse communem. Ex hoc ergo principio ita concludimus, Temporales Reges non habent in Ecclesia spirituales potestates; ergo necesse est, vt in spiritualibus subsint Ecclesiasticæ potestati. Probatur cōsequenter, quia in Ecclesia non sunt, nisi oues, & Pastores, seu ouile, & Pastor, sed qui non habet spirituales potestates non est Pastor; ergo oportet, vt sit ouis, alioqui in ouili non erit, neque Ecclesiæ membrum. Et quidem contra omnem rationem, & rectum ordinem esset, quod in Ecclesia sint aliqui, qui nec regere spiritualiter possint, nec regi, alioqui neque Papa esset Christi Vicarius integrè, & perfectè, neque res ordinatè fierent, nec Ecclesia posset in vnitatem, & pacem conservari, nec denique omnibus fidelibus sufficienter esset ad salutem prouisum.

18.

Vnde hæc ratio non solum probat temporalem Regem esse subditum Pontifici in spiritualibus, sed etiam iure ordinario

A vnūquemq; Regem esse subiectum suo Episcopo, nisi à Pontifice eximatur, & sub protectione, seu iurisdictione sua immediate recipiatur. Quod Rex Angliæ malè fert, & in Bellarmino reprehendit, est tamen manifestum, si debitus ordo Hierarchiæ Ecclesiasticæ consideretur. Nam Reges inter oues nullam iurisdictionem spirituales habentes computantur; ergo ex vi sui status, & attento solo iure naturali, vel diuino, non habent maiorem exemptionem à iurisdictione Episcoporum, quam ceteri laici in eadē diocesi commorantes. Et hoc probat exemplum Ambrosij, & similia, & quod dixit Chrysostomus, *maiorē illo potestatem habes*, & nonnulla alia, quæ supra retulimus. Clarius verò id traditur à Clemente 3. in cap. *Omnes Principes*, de Maiorit. & obedientia, vbi id notat Glossa, Panormit. & alij Doctores, & in cap. *Solita*, eodem tit. Ab hoc autem ordinario iure solent eximi Reges per priuilegia Pontificum, ab ipsius autem Pontificis obedientia eximi nullo modo possunt, & ideò illi præcipuè spiritualiter subiecti dicuntur.

Reges temporales ordinario iure Episcopis subijciuntur.

Theod. lib. 5. Hist. c. 17.
Clem. 3.

C A P V T XXII.

Reges Christianos non solum quoad personas, sed etiam quoad Regiam potestatem, id est, non solum vt homines, sed etiam vt Reges Christianos potestati Pontificis subijci.

A S S E R T I O N I in præcedenti capite probatæ altera subiicienda est, quæ ex præcedenti sequitur, & secundæ quæstioni in principio præcedentis capitis propositæ respondet, nimirum, Pontificem Sūmum ex vi suæ potestatis, seu iurisdictionis spiritualis esse superiorem Regibus, & Principibus temporalibus, vt eos in vsu potestatis temporalis dirigat in ordine ad spirituales finem, ratione cuius potest talem vsu præcipere, vel prohibere; exigere, aut impedire, quantum ad spirituale bonum Ecclesiæ fuerit conueniens. Per potestatem enim directiuam non intelligimus solam potestatem consulendi, monendi, aut rogandi, hæc enim non sunt propria superioris potestatis, sed intelligim⁹ propriam vim obligandi, & cum morali

I.
Prima conclusio.

Sūmus Pontifex in vsu potestatis temporales Reges dirigat.

efficaciter

efficacia mouendi, quam aliqui solent co-
actiuam appellare, sed hæc vox magis ad
pœnas pertinet, de quibus in capite seq.
dicturi sumus, hic autem de iurisdictione
ad obligandum in consuetudine loquimur.

2. Assertio ergo sic explicata communi
cōsensu Catholicorum recepta est, quos
ex parte in cap. 4. huius libri allegauim.
Nam illi authores, qui absolutè docent,
Papam habere supremam potestatem etiā
temporalem in vniuerso orbe, hoc præ-
cipuè intendunt, & fortasse vel omnes,
vel plures illorum in hoc tantum sensu
loquuti sunt. Nam licet interdum indi-
stinctè, & sine sufficienti declaratione,
vel etiā improprie loquatur (quia pote-
stas Papæ tēporalis non est, sed spiritua-
lis, quæ tēporalia sub se cōtinet, & circa
illa indiretè, id est, propter spiritualia
versatur) nihilominus sepe hunc sensum
declariant, & distinctionem vel expressè
vel virtute attingunt. Affirmant enim
aliqua posse indiretè Pontificè, & dire-
tè negant. Vt iudicare de feudo, sicut di-
xit Glossa in c. *Nonit*, de Iudicijs, verb.

Glossa.
Innoc.
Panorm.

Iudicare, vbi Innocentius eam sequitur,
& Panor. n. 17. & sequētib. imò si attētè
legatur à n. 11. nō aliter intellexit, habe-
re Pontificè supremā potestatem tēpora-
lē. Similiter dixit Glossa in regula *Posses-
sor*. 2. de Regul. iur. in 6. Papā indiretè
posse reuocare legem civilem intuitu vi-
tandi peccatū non tamen directè, & per
se, id est, cessante ratione pertinente ad
salutem animæ, vbi licet non vtatur for-
maliter his terminis, directè, vel indire-
tè, in re tamen, & per descriptionem
eundem sensum declarat.

3.
Glossa.

Simileq; exemplū est in Glossa, cap.
Per venerabilē, Qui fil. sint legitim. verb.
Habeat potestatem, estq; de legitimatione
ad tēporalia, quā Pōtifex directè dare nō
potest, licet possit indiretè. De quo exē-
plo videri possunt Couar. in 4. Decretal.
2. p. c. 8. §. 8. n. 13. & sequētib. & Molin.
lib. 3. de Primoge. c. 2. n. 10. & sequētib.
& plures alij, quos allegat. Reliqui verò
Doctores, præsertim Theologi d. cap. 4.
allegati negātes habere Pōtificē absolutū
dominiū regnorum omniū, seu directā
potestatem tēporalem supra omnes Reges,
vnanimi cōsensu docent veritatē hanc de
potestate Pōtificis directiuā Regum, &
Principū, & iurisdictionis, ac regiminis

Couar.
Molin.

A eorū. Qui plures alios Doctores pro hac
veritate referūt, & multò plures Bellar.
in principio responsionis ad Barclaiū, ex
quibus in seq. assert. aliquos notabimus.

Bellar.

Primum, ac præcipuū fundamentum
ex illis Scripturis sumimus, in quibus
Pontifici vniuersalis animarum cura cō-
missa est. Nam ad gerendam hanc curam
plena, & perfectā potestas data est Petro,
& cōsequenter etiam eius successoribus
Romanis Episcopis, quia qui succedit in
munere, succedit etiā in potestate; ergo
talis potestas data est ad omnia, quæ ad
hoc regimen necessaria sunt; ergo in illa
potestate spirituali includitur vis direc-
tiua cuiuscūq; potestatis temporalis in
Regibus, vel supremis Principibus exi-
stentis. Assumptū manifestū est, tum ex
verbis Domini, *Quodcūq; ligaueris*, &
Quodcūq; solueris, & *Pasce oves meas*, tum
quia ad sapientē Christi Domini proui-
dentiā hoc pertinebat. Vnde facile etiam
prima cōsequentia ostenditur, quia non
solum Christus verus Deus, cuius opera
perfecta sunt, sed etiā quilibet prudens
gubernator, qui vices suas alicui cōmit-
tit, vel suam potestatem delegat, conse-
quenter dat potestatem ad omnia, quæ ad
finem, vel effectum talis cōmissionis, seu
delegationis necessaria sunt, vt prudens
ratio naturalis, & iura tam ciuilia, quàm
canonica disponunt, l. 2. ff. de Iurisdic-
t. omnium Iudic. *Cui iurisdicctio data est, ea
quoq; concessa esse videtur, sine quibus iuris-
dicctio explicari nō potuit.* Et cap. *Præterea*,
de Offic. deleg. *Ex eo, quod causa alicui cō-
mittitur, super omnibus, quæ ad causā ipsam
spectare noscuntur, plenariā recepit potestatem.*

B
C
Superest, vt subsumptam illationem
probemus, nimirum in hac spirituali po-
testate indirecta vim directiuā tēpora-
lium includi. Hoc enim est, quod maxi-
mè aduersarij negant, expressumque à
nobis Scripturæ testimonium postulāt,
quo talis inclusio doceatur. Nos verò fa-
cilè respondemus, non in omnibus esse
necessariū expressum Scripturæ testimo-
niū, satisq; esse, si ex scriptis clara, & ne-
cessaria ratione, vel Patrū traditione, &
intepretatione colligatur. Dicim⁹ ergo
hoc cōtineri in Scriptura tanquam par-
ticulare in vniuersali, vel tanquam vnū
ex necessarijs medijs in fine, seu in pote-
state dirigendi ad finem talis potestatis

4.
Probat⁹
primò con-
clusio.

Lex. 2. ff.
de Iurisdic-
t. omni. iud.
Cap. *Præ-
terea*, de Of-
fic. deleg.

5.

D
Ec 2 spiri-

Pontifici vī
directiuam
Regum in-
esse, ex par-
te ipsorum Re-
gum ostenditur.

Gelas.

Cap. Duo
sunt. 96. d.

Hebr. 13.

6.

Ex parte
subditorum
Regis idem
ostenditur.

spiritualis. Potest autem hoc dupliciter explicari, scilicet, vel ex parte ipsius Principis temporalis, vel ex parte subditorum eius. Nam, ut dixi, Reges temporales spiritualiter subditi sunt Petro, & successoribus eius; at verò potestas spiritualis data Petro vniuersalis est ad omnes actus subditorum diriger. dos, quibus vita æterna perdit, vel comparari potest, ut probat indefinitum verbum *Pasce*, & vniuersalis potestas ligandi, & soluendi; vnus autem ex his actibus in Christiano Principe est debitus vsus potestatis gubernatiuæ, nam si illa non iuste vtatur, condemnabitur; ergo ad Pastorem spiritualem talis Principis pertinet facultas dirigendi illum in vsu suæ temporalis potestatis, si alicubi à recta ratione, aut à fide, iustitia, vel charitate deuiet. Sic ergo potestas illa ad temporalia indirectè extenditur, nam vsus ipse temporalis potestatis, quatenus animæ obesse, vel prodesse potest, sub spiritualibus tanquam particulare sub vniuersali continetur, & tanquam medium necessarium sub fine, ad quem potestas spiritualis ordinatur. Et hanc rationem insinuauit optimè Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem, ubi distinguit duas potestates, spiritua-lem, & temporalem, & addit: *In quibus tantò grauius pondus est sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus hominum in diuino sunt reddituri examine rationem.* Quapropter verba illa Pauli: *Obedite Præpositis vestris, & subiaceite eis*, ad Hebr. 13. non minus Reges comprehendunt, quàm cæteros, quia & vniuersalia sunt, & ratio à Paulo subiuncta: *Ipsi enim pernegilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*, in Regibus etiam procedit, ut ex Gelasio dixi; meritò ergo dicere possumus, in verbis illis potestatem hanc Præpositorum Ecclesiæ contineri.

Alio etiam modo, & non minus efficaci hæc inclusio ostenditur ex parte subditorum Regis temporalis Christiani, quia si ipse iniqua præcipiat, vel plus, quàm expedit, permittat subditis illicitos vsus temporalium actionum, vel bonorum, in magnum spirituale detrimentum subditorum cedit; sed Pontifex tenetur habere curam spiritualem totius populi Christiani subditi temporalibus Regibus; ergo in hoc munere includitur potestas

A auertendi à Christiano populo omnia spiritualia incommoda, quæ ex abusu potestatis temporalis in illum possunt redundare; ergo hoc etiam titulo necesse est, ut potestas spiritualis Principis ad temporalia indirectè extendatur, dirigendo, ubi oportuerit, potestatem temporalem, ut ita temporalia disponat, quod spiritualibus non noceant. Et hæc etiam ratio insinuatur à Gelasio supra, si ut alia lectio habet, legatur, *Quanto pro ipsis regiminibus hominum reddituri sunt rationem.* Et utrūq; etiam significat Nicolaus Papa ad Michaellem, dicens, *Christianos Imperatores pro æterna vita Pontificibus indagere.*

B Declaraturq; amplius hæc ratio, nam vtraque potestas temporalis, & spiritualis, prout in Ecclesia existunt, ita conferri, & considerari debuerunt, ut communi bono, & salutis Christiani populi proficiant; ergo necessarium est, ut hæ potestates aliquem ordinem inter se obseruent, aliàs non posset pax, & vnitas in Ecclesia seruari, nam sæpe temporalia commoda repugnant spiritualibus, & ideò, vel erit bellum iustum inter vtraque potestatem, vel necesse est, alteram alteri cedere, ut omnia rectè ordinentur. Ergo vel potestas spiritualis erit sub temporali, vel è contrario. Primum nec dici, nec cogitari potest secundum rectam rationem, quia temporalia omnia ordinari debent ad spiritualem finem; ergo dicendum è contrario est, potestatem temporalem subiectam esse spirituali, ut à suo fine non deflectat. Nam ita subordinantur potestates sicut & fines. Ideoque meritò dixit D. Thom. 2. 2. quæst. 40. artic. 2. ad 3. bella subordinari potestati Papæ: quia

C D Potentia, virtus, vel ars, respiciens superiorem finem, habet sibi subiectas facultates inferiores in ordine ad eundem finem. Et q. 60. ar. 6. ad 3. sic ait, *Potestas temporalis subditur spirituali, sicut corpus animæ, & ideò non est usurpatum indicium, si spiritualis Prælati se intromittat de temporalibus.* Et in 2. dist. 44. in expositione textus ad 4. ait, *secularem potestatem esse sub spirituali in his, quæ ad salutem animæ pertinent, & ideò in eisde magis esse obediendum spirituali potestati, quàm temporalis, licet in his, quæ ad bonum civile pertinent, magis sit obediendum potestati seculari.* In quibus verbis etiam superiorè distinctionem planè indicat. Addit verò

Nicol. Papa.

7.

Dilemate efficaci idem euincitur.

D. Thom.

limi-

limitationem dicens, *Nisi forte potestati spirituali etiam secularis potestas coniungatur, sicut in Papa, qui viriusq. potestatis apicem tenet.* Quod intelligi posset, vnius directè, & alterius indirectè iuxta superiora verba. Quia verò hæc posteriora verba exceptionem continent à prioribus, videtur in eis potius loqui de vtraque potestate directà, & consequenter loqui de Pontifice, vt simul est Pontifex, & Rex temporalis. Denique habere apicem vtriusque potestatis, quia in vtroque ordine habet potestatem supremam, licet non æquè vniuersalem. Vt etiam dixit Innocent. 3. in dicto cap. *Per venerabilem.*

Innoc. 3.

8.
D. Thom.

Alex. Al.
Hugo de S.
Victor.
Turrecr.
Vuald.
Caiet.
Henric.

Bellarmin.
Alber. Pi.
Sander.
Victor.
Dried.
Soto.
Nauar.

Almain.
Molina.

Atque ad hunc modum intelligenda sunt alia, quæ de hac potestate idem D. Tho. tradit lib. 1. de Regimine Princip. cap. 14. & lib. 3. cap. 10. 11. 12. & 13. si tamen eius est opus. Quibus locis varijs exemplis, & similitudinibus ad hanc veritatem declarandam vtitur, multisque historijs, & gestis Summorum Pontificum eandem confirmat. Idem optimè, & satis copiosè Alex. Alenf. 2. p. q. 118. memb. 3. art. 1. & 3. p. q. 40. membr. 5. quæstiunc. penult. & 4. p. q. 10. memb. 5. post art. 2. in tract. de Officio Missæ p. 2. art. 2. Hugo de Sanct. Victor. lib. 2. de Sacram. p. 2. c. 4. Turrecrem. in Sum. de Eccles. lib. 2. cap. 113. Vuald. tom. 1. in doct. fid. antiq. l. 2. c. 76. Caiet. in Apolog. pro Roman. Pontif. cap. 13. Henric. quodlib. 6. q. 23. vbi ait: *Sacerdotem Apostolicum se habere ad Reges, sicut Architectum civilem ad alios artifices in ciuitate.* Bellarmin. de Sum. Pontif. lib. 5. c. 6. 7. & 8. Albert. Pigh. lib. 5. de Ecclesiastic. Hierar. cap. 14. & 15. Sander. de Visib. Eccles. monarch. præsertim cap. 4. Victor. duplici Relect. de Potest. Eccles. & altera de Potestat. ciuili, & in Relect. de Indis. p. 1. n. 29. Dried. de Libert. Christian. lib. 2. c. 2. Soto in 4. d. 25. q. 2. ar. 5. & lib. 4. de Iustit. q. 5. art. 4. Nauarr. in cap. Nouit. de Iudic. notab. 3. nu. 19. & sequentib. Almain. de Potest. Ecclesia. cap. 8. Molin. referens plures. 1. tom. de Iustit. disp. 29. & consentiunt Iurisperiti, quos infra referemus.

9. Declaratur præterea hæc dependetia, & subordinatio optimis exemplis. Primum est de Domino, & seruo: nam Dominus habet peculiarem potestatem in ser-

uum, quam sine dubio non habet Papa in seruum alienum, vnde rectè dicitur, non habere directam potestatem dominatiuam in illum, & nihilominus certum est, quæcunque dominum temporalem subesse potestati Pontificis quoad debitum vsu sui dominij, ita vt non sit contrarius spirituali saluti, vel domini, vel serui, & in hoc sensu rectè dicitur Pontifex habere superiorem potestatem indirectam in seruum alienum. Et simili modo patria potestas directè conuenit proprio parenti, & non spirituali Pastori, & nihilominus illa potestas, quanuis à natura data, subest spirituali potestati, vt ab ea regatur, & dirigatur, & ita potest dici spiritualis potestas indirectè extendi ad filiorum Christianorum gubernationem. Pari ergo ratione potestas temporalis Regis per spirituales potestatem Pontificis gubernanda, & dirigenda est. Possuntq. exempli ad Principem ipsum temporalem accommodari, vt ex eis à fortiori argumentum desumatur. Nam Rex non habet quidem formalem, vt ita dicam, seu directam potestatem patriam in filium alicuius vassalli sui, nec proprium dominium serui alicuius subditi sui, & nihilominus habet eminentem, seu indirectam potestatem ad dirigendum vassallum suum in vsu patriæ potestatis, quam habet in filium, & in vsu dominij, quod habet in seruum, ergo multò magis Vicarius Christi habet similem potestatem in Reges Christianos in ordine ad spirituale bonum totius populi Christiani.

C

D

Explicatur præterea hæc potestas ex vsu eius, multiplex enim esse potest, ad duos tamè præcipuè reuocatur, qui iuxta duas temporales Principis potestates distinguui possunt. Est enim in Principe potestas iurisdictionis, quæ propriè dicitur ciuilis, & moralis, de qua præcipuè tractamus. Vt autem hæc timeri possit, & conseruari, coniunctam habere debet aliam potestatem, non iuris, sed facti, vt sic dicam, quæ physica est, & executiua, seu militaris potest appellari. Iuxta has ergo duas potestates temporales Principis distinguimus duos modos huius spiritualis regiminis, seu directionis. Primus pertinet ad actus iurisdictionis ciuilis, talis est emendatio, seu correctio legum ciuiliū quādo bonis moribus cōsentaneæ nō sunt.

Eadem Regum ab Pontifice dependentia exemplis declaratur.

10.

Papa potest
Regum leges
corrigere, vel alias
illis conerarias
ferre.

D. Thom.

Barth.

Alex.

Anton.

Imola.

Ioan. Andr.

Abbas.

Felin.

Conar.

Ant. Gomez.

Furt. Gar.
v. Decret.
dist. 10. per
totā. Cōcil.
Rom. 6. sub
Symmac. in
fine.

II.

Materia legis
civilis,
& canonice.

Leges civiles
in materia
cum canonicis
conuenientes
per spiritum
potestatem
directe irritari
possunt.

*Cap. Cum
contingat,
de Iur. iur.*

*Cap. Licet
de Iur. iur.
in 6. vbi
Glos. verb.*

Ex cōmun.

*L. Celebrā
dis, C. de
Nuptijs.*

*C. Non de
bet, de Cō
sang. & af
finit.*

12.

Potest enim tunc Pontifex illas emendare, vel contrarias ferendo, vel præcipiendo Principibus secularibus, vt eas reuocent, aut corrigant. Quæ est doctrina communis Theologorum cum Diuo Thoma. 1. 2. q. 96. art. 5. Eandemq; tradunt copiosius Iurisperiti, Barthol. in l. *Præuilegia*. C. de Sacros. Eccles. q. vltim. Alex. in l. *Captatorias*, C. de Testam. milit. Anton. & Imola in cap. *At si clerici*, de Iudicijs, Ioan. Andr. Cald. & Abb. in cap. 1. de Noui oper. nunciat. Felin. in cap. *Ecclesia*, de Constitut. n. 41. Couarr. in Epito. 4. Decret. 2. p. c. 8. §. 6. n. 6. & sequentib. Anton. Gomez in l. 9. & 10. Tauri. n. 37. & 38. Fortun. Garc. in tractat. de vlt. fin. vtriusque iur. nu. 51. qui alios referunt. Et hic vsus frequentissimus est in iure canonico, & cōmuni sēsu, & more Ecclesiæ approbatus, ideoque non licet catholico viro de potestate Pōtificia dubitare.

Est autem aduertendū, materiam proximam legis civilis interdum esse per se, ac directē omnino distinctam à canonica, vt quando est purē temporalis, & nullo modo sacra, nec ad finem spiritualem de se ordinata, vt est v. g. definire pretiū mercium, ordinem iudiciorum civilium disponere, & cætera: aliquando verò cōmunicare aliquo modo cum materia legis canonice ratione rei subtractæ vtriq; legi, vt leges circa matrimonia, circa funera, circa legata pia, & similes. Quando ergo leges civiles sunt huius posterioris generis, non solum indirectē, sed etiā directē per potestatem spiritualem emendari, & irritari possunt, quia materia illa, vel est directē spiritualis, vel est misti fori, & ideò spiritualis potestas directē circa illam versatur, ideoque omnes leges civiles, quæ in talibus materijs versantur, si contrariæ sint iuri canonico, per illud corriguntur, quia ab excellentiori potestate superantur. Et hoc modo leges civiles circa matrimonia disponētes, per leges canonicas auferuntur, si illis repugnent, & illæ solæ valorem habent, quæ leges canonicas iuuant, modo ab eis permissio. Vt verbi gratia, leges civiles permittebant matrimonia inter consanguineos in secundo gradu, quibus præualēt canonice illa irritantes.

Ad hunc etiam ordinem pertinent ca-

A nonicæ leges disponentes circa iuramenta promissoria, vt omnino seruentur, nō obstante lege civili, & præcipientes iudicibus laicis, vt eas seruari faciant. Item huc etiam spectant canones statuentes contra civiles leges, vt legata pia valeant cum duobus tantum testibus. Nam piæ causæ directē sub potestate spiritualē cadunt. Leges item civiles, quæ in multis casibus secundas nuptias prohibent, & puniunt, per canones derogantur, vt cōstat ex titulis de secundis nuptijs, & sic de alijs. At verò quando materia legū civilium est purē temporalis, tunc solum indirectē corriguntur per Pōtiffes, quando vel peccatis fauent, vel illis occasionem præbent. Vt sunt leges concedentes præscriptionem cum mala fide, quæ per canones sublatae sunt, vt constat. Idemque est de legibus permittentibus vsuras, concubitus, &c. Vel etiā quando sunt minus consentaneæ equitati naturali, vt sunt leges negantes alimenta filijs spurij, quæ per canones temperantur. Atque eadem seruata proportionē si lex aliqua civilis ad spirituale bonū regni iudicaretur conueniens, & Reges in ea ferenda negligentes essent, posset Pōtiffex autoritate sua illam ferre, vt fecit Pius V. dando formam constituendi cæsus, quæ materia satis temporalis est; forma autem visa est conueniens ad periculum vsurarum vitanda, & ita interuenit eadem ratio indirectæ potestatis.

C Quibus addi potest alius modus irritationis legum civilium ex vi Ecclesiasticæ potestatis, nimirum, quando disponunt in materia purē canonica, vt sunt illæ, quæ de clericis, vel rebus Ecclesiasticis in particulari feruntur, & aliæ similes quæ libertati Ecclesiasticæ derogant. Hæ tamen leges ipso iure naturæ irritæ sūt, & per canones potius irritæ declarantur, quam fiant, quia in aliena materia, & extra spheram iurisdictionis temporalis versantur: possunt tamen dici, virtute spiritualis potestatis irritari, quasi in radice, quando materia illa per spiritualem potestatem canonica effecta est, & pro Ecclesiastico foro reseruata. Hoc enim etiā potest virtute iurisdictionis spiritualis fieri, quando materia illa diuinum cultū, vel religionem concernit, vt in materia de Legibus latius dictum est. Extantq;

Trid. sess.
24.
Cap. Relatum de Testament.

Cap. vlt. de Præscript.
C. Possessor, de Reg. iur. in 6.

Authent. Ex complexu. C. de Incertis nup.
Cap. Cum haberet, de eo, qui in matris.

13.
Leges civiles de rebus Ecclesiasticis dispositæ ipso iure irritæ sunt.

de

Cap. Non minus, & cap. Aduersus, de Immuni. Eccles. c. Ecclesiæ sã etæ Marię & c. Quæ in Ecclesiæ rum de Cõstitut. Vide Platin. in Pio 2.

14. Quãdõ pos sit Pontifex iudicijs se- cularibus se introromitte- re.

Innoc. 3.

Bernard.

Victor.

15. Vid. Sãdér. lib. 1. de Vi lib. mon. c. 4

de huiusmodi legibus obuia exempla in iure canonico sub titulis de Immunitate Ecclesiarum, & sub tit. de Constitut. & plura ex illis adducit Gloss. in Extrauagant. Quia in futurum Ioannis 22. verb. Torneamenta. Extra ius verò commune optimum sumitur ex epistola Ludouici Gallix Regis ad Pium 2. in qua inter alia sic inquit: *Sicut mandasti, pragmaticam san- ctionem sedi insensam a regno nostro, nostroq; Viennesi delphinatu, & omni ditione nostra per præsentis pellimus, deijcimus, stirpitusque abrogamus.*

Et quod de legibus dictum est, de iudicijs, ac sententijs potest cum propor- tione intelligi, nam directè nõ potest Pa- pa secularia iudicia vsurpare, in casu ve- rò ad spirituale bonum necessario, potest vel iniquam sententiam irritare, vel cau- sam aliquam temporalem ad se auocare, Præsertim quando inter eos lis versatur, qui superiore in temporalibus non re- cognoscunt, & ad commune bonum Ec- clesiæ conueniens iudicatur. Sicque di- xit Innocent. 3. in cap. *Per venerabilem*, Qui fil. sint legit. Super patrimoniũ Pe- tri plenã se exercere potest, *In alijs au- tem regionibus, ait, certis causis inspectis tẽ- poralem iurisdictionem casualiter exercemus* Et ferè idem in sententia dixit Bernard. lib. 1. de Considerat. nam in cap. 6. dicit, tẽporalia iudicia ad Pontifices non perti- nere, addit verò in c. 7. *Sed aliud est incidẽ- ter excurrere in ista, causa quidem urgente, aliud verò incumbere istis tanquam magnis.* Ratio est, quia ad munus Pontificis spe- ctat impedire publica peccata, eorũque occasiones morales, præsertim quę cum vi aliqua, vel autoritate inferuntur, au- ferre; ergo si leges ciuiles, vel iudicia se- cularia fouent peccata, aut illorum occa- sionem præbent, possunt per Pontificem vel irrita declarari, vel etiam irritari, vt re- ctè dixit Victor. Relect. 1. de Potestat. Eccles. q. 3. 5. *Vtrum potestas spiritualis sit supra, & c. nu. 13.* Simili etiam modo ad Pontificem spectat, promouere fidẽ, reli- gionem, & pietatem, & ideo in earum fa- uorem potest aliquid statuere, & præci- pere, vt seruetur, non obstante quacũq; lege ciuili.

Alter vsus spiritualis potestatis esse potest in dirigenda temporali, quatenus potestatem, & vires exequendi, seu mi-

nistrandi habet. Potestque hic vsus esse duplex, vnus est cohibẽdo abusum illius potestatis: alter mouendo ad necessariũ vsus, & si opus fuerit in auxilium fidei, vel defensionem Christianæ religionis, illum imperando. Ad vtrumque igitur residet in Pontifice potestas. Et de prio- ri quidem res est per se euident, quia vt dixit Innocentius. 3. in capit. *Novit.* de Iudicijs, cohibere peccata proprium est spiritualis potestatis, & maximè ad id te- netur, quando sunt publicè nociua, & contra cõmune bonum, sed talis est abu- sus ille potestatis Regiæ ad nocendum, & iniustum bellum inferendum; ergo si- ne dubio in hoc subditur Rex Pontifi- ci, qui ei possit talẽ potestatis suæ vsus prohibere.

Quod autem, etiam posteriori modo possit Pontifex Regibus imperare, pro- batur, quia Principes Christiani, vel ex officio suo, vel ex iustitia quadã legali, qua mẽbrũ reipublicę illi subuenire obli- gatur, vel ex charitatẽ Christiana Eccle- siam defendere, eique auxilium conferre tenentur. Ergo necessitate, vel causa exi- gente potest Pontifex vt spiritualis Pa- stor tã vniuersalis Ecclesię, quàm ipso- rum Principum, eos mouere ad vsus potes- tatis suæ, eos excitando. & obligãdo per imperium. Assumptum ex terminis vi- detur notũ, quia omnes Christiani sunt membra vnus corporis Ecclesię, mem- bra autem vt ait Paul. 1. ad Corinth. 12. pro inuicem, & maximè pro bono to- tius corporis sollicita esse debent, vnũ- quodque iuxta suam potestatem, & dig- nitatem; ergo quando Principis poten- tia necessaria est, hæc sollicitudo, & cura ei maximè incumbit. Vnde Leo Papa epist. 75. ad Leonem Augustũ, *Debes* (inquit) *incunctanter aduertere Regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxi- mè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.* Et Gregori. lib. 2. indiẽt. 11. epistol. 61. seu cap. 100. *Ad hoc potestas pietati Imperato- rum data est, vt qui bona appetunt, adiuen- tur: & terrestre regnum cœlesti regno famu- letur.* Et optime Augustin. epist. 50. tra- ctans illud Psalm. 2. *Et nunc Reges intelli- gite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, Aliter* (inquit) *seruit, quia homo est, aliter, quia etiã Rex est. Quia homo est ei seruit, vinẽdo fideliter, quia Rex*

Innoc. 3. Potestas e- tiam bellã- di Regu Põ- tifici sub- est.

16. Ad defen- sionẽ fidei Reges à Põ- tifice com- pelli possũt

1. Cor. 12.

Leo Papa.

Gregor.

August.

Cōc. Paris. est, seruit, leges iusta precipientes, & contra
ria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.
Baron. Vnde Concil. Paris. sub Ludouic. & Lo-
Ann. 825. thar. lib. 2. cap. 2. Rex (inquit) primo de-
n. 47. fensor esse debet Ecclesiæ, seruator Dei, &c.
Ideoque idem Ludouicus, & Lotharius
Imperator. ad Eugenium Papam scripse-
runt. *Veraciter nos debitores cognoscimus,*
vt his, quibus regimen Ecclesiarum, & ouium
Dominicarum cura commissa est, in omnibus
causis ad diuinum cultum pertinentibus, opẽ,
Carol. V. *& auxilium pro qualitate virium nostrarum,*
& intellectus nostri capacitate seramus. Et
catholicus Imperator Carolus. V. in edi-
cto Vuormaciensi. *Ad honorem, dixit,*
Dei omnipotentis, Romaniq; Pontificis, &
Santæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiã
pro Imperialis dignitatis officio debito, nec
non zelo, & studio, quo nostrorum maiarum
more, & ingenua etiam nobis vi ad defensio-
nem catholicæ fidei, sanctæque Romanæ, &
vniversalis Ecclesiæ honorem, tutelam, &
protectionem omnes nostras vires, & faculta-
tes, imperium, regna, dominium, vitam deniq;
& animam ipsam exponere sumus parati.

17. Ex his autem illatio superius facta fa-
cilè monstratur. Nam si Rex, aut Prin-
ceps in hoc auxilio Ecclesiæ præstando
sit negligens, sine dubio potest Pontifex
illum excitare, & præcipiendo mouere.
Primum ex illo principio supra probato
quia Papa non solum est Pastor Regis
vt hominis, sed etiam vt Regis, quia in
vtroque munere se rectè gerere debet, vt
saluari possit, & Deo placere; ergo po-
test Pontifex curare, & illi præcipere, vt
Regis obligationẽ in hac parte adimpleat.
Deinde quamuis nõ ita vrgeret Ecclesiæ
necessitas, vt ex lege ipsa charitatis quasi
naturalis oriretur obligatio, sufficiente
causa interueniente, posset Pontifex illã
imponere, quia præceptum esset iustum:
nam in ordine ad spiritualem finem esset
rationi consentaneum, ac subinde esset
legitima potestate impositum. Quia cū
Pontifex sit caput, & superior in spiri-
tualibus, potestatem habet imponendi ea
præcepta, quæ in ordine ad spiritualem
finem, & bonum Ecclesiæ, iusta, & prudẽ
tia sunt.

18. Atque hac ratione dixit Bonifaci. Pa-
Bonifac. pa in Extrauag. *Vnam Sanctam*, de Ma-
ior. & obed. tacitè approbans sententiam
Bernardi lib. 4. de Consider. cap. 3. in sede

A Petri non solum esse spiritualem gladiũ,
sed etiam temporalem: Sed is quidem pro
Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus; ille
sacerdotis, is manu Regum, & militum, sed ad
nutum, & patientiam sacerdotis, quia oportet,
gladium esse sub gladio. Quod latè pro-
bat, ostendendo, debitam Ecclesiæ insti-
tutionem hunc ordinem postulare, & cõ-
cludit, Romano Pontifici omnem humanam
creaturam subesse definimus, & pronuncia-
mus omnino esse de necessitate salutis. Atq; **Nicol. 2.**
eodem modo Nicolaus Papa. 2. de Roma **Cap. 1. 22.**
na Ecclesia loquens, inquit, **d.** *Eam solus ille*
fundauit, qui Beato æternæ vitæ clauigero
terreni simul, & cœlestis imperij iura commi-
sit, vtique cœleste per se exercendo, ter-
renum verò ipsius potentia vtendo, illã
per imperium, si opus fuerit, efficaciter
excitando, Et hoc modo idem Pontifex
in epist. ad Episcopos Galliæ, illis, eorũq;
defensoribus mandat, vt spirituali simul,
& temporali gladio malignos quosdam vsq;
ad recuperationem bonorum Ecclesiæ in se-
quantur. Quod cum partitione accõmo-
da accipiendum est, nam Episcopi spiri-
tualis gladio, defensores autem, id est, Pa-
troni, vel Principes gladio materiali Ec-
clesiã defendere præcipiuntur.

C Multa similia sumi possunt ex Decre-
to dist. 96. cap. *Si Imperator*, vbi Ioãnes
Papa, ait, *Ex Dei ordinatione omnes seculi*
potestates Ecclesiæ debere esse subiectas, &
Gelas. capite. Duo sunt, ad Imperatorem
Anastas. scribens Nostri (ait inter alia) ex
illorum re pendere iudicio, non illos ad tuam
redigi voluntatem, &c. Idem in cap. *Quan-*
uis, dist. 22. Innocent. I. in cap. Quoties.
24. q. 1. Similia habentur ex Gregorio.
VII. in cap. Quis dubitet, & ex Innocen.
III. in cap. Solitæ de Maiorit. & obed.
vbi potestatem Pontificiam ita ad imperia-
lem comparari ait, sicut animam ad cor-
pus, vel sicut Solem, ad Lunam. Idem in
cap. Per venerabilem. Qui fil. sint legitimi,
in hoc sensu dixit, certis causis inspectis, tẽ-
poralem iurisdictionem in alijs etiam regioni-
bus casualiter exercemus, id est, non direc-
tè sicut in proprio patrimonio Ecclesiæ,
sed indiretè, quando ratio spiritualis fi-
nis id postulat. Quod confirmat ex Deu-
teron. 17. Si quid difficile, & ambiguum, &c.
& ex 1. Cor. 6. Nescitis, quoniam Angelos
iudicabimus, quanto magis secularia. Sic de-
nique accipiendum est, quod Bernard.

Nicol. 2.**Cap. 1. 22.**
d.**C. Auctori-**
tatem, 15.
q. 6.**19.**
Cap. Si Im-
perator. d.
96.
Gelas.
cap. Quan-
uis, d. 22.
Innoc. I.
Gregor. 7.
Innoc. 3.**cap. Per ve-**
nerabilem,
Qui filij
sint legit.**Dent. 17.****1. Cor. 6.****Bernard.**

suprà

supra, & epist. 256. ad Eugenium dixit, *Exercendus nunc est vterque gladius. Per quem autem, nisi per vos? Petri vterque est, alter suo nutu, alter sua manu, quoties necesse euaginandus.* Expendenda est enim illa particula, *suo nutu*, est enim de voluntate iusta, & prudenti intelligenda, vt per alteram particulam, *Quoties necesse*, satis declaratur. Supponit autem hæc voluntas potestatem, quæ eminenti quadam ratione materialis gladius appellatur, quatenus per illam efficaciter moueri potest. Est ergo in Pontifice quoad hanc etiam partem potestas directiua in Principes temporales. Atque ita satis declarata, & probata est assertio posita, quæ in capite sequenti amplius confirmabitur.

C A P V T. XXIII.

Pontificem summum potestate coercitiua in Reges vti posse, vsque ad depositionem etiam a regno, si causa subsistat.

1.
5.
Scopus controuersie cum Rege Anglicæ.

HIC est, vt dixi, cardo, & præcipuus scopus præsentis controuersie. Nam Rex quidē Iacobus, qui Pontificis iurisdictionem in vniuersam Ecclesiā, & præcipuē in Reges abnegat, de directiua potestate, parum sollicitus est. At verò potestatem coactiuam Pontificis anxie timet, eam præcipuē, quæ vsque ad regni expoliationem protendatur, quia persistendo in errore suo non credit se esse in suo sceptro securū, si a subditis suis talis potestas in Pontifice esse credatur. Vt ergo libere possit in sua cecitate persistere, Ecclesiam Christi vult omni remedio contra hæreticos Principes priuare. Quod ante illum etiam Mar filius Patauinus, & alij Ecclesiæ hostes commenti sunt. Contrarium autem docent omnes catholici Doctores, quos supra commemorauimus, & latius Bellarmin. in nouo opusculo allegato eos allegat, estq; nō minū certum, quā cætera, quæ dicta sunt. Imo si ea ponderentur attēte, & dictum refutare errorem, & veritatē catholicam, vsu, autoritate, & ratione comprobata defendere, difficile non erit.

Primum enim in Pontifice esse potestatem ad coercendos temporales Principes iniquos, & incorrigibiles, & præsertim schismaticos, & pertinaces hereti-

Bellarmin.

2.
In Summo Pontice est verè potestas ini quos Reges coercendi.

Acos, euidenter ex dictis sequitur. Quia vis directiua sine coactiua inefficax est, teste Philosopho lib. 10. Ethic. cap. ult. ergo si Pontifex habet potestatem directiuam in Principes temporales, etiam habet coactiuam, si iustæ directioni per legem, vel præceptum obedire noluerint. Probatur consequentia, nam quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & optime instituta; ergo si pontifici dedit potestatem directiuam, dedit coactiuam, quoniam institutio aliter facta esset imperfecta, & inefficax. Vnde contraria ratione docent Theologi, non habere Ecclesiam potestatem actus merè internos præcipiendi, quia de illis iudicium ferre non potest, & consequenter neque pro illis poenam imponere, quod ad vim coactiuam pertinet, vt author est D. Thomas. 1. 2. q. 91. ar. 4. & 100. art. 9. Ergo à conuerso, cum Pontifex possit imperando efficaciter dirigere potestatem temporalem in actibus suis, potest etiam cogere, & punire Principes sibi non obtemperantes in re, quæ iuste præcipit.

Probatur primo ratio nec Aristot.

Ecclesiam actus merè internos præcipere nequit.

D. Thom.

CAtque hæc ratio sine dubio erat sufficiens, quia vero aduersarij scripturas exiunt, ex illis etiam possumus veritatem hanc non obscure confirmare. Paulus enim 2. Corinth. 10. prius sic inquit: *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum.* Et infra subiungit: *In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam.* Et infra: *Nā & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quā dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.* In his autem verbis apertè docet Apostolus, habuisse à Deo potestatem vindicandi, & puniendi omnem inobedientiam quoruncumque fidelium quantum ad Ecclesiæ ædificationem, & bonum oportuerit; potestas autem vlciscendi, seu puniendi coactiua est, vt per se constat. Vnde Chrysost. ibi Homil. 22. fit inquit: *Ad hoc potentiam accepimus vt ædificemus: Quod si quis oblectetur, & dimicet, atque ita affectus sit, vt nulla ratione sanari possit, tum demum altera quoque facultate vtamur, eum diruentes, ac prostermentes.* Theophylat. etiam ita exponit. *In promptu habemus poenam, & vltionem.* Et infra. *Præcipuē quidem ad ædificationem accepi (vtique potestatem) sin quisquam fuerit*

3.
Ex Scripturis idē suadet. 2. Cor. 10.

Chrysost.

Theophil.

fuerit incurabilis, demolitione utemur. Et in
frā. Si voluero (inquit) gloriari, quod Deus
aliquid amplius mihi dederit, ut potestatem
habeam benefaciendi in primis, & quando
cogor etiam puniendi, non erubescam, hoc est
non monstrabor arrogans, aut mendax. Aq;
eodem modo ad litteram expounnt Theo
doret. & alij Græci, & ex Latinis Ansel
mus, & Caiet. ibi, & D. Augustin. epist.
50. dum hoc testimonio utitur ad probā
dum, posse Ecclesiam hæreticos pœnis
ad resipiscendum cogere,

Theodor.
Ansel,
Caiet.
August.

4. Eandemque vindicandi potestatem
nomine virgæ significauit Paulus. 1. ad
Corinth. 4. cum dixit, *Vultis in virga ve
niam ad vos.* iuxta Scripturæ phrasim, *Re
ges eos in virga ferrea*, Psalm. 2. & locis si
milibus, & Psalm. 22. *Virga tua, & baculus*
tuus ipsa me consolata sunt, ut exponit Hier
onymus Zachar. 1. Idemque sentit de præ
dictis verbis Pauli ad Galat. 6. Clariùs
ita exposuit Augustinus lib. 3. contra
Epistolam Parmeni. cap. 1. dicens, *Iam
hic apparet, eum loqui de vindicta, ad cuius
significationem virgam nominauit.* Et Am
bros. epist. 18. ad Marcelli. sororē: *Quem
virga sacramentis abdicauit cœlestibus, eun
dem mansuetudo restituit.* Et lib. 1. de Pœ
nit. cap. 12. *Quid esset in virga venire do
cet inuictio fornicationis, accusatio incesti,
reprehensio tumoris, postremo condemnatio
rei.* Idem in sententia habent Gregor. li.
1. epist. 4. & Tertullian⁹ lib. de Pudicit.
cap. 14. ut expositores in eundem locū
prætermittam.

Ambros.

5.

Explo
dunt
eua
sio
nes
aduer
sario
rum.

Nec video, quid ad hæc loca respon
deripossit, nisi fortasse, vel Paulum loqui
ad communem plebem Ecclesiæ sibi sub
iectam, non de Regibus, qui superiores
sunt: vel loqui de potestate sibi speciali
ter concessa, ex qua non licet, ad ordina
rium Ecclesiæ regimen argumentari. Sed
vtrumq; futile est. Cur enim sermo Pau
li Reges Christianos, & inobedientes, &
pertinaces non comprehendit? Num ne,
quia tunc nulli erant in Ecclesia tempo
rales Reges? At fortasse tunc etiam non
erant in Ecclesia Angli; ergo etiam illos
omnes non comprehendet? Vel fortè
quia Reges sūt in potentia, & dignitate tē
porali altiores? at hoc non obstat, quomi
nus iugo Christi, & Ecclesiasticæ potesta
ti subditi sint, ut ostendimus; ergo si illa
potestas coerciua est malorū Christiano

A rum, teste Paulo, est etiam punitiua Re
gum Christianorum; vel si Rex Angliæ
exemptum se esse gloriatur, aut se non
Christianum fateatur, aut priuilegium
diuinum ostendat, & exemptionem ver
bo Dei factam, alioqui à causa iure cadit,
licet facto resiliat. Quamuis autem pote
stas illa Pauli, quantum spectat ad perso
nam, & Apostolicā dignitatē eius, cū illo
fuerit extincta, non sequitur in Ecclesia
non perpetuo manere, quia illa eadē po
testas perfectiùs fuit in Petro ordinario
iure, & ut ei succederetur, quia ad mu
nus pascendi, & conueniens Ecclesiæ re
gimen necessaria erat, ut in superioribus
ostensum est.

B

Et confirmatur tandem ex potesta
te ligandi, & soluendi singulariter data
Petro, nam potestas ligandi etiam potes
tatem coercendi, & puniendi includit.
Et si aduersarij hoc negauerint, oportet,
ut exceptionem ostendāt, nam Christus
vniuersim loquutus est, dicens, *Quicumq;
ligaueris.* Accedit, quod ipsemet Chri
stus ita potestatem illam interpretatus
est, Matth. 18. Nam cum dixisset: *Si Ec
clesiam non audierit, sit tibi tanquam ethni
cus, & publicanus,* subiungit: *Quicumque
alligaueritis super terram, erunt ligata, & in
cœlis.* Quali diceret, si Ecclesiæ liganti
non obedierit, sit tibi tanquam ethnicus,
quia non deerit in Ecclesia potestas ad li
gandum ita efficiax, ut quod ipsa ligau
erit, in cœlo etiam ligatum iudicetur. Et
ita licet Calvinus, & sequaces locum hūc,
sicut cætera, deprauent, ex illo semper
Ecclesia intellexit, esse in Pastoribus
suis potestatem coercendi, saltem per ex
communicationis censuram, quæ est spi
ritualis pœna. Quod tempore Apostolo
rum esse in Ecclesia vsitatum, Paulus sa
tis ostendit. 1. ad Corint. 5. & ita esse per
petua traditione seruatum, omnia iura,
omnia Concilia, omnia decreta Pontifi
cum, omnia Sanctorum Patrum scripta,
denique omnes historiæ testātur, ut ea in
medium adducere superuacaneum sit.
Maximè vero contra hæreticos esse ne
cessariam huiusmodi coercionem, satis
ostendit Paulus ad Tit. 3. dicens, *Hære
ticum hominem post primam, & secundam
correctionē denota.* Et illud 1. Ioan. 2. *Nec
Aue ei dixeritis.*

C

D Solū id, quod ad causam maximè
refert

6.

Potestas li
gandi pote
statem coer
ciuam in
cludit.

Matth. 18

Excomuni
catio etiam
tempore A
postolorū
fuit in vsu.

Ad Tit. 3.
Ioan. 2.

7.

Prædicatã
cenfurã sæ-
pius in Re-
ges, & Im-
peratores ex-
creuerũt Põ-
tifices.

Innoc. 1.
Nicephor.
Greg. 7.
Gregor. 2.
Baron.

Bellarmin.
Gregor.

Baron. an.
1076. à n.

Platin.

Cap. Ad
Apostolic,
de sent. &
re Iudica
in 6.
Albert. Pi-
ghi.
Cõc. Late.

refert, non prætermittam nimirum, hac
cenfura sæpe vfos esse Pontifices con-
tra Imperatores, & Reges, compertiffi-
mum esse. Innocent. enim. 1. ex comuni-
cavit Arcadium, & Eudoxiam ob crimi-
na contra Sanctum Chryfostomum cõ-
missa, vt patet ex vltima epistolarũ eius
& ex Nicephor. lib. 13. cap. 34. idemque
retulit Gregor. 7. lib. 8. Regis. c. 21. Gre-
gorius. 2. Synodico anathemate obstrin-
xit Leonem Imperatorem cum sectato-
ribus eius in euerfione imaginum, vt ex
Zonara, & alijs refert Baroni. Ann. 726.
num. 24. Idemque postea Gregor. 3. cõ-
firmavit, vt Platina refert. Idẽ Gregor.
7. Henricum 4. Imperatorem sapius ad
mõnitum excommunicauit in Romana
Synodo, vt habetur in libro 3. epistolar.
eius. Epistola quinta, & decima. Illamq;
sententiam à successoribus Pontificibus
& à Concilijs cõfirmatam eruditẽ defen-
dit Cardinalis Bellarmin. contra Barcla-
ium cap. 9. Idemque Gregorius. 7. in alio
Romano Concilio Imperatores, Reges,
& alios temporales Principes vsurpan-
tes inueftituras Episcopatuũ, vel aliarũ
dignitatum Ecclesiasticarum, vinculo ex-
communicationis ipfo facto astrinxit, vt
habetur lib. 7. epistolar. post epistol. 14.
Idemque Poloniam propter grauiffimũ
Regis delictum in Sancti Stanislai occi-
fione commissum interdixit, vt est apud
Baron. Ann. 1079. nu. 40. Præterea Ale-
xand. 3. Fridericum. 1. Imperatorem ex-
cõmunicauit, vt refert Platina in Ale-
xand. 3. vbi etiam multa alia commemo-
rat, quæ hanc supremam potestatem in
Pontifice ostendunt. Postea Innocen.
III. Othonem quintum Imperatorem anathe-
mate notauit, vt ait, Plati. in vita eius. Gre-
gor. Nonus. 2. Fridericum. excommu-
nicauit, vt habetur ex cap. *Ad Apostoli-*
cæ, de sentent. & re iud. in 6. Ioannes de
nique. 22. Ludouicum Bauarum intru-
sum Imperatorem excommunicauit, vt
latẽ refert Alber. Piglius. lib. de Visib.
Monar. cap. 14. Præterea potestatem hanc
in Ecclesia supponit Concilium Latera.
sub Innoc. 3. cap. 3. cum iubet, vt si ne-
cesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam
compellantur seculares potestates, qui-
buscumque fungantur officijs, vt pro de-
fensione fidei publicẽ iuramentum præ-
stent, &c. Quæ forma ferendi censuras,

A quæ Reges, Imperatores cõprehendant,
frequentiffima est, & non est nouiter v-
furpata, sed antiqua satis, cum in priuile-
gio quodam concessio à Gregor. 1. mona-
sterio sancti Medardi inueniatur, vt post
illius epistolas habetur. Eumque Grego-
rij locũ refert Alter Gregor. 7. idemque
argumentũ ex illo sumit lib. 8. Registr.
epist. 21. ad Herimetenfem.

Basilus etiam Imperator eandem in
Pontifice potestatem supra Imperato-
res in Octaua Synodo action. 6. con-
fessus est, dicens, *Nicolaus Papa cum San-*
cta Romanorum Ecclesia anathema pronun-
ciavit contra resistentes huiusmodi decreto,
atq; sententiæ. Hoc autem nos olim scientes,
& pauentes iudicium anathematis promul-
gari, obsecundare Synodico iudicio Romanæ
Ecclesiæ necessarium duximus. Eandem re-
cognouit Philippus. 1. Rex Galliæ, qui
excommunicatus ab Urban. 2. & postea
à Paschali resipuit, & Romam pro solu-
tione misit, vt videri potest in Baron. an.
1100. & 1101. Eandẽ agnouit Ludouic.
Rex Galliæ cum ad Alexandrum 3. scrip-
psit. enixẽ postulans, vt contra Regem
Angliæ pro morte Sancti Thomæ Can-
tuariensis potestate sua vteretur. Et Hen-
ricus ipse Rex Angliæ resistere non est
ausus, & pœnitentiam à Pontifice impo-
sitam humiliter suscepit, vt Platina re-
fert. Simile exemplũ refert Petrus Ble-
fens, epist. 145. de Eleonara Angliæ Re-
gina, quẽ in defensionẽ suam, & filij sui
iniuste à Rege Gallie in carcere detenti
auxilium Summi Pontificis, & vsum spi-
ritualis gladij contra Regem postulauit.
Denique eandem potestatem in Pontifi-
ce agnoscebat Rex Angliæ, qui Regem
Galliæ ad Innocent. 3. detulit, vt eũ cor-
riperet, & si ipsum audire nollet, excom-
municaret, vt ex cap. *Novit*, de Iudicijs
colligimus, vbi pontifex habet illa ver-
ba, *Non intendimus indicare de feudo.* Et in
frã. *Sed decernere de peccato, cuius ad nos per-*
tinet sine dubitatione censura, quam in quẽ-
libet exercere possumus, & debemus. Vnde
de eodem Innocent. 3. refert Matt. Paris.
ann. 1204. Ioannem Angliæ Regem ex-
communicasse, & regnum ipsum inter-
dixisse.

D Quapropter ipse etiam Marfil. Padua-
nus, vt referunt non est ausus negare,
posse Pontificem coercere Principes, &
Reges

Gregor. 7.

8.

Baron.

Platina.
Pet. Blef.

Cap. No-
uit. de Iu-
dit.

Matt. Pa-
ris.

9.

Azor. 2. p.
Inst. lib. 4.
cap. 19.

Reges præsertim hæreticos per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, vel etiam interdicti, sed negavit, posse ulterius contra illos procedere. Et Rex Iacobus in defensione sui iuramenti fidelitatis non tam acriter videtur resistere potestati excommunicandi, quam temporaliter puniendi, ideoque hoc maximè titulo illud iuramentum defendit, quod per illud non cogat subditos abiurare potestatem Papæ ad excommunicandum Regem, sed solum ad priuandum illum Regio Dominio, ac potestate. Existimat enim ut in Præfat. pag. 12. dicit, *Abdicandorū Regū ius nullo legitimo titulo Pontifici quæsitū esse. Et hanc, quam vocat, iniustam Paparū usurpationem, & violentiam secularē excommunicationis, quæ spiritualis censura est, longè, lateq; excedere.* Ex quibus verbis satis constat, non ita spirituales censuras, sicut temporales coercionem aduersari.

IO.
Posse Pontificem temporales reges pœnis etiam temporalibus punire, ostenditur.

Superest ergo, ut & contra ipsum, & contra Marsilium, & alios ulterius procedamus, eandemque Pontificis potestatem ad coercendos Reges temporalibus pœnis, ac regnorū priuationib⁹, quando necessitas postulat, extendi posse, ostendamus. Quod eodem ferè discursu ex eisdem Scripturæ locis sufficienter fieri potest. Nam Christus Dominus dedit Petro, & successoribus potestatem corrigendi omnes Christianos, etiam Reges, & consequenter si inobedientes, atque incorrigibiles sint, eos coercendi, ac puniendi, sed hanc potestatem non limitauit ad censuras Ecclesiasticas; ergo nec potest à nobis, vel ab aliquo Ecclesiæ Principe limitari, sed ad ipsummet Romanum Pontificem pertinet decernere, & determinare pœnam convenientem iuxta occasionem, vel necessitatem occurrentem. Priorem propositionem satis iam probauimus, posteriorem autem ex verbis Christi sæpe adductis, & rectè perpenſis ostendere possumus. Nam verbum Christi: *Pasce oues meas*, indefinitum est, unde quatenus in verbo pascendi includitur etiam potestas coercendi, quæ in omni Pastore necessaria est, talis potestas non definitur ad censuras, sed relinquitur determinanda ad modum pœnæ, seu coercionis per prudentiam, & iustitiæ equitatē. Nam quilibet Pastor habet potestatem ad coercendas oues, non secundum deter-

A minatum modum, sed prout fuerit conueniens, & expediens ouibus.

Deinde hoc etiam colligimus ex alijs Christi verbis: *Quodcumque ligaueris*, nam illa etiam generalia, & indifferentia sunt, Quod si quis dixerit Matt. 18, fuisse declarata, & determinata ad ligamen censuræ. Respondemus, declaratum ibi esse in illa generali potestate ligandi includi excommunicationis vinculum, non tamen ad illam solam pœnam imponendam potestatem illam limitari. Tum quia nulla talis limitatio ex illo contextu colligitur, tum etiam quia licet ibi solius excommunicationis facta sit mentio, nihilominus aliæ censuræ sub illam potestatem cadunt, ut interdictum, suspensio, & aliæ item Ecclesiasticæ pœnæ. Imò etiam vinculum præcepti, & legis sub illa potestate includitur; & ex vitalium verborū potestas illa ut directiua est, non determinatur ad hunc modum directionis per personale præceptum, vel per stabilem legem hoc, vel illo modo obligantem, sed omnem convenientem directionem indefinite complectitur. Idem ergo est de coactione. Et ita ex illo loco colligit hanc potestatem Innoc. 4. cum Concil. Lugdun. in cap. *Ad Apostolica*, de Sent. & re iud. in 6.

Refellitur euasio quædam.

C

Præterea potestatem hanc adumbratam esse in facto Petri, ad cuius increpationem Ananias, eiusque vxor mortui sunt, indicat Beda lib. 3, in Luc. cap. 40. dicens, verbis Apostoli Petri Ananiam, & vxorem eius cecidisse, quia expediebat in nouo etiam testamento fieri interdum, licet rariùs, tales vindictas ad aliorum correctionem, Et in lib. 3. de Mirabilib. Sacræ Script. cap. vlt. dicitur nomine Augustini, id factum esse, ut *Apostolica auctoritas quanta esset, ostenderetur, & quam magnū fuisset peccatum, & ut ceteri illo exemplo castigarentur.* Clarius Gregor. libr. 1. epist. 24. tractans de munere Pastoris, & de benignitate, & seueritate, ac zelo iustitiæ, quem requirit, Petrum in exemplum adducit, dicens, *Hinc est namq; quod Petrus authore Deo Sanctæ Ecclesiæ Principatum tenens, à bene agente Cornelio immoderatiùs se venerari recusauit, & cum Ananiam, & Saphiram culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros excreuisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam spiritu scrutante deprehendit, & summum se*

Innoc. 4. Cōc. Lugd.

12.
Ex facto S. Petri idem colligitur. Beda.

Gregor.

in Ecclesia contra peccata recoluit. Itaq, licet factū illud extraordinariū fuerit, & speciali Spiritus Sancti instinctu, ac virtute factū, nihilominus vt infra ait Gregorius. *Zelus vitioms vim aperuit potestatis.*

Et eandē ostendit Paulus. 1. ad Cor. 5. quādo fornicariū illū non solū ex cōmunicauit, sed etiam *tradidit Satanā in interitū carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini:* quod enim ait, *in interitū carnis*, clare indicat præter spirituale censurā, etiam per corporale vexationē fuisse punitū, & ad penitentiā agendā coactū, vt spiritus eius saluus fieret. Sicq; exponit locū illū Chrysost. ibi Orat. 15. dicens, ita fuisse illū traditū demoni ad interitū carnis, sicut Iob, licet nō pro eadē causa, vt eū flagellet, ait, *malo vlcere, aut morbo alio.* Theophi. *Vt morbo eū maceret, & tabescere faciat,* Anselm. etiam licet aliā expositionē adiūgat in hac magis persistit. Nā in fine cap. 24. explicans actus *virgæ*, id est, Apostolicæ potestatis ad coercendū ait, *Alios ex cōmunicando, alios durē increpando, alios corporaliter (vt decet patrem) flagellando.* Et postea c. 5. interitū carnis significare dicit, *validā corporis afflictionem per diabolum factā.* Refertq; habuisse Apostolū potestatem, *vt si quem ex cōmunicasset, statim ille corripere a diabolo, & vexaretur quādiu & quantum Apostolus vellet.* Qui modus vexationis singularē virtutē quasi executiuā, vel dæmonis imperatiū requirebat, quæ cōmuniter alijs nō datur: sed nihilominus supponit iurisdictionē ad cogendum non sola ex cōmunicatione, sed etiam modis alijs. Eandemq; expositionē significat Pacian. in Parenesi de Pœnit. dum ex illo loco colligit, necessariā esse interdum corporis pœnam, & afflictionem, & similiter Ambros. lib. 1. de Pœnit. cap. 12. quatenus cum afflictionibus Iob illum interitum carnis cōparat, sicut fecit Chrysostomus. Igitur iuxta hanc Patrū expositionē ex illo loco habemus Ecclesiasticā correctionē, & vindictā nō in sola spiritali cēsurā sistere, sed etiā interdū in corporis afflictione, ac proinde Pastores Ecclesiæ temporali punitione in ordine ad spirituale bonum vtī posse.

Secundo possumus veritatē hanc auctoritate, & praxi Ecclesiæ ostendere. Nam ex his Pontificibus, quos Imperatores, & Reges ex cōmunicasse diximus,

A Gregor. 2. Romam cū tota Italia à Leonis imperio recedere fecit, vt ex Theophane refert Baronius Ann. 730. n. 3. & 4. Idēq; tribuit Gregor. 3. Sigebertus in Chronic. ann. 731. dicens, *Leonem Imperatorem erroris redarguit, & populum Romanum, & veltigalia Hesperiae ab eo auerit.* Gregorius autem. 7. Henricum. 4. & imperio, & regno priuauit, vt constat ex sententia supra citata, cuius hæc sunt verba, *Beate Petre Apostolorum Princeps, inclina, quæso, aures tuas nobis.* Et infra. *Hac itaq; fiducia fretus pro Ecclesiæ honore, & defensione ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus Sancti per tuam potestatem, & auctoritatem Henrico Regi filio Hærici Imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius regni Teutonicorum, & Italie gubernacula contradico, & omnes Christianos à vinculo iuramenti, quod sibi fecere, vel facient, absoluo, & vt nullus ei sicut Regi seruiat, interdicto.* Similiter Innoc. 3. Othonē, quē ex cōmunicauit, imperij titulis priuauit, vt ait Platina. Itē Innoc. 4. in Conc. Lugdun. Fridericiū secundū Imperatorē à Grego. 9. iam ex cōmunicatū, imperio priuauit, non solū subditos à iuramento fidelitatis absoluens, sed etiā *Auctoritate Apostolica firmiter inhibendo, ne quisquā de cætero sibi tanquā Imperatori, vel Regi pareat, & intēdat.* Et ex cōmunicationis censura ipso facto ligādo eos, qui deinceps illi tanquā Imperatori, vel Regi cōsiliū, vel auxiliū præstiterint, seu fauorē. Tandē Clemēs 6. Ludouicū Bavarū, qui iniquē imperiū occupauerat, iā à prædecessorib⁹ suis ex cōmunicatū imperio deiecit, aliūq; legitimū Imperatorē, nimirū, Carolū. 4. eligēfecit.

Præter hæc autē, quæ ad Imperiū spectāt, in Regno Galliæ Zacharias Papa in simili casu titulū regni à Chālderico Rege in Pipinū transtulit, vt est apud Grego. 7. li. 8. Registri. epist. 21. c. Alius. 15. q. 6. Baron. ann. 751. in princi. & ann. 841. n. 3. Vbi etiā refert mutationē factā in regno Galliæ tēpore Lotharij Imperatoris, & Ludouici, ac Caroli fratrum, qui auctoritate freti Episcoporum, regnū inter se diuiserūt, & Lothariū ob sua scelera illo priuauerūt. Bonifacius etiā 8. Philippū Pulchrū Galliæ Regem regno priuatum declarauit, & illa occasione Extrauagant. *Vnam Sanctam*, de Maiorit. & obediē. edidit,

Greg. 2.
Baron.
Vide Sigon.
lib. 3. de
Regn. Italiq
an. 716.
Sigebert.
Gregor.

Innoc. 3.

Cap. Ad
Apostolicā
de sent. &
re iudi. in
6.
Platina.
Innoc. 4.

Clemens.

15.
Zachar. pa.
pa.
Gregor. 7.

Baron.

Bonifa.

13.
Idē ex Paulo
cōprobatur
1. Cor. 5.

Chrysost.

Theophil.
Anselm.

Pacian.

Ambros.

14.
Vltus Ponti
ficū eandē
veritatē cō
firmat.

Aemil. & refert Aemilius in vita eiusdem Philippi, Gregor. item. 7. quando Poloniam propter Stanislai interfectionem interdixit, Regem Bonislauum regno priuauit, teste Cromerio lib. 4. rerum Polonię. Insigne verò exemplum in ipsamet Anglia habemus in Ioanne Rege, quem, cum ingentia crimina contra Religionē, Sacerdotes, & alios innocentes committeret, & ab Inno. 3. sæpius admonitus, vt inobediens, ac pertinax resipere nolle, sed potius quotidie deterior fieret, idem Innocentius post magnam cum Patribus consultationem (vt Polydorus ait) Regia dignitate abdicauit, populosq; illi subiectos iure iurando absoluit, & Christianos Principes de ea re certiores factos, vt Ioanē tanquā Ecclesię hostē persequeretur admonuit. Qua sentētia deterritus Ioannes, & imminentis periculi timore percussus, tandē iurauit, se Pōtificis arbitrio statutum, & diadema capiti ademptū Pandulpho Pōtificis legato tradidit nunquam id ipse, aut heredes accepturi, nisi à Pōtifice Romano. Hęc Polydor. lib. 15.

16.

*Cōc. Lug.**Cōc. Late.*

At verò hęc omnia, & similia nō temerē, nec in angulo, sed aliqua ex illis in Cōcilijs frequentissimis, & aliquādo in generali, vt in Lugdunensi acta sunt. Et in conspectu totius orbis Christiani, à quo approbata, & executioni madata fuerūt; ergo incredibile est, fuisse actus vsurpatę, & nō verę potestatis. Accedit Cōc. Lateranense sub Inno. 3. cap. 3. eandem potestatem supponere, dicens: *Si Dñs tēporalis monitus ab Ecclesia terram suā purgare neglexerit ab hæretica faditate, per metropolitanū excommunicetur. Et si satisfacere neglexerit intra annū, significetur hoc Sūmo Pontifici, vt ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denunciaret absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, &c.* Ex quibus omnib; tale cōcluditur argumentū. Vniuersalis Ecclesia errare non potest in his, quę ad fidē, & mōres pertinent, sed vniuersalis Ecclesia consensit in huiusmodi factis, & illa probauit tanquā consentanea diuino, & naturali iuri, & similiter approbat leges canonicas imponētes huiusmodi pēnas Principibus tēporalibus propter grauissima scelera, & contumaciā in illis, maximēq; in hēresi, ergo tam est certū, posse Pōtificē, coercere, vel punire Principes tēporales his pēnarū ge-

A neribus, quā est certū, non posse Ecclesiam in fide, & moribus errare.

Tertio declaratur ratione hęc veritas, nā duplici titulo erat necessaria hęc potestas in supremo capite, & Pastore Ecclesię, scilicet, & propter ipsos Imperatores seu Reges, ac quosuis tēporales Principes, & propter populos illis subiectos. Priori titulo necessaria est hęc potestas, vt possit Pontifex, vel rebellē Principem corrigere, & emendare, vel etiā dignē punire. Vtrūq; enim ad Pastorē pertinet: sępe autē contingit, vt solę censurę ad illos effectus nō sufficiant, vt diuturna experientia satis ostendit; ergo necessario dicendū est Christū Vicario suo hanc potestatem contulisse, cū non minùs illū constituerit Pastorem Christianorū Principū, quā ceterę Christianę plebis. Quo circa quod ad priorē titulū attinet, quando vel solū, vel principaliter agitur de emendatione Principis, qui peccauit, solēt maximē Pōtifices censura vtī, quia illa est propria medicinalis pēna, de qua loquutus est Christus Matt. 18. Quod si cōtingat, Principē per censurā corrigi, & emendari, non solet Ecclesia ad rigorosā vindictā per graues, & publicas pēnas contra eos procedere, potest tamen, & solet pēnas aliquas iniungere, tū ad resarciendā dāna, si quę forte ab eis illata fuerunt, tū etiā vt tam Deo, quā vniuersę Ecclesię aliquā satisfactionē tribuāt. Nam resarcire dāna, & illatas iniurias recōpensare, nō tam est pēna, quā restitutio quędā, & debiti solutio, quāuis coactio ad illam faciendā, potestatem superiorē requirat. Præter hanc verò recōpensationē ex iustitia cōmutatiua debitā, ratio cōmunis boni, & iustitię legalis postulat, vt aliqua pēna in vindictā delicti ad Ecclesię satisfactionē, & aliorū exēplū, & timorē adhibeatur. Quādo verò nō obstante cēsurā Rex cōtumax est, & incorrigibilis in delicto, tūc grauiore pēnē adhiberi debēt, & huiusmodi sūt ferē omnes casus suprā enumerati, vt notauit D. Thomas. 3. lib. de Regimine Princip. cap. 10.

D

Et cōfirmari potest hæc pars, quia circa alios fideles, seu Christianos baptizatos habet Ecclesia potestatem non solū ad coercendū illos per censuras ad emendationem delicti, sed etiā ad vindicandā delicta cōmissa per alias pēnas tēporales, vel corpora-

17.
Rationē idē
cōiungitur.

Matt. 18.

D. Thom.

18.
Confirmatio.

corporales secundum modum accommodatum Ecclesiastico iudici, & Pastori; ergo eandem potestatem habent legitimi Ecclesiæ Prælati, & maxime Summus Pontifex in Principes temporales etiam supremos. Assumptum ex perpetuo usu Ecclesiæ manifestum est: solent enim canones imponere pecuniarias pœnas interdum usque ad bonorum confiscationem. Interdum etiam imponunt pœnas corporales citra vitæ aut membrorum periculum, ut est flagellationis pœna, interdum etiam usque ad damnationem ad triremes, & quando necessaria est pœna sanguinis, licet Ecclesiastici iudices illam ferre non soleant propter status decentiam, possunt reum committere iudici seculari, ei præcipiendo, ut secundum legum æquitatem illum puniat. Quæ omnia maxime possunt in crimine hæresis considerari. Hæretici enim non solum ab Ecclesia excommunicantur, & alijs spiritualibus afficiuntur pœnis, sed etiam bonis omnibus temporalibus priuantur, non solum per leges Imperatorum, sed etiam virtute canonum. Ac denique si vel contumax fuerit, vel relapsus, per leges Imperatorum capite punitur, per canones autem secularis iudicis arbitrio relinquitur, recepturus pro qualitate facinoris ultionem, iuxta cap. *Ad obolendam*, de Hæret. cum similibus.

Has autem pœnas esse iustissimas Ecclesiæ usus satis conuincit, & defendit optimè August. epist. 48. & 50. & lib. 3. contra epist. Parmeni. cap. 2. Esse autem necessariam in Ecclesia Christi, ut ab illo est instituta, hanc potestatem, ratio conuincit, quia si Ecclesiæ subditi non possent per huiusmodi pœnas coerceri, facile spirituales contemnerent, & plurimum sibi, ac alijs nocerent. Nam ut dicitur Prouerb. 29. *Puer, qui relinquitur voluntati suæ, confundit matrem suam*. Vnde non esset res Christiana conuenienter instituta, nec illi esset sufficienter prouisum, si non haberet potestatem cogendi rebelles, qui censuris obtemperare nollent. Nec satisfaciet, qui dixerit, satis esse, quod in Christianis Principibus temporalibus sit hæc potestas, tum quia etiam ipsi Principes possunt delinquere, & correctione indigere, ut iam dicam. Tum etiam, quia vindicta malefactorum per se solum pertinet ad ciuiles Magistratus, quatenus politico fini, & paci Reipubli-

ciæ, & iustitiæ humanæ contraria sunt; coercere autem illa ut sunt religioni, & salutis animæ contraria, per se spectat ad spiritualem potestatem, & ideo ad illam maxime pertinere debuit facultas utendi temporalibus pœnis ad talem correctionem, vel per se se illas inferendo, vel temporalis brachij ministerio utendo, ut omnia decenter, ordinatè, & efficaciter fiat.

Supereft, ut priorem illationem probemus, nimirum, si in cæteros fideles inferioris ordinis potestatem istam habet Ecclesia, etiam in supremos temporales Principes, in Petro maxime, & successoribus eius eam accepisse. Probat ergo consecutio ex principio supra posito, quod hi Principes tam sunt oues Petri, quam reliqui omnes, neque temporalis dignitas, vel potentia eos reddit immunes, seu à tali potestate, vel pœna exemptos, quia neque ex Christi verbis neque ex aliquo alio principio, vel ratione colligi potest talis libertas, seu potius peccandi licentia. Quin potius multo magis necessaria est in Ecclesia potestas hæc ad coercendos huiusmodi Principes, quam eorum subditos. Primo quidem quia ipsi liberiores sunt, & ita facilius labuntur, & semel lapsi difficilius corriguntur. Deinde quia Principum peccata, præsertim contraria fidei, & religioni, perniciosiora sunt, facile enim subditos ad sui imitationem pertrahunt, vel exemplo, vel beneficijs, ac promissionibus, vel etiam minis, ac terroribus. Propter quod merito dixit sapiens Ecclesiastici. capite decimo, *Rex insipiens perdet populum suum. Nam qualis est rector ciuitatis, tales & habitantes in ea*. Quod etiam ducti ratione, & experientia Philosophi docuerunt, ut Cicero ex Platone libro primo Epistolarum. Vnde idem Cicero. libro tertio de Legibus recte etiam dixit, *Vitiosi Principes non solum vitia concipiunt ipsi, sed etiam ea infundunt in ciuitatem*. Denique quia Principes grauius, quam cæteri delinquant, & ideo etiam per Pastores suos grauius puniri debent, ut de ipsismet Pastoribus dixit Gregor. in Pastoral. part. tertia, capite quinto, & refertur à Nicolao Papa contra Lotharium Regem Galliæ in Epist. ad eundem, & refertur in cap. *Præcipue* 11. q. 3.

Atque hinc tandem facile ostendi potest

20.
Non magis
eximuntur
Reges à præ
dicta potestate
coercitiua Pontifi
cis, quàm cæ
teri.

Ecclesiast.

Cicero.

Greg.
Nicol. Pa.

21.

Ff 2 alius

Cap. *Ad obolendam*.
19.

August.

Potestas temporalibus pœnis puniri debet Ecclesiæ necessaria.

Tacita euasio præcluditur.

alius titulus huius potestatis in Reges, nimirum, propter defensionem subditorum, nam ad Pastorem non solum spectat, oues errantes corrigere, vel ad ouile reuocare, sed etiam lupos arcere, & ab hostibus defendere, ne extra ouile trahantur, & pereant: sed iniquus Rex præsertim schismaticus, & hæreticus subditos constituit in magno periculo perditionis, vt ex proximè dictis notum factum est, & ideo Claudianus dixit; *Regis ad exemplum totus componitur orbis, Mobile matatur semper cum Principe vulgus.* Ergo ad Pontificis munus spectat, subditos hæretici, vel peruersi Principis defendere, & ab illo euidèti periculo liberare, ergo Christus, qui bene, & optimè omnia fecit, & instituit, hanc potestatem Petro contulit, eaq; sub verbo *Pasce*, & sub potestate ligandi, & soluendi comprehendit. Ergo per illam potest, & talè Principem dominio suo priuare, & arcere, ne noceat subditis, & hos à iuramèto fidelitatis soluere, vel solutos declarare, quia illa conditio in tali iuramento semper intelligitur inclusa.

22.

Qui titulus D. Thome, & probatis Theologis, tam grauis, & efficax visus est, vt per se solus sufficiat ad priuandū Regem infidelem dominio, & potestate supra fideles, etiam si prior ratio vindictæ, & iustæ punitionis cesset. Nam iuxta Pauli doctrinam, *de his, qui foris sunt*, Ecclesia non iudicat. Vnde colligunt ijdem Theologi, non posse Pontificem punire Regem ethnicum non baptizatum propter infidelitatem, vel alia peccata. Et nihilominus si habeat subditos fideles, potest eos à subiectione illius eripere propter morale, & euidens euerfionis periculum, vt docet D. Thom. 2.2. q. 10. art. 10. Et colligitur ex Paulo. 1. ad Corin. 6. reprehendit enim fideles, quòd apud infideles iudices litigarent, supponitque posse Ecclesiam creare iudices, qui inter fideles etiam in tēporalibus iudicent, ne ad infideles ire cogantur, & ad hoc suadendū ait, *Nescitis, quia & Angelos indicabimus, quanto magis secularia?* Quæ verba allegat Greg. li. 7. epist. 21. & ex illis infert. *Cui ergo aperiendi, claudendiq; cœli data est potestas, de terra iudicare nō licet? Absit.* Hinc etiā cōiux fidelis separari potest à coniuge infideli, si cū illo nō possit

Claudian.

Etiā si Pontifex Regē ethnicū punire nequeat, potest fideles subditos ab eius dominio liberare.

D. Thom.
1. Cor. 6.

Gregor.

A sine iniuria creatoris habitare, iuxta doctrinā Pauli. 1. ad Corin. 7. Et ex eadem radice filij baptizati à patrū infidelium potestate, & cōsortio liberantur, ne illorū iterū inuoluātur erroribus, vt dicitur in Concil. Toletan. 4. c. 59. Ergo simili, vel maiori ratione priuatur Rex Christianus, seu subditus Ecclesiæ ratione baptismi, potestate, & dominio in vassallos suos; ergo titulus est per se sufficiens, vt possit Pontifex in hos Principes animaduertere, eosq; regnis iure priuare, & ad hoc vt gladio aliorū Principū, vt ita gladius sit sub gladio, vt ad propugnandam, & defendendam Ecclesiam mutuo iuuentur.

B

Possē hoc loco alios titulos explicare, cōfirmare, ac defendere, quibus potest Romanus Pontifex circa tēporalia iustis ex causis disponere, vt fecit in translatione Imperij, & in instituendo modo electionis Imperatoris, & in eius administratione, cū vacat, & in alijs etiā casibus in tēporalibus causis ius dicendo: verūta men nec huiusmodi operis breuitas hæc omnia prosequi permittit, nec intentioni nostræ, ac instituto necessaria sunt, & ideo ad alios authores, qui hæc eruditissimè disputarunt, lectorem remitto.

C

CAPVT XXIII.

Obiectionibus contra doctrinam superiorum capitulum ex Scriptura petitis occurratur.

Vt Catholica doctrina, quā tribus præcedētib; capitulis ostēdim⁹, magis cōfirmetur, necessariū duximus, in fine huius libri nonnullis obiectionibus, quibus potestas Pontificis in tēporales Principes impugnari ab aduersarijs solet, satisfacere. Et quoniā copiose hoc præstat Cardinalis Bellarminus in vltimo opere cōtra Barclaiū, ideo illas tantū obiectiones proponā, quæ vel a Rege Angliæ insinuātur, vel non nullā difficultatem habent, vel quarū resolutio vtilitātē aliquā ad maiore veritatis manifestationē asferre possit. Aduerto autem (quod in superiorib⁹ etiā monui) sepe in his obiectionib⁹ cōfundi causā de Primatu, & potestate Pontificis in laicos, cū causa de exēptione clericorū à iurisdictione, & potestate clericorū, quæ cōtrouerfificut diuerfæ sūt ita à nobis (sicut ab alijs catho-

1. Cor. 7.

Cōc. Tolet.

23.

1.

Bellarm.

Quæ obiectiones hic discutiantur

licis

licis authoribus) disputatione separatur, & ideo omnia, quæ ad exceptionem pertinent, in sequentem librum referuamus, & ibi obiectionibus peculiariter ad rem illam pertinentibus satisfaciamus. Quia verò ex exceptio personæ ipsiusmet Pontificis Summi cum eius dignitate diuino, & naturali iure coniuncta est, omnisq; subiectio ad Imperatores, vel alios Reges, illius dignitatem obscurare, & minuere videri potest, ideo prætermittere aliqua non possumus ex his quæ contra Pontificis immunitatem, summamq; ab omni humano iudicio exceptionem obijci solent. Et quamuis superior potestas Pontificis in Reges, & Principes, tam in spiritualibus, quam in temporalibus distinctis assertionibus quasi per partes, seu gradus à nobis declarata fuerit, quia tamen Rex indistincte contra Primatum loquitur, idcirco eodem fere modo obiectiones eius proponemus: respondendo autem, quid per vnamquamq; directe oppugnetur, distincte declarabimus, atq; ita singula, quæ à nobis dicta sunt, clariùs, & faciliùs defendemus.

Prima ergo obiectio ex Scriptura sumitur, duasque habet partes, vnam scholastico more vocare possumus positiuam, alteram negatiuam. Priorem indicat Rex in Præfat. pag. 14. dum in generali ait, authoritatem, & potestatem, quam Pontifices sibi in temporalia Regum iura usurparunt, nihil aliud esse, quàm ambitiosam tyrannidem contra authoritatem Scripturarum: & de eadem dicit pag. 22. potestatem à Pontificibus iniquè usurpatam cum Scripturis pugnare. Quæ autem sint hæ Scripturæ in illis locis non declarat, sed ad Apologiam remittit, quàm totam in authoritate Regum asserenda impendisse dicit. In Apologia verò solum inuenio in pag. 25. & 129. quædam Scripturæ testimonia, in quibus obediencia ad seculares Principes, etiã propter conscientiam commendatur. Romanor. 13. cum alijs, quæ ex nouo testamento in principio huius libri satis à nobis tractata sunt. Quibus ibi adiungit multa ex veteri testamento, quæ duplicis ordinis esse aduerto. Quædam enim sunt, in quibus obediencia Principum etiam iniquorum, & infidelium vel promittitur, vel laudatur, aut præcipitur, vel alio simili modo stabilitur, ut est illud Iosue, 1. *Quæ admodum Moyse obediimus in omnibus, ita*

A & tibi obediemus. & illud Ierem. 27. *Submittite corda vestra subter iugum Regis Babylonis, eiq; & populo eius seruite, ut vinatis.* Itē illud adiungit, quod Exodi. 5. filij Israel veniā abeundi à Pharaone supplicarunt, & quod. 1. Esdr. 1. similem veniā à Cyro Rege Persarum impetrarunt. Et in hoc ordine annumerari debent alia testimonia Scripturæ, quæ postea ipse congerit, in quibus varijs honoris titulis Regis dignitas in veteri testamento declaratur, nam Reges vocantur *filij altissimi, Dij, Vnelli Domini, in Dei solio sedentes, famuli Dei, angeli Dei, facti iuxta cor Dei, lumina Israelis, nutrices Ecclesiæ.* In alio ordine ponit facta quædam Regum Israel, de quibus cap. sequenti dicemus.

B Veruntamen prædicta testimonia neque ad præsentem causam aliquid conferunt, neque in se spectata difficultatem habent, vel controuersiam, præter vnum quod peculiaris cuiusdam questionis occasionem præbet: illa verò quæstio eiusmodi est, ut tradita veritas ab illius resolutione non pendeat, quod per singula discurrendo; breuiter declaro. Nam in primis loca noui testamenti probant quidē, esse in Regibus veram iurisdictionem ciuilem à Deo ipso originem trahentem, ideoque Regem conuenienti modo honorandum esse, illique esse obediendum, non solum ob timorem poenæ, sed etiam propter conscientiam, quæ omnia secundum fidei doctrinam vera esse in principio huius libri docuimus. Inde verò nulla verisimilitudine inferri potest, Reges nullum habere superiorem, à quo in spiritualibus, & consequenter etiam in temporalibus in ordine ad spiritualia, regantur, & ideo dixi, testimonia illa nihil ad præsentem causam pertinere. C Quin potius neque satis ex illis locis conuincitur, Regum temporalium potestatem ita esse in suo ordine supremam, ut in temporalibus directe superiorem non recognoscant; hoc enim, ut dixi, in rigore ad fidem non spectat, quamuis longe verissimum sit, & Scripturæ sacræ magis consentaneum, sicut etiam disputando ostendimus.

D Neq; priora testimonia veteris testamenti aliquid amplius probant, nam ex eis solum habemus, obediendum esse Regi, vel Principi, aut gubernatori

Ierem. 27.
Exod. 5.
1. Esdr. 1.

3.
Ad testimonia noui testamenti refertur
ponso.

4.
Ad testimonia veteris testamenti.

2.
Prima obiectio.

Iosue. 1.

communitatis, utique in foro suo validū præceptum ferenti. Hoc enim, & nihil aliud obtulerunt Iosue filij Israel, cum dixerunt, *Sicut obedimus in cunctis Moyse, ita obedimus & tibi, tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.* Verba autem Ieremiæ, si intelligantur de absoluta Dei voluntate, qua decreuit dare filios Israel sub verum Dominium, & potestatem Regis Babylonis, ad summum probant, obediendum esse temporalibus Regibus, sicut de alijs testimonijs dictum est. Si verò solum intelligantur de voluntate permissiva, qua Deus decreuerat permittere in pœnam peccatorum populi Iudaici, ut Rex ille potentia sua, & facto potius, quam iure, illum populum sibi subiugaret, sic verba illa ad rem nihil faciunt, quia non de vero Rege, sed de tyranno in loco illo sermo est, cui monentur Israelitæ subijcere colla, nō tam propter conscientiam, quam propter maiora mala vitanda, ut subiuncta verba indicant, *Servite ei, & populo eius, & vinetis, quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & peste, & fame, &c.* Et iuvat etiam, quod verba illa dicta sunt à Propheta, prius quam populus in servitutem Nabuchodonosor redactus esset, & ita potius inducebat eos ad non resistendum dominationi, & potentie eius, & consequenter ad serviendum saltem facto, quamvis iure non tenerentur. Eademque ratio est de alijs locis, siue Pharaon, & Cyrus fuerint veri Reges populi Iudæorum, siue non, vel (quod perinde est) siue populus Israel iure teneretur veniam illam petere ad discedendum, siue tantum de facto propter potentiam illorum Principum ausi non fuerint, sine illorum venia, & voluntate discedere.

5.
Prærogati-
væ à Rege
Iacobo ad-
ductæ expō-
duntur.

Multo verò minus vrgent testimonia illa, in quibus varij tituli venerationis, & honoris Regibus tribuuntur, tum quia quidam illorum communes sunt alijs, qui non sunt Reges, quidam verò non omnibus Regibus conveniunt sed fuerunt prærogatiæ aliquarum personarum. Quod patet breviter discurrendo per singula. Nam in primis titulum, *Filij Dei*, Regi temporali tribui, solum colligit Rex Angliæ ex illis verbis, quæ de Solomone dixit Deus, secundo Regum septimo. *Ego ero illi in Pa-*

A trem, & ipse erit mihi in filium. Hæc autem verba, ut ibi dicta sunt, profecto non sunt omnibus Regibus communia, sed peculiarem promissionem Salomoni factam continent, ut patet, tum ex præcedentibus verbis, *Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabilia thronum regni eius usque in sempiternum*, tum ex verbis subiunctis: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoni à facie mea, &c.* Ex quibus verbis B aperte constat, verba illa: *Ego ero illi in patrem, &c.* in Saulem non convenire, quamvis ille fuerit temporalis Rex electus à Deo immediate, ac sine successione auctore Deo, Rex creatus: non est ergo excellentia illa communis omnibus Regibus, sed singularis favor promissus Salomoni.

Nomē filiorum Dei omnibus Regibus convenit.

Imò sunt, qui putent, verba illa neque ipsi Salomoni in proprietate convenire, nec de illo ad literam dicta esse, sed de solo Christo per Salomonem significato, quia de Christo illa Paulus allegat ad Hebr. primo, & quia in solo Christo impletum est, quod statim Deus promisit, *Ei fidelis erit domus tua, & Regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & thronus erit firmus tuus iugiter.* Sed licet verum sit, verba illa singulari quodam modo in Christum convenire, & de illo dicta esse, vel in historico, vel saltem in mystico sensu, nihilominus negare non possumus, de Salomone ad literam esse dicta, id enim ex illo contextu, & ex tertio Regum primo, & 1. Paralipom. 22. & 28. aperte colligitur. Dicta autem de illo sunt non propter solam Regis temporalis dignitatem, vel potestatem, aliàs de omnibus Regibus dicta fuissent; & Sauli convenirent, quod falsum esse ostensum est, sed vel propter singularem providentiam, regimen, ac protectionem, sub qua Deus Salomonem assumere statuerat, vel quia nunquam illum privare regno decreuerat, etiam si peccaret, sed ut filium castigare, ut suis verbis Deus ipse satis declaravit. Vel certe quia Sanctum, & iustum illum facere decreuerat, & nomen filiorum Dei, iustorum potius, quam Regum, proprium est. Nam Reges si impij

6.

Hebr. I.

fint

sint, filij Dei non sunt. Ideoque si verba illa de filiatione Dei adoptiua intelligantur, conditionem habent adiunctam, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia, vt expresse additur. 1. Paralip. 28. & infra refertur dixisse Dauid Salomoni: Si quæseris eum, inuenies, si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. Hoc autem modo cuique iusto verè dicitur nomine Dei, Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filiū. Quæ igitur prærogatiua temporalium Regum ex illis verbis colligitur?

Alter titulus Regum, quem Rex magni facit, est, quia interdum *Dij* vocantur, & allegat Psal. 81. *Ego dixi, Dij estis*. Sed vnde ostendit Rex verba ista de Regibus temporalibus singulariter dicta esse? certè ostendere id non potest, cum falsum sit. Nam Christus Ioan. 10. aliter illa verba exposuit, cum dixit: *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*. Nam sermo Dei non est factus ad solos Reges, sed magis ad Prophetas, vel etiam ad omnes fideles, & maxime ad iustos. Vnde August. ibi tract. 48. de omnibus hominibus, qui per sermonem Dei, filij Dei per participationem fiunt, Christi expositionem intelligit, & præsertim de fidelibus Iudæis, qui tunc in Deum credebant. Præterea initium ipsius Psalmi, sci licet, *Deus stetit in synagoga Deorum, &c.* vix potest ad Reges accommodari, ad fideles autem, & Prophetas optimè, vel etiam ad Sacerdotes, maxime verò ad iudices, eorumque congregationem, nam subditur, *In medio autem Deos dijudicat, usquequo indicatis iniquitatem?* vt Euthymius, & alij notant. Sicut etiam Exod. 22. iudices *Dij* appellantur; ibi *Applicabitur ad Deos*, id est, ad iudices, & infra: *Dij non detrahes*, quanquam hoc de Sacerdotibus intelligit Chrysostom. Psal. 137. in princip. dicens, solere Scripturam Sacerdotem vocare Angelum, & Deū. Itemque de Sacerdotibus, & de iudicibus multi intelligunt verba Psalmi 49. *Deus Deorum Dominus loquutus est*, & illa Psal. 46. *Dij sortes terræ vehementer eleuati sunt*. Quæ verba possunt quidē Reges comprehendere, non tamē solos, sed quoslibet magnates, vel potentes terræ, qui *Dij* dicuntur, non quia sint, sed quia ita dominari volunt, ac si essent *Dij*,

vel (si in bonam partem accipienda sit appellatio) quia potestatem, & prælationem Dei speciali modo participant. Quo quidem modo multo magis Sacerdotes, quam Reges *Dij* per participationem appellari possunt.

Tertia nota Regum est, quia *Vncti* appellantur. 1. Reg. 24. At hæc appellatio multo frequentius Sacerdotibus tribuitur, quia per vñtionem consecrabantur, vt est notum Exod. 29. Leuit. 4. & 8. Vnde cum Psal. 104. dicitur, *Nolite tangere Christos meos*, non solum Reges, sed etiam Sacerdotes comprehenduntur. Et ideò fortasse (quod notandum est) 2. Machab. 1. vtrūque cōiungitur, cum de Aristobolo dicitur, *qui est de genere christorum sacerdotum*, vel ad distinctionem christorum Regum, vel ad distinctionem eorum sacerdotum, qui christi non erant, vt inter gentiles, vel in lege naturæ existerent. Denique vñctio externa nullā de se confert potestatem, nec aliam indicat dignitatem, nisi illam, ad quam significandam imponitur; si ergo Rex loquitur de christo, vel vñcto hac externa vñctione, vnde probat nobis, vñctionem Regum significasse potestatem eorum supra Pontificem, vel in res Ecclesiasticas, & non potius per vñctionem Pontificis ipsius Primatum, & excellentiam supra Reges significari? nulla profectò ratio reddi potest. Veritas autem est, ex vi solius vñctionis neutrum significari, aut posse probari, sed ex alijs principijs colligendum esse. Quòd si non de sola exteriori vñctione, sed de inuisibili, & interiori sit sermo, cum illa fiat per internam Spiritus Sancti gratiam, sic non soli Reges, sed omnes iusti, & aliquo modo omnes fideles vñcti possunt appellari, & de illis etiam intelligi possunt citata verba, *Nolite tangere christos meos*. Neque etiam omnes Reges hoc modo christi dici possunt, & clarum est, Dauidem in loco allegato cum de Saule loqueretur, non in hoc sensu christum illum appellasse.

Quarta prærogatiua est, in folio Dei sedere ex 2. Paralip. 9. ibi, *Sit tibi Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum*. Sed in primis in verbis illis *Thronus Dei* nihil aliud significat, nisi regimen populi Israel, seu regni

8.
Frequentius
Sacerdotes,
quā Reges
Vñcti vocā-
tur in Scrip-
tura.
Exod. 29.
Leuit. 4.
& 8.
Psal. 104.
Machab. 1.

9.
Hæc laus
specialiter
Regibus Is-
rael attribu-
ta est.

1. Paralip.
28.

7.
Reges non
vocantur spe-
cialiter *Dij*
in Scriptu-
ra.

Ioan. 10.

August.

Exod. 22.

Chrysost.

Psal. 49.
& 46.

regni sedem in illo populo. Nam sicut populus ille singulari modo dictus est populus Dei, quia illum singulariter elegit, ac sanctificauit, & peculiarem illius curam suscepit, iuxta illud Exodi. 19. *Eritis mihi in peculium de cunctis populis, & regnum sacerdotale, & gens sancta*, ita regnum eius dicitur thronus Dei, & frequentius appellatur thronus Dauid, & thronus Israel. 3. Reg. 1. & 2. ac sæpe alibi. Vnde sicut dixit Deus Samueli. 1. Reg. 8. *Non te abiecerunt, sed me, ne regnē super eos*, ita thronus illius regni dici etiā potuit thronus Dei, quia Reges illius regni, & à Deo facti sunt, & quodammodo in regimen, ac curam illius regni pro Deo substituti sunt. Illa ergo laus sic intellecta non est communis omnibus Regibus, sed propria Regum Israel, neque in illis aliam excellentiam, vel potestatem, sed solam civilem illi peculiari populo, speciali modo, ac electione à Deo datam, significat. Deinde licet omnes Reges dici possint sedere in folio Dei, quia ministri Dei sunt, & ab eo potestatem habent, quid inde habetur, nisi potestas Regum temporalis, & ad summū in suo ordine suprema? Nam in hac significatione non vnus tantum datur Dei thronus, sed multiplex, quia vt Nazianz. dixit, *etiam Episcopus thronum suum habet, in quo positus est regere Ecclesiam Dei*. Actor. 20. Datur ergo thronus temporalis, & thronus spiritualis, & thronus potest esse sub throno, vel in eodem ordine, vt Episcopus est sub Pontifice, & Rex interdum suo modo sub Imperatore; vel in diuerso, & sic thronus temporalis est sub spirituali, quia licet vterque sit Dei, seu à Deo, tamen *quæ à Deo sunt ordinata sunt*.

10.

Excellentius multo sacerdotēs vocantur Dei ministri, quam Reges.

Quinta excellentia Regum ponitur, quod sunt serui Dei, & ita appellantur. 2. Paralip. 6. At hæc duobus modis potest Regibus attribui. Primo eo ipso, quod Reges sūt, quia sunt ministri Dei, cui præcipue in munere suo seruiūt, vel seruire debent: & hoc quidem modo prærogatiua illa Regibus omnibus cōuenit; multo verò magis, & nobiliori modo sacerdotibus, & Pontificibus, quia in rebus maioris momenti, & excellentioris ordinis Deo ministrant, & ab ipso immediatius in eo munere constituti sunt, &

A ideo Paulus sic inchoat epistolam ad Roman. *Paulus seruus Iesu Christi*, & epistolam ad Philip. *Paulus, & Timotheus serui Iesu Christi*, & ad Titum, *Paulus seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi*, & eodē modo loquuntur Petrus, & Iacobus, & Iudas in principio suarum Epistolarum, & Ioannes Apocalyp. 1. Actor. verò 4. ac 17. Prædicatores Euangelij serui Dei appellantur; imò etiam vocantur *dispensatores mysteriorum Dei*. 1. ad Corinth. 4. imò & adiutores, & ministri. 1. ad Cor. 3. Alio verò modo serui Dei appellatio dicitur ratione obedientiæ ad Deum, & obseruantię præceptorum eius, iuxta illud ad Roman. 6. *Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo*. In quo sensu absque dubio Salomon Patrem suum vocauit seruum Dei in dicto loco Paralipom. & sic neque omnes Reges sunt serui Dei, sed tantum pii, Deoque obsequentes, neque soli Reges, sed omnes liberati à peccato sunt serui Dei, vt ex dictis verbis Pauli, & ex frequentissimo vsu Scripturæ manifestum est. Igitur hæc appellatio nullam peculiarem excellentiam in Regibus denotat.

C Sexto ponderat Rex nomen Angeli interdum Regibus tribui, solumque adducit locum. 2. Reg. 14. vbi mulier quædam dixit ad Dauid, *Tu Domine mi Rex sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei*, quæ superius etiam dixerat, *Sicut Angelus Dei, sic est Dominus meus Rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur*. Possumusq; similem locum addere ex 1. Reg. 29. vbi Achis dixit ad Dauid, *Scio, quia bonus es in oculis meis, sicut Angelus Dei*. Veruntamen hæc non omnibus Regibus, sed vni tantum Dauid, & non propter dignitatem Regiam, quam in posteriori loco allegato nondum cōsequutus fuerat, sed propter peculiare rationes in ipso inuentas illi dicta fuerunt; videlicet, propter sapientiam, lenitatem animi, & inorum probitatem; persona ergo illius Regis, non ipsa Regia potestas inde commendatur. Accedit, in illis locis non appellari Dauid Angelum, sed in aliqua proprietate Angelo comparari, quod longè diuersum est, vt per se constat.

Neque illa comparatio secundum æqualitatem, sed secundum quandam imitationem

Paulus.

1. Cor. 4.

1. Corin. 3

Roman. 6.

11.

2. Reg. 14.

1. Reg. 29.

Dauid non Angelus vocatus, sed in aliqua proprietate ei æquiparatus fuit.

12.

tationem, seu proportionem etiam analogam accipienda est. Sic enim particula *Sicut*, frequenter in Scriptura accipitur, vt Ioan. 17. *Vnum sint, sicut & nos vnum sumus*, & Matt. 5. *Estote perfecti sicut & Pater vester perfectus est*. Estque finillimus locus Act. 6. vbi de Stephano dicitur, *Viderunt faciem eius tanquam faciem Angelī*. Per quæ verba neque Stephanus Angelus appellatur, neque aliqua potestatis excellentia indicatur, sed sola mirabilis pulchritudo, aut fulgor, seu luminis splendor, qui tunc in facie eius apparuit. Est enim illa phrasis Hebraica, qua excellentia alicuius virtutis, vel pulchritudinis ad instar Angelicæ exaggeratur, vt est vulgare. Sic ergo in dicto loco mulier illa voluit laudare sapientiam Dauid, non illum Angelum vocare. Vnde si verè, & in rigore loquamur, nullus est in Scriptura locus, in quo nomen Angeli, vel omnibus Regibus, vel alicui temporali Regi tribuatur, cum tamen de Sacerdote scriptum sit Malach. 2. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est*, vbi Cyrill. Alexand. *quia voluntatem Dei perspicuè nunciat, & legem sermonis hortatricem habet*, & Hieronymus, *Sacerdos Dei Angelus dicitur, quia Dei, & hominum sequester est, eiusque ad populum nunciat voluntatem*. Ergo ex Angeli appellatione multò magis sacerdotalis dignitas, quàm Regia commendatur. Nam licet sacerdos per metaphoram, seu analogiam Angelus dicatur, fundatur tamè proportio in ipso munere, seu dignitate sacerdotali, non in aliqua proprietate in alicuius sacerdotis persona inuenta, sicut de persona Regis Dauid explicatum est.

Eundem paralogismum committitur, cum ex eo, quod de Dauid dixit Samuel: *Quasi sibi Dominus virum iuxta cor suum*. 1. Reg. 13. infertur, Reges vocari factos iuxta cor Dei, quæ aperta est fallacia, tum quia ibi non dicitur Dauid factus iuxta cor Dei, quando factus est Rex, sed dicitur inuentus vir secundum cor Dei, & ideo assumptum esse à Deo, vt esset Dux populi; ergo non potestas Regia fecit illum secundum cor Dei, sed gratia, quam Deus illi prius contulit, vt iam factum secundum cor suum, Regem etiam faceret. Igitur non rectè inde in-

A fertur aliqua excellentia potestatis Regiæ, sed solum ostenditur æquitas electionis Dei, & singularis electio gratiæ circa personam Dauid. Vnde non minorem dignitatem, & potestatem Regiā Sauli contulit Deus, cum tamen illum non inuenerit secundum cor suum. Nam quia ille talis non fuit, illum repudiavit Deus, dicēs, *Inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum*, vt dicitur Act. cap. 13.

B Quod si quis dicat, Regem propter similitudinem, & participationem potestatis dici factum secundum cor Dei, & ita conuenire omnibus Regibus. Respondemus in primis, hunc non esse sensum illius loci, vt probatum est; imò neque inueniri locum in Scriptura, in quo id fundari possit. Deinde addimus, licet id gratis cōcedatur, nihil amplius inde probari, quàm Regem participare peculiari quodam modo potestatem Dei, aut Regiam institutionem esse placitam Deo, & ab eius prouidentia originem ducere. Sed hoc quid attinet ad comparisonem cum dignitate sacerdotali, vel Pontificia potestate? cum hæc multò magis sit secundum cor Dei, quia & illi placet magis, & altiori modo ab ipso ducit originē. Imò si de Israelitico populo loquamur, speciali ratione Pontificia dignitas, magis, quàm Regia dignitas fuit secundum cor Dei: nam priorem ex solo suo beneplacito, & sapientia Deus inuenit, & instituit; posteriorem autem quasi coactus ad populi petitionem concessit, vt ex 1. Reg. 8. sumitur. Multòq; maiori ratione in Christiano populo Pontificatus dici potest secundum cor Dei, quia, & est diuini, & altioris ordinis, & à Deo etiam ex maiori prouidentia, & beneuolentia Ecclesiæ suæ concessus.

D Neque est multum dissimile argumentum, quod ex octauo titulo Regis sumitur, sumpto ex 2. Reg. 21. vbi Dauid appellatus est à suis subditis *Lucerna Israel*. Nam etiam verba illa (vt ibi sensit Abulensis) intelligi possunt specialiter dicta de persona Dauid in quem totius populi oculi tanquam in lucernam intenti erāt propter singularem virtutem, & fortitudinem eius, & ideo valde timebant, ne extingueretur, id est, interficeretur, quia per illum magna Dei beneficia sperabāt.

Act. 13
14.
Evasio quædam impugnatur.

1. Reg. 8.

15.

2. Reg. 21

Abulens.

Sed

Ioan. 17.
Matt. 5.
Act. 6.

Reges nulli Angeli appellantur sacerdotes verò maxime.

Malach. 2.

Cyr. Alex.

Hieron.

13.

1. Reg. 13

Abulens.

Ex eo quod Reges lucernæ appellatur, nullaspiritualis potestas eis tribuitur.

Sed demus, propter eminentiam dignitatis Regiæ lucernam appellari, & sub eadem metaphora nomen illud Regibus omnibus conuenire, quid inde contra Pontificiam eminentiam colligi potest? cum Christus Apostolis, & consequenter etiam successoribus suis dixerit: *Vos estis lux mundi*, quod multo maius est, quam esse lucernam, ac subinde in metaphora persistendo maiorem dignitatem indicat.

16.

Hieron.

Vltimum titulū sumit Rex ex Isaia cap. 49. vbi de Ecclesia ex gentibus congreganda prædixit: *Erunt Reges nutricij tui, & Reginae nutrices tuæ*, taciteq; interpretatur, Reges vocari nutricios propter eminentiam potestatis, quam in Ecclesia Christi, & in Ecclesiasticis rebus habituri erant. Sed in primis Hieronymus ibi de Apostolis, & Apostolicis viris locum exponit, sensus autem videtur mysticus. Fatemur ergo, ad literam esse ibi sermonem de Regibus gentium ad fidem Christi conuertendis, negamus tamen, ibi extolli eorum potestatem, sed futuram pietatem. Qualis fuit in Constantino, Carolo Magno, & fuit etiam, & nunc est in nostris Catholicis Regibus, qui totis suis viribus in adiuuandis fidelibus, & in vera Christi Ecclesia tuenda, & propaganda, incumbunt. Et hoc significauit Augustinus de Vnit. Eccles. cap. 7. cum dixit, ab Esaia prædictum esse, Reges terræ, qui prius persequebantur Ecclesiam, postea eius adiutores futuros fuisse. Addit præterea Cyrillus Alexandrin. lib. 4. in Isaia, & optimè prophetiam illam esse impletam, quia *licet videre propter Dominorū pietatē, honore affectos, & omni misericordia dignatos eos, qui in Christum crediderunt, adeo, vt nihil aliud quam eorum alumni esse videantur*. Accedit, quod ipsum metaphoricum nomen *nutricij* nihil aliud significat, aut indicat, quam curam nutriendi, & promouendi prolem, iuxta illud Paul. 1. ad Thessal. 2. *Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos*.

1. Thessal. 2.

17.

Reges sunt Ecclesie nutritij in temporalibus, Pontifex vero in spiritualibus.

Vnde non solum Reges, sed etiā Apostoli, & Pontifices dici possunt Ecclesie nutritij prout Hieronymus voluit, & Paulus indicauit, sed longè diuerso modo: nam Reges per se (vt ita dicam) sunt nutritij in temporalibus, Apostoli verò

A in spiritualibus. Iuxta illud Pauli. 1. ad Corint. 3. *Tanquam paruulis in Christo lac volis potum dedi*. Et ita Pontifices per se nutriunt Ecclesiam, vt Ecclesia est, Reges verò, vt ciuilis, seu politica congregatio est. Quia verò id, quod spirituale est, supponit id, quod est animale, ideo per bonum ciuile regimen, & per temporalia beneficia Ecclesia multum in spiritualibus adiuta est, ideoque boni, ac pii Reges Ecclesie nutritij appellati sunt. Illud enim nomen magis est benignitatis, & condescensionis, quam potentiae, & maiestatis. Sub qua metaphora Deo etiam tribuitur Osee. 2. & alijs locis. Et hunc esse sensum verborum Isaie declarant verba sequentia, vbi de eisdem Regibus statim subiungitur: *Vultu in terram demisso adorabunt te*, id est, Ecclesiam, seu Christum in ea, vt Patres exponunt. Nam quia Christus est caput Ecclesie, ait Hieronymus, rectè Christus adoratur in corpore, & præsertim in Vicario suo. Rectè ergo intelligimus, prophetiā illam ad literam impletam esse in Imperatoribus, & Regibus osculantibus pedes Pontificis vultu in terram demisso, quod multi præsentibus, & coram fecerunt, alij per epistolas paratum animum ostendebant, & specialiter Rex Angliæ Eduardus in Epistola ad Clementem VI. Cui consonat aliud eiusdem Prophetæ vaticinium: *Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum*.

C

D

Cōstat igitur manifestè, ex huiusmodi notis Regiæ dignitatis nihil aliud colligi, quam Regibus deberi honorem, & obedientiam intra suam ditionem, & in materia illi subiecta, quod nullus est qui neget, non verò licet inde inferre aliquid quod Pontificiæ dignitati deroget. Nam omnes illi tituli Sacerdoti, & præsertim Summo Pontifici excellentiori modo conueniunt, vt obiter declaratum est. Et præterea Sacerdotes, & Apostoli dicuntur Ecclesie fundamenta, sal terræ, lux mundi, ministri Christi, dispensatores mysteriorum Dei, adiutores Dei, parentes, seu genitores filiorum Dei, ad Galat. 4. & 1. ad Cor. 4. mediatores inter Deū, & homines, legati Christi, & Dei. 2. ad Corinth. 5. & ad Ephes. 6. clauigeri regni cœlestis, ac proinde thronum Regale habentes,

18.

Prærogatiuas à Rege indūctas nihil cōtra suam prænam Pontificis potestatem concluditur.

Galat. 4.

1. Cor. 4.

2. Cor. 5.

Ephes. 6.

Chrysoft. bentes, non terrenum, sed cœleste, ut dixit Chrysoft. Homil. 5. de Verb. Isaïæ. Denique à Christo, & Apostolis Pastores nominantur; utique rationalium ouium, id est, duces, & rectores gregis Christi, ut dixit Ambrosius lib. 2. in Lucam, & lib. 1. de Dignit. Sacerdotal. c. 2. Potuissetque Rex Angliæ nomenclaturam hanc etiam Regi tribuere, quia Dauidi dictum est: *Tu pascies populum meum Israel.* 2. Reg. 5. & inde posset contra nos apparentius argumentum sumere, quia nos ex verbo pascendi Petri potestatem colligimus. Sed ad hoc etiam facile respondemus, verbum pascendi, cum metaphoricum sit, diuersa posse significare, & iuxta subiectam materiam, & alia Scripturæ loca, & Patrum interpretationem intelligendum esse. His autem modis manifestum est, dictum de Dauid solum significasse gubernationem ciuilem, & temporalem, ut ibidem, & cap. 7. statim explicatur, cum dicitur, *Vt sit dux super populum meum Israel, &c.* Dictum autem de Petro significat altiore, & spirituales gubernationem per potestatem ligandi, atque soluendi, & clauis regni cœlorum, quibus necesse est temporales Reges subijci, si cœleste regnum consequi velint.

CAPVT XXV.

Alteri obiectioni ex factis Regum, quæ in veteri testamento narrantur, sumptæ satisfat.

1. **P**RO fundamento huius obiectionis conatur Rex ex Scriptura ostendere, Reges in Iudæorum populo cuncta moderatos esse, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinent. Quia cum credendum non sit, eos iurisdictionem à Deo non datam usurpasse (cum Reges etiam iusti, & sancti actiones illas exercuerint) rectè inferitur, potestate Regia omnia fecisse. Vnde vltèrius etiam efficitur, idem posse nunc Reges in Ecclesia Christi, tum quia neque illi antiqui Reges aliam potestatem habebant, præter Regiam; neque nunc minor est Regum potestas, quam tunc fuerit.

2. **U**t ergo fundamentum illud suadeat, inducit in primis locum. 2. Paralip. 14.

A ubi tria de Rege Iosaphat referuntur. Primum, *Abstulisse lucos de terra Iudæ. Egressum esse ad populum suum, & reuocasse ad Dominum Deum Patrum suorum.* Item in Hierusalem, constituisse *Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, ut iudicium, & causam Domini indicarent habitatoribus eius.* Ex his autem nihil colligi potest, nam lucos auferre, seu idola, quod & alij Reges Israel fecerunt, Aza. 3. Reg. 15. & Ezechias. 4. Regum. 18. Hoc (inquam) etiam ad Reges temporales ex officio pertinet. Nam colere idola est contra rationem naturalem, & contra commune bonum humanæ ciuitatis, seu reipublicæ. Vnde etiam seclusa fide Reges gentium ad hoc ipsum tenerentur, si naturali lumine rationis conuenienter uti vellent, maioriq; ratione ad hoc tenentur Reges fideles, siue in lege veteri, siue nunc in lege gratiæ. Illa ergo actio non est propria spiritualis, seu Ecclesiasticæ potestatis, sed communis utriusque, seu utriusque fori, ut aiunt, quia ad finem utriusque potestatis conducit. Maximè vero quoad executionem eius solet esse necessaria potentia Regum, ut erat reuera in populo Israelitico propter duritiã eius, & ideo maximè laudantur Reges, qui idola destruxerunt, qui vero illa induxerunt, vel in eis euertendis fuerunt negligentes, maximè reprehenduntur, & notantur. Ex illa ergo actione nihil colligitur, ut magis statim in alia simili declarabitur.

B

C

Et ad hoc genus actionis spectat, quod multi ex Regibus populi Iudaici reprehenduntur, eo quod excelsa non abstulerint. Siue enim illa excelsa fuerint aliqua idola in excelsis montibus, vel collibus ad cultum posita, siue fuerint quælibet altaria in varijs montibus, aut locis extra templum, seu locum tabernaculi ad immolandum etiam vero Deo erecta, ferè semper illa vox in Scriptura in malam partem accipitur, & significat locum, in quo indebitè, & superstitiosè sacrificabatur. Quia vel idolo immolabatur, vel si vero Deo, non secundum voluntatem eius, id est, non in loco ab eo deputato, id est in templo iam ædificato, vel antea in loco tabernaculi. De quo videri potest Abulensis. 3. Reg. 3. q. 3. Illo igitur modo, quo possunt, & debent Reges

Obijciuntur variæ actiones Regum,

Responsio ad singulas.

3. Reg. 15.
4. Reg. 18.

Iure naturali tenentur Reges idola auferre.

3.

Abulens.

ges

ges idola euertere tenebantur etiam Reges Israel *excelsa* auferre, non tanquam Pontifices, sed tanquam executores, & adiutores Pontificum. Et ideo in illis contraria negligentia specialiter reprehenditur, quia potestate sua efficacius valebant illa destruere, quam Pontifices doctrinis, vel præceptis suis, & præterea, quia de Regibus ibi præcipue historia texebatur.

4.
Iosaphat per
Sacerdotes
populum ad
Deum redu-
xit.

2. Paralip.
17.

Idem ferè in secunda actione considerari potest. Cum enim ibi dicitur, *Iosaphat rursum egressum esse ad populum suum, & renouasse illum ad Deum*, non per seipsum, sed per nuncios, vel ministros aliquos id fecisse, intelligendum est, ut communiter ibi interpretes notant. Nam illa particula *Rursum*, iam prius iterum egressum fuisse indicat, non legitur autè alius egressus Iosaphat ad populum suum præter id, quod legitur. 2. Paralip. 17. scilicet, *Tertio anno regni sui misisse de Principibus suis, ut docerent in ciuitatibus Iuda, & cum eis Leuitas, & Sacerdotes*: hoc ergo ipsum dicitur in cap. 19. iterum fecisse, scilicet, misisse, qui circuirent cunctas ciuitates ad docendum, & erudiendum populum in lege Domini. Hæc autè actio, licet per se, & ex officio pertineat ad Pontifices, & Sacerdotes, suo tamen modo, etiam Regum est suum prouidentia modum circa illam exhibere. Sic enim etià nunc Reges Catholici dicuntur mittere prædicatores ad gentes sibi subditas, quia ad voluntatem, seu petitionem eorum, & sub eorundem protectione; atque ipsorum expensis mittuntur. Ita ergo Iosaphat ex prouidentia Regis fidelis, ac zelum Dei habentis potuit per prædicatores, & Doctores egredi ad erudiendum populum, seruat tamen ordine, & modo, secundum ritum illius temporis necessario. Et ideo dicitur misisse Sacerdotes, & Leuitas, ad quos illud munus per se pertinebat.

5.
Cur Iosaphat
Principes cum
Sacerdotibus
miserit.
Abulensis
dicto c. 17.
q. 16.

Quod autem etiam miserit quosdam de *Principibus suis*, non obstat, etiam si fateamur illos Principes non fuisse de tribu Leui, sed merè laicos, cum à Leuitis distinguantur. Hoc, inquam, non obstat, tum quia vel illi laici mitti potuerunt, non ad docendum, sed ut Leuitas, & Sacerdotes tuerentur, & rebelles, ac idolatras, qui tunc erant, in officio continerent,

A & si opus esset, etiam ad audiendum verbum Dei cogerent. Vel certè licet illi etiam docerent, nullum est inconueniens, quia licet ad laicos non pertineret, vel dubia legis resolueret, aut doctrinam fidei definire (hoc enim Sacerdotibus commissum erat, Deuter. 17.) nihilominus poterant esse docti, & eruditi in lege, ac fide, ut alios instruere, & exhortari possent, hoc enim neque ex natura rei malum est, nec inuenitur in lege veteri prohibitum, maximè cum id facerent ex consensu Sacerdotum. Sicut Actor. 13. cum Paulus, & Barnabas ingressi essent quādam synagogam, Principes synagogæ miserunt ad eos dicentes, *Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite*, cum tamen Paulus de tribu Leui non esset, & ideo à Iudæis tanquam merè laicus reputaretur. Simileq; exemplum de Christo habemus Luc. 4. Sic igitur actio illa Iosaphat rectè intellecta non pertinet ad propriam Ecclesiasticā gubernationem, sed ad Regiam protectionem, & fidei defensionem, ac propagationem, quod munus iura etiam canonica Christianis Regibus commendant.

Dent. 17.

Actor. 13.

Videndus Io-
an. Lorinus
ibi.

Luc. 4.

C Tertia actio fuit, constituere iudices. Et ibi etiam Leuitæ, Sacerdotes, & Principes numerantur. Vbi etiam duo similia explicanda sunt, scilicet, quomodo ad Regem pertinuerit, Leuitas, & Sacerdotes in eo munere constituere, & quomodo cum eis laicos Principes miscuerit. Vtrunque autem faciliè intelligetur, si alia verba, quæ inferius adduntur, considerentur, scilicet, *Amasias autem Sacerdos, & Pontifex vestier in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit; porro Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.*

6.

D Vbi apertè distinguuntur officium Regis, & officium Pontificis, & hic præsidere dicitur in his, quæ ad Deum spectant, Rex autem, vel Vicarius eius in his, quæ ad homines. Ita ergo cum dicuntur constituti Sacerdotes, Leuitæ, & Principes ad iudicium faciendum, duplex sub illa voce comprehenditur iudicium, ut rectè Caietan. ibi notauit, scilicet, seculare, & quasi Ecclesiasticum, seu ad res sacras pertinet. Et ita faciliè expeditur posterior interrogatio, non oportet enim iudicia, vel personas miscere, sed cum parti-

Caietan.

partitione accommoda eos intelligere, nam Principibus secularibusulare iudicium committi debuit, Leuitis autem Ecclesiasticum. Et ita planè oportet intelligi, cum alteri iudicio præesse deberet Pontifex, alteri verò gubernator Regius, quando, & quomodo oporteret.

7. Atque eadem ferè ratione, quanuis Rex dicatur constituisse utrosque iudices, non oportet, eodem modo de omnibus intelligi, nam iudices laicos constituit per se, & virtute sua eligendo illos, & dando illis potestatem; Leuitas autem & Sacerdotes non ita, sed solum applicando, & designando illos ad tale munus, nam potestatem illud exercendi ex institutione diuina habebant, vel immediate, vel per Pontificem Summum. Quod declaratur ex alijs verbis. *Amasias Sacerdos, & Pontifex vester præsidebit in his, quæ sunt ad Deum, Zabadias in alijs: quæ licet videantur eodem modo dicta, nihilominus respectu Pontificis non efficiebant, vt sic dicam, seu conferebant potestatem, sed declarabant, quid iure suo ad Pontificem pertineret, vt patet ex Deuteron. 17. Respectu verò ciuiliis præsidis à Rege manabat potestas, quia pro Rege specialiter constituebatur. Ita ergo licet vno verbo dicatur Constituisse hos, & illos iudices, nihilominus cum distributione accommodata, & legi, ac debito ordini consentanea, de singulis intelligendum est. Principes ergo per se, & vi sua iudices fecit, Leuitas verò solum ad modum causæ per accidens, quasi applicando, seu nominando personas, non tamen sine consensu Pontificis eos creando. Atque ita hæc actio ferè eiusdem rationis est cum præcedenti, & non pertinet ad propriam iurisdictionem Ecclesiastici regiminis, sed solum ad sollicitudinem quandam, piumque fidelis Regis zelum, vt in alijs explicatum est.*

Iosaphat solum designauit Sacerdotes potestatem iudicandi a Deo habentes.

Deute. 17.

8. Quarta actio à Rege Iacobo inducitur.

Deinde addit Rex aliam actionem, quam possumus quarto loco numerare, scilicet, *corruptelas purgare, & abusus tollere*. Ad hanc verò probandam solum adducit locū 2. Reg. vel vt ipse allegat. 2. Samuel. 5. n. 6. vbi nulla sit mentio de corruptelis purgandis, aut abusibus tollendis: sed solum refertur, cum Dauid iisset in Hierusalem ad Iebusæum, vt ciuitatem ex-

A pugnaret, dictum esse illi ab habitatoribus ciuitatis, *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, & claudos dicentes, non ingreditur Dauid huc*. Hæc autem verba non possunt applicari villo modo ad reformationem morum, vel ablationem abusuū, quia nec de hac re ibi agebatur, neque cogitari potest Iebusæus hoc voluisse consulere Dauidi sub illa quasi metaphorica loquutione. Vnde licet illa verba sint obscura, & ideò ab interpretibus variè exponantur (vt in Glossa, Theodoro, Abulensi, Chartusiano, Caietano, & alijs ibi videre licet) nihilominus omnes conueniunt, illis verbis solum fuisse propositum Dauidi, vt medium necessarium ad ciuitatem capiendam tollere cæcos, & claudos. Siue per has voces significantur aliqui inimici Dauid ex Iebusæis, qui insurrexerunt dicentes, *Non ingreditur Dauid huc, & cæci* appellantur propter errorem mentis, & *claudi*, quia non rectè cum Dauid ambulabant. Siue re vera fuerint corporaliter claudi, & cæci positi supra muros ciuitatis ad defendendam illam in ludibrium, & irrisionem Dauid (vt videtur probabilius, & magis consentaneum textui secundū vulgatam editionem) in neutro verò sensu quicquam ad præsentem causam refert, quia de purgandis corruptelis nihil ibi agitur. Nam licet statim subiungatur, proposuisse Dauid præmium pro auferentibus cæcos, & claudos, odientes animam Dauid, & inde ortum esse prouerbiū, *Cæcus, & claudus non intrabunt in templum*, non potest inde verisimiliter inferri, Dauidem auferendo cæcos, & claudos, voluisse significare, ad se pertinere abusus tollere, & corruptelas purgare, quæ est enim hæc consequutio, connexio, vel coniectura? profectò esse non potest, nisi mera diuinatio.

Ad hanc verò actionem pertinet etiā alia, quam infra Rex ponit, dicens de Regibus, *Reformationes publicas instituere, conuocatis eo fine, & congregatis promiscuè sacerdotibus, & laicis*: nam ad reformationem publicam maximè spectat, abusus tollere, & corruptelas purgare. Ad probandas autem illas reformationes, solum adducit locum iam tractatum 2. Paralip. 17. vnde solum habetur, Io-

9. Alia adiungitur actio à Rege Iacobo.

saphat ordinasse, seu procurasse quandā reformationem, mittendo Principes, Sacerdotes, & Leuitas, qui docendo, & instruendo populos in lege Domini, illos reformarent. Cur autem laici cum Leuitis missi fuerint, iam declaratum est, neque ibi legitur alia congregatio ex laicis, & leuitis promiscuē facta. Sicut ergo diximus, missionem illam nō fuisse actū iurisdictionis, ita de hac reformatione dicendum est.

10.

! Suo modo
Regibus cō
petit abusus
tollere.

Quapropter (quidquid sit de probationibus) facillē concedimus pertinere ad Reges intra ordinem suum, & modo sibi accommodato abusus tollere, & corruptelas sui regni purgare. Nam in primis si corruptelæ, & vitia sint contra naturalem iustitiam, vel ciuiles leges iustas, vel contra pacem reipublicæ, ad Regem directē pertinet, subditos suos à talibus vitijs repurgare. Si verò vitia sint in materia religionis, vel fidei, postquam per eandem fidem, vel per Pontifices (ad quos voluntatem Dei explicare pertinet) illos esse abusus, & corruptelas constiterit, etiam ad Regem pertinet huiusmodi abusus tollere, vel pœnis, & coercionem in sibi subditos vtendo, vel etiam sollicitè procurando, vt Ecclesiastici Pastores simul in hoc suam operam adhibeant, vel denique forti brachio suo occasiones prauarum consuetudinum tollendo. Sicut paulò superius de idolorum destructione dicebamus. Nam illa profectò erat in illo populo præcipua pars reformationis morum, & purgationis corruptelarum. Quauis ergò expresse in veteri testamento diceretur; Reges abstulisse abusus, & corruptelas purgasse, modo prædicto, & sine vlla usurpatione Primatus Ecclesiastici intelligi posset, & deberet. Sicut etiam nunc Catholici, & pij Reges abusus, & corruptelas suarum ditionum auferunt. Imò & inferiores Principes in suis territorijs, & priuatus paterfamilias in domo sua potest pro modo suo, & iuxta capacitatem suam corruptelas à domo sua expellere, & omnem, vel politicam, vel œconomicam prouidentiam adhibere, quæ ab ipso circa suos subditos exerceri valet, & ad illum finem potest deferuire.

11.

Atque ad hoc caput spectat exemplū aliud, quod idem Rex adducit ex 4. Reg.

A 18. de serpente æneo ab Ezechia confra-
cto. Illud enim ad similem reformatio-
nem, & abusuum ablationem pertinet.
Nam (vt lib. 2. c. 12. dixi) licet ille serpens
Dei iussu fabricatus fuerit, & bonam ha-
buerit significationē, propter quā bonū
etiam vsum in principio habuit: nihilo-
minus postea cœpit esse Hebræis in occa-
sionem scandali, & ruinæ propter illius
populi ignorantiam, mentisq; cæcitatē,
ac duritiam cordis ex praua cōsuetudine
generatam. Ideoq; rectē potuit Rex ser-
pentem cōfringendo, illam occasionem
ruinæ populo tollere. Quauis enim ex
Dei præcepto factus esset, nō propterea
iusserat Deus illū conseruare: sed ad me-
moriā diuini beneficij, prudenti, & pio
arbitrio præcedentium Principum illius
populi seruabatur: postquam verò cœpit
irreligiōsè coli, & adorari, confringi de-
buit, iuxta legem præcipientem, *Confrin-
gite statuas, lucosque succidite.* Et quia hæc
lex non solum ad Sacerdotes, sed etiam
ad Reges loquebatur, ideo potuit Iosa-
phat, non iurisdictionem sacerdotalem
exercendo, sed legem implendo, serpen-
tem frangere.

C Quinto loco ponimus actiones alias
recensitas à Rege, quæ multò minùs, quā
præcedentes ad causam conducunt, talis
quidem est, *arcam Dei ad constitutum lo-
cum perducere.* 1. Paralip. 13. Nam Dauid
de quo ibi est sermo, non portabat arcā,
nec contingebat illam, primum enim so-
lis Leuitis, secundum autem solis Sacerdo-
tibus licebat, Numer. 4. 2. Reg. 6. nō au-
tem Dauidi, licet esset Rex. Et ideo tan-
tum honoris diuini causa arcam comita-
batur, quod non solum Regi, sed cuilibet
de populo licebat, vt paulò inferiùs ibidē
dicitur, *Dauid, & omnis domus Israel duce-
bāt arcā, &c.* Et simile habetur. 3. Reg. 8.
Sed additur, *Regē Dauid arcā præfuisse.*
Sed quid tum? erat ne illa actio propria
Sacerdotum, aut Regū? profectò magis
propriū videri poterat hominū inferioris
conditionis. Vnde paulò inferiùs in eo-
dem loco despectus, & reprehensus fuit
Dauid à Michol, non quia actiōnē mag-
næ dignitatis exercuisset, sed quia *tan-
quam vnus de scurris factus esset*, ipse verò
ex magna deuotione, & gratitudine erga
Deum, respondit, *Ludam, & vilior fiam,
plus quàm factus sū, & ero humilis in oculis*
meis.

12.

1. Paralip.
13.
Dauid non
rexit arcā
Dei.
Numer. 4.
2. Reg. 6.

3. Reg. 8.
2. Reg. 6.

meis. Non ergo censuit David, illam actionem fuisse dignitatis sacerdotalis, ne dum Pontificiæ, vel supra illam, sed fuisse magnæ humilitatis, & reuerentiæ erga Deum, & ad hoc indicandum exprefcit Scriptura personam David, addidit verò 2. Reg. 6. *David, & omnis Israel lu- debant coram Domino.*

Eiusdem ordinis sunt facta quædam Salomonis, ex quibus etiam Regium argumentum sumptum est, scilicet, *templum ædificare, ædificatum dedicare, & sua præsentia consecratum honestare.* At hæc omnia hodie etiam nunc Reges faciunt; imò etiam alij inferiores, pij, & potentes viri, & non propterea opus Ecclesiasticæ potestatis, nedum Primatus exercere censentur. Nam ædificare templum de se tantum est actus religionis, qui præter piam voluntatem solum requirit ex parte ædificantis facultatem ad necessarios sumptus, ex parte verò Dei necessaria est acceptatio per se, vel per Vicarios suos. Tunc autem Deus speciali reuelatione satis voluntatem suam ostenderat, ideòque ex parte Salomonis tantum Regia potestas, & magnificentia cum pia, & fidei voluntate desiderari poterat; ergo nihil aliud ex illo facto rectè colligitur.

Dedicare verò templum, duo potest significare. Vnum est, propria aliqua actione religiosa consecrare illud; aliud est, propria voluntate exterius manifestata illud Deo offerre, & donare. Priori modo, dedicare templa pertinet ad Sacerdotes, vel Pontifices. In illius autem templi dedicatione hæc actio non videtur alia fuisse, nisi vel ex parte hominum sacrificiorum oblationes, quæ ad solos Sacerdotes pertinebant, vt iam explicabo: vel ex parte Dei præsentia illa, seu descensus sub specie nebula, quæ templum repleuit, ad significandum Deo placuisse dedicationem illam, & ideò, vt dicitur. 3. Regum. 8. *Impleuisse gloriam Domini, Domum Domini,* quæ actio non fuit hominis, sed diuinæ dignationis, cui Rex Salomon testimonium dedit, dicens, *Dominus dixit, vt habitaret in nebula.* In hoc ergo sensu non potest dici Rex Salomon dedicasse templum, neque id de Salomone legitur, nec Rex Angliæ illi hoc tribuit, cum

A solum dicat; sua præsentia opus consecrationis honestasse. Posteriori autem modo rectè dicitur Salomon dedicasse templum. Sed inde nullum sumitur argumentum: nam quilibet potest rem, vel domum suam ad diuinum cultum offerre. Sicut Exod. 35. dicitur, *Omnes viri, & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera, quæ iusserat Dominus per manum Moysi.* Et statim subditur: *Cuncti filij Israel voluntaria Domino dedicauerunt.* Sic ergo in dicto loco, 3. Regum 8. dicitur, *Dedicauerunt templum Domini Rex, & filij Israel.* Denique quod additur, Regem sua præsentia opus consecrationis honestasse, clarum est, toti populo fuisse commune, & ita nihil ad rem facere.

B Ad discernendum verò modum præsentia, discernendæ sunt actiones, quæ in illa dedicatione peractæ sunt, prima fuit, inferre arcam, tabernaculum, & vasa sanctuarij in templum, & de hac dicitur, *ferebant ea Sacerdotes, & Leuitæ,* & additur: *Rex autem Salomon, & omnis multitudo, quæ cum illo conuenerat, gradiebatur ante arcam,* vbi Rex cum populo coniungitur, & à sacerdotali ordine distinguitur. Altera actio fuit, sacrificiorum oblatio, & hæc fiebat sine dubio à sacerdotibus tanquam à proprijs ministris; tribui autem videtur tam Regi, quàm populo, cum de eis dicitur: *Et immolabant, & oues, & boues absque æstimatione, & numero,* intelliguntur autem immolasse per Sacerdotes, vt est frequens in Scriptura, & in communi etiam vsu loquendi. Et sic etiam dicitur ibi, *Maçtauit Salomon hostias pacificas, & iterum: Sanctificauit Rex medium atrij, quod erat ante domum Domini, fecit quippe ibi holocaustum, & sacrificium.* Vtique per Sacerdotes, in quo nulla potestas supra illos ostenditur, sed potius inferior status, & conditio. Vnde etiam nunc Reges, sicut & cæteri laici, solum per Sacerdotem offerunt. Tertia fuit actio orandi, & hæc etiam communis est toti populo. Alia denique fuit, rationem reddere populo de templi ædificatione, & dedicatione, quam quidem Salomon cū authoritate Regia, & tanquam singularis (vt ita dicam) illius templi Patronus exercuit, nihil tamen Pontificium vsur-

D

13.
Facta Salomonis à Rege obiecta.
1. Paralip.
28.
2. Paralip.
6.

Hæc facta nullam spiritualem potestatem præferunt.

14.
Dedicatio templi quo modo potuerit à Salomone fieri.

3. Reg. 8.

Exod. 35.
15.

pauit, neq; Pontifice se superiorem ostēdit. Igitur totum illud factum nihil omnino ad causam de potestate Ecclesiastica, & Regia, aut earum comparatione pertinet.

16.

Alia duo e-
iusdem ordi-
nis facta.

4. Reg. 22.

Denique ad probandum eandem Regis potestatem duo alia facta eiusdem ferē ordinis afferuntur, quæ non maiorem vim habent, quàm præcedentia. Vnum est, quod *librum legis ē tenebris erutum populo recitare fecerunt*, ex 4. Reg. 22. Vc-
runtamen eo loco refertur quidem El-
ciam Pontificem ad Saphan scribam di-
xisse; *librum legis reperi in domo Domini*,
& additur, dedisse illum Saphan, qui &
legit illum, & postea Regi dixit, Elciam
sibi librum dedisse, quem etiam legit
Saphan coram Rege. Quod autem Rex
fecerit, librum illum populo recitari, in
eo capite non dicitur, sed solum, Regem
lectione libri valdē commotum misisse
Sacerdotes, qui super ea re Deum con-
sulerent. In capite autem 23. additur, sa-
cerdotes renunciasse Regi quidpiā, quod
prophetissa quædam dixerat, & subiun-
gitur: *Qui misit, & congregati sunt ad eum
omnes senes Iuda, & Hierusalem. Ascen-
ditq; Rex templum Domini, & omnes viri
Iuda, vniuersiq; qui habitabant in Hie-
rusalem cum eo, Sacerdotes, & Prophetæ, &
omnis populus à paruo vsque ad magnum:
legitq; cunctis audientibus omnia verba libri
fæderis*, vbi Abulensis exponit, legit, id
est, fecit legere, putat enim, Saphan scri-
bam legisse librum, quod non est alie-
num ab usu illius loquutionis, vt ex alia
simili capitis 22. rectē ipse probat. Nihilo-
minus tamen ex 2. Paralip. 34. magis
colligitur, ipsum Regem per se legisse
librum, nam ibi expressē dicitur: *Qui-
bus audientibus in domo Domini legit Rex
omnia verba voluminis*. In hac verò hi-
storia quid, quæso, est, quod in Rege Pō-
tificiam potestatem, vel Primatum ostēdat? An congregare populum, aut lege-
re librum? neutrum sanē. Nam congre-
gate populum non est de se spiritualis,
seu Ecclesiastica actio, sed indifferens,
quæ autoritate Regia propter varios
fines fieri poterat. Vt autem tunc fie-
ret propter spirituale finem, non pro-
uenit ex potestate spirituali Regis, sed
ex sancto zelo, & intentione illius, Rex
enim fidelis diuina gratia, & fide adiu-

Abulens.

2. Paralip.
34.

Hoc factum
ad causam
nihil refert.

A tus, potestate sua Regia, & ciuili in spiri-
tuale bonum sui populi sæpe vti potest,
quia licet proximē in materia ciuili, vel
indifferenti operetur, potest ad dictum
finem illam referre. Legere autem librū,
magis fuit opus dignationis, humilitatis,
ac deuotionis, quàm potestatis. Et quan-
uis ipse non legisset, sed recitari fecisset,
nullam maiorem auctoritatem ostende-
ret, quia perinde est, per se fecisse, vel
per Saphan scribam, & ministrum suū,
& quia, licet liber esset sacer, actio le-
gendi illum Sacerdotibus, & laicis com-
munis est.

B

Aliud factum est, quod illi Reges fæ-
dus inter Deum, & populum aliquando re-
dintegrarunt. Citaturque in margine A-
pologiæ Regiæ locus Nehem. seu. 2.
Esdra. 9. in fine. In illo tamen loco non
dicitur, Regem redintegrasse fœdus in-
ter Deum, & populum, nec dici poterat,
quia eo tempore iam non erant Reges
in Israel. Cum ergo in principio illius
capitis dictum fuisset: *Conuenerunt filij
Israel in ieiunio, & in saccis*. Et infra ad-
ditum esset: *Surrexerunt autem super gra-
dum Leuitarum Iosue, & quidam alij, &
dixerunt, surgite, benedicite Domino, &c.*

C

in fine capitis concluditur: *Nos ipsi per-
cutimus fœdus, & scribimus, & signant Prin-
cipes nostri, Leuitæ nostri, & Sacerdotes no-
stri*. Ex quo contextu planē constat, to-
tum populum, vel sua sponte, vel Leui-
tarum verbis excitatum fœdus redin-
tegrasse, & ideō Principes nomine to-
tius populi cum leuitis, & sacerdotibus
fœdus consignarunt. Quod si quis for-
tasse ponderet, *Principes* (quos laicos
fuisse verisimile est) primo loco poni,
aduertat, etiam Leuitas Sacerdotibus an-
teponi, & inde coniectet, posteriorem

D

locum in illo ordine digniorem videri,
vt sæpe contingit. Allegatur etiam in
eadem margine secundus Regum (no-
bis quartus) capite octauo, numero 4.
Sed in toto illo capite nihil inuenio. Ne-
gare autem non possumus, in capite 23.
suprà tractato post lectionem libri fœ-
deris addi, *Stetitq; Rex super gradum, &
fœdus percussit coram Domino*. Et pau-
lò post additur. *Acquieuitq; populus pacto*.
Sed in hoc etiam factō nihil aliud, nisi
pietas, & sanctus zelus Principis relu-
cet. Nam illa redintegratio, seu percus-
sio

17.

Esdra. 9.

4. Reg. 8.

sio fæderis nihil aliud erat, nisi renouatio quædam fidelitatis ad Deum, seu quasi noua promissio obedientiæ ad legem eius, hanc autem quilibet homo, vel quilibet populus vel sua sponte, vel alterius exemplo, aut verbo prouocatus facere potest. Ita ergo illam fecit prædictus Rex, & in illa facienda alios adiunxit, ut suo exemplo, & verbo alios prouocaret. Vnde rectè Caietan. ibi notat, *Vide quanti boni causa bonus sit Princeps.*

Caietan.

18.

Ex his ergo omnibus exemplis, & testimonijs nulla spiritalis iurisdictio, vel specialis potestas in his, quæ ad Deum pertinent, in Regibus tempore legis veteris fuisse ostenditur. Optimè verò ostenditur, bonum, ac fidelem Regem defensores esse debere diuinæ fidei, ac veræ religionis, & diligenter curaturum, ut omnes errores, & superstitiones contra veram, & ab Ecclesia approbatam doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inuenti fuerint, expellantur. Hanc ergo fidelitatem ad Deum prædicti Reges boni ostenderunt, & in lege noua Constantinus, Carolus Magnus, & quintus, & alij Reges Catholici summa pietate obseruarunt, quanuis se non Ecclesiæ Parentes, aut Prælatos, vel Prælati superiores, sed filios, subditos, & protectores agnoscerent.

CAPVT XXVI.

Argumento sumpto ex comparatione Regis, & Pontificis, satisf.

1. Obiect. Regis ex facto Salomonis.

3. Reg. 2.

Post reliqua facta Regum Israel, inducit Rex Angliæ factum Salomonis, qui *Abiathar Sacerdotem exauthorauit, ut non esset Sacerdos Domini*, ut ipse refert, indeque colligit, Regem fuisse Pontifice superiorem, ut inde concludat, idem in Christi Ecclesia seruandum esse. Fundaturque hoc argumentum in loco. 3. Reg. 2. ubi Salomon quasi in exilium ire iussit Abiathar Pontificem, dicens, *Vade in Anathoth agrum tuum: equidem vir mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini, &c.* Et infra concluditur: *Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini.* De hoc autem facto nunquam

A in Scriptura reprehenditur Salomon; imò cap. 3. additur: *Dilexit autem Salomon Dominum ambulans in præceptis David Patris sui, excepto, quod in excelsis immolabat.* Quæ exceptio qualiscunque illa sit (quod nunc non refert) ostendit, Salomonem vsque ad illud tempus seruasse alia præcepta, & consequenter in facto illo non peccasse. Imò aliqui in eodem facto clementiam Salomonis commendant, quia cum Abiathar esset dignus pœna mortis, propter Sacerdotis munus, quod exercuerat, & quia laborum Patris sui particeps fuerat, vitam ei condonauit, & in mitiorem exilij, & depositionis pœnam commutauit. Ut autem illa eadem pœna iuste illata fuerit, necessarium est, ut Salomon iurisditionem, & superiorem potestatem in Pontificem habuerit; ergo Rex tunc erat Pontifice superior. Quod hoc argumento inter alia ducti fatentur ibi Abulensis quæst. 28. & 31. & fuit sententia Diui Bonauenturæ in tractatu de Ecclesiast. Hierarch. part. 2. §. 1. in fine, & in 4. distin. 24. in expositione literæ, quam etiam tradidit Diuus Thomas, si eius est opusculum 20. lib. 1. de Regim. Principum cap. 14. in fine, quem multi etiam alij graues authores sequuti sunt. Ex hoc ergo facto infert Rex Angliæ etiam in lege noua Regem esse Pontifice superiorem, ac subinde habere Præmatum in regno suo.

Abulens.
Bonauent.

D. Thom.

B Hæc verò obiectio fundatur in re valde dubia, scilicet, an in lege veteri Pontifex esset exemptus à iurisditione Regis quoad delicta, & iudicium, seu pœnam illorum, quam huc disputare nolumus, quia non putamus veritatem fidei, quam docuimus, ex quæstione illa inter Catholicos controuersa penderè. Præsertim, quia ut sæpè dixi, quæstio de exemptione Clericorum à iurisditione laicorum in temporalibus, diuersa omnino est à quæstione de Præmatu, & de potestate in spiritalibus. Ex illo autem facto ad summum colligi potest, Pontificem in lege veteri non fuisse exemptum à iurisditione Regia, quoad tribunalia secularia, siue ciuilia, siue criminalia. Inde verò inferre non licet, Regem Salomonem habuisse iurisditionem aliquam in

2.

Factum Sa-
lomonis nul-
lam in eo po-
testatem spi-
ritualem in-
dicat.

spiritualibus, seu pertinentibus ad Deū, quia causa illa temporalis fuit. Nam erimen, quod Abiathar commisisse supponitur, fuit læsæ maiestatis propter conspirationem cum Adonia contra Salomonem. Pœna item exilij temporalis erat. Depositio autem à Pontificali munere, vel consequuta est ex priori pœna exilij, vel solum fuit separatio quædam ab usu illius muneris, quod facilius tunc fieri potuit, quia duo tunc eo munere fungebantur, scilicet, Sadoc, & Abiathar, & ita potuit ex iusta causa remoueri Abiathar, ut solus Sadoc Pontificatum gereret. Et fortasse sicut sacrificia illius temporis carnalia erant, & cæremoniæ illæ vocantur à Paulo, *iustificaciones culturae, & sanctum seculare*, ad Hebr. 9. ita Pontificatus ille non erat adeo spiritualis, quin posset quis propter grauissimum crimen læsæ maiestatis illo priuari ab eadem læsa maiestate, si iurisdictio illi non deerat. Etenim si poterat illum vita priuare, ut verba illa indicant: *Equidem vir mortis es, &c.* quid mirum, quod posset illum Pontificatu priuare.

3. Adde verò vltteriùs, etiam hoc concesso, seu permissio, non sequi, Pontificatum eo tempore non fuisse, & dignitate, & potestate simpliciter superiorem Regi. Probatur, quia in primis illa munera erant omnino distincta, & impermixta per se, seu directè. Nam de Rege supponimus habuisse supremam potestatem in temporalibus, quod verum simpliciter est; de potestate directâ siue extenderetur ad Sacerdotes, & Pōtificem, siue non, à qua nunc quæstione abstrahimus, ut dixi. Deinde Pontifici commissa erat potestas, & administratio spiritualium, seu in his, quæ ad Deum, & ad fidei doctrinam, & legis declarationem pertinebant, ut constat ex Deuter. 17.

Deut. 17. *Si difficile, & ambiguum, &c.* vsq; ad illud: *Qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis morietur homo ille, &c.* Et ideo 2. Paralip. 19. præsidere dicitur in his, quæ sunt ad Deum. In his ergo non poterat Rex se intromittere, ut satis probatur ex facto Ozias Regis, qui cum ministerium Sacerdotis exercere tentasset, adolendo incensum super altare tymiamatis, & sacerdotibus

A resistens comminaretur, percussus est lepra vsque ad diem mortis suæ, ut refertur, 2. Paralip. 26. Quod factum latè expendens Chrysostomus Homil. 4. de Verbis Isaia, &c. sic ad Regem affatur, *Mane intra terminos tuos; alij sunt termini Regis, alij termini sacerdotij.*

Quod autem inter illas duas dignitates maior simpliciter fuerit Pontificia, expressis verbis subiungit idem Chrysostomus, dicens, *Hoc regnum, utique sacerdotale, illo maius est, id est temporali. Neque enim (ait) ex his, quæ videntur hic, declaratur Rex, neque ex gemmis illi affixis, neque ex auro, quo amictus est, debet aestimari Rex. Ille quidem ea, quæ sunt in terris sortitus erat administranda, cæterum Sacerdotijus è supernis descendit.* Quod postea latè prosequitur. Et quanvis sæpe, & in multis de sacerdotio nouæ legis loquatur, tamen de veteri etiam loquitur, unde inferiùs ait: *Maior hic Principatus, propterea Rex caput submittit sacerdotis manui, & ubique in veteri Scriptura Sacerdotes inungebant Reges.* Vnde idem Chrysostom. in Psal. 113. exponens illa verba: *Domus Israel sperauit in Domino, adiutor eorum, & protector eorum est, domus Aaron sperauit in Domino, adiutor eorum, & protector eorum est:* excellentiam sacerdotij inde colligit, dicens: *Diuidit orationem in Israel, & genus sacerdotale, quia non est conferendus priuatus cum Sacerdote, sed hic cum longè superat.* Itaque maioris honoris causa putat, sacerdotale genus diuisum esse à reliquo populo filiorum Israel, sub quibus Reges etiam comprehendi manifestum est. Eandemque excellentiam multi colligunt ex eo, quod Leuit. 4. nobilior victima pro Pontifice, quam pro Rege offerri præcipitur, illud enim fuisse indicium excellentioris dignitatis, notauit Philo lib. de Victimis, & sequuntur ibi Theodoret. Procopius, & alij. Et ex 19. Exodi. Numer. 27. & 35. solent alia indicia huius excellentiæ desumi.

C Ratio verò maioris dignitatis sumi potest ex materia vtriusque muneris: nam Pontificatus, etiam legalis proximè ordinabatur ad Deum, & non attingebat homines, nisi per ordinem ad Deum: regnū verò è contrariò totum versatur circa homines, & quantum est ex se, seu

Ozias Rex punicus fuit quia Sacerdotum munus sobire tentauit.

2. Paralip. 26.

Chrysost.

4.

Chrysost.

Idem.

Leuit. 4.

Philo.

5. Ratione distincta Pontificis præminetia ostenditur.

ex

ex vi sui obiecti, non attingit Deum, nisi quantum ad hominum, & reipublicæ bonum expedit. Vnde materia Pontificatus altioris ordinis, & aliquo modo spiritualis etiam tunc erat. Ac denique sicut virtus religionis altior est, quàm iustitiæ, ita Pōtificatus, ad quem munera religionis spectant, dignior est regno, cuius est tractare iustitiam. Hæc enim ratio etiam in lege veteri locum habebat. Atque eadem ferè proportionem ostendipoteest excessus non tantum in dignitate, sed etiam in potentia. Nam quod Pontifex tunc etiam haberet suam potestatem, non solum ad ministrandum, sed etiam ad præcipiendum, & iudicium in controuersijs de lege, vel doctrina ferendū, negari non potest ex locis citatis Deuteron. 17. & 2. Paralip. 19. Quod verò eius potestas in suo ordine suprema fuerit, probant illa verba Deuteron. 17. *Qui superbiuerit, nolēs obedire sacerdotis imperio, &c.* Et ex eisdem colligi potest, etiam Regem comprehendere: nam vniuersalia sunt; ergo etiam Rex erat subiectus huic potestati Pontificis, tenebaturque stare definitionibus, ac decretis ipsius, eiusque præceptis in sua materia obedire; ergo ex hac parte erat Pōtifex Rege superior. Quod si fortasse Pontifex quoad temporalia, vel ciuilia crimina subijciebatur Regi, & ideo diuersis respectibus, & fundamentis mutuum relationem inferioris, & superioris inter se habebāt, nihilominus propter excessum in materia, & sine potestas Pontificis maior, & superior simpliciter appellari potest.

6. Ex facto Salomonis (quod ad præsens spectat) non satis colligi, habuisse Regem iurisdictionem supra Pontificem in causa temporali, seu criminali (quidquid sit, an possit aliunde probari.) Probatur primo quia multi censent, Salomonem non vt Regem, sed vt Prophetam deposuisse Abiathar, vt

Theodoret. Theodoretus ibi, q. 9. & Procopi. ibidem, & plures ex modernis. Et fundantur in subiectis verbis. *Erexit ergo Salomō Abiathar, vt non esset sacerdos Domini, vt imple-*

retur sermo Domini, quem loquutus est super domum Heli in Silō. Erat enim Abiathar ex semine Heli, cui per Samuelem prædixerat Deus. 1. Reg. 2. fore aliquando, vt Pontificatus familiæ suæ auferretur,

A propter peccata filiorum eius: quæ fortasse fuerunt in Abiathar completa. Salomon autem spiritu prophetico id intelligens, & diuino instinctu permotus, executioni mandauit, quod Deus fuerat cōminatus. Quod si hoc ita est, nihil ex illo loco colligi potest, de potestate, seu iurisdictione ordinaria Regum supra Pontifices, quia illa fuit extraordinaria. Atque hæc responsio faciliè sustineri potest, probari autem difficile: quia verba illa, *Vt impleatur, &c.* frequenter dicuntur, etiā si comminationes Dei per malos ministros, & mortes, aut violentias iniustas impleantur. Quia per illa verba non redditur ratio, quæ mouet hominem ad operandum, sed quæ Deū mouit ad permit-tendum, seu tantum significant consequutionem vnius ex alio, nō causam. Sicut de militibus crucifigentibus Christū dicitur, diuississe Vestimenta, *Vt impleatur, &c.* Matth. 27. Nihilominus tamen illa responsio probabilis est, quam auctoritate Innocet. 3. in lib. seq. confirmabimus, & eam defendit Cardinal. Bellarm. Tū ex alijs Scripturæ locis, tum ex ponderatione verbi Hebraici, in capit. 15. Contra Barclai.

C Alij verò non dubitant dicere Salomonem in eo facto iniuste egisse, vsurpando potestatem, quam non habebat. Ego verò id affirmare non audeo propter verba Scripturæ, quæ ex cap. 3. allegaui, & quia apud antiquos Patres, & expositores nō inuenio factum illud inter peccata Salomonis numeratum, eivē in culpam tributum. Quocirca si nec iurisdictionē, nec peculiarem instinctum, aut reuelationē habuit, potius excusarem illum, dicendo relegasse, vel separasse Abiathar, qui contra ipsum conspirauerat non puniendo delictum, sed quasi defensionem suam, & conseruationem pacis, & regni consulendo. Nam si Abiathar cōtra ipsum conspi-rauerat, & Adoniæ amicitia coniunctus erat, timere non immerito poterat Salomon, ne post Adoniæ mortē Abiathar in Pōtificatus ministerio, & Hierosolymis manēs aliquid in suā perniciē moliretur. Tales ergo circumstatiæ tunc occurrere potuerunt, vt posset Rex prudenter, & sine peccato illo modo cogere Pontificem, etiam si iurisdictionem in illum nō haberet.

Bellarm.

7.

8. Addo verò ultimo etiam si daremus Pontificem in lege veteri non fuisse exemptum à potestate coercitiua Regis, nullum inde argumentum sumi ad tempus legis gratiæ. Nam potestas Regum in lege gratiæ in se non est maior, quam fuerit in lege veteri, in vtraque enim est mere ciuilibis, & naturalis ordinis, ac originis, quamuis in lege veteri fuerit specialiori modo à Deo collata. Dignitas autem, & potestas Pontificia est longè maior, & altioris ordinis, vt ex hæcenus dictis satis constat, & in tractatu de Legibus dictum est. Ideoque nullum argumentum fieri potest à Pontifice veteri ad Christi Vicarium in his, quæ ad subiectionem, & imperfectionem pertinent. Nam Mosaico Pontifici non sunt datæ clauis regni cælorum, neque illa potestas ligandi, & soluendi, cuius actio in terris rata habetur in cælis, quæ Summo Pontifici Vicario Christi datæ sunt cum suprema Ecclesiæ gubernatione longè maiori, quam haberet vetus Pontifex ad regendam synagogam, cui nullibi dictum est *Pasce oues meas* sicut dictum est Petro. Ergo multo magis pugnat cum Pontificatu legis nouæ subiectio ad temporalem Principem, quam in lege veteri repugnet, ac proinde ex factis legis veteris nullum argumentum ad legem nouam sumi potest. Præterquam quod Pontificatus illius legis ad ceremonialia eius pertinebat, quæ iam omnino cessarunt, & noua institutio facta est, secundum quam suprema potestas, & exemptio Vicario Christi data est.

9. Instantia hæreticorum.

Responsio.

Sed vrgēt aduersarij postulantes à nobis, vt hanc institutionem ex Scriptura ostendamus, vtunturque altero modo contra nos argumentandi ex Scripturis, quod supra negatiuum vocauimus, nimirum, quod nullibi in nouo testamento scriptum inueniatur, Pontificem Romanum habere Primatum, seu potestatem in Reges, præsertim quæ ad temporalia aliquo modo extendatur. Si autem quæ hæcenus diximus, expendantur, non solum facile huic argumento respondemus, sed etiā planè euidenter in Regem Angliæ illud retorquemus. Primum enim, quod attinet ad potestatem, & Primatum in Reges, iam constat ex superius dictis, vbi declarauimus, quomodo hæc potestas ex Scri-

ptura, & verbis Christi colligatur, neque esse necessarium, vt ipsa etiam collectio in Scriptura sit expressa, sed satis superque esse, vt traditione, & definitione Ecclesiæ declarata, ac firmata sit. Quod verò ad exemptionem pertinet, præterquam, quod ex ipsa superiori potestate manifeste colligitur, ex verbis etiam Christi, & simili Ecclesiæ traditione in libro sequenti probabitur.

Ad argumentum ergo negatiuum negamus, potestatem Pontificis Romani in Reges ex Scriptura non probari. Retorquemus autem argumentum hoc modo: Primatus Regis Angliæ non probatur ex Scriptura, & secundum fidem eius, nihil est credendum, quod in Scriptura non continetur; ergo secum repugnat, illum asserendo, & subditos ad illum credendum cogendo. Maior probatur, quia ex veteri testamento non ostenditur, tum quia omnia testimonia, quæ afferuntur, id non probant etiam de statu legis veteris, vt vidimus, & licet probarent de illo tempore, nihil pro statu legis nouæ efficere, vt etiam ostensum est. Neque etiam ex nouo testamento probari potest: nam omnia testimonia, quæ Rex adducit, nullius momenti sunt, vt ostendimus. Vnde Sacellanus eius (vt relatum inuenio) in genuè falsus est, fundamentum illius Primatus in solo veteri testamento quæri oportere, & nullum illius in nouo vestigium, aut exemplum inueniri. Idemque argumentum fieri potest contra exemptionem Regis Angliæ à iurisdictione coactiua Pontificis, nam illius fundamentum, si quod esse posset, esset certe in veteri testamento quærendum; in nouo autem nullum habet, sed pugnat potius cum generalibus verbis Christi, *Quodcumque ligaueris, & pasce oues meas*.

10. Argumentum aduersarij in ipsos retorquetur.

C A P V T. XXVII.

Alijs obiectionibus ex Concilijs sumptis satisfit.

ADDIT præterea Rex Angliæ in sua Præfat. pag. 22. *Prædictam in Reges potestatem à Pontificibus usurpatam cum Concilijs, & Patribus pugnare: dicitque in sua Apologia id demonstrasse. In ipsa verò Apologia pagin. 29. in primis*

1. Prima obiectio.

Coc: Arel.

mis inducit Concilium Arelatense tempore Caroli Magni congregatum, quod in fine capitulorum ita concludit. *Hæc igitur sub breuitate, quæ emendatione digna perspeximus, quàm breuissimè adnotauimus, & Domino Imperatori præsentanda decreuimus, poscentes eius clementiam, ut si quid hic minus est, eius providentia suppleatur, si quid secus, quàm se ratio habet, eius iudicio emendetur, si quid rationabiliter taxatum est, eius adiutorio diuina opitulante clementia perficiatur.* Ex quibus verbis colligere vult Rex Angliæ, Patres illius Concilij recognouisse Imperatorem, ut iudicem, & superiorem suum, & suorum decretorum.

2.
Solutio.

Nihil tamen minus ipsi senserunt, aut Imperatorem sentire existimarunt. Nam in prologo eiusdem Concilij sic de Imperatore loquuntur. *Ecclesiæ Dei statum virgili instantia roborare disponit.* Et infra. *Omnes Dei sacerdotibus obsecrans, & obtestans, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant, &c.* Et in fine prædictorum verborum non postulant, sua decreta ab Imperatore confirmari, sed eius adiutorio perfici, id est, executioni mandari. Regimen ergo Ecclesiarum non Imperatori, sed sibi creditum esse cognoscunt: duo verò Imperatoris officia in huiusmodi rebus indicant, scilicet, exhortari, & adiuuare Pastores Ecclesiæ in suo regimine, quæ ut sæpe diximus, ad iurisdictionem non pertinent, sed ad pietatē, & humanam potentiam, seu autoritatē. Est præterea in verbis illis aduertendum in eis non esse sermonem de rebus fidei, sed de decretis pertinentibus ad moralem, usum, ut patet ex verbis illis, *quæ emendatione digna perspeximus, quàm breuissimè notauimus.* Quia ergo in illis multa decreta erant, quæ laicos simul cum clericis contingebat, ut patet ex cap. 4. 5. 12. 13. 15. 22. & 23. ideo prudenter fecerunt, illa Imperatori præsentando, ut eius autoritate adiuti, ea possent facilius executioni mandare. Cætera autem verba vrbani tatis, modestiæ, & humilitatis sunt, ut ex usu similium verborum constat, ideoque vanum est, ex illis propriam subiectionem, vel iurisdictionem colligere.

3.
Secunda obiectio ex quibusdā Provincialibus Concilijs.

Secundo obijcit Rex. *Sex Concilia generalia, quæ ait, se se penitus Carolo Magno tradidisse.* Nominat autem Concilium Francofordiense, Arelatense, Turonen-

A se, Cabilonense, Moguntinum, ac Rhemen-
se. Sed in primis non video, cur hæc generalia Concilia vocet, cum ferè omnia provincialia sint, & ad summum quædam sint nationalia; deinde nihil in dictis Concilijs reperio, propter quod dicantur, *se penitus Carolo tradidisse.* Et in primis Concilium Francofordiense sine dubio generare non fuit, nam, ut ex titulo Epistolæ eiusdem Concilij ad præfules Hispaniæ constat, solum Episcopi Germaniæ, Galliæ, & Aquitaniæ in eo interfuerunt, & de legatis Apostolicis, eiusve confirmatione nulla fit mentio. De Carolo autem Magno in titulo libelli sacrosyllabi solum dicitur, Concilium fuisse habitum sub præsentia Clementissimi Principis Caroli. Vbi Carolus non ut author, sed ut exhortator, & defensor: neque, ut pars Concilij, sed ut honorificus testis ponitur. Et quamuis in principio libri sacrosyllabi Carolus necessitatem extirpandi quendam errorē Concilio proponat, postea verò solum Concilium est, quod veritatem docet in discursu illius libri, cuius author dicitur fuisse Paulinus, qui in fine libri sic ait, *Nos autem Domini, & charissimi fratres sequentes præcedentium Patrum sanam fidei doctrinam, respuentes per omnia deliramenta nugacium hominum corde credamus ad institationem, & ore confiteamur ad salutem, &c.* Postea verò solum orat pro Carolo Magno, *ut Deus eum protegat, & defendat, &c.* eumque postea precatur, ut contra visibiles hostes pro Christi amore dimicet. Neque ibi aliud verbum inuenio, quo illud Concilium *se penitus Carolo tradiderit.* Satiisque fecisset Rex Angliæ, si in actis illius Concilij considerasset, eundem Carolum in epist. ad Elipandum, & alios Hispanos sacerdotes, non Patrē, aut Primate[m] Ecclesiæ, sed filium, & defensorem Sanctę Dei Ecclesiæ seipsum appellare. Item potuisset aduerrere, Patres illius Concilij cum in fine dicti libri sententiā protulissent, statim addidisse, *reservato per omnia iuris privilegio Summi Pontificis Domini, & Patris nostri Adriani primæ sedis beatissimi Papæ.* Item notare posset quod inferius aiunt, *& Beati Petri primi Pastoris Ecclesiæ.* Ac denique notari potest, solam synodum Episcoporum, scripsisse doctrinam fidei ad Elipandum, & alios: postea verò scripsisse Carolum tanquam

4.
Ad Concil.
Thron.

Ad Concil.
Cabilon.

quam protector em, & defensorem synodi.

De Concilio Arelatenſi iam diximus. In Turonenſi autem nihil aliud inuenitur, niſi quod in eius præſatione illum laudant, & ſaluberrimis eius exhortationibus illuc cõueniſſe fatentur, in fine autem his verbis concludunt: *Hæc nos in cõuentu noſtro ita ventilauimus, ſed quomodo deinceps piſſimo Principi noſtro de his agendum placebit, nos fideles famuli libenti animo ad nutum, & voluntatem eius parati ſumus.* Quid enim aliud religioſi, & prudẽtes, ac modeſti Epifcopi dicturi erant ad piũ Imperatorem, qui ſancto zelo eam tantum, quæ ad bonum Eccleſiæ pertinebant, procurabat, non tanquam Eccleſiæ gubernator, ſed tanquam filius, & deſenſor. In Concilio autem Cabilonenſi in principio habentur ſimilia verba ſuprà tractatis ex Concilio Arelatenſi, & ideo idem repetere neceſſe non eſt. Nam in illo Concilio ſolum agitur de moribus, & inter illius decreta etiam inueniuntur aliqua laicis communia, vt cap. 18. & 21. & maxime 45. Vbi eam ob cauſam in adhibendo remedio quibuſdam publicis, & communibus vitijs ſententia Imperatoris expectanda dicitur. Neque aliud verbum in illo Concilio inuenio, quo ſe penitus Imperatori tradiderit. Sed in capite. 66. tantum decretum eſt, vt ab omnibus indefinenter oretur pro Rege, quod longè diuerſum eſt. Imò ibi additur dixiſſe Concilium, Scripturarum monita, & canonum inſtituta diligenti indagatione inquirenda, & ſimili obſervatione perficienda eſſe, in quo nõ Imperatoria ſed Eccleſiaſtica authoritas poſt ſcripturas cõmendatur. Quin potiùs illi ſubiectiõni Concilij ad Imperatorem, quam exaggerat Rex Angliæ, repugnant capita 28. & 37. eiufdem Concilij. Nam in priori dicitur, de gradibus propinquitatum, matrimonia vtique prohibentium, vel irritantium, canones Eccleſiaſticos conſulendos eſſe, non Regem. Poſteriori verò dicitur, Conciliorum canones a ſacerdotibus legendos eſſe, & intelligendos, quia per eos viuere debet, & docere.

5.
Ad Mog.
Concil.

Idem ferè iudicium eſt de Concilio Moguntino, nã licet in Præſatione Cõcilij Patres eodem honore tractent Imperatorem, & omnia ad illum referant,

A ſicut præcedentia, nihilominus ſatis ibidem diſtinguunt poteſtates, & laicis controuerſias mundanarum legum, vulgiquè inſtitutas (vt aiunt) cõmittunt, & vnique perſonæ, & ſtatui proprium honorem impendunt, Secundum dictum (inquiunt) *Beati Petri primi Paſtoris Eccleſiæ.* Vnde inferiùs ſubdunt: *In ſuper etiã congruum nobiſeſſe videbatur, vt ſacerdotes, & Eccleſiæ Dei iure legitimo, & inconuulſo honorarentur: de quibus Dominus ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos recipit, me recipit. Qui autem me recipit, recipit eum, qui me miſit.* Et Apoſtolus ad Hebræos: *Obedite, inquit. Præpoſitis veſtris, & ſubiaceſcite eis. Ipsi enim perſeuerauerunt, quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris.* Inferiùs verò in cap. 6. cùm de filiis exheredatis à parentibus quædam diſponerent, quoniam ciuilem materiam attingere videbantur, addunt: *Quantum ad nos, vel ad noſtram pertinet poteſtatem, & ad Imperatorem aiunt; Quod ſi fortè extra officium noſtrum alicubi inuentum fuerit admonere veſtram clementiam addeamus, vt emendetur.* Vbi apertè ſua poteſtate in cauſis ſpiritualibus, & pijs diſponunt, vbi autem ſeculare auxilium neceſſarium eſt, illud ab Imperatore poſtulant. Sicque in cap. 7. in cauſis pauperum aiunt: *Hoc omnino emendetur per inſiſſionem veſtram.* Et in cap. 8. optimè de vtraque poteſtate loquuntur.

C

Denique in Concilio Rhemenſi fit quidem in principio honorifica mentio Imperatoris, nihil autem ei tribuitur, quod iuriſdictionem aliquam in Concilio ei cõcedere videatur. Imò cùm in principio dicatur (quod in ſuperioribus etiã quatuor Concilijs dictum erat) *conuentum illum à Domino Carolo piſſima Caſare more præſcorum Imperatorum fuiſſe congregatum*, quaſi in declarationem illius moris additur, *Ordinante Viſario eiufdem Sanctæ Sedis Archiepiſcopo*, Quod paulò poſt in Concilijs etiam generalibus explicabimus. Nam hæc quinque, de quibus diximus, prouincialia tantum ſine dubio fuerunt, & ideo conuocatio propria, & cum poteſtate iuriſdictionis ad Archiepiſcopum pertinebat, tribuitur autem Imperatori tanquam petenti, & per temporalia ſubſidia cooperanti.

Tertiò obijcit Rex quatuor prima generalia Concilia. Imò, & alia (inquit)

1. Petri. 2.

Luc. 10.
Heb. 13.

6.

Ad Concil.
Rhemenſi.

7.

qua

quatuor sic vulgo appellata Imperatoris prudentia, ac pietati se se in omnibus subiecisse. Aded, vt Ephesinum illud quater satis distinctè inculcetur, se accitos coisse Imperatoris oraculo, nutu, sanctione, & mandato. Inducit præterea verba eiusdē Concilij in epist. ad Augustos, vbi Patres dicunt, vniuersos se supplices ad pietatis eius dominationem confugere, vt quæ contra Nestorium, & illi consentientes gesta sunt, robur suū haberent.

8.
Solutio.

Veruntamen in quatuor primis Concilijs dissimulat Rex ea omnia, in quibus Episcopi Romani Primatus, & potestas supra Imperatores, & supra Concilia generalia ostenditur, & vnum tantum, vel aliud verbum arripit, quo Imperatoria dignitas in suo gradu commendatur, & facilem habet ex alijs locis intelligentiā. Et quoniam de Concilio Nicēno nihil in particulari Rex adducit, & multa à nobis in superioribus allegata sunt, nihil hic addere necesse est, præsertim cū sit notū, quantum Constantinus Imperator in illo Concilio Episcopis, & eorum potestati detulerit.

9.

Ex Concilio etiam Constantinopolitano. i. nihil Rex notat, cum tamen ignorare non debeat, quid Patres illius Concilij ad Damasum Papam scripserint, nimirum. *Mandato literarum superiore anno à vestra reuerentia post Concilium Aquileiense ad Sanctissimum Imperatorem Theodosiū missarum, ad iter duntaxat Constantinopolim vsque faciendum nos præparauimus, atq; de hoc vno Concilio celebrando cōsensum Episcoporum vna nobiscū attulimus.* Ecce quo modo Imperatores ad cogenda Concilia concurrunt, scilicet, vel impetrando, & postulando à Pontifice conuocationis mandatum, vel illo obtento illius executionem procurando, vel in virtute illius iubendo.

Theodoret.
lib. 5. hist.
cap. 9.

10.
Cōc. Ephe.

Ex Cōcilio etiā Ephesino posset Rex Theodosij, & Valētiniani Imperatorum verba, quæ in epist. ad Cōciliū posuerūt, notare. Cū enim Candidianū Comitē ad Conciliū mitterent, vt esset quasi Cōcilij protector, & pacis cōseruator, subiungūt: *Sed ea lege, & conditione, vt cū quæstionibus, & controuersijs, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquā cōmune habeat; nefas est enim, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illū Ecclesiasticis negotijs, & consultationibus se se immiscere.*

A Habetur hæc epist. in tom. 1. illius Concilij cap. 32. Et in cap. 29. habetur epist. Cyrilli ad Celestinū Papam, in qua petit, vt sententiā suam in causa fidei, quæ tunc contra Nestoriū tractabatur, Macedoniæ & totius orientis Episcopis perspicuè per literas exponat. Et ex tom. 2. præsertim à cap. 13. cōstat nihil in illa Synodo sine Pōtificis autoritate actum esse. Præterea in actis præambulis ad Concilium Chalcedonenſe habetur epist. Valentiniani, & Marciani Augustorū ad Leonē Papam, ad quē ita loquuntur, *Tuam Sanctitatem Principatū in Episcopatu diuinæ fidei possidentem sacris literis in principio institū credimus alloquendam, inuitantes, atq; rogātes, vtp ro firmitate, & statu nostri Imperij æternam diuinitatē tuā Sanctitas deprecetur, & vt tale propositū, atq; desiderii habeamus, quatenus omni impio errore sublato per celebrandā Synodū te authore, maxima pax circa omnes Episcopos fidei catholicæ fiat.* In quibus verbis maximè expendo illā particulam, *Te authore*: nam ex illa cum præcedentibus optimè explicatur, quid Imperator, quid vè Pontifex in congregando Concilio cōferat, scilicet, Imperator intercessionē, Pontifex autoritatē. Eadēq; verba sufficiunt ad explicanda verba Concilij Ephesini de conuocatione illius per Imperatorē. Quæ verò Patres eiusdē Concilij post illius definitionē ad Theodosium scripserunt supplicātes, vt in illo gesta, ac definita suum robur obtineant, eundē suprà explicatū sensum habent, scilicet, petiisse Patres illos, vt auctoritate sua fidē protegerent, ac defenderēt. Vnde inferius in alia epi. ad Augustos, eos exhortantur, vt vestigia maiorum suorum imitentur, vt *quemadmodū* (inquiunt) *singuli eorū Sanctorum Patrū Synodis Imperij sui tēpore celebratis paruerunt, Patrumq; sanctiones legibus suis munierunt, & quā illis deferrent obseruantiam, decretis suis ostenderunt, ita & vos, &c.* Vbi clare Imperatoris esse docent, parere, & obseruantiam exhibere decretis Synodorū generalium, deinde vero suis legibus ea munire, & executionē procurare. De quo pūcto legi etiā potest Synodus. 3. Romana sub Symmacho, vbi non solū Patres, sed etiā Theodoric⁹ Rex Pontifici tribuit potestātē cogēdi Cōcilia, licet ad petitionē Imperatorū, aut Regū illa frequēter vtatur.

Habentur
tom. 4. eiusdē
Cōcil.
cap. 14.

Cap. 16.

CAP.

CAPVT. XXVIII.

Patrum testimonijs, quæ Rex obijcit, satisfi.

I.
In Apolog.
pag. 16.
Primum Au-
gustini tes-
timium.

Hoc testi-
monium ni-
hil fauet Re-
gi.

2.
Secundum
testimonium
ex Tertullia-
no.

Hoc testi-
monium tan-
tū supremā
Regū in tē-
poralibz po-
testatem cō-
mendat.

VLterius obijcit Rex quasdam Pa-
trum sententias. Prima est Augu-
stini in Psal. 124. vbi ait, Iulianū
tametsi iniquū, infidelem, & idololatrā,
nihilominus fuisse verum Dominū tem-
poralem, illique fuisse à Christianis obe-
diendum. At quis hoc negat? superius
enim ex professio à nobis probatum est,
infideles etiam esse posse veros Reges, &
Dominos, eisque in rebus iustis, & licitis
parendum esse. Quod etiam verū esse di-
cimus de Rege hæretico, & schismatico,
quandiu per Ecclesiam non deponitur,
seu regno priuatur. Atq; ita loquutus est
Augustinus. Quod si Rex dicit, nō posse
deponi, oportet, vt aliunde id probet,
nam Augustinus certē id non dicit, & in
alijs locis generaliter docet, iustū esse, he-
reticos per cruciatus, & pēnas ad fidem
cōpelli. Quod si Rex argumentum inde
sumat, quod apostata ille Impiissimus per
Ecclesiā depositus nō est. Respondemus,
argumentū nullius esse momēti, nō enim
ideo id facere omisit Ecclesia, quia iure
nō posset, sed quia otiosum fuisset id tē-
tare, quod exequi tunc non poterat.

Secundū testimonium est Tertulliani
lib. ad Scapulam cap. 2. *Christianus nullius
est hostis, ne dum Imperatoris, quem sciens à
Deo suo constitui, necesse est, vt & ipsum dili-
gat, & reuereatur, & honoret, & saluū ve-
lit, cum toto Romano Imperio, quousque secu-
lum stabit, tandiu enim stabit. Colimus ergo
& Imperatorem sic, quomodo & nobis licet,
& ipsi expedit, vt hominē à Deo secundum,
& quidquid est à Deo consequutum, & solo
Deo minorem. Hoc & ipse volet. Sic enim
omnibus maior est, dum solo vero Deo minor
est.* Hoc vero testimonio, & alio Tertul-
liani nos etiam supra vti sumus, vt pote-
statē supremā Regum temporalium pro-
baremus, nihilq; aliud ex verbis illis cū
fundamento colligi potest. Nā quod im-
peratorē vocat *hominē à Deo secundū*, ideo
dictū est, quia in ordine tēporalis regimi-
nis Imperator, vel Rex suprem⁹ immedi-
atē sub Deo est, & nullū aliū in eo ordine
superiorē recognoscit. Atq; in eodē sen-
su accipiendū est, quod illum vocat *solo*

A *Deo minorē*, vtiq; in suo imperio, obediē-
tia, ac regimine purē ciuili, ac temporali.
Nā alioqui manifestū est, posse vnū Regē
vel Imperatorē tēporalem esse maiorem
alio in potestate, & ditione, etiā si vnus
alteri nō subijciatur. Maiorq; ratione Pō-
tifex maior est Imperatore, quia nō solū
dignitate, & ditione excedit, sed etiā illi
superior est in alio excellētiori ordine, &
in ordine ad altiorē finē. Sicq; locū ha-
bet limitatio quā in eis dē verbis Tertullia-
nus adhibet: *Colimus Imperatorē sic quo-
modo & nobis licet, & illi expedit*, vtiq; in
his, quæ potestati illius subiacēt, & Deo,
eiusq; fidei nō repugnāt. Nā cū in his ex-
cedit, & delinquit Imperator, iā nō legiti-
ma potestate vtitur, & si Christianus sit,
vt talis superiorē habet, à quo corrigatur.

B Neq; plus probāt verba, quæ tertio lo-
co ex Iustino adducit Apolog. 2. pro
Christian. quæ nos etiā supra tractauim⁹
& nihil probant, nisi Imperatorē, & Regē,
quandiu Rex est, esse verū Dñm, cui obe-
diendū est in his, quæ illi subiacēt. Nemo
autē dubitabit, posse Regē, vel regno re-
nūciare, vel illud amittere, & tūc etiā do-
miniū eius, ac potestātē, & consequenter
etiam obligationē illi obediendi cessare.

C Quartò adducit verba Ambrosij orat.
Contr. Auxent. de Basilic. non tradend.
in initio: *Dolere potero, potero flere, potero
gemere, aduersus arma, milites, Gothos quoq;
lachrymæ meæ arma sunt. Talia munimenta
sunt sacerdotis. Aliter neq; de beo, nec possum
resistere.* Quibus verbis videtur velle cō-
cludere Rex Angliæ, Pontifices nō posse
iniquis schismaticorum Regū conati-
bus potestate resistere, sed solo verbo, ex
hortatione, ac precatione. Longē verò
diuersa erat mens Ambrosij, quam satis
ostendit, quādo Theodosio non sola pre-
ce, sed imperio, & spirituali potestate re-
stitit. Sententia igitur Ambrosij fuit, nō
esse sacerdotis officium arma sensibilia,
& materialia contra Imperatorem tyrā-
num, aut rebellem sumere, & militum
castris illi resistere. Et nihilominus non
negat habere Ecclesiam potestatem, qua
illi resistat, sed quia hæc sæpe contra in-
corrigibiles, & contēptores efficac non
est, ideo, ait, vltimum refugiū sacerdotis
in lachrymis, & precibus ad Deum posi-
tum esse. Potuisset autem Rex Angliæ
attenti⁹ expendere verba, quæ in fine

3.
Tertium ex
Iustino.

4.
Quartū ex
Ambrosio.

Vera Am-
brosij mēs.

orationis posuit Ambrosius: *Quid honorificentius, quam ut Imperator filius Ecclesiæ esse dicatur. Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Ergo sicut filius corrigi poterit à Patre, & ut inferior à superiore, quia si superior non est, profectò inferiorē esse necesse est: nam duo capita æqualia sine schismate esse non possunt. Estque similis locus, eodemque modo explicandus apud Chrysost. Homil. 4. de Verb. Isai. *Nam sacerdotis tantum est arguere, liberamque præstare admonitionem, non mouere arma, non clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec arcum tendere, nec iacula mittere, sed tantum arguere, ac liberam præstare admonitionem.* Sub verbo enim arguendi intelligendum est comprehendi quicquid ad correctionem Ecclesiasticā pertinet, & tunc etiam locum habet, quod idē Chrysostomus præmittit: *Vbi sacerdos contemptus est, dignitasque sacerdotis conculcata, neque quicquam præterea potuit sacerdos* dicit Deo. *I ego quod erat mei officij præstiti, nihil amplius possum, succurre sacerdotio, quod conculcatur, &c.* Agit autem de Azaria, qui quantum potuit resistit Oziæ, & cum proportionē de Pōtifice nouæ legis intelligendum est.

Quinto loco adducit verba Optati lib. 3. contr. Parmen. *Super Imperatorem non est, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem.* Sed hæc verba eodem modo, quo similia Tertulliani, exponenda sunt, scilicet Imperatorem esse in suo ordine sub Deo supremum, quod non excludit subordinationē ad spirituale potestatem, quā ut Christianus habet. Et hanc fuisse intentionem Optati ex alijs locis eius in superioribus allegatis, & ex occasione, quam tunc habuit Imperatoriam dignitatem tuendi, satis manifestum est. Agebat enim ibi contra Donatū, qui Imperatorum leges despiciebat, dicens, *Quid est Imperatori cum Ecclesia, quæ ut ait, contra præcepta Apostoli Pauli meditabatur.* De quibus præceptis inferius ait, seruanda esse, *etiam si Imperator gentiliter uiueret.* Quod ergo ait, solū Deum esse maiorem Imperatore, etiam de Imperatore gentili intelligit, de quo cogitare nō potuit, habere in Ecclesia Primatū, vel spirituale potestatem; loquitur ergo de Im-

A peratore solum quoad temporalem potestatem.

Sexto maiorem vim facit in verbis Gregor. lib. 2. epist. 61. indict. 2. aliās c. 100. quæ est ad Mauritium Imperatorem super legem, quam tulerat, ut milites in monasterio non susciperentur, quæ erat iniusta, & contra supernaturalem finem, & nihilominus non est ausus reuocare illam per eam indirectam potestatem, quam nos illi tribuimus; non ergo illam in se agnoscebat. Vnde postquam Gregorius verbis submissionis, & humilitatis Imperatorem alloquutus fuerat, eum Dominum suum, seq. famulum pietatis suæ, appellans, deinceps iniquitatem legis ostendens inter alia sic inquit, *Ego vero hæc dominis meis loquens, quid sum, nisi puluis, & cinis? sed tamen quia contra Dominum Deum hanc intendere constitutionem sentio, dominis tacere non possum.* Et nihilominus in fine epistolæ ita cōcludit: *Ego quidem infisioni subiectus eandem legem per diuersas terrarum partes transmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordet, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis Dominis nuntians. Vtrobique ergo quæ debui exolui, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime taci.*

Respondemus, satis in superioribus ostensum esse, quid D. Gregorius de Imperatorum potestate in Ecclesia senserit, cum in Psal. 5. Pænit. aliās 101. circa verbum illum. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei,* contra eundem Mauriciū Imperatorem scriptum reliquerit: *In tantū suæ temeritatem extendit vesania, ut caput Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendiceret, & in domina gentium terrenæ ius potestatis usurpet.* Et infra in alium versum; *Initio tu Domine terram fundasti,* eundem Mauriciū inter Ecclesiæ persecutores annumerat, dicens, *Quid Nero, quid Diocletianus, quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur?* Ex hoc ergo loco alterius intelligentiam rectè colligunt Cardinales Baron. & Bellarm. Cū enim ille Imperator, licet catholicus, & aliās Ecclesiæ benefactor, sua potestate abuteretur, prudenter egit Gregori⁹ ad eū submisce scribendo, & blande illum exhortando, & instruendo, ut facilius illum ad legis emendationem, vel reuocationē

6.

Sextum testimonium ex Gregor.

7.

Responsio
Baron. ann.
523. n. 146
& sequent.
Bellarm. in
Respon. ad
Regē Angl.

Hh

indu-

Chrysost.

5.
Quintū ex
Optato.
Verus eius
sensus.

induceret. Igitur non idcirco statim potestate sua usus non est, quia illam non haberet, sed quia non sperauit tunc fructu, si rigore vteretur. Et ideo in principio eiusdem epistolæ ad hoc insinuandum, & ad tuendam sui muneris dignitatē ait: *Ego autem indignus pietatis vestra famulus in hac suggestionē, neque ut Episcopus neque ut seruus iure reipublicæ, sed iure primato loquor.* Et nihilominus prouidentiam erga Ecclesiam eo tempore necessariam non omisit, nam legem illam, quā in fine illius epistolæ ad varias mundi partes trāsmitti fecisse, dicit: non sine debita correctione, & moderatione transmissit: ut constat ex eiusdem epistola ad Episcopos diuersarū regionum, quæ habetur lib. 7. in dict. 1. epist. 11. Vbi postquā dixit, *legē quā Imperator dedit, &c. Vestra studii firmitati transmittere, &c.* subdit, *Hoc maxime exhortans, &c. ut nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita, suscipiendi non sint, post sufficientem autem probationem, & examinationē, ait suscipiendos esse.* In quo manifeste usus est autoritate, quam habebat supra leges ciuiles in ordine ad bonū animæ, & spiritualem finem moderandi legem.

8.
Alia Patrum
testimonia
Imperatoriam dignitatem commendantia, eorūque explicatio.
Ignat.

Cyrl. Ale.

Vltimō possumus addere non nullas alias Patrum loquutiones, quæ nimirum potestati, seu dignitati ciuili fauere videntur. Ignati. epist. ad Smirnen. *Honorare oportet & Regem, neque enim Rege quisquam præstantior, aut quisquam similis ei in rebus omnibus creatis.* Intelligitur autē de præstantia, & similitudine in potestate, utique in suo ordine, ut diximus. Vnde ibidem de Episcopo etiam ait, esse honorandū, *ut Principē sacerdotū, imaginem Dei ferentem, & Christi.* Et infra: *Nec Episcopo, qui Deo consecratus est pro totius mundi salute, quicquam maius est in Ecclesia.* Quod etiam respectiue, & cū proportionē intelligendū est. Cyrill. etiā Alexandr. lib. de Recta in Deum fide ad Theodosium in principio sic ait. *A Deo, cuius est summa celsitudo, vobis clarissimi Reges humanæ claritudinis fastigium incomparabilibus excellentijs præ omnibus alijs exurgens, & exaltatum, eximiaque ac honesta fors sunt data. Vos enim estis summarum dignitatum fontes, & supra omnem eminentiam, humanæque felicitatis principium, ac origo. Et vestra quidem maiestatis clementissimis nutibus, quid-*

A *quid regni solijs substratum est, ut vitam legitimam, & admirabilem agat, gubernatur, at qui iugum non ferunt, facile a vestro robore victi cadunt.*

Hæc autem verba superius dicta intelligentiam facile recipiunt, & tanta moderatione, ac prudentia scripta sunt, ut non solū verū sensum statim per se prodant, sed etiā esse aliam potestatem excellentiorē, & plus quā humanam satis indicet. Ideo enim dixit Cyrillus, datū esse Regibus humanæ celsitudinis fastigiū, quia sacerdotale, & Pontificale plus est, quā humanū. Vnde cum postea dixit, Imperatorē esse summarū dignitatum fontem, & supra omnem eminentiā, statim addidit, *humana felicitatis principium, & origo.* Nam illa omnia de dignitatibus terrenis, ac temporalibus, quæ ad humanā, id est, naturalem, seu ciuilem felicitatem ordinantur, intelligenda sunt. Quod magis declarant illa verba. *Quidquid regni solijs substratum est, ut vitam legitimam, & admirabilem agat, vestris nutibus gubernatur.* Sciebat enim Cyrillus, esse multa, quæ regni solijs non substernuntur, quæ tūc clarius explicare non erat necesse; quia non doctrinam Ecclesiasticam tradere tunc instituerat, sed tantum Imperatorem ad veram de Christo fidem audiendam beneuolum reddere.

Vltimo possunt notari verba Symmachi Papæ in Apologet. aduersus Anastas. Imperatorem, ubi cōparans Pontificē cum Imperatore in honore eis debito ait: *Ut non dicam superior, certē æqualis honor est.* Veruntamen ex antecedentibus constat sensus, & modestia Pontificis. Dixerat enim, *Conferamus honorem Imperatoris cū honore Pontificis, inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste diuinarum.* Ex quo principio potuisset quidem expresse concludere, maiorem honorem Pontifici esse debitum, propter modestiam vero noluit. Vocauit autem honorem æqualem, non simpliciter sed secundum proportionē, quatenus vterque eorum in suo ordine supremus est. Postea vero in discursu Apologiae diserte affirmat, & probat, habere se autoritatē superiorem, ad cogendum Imperatorem, si hæreticus sit, aut cum hæreticis ab Ecclesia damnatis cōmunicet.

9.
In prædictis aliā dignitatem Regia præstantiorem insinuat Cyrillus.

10.
Symmachi

C A P V T XXIX.

Obiectionibus ex rei nouitate, & factis Imperatorum, Regumq; desumptis satisfi.

1. Primatum Pontificis nouitatis arguit Rex.

Conqueritur ulterius Rex Angliæ, quod potestas hæc in Christianos Principes per ambitionem, & abusum sit usurpata, vt in Præfat. ait pag. 22. Vt autem hoc persuadeat, etiam vñ eius nouum esse contendit. Sic enim in Præfat. pagin. 24. dicit, nouum esse, & absurdum sensum illorum verborum Christi: *Pasce oues meas, & Quodcunque ligaueris, ex quo genus illud potestatis colligitur.* Et pag. 60. cum dixisset Petrū fuisse illorum Apostolorum, quos Christus elegit, Principem tantum ordine quodam, subiungit: *Nec aliquid sibi amplius trecentis post Christum annis Romanæ sedis Episcopus arrogauit.* Deinde, vt hanc nouitatem suadeat, ibidem in generali dicit Romanos Episcopos vsque ab Phocæ tēpora Imperatoribus subiectos fuisse. Sed hoc quam sit à veritate alienum, satis in superioribus ostensum est. Antea verò pagin. 28. & sequentib. aliqua Imperatorum, & Regum facta recensuerat, quæ ad prædictam nouitatem usurpate iurisdictionis, & antiquam subiectionē Romanorum Pontificum ostendendam induci possunt, de quibus propterea hic nobis dicendum est.

2. Quam sit antiquus Pontificis primatus.

Prius vero ad generalem de nouitate querelam refutandam sufficere quidem possent ea, quæ ad probandam hanc potestatem ex antiquo vsu, & traditione adduximus. Breuiter tamen addimus, si sermo sit de ipsa potestate, tam antiquā esse, quā est antiqua monarchiæ Ecclesiasticæ institutio, quæ ab ipso met Christo verbis satis expressis facta est. Nam hunc esse legitimum sensum illorū verborum, eumque non nouum, sed antiquissimum; imo & perpetuum in catholica Ecclesia fuisse, satis demonstratum est. In illa vero institutione, ac potestate includi ius hoc ad cogendos Christianos Principes hæreticos, schismaticos, vel Ecclesiæ inobedientes, perniciosos, & incorrigibiles, euidentibus rationibus, ac testimonijs ostensum est. Quibus cum Rex Angliæ nihil habeat, quod respondeat, fingit, catholicos asserere, posse Pontificem ad libidinem regna tollere, & condonare, vt ait in Præfat. pag. 23. imò etiā pro libidine posse illos ad occisionem ducere, vt pagin. 24. adiungit. Vbi etiam addit, verba illa Christi: *Pasce oues meas*, ita à nobis exponi, *Taquā hoc significaret, tolle, profcribe, abdica christianos Principes, atq; Reges.*

A Sed (vt iterū iam in superioribus dixi) hæc sunt euasiones friuolæ, vanaque portenta à Protestantibus inuenta; vt & Regi imponerent, & odium in catholicos, & in veritatē ipsam excitarent. Num quid enim quia Rex Angliæ potestatem habet ad coercentes subditos suos iustis poenis, quando deliquerint contra suas leges, ideo dicendus est, ad libidinem suā posse occidere subditos, eosve bonis suis priuare? Certe neq; subditi sui hoc audire vellent, neq; ipse tantam tyrannidem sibi attribui permitteret. Cur ergo in Christi Vicario fingit, quod de se puderet audire? Vera ergo nouitas in hac tyrannica potestate fingenda à Protestantibus reperta est; antiquitas autē legitimæ potestatis Pontificiæ adiustam Principum coactionem, etiā vsq; ad priuationē regnorū, si causa sit digna, & ipsi rebelles sint, euidenter à catholicis Doctoribus suppositis Christi verbis ostensa est: nec de ipsa potestate aliud dicendū superest.

B Si vero sit sermo de vsu, distinguere possumus vsu directiue potestatis, & coactiue, & de vtroq; facillē confitemur non fuisse in Ecclesia erga Christianos Imperatores, aut Reges, trecentis post Christum annis, non quia esse non posset, sed quia non erat materia eius: nulli enim fuerūt illis temporibus Christiani Principes, aut Imperatores. Quid ergo mirum, si Pontifices præceptis suis, ac legibus illos gubernare non possent, nec sua potestate cogere, cū Paulus dixerit; *De his, qui foris sunt, nihil ad nos?* Solū ergo tunc poterant illis fidē prædicare, quandiu vero illā voluntariē nō suscipiebant, & per baptismū nō profitebantur, efficacius dirigi, aut regi nō poterāt. Ab hoc autē tēpore, breue illud excipio, in quo Philippus Imperator Christianus fuit: nā in illū Fabianus Pontifex sua potestate, quātū occasio iusta tulit, vsus est, vt suprà ex Eusebio retulim⁹. Vt hoc exemplo appareat, nō esse solidā, neq; simpliciter verā illā Regis absolutā loquutionem

C **D**

Imperator Philippus primus catholicus ex ecclesia, iu eūq; Pontifex sua potestate vsus est.

tionē. Neq; amplius trecentis post Christū an-
nis Pontifices Romani sibi arrogarunt, quā-
doquidē quantū illius temporis occasio
tulit, Fabianus ea legitimē vsus est. Acce-
dit quōd illo etiā tēpore Ecclesia vsa est
sua potestate spiritali in materia etiam
temporali, prout ad suum bonum expe-
diebat, nulla habita ratione ciuiliū le-
gum, sed illas corrigendo, aut limitando
propter spirituale finem. Exemplum
optimum est in lege facta à quodam Cō-
cilio Africano, vt Cyrill. refert epist.
66. ne clericus possit in testamento in
tutorem nominari, cum leges ciuiles ne-
minē à tutela eximi posse disponant. ff.
de Excusat. tutor. per plures leges.

Cyrillus.
Cap. Dis-
plicet. 9.
Repetis 23
q. 4.
5.

Præterea post illa tempora semper Pō-
tifices vsi sunt hac potestate in Christia-
nos Principes, prius quidem monitis,
& præceptis eos dirigendo, & vbi oport-
uit, eorum leges emendando, vt de Gre-
gorio capite præcedenti vidimus, & de
alijs suprâ retulimus. Postea vero etiam
cogendo, quantum necessitas postulabat
& ratio temporum permittebat. Vfus
enim huius potestatis coerciue non est
per se necessarius, sed cogente necessita-
te. Atq; vtinam necessitas istius vsus nū-
quam fuisset, id est, nunquam fuissent
quæ ad illum exercendum obligarent.
Quandiu ergo talia crimina in Principi-
bus Christianis inuenta non sunt, sine
præiudicio potestatis potuit talis vsus in
Ecclesia non esse. E contrario vero, non
fuit necesse, vt statim ac Imperatores
Christiani Apostatæ, vel Ecclesiæ rebel-
les esse cæperunt, tota sua potestate Ec-
clesia, seu Pontifices in eos vsi fuerint:
quia ex tali vsu non fructum, sed maius
Ecclesiæ nocumentum timere potue-
runt. Vnde August. respondēs simili ar-
gumēto Donati epist. 204. ad eundē ait.
Repetis sicut audio, quod in Euangelio scri-
ptum est, recessisse à Domino septuaginta dis-
cipulos, & arbitrio suæ malæ, atque impiæ
discessionis fuisse permisos, cæterisque duo-
decim, qui remanserant, fuisse responsum.
Nunquid & vos vultis ire? Et non attendis,
quia tunc primum Ecclesia nouello germine
pullulabat, nondumq; in ea fuerat completa
illa prophetia. Et adorabunt eum omnes Re-
ges terræ, omnes gētes seruiunt illi. Quod vtiq;
quanto magis impletur, tanto maiore vtitur
Ecclesia potestate, vt non solum inuitet, sed

August.

A etiam cogat ad bonum. Idē ergo in illis pri-
mis temporibus Iuliani v. g. vel aliorum
accidit, qui per potentiā, & tyrannidem
more gentiliū Ecclesiam persequēban-
tur. Et nihilominus non defuit circa ea-
dē tempora vsus huius potestatis, quādo
cum fructu coerceri potuit, vt ex cen-
sura Ambrosij in Theodosium, & Inno-
centij in Arcadium apertē ostenditur, &
ita etiam postea successu temporū iuxta
occurrentes occasiones vsus huius pote-
statis adhibitus est, vt vidimus.

B Sed occurrit Rex Angliæ ex contra-
rijs factis ostendens contrarium ius Im-
peratoris potestatis in Pontifices. Nam
Imperatoris (inquit) assensus longo annorū
decursu eligendis Pontificibus interuenit,
& cæter. Quæ late prosequitur, ex quibus
argumentū excellentioris potestatis Im-
peratoris desumere conatur. Quia vero
de electione Pontificum in propria ma-
teria de Pontifice tractatur latius, nunc
breuiter fatemur, seruatum esse aliquo
tempore, vt electio Pontificis per con-
sensu Imperatoris confirmaretur, vt ex
Platina in Firmiano Papa, & ex alijs hi-
storijs constat, & apertē ex Gregor. lib.

C 7. indict. 1. epist. 1. in fine, vbi volunta-
te Imperatoris se factum esse Pontificē
illis verbis affirmat: Ecce serenissimus Do-
minus Imperator, fieri simiam, leonem ius-
sit. Et quidem prouisione illius vocari leo po-
test, fieri autem leo non potest. Vnde necesse
est, vt omnes culpas, ac negligentias meas nō
mihi, sed suæ pietati deputet, qui virtutis
mysterium infirmo cōmisit. Addimus vero
deinde, multis temporibus factos esse
Pontifices sine consensu Imperatorum,
aut Regum, nimirum & ante conuersio-
nem Imperatorum ad Christianā fidem
per trecentos, & plures annos, & post
conuersionē Constantini per alios ducē-
tos annos vsq; ad Iustinianum Augustū,
à cuius tempore Imperatores ius illud
vsurpare cæperunt, vt vulgare est in hi-
storijs. Vnde colligimus, non recepisse
Imperatores hanc potestatem diuino iu-
re, quia aliās nunquam sine illorū suffra-
gio Pontificis electio validē fieri potuif-
set. Neq; etiam habuisse illam ex vi Im-
perij tū quia aliās à principio illā sibi ar-
rogassent: tū præcipuē quia Imperiū ter-
renum est, & humanum, Pontificis autē
dignitas suo modo diuina, & celestis est.

Exer-

6.
Argumentum Regis
ex Imperato-
ris suffragio
in Pontifice
eligendo, de
sumptum.

Platina.
Gregor.

7.

Exercuerunt ergo illam potestatem vel usurpatam, vel ab ipsis Pontificibus concessam. Et quidem priori modo illā per vim, ac potentiam à Iustiniano vsq; ad Constantinum IIII. exercuerunt. Atq; hanc vim, ac tyrannidem deplorauit Gregor. in Psal. 5. Pœnit. suprā allegatum, & notauit Baron. ann. 590. n. 5. vbi etiam commemorat Imperatorū violentiam, auaritiam, & simoniam in extorquenda pro sua confirmatione pecunia, quæ consuetudo vsq; ad Agathonem Papā durauit, ut sumitur ex c. *Agatho*, d. 63. Quapropter vana est, quā Rex sumit ex hac consuetudine, argumētatio, quia ex summa vi, & iniuria nullum ius colligi potest. Posteriori autem modo dicunt aliqui, vfos esse hac potestate Carolū Magnum, & Othonem Imperatores virtute priuilegiorum, quæ Adrianus 1. & Leo. 8. illis concesserunt, prout Gratianus refert in c. *Hadrianus*. 2. & c. *In synodo*, d. 63. Veruntamen capita illa Gratiani ex falsis historijs desumpta esse, & priuilegia illa ab schismaticis fuisse conficta, latē ostendit Cardinalis Bellarmin. in sua responsione ad Regem, & latius Cardinalis Baron. Ann. 774. à n. 10. & ann. 964. à n. 22. vbi inter alias rationes inde argumentum sumit, quod nulla historia narrat, Carolū, vel successores eius tali priuilegio vfos fuisse. Et ita omnino euertitur Regium argumentū.

8.

Et quanuis hanc Cardinalium sententiam omnino veram esse existimem, ne tamen quis putet solutionē argumenti pendere ex reprobatione historiæ, quā nunc examinare non vacat, addendum censuimus (quod etiam Bellarminus nō omisit) etiam si vera esset historia, & verum priuilegium, satisq; de legitimo illius vsu constaret, nihil inde inferri cōtra eminentiā Pontificiæ potestatis; imo in hoc extolli, quod tanta est, vt electio etiam successorum Pontificum ex illius institutione, & determinatione pendeat, valueritq; partē aliquam, vel electionis, vel confirmationis futuri Pontificis Imperatoribus ex priuilegio communicare. Quod licet aliquis Pontifex concessisset, aliquis etiam successor eius reuocare potuisset. Nam semper summus Pontifex manet Imperatore superior, & priuilegium à superiore liberaliter concess-

A sū ab eodē, vel æquali successore reuocari potest: præsertim si tale priuilegium parum sit vniuersali Ecclesiæ vtile, quale illud sine dubio, vel potius perniciosum fuisset. Quod autem Imperator non obstante tali priuilegio semper maneat Pontifex inferior, manifestum est, quia per tale priuilegium nulla iurisdictio spiritalis Imperatori data esset. Nam ius nominandi, eligendi, vel confirmandi non est iurisdictio, sed autoritas quædam quæ (qualiscunque illa sit) versatur circa personam eligendam in Pontificem, non tamen circa Pontificem iam electū, supra quem neq; ipsemet Pontifex potest iurisditionem aliquā, vel potestatem concedere, aut delegare. Neque etiam propter tale priuilegium Imperator à iurisditione Pontificis exemptus fuit, quia etiam repugnat, Pontificem simile priuilegium concedere in diminutionē dignitatis, & curæ sibi à Christo demandatæ. Neque ad effectum talis priuilegij est talis exemptio necessaria, nam antequam Pontifex eligatur, non habet locum exemptio, postquam vero electus est, etiam qui illum elegerunt, illi subiiciuntur, vt in Cardinalibus, & in alijs electoribus patet. Cursu verò, & mutatione temporum priuilegium illud sublatū est, meliorque electionis forma instituta, de qua alibi Deo dante dicitur.

C Pergit Rex, obijcitque secundo, *Pas- sim occurrere Imperatorum exempla, qui Romanis Pontificibus suam potestatem abrogarunt.* Adhibetque exempla in Othone Imperatore, qui Ioannem 12. Pontificem, & in Henrico. III. Imperatore, qui Benedictū. IX. Greg. VI. & Syluest. III. deposuerūt. Sed in primis licet hæc vera essent, nihil contra veritatem efficerent. Quia ex factis, quæ iusta, & licita non probantur, nullum ostenditur ius. Deinde dicimus partim vera nō esse partim nō fideliter nararri. Nā Otho nō deposuit Ioannē. Aut enim potestate temporali, & hac non potuit legitime in Pontificem vtī, non solū quia ex vi Pontificatus erat exemptus, vt libro sequenti ostendam: sed etiam quia iam tunc Pontifex erat Rex, & supremus in temporalibus, sicut nūc est: vel id fecisset Otho spiritali potestate, & hoc etiā dici nō potest quia nec illā habebat, vt ostendimus, nec

Privilegiū ab vno concessū ab alio æquali reuocari potest.

9. Alia obiectio Regis ex actis Imperatorū Pontifices desumpta.

Otho Ioannem Pontificem nō deposuit.

legimus illam vsurpasse, aut eo errore laborasse Othonem, vt se caput Ecclesiæ faceret. Imò tam de illo, quam de alijs Imperatoribus catholicis legimus, nunquam brachio, aut virtute sua, sed alicuius synodi, quam congregari procurabant, autoritate, de Pontificum causis, vel abdicatione tractasse.

10.
Platina.

Vnde Platina in vita Ioannis XIII. licet prius dicat, Othonem persuadente clero Leonem VIII. loco Ioannis, qui aufugerat, creasse; nihilominus statim id declarat, dicens, cum Romani instaret apud Imperatorem, vt alium Pontificem, abrogato Ioanne crearet, respondisse, electionem ad populum, & clerum pertinere, & ita clerum elegisse Leonem, Othonem vero illum suscepisse. Imò etiã indicat, Ioannem non fuisse depositum propter solos mores, sed quia, *Alberici Patris potentia Pontificatum occupauerat*; nam in his verbis indicare videtur, non fuisse rectè electum, sed per vim, & potentiam intrusum. Et hoc sentit Onufrius in additionibus ad Platinam, dum sentit Leonem VIII. fuisse ritè electum viuentem Ioanne. Sed quia fortasse verius est, nec Ioannem fuisse ritè depositum, nec Leonem valide electum, addendum est, Othonem excessisse Zelo non secundum scientiam, synodumque fuisse priuatam, & illegitimam, potuisseque errare, existimando, posse deponi Pontificem propter crimina extra hæresim, vel fortasse magis propter violentiã Imperatoris, & humanum timorem id fecit

Ex allegatis Pontificibus non omnes legitimi extiterunt.

quam quia sentiret legitimè fieri potuisse. Vide Baronium ann. 964. n. 15. Quod verò ad alios tres Pontifices spectat, in primis falsum est, omnes fuisse veros Pontifices, nam de Syuestro certum est fuisse intrusum, & schismaticum. De alijs vero non nulla etiam dubitatio est, licet probabilius credatur, legitimos Pontifices fuisse. Deinde Syuester non ab Hærico, sed à Benedicto IX. legitimo Papa eiectus fuit. Ipse item postea non ab Hærico deiectus, sed sua sponte (vel persuasione cuiusdam sancti Abbatis, vt aliqui referunt: vel vt liberius viueret) pecunia accepta, Papatui renūciauit. Atq; hoc tandem modo Gregorius VI. introductus est; quem, solum Henricus postea deponendum curauit, in quo potuit

A idem error qui in Ioanne 12. contingere, quanuis illum etiam voluntariè cessasse, multi tradant. Vide Baronium Anno 1044.

Tertio Rex post Imperatores ad Reges transitum facit, & prius generatim dicit, non minori Constantia Reges hoc in se ius Pontificis temporale aspernatos fuisse: deinde facta quædam aliquorum Regū Galliæ, & Angliæ refert, ex quibus concludere vult, nullum ius in Reges ex diuina institutione habere, nec præscriptione illud assequi potuisse, cū per similia facta satis fuerit interrupta.

B Sed non censui necessarium in examinanda veritate historiarum circa facta huiusmodi immorari, quia licet omnia, vt referuntur, admittantur, nihil ad cōcludendum, quod intenditur, cōducunt. Primò ex illa generali ratione, quod facta Regū tēporaliū parū valent ad ostendendum diuinum ius; tum quia illud per se cognoscere, vel docere nō illorū munus est, sed Prælatorū Ecclesiæ, & præcipuè summorū Pontificū; tum etiam quia nimirū sepe potentia sua freti, & vel ambitione dominationis, vel turpissimi lucri cupiditate illecti, potestatis Regiæ iura transcendunt. Secundo, & specialius quia omnia verba, & facta, quæ referuntur, ad alias causas, seu materias pertinent, ex illisque non solum inferri non potest, Romanum Pontificem non habere supremam potestatem in spiritualibus, quæ ad directionem & correctionem Regum, etiam in materia temporali, se extendat, verum etiam nec colligi potest, Reges illos ita se fuisse. Quod breui discursu per singula, quæ afferuntur, discurrendo, demonstro.

C Primum enim affert inepta quædam verba Philippi Pulchri Francorum Regis, quæ in epistola quadam ad Bonifacium VIII. aliquo animi furore, aut impetu iracundiæ ductus, scripsit, ex quibus argumentum sumere contra rationem est. Sed omissa contumelia, quid tandem Rex ille affirmavit? *Scias, nos in temporalibus alicui non subesse*. At quid tandem hinc sequitur? aut quis hoc inficiatur; Certè qui definite dixit, se in temporalibus alicui non subesse, tacitè confessus est, in spiritualibus subesse, cui autem magis, quam Pontifici? Quod si ei in spiri-

11.
Tertia obiectio ex factis Regum

Responsio

12.
Facta Regū à Iacobo Rege inducta sigillatim expenduntur Philippus. Pulc. Rex

spiritualibus subesse fasus est, negare A profecto non potuit, si temporalibus cōtra spiritualia Rex abutatur, ratione spiritualium posse etiam in temporalibus vexari, & corripi.

13.
S. Ludou.
Rex.

Deinde allegat sanctum Ludouicum, qui publica sanctione exactiones omnes curiæ Papalis intra regnum suum prohibuit. Quam ex Arrestis allegat. Cum illorum tamen copiam non habeamus, non possumus certum illius sensum explicare, nihil enim credimus à tanto, ac tali Rege sancitum, quod iustum, ac religiosum non fuerit. In tomo autem 6. Bibliot. Sanctior. in fine, quandam Pragmaticam sanctionem eiusdem Regis typis mandatam inuenimus, in qua in fauorem Ecclesiasticæ iurisdictionis, & liberæ prouisionis beneficiorum, & cum obseruantia sacrorum canonum multa legimus scripta; de exactionibus autē curiæ Romanæ penitus nihil. Alij verò prohibitionem illam non absolutē, sed cum limitationē referunt, videlicet, *exactiones, & onera grauissima, &c. colligi nullatenus volumus, nisi pro rationabili, pia, & urgentissima inenitabili necessitate.* Itaq; siquid sanctus Rex sancit, non fuit spiritu elationis, aut exemptionis ab obedientia Papæ, sed quatenus existimauit iustæ sui regni conseruationi esse necessarium, & ad suam iurisdictionem temporalem pertinere. Adeo enim fuit ab usurpatione spiritualis potestatis alienus, ut cum eius legatus ultro Ecclesiarum cathedra-
Rebuff.
lium à Papa impetrasset *Bullam prouisionum*, Rex in ignem illam proiecerit, dicens, *gratias non agimus tibi de his, quæ in periculum animarum nostrarum impetrafti, videlicet, ut Ecclesijs prouideamus.* Et illa uti noluit. Ita refert Rebuff. in Concordat. in Procemi. §. *Quædam nobis.* verb. *Optabamus.*

14.
Ludouic.
11.

Denique Rex Angliæ latè commemorat factum Ludouici. 11. Regis Galliæ, qui Pio II. Pontifici petenti reuocari quandam pragmaticā sanctionem non acquieuit. Sed hoc etiam nihil ad causam facit, nam tota illa controuersia fuit sine schismate, semper enim Rex ille obediēs Papæ fuit, ut ex literis eius ad Pium II. suprâ ostensum est. Nec vidēo, cur Rex Iacobus potius Pij II. Ludouiciq; 11. quàm sequentium Pontificum, & Regū

usque ad Leonem X. mentionem fecerit, cuius tēpore lis illa finita est, & pragmatica abrogata in Concilio Lateranen. sub eodem Leone X. sess. 11. Vbi tota illa historia latè refertur, & ex illa constat Pontifices nunquam absoluta potestate fuisse in illo negotio usos, sed suauiter processisse, ut seruata concordia, cum fidei vnitatem tandē res perficeretur.

Conc. Lat.

Deinceps vero post magnam, & prolixam exaggerationem, quam Rex non probat, ad quæstionem longè distinctā diuertit, librumq; Gersonis commemorat, in quo grauer quidem lapsus fuit, tribuendo Concilio generali potestatem coactiuam in Pontificem, etiam usque ad depositionem propter alia crimina præter hæresim, nullo tamen modo Regibus tribuit spiritualementem, nec à subiectione, & potestate coerciua Pontificum illos eximit. Nec in dubium reuocauit Ecclesiasticam monarchiam, quam à Christo esse institutam, & auferri, aut in alium regimen transferri non posse, in eodem loco confirmat: superuacaneum ergo est, his verborum exaggerationibus, & digressionibus veritatem obscurare.

15.
Error Gersonis de Concilio in Pontificem potestate.

Tandem Rex Iacobus sex enumerat Reges Angliæ, qui vel Episcoporum inuestituram sibi arrogarunt, vel Ecclesiasticarum personarum libertatem violarunt, vel Pontifici obedire noluerunt. Veruntamen hæc facta turpia sunt, & occultanda potius, quàm in mediū producenda, & parum ad rem faciunt. Nā inuestituræ Episcoporum aliquando fuerunt concessæ, vel permissæ Regibus: vnde Richardus, vel alius similis Rex Angliæ non iuri diuino innixus, sed fortasse consuetudini, vel alicui prætenso priuilegio, illam potestatem retinere, aut exercere audebat. Et licet inobediens esset, ac pertinax, Pontificum prohibitionibus utiq; Gregorij VII. ac successorum resistendo: nō tamen sibi Primatum Ecclesiæ arrogabat, neque absolutē obedientiam Pontifici negabat, sed in particulari facto, vel practice tantū errabat, vel colore aliquo ius suum defendere fingeat. Tandem vero resipuit, Et inuestituras Deo, & sancto Petro remisit, ut ait Guilielmus Malmesburiensis lib. 5. Histor.

16.

Guilielm.
Malmesb.

17.

Similiter negare non possumus, aliquos Reges Angliæ pertinaces nimium in usurpanda iurisdictione in personas Ecclesiasticas fuisse. Sed ex abusu, & tyrannide male colligitur legitima potestas: & præterea error ille, seu peccatum ad aliam controuersiam pertinet, ut sæpe dixi. Vnde iidem ipsi Reges Primatum Pontificis recognouerunt, eiusque potestatem coactiuam timuerunt, ut supra de Henrico II. visum est, qui adeo libertatis Ecclesiasticæ violator fuit, ut neci Sancti Thomæ Cantuariensis occasione dederit, & nihilominus Pontifici ceruicem submitit, & publicam poenitentiam egit. Similiter Eduardus tam 1. quam 2. & 3. licet in factis illis errarent, à Pontificis obedientia non recedebant, ut ex illorum epistolis supra vidimus, ubi etiã similes literas Richardi 2. recensuimus. Quapropter friuolum est, quod in hoc puncto Rex Iacobus respondet, *satis est, iniustam meorum iurium usurpatione, quotiescunq; licuit, fuisse interruptam*. Potestas enim Pontificia non humano iure præscripta, sed diuino concessa est, ideoque nulla hominum tergiversatio, nulla inobedientia, nullavè multorum annorum consuetudo illam mutare potest, vel minuire.

CAPVT XXX.

Obiectionibus ex nonnullis rationibus desumptis satisfi.

1.

Q Vanuis in libro Regis Angliæ nullam nouam rationem inueniam, qua errorem suum, & omnimodam exemptionem à potestate Papæ, præsertim in temporalibus suadere nitatur, nihilominus ad huius libri complementum nonnullas, quæ communiter circumferuntur, vel potiores iudicantur, breuiter proponere, & expedire necessarium visum est. Prima igitur esse solet (& videtur etiam esse Regis fundamentum) quia Rex est supremus in temporalibus, ut ex Scripturis sumitur, & supra etiam ratione probatum est; ergo non potest esse simul in temporalibus subiectus. Probatur consequentia, quia qui est subiectus in aliqua materia, habet superiorem in illa; repugnat autem esse

Prima obiectio.

A supremum, & habere superiorem. Dices, id esse verum de subiectione, & prælatione eiusdem generis, id est, ut utraque sit directa, vel indirecta: quod autem idem sit supremus respectu potestatis directe superioris, quia illam supra se non habet, & nihilominus sit indirecte subiectus alteri cui, non repugnat. Sed contra, quia ut Iuristæ dicunt, quod directe fieri prohibitum est, nequit per aliam viam fieri, etiam indirecte, quia aliàs enervaretur, & inutilis fieret prohibitio; ergo simili modo in præsentia. Quomodoque; enim Rex dicatur alteri subiectus (etiam indirecte) in temporalibus, etiam excellentia in illo ordine tollitur.

Responso.

Instantia.

Panormit. inc. Dudum de Elect.

cap. Cum pridem, de Passis.

2.

Solutio.

Sed nihilominus responsio est optima, & replica est nullius momenti, quia nullum est ius absolute prohibens subiectionem Regis supremi in temporalibus, respectu superioris altioris ordinis, & ipsa temporalia excedentis. Quia vel hoc ius est naturale, & hoc non, quia hæc subiectio indirecta est superioris ordinis, & à iure diuino positio manat; vel est ius humanum, & hoc non potest esse iuri diuino contrarium, nec contra illud præualere. Quocirca ius naturale in hac parte, sicut est fons, & origo principatus civilis, & supremæ potestatis eius, ita etiã dici potest directe tollere, seu prohibere subiectionem ad similem potestatem eiusdem ordinis, respectu verò subiectionis indirectæ ad potestatem alterius ordinis, & spirituales quasi negatiue se habet: quia Principem civilem in temporalibus supremum nemini quidem subijcit in eisdem temporalibus, etiam indirecte, non tamen repugnat, quominus per ius superioris ordinis subijciatur. Accedit, quod hæc subiectio indirecta in temporalibus intrinsecè coniuncta est cum subiectione in spiritualibus, præsertim respectu potestatis spiritualis supremæ in suo ordine, & ideo nihil repugnat, etiam iuxta principia iuris humani, Regem directe supremum in temporalibus, fieri indirecte subditum in eisdem, quatenus hæc subiectio intrinsecè coniuncta est cum spirituali, sic enim iura ipsa dicunt, id, quod est directe prohibitum, posse alia via fieri, quando hoc necessario sequitur ex alio, quod eodem, vel altiori iure concessum est. Neque prop-

Indirecta subiectio ad Pontificem cum supremâ temporali potestate non pugnat.

propterea tollitur excellentia supremæ potestatis temporalis, vel superuacanea, aut nullius momēti redditur, tum quia semper retinet negationem directi superioris in eodem ordine; negatio autē indirecti superioris de illius ratione nō est, tum etiam quia ille modus negationis, seu supremæ potestatis sufficit ad omnes morales effectus qui ad rectam gubernationem politicam necessarij sunt, & sufficiunt.

Contra hoc vero obijci potest secunda ratio, quia Rex infidelis non baptizatus est ita supremus in temporalibus, vt in eis nullum recognoscat superiorem neque directē, neque indirectē, ergo etiā Christiani Principes sunt eodem modo supremi; ergo nulli subsunt in temporalibus etiam indirectē, ac subinde neq; Pōtifici. Probatur consequentia, tum quia non sunt peioris cōditionis fideles Principes, quam infideles, tū etiam quia per baptismum non priuantur alijs bonis temporalibus ergo neque regnis, neque suis temporalibus, prærogatiuis, iuxta illud, *Non eripit mortalia, qui regnat dat cœlestia.* Tum denique quia aliās hoc esset magnum impedimentum conuersionis infidelium Regum ad fidem, & baptismum si per illum sua libertate suprema siue directē, siue indirectē priuarentur. Atque ita omnia argumenta, quibus hoc suprà de subiectione directa in temporalibus probauimus, de indirecta etiam vrgere videntur.

Respondemus, æquiparationem hanc inter fideles, & infideles Reges non esse cum omni æqualitate admittendam, quia Rex non baptizatus non est subiectus directē spirituali potestati Ecclesiæ, & ideo mirū nō est, quod potestas eius temporalis non subordinetur spirituali iurisdictioni, neque ab illa pendeat etiam indirectē, quoad vim directiuam, aut coactiuam. Rex autem baptizatus est directē subditus spirituali potestati, vt vidimus, & ideo consequenter etiam potestas eius temporalis subordinata manet spirituali potestati saltem indirectē in ordine ad illius finem. Quocirca potestas temporalis in vtroque Rege eadem quidem est, vel æqualis, neq; in Rege Christiano propriè, & intrinsece minuitur (vt sic dicam) sed solum ratione subie-

cti nouam incipit habere regulam, vel proximam, & internā, quæ est fides, & prudentia infusa, vel externam, quæ est spiritualis Pastor, & lex, seu potestas eius, quatenus ad spirituale finem ordinatur.

Et ita cessant aliæ obiectiones, quæ solum probant, non fieri diminutionem intrinsecam in illa potestate ratione fidei, non tamen probant, non addi prædictam subordinationem, hæc enim intrinsecè sequitur ex fide. Et non est imperfectio, sed potius excellentia illius potestatis, ideoq; non addit grauamen, vel impedimentum conuersioni Regum vltra difficultatem intrinsecam, quam ipsa fides, & obedientia Ecclesiastica secum afferunt: Hoc autem qualecunque grauamen intrinsece continetur in professione fidei Christianæ, in qua includitur tacitum pactum, & promissio obediētis ad Pastores Ecclesiæ, & ad perdendum omnia propter Christum, si opus fuerit, iuxta illud, *Qui venit ad me, & non odit patrem, matrem, &c. adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus,* Luc. 14. Et consequenter etiam sequitur obligatio ad perseverandum in fide, & ad defendendum illam pro ratione sui status, ac denique inde etiam oritur, vt quilibet christianus sit subiectus correctioni, ac dignæ pænæ, si contra huiusmodi obligationem deliquerit. Hæc ergo obligatio, & professio communis est Christianis Principibus, & ideo eidem potestati debita proportionē subiiciuntur.

Addo verò vltimo, etiā Reges ethnicos iuxta sui status capacitatem spirituali potestati Ecclesiasticæ esse subordinatos, & è conuerso potestatem Ecclesiæ indirecte saltem posse superioris actum in illos exercere. Nam si habeant subditos Christianos potest ab eorum dominatu eos liberare, vel quando eos conantur à fide auertere, vt limitat Durand. in 2. dist. 44. q. 3. vel simpliciter, & absolute ratione periculi, vt vult D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 10. Quod est probabilius, quia in rebus ad bonos mores pertinentibus cauendum est morale periculum, prius quàm expectetur euentus, & ideo potestas extenditur etiam ad vitandum periculum, quanuis in vsu eius prudenter caueatur scandalum, vt suprà diximus

5.

Vide Bellarminum c. 6. tit. 1. a Barletia cap. 3. n. 3.

Luc. 14.

Durand.

D. Thom.

mus

Sumitur ex l. si spōsus vers. generali - ter. ff. de Donation. inter vir. & vxor.

3. Secunda obiectio

4. Solutio. Discrimen inter Reges baptizatos, & non baptizatos.

ximus. Si vero Reges ethnici nullos habent subditos Christianos, ordinariē nō habet Ecclesia potestatem super illos, etiam ratione subditorum, nisi in casu, quo Euangelij prædicationem impedi-
rent, vel subditos cogerent, ne illam reciperent. Vnde fieri videtur, potestatem formaliter (vt sic dicam) esse eandem, seu sub eodem titulo, & respectu, licet vsus illius circa diuersas personas iuxta varias condiciones, & status illarum rarior, aut frequentior, & maior, aut minor esse possit. Nonnulla vero intercedit differētia. Quia potestas Pontificis in Principes Christianos est propria iurisdictio, quæ licet spiritualis sit, indirecte ad temporalia extenditur. At vero circa Principes ethnicos non est per modum iurisdictionis in ipsos Principes, sed in eorū subditos Christianos, propter quos tuendos potest infideles arcere, vel in officio continere, & ideo quidquid circa illos operatur, est per modum defensionis fidelium, non per modum vindictæ, aut punitionis infidelium. Denique addere possumus, sicut potestas Regia ex coniunctione ad fidem, aliquam recipit subiectionem, ita etiam maiorem quandam amplitudinem, & excellentiam participare, & ita illud qualecunque onus hoc beneficio compensari. Nam Rex Christianus ductus regulis fidei multa potest præcipere, dirigendo illa ad fidei defensionem, vel religionis Christianæ honorem, vel aliud supernaturale commodum, quæ ductus pura ratione naturali præcipere non posset, & similiter multa punit delicta, quæ ex vi solius rationis naturalis non puniret, vt v. g. hæresim, vel aliud simile.

7.
Vltima ob-
iectio ex tri-
plici medio
constata.
Primum.

Secundum.

Vltimo adduntur rationes quædam minoris momenti. Vna est, Pontifex satis magnam sollicitudinem habet in spiritali cura; ergo non debet temporalibus immisceri: nam si omnibus, qui Deo militant, hoc prohibuit Paulus, multo magis hoc videtur supremo Pastori prohibitum, qui & aliorum exemplar esse debet, & maioribus curis spiritualibus distinetur. Altera ratio est. Quia in Pontifice per se loquendo, & ex vi Pontificatus non inuenitur formaliter (vt sic dicam) Regia dignitas; ergo nec potest Regia potestas illi esse subordinata. Probatur

A consequentia quia non potest vna potestas alteri subordinari, & subijci, nisi eadem potestas, quæ est in subordinato inueniatur in eo, cui subordinari dicitur. Alia ratio est, quia non potest Papa dispensare in iure naturali, nec diuinam institutionem mutare; ergo nec potest aut naturalem obligationem obediendi Regi, à subditis, seu vassallis, aut à Rege potestatem, quæ Deus ipsi contulit, auferre.

Tertium.

Hæc vero facile expediuntur. Ad primum enim respondemus, illud ad summum procedere de administratione directa rerum temporalium, non vero de indirecta. Tum quia prior est distincta, & separabilis ab spiritali potestate, posterior vero non est distincta, sed per se, & intrinsece pertinet ad potestatem spiritualem, ideoque non potest illā impedire, cum potius sit vsus, & exercitiū eius. Tum etiam quia administratio directa temporalium per se, & ex instituto circa illa versatur, & ideo necesse est, vt præcipua intentione, ac subinde, vel fere semper, vel maiori ex parte circa illa occupetur, at vero administratio indirecta raro, & per occasionem tantū (vt supra ex Bernardo attigimus) occurrit, ideoque nec dici potest secularis cura, nec spiritualem impedire. Addo denique: quāuis Pontifex ex vi Pontificatus nō habeat directum regimen temporale, non fuisse contra munus eius, aut contra cōsiliū Pauli, vt aliunde acceptum vtrūque simul coniunctū habeat, quia ad commune bonum Ecclesiæ, & ad meliorem vsū ipsiusmet spiritualis potestatis fuit ita conueniens. De quo puncto alibi latius diximus, & videri potest Gennadius in expositione pro Concilio Florentino cap. 5. sect. 3. & 4.

8.
Solutio.
Ad 1.

Lib. 4. de
legib.
Gennadius

D Ad secundum respondetur, negando consequentiam, nam propositio illa, quæ in probatione eius assumitur; simpliciter loquendo, falsa inuenitur, tam in potentijs physicis, quam in artibus, & consequenter etiam in moralibus. Nam voluntas subiacet intellectui, & ab illo pendet, etiam si formalis potestas voluntatis in intellectu non inueniatur. Itē ars frænefactiua subordinatur equestri, quāuis hæc illam formaliter non includat, & patria potestas subordinatur Regi, quāuis in Rege formaliter non sit patria potestas

9.
Ad 2.

testas circa filios suorum subditorum. Sic ergo potestas Regia subordinatur Pontificali, etiam si Pontifex temporalis Imperator formaliter non sit. Et ratio est, quia hæc subordinatio fundatur in potestate altioris ordinis, quasi eminenter alteram continente. Item quia oritur ex subordinatione inter fines utriusque potestatis, quæ sufficit, ut potestas, quæ ordinatur ad finem inferiorem subijciatur potestati respicienti altiorum finem. Illa ergo propositio, quod habens aliquam potestatem non subordinatur alteri, nisi habenti eandem, seu similem potestatem, ad summum est vera in potestatibus eiusdem ordinis, quarum una est participatio alterius, ut est potestas delegata, & ordinaria, seu potestas Vicarij, & Prælati. Non habet autem locum illa propositio, quando subordinatio fundatur in eminentia superioris potestatis, & finis eius, ut declaratum est.

IO.
Ad eueriū.

Subiectio
ad Reges est
soliis iuris
humani.

Ad tertium respondemus, licet Papa non possit dispensare in iure naturali, posse nihilominus mutare materiā eius, qua mutatione facta ipsum naturale ius cessat, & ita in præsentī potest de subdito facere non subditum, subiectione autem ablata, cessat ratio, & obligatio naturalis obediendi. Subiectio autē ipsa, sicut & potestas Regia non est immediatē de iure naturali, sed de iure humano, ut supra ostensum est, & ideo ex iusta causa per superiorem Pontificis potestatem auferri potest. Eo vel maximē, quod aliqua bona à natura immediatē collata, ut libertas, & vita possunt interdum per superiores potestates humanas iustē auferri, ut ipso usu licito, & honesto satis constat, quia Deus ipse, qui illa dona contulit, dedit etiam hominibus publicam potestatem ad auferenda illa ex iusta causa. Sic ergo subordinatio Regum temporalium ad spiritualem potestatem, ab ipso Deo est, qui talem potestatem contulit, ideoque non est contra ius naturæ, sed supra illud, & seruata proportionē illi maximē consentanea existit.

*Summa præcedētis libri cum
Apostrophe ad Regem
Anglia.*

CVM summi legislatoris, à quo omnis potestas in cœlo, & in terra deriuatur, inuolabili lege sancitum sit, reddenda esse Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & quæ sunt Dei Deo; hanc regulam ita in huius libri doctrina seruare studuimus, ut nemo, si rectis oculis aspiciat, unicuique datum à nobis esse, quod suum est, dubitare possit. Ostendimus enim duplicem illam, quam mundus hic regitur, potestatem, temporalem, & spiritualem, Regiam, & Pontificiam à Deo datam esse, & utramque in suo ordine supremam esse comprobauimus. Ita verò illas inter se differre monstrauimus, ut Regia humanarum, ac temporalium rerum curam tantummodo gerat: Pontificia verò rerum temporalium fines transcendens, & spiritualis vitæ finem vltimum intuens, diuinis, ac æternis rebus ordinandis incumbat. Vnde tandem conclusimus, tantum inter se potestates has distare, quantum à corpore animæ à temporalibus æterna, à corporalibus spiritualia, & à terrenis cœlestia distident. Ac proinde sicut equum est, corpus animæ subijci, & ad sempiternam temporalia referri, eisq; subordinari; ita necessarium esse, ut in Christi Ecclesia, in qua omnia recto, & optimo ordine constituta esse debent, Regia potestas Pontificiæ subiecta sit, ut ab ea in æternam beatitudinem dirigatur, & sicubi ab eo fine deflexerit, emēdetur, ac corrigatur.

Hac itaque iusta, & æquissima distributione seruata, Pontifici dedimus, quæ sua sunt, quæque illi Princeps Pastorū, & totius gregis dux contulit; & tibi, quæ tua sunt, Rex serenissime, non negauimus. Superest igitur, ut eidem Christi regulæ, ac legi te subiectum esse consideres, ne plus, quam oportet, de tua potestate præsumendo, terminos tibi præscriptos transcendas, & quæ diuinæ sūt potestatis, vsurpes. Scito te ouem gregis Christi esse, non pastorem: noli ergo Pastores pascere, ac regere, aut fines à supremo Pastore præscriptos transilire. Audi Nazianzenum alicubi imperium suum terreno imperio præferentem, & inter oues suas Imperatores, & Reges annuerantem. Ad quas oues alibi hunc in modum loquitur. *Oues, pastores ne pascite, nec supra fines vestros assurgite, satis enim*

Orat. 7. ad
Ciues graui
timore per-
cussos.

enim vobis est, si recte pascamini. Iudices, ne iudicate, nec legislatoribus leges præscribite. Non est enim dissensionis, & confussionis Deus, sed pacis, & ordinis. Ne quis igitur caput sit, qui vix, aut manus, aut pes, aut vilis quoddam aliud corporis membrum est: verum quo vocatus est, in eo gradu quisque maneat, etiam si aliqui præstantiori dignus sit, plus utique laudis habiturus ex eo, quod præsentī gradu acquiescit, quam si eum quærat, quem non accepit. Ne quis, cum sine periculo alium sequi liceat, præire cum periculo expetatur: nec obedientiæ lux, quæ tam terrena, quam cælestia tuetur, atque conservat, infringatur.

Quid, quæso, Rex humanissime, à tuis subditis tam anxie postulas, & summo iure exigis, sicut obedientiam Principi debitam? Illam Pauli sententiam in tuo libro frequenter inculcans: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: imple igitur naturalem illā legem à Christo propositam, & commendatā: Quaecunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Et quam obedientiam à subditis requiris, eam fideliter præsta illi prudenti, ac fideli dispensatori, quem

Christus super omnia bona sua constituit, tibi quæ ita præposuit, ut rationem pro anima tua redditurus sit. Quod enim Paulus fidelibus omnibus monuit, & præcepit: Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim perurgilant tanquam rationem pro animabus vestris reddituri, non minus ad Regem, si Christianus sit, quā ad cæteros fideles pertinet. Quod si fortasse, Rex serenissime, verbis meis non dignaris attendere, audi, quæso, Bernardum ad Conradum Regem scribentem, & pro me loquentem: Regis dedecus, regni diminutionem nunquam volui, violentos odit anima mea. Legi quippe, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &, Qui potestate resistit, Dei ordinationi resistit. Quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire in exhibenda reverentia summæ, & Apostolicæ Sedi, & Beati Petri successorī, sicut ipsam vobis vultis ab universo vestro servuari imperio. Et adiungit, quæ non minus libenter vsurpo sequentia verba. Sunt, quæ non putari scribenda, præsens ea fortassis opportunius intimarem.

LIBER

FINIS LIBRI TERTII.

L I B E R III.
DE IMMUNITATE
ECCLESIASTICA,
SEV EXEMPTIONE
Clericorum à iurisdictione tem-
poralium Principum.

DOGMATIS de Immunitate Ecclesiastica, seu de exemptione clericorum à temporalium Principum iurisdictione, veritatem sapse in superioribus supposuimus, eamq; in presenti libro expendere, confirmare, ac defendere, tum in principio huius operis, tum in cap. 9. superioris libri promissimus, quoniam ad huius operis complementum, plenamque ad querelas, & obiectiones Regis Angliæ responsionem, necessariam esse iudicamus. Rex etenim in fine Apologiæ pro Iuramento fidelitatis, & in Præfatione ad Principes Christianos, dogma istud ex libris Bellarmini mirabundus (vt ipse ait) referens, non solum audaciam, & temeritatem in Cardinali, sed etiã in dogmate ipso nouitatẽ affingere, & reprehendere ausus est. Et inde maximè catholicos Reges contra Pontificem excitare, ac prouocare nititur, quod eorũ præcipuè intersit, ne quid prærogatiuis Legalibus detrahatur. Vnde ad illos sic loquitur: *Quod si potētissimus quisq; vestrum altè, serioq; recogitet, pene tertiam populi, soli q; vestri partem Ecclesiæ esse dicatam: non ne quæso, illius iacturæ sensus animos vestros percutiet, quæ tantum hominum fundorumque vestro iuri subtrahat, vt vbiq; Pontifici colonia, prouinciæq; constituentur?* & alia prosequitur, quæ infra referemus; nam obiectiones quasdam continet, quibus in discursu huius libris fati faciendũ est.

A Prius ergo catholicũ dogma de vera libertate, seu immunitate Ecclesiastica, & clericorũ exemptione iuxta vera Theologiæ, ac iuris canonici principia explanare, & diuinis testimonijs, ac rationibus pro nostra tenuitate stabilire curabimus. Deinde vero nõ solũ Regias obiectiones, sed etiam quæ occurrerint grauiore, in mediũ afferemus, eisq; ita, vt spero, satisfaciamus, vt locũ in hoc dogmate habere constet, quod aliàs Chrysost. dixit. *Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi maligni esse velimus.*

*Homil. 51
in Ioan.*

CAPVT I.

Quid nominibus Ecclesiasticæ immunitatis libertatis, ac exemptionis significetur?

B **Q**Uoniam huius libri materia nõ solũ fidei, sed etiam morum doctrinam cõplectitur, ita à nobis tradenda est, vt & contra Ecclesiæ Catholicæ aduersarios veritatem fidei ostendamus, & pro morali vsu, ac praxi catholicis inferuire possimus. Ac propterea non solũ sacræ paginæ testimonia, sed etiam leges tum canonicas, tum ciuiles diligenter considerabimus, & expendemus, ab his enim maximè doctrina præsertim moralis pendet. Ideoque in primis voces, quibus iura de hac materia loquentia, vt solent, explicandæ sunt, vt ita res ipsa, & iura melius intelligi valeant. Sunt autem potissimũ hæ voces tres illæ, quas in titulo proposuimus, quas breuiter in hoc capite declarabimus.

I.
Methodus
in hoc libr.
seruanda.

2.
Immunitatis descriptio.

Prima vox est *Immunitas*, quæ generatim supra describi potest, ut sit, *Priuegiū, quo res aliqua, vel persona à cōmuni aliqua obligatione, seu onere eximitur*. Quæ de descriptionem sumo ex l. *Munus*. 18. ff. de Verbor. significat. vbi *munus* inter alia onus significare dicitur, de quo subiungit Paulus. l. c. *Cum remittitur, vacatione militiæ, munerisq; præstat, inde immunitatē appellari*. Vbi *militiæ* nomen exēpli causa positū videtur, quatenus onerosum munus est; immunitas autē generatim esse dicitur vacuitas muneris, pro onere sumpti, quæ per quandā remissionem, seu cōcessionem datur: hæc igitur carentia, seu ablatio oneris ad Ecclesiā applicata dicitur immunitas Ecclesiastica. Quid autem per hanc particulā vltimā denotetur, ex dicendis constabit. Potest autē in hac immunitate cōsiderari, vel actus remittēdi, seu ius speciale, quo aliquis eximitur à cōmuni onere, vel effectus illius iuris, qui est carētia, seu vacatio talis oneris, & obligationis. Et utrūq; potest nomine immunitatis significari, ut sumi potest ex titulo de Immunitate nemini conced. C. lib. 10. Immunitatē ergo ut significat ius vacandi à muneribus, dicimus esse priuegiū ex cufans ab onere cōmuni. Vtimur autē nomine priuegij lato modo, ut cōprehendere potest ius aliquod naturale, vel diuinū alicui specialiter cōueniens cōparatione aliorū, ut in sequentibus magis declarabimus. Immunitas autem sumpta pro ipso effectu priuegij dici potest vacuitas, seu excusatio à munere, utiq; legitima, & aliquo iure fundata. Et fortasse hoc modo distinguipossūt duo tituli iuris civilis. ff. de Vacat. & excusat. munerū, & de Iure immunitatis. Sed de hoc aliàs. In præsentī ergo utroq; modo sumi potest immunitas, quæ Ecclesiastica appellatur, quatenus res, vel personas Ecclesiasticas ab oneribus, alijs rebus, vel personis cōmunibus, eximit, & in talium rerum, vel personarum decentiam, ac reuerentiā concessa est.

3.
Immunitas triplex, locorum, personarum, & bonorum.

Hæc autē immunitas ex parte subiecto rū, seu rerū, quibus cōcessa est, & quasi ad heret, duplex, vel triplex distingui solet. Vna est immunitas locorū, seu tēplorū, aut Ecclesiarū, alia est immunitas personarū, seu clericorū, tertia est immunitas bonorū, quæ ad duas priores reuocari potest,

A quia bona, aut sunt Ecclesiarū, aut clericorū, & ratione illorū ab oneribus, seu tributis eximūtur. Prima locorū sacrorum immunitas in duobus consistit, primo in vacatione ab actionibus prophanis taliū locorū factitati repugnātibus, aut ea poluentibus. Secūdo in hoc quod sunt loca refugij, securitatis, ac custodiæ, tam reorū ad ea cōfugientū, quā bonorū, quæ in eis reponuntur. Ita sumitur ex titulis de immunitat. Ecclesiarū, & ex 17. q. 4. ferè per totā, & notauit specialiter Glos. in c. *Cū deuotissimā*. 12. q. 2. ver. *Pro violenta emunitate*. De hac verò immunitatis specie dictū latē à nobis est in tom. 1. de Religione lib. 3. toto, nihilq; hoc loco addendū occurrit, maxime cū ad præsentē causam nihil pertineat. Aliæ verò duæ immunitates personarū, & bonorū præsentis considerationis maxime sunt, & utrūq; attingit Rex Angliæ, cū ingentē personarū, & fundorū partem regio iuri subtrahi conqueritur, & ideo de vtraque dicemus.

Immunitas locorum in quo consistat.

Glossa.

Atq; ex huius vocis declaratione facillè intelligitur, quid libertas Ecclesiastica sit, aliqui enim existimant has voces esse synonymas; alij differentiā aliquā inter eas cōstituunt. Ut videre licet in Caietano in Sum. verb. *Immunitas*, vbi licet prius illas voces confundat, in fine tamen in ordine ad intelligentiā canonū, illas ita distinguit, ut nomine libertatis Ecclesiasticæ solā immunitatem personarū in se, & in bonis suis, nomine autem Ecclesiasticæ immunitatis locorū tantū exemptionē significari velit, ideoq; violentē tēpli immunitatē, nō censet agere cōtra libertatē ecclesiasticā, nec cēsuras cōtraviolantes ecclesiasticā libertatē latas incurrere. Et ad hoc cōfirmandū expēdit Caietan. verba Benedi. 11. in Extrauag. 1. de Priueg. vbi referēs casus reseruatos, distinctè numerat *Ecclesiarū immunitatis, & Ecclesiasticæ libertatis violatores*; ergo sentit, verbis illis diuersa priuegia Ecclesiæ significari.

Nihilominus voces illas idē significare docuit Couar. d. c. 20. li. 2. Variar. in prin. & sequit' est Tusch' ver. *Ecclesiæ immunitas*, cōcl. 8. n. 9. Potestq; suaderi ex descriptione immunitatis, quia immunitas nō est nisi carētia quēdā subiectionis, & oneris, quæ carētia nomine etiā libertatis significatur, sicut etiā libertas significare solet caren-

4.
Quid libertas Ecclesiastica sit. Prima opinio. Caietan.

5.
2. Opinio. Couar. Tuschus.

carentiā seruitutis, seu necessitatis, ergo addita eadem determinatione Ecclesiastice libertatis, sicut & immunitatis, idem vtraque voce significabitur. Vnde pōderat Couar. in dicta Extrauag. 1. non addit eandem determinationē, sed variari, cum dicitur, *Ecclesiast. immunitatis*, & *Ecclesiastica libertatis*, nam voces: *Ecclesiast.*, & *Ecclesiastica*, non idem significant, quia nomine *Ecclesiast.* ibi significantur templa, iuxta vulgare vsum, & ita per illā vocem cōpositam solum ibi significatur immunitas sacrorū locorum, cum verò dicitur *Ecclesiastica libertas*, nomen *Ecclesiastica* sumptum est generaliter ab Ecclesia maximē ratione Ecclesiastici status: & ideo ibi propriē significat exemptionem Ecclesiasticarū personarum tam in se, quā in bonis suis. At hæc libertas etiam vocatur in iure immunitas Ecclesiastica in cap. *Aduersus* de Immunit. Ecclesiarum iuncto cap. *Non minus* eodem. Ergo stāte eadem determinatione Ecclesiastice libertatis, & immunitatis idem vtraque voce significatur. Vnde in communi vsu Doctorum voces illæ tanquam synonymē vsurpantur, vt videre licet in Ioan. Lup. tractat. de Liberta. Ecclesiastic. à princip. per totum, & præsertim. 1. p. q. 3. & 2. p. q. 11. Rebuff. tract. de Immunit. & Hieron. Alban. in tract. alio de Immunit. & reliquis in Rubricis de Immunit.

Cap. *Aduersus*, de Immunit. Ecclesiast. Cap. *Non minus* eodem. Ioā. Lup. Rebuff. Alban.

6. Præfertur secunda sententia.

Reijcitur differentia à Caieran. assignata.

Quocirca hæc posterior sententia in rigore vera est, recteq; probatur, attento vsu, & verborum proprietate. Nec Caietan. simpliciter cōtradicit, fatetur enim voces illas sepe confundi; addit verò, in vsu canonū censuram ferentium contra violantes Ecclesiasticam immunitatem, vel contra Ecclesiasticam libertatem, illā differentiam seruari, quòd priora tantū puniunt inferentes iniuriam locis sacris, posteriora verò eos, qui agunt cōtra immunitatē personarū. Quæ etiam differentia non satis firma est, nam prior pars ad summum habet locum, quando in canone est sermode immunitate Ecclesiarum, nam tunc ordinariē nomine Ecclesiarum significantur templa, vt dixi, & ex illo addito determinatur canon ad loca sacra. At si canon disponat contra violātes immunitatem Ecclesiasticam, planē omnia comprehendit, nisi ex actione, quam puni, vel ex alijs circumstantijs constet, de

A immunitate locorum, vel personarum specialiter loqui: & ita vox de se indifferens est, & omnia comprehendit, nisi aliunde determinetur. Idemque est, si canon loquatur de immunitate *Ecclesie* in singulari, tum quia vox *Ecclesie* de se solum generaliter determinat immunitatem Ecclesie concessam, siue in locis, siue in personis: tum etiam quia præcipuē significare solet congregationem fidelium, nisi aliunde determinetur, vel ex contextu constet, sermonem esse de materiali templo.

B Alia verò differentia excogitari potest inter canones punientes eos, qui cōtra immunitatem Ecclesie aliquid faciunt, vel contra libertatem. Duobus enim modis potest immunitas violari. Primo solo facto, siue vsurpatione iuris, secundo sub prætextu iuris alicuius, seu legitimæ potestatis. Priori modo agit contra immunitatem, qui Ecclesiam incendit, infringit, spoliat, bona Ecclesie surripit; posteriori modo agit contra immunitatem iudex, qui reū ab Ecclesia extrahit. Vnde posterior hic modus non solet cōmitti, nisi à gerente publicā potestatem, vel sub aliquo eius colore, seu prætextu, prior verò à quocūq; priuata potestate per violentiā potest cōmitti, vtroq; autē istorū modorū fit contra immunitatē, propriē vero contra libertatem Ecclesiasticam tantum posteriori modo committi videtur. Sic enim qui violētās manus in clericū iniicit, contra immunitatē Ecclesie agit, nō tamen videtur agere cōtra libertatē Ecclesiasticam; è contrario verò iudex secularis iudicium in clericū vsurpās, violator est Ecclesiastice libertatis propriē (vt ita dicā) & specificē, licet ibi etiā generatim includatur immunitatis violatio, quia nō potest ius immunitatis violari sine actione immunitati contraria.

D Simili modo qui priuata autoritate per solā vim, & iniuriā aliquam personā ab Ecclesia extrahit, contra immunitatē tantū Ecclesie agit, qui autē id facit titulo publicæ potestatis, & iurisdictionis, vel qui statuit, vt Ecclesie non habeāt priuilegiū securitatis, & asyli delinquentiū cōfugientiū ad ipsas, etiā libertatē Ecclesiasticā violat, quia nō solū vsū, sed etiā ius immunitatis ecclesie eripere conat: Et hoc modo videtur optimē intelligi verba Bene

7. Differentia inter canones delicta contra immunit. vel libertatem Ecclesie punientes.

8. Quando cōtra immunitatem, & quando contra libertatem Ecclesie fiat.

dicti. 12. supra citata. Et ratio reddi potest, quia minus requiritur ad agendum contra immunitatem, quam contra libertatem Ecclesiæ, ac subinde latius patet agere contra immunitatem, quam contra libertatem, omnis enim, qui libertatem infringit, immunitati etiam derogat, non verò est conuerso, sicut omnis hereticus schismaticus est, non verò est conuerso, nam qui negat factum tantum obedientiam Ecclesiæ ad summum erit schismaticus. Et hac etiam ratione dixit Cardinalis Zabarus in Repetit. cap. *Perpendimus*, de Sedit. ex cōm. n. 2. opposit. 7. odiosius esse clericum iudicari à laico, quam ab alio ut priuato percuti, nimirum, quia illud prius est contra libertatem Ecclesiasticam, hoc verò posterius tantum videtur contra immunitatem. Habetque hoc fundamentum in cap. *Si vero*, de sent. ex cōm. ubi percussio clerici facta à ministro Potestatis, non ut ministro, sed ut priuata persona, & sine usurpatione iurisdictionis, non censetur semper inducere censuram reseruatum Pontifici, percussio autem facta ab officiali potestatis, utique, ut ministro eius, semper declaratur reseruata, cuius ratio non videtur esse alia, nisi quia hæc posterior est grauior, & odiosior actio, ut pote contraria libertati Ecclesiæ, & non tantum immunitati, sicut prior. Denique differentia hæc etiam videtur proprietati verborum consentanea, nam ille proprie agit contra libertatem alicuius, qui vult illum in seruitutem redigere, & non seruutis illi imponere, qui vero factum tantum in iuriam alteri facit, eumque tanquam seruum percutit, non proprie agit contra libertatem eius.

9.

Veruntamen in hoc puncto negare quidem non possumus, illos duos modos violandi Ecclesiasticam immunitatem esse distinctos: Et ex suo genere grauius multo esse delictum, quando non solum factum, sed etiam præterito iure immunitas rumpitur, sicut longè grauius est ius decimarum Ecclesiæ negare, quam decimas non soluere. Nihilominus tamen hoc non obstat, quominus utroque modo violetur libertas Ecclesiastica, sicut immunitas, quia (ut ostendi) immunitas & libertas Ecclesiastica, eodem modo determinata in re idem sunt. Et quamuis verum etiam sit potuisse facile nomen violationis libertatis Ecclesiasticæ quasi per antonomasiam applicari ad significandum modum violationis, qui non solum violentia, sed etiam præsumptio, &

A vsurpato iure nititur: eo quod libertatis nomine magis ius ipsum significari videatur, & quia frequenter videtur iura hanc violationem immunitatis contra libertatem Ecclesiasticam vocare, ut in dicto c. *Non minus*, & in multis censuris Bullæ Cœnæ videre licet: nihilominus affirmare non possumus, differentiam illam esse in iure constantem, nec tanquam regulam constituit, quod censura lata contra violantes libertatem Ecclesiasticam, non comprehendat omnes violatores immunitatis, nisi ex verbis, vel materia legis limitatio talis colligatur. Quia illa regula, vel differentia nullo iure satis fundata est, nec est in usu Doctorum, ut constat ex his, quæ congerit Ioan. Lup. tract. de Libert. Ecclesiastic. p. 1. quæst. 10. & alij, quæ enumerat Guilielmus Luueranus in tract. de Arbore iurisdictionis. in illius de clarat. num. 15. & ex Rebuff. in Concordat. titu. de Firma, & irreuoc. concordat. stabili. §. Penult. verb. *Quæro, quæ sunt statuta.*

Atque ex his tandem explicata relinquuntur tertia vox, *Exemptionis Ecclesiasticæ*, nam in re idem significat, quod immunitas, vel libertas, & ita communiter follet una vox per aliam explicari, seu describi. Videtur tamen nomen exemptionis esse magis facti, quam iuris, ac proinde magis significare effectum priuilegij, quam priuilegium ipsum immunitatis. Vnde potest non immerito quæri, an omnis exemptio priuilegio concessa templis, rebus, aut personis Ecclesiasticis, censeatur ad immunitatem, vel libertatem Ecclesiasticam pertinere, ita ut qui omnem huiusmodi exemptionem violauerit, censeatur contra immunitatem, vel libertatem Ecclesiasticam agere, & censuras contra eiusdem libertatis vsurpatores latas incurrere. Duplex enim potest esse tale priuilegium, unum generale, concessum Ecclesijs omnibus, ut Ecclesiæ sunt, vel personis Ecclesiasticis, quæ tales sunt, & de eiusmodi priuilegio certum est, ad immunitatem Ecclesiasticam pertinere, in hoc enim consentiunt omnes, & patebit ex dicendis. Alia verò potest esse exemptio ex priuilegio particulari dato tali Ecclesiæ, vel dignitati, aut personæ Ecclesiasticæ ex peculiari illius consideratione.

Differentia inter violentes immunitatem, vel libertatem non est firma.

Ioan. Lup. Guilielm. Luueran. Rebuff.

10. Quid exemptio Ecclesiastica significet.

Et

Cardin. Zabarus.

Cap. Si vero, de sent. ex cōm.

11.

An priuilegiū alicui specialiter concessum ad immunitatem Ecclesiasticam pertineat. Prima sententia Rebuffi. Card. Tuschus. Rochus. Curt. Ioā. Lup. Fundamentum.

Et de hac exēptione est dubiū, an pertineat ad immunitatē Ecclesiasticā, ita ut violatio illius sit Ecclesiasticæ immunitatis violatio. Affirmat enim apertē Rebuffus in Concordat. loco proximē citato referens plures: sequitur Cardinalis Tuschus verb. *Libertas Ecclesiastica*. cōcl. 341 n. 17. & sequentib. vbi alios allegat. Et idem videtur sentire Rochus Curt. tract. de Consuet. sect. 5. circa 2. partē Glossæ. n. 21. & Ioan. Lup. dicto tract. de Liber. Ecclesiast. p. 1. q. 10. casu 12. & 16. Mouerunt potuerunt hi Doctores, vel quia immunitas Ecclesiastica cōprehēdit omnia priuilegia Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis cōcessa, vel quia ad agendū cōtra libertatē Ecclesiasticā, satis est agere cōtra libertatē vnius Ecclesiæ. Nā statuta priuilegia vnius reipublicæ cōtra Ecclesiam, tantum Ecclesias illius territorij lædunt, & nihilominus sunt cōtra Ecclesiasticā libertatē, quia in vna Ecclesia offenduntur omnes, sicut in percussione vnius clerici totus clerus offenditur, & timidior fit.

12.

Opposita sententia cōmunis, & vera.

Panormit. Decius. Iul. Clar. Syluest. Lapus.

Caietan.

Nihilominus dicendū est, secundū iuris vsum, & Ecclesiasticum morē, solam illā exemptionē ad Ecclesiasticā immunitatē, vel libertatem pertinere, quæ manat ex generali priuilegio dato Ecclesiæ, vel in honorem, & reuerentiam templo rū, vel ob decentiam, & dignitatem Ecclesiastici status, seu clericalis ordinis. Hæc est cōmunis sententia Iurisperitorū in cap. *Nouerit* de sent. excōm. & in Authent. *Cassa*. C. de Sacrosanct. Eccles. ut testantur Panormit. in dicto cap. *Nouerit*, n. 2. & lib. 1. Consil. in 83. nu. 1. & Decius in dict. Authēt. *Cassa*. n. 18. Iul. Clar. lib. 5. §. vlt. q. 77. n. 28. Sylu. verb. *Excōmunicatio*. 9. Excōmunic. 10. & Lapus, Allegat. 3. & alios retuli, & sequutus sum tom. 5. de Censur. disp. 21. sect. 2. n. 89. & 90. vbi hoc latius explicui. Et idem sensit Caietan. in Sūma, verb. *Immunitas*, dicit enim, quoad penas iuris sub immunitate nō venire, nisi exēptiones, quæ ex generali priuilegio Ecclesiæ cōpetunt, quoad culpā verō eiusdem rationis esse posse violationē exemptionis speciali priuilegio alicui Ecclesiæ datæ, cū violatione immunitatis cōmuniter Ecclesiæ cōcessæ, licet prior culpa nō ita puniatur in iure, sicut posterior. Vnde sentit, & bene, exēptionem alicuius Ecclesiæ ex speciali

A

priuilegio in re ipsa verē esse quandā immunitatem, & libertatē Ecclesiasticam. Quia est liberatio ab onere, quā vox immunitatis generatim significat, est autē concessa rei sacræ qua talis est, ac subinde religiosa, & suo modo sacra meritō dici potest; ergo violatio eius est irreligiosa, sacrilega, & consequenter eiusdē speciei cū violatione similis immunitatis cōcessæ Ecclesiæ per generale priuilegiū. Et nihilominus iura nō puniunt has violationes specialiū priuilegiorū, neq; de illis tractāt quando libertatē, & immunitatem Ecclesiasticā tuentur, sed de his, quæ generaliter ad Ecclesiā, & Ecclesiasticū statū spectāt. Et ideo dixim⁹, in vfu iuris sub immunitate ecclesiastica solas exēptiones ex priuilegijs vniuersalib⁹ manātes cōprehēdi.

B

Vnde fit, ut determinatio illa immunitatis cū Ecclesiastica dicitur, habitudinē dicat ad Ecclesiā secundū cōmunem rationē suā. Nō quia debet priuilegiū esse concessū Ecclesiæ vniuersali in omnibus mēbris suis, hoc enim necessariū non est, ut constat, sed ut respiciat totā Ecclesiam pro illis mēbris, vel locis, quæ talis immunitatis sunt capaces. Vnde etiā rectē adnotauit Caietan. ad violationē huius immunitatis non esse necessariū, ut in tota Ecclesia, vel in omnibus personis, aut locis, quibus cōuenit, violetur, sed satis esse quod violetur in vno, seu in quolibet, cui ex vi generalis priuilegij cōpetit. Et hoc solū probat fundamentū contrarię sententię, & aliqui ex prioribus authoribus nihil aliud intendūt, præsertim Rochus Curti. qui alios refert. Et est manifestum ex iuribus, quæ ipse allegat c. 2. de Reb. Eccles. nō alienan. & c. 2. de Foro cōpet. vbi etiā ratio redditur, quia iniuria facta vni personę cōtra generale priuilegiū cōmunitatis, & propter cōmunitatē cōcessum, in totā cōmunitatem redundat, & ideo est propriā violatio immunitatis, quā iura puniunt. Vnde etiā obiter intelligitur, licet contingere possit, violationem specialis priuilegij, propriā immunitatis Ecclesiasticę quoad speciē culpę esse eiusdem rationis, nihilominus ex genere, seu modo suo violationem immunitatis hoc habere peculiare, quod est veluti cōmunis iniuria, & in cōmunitatē speciali titulo redundās: ita ergo immunitas propriē dicit exēptionē aliquā Ecclesię cōmunē.

D

14.
De qua im-
munitate in
hoc opere
agatur.

Tom. 5. de
Censur. dif-
put. 22. sect.
1. per totā.

Ex quibus tandem concluditur de hac sola propria immunitate, seu libertate Ecclesiastica in presenti tractari, & quia iam locorum immunitatem exclusimus, solum de immunitate personarum, vel in se, vel in rebus esse sermonem. Adde dum verò est, personis Ecclesiasticis duplicem immunitatem, seu duplex generale privilegium esse concessum, vnum appellatur privilegium canonis, aliud fori. Prius est privilegium (vt ita dicam) securitatis, & indēnitatis personarum Ecclesiasticarum, cui per canonem, *Si quis suadere*. 17. q. 4. cautum est, singularem censuram ferere contra percussores clericorum. Et de hac immunitate nulla est nobis controversia cum Rege Angliæ, & alioqui materia illius canonis alibi est à nobis tractata, & ideo de illa exēptione, seu immunitate nō erit in presenti sermo. Privilegium autem fori dicitur illud, quod clericis exēptio à iurisdictione laica concessa est, cui consequenter annexa est exēptio à tributis, & in his tota cōtrouersia versatur.

C A P V T II.

Vtrum clerici in spiritualibus, & Ecclesiasticis causis à potestate Principum secularium iure diuino exempti sint.

1.
Aliquorum
hæreticorum
error.

Fundamen-
tum.

P Vntū hoc in principijs superiori libro positum virtute definitū est, illud autē hic præmittimus, tū quia Rex Angliæ clerum in omnibus rebus, & causis sibi fore subiectum in suo regno cōtendit, idemq; respectiue de cæteris Regibus, & regnis cum Marsilio Patuino, & alijs similibus affirmat, tum etiā quia hoc errore reiecto, maiori claritate, & certitudine constabit, in quo propria immunitas, & exēptio clericorum posita sit. Fundamentū ergo prædicti erroris est, quia vel nulla est in Ecclesia Christi spiritualis potestas, sed sola ciuili, seu tēporalis, per quam omnia tam secularia, quā Ecclesiastica gubernanda sunt, & omnes leges ferendæ, & iudicia terminanda, in quacumq; materia versentur. Quia omnia tam Ecclesiastica, quam ciuila comprehenduntur sub politico ordine, ac regimine, neq; aliter cadūt sub potestati humanam, totus autē politicus ordo sub regiam potestatem cadit. Vel certè, si illius erroris sectatores aliquam spirituale potestatem agnoscunt, illam volunt esse in

A Regibus in supremo gradu, ex eodem fundamento, quod totus ordo Hierarchicus Ecclesiæ est tantum politicus, id est, propter externam politiam Ecclesiasticam, quæ vnū corpus facit cū ciuili, & ideo necesse est totam eidem Regi supremo subijci. Vnde ad hoc confirmandum expendunt, Paulum omnia, quæ ad humanum regimē spectant, Regi supposuisse sine vlla exēptione, dicens, Roman. 13. *Qui potestati resistit Dei ordinationi resistit*. Ex quibus verbis quidam intulit, Principes seculares habere authoritatem ferendi leges in omni materia, & obligantes omnes personas, iuxta illud Prouerb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*. Confirmatur hoc, quia Theodosius Imperator in suo Cod. & postea Iustinianus in suo multas leges de spiritualibus rebus condiderunt, vt de Sacrosanctis Ecclesijs, de Episcopis, & clericis, &c. Et plures similes habet Alfofus Hispaniæ Rex in suis legibus Partitar. parti. 1. ergo *qui illis resistit* (teste Paulo) *Dei ordinationi resistit*.

C Veritas nihilominus catholica est, clericos in spiritualibus, seu Ecclesiasticis causis omnino esse immunes à iurisdictione temporalium Principum. Ita docent omnes catholici scriptores in locis infra allegandis, conueniuntq; omnes, immunitatem clericorum quoad hanc partem esse de iure diuino: quod æquē certum, ac de fide esse censeo, quia eisdem principijs, & fundamentis nititur. Hæc autem principia tria sunt præcipua, quæ in superiori libro probata sunt. Vnū est, esse in Ecclesia potestatem gubernatiuā spirituale, à ciuili distinctam, & superioris ordinis, datam ipsi Ecclesiæ ex singulari Christi institutione, & donatione vltra omne ius naturæ. Quod principium in cap. 6. præcedentis libri probatum est. Aliud principium est, hanc potestatem spirituales nō esse in Regibus, vel Principibus temporalibus, sed in Pastoribus Ecclesiæ à Christo datis, & præsertim in Summo Pontifice, qui est Romanus Episcopus, & hoc principium probatum est in eodem libro à cap. 10. Tertium principium est, hanc spirituale potestatem non esse subordinatā potestati Regum, sed potius habere illam sibi subiectam, quod in eo libro à cap. 20. fuscè probatum, ac defensum est.

Author in-
nominatus
in opuscu-
lo octo propo-
sitionū cō-
tra quædā
breuiā Pon-
tif.

Roma. 13.

Prouerb. 8

Confirma-
tio.

2.
Conclusio
de fide.

Ex

3.
Probatur af-
sertio ratio-
ne.

Ex his ergo principiis sic cōcluditur, Causæ spirituales per spirituale potestatem stabiendæ, ac definiendæ sunt, sed hæc potestas spiritualis neque est in Regibus, neque subordinatur potestati eorum; ergo tales causæ spirituales sunt extra forum, & potestatem seculariū Principum tam directè, quàm indirectè; ergo personæ Ecclesiasticæ quoad has causas ex vi diuini iuris extra iurisdictionem Principum cōstituti sunt, ac subinde eodem diuino iure tali exemptione, seu immunitate gaudent. Maior est per se euident, supposito primo principio, quia si potestas iurisdictionis spiritualis, & temporalis distinguuntur, necesse est, vt circa distinctas materias versentur, & vnaquæque materiam sibi proportionatam vendicet, & intra illam contineatur; ergo spiritualis materia quoad omnem dispositionem, & regimen ad potestatem spiritualement pertinet, & è conuerso spiritualis potestas in materia spirituali tanquam in propria sphaera operatur, eamque pro adequato, & proprio obiecto habet. Minor autem in secundo, & tertio principio probata est. Prima verò illatio euidenter ex præmissis infertur, quia nulla potestas operatur directè, nisi in sua materia, neque extenditur indirectè, nisi ad materiam potestatis sibi subordinatæ, neutrum autem habet potestas ciuilis respectu materiæ spiritualis, vt ostensum est; ergo spiritualis materia omnino est extra iurisdictionem temporalium Principum. Et inde tandem euidenter concluditur altera illatio, quia in primis clerici, vt clerici sunt ad spiritualement materiam pertinent, ratione ordinis, qui spiritualis est, & ex Christi institutione. Deinde personæ fortiuntur forum pro ratione materiarum, seu causarum, quia iurisdictionis actus proximè versatur circa aliquam materiam, quam præcipit, vel discutit personæ subiectæ, & ideo si materia est extra iurisdictionem alicuius, etiam personæ, ad quas pertinet talis materia sub ratione tali erunt ab eadem iurisdictione immunes.

4.
Ex Scriptu-
ris ostendi-
tur concl-
sio.

Hac ergo manifesta probatione supposita, ex principiis fidei iam probatis, nō aliter ostenditur hæc veritas ex Scriptura, quàm ex illis locis in quibus Ecclesiæ regimen Pastoribus Ecclesiæ à

A Christo cōmissum esse ostenditur, Pasce oues meas, & Quodcunq; ligaueris, &c. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tãquam ethnicus, & publicanus. Item ex illis, quibus ex institutione Christi ostenditur, esse in Ecclesia potestatem iudiciariam, & Ecclesiasticum tribunal, iuxta illud: Quid vultis? in virga veniam ad vos? &c. Et illud: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritui iam iudicauit vt præsens eum, qui sic operatus est. Et illud: Quid enim mihi de ijs, quæ foris sūt, iudicare? none de ijs, quæ intus sunt, vos iudicatis? Et illud: In promptu habentes vlisci omnem in obedientiam. Et infra: Nam etsi amplius gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit mihi Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam. Et iterum, Ideo hæc absens scribo, vt non præsens durius agam secundum potestatem, quã Dominus dedit mihi, &c. Item illud Obedite Præpositis vestris, & subiaceat eis. In his enim locis de spirituali potestate sermo est, & ad regendam Ecclesiam data dicitur, maximè in spiritualibus, & ad spiritualement fidelium ædificationem. Et quod ad hanc potestatem pertineat clericorum regimen, satis declaratur ex verbis Pauli ad Timotheum, Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus. Inde enim satis constat, causas clericorum, saltem vt clerici sunt, ad Prælatos Ecclesiæ pertinere, & ad solos illos. Nam licet hæc exclusiua ibi expresse non addatur, satis ex eo colligitur, quod illa potestas superioris ordinis est, & alijs data non est, nisi Ecclesiæ Pastoribus, nec inferiori potestati subordinata est, vt dixi.

Atque hoc modo veritatem hanc ex Christi, & Apostolorum doctrina sumpserunt sacri Pontifices, & Concilia. Huc enim spectant verba illa Ioan. Papæ. Si Imperator Catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ. Et infra: Vt Dei beneficijs non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nihil vsurpet, ad Sacerdotes enim volunt Deus, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non autem ad sæculi potestates, & cæt. De quibus iterum ait: Non ab eis, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus omnipotēs Deus Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti. In quibus ver-

Ioan. 21.
Matt. 16.
Luc.
Matt. 18.

1. Cor. 4.
& 5.

2. Cor. 10.
& 13.

Hebr. 13.

1. Timot. 2

5.
Confirma-
tur ex sum-
mis Pontifi-
cibus.
Ioan. Pap.
C. Si Im-
perator. 96
d.

bis apertè declarat, hanc institutionem esse de iure diuino, & illud verbum *Discuti*, ponderandum est, nam ex illo constat, causas clericorum ad forum Ecclesiasticum tantum pertinere ex diuino iure. Quod saltem de causis Ecclesiasticis, & de clericis, ut clerici sunt, necessario intelligendum est. Eandem doctrinam comprobant, & confirmant Gelasius, Nicolaus. I. & Symmachus Pontifices in varijs decretis synodalibus in eadem distin. 96. allegati. Et Felix Papa, atque iterum Nicolaus in cap. *Certum est*, & cap. *Imperium*, & cap. *Quomam*, dist. 10. & Innocent. 3. in cap. *Ecclesia*, de Constit. & in cap. *Solitæ*, de Maiorit. & obediens. & in cap. *Nouit*, de Iudicijs, ibique cap. 2. idem habetur ex Concil. Rhemenf. sub Eugenio, & ex Honor. Papa in cap. 2. de Iurament. calumn.

Gelasius.
Nicol. 1.
Symmach.
Felix.
Innoc. 3.

Honor.

6.

Scio quidem Regem Angliæ cum suis Protestantibus tantorum Pontificum auctoritatem contemnere, eosque tanquam iudices in causa propria recusare. Verumtamen iam dixi in præcedenti libro, istorum vel ignorantiam, vel pertinaciam Pontificum auctoritatem, quæ in Christi verbis, ac promissionibus fundata est, non posse minuere. Eò vel maximè, quòd non soli Romani Pontifices, sed alij etiam antiquissimi Patres in eadem veritatem conspirant, ut ex Ambrosio, Gregorio, Nazianzeno, & alijs multis in superiori lib. cap. 9. & sequentibus latè monstratum est, & ideò eorum sententias iterum referre superuacaneum iudico. Quòd si de his omnibus dicatur, esse Episcopos, aut Sacerdotes, & in propria causa loqui: certè Ecclesia nunquam habuit alios Pastores, aut Doctores, à quibus doceretur, & per quos diuinas, & Apostolicas traditiones acciperet, & in fidei puritate, & sana Scripturarum intelligentia conseruaretur, *Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatē fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*, ut dixit Paul. ad Ephes. 4. Impium ergo est, cogitare, eos in hac causa Ecclesiæ imposuisse, aut humano affectu fuisse loquutos, sed Ecclesiæ causam, quæ à sua separari non poterat, defendisse, non potestatem nouam sibi arrogando, sed

C. Conuenior. 23. q. 8.
C. Suscipitis. d. 10.

Ad Ephes.

4.

A quam à Christo per Apostolos, & eorum successores acceperunt, conseruando, & posteris ad Ecclesiæ vtilitatem defendendo.

Sic ergo confirmata catholica assertione tam infallibili auctoritate, quam firma ratione, ex eadem probatione intelligi potest primò, hanc immunitatem, seu exemptionem clericorum non esse per modum ablationis, seu diminutionis iurisdictionis, quæ prius esset in Principibus, sed per modum negationis, quia nunquam talem iurisdictionem habuerunt, neque vnde illam habeant, ostendere poterunt. Quia (ut sæpe dixi) Christus Dominus condendo nouam spirituales Rempublicam, nullam Principibus temporalibus dedit potestatem (ubi enim, aut quādo illam contulit?) sed eam dedit Ecclesiæ Pastoribus, ideòque temporales Reges nullam potestatem habent in Ecclesiasticas personas, & earum causas, prout tales sunt, neque huiusmodi personæ quoad tales causas Regibus subiiciuntur, & hoc modo dicuntur exempti, non quia illorum iurisdictioni subtrahitur, sed quia ipsi Reges potestatem in ipsos nunquam acceperunt. Quod declaratur optimè ex tempore primitiue Ecclesiæ, in quo Principes temporales infideles erant, nemo enim dicet, eos habuisse tunc potestatem ad iudicandas Ecclesiasticas causas clericorum, & nihilo minus tunc Ecclesia non carebat perfecta potestate ad se gubernandum, & ad iudicium ferendum in huiusmodi causis, & de huiusmodi personis, quæ ad Principes seculares nullo modo pertinebant. At seculares principes propter conuersionem ad fidem non acquisierunt iurisdictionem aliquam nouam in Ecclesiam (quis enim eis illam contulisset?) ergo neque nunc illam habent. Rectè igitur dicuntur clerici in his exempti, non per propriam subtractionem, & quasi ex priuilegio nouo, sed quia ipsi Principes ex se carent tali potestate in clericos quoad huiusmodi causas.

D

Secundo colligo ex dictis, licet hæc exemptio præcipuè eluceat in clericis quia & personæ sacræ sunt, ac diuino cultui speciatim dicatæ, ideòque & canonicis legibus principaliter gubernantur, & consequenter causæ Ecclesiasticæ in

7.

8.

Omnes etiā spirituales causæ à seculari potestate eximuntur.

eis

eis maximè, & quasi in proprio subiecto locum habent; nihilominus etiam in alijs fidelibus quatenus spirituales causæ ad eos etiam pertinere possunt, eandem exemptionem obseruari, quia non tantum ex proprio statu personæ Ecclesiasticæ, sed ex generali ratione talium causarum nascitur, vt declaratum est. Vocantur autem spirituales causæ omnes illæ, quæ ad fidem, sacramenta, sacrificium, & in vniuersum ad diuinum cultum, & ad salutem animæ, eiusque à peccatis curationem, ac remedium pertinent, vt in libr. 4. de Legib. qui est de legibus canonicis, latius diximus, & tractant Doctores in dicto cap. *Ecclesia*, de Constit. & varia exempla videri possunt in Tuschio, verb. *Libertas Ecclesiastica*, cap. 1. & nonnulla de hoc puncto addemus infra cap. 15. & 16.

Tuschus.

9.
Solutio ad
fundamen-
tum contra-
rij erroris.

Vltimò ex dictis patet responsio ad fundamentum contrarij erroris. Principia enim in quibus fundatur, hæretica sunt, satisque in superioribus impugnata. Verba autem Pauli: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*. Et verba Sapientiae: *Per me Reges regnant*, ineptissimè inducuntur. Nam Paulus loquitur de potestate in suo foro, & intra limites suos præcipiente. Cùm enim dixit: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, nō intellexit, omnem hominem debere esse subiectum cuicunque Regi, sed suo, nec enim Hispanus tenetur Regi Galliarum parere, aut subesse, vnusquisque ergo suo Regi subesse præcipitur: ita ergo etiam dicitur Dei ordinationi resistere, qui potestati se superiori, & ordinatè, seu in materia sibi subiecta præcipienti resistit. Neque Paulus dixit, Regi obediendum esse in omni materia, sed simpliciter loquutus est, sicut alibi etiam dixit: *Obedite Præpositis vestris*. Ideòque necessarium non fuit addere limitationem, vel exceptionem, quia in ipsa obedientiæ ratione intrinsecè includitur respectus ad superiorem, vt superior est, & legitimè præcipit. Et in alio loco, sicut dixit Sapiens, Reges per sapientiam regnare, ita statim addidit, *& legum conditores iusta decernere*.

10.
Ad confir-
mationem.

Ad confirmationem de Legibus Iustiniani in materia canonica, dixi in allegato lib. 4. de Legib. cap. 11. illas non esse veras leges, sed per modum instructionis, non per modum iuris haberi posse,

A ideòque in his, in quibus canonibus contradicunt, nullius esse vtilitatis, etiam declaratur in 1. *Privilegia*, & Authentic. *L. Priuilegia*. C. de Sacrosanct. Eccles. Et specialiter de causis Ecclesiasticis id declarauit idem Iustinianus Nouel. 83. quæ habetur collat. 6. tit. 11. vt clerici apud proprios Episcopos, &c.

L. Priuilegia.
Authentic.
Cassa, de Sa-
cris. Eccle.
Iustinian.

11.
Obiectio.

B Vna vero superest obiectio contra illam partem, in qua dictum est, immunitatem hanc esse de iure diuino, nam inde fieret esse immutabilem, & non posse per Pontificem minui, aut dispensari, quod falsum est. Nam ex consensu Doctorum, potest Pontifex causas Ecclesiasticas, & spirituales iurisdictionem laicis committere; poterit ergo clericos in eisdem etiam causis Regibus subijcere. Respondeo, hanc exemptionem (vt dixi) esse de iure diuino negatiuè, quatenus ius diuinum non dedit Regibus spirituales potestatem in clericos, vel Ecclesias, aut Ecclesiasticas causas. Vnde quoad hoc est prorsus immutabilis diuina institutio, fieri enim non potest, vt Rex ex vi suæ Regiæ potestatis ius dicere possit clerico in huiusmodi causis. Neque hoc potest per vllam dispensationem honestari, quia repugnantiam contra rationem naturalem inuoluit. Vnde etiam est iure diuino prohibitum, ne quis per solam iurisdictionem Regiam sine altiori iurisdictione tale iudicium usurpet. In hoc ergo dispensatio, aut limitatio non cadit.

Solutio.

Pontifex nō
potest eccle-
siasticas cau-
sas laicis sub-
ijcere, nisi
iurisdictionem
spiritualem conce-
dat.

C Non est autem sic eodem diuino iure prohibitum, ne spiritualis iurdictio laicis committatur, & ideò licet canones hoc prohibeant, & regulariter non fiat, etiam per vsitatam dispensationem, nihilominus de absoluta potestate Pontificis fieri non repugnat, vt cum communi sententia in libris de Censuris, & Legibus diximus. Et tradunt Panorm. Felin. & alij expositores cōmuniter in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Cōstitutionib. Existimo autem, hoc esse intelligendum de iurisdictione delegata, vel in aliquo particulari casu, nam ordinariū regimē Ecclesiæ non existimo posse Regibus, aut laicis committi, quia iure diuino statutum est, vt per Episcopos gubernetur, vt Actor. 2. constat. Et ob eandem rationem existimo, fieri non posse, vt clerici

12.

Panorm.
Fline.

Actor. 2.

in

in proprijs, & Ecclesiasticis rebus, & causis, secularibus Principibus ordinario iure subijciantur, etiam per concessionem Pontificis: nam hoc modo multum euerteretur ordinarium Ecclesiæ regimen à Christo institutum, & non potest habere iustam, & rationabilem causam, ob quam validè fieri posse videatur.

CAPVT III.

Vtrum personæ Ecclesiasticæ à iurisdictione Principum etiam in rebus, & causis temporalibus eximi potuerint, & exemptæ sint?

IN hoc puncto est præcipua controversia cum his schismaticis, qui licet primatum Romani Pontificis non negent quoad spirituales potestatem, nihilominus primatū in temporalibus tam civilibus, quàm criminalibus, etiam respectu clericorum Regibus temporalibus attribuunt, & ideò illud prius generatim proponimus inquirendum, an sit talis exemptio, ut postea originem, proprietates, & effectus eius speciatim declaremus. In quæstione autem proposita duo insinuantur, vnum est de potestate, id est, an potuerint clerici eximi à iurisdictione Regum in rebus temporalibus, aliud est, an de facto exempti sint. Hæretici enim sectatores Marfilij Paduani, & Illiricus, alijque nouorum schismatū inuectores constanter negant, factam esse in Ecclesia eam clericorum exemptionem, quam Principes temporales super premi obseruare teneantur. Ut autem huius assertionis fundamentum aliquod inueniant, negant consequenter, potuisse fieri in Ecclesia talem exemptionem sine graui lapsu, & errore contra ius diuinum, & naturale. Quam rationem asseruendi hunc errorem habuisse videntur quidam Paulus Seruita, & alij occulti scriptores contra libertatem Ecclesiasticam, qui ante paucos annos libellos quosdam contra Sedē Apostolicam sparserunt occasione Venetę dissensionis omnibus notæ, eisque annumerandus videtur Barclaius, cui nouissimè Illustrissimus Bellarminus respondet: atque hos etiam Rex Angliæ laudat, & imitatur.

Ad illud autem suum fundamentum

A persuadendum solum vtuntur illis testimonijs Scripturæ, in quibus Reges dicuntur ministri Dei, & eorum potestas à Deo esse dicitur, & ideò eorum obedientia præcipitur, tanquam iure nature necessaria, propter conscientiam, ad Roman. 13. Prouerb. 8. cum similibus. Ex quibus hoc etiam principium tanquam certum statuunt, Reges à Deo immediatè habere potestatem, & curam impositam gubernandi omnes homines ditionis suæ. Ex quo tandem inferunt, exemptionē clericorum vniuscuiusque regni à suo Rege esse repugnantem legi diuinæ, ac naturali, ac propterea esse impossibilem.

B Hæc autem vltima illatio in hunc modū potest à nobis deduci, ut umbram aliquā rationis habere videatur: nam hæc exemptio, vel potuit fieri à Deo ipso, vel ab aliquo homine; neutrum dici potest; ergo simpliciter introduci non potuit. Minor quoad priorem partem de Deo probatur, tum quia Deus non est sibi contrarius; si ergo ipse præcepit Regibus, ut haberent curam omnium hominum, qui sub imperio suo nascuntur, & degunt, & his omnibus præcepit, ut suis Regibus obedirent, fieri non potest, ut Regibus potestatem in clericos subditos ademerit, vel (quod perinde est) ut clericos à Principum potestate exemerit. Tum etiam quia hæc exemptio est contraria iuri naturali, quod Paulus nos docuit, Deus autem vel omnino non potest dispensare in iure naturali, vel certè ordinaria potestate id nō facit, maximè in lege gratiæ, & dispensatione adeò vniuersali.

C Altera pars de homine probatur in primis ratione vniuersali, quia multò minus potest homo, quàm Deus, naturale ius euertere. Deinde vtor alio dilemte,

D quia si quis hominum talem exemptionem facere potuisset, aut esset Papa, aut Imperator, seu Rex, aut Princeps quilibet supremus in suo territorio: nam si hi non possunt multò certè minus inferiores poterunt. Quòd autem Papa non potuerit hanc exemptionem clericis concedere, probatur, quia non potest Reges potestate sua priuare, neque Regalibus prerogatiuis detrudere, ut inquit Rex Angliæ. Nam eadem est ratio totius, & partitis, si ergo Papa non potest Regem aliquem Christianum tota sua iurisdictione priua-

Fundamentum prædictorum hæreticorum. Rom. 13. Prouer. 8.

3.

pagin. 25. Præfat.

Sensus quæstionis.

Primus hæreticorum error.

2.

Confirma-
tio.

priuare; ergo neque aliqua illius parte, A
præsertim adeo magna, & notabili, qua-
lis esset *tertia hominum, & fundorum pars*,
vt idem Rex conqueritur. Et confirma-
tur, quia nō potest Papa exemptionem
hanc concedere clericis respectu Princi-
pis ethnici, & non baptizati, si clerici sint
illius subditi, vt v.g. nunc est in Iapone,
vel China, ergo neque respectu Christia-
norum Principum id facere potest. Pro-
batur consequentia, quia Reges Chri-
stiani non sunt minus supremi in tem-
poralibus, quàm Reges ethnici, & quan-
uis demus, Christianos Principes esse
subditos spiritualiter Summo Pontifici
(quod Rex Angliæ, & Protestantes nō
admittunt) hoc nihil confert, vt eos pos-
sit sua temporali iurisdictione priuare; in
hoc ergo equiparantur Principibus eth-
nicis, & nullo modo Ecclesiæ subditis.
Dicet fortasse aliquis, hoc ad summum
probare, non potuisse Pontifices hoc fa-
cere inuitis Regibus Christianis, ex cō-
sensu autem illorum potuisse. Sed hoc in
primis non sufficit ad repugnandum ad-
uersarijs, nam inde schismatici inferent,
exemptionem clericorum non esse per
se firmam, sed pendere semper ex con-
sensu Principum, ac proinde pro eorun-
dē arbitrio reuocari posse. Deinde Rex
Angliæ dicet, se esse supremum in tem-
poralibus, & nunquam consensisse, sed
restitisse, non solum se, sed etiam ante-
cessores suos. Denique etiam videndum
superest, an ipsimet Reges consentire po-
tuerint, nam perinde est consentire, ac
facere; probabimus autem Reges non po-
tuisse hanc exemptionem concedere; er-
go neque ex illorum consensu potuerūt
Pontifices illam introducere.

Euasio.

Replica.

4. Quod igitur Rex temporalis non pos-
sit priuilegium talis exemptionis cleri-
cis sui regni concedere, vt illos faciat sibi
non subditos, probatur in primis ex prin-
cipio à Iurisperitis recepto, quod Prin-
cipes non possunt, priuilegium conce-
dere, quod directè sit contra Regiam dig-
nitatem, quia non possunt illam minue-
re, aliquid ei detrahendo, quia neque in
eorū vtilitatem principaliter creata est,
neque illius absolutum dominium acce-
perunt, sed vt eam pro suis successoribus
integram conseruarent. Nam ob hanc
etiam causam non potest Summus Pon-

B

C

D

tifex suam dignitatem minuere, nec pri-
uilegium concedere, quo dignitati suæ
aliquid detrahatur. Vnde intulit Nauar. *Nauar.*
in cap. *Nouit*, de Iudicijs, corolar. 69. n.
166. nullum Regem posse regno, vel reg-
niculis suis priuilegium concedere, vt
neque sibi, nec magistratibus suis parere
teneantur. Quod & confirmat, tum quia
tale priuilegium esset contra legem nat-
uræ dictantem, Principibus, & superio-
ribus obediendum esse, tum etiam quia
respublica ipsa, si in se retineret potesta-
tem supremam à Deo sibi datam, non
posset membrum aliquod reipublicæ à
lege sibi obediendi eximere, quia non
posset se abdicare illa naturali potestate,
quam à natura accepit in ciues suos, ma-
nente eadem relatione, & vnione ciuiū
cum ciuitate, seu membrorum cum cor-
pore; ergo neque nunc Rex potest id fa-
cere, cum potestas eius eadem sit, quæ in
republica præcessit, & in eum translata
fuit.

Possumus denique nos hoc confirma-
re exemplo adducto de Summo Ponti-
fice, qui non potest aliquem hominem
baptizatum à sua iurisdictione ita exime-
re, vt sibi parere non teneatur; nam idem
dicendum videtur in Rege temporali,
quia ita comparatur ad regnum suum, &
personas eius in regimine temporali, si-
cut Papa ad Ecclesiam in spirituali. Ra-
tio autem vtrique communis est, quia
Deus tam Regi, quàm Pontifici commi-
sit curam subditorum, ac præcepit, vt eis
ius dicerent, & in officio continerent,
iniquos puniendo, & bonos defenden-
do; ergo non potest Rex personas sibi à
Deo commissas eximere, & liberas re-
linquere, quia hoc esset contra diuinam
institutionem, & contra sui muneris na-
turalem obligationem. Et hoc est, quod
Rex Angliæ, & alij contendunt, quando
dicunt, hanc exemptionem esse contra
ius naturale. Tandem confirmatur hæc
pars simul cum præcedenti, quia talis ex-
emptio non esset in ædificationem, sed
in detrimentum Ecclesiæ; ergo neque à
Rege, neque à Pontifice introduci potuit.
Quam rationem intendisse videtur Rex
Angliæ, cum Principes monet, vt reco-
gitent, quantum spinarum, & tribulorum
(inquit) in medijs vestris ditronibus relin-
quitur, cum asseratur tam potens hominum
factio

Cōfirmatio
secunda.

factio sub imperijs vestris nasci, educari, optimisq; prædijs frui posse, quæ à vestra potestate immunita sit, nec ullo iure vestris legibus, iudicijsq; subiecta. Sequi autem hoc incommodum ostendere conatur Paulus ille Venetus, quia cum Prælati Ecclesiastici non possint in subditos gladio materiali uti, eos poena mortis mulcando, inde fit, ut vitia, & peccata in Ecclesia augeantur. Vnde concludit, hanc libertatem, quam Ecclesiastici prætendunt, nihil aliud esse, quam peccandi libertatē.

6. Nihilominus vera, & catholica sententia est, clericos iustē potuisse à iurisdictione temporalium Principum eximi. Hæc assertio quatenus autoritate Ecclesiæ fundanda est, pendet ex facto, de quo nōdum dictum est, & ideo prius ostendemus veritatem ipsam de possibili, postea ex facto certitudinem eius probabimus. Dicimus ergo, exemptionem hanc iustē fieri potuisse tribus modis in argumentando tactis, videlicet, & à Deo, & à Pontifice, & ab Imperatore, seu Regibus. Et quidem prima pars adeo est evidens, ut à nemine possit sine magna cæcitate, & impietate negari: nam Deus est absolutus Dominus vitæ, & mortis, ac libertatis humanæ; ergo iustissimè sua potestate, & iure utendo, potest quilibet hominem alterius servum, vel dominum efficere, & subditum, vel superiorem, & similiter potest quencumque hominem proprio dominio, aut potestate priuare, & prout libuerit alteri eam donare. Et ideo dixit Daniel cap. 2. *Sit nomen Domini benedictum à seculo, & usque in seculum, quia sapientia, & fortitudo eius sunt, & ipse mutat tempora, & ætates; transfert regna, & constituit.* Ergo eadem facilitate potuit transferre clericos sub potestatem Pontificis, auferendo Regibus potestatem, quam in illas personas habere poterant, & illam Pontifici conferendo.

Tribus modis potest hæc exemptio concedi, à Deo, à Summo Pontifice, & ab Imperatore. Probatur primum.

Daniel. 2.

Neque ratio, quæ in contrarium fiebat vilius est momenti, quia per huiusmodi exemptionem, mutationem, seu translationem nullam mutationē in ipso Deo fieri necesse est, manens enim ipse immutatus, mutat imperia, & humanarum rerum status, & ita in ipsa Ecclesia pro diuersis temporibus distinctos esse voluit gubernationis modos iuxta consiliū

A voluntatis suæ sine vlla eiusdem voluntatis mutatione, aut contrarietate. Nam licet Deus alicui regnum, vel aliam potestatem tribuat, non cogitur perpetuò illam conseruare, sed iuxta suæ prouidentie rationem potest illam auferre, & alteri donare, non quia priorem voluntatem retractet, sed quia à principio sub ea lege, & conditione, ac dependentia à sua voluntate omnia disposuit. Nec denique in hoc negotio interuenit aliqua dispensatio in iure naturali, sed solum quædam mutatio in materia eius, quæ non solum à Deo, sed etiam per hominem fieri potest, ut alibi à me latius dictum est, & statim etiam attingam.

B Vnde duo hic breuiter distinguenda sunt, quæ aduersarij confundunt, ut tenebris rem inuoluant, cum tamen res sit clarissima, & cuilibet mediocriter docto manifesta. Aliud est enim eximere aliquem ab obedientia alicuius, auferendo ab alio iurisdictionem, seu omne ius superioris circa talem personam, etiam si circa alias potestatem retineat. Aliud verò est, conseruando in Principe, vel Prælato eandem iurisdictionem in talē personam, idemque ius præcipiendi, nihilominus auferre à subdito obligationem parendi. Exemptio igitur explicata in hoc posteriori sensu (quem Theologico more compositum appellare possumus) verissimè dicitur, esse contra ius naturale quoad hoc indispensabile, quia inuoluit apertam repugnantiam, & contradictionem etiam in ipsa diuina voluntate. Nam inde fieret, Deum simul velle ut superior possit verè præcipere, ac proinde subditum efficaciter obligare, & ut nihilominus possit subditus licitè non obedire, & consequenter, ut simul sit subditus, & non subditus; itemque ut sit bellum iustum ex vtraque parte, non in ignorantia, sed in re ipsa fundatum, quæ est intolerabilis, & incredibilis perplexitas. Quis autem vnquam exemptionē clericorum ita intellexit? nullus profecto, qui sanæ mentis sit. Alter igitur modus exemptionis non solum possibilis, sed etiam facillimus; imò & quotidianus est in his potestatibus, quæ ab hominibus dantur, & ab eisdem auferri, aut limitari possunt. Sic enim eximit Rex aliquē nobilem à iurisdictione inferioris Magistratus,

Libr. 2. de Legib.

8. Per Clericorum exemptionem Reges priuantur iurisdictione in ipsos.

7. Soluitur ratio contra dictum cōcessionis modum.

stratus, & Pontifex eximit religiosum à iurisdictione Episcopi. Ita ergo eximere potuit Deus clericos à iurisdictione Regum sine vlla dispensatione in lege naturali, quia nulla est lex naturalis, quæ præcipiat, ut Reges in clericos, vel omnes incolas suorum regnorum iurisdictionem habeant: sed potius cum Reges sint Dei ministri, & ab ipso habeant potestatem in quoslibet subditos, ipsa ratio naturalis dicat, posse Deum potestatem illam minuere, & ab illa quos libuerit ex subditis eximere.

9.
Probatur secundum.

Altera pars erat, non esse impossibile, neque contra rationem naturalem, hanc exemptionem à Summo Pontifice efficaciter fieri, ita ut iusta sit, & valida, ideoque seculares Principes eam admittere, & seruare teneantur. Quæ pars propriam disputationem postulat, quam cap. 11. trademus, ubi autoritate, & ratione illam directè ostendimus, nunc ergo solum declaranda est, ut constet, nullam habere repugnantiam. Duobus ergo modis intelligi potest, posse Pontificem hanc libertatem clericis conferre, primò potestate humana, seu merè naturali, secundò potestate aliquo modo diuina, id est, supernaturali, & diuinitus data. Priori modo fatemur, Pontificem non potuisse hanc exemptionem introducere, hoc enim saltem probat ratio facta, quod non possit Pontifex iure humano, vel potestate naturali, seu acquisita Regum potestatem auferre, seu minuere, cum illi sint supremi in suo ordine, & secundum naturalem potestatem ei non subijciantur.

Sola potestate humana non potest Pontifex clericos eximere.

10.
Obiectio.

Responsio,

Dicet fortè aliquis titulum præscriptionis humanum esse, ac naturalem, potuisse autem Pontificem usu præscribere hoc ius contra temporales Principes, eximendi clericos ab eorum potestate. Respondetur, hunc titulum non habere locum in præsentī materia, neque in illo fundari Pontifices, ut interdum Rex Angliæ existimasse videtur, & in suis verbis indicat. Ratio verò reddi potest, vel generalis, quia illa, quæ sunt de intrinseca ratione supremæ potestatis non possunt contra supremum Principem præscribi, ut est communis sententia Iuristarum cum Bartholo in l. In omnibus, ff. de Diuersis, & temporalibus præscrip-

Barthol.

tionibus, & Panormit. in cap. Cum nobis. de Præscript. & alijs, quos refert Couar. in Practicis cap. 4. & in Regula Possessor. p. 2. §. 2. n. 8. Vel potest esse ratio peculiaris, & propria, quia exemptio clericorum seclusa concessione, seu voluntate ipsorum secularium Principum non posset sola humana ratione, aut titulo iustè inchoari, seu bona fide, & ideò necesse est, ut potestas non procedat ab usu, sed potius è contrario usus legitimus supponat potestatem, & ab illa inchoetur.

Panormit.
Couarr.

Oportet ergò, ut hæc potestas sit supernaturalis, & à Christo specialiter indita; hoc autem modo euidentius est, non repugnare, quòd Christus dederit Vicario suo hanc potestatem per quandam participationem eius dominij, & potentia, quæ in ipso est per essentiam, vel excellentiam. Quid est enim, cur hoc fieri non potuerit? aut quæ deformitas, aut malitia contra rationem naturalem in hoc excogitari potest? Concessa enim Pontifici tali potestate, per illam constituitur superior Regibus tanquam minister Dei superioris ordinis, & ideò exemptio facta per huiusmodi potestatem erit quidem supra merum ius naturæ, non tamen contra illud. Neque in hoc video esse posse quæstionem, sed solum in hoc, an Christus de facto hanc potestatem Pontifici dederit, quam quæstionem in citato loco tractabimus, & ibi ex professo respondimus obiectionibus circa hoc punctum supra propositis, nam eò præcipue tendunt, ut ostendant, de facto non esse datam Pontifici hanc potestatem. Nunc ergo breuiter dicimus, argumenta illa solum probare, Pontificem non posse hanc exemptionem conferre clericis per directam potestatem, quam in temporalibus habeat supra Reges terræ, non tamen probare, hoc excedere potestatem spirituales eius, quatenus per eam est superior Regibus temporalibus, saltem indirectè, & in ordine ad spiritualia, quæ potestas etiam supra Reges ethnicos in multis casibus locum habet, ut superiori libro ostensum est. Quomodo verò hæc potestas indirecta ad effectum exemptionis sufficiat, in dicto loco videbimus.

11.

Pontifex per suam indirectam in Reges potestatem potest clericos eximere.

Tertia pars supra posita fuit de Regibus

12.

Probatum
tertium.

bus temporalibus, de quibus dicimus potuisse licite iuri suo renunciare, & quavis nulla superiori virtute aut potestate cogerentur, potuisse abdicare se iurisdictione temporali, quam habebant in clericos, eamque in Pontificem Romanum, vel alios Ecclesiasticos Prælatos transferre. Hanc partem tanquam certam supponunt multa iura civilia, & canonica, & communiter eorum interpretes, ac Doctores Theologi, ut in sequentibus capitulis latè referemus. Ratio autem aperta est, quia Rex supremus est verus Dominus, & habet liberam potestatem utendi sua iurisdictione quocunque modo, neque intrinsecè malo, neque sibi prohibito: sed actus eximendi clericos à iurisdictione laica, est actus dominij, & eiusdem iurisdictionis voluntariæ, qui nec fuit Regibus prohibitus, nec est intrinsecè malus: ergo potuit validè, & licite fieri à quocunque Rege supremo. Consequentia optima est, & legitima. Maiorem etiam non negabit Rex Angliæ, est enim Regibus fauorabilis, & quidem meritò, nam est res clara, & euident ex dictis suprà de Regia potestate. Quavis enim Rex non fit ita factus reipublicæ dominus, ut possit ad libitum sua potestate uti, & omnia in utilitatem suam convertere, nihilominus verus est Dominus, quatenus verum, & proprium ius habet præcipiendi, iudicandi, gubernandi, & disponendi circa res sui regni in communem utilitatem, & ita Iuristæ hoc vocant dominium iurisdictionis, quod in supremo Principe habet per se, & in genere suo independentiam ab omni alio superiore infra Deum, & ideò habet amplissimam, & liberam facultatem ad omnem usum non prohibitum, seu rectæ rationi non repugnantem.

Supereff ergo, ut talem esse probemus concessione exemptionis, de qua tractamus. Illa enim quidam usus est supremæ iurisdictionis, nam (ut dixi) exemptio priuilegium quoddam est, concessio autem priuilegij actus est iurisdictionis voluntariæ, ut in lib. 8. de Legib. latè tractauimus. Rectè ergo dictum est, exemptionem hanc esse usum voluntariæ iurisdictionis, quam oportet esse supremam in suo ordine, ut possit etiam à se ipso supremus Princeps priuilegiatū

A eximere. Alia etiam ratione dici potest hic actus usus iurisdictionis, quia est quedam iurisdictionis donatio, nemo enim dare potest iurisdictionem, nisi qui illam habet. Est autem peculiare in hoc modo concedendi iurisdictionem, qui per hanc exemptionem fit, ut Princeps, qui illam alteri concedit, se ipsum illa priuet, quia etiam à sua potestate subditum eximit: quod non inuenitur in alijs modis delegandi, vel committendi iurisdictionem, nec in exemptione ab inferiori magistratu, quam Princeps concedit. Vnde si illa exemptio cōsideretur, ut est iurisdictionis collatio, actus iurisdictionis rectè appellatur: si verò ut abdicatio proprii iuris spectetur magis videtur esse actus dominij, & liberalitatis: sub vtraque autem ratione optimè cadit in supremum gubernatorem, & Dominum. Quod ergo hic usus iurisdictionis suæ non sit prohibitus supremo Principi lege positua, manifestum est, quia non habet superiorem à quo lex illa ferri potuerit. Supponimus enim, illam legem non esse positua diuinam, nullibi enim lata est, aut ostendi potest. Deinde etiam, non esse canonicam tanquam per se notum sumimus. Et ideò de solo directè superiore loquimur, cum negamus, Regem habere superiorem, à quo lex illa ferri potuerit, quia deberet esse lex humana, & civilis, quæ à solo Principe directè superiore in temporalibus fieri poterat. Neque fingi potest lata ab ipsomet Rege, quia non potest supremus Princeps se per se primo sua lege obligare, sed ad summum per quandam consecutionem, quando lex communitati imposita similem obligandi rationem habet in Principe: hæc autè lex, si daretur, non cōmunitati, sed soli Principi imponeretur; ideòque non potest ab eodemmet Principe ferri. Nec denique fingi potest, quòd sit lex à republica lata: nam postquam respublica potestatem suam in Regem trāstulit, illo est inferior, ut illum non possit posituius legibus obligare.

D Solū ostendendum superest, illum usum non esse per se, & intrinsecè malū, seu quod perinde est, priuilegium illud non esse contra iustitiam, vel naturalem rationem. Quod quidem per se euident videtur, quia est in fauorem fidei, & religio-

14.
Exemptio
Clericorum
nec iustitiæ
nec rationi
naturali re-
pugnat.

Barthol. in
l. 1. §. Per
hanc, ff. de
rei vñdica.
& Conarr.
in Regula
Peccatū.
p. 2. §. 9. m.
8.

13.
Exemptio
est actus vo-
luntariæ iurisdictionis.

ligionis, & nulli nocet, nec præiudicat, nisi ipsimet Principi concedenti priuilegium, quod voluntariè facere potest, & piè, si propter dictum finem, & sine alicuius nocumento id faciat. Declaratur præterea in hunc modum, quia vel usus ille est per se malus, quia est contra pactum cum republica initum, cum primò in Regem transtulit potestatem suam, vel quia est contra naturalem legem iustitiæ, qua Rex tenetur habere curam suorum subditorum, seu incolarum omniù regni sui, iuxta exigentiam sui muneris; quod à republica accepit; vtrunque autè sine fundamēto excogitatur, facillimèq; excludi potest; nulla est ergo vera ratio intrinsecæ malitiæ in tali priuilegio.

15. Prior pars minoris probatur, quia gratis fingitur tale pactum inter reipublicam, & Regem, nimirum, quòd reipublica suam potestatem sub ea conditione, seu limitatione in Regem transtulerit, vt non posset tale priuilegium exemptionis aliquibus ciuibus concedere. Vnde enim probari potest talis conditio, aut quod illius signum ostendi potest? Præterea ipsamet reipublica non habebat potestatem suam ita limitatam, quia nō ex aliquo pacto simili, sed à Deo ipso illam recepit quasi congenitam cum natura, & sub ea tantum conditione, vt illa iustè, & secundum rectam rationem vteretur; ergo eodem modo illam in Regem transtulit, & quidquid aliud fingitur voluntarium, & impertinens est. Præsertim quia si humana reipublica consideretur in statu legis naturæ, in quo se ipsam regere posset per rationem rectam, vel naturalem tantum, vel fide illustratā; potuisset & temporales Reges sibi, & Sacerdotes ad Dei cultum peculiariter dicatos, instituere: Sacerdotesq; à Regum potestate eximere, & sub aliquo gubernatore in suo ordine supremo eos constituere; in hoc enim genere institutionis nulla est repugnantia, vel deformitas; ergo etiam Rex, quāuis simpliciter totam potestatem à republica receperit, posset postea simile priuilegium Sacerdotibus concedere; ergo superuacaneum est fingere pactum illud, & conditionem, seu limitationem sibi à republica impositam, cum ad conuenientem reipublicæ gubernationē necessaria non sit. Quin potius talis condi-

A tio, si extendatur, vt locum habeat etiam respectu Sacerdotum, seu Pontificū supernaturali modo à Christo institutorū, sic neque venire poterat in mentem humanæ reipublicæ secundum se spectatæ, & contra rationem, & publicam honestatem esset, & ideo nullius momēti, vel valoris foret. Igitur ex hoc capite non est ligata potestas Regum, quominus rectè, & validè priuilegium hoc clericis dare potuerint, etiam si aliunde illud non haberent.

B Atque inde tandem facilè probatur alterum membrum, nimirum priuilegium hoc non esse cōtra naturalem legem iustitiæ, qua Rex tenetur curam omnium ciuium habere, vt conuenienter gubernentur. Nam Rex cōcedendo hoc priuilegium, non omittit hanc curam, sed altiori, & cōueniētiore modo illā prouidet. Vnde duobus modis cogitari potest, Regem aliquē sibi subditū à sua iurisdictione eximere. Primò abdicando à se omnē potestatem, & iurisdictionem circa illū, & nulli alteri illum subiiciendo, sed omnino vagum, vt sic dicam, & absquē lege, & gubernatore illū relinquendo. Et hūc modum priuilegij fatemur esse inordinatissimum, & intrinsecè malum, quia est bonis moribus contrarium, & ex se cōmunitati reipublicæ valde perniciosum. Non est autem huiusmodi clericorū exemptio, vt nūc supponimus. Alio modo potest Rex eximere subditum à sua iurisdictione, potestatem in eum alteri tribuendo, vel relinquendo; & hic modus malus non est, sed potest habere conuenientem rationem, quia per se nō repugnat bonis moribus subditorum, quia non relinquuntur sine sufficienti gubernatore, & aliunde potest esse magis decens, magisq; ad cōmune bonum conueniens, propter peculiarem statum aliquorum ciuium. Talis autem est exemptio clericorum; vt infra probabimus; ergo illam concedere, non fuit contra bonum vsum Regiæ iurisdictionis, & potestatis, ac proinde nec rationi naturali repugnat tale priuilegium, nec excedit supremi Principis potestatem.

Neque etiam contra hoc obstant argumenta, quæ suprā tertio loco proposita sunt. Quod enim in primo dicitur, nō posse Principem suā iurisdictionem, seu

16.

Ita aliquem eximere, vt nulli subiiciatur, iotti secè malum est.

17.

Soluuntur argumenta cōtra hunc exemptionis modū.

Ad r.

Baptizati à
Summi Pō
tificis iurif-
dictione exi-
mi nequeū

potestatem minuere, eam alteri commu-
nicando; non est in vniuersum verum,
quando talis diuisio, vel communicatio
iurisdictionis ad bonum reipublicę con-
ueniens iudicatur, quia potestas illa de se
mutabilis est, & ad cōmune bonum rei-
publicę ordinatur, & ideò nulli iuri re-
pugnat, quòd in illa fiat huiusmodi mu-
tatio. Præsertim, quia per tale priuilegiū
non priuatur respublica tali iurisdictione
in se, & in omnibus suis membris, sed
ab vno in aliud transfertur, quod multis
de causis fieri potest, vt constat. Neque
in hoc est æquiparatio cum iurisdictione
Summi Pontificis admittenda, quia dig-
nitas Pōtificia altiore habet institutio-
nem, ratione cuius immutabilis est, vt in
superioribus dixi, & ideò fieri nō potest,
vt baptizatus aliquis ab ea eximatur, cū
iure diuino illi subiectus sit, quod secus
est in potestate Regia, quę simpliciter, &
proximè est ex institutione humana.
Quod autem Nauarrus, & aliqui Iuristę
dicunt, non posse Regem, aliquem à sua
obedientia eximere, intelligendum est
de exēptione merè priuatiua, id est, quę
subditum sine lege, & gubernatore relin-
quat, non verò de exemptione transfe-
rente iurisdictionem in alium, vt decla-
ratum est. Et hoc ipsum confirmat exē-
plum de ipsamet republica, quod Nauar.
adduxit, vt etiam ex dictis constat.

18.

Ad confir-
mationem;Ecclesiasti-
cus iudex
potest pœ-
nam mortis
imponere.Innoc.
Bald.

Ad vltimam confirmationem respon-
deo, impiam, & blasphemam esse vocem
illam noui Pauli Veneti, libertatem Ec-
clesiasticam clericorum nihil aliud esse,
quàm libertatem, seu licētiā peccandi;
nam libertas, quam Pontifices docuerūt
& sacri canones defendunt, & pro qua
multi Sancti Pontifices vsq; ad sangui-
nem decertarunt, & Imperatores, & Ca-
tholici Reges piē, ac fideliter cum vniuer-
sa Ecclesia receperunt, & laudarunt, nō
est licentia liberē, aut impunē peccandi,
sed est veneratio quædā Ecclesiastici or-
dinis, & conueniens iurisdictionum di-
stributio, vt omnia in Ecclesia ordinatē,
ac decenter fiant. Neque argumentum
Pauli est alicuius momenti. Primò, quia
iudex Ecclesiasticus, vel Pōtifex potest
pœnam corporalem etiam mortis impo-
nere, licet ob decentiam, & lenitatem per
se ipsum id non faciat, vt significauit In-
nocentius in cap. 2. de Maiorit. & obedi.

A & ibidē Baldus, & notat Bernard. Diaz
in Practic. crimina. c. 61. & Couarr. lib.
2. Variar. cap. 20. n. 10. vbi ad hoc expē-
dit cap. 1. de Homicid. in 6. vbi Ponti-
fex imponit pœnam diffidationis prop-
ter homicidiū per assassinos perpetrātū,
quę diffidatio pœnam mortis virtute
includit, vt ibi declarat. Vnde quòd iu-
dex Ecclesiasticus per se ipsum non vta-
tur gladio, nec per se proferat sententiā
fanguinis, non est, quia non possit, saltē
Pontifex, vel qui ab eo singularem po-
testatem receperit, sed quia non decet.
B Nihilominus tamen quando grauitas de-
lictī postulat, Ecclesiasticus iudex reum
clericum brachio seculari tradit, vt per
eum iuxta rigorem legum puniatur; er-
go ex hac parte non datur clericis impu-
nitas in similibus delictis perpetrandis.
Deinde extra casum pœnæ mortis pos-
sunt clerici (vt notat Panormit. in cap.
Cum non ab homine, de Iudic. numer. 26.)
ab Ecclesia grauissimis pœnis affici, dam-
nantur enim interdum ad perpetuū car-
cerem, & adeò arctum, vt mors potiùs
diuturna censeri possit, quàm vita, vt su-
mitur ex cap. *Nonimus*. §. 1. de Verbor.
signifi. Deinde etiam est satis grauis pœ-
na diuturnum, & onerosum exilium,
damnatio ad triremes, fustigatio grauis,
& alię similes.

Ber. Diaz.
Couar.

Panormit.

Cap. No-
nimus, de
Verbor. sig-
nificat.

Ac deniq; quanuis fortasse ex maiori
benignitate, & lenitate Ecclesiastici iudi-
cij nōnulli prauī homines sumant occa-
sionem peccandi, nō ideò damnabile est
priuilegium exemptionis Ecclesiasticę,
quia illud per accidens est, & contra intē-
tionem Ecclesię, & multò maiora, & ne-
cessaria cōmoda ex illo sequuntur, vt in-
fra ostēdemus, nullūq; bonū est, quo pra-
ui homines nō interdū male vtātur, neq;
propterea damnandum est. Sicut in ipso
seculari iudicio inter laicos fit aliqua dif-
cretio, nam qui nobiles sunt à grauiori-
bus tormētis, & infamibus pœnis per pri-
uilegiū nobilitatis eximuntur, quo mul-
ti illorum ad licentiam peccandi abutū-
tur, & ob eam causam priuilegiū ipsum
non reprobatur, sed qui male illo vtun-
tur digni censentur illo priuari; cur er-
go non idem cum proportionē dicetur
de libertate Ecclesiastica? cū clericalis
ordo ex genere suo in altiori gradu dig-
nitatis, & nobilitatis constitutus sit.

19.

Vlti-

Vltimo ergo concludimus, exemptionem clericorum non solum potuisse iuste concedi, sed etiam de facto esse sancte concessam, & in Ecclesia esse antiquissimam. Quam assertionem non solum veram, & piam, sed etiam catholicam esse credimus, ita vt absque errore in fide negari non possit. Quia verò in discursu huius libri latè tractanda, & confirmanda est, eam nunc breuiter sic probamus. Nā in primis hanc exemptionem seruandam esse in Ecclesia docuerunt, & præceperunt Pontifices, & Concilia ferè ab initio Ecclesiæ vsque ad præsentem diem, vt constat ex Alexandro. 1. epist. ad omnes Orthodoxos, qui sedit ann. 109. testaturq; à temporibus Apostolorum id obseuatum fuisse, quod postea etiā præcepit Caius Papa epist. ad Felicem Episcopum ann. 283. & Marcellinus epist. 2. ad Vniuersos Episcopos Oriētis an. 196. Syluester Papa in quodam Concilio Romano, quod sub illo primum ordine ponitur, canon. 4. ann. 314. Gelas. apud Gratianū in cap. *Christianis*, & cap. *Syluester*. 11. q. 1. & Bonifacius. 5. in epist. ad Episcopos Galliæ, vt refert Gratianus suprà in cap. *Nullus*. 3. nam in originali non inuenitur, & magis videtur caput illud desumptum ex Authentica *Nullus*. C. de Episcopis, & Clericis. Idem tradit Gregor. quem Gratianus ibidem refert ex lib. 9. Epistolar. indict. 4. epist. 32. ad Romanum defensorem Siciliæ, & idem habet in epist. 74. ad Bonifaci. defensorem Corsicæ, vbi sic ait: *Pervenit ad nos, quod quidam clericorum te illic posito, à laicis teneantur. Quod si ita est, tuæ hoc culpæ non eris reputari, quia hoc fieri, si homo esses, non debuit. Et ideo de cætero sollicitudinem te habere necesse est, vt hoc fieri non permittas, sed si quis contra aliquem clericum causam habuerit, Episcopū ipsius adeat, &c.* Omitto posteriores Pontifices, quia de illis res est manifesta, & apparet ex vsu quotānis promulgandi Bullam coenæ Domini.

Addo duos antiquiores, & grauissimos testes, quos Gratianus prætermisit, vnus est Leo I. in epistol. 96. ad Episcopos, & presbyteros Thraciæ, cuius sūt verba notanda: *Tanta seculi potestates circa sacerdotalem ordinem reuerentia præualuere, etiā hi, quos sub imperiali nomine terris diuina potentia præesse præcepit, vt ius distinguen-*

dorum negotiorum Episcopis sanctis, iuxta diuina constituta permiserunt. Quod cum & iuris antiqui formulis, & illibatis frequentius sit legibus confirmatum, præsentem tamen tempore à plerisque inuenimus fuisse calcatum. Nam prætermisso sacerdotali iudicio, passim ad examen seculare transiere. Quo circa nobis visum est, vt hanc & sacra legis, & nostri ordinis contumeliam, & ad præsens rescisceretur plena discretio, & obseruandam formulam constitueret in futurum, &c. Alter est Telesphorus Papa. 9. à Petro, qui in sua Epistola ad omnes fideles sic inquit: *Discreta esse debet vita clericorum à laicorum conuersatione, & sicut laici, & seculares homines nolunt eos recipere in accusationibus, & infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere in impulsationibus suis.* Ostendens per hæc verba, quanta iam tunc fuerit distinctio inter vtrūq; forū.

Multa præterea sacra Concilia generalia, & prouincialia, antiqua, & recetiora, clericos non à laicis, sed ab Episcopis, vel à Concilijs prouincialibus iudicandos esse tradiderunt, vt constat ex Concilio Chalcedonen. action. 15. cap. 9. & ex Carthaginen. 3. antea coacto ann. 397. c. 9. vbi inter alia dicitur, male de Ecclesia sentire clericum, qui de iudicio seculari petit auxilium. Et in cap. 38. petitur facultas ab eodem Concilio ad implorandum brachium seculare contra quendam incorrigibilem Episcopum; & respondet Aurelius consentientibus alijs, hoc non esse contra formam disciplinæ, quando clericus admonitus contumax fuerit, & contempserit. Et in Concilio Toletan. 3. cap. 13. puniuntur clerici deferentes iudicia Ecclesiastica, & ad secularia euntes. Idemq; habetur in Concilio Agathensi tempore Symmachi c. 8. & 32. Aureli. 3. c. 31. Mileuit. c. 19. Matiscon. 1. cap. 8. & 32. & latius Matiscon. 2. c. 9. & 10. vbi notanda sunt illa verba. *Reuerendissimi canones, atq; sacratissimæ leges de Episcopali audiētia in ipso pene Christianitatis principio sententiā protulerūt: tamē quia eadē postposita, humana in sacerdotes Dei, grassatur temeritas, &c.* Quæ verba sūt valde notanda tū pro exemptionis antiquitate, tū quia in eis insinuatur, illā magis esse per canones & leges declaratā, atq; defensā, quā institutā: hoc enim ille mod⁹ loquēdi indicat. *Pro episcopali audiētia ptulisse sētiētiā.*

Telesphor. Pap.

22.

Conc. Chalcedonen.
Concil. Carthaginen.
C. Placit
2. 11. q. 1.

Concil. Tolet. 3.

Conc. Agathens.

Conc. Aureli.

Conc. Mileuit.

Conc. Matiscon. 1. & 2.

23.

Cap. 2. de
For. comp.
Cap. Si cle-
ricus. eod.

Cōc. Colo-
ni.

Conc. Lat.

Cōc. Trid.

24.
De facto fu-
isse clericis
exemptio-
nem conce-
sam conclu-
ditur.

Idem refertur ex Concilio Parisiensi in cap. 2. de Foro competent. & ex Concilio Lateranen. sub Alexandr. 3. in cap. Si clericus, eodem tit. in quo multa sunt decreta de distinctione vtriusque fori, & plura in cap. Qualiter, & quando, & cap. Clerici, & cap. Cum non ab homine, de Iudicijs. Deinde in Concilio Colonien. l. 1. p. 9. c. 20. dicitur, hanc immunitatem esse antiquissimam, & in Concilio Lateran. sub Leone X. sess. 9. in Bulla reformationis, innouatur omnes sanctiones Apostolicæ in fauorē libertatis Ecclesiasticæ, Cum à iure (inquit) tam diuino, quam humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit. Ac denique Concilium Trident. sess. 25. c. 20. de Reform. sic inquit: Decernit, & præcipit sancta Synodus, sacros canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias sanctiones Ecclesiasticas in fauorem Ecclesiasticarum personarū, ac libertatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præsentī etiam decreto innouat, exacte ab omnibus obseruari debere. Atq; his canonicis decretis cōcordant iura ciuilia, quæ postea referemus.

Ex his ergo testimonijs euidenter cōcluditur, datum esse in Ecclesia Christi clericis priuilegium exemptionis à potestate seculari. Nam impossibile est, tot Pontifices sanctos, & sapientes, quorum multi etiam Martyres fuerunt, & tot Concilia Ecclesiam in hoc decepisse. Vnde etiam est incredibile, clericos contra Imperatores, & Reges priuilegium hoc per tyrannidem, vel iniuriam usurpasse. Imò de fide certum esse debet, institutionem, & obseruationem huius priuilegij honestam, & sanctam fuisse, & esse. Quod in hunc modum ex principijs fidei, & citatis testimonijs colligitur. Quia de fide est, Ecclesiam non posse errare in præceptis morum, quæ vniuersali auctoritate Pontificum, aut Conciliorum generalium obseruari præcipiuntur, sed in Ecclesia per multas leges canonicas, & vniuersales approbatur hoc priuilegium exemptionis clericorum, & obseruari præcipitur, & nouissimè innouantur, & confirmantur à Concilio Tridentino loco citato; ergo de fide certū est, tam hoc Concilium, quam superiora decreta in hoc puncto non errasse; ergo eodem modo est de fide certum, & priuilegium hoc

A iustum, ac validum esse, & conuenienter institutum. Quibus autem rationibus cōcessum sit, in sequentibus videbimus, inuestigando, quo iure fuerit introductū. Nam ex dictis in hoc capite constat, tribus modis dari potuisse, scilicet, diuino, canonico, & ciuili, & ideo à quo illorum emanauerit, inquirendum superest.

CAPVT IIII.

Vtrum Summus Pontifex omni iure diuino, & humano ab omni iurisdictione secularium Principum exemptus sit.

B

Q Vanus priuilegium exemptionis commune sit Summo Pōtifici cū reliquis clericis, cū ipse non solū clericus sit, sed etiam clericorū, & totius Ecclesiæ Princeps, & caput: tamen quia in illo propter singularem eminentiam notior est talis priuilegij origo, & quia illius cognitio parare potest viam ad inuestigandam originē immunitatis aliorū Ecclesiasticorum, ideo prius de Papa in particulari sermonem instituimus. De quo etiam hæretici non negant, nunc de facto exemptum esse ab omni seculari potestate, quia ipse cum Pontificatu cōiunctum habet temporale regnū, in quo superiorem non recognoscit, quia verò regnum istud non à Deo immediate, sed hominum deuotione, vel alio simili humano titulo consequutus est, ideo talis exemptio non est per se coniuncta cum Pontificia dignitate, nec ex diuino iure, sed ex humano ducit originem, vel certè supposito tali statu temporalis Principis ex natura rei sequitur, sicut in alijs Regibus, qui exempti sunt ex vi sui status, quia non habent superiorem. Vnde ad respondendū quæstioni propositæ, præscindenda est Regia dignitas à persona Pontificis, & solum vt Pontifex considerandus est, sicut fuerunt Petrus, & successores eius ante Constantinum.

D

Sic ergo tam Protestantes, quam Rex Angliæ negabunt planè, habere Pontificem Romanum hanc exemptionem. Vel quia non plus esse credunt, quam priuatum quendam Episcopum, vel ad summum Patriarcham; de omnibus autē Episcopis, & Archiepiscopis censent esse subditos suis Regibus in tēporalibus.

Vel

Sensus quæ-
stionis.

2.
Error Pro-
testantium.

Vel certè quia Pontifex neque iure diuino exemptus est, vt patet in Petro, & cæteris Apostolis, quibus nunquã Christus tale priuilegiũ concessit: neque iure canonico, quia non potest Pontifex hoc priuilegiũ sola sua autoritate sumere; ius autem canonicum Pontificia autoritate præcipuè nititur. In iure autè ciuili nihil singulare legitur de Pontifice Romano magis, quam de cæteris. Vnde etiam inter catholicos Palatius in 4. dist. 25. asserere ausus est, Papam non esse exemptum à potestate ciuili iure diuino, vel canonico, sed iure tantum ciuili, seu ex priuilegio Imperatorum. Nam idem sentit de alijs Ecclesiasticis, & nihil singulare Pontifici quoad hoc priuilegiũ attribuit. Verumtamen hæc sententia quatenus totum hoc priuilegium reuocat in solam donationem Imperatorũ, etiam de alijs clericis Summo Pontifice inferioribus perniciosa est, & minimè probanda, vt in frã ostendam: de Summo autem Pontifice omnino reprobanda, & minimè toleranda est.

Dicendum ergo est, Summum Ponticem ex diuino iure habere exemptionẽ, & immunitatem ab omni iudicio, ac iurisdictione seculari, etiam Imperatorum, & Regum. Hanc assertionem tenent in primis omnes catholici Doctores, qui generaliter affirmant, exemptionem hanc in toto Ecclesiastico statu esse de iure diuino quos c. 8. referemus. Præter eos verò, qui de inferioribus, vel id negant, vel dubij sunt, de Summo Pontifice propter eius singularem dignitatẽ id ingenuè fatetur Soto lib. 5. de Iustit. q. 4. art. 1. idẽ sentit Banhes 2. 2. q. 67. ar. 1. dub. 3. & sumitur ex Caietano eodem loco, & tom. 1. Opusculor. tract. 1. de Potest. Papæ, & Concilij cap. 27. ad 2. expressius id notat, & probant Turrecre. lib. 2. summ. capit. 93. & Bellarmin. lib. 2. de Sum. Pontif. c. 26. sequitur Molina 1. tom. de Iustit. disput. 31. Valentia 3. p. disp. 5. q. 11. pũct. 1. Henricus lib. 7. de Indulgent. cap. 24. & Driedo libr. 1. de Libert. Christian. c. 9, circa medium. & cap. 15. circa finem.

Probariq; generatim potest hæc assertio ex iure canonico, quatenus in eo simpliciter asseritur. Papam non habere superiorem in terris, à quo possit iudicari, aut cogi. Ita tradit Concilium Romanũ

A sub Syluestro can. 20. *Nemo (inquit) iudicabit primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari.* Et ne quis existimet Concilium illud loqui de solo iudicio, seu potestate spiritali, subditur statim: *Neque ab Augusto, neq; ab omni clero, neque à Regibus, neque à populo index iudicabitur.* Quæ fere verba ex Innocentio Papa refert Gratianus. 9. q. 3. capit. *Nemo iudicabit primam sedem, &c.*

Atque eadem verba ex Syluestro refert Nicolaus Papa in epist. 1. alias 8. ad Michaelẽ Imperator. §. *Consonat autẽ.* Et in §. sequenti refert similia verba Concilij cõgregati in casu Marcellini. scilicet, *Prima sedes non iudicabitur à quoquam, quam sententiam varijs testimonijs, & argumentis confirmat.* Ac tandem ipse concludit: *Satis euidenter ostenditur, à seculari potestate, nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificem.* Vnde cum tempore Leonis. 3. seditio contra ipsum Romæ mota esset, & Carolus Magnus ad illam sedendam Romanam venisset, & in Basilica Sancti Petri adstante populo, & clero Episcoporum omnium, qui eò ex tota Italia, & Francia conuenerant, sententias, & vota de vita, & moribus Pontificis rogaret, ab omnibus vna voce responsum est, *Sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum caput, à nemine (laico præsertim) iudicari debere,* Carolus autem auditò tam graui responso, quæstionem omisit. Ita refert Platina in vita Leonis, & habetur etiam in tom. 3. Concilior. Et eandem sententiam latè comprobatur Ennodius Diaconus in libro prodefensione Symmachi, qui recipitur, & probatur in 5. Synodo Romana sub eodem Symmacho. Eademque refert ex dictis Bonifacij Martyris Gratian. in cap. *Si Papa*, dist. 40. & sumpsit ex Cardinali Deus dedit in historia de Rebus Ecclesiasticis lib. 1. cap. 231. prout latè refertur in decreto Gregoriano sub dictum cap. *Si Papa.* Denique in synodo. 8. generali Constantinopolitana 4. can. 21. egregiè locupletatur illa sententia, quia non solũ de Papa, sed etiam de alijs Patriarchis dicitur: *Neminem prorsus mundi potentium eos posse inhonorare, aut à proprio throno mouere, & additur præcipuè quidem sanctissimum Papam senioris Romæ.* Et infra: *Sed nec alium quemquam conscriptiones contra Sanctissimum Papam senioris Romæ, ac ver*

C
D

Gratian.

Nicolaus Papa.

Platina.

Ennod. diacon.

Gratian.

Synodo 8. Constantin.

Palatius.

Opinio Palatij minimè permittenda.

3. Prima concilio.

Soto. Bañez. Caietano.

Turrecer. Bellarmi. Molina. Valent. Henric. Driedo.

4. Probatur assertio primo, ex iure canonico.

ba complicare, vel componere liceat, sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum. Et intra ait etiam synodum generalem non posse sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.

5.
Cap. Alio
rñ. 9. q. 3.
Ennodius.

Ex hoc ergo tam antiquo, & constanti dogmate colligimus, privilegium hoc Summi Pontificis non humanum esse, sed diuinum, quia neque ipse sibi arrogare illud facto auderet, nisi iure potuisset: non enim tanta facilitate, & consensione ab Ecclesia, & Principibus Christianis, sine ulla vi, vel coactione (quam profecto neque ipsi Pontifices efficere poterant) admissum fuisset: Neque etiam Pontifex id petere iure potuisset, nisi ad hoc potestatem, & auctoritatem haberet, quâ ratione suæ dignitatis à Christo recepit. Quod si ab ipso Christo auctoritatem habet declinandi omnem iurisdictionem humanam, profecto iure diuino ab illa exemptus est. Neque credibile est, hoc ius ab Imperatoribus accepisse; tum quia ante Imperatores Christianos dogma illud in Ecclesia cognitum est, ut de tempore Marcellini diximus, tum etiam quia Imperator non poterat hoc privilegium concedere pro omnibus Regibus, & populis non sibi subiectis, cum tamen in dicta Synodo Romanâ generaliter, & respectu omnium illa sententia proferatur. Tum denique quia Concilia, & Pontifices non fundant dogma illud in aliquo beneficio Imperatoris, sed in eminentia dignitatis Romanæ sedis. Et ideo censent tale privilegium esse perpetuum, ac omnino firmum, & immutabile, quod non posset habere, si ab Imperatore originem habuisset. In quo etiam considero, nec Imperatorem ipsum, vel Regem esse ita exemptum in terris ab omni iurisdictione temporalis, ut in nullo casu possit ab hominibus, vel à tota communitate iudicari, & cogi, quia ut dictum est lib. 3. potestas cuiuscunque Monarchæ temporalis manat à republica cum aliqua limitatione, & conditione inclusa; exemptio autem Pontificis multo maior, & altior est: ergo non potest in concessione Imperatorum, vel Regum fundari; datum ergo fuit tale privilegium à Deo ipso. Vnde Ennodius supra: *Aliorum (inquit) hominum causas Deus voluit, homines terminare, sed sedis istius Præsulis suo sine questione reservavit arbitrio.*

A Vt autem ratione aliqua distinctius declaremus, ubi aut quando Christus privilegium hoc immediate Pontifici contulerit, distinguere oportet duos modos, quibus intelligi potest, hoc privilegium esse diuinum, scilicet, vel naturali iure, vel positivo. Intelligendum autem est in præsentia materia ius naturale, non respectu naturæ humanæ in sua pura conditione spectatæ, nam hoc modo per se notum est exemptionem hanc non esse de iure naturali, sed naturale in præsentia dicitur, quod est connaturale alicui gratiæ, vel supernaturali dignitati homini collatæ, id est, quod, posita tali dignitate, secundum rectam rationem ex illa necessario sequitur. Ex iure autem positivo diuino dicitur esse tale privilegium, si per se, ac directè, seu propria, & peculiari voluntate à Christo Domino Vicario suo collatum esse constiterit. Dicimus ergo utrunque modum verum esse, quod sigillatim ostendendum est.

Et in primis, hanc exemptionem esse de iure diuino naturali, his verbis significauit Nicolaus Papa in epist. citata: *Patet profecto sedis Apostolicæ, cuius auctoritate maior non est, iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius licere iudicare iudicio.* Et infra. *Nemo unquam Apostolico culmini manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari.* Ac si diceret, Pontificem ex vi Apostolici culminis, & auctoritatis, quæ maior non est, exemptum esse ab humano iudicio. Et Ennodius in loco proxime citato hanc exemptionem fundat in verbis Christi: *Tu es Petrus, & Quodcumque solueris, &c.* Ac si diceret, ibi Christum dedisse Petro hanc exemptionem ubi illum Vicarium suum, & supremum Ecclesiæ Pastorem creauit, etiam si nihil aliud expressisset, quia, nimirum, ex natura rei privilegium hoc talem dignitatem comitatur, & ideo est de iure diuino naturali tali dignitati, licet simpliciter, & in se sit de iure diuino supernaturali, quod in radice (ut sic dicam) posituum etiam dici potest. Ratio autem huius consecutionis, seu naturalis iuris esse debet, quia per illam dignitatem factus est Petrus supra omnes non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, ut supra visum est; ergo eo ipso exemptus est ab omnium

6.

Quando dicitur aliquid esse de iure diuino naturali vel positivo,

Exemptio Summi Pontificis est de iure naturali, & positivo diuino.

7.

Probatursententia quoad primam partem.

Cap. Patet. 9. q. 3.

Ennodius.

8.
Difficultas
circa propo-
sitionem pro-
bationem.

omnium potestate, & subiectione. Non est autem hæc illatio tam euidēs, quin aliquam patiatur difficultatē. Quia Pontifex ex vi suę dignitatis non est superior omnibus in temporalibus directē, imò ex vi iuris diuini nullam iurisdictionem directē temporalem habet, sed tantum spiritualem, quæ indirectē tantum extenditur ad temporalia; ergo non repugnat, esse subiectum directē temporali iurisdictioni, & habere indirectam potestatem supra temporalem Regem; ergo è cōuerso exemptio illa in temporalibus non sequitur intrinsecē ex illa spirituali dignitate. Hæc posterior consequentia est euidēs, & Antecedens in superiori libro probatum est. Prima vero cōsequētia ostenditur, quia illa duo, subiectio, & prælatio, sunt diuersarum rationū, & ideo nō opponuntur, nec repugnat simul eisdem personæ conuenire. Et declaratur, quia non secundum eandem rationem, nec respectu eiusdem, & secundum idem referuntur: nam licet Pōtifex ut Pontifex sit superior in suo ordine, ut homo potest esse subiectus in inferiori ordine. Item quia solum potest Papa ut indirecta sua potestate in temporalibus, quando Rex. v. g. sua abutitur potestate in ordine ad spirituales finem; ergo hoc non obstat, quominus possit esse subiectus Imperatori iuste in ipsum animaduertenti per suam directam potestatem. Deniq; alijs exemplis constat nō pugnare, eum, qui vno titulo superior est altero, sub alio esse illi subditum, ut si quis habeat filium Regem naturali titulo Patris illo est superior, & nihilominus erit illi ut Regi subiectus.

9.
Resolutio
prædictæ
difficultatis.

Nihilominus connexio talis priuilegij cum tali dignitate multum est rationi consentanea, varijsque modis ostendi potest. Primò quia sicut in naturalibus dās formam, dat consequentia ad formam, ita in moralibus dans iurisdictionem, cēsetur dare omnia necessaria ad illius debitum vsum, & administrationem. Sed in præsentī materia, ut possit Pontifex suā supremam potestatem, & iurisdictionem indirectam in temporalibus supra omnes Principes temporales exercere, necesse est (moraliter loquendo) ut nulli eorum sit directē subiectus in temporalibus causis, ad personam ipsius Pontificis quocū-

A que titulo, aut modo pertinentibus; ergo talis exemptio data est Pontifici ex vi suę dignitatis. Nam, cum Deus omnia sapientissimè, & suauissimè disponat, nō est verisimile, dedisse dignitatē, & potestatem sine exemptione necessaria, vel conueniente ad debitum vsum talis potestatis. Quod autem talis dignitas talem exemptionem postulet, ostendi potest, tum quia minimè decebat, ut supremum Ecclesiæ caput, cui omnes Reges terræ subijci debent, ab eisdem iudicari possit, cogi, & puniri, tum quia perpetuum fuisset diuisionum, ac schismatum seminarium, tum etiam quia non possent Pontifices debita libertate, & autoritate sua iurisdictione, & potestate uti in Reges, & Principes terræ, si alia via illis essent subiecti, & ab eis possent in vincula conijci, & puniri.

B

Secundò magis hoc declaratur, quia Pontifex ex vi suę dignitatis, & potestatis supremę potest disponere de omnibus iuribus temporalibus, atque etiam de ipsa suprema seculari potestate, prout necessarium fuerit ad rerum spiritualium conuenientem gubernationem, ut supra ostensum est; ergo idem Pontifex ex vi eiusdē spiritualis iurisdictionis habet autoritatem præcipiendi cuiuscumq; Regi, ne in personam suam audeat manum extendere, aut potestatem suam exercere, potestque irritare, & pro nihilo ducere, quidquid secularis potestas in contrariū attentauerit, quia sine dubio hoc maxime pertinet ad spirituale bonum Ecclesiæ, & ad reuerentiam debitam Christo, & personę gerenti vices eius in terris; ergo planè repugnat, Pontificem esse subiectum quoad vim coactiuam Regi temporali, quia vis coactiua requirit talē potestatem in alium, ut ab illo superiori potestate impediri, aut ligari non possit. Cōfirmatur, quia hac ratione in sequētib; ostendemus, posse Pontificem eximere alios clericos à iurisdictione seculari, non expectato Principum temporalium consensu; ergo multo magis potuit eximere seipsum; hoc autem perinde est, ac esse exemptum ex vi dignitatis, & potestatis acceptę: nam qui in sua voluntate, & facultate habet non subdi alterius coactioni, profectò ab illa est immunis, & exemptus.

D

10.

Tertiò

II.

Cap. Cum
inferior de
Maiorita,
& obed.

Tertiò explicatur, quia impossibile est, magistratū temporalem habere vim coactiuam in Regem se directè superiorem, à quo in suę potestatis vsu pendet; ergo non minùs repugnat, Pontificem esse subiectum illo modo potestati temporali. Antecedens receptissimum est, apud Iuristas suprà citatos, & sumitur ex cap. Cum inferior, de Maiorita. & obed. vbi dicitur inferiorem non posse ligare superiorem. Estque aperta ratio, quia repugnat eundem respectu alterius esse simul inferiorem, & superiorem ex fundamento eiusdem iurisdictionis inuoluntarię, & coactiuę. Ratio autem huius est, quia coactio non potest fieri per virtutē propriam eius, qui cogitur, & consequenter nec per inferiorem potestatem, quę pendet à superiori potestate, existente in eo, qui cogendus est. Consequentia vero probatur, quia licet potestas Pontificis non sit directè temporalis, nec eiusdem ordinis cum potestate Regum, nihilominus eminenter cōtinet illam, & omnem efficacitatem eius circa materiam etiam temporalem habentem sufficientem habitudinem ad spiritualem, qualem esse ostēdimus iudicium de persona ipsa Papę; ergo æquę repugnat, Pontificem subijci tribunali Principis temporalis, quem ita habet sibi subditū, & subiectū. Eodem ergo diuino iure, quo temporales Principes ita subijciuntur Papę, eodē, inquam, ipse Pontifex ab illorum iurisdictione exemptus est. Superest probanda altera pars de iure diuino positiuo, quam in sequenti capite prosequemur.

CAPVT V.

Expenditur locus Matthæi, Da eis pro me
& te, pro Summi Pontificis
exemptione.

I.

IV S diuinum positium hic appellamus priuilegium à Christo cōcessum peculiari, & directā voluntate. Quod ita declaro, ne videatur hæc pars præcedenti contraria, nam in rigore loquendo ius positium dicitur quod naturale non est, sed per liberam Dei voluntatem additum, & ita videtur repugnare, hoc priuilegium esse simul ex utroque iure diuino, naturali, & positiuo. Ideo ex-

A go dicimus, ius positium hic latiùs sumi pro quocumq; iure fundato in expressa & directā Christi voluntate, etiam si fundari etiā possit in alia remota, medio discursu, seu ratione naturali. Vnde etiam dici potest hoc ius positium declarans potius priuilegium, quod iam erat connaturale ratione prioris dignitatis, quàm illud denuò concedens. Sic ergo declarata voce, probatur assertio proposita ex verbis Christi Matth. 17. vbi cum exactores tributi, quod eo tempore Iudæi Augusto viritim soluebant, Petrum interrogassent: *Magister vester non soluit drachma?* & ipse affirmando respondisset: postea Christus vt Petrum, & in eo Ecclesiam suam instrueret, eum interrogat: *Reges terrę à quibus accipiunt tributū, vel censum, à filiis suis, an ab alienis?* Petrus autem respondit, *ab alienis*, vnde intulit Christus; *Ergo liberi sunt filij. Vt autem nō scandalizemus eos, vade ad mare, &c. Et inuenies staterem, illū sumens, da eis pro me, & te.* Ex quo factō non solū non colligunt hæretici immunitatem Petri à solutione tributorum, sed potiùs inferunt, Christum etiam fuisse debitorem tributi, quando quidem iussit, illud pro se soluere. Sed errant manifestè, tum quia Christus argumento suo colligere voluit, se esse immunem à solutione tributi, quia filius Regis terreni immunis est à tributis, tum etiam quia postea expressè dicit, *Vt non scandalizemus eos*, quasi diceret, quamuis non simus debitores tributi, vt isti non offendātur, solue pro me, & pro te. Vt tibi Hieronymus, Chrysost. & omnes intelligūt, & August. ser. 6. de Verb. Apost. c. 7. de Christo. ait, *Non debebat, & persoluebat*, & Ambros. in Annotationibus in Exod. cap. 31. *Non debebat (ait) filius Dei, non debebat Petrus, Sed ne scandalizetur, ait, &c.*

D

Priùs verò, quàm ex hac Christi sententia hoc sedis Apostolicę priuilegium colligamus, inquirendum est, de quibus filiis Christus fuerit loquutus, & quę sit vis argumentationis, & consequentiō verborum eius. Aut enim loquutus est de solis filiis propriis, & naturalibus, vel latiùs etiā de adoptiuis, & impropriis; hoc posterius dici non potest, aliàs omnes iusti essent exempti à tributis Principum, quia omnes sunt filij adoptiui, & quia

Quo sensu
exemptio Pō
tificis sit ex
iure diuino
positiuo.

Probatur af
sertio.
Matth. 17

Illatio quę
dam hære
ticorum re
ijcitur.

Hierony.
Chrysost.
August.
Ambros.

2.
Dubii pri
mū de qui
bus filiis fue
rit loquutus
Christus Do
minus.
1. Ratio da
bitandi.

quia de æterna iustitia singulorum hominum constare non potest, omnes Christiani erunt exempti, quia omnes sunt in statu filiorum, vel quantum est ex vi professionis suæ illum habere possunt, & per fidem, & baptismum iam inchoatum habent, propter quod solent in Scriptura præsertim à Paulo omnes fideles sancti vocari. Inò etiam omnes homines possent eandem exemptionem à subiectione aliorum hominum prætere, quia omnes sunt filij Dei per creationem, hic enim titulus satis est, vt omnes possint Deum tanquam Patrem inuocare.

3.
Secunda ratio dubitandi,

Si autem Christus Dominus de solis filijs naturalibus est loquutus, duo insurgunt dubia, vnum est quomodo rectè inferat Christus, se esse liberum, quia ipse non erat filius naturalis Augusti Cæsaris, vt hoc titulo esset immunis à tributo, quod Cæsari pendebatur. Nam filius naturalis vnius Regis non est exemptus à soluendo tributo cuiusque Regi, sed tantum Patri suo, nam si filius vnius Regis extra ditionem paternam in alienis prouincijs versetur, fieri poterit vectigalis alterius Regis. Quod seruata proportionè optimè accommodatur Christo, qui licet vt Deus sit filius naturalis Regis, & ideo, vt sic, liber sit à tributo respectu Patris, & à fortiori respectu omnium humanorum Regum, quia omnes sunt sub ditione paterna, & consequenter ipsi etiam ei subsumt: Nihilominus vt homo non est filius naturalis Dei cum illa proprietate, sed est filius per gratiam; ergo cū de se tanquam homine loqueretur, non potuit ex titulo filiationis rectè inferre, se esse liberum, & solum propter vitandum scandalum tributum soluere. Sicut etiam licet Christus vt Deus sit Rex, & Dominus omnium hominum, nihilominus multi putant, vt hominem non fuisse Regem, neque habuisse dominium regnorum temporalium; ergo eadem ratione nihil obstat filiatione naturalis, quominus vt homo esset tributi debitor. Altera dubitatio, & maior est, quia videtur Christus in hac exemptione secum Petrum coniungere, & ex vi eiusdem principij, quod liberi sunt filij, æquè immunem illum facere, quandoquidem proximè intulit, vt non scandalizemus eos, solue pro me, & pro te perinde enim fuit, ac si diceret, ambo

A liberi sumus, expedit autem eos non scandalizare, & ideo pro vtroque solue. Hec autem illatio in Petro nullum habebat fundamentum, quia nullo modo erat filius naturalis.

Ad primam interrogationem Augustinus lib. 1. quæstio. Euangelicarum q. 23. indicat, Christum cum intulit. *Ergo liberi sunt filij*, loquutum esse de filijs non tantum naturalibus, sed etiam adoptiuis, seu per gratiam, sic enim ait: *Quod dixit: Ergo liberi sunt filij. In omni regno intelligendum est, liberos esse regni filios, id est, non esse vectigales; multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filij regni illius, sub quo sunt omnia regna.* Non sunt autem in regno terreno filij supremi Regis, id est, Dei, nisi per gratiam, extendit ergo Augustinus illationem Christi etiam ad filios per gratiam. Nihilominus dicendum sine dubio est, Christum loquutum esse de filijs proprijs, & naturalibus, nam hoc planè conuincunt rationes prius factæ. Et præterea quia Christus non interrogauit Petrum, nisi de illis filijs, de quibus ipse poterat verba simpliciter dicta intelligere, Petrus autem sine dubio non intellexit interrogationem, nisi de filijs naturalibus, quia de filijs per gratiam vel tunc intelligere non valebat, vel saltem ex illo simplici, & communi sermone in illam cogitationem tunc ascendere non poterat. Sicut quando respondit *ab alienis*, nihil de iniustis, aut peccatoribus cogitauit, sed tantum de extraneis, qui filij naturales non sunt.

Vnde Chrysost. ibi homil. 59. ex illis verbis probat, Christum esse naturalem filium Dei, dicens, *Perpendis, quomodo distinxit filios à non filijs, si enim filius non esset, hoc profectò Regum exemplo usus non fuisset. Sed filius quisquam (inquit) est, non autem proprius. Non ergo filius, quod si non filius, nec proprius, nec omnino eius, sed alienus. Ita exemplum nullas vires habebit. Non enim de filijs simpliciter, sed de proprijs, & Regum heredibus disputat. Atque ita distinguendo alienos opposuit, quo vocabulo eos appellauit, qui ab ipsis Regibus nati non sunt, suos verò, ex se genuerunt.* Et hoc ipsum indicauit Hilarius canon. 17. in Matth. dicens: *Nūquid ambiguum est, filios Regum tributis obnoxios non esse, & quibus regni veritas est, liberos esse à seruitute? nam per regni veritatem*

4.
Augustinus.

Resoluto primi d.

5.
Chrysost.

Hilarius.

tatem, veram, & naturalem Regiam originem indicavit. Et infra vtens ferè argumento Chrysostomi. ait. *Vt ostenderet, legi se non esse subiectum, & vt in se paternæ dignitatis gloriam cõtestaretur, terreni regni posuit exemplum, censu aut tributis filios Regum non teneri.* Argumentum ergo Christi à naturalibus filiis sumptum est. Augustinus autem vel in sensu mystico ad filios Dei per gratiam, & ad immunitatē eorum à seruitute peccati, & tributo demoni soluendo inde digressus est, vt de Origene notauit D. Thomas in eundem Matthæi locum. Vel certè Augustinus etiam de filiis naturalibus loquutus est, nam licet filius Dei naturalis vnicus tantum sit, potuit in plurali loqui, vt formā verborum Christi obseruaret, nam perinde esset, etiam si tales filij Dei plures essent, vt notarunt Iansenius in cap. 69. Concordiæ, & Salmeron tom. 6. de Miraculis Christi tract. 37.

Ad Aug.

D. Thom.
Iason.
Salmer.

6.

Ad secundā
rationē du-
bitandi.

Ad priorem vero dubitationē secūdo loco propositā respōdent omnes Patres allegati, & cæteri expositores, argumentum Christi esse à fortiori desumptum à filiis naturalibus Regum temporalium ad filium naturalem Regis illius, sub quo sunt omnia regna terrena, vt supra dixit Augustinus. Vnde ad obiectionem in cōtrarium factam respondemus, verū quidem esse filium Regis terreni solum in paterno regno esse immunem à tributo, nō verò respectu alterius Regis, si aliqua ratione ei subiiciatur, vel in eius ditione versetur. Imò etiam in regno paterno non est filius exemptus à iurisdictione Patris, sed ex voluntate eius exemptus est ab omnibus ministris eius, & ab exactione tributorum, omnique alia iurisdictione, quæ per ministros Patris exercetur. Negamus autem consecutionem, vel similitudinem rationis ad Christum filium Regis cœlestis. Nam vnusquisque Rex terrenus limitatus est, & non habet sibi subiectos alios Reges supremos, Deus autē est Rex omnium Regum, & ideo filius naturalis eius etiam est supra omnes illos, ac subinde liber, & immunis ab omni tributo, & ab eorū iurisdictione exemptus, cum illi non sint nisi quidam ministri supremi Regis patris sui.

7.

Ad replicam autem, quia hoc procedit de Christo vt Deus est, & non vt ho-

A mo, respondemus, negando assumptum, nam Christus etiā vt homo, est filius Dei naturalis propter gratiam vnionis, per quam ipsa naturalis filiatio substantialiter est humanitati coniuncta, & consequenter etiam gratia creata facta est illi homini connaturalis. Eademque ratione inde etiam habuit Christus, vt tanquam homo nō solum liber esset ab omni terreni Regis potestate, & tributo, verū etiam vt esset per quandam singularem excellentiam Rex Regum, & Dominus dominatium, sicut de illo dicitur Apocalyp. 17. Proprietatem enim, & dominium huius regni, quod nunc habet in cœlis semper in terris habuit ratione vnionis, quamuis vsum illius in vita mortali nō acceperit. Quomodo intelligendi sunt, qui negant, Christum, vt hominem fuisse Regem, vel fortasse loquuntur de proprio regno temporali, & caduco, quod verum est, Christum non accepisse, nec iure hæreditario habuisse. Habuit verò supra omnia regna terrena regnum, & dominium altioris rationis, & potestatis excellentiæ, & ideo etiam habuit innatam libertatem ab omni tributo mortali Regi, vel Imperatori debito, quam immunitatem habet ratione filiationis naturalis, & ideo optimè de se, etiam vt homine, argumentatus est.

C

Maiores difficultates sunt in altera dubitatione, quæ postulat, cur Christus Petrū in hac libertate secū coniunxerit, & quasi æqualem fecerit, dicens illi, *vt non scandalizemus eos, solue pro me, & te.* Aliqui negant, id colligi ex prædictis verbis; vel aliquod in illis verbis latere mysterium. Sed Christum in plurali dixisse Petro, *ne scandalizemus eos*, non quia Petrus solum ratione scandali vitandi teneretur soluere tributum, sed vel quia de propria persona, potuit facile ita loqui, plurali pro singulari vtendo, vel quia scandalum Christi in Petrum, & alios Apostolos redundaret. Atque ita postea Christum iussisse Petro, soluere tributū etiam pro se ex statere inuento in ore piscis, quia cum Petrus esset debitor tributi, voluit Christus simul illi subuenire, & fortasse illi soli, quia alij Apostoli tunc non aderant. Quam sententiam libenter hæretici arripiunt. Mihi tamen verisimilis nō est. Nam in primis dum aiunt hi expositores, tunc tēporis alios Apostolos ibi non

Christus Dominus
etiam
homo est
naturalis Dei
filius.

8.

Ad terciā
dubitationem.

1. Sententia.

Reijcitur
prædicta
sententia.

non

nō adfuisse, nullo fundamento loquuntur sed diuināt. Deinde ipse modus, quo ex-
aētores tributi Petrū in plurali interro-
garūt: *Magister vester nō soluit didrachma?*
satis indicat, nō tantū Petrum, sed etiam
alios Apostolos tunc adfuisse cū Christo,
vnde cōmuniter Patres id supponunt, vt
statim referam.

9. Addo vltteriū, verisimile nō esse Chri-
stum in eo facto nullum intendisse my-
steriū, aut peculiarem affectum erga Pe-
trū non ostendisse. Quia cū Christus
ibi docuerit, se esse filiū Dei naturalē, &
ideo non esse obnoxii solutioni tributi,
sed tantū propter vitandū scandalū prę-
cepisse, vt solueretur, & in hac pręroga-
tiua, & modo soluendi tributū Petrū sibi
specialiter coniunxerit, sine dubio signifi-
care voluit, se cōmunicaturū Petro quan-
dā participationē sui priuelegij, ratione
cuius, etiā ipse nō esset debitor tributi, ni-
si ppter scādalū vitandū. Et addit Chrys.
ibi, Christum coniunxisse secum Petrū
in solutione tributi, in retributionem fi-
dei, per quam ad rem ita natura incredi-
bilem illico paruit; illamq; retributionē
vocat honoris excellentiam, quam Chri-
stus Petro ostendit, dicens, *Da eis pro me,
& te.* Vnde etiam alij Apostoli intellexe-
runt, Christum in eo facto Petrum ipsis
prætulisse. Hinc enim orta est occasio in
terrogandi Christum: *Quis putas, maior
est in regno cælorum,* vt statim in initio ca-
pituli 8. Matthæus refert, & exponit ibi

Matth. 8.
Hieron.

Hieronimus dicens: *Post inuentum state-
rem, post tributa reddita, quid sibi vult Apo-
stolorum repentina interrogatio? & respon-
det, Quia viderant, pro Petro, & Domino
idem tributum redditum, ex æqualitate pre-
tij arbitrati sunt, Petrum omnibus Aposto-
lis esse prelatū, qui in redditione tributi Dño
fuerat cōparatus.* In quo, si rectē illud cō-
prehendissent, nō decipiebantur, sed er-
rabant putantes, illā excellentiā, vel dig-
nitatē futurā fuisse in aliquo regno tēpo-
rali more humano, & ex inuidia interro-
gabant. Et propterea Hieronimus addit:
*Videns Iesus cogitationes eorum, & causas
erroris intelligens, vult desiderium gloriæ hu-
militatis cōtentione sanare, dicens, Amen di-
co vobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini
sicut paruuli, non intrabitis in regnū cælōrū.*

10.
Chrysost.

Eandēq; doctrinā habet Chrysost. ho-
mil. 59. in Matthæū, dicens: Aliquid hu-

A manū passos fuisse discipulos in illa inter-
rogatione, & ad illud significandū, addi-
dille Euangelistā illam particulā, *In illa
hora quando scilicet, cæteris omnibus Petrū
prætulit.* Et infrā dicit, ex multis causis
fuisse inflāmatos discipulos, & numerat
singularē promissionem, *Tibi dabo clauēs
& Beatus es Simon Bar Iona,* & his adiun-
git præsentiā verba: *Da pro me, & te.* sen-
tiens singularem excellentiā, & pręroga-
tiuā per illa significasse. Idem tradit Ori-
gen. tract. 5. in Ioan. expendens eodem
modo verbū illud, *In illa hora,* & dicens,
B *Ego arbitror, quoniam maximum hunc existi-
mantes honorem in Petrum à Christo colla-
tum, quasi per hoc indicasset, Petrum cæteris
discipulis meliorem, cupiebant quod suspica-
bantur, cautē cognoscere, & cæt.* Idemque
habetur nomine Augustini in libro August.
Quæstionum noui, & veteris testamēt.
q. 75. vbi ait, pręcepisse Christum singu-
lariter soluere pro Petro, quia constitu-
erat illum facere caput aliorum Aposto-
lorum, & Pastorem gregis sui, & compa-
rat illa verba cum illis: *Ego rogabo pro te,*
Quod etiam notauit Lyran. Matth. 17. Lyran.
& 18. & ferē alij Doctores catholici fatē-
tur, ibi esse significatam specialem prę-
rogatiuam Petri, quamuis in illa expli-
canda non omnes conueniant.

C Aliqui ergo existimant Christū osten-
disse ibi peculiarem amorem, & curam
Petri, non verò exemptionem. Sed hoc
parui momenti est in re adeo mirabili, &
tanta diligentia ab Euangelista obserua-
ta, & à Patribus exaggerata. Alij agnos-
centes aliquod altius mysteriū, ad mysti-
cos sensus diuertunt, vt videtur esse Au-
gustinus sermon. 6. de Verbis Apostoli,
dicens, *Petrum Ecclesiam repræsentsse, pro
qua Christus indebitam mortem soluit, vt eā
à debito morris liberaret,* quod Anselm.
D & D. Thom. sequuntur. Ita verò est hoc
accipiendū, vt literalis sensus nō omittat.
Negari ergo nō potest, quin Christus spe-
cialiter iusserit, solui tributū pro persona
Petri, sicut & pro se, hoc enim in proprie-
tate significāt verba illa: *Da eis pro me, &
te,* & ita notāt Patres nuper allegati, qui
parādo hæc verba, cū illis, *Tibi dabo clauēs
& Ego rogabo pro te;* nā in omnibus illis p
nomen illud designat indiuiduā personā
Petri. Significauit ergo Christus in illis
verbis Petrum futurum esse exemptum

Origen.

August.

Lyran.

11.
Aliorū opi-
nio.

August.

Anselm,
D. Thom.

Privilegiū
Petri ad suc-
cessores tra-
sit.

12.

In dictis ver-
bis Christi
potestatem
alios à tribu-
tis eximen-
di demonst-
trat.

à solutione tributi, sicut ipse erat. Atque ita credimus ex hoc loco ut minimū colligi, Christum concessisse Petro privilegium hoc exemptionis, quia futurus erat Princeps Ecclesiæ, Christi que Vicarius. Unde consequenter fit, hoc privilegiū nō fuisse personale in Petro, sed reale ratione dignitatis, atque ad successores transire ex vi diuini iuris, & peculiaris institutionis, seu voluntatis Christi. Quam sententiam satis significat Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Eutymus, & alij, quatenus dicunt, illam prærogatiuam fuisse concessam Petro, quia erat caput Apostolorum, & quatenus æquiparant hunc locū cū alijs, in quibus Christus loquens ad Petrū, cū illo, & successoribus eius loquitur.

Ad difficultatem autem propositam, quomodo Christus extendat illationem ad Petrum, qui non erat filius Dei naturalis, respondent multi, tacite supposuisse Christum aliud principium, scilicet, sub filijs Regum comprehendidit domesticos, & familiares eorum, nam etiā hi solent esse à tributis exempti ratione filiorum, quibus adhærent. Sed de hac ratione dicemus inferius; nam si vera est, non solum ad Pontificem, sed etiam ad alios extenditur privilegium illud, ut diuinum est. Dico ergo, significasse Christum, non solum se esse immunem à solutione tributi, sed etiam potuisse illud privilegium communicare Petro tanquam sibi coniunctissimo, & valde simili in potestate, quam illi concessurus erat supra totam Ecclesiam, & supra omnes Reges terræ. Quocirca quando Christus post factam illationem. *Ergo liberi sunt filij*, adiunxit, *Vt autem non scandalizemus eos, da pro me, & te*, non oportet, ut hæc posteriora verba intelligantur adiuncta ex vi prioris illationis, sed per modum nouæ declarationis, & extensionis ex speciali Christi voluntate. Vel certe dici potest, quia argumentum Christi fuerat à minori ad maius, ut supra declarauimus, ideo Christum non fuisse contentum inferendo, se esse immunem à tributis, sed etiam Petrum secum coniunxisse, ut ostenderet, se ut pote filium Dei naturalem longè altiori modo esse immunem, quàm sint filij Regum terræ, quia non solum est immunis ab illis, sed etiam est superior omnibus illis, & potuit Petro suam potestatem,

A seu participationem eius ita communicare, ut eiusdem etiam exemptionis illum faceret participem.

Sed instabit tandem aliquis: nam licet concedamus, ex hoc loco colligi exemptionem à tributis, nō sequitur, colligi etiam exemptionem ab omni subiectione, & potestate coercitiua Principum. Nā filius Regis terreni licet sit liber à tributo patri soluendo, non est liber à potestate directiua Patris, quia tenetur eius leges seruare, nec à potestate coercitiua, nam potest Rex filium suum punire secundum iustitiæ & equitatem. Respondeo, concedendo, illa

B tionem non esse formalem (ut aiunt) quia non tenet in omni materia, ut argumentum factum probat. Nihilominus tamē in presenti materia, & ratione illius recte colligimus vnā exemptionem ex alia. Nā in primis in ipso Christo sicut ex filiatione naturali infertur immunitas à tributo, ita infertur immunitas ob omni subiectione, & iurisdictione Principum temporalium, quia filiatio, quæ est ratio vnus exemptionis, necessario etiam est ratio alterius, quia est ratio dominationis & excellentiæ supra omnes Reges. Simili ergo modo, seu accommodata proportionem intelligimus, hoc privilegium esse communicatū Petro, ideoque ex immunitate à tributis colligimus exemptionem ab omni subiectione, & iurisdictione temporali, quia ratione dignitatis, & potestatis supra ipsos Reges communicata est.

13.
Obiectio.

Responsio.

Ex immu-
nitate à tri-
butis recte
colligitur
immunitas
a seculari po-
testate.

C A P V T VI.

Obiectionibus contra resolutionem superiorū capitulum satisfit.

D Q Voniā Summi Pontificis exemptio cum eius dignitate, & potestate supra Reges temporales coniuncta est, ideo eadem ferè obiectione contra exemptionem hanc, quæ contra potestatem opponuntur: & quia ferè omnes in superiori libro tractauimus, ideo illas breuiter attingendo, vnā, vel alteram addemus, quæ huius loci visæ sunt magis propriæ. Prima obiectio sumitur, ex lege veteri, in qua Summus Pontifex à iurisdictione Regis exemptus non erat; Imò ab eo puniri poterat, ut factum Salomonis ostendit. 3. Reg. 2.

1.

1. Obiectio

vbi

Solutio.

vbi Salomon exauthorauit Abiathar propter crimen læsæ maiestatis illū auctoritate Regia puniendo. Huic vero obiectioni supra respondimus assumptū non satis probari ex illo facto, tū quia fortasse Salomon id fecit, nō vt Rex, sed vt Prophe-
ta; tum etiā quia vnū factū non ostendit ius, cū à Regibus multa per violentiam fiant. Vnde cū ex alijs locis Scripturę nō probetur subiectio Pontificis ad Regē in lege veteri, relinquitur, vel falsū esse illud Antecedēs, vel saltē incertū. Deinde adiunximus, quidquid fuerit in veteri lege nullū inde sumi posse argumentū ad Pō-
tificatū legis gratiā, qui longe altioris est ordinis. Nunc ergo solū addendum occurrit, obiectionem similem factam esse ante quadringentos annos ab Imperatore Cōstantinopolitano in epistola ad Innocent. iij. ex qua sumptum est caput *Solutio* de Maior. & obediēd. qui non de Salomone, sed de Dauide argumentabatur, quia *Dauid Rex Abiathar Pontifici præminēbat*. Cui Pontifex eisdē modis respondet, dicens, *Dauid quamuis regni diademata obtineret non tam ex dignitate Regia, quā auctoritate prophetica imperabat. Verum quidquid horum fuerit in veteri testamēto, nunc aliud est in nouo, ex quo Christus factus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech*. Et concludit: *Circa illum præcipuē, qui successor est Petri, & Vicarius I E S V Christi*.

Vide Tur-
recremarā
li. 2. Summę
Ecclesiast.
cap. 26. ad
4.

2. Obiectio

Secundo obijci potest, quia ea, quę sūt iure diuino à Christo constituta, statim à principio Ecclesię habuerunt effectum, sed Pontifex Romanus nō solū à principio Ecclesię, verū etiā toto tēpore, quo Imperatores Romani fuerunt ethnici, nō fuerunt ab eorū iurisdictione exempti; ergo nō habuerunt à Christo huiusmodi exemptionē. Minor proposito probatur ex Paulo ad Roman. 13. dicente: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, In quo loco præcipuē loquitur Paulus de politico principatu, & de obediētia Regibus debita, vt ibi notant expostores, & August. epist. 54. ad Macedoniū, & Basil. in Cōstitutionib. monasticis c. 23. Et ipse Paulus inferiūs apertē ostendit cum dicit, *non sine causa gladiū portat*, & cū ait, *ideo enim & tributa præstatis*. Itaq; vt ijdē Patres aduertunt, illud specialiter monuit contra non nullos, qui eo tempore

Roma. 13.

August.
Basil.

A prædicare cæperant, Christianos non teneri ad parendum Principibus temporalibus; ipse autem contrarium de omnibus Christianis docet, & vt nullum excipi delectet inquit: *Omnis anima, & c. vt ibi expendit Chrysostomus Homil. 23. dicens: Ostendens, quod ista imperentur omnibus, & sacerdotibus, & monachis, & non tantum secularibus; id statim in ap. exordio declarat, cum dicit. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, etiam si Apostolus sis, si Euangelista, si Propheta, siue quisquis tandem fueris, neq; enim pietatem subuertit ista subiectio*. Et eodem modo loquuntur ibi Theodoretus, Theophylactus, & Oecumen. Iuxta Apostoli ergo sententiam sic expositam etiam Petrus erat tūc subditus potestatibus sublimioribus. Cū enim Chrysostomus dixisset, etiam Apostolos fuisse subditos, & sententiam auxerit, dicens, *Sine quisquis tandem fueris*, profecto etiam Petrum comprehendere visus est. Multo ergo maiori ratione Pontifices successores Petri fuerunt subditi Imperatoribus, saltem quandiu isti Christiani non fuerunt. Et ratione potest hoc confirmari, quia Princeps ethnicus non est subditus Pontifici; ergo potest esse illi superior; ergo de facto erat superior, quia habebat potestatem vniuersalem in omnes, & non habebat subiectionem, ratione cuius priuaretur potestate in Petrum, vel successores eius.

Chrysost.

C

Respondetur concedendo, priuilegium hoc, quatenus à Christo Domino cōcessum est Petro, & successoribus eius habuisse suū proximū effectum statim, ac Christus Petro contulit Pontificiam dignitatem, quia illud priuilegium, vel cum ipsa dignitate intrinsecē coniunctum est, & quasi ab illa manat, vel per specialem Christi voluntatem datū est, quę voluntas efficax fuit, neque impediri potuit per vllam temporalem potestatem. Et non minū comprehendit exemptionem à subiectione respectu infidelium Principum, quā fidelium, tum quia Christus Matt. 17. absolute loquutus est & occasio sermonis eius sumpta fuit ex tributo, quod Imperatori ethnico soluebatur, tum etiam quia nō est maior ratio de Principe fideli, quam de infideli. Imò si Pōtifex, verbi gratia Sylue-

3.
Responsio

D

ster fuisset subditus Constantino ante conuersionem eius, etiam post conuersionem maneret subditus, quia, ut supra dixi, nullus Rex infidelis ipso facto amittit iurisdictionem aliquam propter conuersionem ad fidem. Denique quando Concilia, & Patres docent, Pontificem non habere superiorem in terris, omnem excludunt, siue fidelis, siue infidelis sit.

4.
Pōtīfices sū
mi semper
fuerūt exē-
pti,

Dico ergo, & Petrum, & eius successores toto tempore gentilium imperatorum fuisse exemptos ab eorum iurisdictione quoad priuilegium, licet usum priuilegij pro eo tempore habere non potuerint, quod nihil repugnat iuri diuino. Sicut etiam eo tempore habuerunt dignitatem, & potestatem supra omnes Imperatores à Christo datam, non expectato temporalium Principum consensu, usum autem, & exercitium illius potestatis circa eosdem Principes non statim habuerunt Petrus, aut successores, quia iuxta eiusdem Christi ordinationem ex voluntaria fidei receptione pendebat. Eadem ergo ratio est de prædicto priuilegio accessorio dignitati, nam illud contulit solus Christus sine dependentia à consensu Principum, seu aliorum hominum, usus autem partim ex voluntate, partim ex potentia, & factis hominum pendebat.

5.
Ad verba
Pauli.

Theophil.

Nec verba D. Pauli quantumuis generalia videantur, excludunt priuilegium speciale à Christo concessum, nam regula iuris est generale ius per speciale limitari, etiam si speciale antiquius sit, quæ regula hic satis accommodari potest. Præsertim quia D. Paulus ibi solum explicat ius antiquum, & naturale, docetque obseruandum esse à Christianis, ac proinde tradit, (ut Theophylactus ibi ait) Euangelium non docere defectionem, aut inobedientiam erga magistratus, sed moderationem, & obedientiam. Hoc autem ius naturale non violatur, sed materia eius ex parte mutatur per priuilegium exemptionis à Christo concessum, quod ibi Paulus non exclusit, neque illius mentionem fecit, quia necessarium non erat: Quanquam si attente verba Pauli considerentur, ex forma illorum intelligi potest, Vicarium Christi sub eis non comprehendere, dicit enim *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, quæ verba sunt respectiua, &

A comprehendunt tam priuatos homines respectu eorum, qui eis proximè præsumunt, quam magistratus inferiorum ordinum respectu sublimiorum potestatum. At verò comparatione Vicarij Christi nulla est in terris sublimior potestas, & ideo in eo non habet locum sententia Pauli.

Ad Chrysostomum verò, quod attinet ad præsentem questionem, similiter respondemus, generatim fuisse loquutum, neque ibi exclusisse speciale priuilegium Petri, neque tractasse questionem an Vicarius Christi habeat in terris potestatem sublimiorem, cui ex vi naturalis, & diuini iuris parere teneatur. Quod verò spectat ad alia specialia exempla, quæ inducit de Apostolis, sacerdotibus, & monachis, infra ex professo tractandum est, an illorum exceptio sit de iure diuino, vel humano. Nunc solum dicimus, quidquid sit de alijs etiam Apostolis, de Petro ut Christi Vicario esse specialem rationem; tum propter specialem dignitatem, tum propter verba Christi illum singulariter eximentis à debito soluendi tributum. Quapropter ius hoc exemptionis æquale fuit in Pontificibus respectu ethnicorum Principum, & Christianorum, quia priuilegium, ut dixi, non fuit pendens ex fide subditorum, licet usus sine illa esse non potuerit.

6.
Ad Chry-
sost.

Neque obstat ratio in contrarium facta, quia licet Princeps infidelis pro illo statu non sit directè subditus Petro, nihilominus, ex diuino iure tenetur illi subdici, suscipiendo fidem, & baptismum, per quæ vnusquisque fit de grege Christi, & consequenter subditus Petro. Et præterea etiā ante baptismum est huiusmodi Princeps in directè subditus Petro, qui ius habet cogendi infideles Principes ne Euangelij prædicationem in suis terris impediāt, ne vè subditos suos ad fidem negandam, vel non suscipiendam cogant, aut alio modo religioni Christianæ infesti sint. Hac ergo ratione Pōtīfices simpliciter facti fuerunt à Christo immunes à potestate Principum temporalium, siue fidelium, siue infidelium, nam infidelitas non facit eos melioris conditionis, neque eorum auget iurisdictionem; quoad usum verò non potuerunt Pontifices temporibus infidelium Principum iudicia illorum declinare, sicut etiam non poterant se vel dignitatem suam ab omni iniuria vindicare, quod mirum esse non

7.
Ad rationē
in eadē ob-
jectione fa-
ctam.

non debet, cum etiam sub fidelibus Principibus interdum similia passi sint, id per mittente Deo, vel ad eorũ probationẽ vel ad maiorem fidei confirmationem.

7. Tertia obiectio ex factis Imperatorem.

Ex quo facile etiã soluitur tertia obiectio, quæ & à Rege Angliæ, & ab alijs schismaticis, & schismatũ fautoribus sæpius inculcatur, sumiturq; ex factis quorundã Imperatorũ, qui superiorem potestatem in Sũmos Pontifices sæpius exercuerunt, vel illos eligẽdo, seu in sede collocando, & cõfirmando, vel eos puniẽdo, & exauthorando. Ad quod præcipuẽ inducũt factũ Othonis. 1. (quẽ Imperatorẽ pijsimũ fuisse dicunt) qui Ioann. 12. aliã 13. propter prauos mores à sede deposuit. De hoc tamen argumento dixi multa in superiori lib. cap. vlt. ad quem locũ lectorẽ remittimus, hic enim solũ illud cõmémorauimus, ne obiectiõẽ in hoc puncto frequentẽ intactam relinqueremus. Addere verò possumus, priorem obiectiõis partem ad præsentẽ causam nullo modo pertinere. Quid enim si daremus Imperatores aut Reges posse esse Pontificũ electores, nunquid propterea esse possent eorũ legislatores, aut iudices? aut propter aliquam in eos iurisdictionem superiores? Profecto Cardinales sunt electores Pontificum, & nihilominus, postquã Pontificem elegerunt, nullam in illum habent potestatem, vel iurisdictionẽ; imò potius illi sunt omnino subiecti. Ratio verò est, quia dum suffragia ferunt: aliquem sibi æqualem nominant, vel eligunt, ille autem, qui ritẽ electus est, à Christo ipso statim inuestitur, & fit superior suis electoribus, quibus antea erat æqualis, vel fortasse inferior. Accedit, quòd ipsi electores à sede Apostolica habent eligendi potestatem tanquã à superiore, & Christi Vicario, ad quem spectat modum eligendi sibi successorẽ præscribere. Idem ergo cum proportione dicendum est, de Imperatore, etiam si vel ad eligendũ Pontificem, vel ad confirmandũ suo consensu electionem eius fuerit admissus, quia non propterea factus est superior Pontifice, sed manet semper inferior Pontifice iam instituto, sicut etiam erat subditus illi à quo talem prærogatiuam accepit.

Cur suffragiũ eligendi Pontificis Imperatori iurisdictionẽ aliquã in ipsũ nõ imperat

8.

De altera verò obiectiõis parte in citato loco ostẽdi, historias in quibus factũ

A illud, & alia similia referũtur, & incertas esse, ac varias, seu inter se dissentientes, & non satis fideliter referri. Nam ex eis nõ solũ colligi non potest Imperatorem iure desposuisse aliquem Pontificem, verũ etiam neque factũ id tentasse ex vi propriæ iurisdictionis, iudicij, ac sententiæ, sed aut per apertam vim, aut tyrannidem, per quam aliqui Principes Christiani manus violentas in Pontificem iniecerunt, vel ad summum industria, & autoritate sua procurando, vt congregaretur aliqua Synodus, quæ sententiam depositionis in Pontificem, quidquid sit de potestate talis Synodi, & an ex errore, vel malitia processerit: Nam ita accidisse in facto Ioan. xij. citato loco ostendimus. Et sanẽ cũ pœna depositionis canonica sit, in illa peculiarem deformitatem, & repugnantiam habet, quòd per potestatem secularem possit imponi. Neque in eum errorem incidere potest, nisi qui de Pontificia dignitate nihil supernaturale, vel spirituale, sed tantũ politicum, seu ciuile cogitauerit. Et ideo si quis Imperator verẽ fidelis temerario ausu, & indisereto zelo de Pontifice diiudicando tractauit, non per se, vt dixi, sed per cõgregationem aliquam, quæ speciem saltem potestatis spiritualis habere videretur, deponendum curauit. Quia verò illa depositio summa est in eo genere spiritualis pœnæ, & ius diuinum attingit, à quo per se, & immediatẽ est Pontificia dignitas, ideo ex parte Pontificis maximam causam requirit, qualis est sola hæresis, quæ fundamentum talis dignitatis quodam modo tollit; ex parte verò Ecclesiæ requirit sententiam, non cuiuscumque Synodi, sed legitimæ, & vniuersalis, & nihilominus ex parte Dei necesse est, vt ipsemet talem dignitatem auferat, quam ipse per se contulit.

D

Quartam obiectiõem sumunt hæretici ex verbis Christi Matthæi. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, & cætera, ac tandem, dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquã ethnicus, & publicanus. Hanc enim Christi sententiam, & legem non minus erga Pontificem, quam erga alios fideles procedere censent, quia etiam Papa est homo, & potest coram alijs, & cum eorum

Depositiõ Pontificis per ciuilem potestatem fieri nequit

9. Quarta obiectio ex Mat. 18.

Solutio.

Replica.

10.
Solutio.Ecclesia nu-
llam habet
vim coerci-
uā in Ponti-
ficem.

scandalo, & iniuria delinquere; ergo po-
test, & debet corripi; vel secretò, vel co-
ram testibus, & si emendari noluerit, po-
terit Ecclesiæ denunciari, quam si nō au-
dierit, poterit per eam excommunicari,
vt ab alijs tanquā ethnicus, & publicanus
habeatur; ergo subest Pontifex potesta-
ti coerciue Ecclesiæ. Dices, hinc ad Sū-
mum sequi, Pontificem non esse omni-
no exemptū à potestate spirituali, nō ve-
ro non esse exemptum à potestate secu-
lari. Sed cōtra, nā ex primo potest inferri
secundū, saltem quantum est ex vi iuris
diuini, quia si Papa non est diuino iure
exemptus à foro Ecclesiastico, non ha-
bet illam supremā dignitatem, in qua præ-
cipuè fundabamus ius diuinū de exēptio-
ne illius à seculari potestate. Item quia
si Pontifex potest per Ecclesiam excom-
municari, eadem ratione poterit grauius
punire pro qualitate delicti; ergo pote-
rit etiam degradari, & brachio seculari re-
mitti; ergo non est omnino exēptus iure
diuino à iurisdictione seculari, aliās non
posset per Ecclesiam iterum seculari po-
testati subijci.

— Respondeo in primis, hæc posteriora
argumenta efficacia nō esse, tum quia li-
cēt fingeretur, Pontificē esse subiectum
alicui tribunali Ecclesiastico, v.g. Cōcilio
generali, nihilominus posset esse iure di-
uino exemptus à secularibus, vel ex spe-
ciali priuilegio Christi, vel quia semper
manet super omnes Principes seculares,
etiam si per impossibile in ordine spiri-
tualium potestatu Cōcilio subesset. Tū etiā
quia eadē argumēta fieri possunt de Epif-
copis, & inferioribus clericis, de quibus
postea dicemus. Deinde addo, etiam si ar-
gumenta illa admittantur potius ostēde-
re incōmoda, & absurda, quæ ex priori
antecedēte sequuntur, quā illud cōfirmēt.
Negamus ergo posse Ecclesiā vim coer-
ciuā in Pontificē exercere, siue per cen-
surā, siue quocūq; alio modo, nisi prius à
Pontificatu cadat, vel per voluntariā re-
nunciationē ab Ecclesia acceptatā, vel per
culpā heresis ab Ecclesia iuridicē declara-
tā. Quia quandiu persona illa verus Papa
existit, iurisdictionē habet supra totā Ec-
clesiam, etiā simul sumptā, ideoq; necessa-
rio est iure diuino exemptus spiritualiter,
id est, nō subditus sublimioripotestati
spirituali extra Christum, quia nulla ta-

A lis in mundo inuenitur, vt in superiori li-
bro satis tractatum est.

Vnde ad obiectionē respondeo, corre-
ctionem fraternam habere posse locū er-
ga Summū Pontificē, quatenus est chari-
tatis officium, & intra illud sistitur, hoc
enim modopotest interdū maior à mino-
ri, & Prælatus à subdito admoneri, sicut
Paulus cū Petro se gessit, vt explicuerūt
August. epist. 19. ad Hironym. & Greg.
homil. 18. in Ezechil. Cessat autē correc-
tionis progressus, quādo ad viam coactio-
nis fit transitus. Itaq; cū reuerentia corri-
pi, vel admoneri potest Pontifex, prius
solus, si crimen sit secretū, deinde coram
aliquibus, si res, & necessitas postulet.
Quod verò ulterius sequitur. *Dic Ecclesiæ*
in eo locū nō habet, quia ibi nomine Ec-
clesiæ nō corpus Ecclesiæ, sed Prælati eius
intelliguntur, nec enim potest peccator
toti corpori Ecclesiæ denunciari, sed pa-
stori. Vnde necesse est, vt respectiue, seu
cū proportionē accōmoda intelligatur,
ita vt vnusquisq; peccator suo pastori, ac
prælato denūciari debeat: nā extraneus
nō potest efficaciter corripere, aut coge-
re sibi nō subditū. Quia ergo Pōtifex su-
periorē Prælātū nō habet, in eo locū non
habet illa denūciatio, sed potius quia ipse
est supremus Pastor totius Ecclesiæ, satis
Ecclesiæ dicitur peccatū eius, cū ipsi dici-
tur. Posset autē respectu Pōtificis nō ma-
le intelligi nomine *Ecclesiæ* cōfessor eius,
qui eū monere, & suo modo corripere, &
peculiariter obligare in foro suo potest.
Quod autē sequitur. *Si Ecclesiā non audi-
erit, sit tibi tanquā ethnicus, & publicanus,*
proprie nō potest in Pontifice locū habe-
re, quia excommunicari nō potest, cū non
habeat vim coerciuaū superiorem. Neque
hoc est inconueniens, quia præceptum
illud affirmatiuum est, & circa vnūquē-
que obligat iuxta capacitatem eius.

Cōtra hoc verò insurgit statim quinta
obiectio, nā sequitur, Christū non satis
prouidisse Ecclesiæ suæ, nec cōuenienter
illius regimen instituisse. Nā vt nos dici-
mus, dedit vni homini supremā in sua Ec-
clesia potestatem, eūq; constituit, *Super ge-
tes, & regna, vt euellat, & destruat, & dis-
perdat, & dissipet, & ædificet, & plantet.* Po-
test autē talis esse Papa, vt potestate sua
in destructionē vtatur, nā libertati suæ re-
linquitur, & peccator esse potest; ergo si
in

11.
Quomodo
fraterna cor-
rectio erga
Pontificem
exerceri va-
leat.

August.
Hierony.
Gregor.

12.
5. Obiectio

Jerem. 1.

in Ecclesia non est potestas ad coercendũ illũ, imperfectè instituta est, insufficienterque est illi prouisum. Quale enim est corpus, quod membrum putridum non possit per violentiam aliquam purgare, vel si hoc non sufficiat abscindere, ne totum corpus corrumpat? Ergo cum Ecclesia sit vnum corpus mysticum, & Papa sit vnum membrum eius, quod eò plus potest illi nocere, quò potentius, & principalius est: necessarium est ad huius Ecclesiæ conseruationem, vt in ea sit aliqua potestas, quæ iure, & facto valeat iniquo Pontifici resistere, & illum cogere, vel abscindere etiam, si necesse sit; hæc autem potestas non est alia, nisi potestas Regia, vel Imperatoria; ergo.

Respondeo, hoc etiã argumento vfos esse, qui existimarunt, Concilium generale esse supra Pontificem, posseque illum deponere, non tantum in causa hæresis, sed etiam propter alia crimina Ecclesiæ valde nociua. Et quidem, si argumētum tantam efficaciam haberet, vt propter illud esset in Ecclesia admittenda aliqua potestas coerciua Pontificum abutentiũ potestate sua in Ecclesiæ perniciem, potius ponenda esset illa potestas spiritualis, quàm temporalis, & in generali Concilio potius, quàm in aliqua particulari persona. Et ita non procederet obiectio, negatur enim vltima propositio assumpta, nimirum potestatem huiusmodi solũ Regiam, vel Imperatoriam esse posse. Vera nihilominus responsio est, non esse in Ecclesia talem potestatem supra Pontificem, neque spirituales, neque temporales, vt satis in superioribus probatũ est. Obiectio autem facta retorqueri potest contra Regem Angliæ multò maiori ratione, nam ipse vult ita esse caput in imperio suo, vt neque in spiritualibus, neque in temporalibus superiorem habeat, idemq; de quolibet supremo Rege affirmare cogitur, ne tantam dignitatem pro sola sua libidine vsurpare videatur. Non ne est ergo multò maius incommodum, vt in Ecclesia Christi, quæ vnum corpus esse debet, sint multa capita ita suprema, vt quodlibet illorum suos subditos diiudicet, & ipsum à nemine iudicetur, quàm quod sit vnum tantum hoc habens singulare priuilegiũ sub Spiritus Sancti directione specialiter cõstitutum?

A Dico ergo potius in hoc ostendi singularem Christi prouidentiam in suam Ecclesiam. Nam regna terrena sunt inter se diuisa, & non subordinata, quia in temporalibus, & ciuilibus non habent vnitatem, & ideo sicut sunt multa corpora, ita non est incõueniens, quod habeant multa capita suprema, & licet in vnoquoque regno possint sequi incommoda ex eo, quod Rex supremus à nemine iudicari in temporalibus, vel puniri possit, illa incommoda vel tolerantur propter maiora commoda (quod in humana prouidentia sæpe fieri necessarium est, & ad rectitudinem prudentiæ pertinet) vel vnaquæque respublica habet suas leges, & modos iustos, quibus his incõmodis occurrat. At verò respectu Ecclesiæ Christi non erat conueniens, vt intra illam essent plura capita simpliciter suprema, neque plures Reges ita supremi in temporalibus, vt nulli superiori capiti subordinarentur, saltem in ordine ad spirituales finem, ideoq; optima institutio postulabat vnum supremum caput. Et ad maiorem vnitatem, & facilius, ac suauius regimen oportuit illud esse vnicam personam, & ad tollenda schismata fuit etiam conueniens, vt sub nulla ratione suis subditis subijceretur. Ex quo tandẽ necessarium fuit, vt vnum illud caput à solo Deo puniri, vel deponi per coactionem, & potestatem superiorem possit.

C Quod si hinc contingat sequi aliquos defectus, vel incõmoda, mirum non est, quia quanquam hæc sit diuina institutio, versatur circa homines, & per ipsos exercetur, & ideo necessariò aliquid de prouidentia humana participat, quæ non sèper omnia incommoda euitat, sed pauciora eligit. Vnde illa imperfectio non potest attribui Christo, sed homini, nam Christus, quantum in se est, sufficientia media prouidit ad hæc incommoda vitanda. Et maiora quidem, quæque fidem, vel sanctitatem Ecclesiæ maculare possent, omnino præuenit, & abstulit, dando Vicario suo certam, & infallibilem directionem in definiendis rebus ad fidem, vel mores Ecclesiæ pertinentibus. Item quia hæresis serpit, vt cancer, & tollit Ecclesiæ fundamentum, etiam ius statuit, virtute cuius à dignitate caderet Papa, si esset hæreticus, dando etiam Ec-

13.
Solutio.

Nulla potestur Ecclesia potestate coerciua in Pontificem.

Obiectio in Regem Angliæ retorquetur.

14.

15.

clesiæ facultatem, vt de tali crimine cognosceret, & sententiam declarantem illud, & diuinam depositionem inde subsequutam proferre possit. At verò in reliquis, quæ ad mores pertinent, non pertinebat ad suauem, & sapientem prouidentiam Christi, aut Pontifices omnes libertate morali priuare, aut eos in gratia confirmare, & ideo in eis etiam peccata permisit. Noluit tamen, vt per homines coerceri, aut puniri possent, ne debitus ordo prouidentiae, & regiminis inuerteretur, & maiora mala, ac perturbationes sequerentur.

16.

Varij modi
prosecutio-
nis Pontifi-
cum à Chri-
sto prouisi.

Vide Caie-
tanū in O-
puscul. de Po-
test. Papæ,
cap. 27.

Et nihilominus varia remedia prouidit, quibus hoc malum, vel impediretur, vel ei quoad fieri posset, subueniretur. Primum, ac præcipuum est internum auxilium Spiritus Sancti, quod longè maius, & specialius Pontifici paratum esse credimus, simul cum Angelica custodia singulari, & excellentiori. Secundum est oratio tum vniuersalis Ecclesie, tum singulorum fidelium, quæ pro ipso capite semper esse debet maior, & frequentior, & tunc oportet esse feruentiorem, quando contigerit caput languere. Tertium, & optimum medium est secreta admonitio, vel si peccata scandalosa fuerint, etiam publica, seruata debita reuerentia, & humilitate, & si necessitas id postulet, interdum fieri potest hæc admonitio per Reges, & Principes temporales, quorum autoritas apud Pontificem multum valere potest, & debet, si prædictam modestiam, & animi submissionem coniunctam habeat.

17.

Quartum remedium non quidem iniquum, sed magis humanum, & periculosum, ideoque non sine extrema necessitate adhibendum, est iusta defensio, nā si Pontifex manifestam violentiam, & iniustam vim inferat, ei resisti potest per modum defensionis, intra terminos inculpatæ tutelæ; quia vim vi repellere naturale remedium est, & nemini denegatur, & non requirit potestatem superiorem, vel iurisdictionem in eo, qui se defendit, sed solum ius, & vires ad se tuendum. Nam si in alterum malum inferat, non illum punit, sed illo medio propriū malum iuste euitat. Quocirca si Pontifex corporalem vim inferat per aggressionem, vel iniustum bellum, ei poterit

Pontifici bel-
lum iniustum
inferenti re-
sistī potest.

A per similem actionem resisti ad defensionem, non ad offensionem. Si autē violentia esset spiritualis, præcipiēdo iniqua, vel sacra prophanando, aut destruendo; ei proportionato modo resisti poterit, procurando, ne talia executioni mandetur. Hæc tamen rara sunt, & vt hæc licentia sumatur, esse debent euidentissima. Denique (quod valde notandum est) hoc modo per mille, & sexcentos annos Ecclesia gubernata est, recognoscēdo in Pontifice hanc potestatem, & exemptionē, & hunc honorem, & reuerentiam illi deferendo, & tolerando iniquos, qui comparatione sanctorum, & bonorum pauci fuerunt, neque in hac tolerantia tot incommoda passa est Ecclesia, quot in temporibus schismatum, & rebellionum Potestatum temporalium aduersus Pontifices sustinuit: ergo gratis, & sine fundamento fingunt hæretici imperfectiōnem, vel defectum in hac institutione, quam potius Deo dignam esse, ipsa experientia præter alia, quæ adduximus, ostendit.

B

CAPVT VII.

C *Sextæ obiectioni satisficit, & tractatur quaestio, an Papa possit se humano iudicio submittere.*

Vltima superest obiectio, quia Pontifex Romanus saltem voluntate propria potest renunciare huic privilegio, non tantum renunciando Papatui (quod clarum est) sed etiam dignitate retenta; ergo signum est, non esse hanc exemptionem de iure diuino, neque ex natura rei esse necessariū cum dignitate coniunctam, nam si talis esset nec immutari, nec separari posset per humanā voluntatem. Antecedens probatur ex vfu, nam id fecit Leo. III. iudicio Michaelis Imperatoris, & Legatorum eius se subiiciendo, vt refertur in cap. *Nos si in competenter*. 2. q. 7. & Symmachus Regis temporalis iudicio se submitit, vt sumitur ex Concilio. 3. Romano sub eodem, & Gregorius Papa in cap. *Siquis*. 42. 2. q. 7. sic ait, referente Gratiano: *Si quis super his nos arguere voluerit, & extra authoritatem nos facere contenderit, veniat ad Sedem Apostolicam, &c. vt ibi ante confessio-*

1.

Sexta obie-
ctio.

Leo. 4.

Cap. Nos
si in compe-
tenter. 2. q.

7.
Symmach.
Cōc. Rom.

3.

Greg. Pap.
C. Siquis.

professionem Sancti Petri mecum iuste decertet, quatenus imbi vnus ex nobis sententiam accipiat suam, vbi se committit alterius iudicio. Et Sixtus. III. in cap. *Mandasti*. 2. q. 5. dicit, cum iniuste criminaretur, coram Valentiniano Augusto, & Synodo se purgasse, & addit: *Sed non alijs, qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint, faciendo formam, exemplumq. dans.* Idemq. refertur de Leone III. in cap. *Auditum*, eadem causa, & quaestione. De Marcellino etiam constat, se cuiusdam Synodi iudicio submisisse. Denique in sacramento confessionis Pontifex se submittit iurisdictioni priuati confessoris; cur ergo non poterit se etiam submittere in causa ciuili, vel temporali? Aliqui etiam inducunt Christi exemplum, qui se potestati Herodis supposuit, dando illi veram potestatem supra se, vt ostendunt eius verba apud Ioannem cap. 19. *Non haberes potestatem in me vllam, nisi tibi datum esset de super.* Quo exemplo vtitur D. Thomas 2. 2. q. 67. ar. 1. ad 2. vt probet, posse superiorem subijci iudicio inferioris, vbi etiam simpliciter ait, Leonem Papam subiecisse se iudicio Imperatoris.

Sixtus. 3. Cap. *Mandasti*. 2. q. 5.

C. *Ad auditum*, ead. Vide quæ de hoc facto Leonis. 3. citatur in decreto Gregoriano, & Paulum Aemilium lib. 3. de Gestis Francor. Ioan. 9. D. Thom.

2. Hoc punctum latè tractatur à Theologo in 4. d. 18. & 19. scilicet, D. Thomas, Paludan. Bonauent. Richardo, Alberto, & alijs, & à Caietano dicta q. 67. ar. 1. & à Canonistis in cap. *Ecclesia Sancta Mariæ*, de Constitut. vbi latè Panorm. n. 7. & Felin. 2. & Baldus in l. *Est receptum*. C. de Iurisdic. omni. iud. Breuiter tamen, quod ad rem præsentem spectat, dicendum in primis est, Papam non posse ita se subijcere Imperatori, vt illius temporali, seu ciuili iurisdictioni subiectus verè maneat, & ab illo cogi, vel obligari possit ratione talis iurisdictionis. In hoc conueniunt authores allegati, & probatur, quia Imperator non habet iurisdictionem ciuilem supra Pontificem, illam enim ei abstulit Christus, eximendo Pontificem. Nec etiam Pontifex potest illam ei tribuere, quia Pontifex, vt Pontifex est (ita enim nunc de illo loquimur) non habet temporalem iurisdictionem directam etiam supra alios, nedum supra se ipsum; ergo nec potest illam dare Imperatori supra se, quia in hoc genere non dat, quod non habet; ergo non potest se submittere iurisdictioni seculari Imperatoris.

A Probatur consequentia, quia non posset se submittere, nisi dando illi talem iurisdictionem, quia ipse iam illam non habet; ergo licet Pontifex velit iudicari ab ipso, si non det illi iurisdictionem, non submittetur iurisdictioni illius, neque Imperator poterit Pontificem iudicare tamquam habens iurisdictionem in ipsum. Loquor autem de iurisdictione temporali, quia sola subiectio respectu temporalis iurisdictionis, est contraria exemptioni, de qua nunc tractamus. Potestque hoc confirmari ex alio principio, quod nemo potest renunciare priuilegio in fauorem communitatis, & dignitatis concessio, talis autem est exemptio Papæ, non enim intuitu personæ, sed in honorem ipsius Christi data est: de quo argumeto plura inferius. Et hoc etiam probat obiectio facta, quæ per hoc soluitur, negamus enim, posse Pontificem renunciare suæ exemptioni, se alteri præsertim laico subijciendo; quia tali iurisdictioni non potest Pontifex subijci, vt dixi, quia non potest illam dare non habenti. Nec potest facere, vt iurdictio temporalium Regum, supra quam Christus Vicarium suum constituit, supra illum extendatur. Ita ergo sufficienter obiectioni satisficit.

B

C

D

Quia verò, quæ in illa adducuntur, probant, posse Pontificem aliquo modo voluntariè se submittere alterius iudicio, declarare oportet, quomodo id intelligendum sit. Dico ergo vltèrius, non posse Pontificem se submittere in foro exteriori iurisdictioni Ecclesiasticæ, seu spiritali alteri commissæ quoad vim coactiuam eius, siue directè in causis spiritalibus, siue indirectè in temporalibus, tam omnibus, quàm singulis, vel vna, aut altera causa. Ita sentiunt plures ex autoribus citatis, & optimè Bellarminus lib. 2. de Concilijs cap. 18. & Turrecrem. lib. 2. Sum. cap. 104. & 105. & idem sensit Caietan. tract. 2. de Potest. Papæ. Et probatur apertè, quia nulla iurdictio Ecclesiastica esse potest in aliquo extra Pontificem, quæ non pendeat, & manet ab ipso Pontifice; ergo nunquam potest Pontifex illi subdi quoad vim coactiuam. Antecedens supponimus, nam licet non sit certum omnem iurisdictionem Episcopalem, manare à Pontifice, est tamen proba-

Solutio ad sextam obiectionem.

Pontifex exemptioni suæ renunciare non potest.

3. Secunda conclusio.

Pontifex non potest spiritali potestati quoad vim coercitiuam se submittere.

Bellarm. Turrecrem. Caiet. Probatur assertio.

probabilius. Et præterea certum est, omnem huiusmodi iurisdictionem pendere à Pontifice, posseque ab illo & ampliari, & restringi quoad causas, personas, & loca; quod nobis nunc satis est. Imò licet fingeremus, datam esse alicui iure diuino aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam independentem à Pontifice, id est, quæ ab illo tolli, aut limitari non posset, nihilominus illa non posset sufficere ad iudicandum Pontificem, quia, ut supponimus, ipse iure diuino exemptus est ab omni humano superiore; illa ergo iurisdictione licet esset iure diuino data non esset supra Pontificem, neque supra totam Ecclesiam, quia hæc soli Petro commissæ est, sed ad summum esset in hoc, vel in illo Episcopatu, & in aliquo inferiori gradu. Igitur cogitari non potest, Pontificem iudicari ab aliquo per potestatem spirituales, nisi per potestatem manantem ab ipso.

4.
Pontifex nō
habet potestatem
coactiuam sui
ipsius.

Hinc ergo euidenter concluditur, hæc iurisdictionem non posse esse propriam & coactiuam. Probatur primò, quia Pontifex non accepit talem potestatem supra se ipsum, nemo enim habet vim coactiuam in se, quia licet se punire possit, volens id facit, & sic non cogitur, ergo nec potest alteri talem potestatem communicare. Secundò, quia Pontificis causæ diuino iudicio sunt reseruatae, ut dicunt Canones, qui maximè loquuntur in ordine ad forum externum, & coactiuum, ergo non potest Pontifex illas causas alteri committere quantum ad idem genus iudicii coactiuum, quia non potest inferior dare iurisdictionem in casibus, seu causis reseruatis superiori. Tertiò, quia non potest Papa ita committere aliquam causam inferiori, quin ipse maneat semper superior in illa causa, & consequenter possit, vel reuocare iurisdictionem, si velit, vel de sententia ab inferiori data diiudicare, quia hoc totum intrinsicum est dignitati Pontificiæ, ideòque ita inest Pontifici ex vi iuris diuini, ut nunquam possit illud à se abdicare, nisi toti Pontificatui renunciando. Ergo licet fingatur Pontifex committere alteri iurisdictionem in se ipsum, illa nō potest esse verè coactiuæ, quia tam in duratione, quàm in executione pendet à voluntate Pontificis; quod autem ita voluntarium est,

A non potest esse coactum. Quæ ratio æquè procedit in omnibus, & in singulis causis; nam in nulla potest Pontifex à se abdicare supremam iurisdictionem, quæ habet.

Confirmatur hoc, quia Pontifex in nullo casu, etiam si alicui se subdere velit, potest per censuram compelli, ut est communis consensus Theologorum in 4. dist. 18. & 19. & in tractatu de Censuris latius diximus. Ratio autem non est alia, nisi quia semper manet superior illo, cui iurisdictionem committit, & ideò nec contumax esse potest respectu hominis, neque ligari censura, aut alia violenta potest affici, aut deponi. Nam licet in casu hæresis possit deponi, tunc re vera non deponitur ab homine, sed ab ipso Deo, præmissa legitimi Concilij declaratione, ut dixi, & ita ibi non intercedit voluntaria subiectio, neque etiam inuoluntaria coactio personæ Pontificis, quandiu Pontifex est, sed solum cognitio, & examinatio causæ, quam ipse in eo casu iustè impedire non potest, quia est concessa à Deo tanquàm iusta & necessaria defensio.

Concludo igitur vltimò, quod attinet ad externum iudicium humanum solum posse Pontificem se submittere iudicio alterius, tanquam arbitro, non tanquam proprio iudici, iurisdictione videnti in ipsam personam Pontificis. Ita explicuit suam sententiam D. Thomas in dicta solutione ad 2. & sequuntur alij allegati. Et sequitur à sufficienti partium enumeratione, nam Pontifex potest se aliquo modo submittere iudicio aliorum, etiam in causis personalibus, de quibus præcipue tractamus, ut probant ea, quæ in obiectione adduximus, sed non potest subijci propriæ iurisdictioni alicuius, ut ostendimus; ergo saltem potest se submittere iudicio alterius ut arbitri, quia non est alius modus subiectionis voluntariæ. Dico autem voluntariæ, quia licet per vim, & tyrannidem, aut usurpatam iurisdictionem possit Pontifex ab aliquo iudicari, & ipse Pontifex possit etiam id permittere, vel etiam eligere ad vitadum maius malum, ut fortasse fecit Paulus, quando appellauit Cæsare: nihilominus illa submissio simpliciter est inuoluntaria, & iudicium de se violentum est, & iniquum, in subiectione autem voluntaria, de qua tracta-

5.
In casu hæresis depositio Pontificis fit à solo Deo.

6.
Vltima conclusio.
Pontifex solum tanquàm arbitro potest alteri se subdere.
D. Thom.

tractamus, iudicium de se fieri potest sine vi, vel iniuria aliqua. Ratio autem est iam tacta, quia tunc non fertur sententia iuridica in iurisdictione, seu superioritate fundata, sed fertur sententia arbitraria fundata in tacto, seu cōuentione aliqua. Et ita in illo actu non se gerit Pontifex vt Pontifex, committendo iurisdictionem suam, sed vt homo, qui voluntariè vult facere, quod quilibet priuatus posset præstare.

Dices, postquam Pontifex se subiecit alicuius iudicio, tenetur in conscientia, & interdum ex iustitia parere sententiæ latæ, si iusta sit; ergo procedit ex potestate superiori, & ex vi coactiua, quia omnis necessitas quædam coactio est. Ad hoc Caietanus loco citato concedit, ibi intercedere aliquam potestatem superiorem saltem secundum quid, & eodem modo dicit feruari ibi vim coactiuam, ac denique indicat, illam sententiā ferri in virtute iurisdictionis à Pontifice commissæ. Sed hoc vltimum, vt dixi, admittendum non est, in reliquis verò potest esse æquiuocatio in verbis, quæ cauenda est. Et ideò respondeo breuiter, in sententia arbitraria non requiri potestatem superioris, sed purum iudicium arbitri: nec esse necessariam vim coactiuam, & ideò dixit D. Thomas ibidem solere in arbitrijs adhiberi pœnam, quia in iudice non est coactio. Quod adeò verum est, vt neque ad ipsam pœnam possit cogere. Vnde quauis Papa, cum se submittit alicuius iudicio, possit promittere sub aliqua pœna stare sententiæ, nō poterit ad illam pœnam cogi, licet in cōscientia possit interdū ad illam obligari.

Ad argumentum ergo nego consequentiam, quia necessitas obligationis in conscientia non oritur ex vi coactiua, sed ex directiua, quæ potest admitti in tali sententia. Aduerto tamen, hoc esse intelligendum de virtute ostensiuâ potius, quàm effectiua, quia talis sententia respectu Pontificis non habet vim præcepti, quod possit Pontificem in conscientia obligare, quam vocamus vim directiuam effectiuè, sed habet vim puræ sententiæ declaratiuæ ostendentis debitum iustitiæ, quod ex iniuria, vel pacto, vel alio simili titulo potest cadere in Pontificem ex vi legis naturalis, & ita est res

perspicua. Et ob eandē causam non existimo necessariam distinctionem Caietani dicentis, Papam posse se subijcere iudicio aliorum in quibusdam causis, & non alijs, verius enim, & facilius dicitur, in omnibus se posse submittere quoad vim directiuam modo explicato, in nullis autem quoad coactiuam.

Ad obiectionem ergo principalem respondetur, in prædicto modo subiectionis voluntariæ nullam interuenire renūciationem priuilegij exemptionis, vt constat. Ad primum autem exemplū Leonis III. respondetur, non excessisse prædictum modum arbitrariæ sententiæ, vt ex textu, & ex historijs constat. Idem dicendum est de Symmacho, in quo tamen factū est considerandū, cum Theodoricus abuti vellet modestia Pontificis, & per modum superioris iudicare, clamasse Concilium, Pontificem à nemine iudicari posse, vtique illo modo, ipso etiā consentiente. Sicut etiam in alio Concilio de Marcellino conclamatū fuerat. Et similiter alia facta Sixti, & Leonis. 3. clariora sunt, quia in eis Pontifices non se submiserunt aliorum iudicio, sed solū ad tollendum fortasse scandalum, se voluntariè purgare voluerunt, vtique vel publico iuramento, vel alijs probationibus, & rationibus innocentiam suam ostendendo.

Verba autem Gregorij, quæ à Gratiano in dicto capite *Siquis*, referuntur, suntq; Gregorij III. in Epist. vnic. ad Episcopos Europæ, quæ in fine secundi tomi Epistolarum Decretaliū refertur, nihil ad præsentem causam faciunt; proprius tamen illorum sensus satis intelligi non potest, nisi & finis epistolæ, & præcedentia verba considerentur. Scripsit enim Pontifex illam epistolam in defensionem Aldrici Episcopi, qui accusatus fortē ab aliquibus, ad Sedem Apostolicam confugerat, eiusq; auxilium implorauerat. Et hac occasione decernit ibi Pontifex, Apostolicæ Sedis priuilegiū esse, vt omnibus liceat ad illam appellare, & vt nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ confugit Ecclesiæ, eiusq; implorat auxilium, decernatur, quam ab eiusdem Ecclesiæ fuerit præceptum autoritate. Postquā autem hæc verissima principia grauiter fundauit, subiungit: *Super quibus si quis*

9.
Solutio obiectionis in principio posita.

10.

7.
Obiectio.

Caietanus.

Solutio.

D. Thom.

8.
Pontifex nō potest ad pœnam ab arbitrio imponi tam cogi.

nos arguere voluerit, aut extra auctoritatem nos facere contenderit, veniat ad Sedem Apostolicam, & cætera, quæ supra retulimus. Vnde constat, ipsum non tractare de aliqua propria causa, vel iudicio personæ suæ, sed de dogmatibus fidei, & de auctoritate Sedis Apostolicæ, ad cuius iudiciū, non ad aliud humanum prouocat, ut patet, cum dicit: *Veniat ad Sedem Apostolicam, quod omnia Ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere iussa sunt.* Ad demonstrandam autem confidentiam de virtute doctrinæ addidit idem Pontifex, ut ibi ante confessionem Sancti Petri mecū iuste decertet, utique non in forensi iudicio, sed in veritate inquirenda, neque testibus factum aliquod comprobantibus, sed Pontificum, Conciliorum, & consuetudinis auctoritate. Et cōcludit, *quatenus inibi vnus ex nobis sententiam suscipiat suam*, id est, ut ille vincat, qui suam sententiam melius probauerit. Nō tamē dubitans, sed, ut dixi, certus de sua veritate ita loquitur.

Ad exemplum de foro confessionis respondemus, esse in multis dissimilem rationem. Primò quia Pontifex non est vllò iure exemptus à iudicio sacramentalis confessionis, cum sit homo, & peccator, & obligetur eodem præcepto poenitentiae, vel confessionis. Secundò, quia illud iudicium est altius, & diuinius quocūque iudicio externo, vnde in illo principalis iudex est solus Deus, & confessor solum est instrumentum Dei, eiusq; vicem immediatè gerit. Tertiò dicunt aliqui confessorem in illo foro habere iurisdictionem immediatè à Deo, Pontificem autem solum applicare materiam, seu eligere confessorem, quod est probabile, præcipuè in illo casu speciali. Mihi autem probabilius est, Papam dare iurisdictionem confessori supra se ipsum ut peccatorem, sed in hoc esse illam iurisdictionem dissimilem, quod non est omnino coactiua, sed medicinalis, cuius signum est, quia confessor non potest poenitentem omnino cogere ad poenam satisfactoriam, sed oportet ab illo voluntariè acceptari. Item est alia dissimilitudo, quia iurdictio illius fori, licet quatenus immediatè datur ab homine, ab illo pendeat in conferuari, quia ab eodem reuocari potest, nihilominus in se est al-

tior, & diuiniore, quia etiam de occultissimis, & quæ in corde latebant, iudicat, & de omnibus vltimam sententiā profert, à qua neque ad Pontificem, neque ad vllum hominem appellari potest.

Ad exemplum de Christo Domino, aliqui existimant, Christum verè se subiecisse iurisdictioni Pilati, dando illi veram potestatem supra se ipsum, ut hominem, in quam sententiā inclinatur Tolemus Ioan. 19. annotat. 4. & refert Irenæum lib. 4. cap. 34. Sed aduerto, aliud esse loqui de potestate Pilati absolutè, aliud de potestate respectu Christi, qui etiam respectus potest esse aut iuris, aut facti. Potestas ergo ipsa, qua de facto Pilatus utebatur in Christum à Deo erat, & sic non permissiuè tantum, sed etiam positiuè intelligi potest, quod Christus dixit, *Nō haberes in me potestatem vllam, nisi tibi datum esset desuper*, ut ibi sentit Augustinus. tract. 116. & Bernard. epist. 42. At verò potestas illa ut relata ad Christum non fuit data in illum tanquam in subditum, quia illa iurdictio per se, & in se spectata in illum tanquam in subditum non cadebat, ut probant sufficienter verba Christi Matt. 17. & quæ circa illa capite præcedenti tractauimus. Solum ergo per violentiam Iudæorum, & per ignorantiam Pilati factum est, ut illa potestas exerceretur circa Christum, & quoad hoc permissiuè tantum intelligitur, potestatem illā esse à Deo, ut rectè ibi docent Chrysostomus. Homil. 83. & Cyrillus lib. 12. cap. 22. & certè non aliud docuit Irenæus. Quocirca subiectio illa Christi Domini ex parte sua tantum fuit tolerantiae, & permissionis, & non alicuius concessionis potestatis, vel iurisdictionis, nec renunciationis alicuius priuilegij, & ideo exemplum nihil proposito deferuit.

C A P V T VIII.

Vtrum Clerici omnes sub Pontifice existētes à iurisdictione temporalium Principū iure diuino exempti sint, & tractantur duæ contrariæ opinioniones.

IN hoc puncto duæ sunt opinionēs contrariæ, & valde cōmunes, quas in hoc capite cum suis fundamentis breuiter refe-

12.
Verū Christi Dominus Pilato se subiecerit.
Toletus.

August.
Bernard.

Chrysost.
Cyrillus.

Pontificem
suo confessoris
iurisdictionem tri-
buere probabilius.

1.

referam, in sequenti verò meum qualecunque iudicium interponam. Prima itaque sententia absolute negat, hanc immunitatem esse de iure diuino. Quam tenent multi Doctores, ex quibus quidam affirmant esse de iure humano, & tacite indicant exclusiuam. Alij vel in genere, vel in specie declarant, non esse de iure naturali. Sic refertur pro hac sententia Diuus Thomas ad Romanos. 13. lectione prima, vbi ait, Sacerdotes esse immunes à tributis soluendis, concessionem Principum consentanea æquitati naturali; eadem autem, vel maior ratio est de exemptione à foro, seu iurisdictione Principum, vt supra tactum est, & in sequentibus dicitur. Henricus etiā quodlib. 9. quæstione 31. dicit, immunitatem clericorum esse ex statutis Papæ, & Imperatorum, vbi licet non ponat expresse negatiuam partem, scilicet, non esse de iure diuino, satis eam significat, dum originem huius immunitatis humanis tribuit statutis. Expressius tenet Almain. in 4. distin. 25. q. 1. vbi refert Ochamum, & communem sententiam Parisiensem.

Latius hoc tenent moderni Theologi, Medin. C. de Restitut. q. 15. vbi præcipue agit de Tributorum exemptione, sed ad omnia extendit sermonem. Idem tenet Victor. in Relect. 1. de Potestate Ecclesiast. q. 6. conclus. 2. Sot. in 4. dist. 25. quæst. 2. art. 2. Ledesm. 2. part. quarti quæstion. 20. artic. 4. versic. *Hæsitabit*, conclus. 2. & 3. Palatius in 4. distin. 25. disput. 3. circa finem, Salon. 2. 2. quæst. 67. art. 1. cōtrouerf. 1. cap. 4. & Banhez ibid. dub. 2. Albertus Pighius lib. 5. Ecclesiasticæ Hierarch. cap. 7. vbi hac ratione constituit differentiam inter Principes ethnicos, & infideles, quod clerici fuerunt sub iurisdictione seculariū Principum, quandiu ethnici fuerunt, vel nūc etiam sunt in regnis, vbi Reges sunt gentiles, Principibus autem Christianis non subiiciuntur. Ratio autem differentia est, quia Principes ethnici nec cesserunt iuri suo, nec legibus Ecclesiasticis subdūt, sicut Christiani Principes. Quæ doctrina apertè supponit, exemptionem hanc tantum esse de iure humano, & sequitur Iansenius cap. 69. Concordiæ, indicat Maldonat. Matth. 17. exponendo Hie-

ronymum, expressius Salmerō tom. 6. in Euangel. tract. 37. versus finem. Et eandem opinionem tenet Molina. 1. de Iust. disp. 31. Henriq. libr. 7. de Indulg. cap. 24. Ex Canonistis idem sentit Innocentius cap. 2. de Maiorit. & obediens. Licet enim sub distinctione loquatur, tamen hanc partem posteriori loco ponit, & in eam magis inclinat. Eandem tenet Couarruias in libr. Practicarum quæstionum capite trigesimo primo, vbi alios refert.

Fundamentum huius sententiæ duobus modis explicari potest, negatiue scilicet, & positiue. Negatiuum argumentum est, quia nec autoritate, nec ratione satis probatur hoc diuinum ius. Estque hoc argumentum negatiuum efficax, supposito antecedenti, quia non sunt præcepta iuris diuini admittenda sine testimonio satis certo, aut ratione cogente. Quod autem hoc non constet, declaratur, quia vel illud ius est positium, & hoc nullo testimonio sufficienter probatur; vel est naturale, & hoc oportet, vt ratione conuincatur, quam inuenire facile non est. Prior pars probatur, quia vnus tantum locus Euangelij solet ad hoc ius diuinum positium probandum adduci, verba scilicet, Christi Matth. 17. *Ergo liberi sunt filij*, quæ non videntur efficacia, quia supra diximus intelligi de filiis naturalibus, & Christū, propter singularem participationem sue dignitatis, quam Petro tribuebat, ad ipsum illa extendisse. Sed instatur, alia cōsideratione extendi ad totum clerum, quia est veluti specialis familia Christi exemptio autem filij naturalis extendi solet ad familiares.

At verò hæc verborum Christi inductio non videtur multum vrgere, tum quia non est ex natura rei necessarium, vt exempto naturali filio, eximatur familia, sed hoc pendet ex voluntate Patris, seu Principis, quam voluntatē Christus ibi non ita erga alios declarauit, sicut erga Petrum; imò specialiter designando Petrum, alios excludere, seu non comprehendere visus est; tum etiam, quia licet sæpius eximatur familia cum patre, non semper, imò rarò æqualiter, quo modo ergo inde concludi potest æqualis exemptio à potestate secularium Prin-

Salmer.
Molin.
Henriq.
Innoc.

Couar.

3.
Primum fū
dameneum.

Matth. 17.

4.

Mm cipum?

Prima sen-
tentia ne-
gans.

D. Thom.

Henric.

Almain.

2.
Medina.

Vittoria.
Sotus.

Ledesm.

Palatius.

Salon.

Bañez.

Alb. Pigh.

Iansen.

Maldon.

cupum, omnium clericorum cum Petro, veletiam Christo? vel si æqualis non inferitur, quanta colligitur? Præsertim quia hic magis vrget difficultas quædam supra tacta, quod illo loco tantum est sermo de exemptione à tributis; est autem multò difficilior exemptio à foro, & iurisdictione respectu familiæ, cum neque ipsismet filijs concedi soleat.

5. Posterior verò pars de iure naturali probatur, quia hoc ius debet esse fundamentum in aliqua proprietate supernaturali, quia vt supra de Pontifice explicui, hoc ius non regulatur mero lumine naturali, sed vt illustrato per fidem, supposita aliqua proprietate, vel dignitate supernaturali. In præsentia autem nulla videtur esse proprietas supernaturalis, ad quam talis exemptio necessariò consequatur.

Cap. 2. & penulti. de Seruis non ordinand.

Probatur, quia si aliqua esset, maximè character clericalis; hoc autem non ita videtur, tum quia seruus ordinatus contra voluntatem Domini non statim liberatur à seruitute ex vi characteris. Iuxta cap. 2. & penult. de seruis non ordinand. neque omnes habentes characterem hoc gaudent priuilegio, sed multi illo priuantur, vt infra videbimus. Tum etiam quia per characterem clericalem solùm dedicatur homo peculiari modo diuino cultui, seu recipit peculiarem potestatem ad ministrandum in illo; non repugnat autem ex natura rei, aliquem esse peculiari modo deputatum diuino obsequio, & simul esse subditum temporali Principi in his, quæ diuino obsequio non repugnant. Tum etiam quia aliàs daretur ansa dicentibus, Christianos omnes esse exemptos à iurisdictione Principum temporalium ex vi characteris baptismalis, quia per illum sunt peculiari modo confignati, & consecrati cultui diuino multò aliter, quàm reliqui homines. Tum præterea, quia multi sunt clerici non habentes characterem, vt qui tantum sunt tonsurati; & nihilominus, si aliæ conditiones necessariæ concurrant, habent eandem exemptionem, quam alij clerici; ergo signum est, non oriri ex illo iure naturali. Idemque argumentum sumitur ex alijs personis Ecclesiasticis fruentibus hac exemptione, etiam si nec tonsuram habeant, vt sunt religiosi laici, seu conuersi, & religiosæ foeminae, &

A siqui sunt huiusmodi. Tum deniq; quia quod est de iure diuino isto modo, ita est necessarium, vt contrarium sit intrinsecè malum, clericum autem iudicari per iurisdictionem laicam non est intrinsecè malum; ergo oppositum, nimirum, quod clericus sit exemptus à tali iurisdictione, non est de iure diuino naturali.

Atque hæc vltima ratio non tantum negatiuè, sed etiam positiuè (quod secundo loco proposui) videtur hanc sententiam persuadere. Nam quod est contra ius diuinum nunquam licet, subiectio autem huic exemptioni contraria sæpe licet; ergo signum est, hanc exemptionem non esse de iure diuino. Et confirmatur primò, quia clerici non semper fuerunt in Ecclesia exempti à foro iudicis secularis, vt ex Paulo ad Roman. 13. cum expositione Chrysostomi, & aliorum colligitur; ergo non est de iure diuino, alioqui simul cum ipsa Ecclesia natum fuisset. Potestque argumentum in hunc modum explicari. Quia longe aliter fuerunt à principio nascentis Ecclesiæ exempti clerici à foro seculari in causis spiritualibus, ac in temporalibus. Nam in prioribus nullo modo tenebantur laicis obedire in conscientia, nec poterant ad illorum tribunalia recurrere pro expeditione talium causarum. At in posterioribus tenebantur eis obedire, & poterant ad illos recurrere, quantum erat ex vi iurisdictionis. Ergo signum est distinctionem fori in spiritualibus longè aliter esse de iure diuino, quàm distinctionem fori in temporalibus. Ergo signum est hoc priuilegium quoad temporalia non esse immediatè, & per se ex diuino iure.

D Secundò hoc confirmatur, quia Ecclesia interdum tradit clericum brachio seculari, vt ab eo possit etiam morte puniri, præmissa declaratione, per quam priuat clericum priuilegio fori, & in iure sunt aliqui casus, in quibus priuantur clerici tali priuilegio; ergo signum est priuilegium illud non esse iuris diuini. Nam quæ sunt iure diuino statuta mutari, aut auferri non possunt. Nec satisfacet qui dixerit, tunc non auferri priuilegium, nec mutari ius diuinum, quia iudex secularis non sua autoritate,

5. Secundum fundamentum.

Prima confirmatio. Rom. 13.

7. Secunda confirmatio.

Eusio quæ
dam refelli-
tur.

te, vel vt causa principalis (vt sic dicam) sed vt Ecclesiæ minister , & per eius potestatem in clericum animaduertit. Hoc (inquam) non satisfacit, tum quia iura, & Doctores passim dicunt, tunc priuari clericum suo priuilegio fori, seu (quod idē est) non gaudere immunitate Ecclesiastica, tum etiam quia cum iudex utitur gladio materiali ad pœnam mortis, certē non imperat per iurisdictionem spirituales, sed per temporalem, quia spiritualis non extenditur ad huiusmodi pœnam, nisi permissuē, vt sic dicam. Quapropter non se gerit tunc vt causa per se influens (vt ita rem explicem) sed vt remouens prohibens , vtique auferendo priuilegium , & tollendo pro illo casu præceptum prohibens , laicum iudicare clericum; ergo signum est, illud non esse iuris diuini.

8.
Tertia confirmatio,

Cap. vnic.
de Cleric.
cōiug. in 6.

Cōc. Trid.
sess. 23. c. 6
de Reform.

Syluest.

Cap. 2. de
Iudicijs.

Eusio.

Impugna-
tur.

9.

Denique similis confirmatio sumi potest ex eo , quod si hæc exemptio esset de iure diuino, esset æqualis in omnibus clericis, quia ius diuinum naturale nihil inter eos distinguit ; non est autem ita, quia in primis clerici coniugati non ita gaudent hoc priuilegio sicut alij, vt constat ex iure. Item clerici minores, licet coniugati non sint, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant vel tonsuram, & habitum clericalem deferant, non gaudent priuilegio fori. Deinde licet clericus conueniri non possit coram iudice laico, potest tamen reconueniri saltem in causa ciuili, licet non in criminali, vt ex iure notat Syluester verb. *Iudex. n. 4.* Item in causa feudi nō seruatur exemptio, & in nonnullis alijs casibus , & præsertim solet in iure excipi, nisi consensus Prælati accedat, cap. 2. de Iudicijs ; ergo non est vniuersitas, neque æqualitas in hac exemptione. Quod si quis dicat, attento iure diuino solo, vniuersam esse exemptionem de omnibus, & pro omnibus, varietatem autem illam esse humano iure inductam. Contra hoc facit, quia hoc videtur signum sufficiens, ipsam immunitatem absolutē non esse de iure diuino, aliās non posset iure humano ita variari. Sicut nos colligimus, iurisdictionem Episcoporum non esse immediatē de iure diuino, quia per hominem limitari, amplari, & variari potest.

Nihilominus est secunda sententia,

A quæ simpliciter affirmat, exemptionem clericorum esse de iure diuino, quæ satis communis est, authores tamen eius ferē non declarant, an de iure diuino positiuo, vel naturali loquantur : plures tamen eorum de iure naturali loqui videtur, quantum ex rationibus, & allegationibus eorum colligi potest, quanuis nonnulli aliquid etiam de iure positiuo diuino attingant. Ita ergo potest pro hac sententia in primis allegari Glossa in cap. *Si Imperator*, verb. *Et discuti*, 96. distinct. quæ apertē dicit, constitutiones Eccle-

B

siæ eximentes clericos à foro seculari, esse declarationes iuris diuini, quo talis exemptio illis concessa est ante omnem constitutionem Ecclesiæ. Non tamen declarat illa Glossa, quale sit illud ius diuinum, nec etiam expressē loquitur de exemptione in causis temporalibus. Possetq; intelligi de causis Ecclesiasticis, de quibus textus ipse maximē loqui videtur. In eandem sententiam inclinat Glossa in capite *Quanquam*, verb. *Diuisio*, de Censib. in 6. vbi etiam textus fauet, dum ait, Ecclesias, & Sacerdotes non solum humano, sed etiam diuino iure à iugo tributorum temporalium esse exemptos. Quæ duæ Glossæ communiter in illis locis receptæ sunt, vt latē cum alijs multis Doctoribus refert Couarruias suprā citatus. Hanc item sententiam non improbat Innocent. in capite 2. de Maiorit. & obedient. Tenet Rota in titul. de Consuet. decis. 3. & 10. in Antiquis, Abbas in capite *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitut. num. 6. vbi Felinus num. etiam 6. plures alios allegat, & expressius declarat, contra rationem naturalem esse, vt clerici iudicentur à laicis. Quod latius declarat Rebuff. alios referens in Concordat. titul. vltim. Idemque tenet Nauarr. in cap. *Nonit*, de Iudic. notab. 6. n. 30. saltem quoad exemptionē in criminalibus causis, de quibus idē sentit, quod de exēptione in spiritualibus, licet de ciuilibus aliter sētiat. Ex Theologis tenet Almain. de Potest. Ecclesiast. c. 8. vbi cēsuit hanc opinionem probabiliorem, & refert quendam Carlerium in tract. contra Bohemos, qui illam defendit. Eam etiam tenet Bellarminus in libro primo de Cleric. cap. 28. proposit. 5. & cap. 29. & latius in disp. speciali tom. 2. in fine, &

D

Mm 2 tan-

Secunda sē-
tentiā affir-
mans.

Glossa.

Glossa.

Couar.
Innocent.
Rota.
Abbas.

Felin.

Rebuff.
Nauar.

Almain.

Bellarmin.

Iul. Clar.
Cened.
Syluest.
Angel.

tandem in lib. Recogni. circa eadem loca, & circa lib. 2. de Pontifi. cap. 29. Tenet etiam Iulius Clar. referens alios lib. 5. §. fin. q. 36. Cened. collect. 37. & indicat Syluest. verb. *Immunitas*. 1. q. 4. & Angel. eodem verb. n. 33.

10.
Fundamēta
huius sentē
tiæ ad tria
capita redu
cuntur.

Fundamenta huius sententiæ, quædā generalia sunt, & ab utroque iure diuino positiuo, vel naturali abstrahentia; alia ius naturale attingunt; alia verò positiuum. In primo ordine ponimus iura canonica, quæ hoc significant, in quo ordine allegari solent multa iura, quæ suprà in cap. 2. retuli, sed illa omitto, quia loquuntur de exemptione in causis spiritualibus, & ideò ad exemptionem in temporalibus in rigore extendi non possunt.

Iura immu
nitatem esse
de iure diu
ino absolute
abstrahentia.

Afferuntur etiam multa, quæ in fine capituli tertij adduxi, quæ similiter prætermitto, quia licet affirmant exemptionem in temporalibus, de origine eius nihil dicunt; quomodo autem induci possint, infra declarabo. Ex antiquis ergo decretis solum inuenio cap. *Relatum*. 11. q. 1. quod est Alexandri Papæ epist. 1. quod pro hac parte induci potest, quatenus contra violatores immunitatis personarum Ecclesiasticarum ita concludit: *Taliter præuicaciter præuicacati sunt in Deum suū, & non obediunt præceptis eius*. Secundò facit textus Concilij Lateranen. sub Innocent. III. in cap. *Nimis*, de Iur. iuran. quod sic habet: *Nimis de iure diuino quidam laici usurpare nituntur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis ad præstandum sibi fidelitatis iuramenta compellunt*.

Cap. Ni
mis. de Iur.
iur.

11.

Cap. *Quāquā*, de Cen
fib. in 6. Tertiò facit cap. *Quāquā*, de Cen
fib. in 6. quatenus dicit: *Ecclesiæ, Eccle-*

siasticaque personæ, ac res ipsarum non solum iure humano, quinimo, & diuino à seculariū personarū exactionibus sunt immunes. Vbi licet sit sermo de exemptione à tributis, inde sumitur argumentum ad priuilegium fori, vel à paritate rationis, vel quia Palus ad Roman. 13. dixit, *Non sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui male agit*. Et subdit inferius: *Ideo enim, & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes*, significans illa duo esse coniuncta, ius regendi temporaliter, & ius exigendi tributum, & consequenter è conuerso inferri posse, si ius diuinum

Rom. 13.

A exempti clericos à tributis etiam à ciuili subiectione eos exemptisse. Quartò induci possunt cap. *Continua*. 11. quæst. 1. & cap. *Futuram*. 12. quæstione 1. quatenus in eis referuntur verba Constantini Imperatoris, quæ in Concilio Nicæno Episcopis dixit: *Vos à nemine iudicari potestis, sed iudicio Dei reseruamini*: nam ex vi iuris diuini loquutus videtur, cum eo tempore nondum esset ius humanum in hac parte satis stabilitum.

Cap. Con
tinua. 11.
q. 1.
Cap. Futu
ram. 12. q.
1.

Quintò ex recentioribus Concilij generalibus est optimum testimonium Concilij Lateranen. sub Leone X. in sessione nona in Bulla reformationis curiæ dicentis: *Cum à iure tam diuino, quàm humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, & cætera*. Nam si ab aliquo iure laici non habent potestatem in clericos, profectò illam non habent, quia sine iusto titulo, & in aliquo iure fundato illam habere non possunt; ergo sicut laici, quantum est ex vi iuris diuini hac carent potestate, ita clerici ex vi eiusdem iuris diuini sunt exempti, quia nemo subditus est potestate carenti. Sextò hoc valde confirmat Concilium Tridentinum sessione 25. capite 20. de Reformatione dicens: *Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam*. Illud autem dicitur esse de iure diuino, quod Dei ordinatione statutum est. Tandem ad idem faciunt verba Concilij Colonien. 1. part. cap. 20. dicentis, hanc immunitatem esse *vetustissimam iure pariter diuino, ac humano introductam*.

12.
Concil. La
teran.

Coc. Trid.

Concil. Co
lonien. 1.

In secundo ordine ponenda sunt ea fundamenta, quæ hoc esse ius diuinum naturale suadent. Et quāuis, vt dixi, hoc ius non sit purè naturalis ordinis, sed per connaturalitatem ad sacerdotium supernaturale, nihilominus ab ipsa pura natura magnum indicium, & quasi à fortiori argumentum sumitur. Nam inter infideles, sui qualescunque Sacerdotes quasi ductu naturalis luminis ab oneribus laicorum erant exempti; ergo multò magis hæc exemptio erit de iure diuino naturali in lege gratiæ. Quo argumento ferè vtitur Pontifex in capite *Non minus*, de Immunitate Ecclesiarum, adducens exemplum Pharaonis,

13.
Fundamēta
immunita
tem iuri na
turali tribu
entia.

Cap. Non
minus, de
Immunit.
Ecclesia.

raonis,

raonis, qui, vt ait, legis diuinæ notitiam non habebat, & nihilominus, omnibus alijs seruituti subiectis, sacerdotes, & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administravit, Genes. 47. & simile est factum Artaxerxis, qui Sacerdotes, Leuitas, & alios ministros domus Dei à vectigalibus, tributis, & annonis liberos fecit. 1. Esdræ. 7. Denique Anacletus Papa epist. 2. ad hoc inducit illud Zachar. 2. *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Cui consonat illud Psal. 104. *Notite tangere christos meos,* id est Sacerdotes. Nam in his verbis declaratur peculiaris reuerentia, quæ Sacerdotibus debetur ex dictamine iuris naturalis, quia sunt peculiariter Deo dicati, & coniuncti, iuxta illud Numeror. 3. *Eruntq; Leuitæ mei,* & cap. 18. dicuntur traditi in donum Domino, & ideo Iosue. 13. Dominus dicitur possessio Leuiticæ tribus. Sicut ergo naturalis ratio dicat, Sacerdotes esse peculiariter venerandos, ita etiam dicat, non esse subiiciendos secularibus iudicijs.

14.
Ratio pro
hac parte.

Res consecræ non possunt sine sacrilegio ad prophanos vsus transferri.

Hoc autem argumenti genus maiore profectò vim habet in statu clericorū legis gratiæ, quia excellentiori modo sunt Deo consecrati. Vnde in hunc modum argumentari possumus, Personæ Ecclesiasticæ sunt speciali consecratione Deo dicatæ, & sacræ effectæ; ergo ex iure naturæ debetur illis peculiaris reuerentia ad religionem pertinens; ergo etiam exemptio talium personarum à iugo secularis potestatis est quasi connaturalis, seu iure naturæ debita statui talium personarum, præsertim quoad causas criminales, & personales earum. Sicut vas aureum, & argenteum, quod ex se posset licite communi vsui deferuire, eo ipso quòd consecratum est in calicem, ex natura rei manet liberum, & immune à tali vsu; nec potest sine sacrilegio ad illum transferri, iuxta regulam. 51. de Regul. iur. in 6. *Semel Deo dicatum non est ad vsus humanos transferendum,* eum similibus. Sic ergo videtur dicendum de persona, quæ Deo consecrata est respectu subiectionis ad tribunal seculare. Quia non posset vsus talis subiectionis non cedere in magnam irreuerentiam talium personarum, & totius Ecclesiastici status.

Confirmant Iuristæ rationem hanc primò, quia Sacerdos ex vi sui status est superior laico. distin. 96. cap. *Duo sunt.* sed ex natura rei inferior debet honorè superiori; ergo & laicus clerico. Contra hunc autem honorem clericis debitum fit, si in iudicium seculare vocentur, & ex natura rei id redundat in vilipendiū, & ignominiam Ecclesiasticæ dignitatis, & præbet occasionem vulgari populo contemnendi clerum; ergo ex talium personarum statu ex natura rei sequitur talis exemptio. Quam rationem optimè declarant, & confirmant verba Concilij Matisconen. 2. cap. 9. vbi improbens violentias secularium iudicum contra clericos, rationem hanc subdit. *Nefas est enim, vt illius manibus Episcopus, aut in sessione de Ecclesia trahatur, pro quo semper Deum exorat, & cui inuocato nomine Domini, ad saluationem corporis, animæque Eucharistiam sæpe porrexit.* Ponderandum est enim, quòd ad probandum id esse nefas, non positiuam legem, sed dignitatem sacerdotalem, & rationem in illa fundatam adducit. Secundò confirmatur, quia contra rationem est, vt inferior iudicet superiorem cap. *Cum inferior,* & cap. *Soluta,* de Maiorit. & obedient. & ideo nulla consuetudine introduci potest, vt inferior acquirat iurisdictionem in superiorem, vt Doctores colligunt ex cap. *Inferior.* dist. 21. Est ergo naturali rationi contrarium, vt laicus inferior Sacerdotem se superiorem iudicet. Quod rectè confirmant verba Gregorij VII. lib. 8. epist. 21. quæ retulit Gratian. dist. 96. cap. 9. *Quis dubitet, Sacerdotes Christi, Regum, & Principum, omniumq; fidelium patres, & magistros censeri. Non ne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere; à quo credit, non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solui? Denique addunt Felinus, & Rebuff. contra rationem esse, vt aliquis feratur ad tribunal suspectum odij, & inimicitiarum; sed laici ordinariè sunt infesti clericis, cap. *Laicos.* 2. q. 7. cap. *Clericos,* de Immunit. Ecclesiæ in 6. ergo.*

Vltimo loco adducuntur fundamenta, quæ suadeant, exemptionem hanc esse de iure diuino positiuam, quæ tria po-

15.
Prima confirmatio.

Conc. Matiscon.

Secunda confirmatio.
Cap. *Cum inferior,* & cap. *Soluta* de Maiorit. & obed.
Cap. *Inferior.* d. 21.

Gregor. 7.
Gratian.

Cap. *Laiicos.* 2. q. 7.
Cap. *Clericos.* de Immunit. Ecclesiæ in 6.

16.

Fundamen-
ta exemptio-
nem iuri di-
uino positi-
uo ascriben-
tia.

Matt. 17.
Hieron.

August.

Caiet.

Clerici non
tanquam fi-
lij, sed tan-
quam Chri-
sti familia-
res suae ex-
pti.

Thelephor.

August.

17.
Obiectio.

Responsio.

tissima sunt. Prius sumitur ex verbis Christi iam tractatis Matt. 17. Ergo liberi sunt filij, vbi sub filiis comprehendendi clericos tanquam familiares Christi, indicat Hieronymus ibi, dicens: *Ille pro nobis, & crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius amore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vestigalibus immunes sumus*; sub illo enim pronomine *Nos*, se, & alios presbyteros, seu clericos solos comprehendere videtur, quia non est verisimile, loqui de omnibus Christianis. Eademq; expositio tribui solet Augustino lib. 1. Quæstionum Euangelicar. q. 23. quatenus ex dictis verbis infert, in quolibet regno terrena liberos esse filios summi Regis, sub quo sunt omnia regna terrena; nam per filios summi Regis non potuit intelligere omnes iustos, & ideo verisimile est, intellexisse Episcopos, presbyteros, & clericos, eo quod tales præsumunt in regno Dei tanquam Regis filij, ut exposuit Caietanus Matth. 17. Sed hæc re vera non fuit mens illorum Patrum, ut in superioribus dixi, neque habet fundamentum in verbis Christi, & ideo aliter verba illa inducuntur per quandam extensionem. Nam filij Regum ita sunt liberi, ut etiam familiae eorum cum eis eximantur, clerici autem peculiari modo sunt familiares Dei, & Salvatoris, ut dixit Thelephorus Papa in epist. ad omnes fideles; ergo Christus in illis verbis secum illos comprehendit, & sub Petro, quando illi dixit: *Da eis pro me, & pro te*, quia Petrus vicem totius Ecclesiastici status tunc gerebat, ut indicauit Augustinus. serm. 6. de Verb. Apostoli.

Dices, hanc extensionem non contineri in verbis Christi, neque præceptum aliquod vel institutionem, quæ iuris diuini esse possit, ibi tradita esse. Neq; etiã exemptionem familiae cum filio naturali esse fundatam in aliquo iure naturali, sed in quadam congruentia, & usu humano, & ideo non posse inde satis inferri dictam diuinam institutionem. Respondent verum esse, Christum non dixisse apertè, familiam esse liberam cum filiis, neque etiam sequi per necessariã, & euidentem consequentiam, propterea enim prædicta sententia quoad hanc partem nec de fide est, nec omnino certa. Nihilominus tamen verisimillimum est, ex-

A tensionem illam esse de mente Christi, tum quia argumentatur à fortiori à filiis naturalibus hominũ ad se ipsum, & ideo si in alijs filiis priuilegium extenditur ad familiam, excellentiori modo extendi debet ad familiam Christi, quia & eius priuilegium ratione tantæ dignitatis maius esse debet, & eius familia nobilior, & excellentior est, tum etiam quia licet cõ iunctio familiae in exemptione non videtur necessaria in rigore iuris, seu consecutionis naturalis; est tamen valde cõsentanea rationi, per se autem credibile est, Christum assumpsisse priuilegium exemptionis optimo modo, magisque rationi consentaneo.

B

Accedit altera probatio ex traditione Ecclesiæ, quando enim traditio est constans, ac perpetua, ostendere solet ius diuinum, præsertim quando non apparet ratio illam tribuendi Apostolicæ institutioni; talis autem esse videtur traditio huius exemptionis; est enim adeo antiqua, ut nullum eius agnoscat initium; nam pro temporum opportunitate semper obseruata est, præcipuè verò post tempora Christianorum Imperatorum, ut cap. 12. latius videbimus. Sub Imperatoribus autem ethnicis non potuit quidẽ executioni mandari respectu Magistratum infidelium, qui Ecclesiæ non parebant, quod ad factum pertinet, ius autem Ecclesiæ non defuit; cuius signum est, quia semper Prælati Ecclesiastici hoc ius immunitatis obseruari fecerunt, quantum inter ipsos fideles fieri poterat. Et hoc ostendunt antiqui canones in fine capituli 3. allegati, qui nunquam referunt hanc consuetudinem in aliquam institutionem Apostolicam, sed tanquam diuinam illam venerantur, & obseruari student. His ergo modis videtur vtraque ex his opinionibus probabiliter fundata.

C

D

C A P V T IX.

Priuilegium fori clericorum iure diuino, & humano esse fundatum, & quomodo id intelligendum sit.

Resolutio certa, & indubitata in hac materia est, clericos esse exemptos à potestate ciuili iure diuino pariter, & humano: nã his ferè verbis hoc

18.
Corroboratur hæc pars ex traditione Ecclesiæ.

I.
Conclusio.

hoc docent iura canonica supra relata, & sacra Concilia præsertim Lateranēse sub Innoc. 3. & aliud sub Leone. X. Tridentinum, & Colonienſe, quæ supra citauī. Vnde neceſſe eſt, vt authores omnes pro vtraque opinione allegati in capite præcedenti in hac generali reſolutione conſentiant. Quam etiam probant vtriuſq; ſententiæ fundamenta, nam re vera probant, hoc priuilegium eſſe aliquomodo in vtroq; iure fundatum. Quomodo autem hoc intelligendum ſit, id eſt, quid in hoc negotio ſit ſingulis iuribus tribuendum, explicandum pro viribus eſt, & inde etiam conſtabit, quæ ſit diuerſitas inter prædictas ſententiās, vel an ad cōcordiā redigi poſſint. Quoniam verò ius humanū duplex eſt, ſcilicet, ciuile, & canonicū & de illis in capitulis vndecimo, & duodecimo ex profeſſo dicendū eſt, ideò nūc breuiter ſuppono, hanc exemptionē non dependere per ſe ex iure ciuili, quia de ſe illud antecedit, eſſe tamen ab illo, vel tanquam à continente, & approbante, vel tanquam à donante, quantum eſt ex parte ſua, ſeu ſi opus ſit, vel tanquam à præcipiente iudicibus laicis, vt immunitatem Clericorum obſeruent. De iure autem canonico certum eſt, & ſatis probatum, præcipere huius immunitatis obſeruantiam. An verò hoc præcipiat conferendo illam, vel ſolū declarando, quā Deus contulit, & obſeruari voluit, pendet ex modo, quo talis iuriſdictio eſſe poteſt à iure diuino, & ideo ſimul explicabitur. An verò ſolū ius canonicū per ſe ſufficeret, ad hoc priuilegium conferendum, etiam ſi nec à Deo ipſo datum eſſet, nec ius ciuile cooperaretur, ſed potius reſisteret, in capite vndecimo videbimus.

Prima ergo explicatio reſolutionis poſita eſſe poteſt, vt per ius humanum intelligatur ius ciuile, per diuinum autem, ius canonicum, quod interdum diuinum appellatur, quatenus & poteſtate diuina, & ſupernaturaliter collata latum eſt, & quia de rebus diuinis, & ad bonum animæ pertinentibus potiſſimè diſponit, & in dictis, vel exemplis Scripturæ frequenter fundatur. Et ſic expoſuit ius diuinū in præſenti materia Hoſtienſis in cap. *Nimis*, de Iur. iurand. ita interpretando caput illud, quem ſequutus eſt Salmeron dicto tract. 37. ita exponendo cap. *Quam*

A quam, de Cenſib. in 6. Et iuxta hanc expoſitionem omnino reiſcitur ſecūda ſententia præcedenti capite tractata, ideo enim per ius diuinum allegati authores in dictis iuribus canonicum interpretantur, vt defendat hanc exemptionē nullo modo eſſe à iure diuino proprio, id eſt, quod à Deo ipſo immediate originem trahit.

Ab hac verò ſententia recedit Panorm. in d. cap. *Nimis*, in fine. Et ſanè merito. Tum quia valde improprie ius merè canonicum diuinum appellatur, raroque aut nunquam vſus ille in ipſomet iure canonico inuenitur. Tum quod licet in vno, vel altero loco poſſet illa interpretatio permitti, præſertim ſi aliæ circumſtantiæ iuuarent, nihilominus quando tot iura, & Concilia in iure diuino aſſerendo conueniunt, valde violenta eſt, incredibilis illa interpretatio. Accedit, quod Concilium Tridentinum fortasſe ad excludendam illam verbi æquiocationem, ſeu abuſionem expreſſe diſtinxit inter ius canonicum, & diuinum, dicens, perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem, *Dei ordinatione*, & *canonicis ſanctionibus* eſſe conſtitutam. Quid enim ſunt *canonicæ ſanctiones*, niſi ius canonicum? illæ autem ſanctiones etiam ſunt ex ordinatione diuina, medijs Paſtoribus Eccleſiæ; ergo diſtinguuntur ab illa ordinatione diuina, quæ eſt immediate à Deo: hoc autem eſt ius diuinum proprium; ergo de illo loquitur Concilium, & tacite cetera iura de eodem interpretatur. Concilium etiam Lateranenſe ſub Leone. X. cum ait, nec diuino, nec humano iure poteſtatem aliquam eſſe datam laicis in clericos; neceſſe eſt, vt de diuino iure proprio loquatur, aliàs non ſatis probaſſet, laicos non habere huiusmodi poteſtatē, quia poſſet quis dicere, habere illam proprio iure naturali, & diuino, vt hæretici contendunt. Sit ergo certum, aſſertionē, ſeu reſolutionem propoſitam intelligendam eſſe de iure diuino proprio, ſeu immediato, & ſub humano canonicum præſertim comprehendendi, licet non excludatur ciuile, quia Concilia hoc aperte aſſerunt, neque poſſunt aliter commodè explicari, quod ſatis eſt, vt ſimpliciter ſit cōfitendum ita eſſe, quamuis in declarando modo, quo ius diuinum ad conferendum

3.
Panorm.
Probatur
prædictæ ex
poſitio.

Cōc. Trid.

Cōc. Late.

Aſſertio de
iure diuino
proprio in-
telligenda
eſt.

Ius huma-
nū duplex.

Exemptio
hæc per ſe
non pender
à iure ciuili

2.
Prima poſi-
tæ aſſertio
nis explica-
tio.

Hoſtienſ.
Salmeron.

dum hoc priuilegium concurret, possit salua fide esse inter Catholicos controuersa, & uarietas.

4.
Secunda e-
iusdem as-
sertionis de-
claratio.

Secūda ergo declaratio assertionis esse potest, priuilegium exemptionis partim esse de iure diuino proximè, ac propriè, partim esse de iure canonico institutum. Nam iure diuino duobus modis existit, primò quia ab ipso Christo immediatè datum est Pontifici, secundò quia illi data est potestas, & præceptum diuinum communicandi priuilegiū illud toti clericali statui. Iure autem canonico quasi completum, & executioni mādatur est hoc priuilegium; in particulari, ac definito modo illud conferendo singulis clericorum ordinibus sub Pontifice summo cōtentis, & ita per hoc ius canonicum quasi determinatum, & executioni mandatū est generale præceptum diuinum eximè di clericos à iurisdictione seculari; quod hæc opinio esse supponit, & per illud maxime à præcedenti differt. Potest autem intelligi tale præceptum esse vel positui iuris diuini, vel naturalis. Priori modò, vel intelligitur esse contentum sub illo generali præcepto dato Petro, *Pasce oues meas*, utique singulas iuxta earum statū, & conditionem; vel dicitur diuinum, quia per imitationem, & similitudinem ex testimonijs, & exemplis veteris testamenti sumptum est. Sicut præceptum decimarū dici solet ex iure diuino manasse, ut in capit. *Tua nobis*. 2. & cap. *Decimas*. 2. de Decim. Et ideo sicut decimarū præceptum quoad cottam iure canonico cōpletum est, ita & hoc exemptionis priuilegium. Maxime verò censeretur potest illud præceptū iuris diuini naturalis, quia supposita diuina institutione clericalis ordinis, ex principijs naturalibus deducitur per illationem vel euidentem, vel ita necessariam moraliter, ut eā ob causam obligetur supremus Ecclesiæ Prælatas priuilegium illud inferioribus clericis communicare, & sub certa lege, & modo illud constituere.

5.
Hæc declaratio ampli-
us elucidatur.

Vt autem fundamentum huius declarationis, seu sententiæ intelligatur, quatuor assertiones in ea distingui possunt. Prima est, iure canonico præceptū esse; ut clerici sint exempti: & hæc pars uerissima est, abstrahendo pro nunc à modo talis præcepti, & ita assertio in superiori-

A bus probata est, & in capite sequenti amplius confirmabitur. Secundo supponit hæc opinio esse in Ecclesia potestatem ad dandam clericis hanc exemptionē, etiā data hypothefi, quod iure diuino id factum non esset. Et hoc etiam faciliè concedi potest, de quo in vndecimo cap. dicemus. Tertiò affirmat hæc sententiā, exemptionem hanc esse iure diuino præceptam, quod omnino uerū esse censemus, non solum de improprio præcepto diuino per imitationem, nec per solam morem deductionē ex principijs diuini iuris, quæ per humanam constitutionem compleatur, sed per proprium, & rigorosum præceptum vel immediatè à Christo Domino latum, vel saltem media ratione naturali. Ratio est quia sine hac exemptione non potest decencia, & dignitas clericalis status cum debita reuerentia & honestate conseruari; ergo cui Christus illius status curam cōmisit, illi certè præcepit, ut clerum à seculari potestate exemptum haberet, vel conseruaret, siue explicitè hoc ei præcipiendo, siue implicitè, & ex vi muneris, quod illi committebat, ex quo per illationem moraliter euidentem talis obligatio colligitur.

Exemptio
Clericorū
est iure di-
uino præce-
pta.

C Quartò docet hæc sententiā priuilegium hoc non esse singulis clericis, aut clericorum ordinibus immediatè à Deo datum, sed soli Pōtifici, ut per ipsum applicetur, & distribuatur reliquis. Et in hoc conuenit hæc sententiā cum prima opinione capite præcedenti relata, & ita eisdem nititur fundamentis. Præcipue quia vsus ipse videtur hoc declarare, quia hæc exemptio non omnibus personis, neque in omnibus temporibus, neque in omnibus casibus est equalis, & variari amplius potest; ergo signum est non fuisse ita distributam immediatè iure diuino, sed fidei dispensationi Vicarij Christi cōmissam. Item quia hoc sufficit ad ea, quæ canones de hac exemptione docent, & in summa reducuntur ad uerba Concilij Tridentini dicentis, exemptionem hanc *Dei ordinatione, & Ecclesiasticis sanctionibus esse constitutam*. Nam primum proprijsimè verificatur propter dictam obligationem, & præceptum iuris diuini, secundum autem ratione executionis Ecclesiasticæ.

6.
Ius diuinū
singulis cle-
ricis præbe-
re immedia-
tè exemptio-
nem negat
hæc opinio.

Primū fun-
damentū.

Et declarari potest ex quæstione simili quæ

7.
Fundam.

quæ de iurisdictione Episcoporum tractari solet. An sit immediate de iure diuino, vel à Pontifice. Et in ea resolutio probabilior esse solet, ius quidem diuinū immediate præcipere, vt Ecclesia per Episcopos tanquam per ordinarios pastores, & Principes gubernetur, & quia hoc sine iurisdictione facere non possunt, ideo eodem iure diuino præceptū esse, vt eis sufficiens iurisdictione communicetur, & nihilominus in re ipsa, & in effectu immediate per Pontificem communicari. Ita ergo de priuilegio exemptionis clericis tribuendo affirmat hæc opinio. Est enim similitudo, & proportio non parua: nam sicut exemptio clericorum in genere est de iure diuino, ita Episcopale munus est de iure diuino, & è conuerso sicut iurisdictione Episcoporum non est certa, & determinata iure diuino, sed per Pontificem ampliari, & restringi potest, ita etiam exemptio non est determinata iure diuino pro singulis clericis, causis, locis, aut temporibus, sed per Pontifices variari, augeri, & minui potest: ergo sicut iurisdictione Episcoporum, licet ex præcepto diuino sit, tamē immediate per Papā cōfertur, vt ab eodem certū modum, & mensuram recipiat; ita priuilegium hoc immediate concessioni Pontificum relictum est, vt per eum certum modum, ac determinationem acciperet, sine qua non poterat conuenienter actu conferri, sub obligatione tamen conferendi illud tanquam fidelis dispensator, & prudens.

Et hæc regula generalis est in alijs Ecclesiæ obseruantijs, quæ in particulari nō habent certam determinationem ex diuino iure, licet in generali habeant necessitatem ex iure diuino positiuo, vel naturali: talia enim licet possint dici ex diuino iure quoad generalem obligationem, nihilominus quoad institutionem propriam, & particularem solent esse immediate ex iure humano. Ita videre licet in censuris, quæ fundamentū habent in illo iure diuino: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquā ethnicus; & publicanus;* & nihilominus censuræ, prout illis vtitur Ecclesia, immediate sunt ab illius institutione. Idem conspici potest in multis ritibus, & cæremonijs Ecclesiasticis: nam ius diuinum generatim præcipit, sacramenta, v. g. & sacrificium decenti modo, & orna-

A tu fieri, quia tamen ipsum diuinum ius immediate hoc non determinat, in effectu talis institutio Ecclesiastica est, originem ducens à diuino iure, & similia multa exempla afferri possent. Generalis autem ratio est, quia ius diuinum immediate non statuit ea, quæ mutationi, & variationi obnoxia sunt, & quia propria institutio non fit, nisi in particulari, & cū certo modo, ac mensura.

B Tertia declaratio propositæ assertionis est, priuilegium exemptionis clericorum immediate, & cum omni proprietate esse de iure diuino, quia ab ipso Christo nō solum promissum, vel iussum, sed etiam datum, & actu cōcessum est, & nihilominus esse etiam de iure canonico declarante ius diuinum, & priuilegiū hoc cōseruante, vel, prout expedit, moderante. Iuxta quam declarationem refellitur omnino prior sententia superiori capite tractata, & posterior in sensu maxime proprio, & rigoroso stabilitur: & licet pauci ex auctoribus pro illa relatis illa sic declarent, nihilominus multi profecto ita sensisse videntur, præsertim Carlierius quem refert, & sequitur Almainus. Idēque sensit Rebuff. & alij, qui dicūt, clericos iure nunquam fuisse subiectos Imperatoribus, etiam ethnicis à principio Ecclesiæ, quod etiam sentit Turrecrem. lib. 2. summæ de Ecclesia cap. 96. ad 3. Estque hæc opinio, & declaratio prædictæ assertionis valde pia, rationique maxime cōsentanea, ideoque à nobis defendenda, & diligenter explicanda est.

D Et in primis licet admittamus hoc priuilegium esse à Christo immediate datū clericis, nihilominus non negamus, quin subordinatum fuerit Petro, & successoribus eius quoad modum seruandum in vsu eius, tam ex parte personarum, quibus applicandum est priuilegium, quam ex parte rerum, causarum, vel negotiorum, in quibus talis exemptio seruari debet. Hoc enim aliqua ex argumentis factis pro priori sententia, & alia, quæ ex vsu Ecclesiæ sumi possunt, manifestè cōuincūt. Videmus enim clericum in causa ciuili, si actoris personam gerat contra reum laicum, non esse exemptum in tali actione à tribunali laico, sed teneri ad sequendum forū rei. Cur autem hoc ita est, nisi quia Ecclesia determinauit, vt

9.
Tertia conclusio expositio.

Turrecr.

10.
Exemptio clericorum Pontifici, quoad modū subordinatur.

8.
Tertium.

exem-

exemptio clericorum intra hos limites contineretur, potuissetque aliter id disponere, si aliter expedire iudicasset. Similiter omnes concedunt clericos obligari quoad vim directiuam ad seruandas quasdam leges, quæ ad communem, & convenientem statum ciuium spectant: quod non aliunde prouenit, nisi quia Ecclesia ita expedire iudicauit, vt alibi ostendi. Igitur istud priuilegium exemptionis, quod à iure diuino, indifferens, & quasi generale est, subest quoad determinationem, limitationem, vel ampliacionem Ecclesiasticæ potestati. Neque verò dici potest, hæc omnia solum fieri ab Ecclesia per modum declarationis iuris diuini, vel naturalis, quia sine dubio multa fiunt ex prudētī arbitrio humano, & ideo diuersis temporibus mutantur, vt quod clerici coniugati gaudeant hoc priuilegio in his rebus, & non in illis, & clerici minores cum his circumstantijs, & non sine illis; & quod in tali crimine clericus tradatur brachio seculari, & non in alio interdum grauiori. Fiunt ergo hæc nō tantum per potestatem interpretandi, sed etiam cōstituendi ius nouum, & limitandi, vel extendendi antiquum.

II.

Quomodo
instituti
diuina cum
depēdētia
exemptio-
nis a Ponti-
fice subsis-
tat.

Vt autem explicemus, quomodo hæc duo cohæreant, cum Ecclesia non habeat potestatem supra ius diuinum, suppono ex tractatu de Legibus, hoc nomen *iuris* interdum significare propriam legē, seu præceptum; aliquando verò, & satis propriè, ac frequenter significare facultatem vtendi, vel (vt ita dicam) quasi ius facti, sicut distinguuntur iura seruitutis; vel ius in re, & ad rem, & similia. His ergo duobus modis potest etiam in præsentī ius diuinum accipi. Nam priuilegiū ipsum exemptionis quatenus est libertas quædam à subiectione alterius, est facultas quædam moralis ad non parendum tali potestati; vel liberè operandi sine respectu, vel impedimento illius: hæc ergo facultas à Deo ipso data dicitur ius diuinum, non tanquam præceptum, sed tanquam Dei donum. Sicut libertas à seruitute, quæ homini est naturalis dicitur optimè in hoc sensu esse de iure diuino naturali. Posito autem tali priuilegio sequitur etiam Lex diuina præcipiens, vt habenti tale priuilegium non fiat vis, nec coactio, sed immunitas illi data seruetur,

A & ita interuenit etiam in tali exemptione ius diuinum præcipiens, contra quod fit exemptionem clericorum violando.

Ex hoc autem duplici iure illud, quod in facultate generali cōsistit, & est veluti quoddam donum, quod propriè dicitur priuilegium, hoc, inquam, licet diuinum sit, id est, à Deo datum, amissibile, seu mutabile esse potest ex iustis causis; sicut vita ipsa, & corporis membra, & ius libertatis naturalis à Deo donata sunt, & de iure naturæ esse dicuntur: & nihilominus ex iusta causa auferri, vel minui possunt per potestatem humanam, quam intelligimus à Deo esse concessam, quia cōmuni bono reipublicæ humanæ ita expediebat. Sic ergo intelligi debet, quamuis priuilegium exemptionis à Deo ipso fuerit clericis datum, nihilominus ex iusta causa, & per legitimā potestatem minui posse vel auferri, quia cōmuni bono Ecclesiæ ita erat necessarium. Vnde consequenter fit, vt aliud ius diuinum præcipiens obseruantiam talis priuilegij, non contineat absolutam prohibitionem, ne tale priuilegium minui, vel auferri possit, sed ne id fiat sine legitima potestate, & iusta causa, sicut dicimus de libertate naturali.

C Est autem illa potestas solū in Pontifice, quia est potestas spiritualis, & super naturalis, & dispēfatiua mysteriorū Dei, & potestas ligandi, & soluendi, & suprema in suo ordine. Legitima autem causa generatim loquendo, erit, quoties limitatio aliqua, vel priuatio huius exemptionis ad convenientem Ecclesiæ ordinem, & decentiam aut bonos mores Ecclesiastici status, necessaria, vel conueniens iudicabitur, quod iudiciū prudentiæ illius, cui clauēs datæ sunt, etiam est cōmissum. Sic ergo intelligitur facile, non obstante varietate, quā in vsu legitimo huius exemptionis videmus, de iure diuino esse potuisse, quia per illam varietatem non agitur contra aliquod præceptum diuinum, neque in illo dispensatur, sed ipsummet præceptum includit talem limitationem, vel conditionem accommodatam tali priuilegio, & conditioni eius, vt explicatū est. Atque hoc modo solui facile possunt argumenta, quæ prima sententia contra hoc diuinum ius directè, & positiuè obijciebat.

Hoc autem priuilegium sic declaratū duo-

12.

13.

Exemptio
hæc duobus
modis po-
tuit à Chri-
sto cōcedi.

Matt. 17.

[Priuilegiū
exēptionis
esse de iure
diuino na-
turali ostē-
ditur.

15.
Cap. Duo
sunt. 12. q.
1. 2. q.
1.

duobus modis intelligi potest fuisse à Christo Domino datum statui clericali, scilicet, vel quia tali modo Ecclesiam suā diuersosq; ordines, & actus illius, & modum gubernationis eius instituit, vt inde per naturalem, ac necessariam cōsecutionem hoc priuilegium sequatur: vel etiā quia peculiari, & expressa voluntate hæc exemptionem clericis concesserit. Hic posterior modus satis fit verisimilis ex verbis Christi Matth. 17. prout illa præcedenti capite pro secunda sententia expendimus, adiuncta etiam Ecclesiastica traditione, quæ est optima verborum, & legum Christi interpres. Atque hæc pars ex priori magis confirmabitur: nam ratio, qua ex institutione ipsa Ecclesiæ, & status clericalis priuilegium hoc deducitur, etiā suadet, Christū in verbis: *Ergo liberi sunt filij*, totum clericalem statū voluisse comprehendere. Quod ergo priori saltem modo sit hoc priuilegiū de iure diuino naturali, supposita diuina institutione Ecclesiastici status, & totius Ecclesiæ probatur in hunc modum. Quia clerici tam quoad corpus, quā quoad animam sunt Petro specialiter subiecti iure diuino Euāgelico; ergo eodem iure sunt à iurisdictione Principum secularium exempti.

Assumpta propositio declaratur ex doctrina D. Hieronymi, quæ refertur in cap. Duo sunt. 12. q. 1. vbi duo distinguit genera Christianorū, vnum mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, vt est status clericorum, & religiosorum: aliud genus est Christianorum laicorum, qui licet generali ratione diuino seruitio destinati sint, secundum communem viuendi modum temporalibus rebus principaliter intendunt. Cū ergo Christiani omnes Petro in spiritualibus sint subiecti iure diuino, vt libr. 3. ostensum est, & illa subiectio dici possit quoad animam, quia tantū est in spiritualibus rebus, & ad cultum Dei pertinentibus; de clericis dicimus, fuisse subiectos Petro eodem diuino iure non tantū quoad animam, sed etiam quoad corpora. Quod probatur ex dicta doctrina, quia specialiter sunt dicati, & traditi Deo, & cultui eius nō solum quoad animam, sed etiam quoad corpora; ergo consequenter quoad vtrumq; sunt etiam Petro sub-

A iecti. Probatur cōsequentia, quia eo ipso quod clerici sunt dicati Deo secundum corpus, & animum, pertinent vtroq; modo ad ius Dei peculiare: multoque maiori ratione dicendi sunt traditi in donū Domino, ac proinde maiori titulo esse Dei, quā Leuitæ, de quibus hæc dicta sunt Numer. 3. & 18. ergo eo ipso constituti sunt clerici secundum vtramq; rationem sub propria iurisdictione Petro vt Christi Vicario collata. Nam peculūm Christi, & quidquid ad peculiare ius eius pertinet, Vicario suo tanquam proprio œconomo, & dispensatori commisit.

B Et confirmatur, nam bona Ecclesiarū, & res sacræ iure diuino sunt commissæ Prælati Ecclesiasticis, & præsertim Petro quoad curam, & dispensationem earum, nimirum, quia pertinent peculiari modo ad dominium Dei, & patrimoniū Christi; ergo eadē, & maiori ratione tota gubernatio clericorum tam in his, quæ ad corpus, & temporalem vitam, quā in his, quæ ad animā spectant, Petro est specialiter per Christum commissæ. Antecedens expressè traditur in Synodo Romana 4. sub Symmacho. Dicitur enim non posse laicos, etiam religiosos, & potest aliquid quomodolibet de Ecclesiasticis facultatibus decernere, quarum *suis sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissæ docetur*. Consequentia verò nō minùs certa videtur, tum quia magis pertinent ad Christum, & res Ecclesiasticas personæ ipsæ, quā Ecclesiasticæ facultates, tum etiam quia vniuersa cura diuini cultus est sub iurisdictione Petri ex diuino iure, quia immediatè ordinatur ad spiritualem finē, & hac ratione res omnes, quæ ad cultum Dei dicatæ sunt, simpliciter, & absolute sunt sub iurisdictione, & administratione Ecclesiæ, inter quas res Deo dicatæ primum locū tenent personæ clericorum; ergo simpliciter, & absolutè, & secundum omnem rationē iure diuino commissæ sunt iurisdictioni, & dispositioni Petri.

D Hoc ergo posito, prima consequentia, nimirum, si commissi sunt Petro, consequenter fuisse à iurisdictione Principum temporalium exemptos, per se se videtur euident ex illo Euangelico dogmate. *Nemo potest duobus Dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diligit,*

Nume. 3.
& 18.

16.
Cōfirmat.

96. d. c. i.

17.

Matth. 6.

aut

aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Similis enim impotentia, & moralis repugnantia inuenitur in hoc, quod clerici secundum idem, id est, secundum corpus sint subiecti Pontifici, & Regi, quia possent interdum contraria præcipere, & necessarium esset vni obedire, & alterum contemnere. Vt v.g. posset Rex præcipere clerico, vt militet, vel alijs actionibus temporalibus occupetur, Pontifex autem illa prohibere poterit, vel alia repugnantia præcipere. Item cum clerici quoad actiones corporis debeant esse diuinis ministris addicti, & à secularibus negotiis abstracti, necesse est, vt à Pontifice habeant regulam & modum viuendi, & operandi, & vtendi etiam temporalibus rebus, vel officijs; ergo non possunt esse simul sub iurisdictione Principum temporalium, etiam quoad ea, quæ ad corpus petinent. Sicut vasa Deo sacrata eo ipso, & ex natura rei à prophanis vsibus exempta sunt, & contractus matrimonij in sacramentum consecratus, eo ipso in forum Ecclesiasticum transit, & à seculari exemptus est.

18.

Hinc ergo optimè infertur, clericos esse exemptos absolute à iurisdictione temporali Principum, quia hæc iurisdictionis præcipue versatur circa subditos ratione corporum, & consequenter circa omnia illa, quæ ad conuenientem conseruationem vitæ corporalis ordinantur, vt in tertio libro late ostensum est; ergo si clerici sunt exempti à iurisdictione Principum etiam secundum corpora, profecto ab eorundem iurisdictione temporali exempti sunt. Vnde etiam concluditur non solum esse exemptos clericos à potestate Principum quoad vim directiuam, vtique disponendo, vel gubernando illos in his, quæ ad actiones præsentis vitæ spectant, sed etiam quoad vim coactiuam: tum quia vna subiectio non separatur ab alia, nec potest rectè consistere sine alia, & ideo quoad vtranque sunt Pontifici subiecti ex diuino iure, & consequenter ab alijs exempti: tum etiam quia non minus necessaria est hæc exemptio ad cultum Dei, & conuenientem vsum rerum cultui diuino dicatarum, quam alia. Ideoque merito dixit Nicolaus Papa in epist. ad Michaeleni Imperator. *Hi, quibus tantum humanis rebus, & non diuinis præesse permissum est, quomodo de his, per quos diuina ministran*

Clerici tam quoad vim directiuam quam coactiuam sunt exempti.

Nicol. Pa.
pa.

96.d.c.5.

A tur, iudicare præsumant, penitus ignoramus. Et hoc etiam multum confirmant verba illa Concilij Lateran. sub Leone. X. *Ad in re tam diuino, quam humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa est.* In quibus in primis aduerto de omni potestate esse sermonem, ac proinde non spirituale tantum, sed temporalem comprehendere; imò hanc posteriorem præcipue, quia de altera nulla erat controuersia. Deinde supponit Concilium, laicos non posse habere ullam iurisdictionem in Ecclesiasticas personas, nisi aliquo iure diuino, vel humano sit illis concessum. Vnde necesse est, vt vel supponat iure naturali laicos illam non habere, vel certe vt sub iure diuino tam posituum, quam naturale includat, aliàs diminutè procederet, & nihil concluderet. Ergo intentio Concilij est, laicos ex vi iuris diuini non habere talem iurisdictionem in clericos, quia neque ius diuinum posituum illam tribuit, vt est per se notum, nec naturale illam permittit, sed clericos eximit à iurisdictione laicorum, eo ipso quod speciali titulo eos Pontifici subiecit. Denique aduerto, etiam aliam partem de iure humano de canonico maximè intelligi, de quo est illa sententia manifesta. De ciuili autem nullam rationem videtur Concilium habuisse, quia supponit, non esse potestatem in Principibus temporalibus ad tale ius validum constituendum, cum ad hoc ipsum iure diuino potestatem non habeant.

B

C

D

His præterea addi possunt alia Concilia generalia, & prouincialia supra adducta, quæ constanter docent esse hanc exemptionem de iure diuino, quod potest, & debet cum proprietate intelligi iuxta materiam capacitatem. Non dicitur autem propriè de iure diuino, quod immediate ab Ecclesia statuitur, etiam si ex præcepto, vel potestate iure diuino datis originem ducat. Sicut potestas Regia non est, nec propriè dici potest esse de iure diuino, etiam si à naturali lege; & potestate ducat originem. Et ob eandem rationem nec caeremoniæ Ecclesiasticæ extra Sacramenta dicuntur esse de iure diuino: neque etiam iurisdictionis Episcoporum iuxta opinionem eorum, qui à Pontifice immediate conferri censent. Cum ergo Concilia de hac exemptione tam constanter,

&

19.
Exemptio-
nè hanc in
omni rigo-
re esse de iu-
re diuino.

& absolute dicāt esse de iure diuino, pro-
fecto cū maiori proprietate intelligenda
sunt. Et similiter Cōcil. Trid. ait hac exē
ptionē esse ex ordinatione diuina, rec-
tissimē intelligitur iuxta cōmunē modū
iuriū, quod sit ordinata, & constituta ab
ipso Deo, & declarata, ac stabilita per ca-
nonicas sanctiones. Accedit, quod ipsi-
met Imperatores, nō lege quidē humana
seu Ecclesiastica, sed ratione fide illustra-
ta ducti, exēptionē hanc recognoscere
potius quā concedere visi sunt.

Sic Carolus Magn. in suo capitulari
lib. 6. c. 109. cū ita sanxisset: *Clerici nō secu-
laribus iudiciis, sed Episcopali audientia re-
seruentur, rationē declarat dicens, Fas enim
nō est, vt diuini muneris ministri tēporaliū
potestati subdantur arbitrio.* Est autē. *Fas,*
teste Isidoro, lex diuina, quæ & ad Deū
pertinet, & ex quadā naturali æquitate
descēdit: tale igitur sensit Carolus esse ius
exēptionis clericorū. Cui cōsonat, quod
in Concil. Matiscon. 2. cap. 9. *Nefas esse*
dicitur Episcoporū immunitatē violare,
quod in can. 10. ad alios clericos extēdi-
tur. Estq; attentē ponderandū, quod in
initio illius cap. 9. dicitur: *Reuerendissimos*
canones, atq; sacratissimas leges de Episcopali
audientia in ipso pene Christianitatis princi-
pio sententiā protulisse. Loquitur enim Cō-
ciliū apertissimē de audientia quoad tem-
porales, & personales causas, vt statim ex-
plicat, & nō dicit leges humanas illā intro-
duxisse, sed p̄ illa sententiā dedisse, vtq;
declaratoriā iuris quasi connaturalis iu-
risdictionis Episcopalis, & Ecclesiasticæ
exēptionis. Theodosius etiā Imperator,
vt Ambros. epist. 32. aliās lib. 2. epist. 13.
ad Valentinianū refert, æquē fanciuit in
causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius ordinis
eū iudicē esse debere, qui nec munere impar-
sit, nec iure dissimilis. Hoc est (ait Ambros.)
sacerdotes de sacerdotibus, qualivtrūq; eiul-
dē iuris diuini sit. Quod etiā sensit Cōstā-
tinus in facto, & verbis sepe repetitis ex
Gregor. li. 4. epist. 31. indict. 13. aliāscap.
75. Ruffin. & alijs ecclesiasticis historijs.
His addi possūt cōiecturæ ex iure legis ve-
teris sūptę. Nāsi sacerdotes, & Leuitę in il-
la lege erāt à tēporali potestate exēpti, ne-
mo negabit idē dicēdū esse in leg. nona ex
vi diuini iuris saltē naturalis. Tū quia hoc
pertinet ad maiore perfectiōē sacerdotij
legis nouę. Tū etiā quia si talis exēptio in

A populo Israelitico inuēta est, nō fuit cer-
tē ex lege aliqua humana, nulla enim ta-
lis lex vel in Scripturā legitur, vel cū fū-
damēto cogitari potest, præsertim cū hu-
iusmodi leges eo tēpore luerint rarissimę,
quia omnia erāt in ipsa Dei lege minuta-
tim præcepta. Colligebatur ergo ex ipso
statu sacerdotali, & ex generalib⁹ verbis,
quibus Leuitica tribus ad illū asūpta est,
& donata Deo, & potestati Pōtificis om-
nino subiecta, & subordinata; ergo eodē
modo colligendū est simile ius diuinū in
lege noua. Non quia antiquū, prout cæ-
rimoniale erat, in lege noua obliget, sed
quia illud antiquū ius non in vi cēremo-
nialis, sed in vi moralis ad tale sacerdotiū
consequutum fuit. Ergo simili modo ex
suppositione melioris sacerdotij idē mo-
rale ius diuinū in lege noua cōsequutum
est. Quod autē illud ius exēptionis fuerit
in lege veteri, sit valde verisimile ex mo-
do loquēdi Scripturæ Numer. 3. *Erūtq;
Leuitæ mei, vtq; peculiari titulo, & dona-
tione. De qua c. 8. dicitur. Cū leuitæ fue-
rint coram Dño, ponent filij Israel manus
suas super eos, & offeret Aaron debitū mu-
nus in conspectu Dñi à filiis Israel, vt seruiāt
in ministerio eius.* Et infra. *Consecrabis leui-
tas oblatos Dño, & separabis de medio filio-
rū Israel, vt sint mei.* Et infra. *Quoniā dono
donati sunt mihi à filiis Israel. Et infra. Sā-
ctificani eos mihi, tradidiq; eos dono. Aaron,
& filijs eius de medio populi, vt seruiāt mihi,
& c.* Et similia repetūtur c. 18. & ad Aarō
dicitur. *Excubabūt leuitæ ad præcepta tua.*

Ex his ergo & similibus modis loquē-
di satis probabiliter colligitur, ex vi illius
separationis, ac deputationis Leuiticę tri-
bus ad ministeriū templi fuisse exēptam
à iurisdictione ciuili, quę ex natura rei
erat in cōmunitate illius populi. Primò
quā populus abdicādo à se partē illā, &
donādo illā Deo, aliquapotestate, & quasi
dominio se priuauit, & illā in Deū trāstu-
lit: hæc autē esse nō poterat, nisi potestas
iurisdictionis, quia nō erat alia potestas
dominatiua in cōmunitate illa respectu il-
li⁹ partis, & cōsequēter De⁹ acceptādo do-
nationē speciali titulo illud ius sibi reser-
uauit, & Pōtifici illi⁹ populi cōmisit. Se-
cūdo quia ex vi illius separationis immu-
nes facti sūt sacerdotes, & Leuitę ab onē-
rib⁹, & munerib⁹ mere secularib⁹, & tēpo-
ralib⁹, quę vel possēt Leuitas à ministerio

Exemptio
sacerdotum
legis vete-
ris, iuris di-
uini fuit.
Num. 3.

22.

Nq templi

20.
Carol. Ma-
gnus.

Isidor. 5.
Ety. m. ct 2.
& c. 1. d.

1.
Cōc. Matis-
con.

Ambros.

Gregor.

21.
Ex sacerdo-
tio legis ve-
teris idē vl-
terius cōfir-
matur.

Leuitæ à té-
poralib9 mu-
neribus exē-
pti fuerūt.
Numer. 1.
Ioseph.

Abulensf.

Numer.
Deut. 18.
Iosue. 31.

Num. 1.

Genes. 48.

23.
Cur Scrip-
tura duode-
cim trib9 nume-
ret.

Genes. 49.
Exod. 28.
Deute. 27
Apocal. 7
Num. 1.
Deute. 18

2. Reg. 11
2. Paralip.

tēpli distrahere, vel essēt incōgrua, & inde cētia illi statui. Cuius signū est, quod Numer. 1. Quādo Deus iussit populū numerari, *Leuitæ nō sunt numerati cū eis*, quia dixit Deus Moysi: Tribum *Leui* noli numerare. *Quia Leuitæ sacri erāt* (ait Ioseph. li. 3. Antiq. c. 11.) & *immunes à militia*. Et eadē ratione ab alijs secularibus muneribus & tributis, vt sensit etiā Abulensf. q. 25. in c. 1. Numer. dicens tribū *Leui*, cū esset destinata ad ministeriū tabernaculi, non potuisset vacare alijs oneribus, & necessitas tibus populi. Et propterea *Leuitæ* non acceperunt partem in terrapromissa, sed loco illius acceperunt iura Sacerdotum. Numer. 18. Deuter. 18. Iosue. 13. Hinc addit etiam ibidem Abulensf. nō fuisse numeratos *Leuitas* cū reliqua multitudo, quia nō faciebāt cū illis vnū populū. *Omnes enim*, ait, *decē tribus erant vnus populus, & cōmunicabāt cū omnibus, & diuiserūt sibi totam terrā, & vacabant rebus purē secularibus: Leuitæ autē in nullo conueniebant cū populo*. Ec hinc etiā tribus *Leui* quasi separata est ab alijs, & præter illā solent duodecim tribus populi numerari. Sic enim in dict. c. 1. Numer. cēsentur duodecim tribus excepta *Leui*, quia vt notat Iosephus supra, pro *Leui* inter capita tribum ponitur *Manasses*, & pro Ioseph ponitur *Ephraim*, quos Iacob in adoptionem à Iosepho impetrauerat, Genes. 48.

Estq; considerandū, quod licet iuxta dictā cōputationē, & adoptionē fuerint tredecim tribus, nunquā in Scriptura nisi duodecim numerantur propter numeri perfectionē. Obseruatū autē est, quoties tribus numerantur in ordine ad spiritalia, numerari *Leui*, & aut tribus *Ephraim*, & *Manasse* reduci ad vnā Ioseph. vt Gen. 46. & Exod. 28. Deuter. 27. vel excludi aliquā, vt Apoca. 7. omittitur tribus *Dan*, propter Antichristū. Cū verò recēsentur tribus in ordine ad secularia, vel tēporalia excludi *Leuiticā*, & *Manassē*, ac *Ephraim* in duas distingui, vt Numer. 1. Deut. 18. & c. quia in ordine ad tēporalia erat tribus *Leui* quasi separata ab alijs. Atq; eodē modo quando sub Ieroboam diuisæ sunt duodecim tribus, & duæ, scilicet *Iuda*, & *Beniamin* manserunt sub *Roboam*, & reliquæ decem ad *Ieroboam* trāsierunt, in il lison numeratur *Leui*, vt ex. 2. Reg. 11. & 2. Paralip. 11. apertē sumitur, quia

A nimirū (vt cōiectare licet) illa ad tēporale regnum non pertinebat. Ex his ergo probabiliter colligitur exemptio sacerdotalis tribus à iurisdictione Regum in lege veteri. Et non parū confirmatur ex auctoritate, & potestate præcipiēdi data Pōtifici illius legis Deuter. 17. de qua in superiori lib. dictū est. Multo ergo maiori ratione credidebet talis exēptio in lege noua diuino iure clericali statui cōcessa.

Tandē reiectis prima sententia capite præcedenti relata, & prima declaratione assertionis catholicæ in hoc capite posita, quæ cū dicta prima opinione coincidit, & cōferēdo hanc postremā declarationē cū secunda, quod hæc postrema præferenda sit, in hunc mundū potest morali ratione declarari. Cōueniunt enim duæ illæ declarationes, seu sententiæ, priuilegiū Ecclesiasticæ immunitatis esse ex iure diuino, & humano, cui ratio reddi potest, quia oportuit tale priuilegiū esse perpetuū, fixū, & immobile, & ideo debuit esse de iure diuino, simulq; necessariū fuit esse aliqua ex parte mutabile, vel variabile, & ideo iuri etiam humano aliquo modo substerni debuit. Cōiunctio autē vtriusq; iuris circa tale priuilegiū duplici modo cogitari, vel fieri potuit, primo, vt ius diuinū tantum remotē tale priuilegiū cōcedi præciperet, ius verò humanū illud cōstitueret hominū arbitrio. Secūdo è cōuerso, vt ius diuinū illud proximē cōtulerit, cōmiserit tamen homini, vt illud in particulari modo rari, & accommodare posset. At verò ex his duobus modis hic posterior cōuenientior est; ergo credēdū est, isto modo fuisse à Christo datū ecclesiæ suæ hoc priuilegiū.

Declaratur minor ex illis duabus proprietatibus, quæ in hoc priuilegio cōsiderari possunt, scilicet stabilitas, & aliqua varietas: nā prior multo maior erit, & securior, si hoc priuilegiū immediate per ipsum ius diuinum constitutum sit, & concessum. Sic enim per nullam humanam potestatem siue temporalem, siue Ecclesiasticam poterit omnino auferri, quod ad cōseruationem Ecclesiastici status, & reuerentiam diuino cultui debitam necessarium fuit. Item hoc modo nulla vsurpatio, vel præsumpta humana præscriptio poterit contra hanc immunitatē præualere, quod ad cōhibendā tēporaliū Regū vim, & ambitionē etiā cōuenien-

Deuce. 17

24.
Vltima as-
sertionis de-
claratio se-
cundæ præ-
feretur.

ueniētissimū, ac pene necessariū fuit. De niq; hoc modo etiā ipsi Pastores Ecclesię cautiore erunt in mutationibus faciēdis in his priuilegijs, maioriq; titulo poterūt importunis precibus Principū seculariū resistere, ne facultates, vel licentias huic priuilegio aliquo modo derogātes, absq; grauissimis, & vrgētibus causis illis cōcedāt. Posteriori autē parti in vsu huius priuilegij necessarię, nimirū, vt in particulare casibus, vel personis interdū variari vel mutari possit, sufficiētissimē prouisū fuit, subordinando priuilegiū potestati Pōtificis quoad hāc mutationē, ex causa faciendā, ergo hęc fuit cōuenientissima institutio. Tertia ergo sententia, quę in huac modum priuilegium hoc declarat, alteri pręferenda est.

26.
Dilueatur
secundę de
clarationis
fundamēta.

Ac propterea nō rectē equiparatur hoc priuilegiū cum alijs obseruatijs, vel ceremonijs ecclesiasticis, quarū institutio in particulari est de iure humano, licet generale pręceptū illarū sit de iure diuino: est enim in multis dissimilis ratio. Primo, quia illarū institutio per diuinū ius fieri nō poterat ingenere, abstrahēdo nimirū, à particularib; ceremonijs, quia institutio est actio, seu effectio quedā, quę non potest circa genus, sed circa particularia verari: pręceptū autē optimē potuit in generali ferri, cōmittēdo arbitrio alterius particularē institutionē, seu determinationē. Hanc enim immediatē per diuinū ius fieri nō expediebat, nec oportebat, nisi quoad ritus substantiales sacramētorū & diuini sacrificij. Exēptio autē optimē potuit absolute cōcedi per ius diuinū in generali, seu in vniuersali, vt ita dicā, quia ibi generalitas nō cōsistit in abstractione à particularibus, sed in comprehensione omniū personarū Ecclesiasticarū, & omniū effectiū imunitatis, seu totalis libertatis à tēporali iurisdictione, & ita dicimus de facto esse institutā iure diuino, dādo clericis absolutā exēptionem ab omni iurisdictione laicorū, quā clerici haberēt, etiā si Ecclesia nihil in hoc disposuisset. Secūdo, quia alię ceremonię, vel ritus Ecclesię nō sunt tāproximē de dictamine iuris naturalis, neq; ita immediatē cōsequuntur ex aliqua priori institutione diuina, sicut hęc exēptio, vt satis declaratū est. Tertiō quia alijs ritus particulares nō erāt ita necessarij ad bonū regimē Ecclesię, &

A ad splendorē, & decentiā religionis sicut hoc priuilegiū. Et eadē ratione nō est simile exemplū de iurisdictione Episcoporū. Quia quod Episcopi recipiāt à Christo immediatē iurisdictionē, nec inuenitur scriptū, aut satis insinuatū in Scriptura, nec habet necessariā connexionē cū alia priori Christi institutione, neq; ita necessariū ad bonū Ecclesię regimen, nec cōueniens erat, vt omnibus, & singulis tota spiritalis iurdictio sine vlla limitatione daretur, & cū varietate, & limitatione nō poterat immediatē à Christo ipso cōcedi, & idcirco conuenientius fuit, vt Vicario suo illā distributionem cōmitteret. Pręter quam quod ad maiore vniōē, & subordinationē mēbrorū cū capite multō cōuenientius erat, vt in hoc omnes inferiores Episcopi à Vicario Christi penderēt. In exēptione autē lōgē diuersa ratio in his omnib; inuenitur, vt declaratū est.

C A P V T. X.

Quomodo singulis Clericorum, vel personarū Ecclesiasticarum ordinibus exēptio Ecclesiastica iure diuino conueniat.

C V T veritas in superiori cap. cōfirmata magis clucescat, operepretiū visum est, in singulis statibus, seu ordinibus personarū Ecclesiasticarū illam explicare, & in singulis proprias rationes huius priuilegij expēdere: nā in quibuscūq; inueniri poterūt maiores, vel vrgētiores, quā in alijs, licet in omnibus sufficiētes sint. Varij ergo distingui possunt gradus Ecclesiasticarū personarū sub Petro: nā de Petro, & eius successoribus iā diximus. In primo, ac pręcipuo gradu fuerūt alij Apostoli à Petro, in secūdo sunt Episcopi, qui Apostolis nō vt Apostolis, sed vt Episcopis successerūt. Sub his sunt sacerdotes, ex quibus quidā sunt parochi, & pastores animarū, alij sunt simplices sacerdotes vel omnino, vel in aliqua dignitate cōstituti. Sub sacerdotibus sunt inferiores clerici in sacris, & sub his alij in minoribus ordinibus cōstituti, cōiugati, vel nō coniugati. Ac deniq; sunt alię personę, quę licet ordinem aut tonsuram non habeant, ratione status Ecclesiasticę censentur, & priuilegio canonis gaudēt. De his igitur omnibus sigillatim dicēdū est.

Primum dubium est, an Apostoli extra Petrum habuerint hoc priuilegiū, ita

Varij gradus
personarum
exēptione
gaudentiū.

Prima opinio negans.

Chrysost.
Theophil.
Abert. R.
gdi.
Iansen.

Primum fundamentum:

3.

Secundum fundamentum.

Tertium.
Añtor. 25

ut iure licuisset non parere Imperatoribus, si facto possent, & è conuerso Magistratus seculares iniuste eos iudicaret propter usurpatam iurisdictionem, nisi forte ignoratia priuilegij eos excusauerit. Rex enim Angliæ in Præfat. pag. 139. constanter negat hanc Apostolorum exemptionem dicēs, *Primitiua Ecclesiæ temporibus nunquam id fuisse in dubium renocatum.* Quam sententiam aliqui etiam catholici saniore quidem mente, & non cum tanta exaggeratione defendunt. Quibus fauere videntur Chrysostomus, & Theophylact. ad Rom. 13. dicentes, etiā Apostolos non eximi ab obedientia, & subiectione Magistratuū temporaliū, & loquuntur non solum quoad vim directiuam, sed etiam quoad coactiuam, prout Apostolus etiā loquebatur. Et inter alios auctores modernos hoc expressius docuerūt Albert. Pighi. & Iansenius in locis iam citatis. Qui generaliter in hoc fundantur, quod clerici non erant exēpti à potestate Principum ethnicorum, quando in eorū regnis degebant, quia illi Principes non erāt sub iurisdictione Ecclesiæ, quæ ratio, etiā in Apostolis locum habuit. Veruntamen illa ratio non probat, sed supponit, hoc priuilegium non fuisse Apostolis à Christo concessum, nam si Christus illud concedere voluit, nihil ob stare posset quod in fideles Principes non essent Petro, aut Ecclesiæ directè subiecti, quia ipsi Christo subiecti erant, ideoq; potuit ab eorū iurisdictione eximere quos vellēt, sicut exemit Petrum.

Si ergo Apostoli hoc priuilegium nō habuerunt, non est, quia Princeps infideles erant extra iurisdictionem Ecclesiæ, sed quia hoc pendet ex voluntate Christi, & de hac non constat per aliquā reuelationem scriptam, aut nō scriptam: priuilegium autem extraordinarium, & supernaturale asserendum non est, nec credendum sine testimonio voluntatis Principis. Secundò, quia tale priuilegiū fuisset Apostolis inutile, quia nunquam illo erant vsuri, neque in effectu habituri erant talem facultatem. Tertio addi solet, quod Paulus Añtor. 25. Cæsarem appellauit, tanquam iudicem, & legitimum superiorem suum in causa criminali, de qua tractabatur. Quem locum vehementer vrget Rex Angliæ, cumque

A ita intellexit Albertus Pighius, & approbauit aliquando Bellarminus, quos Lorinus sequutus est. Et suaderi hoc potest, quia aliàs non bene fecisset Paulus appellando ad iudicem non suum, & tacite renunciando priuilegio, cui nullus Prælatus renuciare potest. Deniq; sumi potest argumentum ex Matt. 17. vbi Christus pro se tantum, & Petro tributū solui iussit, & per hoc alij Apostoli intellexerunt (vt supra ex Patribus retuli) aliquod speciale priuilegium Petro fuisse collatū; non est ergo, cur dicamus, fuisse commune ceteris Apostolis.

B Contrariā sententiā supponit Turrecremata loco citato, eamq; tandē prætulit Bellarminus, qui hac ratione dicunt, Paulū non iure, sed facto Cæsare appellasse, non tanquā ad superiorē suū, nā ab illius iurisdictione exemptus erat, vtq; iure diuino, sed quia alia ratione nō poterat inimicorū insidias euitare, neq; locus ille in rigore amplius cogit, vt statim dicā. Vnde sententiā hæc omnino præferenda est, & præter generalia fundamenta de toto statu clericali confirmari potest primo ex his, quæ de Petro diximus, nā licet Petrus respectu Apostolorum esset illis superior: nihilominus respectu Ecclesiæ, & omniū temporaliū, & totius orbis habebat quandā cū Petro æqualitatē, nā fuerūt Principes cōstituti super omnē terrā, & ab ipso Christo immediatē haberūt iurisdictionē directā, vel indirectā super omnes Principes terre; ergo ex vi illius excellentiæ fuerūt exēpti à iurisdictione Principū seculariū. Est enim præpositus, & indecorū, superiores Principes ab inferioribus iudicari, & pastores ouib⁹ subdi. Hinc etiā verba Christi; *Ergo liberi sunt filij*, ad Apostolos extendi possunt

D maiori certe ratione, quā ad quoslibet alios clericos. Tū quia illi magis propriè, & strietè fuerūt de familia Christi filij Dei, fuerant enim magis illi cōiuncti, & vnū collegiū cū illo cōponebāt, & mēsa, & si qua habebāt tēporalia bona, omnib⁹ erant cōmunia. Tū etiam quia singulari modo participarūt excellentiā, & potestati, quā Christus in homines habuit, & ideo etiā in exēptione ab humanis potestatibus illū imitari debuerunt, atq; ita sub nomine filiorū veniūt tanquā accessoriū sub principale. His ergo modis satis

Albert.
Pigh,
Lorinus
Bellarm.

4.
2. Sententiā
affirmans
Turrecrema
Bellarm.

Ratio pro
hac sententiā.

vide-

videtur constare de Christi voluntate. A

5.
Soluuntur
fundamēta
cōtrariā o-
pinionis,

Exemplum
Pauli.

Bellarmin.

Aëtior. 22

Athanas.

August.
Vide Gratia
num 23. q.
4. per mul-
ta capita.
Aëtior. 28

6.
An Episcopi
sint ex-
empti.

Neque refert, quod Apostoli nunquā erant illa libertate vsuri, nam erat quasi connaturalis eorum dignitati, vel certe maximē dicens, & ideo non debuerunt illa nobilitate (vt sic dicam) vel ingenuitate priuari, etiam si propter hominum ignorationem, vel malitiam permittendi non essent, illa gaudere, sicut etiam de ipso Petro dicendum est. Et ita etiam contingere potuit in facto Pauli, in quo non fuisse Præsidentem legitimum iudicē probat nouissimē, & optimē Cardinalis Bellarmin. in cap. 13. suæ Apolog. quia causa Pauli; quæ tunc agebatur, non erat ciuilis, sed religionis, vtique de prædicatione Pauli ad gentes, Aëtior. 22. de Resurrectione mortuorum capit. 23. & quod esset sectæ Nazaræorum defensor, capit. 24. Ac denique de questionibus suæ superstitionis, & de quodam IESV; vt ipse Præses dixit cap. 25. In causa autem religionis non poterat laicus, & ethnicus homo esse legitimus iudex. Neque propterea male fecit appellando ad iudicem laicum, & infidelem, quia vitari non poterat simile iudicium, in quo iam sub inferiori iudice laico etiam, & infideli erat constitutus, & ideo prudenter fecit appellando ad legitimum superiorem eiusdem inferioris iudicis, & suorum accusatorum, quorum iniustam vexationem hoc modo redimebat. Præsertim quia etiam potuit Paulus Cæsarem appellare intentione implorandi eius auxilium eo meliori modo, quo posset. Sic enim factum illud interpretari videtur Athanasius Apolog. ad Constantium; implorare autem auxiliū Principis secularis contra vim, & iniuriam illatam ab inferiori iudice laico, non est illicitū, neque libertate ecclesiasticæ repugnās, imō illi maximē cōsentaneū, vt ibidem significare voluit Athanasius, & Augustinus epistol. 48. 50. & 204. contra Donatistas docuit. Et hoc significant verba Pauli Aëtior. 28. Coactus sum appellare Cæsarem, videlicet, vt eum eriperet ē manibus Iudæorū, à quibus per solum Præsidentem liberari nō posse timebat.

Secundo loco dicendum est de Episcopis, in quibus considerari potest potestas ordinis, in qua Apostolis æquales sunt, & superiores sacerdotibus, vn-

de hoc titulo potest aliqua maior ratio huius priuilegij in eis considerari, quā in sacerdotibus, maior verò sumitur ex munere pastoralis. Nam præter potestatem ordinis considerari potest, & debet in Episcopis Pastoralis dignitas, & potestas iurisdictionis Episcopalis, ratione cuius sunt spirituales Principes Ecclesiæ, non quidem vniuersales, sicut Apostoli, sed in suis Dioccesibus, propter quod dicuntur esse successores Apostolorum. Hac ergo ratione post Apostolos videtur efficacius probari, habere Episcopos à Christo Domino hoc priuilegium fori secularis. Nam ad illos possunt cum proportionem applicari rationes de Apostolis factæ. Quia illi sunt altiori modo, quā ceteri de familia Christi, & cum Pontifice specialiter vocati in partem sollicitudinis, & ideo ab eo fratres vocantur; merito ergo ceteri possunt inter filios à Christo comprehensi, cū dixit: Ergo liberi sūt filij. Tū etiam quia Episcopi sunt Patres principum secularium, & simpliciter illis superiores, & ideo indignum est, & indecens, vt ab eis iudicentur.

C

Vnde Anacletus Papa de Episcopis loquens in Epistola secunda, capite secundo sic ait, Vnde liquet, quod summi sacerdotes, id est, Episcopi à Deo sunt iudicandi non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes, & ementes eiecit de templo, & cætera, quæ prosequitur. Et idem optime confirmant verba Gregorij septimi libro octauo in Epistola vigesima prima, quæ suprà iam retuli: Quis dubitet, sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumque fidelium Patres, & Magistros censerī? non ne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiungere, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subijcere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se posse ligari, ac solui. Vbi constat, præcipuè de Episcopis loqui, quibus conuenit ligandi, & soluendi potestas in exteriori foro, seu iudicio Ecclesiastico.

Vnde statim idem Pontifex ex altero Gregorio lib. 4. Epist. 31. c. 75. refert historiā supra tactam de Cōstantino qui in Cōcilio Nicæno, nullā iudicis sententiā

Resolutio,

7.
Cap. Accu-
satio. 1. 2.
q. 7.
Anaclet.

Gregor. 7.

8.

Melchias
des Papa.

super Episcopos dare præsumpsit, sed illos etiam Deos vocans, non suo debere subesse iudicio, verum se ad illorum pendere arbitrium indicauit. Imò addit Melchiades Papa in cap. *Futuram*. 2. quæstio. 1. dixisse Constantinum, Episcopos solius Dei iudicio reservari. Vnde colligunt aduersarij, verba illa Constantini vrbauitatis tantum fuisse, quoniam aliàs Episcopi nequã Papa possent iudicari. Sed longè aliter hoc declarat, & confirmat Melchiades Papa in epist. ad Episcopos Hispaniæ dicens, Episcopos, quos sibi Dominus tanquam oculos elegit, & columnas Ecclesiæ esse voluit, quibus etiam ligandi, & soluendi dedit potestatem, suo iudicio seruauit, hocque priuilegium beato clauigero Petro sui vice solummodo commisit. In quibus verbis omnes Episcopos in hoc videtur Papæ similes efficere, quòd illos Deus iudicio suo seruauit. Vnde ex hac parte ex diuina ordinatione erunt exempti à iudicio merè humano, seu seculari. Differunt tamè à Pontifice, quia in terris habent iudicè, cui Deus suas vices commisit. Pontifex autem superiorem hominem non habet, à quo iudicetur. Quæ omnia etiam de Apostolis à fortiori procedunt, & videtur hanc partem multum persuadere.

9.
De exemptione sacerdotum.

Tertio dicendum est de sacerdotibus, in quibus non inuenitur ratio illa specialis, quam in Episcopis considerauimus, quia non habent propriam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo, & ideo non sunt Ecclesiæ Principes, nec superiores Principibus laicis quoad potestatem imperandi, & iudicandi illos in exteriori foro. Sunt tamen illis in statu, & gradu digniores, & Christi personam in suis ministerijs excellentiori modo representant. Præsertim in tremendi sacrificij oblatione, & in peccatorum absolutione, ubi Christi personam gerunt. Et ad illa munera ex vi sui ordinis & stat^o deputati sunt. Ideòq; in verbis, Ergo liberi sunt filij, merito censendi sunt sacerdotes comprehensi, quia peculiari titulo, & modo sunt de familia Christi, licet non in tam excellenti gradu, sicut Episcopi. Quòd verò pertinet ad ius naturale videtur etiam habere maiorem congruentiam in sacerdotibus, quam in inferioribus, ratione characteris Sacerdotalis. Primo quidem quatenus dat potestatem in cor-

A pus Christi verum, nam per illam maximè participant sacerdotium Christi, & efficiuntur res maximè sacræ, ideoque sunt eo ipso abstractæ à iurisdictione seculari, & spirituali potestati subiectæ. De inde accedit potestas in corpus Christi mysticum, ratione cuius fiunt spirituales patres laicorum, & iudices loco Dei in spiritualibus causis, quæ ad Deum maximè spectant, & in foro maximè sacro. Ratione quarum potestatum maximè in sacerdotes legis gratiæ conueniunt tituli Regum, & Deorum, quibus Scriptura solet ornare sacerdotes, ut iura etiam canonica supra citata expendunt, ad considerandum, quàm sit indecens, Sacerdotes à laicis iudicari. Quæ indecentia ex natura rei inest, & fundatur in excellentia Sacerdotalis characteris; ergo valde credibile est, ex vi illius esse exemptos

Atque hinc tandem constat, quid dicendum sit de inferioribus clericis. Aliqui enim dixerunt, illos non esse exemptos iure diuino, etiam si maioribus ordinibus consecrati exemptionem à iure diuino habeant, quod sentit Bernard. Diaz de Lugo in Pract. cap. 65. & Ioan. Lupus tract. de Libert. Christian. p. 2. q. 5. Quod omnino non placet, tum quia quòd aliquis ordo peculiari modo maior, aut sacer reputetur, ex iure positio pendet iuxta cap. *Miramur*, de Seruis non ordinand. tum etiam quia iura supra allegata generaliter & sine distinctione loquuntur. Tum denique, quia non solum clericis in minoribus ordinibus constitutis, sed etiam in vniuersum personis Ecclesiasticis, siue recipientibus characterem per aliquem ordinem, qui sit verum sacramentum, siue per quencumque alium ritum, vel modum ab Ecclesia institutum, possunt cum proportionem applicari discursus facti. Nam omnes sub peculiari familia Christi comprehenduntur, & omnes ad ordinem rerum sacrarum, & Ecclesiasticarum pertinent: & magis, aut minus non variant speciem. Sicut bona Ecclesiastica quædam sunt magis propria, quam alia, & inter res sacras, quædam sunt alijs sacratiores, & nihilominus, omnes æquè sunt Ecclesiæ commissæ, & à seculari potestate exemptæ ex diuino iure. Idem ergo erit in personis.

Meliùs ergo Nauarr. in cap. *Novit*, de Iudi-

10.
An inferiores clerici iure diuino exemptantur. Prima opinio negans. Bernard. Di
11.
Ioan. Lup.

Sententia
Nauarri prę
fertur

Obiectio ip
sius.

Responsio
eiusdem.

12.
Declaratur
amplius so
lutio Nauar
ri.

Iudicijs, notab. 6. n. 30. respondendo ad sextum argumentum num. 15. absolutē docet, ex vi characteris clericalis sequi ex natura rei exemptionem à iurisdictione laica personę sic sacratę, non solum quatenus sacra est, sed etiam quatenus homo est. Obijcit tamen sibi, quia sequeretur, omnem Christianum ex vi characteris baptismalis eximi à potestate laica, quia per illum characterem est Deo consecratus. Quod si respondeatur, verum esse, Christianum ut characterē insignitum subdi spirituali potestati, & non seculari, id est, in his, quę ad Christianismum pertinent, ut hominem verò subdi potestati seculari, replicabitur facile, quia idem dicitur de clerico ut affecto characterē clericali. Vnde ipse Nauarrus laborat in differentia assignanda, reiectisque aliorum sententijs tandem respondet, negando illationem, constituendoq; discrimen inter vtrunque characterem, quia baptismalis, inquit, non discernit inter Christianos, sed potius illos congregat in vnum corpus, clericalis autem distinguit inter clerum, & Christianum populum. Quod amplius non declarat, sed potius dicit, se omittere quędam quę in alia editione obiecerat, quia facilem solutionem habebant.

Sed nihilominus videtur res indigere expositione, quia difficultas non videtur soluta. Nam in primis omnis forma constituens, & vniens aliquo modo omnes similem formam habentes, distinguit illos à reliquis forma illa carentibus & sic character baptismalis distinguit ab ethnicis, seu infidelibus Ecclesię non subditis, vnde solum differt à clericali, quia baptismalis solum distinguit ab his, qui omnino sunt extra Ecclesiam, clericalis autem distinguit inter fideles. At hoc non videtur sufficere, ut vnus efficiat exemptum, & non alius, quia etiam character sacerdotalis distinguit non solum inter fideles, sed etiam inter clericos superioris, & inferioris ordinis; ergo licet character sacerdotalis secum afferat exemptionem, non erit idem in inferioribus, vel certè non æqualiter. Simileq; argumentum fieri poterit in inferioribus, præsertim distinguendo clericos in sacris à minoribus. Vel certè si character clericalis in primo gradu, vel etiam pri-

A ma tonsura, quę primò facit distinctionem clerici à non clerico per specialem quandam consecrationem, eo ipso affert exemptionem personę: etiam character baptismalis cum faciat primam distinctionem Christiani à non Christiano, cōsecrando personam baptizatam Christo, afferet secum simile priuilegium. Et augetur difficultas, quia saltem afferet character baptismalis exemptionem à potestate Principum ethnicorum, quod dici non potest, ut suprà visum est. Sequela patet, nam character ordinis, quia distinguit clericum à laico, eximit personā clerici à iudicio laici, ergo seruando eandem proportionem, baptismalis character distinguendo Christianum ab ethnico, ab istius iurisdictione eundē eximet. Et confirmatur, quia non minor indecentia, nec minus periculum inuenitur in hoc, quod fidelis iudicetur ab infideli, quàm in hoc, quod clericus iudicetur à laico, & ideo Paulus. 1. ad Corinth. 6. reprehendit fideles, qui apud infideles litigabant, & non apud sanctos, id est, fideles, vbi D. Thomas varias rationes indecentiæ, & periculi adducit, quę seruata proportionem ad vtranque causam æquę possunt applicari, ut legenti, & consideranti facile patebit. Vnde Alexander Papa inde è conuerso sumit argumentum ad exemptionem clericorum persuadendam, cap. Relatum. 1. 1. q. 1.

B His verò non obstantibus, & suppositis, quę de characterē sacerdotali diximus, respondemus, idem esse dicendum de omni characterē ordinis. Ad quod asserendum non parū iuuat sententia Alexandri. I. in canone proximè allegato, cum alijs, quę suprà retulimus. Ratio verò est, quia licet isti characteres differant secundum magis, & minus, tamen in hoc conueniunt, quod cōsecrant personam, dedicando illam diuino cultui, & alicui ministerio sacro, inchoando ab aliquo inferiori, & de se ordinato ad supremum, quod est sacerdotale, vel Episcopale, & hac ratione talis character statim constituit personam sacram, & eximit à secularibus. Et in hoc potest constitui discrimen inter characterem ordinis, & baptismi, nam character baptismi non facit personam deputando illam ministerio sacro, sed tantum consignat illam

Confirmatio.

1. Cor. 6.

Alexandr. Papa. 1. Epist. 1. c. 1.

13. Auctoris responsio.

Alex. I.

Discrimen inter characterem baptismalem, & ordinis.

Christo, eamque ad fidem eius retinendam specialiter obligat, & de se communis est omnibus hominibus, per accidensque est, quod aliquibus non inest. Ideoque per se non distinguit inter fidelem, & infidelem in his, quæ ad temporalem vitam, & politicum statum spectant, & propterea non ita secum affert exemptionem à iurisdictione infidelium in eisdem rebus civilibus, & humanis, sicut character ordinis eximit clericum à potestate laici, quia dicendo personam ministerio sacro, per se distinguit utrumque statum clericalem, & laicalem, & hoc fortasse est discrimen, quod Nauarr. indicare voluit in d. cap. *Nonit.*

14. Atque hinc tandem videtur idem dicendum de alijs personis, quæ alio quocunque modo ab Ecclesia instituto, seu determinato in statu Ecclesiastico constituuntur. Quod sensit Nauarr. supra coniungens monachatum cum clericatu, monachus enim, non imprimit characterem, & ex Ecclesiæ institutione, vel determinatione existit. Idemque dici potest de prima tonsura, quæ initium est clericatus sine impressione characteris, & si qua sunt similia. Et confirmari potest ex cap. *Duo sunt.* 12. q. 1. ubi duo distinguuntur genera Christianorum, & vnum esse dicitur, *quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi ab omni strepitu temporalium cessare conuenit, ut sunt clerici, & Deo deuoti.* Ex quibus verbis colligere licet, eandem esse rationem exemptionis in hoc toto genere personarum, quia totum est Deo, & diuino cultui dicatum, quod est fundamentum exemptionis, licet modus consecrationis diuersus sit; ergo omnes hæ personæ eodem iure censentur quantum ad exemptionem.

15. Atque ita ad hoc totum genus personarum applicari poterit ius positium diuinum, quia ex hoc toto personarum genere integra Christi familia completur, iuxta sententiam Thelesphori Papæ in epistola sua, ubi de omnibus Ecclesiasticis personis sub nomine clericorum loquitur, & familiares Christi appellat. Potest etiam ad omnes applicari ius diuinum naturale, quatenus in generali ratione consecrationis, seu dedicationis ad diuinum cultum fundatur, ut dixi. Neq;

A obstat, quod modus huius consecrationis, seu dedicationis ad diuinum cultum in multis ex his personis sit ex Ecclesiæ institutione, quia nihilominus facta tali institutione resultare potest ius naturale. Sicut licet consecratio calicis sit de iure Ecclesiastico, exemptio calicis consecrati ab omni usu communi, & non sacro, naturali iure consequitur. Vel sicut in materia de Simonia diximus, licet consecratio, aut benedictio alicuius rei sit de iure Ecclesiastico, nihilominus quod vendi non possit, quatenus consecrata est, de iure est naturali: ita ergo in præsentī dici potest.

CAPVT XI.

Utrum secluso iure diuino immediato potuisset exemptio clericorum per ius canonicum sine adminiculo iuris civilis introduci.

Hæc quæstio simpliciter, & absolute proposita necessaria non est, cum ostenderimus in præcedenti capite, hoc priuilegium à iure diuino esse immediatè concessum, & supra cap. 3. etiam probatum sit, iure canonico esse stabilitum: nihilominus tamen ex hypothese tractada à nobis est proposita quæstio, tum ad materiæ complementum, ne opinionem vllam intactam, & indiscussam relinquamus: tum ut ecclesiasticam potestatem tueamur, & nonnullis objectionibus, quæ contra superiorem resolutionem militant, satisfaciamus. Quærimus enim an remoto iure diuino immediatè concedente hoc priuilegiū, potuerit Summus Pontifex suprema sua potestate illud concedere sine consensu secularium Principum, vel tantum, supposita eorum donatione, aut consensione illius obseruantiam præcipere, & tueri valuerit. In quo puncto non solum Marsilius Patavinus, & alij hæretici, & schismatici, qui illius doctrinam sequuntur, negant, potestatem Ecclesiasticam ad hoc sufficere sine secularis consensu; verum etiam aliqui ex Catholicis eis in hac parte consentire videntur. Id enim supponunt qui dicunt hanc immunitatē esse de iure civili primariò, ut sentiunt Medina C. de Restitut. q. 15. qui ait, hoc priui-

1.

Sensus quæstionis.

Prima opinio negans.

Medina.

Palatios.
Hostiens.

privilegium esse ex concessione secularis potestatis, significans, aliter induci non potuisse. Idemque aperte sentit Palacios in 4. dist. 25. disp. 3. circa finem, & antea id tradiderat Hostiens. in Summ. lib. 3. tit. de Immunit. Ecclesiar. §. *Sed nec alia circa finem dicens: Non poterat autem Imperator cogi ab initio, ut hæc privilegia daret, sed ex quo dedit, auferre non potest*, & ut Rebuff. & Couarr. allegandi referunt, istam sententiam ex professo docuit Petrus de Ferraria in sua Practic. in forma libelli, verb. *Plenam*.

Petrus de
Ferraria.

2.
Fundamen-
tum prædi-
ctæ senten-
tiæ.

Fundamentum huius sententiæ esse potuit, quia Principes seculares à principio iure naturæ, vel saltem gentium habebant iurisdictionem civilem in personas clericorum, & illa non fuerunt immediatè priuati ab ipso Deo, ut ipsi sentiunt, & nos disputationis gratia permitimus: ergo neque à Pontifice possunt priuari, quia sicut non possunt priuari dominijs suis, ita nec parte illorum, qualis est hæc iurisdicção, & quasi dominiū super personas clericorum; ergo nec potest concedere Pontifex privilegiū exemptionis, quia hoc subsistere non potest, nisi Principes iurisdictione priuentur. Dices; licet Pontifex directè non possit priuare Principem secularem dominio suo, indirectè interdum id posse per spirituales potestatem, & hoc modo posse hoc privilegium cōcedere. Sed contra, quia hic vsus indirectæ potestatis solum habet locum quasi per accidēs, vel per modum defensionis subditorum fidelium, quando Princeps illis esset perniciosus, & occasio ruinæ, vel per modū punitionis Ecclesiasticæ, quando Princeps criminosus, & incorrigibilis sit dignus tali pœna, in quibus casibus etiam laicos subditos potest Pontifex eximere à subiectione talium Principum; hic autem loquimur per se, & nulla interueniente causa, vel culpa ex parte Principis. Et hoc argumentum maximè vrget in Principibus infidelibus, quia non sunt subditi Ecclesiasticæ potestati, nec directè, neque etiam indirectè; extenditur autem, ad Principes fideles, quia per conuersionem ad fidem non sunt facti deterioris conditionis, nec parte aliqua iurisdictionis sunt priuati.

Eualio.

Impugna-
tur.

3.

Potestq; de vtrisque hoc confirmari.

A De fidelibus quidem, quia legimus, Episcopos, vel iudicium ab Imperatoribus postulasse, quandiu illi iuri suo non cesserunt, ut in facto Constantini, & Episcoporum Concilij Nicæni sæpe commemorato planè ostenditur; vel privilegiū hoc ab Imperatoribus impetrasse, quando illud habere desiderarunt, ut colligitur ex nouella. 83. *Ut clerici apud proprios Episcopos, &c.* tit. 11. collat. 6. vbi Iustinianus ait, se plures leges scripsisse, quibus voluit Ecclesiasticos ab Episcopis tantum iudicari, & postea subiungit: *Petiti sumus à Menna, Deo amabili Archiepiscopo, reuerendissimis clericis hoc dare privilegium, &c.* Et in multis alijs legibus, quas capite sequenti referemus, Imperatores significant, privilegium hoc ab ipsis donari, & à sua voluntate pendere. Imò Concilium Toletan. 3. cap. 21. privilegium exemptionis pro seruis Ecclesiarum, Episcoporum, & clericorum à Rege Hispaniæ postulauit, ut habetur in cap. *Ecclesiarum seruos.* 12. q. 2.

Confirma-
tio.

Nonella.
83.

Concil. To-
let. 3.
Cap. Ec-
clesiarū ser-
uos. 12. q.
1.

B

C

D

De principibus autem infidelibus fieri potest argumentum, quia antequam conuertantur ad fidem, possunt expresse conditionem exigere, & cum eo pacto conuerti, ut nullus subditorum suorum ab eorum iurisdictione eximatur, siue clericus sit, siue laicus: at si Reges Iaponiæ, Chinæ, aut similes sub ea conditione baptismum peterent, & aliter illum acceptare nollent, non propterea esset illis denegandus, quia conditio illa neque est intrinsecè mala, neque repugnat voluntati credendi omnia necessaria ad salutem, & illis obediendi; ergo admittenda, vel saltem toleranda esset propter tantum bonum, quale est vnius regni integra conuersio; semel autem admissa conditio, seruanda esset, cum non sit iniusta; ergo signum est, habere temporales Principes ius, ut licet ad fidem conuertantur, suis subditis, aut parte illorum non priuentur, & consequenter licet illam conditionem expresse non ponant, implicitè illam includunt, vel supponunt, quia nullus censetur iuri suo renunciare, nisi satis expresse id declaret.

4.

Nihilominus vera, & certa sententia est, siue hoc privilegium exemptionis immediatè sit ab ipso Christo omnibus clericis collatum, siue non sit, potuisse Ponti-

5.
Secunda, &
vera senten-
tia.

Ponti-

Innocent.

Panorm.

Felin.

Decius.

Rebuff.

Aluar. Pelag.

Dried.

Couar.

Soto.

Molina.

Henriq.

6.

Probat
primò.
Cap. No-
uerit.C. Graue.
de Senten.
excommu.Cap. vlti.
de Reb. Ec-
cle. non ali-
enan.Cap. Quã-
quã, de Cen-
fib. in 6.
Euasio.

Pontifices illud conferre, eiusque obser-
uantiam Principibus secularibus præci-
pere, & ad consentiendum eos cogere.
Ita docuit Innocent. in cap. 2. de Maio-
rit. & obedient. Nam proponens quæ-
stionem, quis exemit clericos, prius di-
cit, quod Papa, consentiente Imperatore,
postea quod exempti sunt à Deo, & tandè
ait, vel dic, quod Papa, etiam sine consensu
Imperatoris eos potuit eximere à iurisdic-
tione Imperatoris per suas constitutiones, quia
cùm clerici spirituales res sint, & ex toto
corpus suum, & animam dederunt in serui-
tium, & sortem Christi, per consequens Pa-
pæ iudicio, & constitutionibus subsunt. Ea-
dem est communis sententia Canonista-
rum in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de Cõ-
stitut. præsertim Panormitan. Felin. &
Deci. & Rebuff. in Concordat. titul. vlt.
vbi sententiam Petri de Ferrara falsam,
& damnatam appellat, & idem tenet Al-
uarus Pelagius lib. 1. de Planct. Ecclef.
cap. 44. in fine referens, & ad literam se-
quens sententiã Innocentij. Idem Drie-
do libr. 1. de Libert. Christian. cap. 9. &
Couarr. in lib. Practicar. quæst. cap. 31.
cõcl. 3. & 4. Soto 4. d. 25. q. 2. art. 2. cõcl.
6. Molin. to. 1. tract. 2. de Iustit. disp. 31.
§. Tertia verò, Hériq. li. 7. de Indul. c. 24.

Probat primò ex illis decretis, qui-
bus obseruantia huius immunitatis sub
censuris ipsis etiam Principibus tempo-
ralibus præcipitur, vt constat ex capite
Nouerit, & cap. Grauem, de Sentent. ex-
communic. & cap. vlt. de Rebus Ecclef. nō
alienand. & cap. Quancquam, de Censib. in
6. & ferè toto titulo de Immunit. Eccle-
siar. in decretalibus, & Sexto, & ex Bul-
la cœnæ Domini tot annis à tot Ponti-
ficibus repetita; nam in ea per varios ar-
ticulos, & latis grauissimis censuris etiã
contra Principes, & Reges temporales
hanc libertatem Ecclesiasticã defendūt.
Dicere verò posset aliquis, hæc omnia
decreta esse nouiora, & supponere pri-
uilegium exemptionis prius ab Impera-
toribus collatum, & ita iam supponere
consensum temporalis Principis, qui se-
mel datus retractari non potest, & ideo
facta illa suppositione locum habere om-
nia illa præcepta, nihilominus tamen in
principio necessarium fuisse consensum
Principum, & sine illo non potuisse Ec-
clesiam similia præcepta ferre.

A Sed hoc profectò incredibile est, tum
quia dicti Pontifices non fundantur in
illo principio, quod priuilegium Eccle-
siæ datum ab Imperatore, ab eo reuocari
non potest, nam licet illud verum sit, vt
infra videbimus, non est tamen ita cer-
tum, sicut est certum illa decreta, & cen-
suras obligare omnes Principes etiam
supremos ad immunitatem Ecclesiasti-
cam non violandam. Non ergo nituntur
Pontifices in illo principio, sed vel in iu-
re diuino, vel in suprema potestate, quã
à Christo habent ad regendam Ecclesiã,

B & præsertim res sacras, & Ecclesiasticas,
vt expedire censuerint ad diuinum cul-
tum, & ad supernaturalem hominum fi-
nem. Vnde multi etiam ex antiquiori-
bus Pontificibus clericos à laicis iudica-
ri, vel apud illos causam mouere, vetue-
runt, etiã illis temporibus, quibus Impe-
ratores infideles erant, vt patet ex cap.
Relatum. 11. q. 1. & alijs, quæ cap. 3. & 4.
allegauimus. Præcipue verò veritatem
hanc confirmat Concilium Tridentinũ
sess. 25. cap. 20. de Reformat. quia nulla
facta iuris ciuili mentione dicit, Eccle-
siæ, & Ecclesiasticarum personarum immu-
nitatem diuina ordinatione, & Ecclesiasticis
sanctionibus esse constitutam. In quo aper-
tè supponit, immunitatem hanc, non à
iure ciuili, seu à concessionibus Princi-
pum secularium duxisse originem, aliàs
propriam, & immediatam huius immu-
nitatis causam tacuisset, & in rigore, aut
falsa, aut nimis diminuta fuisset doctri-
na. Deinde verò admonet, Imperatorẽ,
Reges, &c. vt quod largiis bonis temporali-
bus, atq; in alios potestate sunt ornati, cõsan-
ctiis, quæ Ecclesiastici iuris sunt tanquam
Dei præcipua, eiusq; patrocinio tecta vene-
rentur, & debitam sacris Summorum Ponti-
ficum, & Conciliorum constitutionibus ob-
seruantiam præstent.

C Ratione verò, & Scripturæ authori-
tate simul fundata est hæc veritas in po-
testate data Petro ad gubernandam Ec-
clesiam, & ad ligandum, & soluendum
in omnibus, quæ ad bonum religionis
Christianæ, & conueniens Ecclesiæ re-
gimen necessaria fuerint. Nam hæc ex-
emptio per se loquendo, & quasi ex na-
tura rei est valde necessaria religioni Chri-
stianæ, vt res Ecclesiasticæ, & diuinus
cultus debita veneratione tractentur;

7.

Exploditur
dicta euasioCap. Rela-
tum. 11. q.
1.
Conc. Tri-
dent.

8.

Secundum
fundamen-
tum.

ergo

ergo propter hunc finem data est Petro, & Pontifici potestas ad soluendum, seu eximendum clericos à potestate ciuili, & ad ligandum ipsam potestatem ciuilem, vt personis Ecclesiasticis hanc immunitatem custodiat. Consequentia hæc euidentis est ex dictis suprà de potestate Pontificis circa temporalia in ordine ad spirituales finem, ibi enim ostensum est, hanc potestatem esse diuinam, & supernaturalem, ac subinde per se sufficientem, vt in sua materia efficaciter operari possit, non expectato subditorum consensu, etiam si sint temporales Principes, sed illos ad consentiendum obligando, & si necessarium fuerit, cogendo. Antecedens autem satis declaratum, & probatum relinquitur ex duobus capitibus præcedentibus. Nam si hæc exemptio est propriè, & completè de iure diuino positio, vel naturali, clarum est, posse, & debere Pontificem cogere Christianos Principes ad illud ius obseruandum. Si verò ad minimum est hæc immunitas valde propinqua iuri naturali, & valde consentanea iuri diuino, & consensio omnium gentium, vt omnes Doctores sine dissensione fatentur, profectò negari non potest, quin hæc exemptio ex natura rei sit ita necessaria religioni, & cultui diuino, vt sine illa conuenienter administrari non possit.

Potestque hoc amplius declarari ratione suprà tacta, quam in hoc puncto indicauit etiam Innocentius suprà, quia res sacræ ex vi consecrationis Ecclesiasticæ potestati ita subduntur, vt non solum circa consecrationem ipsam, sed etià circa materiam, & vsum conuenientem illius ià consecratæ disponat, & prohibeat non solum ea, quæ sunt intrinsecè mala, sed etiam illa, quæ frequenter, ac moraliter possunt in irreuerentiam rerum sacrarum vergere; personæ autem Ecclesiasticæ sunt res valde sacræ, & per subiectionem ad secularem iurisdictionem possunt & à diuino cultu valde distrahi, & à secularibus hominibus irreuerenter tractari, & contemni, si eorum crimina inter laicos publicè ad tribunalia communia deferrentur; ergo talis exemptio per se spectat ad potestatem spirituales propter spirituales finem. Denique hac de causa potuit Ecclesia circa matrimonium

A disponere non solum quatenus sacramentum est, sed etiam quatenus est quidam contractus, quia iam est materia rei sacræ, & sic etiam disponit de bonis Ecclesiarum, & de decimis, & de alijs multis, quæ materialiter temporalia sunt; ergo eandem potestatem habet in hac materia, quæ suo etiam modo sacra est, & ad diuinum cultum non minus necessaria.

Sed quæret aliquis, an solus Pontifex hanc habeat potestatem non solum respectu totius Ecclesiæ, sed etiam respectu singulorum Episcopatum. Nam priori modo clarum est, solum Pontificem habere hanc potestatem vniuersalem pro tota Ecclesia, per quod non excludimus Concilium generale; nam in illo esse debet Pontificia autoritas, & per illam confirmandum est, vt leges ferre possit vniuersam Ecclesiam ligantes. Solum ergo quæri potest, si hoc priuilegium non esset à Christo, vel Pontifice generatim in tota Ecclesia clericis datum, an singuli Episcopi in proprijs diocesis illud suis clericis conferre possent. Ratio autem partem affirmantem suadens esse potest quia unicuique Episcopo incumbit cura disponendi omnia in sua Ecclesia, quæ ad cōueniens illius regimen spectant, & ad hunc finem vnusquisque Episcopus potest in sua diocesi quidquid sibi prohibitum non est, vel per superiorem non est aliter præscriptum; sed hoc non inuenitur eis prohibitum; ergo licet exemptio non esset per Pontifices introducta, vnusquisque Episcopus in sua diocesi posset illam tribuere.

In contrarium verò est, quia Episcopi in suis diocesis non possunt quidquid eis non prohibetur, sed tantum quod eis conceditur, quia non habent iurisdictionem ex iure diuino, sed à Pontifice; hoc autem non legitur eis concessum. Deinde maiores causæ Pontifici sunt reseruata, vt dicitur in cap. *Maiores*, de Baptism. Exemptio autem clericorum, per quam supremi Principes temporales sua iurisdictione ex parte priuantur, grauissima res est, magnaq; indiget autoritate, & potestate; ergo vel à Christo facta est, vel eius Vicario est reseruata. Et confirmatur, quia Episcopi non possunt in suis diocesis hanc exemptionem augere; ergo nec possent introducere, si non esset.

10.
Questum.

Resolutio.

An Episcopi in suis diocesis clericis hæc exemptionem per se conferre valeant.

Ratio dubitandi pro affirmatiua parte.

11.
Ratio pro parte negatiua.

Cap. *Maiores*, de Baptism.

Confirmatio.

9.
Roboratur
discursus
factus.
Innocent.

esset. Denique ex huiusmodi exemptione possunt scandala, & perturbationes inter Principes, & Prælatos oriri, nisi magna prudentia, & autoritate fiat; ergo quidquid circa hoc priuilegium statui potest, ad solam Pontificis auctoritatem, & potestatem pertinere credendum est.

12. Hæc ergo posterior pars verisimilior est, quam etiam praxis Ecclesiæ confirmat. Pontifices enim maximam habere curam disponendi omnia, quæ ad hæc exemptionem pertinent, neque hanc facultatem Episcopis reliquerunt. Estque optima ratio, quia hoc priuilegium (ut dicitur in cap. *Si diligenti*, de Foro comp.) non in fauorem huius, vel illius personæ, neque etiam in fauorem huius, vel illius episcopatus, sed simpliciter in fauorem totius collegij Ecclesiastici inductum est; ergo potestas illud conferendi est in solo capite vniuersali totius collegij, vel Principali, quod est Christus, vel in eius Vicario, qui est Summus Pontifex. Hoc autem intelligendum est de hoc priuilegio ut pure canonico, & per solam spirituales potestatem concessio independentem à consensu, vel donatione secularium Principum.

13. Duobus autem modis possent Episcopi exemptionem præcipere in suis Episcopatibus, etiam si non esset generaliter introducta. Primo ex parte clericorum tantum, præcipiendo clericis sibi subditis, ut in omnibus causis ab ipsis mouendis, seu in quibus ipsis liberum esset iudicem eligere, vitarent laicum iudicem, & suum Episcopum adirent. Hoc enim præceptum iustum esset, & in rigore non derogaret iurisdictioni laicorum; ergo non excederet ordinariam potestatem Episcoporum. Sicut enim Paulus 1. ad Corinth. 6. reprehendit fideles inter se mouentes lites, quia coram infidelibus illas tractabant, & siue id reprehenderit, quia malum, siue quia minus decens, & periculosum, non est dubium, quin illud prohibere potuerit: ita etiam Episcopi prohibere possent clericis, ne quantum in ipsis est, coram laicis litigarent, etiam si alias exempti non essent, quia sicut non decet, fidelē coram infideli causam agere, ita seruata proportionem indecens, & periculosum est, clericos à laicis iudica-

1. Cor. 6.

Episcopi possunt prohibere, ne clerici secularia iudicia adeant.

A ri, argumento cap. *Relatum*. 11. quæst. 1. Alio modo posset quilibet Episcopus in sua diocesi præcipere obseruantiam alicuius exemptionis, acceptando priuilegium aliquod à Principe, seu supremo Domino terræ concessum, quod est per se manifestum, quia tale priuilegium esset Ecclesiæ beneficium, quod laico facere licet, & Episcopo acceptare, quo semel obtento, potestatem habet Episcopus præcipiendi obseruationem eius, quia tunc iam non priuat laicum potestate sua, sed rem Ecclesiasticam tuetur, ac defendit.

B Ad fundamentum contrariæ sententiæ recte ibi responsum est, ex hypothefi, quod Christus per se ipsum hoc priuilegium clericis non contulerit, Pontifices per potestatem spirituales potuisse illud concedere, & consequenter, & quasi indirecte auferre à Principibus secularibus iurisdictionem, quam in personas clericorum habebant, vel habere debuissent, si clerici non essent. Ad replicam autem ibi factam, quod hic indirectus vsus potestatis spiritualis solum habet locum per accidens propter crimina, vel tyrannidem Principis, negatur assumptum, nam etiam extenditur spiritualis potestas ad temporalia, etiam si nulla interueniat culpa ex parte Principis temporalis, sed causa sufficiens ex parte materiæ, qualis est connexio, vel coniunctio sufficiens rei materialis cum spirituali, vel talis habitudo ad spirituales finem, ut ratione illius expediat, per spirituales potestatem dirigi, & ordinari. Tunc enim Pontifex circa talia habet cœlestis, & terreni imperij iura, ut dixit Nicolaus Papa II. in cap. 1. distinct. 22.

D Atque in hoc sensu non repugnat, vsus huius potestatis spiritualis esse per se, licet sit indirectus, vocatur enim per se, quia non est per modum poenæ, neque per occasionem alicuius mali casu insurgentis, sed quia supposita conditione humana, & tali institutione Ecclesiastici status, exemptio est moraliter necessaria ad spirituales finem, & nihilominus ille vsus indirectus appellatur, quia non est propter temporalem finem, sed propter spirituales, ut supra declaratum est.

Ratio autem est, quia hæc potestas per se data est ad ordinarium, & conueniens regi-

Cap. *Relatum*. 11. q. 1.

14. Ad fundamentum contrariæ sententiæ.

Vsus indirectus potestatis spiritualis etiam absque secularium Principum criminibus est necessarius.

15.

regimen Ecclesiasticæ Monarchiæ, & A
ideo per se potest quidquid moraliter
expedit ad finem eius, etiam si ad eum fi-
nem aliquid circa temporalia disponere,
vel immutare necesse sit. Eo vel maxi-
mè, quòd temporalibus Regibus non est
data potestas propter ipsorum cōmodū,
sed propter conuenientem reipublicæ
gubernationē. Ergo si in ipsa republica
talis mutatio fiat, ratione cuius ad eiusdē
maius bonum expediat, personas aliquas
excipere à Principum iurisdictione, mi-
rū non est, quòd Ecclesiæ Princeps, qui
altiore curam, & prouidentiam habet
eiusdem reipublicæ ad altiore ordinē,
& statum eleuatæ, propter eundem finē
id possit præstare. Maximè cū hæc res-
publica Ecclesiastica, vt per Christū in-
stituta est, supernaturalis sit, & diuinum
cultum principaliter respiciat, ad quem
præcipue hæc immunitas ordinatur. Po-
testque hoc declarari exemplo. Nam si
seruus ordinetur in sacris, interdum libe-
ratur à seruitute cap. *Pervenerabilem*, qui
filij sint legitimi, & cap. *Si seruus*. 54. dist.
cap. *Miramur*, de Seruis non ordinand.
Quod potuit Ecclesia statuere in debitū
vsum, & decentiam sacramenti ordinis,
& ministerij, etiam priuando dominum
potestate, quam antea habebat in seruū,
vel reddito illi pretio, vel etiam non
reddito, quando dominus in ordinationē
consensit. Ergo mirum non est, quòd ra-
tione ordinum possint clerici per eccle-
siasticam potestatem à iurisdictione tepo-
rali liberari, nam maius in suo genere est
dominiū serui, quàm solius iurisdictionis,
& Principes seculares, præsertim fi-
deles cōsensum suū, vel expressè, vel ta-
citè præbent tali ordinationi, & Ecclesia
habet ius nō dandi illis ministros in spī-
tualibus, nisi veluti sub hoc pacto, & cō-
ditione (quæ iustissima est) vt immunita-
tē tali statui cōuenienti gaudeāt; ergo me-
ritò potest Pōtifex sola sua auctoritate
hanc immunitatem stabilire, & seculares
Principes ad eam obseruādā obligare.

16.
Inuitis Prin-
cipibus eth-
nicis potest
Ecclesia cle-
ricos ab eo-
rum iurisdic-
tione exci-
mere.

Quia verò in fine illius argūmenti di-
citur, illud maximā vim habere respectu
Principum infidelium, addendum est, etiā
tempore infidelium Principum potuisse
Ecclesiā, & nunc etiam posse in regnis, &
prouincijs Principum infidelium, in quib⁹
sunt fundatæ Ecclesiæ, posse (inquam)

hoc priuilegiū clericis concedere, inuitis
Principibus. Oportet autem potestatem
à facto, seu ius ab vfu distinguere. Nos
enim de iure, ac potestate loquimur, &
eodem principio, & rationibus factis
nitimur. Et declaratur, nam suprà cum
Diuo Thoma diximus, posse Ecclesiam
omnes fideles à potestate infidelium exi-
mere propter periculū; ergo maiori ra-
tione poterit sacerdotes, & clericos exi-
mere ob reuerentiam diuini cultus. Pō-
tificis enim potestas in ordine ad suum
finem, etiam supra infideles extenditur,
& ideo ius habet instituendi, quæ ad ve-
rum Dei cultum pertinent, & quæ ad
illum decent, & expediunt, etiam inui-
tis Principibus infidelibus. Sicut pos-
set præcipere, ne in tēplis secularia iudi-
cia fiant, etiam à Magistratibus infideli-
bus, & habet ius illos cogendi ad id ob-
seruandū, si posset. Quòd enim pertinet
ad factum, siue vsum non ita potest cum
fructu, & effectu vt Ecclesia hac pote-
state cum Principibus infidelibus, quia
ipsi non cognoscunt in Papa potestatem
vllō modo superiorem, nec possunt cogi
per censuras, seu per gladium spirituale;
vt autē materiali gladio belli difficile est
vel interdū magis noxiū. Et ideo facilius
potuit Ecclesia illo tempore dissimulare.
Quomodo autem tunc se gesserit, aut ge-
rere potuerit, in frā inquiremus.

C
D
Ad priorem partē cōfirmationis, quæ
erat de vfu antiquo Prælatorū Ecclesiæ
postulandi ab Imperatoribus, vel iudiciū
in causis, & controuersijs suis, vel priuile-
gium exemptionis pro suo clero, respō-
deri potest in primis, illud in principio
Ecclesiæ locū fortasse habuisse, quia tūc
exemptio clericorum, vel non satis erat
vfu introducta, vel nō satis erat nota Im-
peratorum recens ad fidem cōuerso, vt erat
Constantinus tempore Concilij Nicēni.
Et ideo tunc Episcopos iudicium ab illo
postulasse voluntariè, & non coactè.
Vel dici etiam potest, Episcopos non
accesisse ad Constantinum tanquam ad
iudicem in eos iurisdictionem habentē,
sed vel tanquam ad defensorem, & pro-
tectorem, quod est Imperatoris munus,
vel certè, quod verisimilius apparet, tan-
quam ad arbitrum, quem voluntariè eli-
gebant, quia tunc non erat prohibitum:
ipse autem propter Episcoporum reue-

17.
Ad confir-
mationem.

re'tiam munus illud acceptare recusauit. Atque eadem ratione potuerunt olim Episcopi hoc priuilegium ab Imperatoribus postulare, non quia iure ipsis Episcopis non competeret, sed quia vel factò illis non permittebatur, etiam à fidelibus Magistratibus, quibus fortasse tunc ius illud clericorum satis notum non erat; vel certè ex urbanitate, & vt res suauius fieret, consensum Principis postularunt. Ac deniq; aliqui Imperatores ita in suis legibus loquuntur, ac si essent huius priuilegij authores, quia fortasse per ignorantiam ita existimabant, vel vt ostenderent, omnino iuri suo renunciare, & quantum est ex se ita donare, ac si ab eorum sola voluntate, & potestate penderet.

18.

In altera parte illius confirmationis petitur, an possit infidelis Princeps ad baptismum admitti, nolens in suo regno exemptionem clericorum permittere, imò sub conditione, & pacto postulans, ne tali iurisdictione priuari possit. In quo puncto in primis dicimus, etiamsi demus, Pontificem in tali casu posse id permittere, quia non est intrinsecè malum, ac proinde potest talis Princeps esse dispositus ad fidem, & baptismum: nihilominus inde non sequi, hanc immunitatem per se, & iure pendere à voluntate Principum, sed solum sequi, Pontificem posse aliquando dissimulare, & non vti sua potestate ad concedendum, vel exequendum de facto tale priuilegium propter maiora mala vitanda. Addo verò præterea, tam iniquam esse illam conditionem, & contrariam iuri diuino aut immediatè, aut saltem mediatè, vt permitte da nō sit, neque baptismus sub tali pacto alicui Principi cōcedendus. Primò quia nunquā potest Papa renūciare potestati, quam habet ad concedendū hoc priuilegiū, vel vsum eius, quoties Ecclesiæ vniuersali, vel particulari expedire iudicauerit; per illud autem pactum videretur renunciare huic potestati, aliàs conditio esset friuola, & nullius effectus; ergo nūquam licet illā admittere. Imò licet sub ea conditione aliquem Principem ad Ecclesiam reciperet, illā postea seruare non teneretur, tum quia esset contra bonos mores Ecclesiæ, tum etiam quia per iniquam vim esset extorta, sicut est in mutuo conditio soluendi vsuras.

Princeps ethnicus sub conditione exemptionem clericorum nō obseruandi, ad fidē admitti nō debet.

Prima ratio

A Vnde oritur altera ratio cur hoc non liceat, scilicet, quia talis Princeps est indispositus ad baptismum recipiendum, tum quia grauiter peccat vim illam Ecclesiæ inferendo, tum etiam quia videtur suū temporalem statum baptismo antepone, quandoquidem non vult illum admittere, nisi tali conditione sibi concessa. Tum deniq; quia ex illa cōditione admissa in vno regno posset Ecclesia per turbari in alijs prouincijs iam catholicis, & in illa etiam, quæ de nouo cōuertitur, nūquam posset immunitas Ecclesiastica conuenienter introduci, semperq; perturbationes, & scandala timeri possent. Quamobrem absolutè loquendo, iniqua videtur, & nullo modo admittenda huiusmodi conditio præsertim absolutè, & sine temporis determinatione, vel alia honesta limitatione proposita.

19.
Secunda ratio.

B

Quòd si hæc vera sunt (vt re vera sūt) vbi Ecclesia non videtur habere ius acquisitum super Principem nondum baptizatum, profectò longè fortiori ratione permittenda non est talis resistentia in Principe iam fideli, seu baptizato, qui subditus est Ecclesiæ, eiusq; iustis legibus obedire tenetur. Neque verum est, illam conditionē esse implicite inclusam in voluntaria susceptione baptismi, cum enim sit iniqua, & reiicienda, si fortè exprimatur, quomodo potest implicite includi. Conditio ergo, quæ implicita cogitari potest, solum est, vt temporalis Princeps suis iuribus non priuetur in his omnibus, quæ fidei, aut Ecclesiasticæ obedientiæ non repugnant.

20.

CAPVT XII.

Vtrum priuilegium fori clericorum etiam iure ciuili fundatum sit.

D

H VIVS tituli, seu quæstionis sensus ex doctrina capitis superioris accipiendus est, iam enim nō querimus, an prima origo, vel principalis; aut necessaria causa huius priuilegij sit us ciuile, seu voluntas, aut donatio Principum secularium; sed an de facto ipsis consentientibus introductum sit; vel certè an sit de iure ciuili eo modo, quo esse potest, vel expedit, quicunque tandem ille modus sit.

1.

Sensus quæstionis.

Hoc

Hoc ergo sensu proposito, assertio certa, & cōmuni cōsensu recepta est, hoc priuilegium etiam esse concessum clericis iure ciuili, seu à Principibus temporalibus, quæ intelligitur ab eo tempore, quo Principes facti sunt Christiani; nam antea, clarum est, infideles Principes nulum priuilegium clericis concessisse, statim verò ac Imperatores Christiani esse coeperunt, immunitatem clericis concesserunt. Vnde primus omnium creditur hoc priuilegium acceptasse Cōstantinus (nam de Philippo propter temporis breuitatem ratio non habetur.) Nonnulliq; dixerunt tēpore Iulij. I. Pontificis Cōstantinum huic priuilegio annuisse, pro vt refert Almainus in 4. d. 25. q. 1. quos ipse etiā sequitur, sed id nec probari potest, nec cum veritate historiarum consistere. Nam Cōstantinus in initio Pōtificatus Iulij. I. mortuus est, vnde probabile est, authores illos de Cōstantio loqui voluisse. Alij verò censent, Cōstantinum in Concilio Nicæno priuilegium hoc Ecclesiasticum inchoasse, quādo Episcopis dixit, à solo Deo fore iudicandos, quod significat Palacios in 4. d. 25. disp. 3. Sed re vera ex verbis illis Cōstantini non colligitur, Cōstantinum nouum priuilegium dedisse, sed vel Episcoporum dissensiones, illos simul honorando, vno verbo componere, ac sopire voluisse: vel certè recognouisse in Episcopis aliquam immunitatem diuinitus eorum dignitati concessam.

Præterea dubium non est, quin Cōstantinus priuilegia immunitatis clericis cōcesserit, nam l. 1. C. de Episcop. & cleric. clericos, & mancipia eorum eximit à nouis collationibus, & ne hospites suscipere cogantur, quæ lex habetur etiam in Codice Theodosiano lib. 16. l. 8. sed Cōstantio tribuitur, & illi addūtur hæc verba, quæ Iustinianus omisit. *Et si qui de uolunt. immunitate potientur*, & in l. 1. de lustral. collat. in eodem Codice Theodosian. idem Cōstantinus clericos eripit à quodam tributo, quod *lustralis collatio* vocabatur, fortasse quia per lustra exigebatur. Præterea in l. 1. de Episcop. & cleric. in eodē Theodosiano Codice idem sancit, *ne clerici contra indulta sibi priuilegia nominationibus, seu susceptionibus præ-*

A grauentur, loquitur autem de nominationibus ad publica officia secularia, & à muneribus ciuilibus, à quibus clericos immunes esse voluit, vt clariùs explicat in l. 2. eiusdem tituli, & rationem addit, dicens, *Ne sacrilego luore quorundam à diuinis obsequijs auocentur*. Et simile rescriptum Cōstantini refert Eusebius, per quod clericos Africanæ prouinciæ ab omnibus omnino communibus, & ciuilibus rerum publicarum ministerijs immunes, & absolutos vult. Rationem verò addit generalem omnibus clericis, vt nullo modo per errorem, vel per sacrilegium, ac prophanam prolapsionem, quæ in huiusmodi negotijs accidere solent, à cultu diuinæ maiestati debito abstrahantur. Idemq; priuilegium supponit, & quomodo seruandum sit declarat idem Cōstantinus in l. 6. eodem tit. in Theodosiano Codice.

Quia verò in his legibus non fit expressa mentio priuilegij fori, licet cum alijs connexum esse videatur, addenda est lex. 7. eodem tit. & cod. in qua sic dicit idem Cōstantinus: *Clerici, qui per iniuriam hæreticorum ad curiam deuocati sūt, absoluantur, & de cætero ad similitudinem Orientis ad curias minimè aduocentur, sed immunitate plenissima potiātur*. Vbi oportet aduertere, licet de hæreticis in illo rescripto mentio fiat, quia per occasionem persecutionis Donatistarum datum fuit illud priuilegium, nihilominus ipsum priuilegium latum fuisse absolutè, supponiturq; antea fuisse cōcessum in Oriente, & ad Occidentalem Ecclesiam extēditur. Imò, quod maximè notādum est, tantum aliquando Cōstantinus detulit iudicio Episcoporum, vt omnibus etiam laicis in causis ciuilibus ad Episcopos prouocare concefferit, eorumq; sententias Magistratuum secularium sententijs prætulerit, vt constat ex l. 1. de Episcopali iudicio in Codice Theodosiano, & ex Sozomeno lib. 1. Histor. c. 9.

Præterea in eodem codice Theodosiano, tit. de Episcop. & cleric. habentur variæ leges Constantij Imperatoris, in quibus simili priuilegia clericis cōcedit, nam in l. 9. clericos eximi à curialibus muneribus, & ab omni inquietudine curialium functionum, & in leg. 10. concedit eis immunitatem ab exactoribus munerum sordidorum, & à negotiatorum dispendijs, quæ

Euseb. lib. 10. Histor. c. 7. Nicephor. lib. 7. c. 42. Sozomen. lib. 1. c. 9.

Constantinus..

4. Lex. 1. eodem tit. & codi.

Lex. 1. de Episco. iudici. Sozomen. Vide Baronium ann. Christi 330 in fine.

5. Cōstantius etiam eadē priuilegia clericis concessit.

2. Prima conclusio. Exemptio clericorum etiam est de iure ciuili.

A quo prædicta exemptio introducta sit.

Almain.

Palacios.

3. Cōstantinus exemptionem clericorum cōcessit. L. 1. C. de Episco. & cleric. Refert Gratianus in c. Generaliter. §. No uarum. 16 q. 1. L. 1. de lustral. coll. L. 1. de Episcop. & cleric.

videtur fuisse exemptio à tributis soluendis ex ijs, quæ sua industria lucrabatur, hoc enim significat in ratione, quam subdit, dicens, *Cum certum sit, quæstus, quos ex tabernaculis, atque ergasterijs colligunt, pauperibus profuturos.* Et additur; *Parangariarum quoque pari modo cesset exactio, & infra. A censibus etiam iubemus perseuerare immunes.* Et similiter in l. 11. eximit clericos à muneribus curialibus. Addit verò notandam restrictionem dicens. *Clerici, qui in totum nihil possident, ac patrimonio inutiles sunt, quia fortasse tunc clerici illum statum profitebantur.*

6.

Idem Constantius.

Baron.

Veruntamen in his non satis explicatur priuilegium fori, quanuis interdum per generalia verba insinuari videatur. In lege autem 12. prohibet idem Imperator, *Episcopos in iudicijs publicis accusari, Ne libera sit* (inquit) *ad arguendos eos animis curialibus copia, & ideò subiungit, causas Episcoporum ad Episcopos esse deferendas.* Coniecatque Baronius, hoc priuilegium concessisse Constantium ad petitionem Hilarij, qui in libro ad eundem, cuius initium est *Benignifica natura tua*, sic inquit: *Prouideat, & decernat clementia tua, ne iudices posthac præsumant, & usurpent, ac putent, se causas cognoscere clericorum, &c.* ubi expendo verba *Præsumant*, atque *usurpent*, quibus non tam nouum priuilegium, quam ne antiquum violaretur, postulare visus est. Atque ita Constantius antiquum potius priuilegium confirmauit, quam nouum concesserit; eodemque modo in l. 13. eiusdem tituli simul cum Iuliano confirmat priuilegia clericis vrbs Romæ concessa, & l. 14. itidem confirmat exemptiones clericorum à tributis à Constantino concessas.

7.

Cæteri etiam Imperatores eandem exemptionem confirmarunt.
Ambros.

Præterea hæc immunitas à posterioribus Imperatoribus confirmata est, licet interdum eam restringere, vel mutare tætauerint. Valentinianus enim. 1. vt refert Ambrosius lib. 2. epist. 13. aliàs epist. 32. *Non solum sermone respondit, verum etiam legibus suis sanxit. In causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis.* Hæc enim verba rescripti sunt (ait Ambr.) hoc est, *sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam si aliàs quoq. argueretur Episcopus, & morum esset examinanda cau-*

A *sa, etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere.* Postea verò quia multi causa vitandi onera curialia, atque potiùs Ecclesiæ priuilegijs, clerici fiebant. Idè Valentinianus de Episcop. & cler. statuit, vt non nisi qui decennio in clericatu perseuerasset, clericorū immunitatibus potiretur, vt colligitur ex l. 19. de Episcop. & cler. in codice Theodosiano. Post modum verò Gratian. in l. vlt. de Episcop. iudic. statuit, *ne clerici ad iudicia secularia pertrahantur.* Et deinceps Honorius absolute idem priuilegiū fori clericis restituit, vt constat ex l. 41. de Episco. & cler. in Codice Theodosiano, dicens de clericorū causis. *Huiusmodi causas duntaxat Episcopi sub testificatione multorum actis audire debet, & in l. 29. 30. & 38. cõfirmat priuilegia omnia à suis prædecessoribus clericis cõcessa, inter quæ sine dubio priuilegiū fori cõtinetur.* Expressiusq. colligitur ex l. 45. 46. & 47. eiusdem tit. Vnde idem seruatum esse sub Theodosio iuniore colligi potest ex epist. 54. Augustini, cuius verba paulò post referemus. Postea verò Valentinian. 3. clericos priuilegio fori omnino priuauit, vt constat ex libro Nouellarum eius tit. 12.

Gratian.

Honorius.

C

Refert itè Baronius an. 455. n. 25. Marcianū Valentiniani successorem personas Ecclesiasticas pristina restituisse libertati, reuocatis legibus cõtra illa à prædecessoribus promulgatis: solum tamè allegat Nouellā eiusdē Imperatoris, quæ est vltima in lib. 3. Nouell. in Cod. Theodosiano, & in l. generali. C. de Sacros. Eccles. in illa verò solum reuocantur leges, quibus prohibebatur clericis, ne aliquid ex testamento relictū à viduis caperent, de priuilegio autè fori nihil ibi legitur. In quodā verò scholio ad Nouellā Valentiniani notatur, illius reuocationē retractasse Ma-

August.
Valentinianus exemptione clericos priuauit.

8.

Baronius.
Marcian.
Imp.

D

iorianū Augustū, quod etiā notat Baron. an. Christi 452. n. 52. dicens. *Hæc quidem Valentinianus turpiter Romæ promulgat, sed quàm iniquè, & impiè, lata à successore Maioriano his contraria sanctio demonstrauit.* Non referunt autè hi authores sanctionē Maioriani, nec inter nouellas eius, quæ lib. 4. Nouellar. post Codicē Theodosianū habetur, cõtinetur. Neq. de statu huius priuilegij ab illo tēpore vsq. ad Iustinianū aliquid ab Imperatoribus clari⁹ statutū, quod certò affirmare valeā, inuenio.

Maiorian.
August.
Baronius.

Ex

9.
Priuilegiū
fori ante Iu-
stinianū cle-
ricis fuisse
concessum.

Ambros.

August.

Conc. Ma-
tiscon.

10.

In crimina-
libus cleri-
cos à laicis
iudicari vo-
luit Iustinia-
nus.

Authent.
Vt clerici
apud pro-
prios Epif-
copos.

Authent.
Cassa.

Authent.
Cleric. C.
de Episcop.
& cler.

Ex dictis autem manifestè falsum esse conuincitur, quod quidam schismaticorum fautores hoc tempore dixerunt, distinctionem fori inter Ecclesiasticos, & laicos ante Iustinianum in Ecclesia nō fuisse. Nam ex dictis ostenditur, plures Imperatores hanc fori distinctionem cōcessisse, seu admisisse, vt de Constantino, Honorio, & Valentiniano. 1. & alijs ostēdimus. Item multo antiquior Iustiniano est grauis illa in Concilio Aquileiensi Ambrosij sententia, non laicos de sacerdotibus, sed potius sacerdotes de laicis iudicare debere, quam etiam habet in dicta epist. 13. ad Valentinian. Augustum, & in ea distinctionem fori significat. Quam etiā supponit August. in epist. 53. ad Macedonium Proconsulem, & iudicem secularem, qui cum Augustinum interrogasset, cur Sacerdotes in seculari foro pro reis intercederent, ipse Augustinus vicissim respondet: Scio ego, te ipsum cum alijs amicis tuis in Ecclesia Carthaginēsi intercessisse pro clerico, cui meritò succensebat Episcopus, & utique nullum ibi discrimen sanguinis in incruenta disciplina timebatur. In quibus verbis apertè supponit, & declarat fori distinctionem, quæ iam tunc in vfu erat. Quin potius Concilium Matifconense. 2. cap. 9. distinctionem hanc in ipso pene Christianitatis principio, non solum canonum, sed etiam legum interuentu introductam esse, asseruit.

Iustinianus ergo non fuit author distinctionis fori Ecclesiastici à seculari, nec priuilegium fori clericis primus ipse concessit. Quin potius licet antiqua de hoc foro priuilegia concedere, aut inno-uare visus fuerit, ea tamen ad ciuiles causas limitauit. Nam in criminalibus, quando crimina non Ecclesiastica, sed cōmunia sunt, vt furta, homicidia, &c. voluit clericos à laicis iudicari, & puniri, vt cōstat ex Nouella 83. alijs Authent. Vt clerici apud proprios Episcopos, &c. & ex Authent. Cassa, & Authentica Clericus. C. de Episcop. & cleric. Aliqui verò existimant, priuilegium fori iterum fuisse plenè restitutum per Carolum Magnum per quandam legem, qua renouauit aliā Constantini, & Theodosij, quam suprā retulimus, qua statuebatur, vt omnes causas etiam laicorum possint per Episcoporum sententiam terminari, prout refert

A Gratian. in capite Omnes. 11. q. 1. & latius Baronius tom. 9. ann. 801. circa medium. Sed in primis lex illa non de criminalibus causis, sed de ciuilibus loquebatur, valde enim alienum esset ab Episcopali munere, in criminalibus causis laicorum sententiam dicere. Deinde per illam legem non concedebatur clericis priuilegium fori, sed potius facultas dabatur laicis, vt coram Episcopis possent suas ciuiles causas tractare, ac definire. Denique hoc ipsum priuilegium vel receptum non fuit, vel certè non multum durauit, sed vfu abrogatum est, vt notant Glossa, Hugo, Turrecremat. & alij Doctores in dicto cap. Omnes, & cap. Quicūq. 11. q. 1. & latius notat Glossa in cap. Relatum, eadem causa, & quæstione. Quocirca licet ex historijs constet, Carolum Magnum multa beneficia, & priuilegia clericis, & sacerdotibus contulisse, an verò singulare aliquid circa hoc priuilegiū fori statuerit scriptū non inuenio, neque de alijs Imperatoribus, qui post illū vsq; ad Fridericum II. fuerunt.

Hic autem Fridericus sub Honorio III. plenissimum priuilegium fori tam in criminalibus, quam in ciuilibus causis clericis contulit, vt constat ex eius constitutione, quæ habetur in volumine post libros feudorum, & ex Authentico Statuimus. Cod. de Episcop. & cleric. ex Authent. Cassa. Cod. de Sacrosanct. Ecclesi. Quas leges acceptauit Papa in fine dictæ constitutionis his verbis. Nos Honorius Episcopus seruus seruorum Dei has leges à Friderico Romanorum Imperatore filio nostro charissimo pro vtilitate omnium Christianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus tanquam in æternum valituras. Atque ita receptum fuit hoc ius in toto orbe Christiano, ex quo satis constat, priuilegium hoc iure comuni ciuili stabilitum esse. Quod etiam imitatae sunt leges particularium regnorum, præsertim Hispaniæ tam in antiquioribus legibus, Partita prima, tit. 6. l. 51. & sequentibus, quam in noua recopilatione, libro primo, titulo tertio à principio, præsertim Leg. 11. & 12. & Lusitanæ libro secundo Ordinationum per varias leges, idemquæ de Legibus aliorum catholicorum regnorum arbitramur.

An priuilegiū fori per Carolū Magū fuerit restitutum.
Gratian.
Baron.

Glossa.
Hugo.
Turrecr.
Glossa.

11.
Priuilegiū fori in ciuilibus, & criminalibus plenissime statuit Fridericus.
Authent. Statuimus C. de Episcop. & cleric. Authent. Cassa. de Sacrosanct. Eccles.

Varijs etiā legibus ciuilibus hoc priuilegium in Hispania introductum est.

CAPVT XIII.

Difficultati, quæ ex præcedenti capite oritur, occurratur, & quomodo Ecclesia diuersis temporibus priuilegio fori vſa fuerit, explicatur.

I.
Primum dubium circa vſum priuilegij fori.

Rationes dubitandi.

EX dictis in præcedenti capite circa vſum huius priuilegij fori dubium nascitur, nam videtur sequi, aut Ecclesiam non fuisse vſam hoc priuilegio plenè, & constanter ante Frederici. II. tempora, aut multis temporibus, renuentibus Imperatoribus, illud obseruasse; primum autem videtur magnum esse inconueniens, secundum verò difficile creditu est, quid ergo dicendum est de istius vſus antiquitate, & modo? Nam quod Pastores Ecclesiæ contra Imperatorum voluntatem priuilegium hoc non exercuerint, sed dissimulauerint, eorūque voluntati, ac potentia cesserint, colligi potest, tum quia frequenter in suis decretis Imperatorum, aut Regum consensum, seu iurium ciuiliū concordiam allegant: tum etiam quia non legimus, censuras fulminasse contra aliquem Imperatorem, qui ante Fredericum. II. priuilegium fori, vel omnino, vel ex parte clericis abstulerit, vt de Valentiniano, & Iustiniano retulimus. Imò ipsimet Imperatores, qui maximè videntur clericis in hoc priuilegio fauisse, interdum in aliquibus causis, etiam ipsimet Episcopis, & clericis postulantibus, hanc iurisdictionem assumebant, quibus Pontifices non resistebant, sed potius videndo, & tacendo, consentire videbantur.

2.
Secundum dubium, an clerici ab imperiali potestate fuerint exempti.

Ratio dubitandi pro negatiua parte.

Atque hinc nascitur alia difficultas, quam Barclaius cap. 35. apud Bellarmin. tetigit, quia licet multi Imperatores concesserint clericis hanc exemptionem à suis iudiciis, & Magistratibus, non tamen legimus, eos à sua propria, & Imperiali potestate exemisse. Nunquam enim id declararunt, quod tamen in tam speciali priuilegio necessarium videbatur. Et factis oppositum ostendebant, vt dixi. Ipseque allegat modernum factum Caroli V. qui Hermannum Archiepiscopum Coloniensem in ius ad se vocari iussit, vt de criminibus sibi obiectis se purgaret. Possetque allegare difficilia verba Iustiniani in Authent. *Nullus Episcopus*, C. de

A Episcop. & cleric. quæ sic habet, *Nullus Episcopus inuitus ad civilem, vel militarem iudicem in qualibet causa producatur, vel exhibeatur, nisi Princeps iubeat.* Vbi constat, concedi exemptionem ab inferioribus, non ab ipso Principe. Et idem sumi potest ex Authent. *Sed hodie*, eodem tit. ibi: *Nisi cum ex iussione Principis ad alias prouincias vocantur.*

B In contrarium verò est, primò quia hoc repugnat multis Concilijs asserentibus, hanc immunitatem esse antiquissimam, & à principio Christianitatis obseruatam. Quod etiam ratio suadet, quia videtur incredibile, Ecclesiam tanto tempore caruisse vſu, & obseruantia immunitatis ad bonum religionis, & decentiæ Ecclesiastici status prorsus necessaria. Præsertim cum ex diuino iure propriè, & immediatè sit, vel saltem adeò illi propinqua, vt sine illa non possit conseruari. Secundo quia inde sequeretur, etià nunc non gaudere clericos integra exemptione, quia saltem erūt subiecti iurisdictioni Imperatoris, Regum, & quoruncumque supremorum Principum, quia nec Fredericus. II. aliter in hanc exemptionem consensit, quàm sui prædecessores, sed quod ipsi fecerant, *instaurauit, in nouauit, & seruari mandauit*, neque etiam alij Imperatores, vel Reges post Fredericum magis se sua iurisdictione abdicarunt: consequens autè intolerabilis error est, quāuis Barclaius illud insolenter admittat.

C In hoc puncto breuiter duo tempora distinguenda sunt, vnum est à principio Ecclesiæ vsque ad Constantinum, quando Principes temporales ethnici erant; aliud est à Constantino vsque ad Fredericum. II. omittimus autem tertium tempus à Frederico vsque ad nostra tempora, quia de his quadringentis annis nullus dubitat, quin Ecclesia Catholica plenè, ac integrè hoc priuilegium seruauerit, iuxta sacrorum canonum dispositionem, sine contradictione alicuius Principis Christiani, qui hæreticus, vel schismaticus habitus non fuerit. Præterea circa duo prima tempora præmittenda est alia distinctio supra data, de iure vtendi hoc priuilegio, & de facto, seu de ipso vſu cum effectu: sæpe enim priuilegiatus suo priuilegio non vtitur, licet iure possit, quia de facto non valet. Hæc autè im-

A uthent. *Nullus Episcopus. C. de Episcop. & Cler.*

A uthent. *Sed hodie. eod. tit.*

3.
Ratio pro parte affirmante.

4.
Ad resolutionem duo tempora distinguuntur.

impotentia facti esse potest, vel in singulis priuatis personis Ecclesiasticis, si ad secularia iudicia ire cogantur, vel in Sūmo Pontifice, si cum effectu, vel fructu non possit seculari potestati hanc vim inferenti resistere.

5. Prima Conclusio.

De primo ergo tempore dicendum est, hoc priuilegium non potuisse ab Ecclesia plene obseruari, seu vindicari, non ex defectu iuris, sed ex defectu potentiae facti, seu executiuae (vt sic dicam.) Hæc assertio in superioribus insinuata est, & quoad priorem partem de iure sufficienter probata est, quia hoc priuilegiū, & immediatē est iure diuino concessum, & licet non esset, data est Ecclesiae potestas & imposita obligatio inducēdi illud. Est autem notanda differentia inter hos duos modos, quibus hoc priuilegiū potuit esse de iure diuino, quia iuxta illos distinguī etiam poterit duplex modus habendi ius circa hoc priuilegium. Nam priori modo erit ius illud in re respectu omnium, & singulorum clericorum; posteriori autē modo erit tantum ius ad rem. Si enim priuilegium priori modo est à Christo concessum, omnes clerici in quocumque tempore fuerunt actu exempti à iurisdictione Principum ethnicorum, & hoc vocamus ius in re, & consequenter Principes etiam fuerunt priuati iurisdictione in clericos, quia hæc duo cōnexa sunt. Ex quo etiam sequitur, potuisse illo tempore clericos in conscientia non parere legibus, vel sententijs Principum, vel iudicum ethnicorum, & si ab eis cogerentur, vim vi repellere, si viribus valerent, quia si infideles iurisdictionem non habebant in ipsos, iniuriam ab eis patiebantur clerici, & in conscientia non tenebantur illā sustinere, nisi fortasse propter vitandum scandalum, vel aliam similem extrinsecā rationem.

6. At verò si priuilegium tantum posteriori modo, id est, per Pontifices in vi potestatis, ac præcepti iuris diuini est concessum, sic solum habuerunt clerici in illo primo tempore ius quoddam ad illud priuilegium, non tamen ius in illo, quia non fuerunt actu exempti, donec Ecclesia illud instituit, & actu concessit. Et consequenter Principes infideles eo tempore non fuerunt priuati iurisdictione sua, quam habebant in personas clericorum,

A quia non legimus, Ecclesiam eo tempore usam esse potestate, seu iure, quod habebat ad eximēdos clericos, seu priuandos Principes iurisdictione in ipsos. Vnde vltimius fit, obligatos fuisse clericos eo tempore in conscientia parere legibus, & sententijs Magistratuum etiam ethnicorum, quia ex vera iurisdictione procedebant. Et eadem ratione tenebantur subesse vi coactiuæ illorum, si alioqui iuste illa vterentur.

B Inter hos autem duos modos explicādi hoc ius, licet prior sit probabilior, tamē in utroque optimē declaratur, morem quem in vsu talis priuilegij Ecclesia seruauit, semper fuisse rationi, ac prudenti gubernationi Ecclesiae consentaneum. Nam licet Pontifices eo tempore haberent potestatem, & præceptum eximēdi clericos omnino à iurisdictione secularium Principum, nihilominus prudenter se gerebant, non vtendo illa potestate, quia Ecclesiae non expediebat, quia sine fructu, & cum scandalo, & impedimento fidei id agere tentarent, ideoque ius diuinum nō transgrediebantur, quia præceptum illud affirmatiuum erat, cuius natura est, non obligare pro semper, & ita pro illo tempore non obligauit. Et similiter licet priuilegiū fori fuerit priori modo immediatē à Christo concessum, probabilissimē, & prudentissimē explicatur, datum esse cum tali dependentia ab Ecclesie Pastore, & gubernatore, vt sine illius cōsensu, & determinatione non liceat singulis priuatis personis illo priuilegio suo arbitrio vti. Nam hæc dependentia negari nō potest, vt iam dixi, tum quia ipso vsu, & experientia probatur, tum etiam quia erat valde necessaria ad pacem, & bonum Ecclesiae regimē.

C Vnde fit absolute dicendum esse, non potuisse clericos eo tempore in conscientia resistere iurisdictioni Principum secularium, quia Ecclesia nihil in hoc declarauerat, aut statuerat, & alioqui illi Principes suo iure bona fide existimato vtebantur, licet alioqui infideles essent. Et hic modus explicandi hoc ius est consentaneus Paulo ad Roman. 13. & sententijs Patrum præsertim Chrysostomi, & Gregoriorum illum exponentium.

Ex quibus colligere licet, an dicendū sit clericos illo tēpore fuisse exemptos

7. In vsu priuilegij fori prudenter se per segetis Ecclesia.

8.

Principes et
hinc non
quam habu
erunt verā
iurisdictione
nem in cle
ricos.

iure, licet factō nō essent, & (quod perinde est) fuisse subiectos iurisdictioni Principū factō non iure, ac subinde usurpato iudicio, nō verò: vel potius aliquo modo fuerint verè, & iure subiecti. Dicendum enim censeo, clericos ex parte sua iure fuisse exemptos, quia iure diuino hoc potiebantur priuilegio, vt dictum est. Et cōsequenter seculares Principes ethnicos non habuisse iurisdictionem propriam in illos; per ignorantiam verò à formali tyrannide excusari potuisse. Et nihilominus ad vitanda maiora mala, & ne per ignorantiam daretur bellum iustum ex vtraque parte, permisisset tunc Pastores Ecclesie, vt Ecclesiasticæ personæ Regibus, & Magistratibus temporalibus parerent: volueruntque illos haberi vt legitimos iudices, & superiores in rebus temporalibus, & honestis: quia minus malū erat illos tolerare, & quasi eis cōmittere vices suas, quàm vel statum Ecclesiasticū perturbare, vel clericos sine legitimis iudicibus in ipso usu relinquere. Hoc ergo modo non obstante immunitate iure diuino concessa clericis, potuerunt illo tempore iudicari à laicis, non propriè usurpato iudicio, sed vero, si alioqui causa erat temporalis, & legitime tractabatur.

9.
Clerici inter alios fideles semper priuilegio fori gauiſi fuerūt.

Addendum verò vltius est, habuisse clericos illo tempore aliquo modo usū huius priuilegij intra ipsam Ecclesiam respectu aliorum fidelium, ita etiam disponente Ecclesia, quantum status illius temporis permittebat. Probat, & declaratur in hunc modū; quia semper Ecclesia prohibuit fidelibus, ne clericos ad laicos iudices deferrent, sed ad Ecclesiasticum forum. Quam legem inuenimus, non solum à multis Concilijs post tempora Christianorum Principum coactis, & suprà in fine capitis. 3. allegatis, sed etiā à non nullis Pontificibus antiquioribus latam, præsertim ab Alexandro, Caio, & Marcellino in suis epistolis decretalibus, quas in eodē loco citavi. Quamuis enim eo tempore infideles principes suā exercerent iurisdictionem, & ideo eorū Magistratus possent esse veri iudices in causis Clericorum modo declarato, clericusque accusatus, vel citatus coram iudice laico infideli teneretur cōparere ad iurisdictionem talis iudicis: nihilominus potuit Ecclesia episcopale forum erigere, in quo

A causæ clericorum, quantum fieri poterat ex parte Ecclesiæ, tractarentur. Nam ad hoc semper habuit, & potestatem à Christo datam, & illam exequendi opportunitatem. Ideoque à tempore Apostolorum usum etiam eius habuit, vt aperte sumitur ex illo primè ad Timot. 5. *Aduersus Presbyterum accusationē non recipias, nisi sub duobus, vel tribus testibus*, quæ verba supponunt iam tunc fuisse Episcopale tribunal pro clericorum causis dijudicandis erectum.

Estque attentè considerandum, Paulum non loqui de solis causis Ecclesiasticis, sed de querelis contra clericos in causis criminalibus: nam in illis fit propria accusatio, & cū Paulus indefinitè, & simpliciter loquatur, nō est restringenda illius sententia ad crimina Ecclesiastica: de quocumque ergo crimine poterat, & debebat tunc presbyter accusari in tribunali Ecclesiastico. Nec refert, quod Chrysostom. Theophylact. & Græci nomen presbyteri non ad dignitatem sacerdotij, sed ad ætatem senectutis accommodant; Non, inquam, hoc obstat, tum quia etiā in illo sensu probatur ex illo loco tribunal Ecclesiasticum pro causis fidelium, & maiori ratione pro causis clericorum, non enim esse poterant peioris conditionis, si alij admittebantur, quod nunc non examinamus, quia ad causam præsentem parum refert. Tum etiam, quia probabilior est expositio Ambrosij, si eius sunt cōmentarij, & Hieronymi, cum eadem correctione, Anselmi, D. Thomæ, & Latinorum, qui de sacerdotibus locum illū interpretantur. Nam de illis loquebatur Paulus in verbis proximè præcedentibus, dicens: *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni sunt, maxime, qui laborant in verbo, & doctrina*, & statim subiungit, *Aduersus presbyterum noli accusationem recipere, &c.* Eratque maior ratio erigendi tribunal Ecclesiasticū pro clericis, quā p

D aliis seniorib⁹ laicis fidelib⁹; quia speciali ratione sūt clerici sub cura, & regimine prælatorum, quàm cōmunis plebs fidelium, eo quod specialius sunt ad Ecclesiastica ministeria destinati, vt dictū est. Atque hoc modo fuit ab initio in Ecclesia aliqua distinctio fori Ecclesiastici à ciuili, non solum pro causis Ecclesiasticis, sed etiam pro alijs, & pro criminibus saltem

10.

Sententia Patrum de senioribus locū Pauli intelligentiū tradita resolutioni non aduersatur.

tem

tem clericorum, vt supra etiam notatum est.

Hac ergo distinctione supposita, optime potuit Ecclesia illo tempore prohibere, ne clerici accusarentur, vel deferrentur ad tribunalia laicorum per alios clericos, vel fideles. Quamuis enim hoc prohibere nō potuerit infidelibus, inter quos fideles tūc viuebant, quia neq; erant subditi Ecclesiæ, neq; illos cogere valebat, & ita poterant mouere litem, vel accusationem contra clericum coram suo iudice, quem solum vt legitimū recognoscebāt: nihilominus fidelibus subditis potuit Ecclesia præcipere, vt si presbyterum accusare vellent, id facerēt in tribunali Ecclesiastico, quia ita erat valde conueniens, ac necessarium ad seruandum diuinū ius, & ad honorem Christianæ religionis, & decentiam Ecclesiastici status, quam in omni tempore, quantum illius conditio, & status patiebatur, Ecclesiæ Prælati procurare debuerunt.

Prohibitio autem illa erat iusta illo tempore, quia licet Principes seculares suam exercerēt iurisdictionem fideles eorum subditi nō tenebantur aliquo iure ad mouendam accusationem, vel litem coram ipsis, sed poterant quocūq; alio honesto modo suas controuersias, vel lites componere; ergo licite, ac prudenter potuit Ecclesia præuenire, ac præcipere fidelibus, vt aduersus clericum in Ecclesiastico iudicio agerent, non in seculari, & consequenter potuit etiam grauiter punire per Ecclesiasticas censuras transgressores huius præcepti. Eo vel maxime, quod licet per hoc præceptum aliquo modo subtraherentur huiusmodi causæ iudicibus laicis, eorumque iurisdicō ex parte impediretur, vel tolleretur, id totum licebat, solum ex vi diuini priuilegij, sed etiam quia indiretè saltem cadebat sub potestatem spiritualem Ecclesiæ, propter bonum religionis, & supernaturale finē, & vsus talis potestatis exerceri tunc potuit sine scandalo infidelium, aut impedimento, vel perturbatione fidei. Merito ergo Ecclesia sicut de iure potuit, ita de facto prohibuit, ne clerici ad tribunalia secularia deferrentur. Quod Alexander Papa confirmat, quia si Paulus Christianorum causas ad Ecclesias deferri, & ibidem terminari præcepit (1. ad Corint. 6.) etiam

potuerunt Pontifices præcipere, vt sacerdotēs coram solis Episcopis accusarētur, quo argumento vsus etiam est Conciliū Carthaginens. 3. cap. 9. & de illo videri potest D. Thomas super locum Pauli.

Sic igitur cœpit Ecclesia illo tempore eo modo, quo potuit clericos a seculari iudicio eripere, eodemque modo cœpit eorum immunitatem tueri, non quidem plenè, & omni ex parte, quia tūc non erat opportunum, sed vt dixi, quantum fieri poterat ex parte fidelium. Vnde merito potest illa prohibitio quoddam priuilegium fori clericorum appellari, sicut prohibitio sub speciali censura, ne quis in clericum violentas manus iniicere audeat, est magnū priuilegium clericorū, quod canonis appellatur. Sicut enim hæc prohibitio canonis facta est ingratiam status Ecclesiastici, ita etiam illa antiqua posita fuit, vt clerici tanquam res sacræ, & religiosæ iudicio etiam quodammodo sacro, quoad fieri posset, reseruaretur. Auctumque fuit hoc priuilegium illo tempore per aliam Ecclesiasticam legē, qua concessum est clericis, ne possent à laicis sed tantum à clericis accusari, vel è conuerso prohibitum erat laicis ne clericos accusare auderent, de qua prohibitionē multa decreta refert Gratianus. 2. q. 7. ex quibus antiquiora sunt Euaristi in epistol. 2. Fabiani epist. 1. & 2. Eusebij epist. 1. & 2. hæc tamē prohibitio postea magis declarata, vel limitata est, vt in tota illa quæstione videri potest. Et hæc de illo primo tempore sufficiunt.

De secundo tempore dicendū est, ferè ab initio Imperatorum Christianorum clericos fuisse exemptos à foro seculari, tum iure proprio, & in re obtento per priuilegium actu concessum: tum etiam facto, nisi quando per iniuriam, vel tyrannidem impediabantur, seu cogebantur. Hæc assertio ex dictis in capite præcedenti facile probari potest. Et prima quidem pars nota est, quia hoc priuilegium ab ipso Christo immediatè collatum est. Imò quamuis esset necessaria applicatio aliqua per Pontificem, probari posset in hunc modum. Nam Ecclesia, seu Pontifices semper, quantum in ipsis fuit, voluerunt immunitatem hanc clericorum conseruare, quia ad hoc ex lege diuina tenentur, & quia ad bonum religionis est

Cōc. Cart.
D. Thom.

13.

14.
2. Cōclusio
Cū Imperatoribus Christianis exemptione gaudent clericis
Probat.

II.
Ecclesia sē
per potuit
cogere fideles
ad exemptionem clericorum seruandam.

12.

.Cor. 6.

maxi-

maximè conueniens: in tempore autem ethnicorum Principum propter incapacitatem illorum hoc perficere non tentarunt; ergo eo ipso, quòd Christiani Principes huic immunitati faciles se præbuerunt, Pontifices vsum illius introduxerunt, ac perfectè statuerunt. Ostēdimus autem Constantinum factum Christianum immunitatē hanc vel recognouisse, & admisisse; vel si opus erat, donasse; ergo statim etiam Pastores Ecclesiæ, & donationem acceptarunt, & siquid amplius ex parte sua necessarium erat, addiderunt; ergo ex tunc cœperunt clerici habere nō solum ius ad immunitatem, sed etiam priuilegium ipsum, & vsum eius actu concessum.

15.

Vnde facillè persuadetur secunda pars assertionis, quia vt obseruantia huius priuilegij non solum iurē, sed etiam facto introduceretur, solus consensus, & auctoritas Christianorum Principum desiderabatur; sed Constantinus, vt diximus, statim præbuit consensum, & vt executioni mandaretur autoritate sua statuit; ergo nihil ob stare potuit, quominus hæc immunitatis factio, & vsu executioni mandaretur. Idemque credendū est de alijs, qui Constantino simul cum imperio in fide, & pietate successerunt, paucis exceptis, qui vel per ignorantia, vel per ambitionem aliquid contra hanc immunitatem attentarunt. Quod satis confirmant cætera, quæ de alijs Imperatoribus vsque ad Fredericum adduximus. Et in dicto titulo de Episcopis, & clericis inueniuntur multæ leges Imperatorum, in quibus reprehenduntur Magistratus ciuiles aliquid agentes contra hanc clericorum immunitatem, & siquæ contrariæ consuetudines paulatim erant introductæ, reprobantur, ac retractantur; ergo signum est, ordinariē, & iustis iudicibus seruata esse exemptionem etiam facto. Vnde Imperator Fredericus, qui clariùs, & generaliùs hoc confirmauit, non quasi rem nouam illam decernit, sed vt iam stabilitam per *Imperiales, & canonicas sanctiones*, ideoque in citata lege statuit, vt nullus præsumat, clericum ad seculare iudiciū adducere, *contra Imperiales* (inquit) *& canonicas sanctiones*; ergo iam ante illud factum erat præsumptuosum, & iniquum, ac subinde contra-

A rium erat legitimum, & illo tempore debitum.

Et hinc apertè sequitur vltima assertionis pars. Nā quod ad vsum attinet, negare nō possumus, in discursu illorū tēporū multa esse facta, & tentata contra hanc immunitatem nō solum ab inferioribus Magistratibus, sed etiam ab ipsis Imperatoribus; inde verò non licet inferre, facta illa aut valida, aut licita fuisse, nam seculares iudices sunt clericis infesti, vt de laicis dicitur in cap. *Laici* cum similibus. 2. q. 7. Semperque suam iurisdictionem amplificare student, vel ex humana ambitione propria, vel affectu placēdi temporalibus Principibus; vel interdum quidem ex zelo iustitiæ, non tamē secundum scientiam. Quidquid ergo eo tempore contra immunitatē fiebat à quo cumque Magistratu, vel Principe Christiano, non minùs erat iniquum, & tyrannicum, quam quod posterioribus temporibus vsque ad hodiernum diem factum est, vel fit. Quia post concessum, & firmatum priuilegium exemptionis, quidquid contra illud fit, est opus usurpatæ iurisdictionis, ac potestatis, ac subinde iniustum, & tyrannicum. Atque in hoc ordine ponenda est quælibet priuilegij priùs concessi retractatio per secularem potestatem etiam Imperatoriam facta, quia non potest Imperator auferre quod Christus donauit, siue immediatè per se ipsum, siue per Vicarium suum. Neque refert, quòd priuilegiū non fuerit datum sine cōsensu Imperatoris, quia non fuit illi consensus causa propria, & per se talis priuilegij, imò nec conditio ad illius valorem simpliciter necessaria, sed tantum ad vsum fuit ex benigna, & prudētī Ecclesiæ prouidentia expectata, ideoque retractatio illius consensus postea subsequuta priuilegium auferre, aut immutare non poterat. Imò licet hoc priuilegium fuisset principaliter ab Imperatoribus datū, ab eisdem postea reuocari non potuisset, vt infra latius ostendamus.

B

C

D

Quapropter nō obstante reuocatione à Valentiniano, vel quolibet alio facta, lo cum semper, & veritatē habuit hæc pars assertionis, quod omnia quæ in illo tempore postea fiebant, iniqua erant, & tyrannica, quia semper subsistebat priuilegium,

16.

Cap. *Laici*
2. q. 7.

17.

gium, cui erant contraria, & quia cum ipsa reuocatio per tyrānidem facta esset, quidquid in virtute illius fiebat, eandem iniquitatem participabat. Loquor autem semper de ipso opere secundum se spectato, non de personis, quæ fortē per ignorantiam interdum excusari potuerunt. Nam certē Imperatores illo tempore nō vidētur propriā originē, & excellentiam huius priuilegij cognouisse, ideo enim ita de illo loquūtur, ac si esset proprium ipsorum Imperatorum donum, ab eorū nimirum arbitrio pendēs, atque ita aliqui eorum per ignorantiam humanam, & absq; hæresi cogitare potuerunt, se posse priuilegium semel datum auferre. Sed quidquid de eorum culpa, vel excusatione sit, factū ipsum in se spectatum, & iniustum, & nullius valoris, vel efficacitatis fuit, Et ideo Patres Concilij Andegauensis qui post reuocationem à Valentiniano. 3. factam in Gallia congregati fuerunt, nulla ratione legis Valentinianæ habita pro defensione immunitatis statuerunt, vt clericis contra Episcopale iudicium resilire non liceat, neque inconsultis sacerdotibus seculariū iudicia expetere, vt refert Baron. ann. 453. n. 53. illud enim Concilium in tomis Conciliorum nō habetur. Et Concilium Chalcedonense, quod proxime post Valentinianum. 3. celebratum fuit capit. 9. similiter distinctionem fori seruandam à Clericis præcepit. Et licet hæc Concilia solis sacerdotibus, ne ad iudices seculares accedant, præcipere videantur, tamen Concilium Matisconense. 1. post centum, & triginta annos celebra cap. 7. etiam iudices ab Ecclesiæ liminibus arcendos disponit, qui clericos iudicare præsumpserint, Ex quibus satis intelligitur, reuocationem illam nullius valoris, vel momenti ab Ecclesiæ Patribus reputatam esse. Quod postea etiam Imperatores, melius intellexerunt, & ideo ad pristinum statum immunitatem Ecclesiasticam restituerunt.

18. Ad primam ergo difficultatem in principio positā facilis est responsio, dicimus enim semper Ecclesiam vsam fuisse Ecclesiastico foro, pro suis clericis, nō tamē semper potuisse æqualiter illos eximere à seculari, quia tempore infidelium Imperatorum, vt dixi, respectu illorum immunitatem non exercuit; quod licet sine

A incommodo fieri non potuerit, patienter sustinendum fuit, quia vel sine maiori incommodo vitari non poterat, vel certē, quia simpliciter, & cum effectu executioni mandari non poterat. Post tempora verò Christianorum Imperatorum semper Ecclesia retinuit integrum priuilegium suum; expectauit autem in principio ad vsum eius cōsensum Christiani Imperatoris, vt res suauis, & efficacius fieret ad imitationem diuinę sapientiæ, & prudentiæ. Et ob eandem causam Pontifices in suis decretis legum ciuiliū consensum allegant. Et ob eandem rationem, licet alioqui Imperatores in illis antiquis temporibus tergierentur, & aliquid contra hanc immunitatem agerent; non statim à Pontificibus damnabantur, aut puniebantur, quia nondū satis illis erat notum, & explicatum ius, & fundamētū exemptionis, nec fortasse tunc erant illius capaces, & ideo non poterant sine maiori detrimento violenter cogi, sed magis opportunum Patres iudicarunt, interdum aliquid dissimulare, & paulatim veritatem docere, vsumque immunitatis introducere. Nunquam verò Episcopi, vel Pontifices in causis Ecclesiasticis, vel clericorum, iudicium seculari ab Imperatoribus postularunt, nisi fortasse heretici, aut schismatici; catholici autem solum ad iudicium legitimum, & Ecclesiasticum sine impedimento obtinendum auctoritatem Principum interponebant. Quod paucis verbis recte explicatur in Concilio Mileuit cap. 19. *Placuit, vt quicumque ab Imperatore cognitio-* C *nem publicorum iudiciorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei ob-* sit. Et idem declaratum est in Concilio Carthagin. 3. cap. 38. & habetur in cap. *Petimus.* 11. q. 1. & simile ibidem habetur in capite sequenti, & sumitur ex cap. *Christianis.* 11. q. 1. quod est Gelasij Papę scribentis ad quendam Comitē, vt quosdam clericos à violentia cuiusdam Principis secularis tueretur, *Sublimitatis* (inquit) *tue tuitione vallentur.* De qua re videri etiam potest epist. 68. Augustini.

Ad alterā difficultatē, quā Barclaius mouit, respondetur, licet fortasse aliqui Imperatores ita per ignorantiam, vel errorem hoc priuilegium intellexerint, vt per

Baron.

Coc. Chal.

Coc. Matiscon.

Coc. Mile. Cap. Placuit, 11. q. 1.

Coc. Charthag. 3.

Cap. Petimus, 11. q. 1.

Cap. Christianis, 11. q. 1. August.

19. Satis fit rationibus in dubio secundo posit.

Soluantur rationes dubitandi in primo dubio positæ.

Cap. Placuit.

Gregor.

Cap. Sacerdotibus, 11 q. 1.

Vide Rebuff. lib. 10 hist. c. 2.

Cōc. Cōstā.
Cōc. Late.

10.

Cōst. Imp.

Theodos. Imper.

Euasio quædam præcluditur.

per illud à sua suprema potestate clericos non eximi existimauerint, nihilominus ipsos deceptos esse, quia Ecclesia aliter exemptionem hanc introduxit, aut declarauit. Nam in dicto cap. *Placuit*, proximè citato expressè dixit Conciliū Mileuitanum, *etiam ab Imperatore non posse peti clericorum iudicium*, & in dicto cap. *Christianis*, Gelasius Papa contra Immunitatem Ecclesiasticam esse censet, *per auctoritatem Regiam* contra clericum procedere, & Gregorius Papa lib. 4. epistol. 31. aliàs cap. 75. ac Mauritium Imperatorem scribit, *ne terrena potestate ita dominetur clericis, vt debitam reuerentiam eis nō impendat*. Vbi tacitè eum reprehendit, quoniam tunc tyrannicè in sacerdotes imperare studebat, vt ipse Gregorius deplorat in Psal. 4. penitentia (vt supra retuli) moderatè autem ad illum loquitur, ne fortasse ad maiorem sarnitiem prouocaretur. Non omisit tamen illi proponere exemplum Constantini, qui Episcopis inter se dissidentibus respondit: *Ite, & inter vos causas discutite, quia dignum non est, vt iudicemus Deos*. Præterea in multis alijs decretis absolutè dicitur, laicos non habere iurisdictionem vllam in clericos, vt expressè dicitur in Concilio Constantensi. sess. 31. & Cōcilio Lateranen. sub Leone. X. session. 9. & alijs, quæ suprà retulimus: manifestum autem est, laicorum nomine etiam Imperatores cōprehendi, nam cum non sint clerici, laici profecto sunt.

Denique ipsi etiam Imperatores licèt de se ipsis in speciali non loquantur, sæpe tamen loquuntur generaliter, & cum tanta declaratione, vt satis eundem sensum significant. Constantinus enim in dicta L. 7. Codicis Theodosiani de Episcop. & Cleric. statuit, vt clerici in Occidente sicut in Oriente *immunitate plenissima potiantur*, & Theodosius in L. vlti. eiusdem tituli confirmans hoc priuilegium, dicit causas clericorum referuari *Episcopali auidientia*; eximuntur ergo ab omni laicali, etiam imperiali. Neque potest dici, hoc solū intelligi in prima instantia, per modum verò appellationis semper licuisse ad Imperatorem prouocare, hoc enim & gratis dicitur, & falsum esse probatur. Tum quia ab Episcopis nunquam fuit in Ecclesia appellatū ad Imperatorem, sed

A vel ad Metropolitanos, aut Patriarchas; vel tandem, ad Summū Pontificem, vt expressè in Concilio Chalcedonensi cap. 9. traditum est. A Summo autem Pontifice nunquam licuit ad aliud tribunal, siue Ecclesiasticum, siue laicum appellare, vt dixit Gelasius Papa ad Episcopos Dardaniæ, & ad Faustum, & Concilium Sardicense canon. 4. & 7. & tradunt multa alia decreta Pontificum, & Conciliorū, quæ superiori libro ad probandā supremā Pontificis auctoritatē retulimus. Igitur causæ clericorum eo ipso, quod reseruatæ sunt Episcopis, intra forum Ecclesiasticum terminandæ sunt, ac subinde extra totum forum laicum, vsque ad ipsum Imperatoris tribunal constitutæ sunt. Et certè ratio, quam illa lex vltima reddit, hoc satis confirmat: *Fas enim* (inquit) *nō est, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio*: nam profectò potestas Imperatoria temporalis etiā est; ergo etiam illa sub indefinita voce, quæ vniuersali æquiualeat, comprehenditur. Ac denique eodem modo, indefinita, & generali loquutione idem priuilegium concessit Fredericus 2. illudque Honorius. 3. confirmauit.

C Ad facta verò Imperatorum, quæ in contrarium allegantur, vel allegari possunt, generatim respondemus, fortasse multa illorum non fuisse exercendo actum iurisdictionis, sed intercessionis, vel auxilij, quod solet brachium seculare Ecclesiastico tribuere, vt in superioribus de Constantino, & alijs diximus. Vel certè interdum excusari possunt, quia nō propria auctoritate, sed petentibus ipsis Prælati, & quasi arbitri inter illos iudicabāt, vel potius dissidia componebant; denique si aliqua ex his, vel alijs rationibus excusari non possunt, respondendum est, excessisse iurisdictionem vsurpando, vt de Mauritio dixit Gregorius paulo antea citatus, & de Valentiniano. 3. iā diximus, & late ostēdit Baronius ann. 452. & 453. Ad nouissimum autem exemplū Caroli V. quem scimus fuisse insignem Ecclesiasticæ libertatis protectorem, & obseruatore, respondemus. Carolū potuisse ad se vocare Hermannum Archiepiscopum, non vt Archiepiscopum, sed vt Principem imperij. Itē potuisse vocare non vt iudicem, sed vt protectorē cleri, &

Cōc. Chalc.

Gelas. Pa.
Cōc. Sardi.

11.

Baron.

Ad factū
Carol. V.

Surius.

& Academię Colonienſis. Nam Surius, qui factũ illud refert anno 1545. in commentario, ſimul dicit; *Huius anni menſe Iunio Caſar clerũ, & Academiã Colonienſem in ſuum patrocinium recepit.* Vt ergo afflictiſ patrocinaſetur, potuit vocare Epiſcopũ, vt veritatẽ agnoſceret, & Eccleſię nocumenta vitaret, donec Papa cauſam ad ſe traheret; quod paulo poſt fecit, in ſequenti menſe Iulio Hermannũ citãdo, quem poſtea etiam Pontifex depoſuit, cooperante Carolo, vt idem author in initio anni. 1347. refert. Deniq; ad verba Iuſtiniani in illis authenticis nihil inuenio à Gloſſis, vel Iuriſperitiſ dictum; mihi autem videtur exceſſiſſe in hiſ legibus circa reſ Eccleſiaſticas condendis, & nõn ſatis perſpectam habuiſſe vim, & originẽ Eccleſiaſtica immunitatiſ, & ideo multa per errorem, & ſine legitima poteſtate circa illam diſpoſuiſſe, vt iam ſuprà tactum eſt, & in ſequentibus iterum, atque iterum occurret.

CAPVT XIII.

Qualis ſit clericorum exemptio in cauſis civilibus.

I.

HACTENVS ſolũm oſtendimus, immunitatem clericorum ipſiſ conuenire, ſeu priuilegium fori illiſ eſſe conceſſum: ſimulque originem huius priuilegiĩ explicauimus; & rationem eiꝯ reddendo, efficientem, & finalem cauſam eiꝯdem priuilegiĩ declarauimus: conſequenter igitur ſequitur, vt quid ſit hoc priuilegium explicemus; quod fieri nõ poteſt, niſi inquiredo, quid per huiꝯmodi priuilegiũ cõferatur; nã tota ratio, & eſſentia cuiuſcũq; priuilegiĩ in iure, ſeu poteſtate, quę per illud datur ſecundũ ſuã generalẽ rationẽ conſiſtit: ſpeciẽ autem ſumit ex materia, in qua vel circa quã verſatur. Atq; ita etiã fiet, vt quidquid de cauſa veluti materiali huius priuilegiĩ deſiderari poteſt, ſimul explicetur. Nam de formali quidem nihil eſt, quod dicamus, quia ipſa libertas, ſeu immunitas eſt quaſi moralis, & interna forma, in qua priuilegiũ ipſum conſiſtit: forma autẽ externa nõ eſt, niſi cõceſſio ipſa, quę per verba Scripturę, aut canonũ ſit,

Cauſa formalis priuilegiĩ fori.

A quę verba in hiſ, quę haſtenus diximus, & in diſcurſu totius libri ſæpiꝯ tractantur, & expendũtur. Ex materia igitur immunitatiſ illiꝯ cognitio maximẽ p̃det, hæc autẽ materia in duo mēbra diſtingui poteſt, in vno cõtinentur reſ, actiõnes, vel paſſiones, aut munera, aliaq; ſimilia, à quibꝯ datur exceptio: ſub alio perſonę, quibꝯ hæc exceptio datur, cõprehendũtur. De hiſ igitur ſigillatim dicendũ eſt, atq; ita nõ ſolũ eſſentiam, & cauſas, ſed ſimul etiam effectus huius priuilegiĩ explicabimus.

B Prima ergo, & (vt ſic dicã) antiquiſſima materia huius priuilegiĩ eſt forũ ciuile, ſeu tribunal ſeculare, in quo temporales lites ad externa bona fortunę pertinentẽs tractantur. Certũ ergo eſt, clericos exceptos eſſe à ſeculari foro in cauſis civilibus. Probatũ primo ex iure canonico cap. de Foro cõpet. vbi in generali ſermo eſt, ſicut etiam. 1. 1. q. 1. c. 1. & 3. cũ multis alijs, ſimiliter indefinitẽ præcipitur, vt clericĩ ad ſecularia iudicia nõ pertrahantur, & in cap. Nullus clericus, additur diſtributio, *Omne negotium clericorum in Epiſcopi ſui, &c.* & in cap. Nullus Epiſcopus, in ſpecie dicitur, *Neque pro civili cauſa,* & in cap. Placuit, quicũq; ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorũ petierit. & in cap. Placuit. 2. ibi, *Vel civilis cauſa fuerit cõmota,* & ſimilia multa in ea quęſtione leguntur. Et in cap. *Seculares,* de Foro competent. in ſexto dicitur, cenſura Eccleſiaſtica eſſe compenſendos iudices ſecularẽs, qui perſonas Eccleſiaſticas ad ſoluenda debita, audita, & iudicata cauſa, compellere præſumunt, quę cauſa ſine dubio civilis eſt.

D

Idem præterea certum, & conſtans eſt in iure ciuili antiquorum Imperatorum, qui de toto foro indefinitẽ loquuntur. Et licet Imperator Leo cum ſocijs in Leg. *Omnes.* Codice de Epiſcopiſ, & Clericiſ in certis caſibꝯ, & cum quibuſdam conditionibus conceſſerit, vt Clerici conueniri poſſent in foro ſeculari, etiam in civilibus cauſis, poſtea hoc reuocatum eſt, tum per Iuſtinianũ, qui de cauſis civilibus abſolutẽ loquutus eſt in Authentico *Vt Clerici apud proprios Epiſcopoſ, &c.* collat. 6. aliã nouella. 83. tum maximẽ per Fridericũ, qui in ſua conſtitutione de vtriſque cauſis civilibus, &

Materia priuilegiĩ fori duplex.

2.

Prima Concluſio.

Clerici in cauſis civilibus à iudicio ſeculari exempti ſunt.

Probatũ.

Cap. 2. de Foro cõp.

Cap. 1. &

2. 1. 1. q. 1.

Cap. Nullus clericus.

Cap. Nullus Epiſcopus.

Cap. Placuit.

Cap. Placuit. 2.

Cap. Seculares.

Cap. Seculares, de foro cõp. in 6.

3.

Lex Omnes. C. de Epiſcop. & clericĩ, Iuſtinian.

Frideric. Imp.

Glossa.

Ratione idē
suaderetur.4.
Prædicta ex-
ceptione solū
quādo sunt
rei gaudent
clerici.Cap. Ne-
minem. 3.
q. 6.
Lex vlti.
C. Vbi in
rem actio.5.
An Ecclesia
potuerit pri-
uilegiū fori
absque limi-
tatione con-
cedere.
Prima ratio
pro negati-
ua parte.Prima cōfir-
matio.
Cap. No-
uiti, de Iu-
diciis.

criminalibus in specie loquutus est. Et notauit Gloss. in Authentica statuimus, verb. *Vel civilis*, C. de Episcop. & Cleric. Et ita hæc pars indubitata est inter catholicos Doctores. Ratio verò, seu congruentia est, quia in hac materia eadē, vel maior necessitas huius exemptionis est, quē in quauis alia inuenitur, tū quia lites civiles frequentiores esse solent, tū etiam quia maius erat periculū, ne circa hæc tēporalia seculares iudicēs minus fauorabiles clericis essent, vel saltem in exhibenda illis iustitia, in iudicio essent remissi, vt dicitur in cap. *Cū sit generale*, de Foro cōpet.

Huic verò regulę addenda est declaratio, nimirum, clericos esse exēptos in causis civilibus, quando sunt rei, seu ad litem prouocati; nam si sint actores, sequi debēt forū rei, vt statuit Pelagius Papa relatus in cap. *Experientia*, & c. *Si quisquam*. 11. allegans generalem regulā vtriusq; iuris, quod actor sequitur forum rei, cap. *Neminem*, cū multis alijs, 3. q. 6. l. vlt. C. *Vbi in rem actio*, & in l. 2. & in l. 4. de Iurisdictione. & vbi quis conuenire debeat in Codice Theodosiano. Vnde regula hæc non solū procedit, quando clericus prouocat clericū diuersi Episcopatus, seu distincti fori Ecclesiastici, sed etiā quando cleric⁹ à laico postulat, tūc enim non potest vti priuilegio fori, quia sequi debet forū rei.

Vt autē hui⁹ declarationis rationē reddamus, quærī potest, an Ecclesia ita limitauerit hoc priuilegiū, quia non potuerit maius cōcedere, vel solū quia noluit. Videtur enim illud prius asserendū: nam si Ecclesia potuisset clericos abstrahere à iudicijs secularibus, etiam quando sunt actores litiū civilium, profectō fecisset: nam eadē necessitas tunc intercedit, quia non minora nocumenta possunt clericis prouenire ex cōmunicatione cum laicis in secularibus iudicijs, siue actores, siue rei existant, idēque periculū erit perdēdi causas, & in festos habendi iudices seculares iuxta regulā c. 2. de Immunit. Ecclesiar. in 6. ergo si Ecclesia id non fecit, ideo est, quia non potuit. Et cōfirmatur, quia Pontifex nō potest vsurpare iurisdictionē laicorū iuxta cap. *Novit* de Iudicijs, & alia suprā tractata, sed si clericū etiam actorē eximeret à seculari iudicio, vsurparet iurisdictionē laicorū; ergo non potest id facere. Probatur minor, primò,

A quia iudices laici priuarentur iurisdictione, quæ ad eos pertinebat. Secundò & melius, quia reus cogereetur cōparere coram non suo iudice, nimirū, Ecclesiastico, & ita Ecclesia vsurparet iurisdictionē in laicum.

In quo est notanda differentia inter actorē, & reū: nam actor nō coactus venit ad iudiciū, sed volūtariē mouet illud, & ideo quando agit contra clericū, mirū non est, quod ad iudicem per se non suū, sed clericus ire compellatur, quia melioris cōditionis esse debet is, qui cogitur, quā qui cogit; at verò quādo laicus est reus, cogitur cōparere, & ideo cōpelli non potest, nisi coram directo suo iudice, alias vsurparetur iurisdictione in ipsum; ergo eadē ratione non potuit concedi clerico actori priuilegiū trahendi laicū ad suum forū, seu (quod idē est) extra forū illius.

Et cōfirmatur ex Bart. in dict. l. 2. de Iurisdictione. omnium iudic. vbi quærīt, an possit fieri statutū, vt reus sequatur forum actoris, & respondet, pro subditis posse Principē huiusmodi facere statuta, non autē posse statuere, vt homo nō suæ iurisdictionis teneatur sequi forum actoris, quia nemo potest statuere de his, quę suę iurisdictionis nō sunt. Quæ decisio Bartoli, & ratio eius æquē videtur in præfeti procedere, quia laicus in tēporalibus Ecclesiasticę iurisdictioni nō subest. Potest que amplius cōfirmari, nā si fidelis litē civilē moueret cōtra infidelē Ecclesiæ non subditū, non posset Ecclesia cogere reum infidelem ad sequendum forum actoris fidelis; ergo idem erit in præfenti casu.

Nihilominus dicendum est, nō deesse in Ecclesia potestatem ad eximendū clericū etiam actorem à foro seculari, licet ex suauī prouidentia, & prudenti gubernatione id non fecerit, propter quandam naturalem æquitatem, cui consentaneū est, vt is, qui impetitur, & inuitus trahitur ad iudiciū, extra forum suum ire non cogatur, ne duplex incommodum sustineat. Nam propter hanc etiam equitatem, *Cum sunt partium iura obscura reo fauendum est potius quā actori*, vt habet regula. 11. iuris in sexto. Prior pars asseritionis sumi potest ex Glossa in cap. *Si clericus*, verb. *De consuetudine*, & in capite *Ex transmissa*, in principio, de Foro cōpetent. quatenus dicit, non solū posse, Papam

6.

2. Cōfirmatio.

3. Confirmatio.

7.

2. Cōclusio
Ecclesia potuit clericū etiam actorem eximere.

Glossa.

Papam, sed etiam frequenter concedere A rescripta, & priuilegia clericis, vt in quacumq; causa, etiam agendo contra laicū, ad suū forum illū venire cōpellat, quam sententiam sequitur ibi Panormitan. & refert Archidiaconus, & Speculatorem. Hostiensis verō in Summa tit. de Foro compet. §. *Quibus ex causis*, vers. *Ex præmissis*, dicit, in curia Romana indistinctē clericū cōtra laicū impetrare huiusmodi fauorē.

Panormit.
Hostiens.

8.
Probatur af-
seruio.

Ex hac ergo consuetudine, & sententia cōmuni probatur assertio, quia priuilegium fauorabile, quod Papa potest cōcedere multis clericis vt singulis, potest etiam omnibus clericis in fauorē totius cōmunitatis, & status clericalis concedere, si iudicet expedire; sed sæpe concedit multis personis Ecclesiasticis, vt etiā agendo sint exēpti à foro seculari; ergo potuit etiam idem concedere toti statui clericali. Maior probatur primò, quia eadē est ratio totius, & partis, quod ad potestatem attinet, si causa proportionata subsistat. Secūdo, quia illa consuetudo sufficienter ostendit, huiusmodi priuilegiū ex suo genere, & forma non esse intrinsecè malum; nec contra naturalem iustitiam; ergo nec respectu totius cleri potest talis iniquitas probabili ratione ostēdi; ergo non est, cur tale priuilegium excedat Pontificiam potestatem. Quæ ratio absolute probat assertionem, & ostendit, consuetudinem illam cōcedendi talia priuilegia personis aliquibus, esse iustam, & rationi consentaneam, quod magis respondendo ad argumenta cōprobabitur. Accedit, quod cū ostensum sit, priuilegium hoc exemptionis esse immediatē cōcessum iure diuino, difficilius videtur ad explicandum, quomodo potuerit Ecclesia hanc limitationē facere, quàm utrū possit illam non facere: quia stando in iure diuino, priuilegium absolutum omnino est, & sine limitatione concessum; ergo potuisset Ecclesia ita illud exequi, & plenum illius vsum conseruare. Quia verò, vt diximus sæpe; hoc priuilegiū ita fuit datum à Christo, vt dispositioni Pontifici quoad moderationem, extensionē, vel particularem mutationem commissum sit, ideo potuit Ecclesia prædicto modo illud moderari, & ex parte cedere iuri suo, propter congruentes rationes, quæ soluendo argumenta magis expli-

cabuntur, & altera pars assertionis confirmabitur.

Ad primā ergo coniecturam respondemus negando consequentiam, non enim omnia, quæ fieri possunt, vel licet, expediunt. Vnde licet verū sit, non deesse cōgruentias, ob quas posset Ecclesia hunc fauorē concedere clero; nihilominus voluerunt Pontifices conformari legibus civilibus in hac regula, vt actor sequatur forum rei, vt dicitur in dicto cap. *Si quisquam*, 11. q. 1. tum quia hoc est valde cōsentaneū æquitati naturali, vt dixi, tum etiā quia huiusmodi actiones, & motiones litiū pro rebus temporalibus, ordinarie procedūt ex nimio affectu diuitiarū, qui personas Ecclesiasticas non decet, ideoq; regulariter loquēdo, vitare debēt clerici huiusmodi actiones, præsertim p suis secularib⁹ bonis, nisi euidēs, & grauis ratio cogat. Ne igit Ecclesia huiusmodi lites fouere videretur, noluit clericos eximere agendo, sed tantū respōdendo, quia tūc solum se defendunt, quod & iustū, & honestū est. Potuit etiā id facere Ecclesia, ne iudicia Ecclesiastica tot litibus laicorū grauarentur, & ne laicos etiā offenderet, & forensem iurisdictionē nimium affectare videretur. Ideoq; quando priuatę exceptiones, vel fauores ab illa regula fiunt per specialia priuilegia, nō propter solas generales rationes decentiæ, aut cōmodi clericalis status, sed adiūctis alijs specialibus iuxta varias occurrentes circūstantias conceduntur.

B

C

D

Ad secūdā confirmationē, & ad Bartoli doctrinā respōdetur, posse in contrariū retorqueri: nam si Princeps potest inter subditos statuere, vel priuilegiū dare, vt reus sequatur forū actoris, etiā Papa poterit idē priuilegiū dare clericis respectu aliorū fideiū; quia omnes sunt eius subditi. Neq; obstat, quòd fideles laici nō sint directē subditi Papæ in tēporalibus: nam satis est, quòd indirectē subdantur: nam sicut spiritualis potestas sufficit ad disponendū circa tēporalia, quando spiritualis ratio, & finis id requirit, quod est indirectē disponere, ita eadem potestas sufficit ad concedendum illud priuilegium inter directē subditos in spiritualibus, & indirectē in temporalibus. Quam ob causam quando Papa cōcedit huiusmodi specialia priuilegia, non vsurpat iurisdictionē

9.
Soluuntur
rationes in
contrarium
factæ.

Capit. Si
quisquam;
11. q. 1.

10.
Ad Barto.

secularis iudicis, sed potestate sua superior illam alteri committit. Neque etiam reus cogitur comparere coram iudice non suo, sed ab uno iudice in alium causa transferatur per eum, qui legitimam potestatem habet. Quod ergo in particularibus privilegiis dicimus, in generali etiam dicendum esset, si de absoluta potestate Pontificis concederetur. Vnde ultimam ampliationem addo, potestatem hanc Pontificiam de se etiam extendi ad concedendum hoc privilegium respectu infidelium, si ad bonum fidei, & vitanda moralia pericula necessarium esset, ut in superioribus dictum est; usus tamen huius potestatis in effectu non ita potest executioni mandari circa infideles, quia non possunt spiritualiter cogi sicut fideles, & ad cogendos illos corporaliter sæpe vires non suppetunt.

II.
Ac prædicta privilegia fori declaratio exceptionis admittatur.

Prima exceptio ab aliquibus assignata.

Abb. as.

Reijcitur prædicta exceptio.

Interrogari autem potest, an prædicta regula, eiusque declaratio aliquam exceptionem patiatur. Ad quod breuiter affirmando respondemus. Aduertendum est autem exceptionem hanc assignari posse, vel ex parte personarum, quibus hoc privilegium conceditur, vel ex parte causarum, seu materiarum, de quibus tractatur. Nunc ergo priorem modum excipiendi omittimus; nam infra agendum est de personis, ibique dicemus quamnam simpliciter hoc privilegium gaudeant, quæ verò cum aliqua limitatione. In posteriori ergo genere prima exceptio ab aliquibus assignatur de causis realibus, id est, fundatis in re merè temporali, non interueniente actione aliqua personali ipsius clerici, in qua lis, seu causa fundetur: quia tunc persona non est obligata nec trahitur ad iudicium, sed res quæ merè temporalis est. Privilegium autem fori solum eximit personas clericorum, ne conveniri possint civiliter. Hæc autem exceptio vera non est, & multum derogat privilegio clericorum, & ideo communiter rejicitur, ut bene notauit Abbas in c. *Qualiter*, de Iudiciis, n. 8. & in cap. *Ecclesia*, de Constitutis, n. 22. & vsu ipso satis improbat. Ratio est, quia generalis regula iurium eximit clericos, ne conveniri possint civiliter in iudicio seculari: at verò causa realis civilis est, nec potest tractari sine citatione personæ, ad quam bona pertinent; ego si talis causa pertinet ad iudicem laicum, etiam si Dominus bonorum sit clericus, necessarium erit, cle-

A ricum ipsum conveniri civiliter coram iudice seculari: hæc autem est exceptio à regula, quæ nullo iure probatur; ergo admittenda non est. Præsertim quia est parum consentanea alijs iuribus, ut in Panor. supra, Felin. & alijs videri potest.

Alia igitur exceptio vera, & communis est de feudis, seu bonis feudalibus, nam in causis, quæ ad hæc bona pertinent, licet clericus sit reus, & conveniatur à laico, coram Domino feudi conveniri debet, etiam si laicus sit, cuius ratio non est alia, nisi quia in fauorem feudorum ita in iure dispositum est, c. *Ex transmissa*, & c. *Verum*, de Foro compet. ubi late expositores. Vel certe ratio etiam reddi potest, quia res, quæ in feudum dantur, à principio sub hoc onere, vel conditione conferuntur, & ideo seruanda est.

Vnde alia est generalis exceptio, quæ sub his verbis interdum per leges civiles traditur, scilicet, ut clericus conveniendus sit in causa civili coram Ecclesiastico iudice, nisi bona, super quibus lis mouetur, Regalia sint, nam sub hac conditione data censentur. Idemque est quoties bona à principio data fuerunt clericis, vel ecclesiæ sub ea conditione, ut semper sub eodem foro maneant, sub quo tunc existerant. Nam talis conditio non est per se mala, & voluntarie potuit apponi, & ideo seruanda est, iuxta regulam communiter à Iurisperitis receptam, quando aliqua bona dantur Ecclesiæ sub aliqua conditione, onere, aut pacto non illicito, seruandum esse, quia seruare pactum est de iure naturæ, cui ius canonicum non contradicit; imò expresse, & in propria specie id confirmat c. *Verum*, de Conditionibus appositis, ubi id notant Panor. & alij Doctores, Ioan. Andr. & Hostiensis, in c. *Verum*, de Foro compet. Felin. in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitutis. & Ancharran. conf. 223. Præter has exceptiones solent addi alię, quas attigit Nauar. in cap. *Novit*, de Iudicijs, notabil. 6. ex Stephano Aufserio, decis. 126. & 167. & ex Guilielmo Benedicto in repetitione. c. *Rainutius*, de Testam. illas tamen omitto, quia incertæ sunt, & quia materia hæc non tam ad Theologos, quam ad Iurisperitos pertinet. Vnde alias exceptiones late prosequitur Gregor. Lopez in l. 57. tit. 6. parit. 1.

Circa declarationem autem assertionis nota-

12.
2. exceptio.
Panorm.
Felin.

13.
3. exceptio.

Panorm.
Ioan. Andr.
Felin.
Anchar.

Greg. Lop.

14.

Quarta ex-
ceptio.

Panorm.

notari possunt exceptiones alię. Vna est, si bona, de quibus lis mouetur sint Ecclesię, vel clerici, nā tunc clericus potest trahere laicū coram Ecclesiastico iudice. Ita tenet Panorm. in cap. *Ecclesia Sancta Maria*. n. 2. 2. vbi dicit esse casum singularem in c. *Si clericus laicū*, de Foro cōpet. vbi idē ipse docet, ita interpretans illum textū. Addit etiam ita seruari in curia, vt refert (inquit) & sequitur Collector in capit. *Qualiter*, & in c. *Clerici*, de Iudicijs. In cōtrariā tamen sententiā inclinat Felin. in dict. c. *Si clericus laicū*. nu. 4. Fundamentū eius est, quia hoc nō statuitur directē in dict. cap. *Si clericus*, vt constat ex verbis eius, *Si clericus laicū de rebus suis, vel Ecclesię impetierit, & laicus res ipsas nō Ecclesię, aut clerici, sed suas proprias assenerat, debet de rigore iuris ad forensem iudicem trahi*. In quibus verbis solū disponitur, quando laicus negat res esse Ecclesię, vel clerici, non posse trahi ad iudiciū Ecclesiasticū. Hinc autem non potest inferri, quando id non negat, posse trahi, nisi ad summū à contrario sensu. Quod argumentum nō est efficax, quando talis sensus est cōtra alias generales regulas iuris, prout est in pręsenti, quod reus nō est trahendus ad forum aētoris, sed ad suum. Et hęc sententia mihi magis placet.

15.

Qui bona Ecclesię in iuste rapit, coram iudice Ecclesiastico conueniri debet.

Cap. *Similiter*. 16. q. 1.

1.

Obiectio quādā refellitur.

Potest autem notari aliqua differentia inter bona Ecclesię, & bona clericorum. Nam si certō cōstet, bona Ecclesię rapta esse, vel iniuste ablata, vel retenta, tunc ratione sacrilegij potest conueniri laicus coram Ecclesiastico iudice, secus verō erit, si non constet, iniuste detineri, & laicus contendat aliquo iusto titulo se illa possidere. Et hoc tantū probatur in dict. cap. & in c. *Similiter*. 16. quęst. 1. sumpto ex Concilio. 6. Roman. sub Symmacho. Bona autem clericorum non sunt ita sacra, sicut res Ecclesię, & ideo accipi possunt etiā iniuste sine sacrilegio, ideoque licet de illis propter hanc causam lis moueatur, coram laico iudice conueniendus erit reus laicus, nisi allegetur vis aliqua clerico facta, quę sacrilegium inuoluat, vt sensit Innocent. in cap. *Cum sit* de Foro cōpet. Obijci autem potest, quia in dicta Synodo sub Symmacho res Episcoporum æquiparantur in hoc bonis Ecclesię. Sed consideranda est ratio Pontificis, *Quia Episcoporum res non dubitan-*

tur esse Ecclesię. Et ita intelligo textum illum secundum consuetudine illius temporis, in quo dominium bonorum Episcoporum apud Ecclesiā esse cēlebatur, nūc autem satis nota est distinctio dominiorum, & ideo alia est ratio.

Alia exceptio est, quod ex consuetudine interdum aētor Ecclesiasticus potest reum trahere ad forum suum, & ita fit exceptio in hac materia circa illam regulam, quod aētor sequitur forum rei, nisi vbi aliud sit consuetudine introductum. Hęc exceptio colligi solet ex capite, *Si Clericus*, de Foro cōpetenti, vbi postquam Alexander tertius, dixit, aētorem de rigore iuris debere sequi forum rei, addit, *Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur*. Quę verba duobus modis intelligi possunt, primō, vt prędicta regula, & rigor iuris seruetur, etiam si contraria consuetudo allegetur, quia est contra omnia iura, vt ibi ait Glossa. Secundō vt regula illa, & rigor iuris seruetur, nisi vbi fuerit illi per consuetudinem derogatum. Et hic posterior est legitimus sensus, vt ibi Hostiensis, Ioannes Andreas, Panormitanus, & alij expositores agnoscunt, & in illo fundant prędictam exceptionem. Quam apertē indicant ipsa verba Pontificis, quę in ipso Concilio Lateranensi sub Alexandro. 3. p. octaua cap. septimo, sic leguntur, *Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine fiat*, quod factum nō reprobatur, sed potius tacite approbat. Et ratio est, quia illa consuetudo non est mala, nec contra ius naturale, vt ex proximē dictis constat, ergo ex hac parte potest derogare iuri positiuo; aliunde verō est etiam fauorabilis religioni, & ideo merito approbanda, & seruanda est.

D

In quo est notāda differētia inter hęc consuetudinē, & aliam (si alicubi introducatur) vt aētor laicus ad suū forū trahat clericū prouocatū, nā licet prior valida sit, hęc est inualida, quia prior fauet Ecclesiasticę libertati, illāq; auget, posterior verō est immunitati contraria, multūq; diuino iuri derogat. Ideoq; in iure esse reprobata & idē interpretes in eodē c. notant, & infra suo loco latius dicemus. Dicit tamen Glossa in d. cap. *Si clericus*, hanc cōsuetudinem per occasionem ne-

16.
Quinta ex-
ceptioReijcitur di-
sta exceptioHostiens.
Ioan. An-
dr.
Panorm.
Cōc. Later.17.
Nulla cōsue-
tudinē pe-
tēst clericus
reus ad secu-
lare iudiciū
trahi.

Glossa.

Cap. *Cū sit generale.*

Cap. *Licet & c. Ex tenore, de Foro comp.*

gligentia iudicum secularium introducta esse, quia clericis iustitia non exhibebant argumento cap. *Cum sit generale*, & cap. *Licet*, & cap. *Ex tenore* de Foro compet. Verum tamen hoc ad factum pertinet, potest enim illa consuetudo ex pietate laicorum, vel ex quadam incogitantia introduci. Et quacūq; occasione introducatur, exceptio locum habet, quia & textus ille simpliciter loquitur, & ratio eadē procedit. Similisq; exceptio esse potest, ut actor sequatur forum rei, nisi aliud ei sit speciali privilegio legitimè concessum, quare satis constat ex dictis, nihilq; addere oportet, nisi quod tenor privilegij iuxta communes privilegiorum regulas observetur.

18.

Sexa exceptio.

Glossa.

Hinc verò addi potest alia exceptio, nimirum, ut etiam seclusa consuetudine, vel privilegio, si iudex laicus negligat iustitiam exhibere clerico actori possit laicus coram Ecclesiastico iudice conveniri. Ita videtur sentire Glossa in cap. *Cum sit generale*, verb. *Remissi*, & in cap. *Licet*, verb. *Vacante*, de Foro compet. quam ibi approbant Doctores, & in illis textibus fundant, quamvis ex eis non satis colligatur, nisi in casibus in illis expressis, videlicet, in quibusdam causis criminalibus, de quibus in capite sequenti dicendum est, vel quando imperium, aut Magistratus ita vacat, ut clerici iudicem secularem non inveniunt, ad quem recurrant, ut iustitiam ipsis exhibeat. Nihilominus tamen ex paritate rationis admittenda est exceptio. Intelligenda tamen videtur hoc modo, ut quando laicus iudex est negligens, recurrere possit clericus ad iudicem Ecclesiasticum, qui potest laicum per censuras compellere, ut suo munere iuste utatur, argumento cap. *Administratores*, 23. quæstio. quinta quia illa est gravis culpa, & clericis iniuriosa, & ideo ad iudicem Ecclesiasticum pertinet remedium adhibere. Unde si iudex laicus contumax fuerit, merito potest iudex Ecclesiasticus causam ad se aduocare, partim in poenam iudicis negligentis, & contumacis, partim in clerici defensionem. Et ita etiam facile possunt intelligi alie exceptiones, quas ponit Glossa in dicto capite, *Licet*, de quibus ibi etiam expositores videri possunt.

Cap. *Administratores.*

Glossa.

19.

Quæritur autem potest, an hæc exceptio

A de negligentia iudicis laici similiter habeat locum, quando iudex Ecclesiasticus est negligens respectu actoris laici rem suam à clerico postulantis. Videtur enim esse admittenda, quia Iustinianus in Authentica de Sanctissimis Episcopis, collatio. 9. alias novel. 123. capit. 21. §. *Siquis autem pecuniaria*, statuit, in casu negligentia iudicis Ecclesiastici licitum esse actori laico, coram seculari iudice clericum vocare. Et in novell. 83. seu Authentica. *Ut clerici apud proprios Episcopos, & cat.* hoc ad alios casus extendit. Et refertur in cap. *Siquis cum Clerico*, 11. quæstio. 1. Et favet cap. *Filijs*, 16. quæstio. 7. ubi Glossa, verb. *Regis*, idem sentit, Verum tamen in hoc nulla ratio habenda est decisionum Iustiniani, qui non potuit exceptionem clericorum limitare, quia materia hæc non iuris civilis est, sed canonici, ut infra generalius dicam.

An propter Ecclesiasticum iudicem negligentiam possit clericus reus ad seculare iudicium trahi.

Ratio dubitandi.

Iustinian.

Dicendum ergo est, non licere propter negligentiam iudicis Ecclesiastici clericum convenire coram seculari. Ita statuit Innocentius Tertius in cap. *Qualiter, & quando*, de Iudicijs, Vbi Prælati præcepit, ut laicis de clericis conquerentibus plenam faciant iustitiam exhibere, ne hac occasione clerici à laicis trahantur ad iudicium seculare, quod (inquit) omnino fieri prohibemus. Quare prohibitio ita intelligenda est, ut non solum vetet simpliciter, Clericos trahi ad secularia iudicia, quod iam antea prohibitum erat; sed etiam prohibeat, ut propter illam causam, vel occasionem, aut sub illo colore non fiat. Et ita intellexerunt textum illum Glossa ibi, & optimè Panormitan. numero septimo, & idem tenet Glossa in capit. *Placuit*, 11. quæstio. prima verbo. *Petierit*, & Archidiacon. in dicto capite, *Filijs*. Ratio autem est, quia iudex secularis nullam habet iurisdictionem in clericum reum, nec Imperator illam dare potest, aut Rex; nec propter negligentiam iudicis Ecclesiastici ipso facto illam acquirit ex vi iuris naturalis, divini, aut canonici; ergo non potest sine iurisdictione talem causam suscipere. Deinde iudex laicus est inferior Ecclesiastico; inferior autem non potest supplere defectum superioris. Ergo.

20. Resoluitur dubium. Innoc. 3.

Glossa. Panormit. Glossa. Archid.

Et hinc facile colligitur differentia inter iudices secularem, & Ecclesiasticum; nam secun-

21.

Cur negli-
gentia iudi-
cis secularis
possit sup-
pleri per ec-
clesiasticū,
non verò ē
conuerso.

Exponitur
iura in con-
trarium ad-
ducta.

secularis est inferior, & ideo negligentia eius potest suppleri per Ecclesiasticum, utique in virtute iuris canonici, quod est supra civile, & ita statuit per potestatem, quam Pontifex habet ad corrigendos defectus iudicum secularium. Iudex autem Ecclesiasticus est superior, & ideo secularis non potest per se, & (ut ita dicam) virtute sua eius defectum supplere; neque etiam virtute iuris civilis, quod etiam potestatem in clericum non habet, nec directam, nec indirectam. Neque ius canonicum talem potestatem ei dare voluit, neque id permittere propter decentiam clericorum, & Prælatorum Ecclesiæ. In illo ergo casu remedium postulandum est à superiori Prælato. Quod autem in dicto cap. *Filii*, dicitur; si Prælatus sit negligens implorari posse Regem, vel intelligitur tantum in speciali casu, quando bona Ecclesiæ per clericos dilapidantur, in quo loquitur ille textus: vel intelligitur, adiri posse Regem non ut iudicem, sed ut Protectorem, & defenso-rem, ut autoritate sua moneat Prælatum, & sua potentia res Ecclesiæ interim tueatur, ac defendat, donec Summus Pontifex consuli possit. Quomodo intelligenda, & concilianda sunt multa iura, quæ à Gratiano referuntur. 11. q. 1. cap. *Si quis clericus*, cap. *Placuit*, cap. *Christianis*, & 23. q. 3. cap. *Ab Imperatoribus*, & q. 5. cap. *Regum*, & cap. *Administratores*. De quibus infra cap. ult. aliquid addemus.

C A P V T. XV.

Qualis sit exemptio clericorum in causis criminalibus.

1.
Prima asser-
tio.

REGVLA generalis est, personas Ecclesiasticas gaudere immunitate, seu priuilegio fori in causis criminalibus, non solum in criminibus Ecclesiasticis, sed etiam in civilibus, ut verbis utamur Iustiniani ita distinguentis loco statim citando. Assertio hæc certissima est, & ab omnibus scriptoribus Catholicis recepta; & negari non potest, nisi negando aliquod principium fidei. Tam euidenter enim traditur in iure canonico, ut nemo, qui magna ignorantia non labore, negare possit assertionem, nisi qui negauerit, esse in Ecclesia potesta-

A tem ad huiusmodi exemptionem vel tuendam, vel concedendam; quod repugnat principiis fidei, ut ostendimus. Decreta autem Canonica de hac re antiqua habentur. 11. q. 1. Ex quibus aliqua indefinitè prohibent, ne clerici ad iudicium seculari deferantur, ut cap. 1. cap. *Placuit*, cum similibus; quæ ut supra dixi, omnem causam tam civilem, quam criminalem comprehendunt; alia prohibent laicis accusare, distringere, comprehendere, vel punire clericum, ut cap. 2. cap. *Nullus clericus*, cap. *Si quis clericos* cum alijs. Illa autem verba propria sunt criminalium causarum. Alia loquuntur expresse, & in specie de criminali causa cap. *Nullus Episcopus*, cap. *Clericus nullus*, cap. *Placuit*. 2. ex Concilio Carthaginensi cap. 9. & cap. *Clericum*. 3. ex Concilio Agathensi cap. 3.

In quo canone aduertendum est, aliter legi in ipso Concilio, quam à Gratiano citetur; Gratianus enim in casu accusandi ait, *Clericum nullum præsumat apud secularem iudicem pulsare, &c.* In Concilio verò legitur in casu nominandi, *clericus non præsumat apud secularem iudicem quenquam pulsare*. Et eodem modo legitur simile decretum in epist. 2. Marcellini Papæ, vnde videtur Concilium illud sumpsisse. Illæ autem lectiones sensus multum diuersos reddunt, ut constat. Vnde verisimile est, vel Gratianos codices fuisse corruptos, vel ipsum Gratianum vsum fuisse aliquo Concilio male conscripto, quia nec præsumi potest, Gratianum ex industria verba Concilij mutasse, neque ita probabile est in epistola Pontificis, & in Concilio mendum accidisse. Sed hoc nihil obstat, tum quia alia decreta sufficiunt ad confirmandam veritatem, tum etiam, quia ibidem adduntur alia verba, quæ eandem exemptionem significant. Nam Marcellinus, postquam dixit, *clericus nullum præsumat ad seculare iudicium attrahere*, addit, *nec laico quælibet clericum liceat accusare*; quod si absolute, ut sonat, intelligatur, maius certè priuilegium clericorum est: si verò referatur ad iudicium seculare tantum, ut est probabile iuxta verba proximè præcedentia, ibi continetur exemptio clerici in criminali causa à iudicio seculari. Nam ideo accusari non potest, quia iudicari

D

tem ad huiusmodi exemptionem vel tuendam, vel concedendam; quod repugnat principiis fidei, ut ostendimus. Decreta autem Canonica de hac re antiqua habentur. 11. q. 1. Ex quibus aliqua indefinitè prohibent, ne clerici ad iudicium seculari deferantur, ut cap. 1. cap. *Placuit*, cum similibus; quæ ut supra dixi, omnem causam tam civilem, quam criminalem comprehendunt; alia prohibent laicis accusare, distringere, comprehendere, vel punire clericum, ut cap. 2. cap. *Nullus clericus*, cap. *Si quis clericos* cum alijs. Illa autem verba propria sunt criminalium causarum. Alia loquuntur expresse, & in specie de criminali causa cap. *Nullus Episcopus*, cap. *Clericus nullus*, cap. *Placuit*. 2. ex Concilio Carthaginensi cap. 9. & cap. *Clericum*. 3. ex Concilio Agathensi cap. 3.

Iura canonica exemptionem à foro seculari absolute concedentia.

Cap. *Placuit*.

Cap. 2.

Cap. *Nullus clericus*

Ca. *Si quis clericos*.

Iura specialiter exemptionem in criminalibus concedentia.

C. *Nullus Episcopus*.

C. *Clericus nullus*.

2.

Lectiones diuersæ ca. *Clericū*. 3.

Marcellinus Papa.

Idem Marcellin.

non potest. Quôd si à laico accusari non debet, multò minùs à clerico, quod ibi tanquam notum supponitur.

3.

Cōcilium etiam postquam prohibuit clericum, ne alium pulset, addit, *Sed si pulsatus fuerit* (vtiq; clericus, de illo enim sermonem prosequitur) *non respondeat, nec proponat, neque audeat criminale negotium in iudicio seculari præponere*, vel potius *proponere*, vt legit Gratianus. Iuxta quem sensum vtrunque in illo canone continetur, scilicet, vt clericus non accuset laicum coram iudice seculari præsertim criminaliter, inconsulto suo Episcopo, & vt accusatus, seu pulsatus non respondeat. In quo priuilegium fori quoad criminalia cōtinetur; ideò enim clericus respondere non debet, quia non in suo foro pulsatur. Et ita quoad sensum in idē redit Gratiani lectio, ordine commutato. Nam priori loco, cum ait, *Clericū, &c.* declarat priuilegium clerici; in fine verò cum dicit: *Nec criminale negotium audeat in seculari iudicio proponere*; alteram prohibitionem factam clerico accusandi laicum criminaliter sine licentia Episcopi insinuat. Quam prius tradiderat Fabianus Papa epist. 2. & habetur in cap. Si quis Sacerdotes. 2. q. 7. Et similis canon habetur in Cōcilio Aurelianēsi. 3. c. 31.

Fabianus
Papa.

Ca. Si quis
sacerdotes.

2. q. 7.

Conc. Au-
relian. 3.

4.

C. Clerici.

Ca. Quali-
ter, & quā-
do, de Iudi-
cijs.

Cap. 2. &
cap. Si dili-
genti, de Fo-
ro compet.

Alex. 3.

Frideric.

Authent.

Statuimus
de Episcop.

& cler.

5.

Quid de cri-
minibus cle-
ricorū Gra-
tiano statu-
rit.

Iure verò antiquiori civili cōtrarium statuerat Iustinianus dicta nouell. 83. Vbi distinguit duplicia crimina, quædā Ecclesiastica, vt error in fide, sacrilegiū, delicta in administratione ordinum, aut beneficiorum; & de his concedit, vt clericus ad solum Ecclesiasticum forum de-

A feratur, quæ non est cōcessio (quidquid ipse exultimasse videatur) sed recognitio, & confessio diuini iuris. Alia vocat delicta ciuilia, & de his voluit, iudicium etiam in personis clericorum ad seculares iudices pertinere. Addit verò limitationem his verbis: *Illud palam est, si reum esse putauerit eum, qui cōuenitur, prouincie Præses, & pœna indicauerit dignum, prius hunc spoliari ab Episcopo sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu.* Quod videtur intellexisse quantum ad executionem pœnæ; nam ad inchoandam, & prosequendam causam, & ad cognitionem illius sumendam, nulla requirebatur facultas, vel diligentia Episcopi. Et ita sentit Glossa ibi.

B

Glossa.

6.

Addit tamen eadem Glossa, ad sententiam condemnatoriam ferendam, præmittendam fuisse spoliationem illam, seu priuationem sacerdotij, quauis sententiam absolutoriam posset iudex secularis proferre sine cooperatione Episcopi. Sed non video, quomodo possit Episcopus aliquem degradare (hoc enim est, spoliare sacerdotio) ante latam sententiā de crimine, & de pœna propter illud inferenda. Vnde verba ipsa hoc indicant, ibi, *Si reum esse putauerit, & pœna indicauerit dignum.* Oportebat ergo antecedere hoc iudicium, vtique forense, & authenticum, quod per sententiam condemnatoriam profertur. Cum ergo subiungitur, *prius hunc spoliari*, subintelligendū est, prius quàm pœna infligatur, non prius quàm sententia feratur. Et ita declaratur in Authent. Clericus. C. de Episcop. & cleri. ibi. *Nec tamen puniatur etiam si reus fuerit inuentus.* Ac præterea non videtur id posse intelligi generaliter de omni sententia condemnatoria, nec de omni pœna; sed de pœna sanguinis, vel corporali adeò graui, aut contumeliosa, vt priuationem sacerdotij prærequirat; hanc enim non omnis pœna præexigit, vt patet in exilio, perpetuo carcere, pecuniaria, & similibus. Igitur ex vi illius legis omnino priuabantur clerici priuilegio fori in criminibus non canonicis quoad totum negotium, & causam, præterquam in executione quarundam pœnarum, quæ postulant degradationem per Episcopum faciendam. Postea verò idem Iustinianus in Authentico de San-

C

D

Iustinian.

ctifsi-

atissimis Episcopis ca. 21. hoc limitauit, fecitque hæc crimina clericorum misti fori, & quando ad seculare prius deferuntur, alium ordinem constituit, qui ibi videri potest. Et ante Iustinianum prius hoc fuerat statutum à Valente, & socijs in l. 23. de Episcop. & Cleric. in Codice Theodosiano.

7. Veruntamen hæc leges non solum reuocatae sunt per constitutionem Friderici (vt notauit Glossa in dicta Authentica *Statuimus*) sed etiam per iura canonica, imò à principio fuerunt inualidae, & nullius effectus, quia & erant contra ius diuinum, & contra iura canonica, & contra priorum Imperatorum concessionem, præsertim Constantini l. 7. C. de Episcop. & cleric. quam cum alijs similibus innouarunt Theodosius, & Valentinianus in l. 46. & 47. eiusdem tituli.

Constantin. Theodosius. Valerian.

Vbi prius generaliter omnia priuilegia à pijs Imperatoribus antea clericis concessa innouantur; postea verò additur, *Clericos etiam, quos indiscretim ad seculares iudices debere deduci infaustus præsumptor* (vtique Iulianus apostata) edixerat, *Episcopali audientia reservamus. Fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.*

8. Conc. Matifconen.

Solum vnus superest scrupulus in iure canonico ex Concilio Matifconensi. 1. cap. 7. vbi prius regula generalis his verbis traditur. *Nullus clericus de qualibet causa extra discussionem Episcopi sui à seculari iudice iniuriam patiat, aut custodie deputetur.* Postea verò additur exceptio, in qua est difficultas: *Quod si quicunque, index cuiuscunque clericum absque causa criminali id est, homicidio, furto, aut maleficio hoc facere fortasse præsumpserit, quandiu Episcopo loci illius visum fuerit, ab Ecclesiae liminibus arceatur.* Vbi dicens, *absque causa criminali*, videtur exceptionem constituisse regulæ à nobis positæ cōtrariam. Vnde videtur illud Concilium, quod paulò post tempora Iustiniani celebratum est, ius ciuile illius temporis fuisse imitatum, vel fortasse in Gallia fuisse tunc illam cōsuetudinem. Aduerto tamen ibi non excipere Concilium omne iudicium criminale, aliàs esset exceptio regulæ contraria; sed excipere quædam peccata, quæ per antonomasiam crimina vocat, qualia sunt, quæ ibi numerat. Et hoc modo po-

A tuit esse exceptio tolerabilis eo tempore, & solum pro illa prouincia, in qua fortè tunc Episcopi poterant similem facultatem laicis dare, vt infra videbimus. Nunc autem neque Episcopis hoc licet, vt infra etiam ostendam, nec similis exceptio admittenda est, vt mox dicam.

Dubitari ergo potest, an regula posita aliquam admittat exceptionem. Quæ interrogatio, vt capite præcedenti dixi, intelligi potest, vel ex parte personarum, vel ex parte materiæ, seu criminum. De personis dicam infra, nunc autem suppono, nullas personas excipi, nisi quæ vel per legem canonicam, vel per iustam sententiam Ecclesiasticam, vel per Pontificis delegationem iudici laico factam, hoc priuilegio priuantur. De criminibus autem dico, nullum omnino à prædicta regula excipi ex vi iuris cōmunis. Probat, quia ita est in iure expressum in cap. *Cum non ab homine*, de Iudicijs, ibi: *Sive in furto, sive in homicidio, sive in periurio, sive in alio crimine, &c.* Et in cap. *At si clerici*, eodem tit. prius absolutè dicitur, clericos non solum non posse pro crimine à iudice seculari condemnari, verum etiam acta coram tali iudice, etiam si in eis clericus conuictus sit, vel confessus, nihil ei nocere. Et ex illo textu cum §. sequenti constat, tam maiora, quàm minora crimina clericorum ad Ecclesiasticum iudicem pertinere. Et in cap. *Clerici* dicitur, sacros canones imitari leges generaliter statuentes, vt de omni crimine clericus debeat coram Ecclesiastico iudice conueniri. Denique in cōmuni iure nulla talis exceptio inuenitur, neq; etià consuetudine introduci potest, quæ legis vim habeat, vt expresse dicitur in dicto cap. *Clerici*; ergo non potest talis exceptio cum fundamento affirmari.

D Addi etiam potest ratio satis congrua, quia si exceptio admittenda esset; vel id foret propter grauitatem criminis, vel propter leuitatem; hoc posterius nullus dicet, quia leuiora peccata facilius possunt per proprium Ecclesiasticum iudicem cognosci, & puniri. Crimina verò grauiora clericorum magis necessarium est, non tractari à laicis; imò neque cognosci, aut sciri, si fieri posset: & præterea per Ecclesiasticum iudicem possunt sufficienter vel curari, vel vindicari. Quod si ad

9. An assertio tradita exceptionem patiat.

Conclusio.

Cap. Cum non ab homine, de Iudicijs.

Cap. At si clerici, eodem tit.

Cap. Clerici.

10. Ratione cōfirmatur assertio.

fi ad

si ad hoc fuerit necessaria potentia secularis, non propterea debuit iudicium talium criminum secularibus committi; multò enim conuenientius est, ut ipsi nò se intromittant, donec vocentur, & ut requisiti ab Ecclesiastico iudice, auxiliù suum impendere teneantur, iuxta cap. *Vt fama*, de Sentent. excommunicatio. Dixi nihilominus, hoc intelligendù esse de iure communi; nam ex privilegio solèt in aliquibus regnis excipi aliqua crimina clericorum, de quibus Magistratus ciuiles cognoscere possunt, ut crimen læsæ maiestatis, fabricationis falsæ monetæ, & cæt. oportet tamen, ut priuilegium illud Pontificiũ sit, quia nullus Rex, vel Princeps secularis potest hoc priuilegium dare, ut infra dicitur.

Cap. *Vt fama*, de Sent. excommunicatio. Ex priuilegio Pontificis pro aliquibus criminibus priuilegio posunt priuari clerici.

II. An regula posita amplietur.

Secundò quæri potest, an regula hæc aliquam ampliatiõem admittat. Ad quod breuiter respõdeo ex parte materiæ, seu criminum non posse ampliari, quia extenditur ad omnia crimina, quibus nulum addi potest. Ex parte verò iudicij, seu iudicis notari potest duplex ampliatio. Vna est, ut neque directè, neque per modum reconuentionis possit laicus iudex de crimine clerici cognoscere, ut notauit Ioannes Lup. tract. de Libert. Eccles. p. 2. q. 1. n. 2. ex cap. *Qualiter*, & quando de Iudicijs, in quo expendo particulam illam *omnino prohibemus*, nam perinde fuit dicere *omnino*, quòd quocunque modo. Item ampliatur ab eodem authore, ut etiam in casu negligentia iudicis Ecclesiastici non possit secularis de quocunque crimine clerici cognoscere, hoc enim à fortiori probant suprà dicta in fine capitis præcedentis. Quid verò possit interdum agere secularis potestas circa clericum malefactorem per modum defensionis, vel auxiliij infra videbimus.

12.

Responsio. Vide Iulii Clar. parag. final. q. 36. & Stephan. Aufseri. in Clementin. de cleric. de Offic. ordinariar. limitat. 11. C. *Si quisquam*. 11. q. 1.

Tertiò quæri potest, an in materia criminali locum habeat declaratio de auctore, & reo capite præcedenti data in materia ciuili. Respondeo, sine dubio esse eandem, vel maiorem rationem de criminibus, quàm de causis ciuilibus. Ita docent authores allegati præcedenti capite. Et eisdem iuribus probari potest, nam præter ea, quæ generaliter loquuntur, in cap. *Si quisquam*. 11. q. 1. dicitur, canones imitari leges in dicta regula, quod actor sequi debet forum rei, hæc autem

A regula expressè traditur pro causis criminalibus in l. *In criminali*. C. de Iurisdictione, omni. iudic. in l. vlt. C. *Vbi in rem actio*. Rationes etiam supra factæ non minus de criminalibus causis procedunt, quàm de ciuilibus. Imò maior quædam ratio in rebus criminalibus intercedit; quia minus decet, magisque periculosum est, clericum contra laicum actionem criminalem intentare, quàm ciuilem, quia in criminali intercedit quædam vindicta, & periculum odij, & ita potest facilius scandalum generare. Quod adeò verum est, ut ob hanc causam antiqui canones prohibuerint, clericum, inconsulto Episcopo, laicum accusare.

B

Nihilominus tamè in hac materia additur quædam exceptio in cap. *Cum sit generale*, de Foro compet. his verbis, *In fauorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores possint sub quo maluerint iudice conuenire, ubi solum aduerto, non excipere omnes malefactores clericorum, aliàs exceptio destrueret regulam; excipit ergo malefactores Ecclesiarum, quales sunt raptores, & similes, ut ibi Glossa notat. Verum est tamè, etiam percussores clericorum posse ad Ecclesiasticum iudicium deferri, non ratione personæ accusantis, si sit clericus, quasi ipsa trahat reum ad suum forum, sed ratione sacrilegij, quod est Ecclesiastici, vel saltem misti fori. Reliqua de hac declaratione videri possunt in Glossa, & Doctoribus ibi. Et quæ de alia moderatione fundata in negligentia iudicis laici suprà diximus, huc applicanda sunt, ut constat.*

C

Tandem inquiri hic potest, an hoc priuilegium, seu exemptio extendatur ad præterita, id est, ad crimina ante clericatum commissa, seu eo tempore, quo aliquis non gaudebat priuilegio fori quocunque ex causa, etiam si aliàs clericus esset. Ratio dubitandi est, quia qui deliquit in statu clericali, licet postea relinquat statum clericalem (ut contingere potest in clericis non ordinatis in sacris, & in religiosis non professis, vel professis, qui per dispensationem statum mutant) ille (inquam) semper gaudet priuilegio quoad illud delictum, durante statu, commissum, ut docent Couarr. in

Etia in criminalibus actor debet sequi forum rei.

L. *In criminali*. C. de Iurisdictione. omni. Iud. Lex vlti. C. *Vbi in rem actio*.

13. Cap. *Cum sit generale*, de Foro compet.

Malefactores Ecclesiarum, & clericorum percussores in iudicio Ecclesiastico conueniri possunt.

14.

An priuilegiũ fori ad crimina ante illud commissum extendatur.

Ratio dubitandi pro parte negatiua.

Couarr.

Pract.

Iuli. Clar.
Barbosa.

Lex. 1. ff.
de Pœnis.

Pract. cap. 31. n. 8. Iuli. Clar. §. final. q. 36. n. 11. Barbosa in l. *Titia*. ff. solut. matrim. qui alios referunt. Et fundamentum est, quia ad gaudendum privilegio attenditur status temporis, in quo delictum committitur, iuxta l. 1. ff. de Pœnis. Itē quia quando commissum est delictum; fuit immune à iurisdictione seculari; ergo etiam si relinquatur status, non subijcitur illi. Quia nullum est ius canonicum, quod talem pœnam imponat, vel quod declaret amissionem privilegij per dimissionem status retro trahi ad tempus præteritum, in quo durabat status, seu ad delictum tunc commissum; non est autem sine iure, vel evidenti ratione limitandum privilegium, neque asserendum aliquid, quod pœnale est, & odiosum. Ergo simili modo qui in statu laici deliquit, & postea accipit ordinem, vel statum Ecclesiasticum, non gaudebit privilegio pro his delictis, quæ antea commisit, cum esset in statu laici. Probatur consequentia, tum quia sequitur ex eodem principio, quod ad gaudendum privilegio attenditur tempus delicti; ergo qui non erat clericus, vel si erat non vivebat in statu clericali, & tunc commisit delictum, licet postea ordinetur, vel accipiat insignia clericalia, erit subiectus seculari iudicio quoad illud delictum. Tum etiam quia illud delictum à principio pertinuit ad forumulare, & nullum est ius, quod extrahat illud, vel quod retro trahat privilegium ad illum effectum; ergo. Et ita videntur sentire Covarru. & Barbosa in locis allegatis.

15.
Ratio pro
parte affirmante.

In contrarium verò facere videtur primo, quia privilegia amplianda sunt, quantum proprietates verborum patitur, maxime in favorem religionis; sed iura concedentia hoc privilegium, simpliciter eximunt personas ipsas insignitas caractere; vel dicatas Deo tali modo, & non limitant ad delicta commissa post clericatum, vel ante, ergo non est limitandum, sed extendendum privilegium. Secundo, quia etiam si delictum præcesserit, non potest non cedere in ignominiam clericatus, quod ille, qui iam est clericus, puniatur à laico, vel iudicetur; ergo cum privilegium magis respiciat decentiam clericatus, quam commodum personæ, habere debet locum etiam quoad delictum

A præcedens. Sicut is, qui antea erat servus, si ordinetur, per ius eximitur à servitute propter honorem clericatus, licet non semper eodem modo, ut ex materia de Irregularitate constat. Ergo etiam in præfenti licet quis ratione delicti sit obnoxius foro seculari, per ordinationem liberabitur, saltem à foro; licet non à debito alicuius pœnæ. Tertiò qui post delictum confugit ad Ecclesiam materiale, gaudet immunitate, quid ergo mirum, quod illa gaudeat, qui confugit ad spirituale gradum Ecclesiasticum?

B De hoc puncto disputat Panormitan. latè in cap. vnic. de Obligatis ad ratiocinia, & plures alij ibi, & in locis, quos refert copiose Felin. in cap. vlt. de Constitut. n. 14. circa finem, & ex modernioribus Auendan. in tract. de Mandat. Reg. exequend. cap. 22. & Covarr. in Pract. cap. 32. n. 4. Qui varias referunt sententias, & multis distinctionibus utuntur, quas hic referre, & discutere prolixum esset, & alienum à nostro instituto. Maxime quia non afferunt iura canonica, quæ in hoc aliquid clarè disponant. Quo circa loquendo in generali, & coniectura utendo, mihi placet sententia dicens, ordinem subsequutum post delictum eximere personam clerici à iurisdictione seculari, etiam pro illo delicto. Primo propter rationes factas. Deinde à simili, vel à fortiori ex l. *Hos accusare*. ff. de Accusat. quatenus ait, legatum provinciæ accusandum non esse de illo crimine, quod ante legationem commisit. Ergo eadem, vel maiori ratione clericus, qui in statu laici deliquit, non est de illo crimine in iudicio seculari accusandus.

16.
Panormit.
Felin.

Auendan.

Vera resolutio.

L. *Hos accusare*. ff. de Accus.

D Solent autem Iuristæ adhibere limitationem, nisi mala fide assumpserit clericatum, per malam autem fidem intelligunt, assumere clericatum ad fugiendumulare forum, unde ipsi clerico imponunt onus probandi, non habuisse malam fidem. Sed certè non videtur pertinere ad dolum, vel malam fidem, quod quis ex intentione se eximendi ab illo foro, & custodiendi suam personam, illum statum assumat; sicut non est mala fides, confugere ad Ecclesiam post delictum, ad se tuendum: illa enim intentio non est mala, unde si in cæteris bona fides servetur, non videtur obstare. Malam ergo fidem

17.
Quorundā
limitatio reijcitur.

Alia limitatio assignatur.

ego intelligerem, si quis fictè, vel simulatè, & ad tempus assumpsisset illum statum ad evitandum forum. Quapropter quoad hoc censeo, aliter esse iudicandū, si quis ordinatur in sacris, vel tantum in minoribus. Nam ille prior assumit statū perpetuum, & immutabilem, & ideo nō potest de illo præsūmi fictio, nisi euidenter appareat: ideoq; censeo illum manere immunem, etiam si constet, occasione delicti, & ad mutandum forum id fecisse, quia id nec est malum, nec graue incommodum reipublicæ affert.

28.

At ille, qui tantum minores ordines assumit, potest facillè mala fide id facere, id est, non quia velit, se verè cultui Dei dicare, sed solum ad tempus, vt facilius liberetur, & postea mutet statum, & tunc censeo procedere priorem limitationē. Multoq; magis in clerico iam ordinato in minoribus, qui tempore delicti habitum, & tonsuram non gestabat, & postea assumit, & vult gaudere priuilegio. Merito enim timeri potest, dolosè incedere, tunc ergo non gaudebit priuilegio, nisi contrarium animum probet, quod difficillimum est. Addunt verò ijdem Doctores aliam limitationem, nimirū, *posse clericum bona fide ordinatum gaudere priuilegio, si causa esset integra*: nam si esset iam inchoata coram iudice seculari, alia esset ratio, iuxta cap. *Proposnisti*, de Foro compet. Item addunt, in illis casibus, in quibus hic clericus iudicatur à seculari iudice de priori crimine, non posse ab illo corporaliter puniri, sed alijs modis. De quibus, & alijs punctis similibus ad prædictos authores lectorem remittimus.

C A P V T XVI.

An priuilegium fori exemptionem à legibus civilibus includat, & qualis illa sit.

I. Laici suis legibus nullatenus Ecclesiasticas personas ligant.

SVpponimus, Ecclesiasticam immunitatem includere exemptionē ab obligatione, & vinculo ciuiliū legum quatenus à potestate, & iurisdictione humana vim aliquam habent. Hoc certissimum est in iure canonico, licet fortasse in ciuili expresse & in particulari non inueniatur. Quod nihil obstat, quia ius canonicum sufficit, vt suprà dixi. Hoc autem canonicum ius habetur

A in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitut. & dist. 96. per multa capita, in quibus locis etiam dicitur, laicos nullam habere potestatem, seu iurisdictionem in Ecclesiis, vel Ecclesiasticas personas. Quod etiam multa Concilia testantur, vt in superioribus probatum est. Cōstat autem neminem posse sua lege obligare eum, in quem iurisdictionem non habet; ergo neque legislatores laici possunt suis legibus clericos ligare, quia vt dictum est, nullam iurisdictionem in eos habent; iurdictio autem legislatiua magna est, cū ergo Concilia nullam dicant, etiam hanc negant. Iuuatque Authent. *Cassa*, C. de Episcop. & cleric. vbi *cassa*, & irrita dicuntur esse omnia statuta laicorum Ecclesiasticæ libertati contraria, nam eo ipso, quod leges ciuiles fiant ad ligandos clericos, libertati Ecclesiasticæ repugnant. Hoc igitur in genere certum est, quomodo autem sit intelligendum, ampliandum, vel limitandum, explicandum superest.

Cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constit.

Authent. *Cassa*, de Episcop. & cleric.

C Prius autem aduerto aliquos dubitare, an sicut immunitas Ecclesiastica, ita etiam priuilegium fori clericorum hanc exemptionem à vinculo ciuiliū legū includat. Dico tamen, quæstionem hanc esse de solo nomine. Nam si nomen fori strictè sumatur solum comprehendere videbitur exemptionem à iudicijs fori secularis tam in causis ciuilibus, quam criminalibus, quia forum propriè significat locum, vbi iudicia exercentur, & consequenter etiam ipsum iudicium, vel iurisdictionē, per quam exercetur. Vnde si priuilegium fori ita strictè sumatur non comprehendet totam clericorum libertatem. Nam immunitas, seu exemptio clericorum, de qua tractamus, plura comprehendit, vt in principio huius libri dixi, scilicet, immunitatem ab aliquibus oneribus, muneribus, tributis, & legibus secularibus, quæ omnia libertas Ecclesiastica comprehendit. Potest tamē priuilegium fori in tota hac amplitudine accipi. Sic enim duo solent distingui priuilegia clericorum, scilicet, canonis, & fori, ex quibus prius solum significat specialem immunitatem à violenta manus impositione, & ideo sub priuilegio fori, vt adæquata sit numeratio, reliqua libertas tota personarum Ecclesiasticarū

2. An priuilegiū fori clericorum exemptionem à legibus ciuilibus includat.

compre-

comprehendēda est. Et ita loquitur expressse Syluest. verb. *Ecclesia*. 1. q. 5. vers. *Primum*. Nec sine fundamento, nam priuilegium fori, vt diximus, non solum eximit clericum à iurisdictione temporali inferiorum Magistratuum, sed etiā à suprema Regum, & Imperatorum iurisdictione, quia ergo ab illa eadem iurisdictione manant omnes leges ciuiles, & omnia onera, quæ per huiusmodi leges possunt imponi, ideo priuilegiū fori extensum est ad exemptionē ab his omnibus significandā. Quapropter explicata exemptione à iudicijs, vt hoc priuilegium integrè declaremus, superest, vt exemptionē à legibus exponamus: nā sub hac omnes alię immunitates includūtur.

Ad hoc autem explicandum, oportet supponere, multiplicē esse vim legis humanæ, id est, ciuilis, de qua specialiter loquimur. Duo tamē sunt præcipua capita, ad quæ alia reduci possunt, scilicet, vis directiua, & coactiua. Et ne sit in verbis æquiuocatio (vt esse solet) per vim directiuā intelligimus potestatem præcipiēdi sub obligatione nō solius pœnæ, sed etiā cōsciētiae. Vis autē coactiua est vis cogendi per pœnā, nam licet hæc coactio ordinariē fiat in executione per homines, scilicet per iudicem, & ministros eius, tamen etiā sit suo modo per legē, idq; dupliciter, scilicet, vel imponendo tantū debitū, seu reatū certæ pœnæ transgressoribus legis, vel infligendo etiam ipsam pœnam, quādo talis est, vt executione hominis non indigeat; sed per legem ipsam fieri possit, si sufficienter in ea exprimitur.

Præter has duas potestates legis numerari possunt aliæ, vt taxare pretia rerū, quod optimē potest ad vim directiuā reduci, quia ratio iustitiæ obligās in cōsciētia inde resultat. Itē irritare cōtractus vel illos cū eo rigore prohibēdo, vel instituendo formam, sine qua validi non sint, quod aliquibus visum est pœnale, & ideo ex virtute coactiua proficisci. Sed hoc nō semper ita est, nā interdū fit propter solā directionē morū, & bonū regimen reipublicæ; & tū magis pertinet ad vim directiuā. Itē habet lex vim imponendi tributū reale, vel personale, & hūc etiam spectat impositio cuiuscūq; oneris, vel secularis muneris præsertim sordidi, & vilis, seu onerosi magis, quàm honorifici.

A Et ex hac parte reputatur hæc virtus legis quasi coactiua, quāuis reuera propriē talis nō sit, quia per se hæc nō imponūtur per modū pœnæ propter culpā, vel legis transgressionē, sed directē, & per se, quia in humana republica necessaria sūt. Declarandū est ergo, quomodo per priuilegium fori clerici ab his omnibus eximātur, in hoc verò capite solum dicemus de legibus vt præcipientibus, vel prohibentibus, siue purē, siue adiecta pœna, in capitibus verò sequentibus de alijs legibus præsertim onerosis dicemus.

B Prius verò iterū distinguendæ sunt leges ciuiles ex parte personarū, & ex parte materiæ. Nam cōmuniter hæc leges generaliter ferūtur pro omnibus ciuibus, abstrahendo à laicis, & clericis; vtrique enim ciues sunt, & ciuitatem cōponunt. Aliquando verò ferūtur pro solis laicis, possent etiā aliquādo ferri pro solis clericis, possēt (inquā) facti, quid verò de iure dicendū sit, videbimus. Deinde materia legis aliquādo esse potest propria clericorū, quæ potius erit Ecclesiastica, quàm ciuilis; aliquando est propria laicorū: sæpius verò est cōmunis vtriusq;. Itē aliquādo materia, vel dispositio legis, siue in specie, siue generatim factę, est onerosa clericis, vel eorū statui minūs decēs, aliquādo verò est fauorabilis: interdū verò est indifferēs. Quia licet respectu cōmunitatis utilis sit, nihilominus respectu singularū personarum interdū affert incōmodum, licet frequentius omniū cōmodis prospiciat iuxta hæc ergo legū varietatē, variē etiā de hac exemptione iudicandū est.

C Nōnulla verò ex dictis colligere possumus, quæ clara, & extra cōtrouersiā sūt. Primū est, leges ciuiles latas pro solis laicis, clericos nō obligare. Hoc enim verū est, non solum ratione exemptionis, sed etiā propter formā talis legis, nulla enim lex obligat, nisi personas, ad quas loquitur, seu dirigitur. Secundū est, leges etiā ciuiles, quæ disponūt in materia merē laica, & seculari, licet cum laicis personis in particulari nō loquātur, sed indefinitē ferātur, clericos nō obligare, vt leges ciuiles ordinātes iudicia secularia, nō obligāt in foro Ecclesiastico, & sic de alijs. Ratio est clara, tū propter exemptionē, tū etiam quia materia legis restringit eius obligationem ad eas personas quarum pro-

5. Distinctio legum ciuiliū ex parte personarum, & ex parte materiæ.

6. Leges ciuiles pro solis laicis latæ clericos nō obligant.

Syluest.

3. Vis legis ciuilis duplex directiua, & coactiua, & vtraq; quid.

4. Plures alij effectus legum ciuiliū ad prædictam vim directiuam, & coactiuā reducuntur.

7.
Leges ciuiles in materia Ecclesiastica statuentes nullæ sunt.

Cap. Ecclesia Sancta Maria, de Conflit.
Cap. Quæ in Ecclesiis eodem tit.
Cap. vlt. de Reb. Eccl. non alien.
Cap. Bene quidē. 96. dist.
Panormit.
Felin.
Barthol.

8.
Obiectio.

Confirmatio.

pria est talis materia, vt est per se clarū. Tertiō dicendum est, leges ciuiles si in materia Ecclesiastica disponant, nullam obligationem inducere, propter exemptionem talis materiæ. Hæc assertio constat ex dictis suprâ cap. 2. vbi ostendimus, res omnes, & causas Ecclesiasticas à iurisdictione laicorum exemptas esse; ergo leges latæ à laicis circa huiusmodi materias sunt ipso iure nullæ ex defectu iurisdictionis. De qua re plenè dixi in tomo de Legib. libr. 4. capite 11. Vnde quartō addendum est, leges ciuiles disponentes circa personas clericorum in particulari, etiam si in materia ciuili disponere videantur, non obligare clericos ratione exemptionis illorum. Hæc assertio simul cum præcedenti expresse traditur in capite *Ecclesia Sancta Maria*, de Constitut. & cap. *Quæ in Ecclesiis*, eodem titulo, & cap. vltim. de Rebus Eccles. non alien. & in cap. *Bene quidē*, cum multis sequentibus. 96. dist. quibus locis latè hanc materiam tractant authores, præsertim Panormitanus, & Felinus, & Barthol. in l. *Cunctos populos*. C. de Summ. Trinitat. Ratio autem ibidem redditur, quia super Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis nulla est laicis attributa potestas, quos obsequedi manet necessitas, non autoritas imperandi. Hinc enim fit, vt huiusmodi leges non obligent clericos, non quia sint validæ, & ad illos non extendantur; sed potiùs, quia nullæ sunt ex defectu iurisdictionis in personas, ad quas diriguntur.

Dices, hoc ad summum procedere, quando tales leges ciuiles detrimentum, vel onus aliquod afferunt clericis; secus verò esse debere, si sint fauorabiles clericis, quia priuilegium, quod in fauorem datum est, non debet ita extendi, vt priuilegiato noceat, sed quòd huiusmodi leges sint nullæ, etiam si sint fauorabiles clericis, in nocumentum eorum caderet; ergo non est verisimile, priuilegium exemptionis ad hunc effectum extendi. Et confirmatur, nam Princeps laicus potest clerico priuilegium validum conferre, vt sumitur ex cap. *Nonit*, de Iudicijs, & ex multis alijs canonibus, & legibus in superioribus allegatis, in quibus Imperatores Ecclesijs, & Prælati, vel ministris earum priuilegia conferunt; priuilegium

A autem quædam lex fauorabilis est; ergo.

Nihilominus dicendum est quartō, tales leges, etiam si fauorabiles videantur non posse obligare, de his enim etiam loquitur dict. cap. *Ecclesia Sancta Maria*, vt benè ibi Panormit. exponit in principio, & in fine. Et ratio textus ibi conuincit, quia talis lex re vera non est lex, etiam si videatur fauorabilis, quia à iurisdictione non procedit; ergo non potest obligare. Item est optima ratio, quia eo ipso, quòd lex prohibet, vel præcipit clericis in particulari, supponit, & exercet potestatem superiorem in illos; ergo supponit potestatem, quæ non est, ac proinde nulla est. Imò eo ipso non potest cēseri fauorabilis, quia magis nocet vsurpando iurisdictionem, quàm prodest, aliquid commodi afferendo. Et ita responsum est ad contrariam coniecturam. Ad confirmationem respondetur, aliud esse de priuilegio, nam priuilegij concessio non est actus iurisdictionis, sed dici potest actus liberalitatis, & dominij illius rei, vel iuris, quod per priuilegium datur, & ideo potest quispiam dare priuilegium non subdito, imò & superiori, & sic etiam potest laicus concedere priuilegium clerico. Nec priuilegium habet propriam rationem legis respectu priuilegiati, quia per se non imponit illi obligationem, & ita non datur prohibendo, vel iubendo priuilegiato, sed concedendo; alijs verò solet præcipere obseruantiam priuilegij, & sic habet priuilegium propriam rationem legis, vt in materia de Legibus latius declarauimus. Atque ita leges ciuiles concedentes priuilegia clericis, fauent quidem clericis, non tamen ligant, obligant autem laicos, vt clericis talia priuilegia obseruent.

D Quintō addere possumus ampliando superiorem assertionem, leges etiam ciuiles in particulari disponentes circa bona Ecclesiarum, vel clericorum, non esse validas, nec posse Ecclesias, aut clericos obligare. Ita docent Glos. & Doctores, præsertim Abbas in d. cap. *Ecclesia*. n. 20. & 21. Et quod attinet ad Ecclesiastica bona habetur expresse in illo textu, & in d. c. *Bene quidē*, cuius decisionē Inno. 3. in priori c. allegat. Nā ibi statutū cuiusdā Basilij laici, quia in particulari statuebat circa bona Ecclesiæ etiā in eorū fauorē,

9.
Responsio.

Ad confirmationem.

Laicus potest clerico priuilegiū concedere, nō verò imponere legē

10.

Leges ciuiles circa Ecclesias, vel clericorum bona disponentes nullæ sunt.
Glossa.
Abbas.

irri-

Cap. *Quæ in Ecclesiis*

Cap. *Vlt. de Reb. Eccl.*

Cap. *Decernimus.*
Ratio prioris partis.

irritū censetur, quia nō fuit auctoritate Apostolica confirmatum. Idem sumitur ex cap. *Quæ in Ecclesiis*, eodem tit. & cap. vltim de Reb. Eccles. non alien. & ex cap. *Decernimus*, de Iudic. ubi negotia omnia Ecclesiastica exempta dicuntur à seculari foro. Ratio autem est, quia bona Ecclesiastica inter res sacras computantur, & ideo prorsus sunt exempta à iurisdictione laicorum, non solum humano, sed etiam diuino iure, iuxta ea, quæ in decretis traduntur tota dist. 96. & quæ supra cap. 2. tractata sunt.

11.

In bonis autem proprijs, seu patrimonialibus clericorum non militat ratio dicta, quia bona propria clericorum non sunt sacra sicut bona Ecclesiarum, & ideo necesse non est, ut eadem, vel tanta exemptione gaudeant, quanta bona Ecclesiastica, seu Ecclesiarum. Ratio autem differentie reddi potest, quia Ecclesiastica bona videntur esse sub immediato dominio Dei, & ideo nemo potest circa illa disponere, nisi vel Deus ipse, vel dispensatores suorum mysteriorum, & bonorum ab ipso constituti. Bona autem clericorum immediatè sunt sub dominio talium hominum, quod illis conuenit, non ut clericis, sed ut ciues, vel homines sunt, & ideo circa talia bona videntur posse disponere leges ciuiles.

12.
Ratioposterioris partis.

Sed nihilominus etiam in his bonis clericorum, veram esse censeo sententiā Panormitani, quanquam iura, quæ allegat, non directè hoc disponant, sed per argumentum à simili, vel à paritate rationis afferantur. Ratio verò illam conuincit, quia non potest lex ciuilis aliquid in particulari disponere circa bona clericorum, nisi obligando clericos ad talis legis obseruationem, quia bona adhærent personæ, & lex disponens circa bona, non potest nisi per aliquam personam obseruari. Sed lex ciuilis non potest in particulari obligare personas clericorum; ergo nec circa illorum bona in particulari disponere. Item lex non fertur sine iurisdictione; nemo autem habet iurisdictionem, seu potestatem iuridice disponendi circa bona alicuius, nisi habeat iurisdictionem supra personam. Cū ergo Rex temporalis iurisdictionem non habeat circa personam clerici, neque habere possit circa bona, quæ adhærent per-

A sonæ tanquam accessorium principali; ergo lex facta à potestate ciuili circa bona clericorum in particulari est nulla tanquam sine iurisdictione facta. Ratio autem in contrarium solum probat, non ita certum esse, bona clericorum esse iure diuino exempta à potestate ciuili, sicut est certum de Ecclesiasticis bonis, quia non sunt ita immediatè, & quasi per se exempta. Nam res sacræ, & bona Ecclesiæ exempta sunt propter sanctitatem quandam, quam participant per immediatam habitudinem ad Deum; bona autem clericorum exempta sunt propter habitudinem ad tales personas exemptas; hoc autem non obstat, quominus illarum exemptionem participant.

B

Sexto addendum est, leges ciuiles, quæ generaliter loquuntur ad ciues, abstrahendo à clericis, vel laicis, & disponentes in materia temporali omnibus communi, ad eorumque mutuam societatem, & uniformitatem pertinente, obligare clericos quoad vim directiuam. In hac assertionem conueniunt omnes catholici, quos in superioribus retuli, & latè tractaui in lib. 3. de legib. cap. 34. Et ratio ex parte causæ finalis est, quia uniformis obseruantia talium legum est necessaria ad reipublicæ pacem, & ad seruandam inter ciues æquitatem; ergo & obligatio directiua debet esse generalis omnibus. Ex parte autem principij efficientis, seu potestatis talem obligationem imponentis, non omnes eandem reddunt rationem. Multi enim putant, id prouenire ex vi potestatis, & iurisdictionis Principis temporalis: nam quoad has leges ferendas, dicunt retinuisse iurisdictionem in omnes, etiam clericos; quia ita erat necessarium ad conuenientem totius reipublicæ gubernationem, & ideo non oportuit clericos eximi quoad hanc partem, cū vsus talis exemptionis non esset futurus utilis reipublicæ Christianæ, ac proinde non esset in illa obseruandus. Vnde, sicut supra diximus clericum ut actorem contra laicum esse obnoxium iudicio seculari in causa temporali, ac subinde quoad hunc actum non esse exemptum, ita non est inconueniens, clericum ut ciuem communicantem cum laicis in huiusmodi actionibus communibus non esse

C

D

Soluitur obiectio.

13.

Leges ciuiles concernentes clericorum, & laicorum mutuam societatem obligant clericos quoad vim directiuam.

An clerici attingantur his legibus vi iurisdictionis temporalium Principum.

Prima opinio.

exemptum à virtute, & iurisdictione legis civilis, quoad vim directiuam. Atque hunc modum dicendi auide arripunt hæretici, & schismatici, illūque approbant multi catholici Doctores, quos in loco citato retuli, & non est improbabilis, secluso schismaticorum spiritu, & errore circa totā exemptionem clericorum.

14.
Secunda o-

Aliorum tamen sententia est, clericos non obligari ad obseruandas huiusmodi leges ex vi ipsarum legum, id est, ex vi iurisdictionis, quam legillatores civiles habeant in clericos, sed ex vi rationis, id est, quia posita tali lege iusta de re ad omnes pertinente, & quæ à clericis decēter, & sine speciali grauamine seruari potest; ratio naturalis dicat, esse seruandam etiam à clericis, vel quia sunt partes talis communitatis, & turpis est pars, quæ nō concordat toti in his, quæ cōmodè potest: vel quia non seruabitur æquitas debita inter clericos, & laicos, si laici huiusmodi leges seruent, & non clerici. Quæ posterior ratio maximè locum habet in legibus definientibus medium iustitiæ, quales sunt illæ, quæ valorem, & pretiū rerum taxant; de quibus propterea nemo dubitat, seruandas esse à clericis ex vi iustitiæ naturalis, siue obligentur vi talium legum, siue non. Eademque ratio procedit de legibus disponentibus circa quasdam actiones humanas, quasi reciprocas, & quandam mutuam habitudinem inter ipsos ciues includentes, quia tales leges non possunt, vel cum securitate, vel cum æquitate seruari à laicis, quin seruentur à clericis, vt sunt leges prohibentes talia arma, vel ne tali tempore, aut loco ferantur; vel prohibentes, ne tales res, aut merces extra regnum trahantur, & similes. Prior verò ratio habere poterit locum circa leges disponentes de alijs actionibus ciuium, in quibus non inuenitur hic mutuus respectus æquitatis, aut securitatis, conseruationis, aut rerum abundantix ad omnes pertinentis; sed solum pertinent ad conuenientem viuendi modum vniuscuiusque secundum politicum statum, vt sunt v.g. leges prohibentes ludum alearum, & similes, quibus regulariter adiungitur ratio scādali, si à clericis non seruentur.

15. Atque hanc sententiam, quod leges

A huiusmodi non obligent clericos ex vi iurisdictionis laicæ, sed ex vi rationis, defendit Bellarminus in suis controuersijs, præsertim in vltima editione, & sæpius illam inculcat in his posterioribus opusculis, scilicet, in libro recognitionū, & in lib. Contra Barclaium, & in Apologijs contra Regem Angliæ. Et ideo Rex ipse sæpius circa hunc articulum ipsum mordet, vt in Præfat. pag. 25. & in catalogo mendaciorū sub titulo. *Noua dogmata*, vt in fine Apologiæ. Veruntamen neque sententia hæc noua est, nec peculiaris Bellarmini, sed antiqua, & multorum grauium authorum, vt in citato loco de Legib. ostendi, & ideo immeritò Rex vel illam nouitatis accusat, vel de Bellarmino specialiter conqueritur. Neque etiam rationem aliquam, vel testimonium alicuius momenti affert, sed solum Bellarminum, vel odij, vel affectus in Reges temporales minus propensi insinuat, quod valde friuolū est, nisi fortè apud illos, qui veritatem suis inordinatis affectibus repugnantem odium reputant.

C Aliunde verò illa sententia optimè fundatur in diuino iure concedente simpliciter hoc priuilegium. Additis testimonijs Conciliorum, & canonum dicentium, laicis supra clericos nullam esse attributam potestatem, vel iurisdictionē, sine qua non possunt directè, & ex vi legis illos obligare. Item hac ratione non possunt Reges obligare clericos legibus illis peculiariter impositis; ergo eadem non possunt eos obligare ex vi sui præcepti per leges cōmunes, quia lex quoad vim suam non transcendit potestatem ferentis illam. Et ita sententia hæc quoad hanc partem negatiuam probabilior est, & vera; quoad aliam verò partem, explicandi obligatio nem ex sola vi rationis, est quidem probabilis, tamen si nudè, & præcisè intelligatur, sæpe inuenietur insufficiens ad grauem obligationem conuincendam. Et ideo libenter addere soleo, obligationem illam etiam niti in virtute canonū disponentium, vt huiusmodi leges à clericis seruentur, quos in citato loco retuli cum authoribus, qui obligationē talium legum hoc modo declarāt, & rationibus, quæ hunc modum dicendi confirmant.

Quæ

Bellarmini.

16.

Auctoris
sententia.

Qui non repugnat sententiæ dicenti, has leges obligare ex vi rationis, quia illa nō excludit acceptationem canonum, aut virtutem eorum; nec prohibet recursum ad illam, quando sola vis rationis grauem obligationē in clericis ad huiusmodi leges ciuiles seruandas, non ostenderit.

17.
An clerici
sint à vi di-
rectiua legū
ciuiliū ex-
empti.

Sed quæres, supposita hac sententia, quōd clerici non obligentur ad obseruationem harum legum ex vi illarum, sed aliunde, an clerici simpliciter dicendi sint exempti, vel potius non exempti à vi directiua talium legum. Et ratio dubitandi est, quia si non obligantur in virtute illarum, non potest esse nisi ratione exēptionis à iurisdictione, qua feruntur tales leges, vt declaratum est; ergo simpliciter dicendi sunt exempti à talibus legibus. Item qui non tenetur ex obedientia legi parere, profectō exemptus est ab illa; clerici autem, si non obligantur talibus legibus ex vi illarum, non tenentur illas seruare ex vi obedientiæ authoribus earum debita; ergo sunt exempti à talibus legibus. In cōtrariū verō est, quia clerici absolutē tenentur obseruare tales leges; ergo absolutē nō sunt ab illis exēpti, quia exemptio absolutē dicit libertatem, & carentiam obligationis; quomodo ergo obligatus manens potest dici exēptus?

18.
Variæ sen-
tentia.

Bellarmin.
lib. de Cle-
ric. c. 28.

Auctoris iu-
diciū.

Propter quas rationes variē solent loqui authores. Aliqui enim, licet dicant, clericos non obligari his legibus virtute illarū, negant nihilominus esse exemptos ab illis. Alij verō cōsequenter putant dicendum, illos esse exemptos etiam à vi directiua talium legum, quandoquidem non vi illarum obligantur, sed rationis, vel canonici iuris. Mihi tamen videtur cōtrouersia solū de modo loquendi, existimoq; propriē dici posse, illos non esse exemptos ab obseruantia talium legum, neq; ab obligatione faciēdi id, quod per ipsas præcipitur, & vitandi quod prohibetur. Et nihilominus posse etiā dici, esse exemptos à virtute, seu proprio vinculo earundē legū, nam hæc duo nō repugnant & vtrunq; probāt rationes pro vtraque parte factæ. Et ita potest de clericis dici, obseruare has leges vt liberos à iugo illarum, quia non sunt liberi à iugo rationis naturalis, & iuris canonici, quod ad perfectam exemptionem pertinet, & ipsorū statui consentaneum est.

A Vltimò dicendum est, leges ciuiles etiā communes omnibus ciuibus, & clericis non noxias, neque indecentes, non obligare clericos quoad vim coactiuam, ac subinde exemptionem ab huiusmodi vitium legum ad plenam Ecclesiasticorū libertatem maximē pertinere. Assertio est certa, in qua conueniunt omnes doctores Catholici, quos loco suprà citato allegaui. Sequiturq; manifestē ex præcedenti; nam si verum est, has leges non obligare clericos virtute sua etiam obligatione directiua, multò minùs poterūt cogere illos vi coactiua. Declaratur autē simpliciter in hunc modum, quia lex in tantum ligat vi coactiua, in quantum pœnā imponit, quod duobus modis potest efficere, scilicet, vel ipso facto inferendo pœnam, vel præscribendo per iudicē inferendam. Priori modo non potest lex ciuilis per se ipsam punire clericum, quia exemptus est in criminalibus à foro seculari, vt suprà probauimus, quod verū est non solū de foro inferioris iudicis, sed etiam supremi Regis, vt etiam ostendi; ergo lex ciuilis, seu Regia non procedit à potestate coactiua clericis: ergo nō potest per se ipsam illū punire, quia virtus eius cōmēsuratur potestati, à qua pcedit. Et cōfirmatur, quia nō potest Princeps tēporalis in actuali, seu personali iudicio sententiā (quam ab homine vocāt) cōtra clericū proferre: ergo nec potest per legē sententiā latā in clericum dicere, seu sub tali sententia clericum cōprehendere, quia extra forum suum ius diceret.

19.
Leges ciuiles etiā non noxias non obligāt clericos quoad vim coactiuam.

Neq; etiā leges imponētes pœnā posteriori modo, possunt exercere vim suā in clericos, quia nō exercēt illā, nisi mediātē iudice; aut ergo iudex ille erit laicus, aut clericus. Si sit iudex laicus nō solū nō potest exequi talē pœnā in clericū, verūm etiā nec condēnare illū, nec cognoscere de causa, vel de peccato eius, etiā si legem ciuilem fuerit transgressus, quia nō est iudex cōpetens eius in aliqua causa siue ciuili, siue criminali, ad quam clericus vt reus trahatur, sicut ostēsum est: ergo per iudicem secularē nō potest lex ciuilis suam vim coactiuam in clericum exercere. Si autē iudex sit Ecclesiasticus nō tenetur pœnā legis ciuilis clerico imponere; tum quia sæpē non erit, vel decens, vel accōmodata statui clericali; tum

20.

maximè, quia iudex Ecclesiasticus non tenetur secundum leges ciuiles iudicare, aut pœnas imponere, sed secundum ius canonicum, quod si in illo nulla lex sit designans pœnam pro tali delicto inferendam, iudex Ecclesiasticus arbitrio suo illam imponet. Et poterit quidem si opportunum, & absque inconuenienti fieri posse iudicauerit, leges ciuiles imitari (nā canones ipsi hoc non dedignantur, vt ipsimet dicunt) non tamen tenetur. Nam lex ciuilis designando pœnam per iudicem imponendam, instruit, obligando, iudicem secularem, non Ecclesiasticum, su per quem iurisdictionem non habet. Et quauis lex illa vt imponens pœnam in cōmuni loquatur, abstrahendo à iudice seculari, vel Ecclesiastico, nihilominus sub ea ratione non est ex illis legibus cōmunibus, quas clerici obseruare tenentur. Quia vniformitas in supplicijs, & penis in omnibus membris reipublice non pertinet ad bonum regimen eius, ideòq; nec canones illam præcipiunt, nec ratio naturalis illam dicit, sed potius postulat vt pro diuersitate statuum diuersis modis transgressores puniatur. Definire autem pœnas clericis accommodatas pro quocunque delicto, non pertinet ad leges ciuiles, sed ad Ecclesiasticas, & vbi illæ defuerint, arbitrio Ecclesiastici iudicis merito relinquuntur, quia ipse etiam melius iudicabit de qualitate pœnæ clerico imponendæ, quam ciuilis potestas, siue per sententiam, siue per legem loquatur; ergo nullo modo lex ciuilis sub vi sua coactiua clericum comprehendit.

21.
Obiectio.

Dices. Ergo clericus puniri non poterit propter transgressionem legis ciuilis, vel saltem iudex Ecclesiasticus non tenebitur illum propter tale delictum punire; consequens est valde absurdum, quia inefficax valde esset vis directiua sine vlla coactiua, & delicta publica contra commune bonum manerent impunita. Prior sequela probatur, quia clericus exemptus est à vi coactiua legis ciuilis; ergo exemptus est non solum à tali specie pœnæ, sed etiam simpliciter à pœna, quia aliàs lex illa aliquam vim coactiuam exerceret in clericum, ligando illum ad pœnam, seu debitum pœnæ inferendo. Et à fortiori non tenebitur iudex Ecclesiasticus tale delictum punire, quia vel

A reus ex vi talis legis simpliciter non subijcitur pœnæ, vel certè iudex ipse non tenetur secundum talem legem iudicare, & ideò sicut non tenetur reum punire tali modo, ita nec simpliciter punire.

Respondetur negando sequelam quoad vtranque partem; nam transgressor talis legis quauis sit clericus, eo ipso quod transgreditur legem, quam quocunque titulo seruare tenetur, sit reus pœnæ, non ex vi legis ciuilis, sed ex vi iuris naturalis, & gentium, quo peccator fit reus pœnæ non solum apud Deum, sed etiam apud homines, quando crimen rempublicam offendit. Et ita cessat ratio in contrarium, quia, hic reatus pœnæ non oritur propriè ex vi coactiua legis ciuilis tanquam ex causa, sed ex lege naturali; lex autem ciuilis solum fuit quasi remota occasio, quia non posita illa lege, actio illa non fuisset mala, & cōsequenter nec pœna digna. Similiter ad alteram partem dico, teneri iudicem Ecclesiasticum punire simile delictum clerici, si ad iudiciū suum deferatur, non ex vi legis ciuilis, vt probat argumentum, sed ex vi legis iustitiæ, & officij sui, quo tenetur vindicare, & emendare delicta subditorum suorum, contra quancunque legem commissā. Eo vel maximè, quod illud crimen magis est cōtra legem canonicam, vel naturalem, quam cōtra legem ciuilem, etiā si existentia talis legis prærequirat.

Quæri tandem hic potest, an hæc exemptio clericorum respectu ciuiliū legum extēdatur ad vim irritandi aliquos actus, seu contractus humanos, quam hæc leges interdum exercent: quod est quærere, an lex ciuilis irritans contractus, qui tam à clericis, quam à laicis fieri solent, irritet etiam illos factos à clericis, vt v. g. an testamentum factum à clerico sine solennitate requisita iure ciuili, sit validum, &c. Respōdeo breuiter, distinguendum esse de irritatione, quædam enim est pœnalis, vt quæ in pœnā imponitur, vel quæ resultat ex inhabilitate aliqua ipso iure imposita per legem in pœnam aliquius criminis; alia verò est irritatio, quæ per se fit propter bonum commune, etiā si culpa operantis non intercedat. Dico ergo, legem ciuilem irritantem, si propriè pœnalis sit, non comprehendere clericos quoad vim, seu actum irritandi.

22.
Solutio.

23.
An leges ciuiles clericorum contractus irritare valeant.

Dupliciter leges irritant contra-
ctus.

Pro-

Probatur, quia lex civilis non ligat clerici
cum quoad vim coactiuam, nec quoad pe-
nam ipso facto impositam, quæcumque
illa sit, ut probatum est, sed talis irritatio
fit per vim coactiuam legis, & per modū
cuiusdā poenæ imponitur; ergo non ligat
clericum, irritando actum eius, sicut etiā
si imponat aliquam inhabilitatē ad simi-
lem actum, non inducit illam in clericū,
quia omnes rationes factæ de ceteris pe-
nis, etiam in his procedunt.

24. At vero si lex civilis per se directe irri-
tet actum propter bonum commune, di-
cendum est, cōprehendere clericos quo-
ad vim irritandi, quia tunc non pertinet
ad vim coactiuam, sed ad directiuam.
Essetq; hoc manifestum, si verum esset,
leges huiusmodi obligare clericos ex vi
legis, & iurisdictionis, quia tunc nihil est,
quod eximat clericum à tali effectū legis
cū ab eadem iurisdictione directiuā morū
procedat. Verumtamen etiam tenendo
has leges solum obligare clericos vi ratio-
nis, id asseruit Vasquez. 1. 2. disp. 167. c.
4. quia talis (inquit) irritatio necessaria
est, ut pax, & bona republicæ guberna-
tio constet. Quod non caret difficultate,
quia irritatio hæc positiua, seu per homi-
nem inducta non fit sine iurisdictione,
& potestate supra personam, vel volun-
tatem, cuius actus irritatur. Et ideo meri-
to addere possumus, leges civiles habere
hunc effectum, quia per ius canonicum
simpliciter quoad vim directiuā acce-
ptantur, atq; ita irritatio illa fundatur in
iurisdictione potius Ecclesiastica, quam
civilī. Vnde etiam prædicta assertio li-
mitanda est, ut non procedat, quando ius
canonicum alia via sustinet actum, vel
in fauorem clerici, vel (ut sic dicam) in
fauorem ipsius actus, tunc enim præualeat
ius canonicum respectu clericorum. Ut
v. g. testamentum clerici valet sine solē-
nitate civili, quia ius canonicum minori
contentum est in fauorem vltimæ volū-
tatis, cap. Cum esses, de Testament. & idē
est in similibus.

CAPVT. XVII.

*Quale sit Ecclesiarū priuilegium quoad suā,
suorumque bonorum exemptionem ab
oneribus, & à potestate
seculari.*

SVperest dicendum de alia virtute le-
gis humanæ, quæ est ad imponendū
onera, vel tributa subditis: & quo-
niam hæc interdum personis, interdū re-
bus ipsis solent imponi, ideo de illis sigil-
latim dicendum est. Quia verò non solū
clerici, sed etiam Ecclesiæ ipsæ hac gau-
dent immunitate, dicemus prius de Ec-
clesiis ipsis, & Ecclesiasticis bonis, postea
verò de clericis, & eorum bonis. Distin-
guimus ergo in primis bona Ecclesiasti-
ca à bonis clericorum: nam priora, ut su-
prà dixi, sunt magis sacra, & religio-
sa, quia ad diuinum cultum, & ad opera
pietatis per se ordinantur, bona autē cle-
ricorum de se mere tēporalia sunt, quan-
uis personis Ecclesiasticis quasi adhæreāt,
& ideo de his postea dicemus.

Nunc circa bona Ecclesiastica est vl-
terius aduertendum, multa sub illis com-
prehendi posse, inter quæ primū locū te-
nent ipsæmet Ecclesiæ, à quibus reliqua
bona sacra Ecclesiastica denominari vi-
dentur. Quæri autem potest, quid nomi-
ne Ecclesiarum, vel Ecclesiæ hic intelli-
gamus. Potest enim intelligi vel templū
ipsum, quod ad vsum sacrificij, sacramen-
torum, & ut in eo fideles ad orandum, &
verbum Dei audiendum conueniant, de-
dicatum, & consecratum est: vel potest
nomine Ecclesiæ particularis intelligi
collegium clericorum, qui vnicuiq; Ec-
clesiæ seu templo ad seruitium eius, & di-
uini cultus, & fidelium curam, cæterarūq;
rerum sacrarum, & bonorum custodiam
& administrationem deputati sunt. Vel
tertiò nomine Ecclesiæ particularis in-
telligi potest tota congregatio fidelium
ad eandem Ecclesiam, seu templum per-
tinentium, quatenus in illa recipiunt sa-
cramenta, & illius Pastori in his, quæ ad
animam pertinent, proximè subsunt, &
secundū eam rationem peculiarem vni-
onem spirituales habent.

Et quamuis verum sit, vocem illam in
omnibus his significationibus esse vſita-
tam, præsertim in prima, & tertia, nihilo-
minus hæc vltima præſenti instituto nō
inferuit. Quia Ecclesia illo modo sump-
ta non habet peculiarem exemptionem,
seu libertatem Ecclesiasticam præter eā,
quæ ad spirituale regimē spectat, de qua
diximus in c. 2. Neque illa congregatio
habet alia Ecclesiastica bona, præter ea,

Qq 4 quæ

1.

2.

Aliquæ Ec-
clesiæ acce-
ptiones pri-
mituntur.

3.

Quæ ex di-
ctis accep-
tionibus præ-
ſenti infer-
uiat insti-
tuto declara-
tur.

quæ ad clerum, vel templum spectant. Ecclesia etiã secundo modo accepta, quæ frequentius dicitur clerus, vel capitulum, si consideretur vt persona quædam ficta, eandem rationem exemptionis habet, quam clerici, & ideo sub illis comprehenditur: Iſi verò spectetur quoad bona ad vſum ſacrum, & templi deputata, eiſque curę commiſſa, ſic nō habet exemptionē aliam, præter illam, quam de bonis Eccleſiaſticis explicaturi ſumus. Superest ergo vt de Eccleſia loquamur, vt eſt locus ſacer, ad cuius ſeruitium, vel ornatum, & ad miniſteria ſacra, quæ in illa ſiunt, cæteraque opera pietatis alia bona Eccleſiaſtica ordinantur.

4. Potest item Ecclesia hoc modo ſumpta conſiderari, vel ſub generali ratione rei ſacrę, & ſic habet exemptiones, ſeu immunitates cæteris rebus ſacris, cū quibus in illa generali ratione conuenit, cōmunes, de quibus ſtatim dicemus. Vel etiam conſiderari poteſt Eccleſia ſub ratione propria loci, ſeu domus, quæ ad cuſtodendas, vel protegēdas perſonas, quæ in ea exiſtunt, vel ad eam cōfugiunt; vel ad cuſtodiam rerum, quæ in ea collocantur, ordinatur. Et ſub hac ratione habēt eccleſię, & loca ſacra, quatenus talia ſunt, priuilegia quædam propria, & ſibi ſpecialiter accōmodata. Quæ priuilegia in generali ſumpta ex ratione naturali reſultant, in particulari verò aliqua ſunt per leges canonicas determinata, vel declarata. Suppoſita enim inſtitutione, & benedictione, vel dedicatione ſacra talis loci, ratio ipſa naturalis dicat, vt ab omni actione indecente, vel quæ ſit contra reuerentiã tali loco debitam, ſeruetur immunitas. Quæ autē actiones cedant in iniuriã, vel irreuerentiam loci ſacri, ſi per legem Eccleſiaſticam nō definiatur, prudenti arbitrio relinquēdum erit.

5. Magna autem ex parte hoc determinauit Eccleſiaſtica lex, priuilegia aliquarū immunitatū Eccleſiis cōferendo. Primò definiendo, per quas actiones Eccleſia polluitur iuxta Eccleſiaſticā inſtitutionē eaſque vetando. Secūdò prohibēdo, ne Eccleſię vt laicę domus tractentur, in eis cōmunia ſupelleſtilia ſine magna neceſſitate recipiendo, ſeu admittēdo, c. 2. de Cuſtodia Eucharistiæ. Tertiò præben-
do Eccleſiis immunitatē, & exemptionem

A ab actionibus forenſibus, quæ ad ſecularia iudicia, vel ad tractanda negotia politica, aut bellica, vel ad mercaturam pertinent. Quartò tribuēdo Eccleſiæ peculiari vini cuſtodiedī bona in eis depoſita, vel quouis modo collocata, vt ſine ſpeciali ſacrilegio per iniuriã inde ſubtrahi non poſſint. Deniq; vt alia omittā, datū eſt templis priuilegiū tuendi reos ad ea cōfugientes, ita vt à miniſtris ſecularis iuſtitie ſine iniuria, & graui ſacrilegio inde nō poſſint per violentiã extrahi. De quibus immunitatibus dixi latè in tract. 2. de Relig. to. lib. 3. & præſertim de hac vltima à c. 8. vſq; ad finē, & ideo illa nunc prætermit-
timus. Solū enim ea tetigimus, vt conſtet, quomodo Eccleſiæ prout eſt locus ſacer, ab oneribus, ſeu actionibus, & (vt ita dicā) paſſionibus prophanis, & ab Eccleſia prohibitis exēpta ſit. De exemptione autē à tributis reſpectu Eccleſię ſic acceptæ nihil dicere neceſſe eſt, quia licet ſit res immobilis, nō eſt res (vt ita dicā) fructifera temporalium bonorum, ſeu fructuū, & ideo non eſt capax tributi, præterquam quod quatenus Eccleſia eſt res ſacra, habet, vt dixi, omnē exemptionem communem alijs bonis, & rebus ſacris, de quibus iam dicendum eſt.

C Præter Eccleſias ergo cætera Eccleſiaſtica bona in duo mēbra diſtingui poſſunt, quædā ſunt, quæ propriè dicuntur res ſacræ, quia vel per ſpecialē benedictionem cōſecratę ſunt, vel ſunt inſtrumenta diuini cultus; alię verò ſunt, quæ generale nomē retinēt, & propriè dicuntur bona Eccleſiaſtica, ſiue mobilia, ſiue immobilia, quæ quatenus ad Dei cultū, ſuſtentionem miniſtrorum, ſubſidiū pauperū, & alias tēplorum expēſas deſtinata ſunt, inter res ſacræ cōputantur, teſte D. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 4. & q. 185. ar. 7. De rebus ſacris prioris ordinis certū eſt gaudere multis immunitatibus à cōmunib; vſibus, vel miniſterijs, & ab omni iniuria, & iniqua alienatione. Nā hoc gen⁹ immunitatis ratione naturali fundatū eſt, quia Sancta debent ſanctè tractari; ea vero, quæ Deo dicata ſunt quandā ſanctitatē participant; ergo ipſa ratio dicat, nō eſſe ad vſus pphanos trāſferenda. Et ita in lege veteri vafa tēpli in magna erant veneratione, & ideo ſpecialiter conſecrabantur, vt ait D. Thomas. 1. 2. q. 102. ar. 4. ad 9. & propterea non

6. Bona Eccleſiaſtica duplicia, quædam ſpecialiter conſecrata, alia non ita.

D. Thom.

Idem.

Varia Eccleſiarum immunitates.

Cap. 2. de Cuſtodia Eucharistiæ.

Daniel. 5.
Hieron.
Theodor.
Stephan.
Papa.
Lex Inter stipulā
tem. §. Sa-
cra. ff. de
Verborū
obligat.
Cap. Li-
gna de Cō-
secra. d. 1.
Cap. Quā
semel. 19.
q. 3.
Regul. Se-
mel. de Re-
gul. iur.

7.

Res diuino
cultui dica-
re ab huma-
nis vñibus
eximūtur.
Vide Sar-
mient. de
Reddit. Ec-
clesiast.
Cap. Sine
exceptione
Cap. Au-
rum.
Cap. Glo-
ria. 12. q.
2.

8.

Omnia Ec-
clesiar. bo-
na gaudent
priuilegio
fori.

non poterant ad alios vsus prophanos, vel cōmunes applicari. Vnde Daniel. 5. Balthasar Rex Babylonix, qui vasa tem- pli in quodam suo conuiuio prophanare ausus est, statim diuinam sensit vindi- ctam, vt ibi Hieronymus, & Theodor. notant, & Stephanus Papa. 1. epist. 1. ad Hilar. c. 3. & habetur in cap. *Vestimenta*, de Consecrat. dist. 1. Quin etiam inter gentiles suomodo fuit hoc ius rebus sacris conseruatum, vt colligimus ex l. *Inter stipulantem*. §. *Sacra*. ff. de Verbor. obligat. nunc autem maximē iure cano- nico confirmatum est, vt cōstat ex cap. *Ligna* cum multis sequentibus, de Con- secrat. dist. 1. & cap. *Quā semel* cum se- quent. 19. q. 3. & ex regula *Semel* de Re- gul. iur. in 6. & nouo etiam iure ciuili declaratum hoc est in l. *Sancimus*. C. de Sacrosanct. Ecclesi.

Pertinet autem hæc immunitas ad quandam venerationem, seu honorariū cultum huiusmodi rerum sacrarum, & ideo in materia de Adoratione explica- ta est. Et propter eandem causam non ita conuenit hæc immunitas alijs bonis Ecclesiasticis secundi ordinis, quia illa non sunt proxima instrumenta diuini cultus. Ideoque priora bona dici solent exempta ab humano cōmercio, & vsu; hæc verò posteriora esse possunt in hu- mano commercio, & ad ordinarios vsus applicari, dummodo debito modo, & cū pietate fiat. Vt sumitur ex cap. *Sine ex- ceptione*, cap. *Aurum*, & cap. *Gloria*, cum alijs multis. 12. q. 2. Nam quia hæc etiam posteriora bona aliquomodo sacra sunt, hoc saltem ex vi suæ institutionis requi- runt, vt solū in religiosos, vel pios vsus proximē consumantur, quia ad hunc fi- nem Ecclesiæ data sunt, vt multi cano- nes tradūt in dicta. 12. q. 2. Quod si bona sint immobilia, vel pretiosa, peculiare habent priuilegium, vt alienari non pos- sint, nisi modo, & ratione iure canonico præscriptis, cap. *Nulli* cum alijs de Re- bus Ecclesiæ non alienandis.

Præterea omnia ista bona Ecclesiasti- ca dici possunt gaudere priuilegio fori, seu, quod idem est, esse exempta ab om- ni iurisdictione, seu potestate seculariū Principum, seu Magistratum. Primò quoad administrationē, nam per Eccle- siæ ministros custodiri, conseruari, trans-

A ferri, aut permutari, distribui, vel quan- do oportuerit, alienari debent, non per laicos, quibus nulla super hæc bona est attributa potestas iuxta suprā dicta in cap. 2. & 15. & ex dictis ibi constat, im- munitatem harum rerum quoad hanc partem ex iure diuino descendere, sup- posita institutione Ecclesiæ, & potesta- te data Petro, & successoribus eius ad vniuersas res Ecclesiasticas per se, vel per ministros suos administrandas. Vnde in Concilio Lateran. sub Leone. X. in Bul- la de Reformatione curiæ. §. *Et cum fru- ctuum*, dicitur, prohibitum esse iure diui- no, ne laici ius administrandi bona Eccle- siastica vsurpent.

B

Ratio verò est, quia hæc bona si con- siderentur vt sacra, per se ordinantur ad spiritualement, & supernaturalem finem, & ideo ex vi iuris diuini administratio eo- rum ad spiritualem potestatem perti- net. Si verò considerentur ratione ma- teriæ, sic eo ipso, quod tradita sunt Ec- clesiæ, facta sunt extra dominium, & po- testatem laicorum, & diuinò cultui di- cata sunt, & sub speciali ratione sub do- minio Dei constituta, vt significauit Cō- cilium Trident. sess. 25. cap. 1. de Refor- mat. prohibens Episcopis, ne res Eccle- siasticas, *quæ Dei sunt*, consanguineis do- nent, qui modus loquendi est frequens in sacris canonibus, vt videre licet in mul- tis decretis. 12. q. 1. & 2. & 16. q. 1. & 7. & in cap. *Cum secundum Apostolum* de Præbend. vbi hæc bona vocantur patri- monium Christi, quod etiam habetur in cap. cum ex eo de Elect. in 6. Et in cap. *Tua nobis*, de Præbend. decimæ pe- culiari titulo, & modo dicuntur esse bo- na Dei. Ergo administratio talium bo- norum ad eos pertinet, quos Deus dis- pensatores suorum bonorum constituit,

D

huiusmodi autē dispensatores sunt præ- cipuè Romanus Pontifex, & sub illo episcopi in suis diocesis, iuxta men- suram potestatis sibi concessæ, vt Pon- tifices, & varia Concilia docuerunt, quæ apud Gratianum videri possunt dist. 96. præsertim cap. 1. & ultimo, & dicta 12. q. 1. & 2. & 17. q. 1. & 7. Et optimè Am- brof. in cap. *Conuenior*. 23. q. 8. ex epist. 33. ad Sororem. Et propterea sacrilegi appellantur, qui per potestates seculares huiusmodi bona Ecclesiastica vsurpant,

Conc. La-
teran.

9.
Ratiō dictæ
exemptio-
nis.

Cōc. Trid.

Cap. Cum
secundum
Apostolū
de Præb.
Cap. Cum
ex eo de E-
lect. in 6.
Cap. Tua
nobis, de
Præbend.

Gratian.

Ambros.

tan-

tanquam rerum sacrarum violatores.

10. **Bona Ecclesiastica etiam à legibus civilibus sunt exempta.**
Cap. Ecclesiastica.
Cap. Quæ in Ecclesiis.
Cap. Vlt. de Reb. Eccles. non alien.
Cóc. Rom. Innoc. 3.
Ratio assertionis.
 Secundo dici possunt hæc bona gaudere priuilegio fori, quia exempta sunt à legibus civilibus, ita ut nihil circa illa in particulari disponere possint, ut ex dictis in capite præcedenti satis notum est, & sumitur ex cap. *Ecclesiastica*, & cap. *Quæ in Ecclesiis*, de Constitut.; & cap. *Vlt. de Rebus Ecclesiæ non alienandis*. Et traditur apertissime in Concilio Romano sub Symmacho, quod allegauit Innocentius. 3. in dicto cap. *Ecclesiastica*, & refertur in cap. *Benequidem*. 96. dist. ubi lex quædam super Ecclesiastica bona lata à quodam Basilio homine laico, & urbis Romæ Præfecto, licet esset fauorabilis Ecclesiæ, nulla declaratur ex defectu potestatis. Ne in exemplum remaneret præsumendi, quibuslibet laicis, quanuis religiosis, vel potentibus in quacunque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissæ docetur. Ratio ergo est, quia tales leges sunt nullæ, ut pote sine iurisdictione factæ; nam sicut civilis Magistratus, aut Princeps non habet potestatem administrandi Ecclesiastica bona, ita nec iurisdictionem habet adferendas leges, per quas circa eadem bona aliquid disponat. Tum quia eadē ratio versatur, videlicet, quod hæc bona eo ipso, quod speciali titulo facta sunt diuina, & spiritualia per specialem habitudinem ad supernaturalem finem, constituta sunt extra obiectum, & materiam iurisdictionis temporalis. Tum etiam, quia dispositiones legum circa aliqua bona continent (ut sic dicam) principalem dispositionem, & administrationem talium bonorum quasi eminenter, seu virtute; quia huiusmodi leges sunt regulæ, per quas dirigi debet talium bonorum administratio; ergo qui talia bona administrare non possunt, multo minus poterunt leges circa illa condere. Quapropter non minus iuris diuini est hæc exceptio à lege civili, quam ab administratione laicorum. Est tamen varijs modis determinata hæc exemptio per Ecclesiasticos canones præscribentes modum circa alienationes, translationes, & alios modos dispensandi, vel administrandi hæc bona, ut videre licet in decretis antiquis

A allegatis præsertim. 12. q. 1. & toto titulo de Rebus Eccles. non alien. & in cap. *Pastoralis*, de His, quæ fiunt à Prælati sine consensu capituli. Vnde per easdē leges canonicas aucta est hæc exemptio per varia priuilegia Ecclesijs concessa circa bona sua, ut circa alienationes, præscriptiones, & similia, de quibus hic non est dicendi locus, sed videri possunt Doctores Canonistæ in cap. *Nulli*, de Rebus Ecclesiæ non alienandis, & sumistæ præsertim Syluest. verb. *Alienatio*, & verb. *Ecclesiastica*. 2. & 3.

B Tertiò eadem ratione gaudet hæc bona exemptione ab onere iudicii secularis. In quo breuiter aduertendum est, duobus modis posse hæc bona considerari, primo præcisè quatenus res sacræ sunt, & ut sic manifestum est, non posse circa illa versari secularia iudicia, nam si dubitatio aliqua, vel lis circa illa ut sacra sunt, moueatur, ex ipsa rei natura, & diuino iure, ad Ecclesiasticum iudiciū pertinet, quia est materia sacra, & spiritualis, ut si tractetur; an Ecclesia sit polluta, nec ne, vel an calix sit rectè consecratus, & similia. Alio modo possunt hæc bona considerari ratione materiæ, secundū quam temporalia bona sunt, & de illarū dominio, vel iure utendi, aut fruendi illis litigari potest, & hoc modo etiā constat, hæc bona esse exempta à iudicio seculari, ut notat Glossa, Panormit. & Doctores in cap. *Ecclesiastica sanctæ Mariæ*, de Constitut. per illū textum, & per cap. *Si clericus*, cum similibus de Foro comp. & cap. *Decernimus* de Iudicijs cum alijs, quæ ca. 13. adduximus. Hæc enim pars ferè coincidit cum his, quæ ibi diximus de exemptione clericorū in causis civilibus. Nam si clerici eximuntur quoad propria bona à seculari iudicio, multo magis quoad bona Ecclesiastica. Vnde hoc intelligendū est cum declaratione ibi addita, nimirū, ut procedat, quando ipsa Ecclesia est rea, seu in iudiciū vocatur à laico, vel (quod perinde est) quando laicus prætendit, talia bona esse sua, vel aliquod in eis ius habere. At verò si è cōuerso Ecclesia, seu Pastor eius pro huiusmodi bonis, quæ Ecclesiastica esse prætendit, laicum conueniat, tunc non habet locum exceptio à seculari iudicio, quia reus in foro suo conueniri debet, nisi fortasse sacrilegium intercefferit, ratione cuius potest reus

Cap. Pastoralis de His, quæ fiunt à Prælati.

*** I I Bona Ecclesiastica exemptione præsumunt à iudicijs secularibus.**

Glossa. Panormit. Cap. Si clericus de Foro comp. Cap. Decernimus de Iudicijs

Declaratur conclusio.

reus immediatē trahi ad iudiciū Ecclesiasticum, vt in prædicto capite satis explicatum est.

CAPVT. XVIII.

An Exemptio à tributis secularibus conueniat Ecclesijs, earumque bonis, quatenus Christi patrimonium sunt.

I. **E**cclesiarum nomine, vt præcedenti capite explicaui, ipsa materialia tēpla, vel loca sacra intelligimus, per Ecclesiastica autem bona res omnes sacras, & quæ ad vsus Ecclesiarum, Deo, seu ipsis Ecclesijs donatæ sunt, & sub administratione eiusdem Ecclesiæ, seu ministrorum eius perseverant. Nam de bonis proprijs clericorum postea dicemus. Distingui autē possunt hæc bona in immobilia, & mobilia. Sub immobilibus non solum fundos, prædia, domos, & similia corporalia bona, quæ fixam radicē habent, sed etiam iura fructifera, vt census, quibus annui redditus respondent, & seruitutes, & similia bona perpetua, quæ incorporalia dicuntur, comprehendimus, iuxta juris consuetudinē in Clementin. Exini. §. Cum annui redditus, de Verbor. signific. & quæ notantur à Doctoribus in cap. Nulli, de Reb. Eccles. nō alienand. & Glossa in cap. 2. de Rebus Eccles. non alienand. verb. Iura. Sub mobilibus autem ceteras res omnes Ecclesiæ vsibus deputatas, cuiuscūq; estimationis, vel valoris sint, complectimur. Nam licet, in ordine ad perpetuam conseruationem, prohibendamque alienationem soleat res pretiosæ Ecclesiæ sub immobilibus comprehendi, quia eodem iure censentur, vt notat Panormit. in cap. Tua de his, quæ sunt à Prelatis, &c. tamen in ordine ad tributa non habent peculiare rationem, & ideo inter mobilia cēsentur sicut re vera talia sunt, iuxta l. Lex quæ mācipia, C. de Adinistrat. tutorum. Ea vero, quæ se mouentia vocantur, licet immobilia propriè dici nō possint, vt per se constat: quatenus fructifera esse solent, & per quandam successione possunt esse perpetua, ad illa nunc reuocantur.

1. Lex quæ mācipia, C. de Adinistrat. tutor.

2. Secularia tributaque

Per tributa verò secularia, illa intelligimus, quæ à Regibus, seu temporalibus Monarchis, vel alijs Magistratibus iure possunt, vel solent imponi. Nam de tri-

A butis, quæ à Summo Pontifice possunt exigī, & Ecclesiastica possunt vocari, nō est in præsentī consideratio, illa enim nō sunt contra exemptionem Ecclesiasticā, nam hæc est à potestate ciuili non à Pontificia. Imò quia hæc bona subsunt plenè potestati Pontificis, eximuntur à potestate seculari, eoque ista exemptio refertur, vt illa subiectio plenè possit impleri: Ideoq; dubiū non est, quin Ecclesiastica bona possint aliquibus tributis Ecclesiasticis subijci, saltem per Summum Pontificem, qui est supremus eorum dispensator. Qualia verò, & ob quas causas futura sint, & an ab inferioribus Prælatīs introduci possint, non est, vt dixi, præsentis considerationis, sed in materia de Præbendis, & beneficijs Ecclesiasticis tractandum est.

B

C

D

Deinde tributa secularia, quāuis multiplicia sint, vt in libro. 5. de Legib. dixi, in præsentī in duo capita distingui possunt, iuxta diuisionem positam rerū mobilium, & immobilium: quædam ergo tributa de rebus immobilibus postulantur, & solent vocari tributa realia, seu pensiones, aut vectigalia, quamuis hæc nomina interdum cōmuniora sint. Alia verò sunt tributa, quæ de rebus mobilibus petuntur, vt gabella, quæ etiam vectigal à vectando appellatur. Est enim differentia notanda inter res mobiles, & immobiles, quòd mobiles, quia non sunt fructifera, de se nō sunt capaces tributorū, nisi quatenus subsunt negotiationi, vel transportationi ab vno loco in alium, & ideo talia tributa inde accipiunt nomina vectigalium, &c. Res autem immobiles quatenus fructiferae sunt, per se sunt capaces alicuius pensionis, & ideo hac voce circa illas vtēmur.

3. Tributa secularia duplicia.

4. Prima Conclusio. Omnia Ecclesiastica bona à tributis sunt exempta. Cap. Non minus. Cap. Aduersus, de Immunit. Ecclesiar. Cap. 1. de Censib. in Epif.

Dico ergo. Bona Ecclesiastica tām mobilia quam immobilia à tributorum solutione esse exempta. Conclusio est certa, & communis Doctorum locis infra citandis, & sumitur ex cap. Non minus, & cap. Aduersus, de Immunit. Ecclesiar. & cap. Quanquam, de Censib. in 6. & cap. 1. de Immunit. Ecclesiar. in 6. & Clementin. 1. eodem titul. Et in Extrauag. Quod olim, eodem. Item in iure ciuili confirmata est hæc immunitas, præsertim in cōstitutione Friderici post libros Feudorū, & habetur etiam in l. 2. §. Item nulla, C. de Censib. in 6.

Episcop. & Cleric. Denique optimum argumentum sumitur ex cap. 2. de Censib. quatenus dicit, tributum esse signū subiectionis; cum ergo neque Ecclesiæ, neque earum bona sint subiecta potestati seculari, neque etiam tributis secularibus subijci possunt. Quæ ratio generalis est de omnibus Ecclesiasticis bonis, & ita etiam loquuntur alia iura.

5. Ut autem fundamentū huius immunitatis in his bonis specialiter declaremus, aduertere oportet, duos respectus in eis considerari posse, ut in eis hæc immunitas fundetur, vnus est, quod huiusmodi res sunt sub speciali dominio Dei, ut dixi: alius est, quia tales res sunt specialiter cōsecratæ, aut benedictæ. Prior respectus generalis est omnibus his bonis, quæ Ecclesiastica nuncupantur, & ideo de illo in hoc capite dicemus, de altero verò, qui minus vniuersalis est, dicemus capite sequenti. Dico ergo, habitudinem illam ad Deum tanquam ad peculiarem dominum sufficere ad fundandam dictam exemptionem, non solum in humano, sed etiam in diuino, & naturali iure. Nam si Dominus bonorum non potest esse subiectus tributis, neque etiam ipsa bona possunt tributis onerari, ut infra etiam de clericis dicemus, tum quia bona adherent personæ, & sequuntur conditionem eius tanquam accessoriū principale; tum etiam, quia solutio talis tributi per se non potest ab alio, nisi à Domino bonorum postulari, & ita necesse est, ut in ipsum redundet, & virtute illi tributum imponatur. At verò dominus horum bonorum Ecclesiasticorum non potest esse subiectus tributis, cum sit ipse met Christus; ergo neque ipsa Ecclesiastica bona. Atque hic optimè accommodantur verba Christi: *Ergo liberi sunt filij*; nam filius naturalis Regis sicut in persona sua exemptus est à tributo, ita & in suis proprijs bonis; ergo multò magis bona Ecclesiastica, quæ propria sūt Christi, & veluti proprium patrimoniū eius, ut Concilia loquuntur, libera sunt à veterigalibus, & tributis.

6. Obiectio. Dices proprium, & quasi proximum dominium horū bonorū re vera non esse immediatè apud Deum, vel Christū solum, sed apud aliquos homines, vel hominum congregationem habentem ius

A vtendi, & fruendi talibus bonis, & de illis disponendi in omnem vsum lege non prohibitum. Vt v. g. bona alicuius monasterij Ecclesiastica sunt; & tamen dominium illorum est apud cōuentum talis monasterij, & bona alicuius Ecclesiæ matricis sunt sub dominio totius cleri talis Ecclesiæ, ut est quædam particularis, & spiritualis cōgregatio ex clericis coalescens. Ergo ille titulus diuini dominij non est sufficiens ad fundandam hanc exemptionem à tributis: quia tributum magis cōsideratur respectu proximi domini: nam ab illo soluendum est. Alioqui etiā *Domini est terra, & plenitudo eius*, omnia enim altius, & perfectius sunt sub dominio diuino, quàm humano, tamen quia illud dominium diuinum non excludit humanum, sub hoc posteriori respectu bona humana capacia sunt tributorum; ergo idem erit cum proportionem in bonis Ecclesiasticis. Nam licet peculiari modo dicatur esse Dei, quia ad eius cultum peculiari modo ordinata sunt; nihilominus quatenus sunt bona temporalia, quibus homines uti debent, non possunt non esse sub aliquo humano dominio.

C Duobus modis respondemus, primò negando assumptū: est enim valde probabilis sententia Nauarri asserentis, bona Ecclesiastica proximè, & immediatè esse sub dominio Dei, & Christi Domini, nō per metaphoram, sed per omnimodam proprietatem, ita ut nullus homo, vel hominum congregatio habeat propriū dominium, sed tantum dispensationem cū maiori, vel minori plenitudine potestatis. Quam sententiam dicit Nauarr. esse cōmunem consensum omnium catholicorum Doctorum. Et eam latè probat decretis Pontificum, & Conciliorū, ac rationibus, ut videre licet in Apologia de Redditibus Ecclesiasticis, q. 1. monito. 18. & 24. & in nouiori editione tract. de Redditib. q. 1. monit. 16. 21. & 40. & q. 3. monit. 31. nu. 7.

D Estque hæc opinio satis pia, & probabilis, quæ hac ratione præter alias suaderi potest, quia si aliquis homo esset Dominus horum bonorum, maximè Summus Pontifex, nam apud illud est suprema potestas dispensandi omnia Ecclesiastica bona, ut suprà visum est, & passim in canonici-

7. Prima responsio.

Nauarr.

8. Bona Ecclesiastica esse immediatè sub dominio Dei probatur.

canonibus traditur dist. 96. 12. q. 2. & in titulis de Reb. Eccles. non alienand. & de Immunit. Ecclesiar. At Pōtifex ipse nō habet propriū dominium rerum Ecclesiasticarum etiam illarum, quæ specialiter sunt Ecclesiæ Romanæ, vt sumitur ex Concilio Roman. 3. sub Symmacho, cap. Non licet, 12. q. 2. Non enim potest suo arbitrio hæc bona expēdere, vel alienare, sed tantū vt fidelis dispensator, & prudens; ergo nec tota Ecclesia vniuersalis habet tale dominium in talia bona, quia ipsi videantur in suo Capite donata: sicut neque aliqua Ecclesia particularis habet propriū dominiū suorum bonorū Ecclesiasticorū, quia quælibet Ecclesia pendet à Pontifice in suorū bonorum administratione, & vniuersalis Ecclesia etiam in hoc est illo inferior; ergo omnes isti sunt tantū dispensatores horum bonorū, & non veri domini. Neque est inconueniens, quòd aliqua bona humana, & temporalia fiant extra dominiū mortalium, hominū, quia fideles altiori mente, quàm humana, scilicet, per fidem operando, illa Christo donare potuerunt, & voluerūt, & ipse quamuis per ministros suos illa acceptet, fieri potest, & sit proprius illorum dominus.

9. Quia verò nō desunt graues authores, qui dominiū harū rerum apud homines esse dicunt, saltē apud Ecclesiam, vel vniuersalē, vel particularē respectiue, iuxta intentionē eorum, qui talia bona Ecclesijs donarunt, vt videre licet in Turrecrem. cap. *Videntes*, 12. q. 1. in art. 2. & Caietan. 2. 2. q. 43. art. 8. ideo respondendū est aliter, abstrahēdo ab opinionibus, inter quas fortasse, quod ad hoc punctū attinet, magis est quæstio de nomine, quàm de re. Dico ergo, esto talia bona sint sub aliquo humano dominio, hoc nō obstat, quominus à tributis exempta esse debeant diuino iure. Tum quia non obstat illo dominio Ecclesiæ, negari non potest, quin ad ius Christi Domini peculiariter modo pertineant, cū ad eius cultum, & honorem peculiariter donata sint, propter quod patrimonium Christi dicuntur, vt vidimus; & in canon. 39. Apostolor. aliās 40. vocantur hæc bona *Domineca*, seu *res Dominicæ*; hoc ergo satis est, vt neque ad alios vsus applicari, nec tributaria fieri debeant. Tum etiam, quia illæ

A met persone, vel cōmunitates, quibus talium rerū dominium attribuitur, nō sunt subiectæ seculari Principi iurisdictioni; ergo nec talia bona debent ab eisdem Principibus tributis subijci, iuxta regulā paulò antea positam. Assumptum declaratur, quia Ecclesia, sub cuius dominio dicuntur esse hæc bona non habet hoc dominium, vt est communitas civilis, sed vt Ecclesiastica, & vt est corpus Christi mysticum, sed Ecclesia vt talis est, non subest seculari Principi, sed Pontifici; ergo nec Ecclesiastica bona.

C A P V T XIX.

An exemptio à tributis secularibus conueniat Ecclesiæ, & rebus sacris ob earum specialem sanctitatem, seu consecrationem.

A Liud fundamentū huius exēptionis esse potest peculiaris consecratio, aut benedictio, vel deputatio talium rerum, vt sint quasi proxima instrumenta diuini cultus. Quæ ratio nō est ita vniuersalis sicut præcedens, in his tamen rebus, in quibus reperitur, sufficientē causam huic exēptioni à tributis præbet. Et in primis inter bona immobilia tantū Ecclesiæ ipsæ, seu templa, & similia loca diuino cultui proximē dicata hunc peculiarē modū sanctitatis participant. Nam cætera bona immobilia, vt sunt prædia Ecclesiarum, & similia non habent huiusmodi respectū, sed solum illū, ratione cuius remotē pertinent ad diuinū cultū, quatenus ad sustentationē ministrorum ordinantur. Et ideo D. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 1. hæc bona collocat in vltimo gradu tertiæ speciei rerum sacrarum, cum tamen templis, & locis sacris secundam speciem tribuat.

D Inter bona ergo immobilia, Ecclesiastica templa, & loca sacra merentur (vt ita dicam) huiusmodi exemptionem à tributis ob peculiarem titulum sanctitatis. Ita sumitur ex cap. *Secundum canonica*, & cap. *Sancitum est*. 23. q. 8. & cap. 1. *De censib.* in quibus iuribus area Ecclesiæ, seu fund⁹ vbi edificata est, imò & horti iuxta Ecclesiam positi, & prædia in dotem Ecclesiæ peculiariter collata (quæ solent mansus appellari) à tributis eximuntur;

1.

D. Thom.

2.

Prima conclusio. Locis sacris cōsecratione debetur immunitas. Cap. *Secundū canonica*. Cap. *Sancitum est*. 23

Rr ergo

ergo multò magis domus ipsæ, seu fabricæ templorum, aut Ecclesiarum eadem gaudent exemptione. Nam reliqua, quæ adiacēt Ecclesiæ, & sunt quasi partes eius, eximuntur propter sanctitatem ipsarum Ecclesiarum; ergo multò magis ipsæ Ecclesiæ, iuxta Dialecticorum regulam, *Propter quod unumquodque tale, &c.* Quamvis possit etiam alia ratio in Ecclesijs considerari, quia non sunt res fructifera aliquorum temporalium prouentuum, neque habent vsum civilem, seu seculare pretio æstimabilem, sed tantum vsum sacrum, ad quem sanctificatione sunt, vel peculiariter dicatæ; & ideo intrinsecè sunt incapaces temporalis tributi. Et eadem ratio exemptionis inuenitur in area Ecclesiæ, & in atrijs, & in alijs partibus, vel locis adiacentibus Ecclesiæ, quæ alium fructum non habent præter eiusdem Ecclesiæ vsum, seu seruitium. Dos autem, seu mansus Ecclesiæ licet temporales prouentus ferre possit, quia verò omnes illi fructus ad Ecclesiæ sustentationem censentur necessarij, ideo cum ipsa Ecclesia dos eius eximitur.

3.
Bona Ecclesiastica ad sustentationem ministrorum ordinata non eximuntur ratione alicuius consecrationis.

In alijs autem Ecclesiasticis bonis tam immobilibus, quam mobilibus, quæ tantum ad sustentationem ministrorum, vel expensas Ecclesiæ ordinantur, vt sunt pecunia, triticum, vinum, & aliæ res vsu consumptibiles, non habet locum ratio specialis consecrationis, vt constat, sed solum eximuntur in prædictis iuribus, vel ex ratione generali diuini dominij, vel quia integrè, & sine diminutione ad sustentationem Ecclesiæ necessarij sunt. Hæc tamen posterior ratio minus vniuersalis videri potest, quia interdum possunt esse abundantiores alicuius Ecclesiæ fructus, ita vt sumptus excedant, nisi elemosynæ inter sumptus computentur, sicut re vera fieri debet, atque ita illa ratio moraliter loquendo erit etiam adæquata, & vniuersalis. Alia verò sunt mobilia bona Ecclesiæ, quæ peculiari, & altiori modo res sacræ dicuntur, quas Diuus Thomas suprà in tertia specie, & in secundo gradu eius numerat. In primo enim gradu ponit sacramenta, quæ ad præsens non referunt; in secundo verò ponit vasa consecrata, imagines sacras, & reliquias Sæctorum, sub quibus compre-

A hendit etiam vestimēta sacra; imò & generaliter addit omnia, quæ ad ornatū Ecclesiæ, & ministrorum pertinent; eadēque ratio, vel maior est de Chrismate, & Oleo benedicto, quæ ad sacramēta reduci possunt: itemque de Agnis Dei, granis benedictis, & similibus.

De hoc ergo posteriori genere rerum sacrarum dubitari potest, an secluso respectu ad peculiare dominium Dei, vel Ecclesiæ, ex vi solius consecrationis, seu quasi sanctificationis, quam habent, exēptæ sint à tributis, quorum, res mobiles sunt capaces, vt gabellarum, si ratione materiæ vendantur, aut vestigalium, si ab vno in alium locum transferantur. In quo dubio nihil inuenio specialiter dictum ab authoribus. Solum enim de bonis Ecclesiasticis in generali tractant, & de illis tam mobilibus, quam immobilibus indefinitè, ac proinde vniuersaliter definiunt, à tributis esse exēpta. Sub bonis autē Ecclesiasticis omnes res sacræ, quas enumerauimus planè cōprehendūt, & cōsequenter sentiūt, omnes illas eadē exēptione gaudere. Potest autē hæc sententia fudari in alio principio, nimirum, quod illi duo respectus suprà positi, scilicet, rei existentis sub peculiari dominio Dei; & rei specialiter sacratæ, & diuino cultui proximè dicatæ, licet ita distinguantur, vt prior respectus possit separari à posteriori, tanquā vniuersalior illo; nihilominus posterior nunquam separetur à priori, quia eo ipso, quod res aliqua est aliquo modo sacra definit esse sub humano dominio, & ad solū diuinum proximè pertinet, & inde consequenter fit, vt à tributo humano sit exempta, remotè quidem ratione consecrationis, proximè verò ratione personæ Christi, sub cuius dominio existit.

D

Illud autem fundamentum, nimirum rem sacram eo ipso, quod talis est, extra humanum dominium fieri, valde commune est inter iurisperitos, ita enim sentit Glossa de rebus inanimatis in cap. *Freuens*, dist. 54. verb. *Reddi*, & in capite. *Comperimus*. 14. quæstione sexta, & in capite, *Episcopus in Diocesim*. 7. quæst. prima, verb. *Altaria*, quas Glossas ibi Doctores probant. Verum est, illas expressè non dicere, rem inanimem consecratam non posse esse sub humano dominio

4.
An res sacræ, si ratione materiæ vendantur, tributis subiiciantur.

5.
An res sacræ ex vi solius consecrationis ab humano dominio eximantur.

Glossa.

dominio, sed non posse ad vulgares, & communes vsus iterum conuerti, & ideo si res ante consecrationem erat sub alicuius dominio, & inuito domino consecrata sit, non esse illi restituendam. Quod videtur aperte docere Gregorius in dicto cap. *Comperimus*, aliàs lib. 7. epist. 58. indict. 2. Clarius Nauarr. in dicta Apolog. de Redditi. monito. 24. n. 5. vniuersaliter ait bona sacra nullius puri hominis, vel hominum esse, sed Dei tantum, & Domini nostri Iesu Christi. Quod probat ex §. *Nullus*, Instit. de Rerum diuis. vbi res sacra nullius esse dicuntur, vbi ratio redditur his verbis: *Quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est*. Non dicitur autem esse nullius, quia ita careat Domino, vt possit fieri primo occupantis; ergo dicitur nullius, quia non est sub dominio alicuius puri hominis, sed sub speciali dominio Dei, vt notauit Glossa in dicto §. *Nullus*, & in l. 2. ff. de Rerum diuis. quæ Glossa ibi communiter approbantur, vt Nauarr. refert. Et pro hac sententia allegari possunt Iurisperiti dicentes, si quis furetur calicem ex priuata domo, non competere actionem furti contra illum domino domus, nisi fortasse nomine Dei, quia res sacra nullius hominis est, sed solius Dei, vt videre licet apud Syluest. verb. *Sacrilegium*. §. 2. Denique confirmari potest hæc sententia, quia laicis non licet sacra vasa, aut vestimenta contrectare, cap. *In sancta*, & cap. *Vestimenta*, de Consecrat. dist. 1. cum similibus; ergo multo minus capaces sunt domini talium rerum.

Cap. Comperimus.
Gregor.
Nauarr.

Glossa.

Syluest.
Cap. In sancta.
Cap. Vestimenta de
Consecrat.

6.
Res sacra ex vi solius consecrationis non eximuntur ab humano dominio.

Hoc autem fundamentum ita indistincte sumptum, non videtur verum, saltem in eo rigore, in quo Nauarr. loquitur. Primo, quia nullum est ius Ecclesiasticum, quo omnes priuatæ personæ, vel communitates humanæ incapaces fiant domini talium rerum eo ipso, quod consecratæ sunt, neque etiam ex natura rei sunt incapaces, nam possunt habere verum titulum domini circa rem ipsam, seu circa materiam rei consecratæ, nulla enim ratio est, cur consecratio sola dominium auferat. Multi enim Theologi dicunt, hominem habere dominium, etiam ipsius gratiæ, quæ multo magis supernaturalis est, quam vas consecratum. Deinde si persona priuata sit Ec-

A clestastica, præsertim sacerdos, non est cur non possit esse propriè dominus calicis, vel aliarum rerum sacris ministris deferuentium, quia ex parte materiæ potest illas suis sumptibus facere, & ex parte consecrationis potest illis liberè, & suo iure vt legitimo vsu, quod factis est ad rationem domini. Si verò sit laicus, potest etiam habere titulum domini circa materiam. Et licet post consecrationem non possit per se ipsum licitè illis rebus vt, propter incapacitatem personæ; potest tamen illis vt per alios conuenientes ministros, & similiter alijs potest facultatem cōcedere vtendi huiusmodi rebus, & ipso inuito nemo potest tales res, vel vsu earum vsurpare sine iniustitia; ergo signum est, priuatum hominem, etiam laicum posse habere talium rerum dominium. Denique vsus etiam, & experientia hoc persuadet, nam multæ priuatæ personæ possident tanquam proprias huiusmodi res consecratas, vt vestimenta sacra, & calices, & paramenta altarium, quæ saepe habent in suis priuatis oratorijs, in quibus, vel etiam in proprijs cubiculis habent sacras imagines, reliquias sanctorum, & alias res benedictas, de quibus etiam disponunt tanquam proprii domini, donando, mutuando, vel etiam vendendo, quantum ex parte materiæ fieri potest, quæ omnia non solum Ecclesiasticis, sed etiam laicis licita esse, idem vsus persuadet, nam ab hominibus pijs, & prudentibus fiunt, & à Prælati sine reprehensione, vel contradictione tolerantur.

Quapropter non videtur verum esse, quod prædictæ Glossa absolutè dicunt, huiusmodi res semel consecratas non esse laicis reddendas, etiam si ante consecrationem ipsorum essent, & ipsis inuitis consecratæ sint. Nam in primis hoc non dicit Gregor. in dicto cap. *Comperimus*, in quo loquebatur de quibusdam synagogis Iudæorum, quæ ipsis inuitis in Ecclesias fuerant translata, & consecratæ, de quibus ait Gregor. licet consecratæ fuissent sine causa, nihilominus non esse reddendas Iudæis, sed pretium domorum soluendum, & rationem reddit, quia quod semel consecratum est, non valet Iudæis restitui. Vbi non loquitur vniuersè

D

7.
Gregorium immerito pro contraria opinione adduci.
Cap. Comperimus.

de laicis fidelibus, sed de Iudæis infidelibus, qui ad vsus prophanos illas domos conuertere volebant, quod post consecrationem non licet. Vnde ex illa sententia pro laicis fidelibus ad sumum colligere licet, non esse illis res sacras reddendas; imo nec permittendas, vt eis ad prophanos, seu communes actus vtantur: si autem solum ad sacros vsus illas possidere, & retinere velint; non est cur illis non tradantur, si alioqui ius proprium in huiusmodi res habere supponantur. Atque ob similem rationem non videtur vera alia Iuristarum assertio, videlicet, non committere verum furtum, qui calicem v.g. aut aliam rem consecratam à priuata persona, qui eam tanquam propriam possidet, furripit. Nam licet illi furto addatur circumstantia sacrilegij, non ideo tollitur vera malitia furti, nam est iniusta acceptio rei alienæ inuito Domino. Neque illa iniustitia est contra alium, præter quam contra illum, qui re illam licet sacram, tanquam propriam possidet; ergo contra illum furtum committitur, & non est, cur actio furti illi de negetur. Non videtur ergo illo modo factis expediri proposita difficultas.

8.

Res consecratae etiam si ab humano dominio non eximantur, manent à tribueis exemptæ.

8.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Materia rei semel consecratae iterum ad prophanos vsus applicari nequit.

Cap. Ligna.

Cap. Altares de Consecrat.

Nihilominus tamen probabilius mihi videtur, huiusmodi res ex vi suæ consecrationis exceptas esse à vectigalibus, & similibus tributis, quia iura, & Doctores indifferenter loquuntur de bonis Ecclesiasticis, sub quibus omnes res sacras comprehendunt. Item quia est hoc valde consentaneum diuino, & naturali iuri, quia his rebus tanquam sacris debetur honorarius, & religiosus cultus, vt in septima Synodo dicitur; ergo contra rationem est, vt per exactionem tributorum prophanentur. Præterea, quia licet negare non possimus, huiusmodi res sacras interdum esse sub dominio priuatorum fidelium, nihilominus etiam verum est, ad Deum speciali iure, & titulo pertinere, quatenus ad illius cultum ita dicatae sunt, vt iam non possint ad prophanos vsus conuertere, præsertim quandiu consecrationem, & formam ad illam necessariam retinent; imò etiam si illam amittant, materia ipsa propter respectum ad priorem consecrationem à communibus vsibus abstrahitur, iuxta cap. Ligna, & cap. Altares, de Consecratio, dist. 1.

A Ex quo etiam fit, vt licet manere possint sub hominis dominio, nihilominus dominium illud valde restringatur, & coarctetur ad solum vsus sacrum; ergo merito huiusmodi res exemptæ esse debent à tributo, tum quia videretur peti propter habitudinem, quam habent ad vsus sacrum, cum iam non habeant alium moralem vsus, tum etiam quia videtur exorbitans, & iniquum, temporale tributum exigere à domino talis rei, cum iam illam non vt temporalem, sed vt sacram, & quodammodo spiritualem possideat.

B

CAPVT. XX.

Vtrum qualibet bona cum Ecclesiastica fiunt, eo ipso sint ab omni tributo, & onere ciuili illis inherente exempta.

HÆC quæstio maximè locum habet in rebus immobilibus, quibus solent imponi onera realia, quæ ipsis moraliter inhaerent, & cum illis incedunt, & ratione illarum soluentur, quatenus fructiferæ sunt, vel vsus habent pretio æstimabilem distinctum à dominio. Rebus autem mobilibus non solent imponi ista onera, seu tributa realia propter contrariam rationem, quod per se fructiferæ non sunt, ideoque solum de illis exiguntur tributa, mediante aliqua actione, qualis est negotiatio, vectio &c. Non repugnat tamen super rem mobilem imponi onus per modum alicuius seruitutis, & ideo generalis proponitur quæstio, an quæcunque bona definant esse cuicunque ciuili, aut seculari oneri subiecta, eo ipso, quod Ecclesiastica sunt.

D

Ratio autem dubitandi est, nam pensio aliqua, seu tributum potest super hæc bona imponi, vel postquam facta sunt Ecclesiastica bona, vel antequam Ecclesiastica donata fuerunt. De prioribus tributis certissimum est, bona hæc postquam Ecclesiastica facta sunt, non posse fieri tributaria: quod in vniuersum sine exceptione procedit, vt iura allata probant, & omnes Scriptores catholici sine dissensione fatentur. De posterioribus autem oneribus est non parua controuersia, nā

I.

2.

Prima sententia negans.

commu-

communis sententia tenet, bona Ecclesiastica non eximi à tributis realibus, quæ ipsis inerant, prius quàm Ecclesiastica fierent. Ita tenet Barthol. in leg. *De ijs* Cod. de Episcop. & Cleric. & in leg. *Placet*. Cod. de Sacrosanct. Eccles. Innocent. in cap. *Non minus*. de Immunit. Ecclesia. num. 4. Glossa in cap. *Secundum canonicam*. 23. quæst. 8. quam ibi sequitur Archidiaconus, item Glossa in cap. *Tributum*, verb. *De exterioribus*, & in cap. *Sancitum*, verb. *Annua*, & in cap. *Secundum*, eadem causa, & quæstione, & in cap. primo de Immunitat. Ecclesiarum in 6. verb. *Bonorum*, vbi idem Ioann. Monachus, & Ioannes Andreas docent, & Panormitan. in dicto capite primo de Censib. num. 6. & 7. & in cap. vltim. de Vita, & honestate Clericorum, num. 12. Vbi declarat opinionem hanc esse intelligendam, quando onus est perpetuum, & inuariabile, quia tunc intelligitur esse annexum possessionibus, non verò aliàs. Idem habet in conf. 26. volum. 1. & conf. 3. & sexto, volum. secundo. Et hanc opinionem sequitur Syluest. verb. *Immunitas*. 1. quæstio. quinta, versicul. *Tertium*, quamuis fateatur, hoc in Italia non seruari, & Angelus eodem verb. *Immunitas*. n. 36. vbi distinctè explicat, hoc procedere, siue onus impositum fuerit ex dispositione publica, puta Principis, siue ex dispositione priuata. Et idem cū eadem declaratione latius tradit Gregor. Lopez partit. 1. tit. 6. l. 5. 1. Gloss. 4. & tit. 15. l. 1. Gloss. 4. in fine, vbi etiā leges Regni Castellæ in eandē sententiā allegat.

3. Fundatur hæc sententia primò in aliquibus iurib⁹ ciuilibus præcipuè in l. vlt. Cod. de Exactionibus tributorū lib. 10. & Authentic. *Item prædium*. Cod. de Sacrosanct. Eccles. quæ refertur etiā à Gratiano in §. *Item prædium*. 10. quæst. 2. quatenus ibi supponitur, prædium Ecclesiæ posse habere onus fiscale, id est, tributū soluendi Principi, vt notat etiā Eccles. Glossa vltim. in Authentica, *Sicut alienatio*. Cod. eodem. Expressius hoc fundatur in leg. *Placet*. Cod. de Sacrosanct. Eccles. & leg. *De ijs*. Cod. de Episcop. & Cleric. & à simili in l. 1. Cod. de indictionibus, lib. 10. vbi dicitur, similia bona transire ad fiscum cum onere, etiā si fiscus iure ciuili soleat in priuilegijs Ec-

A clesiæ equiparari. Secūdo fundatur in iuribus canonicis, cap. *Conuenior*, cum alijs proximè allegatis ex 23. q. 8. & cap. *Si tributum*, & cap. *Magna*. 11. q. 1. Tertiò additur vrgens ratio, quia res habēs annexum onus transit cum onere suo, ergo si bona antequam essent Ecclesiæ habebāt hoc onus annexū, cum illo transeunt ad Ecclesiā, quando illi donantur, vel ab illa emuntur, & consequenter Ecclesia tenetur ad soluendū onus, seu tributum ratione rei acceptæ. Consequentia videtur clara, & antecedens in primis est vulgare in iure cap. *Ex clericis*, de Pignorib. & in cap. *Si quis laicus*, 16. q. 1. cū similibus. Et ratione videtur efficaciter probari, quia nemo potest plus iuris in alterū trāsfere, quā ipse habeat; ergo qui nō habet dominij rei, nisi cū tali onere, nō potest illā, nisi cū eodē onere in Ecclesiam trāsfere, quia sicut non erat in potestate sua rē illā habere, vel possidere sine tali onere, ita nec potest facere, vt ab alio sine onere possideatur. Et cōfirmatur, ac declaratur hæc ratio, quia aliàs fieret iniuria Principi, vel alteri habenti ius ad illud onus, quia priuaretur iure suo sine suo cōsensu, quod est contra naturalē iustitiam. Et cōfirmatur secūdo, quia aliàs donationes immobiliū bonorū Ecclesijs factæ cederēt in magnū præiudiciū Principū temporaliū, quia priuarentur magna parte suorū prouentū, quibus ad subistētanda onera, & honorē sui muneris, maximè indigēt. Quod argumentū sæpius inculcat in suo libello Rex Angliæ, vt Christianos Principes cōtra imunitatē ecclesiasticā moueat.

Nihilominus non desunt authores, qui absolutè dicant, bona Ecclesiastica non solum non posse nouis tributis onerari, verum etiā eximi à tributis soluendis, quibus bona onerata erant, prius quam ipsi Ecclesiæ acquirerentur, seu (quod perinde est) bona ipsa liberari à talibus oneribus eo ipso, quod in Ecclesiam transferuntur. Pro hac sententia citat Panormitan. Glossam in dicta leg. *Placet*, Codice de Sacrosanct. Eccles. & in dict. leg. *De ijs*. Codice de Episcop. & Cleric. quia dicit, leges illas reuocatas esse per constitutionem Friderici, quod etiā asseruit Cynus in dict. leg. *Placet*, in fine. Verumtamen hinc non satis colligitur, illas glossas fuisse huius sententiæ,

Secūdo, Cap. *Conuenior*. Cap. *Tributum*.

Cap. *Magna*. 11. q. 1.

Tertium.

Cap. *Ex clericis*. de Pignorib. Ca. *Si quis* 16. q. 1.

Prima cōfirmatio.

2. Cōfirmatio.

4. secunda sententia affirmans.

Glossa.

Cynus.

Cardinal.
Alban.

5.
Duo modi
imponendi
onera reb⁹
immobili-
bus.

nisi supponatur, Fridericum in sua cōstitutione loquutum esse de oneribus etiā realibus adhærentibus ipsis bonis, prius quā ad Ecclesiam peruenirent, quod tamen dictæ Glossæ nō declarant: in hoc autem fauent, quod indefinitè, & sine limitatione loquuntur. Hanc vero sententiam latè, & satis diligenter, & eruditè persuadere conatur Cardinalis Albanus in tract. de Immunit. Ecclesiast. cuius sententia valde pia, & ad veritatē accedere mihi videtur. Quia verò, nimis indistinctè, & absolute loquitur, & rationes eius aliquid vltra id, quod verum est, suadere possunt, ideo distinctione adhibita videtur resolutio huius dubij clari⁹ proponenda.

Duobus itaq; modis potest onus reale esse impositū rei immobili. Primo ex vi proprii dominij circa talē rem, & interueniente aliquo pacto inter eū, cui pensio soluenda est, & eū, qui est Dñs talis rei, vel è cōuerso inter eum, qui prius fuit dominus talis rei, & eū, in quē illam trāstulit cū tali onere, siue in eū trāstulerit dominium directū, siue tantū vtile. Exemplū prioris membri est, quādo quis emit censum super domū, vel vineā alterius, nam tūc res illa manet tali pensione onerata quam dominus rei censuario, seu pensionario soluere tenetur, obligatione reali ex vi talis contractus, nec potest rem illam vendere, aut alienare sine tali onere. Exemplum verò alterius membri sunt, quando dominus dat alteri bona sua in feudū, vel in emphyteusim, vulgo *prazo*, & quantum est ex natura rei potest etiā dari in censum, transferendo totum dominium rei in alium propter solam obligationem soluendi tale onus, vel cum illa coniūgendo aliquam partem pretij, prout æqualitas iustitiæ postulauerit. Alio modo potest onus esse impositum prædio, non ex vi dominij illius, sed ex vi supremæ iurisdictionis Regiæ super tale prædium, vel in tali territorio, hoc enim modo potest Princeps imponere tributa in terris sibi subiectis, sicut in personis, vel in rebus mobilibus. Et de hoc secūdo genere realium onerum est propria controuersia, quia hæc sunt propriè tributa, & ita illa simpliciter appellauimus; alia verò vel generali nomine *pensiones*, aut *prinata onera*, vocabimus.

A Dico ergo primo. Bona temporalia, quæ antequam fiant Ecclesiæ, habēt annexum reale onus priuatum, seu pensionem soluendam alteri ex vi dominij, & pacti præcedentis, etiam si Ecclesiastica fiant, eidē subiacent oneri, quod Ecclesia soluere tenetur, nec priuilegiū exemptionis ipsam à tali onere liberat. In hoc videtur mihi non solum vera, sed etiam certa cōmunis sententia. Neque dissentit Cardinalis Albanus, imò expresse id concedit in quarta ratione pro communi sententia, cum eius solutione. Et haberi potest hæc assertio ex capite, *Verum*, de Conditionibus apposit, vbi dicitur, quando bona dantur Ecclesiæ interposita conditione seruandam esse, si autem non seruetur, non statim posse reuocari donationem, nisi fortè in ea sit additum, *Quod ea cessante, debeat reuocari*, ergo etiam sit conditio, si onerosa seruanda est; ergo pari modo si olim fuit imposita & ipsi rei quasi adhæret seruanda est. Idem apertè colligitur ex cap. *Cum dilecti*, de Donat. Ratione item probatur ex illo principio, quod res transit cum onere suo, item ex illo, quod donatio pia, seu religionis ratio non inuertit iustitiæ ordinem, esset autem contra iustitiā, priuare alterum, ipso inuito, iure, quod habet in tali re ad talem pensionem, cum sit verus dominus illius iuris eo modo, quo tales res incorporeæ (vt à Iuristis vocantur) sub dominium cadere possunt.

Ex quibus principijs hæc potest ratio confici, quia quando Ecclesia acquirit huiusmodi bona, quocunq; modo, siue per legatum, siue per donationem, siue per emptionem, & cæt. vel liberatur res ab illo onere ex vi voluntatis eius, à quo illā recipit, vel vi alicuius legis positivæ, vel ex natura rei. Nihil horum dici potest; ergo nullo modo liberatur. Supponimus enim, non concurrere voluntatem eius, cui pensio debetur: nam si ipse velit remittere non est quæstio: illud tamen est accidentarium, & extrinsecum, hic verò tractamus de hac præcisa ratione, quod bona Ecclesiastica fiant. Primum autem membrum Antecedentis per se est euidens; quia nullus potest in alium plus iuris transferre, quā ipse habeat, tum etiam, quia nullus potest disponere de iure alterius ipso inuito cum

6.
Bona Eccle-
siæ nō e- i-
mūtur à tri-
butis vi ali-
cuius pacti
antea con-
tractis.

Cap. *Verū*
de Condit.
apposit.

7.
Ratione su-
aderetur con-
clusio.

Lex In re & arbitet. 1. In re mandata. C. Mandati. mandata. Secundum patet, quia nulla talis lex po- C. Manda ti. titiua ostendi potest, siue diuina, siue hu- mana, nam quæ de hac materia loquun- tur, de proprijs tributis tractant. De illis enim loquebatur Christus, cum inter- rogauit Petrum; *Reges gentium à quibus accipiunt tributum? &c.* Et de eisdem tan- tum loquuntur leges, & canones, vt sta- tim videbimus. Et moraliter loquendo, non possunt amplius extendi, quia ius- titiæ repugnarent. Nam etiam humane leges non possunt ita absolutè priuare homines suis rebus, & dominijs, nisi ubi euidens necessitas, vel magna utilitas bo- ni communis cogeret, quod in præsentì dici non potest, vt per se constat.

8. Tertium denique membrum de iure naturali, seu *ex natura rei*, probatur, quia non est contra rationem, vel decentiam religionis, vt Ecclesia sustineat, & soluat huiusmodi onera realia. Solum enim in- de sequitur, vt Ecclesia minus ditetur, quod per se non est indecens, neque ali- ud inconueniens affert, præsertim quan- do talia bona vel liberaliter dantur Ec- clesiæ, vel ipsa iusto pretio illa compa- rat. Nam si pertineant ad ipsum locum sacrum, vel ad dotem eius, tunc habent specialem rationem, propter quam ali- quid est in iure de illis peculiariter sta- tutum, quod seruandum est, vt capite sequenti dicemus. Denique seruare con- tractus iustos, & soluere debita, quæ ex illis proximè, vel remotè nascuntur, nō solum non repugnat Ecclesiæ, sed po- tius illam maximè decet, quia nemo à contractibus reperitur immunis, neque ab obligatione, quæ ex illis nascitur, cum Deus ipse obligetur ex pacto, vt dixit Bald. in l. 1. ff. de Pactis, magis vt Theo- logus, quàm vt iuris peritus, & ideo Ma- gistrum Sententiar. allegat. Vnde si at- tentè res consideretur, Ecclesia non so- lum non est incapax huius oneris, seu obligationis, quando in bonis præcessit, antequam Ecclesiæ fierent, verum etiam illud posset imponere in bonis suis, nisi esset sibi prohibita alienatio Ecclesiasti- corum bonorum: ideoq; habita faculta- te alienandi, vel in casibus in prohibi- tione exceptis, etiam potest super bona sua hoc onus imponere, vt quotidie fieri

A videmus; ergo signum est, non repug- nare hoc Ecclesiasticis bonis; ergo ex natura rei non cessat tale onus, quando in bonis ipsis præcessit.

Ex quibus colligo, assertionem hanc veram esse, ac procedere nō solum quā- do onus à priuata persona, sed etiā quan- do à Principe impositum fuit, si ex simi- li pacto, & peculiari dominio talis rei, & nō ex mera potestate iurisdictionis pro- cessit. Quod ideo aduerto, quia fortasse ad intelligendos authores cōmunis sen- tentiæ poterit deferuire. Ratio autem clara est, quia sicut persona priuata po- test habere proprium dominium alicuius prædij, & ex vi eiusdem dominij onus aliquod prædio imponere, ita etiā Rex, vt per se manifestum est; hoc autem po- sito, rationes pro assertionem factæ æquè procedunt in Principe, ac in quocunque priuato. Vnde in his tributis, seu pensio- nibus, quæ in certa mensura, seu inua- riabili quantitate de aliquibus prædijs, aut agris soluuntur Principibus, attentè considerandum est, an illa prædia olim fuerint sub proprio dominio Principis, & illa dederit in feudum, vel emphyteu- sim, vel simpliciter pro tali pensione. Nam si de hoc constare potuerit, profe- ctō in eis procedet sententia communis, vt talia bona licet Ecclesiastica fiant, cū onere suo ad Ecclesiam transeant, vt ex dictis satis apertè sequitur. Potest autem de huiusmodi origine constare, vel per Scripturas antiquas, vel per constantem traditionem. Et iuxta prædictos autho- res magnum signum erit, si talis pensio nunquam minuatur, vel augeatur, etiam si alia propria tributa regalia multiplici- ter varientur, & quod bona illa nunquā fuisse legantur, aut credantur extra ius Regium, vel sub alterius dominio, sine onere soluendi Regi talem pensionem. Quia hoc videtur esse sufficiens indicium illius originis, & quia cum contrarium constare non possit, meritō in fauorem Regis præsumitur.

D Obijci verò potest contra assertionem, quod de Ioseph legitur Genes. 47. quod cum totam terram Egypti Pharaoni tri- butariam redderet, nihilominus terram sacerdotalem exemerit. Illud enim tri- butum non ex mera iurisdictione Regia, sed ex pacto proficiscebatur. Nam cum

9. Assertionis ampliatio.

Obiectio.

Aegyptij triticum à Rege vellent emere, & pecuniam non haberent, possessiones loco pretij dabant, quas sub tributario onere, soluendi quintam partem fructuum Regi, ab eodem, tanquam à proprio illarum domino acceperunt: ergo cum terra sacerdotalis ab illo tributo exempta fuerit, satis significatum est, bona Ecclesiastica libera esse debere, etiam ab his pensionibus, quæ ex pacto imponuntur.

II.
Solutio.

Respondeo in primis, ibi non esse sermonem de tributo prius imposito, sed de imponendo possessionibus, quæ prius liberæ sacerdotibus datæ fuerant, sic enim dicitur. *Præter terram Sacerdotum, quæ à Rege data fuerat eis*, non ergo fuit terra illa exempta à tributo antea imposito, sed ab imponendo. Deinde (quod præcipuum est) terra illa Sacerdotum non fuit tunc exempta ab illo tributo ex peculiari privilegio, sed quia non fuit subiecta pacto, in quo tributum illud fundatum fuit. Laici enim, quia fame, & egestate premebantur, vendebant pro tritico possessiones, & postea per onus tributarium illas redimebant, de Sacerdotibus autem subditur: *Quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & ideo non sunt compulsi vendere possessiones suas*. Sic ergo manserunt ab illo tributo liberæ, quia nulla venditio, vel redemptio illarum facta est, & ita non fuit in illis necessaria peculiaris exemptio ex privilegio, cum pactum, quod erat fundamentum tributum, in eis non interuenerit. Fautor ergo Sacerdotum tantummodò fuit, quod ex publicis horreis cibaria illis necessaria præbebantur; quod nunc per decimarum solutionem in Ecclesia feruatur, quæ possunt integrè donari, etiam si de aliquibus Ecclesiasticis bonis pensiones aliquæ ex præcedente pacto soluantur.

12.
Bona Ecclesiæ eximuntur à tributis ex vi Regiæ potestatis. impositis.
Abbas.

Dico secundo. Bona Ecclesiastica exempta sunt à proprijs tributis, quæ ex vi Regiæ iurisdictionis imposita sunt, etiam si talia bona prius quàm ad Ecclesiā pervenirent, illi tributo, & oneri essent subiecta. Hæc videtur fuisse præcipua intentio Cardinalis Albani, & videtur etiā sumi ex mente Abbatis in cons. 26. volum. 1. ubi eadem ferè distinctione à nobis data vtitur. Et fortasse alij authores non contradicunt, nam Innocentius, aper-

A tere loquitur, quando Ecclesia ex pacto obligata est, non verò dicit ex sola iurisdictione Principis posse obligari.

Denique sententiam hanc eodem modo declaratam inuenio apud Gutierrez lib. 1. Practicar. quæstion. q. 3. n. 15. ubi exponit verba legis cuiusdam Hispaniæ lib. 1. nouæ Recopilat. tit. 3. l. 11. quæ sic habent: *Los clérigos, que compraren heredades tributarias en que sea el tributo apropiado a la heredad, paguen el tal tributo*, id est, clerici ementes prædia, quibus tributa imposita sunt, & quasi inhærent, soluant huiusmodi tributa. Ait autem dictus author intelligendam esse dictam legem, quando prædia antea erant affecta onere tributorum expresse, & specialiter ex conventionione partium, secus verò si tantum sint affecta, vel obnoxia tributis ex generali lege, quia si talia bona pervenerint ad clericum, non transeunt cum onere. Nec refert, quod non de bonis Ecclesiarum, sed clericorum loquatur, à fortiori enim id sequitur, quia per se loquendo, maior, & excellentior est exemptio Ecclesiarum. Vnde paulò inferius generaliter loquitur de bonis Ecclesiæ, seu Ecclesiasticis, referens pro hac sententia Alphonsum Guerrero in Thesauo Christianæ religio. cap. 36. & Otaloram, Didacum Perez, & Quesada modernos Iurisperitos Hispanos.

Ut autem assertionem probemus, supponimus, quando talia bona traduntur Ecclesiæ, non liberari ab his tributis ex efficacia voluntatis priuatæ personæ donantis, vel aliter contrahentis cum Ecclesia: nam rationes prioris sententiæ, & alię factæ in priori assertionem manifestè conuincunt, nullum priuatum dominum aliquorum bonorum posse illa eximere à tributis debitis Principi sua autoritate, & voluntate. Necesse est ergo, ut hæc exemptio fiat per superiorem aliquam

13.
Gutierrez.

14.

Quo iure Ecclesiastica bona eximantur.

Prima opinio.

con-

Reijcitur
dicta opi-
nio.

Vnde possit
colligi iure
diuino exi-
mi.

14.
Secunda o-
pioio dicta
exemptionem
iuri diuino
& canonico
tribuens. Fū-
damēta pri-
mæ partis.
Gen. 47.
1. Esdr. 7.
Abulenſ.

consentit remissioni, alioqui, aiunt, vel donatio non tenebit, vel bona cum suo onere transibunt. Sed hæc limitatio destruit assertionem: nam illomodo non fiet exemptio illa ex vi priuilegij Ecclesiarum, sed per nouam Principis remissionem, cuius contrarium in assertionem intendimus, & in eo sensu disputatur quæstio: nam quod Princeps sua voluntate possit remittere tributa, nemo unquam dubitauit. Item ex illa declaratione sequitur, Ecclesiam vel non posse acquirere huiusmodi bona sine consensu Principis, vel si absq; eius consensu illa acquirat, necessariò fieri tributariam quoad talia bona, primò autem expressè repugnat iuri canonico in cap. 1. de Immunit. Ecclesiar. in 6. secundum verò falsum esse contendimus.

Propter hoc ergo Albanus suprà conatur ostendere, hæc bona eximi ab huiusmodi tributis ex vi iuris diuini, canonici, & ciuilis. Vt autem probet esse iuris diuini solum inducit locum Genesis paulò antea tractatum, & locum Esdræ lib. 1. cap. 7. Vbi Artaxerxes Rex sacerdotes & Leuitas à tributis exemit. Sed in priori loco, vt dixi, & notat Abulenſis non concessit Rex Pharaò specialem exemptionem terris sacerdotum, sed quia egestas non compulit sacerdotes ad vendendas terras suas, consequenter factum est, vt tributariæ nō manserint. In altero verò loco non est sermo de tributis realibus adhærentibus rebus immobilibus, sed de tributis personalibus, aut mistis, quæ ratione bonorum mobilium imponi solent: neque est sermo de antiquis tributis rebus ipsis prius impositis, sed de noua impositione, quæ personis sacris tam in se, quàm in bonis suis fieri prohibetur. Verba enim Regis hæc fuere. *Vobis quoque notum facimus de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus Nathinaïs, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos, nihil ergo inde colligi potest, de tributis prius impositis, & quasi adhærentibus ipsis terris, si personis illis, vel templo denuo acquireretur. Præterquàm quod ex illis locis non colligitur iuspositiuum diuinum, vt per se constat, sed ad summum indicatur ius*

A naturale, an vero tale illud sit, vt per se inducat necessitatem talis exemptionis, & illam conferat, vel tantum honestatem, vel ad summum obligationem, vt Princeps illam concedat, ex illis locis nō satis definiri potest, sed alijs rationibus inquirendum est, vt in superioribus est generaliter disputatum, & in hoc particulari puncto statim attingetur.

Quocirca solum video, posse probabili-
liter colligi hoc ius diuinum ex verbis Christi, *Ergo liberi sunt filij*, inducendo illa prout suprà insinuaui, quia naturalis filius Regis ita est exemptus à tributis, vt bona etiam eius immunita fiant; ergo hoc ius maximè seruandum est Christo, & bonis eius, qualia sunt Ecclesiastica bona, vt ostendimus. Filius autem naturalis Regis non solum gaudet naturali priuilegio, vt super bona iam sua non imponantur noua tributa, sed etiam, vt si de nouo acquirat ea bona, quæ apud alios subditos erant tributaria, sub suo dominio fiant libera, & ingenua, sicut ipse est; ergo multò magis Christus, & bona eius Ecclesiastica cum hac amplitudine hoc gaudent priuilegio. Quod si

C quis obijciat, locum illum istomodo inductum etiam contrapriorem conclusio-
nem probare posse. Respondetur, negando assumptum, nam etiam filius naturalis Regis non liberatur ab omni onere ex pacto antiquiori bonis inhærente, etiam respectu inferiorū, cum nec Rex ipse sit liber ab omni obligatione expacto. Rationem autem differentiar bene attigit Panormit. in dicto conf. 26. & ex illo Albanus circa finem, respondendo ad quartam rationem, quia propria tributa repugnant exemptioni ipsius personæ, cuius sunt bona, nam propter illa præstantur, vt significauit Paulus ad Roman. 13. aliud autem pensionis genus non est professio, vel indicium subiectionis, sed iustitiæ, & obligationis eius expacto ortæ, quæ nulli personæ quantumuis liberæ, & excellenti, seu supremæ repugnat.

Secundò vt prædictus author, hoc ius esse etiam canonicum ostendat, inducit cap. *Sancitum*. 23. q. 8. quod idem est cum cap. 1. de Cenſib. & dicit, esse textum expressum, quia in eo decernitur, tributa, quæ antea exhibebantur de aliqui-

15.
Matt. 17.

Obiectio.

Responsum.

Panormit.
Albanus.

Rom. 13.
Cur tributū
exemptioni
repugnet,
nō verò pē-
sio.

16.
Fundamēta
secundæ par-
tis.
Cap. *San-
citur*. 23.
q. 8.

Cap. Secū
dum cano-
nicam. 23.
q. 8.

aliquibus bonis, postquam illa facta sunt Ecclesiæ, soluenda non esse. Idemque confirmat ex cap. *Secundum canonicam*. 23. q. 8. Quod si quis respondeat, ibi non esse sermonem de vniuersis bonis, seu prædijs Ecclesiæ, sed de manso, domibus, atrijs, & hortis iuxta Ecclesiam positis. Contra hoc obijcit, alienum esse ab omni ratione, & veritate discrimen inter hæc, & alia bona Ecclesiæ constitutere, tum quia eadem ratio immunitatis, quæ est in horto, & manso, viget in alijs prædijs, quæ Ecclesiæ acquiruntur, scilicet, quia omnia sunt dicata Deo, seu sunt Dei, quæ ratio est fundamentum huius immunitatis: tum etiam quia vna & eadem substantia Ecclesiæ non debet diuerso iure censeretur, cap. *Cognouimus*, cū Glossa. 12. q. 2. Vnde concludit, textus illos irrefragabiles esse.

Cap. Cog-
nouimus.
12. q. 2.

17.
Ex adductis
iuribus non
probatur di-
cta sententia.

Sed nihilominus cenfeo, ex illis non probari assertionem, imo ex vltimis verbis posse sumi obiectionem non facilem in contrarium, vt capite sequenti videbimus. Quia mansus, & reliqua loca Ecclesiæ, quæ ibi specialiter numerantur, non solum eximuntur à proprijs tributis regalibus, sed etiam à quacunque pensionem, & priuato onere etiam præexistente, & in quocunq; pacto fundato, eximuntur, vt Glossa ibi, & cōmuniter doctores intelligūt. Et colligitur ex ipsis iuribus, quatenus solū Ecclesiasticū excipiunt, quæ exceptio firmat regulam in contrariū quoad cætera omnia tributa. Quod adeo verum est, vt neq; ipse Patronus possit aliquam pensionem de illis bonis sibi reseruare, & si antea ipsi rei onus inerat, debeat necessariō remitti, aut redimi, vt Ecclesia in dictis bonis libera maneat. At verò hoc non ita est in cæteris prædijs Ecclesiæ, vt expressè notāt Panormit. & alij cum Glossa in dicto cap. 1. de Censib. & in dicto cap. *Secundū canonicam*. 23. q. 8. Et ex ipso cap. *Sanctum*, in fine apertè colligitur. Ergo necessariō est cōstituēda differentia inter bona ibi specialiter nominata, & alia Ecclesiastica bona; cū ius illud speciale nō possit ad omnia extendi. Ergo inde non potest sumi argumentum efficax ad id, quod intendimus, aliās æquè probaret de omni genere tributi, vel pensionis temporalis, quod apertè falsum est. Neque est

Panormit.
Cap. 1. de
Censib.
Cap. Secū
dum cano-
nicam. 23.
q. 8.
Cap. San-
ctum.

A inconueniens, vt aliqua pars bonorum Ecclesiæ maiori gaudeat exēptione ex speciali priuilegio. Rationē autem priuilegij, & discriminis inter hæc, & alia bona capite sequenti trademus.

Secundò colligi potest hoc ius ex alijs decretis, in quibus simpliciter præcipitur, vt bona Ecclesiarum non subijciantur tributis, aut ex actionibus temporalibus à quibusuis laicis potestatibus, vt constat ex cap. *Non minus*, & cap. *Aduersus* de Immunit. Ecclesiar. Et in cap. *Quāquam*, de Censib. in 6. Veruntamen responderi potest, in his iuribus solū prohiberi, quòd Ecclesijs, aut Ecclesiasticis bonis hæc tributa imponantur, non verò vetari, quòd tributa antiqua, quæ ipsis bonis inerant, prius quàm Ecclesiastica fierent, in ipsis permaneant, & ab Ecclesijs soluantur, non quia ipsis imponatur tributū, sed quia cum illo onere bona acceperunt. Vnde cū ibidem prohibetur, exactiones tributorū ab Ecclesijs propter talia bona fieri, recte intelligitur de exactionibus, quæ fiunt ob tributa imposita Ecclesiæ super bona iā sua, tū quia exactiones referuntur ad tributa, de quibus ibi erat sermo, tū etiam quia aliās nō possent omnes exactiones absolutè, & sine distinctione prohiberi, cū aliquæ possint fieri ab Ecclesia iuste, & sine latione immunitatis Ecclesiasticæ, vt si petantur, quæ iusto titulo debentur, & in iudicio Ecclesiastico, si coactio necessaria sit. Sed quanuis hæc interpretatio satis sit consentanea verbis, & menti illorū iurium, nihilominus ex identitate rationis credimus inde sumi efficax argumentum, vt decisio illorum iurium etiam ad tributa antiqua, & ad exactiones, quæ propter illa fiunt extēdatur, quod paulò inferius afferendo rationes assertionis explicabimus, prius enim alia iura expendere necesse est.

Tertiò ergo colligi potest hoc canonicū ius ex cap. 1. de Immunit. Eccles. in 6. vbi prius querela, & abusus seculariū Potestatum refertur, quæ nituntur, & student, vt illis collectas, & talias, & alia huiusmodi Ecclesiæ persoluant, pretextu bonorum, quæ acquisierunt, vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita. Et postea talis abusus damnatur, declaraturque, non licere quibuscunque iurisdic-

18.
Alia iura ex
quibus dic-
ta exemptio
colligi po-
test.
Cap. *Non
minus*.
Cap. *Ad-
uersus*, de
Immunit.
Ecclesiar.
Cap. *Quā-
quā de Cen-
sib.* in 6.

19.
Cap. 1. de
Immunit.
Eccles. in
6.

tionem temporalem exercentibus exactiones quasquæ Ecclesijs imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædijs, vel quibuscunq; possessionibus ab eisdem Ecclesijs legitimè hæcenus acquisitis, vel in posterum acquirendis. In quibus verbis in primis expendo, non solum reprobari exactiones de bonis, quæ iam possidebantur ab Ecclesia, quando fuit impositum tributum, sed etiam de bonis, quæ postea acquiruntur, etiam si talia bona, cum antea essent secularia, tributis essent subiecta. Nam quod de huiusmodi bonis sit sermo, manifestum est. Propterea enim laici volebant cogere Ecclesiam, ut vel tributum solueret, vel bona dimitteret, ne ipsi priuarentur tributo bonis annexo; ergo de his bonis tributarijs loquitur ius illud, & nihilominus statuit, ut talia bona eo ipso, quod ad Ecclesiam transeunt, ab exactionibus talium tributorum sint excepta. Vnde etiam expendo, ibi distinctè, & vniuersaliter prohiberi, quasunque collectas, vel exactiones imponere, vel exigere, utique circa Ecclesiastica bona; ergo non solum est prohibitum, hæc imponere, sed etiã exigere quæ imposita iam erant, prius quam Ecclesia illa bona acquireret. Atque hic textus adiunctus præcedentibus proximè allegatis videtur mihi satis probabiliter sententiam hanc ex iure canonico comprobare.

Supereft dicendum de iure ciuili, ex quo nonnulla verba Iustiniani adduci solent, quibus hæc assertio videtur significari, & in primis afferuntur illa, quæ Gratianus refert in cap. 2. 10. q. 2. Ea, quæ ad beatissimæ Ecclesiæ iura pertinent, vel posthac fortè peruenierint, tanquam ipsam sacrosanctam, & religiosam Ecclesiam intacta conuenit venerabiliter custodiri. Quæ verba fuerunt Imperatoris Leonis, & referuntur à Iustiniano in l. Iubemus. C. de Sacrosanct. Eccles. In eis autem generaliter dicitur, omnia bona, quæ ad Ecclesiam perueniunt, esse intacta seruanda, sicut ipsam Ecclesiam; ergo iam non licet tributa pro illis exigere, sicut nec pro Ecclesia. Sed ut supra in simili dicebani, si argumentum efficax esset, nimium probaret, videlicet, omnia Ecclesiæ bona debere ita intacta seruari, ut nulla pènsio, vel onus etiam ex præcedenti pacto proueniens pro illis exigi possit, quia ip-

sa Ecclesia, seu fundus, & area eius hac immunitate gaudet, quod esse falsum ostendimus. Ergo illa æquiparatio non vniuersaliter, sed iuxta materiam subiectam accipienda est. Vnde attendendū est, in ea lege specialiter prohiberi alienationes bonorum Ecclesiasticorum, & in hoc sensu dici debere intacta custodiri, id est, sine diminutione, venditione, aut alia simili mutatione, sicut conseruantur Ecclesiæ. Et ita accepit illam decisionem Pontifex in cap. Nulli, de Rebus Eccles. non alien. cum ita concludit: Omnes Sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes, quas Leonina constitutio cõminatur. Ergo vox illa Intacta sine fundamento in textu extenditur ad tributa, & præsertim ad ea, quæ inhærent bonis, prius quam Ecclesiastica fiant. Nam si Ecclesia recipit bona sub tali onere, licet postea illud soluat, nihil propterea proprium alienat, quia talia bona non fuerunt à principio integrè (ut sic dicam) translata in Ecclesiam, sed cum diminutione talis oneris, & ideo illud postea soluendo, non alienat propriū sed iustum debitum soluit.

Vnde etiam Gratianus non pro exemptione à tributis, sed ab alienationibus verba illius legis adduxit, & ad eundem finem alia multa ex decretis Pontificum adducit, tum ibi, tum etiam. 12. q. 2. in quibus aliqua verba sunt generalia, quæ non rectè ab aliquibus ad tributa applicantur. Ut sunt illa Pij epist. 2. Ad sedem Apostolicam perlatum est, quod quidam prædia diuinis vsibus tradita humanis applicant vsibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut suis vsibus inferniant; quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia vsibus secretorum cœlestium dicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quibus verbis aliqui volunt, esse prohibita omnia tributa ex Ecclesiasticis prædijs, quia solutio tributi humanus quidā vsus est, omnis autem applicatio talium bonorū ad humanum vsū ibi censetur prohibita. Sed licet hoc possit per accommodationem quandam ad propria tributa Regia applicari, non tamen in vniuersum ad omnia temporalia onera, vel pensiones, quas interdum potest Ecclesia ex prædijs suis etiam laicis soluere ex iusto

Cap. Nulli. de Reb. Eccles. non alien.

21. Gratian.

Cap. Prædia. 12. q. 2.

ante

20. Ex iure ciuili probatur assertio. Primò.

Cap. 2. 10. q. 2.

Lex Iubemus. C. de Sacrosanct. Eccles.

Hæc iura non probant sufficienter assertionē.

antecedente titulo iuxta priorem assertionem. Ibi ergo tantum est sermo de usu humano iniusto, & contra ius Ecclesie usurpato, ut declarant illa verba. *Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt.* At vero solutio pensionis iusto titulo debita non est iniustus usus, nec per illum Deo subtrahitur, quod illi fuerat donatum: nam à principio fuerat donatum cum tali onere; ius ergo ad tale onus non fuerat donatum, & ita non subtrahitur Deo, quod traditum illi erat, sed quod in ipsa donatione fuerat reservatum. Ideoque dici etiam potest, illum usum non proprie esse Ecclesiasticorum bonorum, ut talia sunt, sed ut aliqua ex parte secularibus oneribus subiecta permanferunt. Quapropter nisi aliunde probetur, antiqua tributa non permanere in bonis postquam Ecclesiastica fiunt, ex illis verbis, & similibus non probatur, solutionem talis tributi ad alienationes, vel alios usus prohibitos Ecclesiasticorum bonorum pertinere.

22. Deinde potest confirmari assertio ex Probatio al-
tera ex ciui-
li iure.
Lex Inbe-
mus. C. de
Sacros. Ec-
cles.
l. *Inbemus.* C. de Sacrosanct. Eccles. ubi Valentianus, & Marcianus Ecclesiastica privilegia confirmant, & subiungunt: *Quia humanitatis nostrae est, egenis prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: salaria etiam, quae sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico haecenus ministrata sunt, inbemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus imminuta praestari, liberalitatemque hanc promptissimam perpetuam tribuimus firmitate.* Ex quibus verbis, & similitudine rationis non improbabile sumi quidem potest argumentum, formaliter autem, seu dispositiue non probant intentum, quia lex illa nihil disponit de exemptione à tributis, sed tantum confirmat salaria, seu subuentiones, seu annuas praestationes, quas Imperatores de publicis bonis Ecclesijs fieri iusserant. Hinc verò recte colligi potest, non fuisse Imperatorum voluntatem, ut ex bonis Ecclesiae acquisitis Imperialia tributa exigenterentur, cum potius ipsi Imperatores multa ex alijs bonis ad subuentionem pauperum Ecclesijs dare praeciperent. Vnde etiam ratio illa de subuentione egenorum non minus suadet, debuisse fructus Ecclesiasticorum praediorum inconcussos, & imminutos à publicis tributis seruari, quam alia subsidia,

A quae ad eundem finem ex publicis bonis Ecclesijs praestabantur.

Proprie igitur censetur dispositum, & latum hoc ius ciuile à Friderico Imperatore in sua constitutione, in qua generaliter statuit, ut *nulla communitas, vel persona publica, vel priuata collectas, vel exactiones, &c. Ecclesijs, vel pijs locis imponere praesumat.* Quae lex cum indefinite loquatur, omnes exactiones priorum tributorum, quae collectae, vel alio simili nomine appellantur, ab Ecclesijs, & earum bonis fieri prohibentur. Obstat tamen expositio Bartholi in l. *De ijs.* C. de Episcop. & Cleric. ubi ait, constitutionem Friderici intelligendam esse solum de tributis personalibus, seu mistis, quae imponuntur personae pro rebus; nam haec tantum vocantur proprie collectae, & ideo non prohibere, quin praedia Ecclesiae sint tributaria, prout in eadem lege *De ijs,* & in leg. *Placet.* C. de Sacrosanct. Eccles. statuitur. Ideoque reprehendit Glossas ibi dicentes, illas leges *De ijs,* & l. *Placet.* derogatas esse per Authenticam *Item nulla.* C. de Episcop. & Cleric. Quae sententia placuit etiam Panormitano in dicto cap. 1. de Censib.

C Eam tamen merito reprobatur Bald. in dicta l. *Placet,* & vniuersaliter sumpta videtur improbabilis. Nam ex illa sequitur, praedia Ecclesiae ex vi illius Authenticae, seu constitutionis Friderici, & consequenter ex vi iuris ciuilis non esse exempta à tributis realibus, etiam de nouo impositis, postquam illa praedia Ecclesiastica facta sunt, si tributa tanquam ordinaria, & perpetuo duratura imponantur: consequens est omnino falsum, & ab omnibus reprobatur, ut in principio huius capitis ex dictis in praecedenti supposui. Sequela probatur, quia praedicta tributa mittebantur per dictas leges *Placet,* & *De ijs;* ergo si non sunt derogatae per Fridericum, adhuc in sua vi manent, & consequenter ex vi iuris ciuilis praedia Ecclesiae erunt tributaria, etiam quoad tributa imposita postquam Ecclesia talia bona acquisierat. Quapropter negari non potest, quin Authentica *Item nulla,* loquatur etiam de tributis realibus, nam absolute, & vniuersaliter prohibet, exactiones ullas imponi Ecclesijs; nomine autem exactionum omnia tribu-

23.
Fridericus
proprie di-
cta Ecclesia
rum bona à
tributis exe-
mit.

Bartholi ex-
positio.

Panormit.

24.
Reijciatur
expositio.
Baldus.

tributa veniunt tam ordinaria, quàm extraordinaria, & tam realia, quàm personalia, præsertim quia in ipso textu expressè distinguuntur *exactiones Ecclesijs, & pijs locis, vel personis Ecclesiasticis imponenda*, & omnes prohibentur; ergo etià Ecclesia, & pia loca ab impositione cuiuscunque tributi eximuntur.

25.
Expofitio
Baldi.

Aliter responderi posset, ibi quidem prohiberi, Ecclesijs, & pijs locis exactiones imponi, nō tamen illas postulari, quæ antea erant impositæ super bona, quæ cū illo onere ad Ecclesiam transierunt. Et ita limitat illam constitutionem Baldus cum quodam Iacobo in dicta Authentica

Exploditur
expofitio.

Lex sunt
personæ. ff.
de Religio-
fis, & sum-
ptib. fune.
Cap. Quia
circa, de
Privileg.
Barthol.

Item nulla. n. 4. addit verò, Imperatorem non permittere, ut prædia Italica sint tributaria, extra Italiam verò, ubi sunt prædia tributaria, transire ad Ecclesiam cum onere suo. Veruntamen hæc distinctio, & limitatio admittenda non est. Primò quia beneficium Principis amplè interpretandum est, maximè in causa religionis iuxta vulgarem legem *Sunt personæ. ff. de Religiosis, & sumptib. funer.* Secundo quia privilegium vniuersale extenditur ad præsentia, & futura iuxta cap. *Quia circa, de Privileg.* & notat Barthol. in dicta l. *Placet. n. 8.* ergo ex vi illius constitutionis fuerunt à tributis exempta omnia bona, quæ tunc erant Ecclesiastica, quando illud privilegium concessum fuit, etià si antea essent onerata tributis; ergo multò magis idem seruandum est in omnibus bonis postea Ecclesiæ acquisitis. Tertiò, quia verbum *Imponere*, in rigore non videtur ibi significare nouam tributi impositionem, quia hoc modo solus Princeps supremus potest tributum imponere, & tamè ibi prohibitio fit omnibus cōmunitatibus, & personis nō solum publicis, sed etiam priuatis; ergo necesse est ut verbum *Imponere* ibi significet, vel cōprehendat actionem, quæ ab omnibus exerceri possit; ergo prohibetur ibi omnis petitio, seu distributio, seu impositio solutionis tributi, quæ ab Ecclesia fiat, siue ex bonis acquisitis, siue ex acquirendis. Atq; hoc modo cōfirmatur etià satis probabiliter hæc sententia ex iure ciuili.

26.

Vltra hæc verò iura adducit prædictus Author varias rationes, quibus eandem assertionem confirmat, quæ in eo videri possunt, solum cauendum est, ne aliquæ

A sint nimium generales, & de omnibus oneribus, seu pensionibus tam publicis, quàm priuatis. Item aduerto, plures illarum si attentè cōsiderentur, supponere, privilegii exceptionis extendi ad antiqua tributa, potius quàm illud probent. Quapropter illæ rationes mihi videntur efficaaces, quæ vel ex generali ratione tributi, vel ex æquiparatione inter antiqua, & noua tributa sumuntur. Talis est illa ratio, quòd tributa propria iure subiectionis imponuntur, vnde eodè iure exiguntur, & solvuntur, iuxta illud Pauli ad Rom.

B 13. *Necessitate subditi state, non solum propter iram, sed etià propter conscientiam, ideo enim tributa præstatis;* ergo cessante subiectione, non potest iuste exigì tributum, quia cessante ratione debiti, cessat debitum, quando ratio est adæquata, ut est in præsentia. At verò bona quælibet eo ipso, quòd Ecclesiastica fiunt, definiunt esse subiecta Principi laico, quia extra eius iurisdictionem fiunt, ipsa etiam Ecclesia, ad quæ bona pertinent, est extra iurisdictionem eiusdem Principis, & multò magis ipse Princeps Christus, cuius sunt bona, ergo eo ipso, quòd talia bona fiunt Ecclesiastica fiunt exempta ab omnibus tributis, quæ in sola iurisdictione fundantur. Sicut si persona vni Regi subiecta à iurisdictione eiusdè Regis eximatur, eo ipso à tributis eius eximitur; inò non solum persona, sed etià bona eius ab his tributis eximuntur, qua ratione personæ imponuntur; ergo similiter quando bona immobilia in eum statum transferuntur, ut neq; ipsa, neq; illi, qui habent dominiū vtile eorū (ut sic dicam) neq; proprius, ac principalis dominus eorū sub iurisdictione Principis maneat, eo ipso à tributis eximuntur.

C Et cōfirmatur hæc ratio ex alio principio iuris, quòd ubi dispositio aliqua ad eum casum venit, à quo incipere nō potuisset, prior dispositio cessat, quādo nimirum, eadè ratio militat in cōtuatione, quæ in inceptione. Ita verò est in præsentia; nam impositio, vel exactio tributi non potest incipere in Ecclesiasticis bonis; ergo nec potest in eisdem bonis, postquam Ecclesiastica facta sunt, continuari. Ideoque in talis tributi impositione à principio hæc conditio intelligitur inclusa, ut tandiu duret, quādiu res illa non fuerit inhabilis, seu incapax talis tributi, tunc

D 27. Confirmatio.

S f enim

Tandem ratione conclusio ostenditur.

cap. bA
hōp in
sūmū 121
mōdū mōdū
on

enim sicut inchoari nō posset tributum, ita neque conseruari, quia eadem est v-
triusque ratio, vt declaratum est, & ma-
gis ex responsione ad fundamenta prio-
ris sententiæ constabit.

28.

Responsio
ad iura ciui-
lia in princi-
pio adduc-
ta.

Ad iura ergo ciuilia respōdetur, leges
omnes, quæ permittebant ordinaria tri-
buta ab Ecclesijs exigere, reuocatas esse
per cōstitutionem Friderici, vnde ad l. r.
de Indictionib. respondetur, non opor-
tere, fiscū in omnibus Ecclesiæ æquipa-
rari, nam, Ecclesiā maioribus priuilegijs
gaudere, equum est. Authētica verō illa,
quæ supponit, esse posse in Ecclesiæ bo-
nis onera fiscalia, verum habere poterit
in oneribus prioris generis, si fortasse bo-
na, quæ ad Ecclesiam transierunt, prius
erant ex contractu, vel quasi contractu
fisco obligata, & in eo casu locum habere
potest decisio illa, quā retulit Gratianus
in cap. 2. §. *Item prædictū*. 10. q. 2. Ad iura
canonica respōdebimus ex professo duo-
bus capitibus sequentibus. Ad rationem,
quod res transit cum onere suo, respon-
detur, efficaciter probare priorem asser-
tionem, non tamen virgere contra secū-
dam. Ratio autem discriminis est, quia
illud axioma procedit, quando res non
transfertur in statum, in quo talis oneris
incapax fiat: nam si tanta sit mutatio, cō-
sequens necessariū est, vt res à tali onere
eximatur. Sic enim seruus, si legitimè or-
dinetur, ab onere seruitutis eximitur, &
res consecrata, licet antea esset muneribus
fordidis, aut prophanis subiecta, vi
consecrationis ab eis eximitur. In præ-
senti ergo bona, cum Ecclesiastica fiunt,
in altiori quodam statu constituuntur,
in quo tributorum sunt incapacia, non
tamen aliorum realium onerum, quæ ex
contractibus priuatis nascuntur; & ideo
per talem mutationem propria tributa
cessant, non verò aliæ pensiones, nisi in
casibus specialibus in iure expressis. Et
tunc necesse est, vt velis, qui ius aliquod
habebat in talia bona, talem eorum mu-
tationem fieri consentiat, vel, vt ei recō-
pensatio fiat, iuxta ea, quæ capite sequē-
ti dicemus.

29.

Quæstio.

Sed interrogabit aliquis, cur non idem
postuletur respectu Principis, quando
bona illi tributaria in Ecclesiam trans-
feruntur. Cum enim inde detrimentum,
& diminutionem in bonis suis patiatur,

A iniuste cum illo fieri videtur, si absque
illius consensu, vel compensatione talis
mutatio fiat. Respondetur, neutrum hic
esse necessarium. Et ratio diuersitatis
est, quia Princeps antea nō habebat pro-
prium dominium, vel ius aliquod parti-
culare dominio æquiualens, ratione cu-
ius ei deberetur tributum, sed solum ra-
tione iurisdictionis illud exigere pote-
rat, quia sub eius superiori administra-
tione erat res ipsa, vel Dominus eius.
Nulla autem ratio iustitię obligat ad cō-
seruandam rem illam sub iurisdictione
temporalis Principis, quia dominus eius
potest de ipsa liberè disponere. Maximè
verò potest eam Deo dicare, seu donare,
per quam donationem fiunt talia bona
Ecclesiastica, non est autem necessarius
consensus Principis, vt bona secularia
Ecclesiastica fiāt. Quod (vt dixi) & iure
canonico cautū est, & iure diuino natu-
rali, ratione dicta satis videtur fundari.

Expeditio.

B

Neque refert, quod prouentus Prin-
cipis inde possint diminui, quia diminu-
tio non fit in proprijs bonis, sed in stipē-
dijs communibus, estq; per accidens, cō-
sequitur enim ex subtractione materiæ,
religiosę, & iustę facta, & ob hanc causam
non debetur recompenratio. Præsertim
quia etiam è contrario contingere po-
test, vt si bona Ecclesiastica vendantur,
& secularia fiant, tributaria esse inci-
pian, & ita prouentus Principis augeā-
tur. Quæ omnia in priuatis oneribus ex
peculiari iure, seu dominio profectis lo-
cum non habent, vt ex dictis satis con-
stat. Accedit, quod cessatio tributi in eo
casu non fit priuata voluntate, vel autho-
ritate donantis, sed fit autoritate iuris,
vel diuini, vel humani in diuino fundati.
Et ideo ibi etiam non deest consensus
Principis ipso iure datus virtute dictæ
legis ciuilis, qui reuocari amplius nō po-
tuit postquam Ecclesia beneficiū illud,
& priuilegium acceptauit, quanquam
etiam sine illo id fieri posset virtute iuris
diuini, vel etiam canonici, sicut suprā de
hac exemptione Ecclesiastica generali-
tèr ostensum est.

24.

D

Vnde ad vltimā confirmationē respō-
detur, detrimentū illud ordinariē nō esse
magni momenti, neq; illius cōsideratio-
nem haberi, propter rationes factas. Si ta-
men aliquando cōtingeret, tot bona Ec-
clesiæ

31.
Ad vltimā
cōfirmatio-
nem.

clesiæ acquiri, vt in graue præiudicium, magnamq; diminutionem Regaliū prouentuum redundaret, summus Pōtifex consulendus est: nam ad illum spectat, in huiusmodi casibus remedium adhibere. Non enim licet Christianis Principibus *Ecclesiastica bona inuadere*, vt in dicta Authentica *Item nulla* expressè dicitur, nec etiam possunt de illis disponere, aut statuere, vt in superioribus probatum est.

C A P V T. XXI.

Aliquibus obiectionibus occurrunt, & quā sit antiqua hac bonorum Ecclesiasticorum exemptio obiter explicatur.

I.
Prima obie-
ctio ex iure
canonico.

Cap. Si tri-
butum. 11.
q. 1.
Ambros.
Cap. Tri-
butum. 23.
q. 8.

C O N T R A ea, quæ in superiori-
bus capitibus definita sunt, aliqua
objici possunt, quæ vel falsam esse
doctrinam, vel saltem nimis nouam sua-
dere possunt. Et primo ex iure canonico
objicitur cap. *Si tributum*. 11. q. 1. sumptū
ex Ambrosio orat. seu concion. 1. de Ba-
silicis non tradend. in fine, vbi inquit: *Si*
tributum petit Imperator, nō negamus, agri
Ecclesiæ soluant tributum. Et similia ferè
habet in cap. *Conuenior*. 23. q. 8. sumpto
ex eadē oratione, & epist. 33. ad Sororē,
quæ nunc est 13. lib. 2. Secundo objici-
tur cap. *Tributum*. 23. q. 8. vbi Urbanus
Papa sic inquit: *Tributum in ore piscis, pis-*
cante Petro, inuentū est, quia de exteriori-
bus, quæ palā cunctis apparent Ecclesiā tri-
butū reddit. Et infrā. *De exterioribus Ec-*
clesiæ, quod constitutum antiquitus est, pro
pace, & quiete, qua nos tueri, ac defensare de-
bent, Imperatoribus persoluendum est. Ter-
tiò objicitur cap. *Sancitū est*. 23. q. 8. vbi
specialiter dicuntur exempta à tributis
Ecclesia cum hortis, atrijs, & domibus ei
coniunctis, & mansis eius, postea verò
additur. *Et si amplius aliquid habuerint, in-*
de senioribus suis debitum seruitium impen-
dant, per quæ verba tributum aliquid si-
gnificatur, vt omnes intelligunt, & ipsa
præ se ferunt. Hæc ergo est generalis re-
gula, quòd bona Ecclesiæ soluant tribu-
tum illis paucis exceptis, quæ in princi-
pio posita fuerant, quæ exceptio regulā
in cæteris firmat. Et quanuis caput illud
sit Concilij Vormatiensis prouincialis
cap. 50. pro vniuersa Ecclesia receptum
est in c. 1. extra de Cenfib. per Greg. 9.
qui solum ante quadringentos ferè an-
nos præcessit.

Cap. Sāci-
tū est. 23.
q. 8.

A Secundo principaliter ex iurē ciuili
objicitur l. *Placet*. C. de Sacros. Ecclesi.
quæ est Honorij, & Theodosij in l. 40.
de Episcop. & Cleric. in C. Theodosia-
no, vbi licet Ecclesiæ eximantur à mu-
neribus sordidis, & ab extraordinarijs tri-
butis, nō tamen ab ordinarijs, vtpatet ex
illis verbis apud Iustinianum: *Nihil præ-*
ter canonicā illationē, id est, præter ordina-
riā, & certa regula statutā impositionē.
Imò etiā posse exigi aliquid, si aduētitiæ
necessitatis sarcina repentina poposcerit, quā
legē suo decreto inferuit Gratianus in c. *Generaliter*. §. *Placet*. 16. q. 1. significans,
B ius canonicū legem illā non repudiare.
Secundo objicitur lex *De ijs*. C. de Epif-
cop. & Cleric. vbi prædia clericorū co-
genda dicuntur *ad pensitanda fiscalia*, sub
prædijs autē Clericorū etiā Ecclesiarum
intelligi videntur. Tertiò objicitur l. vlt.
C. de Exactor. tribut. lib. 10. quæ sic ha-
bet: *Si diuina domus, aut quæcunq; alia cu-*
iuscunq; dignitatis, atq; fortunæ fundos quo-
libet titulo possederit, & non impositas rei-
publicæ functiones agnouerit, quæ admodum
prior dominus depēdebat, omnibus modis pos-
sessiones eorū publico vindicentur, vbi Glos-
sa per publicas functiones exponit tribu-
C ta, & annonas, onera, (inquit) rerū, & ideo
cum rebus ipsis ambulatoria. Sic enim Im-
peratores rescripserunt. *In vestigalibus*
ipsa prædia conueniri. l. *Imperatoris*. ff. de
Publicanis, & Vestigalib. ac subinde hu-
iusmodi tributa onera esse realia, & ab
Ecclesijs deberi (iuxta illam legem)
quacunq; ratione prædia ad eas deueni-
rint.

2.
Secunda ob-
iectio ex
iure ciuili.
Lex. Pla-
cet. C. de Sa-
crosan. Ec-
clesi.

Gratian.
Lex. De
ijs. C. de E-
pisc. & cle-
ric.

Glossa.

Lex. Im-
peratoris.
ff. de Publi-
can. & ve-
stigalib.

Ad has obiectiones possemus vnico
verbo respondere, illa iura procedere se-
cundū antiquum morē, iam verò reuo-
cata esse, maioraq; priuilegia esse Eccle-
sijs concessa. Quæ responsio non grau-
tē acceptari posset pro legibus ciuilibus,
prout illā tradiderunt Glossæ in dicta l.
Placet, & in dicta l. *De ijs*. Quod tamē spe-
ctat ad ius canonicū, incredibile est, per
illud fuisse aliquando approbata huius-
modi tributa, præsertim post tempora
Christianorū Imperatorū, & ideo prius,
quā ad singula respondeamus, explicare
oportet, quā sit antiqua quoad hanc
partem tributorum, Ecclesiarum exē-
ptio: nā de illa ferè idē sentiendum cen-
seo, quod de exēptione ipsa in genere in

3.
Responsio
vniuersalis
ad omnes
obiectiones
factas.
Glossa.

superioribus dixi, quia hæc pars quædam est Ecclesiastica immunitatis, & non minùs necessaria, minus ve rationi consentanea, quàm alia. Distinctio igitur suprà tradita hic etiam præmittenda est: nam aliud est loqui de iure, aliud vero de facto.

4. **Prima conclusio.** Quæ sit antiquum privilegium non solvendi tributa ex bonis Ecclesiæ.

Primò ergo dicimus, privilegiū, seu ius non soluendi tributa ex Ecclesiasticis bonis, à principio inditum, & cum ipsa Ecclesia quali concreatum fuisse. Hoc facile patet ex suprà dictis in genere de origine Ecclesiasticæ immunitatis, & eodem modo declarandum est. Nam in primis censeo, hoc ius intrinsecè oriri ex ipsa Ecclesiæ institutione, prout à Christo facta est: nam ex vi talis institutionis Ecclesia capax est ad acquirendum bona tam immobilia, quàm mobilia, quæ ad solum Dei cultum, vel pietatis opera sint destinata. Non enim habet Ecclesia hanc capacitatem, seu potestatem ab Imperatoribus, aut ab hominibus, sed intrinsecè, & ex natura rei illā habet, eo ipso quòd est hominū mortaliū congregatio habens specialem unitatem, & vinculum ex Christi institutione. Siue talis capacitas consideretur in Ecclesia, ex eo quòd est congregatio hominum videntiū libertate, quæ est fundamentū dominij externarum rerū, siue consideretur, vt est vnum corpus, cuius principale caput est Christus, qui multò magis capax est talis dominij. Vnde à principio Ecclesiæ ceperunt fideles bona sua ipsi Ecclesiæ tradere, quæ eo ipso fiebant cōmunia ipsius corporis Ecclesiæ, perquam distribuebantur singulis quoad eorum vsum, vt ex Actibus Apostolorum manifestū est. Et licet tunc solum haberet Ecclesia bona mobilia, paulò post cepit immobilia acquirere, non ex privilegio extrinseco, sed ex intrinseca potestate, & prudenti voluntate, ac dispensatione Pastorum Ecclesiæ, vt ex

Urban. Urbano Papa in epistola sua cap. i. intel-
Cap. *Vide* ligimus & habetur in cap. *Videntes*. 12. q. 1.
tes. 12. q. 1. Vixit autem Urbanus anno. 227. & tamen cōmemorat, iam antea ordinatū esse à summis sacerdotibus, vt prædia, quæ dabantur Ecclesiæ non venderetur, sed sub potestate eiusdem Ecclesiæ conseruarentur, vt ex redditibus eorū melius posset omnibus fidelīū necessitati-

A tibus subuenire. Qui mos à tēpore Constantini multū quidem auctus est, nō quia Constantinus ipsi Ecclesiæ potestatem dederit talia bona acquirēdi, sed quia sua si de facultatē dedit omnibus donandi Ecclesiæ quæcunq; vellent, & suo exēplo illos præiuit, & excitauit, vt sumitur ex edicto de Primitiua Ecclesia, & muniticetia Constantini, quod habetur tomo 1. Concilior. & in cap. *Futuram*. 12. q. 1.

Ex quo vltius colligimus, ab eadem Ecclesiæ institutione prout à Christo facta est, intrinsecè oriri, vt hæc bona, quæ Ecclesiæ traduntur, vel acquiruntur, Christo tanquam principali Domino acquirantur, quia non acquiruntur Ecclesiæ, nisi vt corpori mystico, cuius principale caput est Christus. Et ideo licet in Ecclesia sit potestas dispensandi hæc bona, illa tantū est ministerialis à Christo descendēs, & in Pastoribus Ecclesiæ præcipuè residet, quia illi sunt dispensatores mysteriorū, & bonorū Christi in terris. Atq; hinc tandē ius exēptionis taliū bonorum ab humanis tributis videtur necessariò cōsequens ad talis Ecclesiæ institutionem, quia caput huius Ecclesiæ, quod est præcipuus dominus taliū bonorum, habet cōnaturalē non tantū exemptionē, sed etiā potestatem, & dominium super omnes Reges terræ. Vnde nō est dubiū, quin & Christus potuerit immediate, & per se ipsum talia bona eximere à tributis eo ipso, quòd sua sunt, & quod hoc sit valde consentaneū diuinitati, & excellentiæ personæ suæ.

Addendū præterea est, etiā si talia bona iure ipso diuino nō fuissent immediate à tributis exēpta, Pontificē sua potestate potuisse illa eximere, sicut suprà de personis, diximus: est enim ferè eadē ratio seruata proportionē. Vnde sicut Ecclesia semper habuit hanc potestatem, ita semper habuit ius ad gaudendū hac immunitate quoad Ecclesiastica bona. Probatur autē primo ex illò principio, quòd Christus habet ius; ergo prudentē illius executionē Pastoribus Ecclesiæ, & præfertim Vicario suo cōmisit, sicut illi etiā præcipuè cōmisit aliorū bonorū suorū dispensationē. Secundò hac ratione habet Vicarius Christi potestatem, & obligationē beneadministrandi patrimoniū Christi sed vnus ex præcipuis actibus huius ad-

5.

6. Pontifex sūmus potuit se solo bona Ecclesiæ à tributis eximere.

Probatur primò. Secundò.

ministra-

ministraticnis est vindicare illa bona ab onerib⁹, & tributis, quātū pietas, & religionis ratio, seruata iustitia, postulauerit. Sicut ergo à principio Ecclesiæ administratio, & dispēsatio taliū bonorū in Christi Vicario, & Episcopis fuit, vt latē probatur in decretis. 96. d. & 12. q. 1. & 2. ita & ius exēptionis taliū bonorū perpetuò in Ecclesia fuit. Tertiò, eadē est ratio de exemptione à iurisdictione, & à tributis; imò hæc posterior sequitur ex prior, vt probatū est; sed Ecclesia ex vi potestatis dispēsandi, & administrādi talia bona, habuit semper potestātē, & ius ad eximendum hæc bona à iurisdictione seculari, vt suprà probatū est; ergo idem ius habuit semper etiam circa tributa.

Vltimò declaratur, & optima ratio huius potestatis redditur, quia potestas Ecclesiastica, vt est in capite, & Vicario Christi, est suprema in suo ordine, & quia ille ordo est diuinior ceteris, ideò illa etiā est suprema simpliciter respectu omniū potestatum terræ. Illa verò potestas licet spiritualis sit, indiget vsu temporalium bonorum ad conuenientem gubernationem, & executionem suæ potestatis; ergo etiam vt versatur circa bona temporalia sibi commissā, est potestas simpliciter suprema; ergo per se sufficit ad eximendum hæc bona ab impositionibus, quæ per quancūq; aliam terrenam potestatem fieri possent. Vnde ipse Pōtifex potest talia bona tributis onerare independentē à consensu alterius, tanquam supremus gubernator, dummodò id faciat tanquam fidelis dispensator, & prudens, iuxta Clementin. 1. vt lite non contestata in fine, cum similibus; non posset autem Pontifex habere tam liberam, & supremam potestatem, si non posset bona illa à grauaminibus aliorum Principū eximere, alioqui sepius talia bona nimium grauarentur, & bellū iustum ex vtraque parte oriretur, si vna potestas alteri non cederet. Quod si altera recognoscēda, & præferenda est, illa profectò spiritualis potestas esse debet, vt sæpe dictum, & probatum est.

Secūdo dicendū est de facto, seu executione huius exēptionis à tributis reallibus, bonis immobilibus impositis; nec semper fuisse in Ecclesia necessariā, nec semper possibilem, nec certò constare

A quando inceperit, verisimile tamen esse, à principio Christianorum Imperatorū introductam esse, & quātum per Pastores Ecclesiæ fieri potuit, fuisse seruata. Prima pars manifesta est de illo primitiuo tēpore, in quo Ecclesia hæc immobilia bona non habebat, sed agros, & prædia sibi à fidelibus oblata ad sustentanda communia onera vendebat, vt in dicto cap. *Videntes* dicitur. Tunc enim nō erat in Ecclesia materia, seu fundamentum talium tributorum, & ideò dicimus, non fuisse illi necessariam huiusmodi exemptionem. Secunda pars procedit de secundo tempore, ex quo cōpit Ecclesia talia immobilia bona possidere, & retinere (iuxta idem cap. *Videntes*) vsque ad tēpora Christianorum Principum, seu Cōstantini. Nam eo tempore Imperatores, & Reges, quibus hæc tributa soluebantur, non erant Ecclesiæ filij, ac subditi, neq; fidecarētes intelligere valebāt, quale esset Ecclesiæ ius ad liberū vsu taliū bonorū, ideòq; nō potuit eo tēpore Ecclesia aut efficaciter, aut cū fructu, imò neq; sine scandalo illo iure vti. Tertia pars de incertitudine in primis sumi potest ex obiectionibus factis. Ac deinde, quia nō inuenimus iura, ex quibus initium huius executionis, seu obseruatæ exemptionis clarē, & cū certitudine colligam⁹.

Dico autē, esse incertū hoc initium quoad negationē prioris tēporis: nam quoad affirmationē alicuius tēporis, in quo stabilita est exēptio, semper in posterū duratura, satis certò assignari potest, saltem à tempore Friderici. 2. & Honorij. 3. vt ex hætenus dictis satis constat. Quod verò ante illud tēpus saltē iure canonico fuerit stabilitus vsus huius exēptionis manifestū est ex Cōcilio Lateran. sub Alexandro. 3. quod ferè centū annis præcessit, & ex alio Lateranēsi sub Innoc. 3. postea celebrato c. *Nō minus*, & c. *Aduersus*, de Immunit. Eccles. Atq; ex eisdē decretis colligitur, hoc ius nō fuisse in illis inchoatū, sed antiquius esse, & in illis Cōcilijs sub grauioribus censuris, & declarationibus fuisse confirmatum. Vnde licet fortē nō inueniatur antiquius decretum expresse, & in specie hanc exemptionem bonorum Ecclesiasticorum stabiliens, ex hoc ipso probabiliter coniectamus, non tam iure Pontificio scriptq, quàm non

Priuegiū exēptionis bonorū Ecclesiæ non semper obseruatum fuit.

Probatur cōclusio, obliu

non

9.

Cone. Lateranen. Cap. Non minus. Cap. Aduersus. de Immunit. Eccles.

Tertiò.

7. Quarto.

Clementin. 1.

8. Secunda cōclusio.

scripto, traditione, & præceptis Prælatorū fuisse obseruatā in Ecclesia hanc immunitatem, ex quo incepterunt Pontifices expeditam, & liberam habere suam potestatem Ecclesiastica bona administrandi, id est, postquam impedimētum ethnicorum Imperatorum sublatū fuit.

Vide editū Vnde etiam mihi verisimile est, Constantinum statim exemptionē hanc Ecclesiasticis bonis concessisse, vel in eam potius consensisse. Nam omnes historiæ tradunt, eum statim omnia bona Ecclesijs restitui præcepisse, & non solum maxima liberalitate Ecclesijs prædia donasse, sed etiam magnis priuilegijs illas munuisse. Eumq; successores pij, & catholici imitati sunt. Imò notat Baronius an.

Baron.

387. n. 13. post Imperatores gentiles nō nisi apostatas, vel hereticos Imperatores de bonis Ecclesiæ tributum exegisse, primumq; eorum Iulianum Apostatam fuisse. Quauis ergo in Codice Iustiniano, vel Theodosiano non inueniatur lex civilis expresse concedens hoc priuilegium ante constitutionem Friderici, nihilominus credendum est, longè antea, imò à principio Christianorum Imperatorum fuisse ab eis concessum, vel admissum. Et licet interdum fuerit intermissum, patienter ferente Ecclesia, non consentiente, non iure, sed per tyrannidem est factum, tum quia contra ius diuinum, & canonicum, tum etiam quia tale priuilegium semel concessum reuocari non poterat; ideòque quoties Imperatores generaliter renouant priuilegia à suis prædecessoribus Ecclesijs concessa, sub illis hoc etiam comprehendendum est.

Ad Ambrosium ergo in cap. *Si tributum*. 11. q. 1. Glossa ibi videtur simpliciter concedere, prædia Ecclesiæ subiecta esse tributis, solumq; in hoc gaudere priuilegio, quod licet illud non soluat Ecclesia, non poterunt eius bona vindicari. Sed hoc si intelligatur de hoc tempore omnino falsum est; si verò intelligatur de tempore Ambrosij, magis est tolerabile, sed non verum. Alia igitur Glossa in cap. *Secundum canonicam*. 23. q. 8. textum illū intelligit de oneribus realibus, cum quibus bona ad Ecclesiā transferūt, sentitque ex sententia Ambrosij teneri Ecclesiam ad illa soluenda. Videtur autē

A intelligere de proprijs tributis; nā de his certe loquitur Ambrosius, vt patet ex illis verbis: *Si tributū petat Imperator, &c.* In hoc autem sensu falsa esset sententia, ideòque illam non admittimus.

Verus ergo intellectus verborū Ambrosij est, quem latè tradit Cardinalis Albanus suprà, & vno verbo cōplexus est Cardinalis Baronius suprà dicens, verba illa dicta esse ab Ambrosio, permittendo potius, quàm probando, & factū asserendo, non ius consitendo. Verisimile enim est, illo tēpore, quod erat Valētiniani iunioris, & pueri, Iustinam eius matrē, & pro illo gubernātem, & Arianam, tributum aliquod ab Ecclesijs exegisse, prudenterq; censuisse Ambrosiū, non fuisse tunc illi resistendū, vel propter vitanda scandala, vel quia maiora pericula tunc imminabant Ecclesiæ, quibus magis occurrere oportebat, nec poterat simul omnibus resisti. Vnde eodē tenore verborū subiungit Ambrosius, *Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum, nemo nostrū interuenit, potest pauperibus collatio populi redundare, non faciant de agris inuidiā, tollant eos, si libitum est*, explicās autē quo sensu hoc dicat, subiungit, *Imperatori non dono, se non nego*, quali dicat, permitto non approbo. Multò verò facilius poterat tributum, quàm vsurpationis prædiorum permitti: nam hæc posterior ita continet iniustitiam, & sacrilegium, vt excusari per ignorantia nō possit, tributorū autem exactio nō ita præ se fert intrinsecā malitiā, quin ignorance occultari, vel aliquo apparenti titulo colorari valeat. Et ideò potuit hoc facilius dissimulare Ambrosius, existimans etiam, tributū illud tūc nō fuisse omnino iniustum, nam inferiūs in eadē oratione subiungit: *Soluimus, quæ sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo, tributū Cesaris est, nō negatur, Ecclesia Dei est, Cesari vtiq; non debet addici, qui ius Cesaris esse non potest.* Et ita etiā responsū est ad cap. *Cōuenior*.

Ad cap. *Tributum*. Albanus suprà eādem accommodat responsionem, videlicet, Urbanum de facto fuisse loquutū, non de iure, dicens, persoluendum esse tributum ab Ecclesia sponte, & ad vitandum scandalum, non ex obligatione, aut debito. Et ad hoc suadendū inducit verba illa, *Pro pace, & quiete, &c.* Sed violē-

12.
Tertia, &
vera respon-
sio.

13.
Ad cap.
Tributum.
Prima res-
ponsio.

Reijcitur.

Magistri
ambrosij
non tribu-
do requi-
mutantur
autem

do **London**
Vide editū
Constanti-
ni supra ci-
tatū, & Eu-
sebiū lib.
10. Histor.
cap. 5. & in
orat. de Lau-
dibus Con-
stantini.

Exemptio
bonorū Ec-
clesiæ ante
Fridericum
per leges ci-
uiles statuta
fuit.

Vide Codicem
Theodosianū tit.
de Episcop.
& cleric. in
multis legi-
bus præfer-
tim in vlti-
mis.

11.
Prima res-
ponso ad
Ambrosiū.
Glossa.

Secunda.
Glossa.

ta videtur interpretatio, nam verba Pō-
tificis sunt, *Quod cōstitutum antiquitus est,
pro pace, & quiete, qua nos tueri, & defen-
sare debent, Imperatoribus persolvendum est.*
Quorum verborum sensus non est, sol-
uendum esse tributum gratia vitandi scā-
dalum, & servandi pacem, sed soluendū
esse Imperatoribus propter officium, &
obligationem, quam habent, nos tuendi,
& in pace conservandi. Vnde verba illa
magis indicant ius, quā factum; nam de
facto in principio dixerat, *De exteriori-
bus suis Ecclesia tributum reddit*, postea ve-
rō reddit rationem, propter quam per-
soluendum est. Et ita ibi Turrecrem. &
alij textum illum intellexerunt, non so-
lūm de facto, sed etiam de debito. Vnde
aliter respondent, interpretādo textum
illum de solis bonis, quæ ad Ecclesiam cū
onere tributi pervenerunt.

Alia respō-
sio.

14.
Impugna-
tur.

Mihi verō etiam hoc non satisfacit,
quia textus indifferenter loquitur de tri-
buto. Gratis enim limitaretur ad tribu-
tum improprium, seu priuatum onus in
pactō aliquo fundatum; nam potius ver-
ba declarant, sermonem esse de tributo,
quod Imperatori soluitur ratione publi-
ci muneris, quod Ecclesia non debet, siue
antiquum, siue novum sit, quia eiusdem
sunt rationis, ut dixi. Aduerto igitur, ca-
put illud referri à Gratiano ex Urbano
Papa, non designat autem, quis ille Urba-
nus fuerit, licet autē nulla habeamus de-
creta in tomis Conciliorum, aut Episto-
larum decretalium, Urbani. 2. vel poste-
riorum illo nomine nuncupatorum, neq;
inter acta Urbani primi decretum illud
in tomo. 1. Conciliorum reperiatur, cō-
iectamus nihilominus potius esse Urba-
ni primi, quā aliorum, quia modus lo-
quendi illius textus magis redolet anti-
quitatem Urbani primi, quā nouiora
tempora aliorum Urbanorum. Hoc er-
go dicimus, Urbanum fuisse loquutum
iuxta morem sui temporis, quando Im-
peratores erant ethnici, & Ecclesia non-
dum sibi libertatem ab huiusmodi tribu-
tis vindicauerat, iā verō ius illud cessasse.

Vera respō-
sio.

15.
Ad ca. 5ā
cimus.

Ad cap. *Sancimus*, & cap. 1. de Censi-
bus Glossæ ibi intelligunt illa vltima ver-
ba de antiquioribus oneribus realibus.
Quæ responsio pro textu illo mihi pla-
cet, dummodo intelligatur de oneribus
priuatis, de quibus præcedenti capite in

A conclusione prima loquuti sumus. Et ad
hunc sensum confirmandum ponderari
potest, ibi non fieri mentionem tributi,
neq; Principis, sed *maioribus*, vel potius
ut habet originale, *Senioribus suis* (inquit
Concilium) *debitum seruitium impendant.*
Quæ verba (quidquid Gratianus in §.
sequenti, & Glossa ibi dicant) ampliora
sunt, nam *debitum seruitium*, recte de quo
cumque onere dicitur, per *seniores* autē
intelligūt Glossa, & Ioan. Andr. in dict.
cap. 1. de Censib. antiquos Dominos, à
quibus res transferunt ad Ecclesiam cum
onere suo, & ideo illis persolvendum est
ab Ecclesia de eisdem bonis, quando non
pertinēt ad mansum Ecclesiæ, nec ad alia
loca illi coniuncta, de quibus ex speciali
illius iuris dispositione nihil præter Ec-
clesiasticum solui permittitur. Quæ ex-
ceptio *Ecclesiastici* firmat regulam in cō-
trarium respectu aliorum onerum rea-
lium, cuiuscumque generis sint. Si autē
Ecclesia præter hæc bona aliquid ampli-
us habuerit, ut in textu dicitur, obligata
erit ad onera realia, quæ ad antiquiores
dominos virtute alicuius pacti pertine-
rint. Ratio autem specialis exemptionis
priorum bonorum esse potest, quia vel
consentur quasi partes accessoriarie ipsius
Ecclesiæ, quæ totam illam immunitatē
meretur, & accessorium sequitur natu-
ram principalis, vel ad Ecclesiæ susten-
tationem iudicantur necessaria, ut ibi no-
tat Abbas, & ideo alia onera in eis non
permittuntur. Vnde si prius illa habebāt,
eo ipso, quod bona vniuntur Ecclesiæ
cessant onera, ut in præcedenti capite de-
claratum est.

B

C

D

Tandem ad leges civiles vnico verbo
respondetur cum Glossis supra citatis de
rogatas esse illas leges per constitutionē
Friderici. Aut fortasse melius diceretur,
leges illas semper fuisse nullas, ut in fimi-
li significauit Glossa in capite. *Generaliter*
16. quæst. 1. verb. *Collationibus*. Ratio
autem est, quia tales leges erant contra
privilegia prius Ecclesijs concessa, quæ
reuocari nō poterant, vel certē, quia dis-
ponebant in materia Ecclesiastica, & in
Ecclesiæ præiudicium, quod leges civi-
les facere nō possunt, ut sepe dictum est.
Quibus addimus, inter ordinationes Lu-
sitaniæ lib. 2. tit. 22. inueniri optimā le-
gem, quæ doctrinam datam confirmat.

Glossa.
Ioā. Andr.

Bona ad mā-
sum Eccle-
siæ spectā-
tia ab omni
tributo ma-
nent exem-
pta.

16.
Ad leges ci-
uiles in cō-
tractum in-
ductas.

CAPVT. XXII.

Qualis sit exemptio Ecclesiastica quoad personalia onera clericorum.

1.

NON intendimus in hoc capite de clarare, quæ personæ, vel quomodo hac exemptione gaudeat, hoc enim ad alteram partem materiæ quasi remotam pertinet, de qua in capite vigesimo tertio, dicere incipimus, sed generatim supponimus, id, quod per se notum in hac materia est, clericos privilegio exemptionis gaudere, & quia in superioribus ostensum est, materiam illius exemptionis esse iudicia secularia, tam criminalia, quàm civilia, & leges civiles tam coactivas, seu pœnales, quàm directivas, seu obligationem directe inducentes, ideo dicendum superest, an respectu earundem personarum tributa etiam sint materia huius exemptionis. Hæc autem tributa, quædam imponi solent ipsis personis sine respectu ad bona, quæ dicuntur purè personalia, & appellari solent nomine *census*, ut Matth. 17. iuxta multorum expositionem, & in iure Cod. de Capitatione civium censibus eximenda lib. 11. ubi idem tributum *census*, & *capitatio*, appellatur, quia per capita iuxta numerum sine respectu ad bona componebatur. Aliquando vero imponitur tributum ratione bonorum, quod vel reale, vel mixtum appellatur, ut dicemus capite sequenti, ubi de bonis tractabimus, nunc enim de puris personalibus oneribus agimus.

2.

Clerici à censibus suis exempti.

Cap. *Adversus.*

Cap. *Non minus.*

Cap. *Quamquam.*

Primo ergo dicendum est, personas Ecclesiasticas gaudere personali immunitate quoad census, seu capitationis tributum. Hæc assertio certissima est inter catholicos, nam expressè habetur multis decretis iuris Canonici supra ad probandam exemptionem in generali inductis, ut cap. *Adversus*, cap. *Non minus*, de Immunitat. Ecclesiar. & in cap. *Quamquam* de Censib. in 6. & in alijs, in quibus specialis fit mentio personarum. Et ita ibi notant omnes expostores, idemque docet Theologi in 2. d. 34. Estque hæc exemptio antiquissima non solum iure canonico, sed etiam civili, ut colligi potest ex Codice Theodosiano tit. de Episcop. & Cleric. leg. 8. quam tribuit Constantino

A Gratianus in cap. *Generaliter*, 16. q. 1. & his verbis eam refert, *Iuxta Sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, fundos, & mancipia vestra, &c.* tamen in Codice Theodosiano tribuitur Constantino, & hoc modo legitur: *Vos, & mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit, sed vacatione gaudebitis.* Et eodem modo legitur in l. Cod. de Episcop. & Clericis, ubi Constantino tribuitur. Idem Privilegiū confirmavit Gratianus in l. 26. eod. tit. ubi habet hæc verba notanda. *Quis eos capite censos patiatur deninctos, quos necessario intelligat supra memorato obsequio (scilicet Ecclesiæ) mancipatos.* Idemque privilegium magis declaratum, & confirmatum est à Friderico.

Gratian.

Lex. 1. C. de Episco. & Cleric.

Gratian.

B

Et quidem si aliqua clericorum exemptio est de iure diuino naturali, & conformis Evangelico, maximè hæc, quæ est à tributis mere personalibus. Probatur, quia personæ non imponitur iusta ratione tributum, nisi vel ratione bonorum, vel ratione propriarum actionum, quatenus per eas aliquid lucrari potest, unde tale tributum soluat. At verò quando priori modo tributum imponitur, non est purè personale, sed mixtum, & ideo non pertinet ad præsentem questionem, sed ad aliam tractandam capite sequenti. Posteriori autem modo non sunt capaces clerici tributi personalis secundum rectam rationem, quia ratione sui status sunt omnino dicati cultui diuino, & ex vi talis status actiones suas non ad lucra temporalia, sed ad spiritualia ministeria ordinare debet; ergo ex vi sui status iure naturali exempti sunt à tributis personalibus, & temporalibus. Nec refert, quòd stipendium aliquod temporale propter talia ministeria possunt recipere: nam illud non est per modum temporalis lucri, sed est per modum iustæ, & congruæ sustentationis, quæ non debet subtrahi, vel diminui per impositionem tributi. Eo vel maximè quòd illud stipendium est quasi annexum, & accessorium ministerio spirituali, & ideo participat eius naturam, & conditionem, ac proinde libertatem, & exemptionem, quam spiritualia ministeria habent ab omni seculari potestate.

3.

Dicta Clericorum à tributis exemptio est de iure diuino

Probatur primo.

C

D Unde etiam est evidēs alia ratio, quia nemo potest personale tributum imponere

Tacite objectioni occurretur.

4.

Idem probatur secundo.

nec

nere, nisi in personam suæ iurisdictioni subiectam, sed personæ clericorum non sunt subiectæ iurisdictioni secularium Principum, ergo nec tributis personalibus ab eis possunt onerari. Atque iuxta hæc principia colligitur hæc exemptio clericorum ex verbis Christi Matth. 17.

Matt. 17.

Ergo liberi sunt filij, ibi enim de exemptione à tributis, & præsertim personalibus sermo erat. Nam tributum illud, quod Cæsari soluebatur, & census appellabatur, & idem esse videtur, quod per capita impositum fuit à Cæsare, quando iussit, ut describeretur vniversus orbis, ut dicitur Luc. 2. Ab hoc autem tributo principaliter liberi sunt filij, consequenter vero liberi etiam esse debent familiares eorum, qui & omnino circa personas, & obsequia filiorum occupati sunt, & eorum bonis aluntur. Sic ergo per quandam consecutionem clerici sub illis verbis continentur. Adquem sensum trahi recte possunt verba Hieronymi ibi: *Nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus.* Oportet autem, ut sub illo pronomine: *Nos*: non omnes Christianos, sed Ecclesiasticos tantum comprehenderet.

Luc. 2.

Hincque D. Thomas in 2. d. 44. q. 2. art. 2. ad 1. tractans eundem locum, ait: *Quod Christus loquitur de se, & suis discipulis, qui nec servilis conditionis erant, nec res temporales habebant, quibus suis dominis obligarentur ad tributa soluenda.* Vnde vltimè subinfert, ex vi eorundem Christi verborum eximi omnes, qui Apostolicam vitam profitentur, nihil in hoc mundo possidentes, & à conditione servili immunes, Videtur autem conditionem servilem appellare, vel temporalem subiectionem ad iurisdictionem secularem, vel curam, & sollicitudinem, quæ lucris temporalibus acquirendis incumbit. Et eandem doctrinam habet Bonavent. art. 3. q. 1. ad 1. & Richard. ar. 3. q. 1. ad 1. ex argumentis secundo loco positis, & Thomas de Argentina ibidem ar. 4. in quadam solutione ad 3. Et eodem modo exposuit Lyræ eadem verba Matt. 10. & Glossa ordinaria vsurpans verba Augustini lib. 1. Quæstion. Evangelicar. q. 23. dicit, liberos esse filios regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena. Exponunt autem scholastici supra citati, per filios regni

intelligendos esse, non omnes Christianos, sed eos, qui propter Christum omnia reliquerunt. De quo sensu, quod fuerit intentus ab Augustino, non assero, probabile autem censeo, omnes has personas per quandam consecutionem, saltem quantum ad hæc tributa personalia, sub verbis Christi comprehendi.

Dico secundo. Clerici exempti sunt non solum à tributis pecuniarijs, sed etiam ab omnibus, quæ in actione aliqua sordida, aut seculari, vel in obligatione subeundi talia munera consistere possunt. Hæc assertio frequens est in iure civili, præsertim in Codice Theodosiano in tit. de Episcop. & Clericis, nam in l. 1. præcipit Constantinus, *ne clerici nominationibus, seu susceptionibus aliquibus, quas publicus mos exposcit, contra iudicia sibi privilegia prægrauentur.* Et l. 2. dicit, *ab omnibus omnino muneribus excusentur, ne à divinis obsequijs auocentur.* Et in l. 9. ait Constantinus: *Curialibus muneribus, atque omni inquietudine civilium functionum exortes clerici esse oportet, & in l. 10. Repellatur ab his exactio munerum sordidorum.* Idem in l. 11. & l. 14. Idem Valentinianus in l. 21. & 22. & 24. & Arcadius, & Honorius in l. 36. inquit: *Ab his, quos à publicis laboris actu, & gradu clericatus, & (quod non minus est) sanctior vita defendit, præcipimus temperari.*

6.
Clerici sunt exempti à muneribus sordidis.

Constant.

Constant.
Imp.

Valentin.
Arcadius,
& Honorius.

Præterea in l. 1. C. de Episcop. & Clericis notanda sunt illa verba: *Nullus novis collationibus vos obligabit, sed vacatione gaudebitis.* Vbi Glossa addit, *sordidorum munerum.* Item aliud exemplum huius exemptionis ibi additur, cum dicitur: *Neque hospites suscipietis,* quod continet speciale privilegium, ut ibi latè Glossa notat, & in l. 2. eadem immunitas generaliter traditur, & distinctius in l. Placet. 17. eodem tit. Placet, ut nihil commune clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus leuius corpori non sunt annexi, habeant. Et in l. Generaliter, eodem tit. specialiter eximuntur à tutelis, & curis pupillorum, & additur, tale beneficium illis fieri, qui non sunt diuagantes, neque circa diuina ministeria desides, Cum propter hoc (inquit) ipsum beneficium eis indulgeamus, ut alij omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministerijs inhæreant. Et idem privilegium habetur in l. Placet. C. de

7.

Glossa.

Bonavent.

Argentin.
Lyræ.

Sacra

Sacrofanct. Ecclef. & sumitur à simili ex l. *Sancimus* eodem tit. vbi notāda sunt illa verba: *Cur non facimus discrimen inter res diuinas, & humanas, & quare non competens prerogatiua celesti fauore conseruetur.*

8. In iure autem Canonico non solum is modus exemptionis approbatur, & recipitur, toto tit. de Immunit. Ecclesi. sed etiam obseruari mandatur in toto tit. *Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotijs se immisceant.* Et per locum ab speciali sumi potest ex cap. *Peruenit* de Immunit. Ecclesiar. vbi dicitur in tempore necessitatis nullum clericum esse excusandum à murorum vigilijs, sed ad hoc generaliter posse compelli, *vt cunctis vigilantibus, melius valeat ciuitatis custodia procurari.* Imò tunc etiam requiritur, vt id fiat, Episcopo approbante, & vt, si necessaria sit coactio, per eundem fiat iuxta ea, quæ capite sequenti notabimus. Duo ergo sunt in hoc genere exemptio nis distinguenda, vnum est, vt non possint clerici cogi, aut obligari adhæc munera subeunda; aliud est, prohibere, & cū necessitate obligare, ne illa exerceant. Primum fieri potest non tantum per leges canonicas, sed etiam per ciuiles, quia in hoc non exercent iurisdictionem circa clericos, neque vtuntur vi coactiua, aut directiua propria, sed concedunt priuilegium, quod nō semper spectat ad iurisdictionem, sed ad liberalitatem, vt suprà dixi. Quanquam si res attentē confideretur, supposito priuilegio fori, prædictæ leges magis loquuntur cū ministris secularibus, quam cum clericis, magisq; declarāt, quid illi agere teneantur, quam aliquid de nouo clericis concedant. Nā cū clerici à iurisdictione laicorū excepti sint, non possunt leges, vel Magistratus seculares clericos cogere, vt hæc onera subeant, vel vt ab his, vel illis muneribus abstineant. At verò lex Canonica vtrunq; facere potest, & facit: nam efficaciter eximit clericos à muneribus prophanis, vel secularibus prohibendo, & cogendo, si opus sit, laicos, ne ad illa subeunda clericos compellant, & ipsos etiam clericos obligando, vt ab illis abstineant, vtrisque enim præcipere potest in ordine ad spirituale finem, vt sæpe dictum est.

A Ex quibus etiam facillè intelligitur, exemptionem clericorum quoad hanc partem, seu materiam ex iure diuino naturali sequi, in multis quidem necessaria illatione, in aliquibus autē valde propinqua quæ iure Ecclesiastico determinantur. Declaratur breuiter, nam clerici ex vi sui status destinati sunt diuinis obsequijs, quibus duplici titulo repugnare possunt secularia munera. Primo quia nemo potest duobus Dominis seruire, ideoq; non possunt clerici secularibus negotijs implicari, quin à diuinis obsequijs auocentur. secundo, quia sancta sanctè, & cum honore, ac reuerentia tractanda sunt, clerici autem per ordinationem, & deputationem ad diuinum cultum peculiarem sanctificationem acquirunt, & ideo vt sanctè, & honorificè tractentur, necesse est, vt ab his secularibus, aut vilioribus muneribus sint excepti. Vnde ficut suprà de rebus sacris dicebamus, ita de personis sacris nūc dicimus, ex natura rei sequi, vt in abstractione à sordidis muneribus singularem prerogatiuam habeant.

C Inter hæc autē munera quædā sunt, quæ manifestè derogant sanctitati personarū, vel Ecclesiastica munera impediūt & quoad hæc necessariò sequitur hæc exemptio ex vi iuris naturalis. Imo sæpe non solū sequitur exemptio, sed etiā prohibitio, vt quando munera sunt vel nimis prophana, de quibus maxime dicit Paulus. 2. ad Timot. 2. *Nemo militās Deo implicat se negotijs secularibus.* Alia verò sūt munera, in quibus nō statim apparet tanta deformitas, vt est v. g. tutela, vel cura pupillorū, honestā, & moderatā, vel necessariā artē exercere, & similia. Atq; in his determinari potest exemptio per ius canonicū. Quod interdū fit prohibendo talia munera; aliquādo verò solū cōcedendo, ne clerici aliqua huiusmodi munera acceptare teneantur. Et hoc posterius etiā iure ciuili fit, sic enim clericus exemptus est à tutela, in Authentica *Presbyteros* sub l. 4. c. de Episc. & Cleric. & nihilominus possunt eā acceptare, si velint, vt ibi notat Glossa, & alia Glossa in cap. *Irregularis*. d. 87. Et similiter licet clerici nō cogantur testificari corā iudice seculari, nihilominus in aliquibus causis id facere possunt, & ita de alijs similibus.

9. Ex diuino iure assertio ostenditur.

10.

2. Timot. 2.

Authent.
Presbyt.
Glossa.

Dico

11.
Clerici vti
litatibus om
nibus ciuili
bus cōmuni
bus priuari
nequeunt.
Bartho.

Panormit.
Felin.
Anchar.
Card.

12.
Clerici non
redduntur
timidiores,
quoties ex
legibus ci
uilibus ali
quod onus
in eos resul
tat.

Dico tertio, Ad hanc libertatem, seu exemptionem clericorum pertinere, vt iuribus, commoditatibus, aut alijs rebus omnibus ciuibus communibus non priuentur. Hanc assertionem fumo ex doctrina Bartholi in Authentica *Cassa*. C. de Sacrosanct. Eccles. vbi dixit, leges ciuiles, per quas Clerici timidiore sunt, cōtra libertatem Ecclesiasticam esse, etiam si tales leges cum ipsis clericis non loquātur. Idem tradit in l. 1. §. *Quæ honorandæ*. ff. *Quarum rerum actio non detur*, eamque doctrinam cōmuniter sequuntur Canonistę in cap. *Nouerit*, de Sententia ex cōmunic. præcipuè Panormit. & Felin, & in capite vlt. de Immunit. Ecclesiar. in 6. vbi specialiter videri potest Ancharan⁹, & in repetit. capitis. 1. de Constitut. & Cardinalis in Repetit. Capituli *Perpendimus*, de Sentent. excommunicat. §. *Et specialiter quæro*. Quid autē sit, Clericos fieri timidiore, nō satis perspicuè à dictis authoribus explicatur, cū tamen possit, & nimis amplè, & nimis restrictè intelligi.

Nimis ampla erit explicatio, si quis existimet, quoties laici aliquid faciunt, vel statuūt, ex quo redūdāt aliquod on⁹, vel incommoditas clericorum, toties fieri contra exemptionem, seu immunitatem eorum, quod interdum insinuant Canonistę in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitut. & in cap. 1. de Noui operis nunciat. Sed illud non est indistinctè verum, nam quando grauamen illud, vel præiudiciū generale est, & in vtramq; partem potest euenire, interdum in grauamen, & interdum in commodum, tūc si dispositio generalis est pro tota ciuitate, & in re ad cōmune bonum eius spectante, non potest dici imponi clericis grauamen contra libertatem eorū, quia nihil tunc fit contra eorū priuilegia, neq; contra naturalem iustitiam. Item quia omnes ferè leges humanæ hoc habent, vt licet cōmunitati, & regulariter omnibus vtilis sint, interdum in alicuius præiudiciū, vel grauamen redundant, neq; propterea censentur iniuste, vel nociuæ: tū quia bono cōmuni intendunt, & propter illud iuste permittunt priuatum incōmodum: tum etiam quia licet in vna occasione, vel tempore videantur grauamē inferre, in alijs iuuant, & afferunt com-

A modū, & ita vnum ex alio compenstat.

Tales ergo leges, si disponant in materia communi omnibus ciuibus, & in generali loquantur, non erunt contra clericorum libertatem, nec verè dici possūt eis grauamen imponere, imò ab illis obseruandæ erunt eo modo, quo canones disponunt, quo vè suprà diximus, teneri clericos ad seruandas leges ciuiles iustas, & politicas suo statui non repugnantes. Atque hæc explicatio, & sententia communis est expositorum in cap. 1. de Noui oper. nunciat. ex quo textu hoc ipsū probatur. Idem habent Felinus, & alij in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitut. & eandem doctrinam supponunt plures Doctores, quos refert Tiraquel. in legibus connubialibus gloss. 8. q. 17. nu. 169. & sequentib. & de vtroque retractu p. 1. §. 1. gloss. 13. nu. 5. Idem sentiunt Caietan. verb. *Excommunicatio*. cap. 31. & Nauarr. in Sum. cap. 27. nu. 120. quatenus dicunt, legem ciuilem moderantem funeralem pompam quantum ad honorem humanum, prout esse potest materia talis legis, non esse contra libertatem Clericorum, etiam si fortasse aliquod grauamen inde sentiant, quia lucrum eorum aliqua ex parte impeditur, quia hoc est accidentarium, & aliunde potest compenari.

Nimis verò strictè intelliget doctrinam illam, qui existimauerit, tantum fieri timidiorem clericum, quādo ex facto Principis secularis, vel ex illius lege, ac dispositione laici assumere possunt licentiam nocendi, vel affligēdi clericos, quia hoc videtur in proprietate, & rigore illa verba significare, *timidiores fieri*. Nam licet verum sit, hunc modum grauandi clericos esse contra immunitatem eorum, tamen & magna ex parte pertinere potest ad violationē priuilegij canonis potius, quā fori, si clerici timidiore fiāt, ne violētæ manus suis personis iniiciantur iuxta doctrinā Baldi in Auth. *Cassa*, C. de Sacrosan. Eccles. quæst. 3. nu. 4. Et quatenus spectare hoc potest ad priuilegium fori, non adæquat illud, quia multis alijs modis possunt grauari clerici, & timidiore fieri, etiam si eis non inferatur metus alicuius nocimenti, vel læsionis, quæ sibi à laicis fieri possit, vt statim patebit.

13.
Leges in materia cōmuni & in generali loquētes immunitati clerico rō non derogāt.

Felinus.

Tiraquel.

Caietan.
Nauar.

14.
Quādo clerici per ciuiles leges timidiore fiāt.

Baldus.

15.

Imò neq; satis explicatur hic effectus eo modo, quo Caietanus, & Nauarr. supra illum explicare videntur, dicentes, tunc legem violare immunitatem clerici quando aliquo modo grauat illum contra speciale priuilegium illi concessum, quia clericus, vel quia persona Ecclesiastica est, non verò si grauet illum, quatenus ciuis, vel homo est. Quibus videtur fauere Innocentius in cap. *Nouerit*, de Sentent. ex cōmunic. quatenus dicit illa esse propriè contra immunitatem Ecclesiasticam, quæ sunt contra priuilegia Ecclesiæ concessa. Quod etiam videtur sentire

Innocent.

Bald.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Lapus.

Baldus in dicta Authentica *Cassa*. q. 2. nu. 3. & Lapus allegat. 92. sub tit. *An constitutio sit contra libertatem Ecclesiæ*. Quia licet verum sit, hoc modo grauari clericum contra suam immunitatem, non est tamè verum, hoc solum significari per illa verba *timidiores fieri*, quia non tantum grauat clerici contra suam immunitatem, quādo grauantur contra priuilegia, quæ habent vt clerici sunt, sed etiam quādo specialiter grauantur vt ciues sunt, id est cōtra iura, quæ illis competunt, quia ciues sunt, id est, quæ omnibus ciuibus sunt cōmunia, siue iure gentium, siue ciuili, seu positiuo clericis debeantur, idèdque si in illis grauentur solum quia clerici sunt, contra libertatem Ecclesiasticam cōmittitur, vt ex sequentibus patebit.

16.

Perleges priuantes clericos rebus iure natoræ, vel ciuili cōmunibus, timidiores ipsi redduntur.

Dico ergo, doctrinam illam Bartholi explicandam esse iuxta tertiam assertiōnem propositam. Quotiescūq; enim per statutum, seu legem, aut mandatum, aut vim laicorum clerici priuātur illis rebus, quæ iure naturali, gentiū, vel ciuili cōmunia sūt ciuibus, eo ipso, quod sunt mēbra talis cōmunitatis, grauantur cōtra Ecclesiasticam libertatem, & tunc dicuntur fieri timidiores, quia illo modo auertuntur homines à statu clericali, quando vident, ita clericos tractari à laicis, eo quod clerici sint. Vel etiam dici possunt timidiores fieri, quia non sinuntur liberè vtī, & frui iuribus, seu rebus cōmunibus ceteris ciuibus, etiam si statui clericali non repugnent. Et hæc sententia sic explicata cōmunis est authorum, quos pro conclusione allegaui. Idem sentiunt Ioann. Andr. & alij in cap. vlt. de Immunit. Ecclesiar. in 6. & Panormit. in lib. 1. conf. 26. inelius in 83. Idèd sentit Felin. in cap.

Ioā. Andr.
Panormit.

A

Nouerit, de Sentent. ex cōmunicat. in 6. nu. 2. Vbi addit, non aliter sentire Innocentium, quā sentierit Bartholus, quia ea quæ competunt ex iure cōmuni, fortiora sunt, quā quæ ex priuilegio.

B

Addo etiam Innocentium non tantum fuisse loquutum de priuilegio Papæ, vel Imperatoris, sed etiā Dei, expresse enim numerat ibi multa priuilegia à Deo Ecclesiæ concessa, & postea cōcludit, quid quid est contra priuilegium à Deo, Papa, vel Imperatore Ecclesiæ datum, esse cōtra immunitatem. Nomine autem priuilegij non intelligitur tantum illud, quod est præter legem vniuersalem tanquam exceptio ab illa, sed etiam omne id, quod conuenit vel Ecclesiæ, vel clericis ex vi iuris diuini, siue positiui, siue naturalis supposita tali institutione Ecclesiasticæ Monarchiæ, & Hierarchiæ. Multæ enim prærogatiuæ Ecclesiæ, quas inter hæc priuilegia numerant Innocentius, Panormitan. & alij, non aliter conueniunt Ecclesiæ, quā ex iure diuino positiuo, vel naturali, licet supponant aliquam diuinā institutionem. Et in superioribus ostensum est, exemptionē Ecclesiasticam ex genere suo ad hoc ius diuinum pertinere, & multa, quæ sub hac exceptione cōtinentur esse immediatè ab hoc iure, licet aliqua fortasse per Ecclesiam, vel Imperatores addita, vel aucta sint.

C

Adhunc ergo modum dicimus, ad immunitatem clericorum pertinere, vt per potestatem laicorum non fiant peioris conditionis, etiam in his cōmodis temporalibus, quæ cōmunia sunt omnibus ciuibus. Exemplum optimū est in cap. vlt. de Immunit. Ecclesiar. in 6. vbi contra Ecclesiasticā libertatem committere dicuntur temporales Domini, *Qui suis subditis, ne personis Ecclesiasticis quidquam vendant, aut emant aliquid ab ipsis, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibeant, interdiciunt*. Hæc enim omnia non sunt contra specialia priuilegia clericorum, vel vt clerici sunt, sed cōtra communem societatem ciuilem, & nihilominus contra Ecclesiasticam libertatem iudicantur & vt talia prohibentur, & puniuntur. Respondet tamen Caietanus, ibi non dici, interdicta illa, seu statuta esse contra libertatem Ecclesiasticam, sed præsumi. Verū tamen de sensu illius

D

verbi

17.

18. Leges adimittentes clericis alijs ciuibus cōmunes libertati Ecclesiasticæ repugnāt. Cap. vlt. de Immunit. Eccles.

Euafo.

Refellitur
eualio.

19.
Ratio con-
clusionis.

Prima con-
firmatio.

20.
Secunda.

verbi, *Præsumantur*, infra cap. 32. dicen-
dum est, nunc breuiter dico, qualiscunq;
illa præsumptio cogitetur, vt vera, & fū-
data esse possit, necessariū est, vt suppo-
nat verū, & propriū obiectum criminis
contra libertatem Ecclesiasticam. Ergo
supponit illa præsumptio, esse contra li-
bertatem Ecclesiasticā, priuare clericum
cōmuni iure ciuili societatis, etiā si id nō
fiat exercēdo iurisdictionem in clericū,
sed per alium quencumque modum.

Ratio autem est, quia licet talia iura cō-
munia ciuibus, non debeantur clericis,
quia clerici sunt, debentur tamen ipsis vt
ciuibus, etiam si statum diuersum à laicis
habeant, imò quia clerici sunt, ideo illis
nouo, & maiori titulo debetur, ne his cō-
munibus iuribus priuētur, quia propter
statū clericalem nō amittunt iura cōmu-
nia ciuium, & alioqui ratione status ma-
iori honore, & reuerentia digni sunt; er-
go ad immunitatē naturali iure debitam
clericis, pertinet, vt his iuribus non priuē-
tur. Optimēq; iuuatur hæc ratio verbis
Arcadij, & Honorij Imperatorum in l.
19. C. de Episcop. & Clericis, *Omnibus,
qui Ecclesijs seruiunt, tuitio deferatur, quia
temporibus nostris addi potius reuerentiæ cu-
pimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt
immutari.* Et ideo in l. 31. *Sacrilegū ap-
pellant, qui sacerdotibus, & ministris Eccle-
siæ aliquid importat iniuriæ*, illudq; crimen
æquiparant cū iniuria loco, vel cultui sa-
cro facta. Et cōfirmatur, quia per hu-
iusmodi actiones, vel dispositiones laico-
rū vilescit multum clericalis status, & ir-
reuerenter tractatur, & cōsequenter cle-
rici timidiore sunt, & alij ab illo statu
suscipiendo auertentur, cū videant, ea,
quæ iure gentium cæteris ciuibus cōmu-
nia sunt, ipsis denegari; ergo illa omnia
sunt cōtra Ecclesiasticā immunitatem.

Confirmatur tandem, quia huiusmo-
di grauamina clericorum ordinariē pro-
cedunt ex odio aliquo ipsius status clericalis,
non quidem propter ordines, vel
ministeria eorum (hæc enim non nisi he-
retici, vel alij infideles abominantur)
sed propter exēptiones, & libertates, qui-
bus in eo statu gaudent, & præsertim,
quia ab oneribus cōmunibus eximūtur
quod in aliquod laicorū grauamen solet
redundare, & ideo interdum cupiunt, à
suis communibus commodis clericos ex-

A cludere; ergo eo ipso læduntur priuile-
gia clericorū, nam & fiunt odiosa, & per
quandam recōpensationem fiunt intru-
ctuosa, quia occasione illorū clerici equa-
libus, aut maioribus bonis priuātur. Atq;
ita talia grauamina dici possunt imponi
clericis, vt clerici sunt, quia licet forma-
liter non cōsistant in priuatione alicuius
rei debitæ clerico, vt clericus est; nihilo-
minus fiunt in odium, vel cum iniuria,
vel contemptu clericatus, quod satis est,
vt propriam violationē immunitatis cō-
tineant. Et ita fundamēto contrariæ sen-
tentia sufficenter responsum est.

B

C A P V T XXIII.

*Vtrum redditus Ecclesiastici clericorum à
tributis exempti sint.*

L icet de Ecclesiasticis bonis multa
in superioribus dicta sint, quia ta-
men certū non est, bona clericorū
eodem iure censerī, quo bona Ecclesiā,
ideo de illis in particulari dicere necessa-
riū est. Duo autē genera taliū bonorū di-
stinguūt à D. Thom. quodlib. 6. ar. 12.
quædā quæ clerici lucrantur ex bonis Ec-
clesiæ, vt ex decimis, vel prædijs Ecclesia-
sticis, seu ex beneficijs suis, quæ propter
officiū dantur; alia sunt, quæ vel à parē-
tibus hæreditantur, aut sua industria, vel
arte cōparant. Priora vocat D. Thom.
Ecclesiastica, utiq; lato modo; nos ad tol-
lendā æquiocationē clericali vocabim⁹
alia verò patrimonialia, seu secularia vo-
cantur. His addit tertiū membrum Na-
uar. tract. de Redditib. Ecclesiasticis, q.
1. monito. 19. nimirū, eorum bonorum,
quæ per actiones spirituales tanquā sti-
pendia illarum à clericis cōparantur, non
iure, aut titulo alicuius beneficij, sed solo
titulo actualis, & quasi mercenarij ope-
ris, vt sunt stipendia Missarum, & simi-
lia. Meritò tamen addit idem Nauarus,
hæc ad patrimonialia reduci, quia & de
temporalibus bonis laicorum immediatē
illa lucrantur, & non ex bonis suorum
beneficiorum, & sine vlla conditione ta-
cita, vel expressa dominium temporale
talium bonorū consequuntur, postquā
suū ministerium implent, ac deniq; quia
suo labore, & industria, vel actione illa
comparant, estque valde extrinsecum,
& accidentarium ad qualitatem talium bo-

Bona Cle-
ricorum du-
plicia.
D. Thom.

Nauarr.

Stipēdia cle-
ricorū pro-
pter actio-
nes sacras
cōparata ad
bona patri-
monialia re-
ducuntur.

T t norum

norum, quod actio illa spiritualis, vel omnino materialis sit. Quanquā verò hoc ita sit in ordine ad alios effectus, vel obligationes clericorum, de quibus nunc non tractamus, nihilomin⁹ in ordine ad exemptionē tributis nōnulla maior ratio in his vltimis bonis spectari potest, vt videbim⁹

2.
Prima Conclusio.

Cap. Non minus.
Cap. Aduersus.

Cap. Clericis, de Immunit. Eccles. in 6.

Coc. Late.

Coc. Trid.

3.
Lex. Item nulla. C. de Episcopo. & clericis.

Primo ergo certū est, bona primi generis, seu Ecclesiastica clericorū exempta esse ab omnibus tributis siue realibus, siue mistis. Conclusio est certa, & cōmunis omniū catholicorum, habetur enim expressē in iure canonico in cap. *Non minus*, ibi, *De bonis Ecclesiarum, & clericorū, & pauperum Christi vsibus deputatis*. Et clari⁹ in cap. *Aduersus*, ibi *Qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros talijs, seu collectis, &c.* vbi sermo est de tributis, quæ imponuntur ratione bonorū, & distinctē eximuntur nō tantū Ecclesiæ, sed etiam Ecclesiasticæ personæ. Et in cap. *Clericis*, de immunit. Ecclesiar. in 6. expressē, & latē talia tributa prohibentur, & licet cap. illud per Clementinam vnice de immunit. Ecclesiar. reuocatū sit quoad pēnas, nō verò quoad ipsam exemptionē, sed potius cōfirmatur, & latius in Concil. Lateran. sub Leone. X. sess. 9. in Reformationibus curiæ. §. *Et cū à iure*, præter alia antiquiora, quæ in superiorib⁹ allegata sunt, quæ omnia renouat Concilium Trident. sess. 25. cap. 20. de Reformat.

Deinde in iure ciuili habetur expressē hoc priuilegiū in constitut. Friderici Imperatoris l. seu Authēt. *Item nulla*. C. de Episcopo. & Clerico. vbi prohibet collectas, vel exactiones imponere Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis. Et ex antiquioribus legibus colligi potest hoc priuilegiū ex l. 10. de Episcopis, & clericis. in C. Theodosiano, vbi Cōstantius, & Cōstans de clericis dicunt, *Negotiatorum dispendijs minime obligentur*, id est, tributa, quæ negotiatoribus imponuntur, soluere nō cogantur, & addunt rationē: *Cum certum sit, quæstus, quos ex tabernaculis, atq; ergasterijs colligunt, pauperibus profuturos*, & in l. 14. dicit Iulianus: *omnis à clericis indebita conuentionis iniuria, & iniqua exactionis repellatur improbitas*, & in l. 1. de Lustrali collat. eodē Cod. excipiuntur clerici à quodā tributo, quod lustralis collat. dicebat.

4.

Ratio autē huius partis reddi potest, vel generalis ad omnia bona clericorū, &

A de hac dicemus in cap. sequenti, vel specialis, quia hæc bona, de quibus tractamus inter res sacras numerantur à D. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 3. & ideo vel natura sua exempta sunt à tributis, vel saltē cū cæteris bonis Ecclesiasticis intelliguntur exempta. Et confirmatur hæc ratio, quia rapere, seu furari huiusmodi bona clericorū est sacrilegiū, quod non solum de his bonis, sed etiā de quibuscūq; alijs non nulli tradiderunt, vt infra referam, de his autē est multo verisimilius propter dictam rationem, quod hæc bona censentur sacra; ergo eadem ratione esse debēt à tributis exempta.

B

Hæc autē ratio nō videtur solida. Nā hæc bona considerari possunt, vel prius quam applicentur ipsis clericis, & fiant propria eorū; vel postquam iam ad illorū dominiū transierunt. Priori modo rectē quidem probat ratio dicta, illa bona esse sacra, & exempta à tributis: nō tamē aliquid probat de bonis clericorū, quia illa bona in tali statu spectata, nō sunt clericorū, sed Ecclesiæ, seu Dei. Alio modo possunt illa bona considerari, quatenus à clericis acquiruntur. Et hæc ipsa cōsideratio subdiuidi potest: nā loqui possumus vel de acquisitione ipsa taliū bonorū, vel de ipsis bonis iā integrē, & sine diminutione tributi acquisitis. Et in priori quidē ex his duobus modis rectē etiā probatur, nō esse talia bona capacia tributorū seculariū, id est, nō posse clerico imponi tributū soluendū ex redditibus sui beneficii, seu ex quibuscūq; bonis Ecclesiasticis. Tū quia si tale tributū imponatur personæ, est cōtra exemptionē, quā talis persona habet potestate iudicis secularis. Si verò imponatur rei siue fructibus eius, sic imponitur bonis Ecclesiasticis, quia impositio præcedit, priusquā talia bona clerico acquirantur, & tunc adhuc Ecclesiastica sunt, & ita fit contra talium bonorum immunitatem.

D

Si verò tale tributū intelligatur impositum super ipsamet actionē lucradi tales redditus, vel stipēdia, etiā est cōtra immunitatē, quia illa actio spiritualis est, & omnino extra forū potestatis secularis, & ideo non est capax tributi. Item, quia illud lucrum non est per modum mercaturæ, aut ciuilis contractus, sed est per modum stipendij annexi ministerio spiri-

Ratio conclusionis.

D. Thom.

Confirmatio.

5.
Expeditur ratio pro cōclusionē facta.

6.

spirituali, & ideo sequitur naturā, & forū sui principalis, solūq; ab spirituali potestate minui potest, ideoq; iure canonico statutū est, vt beneficia sine diminutione conferantur. Quoad hanc ergo partē, & vsq; ad prædictū statum talium bonorū rectē probatur illa ratione, non posse clericis imponi tributa de talibus bonis. Et hoc modo videtur intelligi statutū Concilij Vormatiensis, quod refertur in ca. *Sancitū*. 23. q. 8. & in cap. 1. Extra de Censib. vbi dicitur: *Presbyteri in Ecclesijs constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium aliquod seruitium faciant præter Ecclesiasticum.*

Cap. *Sancitū*. 23. q. 8.
Cap. 1. Extra de Censib.

7.
An redditus Ecclesiastici, in clericos translatis sub tributis subiacent.

At verò si talia bona considerentur vt iam sunt facta propria clericorum, non videtur illa ratione probari, esse incapacia tributorū secularium. Probatur, quia iam illa bona re vera non sunt sacra, neque in vlla specie talium bonorum à D. Thoma numerantur, si attentē legatur; nam in vltima specie ponit bona, quæ sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue *mobilia sint, siue immobilia*. Aliud autē est esse deputata, aliud verò esse iam ministrorū facta, nam primū habent, quandiu sunt cōmunia, & sub potestate Ecclesiæ, ac speciali dominio Dei: postquā verò personis clericorū diuiduntur, & applicantur, statū mutant, & sacra esse desinunt, quia respectū illum peculiare ad Deum, & annexionē ad spirituale titulum amittunt. Cuius signum est, quia in quoslibet vsus conuerti possunt, & quia possunt donari laicis propria authoritate priuati clerici, cuius sunt; & propter causam, vel rationē temporale. Deniq; quia bona illa in se spectata temporalia sūt, & dominiū, quod clericus de illis acquirit, temporale est, quod autē acquisitio fuerit media actione, vel iure spirituali, non refert, quia respectus ille trāsit, & non manet. Sicut quando ex bonis Ecclesiæ datur pauperi elemosyna, eo ipso, quod pauper illa acquirit, incipit pars illa esse merē temporalis; ita ergo esse videtur in his bonis clericorum. Igitur in ordine ad tributa eadem ratio erit de illis, quæ de alijs bonis patrimonialibus clericorum.

8.

Aduerto tamen, punctum hoc pendere ex alia celebri cōtrouersia de redditibus Ecclesiasticis, an clerici postquā illos

A recipiunt titulo sui beneficij, illorū verum, & propriū dominiū consequantur, ita vt de illis possint liberē disponere, quantū spectat ad obligationē iustitiæ, vel semper maneant dispensatores eorū bonorū, vt ex illis in primis congruē alantur, & deinde cetera in pia opera dispensent. Qui enim hoc posterius cēsent, vt Nauarr. & alij, cōsequenter dicere possunt, & debēt, illa bona semper esse sacra, quia semper manent sub dominio Dei, ac subinde æquiparari Ecclesiasticis bonis, quia re vera semper manēt Ecclesiastica. Vnde iuxta hanc sententiā per applicationē talium bonorum ad hanc, vel illā personam clerici, non mutatur eorū status quoad dominiū propriū Dei, nec quoad generalē finem, ad quem bona Ecclesiastica sunt destinata, sed solum mutatur facultas proxima dispensandi illa. Nā antequā clericus illa acquirat peculiari titulo, facultas dispensandi illa, est in pastoribus Ecclesiæ, vel in cōmunitate, aut ministris eius, postquā verò beneficiatus illa acquirit, illi cōmittitur propria facultas ea dispensandi sua authoritate, semper tamen vt Ecclesiastica, & vt fidelis dispensator, & prudens. Et consequenter etiā in hac opinione satis probabile est, raptorem talium bonorum etiam de potestate clerici, esse sacrilegū, non ratione personæ, à qua furatur, nec ratione loci, vnde furatur, sed ratione ipsorū bonorū, quia sacra sunt. Ac tandē iuxta eandē sententiā, satis consequenter dicitur, talia bona clericorum esse à tributis exempta non solū ratione personæ, sed ratione sui, quia sacra sunt, & pijs vsibus semper destinata, & quidquid ex illis per tributū detraheretur, non tamen clerico, quā pijs vsibus minueretur. Atq; de his maximē clericorū bonis, & cum eodem fundamento procedere potest eorū sententiā, qui dicunt, bona clericorū æquiparari bonis Ecclesiasticis in omni exemptione, præsertim à tributis, vt videre licet in Glossa 2. in cap. *Ecclesia sanctæ Mariæ* de Constitut. & ibi Decius. n. 18. & alij, quos refert Couarruui. lib. 1. Variar. cap. 4. n. 2. & 3.

B

At verò si contrariā sententiā supponamus, nimirum, clericos beneficiatos acquirere propriū dominiū illius portionis, seu partis reddituum suorum beneficiorum,

C

At verò si contrariā sententiā supponamus, nimirum, clericos beneficiatos acquirere propriū dominiū illius portionis, seu partis reddituum suorum beneficiorum,

D

At verò si contrariā sententiā supponamus, nimirum, clericos beneficiatos acquirere propriū dominiū illius portionis, seu partis reddituum suorum beneficiorum,

Quid dicendum, si clerici non sunt talium reddituum domini.

Nauarr.

Raptor horum bonorum alicuius clerici an sacrilegius committeret.

Glossa. Decius. Couarr.

9. Vera resolutio.

quæ illis in stipendium datur: consequenter profectò dicendum est, idem esse iudicium de illis bonis, quod de alijs patrimonialibus clericorū quoad exemptionem à tributis. Hoc enim sufficienter probant rationes factæ, illo fundamento supposito, quia per illam particularis dominij acquisitionem transferuntur bona illa à superiori ordine ad inferiorem, sicut quando dantur laicis ministrantibus Ecclesiæ in stipendium laboris sui, seu ministerij temporalis, vel quando dantur clericis propter actiones communes laicis, vt docendi, canendi &c. Nam æquè mutatur dominium, & consequenter status talium bonorum. Quod autem id fiat in stipendium spiritualis, vel corporalis actionis, accidentarium est, & non mutat cōditionem bonorum, quam in inferiori statu consequuta sunt. Hæc autem sententia de dominio clericorum circa hæc bona hodie magis recepta est, & probabilior censetur, & sine dubio fuit opinio D. Thomæ dicto quod lib. 6. art. 12. ad 3. & ideo etiam in præsentī supponimus, quoad tributa, & exēptiones eandem esse rationem de his bonis, quæ de patrimonialibus clericorum.

10.

Quid de bonis quasi patrimonialibus clericorum.

Vnde à fortiori constat, idem esse dicendum de bonis, quæ Nauarrus quasi patrimonialia vocat, illa enim partim cōueniunt, partim differunt à præcedentibus. Conueniūt quidem quoadmodum acquirendi, seu lucrandi illa per actionē, seu ministeriū spirituale, & ideo existimo etiam in hoc conuenire, quod acquisitio talium bonorum, est de se à tributis immunis, ideoq; etiam illa bona, vt sunt stipendia talium ministeriorum, sunt natura sua à tributis exēpta. Militat enim eadem ratio suprà facta, nimirum, quod illa actio est spiritualis, & ideo iure diuino exēpta à iurisdictione civili; ergo etiā stipēdiū, quod ratione illius datur, & est quasi accessorium illi, debet esse eodem modo exemptū, vt non possit per impositionem secularis tributi diminui. Item hæc lucra natura sua sunt subiecta potestati spirituali, ad quā pertinet illa taxare, moderari, vel augere; imò & Pontifex posset superilla, si essent copiosa, pro pauperibus, vel sumptibus Ecclesiæ aliquod tributū imponere; ergo ratio postulat, vt ab impositionibus laicorum sint

A exēpta, quia non debent duplici onere prægruari. Differunt autē hæc bona à proprijs Ecclesiasticis redditibus, quia non manant ex proprijs Ecclesiasticis bonis, neq; ex titulo spirituali alicuius Ecclesiastici beneficij, sed ex quibuscūq; bonis temporalibus per modum mercenarij stipendij interueniente humana conuentione, seclufa imperfectione dandi vnā rem pro alia, sed considerando solum rationem debitæ sustentationis. Ex hac autē differētia, quæ in facto ipso notoria est, sequitur alia, nimirū, de his posterioribus lucris in omni opinione probabili certū esse, clericos acquirere propriū, ac temporale dominiū talium bonorum, posseque de illis prout voluerint, salua iustitia, disponere, vt etiā Nauarr. loco suprà citato fatetur. Et ideo etiam quoad tributa est similiter certū, eandem esse rationem de his bonis iā acquisitis in facto esse, vt sic dicā, quæ de patrimonialib⁹, de quib⁹ dicēdū superest.

B

CAPVT. XXIII.

Viri Patrimonialia, & in vniuersū bona temporalia clericorum sub cōmunibus legibus secularium tributorum comprehendantur.

C

Ratio dubitandi sumi potest primo ex cap. Magnū. 11. q. 1. quod est Ambrosij lib. 4. in Luc. circa illa verba, *Et sedens docebat de nauicula turbas*, vbi attingens locum Matt. 17. vbi Christus soli Petro iussit mittere hamū, & tollere staterem inuentum in ore piscis, & soluere tributum, in quo ait Ambrosius significatum esse, *magnum, & spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti, ne quis constitutionem terreni Regis putet esse soluendam*. Et videtur, clericos comprehendere, nam subiungit: *Si enim censum Dei filius soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum?*

D

Secundo faciunt dubiū leges ciuiles, quæ frequēter statuunt, hæc tributa soluenda esse à clericis. Quauis enim aliqua sint antiquæ leges eximentes clericos ab aliquibus ex his tributis, vt patet in l. 2. C. de Episc. & Cler. & in alijs, quæ suprà ex Codice Theodosiano retulimus: nihilominus illæ sunt quasi peculiares exceptiones, nam generalis regula legum

1.
Prima ratio dubitandi.
Cap. Magnū ij. q. 1

2.
Secunda.
Lex. 2 De C. de Episc. & cleric.

legum ciuiliū esse videtur, clericos nō eximi à soluendis tributis suorum temporalium bonorum, quando generaliter similibus bonis imposita sunt, vt sumitur ex l. *De ijs*, C. de Episcop. & Cleric. & ex l. *Ad instructionem*, & l. *Neminem*. C. de Sacrosanct. Eccles. & ex epist. Valentiniani apud Theodoret. lib. 4. hist. cap. 7. dicentis: *Episcop. veltigalia vt leges possulant, pensitare non recusant.*

Lex. De
ijs. Cod. de
Episcop. &
cler.
Theodoret.

3.
Tertia.

Tertiō videtur hoc esse rationi consentaneum, quia licet personæ Clericorū sacræ sint, & ideo sint etiam exemptæ, bona tamen eorū tēporalia sunt, & merè ciuilia, & ideo sunt tēporalibus Principibus subiecta; ergo meritō possunt Principes ex illis tributa exigere. Neque enim obstat, quod illa bona respectū habeant ad personam sacram, & exemptam tanquam ad proprium dominum, quia illud dominiū est merè temporale, & ad temporalem finem de se ordinatum. Et ita respectus ille non est ad talem personam vt sacram, vel exemptam, sed præcisè vt ciuem. Neq; etiam obstat, quod Princeps non habeat iurisdictionem in personā clericī, qua possit illum ad soluendum tributum cogere, quia satis est, quod iuste possit illud petere tanquam debitum, vt clericī in conscientia reddere teneantur. Quod si renuant, & necessaria sit coactio, apud suum iudicem conueniri poterunt, vt debitum soluant. Quod si hoc non sufficiat, vel commode fieri nō possit, poterit Princeps, vel minister eius tributi coactor rem temporalem nō tam iurisdictionis, quā defensionis titulo occupare, ne iure suo priuetur. Atque hæc omnia ex eo maximè confirmantur, quod in multis regnis ita fieri, & consuetudine receptum esse videmus, Principibus Catholicis, & Pastoribus Ecclesiæ scientibus, & tacentibus.

4.
Omnia clericorum bona exempta gaudent.

Panormit.
Decius.
Felinus.

Nihilominus dicendum est, omnia clericorum bona exempta esse ab oneribus tributorum ciuiliū, siue realia, siue mista censeantur, præterquam in casibus à iure canonico exceptis. Ita sentiūt Doctores Canonistæ in cap. *Ecclesia*, & cap. *Quæ in Ecclesiis*, de Constitut. & in cap. *Si Clericus*, de Foro compet. quibus locis videri maxime possunt Panormitan. Decius, & Felinus, & in cap. vlt. de Vita, & honestate Clericorum, & in

A cap. *Aduersus*, & cap. *Non minus*, de immunit. Ecclesiar. & in cap. 1. de Immunit. Ecclesiar. in 6. & Barth. in l. *Placet*. C. de Sacrosanct. Eccles. n. 25. & sequētib; & Bald. in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. & à in illis locis alij iuris ciuilis interpretes Paulus de Castro in l. *Ad instructiones*. C. de Sacrosanct. Eccles. & Gregor. Lopez in l. Si & 54. tit. 6. partit. 1. & Sumistæ cōmuniter verb. *Immunitas*, & Nauar. in Manual. c. 17. n. 200. & in c. 27. n. 97. & Medin. C. de Restit. q. 15. Probatur autē primo ex iure canonico, nā in omnibus capitibus proximè citatis eximuntur clerici ab huiusmodi tributis. Nam in cap. *Non minus*, expressè dicitur de bonis Ecclesiarum, & Clericorū, in cap. autē, *Quantum* de Censib. in 6. apertius dicitur, *distinctionis ne ab Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis talia exigantur*. Et infra: *Ecclesiastica personæ, ac res ipsarū iure diuino, & humano à seculariū personarū exactionibus sunt immunes*. Vbi quedam Glossa marginalis addit ad nomen illud *res* limitationē *non patrimoniales*, sed corrūpit textum: nam vbi lex nō distinguit, nec nos distinguere debemus, præsertim sine textu, vel cogente ratione. Igitur indefinita illa locutio æquiualeat vniuersali, idē enim est dicere, res clericorū esse exemptas, ac dicere nulla bona clericorū esse tributis secularibus subiecta, præsertim quia negatio inclusa in voce exemptionis cadit supra res exemptas, & ita vocē illā distribuit.

Atque hoc magis declaratur in Clementin. vnica eodem tit. quæ præcipit obseruari, *quidquid contra exigentes ab Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis talias, collectas, aut exactiones quascumque*, à prioribus Pontificibus, vel Concilijs statutum est, vbi distributio illa *quascumque* dictam limitationem excludit. Nec refert, quod non de rebus, sed de personis loquatur, quia non potest pro re exigere tributum, quin à persona, cuius talis res est, exigatur. Præterea hoc magis declaratur ex Clementina vltima de Censibus, vbi tam à personis Ecclesiasticis, quā pro earum rebus proprijs tributa extorqueri prohibentur, & c. Vbi, & distinctè ponuntur res, & personæ, & dū additur *pro rebus proprijs*, satis significatur, sermonē esse de omnibus bonis etiā proprijs, talia enim maximè sunt patrimonialia

Paulus de
Castro.
Greg. Lop.
Nauar.
Medin.
Probatur cō
clusio ex iu
re canonico
Cap. Non
minus.
Cap. Quan
quā de Cē
sib. in 6.

Reijcitur
Glossa cu
iusdam limi
tatio.

5.
Clemēt. v.
nic. eod. tit.

Clemēt. vlt.
tim. de Cē
sib.

Cap. vlt. de
Vita, & ho-
nestat. cle-
ricor.

6.
Ex iure ciui-
li probatur
conclusio.
Authent.
Item nulla
C. de Epif-
cop. & cle-
ric.

monialia, nam quæ ex suis beneficijs cle-
rici acquirunt, vel non sunt ita propria,
vel certe non ita solent in iure canonico
vocari. Et præterea additur ibi exceptio
scilicet, vt id intelligatur de rebus, quas
non negociandi causa deferunt, aut deferri fa-
ciunt, vel transmittunt, quæ exceptio fir-
mat regulam in contrariu: nam res, quæ
negotiationis causa feruntur, inter patri-
moniali bona continentur, ergo si hæc ex-
cipiuntur à regula, reliqua omnia patri-
monialia bona sub illa comprehenduntur. Atq;
hoc modo idem confirmatur ex cap. vlt.
de Vita, & honestat. clericor. vbi Ponti-
fex à clericis permittit exigi tributa, quæ
à mercatoribus solui solent, quando ipsi
clerici eisdem negotiationibus se impli-
cant, de qua exceptione infra dicemus,
nunc enim solum ex ea colligimus, extra
casum negotiationis, nulla clericorū bo-
na, per se loquendo, esse obnoxia secun-
dum canonicum ius secularibus tributis.

Præterea huic iuri canonico consen-
tit ciuile in constitutione Friderici supra
citata, & habetur in Authent. *Item nulla*,
C. de Episcop. & Cleric. vbi prohibetur,
ne collectæ, vel exactiones Ecclesiasticis
personis imponantur. Nec refert, quod
expressè non loquatur de bonis: tū quia
(vt dixi) non potest talis exactio ex
bonis personarum fieri, quin à personis
fiat, quorum sunt bona, & è conuerso
non possunt aliter tributa huiusmodi exi-
gi à personis, nisi de illorum bonis ea po-
stulando, & iuxta illorum quantitatem,
seu proportionē. Non enim de solo cen-
su, seu capitationis tributo, sed in vniuer-
sum de exactionibus, & vectigalibus, an-
garijs, & perangarijs ibi sermo est, sub
quibus verbis certum est, comprehendi
etiam illa tributa, quæ personis ratione
bonorum imponuntur. Vnde per illam
constitutionem derogata est Lex. *De*
ijs, vel si quæ fortè alia libertati clero-
rum in hac parte derogantes in libris Co-
dicis, vel in authenticis Iustiniani repe-
riuntur. Vel potius renouantur antiquæ
leges piorum Imperatorum, in quibus
hæc exemptio adeò clericis concessa est,
vt etiam ex aliqua honesta, & moderata
negotiatione ad victum comparandum
accommodata ab eis illa exigi prohibe-
rent, vt sumitur ex leg. 10. 14. & 36.
de Episcop. & Cleric. in C. Theodosiano.

A Ratione probari potest absolute
hæc assertio, quia hæc immunitas,
etiam quoad bona est, valde consenta-
nea rationi naturali, & dignitati sacerdo-
tali: nā si viri nobiles solent in humana re
publica ab huiusmodi tributis eximi, cur
nō magis eximentur personæ sacræ Deo
dicatæ? Secundo potest idē concludi ex
alia exceptione clericorū à iurisdictione
seculari: nā tributa soluuntur quasi in si-
gnū subiectionis, & in stipendiū laboris
in administranda suprema iurisdictione
impēsi, vt significauit Paulus ad Roman.
13. ergo sicut clerici omnino exempti sunt
à iurisdictione seculari, ita etiam conse-
quenter ab omnibus tributis soluendis
eximuntur. Dices, licet sint exempti à
iurisdictione Principum, non tamen à
commodo, & vtilitate gubernationis, &
solicitudinis eorum: nam eorum providē-
tia in pace conseruantur, defenduntur,
& saltem secundum communem ratio-
nem ciuium gubernantur. Ac denique
simpliciter vasalli sunt, & honorem debi-
tum Principi tanquam Domino exhibe-
re debent; ergo iustum etiam esset, vt per
aliquam contributionem ad Principis
sustentationem iuuarent.

C Respondeo ex verbis Pauli. 1. ad Co-
rinth. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus,*
magnum est, si nos carnalia vestra metamus.
Sic ergo dicimus, sicut clericalis status à
Regibus in temporalibus iuuatur, ita Re-
ges à clericis in spiritualibus iuuari: nam
pro illis, & pro tota republica apud Deū
intercedunt, & peculiariter pro Regi-
bus obsecrant, vt Paulus monet. 1. ad
Timoth. secundo per hæc ergo sufficien-
ter compensant beneficium, quod à Re-
gibus accipiunt. Eo vel maxime, quod
ferè nullus labor, vel sumptus Principi-
bus secularibus accrescit ex eo quod po-
liticum regimen, & regum protectio in
eorum cōmodum redundet. Accedit præ-
terea ratio supra facta, quod Summus
Pontifex, cui directè subsunt clerici, po-
test ab eis exigere tributa, cū rationabi-
lis causa occurrerit, & consequenter etiā
potest prohibere, ne alteri soluant, saltē
sine sua facultate, quod etiam (vt infra
dicam) moraliter necessarium est, vt
Clerici à laicorum importunitatibus,
& iniurijs immunes conseruentur. De-
nique propter hanc immunitatem cle-
ricorum

7.
Ratione sua
decur con-
clusio.

Roma. 13.

Obiectio.

8.
Responso.
1. Cor. 9.

1. Timo. 2

ricorum, etiam quoad bona ipsorum non defunt Regibus, & Principibus sufficientia stipendia, & redditus, quibus onera suorum munerum possint sustinere. Quòd si interdum indiguerint Ecclesiastico subsidio, non sua potestate, sed eius, qui patrimonium Christi dispensat, & Ecclesiastici status peculiarem curam gerit, illud postulare debent, ut scādala, & excessus euitentur, & omnia ordinatē fiant.

9. Ad Ambrosium aliqui respondent, illum loqui de facto, non de iure, clerici enim (in illo præsertim tempore) quando ab illis exigebatur tributum, pacificè illud soluebant, non ex iustitiæ debito, sed ex charitatis affectu, ad vitandum scandalum, & ne propter affectum temporalium bonorum Principibus subesse nolle viderentur. Colliguntq; hanc mentem Ambrosij ex facto Christi iubentis Petro solvere tributum, quod in exemplum adducit; constat autem ex verbis Christi, ipsum non ex debito, sed ad vitandum scandalum, Petro, ut tributum solueret, præcepisse. Ut ergo exemplū sit accommodatum, necessarium videtur, ut sententia Ambrosij in eodem sensu intelligenda sit. Est ergo expositio probabilis, quauis verba illa Ambrosij, *Christiani viri docentur, potestatibus sublimioribus debere esse subiecti*, & similia aliquid amplius significare videntur.

10. Ad Ambrosium non esse loquutum de clericis, sed simpliciter dixisse, *Christiani viri*. Quod verbum indicat, magnum illud documentum, quod ibi tradit, præcipuè datum esse contra antiquum errorem, asferentem, Christianos exemptos esse à tributis Principum eo ipso, quod Christiani sunt. Illum enim errorem refellebat Paulus ad Roman. 13. cum protulit sententiam, quam Ambrosius allegat: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Cum autem Ambrosius interrogat: *Quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum?* non oportet, ut clericos comprehendat, nam statim subdit: *Tu, qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognoscas? Cur te supra seculum quadam animi arrogantia feras, cum seculo sis*

A *misera cupiditate subiectus?* Loquitur ergo de secularibus, seu laicis. Denique licet demus, in priori interrogatione clericos comprehendere, sensus non incongruus esse potest, eos non debere sua auctoritate, & quasi propria præsumptione negare tributum, sed vel iuxta concessiones Principum, vel iuxta suorum Prælatorum decreta.

Ad leges ciuiles, fatemur, aliquas leges Iustiniani non fauere huic exemptioni, iam verò responsum est, illas esse reuocatas, & de legibus antiquiorū Imperatorum Christianorū verius est, plenam immunitatem à tributis Clericis concessisse. Quauis negari non possit, inter ipsos Imperatores fuisse varietatem, quā Ecclesia tunc tolerabat, quia ita tunc expediebat, ad quod fortasse etiam allusit Ambrosius, ut supra notauimus. Ad rationem rectè ibi responsum est, bona ad hære personæ, ideòq; non posse personam esse plenè, & perfectè exemptā, nisi bona etiam exempta sint. Et ideò nō refert, quòd bona temporalia sint, neq; quod respiciant clericum, non ut clericum, sed ut temporalem dominum, vel ciuem, quia ille non tantum est exemptus ut clericus, sed etiam ut ciuis, & simpliciter eius persona, & consequenter etiam ea, quæ illi quasi accessoria sunt. Ad id verò, quod de iurisdictione attingitur, iam ostensum est, exemptionem à tributis valde coniunctam, vel consequentem esse cum exemptione à iurisdictione, cum ipsa tributi impositio, & exactio actus iurisdictionis sit. Neque potest vilo modo dari laicis licentia occupandi per vim, seu violenter subtrahendi bona clericorum, in quos iurisdictionem non habent, quia hoc est contra omne ius naturale, solumq; in casu extremæ necessitatis permitti posset, ut statim dicam. Denique ad consuetudinem, quæ obijcitur, respondemus, ad nos nunc non pertinere modum, & qualitatem consuetudinis expendere, quæ ad factū pertinet, non ad ius, ideòq; solum nunc dicimus, talem consuetudinē, ex genere suo iniquam esse, & in iure reprobam tanquā Ecclesiasticæ libertati contrariā, nisi vel per Pontificem expressè approbata sit, vel in aliqua exceptione iuris sit fundata iuxta ea, quæ in sequentibus dicemus.

II.
Ad secundā
obiectionē
ex iure ciui
li.

Ad tertiam.

CAPVT. XXV.

An clerici teneantur ad onera realia soluenda, quæ rebus immobilibus adhærent.

DVæ exceptiones à regula in præcedenti capite posita excogitari possunt, quas expendere necesse est. Prima est de tributis realibus, quæ rebus immobilibus inhereant, priusquam in potestatem clericorum perueniant; nam de posterioribus tributis, quæ superueniunt, postquam talia bona clericorum effecta sunt, certum est, sub generali regula comprehendendi, quia omnia iura, sine distinctione loquuntur, & rationes supra adductæ eque de immobilibus, & de mobilibus procedunt, quia etiam onera bonorum immobiliū redundant in Dominum, & tandem ex fructibus soluuntur, quæ mobilia sunt. Deinde quando onera, seu tributa in bonis ipsis antecedunt, si sint ex pensionibus procedentibus ex proprio, ac priuato dominio eius, qui primo pensionem imposuit mediante aliquo pacto, sic certum est, rem transire cum suo onere, ac subinde esse à clerico soluendum: nam quæ in hac parte diximus de Ecclesijs, in clericis locum habent.

2.

An bona Ecclesiarum, & clericorum æquali gaudeant exemptione.

*Opinio negans.
Glossa.*

Couarr.

Fundamentum eius.

Dubitatio ergo est de proprijs tributis Regijs, quæ ex vi solius iurisdictionis impolita fuerunt. Videturque huius dubij resolutio ex alia dubitatione pendere, nimirum, an bona clericorum in hac exemptione bonis Ecclesiasticis æquiparentur: nam si non gaudent æquali priuilegio, non est, cur in hoc speciali casu de tributo reali prius bonis ipsis inhærente fiat æquiparatio, cum sit priuilegium valde speciale Ecclesiarum. Quod autem non sit æqualis immunitas bonorum personarum Ecclesiasticarum, & Ecclesiarum, seu Ecclesiasticorum bonorum, sumitur ex Glossa. 2. in Clementin. 1. de In integrum restitut. & ex Glossa in cap. Possessiones. 16. q. 4. & ex Abbate, Felin. & alijs, quos refert Couarr. lib. 1. Variar. cap. 4. nu. 3. vbi ipse concludit, non esse æqualia in exemptione bona patrimonialia clericorum, nisi in casibus, in quibus in iure id expressum est. Et videtur hoc rationi consentaneum, quia bona Ecclesiastica sunt simpliciter sacra, & tā-

Atum ad sacros, & pios vsus destinata, quod non habent bona propria clericorum. Cum ergo hic casus, de quo tractamus non sit in iure expressus, non videtur ad bona clericorum extendendus. Vnde in legibus Hispaniæ lib. 1. Nouæ Leges Hispaniæ. recopilat. tit. 3. l. 11. & 12. expressè cautum est, vt clerici talia tributa predijs inhærentia, postquam talia prædia emerint, vel aliter acquisierint, soluere teneantur. Et ita simpliciter docuit Gregor. Lopez Greg. Lopez. partit. 1. tit. 6. l. 5. n. 4. & Valasc. de l. re emphyteut. q. 17. n. 16. qui plures referunt, & eos sequitur Molin. tract. 2. de Iustit. disp. 456. Verum est, eos indistinctè in hoc loqui de bonis Ecclesiarum, & clericorum, vnde omnes authores, qui ita sentiunt de bonis Ecclesiasticis, à fortiori idem dicent de bonis clericorum.

BNihilominus contrariam sententiam veram censeo (loquendo de proprijs tributis, vt supra distinximus.) Quam expressè tenet Cardinalis Albanus in tractatu supra citato, & Gutierrez in Practicis question. lib. 1. q. 3. à n. 15. vbi tractat legem Recopilationis citatā, eamque iuxta distinctionem à nobis superius tractatam exponit, dicens, intelligendam esse, quando bona sunt affecta onere tributorum expressè, & ex conventionem partium, secus verò esse, si tantum sint affecta tributis ex generali lege, qua prædia priuatorum Regi pro tributis sunt obligata: nam si talia bona (inquit) peruenerint ad clericum, non transeunt cum onere. Idque confirmat exemplo alterius legis Hispaniæ lib. 4. Ordinamenti lib. 4. l. 12. quæ statuit, cum vir nobilis (Hispanè *Hijodalgo*) bona emerit ab alio tributis soluendis obnoxia, non transire cum onere. Ita ergo contingit, si clericus similia bona emat, aut hæreditario iure acquirat. Ratio enim omnibus communis est, quia per mutationem personæ mutatur qualitas inhærens rei ratione personæ, argumento 1. Locatio, §. Fiscus. ff. de Publican. & vectigal. l. Locatio & l. Per procuratorem 89. ff. de Acquiren. hæredit. Vnde ob hanc eandem rationem, bona ante sacerdotium posita post sacerdotium gaudent priuilegio exemptionis. Et pro hac sententia refert Gutierrez plures modernos, ex quibus videri potest Matienzo in librum 5. Nouæ recopilat. tit. 10. l. 11. Glossa. 4. & Alfonso

3.
Conclusio.
Bona Ecclesiarum, & clericorum in exemptione à Regalibus tributis sunt æqualia.
Cardinal.
Alban,
Gutierrez.

Ratio conclusionis.

L. Locatio
§. Fiscus.
ff. de Publican. & vectigal.
L. Per procuratorem.
89.

Matienzo.
fonfus

Alfonfus.
Guerrero.

fonfus Guerrero in Thesauo Christiana-
nae religionis cap. 36. nu. 9. & 33.

4.

Infinuant autem isti authores, pro-
pria tributa Regia, quæ dicuntur realia,
& quasi inhærentia rebus immobilibus,
non adhærere illis quasi per se, & abso-
lutè spectatis, sed ratione personarum,
sub quarum dominio existunt, ac proin-
de solùm esse quasi pignora, seu hypo-
thecas obligatas virtute leg. 1. C. In qui-
bus causis hypotheca contrahatur. Quod est
valde probabile. Et inde optimè confir-
matur (quod suprà de Ecclesijs, & nunc
de clericis dicimus) talia bona non tran-
sire ad ipsos cum tali onere soluendi tri-
buta, vtique in futurum. Nam si prior
dominus aliquo tempore, quo talia bona
possedit, tributa debita non solueret, trā-
sirent bona cum illo onere, quia semper
habent respectum ad priorem dominū,
& ratione illius, & propter subiectionē
eius semper debetur, quæ ratio cessat in
tributis soluendis ab eo tempore, quo
taliam bona in personam exemptam suc-
cunt translata.

Bona cleri-
corum ma-
nent cū on-
ere soluendi
tributa à
priori Do-
mino nō so-
luta.

5.

Confirma-
tur assertio.

Potest etiam hæc sententia confirma-
ri ex supradictis in simili dubio de bo-
nis Ecclesiasticis: nam esto in rebus alijs,
seu in specialibus prærogatiuis, ac priui-
legijs hæc bona non sint æqualia, nihilo-
minus in exemptione à tributis meritò
æquiparantur. Tum quia sicut Ecclesiæ
sunt omnino exemptæ à iurisdictione
seculari, ita & personæ clericorum; tum
etiam quia iura, in quibus hæc exemptio
à tributis præcipitur, æquè de Ecclesijs,
& Ecclesiasticis personis, & de vtrarūq;
bonis loquuntur. Atque ita æquiparatio-
nem hanc comprobatur Glossa 2. in cap.
Ecclesia sanctæ Mariæ, de Constitut. vbi
late Felin. n. 7. & 8. item Gloss. vlt. de
Vita, & honest. clericor. quæ ad hoc pō-
derat textum illum. Vbi Panormitan.
n. 11. eam limitare videtur, sed re vera
limitatio non procedit in materia tribu-
torum, sed in alijs priuilegijs, quæ non
est limitatio ad Glossam, quia non gene-
raliter, sed in tribus tantum loquitur, si-
cut & textus ille, quem inducit. Et idem
sentit Glossa penult. in cap. *Ex literis* de
Pignoribus. & optimè Glossa. 1. in
caput. *Ecclesiarum*. 12. quæst. 2. &
sumitur etiam ex illo textu, qui est Con-
cilij Tolet. 3. cap. 21. & ex alijs antiquis,

Glossa.
Felin.
Glossa.
Panormit.

Glossa.

Glossa.

A quos eadem Glossa allegat. Et melius
id confirmat cap. 1. de Immunit. Eccle-
siar. in 6. quod (vt supra notauimus) distin-
ctè loquitur de bonis acquisitis, & acqui-
rendis, & nunc aduerto, etiam loqui ex-
pressè de Ecclesijs, & Ecclesiasticis per-
sonis, ac earum bonis. Et eodè modo lo-
quitur Clementina vlt. de Censib.

Ex quibus patet responsio ad ratio-
nem dubitandi in principio positam, ne-
gamus enim, priuilegium hoc quoad
hanc partem esse speciale Ecclesiarum,
aut non esse in iure satis expressum, ex

B Glossis enim, & iuribus allegatis con-
trarium constat. Doctores autem ibi
allegati negantes hanc æquiparationem,
intelligendi sunt, vt dixi, quoad alia pri-
uilegia, nō verò quoad hoc priuilegium
exemptionis à tributis. Neque in hoc
obstat ratio ibi inducta, quod Ecclesia-
stica bona sunt magis sacra, quam bona
clericorum, nam hoc conducet quoad
alios effectus. Vt verb. gratia. quod ma-
ior sit culpa, distrahere bona Ecclesiasti-
ca in vsus prophanos, quam bona pro-
pria clericorum, etiam intuitu Ecclesiæ
comparata. Item quod maior sit culpa
furandi bona Ecclesiæ, quam propria
clericorum: nam illud est sacrilegium
iuxta doctrinam D. Thomæ. quæst. 99.

C artic. 3. & 4. quam omnes sequuntur,
& sumitur ex multis decretis. 12. quæst.
2. & 16. quæst. 1. cap. *In canonibus*, fur-
tum verò à clerico factum non est verè
sacrilegium, nisi vis personæ inferatur,
iuxta cap. *Quisquis*. 17. q. 4. & notauit
Panormit. in cap. *Ceterum* de Iudicijs.
num. 17. licet aliud Senferit Syluest. ver-
bo *Sacrilegium*. Et sic de alijs priuilegijs,
quæ pertinent ad maiorem tutelam, &
religiosum vsum Ecclesiasticorum bo-
norum. In tributis verò facta est æqui-
paratio in iure, quia non in bonorū ipso-
rum sanctitate, sed in absoluta exēptio-
ne personæ fundatur. Ad legem Hispa-
niæ iam responsum est, intelligendam
esse de specialibus tributis fundatis in
conuentione partium. Et eodem modo
exponendi sunt authores ibi allegati,
vel eorum sententia admittenda non est.
Et iuxta doctrinam hanc intelligenda vi-
dentur quæ in lib. 2. ordin. huius regni
tit. 33. disponuntur de quodam tributo,
quod *Iugadas* vocat. Nā illud sine dubio

D

ortum

6.

Solutio ad
fundamentū
contrariæ
sententiæ.

Quia bona
Ecclesiæ
furripit sa-
crilegium
committit.
D. Thom.

Raptor bo-
norum cle-
rici nisi illi
vim inferat,
sacrilegiū
nō committit.
Cap. *Quis
quis*. 17. q.
4.
Panormit.

Ad Leges
Hispan.

ortum fuit ex dominio directo Regum, & conuentione cum subditis, quibus illa bona tribuebant, ut ex principio illius tituli constat, & ideo in rigore non continetur in generali privilegio clericorum, vel Ecclesiarum. Nihilominus tamen seruanda sunt specialia privilegia, quæ ibidem etiam in hac materia illis conceduntur.

CAPVT. XXVI.

An clerici ad communes ciuium expensas contribuere teneantur.

1.

Altera exceptio ad bona mobilia pertinet, esse potest de quibusdā tributis, quæ non tanquam stipendia Regia imponuntur, sed tanquā sumptus necessarij ad communem vtilitatem ciuium inter ipsos distribuuntur. Huiusmodi sunt tributa quæ imponuntur ad reficiendas vias, pontes, aut fontes, aut muros ciuitatis, & similia, ad communem vsum ciuium etiam clericorum necessaria. Ratio autem dubitandi esse potest, quia iura ciuilia non permittunt, clericos ab his contributionibus eximi, ut constat ex l. *Ad instructiones*. C. de Sacrosanct. Eccles. vbi etiam venerabiles Ecclesiæ, & diuinæ domus huic tributo soluendo adscribuntur, ibi verò tantum fit mentio de pontium, & itinerum instructione. In lege autem vlt. C. Quibus muneribus &c. lib. 11. additur *murorum constructio, & frumenti, aliarumque specierum comparatio, seu communis promissio*. Vnde idem ius in rebus omnibus eiusdem rationis locum habebit.

Leges Hispanæ.

Atque hoc ius commune imitatur leges Hispaniæ in l. 20. tit. 32. part. 3. & l. 54. tit. 6. p. 1. ac tandem in lib. 1. Nouæ recopilat. tit. 3. l. 11. vbi prius ponitur regula generalis de tributis pro communi bono impositis, & deinde ponuntur exempla supradicta, & adduntur alia, idemque cum alijs exemplis statuitur in l. 12.

2.

Non videtur autem posse ius canonicum derogare in hac parte iuri ciuili, quia dispositio illa videtur iustitiæ, & æquitati; imò & pietati valde conformis. Nam huiusmodi impositiones re vera non sunt tributa, quæ indicent subiectionem, vel in propria iurisdictione fundentur, quia

A non imponuntur, ut Regibus tanquā Dominis, & Principibus soluantur, sed solum sunt distributiones, quæ inter ciues fiunt ad proprios usus ipsorum ciuium. Ratio autem, & iustitia postulat, ut omnes, qui huiusmodi rebus communibus indigent, & vtuntur, ad expensas, quæ in illis fiunt, iusta distributione concurrant; ergo cum clerici fruuntur his communibus commodis, debent etiam participare huiusmodi onus cum cæteris ciuibus. Nam eadem ratio obligationis, & debiti in illis concurrat, & non est contra dignitatem sacerdotalis status, hæc tributa soluere, magis quam pretio suo emere res, quibus ad victum, & vestitum indigent. Imò quia priora bona ad commune bonum spectant, ex ea parte est talis contributio pietati consentanea, ideoque in dicta lege. *Ad instructiones*, dicitur, *Venerabiles Ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus, quia non est inter sordida munera numeratum*. Et in dicta l. 11. nouæ compilationis Hispaniæ dicitur: *En estas cosas tales, a fallecimiento de propios de concejo, denen contribuir, y ayudar los dichos clergos, por quanto es pro comunal de todos, y obra de piedad*; ac si diceret, quando ad huiusmodi sumptus bona communia totius populi, seu eorum redditus non sufficiunt, tunc ratio pietatis, & communis vtilitatis postulat, ut clerici contribuant. Estque illa limitatio valde notanda, nam multum confirmat huius contributionis æquitatem. Quia vbi communia bona non sufficiunt, necessario debet ex proprijs, & particularibus bonis singulorum ciuium suppleri; cur ergo cogentur singuli ciues laici ex proprijs bonis aliud pro clericis soluere, aut eis de rebus necessarijs, licet communibus, proprijs sumptibus prouidere? Quæ ratio videtur ostendere, neque Pontificem, neque ipsum Regem posse hanc exemptionem clericis concedere, ipsis communitatibus laicorum inuitis.

D

In contrarium autem videntur iura Canonica vrgere, præsertim cap. *Non minus*, & cap. *Aduersus* de Immunit. Ecclesiar. Nam in priori statuitur sub anathemate vniuersaliter, & sine limitatione, ut hæc onera Ecclesijs, vel clericis non imponantur: *Nisi Episcopus, & clerus tantam necessitatem, vel vilitatem aspexerint*.

3.

Ratio dubij pro negatiua parte.
Cap. *Non minus*.
Cap. *Aduersus* de Immunit. Eccles.

aspexe-

aspexerint, vt absq; vlla exactione ad releuandas communes vtilitates, vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.

In altero verò capite in primis significatur, hanc contributionem clericorum, etiam in illo casu non esse ex debito, sed ex gratia, additur enim ibi: *Prædicti laici humiliter, & deuotè recipiant cum gratiarum actione.* Et, quod grauius est, adiungitur sequens limitatio: *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur, cuius interest communibus vtilitatibus providere.* Addi etiam possunt cap.

Cap. Quā-
quā, de Cē-
sib. in 6.

Cap. 1. &
2. de Immu-
nit. Eccles.

4.
Resolutio
affirmans,

Quāquam, de Censib. in 6. & cap. 1. & 3. de Immunit. Ecclesiar. in 6. quatenus in eis generaliter dicitur, Ecclesias, & Ecclesiasticas personas ab omni exactione secularium esse exemptas.

In hoc puncto Doctores in hoc videtur conuenire, ad huiusmodi sumptus communes, quando bona communia ciuitatum non sufficiunt, ideòq; necessarium est, vt ciues contribuant, clericos etiam debere concurrere, & cum debita proportionem, ac moderationem contribuere. Hoc enim etiam iure canonico permis- sum, & approbatum est, habetq; natura- lem æquitatem, vt declarauimus. Diffi- cultas autem est, tum in genere obliga- tionis, tum maximè in modo impositio- nis, & exactionis. Nam de genere obli-

Quo obli-
gationis ge-
nere ad hoc
adstringā-
tur clerici.
Prior opin.

Panormit.

gationis dubitari potest, an clerici solum ex quadam honestate, & quasi ex consilio debeant in huiusmodi casibus contri- buere; vel ex necessitate, & obligatione conscientie teneantur. Aliqui enim solum putant teneri priori modo, quod sig- nificat Panormit. lib. 1. consil. 3. num. 1.

Functamen-
tam eius.

circa finem dicens, *Etiam imminente com- muni vtilitate clericorum, & laicorum, non tenentur clerici aliquid conferre, nisi sponte velint.* Dum enim ait, *sponte*, indicat vol- untariam esse contributionem, non ne- cessariam. Et ad hoc inducit verba cap. *Non minus*, quæ statim referemus. Et ratione potest suaderi hæc opinio, quia cle- rici non obligantur ex vi legum ciuiliū, neque ex vi consignationum, quæ à lai- cis fiunt sub quocunque tenore præcep- ti, cum non sint illis subiecti; nec inueni- tur lex canonica, quæ illis talem obliga- tionem imponat, nec denique lex sola naturalis eos obligat, quia hæc obligatio

A pendet ex multis circumstantiis, quæ nō sunt de iure naturali, sed ex pactis, con- uentionibusq; inter ipsos ciues resultat.

Nihilominus contrarium in hac parte sentit Gregor. Lopez in l. 54. tit. 6. par- tit. 1. Gloss. 2. quem sequitur Gutier. in Practic. quæstionib. lib. 1. cap. 3. n. 8. & idē sentit Guerrero in Thesaur. Chri- stianæ relig. cap. 36. n. 32. Fundantur in verbis cap. *Non minus*, ibi, *Nisi Episcopus, & clerus tantam necessitatem, vel vtilita- tem aspexerint, &c. vt subsidia per Ecclesias existiment conferenda*: nam vbi res com-

B mittitur existimationi non censetur cō- mitti liberæ voluntati, sed iusto iudicio, & arbitrio, vt declarat Vlpian. in l. *Fidei commissæ*. §. *Si fidei commissum*. vers. *Quā- quam*. ff. de Legat. 3. vbi ait, per conditio- nem hanc, *Si existimaueris* non committi rem plenæ voluntati, sed prudenti arbi- trio, & quasi viro bono; ergo in hoc sen- su dixit Pontifex, clerus, *si existimet*, prudenti arbitrio, cōmunem vtilitatem, vel necessitatem vrgere, debere contri- buere; ergo supposita tali existimatione hoc debitum est moralis necessitatis, & non tantum voluntatis. Et præterea par- tem hanc videntur efficaciter persuade- re rationes in priori parte factæ. Et ad al- teram, quam proximè in contrarium fe- cimus, respondebitur faciliè, obligationē hanc oriri ex æquitate naturali, cuius materia in hac parte mutata non est per ius positium, quia ius ciuile potius illā confirmat, cui ius canonicum in hoc nō contradicit, sed iudicium practicum, & in particulari talis æquitatis Pastoribus Ecclesiæ committit.

C Quocirca in hoc puncto dicendū est, clericos singulos, seu sigillatim sumptos non teneri ad huiusmodi contributionē, donec per Episcopum cum clero pru- dens existimatio facta sit, & decretum, in eo casu interuenire necessitatem, vel vtilitatem communem, ad quam clerus contribuere debet. Hoc probat dictum cap. *Non minus*, vbi statuitur, debere præ- cedere Prælati approbationem, vt paulò inferius magis declarabimus; ergo ante illam non tenentur singuli clerici soluere contributionem; imò neque possunt, vt infra videbimus. Deinde dicendum est, si in re ipsa vera necessitas, vel vtili- tas communis cum debitis circumstantiis inter-

5.
Secunda o-
pinio.

Greg. Lop.
Gutier.

Guerrero.
Fundament-
um huius.

Vlpian.

6.
Vera resolu-
tio.

Vbi neces-
tas occurrit
Episcopus
clericorum
contributio-
ni consenti-
re tenetur.

Probatur.

Nunquam
possunt lai-
ci clericos
ad contribu-
endum co-
gere.

intercedat, teneri Episcopum ad contributionem approbandam, & contra rationem, & iustitiam facturum esse, si contradicat. Et hoc est, quod præcipuè Gregor. Lopez, & alij intendunt. Et probatur, quia hoc non est eius liberæ voluntati, sed prudenti arbitrio commissum; ergo ex officio, & iustitia tenetur tributum admittere, si re vera existimet, casum necessitatis subsistere, vel si existimare debet, ita ut per ignorantiam inuincibilem non excusetur. Vtteriùs verò addendum est, clericos non posse cogi à laicis ad soluendum tributum, etiam si per Episcopum iam fuerit approbatum, quia nunquam laici habent iurisdictionē ad cogendos clericos. Poterunt ergo petere, rogare, & requirere clericos, ut sponte soluant, non tamen vim inferre. Et fortasse in hoc sensu dixit Panormitan. clericos debere sponte soluere. Et ob eandem causam existimo, addita esse in dict. cap. *Aduersus*, verba illa: *Prædicti laici humiliter, & deuoti recipiant cum gratiarum actione, &c.* Quapropter si clerici in eo casu soluere noluerint, per suum Prælatum cogendi sunt, ut rectè dixit Gutier. suprā cum alijs, quos allegat. Quòd si Episcopus vel clericos in hoc peccantes cogere noluerit, vel ipse iniuste agat, nolens contributionem admittere, quando tenetur; ad superiorem prælatum recurrendum erit, & ita clericorum immunitas seruabitur, & subsidium communi bono necessarium non deerit.

7.

An in contri-
butione hac
forma iure
canonico præ-
scripta sit
seruanda.

Opinio ne-
gans.

Superest tractanda alia pars dubitationis circa modum in hac contributione seruandum, videlicet, an in imponenda clericis, vel ab eis exigenda contributione ad huiusmodi communis utilitatis opera, seruanda sit forma præscripta in dictis decretis, vel nulla illius ratione habita possint laici Principes leges suas executioni mandare. Non enim defuerunt multi Iurisperiti, qui dixerint, nihil esse in hac parte derogatum iuri civili per canonicum, ac subinde ad exigenda à clericis hæc tributa, non esse necessarium recursum ad Summum Pontificem, qui postulatur in dicto cap. *Aduersus*, neque approbationem Episcopi, aut cleri, pro ut præscribitur ibidem, & in dicto cap. *Non minus*, sed satis esse Regis edictum proponentis causam ut communem, &

A

necessariam, & contributionem ut moderatam, & iusta proportionē distributam. Quam sententiam indicant Gloss. & Hostien. in d. cap. *Non minus*, eamque defendit latè Lucas de Penna in l. *Cum ad felicissimam*. C. *Quibus muneribus*. lib. 10. quem cum alijs multis pro hac sententia refert Gutier. vbi suprā, & specialiter illam defendit Rebuff. in cōmentar. ad constitution. Galliar. tom. 1. tract. de Sentent. prouis. art. 3. gloss. 6. vbi alios refert. Et cum sibi obijciat, Imperatorē non potuisse clericos sua lege adstringere, respondet: *Verum est, tamen hæc opinio de facto seruatur in Francia*. In quo sentit, per consuetudinem esse in hac parte iuri canonico derogatum. Quod fundamentum falsum omnino esse infrā ostendemus.

B

8.

Fundamen-

tum dictæ

opinionis,

priorq; eius

declarandi

modus.

C

D

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

Lucas de

Penna.

Hostien.

magis esse sensus eius, si totus contextus consideretur.

9. Cuiuscunque tamen sit illa limitatio
Reijciatur, cap. *Non minus*, & similium admittenda non est, quia in primis repugnat Pontificiæ declarationi in Bulla cœnæ Domini, ubi expressè prohibitio extenditur ad quoscunque cuiusvis præminentie, & dignitatis, etiam Imperialis, & regalis, & additur: *Innouantes decreta super his per sacros canones tam in nouissimo Lateranensi, quam alijs Concilijs generalibus edita*, ubi præcipue intelligit cap. *Aduersus*, & cap. *Non minus*, exponendo (vt arbitror) potius, quam addendo, illorum dispositionem ad omnes Principes temporales extendi. Deinde in illis decretis licet fortasse propter occasionem facti, quod ibi refertur, nominentur Consules, & Rectores, tamen in fine adduntur generalia verba, quæ omnes potestatem habentes ad imponenda tributa comprehendunt, vt in cap. *Non minus. Nec non, & alij, qui potestatem habere videntur*. Et in c. *Aduersus*. ibi: *Consules, & Rectores ciuitatum, vel alios*. Vbi non dixit alios similes, sed simpliciter alios, planè comprehendens omnes, qui Ecclesiasticis viris has exactiones imponere nituntur, & in cap. *Clericis*. §. *Nos igitur*, de Immunit. Ecclesia. in 6. expressè nominantur *Imperatores Reges, &c.* Et in hac parte confirmatur in Clement. vnic. eodem tit. quauis per verba generalia, scilicet, *cōtra quoscūq; laicos, &c.* Et ita etiam interpretatur, & confirmat Clem. V. decisiones Conciliorū Lateranensium sub Alexandro, & Innocentio. Deniq; in c. *Quauis*. de Censib. expressè dicitur: *Nec collegium, nec vniuersitas, nec aliqua etiā singularis persona, cuiuscūq; dignitatis existant, &c.* Est ergo certissimū, non posse limitari illa decreta ex parte personarum laicarum, quacunque potestate, vel dignitate præmineant, ac proinde sententiam illam Iuristarum in hac declaratione fundatam improbabilem esse.

10. Alio igitur modo posset illa sententia defendi, dicendo, illa iura nō loqui de his dispositionibus, quæ per modū iustæ distributionis inter ciues fiunt ad res omnibus necessarias, vel valde viles; sed loqui de proprijs tributis, quæ in subsidium Principū, vel Regū imponuntur. Et ratio

A reddi potest, quia ille priores exactiones, seu cōtributiones (vt suprà dicebā) non sunt propria tributa superiori potestate, & volūtate Principis imposita, sed sunt veluti quidā sumptus debiti, quia ex natura rei resultant ex tali opere cōmunitati necessario. Quia nec clerici iuste possunt resistere, aut cōtradicerere, ne tale opus fiat; neq; possunt impedire, quin in ipsos sicut in alios ciues resultet obligatio naturalis soluendi quotam partē sumptuū, quæ secundū iustam proportionem singulos contingit: ideoq; talis obligatio nō oritur ex iurisdictione seculari, neq; ex lege ciuili, sed ex ratione naturali supposito tali facto iusto, & cōmunitati moraliter necessario. Vnde fit, non repugnare talem contributionem Ecclesiasticæ libertati, ac proinde non esse contra canonica iura, quæ prohibent omnes temporales exactiones à clericis fieri, quia solum prohibent exactiones contrarias Ecclesiasticæ libertati, qualia sunt, quæ in iurisdictione laicorum, & in positua lege ciuili fundantur.

Sed quauis fundamentum hoc speciem quandam probabilitatis habeat, nihilominus solidum non est, nec decretis consentaneum. Primò, quia (vt notauit Abbas in dicto consil.) dictum cap. *Non minus*, prius dicit, *Sine fossata, sine expeditionibus*, & deinde adiungit: *Sine alia qualibet*. *Fossata enim* ad custodiam ciuitatis fieri solent, & ita pertinent ad vtilitates clericis, & laicis communes; idemq; ferè esse solet de expeditionibus; ergo cum additur distributio *Alia qualibet*, omnia similia ad minimum comprehenduntur. Vnde in cap. *Aduersus*, distinctè explicatur prædicta decisio de exactionibus, quæ ad releuandas vtilitates, vel necessitates communes ordinantur. Præterea in alijs iuribus absolute, & sine limitatione prohibentur exactiones, & collectiones, quibus nominibus solent etiam hæ contributiones communes significari, & Clementin. vnica addit distributionem, *Quascunque exactiones*, & præterea adiungit: *Nec non & circa præstandas subuentiones laicis à Prælati, vel alijs personis Ecclesiasticis*, nomine autem subuentionum huiusmodi contributiones maximè significari solent. Et in dicta Authentica *Item nulla declarantur angaria, & pa-*

Vu ranga-

rangariae, quæ solent etiam pro communi utilitate exigî; ergo limitatio illa verbis ipsorum iurium repugnat.

12. Satis sit rationi pro prædicto fundamento adducto.

Deinde ratio, seu coniectura adducta in illo fundamento non est sufficiens ad interpretanda iura contra eorum verba, quia non probat, esse necessariam limitationem illam, ut decisio illorum canonum iusta, & rationabilis sit. Primò quidem quia bona Ecclesiastica, quibus clerici alantur, sunt ad altiores fines deputata, qui in bonum, & utilitatem ipsorum laicorum redundat: nam subuentio pauperum magna utilitas laicorum est, templa etiam, & omnes sumptus illorum, laicorum usus inseruiunt, & ideò non est à ratione alienum, ut laici ex solis bonis suis temporalibus contribuant ad publica opera civilia, etiam si in communem utilitatem clericorum redundant. Præsertim quia bona sacris usibus deputata non debent ad prophanos, & communes usus conuertere, & ideò meritò eximuntur ab his etiam temporalibus contributionibus. Quam rationem latè prosequitur Panormitanus in dicto consilio.

Panormit.

13. Obiectio.

Dices, has rationes ad summum procedere de bonis Ecclesiæ, non verò de bonis clericorum, quia & possunt esse patrimonialia, & quanuis sint ex redditibus Ecclesiæ, postquam sunt facta propria illorum, iam non sunt sacra, sed patrimonialibus comparantur, ut supra dictum est. Respondetur, etiam procedere satis congruenter rationem illam in bonis clericorum: præcipuè in his, quæ proveniunt ex redditibus Ecclesiasticis, quia ex vi suæ exemptionis, & dignitatis postulant, ut sine diminutione, & sine temporali onere conferantur. Deinde meritò extèditur etiam ad bona patrimonialia, tum quia hæc sunt veluti accidentaria, & accessoria, expeditque, ut participant exemptionem personæ, & aliorum bonorum, ne detur occasio laicis illo colore onerandi clericos: tum etiam quia ipsi clerici communi utilitati laicorum inseruiunt, & ideò illis quodam modo debitum est, ut gaudere possint utilitatibus temporalibus ceteris civibus communibus, etiam si ad illas temporaliter non concurrant. Hac enim ratione solent eximi milites, & Magistratus; ergo iure etiam eximuntur sacerdotes, qui non mi-

Solutio.

A nus ad ius, seu commune bonum pertinent, quàm civiles Magistratus, iuxta sententiam Isidori lib. 5. Etymologiar. c. 8. cap. *Ius publicum*. dist. 1. & idem habetur in l. 1. ff. de Iustit. & iure. Deniq; quanuis demus, in aliquibus casibus iustum, & rationabile esse, ut clerici ad hæc opera contribuant, inde non sequitur, dicta iura canonica de his exactionibus, seu contributionibus non loqui, quia non omnino illas prohibent, sed modum, & formam in illis servandam statuunt. Hoc autem maximè consentaneum rationi est, quia ad Prælatos Ecclesiæ spectat, clericorum curam specialem habere, & diiudicare, an talia onera iuste illis imponantur, non tantum generatim, sed etiam in particularibus casibus, & eventibus, in quibus solent excessus, & violentiæ committi. Quam rationem dicta iura attigerunt.

B Dicendum ergo sine vlla dubitatione est, in postulandis à clero huiusmodi contributionibus à laicis Principibus, & Magistratibus ordinatis, servandam esse modum, & formam in iure canonico præstitutam, præsertim in dictis capitibus *Non minus*, & *Adversus*. Ita docet latè Panormitanus in dicto consilio. 3. & in dicto cap. *Non minus*. n. 18. ubi refert alios antiquos Doctores in hac veritate consentientes, præcipuè Glossam in cap. *Generaliter*, verb. *Collationibus*, quæ ait, legem ad *Instrukciones* derogatam, vel certè limitatam esse per ius canonicum. Et idè sentit Hostiensis in Sum. tit. de Immunit. §. *A quibus*, circa finem, & communiter Castrensis super dicta decreta, Paulus Castrensis. Iason, & alij in dicta l. *Ad instrukciones*, & Gregor. Lopez dict. tit. 6. partit. 1. l. 51. & melius in 54. n. 1. & 2. & lex illa multum fauet. Nam licet dicat, Clericos debere has contributiones solvere, tamen simul declarat, hoc esse ex consensu Ecclesiæ, dicens, *Tubo por bien la sancta Iglesia*. Et infra adiungit, non posse laicos cogere clericos ad hanc solutionem, sed solum simpliciter ab eis petere, & si dare noluerint, per Episcopos cogendos esse, de Episcopis autem dicit, teneri ad id præcipiendum, quod intelligendum est iuxta priorem declarationem, scilicet, iuxta probationem Ecclesiæ, & modum ab ea præscriptum. Et plura pro hac sen-

Isidor.
Cap. *Ius publicum*.
Lex. 1. ff. de *Instit. & iur.*

14. Conclusio.
In his exactionibus servanda est forma iure canonico præscripta.
Panormit.

Hostiens.
Paulus Castren.
Iason.
Gregor. Lop.

ten-

Gutierrez.

tentia, & præsertim quoad Doctorem allegaciones videri possunt in Gutierrez in dicta q. 3. libri. 1. Practicar.

15.
Quas con-
ditiones re-
quirat for-
ma iure ca-
nonico præ-
fixa.
Prima con-
ditio.

Forma autem, seu modus in his tributis seruandus, vt à clericis exigi possint, tribus conditionibus consistit, quæ ex dictis capitibus *Non minus*, & *Aduersus* sumuntur. Prima ponitur his verbis: *Vbi laicorum non suppetunt facultates*. Circa quæ verba dubitari potest, de quibus facultatibus intelligenda sint, an de solis facultatibus communibus reipublice, an etiam de facultatibus singulorum ciuium. De quo nihil inuenio à Glossa, vel Doctoribus ibi explicatum, neque in alijs iuribus canonicis, neque etiam in legibus iuris communis ciuili; imò lex. *Ad instructiones*, omnino illam cōditionē omisit; solumque in dicta lege Hispaniæ nouæ recopilationis explicatur illa conditio, & ad communia bona limitatur per illa verba. *A fallecimiento de propios de consejo*. Cui legi stari posse videtur, quādiu ex iure canonico aliud non constiterit, tum quia est satis rationi consentanea, vt ex supra dictis constat, tum etiā quia alia esset nimia restrictio, vix enim potest moralis accidere casus, in quo bona propria omnium, & singulorum ciuium ad huiusmodi opera efficienda nō sufficiant, & difficilior erit hoc examinare, vel probare. Vt ergo clerus consentire debeat, satis erit, vt moraliter cōstet, communia bona non sufficere, & singulos ciues non posse sine magno grauamine suis solis sumptibus tale opus efficere.

16.
Secunda.

Non potest
solus Epif-
copus præ-
dictam cō-
tributionē
clericis præ-
cipere.

Altera conditio est, vt contributio non fiat, nisi Episcopus, & Clerus, re inspecta, & considerata, existiment esse conferendam. Ita habetur in cap. *Non minus*, & expressius in cap. *Aduersus* dicitur. *Episcopus simul cum clericis*. Vnde constat, non posse Episcopum solum cōtributionem approbare, vel iubere, etiā iuxta dispositionem capit. *Non minus*, quia concursus cleri simul postulatur. Interrogari autem potest, quid nomine cleri, vel clericorum intelligatur, nam videtur in rigore significari, necessariam esse diocesanam synodum: nam hæc videtur intelligi nomine cleri, & quia quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari; ergo oportet vt omnes conue-

A niant, saltem per capita, & in synodo. In contrarium autem est, quia hoc non videtur obseruari in vsu, & est moraliter valde difficile, vt in omnibus occasionibus occurrētibus practicē seruari possit. Qua propter satis probabile est, sufficere consensum Episcopicum capitulo suæ cathedralis Ecclesiæ; nam illud solet in iure intelligi nomine clericorum, iuxta caput. 1. cum alijs, de ijs, quæ fiunt à Prælati sine consensu capituli. Multum etiam in hoc valere potest consuetudo: nam vbi ex more præscripto Episcopus habuerit proprium consilium suorum officialium, vel clericorum ad hoc munus deputatorum, & cum eis grauiora diocesis negotia expedire solet, illud videri potest sufficiens ad conditionem hanc in illis iuribus requisitam implendam.

B

Tertia conditio in dicto cap. *Non minus* est, vt contributio fiat sine vlla exactione. Hæc verò magis pertinet ad modum petendi tributum iam impositum, quàm ad modum seruandum in imponendo tributo. Intelligitur autem de exactione coactiua, vt iam supra explicatum est, & de illa conditione videri potest Gigas de Pension. quæst. 90. in fine, vbi alios refert. Insinuat etiam in eodem textu alia conditio, scilicet, vt cōtributio sit *ad releuandas communes utilitates, vel necessitates*, sed hæc nō est noua conditio, sed finis, & quasi fundamentū iustitiæ talis impositionis, quod in toto hoc capite principaliter supposuimus. His ergo conditionibus omisis propriā tertiam conditionem addidit Innoc. 3. in dict. cap. *Aduersus* his verbis. *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur, cuius inter est communibus utilitatibus providere*.

D

In qua conditione propter difficultatem eius, & moram, quam necessariō secum affert, fundantur maximè contrariæ sententiæ authores, vt putent, non esse extendendam ad has exactiones, quæ frequenter necessariæ sunt, & habent quasi innatam naturalem æquitatem, & pietatem. Sed nihilominus euident est, Innocentium. 3. de eisdē exactionibus, vel tributis cum Alexand. 3. esse loquutum, ac proinde hanc conditionem ad omnia tributa, in quæ priores cōditiones

17.
Tertia con-
ditio.

Innoc. 3.
Cap. *Aduersus*.

cadunt,extēdi. Ideoq; licet difficilis videatur,seruandam esse, quia sic scripta est ab eo, qui potestatem habuit illam imponendi, & potuit esse expediens propter vitanda incommoda, quæ frequenter occurrunt. Existimo tamen, si Episcopus, & clerus consentiant inconsulto summo Pontifice, licet male faciant, & puniri possint, nihilominus factum tenere, quia ibi non additur verbum irritans consensum eorum, & alioqui habebant iure ordinario potestatem ad illum consensum præstandum.

18.
Euaſio.

Exploditur

Limitatio
admittenda
in hæc tertia
conditione.

Panormit.
Greg. Lop.
Syluest.
Gutierr.

Possit autem aliquis dicere, conditionem hanc esse in præsumptione fundatam, ut indicant illa verba. *Propter imprudentiam quorundam*, & ideo ubi fuerit euidentis iustitia, & ratio contributionis, & consensus sit debitus secundum prudentiam, non obligare legem illam quoad hanc conditionem. Quia præsumptio cedit veritati, & consequenter cessat etiam lex in præsumptione fundata. Respondeo negando assumptum, quia illa lex re vera non supponit rem præsumptam, in qua fundetur, sed solum morale periculum, & occasionem frequentis mali, & nocuenti. Hoc autem satis est, ut lex vniuersaliter feratur, & obliget etiam in particulari casu, licet in eo negatiue cesset finis, seu ratio legis. Solum ergo limitari potest illa conditio in casu vrgentis necessitatis, quando est periculum in mora, argumento capit. *Peruenit*, de Immunit. Ecclesiar. & quia necessitas caret lege. Et hanc limitationem addiderunt, Panormit. & Gregor. Lopez suprâ, & Syluest. verb. *Immunitas*. numer. 20. Gutierr. supra, qui alios refert. Hæc autem necessitas maximè potest contingere in exactione, quæ ad vnum actum, vel ad breue tempus fit: nam si longiori tempore sit duratura, licet in casu necessitatis possit inchoari inconsulto summo Pontifice: ut longiori tempore protrahatur, consulendus erit, quia potest quoad hanc partem lex impleri, necessitate non obstante, quia hoc modo illi suff-

ficienter subue-

nitur.

A C A P V T. XXVII.

Utrum omnes clerici tam in sacris, quam in minoribus ordinibus constituti, & in statu clericali perseverantes, integrè gaudeant Ecclesiastica libertate?

Explicuimus causas, & effectus huius exemptionis, solum superest, ut de personis, seu subiectis, quibus

hoc priuilegium conceditur, differamus. Et quoniam ex hæcenus dictis satis in genere constat, priuilegium hoc personis Ecclesiasticis concedi, duo sub hac generalitate explicanda supersunt. Vnū est, quæ sint istæ personæ Ecclesiasticæ hoc priuilegium participant. Aliud est, an singulis earum totum hoc priuilegium integrè, & quoad omnes suas materias communicetur. Primū ergo distinguendus est duplex ordo Ecclesiasticarum personarum iuxta partitionem à Hieronymo traditam in cap. *Duo sunt*. 12. q. 1. Vnus est clericorum, alius est eorum, qui Conuersi, seu Deo deuoti ibi appellantur, qui sub nomine *Monachorum* significantur in cap. *Siquis suadente*. 17. q. 4. & iam communiter sub nomine religiosorum, aut regularium comprehenduntur.

Differunt autem hæc duo genera personarum Ecclesiasticarum, quia clericatus propriè sumptus requirit ordinationem aliquam sacramentalem, vel saltem primam dispositionem, & quasi inchoationem eius per primam tonsuram (in hac enim amplitudine nunc sumitur iuxta cap. *Cum non ab homine*, de Sentent. excom. & cap. *Cum non ab homine*, de Iudicijs:) Monachatus verò nullum requirit ordinem, sed solum sacrum aliquem statum, per quem persona Deo specialiter dicetur, & ut talis ab Ecclesia recipiatur. Deinde in Clericatu sunt diuersi gradus, nam quidam sunt Clerici in sacris, ut sunt omnes, qui per ordinationem ratione voti annexi inhabiles ad matrimonium facti sunt, iuxta cap. *Miramur*, de Seruis nō ordinādis. Alij verò sunt clerici in minoribus, qui votū nō emittūt, & ideo subdistinguedi sunt, nā quidā sunt clerici continentes, alij coniugati. Et ita resultant quatuor gradus personarum Ecclesiasticarum, de quibus suo ordine

1.

Duplex Ecclesiasticarum personarum genus. Cap. *Duo sunt*. 12.

q. 1. Ca. *Siquis suadente*. 17. q. 4.

2. Differentia inter has Ecclesiasticas personas.

Cap. *Miramur*.

dice-

dicemus, in hoc verò capite simul tractabimus de omnibus clericis non coniugatis, quia in generali regula conveniunt, qua constituta exceptiones, vel differentiae, quae inter eos fuerint, facile intelliguntur.

3.
Prima conclusio,

Dicendum ergo est, omnes clericos tam in sacris, quam in minoribus, etiam in prima tonsura constitutos, & in clericali statu perseverantes, plenè & integrè gaudere privilegio clericali, per se loquendo, id est, nisi propter crimina illo priuentur. Hæc assertio extra contro-

Probatur conclusio pri-
mò ex iure
canonico,
Cap. 2. de
For. comp.

versam est inter Catholicos: nam ex iure canonico manifestè probatur. Præsertim cap. 2. de Foro competent. ibi: *Neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum ullum, aut minores Ecclesiæ, per quod ultimum membrum intelligi videntur iuvenes, seu iuniones (ut habet alia litera) primam tantum tonsuram habentes, quanvis alij magis vocem illam extendant, ut infra videbimus. Idè*

Cap. Cum
non ab ho-
mine.

probatur in dicto capite *Cum non ab homine*, de Iudicijs, ibi: *Clericos cuiuscunque ordinis. Et iterum: Clericus in quocunque ordine constitutus.* Alia verò iura indefinitè loquuntur de clericis, sub qua voce omnes comprehenduntur, præsertim in favorabilibus, nisi limitatio addatur, & in hac materia specialiter expli-

Cap. De
persona.

catur in capite *De persona*, 11. quæst. 1. ubi multa alia iura eodem modo de clericis loquuntur; tractant verò specialiter de privilegio fori tam in materia criminali, quam in civili. Et cum eadem generalitate loquuntur iura Canonica de clericis quoad exemptionem à tribu-

Probatur se-
cundò ex iu-
re civili.

tis, ut videri potest in omnibus titulis de Immunitate Ecclesiar. Denique ius etiam civile eodem modo de exemptione clericorum loquitur, ut patet ex Authent. *Cassa*. C. de Sacrosanct. Eccles. & Authent. *Item nulla*. C. de Episcop. & Cleric. ubi Frideric. de personis Ecclesiasticis indefinitè loquitur, quod nomen generalius est. In Codice etiam Theodosiano multæ sunt leges sæpè iam indicatæ, in quibus privilegium hoc vel absolutè conceditur clericis, vel interdum etiam minoribus in particulari. Vnde à fortiori constat, convenire maioribus.

Authent.
Cassa.
Authent.
Item nulla

4.

Ratio assertionis non est alia, nisi quæ ex iure sumitur. Nam si hoc privilegiū,

A ut est à iure diuino, spectetur, sic nullam habet limitationem ex parte clericorū, quia omnes sunt speciali titulo de familia Christi, & ad diuinum cultum consecrati, & deputati: nam licet inter ipsos clericos sit differentia maioris, vel minoris consecrationis, seu magis, aut minus sacri ministerij, hoc non satis est, ut dicamus, quosdam fuisse magis exemptos ex vi iuris diuini, quàm alios, ut supra cap. 10. declaratum est. Si autem hoc privilegium spectetur ut per ius Ecclesiasticum determinari, aut limitari potest

B quoad personas, sic etiam non inuenitur facta discretio inter clericos in sacris, vel in minoribus, dummodò in statu clericali perseverent, modo inferius explicando. Ratio autem colligi potest ex cap. *Si diligenti*, de Foro compet. quia hoc privilegium sicut non est personale, id est, intuitu personæ concessum, ita non est datum intuitu huius, vel illius ordinis,

sed intuitu status clericalis, & ideò dicitur ibi *toti collegio Ecclesiastico indultum*, ad quod collegium quilibet clerici pertinent, ut ibi dicitur. Nec dubitandum est, quin etiam Clerici solius primæ tonsuræ sub hac generalitate comprehendantur; & ideò de his solent interdum autho-

C res loqui in particulari, vel ad tollendū omne dubium, vel ut à fortiori intelligantur omnes superiores comprehensi, ut videre licet in Ioanne Lupo tract. de Libert. Ecclesiast. cap. 2. & Couarr. in Practic. cap. 31. 32. & 33. & est satis expressum in dicto cap. 2. de Foro compet. & clariùs in Concilio Trident. sess. 23. cap. 6. de Reformat. quod decretum statim exponemus.

D Quod autem hoc intelligendum sit de plena, & integra exemptione, ut in altera parte assertionis dixi, æquè certum est, & eodè ferè modo est probandum: nam iura canonica, & civilia, tam quæ exemptionem fori in criminalibus, & civilibus, quàm quæ immunitatē à tributis cōcedūt, de ecclesiasticis personis æqualiter, siue indefinitè, siue cū distributione loquuntur. Vnde omnia, quæ hactenus de generalitate exemptionis tam in criminalibus, & civilibus iudicijs, quàm in legibus etiā civilibus, & tributis diximus, ad omnes clericos cuiuscunque ordinis in statu clericali perseverantes æqualiter appli-

Ratione p-
batur asser-
tio,

Cap. Si di-
ligenti.

Ioan. Lupo.
Couarr.

Conc. Tri-
dent.

canda sunt, quia iura quoad hanc partem nihil inter eos discernunt, unde neque nos discernere debemus, nisi fortasse in aliquo casu particulari in iure expresso. de quo nunc non tractamus.

6. **Limitatur assertio.** Dixi autem in clericali statu perseverantes. Primò ad declarandum, conclusionē intelligi de clericis non cōiugatis, nam illi soli integra exemptione gaudēt, vt ex dicendis in capite sequenti constabit. Deinde posita est illa particula ad explicandum decretum Concilij Tridentini suprà allegatum, & differentiam, quæ inter clericos maiorum, vel minorū ordinum in hoc inuenitur. Supponit autē hęc differentia discrimen aliud inter statum vtriusque ordinis clericorum. Nam licet omnibus clericis commune sit, vt characterem indelebile accipiant (quod cum proportionē, & quadam imitatione de prima tonsura accipiendum est) nihilominus quoad perseverantiam in statu, & munere clericali ordines sacri secum afferunt maiorem stabilitatem, & obligationem. Nam clerici in sacris tenentur in statu clericali perseverare cap. *Decernimus.* dist. 28. neque possunt illum sine apostasia deferere, unde ad habitum, & insignia clericalia retinenda cogi possūt, cap. *Tua* de Apostatis adiuncta Glossa communiter probata. Clerici autem in minoribus, vt eadem Glossa notat, possunt sine apostasia statum clericalem deponere, & laicē vivere, & secularibus negotijs implicari, iuxta cap. *Ioannes*, de Clericis coniugatis. & cap. *unic.* eodem tit. in 6. Ex hac ergo differentia oritur, vt clerici in sacris absolutē, & sine vlla alia conditione dicantur ex vi suæ ordinationis gaudere privilegio Clericali, quia talis ordinatio secum trahit perseverantiam in illo statu, & consequenter etiam trahit privilegium clericale, per se loquendo, quam particulam, seu limitationem infra explicabo. Inferiores autē ordines, quia per se non obligant ad perseverantiam in illo statu, per se soli non sufficiunt ad gaudendum privilegio clericali, sed aliquas alias condiciones requirunt, quæ indicent, talem personam durare in statu, in quo est diuino cultui, & Ecclesiastico ministerio dicata, quæ est potissima ratio, ob quam hoc privilegiū conceditur.

Cap. *Decernimus.*

Cap. *Tua.*

Cap. *Ioannes.*

Ordines sacri per se soli privilegium exemptionis inducunt, minores verò non ita.

A Hinc ergo Tridentina Synodus sess. 23. cap. 6. de Reformat. in hunc modum decernit. *Nullus prima tonsura initiatus, aut in minoribus ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere. Is etiā fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesie ex mandato sui Episcopi inseruiat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos, versetur.* Ex qua decisione constat, mentem Concilij fuisse, vt non gaudeant privilegio clericali clerici in minoribus constituti, nisi Ecclesiasticis ministerijs actu dicati sint, quod nos explicuimus per verbum *perseuerandi in statu clericali*. Voluit autem Concilium, vt minoribus ordinibus aliquid aliud adiungeretur, quo ista perseverantia, seu dedicatio ad diuinum cultum indicaretur. Duos autem modos Concilium distinxit. Vnus est, si clericus minor beneficium Ecclesiasticum habeat. Alius est, si tonsuram, & habitum clericalem deferat, & ad seruiendum alicui Ecclesie, vel alio modo in via ad Ecclesiasticum obsequium per Episcopum applicatus, vel constitutus sit. Qui duo modi singuli per se sufficiunt: nam à Concilio sub disiunctione, *aut*, ponuntur.

B Clericus ergo minor habens clericale beneficium, eo ipso gaudet privilegio fori, etiam si conditiones alias in clericis minoribus non beneficiatis requisitas non obseruet, quia Concilium in illo membro solum beneficium cum ordinibus requirit, quia ex vi beneficii censetur esse actu dicatus Ecclesiastico ministerio, & tenetur habere animum in clericali statu perseverandi, vel saltem non habendi contrarium, aliàs nec beneficiū retinere, nec illius fructus suos facere potest. Dices; ergo licet talis clericus in habitu clericali non incedat, nec tonsuram deferat, & in reliquis vt laicus viuatur, gaudebit privilegio clericali, quod videtur absurdum, cum grauiter peccet, & satis videatur clericalem statum deseruisse. Respondeo cōcedendo, non amittere privilegium ipso facto, quia nullo iure priuatur, nec Concilium in tali clerico

7. Conc. Tridentinum.

In clericis minoribus tres conditiones requiri ad fruendū hoc privilegio!

8.

Obiectio.

rico

Clericus ha-
bitū, & ton-
suram non
deferens nō
statim pri-
vilegium a-
mittit.

9.
An pensio
cum mino-
ribus ordi-
bus ad hoc
privilegiū
sufficiat.

Congrega-
tio Cardina-
li.

10.

rico aliam conditionem vt simpliciter ne-
cessariam ad gaudendū privilegio requi-
rit. Poterit tamen talis clericus moneri,
& si incorrigibilis sit, privilegio priuari,
iuxta cap. *In audientia*, & cap. *Contingit*.
2. de Sentent. ex cōmun. Idem enim in
clericis in sacris contingit, vt infra dice-
mus, & notat Glossa in cap. *Tua*, de Apo-
statis, & Innocent. in cap. 1. eodē tit.

Quæri autem potest, an sufficiat cum
tali ordine habere pensionem. Respon-
deo, si pensio talis sit, quæ possit haberi à
laico, clarum est, non sufficere, quia talis
pensio neque est insigne clericatus, neq;
ad statum clericalem, vel officium obli-
gat, neque beneficio Ecclesiastico vllō
modo equiparatur. Si autem pensio sit
clericalis, videri potest sufficere, propter
cōtrarias rationes, equiparatur enim Ec-
clesiastico beneficio, & ideo solet sub illa
voce comprehendī, præsertim in favora-
bilibus. Habemusq; ad manum exemplū
in eodem decreto Concilij Tridentini:
nam in principio statuit, vt ante decimū
quartum annum nullus possit beneficiū
obtinerē, ibi autem congregatio Cardina-
lium censuit, sub beneficio pensionem
comprehendī; ergo eadem, vel ma-
iori ratione cum inferiūs dicitur, cleri-
cum minorem, si habeat beneficium
gaudere privilegio, debet etiam nomen
beneficij ad pensionem extendi.

Nihilominus inuenio responsionem
aliā eiusdem congregationis, in qua
contrarium declarari videtur his verbis:
*Cui reservata fuit pensio, si non incedat in
habitu, & tonsura, non gaudet privilegio
fori.* Et ratio redditur, quia Concilium
Tridentinum corrigit ius commune, &
tres casus excipit per dictionem, *Nisi*.
Hæc enim decisio non potest subsistere,
nisi supponamus, ibi sub nomine, *Benefi-
cij* non venire pensionem. Nam licet ve-
rum sit Concilium corrigere ius cōmune
in eo, quod non requirit trinam monitio-
nem, quam postulabant cap. vlt. de Vita,
& honest. clericor. & capit. *Contingit*, de
Sentent. ex cōmun. nihilominus in pri-
mo membro illorum, quæ excipit, solum
beneficium cū aliqua ordinatione requi-
rit; ergo si pensio venit nomine benefi-
cij, quando alicui vt clerico reservatur,
qui illam habuerit, gaudebit privilegio,
etiam si habitum, & tonsuram non defe-

A rat. Vel è contrario si ille non gaudet pri-
vilegio (vt habet responsio Cardinaliū)
non sufficit sola pensio sine alijs requisi-
tis, ac subinde sub beneficio nō compre-
henditur.

Vnde tenēdo hāc sententiā, respōderi
poterit, hic restringi nomen beneficij,
quia hoc cedit in fauorem Religionis, ne
is, cui pensio tanquam clerico reservatur,
facile habitum, vel tonsuram deferat, si
absque illis posset privilegio gaudere.
Mihi tamen, vt verum fatear, hoc nō sa-
tisfacit, ideoque difficilis videtur hæc po-
sterior decisio, nec rationem eius satis in-
telligo, ideoq; dubito, an fideliter sit des-
cripta, ac propterea iudicium in hoc pun-
cto alijs remitto. Aduerto tandem in hoc
priori membro, quod licet ad beneficiū
ætatem quatuordecim annorum Conci-
lium requirat, ad gaudendum privilegio
non est necessaria, quia in nullo membro
à Concilio postulatur. Solum in hoc pri-
mo videtur consequenter exigī ratione
beneficij, vel potius supponi. Si tamen
per dispensationem contingat, clericum
minorem quatuordecim annis habere be-
neficium, privilegio clericali gaudebit,
quia in re habet condiciones à Concilio
requisitas, nihilque refert, quod eas per
ius commune, vel per dispensationem
habere potuerit, quia in hoc Concilium
nihil distinguit.

Circa aliud membrum solum oportet
notare, in clerico minori non habente be-
neficium, tres condiciones postulare Cō-
cilium copulatiuē. Ideoque quacumque
illarum deficiente, ipso facto, & nulla de-
claratione, vel monitione præmissa, non
gaudebit talis clericus privilegio, vt con-
gregatio etiam Cardinaliū expresse de-
clarauit, citans Innocentium in cap. 1.
de Apostatis, & Geminianum in cap. *Si
iudex*, de Sentent. excommunic. in 6. Et
ratio est, quia illa non est lex pœnalis,
sed cōstitutiuā formæ necessarię ad tale
privilegium, & ideo deficiente forma,
ipso facto perditur privilegium. Decla-
rat præterea dicta congregatio, habitum
debere esse decentem, & vsque ad talos.
Eademque ratione oportebit, tonsuram
esse secundum communem consuetudi-
nem patriæ. Alia de his duabus conditio-
nibus videri possunt in Couar. in Pract. *Couarr.*
cap. 31. num. 7. & Iulio Claro lib. 5. s. *Iuli. Clar.*

11.

Quatuorde-
cim anno-
rū ætas ad
hanc exem-
ptionē non
requiritur.

12.

Clericus in
minoribus
ex defectu
cuiuscūque
ex dictis cō-
ditionibus
ipso facto
privilegiū
amittit.

vlt. q. 36. n. 17. Et inter leges Hispaniæ lex. 1. tit. 4. libri. 1. Noua recopilat. vbi quædā declaratio Pij. 4. pro his regnis refertur. Quacūque ergo ex his duabus conditionibus deficiente, iuxta consuetum morem amittetur priuilegium: vt autem deficere iudicentur, non satis est, semel aut iterum in eis deficere, sed veluti habitu, & permanentem sine illis incedere vt eadem congregatio sensu argumēto cap. *In audientia*, de Sentent. excommunic. In casu verò dubio Ecclesiasticus iudex discernit, an clericus sufficienter habitū, vel tonsuram dimiserit, iuxta cap. *Si iudex*, de Sentent. excommun. in 6. Vide Couarr. in Pract. c. 33. in princip. Iuli. Clar. §. vlt. q. 36. nu. 21. Salzed. in Pract. cap. 62. nu. 14. & 19.

13.

Atque hæc duæ conditiones habitus, & tonsuræ iure cōmuni videbantur sufficere etiam post trinam monitionem, Concilium verò addidit tertiam, nimirum, vt talis clericus ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inseruiat, seu addictus sit, quæ satis per se est perspicua, & sine dubio est necessaria, non tamen absolutē, sed nisi per aliam ab eodem Concilio approbatam suppleatur. Ponit enim Concilium sub disiunctione duo membra, scilicet: *Vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi versetur*, de quibus dubitari potest, an singula ex illis contineant singulas conditiones per se sufficientes ad hoc priuilegium, vel solum sint quasi partes tertiæ conditionis in secundo membro principali positæ, & cū illo solo sub disiunctione construendæ. Sed sine vlla dubitatione hic posterior est sensus Cōcilij. Alioqui constituenda essent quatuor membra principalia illius decisionis, & clericus in minoribus existens in studio de licentia Episcopi gauderet priuilegio, etiam si habitum, & tonsuram clericalem non deferret, & beneficio careret: consequens est contra rationem, & contra consuetudinē, quæ est optima legum interpres. Non sunt ergo illa quatuor membra principalia, sed duo, quia verò in secundo membro tres ponuntur conditiones, tertia illarum disiunctiue ponitur sub triplici membro minus principali. Itaq; in omnibus clericis minorum ordinum in primis requiritur habitus, & tonsura,

A loco verò tertiæ conditionis de Ecclesiæ ministerio, sufficit esse in seminario, vel in studio de licentia Episcopi.

Vt iterum verò potest circa hanc partē interrogari, an clericus minor habitum, & tonsuram deferens, beneficiū non habens, neque Ecclesiæ deferuiens, neque aliter hanc tertiam conditionem obseruans sit immunis à tributis, esto non gaudeat priuilegio fori. Aliqui enim affirmant, illas conditiones à Cōcilio positas non esse necessarias ad gaudendum immunitate à tributis, quia Concilium solum ad priuilegium fori eas requisit, sunt autem illa duo priuilegia diuersa, & ideo neque ab vno ad aliud argumentari, neque extensionem facere licet contra priuilegium aliud, cum potius fauores ampliandi sint. Sed contrariam sententiam censeo veram, & in primis certum est, consuetudine receptum esse, vt isti clerici, qui beneficium non habent, nec Ecclesiæ deferuiunt, vel habitum, aut tonsuram non ferunt, à tributis non excusentur, vt testatur Couarr. in Practic. cap. 31. in fine, quæ consuetudo si esset contra immunitatem Ecclesiasticam, non ita præualere potuisset, vt iusta esset exactio, sicut infra dicetur, quod tamen de hac consuetudine dici nō potest, nullus enim est qui hanc consuetudinem reprehendat.

Deinde in superioribus ostensum est, non posse esse aliquem tributis subditum nisi sit iurisdictioni, & foro subiectus, quia impositio tributi quidā actus iurisdictionis est; ergo è conuerso, qui non eximitur à iurisdictione Principum, non est, cur censeatur ab eorum tributis exemptus, nisi Principes ipsum eximere velint; ergo clerici minores non gaudent priuilegio fori ex defectu dictarum conditionum, cōsequenter non gaudent immunitate à tributis. Et ideo in superioribus dixi, priuilegium fori, vt distinguitur à priuilegio canonis, omnem immunitatem etiam à legibus tributorum includere, & sumitur ex cap. *Quoniam* de Censib. in 6. cum similibus. Conciliū ergo absolute loquens de priuilegio fori, in hoc sensu accipiendum est. Et confirmatur: nam si isti clerici non gaudent priuilegio fori, ergo subduntur legibus civilibus, non solum quoad vim directiuam, sed etiam quoad coactiuam; ergo etiam sub-

14.

An clericus minor, si alicui Ecclesiæ non inseruiat, nec studijs vacet, sit à tributis exemptus. Aliquorum opinio affirmans.

Secunda, & vera opinio

Couarr.

15.

Cap. *Quoniam* de Censib.

duntur legibus tributorum: nam est eadem ratio. Est etiam magna congruentia, quia si per solam primam tonsuram v.g. sine vlla alia professione clericatus homines fierent à tributis immunes, multi tonsurarentur solum, vt à tributis eximerentur absque vlla intentione Ecclesiastici status.

16. Expeditur quædā Hispaniæ lex. Maior quidem mihi difficultas est, in quadam lege Hispaniæ lib. 1. Nouæ recopilat. tit. 4. l. 2. quæ declarat, clericos non habentes beneficium Ecclesiasticum, licet obseruent cætera requisita à Concilio ad gaudendum priuilegio clericali, solum gaudere illo quoad causas criminales, non verò quoad tributa, contributiones, & cætera omnia. Illa enim lex non potuit decretum Concilij limitare, Concilium autem absolutè dicit, hos clericos gaudere priuilegio fori, quod de se non limitatur ad causas criminales, sed omnia complectitur, quæ suprâ explicuimus. Videtur ergo illa lex supponere, hos clericos minores carentes beneficio non gaudere ex vi iuris communis exemptione à tributis, & causis ciuilibus. Quod si ita esset, rectè diceretur, etiam ex vi Concilij illa non gaudere, quia Concilium Trident. non addidit priuilegium his clericis vltra ius commune, sed solum non abstulit, quod antea habebant. At verò suppositio illa re vera non est in iure fundata, quia nulli fit talis distinctio; imò dictum cap. *Quanquam* absolutè, & generaliter loquitur, & similiter alia iura suprâ citata de Iudicijs, & Foro competenti. Sed fortasse in Hispania hoc ius commune quoad hanc partem derogatum esse supponitur, vt Couarru. supra significat. Vt hoc autem admittatur, oportet, vt constet, talem consuetudinem, & derogationem esse à Pontifice approbatam, alioqui nō censeo posse in conscientia legem illam cum his clericis, qui gaudent iuxta Concilium priuilegio fori, obseruari.

17. An clericus semel hoc priuilegio priuari, illo amplius possit gaudere. Prima sententia. Tandem circa hos clericos dubitari potest, an qui semel carent priuilegio ex defectu dictarum conditionum, illo gaudere incipiant, quotiescunque formam Concilij seruare cæperint, non enim defuerūt qui hoc negauerint, quia priuilegium à superiore semel ablatum non recuperatur propria autoritate,

A sed oportet, vt à superiore iterum concedatur; at verò Concilium aufert priuilegium, & non restituit; ergo non recuperatur sola voluntate clerici ad statum clericalem redeuntis. Aliqui verò addiderunt, hoc maximè habere locum, quando clericus punitus est à iudice, & priuatus priuilegio, quia sine habitu clericali incedebat, quia tunc propriè videtur habere locum ratio facta. Vel etiam quia tunc maximè videtur quis renunciare priuilegio, simulque acceptatur renunciatio, postquam verò aliquis sic renunciat priuilegio, non potest sua voluntate ad illud redire. Et pro hac sententia citatur Innoc. in cap. 1. de Apostatis.

B Nihilominus contrarium censeo certum, quodocunque enim clericus habitum, & tonsuram deferre cæperit, & Ecclesiæ inseruire aliquo ex modis à Concilio præscriptis, incipiet gaudere priuilegio, etiam si ob aliquem defectum antea illo non gauderet. Ita docuit Abbas in simili puncto in cap. *Ioannes*, de Clericis coniugat. num. 4. Sequitur Angelus verb. *Excommunicatio*. 5. num. 23. & in hanc sententiā refert Ioannem Monachum, Archidiac. & Ioan. de Lignano. Idem Syluester Excommunicat. 6. num. 4. & Antonin. 3. part. tit. 24. cap. 2. & idem sumitur apertè ex quadam responsione congregationis Cardinaliū. Cum enim interrogatum esset, an clericus, qui beneficium Ecclesiasticum obtinuit, cui, animo uxorem ducendi, vna cum clericatu renunciauit, postea verò mutata voluntate habitum clericalem assumpsit, & aliud beneficium obtinuit, an recuperet priuilegium clericale, respondit congregatio, affirmando, quia clericus non potest priuilegio renunciare, iuxta cap. *Si diligenti* de Foro cōpet. Et est responsio iuri consentanea, vt à simili sumitur ex cap. vnic. de Cleric. coniugat. in 6. & ex his, quæ Panor. & alij notant in ca. *Clericus*. 2. de Vit. & honest. clericor. Hæc autem decisio eandem in præsentī rationem habet. Nam Concilium Tridentinum duas condiciones sub disiunctione posuit, vt vidimus, sed in priori, licet clericus dimittens beneficium, etiam animo renunciandi clericatui, desinat gaudere priuilegio.

C D Congreg. Cardin. Ca. Ioan. Abbas. Angel. Syluest. Anton. Cap. 1. de Cleric. coniugat. Panormit.

Innocen.

18. Auctoris sententia.

Ca. Ioan. Abbas. Angel. Syluest. Anton.

Congreg. Cardin.

Cap. 1. de Cleric. coniugat. Panormit.

legio, si beneficiū iterum obtineat, priuilegio gaudere incipit; ergo etiam in posteriori casu licet clericus non beneficiatus si dimittat habitum, pro tunc non gaudeat priuilegio, postea ad formā clericici à Concilio præscriptam rediens illo gaudebit. Probatur consequentia ex paritate rationis, & quia ex priori casu ostenditur fundamentum contrariæ sententiæ nullius esse momenti.

19. Vnde argumentor in huncmodum quia vel talis clericus non recuperaret priuilegium, quia fuit omnino, & radicitus (vt sic rem explicem) illo priuatus; vel quia voluntariē illi renunciavit; neutrum autem est verum, neque probabile. Primum patet, quia nec Conciliū, nec aliud decretum Canonicum talem priuationē efficit. Nam Concilium solū dicit, *Is etiam priuilegio fori non gaudeat, nisi* &c. Et sub his verbis ponit vtrumquemque membrum, illa autem verba non continent priuationem perpetuam, sed solū conditionem requisitam ad gaudendū priuilegio. Hæc autem est vis, & natura conditionalis, vt sit ad vtrumque parata, si vera sit, nimirum, vt non posita conditione, non sequatur effectus, & illa posita, sequitur, etiam si antea ob defectum conditionis positus non fuerit: nam hoc nihil refert, quia quod conditio tardius, vel citius impleatur, impertinens est. Præsertim quia illa mora per se non est peccaminosa, nec pro tunc priuatur clericus priuilegio in pœnam, sed ex defectu formæ, seu status, in quo segerit vt laicus, & ideo sicut laicus incipit gaudere, si ordinetur &c. Ita & iste clericus, si habitum, & alia requisita reassumat.

20. Aliud membrū de renunciatione iam probatum est. Nam regulariter non est necesse, vt talis clericus habeat animum renunciandi, sed ad summū non gaudendi pro illo tēpore. Et deinde licet velit, non potest renunciare priuilegio, nisi renunciando etiam clericatui, seu beneficio &c. Perseuerando autem in debito statu, vel resumendo illum, non potest non gaudere priuilegio, etiā si velit, quia non potest renunciare tali priuilegio in fauorē clericatus inducto. Vnde impertinens est, quod per sententiam fuerit talis clericus exemptione priuatus, tum quia illa sententia non inducit nouū ef-

A festum, sed declarat effectum iuris, tum etiam, quia licet illam priuationem imponeret per modum pœnæ, illa non est absoluta, nec perpetua, sed habet inclusam conditionem, seu terminum, scilicet, donec assumat habitum, &c. vel quādiū non assumpserit. Vnde est quasi suspensio, quæ sub illis terminis lata, cessat adueniente termino, seu cessante conditione, vt Clement. 2. alibi diximus, & ad rem præsentē optime probatur ex Clementin. 1. de Vita, & honest. Clericor. ibi, *quandiu præmissis infiterint*, vbi id notat Glossa, & alij superioribus confirmat.

B Atque ex his facile declarari potest, cur in fine conclusionis addiderimus, intelligendam esse per se: quia propter crimina interdum priuantur clerici etiam in sacris, priuilegio fori, & ob nullam aliam causam solent illo priuari, neque fortasse possunt. Quia vel illud habent à iure diuino, vel ab Ecclesiastico in diuino ita fundato, vt ad illud proximè accedat; ergo nisi ipsi clerici indigni fiant tali priuilegio, non possunt illo priuari. Non fiunt autem illo indigni, nisi per crimina; ergo non possunt illo priuari, nisi in criminum pœnam, quādiū scilicet, statum clericalem retinent. Quod addo propter clericos in minoribus. Nam illi, qui sunt in sacris ex vi solius characteris censentur esse semper in statu clericali, quādiū per ecclesiam nō degradantur, quod non fit, nisi in pœnam aliquorum criminum. In minoribus autem clericis non sufficit character sine alijs conditionibus ad illum statum ab Ecclesia requisitis, & ideo ex defectu talium conditionum carent priuilegio sine culpa, vel pœna; illis autem statibus nunquam illo priuantur, nisi in pœnam.

D Et confirmatur hoc, quia hoc priuilegium non est in gratiam personæ, sed totius status clericalis; ergo nullus clericus potest illo priuari, nisi fiat illo indignus, quia id redundaret in magnum totius status clericalis incommodum, ac detrimentum. Quod autem propter crimina auferatur, redundat in commune bonum totius status, & ideo ita fieri potest, & non aliter. Et ob eandem causam, vt in superioribus attigi, etiam si hoc priuilegium datum esset cleri-

Clement. 2.
de Vita, &
honest. Cle-
ricor. ibi, *quandiu præmissis infiterint*, vbi id notat Glossa, & alij superioribus confirmat.

21. Propter crimina posse interdum clericum hoc priuilegio priuari.

22.

clericis immediatè ab ipso Christo, pos-
sent in pœnam illo priuari, sicut priuan-
tur homines libertate, aut vita in pœ-
nam, etiam si dono authoris naturæ illā
habuerint, quia intelligitur data quasi
sub hac conditione, seu subordinatione
ad commune bonum reipublicæ, & po-
testatis, quæ illius curam gerit: ita cum
proportione de hoc priuilegio censendū
est, datum nimirum esse cum subordina-
tione ad potestatem Ecclesiasticā, quod
multò magis locum habet, si fortasse per
illam proximè fuit concessum.

Statim verò occurrebat inquirendum,
quibus modis fiat hæc priuatio priuilegij
in pœnam. Sed hoc magis pertinet ad tra-
ctatum de Censuris Ecclesiasticis, ubi id
attigimus disp. 30. sect. 2. Resolutio autē
breuiter est, regulariter non priuari cle-
ricum hoc priuilegio, nisi per degradatio-
nem realem iuxta cap. *Nonimus* de Ver-
bor. significat. & cap. 2. de Pœnis in 6. &
docent Canonistæ in cap. *At si clerici*. §.
de Adulterijs, de Iudicijs, & alij, quos re-
fert, & sequitur Couar. in Practi. cap. 3. 2.
& Ioannes Lupus tract. de Libert. Eccle-
siast. p. 2. cap. 5. num. 5. Aliquando verò
fieri potest hæc priuatio per solam sen-
tentiam à iudice Ecclesiastico latam, etiā
si realis degradatio non sit subsequuta,
quod tamen nunquam fit, nisi supposita
incorrigibilitate in delictis enormibus, &
seruata forma præscripta in cap. *Cum non*
ab homine de Iudicijs, de qua videri pos-
sunt ibi Doctores, præsertim Panormit.
num. 24. Decius. n. 8. Felin. n. 9. & Co-
uar. supra. num. 2. Et ratio sufficiens est,
quia in pœnis inferendis sicut potestas à
iure data sufficit, ita forma concessio-
nis seruanda est; imò & restringenda, quia
materia est odiosa. Tertio deniq; modo
potest hæc pœna immediatè per ipsā legē
canonicam ferri. Ad intelligendum au-
tem, quando, & quomodo talis pœna per
canonem inferatur, in primis proprietas
verborum strictè obseruanda est iuxta
principia generalia de lege pœnali.

Deinde est in hac materia specialiter
aduertendum, priuilegia canonis, & fori
clericorum in iure canonico esse distin-
cta, vt notauit Panormit. cap. 1. de Apo-
statis, ideoque attente cōsiderandū esse,
de quo priuilegio lex loquatur, vt ab vno
ad aliud non extendatur. Vnde licet in

cap. *Perpendimus*, cap. *In audientia*, cap. *Vt*
fama, cap. *Contingit*. 2. de Sentent. ex cō-
municat. clerici ter admoniti, & nihilo-
minus in quibusdam criminibus obdura-
ti, priuentur ipso facto priuilegio cano-
nis, nihilominus illa iura non sunt exten-
dēda ad priuilegium fori, vt notaui disp.
22. de Censur. lect. 1. tum quia pœnæ sūt
restringendæ, tum etiam quia, vt rectè
dixit Angelus verb. *Excommunicatio*. 5.
num. 23. & Syluest. *Excommunicatio*. 6. n.
4. priuilegiū fori difficilius tollitur, quā
canonis. Nam priuilegium canonis purè
humanū est, solum enim consistit in pe-
culiari modo tuendi, ac defendendi inco-
lunitatem personarum Ecclesiasticarū,
grauissimam censuram contra earū per-
cussores ferendo, & ideo idem ius cano-
nicum, quo illa censura lata est, meritò
non vult, illam habere locum in prædi-
ctis casibus, in quibus iudicat, clericos vt
laicos viuentes, & post tot admonitiones
pertinaces, tali defensione fieri indignos,
licet non statim omni alio maiori priuile-
gio, & à iure diuino manante, priuentur,
vel priuari mereantur.

Vnde si quis rectè cōsideret canones,
qui de hoc priuilegio loquuntur, pauci
sunt, qui pœnam hanc ipso facto sine alia
sententia iudicis Ecclesiastici ita impo-
nant, vt eo ipso persona clerici subiecta
maneat potestati seculari. Nam quoad
clericos in sacris vix reperitur ius certū
præter cap. 1. de Homicid. in 6. de quo
suprà dicto loco de Censuris dictum est,
& videri possunt Syluest. verbo, *Assasy-*
ni, q. 3. & 4. Iuli. Clar. lib. 5. §. vlt. n. 30.
& Couar. lib. 2. Variar. c. 20. nu. 10. Alia
verò iura, quæ in certis casibus priuant
ipso facto clericos hoc priuilegio sub qui-
busdam cōditionibus in cap. *Ex parte*. 3.
de priuileg. & c. vnic. de Vita, & honest.
clericor. in 6. & Clementin. 1. eodem tit.
hæc (inquam) iura, & similia solent de
clericis minoribus exponi, quod nunc
examinare, & ex professo tractare nec
nostri instituti est, nec vacat, sed videri
ibi possunt Glossæ, & Doctores, & in
cap. 1. de Apostatis, & Panormitan. in
cap. *Perpendimus*, de Sentent. excom-
munic. & Ioan. Lupus in dicto
tract. de Libert. Ecclesiast.

p. 2. q. 5.

*

Cap. *Perpē*
Cap. *In au*
diencia.
Cap. *Vt fa*
mæ.
Cap. *Cōtin*
git.

Angel.
Syluest.

25.

Cap. 1. de
Homicid.
Syluest.
Iul. Claro.

Capit. Ex
parte depri-
uileg.

Cap. *Vnic.*
de Vita, &
honest. cle.

Panormit.

CAPVT XXVIII.

An Clerici coniugati priuilegio Ecclesiastica exemptionis gaudeant.

1.

HÆC quæstio tractari potest, vel de iure antiquo, vel de nouo. Prior sensus parum utilis est, & ideo illum prætermittimus. Verisimilius autem est, prius quam Ecclesia in hoc discrimen constitueret inter clericos coniugatos, & reliquos, Priuilegium indifferenter clericis concessum ad coniugatos pertinuisse non minus quam ad reliquos, quia non possumus nos excludere, quos lex non excluderat, & quia priuilegiū Principis à ple interpretandum est. Imò in legibus Imperatorum non nullæ habentur, in quibus priuilegium hoc saltem ex parte ad uxores, & filios clericorum extenditur, ut videre licet in titulo de Episcopis, & Clericis in Cod. Iustiniani, & Theodosij. Relicto ergo antiquo tempore, quæstio tractatur secundum nouum ius capituli vnic. de Clericis coniugatis in 6. quod confirmat, & aliquo modo restringit Concilium Trident. sess. 23. cap. 6. de Reformat. Statuit autem Bonifacius in dicto capite, ut clerici coniugati præter priuilegium canonis, solum gaudere possint priuilegio fori quoad causas criminales, siue criminaliter, siue ciuilitate tractentur. Ut autem hac immunitate gaudeant, tres requiritur conditiones. Prima, ut tonsuram deferant, secunda, ut incedant in habitu clericali, tertia, ut cum vnicis, & virginibus contraxerint, Concilium verò Tridentinum addidit quartam dicens. *Modo hi clerici alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ seruiant, & ministrent.*

Cap. Vnic.
de Cleric.
coniug.
Cōc. Trid.

Quatuor conditiones ad exemptionem clericorum coniugatorum requiruntur.

2.

Clerici coniugati nunquam gaudent integre clericali priuilegio.

Ex quo iure tres propositiones, & quasi generales regulas in hoc puncto colligimus, prima est. Nullus clericus coniugatus gaudet toto priuilegio clericali. Probatur, quia etiam si omnes dictas conditiones impleant, non sunt exempti à iudicio seculari in causis merè ciuilibus, & consequenter nec ab obligatione legum ciuiliū saltem quoad vim directiuam. neque à tributis, neque ab alijs muneribus, vel oneribus publicis, nisi per leges ciuiles expressè, & specialiter eximantur. Probatur, quia in dicto capite,

A concessa prius exemptione in criminalibus, additur *In cæteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali*, ubi aperte omnia excludit, & singularis exceptio firmat regulam in contrarium. Et hæc regula cōmuniter recepta est per Ioannē Andr. & alios expositores in dicto cap. vnic. Panormitanū, & alios in cap. Ioannes de Clericis coniugatis. & in cap. 2. de Foro compet. & alios, quos referunt, & sequuntur Couar. in Pract. cap. 31. n. 7. Gutier. de Iuram. confirmatorio p. 1. c. 17. nu. 12. Syluest. verb. Clericus, 1. q. 6. Non defuerunt autem, qui contrarium docuerint, ut dicti authores referunt, sed non est res disputatione digna, ubi iusest tam clarū, & euident. Neque rationes eorū sunt alicuius momenti, ut in dictis authoribus videri potest. Quo circa iuxta hoc decretum optimè procederet lex. 2. tit. 4. lib. 1. Nouæ recopilat. suprā tacta, si de his tantum clericis coniugatis loqueretur.

B

C

Solum circa hoc ius aduerto in illo ex intensione Pontificis solum esse sermonem de clericis in minoribus constitutis, nam clerici in sacris uxores ducere non possunt. Duobus autem modis contingere potest, clericum maiorum ordinū esse coniugatum. Primo quia cum antea coniugem haberet, postea modo legitimo ordinatus, & à coniuge separatus est. Et tunc ille non reputatur ab Ecclesia tanquam coniugatus, sed tanquam continens viduus, quia ciuili quodam modo, & quoad vsum, & societatem matrimonij vxor illi quasi mortua est, & ideo ille perinde potest gaudere priuilegio clericali, ac cæteri clerici in sacris, & fortè ob eam causam de huiusmodi clericis nulla specialis mentio, vel distinctio in iure fit. Alio modo potest clericus in maiori ordine constitutus uxorem ducere per dispensationem Pontificis, & tunc ille omnino abstrahitur, & quasi deponitur à statu clericali, ideoque tamquam laicus reputatur, & gaudere non potest priuilegio clericali, nisi fortasse quoad criminale forū concurrentibus conditionibus in alijs clericis coniugatis requisitis, quia nihil aliud de illo inuenimus in iure dispositū, nisi per specialem dispensationem illi concedatur.

D

Secunda propositio, seu regula est, clericum

Io. Andr.
Panormit.
Couar.
Gutier.
Syluest.

3.

Quo priuilegio fruatur, qui post sacros ordines uxorem ducit.

4.

ricum coniugatum obseruando clericali statū modo a iure requisito, gaudere saltē exēptione à iudicio seculari in criminalibus causis. Ita statuitur, & declaratur in dictis decretis, quę potuisse in hoc ita disponere, satis ex superioribus constat. Vnde solū supersunt explicandę conditiones ad prædictū statum requisitę. Prima erat tonsura, circa quam nihil occurrit addendū, quia eodem modo debet his clericis deferri, quo à minoribus non cōiugatis. Secunda erat habitus clericalis, circa quā notant Doctores, non oportere in hac conditione obseruari omnimodā æqualitatē, seu æquiparationem inter hos clericos coniugatos cum nō coniugatis, quia licet in vtrisque honestior habitus in qualitate, figura, colore, & lōgitudine, quā in laicis postuletur, nihilominus in illismet circumstantijs, præsertim in figura, longitudine, & materia vestīū plus ali quid cōiugatis permitti potest, quā nō cōiugatis. Sufficiet ergo, vt habitus, satis honest⁹ sit, & secundū cōmunē consuetudinē aptus ad discernendum clericum à laico. Hinc verò intelligi potest, non satis esse, huiusmodi clericum deferre habitū clericalem illis horis, seu tēporibus, quibus actu in Ecclesia ministrat, sed necessariū esse, vt in cōmuni viuendi modo in habitu clericali incedat, quia in hoc æquiparatur clerico non coniugato.

Qualem habitū deferre debeant hi coniugati ad gaudēdū exēptione.

5. *Iul. Clar.* Andicti clerici, si cum armis incedant, hoc privilegio fruantur.

Azor.

6. Bigami clerici nō gaudent exemptionis privilegio.

Vnde etiā infert Iulius Clar. dicto. 5. vlt. q. 36. n. 12. necessariū esse, vt huiusmodi clericus arma nō portet, quam dicit esse cōmunem opinionē cum Bertrādo conf. 13. nu. 5. quia arma clericis sunt prohibita. Aliquibus autē videtur, hanc prohibitionē non extendi in clericos cōiugatos, quorū statū arma non dedecet. Et ideo Azor. tom. 1. lib. 13. c. vlt. q. vlt. putat non repugnare huic privilegio, arma deferre, si aliās clericalis habitus retineatur. Nihilominus tamē securius est, nō deferre modo præsertim à laicis consueto, ita vt exterius videri possint, quia non bene cōueniunt cū clericali habitu. In his tamen circumstantijs multum valet consuetudo à Prælati non improbat, vt generaliter notauit Couarr. in Prætic. cap. 31. nu. 7.

Tertia conditio erat, vt cū vnica tantum, & Virgine contraxerint, bigabo enim noluit Ecclesia etiā hanc partē sui

A privilegij cōcedere. Sed quid si clericus contrahat cū ea, quam ante matrimonium Virgine cognouerat, & corruerat, tunc enim re vera non contrahit cū Virgine; ergo nec gaudebit hac exēptione. Sed nihilominus dico gaudere, quia, vt dixi, illud decretū solū intendit excludere bigamos: per illud autē matrimonium non contrahitur bigamia, vt in materia de Irregularitate dixi. Ratio verò est, quia in fauorē matrimonij fictione iuris quasi retro trahitur vsus eius. Vnde sicut per matrimonium subsequens proles prius cōcepta legitima efficitur, ita præcedēs vsus quasi matrimonialis reputatur, & cōsequenter matrimonium illud cū virgine contractū esse censetur. Deinde inquiri potest, quid dicendū sit si clericus cū duabus virginibus contraxit, nō tamen cū vtraque consumauit, quia prius altera illarum, vel mortua fuit, vel religionem professā est. Respondeo hoc non ob stare, quin talis clericus gaudeat hac immunitate, quia per illud duplex matrimonium non contrahitur bigamia, vt in citato loco dixi. Vnde cum in dicto decreto dicitur, *Clerici, qui cum vnica, & virginibus contraxerunt*, intelligendum est de matrimonio perfecte contracto, & consummato: nam antea non habet perfectam suam significationem, & lex illa in hac parte ad actū omnino perfectum restringenda est. Et ita in vtroque hoc puncto sensit Glossa ibi communius approbata, licet aliqui contradixerint.

An contraheēs cū Virgine à se antea corrupte hac exēptione gaudeat.

Disp. 49. sect. 3. nu. 6. & 7. 10. mo 5.

An qui cū duabus contraxit, & cū altera tantū consummata exēptione gaudeat.

Denique interrogari potest circa hanc conditionem, an per solam bigamiam contractam per duplex matrimonium consummatum, vel per matrimonium cum Vidua, fiat clericus incapax huius privilegij. Et ratio dubitandi est, quia in omni bigamia est eadem ratio, & ideo extendenda videtur lex propter identitatē rationis quamuis verba nō omnino conueniant, quia nimirū aliter bigamia contracta est, quā verbis illius textus explicetur. Nihilominus censeo standum esse verbis legis, ideoque solum bigamum clericum cum altero ex illis duobus modis esse inhabilem ad hoc privilegium. Et ideo qui contraxit cum vnica, & Virgine, quæ postea adulterium commisit, & nihilominus eam deinde maritus cognouit, licet fiat bigamus quoad alios effectus, & interpretatiuē, nihilomi

7. Per quā bigamiam clericus coniugatus exemptionis privilegio.

nus hoc priuilegium nō amittit, quia cōditionem à iure requisitam seruauit: nam cum vnica, & virgine contraxit, & ius illud nihil amplius quoad hanc conditionem postulat. Neque illa extensio per identitatem rationis admittenda est, tum quia sumus in materia odiosa, & stricta, qualis est diminutio, vel limitatio immunitatis Ecclesiasticæ, in huiusmodi autem materia rarò, & vix admittenda est talis extensio, nisi tanta sit vis rationis, vt cōtrarium iniustum, vel irrationabile appareat, quod hic dici nō potest. Tū etiā quia neq; idētitas rationis hic inuenitur, multò enim maior defectus, vel indecentia in bigamia propria, quàm in metaphorica inuenitur. Tum deniq; quia Pontifex ipse nō loquens generatim de bigamia, sed explicans species, & modos eius, satis indicauit, illas tantū species voluisse excludere. Et ita sentit Iulius Clar. dicta q. 36. nu. 9. & 10. referens Aufrerium dicentem, ita sentire cōmuniter omnes, & in facti contingentia ita fuisse decisum.

8.

Quarta conditio à Concilio addita, supra in minoribus clericis non coniugatis ferè declarata est, solum aduerto duo. Vnum est, Concilium hic definitè postulare, vt talis clericus sit ministerio Ecclesiæ ab Episcopo deputatus, & non addere alia duo membra, quæ in clericis non coniugatis posuit. Et sanè meritò: nam vnum illorum, scilicet, in seminario clericorum educari, non potest moraliter in coniugato clerico locum habere, vt per se constat. Aliud verò membrum de studio in aliqua vniuersitate de licentia Episcopi, licet aliquò modo posset à Clerico coniugato obseruari, non tamen eo modo, quo à Concilio postulatur, addit enim *quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur*, quæ via nō potest in clerico coniugato considerari, cū per matrimoniū ad maiores ordines ineptus factus sit. Igitur præcisè, ac definitè necessarium est Ecclesiæ ministerium. In quo aduerto secundo, Concilium non tantum dixisse, debere esse deputatum seruitio, vel ministerio Ecclesiæ, sed addidisse, *vt ei ministret, vel inferuiat*, quibus verbis planè significare voluit, non satis esse, quòd habeat titulum, vel officium, si per alium tantum inferuiat, sed necessarium esse, vt per se ipsum mini-

A stret. De modo autem ministerij nihil in particulari Concilium determinat, & ideo quodlibet sufficiet, siue aliquo modo spirituale sit, vt est, ministrare in Missa, vel in choro; siue temporale, vt est, res Ecclesiæ custodire, mundare, & similia, quæ ad officium facellani, aut Thesaurarij pertinent.

B His conditionibus nonnulli quintam addunt, nimirum, vt clericus coniugatus negotiationem, seu mercaturam nō exerceat. Hanc ponit Iulius Clar. dicta. q. 36. nu. 12. & refert Alexandrū de Neuo conf. 60. dicentem ita sentire cōmuniter Doctores cum Innocentio in cap. vlt. de Vit. & honest. cleric. in quo textu potuit hæc opinio fundari: & quia negotiationes clericis prohibitæ sunt. Hæc tamē sententia probāda nō est. Primo quia cū in dict. c. vnic. veluti cōstituatur forma seruāda, vt aliquis gaudere possit hoc priuilegio, nihil ultra illā requiri potest, nisi aliquo alio iure additū sit, vnde ante Concil. Trident. nihil aliud requirebatur, post illud verò requiritur quarta conditio, quia ab ipso addita est, illa vero quinta conditio nullo iure est adiuncta; ergo necessaria non est. Et ita tenet expresse Conar. dict. c. 31. n. 8. citans Francū, Alexandr. & Immolā, & idem tenet Sūmistæ Syluest. Clericus. 3. q. 3. & ibidem Tabien. q. 1. Angel. Clericus. 9. n. 3. & alij moderni.

C Neq; ex c. vlt. de Vit. & honest. clerici aliud colligitur. Nā præter quā quod ibi est sermo de clericis nō coniugatis, vt ex toto cōtextu constat, ibi solū dicitur, clericos negotiationibus vacantes non esse immunes à tributis, quibus negotiantium bona subdita esse solēt. Quæ decisio pro clericis cōiugatis nō erat necessaria, quia, vt iam diximus, nulla immunitate à tributis gaudent. Neq; etiā est verū, omnē negotiationē esse prohibitam his clericis coniugatis: nam contrariū supponitur in cap. Ioannes de Clericis cōiugat. Præter quā quod etiā alij clerici, quibus prohibita est negotiatio, licet pecēt, illā exercendo, & quoad illa bona nō gaudeant immunitate à tributis, quoad crimē, & quoad reliqua omnia nō statim amittūt totū priuilegiū clericale, donec per iudicē Ecclesiasticū priuētur, si incorrigibiles fiāt. Et simili modo crediderim, quòd licet clericus

9.
An Clericus
coniugatus
mercaturā
exerceat hoc
priuilegio
fruat.

Inl. Clar.

Resolutio.

Conar.
Syluest.
Tabien.
Angel.

10.

Cap. Ioan.

Clericus cō
iugatus in
vniuersita-
te literis va-
caos nō ma-
ne exēptus.

clericus coniugatus Ecclesiæ seruiens, & insignia clerici portans, possit moderatâ, & honestam negotiationē ad onera matrimonij sustentanda exercere, gaudēdo sua immunitate in criminalibus, nihilominus non posse talē, & tantam negotiationē exercere, quæ & clericale habitum, & ministrum non deceat, posseq; per Prælatum compelli vt vel à tali negotiatione absteineat, vel insignia clerici deponat, argumento d. cap. *Ioannes*; atq; ita fiet, vt ille priuetur privilegio, vel in pœnam ab homine impositam, vel ex defectu aliarum conditionum, non verò quia noua conditio per se necessaria sit.

II. Quis clerici coniugatiom nino exemptione priuatur. 3

Tertia, & vltima regula, quæ ex dictis colligitur est, multos esse clericos coniugatos, qui privilegio fori omnino non gaudent. Probatur, quia omnes illi, quibus deest aliqua ex dictis cōditionibus, trahi possunt ad iudicia secularia, etiā in criminalibus per prædicta iura, & iuxta sententiā omnium. Nec requiritur sententia, aut declaratio hominis, quia ex defectu conditionis, & formæ statim sequitur priuatio, vt à fortiori constet ex dictis de clericis non coniugatis. Vnde reliqua ibi dicta possunt hic applicari. Solum est aduertenda differentia inter conditionē vnici matrimonij cū Virgine, & alias: nā si illa semel desit, defectus est perpetuus, & ita reddit personā simpliciter inhabilem ad tale privilegium, in alijs verò potest esse vicissitudo, & ideo licet per defectū earum amittatur privilegium, possunt iterum assumi, & redire privilegium, si fundamentū illud vnus coniugij cū virgine non desit, quia tunc procedūt dicta de cæteris clericis, vt per se manifestum est.

C A P V T. XXIX.

Virum alia personæ Ecclesiasticæ ordinem nullum habentes exemptione fori intergrè gaudeant?

I. Ratio dubij.

Ratio dubitandi esse potest, quia iura canonica, quæ de hoc privilegio fori loquuntur, solis clericis illud tribuunt; clerici autē solum dicuntur illi, qui ordinē aliquē, vel saltē primam tonsuram acceperunt. Neq; nomine clericorū solent monachi cōprehendi, sed potiùs condistingui solent, vt sumitur ex Hieron. epist. 2. & 3. Et cōfir-

Hieron.

A mari potest ex cap. *Siquis suadente*. 17. q. 4. vbi privilegiū canonis institutum est, & quia Pontifex voluit nō solis clericis, sed etiā monachis illud cōcedere, distinet dicit, *In clericum, vel monachū*; ergo à cōtrario privilegiū fori solis clericis ordinatis cōceditur, cū de illis tantū canones loquantur. Quod si quis respondeat, inde potiùs cōtrariū sumi argumentū, quia principiū receptū est, omnes illos gaudere privilegio fori, qui gaudent privilegio canonis, ex cōmuni Doctorū sententiā in ca. 2. de For. comp. & ex Syluest. verb. *Ecclesia*. 1. n. 6. Hoc nō satisfacit, quia, vt suprà diximus, maius est privilegiū fori, quā canonis; ergo quoad concessionē non valet argumentū à minori ad maius privilegiū, sicut etiā suprà dicebamus, quoad ablationē non valere argumentū, si aufertur privilegiū canonis, aufertur etiam privilegium fori.

B

C

D

Nihilominus sine vlla dubitatione dicendū est, personas Ecclesiasticas, integre gaudere hoc privilegio, etiā si multæ illarū nullum ordinē habeāt, vt sunt monachi antequā ordinentur, & sanctimoniales, quæ ordinis sunt incapaces. Assertio est recepta ab omnibus Doctoribus, probaturq; primo ex iure canonico, destruendo simul rationē dubitadi, quæ ex falso principio procedit. Quauis enim aliqua iura de hac immunitate sub nomine clericorū loquātur, vt cap. *Nō minus*, & cap. *Aduersus*, de Immun. Eccles. nihilominus alia loquūtur sub nomine Ecclesiasticarū personarū, quod generalius est, & monachos in rigore cōprehendit. Ita cōstat ex ca. *Quancūq;* de Cēsib. in 6. & ex ca. *Clericis*, de Immun. Eccles. in 6. vbi etiā distinet additur, *Ecclesiasticis personis regularibus, vel secularibus*. Et in antiquioribus decretis in ca. *Experientia*. 1. 1. q. 1. declaratur, hoc privilegiū fori cōuenire omni personæ Ecclesiasticæ officij, quæ vox etiā propriè cōuenit monachis. Deniq; in c. *De persona* eadē. 1. 1. q. 1. expressè loquitur Greg. de Episcopis, clericis, & monachis, allegādo Authenticā Iustiniani, quā in hoc approbat, & recipit. Accedit, quod D. Hieron. vt citatur in cap. *Duos sunt*. 1. 2. q. 1. distinguēs duo genera Christianorū sub primo cōprehendit omnes personas diuino officio, & contēplationi, & orationi mæcipatas, & in eis pri-

Ca. Siquis suadente. 17. q. 4.

Syluest.

2. Assertio. Personæ Ecclesiasticæ absque vllō ordine gaudent privilegio exemptionis. Probatur assertio dubitadi soluitur. Cap. Nō minus. Cap. Aduersus. Cap. Quancūq; quam. Cap. Clericis. Cap. Experientia.

Ca. De persona.

Hieron.

numerat clericos, & monachos, quos Deo deuotos, & conuersos appellat, postea verò omnibus tribuit clericorum nomen, quia omnes forte electi, & specialiter vocati sunt. Ita ergo accipiendū est nomē clericorum in hoc priuilegio, etiam vbi contigerit per illud tantum nomen explicari.

3. Ex iurēciū
li probatur
secundo as-
sertio.

Iustinian.

Gregor.

Secundo potest assertio etiam ex legibus ciuilibus probari. Nam in primis in lege 36. de Episcop. & cleric. in Codice Theodosiano, cum exemptio à tributis clericis tribueretur, additur: *Quos gradus clericatus, & quod non minus est, sanctior vita defendit.* Præterea Iustinianus Imperator in Authentico de Sanctissimis Episcopis &c. collat. 9. nouel. 123. cap. 2. *Siquis contra.* 21. concedens priuilegium fori, expressē recenset clericos, & monachos, & fœminas etiam Deo dicatas, vt notauit Gregor. lib. 11. epist. 54. Deniq; Fridericus in sua constitutione simpliciter loquitur de Ecclesiasticis personis, Ecclesijs, ac locis pijs. Vnde non est dubiū, quin præter clericos Monachos etiā comprehendat, ideòq; postquam dixerat: *Statuimus, vt nullus Ecclesiasticam personam in criminali questione, vel ciuili trahere ad iudicium seculare præsumat,* subdit inferius: *Statuimus, vt si quis clericis, vel personis Ecclesiasticis iniuriam denegare præsumpserit &c.* Vbi expendo disiūctionem illam, quia ne fortē dicendo tantum, *si quis clericis,* ambiguitas de restrictione verbi oriretur, addidit aliam particulam, *Vel Ecclesiasticis personis,* declarans subinde, priuilegium illud personis Ecclesiasticis datum non solis clericis propriē dictis concedi, sed omnibus diuino obsequio specialiter mancipatis, quæ nomine Ecclesiasticarū personarum significantur.

4. Et ex eisdem iuribus, & verbis constat, totum hoc priuilegium integrē cōcedi personis Ecclesiasticis non ordinatis, æquē ac clericis non coniugatis, seu in statu clericali integrē permanentibus. Probat, quia Fridericus sub eodem generali nomine, eodemq; tenore verborū hanc exemptionem omnibus concedit. Atq; eodē modo illam confirmat, & approbat Honorius Papa in fine eiusdem constitutionis. Decreta etiā antiquiora nullā in hoc distinctionē faciūt inter il-

A la duo genera personarū Ecclesiasticarū, de illisq; simpliciter asserunt, Ecclesiastica immunitate gaudere. Deniq; vtrūque est consentaneū rationi; ac subinde iuri diuino, à quo priuilegiū hoc emanat. Nam clericis ordinatis ideo hoc priuilegiū conceditur, quia peculiari modo diuinis obsequijs dicati sunt, ideòq; ad familiam Christi specialiter pertinent, & à curis, ac perturbationibus secularibus debent esse abstracti, hæc autē ratio non minus in monachis, & similibus personis militat, etiā si per propriā ordinationem sacratæ non sint, quia hic modus peculiaris cōsecrationis nō est cur ad priuilegiū exigatur, quādo principalis ratio, & quasi proxima, & fundamentū priuilegij alia via cōparatur. Quod fundamentū, vt dixi, est peculiaris dedicatio ad diuinū obsequiū, vt notauit Innocent. in cap. 2. de Maiorit. & obedientiā. Sicut etiā inter ipsos clericos, qui primā tantum tonsurā acceperunt re vera non sunt ordinati sacramentali ordine à Christo instituto, & nihilominus quia per illā cæremoniā ab Ecclesia institutā peculiari modo dicantur, & consecrantur diuino cultui, ex illa parte id sufficit ad priuilegiū exemptionis; ergo eadē, vel maiori ratione religiosa professio, vel quilibet alius modus ab Ecclesia probatus, quo persona diuino cultui peculiariter cōsecratur, ad exēptionem sufficit; omnes autē personæ, quæ simpliciter Ecclesiasticæ vocantur aliquo simili modo, vel ritu Ecclesiastico Deo dicantur, & cōsecrantur; ergo & speciali modo pertinent ad familiam Christi, & eiusdem exemptionis debent esse participes. Et hinc D. Thom. in 2. d. 44. q. 2. ar. 2. ad. 1. & ibi D. Bonau. Rich. & alij dicunt, sub illis Christi verbis: *Ergo liberi sunt filij,* nō tantum clericos ordinatos, sed etiā omnes, qui Apostolicā vitam sequuntur, omnia propter Christū relinquentes, comprehendere.

Iamverò interrogandū occurrit, quæ personæ non ordinatæ sub hoc genere personarum Ecclesiasticarū venire, aut comprehendere censeantur. In quo puncto in primis certum est, omnes religiosos, & religiosas professas sub hoc membro comprehendere, siue monachorum, siue regularium, siue religiosorū nomine significantur, & in hoc omnes Doctores conue-

Ratione sua
deur asser-
tio.

D. Thom.
Bonauent.
Richard.

5. Quæ perso-
næ non or-
dinatæ Ec-
clesiasticæ
censeantur.

conue-

conueniunt quia est in iure manifestum. Vnde recte dixit Panormit. in cap. 2. de Foro compet. duo maxime eximere personam a potestate seculari, ordinatione, & professionem. Addendum vero nunc est per professionem intelligendam esse, non solum illam, quae fit per vota solennia, sed etiam illam, quae fit per vota simplicia ab Ecclesia approbata, & recepta ad constituendum verum, ac proprium religiosum statum: nam sicut tales personae sunt veri religiosi, ita aequè primo, ac per se gaudet eadem Ecclesiastica immunitate. Deinde verò extenditur idem privilegium per quandam participationem, & extensionem ad nouitios religionum, quia sicut in ordine clericorum prima tonsura initiati habitum clericalem ferentes, & Ecclesiae seruientes inter personas Deo dicatas computari incipiunt, ita etiam nouitius religionis, quatenus incipit esse in via ad statum religionis, eiusque insignia defert, eique inseruit inter religiosas personas quoad gaudendum privilegio computatur.

Panormit.
Professio
to simplici
emissa suf-
ficie ad gau-
dendum hoc
privilegio.

Nouitij etiā
religionum
eadem fruū-
tur exēprio-
ne,

6.
Alij status
Ecclesiasti-
ci, qui absq;
voto hāc ex-
emptionem
inducunt.

Syluest.
Panormit.

7.
Gaudentes
privilegio
canonis, e-
tiam hoc pri-
uilegio fru-
untur.

Vltra hos verò sunt alij status, vel modi viuendi Ecclesiastici, qui licet per tria vota perfectionis non constituantur, sed per vnum, aut aliud, vel per aliquam traditionis, oblationis, aut congregationis modum ab Ecclesia approbatum, sufficere censentur ad gaudendum hoc privilegio, vel ex speciali concessione, vel quia generalis consuetudo ita interpretata est decreta, quae personis Ecclesiasticis hoc privilegium concedunt. Et sub hoc membro continentur illi qui dicuntur *conuersi laici* in aliquibus religionibus iuxta cap. *Non dubium*, de Sentent. excommunic. Item aliqui Eremitae, & alij, quos latè enumerat Syluest. verb. *Ecclesia*. i. q. 5. per totam, & Panormitan. in dict. cap. de Foro compet. & Archid. in cap. *Duo sunt*. i. 2. q. 1.

Vt autem generalem regulam constituamus, censeo illam veram, quam in principio argumentando tetigimus, nimirum, omnes personas, quae gaudent privilegio canonis, gaudere etiam privilegio fori. Quae regula intelligenda est per se, & ex vi iuris communis, nam in poenam poterit quis vno privilegio priuari, licet non priuetur alio, & ex iure speciali poterit aliquibus personis vnum privilegium sine alio communicari, per se tamen loquendo, omnes personae, quae ad vnum priui-

A legium sufficientem Ecclesiasticum statum habere censentur, habet etiam ad aliud quia si persona defenditur ab Ecclesia speciali privilegio canonis, ideo est, quia supponitur esse sacra, & sufficienter Deo dicata, ac denique Ecclesiastica; ergo consequenter gaudet comuni iure immunitatis quoad fori. Quin potius licet privilegium fori maius, magisque ex iure diuino esse censeatur, nihilominus prius, & intimius (vt sic dicam) conuenit personis Ecclesiasticis, eo ipso, quod sacrae, & Deo dicatae sunt, quam privilegium canonis: nam illud est quasi per se coniunctum cum tali statu, illique valde conueniens, hoc verò solum quasi per accidens ad coercendam hominum audaciam, aut malitiam, quia, vt dixi, solum consistit in speciali censura contra percussores clericorum lata. Et ideo etiam antiquius est privilegium fori, quam canonis, ac subinde magis necessarium est, vt omnes, qui gaudent privilegio canonis, gaudeant etiam privilegio fori, quam e conuerso. De facto tamen eisdem personis est utrumque privilegium concessum, & ideo, quae de his personis dixi alibi, tractando de privilegio canonis, hic etiam sufficiunt.

C Inter has autem personas possumus quoddam discrimen notare per analogiam & proportionem ad personas clericorum, nam quaedam sunt habentes statum Ecclesiasticum omnino immutabilem, vt sunt religiosi solenniter professi; aliae verò habent statum, aut modum vitae mutabilem, quia in aliquo casu possunt ad laicorum statum transire. Priores comparamus clericis in sacris, quia absolute, & ex vi professionis semper gaudent hoc privilegio absque alia conditione, vel limitatione, quandiu illo non priuantur. Vnde licet religiosus professus habitum desce- rat, & apostata tanquam laicus incedat, semper gaudet hoc privilegio, quia semper est persona sacra, & religiosa, cui simpliciter concessum est. Quod si obijciatur c. 1. de Apostatis. Respondemus in primis, ibi non esse sermonem de religiosis, sed de clericis, qui relicto clericali habitu in apostasia tanquam laici conuersantur. Deinde ibi non videtur apostata simpliciter privilegio priuari: nam solum dicitur: *Si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam non precipimus liberari*, vbi Glossa ad-

Tom. 5. dis-
put. 22. se-
ctio. 1. nu.
19. & seq.

8.

Religiosus
professus ha-
bitu laicum
deferens exē-
ptionē reti-
net.

uertit, solum iuberi, vt iudices seculares non cogatur per censuras iurisdictionem suam in apostatas non exercere, non tamen dari eis facultatem illam exercendi: hec enim duo diuersa sunt, & in materia penali non est ab vno ad aliud facienda extensio. Vnde Panormit. ibi, & in cap. *Perpendimus* de Sentent. ex com. satis probabiliter dixit, in eo casu non priuilegiu fori, sed tantum canonis amitti, cui sententie fauent Paulus. 4. constitut. 29. contra Apostatas, & Pius quartus constit. 8. simili, que in Bullario Romano videri possunt. Denique licet ibi esset ipso iure facta priuatio illius priuilegij, illa esset quaedam poena, quae non nisi post sufficientem monitionem, & incorrigibilitatem incurreretur, vt eadem Glossa notauit. Per se ergo, & ex vi iuris communis professi semper gaudet hoc priuilegio. Alia vero personae Ecclesiasticae infra hunc gradum constitutae habent statum mutabilem aliquo modo, & ideo licet quando in statu permanent, priuilegio fruatur, statim ac statum deserunt illud amittunt, non in poenam, sed quia fundamentum priuilegij iam in eis non inuenitur, ideoque huiusmodi personas cum clericis minoribus comparauimus. Sicque nouitius statim, ac habitum dimittit, priuilegio non gaudet; imo & religiosus, qui simplicia tantum vota emiserat, si absolutus a votis dimittatur, priuilegium simul amittit. Idemque a fortiori est in omnibus alijs.

Qui ante professionem religionis de se priuilegium amittit.

9. Ecclesijs, vel clericis seruientes an hoc priuilegio gaudeant.

Glossa. Cap. 2. de For. coepe.

Cap. Ecclesiast.

Vltimo vero dubitari hoc loco potest, an sub his personis Ecclesiasticis, quae hoc priuilegio gaudent, comprehendatur omnes in quocumque munere Ecclesiae seruientes, etiam si ordinati non sint. Idemque dubitari solet de familiaribus Episcoporum, imo & de ijs, qui ceteris clericis inseruiunt. In quo puncto Glossa in cap. 2. de Foro compet. verb. *Minores*, per illud verbum intelligit Ecclesiae seruientes, quos dicit eodem priuilegio gaudere. Videturque intelligere etiam si ordinati non sint, tum quia in textu *Minores* illi, seu *Iuniores* (vt legitur in cap. 2. 11. q. 1.) distinguuntur ab omnibus clericis, verba enim sunt: *Neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum vllum aut minorem Ecclesiae*, tum etiam quia Glossa illa citat cap. *Ecclesiastiarum*. 12. q. 2. in quo sine dubio est sermo de communibus seruis, non solum Ecclesiarum, sed etiam Episcoporum,

& omnium clericorum.

Dicendum nihilominus est, nullos Ecclesiae ministros, aut seruos gaudere priuilegio fori, quantum est ex vi iuris communis. Ita docent Panormit. Felin. & alij in dict. cap. 2. de Foro compet. & Archidiaconus. in dict. c. *Ecclesiastiarum*, & in cap. *Clericorum*. 11. q. 1. & Iul. Clar. dict. 8. vlt. q. 35. n. 18. & 19. Et sufficienter probatur, quia nullo iure cauetur. Item post Concil. Trid. est euidens, quia in clericis etiam minoribus seruientibus Ecclesiae requiritur habitus, & tonsura ad hoc priuilegium; ergo multo minus poterit laicus seruienti Ecclesiae tali priuilegio frui, cum neque tonsuram deferre possit. Vnde idem est longe certius de seruis, seu famulis clericorum. De familia autem Episcopi dicunt praedicti authores, esse consuetudine receptum, vt a iudicijs secularibus sint excepti, & omnes ad hoc allegant cap. vlt. de Offic. Archidiaconus. quod certe mihi non probatur. Consuetudini ergo standum esse censeo, & ubi de usu contrarium non constiterit, a communi sententia non est recedendum: nam talis consuetudo valde rationabilis est in fauorem Episcopalis iurisdictionis, & authoritatis. Et ob eadem causam eadem consuetudo, & cum maiori amplitudine circa familiares Cardinalium seruatur, vt ex Iulio Claro supra nu. 27. & ex alijs authoribus, qui de Cardinalibus scripserunt, intelligi potest.

Neque in contrarium obstat dictum 2. de Foro compet. in verb. *Minores*, seu *Iuniores*. Nam in primis Hostiensis ibi per minores intelligit Monachos, & conuersos, quae expositio non potest accommodari lectioni, quae habet *Iuniores*. Sed quia illa non sine causa permixta est a Gregorio 9. intelligere possumus, vocem, *Minores*, ab ipso usurpatam esse, non vt significet minores aetate, sed minores gradu. Et ita sub illa voce comprehenduntur omnes personae Ecclesiasticae nullum ordinem habentes, quia in ordine Hierarchico sunt in inferiori gradu, iuxta caput. *A Subdiacono*. 93. dist. cum similibus. Secundo dicere possumus, per minores intelligi scholares (vt ait Glossa, & late exponit Panormitanus) vel iuuenes destinati ministerio, vel seruitio Ecclesiae, non tamen omnino laici, sed habentes saltem primam tonsuram. Atque ita nomine clerici in illo textu solum

10. Resolutio negans. Panormit. Felin. Archidiaconus. Iul. Clar.

Quid de familiaribus Episcoporum

Iul. Clar.

11. Ad cap. 2. de For. compet. Ca. A subdiacono.

solum intelligetur ille, qui aliquo vero ordine insignitus est, vt habeat locum illa disunctio, aut vllum clericum, aut minorem Ecclesia. Neq; hic vsus illius vocis est nouus, nam olim inter clericos solum vsque ad ostiarios numerabantur, vt patet in cap. 1. 77. dist. & in dict. cap. A subdiacono.

12.
Ad cap.
Ecclesiar.
Panormit.
Felin.

Neque etiam obstat dictum cap. Ecclesiarum seruos, quia ibi non agitur de quibuscunque famulis conductitijs, aut liberis seruientibus, sed de seruis perpetuis, vt ibi Glossa, & alij exponunt, & Panormit. ac Felin. in dicto cap. 2. de Foro compet. Dicuntur autem ibi à Concilio Toletan. 3. huiusmodi serui esse immunes ab oneribus, & officijs tam publicis, quam priuatis laicorum, quia inuitis dominis, nō possunt cogi. Quod quidem quantū attinet ad priuata obsequia laicorum, pertinet ad rationem iustitiæ, nullus enim priuatus iuste potest alienū seruum ad sibi seruiendum compellere. Altera verò pars de publicis oneribus, & officijs ad exemptionem à tributis reducitur, iuxta superius declarata. Nam mancipia Ecclesiarum; imò & clericorū à tributis exempta sunt in l. 1. Cod. de Episcop. & Clericis. Et ratio est, quia serui, seu mancipia inter bona Domini computantur, & ideò sicut alia bona clericorum exempta sunt à tributis, vel sicut domus, equi, aut boues clericorum à publicis oneribus exempta sunt, ita etiā serui. Vnde hæc exemptio non est per se, & directè concessa personis seruorū, sed redundat ex priuilegio clericis concessa, quia onus impositum seruo, redūderet in dominum, & ita esset contra immunitatem eius.

Lex. 1. C.
de Episcop.
& cler.

CAPVT. XXX.

An priuilegium immunitatis clericorum ab aliquo homine reuocari possit?

1.

HACTENVS explicuimus omnes causas, & effectus huius immunitatis Ecclesiasticæ, de qua tractamus, nunc de proprietatibus eius consequenter dicendum videbatur. Si quis tamen diligenter consideret, quæ inter explicandas causas, & effectus huius priuilegij dicta sunt, ferè omnes proprietates, quæ in illo spectari possunt,

A declaratas inueniet. Nam in primis ex dictis colligitur, priuilegium hoc esse diuinum, id est, à Deo ipso concessum, quæ magna dignitas est talis priuilegij, à qua consequenter habet, vt & immutabile in vniuersali, seu simpliciter sit, & vt etiā ex parte non sine magna, & iusta causa possit auferri, vt in cap. 28. attigimus, & paulò post ampliùs declarabimus. Deinde habemus ex dictis, priuilegium hoc non esse iuris priuati, sed publici, non solum quia in publicam vtilitatem vniuersalis Ecclesiæ latum est, sed etiam quia vtrique iuri Canonico, & ciuili insertū est, ideòq; eminentiori modo habet prerogatiuas omnes, quas priuilegia in corpore iuris inserta habere solent, vt ex generali doctrina de Priuilegijs suppono. Tertiò haberi potest ex dictis, priuilegium hoc maximè fauorabile esse, quia in primis fauet religioni, cuius ius summo fauore dignum est, vt sensit etiam Iureconsultus in l. Sunt personæ. ff. de Religios. & sumptib. funer. Ac deinde nō in fauorem vnius loci, vel prouinciæ, aut gentis, sed ob augmentum, & decentiam diuini cultus, & honorem totius Ecclesiastici status institutum est. Vnde etiā fit, regulas omnes, quæ de ampliandis fauoribus in iure latæ sunt, ad hoc priuilegium applicandas esse. Quarto denique concludi potest ex dictis, priuilegium hoc non personale tantum esse, sed reale, quia non intuitu alicuius personæ, sed dignitatis Pontificiæ, & totius clericali-
B tus concessum est, vt dicitur in cap. Si diligenti, de Foro compet. & ex dictis de finali causa, & ratione huius priuilegij est manifestum. Vnde tandem fit, hoc priuilegium non extingui cum persona, sed de se perpetuum esse, nam hæc proprietas priuilegia realia comitari solet.

L. Sūt per-
sonæ.

Cap. Si di-
ligenti.

D De his ergo proprietatibus, vltima excepta, nihil nobis dicendum superest, sed iuxta generalia principia, & doctrinas de priuilegijs explicandæ, & ampli-
2. ficandæ sunt. Solum circa perpetuitatem declarandum superest, quanta illa sit, & an omnem modum amissionis, ablationis, seu desitionis talis priuilegij excludat. Perpetuum enim dicitur, quod incorruptibile est, vel si latius loquamur, quod saltem non corrumpitur, nec finē habet. Si ergo hoc priuilegium perpe-
tuum

tuum est, amitti non poterit, nec auferri. In contrarium verò est, quia multa sunt alia priuilegia, quæ dicuntur perpetua, & desinere possunt. Solet enim priuilegium dici perpetuum, quoties vel adhæret rei de se perpetuæ, vt fundo, vel si adhæret personæ, non cum vita illius extinguitur, sed ei perpetuò succedi potest, & nihilominus talia priuilegia tolli, vel amitti possunt, per superiorem potestatem, aut efficacem aliquam voluntatem, actionem vè contrariam. Videntur itaque superest, an maior sit huius priuilegij perpetuitas, quod non potest commodius fieri, quam explicando, an modus aliquis, quo solent priuilegia desinere, in hoc priuilegio immunitatis locum habeat.

3.
Tres modi
priuilegiū
amittendi.

Priuilegiū
hoc immu-
nitatis per
lapsum tem-
poris, vel
mortem co-
cedentis a-
mitti ne-
quit.

4.
Prima con-
clusio.

Oportet ergo præ oculis habere modos, quibus priuilegia destruuntur, quos nunc ad tres reducimus, qui sunt reuocatio priuilegij, renunciatio eiusdē, vsus ei contrarius, & per hos modos breuiter discurremus. Nam duo alij modi corruptionis, qui in alijs priuilegijs humanis accidere solent, scilicet, vel per lapsum temporis, vel per mortem concedentis, per se notum est, in hoc priuilegium cadere non posse. Alius verò modus, qui dici solet per abusum, quomodo circa hoc priuilegium interdum contingat, in superioribus capitibus explicatum est, declarando, quomodo priuatio clericalis priuilegij interdum sit poena. Et ad hoc etiā reducitur, quod per mutationem clericalis status, interdum etiam amittitur, vel minuitur modis suprā declaratis: quāuis ille non tam propriè dicatur abusus, quā mutatio subiecti, per quam interdum solet accidens corrumpi. Et ita posset etiam illa priuatio reduci ad cessationem causæ intrinsecæ, à qua hoc priuilegium pendet, qui est alius modus, quo solent priuilegia amitti, & illa tantum consideratione potest in hoc priuilegio locum habere. His igitur prætermisissis.

Dico primò. Hoc priuilegium ita est perpetuum, vt etiam irreuocabile sit. Assertio est communis, & certa, quæ in hunc modum breuiter ostenditur, quia priuilegium hoc, maximè à Deo, vel à Rege temporali, seu Imperatore, vel à Pontifice Summo reuocari posset, in nullo enim alio talis potestas cum aliquo

A apparenti fundamento cogitari potest. Probatur ergo assertio de singulis. Et in primis de Deo nulla est cōtrouersia, nam si velit, potest omnia mutare; si autem velle, repugnet promissioni eius, non vult, neque potest velle in sensu composito, vt aiunt, quia non potest esse infidelis, neque se ipsum negare. Ita ergo in præsentī priuilegium hoc, quatenus ab ipso Deo concessum est, simpliciter irreuocabile ab ipso dici potest. Quia si datum est positiuo iure diuino legis gratiæ, sicut ipsa lex gratiæ data est simpliciter, & cum absoluta promissione perpetuitatis, vtique quandiu mundus durauerit, ita etiam hoc ius immunitatis Ecclesiasticæ ex absoluta voluntate Dei, & sine vlla subintellecta conditione perpetuò stabilitum est, quandiu sacerdotium nouæ legis cum mundo durauerit; ergo eodem modo est hoc priuilegium perpetuum, & irreuocabile. Nam in fine mundi non reuocabitur, sed cessante illius fundamento, ac fine, seu necessitate, consequenter cessabit. Si verò priuilegiū hoc est à Deo solum ratione iuris naturalis, sic magis ab intrinseco irreuocabile est, quandiu fundamentum, & materia illius iuris eadem perdurauerint, vt per se clarum est, & in lib. 2. de Legib. latius est declaratum.

De secundo puncto, scilicet, de Regibus temporalibus, maior est difficultas. Primò quia ius hoc sub ea ratione humanum, & ciuile est, ac subinde mutabile. Secundo quia vnaquæque res per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur; ergo quatenus hoc priuilegium per voluntatem Regis constitutum est, retraheri potest, quia voluntas Regis terreni mutabilis est. Hæc est enim ratio, ob quam cætera priuilegia humana reuocari possunt. Tertiò quia sæpe Imperatores talia priuilegia reuocarunt, vt sumitur ex Gratiano in cap. Omnes. §. Hæc si quis. i. r. q. 1. & ex l. Siquis curialis. C. de Episcop. & Cleri. & ex l. Neminem, & ex Authentica Quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles. & ex l. 19. de Episcop. & Cleric. in Codice Theodosiano. Et in legibus particularium regnorum inueniuntur leges similes, quibus exemptio clericorum saltem ex parte reuocatur. Quarto, quia Reges, qui nunc viuunt, dicere possunt, non

Probatur as-
sertio.

5.
An per Re-
ges possit
hoc reuoca-
ri.

Rationes du-
bitandi.

Gratian.

non concessisse tale priuilegium, neque suos antecessores, ipsorum iuri præiudicare potuisse.

6. Probat
conclusio-
nem quoad
Reges.

Nihilominus dicendum est, priuilegium hoc non posse per uoluntatem temporalium Principum reuocari. Quæ assertio duobus modis potest intelligi. Primo non posse reuocari absolutè, & simpliciter, etiam quatenus per Dei, vel Pontificum uoluntatem constitutum est: alio modo intelligi potest, etiam quoad id, in quo potuit à Principibus temporalibus propria uoluntate donari. In priori sensu assertio quoad Deum per se nota est, quoad Pontifices autem sequitur euidenter ex principiis suprà positis, neque alia probatione indiget. Nam Pontifex potest clericos eximere à seculari potestate etiam temporalibus Principibus inuitis, ut in superioribus ostensum est; ergo non possunt Reges reuocare priuilegium fori, seu exemptionis ut à Pontificibus concessum, quia sicut tale priuilegium non pendet à uoluntatibus Principum in fieri, ita neque in duratione seu conseruatione sua. Et confirmatur, quia non potest inferior mutare ius à superiore statutum, vel auferre ius à superiore concessum; sed Pontifices constituerunt hoc ius immunitatis, quatenus sunt superiores Regibus temporalibus, saltem indirectè per spirituale potestatem, ut in superioribus declaratum est; ergo non potest per Principes temporales mutari. Neque contra hanc partem procedunt rationes dubitandi, neque in illa est controuersia inter authores catholicos, nisi fortè apud illos, qui negant, posse Pontificem propria potestate, & sine consensu Principum exemptionem concedere. Sed illa sententia, & paucorum est, & certè improbabilis, & quod ad rem maximè spectat, illimet authores, qui illam defendunt, nihilominus docent, exemptionem semel introductam cum consensu Regum non posse ab eisdem Regibus reuocari, in hoc uerò loquuntur iuxta posteriorem sensum assertionis à nobis propositum.

7. Proce-
dit ergo
assertio
etiam in
secundo
sensu
suprà
explicato,
qui sensus
per hanc
conditionalem
declaratur,
nam licet
hoc priuilegium
haberet suam
primam
originem à
liberali
donatione
Principum,

A pum, non posset per illos reuocari. Vel aliter exponi potest, si Pontifex intelligatur nunc habere triplicem modum iurisdictionis super clericos in criminalibus, & ciuilibus. Unusmodus est iurisdictionis temporalis directè datæ à Deo in tales personas. Alius est iurisdictionis indirectæ ex vi potestatis spiritualis, & has, sine dubio non habet à Regibus, & ita neque auferri per eos possunt. Tertius modus est iurisdictionis directæ in tali materia circa tales personas, quæ habuerint Pontifices ex donatione Imperatorum, quia ut suprà dicebamus, eximendo clericos à sua directâ iurisdictione temporalis, non reliquerunt eos exleges, seu absque directo superiore in temporalibus, sed iurisdictionem suam directam in Pontifices transtulerunt. Dicimus ergo, etiam hoc posito, non posse Principes amplius auferre iurisdictionem illam à Pontificibus, & sibi iterum eam resumere, præsertim ipsis Pontificibus non consentientibus. Quæ sententia sic exposita communis est. Innocentius in cap. *Novit* de Iudicijs, & ibi Panormitan. numer. 23. Felinus cap. 1. de Constitution. numer. 19. vers. *Alius casus*, & in capite primo de Prob. & hi duo plures alios antiquos referunt. Idem Hostiensis in dicto cap. *Novit*. n. 2. & in sum. tit. de Immunit. Ecclesiar. §. *Sed nec illa*, & Aluarus Pelagius lib. 1. de Planct. Eccles. cap. 44. & Driedo lib. 1. de Libert. Christian. cap. 9. Couarr. in Pract. cap. 31. Soto in 4. d. 25. q. 2. art. 2. conclus. 6. Molin. 1. tom. de Iustit. disputation. 31. Et idem defendunt Medina, & Palacios, etiam si alias existimauerint exemptionem hanc non aliter, quam ex donatione Principum incepisse.

D Fundatur autem primo hæc ueritas in quodam principio in materia de Priuilegijs recepto, quod priuilegium vel superiori, vel æquali concessum non potest amplius à concedente reuocari. Et ratio est, quia tale priuilegium transit in pactum, ut Iuristæ aiunt, pacta autem seruanda sunt, etiam cum subditis, nedum cum non subditis, & multo magis cum superioribus. Vel aliter magis rationem explicando, licet in idem redeat, quia talis concessio potius est donatio quædam, quam priuilegium, ut rectè dixit Driedo: est enim,

Innoc.
Panormit.
Felin.
Hostiens.
Alu. Pelag.
Driedo.
Couarr.
Soto.
Molin.
Medina.
Palacios.

8.

enim, ut paulo antea explicavi, collatio quædam iurisdictionis propriæ, à se illā auferendo, & in alium transferendo, hæc autem quædam donatio est. Item quia inferior non potest dare privilegium superiori, quasi exercendo iurisdictionem in ipsum, cum illam non habeat; ergo solum potest id facere, paciscendo, vel donando. Talis autem donatio completa, & acceptata non potest à donante reuocari, inuito donatario, quia post donationem iam non est dominus rei qui eam donauit, sed cui donata est; nemo autem potest auferre rem alterius, inuito Domino. Et confirmatur, ac declaratur, quia si Princeps posset talem donationem reuocare, aut esset per dominum, seu potestatem dominatiam, aut per potestatem iurisdictionis, nullus enim alius titulus iustus cogitari potest. Non per dominum, nam hoc amissum est per donationem, seu talis privilegij concessionem, præcedens autem dominum, quod iam non est, nullam potestatem, seu facultatem moralem relinquit. Supponimus enim, privilegium esse simpliciter, & absolute concessum absque aliqua conditione, nam si illam includeret, ob eam non impletam posset interdum prior dominus donationem reuocare, quia tunc non omnino priori dominio renunciauit; hic autem non ita est, sed exceptio pura, & absolute facta est; ergo propter præcedens dominum reuocari non potest. Neque etiam per potestatem iurisdictionis, quia nullam habet unde Princeps in suum superiorem cum in æquale sibi non subditum illam non habeat, ut ex terminis ipsis constat, ergo.

9.

Hoc autem principium, quod sine dubio iudicandum est, recte in præfati puncto applicatur, quia hoc privilegium ut manare intelligitur à Principibus secularibus, datum est non subditis, & superiori, nimirum, clericis, Ecclesijs, Pontifici. Dices, imò datum esse subditis, si supponamus, ante concessionem hæc clericos fuisse Principibus laicis subditos in temporalibus. Respondeo, privilegium hoc partim intelligi concessum omnibus Ecclesiasticis inferioribus Pontifici, partim ipsi summo Pontifici; illis, à sua iurisdictione eos eximendo, huic, supremam iurisdictionem temporalem directam circa tales personas in ipsum transferendo. Iuxta priorem ergo considerationem fateor, privilegium concessum esse subditis. At per eandem

A met concessionem facti sunt non subditi, & consequenter privilegium factum est irreuocabile à concedente, quia iam inest non subditis, & ideo nec per potestatem iurisdictionis potest laicus illos accepto beneficio priuare, quia nec dominum habet in homines liberos, nec iurisdictionem in non subditos, nec iustum titulum illam iterum usurpandi. Iuxta posteriorem autem considerationem privilegium hoc datum est non subdito, etiam antecedenter, quia Pontifex iure diuino est exceptus, ac proinde non subditus Imperatori; imò etiam superiori datum est, quia Pontifex superior est Imperatore, etiam in temporalibus saltem indirecte, & illi ut supremo Pastori data est etiam directa iurdictio temporalis in clericum, ut commodius, & liberius (ut ita dicam) illum in temporalibus regere, & iudicare possit. Et ita generale illud principium omnibus modis respectu Pontificis locum habet.

B Addo denique non solum in hoc privilegio, sed etiam in omnibus alijs concessionibus Ecclesiæ non tantum ab Imperatoribus, vel Regibus, sed etiam à quibuscunque Principibus, vel dominis, habere locum principium illud sub terminis vniuersalioribus propositum, quod nullum privilegium per quancunque potestatem temporalem, etiam non supremam concessum Ecclesiæ, & ab ipsa acceptatum, potest per civilem potestatem, etiam supremam, reuocari. Ratio est fundata in alio iure diuino, quo omnia bona Ecclesiastica à iurisdictione, omni que potestate secularium Principum exempta sunt, ut supra ostensum est. Ex quo principio ita colligimus, privilegium Ecclesiæ concessum eo ipso, quod incipit esse in possessione, & usu Ecclesiæ, inter bona Ecclesiastica computatur, ut per se constat; sed Princeps secularis, quantumvis supremus nullam habet potestatem super Ecclesiastica bona; ergo nec potest quidquam circa privilegia Ecclesiastica disponere; ergo multo minus illa reuocare, aut auferre poterit.

D

Et declaratur per comparisonem ad alia bona magis sensibilia, & corporalia: nam si Imperator fundum, castrum, aut ciuitatem Ecclesiæ donauit, non potest amplius illam auferre, sicut non potuit Constantinus donationem Urbis, & aliorum bonorum, quam Ecclesiæ Romanæ fecit, reuocare, aut circa

10. Nullum prius legatum Ecclesiæ semel concessum, per secularem potestatem reuocari potest.

11.

bona

Euasio.
Refellitur

bona illa quidquam disponere, quia iam Ecclesiastica facta sunt; ergo similiter nō potuit iurisdictionem, quam semel in Ecclesiam transtulit, reuocare, aut iterū usurpare. Atque hoc exēplo utitur Hostiensis in hac materia, optimeque rem declarat: nam licet iurisdictione, etiam temporalis magis incorporea sit, quam prædium v. g. nihilominus inter bona humana, & temporalia computatur, sicut etiam aliæ actiones, vel iura, quæ à Iurisperitis bona incorporalia nominantur; ergo postquam hæc transeunt in dominium Ecclesiæ, omnia fiunt Ecclesiastica bona, ac proinde eandem immunitatem iure diuino induunt. Vnde idem exemplum, & argumentum sumi potest ex bonis à quocunque inferiori, seu priuato domino Ecclesiæ donatis: nam postquam donatio habuit suum effectū, nec donator, nec Rex temporalis potest illa contingere, nisi quantum iura canonica disponunt, vel si quid fuerit in donatione ipsa per aliquod iustum pactum exceptum; ergo idem est de quocunque priuilegio in temporalibus Ecclesiæ dato à potestate ciuili, nam cuiuscunque gradus, vel ordinis sit, reuocari non potest per quancūque potestatem ciuilem, licet superior, vel etiam suprema sit.

12.
Priuilegiū
immunitatis
ne limitari
quidem
per ciuilem
potestatem
posse.

Ampliatur præterea quoad hanc partem regula posita, quia non solum non potest hoc priuilegium fori per potestatem ciuilem integrè reuocari, verum etiā neque ex parte diminui, vel limitari, aut restringi; imò nec restrictè declarari cū legis autoritate potest virtute solius ciuilis potestatis. Hoc totum sequitur euidenter ex rationibus, & discursibus factis, quia circa bona, & iura Ecclesiastica nulla est laicis tributa potestas; ergo similiter circa priuilegium Ecclesiasticū, vel iurisdictionem semel in Ecclesiam transtulā nihil potest secularis potestas; ergo nec diminuerē, nec restringere, nec legem aliquam, quæ in præiudiciū illius cedat, ferre potest. Et similiter potest hic illud principium applicari, quod nullus, etiam si sit Rex supremus, potest minuerē, vel aliquid disponere de priuilegijs, vel iuribus alterius Regis, vel cuiuscunque personæ non subditæ, à quocunque, vel quocunque iusto titulo illa habuerit, ac possideat; ergo maiori ratio-

A ne non possunt Principes temporales circa priuilegium fori aliquid disponere, quod in illius præiudiciū cedat. Talis autem est cuiuscunque legis editio, priuilegij concessio, iurisdictionis delegatio, seu commissio, aut executionis iussio, quibus Ecclesiastica libertas minuat, aut restringatur, & ideo omnes huiusmodi actiones, vel dispositiones non solum illicitæ, sed etiam irritæ sunt, & inanes, quia sine legitima potestate fiunt. Et ideo ut tales declarantur in Authentica *Cassa*, C. de Sacrosanct. Eccles. & cap. *Authent. Nouerit*, & cap. *Grane*, de Sentent. excommunicat. & alijs multis sub titulis de Immunit. Ecclesiar. de Foro comp. & de Iudicijs. *Cassa.* *Cap. Nouerit.* *C. Grane.*

Dices. Posset Rex temporalis in suo regno Ecclesiasticam libertatem augere, concedendo v. g. ut clerici non solum ut rei, sed etiam ut actores possint laicos ad tribunal Ecclesiasticum vocare; vel etiā concedendo, ut temporales causæ inter laicos possint ad tribunal Ecclesiasticū deferri, si rei velint, ut Constantinum concessisse legimus in cap. *Omnes*. 11. q. 1. Ergo poterit etiam quando sibi expediens videbitur, immunitatem restringere, ut æquitas seruetur. Respondetur primò, negando consequentiam, nulla enim æquitas hoc postulat. Tum quia Rex temporalis potest priuilegium fauorabile Ecclesijs concedere, non tamen legem condere onerosam, aut nociuam Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis, quæ illas obliget; tum etiam quia quilibet potest donationem à se factam augere, non verò minuerē, quia prius liberalitatis est & non tollit ius alterius, sed confert; posterius autem repugnat iuri acquisito, & consequenter est contra iustitiam. Atq;

D ita in presenti augere immunitatem Ecclesiasticam de se opus est liberalitatis, & non repugnat iustitiæ, aut religioni, quia non est dispositio de iuribus iam Ecclesiasticis, sed de iure proprio, ut Ecclesiasticum fiat, quod de se potius est opus religionis. At verò immunitatē restringere, aut limitare liberalitatis non est, religioniq; derogat, & iniustitiam inuoluit, quia est falcem mittere in alienam segetem. Deinde circa antecedens aduertimus, licet possint Principes temporales per noua priuilegia clericorum

Obiectio.
13.

Cap. Omnes.
Solutio.

exemp-

Privilegia
per Reges
Ecclesiasti-
cis personis
concessa an-
te Prælato-
rum accep-
tationem ef-
fectum non
habent.

exemptionem, aut iurisdictionem Episcoporum in temporalibus augere, nihilominus hæc privilegia non cogere Ecclesiæ Prælatos, ut illa observent, sed necessarium esse eorum liberum consensum, ut effectum habeant, quia in tali materia nec vim coactivam, nec directivam habere possunt, ut supra est ostensum. Et præterea ut talia privilegia à clericis acceptari valeant, necesse est, ut legibus canonicis non sint contraria, quia contra illas nulla dispositio civilis valida esse potest.

14.

Soluantur
rationes du-
bitandi con-
tra hanc par-
tem propo-
sitæ.

Prima.

Felin.

Panormit.
Secunda.

Neque rationes dubitandi in principio huius puncti positæ assertioni obstant. Ad primam enim dicimus, licet hoc privilegium ut ab Imperatore manavit, ius civile dici possit, tamen postquam per Ecclesiam est approbatum, esse, ut Iuristæ loquuntur, canonizatum, id est, ius canonicum effectum, materiamque eius esse ad altiorem ordinem Ecclesiasticarum rerum eleuatam, & ideò sine consensu Pontificis reuocari non posse. Quod de omni lege civili canonizata docuerunt Glossæ, Innocent. Dominicus, & alij apud Felinum cap. 1. de Constitut. num. 19. & Panormit. in cap. *Nonit*, de Iudicijs. nu. 27. Ad secundam respondetur, principium illud, Rem per quas causas nascitur, posse dissolui, tantum habere locum in his, quæ pendent in fieri, & conservari à causa: in præsentem autem licet exemptio, prout nunc consideratur, in fieri pendeat à voluntate concedentis, postquam verò data est, iam non pendet, quia, ut dixi, ad altiorem ordinem rerum est euecta. Accedit, quòd effectus ille per potentioris voluntatem confirmatus est, & ideò per solâ secularis Principis voluntatem retractari non potest. Ideòque non est eadem ratio de hoc privilegio, & alijs, quæ subditis conferuntur.

15.

Tertia.

Felin.

Ad tertium in primis dicimus; narrari facta, non tamè ostendi iure esse facta. Et ita Felinus in cap. *Ecclesia*, de Constitut. respondet ad dictam legem, *Siquis curialis*, quòd licet de facto quoddam privilegium reuocauerit, iure tamen non potuit. Idemque responderi potest ad alias leges, præsertim antiquas, quia Imperatores in principio non satis perspectam habebat vim Ecclesiasticæ immunitatis. Deinde verò dicitur, aliqua fortè fuisse

A privilegia, quæ vel nunquam fuerunt à Pontificibus acceptata, sed ad summum permessa, ut fortasse fuit privilegium datum à Constantino, quòd laici possent ad Ecclesiasticos iudices appellare. Et si quæ talia fuerunt, per contrariam voluntatem, vel usum reuocari potuerunt, quia nec propriè pertinebant ad immunitatē, neque inter iura, seu bona Ecclesiastica computabantur, & ita cessant in illis rationes factæ. At verò privilegia à Pontifice acceptata, & probata sine consensu Pontificis reuocari non potuerunt, & ideò leges contrariæ, vel effectum non habuerunt, vel non nisi Pontifice annuente tacite, vel expresse, illum consequi potuerunt. Quod videtur recognovisse Rex Hispaniæ Alphonfus in l. 54. tit. 6. part. 1. dicens, licet clerici ob clericatum in multis exempti sint, quædam verò esse, in quibus Ecclesiæ placuit, ut non eximantur, Hispanè *Tubo por bien la sancta Iglesia*, quasi diceret, se non posse exemptionem tollere, aut minuere, sed solum declarare, quid in eo genere Ecclesia admiserit.

Alphonfus.
Hispaniæ
Rex.

Ad quartum respondetur, Reges, qui nunc vivunt, comparari posse vel ad præcedentes quibus hæreditario iure succedunt, vel ad Imperatores, quorum regna ex parte aliqua occuparunt, & iusto titulo cum suprema potestate civili possident. De prioribus dico, succedere vni- quenque in regno eo modo, quo antecessores illud habuerunt, si ergo ab aliquo antecessore privilegium hoc valide concessum est, eo ipso fuit illa iurisdic- tio ab illo throno Regio separata, ideòque successor non potest cum ampliori iurisdictione illud hæreditare, nec separationē prius factam reuocare, quia nullam potestatem consequitur respectu non subditorum. Et ferè eadem ratio est de Regibus supremis, qui nunc sunt in terris, quæ olim erant imperij: nam etiam obtinuerunt illa regna in eo statu, in quo sub Imperatore antea erant, & ita non potuerunt iuri Ecclesiæ derogare.

Quod si quis dicat, exemptionē hanc, ut est ab Imperatoribus, à temporibus Friderici II. incepisse, quo tempore iam multi erant supremi Principes, & Reges Christiani, qui constitutionem Friderici acceptare non tenebantur. Respondetur in

17.
Quarta ra-
tio soluitur

17.
Euasio.

Dissoluitur

in primis (quidquid sit de antiquitate iuris, & excellentia vniuscuiusque regni, quod nunc examinare nobis necessarium non est) Fridericum non dedisse, sed inuouasse, & ad pristinum, ac debitum statum Ecclesiasticam exemptionem reduxisse, prout ab antiquis Imperatoribus concessa iam fuerat, ut in superioribus visum est. Deinde negari non potest, quin omnia regna Romani orbis legem illam acceptauerint, & usu, ac moribus obseruauerint, imò & in suis regnis proprijs legibus confirmauerint, quod satis est, ut hoc speciali titulo fuerit Ecclesie ius acquisitum. Cuius etiam sufficiens indicium est, quia ut in aliquibus casibus possint contra exemptionem agere, priuilegia ab Apostolica sede obtinuerunt, ut respondendo Barlaio, eiusque argumentum in ipsum retorquendo, Bellarminus notauit, ex Iulio Claro lib. 5. §. vltim. quæst. 36. num. 26. in fine, & Aufrerio in Clementin. *Ut clericorum*, de Offic. Iudicis ordinarij limitatio. 13. Et de republica Veneta similia priuilegia refert Gigas in tractat. de Crimine læsæ Maiestatis sub Rubrica *Quis de illo cognoscat*. num. 20. Signum ergo est, hoc ius exemptionis in toto orbe Christiano receptum esse, & in eodem orbe esse quasi ius gentium, ideòq; temporales Reges non posse autoritate sua illud reuocare. De Regibus verò supremis, qui fortasse de nouo conuertuntur ad fidem, iam supra dictum est, posse ab Ecclesia cogi ad hanc exemptionem admittendam, & quasi cum illis contrahere, neq; aliter illis ministros Ecclesiasticos tribuere, nisi eos ab ipsorum temporalis iurisdictione exemptos admittat. Quæ conditio, licet non expresse proponatur, in ipsa professione obedientie ad Pontificem Romanum includitur, ideòque hoc etiam titulo non possunt huiusmodi Reges hoc priuilegium reuocare, aut infringere.

Bellarmini.
cap. 35.
Iul. Clar.
Aufreri.
Gigas.

18.
Etiam per
summum Pō-
tificem non
posse hoc pri-
uilegiū sim-
pliciter re-
uocari.

Tertiò dicendum de Summo Pontifice, an possit hoc priuilegium reuocare, in quo eadem ferè rationes dubitandi possent proponi. Illis tamen non obstantibus breuiter dico, etiam Summum Pontificem non posse priuilegium hoc simpliciter, & absolutè reuocare. Ita dicunt communiter Canonistæ in cap. *Ecclesia*,

A de Constitut. vbi præcipuè Panormitan. Decius, & Felin. & in cap. 2. de Maiorit. & obediens. Cardinalis in Repetit. cap. *Perpendimus*, de Sentent. excommunicat. opposit. 7. Rebuff. in Concordat. tract. vlt. vbi alios refert, & Iacobatius lib. 1. de Concil. ar. 6. Probatur autem hæc assertio, discurrendo breuiter per tria iura, à quibus hæc exemptio originem ducere potuit. Et in primis cum dixerimus esse immediatè à iure diuino naturali; vel positiuo, clarum est, non posse per Pōtificem reuocari, & in hoc principio dicti auctores fundantur. Quo supposito, euidentis est consecutio, quia Pontifex non potest diuinum ius abrogare; ergo nec potest reuocare priuilegium iure diuino immediatè collatum, & institutum, quia per hoc ius quoddam diuinum abrogaret. Et hac ratione diximus supra, non posse Pontificem se ipsum hoc priuilegio priuare, quia iure diuino est suæ dignitati annexum, neq; potest ab illa sine eiusdè dignitatis diminutione diuelli; ergo eadè ratione non potest vniuersale priuilegiū cleri reuocare, quatenus à iure diuino est.

Panormit.
Decius.
Felin.
Cardinal.
Rebuff.
Iacobatius

B

C

D

Veruntamen etià ex hypothesi, quod hoc priuilegiū non esset immediatè collatum à Christo ceteris clericis infra Summum Pontificem, vera esset assertio de eodem priuilegio ut est ab hominibus. Et primo de iure ciuili, quia res est facilius. Non potest enim Pontifex renunciare huic priuilegio eo modo, quo ab Imperatoribus, & Regibus conferri potuit, & de facto collatum est, nisi abdicando à sede sua omnem directam iurisdictionem temporalem ipsi collatam à Principibus seculi; eamq; illis renūciando, hoc autem non potest facere Pontifex; ergo vel ex hoc capite non potest Pontifex hoc priuilegium reuocare. Maior satis in superioribus declarata est. Minor probatur quia Pontifex non est Dominus absolutus bonorum, & iurium suæ Sedis, etiam illorum, quæ ab hominibus illi donata sunt, quia principaliter sunt data Christo, ipsi autem tantum ut Vicario eius, & ideò non personæ, sed Sedi datæ sunt; ergo solum est illorum dispensator fidelis, & prudens; ergo non potest suo arbitrio illa donare, alienare, vel dissipare. Et ob hæc causam non posset nunc Urbē, aut reliquum Patrimonium Petri Impe-

19.

ratori reddere, aut alteri liberè donare. Eadem autem, vel maior ratio est de prædicta iurisdictione, postquam semel in potestatem, & dominium Ecclesiæ translata est: nam inter temporalia bona est res magnæ æstimationis, & Ecclesiæ magis necessaria ad eius decorem, & bonum regimen, quam temporale regnū, vel similia bona temporalia; ergo multo minus potest iurisdictionem illam, & potestatem relinquere, & sedem suam illa priuare.

20.
Ex parte clericorum sua detur assertio.

Euasio quædam rejicitur.

21.
Non potest Pontifex omnia iura immunitatem concedentia abrogare.

Deinde ex parte clericorum non minus euidenter hoc ostenditur: nam per hoc priuilegium etiam illis est ius acquisitum, per quod specialem libertatem à temporali iugo consequuti sunt, & illius libertatis facti sunt domini; ergo non potest Pontifex pro suo arbitrio eos priuare hoc iure acquisito, seu libertate, cuius sunt domini; ergo nec potest reuocare priuilegium illud ut ab Imperatore datum, quia per talem reuocationem dicto iure, & libertate clerici priuarentur, iterumque potestati seculari subijcerentur. Dices, hoc argumento rectè probari, non posse Pontificem sine causa priuare clericos illo iure acquisito, ex causa tamen posse. Respondetur, tamen necessariam esse exemptionem hanc statui clericali, ut nulla causa iusta excogitari possit, propter quam totus Ecclesiasticus status iuste, aut validè possit tanto beneficio priuari. Itaque ut aliquis clericus in particulari interdum hac libertate priuetur, poterit interdum ex parte illius sufficiens causa interuenire, ut ex suprà dictis intelligi potest, quoniam clerici in poenam criminum, vel quia statum clericorum non seruant, interdum hoc priuilegio, vel omnino, vel ex parte priuantur: Respectu verò totius Ecclesiæ, & status clericalis nulla ratio, vel causa sufficere potest ad talem mutationem, seu reuocationem iuste faciendam, & idè neque validè in tali materia fieri potest.

Atque hinc tandem idem facile probatur de eodem priuilegio, ut per ius canonicum est stabilitum; quia non posset nunc Pontifex totum ius canonicum concedens, vel confirmans hoc priuilegium abrogare. Quia non est illi data potestas in destructionem, sed in ædificationem;

A talis autem abrogatio nullum commodum posset Ecclesiæ afferre, sed potius perturbationem, & alia nocumeta. Quia eo ipso vellent Christiani Principes potestatem in clericos usurpare. Nam etiam stante iure canonico vix possunt in officio contineri, quid ergo futurum esset, si ius canonicum in hac parte abrogaretur? Dices, licet male faciat Princeps, seu Pontifex abrogando sine causa, vel ratione legem à se, vel à suis prædecessoribus constitutam, nihilominus si id faciat, factum tenere, quia valor talis legis ex legislatoris voluntate absolutè pendet; ergo similiter in præsentī illa abrogatio vel reuocatio valida esset, quanuis iniusta.

Obiectio.

22.
Solutio.

Respondeo in primis, talem reuocationem non solum fore iniustam ex illa generali ratione, quod est contra iustitiā legalem, sed etiam alia speciali, scilicet, quia non obstante dicta suppositione, ad huc esset contra ius diuinum saltem præcipiens, ut talis exemptio sit in Ecclesia quoad commodè fieri potest, & ex hac parte esset fortasse talis reuocatio non solum iniusta, sed etiam inualida, quia iuri diuino contraria. Secundo dicitur, quando lex semel posita contulit ius, & mutationem in ipsis rebus fecit, non posse sine causa boni communis ita abrogari, ut subditi priuentur rebus, vel iuribus iam acquisitis, quia ergo status clericalis perpetuum ius immunitatis per hanc legem canonitam acquisiuit, non potest per reuocationem sine causa, & temerè factam validè illo iure priuari. Denique dico, quidquid sit de hypothetica quæstione, an si talis reuocatio fieret, valida esset, non esse timendum, quod talis reuocatio aliquando fiat, quia cum non posset fieri sine magno dispendio, & perturbatione vniuersalis Ecclesiæ, non permittet Spiritus Sanctus, cuius speciali providentia Ecclesia regitur, ut Pontifex in suæ potestatis vsu tam grauiter erret. Et ita considerando illam potestatem, non ut purè substat voluntati humanæ; sed præcipue ut à Spiritu Sancto regitur, dicimus, non posse Pontificem talem reuocationem facere, quia esset intolerabilis error moralis contra vniuersale bonum Ecclesiæ, ut alibi in præcepto decimarum declarauimus.

Tom. 1. de Relig. tractatu. 1. lib. 1. c. 14. n. 10.

Utrum priuilegium clericorum possit per renunciationem amitti, vel diminui?

RESOLVTIO est, hanc Ecclesiasticam immunitatem, per renunciationem eorum, quibus concessa est, propria voluntate, & auctoritate factam amitti non posse, quia à nullo potest validè, & efficaciter renunciari. Hæc assertio quatenus peculiari ratione ad Summum Pontificem pertinere potest, in cap. 7. huius libri tractata est. Quoad cæteros verò intelligi potest vel de singulis personis, vel de toto clero, seu statu clericali. De singulis ergo personis traditur expressè ab Innocent. III. in cap. *Si diligenti*, de Foro compet. redditque rationem his verbis: *Cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio Ecclesiastico publicè sit indultum, cui priuatorum pactio derogare non potest.* Vnde concludit, talè renunciationem etiam iuramento firmatam validam non esse, nec tale iuramentum obligare, quia est contra bonos mores. Talis enim renuntiatio est iniusta, & facrilega, quia est iniuriola statui clericali. Atque hoc ius ante Innocentium traditum erat, vt ipse notat, in Concilio Carthaginens. 3. cap. 9. cap. *Placuit*. 2. 11. q. 1. vbi peculiari poena puniuntur clerici huic priuilegio renunciantes tam in criminali, quam in civili causa. Idemq; de priuilegio canonis statuitur in cap. *Contingit*. 1. de Sentent. excommunic. Ex quibus iuribus colligitur notanda differentia inter hoc priuilegium, & alia, quæ in fauorem priuatorum conceduntur: nam hæc, quæ priuata iura dicuntur, non habent vim legis, & præcepti respectu eorum, quibus cōceduntur, sed potius sunt quasi permissiones, seu dispensationes, seu fauores, quibus vt i possint, si velint. Hoc verò priuilegium, quia continet publicum ius, habet vim præcepti, non solum respectu aliorum, sed etiam respectu priuilegiatorum, quia non solum eis tribuit fauorem, sed etiam præcipit, vt illo vtantur, seu prohibet, ne illud renuncient; alijs autem iubet, ne illud violent, etiam si clerici consentiant.

A Vnde quoad vtranq; partem per hoc ius canonicum non solum reuocatum, sed etiam emendatum est ius ciuile Iustiniani in l. *Siquis in conscribendo*. C. de Episc. & cleric. in qua statuebatur, *Si clericus promiserit, non vti suo priuilegio fori, non posse aduersus sua pacta venire, & in simili l. Siquis*. C. de Pactis, vbi præcipitur iudicibus laicis, vt eam legem obseruari faciant. Et ratio in vtroque loco redditur, *quia est regula iuris antiqui, omnes licentiam habere his, quæ pro se introducta sunt, renunciare.* Veruntamen lex illa semper nulla fuit, & in ea condenda grauiter excessit Imperator (fortasse per ignorantiam) tū quia disposuit in materia non sua, & circa personas sibi non subiectas, tum etiā, quia nititur falso fundamento, quia vel non intellexit vim, & naturam huius priuilegij, quod non propter priuata commoda personalia, sed propter commune bonum religionis principaliter institutum est; vel si hoc intellexit, malè applicauit iuris antiqui generalem regulam, nam illa intelligenda est de ijs, quæ pro priuato vniuscuiusque commodo introducta sunt, vt rectè Pontifex intellexit, ad quem, & non ad Imperatorem pertinet, quale sit priuilegium clericale, & quomodo à clericis obseruandum sit, declarare.

C Sed quæri non immeritò potest, an de licentia Episcopi possit quilibet clericus huic priuilegio renunciare. Et ratio dubitandi est, quia multa iura antiqua prohibentia, ne clerici in iudicio fiant seculari, addunt hanc limitationem *sine licentia, vel sine permisso Episcopi*, vt patet in epist. 2. Marcellini Papæ, & ex Concilio Agathensi, cap. 32. Aurelianensi. 3. can. 31. & habetur in cap. *Clericum*. 1. 2. & 3. 11. quæst. 1. Venetico sub Leone I. cap. 9. Epauensis canon. 11. Denique idem sumitur ex capite 2. de Foro competenti, vbi dicitur: *Nullus iudicem, &c. sine permisso Pontificis clericum per se distringere, aut condemnare presumat*; ergo hæc omnia iura significant, de licentia Episcopi posse, & clericum renunciare iuri suo, & laicum illum iudicare.

Nihilominus dicendum est, quoad propriam fori renunciationem non posse Episcopum talem licentiā concedere. Ita docet Glossa in cap. *Qualiter, & quando*.

24

3.
An de licentia Episcopi possit quilibet clericus huic priuilegio renunciare. R. tio dubitandi.
Marcelli. Papa.
Cōcil. Agathen.
Coec. Aurelian.
C. Cleric. Conc. Ven.
Cōc. Epauenen.
Cap. 2. de For. comp.
4.
Vera resolutio.
Glossa.

Glossa.

do, de Iudicijs, verb. *Prohibemus*. Item Glossa in cap. *Significasti*, de Foro compet. verb. *Clerici in fine*, & colligitur ex illo textu ibi: *Clerici in iudicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diocesani voluntas accedat) consentire non possunt*. Duas ergo condiciones requirit ibi Gregorius I X. ad talem consensum, vel renunciationem; ergo si desit prima conditio, & iudex sit laicus, nō sufficit Episcopi licentia. Et ita etiam sentiunt Panormitan. & alij expositores his locis, Glossa item, & Doctores in cap.

Panormit.

Ratio huius resolutionis

2. de Foro compet. Ratio verò est, primò, quia non solum inferior clericus, sed etiam quilibet particularis Episcopus est priuata persona respectu totius Ecclesiastici status, & ideo non potest ipsemet Episcopus respectu suæ personæ renunciare iuri suo, & iudicio seculari se committere; ergo nec potest dare suis clericis licentiam, ut id faciant; nam est eadem ratio, per vtrunque enim fit contra priuilegium in fauorē totius status concessum.

5. Secunda ratio.

Secundò id amplius declaratur, quia hoc ius, ut dixi, non tantum est priuilegium concedens, sed etiam est prohibens, seu præcipiens, & est ius superioris generale, & grauissimum; ergo non potest inferior, qualis est quilibet priuatus Episcopus, in eo dispensare. Tertiò in priuilegio canonis non potest Episcopus licentiam concedere clerico, ut permittat, se ab alio verberari, nec potest facere, quin laicus verberans etiam de licentia sua excommunicationem incurrat, ut rectè dixit Glossa in dicto cap. *Significasti*,

Tertiā.

Glossa. Cap. *Vniuersitatis*.

& colligitur ex capitulo *Vniuersitatis*, de Sententia excommunicationis. ergo nec potest clerico dare licentiam, ut renunciēt priuilegio fori, nec iudici seculari permittere, ut tali renunciatione utatur. Dixi autem, hoc intelligi quoad propriam fori renunciationem, ut aduerterem, in tributorum solutione posse admitti aliquē modum exceptionis. Quanquam si attentè res consideretur, propriè non est exceptio; tum quia secundū nouum ius cap. *Aduersus*, de Immunitat. Ecclesiar. etiam in tributorum solutione non sufficit licentia Episcopi, sed consulendus est Papa; tum etiam quia licet in casu instantis necessitatis videatur admittenda

A exceptio per episcopiam, nihilominus attempto modo, & ratione contributionis non est propria exceptio, quia illa contributio non fit, nec permittitur tanquā debita in ratione tributi, id est, in signū subiectionis, vel ex vi legis ciuilis, sed quia ex charitate, vel ex legali iustitia, vel alio modo ex vi rationis ipsimet Prelati Ecclesiæ iudicant, expedire, ut à clericis fiat, ut suprà declaratum est. Vnde non est renunciatio, sed veluti naturalis iuris prudens interpretatio.

B

Ad iura verò antiqua in contrarium allegata vario modo respondent Glossæ. Quædam enim in dicto cap. *Significasti*, dicit, in illis textibus supplendam esse particulam *maximè*, ita ut sensus sit, semper esse illicitum clerico renunciare huic priuilegio, maximè verò, id est, maiori culpa, sine licentia Episcopi, quia peculiarem illi facit iniuriam. Sed, ut Iuristæ aiunt, misera est interpretatio, quæ fit, addendo legi verba in illa non contenta.

6. Soluuntur iura in contrarium obiecta.

Glossæ responsio.

C

Præsertim quia aliquādo illi canones ita loquuntur, ut non nisi violenter, & destruendo sensum particula illa addi posse videatur, ut in Concilio Epaunensi, verba sunt: *Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire publicum iudiciū non præsumant, &c.* certè ex vi horum verborum, qui ex ordinatione Episcopi id faceret, legem illā non violaret, & euidentiora sunt verba Concilij Venetici: *Clerici nisi ex permisso Episcopi, &c.* ibi enim particula *maximè* accommodari non potest. Alia igitur glossa in dicto cap. 2. de Foro compet. respō-

Alia glossa.

D

det vno verbo: *Hic vacat argumentum à contrario sensu*, id est, illi canones specialiter prohibent, ne talis renunciatio fiat sine licentia Episcopi, non tamen propterea concedunt, ut cum illa fieri possit: nam hoc est argumentū à contrario sensu, quod argumentum non est efficax, quādo alijs iuribus repugnat. Estq; probabilis responsio, sed dura satis, & quasi violenta, si verba tot canonum simpliciter expendantur. Et similes sunt aliæ solutiones, quas multiplicat Panormit. in dicto cap. 2. n. 12. Mihi ergo verior, & simplicior videtur responsio Glossæ in d. cap. *Clericus*. 1. dicentis: *Hodie nec cum consensu Episcopi potest*, quibus verbis significat, olim secundū ius antiquū id licuisse, nunc verò nō licere. Et idē sensit Glossa

Panormit. Vera responsio.

Glossa.

in

in dicto cap. *Qualiter, & quando*, de Iudicijs, dicens, hoc non licere, licet iura antiqua contrarium innuere videantur.

7. Ad cap. 2. de Foro cōpet. magis modernum est, non videtur illa responsio accommodari posse, & ideo cōsidero, canonem illum non loqui ad clericos, prohibendo, vt non renuncient foro, sed loqui ad iudices seculares, prohibēdo sub cēsura ipso facto, *ne clericos per se distringere, aut condemnare præsumant*. Et respectu illorum rectē additur particula *sine permissu Episcopi*, quia interdum possunt de licentia Episcopi distringere clericos, quia verbum *distringere*, in rigore non significat iudicare, aut iurisdictionem exercere, sed coactionem aliquam aut poenam exequi, capiēdo, incarcerando, & torquendo; hæc autem, & similia possunt interdum facere iudices seculares iussu Episcopi, iuxta cap. *Vt famæ*. de Sētent. ex cōmun. quia, vt ibi dicitur, tunc secularis iudex non sua auctoritate, sed Episcopi illa exequitur, & quia sæpe Prælati indigent potētia, & auctoritate talium ministrorum. Addi etiam potest alia ratio, quia si Episcopus iurisdictionis actum seculari iudici in clericū committat, videtur ei suam iurisdictionē delegare, & iudex secularis potest præsumere, Episcopum posse talem delegationem facere. Hæc verò posterior ratio tolerari posset, si iudex secularis aliàs esset clericus, saltem in minoribus, & committeretur illi causa, iure canonico, & Ecclesiastico more clericis accommodato tractanda, aliàs non potest habere locum, quia Episcopus non potest iurisdictionem in clericum puro laico committere, neque etiam laicorum more, & per leges ciuiles clericum iudicari permittere, iuxta cap. 2. de Iudicijs. Ideoq; solum respectu Summi Pontificis posset hic intellectus illius textus quoad hanc partem habere locum. Neque est contemnenda expositio, quæ textum illum ad Summum Pontificem restringit; non enim dicit sine permissu Episcopi, sed sine permissu Pontificis, quæ vox solet per antonomasiam pro Summo Pontifice sumi, præsertim quando per literam maiusculam. P. scribitur, vt ibi habetur in collect. 1. Antonij August. cap. 3. illius tituli.

Episcopus iurisdictionem in clericum laico nullis ordinibus insignitio cōmittere nequit.

A Vnde manifestum est, posse quēlibet clericum de licentia Pontificis sumi huic priuilegio renunciare, prout in illo textu tradunt Panormitan. ibi numer. 12. inducens textum illum in eodem sensu, & Glossam in dicto cap. *Clericum*. secundo, 11. quæstion. 3. verb. *Secularem*. Indeque argumentum fuit, quia Papa potest delegare laico causam spiritualem iuxta cap. *Illud*. 10. quæstion. 3. & de purgatione Episcopi in causa criminali: idem sumitur ex cap. *Mennam*. 2. q. 5. Et ratio est, quia Summus Pontifex habet potestatem dispensandi in quolibet iure canonico etiam præcipiente, & determinare, vel ex parte mutare priuilegium iure diuino concessum, quod respectu Pontificis non includit præceptum, vt nunquam mutetur. Item quia Pontifex potest suam iurisdictionem cōmittere laico, præsertim in causis temporalibus, etiam si ad personas clericorū pertineant. Hoc tamen rarissimè facit Pontifex, quia per se non decet statum clericalem. Vnde etiam constat, necessariam esse causam, & satis grauem, vt Papa facultatem hanc rectē, & legitime cōcedat: nam ad omnem dispensationem communis iuris, vt licitè fiat, necessaria est causa; ergo multò magis in hoc iure, quod grauissimum est, & statum ipsum clericalem vniuersè respicit, & ad ius diuinum pertinet, vel illi est coniunctissimum.

Aduertendum autem est, duobus modis posse facultatem hanc à Pontifice concedi. Primò per se ac directè ipsi clerico intuitu suæ personæ, & in fauorem eius, & tunc datur propriè facultas ad renunciandum priuilegio, ideòq; non datur potestas iudici seculari ad cogendum clericum, sed licentia ad iudicandum causam eius, si ipse illi se submittere voluerit. Et ex hac parte minor fit derogatio priuilegij, ac subinde minor etiam causa sufficit ex hoc capite, vt facultas hæc licitè concedatur, ex alia verò parte difficilior honestari potest, præsertim in causis criminalibus, quia solum potest ad priuatū, & personale commodū ordinari, & ideo vix potest sufficere habere causā, ideòq; rarò, vt opinor, talis facultas conceditur. Alio modo fit hæc cōcessio directè iudici, seu Principi

8. De licentia Pontificis potest clericus huic priuilegio renunciare. Panormit. Glossa. Ca. Illud. Cap. Mennam.

9.

seculari, dando illi potestatem, & iurisdictionem, eius intuitu, & in fauorem eius. Et tunc magis quidem derogatur priuilegio, quia tunc non solum volentem, sed etiam inuitum clericum potest iudex secularis cogere, & iudicare, ideoque grauior requiritur causa. Ideoque frequentius fit vel in singularibus occasionibus occurrentibus, vel in aliquibus priuilegijs circa aliqua grauiora crimina, vt lassa maiestatis, quia tales concessiones ad commune bonum, & pacem reipublicae ordinantur, vel ad defensionem, & congruentem fauorem aliquorum Principum, quae quidem causae frequentius occurrunt. Hic autem posterior modus concessionis non pertinet ad renunciationem priuilegij, cum in illo voluntas priuilegiarij non concurrat, sed pertinet ad ablationem priuilegij in aliquo casu, vel causa, quae vt superiori capite dixi, fieri potest à Pontifice in poenam, vel odium alicuius culpae, & secundum potentiam ordinariam aliter non fit, quia vix potest alia causa necessaria, vel sufficiens occurrere.

10.

An status
Ecclesiasti-
cus huic pri-
uilegio re-
nunciare va-
leat.
Ratio dubi-
tandi.

Tandem quaeri potest circa hanc assertionem, an communitas aliqua Ecclesiastica, vel saltem totus Ecclesiasticus status possit huic priuilegio renunciare. Et ratio dubitandi esse potest, quia tunc cessat ratio textus in dicto cap. *Si diligenti*, & procedit regula generalis, quod vnusquisque potest renunciare iuri sibi concessio. Haec enim regula generaliter, & sine limitatione procedit in quacunque persona vera, vel ficta, cui per se primo, & quasi adaequate priuilegium concessum est, vt ex materia de Legibus suppono. Hoc autem priuilegium concessum est statui clericali, vt dicitur in dicto cap. *Si diligenti*, ergo totum corpus cleri per modum vnus personae poterit huic priuilegio renunciare. Haec autem ratio in primis non procedit de quacunque priuata communitate Ecclesiastica, siue sit vnus Ecclesiae, siue vnus dioecesis, siue vnus Metropolis, siue vnus prouinciae, aut regni, quia nulla istarum communium est subiectum adaequatum (vt sic dicam) istius priuilegij, sed ad totum corpus cleri tanquam pars, ac proinde tanquam particularis persona in suo ordine comparatur. De quacunque igitur huiusmodi

A communitate certum est, non posse huic priuilegio renunciare, quia in ea procedit ratio capituli *Si diligenti*, & consequenter etiam decisio.

De toto vero corpore status clericalis procedit difficultas posita, quae ad quaestionem hanc reducenda videtur, an Concilium generale possit huic priuilegio renunciare, quia non videtur posse morali modo cogitari alia via, qua possit vniversus Ecclesiae clerus ad consentiendum in huiusmodi renunciatione congregari, aut conuenire. De Concilio ergo generali dico breuiter duo. Vnum est, Concilium generale sine Pontifice, id est, sine illius facultate, & approbatione non posse huic priuilegio renunciare. Hoc certum est multis de causis. Primo quia Concilium generale nihil potest facere sine approbatione Pontificis, cuius auctoritate congregari debet, & continuari. Quod si contingat, Sede Apostolica vacante, congregari Concilium (quod fieri non debet, nisi quando ratione schismatis non possit electio veri, ac certi Pontificis aliter fieri) tale Concilium non potest aliquid de statu vniversalis Ecclesiae immutare, & ideo multo minus posset huic priuilegio renunciare, ideoque, talis renuntiatio non solum à futuro Pontifice facile reuocari posset, sed etiam à principio esset inualida tanquam sine potestate facta.

Secundo quia talis renuntiatio est contraria iuri Pontificis duplici modo. Nam & est contra ius canonicum latum, vel approbatum à Pontificibus, cui nullum Concilium sine Papa potest derogare. Et praeterea est contra iurisdictionem Papae, priuaretur enim per talem renunciationem illa singulari, & suprema directi iurisdictione, quam super totum clerum etiam in causis temporalibus habet. Tertia, & optima consideratio, quae rationem dubitandi soluit, est, quia hoc priuilegium est concessum statui clericali ab ipso Christo, non absolute ratione talis communitatis, sed quatenus est specialis familia Christi filij Dei naturalis, vt supra visum est. Estque omnino verum, siue haec exemptio dicatur esse immediate de iure diuino, siue mediante iure canonico: nam vtrunque ius, imò etià ius civile hoc praecipue in toto collegio Ecclesiastico

Nulla parti-
cularis com-
munitas pri-
uilegio huic
renunciare
valet.

11.

Concilium
generale ab-
sque Ponti-
fice huic pri-
uilegio re-
nunciare ne-
quit.

12.

Cap. Sancimus.

Lex. Generaliter.

stico confideravit, vt privilegium hoc ei concederet, atque ita magis in Christi Dei honorem, quam in ipsorum hominū cōmodum hoc ius introductum est. Propterea enim dixit Imperator in l. *Sancimus*. Cod. de Sacrosanct. Eccles. *Cur non facimus discrimen inter res diuinas, & humanas? & quare non cōpetens praerogativa celestis fauori conseruetur?* Et in l. *Generaliter* Cod. de Episcop. & Cleric. *propter hoc eis beneficium indulgemus, vt omnibus alijs derelictis, Dei omnipotentis ministerijs inhaereant.* Quia ergo totum Collegium Ecclesiasticum, seu Concilium generale non potest iuribus ipsiusmet Christi derogare, neque illa, quae in Dei cultum, & honorem inducta sunt, tollere, ideo non potest huic privilegio renunciare. Sicut etiā inter homines non posset familia Principis, Cardinalis, aut Episcopi renunciare sine cōsensu eius privilegio in peculiare honorem, vel decentiam Domini, ipsi familiae concessio.

13. Conciliū generale etiā cū Pontifice huic privilegio renunciare minime potest

Atque hinc vltteriū addimus, etiam Concilium cum Pontifice, id est, cum eius consensu, & approbatione, non posse huic privilegio renunciare. Hoc mihi satis probat ratio proximē facta quia privilegium familiae Christi, quā talis est à nemine potest sine cōsensu ipsiusmet Christi renunciari. Neque satis faciet qui dixerit, consentiente Papa, consentire Christum per Vicarium suum, quia non est verisimile, potestatem Papae extendi ad huiusmodi consensum loco Christi prestandū quia non est data ei potestas in destructionē, sed in edificationē; talis autē renūciatio prorūsus in destructionem esset. Vnde confirmatur: nam supra dicebamus, non posse Papam reuocare hoc privilegium, quia non potest habere iustam causam, vel rationem, & quia esset cōtra preceptum diuinum saltem in generali, & ideo semper esset in destructionem; ergo neque cum Concilio potest facere validam talem renūciationem, neque inter pretari, Christum in eam cōsentire: nam eadem est ratio, & quoad effectum eodē reuoluitur, & quia consensus ipsius clerici parū in hoc operari potest, cū ad Christi honorem, & Dei cultum praecipuē intendatur. Ac deniq; quia quid potest in Ecclesia facere Papa cum Concilio generali, potest etiam facere se solo, quia non

A est minoris potestatis; ergo si non potest solus ē medio tollere hoc privilegiū per modum abrogationis, neque etiam cum Concilio potest illud tollere per modum renūciationis. Hoc autē de integra, seu totali renūciatione intelligendum est: nam in aliqua particulari causa, vel materia, consentiente Pontifice, fieri posset, quia potest ad hoc interdum sufficiens ratio, & causa interuenire. Ideo nāq; etiam diximus, posse hoc privilegiū restringi, aut in particulari minui per solius Pontificis potestatem; facilius ergo fieri poterit per modum renūciationis, quando pars ipsa, quae laedi videtur, iuri suo cedit; imò propter hoc verisimile est, tunc minore causam posse sufficere.

B

C A P V T XXXII.

Vtrum privilegium clericorum consuetudine amitti, vel minui possit.

C

D

R Espondeo, exemptionem clericorum nulla consuetudine amitti, vel diminui posse. Vt difficultatē huius assertionis attingamus, distinguenda est propria consuetudo privilegio cōtraria, à non vsu privilegij, vtrumque enim solet sub consuetudine latē sumpta comprehendī. In praesenti autem certū est, hoc privilegium non amitti, vel diminui per purum non vsu, qui contrarium vsu non includat. Probatur, quia privilegium non amittitur per nō vsu, nisi in vi tacitae renūciationis, vel ratione praescriptionis alterius contra privilegium, sed neuter modus hic habet locum. De priori probatur ex dictis, quia in hoc privilegio non habet locum expressa renūciatio; ergo multò minùs tacita; ergo non vsus nihil operari potest contra hoc privilegium in vi tacitae renūciationis. Altera pars probatur, quia si nō vsus sit merè negatiuus, sine aliquo vsu contrario iuri alterius partis, cui privilegium videtur praedictum asserre, non potest induci praescriptio, vt in tractat. de Legibus probauī, quia est contra rationem, & definitionem praescriptionis; ergo neque hoc modo potest in praesenti sufficere non vsus sine contrario vsu. Eo vel maximè, quod statim generaliter ostendimus, nullam praescriptionem

9. Hoc privilegium nulla consuetudine amitti, vel minui potest. Probatur primo assertio de non vsu.

Lib. 8. ca. 34.

tionem humanam contra hoc priuilegium præualere posse.

2. Assertio ergo etiam de propria consuetudine huic priuilegio cōtraria intelligenda est. Et ita est communiter recepta per Canonistas in cap. *Clerici*, de Iudicijs, vbi Abbas, n. 5. Decius, n. 14. Ripa in cap. *Decernimus* de Iudicijs, n. 15. Prob⁹ in cap. 2. de Probat. vbi assertionem ad immemoriam consuetudinem extendit. Tradit etiam Rota tit. de Consuetud. in Antiquit. decis. 3. & 10. alijs 123. & 840. Idem Barth. in l. *De quibus*. ff. de Legibus n. 5. Rochus Curtius in cap. vlt. de Consuet. & Gregor. Lopez in l. 2. tit. 2. part. 1. nu. 6. Nauarr. in cap. *Cum contingat*, de Rescrip. Remed. primo, & Stephanus Aufreri. in tract. de Potest. ciuil. supra Ecclesiasticam regul. 1. & 2. Addit verò ibi plures limitationes, seu exceptiones, quas omitto, quia nullam propriam exceptionem censo esse admittendam, vt ex discursu huius capituli, & vltimi cōstabit.

3. Probatur autem assertio ex dicto capite *Clerici*, de Iudicijs, vbi dicitur, cum Canones generaliter tradant, *Vt de omni crimine clericus debeat coram Ecclesiastico iudice conueniri, non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præiudicium generari*. Vbi licet videatur sermo esse tantum de priuilegio fori in criminalibus, nihilominus ab omnibus de tota immunitate Ecclesiastica intelligitur: tum quia ratio textus in quacumque materia huius exemptionis æquè procedit, vt Panormita. & Decius notarunt: tum etiam quia alij canones absolute de libertate Ecclesiastica loquuntur, vt cap. *Cum terra*, de Elect. vbi damnatur quædam consuetudo, quia in grauamen, & perniciem Ecclesiasticæ libertatis redundabat. Idemque sumi potest ex cap. *Ad nostram*, & cap. *Cum inter*, de Consuetud. & notat Glossa vlt. in dicto cap. *Clerici*. Denique aperte probatur assertio ex Authentica *Cassa*, Cod. de Sacrosanct. Eccles. vbi omnis consuetudo cōtra libertatem Ecclesiasticam cassa, & irrita denunciatur, quæ Authentica sumpta est ex constitutione Friderici, quam

Cap. Cum terra.

Cap. Ad nostram.

Cap. Cum inter.

Glossa. Authentica. Cassa.

Honor. 4.

tanquam in æternum valituram Honorius III. confirmauit. Vnde idem Honorius in cap. *Nouerit*, de Sentent. excommunicat. excommunicat omnes, qui consue-

tudines introductas contra Ecclesiasticam libertatem seruari fecerint.

Ratio autem huius assertionis in primis reddi potest ex illo fundamento, quod hæc exemptio est de iure diuino, contra quod non potest consuetudo humana præualere. Quia vel illud diuinum ius, est naturale, & sic consuetudo illi cōtraria est iniqua, vt pote rationi cōtraria, & ideo non potest ius inducere, vel auferre, iuxta cap. vlt. de Consuetud. Si autem ius illud est diuinum positium, nō possunt voluntates humanæ, vel actiones earum, quantocumque tempore, vel numero multiplicentur contra Christi voluntatem præualere, aut quod ipsa statuit mutare. Sed licet hæc ratio vera sit, non est illi soli insistendū: Tum vt ex varijs capitibus magis fiat certa, & indubitata probatio: Tum etiam quia citati canones aliam rationem indicant, quæ in dicto cap. *Ad nostram*, his verbis explicatur, *Attendentes, quod consuetudo, quæ canonicis obuiat institutis, nullius debeat esse mōmētū, &c.* Eademque insinuat in dicto cap. *Clerici*; cum in eius principio præmittitur in canonibus generaliter tradi. &c.

Est ergo secūda ratio principalis, quia talis consuetudo est iuri canonico valde contraria, & ideo non potest contra illud præualere, quia inferior non potest ius superioris abrogare. Statim verò insurgit difficultas, quia consuetudo potens est ad derogandum iuri humano, vt est constans in materia de Legibus; sed canones tantum constituunt ius humanum; ergo non satis est, consuetudinem hanc esse contra canones, vt non possit contra canones præualere, & ius per illos indutum auferre. Nam si in alijs materijs iure canonico prohibitis id potest facere consuetudo, cur non in ista? Et confirmatur, quia consuetudo sufficit ad obtinendam iurisdictionem, & consequenter etiam ad amittendam, vel ad inducendam etiam subiectionem, quia hæc inter se cohærēt; ergo hoc modo poterit etiam in presenti hæc consuetudo tollere, vel minuire exemptionem clericorum.

Ad explicandam ergo vim huius rationis, oportet ex materia de legibus supponere, duos esse modos, quibus legi humanæ, vel priuilegio potest per contrariam consuetudinem derogari, scilicet,

4. Prima ratio.

5. Secunda ratio. An consuetudo cōtraria iuri canonico præualeat. Ratio dubij.

Confirmatio.

6. Premittuntur duo modi quibus potest aliqua consuetudo abrogari.

vel

vel per modum abrogationis, seu retractionis legis, vel per modum prescriptionis contra legem, vel contra ius per illam concessum. Inter quos modos variae constitui solent differentiae, duae uero sunt, quae praesenti instituto deferuiunt. Vna est, quod derogatio per modum reuocationis legis inchoari potest, & paulatim fieri per actus malos, & mala fide contra legem factos; prescriptio autem requirit bonam fidem, ut est notum, praesertim secundum ius canonicum. Altera differentia est, quod derogatio legis quando priori modo per consuetudinem fit, innititur voluntati legislatoris, quam, vel tacite vel expresse consentiendo consuetudini, mutat, & suam legem reuocat: quando uero derogatio fit per modum prescriptionis, non fundatur in peculiari voluntate legislatoris, neque expressa, neque tacita, sed in aliquo alio iure positio, quo talis prescriptio concessa est, ut late in lib. 7. de Legibus declaratum est.

Prius ergo probatur assertio de priori genere derogationis, varijs modis. Primo ex hac secunda differentia, seu conditione requisita, ut consuetudo derogat legi. Nam in praesenti materia necessarius est consensus Pontificis; sed ipsemet Pontifex non potest voluntate sua huic priuilegio derogare sine alia causa, ut supra ostensum est; ergo multo minus id poterit facere consuetudo, accipiendo vim, & efficaciam a voluntate Pontificis, quia talis voluntas nec praesumi potest, nec si daretur, sufficeret. At haec ratio habet quidem vim quoad abrogationem totius priuilegij, etiam si non fiat pro tota Ecclesia, sed in aliqua prouincia, aut diocesi, in qua talis consuetudo cogitetur, quia reuera etiam similis abrogatio totius immunitatis in aliquo loco Ecclesiae esset valde iniuriosa toti statui clericali, & scandalosa Ecclesiae, & non posset esse in aedificationem, sed in destructionem, & ideo uerissimillimum est, etiam hoc modo non posse a Pontifice fieri, certiusque credimus non permissurum Deum, ut id faciat Pontifex.

Addimus uero, licet fingatur casus, in quo ad vitanda maiora mala hoc possit Pontifex in aliqua prouincia permittere, nihilominus nunquam posse per solam consuetudinem id fieri, quia talis consue-

tudo de se valde irrationabilis est, & multum derogans iuri diuino, & nunquam potest praesumi, tacitam voluntatem Pontificis illi assistere, quia in re tam ardua, & quae uix, aut ne uix quidem potest honestari, non potest praesumi consensus Pontificis, nisi praecedente causae cognitione, magnaue deliberatione, & ideo necessarius semper erit expressus consensus, & tunc ratio illius fiet abrogatio pro tali loco, non ratione consuetudinis. Verumtamen non ita urget haec ratio in derogatione immunitatis partiali, seu in aliqua parte materiae, ut in aliquo actu iurisdictionis, vel in aliquo tributo, & cetera. quia haec derogatio fieri potest interdum per Pontificis priuilegium, quod est priuata lex, quidquid autem fieri potest per legem humanam, introduci consuetudine potest, & ubi voluntas expressa potest esse honesta, & efficax, etiam tacita esse poterit.

Nihilominus tamen assertio posita etiam de propria derogatione in particulari materia procedit: nam in hoc sensu siue dubio loquuntur iura, & Doctores, & ideo in hoc aliae rationes reddendae sunt. Vna est, quia ius canonicum propter rei grauitatem, & maiorem immunitatis incolumitatem, non solum prohibet quemlibet actum illi contrarium, sed etiam abrogat omnem consuetudinem libertati Ecclesiasticae contrariam, ut constat ex citatis decretis, & ex multis alijs sub titulis de immunitate Ecclesiarum. Quoties autem Lex non solum prohibet actum, sed etiam abrogat consuetudinem, non potest per consuetudinem derogari, quia lex ipsa praue nit (ut sic dicam) & vires abstulit consuetudini ad derogandum se, alias inutilis esset illa clausula, quod dicendum non est, cum sepius addatur in legibus tam civilibus, quam canonicis, non solum de praeterita consuetudine, sed etiam de futura. Propter quam rationem videtur esse illud principium communiter receptum in materia de Legibus.

Sed fieri potest communis replica, quia illa met lex abrogans futuram consuetudinem contrariam, est humana; ergo potest per posteriorem consuetudinem abrogari, sicut potest per aliam posteriorem legem scriptam tolli: nam uoluntas Principis mutabilis est, & ideo sicut

9.
Etiam quo ad partem consuetudinis haec immunitas abrogari nequit.

10.
Obiectio.

7.
Dubij enodatio.

8.

per

per expressam, ita & per tacitam posteriorem voluntatem mutari potest. Neque propterea erit illa clausula superuacanea, quia saltem operabitur, ut consuetudo non possit preualere contra talē legem, sine certa scientia, & patiētia Principis, nihilominus tamen valere poterit illa interueniente, quia illa scientia, & patientia Principis mutationem voluntatis eius indicat. Ergo in præsenti etiā materia poterit consuetudo præualere contra canones, non obstante illa clausula.

II.
Responsio.

Respondemus in primis, admissa illa generali doctrina, obiectionem tantum procedere de possibili; de facto verò non recte applicari, quia certissimum est, nunquam interuenire in hac materia tacitum consensum Apostolicæ Sedis, cuius auctoritate talis consuetudo iure communi prohibita est. Assumptum probatur, quia semper Apostolica sedes per sententias, vel per expressa edicta his consuetudinibus contra libertatem Ecclesiasticam resistit, & specialiter in Bulla Cœnæ singulis annis eas reuocat, vel potius irritas esse declarat; ergo nunquam potest præsumi tacitus consensus Pontificis. Nam licet fortasse interdum non ignoret, multa per consuetudinem fieri in aliquibus locis contra libertatem Ecclesiasticam, quæ non punit, sed quodammodo tolerat, non ideo est, quia consentiat, sed quia sine periculo maioris mali non potest efficacius resistere, & ideo non consentit, sed permittit.

Consuetudines libertari Ecclesiasticæ contra-riæ per Bullā cœnæ reuocantur.

§ 2.

Accedit præterea alia ratio, quia ius canonicum non solum prohibet consuetudines contra exemptionem Ecclesiasticam, sed etiam reprobatur illas, quod maius est. Nam potest lex prohibere consuetudinem, non quia per se irrationabilis sit, sed quia, propter alias rationes expedit illā non permittere, & tunc dici potest consuetudo irrationabilis, quia prohibita; non autem prohibita, quia irrationabilis: aliquando verò lex prohibet consuetudinem, quia supponit, illam esse irrationabilem, quod censetur facere, quoties prohibendo consuetudinem declarat, esse irrationabilem, addendo *esse corruptelam*, vel *contra neruum disciplinæ*, aut *esse abusum*, vel quid simile, ut constat ex toto titulo de consuetudine. Hoc ergo posteriori modo prohibet ius canonicum consuetu-

A dines contra libertatem Ecclesiasticam, ut omnes sumunt ex cap. 1. de Consuetud. ubi Gregor. ait, *Consuetudines, quæ Ecclesijs grauiamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet cōsideratione remittere*, id est, non permittere, seu dissolvere, aut irritare, utique, tamquam irrationabiles, hoc enim indicat verbum *decet*, quia illas tolerare esset indecens. Et c. *Ad nostram* eod. titulo dicitur talis consuetudo *minus rationabilis, & canonicis obuians institutis*, & p inde nullam habere firmitatem. Item leges omnes contrariæ immunitati Ecclesiasticæ tanquam irrationabiles reprobantur, ut constat ex pluribus decretis de Immunit. Ecclesiar. eadem autem ratio est de consuetudine: nam æquiparatur legi. At verò iuxta doctrinam receptā consuetudo reprobata per legem nunquam potest contra legem præualere. Quia ut consuetudo legi deroget, rationabilis esse debet, iuxta cap. vlt. de Consuet. omnis autem consuetudo, quam lex præfertim canonica ut irrationabilem reprobatur, verè irrationabilis habenda est, quia iuris declaratio authentica est: ergo.

Sed in hac ratione, quæ in hac materia ex præcipuis est, occurrit difficultas, C quia licet respectu consuetudinis totam exemptionē abrogātis efficacissima sit, quia talis consuetudo statim præ se fert absurditatem, & indecentiam, propter quam diximus, etiam per legem scriptā talem abrogationem fieri non posse; nihilominus non videtur vniuersè procedere de omni consuetudine particulari in vna materia, vel causa, hæc enim non semper irrationabilis est. Quod probatur, quia per legē scriptam sæpe fieri potest iuste, & prudenter talis derogatio; ergo signum est, derogationem ipsam non esse irrationabilem; ergo nec consuetudo illā D introducens erit irrationabilis, quia ex ipsa materia, & singulis actibus habet consuetudo quod rationabilis, vel irrationabilis sit. Vnde tali consuetudini non poterit obesse ius positium declarans, seu reprobans consuetudinem contrariā libertati Ecclesiasticæ, ut irrationalē, quia illud ius non facit consuetudinem esse irrationabilem, sed supponit talem esse, & ideo illam reprobatur, ut diximus; ergo non cadit nisi in eam consuetudinem, quæ re vera omni ratione destituitur. Vnde fie-

Consuetudines libertati Ecclesiasticæ contrariæ tanquam irrationabiles prohibentur Cap. 1. de Consuet. Cap. Ad nostram.

Vide Bart. in l. De qui ff. de Legi. nu. 4.

Antonin. in c. Cū ex officiis de præscrip. n. 3.

Rochus in c. vlt. de Consuet. n. 521 qui alios refert.

13.

An particulares consuetudines libertati Ecclesiasticæ repugnant reprobentur in iure.

Ratio pro negativæ parte.

ri potest, vt aliqua consuetudo, quæ in vno tēpore irrationabilis est, in alio mutatis rebus ratione sufficienti honestari possit. Et similiter consuetudo aliqua, quæ respectu Ecclesię regulariter irrationabilis est, in aliqua prouincia potest habere peculiarem, & sufficientem rationē; ergo pro tali tēpore, vel pro tali loco non censetur talis consuetudo reprobata per legem absolutē, & generatim loquentem; ergo idem contingere potest in hac materia exemptionis. Atque ita sentire videntur multi authores approbantes, & defendentes aliquas consuetudines contrarias immunitati, præsertim

Conar. Iul. Clar. Ioa. Garfia.

*I 4. Auctores te-
nencia.*

*Refert la-
tē Azor,
tom. 1. lib.
5. c. 12. q.
1. §. Seddu-
bitari pos-
set.*

*In Collec-
tion. De-
cretal. lib.
2. tit. 1. c.
8.
Et in cor-
pore iuris
canonicus
su Gregor.
13. edito.*

Nihilominus dicendum cenſeo, omnem consuetudinem, siue generalē, siue particularem contrariam libertati Ecclesiasticæ esse irrationabilem, & in iure reprobata, ac subinde non posse priuilegio immunitatis aliqua ex parte derogare. Hæc est sententia communiter recepta à Theologis, & Iurisperitis in locis allegatis, & apertē colligitur ex decretis citatis. Non enim loquuntur de consuetudine abrogante totam immunitatem clericorum, vel in tota materia eius, vel in omnibus criminibus, vel omnibus causis civilibus, vel alia simili magna parte exemptionis, quia nunquam tales consuetudines fuerunt in regnis catholicis à multis annis introductæ, vel etiam intentæ, neque hoc authores canonum ignorabant. Loquuntur ergo de particularibus vt attentē legenti textus ipsos constabit. Et specialiter notari potest lectio integræ dicti cap. Clerici, sic enim habet: *Clerici maximē in criminalibus causis in nullo casu possunt ab aliquo, quā ab Ecclesiastico iudice condemnari, etiam si consuetudo Regia habeat, vt fures à iudicibus secularibus inda-
centur.* Vbi constat, particularem consuetudinem non potuisse vniuersali priuilegio ex parte derogare; eadem autem est ratio de alijs similibus, quia etiam in illa particulari consuetudine posset ratio aliqua honestatis considerari. Et hoc maximē confirmant variæ prohibitiones, quæ

A in Bulla cœnæ quotannis fiunt omnium ferē actuum, per quos huiusmodi particulares consuetudines introduci possunt, & renouantur iura tales actus, & consuetudines reprobantia. Rationem autem huius veritatis, & dictorū iuriū, respōdēdo ad difficultatem positam, reddemus.

Ad obiectionem ergo in primis respōderi posset iuxta aliquorum opinionem, consuetudinem semel per legem reprobata non posse amplius præualere, aut rationabilem reputari propter quamcūque materiæ mutationem, vel nouam circumstantiam successu temporis, aut in diuerso loco exortā. Sententia tamen hæc generatim sumpta rigorosa est, & nō necessaria. Nihilominus verò in præſenti materia est valde probabilis, tū quia vix potest mutatio esse tanta vt sit conueniens Ecclesię fieri talem exceptionis diminutionē, vel derogationē, tū etiā quia licet fortasse in aliquo loco expediat, non inde statim sequitur, ibi esse consuetudinē rationabilem: nam cū hoc priuilegiū toti Collegio Clericorum concessum sit, fieri potest, vt illi non expediat, & vt pars secundum rectam rationem propter bonum totius aliquid incommodi sustinere teneatur. Tum præterea qui a hæc materia odiosa est laicis, & ideo est morale periculum ne huiusmodi mutationes, vel nouæ rationes ad honestandam talem consuetudinem sine sufficienti causa excogitentur, vel exaggerentur. Imò vt experientia docet in omnibus consuetudinibus, quas iuristæ defendere conantur, re vera non inueniuntur nouæ rationes, præter eas, quæ vel sunt intrinsecē tali materię, vel faciliē potuerunt à Pontificibus considerari, quibus non obſtātibus, propter grauiore rationes ad bonum religionis, & ad vitanda maiora incommoda clericatus pertinentes, tales consuetudines irrationabiles iudicarunt; ergo nunquam potest aliqua talis consuetudo in particulari rationabilis censeri.

Potestque hoc amplius declarari, distinguendo inter derogationem aliquā, seu diminutionem exemptionis, & modum introducendi illam per consuetudinem. Fieri enim potest, vt aliqua diminutio exemptionis expediat, & nihilominus modus introducendi illam per solam consuetudinem non expediat, propter

15. Satishe rationi. pro opposita sententia factę

16.

mora-

moralia pericula, quæ modo dicebamus. Sicut interdum expedit, clericos contribuere ad aliquos sumptus communes ciuium, & nihilominus propter excessus vitandos statuerunt Pontifices, ne ipsis inconsultis id fieret, vnde si aliter fiat, nõ rationabiliter fit, etiã si contributio ipsa rationabilis esse videatur. Sic ergo, licet diminutio exemptionis in aliquo casu, vel loco sit rationabilis, cõsuetudo nihilo minus erit irrationabilis, quia modus ille introducendi derogationẽ priuilegij est periculis expositus, & (vt ita dicam) temerarius, meritoque vt talis reprobatus. Vnde facillè soluitur quædam obiectio suprà facta ex æquiparatione legis, seu priuilegij, & cõsuetudinis, fieri enim potest, vt superior in aliqua materia possit communi iuri per priuilegium, seu specialem legem derogare, & quod per consuetudinem solam fieri conuenienter nõ possit, quia nimirum, vt derogatio conuenienter fiat, maior consideratio, & deliberatio necessaria est, quàm in sola consuetudine esse solet. Et propterea in Bulla Cænæ postulatur in hac materia expressus & specialis cõsens⁹ Põtificis, quia regulariter datur cum maiori causæ cognitione, aut deliberatione, quàm tacitus.

17.

Vltima ratio pro hac parte addi potest, quia omnis consuetudo quæ contra immunitatem introduci solet, est consuetudo laicorum, vtique Principum, vel iudicum exercerentium actus iurisdictionis in clericos. At consuetudo laicorum, licet possit iuri ciuili derogare, non tamẽ iuri canonico, neque etiam potest clericis aliquod detrimentum inferre: ergo neque potest huic priuilegio derogare. Minor certa est, quia non plus potest cõsuetudo, quàm lex, cæteris paribus, sed lex ciuilis nõ potest derogare iuri canonico, nec potest clericis grauamen imponere, vel præiudicium asserere; ergo nec consuetudo laicorum hæc potest. Probat consequentia, quia consuetudo laicorum est merè ciuilis, & in sola autoritate ciuili, & temporali nititur. Vnde est cõmunis doctrina Iurisperitorum, consuetudinem laicorum non posse clericos obligare, vt videre licet in Innocentio in Rubric. de Consuetudin. numero 6. & Panormitano cap. *Quod Clerici*, de Foro Competent. num. secundo, Felin.

Innoc.

Panormit.

Felin.

A in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de Constitut. numero 100. Hostiens. in Sum. tit. de Consuetud. §. *Et de virtute*, vers. *Sed pone*, & alijs, quos refert Azor tom. 1. lib. 5. cap. 18. quæst. 12. Qui varia iura allegant, quæ magis loquuntur de lege, vel statuto ciuili, sed per æquiparationẽ inducuntur, vt cap. 1. distin. 10. & dictũ cap. *Ecclesia*, de Constit.

Hostiens.
Azor.

Addunt præterea, hoc maximè procedere, quando talis consuetudo laicorũ derogat Ecclesiæ libertati. Quod etiam notauit Bartholus in l. 1. Cod. de Summa Trinit. & l. 2. Cod. de Legibus & l. *De quibus*. ff. de Legibus, & per argumentũ ab speciali probari potest ex cap. ult. de Vita, & honest. Cleric. vbi in speciali casu, in quo clerici abutuntur priuilegio exceptionis, & negotiationibus secularib⁹ ad lucrandum implicantur, permittit Põtifex, vt de suis facultatibus statutis, & consuetudinibus patriæ subiaceant, cum facto (inquit) priuilegium abijciant clericale: ergo extra huiusmodi casum non potest consuetudo clericos grauare. Imò aduerto, etiam in illo casu necessariam fuisse Põtificiam declarationem, & prohibitionẽ. Considero etiam, quoad hunc effectum consuetudinem, & legem, siue statutum ciuile ibi æquiparari.

18.

Barbo.

C

Dices, interdum fieri posse, vt consuetudo non tantum laicorum sit, sed etiam clericorum, vt si nõ coactè, sed voluntariè laicorum consuetudinem obseruent, eorum adeundo iudicia, vel tributa soluendo, vel in alijs similibus cooperando, tunc enim consuetudo erit mista, seu communis laicis, & clericis, quæ etiam in Ecclesiasticos vim habet. Ad hoc Couarru. in dicto capite. 3. concedit, in eo casu consuetudinem, quantum

19. mo
Obiectio.

D

est ex hoc capite, posse derogare Ecclesiasticæ libertati, si alioqui rationabilis sit. Sed in primis existimo, talem consuetudinem vix posse moraliter inueniri, quia licet vnus, vel alius clericus interdum voluntariè consentiat huiusmodi violentijs laicorum, rarissimè cõtingit, & nunquã dici potest per modũ consuetudinis fieri. Addo verò, etiam si talis consuetudo fingatur, sententiam Couarruie falsam esse in hac parte. Primò, quia consensus clericorum nihil potest ibi operari: nam est quædam priuata renunciatio priuilegij,

Prima res-
ponso.

Couar.

Reijciatur.

Paulus de
Castro.

gij, quæ, vt diximus, nulla est, & nullius efficaciam, ideoq; ad introducendam consuetudinem valere non potest, vt rectè notauit Felinus suprà cū Paulo de Castro conf. 159. Secundò, quia tali consensui Clericorū nunquam afsistit voluntas expressa, vel tacita Pontificis, sine qua non potest voluntas clericorum, quantocūq; tempore operetur, iuri Pontificio derogare; ergo neque illa consuetudo mista potest habere hunc effectum. Antecedēs quoad vtramque partem in superioribus declaratum, & probatum est. Consequētia verò est euident, quia id, quod additur ex parte clericorū illi cōsuetudini mistæ, nullū valorem, vel efficaciam eidē ad dere potest. Quocirca cū dicitur consuetudo mista posse operari in rebus, vel personis Ecclesiasticis, intelligēdum est de consuetudine, quæ non præiudicat sacris canonibus, vel si præiudicat, in illam Pontifex consentit, saltem tacitè, in præsentī autē materia necessarius esset expressus consensus, vt suprà dixi. Tū quia ipsi Pontifices ita voluerunt, & declararunt, tū etiā quia in hac materia non potest præsumi tacitus cōsensus, quia & est valde odiosa Pontificibus, & quia vix posset talis consensus tacitus sine maiori cognitione causę prudenter, & licitè dari, quoties autem cōsensus non esset prudens, & honestus in Principe, non præsumitur.

20.
Contra immunitatem cōsuetudine præscribi nō posse ostēditur

Prima ratio

Quia verò hic consensus necessarius nō est in abrogatione legis quæ fit per modum præscriptionis, ideo probandum superest aliud membrum, quod suprà posuimus, nimirum, etiam per viam præscriptionis non posse consuetudinem immunitati Ecclesiasticæ præiudicium afferre. Probatur autem primò, quia nulla consuetudine præscribitur, nisi intercedat bona fides, vt nunc suppono; hic autem non potest bona fides intercedere; ergo neq; potest præscribi. Probatur minor, quia talis consuetudo irrationabilis est, & iure Canonico reprobata, quod adeò notū est, vt non possint Principes, vel iudices seculares prætextu ignorantie probabilis excusari; ergo semper actus talis consuetudinis sunt illiciti, ac proinde mala fide facti; ergo non possunt præscriptionem inducere. Secundò, quia nō potest exemptio aliqua ex parte

Secunda.

A diminui, nisi acquiratur iudici laico iurisdicōio aliqua in clericum, quam antea non habebat, quia sicut exemptio est liberatio à iurisdicōione, & consequenter est diminutio iurisdicōionis in alio; ita ē conuerso non potest exemptio diminui ex parte clerici, quin ex parte magistratus secularis iurisdicōio augeatur. Sed laici non possunt sola præscriptione iurisdicōionem supra clericos acquirere; ergo nec clerici possunt propter præscriptionem laicorum aliquid de suo privilegio amittere. Maior probatur primò ex communi sententia Iuristarum dicentium, laicos non posse præscribere spiritualia, vel quæ spiritualia concernunt, quatenus illis annexa sunt, vt non potest laicus præscribere ius conferendi beneficium, & similia, quæ notant Panormitanus in cap. *Nonit* de Iudicijs. nu. 22. & ibi Decius. nu. 12. & Ioan. Andr. in cap. 2. de Præbend. in 6. Et alij in cap. 2. de Pœnitent. & remiss. in 6. Qui textus solet adhuc induci, quatenus dicit, facultatē eligendi confessorē non posse præscriptione acquiri: nam videtur esse eadem ratio de ceteris rebus spiritualib⁹, & in præsentī de iurisdicōione supra clericum, quæ licet in se temporalis videatur, quatenus cadit in clericum, spiritualia concernit.

Laici iurisdicōione in clericū sola præscriptione acquirere nequeunt.

Panormit.
Decius,
Ioā. And.

C Ratio autem reddi potest vel eadem, quæ tacta est, quia actus præcedentes ad talem præscriptionem nunquam possunt bona fide fieri, vel, quia præscriptio requirit personam capacem illius rei, quam debet præscribere, laicus autem non est capax administrationis rerum, vel personarum spiritualium, & ideo nō potest ius in illas præscriptione acquirere. Quam rationem attingit Panormitanus suprà. Intelligi autem debet de capacitate non absolute, sed secundum ordinarium ius: nam laicus non est omnino, & absolute incapax alicuius Ecclesiasticæ administrationis, vel potestatis in Clericum. Iure autem communi, & potestate ordinaria laicus censetur incapax, quia ex se nullam habet proportionem, & omnia iura illum excludunt, ideoq; sola præscriptio nō sufficit sine expressa voluntate, & confessione Summi Pontificis. Et in his casibus rectè dicunt Iuristæ, multa posse privilegio concedi,

21.

que consuetudine præscribi non possunt, argumento capitis *Quanto de Consuetudine.*

22.
Tertia ratio.

Vnde etiam potest addi tertia ratio, quia omnis præscriptio requirit iuris adminiculum, per quod aliquo modo Princeps concedat, vel dominium rei præscribenda, vel iurisdictione, si illa est præscribenda, quia mutatio illa, seu acquisitio, quæ fit in præscriptione non potest fieri sine autoritate, & voluntate alicuius superioris. In presenti autem nullum est ius quod tali præscriptioni adminiculum præbeat: nam ius civile nihil in hoc potest, ius autem canonicum omnino resistit, & voluntas Pontificis omnibus modis ei opponitur; ergo non habet locum præscriptio in præsentia materia. Ex dictis ergo satis constat, nullam consuetudinem, etiam si immemorialis sit, vlllo modo contra immunitatem Ecclesiasticam prævalere posse. Ita enim authores citati conclusionem interpretantur, & rationes & iura adducta in eodem sensu illam confirmant, & difficultates, quæ contra illam occurrere possunt, probando assertionem, expeditæ sunt. Solum obijci solent quædam peculiare consuetudines aliquorum regnorum, quæ licet sint contra immunitatem Ecclesiasticam, sine scrupulo à Magistratibus laicis observantur. Ad illas verò possemus vno verbo respondere, illas consuetudines non ad ius, sed ad facta hominum pertinere, propter quæ veritatem negare non possumus, neque illorum rationem, aut excusationem dare tenemur, sed ad illos hoc spectat, qui consuetudines illas observant, fortasse tamen in capite ultimo, pauca de illis adijciemus.

C A P V T. XXXIII.

Quibus modis possit immunitas Ecclesiastica violari.

1.

HA CT E N V S illa omnia, quæ ad explicandam, & tuendam immunitatem Ecclesiasticam, clericorumque exemptionem opportuna visa sunt pro viribus explicare conati sumus, nunc duo tantum tractanda supersunt. Vnum est, quod proposuimus, qui-

A bus modis immunitas hæc violari soleat: aliud quibus modis excusari hoc crimen soleat. Circa primum supponimus, huiusmodi violationem ex se malam, & ex genere graue peccatum esse, quia vel est immediate contra ius diuinum, vel saltem contra ius canonicum sub grauissimis censuris, & poenis hanc violationem prohibens. Et illo iure posito est etiam contra iustitiam, quia & est usurpatio iurisdictionis non habitæ, & est coactio aliqua, vel exactio sub titulo potestatis legitimæ, sine vera iurisdictione, ac potestate facta. Denique includit etiam culpam sacrilegij, quia iniuria illa circa personas, vel materiam sacram versatur, & quia prohibitio illa intuitu Religionis, & diuini cultus facta est. De hac ergo culpa quoad speciem & grauitatem eius nihil superest dicendum: nam suppositis, quæ de iure huius immunitatis hæcenus dicta sunt, grauitas, & species culpæ clara est, si de violatione immunitatis constet. Quia verò hæc violatio varijs modis fieri potest, & in aliquibus obscura esse potest transgressio, seu violationis ratio, ideo de hac varietate, quæ in modis violandi libertatem esse potest, pauca dicemus. Et quia interdum actio, quæ contra libertatem Ecclesiasticam esse videtur, excusationem aliquam, veram, vel prætextatam habere solet, ideo de his excusationibus non nulla in sequenti capite expèdemus. Videbatur autem consequens, vt pœnas & censuras, quæ per hanc transgressionem incurruntur, explicaremus, quia verò in libro de Censuris sufficienter de illis diximus, ab earum tractatione in presenti abstinemus.

D

Primo ergo possumus duos modos distinguere, quibus immunitas clericorum violari solet, scilicet, vel legibus, vel actionibus: hos enim duos modos multa iura indicant, & poenis diuersis puniunt. Prior est, quando Principes, vel Magistratus civiles leges, vel statuta condunt contraria Ecclesiasticæ libertati. Quod duobus etiam modis contingere potest. Primo, quia lex specialiter dirigitur ad personas, vel res Ecclesiasticas, vel licet lex generalior sit, ad eas peculiariter extenditur. Talis enim lex eo ipso repugnat libertati Ecclesiasticæ,

etiam

Immunitatis violatio ex genere suo graue peccatum est & sacrilegium includit.

2.
Proponitur, duo modi immunitatem violandi.

Cap. 2. de
Iudicijs.

Cap. Eccle
sia sancta
Marie.

Cap. Quæ
in Ecclesia
rum.

Cap. Bene
quidem.

etiam si id, quod disponit, non sit contra Ecclesiæ cōmoda; imò etiam si alioqui esset rationalis dispositio talis legis, & Ecclesiæ cōueniens, si debita potestate lata fuisset. Ita sumitur ex cap. 2. de Iudicijs, & cap. Ecclesia Sancta Maria, & ca. Quæ in Ecclesijs, de Const. & cap. Bene quidem, cum alijs. 96. dist. & est cōmunis resolutio, vt suprà tactū est, & latius in materia de legibus. Et ratio est, quia Princeps laicus ferens talem legem, per ipsam se exhibet superiorem, & legislatorem in rebus Ecclesiasticis; ergo eo ipso per talem actū contra exēptionem agit. Et quia hæc contrarietas non tã in obiecto legis, quã in ipso actu præcipiendi consistit, ideò vocari potest hic modus formaliter contrarius libertati Ecclesiasticæ. Et ob eandem causam nō habet locum hic modus læsionis quando laicus priuilegiū concedit clericis, quia tale priuilegiū non includit præceptum respectu priuilegiati, neq; per se est actus iurisdictionis, vt suprà diximus.

Aliæ verò sunt leges, quæ dici possūt contrariæ libertati Ecclesiasticæ obiectiuæ, quia præcipiunt aliquid fieri, quod est cōtra statū Ecclesiasticū, vel eius exēptionē, siue præceptū dirigatur ad laicos respectu clericorū, vt v. g. præcipiendo illis, vt à clericis exigāt tributa, aut quid simile; siue dirigantur ad ipsos clericos, præcipiendo eis, vt soluant vectigal, vel coram iudice laico compareant, & tunc lex dici potest habere vtranq; repugnātiā, & formalem, & obiectiuā. Et huiusmodi leges, quæ obiectiuæ sunt cōtra libertatē Ecclesiasticā, præcipuē in iure prohibentur, & puniūtur, præsertim in cap. Nouerit, de Sentent. ex cōmunicat. & in Authentica Cassa, & irrita. C. de Sacrosanct. Eccles. quanuis illa, & similia iura non immeritò possint ad omnes leges quomodocunque cōtrarias libertati extēdi, quia verba eorū generalia sunt.

Circa aliud verò mēbrum de violatione immunitatis per facta hominū solūm occurrit adnotandū, sub illo nūc non cōprehendi percussiones, seu violentas manus in clericū: nā licet actiones illæ sint contra immunitatē generatim sumptā, non sunt cōtra priuilegium fori, de quo nunc tractamus, sed contra priuilegium canonis. Quod tamen intelligēdum est

A de illis actionibus, quatenus in sola violentia, & priuata iniuria consistunt, nam si fiant sub titulo iurisdictionis, & potestatis publicæ, erunt contra priuilegium fori, & habebunt vtranq; malitiā, vt si iudex secularis, aut ministri ei⁹ per vim clericum detineant, & vinculis, aut carceri tradant. Idemq; iudicium est (seruata proportione) de actionibus contra immunitatem Ecclesiarum, quatenus sunt loca refugij, seu quatenus sunt loca sacra, quæ per iniuriā, vel indecentes actiones violari nō debent: nam si tales actiones fiant, nō iurisdictionis titulo, sed per priuatam iniuriā, seu malitiā, quāuis latomodo sint cōtra immunitatē, nihilominus sunt sacrilegia alterius rationis, vt in principio hui⁹ materiæ diximus. Omnia ergo facta, quibus libertas Ecclesiastica propriè lēditur, ad duo capita reducuntur, nimirū, ad actiones forenses, & iudiciorū tam civilium, quam criminalium, quæ circa clericos tanquā reos exercentur, & ad exactiones tributorū, vel coactiones, quæ eisdē personis fiunt in aliquibus oneribus publicis eis imponēdis. Et ita hæc duo genera actionū specialibus pœnis, & cēsuris prohiberi solent in iure in titulis de Immun. Eccl. maximè verò in Bulla cænæ claus. 15. 18. & 19.

Secundò distinguēdi sunt alij duo modi violandi Ecclesiasticā libertatē, qui tã in legibus, quã in factis possūt contingere, maximè verò inferēdis legibus civilibus libertati Ecclesiasticæ cōtrarijs obseruari solēt. Prior modus est, quando directè, & manifestè aliquid fit, vel disponitur contra clericorum exemptionem, & de hoc modo nihil addere oportet, quia & per se facile cognosci potest, & ille maximè in iure reprobatur. Committitur enim quasi per expressam contradiccionem, vel contrarietatem ad legē, quæ iubet talē exemptionem seruari. Vt si lex civilis directè præcipiat clericis, vel si iubeat, eos sub tributis cōprehēdi, vel si iudex laicus clericū ad cōparendū coram se citari iubeat, & sic de cæteris. Alius modus est violationis indirectæ, qui & difficilior cognoscitur, & eius malitia obscurior est. Habet tamē fundamentū in iure in cap. ult. de Immun. Ecclesiar. in 6. vbi dicitur, ex cōmunicationē incur-
rere illos seculares Magistratus, qui laicis

Quādo per
extractionē
alicuius è lo
co sacro pri
uilegiū fori
violatur.

5.
Modi hōc
priuilegiū
violandi tā
legibus quā
factis homi
num com-
munes.

Cap. No-
uerit.

Authent.

Cassa, & ir-
rida.

4.
Quādo per
cussio cleri-
ci sit cōtra-
ria priuile-
gio fori.

Cap. Ult.
de Immun.
Ecclesijs.

subditis suis præcipiunt, ne clericis vendant, aut ab illis emant, vel ne eorum triticum molant, aut aliqua similia obsequia eis exhibeant, & ratio redditur, quia talia in derogationem Ecclesiasticæ libertatis præsumuntur. Per quæ verba declaratur, illam esse indirectam violationem libertatis Ecclesiasticæ, quia licet talia statuta, vel præcepta directe non ordinarentur ad clericos quoad verba, quoad intentionem verò, & effectum fraudulentem, ut ait ibi Glossa, transitum faciebant de persona, ad personam, loquendo cum laico, & grauando clericum. Similis decisio est in cap. Quanto de Priuilegiis. ubi de quibusdam, qui cum non possent excommunicare Monachos, excommunicabant eos, qui cum Monachis communicarent, dicitur: *Priuilegijs non vim, & potestatem, sed verba seruantes, monachos quodammodo excommunicant, quando alijs prohibent, ne cum ipsis communicent.* Et ita dicuntur ibi similia fieri in fraudem priuilegijs, ubi non tantum est sermo de proprio priuilegio immunitatis Ecclesiasticæ, sed latius de quocumque priuilegio, à fortiori tamen in præsentis definitio illa locum habet.

6. Hanc ergo fraudulentam, & latentem læsionem Ecclesiasticæ libertatis indirectam vocamus, potestque describi, ut sit illa, quæ fit per verba, vel actiones, quæ licet versentur directe circa personas laicas, nihilominus ordinantur ad grauandum clericos, vel vniuersaliter dici potest, indirecte fieri violationem, quando verbis non apparet, tamen re ipsa fit. Sicut dicitur quis violare legem indirecte, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem, ut dicitur in regula vlt. de Regul. iur. in 6. & in l. Contra legem. ff. de Legibus, & in l. Non dubium. C. de Legibus, quia vis, & potestas legis magis in voluntate iubentis, quam in verbis posita est. Hæc autem fraus, seu indirectum grauamen multis modis fieri potest, qui non videntur posse sub numero certo comprehendi, quia per humanam sagacitatem, & malitiam possunt facile multiplicari, ideoque prudenti iudicio, consideratis circumstantijs discernendum est, an moraliter æquiualeant directis grauaminibus. Et quoad fori conscientiam pèdere hoc multum potest ex intentione

A operantis, seu præcipientis: nam si id faciat, ut quod sibi est directe prohibitum facere circa personam clericum, per illum circuitum, etiam inuito clerico, consequatur, magnum signum est indirectæ violationis.

Ut autem violatio hæc indirecta, & malitia eius magis explicetur, interrogari potest, an hæc sit vera, & in re ipsa subsistens violatio libertatis Ecclesiasticæ, malitia eiusdem rationis, & speciei participans, an vero sit tantum præsumpta, quia ex circumstantijs externis talis apparet, quanuis si animus, vel intentio praua desit, talis in re ipsa non sit. Hæc enim posteriorē partem videtur docere Caietanus in summa verb. Excommunicatio cap. 31. ait enim, tunc legem civilem esse contra libertatem Ecclesiasticam, quando per se, & intentione sua contra illam tendit, quia voluntas, & intentio distinguit maleficia, & quæ sunt per accidens sub arte non cadunt. Ad explicandum autem, quando lex civilis talis sit, adiungit, id non esse difficile sciētibz, idē esse per se, quod ex propria natura, & intentione, quod ex exemplis declarat dicēs: Sicut detractio contra famam, contumelia contra honorem, homicidium contra humanam vitam, ita statuere quod clericis non detur decima, aut eleemosyna, quod non possint iudicare in causis Ecclesiasticis, quod soluant vectigalia de rebus suis absque negotiatione, & similia, est contra libertatem Ecclesiasticam. Quæ omnia exempla, si quis ea recte consideret, ad directam oppositionem, & violationem Ecclesiasticæ libertatis pertinent, atque ita indicat Caietanus, solam illam legem esse per se, & natura sua contra libertatem Ecclesiasticam, quæ directe contra illam disponit. Vnde in eodem verbo ca. 37. ait, actiones prohibitas in dicto ca. vlt. de Immunit. Ecclesiasticæ in 6. non esse proprie contra libertatem Ecclesiasticam, sed contra humanam societatem, quia verò in odiū Ecclesiæ fiunt, præsumi contra libertatem Ecclesiasticam fieri.

B Et hanc opinionem sequitur Nauar. in sum. ca. 27. n. 119. & 120. Fundatur primò, quia dictum ca. vlt. utitur verbo præsumendi, dicens, Cum talia in derogationem Ecclesiasticæ libertatis præsumantur. Secundò quia cum actio ipsa, seu verba legis directe non lædant libertatem, transgressio, & derogatio pendet ex intentione faciētis: si enim id faciat animo grauandi clericos, erit violatio libertatis; si autem id

faciat

7. An indirecta libertatis Ecclesiasticæ violatio vera sit. Prima opinio. Caietan.

8. Nauar.

faciat propter suum cōmodū permittens grauamen aliorū, non erit cōtra libertatē quāuis interdum esse possit contra charitatem, vel contra humanā societatē. Cū ergo de intentione non possit constare, neq; etiā certō iudicari potest, sed ad sūmū præsūmi violatio libertatis Ecclesiasticæ, quatenus talis intentio ex circumstantijs externis præsūmipotuerit. Vnde iuxta hanc sententiam, si cōtingat, veritatem non subesse præsumptioni, in conscientia non erit violatio libertatis.

Nihilominus contrariam sententiam veram censeo, quā apertē tenet Glossa in illo cap. vlt. ibi communiter probata, & in dicto cap. *Quanto*, vbi bene Panormitanus, sumitur etiam ex cōmuni sententia Bartho. in Authentica *Cassa*. C. de Sacrosanct. Eccles. & aliorum dicentium, omnem legis civilis dispositionem, per quā clerici redduntur timidiore, esse contra libertatem Ecclesiasticam, non præsumptiuē tantū, sed verē, & propriē, vt in superioribus explicauimus. Probatur autē primō ex dicto cap. *Quanto* d. Priuileg. vbi non dicitur, similes sentētiās, aut dispositiones legum præsūmi, sed esse in fraudem priuilegij, & per illas obseruari verba, non vim, & potestatem priuilegij; ergo si non seruatur, violatur vis, & potestas priuilegij, hæc autem est vera non præsumpta violatio.

Vnde argumētōr secūdo ex generali principio legis, *Nō dubiū* in quo Pōtīfex in illo textu fundatur. *Nō dubiū est, in legē cōmittere eū, qui verba legis amplexus cōtra legis nititur voluntatē*, vbi non dicitur præsūmi, cōmittere in legē, sed certū esse cōmittere, vt dicitur etiā in vltima regula iuris in 6. at cōmittere in legē, est cōtra legē peccare, aut agere, vt cōstat ex proprietate verbi Latini, & ex glossis, & cōmuni expositione in citatis iuribus, præsertim ex Bartho. in dicta. l. *Nō dubiū*. Imō addit Glossa. in c. *Si postquā* de Elect. in 6. verb. *Mente*, eadē pēna puniri, qui in legē cōmittit per fraudē, & sub verborū cortice, ac ille, qui apertē, & directē contra legē agit; ergo eodē modo verē, & propriē violat legē, seu priuilegiū immunitatis, qui indirectē illā violat, quia in fraudem priuilegij agit, vt in dict. cap. *Quāto* dicitur. Tertio est propria ratio, quia in moralibus voluntas indirecta ad directā

A reuocatur, eandēq; speciem malitiæ participat, vt est primum principiū in materia morali: nam voluntariū directum, & indirectum ad idem reducuntur, vt non impedire nocumentum, cū possis, & debeas, perinde est, ac directē nocere, & sic de alijs. Sic ergo in præsenti parū refert, quod violatio sit indirecta, si in re eundem habeat effectum. Et confirmatur, quia aliās vel inutile esset priuilegiū, vel saltem multum minueretur, si per vnā viam quasi obliquam (vt sic dicā) liceret, quod directē, & simpliciter est per priuilegium prohibitum.

B Ad fundamentum contrariæ sententiæ de verbo, *Præsumentur*, quo vtitur dictum cap. vlt. responderi potest primō, interdum vocari præsumptionem illam, quæ sub aliqua fraude, vel simulatione fit, etiam si verē fiat, & non tantū fieri præsūmatur. Secundo verō, & melius dicitur, ibi verbum præsūmendi non significare iudicium, vel suspicionē, quæ de tali facto ex coniecturis eius desumitur, sed significare modū operandi ex certa scientia, & deliberatione, vel ex quadam animi arrogancia, ac temeritate. Nam vñus huius verbi in hac significatione valde vsitatus est in iure canonico, & ita sumitur in illo textu, imō bis in eadem significatione ibi ponitur, primō in narratione facti, ibi, *aut alia obsequia eximere præsument*, & iterum in reddenda ratione iuris, seu ex cōmunicationis latæ ibi: *Cū talia in derogationem Ecclesiasticæ libertatis præsumentur*, vtique non à iure, sed ab illis, qui talia facere, vel præcipere præsument, sicut prius dictum fuerat. Vnde ille textus sic expositus potius confirmat, quod diximus, nam talia puniuntur vt verē, & ex præsumptione contra libertatem Ecclesiæ facta. Addi etiam potest, quod licet illa de se nō esset vera violatio libertatis Ecclesiasticæ, ex vi illius textus prohibētis illā, iam esset vera violatio libertatis. Sed licet hoc ex hypothesi verē dictū sit, simpliciter nō censeo, similes actiones esse contra libertatē Ecclesiasticā, quia ibi prohibentur propter periculū, & præsumptionē, sed potius ē contrario, ibi prohiberi sub censura speciali, quia re vera de se sunt violationes libertatis ecclesiasticæ: nā hæc ratio ibi redditā, & supponitur in re subsistisse ante illā legē.

9.
Contraria
sententia eli-
gitur.
Glossa.
Barth.

Probatur
primō.
Cap. *Quan-
to*.

10.
Secundo.

Bartho.
Glossa.

Tertio.

11.
Satisfit fun-
damentis op-
positæ sen-
tent. æ.
Primō.

12.
Secundo.

Ad secundum respondeo, sicut rectè Caietan. citato loco de violatione directæ dixit, non pendere ex intentione operantis, sed operis, ita etiam dicendum esse de violatione indirectæ. Nam si legislator civilis ferat legem, quæ re vera sit contra libertatem Ecclesiasticam, saltem indirectè, quamvis non intendat clericorū nocumentum, sed suum, vel suorum civiū commodum, contra libertatem Ecclesiasticā peccat, quia, ut dixi, in materia morali eadem est ratio de directo, & indirecto. Si autem legislator civilis directè talem gravamen imponeret, contra libertatem Ecclesiasticam ageret; ergo idem est licet indirectè id faciat. Quapropter non potest illa dici tantū permissio, quia magistratus civilis tenetur simpliciter vitare tale gravamen clericorū. Alioquin si in casu dicti cap. vlt. laici illas actiones prohiberent, non intendentes gravamen clericorum, sed suum commodum, non agerent contra libertatem, nec illam censuram incurrerent, quod absurdum est.

Ad melius autē intelligendam hanc indirectam violationē immunitatis, oportet advertere, nō differre à directā in materia; imò necessariū esse, ut in eadē materia versetur, utiq; prohibita per immunitatē, ita ut differentia solū sit in modo, nam in vna violatione actio, vel lex recta tendit ad personā clericī, in altera verò, scilicet, indirecta, solū per circuitum. Si quis tamē attentè consideret, semper illā attingit, saltem in obliquo, ut cū lex prohibet laico, ne vendat necessaria clerico, &c. Imò licet quoad obligationē legis nō directè imponatur clerico, quoad effectū ita in illū redundat, ut vel talem effectū directè efficiat, si onerosus sit, vel indebitè impediatur, si sit favorabilis, & debitus. Sicut qui impedit alium, ne mecum cōmunicet, me directè priuat cōmunicatio ne illius, vel saltem iniquè illam impedit, & qui prohibet, vel detinet notarium, ne adsit testamento Clerici, satis directè impedit clericum, ne testamentum facere possit, & multa similia in Glossis, & legibus tractatis videri possunt, quæ sub illa generali regula comprehenduntur, *Non refert cum quo lex loquatur, sed in quem intentio legis dirigatur, Lex. Cum pater. §. Donationis. ff. delegat. 2.*

L. Cū pater.

C A P V T XXXIII.

Quibus modis actiones contra libertatem Ecclesiasticam excusari soleant, & quid de illis indicandum sit.

CVM laici Magistratus, & iudices frequenter Ecclesiasticam immunitatem inuadere soleant, varias rationes excogitarūt, quibus actiones suas honestare, & à sacrilegij, & iniustitiæ crimine excusare valeant, quas in fine huius libri proponere, & examinare necessariū duxi. Sex autē huiusmodi excusationes excogitatas inuenio, quæ sunt ignorantia, necessitas, consuetudo, pactum, seu concordia, priuilegium, & iusta defensio, de quibus sigillatim dicendum est.

Ignorantia.

DE prima ignorantie excusatione pauca dicere necessarium est, quia proprie loquendo non est ex his, quas nunc inquirimus. Duobus enim modis potest cogitari excusatio in huiusmodi actionibus, quæ videntur libertatem Ecclesiasticam lædere. Primò ut talis sit excusatio, quæ reddat actionem in re ipsa licitam, & validam, sitque tanquam exceptio quædam à generali priuilegio exceptionis, alio modo potest excusatio talis esse, quæ sufficiat excusare personam à culpa, licet actio ipsa per se spectata praua sit, quatenus est priuilegio contraria. Hic ergo præsertim inquirimus prioris generis excusationē, & sic excluditur ignorantia, quia licet interdū fortasse possit operantem à culpa liberare, nihilominus nō dat iurisdictionē, & ita nec reddit actū secundum se, aut licitum, aut validum. Illo autem modo, quo ignorantia potest culpam impedire, excusatio illa generalis est omnibus delictis, & ferè nihil speciale de illa in præsentī dicendū relinquatur. Duplex enim ignorantia hic intervenire potest, vna facti, altera iuris. Prior duobus modis accidere potest, primò ex ignorance personæ, circa quā actio versatur, ut si laicus clericū capiat, aut iudicet, putās esse laicū. Et hoc gen^o ignorantie interdū excusare potest à culpa, quia potest esse inuincibilis, an verò in particulari talis sit, in foro conscientie standū erit confessio

1.

Sex modi quibus immunitatis violatio excusatur.

2.

Ignorantia alia facti, alia iuris: illa quorū modis accidat.

confessione partis, seu pœnitentis, & ex circumstantijs ab eo propositis ferendū erit iudicium, in foro autem externo ex legitimis indicijs, & probationibus. In calu autem dubio, an talis persona pro Ecclesiastica habenda sit, nec ne, vel an gaudeat priuilegio clericali, ad quem iudicē, laicum, vel Ecclesiasticū talis causæ cognitio pertineat, tractant Iurisperiti, ad quos illa materia pertinet. Vera tamē resolutio est, pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, quia materia illius iudicij Ecclesiastica est, vt definitur in cap. *Si index*, de Sentent. excom. in 6. vbi ferē

Cap. *Si index*.
Covar.

omnia, quæ in simili dubitatione fieri debent, statuuntur, & videri possunt, quæ latē tractat Covar. in lib. Practicar. quæstion. cap. 33.

3. Alius modus ignorantiaē esse potest circa materiam ipsam, circa quam actio, vel iudicium versatur, quia non existimatur Ecclesiastica, vel spiritualis, vel nō creditur ad exemptionē pertinere. Hæc tamen ignorantia interdum nasci potest ex solo defectu cognitionis ipsius materiae, de qua tractatur, & tunc est propria ignorantia facti, idemq; iudicium de illa ferendum est, quod de ignorantia personæ: nam est eadem ratio. Aliquando verò illa ignorantia, vel dubitatio occurrit ex varietate opinionum circa ius ipsum, quomodo sæpe est inter Doctores controuersia, an hæc, vel illa actio sit cōtra Ecclesiasticam immunitatem, nec ne, vt an tollere arma noctu à clerico, sit cōtra libertatem Ecclesiasticam, vel an cognoscere de culpa periurij commissi à clerico testimonium ferente in iudicio seculari, sit eiusdem secularis fori, vel Ecclesiastici, & similia, quorum dubitatio ad ignorantiam iuris reuocatur.

4. Ignorantia iuris vnde proueniat.

Circa ignorantiam ergo iuris aduertendum est, aliquando oriri tantū ex defectu personæ, vt quando in re ipsa satis constat aliquid contineri sub iure exemptionis, qui verò in contrarium operatur illud ius nescit, & ideo ignoranter exemptionem violat. Aliquando verò ignorantia, vel incertitudo oritur ex re ipsa, quia videlicet, ius ipsum occultum est, ita vt etiam apud peritos, & post diligentem inquisitionem ius dubium sit, vel sub opinione constitutum. Quando ergo ignorantia iuris est prioris modi,

- A vix reputari potest inuincibilis, saltem in ipsis Principibus, vel iudicibus laicis, tum quia ex vi sui muneris tenentur vel ius scire, vel ab his actionibus abstinere, tum etiam quia supponitur tale ius esse satis publicum, & manifestum, ideoque vix credi potest, huiusmodi personas illud inuincibiliter ignorare, sed vel ex negligentia valde supina, vel, quod frequentius fortasse contingit, ex affectata nescientia, vt exercere possint iurisdictionem, quam valde affectant. Dico autem vix propter cōscientiæ forum, nam
- B in externo, & Ecclesiastico foro talis excusatio (vt opinor) nunquam reputabitur sufficiens, tamen in foro conscientiaē aliquando poterit iuxta operantis intentionem, & occurrentes circumstantias admitti. Dixi etiam hoc præcipuē habere locum in ipsis Principibus, eorumvè Consiliarijs, & iudicibus, qui ius scire possunt, & debent, quia inferiores ministri facilius possunt per ignorantiam excusari, iuxta vulgarem regulam cap. *Qui culpatur*. 23. q. 1. At verò quando ignorantia, vel dubitatio circa ius prouenit ex rei ipsius difficultate, & opinionum varietate, tunc si nihil certum, & exploratum possit ex sacris canonibus colligi, seruandæ sunt generales regulæ de opinionum delectu, & in hac materia est valde obseruandum, vt in fauorem Religionis, & cōsequenter in fauorem exemptionis amplietur potius, quàm restringatur Ecclesiastica immunitas. Et iuxta hæc iudicandum est de multis singulis casibus, quos congerit Azor tom. 1. lib. 5. cap. 13. & 14.

Cap. *Qui culpatur*.

Azor.

Necessitas.

- D Secunda excusatio ob necessitatem, valde ordinaria est in hac materia, fundaturque in illo principio, quod necessitas caret lege. Contingere enim potest, vt ad commune bonum reipublicæ necessarium sit, aliquid agere contra immunitatem clericorum; ergo tunc ius immunitatis nō obligabit. Et cōfirmatur, quia hoc ius, saltem vt applicatum, & determinatum ad talem materiam, vel actionem, nō est diuinum, sed humanum, sed omne ius humanum, etiam si canonicum sit, potest in particulari casu cessare per epijkiam propter occurrentem necessitatem,

5.

Cap. Peruenit.

tatem, propter quam contingere potest, vt seruare ius humanum in tali casu sit contra ius naturale, ergo & in præfenti. Exemplum optimum est in cap. *Peruenit*, de Immunit. Ecclesiar. vbi dicitur, tempore magnæ necessitatis non excusari clericos a vigilijs in muris ciuitatis. Et simile est in materia tributorum, quando ad subleuandam communem necessitatem laici non sufficiunt, nisi clerici contribuant. In materia etiam fori iudicialis solet esse commune exemplum, quando deest iudex Ecclesiasticus muneris suo, & laici, vel clerici magnum detrimentum patiuntur, tunc enim propter necessitatem poterit iudex laicus causas expedire, etiam si in eis clerici rei sint, vt multi iuris canonici interpretes affirmarunt cum Glossa in cap. *Filijs, vel nepotibus*. 16. q. 7. vt latius ibi, & in cap. *Qualiter, & quando*, de Iudicijs tractari solet. Et maxime vrgere potest hæc necessitas si Ecclesiasticus iudex omnino non inueniatur legitimus, vt in terris hæreticorum, & schismaticorum sæpe potest accidere.

Glossa.

6. Quid de hac excusatione sentiendum sit.

Nihilominus tamē existimo, non esse hanc excusationem, moraliter loquēdo, necessariam, saltem intra catholicam Ecclesiam. Probatur hæc assertio primò quasi inductione quadam discurrendo per casus insinuos, ad quos omnes alij, qui excogitari possunt, reducuntur. Aut enim necessitas est in materia tributorum, vel in materia, seu causis fori iudiciarij. In priori materia supra ostensum est, nunquam propter necessitatē posse clericos cogi à laicis ad tributa soluenda. Nam si aliquando tenentur contribuere, vel opus aliquod communis oneris sustinere, non est ex vi legis imponentis tributa, sed ex aliqua obligatione charitatis, aut communis iustitiæ, & iuxta canonum dispositionē. Vnde in huiusmodi casibus non possunt clerici per iudices seculares ad satisfaciendum huic obligationi compelli, sed per suos Prælatos, & secundum canonicum ius. Quod si ipsi Prælati suo muneri satisfacere nolint, ad Pontificem recurrendum est, vt eos compellat, quod si sit periculum in mora, quia extrema, vel grauis necessitas boni communis auxilium clericorum statim requirit, tunc non per modum iurisdictionis, sed per modum defensionis licere poterit, quod recta ratio ad subue-

niendum communi bono, vel impediendum damnum imminens, necessarium esse dictauerit. Et ita in eo casu excusatio reducitur ad alteram, quæ sub nomine iustæ defensionis ponitur, & infra tractabitur, declarabiturque; non continere propriam excusationem, seu exceptionem à generali priuilegio, sed esse aliam speciem actionis ad priuilegium non pertinentem.

Eadem fere ratio est de casibus in materia iudiciali occurrentibus: nam in primis in cap. 13. ostensum est, non posse iudicem laicum propter negligentiam iudicis Ecclesiastici in causis clericorum se intromittere, quia manifestè repugnat iuri Canonico. Nec ex illa negligentia sufficiens necessitas insurgit, nam si iudex Ecclesiasticus fuerit negligens, superiorem habet, à quo emendari possit, & debeat. Quod si proximus superior etiam neglexerit, ad aliquem eiusdem ordinis magis remotum recurrendum erit, & ita vsque ad Romanum Pontificem, in quo tanquam in supremo capite sistendum est: nam si ipse neglexerit, non est per Regem cogendus, sed rogandus, vel cum debita submissione monendus, vt in principio libri præcedentis dictum est. Sicut in republica merè temporali, ac ethnica, vel nunc in Anglia, si iudices Regij in vna prouincia negligentes essent in administranda iustitia, non possent Magistratus alterius prouinciæ ad supplendam horum negligentiam in eorum territorijs iudicia usurpare: multoque minus possent inferiores iudices eiusdem prouinciæ de superioribus suis ius dicere, aut eorum tribunalia titulo necessitatis usurpare, quia esset summa confusio, & iniuriarum occasio. Ergo necessarium tunc est, aliquem superiorem Magistratum, vel senatum adire, vel si non sufficiat, vsque ad Regem procedere. Quod si Rex ipse negligens sit, profectò nollent Reges, vt inferiores sibi subditi iudicia sua emendent, aut usurpet. Cur ergo volent, vt seculares iudices Ecclesiasticas causas sibi arrogent sub prætextu negligentiae Ecclesiasticorum iudicum? aut cur potius negligentia, aut iniquitas in Ecclesiasticis iudicibus, quam in secularibus timetur? Imò verò quia contrarium potius præsumendum est, & quia in Christiana, & catholica republica Prælati Ecclesiastici sunt superiores laicis iudicibus, seu

7.

seu Magistratibus, ideo iuxta canones possunt Prælati supplere negligentiam laicorum, non autem è conuerso, vt in eodem cap. 13. declaratum est.

Atq; hinc possumus vniuersaliter colligere, nunquam posse secularem iudicem vsurpare iurisdictionem in clericum prætextu necessitatis, quandiu aliquis prælatus Ecclesiasticus, siue proximus, siue remotus adiri potuerit. Ratio generalis est, quia sola necessitas non dat iurisdictionem; sine iurisdictione autem non potest vsurpari iudicium; ergo nec sub prætextu necessitatis potest aliquid fieri contra priuilegium fori clericorum. Patet consequentia, quia nõ cessat exceptio in aliquo casu ex parte clerici, nisi iurdictio laici in eodem casu augeatur. Antecedens autem quoad posteriorem partem per se notum est, quoad priorè verò, probatur, quia iurdictio requirit potestatem, & voluntatem superiorem, à qua proueniat: nam licet vnus homo indigeat correptione, aut poena, & desit superior, qui possit illum coercere, non ideo potest alius priuatus iurisdictione in illum vsurpare, sed ad summum tunc ea licent, quæ ad iustam, & moderatam defensionem fuerint necessaria, aliàs nõ posset pax, & iustitia in humana societate seruari. Sola ergo necessitas vt sic, nõquam dat iurisdictionem, ideoq; neque ad excusandam violationem immunitatis sufficit. Quomodo autem ad iustam defensionem sufficiat, infra videbimus.

Solum superest casus ille vltimo loco propositus, quando clericus versatur inter paganos, vel hæreticos, vbi nulli sunt Prælati, vel iudices veram Ecclesiasticam iurisdictionem exercentes. Et tunc in primis dicendum est, si status ille sit durabilis, & valde generalis in aliqua prouincia, consulendum esse summum Pontificem, si fieri possit, vt remedium adhibeat, quia ipse est supremus iudex, & ibi alius propinquior deest. Si verò aut casus est particularis, & extraordinarius aut non datur locus consulendi Pontificem, aut exequendi mandata eius, tunc casus reducitur ad terminos iuris naturalis, vel gentium, & ideo licebit vti remedio quocunque honesto secundum rectam rationem. Vel dici etiam potest, tunc posse conueniri clericum coram

A iudice laico iure defensionis, quia ille tunc est modus suauior se defendendi, vel ius suum conseruandi, aut recuperandi, aut etiam cõmuni bono consulendi.

Consuetudo.

Tertia excusatio erat consuetudo, de qua multa in superioribus diximus, quibus non obstantibus, Doctores frequenter hoc solo nomine varias actiones exemptioni repugnantes, quæ in varijs locis sunt in vsu, excusare conantur. Quales sunt punire clericum ob crimen læsæ Maiestatis, de qua consuetudine testatur Iulius clarus, & illam dicit posse excusari per cap. *Perpendimus*, de sentent. ex cõmunicat. suprà allegatum. Vnde videtur illam consuetudinem ad iustam defensionem reuocare, quia cùm crimen illud mortem Principis intetet, iure defensionis videtur Princeps, posse traditorè per suos ministros, vel iudices interficere. Alia consuetudo referri solet de clerico, qui coram iudice seculari testimonium dicens, de periurio cõuincitur, vt possit ab eodem iudice laico puniri, quando cognitionem de tali crimine ipse præuenit, quam consuetudinem in Gallia seruari, refert Couarr. in Pract. cap. 18. num. 8.

Alia dicitur esse in Gallia Consuetudo, nimirum, vt clerici in actionibus reabilibus coram iudice seculari conueniantur, quam defendit Ioannes Garfia de Nobilit. gloss. 9. num. 49. cum Fabro, & alijs quos refert. Et similiter est ibi consuetudo, vt de quibusdam delictis grauibus iudices laici contra clericos cognoscant. Item vt clerici portantes arma prohibita, vel tempore prohibito, illis per Magistratum ciuilem priuentur, cõsuetudine receptum est, & defenditur, vt videre licet in Couarruina dict. lib. Practic. c. 33. circa fin. & lib. 2. Var. c. vlt. in fin. Iul. clar. suprà n. 26. Salced. in Practic. ca. 55. In Hispania etiam solent clerici ministri Regis, qui sunt à consilijs eius de delictis, vel defectibus in suis officijs cõmissis visitari, inquiri, ac puniri. Et in multis dubijs, & controuersijs inter iudices Ecclesiasticos, & laicos, vel in causis, in quibus subditi, seu vassalli à Prælati, vel iudicibus Ecclesiasticis grauari

8. Clericū, si corā aliquo superiore suo conueniri possit, non posse à laico iudicari conclusitur.

9. Quomodo si agendum cum clerico inter Paganos degere.

10.

Lib. 5. §. vlt. q. 36. nu. 27.

Couarr.

11.

Ioan. Garfia.

Couarr. Iul. Clar. Salcedo.

Couarr.
Nauarr.
Azor.

12.

Consuetudo
non excusat
actū contra
immunita-
tē factum.

uari conqueruntur, Regia tribunalia iudicant. Hæc autem, & multa similia, quæ authores referunt, sola cōsuetudine defenduntur, vt videre licet in Couarr. supra à cap. 31. vsq; ad 35. & Nauarr. in cap. Nouit de Iudicijs notab. 3. n. 31. & Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 13. & 14.

Nihilominus dicendum est, hanc excusationem consuetudinis nunquam esse posse sufficientem, si actus verè sit cōtra libertatem Ecclesiasticam, & consuetudo per similes actus introducta sit. Hoc euidenter sequitur ex his quæ cap. 32. dicta sunt, & ita communiter traditur ab omnibus authoribus supra allegatis. Nam cōsuetudo nunquam potest derogare, vel minuere priuilegium immunitatis, nec potest dare iurisdictionē laico in clericum; ergo omnis actus iurisdictionis, quem laicus exercet in clericum solo titulo cōsuetudinis, est actus sine iurisdictione factus; ergo est violētia contra immunitatem Ecclesiasticā; ergo sola consuetudo nunquam sufficit ad culpam, seu libertatis Ecclesiasticæ violationem excusandā. Quæ ratio supposito dicto principio, est moralis demonstratio, illud autem principium, vt opinor, satis demonstratum est. Vnde omnia iura canonica, quæ consuetudinem illam dicunt esse corruptelam, & tanquam damnabilem reprobant, hæc etiam assertionem apertè confirmant. Nam corruptela, & damnabilis consuetudo, non est aliud, nisi frequentia peccandi; peccatum autem subsequens non excusatur propter frequentiam præcedētium, sed quodāmodo augetur. Quocirca consuetudines, quæ allegantur, vel alijs titulis à consuetudine distinctis excusandæ sunt, vel simpliciter reprobandæ, nam propter facta hominū non sunt iura diuina, vel canonica negāda, vel falsis interpretationibus corrumpenda. Et ita Rota decision. 804. quæ est. 10. de Consuetud. in antiquis damnat consuetudinem quādam, quæ etiam ante schisma in Anglia vigeat, scilicet, vt Rex, vel eius ministri clericos iudicarent in actionibus ciuilibus, etiam personalibus, & in criminalibus, quando agitur ciuilitè. Et idem profectò etiam dicendum erit de Gallicana consuetudine, vt clerici iudicentur à laicis in actionibus reali-

Rota.

A bus, nisi alia via excusetur. Idemque de similibus dicendum est, vt latius profectur Azor loco citato.

Duo autem sunt tituli, quibus similes consuetudines excusari solent. Vnus est, quia facta, seu actiones, quibus introducuntur, & postea defenduntur, non sunt actus contra libertatem Ecclesiasticam, quia non sunt actus iurisdictionis laicæ in clericum, sed sunt actus iustæ defensionis, vel reipublicæ, vel innocentium, quæ defensio non est contra libertatem Ecclesiasticam. Iuxta quam doctrinam actio re vera nō excusatur propter consuetudinem, sed potius consuetudo excusatur propter modum, & titulum actionis, ipsa verò cōsuetudo postquam introducta est, & à viris prudentibus, ac timoratis seruata creditur, ad summum indicat, & est argumentum, actiones illas non fuisse usurpatæ iurisdictionis, ac proinde per modum defensionis fieri consueuisse. Atque hoc modo excusatio hæc reducitur ad vltimam infrà tractandam, ideoq; nunc illa generali doctrina supposita solū aduertimus, necessarium esse, vt ad talem materiam, seu actionem verè, & conuenienter applicetur, alioqui si materia non sit capax defensionis, quia ibi non fiebat violētia, nec morale periculū eius, erit ficta excusatio, & de solo titulo, non vera, nec de re, oportet ergo, vt & causa, & necessitas defensionis supponatur, & vt in ipsa defensione debita moderatio seruetur, vt infra explicabitur.

Atque hoc titulo potest aliquomodo excusari consuetudo illa auferendi à clericis arma prohibita. Nam certè si id fiat per vsum iurisdictionis, vel aliqualis punitionis, non video, quomodo excusari possit, quidquid Couarr. & alij sentiant. Quod ex parte sensit Nauarr. consil. 27. alias 44. de Excommunicat. nu. 5. quatenus excusat huiusmodi factum, eo quod ordinatur ad impediendum aliquod delictum, additque interdum fieri per modum pacti, & conuentionis inter clericum, & ministros iustitiæ, solent enim clerici arma offerre, ne ad suos superiores, & Prælatos deferantur, vel denuncientur. Quòd si ita est, cessat violatio Ecclesiasticæ libertatis, quidquid sit de iniustitia, vel turpitudine pacti.

Quan-

13.

14.

Quomodo
excusentur,
arma prohibita à clericis inferentes.

Quando verò arma tolluntur solum per modum defensionis ad tollendam occasionem rixæ, vel periculum perturbationis ciuitatis, tunc non auferuntur in pœnam, & ideò non videtur licere ex vi talis facti omnino spoliare clericum armis, priuando illum dominio eorum, quia nullus apparet iustus titulus, quo id fieri possit; ergo tantum debent pro illa occasione auferri, vt postea reddantur, nisi clerici voluntarie consentiant donationi eorum, vt dictum est.

Sic etiam honestari solet consuetudo, qua solent ministri secularis iustitiæ clericos in delicto inuentos, vel quos probabiliter præsumunt ad delinquendum incedere, detinere, & comprehendere, vt suis Prælati eos præsentent, nullo enim modo id facere possunt titulo iurisdictionis, vt constat ex cap. *Cum non ab homine*, de Iudicijs, & cap. *Si verò*, de Sentent. excōmun. & cap. *Si clericus*, de Foro comp. & cap. *Si clericus*, de Sentent. excōmun. in 6. Vnde nulla consuetudine introduci potest, vt eo modo tale factum liceat. Solet autem iustificari per modum defensionis, quia expedit valde reipublicæ, vt impediatur delicta, & hoc munus videtur maximè commissum ministris iustitiæ secularis. Et ita docent Panormit. in cap. *Vt famæ*, de Sentent. excōmunic. n. 6. & in cap. *Cum non ab homine*, de Iudicijs, vbi etiam Decius nu. 10. & Felinus ibi, & in cap. *Si verò*. 1. de Sentent. excōm. n. 2. & Nauarr. in dicto conf. & in Sum. cap. 27. n. 83. & Iulius Clar. dicto §. vlt. q. 28. n. 6. Censetur etiam ibi interuenire tacita voluntas Prælatorum, quam etiam potest interpretari consuetudo, & potest ibi sufficere, quia ibi non interuenit commissio iurisdictionis, sed tantum quidam vsus facti, quo Prælatus vtitur ministro iustitiæ ad comprehendendum subditum suum delinquentem, quod optimè per seculare brachium facere potest. Denique ad hunc modum sub hac specie defensionis excusantur alię consuetudines, vt excludendi clericum à curia Regis, vel etiam à regno, vel aliæ similes, quas nunc examinare, non est nostri instituti, sed videri possunt Doctores allegati. Præsertim Azor suprà, & Henriq. lib. 14. de Irregular. cap. 12. n. 6. litera P. & sequentib.

Alius modus defendendi hanc consuetudinem est, fundando illam in priuilegio Pontificio. Non est enim dubium, quin possit Pontifex concedere alicui Regi, vel regno speciale priuilegium derogans aliqua ex parte priuilegio exemptionis, de quo infra dicitur. Hoc ergo priuilegio supposito, actus, qui ex illo fiunt, honesti sunt, & ita etiam consuetudo illorum est honesta. Tunc autem cōsuetudo non derogat immunitati, sed derogatam supponit, & ideo non est cōsuetudo, quæ excusat, sed priuilegium, de quo statim dicam. Vnde non probo, quod Nauarr. in dicto conf. 27. de Sentent. excommun. n. 1. dicit, consuetudinem immemoriam Gallie, quod iudex secularis possit punire clericum, habere vim priuilegij, citans Aufredum in Clementin. 1. de Offic. ordinar. regul. 1. fallentia. 10. Insinuat enim, talem consuetudinē posse inducere priuilegiū, quod in hac materia non censeo esse verum, quia si consuetudo sit turpis, & reprobata, etiam si immemorialis sit, non potest inducere priuilegium, & ideo cū in hac materia consuetudo sit reprobata, vt diximus, etiam si immemorialis sit, non potest vi sua priuilegium introducere, vt rectē dixit Probus in cap. 2. de Probat. & sentiunt alij authores suprà citati. Ergo oportet, quod priuilegium præcedat, vt consuetudinem honestet.

Quæri autem potest, an immemorialis consuetudo sit sufficiens indicium, seu testimonium, quod ex legitimo privilegio inchoata fuerit, videtur enim valde probabile, ita esse præsumendum, quia immemorialis consuetudo præsumitur honesta, ut multi Iurisperiti tradiderunt, quia cum non possit probari mala præsumitur bona. Nihilominus censeo, solam, & nudam consuetudinem etiam immemoriam non sufficere in hac materia ad probandum privilegium. Tum quia illa regula non procedit in consuetudine reprobata per legem, ut Rochus Curtius, & alij tractantes de consuetudine tradiderunt; tum etiam quia valde odiosum est privilegium hoc, & difficile, ac raro conceditur, & ideo nisi legitime probetur, non præsumitur; solus ergo usus quantumvis antiquus, cum in facto consistat, non probat sufficienter ius, seu privilegium.

16.
Alius modo
dictam con
suetudinem
defendēdi.

Consuetu-
do nūquam
inducit pri-
uilegiū con-
tra libertatē
Ecclesiasti-
cam.

Probus.

17. An in memo-
riis cōsue-
tudo sit suf-
ficiens sig-
num privile-
gij à Ponti-
fice concessi.

Roch⁹ Cur
tius tract.
de Consuet.
sect. 7. nu.
24.
Sanc. lib. 7
de Matr.
disp. 4. nu.
14. circa fi.
Vide etiam
tract. de Le-
gib.

priuilegium. Loquor autem de nuda, & pura consuetudine, quia si cum illa coniungatur constans fama, & traditio eque antiqua, seu immemorialis, quod præcesserit priuilegium, & talis traditio integrè probetur, videtur sufficiens, vt talis consuetudo pro priuilegio reputetur.

18. In tali verò casu addendum est, non obstante illa traditione, & probatione, posse talem consuetudinem per Pontificem reuocari. Tum quia illa consuetudo non accipit vires à præscriptione, sed à priuilegio, priuilegium autem à superiori datum semper potest reuocari, præsertim ex iusta causa. Tum etiam quia licet admitteretur ibi aliqua præscriptio, non posset obstare, quominus Pontifex posset reuocare iurisdictionem receptam per illud priuilegium, & quasi præscriptam illa consuetudine, quia semper illa iurdictio est quasi delegata à Pontifice, & consequenter ab eius voluntate pendens. Item quia contra Papam nemo præscribere potest in his, quæ ad supremam eius potestatem pertinent. Nam,

Innocent.

Glossa.

Panormit.

vt rectè dixit Innocentius in cap. 2. de Postulatio. Prælator. n. 2. quia Papa circa spirituales potestates omnia potest, & plenitudinem potestatis habet, nullus potest querere possessionem, quæ ei præiudicet, cum illam habeat à Domino tantum. Idemque docuit Glossa in cap. Cum nobis, de Præscript. vbi Panormit. n. 1. & 12. eam valde commendat, & in cap. Si diligenti, eodem tit. n. 11. Pontifex autem ex vi potestatis spiritualis, quam à Christo accepit, potest exemptionem clericorum, vel conseruare, vel reintegrare, si aliqua ex parte fuerit diminuta, & ideo semper potest quancunque consuetudinem illi contrariam quomodocunque introducta sit, reuocare, quia illa potestas, quæ à Domino concessa est, per nullam consuetudinem diminui potest, neque ipse Pontifex illam potest à se abdicare.

Concordia.

3.

Q Varta excusatio erat concordia, seu pactum. Solent enim iudices laici nonnullas actiones suas contra immunitatem defendere titulo alicuius antiquæ concordie inter Reges, & Prælatos, seu clerum transactæ, per quam con-

A cessum fuerit secularibus iudicibus, vt in talibus causis, vel occasionibus possint circa materiam Ecclesiasticam iurisdictionem suam exercere. Atque hunc titulum video in hoc regno sæpius allegari, & in regno Gallie scimus, facta esse similia concordata tempore Leonis X. & Regis Francisci, quæ Rebuffus commentatur, & in regno Hispaniæ, & alijs desiderari scimus, propter vitandas perturbaciones, quæ inter iudices seculares, & Ecclesiasticos oriri solent.

B Circa hanc autem excusationem in primis aduertendum est, quotiescunque huiusmodi concordia inter Episcopos etiam in Concilio prouinciali, vel nationali congregatos, & Reges, aut Senatus fit, nihil posse contra priuilegium immunitatis operari, nisi autoritate Summi Pontificis facta sit, vel confirmetur. Ita notauit Rebuff. in Concordat. titul. de Approbat. Cōuentor. verb. *Firmitatem*. Ratio autem est manifesta ex superius dictis, quia Episcoporum consensus non est sufficiens ad dispensandum, vel priuilegium concedendum, quo exemptio clericorum minuatur, quia non potest inferior dispensare, nec priuilegium concedere in iure superioris, præsertim, quando est tam graue, & tam difficile, ac raram habet dispensationem, vt de hoc priuilegio supra ostēdimus; ergo solum potest consensus Prælatorum operari per modum renunciationis, per quam aliqua ex parte cedant iuri suo; at verò talis renuntiatio propria autoritate facta non valet, vt supra etiam est probatum; ergo neque illa concordia potest esse valida sola autoritate Prælatorum etiam cum inferiori clero facta.

D

Nec refert, quod illa non videatur esse simplex renunciatio, sed quasi commutatio per modum transactionis facta, tum quia per illam transactionem nunquam suppletur in ipsa exemptione diminutio, quæ in aliqua parte materiæ illius fit, neque nouum aliquod ius Ecclesiastico statui conceditur, sed ordinariè solet ab Ecclesiasticis fieri ad fugiendam vexationem, vel maius malum vitandum, vt seculares illa parte contenti, maiorem non usurpent. Quod certè fieri non debet contra commune bonum, si autem fiat, siue cum culpa, ex humano timore, siue

20. Concordia inter Ecclesiasticos, & seculares absque Pontificis auctoritate facta, immunitati nihil derogat. Rebuff.

21.

sine

sine culpa ob necessitatem ad vitandum maius malum, erit potius tolerantia quēdam, vel permissio, quā concordia, etiam si fortasse hoc nomine appelletur, & ideo non reddet tutos in conscientia iudices seculares, donec consensus Pontificis legitime informati accedat. Tum etiam quia licet fingamus, aliquid iuris, vel commodi tribui Clero à Principibus secularibus, ut in aliqua parte exemptionis cedant iuri suo, etiam hoc modo non potest priuatus Prælatus, seu particularis clerus in aliquo renunciare exemptioni, quasi alienando partem eius per modum commutationis, tum quia hoc etiam est contra commune bonum status clericalis, in cuius fauorem exemptio est introducta; tum etiam quia illa est quædam alienatio iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ inter bona Ecclesiastica merito computatur, ideoque sub prohibitione alienandi bona Ecclesiastica merito comprehenditur.

22.
Concordia
per Pontifi-
cem confir-
mata valida
est, & suffi-
ciens.
Rebuff.

Accedente autem Summi Pontificis consensu, non est dubium, quin talis concordia valida sit, & consequenter sufficientem excusationem inducat. Est autem considerandum, hanc Papæ approbationem habere vim cuiusdam priuilegij, ut in simili notauit Rebuffus in Concordatis tit. de Approbatione Conuentor. verb. *Priuilegijs*, & est per se manifestum, quia etiam si fiat per modum contractus, est peculiaris fauor permanens, & stabilis cum aliqua iuris communis derogatione. Quocirca excusatio hæc ad sequentem de priuilegio reuocatur, unde sicut ibi dicemus, priuilegium reuocari posse per Pontificem, ita de qualibet simili concordia ab eodem confirmata dicendum est. Nam licet post confirmationem Prælati non possint à concordia recedere sua auctoritate, saltem inuitis Principibus secularibus, nihilominus Pontifex semper potest concordiam reuocare, quia ut dixi, confirmatio illa fuit quasi priuilegij cuiusdam concessio, quod reuocari semper posse infra ostendam.

Concordia
per Pontifi-
cem confir-
mata ab eo-
dem reuoca-
ri valet.

23.
Obiectio.

Contra hoc verò allegari potest Rebuffus in Concordatis tit. de Collationib. qui in præfatione quæstionem proponit in §. *Insuper quæro, an altera pars valeat derogare his concordatis.* Et respondet,

A non posse, loquiturque de concordatis inter Regem, & Papam. Et licet plurā argumenta multiplicet, vnicum tamen est fundamentum, scilicet, quia concordia illa transit in contractum, contractus autem obligat partes, etiā si supremi Principes sint. Sed in primis casus, in quo ver-
Solutio
fatur, videtur esse diuersus, quia quando concordia fit inter Episcopos, vel clerum alicuius regni, & Regem, illi tantum sunt partes contrahentes, Pontifex autē confirmando pactum, solum se gerit ut supremus dispensator, fauorem, & gratiam concedens utrique parti contrahenti tanquam sibi subditæ, & inferiori, & ideo illam reuocare potest. Quia verò instari potest, quod Papa in illo casu coniungitur clero tanquam caput eius consensum consummando, ideoque etiam considerari tanquam partem contrahentem, propterea ulterius addo, resolutionem illam Rebuffi aliqua declaratione, vel limitatione indigere. Nam ex parte Regis simpliciter verum est, non posse recedere à concordatis cum Papa, tum propter dictam rationem contractus, tum etiam quia si aliquid priuilegij, vel fauoris ex parte Regis ibi intercedit, concessum est à subdito suo superiori, & ideo est irrevocabile.

C

At verò ex parte Pontificis distinctione opus est, quia per nullum contractum potest Pontifex à se abdicare supremam potestatem spirituales, quam habet ad disponendum ea, quæ ad conuenientem Ecclesiæ gubernationem pertinent, & ideo licet sine causa non possit à concordata recedere, si tamen postea mutatis rebus, vel melius perspectis concordatam Ecclesiæ nociuam, aut non conuenientem esse intellexerit, potest, reuocando illam ab ea recedere, compensando alteri parti damnum, si quod fortasse ratione pacti præcedētis patiat. Sic enim Rex temporalis potest priuilegium subdito suo concessum, etiam si in vim pacti transferit, reuocare, dummodo, & ad commune bonum regni expediat, & subdito restituat, vel recompenset, quod ille in pacto præcedente ex parte sua contulerat, ut in materia de Priuilegijs latius traditum est. Quæ generalis doctrina speciali ratione locum habet in hac materia exemptionis,

24.

tum quia, vt dicebam, quidquid in ea remittitur ex parte Ecclesiæ, ordinariè liberaliter sine compensatione conceditur; tum maximè quia in hac exemptione magis est attendendum bonum commune status clericalis, quàm vlla conuèctio cum temporali Principe facta, quia necesse est, vt semper habeat illam conditionem tacitè inclusam, dummodò in præiudicium, aut vexationem, vel vilipendium status clericalis non cedat, aut aliquando sequatur ex cōcordia. Intercedente ergo simili causa poterit reuocari, sine illa verò nō poterit, saltem licitè, si tamen fiat, existimo factum tenere propter supremam spiritualem potestatem Papæ, quæ in se minui non potest, vt de priuilegio statim dicam.

25.

Cōcordia inferioris Prælati cum laico absq; iurisdictionis concessione facta valida est.

Oportet autem aduertere hæc omnia dicta esse, quando per concordiam conceditur laicis iurisdicctio aliqua in clericos contra priuilegium clericale: nam si non concedatur iurisdicctio, sed tantum executio aliqua, vel ministerium facti, non repugnat fieri per concordiam iuncter Prælatum, & iudicem secularem, vt hic possit tanquam organum, & minister Episcopi actiones aliquas circa clericos exercere, quæ ad impedienda peccata, vel perturbationes publicas conuenientes iudicentur, & sine indecentia clericali status fieri possint, vt sunt, eripere arma clericis noctu illa portantibus, vel cōprehendere clericum in graui delicto inuentum, & similes. Hoc supponunt omnes authores suprà allegati, approbantes huius modi consuetudines, quæ maximè ex hoc pacto saltem implicite honestantur. Sumitur etiam ex iuribus, quæ declarant, esse in Episcopis potestatem ad vtendum hoc modo auxilio brachij secularis, cap. Si verò, de Sentent. excom. cum alijs suprà allegatis. Non enim est necesse, vt id semper faciant per speciale mandatum. Cur enim non poterunt etiā id efficere per aliquam generalem commissionem, seu concordiam, quatenus necessitas suæ diocesis iuxta suum prudens arbitrium postulauerit? Intelligendum autem est, huiusmodi licentiam, seu concordiam semper esse debere ab arbitrio Prælatorum Ecclesiæ dependentē, non enim possunt ius aliquod in hac parte tribuere secularibus iudicibus, sed tā-

Cap. Si verò.

tum illis vt instrumentis vt i, instrumentum autē semper pendet à motione principalis agentis. Et ideo semper est integrum Prælati prohibere iudicibus secularibus, ne tales actiones exequantur, non obstante quacunque licentia, vel prætenfa concordia, etiam consuetudine firmata, ita enim expedit ad bonum regimen status clericalis, & oppositum exemptioni clericorum multum derogaret.

26.

Vltimò possunt ad hoc caput reduci nonnulli actus iurisdictionis, quos Principes seculares interdum circa Ecclesiasticos exercent, non vt Ecclesiastici sūt, sed vt sunt feudatarij, vel ministri ciuiles talium Principum. Sic diximus suprà, causas feudales tractari debere coram domino feudi, etiam si suprà Ecclesiastica bona, & contra clericos moueantur. Sic etiam Cardinalis Bellarminus contra Barclaium cap. 35. defendit factum Imperatoris Caroli V. qui Hermanum Coloniensem Episcopum ad suū tribunal vocauit. Quod factum obijciebat Barclaius, Cardinalis autem respondet, verum quidem id esse, sed vocasse illum vt Principem imperij. Sic etiam solent Reges visitare ministros suos, & Consiliarios, etiam si clerici sint, eosque temporalibus poenis pecuniarijs, vel depositione ab officio seculari, & alijs similibus clericis non indecentibus, punire. Quam consuetudinem defendunt Aufreus in Clementin. Pastoralis, de Officio Ordinarij regul. 1. fallent. 27. & 28. & Cassaneus in Consuetudinib. Burgundiæ, verb. Iustitia. Videtur autem in hoc maximè fundari, quod tunc non considerantur, nisi sub respectu merè ciuili, & maximè, quia sub ea conditione, & pacto ad ea ministeria, & officia Regia acceptantur, quod pactum nec contra exemptionem Ecclesiasticā, nec contra decentiam Ecclesiastici status, aut bonos mores esse videtur, & ita est communi vsu receptum, & approbatum.

Bellarm.

Aufreus. Cassaneus.

Priuilegium.

Q Vinta excusatio erat priuilegiū, de quo in iure, vt sic dicam, nulla est difficultas, in facto autem est maxima. Duo enim, quæ ad ius pertinent, certa

27.

certa sunt, vnum est, posse hoc priuilegium concedi saltem à summo Pontifice, quod suprà probatum est, & ex vsu satis constat. Alterum est, hoc priuilegium posse à Pontifice reuocari, ac proinde, vt ad legitimā excusationem proficit, nō satis esse, quod semel concessum, seu obtentum sit, sed oportere, vt perseueret non reuocatum. Atque hoc etiam ex vsu Pontificum constat, frequenter enim huiusmodi priuilegia reuocant per illa verba: *Non obstantibus quibuscunque priuilegijs*, vt patet ex cap. *Clericis*. §. vltim. de Immunitat. Ecclesiar. in 6. vbi id notat Glossa, & ex cap. *Quia sepe* de Election. in 6. cum similibus, & singulis annis fit talis reuocatio in Bulla cænæ Domini. Ratio vero est, quia priuilegium concessum subdito reuocari potest ab eodem superiore, vel eius successore, vt in libr. 8. de Legibus cum communi sententia probatum est. Hoc autem priuilegium est huiusmodi, etiam si Imperatori, aut Regibus sit concessum, quia datur à Papa, qui est superior illis, & ideo semper potest illud reuocare.

26.

In quo est considerandum, quōd Papa, quando hoc priuilegium concedit Imperatori, verbi gratia, non solum remittit aliquid de priuilegio, quod fortasse ab ipso Imperatore acceperat, seu committit illi aliquam partem iurisdictionis temporalis directæ, quam ipse Imperator Ecclesiæ prius donauerat, sed etiam ex parte aufert priuilegium à Christo ipso concessum, & derogat iuri canonico, & in illo dispensat per suam spirituales potestatem. Quia ergo hæc potestas semper in Pontifice manet integra, (quia per nullum priuilegium potest supremam iurisdictionem à se abdicare, vt cum Aretino, Baldo, & alijs rectè notauit Felinus in cap. *Novit* de Iudicijs. numer. 8.) ideo semper potest Papa priuilegium suum reuocare, prohibendo seculari Principi vsu temporalis potestatis circa clericum, seu reducendo ius diuinum, & canonicum ad suum integrum statum, ablata dispensatione. Imò etiam potest iurisdictionem temporalem directam, quam per suum priuilegium Principi seculari commiserat, ab illo auferre, & ad se re-

A uocare, seu in se solo retinere. Quia verisimilius est, non illam à se abstulisse, sed quasi delegasse, & cōmisisse depēdenter semper à voluntate sua, quia nō amplius necessariū est ad finē priuilegij, nec ex verbis eius plus colligi potest. Hoc autē priuilegium, quod minuit immunitatē, odiosum est, & ideo restringēdū, vt illo modo intelligatur concessū, quo immunitati minus præiudicet, ideoq; semper est reuocabile, & per potestatem spirituales, per quā Pontifex potest clericos eximere, & per supremam potestatem ciuilem, quam Pontifex nunc habet in personas, & bona clericorū, quā nunquā à se abdicat, etiam si talia priuilegia concedat.

B

Difficultas autem est, an de facto integra sint aliqua huiusmodi priuilegia, vel potius omnia, quæcūq; fuerūt concessa, nunc sint reuocata, idēq; talis excusatio, licet de possibili iusta esse possit, de facto locū non habet. Ratio dubitandi sumitur ex Bulla cænæ Domini, (in alijs enim antiquis iuribus, vel Bullis nō inuenitur generalis reuocatio) nā in clausula 19. post prohibitas actiones contra

C

immunitatē addūtur in Bulla Gregorij. xij. hæc verba: *Etiā prætēxu quorūcūq; priuilegiorū à Sede Apostolica ex quibusvis causis, ac sub quiscūq; tenoribus, & formis, in genere, vel in specie cōcessorū quibuscūq; Regibus, &c. quæ volumus illis in aliquo suffragari, illa omnia ex nūc in irritū vocando.* Per quæ verba apertè reuocantur priuilegia omnia, & tot particulis additis augetur reuocatio, vt omnia priuilegia, & omnes modos, seu species illorum, omnemque materiam, & omnem formam, & quascūque personas comprehendere videatur. Et quanuis in posterioribus Bullis vsque ad nouissimā mutata sint illa verba, nihilominus eundem sensum referre videntur, nā post prohibitionē sub censura additur hæc sola limitatio: *Sine speciali, specifica, & expressa huius sanctæ Sedis Apostolicæ licentia.* Quæ exceptio extēdit prohibitionē ad omnes alios casus, non obstantibus quibuscūque alijs priuilegijs, nam licentia actualis, & particularis in casu specifico non est propriè priuilegium, sed potius dispensatio quædā, quæ à priuilegio differt, vt in libro de Priuilegijs dixi.

D

27.

An aliqua priuilegia contra immunitatem irreuocata subsistant. Ratio dubitandi.

Felinus.

Cap. Novit.

numer. 8.

Nauarr.

Salzedo.

28.

Sententia negans.

Bañez.

Menoch.

Aufreyer.

Iul. Clar.

Gigas.

29.

Sententia auctoris.

Vnde Nauarr. in sum. cap. 27. num. 72. verba vtriusq; Bullæ referens, ingenuè fatetur, ibi esse reuocata omnia priuilegia, dubitat autē, an possint excipi priuilegia remuneratiua, vel quæ sunt immemoriali consuetudine firmata, & sequitur Salzedo in Scholijs ad practicam criminalem Bernardi Díaz, cap. 55. 6. *Apud Gallos.* De qua exceptione statim dicam.

Nihilominus multi authores non solum antiqui, sed etiam moderni vtuntur hac excusatione priuilegij ad aliquorū regnorum consuetudines defendendas. Vt de Hispania affirmat Banez. 2. 2. q. 67. art. 1. dub. 2. concl. 6. & Menochius de Retinend. possess. remed. 3. n. 354. & de Gallia Aufreyerius in Clementin. 1. de Offic. ordinarij, limitat. 13. & Iul. Clar. lib. 5. §. ult. q. 36. num. 26. & de republica Veneta Gigas in tract. de Crimin. læsæ Maiest. quoad illud crimen in particulari. Difficile autem est solidū fundamentum huius sententiæ afferre, aut probabili modo explicare illa verba reuocatoria, vt prædictum effectum in omnibus priuilegijs, circa talem materiam non consequantur. Fortasse autem illi authores exillimarunt, talia priuilegia esse remuneratoria, vel immemoriali consuetudine firmata, quæ etiam Nauarr. excepit. Sed re vera immerito excipiuntur ab ijs verbis (præsertim vt habentur in Bulla Gregorij. xiiij.) priuilegia, quæ sunt in antiquo vsu etiam immemoriali, quia vt suprà dixi, consuetudo in hac materia non addit firmitatem priuilegio, cum in vi consuetudinis nullum ius inducat, ideoque immemoriale priuilegiū nihil speciale, & proprium habet, ratione cuius sub generali reuocatione, & appellatione priuilegiorum non comprehendatur. Quod etiam dicitur de priuilegio remuneratorio, non satisfacit, tum quia, sine probatione dicitur, omnia talia priuilegia esse remuneratoria, tū etiā quia illa reuocari possunt, vt suprà dixi, & videntur satis comprehensa sub illis verbis, *Ex quibuscumque causis, ac sub quibuscumque formis, ac tenoribus concessorum.*

Qua propter mihi valde probabile est, ex vi illorum verborum esse reuocata priuilegia quoad causas criminales, nam de illis tantum in illa clausula sermo est,

A ideoque in alijs materijs pertinentibus ad immunitatem clericorum habere poterit locum excusatio priuilegij, vbi de illo satis constiterit. In criminalibus autem causis, & præsertim in capitalibus (ita enim loquitur expressè Gregorius. xiiij. in sua Bulla) videntur, vt dixi, priuilegia reuocata. Quia verò Sixtus. V. & posteriores Pontifices non ita expressè illam reuocationem posuerunt, & verisimile est, non sine causa illa verba mutasse, ideo non audeo damnare vsum talium priuilegiorum, sed hoc Apostolicæ sedi remitto. Nam etiam Cardinalis Bellarminus cap. 35. contra Barclaium, cum ille diceret, esse in Gallia quædam delicta grauiora, quæ priuilegiata dicuntur, ipse respōdet, ideo dici priuilegiata, quia priuilegio Sedis Apostolicæ indultum est Regibus Francorum, vt ea delicta cognoscere possint. Quibus verbis videtur, illam excusationem non improbare, sicut illam non improbant Iulius Clarus, & Aufreyerius, quos allegat.

Defensio iusta.

C SEXTA, & vltima excusatio est iusta defensio regni, aut innocentum, vel propria, & hæc est valde visitata in Regijs tribunalibus, quia perse, & generatim spectata habet magnam quandā speciem illius naturalis æquitatis, qua *vim vi repellere licet.* Nam defensio ex suo genere omnibus licita est, si necessaria sit, & debito modo fiat; vnde etiam contra Papam licitam esse Regibus, vel Ecclesiæ in tertio libro notatum est cū Caietan. in Opusc. de Potest. Papæ cap. 27. Idemq; in hac materia de Exemptione notat Victoria Relect. 1. de Potest. Eccl. n. 8. seu proposit. 8. Couarruias, & multi alij moderni scriptores, Hispani præsertim, & Galli, ex quibus videri possunt Didacus Perez in legem. 5. tit. 1. libri. 2. Ordinamenti, & Didacus Castillo in l. 49. Tauri. numer. 3. & Matthæus de Afflict. in decisionib. Neapolitan. decis. 2. 24. 85. & 363. Et ex antiquis Decius in l. *Vim.* ff. de Iustit. & iur. num. 25. & Platea in l. *Prohibi-* tum. C. de iure fisci lib. 10. Fundamentum autem est, quia illud principium, *Vim vi repellere licet*, est de primò iure natu-

Bellarm.

30.

Caietan.

Victor.

Couarr.

Didac. Pe-

rez.

Didac. Cas-

tillo.

Matth. de

Afflict.

Decius.

Platea.

Isidor.
D. Thom.

naturali, teste Isidoro in 5. lib. Etymologiae. cap. 4. & refertur in cap. *Ius naturale*. dist. 1. & confirmat D. Thom. 2. 2. q. 96. art. 4. Et ita illo vtuntur iura canonica in cap. *Significasti*. 2. de Homicid. c. *Si verò*. 1. de Sent. excōm. ergo etiā licet laicis vti illa defensione contra clericos.

31.

In hac autem materia videtur hicvius maximè necessarius, quia nisi hæc defensio interdum adhibeatur, sæpius innocētes grauissimè opprimuntur à suis proximis iudicibus, vel Prælati Ecclesiasticis, quia vel omnino non possunt, vel non sine magno dispendio ad superiores Prælatos recurrere, & præsertim ad Romanam curiam longè distantem. Et addit Couarru. signum huius necessitatis esse, quòd ferè omnia catholica regna hac vtuntur defensione, quòd videant, sine illa non posse innocentes suos defendere, cum tamen hoc ad suam conseruationem, & cōsequenter ad officium suū pertineat. Sicut enim vnusquisq; homo ius habet vim vi repellendi, non solum quando sit toti corpori, sed etiam si cui-libet membro fiat, ita respublica habet potestatem ad propulsandam vim cui-cunque membro suo factam. Respublica autem transulit suam potestatem, & curam in Regem, ideòq; defensio hæc Regibus specialiter cōmēdata est, teste Hieronymo Ierem. 22. & Isidoro lib. 3. Sententiar, ca. 53. & habetur in cap. *Regum*, & cap. *Principes*. 23. q. 5. & Augustino epist. 50. & habetur in cap. *Maximianus*. 23. q. 3. Et idem tradit Concilium Parisiense. 1. sub Ludouico p. 2. cap. 2. & 3. Rex autem per sua tribunalia Regia, & alios ministros, illa potestate vtitur. Ergo est iusta hæc excusatio, quia & actio sit legitima potestate, & non est contra exemptionem, quia non est actus iurisdictionis, seu superioris, sed defensoris, à defensione autem nullus est exemptus.

32.

Quauis autem hæc defensio habeat, vt dixi, hanc speciem naturalis equitatis, nihilominus illam applicare ad praxim, & ad excusanda plurima facta iudicum secularium, difficillimum profectò est. Vt autem punctum difficultatis explicemus, suppono, sermonem esse de defensione, quæ sit, non titulo, vel potestate iurisdictionis circa aggressorem, sed quæ sit propria autoritate, viribus, seu

A potentia, supposito iusto titulo dominij, vel administrationis eius rei, quæ defenditur, ne per violentiam auferatur. Quia cum secularis iudex non habeat iurisdictionem in clericum, non potest propter defensionem, vti iurisdictione in ipsum; ergo solum facto potest aduersus clericum se vel alios defendere. In quo potest notari differentia inter Prælatus Ecclesiasticum, & Magistratum civilem: nam si Magistratus inferat vim Prælato, potest Prælatus se defendere per potestatem iurisdictionis spiritualis, in qua semper est superior præcipiendo, interdicens, & excommunicando, imò hic modus defensionis est illi magis proprius, quia per se non vtitur gladio materiali, quanuis per laicos possit interdum illo iuari, pro vt necessarium, vel opportunum fuerit. At verò iudex laicus non potest se defendere à vi per clericum immissa, exercendo iurisdictionem in illum, quia illam non habet, oportet ergo, vt sit defensio facti, qualis à priuata persona fieri potest, si impetatur, etiam vsque ad occisionem aggressoris, si necessaria fuerit.

Deinde vt habeat locum hæc excusatio necessariae sunt duæ illæ vulgares conditiones requisitæ ad licitum vsum illius principij, *Vim vi repellere licet*. Vna est, vt actualis vis ab altera parte inferatur, nam hoc ipsum in primis supponitur in illismet verbis. Vnde in præsentī oportet, vt vis sit clara, & manifesta, quia contentio est inter subditum, & superiorem, de quo subditus cōqueri solet, quod sibi vim inferat, & ideò necesse est, vt sit clara, & manifesta: nam si res sit dubia, semper pro superiori præsumēdū est, ideòq; tunc nulla potestas laica vim facere potest contra iudicem, vel Prælatum Ecclesiasticum, vt suum subditum defendat, quia iniustam vim inferret Prælato, priuando illum iure suo, quod habet in casu dubio. Neque satis erit, quòd potestas secularis probabili iudicio, aut suspitione ducatur, nisi certò sciat, nullā esse opinionem contrariam probabilem, iuxta quam possit Ecclesiasticus Prælatus practicè iustè præcipere, vel coactionem aliquā subdito inferre, quia si ita procedat re vera, practicè nullā vim facit: nam speculatiuè tantū res est dubia. Altera cōditio est, vt defensio sit moderata tutelæ, vt

33.

Duæ conditiones ad hanc excusationē omnino requiruntur.

Hieron.
Isidor.
Cap. Regum.
Cap. Principes.
August.
Cap. Maximianus.
Conc. Parisi.

To. 5. disp.
46. sect. 1.

iura, & omnes Doctores declarant, ut ali-
bi latius declaravi. Ad hanc ergo cōditio-
nē spectat, ut defensio per potestatem lai-
cam necessaria sit: nam si is, qui conque-
ritur de suo Prælatō, vel de alia persona
Ecclesiastica coram potestate laica, pos-
sit sine graui incommodo, vel periculo
æqualis, vel maioris nocimenti, à supe-
riori Prælatō Ecclesiastico defensionem
postulare, profectō non inculpatē se de-
fendit à clerico per laicum, nec laicus ip-
se iustē se intromittit, neque inculpatē
utitur potestate sua defensiva, quia sine
ratione, aut iusto titulo ius alterius, &
munus usurpat. Et ita canones non per-
mittunt, postulare auxilium secularis
potestatis contra insolentias clericorum,
nisi ubi per superiores Prælatos reme-
dium adhiberi non potest, vel ab eis ne-
gligitur. Ut apertē docet Gelasius Papa
in cap. *Quo ausu*, & Concilium Antioch.
in cap. *Siquis Episcopus*. 23. q. 3. & Con-
cilium Toletan. 9. in capite *Filij*. 16. q. 7.
Supposita autem necessitate, etiam per-
tinet ad hanc cōditionē, ut actiones ipsæ,
quibus fit defensio, nō excedant modum
debitum, ac prudenti arbitrio moderatū.

Gelas. Pa-
pa.
Concil. An-
tiochen.
Concil. To-
letan. 9.

34.

Hanc defen-
sionem se nō
perferē per
vsum iuris-
dictionis à
laicis exer-
ceri.

Cuidā eua-
ngel. obui-
atur.

Ex his ergo principiis oritur, ut dice-
bā, non parua difficultas in applicatione
iusta istius excusationis ad casus in hac
materia occurrentes. Primò quidem quia
hæc potestas, quam usurpant laici in Ec-
clesiasticas personas, vel causas, ferē sem-
per est per vsum iurisdictionis, quia ex-
ercendo illius actiones, dicunt, eum de-
fendere, qui vim patitur. Nam frequen-
tius fit hæc defensio deferendo causas ele-
ricorum, vel Ecclesiasticas ad tribunalia
Regia, ut ibi examinetur, & iudicetur, an
iudex Ecclesiasticus vim inferat, nec ne.
Hoc autem faciunt iudices seculares cau-
sam ad se aduocando, & acta causæ cum
processu in Ecclesiastico tribunali for-
mato ad se afferri præcipiendo, & postea
causam iuridicē examinando, ac tandem
sententiam de appellatione iniustē ne-
gata, vel censura male imposita, vel alia
vi simili iniustē illata, proferendo; hi au-
tem omnes sūt actus iurisdictionis. Res-
pondent authores, qui hunc morem de-
fendunt, tunc iudicem secularem non
iudicialiter, sed extraiudicialiter proce-
dere. Sed videntur profectō verbis illu-
dere. Quid enim est iudicialiter proce-

A dere, nisi aduocata causa, illam publicē
examinare, & sententiam in illa cum au-
thoritate ferre? hæc autem facit iudex
secularis in illo articulo, in quo defen-
sionem præbere dicit. Respondent alij,
non esse inconueniens, quod iurisdic-
tione utatur in solo articulo, quem iudicā-
dum assumit, dummodo de principali
causa, quæ est fundamentum contro-
uersiæ non iudicet. Sed hoc etiam nihil
ad excusationem confert, satis est enim,
quod ille etiam articulus ad materiam
Ecclesiasticam pertineat, & quod Eccle-
siastica persona ad iudicium seculare tan-
quam rea in eodem articulo deferatur.
Ergo in omnibus huiusmodi casibus nō
seruatur prima conditio ad defensionem
necessaria.

Refellitur
alia euasio.

B

Vnde etiam deficit alia, quia non præ-
cedit certa, & manifesta violentia. Et in-
de fit, ut sine sufficienti causa, vel occa-
sione sub nomine defensionis usurpen-
tur actiones, quæ re vera non pertinent
ad defensionem facti, ut sic dicam, sed ad
defensionē iuridicam, quam potest præ-
stare iudex legitimus sua iurisdictione
utendo. Vnde vlteriùs efficitur, ut illa
non possit dici defensio moderatæ tute-
læ, neque possit fundari in solo illo prin-
cipio naturali *vim vi repellere licet*, tum
quia non fit per actionem licitam, sed
per usurpatam iurisdictionem, ut osten-
sum est, tum etiam quia fit antequam cō-
stet certò vim inferri innocenti. Quod
ex ipso facto manifestum est, quia ad
hoc ipsum suam operam adhibet, & se
interponit iudex secularis, ut iuridicē
examinet, an fiat vis, nec ne; ergo non
supponit certam, & euidentem violent-
tiam; ergo non supponitur talis status
causæ, seu iniuriæ, in quo possit iustē per
solam defensionem facti vis vi repelli.

D

Quæ ratio locum habet, quotiescunque
iuridicē cognoscendum est de iustitia,
vel iniustitia alicuius facti Ecclesiastici
iudicis, vel cuiuscunque clerici. Et decla-
ratur à contrario, nam si laicus de suo iu-
dice seculari conqueratur, quod illi in-
ferat vim, negando appellationem, vel
quid simile, non patienter feret iudex
secularis, ut Ecclesiasticus se intromittat,
& auctoritatem suam interponat, acta
causæ postulando sub præcepto, vel cen-
sura ad examinandum, & iudicandū, an

35.

iu-

iudex secularis vim faciat, nec ne. Neq; seculares iudices illā vocabunt defensionē in iudice Ecclesiastico, sed suę iurisdictionis usurpationē; ergo eodē iure ipsi iudices seculares respectu Ecclesiasticorum censerī debent, vel certē maiori. Quia maiore potestate habet Ecclesiasticus iudex suprà laicū, quā ē contrariō, ut sæpe dictū est, quia Prælatus Ecclesiasticus potest iudicare de peccatis omniū suarū ouīū iuxta cap. *Nonit*, de Iudicijs, & cap. *Ex tenore*, de Foro compt. & cap. *Siquis de Potenti bus*. *Glossa*. 24. q. 3. Et similiter munus defendendi innocētes magis incūbit Prælatis Ecclesiasticis, quā secularibus Magistratibus, ut notauit *Glossa* in cap. *Regum*, 23. q. 5. & sumi potest ex multis decretis. 87. dist.

C. Nonit.
Cap. Ex te
nore.
Ca. Siquis
de Potenti
bus.
Glossa.

38. Quapropter difficile videtur hūc modū defensionis admittere, aut approbare tanquā iustū ex vi solius legis naturalis, qua vim vi repellere licet, quoties nō supponitur euidēs, & manifestaviolētia solo facto impedienda, nō iure examinanda, aut vindicanda. Hęc enim duo in hac materia discernenda maximē sunt, ne iurisdictione pro defensione usurpetur. Poterūtq; facillē illa duo hoc exēplo distingui: nam Rex Gallię si videat manifestā vim, & iniuriam inferri innocētī à subdito alterius Regis, v. g. Anglię, qui ad innocentē subditū suum occidendū aggreditur, potest illi facto resistere, & innocentem defendere, vim vi repellendo. Si tamen vis nō sit manifesta, & euidēs, neq; per actionē exterius violentā inferatur, sed in iudicio sibi fieri subdit⁹ alterius Regis cōqueratur, opusq; sit iudiciario examina ad cognoscendum de violentia, nō poterit profectō Rex Gallię sub specie defensionis, & ex vi illius principij, *vim vi repellere licet*, acta causę postulare, ut de querela cognoscere, & iudicare valeat, ut est per se manifestū, tum ex usu, & cōmuni iure gentiū, tum etiā quia si contrarium permetteretur, plurimarū perturbationū, & dissensionum seminariū esset. Ergo signum est, hāc posteriore nō esse defensionē, nec ex vi naturalis iuris ei licere, qui iurisdictionem non habet.

37.
An prædi-
cta defensio
per ius ca-
nonicum li-
ceat.

Hinc ergo non nulli authores videntes fortasse, illam non esse legitimam excusationem pro omnibus similibus causis, vel actionibus, addiderunt, excusari

A iudices seculares similia facientes, quia hoc est illis iure canonico concessū, ideoque non sine debita iurisdictione procedere. Vnde in Bulla cōne cum damnantur iudices similes actus exercentes, additur: *Nisi in casibus iure concessis*. Ita sentit Couar. in Pract. c. 35. n. 4. §. *Ceterū in hac Regia*, ubi alios authores refert. Idē Nauarr. in cap. *Cum contingat*, de Rescrip. remed. 1. §. *Secūdo infertur*, Rebuff. in cōmentarijs ad Constitutio. Gallic. tom. 3. tit. de Appellationib. tanquam ab abusu. nu. 14. & in Concordat. tit. vlt. de Protectione concordator. Azebedo in lib. 1. Nouę recopilat. legum Hispaniæ tit. 6. l. 2. Quod autem ius canonicum hanc potestatem Principibus secularibus, vel eorum Magistratibus tribuerit, colligunt dicti authores ex cap. *Filijs, & nepotibus* 16. quæst. 7. quia in eo dicitur, *Si Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differat*. Et simili modo allegant cap. *Principes*, & cap. *Regum*, cap. *Administratores*. 23. quæst. 5. & cap. *Christianis*, & cap. *Petimus*. 11. quæst. 1. Item cap. *Quidam Monachi*, & cap. *Probinum*. 16. quæst. 1. & cap. *Non licet*, dist. 17. & cap. *Maximianus* 23. quæst. 3. & cap. *Boni Principis*. 96. dist.

Prima opio.
nio.

Couarr.
Nauarr.
Rebuff.

Azebedo.

C Circa hāc autem sententiam duo mihi dicenda videntur, vnum est, sententiā illam nullū in iure canonico habere fundamentum. Nam illa omnia, quę afferuntur, sunt antiqui iuris, & ideo licet aliquid simile in eis esset concessum, per nouiora iura Decretalium, & Bullarum Pontificum esset reuocatum. Sic enim ad cap. *Filijs, & nepotibus*, Respondet Panormitan. in cap. *Qualiter, & quando*, de Iudicijs, ubi etiam *Glossa* idem sentit, & idem habet Stephanus Aufrelius in Tract. de Potest. seculariū in Ecclesiastic. & Azor tom. 1. lib. 5. cap. 14. quæst. 2. in fine. Nō existimo tamen necessarium, ad reuocationem antiquorum canonum recurrere, quia in nullo eorum, quę allegantur, sermo est de potestate iurisdictionis in res, vel personas Ecclesiasticas, quę laicis tribuatur. Et præsertim in cap. *Filijs*, solū dicitur, ut patronus Ecclesię, si viderit, bona Ecclesię ab inferioribus clericis de fraudari, moneat Episcopū: si ab ipso Episcopo, moneat Metropolitanum, si à Metropolitano, *Regijs auribus intimare non*

28.
Prædicta
sententia in
iure canonico
fudamē-
tum nō ha-
bet.

Panormit.
Glossa.
Aufrelius.
Azor.

D Potest. seculariū in Ecclesiastic. & Azor tom. 1. lib. 5. cap. 14. quæst. 2. in fine. Nō existimo tamen necessarium, ad reuocationem antiquorum canonum recurrere, quia in nullo eorum, quę allegantur, sermo est de potestate iurisdictionis in res, vel personas Ecclesiasticas, quę laicis tribuatur. Et præsertim in cap. *Filijs*, solū dicitur, ut patronus Ecclesię, si viderit, bona Ecclesię ab inferioribus clericis de fraudari, moneat Episcopū: si ab ipso Episcopo, moneat Metropolitanum, si à Metropolitano, *Regijs auribus intimare non*

Satisfieri
b9 in oppo-
sitione addu-
ctis.

differat, quod non oportet intelligi, vt Rex iurisdictione vtatur in Metropolita num, sed vt autoritate sua illum moneat, vel si non satis sit, implorato Pōtifice, illius autoritate illum cohibeat, interim verò facto, & potentia impediatur, ne Ecclesia in bonis suis iniuriam aliquam, vel damnum patiat. Qui sensus & est cōformis intentioni Concilij Toletani. 9. cuius est illud caput, vt indicant illa verba, *Aut commotionis honesta conuentione cōpescant*, quæ licet de ipsis Patronis dicta sint, nihilominus Regi accommodari possunt, quatenus indicant, mentem Cōcilij fuisse, vt vnaquæq; persona ibi nominata iuxta modum statui, & cōditioni suæ accommodatū, remedium adhibeat. Nam si Concilium voluisset nouam iurisdictionem Regi in Metropolitanum tribuere, profecto clarioribus verbis id facere debuisset. Itē aliās potuisset tunc Rex Metropolitanum in ius vocare, in carcerem mittere, & punire, quod est incredibile. Imò cenſeo solius Concilij prouincialis autoritate sine approbatione Pontificis fieri non potuisse. Denique, cū Conciliū aliud non declarauerit, secundum regulas iuris loquutum fuisse intelligendum est, regula autem iuris etiam antiquioris illo Concilio est, vt qui iudicium ab Imperato repetierit, *Honore proprio priuetur: si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulerit, nihil ei obſit.* Ex Concilio Mileuitano cap. 19. cap. *Placuit.* 11. quæſtio. prima. Atque hic etiam sensus non displicuit Panormitano, & insinuat etiam in marginali nota quæ in C. Gregoriano habetur, & ex Archidiacono sumpta est.

39.

Et iuxta hunc sensum facillimè, & omnino verè intelliguntur reliqua iura allegata, in nullo enim illorū est sermo de iurisdictione, nec de actu, qui illa requirat, sed de defensione, tuitione, aut auxilio, quod & Principes seculares Ecclesiæ debent, & Ecclesiastici Prælati ab illis possunt exigere. Sic Isidorus in dicto c. *Principes*, dixit, ipsos rationem esse reddituros Deo propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiūt, Hieronymus verò in dict. cap. *Regum*, duo de Regibus dicit, scilicet, officiū eorū esse facere iudicium, & iustitiā: & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, & miseris, qui facilius opprimuntur à potentibus,

Isidor.

Hierony.

A præbere auxilium, vbi nihil in speciali dicit de clericis. Vnde prior pars in suo foro, & respectu subditorum intelligenda est, sub posteriori verò possunt clerici in legitimo sensu cōprehendi. Ioannes autem Papa in dicto ca. *Administratores*, solū monet Magistratus seculares, vt Prælatis Ecclesiasticis eos monētibus, vt ad Ecclesiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumq; refrænationem inuigilent, obediant, Gelasius autē Papa in cap. *Christianis*, potius dicit, *cælestem militem*; id est, clericum, nō nisi forum suū debere sectari, occasione quorundam clericorū, qui per Regiam potestatem opprimebantur, vt in seruitutem redigerentur. Et ideo statim in capite sequenti duabus Ecclesiasticis personis causam delegat, commendat tamen cuidam Comiti, vt si ad delegatorum iudicium eorum aduersarij venire contempserint sublimitatis eius tuitione valentur, nequid illis aut subreptio, aut inimica legis violentia necessitatis imponat. Vbi imploratur brachium seculare ad resistendum alteri laico, non ad iudicandum clericum.

Et hoc ipsū cōfirmat Cōcil. Carthag. 3. in d. cap. *Petimus*, & extendit ad petendū auxiliū à brachio seculari, ad resistendum Prælato intruso, & tyranno, quod his verbis moderatur, & declarat, *seruata forma disciplina non estimabitur appetitus, si à vestra charitate modeste cōuentus recedere detractauerit, cū fuerit, sua cōtumacia faciente, etiā autoritate iudiciaria*, id est seculari, cōuentus. Similiter Cōcil. Chalcedonense in dicto cap. *Quidam monachi*, dicit, monachos esse cogendos per brachium seculare (vtique imploratū ab Ecclesiastico) vt à curia exeant. Idemq; facit Gelasius Papa in dict. cap. *Probinum*, & in dicto cap. *Non licuit*, Similiterq; August. in dict. cap. *Maximianus*, solū dicit, esse laudabile in Episcopo petere ab Imperatore auxilium contra hostes Ecclesiæ. Denique Marcellus Papa in dicto cap. *Boni Principis*, quod ad rem pertineat, solū dicit, *Boni Principis esse, sacerdotes Dei honorare, atq; tueri*, tueri autē nō est iudicare, & multo minus est honorare, quin potius contra honorem sacerdotum est, quod à laicis iudicentur. Est ergo euidenter in illis iuribus, nihil iurisdictionis in Ecclesiasticos laicis tribui.

40.
Concilium
Carthagi.

Vnde

41.
Ius canonici
cū dictū de
fessionis mo
dū non ap
probare.

Cap. Qua
liter, &
quando.
Conc. Lat.

Cōc. Trid.

Vnde vltcrius concludo, verisimilem non esse suprà dictam excusationē, nimirum, hāc fieri à laicis licentia, seu iurisdictione eis iure communi concessa. Probatur, quia iura antiqua illam non concedunt, vt probaui, nulla enim alia referuntur; iura autem nouiora non solum non concedunt, sed omnino prohibent, vt cap. *Qualiter, & quando*, de Iudicijs, cum similibus, maximè verò hoc conuincunt verba Concilij Lateranen. sub Leon. X. sess. 9. in reformatione curiæ; *Cum à iure tam diuino, quàm humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innouamus omnes constitutiones, &c.* Vnde Concilium Trident. sess. 25. cap. 3. *nefas dicit esse cui libet Magistratui seculari, prohibere Ecclesiastico iudici, nequem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, &c.* Et rationem hanc reddit: *Cum non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.* Huiusmodi autem sunt omnes actiones, de quibus tractamus, ad quas seculares iudices iurisdictionem nō habere, Concilium apertè tradit.

42.

Denique est manifesta ratio, quia iudices seculares etiā in materijs spiritualibus hanc vim (vt ipsi loquuntur) per easdem actiones auferre volunt, in illis autem materijs necessaria est iurdictio spiritualis, quæ nullo iure diuino, aut naturali competit laicis, & iure canonico semper à principio fuit denegata laicis talis iurdictio, vt suprà probatum est, & constat ex decretis distin. 96. Et quanuis Papa de absoluta potestate eam possit illis delegare, ordinariè id non facit; ergo non est verisimile, iure cōmuni esse datam secularibus totam iurisdictionem Ecclesiasticā, quæ ad honestandas omnes illas actiones, quas ipsi vsurpant, necessaria est. Imò inde etiam concluditur, nullam omnino communicari, tum quia eadem est ratio totius, & singularum partium, tum etiam quia si quis rectè consideret, semper causa, quam isti iudices ad se aduocant, & de qua volunt cognoscere, Ecclesiastica est, nimirum, sententia à iudice Ecclesiastico lata, vel aliquid simile.

43.
Aliorū ex
sio.

Quapropter alij authores sentientes cum præcedētibus, necessariam esse iurisdictionem ab Ecclesiastico Prælato

A manantem, vt tales actiones iustè fiant, ad priuilegium Apostolicum recurrūt, affirmantq; in regnis catholicis, in quibus hæ actiones in praxi tolerantur, esse priuilegium à Pontificibus concessū ob causas iustas, præsertim ad reprimēdos Vicarios Episcoporum ab insolentij (vt ait Bañez statim citandus) & vt pauperes, & minus potentes, qui sæpius hanc vim patiuntur, facilius, vel sine magno dispēdio remedium aliquod habere possint. Atque ita de regno Galliæ testatur Menochius de Retinend. pos. sess. remed. 3. num. 354. & indicat sæpe Rebuff. in locis allegatis, & de Hispania idem affirmat Dominicus Bañez. 2. 2. Bañez. q. 67. art. 1. dub. 2. conclus. 6. Et in hoc regno, scimus, fieri multa similia, & prætextu similis priuilegij defendi, vel ratione cuiusdam concordie per Pontificem approbatæ, vel concessæ, donec per sedem Apostolicā aliud ordinetur, quod perinde est. Et re vera ego etiam aliam viam non inuenio, qua possint similes actiones à violatione exemptionis excusari. Quia verò pendet hæc excusatio ex facto, id est, an talia priuilegia sint re vera his regnis, vel eorum Principibus concessa, & an in sua vi perseverent, fuerint vè perpetua, de quibus circumstantijs mihi non constat, ideò neque approbare possum, nec reprobare huiusmodi facta, sed illud Apostolicæ sedi remitto. Solumque assero, vt Principes, vel Magistratus ciuiles tuta conscientia possint hoc genus iurisdictionis exercere, necessariū esse, vt de priuilegio, quod est illius fundamentum, sufficientem, satisque probabilem notitiam habeant, & quod à Pontificibus reuocatum non sit, hac autem notitia supposita, cætera quæ ad hanc materiam spectant, sufficienter ex principijs positis definiri posse existimo.

Menoch.

Rebuff.

Bañez.

Superioris libri summa.

Q Vanuis in hoc opere fidei catholice causam, & defensionē potius, quam mores instruendi minus assūperim, nihilominus in hoc quarto libro vtrunque officium pro viribus explere

explere necessarium duxi. Tum ut labor noster catholicis, quibus maximè debitor sumus, vñi magis esse posset; tum etiam ut non solum hæreticorum errores refellendo, argumentaque soluendo, sed etiam morum honestatem, & æquitatem, quæ in vtriusque fori Ecclesiastici, & civilis distinctione, ac separatione cernitur, explicando, plenius Regi Angliæ, eiusq; Protestantibus, alijsque libertatis Ecclesiasticæ inimicis, quantum in nobis est, satis faceremus. Cum ergo in tractatu de Clericorum exemptione, seu Ecclesiastica immunitate duas controuersias esse conspicerem, ad fidem vnâ, alteram ad mores spectantem, ita vtrâq; pertractare curavi, ut & illius, quæ in nobis est, fidelis doctrinæ rationem redderem, & quomodo in vñi, & praxi seruanda sit, docerem. Quam ob causam prius exemptionem ipsam ex fidei principijs, ac fundamentis, hoc est, ex verbo Dei scripto, & non scripto, sed antiqua Patrum, & Ecclesiæ traditione firmato, stabilis studui. Deinde immunitatem hanc Ecclesiasticam non solum iure Põtifício, ac Cæsareo introductam esse, verum etiam ipsi diuino iuri, tam veteri, quam nouo; imò etiam naturali valde cõsentaneam esse demonstraui. Quia reuera neque in diuino cultu reuerentia debita, ac decencia, neque in Ecclesiasticis moribus honestas, neque in Ecclesiastica Hierarchia decor, ordo, & pulchritudo sine hoc immunitatis iure, ac priuilegio subsistere posset. Quod ut euidentius constaret, rationem, & modum, quo vñi, & moribus talis exemptio seruanda est, luculentius declaraui.

Quæ omnia, si Rex serenissimus Angliæ, attentè, ac syncerè, depositoq; nimio dominandi, ac imperandi affectu, considerare voluerit, futurum spero, ut non tam grauati ferat, quam in sua Præfatione significat, tantam hominum, & fundorum partem Regum potestati, & iurisdictioni subductam esse: quia neque Maiestas Regia inde obscuratur, sed illustrior fit, nec minuitur potentia, sed augetur. Nihil enim Christianum, & catholicum Regem ita illustrat, clarumq; ac celebrem reddit, sicut integra in Deum pietas, & religionis cultus: nam (vt optimè dixit Cyrillus) ad Theodosium scri-

A bens, *Gloriosa in Deum pietas Regijs honoribus immobile fundamentum est, vnde subiungit, Principes pietatis cultores sine labore vincere, & aduersarijs prauallere.* Ideoq; (vt Nizephor. refert) idè Theodosius nihil aliud filijs Arcadio, & Honorio moriens mandauit, quam ut verâ pietatem integre seruarent, per quâ & pacem habituros, & victoriâ à Deo consequuturos esse sperabat. Filij autem Parenti fidem, & obedientiam exhibentes (eodem Nicephoro teste) *Quacumq; decessores eorû pij Imperatores pro Ecclesijs statuerant, & ipsi confirmarunt, eaque firmiter seruauerunt, aliaque insuper Deo grata addiderunt.* Intelligebant quippe religiosi Principes, prærogatiuas, & immunitates rebus diuinis concessas, non hominibus datas esse, sed Deo, à quo regnorum omnium felicitas, & conseruatio pendet, ac proinde, *tunc Christi dextera imperium defendi, quando Ecclesiæ status incõcussus seruatur*, vt Leo Papa dixit. Ex quo intulit D. Thomas lib. 2. de Regim. Princip. sub finem, Regem, & Principem toto conatu, & sollicitudine diuino cultui teneri incumbere: non solum quia homo, sed etiam quia Dominus, & Rex est, & Dei vices gerit, à quo maximè pendet. **C** Vnde subdit inferius. *Omnes Reges, qui ad diuinâ reuerentiâ fuerunt solliciti, feliciter suum cursum consummasse: qui verò e contra in felicem consequutos exitum fuisse.* Absit igitur à Christiano Rege, ut Ecclesiasticâ libertatē propter diuinum cultum introductam, & tã diuinam, quã humanam lege sancitã, & diuturna Ecclesiæ catholicæ cõsuetudine stabilitã, & antiquorû Patrum, posteriorumq; fidelium scriptorû autoritate probatam, paucorum Nouantium suasu, vel studio, ac desiderio temporalem dominationem amplificandi, euertere moliatur. Id enim non gloriã, sed ignominiam ei afferet, & terrenum regnum non augebit, sed auferet sempiternum. Quod ne Iacobo Regi contingat, toto corde optamus, & obnixè petimus ab illo, in cuius manu cor Regis est, & in saniores partem illud vertere potest, & veritatis radijs ita illustrare, ut amplius ab ipso non auertatur.

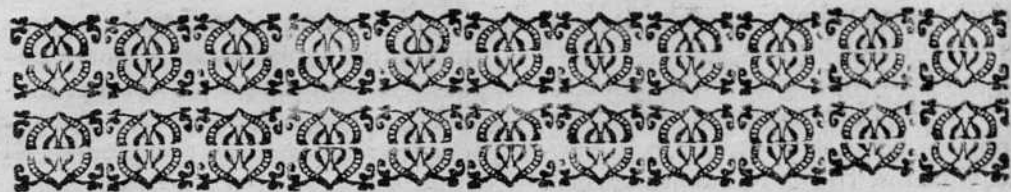
Lib. 13. Hist. Theod. cap. 12

Epist. 250 D. Thom.

Lib. de Re et fid. ad Theod.

* Finis Libri Quarti. *

LIBER

LIBER V.
DE ANTICHRISTO,
CVIVS NOMEN,
ET PERSONAM PER
CALVMNIAM, ET INIVRIAM
falso Protestantes Pontifici
attribuunt.

QVONIAM doctissimi nostri temporis, catholiciq; scriptores (vt interim antiquiores omittā) totam de Antichristo materiā accuratē disputarunt, eandemq; nos iam alibi pro nostra tenuitate profequuti sumus, liber hic parum necessarius alicui videri potest, præsertim quia superioribus non ita connectitur, vt propter doctrinæ consequutionem postulari videatur. Verumtamen Rex Angliæ, cui initio huius operis respondere proposuimus, nos vel inuitos laborem hunc iterū subire compellit. Ille enim in sua Præfatione post suæ fidei professionem, ad disputationem de Antichristo repente digreditur, & peculiarem eorum, quæ pro sua opinione protulit, responsionem postulat, dicens: *Id mihi maximè in votis est, vt si cum hanc meam de Antichristo coniecturam libebit refellere, singulis disputationis meæ partibus ordine respondeat*: ideoq; necessarium ducimus, & cum illo digredi, & singulis eius coniecturis peculiare tribuere responsum. Neque enim illud prætermittendum censuimus, eo quod Rex solis cōiecturis se niti fateatur: quia

A in re adeo absurda, & planè incredibili, & Ecclesiæ Catholicæ nimis odiosa, & perniciofa, nec coniecturæ permittendæ sūt sed penitus extirpandæ. Quam ob causā iterum de Antichristo disputationē texere, imò etiam si necesse sit eadem iterum repetere non sum veritus, dūmodo quantum in me est, omnibus tam sapientibus, quam insipientibus satisfaciam, vtrisque enim (teste Apostolo) debitores sumus. Ne tamen lectori molesti simus, nō omnia, quæ de Antichristo tractari solent, sed ea solum, quæ causæ, & peculiari responsioni, quam Rex postulat, inseruire queant, attingemus. Et singula membra, quæ Rex distinguit, singulatim etiam expendemus, non tamen eodem ordine, sed ea semper præmittemus, quæ vel euidentiora sunt, & in Scripturis clariora, vel quorum cognitio ad ea, quæ minus nota sunt, vel à prioribus pendent, aliquid cōferre posse censebimus.

Rom. i.

CAPVT I.

*De Antichristi nomine, eiusque varia
significatione*

PRius quam de re ipsa dicamus, visum est de nomine Antichristi pauca præmittere, vt omnes Protestā-
tium

i.

Nominis
etymon.

tium tegnas, vel potius in Christi Vicarium contumelias detegamus. Nomen igitur *Antichristus*, græcu esse, seu à Græcis desumptu nemo est, qui nesciat. Cōponitur autem ab *anti*, & *χριστος*, Anti, & Christus. In qua compositione certu est, Christi nomen, ut est proprium Iesu Saluatoris nostri, usurpari. Quamvis enim hoc nomen, ut ab vñctione deriuatum generalius sit, & quoscumque homines per sacram aliquam Vñctionē in dignitate assumptos significare soleat, iuxta illud: *Nolite tangere Christos meos*, Psal. 104. nihilominus Messiam, seu Christu Dominum, præsertim post eius aduentu per antonomasiam significat, sicut etiam in lege veteri fuerat præsignificatum, ut Ioanes cap. 4. indicauit: *Scio quia Messias veniet, qui dicitur Christus*, & exposuit Aug. tract. 15. & 33. in Ioan. & optime Cyrill. catech. 4. mystag. Euseb. lib. 1. Histor. cap. 3. & lib. 4. de Demonstrat. cap. 10. & Lactan. lib. 4. c. 7. & alij, quos late retuli in tom. 1. 3. partis disput. 18. Sect. 2.

2.
Falsa hære-
ricorum de
hoc nomi-
ne etymo-
logia.

Particulam verò *Anti* contendunt hæretici, non oppositionem, sed vicem, seu loco alterius subrogationem in illa compositione significare, & ita Antichristu eum esse, qui se Christi vicariu appellat. Sed ducuntur profecto spiritu decipienti simplices, saltem per nominis ineptam accommodationem. Et ideo omnia questione de illa duplici significatione dictionis *Anti* secundum se, & generali usu Græcorum spectatæ, à nobis solum consideranda est, prout in illius nominis compositionem secundum Scripturæ, Ecclesiæ, & Patrum usum assumpta est. Sic ergo certum est, cōtrarietatem, & oppositionem significare, nomenq; *Antichristi*, insignem Christi hostem designare. Sumpsit enim Ecclesia vocem hanc ex Scriptura, in qua nullum aliū habet significatum. Nullibi enim reperitur hæc ipsa vox in Scripturanisi in epist. 1. & 2. Ioannis, ibi autem aperte significat hostem Christi. Nam cum cap. 2. dixisset, *Audistis, quia Antichristus venit*, subdit inferius: *Quis est mendax, nisi is, qui negat, quia Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium*. Ex quibus verbis euidenter constat, Antichristum opponi Christo, negando Iesum esse

'Antichristus signifi-
cat Christum
aduersariu.
Probatorex
Scriptura.

1. Ioan. 2.

Audistis, quia Antichristus venit, subdit inferius: *Quis est mendax, nisi is, qui negat, quia Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium*. Ex quibus verbis euidenter constat, Antichristum opponi Christo, negando Iesum esse

A Christum, illum vtique singulariter promissum, ex duplici natura in vna persona diuina compositum, & ipsamet diuinitate, & Spiritu Sancto singulariter vnctū, ac proinde per antonomasiam Christum. Vnde cap. 4. repetit: *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus*. Soluere autem Iesum, nihil aliud est, quam negare, Iesum esse diuinitate vnctum per singularem vtique vnionem humanitatis ad Verbum: & hæc est summa ad Christum oppositio, ut idem Apostolus iterum epist. 2. explicauit, dicens: *Multi seductores exierunt in mundum, qui non consentiunt, Iesum Christum venisse in carne, hic est seductor, & Antichristus*. In Scriptura ergo nō habet nomen istud alium usum. In alijs verò Scripturæ locis, in quibus non nominatur, sed describitur Antichristus, summus aduersarius Christi depingitur. Nam Daniel. 9. & Matth. 24. per *abominationem desolationis*, Antichristum prædici creditur, & de illo dicitur, sedem, & nomen Christi usurpaturum, maximamque persecutionē contra Christum in Ecclesia sua esse excitaturum. Et de eodem intelliguntur verba Christi Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me, si alius venerit in nomine suo, illū accipietis*. De eodem etiā loquitur Paul. 2. ad Thessal. 2. ubi his nominibus illum onerat: *Homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo sedeat, ostendens se tanquam sit Deus*. Et tandē ut ostendat Paulus summam oppositionem Antichristi cum Christo, adiungit. *Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui*, Apud Daniele item, & in Apocalypsi describitur Antichristus tanquam insignis Christi aduersarius, ut infra videbimus.

D

Atque in hunc modum de Antichristo, & nomine eius senserunt Sancti Patres exponentes hæc loca, Chrysost. Homil. 4. in Ioan. Cyrill. lib. 3. in Ioan. cap. 6. & ibi Theophyl. Euth. & Beda, & late Irenæ. lib. 5. contr. heres. cap. 25. Ambr. in Psal. 43. Et lib. 1. de Spirit. Sanct. cap. 14. Nazianz. oratio. 47. quæ inscribitur *Significatio, in Ezech. & in Iambico inscripto Definitionis minus exactæ*, in fine, Nazianz. Ruffin.

Dan. 5.
Matt. 24.

Ioan. 5.

2. Thessal.
2.

3.
Probatorex
Patribus
Chrysost.
Cyril.
Theophyl.
Euthym.
Beda.
Irenæ.
Ambros.
Nazianz.
Ruffin.

Ruffin.
Hilar.

Ruffin. in exposit. Symbol. Hilar. lib. de Vnit. Pat. & Fil. satis à principio, si eius est opus. Melius, & certius lib. contr. Auent. in principio: *Nominis Antichristi*

D. Hiero. *proprietas (inquit) est, Christo esse contrarium. Et Hieronym. epist. 151. ad Algas. q. 11. Ipse est enim vniuersorum perditio, qui aduersatur Christo, & ideo vocatur Antichristus. Ethac ratione lib. 2. contr. Iovinian. in princip. Quomodo dies, & nox misceri non possunt, ita nec iustitia, & iniquitas, peccatum, & bona opera, Christus, & Antichristus.*

D. Aug. August. tract. 3. in epist. 1. Ioan. Latine, ait, *Antichristus, contrarius est Christo, & postea reprehendit eos, qui interpretabantur nomen Antichristi, id est, ante Christum, & inquit: Non sic dicitur, non sic scribitur, sed Antichristus, id est, contrarius Christo.* Et optime Damasc. lib. 4. c. 27. *Nō nobis, sed Iudais veniet, non pro Christo, sed aduersus Christum, qua etiam de causa Antichristus dicitur.* Et in tom. 9. operū Augustini, author tract. de Antichristo sic inchoat. *De Antichristo scire volētes, primo notabitis, quare sic vocatus sit, ideo scilicet, quia Christo in omnibus contrarius erit, & Christo contraria faciet.* Et licet ille tractatus nō censeatur esse Augustini, auctoritatem habet, & Rabani esse creditur. Et Hugo Eterian. lib. de Regres. animar. cap. 23. *Erit (inquit de Antichristo) homo, non Angelus, qui aduersabitur Christo, & membris eius, inde Antichristus appellandus.* Pluresque alios in sequenti capite referemus.

Damasc. 4. Cum ergo hæretici nec etymologiam hanc, nec significationem negare possint, quid eis prodest, mutata vocis etymologia, & noua significatione ex proprio cerebro illi attributa, saltē nomine Vicariū Christi Antichristum appellare? Nam si de solo nomine in hoc contendere studēt contemnendi sunt, & ad scholas grammaticorū remittendi. Si vero sub illa specie, & umbra vocis suadere contendunt, illū esse verū Antichristum sub hac propria vocis significatione, & tanquam illi aduersarius, quia se Vicarium Christi, atq; adeo Antichristum in alia ab eis cogitata significatione, appellat, ita vt intelligant, non quemlibet hostem Christi, sed illū, qui sub nomine Vicarij eius illi opponitur esse Antichristum. Respondemus in primis, cum, qui non per rapinam, vel

A vsurpationem se Christi Vicarium nominat, sed quia ab ipso Christo constitutus est, nō esse Christi hostem, & ex hac parte non posse esse Antichristum. Deinde dicimus, illud signum Antichristi non inueniri in Scripturis, nec in illis, vel à Patribus traditum esse, nimirum, Antichristum esse oppugnaturum Christum sub specie Vicarij eius, sed aperte vsurpando ipsum Christi nomen, & dignitatem. Et ideo hac vana cogitatione, & nouitate omissa per signa Antichristi in Scriptura fundata discurrendum est.

B Non possum autem omittere, quin prius aduertam ex hac nominis huius etymologia, & ex dictis testimonijs duplicem huius vocis acceptionem distinguendā esse. Vnam propriam, aliā cōmunem: seu translatam appellare possumus, Nam quia nomen Antichristi hominem Christi contrariū significat, per Antoniniam accipitur vt nomē propriū singularis cuiusdā hominis maximi Christi, & Ecclesię aduersarij; generali autē modo, etiā de alijs Christi hostibus dicitur. Hac duplici eius nominis acceptione vsus est Ioannes dicta epist. 1. cap. 2. cum dixit.

C *Audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multifacti sunt.* Et rationem huius posterioris significationis inferius insinuans, dicit. *Qui negat, quoniam Iesus est Christus; hic est antichristus.* Idemq; ferē repetit cap. 4. & in epist. 2. Et ita ex hoc loco duplicem hanc illius nominis acceptionem adnotarunt Patres ibi, & Matt. 24. & 2. Thessal. 2. vbi Hierony. Chrys. Oecumeni. & alij. Et optime Cyprian. epist. 76. in principio dicens, Ioannem, *vniuersos, qui de Ecclesia exissent, quique contra Ecclesiam facerent, Antichristos appellare.* Et infra. *Vnde apparet, aduersarios Domini Antichristos omnes esse, & similia ferre habet epist. 7. Et August. lib. 2. contra Aduersarium legis, & Prophetarum cap. vltimo de illo ait, Deus verus est, in cuius templū falsus ille (id est Antichristus) sessurus est, ad quem pertinet etiam iste, (vtiq; legis aduersarius) qui sub nomine Christi, quod est nomen Dei, hoc est, Christianum se videri volēs, semper extollitur contra Christum, seque ostendit Antichristum, non vnum illum maiorem ceteris, sed ex his aliquem, de quibus dicit Ioannes Euangelista,*

D *nunc antichristi multifacti sunt.* Eos enim

5.
Nominis,
Antichristi
duplex lig-
nificatio.

1. Ioan. 2.

Matt. 24.
Thessal.
D. Hiero.
Oecum.
Chrysost.
Cyprian.

D. Augu.

1. Ioan. 2.

Hieron. dicebat hæreticos, qui tēporibus Apostolorū esse iam cæperant. Idem lib. 20. de Ciuita. cap. 19. Vnde etiam Hierony. Naum. 2. tractans illud. 1. Petr. 5. *Aduersarius vester diabolus tanquam leo, &c.* subiungit: *Catulus leonis Antichristus, & omnes doctrinæ peruersæ, &c.* Et infra. *Audistis, inquit Ioānes, quia Antichristi multi sunt, tot enim Antichristi sunt, quot dogmata falsa.* Et Matt. 7. in fine, omnes, qui contra Christū sapiunt, Antichristos vocat. Quæ omnia cōfirmant quod diximus, Antichristum ex summa ad Christum oppositione ita esse appellatum, & inde deriuatum esse nomen ad alios insigniores Christi aduersarios denotandos. Sicut etiam cōmuni vsu, hominē valde crudelem Neronem esse dicimus, & similē tyrannū esse Diocletianū, & magnū Philosophū esse Aristotelē, & sic de alijs. De hac ergo trās-lata significatione nulla est dubitatio, de al-tera verò superest cū hæreticis cōtrouer-sia, quam sequenti capite prosequemur.

CAPVT II.

Virum Antichristus proprie dictus sit homo aliquis singularis, vel sedes aliqua seu imperium.

I. **H**æretici contendunt, nō esse singu-larem personam, sed seriē, vel ge-nus personarū in aliqua sede, vel imperio succedentium: quem errorē ex-cogitarunt, vt Papam Antichristū esse suaderent. Hunc errorē insinuarūt *Vuicleph.* ar. 30. & *Ioan. Huf.* art. 19. dānati in Concilio Constant. sess. 8. & 15. *Clar-*ius *Luth.* in cap. 49. *Genes.* vbi hac ratione reijcit cōmunem sententiam asse-rentem, Antichristum futurum esse de tribu Dan, quam fuisse dicit diaboli in-uentum. Et quidam *Rodolphus Gualter-*us in *Homilijs* de Antichristo irridet eos, qui asserunt Antichristū fore certū singularē hominem. Sic etiam *Beza* in 2. *Thessal.* 2. dicit, licet Paulus loquatur de Antichristo, vt de quodā homine, sub illo nihilominus intelligere totū corpus Ec-clesiasticę tyrannidis, ita verò, vt peculia-rē tyrānidē declaret, nimirū Romanā. Vn-de cōcludit, manifeste hallucinatos esse, quicunq; Paulū de vno quopiā homine esse loquutū intellexerunt, nisi dent quē

A *piam*, qui à Pauli seculo ad diē vsq; iudi-cij superstes maneat. Denique *Caluinus* etiā in eodem loco, & lib. 4. de *Iustit.* c. 7. idē supponit, cū Papā dicit esse Antichri-stū. Et hæc sententia placuit *Iacobo Re-gi* qui solis cōiecturis duci fatetur, qua-les autem illæ sint postea videbimus.

B Veritas catholica, & in fide certa est, Antichristum propriē, seu antono-masticē sumptum, futurum esse singula-rē quendam hominē insignē, ac peculiarē Christi aduersariū. Ita docent sapiētes, & catholici viri, qui hac ætate cōtra hæreti-cos decertarunt, & hoc punctū magna di-ligentia, & eruditione tractarunt. Et pro-batur breuiter ex sacra Scriptura, & Pa-tribus. Et in primis expendo locū. 2. ad *Thessal.* 2. vbi licet Antichristus hoc no-mine nō exprimatur, de illo nihilominus loqui Paulū, sancti omnes, & catholici do-cent, nec hæretici negant; imò eundem locū in contrarium inducunt, vt postea videbim⁹. In illo igitur loco instruit Pau-lus *Thessalonicēses*, vt non perturbentur cogitātis diem Domini, id est, vltimi iu-dicij, iam esse propinquum, quia necesse est, vt Antichristi aduentus, & persecu-tio antecedit. Vnde ait, *Neq; vos seducat* villo modo, quoniā nisi venerit discessio pri-mum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur su-pra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur ita vt in tēplo Dei sedeat, tanquam sit Deus. Et infra. *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet.* &c.

C Profecto si verba singula attente pō-derētur, nō possunt propriē, ac syncere intelligi, nisi de singulari, ac definita per-sona. Quis enim thronum aliquē, vel se-dem regni, hominem peccati, aut, filiū per-ditionis, appellare solet? Similia enim ver-ba nō collectionem, vel successiōnē, sed determinatam personam in rigore signi-ficant, neque à sua propria significatione violenter, & sine causa extrahenda sunt. Præsertim quia tot circumstantijs, mo-ribus, & conditionibus ille homo vesti-tur, & à Paulo, ac prophetis describitur, vt necessario vni tantum personæ conue-nire debeant. Vt cum Paulus ait: *Cuius est aduentus secundum operationem Satanae in omni virtute, & signis, & prodigijs men-* dacibus, & similia, quia verisimile nō est, in omnibus successoribus, seu Regibus alicu-

In Præfa.
p. 28. 29.

2.
Veritas Ca-
tholica te-
net Antichri-
stū singula-
rem homi-
nē futurum

Probatur ex
Scripturæ,

Bellarmin
li. 3. de Ro-
ma. Pōtif.
Sander. li.
8. de Visib.
Monar.
Tho. Mal-
ued. in ope-
re de Anti-
christ. Io-
seph, Acos.
in opere de
Temporib.
noniss.

3.
Expendun-
tur singula
D. Pauli ver-

2. *Thessal.*
2.

alicuius regni omnes illas proprietates, & morū qualitates esse futuras. Accedit Paulū nō absolute hominē, sed cū articulo græco, illū hominē peccatū dixisse, vt etiā latinē Ambrosi⁹ legit, & Vatablus vertit, articulo autē græc⁹ vim habet indicādi singulārē personā, vt infra ex Patribus ostendā. Imo notatione dignū est, Paulū quater repetere illū articulū dicēs, *ille homo peccatū, ille filius perditionis, ille, qui ad uersatur, &c.* Et infra: *Tūc reuelabitur ille iniquus.* Positus ergo est ad designādā singulārē personā, quā etiā demonstrat relatiuū, *Cuius est aduentus, &c.* Et adhuc apertius pronomē. *Ille iniquus*, cū subsequēti relatiuo, *quem Dñs Iesus interficiet, &c.*

Atque ita hunc locum Patres intellexerunt, Diuus Chrysostomus orat. 3. & 4. in illum locum, qui per comparisonem ad Christum, personæ Antichristi singularitatem declarat. Nam sicut Christus prædictus fuerat tanquā singularis homo, & data sunt certa eius indicia, utique per signa, & prodigia, quæ erat facturus, ita illi opponitur Antichristus, eiusque aduentus tanquam cuiusdam particularis hominis prædicitur, & per signa, & prodigia falsa, quæ operaturus est indicatur. Ergo ita est futurus Antichristus determinata persona, sicut fuit Christus. Sic etiam Theophylact. illa verba exponēs interrogat; *Quis autem ille est? nunquid Satanas? nequaquam, sed homo quispiam omnem Satanæ operationem recipiens.* Idemque fere habet Theodoret. qui antithesim inter Christum, & Antichristū magis expendit, dicens, dæmonem imitari consilium Dei, *Nam sicut Deus humana suscepta natura, nostram procurauit salutem, ita ille, cum eligit hominem, qui possit omnem eius suscipere operationem, per eum omnes homines decipere conabitur, se ipsum Christum, & Deum & hominem nominans:* Vbi solum notamus æquiparationem in hoc, quod uterque est certa, & particularis persona, nam in modo est diuersitas. Nō enim sicut Christus est verbum in humanitate assumpta, ita erit Antichristus persona Dæmonis in assumpta natura hypotaticē, sicut quidam falso finxerunt, quos alibi impugnauius; solum ergo fit in hoc comparatio, quod sicut Christus fuit indiuiduus homo, ita etiam erit

A Antichristus. Vnde etiam ipse Theodoretus docte mutauit loquendi modum, nam de Christo dixit, *sicut Deus humana natura suscepta, &c.* de dæmone autem ait, *ita ille cum eligit hominem, qui possit omnem eius suscipere operationem;* sentiēs futurum nō solum specialem naturam, sed etiam particularem personam inter alias electam à dæmone tanquam aptam ad omnem suam prauam operationem.

Deniq; in eisdē verbis Theodoretī ratio alia ponderari potest. Nam præcipua intentio Antichristi maximāq; ad Christū oppositio erit, quia persuadere conabitur, se esse Christū, & verū Messīā, & ostēdere tanquā sit Deus, vt ibidē ait Paulus. Hoc autē nō potest fingi de throno aliquo, aut sedentiū in illo successione. Nā sicut Christus non est prædictus, nisi vt particularis homo, ita nemo se finget Christū, nisi in sua particulari persona. Et licet multi se finxerint Christum, nullus autē nisi in sua, & pro sua propria persona: & inter eos, qui in signis, prodigijs, mendacijs, ac potentia præcellet, per antonomasiā erit Antichristus. Vnde Ambrosius ibidē ait, Antichristū futurū esse primum, & summū prauorū hominū, qui se vt Deos coli voluerūt. Recte etiā Tertul. lib. 5. cōt. Marc. c. 16. *Qui est (ait) homo delicti, filius perditionis, quē reuelari prius oportet ante Dñi aduentū, &c. Secundū nos quidē Antichristus, vt docēt veteres, & nouæ Prophetiæ.*

Atq; hinc Ambr. Chrys. & alij Patres cū citatis verbis Pauli cōiungūt alia Christi verba Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & nō accipitis me, si alius venerit in nomine suo, illū accipietis.* In quibus manifestē cōstat, Christū loqui de aliqua determinata persona, quā Iudæi vt Messīā suscipiēt. E ita dicti Patres, & alij præcedēti capite allegati verba illa Christi de Antichristo interpretātur. Et August. tract. 29. in Ioan. exponēs verba illa c. 7. *Quia à semetipso loquitur, gloriā propriam querit, dicit, talē futurū esse Antichristū, Ipsū quippe annūciās Dñs, gloriā suā questurū, non gloriā Patris, ait ad Iudæos, ego veni, &c.* & Amb. in Psal. 43. ait, significasse Christū illis verbis, *Iudæos in Antichristū credituros, qui in illū credere noluerunt.* Et idē habet li. 1. de Spir. sāt. c. 14. Quāuis enim multi futuri essēt Pseudo

5.
Alia ratioe
Theodore

D. Amb.

Tertul.

6.

D. Ambr.

D. Chrys.

Ioan. 5.

Expendunt

ur verba

D. Ioanis.

D. Aug.

D. Ambr.

Antichristus
dæmon
non erit.

Christi, & Pseudo Prophetæ, (vt ipse etiam prædixit Matth. 24.) quos aliqui Iudæi pro Messia suscepturi essent, (vt ex parte impletum legimus Act. 5. & postea apud Euseb. li. 8. Hist. cap. 6.) Nihilominus neminē Iudæi ita pro Messia suscipient, sicut Antichristū, & ideo illum singulariter Christum verbis suis designasse intelligimus. Et sic etiam dixit Cyrillus Hierosolymit. cateches. 12. *Iudæorum liberi venientem reiecerunt, male autem venturum expectant, verum Christum negauerunt, falsum autem ipsi errantes recipiunt. Qua de re etiam Saluator verē dixit, ego veni, &c. Quod autem ille falsus Christus futurus sit singularis quidam homo, & Antichristus, declarat late idem Cyrill. cateches. 15.*

Præterea hoc aperte confirmat modus loquendi Ioannis epist. 1. *Et sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Nam in his verbis distinguit quendam Antichristum singulariter prædicatum, & prædictum, à multis, per quendam eius participationem, & translationem sic nominatis. Ergo aperte supponit, illum priorem esse particularem personam. Præsertim quia illi multi Antichristi, quos Ioannes dicebat iam factos, nō erant multa regna, aut imperia tyrannica, sed vel multi, qui ex Iudæis contra Christum iam insurgēbāt, vel plures hæretici, vt Ebion, Cherintus, Simon Magus, vel plures etiam Imperatores Romani Christianorū persecutores, vt Nero, Domitianus, vt Sancti passim exponunt; ergo etiam ille singularis Antichristus est vna certa, ac definita persona. Accedit, in dictis verbis, & Paulo inferius, & in cap. 4. & epist. 2. vbicunq; ponitur in singulari nomē *Antichristus*, ponitur cum articulo, id est, ille, qui articulus vim habet designandi certam personam, & cum quadam singularitate, iuxta generalem Patrum regulā, quam tradunt Epiphanius lib. 1. contra hæres. Secta. 9. & libr. 2. hæres. 56. & Chrysost. enarrat. in cap. 7. Isai. Ponderans, non dixisse Prophetam: *Ecce virgo concipiet*, sed addidisse articulum ad designandam singularē, & excellentē virginē, & Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 4. circa finē, ponderans, addidisse Ioannē articulū, cum dixit, *In principio erat verbum.*

Probatur idē ex articulo græco

D. Epiph.
Chrys.
Isai. 7.

D. Cyril.

A Et orig. tom. 7. in Ioan. circa illa verba, *Propheta es tu?* Ioan. 1. Origin. 8.

Ad hanc etiā veritatē confirmandam multa argumēta desumi possūt ex locis Daniel. & Apocalyps. in quibus Antichristū prædici, & Patres docēt, & hæretici nō negant. Itaq; Dan. ca. 7. postquā explicuit, quartā bestiā esse regnū quartū, vtiq; Romanorū, postea per decē Reges diuidendū, subiūgit. *Et alius cōsurget post eos*, per quē omnes Patres Antichristum intelligūt, vt ibi Hieronymus testatur, & sequitur August. 20. de Ciuit. ca. 23. & D. Greg. li. 32. Moral. cap. 12. vbi particula *alius* satis demonstrat singularem personā, cuius actiones statim describit Propheta satis cōsentaneē ad Paulū. Et certe negari saltē non potest, in throno, & imperio illius, qui contra decē Reges pugnaturus est, quiq; tres destruet, & septē alios sibi subiciet, futurū esse aliquē primū Regē, qui contra alios insurget: necessariū ergo est, illū esse certā, ac determinatā personā, ille autē erit Antichristus. Tū quia in illū specialiter conueniūt omnia, quæ ibi subiiciuntur, *Sermones contra excelsū loquetur, sanctos altissimi conteret*, &c. Tū maximē quia tēpus regni illius tā erit breue, vt in eo non sit habiturus successorē, sed in illo, & cū illo sit thronus eius extinguendus, vt ex eodē loco Danielis, & ex c. 11. & 12. & ex Apoc. c. 11. & sequētib; & ex verbis Pauli, *Quē interficiet Dñs Iesus spiritu suo*, & ex alijs infra ostendemus.

B
C
D Hoc argumentū etiā cōuincit, illū vltimū Regē per cornu parū significatū non fuisse Mahometū, (vt aliqui voluerūt) neq; aliū similē tyrannū. Vnde etiā potest hæc veritas confirmari ex circūstātijs tēporis, loci, originis, bellorum, & alijs similibus, cū quibus describitur Antichristus venturus in allegatis Scripturæ locis, quæ postea tractaturi sumus, nō enim potest singularis persona euidentius designari, quā per circūstāntias huiusmodi, vel (vt cum dialecticis loquamur) per collectionē proprietatū, quæ nō nisi in vnū, & particulare indiuiduū cōuenire possint; ita autē Antichristus describitur in Scriptura negari, ergo non potest, quin particularis persona futurus sit.

Rex vltimus apud Danielē, nō fuit Mahometus, aut alius tyrannus.

Denique de Antichristo singulariter prædicto à Daniele, Paulo, & Ioan-

Iterum ve-
ritas aortho-
ritate Patrū
roboratur.

D. Iren.
D. Hypol.
D. Ephrē.
D. Cyril.
D. Amb.

Lactant.

Hug. Eter.
D. Prosp.

D. Hieron.

Theodore.

Chrysost.

D. Cypr.
Isai. 14.

II.
D. Aug.

Ioanne Euangelista omnes antiquissimi Patres, qui de illo scripserunt, ubiq; supponunt, esse futurum singularem hominem, cuius genus, mores, & alias proprias circumstantias describunt. Vt constat ex his, quæ tradunt Irenæus lib. 5. cont. hæres. à cap. 25. Hypolit. orat. de Consummat. mundi. Ephrē tract. de Antichrist. in tom. 1. Cyril. Hierosolymitan. Cateches. 15. Ambr. lib. 10. in cap. 21. Lucæ, ubi tres numerat Antichristos, Diabolū, Arium, & omnes hæreticos similes, & singularem, & famosum Antichristum, qui persequutus est Ecclesiam in fine mundi. Sic etiam depingit Antichristū Lactanti. lib. 7. diuin. iust. cap. 16. 17. 18. & 19. concludit: *Hic est autem qui vocatur Antichristus, sed se ipse Christum metietur, & contra verum dimicabit.* Similiaque repetit in Epitom. Institution. cap. 11. & eodē modo loquitur Hug. Eterian. dict. lib. de Regres. animar. cap. 23. Prosper in Dimidio tempor. à cap. 6. vsq; ad 16. præsertim vero Hieronym. Daniel. 7. dicens, *Putamus Antichristum vnum esse de hominibus, in quo totus Satanas habitaturus sit.* Idem supponit epist. 151. ad Algasi. q. 1. ubi late ita exponit locum Pauli ad Thessalonicens. Idēq; habet Theodoret. in eisdem locis. Daniel. & Paul. Et similiter Chrys. orat. 3. in 2. ad Thessalon. ait, *Antichristum non esse futurū ipsum Satanam, sed hominem quendam susipientem omnem eius operationem.* Vbi eadem verba habet Theophyl. dicens: *Non erit Satanas, sed homo quispiā, Cypria. etiam lib. 3. ad Quirin. cap. 118. de Antichristo exponit Illud Isai. 14. Hic homo, qui concitat terram, supponens profecto futurum esse particularem hominem.* August. 20. de Ciuit. cap. 19. Nulli (inquit) *Dubium est, eum de Antichristo ista dixisse, dieque iudicij. Hunc enim appellat diem Domini, & ait, non esse venturum, nisi ille prior venerit, quē refugam vocat, utiq; à Dño Deo. Quod si de omnibus impijs merito dici potest, quanto magis de isto.* Et infra tractans locū Ioannis, ait: *Sicut ante finē exierunt multi hæretici de medio Ecclesiæ, quos multos dicit. Antichristos, ita omnes tunc inde exibūt, qui non ad Christū, sed ad illū nouissimū Antichristum pertinebūt.* Et c. 23. ita etiā exponens Danielē, ait, *Antichristi aduersus Ecclesiā futurū sæuissimū reg-*

A num, licet exiguo spatio temporis susinendū, donec Dei vltimo iudicio regnū sancti accipiant sempiternum, qui non dormitans hæc legit, dubitare non sinitur. Præterea idē docet Gregor. lib. 14. Moral. capit. 11. vbi Antichristū dicit, futurū esse caput cunctū iniquorum, & quæ in cap. 9. Iob dicuntur, ita intelligi de vnoquoq; iniquo, ut referri quoq; debeant ad ipsum specialiter caput iniquorū. Et lib. 3. r. cap. 12. *Antiquus hostis, ait, illū perditū hominem ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur.* Ac deniq; Damascen. lib. 4. de Fide cap. 27. *Omnis, ait, qui Christū non confitetur, Antichristus est. Caterum peculiari, ac præcipuo modo Antichristus ille dicitur, qui sub mundi catastrophen venturus est.*

D. Greg.

D. Damas.

C A P V T. III.

Duabus Protestantū obiectionibus ex Daniele, & Paulo sumptis contra doctrinam superioris capituli, satisficit.

Q VONIAM si Antichristus vna singularis persona futura est, euangelicit hæreticorū phātaſia, quod in throno Apostolicæ sedis Antichristus se deat, conantur veritatē ex Scripturis demonstratā, eisdē Scripturis impugnare. Et primo obijcit Beza locū Dani. 7. ubi per quatuor bestias quatuor regna significata sūt, singula autē illorū regnorum multo tēpore durarunt, & plures Reges habuerunt, qui per singulas bestias significati fuerūt, & eodē modo dicūtur ibidē decē cornua quartæ bestię esse decem Reges, quos non oportet esse singulas personas, sed pluriū seriē in vnius regni sede; ergo eadē ratione dicendū est de regno Antichristi, quod per cornu parū significatur, non esse vnum tamen hominem, sed vnum thronū, in quo multi per successio- nem sedebunt; quorū collectio vocatur à Paulo homo peccati, quia erit velut vnum corpus sibi succedentium tyrannorum.

I.

Sinistra Be-
zæ interpre-
tatio in Da-
nielē.

Dan. 7.

D

Respondeo in primis, dissimilē esse rationē de verborū significatione, & de representatione per figuras, vel imagines apparentiū rerū, ut bestiarū, vel animalium. Nam verba habent propriam significationem quasi permanentē, & communē, à qua extrahenda nō sunt, nisi ubi necessitas, vel sufficiens autoritas coegerit, & maximē cauendus est sensus

2.

Responsio
ad illam.

improprius, & metaphoricus, quando ex alijs verbis, & circumstantijs in ipso contextu, & sermone adiunctis proprietas sermonis constare potest. At verò res, vel imagines apparentes non habent per se stabilem significationem, sed illam tantum, ad quam tunc, cum apparent, assumuntur, seu imponuntur, quæ metaphorica, seu quasi analogica est, pendetque ex voluntate, seu intentione Dei reuelantis, & ideo est obscurissima, & intelligi non potest, nisi ab eodem Propheta per verba declaretur, vel ex alijs Scripturæ locis significatio colligatur, vel certe postea tandem ex effectu cognoscatur. Paulus ergo non per visiones imaginum, sed per verba loquutus est de Antichristo, & talibus verbis eum indicat, ut plane de illo tanquam de vna singulari persona loquatur, & mores eius, ac circumstantias ita describit, ut vni tantum, & non omnibus, qui in aliquo throno succedunt, convenire soleant.

3.
Quid Daniel sub bestiarum nomine intellexerit.

At vero Daniel narrat futura sibi reuelata, non verbis, sed sub imaginibus bestiarum. Vnde utitur quidem verbis, quæ immediate significant bestias, & ut indicet, non esse veras, sed apparentes, non absolute dicit, prima erat leena, sed quasi leena, secunda similis vrsu, tertia quasi pardus, ipsæ autem bestię id significabāt, ad quod representandum per quandam analogiam fuerant imposita, & ostensa, & aliam significationem impropiam, seu translatam non habebant. Ideoque potuerunt facile representare regna, & non certas personas, & è cōverso, pro arbitrio reuelātis. Hinc ergo fit, ut per bestias interdum significantur regna, interdum certę personæ. Nam Daniel. 7. per leenam alas aquilæ habentem significatur regnum Chaldeorum; per vrsu, regnum Persarum, & Medorum; per pardū regnum Græcorū, & per quartā bestiā, Romanorū regnū. At vero in cap. 8. per Arietem significatur Darius Rex; per Hircum, Alexander, ut ipsemet Daniel exposuit. Igitur ex representatione per visionem bestiarum nullum fieri potest argumentum ad significationem verborū, nam illa variatur, vel imponitur pro arbitrio reuelātis, hæc verò de se fixa est, & certa, nisi aliunde cōstet, ad metaphoricum sensum transferri.

Dan. 7.

Dan. 8.

A Addo præterea, licet per bestias significantur regna apud Daniele cap. 7. nihilominus per singulas principaliter significari primos vniuscuiusque regni cōditores, & amplificatores, in quibus præcipue inveniuntur proprietates, quę per tales imagines, & visiones representantur. Et sic leena alata præcipue representabat Nabuchodonosor regni Chaldeorum fundatorem, hominem ferocissimum, & libidini deditū, ut notat Hieronymus, qui etiam ait, vrsu, Cyrum maiorem Imperij Persarum conditorem ob eius duritiam, & ferocitatem representasse. Pardus verò alatus significabat Alexandrum imperij Græcorum caput, qui magna fortitudine, ac velocitate orbem domuit. Ita ergo per quartā bestiā significari potuit Iulius, vel Augustus Cæsar, licet probabilius videatur, non fuisse significatam particularem personam, quia imperium illud in principio non monarchicum, sed aristocraticum fuit.

B

Per decem autem cornua illius bestię expresse dicuntur significari decem Reges, utique illi, qui decem regna, in quæ imperium Romanum diuident, debellaturi sunt. Ita ergo per cornu paruulum Rex quidem noui imperij inchoator representatus est, qui non est alius, nisi Antichristus, ut Hieronymus, Theodoretus, & omnes Patres intellexerunt. Est autem differentia, quia de ceteris imperijs, vel de decem Regibus non dicitur, quantum throni eorum duraturi fuerint, vel sint, & ideo tam ipsi fundatores, quàm eorum successores poterunt per illasmet imagines bestiarum, aut per decem cornua representari: de imperio autem Antichristi satis significatur, tum ibi, tum alijs locis infra tractā dis, breui tempore esse duraturum, & cum suo met fundatore esse extinguendum, & ideo per illud cornu paruulum ita significatur Antichristi imperium, ut etiam vna tantum, & singularis persona representetur.

D

Secundo obijciunt Protestantes locū Pauli. 2. ad Thessal. 2. dicuntque; (ut supra ex Beza retuli) nisi vnus homo detur, qui à temporibus Pauli vsq; ad diē iudicii super estes maneat, non posse Antichristū esse certū aliquē singularem hominē: nā Paulus citato loco cum Thessalonicenses docuisset.

4.
Primireges bestiarum nomine significantur.

Dan. 7.

D. Hiero.

5.
Cornua decem, totidē reges representant.

D. Hiero.
Theodor.

6.
Alia Beza interpretatio in Diuū Paulum.

Diem Domini (vtiq; ad iudicandū) nondū instare, quia nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, non veniet dies illa, subiungit: Nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, tantum vt qui tenet nunc teneat, donec ē medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Duo ergo docet Paulus, scilicet, Antichristum iam tunc incepisse operari suam iniquitatem, & apostasiam à Christo in fine mundi esse ab Antichristo consummandam, ipsumque esse interficiendum, & tunc diem Domini esse venturum. Hæc autem non possunt de eadem persona intelligi, quia non potest vnus, & idem homo operari iniquitatem tempore Pauli, & durare persequendo Ecclesiam vsque ad finem seculi, & tunc reuelari, & à Christo interfici.

Propter hoc testimonium quidam dixerunt, Neronem fuisse Antichristum, quorum sententiam infra cap. 4. tractabimus, quia illi non negabant Antichristum esse particularem personam. Illa ergo opinione omissa, Protestantes vel ignorant, vel ignorare se simulant duplicem significationem nominis Antichristi secundo capite positam, nam ex illius ignorance obiectio facta procedit. Sicut enim dixit Ioannes, *Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt*, quia vnus est, qui singulariter prædictus est, & multi, qui eius iniquitatem participando, illum quasi præfigurant, & ideo nomen etiam eius participant: ita etiam dixit Paulus, Antichristum, suo tempore iam inchoasse operari iniquitatem, licet id in fine mundi sit consummandum. Errant ergo hæretici non distinguentes inter Antichristum communiter, & propriè dictum, seu (quod idem est) inter Antichristum in typo, & in persona. Antichristus enim in typo non est vna persona, sed corpus, vel successio pluriū tyrannorum nomen Christi persequendum. Proprius autem Antichristus in persona, & qui per antonomasiam prophetatus est, vnica est, & singularis persona. De vtroque autem loquutus est Paulus in citato loco. Nam cum ait, *Mysterium iam operatur iniquitatis*, loquitur de Antichristo typico. Quem tunc fuisse

Neronem multi Patres intellexerunt, præsertim Chrysostom. ibi, & Theophylact. Et idem Chrysost. serm. de Eleemosyn. & collat. & Homil. de Præmijs Sanctor. Ambros. ibi, & Hieronym. epist. 151. ad Algas. q. 9. Attingit Tertullian. lib. de Resurrect. carn. cap. 24. & Augustin. 20. de Ciuitat. cap. 19. vbi incertam quidem dicit esse expositionem propter loci ambiguitatem, non tamen illam reprehendit. Addit verò aliā, quam Theodorus. & Seditius in Paulum sequuntur, scilicet, quēlibet Hæresiarcham, & Christi hostem sub illo, qui *mysterium operatur iniquitatis*, comprehendī. Quod parū ad præsens refert: omnes enim in hoc conueniunt, quod ille, qui tunc operabatur mysterium iniquitatis, non erat Antichristus, sed typus, imago, præcursor, aut insigne membrū Antichristi. Quod vt significaret Paulus non dixit simpliciter, operatur iniquitatem, sed *mysterium operatur iniquitatis*, vel ipsum Neronem vocando mysterium iniquitatis, si nomē *mysterium* sit suppositum illius propositionis, & in casu nominadi positum sit, & vocetur *mysterium*, quia figura erat Antichristi; vel certe ipsammet persequutionem Neronis vocando *mysterium iniquitatis* in casu accusandi, quia Nero persequendo Christianos, operabatur *mysterium iniquitatis*, id est, tyrannidē, quæ erat imago persecutionis Antichristi futura.

Vnde tantum abest, vt ex illo loco probetur, Antichristum proprium non esse vnā certam personam, vt oppositum potius inde conuincatur. Nam Paulus euidenter distinguit *mysterium iniquitatis*, seu illum, qui tunc operabatur *mysterium iniquitatis* ab illo in quo, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Imo inde docet Thessalonicenses, nondum instare diem iudicii, quia *nondum reuelatus fuerat homo peccati*, id est, verus, & proprius Antichristus. De quo etiam subiungit: *Quid detineat, scitis, &c.* nimirum, ne ille Antichristus veniat. Non declarat autem aperte Paulus, quidnam esset, quod aduentum Antichristi detineret, sed significat, Thessalonicenses iam illud scisse, quia cum esset cum illis, eos iam instruxerat (vt statim subiungit) Antichristum non esse venturum, donec

D. Chrys.
Theoph.
D. Ambr.
D. Hiero.
Tertul.
D. Aug.
Theod.
Sedul.

Hæresiarchæ, Antichristi dicuntur.

2. Thess. 2.

8.
Ex ijs dē verbis Pauli Beza interpretatio impugnatur.
2. Thess. 2.

7.
Duplicem notionē nominis Antichristi, se nescire, hæretici simulant.

1. Ioan. 2.

Antichristus in typo multiplex est, vnus in persona.

Romanum imperium è medio tollere-
tur, vel ad eum statum perueniret, in quo
per Antichristum posset omnino destrui,
vt Patres exponunt. Ergo semper Pau-
lus supponit, proprium Antichristum
esse alium distinctum ab eo, qui tunc ope-
rabatur mysterium iniquitatis, & de illo
semper tanquam de singulari homine lo-
quitur, vt capite præcedenti ponderaui.

9. Vnde etiam Rex Angliæ in Præfat.
Regis Angliæ sententia. pag. 67. fatetur ex illo loco potius pro-
bari, tempus, quo venturus est Antichristus,
& vniuersalis discessio futura est, non nisi
longo post tempore, quo Paulus scripsit illam
epistolam futurum fuisse. Nam hoc ipsum
est, quod Paulus Thessalonicensibus tra-
dere, & persuadere studebat ex illo prin-
cipio, quod Antichristus non solum non
dum venerat, sed neque tam citò ventu-
rus erat, alioqui non recte concludisset,
diem Domini nondum instare. Nihilo-
minus tamen idem Rex negat, Anti-
christum esse particularem personam,
quanuis non ex illo loco, sed ex alio id
suadere nitatur, vt capite sequenti vide-
bimus.

CAPVT IIII.

Alteri obiectioni ex cap. 17. Apocalypsis
sumptæ contra eandem resolutionem
capitis secundi satisfiat.

1. Obiectio re-
gis Angliæ
ex Apocaly-
psi. TERTIO obijcit Rex Angliæ in
Præfat. pagin. 98. vbi sic inquit:
*Scorto Babylonio, quod bestia me-
quitat, sedem alicuius imperij, & successione
continuatam aliquorum hominum seriem il-
li præsentem, non vnum aliquem designa-
re, perspicuum est, ex forma, qua diuersis libri
locis Antichristus ipse describitur, utique
in Apocalypsi, & inducit cap. 17. eiusdē
libri, in quo refert Ioannes ostensam sibi
esse mulierem meretricem sedentem super
bestiam coccineam, plenam nominibus blas-
phemia, habentem capita septem, & cornua
decem. De qua muliere concludit in fine
capitis: Et mulier, quam vidisti, est ciuitas
magna, quæ habet regnum super Reges ter-
ræ. Ex quo Rex concludit, mulierem il-
lam non posse significare certam vnius homi-
nis personam, sed plures homines sibi conti-
nenter succedentes, quorum sedes est magna
illa ciuitas.*

A Respondeo, etiam si Regi demus, ci-
uitatem illam per mulierem significatā,
esse Romam (vt ipse intendit) & septem
Reges per septem cornua significatos es-
se septem formas regiminis illius ciuita-
tis, & octauum futurum esse Antichri-
stum, vt idem Rex arbitrio suo commē-
tatur: licet (inquam) hæc omnia gratis
demus, non video, vnde inferre possit
cum fundamento in illo textu, Antichri-
stum non esse vnam certam personam.
Nam licet mulier significet ciuitatem,
in qua est aliquod imperium per bestiam
repræsentatum, cum successione pluriū
Regum, seu plurium formarum regimi-
nis: nihilominus bestia, quæ etiam signi-
ficare dicitur Antichristum vnum tyrā-
num, vnumq; hominem significare po-
terit. Neque ex textu aliquid induci po-
test, quod vel apparenter aliud indicet.
Nam si forte fiat argumentum à simili,
quia si mulier significat ciuitatem, & be-
stia imperium cum successione præsi-
dentium in illa, etiam bestia, vt repræsen-
tat Antichristum, simili modo significa-
bit seriem tyrannorum, &c. profectò cō-
sequentia nullius momenti est. Nam hæc
imaginariæ repræsentationes, seu ænig-
maticæ figuræ non semper ostenduntur,
seu proponuntur ad significandum
idem, vel eodem modo, vt per se cōstat.

Addo, in illa expositione Regis, in
qua suam obiectionem fundat, esse qui-
dem aliqua, in quibus cum nonnullis Ca-
tholicis conuenit, quæ probabilia sunt,
sed incerta, alia vero esse Regis propria,
quæ vix, aut nullo modo possunt substi-
tere. Nam in primis licet probabile sit,
meretricem illam Romam repræsentasse,
vt exponit Hieron. epist. 151. ad Au-
gust. q. 11. & Tertull. lib. 3. contr. Marci.
D & contra Iudæ. qui non intelligunt Ro-
mam Christianam, sed ethnicam, tamen
etiam est valde probabile, non repræsen-
tasse ciuitatem aliquam particularem, sed
ciuitatem diaboli, aut mundi, sicut illam
Augustinus distinxit à ciuitate Dei, id
est, totum cœtum impiorum. Quomodo
etiam dixit Hieron. Psalm. 54. duas ci-
uitates esse in mundo, Babylonem, &
Hierusalem. Per Babyloniam (inquit) in-
telliguntur mali. Et hæc solet Scriptura
mundum appellare. In illum enim con-
ueniunt omnia, quæ de illa muliere di-
cuntur,

2. Responsio.

3.

Meretricis
nomine, aut
Roma eth-
nica, aut mū-
dus intelli-
gitur.

Hieron.

cuntur, nam cum illa fornicati sunt omnes Reges terræ, & ab ea inebriantur omnes, qui inhabitant terram, utiq; tanquā terreni, & animales homines. Et cætera simili modo. Hac autem posita mulieris interpretatione, non oportet, bestiam, cui insidere visa est, esse Antichristum, sed satanam, ut multi Scriptores docuerunt, diabolus enim quasi sustinet totū impiorū corpus, & ideo illi insidere dicitur: & cætera, quæ ibi dicuntur, facile diabolo accommodantur. Cum ergo diabolus, vel satanas non sit collectio personarum sibi in aliquo imperio succedentium, sed vna certa singularis persona, non est necessarium, bestiā illam repræsentasse, ut Rex vult, continuatam personarum seriem, sed vnum Principem dæmoniorum, qui ad Christum eiusq; Ecclesiā impugandā satellitibus suis tam malis angelis, quam pravis hominibus, multiq; tyrannis per tēporum successionem utitur.

Præterea licet demus, *Scortū illud Babylonum* (ut Rex loquitur) esse Romā, & bestiam, cui insidet, esse Antichristū, non est necesse, illum esse solum Antichristum in persona, seu verum, & propriū. Sed potius dicendum est, illā bestiā prius fuisse Antichristum in figura, seu mysterio, tandem vero in proprium, ac verum Antichristū defecturā. Ac proinde licet demus Antichristum per bestiā repræsentatum non vnum tantū hominem, sed plurium successionē postulare; nihilominus dicimus, illam successionē in Imperatoribus, qui malitia sua, & tyrannide Antichristū præsignarunt, impleri: cum autem in vero Antichristo successio consummabitur, illum tantum esse futurum vnā singularem personam. Quam vero responsio hæc sit consentanea Euangelistæ, facile intelliget, qui attente considerauerit, quam appositè Imperatores Romani tyrannidem exercentes in Christianos significantur per *bestiam coccineam*, & *plenam nominibus blasphemiarum*; hæc enim epitheta non fœminæ, sed bestię attribui, & omnes interpretes docent, & ex græco textu manifestum est. Dicitur autem *coccinea*, quia erat *circundata purpura*, & *coccino*, ut infra dicitur, per purpuram autem imperium significari solet, quia erat quasi

A proprium illius dignitatis insigne, & ad id magis explicandum dicitur etiam bestia illa *circundata inaurato auro, & lapide pretioso, & margaritis*. Potest etiam dici *coccinea* propter sanguinem Martyrum, de quo infra dicitur, & vidi *mulierē ebriā de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum*. Quauis enim bestia sanguinē effunderet, & inde coccinea denominari possit, mulier tamen, id est ciuitas illum bibebat, eo quod inebriabatur, odio persequens Christianos, & idola colendo, propter quod etiam *mater fornicationū, & abominationum terræ* ibidē appellatur.

B Quod autē bestia illa non solum Antichristum in persona, sed etiam in figura in sua repræsentatione complectatur, illo verbo *mysterium* à Ioanne interposito satis significatum est, & explicatur optime per verba Pauli. 2. Thessal. 2. *Mysterium iam operatur iniquitatis*, utiq; Nero, qui cæpit in Christianorum persecutione Antichristum adumbrare, ut omnes Patres exponunt. Idemq; optimè declarant alia verba ibi subiuncta, & sic intellecta: *Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de Abyssso, fuit, utique in mysterio, & figura, quia prius quam Ioannes id scriberet, iā Nero mysterium operabatur iniquitatis, quem multi Imperatores postea imitati sunt: Non est, autem in persona, sed ascendet de abyssso, & in interitum ibit*, ut cap. 11. & 13. de Antichristi persona prædictum fuerat. Denique sic etiam intelligi non incongrue possunt alia verba postea subiuncta, & *bestia, quæ erat* (utique in figura) & *non est*, id est, nondū venit, & *ipsa octaua est*, quia est distincta persona à septem Imperatoribus, qui tyrannide sua illam insignius repræsentarunt, & ideo *de septem est*, quia eorum imperium usurpabit, & crudelitatem augebit, & cōsummabit, ipsa tamen, *in interitum vadit*: quia breui tempore regnabit, & statim condemnabitur. Ex hac ergo interpretatione, quæ valde probabilis est, potius colligitur, quod sicut Imperatores septem, qui mysterium iniquitatis Antichristi operati sunt, personæ fuerunt certæ, & singulares, ita & proprius Antichristus, qui post illos veniet, erit certa, & singularis persona. Imo licet priora septem capita possint ita intelligi, ac exponi, ut

5. Nero, bestia fuit, & mysterium iniquitatis, in figura.

4. Bestia, quam meretrix habebat. Antichristi figura erat, nō Antichristus.

Imperatores etiam Christianorū persecutores, in bestia coccinea significati.

in singulis non tantum personæ vnica, sed aliqua successio personarum intelligatur: nihilominus octaua, quæ erat, & non est, erit singularis persona vnica, quia breuissimo tempore durabit, & statim sine successione in interitum ibit, vt ibidem significatur.

6. Quapropter ad obiectionem dissoluendam, non multum refert exponere, qui sint illi septem Reges, quos per septem capita bestię significari Angelus interpretatus est; Quomocunque enim illi Reges intelligatur, Antichristus, qui post illos futurus est, persona erit vnica, & singularis, quod breuiter declaro iuxta duas magis receptas expositiones. Vna est multorum, qui ad explicandos septem illos Reges, distinguunt septem mundi ætates, primam ab Adam vsque ad diluuium; secundam à diluuium ad Abraham; tertiam ab Abraham vsque ad Dauid; quartam à Dauid vsque ad Babylonicam captiuitatem, & finem eius; quintam à fine, seu exitu populi à captiuitate vsque ad Christum; sextam à Christo vsque ad Antichristum; & septimam tribuunt temporibus Antichristi. Vnde in prioribus sex ætatibus per singulos Reges intelligi dicunt omnes Reges crudeles, & tyrannos, qui per singulas ætates sanctos persequuti sunt. Ex quibus Regibus *quinque* præcesserunt, seu *cecidērunt*, vt ait Ioannes, *vnus*, id est, *sextus est*, & *alius*, id est septimus, *nondum venit*, vtique Antichristus. De quo addit idem Ioannes: *Et cum venerit, oportet illum breui tempore manere*, vt significet, licet priores Reges non in vna persona, sed in plurium successione durauerint, quia ætates illæ diuturnæ fuerunt, vltimam vero futuram esse breuissimā, & ideo Regem in ea pugnaturum, vnam tantum, & singularem futuram esse personam. Iuxta hanc tamen expositionem bestia, quæ statim octaua esse dicitur, non intelligitur esse Antichristus, sed diabolus, qui dicitur *fuisse*, in prioribus, quia solutus erat, nunc vero in sexta ætate dicitur *non esse*, quia ligatus per Christum est, & postea dicitur *ascēsurus de abyſſo*, quia soluetur tēpore Antichristi, & in ipso veniet, & cum ipso regnabit.

7. Altera expositio supponit, per bestiam non dæmonem, sed Antichristum

A intelligi, vel potius imperium Romanū non absolute, & in tota sua amplitudine, sed vt operans mysterium iniquitatis, id est persecutionis Christianorum in præcursoribus Antichristi, vsque ad Antichristum verum, qui omnem iniquitatem effundet. Et sic bestia illa in Nerone incepisse optimè, & consentaneè ad Paulum intelligitur. Dicitur autem habere capita septem propter Imperatores successores eius: Sub quibus aliqui putant, comprehendi omnes, qui in illo imperio persequuti sunt Christianos, siue plures, siue pauciores fuerint, sumpto numero certo pro incerto, seu pro vniuersali. Sed difficile hoc creditur est, cum Ioannes distincte numeret quinq; qui præcesserunt, & vnum, qui est, & alium, qui futurus est, hæc enim tam distincta cōputatio non fit in numero incerto. Et ideo alij propriè verba intelligunt de septem tantum Imperatoribus, qui post Neronem vsque ad Neruam fuerunt. Illo enim tempore Ioannes vixit, & prophetauit, & ideo tantum mysterium iniquitatis, quod in eo tempore, in quo scribebat, partim præcesserat, partim agebatur, partim duraturum proximè erat, commemorauit, inde vero ad Antichristum transitum fecit. Quod etiam difficile videtur. Cur enim alij ibi non numerantur, præsertim Traianus, qui eodem fere tempore, & viuente Ioanne, acerbissime Christianos vexauit? Vnde addi potest, per septē Reges intelligi posse aliquos insigniores Christi persecutores, qui inter ethnicos Imperatores Romanos fuerūt, & typi fuerunt Antichristi. Quauis enim Ecclesiæ persecutiones varijs modis numerētur, nihilominus sub aliqua nō contēnenda cōsideratione ad eū numerū reduci possūt, qui illi visioni accommodari possit. Seuerus enim Sulpitius lib. 2. sacr. hist. nouē tantū numerat Ecclesiæ persecutiones, illas à Nerone inchoādo. Alij vero ab eodē principio numerāt decē, teste Augustino li. 18. de Ciuit. c. 52. Vnde aliquam ponit Sulpiti⁹, quæ in narratione Augustini omittitur, & è conuerso: quare facile possemus nos illa ad septem, vel octo reducere. Augustinus autem non putat esse inchoandum à Nerone, nec sistendum in Diocletiano, vt alij faciūt, & ideo

Alij Antichristū, & eius præcursores intelligunt.

Septem capita nō significare numerū incertum;

Sen. Sulp

D. Aug.

Ecclesiæ persecutiones nouē secundum alios, plures

In ea opinione diabolus bestia illa est.

& ideo in multo maiori numero esse putat, eumque esse incertum, & pro varietate temporum multiplicari.

8. Sed quidquid sit de re ipsa in se, & nude spectata: in ordine ad locum Ioannis, quem tractamus, non sine causa dicitur, Neronem fuisse primum Christi persecutorem, quia Ioannes non de omnibus Christi hostibus, sed de Antichristo, & praeursoribus eius loquitur, & fortasse non absolute, & simpliciter de omnibus; sed de his, super quos Romanum Imperium, vel Romana ciuitas infidebat. Inter hos autem Nero fuit primus, qui post Christum publico edicto contra Christum bellum mouit, propter quod de illo singulariter dixit Paulus, *mysterium iam operatur iniquitatis*, de quo mysterio etiam Ioannes loqui videtur, ut dixi, ideoque merito ille reputatur initium, & quasi fundamentum Antichristianismi mystici in Romano imperio. Post illum vero numerat Ioannes alios septem, in quibus eos numerare, & intelligere probabile est, qui nouarum persecutionum Christianorum capita fuerunt. Nam ut dixit Optat. lib. 3. aduersus Parmenian. *Tunc nona persecutio Christianorum in Romano imperio facta esse censetur, cum publico Imperatorum edicto noua aliqua ratione Christiani dinexati sunt*; ideoque non omnes, qui persecutionem ab vno incipit continuauerunt, inter persecutores, & Antichristos mysticos distincte numerantur, sed illi soli, qui vel nouis modis, & edictis persecutionem innouauerunt, vel qui eam, quae iam cessauerat, redintegrarunt. Sic post Neronem inter persecutores numeratur Domitianus, & post hunc Traianus, licet inter eos alij intercesserint, & sic possunt alij numerari, ut Marcus Aurelius, Decius, Diocletianus, Iulianus Apostata, vel alius similis.

Post Neronem alij Ecclesiam persecuti. Optat.

9. Obstant vero maxime huic expositioni verba Ioannis, ubi de illis septem Regibus ait: *Quinque ceciderunt, vnus est, & alius non dum venit*; significat enim Ioannes his verbis, quando illa scribebat, quinque ex septem illis praecessisse, & sextum actu imperasse, quod si ita est, non poterunt in illo numero computari Imperatores, qui post Ioannem fuerunt, ut Decius, Diocletianus, & alij. Posset tamen quis dicere Ioannem loquutum

A esse prophetico more de re futura, partim ut praeterita, vel praesenti, partim ut futura diuersis respectibus in ordine ad imperium Christianum. Ita ut cecidisse dicat Ioannes illos quinque praecipuos Christi hostes, qui ante Christianos Imperatores, id est, ante Constantinum Ecclesiam persecuti sunt, quales probabiliter existimari possunt primi quinque, illi, qui proxime post Neronem imperarunt, scilicet Galba, Vespasianus, Titus, Domitianus, & Nerua. Praetermissis Othone, & Vitellio, quorum propter temporis breuitatem non habetur ratio: & non computato Nerone, quia necesse non est, ut in illo numero comprehendatur. Sextus vero, qui additur tanquam praesens, non male intelligi potest Licinius, qui statim in principio imperij Christiani tempore Constantini grauissimè Christianos persecutus est, teste Eusebio in vita Constantini lib. 1. cap. 4. & lib. 2. cap. 1. & in Histor. lib. 10. cap. 9.

B Alter vero qui venturus postea dicitur, non immerito Iulianus Apostata intelligi potest, in quem recte conuenit illud, quod Ioannes subiungit: *Oportet illum breue tempus manere*, & fuit vltimus Imperator Romanus, qui Christum ipsum, & Christianum nomen persecutus est. Nam licet multi alij Imperatores haeretici Ecclesiam Catholicam impugnauerint, ut Constans, & Valens, Constantinus Copronymus, & similes, illi tamen non contra Christum apertum bellum mouerunt, sed sub nomine Christiano veros Christianos insequabantur. Aliorum vero persecutorum Ecclesiae, (licet plurimi in varijs regnis, & seculis fuerint) hic ratio non habetur, quia (ut dixi) solum de Romano imperio Ioannes loquebatur. Veruntamen haec omnia incerta esse fatemur, quia non certa verborum expositione, sed sola coniectura, & humana accommodatione nituntur; ea tamen solum proponimus, ut ostendamus, quocumque modo probabili locus ille exponatur, ex illo non colligi octauum illum Regem, per quem Antichristus designatur, esse corpus aliquod tyrannorum, aut serie Regum sibi succedentium, sed futurum esse certum & singularem hominem, sicut fuit Nero, vel Diocletianus, & alij Imperatores ibi designati.

Euseb.

10. Iuliani persecutio grauissima.

At

II.
Rex Angliæ
per septem
capita, sep-
tem formas
regiminis
Romæ in-
telligit;

At verò Rex Angliæ his expositionibus non contentus, nouam vel inuenit vel à suis Protestantibus didicit, ad hoc solum inuentam, vt ad Apostolicam sedem reuelationem illam Ioannis accommodent. Ait enim, septem Reges non esse personas certas, nec Imperatores Romanos, sed varias formas regiminis, quæ in ciuitate Romana à principio eius vsque ad eius destructionem erunt, quas dicit esse septem, & illas intelligi per septem capita bestiarum, seu per septem Reges, quos per septem capita significari, Euangelista declarauit: *Nam Romæ (inquit) Reges primo fuerunt, deinde exactis Regibus, Consules, Dictatores, Decem viri, Tribuni militum. Sexta erat, quo tempore Ioannes conscripsit Apocalypsim, Caesarum Imperatorum, septima, quæ nondum venerat, & exiguu tempore erat duratura, Ecclesiastica est Episcoporum, quæ translatione Imperij Roma Constantinopolim subsequuta est. Licet illorum regimen (ait) Imperatoribus quodammodo fuit subordinatum.* Et infra addit, Octauam esse Antichristum, quod multis verbis declarat, dicens, illum esse regimen eorundem Episcoporum Romanorum, quod post annos 276. in eadē sede subsequutum est, vtique à tempore Bonifacij tertij, vt inferius expresse dicit. Quæ omnia sine vlla probatione, sola dicendi autoritate producit.

12.
Ostenditur
sine funda-
mento hæc
effingi.

Prius quam de hac interpretatione iudicium proferam, Tertulliani animaduersionem præmittendam censui, in lib. de Præscriptio. cap. 17. dicentis, *Tantum veritati obstreperit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessario nolunt agnoscere ea, per quæ reuincuntur, & his nituntur, quæ ex falso composuerant, & quæ de ambiguitate cæperunt.* Hoc igitur in tota hac causa de Antichristo Protestantibus accidisse vel ex hac ipsa interpretatione, quam tractamus, manifestum est. Nam in primis in tota illa auctoritatem aliquam fide dignam, vel probationem requirimus, nam si hæc omnia tanquam dictata prophetico spiritu vendicantur, oportet, vt talis propheticus spiritus aliquo signo, vel modo sufficiente nobis ostendatur, si autem sola humana coniectura, vel potius accommodatione inuenta sunt, qua facilitate dicuntur, contemnuntur. Non solum

A quia humana coniectura plerumque fallitur, sed etiam quia illa nullum habet in textu fundamentum, neque in verbis. Imò Rex illa detorquet ad peregrinam, & inusitatam significationem. Qualis est quod per quinque Reges, qui præcesserunt, seu ceciderunt, intelligatur Reges, Consules, Dictatores, Decemviri, & Tribuni Romanæ ciuitatis: & ideò nullus ante Nouatores, illos Reges ita intellexit. Deinde immeritò illa quinque membra numerantur vt quinque regimina illius ciuitatis inter se distincta, & sibi succedentia. Nam Consules, ex quo incoeperunt semper durarunt, & ordinarium regimen tenuerunt, vsque ad Imperatores. Nunquam enim ante Iulium Cæsarem fuit in illa Republica ordinarium regimen per Dictatorem, sed solum per occasionem interdum ad breue tempus creabatur. Ideòq; Consules, & Dictatores dici non possunt multiplicasse Reges, vel ordinaria regimina in illa Ciuitate. Nam Consules semper durabant, etiā si suborta graui occasione, Dictator crearetur, qui post sex menses, vel cessante occasione, cessabat. Vnde solū erat quasi extraordinarium subsidium, non regiminis mutatio.

Dictatores
peculiarem
formam re-
giminis no-
denomina-
runt.

Linus De
cad. 3. lib.
3. circa me-
di.

C Eademq; vel maior ratio in decem viris militat, quia decem viri non ad mutandum reipublicæ regimen, sed tantum legum ferendarum causa creati sunt, & interim potestatem regendi Rempublicam acceperunt. Intra triennium autem cessarunt, & partem illius temporis non tam reipublicæ autoritate, quam vi obtinuerunt. Hoc autem non satis est, vt illa censeatur peculiaris regni, seu regiminis mutatio, alioqui etiam numeranda esset mutatio regni in inter regnum, in quo centum gubernabant, vnus tamē cæteris præerat, cuius imperium tantum per quinque durabat dies, & ita vicissim inter se per anni circuitum fortiebantur. Nam hæc ratio gubernandi non minus à regno distat, quam decemuiratus à Consulatu, nec minori tempore interregnum, quam decemuiratus durauit. Tandem eadem fere ratio in tribunis militum vriget. Quia propter tribunorum militum adiectionem, nihil de regimine, vel de Consulibus immutatum est, sed illi sunt adiuncti de plebe tribuni militum, solo

13.
Idem dicen-
dum de De-
cemviris.

fere

fere nomine à Consulibus distincti. Est ergo illa distinctio, & numeratio non solum voluntaria, sed etiam in rigore falsa, & contra veritatem historiarum conficta. Nam omnes historiarum tantum tria tempora Romanarum gubernationis usque ad Constantinum distinguunt, Regum, Consulum, & Imperatorum: nam ceterarum dignitates tantum fuerunt quasi comitantes tempora Consulum, eosque in diuersis occasionibus, vel ministerijs adiuvantes.

Præterea incredibile est, & intolerabile, quod septimus Rex esse dicatur, regimen Sanctorum Pontificum à Sylvestro usque ad Bonifacium tertium. Eo enim tempore non fuit Roma meretrix fornicaria, per idolorum cultum, nec habebat in manu sua populum plenum abominatione, sed doctrinæ fidei, & sanctitatis. Nam licet fortasse plures idolorum cultores in ea inuenirentur, ciuitas ipsa in Christum credebatur, & verum Deum adorabat, & quatenus talis erat Pontificum humeris insidebat. Ideoque Pontificum regimen, quod eo tempore fuit, dici non potest esse vnum ex illis septem capitibus. Præsertim cum Ioannes dicat, bestiam illam coccineam plenam esse nominibus blasphemiarum, cui meretrix in magna insidebat. Impium ergo est cogitare, bestiam illam, ut fornicationum fundamentum, seu fulcimentum, esse in illo capite representatam aliqua ex parte, seu, quoad vnum caput fuisse Sanctorum Pontificum regimen, vel (quod perinde est) hoc Pontificum regnum vnum ex illis septem capitibus bestiarum fuisse. Præter quæ quod immerito diceretur de illo septimo Rege, *Oportere illum breui tempore manere*, si 270. annis durauit, nam licet cõparatione sequenti illud regimen sit minus diuturnum, absolute, & in se non potest dici breue. Et præsertim quia cõparatione præcedenti, fuit diuturnius, quam primorum Regum Romanorum, qui septem tantum fuerunt, & iuxta receptam sententiam ad summum annis 240. durarunt, & ab initio Consulum usque ad initium imperij Augusti solum 478. anni transierunt, iuxta communioem computationem. Vnde si ille numerus annorum in tria regna diuidatur, ut Rex vult,

quodlibet eorum longe breuiori tempore durauit, quam regnum illud Sanctorum Pontificum, quod Rex septimum facit: cur ergo de illo potius, quam de omnibus præcedentibus dictum fuisset, oportere illud breui tempore manere? Neque omittam aduertere, falsum omnino esse, quod Rex obiter, & quasi aliud agens, interponit, regimen illorum Pontificum Imperatoribus fuisse subordinatum, contrarium enim in superioribus ostensum est.

Denique quod supponit, regimen Pontificum, seu Romanorum Episcoporum à tempore Bonifacii tertij adeo fuisse diuersum à regimine superiorum Pontificum, ut ex Christiano factum sit Antichristianum, dogma hæreticum est, & impia Protestantium, ac mera impostura, contra omnem historiam; imò contra experientiam usque ad hodiernum diem. Nam eadẽ fides, quæ in prioribus fuit, in Bonifacio tertio, & successoribus eius perseverauit, & Primatus, quem idem Bonifacius habere voluit, & professus est, non per rapinam usurpauit, sed à suis prædecessoribus (ut sic dicam) hæreditauit, eundem enim illi exercuerunt, & tutati sunt; ut in superioribus demonstratum est, neque in vlla re alia substantiale discrimen regiminis Ecclesiastici ostendi potest. Est ergo vana illa distinctio regiminum in Romana sede, & consequenter tota expositio Regis, totaque calumnia Antichristianismi Romanis Episcopis imposita euanesceat. Ac tandem euidenter cõuincitur, ex dicto loco Ioannis non colligi, Antichristum esse serie plurium hominum in eodem regno, sed potius contrarium indicari, nimirum, illum futurum esse aliquem singularem hominem, licet ex alijs Scripturarum locis id euidentius comprobetur.

C A P V T V.

De tempore persecutionis, & mortis Antichristi.

Q V A N V I S ex sola proprietate nominis Antichristi, & certitudine, ac singularitate personæ eius, euidentissimum sit, ineptissime ad thronum Romanæ sedis applicari ea, quæ de Antichristo prædicta sunt, nihilomi-

15.

A tempore Bonifacii nihil ex antiqua fide immutatum.

1.

Per singula procedendum.

nus, quia Rex Angliæ contrarium nititur saltem coniecturis ostendere, discurrendo per tria capita, ad quæ reuelationes de Antichristo factas reducit, scilicet, ad tempus aduentus eius, sedem eius, & descriptionem personæ eius, operæpretium existimamus singula ponderare, & in omnibus ostendere, non solum coniecturam probabilem ad id, quod intenditur, inde non sumi, verum potius oppositum ex singulis conuinci. Incipimus autem à temporis circūstantia, quia notior, & euidentior est.

De Antichristo autem quatuor nobis prædicta sunt, scilicet, venturum in hunc mundum, regnaturum in eo, persequuturum Ecclesiam, ac tandem interficiendum esse à Christo. Hæc omnia patent: nam de aduentu eius dicitur Daniel. 7. *Ecce aliud cornu paruulum ortum est de medio eorum, de regno subditur: Porro cornua decem ipsius regni, Reges decem erunt, & alius consurget post eos, & ipse potentior prioribus, & tres Reges humiliabit.* De persecutione verò dicitur ibidem: *Sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret.* Denique de illius fine subditur: *Iudicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat vsque in finem.* Et clarius Paul. 2. Thessal. 2. *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & illustratione aduentus sui.* Iuxta hæc igitur quatuor, totidem puncta de tempore aduentus inquiri possunt, primum quo tempore orietur in hoc mundo, secundum quando regnare incipiet, & quanto tempore regnabit, antequam aperto Marte contra Ecclesiā pugnare incipiat, tertium quando incipiet persequi Christianos, quantum uero temporis in hac persecutione durabit; quartum quando interficietur, id est, quanto tempore ante iudicii diem. Et quanuis ordine temporis ortus, & regnum eius priora futura sint, nobis tamen notiora esse possunt tempora persecutionis, & mortis eius, quia clarius sunt in Scriptura reuelata, & ideo de illis prius in capite præsentī dicemus, de alijs uero duobus temporibus in sequentibus.

3. Protestantes ergo varie de persecutione, & fine Antichristi loquuntur: nam de initio eius quidam dicunt, ab ini-

A tio Ecclesiæ fuisse, ut duobus capitibus præcedentibus visum est. Alij in quadringentesimum Christi annum illud initium referunt, alij in sexcentimum sexagesimum sextum, vel circa; alij circa septingentesimum; alij circa millesimum ducentiesimum, ut latè tractat Bellarminus libro 3. de Romano Pontifice cap. 3. Rex uero Angliæ eam sententiam eligere videtur, quæ initium Antichristi ponit anno circiter sexcentesimo. Dicit enim in Præfatione pagina 98. in-

B cœpisse Antichristi regnum ducentis septuaginta sex annis post translationem imperij Roma Constantinopolim per Constantinum factam, quæ, ut probabilius creditur, anno trecentesimo trigesimo Christi facta est, ex quibus, additis ducentis septuaginta sex, efficiuntur sexcenti sex, quo tempore Bonifacius tertius fedit, à quo Antichristum incœpisse Rex affirmat. Neque ipse inter persecutionem, & regnum distinguere videtur, quia sub eodem Bonifacio utrumque incœpisse autumat. Imò sentit, non aliter incœpisse regnum Antichristi, quàm inchoando persecutionem, noua dogmata cudendo, & ipsius Christi potestatem in terris usurpando. De tempore autem durationis eiusdem persecutionis sentit, non esse de finitum, sed esse totum tēpus futurum ab eiusdem persecutionis initio vsque ad finem mundi, vel prope illum. De tempore namque mortis ipsius Antichristi, seu fine persecutionis, & regni eius nihil etiam Rex definit, sed ignorari ait, quanto tempore ante diem iudicii sit futurum, ut patebit ex fundamentis eius, quæ capite sequenti expendemus.

D Nos autem in primis statuimus, id, quod fortasse neque Rex, neque alij Protestantes negabunt, persecutionem Antichristi prope iudicii diem finiendā esse, seu (quod perinde est) iudicium non multo post consummatam, & finitam Antichristi persecutionem, sed proximè, & quasi immediatè post illam, futurum esse. Ita videtur apertè prædicere Christus Dominus Matthæ. cap. 24. *Statim autem post tribulationem illorum dierum Sol obscurabitur, & luna non habet lumen suum, & stellæ cadent de cælo,*

Varia Protestantium opiniones de tempore aduentus Antichristi.

Bellarmin.

Rex Angliæ circiter annum Christi sexcentiesimum ponit aduentum Antichristi.

4. Persecutio Antichristi iudicii diem non multum præcedet.

Matt. 24.

virtu-

Probatur ex
Matthæ 6.

virtutes cælorum commouebuntur, & tunc
parebit signum filij hominis in cælo, &
tunc plangent omnes tribus terræ, & vide-
bunt filium hominis venientem in nubibus
cæli cum virtute multa, & maiestate. Quæ
verba euidenter describunt secundum
Christi aduentum ad iudicium, nec de
hoc fuit vnquam nec potest esse con-
trouersia. At verò tribulatio illorum die-
rum, de qua in eisdem verbis fit mentio,
plane est tribulatio sub Antichristo fu-
tura, de qua paulò antea dixerat Domi-
nus: *Erit enim tunc tribulatio magna, qua-
lis non fuit ab initio mundi, vsque modo,
neque fiet.* Dicēs, multos Patres, & ex-
positores intelligere hæc verba de tribu-
latione Iudæorum in destructione Hie-
rusalem per Titum, & Vespasianum.

Obiectio.

Dan. 9.

Nam hanc prædixerat Daniel. cap. 9. vbi
prædicat futuram abominationem deso-
lationis in templo, cuius Christus in eo-
dem loco meminit, dicens: *Cum ergo vi-
deritis abominationem desolationis, quæ di-
cta est à Daniele Propheta, stantem in loco
sancto, qui legit intelligat, tunc qui in Iudæa
sunt, fugiant ad montes.* Respondeo, licet
probabile sit, Christum hanc etiam tri-
bulationem voluisse comprehendere, ta-

Responsio.

men negari nō posse, quin simul, & præ-
cipue loquatur de tribulatione sub An-
tichristo futura. Tum quia hoc consonat
antecedentibus, & subsequentibus ver-
bis. Discipuli enim simul de tempore de-
structionis templi, & consummationis
seculi, & aduentus Domini ad iudicandū
interrogarunt, quia forte putabant simul
esse futura, & ita Christus respondet ver-
bis, quæ ad vtrāq; tribulationem possūt
applicari, & postea tandē de iudicio aper-
te sermonem instituit. Tum etiā quia in
rigore sola tribulatio Antichristi erit ita
magna, vt nulla similis antea fuerit, vel

Antichristus
recte dici-
tur abomi-
natio, & eius
persecutio,
tribulatio.

D. Irenæ.

futura sit postea. Et ideo de illa maximè
loquutus est Christus, eademq; merito
dici potest *desolatio abominationis*, id est,
Antichristi. Nam vt Irenæus rectè ex-
posuit lib. 5. c. 25. ipsemet Antichristus
abominatio desolationis merito vocatur.
Abominatio quidē, quia erit homo sum-
me abominabilis, & cognominatur *deso-
lationis*, quia in sanctis, & Christianis in-
credibilem desolationem efficiet. Ergo
ex verbis Christi satis colligitur, sta-
tim post finitam, & consummatam tribu-

lationem ab Antichristo Ecclesiæ Chri-
sti faciendam, inceptura esse signa dici
iudicii, & paulò post, Christum esse ad
iudicandum venturum. Quod ex sequē-
tibus magis confirmabitur.

Addimus ergo secundo, tribulationē
illam cum morte, & per mortem eiusdē
Antichristi, & non antea esse terminan-
dam: nam licet Christus ibi hoc non ex-
presserit, in alijs Scripturæ locis eiden-
ter declaratur, Paulus enim 2. ad Thessa-
lon. 2. sic inquit: *Et tunc* (id est sub lato
Romano imperio) *reuelabitur ille iniquus,*

quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris
sui, & destruet illustratione aduentus sui, cu-
ius est aduentus secundum operationem Sa-
tanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs
mendacibus, & in omni seductione iniquita-
tis. Ex quibus verbis aperte colligitur,
non destitutum Antichristum à perse-
cutione sua, donec ab ipsomet Christo,
eiusque iussu, & imperio interficiatur.

Nam tribulatio illa maxime consistet in
coactione per tormenta, in inductione
per promissiones temporales, & in se-
ductione per portenta, & falsa prodigia;
ab his autem non desistet ille iniquus,
donec à Christo interficiatur, & poten-
tia eius destruat; ergo, teste Paulo, tri-
bulatio finitur per Antichristi mortem,

& non antea. Et hoc idē significauit Da-
niel cap. 7. dicens, per tribulationem illā
sanctos tradendos esse in manu Antichristi
vsque ad tempus, & tempora, & dimidium
temporis. Et statim subdit: *Et iudicium se-
debit, vt auferatur potentia, & conteratur,
& dispareat vsque in finem.* In quo loco

de Antichristo ad literam loqui, mani-
festum est, & omnes Patres, & exposi-
tores Catholici vnanimi consensu docēt.
Vnde idem Daniel in cap. 8. loquens de
Antiocho dicit: *Contra Principem Princi-
pum consurget, & sine manu conteretur,* quæ
verba dicta etiam esse de Antichristo in
persona Antiochi representato, author
est Diuus Gregorius libr. 30. Morali.

cap. 12.

Denique Apocalyp. 19. de Antichri-
sto, & quodam pseudopropheta eius,
qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit
eos, qui acceperunt characterem bestię, di-
citur, *Vini missi sunt isti duo in stagnum
ignis, additurque de socijs eorum. Et
ceteri occisi sunt in gladio sedentis super*

5.
Tribulatio
Antichristi
ante ei mor-
tem nō ter-
minabitur.
2. Thessal.

In quo con-
sistit illa tri-
bulatio.

Dan. 7.

Dan. 8.

D. Greg.

6.
Persecutio-
ne Antichri-
sti eius mor-
te termina-
dam.
Apoc. 19.

equum, nimirum, Christi, quem prius se vidisse Ioannes narrauerat. Constat igitur finem tribulationis sub Antichristo futuræ, etiam esse futurum finem imperij, & vitæ eius. Nam licet sit dissensio inter Catholicos, an in hoc mundo interficiendus sit propter Pauli verba; vel viuus in infernum tradendus, vt Ioannes significat, vel viuus absorbendus à terra per hiatus eius, vt intra illam conclusus ibi moriatur, & sepeliatur, & anima in infernum descendat, vt ita facilius loca concilientur: hæc quæstio nihil ad rem præsentem refert, quocunque enim modo ille præsentem vitam in hoc mundo inter mortales finiat, satis nobis est, non prius amissurum regnum, vel à persecutione cessaturum, quam viuere in hoc mundo desinat.

7. Tertiò dicendum est, persecutionem illam breui tempore esse duraturam, nimirum, tribus annis cum dimidio, ac subinde totidem annis ante mortem Antichristi esse inchoandam. Ita docent Patres omnes, Irenæ. libro 5. cap. 30. Hippolit. de Consummat. mundi, Lactant. libr. 7. cap. 17. *Dabitur (ait) Antichristo desolare orbem terræ mensibus quadraginta, & duobus.* Idem Cyrill. cateches. 14. Chrysostom. Homil. 49. in Mattheum, in Imperfecto, Ephrem tract. de Antichristo, Hieronym. Danielis 17. & 12. dicens, *Sanctos permittendos esse potestati Antichristi per tres annos, & dimidium.* Item Augustin. 20. de Ciuitate cap. 18. & 23. dicens, *Antichristi aduersus Ecclesiam senissimum regnum exiguo spatio duraturum esse, qui vel dormitans hæc legerit, dubitare non posse.* Et statim idem tempus declarat, Idem habet Prosper in Dimidio tempor. cap. 17. & Raban. in tractatu de Antichristo, qui fertur sub nomine Augustini. Et eadem est communis sententia interpretum Daniel. 7. & 12. vbi præsertim Theodoret. & in Apocalypsi. 8. & sequentib. Victori. Primasij, Bedæ, Anselmi, Ruperti, Aret. & recentiorum.

8. Fundaturque hæc sententia primò in verbis Daniel. 7. *Tradentur in manu eius usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* In quibus verbis nomine temporis annus significatus est, vt notant ibi Hieronymus, Theodoret. & omnes, &

A Augustin. 20. de Ciuit. cap. 23. & patet ex Daniel. 4. *Donec septem tempora mutantur super eum.* Et iterum: *Septem quoque tempora mutantur super te.* Idemque inferius repetitur. Est ergo ille vsus Scripturæ maximè in illo Propheta, quem Ioannes in Apocalyp. imitatus est. Item necesse est, vt ibi tempus significet definitam aliquam temporis mensuram, quia alias non posset numerari: non potest autem significare horam, diem, hebdomadam, aut mensem, quia esset nimis paruum tempus, nec significat multitudinem aliquam annorum, quia esset nimia duratio contra alia loca Scripturæ. Denique tempus in motu Solis præcipue conspicitur, cuius integra reuolutio annum consummat, & ideo merito nomine temporis, vel vnus temporis significatur, quando enim incipit altera solis conuersio, quasi nouum tempus inchoatur, in nulla verò multitudine annorum potest tam certa ratio metaphora occurrere, vt nomine temporis in singulari significetur. Vnde etiam intelligitur, quando dicitur *per tempus*, perinde positum esse, ac si diceretur, per vnus tempus, maximè cum statim additur, *& tempora.* Hoc autem plurale de duobus intelligendum est, & non de pluribus, tum quia illud sufficit ad vim vocis, cuius amplitudo coarctanda est, ne in imensum crescere, & sine termino ampliari possit, quod repugnat intentioni prophetiæ, & additioni dimidij temporis, quæ statim fit, & plane indicat, tempus illud strictè sumi: tum etiam quia vt Hieronym. & Augustin. suprâ notant, in Hebræo ibi est numerus dualis, qui in Latinis non est in vsu, & ideo pluralis pro duali positus est. Igitur vox *tempora*, ibi duos annos significat; sunt ergo tres anni cum dimidio.

C Accedit (vt notat Augustinus supra) quod hoc tempus per dierum numerum ab eodem Propheta explicatur; sic enim ait, cap. 12. *Et à tempore, quo oblatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta, qui efficiunt tres annos cum dimidio, & supersunt duodecim dies, quod non refert, quia non oportet dimidium annum esse præcisum, nam communi sermone dicitur annus dimidius, etiam*

D. Augu.
Temporis
nomine an-
nus signifi-
catur.

D. Hier.
D. Aug.

9.
Probatur i-
dem ex ca.
12. eiusdem
Prophetæ.
Dan. 12.

fiali-

si aliqui dies ultra sex menses super sint. Præterea Apocalypsis. 12. similiter dicitur: *Postquam vidit Draco, quod proietus esset in terram, persequutus est mulierem, quæ peperit masculum, & data sunt mulieri (id est Ecclesiæ) alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.* Qui locus intelligitur ab omnibus de tempore persecutionis Antichristi in eadem illarum vocum significatione. Vnde paulo antea in eodem capite per dies idem tempus declaratur, dum dicitur: *Mulier fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo, ut ibi pascât eā diebus mille ducentis sexaginta.* Et similiter cap. 11. per dies, & menses idem tempus explicatur, dum dicitur: *Civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & de prædicatione Eliæ, & Enoch subiungitur: Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.* Qui non faciunt integros annos tres cum dimidio, desunt enim 18. dies.

Vnde oritur difficultas, quia supra dictum est, hoc tempus mensium, vel annorum non esse præcisum quoad dies, quia nonnullis diebus pluribus abundat, hic autem deficient dies, fieri tamen non potest, ut in eodem mensium numero sit excessus, & defectus dierum. Dicendum verò est, hoc ita esse in ordine ad eundem effectum, seu ad eandem rem, quæ narratur, secus vero esse posse in ordine ad res diuersas. Quocirca quoties fit numeratio per dies, numerus dierum sine dubio est præcisus, quia hoc requirit veritas narrationis, licet non oporteat, extremos dies esse completos, sed sit satis esse inchoatos. Similiter etiam narratio per menses requirit præcisum numerum quoad menses, ultimus tamen potest esse non impletus, & ideo in numero dierum non requiritur tanta præcisio. Quod si certo numero mensium addatur dimidium, tunc necesse est, reliquos menses esse integros, quia dimidij mensis additio hoc requirit ad numeri mensium veritatem, & nihilominus quoad numerum dierum non requiritur tanta æqualitas, nam dimidium mensis dicitur mensis non

completus, siue sit præcise dimidius, siue plures, aut pauciores dies, quam quindecim fuerint.

Idem ergo est cum numerantur tot anni, verbi gratia tres, & additur dimidium, nam priores anni requiruntur integri, in dimidio autem potest esse varietas, quia non semper requiritur aut completus, aut præcisus quoad numerum dierum, & mensium integritatem. In præsentī ergo tempus persecutionis Antichristi sine dubio erit trium annorum cum semisse. Et quia in alia numeratione per dies adduntur aliqui dies ultra præcisum tempus trium annorum cum dimidio, ideo necessario sunt intelligendi illi anni quoad præcisum numerum dierum, etiam si non oporteat, ut dixi, ultimum diem integrum esse. Non est autem necesse prædicationem Eliæ, & Enoch durare toto tempore, & omnibus diebus persecutionis Antichristi, poterunt enim mitti aliquot diebus post inchoatam persecutionem, vel quod verisimilius est, occidi aliquot diebus ante mortem Antichristi, & consequenter ante finitam eius persecutionem, & ideo licet prædicaturi dicantur Eliæ, & Enoch per tres annos, & dimidium, vel per quadraginta & duos menses, nihilominus possunt non esse integri quoad numerum dierum, licet in persecutione non solum integri sint, sed etiam aliquibus diebus abundant. Et simili modo dicitur Ecclesia in persecutione illa in desertum fugere, & ibi manere per idem tempus annorum, & mensium, quia Sancti eo tempore fugient in montes, & se abscondent in solitudinem, & ibi manebunt. Fieri tamen potest, ut non statim à principio se recipiant in solitudinem, sed post aliquot dies ab inchoata persecutione, & ideo quoad numerum dierum illudmet tempus annorum, vel mensium minor recensetur.

Quartò dicendum est, finem persecutionis Antichristi, & mortem eius per solos quadraginta quinque dies antecessuram esse diem iudicii, seu diē iudicii esse futurum post mensem cum dimidio à morte Antichristi. Contra hanc assertionem tres possunt referri sententiæ. Prima est antiqua Chiliastarum, qui di-

11.
Tres anni
erunt integri; in medio vero potest esse varietas.

12.
Mors Antichristi antecessura est diem iudicii diebus quadraginta quinque.

Primus error
Chilias-
tarum.

Secunda sen-
tentia.

Riber.

Perer.

Ezech. 38.

& 39.

Ezech. 39.

13.
Tertia Re-
gis Angliæ
dicentis id
certo sciri
non posse.

14.
Probatur af-
sertio posi-
ta auctorita-
te Patrum.

Hieron.

Theodor.

Beda.

Anselm.

xerunt, post Antichristum debellatum regnatum Christum cum Sanctis in hoc inferiori mundo in summa pace, & gloria terrena per mille annos. Hanc vero sententiam omitto, quia iam est ab Ecclesia reiecta tanquam heresis manifesta, & quia nihil ad præsentem causam refert, & in alijs locis ex professo tractatur à Theologis in 4. d. 43. & ab expositioribus Apocalyp. cap. 20. ubi videri potest Ribera, & Perer. lib. 8. in Daniel. in fine. Hac ergo omissa sententia, altera est, dicentium moram illam esse futuram per tempus septem annorum. Quia Ezechiel. cap. 38. & 39. describens persecutionem Antichristi sub nominibus Gog, & Magog (vt est probabilior expositio) dicit, superato Gog, id est, Antichristo, & destructo Magog, id est, eius exercitu, tantam esse futuram stragem inimicorum, tantamque pacem in populo Dei, vt post lustratam, & purgatam terram per septem menses mortuos sepeliendo, habitatores eius per septem annos non indigeant lignis de saltu ad succendendum ignem, quia spolia ex armis inimicorum ad illum usum sufficient.

Tertia vero sententia negat, posse certo sciri quanta temporis mora inter Antichristi mortem, & diem iudicii intercessura sit. Quam tanta exaggeratione tradit Rex Angliæ in Præfat. pag. 74. vt dicat, *Sententiam, quam Pontificij sequuntur; tempus illud trium annorum cum dimidio, & tot dierum, proprie, & ad amussim intelligendo, toti nouo testamento repugnare.* Nimirum quia in illo dies iudicii ignoratus ab omnibus, & repentinus futurus prædicatur. Et alioqui si quæ sunt hac de re prophetiæ, tam sunt obscuræ propter verborum significationem variam, & sæpius metaphoricam, vt nihil certum ex eis colligi possit. Vnde concludit, in loco citato sumi diem pro anno, & numerum definitum pro incerto, seu pro duratione diuturna.

Nihilominus assertio posita communis est Patrum. Eam docet Hieronymus. Daniel. 14. Theodoret. orat. 10. in Daniel. Beda Apocalyp. 8. Anselm. 2. Theofalon. 2. & frequentius moderni, Bellarm. lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 17. Ribera, & Perei. supra. Probatur ex loco citato Daniel. 12. ubi postquam dictum

A fuerat, persecutionem Antichristi duraturam diebus mille ducentis nonaginta, statim additur: *Beatus, qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque.* In quo numero quadraginta quinque dies adduntur priori numero, quod non alia ratione factum intelligitur, nisi quia tot diebus, & non pluribus differendum est iudicium post finitam persecutionem. Nam quia in illis diebus peccare potest, & damnari etiam ille, qui in tentatione Antichristi firmus permanserit, non potest proclamari beatus intra illum dierum numerum; qui autem peruenit vsque ad finem illorum dierum constans in eadem viua fide, pronuntiatur beatus, quia iam erit finita via, post quam peccari non poterit. Atque ita locum illum intellexerunt authores allegati.

B Quidam vero alij recentiores, dicunt, ex illo quidem loco colligi, quadraginta quinque dies futuros ante iudicium post nec Antichristi, non tamen statim post illos futurum esse iudiciū, quia ibi hoc non dicitur. Veruntamen si attente pōderetur vis illius beatificationis, *Beatus, qui expectat, & peruenit vsq; ad dies*, vt nos illā expēdimus, valde probabiliter vtrūq; inde colligitur. Quia nisi finitis illis diebus mille trecētis triginta quinque; statim esset futurus finis mundi, & iudiciū, non esset, cur absolutē beatificaretur perseuerātes vsque ad illum numerū dierum, quia adhuc in periculis versarentur. Et eadē ratione possēt dici beati, qui perseuerāssēt vsq; ad dies milleducētos nonaginta, quia iam vicerunt Antichristi tribulationem, & ē conuerso dici possent beatiore, qui vsque ad dies quatuor mille perseuerarent. Non ergo sine mysterio ille præcificus numerus dierum positus est, sed quia in illo finienda sunt bella, & pericula Sanctorum in terris. Habetque hoc argumentum, vt statim dicam, magnam vim, quando tam accurate futurum tempus per dies, & numeros magnos, & paruos, perfectos, & imperfectos computatur; nam tunc denotatur magna præcisio narrationis, & quod in illo puncto mysterium aliquod sit implendum, hic autem nullum aliud cogitari potest, nisi quod ille sit finis mundi futurus, seu (quod idē est) iudicii dies.

Bellar-
m.
Riber.
Perer.
Dan. 12.

15.

Opinio recentiorum.
Vide Malu.
lib. 1. c. vlt.
Riber. Apo-
cal. 20. n. 13
Improbatur.

16. **O**pinio aliorum. Dicunt aliqui significari potuisse, non omnes Christi hostes, & Antichristi ministros cum illo simul esse occidendos, & ideo persecutionē non esse omni ex parte finiendam in termino illorum milliū nongentorum dierum, sed per alios quadragintaquinque occidendos esse hostes Sanctorum, & ideo ex tunc beatos appellari, quia in maiori tranquillitate, extinctis hostibus, Christo seruire poterūt etiam si iudicium tam cito futurum non sit. Sed hæc est voluntaria coniectura, & non multum probabilis. Tum quia tempus persecutionis satis præcise numeratur Dan. 7. & 12. Tum etiā quia non est verisimile, extincto mirabiliter Antichristo, & pseudopropheta eius, futurū esse timorem hostiū in sanctis Ecclesiæ, aut futurum esse aliquem ministrum Antichristi, qui eos persequi audeat. Tum præterea quia Ezechiel. 39. sub nominibus Gog, & Magog, ita describitur Victoria contra Antichristum, omnesque fautores eius, Gog, & Magog, ut simul ipse & omnes eius ministri sint occidendi, sic enim dicitur: *Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum.* Et infra: *Super faciem agri cades, & immittam ignem in Magog, & in his, qui habitāt in insulis cōsidenter.* Hæc ergo narratio illas moras nō admittit, neque erunt necessariae, cum non humano brachio, sed diuina virtute, & prodigijs occidendus sit, non tantum Antichristus, sed omnis etiam exercitus, omnesque fautores eius. Ergo ratione victoriæ, & quietis à persecutione Antichristi, beati dici possent omnes, qui vsque ad millesimū trecentēsimū nongentēsimū diē perseuerarunt; ergo alia altiori, & veriori ratione dicuntur beati, qui vsque ad millesimū trecentēsimū trigēsimū quintum diem cōstantes fuerunt, utique quoniā ad finē omnium periculorum peruenerunt, & *stabunt in sorte sua in finem dierum*, sicut statim ibidem dicitur à Daniele. Hæc ergo expositio simplicior est, & verbis ipsis magis consona.

17. **N**on obstat locus Ezechielis. Neque obstant verba Ezechiel. 39. de septem mensibus pro sepeliendis mortuis, & septem annis pro armis hostium ad ignem consumendis, quia non sunt posita ad prædicendum futurum, sed ad exaggerandā præsentē stragem. Itaque sen-

A sus nō est assertiuus futurarū actionū, sed potentialis, id est, tōt erunt cadauera, vt pro sepeliendis illis septem menses sint necessarij, & tōt armorū spolia ad fouendū ignē, vt pro septē annis sufficere possint. Vbi etiam septem anni, vel menses non certum, sed indefinitum tempus, id est, longam, & longiorem moram significare possunt, vt Bellarminus notauit. Eundemque sensum vidit Ribera. num. 71. & alijs testimonijs illum confirmat, nescio autem cur paulo post illi displicuerit.

B Aduerto etiam, intelligendo locum illum iuxta corticem, & proprietatem litteræ, ad summum inferri, futurum tempus septem annorum à morte Antichristi vsque ad iudicium, vt eodem num. 23. Ribera tradit. Quod quidem intentioni nostræ nihil obstaret, quia satis breue est tempus illud ad concludendū nondum venisse Antichristum. Verumtamē supposito illo sensu, nullum relinquitur fundamentum illius exclusiue, nimirū, solum per septem illos annos differendū esse iudicium, saltem ex vi illius prophetiæ. Quia Ezechiel tantum dicit, ignem per septem annos fouendum esse ex spolijs armorum, non verò dicit postea non esse futurum mundum hunc inferiorem ad humanum vsum ignis, & lignorum, sicut est. Neque hoc posterius ex priori colligitur, sed solum post illud septennium, consumptis iam armis, necessariū fore colligere ligna, vel scindere arbores ex saltu; ergo nihil certum inde colligitur, licet breuitas tēporis in confuso aliunde habeatur, vt statim dicam.

C Vnde tandē addo, licet obscuritas prophetiarū, & varietas expositionū sufficiat, vt ante Ecclesiæ definitionē non sit certa sentētia hæc de quadraginta quinque diebus, nihilominus hoc non ob stare, quominus probabilior, vel etiam simpliciter vera censenda sit. In quo etiam animaduerto, licet non sit certum de fide, tot dies, tantum vē temporis præcise sumptum interponendum esse inter finē Antichristi, & diem iudicij, nihilominus certissimum esse, illud tempus esse satis breue, nec posse per plures annos differri. Nam Christus Dominus dixit Matt. 24. *Statim autem post tribulationem illorum dierum Sol obscurabitur*, non potest autem

Bellarmin.
Ribera.
In Ezechiel septē anni pro tēpore indefinito ponuntur.
18.

Et si tēpus certū significarent, nihil officio veræ sententiæ.

19.
Dies à morte Antichristi ad iudicium multū esse non possunt.

cum proprietate dici, statim post tale tempus fieri, quod sit per plures annos post finitum illud tempus; imò valde credibile sit ex his verbis, signa illa, quæ diē iudicij præcedent, & mortem Antichristi sequentur, inceptura esse ante transactos illos quadraginta quinque dies, quia hoc indicat verbum *Statim*, à Christo positū; & per se est necessarium, ut dies iudicij in fine illorū, & post prædicta signa, vel paulo post esse possit.

CAPUT VI.

Primæ obiectioni Regis Angliæ contra doctrinam superioris capituli satisfiat.

1. *Apocalyp.*
Rex Angliæ
cōtendit re-
gnum Anti-
christi lon-
gius duratu-
rum.

2.
Fundam en-
to caret.

Triapotentissimum argumēta ex Præfatione Regis colligo, quibus probare nititur, Antichristū longiori tempore esse duraturum, ipse autem nihil distinguit inter persecutionem, & regnum Antichristi, quia vel æqualis durationis illa facit, vel saltem vtrumque censet longo tempore esse duraturum, & ideo etiam nos in hoc capite de illis tanquam de vno loquemur, nam postea illa accuratius distinguemus.

Primum ergo argumentum sumit ex cap. 13: Apocalyp. iuncto. 17. In priori enim ait Ioannes, vidisse bestiam ascendentem de mari habentem capita septem. Et de eadem postea subiungit. *Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est.* Sentit ergo Rex, bestiam illam esse Romam, & vuln⁹ illud lethale, quod accepit, esse vastationem, & quasi destructionem eius à Gothis, & Vandalis factam, & hoc vulnus curabitur, ait, in capite, siue in Rege Antichristo, qui deinde exurget, atque adiuturum tempus regno potietur. Quod non aliter confirmare videtur, nisi ex consonantia alterius capituli. 17. In quo etiam Ioannes narrat vidisse bestiam habentē capita septem, quæ capita declarat esse Reges, quibus postea octauum addit, qui ex septem etiam est, & qui erat, & non est. *Qui* (ut Rex exponit) est Antichristus, qui regnare incipiet Romæ, postquam per operationem iniquitatis Christiana Roma plane corrupta fuerit, & sinceritatem religionis amiserit. Vnde quia ipse iam hoc esse completum

A existimat, & lethale vulnus Romæ à Gothis inflatum, iam dudum curatum est, & ad huc idem thronus Romæ durat, infert ipse, Antichristum, & regnum eius multo longiori tempore, quam per triennium cum dimidio esse duraturum.

In toto hoc argumentandi modo nullam vim rationis, vel authoritatis inuenio, quia pro libito asseritur, & sine probatione sumitur, quod propriæ opinioni deseruit, nihilominus tamen istud proponimus, ne aliquid prætermittere videamur, & ut dum per occasionem hanc visionem Ioannis explicuerimus, veritatē catholicam magis confirmemus. De visione igitur capituli 13. breuiter respondemus, probabile valde esse bestiam illā Antichristum representasse. Nam omnia, quæ statim de illa bestia dicuntur, propria sunt Antichristi opera, & signa, & quia statim introducit alia bestia, quæ priorem prædicat, & nomē eius adumbrat, quod omnes intelligunt de nomine Antichristi. Et ita hūc locū exposuerunt Patres antiqui Irenæ. lib. 5. cap. 28. & 30. Hypolit. orat. de Consummat. mundi, Method. in simili orat. Ephrem tract. de Antichristo, Gregor. 33. Moral. cap. 26. Ambros. Rupert. Andreas, Aret. Anselmus, & alij Apocalypsim exponentes.

C De septem autem capitibus eius, licet varia sit expositio, tamen simplicior, magisque recepta est, illa septē significare Reges, ex illis decem, qui tempore Antichristi erunt, & per decem cornua apud Danielelem, & Ioannem significantur. Nam quia ex illis decem tres interficientur, & destruentur ab Antichristo, alij vero septem illi subijcientur, & sociabuntur, & cum illo simul regnabunt, fasces illi submittendo, ideo Antichristus dicitur habere capita septem. Vnde quod additur, *Vnum ex his capitibus fuisse quasi occisum in mortem*, non oportet de propria persona Antichristi intelligi, hoc enim ibi non dicitur, sed quod in vno ex capitibus suis grauiter vulnerabitur, & curabitur. Ergo non bestia, sed vnū ex capitibus eius plagam accipiet, ipsa autem bestia curabit plagam illam, specie quidem externa, mirabili quodam modo, ita ut admirata fuerit vniuersa terra post bestiam, &c. Igitur sensus est, vnum ex illis septem Regibus

Bestia Apo-
13. non tam
Romā, quā
Antichristū
te signat.

Irenæ.
D. Hypol.
D. Metho.
Ephrem.
D. Grego.
D. Amb.
Rupert.
Andr.
Aret.
D. Ansel.

4.
Septem be-
stiaē capita
septē Reges
sunt Anti-
christi socij

gibus, qui Antichristo seruiunt, fore lethali-
ter vulnerandum, fortasse in aliquo
bello, vel proprie, & ad literam in suo cor-
pore vulnus lethale recipiendo, & postea
subito esse ab Antichristo demonis arte
tam mirabili modo sanandum, vt omnes
rapiantur in admirationem, & Antichri-
stum adorent. Vel certe intelligitur ma-
gis metaphorice de vulnere in statu, &
regno, quia aliquis ex illis Regibus vin-
cetur ab hostibus, ita vt videatur omnino
destructus, & suo regno priuatus, & subi-
to ab Antichristo summa potentia cura-
bitur, id est, restituetur in pristinum sta-
tum, & regnum, hostibus superatis, ita
vt omnes dicat. *Quis similis bestiae, & quis
poterit pugnare cum ea?* Vel fortasse vtru-
que simul continget, & significatur.

Vnde iuxta hanc expositionem cum
infra eodem capite Antichristus vocatur
Prior bestia cuius curata est plaga mortis, in-
telligendum est, non in se, sed in vno ex
suis capitibus. Et eodem modo, quod in-
fra dicitur, *quae habet plagam gladii, & vi-
xit*, intelligendum est habere in vno ex
suis socijs, qui erunt quasi membra eius.
Nisi forte ipsemet Antichristus habitu-
rus sit septem regna, & in vno eorum re-
cepturus sit plagam illam, quam subito
restauret, & curet. Quocunque autem
ex his modis intelligatur, inde non colli-
gitur diuturnitas magna in regno Anti-
christi, tum quia hoc totum poterit vno
mense fieri, tum etiam quia accidere po-
terit, antequam Antichristi persecutio
incipiat, in progressu regni eius, iuxta
dicenda capite nono. Et iuxta hanc ex-
positionem constat, immerito coniungi
visionem capitis 17. cum hac capitis 13.
tum quia fortasse bestiae in vtraque visae
diuersas res significant, vt ex supra di-
ctis patet; tum etiam quia licet eundem
Antichristum significant, non tamen eos-
dem Reges, nam in cap. 17. significantur
septem Reges, qui successiue erant, ibi
enim expresse dicitur quinque praeces-
sisse, & alium esse, aliumque futurum esse.
In capite autem 12. significari videntur
septem Reges, qui simul erunt cum An-
tichristo, & ita non recte inter se coniun-
guntur. Tum denique quia licet ex cap.
17. colligatur diuturnitas necessaria ad
illam successionem, non tamen in pro-
prio Antichristo, & regno eius, sed in

A successione tyrannorum, qui eum pra-
cedent, eumque adumbrabunt, & quasi
praecurrent, vt cap. 5. declarauimus.

Addo vero non deesse catholicos scri-
ptores, qui in cap. 13. bestiam illam inter-
pretantur esse Romanum imperium, &
septem illos Reges esse fortasse eosdem
septem, qui cap. 17. per septem etiam ca-
pita bestiae representantur. Quae certe
non est improbabilis sententia, cum in
dicto cap. 17. probabilissimum sit, bes-
tiam illam esse Romanum imperium, vt
dixi cap. 4. & verisimile sit, in vtroque lo-
co eandem bestiam significari; intelligē-
dum autem hoc puto de Romano impe-
rio ethnico, & tyrannico in illis septem
capitibus representato. Neque ideo ex-
cluditur communis expositio, quod illa
bestia sit Antichristus, intelligitur enim
non adaequate (vt sic dicam) sed quia
erit praecipuum caput illius bestiae. Nam
Romanum imperium (eius deletio nomi-
ne) occupabit, & praedecessorum suorum
tyrannidem augebit, & consumabit. Qua
expositione posita, caput illud plagam
mortis accipiens erit ipsemet Antichri-
stus, qui se ipsum cum omnium admira-
tione subito curabit, siue plaga illa tantum
fuerit verum lethale vulnus, proprie cu-
ratum, antequam mors consummaretur:
siue plaga illa fuerit ipsamet mors, noue-
ra, sed ficta, & curatio fuerit etiam ficta
resurrectio, vt ibi volunt Primasi. Beda.
Anselmus, & non nulli alij, & sentit Gre-
gor. lib. 11. epist. 3. dicens, quod veniens
Antichristus mori se, & resurgere simu-
lat. Nam hoc etiam verisimile est, vt se
Christum fingat, & ab illis verbis non est
alienum. Ex quo etiam sensu nihil habet
Rex Angliae, quo diuturnam durationem
Antichristiani imperij ostendat, quia bre-
ui tempore poterit factum illud contin-
gere, neque in eo capite dicit Sanctus Ioan-
nes regnaturam esse bestiam multo tem-
pore postquam a plaga curata fuerit.

D Ad hanc vero expositionem vide-
tur magna ex parte accedere Iacobus
Rex, quod attinet ad bestiae significatio-
nem. Nam sicut censuit, in cap. 17. bes-
tiam esse regimen, seu imperium Roma-
nae ciuitatis, ita sentire videtur, bestiam
capitis 13. idem imperium, seu regimen
significare. Vnde consequenter ait, bestiam
in vno ex suis capitibus vulneratam esse
Roma-

6.
Aliqui Ca-
tholici bes-
tiae nomine
Imperium Ro-
ma. intelli-
gunt.
Bellarm. li.
3. de Rom.
Pou. c. 15.

5.
Aliq. eiusde
loci exposi-
tiones.

Non bene
coniunguntur
visiones ca-
pitum 17.
& 13. Apoc.

In eo sensu
Antichristus
erit caput
illud bestiae
vulneratum.

7.
Dicitur faver
ex parte rex
Iacobus.

Romam, quæ à Gotthis lethale vulnus accepit, & postea curata est, & deinceps in ea multo tempore regnat Antichristus. De qua interpretatione, seu accommodatione, qua tenus bestiam esse Urbem, vel eius imperium, aut regimen exponit, non controvertimus, quâvis enim minus probabilis sit, non continet errorem contra fidem, & ideo id permittimus. Quod verò deinde addit Rex, vulnus illatum bestiae in vno ex capitibus suis, esse illud, quod à Gotthis, & Vandalis Roma accepit, confuse dictum est, nam sapius Roma ab illis hostibus vulnerata est: & non explicatur, quando illud vulnus accepit, & à quo per Antichristum, seu Antichristi tempore sanata fuerit. Quod, si per singula breuiter discurremus, manifestum fiet, quocumque modo id Rex intellexerit, non posse applicari expositionem.

8. Prima enim Gotthorum Romana obfessio ab Alarico facta est, anno Domini 410. & tunc quidem non negamus, per conuenientem metaphoram dici posse, Romanâ urbem lethale vulnus accepisse. Nihilominus tamen immerito dicitur, Ioannem de illo fuisse loquutū, quia vulnus illud non fuit illatum bestiae in vno ex capitibus suis, vt ait Ioannes, sed in ipso corpore bestiae, vtique in ipsa ciuitate, caput enim, quod tunc bestia illa habebat (vt Rex ipse vult) Romana sedes, seu Pontifex Romanus erat. At Romana sedes nihil mali per Alaricū passa est. Nā in primis Innocētius, qui Romæ præfidebat, quādo Alaricus illā pene destruxit, ad pacē inter Alaricū, & Imperatorē cōponendā discesserat: & Rauennē substituit: Deo ita prouidente, ne vrbs videret excidium, vt ait Oros. li. 7. c. 39. & attigit Sozom. lib. 9. cap. 7. & Nicephor. lib. 13. c. 35. vbi subiungit, Alaricum suis concessisse, vt domos expilarent, & opes diriperent, iussisse autem, vt vni templo, in quo tumulus Apostoli Petri est, parcerent. Quæ res (inquit) in causâ fuit, ne Roma omnis funditus interiret. Cum enim propter timorem plurimi confluxissent, ob Apostoli reuerentiam seruati, urbem denuo aedificijs restaurarunt. Igitur neque Petri sedes, neque persona Pontificis, qui tunc sedebat vulnus accepit, sed ciuitas ipsa, quæ propter vitiorum multitudinē, & præsertim propter reliquias idololatriæ cladem

Vulnus illud non potest sumi propriè ma Gotthorū obfessionē sub Alarico.

Oros.
Sozom.
Nicephor.

A illam accepisse creditur, vt iidem auctores, & multi alij tradunt. Ergo non recte accommodantur ad illud excidium verba Ioannis dicentis: *Vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem.*

Vnde multo minus potest altera pars illius prophetiæ huic interpretationi adaptari, ait enim Ioannes. *Plagam mortis, quam vnum caput bestiae acceperat, curatam esse, & admiratam esse vniuersam terrā post bestiam, nimirum post Antichristum, de quo subditur: Et adorauerunt draconē, qui dederat potestatem bestiae, & adorauerunt bestiam dicentes, quis similis bestiae? Vtique quia modo quodam extraordinario, & mirabili plagam mortis curauit, vt omnes exponūt. A qua interpretatione non discrepat Rex cum subdit: *Atque ita illud lethale vulnus, quod à Gotthis, & Vandalis acceperat, curabitur in illo capite, siue Rege Antichristo, qui deinde exurget.* Hoc autem subsistere nō potest, si ea, quæ historiæ tradunt, cum his, quæ Rex ipse alibi supponit, conferantur. Nam vulnus Romæ illatum à Gotthis, duce Alarico, statim curatum est, non extraordinario modo, aut virtute dæmonis, sed speciali Dei prouidentia cooperantibus hominibus communi, & ordinario modo. Ait enim Augustinus in tractat. seu sermone de excidio vrbs, Deum speciali prouidentia noluisse tunc Romam destruere, sed castigare, & ideo multos ciues saluos seruasse, à quibus postea ciuitas instauraretur. Quod amplius declarauit Nicephorus loco, & verbis supra citatis, dicens, cū ad D. Petri templum plurimi confluxissent, ob Apostoli reuerentiam seruatos, Urbem denuo aedificijs restaurasse. Quæ instauratio per paucos annos fere ad perfectionem perducipotuit.*

D Post annos vero quadraginta quinq; Genserius Rex Vandalorum Urbem obsedit, & incendere, ac demoliri incēpit, & ita Romæ, iam à priori plaga curatæ, nouam intulit. Illa autem plaga non solum caput Urbis nō attigit, verum etiā interuentu eiusdem capitis factum est, vt Urbis ipsa à lethali vulnere, non tam curata fuerit, quam diuina prouidentia præseruata. Vnde Sanctus Leo Papa in sermo. de Octau. Apostol. *Quis hanc (inquit) urbem reformauit saluti? quis à captiuitate eruit? quis à cæde defendit? Ludus Circen-*

9.
Regis expositio nō stat cū alijs verbis eiusdem capitis

Niceph.

10.
Roma in Vandalorum obfessione vulnus in capite e nō accepit.

D. Leo.

Circensium, an cura Sanctorum? quorum
vique presibus diuina censura flexa senten-
tia est, ut qui increbamur iram, seruariemur
ad veniam. Et infra: libertatem nostram, nō
sicut opinātur impij, stellarum effectibus, sed
ineffabilis omnipotentis Dei misericordia de-
putantes, qui corda furentium barbarorū mi-
tigare dignatus est. Hoc autem fecisse Deū
intercessione eiusdem Sancti Leonis, re-
fert Paul. Diaconus lib. 15. dicens: Oc-
cursu Leonis Papæ mitigatus est Genserius,
ab incendio, cadibus, atque supplicijs urbem
immunem seruauit. Addit vero, omnibus
opibus ablatis, plures Christianos in Afri-
cam adduxisse. Illud autem nec dici po-
test lethale vulnus, & facile reparari po-
tuit, ut per se notum est.

Paul. Dia-
con.

11.
Odoacer
Romano oc-
cupauit, nō
tamen vas-
tauit.
Euagri.
Nicephor.
Cassiodor.

Vltimis vero post viginti fere annos
iam vrbe instaurata, iterum illam obse-
dit, & occupauit Odoacer Rex Edulorū
anno 476. ut Euagri. lib. 2. Histor. cap.
16. & Nicephor. lib. 16. c. 11. & Cassio-
dor. in Chron. referunt, qui tamen nō ci-
uitatem incēdisse, aut destruxisse, sed tā-
tum occupasse dicūt. Imō de illo ait Cas-
siodorus. Cum extinctis aduersarijs, Italia li-
bere dominaretur, modeste, ac temperate tan-
ta usum esse felicitate. Nullum ergo lethā-
le vulnus tunc inflātum est Romanæ ci-
uitati, nec proprio imperio, quo tunc re-
gebatur, id est, Pontificio; Nam Sim-
plicius, qui tunc præsidebat, nec dignita-
te, nec ciuitate sua priuatus est, aut immi-
nutus, sed ciuitas in eodem statu, in quo
antea erat, in Simplicio, & successoribus
eius, Felice. 3. & Gelasio toto tempore,
quo Odoacer vixit, perseuerauit.

12.
Totila Ro-
manam gra-
uiter afflixit
sed non le-
thali vulne-
re.

Denique anno Domini, 547. & 550.
Totila Gotthorum Rex Romanam vexa-
uit, & occupauit, & ex parte diripuit, ac
diruit, non tamen lethale vulnus inflixit,
& illud quaecumque fuit, statim repara-
tum est, seu curatum. Nam in primo in-
gressu interuentu Pelagij tunc Diaconi,
& postea Papæ eius nominis primi, &
Belisarij Ducis, tam cum Romanis, quā
eū ipsa ciuitate benigne se gessit, & quā-
uis partem murorū euertērit; paulō post
per eundem Belisarium instaurati sunt.
In secundo vero ingressu licet Totila in
principio urbem demoliri, & destruerē
tentauerit, tandem verō, & habitatores
eius reuocauit, & ipsam nouis ædificijs
muniuit, & illustrauit. Ergo multo mi-

nus eo tempore recepit Roma lethalem
plagam, aut expectare illā oportuit An-
tichristum, qui eam à sua plaga curaret.

Accedit, post has omnes plagas, seu
persecutiones, bestiam illam, seu Roma-
nam urbem per quinquaginta sex annos
sanam, & integram in pace sub eodē im-
perio Pontificio, & in eadem fide perse-
uerasse (etiā ex sententia Regis, & Pro-
testantium) prius quam inceperit Anti-
christus, quē ipsi confingunt. Rex enim
ait, Ecclesiam Romanam cepisse esse An-
tichristianam anno 606. vltima vero Ro-

mana irruptio anno 550, præcessit, ut di-
xi; ergo quando venit illud tēpus, iam nō
habebat bestia plagam, quē sub Antichri-
sto sanaretur. Multoque minus accom-
modari potest, quod Ioannes addit, *admi-
ratam esse vniuersam terram post bestiam,*
vtique propter curationem vulneris le-
thalis. Neque etiam ex eo tempore, vel
ob illud factum potentia Romanæ ciui-
tatis, aut Romani Pontificis maior visa est
mundo, ut propterea omnes bestiā ado-
rarent, dicētes: *Quis similis bestiæ? & quis
pugnare poterit cum ea?* Nec denique ex
eo, quod excidium Romanum in qua-
cumque ex dictis obsidionibus factū po-
stea instauratum est, nec ex modo, quo
plaga illa curata est, colligi potest, quod
Ioannes ait, *Draconem dedisse potestatem
bestiæ.* Nemo enim vnquam cogitauit,
instauracionem illam factam esse virtu-
te dæmonis, sed diuina virtute, & proui-
dentia, quē voluit populum suum corri-
pere, non perdere, ut recte dixit Augu-
stinus in dicto tract. de Excidio vrbis, &
lib. 1. de Ciuitat. cap. 1. vnde nullus nisi

amens, vel ethnicus inde potuit ad draco-
nem adorandum, sed potius ad Deū lau-
dandum, & glorificandum excitari; er-
go nihil eorū, quæ Ioannes eo loco præ-
dicat, potest secundum illam frustra co-
gitatam expositionem accommodari.

Ex quibus tandem manifestum est,
vltima verba, quæ ad suam interpretatio-
nem Rex adiecit, dicens, *Plaga mortis cu-
rabitur in suo capite, siue Rege Antichristo,*
*qui deinde exurget, atque ad diuturnum tem-
pus regno potietur.* Hæc (inquam) verba
vltima (quæ ad præsentem causam solum
pertinebant) sine vllō fundamēto in illa
visione seu prophetia Ioannis, à Rege ad-
dita esse. Nam ibi nihil docet Ioannes de
dura-

13.
Argumento
ad hominē
Regis An-
glie asser-
tio raselli-
tur.

August.

14.
Male verba
quædā loā-
nis textui
adunant.

duratione diuturna regni Antichristi; imò de bestia illa, quæ in vno de suis capitibus vulnus acceperat, & sanata fuerat, dicit: *Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos, facere* (inquit) *ea omnia, quæ ibi declarantur, scilicet, loqui blasphemias contra Deum, & contra eos, qui in cælo habitant, & facere bellum cum Sanctis, &c.* quibus persecutio, & impietas Antichristi describitur. Ergo illa diuturna duratio Antichristi non solum sine fundamento in illo textu, sed etiam contra eius verba excogitata est.

CAP V T. VII.

Alteri obiectioni Regis Angliæ ex cap. 18. Apocalypsis de sumptibus satisfat.

1.
Secunda Re-
gis Angliæ
ex Apocal.
obiection.

Secundo, ac præcipue colligit Rex Angliæ hanc diuturnitatem regni Antichristi ex loco alio Apocalyp. 18. vbi prius describitur ingens casus, & interitus ciuitatis magnæ Babylonis, quam Rex Romanam esse supponit, & deinde prædicitur maximus planctus Regum, & mercatorum terræ super illam, & timor ex admiratione desolationis eius. Vnde Rex Angliæ sic concludit: *Ex illo grauissimo planctu planissime constat, regnum Antichristi longius triennio, & semestri spatio, aut vnus hominis ætate duraturum.* Hoc autem probat, quia Reges qui cum ea fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, tempus habuisse diuturnius ad magnam illam necessitudinem contrahendam, oportuit. Mercatores autem terræ sic eius, dumsterit, prolixè copias, & felicitatem ostendant, quasi suarum fuisset emporium diuitiarum, quæ tamen exiguo tempore non poterat, ac ne vno quidē seculo coaceruari. Ex his ergo duabus coniecturis concludit Rex, esse necessarium, vt regnum Antichristi non trium annorum, nec tantū vnus hominis vitæ, imò nec vnus seculi, sed plurium futurum sit: quomodo autem ex illis coniecturis hoc sequatur, non declarat, cum tamen inter se nullam connexionem habere videantur, vt à me breuiter explicabitur.

2.
Babylon
alia vera,
alia mysti-
ca.

Prius verò necesse est exponere, quæ sit illa Babylon, de qua Ioannes tamen in hoc cap. 18. quam in præcedentibus loquitur. Duplex enim ab hominibus distinguitur Babylon, vna materialis, & propria

A in Chaldea sita, quæ initium imperij Chaldeorum fuit, alia mystica. Et licet Andreas. capit. 53. de vtraque censeat posse Ioannem intelligi, cæteri tamen omnes pro certo supponunt, non loqui Ioannem de propria Babylone, quod & ipse satis indicauit cap. 17. dicens, fuisse in fronte ciuitatis scriptum. *Mysterium, Babylon magna*, illique multa attribuit, quæ non recte veræ Babylonis accommodantur. Loquitur ergo Ioannes de Babylone mystica, quæ autem illa sit inquiri. In quo solum inuenio Aretam, qui cap. 53. illam Babylonē, de qua Ioannes loquitur cap. 16. in fine, Constantinopolim esse, interpretatus fuerit, sed sine fundamento in Scriptura, vel ratione.

D. Iohannes
de mystica
loquitur.

B Duæ igitur sunt probabiles expositiones, vna est, hanc Babylonem esse vniuersum mundum quoad prauorum congregationem, quam Augustinus Diaboli ciuitatem appellauit in libris de Ciuit. præsertim in 18. à principio. Vnde enarrat. 2. in Psalm. 26. sic ait: *Est quedam ciuitas, quæ Babylonia dicitur. Ciuitas ista societas est omnium impiorum ab oriente, vsq; ad occidentem, ipsam habet regnū terrenū, &c.* Et enarrat. in Psalm. 61. Omnes (inquit) qui terrena sapiunt, omnes, qui felicitate terrenam Deo præferunt, omnes, qui sua quærit non quæ Iesu Christi, ad eam ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mystice, & habet Regem diabolum. Idēq; repetit Enarrat. in Psa. 28. circa id: *Memor ero Raab, & Babylonis scientium me, Babylon* (ait) *ciuitas dicitur secundum seculum, vna ciuitas iniqua Babylon, omnes iniqui ad Babylonem pertinent, &c.* De hac ergo Babylone exponunt dictum locum Apocalypsis graues, & antiqui expositores. Beda, Victor. Tyconi. Homil. 16. in Apocal. Victor.

3.
Babylon di-
citur vniuer-
sus mundus.

Psalm. 86.

D Anselmus, Primas. Nec non etiam Ambrosius, ac Augustinus in commentarijs, quæ sub nomine illorum inter illorum opera feruntur, præter alios modernos expositores in eum locum. Et idem docuit Aretas suo capite 41. 42. 53. & 55. licet alijs locis aliter interpretari videatur. Nec dissentit Andre. licet ad alias etiam Babylones verba accommodet. Expresse, & optime Prosper in Dimidio temporis capite septimo vbi ita exponit illud Psalmi. *Filia Babylonis mife-*

Bedā,
Victor.

Tycon,
D. Ansel.
D. Amb.
D. Augu.
Aretas.
Andr.
D. Prosp.

Posiunt

4. Possunt etiam pro hac expositione referri Petrus Damianus Epistola tertia ad Blancam, capite decimo secundo, quatenus ait, omnem animam iniquam nomine Babylonis comprehendi. Et de penis interni verba illa exponit: *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentorum.* Et hoc etiam habet Pacianus Parænes. de Penitentia in fine. Et similiter Diuus Augustinus, Psalm. 149. exponit illa verba capitis. decimi octauum Apocalyp. *Duplicate duplicia secundum opera eius, in poculo, quo miscuit, miscete illi duplicia:* intelligitque dicta esse de mundo, qui nomine Babylonis significatur, licet prædicta verba non ad literam referat, sed *Sic, ait, scriptum est, reddite illi duplum, ad quod fecit* Atque ex hismet verbis, seu locis fit probabilis hæc expositio. Et præterea ex illis. *Facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi.* Hæc enim propriissime de ciuitate impiorum dicuntur, & vix in aliquam particularem ciuitatē conuenire possunt. Item illa, *Exi de ea populus meus, ne particeps sis delictorum eius,* quæ sic exponit Cyprianus lib. de lapsis. Sicut etiā illa, *Vae vae ciuitas illa magna in qua diuites facti sunt omnes.* Item illa, *Quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis Prophetarum, & Sanctorum inuentus est, & omnium, qui interfecit sunt in terra.* Hæc enim non videtur posse nisi ciuitati vniuersum orbem occupanti adaptari, hæc autem est ciuitas impiorū: bene ergo illa per Babylonem intelligitur. Idēq; confirmat Aretas suo capite 41. ex illo adiectiuo, quo sæpe illa ciuitas magna vocatur, putat enim non poni ad distinctionem ciuitatis parua (sic enim parū emphasis haberet, & nihil magnum significaret) sed ad denotandam absolutam magnitudinem, id est, vniuersalitatē illius ciuitatis: nam omnia loca, & omnia tempora occupauit, quod videtur etiam significare Hieronymus epist. 17. ad Marcel. non hoc caput, sed 13. Apocalypsis explicando.

5. Neq; est difficile ad hanc significationem Babylonis cetera omnia quæ in c. 17 de illa dicuntur, accommodare: nam Babylon in hac significatione sumpta non est aliud, quam mundus in malam partem acceptus, prout est frequens in sacra Scri

A ptura, vt 1. Ioan. 5. *Mundus totus in maligno positus est, & hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra, & Christus Ioan. 15. Si mundus vos odit, scitote, quia me pro vobis odio habuit.* Vnde inter tres præcipuos salutis animarum inimicos mundus numeratur, & intellectus creditur à Ioanne. 1. canonic. cap. 2. per superbiam vitæ, de qua statim subiungit, *quæ ex mūdo est.* Hæc ergo ratione recte dicitur de hac Babylone mundi, *Sedere super aquas multas, super populos, gentes, & linguas.* Vt infra idem Ioannes declarat. Vocatur etiā B meretrix magna, quia re vera De vino fornicationis eius biberunt omnes gentes, & Reges cum illa fornicati sunt, & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt, & similia, quibus vanitas, & mundi malitia optime describitur. Actandem merito de illa dicitur, *esse Ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Iesu,* quia omnes impij Sanctos persecuti sunt, & Martyres in vniuersis mundi prouincijs, sanguinem suum pro Iesu Christo fuderunt.

Sicut autem hæc Babylon non est de lapidibus facta, sed ex hominibus prauis coalescit, vt dixit Tycon. dicta Homilia decima sexta, ita eius excidium non consistet in murorum, & ædificiorum demolitione, aut incendio, sed in vltima impiorum omnium perditione. Et ita hæc Babylon non per Antichristum, nec ante diem iudicii destruetur, sed ipso iudicii die, & per Christum, & Angelos eius iustitiæ ministros. Vnde dicitur, Apocalypsis decimo octauo. *In vno die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis est Deus, qui indicabit illam.*

D Dices: quomodo ergo Reges terræ, & mercatores flebunt illam, & longe fient propter timorem tormentorum eius, cum ipsi membra sint illius ciuitatis, & tormenta eius vitare non possint. Respondeo, imò hac ratione merito ploratos, quia plangent se super illam, vt ibidem dicitur, & quia valde horrebunt illa tormenta, dicuntur, *longe stare,* vtique non corpore, sed affectu, ita vt quantum in se est, fugere cupiant, sed non possint. Denique iuxta hanc expositionem verum quidem est, quod Rex Angliæ assumit, Reges, & mercatores

1. Ioan. 5.

Ioan. 15.

1. Ioan. 2.

Apoc. 18.

6. Babylō hæc destruetur, eum impij perierent.

7. Apoc. 18. Obiectio.

Solutio.

tores terræ non nisi diuturno tempore amicitiam, & negotiationem habuisse cum illa ciuitate, inde autem non sequitur, Antichristum longo tempore regnaturum, sed ciuitatem malorū per multa secula durare, prius quā a Deo iudicetur, & puniatur.

8.

Babylonis
nomine etiam
Romam
significatur

D. Augu.

D. Hiero.

1. Petr. 5.

Orosi.

Tertul.

Pamel.

Lorin. 1.

Pet. 5. re-

fert. quam

plures.

Id de Ro-

ma E. hoi-

ca, nō reli-

giōsa dicen-

dum.

Victor.

Andr.

Aretas.

Riber.

Vieg.

Bellarm.

Sand.

Secunda expositio est, ut Babylonis nomine ibi Roma significetur: ita ut ibi prædicetur, destructionem, & stupendam Urbis ultionem diuinam ante finem mundi futuram esse. Quod enim Babylonis nomine Roma interdum significetur, clare tradit Augustinus libro 18. de Ciuitat. capite secundo dicens, *Veram Babylonem fuisse primam Romam, & veram Romam fuisse secundam Babylonem.* Et Hieronymus de Scriptor. Eccles. in Marco, Petrum, ait, cum prima epist. cap. quinto, inquit, *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta*, figuraliter Romam significasse, idemque habet Isai. 47. in principio, ita etiam exponens loca Apocalyp. Et in epistol. 17. ad Marcellam, de Roma exponit locum hunc Apocalypsis 17. & 18. Idem Isai. 24. Romam esse sentit, spiritualem Babylonem, de qua Ioannes loquitur. Idem habet Orosi. libro septimo contra Paganos capite secundo. Et Tertullianus libro tertio contra Marcionem capite decimo tertio, ubi Pamel. aduertit, hoc intelligendum esse de Roma ethnica, seu mundana, non de Sancta Ecclesia ibi congregata. Satis enim aperte illas distinxit Petrus, dicens: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.* Denique quod in hac significatione in Apocalypsi sumatur Babylon, satis communis interpretatio est inter antiquos, & modernos Apocalypsim exponentes, tam hoc cap. 18. quā alijs, ut sunt Victorin. Andre. Aretas, Riber. Viegas, item Bellarminus libro tertio de Summo Pontif. cap. 13. Sander lib. 8. de Visib. monar. cap. 8. & alij complures. Estque probabilis expositio, quia Ioannes cap. 17. (si proprietates verborum teneatur) de speciali ciuitate loquitur, & in cap. 18. non loquitur tantum de populo, sed etiam de materiali ciuitate, ut ex domibus, & alijs ædificijs constante, & particulari loco terræ sita, quæ ab alijs terræ locis distare, vel propinqua esse potest, ut indicant illa verba:

A Longe stante propter timorem tormentorum eius, & illa: *Omnis, qui in latum navigat, & nautæ, & omnes, qui in mari operantur, longe steterunt, & clamauerunt videntes locum incendii eius.* Si autem illa Babylon est ciuitas aliqua particularis, non potest certe esse, nisi Roma, ut ex dictis satis constat, & ex superioribus capitibus eiusdem Apocalypsis est manifestum.

Hac ergo admissa expositione, ex illa ad summū colligitur, Romanam ciuitatē ante finem mundi delendam esse, & prorsus euertendam etiam quoad materialia ædificia, & igni tradendam. Quod multi Catholici non solum sine rubore, sed etiam constanter docent, ac defendunt; quos refert, eorumque sententias late describit Thomas Maluenda lib. 4. de Antichristo c. 4. & 5. & quamuis ipse timeat in eorū descendere sententiā, ideoq; alijs modis conetur loca Apocalypsis interpretari (quos nunc examinare, probare aut improbare nō est necesse) nihilominus negari non potest, sententiam illam probabilissimam esse, multumque, & locis Apocalypsis, & Antiquis Patribus consentaneā, præsertim Hieronymo, cuius hæc sunt verba Isai. 24. *Atteretur ciuitas vanitatis, siue omnis ciuitas, vel spiritualis Babylon, quæ sedet in septem montibus purpurata, cuius supplicia in Apocalypsi Ioannis legimus.* Nec ab ea sententia discrepat libro secundo contra Iovinian. licet indicet, prophetiam non esse absolutam, sed comminatoriam, dicens: *Ad te loquor, quæ scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, & cæ. maledictionem, quam tibi Saluator in Apocalypsi comminatus est, potes effugere per penitentiam, habens exemplum Niniutarum.*

D Accedit Lactanti. lib. 7. cap. 25. qui testimonio Sibyllæ confirmat, casuram, & incendendam esse urbem caput Orbis: *Et tunc (ait) quis dubitet venisse iam finem rebus humanis, orbique terrarum.* Et certe supposita deuastatione orbis præsertim Christiani futura in fine mundi ante iudicium, partim per decem Reges, qui Antichristum præcedent, partim per ipsum Antichristum, qui maiori potentia, & acerbitate, ac odio Christum, & eius Ecclesiam persequetur, per se probabilissimum est, aliquem, vel plures eorum

9.

Romam ante diem iudicii delendam, probabile est.

Maluēd.

Hieron.
Isai. 24.

eorum irruituros in urbem, eamque penitus euerfuros, vt Romanum nomen, imò & Christianum, si possint, Roma de leta, prorsus extinguant.

10. **Tempus illius euerfio nis incertif- sima est.**
Modus autem, ordo, & tempus huius euerfionis, licet futuram esse supponamus, longè incertiora sunt, quam ipsa euerfio: nam de ipsa euerfione habemus fundamentum in Scriptura, iuxta probabilem sensum eius, de cæteris autem circumstantijs fere nihil. Vnde modus ille, quo vir eruditus Thom. Maluenda vltimum excidium Romanum describit iuxta eorum sententiam, qui de Romana vrbe prophetias Apocalypsis intelligunt, neque ab omnibus, qui illum sensum approbant, asseritur: nec mihi videtur necessarius, aut cogente fundamento fultus. Ait enim, Romam circa finem mundi ad plura, & maiora scelera, & flagitia reducturam, quam prius, cum esset ethnica, cõmiserit, nam & fidem negabit, & Pontificem à se abiciet, & Ecclesiasticos ordines trucidabit, & ad idololatriam redibit: Nam antiquam temporalem potentiam iterum recuperabit cum maiori amplitudine, & imperij maiestate, quàm antea habuerit, decemq; Reges potētissimos sibi subiectos habebit, quorum opera sanctos persequetur acerbius, & martyrijs crudelioribus afficiet, quàm sub Imperatorib⁹ ethnicis passi fuerint. Postea vero intra breue tempus (ait) Reges illos à Roma defecturos, & aduersus illam insurrecturos, ac penitus deleturos, Deo id permittente, in vindictam scelerum eius, tam præteritorum, quam illo tempore præsentium. Hoc enim videtur indicasse Ioannes Euangelista, cum eodem cap. 18. dixit: *Quoniam perueniunt peccata eius vsque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum eius.* Credendum enim est, Deum non permissurum tam graue Romæ supplicium, nisi ipsa prius antiquis peccatis noua super adderet, & ita iram Dei in se excitaret. Atque ad hunc modum accomodat cætera, quæ in hoc capite, & præcedenti Ioannes prædicit. Ac tandem post destructionem Romæ à decem Regibus factam, venturum esse dicit Antichristum iuxta alias prophetias supra tractatas.

11. Hæc vero omnia, licet impossibilia

A non sint, neque cum aliqua prophetia, aut promissione Romæ facta, quam ego sciam, repugnent, non videntur mihi necessaria, nec satis fundata. Nam (supposita expositione Babylonis, quam prosequimur) ex hoc loco Ioannis solum habemus esse evertendam, ac penitus destruendam, ita vt *vltra iam nō inueniatur*, vt ait Ioannes, id est, non amplius instaurabitur, nec habitabitur, ideoq; *nec tibia canentium, nec artifex, nec vox mola, nec lux lucernæ, nec vox sponsi, & sponsæ amplius audientur, aut inuenientur in ea*, vt ibi dicitur. Erit ergo desolatio sempiterna, ideoq; certum, & exploratum videtur, oraculum illud de Roma intellectum, in nullo præcedentium excidiorum Romæ urbis, impletum esse, vt facile coniectabit lector, si attēte ea, quæ de illis excidijs in capite præcedenti diximus, cū verbis adnotatis præsentis prophetiæ contulerit. Imo inde valde probabile fit, tale excidiū Romanum, si futurum est, non nisi prope finem mundi esse futurū, quanuis hoc in dicto capite 18. non asseratur, neque alibi sit prophetatum, & ideo minus certum sit. Inde tamen aliquomodo suadetur, quia verisimile est, tam mirabilem urbis destructionem, & immanem sedis Apostolicæ persecutionem nō nisi temporibus Antichristi, vel prope illa esse futuram, quia illa fore videbitur tribulatio maxima Ecclesiæ, & in ea implebitur quod Daniel prædixit cessaturum iuge sacrificium, & similia.

D Quod vero Ante illam destructionem reditura sit Roma ad pristinam potentiam, & temporale imperium, non video, vnde probari possit, quia non omnia, quæ hoc capite de Roma dicuntur, necesse est in ea inueniri in illo vltimo tempore, in quo destruetur, sed in toto discursu temporis ex quo fuit condita vsq; ad finem: *Quia* (vt ibi dicitur), *perueniunt peccata eius vsq. ad cælū, & recordatus est Dominus iniquitatum eius*, vtique omnium, quæ in ea quouis tempore factæ sunt. Qua propter etiam non video, vnde satis præbetur, reddituram Romam ad idololatriam, vel ad similia scelera, quæ ex veri Dei ignoratione prodeunt, tum quia vt dicantur peccata peruenire vsque ad cælum,

Impugnatur quoad primam partem

12. Impugnatur quoad secundam partem

satis est, quod prioribus flagitijs impiorum semper addantur noua, & grauissima peccata Christianorum, quibus Deus magis quodammodo ad iram mouetur, quam delictis hominum ceterorum ignorantium verum Deum. Et fieri poterit, vt in illo tempore peccata, & flagitia in illa vrbe multiplicentur cum maiori luxu, & corruptione, quam in præteritis Christianitatis temporibus, tum etiam quia licet illud excidium futurum sit in supplicium multitudinis prauæ, credibile est, futurum etiam esse in probationem bonorum, & in purgationem, & meritum prædestinatorum, vt de persecutione Antichristi Christus significat, & Patres vbique docent. Non erit ergo necessarium, Romam ad idololatriam redire, vt illius destructionem Deus permittat.

13.
Impugnatur quoad tertiam.

Apo. 18.

Quod denique additur, decem Reges prius futuros esse subiectos temporali imperio Vrbis, & postea esse contra illam insurrecturos, non video, quo fundamento asseratur: Nam quod hic ait Ioannes, *Reges terræ fornicatos esse cum illa, & plancturos se super illam*, ad summum indicat, illos futuros esse Romanæ ciuitatis amicos, vel forte prius illius scelera imitatos fuisse, postea vero naturali affectu eius perditionem doluisse. Addo etiam non videri necessarium, vt illi Reges, qui prius fornicati erunt cum Babylonia, & postea plangent cum illa, sint illimet decem, qui proxime ante aduentum Antichristi regnabunt, sed alij Reges terræ, qui non deerunt extra imperium Romanum, vt in Persia, in Africa, India, & alijs regionibus, qui fortasse vsque ad mundi finem permanebunt. Denique non oportet, per Reges terræ intelligere solos supremos, & principales Reges terræ, sed etiam magnos Principes, & quasi regulos, vt sunt nunc multi Duces, & Potentatus Italix, & Germaniæ, & similes, qui vltra decem illos famosiores Reges esse poterunt tempore destructionis vrbis Romæ, & cum illa prius fornicari, non tantum per idololatriam, sed per alia vitia sectando mundi vanitatē, & postea de illius perditione dolere, ac plangere.

14.

Quocirca ex illo loco, supponendo per Babyloniam Romam intelligi, so-

A lum potest certo colligi, Romam tandem aliquando esse omnino, & irreparabiliter euertendam, vnde fit verissimilius, id futurum esse prope diem iudicii, & tempore Antichristi, vel circa. In quo vero statu erit Roma proxime antequam destruat, tam in temporali imperio, quam in spirituali, & in fide, non video esse reuelatum, nec cum fundamento definiri posse. Nullum vero est inconueniens, quod perseverando in fide, religione, & regimine tam temporali, quam spirituali per Apostolicam sedem, sicut nunc est, in fine mundi destruat per aliquem tyrannum infidelem, siue paganum, siue apostatam. Sicut enim hoc magna ex parte contigit in tempore Alarici, ita poterit acerbius, & omni ex parte in fine mundi consummari. Neque hoc est contra sanctitatem illius vrbis, tum quia non obstante fide, & præsentia Vicarij Christi, poterunt in illa ita multiplicari peccata, vt coniuncta præcedentibus, Dei iudicium, iuxta occulta consilia prouidentix ipsius, contra ipsam excitent. Tum etiam, quia licet ciuitas, & capita eius in fide permaneant, fieri poterit, vt multitudo populi, & præcipuorum ciuium exemplo, & minis, vel promissionibus tyrannorum infidelium cor rumpantur, & deficiant. Tum denique, quia (vt dicebam) illud excidium non erit tantum propter vindictam, sed etiā ad probationem, & multorum Martyrum perfectiorem consummationem. Ideoque non est etiam contra promissiones factas Ecclesiæ, & sedi Apostolicæ de perseverantia in fide, & in cathedra Petri, quod Roma illomodo destruat, quia cathedra nunquam deficiet, nec fides eius, siue in hoc, siue in illo loco consistat, vbique enim eadem erit, semperque Ecclesia visibilis durabit, etiam si vi persecutionis cogatur ad montes fugere, vel in locis occultis magna ex parte se abscondere.

D

Deinde neque ex illo loco, neque ex alio (quod ego sciam) satis colligi potest, an hæc vltima Romæ destructio ab ipso met Antichristo perficienda sit, & consummanda, vel ante illum, per aliquem, vel aliquos ex illis decem Regibus, qui in Romano orbe tunc regnabunt. Nam quod

Ex omnibus illis solū colligitur Romæ prope diem iudicii perituram.

15.
Incertū an ea destructio faciendā sit ab Antichristo, vel aliquo ex eius ministris

quod altero ex his modis futurum id sit, posita dicta expositione, sit valde probabile, quia ut dixi, tam generale excidium urbis capitis mundi, tantaque Ecclesiae calamitas, & persecutio non potest à temporibus Antichristi multum distare, & ideo vel ab illo erit, vel ab his, qui proxime illud antecedent. Itaque ex alio principio id sit multum credibile, quia vel ante deletum prorsus Romanum imperium Antichristus non veniet, vel per illum destructio Romani imperij consummabitur, tunc verò maxime delebitur Romanum imperium, quando Roma prorsus extincta fuerit, & è conuerso dum illa in suo statu perseverauerit, adhuc reliquiae Romani imperij durabunt. Ergo sicut imperium Romanum, ita & urbs eodem tempore, & sub eisdem tyrannis destruetur. Quod autem alterutro ex dictis modis contingere possit, & neuter illorum vel reuelatus sit, vel repugnet reuelatis, patet, quia nullibi reuelatum est, Romanam urbem esse duraturam usque ad tempora Antichristi inclusiue, seu intrinsece, ut sic rem explicem, poterit ergo antea per decem Reges destrui. Itaque non solum probabile est, sed etiam aliqui contendunt esse certum, ante aduentum Antichristi imperium Romanum esse omnino per decem Reges delendum; ergo probabile est, ab eisdem esse Romam euertendam. Quod in capite etiam 17. Apocalypsis insinuat.

16.
Probabile est Romam vastatione ab Antichristo consummandam.

E contrario verò nullibi etiam est reuelatum, Antichristum non esse venturum, donec Romana urbs sit destructa: ergo si per ipsum destruetur, satis implebitur prophetia huius capitis, quod tractamus de destructione Babylonis. Item supra diximus, esse valde probabile, & Patribus consentaneum, Romanum imperium, licet per decem Reges Antichristi proximos praecursus ita sit diuidendum, & extenuandum, ut prope deleatur, per ipsum nihilominus Antichristum esse consummandam destructionem eius; ergo per ipsum etiam poterit Roma destrui, atque extinguere. Cum autem dico, per ipsum, non intelligo esse necessarium, ut ipse Antichristus praesens sit in tali bello, satis est enim, quod per se, vel duces suos, vel Reges sibi subiectos id faciat. Itaque utroque modo potest intelligi, quod de muliere fornicaria dicitur Apocalypsis 17.

A & de decem cornibus bestiae, seu de decem Regibus, quod odient fornicariam, & desolatam facient illam, &c. si per fornicariam Romam, per bestiam autem Antichristum intelligamus, ut est probabile, sed incertum, ut supra dixi, & 2. tom. 3. part. disp. 56. Sect. 2. Vbi nihil aliud de ultimo Romae excidio docui, imò de illo tanquam de re incerta loquutus sum. Neque aliter loquitur Bellarm. qui potius sentit, Romam ab ipso Antichristo esse delendam. Nam lib. 3. cap. 13. sic ait: *Antichristus odio habebit Romam, & cum ea pugnet, eamque desolabit, & incendet.* Idemque sentit lib. 4. cap. 4. in fine. Eundemque dicendi modum sequitur Bozius lib. 24. cap. 6. & citat Tertullianum, Lactant. Cyrillum, Chrysost. Ambros. Hieronymum, & Augustinum.

Ultimo tandem (ut Regi Iacobo respondeamus) dicimus, ex toto hoc cap. 18. Apocalypsis, vel ex destructione Urbis in illo praedicta, vel ex circumstantiis, cum quibus describitur, colligi non posse, persecutionem Antichristi longiori tempore, quam per triennium, & semissem esse duraturam. Nam si decem Reges Urbem demolituri sunt, licet bellum illud per plures annos duret, vel post illud Roma per plures annos destructa iaceat, nihilominus Antichristus postea veniens, poterit breui tempore durare. Si vero ipsemet Antichristus Romam debellaturus est, poterit id facere antequam spiritualis (ut ita dicam) persecutionem Ecclesiae incipiat, dum temporale imperium acquirit, quod pluribus annis durare poterit, prout persecutionem antecedit, ut capite nono dicam. Et tunc poterit persecutio durare tantum breui tempore dicto, ut per se manifestum est. Vel certe licet demus, ipsam Urbis destructionem futuram esse partem Antichristianae persecutionis, adhuc poterit triennio, imò biennio compleri quicquid de illa destructione Ioannes praesignificat. Quia non solum intra annum, sed etiam intra menses paucos circudari poterit, & expugnari, & incendio tradi, & alia pati, quae ibi describuntur. Et Paulo post sequi poterit grauissimum ille plactus Regum, & mercatorum, quem Ioannes commemorat, nam si plactus ille futurus est in prouincijs, & insulis Romae vicinis, intra paucos dies poterit notitia incendij ad eas peruenire, ad remotiores autem

Bozius.
Tertul.
Lactant.
Cyril.
Chrysost.
Ambros.
DHieron.
August.

17.
Concluditur ex Apoc. 18 non colligi persecutionem Antichristi ultra tres annos cum semisse duraturam.

intra plures, vel intra annum, planctus autem ipse breuiori tempore poterit consummari.

18.
Regis obie-
ctio dissol-
uitur.

Quod autem Rex obijcit, quia & Reges ad contrahendam necessitudinem magnam cum illa Babylonia, & mercatores ad congerendas diuitias, longiori tempore indigebunt: hoc (inquam) probat quidem, & Reges, & mercatores, & Babyloniam ipsam longo, & diuturno tempore esse duratura, prius quam Antichristus veniat, vel Babyloniam destruat, non vero porbat destructionem ipsius urbis, vel planctum postea subsequutum futurum esse diuturnum. Tum quia hæc diuersa sunt: tunc etiã quia frequenter illa, quæ multo tempore durarunt, vno momento extingui solent. Eo vel maxime, quod in toto illo capite, nullum est verbum de Antichristo, vnde licet ea, quæ ibi narratur, diuturnius tempus postularent, facile responderemus, illa consummanda esse ante ortum Antichristum (vt declarauimus posse euenire) ipsum vero Antichristum postea esse venturum, & breui esse consummandum.

C A P V T. VIII.

Tertia obiectioni Regis Angliæ ex varijs noui testamenti verbis desumptæ satisficit.

1.

Tertio impugnat Rex Angliæ fundamentum, quo nitimur ad asserendum, Antichristi persecutionem tam breui tempore duraturam. Contra quod duo obijcit. Vnum est, non esse necessariū Ioannis de illo tempore loquentis verba in proprio sensu interpretari, quia inspecto more loquendi Prophetarum, satis commodè potest metaphoricè intelligi. Duplicem autem in illis verbis ipse meditatus est allegoriam, vna est, vt numerus certus pro incertoponatur. Quia certum est, Ioannem id facere consueuisse, vt cap. 7. cum duodecim millia Saluatorum ex singulis tribubus numerat, & cap. 9. Cū ait: *Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia, &c.* idemq; habet alijs in locis præsertim cap. 14. cū numerat: *Centum quadraginta quatuor mille virgines, & cap. 20. cum sepius dicit, Christum regnaturum cum suis sanctis mille annis,*

Contendit
1. Rex Angliæ à Ioanne positum tempus certum pro incerto.

Apoc. 7.
& 9.

Apoc. 14.
& 20. &
21.

A & c. 21. cū varios numeros mensurarum describit. Accedit, quod Ioannes in his numerationibus antiquos Prophetas imitatur, præsertim Danielē, Ezechielē, & Zachariam, apud quos sepe sumitur numerus certus pro incerto, vt Daniel. 7. *Decies millies cetera millia ministrabant ei, & alibi sepe.*

Dan. 7.

Alteræ Regis allegoria est, vt illa tria tempora, & dimidiū temporis neq; annos, neq; certū tempus significet, sed dimidiā spirituale hebdomadā: *Nam qui recordatur (ait) Ioannem in visionibus morem Prophetarum imitari, admodum verisimile esse contempnet, in illis tribus diebus, & dimidio eum imitari Danielis hebdomadas, hebdomadam vnā accipiendo totum illud tempus, quod inter aduentum Christi primū, & secundū intercesserit, cuius temporis, siue spiritualis hebdomadæ dimidio triumphantē inducit Antichristum.* Potestq; interpretatio hæc iuuari sententia Lyrani, qui Daniel 12. incertū putat esse, an dies ibi proprie sumatur pro naturali die, vel metaphorice pro anno sicut hebdomada apud eundē Danielelem sumitur. Idem ergo dici poterit de locis Ioannis in Apocalypsi, & ita erit probabilis hæc expositio.

2.

Contendit.
2. tempus à Ioanne assignatum significare dimidiatam spirituales hebdomadæ.

Lyrani.

C Altera obiectio principalis est, non posse verba Ioannis in sensu proprio intelligi, quia talis sensus alijs Scripturæ locis, & cuidam fidei dogmati repugnat. Argumentatur ergo, quia si Antichristus certo numero dierum regnaturus est, & post mortem eius intra quadraginta quinque dies iudicium futurum est, statim ac Antichristus regnare, ac persequi Ecclesiam cæperit, certo sciēt fideles homines, quo die futurum sit iudicium. Hoc autem est contra Christi verba multis in locis. Nā in primis Matth. 24. dixit: *De die autem illa, & hora nemo scit, neq; Angeli celorum, nisi solus Pater.* Deinde similitudine diluuij declarat, quā repente venturus sit dies ille, dicens: *Sicut autem in diebus Noe, ita erit aduentus filijs hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur, duæ molentes in mola, vna assumetur, & vna relin-*

3.

3. Argumentatur ab incertitudine diei iudicii.

quetur

quatur. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit. Quibus omnibus* (ait Rex) *significat ut illorum temporū summa securitas, futuros esse homines varijs negotijs, & curis humanis implicatos, cum hora nouissima eos repente, nec opinatos occupet. Sicut Christus in dicto loco concludit. Illud autem scitote, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam: ita & vos estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis venturus est.*

Secundo Matth. 25. ad declarandam illius diei incertitudinem adducit Christus parabolam decem virginum, & concludit, *Vigilate itaque quia nescitis diem, neque horam.* Tertio addere possumus verba Christi Act. 2. *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Quarto addit Rex verba Petri. 1. canonic. cap. 5. *Sobrii estote, & vigilate. Petrus* (ait) *inbet nos vigilare, & sobrios esse, ad excipiendum illum diem semper intentos.* Quinto (ait) Ioannes in Apocalypsi bis nos admonet, *ut furem nocturnū, sic Christum esse venturum. Veniam* (dicit Spiritus Sanctus in Apocalypsi. 3.) *ad te tanquam fur, & nescies, qua hora veniam ad te, & cap. 16. Ecce venio sicut fur.* Sexto addere possumus, hoc dixisse Paulū. 1. ad Thessal. 5. *De temporibus autem, & momentis fratres non indigetis, ut scribamus vobis. Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte ita veniet. Cum enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus.* Denique id etiam dixit Petrus epist. 2. cap. 5.

Ad priorem partem respondeo, literalem expositionem verborum Ioannis, quam Pontificij, id est, Catholici sequuntur, fundatam esse in primis in proprietate verborum Scripturæ, quæ præferenda est. Cauendum enim omnino est periculum deferendi verum Spiritus Sancti sensum, *Quem*, ut lib. de Pudicit. cap. 9. Tertullianus dixit, *omnino obseruare debemus, æquæ ac præceptū, quia non lenior est transgressio in interpretatione, quam in conuersatione.* Magnum autem est periculū aberrandi à vero sensu, quando proprietates verborum sine auctoritate, vel necessitate relinquitur, neutra autem ratio hic inuenitur ad proprium verborum sensum relinquendum, ut infra ostēdemus.

A Imò è contrario dictus sensus proprius fundamentum habet in consonantia, & concordia diuerforum locorum Scripturæ, & in varijs modis explicandi eandem rem per tempora, menses, & dies, & in veteri, & in nouo testamento, ut credibile non sit, omnia esse per metaphoram, & improprietatem dicta. Fundatur præterea in communi consensu Patrum, per quos Deus Ecclesiam verum sensū Scripturarum docet, quod autem Patres ita sentiant, satis constat ex his, quos cap. 6. attulimus. Denique fundari potest, quia nulla metaphora ibi quadrare potest, neque habet probabile fundamentum, ut facile constabit per ea discurrendo, quæ Rex adducit.

B Ad priorem ergo metaphorici sensus partem, in qua dicitur, accipi numerum certum pro incerto, & ad indicandum longum, aut breue tempus, magnumq; aut paruum numerum indefinitum, respondemus, regulam in generali sumptā veram esse, & hoc modo ex testimonijs ibi relatis, & alijs multis, quæ afferri possunt, recte probari, male tamen ad præsentem expositionem applicari. Nam in primis, ut doctè notauit Bellarminus lib. 3. de Roman. Pontif. c. 8. tunc in Scriptura numerus definitus pro indefinito tempore sumitur, quando est perfectus, & in aliquo ordine consummatus, ut sūt decem, centum, mille. Quando verò numerus comprehendit non tantum magnum, sed etiam paruum numerum, tunc esse signum propriæ, & præcisæ numerationis. Et ratio est in promptu, quia simplex, & absoluta expressio vnius numeri consummati facilè potest esse capax talis metaphoræ, vel propter aliquam numeri perfectionem, vel per aliquod mysterium, ut solet considerari in septennario numero propter mūdi creationem, vel in millenario propter eius perfectionem aptam ad significandam quandam temporis plenitudinem, ut dixit Augustinus 20. de Ciuit. cap. 7. vbi etiam ita exponit illud *centuplum*, de quo Dominus loquitur Matt. 19. ut copiosum præmium significet. Et alia exempla profert in lib. 2. de Doctrin. Christ. cap. 16. At verò quando minute, & distincte additur numerus minor maiori, & dimidiis integro, signū est definitæ,

6. In Scriptura sæpè numerus perfectus pro incerto ponitur.

Bellarm.

D. Aug.

Matt. 19. Per numerum imperfectū determinata duratio significatur.

4. Multa congerie testimoniā ex Scriptura. Matt. 25. Act. 2.

1. Petr. 5.

Apoca. 3. & 16.

1. Thess. 5.

2. Petr. 5.

5. Regis fundamenta eueruntur.

ac propriæ numerationis, quia alias nunquam haberemus certum aliquē in Scriptura numerum. Item quia nec in illa imperfectione numerorū perfectio aliqua, vel diuturnitas durationis cogitari potest, nec ratio probabilis reddi, cur talis additio, & multiplicatio numerorum fiat. Estq; optimum exemplum ad hoc confirmandum Daniel. 8. vbi de Hierosolymitana vastatione per Antiochum facta dicitur, duraturam esse per *dies duo millia trecentos*. Quem numerum omnes intelligunt, præcisè, & cum proprietate esse intelligendum, propter specialem modum, quo præscribitur. Et ita D. Hieronymus ibi ex libris Machab. & Iosepho illum comprobare, & declarare studet. Idem tradit Theodoret. orat. 8. & Glossa, Lyran. & accurate Benediçt. Pereira.

Dan. 8.

D. Hier.
Theodoret.
Glossa.
Lyran.
Bened. Pe-
reir.

7.
Locus ille
Ioannis me-
taphoricum
sensum ad-
mittere nō
potest.

Primum Re-
gis fūdamē-
tum euer-
tetur.
Apoc. 7.
Apoc. 14.
Riber.

Quocirca partem hanc ita censeo veram, vt in ea nullam declarationem, aut limitationem credam esse necessariam, tum quia per se fundata est in verissima exponendi Scripturæ regula. scilicet retinendum esse proprium sensum, quādo nihil est, quod metaphoram indicet, vel ad illam excogitandam cogat, tum etiam quia nulla particularis exceptio illius partis occurrit. Nam si quis obijciat exemplum de cētum quadraginta quatuor millibus signatis ad salutē Apoc. 7. & aliud de cētum quadraginta quatuor millibus Virginibus stantibus cum Agno Apoc. 14. Respondet ibi Ribera, per illos numeros ibi definitam, ac præcisam multitudinem significari. Sed quia hoc difficile creditum est, respōdeo, numerum illum sic multiplicatum mysterium continere, & ideo pro indefinita multitudine poni: nā duodenarius numerus est numerus vniuersalis, & per se ipsum multiplicatus iuxta numerū duodecim tribuum illū numerum efficit; vt Beda, Rupert. & alij interpretati sunt.

8.

Perfectus
etiā nume-
rus ponitur
pro tempo-
re determi-
nato.

Dan. 4.

At verò in alia parte de sensu metaphorico, quia non gratis, & vbiq; cōfingendus est, necessario addenda est limitatio. Quia sæpissime numerus perfectus significat in Scriptura definitum tēpus, certamq; durationem, vt quando dicitur creatus mundus sex diebus, vel quando dicitur Dan. 4. *Septem tēpora mutabuntur super te*, vbi licet in verbo tēpora sit aliqua metaphora, quam supra explicui, in nu-

mero septennario nulla esse intelligitur. Item in prophetia Danielis de 70. hebdomadibus Daniel. 9. & sæpe aliās. Ideoq; illa pars permissiue tantum, seu potētiāliter intelligenda est, id est, posse in illo sensu tales numeros accipi, & metaphoram illam esse vsitatam in Scriptura. Nihilominus tamen in vsu, & applicatione eius ad hunc, vel illū locum, necessariū est, circumstantias considerare, ita vt illis quadret metaphora, nulloque modo illis aduersetur. Item etiā obseruandæ sunt cōmunes Ecclesiæ, & Patrū interpretationes. Quæ duo (vt dixi) persuadēt, etiā in dictis locis Apocal. nō habere locū metaphorā, quia neq; verbis, neq; circumstantijs locorū accommodata est, neque Patres ibi illam inuenerunt, sed certum, ac definitum tempus ibi prædici intellexerūt.

B

Altera verò pars metaphoræ, quam excogitauit Rex, plane improbabilis est. Primo quia nec Ioannes in Apocalypsi, neque Daniel c. 12. nominarunt hebdomadam, sed tempora, menses, & dies, & multo minus loquuti sūt de dimidia hebdomada, sed per alios numeros mēsiū, & dierum proprietatem sui sermonis declararunt. Et confirmari hoc potest, quia

C

vbi Daniel voluit tres annos, & dimidiū, per dimidiam hebdomadam significare, id fecit apertè cap. 9. dicens: *Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium*, id est transactis tribus annis cū dimidio hebdomadæ septuagesimæ. Secundò, nunquam per hebdomadam significatur in Scriptura omnino indefinitum tēpus, sed quoties vox illa per metaphoram sumitur, saltem seruatur proportio ad septennarium numerum, metaphora verò in eo ponitur, quod ad numerum annorum extenditur, vt in dicto

D

loco Danielis, & Genes. 29. *Imple hebdomadam dierum*, id est, septem annos. At verò in tempore toto, quod inter primū & secundum Christi aduentum decurrit, nulla ratio septennarij numeri cogitari potest, nec probabilis causa talis metaphoræ afferri, nec autoritas, nec exemplum: quæ est ergo hæc licentia ad libitum interpretandi, vel potius corrumpendi Scripturam? Tertio licet metaphora dimidiæ hebdomadæ posset accommodari verbis illis, *Per tempora, tempus, & dimidium temporis*; nullo tamen modo

Dan. 9.

9.
Secundum
Regis fū-
damentum
destruitur.

Dan. 9.
Alicui Dan.
de hebdo-
madis aliter
de tribus an-
nis loquens
est.

Gen. 29.

Mensū, & dierū nūmeratio hebdomadarū accommodari non potest.

modo potest accommodari numerationi quadraginta duorum mensium, vel mille ducentorum nonaginta dierum: quæ enim ratio, vel proportio, seu analogia ad fingendam talem metaphoram excogitari potest? Quin potius, vt sæpe dixi, ille modus explicandi tempora per menses, & numerum mensium per numerum dierum, excludit omnem huiusmodi metaphoram, & proprium esse sensum ostendit.

10. Quarto si tres illi anni cum dimidio, qui de aduentu, & duratione Antichristi prædicti sunt, dimidiam spirituale hebdomadam illo modo intellectam significarent, saltem non excederent dimidium temporis illius, quod inter primū, & secundum Christi aduentum intercedit; at iuxta Regis sententiam Antichristianismus incepit āno Christi 606. & ita durauit mille septē annis, & adhuc durat, & durabit quātum scit Deus; ergo incredibile est, totum illud tempus per trium annorum cum dimidio spatiū propter allegoriam dimidiæ hebdomadæ significari. Denique iuxta hanc interpretationem inutilis est omnis illa numeratio temporum, dierum, & mensū, quæ tam accuratē à Ioanne fit: quia ex illa nihil certum, vel probabile de initio, vel duratione temporis Antichristi cōiectari potest, sed vnusquisque fingere potest, quod voluerit initium, & temporis spatium, & asserere illud esse dimidiā spirituale hebdomadam. At verò Scripturæ verba, licet interdum sint metaphorica, non tamen inutilia, nec frustra prolata; ergo quādo metaphora talis est, vt peruertat prophetiæ vsum, intentionem, & fructum, abijcienda prorsus est, & vitanda.

11. Quapropter deponenda est etiā, seu reiicienda dubitatio Lyrani, an in illis locis dies metaphoricē pro anno sumatur. Et pro certo statuendum est, ibi proprie sumi, & naturalem diem significare. Est autem aduertendum hoc intelligi posse, vel de illis locis, in quibus est sermo de mille ducētis nonaginta duob⁹ persecutionis Antichristi, vel vbi est sermo de quadraginta quinq; diebus post mortem eius. Lyranus enim non de prioribus, sed de his posterioribus loquitur. De prioribus autem non negat, futuros

A esse naturales dies, quod intentioni nostræ maximē deferuit, &c. Ideoque breuiter ostenditur esse certum. Nā si dies ibi annū significaret; ergo cū dicitur persecutio Antichristi duratura per mille ducentos nonaginta dies, intelligetur de totidem annis. Quomodo ergo verum erit verbum Christi: *Nisi breuiati essent dies illi, non fuisset salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.* Quomodo enim breuiabuntur si tot ferē futuri sint quot hætenus tempus legis gratiæ durauit? Similique ratione consistere non poterit, quod Ioannes ait Apocalyp. 12. *Va terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens, quia modicum tempus habet.* Et cap. 20. dicit, Satanam ligatum fore per annos mille, & postea soluendum modico tempore; at verò tempus mille ducentorum, ac plurium annorum non potest dici absolute modicum, neque comparatē ad tempus, quo Satanus est ligatus. Ergo impossibile est, ibi accipi diem pro anno, sed pro vero die.

C Confirmatur primo, quia numerus ille dierum postea per numerum mensium explicatur, quis autem dicat, mensē ibi significare triginta annos? Nunquam enim in Scriptura talis metaphora mensium, sicut hebdomadarum inuenitur. Confirmatur secundo, quia si detur licentia, diem pro anno explicandi, eandem alius sumet ad intelligendum mille annos, quia scriptum est: *Mille anni ante oculos tuos tāquā dies hesternæ, quæ præterijt.* Et consequenter sequitur, duraturum Antichristum plus quā per mille annorum millia, quod ridiculum est. Denique confirmatur ex Iustino contra Tryphonem, qui hac ratione irridet eius interpretationem. Putabat enim ille, per tempus ibi intelligendos esse centum annos. *Quod si ita est, scelestum illum hominem vt minimum tercentum quinquaginta annos regnare oportet.* Quod tanquā absurdum, & ridiculum omittit: præterquam quod nulla probabilis ratio, vel fundamentum in Scriptura talis significationis, aut metaphoræ potest asserri.

Ex quo vltius eadem certitudine concluditur, etiam in vltimis quadraginta quinque diebus, de naturalibus diebus sermonem esse. Primo quidem, quia fin-

Dies illo loco pro āno sumi nō potest.

Matt. 24.

Apoc. 12.

Apoc. 20.

12.

13. Dies in illa prophetia eodē sensu, sumitur.

gi

gi non potest, in eadem supputatione, respectu temporis persecutionis Antichristi diem accipi proprie, respectu vero temporis postea futuri, sumi metaphorice pro anno, quia vno, & eodem verbo dicitur de utroque tempore, seu de toto illo duraturum esse, *duobus millibus triginta quinque diebus*, ridiculum autem esset dicere, idem nomen, in eadem oratione semel positum, partem temporis significare proprie, & partem metaphorice. Secundo quia rationes factæ de illis etiam diebus procedunt, & præfertim quia etiam dixit Christus Matt. 24. *Satim post tribulationem illorum dierum sol obscurabitur*, ergo inter finem Antichristi, & initium signorum iudicii non intercedent quadraginta quinque mille anni, imò nec quadraginta quinque, quia quod post quadraginta quinque annos fit, non statim fit. Denique metaphora Lyrani non habet fundamentum in Scriptura, ut ipse putat. Non enim potest ex Scripturis ostendi, diem interdum significare metaphorice annum. Nam in loco, quem Lyra adducit, Ezechiel. 4. ubi dicitur, *Diem pro anno dediti*, dies non significat metaphorice annum, sed utraque vox in sua proprietate sumitur, diciturque annus pro die computari, quia quot diebus Ezechiel victus, atque constrictus sub sinistro, vel dextro latere dormiturus erat, tot annis Israel, & Iuda captivi erant futuri. Sicut Hieronym. & omnes exponunt, veluti cum dicitur in Psal. 89. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies*, dies proprie sumitur pro die naturali, comparantur autem mille anni cum naturali die; imò cum momento respectu diuinæ Æternitatis.

14.
Tertiū Re-
gis funda-
mentū verā
sententiam
non impug-
nat.

Ad posteriorem partem obiectionis, in primis generatim dico, totam illam obiectionem non procedere contra præcipuum dogma, quod docemus, nimirum, persecutionem Antichristi breui tempore esse duraturam, & testimonia Danielis, & Ioannis, quæ de illo tempore loquuntur, proprie, & ad literam esse intelligenda. Nam ad summum procedit obiectio contra illam ultimam partem de quadraginta quinque diebus à morte Antichristi usque ad diem iudicii interponendis. Etenim si dixerimus, illos quadraginta quinque dies non esse præcise

A definitos, ut illis consummatis certo futurus sit iudicii dies, omnino cessabit obiectio, etiam si cætera de tribus annis cum dimidio, quibus persecutio Antichristi tantum durabit, certissima sint, & constanter teneantur. Quia si post mortem Antichristi non est certum, futurum iudicium finitis quadragintaquinque diebus, ex morte Antichristi nunquam præficietur, quando futura sit dies, vel hora iudicii; ergo cessat obiectio. Pars autem illa de quadragintaquinque diebus, post quos sit futurum iudicium, non est dogma fidei, nec de illo pertinaciter contendendum est, & ideo tota obiectio non multum ad causam refert. Dummodo non negetur, illos etiam quadraginta quinque dies proprie esse intelligendos, tam quoad numerum, quam quoad naturales dies: hoc enim necessario coniunctum est cum alia certa sententia de breui tempore Antichristi, ut declaratum est. Quia hoc non obstante multi catholici censent, ex Scriptura quidē colligi, post mortem Antichristi non esse venturum diem iudicii intra quadragintaquinque dies, non tamen inde colligi, finitis illis diebus, statim esse futurum, & hoc satis esse, ut sit incertus, & consequenter ut cesset obiectio.

Non est de fide, statim post quadraginta quinque dies futurum iudicium,

C Nos vero addere possumus, verum quidem esse, Scripturam non dicere aperte, immediate post illos quadraginta quinque dies futurum esse iudicium, insinuare tamen illud, satisque probabiliter ex illa colligi, ut supra ostendi. Hoc autem non satis esse, ut certo præsciatur dies iudicii, sed solum ut coniectari possit cum magna probabilitate, quod nullum est inconueniens, quia non repugnat testimonijs adductis, cum in illis de certa præcognitione, & præscientia sermo sit. Denique addimus, etiam si coniectura illa de quadraginta quinque diebus incerta sit, nihilominus visa morte Antichristi post sufficientem cognitionem personæ eius, certum esse posse scientibus Scripturas, prope esse diem iudicii, neque longe distare, etiam si dies, & hora certo non cognoscatur. Illud autem non solum verbis Christi non repugnat, sed potius in eis continetur, cum ipse dixerit: *statim autem post tribulationem illorum dierum sol obscurabitur*, &c. Illud autem

15.
Iudicii dies coniecturis cognoscipote ex scriptura suprà

Matt. 24.

statim

statim erit proxime post mortem Antichristi, vt ex Scripturis ostensum est; ergo qui nouerint Scripturas, euidenter intelligent, propinquissimum esse diem iudicii, nam illud *statim* hanc propinquitatem aperte indicat. Vnde subiungit idē Dominus: *Ab arbore autem fici discite parabolam, cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis, quia prope est aestas, ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in ianuis.* Ergo talis præcognitio diei iudicii, vel certa quoad propinquitatem eius, & non quoad definitum diē, vel probabilis, & coniecturalis, quoad ipsum diem, non repugnat, sed potius est maxime consentanea Scripturis. Neque contra hoc aliquid probant testimonia adducta, vt discurrendo per singula facile constabit.

16. Ad locum Matt. 24. respondeo, priora verba Christi, *De die illa nemo scit*, intelligi de certa, & infallibili præcognitione, non de probabili coniectura. Dico præterea, coniecturam etiam haberi non posse, nisi ex reuelatis, quia determinatio illius diei pendet ex Dei voluntate, quæ non potest nisi ex effectibus, vel signis reuelatis cognosci. Posita autem reuelatione signorum præcedentium diem iudicii, ex illis coniectari potest tempus illius diei, maiori quidem, vel minori probabilitate, iuxta modum reuelationis, & signorum. Et his coniecturis sæpe Sancti Patres vsi sunt ad iudicium aliquod faciendum de appropinquante die iudicii; imò ad hunc finem reuelata esse à Deo illa signa, ex allegatis verbis Christi aperte colligitur. Ad cætera autem verba, quibus docet Dominus, horam nouissimam diei iudicii repente occupaturam esse homines, respondeo, eandem obiectionē fieri posse contra verba Christi: *Scitote, quia prope est in ianuis*: nam hæc præcognitio satis esse potest, vt dies iudicii non repente præoccupet eos, qui verba Christi crediderint, & euentum illorum obseruauerint, & considerare voluerint.

17. Dico ergo in primis, hos futuros esse rarissimos, quia pauci erunt, qui prædictas prophetias perspectas habeant, easque intelligent, ac recogitent. Ideoque licet pauci aliqui intelligentes, & in fide sapientes possint ex illa expectatione pa-

A rati esse ad Domini aduentum, hoc non obstat, quominus totus fere mundus nihil minus, quam de illius fine cogitet, atque ita totum fere orbem repente occupet Christi aduentus. Quod recte declaratur exemplo diluuii, quo Christus vtitur, aliqui enim fuerunt tunc homines, quos non repente pluuiæ præoccuparunt, vtique Noe, & familia eius, & nihilominus absolute ait Christus, diluuium venisse, & imparatos homines inuenisse, omnesque oppressisse; ita ergo erit in aduentu ad iudicium. Aliud simile esse potest de tempore primi aduentus Christi, nam simpliciter repente venit, respectu orbis, licet pauci sapientes potuerint intelligere, iam prope instasse aduentum eius.

Deinde aduerto, illam incertitudinē diei iudicii posse considerari, vel respectu nostri, & omnium, qui futuri sunt ante reuelatum Antichristum, & inchoatam persecutionem eius. Vel respectu eorum, qui eo tempore futuri sunt, quo persecutio Antichristi iam grassabitur, nondum verò finem eius viderunt; vel respectu eorum, qui viuent post Antichristi mortem, & antequam inchoentur proxima signa iudicii, scilicet, *Sol obscurabitur*, & similia; vel respectu eorum, qui talia signa iam prospexerint. In primis igitur temporibus dies iudicii est omnino incertus, imò vix potest per coniecturam aliquid de illius mora, vel propinquitate iudicari, vt Augustinus epist. 80. latè ostendit, & experimento satis cognitum est in Patribus, qui ante mille annos diem iudicii propinquare existimarunt. Neque in hoc est controuersia. De secundo tempore dicimus, sapientes quidē magna fide, intelligentia, & attentione tūc res considerantes coniectare posse, diem iudicii, non longe abesse, quia certo credent, tribulationem illam breuem esse futuram, & illa finita, statim inceptura esse signa iudicii, vtrunq; enim Christus prædixit. Vnde Gregor. 34. Moral. cap. 10. in fine, aliàs 15. *Appropinquante (ait) die iudicii, vel præcursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis iam aliquo modo aduentantis Domini virtus interlucet.* Erit tamen illa coniectura & confusa respectu definiti temporis, & rara respectu totius mundi, & incerta.

18.

Iudicii incertitudo tripliciter considerari potest.

D. Aug.

Matt. 24. incerta, respectu plurium, quia cum multa futura sint tribulationes, & multi pseudochristi, teste ipso Christo, difficillimum erit intelligere, an illa sit ultima, & maxima, & an ille sit proprius Antichristus.

19. Sed ait Rex: *At Pontificij dicunt, mundus non ignorabit, illum esse Antichristum, duorum testium doctrina.* Respondeo, duos illos testes prædicaturos breui tempore, & fortasse in paucis orbis locis, & prouincijs: & ita non sufficiet, ut totus orbis sciat, illum esse Antichristum. Imò etiã

Responsio. ubi prædicabunt, multi erunt increduli, sicut fuerunt in diebus Noe, vel sicut fuerunt Iudæi, quando Ioannes testimoniũ præbuit Christo, ideòq; licet aliqui credant, & possint eandem coniecturam appropinquantis iudicij facere, nullum est inconueniens, quia ceteri omnes, & mundus, simpliciter loquendo, nihil tale cogitabit. Vnde Ambros. 1. Thessalon. 5. in principio de illo tempore intellexisse videtur multa ex dictis testimonijs: *Dies*

1. Thess. 5. *D. Ambr.* *2. Petr. 3.* Domini ut fur veniet & Vigilate, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit. Et illud, *Siquis vobis dixerit, Ecce hic Christus, aut ecce illic, nolite credere. Subito enim*

Matt. 24. *Isai. 3.* ex insperato apparebit, sicut conuscatio apparet ab Occidente in Orientem, habens secum militiam exercitus Dei Patris ad perditionem Antichristi, & satellitum eius. Cum enim securi fuerint perfidi de regno diaboli, interfectis Sanctis, id est Enoch, & Elia, & læti de victoria, inuicem sibi mittentes munera, sicut dicit Apocalypsis, tunc illis subito veniet repentinus interitus. In

quibus verbis repentinum Christi aduentum dicit inchoari ante mortem Antichristi, & ad illum interficiendum, & tunc maxime futurum repentinum incredulis: nam pauci credentes iam poterunt illum expectare; quanuis illi etiam de die, & hora etiam sint incerti futuri.

Apo. 11. At verò in tertio tempore post mortem Antichristi, & ante signa iudicij maior quidem esse poterit coniectura iudicij appropinquantis, tamen illa etiam in paucis erit. Nam in primis breuissimum erit tempus illud inter Antichristi mortem, & signa iudicij, ut sæpe probatum est ex verbis Christi Domini dicentis:

20. *Matt. 24.* Statim autem post tribulationem illorum dierum, Sol obscurabitur. Deinde in tam bre-

A ui tempore mors Antichristi non poterit nota fieri vniuerso mundo, neque magnæ illius parti, quia Christus descendens ad Antichristum interficiendum, non reuelabitur vniuerso mundo, sed in illo tantum loco apparebit, ubi Antichristus adfuerit, & inde mors eius diuulganda erit per famam, vel literas per temporis decursum, prout humano modo fieri potest. Ergo interim nihil magis sollicitus erit mundus de die iudicij, quam si Antichristus non esset mortuus. Deniq; apud illos etiam, qui nouerint Antichristum, & mortem eius viderint, aut crediderint, paucissimi erunt, qui legerint, & intellexerint prophetias de tempore aduentus Christi ad iudicandum post occisum Antichristum. Imò illi etiam qui illas intellexerint, nunquam erunt satis certi de sensu illarum, donec impletas illas videant: ideòq; licet probabiliter credere possint, post tot dies futurum iudicium, non tamen certo scient diem illud. Et ita nihil sequitur contra testimonia Scripturæ de incertitudine diei iudicij, etiam si in rigore de toto tempore, & de omnibus personis intelligantur. Eo vel maxime, quod etiam non constat, an illi quadraginta quinque dies terminum habituri sint in ipso die iudicij, vel in die, in quo omnium hominum mors consummabitur, post quam diem, non est reuelatum, an statim, vel post aliquos dies, futura sit resurrectio vniuersalis, & iudicium. Et ita semper manent incerta dies, & hora iudicij.

C At verò de ultimo tempore postquã inchoata fuerint signa iudicij, de quibus Christus ait: *Statim post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur*: ex eodem Euangelio constat, notum esse futurum vniuersis fidelibus, mundi consummationem, & iudicij diem esse propinquissimas, cum Christus dicat: *Cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in ianuis.*

D Infideles autem cum talia signa, & finē, seu significationem eorum, vel prorsus ignorauerint, vel non crediderint, trebuntur quidem, & contremiscent, nihil vero de futuro euentu intelligēt, aut cogitabunt. Nihilominus tamen respectu omnium verū semper erit, quod Christus proxime subiungit: *De die autē illa, & hora nemo scit*, quia infideles penitus illam igno-

Antichristi mors nota non erit omnibus hominibus.

Multi eorū qui mortē Antichristi viderint, Scripturas intelligant.

21. Fidelibus in ultimo tempore iudicij dies nota erit, non infidelibus.

Matt. 24.

ignorabunt, fideles autem etiam sapientes, licet cognoscant esse propinquam, definite tamen nescient, tali die, & hora esse futuram: quia ignorabunt destinatum diem ad vniuersalem mortem omnium hominum, & alium præfinitum ad resurrectionem, aliumque præordinatum ad iudicium; imò etiam ignorabunt, an sint futuri distincti dies, & quantum inter se distabunt. Et præterea nescient, quanto tempore duratura sint illa signa antecedentia iudicium post mortem Antichristi, quia licet sapientiores fideles coniectare possint, non duratura ultra quadraginta quinque dies, nescient nihilominus, an totos illos dies occupatura sint nec ne: & consequenter nesciunt, quo die conflagrabit mundus, & ita de cæteris, quæ usque ad diem iudicii sunt futura. Atque ita omnia Christi verba ad literam, & in omni rigore, ac proprietate vera sunt, etiam si verba Ioannis in proprio etiam, & rigoroso sensu intelligantur, quod in sequentibus testimonijs amplius declarabitur.

22.
Matt. 25.
Explicatur
parabola de
decem vir-
ginibus. de
iudiciopar-
ticulari.

Ad secundum testimonium sumptum ex parabola de Virginibus Matth. 25. respondetur, posse quidem omnia, quæ in illa dicuntur ad priuatum vniuersusque iudicium accommodari, nam eius etiam dies, & hora incerta est hominibus, & in illud iudicium optime quadrat totius parabolæ conclusio: *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.* Hæc autem ignorantia diei, & horæ mortis non tollit, quin ante illius euentum, & consequenter ante iudicii particularis momentum præsentiri possit mors, & iudicium illud prope esse coniectari, quanuis de die, & hora certa, & definita cognitio non comparetur, vel præconcipiatur. Et ita duo in eadem parabola inopinatè euentura ante hoc iudicium distinguere necesse est. Vnum est, prius prænunciari aduentum sponsi, aliud est, ipsum sponsum postea venire. Primum in illis verbis continetur: *Medianocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obviam ei,* aliud ibi subiungitur: *Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo, & cæt.* Ex quo intelligimus, magis repentinam esse denunciationem aduentus iudicii, quam sit futurus eius aduentus, nam prior dormitan-

Iudicii de-
nunciatio
magis re-
pentina erit,
quam eius
aduentus.

A tantes, vel dormientes inuenit omnes Virgines, id est, nihil de appropinquante iudicio cogitantes: aduentus autem sponsi prudentes inuenit paratas, & accensis lampadibus ipsum expectantes, & ita licet diem, & horam vtriusque, scilicet, prænunciationis, & aduentus ignorauerint, non tamen tam inopinatus illis fuit sponsi aduentus, sicut illius propria denuntiatio. Vnde in particulari iudicio illa duo ita distingui possunt, ut momentum mortis sit idem, quod erit aduentus iudicii, dispositiones autem præuiæ proximæ ad mortem, prænuncient iudicii aduentum; ut ægritudines, & alia frequentia pericula mortis. Et ita dixit Gregorius Homil. 13. in Euangelia: *Venit Dominus cum ad iudicium properat, pulsat verò cum iam per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat.* Et hanc interpretationem prosequitur Origenes Homilia 22. in Matthæum, & eam censet maxime literalem Diuus Thomas ibi; nec displicet Augustino Epistola 80. Vnde si illam sequamur, nihil ex illa parabola ad materiam præsentem conducere potest, quia regnum Antichristi non ante priuatum iudicium, sed ante vniuersale futurum est. Quod si loqui velimus de iudicio particulari illorum hominum, qui post Antichristi mortem futuri sunt, illi etiam ignorabunt diem, & horam suæ mortis, & consequenter etiam sui particularis iudicii, præsentire autem poterunt, non longe distare per signa, & præconia appropinquantis finis mundi.

C

Vnde vltèrius dicimus, licet hic sensus probabilis sit, non ita esse accipiendum, ut negemus, posse etiam illam parabolam de vniuersali iudicio intelligi, sine præiudicio eorum, quæ de tempore Antichristi diximus. Nam duobus modis possunt exponi verba illa: *Medianocte clamor factus est.* Primo ut per clamorem illum intelligamus tubam, & vocem magnam, qua Angeli clamabunt ad electos congregandos, sicut Christus dixit Matth. 24. ut exponunt Hieron. Chrysostom. & alij Matth. 25. & Augustin. epistol. 120. cap. 34. Sed difficilis est expositio, & æquiparatio: nam tuba illa, & vox Angelorum præcedet iudicem iam venientem post vniuersorum

Ecc homi-

D. Grego.

Origen.
D. Thom.
D. Aug.

23.
Eadem pa-
rabola intel-
ligi potest
de iudicio
vniuersali.

Matt. 25.

Matt. 24.
D. Hier.
Chrysost.
D. Augu.

hominum mortem, eosque vocabit, vt ad vitam resurgant, & in iudicium veniant, iuxta illud Pauli. 1. ad Corinth. 15. *Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* At vero clamor hic, qui in parabola Virginum antecessurus dicitur, fiet ante mortem hominum, quando adhuc possint præparari, & disponi ad sp̄sum recipiendum, sicut prudentes virgines fecerunt; ergo per hunc clamorem non potest vox illa Angelorum significari.

24. Respondet autem Augustinus, etiam clamorem illum, de quo in parabola de Virginibus est sermo, futurum esse post mortem omnium hominum, quæ per somnum ibi significatur illis verbis, *dormitauerunt omnes, & dormierunt*, & consequenter ait, illum clamorem non esse, vt homines præparentur ad lumen iustitiæ recipiendum de nouo, sed vt resurgant. Tunc autem Virgines prudentes ornare lampades suas, se præparando per recogitationem bonorum operum suorum ad rationem reddendā. Atque iuxta expositionem hanc, nihil etiam ex illa parabola ad præsentem controuersiam sumi potest: nam post vniuersalem mortem omnium hominum, certum erit, diem, & horam resurrectionis, & aduentus iudicii prope adesse, semper tamen quæ futura sit ignorabitur, donec audiatur vox tubæ, nisi forte animæ beatæ illam iam in Verbo videant, quod non repugnat verbis Christi, licet sit incertum.

25. Alia verò expositio esse potest, vt clamor ille non sit vox tubæ, sed sit prædicatio Enoch, & Eliæ, & aliorum seruorum Dei, qui eo tempore viuent, vel etiam sint signa iudicii, quæ præcedent, vt *Sol obscurabitur, &c.* illa enim suo modo clamabunt, diem Domini appropinquare. Et sic etiam in illo aduentu duo supra dicta distinguenda erunt, vnum est præuia denunciatio aduentus iudicii, quæ erit non tantum antea ignorata, sed etiam inexpectata, & repentina, quia ante illam non præcedet alia publica excitatio, seu præmonitio præter generales, quæ iam satis in Scriptura factæ sunt. Aliud est aduentus iudicis, & hic non erit ita repentinus, quin præparatio, & expectatio ad illum præcedere possit.

A semper tamen dies, & hora eius definitè ignorabitur, donec veniat. Et hoc modo explicauit hanc incertitudinem Oecumenius. 1. Thessal. 5. suo cap. 6. dicens, signa propinquantis aduentus posse certo cognosci, aduentum autem ipsum non ita.

Oecumen.
1. Thess. 5.

Ad tertium testimonium ex Actor. 1. respondeo primo, per verba illa: *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta*, ad summum excludi certam præcognitionem definiti diei, & horæ secundi aduentus Domini, vt notauit Cyprian. lib. 3. ad Quirin. cap. 89. Deinde dico, voluisse Christum reprehendere curiosam inuestigationem, & inutile desiderium sciendi futura, maximè quæ à diuina potestate, & præfinitione pendent, vt notauit Iustinus quæst. 112. ad Gentes. Augustinus autem in epist. 78. addit, per illa verba etiam excludi numerum quolibet annorum, intra quem, vel post quē immediate futurus sit secundus Domini aduentus, quia hoc etiam propriè significat vox illa *tempora*, & ideo in nullius hominis cognitionē cadere potest post quot annos futurum sit iudicium. Quod adeo confirmat, vt dicat, licet ex verbis Christi Matth. 24. colligatur, non esse futurum iudicium, nisi prius Euangelium in vniuerso orbe prædicetur, dicente Domino: *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.* Nihilominus etiam impleto illo signo, nunquam posse cognosci tempora (id est annorum numerum) quæ vsque ad iudicii diem supersunt. In quo significat duo, vnum est, verba Christi: *Non est vestrum nosse, &c.* non solum excludere cognitionem per astra, aut alia humana signa, sed etiam per signa reuelata, & per prophetias. Aliud est, non solum dicta esse à Christo pro solis illis discipulis, qui tunc aderant, & ipsum interrogabant, sed etiam pro omnibus hominibus quocūque tempore futuris. Quod latius tradit Epist. 80.

26.
Explicatur
locus ex ca.
1. Act.
Act. 1.

D. Cypria.

D. Iustin.
D. Aug.

Matt. 24.

C
D
Nunc hinc sumi potest obiectio cōtra dicta. Nam hinc fieri videtur, nunquam posse certum esse, quot anni residui erūt vsq; ad iudicii diem: hoc autē repugnare videtur his, quæ diximus de tribus annis cum dimidio persecutionis Antichristi.

17.
Obiectio.

Hinc verò sumi potest obiectio cōtra dicta. Nam hinc fieri videtur, nunquam posse certum esse, quot anni residui erūt vsq; ad iudicii diem: hoc autē repugnare videtur his, quæ diximus de tribus annis cum dimidio persecutionis Antichristi.

Solutio.

Respon-

Verba Christi
non ad so-
los Apo-
stolos coarctan-
da.

Respondeo in primis, verum quidem esse, verba Christi non solum ad Apostolos, & discipulos, qui Christum audiebant, sed ad omnes nos etiam pertinere, omnium enim inordinatum desiderium præsciendi futura, quæ à Dei dispositione pendent, repressit Christus, docuitque non pertinere ad homines ea inuestigare, nec velle cognoscere, nisi quatenus ea Deus voluerit reuelare. Ex quo recte etiam inferitur, incerta nobis esse tempora aduentus Domini, quia nihil de numero annorum durationis mundi nobis reuelatum est. Et hoc est, quod præcipue Augustinus in illis locis agit, & intèdit. Sub aduentu autem Domini comprehendit etiam signa proxima aduentus eius, & inter ea ponit interdum Antichristi persecutionem, vt in lib. 18. de Ciuit. cap. 53. postquam dixit; *Illam sane nonis- simam persecutionem, quæ ab Antichristo futura est, præsentia sua ipse extinguet Iesus &c.* Subiungit: *Hic quæri solet, quando istud erit? importune omnino.* Et statim inducit verba Christi, *Non est vestrum nosse tempora, &c.* Et in dicta Epist. 80. dicit, Paulum tradidisse nobis, *Antichristum manifestum futurum, & interficiendum ore Domini Iesu Christi. Sed post quantum temporis (inquit) hoc sit futurum, nec saltè obscure loquutus est.* Itaque tempora vsque ad Antichristum incognita esse contendit Augustinus, post manifestatum autem Antichristum, non negat August. ab his, qui illum cognouerint, & scripturas intellexerint, & cōsiderauerint, posse cognosci, quam breui tempore sit iam tunc mundus duraturus.

Tempus ante Antichristi manifesta-
tione incertū esse con-
tendit Au-
gustinus.

28. Vnde quod in eadem epist. 80. paulo post subiungit: *Quod autem de signis Euāgelicis, & propheticis, quæ quotidie fieri cernimus, propinquum Domini aduentum sperare debeamus, quis negat? Quotidie quippe magis, magisque sit proximus. Sed quanto interuallo propinquet, hoc dictum est, non est vestrum scire, hoc (inquam) de signis remotis secundi Domini aduentus intelligendum puto, non de proximis, de quibus inferius ait. Puto, quod non erunt sic, quando erūt, quæ in Euāgelio prædicta sunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris præssuræ gentium, quæ ipse allegoricè de persecutione Ecclesiæ tempore Antichristi interpretatur. Tunc ergo pote-*

D. August.

A runt sapientes fidelium breuitatem resistendi temporis vsque ad iudicium præcognoscere. Neque agent contra verbum Christi: *Non est vestrum nosse tempora*, quia non per humanas coniecturas, aut naturalia signa, nec per singularem reuelationem, aut inordinatam curiositatem illā cognitionem inquirent; sed per reuelationem in Scriptura factam videbunt impleri, quod prædictum est. Sicut enim in primo suo aduentu quædam signa Deus dedit, quibus à sapientibus cognosci poterat, vel iam factum esse, vel breui tempore distare, antequam fieret, & post certum annorum numerum, saltem per hebdomadas Danielis, licet semper dies, & hora fuerint ignorata; ita cum proportionem intelligendum est in secundo.

B

Ad quartum ex verbis Petri: *Sobrii estote*, respondeo in primis, Petrum ibi non agere de incertitudine mortis, vel iudicii, sed de certa, & quotidiana dæmonis persecutione, qua homines ad peccatum trahere conatur, circuit, quærens, quæ deuoret, hanc enim causam adduxit Petrus, ob quam sobrios nos esse, & vigilare monebat. Et ad hoc passim allegantur à Patribus illa verba, & res est adeo perspicua, vt superflua sit probatio. Vnde licet alicui esset reuelata hora mortis, vel iudicii, nihilominus necessarium esset illi consilium Petri, imo, si saperet, quo certius appropinquare diem iudicii agnosceret, eo magis vigilaret, & sobrius esset, ne à dæmone vinceretur. Adde vero vltèrius, licet illud consilium datum esset à Petro propter incertitudinem mortis, vel iudicii, nihil nobis ob stare, nā Christus Dominus licet aliquādo nos moneat *vigilare, ne intremus in tentationem*, Matt. 26. alibi sæpe similem vigilantiam admonet propter mortis incertitudinem, vt in parabola de Virginibus, & alibi frequenter. Vnde sicut diximus circa dictam parabolam, illam incertitudinē non solum à nobis non excludi, verum etiā nec ab hominibus futuris tempore Antichristianæ persecutionis, ita dicendum esset de his verbis Petri, etiam si in illo sensu dicta fuissent: quia semper homines de die suæ mortis, & iudicii incerti erant.

D

Ad cætera testimonia, quæ continēt sententiam, & comparisonem illam, Eec 2 quod

29.
Explicatur
locus ex 1.
Petr. 5.

Vigilandū
nobis ob dæ-
monis insi-
dias, & mor-
tis incerti-
tudinem.

Matt. 26.

30.

Eodem mo-
do alia scrip-
turæ loca
exponuntur.
1. Thes. 5.

Matt. 13.

D. Aug.
Cum mors
venit, vt fur
tunc etiam
iudicium ve-
nit.

1. Thes. 5.

31.

Mors ipsa
nō omnino
vt fur venit.

quod *Dies Domini veniet vt fur*. Dico in primis, illam non solum ad iudiciū vniuersale, sed etiam ad diem mortis, & priuati vniuscuiusque iudicii referendam esse, vt sapienter docuit Augustinus dicta epist. 80. Vbi etiam ita exponit verba Marci. 13. vbi post longum sermonē de die vniuersalis iudicii, concludit Christus. *Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domus veniet, sero, an media nocte aut galli cantu, aut mane) ne cum venerit, repente inueniat vos dormientes.* Probatq; optime, quia verba illa omnibus nobis dicta sunt, sicut Christus subiūxit, *Quod autē vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Dies autem vniuersalis iudicii non inueniet nos, & omnes homines in hac vita, vt propter illius incertitudinē oporteat nos omnes vigilare; ergo vnicuique hoc dicitur propter suum priuatum, ne illi vt fur, veniat, *Quod vnusquisq; (ait August.) debet etiā de die huius vitæ suæ nouissimo for midare.* Cur autē hoc monuerit Christus, cū de vniuersali iudicio sermonē fecisset, hac ratione, & verbis exposuit August. *In quo enim quēq; inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis vnusquisq; in hoc die moritur, talis in illo die iudicabitur.* Et infra: *Tunc ergo vnicuique veniet dies ille, scilicet, vniuersalis iudicii, cū venerit ei dies, in quo talis hinc exeat, qualis iudicandus est illo die.* Vnde recte colligitur, vnicuique in tantum venire diē iudicii vt furem, in quantū dies mortis venit, vt fur: nam vt etiam ait Augustinus, *Illam imparatum inueniet dies ille, quē imparatum inueniet vitæ suæ vltimus dies.* Eodemq; modo de priuato iudicio explicuit comparationem illam Oecumen. 1.

Non dicitur autem mors venire vt fur, quia omnibus sit repentina: nā licet dies, & hora eius incerta sint, ordinariē instare præcognoscitur, & præcedunt signa, non solū generalia, sed etiā specialia, quæ nos possunt ad vigilandum excitare, ne mors noctu, id est, dormientibus, & imparatis nobis tanquā fur veniat: tamen quia etiam ipsa specialia signa mortis repente solent euenire, & tunc vix potest homo se ad mortē præparare, ideo mors, vt præuijs suis præcursoribus coniuncta dicitur venire vt fur. Hinc ergo etiam

A dies vniuersalis iudicii dicitur ventura vt fur, nobis quidē mediāte nostro particulari iudicio, vt exposuit Augustinus illis vero, qui in illis vltimis temporibus viuunt, quia dies illa cum suis proximis signis, repēte incipient, vt cum Ambrosio supra dixi. Nihilominus tamen non erit tam repentinus ille dies, quin per signa antecedentia sint homines, qui tunc vixerint, excitandi, vt vigilent; & se præparent, ne illos imparatos inueniat. Vnde Paulus in eodē loco. 1. Thes. 5. vt ibidem Oecumen. notat, alio exemplo mulieris prægnantis hoc declarauit dicens: *Tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugiet.* Partus enim in se spectatus non est omnino repentinus, nam præcedunt dolores, quæ sunt illius appropinquantis signa, tamen dolores ipsi repente veniunt, & ideo antea oportet præparari, alias magnum imminet periculum, & sic partus suis doloribus coniunctus dici potest venire vt fur, quia dies, & hora eius semper sunt incerta, & dolores eius repente incipiunt; ita ergo de die iudicii intelligendum est.

Addit deniq; Augustinus epist. 80. diem Domini nō omnibus, sed imparatis, ac dormientibus, vt furem esse venturum. Quod egregiē colligit ex illis Pauli verbis: *Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei, non sumus filij noctis, neq; tenebrarū. Igitur nō dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.* Igitur dormientibus, & rebus huius mundi intemperatē vtentibus dies ille veniet vt fur, non autem vigilantibus, & se præparantibus. Quia licet ignorent illius iudicii tempus, diem, & horam, non ignorant tamen proxime instare, vel in se, vel in particulari iudicio vniuscuiusque & ideo vigilant, ne illos dies illa tanquā fur comprehendat. Vnde quod ibidem ait Paulus: *Cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, etiā de illo tempore, in quo Antichristi persecutio grassabitur, & proxima iudicii vniuersalis signa videri incipient, Augustinus intelligit, dicitque illos, qui sanctos tribulabunt dicturos esse, pax & securitas, eisque tanquam furem venturum*

Oecum.
1. Thes. 5.

32.
D. Aug.
Mors impara-
tis vt fur
venit.

repentinum interitum: eos autem, qui A persecutionem patientur, id est, filios Ecclesie, partim esse timore magno afficiendos (iuxta illud: *Arescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ supervenient vniuerso orbi.* Quod maxime cõtinget fidelibus peccatoribus, qui minus paratos eo tẽpore se se inuenient) partim esse spe subleuandos, iuxta illud, *Surgite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra*, quod his eueniet, qui sanctè vixerint, & sobrii, ac vigilantes inuenti fuerint.

33.
Quauis de finem sit tẽpus à morte Antichristi, dies iudicii recte dicitur igno- rari.

Hæc autem omnia sic intellecta, im- pleri optime possunt, etiam si tempus, quo Antichristus persequutus est Ecclesiam, & quod inter mortem eius, & aduentum Domini intercedet, certum, ac definitum, & in Scripturis reuelatum sit. Nam hoc non obstante homines mali, & persecutores Ecclesie dicent, pax, & securitas, saltem toto tempore ante mortem Antichristi, quo tempore eis repentinus veniet interitus, & dies Domini, vt fur, & adhuc post diem interfectionis Antichristi, multitudo infidelium in sua ignorantia, & incogitantia permanebit, & plures etiam ex credentibus mysterium ignorabunt, & male antea viuentes in eadem consuetudine perseuerabunt, donec signa iudicii incipient, quando vehementer timebunt, & licet diem certum suæ mortis, vel iudicii venturi non agnoscant, nihilominus vel inuiti intelligent, diem Domini instare, quando vix poterunt se se ad illum præparare, & ideo illis etiam dies Domini veniet, vt fur. Electis autem, & iustis non ita veniet, quia Christi, & Prophetarum verba intelligentes, & præ oculis habentes, diuinaque gratia excitati, & adiuti, spe gaudentes iudicem expectabunt.

CAPVT. IX.

Alteri difficultati occurrendo, tempus regni Antichristi, & initium eius amplius declaratur.

1.
Antichristum nondum venisse.

EX his, quæ præcedentibus capitibus disputauimus, solum concluditur, neque præcessisse, neque inchoatam esse Antichristi persecutionẽ, si enim præcessisset, iam mundus iudicatus fuisset, & si esset inchoata intra breue

tempus consummandus esset, quod est incredibile, quia neque aliqua persecutio nunc est acerbior, quam præteritis temporibus fuit, nec iuge sacrificium publice in Ecclesia celebrari cessauit, & alia signa diẽ iudicii antecessura, quæ prædicta sunt, partim non sunt completa, partim nondum apparere inceperunt, & longius tempus requirunt, vt compleantur, vt prædicationis Euangelij per totum orbẽ consummatio, diuisio imperij Romani in decẽ regna, eiusq; integra destructio, aliq; similia, quæ intra quatuor annorũ tempus expectari non possunt. Vnde omnia bella, hæreses, & alia orbis mala, quæ hætenus patimur, nostriq; maiores experti sunt, ad illa pertinent, de quibus Christus dixit: *Audituri estis prælia, & opiniones præliorũ, multi venient in nomine meo, & multos seducent, multi pseudoprophetae surgent, scandalizabuntur multi, tradent vos in tribulationem, & occident vos, &c.* Et nihilominus adiungit: *Videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri, sed nondum statim finis.* Hæc enim omnia videmus, & esse nunc, & fuisse olim in Ecclesia, & cum eadem rerum vicissitudine diuturno tempore. Ipse ergo rerũ humanarũ, & Ecclesie status cũ prophetijs cõiunctus euidenter ostendit, non esse finẽ mudi ita propinquũ, vt intra tempus præfinitum, & abbreviatum illius vltimæ tribulationis consummandus sit, ergo manifestum est tempus persecutionis Antichristi nõ dum inchoatum esse.

Supere est verò difficultas, quia ex hoc principio nõ est demonstratũ nondum venisse, & regnare cepisse Antichristũ, quia regnũ eius diuturnius futurũ est, & nõ cõstat, quantũ durabit, nec quanto tẽpore ante diẽ iudicii incipiet. Eo vel maxime, quod nõ est etiã reuelatũ, an regnũ illud Antichristianum vnus tantum hominis, & Regis futurũ sit, an pluriũ in eodẽ throno sibi succedentiũ. Nam licet ostensum sit, proprium Antichristum futurum esse vnicum tantum singularem hominem, non tamẽ inde cõcluditur necessario, futurũ esse vnicum Regẽ in suo regno, seu throno, poterit enim esse vnus ex multis in eodem throno sibi succedentibus, atq; regnantibus, & ab illo denominabitur illud Antichristi regnum, & sic fieri poterit, vt thronus Antichristi,

Matt. 24.

2.
Propositus difficultas de initio regni Antichristi.

seu regnum Antichristi non sit inchoatum, & in mundo præualeat, licet in illo non dum sederit vnicus ille, & proprius Antichristus. At verò si hoc totum concedatur, enervabitur argumentum contra hæreticos, saltem quoad eam partem, qua contendunt, Regnum, & thronum Antichristi iam incepisse.

3.
Prima responsio, regnum Antichristi intra triennium cum semisse terminandum.
D. Iren.
D. Hypol.

Victor.
Bellarm.
Riber.

Huic difficultati duobus modis occurrere potest; vnus est, asserendo, non solum persecutionem, sed etiam absolutè, & simpliciter regnum, & imperium Antichristi duraturum esse solum per dictum tempus trium annorum cum dimidio. Fundariq; potest responsio, quia plures ex Patribus allegatis ita loqui, & sentire videntur. Irenæus enim, & Hyppolitus absolutè dicunt, regnaturum Antichristum tribus annis cum dimidio. Augustinus etiam ait, Antichristi sæuissimum regnum exiguo tempore duraturum. Eodemque fere modo Victorinus loquitur, & multi alij præsertim ex modernis, vt Bellarmin. lib. 3. de Romano Pontifice cap. 8. & Riberam in cap. 8. Apocalypsi. Potestque ex Scriptura deduci, quia illa indifferenter loquitur de Antichristo, illique solum triennium, & menses aliquot ad regnandum tribuit, neque inter eius regnum, & persecutionem distinguit; ergo nec nos distinguere possumus, nec habemus fundamentum, quo plus temporis ad regnandum, quam ad præliandum contra Christum illi tribuamus. Præsertim quia Scriptura dicit, dæmonem totam suam virtutem, & potestatem illi communicaturum, dæmon autem non indiget multis temporum moris ad regna hominum debellanda, si à Deo permittatur, permittetur autem illo tempore, vt libere agat, propter quod dicitur *soli modico tempore* Apocalypsi. 20. & cap. 12. dicitur: *Va terra, & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens, quia modicum tempus habet.* Ergo non est, cur regnum Antichristi, quod veluti regnum diaboli futurum est, diuturnius cogitetur.

Apoc. 20.
& 12.

4.
Responsio illa improbat.

Nihilominus responsio hæc non potest satisfacere, nam vt attigi in 2. tomo tertiæ partis disput. 54. sect. 5. licet de monarchia Antichristi recte declarata verè dici possit, tantum esse duraturam illo tempore quadraginta duorum men-

A sium, vtique ab eo tempore, quo extinctis tribus Regibus, & superatis alijs septem, seu cæteris totius orbis Romani, vel etiam Christianis Regibus, solus incipiat dominari, nihilominus necessarium est, vt tempus vitæ, & regni eius futurum sit diuturnius. Et de tempore quidè vitæ id est per se manifestum, quia nascetur infans more aliorum hominum, & paulatim crescet, & per multos annos ad ætatem adultam perueniet, antequam, regnaturus sit. Maximè quia (vt infra dicam) non habebit regnum hæreditario iure, sed per tyrannidem, & fraudem illud usurpabit, quod nisi in adulta ætate facere non poterit.

B

De tempore autem regni expressius, quam alij hoc attigit Benedict. Pereira lib. 15. in Daniel. non longè à medio, §. Cæterum, &c. & ait, licet de tempore quo est Antichristi persecutio duratura, ex Scriptura constet, nihilominus *quandiu* (ait) *simpliciter Antichristus regnaturus sit a nullo, quod ego sciam traditur, & nulli opinor mortalium fuisse compertum.* Et statim tacite explicat Patres proxime allegatos, vt loquantur de Antichristi duratione ab eo tempore ex quo incipiet atrociter, & crudeliter insectari sanctos, ipsiq; præualebit. Et videtur sententia hæc fuisse Lyrani Daniel. 12. nam circa illa verba, *Et à tempore ex quo ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, &c.* inquit: *Hic Angelus instruit Danielem de termino, à quo sunt computandi tres anni cum dimidio.* Et infra: *Ab illo sunt computandi dies mille ducenti nonaginta.* Vnde inferius colligit, tres annos persecutionis Antichristi non esse computandos ab illo tempore, quo se incipiet ostendere, & aliquos ad se attrahere, sed ab illo tempore, quo iam erit tantæ potestatis, quod se exhibebit adorandum hominibus, & quo fideles non audebunt publicè celebrare sacrificium. Et certe si verba aliquorum Patrum attente expendantur, non plus significant. Ait enim Lactantius: *Dabitur ei desolare orbem mensibus quadraginta duobus.* Ephræ verò ait, *Postquam tria tempora cum semi impleta fuerint potestatis, & operationis scelesti Antichristi, &c.* Et similiter Hieronymus Daniel. 7. *Tribus annis, & sex mensibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt.* Aug. item lib. 20. de Ciuit. c. 8.

5.
Benedict.
Pereira.

Temps regni Antichristi determinate ignotum est.

C

De termino, à quo sunt computandi tres anni cum dimidio. Et infra: *Ab illo sunt computandi dies mille ducenti nonaginta.* Vnde inferius colligit, tres annos persecutionis Antichristi non esse computandos ab illo tempore, quo se incipiet ostendere, & aliquos ad se attrahere, sed ab illo tempore, quo iam erit tantæ potestatis, quod se exhibebit adorandum hominibus, & quo fideles non audebunt publicè celebrare sacrificium. Et certe si verba aliquorum Patrum attente expendantur, non plus significant. Ait enim Lactantius: *Dabitur ei desolare orbem mensibus quadraginta duobus.* Ephræ verò ait, *Postquam tria tempora cum semi impleta fuerint potestatis, & operationis scelesti Antichristi, &c.* Et similiter Hieronymus Daniel. 7. *Tribus annis, & sex mensibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt.* Aug. item lib. 20. de Ciuit. c. 8.

Lyrani.
Dan. 12.

Regni tempus longius erit, quam persecutio- nis.

D

De termino, à quo sunt computandi tres anni cum dimidio. Et infra: *Ab illo sunt computandi dies mille ducenti nonaginta.* Vnde inferius colligit, tres annos persecutionis Antichristi non esse computandos ab illo tempore, quo se incipiet ostendere, & aliquos ad se attrahere, sed ab illo tempore, quo iam erit tantæ potestatis, quod se exhibebit adorandum hominibus, & quo fideles non audebunt publicè celebrare sacrificium. Et certe si verba aliquorum Patrum attente expendantur, non plus significant. Ait enim Lactantius: *Dabitur ei desolare orbem mensibus quadraginta duobus.* Ephræ verò ait, *Postquam tria tempora cum semi impleta fuerint potestatis, & operationis scelesti Antichristi, &c.* Et similiter Hieronymus Daniel. 7. *Tribus annis, & sex mensibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt.* Aug. item lib. 20. de Ciuit. c. 8.

Lactant.
D. Ephræ.

D. Hier.

D. Aug.

solum dixit: *tempus, pro quo Soluendus est Satanas futurum trium annorum cum dimidio, & cap. 23. non absolutè regnum, sed fœuissimum regnum Antichristi dixit exiguò tempore duraturum.*

6. Denique ex ipsa Scriptura videtur hæc sententia satis probari, primo quia Daniel cap. 12. expresse designat initium illius temporis dierum mille ducentorum nonaginta, scilicet, *A tempore, in quo ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem.* At non est verisimile, illud ipsum futurum esse initium regni, & præliorum Antichristi, quia tam magna acerbitas persecutionis, quæ à publico sacrificio Christianos abstinere cogat, & ingens audacia sedendi in templo, tanquam sit Deus, quæ est abominatio desolationis, supponunt magnam potentiam, & regnum satis superbum, & amplum; ergo duratio regni Antichristi non potest claudi illa breui duratione. Consonatque ordo narrationis Ioannis Apocalyp. 13. ubi prius ait, *Vidi de mari bestiam ascendentem, quam esse Antichristum ferè omnes intelligunt, & subiungit: Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.* Et postea. *Admirata est vniuersa terra post bestiam, utique propter victorias, & signa miranda: quæ omnia persecutionem præcedent.* Nam postea subditur. *Et data est ei potestas facere menses quadraginta annos, &c.*

7. Denique idem confirmat narratio Danielis capit. 7. ubi post visionem quartæ bestię habentis decem cornua initium regni Antichristi sic describit, *Ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio cornu, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* Et infra addit, *Et maius erat cæteris.* Et deinde subiungit. *Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus Sanctos, &c.* Ex quo discursu apparet, cornu illud, priusquam contra Sanctos bellum inchoet, habiturum paruum initium, & postea bellaturum tria regna, & subiungaturum alia, & ita esse augendum, ut fiat maius alijs, hæc autem non possunt paruo tempore fieri: Et tamen post illa sequetur initium persecutionis; ergo necesse est, ut initium regni Antichristi per multum tempus antecedit initium persecutionis eius.

A Ac proinde fit, ut tempus totius regni Antichristi longius sit quam trium annorum cum dimidio; quibus (ut ibidem ait Daniel.) *Sancti tradentur in manu eius, utique, Antichristi.* Aperte significans, illud breue tempus futurum esse solius persecutionis, tempus autem regnandi maius esse futurum.

B Quantum autem futurum sit tempus regni simpliciter Antichristi, nullibi reuelatum inuenimus, & ideo nihil cum certitudine affirmari potest, nisi futurum esse maius, quam quadraginta duorum mensium. Neque enim satis erit auxilium demonis, ut sine mora temporis, & aliquorum annorum tot prælia efficiat, totque regna debellet, quia modo humano hæc facturum est, quanquam credibile sit, per demonis auxilium breuius, & facilius id esse consequuturum. Vnde etiam fit, ut regnum Antichristi aliquot annis antecessurum sit eius monarchiam consummata, & perfectam, quia non in momento, sed discursu temporis illam consequetur, ideoque prius erit in fieri, quam sit perfecta. Regnum autem incipiet, simul ac per tyrannidem ditionem aliquam occupauerit, supremamque vim, & iurisdictionem in aliqua prouincia obtinere inceperit. Et ita probabile est, consummatam monarchiam tantum illo breui tempore quadraginta duorum mensium esse duraturam, quia simul atque fuerit potitus regnis omnibus, persecutionem incipiet. Hoc autem non est ita certum, quia etiam post monarchiam perfecte obtentam fieri potest, ut non statim persecutionem incipiat, & ideo de sola persecutione certum est, duraturam per solos illos menses. De monarchia vero est probabile, sed incertum, de regno vero simpliciter certum est, futurum esse diuturnius.

D Ut autem difficultati tactæ in principio occurramus, addendum censemus: licet definire non possimus certam quantitatem durationis illius regni, nihilominus credendum esse, tempus illud non esse diuturnius, nec longius futurum, quam esse possit, & regulariter soleat esse vnius hominis vita, nimirum septuaginta, aut octoginta annorum. Et in Antichristo credibile est multo breuius futurum esse tempus durationis eius, quia non permittetur vivere toto tempore, quo naturaliter posset, sed diuinitus occidetur, aut

8. Tempus persecutionis certum est. monarchie incertum.

9. Tempus regni Antichristi homines vitam non excedet.

viuus in infernum mittetur, fortasse in dimidio dierum suorum, quia propter ele
Matt. 24. *Etos breuiabuntur dies illi.* Ergo merito cō-
 iectare possumus, initiū totius vitæ An-
 tichristi vix antecessurum initiū persecu-
 tionis per quinquaginta annos, & initiū
 regni vix per triginta, & fortasse erit bre-
 uius. Nam Alexander Magnus breuiori
1. Mach. 1. *Machab. cap. 1.* sumitur, verisimile autē
 est, Antichristū velocius occupaturum
 omnia propter demonis auxilium, & li-
 centiā seu permissionem Dei amplam, vt
 iam dixi. Quod autem totū tempus dura-
 tionis Antichristi non sit futurū maius,
 quam possit esse tempus vnius vitæ hu-
 manę, ex alio principio cap. 2. posito cō-
 uincitur, nimirum Antichristum futu-
 rum esse vnum singularem hominem
 tantū, vt statim amplius explicabimus.

IO.
 Instācia hæ-
 reticorum.

Adhuc enim superest instantia supra
 facta, scilicet, hoc recte dici, & concludi
 de proprio Antichristo, vt futurus est
 vna singularis persona, & consequenter
 etiā de regno eius vt futuro sub eius per-
 sonali imperio, vt sic dicam, non probari
 tamen sufficienter ex dictis imperiū An-
 tichristi ab ipsomet Antichristo esse in-
 choandū: Cur enim non poterit ab eius
 progenitoribus inchoari, & tandē ad illū
 peruenire? Quod si hoc ita contingere
 potest, vnde constabit nondum venisse,
 seu inchoatum esse thronum illū, & reg-
 num, in quo Antichristus sessurus est, &
 inde proditurus ad alia temporalia regna
 occupanda, ac tandem Ecclesiam Chri-
 sti persequendam. Fieri ergo potest,
 vt regnum illud iam inceperit, & quod
 per multa annorum secula duraturum
 sit: quia illius regni non est præfinitum
 aliquod tempus in Scriptura, nec data
 sunt signa ad cognoscendum initium
 eius, sed tantum finem. Quod si hoc
 concedatur, confurgit difficultas in prin-
 cipio tacta, quia nihil erit contra hæ-
 reticos effectum: illi enim solum con-
 tendunt, thronum, & regnum Anti-
 christi iam venisse, non personam ali-
 quam singularem, quæ sit Antichristus.

II.
 Responso.

Respondeo, in primis, fugam hanc ni-
 hil hæreticis huius temporis prodesse,
 illi enim contendunt, proprium Anti-
 christum iam venisse, & singularem per-
 secutionem sub ipso prædictam iam esse

A inchoatam, & durasse per multos annos
 vsque ad mille, vel plures, & fortasse
 per multos adhuc duraturam. Hoc au-
 tem esse falsum ex allegatis prophetiis
 aperte conuincitur, & alijs circumstan-
 tijs planius fiet. Et præterea errant illi
 hæretici, quia in illo diuturno throno
 Antichristiano, quem fingunt, non cen-
 sent solam aliquam personam in illo se-
 dentem esse propriū Antichristum, sed
 omnes qui in illo throno sedent, per to-
 tum hoc tempus, ex quo Antichristia-
 nismus secundum eorum imaginationē
 cæpit, dicunt, esse vere, ac propriē An-
 tichristum. Quo posito explicare non
 possunt, quis illorum sit, qui tribus tan-
 tum annis cum dimidio persequetur Ec-
 clesiam, tribulatione illa magna qualis nun-
 quam fuit: quisve sit ille, quem *Christus*
occidet spiritu oris sui, non enim occidet
 omnes sedentes in illo throno, nec plu-
 res, de vno enim tantum id est prædic-
 tum: quis denique sit ille, cui demon à
 Deo specialiter solutus, & permissus, su-
 am totam virtutem communicabit, &
 potestatem conferet, vt signa mendacia
 faciat, & prodigia, nam hæc, & similia
 C haecenus non sunt, & de vno tantum ho-
 mine prædicuntur. Quod si dicant, hunc
 esse futurum illum, qui postremo fede-
 rit in tali throno, qui in illo destruendus
 est, & prorsus extinguendus. Certē
 solum illum vocat Scriptura per antono-
 masiam Antichristum, & solum illum
 nobis tribuit inter signa certa futuri iu-
 dicij; frustra ergo hæretici plures alios,
 qui æqualiter hoc nomen mereantur,
 fingunt, cum in alijs non possint illam
 proprietatem Antichristi ostendere. Et
 præterea voluntarie, & ex sola malitia
 confingunt dari iam aliquem thronum
 D Regium, in quo vltimus Rex futurus
 sit ille proprijsimus Antichristus. Quæ
 enim sunt signa talis throni? aut vbi in
 Scriptura indicatus est? aut cur non po-
 terit quis voluntarie dicere, illum esse
 thronum regni Angliæ? sicut ipsi mali-
 tiose dicūt, esse thronū Apostolicæ Sedis,
 & alius finget esse thronū Turcæ, vel a-
 liū similem. Est ergo vana illa cogitatio.

Quin potius addo, licet non sit tam
 euident ex Scripturis, totum tempus
 regni, & throni, quod possidebit Anti-
 christus, non esse futurum diuturnius,
 quam

Scriptura
 de Antichri-
 sto, vt vno
 tantum ho-
 mine loqui
 tur.

Thronum
 Antichristi
 iam inchoa-
 tū falso sin-
 gunthetici

12.
 Regnū An-
 tichristi bre-
 uius vitæ e-
 ius futuro-
 rum.

quam fuerit duratio vitæ Antichristi, nihilominus magna probabilitate posse ex Scriptura colligi, minori tempore duraturum regnum, quam personam Regis in statu Regio. Quod ita declaro, quia in primis persona Antichristi nec nascetur ex Regibus, nec erit legitimus hæres alicuius regni. Vtrumque colligo ex Daniel. 11. vbi sic dicitur. *Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor Regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* Quæ verba nō possunt ad aliquam seriē hominum in throno aliquo sibi succedentium accommodari, sed de vna aliqua singulari persona prædicuntur, nam in longa successione Regum in eodem throno, licet fortasse primus fuerit despectus, & clam introierit, per fraudulentiam, non possunt hæc de omnibus successoribus affirmari. Dicuntur ergo illa omnia simul de vno aliquo tyranno fundatore (vt sic dicam) vel inchoatore alicuius regni. Præterea illammet personam futuram esse Antichristum, testatur Hieronym. ibi contra Porphyriū, qui de Antiocho locum illum interpretabatur, dicens, *Nostri autē & melius interpretantur, & rectius, quod in fine mundi hæc sit facturus Antichristus, qui consurgere habet de modica gente, id est, de populo Iudæorum, & tam humilis erit, atq. despectus, vt ei non detur honor Regius, & per insidias, & fraudulentiam obtineat principatum.* Dum vero ait, *Nostri autem*, aperte significat, hanc fuisse tunc Ecclesiasticorum concordem sententiam, quā etiam sequitur Theodoret. ibi. Confirmarique potest ex Daniel. 7. vbi dicitur. *Et ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, quod de Antichristo omnes Scriptores Ecclesiastici intellexerunt, vt ibi ait Hieronymus. Dicitur autem paruulum, quia erit abiectus, & infimæ originis, ac subinde non hæres regni alicuius, imò nec Regiæ stirpis, & ideo dicitur nasci, de medio eorum, vtiq. regum, non ex illis. Igitur Antichristus non succedet in aliquo regno, vel throno, sed erit primus Rex in suo throno, quē ipse inchoabit, eriget, seu vsurpabit.*

His addo, Antichristū non habiturū in suo regno successorem, quia ipsemet, qui regnum per fraudulentiam obtinebit, illud per diaboli potentiam in immē-

A sum augebit, & sanctos postea persequetur, ac tandem à Christo occidetur, & regnum eius destruetur; ergo non habebit in regno successorem, & consequenter non plus, imò minus durabit regnū, quam Rex, quia simul finientur, & tardius incipiet Antichristus regnare, quā esse. Quæ omnia ex eisdē locis scripturæ colliguntur. Nam Ioan. dicto cap. 13. sub nomine bestię de vno, & eodem homine loquitur, qui consurget de terra, cui diabolus dabit suam virtutem, & potestatem, per quam vniuersam terram subiugabit, & postea bellum faciet sanctis per menses quadraginta duos. Idem sumitur ex Daniel. 7. vbi sub specie cornu paruuli describitur idem Antichristus cum eodē progressu in erectione throni, & augmento tēporalis potentię, & transitu ad persecutionem sanctorum, & blasphemias contra Deum, & Christum, vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis, quo tempore & ipse, & regnum eius destruentur, & cōsonant huic veritati saltem in sensu mystico verba Iob. 18. *Nō erit semen eius, neq. progenies in populo suo, nec vlla reliquia in regionib⁹ ei⁹.* Quæ verba interpretas Greg. li. 14. Mor. c. 11. p. illaz. Thes. 2. addit. *Quē Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui. Dñ ergo eius iniquitas cū mūdi statu terminatur, progenies eius in populo suo nō relinquetur, &c. At nulla eius progenies in mūdo remanet, quia districtus iudex iniquitates illius, cū isto mūdi fine cōcludet. &c. Quod vero hæc de Antichristo intelligi debeāt, demonstratur, cū subditur. In diebus eius stupebūt nonisimi, & primos inuadet horror, &c. Cōcludimus ergo durationē regni Antichristi nō esse futurā diuturniorē, quā vita vnius hominis esse possit. Vnde fit euidēs, Antichristū vsq. ad nostra tēpora nō venisse, neq. regnū eius inchoatū esse, nō solū in persona ei⁹, q. est euidētius, verū neq. in aliquo, vel aliqui b⁹, quib⁹ ipse legitime succedere possit.*

D Atq. ad hanc veritatem confirmandā addi possunt duo alia signa tēporis aduentus Antichristi, vnum est prædicatio Euangelij per vniuersū orbē, quæ debet præcedere aduentū Antichristi, & nōdū est facta; aliud est destructio omnimoda Romani Imperij, quæ vel præcedere etiā debet Antichristi aduentū, vel per eius potentiam, & victorias est consummanda.

De

Antichristus ve primus in suo throno, sic erit postremus.

Apoc. 13.

Dan. 7.

Antichristus regnum fraude non hereditate obtinebit.

Dan. 11.

D. Hiero.

Theodor. Dan. 7.

13.

14. Signa aduentus Antichristi non dum sunt impleta.

Thomas.
Maluen. li.
2. de Anti-
christo cap.
3. & lib. 4.
ca. 14.

Tunc Ro-
manum im-
perium euer-
tendum.

15.

Modus euer-
sionis incer-
tus est.

16.
D. Hier.

De his vero signis aliquid in secundo tomo tertiæ partis disp. 34. sect. 2. breuiter attigi, & in disp. 56. sect. 1. & 2. eadem late, ac diligenter tractaui, ideoque in præsentī nihil de illis addendum existi- maui. Solum circa posteriorem de Ro- mani Imperij destructione aduerto, eru- ditum quendam virum me reprehendis- se, quod ibi dixerim signum hoc de euer- sione Romani imperij, incertū esse, nec satis constanter ex Pauli, alijsque Scrip- turæ vaticinijs colligi posse. Si tamen at- tente legantur quæ diximus, non signū ipsum in dubiū reuocauimus, quod cer- tum, & cōmuni Patrum traditione, quæ nobis etiam Apostolica visa est, constare diximus. Demodo autem, quo exponē- dum, & intelligendum sit, tantam certi- tudinem esse negauimus, quia neque Pa- trum traditio, & consensus æquē in mo- dum ipsum cadit, neq; ex prophetijs sa- tis definiri potest. Quod nunc etiam ve- rum esse censemus, & breuem exposi- tionem adiungimus.

Varijs enim modis intelligi potest, extinguendum esse Romanum imperiū ante Antichristi aduentum, primo quia diuidendum est in decem, vel plura re- gna Romani Imperij sub Regibus, qui illud inter se diuisum occupabunt, & re- tinebunt, donec Antichristus veniat, & illa omnia vsurpet. Et hoc, si aliud non addatur, est certissimum, & plane collig- itur ex prophetijs præsertim Danielis, & est concors sententia Patrum, vt ibi diximus. Secundus modus addit præce- denti, futurum esse ante aduentum An- tichristi, vt per illa decem regna omni- no extinguatur nomen, & dignitas im- perij, aut Imperatoris, aut Regis Roma- norum, & hunc modum diximus nō es- se certum, neque satis colligi ex prophe- tijs, neque affirmari ab omnibus Patri- bus. Quia licet in aliquo, vel pluribus il- lorum Regum nomen, & dignitas Ro- mani Regis perseueret, fieri poterit, vt per Antichristum ipsum vincantur, & spoliētur. Et sic totalis destructio Ro- mani Imperij non omnino antecedit Antichristum, sed per illum consumma- bitur.

Aqua sententia, & explicatione certē non multum distat Hieronymus Da- niel. 7. cum ait: *Dicamus quod omnes scrip-*

A tores scholastici tradiderunt, in consumma- tione mundi, quando regnum destruendū est Romanorum, decem futuros Reges, qui or- bem Romanum inter se diuidant, & vndeci- mum surrecturum esse Regem paruulum, qui tres Reges de decem superaturus sit. Et infra: *Quibus interfectis, etiam alij septem victori colla submittent.* Quæ verba ad prædictum sensum trahi possunt, licet in eis non declarat, an in illis decem Re- gibus, vel in aliquo illorum nomen Ro- manum permanfurum sit, donec per An- tichristum extinguatur. **Cyril.** Cyrilus autē catheches. 15. licet prius dicat, veniet An- tichristus, cum impleta fuerint tempora Im- perij Romani. Nō explicat, an debeāt esse impleta, ita vt iam omnino extinctū sit, vel ita vt iam sit impletum tempus, in quo sit extinguendum. Vnde infra subi- iungit, *decem simul Reges Romanorum ex- citabuntur, post quos Antichristus Roma- norum potestatem rapiet.* Tertullian. autē in Apolog. cap. 32. *Vim maximā orbi im- minentem, Romani imperij cōmeatu (dicit) retardari.* Vbi scholasticus ait: *Sicut Medo- rum dominatum Babylonij pessundedere, Babyloniorum vero Persæ, Persarum rursus Macedones, Macedonum porro Romani, ita Romanorum Imperium Antichristus, & An- tichristi postremo Dominus noster.* Idemq; Tertulian. lib. ad Scapul. cap. 2. dicit de Romano imperio: *tandem durabit, quādiu seculum stabit, quia vsque ad Antichristi persecutionem stabit.* Imo Andr. Cæsar. in Apoc. cap. suo. 36. ait Antichristum as- sumpturum nomen, & titulum Regis Romanorum, & totum illum principa- tum in decem regna iam diuisum, fundi- tus euersurum. Præterea Lactan. lib. 7. cap. 15. dicit, Romanum imperium esse delendum, non declarat autem, an omni- no ante Antichristū, vel per illum, cap. autem 25. addit, *quandiu Roma incolumis fuerit, non futurum iudicium.* Et Chry- sost. Homil. 4. in 2. ad Thessalon. *Roma- num imperium ab Antichristo extinguendū esse dicit, & alia multa ex Augustino, Theodoret. & alijs in dicto loco adduxi- mus, quibus hāc partem probabilem es- se ostendimus, neq; aliquid denuo alle- gatum video, quo posterior hic modus improbabilis, prior vero certus omnino esse ostendatur.* **Quin** potius addo verisimile videri, **faltem**

Confirma-
tur ex Patri-
bus.

D. Cyril.

Tertul.

Andr.

Lact.

D. Chrys.

17.

saltem temporale regnum Pontificis Romani duraturum esse vsq; ad Antichristi tempora inclusiue, donec per illud destruat, & vsurpetur, vt infra videbim; atque hoc satis iudicari posse, vt Romanum imperium nō censeatur omnino extinguendum ante aduentum Antichristi, sed per eum esse tyrannidem consummadam. Denique ad maiorem explicationē distingui possunt duo tēpora Antichristi vnū tēporaliū p̄teriorū, quibus decē Reges vincet, & omnia vsurpabit, aliud persecutionis Sanctorū, & apostasiē à Christo. Quod ergo ante hoc posterius tēpus Romanum imperium omnino auferendum sit, certum est ex omnibus dictis, & ex alijs, quæ dicto loco adduxi, & copiosius dictus author prosequitur. De priori autem tempore censeo valde probabile, in illomet tempore, & per Antichristi p̄lia destructionē Romani imperij consummandam esse, vt suadent cætera, quæ insinuauī, & ita optime intelliguntur verba Pauli. 2. ad Thessalon. 2. *Tantū vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat, & tūc reuelabitur ille iniquus.* Vtique extollendo se *supra omne, quod dicitur Deus*, & cæt. Et facile etiam omnia Patrum dicta conciliatur. In hoc ergo sensu diximus, non esse certum, an imperium Romanū omnino sit ante inchoatum regnum, & p̄lia Antichristi, vel per illa omnino extinguendum, quod nūc etiam verum existimamus.

C A P V T. X.

Alijs duobus argumentis satisficit, & obiter nonnullæ Catholicorum opiniones de tempore Antichristi refelluntur.

PRæter ea, quæ Rex Angliæ objicit, duo alia solent ex Scriptura sacra contra ea, quæ de tēporibus Antichristi diximus, à Protestantibus opponi, quibus ad huius puncti complementum satisfacere necessarium visum est. Primum est, quia licet finis Antichristi in fine mūdi futurus sit, non opus est, vt eius initiū tanto tempore differatur: & consequenter fieri non potest, vt eius duratio tam brevis sit quantum à nobis est descripta. Ad hoc autem suadendum tria loca in-

Aducunt. Primus est illud Pauli, 2. Thessalon. 2. supra tractatum: *Mysterium iam operatur iniquitatis, &c.* Secundus est. 1. Ioan. 2. *Antichristus venit*, vbi de proprio Antichristo loquitur, vt indicat articulus in Græco additus iuxta superius dicta, & tamen de p̄senti dicit, *venit*. Tertius locus est. 1. Ioan. 4. vbi eodem modo de Antichristo loquens ait: *De quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mūdo est.*

BHæc vero ex supra dictis facile habent solutionem, quia vero non solū hæretici, sed etiam aliqui catholici nobis in hoc puncto negotium faciunt, illa iterū proponimus, vt opiniones quasdam Catholicorum attingamus, omnibusque satisfaciamus. Igitur propter hæc testimonia p̄sertim Pauli, aliqui ex antiquis Scriptoribus dixerunt, Antichristi personam tempore Apostolorum venisse, non tamen tunc totam suam iniquitatem exercuisse; & consummasse, sed in fine mundi iterum venturum, vt suum cursum expleat, & omnia, quæ de illo scripta sunt, impleantur. Hanc opinionē veterum Scriptorum fuisse, Hieronymus, & Augustinus referunt, ille Daniel. 11. hic lib. 20. de Ciuit. cap. 29. eamque sequutus est Victor. in suo cōmentario super Apocaply. circa medium, vbi exponens 13. caput. Sic de Antichristo scribit: *Fuisse autem eum iam in regno Romanorum, & fuisse inter Cæsares, Paulus contestatur, dicens, Qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat.* Vnde sentit, eum, qui tunc tenebat imperium, vtique Neronem, fuisse Antichristum. Eundem vero putat, esse iniquum illum, qui postea reuelandus est. Nec tamen existimauit eum viuere, aut vsque ad finē mundi victurum, sed mortuum esse, & resurrecturum: *non sua* (inquit) *virtute, nec Patris* (vtique carnalis, seu per humanam generationem) *sed Dei iussu suscitatus* ob hominum peccata, vt postea prosequitur.

DSulpitius etiam Seuerus lib. 2. sacr. Histor. circa medium refert, suo tempore, multorum opinione receptum esse, Neronem Antichristum venturum fuisse, quā ipse ibi nec affirmat, neque negat, sed solum ait, *Dignus extitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet, nescio, an & postremus explebit.* Inferius vero ait: *Vnde credi-*

2. Thess. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 4.

2.

Antichristū
iā fuisse tē-
pore Aposto-
lorū, &
iterum ven-
turum, ali-
qui dixerūt

D Hieron.
D. Augu.
Victor.

3.

Seuer. Sul-
pitius.

Neronem
iterum ven-
turum, opi-
nio aliquo-
rum fuit.

creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit curato vulnere eius, servatus sub finem seculi mittendus. Cui sententiæ adherere videtur, & secundum illam de Nerone intelligit illud Apocalyp. 13. de bestia, quæ plagam mortis accepit, quæ postea curata est. Unde sentit, Neronem nunc non esse mortuum, sed reservatum, ut in fine mundi veniat, mysterium iniquitatis cōpleturus. Idem vero in Dialog. 2. de Vita Sancti Martini in fine, licet affirmet, reditum Neronem in fine mundi, & debellaturum decem Reges, & iterum imperaturum in Occidente, & acerbam persecutionem in Christianos renouaturum, ut eos ad idola colenda inducat: non tamen dicit, illum futurum Antichristum, sed potius eodem tempore excitandum in Oriente Antichristum, qui se Christum venditet, & Christianos à Christo auertere conetur, non tamen ad idola, sed ad se adorandum, iudaismumque servandū trahat. Eūque dicit pugnaturum esse contra Neronem, & illum superaturum, ac orbem subiugaturum, donec à Christo occidatur.

4. Hæc verò sententia, licet anilem fabulam contineat, non tamen ex heresi processit, nec illā in rigore continet, neque negat receptam traditionem, proprium ve Scripturæ sensum, quo habemus Antichristum esse unam certam personam, & venturum esse in fine mundi, & paruo tempore duraturum. Sed adiungit alia, non quidem Scripturæ contraria, sed male in ea fundata, & per se vana, & incredibilia. Paulus enim licet (iuxta probabiliorē, magisque receptam expositionem) dixerit, Neronem suo tempore operatū esse iniquitatem Anichristianam (ut sic dicam) non tamen eandem, quam postea Antichristus operabitur, sed ad imitationem eius, vel quasi imaginē eius. Unde licet dixerit, Neronem esse Antichristum, addit, in mysterio, seu esse *mysterium iniquitatis*, id est typum Antichristi, ut supra explicuimus. Sine fundamento ergo fingitur, Neronis personam eandem futuram esse cum persona Antichristi: vaneque, & præter diuinam consuetudinem; imò & contra bonitatem cogitatur, suscitandum esse à Deo Neronem iam mortuū, ut iniquitatem, quam inchoauerat in priori vita, postea con-

Opinio illa
in Paulo fū
dam entum
non habet.

A sumet. Resurrectionis enim opus, quod proprium Dei est, non fit propter iniquitatem operandam, sed propter altiores, & honestiores fines Deo dignos, & suæ diuinæ sapientiæ, ac providentiæ consentaneos. Præter quàm quod Scriptura nūquam significat, Antichristū supernaturali modo esse à Deo procreandum, vel reuocandum in mundum, sed more aliorum hominum generandum.

B Unde non minus vana fuit cogitatio dicentium, Neronē conservari nunc in vita mortali, donec iterum appareat. Nā hoc etiā sine miraculo fieri nō potest; ineptū autem est talia miracula Deo tribuere, propter tales fines, seu causas. Neque minus friuolū est, locum Apocalypsis de plaga bestię curata, sic exponere, tū quia longe aliter à Patribus exponitur, ut supra visum est; tum etiam, quia ex verbis cap. 13. clare colligitur, tam plagam, quā curationē eius tempore Antichristi esse futurā, quādo admirata terra post bestiam, draconē adorabit, tum etiā quia ex historijs constat, Neronem se ipsum iugulasse, ac verē interfecisse. Ut enim ait Gregor. Turon. lib. 1. Histor. Francor. cap. 25. *excitata super se seditionē fugere tentās, quarto ab urbe lapide propria se manu interfecit.* Idemque habet Paul⁹ Oros. lib. 7. Histor. anno ab urbe cōdita 88. additque in eo omnē Cæsarum familiam consumptam esse. Idēque refert Euseb. in Chroni. anno Dñi 70. eodemque modo de Neronis morte loquitur. Nicephor. lib. 2. cap. 27. & lib. 4. cap. 1. & in historijs prophanis est res notissima. Denique si (ut posteriori loco dicebat Sulpitius) Nero non est futurus Antichristus, cur, vel quo fundamento fingitur iterum in fine mundi venturus? hæc ergo licet hæretica non sint, ut fabulosa sunt contemnenda.

D Locus autem Pauli satis ex dictis declaratus est, quia, ut supra dixi, Neronē, vel totum imperium Romanum ethnicum Antichristi mysterium, seu typum appellavit Paulus, illum autem euidenter à vero Antichristo distinxit, dicens: *Quid detineat scitis, donec à medio fiat, & tūc revelabitur ille iniquus.* Ad priora autem Ioannis verba respondemus primo Augustinū lib. 20. de Ciuitat. cap. 29. de futuro allegare verba illa: *De quo audistis, quoniam venturus est, siue quia ita legit ex* gr cco

5.
Fabula est
Neronem
modo viuere.

Apoc. 13.

Greg. Tur.

Paul. Oros

Euseb.

Niceph.

6.
De Antichristo,
& Nerone ve
distinctio
quiritur D.
Paulus.
2. Thef. 2.

August.

Ioan. 4. græco, siue quia tacite ita interpretatur est. Nō est enim nouū in Scriptura præsens pro futuro accipi, vt Ioan. 4. dixit Samaritana: *Scio quia Messias veni*, de præsentis loquens, & tamē statim p̄ futurū declarat, *Cū ergo venerit, ille nobis annūciabit omnia.*

7. Opinio putantium alios quos hæresiarchas, Antichristum fuisse.

Ioan. An. Fenard. De Mahometo idem aliqui affirmant.

8. Mahometū nō fuisse verum Antichristū ostenditur.

Verumtamen hic nobis occurrunt alij Catholici, esto verum sit Antichristum non venisse Apostolorum tempore, non tamen esse expectandum circa finem mundi: nam ille met loquendi modus propinquitatē maiore indicat: ideoq; non esse incredibile, Antichristum iam venisse in Luthero, vel alio hæresiarcha simili. Præcipue vero notari obiter potest opinio Ioannis Annij qui super Apocalypsim, Mahometum esse Antichristum sibi persuasit, quē nonnulli sequuti sunt, quos refert, & sequitur Feuard. lib. 5. in Ireng. c. 30. Illi verō non verbis Ioannis, aut Pauli, nec aliquo Scripturæ testimonio, sed solis coniecturis, quibus ea, quæ de Antichristo prædicta sunt, Mahometo accommodant, nituntur.

Non censeo autem necessarium illas vel referre, vel refellere, tum quia id diligenter præstitit Benedict. Pereir. in proprio opusculo contra Annium, quod suis disputationibus in Apocalypsim adiūxit, Tum etiā quia licet vnū, vel alterū signū Antichristi in Mahometo reperire valeat id mirū nō est, quia nullus est hostis Christi, qui aliquā de proprietatibus Antichristi nō participet: ideo enim omnes illi generali quadā appellatione Antichristi vocantur, vt supra vidimus. Necessariū ergo est, omnium signorum Antichristi collectionem in aliquo ostendere, vt eum esse proprium, ac verum Antichristum cōcludatur. Hoc autē in Mahometo ostendere impossibile est, nisi negando prædictiones multas de Antichristo, præsertim eas, quæ sunt de tempore persecutionis, & mortis eius, in illo sēsu proprio, quo à Patribus intellectæ sunt, easq; ad sensus metaphoricos, alienos à proprietate verborū, & à multis circumstantiis, quas in ipsis prophetiis pōderauim⁹, detorquēdo: atq; etiā illas, quæ sunt de breui tempore, quo est persecutio Antichristi duratura, & de morte illius prodigiosa, per quā persecutio finietur, & paulo post sequetur iudiciū. Accedūt etiā, quæ de imperij Romani defectione tradunt Patres ita interpre-

A tates verba Pauli. 2. Thes. 2. *Quid detineat scitis, tantū vt qui tenet, teneat, donec è medio fiat, & tūc reuelabitur illi iniquus.* Anno enim 630. quando Mahometus apparuit, adhuc vigeat Romanum imperium sub Heraclio, & postea etiam floruit, & vsque ad nostra tempora durat, licet semper in diminutionem iuerit.

Præterea omnia, quæ in sequētib; de testibus cōtra Antichristū mittēdis, & de sede, & Antichristi erroribus, varijsq; descriptionibus dicemus, opinionē illā aperte cōfundunt. Ideoq; coguntur authores eius, quædā ad personam Mahometi referre, alia ad thronū eius, seu imperiū duraturū vsq; ad mundi finē, & tūc acerbius in Christianos sæuiturū, ideoq; qui sic opinantur, in multis cū Protestatibus cōueniunt, vel ad metaphoras volūtarias confugiendo, vel etiā non de vna, & eadē persona, quæ de Antichristo prædicta sunt, interpretando, cōtra Scripturæ contextū, ac certitudinē. Et ideo licet opinio hæc nō contineat impietatē Protestantium, cauenda est, ne illis maior errandi occasio detur, & ne prauis interpretationibus res per se difficilis, & obscura magis inuoluatur. Vnde merito Damascen. lib. de Hæresib; in fine Mahometum typum, & præcursores Antichristi vocat, non ipsū verū Antichristum, idemq; de Luthero, & de alijs hæresiarchis, qui hætenus fuerunt, intelligendū est: nā ex eisdē principiis de illis ferendum est iudicium nec circa singulos immorari necesse sit.

C Ad obiectionē ergo factam circa verba Ionnis nego, verbum *venit* de præsentis accipi pro futuro propter propinquitatē effectus, sed sæpe propter certitudinē prophetiæ. Quod optime comprobatur Ezechiel. 3. vbi præsentis additur præteritum, cū dicitur: *Ecce venit, & factū est*, & tamē sermo est de die iudicii, vt exponit Hieronymus, qui & propter certitudinem prophetiæ, & propter exaggerationem, vt semper cogitetur quasi præsens, & iam factū, per verba de præsentis, & de præterito significatur. Ita ergo loquutus est Ioannes. Quod satis declarauit, adiungendo: *Et nunc Antichristi multi facti sunt*, perinde enim fuit, ac si dicere, licet vnus Antichristus singularis, ac cæterorū caput, & exemplar certissimē veniat, id est, venturus sit: iam vero nūc

9. Ben. Pereir. Nec in throno Mahometi successit Antichristus.

9. Respondetur locis initio adductis.

Ezech. 3.

D. Hiero.

1. Ioan. 2.

in presenti tempore multi Antichristi facti sunt, id est, multi eius ministri, & præcursores, quicquid facta, ita & nomen eius participant. Dum ergo Ioannes ait, hos iam venisse, satis declarat, alterum nondum venisse, sed dici venire, quia certissime veniet, quia dum alij quasi vias eius præparant, quodammodo iam venire dicitur.

11.
Explicatur
locus. 1. 102
nis.

Et sic facile etiam intelliguntur alia verba capitis quarti. Nam in primis cum *omnis spiritus, qui solus Iesum dicitur esse Antichristus*, vel intelligi debet de Antichristo generaliter sumpto, quia multi fuerunt hæretici soluentes Iesum, & omnes Iudæi soluunt illum, negantque esse verum Messiam & verum Deum: vel intelligendum est esse Antichristum, non persona, sed spiritum, sicut Ioannes dicitur esse Elias, Matthæi 12. & Luc. 1. Vnde græce legitur, *Et hic est Antichristi*, utique spiritus Antichristi, sicut legit Cyprian. lib. 2. ad Quirinum cap. octauo. Seu est de Antichristi spiritu. Et sic recte ponitur ibi Antichristus cum articulo, quia omnes, qui soluunt Iesum; imò omnes hæretici habent illius spiritum, licet non sint ipse in persona. Et ita etiam conuenienter exponuntur sequentia verba, de quo audistis, quoniam venit, id est venturus sit, & iam venire incipiat per suos præcursores, per quos iam in mundo est secundum spiritum suum, & muneris, ac nominis participationem, quos propterea præcursores spiritus Antichristi recte vocat Tertullian. lib. 5. contra Marcion. cap. 16.

Tertul.

12.
Obiciant hæretici facta Antichristi breui tempore claudendi non posse.

Quid à Paulo nomine discessionis significetur

Altera principalis obiectio hæreticorum est, quia ea, quæ facturus est Antichristus, & de illo prædicta sunt, non poterunt breui tempore à nobis præscripto, consummari. Et præcipue exaggerant verba illa Pauli; *Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, & c.* Quæ discessio (ut Calvinus dixit) tam vniuersalem Apostasiam totius orbis à Christo significat, ut multorum annorum, imò & multorum tyrannorum, hæreticorum, aut hostium Christi successione opus habeat, quia vnius hominis vel vita, vel diligentia ad illam consummandam non sufficit. Talem autem futuram esse illam apostasiam, eamque per *discessionem* à Paulo significari.

A Pontificiorum omnium sententiam esse Rex Angliæ in sua Præfatione tanquam rem certam supponit, & quadam notanda ratione suadet, dicens: *Alioquin eorum Ecclesia quotidie esset erroribus obnoxia, quod omnino ipsorum doctrinæ repugnat.* Denique initium, & authorem eiusdem Apostasiæ futurum esse Antichristum, & per eundem esse consummandam, satis indicauit Christus, cum dixit, *tunc futuram esse tribulationem, qualis nunquam fuit, & propter electos esse cito consummandam*, utique interfecto ipso Antichristo, ut Paulus declarauit.

In Præfatione
pag. 64.

Matt. 24.

B Respondemus in primis, non esse necessarium, in loco Pauli per *discessionem* intelligere vniuersalem apostasiam à fide, sed integram destructionem Romani imperij, seu diuisionem eius in decem regna, ut interpretatur Tertullianus lib. de Resurrectione carnis, cap. 24. & Hieronymus dicta questione. 11. ad Algas. Ambrosius. & Primasius. ibi. Destructionem autem Romani imperij fatemur, non breui tempore esse peragenda, sed paulatim per plures annos, & Reges. Prius enim diuidetur Romanum imperium in decem, siue plures Reges, postea vero veniet Antichristus, qui cum illis per aliquos annos certabit, & eos tandem superabit, ut diximus. Ad totam ergo discessionem, seu defectionem Romani imperij non sufficiet vnius hominis vita, ad ultimam vero consummationem per Antichristum faciendam vnius hominis vita sufficiet, ut satis explicatum est.

13.

1. Significa
ri potest Ro
mani impe
rij euerio.
Tertul.

D Hieron.
D. Amb.
D. Primas

C Secundo dicimus nomine *discessionis* significari ibi ipsum Antichristum, sicut enim Augustinus 20. de Ciuitat. cap. 19. *refugam* legit, & ait: *Illum refugam vocat, utique à Domino Deo: quod si de omnibus impijs merito dici potest, multo magis de isto.*

14.

2. Antichri
stus ipse dis
cessio voca
tur.
August.

D Græce vero ibi ponitur nomen *apostasias*, quo nomine ipsum Antichristum significari, intellexerunt ibi Græci, indicat Chrysostomus. Homil. 3. ut illum intellexit, & sequitur Theophylactus. Idemque tradunt Theodoret. & Oecumenus, & Hugo Eterian. lib. de Regress. animar. capit. 23. Potest autem Antichristus ita vocari, vel ad declarandum, futurum esse summam apostatam, sic enim solent abstracta pro concretis poni ad significandam excellentiam, seu excessum in tali proprie-

prietate, vel certe per metonymiam nomine effectus auctori, seu causae tribuitur, nam quia Antichristus erit causa maximae apostasiae in Ecclesia futurae, nomen apostasiae illi tribuitur.

Ex quibus constat, non subsistere, nec verum esse, quod Rex Angliae pagin. 64. Praefationis dicit, Pōtificio omnes constanter affirmare, discessionis nomine generalē apostasiam ibi significari. Nam licet aliqui, in meliori, & saniori sensu quā Protestantes, ita vocē illam interpretentur, non tamen omnes constanter hoc affirmant, ut visum est. Nec satis intelligo rationem, qua Rex suadere conatur, Pontificios omnes necessario debere ita sentire, quia (inquit) aliis eorum Ecclesia esset quotidie erroribus obnoxia. Nam quare est haec illatio? Nunquid si per discessionem Romani imperij destructio, vel Antichristus ipse significetur, ideo Ecclesia Romana erit quotidie erroribus obnoxia? Nulla profecto est connexio, nulla illationis verisimilitudo. Fortasse autem argumento illo solum probare voluit, apostasiam illam, quam significari vult nomine discessionis, generalem esse futuram, & non particularem. Veruntamen neque hoc etiam inde probatur, nec illatio etiam in hoc sensu habet ullam verisimilitudinem. Quia licet quotidie, vel frequenter fiant apostasiae particulares ab Ecclesia Romana, & catholica, non ideo illa quotidie fit erroribus obnoxia, quia & semper damnat errores eorum, qui ab ipsa discedunt, & ipsi apostatae statim extra illam exeunt, & ita ipsa, licet personis interdum minuatur, semper immaculata manet, iuxta illud. 1. Ioan. 2. Et nunc Antichristi multi facti sunt. Et infra. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, si enim essent ex nobis, permāssissent utique nobiscum. Et infra. Vos vntionem habetis à Spiritu Santo, & nostis omnia. Semper ergo Ecclesia retinet Spiritum sanctum, & veritatem (ut addit cap. 4.) licet quotidie multi ab ea discedant. Vnde etiā in vltima apostasia, quae sub Antichristo futura est, licet sanomodo generalis dici possit, semper Ecclesia catholica, & Romana erit ab erroribus immunis, ut statim dicitur.

Tertio ergo addimus, & concedimus, discessionem, ibi significare apostasiam ab

A Ecclesia Romana, & fide Christi, futura in mundo, in fine eius, retenta nimirum voce graeca in sua sincera proprietate. Quam expositionem videtur mihi magis indicare Chrysostomus, item Anselmus, licet expositionem de defectione à Romano imperio primo loco ponat: statim addit: *Sine ut multitudo Ecclesiarum discedat à Pontifice Romano, aut multitudo hominum discedat à fide.* Diuus autem Thomas intelligens, illam discessionem esse futuram defectionē à Romano imperio, addit, intelligendam esse non solum de imperio Romano temporali, sed etiam de spirituali, in quod teste Leone Papa temporale commutatum est. Discessionem autem à spirituali imperio Romano dicit esse discessionem à fide catholica Romanae Ecclesiae. Fuitque haec antiqua expositio, ut Augustinus supra refert, quam ipse non improbat.

Haec autem apostasia à fide non erit, sicut haeretici fingunt, ita generalis, ut fides verā à tota Christi Ecclesia peritura sit, hoc enim, & fundamentum nullum habet, & repugnat promissioni Christi: *Et porta inferi non praeualebit adversus eā.* Matth. 16. & alijs verbis eius Matth. 24. C Propter electos breuiabuntur dies illi, utique ne illi à charitate excidant, nedum à fide. Et Daniel cap. 12. dixit. *In tempore illo saluabitur omnis, qui inuentus fuerit in libro vitae, & in fine concludit, Beatus, qui expectat, & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque, quod alijs verbis dixit Christus Matth. 24. Qui autem perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.* Non deerunt ergo qui perseverent. Quin potius tantum abest, ut omnes antea credentes, tunc sint fidem amissuri, ut multi potius, & maxime ex Iudaeis tunc sint convertendi ad fidem, ut testatur ibi Theodor. & Gregor. Homil. 12. in Ezechiel. & August. 20. de Civit. cap. 29. ait. *Per Eliam Thesbitem vltimo tempore ante iudicium, Iudaeos in Christum verum, hoc est, in Christum nostrum esse credituros, celebrimum esse in sermonibus, cordibusque fidelium.*

Vnde idem Augustinus eodē li. ca. 8. ait, Ecclesiam à Deo electam, & praedestinatam nunquam esse seducendam, neque etiam in persecutione Antichristi, sed erit (inquit) hic Ecclesia illo tempore,

Tertio nomine discessionis intelligitur apostasia.

D. Chris.
D. Ansel.

D. Thom.

D. Leo.

D. Aug.

17.
Apostasia illa non erit generalis.

Matth. 16.

Dan. 12.

Matth. 24.

Multi tunc fidem suam recepturi.

Theodor.
D. Greg.
D. Aug.

18.
D. Aug.

35.
Discessio non necessario significat generalē apostasiam.

Apostatae Ecclesiam non maculant, quia extra ipsam sunt.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 4.

etiam quo soluendus est diabolus, sicut ex quo hic est instituta, hic fuit, & erit omni tempore. Et infra dicit, tunc esse soluendum satanam, ut fidelissima patientia electorum probetur, non ut vincatur, tales enim erunt, (inquit) cum quibus ei belligrandum est, ut vinci tanto eius impetu, insidijsque non possint. Inferius vero in eodem capite vltterius dubitat, an in illo apostasie tempore non solum aliqui ex credentibus permansuri sint, sed etiam aliqui, qui in fide non fuerant, ad illam accessuri sint: & respondet in primis, paruulos multos esse illis tribus annis cum dimidio baptizandos a parentibus fidelibus, & ita illos saltem denuo ad fidem accessuros. Deinde generaliter ait, *Neque qui cadant ab Ecclesia, nec qui accedant ad Ecclesiam illo tempore defuturos*, quod late confirmat. Dicitur ergo tempus illud discessionis, seu apostasie, non quia tota Ecclesia, & omnes fideles Christum negaturi sint, sed quia magna erit clades, pluresque superabit tentatio, quam victores permanebunt, vel quam vnquam in persecutione aliqua victi fuerint. Quanta vero futura sit apostatantium multitudo, incertum est, licet enim aliqui dicant, duas partes fidelium esse casuras, & tertiam permansuram, nullibi esse reuelatum, aut satis fundatum inuenio.

Non erit igitur hæc apostasia adeo vniuersalis, ut non possit intra illud breue tempus, utique trium annorum cum dimidio fieri, tum quia in illis postremis temporibus, prius etiam, quam Antichristus veniat, Ecclesia erit multis persecutionibus, & contradictionibus agitata. Nam ut prædixit Christus Matt. 24.

19.
Apostasia illa breui tempore confusio mabitur.

Matt. 24. Scandalizabuntur multi, & inuicem tradet, & odio habebunt inuicem, & multi pseudo prophetae surgent, & seducunt multos, & quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Et ita cum Antichristus venerit, inueniet homines valde dispositos, ut breui tempore magnam illorum iacturam facere possit. Vnde August. 20. de Ciuit. cap. 19. refert, multos ex antiquis expositoribus intellexisse verba illa Pauli, *Et nunc quid detineat, scitis, & mysterium operatur iniquitatis*, non de Romano imperio: Sed de malis, & fictis, qui sunt in Ecclesia, donec perueniant ad tantum numerum, qui Antichristo magnum populum

A faciat, & hoc esse mysterium iniquitatis, quia videtur occultum. Et inferius ait, tunc omnes hos malos, vel occultos hæreticos prodituros, & coniungendos Antichristo, ut illi adhæreant, cumque ad cæteros euertendos adiuuet. Accedit, ut infra, ex Paulo, & Apocalypsi dicit, quod presentia eius futura est secundum operationem Satanae in omni virtute, & signis, ac prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, tunc enim soluetur Satanas, & per illum Antichristus mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur. Hinc ergo facile intelligitur, non esse necessariam successionem multorum seculorum (ut Calvinus dixit) ad illam generalem apostasiam, quæ tempore Antichristi fiet, vel certe si per multa secula ad illam generalem discessionem mundus disponetur, illa dispositio non sub Antichristo, nec per Antichristum fiet, sed per plures hæreticos, & præcursores Antichristi. Vtrunque enim significauit Christus Matt. 24. & Ioannes. 2. epist. c. 2. & 4. & Paulus. 2. ad Thessalon. 2.

Quod si quis urgeat, hoc recte procedere, si apostasia Antichristiana aliquam prouinciam tantum, vel ad summum vnam partem mundi occupatura esset; non fore autem ita, sed mundum occupaturam vniuersum, neque videri posse in tam breui temporis mora tam late extendi: Respondemus in primis, non consistere in quot regionibus orbis persecutio Antichristi propria grassabitur: & verisimile esse, non ita esse disseminandum errorem Antichristi per totum mundum, sicut euangelium est ante diem iudicii in toto orbe prædicandum, quia illud prius non ita prædictum est in Scriptura, sicut hoc posterius. Neque etiam dicunt vaticinia Antichristum regnaturum in toto orbe proprie, & in tota sua vniuersitate sumpto, sed dicunt, Antichristum occupaturum orbem Romanum in decem regna prius diuisum, & postea bellum contra sanctos esse moturum, vnde verisimile sit in eodem orbe Romano futuram esse illam spiritualem stragem, & multorum fidelium apostasiam. Ad illam autem non erit necessaria multorum Regum, aut temporum successio. Nam vnus Antichristus quam plurimos habere poterit suæ iniquitatis mini-

20.
Instantia.

Solutio.

In certum est an hæc apostasia totum orbem occupatura sit.

ministros, qui simul per varias eiusdem A Orbis partes errores eius disseminabunt. simulque (permittente Deo) Dæmon totas suas vires exeret, & partim signis, & portentis mendacibus, partim promissionibus temporalibus, partim coactione, & exquisitis tormentis breui efficiet, vt maior fidelium pars Christo renunciet, & characterem bestię suscipiat. Et ita non solum multorum seculorum, Verum etiam nec vitæ vnus hominis tempus ad prædictam Apostasiā efficiendam necessarium erit.

21. Addo denique non esse necessarium, vt totum orbem Romanum talis persecutio, & discessio inuadat, quia hoc reuelatum non est, sed solum quod futura sit maior, quam vnquam fuerit, quod esse poterit, & intensius (vt sic dicam) vbi fieri contigerit, & extensius respectu aliarum persecutionum, quod habere poterit, etiam si non omnes prouincias, & loca totius Monarchiæ, nedum omnes mundi partes attingat. Præsertim quia sicut Christus dixit, propter electos breuiandos esse dies illos, ita propter eundem finem fieri poterit, vt intra certos orbis terminos concludatur, non permittente Deo amplius extendi, propter eundem finem, aliaque secreta suæ prouidentię consilia. Vel certe si fortasse tribulatio illa quoad loca, seu Regiones, & Prouincias Orbis generalior futura est, & in omnibus illis magnam illam apostasiam est effectura, etiam ad illum effectum non erit necessaria diuturnior temporis duratio, quia non oportet, vt successu temporum in diuersis locis fiat: simul enim per varios ministros in diuersis locis fieri poterit. Nam soluendus est Satanas, qui vbique habet inuisibiles ministros paratissimos, & visibiles non deerunt Antichristo, ac breui tempore poterit illos vbique transmittere, cum magna vi, & potestate humana, dæmonis industria, & potestate adiutos, illosque ad summam diligentiam, & celeritatem instabit: *Sciens, quia modicum tempus habet*. Ergo quacumque ratione apostasia illa intra tempus à Deo breuiatum consummari poterit.

Dæmonpissimus minister erit huius apostasiæ.

Apoc. 12.

Antichristi tempore Duos veros homines ad testimonium contra illum ferendum mittendos esse ex cap. 11. Apocalypsis, contra duas falsas Protestantium expositiones ostenditur.

Q Voniā de Antichristi tempore dicere incepimus, priusquam ad cætera capita à Rege proposita transeamus, necessarium est, cum illo digredi, & de testibus contra Antichristū mittendis disputare, præsertim quia disputatio hæc cū ea, quam de tēpore Antichristi prosequuti sumus, valde cōiuncta est. Nam vnū ex præcipuis signis, quibus ostendere possumus Antichristū nondum venisse, inde sumitur, quod testes cōtra illū mittendi nondū venerunt. Hoc autē fundamentum de duorū testium missione ex cap. 11. Apocalyp. sumptum est. Ideoq; verus illius prophetiæ sensus inquirendus, & explicandus est. Cū itaq; Ioānes prædixisset Antichristi persecutionē verbis illis: *Ciuitatem sanctam conculcabūt mensibus quadraginta duobus*, subiūgit. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta et octo*. Qui dies fere totidem menses, vtiq; quadraginta duos efficiunt.

2. Circa hanc igitur prophetiā primo inquiremus, an illi duo testes, quos Deus promittit, se daturū tēpore persecutionis Antichristi, futuri sint veri homines, vel quid sint. Nā Rex Angliæ totū hunc locū metaphoricē interpretatur, duasq; habet expositiones, quas in hoc cap. & sequenti expedit. Iuxta priorē expositionē negat, illos duos testes futuros esse homines, sed ait esse duo testamēta, vetus, & nouū, quæ contra Antichristū, & monarchiā Babylonicā (vt ipse loquitur) constās & manifestū testimoniū præbent, ideoq; illa maxime antichristus odio prosequetur, nihilq; intactū relinquet quo illa dedecoret, corrūpat & supprimat. Hæc fere Rex, qui inuehitur hac occasione in Sūmos Pontifices, Romanāq; Ecclesiā, fingens ab eis esse cōtra diuinam Scripturam multa dicta, & facta probri, & ignominie plena. *Qualia sunt (ait) illam nasum cereum, literam mortuam, & regulam lesbiam appellare, cum illa libros apochryphos miscuisse, eosque illi*

1.

Apoc. 11.

Duos illos testes, duo esse testamēta, ait Rex Angliæ

equiparare tentasse: imò traditiones hominum illi præferre, eademque suppressere sub linguis peregrinis, & ne in vulgari sermone legatur prohibendo, occultare, ac denique illam destruxisse, & interfecisse, quando alias translationes latinas præter vulgatam Pontificum autoritate correctam, & emendatam iidem Pontifices sub censuris prohibuerunt. Hos autem testes ab Antichristo interfectos, Deus tandem per Regem Angliæ, eiusque ministros excitavit, seu in pristinam lucem, & integritatem reduxit, ut ipse vult. Sicque concludit impletam esse prophetiam illam.

3.
Illi expositi-
oni faciet
aliqui.

Apoc. 11.

Ticon.

D. Augu.

Beda.

Fenard. li.
5. in Ioan.
cap. 30.

Huic interpretationi metaphoricae quoad eam partem, ut duo illi testes sint duo testamenta, occasionem aliquam dederunt nonnulli antiqui Scriptores. Nam in libro super Apocalypsim, qui inter opera Augustini sub nomine illius ponitur, in Homilia octava sic habetur, *Dabo duobus testibus meis, id est, duobus testamentis*. Illud autem opus sine dubio non est Augustini, meritoque à Louanienfibus in appendix reiectum est. Creditur autem esse Ticonij, cuius opus in Apocalypsim, idem Augustin. allegat lib. 13. de Trinitate capite tertio, ubi etiam dicit, Ticonium illum hæreticum Donatistam fuisse. Ideoque non multum curandum est de illius interpretatione. Quanquam ille non omnino negat, illos esse Ecclesiam, quæ propter duo testamenta binario numero ponitur. Quam expositionem imitatus est Beda lib. 2. in Apocalyp. capit. 11. ubi per testes etiam intelligit, *Ecclesiam ex duobus populis unitam, & duorum testamentorum lumine radiatam*. Veruntamen Beda & mysticè loquutus videtur, & in ea expositione non insistit, nam statim refert aliam de Elia, & Enoch, & non rejicit, sed tacitè approbat. Et si quis postea Scriptor Catholicus illam mysticam expositionem, vel probare, vel insinuare visus est, ab alio literali sensu recedere non est ausus. Itaque metaphorica illa prout à Rege traditur propria est Protestantium, & à quodam Roberto Abbato Caluinista inuenta dicitur, & quatenus alium sensum proprium, & literalem excludit, improbabilis omnino est, quatenus vero contra Ecclesiam Roma-

A nam applicatur, erroribus scatet, & hæresibus.

Dico ergo, testes illos, de quibus Ioannes loquitur, futuros esse veros homines, ad testimonium pro Christo contra Antichristum reddendum, specialiter mittendos. Assertionem hanc ita certam esse censeo, ut sine temeritate negari non possit. Probatur primo ex verborum proprietate, quam relinquere sine fundamento, magna temeritas, & corruptio Scripturarum est. Hic autem nullum est fundamentum, vel in ipsa Scriptura, ut ex verbis constat, in quibus illa metaphora nullum fundamentum habet, neque in Patribus, quia omnes contradicunt, ut infra videbimus, neque in aliqua ratione, vel coniectura, nullas enim Rex adducit, sed solam voluntariam accommodationem, proprijs opinionibus, & erroribus accommodatam, contumelijsque contra Ecclesiam Catholicam redundantem. Illa ergo non est Scripturæ interpretatio, sed corruptio.

Præterea si paulatim singula expendamus, quam sit inepta accommodatio, facile intelligemus. Nam in primis ex verbis illis colligimus, promississe Deum dare duos testes tempore aduentus, & persecutionis Antichristi, ut ex contextu Ioannis constat, ideo enim coniungit illa duo: *Civitatem Sanctam conculcabunt, & cætera*, & statim: *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt*, id est, dabo illis spiritum prophetandi, seu ad prophetandum in tempore illius calamitatis mittam illos. Non possunt ergo duo illi testes promissi ad literam esse duo testamentum, nam hæc data sunt Ecclesiæ à principio, neque tempore Antichristi aliquid eis addetur, aut nouo modo dabuntur, nisi quatenus mittentur illi prophetæ, qui sacram doctrinam maiori spiritu proponant, & interpretentur. Quin potius, si iuxta Regis sententiam, Antichristus venit à sexcêtesimo sexto Christi anno, ab eodèque (ut Protestantes etiã fingunt) ceperunt Scripturæ per traditionem hominum corrupti, nullo modo tunc dati sunt duo testes ad prophetandum, sed qui multo iam antea dati erant, tunc interfici, seu corrupti ceperunt.

Deinde in eodem loco Apocalypsis dicitur, duos illos testes prophetaturos dies mille ducentos sexaginta, id est, toto

4.
Duo illi testes, veri homines fuerunt.

5.
Probatur ex verbis sacri textus.

6.

Confirmatur argumēto ex ipsius Regis verbis desumpto.

to ferè tempore, quo Antichristus ciuitatem sanctam, id est, Ecclesiam calcabit, quod tempus, iuxta expositionem Regis comprehendit omnia hæc tempora Romani Pontificatus à sexcentesimo sexto Christi anno, vsque ad Lutherum. v. g. Ergo toto hoc tempore vtrunque testamentum in sua virtute, & integritate cōseruatur in Ecclesia, eorumque doctrina Ecclesiæ maxime innotescit, & contra Antichristum pugnat, nec aliquis audebit illam corrumpere, quia ibi dicitur de illis testibus pro illo tempore. *Siquis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & si quis voluerit eos ledere, sic oportet, eum occidi.* Et statim illorum magna virtus, & potentia describitur, & tandem additur: *Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet contra eos bellum.* Ergo Antichristus non corrumpet Scripturas vsque ad finem temporis & persecutionis suæ. At verò iuxta sententiam Regis, Scripturæ patiuntur bellum à Papa, ex quo coepit in Papatu Antichristianismus, & toto hoc tempore nō prophetant Scripturæ in Ecclesia, sed traditiones humanæ, quibus Scripturæ obscurantur, & corrumpuntur: quæ est ergo accommodatio talis metaphoræ, aut concordia prophetiæ Ioannis cum ficta ista interpretatione?

7. Alia verba Ioannis dure, & falsè duobus testamentis accommodantur.

Præterea Ioannes ait, quod postquam illi duo testes à bestia, seu Antichristo occisi fuerint, *corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, vbi Dominus eorū crucifixus est, per tres dies, & dimidium,* quod Rex dictum declarat, quia ad dimidium spiritualis hebdomadæ, quod inter primum, & secundum Christi aduentum intercedit, Scripturæ tanquam cadauera iacebunt omnium contemptui expositæ, dedecoratæ, corruptæ, suppressæ, &c. In quibus verbis duo notanda sunt. Primum est, vt iuxta suum metaphoricum sensum hæc duo cadauera Prophetarum ad duo testamenta accommodet, multa fingere, & exaggerare, quæ nec probare potest, neque vllam verisimilitudinem habent, ideoque per errorem à suis Protestantibus accepisse cōuincitur; ac subinde nihil ad metaphoram explicandam deferuire. Ait enim, libros Scripturæ multis retro temporibus *ad silentium esse damnatos, quia laicis eorum lectio interdicta est, ita vt pro*

A *hæretico combureretur, qui in manus sumere auderet, aut inspicere.* Vtrunque autem horum euidenter falsum est, tum quia neque lex, neque exemplum de his ostendi potest, tum etiam quia contrarium manifestè constat ex vsu, & praxi Ecclesiæ Catholicæ.

Addit verò Rex Scripturæ libros in ignota lingua absconditos iacuisse. At latina lingua non est ignota in Ecclesia Latina, nili rudibus, & idiotis, quibus vtile non est per se ipsos velle scripturas intelligere, aut interpretari, sed magis expedit, vt quæ illos scire, & intelligere de Scripturis conuenit, à suis Pastoribus, & Euāgelij prædicatoribus addiscant. Neque aliter Scriptura sacra in catholica Ecclesia cōseruata, & tractata est. Denique vt interfectionem illam metaphoricam vtriusque testamenti Rex confingat, dicit, deprauatam esse scripturam, cum tamen in sua integritate, tam librorum omnium canonicorum, quam omnium eorum partium per Ecclesiam sit cōseruata, & legitima autoritate proposita. Item ait corruptam esse: quod falsum plane est, quia per Ecclesiam vbi oportuit, lectio, quæ corrupta erat, emendata est, vbi verò mutatio facta non erat, in sua antiquitate cōseruata est. Tandem vero dicit fuisse interfectam anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, quia præter emendatam editionem vulgatam ab Ecclesia propositam, aliæ ab hæreticis factæ, & corruptæ non permittuntur. Quæ omnia & per se friuola sunt, & ad explicandum dictum Scripturæ locum valde aliena.

Aliud in dictis verbis Regis notandum est, in his suam iterum inculcare expositionem, scilicet, Ioannem per hos dies, & menses non certum tempus, sed dimidium totius temporis cursum à primo vsque ad secundum Christi aduentum intellexisse, quam expositionem satis in superioribus refutauimus. Nunc vero interrogo, cum dicit *ad dimidium illius temporis* Scripturæ testamenta tanquam cadauera iacitura, contemptui exposita, neglecta penè ab omnibus, nec à pluribus intellecta: interrogo (inquam) quid intendat, cum ait, *Ad dimidium temporis*, aut enim vult toto dimidio tempore, quod inter primum, & secundum Christi aduentum intercedit,

8.

Lingua latina ignota non est, vt Rex fingit.

9.

Nō esse duo testamenta ex temporibus determinata à Ioanne cōuincitur.

scripturarum corpora tāquam cadauera in illo statu iacitura, vel solum in dimidio tempore esse interficienda sine designatione temporis, pro quo mortua iacebunt. Hoc posterius repugnat vaticinio Ioannis dicentis, *Corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis. Et infra: Et videbunt de tribubus, & gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium.* Iacebunt ergo cadauera illa per totam dimidiam hebdomadā, quæ si spiritualis est, vt vult Rex, includit totam dimidiam partem temporis decurrentis inter primum, & secundum Christi aduentum.

10.

Si autem hoc concedatur, & priorem sensum suorum verborum Rex eligat, nobis quæso declaret, qui fieri possit, vt per illam eandem spirituale hebdomadā duo illi testes testimonium suum daturi sint, quomodo vñ prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, prout Ioannes ait, per quos dies etiam dimidiā spiritua-lem hebdomadam significari Rex docet. Maxime quia Ioannes dicit, testes illos esse occidendos postquam finierint suū testimoniū dare, quod non potest intelligi de priori dimidia parte illius hebdomadæ spiritualis, id est, de sexcentis annis à primo aduentu Christi, in quo (vt Rex vult) scriptura vixit, nam Ioannes aperte loquitur de eodē tempore, in quo Antichristus Ecclesiam persequetur; ergo in fine illius temporis occidentur testes, quomodo ergo postea per integram dimidiam hebdomadam eadem cadauera in platea iacebunt? Accedit, quod postquam occisi fuerint illi testes, non amplius ferent testimonium contra Antichristum, quia iam finierunt suum testimonium, & quia statim, ac reuixerint, vocabuntur ad cælum, & quia statim occidetur Antichristus. At verò ex sententia Regis duo testamenta postquam per spiritum Lutheri, vel similem reuixerunt, adhuc perseverant, testimoniū ferendo contra Antichristum, & inter homines versantur, & quem ipse vocat Antichristum, ipse adhuc viuit, & vsque ad finem seculi viuet. Nullo ergo modo subsistere potest accommodatio illa, vel potius fictio.

11.

Præterea si vanis huiusmodi interpretationibus, aut accommodationibus vti liceret, quid esset facilius, quàm osten-

A dere, metaphoras illas de duobus testamentis tanquam duobus testibus ab hostibus Christi interfectis, &c. multo verius accommodari huius temporis hæreticis, vel ipsimet Regi, quam Ecclesiæ Catholicæ. Tunc enim homo interficitur, quando spiritu, quo viuit, & loquitur, priuatur; ergo tunc maximè dici posset Scriptura interfici, quando spiritu illo, quo facta est, & interpretari debet, priuatur. Scripturæ enim veluti corpus est scripta litera, spiritus autem, & vita eius est illius sensus; tunc ergo vere interficitur, quando proprio vniuscuiusque spiritu humano, vel forte diabolico declaratur, & ad testificandum inducitur. Constat autem à Rege, & Protestantibus non aliter Scripturam tractari, & exponi, vt in hac ipsa præsentis loci expositione Rex ostendit, & superius in statuenda regula suæ fidei testatus est. Ergo necesse est, vt apud huiusmodi homines Scriptura tanquam mortua iaceat, eiusque corpus tanquam cadauer in manibus eorum feratur. Quibus optimè etiam illud conuenit. Quod *inhabitantes terram, gaudent super illos, & iocundantur, quia (vt Rex addit) carnales suæ libidines non amplius comprimuntur, nec in ordinem rediguntur gladio verbi Dei, quia apud illos non est vinum, & efficax, sed mortuum, ac sine diuino spiritu.* Nam quocunque modo viuant, per solam fidem, quod illis peccata non imputantur, iustitiam, & gloriam sibi promittunt, & neque mandatorum obseruationem, neque poenitentiam de peccatis secundum scripturas necessariam esse, prædicant. Denique dum isti iactitant, se solos intelligere nouum, & vetus testamentum, certissimum est sine vita, & spiritu illa possidere, atque adeò tanquam mortua corpora apud eos iacere.

D

Ad hunc denique modum potest illa interpretatio metaphorica ex discursu fere totius dicti cap. 11. refutari, & confundi. Nam si illi duo testes non sunt veri homines, sed sunt tantum verbū Dei in duobus testamentis scriptum, vel impossibile est, seriè totius capituli tenere, & cōmode interpretari; vel infinitæ metaphoræ volūtariè, & sine fudamēto singe de sūt, quod synceritati scripturæ, & cōuenienti rationi eā explicandi repugnat.

In hæreticos retores
quærentur n.e
taphoræ,
quas confin
gunt.

Scriptura
ab hæreticis
ingulatur.

12.

Metaphoræ
imperitæ
synceritatē
Scripturæ
deprauant.

Nam

Nam si illi testes non sunt futuri veri homines, & prophetæ, quid est, quod de illis dicitur. *Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluuias prophetiæ ipsorum?* Quomodo enim Scripturæ hanc habet potestatem toto tēpore prophetiæ ipsarum. Quod vè est tempus duorum testamentorum, nisi vel totum tempus, quod durat Ecclesia, vel illud certe maxime, in quo ipsam scripturam magis integrā, incorruptam, & viuam conseruatam esse, Protestantes volunt? Item illud: *Potestatem habent super aquas conuertēdi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint*, quo probabili modo potest ad duo testamentum, vel ad aliquid aliud præter duos homines accommodari? Idemque argumētum de reliqua parte capitis fieri potest, vt iam satis declaratum est; necesse est ergo, vt verba illa in sensu proprio de hominibus intelligantur. Quam sententiam quoad hanc partem, quod illi duo testes futuri sint veri homines catholicam esse censemus, tum quia in Scriptura est satis expressa, nec potest ad metaphoricum sensum nisi cum magna violentia detorqueri, tum etiam, quia Patres, & expostores communiter ita verba illa intellexerunt, vt in capite sequenti videbimus.

13.
Alia protestantia metaphosica interpretatio.

Iam vero sequitur examinanda alia interpretatio, quam Rex frequētius receptam esse dicit, vtique inter suos Protestantes. Qui vt prophetiam illam suis noui Euangelij prædicatoribus accommodent, metaphoram in binario illo numero ponunt, quos (ait Rex) duos testes appellari, quia pauci fuerunt, & in cilicijs, seu fassis apparuisse, quia pœnitentiā prædicarunt, occisos vero fuisse, quia multi crudeliter interfecti, & igne combusti sunt, resurrexisse autē in successoribus suis, quia non defuerunt, qui verbi Dei prædicatione illorum virtutem, & locū tenerent: miracula vero illorum fuisse, quia breui tempore virtute spiritus magnas nationes, & multas in veram, scilicet, fidei viam reduxerunt. Hæc fere Rex ex suo spiritu proprio, non tamen ex certa scientia, sed (vt ipse ait) ex sua coniectura, quam neque in sanctis Patribus fundare potest, illos enim in Apocalypsis explicatione errasse confitetur, neque in ipsis Scripturæ verbis, cū pro

A libito ad metaphoras sibi deseruientes ea detorqueat, quæ satis quidem ad illam expositionem contemnendam esse possent. Ad maiorem tamen erroris eius ostensionem, animaduerto: quædā in accommodatione illa inueniri falsā, alia prauè accommodata, & alia omiſsa, fortasse quia nullum locum, vel sensum cōmodum in illa metaphora recipere possunt.

Primum enim falsum est, hos pseudo prophetas tam paucos fuisse, vt duorum nomine merito significari credatur. Nā sectæ hæreticorum huius temporis tot sunt, vt vix possint numerari: & tot sunt capita, quot sententiæ; imo in vnaquaque plura capita, pluresque magistri inueniuntur. Eo vel maxime, quod in illo duorum numero non tantum vult Rex primos vniuscuiusque hæresis inuētores, sed etiam eorū successores, qui vsq; ad hodiernum diem nouam fidem prædicant, comprehendere; isti autem plures profecto sunt, quam vt duorum nomine apte significantur. Deinde euidentius falsum est, hos novos prædicates prædicando pœnitentiā apparuisse, cum constet, vnum ex præcipuis falsis articulis eorum esse, pœnitentiā non esse necessariam, sed nouam vitam, quam in sola, noua, & inaudita fide propriæ iustitiæ constituunt. Præter quā quod Prophetæ non dicuntur apparere vestiti saccis, quia pœnitentiā prædicant, sed quia vitam asperam, & pœnitentem profitentur, seu quia pœnitentiā agunt: isti autem noui Euangelij prædicates quam quæso vitæ asperitatem profitentur, quā vè pœnitentiā egerunt? Certè neque ipse Rex id dicere est ausus, ne manifestum mendacium affirmaret. Non sunt ergo isti testes fassis amicti, quos Deus contra Antichristum missurus est.

D Præterea, si per duos testes omnes isti prædicates intelliguntur, cum Ioannes dicit, duos illos fuisse ab Antichristo interfectos, consequenter intelligendus est, affirmare, omnes illos prædicates ab eadem Bestia fuisse interfectos, nam eodem modo dicit, duos fuisse interfectos, sicut duos prædicasse. At hoc falsum est, pauci enim sunt ex his hæresiarchis, qui ab hominibus interfecti fuerint, vel per Ecclesiam digna mortis pœna puniti, sed plures eorum non sine prodigijs, & fig-

14.
Refellitur.

15.
Hæresiarchæ à ficto illo Antichristo non sunt occisi.

Hæretici
magis ex se
ipſis ſurge-
re, quam re
ſurgere di-
cēdi ſunt.

& ſignis diuinæ iuſtitie mortui ſunt; ergo vel interpretatio illa falſum ſupponit, vel metaphora non ſubſiſtit. Multo vero magis incongruū eſt; quod in ſuis ſucceſſoribus reſurrexiſſe dicantur, hæc enim non eſt reſurrectio, ſed noua proliſ generatio, Ioannes autem loquitur de eorundem, qui ceciderant, excitatione, & reſurrectione. Ait enim: *Et poſt dies tres, & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrant in eos, vtique in illos eoſdem, qui interfecti iacebant. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos.* Præterea quod prauī prædicatores imitatores, & ſucceſſores habeant, nouū non eſt, ideoq; neque admirationem, neque ſtuporem efficit, at ex illorum teſtium occiſorum reſurrectione, timor magnus cecidit ſuper eos, qui viderunt eos. Illa ergo reſurrectio non eſt alterius perſonæ ſimilis ſucceſſio, ſed eiufdem miraculoſa, ſeu prodigioſa excitatio. Denique additur, inimicos illorum prædicatōrū vidiffē illos aſcendentes in cælum, ad quod ſtatim poſt reſurrectionem ſuam vocati fuerant, quando autem in ſucceſſoribus Lutheri, Caluini, aut Henrici. & aliquid ſimile vidit, vel audiuit Eccleſia? Eſt ergo friuola accommodatio.

16.
Falſitas il-
lius metapho-
ræ oſten-
ditur à tem-
pore.

Oſtenditur
etiā à loco.

Atque hinc denique conuincitur eſſe etiam inſufficientem. Nam in primis explicare non poſſunt, cur iſti ſui prophetæ prophetare dicantur mille ducētis ſexaginta diebus, cum in Scriptura non ſoleat tempus tot numeris, & partibus deſinitum pro indefinito poni, nec ratio talis metaphoræ, aut exemplum ſimile afferri poſſit. Multoque minus explicare poſſunt, cur dicatur, quod corpora iſtorum ſuorum prophetarum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, &c. *vbi Dominus eorum crucifixus eſt.* Nam cum iſti in hac parte fateantur, ſermonem eſſe proprium de vera morte ſuorū Prophetarum, etiam hæc verba proprie intelligenda erunt de corporibus eorum mortuis, quomodo ergo illa iacebunt in plateis ciuitatis per tres dies, & dimidiū, cum fere omnia, quæ poena mortis interi-
re, ſtatim combuſta fuerint. Deinde neque locum accommodare poſſunt, nā per ciuitatem magnam, in qua Dominus eorum crucifixus eſt, Romam intelligunt, vt infra videbimus; at neque Lutherus, neque Calvinus, vel eorum ſuc-

A ceſſores Romæ interfecti ſunt. Idemq; argumentum procedit, etiam ſi ciuitas illa, vt veritas habet, Hieruſalem intelligatur, de nullo enim Proteſtantium legimus, ibi eſſe propter ſuum nouū Euangelium interfectum. Neque etiam poſſunt exponere, qui ſint illi tres dies cum dimidio, niſi recurrendo ad ſpiritualem hebdomadam, quæ iuxta illorum ſenſum plus quam mille annos comprehendere poteſt. Præterea vbi eſt inuenta in his pseudoprophetis, *potestas claudendi cælum, ne pluat in diebus prophetie ipſorū, aut conuertendi aquam in ſanguinem, vel percutiendi terram omni plaga, quotieſcunq; voluerint*, aut faciendi aliqua alia mirabilia opera, quæ per illa verba metaphoricè ſignificata fuerint. Certe nullum miraculoſum opus hos falſos prophetas feciſſe legimus. Et peruerſio potius, quam conuerſio prouinciarum, & regnorum, quæ per illorum falſam doctrinam facta eſt, nullum ſignum eſt virtutis verbi, aut ſpiritus ipſorum, cum homines non ad poenitentiam, & præceptorum obſeruantiam, aut vitæ perfectionem attraxerint, ſed licentiam viuendi ſine Eccleſiaſtica obedientia, imo ſine iugo legis diuinæ, per ſolam fidem ſalutem promittendo, homines ad ſenſibilia procliuſ facile deceperint.

Hæreticorū prophe-
tæ regnan-
tē conuertunt,
ſed peruer-
tunt.

Vera ergo, & catholica ſententia eſt, illos Prophetas à Ioanne prædictos futuros eſſe duos tantum homines, mortales, diuina virtute, ac prouidentia mittēdos in mundum tempore aduentus Antichriſti, cum gratia, & virtute Spiritus ſancti ad prædicandum verum Chriſtū Dominum noſtrum, contra Antichriſtum, eiufque fidem veris, ac nouis miraculis confirmandam, per veros, ac præciſos mille ducentos ſexaginta dies, id eſt, fere toto tempore perſecutionis Antichriſti, prout verbis Ioannis in proprietate intellectis aſſeritur, & ſupra ca. 3. explicatum eſt. Et habet conuenientiſſimam rationem diuinæ prouidentie, ne in tempore tam acerbæ perſecutionis videatur Deus Eccleſiam ſuam ſine externo auxilio ſufficiente, & proportionato relinquere. Cōgruum eſt enim, vt Deus hominibus per homines ſubueniat, quod in omnibus temporibus, & occaſionibus obſeruātū ab ipſo videmus;

17.
Veritas ca-
tholica ſta-
bilis.

ergo

ergo in illis etiam diebus simile auxiliū per illos testes hominibus præstabit.

In fine vero illorum dierum occidentur vere, & propriè illi duo prophetæ ab Antichristo, utique vel per se, vel per ministros eius, hoc enim Scriptura non declarat, & utroque modo veritas verborum saluatur. Item post mortem vere iacebunt eorum corpora in plateis ciuitatis magnæ per tres dies integros, & partem alterius, per quam ciuitatem mundum aliqui intelligunt, quatenus prauis hominibus abundat, nam ibi dicitur ciuitas illa spiritualiter vocari *Sodoma, & Aegyptus*, quibus nominibus solet hic mundus in Scriptura vocari: sed melius intelligitur Hierusalem, nam additur ibi, *Vbi & Dominus eorum crucifixus est*. De quibus verbis plura inferius dicemus. Illis autem diebus mali, & Antichristi sectatores verè, ac propriè gaudebunt de morte illorum Prophetarum, & in eorū ignominiam non sinent, eorum cadauera sepeliri. Quod etiam consulto permittet Deus, ut mirabilior sit eorum resurrectione, quæ post tres dies, & dimidium verè, ac propriè continget. Iuxta verba illa. *Et post tres dies, & dimidium spiritus vitæ intravit in eos*, quæ non possunt intelligi de glorificatione animarum illorum Prophetarum, ut aliqui hæretici finxerunt, tum quia glorificatio animarum illorum Martyrum non differetur per tres dies, neque per momētum, tum quia statim additur, *Et steterunt super pedes suos*, ubi euidenter est sermo de resurrectione corporum. Quæ pro illis duobus Prophetis non reseruabitur in tempus generalis resurrectionis, sed statim fiet, videntibus, & mirantibus alijs hominibus adhuc in vita mortali viuentibus, audientq; vocem illam de cœlo illos vocantē, *Ascendite huc*, cui voci ipsi obedient, ascendendo in cœlos mirantibus eorum hostibus. Quorum magna pars statim, terræ motu magno corruente ciuitate, oppressa, & interfecta est, alij verò, qui permanferunt, terrore perterriti gloriam Deo dederunt, ut Ioannes concludit.

Neque oportet aliter hæc omnia confirmare, quam ipso contextu, & verbis Scripturæ, nam in proprietate sua hoc significant, & nulla subest ratio, vel ne-

A cessitas, imò nec commoditas ad metaphoricos sensus illa trahendi, proprio arbitrio, & solo affectu ad proprias opiniones illa accommodandi, ut re vera Rex Angliæ, & alij Protestantes faciunt. Accedit, quod omnes Patres, & interpretes verba illius prophetiæ propriè intelligunt: quanuis enim vel in personis illorum testium designandis, vel in aliquibus minutioribus circumstantijs differat, ut mox videbimus: in hoc vero dogmate, quod vaticinium illud propriè, & ad literam intelligendum sit, omnes conueniunt, ut in sequenti capite referemus. Solum hic refero Lactantium lib. 7. cap. 17. ubi tacito nomine, dicit, Prophetam magnum venturum tempore Antichristi, de quo locum Apocalypsis ad literam interpretatur. Non video tamen, cur in singulari de Propheta magno loquatur, & non de duobus Prophetis, sicut expresse Ioannes loquitur. Ita ergo intelligenda res est. Neque contra hunc proprium sensum illius contextus aliquid Rex affert, præter ea, quæ de Enoch, & Elia disputat, de quibus capite sequenti videbimus. Nunc enim plane dicimus, licet illi duo testes non essent futuri Enoch, & Elias, non inde fieri, non esse futuros homines, verosque Prophetas, ac prædicatores, propriè interficiendos ab Antichristo, & à Christo resuscitandos. Posset enim Deus ex sanctis hominibus tunc viuentibus duos ad illud ministerium sua gratia vocare, eisque spiritum prophetiæ, & miraculorum impertiri, & in eis possent omnia, quæ ibi prædicuntur propriè, ac verissimè impleri. Hic ergo sensus, & veritas in hoc capite demonstrata per se potest subsistere, quidquid in quæstione alia de Enoch, & Elia sentiatur.

D Vnde tandem concludo, locum hunc in hac proprietate, & generalitate explicatum sufficere ad demonstrandum, Antichristum nondum venisse, abstrahendo etiam ab speciali disputatione de Enoch, & Elia. Quia non solum est euident, non venisse Eliam, & Enoch, verum etiam nec aliquos duos Prophetas contra aliquem Christi hostem ita prædicantes, ut in eis impleta fuerint omnia, quæ ibi Ioannes de illis duobus testibus, ac Prophetis prædicat, hætenus apparuisse,

Quauis illi duo testes non essent Enoch, & Elias, adhuc essent veri homines. Lactant.

Locus idem Apoc. ostendit Antichristum nondum venisse.

Nec duo illi Prophetæ, nec alij eis similes adhuc fuerunt, vt

18. Ciuitas illa mundū significat, sed magis propriè, ac vere Hierusalem.

Spiritus vitæ non potest de animarum gloria, sed de resurrectione duorum testium intelligi.

vt est euident, considerando cum proprietate, & veritate circumstantias omnes, quas notauimus. Nulli enim prædicatores hæcenus fuerunt, qui per mille ducentos sexaginta dies prædicauerint, cum potestate faciendi mirabilia in cælo, aquis, & terra, quique post illos dies fuerint publicè interfecti, eorumq; corpora per tres dies cum dimidio iacuerint in plateis alicuius ciuitatis, & postea publicè resurrexerint. Ergo stante illo proprio, & vero sensu, euident est, illos duos testes nondum esse missos, ac proinde neque Antichristum venisse. Multo ergo euidentius est, non posse vaticinium hoc ad Papam accommodari.

CAPVT XII.

Eliam, & Enoch esse testes illos, qui contra Antichristum mittendi sunt, ostenditur.

Q Vanquam, vt dixi, ad ostendendum quod intendimus, necessarium non sit scire, aut definire, quinam futuri sint illi duo singulares homines, quos Deus testes, ac prædicatores contra Antichristum daturus est: quia dummodo constet illos futuros esse veros homines, quicumque illi futuri sint, procedit demonstratio, vt ostendi: nihilominus quoniam in hoc puncto vehementer inuehuntur Protestantes contra Patres, contra Catholicos, & contra perpetuam Ecclesiæ traditionem, & communem sensum, suoque arbitrio, & spiritu Scripturas eludunt, ideò quæstionem hanc prætermittere non potuimus. In qua ea solum addemus, quæ ad respondendum Regi, eiusq; nouam sententiam confutandam necessaria videbuntur, nam cætera, quæ hic dici poterant, alio in loco à nobis tractata sunt. Contendit igitur Iacobus Rex, sententiam asserentem, Eliam, & Enoch venturos in fine mundi in sua carne mortali ad prædicandum contra Antichristum falsam esse, eamq; pro consueta Protestantium licentia, ac libertate, *futilem, & anilem fabulā*, imò *vanitatem fabulæ Iudaicæ, otiosumq; somnium* appellat. Sic enim Protestantes, quod rationibus, aut testimonijs confirmare non possunt, solent conuicijs, &

Testes illos non futuros Enoch, & Eliam contendit Rex Iacobus.

Vide Nazianzen. orat. 32. circa medi.

A exaggerationibus, rudibus, & indoctis suadere. Rex igitur nulla testimonia, nullasve rationes adducit, quibus suam sententiam persuaadat, sed illa tantum testimonia, quæ Bellarminus ad confirmandum vetus dogma adduxit, efficacia non esse conuincere conatur: idque ad suæ sententiæ confirmationem sufficere putauit, quia nostram, humanum captū superare, supponit, vt statim referam. Nos verò primum omnium errores, in quibus ipse versatur, detegemus, & confutabimus, deinde Ecclesiasticam, & veram sententiam confirmabimus, postremo verò illius obiectionibus, vel potius euasionibus satisfaciemus.

B Principio ergo statuimus, Eliam, & Enoch usque nunc viuere, non vita cælesti, & gloriosa, sed mortali, id est, in qua nec Deum facie ad faciem vident, nec immortalitatem, vel claritatem gloriæ in corporibus assequuti sunt. Priorem partem, quod Elias, & Enoch uiuant, vt certam Rex admittit, in cæteris verò contrarium dogma supponit, & fundamentum suæ sententiæ ponit, cum dicit: *Qui possit hoc cum Theologia, vel ratione consistere, vt hæc duo glorificata corpora de paradiso, cælo vè descendant, prædicent, pugnent contra Antichristum, & interficiantur ab eo?* Hoc autem fundamentum colligere in primis videtur ex Genes. 5. vbi de Enoch dicitur: *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. Vel ad se (ait) recepit.* Et ex 4. Regum. 2. vbi Elias dicitur visus in cælum ferri. Deinde hoc vtitur dilemate. *Nunc oportet illos, aut in cælo esse, aut in paradiso, si in cælo (quod haud dubiè verum est) glorificata sint corpora eorum oportet, cum nihil corruptibile eo possit penetrare.* Apocal. 20. *Quod si sunt in terrestri paradiso, primum scire auemus, vbi sit ille paradisos, & cæt.* Et infra subiungit, *Blasphemum esse credere, ex quo Adam ab illo paradiso eiectus est, aliquem ex Adami posteris illuc peruenisse.* Posteaque addit, terrestrem illum paradisum diluuii, si non ante, deletum esse.

Veruntamen fundamentum illud non solum nouum, & inauditum est, sed etiā repugnat vniuersalibus loquutionibus Scripturæ, à quibus nihil licet excipere, sine autoritate, vel eiusdem Scripturæ, vel

2. Enoch, & Elias adhuc suæ in vita mortali.

Genes. 5.

4. Reg. 2.

Apoc. 20.

3. Probat ex Scriptura.

vel verbi Dei non scripti per traditionē Ecclesiæ, & Patrum manifestati, quod hic ostendi non potest, sed potius contrarium. Assumptum duobus modis ostenditur. Prior sumitur ex vniuersali regula Scripturarum, nullum hominem mortalem transferri ad immortalem, & beatam vitam, nisi intercedente morte corporali, & consequenter neminem cōsequi corporis gloriam, nisi media resurrectione, quæ est ad vitam. Vtrunque docuit satis apertē Paulus. 1. Corint. 15.

Namō gloriā assequitur, oīsprius moriatur.

1. Cor. 15.

Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Et infra. Insuper, tu quod seminas, non uiuificatur nisi prius moriatur. Et infra. Seminatur in corruptione, & resurget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, &c. Et cætera, quibus apertissimē docet, hanc esse generalem regulam, à qua neque Christus excipi voluit, nam ipsum etiam mori oportuit, & ita intrare in gloriam suam, & ideo primogenitus mortuorum: & primitiæ resurgentium appellatur. Nemo ergo illum ad gloriā comitatur, nisi prius mortem gustauerit. Vnde ad Hebræos. 9. ait idem Paulus. Quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium; sic & Christus semel oblatu est, &c. Et ad Roman. 5. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccati mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.

Hebr. 9.

Rom. 5.

4. Enoch, & Elias gloriā assecuti nō sunt.

Hebr. 11.

4. Reg. 2.

At verò Elias, & Enoch hætenus mortui non sunt, vt de Enoch docet Paulus ad Hebr. 11. dicens. *Fide Enoch translatus, ne videret mortem, & de Elia colligitur ex quarto Regum. 2. vbi narratur, viuum fuisse in cælum translatum, cum sermocinaretur cum Eliseo. Et ita de utroque id fatetur Rex cum tanta exaggeratione, vt dicat, omnes Patres super hoc consentire, vtrunque Enoch, atq; Eliam adhuc viuere, quod (ait) nemo Christianus vnquam opinor, negauerit. Et infra explicando, quomodo viuant, inquit, Deus enim viuentium est, non mortuorum Deus, quanto magis in viuis sunt Enoch, & Elias, qui nunquam mortem more aliorum gustauerunt. Ergo cum nondum gustauerint mortem, nondum in cælo domicilium, & perfectam beatitudinem ani-*

A mæ, & corporis possident, iuxta prædictam Scripturæ regulam.

Responderi verò potest, nullam esse tam generalem regulam, quæ exceptionem non patiatur, vel priuilegium admittat; itaque licet dicta regula generalis sit, ex priuilegio potuerunt facile Enoch, & Elias excipi. Neque hoc mirum videri debet, cum multorum Patrum sententia fuerit, illos homines, qui prope iudicium viui inueniuntur, non esse morituros, sed immutandos, & rapiendos in gloriosum statum, si iusti fuerint; cur ergo non poterunt cum illis excipi Enoch, & Elias? Præsertim quia generalis lex est, vt homines præsentem vitæ cursum intra paucos annos absoluant, & certum sit, ab hac lege exemptos esse Enoch, & Eliam, qui per tot annorum millia mortui non sunt. Veruntamen licet fateamur, non esse

5. Euaasio;

B

tam certum, in hac posteriori regula non esse admittendam exceptionem sicut in priori, nihilominus vera sententia, & à Theologis recepta, & magis à Patribus probata, & Scripturis omnino consentanea est, etiam hanc regulam, nullam admittere exceptionem.

Responsio;

C Nam omnes omnino homines, etiam illi, qui in fine mundi erunt, prius morientur, quàm Dominus ad iudicandum veniat, iuxta ordinem à D. Paulo positum in verbis proximè allegatis: *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.* De qua re alibi latius disputauī. Addimus verò, licet illa exceptio de hominibus in fine mundi futuris ab errore, vel temeritate excusetur, quia ex Scriptura occasio illius sumpta est, & in Patribus habet aliquod fundamentum, nihilominus exceptionem hanc de Elia, & Enoch excusari non posse à temeritate ex vi huius secundæ regulæ, propter nouitatem suā, & sine fundamento in Patribus; & quia valde repugnat Scriptura, cum præter citata loca David Psalm. 88. cum magna ponderatione dicat, *Quis est homo, qui non videbit mortem?* Tanquam certum supponens, nullum esse, de quo id possit affirmari. Cum ergo Enoch, & Elias nondum viderint mortem, profectò nō dum sunt immortales effecti, iuxta hanc Scripturæ regulam.

Hebr. 9.

3. rom. in 31
p. disp. 59
lect. 2.

Temeraria est dicere, Enoch, & Eliam non morituros.

Psalm. 88.

Ggg

Vt

6.

AnteChristi
aduentū ne
mogloriam
consequatur
est.

Ut autem certius constet, sententiam illam non posse sine errore defendi, addamus alteram generalem Scripturę regulam, videlicet, nullum hominem descendente ex Adamo fuisse cœlestem gloriam, vel in sola anima, vel, quod grauius est, in corpore, & animo consequutum ante Christi Domini aduentum, & mortem. Hanc regulam nobis tradidit Paulus ad Hebræos 9. dicens, In secundum tabernaculum, seu sancta sanctorum solum Pontificem solitum fuisse cum sanguine ingredi, *Hoc significante Spiritu Sancto non esse propalatam Sanctorum viam, adhuc priori tabernaculo habente statum.* Quem utique habuit vsque ad punctum mortis Christi, quando velum templi scissum est, & ianua cœlestis regni fuit aperta. Vnde in Hymno *Te Deum laudamus* canit Ecclesia: *Tu denictio mortis aculeo, aperuisti credentibus regna cœlorum.* Et Innocent. III. in cap. *Maiores*, de Baptismo dixit, *Regnum cœlorum vsque ad mortem Christi fuisse omnibus obseratum.*

7.

Eualio.

Dicetur forte, non fuisse quidem eo tempore ita propalatam viam, ut omnibus iustis esset peruia, neque ita ianuam apertam, ut omnibus esset obuia, nihilominus vni, vel alteri, cui Deus voluit hoc beneficium conferre, extraordinarie patuisse. Sed contra, nam hæc est exceptio à regula data ab Spiritu Sācto, quam non licet ex proprio cerebro fingere. Deinde contra illam obstant verba Christi Ioannis. 3. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo.* Certè qui dicit *Nemo*, omnes præter se excludit, & exceptio illa firmat regulam in contrarium.

Responsio.

Ioan. 3.

Item Paulus ad Hebræos. 11. cum inter Patres antiquos Enochum numerasset, subiungit. *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non sine nobis consummarentur.* Ergo neque Enoch, neque Elias repromissionem acceperunt, neque consummati sunt, id est, nondum corporis, & animi beatitudinem acceperunt. Nam Enoch in proprio nomine, & persona induxerat Paulus, Eliam verò sub Prophetis sine dubio comprehenderat, & illum maximè designat, cum infra ait, *Circuierunt in me-*

Enoch, &
Eliam glo-
ria non po-
tiri indicat
Paulus.

lotis, & in pellibus caprinis, nam de Elia legimus, quod *incedebat zona pellicea accinctus renibus.* 4. Reg. 1. Et circumibat fugiens persecutionem Iezabelis, *egens, angustatus, & afflictus, errans in montibus, & in spelunca latens.* 3. Reg. 19. Ergo sicut Enoch, & Elias comprehenduntur sub omnibus, qui fuerunt testimonio fidei probati, ita etiam sub his, qui non acceperunt repromissionem, nec consummati fuerunt.

A

Præterea idem Paulus sic ait, in cap. 10. eiusdem epistolæ: *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam bonam. Quam initiauit* (inquit) id est, cui ipse initium dedit, seu per quam ipse primus omnium ingressus est, vel ut Theophyl. ait, *nouam viam fecit, per quam primus iuit.* Idem latius Theodoret. & eodem modo intellexerunt Chrysost. & Oecumen. Vnde si vel vnus homo ante ipsum Christum, viam illam perambulauit, & beatitudinis ianuam ingressus est, non initiauit Christus viam illam bonam. Et similia sunt verba capituli sexti, *Confugimus ad tenendam propositam spem, incedentem vsq; ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis intrauit Iesus.* Certe si prius ingressi sunt Enoch, & Elias, illi potius intrarunt præcursores, quā Christus. Vnde quia nemo illuc ingredi poterat ante ipsum, sic loquutus est Dominus ad Apostolos Ioan. 14. *Vado parare vobis locum, & si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & recipiam vos ad me ipsum.* Quæ testimonia alio in loco latius expendi, & Patrum expositionibus confirmaui, & veritatem hanc fuisse probaui, ac defendi, & ideò nunc à longiori confirmatione abstinco.

4. Reg. 1.

3. Reg. 19

8.

Hebr. 10.

Theophyl.
Theodoret.
Chrysost.
Oecumen.

Hebr. 6.

Ioan. 14.

B

His Scripturæ documentis accedunt testimonia Patrum, qui vnanimi consensu docent, Enoch, & Eliam mortem nō gustasse, sed adhuc viuere in corpore, & animo; nullus autē eorū dicit, eos viuere in corpore immortali, & glorioso, & multi vel indicant, vel aperte docent, in corporibus mortalib; adhuc viuere, quāuis diuina virtute conferuentur, & ab omni alteratione corruptiua vsq; ad præfinitum tempus præferuentur. At inquit Rex Angliæ, Bellarminum ad suam sententiam confirmandam, quinque Pa-

D

9. Patres eandem sententiam tuebantur.

Cardinalem
Bellarm. im-
merito Rex
accusatus.

trum

trum adduxisse testimoniū, Irenæum, Tertullianū, Epiphaniū, Hieronymū, & Augustinum, illos verò solū dicere, Enoch, & Eliam viuere, eorum autem corpora esse mortalia nō affirmare. Imò addit contrarium tradere Irenæum, & Tertullianum. Ille enim dixit, Enoch, & Eliam in Paradiso remansuros vsque ad consummationem conspicientes æternitatē. Hic autem ait: Enoch non gustasse mortem, vt æternitatis candidatum. Sed oportet, diligentius expēdere singulorum testimonia.

D. Iren.
Tertull.

10.
Dicit Irenæi
verba expē-
duntur.

Irenæus quidem lib. 5. dicit, Enoch, & Eliam, ibi manere conspicientes incorruptelam. Sed vbi quæso, manere dicit? certe, in paradiso (ait) vbi primus positus est homo, id est, in paradiso terrestri, at ille nō est locus corporum beatorum; ergo contradicit Irenæus Regi dicenti, Enoch per multa retro tempora esse in cælo in corpore glorioso; Quin potius subdit Irenæus Ibi, in eodem scilicet paradiso terrestri, manere vsque ad consummationem, id est, vsque ad finem mūdi. Quomodo vero hoc intelligendum sit, ex eodem Irenæo accipimus lib. 4. cap. 30. vbi de Enoch ait, Translatus est, & conseruatur vsque nunc. Hæc enim verba non significant, certe translatus esse ad immortalitatem, sed modo extraordinario à Deo conseruari, vsque nunc, & vsque ad finem mundi, quē nomine, consummationis in alio loco significauit. Vnde quod ait: Conspicientes incorruptelam, non significat, iam induisse immortalitatem, seu incorruptibilitatē, sed actualement incorruptionem, quam illi in se experiuntur, & vident, idem enim est conspicientes, quod conspicientes, & intuentes suam incorruptionem. Per quā etiam dici possunt, quasi in signo, & participatione quadam conspiciari immortalitatem, & spem illius dare, eo quod si Deus homines mortales ita conseruat, facile credi potest, etiam posse mortuos ad vitam immortalem resuscitare, hoc enim ibi persuadere Irenæus intendebat.

11.
Tertulliani
sententia ex
penditur.

Præterea Tertullian. libro contra Iudæ. cap. 2. sic de Enoch scribit. Enoch iustissimum non circumcisum de hoc mūdo trās tulit, qui necdum mortem gustauit vt æternitatis candidatus, vbi esse candidatū non significat iam esse in æternitate, sed esse

A illi propinquum, & ad illam aspirare, tāmquam certum signum illius habens, hoc enim vox candidati in proprietate significat. Vnde idē Tertullian. lib. de Anim. cap. 50. Translatus est (inquit) Enoch, & Elias, nec mors eorum reperta est, dilata scilicet. Ceterum morituri reseruantur, vt Antichristum sanguine suo extinguant. Impe- trando nimirum à Deo suo martyrio, vt Antichristum interficiat spiritu oris sui. Quid est ergo quod Rex Angliæ dicit, Tertullianum plane negare, Enoch esse moriturum, cum tam expressis verbis hoc loco illud fateatur? Nec Tertullianus sibi est cōtrarius, quia vocauit Enoch æternitatis candidatum, quia (vt dixi) esse candidatum æternitatis non est, esse trās latum in æternitatem, sed esse aspirantem ad æternitatem. Vnde friuolum est Regis argumentum, cum inquit, Iam male sibi firmatum habet ius æternitatis, si iterum moriturus est. Nam potest habere firmum ius æternitatis suo tempore obtinendæ, licet sit moriturus, sicut habuit Christus dum in vita mortali vixit, & iusti in gratia confirmati dici possunt habere firmatum ius æternitatis, id est, ad æternitatē, licet prius morituri sint. Sic ergo Enoch habere potest firmatum ius æternitatis, licet moriturus sit, quia sine dubio in gratia est confirmatus, & præordinatus, vt per martyrium transeat ad æternitatem, vt in hoc posteriori loco Tertullianus dixit. Et ita utrūq; coniūxit in lib. de Resurrect. carn. cap. 58. vbi de Enoch, & Elia dicit, Nondum resurrectione disuncti, quia nec morte functi, quia tamen de orbe translati, & hoc ipso iam æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni iniuria, & contumelia, immunitatem carnis ediscunt. Cuius sententiæ clarus sensus est, nondum esse resurrectione disunctos, quia nondum ad eam perfectionem gloriæ corporum peruenerunt, quam post mortem, & resurrectionem obtinebūt, sed per translationem aliud genus immunitatis ab effectibus, & iniurijs mortalitatis consequuti sunt, ratione cuius dicuntur candidati æternitatis. Vnde subiungit, Cui nam fidei testimonium significant, nisi qua credi oportet hæc futura integritatis documenta?

Alia clari-
ssima eiusdem
Tertullianj
verba.

Circa Epiphaniū non immoror, sed ingenuē fateor, vbi cūque Enoch, aut

Elia sermonem attigit, solū dicere, eos non esse mortuos, & adhuc viuere testimonium dantes æternitati, & corporum perpetuæ durationi futuræ: an vero postea venturi sint, vel morituri, non tractat, neque alterutrum definit, vt videri potest contra hæres. 9. & contra hæres. 64. proxime post fragmētum ex Methodio, & in Anchorato versus finem. Venio ad Hieronymum, cuius clarior est in hac re sententia, nam epist. 148. ad Marcellam tractans locum Pauli. 1. ad Thessal. 4. de his, qui rapiuntur obuiam Christo in aera, ait: *vis nosse, vtrum sic occurrant in corporibus, vt non ante moriantur, cū & Dominus noster mortuus sit, & Enoch, atque Elias secundum Apocalypsim Ioannis morituri esse dicantur, ne scilicet, vllus sit, qui non gustauerit mortem.* Et epist. 61. ad Pammach. cōtra errores Ioan. Hiero. versus finem dicit. *Eliam, & Enoch nec dum mortuos, paradisque colonos, habere membra, cum quibus rapti sunt, atque translati, &c.* Et licet non declarat, quid de illis postea futurum sit, satis indicat, non esse translatos ad cælestem gloriam, sed in paradysum eisdem corporibus, & eiusdem qualitatis diuinitus conseruari. Quod inferius magis declarat, dicens: *Tanto tempore in eadem permanent ætate, quā rapti sunt, & habent dentes, & ventrem, & tamen cibus non indigent.*

D. Hieron.
senectia clarior est.

13.
D. Augustinus aperte pro nobis stat.

Alius Diui
Aug. locus.

Denique etiā Augustinus diserte suā in hoc puncto sententiā aperuit, & verā fidei doctrinā tradidit lib. 1. de Peccat. merit. & remiss. cap. 3. vbi cum dixisset, Adam in paradiso fuisse mortale, licet nō esset moriturus, si nō peccasset, adiungit: *Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali, atque mortali, etiam illis, qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam. Neque enim Enoch, & Elias per tam longā ætatem senectute mareuerunt, nec tamē credo eos iam in illam spiritualem qualitatem corporis cōmutatos, qualis in resurrectione promittitur, quā in Domino prima præcessit.* Latius id tradit idem Augustinus lib. 9. Genes. ad litteram. cap. 6. dicens. *Neque arbitrandum est, Eliam vel sic esse iam sicut erunt sancti, quando peracto operis die, denarii accepturi sunt, vel sic quemadmodū sunt homines, qui nondū ex hac vita migrarunt, de qua tamen ille non morte, sed translatione migravit.* Et infra dicit idem sentiendum

A esse de Enoch, & de vtroque concludit: *Enoch, & Elias in Adam mortui, mortisque propaginem in carne gestantes, quod debuit vt soluant, creduntur etiā reddaturi ad hanc vitam, & quod tandiu dilatum est, morituri.* Et alia loca infra referemus, quā profecto si Rex vidisset, nō asseruisset, Hieronymum, & Augustinum negasse tantū Enoch, & Eliam esse mortuos, nō tamen affirmasse esse morituros, vtrunq; enim disertissimē affirmant, & ex generalibus regulis fidei confirmant.

B His Patribus addi potest Ambr. nā lib. de Paradis. cap. 3. in primis dicit, Enoch mortem non vidisse, idēque de Elia dicit in lib. 1. de Abel. cap. 2. Tamen super. 1. ad Corinth. cap. 4. Exponens verba illa: *Puto, quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, ait. Hoc ideo persona suā deputat, quia semper in necessitate fuit, persecutiones, & pressuras vltra ceteros passus, sicut passuri sunt Enoch, & Elias, qui vltimo tēpore futuri sunt Apostoli. Multi enim habent ante Christum ad præparandum populum Dei, & muniendas omnes Ecclesias ad resistendum Antichristo, quos persecutionē pati, & occidi lectio Apocalypsis testatur.*

C Idemq; fere dixerat. 1. Thessal. 5. Quod si quis fortasse his testimonijs nō acquiescat, quia nō est certū, op^o esse Ambrosij, in primis dicim^o negari nō posse, quin sit alicuius grauis, & satis antiqui expositoris. Deinde addimus opus indubitatum Ambrosij tractat. de Symbol. vbi cap. 23. dicit, *Resurrectionis testes sunt Elias, & Enoch, qui per tot annorum curricula, & vsque ad secundum Domini aduentum Christi in carne perpetuo manebunt.* Ac denique in lib. 4. de Fide cap. 1. expresse dicit. *Trāslatus erat Enoch, raptus Elias, sed non est seruus supra Dominum, nullus enim ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo. Nam & Moysen licet corpus eius non apparuerit in terris, nusquam tamen in gloria cælesti legimus, nisi postea quam Dominus resurrectionis suæ pignore vincula soluit inferni, & piorum animas eleuauit. Trāslatus ergo Enoch, raptus Elias, ambo famuli, ambo cum corpore, sed non cum resurrectione, nō cum manubijs mortis, &c. id est, non cum gloria resurgentium, neque cum dotibus gloriæ, quæ sunt quasi spolia mortis, & crucis Christi.*

Magnus item Gregor. lib. 9. Moral. cap.

14.
D. Ambrosius in eadē est sententia.
1. Cor. 4.

15.

D. Gregor. cap. 3. aliās 4. sic de Enoch, & Eliā loquitur. Hinc est, quod duo illi prædicatores eximij dilata morte subtrahuntur, ut ad prædicationis usum in fine reuocentur.

Apoc. 11. Hi sunt duo olivæ, & duo candelabra. Quorum unum in Euangelio per semetipsum veritas pollicetur, Eliās venturus est, & restituet omnia. Matth. 17. & libro decimo

Matt. 17. quarto capite vndecimo in fine, aliās duodecimo in principio: Illi (ait) qui in prioribus mundi partibus præcesserunt Enoch, & Eliās, ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius (id est Antichristi) scitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt, ubi noto particulam, Adhuc mortali carne, quia per illam in ea nunc mortali carne vivere significat, & lib. 20. cap. 25. Et si ad cælum raptus est Eliās, mortem distulit, non euasit. Et Homilia 29. in Euangel. Eliam (ait) raptum esse in cælum æreum, ut in secretam quandam regionem terra duceretur, ubi in magna carnis, & spiritus quiete viveret, quousque ad finem mundi redeat, & carnis debitum soluat. Ille enim mortem distulit, non euasit. Denique Cyprianus in libro de Montibus Syna, & Sion contra Iudeos, non longe ab initio dicit, Enoch translatus esse viuum in locum, ubi Deus scit, & in fine mundi ex eo loco venturum esse ad confundendum Antichristum, vnde euidenter supponit, non esse in gloria, sed vivere potius in carne mortali.

D. Cypria.

C A P V T XIII.

Ioannem per duos testes Enoch, & Eliam intellexisse, coniectura, & Patrum autoritate ostenditur.

1. Ex eo quod mortui non sunt, venturos obuiam Antichristo significatur

EX impugnatione igitur huius erroris ratio valde vrgens colligitur ad persuadendum, illos duos testes futuros esse Enoch, & Eliam, etiam si ad id confirmandum, nullum aliud nobis suppeteret Scripturæ testimonium. Nam si Eliās, & Enoch non viuunt in gloria, neque habent immortalia corpora, sed diuinitus conseruantur tot annis à morte, & à corruptione præseruati, cur quæso tam insigne miraculum, & extraordinarium prouidentiae genus factum est, nisi quia illorum virorum via non-

A dum consummata est, & in hac vita aliquid insigne opus illis agendum superest, propter quod à Deo reseruantur, & ut pro ipsius honore aliquid in corporibus mortalibus patiantur? Ergo quando alia testimonia decissent, magnum argumentum hinc fumitur, eos reseruari ad resistendum maximo Christi hosti Antichristo, & ad subueniendum Iudæis, & gentibus in summo periculo, & maximæ necessitatis tempore, & ad sustinendam pro Christo insignem mortem. Ergo quauis Ioannes Euangelista eos non nominet, satis eos indicat, dum dicit: Dabo duobus testibus meis, supple, spiritum, seu virtutem, & prophetabunt. In quo modo dicendi innuit illos testes non esse denuo creandos, seu producendos, sed iam existere, & tunc mittendos esse cum spiritu prophetiæ, &c. Merito ergo intelligimus, illos testes futuros esse Enoch, & Eliam.

B

C

D

Cui coniecturæ accedit communis Patrum traditio. Nam Tertullian. Cyprian. Ambros. Hieronymus, Augustin. & Gregorius in locis allegatis expresse id tradunt. Itemq; Gregor. Homil. 12. in Ezechiel. & Ambrosius Apocalysim exponens, Augustin. tractat. 4. in Ioan. specialiter de Eliā, & 20. de Ciuit. cap. 29. de eodem tractans, habet verba notanda dicens, Eliam venturum ante iudicium, & per illum Iudæos in verum Christum credituros, Celeberrimum esse in oordibus, oribusq; fidelium. Idem de Eliā tradit Iustinus Martyr Dialogo contra Tryphon. dicens Eliam in persona futurum præcursores secundi Christi aduentus, sicut spiritualis Eliās fuit præcursor primi aduētus. Idem Dorotheus in Synopsi de Eliā (inquit) Contra Antichristum Dux belli seruatur, qui se illi opponet, & seductionem illius, ac superbiam redarguet, qui id à Deo accepit, ut secundi, & illustris Domini aduentus præcursor futurus sit. Idem latè de Eliā docet Iulian. Pomer. libro primo de Iudæis ante medium, & Chrysostomus Homilia quarta in 2. Thessalon. Veniet (inquit) Eliās fideles confirmans, & alia prosequitur, quæ capite sequenti expendemus, D. Prosper. in Dimid. temporis cap. 13. de Enoch, & Eliā exponit locum Apocalypsis. Optime Damascen. libr. 4. si-

Apoc. 11.

Verba Ioannis expenduntur.

2.

Probat hęc coniectura Patrum traditione. Tertull.

D. Cypria.

D. Ambros.

D. Hiero.

D. Aug.

D. Greg.

D. Iustyn.

Dorothe.

Iulian. Pomer.

D. Chrys.

D. Prosper.

D. Damascen.

dei cap. 27. Mittentur (ait) Enoch, & Elias Thesbites, & Patrum corda in filios, hoc est, synagogam ad Dominum nostrum Iesum Christum, & prædicationem Apostolorum conuertent; ab eoq; trucidabuntur. Idem tra-

Theodoret,

And. Cæsar.

dit Theodoret. Daniel. 12. & Malac. 4. Denique idem tradunt communiter expositores Apocalypf. 11. Præsertim Andreas Cæsariensis. suo cap. 30. qui dicit, plebsque Doctorum per illos testes Eliam, & Enoch accepisse, quos ipse sequitur: & ait esse ex traditione præconū Christi in Ecclesia inuariatim recepta. Cōfentiunt denique Beda, & Anselmus, & Thomas Anglus, qui nomine Diui Thomæ solet circumferri. Pluresq; alios Patres capite sequenti addemus.

3. Regium res-
ponsum.
Præfat. pa-
gin. 83.

Ad illos vero omnes vnico verbo satis à mente catholica alieno Rex Angliæ respondet, dicens: Quoniam in hunc de Patribus antiquis sermonem incidimus, finite, quæso, hac occasione obiter vos moneam, mirum non esse si sapius Patres hic errent, & minus recte multa Apocalypsis mysteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc obfignatus fuit; & licet mysterium iniquitatis iam tunc ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat reuelatus. In omnibus enim obscuris prophetiis certissima est regula, nunquam eas satis intelligi posse vsque dum compleantur. Et inferius verba subiungit acerbissima. Tantū abest, ut huic futuri, & anili fabulæ credam, ut contra, isto tam erudito seculo, hoc qui credat (Deum testor) non modo pro magni nominis theologo, sed ne pro Christiano quidem habeam, quin potius scribis, & pharisæis accenseam, qui sic insaniebant, ut quauis Christus contrarium docuisset, semper tamen venturum esse Eliam somniarent. Veteribus autem Theologis, si qui in hac parte errauerint, æquior sum, propter rationem, quam supra memorauimus. Hæc sunt verba Regis, à quo iuste exposulare possumus; ut talium verborum pondus, rationem, constantiam, & veritatem expendamus.

4. Regis dicta
sigillatim
expendun-
tur.

In primis enim quod tot, & tam insignes Patres reprehendere audet, sponsioni prius ab ipso factæ parum est consentaneum. Deinde quauis prophetia nondum impleta obscura esse soleat, quoad varias circumstantias, & quoad ea, quæ solum per enigmata, & metaphoras prædicuntur, nihilominus in his, quæ ad sub-

stantiam prophetiæ spectant, & quæ per verba propria reuelantur, non solet ita esse obscura, quin saltem toti Ecclesiæ, & sapientibus Doctoribus eius nota sit. Quis enim diceret, prophetias de Christo venturo, antequam implerentur non fuisse à sapientibus populi Dei intellectas saltem quoad substantiam articuli de Messia venturo, & insigni Propheta futuro? Et quoad alias circumstantias expressisse, & verbis proprijs prædictas, ut quod nasciturus esset in Bethlæem ex Virgine, & similes? Sic ergo in præsentī dicimus, esto liber Apocalypsis sit obfignatus, & obscurus quoad multa in eo reuelata, dum non implentur: nihilominus aliqua esse satis clare prædicta in proprijs verbis, in quibus exponendis communis Patrum consensus non errat. Alia verò licet sint obscura ex consonantia, & collatione cum alijs prophetiis clarioribus illustrantur, & in his etiam exponendis non errant Patres, quando communi consensu eundem sensum, ut certum dogma Ecclesiasticum tradunt. Quādo enim prophetia adeo est obscura, & vnica, ut dici possit consignata, etiam ipsi Patres non tradunt suas expositiones ut certas, sed coniecturis vtuntur, & ideo in eis regulariter non concordant. In præsentī autem satis clara est prophetia Apocalypsis de duobus testibus saltem in genere, quod sint futuri homines, & Prophetæ, ut capite præcedenti ostensum est; ex alijs verò Scripturis, & omnium concordia concludunt Patres ferè vnanimi consensu, & magna asseueratione, & certitudine, illos testes futuros esse Enoch, & Eliam; ergo sine ingenti audacia (nequid grauius dicam) dici non potest, eos in hac parte errasse.

Prophetiæ
nondum im-
pletæ, quo-
ad circumstā-
tias obscuræ
sunt, nō quo-
ad substantiam.

Prophetiæ
huius ex A.
pocalyp. cir-
cūstantiæ
ex alijs locis
parefiunt.

D

Præterea ratio, seu excusatio Regis errorem deteriore supponit, dicit enim latuisse Patres intelligentiam illius prophetiæ, quia nondum erat impleta, supponitur autem impleta, quia Papa est Antichristus, & quia vel duo testamentum ab Ecclesia Romana corrupta, vel quia Lutherus, Calvinus, aut similes Apostatæ sunt illi duo testes promissi. Quam suppositionem neque Rex probat, nec probare potest, quia neq; vestigiū, Prophetiæ vmbra non veritatis habet, sed calum-

5. Impleta
esse hæc pro-
phetiā Rex
sine funda-
mento sup-
ponit.

calumniam, & imposturã, vt ex hæcenus dictis euidenter constat, & in sequentibus magis illustrabitur, & cõfirmabitur.

6.
In Præfat.
pag. 63. &
129.

Adhuc, si Regi iam est liber ille referatus, quomodo in coniecturis semper versatur, dum illum conatur exponere, totamque de Antichristo disputationem ita obscuram, & inuolutam esse tradit, vt neminem ad credendũ cogat, imò & opinionem suam solum coniecturam appellat? Profecto postquam de sensu prophetiæ ex euentu, & quia impleta iam est, constat, non est amplius ambiguum, vel coniecturale quod per eam fuerat prædictum, nec sola opinione, sed certa fide credendum est. Quod si forte dicat, se nõ certa fide credere, prophetiã illam Ioãnis de Antichristo esse impletam, sed hoc ipsum solum coniectura quadam opinari, ac subinde totam expositionem suam esse tantum coniecturalem. Profecto si ita respõdeat, conuincitur in primis, im merito affirmare, librum illum his temporibus iam esse referatum, vel esse reuelatum hominem peccati, ac prophetiam de illo ita impletam, vt satis iam intelligi possit. Nam quod humana coniectura affirmatur, nec reuelatum est, nec satis intellectum. Vnde maiori certe ratione coniectare, imò & conspiciere, ac dicere possumus, errare Regem, dum putat, se intelligere huius libri mysteria, quæ Patres assequi non potuerunt, vt ipse ait.

A fide, vel
scientia cõ-
iecturæ ex-
cluduntur.

7.

Denique interrogo, cur pro Christiano non habeat, eum, qui prædictam de Enoch, & Eliã sententiam credit? Nam si ipse in tota sua disputatione solis coniecturis ducitur, nunquid Christianus non est, qui coniecturis, & somnijs Protestantium seducentium Regem Angliæ, non credit? Dicet, ideo non esse illum Christianum habendũ, quia non credit Christo dicenti, Eliã iam venisse, & ideo cū Iudeis adhuc sperat venturum: hoc enim in verbis suis Rex significat. At profecto iam Christus suum de Eliã testimonium dederat ab initio Ecclesię, & nihilominus Patres constanter sententiam illam de Enoch, & Eliã docuerunt; ergo si consequenter loquatur, necesse est, vt omnes illos Patres pro Christianis non habeat, quia quamuis (vt vult) Apocalypsim non intelligerent, saltem verbis Christi fidem adhibere debuerunt. Quod si illis

A licuit sine amissione Christianitatis, Christi verba aliter, quàm Rex illa interpretatur, intelligere, cur etiam nobis non licebit, cum Patribus potius, quàm cū Rege de sensu verborũ Christi sentire, eisq; fidem adhibere? Concludimus ergo, non solum salua Christianitate, verum etiam secundũ sanam fidem hominis Christiani, & secundum veram, & grauem Theologiam credendum, sperandumque esse, Eliã esse venturum: quod vt planius fiat, verba Christi, & prophetarum in capite sequenti diligentius expendemus.

B Prius vero necesse est Regis fundamẽto satisfacere, quod supponit Enoch, & Eliã habere iam glorificata corpora, & ideo ingenue fatetur, *captum suum superare, qui possit cum Theologia, vel ratione consistere, vt è cœlo descendant, prædicent, & pugnent, contra Antichristum: interficiantur ab eo, postea quàm per multa annorum millia exempti fuerunt à maledictione mortis.* Confirmat hoc dilemate supra facto quia vel sunt in cœlo, vel in paradiso, & vtrumque impugnat. Denique addit, *cū eorum corpora tandiu fuerint à peccato libera non indigere maceratione, ac subinde non esse cur oporteat saccis apparere induta.* Sed in primis nostra parum refert, quod sententiã catholicam captum suum superare affirmet, id enim certè non tam ex mysterij altitudine, vel rei difficultate, quàm vel ex preconcepto errore, vel ex Theologię defectu nascitur. Apprehedit enim corpora Eliã, & Enoch, esse iam glorificata, & ideo non capit, quod sint iterum ad prædicandũ, pugnandũ, & moriendum ventura. Deponat igitur errorem illũ, & facile cætera capiet. Adde vero, etiam glorificata corpora posse Deum ad statũ mortalitatis reuocare, & omnia prædicta eis agenda, vel patienda committere: sicut potuit Paulum vsque ad tertium cœlum rapere, vel (vt graues Doctores affirmant) vsque ad visionem diuinæ essentiæ eleuare, & postea ad communem statum viatorum reducere. Verumtamẽ non est nunc nobis illud miraculum necessarium, quia certum nobis est, illa corpora non esse glorificata. Cur enim hoc rex non credit? ex eo forte, quod per multa annorum millia exempti fuerunt Enoch, & Elias à maledictione mortis, cui per naturam omnes subiacent. Sed hoc nullius

8.
Fundamento
Regis satis-
fic.

momenti est, facile enim est Deo corpus mortale à morte præseruare quanto voluerit tempore sine dotibus gloriæ, sicut, Adamo non peccante, omnibus in statu innocentie datum esset. Quibus Augustinus locis supra citatis Enoch, & Eliam comparat, recte distinguens inter corpus immortale, quod non potest mori, & corpus mortale, quod licet mori possit, per specialem Dei prouidentiam, aut operatione diu non moritur. De Enoch autem, & Elia nunquam Scriptura dixit, non posse mori, sed hætenus non esse mortuos; cur ergo Rex non capit fieri posse, & futurum esse, ut aliquando inter homines redeant, & moriantur?

9. Cum autem interrogat, vbi nam sint,

Curiosum magis est, quæ sit, scire velle, ubi sint Enoch, & Elia.

D. Aug.

respondemus primo cum Patribus, questionem esse curiosam magis, quam necessariam ad cætera fidei, vel Theologiæ dogmata capienda, & defendenda. Vbi enim Deus voluit, illa potuit cõseruare, & vbi cumque sint, inde poterit illa huic inferiori mundo restituere. Sic Augustinus lib. 2. de Peccat. origin. capite 23. inter quæstiones, quæ salua fide tractantur, & in quibus vel coniectura vtimur, vel iudicium propter ignoracionem suspendimus, ponit hanc, *Vbi sint nunc Elias, & Enoch, quos tamen (ait) non dubitamus, in quibus nati sunt corporibus viuere*, Chryso. etiam Homil. 21. in Genes. de Enoch, ait, *si quis curiose interroget, & dicat, quo ipsum transtulit? discat, non conuenire humanis mentibus, curiosius ea, quæ à Deo sunt, explorare, &c.* Et similia habet Homilia 22. ad Hebræos in fine literæ. Deinde dicimus fortasse translatos esse in aliquem cœlestem locum, vbi ab elementorum immutationibus, & impressiõibus immunes sint, etiam si vsque ad empyrium cœlum, quod glorificatorum corporum propria sedes censetur, non sint perducti. Verba enim Scripturæ ab hoc dicendi modo nõ dissonant, neque res ipsa magnam difficultatem, vel admirationem habet. Quod enim Rex quasi irridendo, & tanquam absurdum insert, quod futuri sint, *viridiorum more vltro, citroque cœlum inter, & terram cursitantes* frivolum est, & risu dignum. Nam si Angeli quotidie ascendunt, & descendunt in Cœlum propter salutem hominum, si Christus ipse postquam semel

Cyrl.

ascendit, iterum descensurus est ad iudicandum, & rursus ascensurus ad regnandum, quid mirum, quod duo homines electi à Deo ad extraordinarium opus, & ministerium, translati semel fuerint, & iterum reuertatur ad suum cursum, ac ministerium implendum, ac tandem in Cœlum redeant consummati.

Denique probabilius censemus, esse in paradiso terrestri, in quo Adam fuit conditus, ut dixit Athanasius in epistola pro Synodo Nycen. circa principium, & de Enoch significatur in libro sapientiæ, ut in capite sequenti videbimus, vbi hoc etiam magis confirmabimus. Nec repugnat quod de Elia scriptum est, visum esse in cœlum ferri, nam ut recte dixit Gregor. homil. 29. in Euangel. de cœlo aereo, non de æthereo id intelligendum est. Quod autem Rex dicit, blasphemum esse credere, ex quo Adam ab illo paradiso eiectus est, aliquem ex Adami posteris illuc pervenisse, si intelligeretur de eo, qui diceret, aliquem propria virtute, industria, aut labore posse illuc pertingere, aut ingredi, recte dictum esset. Si autem intelligatur de illo, qui diuinæ virtuti, ac dono, seu dispensationi hoc tribuit, non solum sine fundamento dictum est, verum etiam cum illa censura, non dissimili censura dignum est, quia est contra Sanctorum Patrum sententiam, cui sacra Scriptura multum fauet, ut statim dicam. Quod autem ad hoc impugnandum ulterius Rex interrogat, vbi sit ille paradisos? ad questionem adiaphoras pertinet, ut supra etiam dixit Augustinus, & quidquid in ea sentiat, parum ad causam præsentem refert.

Denique quod adiungit, *Paradisum terrestrem hand dubie deletum esse*, si exaggeratione illa, hand dubie abstulisset, tolerabile esset, quia nõ desunt graues authores, qui ita sentiunt, & quia nõ est illa sententia danabilis, cum nõ sit aperte contra Scripturas, vel communem traditionem, aut Ecclesiæ sensum. Quod autem hand dubie ita sit, sine fundamento dicitur, quia nullum potest Rex ostendere scripturæ locum, quo dubitationem omnem illius assertionis auferat. Quin potius longe probabilius est, paradisum non esse deletum per aquam diluuii, sed vsque nunc in sua amenitate, & pulchritudine cõseruari, ibique Eliam, & Enoch in quadam vitæ felicitate viuere

10. Probabilius est illos in terrestri paradiso agere.
D. Atha.

August.

11. Paradisum terrestrem euersum nõ fuisse, probabilis est.

D. Bern.
D. Aug.

uere, vt eam recte describit Bernard. Serm. 3. & 6. de Ascensio. Domini. Et August. dicto cap. 23. de Peccat. origin. dixit, curiose quidem inquiri, *Qualis, vel vbi sit paradysus, vbi Deus constituit hominē, quem formauit ex puluere. Cum tamen esse illum paradysum, fides Christiana non dubitet.* Vbi non tantum dicit fuisse, sed esse. Veruntamen de hac quaestione, alibi pro captu meo disputaui, & ideo illam omitto, & quia praesens controuersia ab illa non pendet. Nam licet paradysus ille fuisset per diluuium deletus, potuisset Deus vel alibi locum statui illorum duorum prophetarum conuenientem praeparare, vel illummet locum, aut partem eius ad pristinum statum, vel saltem ad amoenitatem illis hominibus conuenientem restituere. Ac denique quanuis ibi nunc illi testes feliciter, & sine peccato viuāt, venient nihilominus saccis vestiti, non vt pro praeteritis peccatis satisfaciant, neque fortasse quia illa maceratione carnis ad alia vitanda indigebunt, sed propter exemplum hominum tunc viuentium, vt luctum, & moestitiam (vt Athanasius inquit) ostendant.

C A P V T XIII.

Virum ex alijs Scripturae locis ostendi possit, Eliam, & Enoch futuros esse secundum Christi aduentus praecursores, & testes contra Antichristum.

I.
Pag. 77.

REX Iacobus in sua Praefatione fidenter affirmat, *Verbum nullum in Scripturis reperiri, quod innuat, vel Enochum, & Eliam redituros esse, & cum Antichristo dimicatuuros, in eoque conflictu occidendos, aut quidquam simile passuros.* Vt autem hoc ostendat, discurrit per ea Scripturae loca, quibus non solum Bellarminus, quem ipse tantum accusat, sed etiam antiquissimi Patres, & catholici omnes solent dogma illud confirmare; & omnibus respondere aggreditur, imo & mala fide agere, qui dicta loca illo modo interpretantur, conatur euincere. Nos vero catholicorum sententiam sequentes testes fore, asserimus, multa esse in Scriptura testimonia, quibus verum illud dogma ita confirmatur, vt licet per se certam fidem

Multa alia
scripturae loca
significat
duos illos
testes fore,
Enoch. &
Eliam.

A diuinam non faciant, nihilominus ita praedictam veritatem comprobant, vt sine formidine prudenter credi possit, praesertim accedente consensu antiquorum Patrum, & omnium ferè expositorum interpretatione. Et quoniam de loco Apocalypsis satis iam diximus, nunc per cetera discurremus. Et quia illa, quae de de Elia loquuntur, clariora sunt, prius de Elia, postea de Enocho dicemus.

B Dicimus ergo primo, Eliam venturum esse, vt sit praecursor secundi Christi aduentus, & vt reliquias Israel ad Christum conuertat, & ab Antichristo auertat, & sic contra Antichristum pugnet. Haec assertio in primis probatur ex verbis Malachiae cap. 4. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum, ne forte veniam, & percutiam terram anathematē.* Quae verba de vero Elia in persona, & de missione illius ante diem iudicii finalis, & prope illum fere communi consensu antiqui Patres intellexerunt, Chrysost. Hom. 58. in Matt. & 4. in 2. ad Theofal. Theod. orat. 10. in Dan. in fine circa cap. 12. Ambros. 1. Corinth. 4. in id, *Puto enim quod Deus, &c.* Augustin. 20. de Ciuit. cap. 29. Gregor. 9. Moral. ca. 4. Prosper in Dimid. temporis cap. 13. Damascen. lib. 4. de Fide cap. 28. Isidor. lib. de Vita, & morib. sanctor. cap. 35. & Iulian. Pomer. lib. 1. contra Iudaeos ante medi. Item expositores in eundem locum, praesertim Cyrillus, Theodoret, & in loca Matth. 11. & 17. praesertim Hieronymus, Euthym. Theophyl. Anselm. & D. Thomas, & in Apocalypf. 11. praesertim Aretas dicens: *Et certe quod Elias venturus sit, manifestum est, quoniam Scriptura hoc praedixit, quae per Malachiam vaticinatur: Ecce ego mittam vobis Eliam.*

D

His vero non obstantibus Rex Angliae interpretationem hanc non solum iudicat esse falsam, sed etiam Iudaicam fabulam, ac subinde haeresim, quam qui credit, Christianum esse non putat, quia verbis Christi contradicit. Ait ergo, Malachiam non loqui de Elia in persona, sed in spiritu, nec de secundo Christi aduentu, sed de primo, cuius diem, *magnum, & horribilem*, vocat propter diem passionis, & mortis Domini, ac proinde prophetiam illam

2.
Id in primis
ostenditur
de Elia.

D. Iustin.
Origen.
D. Chrys.
Theodor.
D. Ambr.
D. Aug.
D. Greg.
D. Prosp.
D. Dama.
D. Isidor.
Iul. Pom.
D. Cyril.
Theodor.
D. Hier.
Euthym.
Theophyl.
D. Ans.
D. Thom.
Aret.

3.
Rex Iacobus
Malachiam
de primo ad
uentu, & Ioā
ne Baptista
interpreta-
tur.

illam in Ioanne Baptista fuisse completam. Quod totum probat testimonio Christi Matt. 11. vbi cum multa de Ioanne dixisset, adiungit: *Omnes Prophetæ, & lex usque ad Ioannem prophetauerunt, & si vultis recipere ipse est Elias, qui venturus est.* Quid clarius? Et addit cap. 17. cum discipuli ipsum interrogassent: *Quid ergo scriba dicunt, quod Eliam oportet primū venire.* Respondens ait, *Elias quidem venturus est, & restituet omnia: dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum.* Et subdit Euangelista, *Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.* Et similia fere habet Marc. cap. ult. quæ postea ponderabimus. Et pro hac sua sententia solum quendam Bibliā drum hæreticum allegat. Possit vero Hieronymum etiam adducere, qui non solum Ioannem Baptistam, sed omnem chorū Prophetarū Christo testimonium perhibentium nomine Eliæ ibi significari intelligit, & addit, Christum in Euangelio in Elia Ioannem intellexisse, & Rupertus ibi dubius esse videtur de sensu Malachiæ, quanuis simul dicat, plures Doctores, quibus omnes (ait) fere consentimus, credere Eliam ad literam esse venturum, & omnia restitutum.

4. Sed aduerto, aliud esse loqui de primario sensu literalī, & maxime proprio Malachiæ, aliud de sensu, vel secundario, vel mystico, & spiritali. Dico ergo, negari non posse, quin Propheta ad literā, & in sensu maximè proprio, & nomini consentaneo loquatur de secundo Christi aduentu, & de propria persona Eliæ. Probatur primo, quia à principio capitis aperte loquitur Malachias de die iudicii, de illa enim ait: *Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipulæ, & inflammabit eos dies veniens, &c.* Quæ verba manifeste indicant, sermonem esse de die iræ, & vindictæ diuinæ, ante quam præcedet ignis omnia comburens, quæ proprijsime conueniunt in diem iudicii, in diem autem, vel tēpus primi aduentus Christi nullo modo. Et in toto contextu sequenti idem sensus comprobatur. Et ita in toto contextu sequenti idē sensus comprobatur. Et ita in hoc nec Hebræi, nec catholici expositores, vel Patres discordant. Ergo cum postea di-

Malec. 4. cit, *Antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis*, de eodem die iudicii loquitur, qui erit magnus iustis, & horribilis peccatoribus (vt ait Hieron.) nam & cōtextus, & literæ consecutio hoc postulat, & proprietas verborum id satis indicat: & cōsonant verba. Ioel. 2. Nam sicut dixit Malachias, *Mittam Eliam antequā veniet dies magnus, & horribilis.* Ita Ioel postquā latè depinxisset præcedētia ad diem iudicii, dicens, *Ante faciem eius ignis volās, sol, & luna obtenebrati sunt, Dominus dedit vocem suam, & similia, concludit: Magnus enim dies Domini, & terribilis valde; ergo dies illa magna, & horribilis in vtroq; loco est dies iudicii.* Quā etiam magnam ap- pellat Sophon. cap. 1. & horribilitatem eius egregiè describit, dicens: *Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ dies illa, dies tribulationis, & angustie, &c.* Similiter eundem diem vocat magnū, & iræ Ioannes Apocalypf. 6. Non ergo accommodantur recte verba Malachiæ diei passionis Christi, nec inueniuntur antiquus expositor, vel Sanctus, qui ita intellexerit. Et specialiter notauit Chrysost. Hom. 58. in Matt. ponderans vltima verba Malachiæ: *Neforte veniens percutiā terram anathemate.* quæ nō primo aduentui Christi, sed secundo recte accommodantur.

5. Secundo hinc fit, ibi etiam Malachiā propriè, & ad literā loqui de Elia, & prædicere, illū esse futurū secundi aduentus Christi præcurforē. Quod magis confirmant Septuaginta interpretes: *Ecce ego mittā Eliam Thesbitem*, vt habetur in versione Hieronymi, & in Latina nuper correctā, & legunt Cyrill. & Theod. in Micheā, & Tert. lib. de Anima ca. 35. Aug. Euth. Arethas supra; & Chrys. Homil. 38. & 58. in Matt. Qui notat, additā nomini Eliæ fuisse circumstantiā patriæ, vt tolleretur ambiguitas, & notaretur, sermonē esse de propria persona Eliæ.

6. Tertio idem comprobatur ex verbis Ecclesiast. 48. vbi à principio capitis de Elia propheta loquitur Sapiens, eiusque insignē sanctitatē, magna prodigia, & signa mirabilia, singularēq; translationē describit, & postea subiūgit: *Qui scriptus est in iudicijs temporum, lenire irā Dñi, cōciliare cor Patris ad filiū, & restituere tribus Iacob.* Vbi quæso, scriptus est in hunc modum Elias

D. Hier.

Ioel. 2.

Sophon. 1.

Apoc. 6.

D. Chrys.

5. Malachias literaliter loquitur de Elia secundi aduentus præcurfore

D. Hier.

D. Cyril.

Tertul.

D. Augus.

Euthym.

Areth.

D. Chrys.

6.

Eccles. 48.

Clarius id in

signatur in

libro Eccle-

siastici.

Pag. 80.

Cap. 8.

Hunc locū
Protestātes
cum ratione
non possunt
cōuictijs dis-
soluunt.

Eccles. 44.

De eodem
Elia omnia
hecab eccle-
siastici auct-
ore dicta sūnt

7.
Regis expo-
sitiō confu-
tatur.

Elias, nisi apud Malachiam? ergo de eodē Elia Malachias loquitur, de quo Sapiens, ac subinde de propria persona Eliæ. Ad quæ verba respondet Rex Angliæ, cum constet Ecclesiasticum alludere ad verba Malachiæ, Christum interpretando Malachiam, etiam Iesum Sidrach exposuisse: *Neque dedecori est* (ait) *huic mortali Iesu explicari ab immortalī, veroque Iesu, licet ad pudorem, & confusionem hæreseos Iesuitarum.* Similiaque conuicia liberè proferunt Protestantes, quando nec probabilia, nec verisimilia facere possunt, quæ dicunt. Quis enim legens caput illud Ecclesiastici sibi persuadeat, non loqui à principio de vero Elia. Sumpserat enim ille Iesus onus laudandi viros gloriosos parentes suos, ut dixerat capite 44. & incipiens ab Enoch, per Noe, Abraham, Isaac, Iacob, & cæteros Prophetas, peruenit ad Salomonem in fine cap. 47. & postea incipit in 48. *Et surrexit Elias Propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat, qui induxit in illos famem, & cat. Et deiecit de cælo ignem ter, & alia, quæ historicè aperte refert vsq; ad illud: Elias quidem in turbine testus est, & in Eliseo completus est spiritus eius.* Et postea de Eliseo sermonem prosequitur. In medio autem illius enarrationis de Elia interponit illa verba, *Qui scriptus es in iudicijs, &c.* Qui ergo verisimile est, relatiuum, *Qui* nō referre personam propriā illius Eliæ, de quo in antecedentibus, & sequentibus sermo texebatur? aut quistalem interpretationem Christo imponat? Prefertim cum eodem loquutionis genere illi dicatur: *Qui sustulisti mortuum ab inferis, Qui deiecisti Reges, Qui audis in Sina iudicium, Qui vngis Reges, Qui receptus es in turbine ignis, & statim, Qui scriptus es.*

Suspicio sane, sub verbo *Explicandi* intellexisse Regem verbum *emendandi*, vel *corrigendi*, & ideo dixisse, non fuisse dedecori Iesu mortali exponi, id est, corrigi, & emendari à Iesu immortalī, sentiens Iesum mortalem non recte intellexisse verba, Malachiæ, & ideo aliter, quàm ipse senserit, explicatum esse à Iesu immortalī. Cū enim Rex sentiat, illum librum non esse canonicū, facile in illo admittet aliquid, quod emendari potuerit. Sed licet hoc non esset dedecori homini mortali à se loquenti, fuisset tamen dedecori Spiri-

A tui Sancto, qui per illum loquebatur: ut vera fides docet, illum librum ut canonicum nobis proponens. Talis ergo interpretatio Regia non potest Iesuitis esse pudori, Rex videat, an ipsi sit honori. Neque per illam aliqua hæresis contutatur, quæ per Dei gratiam hæcenus in Iesuitis cum veritate notari potuerit, sed potius interpretatio illa hæresim inuolueret conuincitur, quia vel male sentit de libro Ecclesiastici, vel certe non interpretationem, sed corruptionem verborum eius Christo attribuit.

B

Quarto Malachiam de persona Eliæ fuisse loquutum, probamus ex ipsis Christi verbis Matth. 17. ubi interrogantibus discipulis, quid esset, quod Scribæ dicebant, oportere, Eliam venire primū, id est, ante aduentum Messias, respondit Christus dādo primum: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Deinde vero addit secundum, scilicet: *Dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quacumque voluerunt, sic & filius hominis passurus est ab eis.*

C

Ex quo cōtextu in primis colligo, Christum de duplici Elia esse loquutum, nam de vno ait, *esse venturum*, de alio verò dicit *iam venisse*: de primo item dicit, quod *restituet omnia*, de altero vero non hoc dicit, sed potius esse male tractatum, & quasi contemptum à Iudæis, quia illi nō crediderunt, sed *fecerunt in eum quacumque voluerunt.* Denique tacitè indicat duplicem suum aduentum, vnum in quo passurus fuit à Iudæis, ante quem venit spiritalis Elias, de quo proximo loco sermonem fecerat: alium, in quo non ad patiendum, sed ad complendum omnia veniet, ante quē vēturus est proprius Elias, de quo propterea prædixit, quod *restituet omnia.* Iuxta quem sensum summa, seu paraphrasis responsionis Christi est: Verum quidem est, Eliam verū, & proprium esse venturum, non tamen modo, sed eo tempore, quo restituenda sunt, & complenda omnia: Dico autem vobis, esse alium spirituales Eliam, qui iam venit tanquam præcursor istius mei aduentus, in quo veni ad patiendum pro hominibus, à quibus ipse etiam male, & infideliter tractatus est.

D

Hunc autem esse verum, & literalem sensum verborum Christi, ostendo primo,

8.

Matt. 17.

De duplici
Elia, altero
vero, altero
mystico Ch-
ristus loqui-
tur.

9.

mo, quia est simplicissimus, & valde con-
sentaneus verborum contextui, & pro-
prietati, quæ seruanda est, nisi ubi clara
fuerit metaphora, & ita hic fit. Nam in
priori sententia, & nomen Eliæ, & futu-
rum verbum *veniet*, propriè intelligitur,
idemque de verbo *restituendi omnia*, sta-
tim explicabim⁹. In altera vero parte no-
men Eliæ spiritualiter exponitur, quia
Christus ipse tam aperte illud declarauit
vt discipuli sensum intellexerint, alia ve-
ro verba omnia in sua proprietate retine-
tur. Accedit, quod in prioribus verbis
aperte Christus annuit sententiæ scriba-
rum, quæ in illo populo erat vulgaris, &
receptissima, & tanquam veram illam ap-
probat, nimirum, Eliam Prophetam esse
venturum. Neque vnquam significauit,
deceptos fuisse, qui de vero Propheta
Eliæ prophetiam illam intelligebant. Pos-
tea vero quasi addens mysterium nouū
non destruens prophetiæ literam, & ve-
ritatem, sed illam eleuans ad spiritualem
sensum, addit: *Dico autem vobis, iam ve-
nit, & non cognouerunt eum*. Cum ergo
hic sit planus sensus, sine causa laborat
Rex Angliæ, vt illum euertat, dicendo,
Christum in priori parte vsum esse ver-
bo futuro *veniet*, non affirmando, sed re-
ferendo quod Proheta dixerat, & pos-
tea addidisse præteritum *venit*, vt ex-
plicaret prophetiam, & doceret, iam esse
impletam. Sed profecto magnā vim fa-
cit illis verbis, *At ille respondens ait, Elias
quidem venturus est*, nam hæc non sunt
verba referentis, sed affirmantis, & con-
sentientis. Nec discipuli dubitabant, an
Propheta id dixisset, sed an futurum ef-
set, ipse autem respondit, ita quidem fu-
turum esse: & nihilominus addit, alio spi-
rituali modo Eliam iam venisse. Sicut
enim Paulus, 2. ad Thessalon. 2. de An-
tichristo dixit, *mysterium iam operatur in
quitatis*, & de eodem subdit, *& tunc reue-
labitur*. Ita intelligere possumus, dixisse
Christū, Eliā in mysterio iam venisse, in
persona verò adhuc esse venturū. Et hoc
magis declarauit Marcus c. 9. vbi prius re-
fert, dixisse Christū, *Elias cū venerit pri-
mò restituet omnia*. Et infra subiūgit, *Sed
dico vobis, quod & Elias venit*, vbi priora
verba clarissimè affirmando dicta sunt,
& non referendo, & in posterioribus par-
ticula &, vnius Eliæ ab alio, & duplicis

A etiam aduentus distinctionem denotat.

Secundo cōfirmatur dicta expositio,
quia optimè concordat cū alijs Scriptu-
ræ locis, in quibus de proprio Eliæ ventu-
ro, & de spirituali Eliæ, qui iam venit, ser-
mo est. Nā vbi est sermo de Eliæ proprio
venturo, de illo dicitur, vel quod *conuer-
tet homines ad Deum*, vel quod *placabit irā
Dei*, & sic etiā illi tribuit Christus, quod
restituēt omnia, quo verbo omnia, quæ
alijs verbis Malachias, & Ecclesiasticus
dixerūt, complexus est. Nec possunt illa
verba Ioannis Baptistæ recte accommodari,

B cū sua prædicatione parū Iudæis profe-
cerit. Quod enim Calvinistæ respondēt,
restituisse omnia, quia prædicauit Chri-
stū, qui omnia restituit, friuolum, & val-
de extortū est. Tum quia verbum, *res-
tuet omnia*, significat efficaciam, & effec-
tum prædicationis ipsiusmet Eliæ futurū
eodem tempore, & per ipsum, vt apertè
constat ex proprietate verborum. Tum
etiam quia alias quilibet Christi prædica-
tor dicetur restituere omnia etiā si prædi-
catione sua nihil proficiat: quod ridiculū
est. Tum deniq; quia cum Malachias di-
cit de Eliæ, *Et conuertet corda Patrum ad*

C *filios*, non potest exponi, id est, prædica-
bit eū, qui cōuertet: imò nec recte expo-
nemus dicendo, ita prædicabit, vt ad con-
uertendū sufficiat, sed sensus planus est,
cōuertet efficaciter, seu ita prædicabit, vt
conuertat: hæc enim est vis verbi, & hoc
declarant verba Dei per eundē prophe-
tam subiuncta. *Ne forte veniam, & percu-
tiam terram anathemate*. Ita ergo dixit
Christus, *restituēt omnia*, quia cum Iudæi
priori Eliæ non crediderint, & à vero
Christo discesserint in eius primo aduen-
tu, per alterū Eliā Christo restituentur,
iuxta illud Isai. 10. & Pauli ad Roma. 9.

D *Si fuerit numerus Israel tanquam arena ma-
ris, reliquæ saluæ fient*. Altera vero pars
de spirituali Eliæ consonat verbis eiusdē
Christi Matth. 11. *Si vultis recipere, ipse
est Elias, qui venturus est*, id est, Ioānes Ba-
ptista, & vt intelligeretur loqui de Eliæ
in spirituali sensu, præmisit, *Si vultis re-
cipere, ipse est Elias*, id est, ipse vobiscum
exercebit Eliæ ministeriū, quod erit cō-
uertere homines, præsertim Iudæos ad
Christū. Quia vero sine consensu illorū
perfici non poterat, ideo dixit, *si vultis*,
vt Chrysost. & Theophylact. notarūt.

IO.

Ioannes Ba-
ptista nō in-
stituē omnia
cum paucos
cōuertērit.

Malac. 4.

Elias primò
aduentus fa-
cos secundo
plurimos cō-
uertec.

Isai. 10.

Rom. 9,

Matth. 11

Chrysost.
Theopila.

Et

Vulgarē de
Eliæ venru-
ro opinionem
Christus nō
improbauit

hilquē
orale, ali-
quē, quā
dō ostēdit
supra

D. Hiero. Et Hieronymus Hoc (inquit) quod dictū est, si vultis recipere ipse est Elias, mysticum esse, & indigere intelligentia sequens sermo Domini demonstrat, dicens: Qui habet aures audiendi audiat, id est, qui valet intelligere, attendat, & altiore sensum verborū percipiat. Nam sicut Angelus de Ioanne prædixerat. Luc. 1. venturum esse in spi-
Luc. 1. ritu, & virtute Elia, ita in præsentī dicitur esse Elias.

II. Tertio ipsa metaphora, qua nomen Eliæ Ioanni attributū est, indicat, de propria persona illius Prophetæ, cui nomen illud prius inpositū est, prædictū fuisse, mittendū fore præcursores alicuius aduē-

INC. I,
 declarauit idem Lucas cap. i. addendo, *vt*
conuertat corda Patrum in filios, alludens ad

Sensus litteralis mystificatus, tum modo hic idoneus, nō excludit

Ioan. 19. qui multis alijs modis euidenter compro
Exod. 12. batur. Sicut quando Ioannes de Christo

August. quo significatur, in typo id ad literā seruatum esse, vt obseruauit August. tract

Ita ergo licet verba Malachiae Ioanni in
spirituali sensu accommodentur, ad literam
seruanda est proprietas. Nā de Ioanne ac

A literam prædictū fuerat per eundē Malachiam cap. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuā ante te.* Quæ verba prius retulit Christus Matt. 3. tanquā propriè de illo dicta, unde præmittit, *Hic est enim, de quo scriptum est, &c.* postea vero longe aliter inducit locū Malachiae, vel potius ad illum alludit per attributionem, vel in spirituali sensu ad Ioannem verba accommodat.

Ultimo authoritate Patrum hæc ex-
positio verborum Domini comproba-
tur. Hieronymus enim Matth. 11. dicit.
B Ioannem mysticè vocatum esse Eliam
propter similitudinem, & addit, quod
sicut Elias futurus est præcurzor secun-
di aduentus Christi iuxta Malachiam, ita
Ioannes fuit præcurzor primi. Quamuis
enim ibi solum hanc referat, vt aliorum,
sententiam, ultimo tamen loco eam po-
nit, & tacite approbat Matthæi vero 17.
supponit vt veram traditionem Hæ-
bræorum de vero Elia venturo præcur-
fore secundi aduentus, & postea sic ex-
ponit verba Christi. *Ipse, qui venturus
est in secundo Saluatoris aduentu iuxta cor-
poris fidem, nunc per Ioānem venit in veri-*

Malac. 3.

Matth. 3.

12.
D. Hiero.
Authorita-
te Patrum sé-
rentia Ca-
tholica con-
stabitur.

D. Aug.

Ambros.
Luc. I.

D. Greg. rus est præcursor aduentus. Gregor. etiam lib. 35. Moral. cap. 9. Aliàs 6. de vero Elia intelligit, quomodo autem restituet omnia, declarat, dicens, *Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non valuit, sed tunc Elia prædicante, dum quotquot inuenerit, colligit; velut plenius recipit, quod amisit.* Et eodem modo intellexit verba Christi idem Gregor. lib. 20. Morali. cap. 25. & Homil. 12. in Ezech.

13. Origen. Præterea Origen. tracta. 3. in Matth. post interrogationem Apostolorum: *Quid ergo dicunt Scribæ, quod Elias oportet venire primum?* addit: *Ad hoc respondit Iesus, non reprobans quidem, quæ à Scribis tradita fuerant de Elia, sed alium Eliæ aduentum ante se denotat factum, quem ignorauerant Scribæ.*

Et ita statim exponit sequentia verba Christi de duplici Elia in persona, & in spiritu, quorum alter venturus est, alter iam venit. Vnde optime Chrysost. Homil. 38. in Matt. 11. *Significauit (inquit) Christus, Ioannem, utrique enim vnā administrationem susceperunt, & præcursores ambo constituti sunt. Quapropter non dixit, hic est profecto Elias, sed, si vultis suscipere, hic est.* Et cætera, quæ eleganter profectur tum ibi, tum latius, & melius homil. 58. ubi exponit verba Christi, *Elias venturus est*, de Elia Thesbite, de quo etiam loquutus fuerat Malachias. Et hom. 4. in 2. ad Thessalon. similiter declarat, Ioannē dictum esse Eliam propter ministeriū præcursoris, in quo vero Eliæ similis fuit, Et Theophylact. Matt. 17. exponēs verba Christi ait: *Dicens, quod Elias quidem veniet, ostendit, quod nondum venit, & in secundo aduentu veniens restitutus sit ad fidē Christi omnes Hebræos, quos persuasibiles inueniet, &c.* Deniq; Tertullian. lib. de Anima, cap. 35. eidem fauet expositioni, ut posteriores omittam, Bedam, Anselm. & alios, qui verba Christi ita intellexerunt.

14. Bellarmin. Quid est ergo quod Rex Angliæ ait, nihil esse in Scripturis, quod innuat, Eliā esse venturum ante iudiciū? Nunquid verisimile est, tot Patres tanta concordia in assertionem hac ex sacra Scriptura colligenda conuenisse, sine magno, & euidenti in eadē Scriptura fundamento? Quapropter multū excedit, dum prædictam interpretationem verborum Chri-

A. sti in Bellarmino reprehendens, eam impudentem vocat, & paraphrasim nō ferendam, vel callidē, & pessima fide indutam fuisse dicit. Aut enim Sanctos Patres non legit, aut omnes in vno Bellarmino tecte, & callide, & contra id quod alibi proficitur, reprehendit, vtrūq; autem intolerabile est, & Rege indignum. Eo vel maxime, quod nec rationem vllam, nec ponderationem verborum Christi alicuius momenti affert, quo receptum sensum verborum Christi impugnet: nequē his satisfacit, quæ nos ad illum persuadendum induximus. Cum ergo, & **B** alia testimonia Scripturæ aliter recte intelligi nō possint, & verba Christi in optimo, & plano sensu cum illis concordēt, & communis Patrum interpretatio consentiat, dubitandum non est, quin Elias futurus sit secundi aduentus Christi præcursor, ac subinde vnus ex duobus testibus à Ioāne in Apocalypsi prædictis.

De Enoch verò quasi irridendo sic ait Rex. *Sed Enochum oportet in hoc negotio cum Elia coniūgi, nullam aliam ad rem, nisi fallor, nisi ad iugum ex altera parte tollendū.* Verumtamen dictēria hæc, & irrisiois verba non Bellarminum tantum (ut Rex dissimulat) sed Patres omnes; imò ipsum Ioannem Euangelistam pungunt. Nam si prædicta verba audienda sunt, non solum aduersus Enochum, sed in vniuersum omnem socium Eliæ in prædicatione, & aduentu suo irrident, & excludunt. Ita enim dicere aliquis poterit, quid oportet, alium quencumque Eliæ coniungi, nisi forte ad iugum ex altera parte tollendum? Cur ergo Ioannes, duos testes, duosq; Prophetas venturos esse prædixit? Quis nouit sensum Domini, aut quis Consiliarius eius fuit? Aut quis rationem ab illo exiget, cur duos testes missurus sit, & non vnū tantum, vel non plures? Vel cur in primo suo aduentu vnum tantum præcursorem miserit, in secundo vero duos? Vel cur ad prædicandum Euangelium miserit duodecim Apostolos, & non plures, neq; pauciores, & in fine mundi contra Antichristū duobus testibus cōtentus futurus sit? Sunt ergo fuitiles huiusmodi obiectiones: nam Deus omnia operatur secundū consilium voluntatis suæ.

Quāquā recte cōsiderāti statim multe rationes

15. Regis de Enoch sententia.

16.

Congrua aliquot rationes, cur alius socius sit Eliæ ad-
ungendus.
rationes huius diuinæ providentiæ oc-
currere possunt. In primo enim aduentu
vnus tantum præcursor missus est, quia
solum ad vnum Iudæorum populum, &
ad vnum terræ locum mittebatur, & eo
tempore, quo ad huc ille populus in fide
perseuerabat, & prophetarum doctrinis
erat instructus, ideoque vnus testis exi-
mius, qui esset *lucerna ardens, & lucens*,
visus est sufficiens. Elias autem mitten-
dus est ad Ecclesiam per totum orbem
iam diffusam, & ex gentibus, ac Iudæis
constantem, & eo tempore, quo vix in-
uenient fidem super terram propter in-
gentem Antichristi persecutionem, &
ideo socium aliquem habebit, qui eum
ad ferendum iugum Euangelicæ prædi-
cationis, & Christi defensionis iuuat.
Apoc. 11. Vt sint duo candelabra in conspectu Do-
mini stantia, & vtrunque populum illu-
minantia; & duæ oliuæ, ex quibus maior
abundantia gratiæ in tempore tantæ ne-
cessitatis Ecclesiæ communicetur. Ita-
que grauissimè Rex errat, de numero
duorum testium dubitando, vel illum
tanquam ratione carentem irridendo.

17. Quis Eliæ est tam exploratum, & certum, sicut
sit adiungendus, non ita
compertum est.
Aret.
Quis Eliæ est tam exploratum, & certum, sicut
sit adiungendus, non ita
compertum est.
Aret.
Quis Eliæ est tam exploratum, & certum, sicut
sit adiungendus, non ita
compertum est.
Aret.

Victorin.
D. Hilar.
Hypol.
Victorin. enim Apocalyp. 11. opinatus
est, Ieremiam cum Elia esse venturum,
Hilar. autem canon. 20. in Matt. repro-
bata illa sententia Moysen sociavit Eliæ,
cuius sententiam aliqui moderni expo-
sitores Matth. 17. sequuti sunt. Alij ve-
ro hoc munus prophetandi cum Elia tē-
pore Antichristi Ioanni Euangelista tri-
buunt cum Hypolito lib. de Consumm.
mundi. Qui tamen nō excludit Enoch,
sed tertium Ioannem adiūgit. Hoc ve-
ro fundameatum non habet, & ipsi Ioā-
ni repugnat, quī duorum tantum testiū
mentionem facit. Neque absolutè cre-
dibile est, Moysen, Ieremiam, aut Ioan-
nē venturum esse cum Elia, quia nullum
vestigium, vel indicium eius rei in Scri-

A ptura habetur, & longe verius est, illos
omnes mortuos esse, & cum Christo
iam regnare, & ideo verisimile non est
illos esse iterum morituros, & de cælo
ab statu beatifico abstrahendos, vt ad
pugnandum cum Antichristo descen-
dant, vt latius alibi tractaui.

Superest, vt omnino asseramus, Enoch
esse venturum simul cum Elia, vt sit al-
ter testis, & prædicator contra Antichri-
stum. In hac enim affirmanda sententia
grauissimi Patres, & fere omnes conue-
niunt. Tertullian. lib. de Anima cap. 50.
Augustin. lib. 9. Genes. ad liter cap. 6. &
lib. 1. de Mirabilib. Sacræ Script. cap. 3.
B Ambros. 1. Corint. 4. Damascen. lib. 4.
cap. 27. Beda, Ansel. & D. Thomas in
Apocal. vbi etiā And. Cæsar. dicit, ple-
rosq; Doctorem hanc sequi sententiā,
& Aretas dicit, haberi ex traditione præ-
conum Christi. Et argumentum mag-
num est, quia Enoch mortuus non est,
sed translatus, vt Scriptura docet Ge-
nes. 5. vnde fit, aliquandō esse moritu-
rum, quia statutū est hominibus semel mori,
âqua regula non potest cum fundamē-
to excipi. Ergo verisimillimum est, ad
hunc finem referuari, vt cū Elia veniat,
& pro Christo moriatur.

C Accedūt verba Ecclesiæ. 44. Enoch
placuit Deo, & translatus est in paradysum,
vt det gentibus pœnitentiā. Quæ verba
de paradiso terrestri intelliguntur à Pa-
tribus, vt supra retuli. Rex autem An-
gliæ contendit, sufficienter sic exponi,
qui positus fuit in exēplū futuris homi-
nibus, quo ad pœnitentiā agendam,
& sectandum Deū incitarentur. Quam
expositionem Theodoret. quæst. 45. in
Genes. tradidisse videtur. Et posset to-
lerari, si alia nō excluderetur, vel si mul-
ta aliæ circumstantiæ, aliquid amplius in
verbis illis significatum esse, interpretari
non cogerent. Nam si solum in exem-
plum translatus esset, non certe in para-
disum terrestrem, sed in cælestem trans-
ferendus fuisset, nec in mortali corpore
in terra seruandus, sed gloria, & ho-
nore statim coronandus. Deinde pau-
ci profecto futuri erant, qui illo e-
xemplo tam distanti, tamque abscon-
dito permouendi essent ad pœniten-
tiam; alius ergo modus commouendi
homines ad pœnitentiā ibi prædicatur.

2. tom. 3. p.
disp. 55.
sect. 3.

18.
Probabilissi-
mū est Elię
sociū Eno-
ch taturū.
Tertul.
D. Aug.
Damasc.
Beda.
Anselm.
Thom.
And. Cæs.
Aret.

Genes. 5.
Heb. 11.

19.
Eccl. 44.
Fauent ma-
xime verba
Ecclesiastici

Theodor.

Elias ad Iudæos, Enoch ad gentes conuertere præcipue destinabitur.

Denique in illa nota causali, *trāsatus est, vt det gentibus* (seu generationibus vt habent Græca) satis indicatur, ex speciali prouidentia reseruatum esse ad excitandos homines aliquando ad virtutem, & poenitentiam. Vnde probabile est, non sine mysterio positum esse *gentibus*, quia Elias magis ad Iudæorum conuersionem, Enoch verò ad reuocandos lapsos ex gentibus mittetur: Hoc ergo habet hæc assertio satis probabile in Scriptura fundamentum, quod Patrum autoritate, & coniectura confirmatum, nisi quis velit voluntariè tergiuersari, & plus sapere, quam oportet, rem satis credibilem, & moraliter certam efficit.

CAPVT. XV.

Antichristi sedem, & loco, & gradu longissime à Pontificis sede distare.

I. Romā Antichristi sedem esse Rex Iacobus suadere conatur.

DE tempore aduentus Antichristi, & consequenter de testibus ad prædicandum contra ipsum venturis, satis (vt opinor) disputatum est, sequitur dicendum de Antichristi sede, quod est secundum membrum disputationis Regis Angliæ, seu alter locus, vnde ostendere nititur, Antichristum iam in sede, ac throno suo sedere. Videturq; in hunc modum argumentari. Roma futura est sedes Antichristi, ergo magnum signum est, eum, qui nunc Romæ sedet, esse Antichristū. Veruntamen nec Rex ita expresse colligit, neque illatio vilius momenti esset. Duobus enim modis potest Antecedens illius argumentationis intelligi, vno modo de sede ipsa Romani Pontificis, quatenus est Pontificius thronus, in quo dicatur sessurus Antichristus; alio modo solum de loco Romæ vrbis, ita vt in illa collocaturus sit Antichristus thronum, & Regalem curiam imperij sui. Non potest autem Antecedens illud in priori sensu intelligi, quia esset inutilis argumētatio, & petitio principij: nam illa est conclusio, quam Rex suadere conatur, nimirum Antichristum sessurum esse; imo & iam sedere in Pontificia, seu Romana sede; si ergo in illo sensu Antecedens illud intelligeretur, pro fundamento, & principio argumentationis, probanda conclusio assumere-

tur, essetque ridicula argumentatio.

A Oportet ergo, vt Rex loquatur de loco ipso Romane ciuitatis, & pro fundamento suæ rationis sumat, Antichristū collocaturum sedem imperij sui in illa ciuitate, vt inde colligat, Romanum Pontificem esse Antichristum, quia in eadē ciuitate sedem Pontificatus sui habet. Et sic collectio quidem perse spectata friuola est, quia in eadem ciuitate possunt varij Principes, imperio, moribus, & titulo, ac modo regnandi valde dissimiles, sedes imperij sui saltem diuersis temporibus collocare. Neq; propterea inde inferri potest, vnum imperium esse aliud. Aliàs eodem modo inferri posset, Constantinum fuisse Turcam, quia in eadem ciuitate Constantinopolitana sui imperij sedem collocauit, in qua postea Turca sedet. Imo & inferri posset, Petrum, & successores eius etiam ante Bonificiū fuisse Antichristum, quia sedem suam in eadem Romana ciuitate habuerunt.

B Quauis autem hæc conditio habēdi sedem imperij in eadem ciuitate, non sit satis, ad ostendendum esse eundem, qui sedet, neque habere propriē eandem sedē, id est, eodem regnandi titulo, eadem vē potestate, ac dominatione, nihilominus est conditio necessaria, & ideo Rex cum suis Protestantibus maximè conatur ostendere, conditionem hanc figendi sedē Romæ, vero Antichristo cōuenire, vt ex illa, adiunctis alijs inferat, eum qui nunc sedet in illa ciuitate esse Antichristū. Cum autem ex hætenus dictis constet, cōditiones alias de tēpore Antichristi prædictas, in eū, qui nunc sedet, non conuenire, & in sequentibus ostendendum sit, alias etiam qualitates, & proprietates de persona Antichristi reuelatas in Pontifice non reperiri, etiam si daremus, Romam futuram esse locum sedis Antichristi, nihil referret ad concludendum, Antichristum, aut venisse, aut esse Pontificē. Nihilominus tamen, quia etiam illud principium, scilicet, Antichristum Romæ sessurum, falsum est, vt euidentius constet, quā sit vana fictio, & impostura de Antichristiana sede Romæ collocata, vel collocanda, expendemus in hoc capite Regis probationes, ostendemusque assertionem eius falsam esse, suisq; principijs, & expositionibus

2. De Roma ipsa, non de Pontificio throno loquitur.

3.

Esse Roma Antichristi sedem esse futura nō in de recte in ferebatur, in sede Petri sessurum.

Apocalypsis repugnantē; postea vero de futura sede Antichristi pauca subiiciem⁹.

4.
Præfat. pa
gin. 64.
2. Thes. 2.
Probatio-
nes Regis
proponun-
tur.

Romanam ergo ciuitatē futuram esse locum sedis Antichristianæ, probat Rex primo ex Paulo 2. ad Thessalon. 2. dicen- te de Antichristo: *Ita ut in templo Dei se- deat, ostendens se tanquam sit Deus, Id est, (ait Rex) in sinu atq; adeo impenetrabilibus Ec- clesiæ.* Et addit: *Iam ubi sit Apostolica illa sedes, cui libet relinquere diuinandum, sed & quis in ea sedens pro Deo se se gerat, peccata condonans, fidei articulos definiens, omnium hominum censor, & iudex, ipse à nemine indi- candus.* In quibus verbis hoc argumentū virtute continetur. Antichristus sedebit in Ecclesia, quæ est templum Dei; ergo sedes eius erit in sinu, & penetralibus Ecclesiæ, id est, in præcipuo, & (ut sic dicam) in intimiori loco eius; ergo erit Romæ; ergo Apostolica sedes, quæ ibi est, est sedes Antichristi. Probat virtute hanc vltimam illationem, quoniam qui il- lic sedet, ostendit se tanquam sit Deus. Ha- tenus Rex.

5.
Templi no-
mine an Ec-
clesiam Pau-
lus intellex-
erit.
D. Hier.
Hug. Eter
Oecumen.

In hoc ergo argumento in primis non hæremus in Antecedente prout à nobis propositum est, & virtute cōtinet expo- sitionem, quod Paulus per templū Dei Ecclesiā intellexerit. Nā hic sensus erro- rem non continet, sed potius probabilis est: Hieronymus enim epist. 151. ad Al- gasi. q. 11. sensum illum cæteris præfert, illūq; sequitur Hugo Eter. lib. de Regres. anim. cap. 23. & Oecumen. ibi, ita hunc sensum probat, ut alios excludat, dicens, *Non dicit templum, quod erat Hierosolymis, sed Ecclesiam Dei.* Alij vero Græci interdum insinuant, Paulum non loqui solū de templo Hierosolymitano, sed etiam de Ecclesijs Christi, indicantes, prius nō excludere. In quam sententiam citatur

D. Chrys.

Chrysost. 2. Thessal. 2. dicens, *Iubeat, se in templo Dei collocari, non Hierosolymitano solum, sed etiam in Ecclesijs.* Ita enim ver- tit Musculus in Veneta impressione anni 1549. in nouis autem editionibus Pari- siensibus anni 1581. & 1588. interpre- te Germano Herueto, non legitur parti- cula solum, nec Ecclesijs in plurali, sed in singulari, hoc modo. *Iubeat ipsum pro Deo adorare, & sedebit in templo Dei, non quod est Hierosolymis, sed in templo Eccle- siæ.* Theophylact⁹ autē aliter videtur le- gisse, vel exposuisse Chrysostomum di-

Theophyl.

A cens, *Non in templo specialiter, quod est Hierosolymis, sed in Ecclesijs simpliciter, & om- ni diuino templo.* Apud Theodoretū etiā non inuenio exclusiuam secundū verfi- onem eiusdem Germani Herueti, in Colonienſi editione anni 1573. sed verba eius sunt: *Templum Dei appellauit Eccle- sias, in quibus primam sedē arripit.* In qui- bus verbis potius videtur tacite excludere templū Hierosolymitanū, licet absolu- te dicendo Ecclesijs, omnes includat, & consequenter etiam illas, quæ Hierosoly- mis fuerint.

B Quocirca etiā Ecclesiam per templū Dei intelligendo, duæ, vel tres sunt illius vocis expositiones. Vna, ut per Eccle- siam nō materialis locus adorationis Dei, sed formalis (ut ita dicam) Ecclesia, id est ipsa congregatio fidelium intelliga- tur. Et hanc indicat Hieronymus supra dicens, *Vel in Ecclesia, ut verius arbi- tramur, sedebit, ostendens se, tanquam ipse sit Christus, & filius Dei.* Et idem signifi- cat Matth. 24. exponens illud, *In loco Sancto, id est in Ecclesia.* Et certē verba Chrysostomi, quæ retuli iuxta Heruetū, ab hoc sensu aliena non sunt. Et eundem sensum ut probabilem ponit Andr. in A- pocalyp. cap. suo. 62. Alia expositio est, ut templū Dei sumatur pro materiali lo- co sacrificij, & adorationis, quod Ecclesiā vocamus. Et hæc expositio potest subdi- stingui. Vnde secunda expositio erit, ut templū Dei generaliter sumatur pro Ec- clesijs Christi, & specialiter pro illis so- lis, ita ut templū Hierosolymitanum ex- cludatur. Et hanc posuit expresse Oecu- men. & ab illa non discrepat Theodoret. licet exclusiuam expresse non posuerit. Tertia erit, per templū Dei intelligi om- ne diuinum templum, siue sit in Ecclesia

C Christi, siue in Synagoga. Et hanc tra- dit Theophylactus, & sequitur Caieta- nus dicens, *Non determinatum templum, sed quodlibet Deo dicatum significari.* Ita ut templum Dei positum sit ad exclu- dendum tantum idolorum templa, ut vo- luit etiam Augustinus in lib. 20. de Ciuit. cap. 19.

Addit vero ibi Augustinus quartā ex- positionem, magis metaphoricam. Nam per templū Dei intelligit ipsummet An- tichristum, & ponderat, Græca non ha- bere, ut *sedeat in templo Dei, sed in templū*

Theodor.

6.
Per templū
cōgregatio
fidelium ex-
ponipoteſt.

D. Hier.

Matt. 24.
D. Chrys.

Andr.

2. Ecclesiæ
excludendo
templū Hier-
osolymita-
num.

Oecum.

1. Quilibet
locus Dei
cultui dica-
tus.

Theodor.

Theophyl.

Caietan.

D. Auguſt.

7.
D. Auguſt.
ipſum Anti-
christū pu-
tat dictum
Dei templū

Dei, id est, ut se gerat tanquam Dei templum. Quod potest intelligi, vel de ipsa persona Antichristi, & sic intelligendum erit, non illo communi modo, quo iusti dicuntur templum Dei, sed alio singulari modo, quo ipse haberi volet, ut verus Deus. Sicut dicitur in Christo habitare plenitudo diuinitatis corporaliter: & ita humanitas Christi, seu Christus ut homo potest dici singulari modo templum Dei. Vnde cum Paulus ait: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus*, iuxta hanc expositionem, non ponit illa duo tanquam diuersa, sed posterior pars est prioris explicatio, exhibebit enim se Antichristus in templo Dei, se ipsum verum Deum predicando, & ut sic adorandum ostentans. Vel per Antichristum intelligi potest, non sola persona Antichristi, sed simul cum corpore mystico ex prauis hominibus, qui illum sequuntur congregato: & sic dicitur Antichristus sedere in templo Dei, quia suam congregationem ostendat tanquam veram Dei Ecclesiam; in qua ipse sedebit tanquam Deus. Et hunc posteriorem sensum magis sequitur Augustinus.

8.

Optio datur qualiliter ex dictis expositionibus eligendi.

Si ergo Regi Angliæ placet, ut templum Dei in illo loco Pauli Ecclesiam significet, non contendimus, eligat autem ipse ex dictis expositionibus quam magis probet: nunc enim nihil nostra refert, inter eas diiudicare, sed ad rem solum spectat, breuiter ostendere, nullam earum Protestantium assertioni, seu vanæ potius cogitationi posse deferuire. Nam si Ecclesia per templum Dei significata est fidelium congregatio, licet Antichristus in hac Ecclesia sessurus sit, ostendens se tanquam sit Deus, non sequitur in Romana ciuitate collocaturum sedem suam. Nam fidelium congregatio est per totum orbem diffusa, & de se abstrahit à materiali loco: unde sedere hoc modo in Ecclesia tanquam Deum, nihil aliud est, quam in ipsa Christi Ecclesia, & ab his, qui fuerint membra eius pro Deo haberi, ac reputari. Quod verum esse poterit, siue Romæ, siue Constantinopoli, siue Hierosolymis contingat; imo siue in Europa, siue in Asia eueniat. Oportet autem aduerte, congregationem illam, in qua Antichristus adorabitur ut Deus, vocari templum, vel Ecclesiam Dei, quia antequam per Antichristum peruertere-

retur, erat templum, & Ecclesia Dei: ipsum autem pro Deo suscipiendo, quoad eam partem facta erit Synagoga Satanæ, seu Antichristiana. Iuxta hunc ergo sensum nihil colligitur de Romana ciuitate, quod sit futura sedes Antichristi. Imò aliunde euertitur blasphemiam dicentium, Pontificem ibi sedentem esse Antichristum: nam (ut ait Hieronymus) *Antichristus sedebit in Ecclesia, ostendens se esse Christum, & filium Dei*, Pontifex autem non ita sedet, sed ut minister Dei, & Christi Vicarius, & seruus seruorum Dei. Et hæc ratio fere eodem modo de quarta expositione procedit, ut facile consideranti patebit, nam expositio Augustini ad hoc etiam reuoluitur, ut per Ecclesiam hominum congregatio, non materialis locus designetur, eademque nomine *templi Dei* significetur.

B

C

D

Si vero placeat, per Ecclesiam intelligere solas Christianorum Ecclesias, cum Paulus indefinite de templo, seu Ecclesia Dei loquatur, non magis potest inferri sessurum Antichristum in aliquo templo Romano, quam in constantinopolitano, vel Hierosolymitano, aut alio simili. Nec refert quod Rex addit, sessurum Antichristum in sinu, & penetralibus Ecclesie, tum quia hæc verba non sunt Pauli, sed ipse illa adiunxit de suo capite, ideoque pari facilitate contemnuntur. Tum etiam quia satis erat Anglia in sinu, & penetralibus Ecclesie, & tamen Deo permittente, facta est sedes Antichristi: & Lutherus, ac Calvinus in medio quidem Ecclesie, ac subinde in sinu, & penetralibus eius virus suum effuderunt, licet Romanam euertere non potuerint. Dicit forte Rex, licet templum Dei indefinite positum fuerit, per antonomasiam sumptum esse pro Roma, vel Romano templo tanquam omnium præcipuo. Possetque iuari verbis Theodreti. secundæ Thessalonic. 2. dicentis, *Templum Dei appellauit Ecclesias, in quibus primam sedem arripit*: nos enim dicimus, primam sedem esse Romanam; illam ergo arripit Antichristus. Sed illud etiam voluntarie dicitur, & sine probatione. Et præterea facile respondebimus, sessurum Antichristum non in templo, quod reuera præcipuum est, sed quod ipse volet, & prædicabit esse præcipuum, credibilis

D. Hiero.

9.
Ex Regis coniecturis non magis sequitur Antichristum in Romano quam in aliis templis sessurum.

Instantia.

Responsio.

lius autem est, illud esse futurum in Iudæa potius, quam in Italia. Nam cum Antichristus se pro vero Christo, & Messia venditaturus sit, caput Ecclesiæ suæ dicet esse Hierusalem, non Romam, ut mox videbimus. Theodoretus autem per primam sedem re vera non intellexit Romanam, neque aliquam ex primarijs Ecclesijs, sed in vnaquaque Ecclesia, vel templo primarium locum, ac sedem soli Deo debitam: vel loquutus est de prima sede, non quæ nunc sit, vel suo tempore erat, sed quam ipse Antichristus eriget. Atque hic discursus æquè procedit iuxta tertiam expositionem, quæ sub nomine templi tam Iudaicum templum, quam Ecclesias Christianorum complectitur: nam sic magis ampla est, & indefinita Paulina propositio, ideòque minus potest ex ea inferri determinatus locus Romanæ civitatis.

10.
Sinus Ecclesiæ amplissimus est, nec solū Romanam includit.

Ex quibus etiam concluditur, frustra Regem diuinandum proponere, ubi sit Apostolica sedes: nam licet omnibus pateat, illam esse Romæ, non sequitur, Antichristum ibidem collocaturum sedem suam, etiam si sessurus sit in sinu Ecclesiæ. Quia sinus Ecclesiæ amplissimus est, & boni, ac mali in illo existunt, & vnus quidem legitime sedet, alius per ambitionem, & tyrannidem caput Ecclesiæ fingitur. Præterquam quod (ut supra dicere cœperam) licet Antichristus Roma expelleret Pontificem, & suam ipse sedem ibi collocaret, non federet in eadem sede, neque inde posset concludi, eum, qui nunc legitime sedet, ita sedere, sicut Antichristus sedebit. Nam qui nunc sedet, non se Christum, aut Messiam esse prædicat, sicut prædicabit Antichristus. Quapropter vanum est, quod Rex subiungit, Pontificem pro Deo se gerere, peccata condonando, &c. Nam aliud est, vicem Dei gerere, & ut ministrum eius, modoque ab ipso instituto supernaturales effectus operari, & diuinam iurisdictionem exercere: aliud verò est, se pro Deo gerere, se ipsum tanquam Deum credendum, adorandumque proponere. Illud enim legitime facit Pontifex, hoc autem posterius erit proprium Antichristi, ut Scripturæ docent, & Patres interpretantur, & in capitibus sequentibus fusius declarabimus.

Pontifex nō se Deū veditur, sed Christi Vicariū exhibet.

A Alteram probationem, quod Roma futura sit sedes Antichristi, Rex assumit ex Apocalypsi, supponitque ex cap. 13. Bestiam, quam Ioannes vidit ascendentem, habentemque capita septem, & cornua decem esse Antichristum. Deinde verò argumentum sumit ex cap. 17. ubi Ioannes narrat, se vidisse mulierem meretricem sedentem super eandem bestiam (ut Rex interpretatur) de qua muliere sic Ioannes in fine capituli concludit. *Et mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super Reges terræ.* Et de eadem prius dixerat, *eius nomen esse Babylon magna*, & eodē modo illam appellat cap. 18. ergo locus hic (ait Rex) perspicue, & sine ulla contradictione declarat, Romam esse, aut fore sedem Antichristi. Probat illationem. Primum quia nullus iam Papista inficiatur, Babylonis nomine ibi planissime Romam intelligi. Deinde hanc mulierem (ait) esse illum Antichristum, liquet ex tempore, quo vim suam, & operationem exercet, quod erit quadraginta duorum mensum prout. 13. cap. habetur.

11.
Alteram Regis probationem ex Apocalypsi.

Apoc. 17.

Apoc. 18.

Prius vero, quàm huic argumento respondeam, in his, & alijs Regis verbis aduerto, illum confundere mulierem cum bestia, & è cōuerso: nam mulierem dicit esse Romam, & Babylonem, eandemque; rursus dicit esse Antichristum, & paulò inferius constare dicit, bestiam septem capitum esse Antichristum. Et tamen pag. 108. dicit bestiam illam esse ciuitatem regiam. Et similiter pag. 99. mulierem cum bestia confundit, & nunc ciuitatem, nunc imperium eius, nunc Antichristum significare dicit. Quæ confusio & communis expositioni repugnat, & intelligentiæ lumen obfuscat, nam si mulier, & Babylon est Roma, quomodo est Antichristus? aut quomodo insidet bestia, quæ dicitur esse Antichristus? Deinde in cap. 13. non dicitur potestas data mulieri per menses 42. sed bestia; ergo inde non probatur, mulierem esse Antichristum, sed bestiam. Non debent ergo confundi: aliud enim mulier, aliud bestia repræsentat, neque potest bestia se ipsam portare. Neque verò hoc dicimus, ut obiectionem vitemus, sed ut verum sensum declaremus, viamque paremus ad cauendas calumnias, quæ in illa confusione, & æquiocatione delitescunt, ut infra cap. 20. videbimus. Ob-

12.
Mulier cum bestia confundi nō debet.

iectio autem in hunc modū formari potest. Mulier fornicaria, quæ magna Babyloniam nuncupatur, est Roma, & illa dicitur insidere bestię, id est, Antichristo tanquam Principi, & fundamento suo; ergo Roma futura est Antichristi sedes. Probatur consequentia, quia licet potius Princeps videatur sedere in ciuitate, ubi habet solium, quàm ciuitas in ipso, tamē etiā ciuitas ipsa dicitur sedere super Principis humeros, quatenus eius potentia, & virtute regitur, & conseruatur. Sic ergo Roma visa est sedere super bestiam Antichristum; erit ergo sedes eius.

13.

Si mulier illa Roma est ethnica, nō Christiana est.

Apoc. 17.

Bestia cui ineqnit, non significat Antichristum, sed feriem tyrannorum Genitricem.

Daniel. 7.

De hac obiectione multa dici possent, nisi essent in superioribus dicta. Possemus ergo facile obiectionem vitare dicendo, fornicariam illam in cap. 17. Apocalypsis à Ioāne visam, non Romam, sed mundum significare, & bestiam, cui insidere visa est, non Antichristum, sed diabolum esse. Veruntamen ad respondendum Regi necessarium non est, probabiles, nedum magis receptas interpretationes negare. Concedimus ergo mulierem illam Romam significare, non tamen Christianam, sed ethnicam, vt cap. 6. declarauimus. Cum verò subsumitur, bestiam, cui mulier insidebat, esse Antichristum, respondemus, vel negandū id esse, vel certe distinguendum, & sano modo intelligendum. Nam illa bestia dicitur habere septem capita, quæ ibi exponuntur esse septem Reges, quorum nullus est Antichristus, sed alius, qui octauus esse dicitur, licet de septem sit, & vocatur specialiter, *bestia, quæ erat, & non est*, vt supra tractatum est. Igitur bestia habens septem capita, & cornua decem, nō est adequatē (vt sic dicam) Antichristus, sed est successio tyrannorum persecutiū Christianos in Romano imperio, post quos ortus est Antichristus tanquā *cornu paruum de medio eorū*, vt dicitur Dani. 7. Hinc ergo non recte infertur, Romā aliquādo insidere super illū Antichristum verum, & propriū, sed super Imperatores Romanos ethnicos, Ecclesię persecutores, & Antichristos typice, & per figuram, seu participationem. Horum ergo Imperatorum, seu Antichristorum fuit quidem Roma sedes, quando tenebat imperium super omnes Reges terrę, & erat ebria de sanguine Martyrum, id est, quā-

A do erat Roma ethnica, non Christiana.

Vnde si attentē consideretur cap. 17. Apocalypsis, nunquam in illo significatur, mulierem illam fornicariam visam esse sedentem super illam bestiam, quatenus proprium Antichristum, sed solum quatenus tyrannos præcursores eius, & Romanos imperatores ethnicos repræsentabat. Et ideò fortasse quando Ioānes dicit, vidisse mulierem sedentem super bestiam, solū addit, *Habentē capita septē, & cornua decē*, quia Antichristus nec est vnum ex illis septem capitibus, nec de decem cornibus. Nam ipse Ioānes postquam dixerat, de septē Regibus quinq; præcessisse, & vnum esse, & alterum nō dum venisse, sed fuisse venturū, & breui tempore duraturum, subiungit: *Et bestia, quæ erat, & non est, & ipsa octaua est, & de septē est, & in interitum vadit*. Et postea declarat, *decem cornua esse decem Reges, qui potestatem accipient post bestiam*, cui suam virtutem, & potestatem dabunt. Deinceps verò de his subiungit, quod odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & igne concremabunt, vtique in hoc bestię feruientes, cum qua habent vnum consilium, cuiq; suam virtutem tradent, vt prius dixerat.

C

Vnde vltius colligo, tantum abesse, vt dicat Ioannes, fornicariam sedisse super illam bestiam, quatenus verum, & proprium Antichristum adumbrabat, vt potius significet, per ipsum, vel per Reges ministros eius esse destruendam. Ergo ex illa visione non solum non liquet, nec colligi potest, Antichristum fixurū sui imperij sedem Romę, sed potius contrarium non obscurē probatur, cum per ipsum Antichristū destruenda sit. Quod in cap. 18. multum confirmatur, maximē contra Regem Anglię, qui verba illius capitis: *Cecidit, cecidit Babylon illa magna*, de Romana ciuitate intelligit, & ita ex illius sententia ibi describitur desolatio, & abolitio perpetua Romanę vrbis, vnde necessaria fere consequentione infertur, illam Romę destructionem per Antichristum, & Reges illi subiectos faciendā esse. Primò ex verbis antecedētis capitis, quæ proximē retulimus. Secūdò ex sequenti cap. 19. quia illud excidium Babylonię, quod cap. 18. describitur,

14.

Confirmatur, expendendo verba Apocalypsis.

15.

Ex eo loco colligi non potest Antichristum sedem Romę fixuram.

Apoc. 18.

Magis colligitur Romam ab Antichristo euerendam.

Apoc. 19.

non

non est totius orbis consummatio, & cō
bustio, sed cuiusdam particularis ciuita-
tis, iuxta illam interpretationem; erit
ergo ante mundi finem. Et tamen ex cap.
19. colligitur, illud Babylonicum exci-
dium prope finem mundi esse futurum,
nam statim post illud ostenditur Chris-
tus descendens super equū album, & cū
gladio ex vtraque parte acuto proceden-
te ex ore eius, cælestibus exercitibus
comitantibus ad perdendam bestiam cū
Regibus, & exercitibus suis, qui occisi
sunt in gladio *sedētis super equū*; ergo illā
Babylonicā destructionē per Antichris-
tum, & exercitū eius futurā esse satis cō-
sequenter intelligitur. Ergo inde euidē-
ter concluditur non esse futuram Romā
sedem Antichristi.

Tertio idem ita concluditur, nam si
Roma est illomodo in fine mundi des-
truenda, vel id fiet per Antichristum, vel
per alium; si per Antichristum, certe se-
des eius non erit, quia hæc duo inter se
repugnant. Neque fingi potest, quod
prius in illa fixurus sit sedem, si postea
illam sit destructurus; tum quia neque
hoc habet fundamentum, neque verisi-
militudinem, tum quia monarchia An-
tichristi non tanto tempore durabit, vt
ad illam vicissitudinem rerū possit suffi-
cere, tum præterea, quia (vt ex cap. 17.
colligitur) ex odio fornicariæ destruet
illam per se, vel per Reges amicos suos;
ergo à principio gerent hostile bellum
contra illam: ergo cogitari non potest,
quod prius sit Roma futura sedes Anti-
christi, & postea per illum destruenda.

Neque etiam dici potest destruenda per
alium postquam Antichristus in illa se-
dem suam fixerit, tum quia repugnat cū
verbis citatis ex cap. 17. vbi dicitur des-
truenda per Reges amicos bestiarū, id est,
Antichristi, & executorum consiliorū
eius. Tum etiam quia ex alijs locis Apo-
calypseos, & ex Daniele, & Paulo con-
stat, Antichristum à nullo puro homine
esse superandum, sed ab ipso Christo esse
interficiendum, ergo si Antichristus se-
mel sedem suam Romæ collocaret, non
esset Roma ab vllō hoste Antichristi des-
truenda, neque ab ipso Christo ante ge-
neralem mundi conflagrationem, quia
Christus cum venerit ad Antichristum
interficiendum, nullam destruet ciuita-

tem, neque hoc de illo legitur, sed solum
quod Antichristum, & pseudoprophe-
tam eius viuos in infernum mittet, & cæ-
teros illorum socios in gladio suo occi-
det, Apocalyp. 17.

Assertio ergo, quod Roma futura sit
Antichristi sedes, & à Rege non proba-
tur, & dictis, ac expositionibus eius cō-
traria est, & plane falsa. Denique est op-
tima coniectura, quia Antichristus des-
tructor est Romanum imperium, &
magno odio illud prosequutus, vt etiā
ex 17. cap. Apocalypsis colligitur, & ex
2. Thess. 2. & ex omnib⁹ Patribus, ergo
nō est verisimile, collocaturū esse Romæ
sedē suā, quia etiam Romanum nomen
cum imperio suo cupiet extinguere.

C A P V T XVI.

Ubi futura sit Antichristi sedes.

Longē quidem certius est, Romā
non esse futuram sedem Antichri-
sti, quam sit certum, quis locus, vel
ciuitas futura sit, in qua thronum suum
sit collocaturus. Neque id mirum esse
debet, quia in omnibus rebus obscuris,
quæ à cognitione humana longe distāt,
facilius quid non sit, quam quid sit agnos-
citur. At nobis etiam non est tam neces-
sarium, cognoscere, vbi sit Antichristus
sessorus, quam scire, non esse Romæ im-
peraturus, quia hoc posterius ad hære-
ticos confundendos multum conducit;
illud vero prius, licet sit ignotum, vel in-
certum, non multum refert. Nihilomi-
nus tamen vt ex hac affirmatione nega-
tionem demonstratam in superiori capi-
te in hoc ampliori autoritate confirme-
mus, quid in hoc puncto verisimilius vi-
deatur, paucis proponemus.

Catholici ergo Doctores, verisimilli-
mum censent Hierusalem futuram esse
regalem sedem Antichristi, templumq;
Hierosolymitanum vtcunque per An-
tichristum instauratum futurum esse
quasi fundamentum, & caput falsæ
religionis, quam Antichristus in mun-
dum inducere conabitur. Quæ opi-
nio sine vlla dubitatione ex antiqua
traditione descendit. Nam Irenæ. lib. 5.
cap. 25. aperte dicit, Antichristum reg-
naturum in Hierusalem. Lactant. lib. 7.
cap.

17.
Conclusio

Apoc. 17.
2. Thess. 2.

1.
Certius est
Antichristi
sedem non
futurā Ro-
mæ, quam
vbi futura
sit.

2.
Regiam An-
tichristi te-
rosolymis
futuram cō-
munis opi-
nio est.

D. Irenæ,
Lactant.

16.
Dilemmate
idem proba-
tur.

Alia pars di-
lemmatis.

Hypol.
D. Aug.
Raban.
D. Greg.

D. Cyril.
D. Dam.
Sen. Sulp.

cap. 15. & 17. dicit, regnaturum esse in Oriente, in eaque Asia parte, quæ Syria vocatur, id est, in Iudæa. Hypol. in orat. de Consummat. mundi, dicit Hierosolymis sessurum. Idem Augustinus, vel potius Rabanus tract. de Antichrist. Gregor. Turonen. lib. 1. Histor. Francor. in princip. *Antichristus* (ait) *primum circumcissionem inducet, se asserens Christum, deinde in templo Hierosolymitano statnam suam collocabit, &c.* Idem Cyrill. catech. 15. Damas. lib. 4. cap. 27. Seuer. Sulpit. dialog. 2. de Sanct. Martin. & omnes exponentes Scripturas statim tractandas. Tantis autem Patrum consensus non potuit certe in sola humana suspitione, aut opinionione fundari, cum sit de re futura contingente, & ex diuina prouidentia, ac permissione maxime pendente; ergo credendum est, manasse ex communi intelligentia scripturarum: sunt enim in Scriptura multa testimonia, quæ hoc significant, tamen quia prophetica, & obscura sunt, ex traditione aliqua verum illorum sensum Patres colligisse videtur.

3.
D. Pauli testimonium maxime fauet.
2. Thess. 2.

D. Iren.

D. Hypol.
Ephrem.

D. Cyril.
Damas.
Sedul.
Haymo.
D. Thom.

Duo autem videntur esse præcipua testimonia, quibus hæc veritas confirmatur, quæ nunc expendemus, & obiter alia testimonia, & rationes, seu congruentias attingemus. Primum testimonium est illud Pauli, quo Rex utebatur: *Ita ut in templo Dei sedeat.* Nam Paulum ibi loqui de templo Hierosolymitano longe verisimilius est. Primum enim ita exponunt frequentius antiqui Patres, Iren. lib. 5. cap. 25. *Transferet (inquit) regnum suum in Hierusalem, & in templo Dei sedebit, seducens eos, qui adorabunt eum, quasi ipse sit Christus.* Et ca. 30. *sedebit (ait) in templo Hierosolymis.* Idem Hypolit. in orat. de Consummat. mundi, Ephrem orat. de Antichrist. p. 3. *Honorabit (inquit) Iudeos supra modum, & Iudeorum populi ipsum maxime honore afficiet. Vnde & ipse tanquam eos honore præferens, designabit ipsis omnibus locum suum, ac templum, suamque illud instaurandi prouidentiam.* Idem Cyrillus Hierosolymitan. cateches. 15. Damas. lib. 4. c. 27. exponens Paulum, ait, Porro Dei templum non nostrum intelligit, sed iudaicum, non enim nobis, sed Iudæis veniet. Ita etiam interpretantur locum Pauli Sedulius, Haymo. D. Thomas, & alij communiter. Et potest ita suaderi.

A Nam verisimilius est, loqui Paulum de templo materiali, quod est locus adorationis, & sacrificij, quam de templo metaphorico Ecclesiæ, vel animi humani; tum quia illa significatio vocis templi est magis propria, magisque vñtata, faciliusque poterat à fidelibus intelligi, quos tunc Paulus instruere volebat; tum etiam quia sine dubio alludit ad verba Christi Matt. 24. *Cum videritis abominationem stantem in loco sancto.* Vbi non est dubium, quin Christus de materiali templo loquatur. Tunc autem quando Paulus scribebat, solum templum Hierosolymitanum *templum Dei* quasi per antonomasiam à fidelibus vocabatur, quia tunc vel nondum incæperant Christiana templa, vel non hac voce appellabantur, ut ex antiquis Patribus constat. Neq; in alia significatione inuenitur in Scriptura, & præsertim in nouo testamento vox illa *templi Dei* in proprietate sua, & prout locum sacrificij significat; ergo verisimilius est, in eadem significatione Paulum illa voce usum fuisse.

Probabilius est D. Paulum loqui de templo Hierosolymitano quam de Ecclesia.

Matt. 24.

B Confirmatur hoc testimoniū ex alio Matt. 24. vbi Christus ait: *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto*, ibi enim per locum sanctum templum Hierosolymitanum intellexisse testes sunt omnes, qui de statua, seu imagine Cæsaris locum interpretantur, ut Chrysost. Hom. 76. Theophyl. libi. Item Hilar. can. 25. in Matt. dicens, *De Antichristi temporibus hæc loquutus est.* Et infra. *Atque à Iudæis susceptus in loco sanctificationis insistet, ut vbi sanctorum precibus Deus inuocabatur, illic ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis sit.* Ambros. etiam lib. 10. in cap. 21. Lucæ, de templo interiori Iudæorum exponit. Et eundem sensum indicauit ibi Hieronymus, cum dixit, verba Christi posse intelligi, aut simpliciter de Antichristo, aut de imagine Cæsaris, quam in templo posuit Pilatus, aut de statua Adriani, quæ in Sancto sanctorum loco posita fuit; intellexit ergo Hieronymus illum locum Sanctum esse templum & Sancta sanctorum, & tamen ibidem ait, de eodem loco Paulum loqui. 2. Thessal. 2. Vtrumque autem optimè confirmatur ex loco Daniel. 9. *Et erit in templo abominatio desolationis, quidquid enim ibi per abominationem desolationis*

4.

Matt. 24. Proccedens expositio ex Matth. confirmatur

C

D. Chrys. Theophy.

D. Amb.

D. Hier.

D

2. Thess. 2. Dan. 9.

desolationis significetur, dubitari non potest, quin templum Hierosolymitanum Daniel intellexerit, nullum enim aliud templum Dei veri tunc erat, nec de alio est sermo in testamento veteri; At Christus Dominus locum Danielis allegat, ergo idem templum per locum sanctum intellexit: Paulus autem ad vtrumque alludit; ergo de eodem templo loquitur, de quo Daniel, vt recte notauit Origen. lib. 6. contra Celsum circa medium.

Origen.

5.
Apoc. 11.
Aliud testimonium ex Apocalypsi nostram sententiam corroborat.

Andr.

Aret.

Secundum principale testimonium est Apocalyp. 11. vbi dicitur, testes pradicatos esse in ciuitate magna, vbi Dominus eorum crucifixus est, id est Hierosolymis, interficientur autem ab Antichristo, vt ibidem dicitur, & ibidem Antichristus ipse interficiendus est; ergo longe verisimilius est, ibi praeipue regnaturum esse Antichristum. Sic Andr. in illum locum suo cap. 30. In hac namq. ciuitate (ait) ad imitationem Dauidi regni sedem (vt probabile fit) constituet. Idem cap. 62. cum maiori dubitatione. Clarius Aret. cap. 30. Corpora (inquit) illorum insepulta projiciet in plateis Hierusalē, in ea enim regnabit tanquam Rex Iudaeorum, quos seducet. Et eodem modo locum illum de ciuitate Hierusalem intellexerunt reliqui expositores antiqui, & moderni in illum locum, multiq. alij Patres docuerunt, Eliam, & Enoch in Hierusalem esse ab Antichristo occidendos, quod non nisi ex hoc loco sumpserunt. Vnde satis probabiliter colligitur, ciuitatem illam futuram esse Regiam Antichristi, ideò enim in illa potius, quam in alijs testes Christi constanter pradicabunt, quia caput superstitionis erit, sicut olim Petrus, & Paulus in Romana vrbe, quae caput erat ethnici imperij, praeipue docere studuerunt: vnde sicut ipsi martyrio ibi coronati sunt, ita etiam Enoch, & Elias interficientur ab Antichristo in ciuitate sua Regia Hierusalem. Cum enim Iudaeus futurus sit, & pro Messia à Iudaeis suscipiendus, & adorandus, vt paulò post dicemus, per se verisimile est, postquam in Oriente monarchiam usurpauerit, in ciuitate Regia Iudaeorum, quam ipse instaurabit, solium suum collocaturum. Illa ergo ciuitas ab Antichristo instaurata, & aucta ibi à Ioanne ciuitas magna vocatur, vel certe mag-

Enoch, & Elias Hierosolymis occidendi sunt.

na, quia in ea magna, & mirabilia contigerunt, quia vero fide, & moribus corruptissima erit illo tempore, ideò spiritualiter Sodoma, & Aegyptus in eodem loco à Ioanne appellatur.

At verò Rex Angliae, non obstante dictorum verborum euidentia, Romam à Ioanne illis verbis significatam esse contendit. Et primo aduertit, cum Ioannes dixit: Corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnae, quae vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus, illud verbum spiritualiter tam Hierosolymis, quam Sodomae, & Aegypto tribui, vt credatur, non esse sermonem de Hierusalem materiali, sed mystica, per quam Romam intelligit. Deinde expendit, post praedicta verba Ioannem non addidisse simpliciter, vbi Dominus eorum crucifixus est, sed interposita particula Et, vbi & Dominus eorum, & cetera. & ita exponit: Sedes Antichristi tam plena futura est spiritualibus fornicationibus, & idololatrijs, at quae olim fuerunt Sodoma, & Aegyptus, imò persecutione Sanctorum tam cruenta, vt in ea iterum Christus sit crucifigendus in membris suis, iuxta regulam vulgarem vt quae in corpore, & membris huius, capiti tribuantur. Tertio expositionem hanc confirmat ex verbis Ioannis cap. 18. in fine, vbi de mystica Babylone dicit. Et in ea sanguis Prophetarum, & Sanctorum inuentus est, & omnium, qui interfecti sunt in terra. Nam sub illa distributione omnium Christum etiam comprehendit, quia ille interfectus est in terra. Vnde videtur colligere, etiam Christum dici Romae interfecum.

Tandemque addit, posse dici Romae occisum Christum, quia autoritate Romani imperij occisus fuit, & tanquam reus in Imperatorem Romanum, ita vt qui illum excusare niteretur, Caesaris amicus non haberetur. Potestq. haec interpretatio iuari, quia nonnulli Catholici non intelligunt in proprio sensu verba illa. Nam Hieronymus epist. 7. multis argumentis persuadere conatur, ibi non esse sermonem de ciuitate propria Hierusalē. Primum quia in initio eiusdem capituli. 11. vocat Ioannes Hierusalem ciuitatem sanctam, dicens: Et ciuitatem sanctam concubabunt mensibus. 42. Deinde quia in Scriptura sacra non ciuitas specialis, sed mundus solet spiritualiter Sodoma, & Aegyptus

6.

Rex Jacobus ciuitatis magnae nomine Romam significatam.

Apoc. 11.
Prima eius confirmatio.

Secunda.

Tertia.

Apoc. 18.

7.

Contendit etiam dici posse Christum Romae occisum.

Ioan. 19.

D. Hier.

Apoc. 11.

tus

Lyran.

tus appellari, & ita concludit ciuitatem illam esse mundum. Lyranus verò in illum locum per ciuitatem illam magnā, cōgregationem infidelium intelligit; ergo si licet à proprio verborum sensu recedere, non erit, cur interpretatio Regis probabilis non videatur.

8.

Primæ Regis probationi, occurritur.

Vox Spiritualiter, in Ioannis testimonio, quomodo intelligenda.

Apoc. II.

Respondemus in primis ea, quæ Rex aduertit, leuia esse, vel ad suam expositionem suadendam, vel ad veritatē euerendam. Nam quod primo notat, aduerbium illud *spiritualiter*, non solum Sodomæ, & Aegypto, sed etiam Hierosolymis tribui; manifeste falsum est, & contra literam. Quia in primis non ponitur ibi nomen Hierusalem, vt *spiritualiter* accipi notetur, sed per periphrasim describitur: per alia nomina metaphorica, quibus eius viles, & fædæ proprietates notantur, & per mortem Domini, quæ in ea contigit, & ita non apparet, quomodo illud aduerbium *spiritualiter* ibi potuerit Hierusalem tribui. Deinde id fit manifestius, ordinem verborum notando, quæ sic habent: *Corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est.* Vbi clare constat vocem *spiritualiter* non coniungi cum ciuitate magna, nec poni ad indicandum, non propriè, sed metaphoricè vocari ciuitatem, aut magnam, sed coniungi cum verbo *vocatur*, & poni ad explicandum, quomodo illa ciuitas vocetur *Sodoma, & Aegyptus*, vtique mysticè, & non propriè; extrahit ergo à propria significatione voces (vt sic dicam) in prædicato propositionis positas, non subiectum ipsum, cui illa metaphorica prædicata tribuuntur. Neque etiam potest coniungi vox illa *spiritualiter*, cum posterioribus verbis: *Vbi & Dominus eorum crucifixus est*, quia illa iam est quasi noua propositio, indicans, illam ciuitatem magnam per aliam conditionem, seu proprietatē eius valde diuersam, cui verbum *spiritualiter* ibi nō tribuitur, nisi quis velit suum arbitrium verba peruertere. Ergo verbū *spiritualiter*, nullo modo tribuitur Hierosolymis, quia neque sub hac ipsa voce, neque sub periphrasi, seu descriptione de illa dicitur. Atque ita concluditur, ex vi illius contextus propter vocem illam *spiritualiter* non posse ibi metaphoricè

Vox illa Sodomæ, & Aegypto applicatur.

A intelligi, nisi nomina Sodomæ, & Aegypti, & in hoc conueniunt Hieronymus, & Lyran. suprā allegati cum expositioribus omnibus.

D. Hier. Lyran.

9.

Secundæ Regis confirmationi satisficit.

Locus ille intelligendus de Ciuitate, in qua Christus in se, nō suis in membris, occisus est.

August. 3. de Doctr. Christian. cap. 31.

Cōfirmatur primo.

Secundo.

Tertio.

In his autem, quæ secundo loco Rex notat particula *Et*, quam Rex ponderat, nihil veritati obstat, sensus enim literalis, & clarus est, ciuitatem illam non solum esse spiritualiter Sodomam, & Aegyptum, sed etiam in illa cōmissum esse illud horrendum facinus occidendi Christū. Vnde libenter accipimus quod Rex ibi fatetur, sermonem ibi esse de ciuitate illa, in qua erit sedes Regia Antichristi. Item admittimus, quod addit, futuram esse plenam tenebris, & fornicationibus, vel spiritualibus, vel carnalibus, ob quas Sodoma, & Aegyptus appellatur. Quā verò subiungit interpretationē, vt Christus non in se, sed in suis membris crucifixus ibi dicatur, omnino reiicimus, & improbamus. Nam licet illa regula interpretandi Scripturas de Domino, & eius corpore trita sit, tamen, vt ait Augustinus illam explicans, *Quid corpori, quid capiti conueniat, vtiq; intelligendum est.* Quia licet regula in se, ac generatim sumpta vera sit, in mala eius applicatione, sine delectu, & intellectu facta, grauissimè errari potest. Quod sine dubio Regi non solum in hoc puncto, sed etiā in toto hoc discursu de Antichristo, imò etiam in alijs fidei dogmatibus, & in abusu aliarum regularum interpretandi Scripturas sæpe contingit, vt aliquoties iam in superioribus notauimus. Et in præsentī est manifestum, primo quia ibi nulla est necessitas talis regulæ, vel metaphoræ, & illa non est applicanda, neque affingenda sine fundamento. Secundo quia verba non iuuant, sed potius repugnant, cum enim dicitur *Dominus eorum*, expresse distinguitur caput à membris, & ab illis membris, qui pro ipso interfecit fuerunt. Tertio quia verba illa, *Vbi & Dominus*, ponuntur ad designandam ciuitatem magnam, de qua erat sermo, & distinguendam illam à cæteris; si autem sit sermo de capite in membris, inutile est signum, quia nec tantum Hierosolymis, nec tantum Romæ, sed per vniuersum mundum, & fere in omnibus urbibus eius Christus est in suis membris crucifixus. Denique nullus expofitorum

ftorum ita locum illum intellexit, neq; Hieronymus, aut Lyranus supra, neque aliquis ex Patribus.

10.
Ad tertiam
Regis con-
firmationē
refpōdeat.
Beda.

Confirmatione, quam tertio loco Rex addidit ex c. 18. Apocalypsis, maxime moti sunt Beda, & alij, qui dixerunt, Babylonem in illo capite non ciuitatem aliquam specialem, sed vniuersum mundū significare, quam expositionē valde probabilem esse supra ostensum est: illa autē posita cessat obiectio. Supponendo autē illam Babylonem esse Romam, argumētum Regis parui momenti est: nam si ex illis verbis, *Sanguis omnium, &c.* colligi putat, etiam Christum interfectū esse Romæ, & ideo exponit esse occisum in mēbris suis, ergo Abel, & Machabei martyres, item Stephanus, Andreas, & omnes Apostoli Romæ interfecti sunt, nam illi etiā interfecti sunt in terra. At non sunt interfecti Romę in proprijs personis, nec in mēbris suis, quia Abel, aut alius similis non fuit caput Martyrū, nec in eis locū habet regula de capite, & corpore; quomodo ergo omnes illi Romæ interfecti sunt? Quod ergo Rex de alijs responderit, nos de Christo respōdebimus. Multoq; facilius, & probabilius, quia non est necesse illam distributionem intelligere de omnibus Sanctis à principio mundi interfectis, sed de illis, qui per tyrannos persequentes Christi Ecclesiam interfecti sunt, & ita non est necesse sub illis comprehendere Christum.

11.
Romæ dici
tur iouen-
ri fāguis eo-
rum Marty-
rum, qui eis
authoritate
vel approba-
tione occisi
sunt.
Riber.
Vieg.

Dices saltem necessarium videri omnes Martyres noui testamenti comprehendendi. Propter hoc respondent docti expositores moderni, sensum non esse, omnes Sanctos interfectos esse Romæ, sed dici in ea inueniri sanguinem omnium Martyrum, quia Romana potentia, & autoritate interfecti sunt, quotquot vbiq; pro Christo interfecti fuerunt, maximē vsque ad tempora Ioannis. Potestque expositio hæc satis in litera fundari, sic enim habet: *In ea sanguis Prophetarum, & Sanctorum inuentus est, & omnium, qui interfecti sunt in terra.* Vbi pondero particulam illam *in terra*, in hoc enim posteriori loco non dixit *in ea*, id est, in Babylone, sed *in terra*, id est, vbiq; in mundo; ergo non dicit, omnes esse Romæ interfectos, sed omnium vbiq; interfectorum sanguinem Romæ attri-

A bui. Sed instabit aliquis, quia etiam hoc modo non omnes Martyres Romanorum Imperatorum, aut Magistratum ipsorum, opera interfecti sunt. Nam Stephanus interfectus est à Iudæis populari impetu, aut propria autoritate, multi etiam in Perside, & alijs locis extra Romanum imperium interfecti sunt. Respondetur in primis, hos paucos esse eorumque non haberi rationem, neque esse necessarium, vt vniuersales sermones Scripturę sine vlla exceptione semper intelligantur. Vel dici etiam potest, omnium pro Christo interfectorum sanguinem Romæ inueniri, quia omnium martyria Roma suo exēplo approbavit, & omnibus tyrānis exemplū, & animos præbuit ad persequendum Christianos, ac denique quia vel omnium mortibus cooperata est, vel affectu suo consensit, & ita particeps facta est interfectionis omnium.

B Atque hæc omnia optime in Christi mortem conueniunt, sicq; melius accommodantur, quæ Rex vltimo loco in sua interpretatione dicit, Christum dici interfectum Romæ, quia Romani Imperatoris autoritate interfectus est. Hoc enim violentissimē accommodatur ad verba Ioannis cap. 11. Nam ibi non agit de autoritate, sed de loco, *Vbi Dominus eorum crucifixus est*, vt verba ipsa ostendūt, & occasio, propter quam adiuncta fuerit, vtique ad signum exhibendum, quo intelligeretur, de qua ciuitate sermo esset, ad quem finem parum deferuit, aut autoritatem, aut potentiam, qua Christus occisus est, nosse: potuit enim in toto orbe Romano, & in quacunque eius ciuitate interfici, etiam si autoritate Imperatoris necaretur. At verò in cap. 18. omnes illi interfecti, sub quibus Rex vult Christum comprehendere, non dicuntur interfecti Babylone, sed *in terra*, sanguis autem omnium dicitur esse Babylone, seu Romæ, vtique per participationem, autoritatem, cooperationem, seu consensum, vt dictū est. Hoc autē modo etiā sanguis Christi non in mēbris tantum, sed etiā in sua persona Romæ inuentus est, vel propter rationem Regis, quia per Romanos milites, & Magistratum, & quasi in defensionem autoritatis Cæsaris interfectus est, vel certe quia

12.
Etsi Christi
Romana au-
thoritate sit
occisus, vio-
lenter ex Ioā-
nis verbis di-
citur Romę
occisus.

Apoc. 18.

Romæ est
sanguis mar-
tyrum, qui
Romæ occi-
si non sunt.

Romani Imperatores persequendo, & occidendo Christianos, maximum in Christum odium profitebatur, & ita interfectionis eius participes fiebant. Rex ergo sua illa interpretatione soluit quidem propriam obiectionem, quam in præcedenti confirmatione posuerat: non verò exponit, sed corrumpit verba capituli 11. quæ tractamus.

13.
D. Hieron.
explicatur.

Ad Hieronymum respondemus in primis, non fauere Regi, quia non de Roma, sed de toto mundo locum interpretatur. Et nihilominus dicimus, etiam illam interpretationem non probari à nobis, quia est à verbis, & à mente scribentis aliena, ut explicatum est, censentque viri docti, Hieronymum ibi non tam in propria persona, quam nomine Paulæ, & Eustochij loqui, eaq; proponere, quæ ad Hierusalem commendandam, & ab ignominia vindicandam illæ conferre putabant, non expendendo, nec examinando rigore veritatem eorum, quæ dicebantur. Nec rationes Hieronymi cogunt, tum quia eadem ciuitas diuersis respectibus, vel temporibus sancta, & iniqua nuncupatur, ut est frequens in Scriptura, tum etiam quia probabile est, *ciuitatem sanctam*, de qua Ioannes loquitur in initio illius capituli, non esse eandem cum *ciuitate magna*, de qua in fine loquitur, nam prior est Ecclesia Christi, posterior verò est Hierusalem. Nec est inusitatum in Scriptura, Hierusalem comparari Sodomæ, ut ibi latè expositores ostendunt, & licet alibi factum non esset, hoc non obfaret, quominus Ioannes præuidens futurum Hierosolymitanum statum sub tempore Antichristi, eam cõparationem faceret, illaq; metaphora vteretur. Nā etiā Roma in antiqua Scriptura non inuenitur Babylon appellata, & tamen Petrus, & Ioannes nomen illud per metaphorā imposuerunt. Denique idem Hieronymus Daniel. 11. in fine ex professo docet, Antichristum Hierosolymis collocaturum esse solum regni sui, & ibi in monte Sion esse à Christo interficiendum. Et in hunc sensum exponit latè locum illum Danielis, quem sensum, ut ipse ait, *prolixè prosequutus est, ut ostenderet Porphyrij calumniam, & Scripturæ difficultatem, cuius intelligentia absque Dei gratia, & doctrina maiorum sibi imperitissimi, vel*

In Apocalypsi
psi ciuitas
Sācta & magna,
diuer-
sæ sunt.

Alibi Hieronimus
suā mentē clari-
us expres-
sit.

A *maximè vendicant.* Quæ verba ideò re-fero, ut meam etiam in hoc libro prolixitatem eiusdem excusein.

C A P V T XVII.

Ex descriptione personæ Antichristi, quam Paulus tradit. 2. ad Theffalon. 2. illum Pontificis aduersarium maximum potius, quam Papam esse futurum, euidenter ostenditur.

Hoc est tertium caput disputationis, quā Rex de Antichristo proposuit. Qui statim in eiusdem disputationis initio inducit descriptionem personæ Antichristi traditam à Paulo. 2. ad Theffal. 2. *Homo peccati, filius perditionis, qui extollitur supra omne, quod dicitur Deus.* In qua omisis duabus prioribus particulis, solum tertiam expedit, & illā Pontifici accommodat, ut illum Antichristianismi arguat. Et in hunc fere modum colligit: Papa se extollit supra omne, quod dicitur Deus; ergo est Antichristus. Antecedens patet, nam de Regibus, vel sacerdotibus, vel de vtriusq; ait Deus. *Ego dixi, Dij estis*, Psal. 82. At Papa se extollit supra omnes Reges, & Episcopos, nam *super vtriusq; gladij potestatem hodie se effert.* Ergo extollit se supra omne, quod dicitur Deus, ac proinde est Antichristus. Neq; in eo loco in verbis Pauli proprietatem aliā, vnde Antichristi persona describi, seu cognosci possit, considerare voluit, sed post longā digressionē de sede, & tempore Antichristi, in pag. 102. ad descriptionē personæ illius reuertitur, eaq; non ex locis clarioribus Scripturæ, sed ex obscurissimis Apocalypsis visionibus eruere conatur. Sed prius quā ad illa obscuriora, minusq; vtilia necessitate coacti cū illo diuertamur, circa hūc locum Pauli insistendum est. Quoniam ex eo euidenter constare potest, talem describi Antichristi personam, ut nō solum à Pontifice Romano distinctus, se etiā fide, & moribus omnino diuersus, & oppositus, ac denique summus Apostolicæ sedis hostis, & aduersarius cogitatus sit.

Et in primis expendo verba priora, quæ Rex omisit. *Homo peccati, filius perditionis.* Nam per hæc verba describitur ille homo ut iniquissimus, & quod perditissimus sit futurus. Quod paulo post

1.
Prælat. pag.
64.

2. Theff. 2.

Sūmum Pō-
tif. Antichri-
stū esse Rex
Iacobus col-
ligit.

Psal. 82.

Ex eodem
Pauli loco
Regis coram
mentū aper-
te conuinci-
tur.

2.

Antichrist.
erit homo
peccati, id
est, peccatis
omnibus co-
operatus.

2. Theff. 2. post apertius idem Apostolus explicuit, dicens: *Ille iniquus, cuius est aduentus secundum operationem Satanae, & in omni seductione iniquitatis.* Vnde Chrysostom. ibi Homil. 3. *Vocat eum hominem peccati, quia faciet innumerabilia, & procurabit, ut alij faciant terribilia.* Et Theodor. *Ipsū (inquit) hominem peccati appellauit, quandoquidem, natura homo est, qui omnem operationem diaboli in se suscipit. Filius autem perditionis, ut & ipse pereat, & alij perditionem procuret.* Vnde in hoc dicit Christum æmulaturum, ut sicut Christus omnium fuit causa salutis, ita ipse sit author perditionis omniū. Theophyl. *Hominē peccati illū ipsum vocat, ut qui omne peccatorum genus peracturus sit, & alios ad peccatum supplantaturus.* Similia habet ibi Oecumenius, eisdēq; coloribus Antichristū depingunt Cyrill. catech. 15. *Iudeos (ait) decipiet, eosq; omni genere inhumanitatis, & malis circumscribet, ita ut omnes, qui ante illū improbi, & impij fuerint, excellat malitia.* Et sanctus Ephr. serm. de Antichristo. *Euomet draco in eū vniuersam suā amaritudinē cum omni sua malitia, propinabitq; fraudulentē latens in se tethiferum virus.* Et similia habet Damascen. lib. 4. ca. 27. & alij qui de Antichristo scribūt, vel expresse, vel tacite ita verba Pauli interpretando. Verba enim illa Pauli: *Homo peccati. Filius perditionis* per exaggerationem, & antonomasiam dicta sunt. Habēt namq; illa genitiua locū adiectiuorū, & absolutē posita illā magnā vim habere solent, sicut idē Paul. ad Colos. 1. Christū vocauit *filium dilectionis suæ*, id est, dilectissimū, in quē Pater omnes thesauros dilectionis suæ effudit, ut sensit August. 15. de Trinit. ca. 19. in fine. Ad hunc ergo modū vocat idē Paulus hoc loco Antichristū hominē peccati, id est, summe malū, ac perditissimū, vel ut Hug. Card. exposuit, *seruū peccati*, vel, ut ait Caietan. *homo habens plenitudinem omnium peccatorū.* Et hinc etiam Theologi cū Gregorio. 15. Moral. cap. 28. Antichristum dicunt esse caput malorum omnium sub Satana, quia in illo futura est omnis malitiæ plenitudo. Et quia sicut Christus est sanctior omnibus bonis, ita Antichristus futurus est peior omnibus malis, ut D. Thom. dixit cum Gloss. D. Thom. 2. Theff. 2. 3. Quis ergo ita sit audax, & impudens,

A vt descriptionem hanc Bonifacio. III. aut Pōtificibus, qui post illū fuerunt, attribuerē nō vereatur? Quid enim mali fecit Bonifacius. III. propter quod, *homo peccati, & filius perditionis* vocari meruerit? Nihil profecto tale memoriæ proditum in historijs legimus. Nam sancte vixit, & sancta decreta edidit, & sancte mortuus est, ut cōstat ex Platina, & alijs. Solūq; illi ei obijciunt Protestantes, quod ambitionē Constantinopolitani Patriarchæ, primatum Ecclesiæ appetentis, represserit, & sedem Romanā matrem esse, & caput Ecclesiarum cōstanter, fideliterq; defenderit. At hoc summa laude dignū est, non enim fuit ab eo vsurpatū, aut nouiter inuentū, sed à Deo concessū, & à Patribus, ac prædecessoribus suis acceptū. Id enim omnes superiores Pōtiffices vsq; ad sanctū Gregoriū Magnū fecisse, in superioribus ostensum est.

Sed instant, nomen vniuersalis Episcopi ab Imperatore Phoca sibi concessū vsurpasse, ut Anastasius refert. Respondemus in primis, aut eos tractare de nomine vniuersalis Episcopi, aut de re per illud significata, scilicet, primatu Ecclesiæ. C Primatū quidē Ecclesiæ Romanæ supra Cōstantinopolitanā, & alias cōferre non potuit Phocas, nam ante illū semper in Ecclesia Romana fuit, & ipsi Patriarchæ Cōstantinopolitani lōge antea, ac semper illū recognouerūt, ut in superioribus ostensū est. Ad summū ergo potuit Phocas Romanæ Ecclesiæ primatū cōtra insolentiā Cyriaci moderni Archiepiscopi Cōstantinopolitani defedere, ac declarare. Atq; hoc tantū fecisse, Anast. & Paul. Diac. retulerūt, quorū verba recitat Bar. ann. 606. n. 2. Si vero de nomine Oecumenici, seu vniuersalis Episcopi tractāt, & in eo ponūt hoc grāde peccatū, in primis in verbis Anastasij, aut Pauli Diaconi hanc vocē nō inuenio, sed voces Primat⁹, primæ sedis, & capitis Ecclesiarū, quæ antiquissimæ sunt. Deinde etiam si verū sit, Ioannē Archiepiscopū Cōstantinopolitanū nomen vniuersalis Episcopi vsurpare voluisse, & Cyriacū eadē ambitione laborasse, & propterea Bonifaciū obtinuisse à Phoca, ut illū cōpesceret, ipsumque Phocam id fecisse, & imperiali edicto declarasse, nomen illud solū Romano Pontifici posse conuenire: nihilominus nec

Ostenditur Antichristū notas tū mis Pōtificibus, non conuenire.

Bonifacius III. à calumnia vindicatur.

4. Phocas Romanæ sedis primatum non detulit sed ad summum declarauit.

Anastasiuſ refert, neque ostendi poteſt, Bonifaciuſ, aut ſucceſſores ei긯 tituluſ illum accepſiſſe, illa voce explicatuſ, & ſignificatuſ. Denique concedamus, ſi placet, Bonifaciuſ illo titulo, & nomine uſum fuiſſe, nunquid hoc grande peccatuſ eſt, ut propterea mereatur Bonifaciuſ homo peccati appellari? Certe ſi res ipſa, & dignitas vera eſt, ut re vera eſt, non multum refert, hac, vel illa voce illa explicare, & fortaſſe in ea occasione ad reprimenduſ, & confundenduſ Cyriacuſ illo nomine uti volenteſ, videri potuit expediens. Alioqui ſi Bonifaciuſ tituluſ illum acceptans peccauit, grauius certe Chalcedonenſis Synodus deliquit, quæ nomen illud Leoni Magno, ei긯ſque ſucceſſoribus obtulit, teſte Gregor. lib. 7. indiſt. 1. epiſt. 30.

D. Greg.

5.

Quod ſi Gregorius, & prædeceſſores ei긯, ut idem ait, illud acceptare noluerunt, vel propter humilitatem, vel quia ſuis temporibus non iudicarunt neceſſarium, vel quia vocis ambiguitatem timuerunt: exiſtimari poſſe, arbitranſes, illo nomine vniuerſalis Epiſcopi omneſ aliuſ epiſcopatuſ de medio tolli; potuit nihilominuſ Bonifaciuſ ſuo tempore iam ſatis explicata voce, & intentione Cyriaci Conſtantinopolitani Epiſcopi, ad reſiſtenduſ illi ſine humilitatiſ præiudicio, ad dignitatem ipſam tuendaſ nomen acceptare. Admiratione profecto dignuſ eſt, quod Henricuſ Rex Angliæ ad ſuæ libidiniſ excuſationem nomen capitiſ Eccleſiæ uſque ad illa tempora inauditum auſuſ fuerit uſurpare, & à Iacobo Rege non homo peccati, ſed potiuſ veruſ Eccleſiæ caput, cui ipſe ſuccedere, quemque imitari debeat, cenſetur: & Bonifaciuſ III. propter acceptuſ à maioribus nomen, deſenſamque dignitatem, Antichriſtuſ, hoc eſt, hominem peccati, & filiuſ perditioniſ appellare auſuſ ſit. Omitto cæteroſ Pontifices, qui poſt Bonifaciuſ ſederunt, neque illo titulo ordinariè uſoſ eſſe, neque indignuſ illud nomen hominiſ peccati meruiſſe. Nam licet non negemus, aliquoſ improbiſ moribuſ fuiſſe, illi tamen pauci fuerunt, & inter eoſ nulluſ tam iniquuſ habituſ eſt, ut homo peccati, & filiuſ perditioniſ per antonomafiā dici meruerit, & conuerſo multi fueruſ

Henricuſ uere debuit homo peccati appellari.

A ſanctiſſimi; ex quibuſ aliqui martyreſ fuerunt, multi vita, & ſanctitate illuſtreſ, ac reliqui omneſ ſine ulla improbitate, vel ſcandalo Eccleſiam in fide, & iuſtitia cōſeruarunt. Deſcriptione ergo Antichriſti illiſ uerbiſ à Paulo inſinuatam, nemo, qui vel iudiciuſ rationiſ habeat, Pontifici Romano accommodabit.

Venio ad alia uerba, quæ Rex expedit, licet non integrè illa referat, ſic enim habent: *Quæ aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Omiſit enim Rex uerbuſ *Aduerſatur*, quia ſuæ interpretationi non congruebat, Pontifex enim nō aduerſatur Chriſtianis Regibuſ, aut Epiſcopiſ, quos Rex ibi Deorum nomine ſignificari uult, ſed eorum ſe ſpiritualem Patrem, & protectorem, æquiſſimuſque moderatorem eſſe profitetur. Prætermiſit etiam illa poſteriora uerba; *aut quod colitur*, quia ſenſuſ ab illo excogitatuſ prori긯 euerunt. Sed videamus priuſ, quomodo ſancti Patreſ uerba illa intellexerint. Certe illi non Reges, iudiceſ, aut Princepeſ mundi, vel Eccleſiæ ſacerdoſeſ, aut Prælateſ Pauluſ intellexiſſe exiſtimant, ſed ut ſonant uerba: *Omne, quod dicitur Deus*, Et ſpecialiter ſolent Patreſ de idolis, & diſ gentiuſ id exponere, quia omneſ abiſciat Antichriſtuſ, & ſupra omneſ eleuabitur, id eſt, ſupra omneſ, qui Deſ, licet falſo, dicuntur. Sic Chryſoſtom. inquit, *deſtruet Deoſ gentiuſ, inbebitque ſe pro Deo adorari.* Similiter Theodor. *Se ipſuſ Chriſtuſ, & veruſ Deuſ dicit, & ita contra omne, quod dicitur Deus, inſurgit. Idē fere Theoph. Oecum. & Ambr. alijque expoſitoreſ.* Iren. uero clariuſ li. 3. c. 6 de diſ gentiuſ locuſ Pauli interpretatur, *qui dicuntur diſ, ſed non ſunt*, & ſupra illoſ ait, extollenduſ eſſe Antichriſtuſ, non ſupra veruſ Deuſ, Quod quomodo intelligenduſ ſit, dubitare quiſ poteſt. Nam idem Irenæ. lib. 5. cap. 25. licet eodem modo uerba illa exponat, ſimul de eodem Antichriſto dicit; *Exiſteſ apoſtata, & latro, quaſi Deus uult adorari.* Vnde adiungit: *Idola quidem ſeponenſ ad ſuadenduſ, quod ipſe ſit Deus, ſe autē extollens unū idoluſ.* Itaque Antichriſtuſ re uera ſupra veruſ Deuſ, & ſupra falſoſ, ſeu idola ſe extollit. Sentit autē Iren. Pauluſ per illa uerba ſupra omne quod dicitur Deus,

6. Aliqua Pauli uerba à Rege ſupprimuntur.

B

C Dei nomine à Paulo idola intelligunt, aliqui dicunt.

Dei nomine à Paulo idola intelligunt, aliqui dicunt.

D. Chryſ.

Theodor. Theoph. Oecum.

D. Amb.

D. Irenæ.

D

Deus,

Deus, tātum falsos deos intellexisse, exaltationem verò eius supra verum Deū in alijs verbis: *Vt in templo Dei sedeat, ostēdens se tāquam sit Deus*, significallē. Vnde c. 28. ait. *In tēplo Dei sedente, vt sicut Christum adorent illum, qui seducuntur ab illo.*

Non est autem alienum ab vniuersalitate dictorum verborum, vt intelligantur, tam verum, quā falsos Deos comprehendere, scilicet, *supra omne, quod dicitur Deus*, siue verē, siue falsē dicatur, & siue religiose, siue superstitione colatur. Et ita Lyran. ibi, & Rab. in tract. de Antichristo, *supra omnes*, inquit, *deos gētiū, & non solū supra illos, sed etiā supra omne, quod colitur*, id est, supra Sanctā Trinitatē, quā solū colēda, & adorāda est. Idēq; clare sentit Oecumen. ibi dicens: *Aduersabitur, & extolletur sua superbia non solū aduersus Deum vniuersorū, sed etiā aduersus idola. Neq; enim ad idololatriā ducet homines, sed vt ipsum tanquā Deū adorēt, propterea dicitur, quod efferetur super omne, quod dicitur Deus, aut Numē.* Et 1. Ioā. 4. eadē verba tractās, adiungit: *Per hoc, quod addit, & omne numen, etiā Christianismum significat*, in quo nimirum est cultus veri Dei. Præterea Chrysostomus ibi, cū Paulus simul dicat, *Aduersatur, & extollitur*, ita exponit: *Non enim inducet ad cultum idolorū, sed erit quidā Dei aduersari⁹, utiq; veri Dei; ergo etiā supra illū extolletur, nam faciet se pro Deo adorari, vt idē Chrysostom. subiūgit Homil. 40. in Ioān. exponens verba illa: Si alius venerit in nomine suo, illū accipietis. Antichristus (ait) neq; se missum à Patre, neq; eius voluntate venire, dicet, sed omnē potestātē tyrānice vindicabit, se omnī Deū profitebitur, vt Paulus inquit, supra omne, quod dicitur Deus, aut colitur.*

Alij verò Patres nunc de idolis, & falsis Dijs, nūc simpliciter de omni cultu Dei loquūtur. Sic enim Tertul. lib. de Resurrect. carn. ca. 24. *Aduersatur (ait) & super extollitur supra omne, quod dicitur Deus, vel religio, ita vt in templo Dei sedeat, adfirmans Deum se.* Idēq; habet lib. de Anima cap. 57. & lib. 5. contra Marcion. cap. 16. *Supra omne (ait) quod Deus dicitur, & omnem religionem.* Similia videri possunt in Hypolit. Ephren, & alijs in tract. de Antichristo. Cyrill. cateches. 15. Lactant. lib. 7. cap. 17. Hieronym. dicta q. 11. ad Algasi. & idem sentit August. tract. 29.

in Ioan. Parumq; refert, quod per priora, vel posteriora verba Paulus id dixerit, dūmodo constet, in integra descriptione Antichristi, quā ibi posuit, nō tantum de dijs metaphoricis (vt sic dicā) seu per participationem quandam, vt sunt Reges, & Prælati, nec tantum de Dijs gētium falsis, seu idolis, sed etiam de vero Deo loquutum fuisse.

Valde ergo frigida est, & inanis Protestantū expositio, aut potius accommodatio. Primò quia est contra cōmunem sensum Patrū. Secundo quia est contra vim verborū: nam distributio illa *Supra omne, quod dicitur Deus*, plus cōprehēdit. Vel si verbū illud, *quod dicitur*, habet emphasim illam, *quod dicitur, cum non sit*, vt Irenæus significauit, sic non ad Reges, vel Prælatos, sed ad idola pertinet, quia Reges, & Prælati eo modo, quo dicuntur Dij, non falso dicuntur, cum ore ipsius Dei dicantur secundum quādam analogiam, vel participationē, vel si absolute sumitur *omne, quod dicitur*, siue sit, siue nō sit, omnē appellatum Deum includit. Et præterea illud nomē *Deus* debuit maxime cōprehendere id, quod frequētius, & ab omnib⁹, & à toto vulgo dicitur Deus, Episcopi autē, aut Reges, licet semel, aut iterū in Scriptura dij dicantur, vulgo tamen, & cōmuniter non ita appellantur, idola autē gētiū tunc maxime deorum nomine significabantur, & præter illos Deus verus, præsertim à Christianis, tūc maxime Deus dicebatur, ergo de his potius, quā de Regibus loquitur Paulus.

Accedit etiā nō cōtemnēda cōiectura, quod Paul⁹ ibi nō quācūq; animi elationē, sed sūme prauā, & inordinatā, in illo homine peccati voluit ostēdere, ac describere, vt verba ipsa, & magis, quę inferius adiūgit, præ se ferunt. Ergo nō loquitur tantū de exaltatione super alios homines in potestatibus tēporalib⁹, vel humanis. Hoc enim modo multi fuerūt superbissimi Imperatores supra omnē humanam potestātē se extollētes, & ipse Rex Angliæ in suo regno ita vult extolli, vt sol⁹ recognoscatur caput in temporalibus, & spiritualibus, & ita se effert supra vtrūq; gladium, vt infra Deum nolit recognoscere superiorem, etiam in ordine ad salutem animæ, sed omnium volens esse iudex, à nemine putat se posse iudicari.

D. Ang.

8. Principes, & si aliquando dij dicantur, ea significatio Pauli loco non cōgruit.

D. Iren.

9. Summa Antichristi superbia non erit in eo, quod velie hominibus, sed ipsi Deo præcellere.

Rex temporalis primatū spirituum lem vsurpās verius Antichristus vocatur.

D. Athan.

Multo ergo maiori ratione potest huiusmodi Rex Antichristus saltem in imagine, seu imitatione appellari. Nam Athanasius episcopus ad solitarium vitæ agentem circa finem, ita de Constantio loquitur: *Gravia sunt ista, & plusquam gravia, tamen istiusmodi, quæ congruant in eum, qui Antichristi imaginem gerit. Quis enim videns, eum in decernendo se facere Principem Episcoporum, & præsidere iudicijs Ecclesiasticis, non merito dicat, illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est.* Hæc de Constantio dixit Athanasius, quia iudicia Episcoporum in rebus Ecclesiasticis, & præsertim in causa fidei usurpare volebat; quid ergo de seculari Principe, qui spirituales primatus sibi arrogat, dicturus fuisset?

IO.

Antichristus
supra Deum
se efferet.

Veruntamen licet hoc genus superbiæ imaginem Antichristi referat, non dum tamen veritatem, maiorem enim voluit Paulus de Antichristo indicare, & ideo non ibi descriptionem conclusit, sed addidit: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.* Quæ verba sine causa Rex in illa descriptione omisit, cum illa maximè declarent personam Antichristi, & superbiæ eius, exponatque; quomodo intelligendum sit prius verbum: *Extollet se super omne, quod dicitur Deus:* non quidem supervtriusque gladii potestatem se efferendo, intra ordinem ministrorum Dei, sed supra ipsum Deum se exaltando, & iubendo se in templo adorari ut Deum. Et hoc magis declarât, quæ postea adiungit: *Cuius est adventus secundum operationem Satanae in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus.* Nā hæc omnia eo tendent, ut se Deum faciat in omni seductione iniquitatis.

II.

Argumen-
tum ad ho-
minem.

Ex quibus etiam constat, argumentum Regis contra ipsum euidenter retorqueri. Primo ad hominem, quia ipse dicit, Romanum Pontificem esse idololatram, adorando sanctos ut numina, & Deos, ac subinde illis se subijciendo, & feruendo; at verò Antichristus nulli numini se subijciat, sed supra omne illud extolletur, nec idola, aut simulachra venerabitur, sed eis aduersabitur, ut Patres ex verbis Pauli colligunt; ergo non loquitur consequenter Rex dicens, Papam esse Antichristum. Deinde euidentissimum est, Papam non se facere Deum,

A nec iubere, se adorari ut Deum, nec esse Dei, aut Christi aduersarium: nam eius gloriam, verumque cultum tanquam eius minister procurat: non est igitur Antichristus, neque se extollit sicut Antichristus. Item Antichristus, ut ex Chrysostomo referebam, non se dicet à Patre, vel Deo missum, sed in nomine suo veniet, ut Christus etiā significauit. Ioan. 5.

Pontifex
Deum colit
non Deum se
facit.

D. Chrys.

Pontifex autem non solum à Patre missum, sed etiā à Christo sibi esse potestatem commissam, confitetur, & seruū eius, imò & seruorū Dei se proficitur, quæ igitur est cōuentio lucis ad tenebras, Christi ad Belial, Vicarij Christi ad aduersariū Christi?

B

Vnde addo, iniustissimè attribui Pontifici verbum *extollendi se*, eo quod dignitatem suam supra vtriusque gladii potestatem tueatur. Nā qui ius suum, & à Deo sibi propter bonū Ecclesiæ datum defendit, non se extollit (quod verbum excessū, & arrogantiam significat, & in hoc sensu sine dubio acceptum est à Paulo) sed diuinam institutionem defendit, & vniuersale bonum Ecclesiæ procurat: Pontifex autem re vera est à Christo constitutus supra vtriusque gladii potestatem; ut in superioribus ostensum est; ergo non se extollit, cum illū gradum honoris sedi suæ vendicat. Et quidem si hoc titulo Antichristi nomen meretur, non à Bonifacio III. sed à principio Ecclesiæ Antichristianismus inceptit, semper enim Pontifices illum excellentiæ gradū in sua sede recognouerunt, & defenderūt, ut supra ostendimus. Denique non minus efficax argumentum sumitur ex vltimis verbis, quibus describitur Antichristus ut operans signa, & prodigia mendacia: nam Romana sedes non est vta his artibus, aut prodigijs ad suam dignitatem tuendam.

12.
Proprie nō
se extollit
qui ius suū
iuste tuetur

C Imò ipse Rex Angliæ dixit, se nescire, quibus artibus ad illud fastigium potestatis ascenderit, neque mirū, si illas nesciat, quia nullæ sunt, præter synceritatem verbi Dei, & efficacitatem promissionis Christi stabilientis Ecclesiam suam supra petram, verisq; miraculis illam confirmantis, ut cap. 19. attingemus.

D Sed dicit Rex, hæc prodigiosa signa, & mendacia, esse miracula, quæ Catholici in Ecclesia facta esse, & fieri gloriantur, quæ ipse irridet, adhibens etiam exemplum de miraculo circa Eucharistiam

Si Bonifacio
Antichristus
dicendus est,
dicantur et-
iam præde-
cessores.

13.

Mendacibus
signis Ponti-
fices Catho-
lici illudere
calumniā
tur Protestan-
tes.

facto,

Bellarmin.

facto, quo illius veritatem alibi Bellarminus confirmavit. Quod exemplum tam doctè, & piè idem Bellarminus defendit in sua responsione cap. 9. vt nihil illi addi posse videatur. Solum aduertere oportet, hæc falsa prodigia interdum tribui Antichristo, vt in hoc loco Pauli, interdum verò prædici de quodam pseudo propheta eius, vt Apocalypf. 13. vers. 12. & 13. Et vtrumque locum exponit Rex de falsis miraculis Ecclesiæ, confundit tamen Antichristum cum propheta eius, & Romanum Pontificem cum Ecclesia. Vt autem errorem eius, & Protestantium calumniam detegamus, illa duo loca, & puncta distincte tractare necesse est. Hic ergo de miraculis ipsiusmet Antichristi Apostolus loquitur. Vt ergo Pontificatum Romanum in Antichristianismum transisse Rex nobis probet, oportet, vt de monstret, aliquem Romanum Pontificem, qui præstigijs, & prodigijs mendacibus ad Antichristi imperium erigendum vsus fuerit. At hoc ostendere non potest fateatur ergo necesse est, descriptionem Antichristi à Paulo datam Pontifici non conuenire.

Apoc. 13.

14.
Mullum Pō
tificē Rom.
præstigijs,
græssarum
ostenditur:
& in primis
de Pōtificio.

Platin,

Minorem ex historijs probare possumus à Bonifacio. 3. incipiendo, & per alios discurrendo, quod esset prolixum, satis ergo sit in summa dicere, Bonifacium nulla signa fecisse, quibus dignitatem aliquam, vel potestatem, aut imperium consequutus sit, vt ex historijs, & ex superius dictis satis est euidens. De successoribus autem eius etiam sanctissimis; pauca vera miracula in Ecclesiasticis historijs leguntur, tantum abest, vt falsa confingantur. Nam Leonem. 2. qui multis annis post Bonifacium 3. sedit sanctum virum fuisse, Anastasius, Platina, & alij tradunt, & Romana Ecclesia anniuersario cultu inter sanctos eum veneratur. Et tamē nulla de illo miracula, vel signa leguntur, quibus vel potentiam aliquam usurpauerit, vel sanctitatis nomen obtinuerit. Martinus autem primus, qui post Bonifacium 3. ante Leonem secundum sedit, non solum signis, aut portētis nō est vsus ad Ecclesiam decipiendam, verum potius sola Pontificia fide, & spirituali potestate, ac animi constantia Constanti Imperatori, & Paulo Cōstātinopolitano Episcopo restitit, dicens. *Etiā si totus orbis dogmata*

A peregrina, & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa à doctrina Apostolica, & Evangelica vlllo pacto posse auelli. Hac ergo fide non falsis miraculis Apostolicam sedem cōmendauit, & ideo eandē fidem in suis Epistolis maxime laudat. Et ob eandē fidem Deus vero miraculo illum à manu Spatharii volentis iussu Imperatoris, & Exarchi Olympij tentantis illum occidere liberatus est, eumque postea viuum, & mortuum veris miraculis honorauit. Sic etiam Pontifex Deus dedit Martino antiquior, & iunior Bonifacio in historijs Sanctus prædicatur, & anniuersaria traditione colitur, suamque dignitatem sine prodigijs mendacibus conseruauit, vera sanctitate vitæ, quam & historiæ referunt, & Ecclesia veneratur, & Deus aliquando simplici, & vero miraculo, solo osculo egrum à lepra mundando, manifestauit. Et similia de Gregor. 2. 3. ac 7. Agathone, Leone. 8. & alijs in grauius, ac fide dignis historijs referuntur, eisque cum Sanctitate vitæ nonnulla miracula sine vlla fictione, vel mendacij susceptione tribuuntur.

B

C

Miracula ergo, quæ à Pōtificibus Romanis post Bonifacium interdum facta sunt, longe distant à signis Antichristi: nam hæc erunt in omni seductione iniquitatis, vt Paulus ait, illa vero in fidei defensionem, & Christi honorem semper facta leguntur. Denique Rex ipse alio loco fatetur, se ignorare artes, per quas thronus ille Romanæ sedis ad tam excellentem potestatem euectus est, cur ergo nunc fingit, per falsa signa; & portenta mendacia esse comparatum?

D

Tandem addit Paulus aliud signum, & quasi particulam aliam descriptionis Antichristi, dicens: *quem Dominus IESVS interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.* Quæ verba Protestantes, & Rex illos sequens etiā ad metaphoram traducunt, dicentes, spiritum oris Christi esse verbum Dei prædicatum per Lutherum, & ministros eius, quo Deus Papatum debilitauit, & paulatim destruit. Verumtamen neque iste est sensus Pauli, neque etiam in eo sensu verum est, quod dicitur. Paulus enim per spiritum oris Christi, eius imperium efficax, & per illustrationem ad-

Baron. An
no 649. n.
4.
Baron. sn-
pra nu. 50.
ex Anastas
Baro. An.
654. nu. 3.
& 6.

De Deus de
dit, & alijs
Pontificibz

15.

2. Thes. 2.

16.

Refellitur
Patrum cō
sensu.

Christo glo-
rioso descen-
su Antichri-
sti expug-
nabit.
Chrysost.
Theodor.

Isai. 11.
Oecum.
D. Ambr.

D. Hiero.

D. Aug.

17.
Protestan-
tes de ver-
bo Dei glo-
riantur.

Illorū glo-
riatio futu-
ris, & ina-
nus est.

uentus eius, verum descensum, & glo-
riosam apparitionem ad interficiendum
Antichristum intelligit. Hoc enim ver-
ba in proprietate significant, & non est,
cur ad metaphoricos sensus torquean-
tur. Et ita illa Patres intellexerunt. Chry-
sostom. ibi oratio. 4. *Inssu* (inquit) *solo,*
& *præsentia*, satis est enim cum adesse, & hæc
omnia perierunt. Theodoretus. *Cum è cæ-*
lo apparuerit, loquetur tantum, & scelera-
to isti omnino afferet interitum. Et adiun-
git locum Isai. 11. *Spiritu oris sui interfi-*
ciet impium. Oecumen. *Spiritu oris vo-*
cat inssum, & præceptum, Ambros. primo
Thessalon. 5. *Subito, & ex insperato appa-*
rebit Christus sicut coruscatio apparet, habēs
secum militiam exercitus Dei Patris ad per-
ditionem Antichristi, & satellitum eius. Et
id confirmat ex Apocalyp. 11. Hierony-
mus dicta quæstion. 11. ad Algas. expo-
nit *Spiritu oris sui*, id est, *Diuina potesta-*
te, & suæ maiestatis imperio, cuius iussisse
fecisse est. Et infra. *Quomodo tenebræ solis*
fugantur aduentu, sic illustratione aduentus
sui eum Dominus destruet, atque delebit. Et
Augustin. 18. de Ciuit. cap. 53. *Illam* (in-
quit) *nouissimam persecutionē, quæ ab An-*
tichristo futura est, præsentia sua ipse extin-
guet Iesus, sicut scriptum est, & c. & inducit
verba Pauli. Iuxta hæc ergo verborū pro-
prietatē, verūq; sensum, satis cōstat descri-
ptionē Antichristi quoad hanc partē nō
esse in Romanis Pontificibus impletam.

Sed neq; id, quod in sua metaphora ia-
ctant Protestantes, ostendere vnquā po-
tuerūt. Gloriantur enim de verbo Dei,
cum tamen nihil minus credāt, aut in ve-
ritate habeāt, Retinēt enim corpus inani-
me verbi Dei (vt supra dicebā) & spiritu
proprio illum induūt. Huicq; spiritui pro-
prio fidē adhibent, illoq; solo bellū cōtra
Dei Ecclesiā, & Romanū Pontificē mo-
uent, vt euidēter in li. 1. demonstrauim⁹.
Absit ergo, vt tali verbo, & spiritu oris
sui præualere possint cōtra Petrā, super
quā Deus fundauit Ecclesiā, contra quā
portæ in feri nō præualebunt. Neq; pro-
pterea quod multos à fide, & obediētia
Romanæ Ecclesiæ peruerterūt, ideo per
eos impleta est Pauli prædictio, nulli enī
fuerunt hæretici, qui nō multos decipe-
rent, & plures peruerterit Arrius, quā Lu-
therus, & non ideo delere potuit Christi
Vicariū, vel Ecclesiā; est ergo inanis glo-

A riatio illa, vanaq; præsumptio. Qui ergo
integre cōsiderauerit signa omnia, & co-
lores, quibus Paulus describit venturum
Antichristū, euidenter intelliget, nō solū
dissimilē Pontifici futurū, sed etiam ex
diametro contra illū pugnaturum: nā cū
sit futurus Christi hostis, nō potest non
esse maximus Vicarij Christi aduersari⁹.

CAPVT. XVIII.

Quæ ex visionibus cap. 6. & 9. Apocalypsis.
Rex inducit refelluntur.

B **P**ergit Rex in sua Præfatio. pag. 102
& ad suā de Pontificū Antichristia-
nismo persuadendā coniecturā, qua
tuor visiones Apocalypsis inducit, in qui-
bus ait Antichristū depingi. Prima est in
cap. 6. vbi Ioannes narrat apertiones sex
figillorū libri, quæ c. 5. clausum viderat,
& post primā visionē equi albi, cui Chri-
stus insidebat, & secundā equi rufi perse-
cutionē, quam Christiani, vel à tyrannis,
vel à suis cognatis, & amicis passuri erāt;
& tertīā equi nigri, qui famē, & alias pla-
gas, vel potius hæreticorū tenebras, &
persecutiones significabat, adiūgit quar-
tā visionē equi pallidi, quæ his verbis des-
cribitur: *Ecce equus pallidus, & qui sedebat*
super eū nomen illi mors, & infernus sequeba-
tur eū, & data est illi potestas super quatuor
partes terræ (vel vt Rex ex græco legit su-
per quartā partē terræ) *interficere gladio,*
fame, & morte, & bestiis terræ. Hunc ergo
equū pallidum, vel fessorem eius vult Rex
esse Antichristū, quod inde confirmat,
quod statim illi cōnectitur quinti sigilli
referatio, in qua Sācti Martyres clamant,
& accelerari iudiciū, & vindictā expos-
cūt, quod statim in apertione sexti sigilli
cōcessū est eis. Quid autē tota hæc expli-
catio ad causā referat, Rex non declarat.

D Breuiter ergo respōdemus, vel falsū,
vel valde incertū esse per illū equū palli-
dū significari Antichristū: Si enim accu-
ratē Apocalypsis expōsitores percurrā-
tur, tot fere inuenientur expositiones,
quot capita. Nāquidā applicātes ea sigilla
varijs Imperatoribus Romanis ethnicis,
& insignib⁹ Ecclesiæ persecutorib⁹, equū
illum pallidū Domitiano accommo-
dant, vt Petrus Aureol. quem Viegas
sequitur. Alij diuersorum ordinū per-
secutiones ibi significari intelligentes,
equum

1.
Equi palli-
di fessorem
Apoc. 6. An-
tichristum
Rex inter-
pretatur.

2.
Occurritur
Regis con-
iecturis.

Aureol.
Viegas.

equum pallidum Traiano tribuunt, quia illi facile applicantur insignia pallidi coloris, mortis, & inferni: Ecclesiamque persecutus est fere illo tempore, quo Ioannes visionem illam videns, à quarto animali mysteriū illud didicit, ut Ribera ibi prosequitur. Andreas autem Diocletianum, seu Maximianū intelligit, quorum tempore persecutio simul cum peste, & fame Ecclesiā vexauit. Quod etiā Arethas refert, & sequi videtur. Alij aliter cætera interpretantes, per equum pallidum Mahometum, eiusque per se, & per successores suos Christianorum persecutionem significari existimarunt, ut Ioachim, & Pannonius. Alij falsos fratres significari dicunt, hypocritas, & pseudoprophetas Ecclesiam persequentes, ut Anselmus, Richardus, Victor. Hugo Cardin. At vero Victor. per equum rufum, nigrum, & pallidum, bella, famē, & pestem à Christo in Euangelio præ-nunciata significari dicit. Idemque placuit Tyconio Homil. 5. qui etiam addit, per equum pallidum *homines malos intel ligi, qui persecutiones excitare non desinūt.* Ambrosius item, vel qui eius nomine fertur, longe aliter, & valde mysticē locū interpretatur, & in alijs infinita est varietas. Neminem tamen reperio, qui de Antichristo sigillum illud quartum specialiter intellexerit; quanuis si generaliter de Pseudoprophetis, & hypocritis illud intelligamus, recte sequitur, Antichristum per antonomasiam sub illo cōprehendi.

Et hoc quidem probabile est: & ad summum ad id suadendum valet coniectura illa, quod in quinti sigilli resignatione proponuntur petitiones sanctorum Martyrum postulantium vindictam, & iudicium, & statim in sexto fit ad iudicium transitus. Quanquam neque illud in rigore suadet. Nam ibidē in apertione quinti sigilli legimus sanctis esse responsum, ut expectarent modicum tempus donec impleverentur fratres eorum, & conserui illorum, qui interficiendi sunt, sicut & illi. Ex quo responso intelligimus, illas sanctorum interpellationes proponi, ut factas ante finem persecutionum, & maximē ante persecutionem Antichristi, ad quam referri potest illud *modicum tempus*, quod sancti expectare iubetur. Ni-

A hil ergo est, quod nos cogat per equum pallidum Antichristum intelligere. Sed id gratis Regi cōcedamus. Quod quæso inde argumentum ad suam de Romano Pontifice cogitationem fundandam, vel persuadendam sumere potest? Nullum profecto, nam licet ibi describatur Antichristus venturus, nullū illius descriptionis vestigium in Pontifice inuenitur. Color enim pallidus (ex omnium sententia) indicat timorem nimium, quem tyranni, & præsertim Antichristus hominibus, & fidelibus maximē, incutiet; Pontifex autem non terroribus, & cōminatione mortis homines sibi subiectos habet, sed in virtute spiritus, & verbi Dei, amore potius, quam timore illos gubernat. Vnde quod sequitur, *mors, & infernus*, nullo modo in Pontificem cōueniunt; quia non proficitur, se recepisse potestatem ad interficiendum gladio, fame & bestijs terræ: hæc enim fecerunt Imperatores tyranni, & Reges apostatæ, & rebelles: sed accepit Pontifex potestatem gladij, quo dissipet errorum tenebras, & disperdat vitia, & virtutem plantet. Igitur illius sigilli referatio, quocunq; modo intelligatur, nihil ad punctum, quod tractamus, pertinebat.

Secundam visionem affert ex cap. 9. Apocalypsis, in quo quintus Angelus tuba cecinit in capite enim. 8. dixerat Ioannes, cum agnus aperuisset sigillum septimum, vidisse se septem Angelos stantes in conspectu Dei, & datas illis esse septem tubas, & in eo capite quatuor primarum tubarum clangorem descripsit, in nono vero capite incipit dicens: *Et quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol, & aer de fumo putei. Et de fumo putei ascenderunt locustæ in terram, & data est eis potestas.* In quibus verbis, & in toto sonitu huius tubæ duo tantum Rex expendit. Primum est, Stellam illam, quæ de cælo cecidit, significare aliquem eximia dignitatis, qui de cælo cecidit, quia cum deberet esse lux mundi, sicut Christus præcepit, ille contra munus suum deferens, instar Luciferi desecit, regnū sibi erigit. Secundum est, locustas indicare pestiferum, examen subdolorum, & imma-

Esto locus ille de Antichristo exponatur, nihil obest Romano pontifici.

4. Alio Apocalypsis loco Rex vult ostendere pontificem esse stellā de cælo cadentē.

Apoc. 9.

Ribera Andr.

Aret.

Ioachim.

Pannon.

D. Ansel.

Richard.

Victor.

Hug. Car.

Tycon.

D. Amb.

3. Idcirco potest Antichristo quoque accommodari.

Cōfirmatio

Apoc. 6.

immanis sauitiae animalculorum, quod stella illa in mundum emisit. Et ad hunc modum (ait Rex) sedes Antichristi caepa est erigi, sentiens, stellam illam esse Antichristum, & illum virum eximiae dignitatis, qui instar Luciferi defecit, esse Bonifacium III. quæ Antichristi initium facit. Quæ autem sint animalcula illa sauisissima, non declarat, videtur autem intelligere, vel omnes Pontificios, vel Doctores omnes, & pastores, aut forte Iesuitas, qui Pontificis imperium dilatare student.

Postea vero Rex transitum facit ad clamorem sextæ tubæ, in quo solum cōsiderat, quod in fine capitis dicitur. Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque penitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent demonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt penitentiam ab homicidijs suis, neque à veneficijs suis, neque à fornicatione, neque à furtis suis. Quæ omnia Protestantium more de catholicis, vel (ut ipse vult) de Papistis interpretatur. Et primo illis attribuit, quod adorant demonia ex Vazquez lib. 3. de Cult. & ador. disp. 6. cap. 3. Secundo per simulacra &c. Imagines intelligit, quia negari non potest, quin caput doctrinæ de cultu earum sit Romanensis Ecclesia. Tertio per homicidia: exponit cædes, & trucidationes, quas Romana Ecclesia efficit, hæreses persequendo. Quarto, veneficia dicit esse Agnos Dei, benedicta industria, reliquias, orationes, quibus putantur homines à varijs periculis præseruari. Quinto, fornicationem dicit, partim spirituale esse per idolatriam, partim propriam, quia in Ecclesia frequentior est propter cælibatū sacerdotum, & clericorum in sacris, & propter tot otiosos monachorum & sanctimonialium greges. Nam otium est magnum libidinis incentiuum. Sexto, furta denique & metaphoricè, & propriè nobis attribuit, dicens: Furti autem in eo maxime se alligat, quod Deo surripiunt titulos honorum, & amplitudinem potestatis illi soli debitam, quam in Antichristum caput suum conferunt. Nec minus in accumulandis opibus furti tenentur, Iubileis, indulgentijs, reliquijs, & id genus alijs, &c.

6. Tertio ut suadeat Rex, in his omnibus

A describi tempora Antichristi, transit ad caput. 10. Apocalypsis, ubi Ioannes vidit Angelum stantem super mare, & super terram voce magna clamantem, Quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi Angeli, cum aperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut exangelizauit per seruos suos Prophetas. Cōsequenter vero progreditur ad cap. 11. dicens, ibi describi exitium Antichristi, & ex professo ostendit, illum significari per bestiam ascendentem de abyssu, illamque bestiam esse eandem, quæ cap. 13. & 17. commemoratur, quia semper ex abyssu ascendere dicitur, De quo non multum contendimus, ut ex supradictis constat, & infra iterum dicam. Hic autem hoc ideo Rex inculcare videtur, ut suadeat, Ioannem in cap. 9. de Antichristo tractare, post cuius destructionem sequetur iudicium, & tempora cessabunt.

Hæc fere Rex: in quibus si attente reexpendamus, ea, quæ pertinent ad interpretationem illam, ut per stellam, aut bestiam Antichristum intelligamus, indifferentia sunt, nihilque ad fidei offensionem, vel defensionem spectat: illa vero, quæ calumnias, falsa testimonia, & (ut quod re vera sunt, dicam) blasphemias contra Romanam Ecclesiam continent, nullam habent probationem, sed solam maledicendi libertatem, & Protestantium consuetudinē, à quibus Rex misere deceptus, eorum sermones imitatur, & ideo responsionem omittere, & omnia contemnere possemus: quia vero Sapientibus, & insipientibus debitores sumus, dicemus prius de literali expositione capit. 9. Apocalypsis, postea vero vanas Regis accommodationes, falsasq; calumnias refutabimus.

D Primo ergo stella illa, quam Ioannes vidit cecidisse de cælo, & datam esse illi clauem abyssi, duas habet apud catholicos præcipuas expositiones, vnam in bonam partem, alteram in malam, stellam illam interpretantes. Primo ergo dicunt aliqui, stellam illam non esse malum Angelum, nec personam aliquam prauam, sed esse aliquem sanctum Angelum à Deo mittendum circa finem mundi, ut aperiat puteum abyssi, permittendo, nimirum, principibus tenebrarum, ut inde ascen-

Apoc. 11.
Alia loca à
Rege cōtra
Romanum
Pontificem
accumulan-
tur.

7.
Protestantiū
somnia
non veritate,
sed calū-
niarū studio
necantur.

8.
Per stellam
de cælo cadē-
te Apoc. 9.
intelligunt
aliqui bonū
Angelum.

5.
Multa vitia
Pontificibus
falso obiec-
ta.

1. Calūnia
de cultu de-
monum.

Vazq.
2. de idolo-
latia.

3. de homici-
dijs.

4. de venefi-
cijs.

5. de forni-
catione.

6. de furtis.

ascendant ad infestandos homines, partim tenebris hæresum, & infidelitatum, excæcando mentes eorum, partim gravissimis malis, & persecutionibus iustos affligendo. Quæ expositio non potest facile refutari. Nam cum dicitur stella illa cecidisse de Cælo, non significat casum moralem à iustitia ad iniquitatem, sicut dicitur cecidisse de Cælo Lucifer Isai. 14. Sed significat descensum locale velocissimum, & i deo verbo illo declaratur. Et cum postea dicitur *obscuratus Sol, & cætera*, non dicitur stellam misisse tenebras, vel mala subsequenter operatam fuisse, sed solum aperuisse, id est, licentiā dedisse, seu impedimenta abstulisse, & tunc sequutum esse, quod subiungitur. *Et ascendit fumus putei, & cætera*, quæ sequuntur. Explicaturque interpretatio hæc ex alia simili Apocalyp. 20. ubi Ioānes vidit *Angelum descendentem de Cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnā in manu sua. Qui apprehendit diabolum, & satanam, & ligavit, & misit eum in abyssum, & clausit, &c.* Illum enim Angelum bonum esse dubium non est; quid ergo mirum, quod idem Angelus missus etiā fuerit ad *soluendum diabolum modico tempore*, ut ibidem subiungitur. Est sane sententia hæc valde probabilis.

Alterā vero expositio, quæ in malam partem stellam illam interpretatur, non minus probabilis est, in plures autem diuiditur. Antiqui enim expositores stellam illam diabolum esse interpretantur, nempe Luciferum, de quo in persona Regis Babylonis dictum creditur Isai. 14. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris, corruisti in terram, &c.* vsq; ad illud, *Ad infernum detraheris in profundum lacu.* Vnde ponderant, non dixisse Ioannē, vidi stellam descendere, sed descendisse de cælo, quia non tunc descendit, sed antequam homines conderentur, vel peccarēt, descenderat. Vel si fortasse Ioannes vidit tunc quasi stellam descendentem, significabat Angelum malū, qui iam longe ante descenderat. Huic autem stellæ sic expositæ dicitur data clavis abyssi, quia potestas inferni ei commissā est tanquam regi. Nam locustæ illæ feroces, quas Ioannes descriperat, *habebāt super se Regem Angelum abyssi*, hic autē angelus abyssi idem esse videtur, qui di-

citur stella cadens, cui clavis abyssi data est, quia potestas ei data est in cæteros illius regni incolas: Vnde etiam Christus Dominus Matth. 12. regnū attribuit Satanæ dicens: *Si satanas satanam eiicit, quomodo stabit regnum eius?* Et ibidem: *Belzebub dicitur princeps dæmoniorū.* Neq; obstat, quod clavis illa ad aperiendum deseruierit, ut ibidem dicitur: nam potestas regni ciuitatis, vel domus etiam ad hunc actum extenditur. Et iuxta hanc expositionem possunt cætera intelligi nam fumus fornacis recte intelliguntur esse dæmonis tentationes, & locustæ ministri eius, siue mali Angeli, siue perditii homines, &c.

Alij vero per stellā illam non angelū malum, sed vel genus aliquod malorum hominum, vel aliquem prauum hominem intelligunt. Ambrosius enim ibi: *Per stellam (inquit) hæresarchæ designantur*, quia sicut stellæ in cælo resurgunt, ita etiam ipsi, ante quā caderent, doctrina, atq; sapientia resurgebant in Ecclesia. Et sic consequenter intelligit, locustas esse ministros hæresiarcharum, atque ad hunc modum cætera prosequitur. Anselmus vero licet per stellam dæmonē intelligat, per locustas hæresiarchas ipsos dæmonis ministros interpretatur, quia sicut locustæ saliant, & non volant, sed statim in terram recidunt, & mordent, ac corrodunt, ita hæretici superbia saliant, sed cū per cognitionē in altum volare non possint, in terram recidunt, & sunt bonorū corrosores. Vnde consentaneē ad hanc expositionem possumus recte per stellā illam intelligere insignem hæresiarcham Lutherum, qui cū antea suo modo stella esse videretur, aut esse deberet, occulto Dei iudicio permissus est in abyssū errorū cadere, & tenebras effundere, ex quibus ingens locustarū, ministrorum, vel potius etiam hæresiarcharum multitudo pullulauit.

Alij denique per stellam intelligunt, non quencumque hæresiarcham, sed aliquem insignem, qui non solum tenebras effundendo, sed etiam per tyrannidē, & potentiam perséquendo, Christianos infestatus fuerit. Et sic Lyranus per stellā illam intelligit Valentem Imperatorem, qui persuasione vxoris suæ de altitudine fidei catholicæ cecidit in hæresim Ari-

Matth. 12

10.

Nōnullis hominibus stellam cadentē ac cōmadāt.

D. Amb.

Anselm.

11.

Alij transference visionem ad insignem aliquem Ecclesiæ hostem.

Lyra.

nam

Casus ille calis nō moralis est.

Isai. 14.

Confirmatur.

Apoc. 10.

9. Alij stellam illam Luciferum esse dicunt. Isai. 14.

Cætera visionis illius de eodē explicantur.

nam, & misit predicatorum, qui Vandalos, & Gothos eadem hæresi inficerent. Quos Vandalos significatos dicit per locustas, qui Italiam, & alias prouincias catholicas deuastarunt. Quam expositionem sequuti sunt Petr. Aureol. in eundem locum, & Anton. i. p. Histor. tit. 6. cap. 1. §. 7. quoad hanc posteriorem partem: nam per stellam cadentem, potius Gensericum, vel alium similem Vandalorum Regem, quam Valentem interpretantur. Quid ergo mirum, si quispiam simili allegoria dicat, Henricum. viij. Regem Angliæ fuisse stellam illam de cælo cadentem, qui non solum de altitudine fidei in turpissimum schisma, & hæresim lapsus est; sed etiam ex illustri Romanæ Ecclesiæ, non solum armis, sed etiam doctrina, & scriptis defensore, in acerrimum hostem commutatus est: unde statim densissimus fumus prauæ doctrinæ per totam ditionem eius sparsus est, & fidei lumen ac intelligentiam obtenebrauit; indeque prauis ministris, & accerrimis catholicorum persecutores tanquam locustæ, & scorpiones, breui tempore multiplicati sunt.

12.

Per eam stellam nemo antiquorum Antichristum intellexit.

Hæc quidem, & similia facile à quolibet excogitari possunt. Non tamen ideo illa propono, quia omnia interpretationi Scripturæ apta, aut probabilia esse iudicem, sed ut intelligat lector, non magis esse verisimilia, quæ Regi Angliæ Protestantes persuaferunt: nam solum per voluntariam accommodationem sine fundamento in textu Ioannis, & sine consequutione, & obseruatione eorum, quæ in illo clangore buccinæ proponuntur, excogitata fuerunt. Unde cum tanta fuerit varietas inter antiquos authores in exponenda illa stella, cumque multi eorum dicant, ibi præcursores Antichristi, & calamitates in Ecclesia futuras prope tempora Antichristi designari: nullum tamen ante Regem Angliæ, & magistros eius reperio, qui dixerit, stellam illam esse Antichristum, vel locustas esse proprios ministros eius, sed ad summum præcursores, ut eos vocant Anselmus, & alij ex authoribus allegatis.

D. Ansel.

13.

Antichristus dicitur non potest stellam de cælo cadens

Et merito quidem per stellam cadentem nullus Antichristum intellexit, quia longe diuersa futura sunt Antichristi initia ab his, quæ per stellam cadentem sig-

nificantur. Nam in Apocalypsi semper inducitur Antichristus ut bestia de abyssu ascendens, ut paulo antea Rex ipse notauit, stella autem visa est, ut de cælo cadens, qui modus oriendi longe diuersus est. Nec refert, si quis dicat, etiam demonem representari per bestiam ascendentem de abyssu, & nihilominus etiam per stellam cadentem significari posse: nam demon prius fuit stella, & cadendo in terram in draconem, & bestiam abyssi commutatus est. At vero Antichristus non erit prius stella, nec erit tanquam Angelus in cælo, vel tanquam insignis persona habens in hoc mundo, vel in Ecclesia aliquem exelsum, vel regni, vel sacerdotij locum, à quo ceciderit, sed erit (ut illud depingit Daniel cap. 7. & 11.) parvus, & despectus, vilissimus, & indignus decore Regio, talia enim erunt Antichristi exordia, ut supra tactum est, & in sequentibus iterum dicam. Igitur non quadrat in illum accommodatio, seu representatio stellæ in terram cadentis. Ut omitam alia, quæ vix possunt coherentem ita exponi: nam in omni interpretatione summam habent obscuritatem.

Dan. 7. & 11.

C

Tandem esto, stella illa sit Antichristus, & per eam significetur aliquis eximie dignitatis vir: Profecto hac permissa interpretatione, ex illa conuinci potest, neque ullum ex Pontificibus, neque signatim Bonifacium Tertium Antichristum fuisse. Nullus enim hactenus suam dignitatem ita deseruit, ut Sedem Apostolicam sua maiestate, & excellentia priuauerit, sed omnes constantissimè illam tutati sunt, ac defenderunt. Quod si aliqui per tyrannidem, vel violentam mortem illa priuati sunt, ille non est casus, sed consummatio dignitatis; imò licet aliquis per culpas, vel hæreses ab illa dignitate cecidisset, nullum esset iudicium Antichristianismi, quia ille fuisset casus personalis, non qui adhereret sedi, nec in illam, nec in successores redundaret. Verum tamen etiam hic casus per Dei gratiam in Pontifice Romano inuentus non est, præsertim ut Pontifex est, & Ecclesiam illuminat, nunquam enim Pontifices hæreses docuerunt, aut seminarunt, ut supra late ostensum est. Maxime vero de Bonifacio Tertio in nulla historia legitur, doctrinam prauam in Ecclesia

14.

Esto Antichristus esset stella cadens, nulli Pontificum id quadraget.

Matt. 5.

clesiam introduxisse, aut aliquid contra illa verba Christi fecisse, *Vos estis lux mudi*. Qua ergo fronte, qua vè specie veritatis dicitur fuisse *stella cadens de caelo*: quia in *eximia dignitate constitutus ad mundum illuminandum, munus suū deseruit*? Respōdet tacite, Rex deseruisse munus suū, quia regnum sibi erexit. Sed hoc iam satis refutatum est. Et iterum hoc modo improbatur: nam vel erexit sibi spirituale regnum, vel temporale. Non primum, quia non usurpauit Pontificatum, sed ad illum legitime electus est: & in illo constitutus, nihil sibi spiritualis potestatis arrogauit, quod à prædecessoribus suis traditum, & obseruatum non fuerit, vt sæpe in superioribus dictum, & demonstratum est, vbi de nomine vniuersalis Episcopi etiam est sufficienter dictum. Nec etiam erexit sibi Bonifacius regnum aliquod temporale, quia nullum bellum temporale gessit, nec de tyrannide temporali ab aliquo historiographo accusatus est. Quod est sufficiens argumentum, longissimè distare ab Antichristo, qui prius temporale bellum geret, & imperium usurpabit, postea Sanctos persequetur.

Regis obiectio.
Refellitur.

15.

Fumus ab ore putei ascendens nihil ad Bonifacium.

Atque hinc facile conuinci potest, cetera, quæ in illo clangore buccinæ audita sunt, *de fumo ascendente de ore putei, &c.* nō posse ad tempora Bonifacii accommodari, quia per fumum illum densissimum solem, & aerem obscurantem, omnes expofitores hereses intelligunt, prauasque doctrinas, nihil enim magis appositè per illas tenebras, & fumum significari potest, cum certum sit, illa omnia non propriè, sed metaphoricè ibi sumi. Nam licet in visione imaginaria sub specie visibili viderentur, non tamen repræsentabāt corporalem fumum aliquando ascensurum, ad solem obscurandum, sed aliquam spirituale tribulationem, in Ecclesia futurā, fidei veritatem, & lumen obscurantem. At tempore Bonifacii Tertij nulla talis doctrina ex officina Romana prodijt, nec aliquid circa veritatem fidei innouatum est, nec cum aliquo fundamento aliquid talè designari potest, vt in libro primo, & secundo late ostendimus; ergo nō capit tunc in Romana sede hæc prophetia impleri. Quod argumentum de toto reliquo tempore vsque ad nostram æta-

A tem fieri potest: quia nunquam ab illa feda fumus infidelitatis ascendit, vt in eodè loco probatum est.

Denique quod in hoc puncto Rex subiungit de examine locustarum, id est, *immanis seruitutis animalculorum, & iudiciorum*: quomodo post Bonifacium subsequutum sit, ostendere nō potest. Nam post Bonifacium fuerunt in Ecclesia sanctissimi, & sapientissimi Pastores, & Doctores, quales fuerunt ex Græcis Damascenus, Maximus, Germanus Constantinopolitan. Theophylact⁹, Photius, Euthymius, & alij. Ex Latinis verò Remigius, Bernardus, D. Thomas, D. Bonauentura, Petrus Damianus, Laurentius Iustinianus, Hugo, & Richardus de Sancto Victore, & singulariter ex Anglia Beda, Anselmus, Lanfrancus, & infiniti alij ex omnibus Christiani orbis prouincijs, Romanæ sedis adhaerente, eiusque fidem, & doctrinam ab antiquis acceptam illustrantes, & posteris tradentes. Neque etiā in ministris illius Sedis sequitia vlla, vel persecutio per vim, aut cruciatus scorpianos in Ecclesia facta est. Ergo locustæ illæ, vel sæua animalcula ineptissime accommodantur Doctoribus, vel ministris Ecclesiæ Romanæ, cū potius hereticos, vel alios Antichristi præcursores, vel ministros animalia illa representauerint, vt ones antiqui, & sapientes intellexerūt, Et licet demus significare proprios ministros veri, & singularis Antichristi, inde potius cōuincitur, illū à Bonifacio, & successoribus suis quàm legitime distare.

Exclusa vero verborum accommodatio ne, quæ per turbā quintā insonuerant, facile refutantur cætera, quæ ex clamore sextæ tubæ per solā calūniam ad detrahendum de catholicis à Protestantibus arripiuntur. Oportet autem aduertere, in illa visione describi ingentem cladem, & interfectionem futuram in mundo in nouissimis tēporibus, siue sub Antichristo, siue (quod probabilius est, magisque receptū) prope tēpora illius, sub illis Regibus, qui Romanū imperiū disperdent, ante quā Antichristus veniat. Tria vero in visione illa distinguere necesse est, scilicet, multitudinem ingentem ferocium equorū cum fessoribus suis, multitudinē hominum occidentium, & homines ipsos occisos, qui dicuntur esse *tertia pars*

16.

Post Bonifacium in Ecclesia non locustæ subdole, sed multi viri sanctissimi floruerunt.

17.

Per sextam tubam contra Catholicos inepte Protestantes buccinatur.

hominum, & alios, qui remanserunt, de quibus in fine dicitur, *Non egisse pœnitentiam*, & cætera. Igitur feroces equi sine dubio repræsentant vel hæreticos, & eorum ministros, vt multi volunt, vel exercitus tyrannorum, vt verisimilius alij opinantur: & ab his occidenda dicitur tertia pars hominum, vtique eorum, qui signum Dei non habebant, vt in principio capitis dicitur, & communiter de iniquis, & impijs exponitur. Præter hos reliqui fuerunt homines, qui non sunt occisi in his plagis, de quibus in fine capitis dicitur non egisse pœnitentiam ab operibus manuum suarum, & hos homines residuos vult Rex Angliæ esse discipulos Antichristi: nam doctrinam Antichristi dicit in illis verbis declarari; & postea omnia accommodat doctrinæ Romanæ Ecclesiæ.

18.

Discipuli
Antichristi
(ve vult
Rex Angliæ
idolatræ nō
erunt.

Dan. 11.
2. Thes. 2.

Sed in primis repugnat alijs Scripturis, in quibus dicitur Antichristus destructurus idola, Danielis vndecimo. *Nec quenquam Deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget.* Et Paulus secundum Thessalonicens. secundo, *Extolens se supra omne, quod dicitur Deus,* vt supra late explicuimus. Vnde colligimus, per verba illa: *Nec egerunt pœnitentiam ab operibus manuum suarum, vt non adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare,* non posse significari discipulos Antichristi, nec doctrinam eius, quia ipse potius docebit, non esse adoranda idola, & cultores illorum persequetur. Atque hinc aliqui colligunt, illas plagas, & cædes non esse futuras sub Antichristo, sed illum præcedere, & quia per illas non confumentur omnino idololatræ, per Antichristum esse perimendos. Alij vero censent, nihil referre, quod illi feroces equi sint exercitus ipsiusmet Antichristi: nam licet ille idololatræ persequatur, non poterit omnes qui in mūdo sunt occidere. Sicut Mahometus etiam est infectatus idololatræ, eos tamē abolere non potuit. Poterunt ergo aliqui etiam post persecutionem Antichristi viuere, & de ijs, qui remanserint post tot hominum cædes, & à suis idololatrijs pœnitentiam non egerunt, recte dicitur, cum ipso Antichristo, vel cū malis Chri-

A stianis damnandos esse. Nam simili modo licet Antichristus Christianos persequatur, non poterit tamen omnes interficere, nec peruertere, & tamen si qui ex illis residuis prauis fuerint, & non egerint pœnitentiam à suis fornicationibus, & homicidijs, &c. etiam illa dānabuntur.

Et ita possunt posteriora verba Ioannis intelligi. *Et non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; a fornicatione sua, neq; a furtis suis.* Hæc enim vitia non indicant doctrinam Antichristi, sed prauos mores hominum. Quod notauit ibi Richardus Viêt. dicens. *Notandum, vbi ait. Neque egerunt pœnitentiam de operibus manuum suarum, ibi redarguere eorum infidelitatem. Vbi vero dicit, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs, &c. ibi redarguit eorum prauas actiones.* Hæc autem vitia inueniri quidē solent in multis Catholicis, multo verō magis in hæreticis; inter quos præsertim exerceri veneficia, vulgatissimū est: homicidia vero eorum, & iniustissimas cædes, & in antiquis hæreticis, Donatistis, Arianis, in historijs, & Sanctis Patribus legimus, & in modernis oculis conspiciamus, qui eo ferocitatis peruenerunt, vt se ipsos sæpe occidant, vt hostes simul perimant, ne in illorū manus perueniāt. Possunt deniq; sub illis verbis cōprehēdi etiam alij infideles, qui idola non colunt, vt Pagani, qui maxime vitijs carnis, per fornicationes significatis, dediti esse solent: & Iudæi, qui v furis, & alijs iniustis negotiationibus frequētius inuoluuntur. Ac deniq; sub illis quatuor mēbris omnia genera peccatorū mortaliū comprehenduntur, à quibus qui pœnitentiā non egerint, licet aliquā Dei veri cognitionē habeāt: imò licet verā fidē habeant, damna buntur. In quo etiā perstringūt hæc verba hæreticos Protestantes, qui sine pœnitentia peccatoribus salutem promittunt.

D

Supereſt, vt ad singulas Protestantium calūnias, quas Rex imbibit, breuiter respondeamus. Et in primis quoad adorationem dæmonis, notissimū est, in Romana Ecclesia non solū reprobari, sed etiā eius criminis reos grauissime puniri. Neque vllus Doctor catholicus in dubium id reuocauit. Gabriel autē Vasquez vir insignis doctrinæ, & pietatis in hoc à catholicis Doctoribus nō dissetit: sed tractat questionē de facto; & nō de iure, an qui illudatur à doc-

19.

De peccato
ribus, non
de Antichri
sti discipu
lis loquitur
D. Ioannes.

20.

Respondeat
ad primam
ex calūnijs
Protestantiū

Gabriel Vas
quez à crimi
ne falso
impositode
fenditur.

â dæmone sibi apparente sub aliqua specie, vel figura Christi, & adorationem exhibet signo, vel lumini apparenti, possit per ignorantem, vel bonam intentionem ab idololatria, vel superstitione excusari. Aitque utroque modo excusari posse, quia si ignoratio sit inuincibilis, ut esse potest, culpam excusat. Si vero intentio adorantis non feratur in signum apparens, sed solum in Christum representatum, vel in memoriam reuocatum, etiam excusatur culpa, quia utroque modo re vera non adoratur dæmon, sed Christus. Quæ doctrina euidenter supponit, adorationem dæmonis per se esse damnabilem. Ad secundum concedimus, catholicæ doctrinæ de cultu, & adoratione imaginum Ecclesiam Romanam caput esse, quantum vero diffiduum sit inter imagines, & idola, quantumque adoratio imaginum ab idololatria distet, satis in libr. 2. tractatum est. Ad tertium de homicidijs dicimus, illa quidem interdum committi à malis Christianis, & propter illa fore damnandos, nisi poenitentiam agant: Poenas vero, quæ autoritate publica in Ecclesia catholica interdum hæreticis infliguntur, non esse homicidia, sed iusta supplicia.

In quarta calumnia duo includuntur errores, vnus est, damnare sacramentalia Ecclesiæ tanquam superstitiosa, & venefica, quod euidenter falsum est, & blasphemum, cum veneficia dæmonis virtute, & sacramentalia Dei auxilio, oratione, & sanctorum etiam intercessionem, Ecclesiæque precatione nitantur, ut in libr. 2. tetigimus, & alibi latius tractauimus. Alius error est, venerationem reliquiarum tacite negare, & miracula diuina, quæ illis mediantibus fiunt, damnare contra Scripturam Act. 19. de sudarijs, & semicinctijs sancti Pauli, & cap. 5. de umbra Petri. Et 4. Reg. 13. de reliquijs Elisei, & contra omnem traditionem, & historiam Ecclesiasticam adeo constantem, ut vel illam negare, vel illi fidem non adhibere insolentissimum sit. Quod vero ibi additur de orationibus superstitiosis, Pontificibus, & Pōtificijs, nihil obest, quia ipsi damnant superstitionem illam, & illis signis, vel scriptis, aut verbis vtentes puniunt; ut tractando de superstitione dixi.

Quinta accusatio antiquas hærefes excitat, damnare enim videtur calibatū, virginitatem, & Monachatum, quæ certe hærefes si ad Christianam doctrinam pertinent, Ecclesiæ fides à principio Antichristi fuit, nō Christi. Ipse enim Christus virginitatem, & paupertatē docuit, Paulusq; cōsuluit, & à principio fuerūt in Ecclesia Monachorum greges, & sanctarum Virginum monasteria: Sed hæc alijs locis à nobis latè tractata sunt. Nūc lectorem breuiter aduertimus ut inter otium vitiosum, & sanctum discernat, nam illud libidinis, vel maiorum vitiorum est incentiuum; hoc vero charitatē nutrit, & ab ea desideratur, dicēte Augustino, *Otium sanctum querit charitas veritatis*. Hoc enim otium, licet ab operibus externis sæpe vacet, non tamen à diuinis studijs, meditationibus, aut orationibus, quarum adiutorio fit, ut libido non dominetur, nec vincat, licet interdū pulset. Et ideo dixit Paul. 1. Corin. 7. *Mulier inuupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta & corpore, & spiritu*. Et subdit inferius: *Porro hoc ad vtilitatē vestrā dico, non ut laqueū vobis injiciā, sed ad id, quod honestū est, & quod facultatē præbeat sine impedimento dominum obsecrādi*. Status ergo continentium non solū perfectior, sed ad ipsam continentiam seruā dā vtilior est, si homo recte illo vtatur: nec damnandus est propter particularia personarū vitia, quæ in alijs statibus non defunt, & interdū propter maius cōmunē bonū toleranda, & quantum fieri potest, corrigenda sunt: quod sancte, & prouidenter Romana Ecclesia obseruat.

Quæ vero in sexto mēbro de furtis dicuntur, falsæ calūniæ Protestantū sunt, neq; aliud responsū merentur; vixq; illius sunt capaces, qui odiū, & indignationē contra indulgētiās cōceperunt, & illo ita excecati sunt, ut pias, & volūtarias eleemosynas à furtis discernere nō valeāt. Nam in concessione indulgentiarū nullus est quæstus non solum iniustus, verum etiā nec indecēs, nec resultans in vtilitatē temporālē concedentis indulgentiam, sed est paternā prouidentia succurrendi communibus necessitatibus quorundam fidelium per pia opera aliorum, eos inducendo ad opera satisfactoria pro peccatis, inter quæ sunt eleemosynæ,

22.
Tom. 5. de
Relig.
Ad quinq;
de fornicationibus.

Calibatus
otio virtutes
nō vitia
nascuntur.

Lib. 19. de
Ciuit. ca. 19.

1. Cor. 7.

23.
Ad sextā de
furtis.

In largitione
indulgentiarū
quæstus indecēs
nō reperitur.

Ad secundā
de idolatria.

Ad tertiam de
homicidijs.

21.
Ad quartā
de veneficijs.

Tom. 3. in
vert. part.
Reliquiarū
cultū tollere
insolentissimum est.
Act. 19.
4. Reg. 13.

quibus alij indigētes iuuari possunt. Sed de hac materia latius à nobis in proprio loco disputatum est.

24.
Apoc. 10.
Responde-
tur ad ea,
quæ Rex vl-
timo cōtra
Rom. Ponti-
ficem accu-
mulat.

Ad ea tandem, quæ Rex tertio loco inducit ex cap. 10. & 11. vt suadeat, in cap. 9. sermonem esse de Antichristo. Respondetur primo, ex verbis illis capit. 10. vbi *Angelus iuravit per viventem in secula seculorum, quia tempus nō erit amplius*, ad summum probari illas tribulationes, & supplicia diuina, quæ in ca. 9. prædicuntur, pertinere ad vltima tempora mundi: inde vero non necessario sequitur, inter plagas dicto cap. 9. prænuntiata contineri vltimam Antichristi persecutionem, satis est enim, quod post illas

Apocalyp-
sis verbis vñ
tira non cō-
pleta Anti-
christi per-
secutio indi-
catur.

proxime immineat. Nam quia homines per priores plagas nec pœnitentiam agere, nec emendari voluerūt, tandem permittet Deus vltimam, post quam mundus consumetur. Vnde cōminatio illa, *quia tempus non erit amplius*, non oportet, vt intelligatur implēda statim post præcedentes plagas, sed post vltimam, quæ iam instabit. Quod ex cōsequētibus verbis potest facile intelligi, additur enim: *Tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi Angeli, cum caperit tuba canere cōsummabitur mysterium Dei*. At septimus Angelus non statim cæpit tuba canere, sed in cap. 11. prius præmittitur persecutio Antichristi, & prædicatio testium contra illum, & infine additur. *Va secundum abiit*, id est, completum est, *Et ecce va tertium veniet cito*. At va secundum inchoatum fuerat in tuba sexti Angeli, nam primum va in quinta tuba fuerat consummatum, vt in cap. 9. dictum fuerat. Ergo va secundum quatenus in illo includitur Antichristi persecutio non fuit completum, nec comprehensum totum in vocibus, & prædictionibus sextæ tubæ, sed duraturū est post omnia, quæ dicuntur cap. 10. Et in priori parte capit. 11. vsque ad dicta verba. *Va secundum abiit, & ecce va tertium veniet cito*, vtiq; va vltimi iudicij diei. Vnde statim subiungitur. *Et septimus Angelus tuba cecinit, &cæt.*

24.
Apoc. 9.

Vnde si quis verba, & contextū Ioannis attente consideret, facile intelliget, priores plagas cap. 9. ad vniuersum mundum, & magis ad impios, & infideles, & iniquos, quam ad Ecclesiam, & sanctos

A pertinere, vt indicant verba illa capit. 9. *Præceptum est illis, ne laderent*. Et infra. *Nisi tantum homines, qui non habent signū Dei in frontibus suis: vltimam verò persecutionem Antichristi, quæ cap. 11. & sequentibus prænunciatur, futuram esse contra Ecclesiam, & contra sanctos, vt patet ex initio capit. 11. Vnde vltimus possumus distinguere duo tempora Antichristi, vnum, in quo monarchiam expugnabit, & hoc tempus comprehendere potest in visionibus capit. 9. nam sine dubio calamitates, & plagas orbi inferet per bella, & exercitus suos, quibus totū orbē perturbabit: & pro eo tempore nō ita se ostendet Christo contrarium, sicut post obtentam monarchiam, imō fictē, & simulate procedet, vt sancti etiam antiquissimi docuerunt. Aliud vero est tempus persecutionis Ecclesiæ, & de hac sine dubio incipit loqui Ioannes in cap. 11. Denique licet daremus Regi, omnes prædictiones quintæ, & sextæ tubæ pertinere ad personam Antichristi, & futuras esse in fine mūdi, inde euidentius concluderemus, illas plagas nōdum incēpisse, neq; illum Antichristū apparuisse, aut bella sua excitare cēpisse, vel saltē non potuisse incipere ante mille annos à temporibus Bonifacij tertij, iam enim mundus finitus fuisset, vt in superioribus demonstratum est.*

Cap. 9. Apoc.
calypsis ma-
gis ad im-
pios, quam
ad Ecclesiā
statim spe-
ctat.

Intelligitur
de tempore
Antichristi
monarchiā
antecedere.

Si apud Iosē
nem sermo
est de Anti-
christo, in-
de probatur
nondum ve-
nisse.

C A P V T. XIX.

Idem ex cap. 13. ostenditur, & omnia, quæ Rex ex illo decerpit, refelluntur.

Tertiam veluti descriptionem Antichristi colligit Rex ex cap. 13. Apocalypsis, multūq; laborat, lateq; discurrit, vt eam Pontifici Romano accommodet, sed re vera in vanum laborat, & quo licentius loquitur, & pro suo arbitrio, & affectu verba Scripturæ accommodat, eo magis errorē, in quo versatur, ostendit, & nolens impugnare. Prius vero, quā illius discursus expendamus, summā illius capit. iuxta propriū, & literalē sensum magis receptū ante oculos proponamus. Duas etenim habet partes. In priori narrat Ioannes se vidisse bestiam ascendentem de mari, habentem capita septem, & cornua decem, & super

Periocha en-
pitis, 13. Apoc.
calypsis
quoad prio-
rē illius pas-
tem.

super cornua eius decē diademata, & super capita eius nomina blasphemiar. De qua bestia dicit esse similē pardo, & habere pedes sicut vrsi, & os sicut os leonis. Et draconē dedisse illi totā virtutē suā, & vnū ex capitibus eius fuisse abscisum in mortem, & plagam mortis eius curatam: & admiratam totam terram adorasse bestiam. Et postea describit Ioannes potestatem datam huic bestię ad loquendū magna, & blasphemias, & ad persequendum Sanctos mensibus quadraginta duobus. Atque hæc fere sunt, quæ in priorivisione, & parte illius capitis continentur.

2. De hac autem priori bestia quid sit, seu repræsentet, & quo sensu accipienda sint, quæ de plaga mortis illi data, & curata, & de tempore persecutionis eius dicuntur, in capite 6. diximus, vbi Regis metaphoras impugnauiamus. Et inde visionem illam ad Pontificem accommodari non posse; imò inde, bestiam illam nondum apparuisse, conuicimus. Nihilominus tamen necessarium est, hoc loco refellere aliqua, quæ contumeliosè per solam maledicentiam Pontifici accommodatur, quæque non nisi Protestantes, & Scripturam adulterantes in ore Regis posuerunt.

3. Quatuor bestię illi proprietates Roman. Pontificis Rex affingit.

Pungens igitur Romanum Pontificē ait, bestiam illam apparuisse pardo similem. Tum propter colorem, quia respersa erat maculis, id est, corruptelis contaminata, tū quod adulterinam quandam imperandi rationem habet, specie spiritualement, re vera secularē, quia super Reges terræ extollitur. Secundo ait, hanc bestiam apparuisse etiam leopardo similem, quæ spuria est bellua, & leone pardoque mista. Tertio ait, visam esse vrsinis pedibus ad vires eius significandas, ore autem leonis ad rapacitatem declarandā, seuamque naturam. Quarto exponit, aperuisse os suum ad blasphemias in Deum, & bellum sanctis intulisse, quia eam (ait) terram vniuersam adorare oportet, quod nunquam vetus illa ethnica Roma à quoquam postulauit, quæ dedignata non est, federe cōiunctos Reges socios, atque amicos comiter appellare. Probat autem, hanc adorationem dari Summo Pontifici ex more inaugurandi Pontificem, testemque ipsum Cardinalem Bellarminum appellat.

4. Verumtamen in primo puncto inter

A pretatio ipsa, seu analogia ad veritatē, & ad literam cōparata apta nō est, nec sufficiens, quia Antichristus non erit tantum corruptelis contaminatus, sed erit vndique corruptissimus, nec vsurpabit temporale regnum sub specie, vel vmbra spiritualis potestatis, sed primo, ac præcipuè temporale imperiū occupabit, & violenter vsurpabit, & deinceps etiā diuinitatē sibi arrogabit, vtpartim ex Daniele, & Paulo aperte intelligitur, & in præcedenti capite tactū est, & in sequenti iterū dicetur. Vnde longe aliter Richard. Viator. lib. 4. in Apocalypf. cap. 4. per bestia illam intelligens imperiū ethnicū gentiliū Ecclesiā persequentiu, ait, comparari pardo maculoso propter variam philosophorum assertionem, id est, propter variam superstitionē. Ambrosius vero ibi, hypochrism Antichristi in varietate colorum dicit designari: Nam cum sit futurus homo nequissimus, varijs virtutibus se decorabit, vt facilius stultos quosque decipiat, Beda vero, & Primasius cum Tyconio Homilia. 11. in maculis pardi aiunt repræsentari gentium varietatem Antichristumsequentium, siue quia erit multitudo collecta ex diuersis populis, siue quia diuersis hæresibus erit maculata, vt ait Diuus Anselmus. Vnde si maculæ pardi vitia repræsentant, non quoscumque defectus, sed vniuersa vitia in Antichristo futura designant. Accedit quod Antichristus propter velocitatem pardo comparatur, quia breuissimo tempore imperium consequetur, & omnia conculcabit. Sicut Danielis septimo, Alexander Magnus propter hanc causam per pardum repræsentatur, vt Diuus Hieronymus, & alij exponunt. Item propter crudelitatem in humano sanguine effundendo.

B Nullus autem nisi impudentissimus sit, similes proprietates in Romano Pontifice audebit confingere. Imò neque Rex Angliæ, neque tota hæreticorum versutia eas corruptelas, quas in Sede Apostolica effingunt, ostendere potuerunt: nam quæ ad doctrinam pertinent corruptelæ non sunt, licet ab hominibus contrarijs erroribus, & hæresibus corruptis tales iudicentur: quæ vero ad mores spectant, maxima ex parte ab eisdem Ecclesiæ hostibus vltra veritatem effictæ, & exaggeratæ sunt; & si aliquæ huiusmodi

C

D

Responde-
tur ad
Antichristū
nō solas Vi-
sionum ma-
culas hade-
bit, sed illas
totus appel-
labi-ur.
Et hoc impe-
rium tempo-
rale erit pri-
mario.

Rich. Viat.

D. Amb.

Beda.
Primas.
Tycon.

D. Ansel.

Pardo com-
paratur An-
tichristus ob
velocitatē.

Daniel. 7.

D. Hier.

in Prælati Ecclesiæ inuentę aliquando sunt, ad personales, & humanos defectus pertinent, qui sedem ipsam non maculant.

5.
Responde-
tur ad 2. &
3.

Proprieta-
tes illæ in
Rom. Ponti-
ficib. nõ re-
periuntur,
erunt tamẽ
in Antichri-
sto.

Daniel. 7.
Ad 4.

Culeus Põei
fici exhibitę
veneratio ẽ,
non diuina
adoratio.
1. Tim. 5.

6.
Romæ eth-
nicę, & Chri-
stianę impe-
ria male cõ-
parantur.

Vnde quæ in secundo, & tertio puncto de similitudine leopardi, & de pedibus vrsinis dicuntur, non grauati accipimus: apte enim in verum Antichristum conueniunt. Ex eisdem autem proprietatibus, earumq; significatione conuincitur, descriptionem illam non posse Põtifici accommodari: Cur enim Bonifacius Tertius, vel alius similis Pontifex eius successor poterit spurcius appellari, cum neque origine talis fuerit, nec electione, sed legitime creatus? Vel quæ rapacitas, aut seua natura in eis inuenta est, vt vrsinos pedes habere dicantur? Antichristus enim dicitur pedes vrsinos habiturus, quia *pedibus suis omnia conculcabit*, vt dicitur Daniel. 7. Quod autem quarto loco addit de adoratione Pontificis ridiculum est: non enim adoratur vt Deus, sed vt supremus Ecclesiæ Prælatus, ac Vicarius Dei. Quid enim est adoratio hæc, nisi quædam veneratio, & honoris exhibitio? Ait enim Paulus: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt* 1. Timot. 5. quid ergo mirum, quod is, qui toti Ecclesiæ præest, magna veneratione dignus habeatur? præsertim cū in Christi honorem tota illa veneratio redundet.

Immerito autem comparat Rex Romanæ ethnicæ cum Christiana, tantum enim distat imperium illius ab istius potestate, quantum terrestria à coelestibus, corporalia ab spiritualibus, & temporalia ab æternis discrepant, vt in tertio lib. abunde monstratum est. Romani ergo Imperatores tantum temporales domini erant, limitatamq; ditionem possidebant, ideoq; aliarum ditionum Reges non vt subditos, sed vt socios comiter tractabant. Romani autem Pontifices spirituales Prælati, ac Reges sunt, totumque mundum pro territorio, omnesq; oves Christi pro grege habent, & ideo Reges omnes Christianos subditos appellare possunt; & nihilominus eos (nisi hæretici, vel schismatici sint) non solum comiter, sed etiam humanissimè filios, & interdum etiam Dominos appellare nõ dedignantur. Imò interdum tanta submissione animi id fecerunt, vt eorum verbis abutantur Rex,

A & Protestantes ad eos Imperatoribus subiiciendos, sicut de Gregorio Papa in tertio libro notauimus. Atque hæc sunt factis de prima bestia.

In secunda parte eiusdem capituli. 13. narrat Ioannes *Vidisse aliam bestiam ascendentem de terra, quæ habet cornua duo similia agni, & loquebatur sicut Draco*, de qua multa dicit. Primum, fecisse, vt omnes habitantes in terra, adorarent bestiam primam. Secundo datum esse illi, vt faceret *signa magna*, & in particulari ita vt *ignem faceret de Cælo descendere in terram in conspectu hominum*. Tertio per hæc signa, *seduxisse habitantes in terra, vt faciant imaginem*, prioris bestie. Quarto, datum esse illi, vt daret *spiritum imagini bestie, & vt loquatur imago bestie, & faciat*, vt quicumque non adorauerint *imaginem bestie occidantur*. Quinto, quod *faiet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem bestie in dextera manusue aut in frontibus suis, vt nemo possit vendere, neque emere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestie, aut numerum nominis eius*. 6. Sexto additur mysterium numeri nominis eius his verbis. *Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcenti sexaginta sex*. Quæ omnia adeo sunt obscura, vt vix humano ingenio coniectari possint, nedum comprehendere. Et vt recte annotauit Cardinalis Bellarmi. signum euidentius est, non esse impleta, quia hodie tam sunt obscura, & ænigmatica, sicut quando primum scripta fuerunt, prophetiæ autem, quæ per ænigmata fiunt, licet antea sint obscura, saltem quando implentur, intelliguntur, & clarescunt, aliàs inutiles essent; cū ergo hæc perinde obscura sint, ac antea erant, signum est, non esse impleta. Et nihilominus Rex Angliæ suo more ita multa accommodat, sicut, vel opinioni suæ, vel ad detrahendum Romanę sedem putat esse accommodata. Prius vero, quæ illi respondeamus, proprium, & literalē sensum huius visionis proponemus, vt comparatione illius error fictę interpretationis euidentius appareat.

Hæc ergo posterior bestia, vel generatim representat Antichristi pseudo prophetas, & predatores, quos ipse ad suam diuinitatem suadendam, & Sanctos persequendos mittet, vt exponit ibi Primasius. Beda Ansel., & alij & scilicet Greg. 13. Moral. c. 26.

7.
Periocha se-
cunda par-
tis capituli 13.
Apocalyp.
1.

2.

3.

4.

5.

6.

Bellarm.

8.

Hæc post-
erior bestia
Antichristi
eiusq; emis-
sarios signi-
ficat.

D. Ansel.

D. Greg.

26. aliàs 36. vel certe significat aliquē ex illis insignē, & excellentem magicū, & potentem etiam viribus, & exercitu, qui per signa seducendo, & per potentiam cogendo, ad Antichristum adorandum homines conuertat. Sic Irenę. lib. 5. cap. 28. postquam priorem huius capituli visionem retulerat, de hac posteriori subiungit. *Post deinde, & de armigero eius, quē & pseudopropheta vocat, loquebatur (inquit) quasi draco, & potestatem primę bestię omnem faciebat ei, in conspectu eius.* Eandē sententiam comprobatur Andr. Cęsar. allegans etiam Irenęum suo capit. 37. Aretas verò suo etiam capit. 37. licet in principio videatur, per hanc etiam posteriorem bestiam Antichristum interpretari, postea magis rem declarans, vocat hunc *Pręcursorem Antichristi*, & illos distinguit, comparans cum Ioanne Baptista, & Christo. Victorin. etiam in singulari intelligit falsum Prophetam, qui facturus est portenta, & signa mendacia ante Antichristum. Et hanc nunc frequentius sequuntur eruditi Scriptores, quos refert, & sequitur Maluenda lib. 8. de Antichrist. cap. 19. Ambrosius verò in Apocalypsim sub disunctione ait, hęc bestiam esse, aut multos prædicatores Antichristi, vel aliquem deteriore ceteris.

9. Sed licet verum sit, sub illo propheta falso per antonomasiam nominato, alios adumbrari, nihilominus negari non potest, quin de singulari aliquo homine insigni fautore Antichristi, & hominum deceptore Ioannes loquatur, tum quia contextus ipse sincere spectatus id satis indicat, tum etiam quia in cap. 19. euidenter id ostendit idem Ioannes dicens, *Apprehensa est bestia & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt charactērem bestię & qui adorauerunt imaginem eius, vini misi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure.* Vbi euidenter describit eundem pseudopropheta, quem sub nomine bestię de terra ascendere viderat, & de illo vt de singulari homine æquē, ac de Antichristo loquitur, & tanquam duos homines speciali modo damnatos numerat, eosque à ceteris sectatoribus Antichristi distinguit, subiungens: *Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equū, &c.*

A Nō est ergo dubium, quin per illam bestiam secundam peculiaris homo, singularisq; Antichristi prædicator significetur, cuius duę præcipuę proprietates per duas bestię conditiones designantur. Dicitur enim habere cornua tanquam agni propter hypocrisim; ostendit enim se mansuetum, & erit crudelissimus persecutor, vel ostendit se tanquam verum Christum prædicans, loquetur autem vt draco, quia Antichristū prædicabit, motus, & actus à dracone, qui priori bestię dedit totam virtutem suam, & potestatem.

B Atque ita duas illas metaphoricæ proprietates exposuerunt Irenęus, Andr. Aret. & alij supra allegati. Et Ticon. aliàs August. Homil. 11. in Apocalypsi. licet illas omnibus hæreticis accommodet. Idemquē sensit Gregor. loco supra citato, easdemtribuendo quasi per participationem omnibus falsis prædicatoribus Antichristi.

C Cætera verò, quæ de hoc falso propheta Ioannes prædicat, licet Patres, & expositores Catholici obscura, & difficilia intellectu esse fateantur, omnes tamen, qui eorum literalem sensum inuestigant, in eis proprietatem verborum, quoad fieri potest, seruare student. Itaq; cum dicit, facturam esse bestiam illam, vt omnes habitatores terrę primam adorent, id de diuina adoratione, & vera latria intelligunt, hac enim ipse Antichristus cupiet adorari, vt in cap. 17. ex Scriptura, & Patribus ostensum est. Item cū dicit *facturum signa* de sensibilibus miraculis fictis, & mendacibus prodigijs verba exponunt, iuxta verba Christi Matth. 24. *Surgent pseudochristi, & pseudoprophetę, & dabunt signa magna, & prodigia.* Nam sicut quoad pseudochristos per antonomasiam implebuntur hæc verba in Antichristo, ita quoad pseudoprophetas in hoc Antichristi præcursoe implenda esse Ioānes sentit. Christum autem loqui de signis externis apparentibus, & sensu illudentibus, nemo vnquam dubitauit. Vnde cū vltius Ioannes ait, facturam illam secundam bestiam, vt ignis de cælo descendat, de vero locali descensu, & de vero igne, vel saltem de corpore sensibili habente speciem tanquam ignis, omnes etiam interpretantur. Quia hoc & est consequens ad priorem interpretationem signorum in

illi pseudoprophetę duę notę assignantur hypocrisis, & euentus apocritas.

D. Irenę.
Andr.
Aret.
D. Aug.

10. Pseudopropheta ille curaturus ē, vt Antichristus velut Deus adoretur.

Falsa prodigia operabitur.
Matt. 24.

Ignē quoq; ē cælo ad speciem deducet.

Antichristi
statuæ vo-
cem dabit,
eamque la-
ciet adora-
ri.

II.
Charactér
bestiæ erit
signum quo
Antichristi
factores pa-
lam agnos-
centur.

Nomen An-
tichristi ou-
merū 666.
iuxta græca
elementa re-
feret.

Adhuc ig-
norum est
illud nomen.

generali, & est cōsentaneum proprietati verborū, & nulla est necessitas alias metaphoras confingendi, præsertim cum Ioannes dicat, descensurum ignē in conspectu hominū. Similiter quod tertio loco addit Ioannes de imagine prioris bestię, de propria sensibili imagine, vel statua Antichristi intelligitur, quā facient credentes in eum, & in templis, & fortasse in Hierosolymitano eam collocabunt, ut ipsa adoretur, & Antichristus in ea tanquam verus Deus. Et cum eadem proprietate intelligitur, hunc pseudopropheta daturum spiritū illi imagini, ut loquatur: nam per pactū cum dæmone hoc facillimē fieri potest, sicut in sculptilibus, & idolis gentiū immundos spiritus loqui solitos fuisse, in historijs notissimum est.

De charactere autē Antichristi, eiusq; in manibus, vel fronte impressione, omnes etiā in hoc conueniunt, quod sit futurum signum sensibile hominibus accōmodatū ad externam suę religionis professionem, & fortasse tanquam insigne quoddam apostasię, vel discessionis à Christiana religione, & ad sectā Antichristianę aggregationē: quanuis in particulari nemo diuinare possit, qualis character ille futurus sit. Nam illud prius veritas, & proprietas verborum Ioannis requirit; hoc autem posterius per illa nō explicatur, nec in alijs locis Scripturæ reuelatum est, nec ratione inuestigari potest. Denique de nomine bestię omnes etiam docent, tale futurum esse, ut ex literis constet, quæ ad rationem numerorum iuxta morem Græcæ linguæ reductis, numerum 666. contineant. Quia verò innumeris modis possunt Græcæ literæ ita componi, ut illum numerum reddant, addunt dicti expositores, sciri non posse, quale futurum sit Antichristi nomen, donec appareat, & tunc ex effectu cognoscatur prophetiæ sensus, & veritas. Nam licet nunc contingat, nomen alicuius constare ex literis, quæ secundum Græcum idioma illum numerum reddant, ut de Mahometo, vel Luthero aliqui ostendere conati sunt: illud non est sufficiens Antichristi signum, si alia desint, quia est valde ambiguum, & æquiuocum, & ideo necesse est, ut cum alijs coniungatur.

A Hanc autem breuem paraphrasim, seu expositionem literalem verborum Ioannis fumo ex authoribus proxime allegatis, Irenæus enim dicto cap. 28. de hoc pseudopropheta dicit, quod faciet signa magica operatione. Et ibidem adiungit cætera verba Ioannis, simpliciterq; sine alia interpretatione illa propriè intelligit. In cap. verò 30. latè docet, quod de numero nominis diximus. Victorin. etiam in Apocalypf. circa signum ignis ait: *Hæc magi per Angelos refugas & hodie faciunt.* Et addit: *Faciet etiam, ut imago aurea Antichristo in templo Hierosolymis ponatur, & intret Angelus refuga, & inde voces, & sortes reddat.* Et de nomine, & nota characteris eodem modo sentit. Idem fere habet Aret. suo cap. 27. ubi de igne apertè dicit descensurum ita, ut videatur, *Intuentium oculos fascinando, & de characterē ait, futurum esse Perniciosi nominis insculpturam, & dandum esse in signum, quo possint, vel non possint homines negotiari, supponens, illud futurum esse sensibile.* Et Andr. cap. 37. *Quidquid (inquit) Pseudochristi præcursor ad hominum deceptionē facturus est, hoc totum per præstigias, & incantationes facturus est, ut Antichristus testimonium habeat à viro, qui tanta miracula patravit.* Et infra: *Non est mirum, aut nouum, si in oculis hominum ignem è cælo descendere faciat impostor.* Et adducit exemplum de igne virtute diaboli incenso, vel supernè dilapso ad Iobi armentum subito absumendum. Postea vero de imagine propria, & loquela eius alia verba interpretatur, exemplisque similitum præstigiarum dæmonum confirmat. De charactere item loquitur tanquam de nota sensibili, intelligitq; propriè hominibus imprimendum fore, ut signum necessarium ad emendum, & vendendum, etiam res necessarias, *Ve saltem (inquit) ob rerum ad vitam necessariorum penuriam ad violentam mortem adigat, utique illos, qui characterem illum recusauerint.*

C Et tandem cap. 38. quæ de nomine Antichristi diximus, tradit, & auctoritate Hypoliti confirmat. *Dabit characterem in dextra manu, & in fronte, ne quis dextra sua manu pretiosam illam Crucem pingat in fronte.* Inferius autem sentit, characterem illum futurum esse nomen ipsius

12.
Prædicta Pa-
trum conse-
su firman-
tur.
D. Irenæ.

Victor.

De Imagi-
ne.

Aret.
De Prodi-
gijs.

And. Cæs.

Iob. i.
Antichristi
charactere
esculentave-
nalia pollue-
tur.

13.
Ne Cruci lo-
cus sit in frō-
tibus chara-
cterē Anti-
christi pseu-
dopropheta
ille impi-
mer.

ipsius Antichristi sigillo sensibilibus impressum in fronte, vel manu. De illo autem nomine negat sciri posse, quale futurum sit. Similiter de charactere Antichristi loquitur Ephrem tract. de Antichristo Metro, seu §. 2. *In dexteram manuum, seu frontē insculpturus est hominī charactērem hunc suum impium, ne facultas sit hominī se signandi signo Christi.* Et in sequenti metro signa, & falsa prodigia similiter de externis sensibilibus prastigijs exponit. Ac tandem in metro vlt. idem repetit de charactere, sentiens futurū esse sensibile signum, *quod Christi aduersarij, pro cruce Saluatoris assument.* Indistincte autem de his loquitur, prout ab Antichristo, vel ab eius pseudopropheta facienda sunt, omniaque Antichristo tribuere videtur. Denique Primasi. Beda, Rupert. & alij in Apocalypsim; imò & moderni omnes in his, quæ diximus cōsentiant, licet in explicando charactere, & nomine Antichristi varias, & inter se dissidentes sententias tradant, quæ varietas nihil nostræ intētionī obest, ideoque necesse non est, illam referre, aut expendere, vnusque pro omnibus videri potest Maluenda lib. 8. de Antichristo cap. 18. & 19.

Superest, vt cum hoc simplici Scripturæ sensu mysticas, & metaphoricās Regis expositiones, seu ad male dicendum accommodationes, cōferamus. Ille enim per hanc bestiam secundam, Apostolicam Ecclesiam Pontifici Romano parētem, quam ipse more impiorum Protestantium *Apostaticam* appellat, interpretatur. Et nihilominus de illa subiungit: *Cuius firmior origo est, & stabilior, vt quæ visibiliter verā Ecclesiā succedat.* In quibus verbis, rei veritate coactus, vel non aduertens quid diceret, Romanam Ecclesiam veram, & catholicam esse professus est. Nam illa est vera Ecclesia quæ veræ Ecclesiæ antiquiori visibiliter succedit, vt in primo libro ostēsum est. Vnde illa comparatio, qua hæc Ecclesia dicitur *firmior*, & *stabilior*, si ad synagogas Satanæ, & congregationes Protestantium, seu Apostatarum fiat, recte, & verissimè facta est: si vero fiat ad Apostolicam sedem non recte fit per excessum, sed per æqualitatem fieri deberet. Nam vera Ecclesia non potest à Petra separari,

neque ē conuerso, ideoque tam firma, & stabilis est Petri successio, quam est certa veræ, ac visibilis Ecclesiæ duratio; vtraque vtro est tam firma, quā est certum verbum Christi: *Portæ inferi nō præualebunt aduersus eam.*

Quod vero ad interpretationem bestię spectat, satis à nobis ostensum est, in proprio sensu significare vnum quendam singularem hominem. Concedimus autem mysticè posse significare congregationem quancunque impiorum, hæreticorum, & Apostatarum sequentium, & prædicantium Antichristum, siue generaliter, & typicè dictum, sicut ex 1 yconio retulimus, per hanc bestiam significari omnes hæreticorum sectas, & ministros, siue singularem, & proprium Antichristum prædicantium, vt multi catholici exposuerūt. Sic ergo verum est, bestiam illam esse Apostaticam congregationem. Hæc autem apostatica cōgregatio nunc multiplex est, omnis enim synagoga Satanæ sub nomine Christiano collecta apostatica cōgregatio est, talisque est omnis Lutheranorum, Calvinistarum, Puritanorum, & Protestantium congregatio, similemque esse Anglicanam pseudoecclesiam, in primo libro ex eius statu, & lapsu euidenter ostensum est.

Vt autem Romanam Ecclesiam per illam bestiam repræsentari Rex ostendat, dicit in primis habere *cornua similia agni, quia Christi sponsum refert, & sibi propugnatores ostendit.* At non per hypocrisis, sed per veram fidem, & adorationē Christi, eiusque imitationē hæc refert, in quo multum ab illa bestia differt. Adiungit: *Re vera tamen loquitur sicut draco, quia damnabiles, diabolicasq; doctrinas docet.* At hoc nunquam ab ipso ostensum est; à nobis autem probatum sufficiēter est in libro primo, testimonium hoc nō solum falsum, sed etiam hæreticum esse, quia vera, & visibilis Ecclesia Christi nō potest à fide cadere, cum sit columna, & firmamentum veritatis, propter promissionem Christi dicentis: *Ego vobiscum sum, vsq; ad consummationem seculi, & Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et in lib. 2. à cap. 3. non solum Ecclesiam hanc ab omnibus erroribus, quos in illa Rex fingit, vindicauimus, sed etiam

Matt. 16.

15.
Bestia singularē hominē proprie significat.

Mystice Apostaticam hereticorū cōgregationē refert.

16.
Rom. Ecclesia nō habet Agnicornua id est, hypocrisis.

Nec vt draco errores docet, aut vnquam docuit.

D. Ephr.

D. Prim.
Beda.
Rupert.

Maluend.

14.
Metaphoricæ Regis expositiones literali conuincuntur.

Rex antiquitatem, & firmitatē Romanæ Ecclesiæ volens attribuit.

propter cōtrarias hæreſes Angliam, quatenus ſub Rege ſuo nunc militat, apoſtaticam, & ſchiſmaticam eſſe, conuicimus.

16.
Retorquen-
tur hæreſi-
corum iacu-
la in ipſos.

Henricus viij
& ſimiles ex
preſſæ ſunt,
nō ad abra-
heſtiam illius
imagines.

Anglicana
etiam Eccle-
ſia formæ
eſt eiſdē.

Quocirca prius, quàm ad alia progre-
diar, lectorem admonere libet, vt conſi-
deret, quāto maiori, & veriori fundamē-
to, Regia illa metaphora, in ipſum, ſuum
que miſerandum regnum poſſit retor-
queri. Cur enim non dicemus, beſtiam
illam priorem eſſe Henricū. viij. & ſuc-
ceſſores eius illū imitantes, & ſuper ca-
pita ſua nomē habentes blaſphemix, uti-
que, *capitis Eccleſiæ*, non ſolum in tem-
poralibus, ſed etiam in ſpiritualibus ſu-
premi. Cur item non dicetur Henricus
 fuiſſe maculoſus vt pardus, cū fidei pro-
feſſionem, & doctrinam qua pollebat,
turpiſſimis libidinis, ſchiſmatis, ac tandē
hæreſis maculis ſædauit? Quin etiam
velocitate, & ferocitate pardum imitari
viſus eſt: nam breuiſſimo tempore totū
ferē regnū apoſtatare fecit, & egregios
viros in fide cōſtantes atrociter necauit.
Denique multo verius dicitur Rex An-
gliæ adulterina imperandi ratione ſub
ſpecie temporalis poteſtatis ſpiritualē
vſurpare; & indebitum cultum, adora-
tionemque ambire, dum tanquam ſuæ
Eccleſiæ caput vult recognoſci, obediri,
& honorari. Et adhuc modum poſſunt
cætera facile accommodari. Similique
modo dicemus, alteram beſtiam eſſe An-
glicanam Eccleſiam à vera fide lapſam,
Regem vt ſpirituale caput ſuum vene-
rantem, & infinita verba blaſphemix in
veram Dei Eccleſiam catholicam, Chri-
ſtiq; Vicariū proferentem: vel certē
beſtiam illam ſecundā dicemus eſſe mi-
niſtrorum, falſorumq; prophetarum Re-
gi applaudentium gregem, ſeducentem
ibi habitantes, vt priorem beſtiam ado-
rent, eam vt caput Eccleſiæ recognoſcē-
do. Hæc ergo, & ſimilia, & facile cogita-
ri poſſunt, & maiori cum fundamento
dici, tum quia vera ſunt, & notiſſima in
vniuerſo orbe, tum quia licet Rex An-
gliæ non ſit Antichriſtus, inter eius ty-
pos, & præcurſores iuſte numerari po-
teſt, cum Chriſtum in ſua Eccleſia, & Vi-
cario ſuo perſequatur, quod cum factis
exequi non poſſit, verbis, & probris ef-
ficere conatur.

17.

Vnde vltèrius Rex progreditur, &
quod Ioannes dicit de ſignis, & prodi-

A gijs ab hac ſecunda beſtia faciendis, vt
gentes ſeducat, & ad priorem adorandā
trahat, ad Eccleſiæ catholicæ miracula ac
commodat, quæ *faſſa*, & *portenta menda-*
cia eſſe, & ad conciliandam Pontifici au-
thoritatem, & poteſtatem fieri affirmat.
Quæ cum ſine probatione contra omnē
diuinam, & humanam authoritatem, ac
fidem dicantur, contemnenda potius,
quam reſellenda videbantur. Breuiter
tamen interrogare libet, an credāt, in Ec-
cleſia Chriſti veras potuiſſe fieri virtutes,
ac vera miracula poſt ſexcentēſimū ſex-
tum annum, nec ne? Si negant fieri po-
tuiſſe, Chriſti promiſſiones eludunt, eiſ-
que pro ſuo arbitrio terminum præſi-
niunt. Chriſtus enim indefinite dixit:
Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequē-
tur, in nomine meo demonia eiſcient, &c. Et
alibi: Si habueritis fidem, ſicut granum ſyna-
pis, &c. Nihil impoſſibile erit vobis. Et ali-
bi: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, &
ipſe faciet, & maiora horum faciet. Hæ er-
go promiſſiones non poſſunt ad certum
tempus limitari, alioqui poſſet quispian
dicere, ſolos Apoſtolos vera miracula fa-
cere potuiſſe, vel quidpiam ſimile: quod
C abſurdiſſimum eſt. Ergo non pro ſolis
prioribus Eccleſiæ ſeculis, ſed pro omni
æuo conceſſit Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, vt
temporibus opportunis talia vera ſigna
in ea fierent.

Dicent, promiſſiones has factas eſſe
fidei, & ideo poteſtatem illam duraffe in
Eccleſia, quandiu in illa durauit vera fi-
des: poſtquam vero illa corrupta eſt, ceſ-
ſaſſe, & falſa miracula incepiſſe. Hoc au-
tem eſt in aliud errorum barathrum in-
cidere: nam ſi Eccleſia vera fide carere
incepit, periit Eccleſia contra verbum
Chriſti: *Portæ inferi non præualebunt ad-*
uerſus eam. Dicent, periſſe veram
Eccleſiam viſibilem, ſed iam ſatis oſten-
ſum eſt, Chriſti veram Eccleſiam viſibi-
lem eſſe, eique Chriſtum perpetuitatem
vſque ad finem promiſiſſe. Præterquam
quod ſigna, & miracula ſenſibilia eſſe
oportet, atque ideo non niſi ab Eccleſia
viſibili vera miracula fiunt; illi ergo fac-
tæ ſunt Chriſti promiſſiones, & in ea
ſemper durabit poteſtas à Chriſto pro-
miſſa.

Si ergo poteſtatem negare non poſ-
ſunt, cur negant eſſe vera miracula, quæ
his

Signa fieri
ad firmandā
Pontificiū au-
toritatē Rex
Iacobus ait;

Signa ſem-
per fuerunt,
& erunt in
Catholica
Eccleſia;

Marc. vi. 16.

Matt. 17.

Ioann. 14.

18.

Matt. 16.

19.

his temporibus in Ecclesia facta sunt? Non enim pauciora signaverunt in eis, quam in illis, quæ in antiqua Ecclesia fiebant, conspiciuntur. Nam in primis facta sunt per viros sanctissimos, Benedictum, Bernardum, Franciscum, Antonium, & alios similes. Deinde frequenter facta sunt ad fidem persuadendam, & in novis provinciis introducendam, ut de Anglia refert Gregorius fere proximus Bonifacii. III. antecessor, & similia fuisse postea in eadem provincia facta in eiusdem fidei confirmationem, author est Beda lib. 5. histor. cap. 13. & Annales Ecclesiastici referunt, cooperatione similitum miraculorum in Flandria, Hollandia, aliisque provinciis post tempora Bonifacii fuisse fidem introductam. Præterea eadem veritatis indicia in posterioribus miraculis, quæ in prioribus reperiuntur, nimirum, in miraculo suscitandi mortuum, euidentia præiacentis cadaueris mortui, & vera viuificatio temporis duratione, & pluribus actionibus vitæ, & publica conuersatione confirmata. Denique non minori fide digna historia hæc, quam illa miracula esse probantur; ergo temerè, & impiè omnia falsa iudicantur.

Quod autem Rex dicit, hæc miracula Ecclesiæ facta esse ad conferendam, & extollendam Pontificis potestatem, non ita est: nam ordinariè fiunt, vel in veræ fidei confirmationem, & propagationem, vel in Christi gloriam, & honorem, sæpe etiam sunt effectus veræ, & firmæ fidei, cui Christus promisit: *Si habueritis fidem sicut granum synapis, &c.* aliquando fiunt ex Dei misericordia volentis talia beneficia indigentibus, & petentibus miraculosè concedere: aliquando ad ostensionem sanctitatis alicuius personæ, quam Deus ad aliorum exemplum, & consolationem manifestare vult. Dico autem ordinariè hoc ita esse, quia cum articulus de primatu Pontificis ad fidei dogmata pertineat, & ad veræ fidei, & Ecclesiæ confirmationem notitia eius maxime necessaria sit, etiam in illius veritatis confirmationem potuerunt vera miracula fieri, quoties opportuna, vel necessaria iuxta diuinæ providentiæ dispositionem fuerint. Ac denique quanuis vera miracula non semper propter illum finem fiant:

nihilominus quatenus fiunt à ministris Ecclesiæ Pontifici obedientibus, & eius autoritate prædicantibus, satis eandem veritatem de Primatu eius confirmant. Quis ergo non videat, quam sit execranda calumnia, miracula Catholicæ Ecclesiæ cum signis Antichristianæ bestię comparare?

Quia verò Ioannes inter signa illius bestię vnum peculiare designavit, dicens, *Vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum*, egregiam profectò his verbis Rex affinxit interpretationem, dicens: *Nempe fulmen excommunicationis cuius tanta vis est, ut thronis exturbare Principes valeat, adeò, ut omnes pro hæreticis occidendi sint, & exurendi, qui bestia nolunt imaginem adorare, hoc est, summam eius potestatem nullis limitibus circumscripam.* In quibus duplex metaphora indicatur, quæ si in allegorico sensu affertur, parui momenti est ad persuadendum, eadem enim facilitate, qua fingitur, contemnitur, quia solum ad maledicendum à Protestantibus excogitata est: si verò sensus ille ut literalis proponatur, valde ridiculus est, & intentioni Spiritus Sancti, ipsorumque Protestantium dictis repugnans. Vtrūq; breuiter ostendo.

Prima enim metaphora est, qua descendere ignem de cælo, per metaphoram dicitur esse excommunicationem fulminare. At hæc metaphora in primis nova est, sine fundamento in Scriptura, vel Patribus, aut expositoribus, aut cõmuni modo loquendi. Quis autem credat, Ioannem vsurpasse verba in sola illa metaphorica significatione, quam sibi nuper Protestantes pro sua libidine, & solum ad irridendum confinxerunt? Deinde Ioannes illud ponit ut signum novum, singulare, & admiratione dignum, at fulminare excommunicationem non est novum, nec singulare, cum etiam ab ipsis hæreticis fiat, unde nullam habet admirationem, cum quotidianum sit. Imò si illud est Antichristi signum, profectò ante Bonifacium III. cœpit Antichristianismus. Nam prius Innocentius I. contra Imperatorem excommunicationem fulminavit. Denique bestia illa faciet ignem de cælo descendere demoniis arte, & potestate; fulminatio autem

21.
Excommunicationes à Pontificibus excussas, ignem esse de cælo, Rex iacobus cõmentatur,

22.
Ignis ille apud D. Ioannem non significat excommunicationem,

Excommunicationis fulmen novum non est, sed ante Bonifacium temporariam vibrationem.

Innoc. I.

excom-

Miracula olim à pluribus Sæctis facta sunt.

Gregor. lib. 9. Epistol. cap. 58.

Beda lib. 1. Hist. Angl. cap. 3. lib. 2. cap. 2. & sequentibus. Baron. anno 632. nu. 6. anno 666. n. 9. & 12.

20.
Miracula fiunt ad Christi gloriam, vel fidei cõfirmationem, non ad Pontificis auctoritatem primario. Matt. 17.

Miracula in directe Pontificiam dignitatem stabilita sunt.

Matt. 18.

ex communicationis fit potestate à Christo concessa, & in virtute verborum eius, Si Ecclesiam non audierit, &c. Ergo Ioannes non de hoc signo loquitur, nec metaphora est verisimilis.

23.
Instantia.

Dicet forte Rex, hæc vera esse de iusta, & ordinaria excommunicatione, se autem loqui de fulmine illius excommunicationis, cuius tanta est vis, ut thronis exturbare Principes valeat. Sed contra primo,

Solutio.

quia etiam talis excommunicatio potest esse iusta, & legitima potestate facta, ut supra ostensum est. Quanquam re vera improprie dicatur excommunicatio ipsa exturbare à throno: nam licet illi duo effectus tanquam duæ poenæ ab eadem potestate procedant, & simul imponantur, distincti sunt. Nunc autem ut Regi morem geramus tanquam de vno loquimur. Itaque illud etiam fulmen vera, & cœlesti potestate fit, & non est signum mœdax, sed verum, ut probauimus; est ergo repugnans cum metaphora. Secundo hoc signum, id est, hæc excommunicatio non fulminatur, seu exhibetur in Ecclesia à prædicatoribus, vel fidelibus obedientibus Pontifici, sed à solo Pontifice, & ita secundum Regiam accommodationem non exhibetur à posteriori bestia, sed à priori; at signum illud faciendi descendere ignem de cœlo, non tribuitur à Ioanne priori bestiae, sed specialiter secundæ; ergo talis interpretatio bestias confundit.

24.
Dum Pontifex colitur, imago bestiae non adoratur.

Altera metaphora Regis versatur circa imaginem bestiae, per quam Rex summam Papæ potestatem significari vult. Hæc autem metaphora eisdem fere argumentis facile refellitur, tum quia nullum fundamentum authoritatis, rationis aut probationis habet, tum quia recognoscere, ac venerari hanc summam Pontificis potestatem non est nouum in Ecclesia Christi, sed ante Bonifacium omnes præcedentes Pontifices eam imaginem induerunt, illaq; potestate vsi sunt, omnesq; verè fideles illi paruerunt, ut in lib. 3. fuisse probatum est. Vltra hæc verò pugnant cum metaphora verba illa: *Dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiae.* Quis enim Papistarum (ut isti loquuntur) aut verius catholicorum docuit vnquam fideles, ut facerent, vel conferrent potestatem Pontifici, cum potius

Apoc. 13.
Apud Ioannem aliud est imaginem facere, aliud adorare illam.

A constanter doceamus, solum Christum illam conferre? Non est ergo illa imago Pontificia potestas, sed aliquid, quod arte, & manibus hominum fieri potest. Nec dicere potest Rex, nihil aliud esse facere imaginem, quam potestatem recognoscere, & confiteri: nam expresse Ioannes duo distinguit, facere imaginem, & adorare illam; at verò respectu potestatis, recognoscere potestatem, est venerari illam; ergo aliud est facere imaginem: unde fere euidens est, in illis verbis *faciendi imaginem*, nullam esse metaphoram, ut supra dixi. Quod etiam valde persuadet sequentia verba: *Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiae, & ut loquatur imago bestiae.* Hæc enim aperte ostendunt, sermonem esse de imagine materiali, & sensibili. Quomodo enim fingi potest, Ecclesiam dare spiritum potestati Pontificis, ut loqui possit, vel quippiam simile facere.

B

Tandem in illis verbis considero duplex signum, vnum faciendi descendere ignem de cœlo, & hoc signum dicitur secunda bestia facere, non per coactionem, sed per seductionem, ut inducat habitantes in terra ad bestiam primam, eiusq; imaginem adorandam, ut patet ex verbis illis: *Et seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiae.* At verò fulmen excommunicationis non pronuntiatur ad inducendos homines per seductionem, sed per vim, & coactionem, quæ maior fit, si cum excommunicatione deturbatio à regno coniungatur. Ergo non quadrat metaphora excommunicationis cum tali signo. Aliud deniq; signum, scilicet, dare spiritum imagini bestiae, & facere, ut loquatur, licet etiã sit ad seducendum, tamen ad coactionem progreditur, additur enim: *Et faciat, ut quicumque non adorauerint imaginem bestiae, occidantur.* Et hic etiam non potest accommodari metaphora: nam Ecclesia non dat spiritum, nec loquelam Pontifici, ut potestas eius ad occidendos rebelles extendatur, sed potius ipse hanc potestatem suis ministris committit: est ergo ille Scripturæ abusus, non interpretatio.

D

Deinceps ultra procedit Rex ad characterem Antichristi Pontifici accommodandum, dicitq; characterem bestiae esse professionem obedientiæ, quæ Summo Pon-

25.
Verba Apocalypsis expenduntur.

Excommunicatio vim habet cogendi, non seducendi.

26.
Characterem bestiae obedientiam Pontificis esse Rex confingit.

Pon-

Hebr. 13.

Melius id di-
ci posset de
Iuramento si
delicatis An-
glicano.

Ioannes lo-
quitur de si-
gno perma-
nente, non
de pura pro-
fessione.

27.

Nemo sine
illo ad con-
tractus hu-
manos ad-
mitteretur.

Pontifici fit. At Paulus cum monuit fi-
deles: *Obedite Præpositis vestris*, non cen-
suit, professionem Ecclesiasticam, & Chri-
stianam obedientiam esse Antichristi cha-
racterem, sed Christi. Veriori quæ ratio-
ne dicere possemus, iuramentum fide-
litas, quo Rex premit sui regni Catholi-
cos, esse characterem Antichristi, quan-
do quidem sub specie professionis ciui-
lis obedientiam sibi debita, Vicarij Chri-
sti obedientiam negare compellit. Præ-
terea ultra errorem, in quo accommoda-
tio fundatur, repugnat Ioannis verbis.
Primò, quia vel per obedientiam profes-
sionem intelligitur solum modus ipse vi-
uendi sub obedientia Pontificis, vel in-
telligitur aliqua specialis formula hanc
obedientiam profitendi. Prior sensus non
est iuxta mentem Ioannis, quia expres-
se loquitur de aliquo signo gestando à
sectatoribus Antichristi, quo protesten-
tur sectam, & obedientiam eius, ut supra
visum est, & ex litera ipsa euidenter cõ-
stat. Si autem per professionem intelli-
gatur peculiaris forma promittendi obe-
dientiam Pontifici, non quadrat cū ver-
bis Ioannis. Primo, quia Ioannes ait, *om-
nes pusillos, & magnos, diuites, & pauperes,
liberos, & seruos* gestaturos esse charac-
terem bestię; at verò specialis professio
obedientiæ ad Pontificem, non exigitur
ab omnibus fidelibus pusillis, & magnis,
sed à Pastoribus, vel Doctoribus Ecce-
siasticis, alijs vè in simili gradu cõstitutis.

Secundo character Antichristi ita esse
debet communis, & familiaris omnibus,
ut sine illo nullus permittatur emere,
aut vendere, etiam ad vitam necessaria.
Vnde notant Patres, in eum finem esse
imprimendum, ut vel propter vitæ su-
stentationem omnes homines illum sus-
cipere cogantur: sicut nunc in Anglia co-
guntur Catholici Ecclesias hereticorum
adire, vel iuramentum fidelitatis profi-
teri, ne bonis ad vitam necessarijs, vel vi-
ta ipsa priuentur: at in Romana Ecclesia
professio obedientiæ ad Pontificem non
exigitur, ut homines possint emere, &
vendere, nec sub coactione amittendi ne-
cessaria ad vitam, sed in specialibus occa-
sionibus, ubi ad securitatē doctrinæ, gra-
dus, vel muneris suscipiendi iudicatur
cõueniens, postulatur: nulla est ergo hu-
ius characteris ad illam professionem cõ-

A paratio. Tertio character Antichristi fu-
turum est signū aliquod permanens ma-
nibus gestatum, vel fronti impressum,
quod videri possit, ut homines ad dictos
contractus humanos admittantur, pro-
fessio autem obedientiæ est signum (ut
ita dicam) transiens, quod in susceptione
alicuius muneris semel exhibetur, pos-
tea vero nec in manibus, nec in fronte
gestatur. Est ergo friuola characteris ac-
commodatio.

B

Peruenit tandem ad numerum nomi-
nis Antichristi, & duas expositiones ad-
hibet. Vna est, ut ille numerus non sit no-
minis, sed personæ Antichristi, id est, ut
necessariū non sit in literis nominis eius
illum numerū contineri, sed in ipsa per-
sona, quia intra annos illius numeri, sci-
licet, 666. venturus fuit Antichristus.
Quam expositionē colligit ex eo, quod
idem numerus, qui prius dictus fuerat
numerus nominis eius, postea dicitur *nu-
merus bestię*, ibi: *Qui habet intellectum com-
putet numerum bestię*, & statim additur:
Numerus enim hominis est. Et in his po-
sterioribus verbis videtur Rex per ho-
minem Christum Dominum interpre-
tari, ait enim iuxta hanc expositionem
dici numerum hominis, quia est *numerus
annorum Domini*. Sic autem ait, impletā
esse prophetiam in Bonifacio III. *qui pri-
mus* (ait) *se nominauit vniuersalem Archie-
piscopum, quo titulo Sanctus Gregorius An-
tichristum fore cognoscendum prædixerat*.
Atque illa quidem expositio noua non
est: nam Ioannes Annius, & quidam alij
illa vsi sunt; ut ostenderent Mahometū
fuisse Antichristum. Et licet illam Regi
permitteremus, nihil referret, ut statim
dicam.

D

Negari autem non potest, Ioannem
prædixisse numerum illum 666. futu-
rum esse in nomine Antichristi, ex-
presse enim dixit, *aut numerum nominis
eius*, id est contentum in literis nomi-
nis eius, & ita intellexerunt illa verba
omnes interpretes. Hoc ergo negari
non potest, licet non repugnet, per illū
eundem numerum nominis mysticè in-
dicari aliquam proprietatem ad perso-
nam pertinentem. Vnde si cum veritate
aliarum prophetiarum, vel historiæ pos-
set consistere, ut per illum numerum
significaretur tempus ortus Antichristi

28.

Opinio Re-
gis Iacobi
de numero
nominis An-
tichristi.

Apoc. 13.

Lib. 6. epi-
stolar c. 30.

Ioan. An.

29.

Negari non
potest num-
erum illū
esse nomi-
nis Antichri-
sti.

Disp. 5. de
Antichri-
sto.

30.

Numerus il-
le non est
temporis ad
uentus Anti-
christi.

Annus, quo
sedet Boni-
facius, illū
numerum
non admit-
tit.

Euaſio.

Insolentū est
annos à Pō-
peio ſuppu-
tare.

Euaſio alie-
ra eluditur.

31.

Bonifacius
nomen iam
D. Leoni da-
tum abſur-
pante vindi-
cauit.

ſecundum numerum annorum Domi-
ni, vel tempus durationis throni eius, vt
alij de Mahometo dixerunt, hoc qui-
dem cum verbis Ioannis non repugna-
ret. Tamen illud non ita eſſe in Maho-
mete, re ipſa monſtratum eſt, vt oſten-
dit Pereira. De proprio autem Antichri-
ſto cōſtat ex alijs prophetijs, iuxta quas
nec tam cito venire potuit, nec thronus
eius tanto tempore durabit, vt ſupra oſ-
tenſum eſt.

Iuxta Proteſtantium autem accom-
modationem clarum eſt, non poſſe re-
ferri numerum illum ad tempus dura-
tionis Antichriſti, quia opinione illorū
iam durauit plus quam mille annis. Pro-
pterea ergo Rex ſtudit numerum ac-
commodare ad tempus ortus eius. Ve-
runtamen etiam hic ſenſus nullum fun-
damentum habet in textu, nam eun-
dem numerum, quem prius vocauit
numerum nominis beſtiæ, ſtatim breuita-
tis cauſa vocat *numerum beſtiæ*; cum ve-
rò ſubdit, eundem eſſe *numerum homi-
nis*, per hominem non intelligit Chri-
ſtum, quis enim hoc vnquam cogitauit?
aut quo fundamento affirmari poteſt?
Accedit, quod neque in illo ſenſu veri-
tas illi numero reſpondet, quia Benedi-
ctus III. anno 666. ſedit. Reſpondet
primo, numerum illorum annorum non
ab anno natiuitatis Chriſti, ſed ab eo,
in quo Pompeius templum diruit, com-
putandum eſt. Sed hoc neque ratione
ſubſiſtit; cur enim ab illo potius, quam
ab alio quouis tempore computandus
eſt ille numerus? neque conſtanter eſt
dictum, quia iam ille non erit numerus
annorum Domini, ſicut paulò antea di-
xerat. Ac propterea reſpondet aliter,
ſexaginta annis poſt Bonifacium fuiſſe
confirmatum regnum Antichriſti, & ita
fuiſſe numerum illum expletum. Sed
hoc non minus friuolum, & voluntariū
eſt, quia neque Pontifices illi ſexagin-
ta annis poſt Bonifacium magis uſurpa-
runt nomen vniuerſalis Episcopi, quam
per centum, vel plures ſequentes, neque
potestate, aut dignitate magis creuerūt.

Præter quam quòd etiam falſum eſt,
Bonifacium uſurpaſſe nomen vniuerſa-
lis Episcopi, quia ſolum ab alio uſurpan-
te vindicauit, & ſuæ tantum Sedi poſſe
congruere oſtendit, licet non conſtet,

A illo titulo uſum fuiſſe. Quod ſi hæc uſur-
patio appelletur, non ille primo, ſed
Leo Papa ante plures annos illud nomen
uſurpaſſe dicendus erit, quia & Syno-
dus Chalcedonenſis titulum illum ei tri-
buit, vt ſupra ex Gregorio retuli, & ip-
ſe in ſuis epiſtolis vniuerſalis Eccleſiæ
Episcopum ſe nominat, quod perinde
eſt. Falſum denique eſt, Gregorium di-
cere, Antichriſtum titulo vniuerſalis
Episcopi fore cognoscendum, ſed verba
Gregorij ſunt. *Quisquis ſeruiuerſalem Sa-
cerdotem vocat, vel vocari deſiderat, in
elatione ſua Antichriſtum præcurrit, quia
ſuperbiendo, ſe cæteris præponit.* Quo autē
ſenſu Gregorius nomen illud reprehen-
derit, iam ſupra declaratum eſt. Quid-
quid verò de vocabulo, & uſu eius fue-
rit, ex illo loco Gregorij euidenter col-
ligitur, Bonifacium non eſſe Antichri-
ſtum, ſed ad ſummum poſſe inferri, fuiſ-
ſe elatum, vel imitatione quadam præ-
curriſſe Antichriſtum, ex quo aperte
ſequitur, non fuiſſe Antichriſtum. Me-
lius certe poſſet conſiderare Rex, Gre-
gorium ibi ponere, vt notam Antichri-
ſti, quod ſe *Deum dicet*, & quòd *Deus vi-
deri velit ſuper omnes homines*. Quod nec
Bonifacius, neque vllus Pontificum ha-
ctenus fecit. Veriusque nos poſſumus
illi obijcere ſententiam Athanaſij epiſt.
ad Solitari. vit. agent. in ſuperioribus cō-
memorata, vbi inter imagines Antichri-
ſti ponit, *ſecularem Principem Primatum
Eccleſiaſticum ſupra Episcopos uſurpantem.*

Aliam denique expoſitionem illius
numeri nominis Antichriſti admittit
Rex, eamque accommodat Pontifici,
quia in hoc nomine *Latinus* Græcis ter-
minis ſcriptus ille numerus continetur.
Quod recte (ait) *cum Romana Eccleſia, cum
Romana fide, & cum Latina liturgia con-
gruit.* Sed quam ſint hæc omnia violenta,
& friuola, perſpicuum eſt. Et in pri-
mis bene notauit Bellarminus, *Latinos*
Græce non per *ei*, ſed per *i*. ſcribi, & hoc
modo non reddere numerum illum. Ni-
hilominus tamen Aretas ſuo capite 38.
in Apocalypſ. inter alia nomina, quæ de
Antichriſto excogitari poſſunt, nomen
Latemos poſuit, ſtatim vero addidit, oportere
ſcribi per diphtongum (vtique præ-
ter morem, & proprietatem Scriptu-
ræ) vt poſſit illum numerum reddere.

D. Greg.

D. Atha-
naſ.

32.
Contendit
Rex nomen
Latinus, cō-
tinere nu-
merum An-
tichriſti.

Aret.

Dein-

Ex illa in
serpretatio-
ne Hæretici
Antichristi
sunt, cū sine
etiam latini.
Deinde Ioannes de nomine proprio An-
tichristi loquutus est, nullus fuit autem
Pontifex, qui proprio nomine *Latinus*
sit appellatus, communi autem nomine
etiam Rex Angliæ est latinus, & Luthe-
rus, & Calvinus fuit latinus; cur ergo
magis Pontifex, quam quilibet illorum
Antichristus censendus est propter no-
men Latinum? Hæc igitur omnia, quæ
de Antichristo, eiusque Antesigna-
no in illo capite 13. dicuntur, sine-
re intellecta, euidenter ostendunt, An-
tichristum, prout ibi describitur, nondū
apparuisse, & toto cœlo à Pontifice Ro-
mano distare: extortæ autem, & violentæ
interpretationes metaphoricæ Pro-
testantium non minori claritate prodūt
errorem, in quo isti homines cæci ver-
santur.

C A P V T. XX.

*Quæ circa 14. 15. & 16. caput Apoca-
lypsis Rex notat, discu-
tiuntur.*

I. **F** Inita tertia visione, prius quā Rex
ad quartam transeat, ex cap. 17. su-
mendā, quædam ex cap. 14. 15.
& 16. arripit, quæ licet leuiores sint, ope-
ræ pretium duximus, illa notare, vt ni-
hil quod ad causam pertineat, intactum
relinquamus. In principio igitur capi-
tis. 14. prius narrat Ioannes peculiarem
gloriam sanctorum Virginum sibi ma-
nifestatam; deinde narrat visionem An-
geli volantis per medium cælum, & ha-
bentis Euangelium æternum, & diem
iudicii annunciantis. Et in his duobus ni-
hil occurrit annotatione dignum. Ter-
tio ait Ioannes, & alius Angelus sequu-
tus est, dicens: *Cecidit, cecidit Babylon illa*
magna, quæ à vino iræ suæ potauit omnes
gentes, vbi Rex notat ruinam hanc Baby-
lonis, quam hic Angelus prænuñciauit,
esse interitum Antichristi. Per Babylo-
nem autem vult intelligi Romam, vt in
superioribus sæpius dixerat. Vnde fig-
nificat, Antichristum Romæ, & in eius
incendio, ad destructionem esse interimē-
dum. Veruntamen Antichristum esse
interficiendum Romæ, noua fictio est
sine fundamento excogitata ad suspi-
cionem aliquam prauam de Romana se-

Apoc. 14.
Romæ occi-
dendum An-
tichristum
Rex proba-
re nititur.

Sed illi fig-
mentonē ap-
plaudiant
quitas.

A de generandam. Antiqui enim in O-
riente occidendum esse tradiderunt, vt
ex Lactant. libro septimo capite decimo
septimo, & sequentibus, & Hypolit. Ire-
næo, & alijs antiquis colligitur. Hierony-
mus autem Isaïæ capite, vigesimoquin-
to in monte Oliueti dixit, esse occiden-
dum. Potestque colligi ex capite vnde-
cimo, Daniel. in fine, & ex capite vnde-
cimo Apocalypsis, vt supra notauimus. Et
capite decimonono, dixit Euangelista
Ioannes, Antichristum viuum esse de-
trudendum in infernum, vtique impe-
rio Christi, vt Paulus secundæ ad Theſ-
salonicenses capite 2. significauit, & Da-
niel capite octauo, dicens, *Sine manu*
conteretur. Si ergo per Babyloniam Ro-
mam intelligamus, tantum abest, vt Ro-
mæ ruina sit interitus Antichristi, vt
potius per illum, vel duces, aut socios
eius abolenda, & igni tradenda sit, vt
ex capite decimo octauo, Apocalypsis
colligi potest. Nam vt supra notauimus,
si Roma delenda est ante iudicii tem-
pus, non erit, nisi tempore Antichristi,
& eius conatu, vt extincto nomine
Romano, ipse nouam excellentioremq;
monarchiam erigere videatur. Si vero
C per Babylonem mundum hunc intelliga-
mus, incendium illud Babylonie suppo-
net iam finitam Antichristi persecutio-
nem, & destructionem, ac perditionem
eius; ergo neq; isto modo ruina Babylo-
niæ erit interitus Antichristi.

Post has vero duorum Angelorum
voces, & monita, tertius sequitur Ange-
lus, tam supplicia in Antichristi sectato-
res superuentura, quam beatitudinē eo-
rum, qui patienter tribulationē toleran-
tes, & mandata Dei custodientes in Do-
mino mortui sunt, denuncians. Et quo-
niam hæc discretio in iudicio faciendā
est, ideo statim visio, & repræsentatio
iudicii subiungitur. Hæc verò, vt om-
nes expositores aduertūt, magna ex par-
te per anticipationem dicta fuere: nam
priusquam fiat iudicium præcedent sep-
tem plagæ, quæ capite 15. in generali
denunciantur, & in capite 16. sigil-
latim recensentur. Quas nunc expli-
care nostri muneris non est. Quia vero
Rex sensu earū allegorico ludit, aduer-
to breuiter, plagas illas ad literam,
& propriè intelligi de tribulationibus,

Lact.
Hypol.
D. Hier.

Apoc. 19.

2. Thess. 2.

Verius dice-
ret Romam
ab Antichri-
sto delendā.

2.

In Apocaly-
pfi (vt in a-
lijs proph-
etis aliquan-
dorum or-
do non ser-
uatur.

Plagæ Apo-
calypseos ve-
rerant, nō
allegoricæ.

D. Iren.

Aret.

Opprobrio
rati phialas
hoc loco
Rex Iaco-
bus in Rom.
Pontificem
effundit.

3.

Tenebrę in
plaga quin-
tę phiale se-
sibiles erũr,
non intelli-
gibiles.

& calamitatibus corporalibus, & exter-
nis, ut fuerunt plagę Egypti, quibus il-
las comparant Irenę. lib. 4. cap. 50. An-
dr. cap. 46. in Apocalyps. vbi singulas ita
exponit, quem ferę imitatur Aretas. Et
merito, nam omnia, quę ibi dicuntur, ve-
rę, ac proprię possunt intelligi, & ideo
ita sunt intelligenda. Nihilominus tamę
illas plagas more suo Rex in maledicta,
& opprobria sanctę Ecclesię, & Ponti-
ficis per suas allegorias conuertit, nō ta-
men omnes accommodat, sed quas per-
uertere, & accommodare potuit, semper-
que eosdem errores supponit, per bestię
Pontificę interpretādo, per pseudopro-
phetam vero Apostolicam Ecclesiam, &
ita tenebras in quinta phiala super sedē
Antichristi effusas, dicit esse tenebras
ignorantię, & erroris Ecclesię Roma-
nę. Ita enim solent hęretici ad excusa-
tionem sui erroris, & pertinacię, Eccle-
siam ignorantię, & cęcitatis arguere: cū
enim ipsi cęci sint Ecclesię lumen vide-
re non possunt, ut Augustinus sæpe cō-
tra Donatistas notat.

Pręterquā quod nec metaphora est
necessaria, ut dixi, nec potest accommo-
dari; nam illę plagę superuenturę sunt
super bestiam, & regnum eius, id est, su-
per Antichristum, & homines ab eo de-
ceptos, ut tibi dicitur. Vnde iam suppo-
nent densissimas tenebras spirituales; nō
est ergo de illis sermo. Sed tenebrę pos-
tea per phialam quintam effundendę,
erunt verę corporales, aut saltem tem-
porales, quia vel super Hierusalem, vbi
erit sedes Antichristi, & super totam il-
lam regionem sensibiles tenebrę, & fre-
quentissimę effundentur: vel splendor
humanus, & fama Antichristiani regni
obscurabitur magnitudine calamitatum,
a quibus non poterit Antichristus suis
artibus subditos liberare. Vnde fiet, ut
ingenti dolore omnes affligantur, ita ut
linguas suas prę dolore commanducent, &
Deum blasphement prę doloribus, & vulne-
ribus suis, & non agant pœnitentiam ex ope-
ribus suis. Quę verba nunquam potuit,
nec poterit Rex sine rubore ad Ecclesiā
accommodare, facile autem intelligi po-
test, quam meliori analogia, magisque
in veritate fundata, possent ad tenebras,
& linguas, & blasphemias, & impœnitē-
tiam Protestantium transferri.

A Progreditur Rex ad sextum Ange-
lum, qui siccando Euphratē, pręparauit
viam Regibus ab ortu solis, quod dicit, esse
impletum, cum iam homo peccati captus est
reuelari, sublatis omnibus impedimētis, quę
possunt iter eorum, id est, Orientalium Re-
gum ad inuadendum illum monarcham re-
morari. Vbi per Reges ab ortu solis, se &
similes Reges rebelles Ecclesię Roma-
nę, eamque persequentes intelligit, ut
inferius in quarta visione pag. 121. cla-
rius exponit. Et his Regibus ait, paran-
dam esse viam per effusionem illius sex-
tę phialę, ut sublatis impedimentis Mo-
narchiam Ecclesię (quam ipse Antichri-
sti esse fingit) liberę, & inopinato inua-
dant. Sicut Cyrus (ait) inopinato transi-
tu Euphratis Babylonem cepit, & Bal-
thasarę Regem eius, vasis ad Dei ministe-
rium comparatis abutentem, atque ita
tanquam in Dei templo sedentem oc-
cidit.

In qua tota metaphora, omissa eius
impietate, & audacia, summam ignoran-
tiam Protestantium sic exponentium
aduerto: quia non solum extra literalem
sensum suo arbitrio loquuntur, sed et-
iam contra illum verba accommodant.
C Nam Reges illi, quibus per effusionem
sextę phialę, & exsiccatione Euphra-
tis via parabitur, non contra Antichri-
stum incessuri prędicuntur, sed potius ad
iuuandum Antichristum in extermina-
tione populi Dei, sicut circa Danielis pro-
phetias infra cap. 22. notabimus, & sumi
etiam potest ex verbis, quę Ioānes pau-
lo inferius subiungit: *Spiritus demonio-
rum procedunt ad Reges totius terrę, con-
gregare illos in prælium ad diem magnum
omnipotentis Dei.* Et ita locum illum de
conuocatione omnium Regum terrę, &
pręsertim Orientalium, per Antichri-
stum faciendā ad debellādos omnes Chri-
stianos, omnes interpretantur. De qua
conuocatione, & ingenti ad prælīū con-
gregatione sub nominibus *God*, & *Ma-
gog* mentionem fecit idem Ioannes cap.
20. post Ezec. cap. 38. Quomodo ergo
quadrare potest metaphora, ut per Re-
ges ab Oriente venturos intelligantur
hęretici contra Papā insurgentes? quid
magis friuolum, magisque ridiculum di-
ci, aut cogitari potuit?

Accedit, quod illi Reges nō congre-
gabun-

4.

Phialam in
Euphratem
effusam inis-
cēt imperi-
e Potestau-
tes

5.

Reges de
quibus ibi
sermo est,
non contra,
sed pro Anti-
christo dimi-
cabunt.

Probarurę
verbis Apo-
calyps.

Apoc. 20.
Ezech. 38.

6.

gabuntur, quando Antichristus incipiet reuelari, sed postquam Antichristus ab vniuerso mundo agnitus, & per suum pseudopropheta satus publice prædicatus fuerit; imò postquam iam coeperit per alias tribulationes regnum eius affligi, vt ex præcedentibus phialis, & sequētibz verbis manifestum est: at isti hæretici orti, & congregati sunt antequam Antichristus notus esset, vel reuelari inciperet; ipsi enim primi fabulam illam confinxerunt, & thronus, cui ipsi nomē illud imposuerunt, semper fuit notissimus Ecclesiæ, & nihil eorum, quæ per phialas illas prædicuntur, passus est. Denique illorum Regum congregatio futura est in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei, quando nimirum Christus de illis triumphabit, simulq; Gog, & Magog destruet. At hæresiarchæ isti nec in vnum diē congregati sunt, & longe ante tempora diei magni Dei prodierunt. In hoc ergo solum conueniunt cum illis Regibus, quod re vera contra Christum surrexerunt, & contra Christi Vicarium (sub titulo ficti Antichristi) bellum mouent.

Concludit tandem Rex, hanc suā prolixam allegoriam, inducendo illa verba eiusdem sextæ phialæ à Ioanne scripta: *Et vidi de ore Draconis, & de ore bestię, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modū ranarum.* Per quos intelligit nouam sectam exurgentem ad thronū Antichristi tenebris obscuratum, & labantē illustrandum, & fulciendum, quam dicit ternario numero significari, quia tribus magistris diriguntur, *Draconis*, id est, Satanæ, *Antichristi*, id est, Pontificis, & *Pseudoprophetæ*, id est, Ecclesiæ Romanę. Per quam sectam Societate I E S V sine dubio intelligit, & Doctores, ac prædicatores eius ranūculis comparat, de quibus hæreticorum more ad libitum detrahit. Pro illis autem respondere, nec mihi decens est, nec necessarium. Opera enim illorum de ipsis testimonium perhibent, estq; qui videat, & iudicet. Neq; parum habent Societatis alumni, & operarij, vnde possint gloriari, quandoquidem cum Christi Vicario, eiusq; Ecclesia digni habiti sunt, pro Christi fide, eiusq; Vicarij obedientia ignominiam, & contumeliam pati.

Solum quoad verborū Scripturæ absum, & corruptionem adnotabo, præter alios errores de falsa interpretatione Beatiæ, & Pseudoprophetę eius: & abusum aliorum verborū illius scripturæ, in ipsamet allegoria ad textū applicata, non esse constantiā, aut cōsecutionem. Nam hoc loco dicit, tres spiritus malos mitti ad fauendum Antichristo, eiusq; thronum sustentandum, vnde cum Ioannes de illis dicat: *Procedūt ad Reges totius terrę, congregare illos in prælium*, cōsequitur aperte, Reges ab his spiritibus congregandos futuros esse Antichristi amicos, & fautores: paulò autem superius dixerat, Reges illos, quibus sextus hic Angelus viam parat, esse hostes Antichristi, & illis expediri viam, vt sine impedimento possint Monarchiam Antichristi inuadere: hæc autem duo non possunt simul subsistere. Nam Reges venturi sine impedimento, & per illos tres spiritus congregandi iidem sunt, quomodo ergo & ad inuadendum, & ad sustinendum labantem thronum Antichristi vocantur?

Præterea isti tres spiritus congregaturi dicuntur Reges in prælium, vtique contra visibilem Christi Ecclesiam, quæ tempore Antichristi erit, operarij autem Societatis non congregant Reges in prælium aliquod, sed ad pacem, & vnionem cum Christi Vicario, nec ad debellandā Ecclesiam visibilem, sed ad pacē, & vnionem cum illa. Item illi Reges congregandi sunt specialiter ad prælium vnus diei, qui per antonomasiam dicitur, *dies magnus omnipotentis Dei*, quia in illo *veniet sicut fur*, vt statim dicitur, vtique ad destruendum Antichristum, & omnes Reges congregatos cum illo ad prælium, vt cap. 20. aperte declaratur sub nominibus

Gog, & Magog. At hoc non potest ad prædicatores fidei, qui nunc sunt in Ecclesia Catholica vllō modo accommodari. Vt alia infinita omittam, quæ euidenter ostendunt, Ioannem loqui de corporali, seu materiali prælio, designando etiam locum, in quo Reges congregandi sunt, & declarando aperte, ranas illas esse tres spiritus immundos demoniorum, faciētes signa, quibus Reges ad prælium illud congregent. Ergo vana est, & impudēs allegoria ab ociosis, & obduratis Protestantibus adinuenta.

8.
Non cohæret interpretatio.

Immundi spiritus, nunc, vt Antichristi hostes, nūcve amici à Rege ponuntur.

9.
Societatis seu operarij pacem non discordias faciunt.

Apoc. 20.
De materia li prælio loquitur Diuus Ioannes;

Hæretici Regibus illis similes sunt, at sola conspiratione aduersus Deū, & Christū eius.

7.
Societatis Iesu alumni nos ranūculis comparat Rex Iacobus pro Pontifice coarctantibus.

Gloriosā societati vale munus.

CAPVT XXI.

Ex visione capitis 17. & sequentibus Apocalypsis nouum de Antichristo errore confutari potius, quā confirmari.

1.
Docet Rex
Iacobus mu-
liorem for-
nicariam ef-
se Antichri-
stum, ac pro-
inde Ponti-
ficem,

Probat con-
tumeliarū
aceruō

2.
Mulier illa
ciuitatē sig-
nificat, non
hominem.

R Efert Euangelista Ioannes cap. 17. Apocalypf. se raptum fuisse in desertum, & uidisse mulierem fornicariam sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiarum, &c. Ex hac visione, quam Rex Angliæ quarto loco posuit, colligere nititur, Romanum Pontificem esse Antichristum, colligitq; in hunc modum. Mulier illa fornicaria Antichristum repræsentat, & omnes proprietates, quæ illi mulieri in eo capite tribuuntur, Romano Pontifici conueniunt; ergo ipse est Antichristus. Maiorem Rex non probat, sed tanquam notum fundamentum suæ disputationis supponit. Minorē autem latè prosequitur ad libitum multiplicando probra contra Romanam sedē sine probatione, aut veritatis fundamento, sed solum quia cū ab infantia sub hæreticorum disciplina falsam illam opinionem, ac deprauatam fidem imbiberit, & in ea fuerit consuetudine obfirmatus; nunc & mentis ignoratione, & indignatione permotus audet in cælum ponere os suum, & sacra prophetis commaculare.

Sed in primis fundamētum, in quo nititur, falsum est, nam mulier illa non repræsentat Antichristum. Quia Ioannes ipse dixit, mulierem illam habere scriptum in fronte *Babylon magna*, nemo autē vnquam dixit, Babylonem, vel propriè, vel figurate significare Antichristum: nam Antichristus homo quidam futurus est, vt supra est demonstratum, Babylon autem semper significat ciuitatē aliquam, vel hominum congregationē, vt idem Ioannes in fine illius capitis 17. concludit: *Mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnū super Reges terræ.* Et ita Patres omnes, & illius loci expostores in hoc conueniunt, quod mulier illa, seu Babylon magnam aliquam ciuitatem repræsentet, quia hoc iam non tantum in ænigmate, sed expresse reuelatum est. Quæ autem sit illa ciuitas variè exponitur. Duas tamē esse opiniones pro-

A babiles, vnā explicantem hunc locum de ciuitate impiorum, aliam de Romana ciuitate exponentem, supra cap. 7. retulimus, vbi utrāq; opinionem declarauimus, & probabilem esse ostendimus, & in vtranque conuenire omnia prauitatis insignia, quibus Ioannes illā onerat, minutatim declarauimus. Aduertimus autē ibi, iuxta catholicam, & veram declarationem, si Babylon Roma est, intelligendum id esse de Roma non Christiana, sed ethnica, vt erat tempore, quo Ioannes scribebat, & quādiu in illo statu durauit, & si forte ad illū, vel omnino, vel magna ex parte ante mundi consummationem reditura est (vt multi opinantur) etiam pro illo statu merito eodem nomine significatur: nam Roma Christiana sub vera fide Christi perseverans, Babylonia dici non potest, cum confessionē falsorum dogmatum, aut plurium sectarum, vel Deorum non admittat. Ideoque merito Hieronymus lib. 2. contra Iovinianū ad finem, ad Romam dixit: *Scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, &c.*

B Et hac ratione Petrus accuratè distinxit Ecclesiam, quæ erat in Babylone ab ipsa Babylone dicens: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.* Et eodem modo loquitur Hieronymus epist. 18. ad Marcel. dicens: *Est quidē ibi sancta Ecclesia, &c.*

C Destructo igitur Regis fundamento, eius argumentum ruit. Quapropter omnes accommodationes, quas sub illo fundamento sumit, calumniæ Protestantium sunt, non Scripturæ interpretationes. Neque Rex ipse responsionem hanc effugere potest, cum sæpius in sua præfatione fornicariam illam Romam esse cōtendat, & nostrorum confessione id cōfirmet. Hic verò cauenda est calliditas Protestantium, quam notauit Sander. lib. 8. de Visib. monarch. & Rex in præfatione imitari videtur, nam eandem mulierem dicit esse Romam, & esse Antichristum, & bestiam item esse Antichristum, vt suprā cap. 15. animaduerti, vt ita confundendo Romam cū Romano throno, & cum Antichristo, postea ad omne regimen illius ciuitatis, ac tandem ad Romanam Ecclesiam, & sedem sermonem transferat, illiq; omnia, quæ tam de Antichristo, quàm de Romana vrbe infideli, eiusq; imperio ethnico dicuntur, accom-

D modet.

Aliqui de ciuitate impiorū, alij de Romana intelligunt.

Si de Roma sermo est, ethnica intellige.

Roma Christiana Babylon dici nō potest.

D. Hier.

1. Petr. 5

D. Hier.

3.

Calumniæ alię falso ostenduntur.

Sander.

Ab Hereticis hic omnia miravacrice confunduntur.

modet. Talia ita que sunt omnia, quæ in toto discursu circa illud caput comminiscitur. Cum enim Roma dicatur fuisse mater fornicationis, quando omnium gentium idolis, & superstitionibus seruebat, vt Leo Papa inquit Serm. 1. de Natiuit, & serm. 1. de Sanctis Petro, & Paulo. Ideo crimē illud in Apostolicam sedem transfert. Et sicut nos propter illam sedem dicimus, Romam esse matrem, & magistrā omnium Ecclesiarum, ita Rex matrem omnium spiritualium fornicationum illam appellat. Quæ autem sint istæ spirituales fornicationes, quas Romana Ecclesia, vel exercuit, vel docuit, nunquam hactenus ostendere potuit; cum ab antiqua, & primitiua fide nec minimum discrepauerit, vt lib. 1. & 2. probatum est.

Et simili modo cum Roma ethnica dicatur ebria sanguine Martyrum, propter Imperatorum persecutiones, idem audet Romanæ Ecclesiæ, & sedi tribuere: quod profecto non video, qua specie, vel umbra veritatis dici potuerit. Quas enim immanes Christianorum persecutiones excitauit Ecclesia Romana, aut quando sanguinem Martyrum fudit, vt propterea sanguine Martyrum ebria dicatur? Sed fortasse iustas quorundam hereticorum, & Apostatarum pœnas martyria Rex vocat, cū tamen illa supplicia tam rara sint, vt nec propter illa dici potuerit sanguine hereticorum ebria: nam vt Patres, & expositores notant, per hæc verba innumera Martyrum multitudo denotatur. Denique, vt cætera omittam, nō maiori fundamento hæc, quæ de Roma in Apocalypsi dicuntur, tribui possunt Romanæ sedi à tempore Bonifacii Tertij, quam tempore Syluestri, verbi gratia, vt sæpe dictum, & probatum est; desinat ergo Rex tergiuersari: & vel Romam ratione illius sedis semper fornicariam fuisse fateatur, vel ethnicæ Romæ crimina in Bonifacium, alios ve sanctos posteriores Pontifices, eorumque legitimos successores traducere desistat.

Deinde quia Rex mulierem cum bestia, quæ illam portat, confundit, non solum proprietates mulieris, sed etiam bestię insignia de Papa interpretari conatur. Et primo refert interpretationem septem capitum ad septem regimina ciuitatis, quam supra impugnauius, de-

A inde mirabilem habet de decem cornibus expositionem, quam in sequenti capite melius tractabimus. Ac tandem ad destructionem Babylonis in capite 18. prædictam explicandā digreditur. Quia vero supra in capite 7. destructionem Babylonis illo capite 18. descriptam fuisse tractauimus, non erit necesse circa omnes allegorias, & accommodationes, quas hoc posteriori loco Rex commentatur, discurrere, præsertim, quia nihil noui continent, sed eadem maledicta, & conuicia contra Romanam sedem in eisdem erroribus fundata, & nouis exaggerationibus sine vlla probatione amplificata. Illis ergo fere prætermisis, solum quædam puncta, quæ vel umbram aliquam obiectionis habent, vel calumniam magis perniciosam, & scandalosam continet, prætermittenda non duxi.

B Primo ergo in pag. 122. vt simul obijciendo mordeat, verba illa capitis. 28. expendit, vbi post descriptam ruinā Romanam dicitur. *Et flebunt, & plangent se super illam Reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt.* Ex quibus concludere intendit, Babylonem illam non esse Romam ethnicam, sed Christianam, quia quod ibi refertur, cū Roma ethnica, à nullis vnquā Regibus factū est, nec fieri potuit, quos vi, & armis subegit. Ergo illa Babylon est Roma Christiana, & Reges, qui eius interitū deflebant, sunt illi, quos honorificis (ait) nominibus, titulisq; ornauit: *veniamque eorum libidinibus, atque illicitis matrimonijs indulgit.* Ab obiectionem vero respondemus in primis, eandem posse contra Regem retorqueri, nam etiam cum Roma Christiana illud factum non est, neque fieri potuit, quia Reges illos, quos ipsa honorificis titulis ornauit, licet non vi, & armis, fide tamen, & pace Christiana subiecit, vt Leo Papa dixit serm. 1. de Sanct. Petr. & Paul. Deinde dico de vtraq; Roma, seu de vtroq; eiusdem Romæ statu impertinentem esse obiectionem, quia prophetia illa nondū impleta est, nondū enim Roma fuit penitus extincta. Nam licet aliquas graues calamitates, & clades non modicas sub Gothis, & Vandalis passa sit, per illas tamen non est impleta illa Ioannis prophetia in dicto cap. 18. quia per illa ex cidia factum non est, vt amplius non inueniatur,

6. Romā Christianam cū Regibus fornicatā Rex prodit. Apoc. 18.

Ex suis verbis conuincitur.

D. Leo.

4. Roma Christiana Martyrum sanguine nullo modo ebria

5. Bestiæ ac mulieris notæ male confunduntur:

vt in dicto cap. 7. animaduerti. Quanquā de illis etiam excidijs verissime dici possit Romæ ethnicæ potius, quā Christianæ superuenisse. Erat enim tum quasi mista, nam licet in ea esset Apostolica sedes, & Christiana religio, tamen adhuc in ea multæ reliquæ gētilitatis, magnæq; pars ciuium ethnicorū perdurabat, & ad eam ab illa fæce pugandam Deus illas calamitates permisit, vt docte, & erudite Maluenda ostendit lib. 4. de Antichristo cap. 5. ideoq; licet capta, & diruta Roma, non potuerit non magna incōmoda, & damna pati Ecclesia fidelis, quæ in ea tūc erat, quia tamē idololatriæ, & gētilitatis scelera erāt causæ ruinarum, ideo potius in Romam ethnicam, quā Christianam peruenisse merito dici potest.

Maluenda.

7. Vnde ulterius addo, quod in dicto cap. 7. ex opinione multorum sapientum retuli, non esse incredibile, Romam prope Antichristi tempora, vel in illis à gentibus iterum superandam esse, & ad priorem ethnicum statum reuocandam, eiecta inde Ecclesia, vel ita afflicta, vt quasi in angulo, vel in cauernis terræ delitefcat, & tunc impleri optime poterit prophetia Ioannis in Roma ethnica, & poterunt illā deplorare Reges ethnici, & idololatræ, qui participes fuerant fornicationem, & deliciarum eius. Atque ita merito etiam tunc Babylon appellari poterit, sicut antea vocata fuit etiam si in illa esset Ecclesia, cui Babylonicæ nomen conuenire non potest. Vnde sapiēter dixit Sander. lib. 8. Monarch. c. 8. Antichristū non Romæ, sed inter reliquias, & fragmenta imperij Romani expectandum esse. Præsertim quia licet fortasse antea Rex aliquis infidelis insurgeret, qui Romam vinceret, ibique suam tyrannidem excerceret, ea res non magis imputanda esset sedi Apostolicæ, aut Ecclesiæ Romanæ, quā Neronis, aut Diocletiani persecutio eidem Ecclesiæ olim adscribebatur.

Sander.

8.

Tandem dico, fieri etiam posse, vt Roma illud vltimum, & perpetuum excidium patiat, etiam si nunquam ad ethnicisimum redeat, sed sub imperio Pontificis permaneat, & quod id patiat, propter sua scelera non tantum præterita, sed etiam in illis diebus vltimis futura. Nam (vt supra dicebam) licet in

A illa Ecclesia fidelis perseueret, poterit vel esse nimium deprauata moribus, vel poterunt in ea multiplicari sectæ, vel hæreticorum, vel ethnicorum cum tanta potentia, & libertate, vt Pontifices illos reprimere non valeant. Et in tali statu poterit etiam Babylonia vocari propter confusionem, quæ in illo statu non poterit non esse maxima. Et similiter poterunt illam deslere Reges, qui erant participes deliciarum eius, siue illi futuri sint ethnici, siue fideles prauis moribus dediti, siue heretici fouentes sectas, & scelera, quæ tunc esse poterūt per vniuersam Italiam, vel Europam, & ita præualere, vt autoritate, & potentia externorum Regum Romam etiam inuadant.

Tunc iure
Babylon dicetur.

B

Quocumque ergo modo illa prophetia intelligatur, ex ea non solum non potest colligi, iam nunc esse Romam Antichristianam, verum etiam neq; vlla verisimilitudine inferri potest, Ecclesiā, quæ Romæ nunc est, vel iam esse, vel futura esse aliquando Antichristianā, vel infidelem, quia licet multi ciues, & mēbra eius à fide deficiāt, eo ipso sūt extra Ecclesiā, quæ semper fidelis perseuerat. Multoq; minus sequitur, caput veræ Ecclesiæ esse vel futurū esse vnquā Antichristū, quia licet ciuitas illa funditus destruat, propter apostasiā, vel propter quācumq; aliā causam, poterit caput, & Petra Ecclesiæ firma cōsistere, & alibi residere, vel latere. Imò licet Deus permitteret, personā alicuius Pontificis in illis tēporibus cadere, & tyrānis cedere, errores profitendo, non ideo Pontifex, vt Pōtifex est, caderet, nec Ecclesiā falleret, sed illo deposito posset Ecclesia sibi Pōtificē creare. Quod per exaggerationē, & ad rē magis explicandā dictū est: nam credibilis est, id nō esse permissurū Deū, præsertim in tanta Ecclesiæ tribulatione, & oppressione.

9.
Ecclesia Romana nunquā esse potest Antichristiana.

Idem dicendū, & si aliquis Pontifex à fide deficiet.

D

Ad calumniam autem, quam Rex obiter in obiectione miscet, dicens, solitos esse Pontifices, veniam dare libidinibus Regum, aut illicita matrimonia permittere. Respondemus falsum esse, & à Rege non posse probari, à nobis autem, vel ex ipso miserando lapsu Anglicano euidenter conuinci. Nam dare veniam libidinibus duobus modis fieri potest. Primò dando libidinis veniam post libidinū poenitentiam, & satisfactionē. Et hoc

10.
Mera calumnia est Pontifices veniā dare libidinibus.

fecerunt

Apoc. 18.

fecerunt sapissimē Pontifices. Ex quo non Antichristi, sed vicarij esse intelliguntur Christi, qui clauēs cœli illis cōmisit, & Petro interroganti. *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies?* Respondit, *Non dico vsq̃ septies, sed vsque septuagies septies*, vtique si Ecclesiam audierit, & pœnitentiā egerit, alioqui potius separandus est vt ethnicus, & publicanus. Aliomodo attribui potest Pontificibus, quod libidinibus veniam præbeant, perseuerantibus in illis, aut approbantibus similia facta, aut publice, & cum scandalo Ecclesiæ ea dissimulando. Et in hoc sensu tale crimē falso Apostolicæ sedi attribui, testis est ipsa Anglia, non enim aliam ob causam Henricus. viij. & cum illo regnum eius schisma contra Romanum Episcopum inchoarunt, nisi quia intolerandæ eius libidini veniam dare noluit. Possentque similia exempla ex historijs Lusitanæ, & ex alijs ad eandem falsitatem coarguēdam peti. Sed in re clara necessaria non sunt, nec nos decet Regum iam oblita, & deleta delicta in memoriā reuocare.

Vid. Chron. Duart. Nunez 1. p. in vita sacij. 2. Regis Portug. & in vita Alfonsi. 3. V. Bosium. tom. 1. de signis Ecclesiæ. lib. 12. cap. 3.

II. Inualida matrimoniaū quam approbat Ecclesia

In altero autem verbo, quod Rex adiungit: *Illicita matrimonia permittere*, alludere plane videtur ad matrimonium Hērici cum Serenissima Catherina, quod Papa permisit; imō non solum permisit, sed constanter etiam defendit, quia non illicitum, sed verum, & sanctum fuerat. Probabit autem Rex Angliæ matrimonium Henrici, cum Anna Bolleña, quod non matrimonium illicitum, sed turpissimum adulterium, & incestus execrānd⁹ fuit. Igitur permissio illiciti matrimonij varijs etiam modis fieri potest. Primo approbādo matrimonia illicitē facta, etiā si inualida sint: & hoc falso tribuitur Ecclesiæ catholicæ, vel Apostolicæ sedi, nec à Rege produci potest exēplū, quo id faciat quoquomodo credibile. Imo licet matrimonium fuerit validū, si fuit illicitē factum (quod sæpe contingit) licet Ecclesia probet matrimonium, non probat delictū; imō nec permittit illud sed vetat, & punit, si potest, interdum enim, quia sine maiori scandalo punire non potest, dissimulat, hæc autem frequenter esse solet culpa Principum potentium, non Apostolicæ sedis. Alio

A modo permittitur matrimonium, vt cū dispensatione fiat, quod sine illa factum esset illicitum, & hoc sæpe facit Ecclesia, & iustissime facit, quia quando id contingit propter impedimenta iure humano introducta, per potestatem etiam Ecclesiæ auferri possunt, & sæpe expedit propter commune bonum, vel aliā causam iustam. Et ita factū est in matrimonio Henrici cum Catherina, vt est res notissima, & à multis doctissimis viris demonstrata. Propter has autem dispensationes non sine dolo, vel captione, dicitur Pontifex, *permittere matrimonia illicita*: nam hæc verba faciunt sensum compositum, vt sic dicam, significant enim permittere illa permanētia illicita, quod falsum est, sed permittit dispensando, vt licite fiant, quæ sine dispensatione essēt illicita.

Legitima dispensatio matrimonia illicita non facit, sed honesta.

B

Pergit vltierus Rex, & occasione illorum verborum Ioannis in dicto cap. 18.

vers. 12. *Quoniam merces eorum nemo emet amplius.* Exaggerat Romanæ ciuitatis diuitias, reprehenditq; (vt alia omittam) *ornatum templorum, & cultum sanctarū imaginum.* Additque horrendum Protestantium mendacium, quod illi imposuerūt, videlicet, *Beatam Virginem quotidie nuntijs, & exquisitis vestimentorum generibus, quauis habitum referant meretriciū, Romæ indui, & exornari.* Veruntamen in hac obiectione satis Protestantes ostendunt, se non Romam, quam fingunt nouitiam, & Antichristianam, sed veterem, & catholicam Ecclesiam Romanam calumniari, & odio prosequi. Nam ornatus templorum non est nouus in Ecclesia, sed ab eo tempore, quo templa publicè ædificari cæperunt, ornari etiam sumptuose inceperunt, & maximē Romæ.

12. Apoc. 18. Ornata B. Virginis, ac templorum Rex carpit.

C Cuius rei præter grauissimas historias Eusebij, & posteriorum, testes euidentissimi sunt, antiquissima monumenta, & ornamenta templorum, ac reliquiarum, quæ hodie Romæ inspiciuntur, & in actis ipsorum Pontificum, Syluestri, Damiani, & aliorum vsque ad Gregorium copiosissimē inueniuntur. Et præter exēpla id etiam docuerunt Sæcti, & antiqui Pontifices, Felix. IIII. & Leo. I. vt alibi latius tractaui. Idem manifestū est de cultu Imaginum, de quo satis in secundo libro dictum est.

Templorū ornatus in Ecclesia nouus non est

Euseb. Cæ.

Tom. 3. in 3. par. disp. 81. sect. 6. in fine.

Calum.

13.

In Ecclesia
doceret ima-
gines amici
uaur.

Cōc. Trid.

Calumnia verò de indecenti vestitu, seu cultu imaginis Beatissimæ Virginis sufficienter refellitur decreto Oecumenicæ synodi Tridentinæ per Romanos Pontifices confirmatæ, vsuque receptæ. Nam sess. 25. in decreto de sanctorum & imaginum cultu, postquam catholicam doctrinam declarauit, de morali in praxi seruanda subiungit: *Omnis porro superstitio in sanctorum inuocatione, Reliquiarum ueneratione, & imaginum sacro vsu tollatur, omnis turpis quaestus eliminetur, omnis denique lasciuia vitetur, ita ut proloci venustate imagines non pingantur, nec ornentur.* Rursusque commendat Episcopis: *Curâ adhibeant, ut nihil inordinatum, aut præpositum, aut tumultuariè accommodatum, nihil prophanum, nihilque inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo.* Atque hanc curam, & religiosam sollicitudinē in Romanis templis magna diligentia, & pietate obseruari scimus, & per plures annos oculis conspeximus, & in Sanctissimæ Virginis imaginibus maiori consideratione animaduertimus: ideoque fidenter in verbis illis non nisi meram calumniam, & hæreticorum impudens mendacium contineri affirmamus.

In B. Virgi-
nis ornatu
maior est re-
ligio, præci-
puæ Romæ

14.

Catholico-
rum libera-
litas in Reli-
giosos cōui-
cijs discerpi-
tur.

Quæ ad So-
cietatem Ie-
su spectant,
omittuntur.

Neque dissimile crimen est, quod tertio loco Rex Pontificibus obiecit occasione illorum verborum Ioannis: *Meres auri, &c. Et animarum hominum* Dicit enim: *Omnium autem sumptuosarum mercium, quæ maximi pretij sunt, animæ, scilicet, hominum postremo nominantur, & statim interponit verba, quibus religiosos, & pios sumptus, quos in cænobij Religiosorum ædificandis catholici insumunt, & specialiter in Societatem Iesu inuehitur, quam iniurijs, & contumelijs onerat.* Quæ lubens omitto, tum ne piæ aures legentium hoc opus offendatur; tum quia in hoc opere non pro Societate, sed pro catholica fide, & Apostolicæ sedis singulari prærogatiua respondere, decreui. Et licet in illis verbis aliqui errores contra fidem inuoluantur, ut contra purgatorium, contra suffragia pro defunctis, & contra statum religiosum, tantum obiter tanguntur, & non possunt omnia hoc breui opere refutari. Ac de prioribus, pro huius operis opportunitate, satis in secundo libro diximus, de ultimo autem speramus diuina ope, aliquando

A in lucem proditurum opus de statu religioso, germanum socium alterius operis de religionis virtute, in quo errorem illum ex professo confutamus. Post illa ergo verba, quæ omissa facimus, subiungit Rex. *Et certe credo, non est minima illa animarum negotiatio, cum homines spe, & promissione æternæ salutis fascinantur, ut facile persuadeatur fraterculo, Regem suum confodere, &c.* Ac tandem concludit. *Atque ita tam animi, quam animæ iacturam facere.*

In quibus verbis Rex significat, vel Romanos Pontifices, indulgentias, seu remissiones peccatorum solere promittere hominibus, si Reges suos, & Principes temporales occidant, vel catholicos docere, esse pietatis opus, Principi, & Regi hosti fidei, & religionis, mortem machinari, & inferre, esseque maximè meritorium, & genus quoddam martyrij, mortem pro tali facinore perpetrando subire, atque ita promissione salutis æternæ deceptum fuisse fratrem, qui Regem Galliarum interfecit, & alios similes. Et quidem prior sensus videtur fuisse à Rege intentus, est enim satis consequens ad ea, quæ præcellerunt. Ad illum vero breuiter, & doctè respondet Bellarminus, solere quidem Pontifices indulgentias Christianis militibus in bellis iustis contra infideles dimicantibus, vel decedentibus concedere. Nam Gelasius. 2. ante quingentos fere annos militibus contra Saracenos Hispaniam occupantibus indulgentiam concessit his verbis. *Siquis vestrum accepta de peccatis suis penitentia, in expeditione hac mortuus fuerit, nos eum sanctorum meritis, & totius Ecclesiæ precibus à suorum vinculis peccatorum absoluiamus.* Et postea pro alijs viujs cooperantibus aliam indulgentiam cōcedit, ut est apud

C Baron. Anno. iiii. 8. num. 18. Aliam concessit Ioannes. vj. tempore Ludou. III. Imperatoris, omnibus decedentibus in bello pro defendenda Ecclesia contra Paganos, ut refert Baron. ann. 878. n. 34. ex epist. 144. eiusdem. Item est celebris indulgentia, quam fumentibus crucem pro expeditione terræ sanctæ concessit Urbanus Papa in Concilio Claramont. ann. 1095. ut ibidem Baroni. refert. nu. 25. & n. 50. Eandem confirmauit Eugen. 3. ann. 1145. ut refert Otho Frisingen. de

15.

Concessio
facultatis ad
Reges impu-
netruccidan-
dos falso at-
tribuitur Po-
tifici.

Card. Bell.

Galas. 111.
Militaribus
contra Paga-
nos indulgē-
tias Pontifi-
ces largiun-
tur.

Baron.
Ibann. vj.

Urban.

Otho. Fris.

de

de Gestis Francor. lib. 1. cap. 34. & late Baron. eodem ann. n. 30. & sequentib.

16.
Greg. 8.
Variæ concessiones re-
feruntur ex
historia An-
glicana.
Roger.
Guilliel.

Denique similem cōcessit Gregorius viij. in quadā Epist. ad vniuersos Christi fideles, quam refert Rogeri. Anglican. in Annal. & Guillielm. Neubrigen. lib. 3. Histor. Anglican. cap. 20. Verba concessionis sunt. *Eis, qui corde contrito, & humiliato spiritu laborem itineris huius assumpserint, & in penitentia peccatorum, & fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam, & vitam pollicemur eternam. Siue autē superuixerint, siue mortui fuerint, de omnibus peccatis suis, de quibus rectam confessionem fecerint, imposita satisfactionis relaxationem, de omnipotentis Dei misericordia, & de Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli autoritate, & nostra, se noverint habituros.* Eādemque indulgentiam confirmavit eius successor Clemens Tertius vt Rogerius, & Baronius in Annalibus referunt. Additque Neubrigen. cap. 22. Richardū Comitem Pictauiensem Regis Anglorum filium primum omnium Principū crucem Domini accepisse, & postea Regem Patrem eius simul cum Rege Gallie in idem propositum conuenisse, & per sua regna proprijs literis indulgentiam à Papa concessam promulgasse, & postea in Concilio Anglicano plurimum Episcoporum probatam, & receptam esse.

Clem. 3.
Baron.
An. 1187
Guilliel

17.
Ex forma
cōcessionis
falsitas dic-
torum con-
vincitur.
Tom. 4. dis-
putat de fa-
dul.

Si ergo nūc Rex Iacobus omnes huiusmodi indulgentias reprehendere audeat, satis tot Pontificum, Conciliorum, Regum, & totius Ecclesiæ consensu, antiquaque traditione confunditur, præter alia, quæ de hoc puncto in proprio tractatu à nobis disputata sunt. Si autem accusat Pontifices, quod eis, qui priuata autoritate suos Reges audent occidere, similes remissiones indulgent, eos vè ad similia crimina perpetranda indulgentiarum promissione excitant: nouum crimen hoc est, & in Romana Ecclesia inauditum, sed à Protestantibus ad conciliandam Pontifici inuidiam excogitatum. Nam potius in forma concedendi indulgentiam, particulam illam, *Vere penitentibus, & confessis*, Romani Pontifices addere, aut aliam equiualem apponere cōsueuerunt, tantum abest, vt pro crimini- bus impetrandis illam promittant.

18.

In altero verò sensu inculcat Rex in illa

A sua reprehensione quæstionem celebrem, an liceat cuicumque priuato homini legitimum Regem suum tyrannice regnantem, & præsertim religionem, & Catholicam fidem peruertentem interficere. Quam nunc disputare prolixū, & à nostro instituto alienum esset. Solum ergo cum eodem Cardinali Bellarmino respondemus in primis, ex factis quorundam priuatorum, etiam si catholici fuerint, non recte colligi, talia facta per Ecclesiā approbari; nam ex factis, præsertim paucorum, doctrinam colligere, aut ingens caligo ignorantie est, aut manifesta calūnia: cum Christus ipse etiam de Scribis, & Phariseis dixerit: *Quæcumque dixerint vobis facite, secundum opera vero eorum nolite facere.* Deinde dicimus, non catholicos, sed hæreticos parentes Lutheranorū & protestantium docuisse, Regem non solum propter heresim, vel tyrannidem, sed etiā propter quodlibet mortale peccatum regnum amittere, posseque à popularibus pro suo arbitrio corripi. Quam doctrinam sequutus est Ioannes Hus, eā vero Ecclesia Catholica vt hæreticam dānat, vt ex Concilio Constant. sess. 8. & 15. constat, & alibi à nobis ostensum est. Imò in eodem Concilio sess. 15. refertur assertio quædam ad ipsum delata: *Quilibet tyrannus potest, & debet licite, & meritorie occidi per quencumque vassallum suum, vel subditum, etiam per clanculares insidias, non obstante quocumque præstituto iuramento, neque expectata sententia, vel mandato, & cætera.* Illa autem assertio hæretica declaratur, eamque pertinaciter defendēs, hæreticus à Concilio denuntiatur. Immerito ergo Rex Iacobus Romanā Ecclesiam, vel eius Catholicos Doctores criminatur, quod per doctrinam illam fraterculum, vel quempiam alium ad suū occidendum Regem spe salutis æternæ fascinauerint, aut persuaferint. Et de hoc puncto hæc in præsentī sufficiunt, nam in lib. 6. iterum occurrit.

Quæstio, an
cuius liceat
impune ty-
rannum oc-
cidere, non
est huius lo-
ci.
Priuatorum
delicta ab
Ecclesia no
approbatur

Tyrannum
imo Regē
occidisse
primi hære-
tici docue-
runt.

Quarto loco post alia conuicia contra Ecclesiam Catholicam, addit Rex Romanam Ecclesiam acerbissimè puniendā esse propter superbiam suam, quam superbiam dicit explicari illis verbis. *In corde suo dicit, Sedeo Regina, & vidua sum, & luctum non videbo.* Et postea hanc superbiam Rex exaggerat, dicens, *Nulla enim*

19.
Superbia
Rom Eccle-
siæ à Regela-
cobo carpi-
tur.
pag. 25.
Apoc. 18.

Sed alia est
mens D. Iohā
nis.

Reginā ob
imperii ve
tus Roma se
credebat.
D. Hiero.

Ephes. 5.
Ecclesiam
non super
bia, sed fide
lis charitas
exollit.
Ibidem

Matth. 16
Matth. 18
Caueat An
glia ne de
ipsa verba il
la D. Iohānes
protulerit.

enim certior est apud illos vera Ecclesia nota, quam secundæ res, & externa prosperitas. Sed in primis quod spectat ad verba Scripturæ, certum est, illa dicta esse de vrbe impiorum, vel de Roma ethnica, & superba, quæ gloriabatur, quod sederet vt Regina, id est, quia multis regnis, & prouincijs imperabat, & vidua non esset, quia Imperatori, & supremo Domino gentium nupta erat; sicut ē contrario deplorabat Hierusalem Ieremias, quod *sederet quasi vidua domina gentium*. Cum vero additur. *Et luctum non videbo*, indicatur error gentilium, qui putarunt, Romā, & imperiū eius fore perpetua, teste Hieronymo dicta quæst. 11. ad Algas. vbi in ter alia ait, nomen blasphemix scriptum in fronte meretricis in Apocalypsi esse *Romæ æternæ*. Et ad hunc fere modum cōmuniter exponitur à Patribus, & Doctoribus, ideoque ridicula est, & impia Protestantium illusio. Maxime, cum in vera Christi Ecclesia nō superbia, sed fidelis charitas sit, se sponsam Christi profiteri, cum Paulus ad Ephes. 5. dicat: *Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*. Et postea explicans similitudinem per verba illa: *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit vxori suæ*, subiungit, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Vnde cum Christus sit Rex Regum quid mirum est, quod sponsa sedeat *Regina in vestitu deaurato, circumdata varietate*? Non enim in se, sed in Domino, ratione sponsi de tanta dignitate gloriatur. Eandemque ob causam non ex superbia, aut vana præsumptione viduitatem, seu luctum videre non timet, quia à suo sponso audiuit: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, & *Ecce ego vobiscum sum vsque ad cōsummationem sæculi*. Quapropter si verbis Scripturæ per accommodationem vti liceret, multo iustius posset Anglia timere cōminationem, & pœnas illas, quia re vera dicit, *Sedeo Regina*, quia nullum alium sponsum præter temporalem Regem, nec alium superiorem in spiritualibus, vel temporalibus recognosco, *Vidua non sum*, quia supremū caput, & Christi Vicarium proprium, & tanquam sponsum habeo, & *luctum non videbo*, quia spiritus dicitur, hanc esse veram Christi Ecclesiam perpetuo cum

A Christo mansuram, an & paulatim Romanam Ecclesiam superaturam.

Denique quod Rex de suo adiungit, nullam certiore notam veræ Ecclesiæ apud nos esse, quam *res secundas, & externam prosperitatem*, duo continet falsa. Primum, & clarissimū cernitur in illa cōparatione, nam omnes catholici vno cōsensu tradūt vt principales, & certissimas Ecclesiæ notas, esse *vnā Sanctam, catholicā, & Apostolicā*, cum alijs, quæ in his recte explicatis intime continentur, vt sunt habere legitimā successiōem ab Ecclesia primitiua, per certā, & indubitātā connexionē cū illa in doctrina, in regimine, & pastoralis munere, & præsertim in cathedra Petri. Itē esse fundatam in illa Petra per vnionem perpetuā, & obediētiam cum illa. Aliæ verō notæ, quæ ab aliquibus Doctoribus Catholicis multiplicantur, vel ad has reducuntur, vel non sunt tam propriæ, & certæ notæ, quàm veræ Ecclesiæ verisimillima signa.

B Aliud assertū falsum est, *externā prosperitatem, & res secundas* absolutē, & sine aliqua declaratione, vel restrictiōe inter Ecclesiæ notas numerari. Nō enim ignorant pij, & sapientes viri, temporalē felicitatem rem indifferentem esse: ideoque prosperos in his rebus successus malis, & bonis, fidelibus, & infidelibus, hæreticis, & catholicis esse communes. Neque etiam ignorant, nihil esse magis proprium Ecclesiæ Christi, aut sæpius ab ipso prænunciatum, quàm temporales afflictiones, & tribulationes, ac persecutiones: ē cōtrario vero pacē externam, & temporalium rerum abundantiam copiosius solere malis, quā bonis concedi; vel quia siquid boni operantur, illa temporalia bona loco præmij recipiunt, vel quia propter peccata sua merentur, vt eis concedatur bona, quibus Deus præiudet, peiores indies esse futuros, vel certē vt boni meliores efficiantur, tum carendo illis bonis temporalibus, quæ solent occasiōem ruinæ spiritualis afferre, tum sustinendo impiorum molestias, qui prosperitatibus elati ipsos affligunt.

D Prosperitas ergo temporalis per se spectata non ponitur à nobis vt nota veræ Ecclesiæ, quia non est nota veræ fidei, nec veræ sanctitatis. Quia vero Ecclesia Christi, dum in terris degit, etiam

20.

Veræ Ecclesiæ notæ proponuntur.

21.

Prosperitas in vtramque partem flexibilis est.

Crebriores sunt in Ecclesia tribulationes.

22.

Prospera suæ Ecclesiæ Deus moderate prouidet, etiam permiracula his

August.

his bonis temporalibus indiget (vt recte dixit Diuus Augustinus) ideo Christus Dominus sua singulari prouidentia in horum bonorum largitione, coferuatione, ac defensione peculiari cura illi prouidet. Sæpeque extraordinario auxilio, ac plane cœlesti in prosperis successibus obtinendis, & contrarijs vitandis illi assistit. Atque ita prosperitates temporales hoc modo prouenientes Ecclesiæ, aut Principibus inter signa veræ fidei, ac subinde Catholicæ Ecclesiæ à Catholicis recensentur. Sicque Cardinalis Bellarminus libro quarto de Eccles. capite vltimo, felicitatem quidem temporalem loco decimo quinto, & postremo tanquam cæteris inferiorem posuit, non tamen sine prudenti, & sufficienti declaratione, addit enim, *Temporalis felicitas diuinitus ijs collata, qui Ecclesiam defenderunt.* Et talia sunt exempla, quæ inducit & eodem modo loquuntur plures alij auctores, quos ipse refert, & copiose Bozsius. 2. tom. de Signis Eccles. præsertim cap. 20. & sequentibus.

Bellarmini.

Bozsius.

23.
Ponticæ, &
Turcæ Rex
Iacobus eadem
librat
statera.
Apoc. 20.

In reliqua parte illius discursus, quàm ad caput 19. 20. & 21. Rex adiungit, nihil notatione dignum, vel ad causam fidei pertinens inuenio, præter illud, quod obiter in transcurso dicit, an id, quod de Gog, & Magog Apocalypsi. 20. dicitur, de Papa, & Turca accipiendum sit, nec ne, alijs iudicium relinquo, & rationem reddit, *Quia fere eodem tempore ad suam magnitudinem excreuerunt.* In quibus verbis multis modis errat, & peccat. Primo contra pietatem, & humanam etiam urbanitatem, dum Papam inter Christi hostes, & Ecclesiæ persecutores numerat, & Turcæ exæquat; in quo non solum ostendit, quantum ab omnibus Principibus pijs, & Catholicis degeneret, qui summa reuerentia, & honore Papam prosequuti sunt, vt satis est in superioribus ostensum: verum etiam euidenter se prodit, non rationis pondere, sed tantum affectu, & odio verba similia effutire. Nulla est enim conuentio, vel comparatio Christi Vicarij fidelium parentis, ac fidei eius magistri, & defensoris cum infideli tyrāno acerrimo Christianorum persecutore. Sed qui sapiētes sunt in oculis suis, & proprio Spiritu ducuntur, facile dicūt, tenebras lucē, & lucē tenebras.

Sed nullæst
conuentio
lucis ad
tenebras.

A Deinde contra veritatem historiæ errat, dum ait, Papam, & Turcam eodem tempore ad suam magnitudinem excreuisse. Nam si de magnitudine Papæ quoad spirituale dignitatem, & potestatem loquamur, in ea nunquam creuit: à principio enim integra, & (vt ita dicam) in summo gradu in Petro fuit, eademque sine augmento, aut diminutione est ad successores Petri deriuata, ipsam vtique potestatem in se spectando: nam vsus eius crescere potuit, sicut creuit Ecclesia, & impedimenta ablata fuerunt, & maiores etiam occasiones occurrunt. Et in hoc etiam sensu dici potest Papa, à temporibus Constantini ad suam magnitudinem peruenisse, tunc enim cepit eius dignitas vniuerso Orbi innotescere, & Imperator ipse, alijque temporales Principes illi colla subdere inceperunt. Imò etiam quoad temporalem dominationem tunc ferè ad suam magnitudinem peruenit. At Turcæ imperium multum post tempus incepit, nam licet Turcarum gens, qui olim Gazari dicebantur, antiqua sit, tamen secta, & imperium eorum longè recentiora sunt, nam & impius Mahometus post sexcentissimum Christi annum incepit, & Turcæ non ceperunt orientale imperium Romanorum inuadere vsque ad Constantini Copronyci, & Iconomachi tempora, & vsque ad annum millesimum, ac ferè centesimum illud non obtinuerunt. Vnde si tunc dicatur Turca ad suam magnitudinem excreuisse, vt re vera dictus est, omnino falsum est, Papam, & Turcam ad suam magnitudinem simul peruenisse. Videtur autem Rex Iacobus ad initium Mahometis respexisse, quia paulo post Bonifacium Tertiū, in mundo apparuit, verum tamen sic etiam falsum est, aut eo tempore magnitudinem aliquam Pontificatui esse additam, aut Turcarum gentem, vel imperium tunc incepisse. Denique accommodatio illa de Gog, & Magog, non solum in Pontifice, quod euidentissimum est, verum etiam neque in Turca habet vllam verisimilitudinem, ideoque neque in dubium reuocari, nec aliorum iudicio remitti debuit, vt in superioribus tactum est, & in sequenti capite iterum videbimus.

B

C

D

24.
Pontificis
magnitudo
Christi iam
tempore ad
oleuit.

Constantini
tempore or
bi innotuit.

Turcæ mul
to post terū
summā sunt
adepti.

Vide Baron.
an. 763. &
1048.

Cum Maho
metes gra
ssabatur, ni
hil Pontifi
catur addi
tum.

CAPVT XXII.

Ex descriptione Antichristi à Daniele Propheta tradita fabula de Antichristianismo Romano euidenter refellitur.

I.
Danielis
Prophetias
Rex Iacobus
in medium
non adducit

CVM attente discursum Regis Angliæ de Antichristo legissem, & nullam in eo Danielis Prophetæ mentionem fieri vidissem, nisi cursim, & obiter asserendo Ioannem in Apocalypsi imitari modos loquendi Danielis, Ezechielis, & Prophetarum, miratus sum valde, & dubitare cæpi, an Rex crederet, Daniele de Antichristo prophetasse. Auxitque suspicionem, quod in principio suæ disputationis ait, Paulum clarius explicuisse, quod Ioannes suis visionibus obscurius tradit, prætermisso Daniele, quasi nihil ad causam pertineret, vel ac si neque obscurè, nec clare Antichristum prædixisset. Quod si fortasse ita verum est, & Rex non credit, Daniele de Antichristo prophetasse, interrogandus est, cur id credat de Ioanne, & de Daniele neget? quia vterque per ænigmata loquutus est, & neuter nomen Antichristi expresse posuit, & visiones Danielis, iudicio omnium Patrum, & exppositorum minus obscurè indicant Antichristum quam Ioannis. Imò Christus Dñs Matt. 24. satis indicat Daniele de Antichristo fuisse loquutum, eademque est perpetua Ecclesiæ traditio. Quod si hoc Rex negare non audeat, miramur, cur in tam proluxa disputatione, & tam immani contra Papam accusatione, tanti Prophetæ grauissimum testimonium omiserit? Suspicio ergo, Danielẽ silentio præterisse, quia descriptiones eius de Antichristo non solum ad errorem suum confirmandum nullo colore detorqueri poterant, sed illum potius redarguunt, & veritatem non obscure ostendunt. Ob hanc ergo causam, licet in superioribus ad ostendendum, Antichristum futurum esse singularem personam, & quanto tempore regnaturus sit, huius prophetæ testimonijs vsi fuerimus, operæpretium duximus, descriptionem Antichristi ex ipso colligere, copiosius enim, quam alij eam tradit, euidentiusque per illam non solum à Papa, sed etiam ab omnibus alijs, qui falso Antichristi putati sunt, discernitur.

Danielis testimonium hæreticos maxime euincit.

Matth. 24

A Primum igitur in capite septimo, ait Daniel, se vidisse quatuor bestias, quæ quatuor mundi regna significabant, vt ipsemet declarat, illa vero quatuor regna ex communi sententia, & expositione Catholicorum fuerunt Chaldaeorum Persarum, Græcorum, & Romanorum imperia, vt supra capite tertio, breuiter declaratum est. Tribus autem bestijs, seu regnis prioribus, quæ cito transierunt, prætermisis, de quarta dicit inter alia Daniel, quod habebat cornua decem, & subiungit: *Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, & tria de Cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & Ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* In his ergo, & sequentibus verbis, quæ postea addemus, intelligimus Daniele personam Antichristi descripsisse. Quod licet in superioribus obiter, & per occasionem sæpius indicatum sit, hic ex professo, & integrè exponendum est, quoniam si colligantur simul omnes proprietates, quas Propheta illi paruulo cornui attribuit, falsitatis euidenter conuincitur mendacium, & impostura Protestantium de Romano Antichristianismo. Oportet tamen vt supponamus cornu illud paruulum repræsentare Antichristum. Prius autem decem cornua interpretari necesse est, de ipsa vero bestia quarta nihil addere oportet his, quæ Daniel ipse dixit, videlicet, quartam bestiam esse *quartum regnum in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & comminuet eam.* Per quod omnes Catholici Imperium Romanum intelligunt, omnis interpretationibus Porphyrij, & Hebræorum, de quibus videri possunt Diuus Hieronymus, & alij expostores: nam in hoc nulla est in præsentia controversia.

2.
Per bestias
apud Daniele
imperia adubratur.

Daniel. 7.

Descriptio
Antichristi.

Daniel. 7.

D. Hiero.

D De decem item cornibus Daniel declarat, repræsentare decem Reges futuros, satisque indicat esse futuros non omnino distinctos ab illo Regno maximo per quartam bestiam significato, neque in terris, & prouincijs extraditionem totam Romani Imperii, sed esse futuros decem Reges eiusdemmet regni quarti, sic enim ait: *Porro cornua decem ipsius regni decem Reges erunt.* Vnde omnes

3.
Per decem
cornua quartæ
bestiæ, eodem
Reges in imperio
Romano repræsentantur.

omnes colligunt, ipsummet regnum Romanum, quod prius vnum imperium fuit, diuidendum esse in decem regna. Quod etiam significatum fuit in cap. 2. eiusdem Prophetæ per decem digitos, in quos statua desinebat.

4. An numerus ille certus sit, an pro incerto positus.

D. Aug. De hoc autem numero decem cornuum dubitatio est, an sicut Daniel præcise vidit decem cornua, & non plura, neque pauciora, ita per illa significantur decem Reges in eodem numero certo, ac præciso, an indefinitè multitudo Regum, in quos diuidendum fuit Romanum imperium. Quam quæstionem attingit Augustinus. 20. de Ciuit. capite vigesimo tertio, & incertum esse putat, an denarius ille numerus significet absolute vniuersam multitudinem Regum futurorum in Romano imperio prius quam Antichristus veniat, an vero præcise decem Reges demonstret. Prosper etiam in Dimidio temporis capite octauo, licet de numero non moueat quæstionem, dubitat nihilominus, an per illos decem Reges intelligantur truciore Reges, qui fuerunt in religione Christiana. Aretas etiam capite trigesimo sexto in Apocalypsim generatim dicit, decem cornua significare, consummationem eorum, quæ iuuant ad malitiam, contingere Antichristianam, vbi numerum indefinitum indicat, quanuis aliam opinionem referat, dicens: Sed & de his quidam dixerunt, in decem regna diuisum tunc iri mundum. Et in hanc sententiã videtur inclinasse Pereira libro 2. in Daniel. dum per decem digitos statuæ significari ait Romanum imperium nouissime diuisum iri in multa regna, multosq; Reges, quorum alij potiores, alij imbecilliores futuri sunt, & ideo digiti partim ferrei erant, partim testiles. Et ibidem ait, per decem cornua in cap. 7. significari multos Reges. Idemq; lib. 8. tractas sententiam Augustini, sub disiunctione loquitur dicens, negari non posse, quin quo tempore venturus est Antichristus, futuri sint in orbe Romano, decem Reges, vel multi Reges.

D. Prosp. Prosper etiam in Dimidio temporis capite octauo, licet de numero non moueat quæstionem, dubitat nihilominus, an per illos decem Reges intelligantur truciore Reges, qui fuerunt in religione Christiana. Aretas etiam capite trigesimo sexto in Apocalypsim generatim dicit, decem cornua significare, consummationem eorum, quæ iuuant ad malitiam, contingere Antichristianam, vbi numerum indefinitum indicat, quanuis aliam opinionem referat, dicens: Sed & de his quidam dixerunt, in decem regna diuisum tunc iri mundum. Et in hanc sententiã videtur inclinasse Pereira libro 2. in Daniel. dum per decem digitos statuæ significari ait Romanum imperium nouissime diuisum iri in multa regna, multosq; Reges, quorum alij potiores, alij imbecilliores futuri sunt, & ideo digiti partim ferrei erant, partim testiles. Et ibidem ait, per decem cornua in cap. 7. significari multos Reges. Idemq; lib. 8. tractas sententiam Augustini, sub disiunctione loquitur dicens, negari non posse, quin quo tempore venturus est Antichristus, futuri sint in orbe Romano, decem Reges, vel multi Reges.

Aretas. Aretas etiam capite trigesimo sexto in Apocalypsim generatim dicit, decem cornua significare, consummationem eorum, quæ iuuant ad malitiam, contingere Antichristianam, vbi numerum indefinitum indicat, quanuis aliam opinionem referat, dicens: Sed & de his quidam dixerunt, in decem regna diuisum tunc iri mundum. Et in hanc sententiã videtur inclinasse Pereira libro 2. in Daniel. dum per decem digitos statuæ significari ait Romanum imperium nouissime diuisum iri in multa regna, multosq; Reges, quorum alij potiores, alij imbecilliores futuri sunt, & ideo digiti partim ferrei erant, partim testiles. Et ibidem ait, per decem cornua in cap. 7. significari multos Reges. Idemq; lib. 8. tractas sententiam Augustini, sub disiunctione loquitur dicens, negari non posse, quin quo tempore venturus est Antichristus, futuri sint in orbe Romano, decem Reges, vel multi Reges.

Ben. Per. Ben. Pereira libro 2. in Daniel. dum per decem digitos statuæ significari ait Romanum imperium nouissime diuisum iri in multa regna, multosq; Reges, quorum alij potiores, alij imbecilliores futuri sunt, & ideo digiti partim ferrei erant, partim testiles. Et ibidem ait, per decem cornua in cap. 7. significari multos Reges. Idemq; lib. 8. tractas sententiam Augustini, sub disiunctione loquitur dicens, negari non posse, quin quo tempore venturus est Antichristus, futuri sint in orbe Romano, decem Reges, vel multi Reges.

5. Patres autem communiter, nullã dubitationem, vel quæstionem mouentes, simpliciter dicunt, illa decem cornua significare decem Reges, prout Daniel illos interpretatur, eosque futuros esse in orbe Romano tẽpore aduẽtus Antichristi. Ita

A loquitur Iren. lib. 5. cap. 25. & in ca. 26. fusius in eodem sensu exponit decem digitos statuæ Dan. 2. & decem cornua bestię Apocalyp. 13. & 17. & licet expresse id nõ declararet, semper tamen tanquã de certo, ac præciso numero loquitur. Hypolit. etiã orat. de Consummat. mund. solum dicit, cornua decem à Daniele visa esse decem Reges, & eosdem in decem digitis statuæ significari, & eodẽ modo loquuntur Cyrill. Hierosol. catech. 15. Lact. lib. 7. cap. 16. Tertullian. de Resurrect. car. cap. 24. & 25. & in eadem opinione sunt Hieronym. & Theodoret. Daniel. 7. & 11. intelligentes, per hæc decem cornua bestię, vbicunq; in Daniele, & Apocalypsi eorum fit mentio, decem regna significari, in quæ erit Romanum imperium diuisum. Consentiunt etiam Andreas cap. 36. & 53. in Apocalypsi. qui inter alia dicit, per decem cornua terreni regni, in decem partes sectionẽ significari. Quod etiam Aretas cap. 54. attingit, referendo tantum aliorum nomine, qui ita inquit, aiunt. Et hanc sententiam sequuntur cõmuniter moderni expositores, & Doctores, & quidam satis eruditus tãta exaggeratione illam affirmat, vt dicat, tã manifestũ esse, illos decem Reges nec plures, nec pauciores esse intelligendos, vt vehemẽter miretur potuisse de hoc sanctũ Augustinũ ambigere. Imo ait, considerato tãto Patrũ cõsensu, nimitũ perfricta frõtis extiturn, qui cõtra obniti, vel hiscere audeat.

B Hieronym. & Theodoret. Daniel. 7. & 11. intelligentes, per hæc decem cornua bestię, vbicunq; in Daniele, & Apocalypsi eorum fit mentio, decem regna significari, in quæ erit Romanum imperium diuisum. Consentiunt etiam Andreas cap. 36. & 53. in Apocalypsi. qui inter alia dicit, per decem cornua terreni regni, in decem partes sectionẽ significari. Quod etiam Aretas cap. 54. attingit, referendo tantum aliorum nomine, qui ita inquit, aiunt. Et hanc sententiam sequuntur cõmuniter moderni expositores, & Doctores, & quidam satis eruditus tãta exaggeratione illam affirmat, vt dicat, tã manifestũ esse, illos decem Reges nec plures, nec pauciores esse intelligendos, vt vehemẽter miretur potuisse de hoc sanctũ Augustinũ ambigere. Imo ait, considerado tãto Patrũ cõsensu, nimitũ perfricta frõtis extiturn, qui cõtra obniti, vel hiscere audeat.

C At nihilominus Rex Angliæ in Præfation. pagin. 120. tractans locum Apocalyp. 17. denarium numerũ ait ibi sumi pro numero incerto: vtiturq; hoc argumento, quod ibi Ioãnes alludit ad hunc locum Danielis, quasi supponens vt certius, Danielẽ denarium pro numero incerto sumpsisse. Additq; aliud argumentum, qui septem capitum, & decem cornuum draconis, seu diaboli numerus nõ potest aliter intelligi, nisi vt numerum declararet incertũ. Ego vero in primis nõ censo, controuersiam hanc pertinere ad dogmata fidei, sed esse rem in opinione positã. Nam Patres pro secunda sententia allegati non tradunt illam, vt certam; imò nec faciunt vim magnam in præciso, ac proprio numero denario, sed in diuisione imperij in plura regna, & vtuntur illo numero, quia Scriptura

D Rex Angliæ in Præfation. pagin. 120. tractans locum Apocalyp. 17. denarium numerũ ait ibi sumi pro numero incerto: vtiturq; hoc argumento, quod ibi Ioãnes alludit ad hunc locum Danielis, quasi supponens vt certius, Danielẽ denarium pro numero incerto sumpsisse. Additq; aliud argumentum, qui septem capitum, & decem cornuum draconis, seu diaboli numerus nõ potest aliter intelligi, nisi vt numerum declararet incertũ. Ego vero in primis nõ censo, controuersiam hanc pertinere ad dogmata fidei, sed esse rem in opinione positã. Nam Patres pro secunda sententia allegati non tradunt illam, vt certam; imò nec faciunt vim magnam in præciso, ac proprio numero denario, sed in diuisione imperij in plura regna, & vtuntur illo numero, quia Scriptura

D. Iren.

Hypol.

D. Cyril.

Laſant.

Tertul.

D. Hier.

Theodor.

Andr.

Aretas.

Thomas

Maluẽd. li.

4. de Anti-

Christ. caps

15. & 25.

6.

Rex Angliæ

numerũ ex

plicat.

In hac re
cuiuslibet
liceat opinari.

Denarius,
& septena-
rius saepe in-
dicant nu-
merum in-
certum.

ita loquitur. Constat autem numerū denarium esse vnum ex his, qui in sacra Scriptura pro multitudine magna, vel vniuersali sumitur. Vnde accedente Augustini autoritate, & dubitatione aliorum, non videtur posse damnari, aut temerarius, vel audax censerī, qui de significatione illius numeri denarij in illo loco dubitauerit. Præsertim quia de septenario numero capitum tam in hoc loco Danielis, quā in Apocalypsi. 13. & multo magis in 17. multi dubitant, an significet numerum certum, vel communitem aliquam, seu collectionem Regum impiorum, vt supra vidimus cap. 4. Vnde cum in hoc loco dicit Daniel, tria cornua esse à facie parui cornu euellenda, licet præcisè intelligatur de tribus Regibus, quia numerus ternarius non solet in alia incerta significatione sumi, neque ibi est necessaria, nihilominus per septē alios Reges subiiciendos, vel conföderandos Antichristo intelligi possent omnes alij, qui eo tempore sunt futuri, siue pauciores, siue plures sint, quia septennarius numerus ex mysticis eli, qui solent vniuersalitem significare, & ibi non sine autoritate, nec sine aliqua apparenti occasione præsumitur talis significatio, vt facilius prophetia & intelligatur, & impleatur.

7.
Certius est
denariū pro
numero cer-
to poni.

Propter hæc ergo non censeo, nemiū esse exaggerandam certitudinem posterioris sententiæ: quanuis illam præferendam, & simpliciter veram existimem. Primo propter scripturæ testimonia, quia non vno, vel alio loco, sed in multis tam in Apocalypsi, quam in Daniele, vbi sub hac figura illa diuisio imperij Romani in plura regna prædicitur, fit sub illo numero denario. Secundo quia nulla est necessitas metaphoræ, vel impropriæ vocis, cum nihil obstat, quominus illa regna futura sint decem, & non plura: eademque facilitate possit multiplicatio in illo numero, quā in quocūque alio contingere. Maximè quia etiā si fortasse plura regna parua, vel Principatus minores eo tempore in orbe Romano esse possint, nihilominus omnia poterunt ad decem principalia regna, & quasi capita reuocari. Ita ergo facile potest ille numerus denarius propriè, & præcisè accipi, neq; oportet ad incertos

A numeros recurrere. Tertio propter communiorē Patrum consensum.

Neq; prima coniectura Regis Angliæ est alicuius momenti, sed in contrarium verti debet, nam quia Ioannes ad hunc locum Danielis alludit, & in hoc loco probabilius est, denarium propriè sumi, ideo in locis Apocalypsis idem iudicandum est. Ad aliud vero argumentum, quod sumit ex comparatione ad numerum septem capitum, & decem cornuū draconi, seu dæmoni attributum, dicēs, non posse aliter quam de certo numero pro incerto intelligi, respondemus negando assumptum. Et quoniam ipse nō designat locum, de quo loquatur, oportet per tria discurrere, in quibus Ioannes illius numeri mentionem facit, vtique cap. 12. 13. & 17.

Et quidem cap. 12. fatemur illum numerum tribui dæmoni: nam aperte dicit Ioannes: *Visum est aliud signum in cælo, & ecce draco magnus rufus, habēs capita septē, & cornua decem.* Et nihilominus etiam in hoc loco dicimus, eadem esse capita, & cornua decē, quæ in cap. 13. & quæ sunt apud Danielē cap. 7. Nam licet ibi sit sermo de dæmone, & in alijs locis de Antichristo, vtriusque organa, & mēbra, seu instrumenta sunt illa capita, & cornua, id est, illi Reges decem, quorum tres destruet Antichristus, & septē illi seruient, nam dæmon, & Antichristus coniunctissimi futuri sunt, non quidem vnione hypostatica, vt quidam finxerunt, sed moralis influxu, & motione. Nā Antichristus, dū vixerit, totus à Dæmone quodā modo possidebitur, mouebitur, & gubernabitur, & ita erit membrum eius præcipuum & quasi cōiunctū organum, quo dæmon cætera ad eundē finem, eosdēq; effectus mouebit. Et ideo illa decē cornua, & septē capita tam dæmoni, quam Antichristo tribuuntur, dæmoni vt principali agenti in illo ordine, magis vero remoto, Antichristo vt propinquiore, minus vero principali, si ad dæmonē cōparetur. Quāuis respectu aliorū hominū Antichristus etiā dici possit principalis causa, vnde à sanctis, & Theologis caput

Fundamen-
ta Regis An-
gliæ subuer-
tuntur.

8.

De septena-
rio numero
distinctius
agitur.

Antichristus,
organū dæmo-
nis.

D maiorū dicitur, omnium quidē excessu, & abundantia malitiæ, eorū vero, quos suo tēpore subiugabit, quibusq; tāquā instrumentis vtetur, etiā influxu, & motione.

Gregor. 19
Mor. ca. 28
Hier. Abac.
3. D. Tho-
mæ. 3. p. q.
8. art. 8.

Alter

9. Alter vero locus est Apocalypsis 13. & ibi non est sermo de dracone, sed de bestia, cui draco dedit virtutem suam, id est, de Antichristo, & ita ibi etiam non oportet explicare numerum certum pro incerto. Tertius locus est Apocalyp. 17. ubi bestia potest quidem dæmonem repræsentare, & tunc idem dicendum est, quod de c. 12. diximus. Vel significare potest Romanum imperium, ut supra etiam visum est, & tunc iidem decem Reges, in quos desinet Romanum imperium, repræsentantur, ut idem Ioannes exposuit, & sic etiam ibi idem numerus definitus est. Et de numero septem capitum supra capite. 5. ostendimus, non incertum, sed certum numerum significare. Quod etiam Rex Angliæ admittit, cum illa septem capita dicat esse septem regimina Romanæ ciuitatis, & non plura, neque pauciora, ex quo potest argumentum ad hominem retorqueri, idem esse de numero denario dicendum.

10. Prius verò quam ad vndecimum cornu paruulum transeamus, oportet hic breuiter expendere nouam, & mirabilem interpretationem illorum decem Regum, quam Rex Angliæ nobis exhibuit. Illos enim Reges, ait, esse omnes Reges Christianos, qui à tempore declinationis Romani imperij sub obedientia Romani Pontificis militarunt, & de illis exponit illa verba Apocalypsis 17. *Decem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam Reges vna hora accipient post bestiam, quia illustriora* (inquit) *orbis Christiani regna, non nisi ruente ethnico imperio Romano libertatem suam vindicarunt. Vnde infert, eodem tempore incepisse hos Reges, quo Antichristus suum regnum auspicatus est, id est, tempore Bonifacii Tertij, ut ipse antea exposuit. Et de his Regibus ait perseuerasse multo tempore in vno consilio, adorando bestiam, eiusque pedes exosculando, omnem potestatem, authoritatemque suam ei concedendo, calicem idololatriæ simul cum illa hauriendo, bellum cum agno in persecutione Sanctorum eius, iubente ea, gerendo, quæ tot nationibus, ac populis imperitabat. Quod autem Ioannes post illa verba, Cum agno pugnabunt, subdit, & agnus vincet illos exponit, dicens, per nostram conuersionem*

Apoc. 17. *Decem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam Reges vna hora accipient post bestiam, quia illustriora orbis Christiani regna, non nisi ruente ethnico imperio Romano libertatem suam vindicarunt. Vnde infert, eodem tempore incepisse hos Reges, quo Antichristus suum regnum auspicatus est, id est, tempore Bonifacii Tertij, ut ipse antea exposuit. Et de his Regibus ait perseuerasse multo tempore in vno consilio, adorando bestiam, eiusque pedes exosculando, omnem potestatem, authoritatemque suam ei concedendo, calicem idololatriæ simul cum illa hauriendo, bellum cum agno in persecutione Sanctorum eius, iubente ea, gerendo, quæ tot nationibus, ac populis imperitabat. Quod autem Ioannes post illa verba, Cum agno pugnabunt, subdit, & agnus vincet illos exponit, dicens, per nostram conuersionem*

A postquam tandem aliquando, ait, odio metetricem habebimus, hoc est Romam, & desertam relinquemus, ac nudam, & cætera. Deinde (inquit) rationem subiungit (utique Angelus, seu Ioannes) huius tam subitæ mutationis in nobis, dicens, *Dens enim dedit in corda eorum, ut faciant, quod placitum est illi, ut dent regnum suum bestię, donec consummentur verba Dei.* Hæc est Regis interpretatio de decem Regibus in Apocalypsi, cumque ipse dicat Ioannem alludere ad Danielis verba, idem de decem cornibus apud Danieleum sentire indicat.

B Prius vero, quam interpretationem hanc reiiciamus explicare oportet, quid per cornu paruum intelligendum sit. De quo affirmare non possum, quid Rex Angliæ sentiat, quia nullam eius mentionem in disputatione sua facit, quod, ut in principio capitis dixi, admiratione dignum est: & suspicionem ingerit, non credere cornu illud Antichristum repræsentare. Quobis si forte hoc ita est, interrogo, quisnam sit? vel cur separatim, & singulariter numeretur? Præsertim cum Rex dicat, illum numerum denarium non significare numerum certum, sed pro incerto poni, in quo etiam vndecimus ille Rex per cornu paruum repræsentatus includebatur. Profecto vix occurrit, quid Rex possit, quod verisimile sit, & prudentibus satisfaciatur, respondere. Scio equidem Porphyrium dixisse, illud cornu repræsentasse Antiochum, neque defuisse alios, qui vel Mahometum, vel Turcam significare senserint. Verumtamen Porphyrium confundit Hieronymus, quia Antiochus præcessit imperium Romanum, & ex Alexandro Magno, ac imperio Macedonum illustrem duxit originem, & Rex, seu Princeps natus est, cornu autem illud post imperium Romanum, & diuisionem eius futurum esse prædicitur, & paruum propter humile principium, & ortum dicitur. Alię vero opinioniones facile etiam refutari possunt, quia in illis regnis non inueniuntur proprietates, quę ibi illi cornui tribuuntur, ut supra cap. 2. tetigi, & facile ex dicendis lector poterit intelligere: in his enim nunc immorari necesse non est.

D Sit ergo certum, & cõstans, cornu illud paruum Antichristum repræsentare, cõsideratis

11. De paruo cornu Rex Iacobus omnino tacet,

Quid alijs de eo senserint

enim alijs locis Scripturæ, & prædictione ipsius Christi de tribulatione magna Ecclesiæ futura proxime ante iudiciū, in nullo alio inueniri possunt proprietates omnes ibi à Daniele prædictæ, & illi cornui attributæ, nisi in Antichristo. Et ita in hac affirmanda sententia conueniunt Patres, & expositores, Hieronymus, August. & Gregor. quos supra cap. 2. retuli, Athanas. epist. ad solitari. vitā agent. circa finē. Iustin. contra Tryphon. parū ab initio. Origen. lib. 6. contr. Celsum circa medium, Cyrill. Hierosolymit. cateches. 15. Irenæ. lib. 5. contr. hæres. c. 25. & 26. Theodoret. orat. 7. in Daniel. Prosper in Dimid. tēpor. cap. 8. Ruffin. in exposit. Symbol. circa articulū de aduentu ad iudiciū, & reliqui exponentes tam Danielem, quā Apocalypsim, & Paulum. 2. ad Thef. 2. vbi Chrysost. optime.

D. Hiero.
D. Gregor.
D. Atha.
D. Iustin.
Origen.
D. Cyril.
Theodor.
D. Prospe.
Ruffin.
D. Chrys.

13.
Ex ipsis prophetiæ verbis Regis Angliæ placita euertuntur.

Hinc ergo in primis colligimus, falsā esse interpretationē de decem cornubus, quam Rex tradidit, nimirū, illa esse omnia Christiani orbis regna, quæ à tēpore Phocæ Imperatoris, vsq; ad Lutherum, vel vsq; ad Henricū. 8. Regē Angliæ Romano Pontifici obedientiam dederunt. Nam decem illi Reges, quos Daniel cōmemorat, nunquā dederunt obedientiā Antichristo, seu illi cornui paruulo, sed potius statim, ac cornu illud ortum est, tria ex decē cornubus *auulsa sunt à facie eius, quia, vt infra dicitur, cornu illud Rex erit potētior prioribus, & tres Reges humiliabit.* Vbi euidenter loquitur Propheta de potētia temporali, & de vsurpatione triū regnorū, per bella, vel aliam similē coactionem. Vnde addunt omnes Patres, & expositores, debellatis illis tribus Regibus, reliquos septem manus daturus Antichristo, & illi tanquā inferiores, & subditos potius vi, & metu, quā sua spōte esse sociandos. At nullus Pontifex, siue Bonifacius. 3. siue quilibet alius tres Reges bello superauit, neq; alij inuiti, & bello aut potentia, & victorijs Papæ conterriti, sed fide & diuina vocatione adducti ei se subiecerūt. Ergo quæ de illis decem cornubus, & de vndecimo paruo dicūtur, non possunt Regibus Christianis, & Romano Pontifici accommodari. Eò vel maxime, quod tres illi Reges, quos cornu paruulum debellaturum est, sunt Reges *Æthiopie, Ægypti, & Lybie, seu Afri-*

A cē vt est cōmunis traditio Patrū, quos sepe retuli, sūpta ex Daniel. 11. vt ibi Hieronym. Theodoret. & alij exponunt. At Sūmi Pontifices nunquam in Ægypto, vel Aethiopia bella gesserunt, neque regnis illis dominari cupierunt.

D. Hiero.
Theodor.

Præterea ex visione Danielis constat, ante ortum illud paruum cornu, quartā bestiam, id est, Romanum imperium in decem regna esse distrahendū, nam expressse dixit Angelus Danieli. *Porro cornua decem, ipsius Regni decem Reges erunt, & alius consurget post eos.* Illi ergo decem Reges futuri sunt eiusdē regni Romani; erit ergo inter eos diuisum prius, quā cornu paruū oriatur. At Romanus Pōtificatus, etiam quoad statum, quē habuit sub Bonifacio. 3. incepit ante tantam declinationem, seu diuisionem Romani imperij: nam tunc adhuc durabat Romanū imperiū sub vno Imperatore Phoca, & multo tēpore postea durauit, saltem vsq; ad diuisionem imperij in Occidentale, & Orientale. Et licet multi essent tunc Reges in terris imperij, nondum imperij iugū omnino abiecerant, aut supremam potestātē obtinuerant; ergo nec illi fuerunt decem Reges, de quibus Ioannes loquitur; nec paruū cornu potuit esse Bonifacius. 3. vel alius similis successor eius.

14.
Cornu paruulum exurget post Roman. imperiū diuisum

C Preter quā quod non solum rerū euentus cū verbis, & visione prophetiæ nō cōsentiunt, verū etiam veritas ipsius rei resistit. Quia Bonifacius nullū regnū crexit, sicut de paruulo cornu prædicit Daniel, nec nouā aliquā potestātē, aut iurisdictionē accepit, vel vsurpauit; imo nec nouum nomen, aut titulū, vt sæpe dictū est; ergo licet persona eius orta, vel ad dignitatem electa fuisset post Reges, tamē Papa, vel Pontificius thronus, de quo potissime heretici loquuntur, nō potest dici surrexisse post diuisionē imperij in decem regna; imo neq; post aliquam inclinationem eius: nam in re ipsa incepit cū ipso imperio, & externum etiam splendore, & maiestatem, imperio adhuc florente sub Constantino, habere cæpit, & in se nullum augmentū postea accepit, in externo autem, seu tēporali dominio parum creuit, variaq; temporum vicissitudines habuit; ergo de illo nullo modo dici potest, venisse post Reges decem, vel post omnes Reges, in quos Romanū imperium

15.
Bonifacius III. nouum regnū non crexit, vt Daniel vacillans est.

perium diuifum, vel diuidendum est. Ac subinde nec decem illi Reges esse possunt, illi Catholici, & Christianissimi Reges, qui hætenus sub obediētia Vicarij Christi militarunt.

16.
Non solum
externis re-
gibus, sed
Anglicanis
insignem in-
iuriam irro-
gat Rex la-
cobus.

Cætera verò omnia, quæ Rex Angliæ post suam de decem Regibus interpretationem, in aliorum verborum Ioannis expositionem adiungit, tantam præ se ferunt absurditatem, ut refutatione non indigeant. In primis enim non solum cæteris illustribus Christianis regnis, eorumque Regibus, sed etiam regno suo, suisque progenitoribus magnam irrogat iniuriam, dum omnes usque ad Henricum VIII. Christi hostes, cum *Agno bellum gerentes, & fidei persecutores, & sanctos persequentibus, & idolorum cultores, calicem idololatriæ cum bestia haurientes*, appellat. Quod enim bellum tot sancti Reges, & catholici Principes contra Christum excitarunt? aut quos sanctos sunt persecuti, quæ ve idola adorarunt? Certè si venerari Pontificem Christi Vicarium, fuit Christum persequi, fecit hoc Constantinus, & alij pii, & catholici Imperatores, ac Reges. Si hæreticorum temeritatem, ac pertinaciam reprimere, est sanctos persequi, fecerunt hoc antiqui Ecclesiæ Pastores Imperatorum Christianorum potentia adiuti à temporibus Augustini, aliorumque Sanctorum Patrum. Denique si venerari imagines, eisque reuerenter uti, cultus idolorum est, fecerunt hoc Christiani omnes ab initio Ecclesiæ. Igitur vel Principes omnes Catholicos, qui post Constantinum in Ecclesia fuerunt, imò & omnes Sanctos Pontifices Antichristianos faciat, vel posteriores, qui à tempore Bonifacij fuerunt, calumniari desinat.

17.
Falsa inter-
pretatio à
Rege Apo-
calypsis ver-
bis adhibe-
tur.

Apoc. 17.

Præterea interpretatio illorum verborum, *Et Agnus vincet illos*, ut vincere sit eos conuertere, ut contra Papam, & Romanam urbem insurgant, euidenter repugnat proprietati verborum, & contextui Ioannis dicentis de illis decem Regibus: *Hi vnum consilium habent, & virtutem suam bestiae tradent*. Nam tres illorum victi, ac superati ab Antichristo, non voluntarie, sed necessitate coacti totam suam potentiam in illum transferent, alij verò timentes potentiam eius illum iuuabunt, eiusque consilij inseruient. Et ita omnes contra Christum insurgent, sicut subiū-

A git: *Hi cum agno pugnabunt, & Agnus vincet illos*, non solum decem Reges, sed etiam ipsum Antichristum principalem hostem, & ducem pugnae. Non ergo vincet conuertendo, sed præliando, & interficiendo, proprie, & verè illos vincendo, quia *Dominus dominorum est, & Rex Regum*, & hoc magis declarant verba sequentia, *Et qui cum illo sunt vocati, & electi, & fideles*, utique qui tunc erunt, vincent etiam illos, seu erunt participes victoriae. Ergo illi Reges, qui vincuntur, non erunt vocati, nec electi, nec fideles; ergo *vinci non est conuertere*, sed destrui. Et hoc etiam confirmat idem Ioannes in cap. 16. vbi ait, tres spiritus malos congregaturos Reges terræ in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei, id est, in quo Deus ostensurus est potestatem suam contra illos, eos mirabili modo superando, & vincendo, ut cap. 21. idem Ioannes describit. Nam si ne dubio hoc prælium diei magni omnipotentis Dei non est, nisi prælium Gog, & Magog, de quo in dicto cap. 21. tractat, ut meliores interpretes intellexerunt. Denique ex locis Danielis paulò post, hunc esse verum sensum illius prophetiæ, & victoriae per Christum comparandæ, confirmabimus.

C

Vnde etiam constat, falsum omnino esse, decem illos Reges conuertendos à Deo esse contra Antichristum, aut pugnatos esse cum illo & victuros illum, sedemque illius, & ciuitatem Regiam eius tanto odio esse persecuturos, ut illam igni tradant, prorsusque evertant. Nam hoc repugnat expressis verbis Ioannis paulò antea citatis. *Hi vnum consilium habent, & virtutem, seu potentiam suam bestiae tradent*. Nam ex sequentibus etiam verbis, quæ exposuimus, colligitur clare, in eo statu esse perseveraturos, donec cum Christo pugnent, & ab eo vincantur; nunquam ergo cum Antichristo pugnabunt, neque vincent illum. Imò in illis eisdem verbis, quæ Rex detorquet, hoc euidenter continetur. Ait enim; *Deus enim dedit in corda eorum, utique Regum, ut dent suum regnum bestiae*, id est Antichristo, *donec consummentur verba Dei*, id est, impleantur, quæ de Babylonica destructione, & de ipsius Antichristi interitu prædicta sunt. Dicitur autem Deus hoc dedisse in corda illorum Regum, non inspirando, aut

Vinci in Io-
annis loco, non
est conuer-
ti, sed euer-
ti.

Apoc. 16.

Apoc. 21.
Ribera.
Viegas.
Maluend.
lib. 5. c. 16.
& lib. 10.
c. 9. & seq.
qui alios re-
ferunt.

18.

Decem Re-
ges illi nun-
quam suæ
aduersus An-
tichristum
paeliaturi.

Apoc. 17.

Dare in cor-
da, id est, im-
mittere.

suggerendo, sed (iuxta morem loquendi Scripturæ) permittendo, & illorum malitia ad executionem prouidentia suæ vtēdo. Hoc ergo modo permittet Deus, Reges illos fortasse prius catholicos, prauos autem, & iniquos, Antichristo copulari, eiq; fauorem suum, & potentiam impendere, & ita regna sua illi tradere, & fortē tributaria efficere, donec consummentur prophetia de Antichristo. Durabit ergo illa cōfaderatio vsque ad finē, nunquā ergo illi Reges contra Antichristum, vel Regiam eius insurgent. Quocirca si *Babylon illa, & meretrix, seu ciuitas magna*, quam isti Reges odient, & desolatam facient, ac nudam, est Roma, profecto inde potius conuincitur, Romanū nunquam esse futuram regiam sedē Antichristi, & impugnatores Romæ nō hostes, sed amicos fore Antichristi. Cū ergo Rex Angliæ se inter eos Reges numerat, dicens, *meretricem odio habebimus*, se inter socios, & fautores Antichristi numerat, videat ergo, & consideret, quem fructum ex istis suis interpretationibus consequatur.

Romam nō fore Antichristi sedē.

Apo. 17.

19. Antichristi descriptio.

Dan. 7. Ignobilibus & egenis parētib; oritur.

20. Regnū non hereditate sed calliditate consequetur.

Sic ergo explosa interpretatione illa decem cornuum, & supposito pro constanti, illa representare decem Reges futuros tempore Antichristi, & potentiam suam illi tradituros modo explicato, cui dentius etiam est, cornu paruū esse Antichristū, vt Ecclesia semper intellexit. Superest ergo, vt breuiter videam, quomodo cornu illud paruū Propheta describat. Primo enim ponderanda est proprietas indicata in particula *paruulum*, posita enim est ad significandum, Antichristum ex vilissimis principijs, & abiectissimis parētib; infamiq; gente esse oriūdum, nō enim sine mysterio verbū illud additum est, vt omnes intellexerunt. Et alij verbis statim subiunctis magis declaratur, cum de eodē cornū paruo dicitur, *Ortum est de medio eorū*, significatur enim ibi, vt in superioribus notauimus, illum non esse oriturum ex aliquo illorum Regū, sed in terris eorum appariturum.

Vnde altera proprietas notari potest, scilicet, non habiturum regnum hereditario iure, sed ex paruis inijs, varijs artibus, & imposturis, ac dæmonis fallacijs, breui tempore ita esse augendum viribus, vt *tria cornua enellātur à facie eius*, id

est, vt tres Reges breui tēpore humiliet, & maior, ac potentior fiat ceteris, vt ibidē additur, vt recte Theodoret. exposuit, dicens: *Quia nascens cornu vidit, paruū appellauit tanquam ex parua natione Iudeorum profectum, & interim obscurum regnū obtinens, postquam verò tria euulsit cornua, merito reliquis maius vocat.* Tertiam item proprietatem ex eisdem verbis colligo, nimirum, illum primò, ac præcipuē futurum esse tyrannū, qui temporale regnum prius industria, & prauis artibus inchoet, postea per potentiam, & bella illud augeat, tres Reges superando, & suis regnis priuando, & alios sibi subiiciendo, vel tanquam inferiores, ac debiliores sibi coniungendo, vt magis Ioannes in Apocalypsi declarauit.

Tyrannice potentiam nascitur.

B

Quarta proprietas sumi potest ex illis verbis: *Ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu ipso, & os loquens ingētia.* Vbi per oculos hominis Theodoretus significari intelligit, internā mentē, & iudiciū. Atq; Antichristo tribui oculos hominis, quia erit sagacissimus, & prudentia humana gubernabitur. Alij simplicius hoc modo exponunt. Cum habiturus sit faciem hominis, quia verus homo futurus est, loquetur non vt homo, sed vt superbissimus dæmon, quod Ioannes alibi dixit, *loquebatur vt draco.* Dicitur enim loqui *ingētia*, seu *grandia*, tum quia ingenti superbia se efferet, tum etiam quia blasphemias in Deum proferet, nam vt statim subiungitur, *sermōnes, contra excelsū loquetur*, vtunque enim illis verbis proprie significatur, & vnum est ad aliud cōsequens. Incredibili enim arrogantia se Deum proclamabit (vt ex Paulo notauimus) & ita Deo excelsū aduerfabitur, & contra eum loquetur.

21.

Ingenij acuminē ad superbiam, & maledictionem abutetur.

Theodor.

C

D

Quinta sumitur ex verbis illis: *Sanctos Aliissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tēpora, & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Quæ verba sunt de persecutione Antichristi, & de tēpore durationis eius, quæ per occasionem necessariam in superioribus exposita sunt. Nunc solū notanda sunt verba illa: *Putabit, quod possit mutare tēpora, & leges.* Quibus declaratur, persecutionem non tantum esse futuram temporalem, & politicam propter dominationem temporalem,

22.

Religionē conculcabit & sacra inuertere conabitur.

D. Hier.

ralem, sed simul, & maximè futuram esse spiritualement, nam conabitur mutare tempora, id est (vt ait Hieronymus) cæremonias, festiuitates, vel certe totam Religionem per multa tēpora in orbe fundatā, & in cordibus hominum radicatā, & leges, vtique tam diuinas, quam humanas. Nec ipse aliquam ex antiquis religionibus, seu legibus profitebitur, sed nouam introducet, credens, se posse leges, & tēpora mutare. Et hafinet Antichristi notas colligit Athanasius dicta epist. ad Solitar. vitam agent. dicens, *Nō ne visio Danielis istius modi notis Antichristum significat. Nimirum, quod bella cum sanctis gesturus sit, & quod inualefcet contra eos, quod malitia superabit omnes, qui ante ipsum fuerunt, & quod humiliabit tres Reges, loqueturque sermones contra Altissimum, & quod meditabitur alienare & legum & temporum articulos.* Sexta proprietas colligi potest ex sequentibus verbis. *Et iudicium sedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & dispereat vsque in finem, Regnum autē, & potentia, & magnitudo regni, quæ est super omne cælum detur populo sanctorum Altissimi, &c.* Nam in his verbis ponitur vt nota Antichristi, quod prope tempora iudicij veniet, & quod regnum eius non nisi per aduentum supremi Regis Christi conteretur, & ipse interficietur. Quā proprietatem vt pote ad tempora Antichristi pertinentem supra explicuimus, illamque ibi Hieronymus, Theodoret. & alij interpretes indicant.

Prope iudicis diem, nō ante venturū est Antichristus.

D. Hier. Theodor.

23. Eadē Antichristi notæ alijs locis à Daniele inculcantur.

Irenæ. Origen. D. Greg.

Has autem Antichristi proprietates idē Prophetā in sequentibus capitulis partim magis confirmat, & declarat, partim etiam auget. Nam in capite octauo, postquam retulit visionem arietis, & hirci, & de Dario Rege Persarum, & de Alexandro Magno Rege Græcorum illam declarauit, tandē in fine quædā profert, quæ licet ad literam de Antiocho, qui ex Græcis Regibus, qui Alexandro successerunt, descendit, & Iudæos multū vexauit, intelligantur, in persona eius de Antichristo dicta fuisse multi Patres intellexerunt. Præsertim Irenæus lib. 5. contra hæres. capite 25. & Origen. lib. 6. contra Celsū circa medium, & Gregor. lib. 32. Morali. cap. 12. aliās 14. Et re vera verba Prophetæ tam propriè Antichristo quadrant, & ita consonant his,

A quæ in alijs locis de Antichristo dicuntur, vt propter illum præcipuè de illo dicta esse videantur. Nam initium eius his verbis prædicitur. *De vno ex eis egressum est cornu vnum modicum, & iterum: Cōsurget Rex impudens facie, vbi etiam mores eius notantur. De progressu vero eius additur: Factum est grande contra meridiē, & contra Orientem, &c.* De illius statu: *Magnificatum est vsque ad fortitudinē cæli.* Astutia vero, & artes, per quas ascendet in illis verbis significantur. *Intelligens propositiones, item in illis, Roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus, suis, vtique, sed dæmonis, permittente Deo.* De bellis autem, & crudelitate eius dicitur, *Supra quam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet.* Deinde sic describitur eius superbia, & pugna contra Deum. *Vsq. ad Principem fortitudinis magnificatum est, & ab eo tulit iuge sacrificium, deiecit locum sanctificationis eius.* Et iterū, *Cor suum magnificabit, & contra Principē Principum consurget.* Ac deniq. de Sæctorum persecutione dicitur. *Deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas.* Et iterū: *Interficiet robustos, & populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dolus in manu eius dirigetur.* Ac denique de fine eius dicitur: *Sine manu conteretur, quod satis consonat verbis Pauli: Quem interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui.*

Quauis ergo hæc vere, & ad litterā in Antiocho suo modo impleta fuerint, tamen per antonomasiam de Antichristo dicta esse creduntur: nam in illo cum maiori plenitudine, & excessu omnia inueniuntur tanquā in capite ipsius Antiochi, & malorum hominū. Ex his autem omnibus sex proprietates supra notatæ præcipuè declarantur. Solumque additur altera de modo interfectionis eius, quæ potest esse septima. Octaua vero sumi potest ex cap. 9. eiusdem Prophetæ in illis verbis ferè postremis. *Et erit in templo abominatio desolationis: nam licet alijs modis exponatur tam ibi, quā Matth. 24. nihilominus valde probabile est, de Antichristo etiā intelligi, vt voluit Irenæ. lib. 5. cap. 25. saltem in secundario, vel mystico sensu.* Nam ad literam non erat ibi sermo de Antichristo, sed de destructione Hierusalem facta per Titū, vt constat; tamē verba ipsa multo magis

Quæ de Antiocho dixit Daniel, recte cadunt in Antichristū

2. Thes. 2.

24.

Antichristus se in templo velut Deum collocabit.

Dan. 8.

Matth. 24

D. Iren.

magis in Antichristum conueniunt, iuxta ea, quæ exponendo verba Pauli, & Apocalypsis, late diximus. Est ergo octaua proprietas, *quod se faciet Deum, & in templo sedebit, vt adoretur, & suam imaginem collocabit, vt per eam etiam tanquā Deus colatur, vt in Apocalypsi dicitur. Et hoc magis ex sequenti testimonio cōfirmabitur.*

25.

Dan. 11.
Quæ de Se-
leuco, &
Epiphane
Daniel præ-
dixit, con-
ueniunt An-
tichristo.

Est enim alius locus similis in eodem Propheta cap. 11. ab illis verbis: *Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor Regius, & veniet clam, & obtinebit eū in fraudulentia.* In tota enim superiori parte capitis prophetauerat Daniel de Regibus Persarum, & Græcorum, & latius de successoribus Alexandri, præfertimque de Regibus Syriæ, & Egypti, quos Reges Aquilonis, & Aultri vocat, & peruenit tandem (vt Hieronymus deducit) ad Seleucum Philopatrum, Antiochi Magni filium, quem vocat *vilissimum, & indignum decore Regio*, & de illo subiungit. *Et in paucis diebus conteretur.* Et statim adiungit prædicta verba. *Et stabit in loco eius despectus, &c.* Quæ iuxta literæ contextum, & prophetiæ, seu historiæ consecutionem sine dubio intelliguntur de Antiocho Epiphane, fratre Seleuci impijssimo Rege, qui Dei populum vehementer exagitauit, vt ex libris Machabæorum constat: & fere omnia sequentia in eo capite de illo ad literam dicuntur, vt fatentur ibi Hieronymus, Theodoret, & alij, & sumitur ex Chrysostom. oratione secunda contra Iudæos. Nihilominus tamen idem Hieronymus, Theodoret. & alij expostores ibi, & Gregor. libr. trigesimo secundo, Moral. capite vndecimo. Prosper in Dimidio temporis capite nono, multa etiam ex illis verbis de Antichristo dicta esse intelligunt, quia in illum maxime conueniunt, & quia Antiochus in multis typus fuit Antichristi.

D. Hier.
Theodor.
D. Chryf.
D. Greg.
D. Prosp.

26.

Singula de
illis, & Anti-
christo ver-
ba expendū-
tur.

Per illa ergo verba, quæ retulimus, recte confirmantur, & explanantur, quæ de initijs Antichristi in alijs locis dicuntur. Dicitur enim *despectus*, sicut dicitur *paruum cornu*, quia vilem, & despectam habebit originem, & ideo in principio, *non tribuetur ei honor Regius*, quia nō orietur ex Regibus, nec regnū iure hæredi-

A tario obtinebit, sed *veniet clam, & obtinebit id in fraudulentia*; quia *vafer erit, & propositiones intelliget.* In sequentibus autē verbis describit quidē Daniel bella, & victorias Antiochi, dicens, *Abundantes, & vberes vrbes ingreditur, &c.* Sub illarum vero figura Antichristi prælia, & facinora prædixit, & ideo quædam interdum ita exaggerat, vt in solum Antichristū conuenire posse videantur. Quale est illud: *Faciet quæ non fecerunt Patres eius, & patres patrum eius*: quod Hieronymus notat, ad Antiochum propriè non accommodari, quia in regno, & diuitijs non omnes antecessores suos excessit. Posita ergo sunt propter Antichristum, qui obtinebit multò ampliorem potentiam, & monarchiam, quam ille Antiochus fuerit consequutus. Postea vero describit Propheta persecutionē Antiochi contra Iudæos, in figura etiam depingens persecutionem Ecclesiæ sub Antichristo, cui maxime illa verba cōueniunt: *Contra firmissimas cogitationes inibit, utique consilia sua, & potentiā armabit contra firmas cogitationes sanctorum fidelium, vt Patres exponunt, vnde infra dicitur: Cor eius aduersus testamentū sanctum, & faciet. Et infra. Et auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem.* Quæ omnia fecit suo modo Antiochus, sed sicut omnia in figura contingebant Iudæis, ita illa fuerunt umbra respectu veritatis per Antichristum futura.

C

D

Postea vero de superbia, & blasphemijs Antichristi propriissima sunt illa verba. *Et faciet iuxta voluntatē suam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, &c.* Et infra. *Deū patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum iurabit, quia aduersus vniuersa cōsurget.* Per quæ verba optime explicatur quæ supra tractauimus, vbi de cornu paruo dicitur habere os loquens ingentia. Item quod circa verba Pauli diximus, quod ostendet se tanquam sit Deus, Dei veri locum, & adorationem vsurpans. Vnde ex hoc loco colligunt Patres, Antichristum idola gentium demoliturum, & deos gentium non esse adoraturum. Ex quō etiam notat Hieronymus, hæc verba ita conuenire Antichristo, vt non possint

astuto, summa
do yrecatado-

Aliqua soli
Antichristo
compere
re videtur.

D. Hier.

Antiochi
persecutio
in Iudæos.
Antichristi
persecutio-
ne fidelium
præ mōstra
uit.

27.
Dei contēp-
tus in Anti-
christo.

Antichristus
deos gentium
non colit,
sed demonem
lortat-
se in oculis
to adorabit.

Maluend.
lib. 7. c. 12

28.
Alia Danie-
lis de Anti-
christo va-
ricinia cap.
21. & 22.

D. Hier.

2. Theff. 2.

Dan. 12.

D. Aug.
D. Hier.

possint de Antiocho intelligi, qui idololatra fuit, & Hebræos ad Deos gentium adorandos compellebat, vt in libris Machabæorum narratur. Hæc ergo esse potest nona proprietas Antichristi, scilicet, non esse futurum idolorum cultorem, quod saltem in publico, vel de antiquis Dijs gentium intelligendum est. Nam statim addit Daniel, illum esse adoraturum Deum *Moezin*, de quo quis sit futurus, magna est controuersia, variæq; expositiones, sed ad præsens non referunt. Et probabilius videtur, habiturum Antichristum locum aliquem occultum, in quo demonem adiutorem suum sub aliqua imagine, vel idolo occultè colat, vt tractaui in 2. tom. 3. partis disp. 54. ar. 4. vbi non dixi, vt quidam mihi imposuit, forsan illa verba interpretanda esse de solo Antiocho, sed retuli primo loco hanc sententiam, & postea sententiam Hieronymi, ac Theodoret, & cōmunem prætuli, & ratione Hieronymi, quam in præfenti etiam tetigi, & validissima est, confirmauit.

Denique in reliqua parte capitis iterum prædicit Propheta prælia, & victorias Antichristi, & specialiter quomodo tres Reges Aegypti, Africæ, seu Libyæ, & Aethiopiæ vincet, & regna eorum occupabit. Postea verò Hierosolymam, debellaturus eam, cum magna potentia *veniet in multitudine magna, vt conterat, & interficiat plurimos, & figet tabernaculum suum Apadno inter maria super montem inclytum, & sanctum*, quod de monte Siō, vel Oliueti, Hieronymus, & alij exponunt. Ac tandem de morte eius subiungitur, *veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei*, quia nimirum, *interficiet illum Dominus spiritu oris sui*, seu imperio suo, & *sine manibus*, præcipiet enim aperiri terram, vt deuoret eum, & viuus in infernum demergatur, vt in Apocalypsi dicitur. Postmodum verò Daniel cap. 12. declarat, quanto tempore duratura sit illa persecutio Antichristi, & quomodo paulò post mortem eius futurum sit iudicium, & vniuersalis resurrectio, vt exposuit Augustinus 20. de Ciuitat. cap. 23. & copiose in superioribus explicatum est. Atque hæc fere sunt notæ, & signa, quibus nobis Antichristum Daniel descripsit, quæ latius

A Hieronymus, & Theodoret. prosequuntur, & ex modernis Pereira lib. 8. & 14. in Daniel. & Maluenda sparsim in suis eruditissimis libris de Antichristo.

B

C

D

Conferant ergo omnes, qui fidem adhibent Scripturis has proprietates, & notas Antichristi cum his, quæ de Romano Pontifice sunt toti orbi manifesta, & luce clarius videre poterunt, quanta fuerit hæreticorum impudentia, & horrenda temeritas, vel potius infania, qui venerandam Apostolicam sedem tam incredibili infamia dehonestare ausi sunt, & quanta sit illorum cæcitas, qui ipsorum nugis, & inanibus cogitationibus se illudi sinunt. Antichristi enim initia abiecta erunt, & obscura, non tantum generis, & originis (illud enim non multum curandum esset) sed regni, & potestatis. Origo autem Romanæ sedis quoad dignitatem ipsam altior cogitari non potest, ab ipso enim Christo fundata est, & inde ad singulas personas, etiam Bonifacij, & posteriorum per legitimam successionem manauit. Deinde Antichristi regnū ab ipso per falsas artes, & tyrannidem inchoabitur: Pontificis autem regnum præcipuū nullum post Christum habuit initium, sed successionem, non per fraudes, vel tyrannidem, sed per legitimam electionem. Ad hæc, Antichristi regnum temporale erit, per fraudes incipiet, & per bella, & cædes hostium dilatabitur, Primatus autem Pontificis spiritualis est, semperque idem quoad dignitatem in se spectatam, & licet quoad populorū subiectionem creuerit, non tamen per corporalia bella, sed per verbum Dei, & fidem credentium. Per quam sicut in vno tempore dilatatum est, ita per infidelitatem aliquorum in aliquibus locis fuit imminutum, licet per Dei gratiam alibi semper augeatur. Omitto cætera, quæ ad mores, tempora, sedes, & fines pertinet, nam in superioribus satis ea inter se contulimus, & non solum diuersa, sed etiam omnino opposita esse ostēdimus. Nūc; solum adnotare volumus, & aduertere, quanta in his omnibus sit Scripturarum consonantia, & concordia, vt inde etiam appareat, quàm sint violentæ Protestantium accommodationes ad visiones Apocalypsis: cum non solum sint voluntariæ, & sine duce, & præter verborum propria-

Theodor.
Bened. Pe-
reira.
Maluend.

29.
Ex dictis pa-
ter Pontifi-
cium Anti-
christianum,
merā esse im-
pudentiam.

Collatione
falsitas ma-
gis aperitur

Protestan-
tium expo-
sitiones nō
solum volū-
tariæ sunt,
sed etiā vio-
lentæ.

prietatem, & contra rerum veritatem, sed etiam sint contra alia clariora Scripturarum loca, per quæ debent obscuriora intelligi iuxta prudentem rationem Scripturam interpretandi.

Eorum, quæ in hoc libro tractatur Summa, cum apostrophe ad Regem Angliæ.

VANVIS huius libri materia, & argumentum nihil aliud præter calumniam, vel certè potius horredam blasphemiam continere videatur, ideòque multis prudentibus melius fortasse videri posset hæc omittere, quàm cum piarum aurium offensione rem per se incredibilem in quæstionem adducere; nihilominus laborem hunc nostrum neque inanem, neque pijs auribus offendiculo futurum esse iudicauimus. Cum enim serenissimus Angliæ Rex in suo de Antichristo discursu, ita suis coniecturis cõfidere videatur, vt earum responsum per singula disputationis membra, tanquam rem nobis arduam, vel certè impossibilem, audacter postulet, non solum vtile, verum etiam necessarium visum est, tum ad singula respondere, tum etiã ostendere, omnia, quæ obijciuntur, & sine fundamento solido esse cogitata, & neque coniecturæ nomen mereri. Ita vt mirandum profectò sit, in re tanti momenti, vt in ea salutis æternæ cardo versetur, tam lenibus allusionibus, seu allegorijs prudentes viros duci potuisse.

Hanc igitur ob causam prius de Antichristi persona fundamentum posuimus, illumque futurum esse singularem quendam hominem, ex Scripturarum verbis, seriè, ac concordia, nec non ex communi Patrum consensu demonstrauimus. Deinde per singulas partes à Rege propositas discurrendo, in primis tempus eius nõdum venisse, persecutioneq; illam, qualis ab initio non fuit, ab eo mouendam, nondum inchoatam esse, nec testes contra illum mittendos adhuc apparuisse, ex eisdem principijs ostendimus. Postea verò sedem eius, nec Romæ

esse, nec vnquam futuram esse comprobauimus. Ac denique Antichristi personam ex proprietatibus à Prophetis, & Apostolis de illo prædictis latè considerauimus; & quomodo per incredibilem tyrannidem, & fallaces artes, ac signa mendacia, & ingentia prælia ab infimis principijs ad orbis monarchiam ascendet, & in tantam denique arrogantiam, & superbiam perueniet, vt supra omne quod dicitur Deus, extollatur, ita illum descripsimus, vt euidentissimum sit, nulum mortalem hominem, nedum Romanum Pontificem, tam iniquum, & abominabilem hæctenus fuisse.

Quod si aliqua illius imago in aliquo terræ loco cogitanda est, non certè in Sancta Romana Sede, sed in cathedris Hæresiarcharum, vel in thronis Regijs Paganorum, aut schismaticorum Romanam Ecclesiam persequentium cogitanda esse ostendimus. Sicut Hieronymus Antiochum, & Neronem; Damascenus Mahometem; Irenæus Marcionitas, & similes hæreticos; Cyprianus omnes Christi aduersarios Antichristum appellarunt. Nemo enim nisi aliquis ex istis Antichristis, & Christi hostibus in Romanum Pontificem tale nomen, talem vè calumniam traduxit. Neque in eius cogitationem ascendere poterit, qui antiquam illius sedis originem plane diuinam, eiusq; felicissimum progressum, & admirandam stabilitatem cum Augustino, & alijs Patribus attentamēte considerauerit.

Reliquum est, Rex serenissime, vt omni animi perturbatione deposita, vim rationum, & pondus autoritatis attentamēte recogites, quantaq; absurda ex libera Scripturæ commentatione proueniant, mediteris: grauissima D. Hieronymi verba simul considerans, qui cū Porphyrio disputans Daniel. 11. ita concludit: *Hoc ideò prolixius posui, vt Scripturæ sanctæ difficultatem ostendam, cuius intelligentiam absque Dei gratia, & maiorum doctrina non nisi imperitissimi, vel maxime sibi vendicant.*

F I N I S
Libri quinti.

LIBER

2. Summa totius libri se re per singula capitula.

3. Hæretici typus Antichristi.

Hierony. Dani. 11. & epistol. ad Algas. q. 11. Damasc. lib. de Hæresib. in fi. Iren. lib. 1. contra hæres. cap. 1. Cyprian. epist. 76. & 79.

4. Apostrophe

D. Hier.

LIBER SEXTVS DE IVRAMENTO FIDELITATIS REGIS ANGLIÆ.

P R O O E M I V M.

In quo controuersia fundamentum, & origo declaratur.

QUANVIS liber hic postremū huius operis locum fortia-
tur, quoniam & re-
rum ipsarum conne-
xio, & doctrinę per-
spicuitas, & ordo,
quę in libro suo Rex

Anglię tenuit, ita postulabant, nihilomi-
nus eius materia, & argumentum funda-
mentum, & occasionem toti huic con-
trouersię præbuit, vt in suę Præfationis
initio Rex ipse latē declarat. Quamobrē
vt disputationis scopus prę oculis habeat-
ur, initium, originemq; huiusmodi iu-
ramenti, eiusq; vsque ad præsentem sta-
tum progressum prę oculis ponere ne-
cessarium duxi. In primis verò suppono
id, quod nec Catholici, nec schismatici in
dubium reuocant, iuramentum fidelita-
tis temporali Regi debitum, & conue-
nienti forma præstitum, ex se honestū,
ac consentaneum rationi esse, ita vt Regi
liceat, illud à vassallis exigere, & hi san-
ctē possint, imò & debeant illud præ-
stare, quando conuenienti modo, & ra-
tione petitur, illudq; postea obseruare,
ac implere teneantur. Cum enim vniuf-
cuiusq; Regis subditi, teste Paulo, ei pa-
rere, & fidelitatē seruare, & in omnibus,
quæ ad potestatem Regiam spectant, illi
obedire teneantur, vt in lib. 3. ostensum
est: per se manifestū est, iuramentum de
hac obediētia, & fidelitate seruāda (quod
iuramentū fidelitatis appellamus) per se,
& ex obiecto suo honestum esse: ac sub-
inde & posse à Rege ad suam maiorem

securitatem, ac stabilitatem postulari, &
tunc à subditis & exhiberi, & seruari de-
bere. Vnde etiam obiter declaratum re-
linquitur, iuramenti huius formam, vt
honestā sit, talem esse debere, vt potesta-
tis Regiæ terminos nō excedat, quia nec
Rex potest iustē obediētię sibi non de-
bitę promissionem exigere, neque sub-
diti illam facere, aut iurare tenētur. Imò
si talis promissio aliorum iuribus præiu-
dicet, illam in conscientia facere non
possunt, vt in sequētibus latius dicemus.

Hoc autem fidelitatis iuramentū, li-
cēt per se honestum sit, non adeò neces-
sarium reputatum est, vt à singulis vassal-
lis, & omnium ordinum personis in om-
nibus regnis exigatur. Quia poti⁹ in re-
bus publicis bene institutis, & quietē, ac
in pace viuētib⁹, & præsertim in Ca-
tholicis regnis consuetudine receptum
est, vt in publicis comitijs ciuitatū Pro-
curatores, alijq; Principes, vel Magistra-
tus, totius regni nomine, Principi, vel cū
primum regni potestatē accipit, vel etiā
postea præscriptis tēporibus, iuxta vni-
uscuiusque regni morem, hoc iuramen-
tum obediētię, ac fidelitatis exhibeāt.
A singulis autem de plebe postulari non
solet, non quia fieri non possit, sed quia
ipsimet Principes in pace, & trāquillitate
regnantes, & de subditorū fidelitate cō-
fisi, id neque necessarium, neque oppor-
tunum, aut conueniens iudicant. In reg-
no autem Anglię ex quo tempore schif-
mata, & hæreses in illo seminari cœpe-
runt, etiam mos exigendi à subditis pe-
culiare iuramentum, introduci cœpit.

Vnde sicut Henricus VII. schismatis author fuit, ita ipse primus nouā iurandi formam subditis suis proponere incepit, qua non solum ciuilem obedientiam, sed illam etiam, quæ soli Romano Pontifici debetur, sibi promitti postulauit.

Primum iuramentum
Anglis inditum.

Refert enim Sander. lib. 1. de Schism. Anglican. circa medium, Regem Henricum ferè in schismatis initio ab omnibus sui regni ordinibus in publicis comitijs petiisse, vt ab Ecclesiasticis omnibus iuramentum exigeretur, quo eandem ipsi, quam antea Romano Pontifici consueuerant, obedientiā promitterent, quod licet in principio non simpliciter, sed cū quadam limitatione admissum fuerit, vt infra dicam, hac tamen ratione tandem Rex obtinuit, quod expetebat. Non refert autem Sanderus specialem formam huius iuramenti præstandi, ab Henrico

editā esse, sed simpliciter formā vsitatam iurandi obedientiā Papæ sibi applicasse, vtq; eodem verborū tenore promittendam, & iuramento confirmandā. Neq; etiā refert, omnes de populo coactos esse iuramentum illud præstare, sed solū Ecclesiasticas personas, neque illas omnes, sed quæ in comitijs suffragiū habere poterant, quantum ex historia illa colligi potest. Nec etiā inuenio tēpore Eduardi aliquod simile iuramentum populo, vel Ecclesiasticis iterum fuisse propositum, vel postulatum. Elisabetha verò in initio statim regni sui, seu in primis comitijs, quæ *Parlamentum* vocant, nouam iurandi formam, tradidit, omnesque, exceptis primatibus laicis, illam solenniter profiteri iussit; forma autem iuramenti sequens est, vt eam refert Sander. lib. 3. in initio regni Elisabethæ.

¶ Forma Iuramenti ab Elisabetha prius subditis proposita:
& postea sub Iacobo aucta.

EGO A.B. prorsus testifcor, & declaro in conscientia mea, Reginam esse solam supremam gubernatricem, & istius regni Angliæ, & aliorum omnium suæ Maiestatis dominiorum, & regionum, non minus in omnibus spiritualibus, atq; Ecclesiasticis rebus, vel causis, quàm tēporalibus, & quod nemo externus Princeps, persona, Prelatus, Status, vel Potentatus, aut factio, aut iure, habet aliquam iurisdictionem, potestatem, superioritatem, præminentiam, vel authoritatem Ecclesiasticam, aut spirituales in hoc regno. Ideoq; planè renuncio, & repudio omnes externas iurisdictiones, potestates superioritates, atq; authoritates.

Recte autē aduertit Sanderus, vel timuisse, vel puduisse foeminā nomē Capituli Ecclesiæ, quod sibi Henricus arrogauerat, vsurpare, & ideò illud in nomen supremæ gubernatricis cōmutasse. In re tamen nullā fuisse differentiā, sed in nomine tantū, nam quod Rex metaphorico nomine dixerat, Elisabetha magis proprio declarauit. Imò postea multi suspicati fuerunt, plus aliquid Reginā per illā iuramēti formulam intēdisse, nimirum, omnem spirituales potestatem etiam in administrandis sacramētis, sibi arrogare: ipsam verò declarasse, nihil aliud per illa verba sibi attribuere voluisse, quàm

quod patri, & fratri sub nomine capituli Ecclesiæ ab Ordinibus fuerat concessū.

Hęc igitur iuramenti forma tempore Elisabethæ seruata est, postea verò Iacobus illam auxit, addendo specialem promissionem seruandi fidem, & obedientiā Regi, propter quam potuit iam hoc vocari iuramentum fidelitatis, nam antea solum videbatur esse quædam iurata confessio, vel professio Primatus, quasi cuiusdam articuli Anglicanæ fidei. Forma igitur prioris iuramenti à Iacobo Rege præstiti, quam ipse in Apologia refert, præter superiorem formulam, sequentē tantū addit promissionem,

Ego

Ego A.B. &c. Et promitto, me deinceps fidem, & veram obedientiam Regiæ Maiestati, eiusq; heredibus, ac legitimis successoribus præstaturum, & pro virili mea adiuturum, ac propugnaturum omnes iurisdictiones, privilegia, præeminencias, & authoritates Regiæ Maiestati, Heredibus suis, ac successoribus concessas, vel debitas, siue Imperiali huius regni coronæ unitas, & annexas. Ita me Deus adiuvet, &c.

Postea verò, vt in Præfationis initio, & in principio Apologiæ, & sæpe in suo libello Rex inculcat, occasione proditiōnis, seu coniurationis, quæ contra eundē, suiq; publicos regni ordines invnū coeūtes per tormētarij pulueris impetū destīnabatur, nouā ipse iuramēti formā inue-

nit, quam lege, & decreto publico sancit, ab omnibus suis exigēdā, & præstandā fore, tū vt si qui adhuc tanti criminis focij ibi restarent, deprehēdi possent, tū vt se, & suos à similibus periculis, & machinationibus securiores redderet. Forma autem iuramēti est quæ subsequitur.

¶ Tertia Iurandi formula, quæ à Rege Iacobo fuit excogitata, & defensa.

E GO A. B. Vere, & sincere agnosco, profiteor, testificor, & declaro in conscientia mea coram Deo, & mundo, quod supremus Dominus noster Rex Iacobus est legitimus, & verus Rex huius regni, & omnium aliorum Maiestatis suæ dominiorum, & terrarum, & quod Papa nec per se ipsum, nec per ullam aliam authoritatem Ecclesiæ, vel sedis Romanæ, vel per ulla media cum quibuscunq; alijs, aliquam potestātē, nec authoritatem habeat Regem deponēdi, vel aliquorum Maiestatis suæ dominiorum, vel regnorum disponendi, vel alicui Principi extraneo ipsum damnificare, aut terras suas inuadere, authoritatem concedēdi, vel illos subditorum suorum ab eorum suæ Maiestatis obedientia, & subiectione exonerandi, aut illis eorum licentiam dare arma contra ipsum gerendi, tumultus seminandi, aut aliquam violentiam, aut damnum Maiestatis suæ personæ, Statui, vel Regimini, vel aliquibus suis subditis infra sua dominia offerendi. Item iuro ex corde, quod non obstante aliqua declaratione, vel sententia excommunicationis, aut deprivationis facta, vel concessa, aut faciēda, vel concedēda per Papam, vel successores suos, vel per quācunq; authoritatem deriuatam, aut deriuari prætensam ab illo, seu à Sede sua contra dictum Regem, heredes suos, vel quacunq; absolutione dictorum subditorum ab eorum obedientia, fidelitatem tamen, & veram obedientiam suæ Maiestati, heredibus, & successoribus suis præstabo, ipsumque & ipsos totis meis viribus contra omnes conspirationes, & attentata quæcunque, quæ contra personam illius, vel illorum, eorumque coronam, & dignitatem ratione, vel colore alicuius sententiæ, vel declarationis, aut alias facta fuerit, defendam, omnemq; operam impendam reuelare, & Maiestati suæ, heredibus, & successoribus suis, manifestum facere omnes proditiōnes, & proditorias conspirationes, quæ contra illum, aut ali-

quos illorum ad notitiam, vel auditum meum peruenerint.

Præterea iuro, quod ex corde abboreo, detestor, & abiuro, tanquam impiam, & hereticam, hanc doctrinam, & propositionem, Quod Principes per Papam excommunicati, vel deprivati possint per suos subditos, vel alios quoscunq; deponi, & occidi.

Et ulterius credo, & in conscientia mea resoluor, quod nec Papa, nec alius quicunq; potestatem habet, me ab hoc iuramento, aut aliqua eius parte absoluendi. Quod iuramentum agnosco, recta, ac plena autoritate, esse mihi legitime ministratum, omnibusq; indulgentius, ac dispensationibus in contrarium renuncio. Hæc, omnia plane, ac sincere agnosco, & iuro iuxta expressa verba per me hic prolata, & iuxta planum, ac communem sensum, & intellectum eorundem verborum, absq; ulla equiuocatione, aut mentali euasione, vel secreta reservatione quacumque. Hancq; recognitionem, & agnitionem facio cordialiter, voluntarie, & vere in vera fide Christiani viri. Sic me Deus adiuuet.

Huius autem iuramenti occasione nō solum dubitationes, sed etiam opiniones variæ, & dissensiones inter ipsos Catholicos Angliæ ortæ sunt. Plures enim à tali iuramento præstando abhorrebant, eo quod in illa iurandi formula, & si non expresse, tectè, & implicite obedientia Pontifici debita abnegetur, Regiq; promittatur, ac subinde articulus de Primatu Regis ibi virtute cōtineatur, & recognoscatur. Alij verò sine scrupulo conscientie iuramentum illud præstari posse dicebant, dumodo animo, & intētionē fieret promittendi tantum Regi ciuilem obedientiam, nam reliqua, cum in iuramento non contineantur, si intentio iurantis recta sit, nō possunt iuranti attribui: quia licet alij fortasse aliud suspicentur, illud est solum ex ignorantia, quæ per admo-

nitionem, & protestationem prius corā Catholicis factam potest sufficienter auferri, & ita omne scandalum euitari. Hoc autem è medio sublato, nulla interna malitia in illo iuramento eis ineffe videbatur. Quoniam verò his coloribus decepti, & fortasse nonnullo humano timore indutiali qui etiam ex primoribus Catholicis, & Ecclesiasticis non solum in hanc sententiam descendebant, verum etiam in iuramento præstando anteibant, necessariū fuit in re tam graui, & periculis exposita, Sūmum Pōtificem pro sua pastoralis cura opportunū remediū adhibere. Quamobrē Sanctissimus D. N. Paulus V. ad Catholicos Angliæ, quid in re tam ardua sentiendū, & seruandū esset, datis ad eos literis in forma Breuis admonuit, quarum literarum forma talis est.

¶ Primum Breue Pontificium.

DILECTI filij, salutem, & Apostolicam benedictionem. Magno animi mærore nos semper affecerunt tribulationes, & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide iugiter sustinuistis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Accipimus namque compelli vos, grauissimis pœnis propositis tēpla hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, cōcionibus illorum interesse. Profectò credimus proculdubio eos, qui tāta constantia atrocissimas persecutiones, infinitas propemodum

dum misérias hætenus perpessi sunt, vt immaculate ambulant in lege Domini, nunquam commissuros esse, vt coinquantur communione desertorum diuinæ legis. Nihilominus zelo pastoralis officij nostri impulsî, & pro paterna sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum assidue laboramus: cogimur monere vos, atque obtestari, vt nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatîs, vel cū ipsis in ritibus cōmunicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento diuini cultus, ac vestræ salutis. Quemadmodum etiam non potestis absque euidentissima, grauissimâq; diuini honoris iniuria, obligare vos iuramento, quod similiter maximo cum cordis nostri dolore audiui-mus, propositum vobis fuisse præstandum infra scripti tenoris, videlicet: Ego A. B. vere, & sincere, &c. *vt supra.*

Quæ cum ita sint, vobis, ex verbis ipsis perspicuum esse debet, quod huiusmodi iuramentum, salua fide catholica, & salute animarum vestrarum, præstari non potest, cum multa contineat, quæ fidei, & saluti apertè aduersantur. Propterea admonemus vos, vt ab hoc, atq; similibus iuramentis præstandis omnino caueatis, quod quidem eo acrius exigimus à vobis, quia experti vestræ fidei constantiam, quæ tanquam aurum in fornace, perpetuæ tribulationis igne probata est, pro comperto habemus, vos alacri animo subituros esse quæcūque atrociora tormenta, ac mortem denique ipsam constanter oppetituros, potius quàm Dei Maiestatē vlla in re lædatis. Et fiducia nostra cōfirmatur ex his, quæ quotidie nobis afferuntur de egregia virtute, atq; fortitudine, quæ nō secus, ac in Ecclesiæ primordijs replēdet nouissimis hisce temporibus in Martyribus vestris.

State ergo succinti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ sumentes scutum fidei: confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius, nec quicquam vos detineat. Ipse autem, qui coronaturus vos, certamina vestra in cælo intuetur, bonū opus, quod in vobis cœpit, perficiet. Nostis, quia discipulis suis pollicitus est, se nunquā relicturū esse eos orphanos. Fidelis enim est, qui promisit. Retinete igitur disciplinā eius, hoc est, radicati, & fūdati in charitate; quidquid agitis, quidquid conamini, in simplicitate cordis, & vnitate spiritus sine murmuratione, aut hæsitatiōe vnanimis facite. Siquidē in hoc cognoscēt omnes, quia discipuli Christi sumus, si dilectionē ad inuicē habuerimus. Quæ quidē charitas, cū sit omnibus Christi fidelibus maximē appetenda; vobis certe, dilectissimi filij, prorsus

necessaria est. Hac enim vestra charitate diaboli potētia infrigitur, qui nūc aduersus vos tantopere insurgit, cum ipsa contētionibus, atq; dissidijs nostrorum filiorum præcipuè nitatur.

Hortamur itaque vos per viscera Domini Iesu Christi, cuius charitate è faucib⁹ æternæ mortis erepti sumus, vt ante omnia mutuam inter vos charitatem habeatis. Præscripsit sane vobis præcepta maximè vtilia, de fraterna charitate vicissim exercēda, felicitis recordationis Clemens Papa VIII. suis literis in forma Breuis ad dilectum filium Magistrum Georgium, Archiepresbyterum regni Angliæ, datis die quinta mensis Octobris 1603. ea igitur diligenter exequimini, & ne vlla difficultate, aut ambiguitate remoremini, præcipimus vobis, vt illarum literarum verba ad amussim seruetis, & simpliciter prout sonāt, & iacent, accipiatis, & intelligatis, sublata omni facultate aliter illa interpretandi. Interim nos nunquam cessabimus, Deū Patrem misericordiarum precari, vt afflictiones, & labores vestros clementer respiciat, ac vos continua protectione custodiat, atque defendat, quos Apostolica benedictione nostra clementer impertimur. Datum Romæ apud S. Marcum, sub annulo piscatoris decimo Calend. Octobr. M.DCVI. Pontificatus nostri anno secundo.

Quia verò nōnulli eo tēpore fortasse ad Catholicos decipiendos, ne illa occasione iuramentum recusarent, rumores in Anglia sparserunt, quibus fidem illarum literarum suspectam redderent, di-

cētes, breue illud non verum, nec à Pōtifice scriptum, sed ab aliquo fuisse confictum, ideò Sūmus Pontifex secundū Breue, quo prioris veritas certior fieret, conscripsit, cuius tenor est qui sequitur.

¶ Secundum Breue.

DILECTI filij, salutem, & Apostolicam benedictionem. Renunciatum est nobis, reperiri nonnullos apud vos, qui, cum satis declarauerimus per literas nostras anno superiore, x. Kalend. Octobr. in forma Breuis datas, vos tuta conscientia, præstare non posse iuramentum, quod à vobis tunc exigebatur; & prætereà strictè præceperimus, ne vllō modo illud præstaretis: nunc dicere audent, huiusmodi literas de prohibitione Iuramenti, non ex animi nostri sententia, nostraq; propria voluntate scriptas fuisse, sed potius aliorum intuitu, atque industria. Eaq; de causa iidem persuadere nituntur, mandata nostra dictis literis non esse attendenda. Perturbauit sane nos hic nuntius, eoq; magis, quia experti obedientiam vestram

(filij

(filij nostri vnice dilecti) qui vt huic Sanctæ Sedi obediretis, opes, facultates, dignitatem, libertatem, vitam denique ipsam piè, ac generosè nihili fecistis; nunquam suspicati essemus, potuisse vocari apud vos in dubium fidem literarum nostrarum Apostolicarum, vt hoc prætextu vos ex mandatis nostris eximeretis. Verum agnoscimus versutiem, atque fraudem aduersarij humanæ salutis, eique potius, quam vestræ voluntati tribuimus hanc renitentiam. Eapropter iterum ad vos scribere decreuimus, ac denuo vobis significare, literas nostras Apostolicas anno præterito. x. Kalend. Octob. datas de prohibitione Iuramenti non solum motu proprio, & ex certa nostra scientia; verum etiam post longam, & grauem deliberationem de omnibus, quæ in illis continentur, adhibitam, fuisse scriptas; & ob id teneri vos illas omnino obseruare, omni interpretatione secus suadente reiecta. Hæc autem est mera, pura, integraque voluntas nostra, qui de vestra salute solliciti semper cogitamus ea, quæ magis vobis expediunt. Et vt cogitationes, & consilia nostra illuminet is, à quo Christiano gregi custodiendo nostra fuit præposita humilitas, indefinenter oramus: quem etiam iugiter precamur, vt in vobis filiis nostris summopere dilectis, fidem, constantiam, mutuamque inter vos charitatem, & pacem augeat. Quibus omnibus cum omni charitatis affectu, peramanter benedicimus. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris decimo Kalend. Octobr. M. DC. VII. Pontificatus nostri anno tertio.

His Pontificijs literis, & epistola ab Illustrissimo Cardinali Bellarmino ad Archipresbyterum Angliæ conscriptis exagitatus Rex Angliæ contra vtrumq; breue, & Epistolam, & in defensionē huius vltimi iuramenti libellum, suo nomine occultato, scripsit, aut scribi fecit. In quo præcipuè ostendere conatur, per iuramentū illud nihil aliud, quam ciuile obedientiam, ac fidelitatem à subditis exigi, & ideo vehementer conqueritur, quod subditi sui ab obedientia ciuili ei præstanda deterreantur. Sic enim ipse Rex in principio Præfationis pag. 13. affirmat, & in alio loco Apologiæ sic inquit. *Ad proximum caput Breuis quod attinet, quo Pontificijs omnibus interdicit, ne Ecclesias nostras adeant, ne ve ritus, & carēmonias nostras frequentent, non est mihi iam animus hæc attingere: siquidem id solum negotij nūc*

incumbit, vt orbi proloquar iniurias, & iniustitias Pontificis interdicētis subdijs meis, ne obedientiam suam erga me profiteantur. Et alio in loco magno verborum pondere, & exaggeratione sic affirmat: *Ego enim, quantum mea mens assequi petest, non cælum à terra longius distare credo, quam professio obedientiæ ciuilis erga ciuilem Regem differt ab ijs omnibus, quæ catholica fidei, aut Primatui Sancti Petri quoquomodo sunt asfinia.*

Hæc autem, & similia multa, quæ in illa Apologia continentur, non sine sufficienti responsione, & impugnatione à Cardinali Bellarmino relicta sunt. Statim enim, ac in manus eius Apologia peruenit, antidotum contra illam, quamuis tecto nomine suo, scripsit; quo illud nō fidelitatis, sed infidelitatis iuramentum esse, nec solius obedientiæ ciuilis ad Regem

Pagin. 24.
Apolog.

gem, sed etiam abnegationis Pontificiæ potestatis professionē esse conuicit. Quæ responsione veluti contēpta Rex in hac posteriori Apologiæ editione nihil illi addendum existimauit. Sed in initio fere præfationis, postquam in authorē illi⁹ responsionis acriter inuectus, & de iniurijs, conuitijs, alijsque in modo scribendi defectibus grauissimè cōquestusest, tãdem concludit, *nunquam eum ad id, in quo causæ cardo vertitur, directe respōdisse*. Hac vero occasione iterum ibi declarat, duo tantum esse capita, de quibus in Apologia disseruit: Prius (ait) *vt probarem, in fidelitatis sacramento nihil aliud, quam obedientiam mere civilem, & secularem summis Principibus à subditis debitam contineri. Alterum vt ostenderem, banc in Reges potestatem à Pontificibus inique usurpata cū Scripturis, Concilijs, & Patribus pugnare*. Ex his autem duobus capitibus hoc posterius in lib. 3. & 4. fuisse à nobis tractatum est, ubi satis directe omnibus, quæ in illa parte Apologiæ, vel in Præfatione Rex inducit, respondimus, ideoque illud amplius non attingemus: alterū vero, quod breuius, clariusque iudicamus, compendiosius etiam in hoc libro prosequemur. Ne vero nobis etiam obijciat, quòd ab scopo aberrauerimus, illum paulo fufius, & distinctius iterum proponemus.

CAP V T. I.

Quis sit præsentis controuersiæ scopus, & causæ status, & quæ ratio disputandi in ea seruanda sit.

T.
4. Generis iuramenti fidelitatis.

V T proprium huius disputationis scopum, statumque controuersiæ præ oculis proponamus, varia iuramenti genera, quæ à Rege temporali exigì possunt, & ex dictis colliguntur, distinguere oportet. Vñ dici potest civile iuramentum, quia est solius obedientiæ civilis in rebus mere temporalibus, & ad Regis potestatem verè pertinentibus. Aliud est iuramentum sacrum, seu Ecclesiasticum, scilicet, solius obedientiæ Ecclesiasticæ, seu spiritualis Regi temporali exhibendæ tanquam supremam potestatem Ecclesiasticam, seu spirituale habenti. Per quod iuramentum consequenter Pontificis potestas, eique

A debita obedientia abiurantur. Tertium dici potest iuramentum mistum clarè, & aperte, quia per illud expresse fit professio vtriusque potestatis in temporali Rege, & vtraque obedientia illi promittitur, & consequenter vtraque etiam Pōtifici abiuratur. Quartū dici potest mistū palliatum, quia per illud obedientia civilis expresse iuratur, teste autem, & sub verbis minus clavis obedientia Pontifici debita negatur, & Regi tribuitur.

B De primo genere iuramenti (vt dixi) nulla est inter Pontificem, & Regem Angliæ controuersia. Quântūvis enim Rex iniuriam, & iniustitiam sibi fieri à Pontifice conqueratur, prohibendo subditis suis, ne obedientiam civilem illi promittant, & seruent: re vera non ita est, vt merito notauit Bellarminus in responsione ad Præfationem Regiam cap. 2. & in Apologia respondendo ab obiecta cōtra primum Breue Pontificis. §. *Pergit deinde author, &c.* Quia in neutro Breui Pōtificio reprehensio talis iuramenti inuenitur, nec aliquem authorem catholicum allegare potest Rex, qui hoc genus iuramenti cum Catholica fide non consentire iudicauerit.

Bellarmino.

C Quapropter sine causa laborat Rex in sua Apologia pag. 25. & sequentibus ex Scripturis, Concilijs, & Patribus probando, vel deberi Regibus in conscientia civilem obedientiam, vel licitum esse iuramentum, quo illa promittitur, nam hoc non solum verum, sed etiam catholicum dogma esse omnes confitemur. Hoc autem, & non aliud probant testimonia à Rege allegata, vt in lib. 3. ex professo per singula discurrendo ostendimus: Et sane testimonia Patrum, quæ ipsemet adducit, & diserte ita loquuntur, nam vel vtramque obedientiam distinguunt, vel cum moderatione, & limitatione loquuntur. Augustinus enim cum dixisset, milites Christianos obeduisse Iuliano, licet Apostata, & infidelis esset, statim adiungit: *Vbi veniebat ad causam Christi, non agnoscebant, nisi eum, qui in cælo erat*. Tertullianus vero dicens, *Colimus Imperatorem*, statim addit, *Sic quomodo & nobis licet, & ipsi expedit*. Et similia sunt alia apud Gratian. in Decret. 1. 1. q. 1. sub finem.

Licitū esse iuramentū circa obedientiam civilem catholicum dogma.

Augustinus.

Tertullianus.

Gratianus.

Neque minus superuacanea sunt, quæ in Apologia in initio responsionis ad Episto-

Idem dog-
ma varia do-
querunt.

Coc. Tolet.

Epistolam Bellarmini Rex congerit ex Concilijs Toletanis. 4. 5. 6. & 10. vt probet iuramentum fidelitatis Regi factum esse abvniuersis subditis seruandum. Tractant enim illa Concilia de puro, licito, ac honesto fidelitatis iuramento, quod & tunc fiebat in Hispania suis Regibus, & nunc etiam fit, ac fidelissime seruatur. Non enim venit in mentem Patrum illorum Conciliorum, esse posse in Ecclesia Catholica aliud iuramenti genus, quo Principi temporali Ecclesiastica obedientia promittatur, aut aliqua spiritualis potestas in eo recognoscatur, vel in Pontifice abiuretur. Vnde in Concilio Toletan. 10. cap. 2. expresse dicitur. *Siquis religiosorum ab Episcopo vsque ad extremi ordinis clericum, siue monachum generalia iuramenta in salutem Regiam, gentisq; aut patriæ data reperiatur violasse voluntate profana, mox propria dignitate priuatus, & loco, & honore habeatur exclusus.* Quæ verba satis declarant, sermonem esse de generalibus iuramentis, quæ in quacunque re publica humana ad eius conseruationem, & ad ciuilem obedientiam, & vitæ, ac rerum suarum securitatem Regi præstādam fieri solent. Et similiter alia Concilia de Iuramento, quod non solum inter fideles, sed etiam inter quoscumque gentiles fieri consuevit, aperte loquuntur. Vnde Concilium Toletan. 4. cap. 75. Sic inquit: *Sacrilegium quippe est, si violetur à gentibus Regum suorum promissa fides, quia non solum in eos fit pacti transgressio, sed & in Deum, in cuius nomine pollicetur ipsa promissio.* Et eodem modo loquuntur cætera. Tractant ergo de communi pacto inter Regem, & regnum iuramento fidelitatis firmato, quod est iuramentum pure ciuile, & politicum, de quo non est controuersia. Vnde illa Concilia magis ad speciem, & apparatus, quam ad causæ probationem adducta videntur. Neq; plus ad Scopum disputationis pertinet canon 12. Concilij Aquisgran. sub Ludouico, & Gregor. 4. in 2. articulo, seu membro illius, vbi generatim damnatur, qui contra Regem insurgunt, & iuramentum fidelitatis illi non seruant. Nam loquitur etiam illud Concilium de puro iuramento ciuili, tum quia nullum aliud erat tunc auditum in Ecclesia Regibus fieri, tum etiam quia pro fundamento

A præmittit Concilium: *Constat, quia quicumque potestati à Domino data resistit, iuxta Apostolicum documentum Dei ordinationi resistit, potestas autem Regis ciuilis tantum est; de simili ergo iuramento loquitur Concilium.*

B Quod si Rex Angliæ illi grauissimo Concilio fidem adhibet, vt par est, quæso, primum ab eo iactum fundamentum attente consideret, statim. n. in principio sic Patres loquuntur: *Primo visum est, normam vniuersæ religionis, atque Ecclesiasticæ disciplinæ in duabus consistere personis, Pontificali videlicet, atque Imperiali.* Quod fundamentum primum auctoritate Gelasij præferentis auctoritatem Papæ potestati Regum confirmat: Deinde testimonio Fulgentij dicentis: *Quantum pertinet ad huius temporis vitam, in Ecclesia nemo Pontifice potior, & in seculo Christiano Imperatore nemo potior inuenitur.* Et in parte tertia eiusdem Concilij multa de Regali munere, ac potestate traduntur, & in cap. quinto illius partis refertur dictum Constantini ad Episcopos: *Potestatem vobis dedit Deus de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis recte iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari.* Quando ergo Concilia iuramenta fidelitatis Regibus facta seruanda esse decernunt, non confundunt ciuilem obedientiam cum Ecclesiastica, sed vnique quod suum est, reddendum statuunt, Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & quæ sunt Dei Deo. Et ita de primo iuramento fidelitatis, & obedientiæ tantum ciuilis nulla est controuersia.

D De secundo autem genere iuramenti, quò vassallus fidelis Regis Christiani illum recognoscit vt supremum caput, vel gubernatorem Ecclesiæ in Ecclesiasticis, & spiritualibus rebus, eique obedientiam in eisdem spiritualibus promittit, nulla quidem fuit olim in Catholica Ecclesia controuersia, quia nunquam in illa tale iuramentum auditum est, quia materia eius sacrilega, & doctrinæ fidei contraria semper iudicata est. A temporibus autem Henrici Octauæ capit in Regno Angliæ illud iuramentum introduci: & in principio ipsemet Rex in comitijs regni sui illud proponere non est ausus, quia res noua esset, &

4.
Ex Cōc. A.
quis gra. pro
batio diuer-
sas priuatus
t eccles.
allaico.

Gelas. ad A
nastas. Im
perat. Inl-
gen. lib. de
Prædestin.
& grat.

Constantia
sententiæ de
iurisdictione
Episcoporum.
Ruffin. lib.
1. alias 10
cap. 2.

5.
Principem
laicam habere
iurisdictionem
spiritualem, olim in
auditum.

& inandita, fuiretque viris Catholicis, & præsertim Ecclesiasticis futuram esse acerbissimam. Ideoque Roffensem, virum magnæ authoritatis, vt illud proponeret, suaque authoritate alijs persuaderet, coegit: ille autem licet iniquitatem iuramenti non ignoraret, tunc vel timore, vel rationibus humanis indutus Regi paruit, iuramentumque non simpliciter, sed quadam limitatione addita, cæteris Episcopis proposuit, scilicet, *quantum eis per Dei verbum permisum esset, ac licitum*. Huius autem lapsus ex humana fragilitate profecti eum postea grauissime pœnituit, publiceque contestatus est, non debuiffe cum exceptione illa Iuramentum admittere, ac si res esset dubia, sed per verbum Dei veritatem aperire, ne alij in fraudem inducerentur. Itaque ex tunc schismatici, & timidi iuramentū probare, & reddere; Catholici autem detestari, & vitare ceperunt. Idemque dissidium inter Catholicos, & hæreticos vsque nunc durat, & perpetuo perseuerabit, quando illi Schismatici in suo errore permanserint, quoniam nobis certum est, fidem Catholicam tale iuramentū damnare.

6. Nihilominus tamen quæstio, quæ nunc versatur, non est de hoc iuramento, bene enim nouit Rex Angliæ, Romanam fidem illud iuramentum damnare, & à veris, ac constantibus Catholicis subditis suis non esse præstandum: imò (vt infra videbimus) ob hanc causam dicit, formulam iuramenti mutasse, ne subditos suos in eas angustias cum ingenti discrimine induceret. Quamuis enim ipse, & alij Anglicani Protestantes priuato suo errore opinentur, iuramentum illud esse licitum, quia putant promissionem esse de re licita, & debita, nihilominus non negant, nec negare possunt, si vel ratione naturali uti velint, iniquum esse, tale iuramentum contra conscientiam præstare, siue animo non implendi illud, siue credendo talem obedientiam soli Pontifici Summo esse reddendam. Quapropter non manet inter nos in hoc puncto controuersia de ipso iuramento, sed de materia eius, quæ coincidit cum controuersia de primatu, quæ lib. 3. tractata est.

Sander. lib. 1.

Roffensis retractatio circa præstitionem iuramentū.

Non est hic quæstio de 2. iuramenti genere, neque de 3.

A Atque eadem ratione non est quæstio de tertio iuramento, vtramque obedientiam ciuilem, & Ecclesiasticam aperte comprehendente. Cum enim bonum ex integra causa, & malum ex quocumque defectu, & vna pars materiæ talis iuramenti praua sit, manifestum est totum iuramentum esse iniquum. Sicut enim propositio copulatiua, cuius vna pars est falsa, simpliciter falsa est, ita iuramentum illud, cum per illud copulatiue (vt sic dicam) & ciuilem, & Ecclesiasticam obedientiam Regi vt supremo capiti promittatur, simpliciter iniquum, & detestabile est. Denique qui credit, Regem temporalem esse supremum in temporalibus, & spiritualibus, quauis in priori parte non erret, sed tantum in posteriori, simpliciter hæreticus est, quia vna hæresis sufficit ad hæreticum constitutum; ergo similiter iuramentum illud est professio cuiusdam hæresis, ac proinde abominabile. Idemque non minus euident, & certum esse debet de quarta iurandi forma, in qua promissio obedientiæ ciuilem Regi facienda, & abiuratio Pontificiæ non clare, sed tectè, & simulate proponitur, quia in moralibus illa duo æquiparantur, parumque refert ad fidei constantiam, quod aperte, vel sub aliquo velamine, & simulatione veritas Catholica negetur. Vnde etiam de hoc puncto non est principalis controuersia, quia verò ab ignorantibus potest in dubium reuocari, inferius opportuno loco dictam veritatem confirmabimus.

C Punctum ergo principale, in quo Rex controuersiam constituit, non est de iure (vt sic dicam) sed de facto, id est, an in illa vltima forma iurandi à Rege Angliæ inuenta sola obedientia ciuilem à subditis exigatur, Ecclesiastica vero nullo modo, neque expressè, neque tacitè, vel tectè, seu palliatè. Et similiter an per illud iuramentum abiuretur Primatus Papæ, eiusque suprema spiritualis potestas negetur, vel solum fiat professio supremæ potestatis Regiæ in suo ordine, & gradu sine professione spiritualis potestatis, quam usurpat. Nam Rex Angliæ contendit in eo iuramento solam promissionem obedientiæ purè ciuilem, & professionem supremæ Regiæ potestatis temporalis contineri. Sic enim ait

7.

4. Iuramenti genus.

8.

in

in Præfatio. pagin. 12. Tanto studio, tan-
taque sollicitudine canebam, ne quicquam hoc
iuramento contineretur, præter fidelitatis il-
lius, & temporalis obedientiæ promissionem
quam ipsa natura omnibus sub regno nascenti-
bus præscribit. Et infra dicit, scripsisse
Apologiam, in qua suscipiebat proban-
dum; nihil in eo iuramento contineri, nisi
quod ad obedientiam mere civilem, ac tem-
poralem spectat, qualis summis Principibus
à subditis debetur. Idemque in alijs locis
tam Præfationis, quam Apologiæ repe-
tit, ex quibus aliqua in præcedenti præ-
fatione retuli. Hoc ergo in primis est à
nobis examinandum. Et primo quidem
de re ipsa secundum se spectata differe-
mus, & per singulas illius formulæ iu-
randi partes, prout Rex postulare vide-
tur, discurrendo, quam sit iniustum,
& fidei contrarium iuramentum illud
ostendamus. Postea verò ad ea, quæ con-
tra Breuia Pontificia obijciuntur, facile
respondebimus.

Contraher
sic statim ac
diuisio.

C A P V T II.

*Virum in prima parte formulæ iuramenti
aliquid præter obedientiam civilem, &
contra Ecclesiasticam iu-
randum propo-
natur?*

I. **I**N quatuor partes, seu paragraphos di-
cta iuramenti formula diuisa est, prima
est in eius initio, secunda in paragra-
pho. *Item iuro*, tertia in paragrapho. *Præ-
tere iuro*, quarta in paragrapho. *Et ulte-
rius credo*, quæ discutiendæ sunt, & attentè
considerandum, an in omnibus, vel in
aliqua earum verum inueniatur illud Re-
gis pronunciatum, nihil in illo iuramen-
to contineri, nisi quod ad obedientiam
mere civilem, ac temporalem spectat;
Prius autem, quam ad singulas partes
descendam, præmoneo, ab aliquibus no-
tatum esse, verbum *Iuro* in prima, & vl-
tima clausula non apponi, & ideo in eis non
iurari, ac subinde non tantam requiri cer-
titudinem de veritate earum rerum, quæ
in eis proponuntur, quin sine culpa saltè
gravi quis possit illa confiteri, licet ea non
credat, sicut in alijs duabus partibus, quæ
sub iuramento proferuntur, necessaria

Vide lib. 1
de Iuram.
cap. 13. n.
8. 21. & se-
quentibus.

A est. Hæc vero consideratio falsa est, & per-
niciosa. Primo enim citra dubiū verum
est, etiā illa, quæ in prima, & vltima parte
continentur, sub iuramento proferri. Nā
in prima dicitur: *In conscientia mea coram
Deo*, quæ duæ particulæ in rigore sumptæ
solent esse formæ iurandi, & licet sigilla-
tim sumptæ interdū sint ambigæ, tamen
simul coniunctæ adinuicem se iuuant, &
determinant significationē ad indubitatā
iurandi formam. Et augetur certitudo ex
solēnitate iuramenti, & ex materia eius,
& quia statim in secūda clausula dicitur:
B *Itē iuro*, & ex alijs, quæ iam dicā. Nā in vl-
tima etiā clausula ponitur particula; *In
conscientia mea*, Et deinde supponitur sim-
pliciter iuramentū hoc, quoad omnes su-
as partes esse tam validū iuramentum, vt
à nulla earum possit Pontifex quēquam
absolvere. Et quod tollit omne dubiū, in-
fra dicitur. *Hæc omnia plane, ac sincere ag-
nosco, & iuro*. Et in fine cōcluditur: *In ve-
ra fide Christiani viri, & sic me Deus adiu-
uet*. Quod vltimū verbū sufficit ad iuran-
dū omnia præmissa, vt in iure etiā canoni-
co habetur, c. *Ego N.* de iure iurando. Vl-
timo vero addo, cū in prima parte dica-
tur, *Agnosco, & profiteor*, & in vltima di-
catur, *Credo*, & materia pertineat ad dog-
mata fidei, etiā si iuramentū non interue-
niret, fore grauissimū peccatū, in illa ma-
teria aliquid falsū confiteri, vel profiteri,
quia esset contra fidei confessionem, quæ
necessaria est ad salutem, teste Paulo ad
Romanos. 10.

Hoc ergo supposito, in primis in ipso
iuramenti initio: *Ego A. B. verè, & syn-
cere agnosco, & profiteor, testificor, & decla-
ro in conscientia mea coram Deo, & mundo,*
quod supremus Dñs noster Rex Iacobus est
legitimus, & verus Rex, &c. aduerto, licet
D hæc verba sincere proposita, & intellecta
expresse nihil aliud quā dominij, ac regi-
ni temporalis professionē continere vi-
deantur, nihilominus in verbis illis: *Sup-
remus Dñs noster Rex*, virus latere. Nam
iuxta intentionem loquentis, ex alia for-
mula iurandi nunquam retractata, & ex
publica eius professione, & scriptis satis
cognita, & iuxta vulgarem, & receptam
in illo regno sensum, particula, *Supremus
Dominus* significat esse supremum sim-
pliciter tam in spiritualibus, quā in tem-
poralibus: supremū (inquam) posituē
in

Cap. Ego.
N. de iur.
iur.

2.

In prima iu-
ramenti parte
virus latere
ostenditur.

in suo regno, quia est supra omnes tam laicos, quam Ecclesiasticos, tam in temporalibus, quam in spiritualibus: & negatiuè respectu totius orbis, seu Ecclesie, quia nullum in ea recognoscit superiorem. Cum ergo in ipsa forma iuramenti cogatur omnis, qui iurat, illo modo recognoscere Regem ut supremum Dominum, tacite cogitur confiteri Primatum eius supremum in magna Britannia, & Hibernia, & exemptionem eius ab omni superiori potestate, & consequenter tacite abiurare cogitur supremam spirituales Pontificis potestatem. Sic ergo in illa sola particula: *Supremus Dominus noster*: aliquid ultra obedientiam civilem, ac temporalem continetur.

3. Dicet aliquis, esto hæc fuerit intentio Regis, quam certe negare non potest, consulto non expressisse illam in ipsa formula, ne Pontificis (ut ipse loquitur) scrupulus conscientie iniiceretur, quem nunc poterunt facile deponere, non iurando iuxta intentionem loquentis, sed iuxta simplicem verborum sonum, & insensu accommodato, quem possunt illa verba facere, tantum de supremo dominio in temporalibus ea intelligendo. Verumtamen hæc fuga, licet speculatiuè (ut aiunt) & abstractè, ac remoto scandalo posset sustineri, tamen in usu, & praxi in tali loco, & inter tales personas, & cum alijs circumstantijs, ac periculo scandali, quod simul ibi concurret, vix potest ab illis verbis separari talis significatio, & consequenter illa erit quædam externa confessio, & professio potestatis Regis absolute supremæ in omni materia, & sine ulla limitatione, præter illam quæ in ipsis verbis additur, de terris eius dominio subiectis. Quæ limitatio auget cætera verba, ut sine ulla limitatione dicta intelligantur. Multoque magis id declarant verba sequentia, ubi iam non tecte, sed expresse ultra civilem, & temporalem obedientiam iuramentum extenditur. Additur enim.

4. Et quod Papa nec per se ipsum, nec per ullam aliam auctoritatem Ecclesie, vel Sedis Romanæ, nec per ullam media cum quibuscumque alijs aliquam potestatem, nec auctoritatem habeat Regem deponendi. Quis quæso, dicat, per hæc verba tantum postulari à sub-

A ditis obedientiam civilem, qualis Summis Principibus à subditis debetur? Certè alij Reges Ecclesie non minus supremi Principes in temporalibus sunt, quàm Rex Angliæ: & tamen neque ipsi talè obedientiam exigunt, nec sibi à subditis deberi credunt, nec subditi illam recognoscunt; ergo aperte declarat Rex Angliæ de se loqui, & sentire tanquàm de supremo Principe, nullum in terris habente superiorem, & hæc professionem per illud iuramentum à subditis postulare. Deinde per illa verba non tam iuratur obedientia Regi, quàm abiuratur potestas Papæ, tractare autem de potestate Papæ, & illam iurandam, vel abiurandam proponere, non pertinet ad potestatem civilem, aut temporalem Regis, nec ad obedientiam civilem illi debitam; ergo illa verba euidenter excedunt terminos obedientie civilis, tum quia verba ipsa aliquid aliud significant præter obedientiam civilem Regi debitam, ut ex ipsis manifestum est; tum etiam quia ipsemet actus exigendi tale iuramentum, & imponendi obligationem profitendi hoc vel illud de potestate Pontificis est actus iurisdictionis plusquam civilis; imò superioris, vel non subditæ potestati Pontificis: quia ad civilem potestatem non pertinet spirituali potestati, præsertim supremæ terminos præscribere. Duo ergo modis (ut Theologicis terminis rem declarem) Rex in illis verbis postulat obedientiam plusquam civilem, primo in actu signato proponendo materiam non civilem, secundo in actu exercito, utendo potestate plusquam civili, & cogendo subditos, ut illi se subdant, & sua professione illam recognoscant.

Accedit, quod per illa verba proponitur professio cuiusdam erroris contra doctrinam ab vniuersa Ecclesia probatam. Quamuis enim re vera materia illa Ecclesiastica sit, si doctrina proposita vera esset, ut cumque tolerabilis esset iurisdictionis usurpatio: cum tamen ipsa forma iuramenti errorem contineat, & ad illum profitendum subditos compellat, non solum exigit aliquid ultra obedientiam civilem, sed etiam cogit ad abnegandam Pontificiam potestatem, & ad confitendum aliquid sanæ doctrinæ contrarium. Assumptum ostenditur

Dictis verbis Papæ potestatem ab iurari.

5.

Præcipua ratio.

ditur, quia ille articulus illius iuramenti includit hanc propositionem, & fidem eius: *In Pontifice, vel in vniuersa Ecclesia non est potestas ad deponendum Regem baptizatum in vlllo casu, vel propter quancumq; causam, vel culpam.* Quauis enim in ipsa iuramenti forma non addantur expresse omnes istae particulae, *In vlllo casu, vel propter quancumq; causam, aut culpam,* in alijs æquivalentibus continentur, nimirum, cum dicitur, quod *Papa nec per se, nec per alios, nec cum quibuscumque alijs aliquam potestatem, nec auctoritatē habet Regem deponendi*: Si enim nullam potestatem habet; ergo nec facultatem puniendi, nec quouis alio titulo potestatem habet effectricem talis effectus, seu depositionis. Et hoc idē per alias clausulas amplificatur, videlicet, quod Papa non habeat potestatem disponendi de regnis sub dominio Regis constitutis, aut alteri Regi concedendi auctoritatem illa inuadendi. Nam hæc omnia pendent ex illo principio, quod Papa non possit illum cogere per talem poenam depositionis, etiam si hæreticus, vel schismaticus, vel catholicorum persecutor sit, neque aliquibus medijs coactionis temporalis, seu corporalis vti ad illum puniendum, vel Ecclesiam defendendam, & catholicos à tanto periculo eruendos. Quam verò falsum sit hoc dogma, quāque alienum à principijs fidei, ab vfu Ecclesiae, & ab omni etiam recta ratione, supposito munere pastoralis, quod Christus Vicario suo commendauit, satis in libro tertio ostensum est; ideoq; in hoc puncto in presenti non amplius immorabor.

6. Tandem eiusdē rationis est alia clausula, qua hæc pars huius iuramenti cōcluditur, in qua Rex suos subditos iurare cogit in Pontifice non esse potestatem, *vlllos subditorum suorū ab eorū suae Maiestatis obedientia, & subiectione exonerandi, aut vllis eorū licentiam dare arma cōtra ipsum gerēdi, tumultus seminandi, aut aliquā violentiā, aut dānum Maiestatis suae persone, statui, vel regimini, vel aliquibus suis subditis intra sua dominia offerēdi.* Quæ clausula eiusdē fere rationis est cū præcedenti, & ex eodē errore procedit, nimirum, quod in Pontifice nulla sit potestas coerciua Regis per corporalem violentiam, vel alias

A temporales poenas: quam doctrinam erroneam esse in eodem lib. 3. ostensum est. Quamobrem, etiam in hac clausula aliquid vltra obedientiam ciuilem iurandum proponitur, & spiritualis potestas vsurpatur, eamque in ipso iuramēto profiteri, & in Rege agnoscere subditi coguntur. Ac denique etiam potestas Pontificia abiuratur, & error cōtra fidei doctrinam iuratur.

Imo hic inuoluuntur noui errores. Vnus est, quod Papa non habeat potestatem relaxandi iuramenta, etiam si iusta, & rationabilis causa intercedat, quod est contra Ecclesiasticum morem, Cōciliolorumq; generalium vsum, & approbationem cap. 2. *de Re iudic. in 6.* Et contra catholicorum Doctorum consensum, & contra potestatem ligandi, & soluendi Petro datam, & ita vfu, & moribus totius populi Christiani declaratam. Et præterea est etiā contra rationem, nam in similibus iuramentis semper includitur, vel conditio tacita, si promissio impleri possit sine notabili damno, & periculo iurantis, maxime vero quando illud periculū, & damnum prouenit ex iniuria, & violentia eius, cui fit promissio: Vel intelligitur reseruatum ius superioris, qui non obstante promissione à subdito facta potest illi prohibere, ne illam impleat, seu ne actionem promissam exequatur, si iusta, & rationabilis causa intercedat, & consequenter potest relaxare iuramentum, materiam eius prohibendo. Deniq; hic error supponit priorem: nam si Papa potest deponere Regem consequenter necesse est, vt auferre possit vinculum obedientiae, & iuramenti, quia, non promittitur obedientia Iacobo, vt Iacobus est, sed vt Rex, vnde si desinat esse Rex, eo ipso non debetur ei obedientia, ac subinde nec iuramentum obligat, nā sublata materia iuramenti, consequenter iuramenti obligationem auferri necesse est.

Alius nouus error est, quia non solū negatur Pontifici potestas deponendi Regem ipsum hæreticum, sed etiam subditos eius cogendi per huiusmodi poenas, vt patet ex illa particula, *vel aliquibus suis subditis.* Est enim circa sensum illorum verborum aduertendum, neminem esse, qui doceat, posse Pontificem

7. Alii errores in hac clausula cōtēti.

8. Alius error.

A suo arbitrio, & absque cogente iustitiæ ratione, dare alicui Principi licentiam, vt contra alium Regem, vel subditos eius arma sumat, aut vim aliquam, vel nocumentum ei inferat: sicut etiam non potest pro libito dare licentiam subditis excitandi turbas contra Regem suum, prout videtur Rex Angliæ in discursu huius operis Papæ attribueret, vt in fine libri tertij animaduertimus, ac refutauimus. Quis enim Pontifex hanc sibi vnquam potestatem arrogauit? aut quis catholicus, aut rationis vsum habens hoc vnquam docuit, aut prædicauit? Non oportet ergo tegere, aut palliare verba illa, fingendo, sensum eorum esse, Papæ non posse illam licentiam dare ad libitum, & sine causa, hoc enim neque Rex timet, neque in mentem hominum venit.

9. Sensus ergo est, non posse Pontificē violentiam aliquam, vel damnum inferre non solum Regi, verū etiam nec subditis suis, neque alicui dare licentiā quippiam simile contra subditos Regis Angliæ faciendi, etiam si illi apostatæ sint, & Ecclesiæ Romanæ rebelles, ac schismatici, & hæresum seminatores, vel fautores: hoc ergo modo dicimus, in verbis illis magnum, & nouum errorem contineri, vel certe eundem de Primatu magis explicatum. Quid enim hoc aliud est, quam profiteri, subditos Regis Angliæ non habere in terris alium superiorem, præter ipsum Regem, nec ab alio posse cogi, vel puniri propter sua scelera, etiam si alijs catholicis, & Ecclesiæ Christi perniciofa sint. Ergo per omnes has clausulas, vel satis expresse, vel saltem implicite negatur, & abiuratur suprema Pontificis potestas, & Regi tribuitur. Vnde concluditur, & falsum esse, nihil in hoc iuramento exigi, præter professionem ciuilem, ac temporalem obedientiæ, & è contrario verissimum esse, iuramentum hoc esse mistum, & virtute continere quidquid in prioribus iurandum offerebatur. Neq; video, quid possit his rationibus cum aliqua probabilitatis specie responderi: quandam autem fugam, quam Rex insinuat, in sequenti capite attingemus.

(***)

Postremū
iuramentū
prioris virtutem
contingere.

C A P V T. III.

In secunda iuramenti parte aliquid etiam vltra ciuilem obedientiam, & contra Ecclesiasticam iurandum offerri.

1. **I**N CIPIT hæc pars ab illis verbis: *Item iuro, & nihil fere continet diuersum à præcedenti, sed in ea magis declarantur omnia, quæ in priori parte contra potestatem Papæ abiurantur, vt nimirum, intelligantur non solum de potestate extraiudiciaria (vt sic dicā) seu de potentia faciendi per vires humanas, sed etiā procedere de potestate iurisdictionis, & iudiciaria, quæ in hac secunda parte expressius negatur, & abiuratur Pontifici sequentibus verbis: Item iuro ex corde, quod non obstante aliqua declaratione, vel sententia excommunicationis, aut deprivationis facta, vel concessa, aut facienda, vel concedenda per Papam, vel successores suos, vel per quancunque authoritatem deriuatam, aut deriuari prætentam, ab illo, seu à sua Sede contra dictū Regem, hæredes, aut successores suos, vel quancunque absolutione dictorum subditorum ab eorum obedientia, fidelitatem tamen, & veram obedientiam suæ Maiestati, hæredibus, & successoribus suis præstabo, ipsumque & ipsos totis meis viribus contra omnes conspirationes, & attentata quancunque, quæ contra personam illius, vel illorum, eorumque coronam, & dignitatem, ratione, vel colore alicuius sententiæ, vel declarationis, aut alias facta fuerit, defendam.*

2. **V**t ergo nullus detur subterfugendi locus, interrogo, an Rex intelligat, sententiam Papæ deponentis Regem baptizatum, & qui se Christianum esse profiteatur, propter crimina, posse esse iustam, aut credit, semper esse iniustam. Primum, vt credo, non asseret, alias subditos suos ad rem turpissimam iurandam induceret, nimirum ad non parendum sententiæ iustæ, quæ secum affert iustum præceptum. Nam si sententia iusta est, etiam erit iustum præceptum, quo illa à subditis seruari mandatur, cum aliter non possit executioni mandari. Item si sententia depositio-

2. Duplex sensus . . . partis iuramenti

nis

Prior sensus
excluditur,
& alienus à
mente Re-
gis ostendi-
tur.

nis lata à Papa contra Regem esse potest iusta, etiam erit efficax, habet ergo effectum poenæ, quam imponit. Vnde cum poena imposita per sententiam depositionis à regno, sit ipso facto priuare Regem dominio, & proprietate regni, sententia iusta efficaciter priuat regno; ergo contra iustitiam, & obedientiam debitam Papæ, est resistere tali sententiæ, & defendere personā Regis contra executionem talis sententiæ; ergo qui primum credit, & nihilominus hoc secundum iurat, rem plane iniustam, & iniquam iurat. Et aliunde contradictionem inuoluit, velle seruare obedientiam, & fidelitatem alicui tanquam vero Regi, quem scias per iustam declarationem, vel sententiam esse cum effectu à regno depositum. Vt si Papa ipse exigeret à fidelibus iuramentum, quod non obstante quacunque sententia, vel declaratione depositionis eius, etiam propter crimen hæresis à quocunque generali Concilio facta, eum defendent in sua sede, eique eandem obedientiam, & fidelitatem præstarent, iuramentum esset iniquum, quia esset de re iniqua, & Ecclesiæ, ac fidei contraria. Tale ergo est hoc iuramentum Regis, si dicta sententia iusta supponatur. Hoc ergo sine dubio non admittet Rex, neque etiam opinor, adeo esse suarum rerum iniquum æstimatorem, ut si concedat, sententiam à Papa latam contra aliquem Regem, esse posse iustam, nihilominus neget, contra se posse eandem tenere æquitatem. Quam enim maiorem immunitatem, vel innocentiam in se, quam in alijs Regibus, qui Romanæ Ecclesiæ rebelles, aut fidei desertores, & impugnatores fuerunt, allegare potest? Aut licet in se causam depositione dignam non agnoscant, unde scit, in successoribus suis esse non posse, cum tamen de omnibus æquè iuramentum exigit? Non est ergo dubium, quin fundamentum huius iuramenti sit, talem sententiam non posse esse iustam.

3. Hinc ergo euidenter concludimus postulari à subditis Regis Angliæ per illa verba, ut iurent, sententiam depositionis contra Regem neque validam, neque iustam esse posse, nam re vera hoc profitentur, cum iurant, tali

A sententiæ non parere, nec illam seruare. Vnde vltius concludimus, ab eisdem peti, ut iurent, non esse in Pontifice potestatem ad talem sententiam ferendam. Probatur, quia non alia ratione credit Rex, & à suis subditis vult credi, sententiam illam fore iniustam, nisi quia absque potestate, & iurisdictione Papæ supra Regem lata sit; hoc enim iugum confringere, & à se tollere his omnibus medijs conatur Rex, & ideo in suo libro sæpe repetit, se nihil minus esse à Pontifice, & Pontifici nihil negotij esse cum illo, & similia. Nec potest aliam rationē iniustitiæ in tali sententia Rex allegare, aut prætere, quæ perpetua sit, & huic parti iuramenti fundamentum dare potuerit. Nam licet in principio Apologiæ duas alias causas ipse indicet, videlicet, quod dispar religionis cultus non sit sufficiens causa, ut subditi possint contra Regem coniurare, & quod inaudita causa damnatus sit, quas querelas infra tractabo: nihilominus neutra earum est vniuersalis, & perpetua (ut de illarum qualitate modo nihil dicam). Et ita non potuit iuramenti forma in illis causis fundari, tum quia Pontifex nondum breue suum scripserat, de quo Rex conqueritur, tum etiam quia iuramentum non loquitur de sententia iam lata, sed absolutè de sententia facta, vel facienda contra Regem, vel successores suos; comprehendit ergo omnem sententiam, siue feratur audita parte, siue non audita, siue propter disparem religionem, siue propter quæcunque alia crimina, vel aliam causam. Ergo iniustitia, quam in illa sententia Rex supponit, & in qua fundauit illam iuramenti formulam, non est, nisi quia credit, non posse à legitima potestate, & iurisdictione manare.

Concludo igitur, in illis verbis huius iuramenti non tantum postulari à subditis civilem obedientiam, sed etiam professionem huius erroris, quod Papa non habeat potestatem, & iurisdictionem ad ferendam contra Regem depositionis sententiam quacunque ex causa, ac subinde non esse veram illam Regis propositionem: *Nihil in eo iuramento contineri, nisi quod ad obedientiam mere civilem, ac temporalem spectat.*

4. In ea parte iuramenti professionē erroris contra fidem includi.

Quor ibi
latet, pec-
cata?

Et inde ulterius infertur, peccare gra-
uissime subditos illud iuramentum præ-
stando. Nam profitentur, & confiten-
tur exterius, Papam non habere iuris-
dictionem supra Regem, qua possit in-
eum iustam sententiam depositionis di-
cere, quacunque ex causa, & quocun-
que modo illam ferat, seruatō ordine,
quem naturalis iustitia postulat, si po-
testas non deesset. Aut enim qui hoc iu-
ramentum exhibet, hoc, quod profite-
tur, credit, vel non credit, si credit, cor-
de, & opere schismaticus est, & in doc-
trina fidei errat, si vero non credit,
quod in iuramenti forma continetur,
& nihilominus iurat, peccat, tum con-
tra fidei confessionem, tum contra re-
ligionem iuramenti, siue iuret absque
intentione implendi, quod iurat, siue
cum intentione seruandi illud, quia prio-
ri modo periurus est, posteriori modo
facit iuramentum vinculum iniquitatis,
& proponit obedire potius hominibus,
quam Deo, promittendo obedire Regi
contra iustam sententiam, & præcep-
tum Pontificis.

5.
Excluditur
Eualio.

Quod si quis dicat, eos, qui simplici-
ter iurant, non intelligere omnia, quæ in
illo iuramento continentur. Responde-
mus, excusationem esse friuolam; tum
quia non de personarum ignorantia, sed
de iuramenti qualitate, & iustitia, vel
iniustitia tractamus; tum etiam quia ig-
norantia illa in catholicis vix potest esse
inuincibilis, nisi valde rustici, & parum
instructi in religione sint, quia literati,
& periti facile intelligent errores in iu-
ramento latentes, & qui minus docti
sunt, saltem dubitabunt, & tenentur ve-
ritatem indagare, & nullus est tam igno-
rans, qui possit tuta conscientia temere
iurare, non inquirendo prius, quale sit
iuramentum. Quod maxime in Anglia
locum habet, quia cum sciant omnes ca-
tholici, etiam rustici, Regē, & Consilia-
rios suos Pontificem maximo odio pro-
sequi, & fidem Romanam auersari, & in
ipsa iuramenti forma videant, multa cō-
tra Pontificem abiurari, necesse est, vt
dubitent, qualis illa abiuratio sit; ergo
si temere iurant, non excusantur à gra-
uissimis culpis, quas in iuramento sub-
esse declarauimus. Ac denique cum ta-
le iuramentum cedat in contemptum

A Apostolicæ Sedis, & in Religionis Chri-
stianæ detrimentum, non potest admit-
ti sine magno scandalo, ideoque Pas-
tores, & Doctores catholici illius Ec-
clesiæ, quæ in Anglia est, non debent
tacere veritatem, & ignorantiam simpli-
cium permittere, nam in huiusmodi
euentu minus malum est, afflictionem
temporalem tolerare, vel aliquo-
rum inconstantium lapsus permittere,
quam veritatem occultare, aut dissi-
mulare.

Atque hic discursus factus circa ini-
quam abiurationem iustæ sententiæ,
quæ à Pontifice contra Regem ferri po-
test, applicari etiam potest ad similem
abiurationem, quæ de omni absolutio-
ne à iuramento fidelitatis, quam Papa
subditis Regis concesserit, fit per illa
verba, *Vel quacunque absolutione dicto-
rum subditorum*. Nam hæc verba etiam
excedunt obedientiam politicam, quia
Papam posse, vel non posse absolvere
à iuramento, non est materia obedi-
entiæ ciuilibis, sed est materia Ecclesiasti-
ca, spectans ad interpretationem po-
testatis ligandi, & soluendi Petro da-
tæ à Christo Domino. Et præterea hæc
verba sunt connexa cum præcedenti-
bus, & eundem errorem continent.
Quia obligatio obedienciæ in quocun-
que ordine, vel statu tantum durat in
subdito, quantum in superiori durat
dignitas, seu potestas, & iurisdictio,
quia hæc sunt correlatiua, & vnum
ab alio pendet. Vnde tam in Præla-
tionibus Ecclesiæ, quàm in Magis-
tratibus ciuilibus eo ipso, quod perso-
na superior à Prælatione, vel Magis-
tratu deponitur, cessat in subditis obli-
gatio obediendi tali personæ, quia iam
non sunt illi subditi. Quod etiam in sum-
mo Pontifice locum habet, si Pontifi-
catui renunciet, vel propter hæresim
deponatur: ita ergo si Pontifex po-
test Regem deponere, potest etiam sub-
ditos ab eius obedientia absolvere; er-
go vt minimum est æqualis error in
abiuratione omnis absolutionis fide-
litis per Pontificem factæ, ac in abi-
uratione omnis sententiæ depositionis.
Addo verò, nouum errorem in hac
posteriori parte inuolui, quia etiam
sine depositione à regno, potest Pon-
tifex

6.
sequentiā
iuramenti
verba erro-
rem conti-
nent simi-
lem præce-
denti.

Alius error
ibi inclusus

tifex præcipere subditis, vt Regi pertinaci in aliquo errore, vel publico, ac scandaloso crimine, non obediant, & absolvere illos pro tunc à iuramento obedientiæ per modum suspensionis obligationis, potius quam absolutæ priuationis, vt infra tractando de censura excommunicationis tractabimus.

7. Superfunt expendenda vltima verba huius paragraphi, in quibus petituriuramentum specialis promissionis reuelandi omnem proditorem his verbis. *Omneque operam impendam reuelare, & Maiestati suæ, hæredibus, & successoribus suis, manifestum facere omnes proditores, & proditorias conspirationes, quæ contra illum, aut aliquos illorum ad notitiam, vel auditum meum peruenerint.* Circa hanc ergo promissionem aduerto, si verba eius in simplici, ac proprio sensu sumantur honesta esse, nihilque continere, quod vel fidelitatem ciuilem excedat, vel sanæ doctrinæ repugnet. *Proditio* enim grauissimū crimen contra Principem, vel rempublicam læsæ Maiestatis significat, quod vulgari sermone *Traycion* vocatur; huiusmodi ergo proditores, & proditorias conspirationes, etiam seclusa speciali promissione tenentur subditi reuelare Regibus suis legitimis, tum ex lege charitatis, & pietatis, ac obseruantia erga illos, & rempublicam; tum etiam ex titulo subiectionis, & fidelitatis, quam ex ipsa lege naturæ ratione illius subiectionis suo Principi debent: ideoque hanc obligationem promissione, & iuramento firmare, & augere, honestū, & sanctū est. Oportet autem, vt verba illa, *quæ ad notitiam, vel auditum meum peruenerint*, sano modo intelligantur de notitia mere humana, & quæ per sacramentalem confessionem comparata non sit: nam confessionis sigillum in nullo casu reuelare licet, vt mox dicam. Et quidem si verba huius promissionis simpliciter (vt dixi) acciperentur, de se illam declarationem, & limitationem includūt, quia (inter Christianos, & catholicos præsertim) illa verba iuxta cōmunem eorum sensum generaliter, seu indefinite prolata non alium sensum referunt, nec maiorem obligationem inducunt.

Licet possint ac debent subditi proditorem in principio reuelare.

Limitatio.

8. Quauis autem hoc verum sit, ex vi verborum loquendo, & non considera-

A tis peculiaribus circumstantijs, nihilominus his omnibus pensatis, duplex fraus, vel deceptio in illis verbis cauenda est. Vna est, quia nomine *proditionis* Rex non intelligit tantum illam, quæ verè, & in re ipsa proditio est, sed etiam omnem illam, quæ suo iudicio, & iuxta præcedentium clausularum errores proditio existimatur. Itaque etiam si Rex sit per Pontificem legitime depositus, & subditi sint à vinculo iuramenti, & obedientiæ Regi debitæ per eundem Pontificem legitime liberati, & absoluti, omnem regni, vel reipublicæ, aut subditorum conspirationem ad depellendum Regem, seuque ab eius tyrannide (si forte eam exercet) liberandum, vocabit Rex proditionem, & proditoriam conspirationem, cum tamen re vera talis non sit, sed iusta defensio, vel iustum bellum, aut supplicium, vt in capite sequenti ostendam. Intelligendo ergo proditorem in hoc sensu, iniusta est talis promissionis exactio, & turpe esset, ac sacrilegum illam iurare, tum quia illa, vt dixi, non est proditio, nam in eo casu potius est seruanda fides reipublicæ, seu communitati subditorum vi oppressorum, quam tyranno, qui illos iniuste premit, cum verè iam non sit Rex: tum etiam quia tunc obligat naturale secretum, sub quo notitia talis conspirationis habetur, quia est de re iusta, & necessaria ad commune bonum communitatis, quæ iuste se defendit, ideoque promissio illi secreto contraria neque obligat, neque potest esse honesta, ac proinde neque sancte iurari potest. Quo circa illa verba per se spectata, & solitarie, vt sic dicam, sumpta possent suspitione carere: nihilominus, vt coniuncta præcedentibus, cauenda sunt, quia hic posterior sensus videtur maxime à Rege intentus.

Si proditio in sensu improprio summatu reuelanda non est.

Nec talis reuelatio licite promittitur iuramento potest.

D

Alia fraus esse potest, quia promissio videtur fieri, etiam si per confessionem sacramentalem comparata sit: hanc enim fuisse mentem Regis, & eorum, qui formam illam iuramenti ediderunt, inde colligi potest, quod apud illos nulla est sacramentalis confessio, & sigillum confessionis pro nihilo ducunt, nullumque discrimen inter illam notitiam, & quancunque aliam constituunt.

9.

Neque de hac Regis mente multum dubitabit, qui ea, quæ de sigillo confessionis in sua præfatione pagin. 147. scripsit, attente considerauerit. Ibi enim licet fateatur, Scholasticos Doctores ex quo in ecclesia esse cæperunt, omnes asseruisse, quidquid confessario sub confessionis velo retegatur, quantuncunque noxia, & periculosa res sit, teneri eum cōfidentis nomen celare: nihilominus doctrinā ita proponit, ut illam potius irridere videatur. Ait enim, *ex quo isti Scholastici Doctores in Ecclesia esse cæperunt, cepisse etiam antiquæ Theologiæ fundamenta nonis ē Philosophia petitis labefactari*: Significās, sententiam illam de sigillo confessionis ad hunc Theologiæ lapsum, seu defectū pertinuisse. Sed non ignorat orbis Christianus, huius temporis nouatores Theologiam scholasticā odio habere, vel quia illam ignorant, vel quia eorum errores accuratius detegit, & impugnat. Veruntamen fundamenta illius doctrinæ, & sententiæ de sigillo confessionis antiquiora esse Doctoribus Scholasticis, semperque eadem in Ecclesia fuisse, & nunc esse, alibi à nobis ex professo probatum est, neque nunc potest obiter pro dignitate tractari, neque est necessarium, cum Rex in citato loco de doctrina illa quoad hanc partem contendere noluerit.

10.

Addit vero, neminem antiquorū scholasticorum inficiari, siquid confessario patefactum fuerit, cuius occultatio magnum nocumentum possit reipublicæ creare, quoties id acciderit, confessariū posse, & debere, quāuis hominē celet, rem indicare, ut periculo occurrat. Quā doctrinam tam certam esse opinatur, ut dicat, contrariam, quam Iesuitis tribuit, nouum, & periculosum dogma continere, ita ut neque Rex, neque respublica possit esse secuta, ubi doctrina illa assertores inuenerit. Hanc vero doctrinam ob causam ibi proponit, & exaggerat, ut Henricum Garnetum tanquam consciū proditoris non reuelatæ accuset, illiusque participem, non admissa excusatione secreti confessionis, efficiat. Quāuis hac criminatione non contentus addat postea, & ostendere conetur, Garnetum non in confessione, sed extra Sacramentum, cōspirationis illius noticiam habuisse. Sed quod ad factum

Crime Garnetum impositum.

- A Garneti spectat, nihil ex certa scientia dicere possum, quia nec præsens adfui, nec certam illius rei historiam legere potui. Scio tamen Garnetum, quem per annos plures familiariter cognoui, magnis animi dotibus à Deo ornatum fuisse, nā præter ingenij præstantiam, & egregiā eruditionem, magnum animicandorem, & morum integritatem, ac probitatem in illo semper obseruavi, quam usque ad mortem custodisse, certis indicij, ac testimonij semper intellexi. Quamobrē, in seruando proditoris secreto, siue antequam cōprehenderetur, siue in confessione iudiciali præstanda, magnam prudentiam, fidelitatem, ac veritatem seruasse, non dubito. Ideoque cum Cardinalis Bellarminus affirmet, testes multos, & vnum in primis grauem, & omni exceptione maiorem sancte affirmasse, in ipso mortis articulo ex ore Garneti audiuisse, se illius proditoris consciū nō fuisse, nisi in confessione sacramentali, utrisque fidem adhibendam cēseo, scilicet, & Garneto neganti se aliam noticiam habuisse, & testibus affirmantibus Garnetum id negasse. Neque indignè ferat Rex, si fidelium, & catholicorum testimonium, hæreticorum, qui ipsi Regi imposuerūt, testimonij præferamus.
- B
- C

Bellarm.

Quod verò ad ius pertinet, seu ad doctrinam asserentem, rem in confessione auditam posse ad ingens detrimentum vitandū, non reuelata persona, indicari, dicimus, illam quidem absolute veram esse, & à Iesuitis nūquam negatam fuisse: nam Bellarminus in sua Apologia illam ingenuè admittit ca. 13. & Ego in tom. 4. de Poenit. disp. 33. secretum confessionis, & præceptum eius ex professo declarans in sect. 3. num. 8. exposui, secretum illud intelligendum esse cum relatione ad personam peccatoris, & ideo propter utilitatem posse cōfessorem loqui de re ipsa tacendo personam, quod in sect. 7. iterum confirmaui, & declaravi. Neque Rex poterit authorem Societatis ostendere, qui contrariam doctrinam docuerit. Adhibent tamen declarationes necessarias, nequis doctrina illa abutatur. Vnam in defensionē Garneti, & Regi respondendo, acute sane, ac prudenter adhibuit Bellarminus noster, dicens, licere quidem de proditione in cōfessione

II.

Res in confessione audita, ob rationabilem causam, celata persona, manifestari potest.

Bellarm.

1. limitatio huius doctrinæ.

fessione cognita generalibus verbis Princeps admonere, vt periculum caueat, sed tamen intelligendum id esse, de Principe in primis catholico, qui religionem confessionis sacramentalis credat, & in debita reuerentia habeat: ac deinde de Principe pio, ac Christiano, de quo præsumi nō possit, aliquid ultra fas interrogaturum. Alioqui neque sacerdos teneatur in tanto periculo, & discrimine se constituere, nec debet, aut licite potest secretum confessionis illi reuelare, quæ scit, & confessionem pro nihilo habere, & omnibus viribus conaturum de persona proditoris interrogare, & inquirere.

12.
2. limitatio

Atque huc spectat alia declaratio generalis, doctrinam illam intelligendam esse, tunc licere de re ipsa in confessione cogitata loqui, quando nec directe, neque indirecte reuelatur persona. Vnde quia in moralibus periculum euentui æquiparatur, (nam qui amat periculum, peribit in illo) ideo qui de re ipsa ita loquitur, vt morali periculo exponat personam confitentis, utique occasionem moralem præbendo, seu parando viam, vt in notitiam eius perueniatur, contra sigillum agit, nam indirecte saltem reuelat personam, & ideo id nulla ratione licet. Neque doctrina hæc sic intellecta est contra Regum, aut regnorum securitatem. Nam potius hæc tanta illius secreti religio, & obseruantia necessaria est, vt per confessionis viam, & per consilia, & monita confessarij remedium aliquod huiusmodi proditiōibus, & iniquitatibus adhiberi posset: quod aliàs plane cessaret: nā si poenitentes de incolumitate sua per illud secretum securi non fierent, nullus esset, qui similia facta in confessione reuelare auderet. Atque ita potius illi, qui vel confessionem irrident, vel eius secretum labefactant, Regum, & Regnorum securitati parum consulunt.

13.

Tandem (vt ad punctum nostrum, à quo digressi sumus reuertamur) cum in formula iuramenti Rex Angliæ promissionem à subditis exigit, reuelandi omnes proditiōes, quæ ad eorum notitiam peruenerint, merito timere possunt, imo & credere catholici, sine vlla distinctione id postulari, siue notitia illa sit per confessionem, & siue reuelatio proditiōis

A fiat simul cū reuelatione proditoris, siue cum morali eius periculo, siue quocūq; alio modo. In quo sensu etiam illa forma ex cedit obedientiam ciuilem, & aliquid contra catholicam religionem inuoluit. Ideoque etiam ex hac parte iuramentū illud est valde suspectum, ac propterea merito possunt catholici, & prudentes viri maiorem illius declarationem exigere, quanuis propter alias causas simpliciter illud recusare teneantur.

C A P V T. IIII.

B *Vtrum in tertia parte iuramenti aliquid ultra ciuilem obedientiam, & contra doctrinam catholicam contineatur?*

P O S T præcedentia iuramenta additur tertium in hæc verba. *Præterea iuro, quod ex corde abhorreo, detestor, & abiuro, tanquam impiam, & hereticam hanc doctrinam, & propositionem. Quod Principes per Papam excommunicati, vel de privati possint per suos subditos, vel alios quoscunque deponi, & occidi.* In his verbis tria expendere necessarium est, primū, doctrinam ipsam; secundum, quo iure hoc iuramentum à subditis exigatur, tertium, quantum hæc verba illis repugnent, quibus Rex promittit ostendere, nihil in hoc iuramento præter obedientiam ciuilem contineri. Circa primum, quoniam Rex de sua securitate sollicitus sæpe inculcat vulgarem illam quæstionem, an liceat priuatæ personæ, vel subditis Regem tyrannum interficere & ab illius vera resolutione huius, & aliarum partium intelligentia multum pendet, pauca de illa præmittere necessariū duxi. Duplex ergo à Theologis tyrannus distinguitur, vnus est, qui non iusto titulo, sed vi, & iniuste regnū occupauit, qui re vera non est Rex, nec dominus, sed locum illius occupat, & umbrā eius gerit; alter est, qui licet verus Dominus sit, & iusto titulo regnum possideat, tyrannicè regnat quoad vsum, & gubernationem, quia videlicet, aut omnia in proprium commodum, communi contempto, conuertit, vel subditos iniuste affligit, spoliando, occidendo, peruertendo, vel alia similia publicè, & frequenter

1.

Duplex ty-
rannorum
genus.

D. Aug.
Prou. 8.

iniuste perpetrando. Talis fuit. v. g. Nero, quem inter tyrannos, quos Deus interdū dominari permittit, numerat Augustinus lib. 5. de Ciuit. cap. 19. sic legēs illud Prouerbiorum. 8. *Per me Reges regnant, & tyranni per me tenent terram.* Et inter Christianos maxime est in hoc ordine numerandus Princeps, qui subditos suos in hæresim, vel aliud apostasiæ genus, vel publicum schisma inducit.

2.
Princeps licet tyrannice gubernare non potest licite priuata autoritate interfici.

S. Thom.
Caietan.
Soto.
Molin.
Azor.
Tolet.
Bart.
Alexand.
Socin.
Gig.
Luc. de Pen.
Conrad.
Brun.
Thom.
Actius.
Restaur.
Parid.

Couarr.

1. Pet. 2.

3.
Conc. Cōf.
tant.

Quæstio ergo præfens præcipue tractatur de legitimo Principe tyrannicè gubernante, quia Rex Angliæ de his Principibus loquitur, & quia in hoc ordine legitimorum Regum nos illum habemus. Dicimus ergo, Principem propter tyrannicum regimen, vel propter quæuis crimina non posse ab aliquo priuata autoritate iuste interfici. Assertio est communis, & certa. Eam docuit D. Thomas in lib. 1. cap. 6. de Regimin. Princip. ubi optimis moralibus rationibus id confirmat. Idem tradit Caietan. 2. 2. quæst. 64. art. 3. ubi alij moderni, & Soto lib. 5. de Iustit. q. 1. art. 3. Molin. tom. 4. de Iustit. tract. 3. disp. 6. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 12. q. 17. & cap. 26. q. 7. & tom. 3. lib. 2. cap. 2. q. 1. & cap. 7. q. 30. Cardinalis Toletus in Summa lib. 5. ca. 6. Et summi communitè verb. *Tyrannus.* Cōfentiunt in hac veritate asserenda Iuris periti, Barthol. Alex. Socin. Card. Præposit. & alij, quos refert, & sequitur Gigas tract. de Crim. læsæ Maiest. q. 65. per totam. Idem tradit Lucas de Penna in l. 1. C. *Ne armorum vsus.* lib. 11. & Conrad. Brun. tract. de Seditiosis lib. 5. ca. 2. num. 9. & 10. & Thomas Actius opusc. de Ludo scachor. q. 2. num. 50. latè, & bene, pluresque referens Restaurus Castaldus tract. de Imperat. q. 82. per totā, & Paridius de Puteo tract. de Sindicat. §. *An liceat occidere Regem,* qui hoc intendit, licet confuse loquatur, vt infra dicam. Couarr. in epitom. 4. Decretal. p. 2. cap. 3. §. 4. num. 6. Estque hæc veritas conformis præceptis Petri. 1. epist. ca. 2. *Subditie stote omni creaturæ propter Deum, siue Regi, &c.* Et infra. *Serui subditie stote Dominis non tantum bonis, sed etiam displicentibus.*

Magis vero in specie definita est, & contraria, vt hæretica dānata in Concil. constantiens. sess. 15. ubi (vt lib. 5. retu-

A li.) damnatur articulus hic. *Tyrannus potest, & debet licite, & meritorie occidi per quencumq; vassallum suum, & subditū, etiā per clanculares insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumq; præstito iuramento, seu confederatione facta cum eo, non spectata sententia, vel mandato iudicis cuiuscunque.* Declaratque Concilium, esse hæreticos, & vt tales puniendos, qui hunc articulum pertinaciter defenderint. Hæc enim definitio, vt omnes authores moderni intelligunt, procedit de tyranno in regimine non in titulo, & usurpatione regni, quod ex verbis ipsis licet colligere. Nam vassallus, & subditus proprie dicuntur respectu veri Principis, & superioris. Item verba illa: *Non obstante quocumque præstito iuramento,* includunt etiam iuramenta legitime facta veris Regibus, nam verba vniuersalia sunt. Vnde nō est dubium, quin author illius articuli saltem fuerit vniuersaliter loquutus de omni tyranno, siue in titulo, siue in regimine, vt ex eius verbis, & exaggerationibus constat. Itē quia ille articulus ex doctrina Vuicleph, & Ioannis V. ortus est, qui dicebat, C Dominos temporales per quodlibet peccatum mortale amittere principatum ipso facto, & ideo posse per suos subditos ad suum arbitrium corripere, vt in eodem Concilio sess. 8. habetur. Conciliū autem damnat articulum propter suam vniuersalitatē, & præcipationem, quā statim præ se fert in omnibus particulis, & ampliationibus suis, præcipueque dānat illum, quatenus veros Reges, & Principes tyrannicè gubernantes cōprehendit. Potest autem etiam extendi ad tyrannum propriissimum per iniustam regni usurpationem, & retentionem, si cū omnibus illis exaggerationibus temerè asseratur, scilicet, *non obstante quocumque præstito iuramento, vel confederatione facta cum eo,* nam hoc est falsum, & contra rationem naturalem, quæ dicat pacta, præsertim iurata seruanda esse.

Ratio autem assertionis est, quia Rex tyrannicè gubernans, vel posset occidi à quolibet subdito priuato titulo iustæ vindictæ, & punitiois, vel titulo iustæ defensionis suæ, vel Reipublicæ. Primū est omnino falsum, & hæreticum, quia potestas vindicandi, vel puniendi delicta

Opposita doctrina v. h. heterica dānatur.

Error Vuicleph & Ioan. V. an. Vs.

4.
Fundamentū veræ doctrinæ.

non

non est in priuatis personis, sed in superiori, vel in tota communitate perfecta; ergo priuata persona occidens Principem suum illo titulo, usurpat iurisdictionem, & potestatem, quam non habet; ergo peccat contra iustitiam. Maior de fide certa est, eamque tradit Augustinus lib. 1. de Ciuit. cap. 17. & 18. dicens. *Non licere alicui priuata potestate hominem occidere nocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit, & cap. 21. & 26. dicens: Qui alium occidit sine publica potestate, eius ve imperio iusto, homicidam esse.* Ratio verò est, tum quia vindicta, & poena delictorum ordinatur ad commune bonum reipublicæ, & ideo non est commissa, nisi ei, cui publica potestas gubernandi rempublicam commissa est; tum etiam quia punire est actus superioris, & iurisdictionis; ergo si à priuato fiat, est actus usurpatæ iurisdictionis: tum denique quia alias sequeretur infinita confusio, & perturbatio reipublicæ, & daretur occasio seditionibus, & homicidijs. Quod si hac ratione homicidium est, propria autoritate occidere priuatum hominem, etiam homicidam, latronem, & Assassinum, multò maius crimen est, manus in Principem licet iniquum, & tyrannum propria autoritate extendere. Denique alias nulla posset esse in Regibus, & Principibus securitas, nam facile vassalli conqueruntur, quod ab eis iniuste tractentur.

Alter vero titulus defensionis, licet fortasse in aliquo casu possit habere locum non tamen in eo de quo tractamus, scilicet, an possit Rex occidi à priuato propter solam tyrannicam gubernationem. Itaque distinguere oportet, an quis defendat se ipsum, vel rempublicam. Item si se ipsum, an defendat vitam, aut membra, seu grauem corporis mutilationem, vel tantum defendat bona externa, & fortunæ. Nam propter solam defensionem externorum bonorum, non licebit Regem inuadentem occidere; tum quia præferenda est vita Principis his bonis externis, propter dignitatē eius, & quia Deum singulari quodam modo repræsentat, eiusque locum tenet. Tum etiam quia Princeps habet quandam superiorem administrationem bonorum omnium subditorum, & licet in illa fortasse extendat, non propterea usque ad intersec-

tionem illi resistendum est: satis est enim, quod ipse obligat⁹ maneat postea ex iustitia ad res ablatas restituendas, vel compensandas, & quod subditus possit illas exigere, prout sine violentia potuerit. At vero si defensio sit propriæ vitæ, quæ Rex violenter auferre aggreditur, tunc quidem ordinariè licebit subdito se ipsū defendere, etiam si inde mors Principis sequatur, quia ius tuendæ vitæ est maximum, & tunc Princeps non est in necessitate, quæ obliget subditum ad vitam pro illo perdendam, sed ipse voluntariè, & inique in illo discrimine se constituit. Dico autem ordinariè, nam si ex morte Regis Respublica perturbanda esset, alia vè magna incommoda contra commune bonum esset passura, tunc charitas patriæ, & boni communis obligaret ad non interficiendum Regem, etiam cum mortis propriæ discrimine; sed hæc obligatio ad ordinem charitatis spectat, de quo nunc non tractamus.

At verò si sermo sit de ipsius rei publicæ defensione, hæc non habet locum, nisi supponatur Rex actu aggrediens ciuitatem, vt illam iniuste perdat, & ciues interficiat, vel quid simile. Et tunc certè licebit Principi resistere, etiam occidendo illum, si aliter fieri non possit defensio. Tum quia si pro vita propria hoc licet, multo magis pro communi bono, tum etiam quia ciuitas ipsa, seu respublica tunc habet iustum bellum defensionis contra iniustum inuasorem, etiam si proprius Rex sit; ergo quilibet ciuis vt membrum reipublicæ, & ab ea vel expresse, vel tacite motus potest rempublicam defendere in eo conflictu, eo modo, quo potuerit. At vero in præsentī non tractamus de illo casu, in quo Rex actu infert bellum aggressiuum ipsi reipublicæ ad destruendam illam, & multitudinem ciuium occidendum, sed quando in pace regnans, alijs modis rempublicam vexat, eique noxius est, & tunc non habet locum defensio per vim, vel insidias contra vitam Regis, quia tunc non infertur actualis vis reipublicæ, quam vi repellere liceat. Vnde tunc aggredi Principem esset bellum contra illum mouere priuata autoritate, quod nullo modo licet, quia ordo naturalis, mortalium paci accomodatus hoc poscit, vt

Licet ne in defensione propriæ vitæ princeps occidat.

6. Quid in rei publicæ defensione.

suscipere

Aug. de Ciuit.

5.

B

C

D

D. Aug. suscipiendi belli auctoritatem penes rempublicam, seu Principes sit, ut dixit Augustinus libro vigesimo secundo contra Faustum capite 74. Item quia sicut non licet mala commissa ab aliquo per mortem eius propria auctoritate vindicare, ita nec licet mala futura, quæ ab eodem timentur, per eiusdem interfectionem propria auctoritate impedire, est enim eadem ratio, & in priuatis malefactoribus est euident; idem ergo maiori ratione in Principe locum habet.

7.
Tyrannus
in titulo licite occiditur.

Ut autem doctrinam hanc amplius illustrare, & ad propositam iurandi clausulam dictam melius applicare possimus necessarium prius est de altero membro, id est, de tyranno in ipso titulo dicere an præcedens doctrina in illo locum habeat, nec ne. Communiter enim inter hæc duo genera tyrannorum constituitur discrimen, nam asseritur, hunc tyrannum quoad titulum, interfici posse à quacunque priuata persona, quæ sit membrum reipublicæ, quæ tyrannidem patitur, si aliter non potest rempublicam ab illa tyrannide liberare. Ita

D. Thom.

sensit Diu⁹ Thomas in secundo distinction. 44. quæst. secunda, artic. 2. in corpore, & ad ult. quem ferè omnes Doctores citati sequuti sunt, & videri potest Conrr. Brun. tract. de Seditios. li. 6. cap. 3. ubi varia refert exempla, sunt tamen ex iustis, & iniustis actibus coaceruata, & ideo non probant ius, sed usum. Ratio ergo est, quia tunc non occiditur Rex, aut Princeps, sed hostis reipublicæ. Quomodo idem D. Thomas lib. 1. de Regim. Princip. cap. 6. defendit factum Aod, Iudic. 5. qui cum esset priuata persona, Eglon Regem Moab, cui seruiebat Israel, interfecit, quia non erat verus Rex populi Dei, sed hostis, & tyrannus. Idemq; tradit Abulens. ibi

Abulen.
Iudit. 13.
Iudic. 4.
Tull.

q. 26. & addit, à quolibet Israelita potuisse occidi. Sic etiam Iudith Holofernè interfecit, Iudith. 13. Estq; simile factum Iahel occidentis Sisaram, Iudi. 4. quod laudatur cap. 5. Sic etiam D. Thomas in priori loco approbat sententiã Ciceronis laudantis eos, qui Cæsarē interfecerunt, qui nō iusto titulo, sed per vim, & tyrannidē imperium usurpabat. Et ideo etiam Doctores dicunt, contra hunc tyrannū non committi crimen læsæ Maiestatis,

A quia in tali tyranno nulla est vera Maiestas. Dicunt etiam, nomine Principis non venire huiusmodi tyrannum, & ideo decreta, quæ dicunt, non licere Principem interficere, hunc tyrannū non comprehendere, ut videri potest in Gigante tract. **Gig.** de Crimi. læsæ Maiest. q. 65.

8.
D. Thom.
Limitatio.

Addit verò supra D. Thomas limitationem, nimirum hoc licere, quando nullus recursus est ad superiorem, per quē iudiciū de inuasore fieri possit. Quæ limitatio locū habet maxime quando tyrannis non à supremo Principe, sed ab inferiori aliquo exercetur. Non enim soli Reges, sed etiam inferiores Domini potētes possunt per tyrannidem dominium aliquod, vel iurisdictionē, vel Magistratum vsurpare. Tunc ergo licet in actu aggressionis possit populus inuadēti resistere, tamen postquā iam facto possidet, & dominatur, non possunt propria auctoritate illum occidere, nec nouum bellum contra eum mouere, si possunt ad superiorem recurrere. Quia cum habeant superiorem, non licet eis propria auctoritate gladium sumere, minusque licebit cuicunque priuatae personæ, aliās omnia perturbarentur, magnaq; confusio in republica oriretur. Et ob eandem causam, etiam quando non est superior, ad quem recurratur, necessarium est, ut tyrannis, & iniustitia sit publica, & manifesta: nā si sit dubia, non licebit per vim depellere eū, qui possidet, cum in dubio melior sit eius conditio, nisi certum etiā sit, possessionē fuisse tyrannicam. Præterea, ut licita sit occisio talis tyranni, oportet, ut necessaria sit ad libertatem regni obtinendam, nā si alia via minus crudeli possit tyrannus depelli, non licebit statim eum occidere sinemaiori potestate, & causæ examinatione.

Quæ requiratur ut tyrannus in titulo, licite apriuo occidi possit.

D Præterea intelligenda est communis sententia, nisi inter tyrannum, & populum fædus aliquod, vel tregua, aut pactum iuramento firmatum intercefferit, ut notauit Abulens. supra, nam pacta, & iuramenta etiam cum hostibus seruanda sunt, nisi fortasse fuerint euidenter iniqua, & coacte facta. Alia etiam limitatio adhibēda est, nisi eadem, vel maiora mala rei publicæ timeantur ex interfectione tyranni, quàm subillo patiatur. Et ita dixit Barth. tract. de Guelfis, & Gebelli.

Abulens.

Alia limitatio.
Bart.

n. 9. licere in eo casu occidere tyrannum propter cōmune bonum, non propter priuatū. Nam si quis occidat tyrannū, vt ipse potiatur imperio per similitē tyrannidem, non excusatur à culpa homicidij, præter nouā tyrannidem. Item si credatur, filiū tyranni, vel alium similem eius sociū eadem mala illaturum reipublicæ, nō licebit, quia fit malum sine spe maioris boni, & quia tunc re vera non defenditur reipublica, nec liberatur à tyrannide, quo solo titulo illa mors honestatur. Deniq; oportet, vt reipublica non contradicat expresse, nā si expresse repugnet, tunc non solum non præbet auctoritatē singulis personis, sed etiam declarat, defensionē non esse sibi conuenientem, cui in hoc credendū est, & inde cōsequenter fit, vt non sit licitum priuatæ personæ defendere tunc rempublicam per mortem tyranni.

His verò non obstatibus, non desunt authores, quibus hæc distinctio, & sententia non placeat, sed indistincte dicendum putent, non esse licitū priuatæ personæ interficere tyrannū, siue in solo regimine, siue etiam in titulo tyrannus sit. Ita sentit Castrol. 14. aduer. hæc. verb. *Tyrannus*, quatenus indistincte loquitur, & eodem modo intelligit Concilium Constantiense, & omnes eius rationes eo tēdunt. Expressius id dixit Azor, dictam cōmunem sententiā reprobādo. in tōm. 2. li. 11. c. 5. q. 10. Fundatur primo quia Conciliū Lateran. absolutē, & generaliter de tyranno loquitur. Secundo quia August. 1. de Ciuit. absolute etiā dicit, siue publica administratione nō licere aliquē occidere. Tertio quia D. Thomas nō dicit, hunc tyrannū laudabiliter occidi à quolibet priuato, sed indefinite, laudabiliter occidi. Quarto quia nullus malefactor iure interfici potest, neq; is, qui possidet, facto deijci potest, nisi prius audiatur, & iudicetur. Nec sufficit euidētia patrati sceleris, nisi sentētia præcedat.

Sed hæc parum cogunt contra receptam sententiam. Nam Concilium Lateran. vt dixi, non definit vniuersalem propositionem negatiuam, nullus tyrannus occidi potest, sed damnat vniuersalem affirmatiuam, omnis tyrannus occidi potest, & non absolutē prolatam, sed

A cum multis ampliationibus, & ideo eius definitio reducitur ad hanc indefinitam, non omnis tyrannus occidi potest ante sententiam contra illum prolatam, ex quo nullum argumentum contra communem sententiam sumi potest. Ad Augustinum respondeo, illum priuatum hominem, qui huiusmodi tyrannum occidit, non id facere sine publica administratione, quia vel id facit autoritate reipublicæ tacite consentientis, vel facit autoritate Dei, qui per naturalem legē dedit vnicuique potestatem defendendi se, & rempublicam suam à vi, quam similis tyrannus facit. Ad D. Thomam respondemus, satis clare loqui, nā in corpore illius articuli dicit: *Cum facultas adest, potest aliquis tale dominium repellere*; in solut. verò ad 5. per vocem illā *aliquis*, aperte declarat priuatam personam, tum ita interpretando verba Ciceronis de interfecto Iulij Cæsaris, tum quia ita concludit. *Tunc enim qui ad liberationem patriæ tyrannum occidit, laudatur, & præmium accipit.* Ad vltimam rationem dicitur, illā procedere, quando aliquis vel in pœnam delicti interficiendus est, vel priuandus his bonis, quæ possidet quiete, & sine cōflictu actuali, formali, aut virtuali; in nostro autē casu nō de vindicta, sed de defensione agitur, nec tyrannus quiete possidet, sed per vim actualem, quia licet fortasse Respublica non moueat bellum, quia non potest, nihilominus (vt recte Caietanus notat) semper gerit bellum implicitū, quia renititur, quantum potest.

Hinc verò noua difficultas suboritur, quia iuxta doctrinam hanc nulla est differentia inter vtrumq; casum, seu tyrannum. Quia etiam tyrannum quoad titulum non licet occidere autoritate priuata, sed publica; hoc autem modo etiā licet occidere Regem tyrannicè gubernantem. Vnde argumētōr vltērius, quia vel tyrannus in titulo, interficiendus est ad vindictā sui sceleris, vel titulo defensionis. Priori modo iam dictum est, non posse interfici à qualibet priuata persona autoritate priuata, tū quia punire est actus iurisdictionis, & superioris, vt supra dixi, tum etiam quia nec ipsa reipublica à tali tyranno offensa posset hoc modo illum punire, nisi publico cōsilio, cognita

Responde-
tur ad Au-
gust.

Caietan.

12.
Noua diffi-
cultas pro-
ponitur.

Vltima cō-
ditio.

10.
Aliorū sen-
tentia.

Castrol.

Azor.

11.
Eius repro-
batio.

cognita causa, & sufficienter iudicata, & ideo ut priuata persona id faciat, non sufficit tacitus, vel præsumptus consensus reipublicæ, sed requiritur expressa declaratio per specialem, vel saltem per generalem commissionem. Vnde etiā hoc titulo nō liceret extraneæ personæ priuatæ, imò nec publicæ non habenti iurisdictionem in talem tyrannum, illum hoc titulo interficere, sine expressa commissione reipublicæ offensæ. Si autem hoc tantum licet priuatæ personæ titulo defensionis, sic nulla est differentia inter vtrunq; tyrannum, quia etiam titulo defensionis licet priuatæ personæ occidere Regem verum, tyrannicè inuadentem suum proprium regnum, vel ciuitatem, ut diximus. Item illomodo non licet talis interfectio expotestate tacite concessa à republica membris suis, sed ex autoritate Dei, qui per legem naturalem unicuiq; dedit facultatem defendendi se, & patriam suam; imò & quolibet innocentem. Ideoq; hoc titulo occidere tyrannum, non solum mēbris reipublicæ, sed etiā extraneis licet in vtroq; casu, & tyranno, nulla ergo est differentia.

13.
Explicatur
difficultas.

Respondeo in primis ad vltimam interrogationem, verum esse, tyrannū sine iusto titulo regnum occupantem, non posse à quolibet priuato iustè interfici per modū vindictæ, seu punitonis, hoc enim conuincunt argumēta facta in priori membro dilematis. Vnde quoad hoc fateor, nō esse discrimen inter hunc tyrannicum Regem, quoad absolutam rationem iniustitiæ, licet respectu proprii Regis sit longè grauius crimen, & læsæ Maiestatis, quod non est respectu alterius tyranni, sed simplex iniustitia, & usurpata iurisdictione. Superest ergo, ut tantum iure defensionis liceat priuatæ personæ hunc tyrannum occidere. In hoc vero est magna differentia inter hūc, & Regem prauum. Nam Rex licet tyrannice gubernet, quandiu non mouet actuale bellum iniustum contra rempublicam sibi subditam, non infert illi actuale vim, & ideo respectu illius non habet locum defensio, neq; vllus subditus potest hoc titulo illum aggredi, aut bellum contra ipsum mouere. At vero proprius tyrannus quandiu regnū iniuste detinet, &

A per vim dominatur semper actu infert vim reipublicæ, & ita ipsa semper gerit cū illo actuale, seu virtuale bellum, non vindicatum, ut sic dicā, sed defensiuū. Et quandiu contrariū non declarat, semper cēsetur velle defendi à quolibet suorum ciuium; imò etiā à quolibet extraneo, ideoq; si aliter defendi non potest, nisi interficiendo tyrannum, cuiuslibet de populo licet illum interficere. Vnde etiā in rigore verum est, id non fieri tunc auctoritate priuata, sed publica, vel potius regni volentis à quolibet ciue tanquam à membro, & organo suo defendi, vel Dei authoris naturæ dantis cuicunque homini potestatem defendēdi innocentem. Vnde etiam in hoc non est discriminē inter vtrunque tyrannum, neuter enim potest occidi auctoritate priuata, sed necessaria semper est potestas publica. Differentia vero est, quod hæc potestas censetur commissa cuiuslibet particulari personæ cōtra proprium tyrannum, nō vero contra proprium Dominum propter discrimen declaratum.

Hinc verò nascitur noua difficultas præfenti instituto necessaria. Nam ex hac posteriori resolutione de propriety-
C ranno sequitur, priorem de Rege tyrannicè gubernante, solum procedere ante sententiam depositionis cōtra talem Regem latam; non vero post illam, quod male feret Rex Angliæ, & examinatione dignū est. Nam sequela habet in primis magnum fundamentum in Concilio Constantiensi: quia illud tantum loquitur de interficiente Principem tyrannum priuata auctoritate, non expectata sententia, vel mandato iudicis cuiusunque, sic enim Concilium Constantiense contrariam assertionem damnauit; ergo si iudex legitimus talis Regis, quicunque ille sit, vel esse possit, contra illum iustā sententiam tulit, qua eum ipso facto à regno deposuit, iam non procedet Concilij definitio. Deinde cessat etiam ratio facta, & ita non habebit tunc locum prima assertio ut proposita est. Nam tunc iā supponitur expectata sententia iusta, & legitima, & sic non procedit aggressor auctoritate priuata, sed in virtute sententiæ, & cōsequēter ut instrumentū auctoritatis publicæ. Deniq; postquam Rex legitime depositus est, iam nō est Rex, neque

14.
Altera diffi-
cultas.

Prin-

Princeps legitimus, & consequenter non potest in illo subsistere assertio, quæ de legitimo Rege loquitur. Imò si Rex talis post depositionem legitimam in sua pertinacia perseverans, regnum per vim retineat, incipit esse tyrannus in titulo, quia non est legitimus Rex, nec iusto titulo regnum possidet. Declaratur hoc amplius in Rege heretico, nam statim per heresim ipso facto priuatur aliquo modo dominio, & proprietate sui regni, quia vel confiscatum manet, vel ad legitimum successorem catholicum ipso iure transit, & nihilominus non potest statim regno priuari, sed iuste illud possidet, & administrat, donec per sententiam saltem declaratoriam criminis condemnatur, iuxta cap. *Cum secundum leges de Heret.* in 6. At vero post sententiam latam omnino priuatur regno, ita ut non possit iusto titulo illud possidere; ergo ex tunc poterit tanquam omnino tyrannus tractari, & consequenter à quocumque priuato poterit interfici.

Quaratione
tex hereti-
cus dominio
regni priue-
tur.

C. Cū secū-
do leges.

15.
Difficultatis
declaratio.

Vide Sotū
libr. 5. de
Iust. 4. 1.
art. 3.
Azor. tom.
2. lib. 21. c.
5. q. 8. &
9.
Respublica
quādo pos-
sit regē ty-
rannice gu-
bernante re-
gno priuare

D. Thom.

Hæc difficultas supponit, contra Regem supremum etiam in temporalibus, posse depositionis penam, & priuationis regni sententiam ferri, quod Rex Angliæ audire detrectat, est autem verissimum, & ex principiis positum in lib. 3. euidenter colligitur, & in sequentibus iterum dicitur. A quo vero possit talis sententia ferri, magna questio est, breuiter tamen nunc supponimus, potestatem hanc deponendi Regem, esse posse, vel in ipsa republica, vel in Summo Pontifice, diuerso tamen modo. Nam in republica solum est per modum defensionis necessariae ad conseruationem suam, ut supra lib. 3. cap. 3. dixi. Ideoque si Rex legitimus tyrannice gubernet, & regno nullum aliud subest remedium ad se defendendum, nisi Regem expellere, ac deponere, poterit respublica tota, publico, & communi consilio ciuitatum, & procerum Regem deponere, tum ex vi iuris naturalis, quo licet vim vi repellere, tum quia semper hic casus ad propriam reipublicæ conseruationem necessarius, intelligitur exceptus in primo illo fœdere, quo respublica potestatem suam in Regem transtulit. Et hoc modo accipiendum est, quod ait D. Thomas. 2. 2. q. 42. ar. 2. & 3. non esse seditiosum resistere Regi tyrannice gubernanti, utique si legitima potestate ipsius communis, & prudenter

A fine maiori populi detrimento fiat. Ita etiam exposuit idem D. Thomas lib. 1. de Regimin. Princip. cap. 6. & discipuli eius Soto lib. 5. de Iust. q. 1. ar. 3. Bañez. 2. 2. q. 64. art. 3. dub. 1. Molin. tom. 4. de Iust. tract. 3. disp. 6. Aliqui vero ex Iurisperitis allegatis confuse in hoc puncto loquuntur, nam Parid. de Puteo supra, & Antonius Massa tract. contr. Duel. n. 78. & 79. ita hoc affirmant, ut singulis etiam ciuibus illam licentiam concedere videantur, è conuerso autem Restaur. Castal. dicta q. 82. ita repugnat, ut etiam communitati id negare videatur, sed iuxta prædicta temperandi sunt.

B

At vero in Summo Pontifice est hæc potestas tanquam in superiori habente iurisdictionem ad corripiendum Reges, etiam supremos tanquam sibi subditos, ut supra ostensum est. Vnde si crimina sint in materia spirituali, ut est crimen hæresis, potest directe illa punire in Rege, etiam usque ad depositionem à regno, si pertinacia Regis, & prouidentia communis boni Ecclesiæ ita postulent. Si verò vitia sint in materia temporalis, quatenus peccata sunt, etiam potest illa corripere per directam potestatem, quatenus vero fuerint temporaliter nociua reipublicæ Christianæ, indirecte saltem poterit ea punire, quatenus tyrannicum Regimen temporalis Principis semper etiam est saluti animarum perniciosum.

C

Imò addendum vltius, licet respublica, seu regnum hominum ex sola rei natura spectatum prout fuit inter gentes, & nunc est inter ethnicos, habeat potestatem, quam diximus, se defendendi à tyranno Rege, & illum deponendi in eum finem, si necessarium fuerit: nihilominus regna Christiana quoad hoc habere aliquam dependentiam, & subordinationem ad Pontificem Summum. Primo quia potest Pontifex alicui regno precipere, ut se inconsulto, contra Regem suum non insurgat, vel illum non deponat, nisi prius causa, & ratione ab ipso cognita, propter moralia pericula, & animarum dispensanda, quæ in his tumultibus popularibus moraliter interueniunt, & ad vitandas seditiones, & iniustas rebelliones. Vnde in historiis legimus, fere semper regna in huiusmodi casibus Pontifices consuluisse, vel etiam ab eo petiuisse, ut Regem

D

Sot.
Ban.
Mol.

Parid.
Anton.
Mass.

Restaur.

16.

17.
Regnū Chri-
stianū inde
ponendo re-
ge tyranno
à Pontifice
pendet.

C. Alius.
Duar. Nu
nes 1. part.
Chronice in
Sancio. 2.
alias Capel
lo.
cap. Gran.

ineptum, vel tyrannum deponeret. Vt de Chelderico Rege Galliarum tempore Zachariæ Papæ, cap. Alius. 15. quæstio. 6. & de alijs supra lib. tertio, cap. 23. relatū est, & de Rege Lusitanie Sancio Secundo, tempore Innocentij Quarti referunt latē Lusitanæ historiæ, fuisse à Pontifice ab administratione Regia depositum, licet nō regno priuātū, vt refertur etiam in cap. Grandi, de Supplend. neglig. Prælatorum, in sexto. Secundo pendet regnum Christianum à Pontifice in hoc, vt possit Pontifex non solum consulere, aut consentire, vt regnum Regem sibi perniciosum deponat, sed etiam præcipere, & cogere, vt id faciat, quando salutis spirituali regni, & præsertim ad vitandas hæreses, vel schismata necessarium esse iudicauerit. Quia tunc maxime habet locum vsus potestatis indirecte circa temporalia propter spirituales finē, & quia potest per se immediatē Regem deponere in tali casu; ergo potest cogere Regnum, vt id exequatur, si necessarium sit, aliās esset eius potestas non solum inefficax, sed etiam insufficiens. Denique, quia tale præceptū in illo casu iustissimū est.

Vide Azor
tom. 3. lib.
2. cap. 7. q.
30. Castro.
lib. 2. de Iu
sta hæreti.
punit. cap.
14.

28.
Post iustam
sententiam
declaratoriā
quo modo
Rex puniri
queat.

Hoc ergo supposito fundamento dicendum est in puncto ultimo proposito, post sententiam condemnatoriam Regis de regni priuatione, latam per legitimam potestatem, vel quod perinde est post sententiam declaratoriam criminis habentis talem poenam ipso iure impositam, posse quidem eum, qui sententiam tulit, vel cui ipse commiserit, Regem priuare regno, etiam illum interficiendo, si aliter non potuerit, vel si iusta sententia adhuc etiam poenam extendatur. Non tamen statim posse Regem depositum à qualibet priuata persona interfici, imò neque per vim repelli, donec ei præcipiatur, vel generalis hæc commissio in ipsa sententia, vel iure declaretur. Prior pars euidenter sequitur ex præcedenti principio: nam qui potest aliquem iuste condemnare, potest etiam poenam exequi, per se, vel per auxilia ad id necessaria, alias frustra esset illa potestas dicendi ius sine potestate efficaciter coactiuum. Atque hac ratione, vt ait Augustinus, lib. 1. de Ciuit. cap. 26. recte facit minister Regis interficiendo hominem ex præcepto Regis, quia tunc magis potestatem Re-

A gis, quam suam exequitur. Ita ergo quando respublica iuste potest Regem deponere, recte faciunt ministri eius Regem cogendo, vel interficiendo si sit necesse, quia iam non potestate priuata, sed publica operantur. Sicq; recte dixit Soto lib. 5. de Iustit. quæst. 1. ar. 3. licet Rex in solo regimine tyrannus, non possit à quolibet interfici, *Lata vero sententia quisq; (inquit) potest institui executionis minister.* Eodēq; modo si Papa Regem deponat, ab illis tantum poterit expelli, vel interfici, quibus ipse id commiserit. Quod si nulli executionem imperet, pertinebit ad legitimum in regno successorem, vel si nullus inuentus fuerit, ad regnum ipsum spectabit. Et ita tradunt Doctores, seruandum esse in crimine hæresis, quando Rex hæreticus per publicā sententiā regno priuatus declaratur, vt videri potest in Castro lib. 2. de Iust. hæret. punit. cap. 7. Siman. de Cathol. instit. tit. 46. n. 75.

Soto.

Cast. Simā

Atque ex his facile probatur altera pars, quia licet aliquis sit ad mortem iuste damnatus, non potest quilibet priuatus suo nutu illum occidere, nisi præcipiatur ab habente authoritatem, vel aliter moueatur, quia nemo potest alium occidere, nisi vel superior habens in se talē potestatem, vel minister eius: non potest autem dici minister, nisi à principali potestate moueatur. Quod si hoc verum est respectu cuiuscumque malefactoris, maiori profecto ratione respectu Principis procedet. Dicit forte aliquis, sufficere motionē implicitam, seu tacitam reipublicæ, quæ eo ipso, quod Regē deposuit, vult, ab omnibus expelli, & cogi, & si resistat, etiā occidi. At hoc falsum est, & cōtra rationē cogitatū, seu fictum: nā iudex condēnans priuatū hereticum, vel malefactorē, non statim facit omnibus facultatē in illū animaduertendi; ergo nec respublica, vel Papa Regē hereticū, vel aliter tyrannicū condēnans, omnibus talē licentiā concedit, etiā tacitē, vel implicitē. Nulla enim iusta ratione potest præsumi magis hæc licentia cōtra Principē, quàm contra alios: nam semper est necessaria prudentia; & iustus modus in ipsa executione, & maius periculum esturbationis, & excessus in coactione personæ Principis, aut Regis, quàm cæterarū. Vnde si Papa aliquē Regē per sententiā declaret

19.
Priuatum
propria au
thoritatenō
posse mor
te dāpatum
occidere.

August.

declaret hereticū, & à regno depositū, & de executione nihil amplius declaret, nō statim potest quilibet Princeps cōtra illū mouere bellum, quia nec est illo superior in tēporalibus, vt supponim⁹, nec ab ipso Papa illam potestātē accipit ex vi solius sentētiæ. Et ideo (vt dicebam) solus legitimus successor eius, si Catholicus sit, habet tunc illā facultatē, vel si ipse negligat vel nullus sit, cōmunitas regni in illo iure succedet, dūmodo sit catholica. Ipsa vero petēte auxiliū ab alijs Principibus, illud prestare poterunt, vt per se constat. Si autē Pontifex (quod sepius fecisse, exemplis ostensum est in lib. 3.) alijs Regibus potestatem tribuat inuadendi tale regnum, tūc iustē fieri potest, quia neq; deest iusta causa, nec potestas.

20. Ex hac ergo vera, & certa doctrina manifeste conuincimus, tertiam partem iuramenti ex varijs capitibus excessum potestatis, iniustitiam contra bonos mores, & errorem contra veram, & Catholicam doctrinam continere. Primum probo, nam qua autoritate cogit Rex suos subditos ad iurandum, vt hæreticam propositionem, quam Ecclesia Catholica hætenus nō dānauit? Si enim Rex dicat, esse dānatam in Con. Cōstantiensi, in primis nō potest constanter hoc dicere, cū auctoritatē Conciliorū præfert im modernorū, p̄nihil habeat. Deinde vbi legit in Cōc. Constantiensi particulā illam, *Principes per Papam excommunicati, vel depriuari*? aut illam, *Persuos subditos, vel alios quoscumque*? Cum ergo hæ particulæ additæ illi propositioni, reddant illam, & sententiam eius longē diuersam, fallaci, & illusoria illatione talis propositio Concilio tribuitur. Quod si non Concilij auctoritate, sed sua Rex damnat propositionem illam, excedit proculdubio, & abutitur potestate, quam nō habet. Et præterea mirabile est, quod sepe contēnat Papæ potestatem ad definiēdas res fidei, & ipse illā sibi audeat arrogare, nam licet verbis hoc non dicat, factō profitetur. In quo etiam parum sibi constat. Nam alibi gloriatur in eadem Apologia, se non cudere novos fidei articulos more Pontificiū. Denique cum ipse nihil putet esse de fide, nisi quod in Scriptura continetur, oportet, vt nobis ostendat in Scriptura, vbi sit illa propositio vt hæretica damna-

A ta, vel contraria diuinitus reuelata, vt illa pro heretica habenda sit. Certe licet Paulus dixerit, *Omnia anima potestatis sublimioribus subdita sit*, nunquam addidit, etiam potestatibus excommunicatis: vel depriuatis à Papa omnes subditi sint, neque vnum ex alio colligi potest, cum sint longe diuersa, ne dicam veluti opposita, nam Rex depriuatus iam non est sublimior potestas. Atque hinc vltèrius concludo, professionē illius iuramenti quoad hanc partem esse quandam confessionem Regiæ auctoritatis, & potestatis, tum ad damnandas propositiones vt hereticas ad libitū suum, tum ad proponendum fidelibus authenticē, quid credere de fide debeant, vel tanquam hæreticum protestari; quod ex parte Regis est excessus, & vsurpatio potestatis spiritualis, & ex parte profitentium tale iuramentum est quædam virtualis professio falsa fidei.

Præterea ex ipsis verbis apertissimè constat, Regem in hoc iuramento non solum obedientiam ciuilem, seu iuramentū eius exigere. Nam sub iuramento detestari propositionem aliquā vt hæreticā, plane excedit obediētiā ciuilem, quæ est longe inferioris ordinis à Christiana fide. Maxime quādo tale præceptum nouum est in Ecclesia, ita vt Rex non solum cogat Christianum subditum ad detestandam propositionem alias damnatam ab Ecclesia (quod interdū potest facere Catholicus Rex modū debitum seruando) sed etiam cogat ad detestandam propositionem, quam ipse denuo sua auctoritate condemnat; vt nunc Rex facit. Vnde satis etiam probatum relinquitur, iniustum esse hoc iuramentum ex parte Regis, quia multis modis excedit potestātē suam, & ita est violenta coactio, & aliene iurisdictionis vsurpatio. Ex parte vero fidelium etiam est iniustum illud acceptare, vel generali ratione, quia vel iuraret rem illicitam, vel mendaciū, nam si credant esse hæreticam propositionem illam propter solam Regis auctoritatem, vel propter hoc solum damnabile est, multoque magis, quia propositio illa, quæ sic damnatur, verissima est, & ex veris principijs fidei certa, vt in lib. 3. probatum est. Si autem abiurent exterius talem propositionem, quam men-

21.
Hoc ipsum
ex verbis iu-
ramenti cō-
uincitur.

Altera ratio

te non credūt esse hereticā, manifestum per iuramentū cōmittunt, ut per se notū est. Et ultra hoc continet talis professio specialē, & propriam iniuriam contra Pontificem, cuius potestatem, & obedientiam propter timorem humanum abnegant.

22.
Duplex error
in 3. parte
iuramenti.

Tandem facile intelligitur ex his, partē hanc iuramenti doctrinam etiam erroneam inuoluere. Vnus error est, in Pontifice non esse potestatem ad deponendū Regem hereticum, vel schismaticum, & regnū suum ad idem schisma, vel eandē hāresim pertrahentem, vel peruertentē. Huius enim erroris professio precipue, magisq; directe per illa verba fit, quam per alia, ut cuilibet legenti statim patebit, & in superioribus multipliciter est probatum. Alter error minus quidē verbis expressus, in ipsa verō sententia latēs, & virtute cōtentus est, in his, quæ ad fidei doctrinā, & detestationē hāresum pertinent, posse temporālē Regem fidem etiā iurata a suis subditis exigere. Imò etiam in hoc esse præferendam sententiā Regis sententiæ Pontificis. Quæ sane virtualis quædā professio est Primatus Regis temporalis in spiritualibus, seu Ecclesiasticis; nihil enim maius est in Petri Primatu, nec magis ad conseruationem Ecclesiæ, eiusq; vniōnē necessariū, quàm in proponendis rebus fidei, & hāresibus dammandis suprema autoritas, quam in illis verbis sibi Rex Angliæ arrogat; ergo professio talis iuramenti est manifesta schismatis, & erroris professio: tenentur ergo veri catholici in conscientia illud respuere.

C A P V T V.

De vltima parte iuramenti, & erroribus in ea contentis.

7.

IN vltima iuramenti parte fere iidem errores repetuntur, & ideo vix aliquid addendum circa illam superest, quia vero partim declarantur, & exaggerantur magis, partim etiā prauitas iuramenti augetur, singula breuiter notanda, & cita exponēda sunt, ut ab omnib; facile intelligātur. Primo ergo iterū abiuratur Pōtificis autoritas, & potestas his verbis. *Et vltius credo, & in conscientia mea resoluo, quod nec Papa, nec alius quicumque*

In vlt. parte
iuramenti er-
rores supra
positi repe-
tuorur & ex-
aggeratur.

A potestatem habet me ab hoc iuramento, aut aliqua eius parte absolueri. In his verbis affirmatur aperte hæc propositio: *Papa non potest subditos Regis temporalis à iuramento fidelitatis absolvere.* Quia quod de hoc iuramento affirmatur, non est propter peculiarem eius rationem, nec propter dignitatem, quæ in Rege Angliæ maior sit, quam in alijs temporalibus Regibus, ut est per se notum, & Rex ipse in sua Præfatione aperte profitetur. Cum autem dicitur, *Papa non potest, &c.* intelligitur simpliciter, id est, nullo modo, nulla ex causa, in nullo ve casu, hoc enim significat illa verba secundum planum, ac cōmunem sensum, & intellectum eorū, quomodo vult ipse Rex paulo inferius verba huius iuramenti accipi. Præter quā quod ex fine iuramenti, & exprima eius parte satis clarum est, hanc esse Regis mentem.

B

Sic autem propositio illa heretica est, quia est contra potestatem ligandi, & solvendi datam Petro, prout illam semper intellexit, & exercuit Catholica Ecclesia. Sic enim subditi heretici cuiuscumq; eo ipso, quod per sententiā legitimā publicē denunciatur hereticus, à iuramento fidelitatis absoluantur ex decreto Gregorij. IX. in cap. vlt. de Hæreticis, illiusque poenæ & potestatis, & iustissimam rationē explicat D. Thom. 2. 2. q. 12. ar. 2. Simili modo absoluitur quis à vinculo iuramenti fidelitatis præstiti Domino, qui publice ex cōmunicatus, ac denunciatus est, per Urbanū. II. in ca. vlt. 1. 5. q. 6. & Gregorius. VII. cum Romana Synodo in cap. *Nos Sanctorum* ibidem. Vbi non omnino, & simpliciter vinculū iuramenti tollitur, sed quasi suspenditur pro eo tempore, pro quo ex cōmunicatus in censura cōtumax perseverat. Quod secus est, quando Rex, vel Princeps propter hāresim, vel alia crimina deponitur, & priuatur regni dominio, tunc enim omnino tollitur, & quasi irritatur iuramentum, eius materia subtrahita. Atque hoc modo Innocentius. IIII. cum Concilio Lugdunensi absoluit à iuramento fidelitatis vassallos omnes Imperatoris Frederici, & alia exempla supra posita sunt, quibus antiquus, & vniuersalis sensus Ecclesiæ ostenditur, qui est optimus Scripturæ interpres. Nam, si de cō-

2.
Potest Pon-
tifex subdi-
tos hæreti-
ci à iuramē-
to fidelita-
tis absolue-
re.
Gregor. ix.

D. Thom.

Vrban. II
Gregor. 7.

Innoc. 4.

lib. 3. c. 23

fuctu-

fuetudine humana dicūt omnia iura, esse optimam legum humanarum interpretationem, cur legis à Christo latę, & potestatis ligandi, & soluendi ab eodem, Petro tributę non erit optima interpretis vniuersalis, & antiquissima Ecclesię consuetudo & talis potestatis vsus. Quam potestate ijdem Pontifices, qui illa vsi sunt, sūma autoritate, & doctrina defenderūt. Pręfertim Gregorius. 7. lib. 8. Registri, epist.

Gregor. 7. 21. & Innocentius 3. in epist. ad Ducem Caringię, in cap. *Venerabilem*, de Elect. & Bonifacius 8. in Extrauag. *Vnam Sanctam*, de Maiorit. & obedientia.

3. Quod si Rex propositionē hęc in Scriptura fundatam, Pontificū, & Conciliorum autoritate declaratam, & cōmuni hactenus consensu receptam non credit, quo iure, qua ve autoritate cogere vult omnes subditos suos ad contrariam falsitatem credendam, & ore affirmandā, & iuramento firmandā? aut quomodo possunt ipsi *in conscientia resolui*, vt in iuramento dicitur, ad id credendum, & iurādum, sine alia ratione, vel motiuo? nisi credāt, maiorem autoritatem habere solum Regem cum suis ministris ad suum errorem confirmandum, eiusque fidem exigendam, quam habuerit Romana, & vniuersalis Ecclesia cum Pontificibus summis tam constanti traditione, & consensu id tradentibus. Quod si hoc Rex intendit, & ad hanc fidem suos obligat, fateatur necesse est, in hoc iuramento non pro temporali tantum iurisdictione, sed pro Primatu spirituali pugnare.

4. Quod alio etiam modo euidenter declaro. Nam contra rationem naturalem est dicere, non posse quempiam absolui à promissione iuramento cōfirmata per materię mutationem, illam auferendo, & quasi irritando. Nam licet quis iuramento promiserit reddere depositū, si alter cedat iuri suo, depositarius iuramento absoluetur. Vnde si talis mutatio per superiorem potestatem fiat, æquē tolletur fidelitatis obligatio. Quod etiam Triphon. I. C. agnouit in *L. Bona fide*, ff. de positi, dicens, si quis accepit depositum sub fide reddendi illud Domino, & Dominus postea à Prætore dānatus sit, eiusque bona fuerint publicata, liberari depositarium à fide reddendi depositum eidem Domino, & in publicum illud de-

L. Bona fide ff. de positi.

A ferri debere. Quia vt infra dicit, *Ratio iustitię postulat, vt fidelitas seruanda in contractu non sit spectanda ex solo respectu inter contrahentes, sed etiam respectu aliarum personarum, ad quas id, quod geritur pertinet.* Quod maxime verum est, vbi autoritas superioris, & publicum bonum interuenit. Neque dubitabit, vt opinor, Rex, similem potestatem in regno suo exercere, subditum, verbi gratia, in crimine læsę Maiestatis inuentum bonis priuando, & consequenter actiones omnes, seu promissiones omnes illi factas, vel in se, aut fiscum suum trasferendo, vel certe omnino eas simpliciter irritando, seu debitoribus condonando, vel remittendo, ex quo necessario sequitur, vt licet essent iuramento confirmatę, debitores à iuramento absoluti maneat. Ergo negari non potest, quin hic modus absoluendi à iuramento honestus, & validus esse possit, si in absolvente sit potestas, vel de materia iuramenti, vel de iure creditoris, seu Domini, aut promissarii disponendi. Ergo vel potestas absoluendi vassallos à iuramento facto Regi hæretico, vel pernicioso subditis Christianis, iniustissimē, & contra omnem rationem negatur Summo Pontifici: vel non ex alio fundamento negatur, nisi quia non creditur habere potestatem ad coercendos, & puniendos Reges temporales. Et ita hęc pars ad superiores reuocatur, & aperte continet professionē erroris contra Primatum Pontificis, & assertionem hæreticam de Primatu Regis, eiusque absoluta exemptione ab obedientia Pontificis, maximē quoad vim coactiuam per temporales pœnas.

B Ergo vel potestas absoluendi vassallos à iuramento facto Regi hæretico, vel pernicioso subditis Christianis, iniustissimē, & contra omnem rationem negatur Summo Pontifici: vel non ex alio fundamento negatur, nisi quia non creditur habere potestatem ad coercendos, & puniendos Reges temporales. Et ita hęc pars ad superiores reuocatur, & aperte continet professionē erroris contra Primatum Pontificis, & assertionem hæreticam de Primatu Regis, eiusque absoluta exemptione ab obedientia Pontificis, maximē quoad vim coactiuam per temporales pœnas.

C Deniq; non omittā aduertere (quia Rex non generatim de iuramento, sed de hoc iuramento loquitur) in vero, & Catholico sensu, menti tamē Regis cōtrario dici potuisse, neminē posse ab illo iuramento iurantē absolvere, quia videlicet, nemo absolui potest propriē, qui ligatus nō est: illud autem iuramentum non ligat iurantem, quia non potest iuramentum esse vinculum iniquitatis, quale illud esset, & ideo nemo potest ab illo solui. Nihilominus tamen potest declarari absolutus, seu non ligatus, quod speciali autoritate; potest facere Pontifex, satisque id fecit, quando declarauit, iuramentum esse illi-

5. Iuramentū hoc ex sensu obligare.

citum, & æternæ salutis contrarium. Inde enim non solum sequitur, non esse præstandum, sed etiam si factum sit, non esse obseruandum. Vnde fit etiam, vt in alio sensu possit Pontifex ab illo iuramento iam facto absoluere, id est, à peccato in talis iuramenti exhibitione commissio, dūmodo digna illius pœnitentia tanquam necessaria dispositio præcedat.

6.

Iurandi hæc forma Regi supremam potestatem spirituale tribuit.

Secundo in eadem parte fit confessio supremæ potestatis Regiæ in spiritualibus, eiusq; exemptionis à Summo Pontifice his verbis. *Quod iuramentum agnosco, recta, ac plena auctoritate esse mihi legitime ministratum.* Et postea his verbis iuramento confirmatur. *Hæc, omnia plane, & sincere agnosco, & iuro.* Quod enim illa confessio in verbis illis contineatur, constat primo ex illis particulis *plena auctoritate*, quamuis enim ex industria vox *suprema* vitata sit, ne forte simpliciores detereret, nihilominus vox *Plena* ex mente Regis satis ex toto dicursu intellecta, pro æquipollenti posita est, nō enim dicitur esse ex plena auctoritate illud iuramentum, nisi quia nulla est inter homines potestas, quæ illud impedire, prohibere, aut auferre valeat, hæc autē est suprema potestas. Deinde cum iuramentum ipsum sit expresse contra Papæ potestatem, cū additur esse plena potestate legitime ministratum, euidenter significatur, potestatem Regiam iuramentum ministrantem esse vel superiorem potestate Papæ, vel illi æquivalentē. Quod ergo Rex in alijs locis expresse profitetur, hic tectē, & in ipso vsu potestatis vsurpatæ inuoluit. Vnde qui tali iuramento consentit, plane iurat, actum vsurpatæ potestatis, esse actum legitimæ potestatis, quod est apertum periurium, & confessioni Catholicæ fidei contrarium. Ac denique ex his etiam verbis cōuincitur Rex, non exigere in hoc iuramento solam obedientiam civilem, cū recognitionem, & confessionem plenariæ potestatis suæ ad decernendum contra potestatem Papæ expostulet.

7.

In vltimis iuramentis iteratur confessio omnium errorum præcedentium.

Tertio in vltimis verbis nouū iuramentum additur huius tenoris, *Hanc, recognitionem, & agnitionē facio cordialiter, voluntarie, & vere, in vera fide Christiani viri, sic me Deus adiuvet.* Quæ est noua confirmatio, & repetitio omnium præcedentiū

A errorū, & confessionis, nō solū externæ, sed etiam internæ eorum, vt iurans vel ab interna infidelitate, vel à periurio excusari non possit. Et præterea expēdo particulam illam *voluntarie*, quæ apertum mendaciū inuoluit, quod sufficit, vt sine periurio iurari à Catholicis non possit. Nam est euident, ipsos non voluntarios, sed coactos minis, & terroribus iuramentum præstare. Quia vt ipsemet Rex paulo antea dixerat eos, *si tali iuramento renuntient, in discrimen amissionis vitæ, & fortunarum misere cōpingi, & contrudi*, quomodo ergo verē iurare possunt, se voluntariē tale iuramentū præstare? Illud enim voluntariē ibi nō significat quācumq; voluntatem, sed illam, quæ metu graui, & potentiviolētia humana coacta nō est, quāq; iurans haberet, etiam si nō cogeretur, sciunt autem Catholici se non habere talem voluntatem, & Rex ipse hoc nō ignorat; ergo ex hoc etiam capite iuramentū iniquum est, quod periurium in hoc inuoluit, & exigit.

Ex alio capite ostēditur ibi periuriū committi. in Apolo. pa. 5.

CAPVT. VI.

C Rationes, quibus iuramentum defenditur, expenduntur.

H Astenus parite, & minutatim, vt, optare se eisdē verbis Rex declarauit, iuramentū refutauim⁹, eiusque deformitates ostēdimus: nunc ne cōtra inauditā partē, quæ Regis etiā est que rimonia, sententiā dicere videamur, necessariū duximus, quidquid in defensionē iuramenti vel Rex indicat, vel nos cogitare potuimus, in examen adducere, vt inde euidentius constet, augeripotius inde iuramenti damnationem, quam defendi, vel excusari.

D

Primo ergo obijci nobis potest auctoritas Regia, quæ verbis expressis, ac sepius repetitis, nihil aliud, quā obedientiā civile, eiusq; professionē à subditis suis per iuramentū illud exigere voluisse affirmat. Ita repetit sepe tam in Apologia, quam in Præfatione. Nā in pag. 4. se, inquit satis ostēdisse, nihil vltra per iuramentū desiderasse, quā vt de subditorū fide, & cōstātia securus fieret, quā propter cōscientiā, ait, *michi præstare tenebatur.* In Præfatione sepius, & apertius nō solum id affirmat, sed etiam

1.

2. Regis fundamenta.

pag. 11. 12. 13. & 14.

etiam probat hoc fere modo: Cum Parliamentum inferioris domus clausulam inseruisset iuramento, qua Pontifici excommunicandi mei potestas adimebatur, illam protinus deleri volui; ergo hinc licet colligere, quanta sollicitudine cauebam, ne quicquam hoc iure iurando cōtineretur, præter fidelitatis illius, civilisque, & temporalis obedientiæ professionem, quam ipsa natura omnibus sub regno nascentibus præscribit. Probatio huius illationis talis ex eodem loco colligitur, quia sublata à iuramento abiuratione potestatis Pontificis ad Regem excommunicandum, nihil in eo relinquebatur præter civilem obedientiā, & fidelitatem. Nam siquid argui potest, maximè, quod abdicandorum Regum ius Pontifici denegatur, & abiuratur; at hoc iustissimum est, nec excedit civilem fidelitatem; ergo. Probatur minor primò, quia tale ius nullo legitimo modo Pontifici est acquisitum, sed per Paparum iniustam usurpationem, & violentiam secularem vendicatum, quod in Præfatione sæpe repetit, & præfertim pagin. 22. ait, probandum in Apologia sumpsisse, illam usurpationem Pontificum cum Scripturis, Concilijs, & Patribus repugnare. Secundo quia talis abdicatio, seu depositio Regum, excommunicationis, quæ spiritualis censura est, fines longè, lateq; excedit, non potest ergo excommunicatio Pontificis iustam, ac legitimam causam subditis ministrare, ut quicquam in Regem, vel eius imperium moliantur. Hæc ferè Rex in illo loco.

Et ex hoc fundamento tacite infert, tum ibi, tum in alijs locis, non posse subditos absolui per Pontificem ab obedientia civili debita Regi, quia non potest Pontifex deponere Regem à gradu, & dominio suo, ergo nec potest facere, quin obedientia illi debeatur, quia iure naturali debita est, quod ius Papa tollere non potest. Hoc est enim, quod illis verbis Rex significare voluit, quam ipsa natura omnibus sub regno nascentibus præscribit. Simili modo infert, non posse Pontificem subditos à iuramento fidelitatis absolui, quia materia illius iuramenti, quæ est obedientia civilis, & promissio eius, est immutabilis, & semper honesta, cum sit iure naturæ debita; ergo nulla humana potestate fieri potest, quin iuramentum illius semper obliget. Proba-

tur consequentia, quia non potest quis à iuramenti obligatione, sub qua aliquid promittit, absolui, nisi prius promissio ipsa, seu materia eius remittatur, aut irritetur, quia vinculum iuramenti per se inuiolabile est, & iure maximè diuino, & naturali obligat; cum ergo huic iuramento materia subtrahi non possit, profectò nec iuramentum ipsum solui potest. Tertiò hinc etiam colligit, multum differre inter hoc vltimum iuramentum, & antiquum Primatus iuramentum, quia in illo potestas etià spiritualis abiurabatur, in hoc verò tantum potestas temporalis, quam in Reges usurpat. Vnde in Præfatione valde reprehendit Bellarminum, quia, ut ait, euincere nititur, hoc fidelitatis iuramentum nihil esse, præter antiquum illud Primatus iuramentum, nunc recens verbis obscurioribus, & per ambages circumloquutionum formatum, &c. Hinc denique in principio Apologiæ dicit: *Non in aliū finem constitutum esse hoc iuramentum, quàm ut non modo inter fideles subditos, & perfidos proditores, sed etiam inter ipsos Pontificios, qui fidelitatem Regi seruandam esse crederent, & eos, qui prætextu disparis religionis contra Regem conurare, licitum esse arbitrantur, discrimen aliquod extaret.* Vnde infra concludit, iuramentum hoc eo fine constitutum fuisse, ut instar pignoris, & auctoramētū subditorum erga ipsum fidei foret. Nihil ergo præter civilem obedientiam continet.

Tandem ad hunc locum spectat aliud probationis genus, quod in Apologia in principio impugnationis epistolæ Bellarmini Rex inducit, ducendo ad inconueniens. Quia qui hoc iuramentum recusandum esse docet, necesse est, ut proditorijs, & absurdis positionibus implicet subditos, quos ab hoc iuramento arcere contendit. Numeratq; quatuordecim propositiones eiusmodi, quarum omnes, vel aliquas ex iuramenti reprobatione necessariò inferri dicit. Quæ autè sint illæ propositiones, infra respondendo ad hanc partem constabit.

Hæc sunt, quæ ex varijs locis, & dictis Regis in ipsius defensionem colligere potui, quæ licet friuolæ excusationes sint, & in eodem semper cardine reuoluantur, omittendas non censui, tum ut omnibus euidentius sit, nihil officij,

Ppp 4 quod

3.
Tria confé-
taria inde
deducta.

4.
Vltimum
probationis
genus.

5.
Regis fun-
damento la-
tisfit.

quod ad difficultatem, aut veritatem ostendendam possit conducere, à nobis prætermitti: tum etiã, vt si fieri potest, Rex ipse animaduertat, in re tanti momenti, tantique periculi, quàm leuibus rationibus, malèq; fundatis opinionibus se duci sinat. Igitur ad verba Regis in primis dicimus, facta non esse verbis consentanea, magisq; factis, & rebus ipsis, quam verbis, aut promissionibus assentiendum esse. Quid enim interest, quod Rex affirmet, se nihil aliud, quàm civilem fidelitatem, & obediẽtiam à subditis suis per illud iuramentum exigere voluisse, si ex forma ipsius iuramenti, & omnibus partibus eius contrarium euidenter ostenditur. Deinde verbis Regis eiusdem verba opponimus. Nam in edicto Regio, vbi hæc iurandi formula continetur, titulus illi superscriptus erat: *Ad detegendos, & reprimendos Papistas*, id est, Catholicos, & Papæ obediẽtes, eiusq; Primatum recognoscentes; at verò si iuramentum solam fidelitatem civilem, & temporale obediẽtiam exigeret, non posset esse signum discernens Papistas à sectarijs, seu apostatis à Papa, quia obediẽtia civilis communis est omnibus, nã illi, qui Papæ obediunt, iustam obediẽtiam civilem suis Regibus non negant. Ergo tale iuramentum non alia ratione datum dicitur ad detegendos Papistas, nisi quia illud admittentes, eo ipso censentur renunciare Papæ, eiusque potestatem abiurare, & è contrario qui illud recusant, eo ipso ostendere se fideles, & obediẽtes Papæ, non ergo datur propter solam civilem obediẽtiam: nam (vt ipse etiam Rex totis viribus contendit) obediẽtia civilis non pugnat cum Romana religione, ac subinde neque cum obediẽtia Papæ, quam profitentur hi, quos Rex Papistas vocat.

6.

Bellarmin. supra in posteriori loco. Ex titulo alterius iuramenti colligitur velle Regem primatũ in ipsius iuramentis.

Præterea in eodem edicto Regio duo iuramenta continebantur, suis titulis distincta, vnum enim *de Primatu Regis in spiritualibus* inscribatur, quale fuit iuramentum sub Elisabetha vsitatum, & à Rege Iacobo promissione quadam completatum, vt supra in Præfatione notauimus. Aliud verò præscriptum erat: *Contra potestatem Pontificis in Principes Christianos*, quod non est aliud, nisi quod nunc Rex vocat iuramentum fidelitatis,

A nullum enim aliud in illo edicto ferebatur, neque de alio hætenus mentio facta est; ergo ex ipsa inscriptione constat hoc iuramentum continere potius abiurationem potestatis Pontificis in Reges, quàm fidelitatem subditorum erga Regem. Nam illud est & directe intentum, vt inscriptio ostendit, & proximè, ac expresse per verba declaratum, sæpiusque repetitum: aliud autè indirecte ad summum, ac remotè, seu per consecutionem quandam in ipso iuramento continetur, licet fortasse ab ipso Rege fuerit per se, ac principaliter intentum. Vnde non im-

B

meritò notare hic possumus, & applicare distinctionem scholasticorum, & moralium Philosophorũ de intentione operantis, & operis, & de intentione finis, & electione medijs propter finem. Rex enim principaliter intendere potuit per hoc iuramentum fidelitatem civilem subditorum, & suarum rerum, suæque personæ securitatem, ac indemnitate, mediũ autem, quo ad illam obtinendam vsus est, fuit abiuratio Pontificiæ potestatis, & ita licet prior finis fuerit fortasse præcipuus in operante, id est, in Rege instituente iuramentum, nihilominus in ipso

C

iuramento proprius scopus, & quasi obiectum eius, est abnegatio Pontificiæ potestatis, & hoc modo dicimus esse principalem finem operis, id est, talis iuramenti, quia est intrinsecus finis, & proxima eius materia, vt in singulis eius partibus declaratum est. Et ita quidquid sit de intentione principali Regis, de qua non curamus, neque illum mēdacij arguere volumus, dubitari non potest, quin iuramentum ipsum, quo Rex vt medio vsus est, ex cesserit terminos obediẽtiæ civilis, & ad illam muniendam, ultra quam par est, potestatem Pontificiam inuasit, eam abiurando, simulque fundamenta fidei euertendo, & abnegando.

D

Quod vt amplius declarem, aduerto, in hac voce *obediẽtiæ fidelitatis civilis*, prout Rex Angliæ illa vtitur, æquiuocationem latere, qua possunt facile simplices, & ignorantes decipi. Rex enim talem obediẽtiam civilem, & fidelitatẽ à suis subditis exigit, quæ nullum in terris recognoscat Rege superiorem, neque directe, neque indirecte, & quæ in nullo casu, neque propter vllam causam possit per

Principalis finis huius iuramenti est abnegatio Pontificiæ potestatis.

7.

Confirmatur ex æquiuocatione verborũ.

per aliquam iurisdictionem in mortali homine existentē impediri, aut tolli. Et quia non potest in Rege recognosci tam suprema potestas, nisi abnegetur potestas Pontificis, quæ sola poterat esse illa in terris superior, etiam in civilibus, saltem indirecte, ideo ad munendam suam civilem obedientiam in illo gradu, & modo, quo illam efflagitat, usus est illo medio abiurandi Pontificiam potestatem. Et ideo verbis dicit, se tantum fidelitatem civilem à subditis exigere, re tamen vera abiurationem Catholicæ fidei ab eis extorquet. At verò iuxta sanam, & veram doctrinam, obedientia civilis generaliter dicitur illa, quæ debetur sublimioribus potestatibus temporalibus, & civilibus, unicuique in suo gradu, & in sua materia, & intra mensuram suam, iuxta illud Pauli Rom. 13. *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vestigal, vestigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.* Et illud. 1. Petri. 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, &c.* Itaque etiam Magistratibus civilibus debetur civilis obedientia, tamen subordinata Regibus, qui præcellunt, Regibus autem non recognoscentibus superiorem in temporalibus, debetur etiam obedientia civilis maxima in illo ordine: non potest autem illa non esse subordinata spirituali potestati, si Christiana obedientia sit. Quia esse debet iuxta mensuram fidei, nam secundum illam tenentur omnes Christiani, siue Reges sint, siue subditi obedire *Præpositis suis* ad Hebr. 13. & præcipue Vicario Christi, cui ipse omnes oves suas subiecit, inter quas Reges connumerantur. Ideoq; si à Rege temporali talis obedientia civilis postuletur, quæ Pontificis obedientiam excludat, iam non est mera obedientia civilis, sed transit in spirituale, & Ecclesiasticam. Talis autem est obedientia, quam Rex Angliæ à suis exigat, ideoq; in hac formula iuramenti quasi oblitus obedientiæ civilis, totus ad Pontificiam potestatem abnegandam, & abiurandam incubuit.

Paulus ad Rom. 13.

1. Petr. 2.

Potestas civilis subordinatur spirituali.

Ad Hebr. 13.

8.

Cōcluditur plus postulare hoc iuramētū quā civilem fidelitatem.

Vnde constat primò, simpliciter falsum esse, quod Rex Angliæ dicit, se tantum postulare per hoc iuramentum à subditis fidelitatem illam quam propter con-

A scientiam illi præstare tenentur. Nam propter conscientiam tenentur subditi, ut Christus dixit, *Reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo*, & consequenter etiam Vicario Christi quæ sunt illius; & quia illa singulari modo, & titulo ad Deum pertinent, ideo sub posteriori membro verborum Christi continentur. Quapropter sicut Cæsare contra Deum præcipiente, potius est obediendum Deo, quàm hominibus, ut dixit Petrus Actor. 4. & 5. ita licet Christiani in conscientia teneantur obedire Regi tanquam præcellenti in suo ordine, non tenentur tamen, neque possunt illi obedire præcipienti abiurationem Pontificiæ potestatis, neque etiam tenentur illi obedire contra debitam Pontifici obedientiam, quæ altioris est ordinis, cui civilis obedientia ita est subordinata, ut in certis casibus, vel ex iustis causis interdum illi cedere debeat. Ergo falsum est, in iuramento nihil à subditis Regis postulari, nisi quod ipsi in conscientia præstare tenebantur.

Act. 4. & 5.

B Quod autem paulò post in sua præfatione, mutatis nonnihil verbis repetit, nihil in hoc iuramento contineri præter fidelitatis, civilisq; obedientiæ professionem, quam natura ipsa omnibus sub regno nascentibus præscribit, caute, & attentè legendum est.

C Nam continet obiectionem, & latentem errorem. Obiectionem, & latentem errorem. Obiectionem est supra facta, quia obedientia, & fidelitas iure naturali debetur Regibus; ergo debetur independentem à Pontifice, unde non magis potest ipse illam mutare, quam ius naturæ, nec magis ab illa solvere, quàm à naturali iure. Error autem, vel deceptio latens est, quia non altiori modo iudicandum putat de obedientia civili inter Christianos, quàm inter ethnicos, nam utrique debent suis Regibus illam obedientiam civilem, quam ipsa natura præscribit, ideoq; sentit, non alijs terminis, neque alijs regulis definiendam esse obedientiam civilem à Christianis, suis Principibus præbendam, quam ab ethnicis, suis Regibus debitam. Atque hanc fuisse Regis mentem, facile sibi persuadebit, qui alia eius clariora verba, quæ in Præfat. pag. 24. contra Bellarminum scripsit, in memoriam reduxerit. Ait enim: *Cū me hæreticis annumeret, & Iuliano Apostata æquet, extra causam, gregemq; Pontificium esse*

9. Latenti re-
gis obiectio
ni occurrunt.

esse putet, necesse est. Eodem itaque iure cum ethnicis Principibus censendus sum, in quos ipse nihil posse Pontificem fatetur. Ex hoc ergo principio in verbis alijs significare voluit, sicut Papa non potest Regem ethnicum deponere, nec eius subditos ab illius obedientia absolvere, ita neque posse suos subditos à sua obedientia, & fidelitate liberare, ideòq; nihil in iuramento postulare, nisi quod ipsa natura omnibus sub regno nascentibus imposuit.

Veritas autem Catholica docet, licet fides, & gratia non destruant naturam, perficere tamen illam, & sub altioribus regulis, ac legibus illam constituere, & ideò obedientiam civilem inter Christianos, licet ex lege naturæ oriatur, nihilominus definiri, & limitari ad obedientiam civilem tali statui cōsentaneam, & fidei, ac religioni non repugnantem, & iustis Ecclesiæ legibus, ac præceptis subordinatam. Ac propterea obedientiam civilem inter Christianos non esse æquiparandam in omnibus cum obedientia civili inter ethnicos, vel inter homines, qui pura naturali prudentia sine vllò fidei lumine gubernari possent. Quia ethnici, vel infideles non baptizati non ita subiiciuntur Pontifici, & legibus Ecclesiæ, sicut Christiani, & ideò in multis casibus possunt Christiani Principes, etià in temporalibus supremi, prohiberi per Pontificiam legem, ne suis subditis aliquid imperent etiam in materia civili, in quibus Principes ethnici cogi non possunt, quia in gremio ouium non sunt, neque vnquam introierunt. Rex autem Iacobus (vt in libro primo probauimus) licet à crimine infidelitatis, seu hæresis, & apostasiæ excusari non possit, non ideò in exemptione ab obedientia Pontificis est ethnicis annumerandus, nam ratione baptismi illi subiectus semel fuit, & sicut Baptismi characterem in se delere non potest, ita neque à debito obedientiæ Ecclesiasticæ eximi potest, etià si millies iugum confringat, vincula rūpat, & dicat; non obediam. Poterit enim facto resistere, & non obedire, apud Deū autem semper erit inobedientiæ non tantum suæ, sed etiam suorum reus. Quapropter cum dicit, in hoc iuramento nihil contineri præter obedientiam, & fidelitatem civilem, quam ipsa natura omnibus sub regno

A nascentibus præscribit, si id intelligat (vt videtur) de obedientia soluta ab omni regula, & directione fidei, qualis etiam inter ethnicos recta ratione vtentes esse potest; eo ipso satis confitetur sui iuramenti errorem, & peruersitatem, quam inuoluit, quia talem obedientiam civilem exigit, quæ Ecclesiasticam excludat, & illi præferatur: si verò sano modo velimus interpretari obedientiam civilem, quam omnibus sub regno nascentibus natura præscribit, sic falsum erit, nihil aliud in illo iuramento contineri, vt patebit respondendo ad obiectionem, quæ ex verbis illis confecimus.

B Respondemus enim, fidelitatem, & obedientiam civilem Regibus datam, licet fundata sit, & radicata in iure naturali, verius, & proprius dici, esse de iure gentium, quia non est immediatè de iure naturali, sed supposita hominum coniunctione in vno politico corpore, & cōmunitate perfecta. Vel certè ad summū dici potest, esse de iure naturæ supposito pacto, & conuentione inter ipsos homines, sicut est de iure naturali obligatio voti ad Deum, vel promissionis, ac iuramenti inter homines, vt suprà in lib. 3. & libro etiam 3. de Legib. latè declarauimus. **C** Atque hinc fit, obligationem obedientiæ civilis quoad materiam, & modum non esse æqualem in omnibus hominibus, qui sub regno nascuntur, sed in vnoquoq; esse iuxta regni primæuam institutionem, & conditionem pacti, & foederis inter Regem, & populum, de quo vel per scriptas leges, quæ alicubi *fora* vocantur, vel per consuetudinem memoriam hominum excedentem constare solet. Et inde etiam fit, vt vinculum talis fidelitatis, seu obedientiæ, vel interdum non obliget, vel etiam aliquando rescindi possit, iuxta conditiones in primo foedere inter Regem, & regnum, vel expresse positas, vel ipso iure naturæ exigente intime inclusas. Et sic non obligat illa obedientia ad parendum Regi præcipienti illicita, vel salutis animæ contraria. Tantàq; potest esse peruersitas Regis contra commune bonum reipublicæ, vel contra foedera, & conuentionem cum regno factam, vt totum regnum communi consilio possit pacta rescindere, & Regē deponere, & ita se ab illius obedientia, & fide-

10.
Qualis sit
obedientia
civilis subdi-
torum fide-
liam.

11.
Obedientia
Regibus de-
bita, est de
iure gentiū

Qua ratio-
ne de iure
naturali di-
ci queat?

Aliquando
non obligat.

12. fidelitate ciuili liberare, vt suprà cap. 5. A diximus.

Ita ergo in bono sensu etiam Christiani, qui sub regno nascuntur, dici possunt habere à natura præscriptam Regū suorum fidelitatem, modo tamen, communi iuri gentium Christiani, & Catholici orbis, vel potius diuino iuri, & fidei accommodato. Hic autem modus est, vt ciuilis obedientia sit subordinata Ecclesiastica, & ab ea dirigatur, quantum ad ea, quæ ad salutem animæ spectant, & consequenter vt vinculum illud, in quo obligatio ciuilis obediētiæ fundatur, per Pastorem Ecclesiæ dissolui possit, si is, qui potestatem ciuilem habet, illa in subditorum spiritualem perniciem, vel in suam cum publico aliorum scandalo, & detrimento abutatur. In hoc autem sensu falsum est, Regem Angliæ solū exigere à suis subditis in hoc iuramento illam ciuilem obedientiam, quam ipsa natura omnibus sub regno Christiano nascentibus præscribit, quia in Christianis natura ipsa fide diuina illuminata, dicat esse obediendum Regibus in ciuilibus, nisi aliquid contra fidem, vel contra obedientiam Ecclesiasticam inuoluant, aut præcipiant, sicut in hoc iuramento à Rege Angliæ fieri, satis, superq; ostensum est.

Ciuilis obediētia in subditis Christianis à fide diuina li-
mitatur.

13. Refellitur
quædam eua-
sio.

Ad signum autem, quo Rex conatur contrarium suadere, quia clausulam, in qua potestas ipsum excōmunicandi abiurabatur, poni in iuramento non permisit, respondemus, esto hoc ita sit (de quo propter verbum Regis de facto testificantis non dubitamus) nihilominus signum esse insufficiens. Primo quia licet expressa abiuratio potestatis excōmunicandi sublata fuerit, implicita, & inuoluta relicta est. Secundo quia expresse est posita in iuramento abiuratio potestatis Pontificis deponendi Regem ex quacunque causa, quantumuis iusta, & absoluendi subditos à quacunque fidelitate, vel obedientia Regi debita, aut promissa, vel iurata, quæ potestas non minori certitudine Pontifici conuenit, quam potestas excōmunicandi. Vtrūq; ex dictis facillè declaratur. Quia duobus modis potest Rex contumax, seu rebellis contra Religionem per Pontificem priuari potestate regni, & subditi eius à

fidelitate absolui, vno modo quoad vsū tantum, & per modum cuiusdam suspensionis, alio modo quoad proprietatem, & dominium, & per modum depositionis, & vtrunque negat Rex Angliæ in hoc iuramento, primum quidem in secunda, & quarta clausulis iuramenti, expressius quam in alijs, aliud verò in toto iuramento, & omnibus partibus eius. Doctrina autem catholica vtrunque docet.

Nam prior modus deprivationis in ipso vinculo maioris excommunicationis intrinsecè inclusus est, vt docet Gregor. Papa VII. in cap. *Nos Sanctorum*. 15. q. 6. vbi ait, eos, qui excommunicatis fidelitate, aut sacramento constricti sunt, Apostolica auctoritate absoluiamus, & ne eis fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus. Quibus verbis non tam fit noua prohibitio, quam declaratur illa, quæ virtute talis censuræ fit. Nam illa censura priuat non tantum sacra, sed etiam ciuili communicatione in omnibus rebus, seu casibus in iure non exceptis, in hoc autem non solum non fit exceptio, sed etiam declaratur prohibitio. Quod autem illa non sit absoluta depositio, sed quasi suspensio, patet ex limitatione ibi adiuncta. Quousque ipsi ad satisfactionem veniant, hinc enim constat, illam absolutionem non esse perpetuam, sed durante illo vinculo. Est ergo per modum suspensionis potestatis quoad vsū, & non per modum depositionis. Quia verò illa verba vltima dicuntur non inueniri in codice manu scripto in Vaticano inuento, similis decisio cum illa expressa declaratione reperitur ex Paschal. II. in cap. *Iuratos*. 15. q. 6. *quandiu excommunicatus est*. Et similis limitatio habetur in c. vlt. de Pœnis.

D Neque contra hoc obstat obiectio Regis quia excommunicatio est spiritualis censura, & ideo priuatio iurisdictionis, vel temporalis potestatis etiam quoad vsū, & per modum suspensionis, eius fines excedit. Negatur enim consecutio. Nam licet excommunicatio dicatur censura spiritualis, vel à principali materia, & sine illius, vel quia à spirituali potestate procedit, tamen sicut potestas ipsa, licet sit spiritualis, indirecte ad temporalia extenditur, ita etiam censura excommunicationis eodem modo & spiritualis est,

14. Pōtēx per
excommu-
nicationem
priuat regē
iuridictione
regni
quoad vsū.
Cap. *Nos
Sanctorū*.

Cap. *Iuratos*.

15. Obiectionis
confutatio.

est, & indirecte extenditur ad tēporalia, priuat enim non solum communicatio-
ne sacra, sed etiam ciuili, & humana, vt
constat ex institutione, & vsu Ecclesiæ,
perpetua traditione approbato, & in Scri-
ptura fundato. Nam 2. Ioan. 1. dicitur:
2. Ioan. 1. *Neque aue ei dixeritis*, & Paulus 1. Cor.
1. Cor. 5. *Cum eiusmodi nec cibum sumere*. Et ra-
tionem ibidem insinuat, cum ait: *Iudica-
ni*, &c. *tradere huiusmodi hominem Satanæ
in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat in
die Domini nostri Iesu Christi*. Ita ergo per
excommunicationem vexatur homo etiā
in temporalibus, & corporalibus, vt ve-
xatio det intellectum, vt à contumacia
recedat.

16.

Depositio
Regis non
est proprius
excommu-
nicationis
effectus,

Vide tomū
5. in 3. par.
D. Thomæ
disp. 18. se-
ctio. 6.

Ex diutur-
no Ecclesiæ
vsu potestas
Pontificis ad
deponendū
reges osten-
ditur.

Paul. 1.

quod dicitur
in 1. Cor. 5.

Ad Tit. 3.

17.

Satisfactio Re-
gis fudamē-
to.

Alter verò modus priuationis per mo-
dum depositionis à regno, vel ab alia tē-
porali potestate, & consequenter cum
perpetua absolutione subditorum à fi-
delitate, & obedientia ciuili, non est qui-
dem effectus proprius, & intrinsecus, ex
cōmunicationis maioris, si nihil amplius
addatur, vt ex propria materia suppono,
& ex communi vsu Ecclesiæ, & ex alle-
gatis etiam iuribus satis colligitur. Nihi-
lominus tamen hæc etiam depositio, &
absolutio per modum singularis pœnæ
adiungitur censuris, quādo delicta Prin-
cipum cogunt Pontifices ad illa seueri-
tate vtendum, qui vsus satis est à nobis in
lib. 3. comprobatus. Et inde conuincitur
potestas, quia tam publicus, & constans
vsus, & tam efficax sine violentia armo-
rum, non potuit esse sine fide Ecclesiæ
recognoscentis in Pontifice legitimam
potestatem ad illam pœnam imponen-
dam inclusam in potestate ligandi, & sol-
uendi Petro datam à Christo, & in virga
Pastorali, quam ad regendam Ecclesiam
accepit, vt in citato loco satis ostēdimus.
Et hic etiam habet locum ratio Pauli,
quia oportet sepe hominem peccatorem
corporaliter, & temporaliter grauissimè
affligere, vt resipiscat. Item est optima
ratio, quia subditi sæpe indigent hoc re-
medio, ne subuertantur. Ideo enim de
hæretico dixit Paulus: *Post vnam, & se-
cundam correptionem deuota*; quod multo
magis in Principe, quā in alijs solet ef-
fectu necessarium.

Et ita nihil obstat, quod Rex ait, hanc
pœnam longè lateque fines excommu-
nicationis excedere, esto enim ita sit de

A depositione sic intellecta, nihilominus
non excedit limites Pontificiæ potesta-
tis, sicut in hoc iuramento abiuratur. Cū
verò ait, hoc ius nullo legitimo titulo ef-
fectu acquisitum Pontifici, respondemus,
non esse quidem aliquo humano titulo
propriè acquisitum, sed diuino iure esse
inditum, vt ex Christi verbis in lib. 3.
ostensum est. Vbi etiam illa verba Regis
refutauimus, *per Paparum iniustam vsur-
pationem, & violentiam secularē*. Est enim
facile hæc dicere, præsertim potenti Re-
gi, & affectu supremæ potestatis (vt pace
illius dixerim) nimium capto, & obcæ-
cato, probare autem impossibile. Et ita
Rex nullam huius iniustæ vsurpationis
probationem, vel indicium adduxit, nec
est verisimile, iniustam vsurpationem
contra potentiam Imperatorum, & Re-
gum præualuisse. Vnde verba illa, quæ
adiungit Rex de *violencia seculari*, magis
sunt per se incredibilia, quia hæc violentia
non sit, nisi armis, & potentia seculari,
hæc autem in Pontificibus non fuit
tanta, vt ad illam violentiam Imperato-
ribus, & Regibus inferendam sufficeret.
Et ita nulla talis violentia Pontificum in
historijs legitur, gratis ergo, & per solam
dicendi libertatem asseritur.

C

Quocirca ex corollarijs, quæ Rex in-
fert, primum, & secundum de absolutio-
ne subditorum ab obedientia, & iuramē-
to fidelitatis, satis ex dictis reiecta sunt.
Tertium verò de cōparatione huius vl-
timi iuramenti, cum priori de primatu,
facile etiam refellitur. Merito enim Car-
dinalis Bellarminus dixit, vnum virtute,
& tēte in alio includi. Quia potestas per
quam Pontifex Reges schismaticos, ac
gregi Christi perniciosos deponit, non
est alia, quā ipsa potestas, quā à Chri-
sto accepit, quæ vnica est, & indiuisibilis
(vt ita rem explicem) & ideo non diui-
ditur, nec minuitur, nec ex parte abiura-
ri potest, & ex parte retineri. Cum ergo
in hoc iuramento potestas cōprimendi,
& puniendi Reges Pontifici abiuretur,
plane tota eius potestas spiritualis abiura-
tur, quod in priori iuramento expresse
fiebat. Sufficiens autē huius veritatis in-
diciū est, quod Rex ipse, vt hanc po-
testatem se deponendi cum fundamen-
to negare videatur, consequenter negat,
Christum dedisse Petro, aut per eū Ro-
mano

18.

Confutatio
3. corollarij
quod Rex in-
ferbat.

Card. Bel-
larminus.

Confutatio
vltimi coro
llarij,

mano Pontifici ad regendam Ecclesiam supremam spiritualem potestatem, sentiens, ita esse hæc connexa, vt vnum sine alio negari non possit. Ergo dum in hoc iuramento vnū expresse abiuratur, aliud consequenter, & virtute, & cum eodem periurio negatur. Vltima vero illatio, & quasi protestatio Regis define iuramenti nihil ipsum iuuat. Est enim ipse intenderit per illud iuramentum discernere, & cognoscere proditores, medium autē, quo vsus est, fuit abiuratio Pontificiæ potestatis. Vnde per illud iuramentum non solum distinguit fideles ciuilitè à proditoribus, sed etiā fideles catholicos ad suam fidem prodendam, & abiurandā inducit: ex quo fit, vt multo magis inter credentes, & non credentes discernat, vel saltem inter constanter recusantes iniquam abiurationem, vel misere propter vitia temporalia incōmoda illam simulantes. Quamobrem tale iuramentum potius character Anglicani schismatis, quam pignus, vel authoramentum fidei subditorum iure censendum est.

19.
Vltimæ pro
bationi re
gis satisfic.

Propositio
nes, quas
Rex infert
expeduntur.

1. ego Iacobus non sum Rex legitimus huius regni, aliarumq; omnium mearū ditionū. Hæc vero minimè sequitur ex detestatione iuramenti, nam licet Iacobus sit verus, & legitimus Rex, nihilominus prauum est iuramentum, quo abiuratur Pontificiæ potestas ad illum deponendū ex causa legitima: hanc enim potestatem habet

A Papa supra legitimos, ac veros Reges, & Imperatores.

Secunda, Quod Papa liceat me regno deponere, ex mera sua autoritate, vel si nō sua, tamen autoritate Ecclesiæ, Sedis ve Romanæ: Si non Ecclesiæ autoritate, vel Romanæ Sedis, tamen alijs medijs, atque aliorum subsidij ei liceat, me regno deponere. Tertia Quod Papa liceat de regnis, ac ditionib⁹ meis pro arbitrio statuere. Quarta: Quod penes Papā sit extraneo cuiusq; Principi potestatem concedere inuadendi ditiones meas. Quinta: Quod Papa liceat absoluerē subditos meos à fide, atq; obediētia mihi debitis. Sexta: Quod penes Papā sit, licentiam concedere vni, aut pluribus ex subditis meis arma contra me ferendi. Septima: Quod liceat Papæ veniā dare subditis meis vim personæ meæ, aut dominijs, aut quibusdam è subditis meis afferendi. Octaua: Quod si Papa sententia lata me excommunicauerit, aut deposuerit, non sit liberum subditis perstare in fide, atq; obediētia mihi debita. Nona: Quod si Papa me indicialiter excommunicauerit, vel deposuerit, subditis non sit liberū, personā, & coronā meam omnibus viribus defendere. Decima: Quod si Papa sententiam aliquam aut excommunicationis, aut depositionis cōtra me promulgauerit, subditi ex vi eius sententiæ nequaquā obligentur reterege omnes cōiurationes, aut proditioes cōtra me initas, quas vel audire vel nōsse ipsis contigerit. Vndecima: Quod non sit hæreticum, neq; detestabile opinari, Principes à Papa excommunicatos impune deponi, aut occidi posse à subditis suis, alijs ve quibuscūq;. Duodecima: Quod Papa habeat potestatem absoluendi subditos meos ab hoc iuramento, aut ab eius aliqua parte.

D Hæ autē assertiones omnes in vnā ferē coincidūt, quæ quasi per partes illis duodecim positionibus ad rē exaggerandam declaratur. In quibusdā vero illarū interdū additur aliqua particula, quæ verū sensum destruit, & cōmutat. Quod ergo in secunda dicitur, Papā mera sua autoritate posse Iacobū Regē deponere, verissimū & catholicū est, dummodo illa particula mera non excludat legitimā causam, sed tantū sufficiētiā illi⁹ autoritatis sine alterius adminiculo declaret. Et quia propositio loquitur in particulari de tali persona, in qua legitima causa non deest, vt ex dictis satis constat, & vniuersæ Ecclesiæ manifestū est, ideo propositio

sine vlla æquiuocatione verum sensum facit, quia legitimam causam non excludit, sed supponit. In tertia verò, quæ ferre similis est, particula illa *Pro arbitrio* ambiguitatem continet, & calumniæ occasionem præbet. Præsertim quia in alijs locis solet Rex dicere *ad libitum*, vel quid simile. Itaque si intelligatur de arbitrio iusto, & legitimo, vera est propositio, si autem de mera, & absoluta voluntate, solaque libidine intelligatur, sic est impostura, nulla; verisimili consecutione ex reprobatione iuramenti inferri potest. Eademq; ratio est de cæteris. Omnes enim sunt de eadem suprema potestate Papæ ad coercendos Christianos rebelles, etiam si Reges sint, vsq; ad depositionem eorum, si grauitas causæ, & necessitas spiritualis regni id postulet.

22.
10. Propositio repugnantiam inuoluit, occasio nemq; præbet calumniæ

Solum in 10. oportet aduertere (quod in superioribus indicatum est) partim repugnantiam inuoluere, partim calumniandi occasionem præbere. Dico inuoluere repugnantiam, quia si Rex per iustam Papæ sententiam ipso facto sit depositus, eo ipso qui antea erant illi subditi, desinunt esse subditi: nam Rex ipse iam non esset Rex, nec superior. Ideoque neque iam possent proprie dici proditores, si quæ coniurationes contra ipsum fierent. Neque ciues tenerentur, saltem titulo fidelitatis, aut subiectionis illas reuelare. Adde vero, modum illum loquendi esse posse calumnijs expositum, quia Rex criminofus, licet depositus sit, non statim potest à quolibet de populo per coniurationem, vel insidias iuste occidi, quia nec priuatum ciuem criminofum licet alijs ciuibus his modis autoritate sua interficere. Sed solum autoritate publica, vel potestate ab eo accepta, qui illam dare potest, vel per sententiam, vel per imperium, aut commissionem specialem.

23.

Quapropter si post Regem depositum, aliqui per priuatas insidias, non accepta à legitimo iudice potestate, illi mortem machinarentur, qui extra confessionem illarum esset conscius, obligari posset ex charitate eas detegere, ut malum proximi impediret, concurrentibus circumstantijs, quæ ad talem obligationem necessaria esse solent. Quando vero contra personam talis Regis iuxta tenorem iustæ sententiæ procederetur, non exce-

A dēdo limites potestatis à legitimo iudice concessæ, tunc cessaret omnis obligatio detegendi secretum, quia iam illa non essent insidiæ iniquæ, sed esset iustum bellum. Quia ergo propositio illa indistincte loquitur, ideo dixi, dare posse calumniæ occasionem, ac si diceretur, etiam quando coniurationes, vel proditores sunt iniustæ, & iniquæ, nunquam teneri ciues villo titulo etiam charitatis, illas manifestare, quod falsum est, nec ex reprobatione iuramenti id sequitur, ut per se notum est.

B Eademq; cautio in vndecima propositione adhibenda est, sententia enim illius in summa est, Regem excommunicatum impune deponi, vel occidi à quibuscunq; posse. Quæ ita simpliciter prolata falsissima est: nam excommunicatio sola, & nuda non dat potestatem occidendi excommunicatum, nec priuandi illum dominio rerum suarum, sed sola communicatione, & consequenter potest priuari excommunicatus usu alicuius rei propriæ, si absque tali communicatione fieri non possit. Rex ergo excommunicatus, si sententia nihil aliud contineat, non statim potest à subditis, vel quibuscunq; alijs deponi, vel occidi, neque hoc sequitur ex reprobatione iuramenti. Si tamē in ea propositione sub voce *excommunicationis* comprehendatur etiam depositio, & diffidatio, quæ per sententiam canonicam interdum fit, sic veritatem continebit, imò etiam intellecta de sola censura excommunicationis in forma communi, si sensus propositionis esset, Principem excommunicatum, durante excommunicatione, esse priuatum iure præcipiendi subditis, ut sibi obediant, quod si eos cogat, posse ipsos resistere, etiā per iustum bellum, in hoc sensu, erit verissima propositio, & doctrina contraria hæretica est, contra vim, & potestatem clauium Ecclesiæ, per illam tamen propositionem, eiusque nuda verba, non satis hæc omnia explicantur, & ideo calumnia cauenda est, & aperte loquendum.

Decima tertia propositio est, *Quod iuramentum hoc nequiquā administratur subditis meis plena, & legitima autoritate.* Hæc quidē aperte sequitur ex reprobatione iuramenti, quia iuramentum iniquum à nemine potest legitima auctoritate

24.
11. Propositio veritatis duplex sensus.

25.
13. Propositio vera est & recte sequitur ex iuramenti reprobatione.

tate

tate præstari. Est tamen propositio verissima, atq; certissima, quod ex prioribus euidenter ostenditur, nam ex tenore illarum constat, omnes illos articulos esse de potestate Pontificis, ac subinde in iuramento contineri multos potestati Pontificis contrarios; ergo manifestum est, non esse in temporali Rege legitimam auctoritatem ad tale iuramentum subditis suis administrandum. Et simili claritate sequitur, tale iuramentum non de sola civili obedientia, sed de sacra, & Apostolica potestate præstari; imò contra illam postulari.

26.
Ultima propositio falsa, & perperam illata.

Ultima propositio est: *Quod iuramentum hoc suscipiendum sit cum æquiuocatione, cū mentali euasione, aut tacita reservatione, & non ex animi sententia, atq; ex intimo pectore, in vera fide hominis Christiani.* Hæc verò nullam cum reprobatione iuramenti connexionem, vel consecutionem habet. Quia licet pars etiam illa iuramenti reprobetur, non idè affirmatur, suscipiendum esse hoc iuramentum cum æquiuocatione. Hæc enim contraria sunt affirmantia, & utrunque potest esse falsum, & inter ea est medium, scilicet, neutro modo tale iuramentum præstare. Vnde tantum abest, ut dicamus, vel cogitemus, tale iuramentum esse suscipiendum cum æquiuocatione, ut potius illud etiā reprobemus. Tum quia fieret cum perjurio contra ultimam iuramēti partem, tum etiam quia fieret cum scandalo, & cum omissione confessionis fidei tempore debito; imò etiam cum externa fidei negatione, ut sequenti capite magis explicabimus.

27.
Horum verborum falsitas ostenditur.

Ultimò post has propositiones addit Rex hæc verba: *Hi sunt articuli ex varijs iuramenti partibus per Antithesim elicti. Quibus oppositæ Theses, neq; Pontificis Primatum in causis spiritualibus ullatenus attingunt, neque villo vquam Concilio generali plenè finito conclusum, & definitum est, huiusmodi in Reges potestatem ad Pontificis auctoritatem pertinere. Et ipsi denique eorū Doctores scholastici inexplicabili quodam litigio de ijs inter se dissident in hunc diem.* Iam verò satis à nobis ostensum est, quomodo potestas, quæ his articulis explicatur, ad spirituales Pontificis dignitatem pertineat, & consequenter, quomodo oppositæ theses in iuramento in-

A clusæ illi directe repugnent. Quod verò Rex subiungit, in nullo Concilio generali plene finito conclusum, & definitum esse, huiusmodi in Reges potestatem ad Pontificis auctoritatem pertinere; imò de hac ipsa potestate esse dissidiū inter scholasticos, apertè falsum quoad utraq; partem est, neq; potuit à Rege affirmari, nisi quia cū per se non possit Concilia, vel scholasticos euoluere, à Protestantibus deceptus est. Nam supra lib. 3. ostensum est, multa Concilia generalia hanc potestatem in Summo Pontifice recognouisse, & approbasse: præter quā quod sine Concilij definitione, Pontifici definitiones ad certam illam veritatem faciendam sufficerēt. Veruntamen sæpius simul Pontifices cum Concilijs generalibus illa potestate vti sunt, ut Innocent. III. in Concilio Later. cap. 3. & Innoc. III. in Concilio Lugdun. Vnde non est dubium, quin ipsa Concilia facta approbando, potestatem in Pontifice recognouerint. Præterquā quod communi Ecclesiæ traditione, & consensu hæc veritas fundata est.

Neq; in hoc puncto est dissensio inter Catholicos Theologos (hos enim, ut opinor, nomine scholasticorū Rex intel-
C ligit, nam sui Theologi scholasticā Theologiam detestantur.) De cōmuni autem consensu Catholicorum in hoc puncto, satis dictum est in lib. 3. & latius à Cardinali nostro libr. contra Barclaium in princip. Et qui dissidere eos dicunt, ostendere debent authores Catholicos, qui huic veritati contradicant, quod certe facere non possunt. Nam etiam illi scholastici, qui potestatem Pontificis interdū restringere visi sunt, ut Okam, Gerson, Parisius, & similes, hanc potestatem deponendi Reges hæreticos, vel perniciosos salutis subditorum, illi nunquam denegarunt, licet in modo loquēdi sit inter eos aliqua diuersitas, an Papa possit per se, & immediatè id facere, an solum præcipiendo subditis, ut talem Regem abijciant, & in hoc etiā plures ex illis, & qui melius sentiunt, & cæteri omnes utruq; modū censent cadere sub potestate Pontificis. Et revera, per se incredibile est, nō habere Christianū regnum remediū contra hæreticum Regē, est enim hoc cōtra omnem rationem, & contra exactam Dei prouidentiam, cum Rex hæreticus

Innoc. 3.
Innoc. 4.

28.

Omnes Catholici doctores admittunt in Papa iurisdictionē ad Regem hereticum deponendū. Vide Almainum tract. de Suprema potest. laic. Gerson tract. de Potestate Ecclesiasticā. cōf.

12.

facillime totum regnū inficiat, vt experientia docet. Vnde etiā Papa si hereticus sit, potest ab Ecclesia deponi; ergo necesse est, vt sit potestas in terra, quæ possit Regem hereticū pertinacē, & incorrigibile deponere. Ergo maximè esse debet in Pontifice tanquā in supremo animarum pastore visibili in terris, neq; in alio potuit cōueniētius talis potestas collocari, vt illa priuatio, quæ multis difficultatibus, & periculis exposita est, maiori cū maturitate, & iustitia fieret, vt explicatū est.

CAPVT VII.

Summum Pontificem non solum potuisse, sed etiam debuisse Catholicos Anglos à professione dicti iuramenti sua monitione auertere.

HActenus iniustitiā, & errores prædicti iuramēti fidelitatis demonstrauimus, vanasq; excusationes refellimus, superest vt Breuia Pōtificia defendamus, & querelis Regis, & obiectionibus satisficiamus, quod ex principiis positis, & breuiter, & facillè expediri potest. In principio igitur Apologiæ audet Rex Pontificem reprehendere, quod *Breni in Britannia missio, ibiq; vulgato Papiolis omnibus interdixerit, ne hoc sacramento fidelitatis se adstringi paterentur.* Triāq; peccata in ipso potissimū notat, vnū contra ipsū Regem, aliud contra Catholicos Anglos, tertiū in modo ipso refutandi iuramentum. De primo sic inquit: *Cū indictū bellū non sit, negari non potest, quin fecerit Pōtifex contra bonos mores, & consuetudinem Principū maxime Christianorū, quod me inauditum condemnauit.* Vnde postea sic colligit: *Pontifex, si existimat se meum iudicē, quod dici solet competentem, cur me in dicta causa condemnat? sin aliter se res habet, & si nihil Papæ mecum est negotij (quod est verissimū) quare se immiscet operi non suo, & falcem mittit in messem alienā, in re præsertim ciuili, & quæ ad eum nullatenus spectat.*

Secundò probat, peccasse contra Catholicos Angliæ, quia eos in miseras angustias coniecit, vt aut cum discrimine vitæ, & iactura fortunarum fidelitati erga Principē renuncient, aut cum catholice fidei detrimento animarū suarum salutem, vt obtendit Pōtifex, in periculum adducant. Vtrunque enim horum periculorum vitaretur, si,

A vt facere cōperant, bona fide iuramentum illud præstare sinerentur. Tertiò probat, Pontificem defecisse in modo, *quia multam insumit operam, integram iuris iurandi formulam ad verbum recensendo, postea verò vno generali verbo totum iuramentum præscribit,* non indicando, quid reprehendat, vt vel emendari, vel benigne interpretari ab ipso posset, vel si hoc ipse facere contemneret, aliquam excusationem sui subditi Catholici haberent, si iuramentum recusarent.

B Hæ autē obiectiones ex duobus erroribus principiis procedunt. Vnū est, Pōtificē non habere directā potestatem spirituales supra Regem; aliud est, multo minus habere Pontificem potestatem etiā indirectam supra Regē in temporalibus. Cōtraria verò dogmata in lib. 3. à nobis stabilita sunt, & probata, quibus suppositis facillè obiectiones omnes refelluntur. Nam in primis dicimus, potuisse Pontificem iure suo formulā iuramēti à Rege præscriptā examinare, & quatenus eam iudicauit, aut Religioni Christianæ contrariā, aut cōtra reuerentiam iuramenti sacrilegam, eam reprobare, ac prohibere. Probatur, primò quia iuramentū res valde spiritualis est, & sacra; ergo directè cadit sub potestatē spirituales Pōtificis; ergo ad munus Pōtificis pertinet reprobare iuramentū de re iniqua, & valde perniciofa fidelibus, quale in illa formula contineri, satis in superioribus ostensum est.

C Secundò, quando lex ciuilis, vel terminos suos tēporales excedit, vel disponit de tēporalibus, fouendo peccata, vel illorum occasionem præbēdo, Pontifex per potestatem spirituales, quatenus ad temporalia indirecte extenditur, potest illam reprobare, & irritare, vel irritā declarare, vt suprà lib. 3. cap. 22. latè ostensum est: at verò formula illa (vt Rex ipse cōtendit) est quædam Regia pragmatica, seu lex ciuilis, & (vt nos ostēdimus) excedit terminos materiæ ciuilis, & tēporalis, & continet multa Religioni, & bonis moribus contraria, ita vt à fidelibus sine dispēdio animarū seruari nō possit; ergo Pōtifex illā reprobando legitima clauū potestate vsus est, nimirū, clauē scientiæ, declarando iniustitiā, & malitiā illius iuramenti, quod est propriū munus pastoris, ad quem spectat pascere Christi gre-

3.
Fundamenta
cōtrariæ
doctrinæ.

Haber ius
Pōtifex exa
minandi ta
le iuramen
tum.

4.

Tres obie
ctiones à Re
ge proposi
tæ contra
Breue Pon
tificium.

2.

gregem, & clauē potestatis, prohibendo vsum talis iuramenti. Vnde etiam confirmatur, nam Summus Pontifex ius habet defendendi potestatem, quam Christus Sedi suę contulit, sed iuramentum illud directe est contrarium Pontificiæ potestati; ergo iure potuit illud efficaciter reprobare, & prohibere.

5. Pontificem ad reprobandum tale iuramentum obligari.

Deinde addimus, non solum potuisse, sed etiam ex vi muneris, & officij sui debuisse non tacere, nec occultare veritatem, sed subditos suos monere, vt à tali iuramento abstineant. Probatur primo, quia tenetur publica scandala, & occasiones peccandi per doctrinam detegere, quando per fraudem, & deceptionem ab hostibus Ecclesiæ fidelibus offeruntur. Et similiter tenetur, quantum in se est, talia pericula per potestatem suam auferre, vel impedire, maximè quando aliqua publica autoritate approbantur, & proponuntur. Vtrunque enim horum includitur in verbis Christi, *Pasce oues meas*, ibi enim data est potestas, vt supra latè declaratum est, & simul cum collatione potestatis continent illa verba præceptum Petro, & successoribus eius impositum, vt constat, tam ex forma verborum, quàm ex materia, nam supposito munere, hoc præceptum connaturale est, propter quod dixit Paulus, Ecclesiæ præpositos rationem esse pro animabus subditorum reddituros. At in hoc iuramento illa omnia concurrunt, scilicet, latens occasio erroris, & deceptionis, acceptando abiurationem Pontificiæ potestatis sub colore iuramenti ciuilibis fidelitatis, & consequenter occasio schismatis, hæresis, & periurij; ergo tenebatur Pontifex ex vi muneris veritatem aperire, non obstante quocunque incōmodo, quia cum tanto spiritali detrimento non est tacenda veritas propter incommoda, quæ ex hominum malitia formidantur.

6. Item ex alio principio sequitur hæc obligatio, quia tenetur Pontifex Ecclesiastica iura tueri, ac defendere tanquam fidelis dispensator, & prudens. Quod cum de omnibus bonis Ecclesiasticis verum sit, maximè locum habet in Pontificia dignitate, & potestate tuenda, quia est fundamentum Ecclesiasticæ vnitatis, vt Christus ipse docuit, & ad seruandam fi-

A dei veritatem maximè necessarium, vt experientia ipsa ostendit, & in lib. 3. probatum est. Hæc autem Pontificia potestas per hoc iuramentum labefactatur, in regno quidem Angliæ per potentiam, & prauam doctrinam, & inde posset per prauum exemplum in alia redundare; ergo tenebatur Pontifex, non obstante quacunque difficultate, vel impedimento, illi iuramento se se opponere, illudque detestari.

B Quin potius vltius addimus, non solum in re tam clara, quàm est illius iuramenti peruersitas, sed etiam si esset res dubia ad Pontificem pertinuisse veritatem aperire, ne in re tam graui, & periculosa fideles in tenebris versarentur. Ita generaliter docet Innocentius III. in c. *Per venerabilem*, Qui fil. sint legit. & adducit illud Deuteronomio. 17. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium fuerit, & cetera.* vsque ad illud: *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.* Quæ lex, quatenus directiua est, & moralis, etiã nunc habet locum, non virtute legis veteris, sed virtute fidei Euangelicæ, quia supposita potestate Summi Sacerdotis legis gratiæ, illa obligatio necessario sequitur ex lege quasi cōnaturali illi potestati. Vnde ratio propria est, quia materia illa spiritalis est, tum quia pertinet ad doctrinam fidei, & morum, quã declarare ad Pastores Ecclesię pertinet, non ad Reges, vt supra ex Scriptura, & Patribus satis probatum est; tum etiam quia proximè attingit salutem animarum, tractatur enim, an tale iuramentum animarum noceat, nec ne; ergo ad Pastores animarum, & præsertim ad eorum caput iudicium in tali dubitatione pertinet.

D Cōfirmatur, ac declaratur, nam orta simili cōtrouersia inter Regem etiam Catholicum, & Papam, an aliquod iuramentum sit licitum, & fidei cōsentaneum, non est certè talis cōtrouersia bello dirimenda, quia nec bellum est conueniens medium ad veritatem moralem declarandam, neque illo modo cōuenienter esset Ecclesiæ in spiritalibus prouisum, nam inde necessario orirentur schismata, & regnum in se diuisum non posset subsistere. Neque etiam posset talis cōtrouersia per arbitros terminari, quia in declaranda morali

7. Innoc. 3. Cap. Per venerabilem Deut. 17.

Etiã si iuramenti cōtrouersia foret dubia à Pontifice dirimenda esset.

8. c. 1. de iuramento

Vide Bellarmin. lib. de sacram. matrim. c. 32. Victor Relect. 2. de Pontif. parag. Verū potestas spiritualis, &c. n. 14. Ledes. in 4. p. 2. q. 20. art. 4. dubio principali post cōclus. 8. Molin. ro. 1. de iust. disp. 29. circa finem.

veritate, tale iudicium circa rem dubiam non transcendit humanam opinionem, nec potest ab aliquo arbitro maiori potestate ferri, & ideo non sufficit ad securitatem Ecclesiæ, nec potest Pontifex tali iudicio se submittere; ergo necesse est, ut talis controuersia per Regem, vel per Pontificem dirimenda sit. Nemo autem, qui Scripturas legerit, præferet in eo negotio potestatem Regiam Pontificiæ, cum hæc sit simpliciter superior, spiritualis, ac Vicarij Pastoris cui Christus oues suas commisit ad eas in fide, & moribus dirigendas. Debet ergo Rex in simili controuersia à Pontifice dirigi, & gubernari, & tanquam ouis à Pastore duci, & pasci.

Ex his satis conuincitur, Regem Angliæ non solum immerito conqueri de Summo Pontifice, quod de sua iuramenti formula iudicium tulerit, verum etiā grauissimè peccare à iudicio illius discor dando, cum illi tanquam subditus parere teneatur, præsertim in causis spiritualibus, ad quas controuersiam de iuramento pertinere euidentissimum est. Accedit, quod nullam iustam excusationem, aut defensionem sui iuramenti afferre hætenus potuit, ut in priori parte huius libri ostensum est, & quæ ibi adduximus, nullam inueniri posse conuincunt. Neque etiam contra Breuia Pontificia aliquid graue, vel alicuius momenti obiecit, præsertim quod ad punctum causæ principalis, quæ est de honestate iuramenti, pertineat, ut in sequentibus videbimus.

10. In prima ergo reprehensione, qua Pontificem arguit, quod Pontifex ipsum in auditum condemnarit, cum inter eos bellum indictum non sit, multipliciter Rex ipse arguendo peccat. Primo, quia ratio illa de bello non indicto impertinens est.

Prima regis obiectio in ipsum reor querur.

Nam etiam inter Principes temporales maximè Christianos licet neuter alteri subiectus sit, non licet inauditum condemnare, etiam post bellum indictum. Ut enim bellum ipsum iuste indicatur ex parte aggredientis, necesse est, ut contra inauditam partem non moueatur. Nam teste Augustino lib. Questionum in Iosue, aliàs lib. 6. Quæst. q. 10. *Iusta bella solent definiri, quæ vlciscuntur iniurias, si qua gens, vel ciuitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod à suis impro-*

A *bè factum est, vel reddere, quod per iniurias ablatum est.* Hæc autem constare non possunt parti non auditæ; ergo etiam per bellum iustum non potest iusta condempnatio fieri contra inauditam partem; ergo neque etiam post indictum bellum potest vnus Rex alium æqualem, seu supremum per sententiam, vel alio modo inauditum condemnare, prout Rex in sua obiectione supponere videtur. Deinde quia quanuis inter alios Principes æquè supremos id vtrūque procederet, longe diuersa ratio inter ipsum, & Pontificem intercedit, ideoque illa etiam cōparatione abutitur, cum ipse iure subditus sit Pontifici ratione baptismi, & fidei, quam in illo professus est. Quod si ipse Rex veritatem hanc negare, & contrariam profiteri publicè non veretur, quomodo conqueri potest, quod inauditus condemnatur? Præterea cum Rex ait, non esse indictum bellum inter ipsum, & Pontificem, si de bello materiali, seu corporali intelligat, quid ad causam refert, quæ principaliter, & directe (ut sic dicam) spiritualis est? Bellum autem spirituale maximè inter Regem Angliæ, & Summum Pontificem indictum est,

B illudque; primus indixit publicè Henricus, quem Iacobus successor eius imitatur, & hoc satis est, ut etiam si condemnaretur, conqueri non posset, inauditum condemnari.

C Denique cur se condemnatum conqueritur? Nam in neutro Breui Pontificio aliqua eius condemnatio legitur, nec excommunicatio lata, nec depositio pronuntiata, nec aliqua alia pœna inflicta, aut dicta sententia. Quod si iuramenti reprobationem, & prohibitionem, condemnationem suam appellet, immerito dicit, se inauditum fuisse condemnatum, quia formula iuramenti vbique auditur, & legitur, quod satis est, ut ipsa damnari possit. Neque oportet, amplius audiri personam, cum contra illam nulla sententia declaratoria criminis in editione, vel petitione talis iuramenti commissi, neque aliqua pœna propter idem crimen in Regem lata sit. Sed ait Rex, Pontificem ipsum inauditum condemnasse, partim enim persecutoribus annumerando, partim imperando Anglis catholicis, ut ab hoc iuramento abstineant. Sed neutrum horum ad propriam,

II.
Pontifex nullam penam Regi imposuit.

August.

priam, & iuridicam condemnationē pertinet, quæ contra inauditam partem ferri non debet. Nam opinione priuata ex publica fama, & effectibus manifesta iudicare, & loqui de aliquo tanquam de aliquius criminis authore, sæpe licet, etiam si ipse prius non audiat, ut est per se manifestum. Quæ vero ratione possit iuste Rex Angliæ persecutoribus fidelium adnumerari, in decimo capite videbimus. De prohibitionē iuramenti iam diximus, satis esse auditum Regem quoad hanc partem legendo ipsam iuramenti formulam, quam neque ipse negat, neque dubitari poterat, eius auctoritate factam, & suis subditis esse propositam.

12.

Quocirca si tantum de condemnatione priuata (ut sic dicam) loquebatur Rex, nihil ad rem confert dilemma, quod subiungit, quia ad iudicandum de aliquo priuatim non oportet esse iudicem competentem, id est, iurisdictione utentem, neque etiam est semper necessarium (ut dixi) personam iudicandam audire, satis est enim sufficientes causas, rationes, & motiua ad ita iudicandum habere. Neque etiam alteri membro de prohibitionē iuramenti recte accomodatur dilemma, quia ad reprobendam falsam doctrinam non oportet esse iudicem competentem auctoris eius, neque ipsum aliter audire, quam per scripta sua. Ad prohibendum autem sub præcepto tale iuramentum, necessaria quidem est iurisdictione in eos, ad quos fertur præceptum, quam Angli catholici in Summo Pontifice tanquam in suo pastore recognoscunt. Recte ergo potuit Pontifex Anglis talem prohibitionem imponere, præsertim cum non tam legem nouam fecerit, quam diuinam, & naturalem de euitando illicito iuramento, & falsi erroris professione fugienda declararit, & suo præcepto confirmarit. Respectu autem Regis licet verissimum sit Pontificem esse ipsius iudicem competentem, ut supra ostendimus, nihilominus tamen in hoc actu nullum iudicium iurisdictionis in Regem excreuit. Nam licet author similis iuramenti esset aliquis Princeps ethnicus non baptizatus, si iuramentum errorē aliquem in fide Christiana, vel iniuriam nostræ religionis inuolueret, posset Pontifex illud reprobare,

Lib. 3.

re, & Catholicis sub quocumque Imperatore gentili degentibus prohibere, ut ex hæcenus dictis satis manifestum est.

Quapropter immerito Rex in pagina 7. Apologiæ confert, & æquiparat sententiam à Pio. V. latam contra Elisabetham cum hoc Breui Pontificio Paul. V. dicēs: *Num potuit is (id est Pius V.) aliquid statuere acerbius, aut grauius, quam in me statuit hic Pontifex? Quid enim inter hæc duo interfit, subditos à vinculo obedientiæ soluerē, & præcipere, ut arma capessant, quod Pius V. fecit, & edicere subditis, ne Principi iuramentum fidelitatis exposcenti, obtemperent, quod hodiernus fecit Pontifex, non facile discerni potest.* Sed quamuis utriusque Pontificis factum æquissimum fuerit, tam longe distant, ut facillime illorum discrimen cerni possit. Pius enim V. sententiā in personam Reginæ protulit, grauissimā poenam indixit, & potestate sua seuerē, licet iustē in eam usus est. At vero Paulus V. nullam in Regem Angliæ sententiam tulit in suis Breuib, neque hæcenus aliqua poena illum multauit, aut eā incurrisse auctoritate sua declarauit, sed improbitatem solius iuramenti aperuit, & quod necessario consequens erat Regi illud imperanti obtemperare prohibuit. non vetuit autem (ut Rex semper causatur) simpliciter, & absolute, ne subditi suo Regi iuramentum fidelitatis præbeant, sed ne hoc iuramentum, quod fidei, & Religioni Christianæ iniuriosum est, præstent. Ideoque valde diuersa sunt, prohibere subditis Regis hoc iuramentum vel illos à ciuili obedientia sui Regis absolvere: possunt enim, sine coactione ad hoc iuramentum, eam ciuilem obedientiam præstare, & iurare, quæ fidei Christianæ puritati non repugnet.

Ad secundam obiectionem de subditorum detrimentis, & periculis respondetur, non à Pontifice veritatem docente, & quod per se malum erat prohibente, sed à Rege tale iuramentum imperante subditos Catholicos in eas angustias redigi. Supposita enim Regis vi, & coactione, non potuit Pontifex veritatem tacere, aut errorem dissimulare, suo muneri, ut par erat, satisfaciendo. Ad tertiū responsum optime est ab alijs, Pontificē ut legislatorem scripsisse, ideo breuiter quid cauendum sit intimasse. Addere

13.

Discrimen inter Breue Pij, & Pauli V.

14.

Respondetur ad 2. Regis obiectionem.

Ad 2.

vero possumus, non oportuisse Pontificem designare, quid in illo iuramento prehenderet, nam à principio eius usque ad finem nihil fere in eo est, quod cauendum non sit, & vitandum, quia in singulis eius partibus, ut ostendimus, vel iidem, vel diuersi errores inculcantur. Et ita sunt omnes eius sententiæ inter se connexæ, ut vix vlla sit à suspitione erroris libera. Quapropter non solum prudenti, sed etiam necessario consilio, nihil in particulari Pontifex reprehensione dignum designauit, ne cætera tacite approbare videretur.

CAPVT. VIII.

Possint ne Angli hoc iuramentum admittentes aliqua ratione, aut modo à culpa excusari.

i.

POST initium, & quasi præfationem, suæ Apologiæ, primum Pontificis Breue Rex ad verbum recēset, & deinde ad illud impugnandum aggreditur. Possumus autem Breue ipsum in tres partes distinguere, prius enim Pontifex ad fideles in tribulatione sua consolandos, & in moribus instruendos pauca verba præmittit, deinde iuramentum reprobatur, ac prohibet, & tandem ad fortiter pro fide resistendum, & ad charitatis concordiam filios suos exhortatur. Quæ fere omnia eodē ordine Rex impugnat, nobis autē commodius visum est, prius materiam de iuramento absolvere, postea verò cum Rege circa alia digredi. Proposita ergo iuramenti formula, illud exhibere his verbis Pontifex vetat, *Quæ cum ita sint, vobis ex verbis ipsis perspicuum esse debet, quod huiusmodi iuramentum salua fide Catholica, & salute animarum vestrarum præstari non potest, cum multa contineat, quæ fidei, & saluti aperte aduersantur.* Contra quæ verba nihil noui Rex obiecit, sed duas impugnationes repetit, quas licet sepe inculcet, nullam vim præter verborum acrimoniam illis addit. Prima est, quia Pontifex paucissimis verbis iuramentum perstringit, & sine vlla probatione iuramentum refellit. Vnde subiungit Rex, *Huic verò vetus dictum quadrat, quod de Philosopho circūfertur, multa dicit, sed pauca probat, imò verò nihil omnino probat.* Altera

Aliæ duæ
obiectione,
contra Breue.

A obiectio est, quia professio fidelitatis erga Principem non potest Religioni, & salutis aduersari, & de contraria assertionem inquit. *Ita excedit meam Theologiam, quantulumque illa est, ut prorsus nouā, & exoticam plane assertionem esse, non possim non existimare: nec ex eius ore proferendam, qui se vniuersalem Episcopum, & omnium Christianarum animarum œcumenicum pastorem satis insulse venditet.* Et hoc argumentum repetit Rex pagin. 30. Apologiæ, & in pagin. 31.

2.

In his autem obiectionibus, ut dixi, si

B pius, & consideratus lector attendat, nullam rationis vim, nullam ve doctrinæ soliditatem, sed tantum dicendi licentiam inueniet. Ad priorem ergo reprehensionem iam capite præcedenti iustas breuitatis causas reddidimus. Ad nouam autē redargutionem, quia Papa dicit, & non probat: recte Bellarminus respondet, illa, quæ

satisfit præ
mā

Bellarmini.

Rex allegat, non hominis fidelis, & Christiani esse, sed Philosophi pagani, seu infidelis, siue ille fuerit Aristoteles de Moyse loquens, ut Rex indicat, siue Aueroes de Christo, ut ferunt, siue Galenus, ut

Vide Gale
nū lib. 3. de
Different.
puls.

C enim illi non fide, sed proprio iudicio, & opinione regebantur, quos in hoc hæretici imitantur, & ideo mirum non est, si Pontifici abijciant, quod alij Christo, vel Moyse opponerant. Pontifex autē cum loqueretur fidelibus, quibus dictū est, *nisi credideritis, non intelligetis*, non disputationem texuit, nec prolixam probationem adiunxit, sed simplicis veritatis propositionem sufficere iudicauit. Cum enim ad orthodoxos loqueretur, qui de illius autoritate, & potestate non dubitant, & inter eos multi sint rudes, & idiotæ, qui rationes, & probationes Theologicas assequi non valent, conueniens non erat, eos rationibus, & probationibus onerare, sed simpliciter veritatem docere. Imò etiam pro doctioribus oportebat, non in ambiguitate opinionum, & humanarum rationum rem tanti momenti constitutere, sed eam Pontificia autoritate firmare, ac breui declaratione veritatis rem expedire. Addo verò, etiam in illis verbis certissimam, & euidentissimam probationem Pontificem insinuasse dicendo,

Vobis ex verbis ipsis perspicuum esse debet, non est enim necessaria alia probatio præter verba

verba iuramenti, & illa est sufficientissima, vt in sex primis capitibus à nobis demonstratum est, possuntq; pro commentario quodam horum verborum Pontificis deferuire.

3.
Contineatur
secunda.

Ad alteram obiectionem iam sepe responsum est, non oportere loqui in communi de iuramento fidelitatis ciuilis, sed de hoc iuramento, quod potius est abiurationis fidei erga Pontificem, quam fidelitatis ad Regem. Iuramentum ergo fidelitatis in communi sumptum non repugnat religioni Romanæ, nec fidei Christianæ, quæ eadem est, neq; etiam saluti fidelium, neque Theologi nomen meretur, qui hoc ignorat. Verumtamen, vt pro veritate liberè respondeam, non satis illam ponderauit, qui assertionem illam tribuit Summo Pontifici, cum in neutro eius Breui, imò neq; in vniuersis decretis Pontificum aliquod eius vestigium reperiatur. At vero hoc iuramentum infidelitatis euidenter pugnat cum Religione vera, & contra salutem est animarum, & hoc est, quod Pontifex dixit, estq; verissimum, & ex verbis iuramenti perspicuum, vt in præcedentibus à nobis, & prius à Cardinali Bellarmino responsum, & probatum est. Quibus probationibus Rex nihil respondit, sed digreditur postea in sua Apologia ad probandam Regum autoritatem, & potestatem in temporalibus, ac si aliquis catholicorum illam negaret. Vnde nihil adducit, quod ad punctum presentis cōtrouersie pertineat. Probant enim omnia illa, Reges habere supremam potestatem in temporalibus, non tamen probant, non habere illam subordinatam, & subiectam spiritali potestati Pontificis, vt in discursu tertij libri latissimè ostensum est. Vbi ad omnia, quæ hic Rex proponit responsum est, ideoq; de hac obiectione, nihil amplius nobis dicendum superest. Solum aduerte non omittam, immerito Regem in pagin. 33. Pontifici attribuisse, quod incertis rumoribus ductus, temerè hoc Breue expedierit, nā ex eiusdem Pontificis paucissimis verbis euidenter constat, non fama, aut rumoribus, nec alijs extrinsecis testimonijs, sed perspicuis iuramenti verbis motum, vel potius coactum fuisse, tale iuramentum fidelibus interdiceret. Neq; dissimilia sunt, quæ in subsequētib; vsq; ad

A finem huius partis Rex profert, quæ lubens omitto, quia & ad sola facta pertinent, & illis copiose Bellarminus respondet,

4.

Dubitare vero quis vltius potest circa hanc partē Pontificij Breuis, an eo nō obstante, possit aliquo modo excusari à culpa infidelitatis, vel sacrilegij, qui iuramentum illud exhibere nō recusaue- rit. Et ratio dubitandi in primis esse potest, quia in illo iuramento nullum dogma fidei negari, seu abiurari videtur. Ad summum enim in illo negatur Pontifici potestas deponendi Regem, nam cætera ex hoc principio pendent; at vero licet nos credamus esse verum, Pontificem habere hanc potestatem, non tamen videtur pertinere ad dogmata fidei, quia nec in Scriptura inuenitur expressum, nec ab Ecclesia tãquam de fide definitum; ergo licet illud negetur exhibēdo tale iuramentum, nō negabitur aliquod dogma fidei. Vnde vltius inferri potest, nō teneri aliquē cū magna iactura, & præsertim cū euidenti periculo mortis tale iuramentum recusare, quia si non continet fidei abnegationem externam, non est intrinsecè malum, neq; contra Religionem, ac subinde excusari poterit à culpa propter tã grauem causam.

An suscipi-
ens hoc iura-
mentum à
peccato ex-
cusari pos-
sit.

Excusatio
prima.

Secundo potest augeri excusatio, quia verba iuramenti nō sunt tam clara, quin possint in alio sensu concipi, & iurari, in quo etiam illa Pontificis potestas ad deponendos Reges non abiuretur; ergo hoc modo licitum, seu à culpa excusabile est hoc iuramentum. Consequētia probatur, quia licet afferens iuramentum, in prauo sensu, & mala intentione illud exigat, iurans non tenetur illius intentioni cōformari, sed potest vti amphibologia, quam verba patiantur, & tunc neq; contra veritatem iuratur, neq; contra Religionem, vel fidei confessionem, quia iurans nihil tale iurare intendit. Difficultas itaque videtur esse in antecedente, quod probatur, nam in prima clausula cum iuratur Rex, *quod sit supremus dominus, &c.* intelligi potest in sano sensu de supremo dominio temporali, & cum subiungitur, Papā nō posse eū deponere, iurans potest subintelligere *suo arbitrio*, & *libidine*, vt Rex Angliæ loqui solet, possunt ergo ita hæc illius verba, subintellecta illa particula,

5.
2. Excusa-
tio.

ticula, ac si esset expressa, vel quod in idē redit, subintelligi potest, *sine legitima causa*. Eadēq; particula mente concipi, & repeti potest in cæteris verbis eiūsdē clausulæ. Et in clausula secunda potest specialiter fundari in illis verbis: *Ipsumque & ipsos totis meis viribus contra omnes conspirationes, & attentata quęcūque defendam*. Conspiraciones enim, & attentata in deteriore partem accipiuntur ad significandas cōiurationes, & tumultus iniustē excitatos. Potest ergo vnusquisq; in hoc sensu verba illa accipere, & non peccabit in eodem illa iurando; ergo in eodem potest omnia præcedentia concipere, & iurare, quia in vno contextu posteriora verba explicant, & limitant præcedentia. Et ita consequenter reliquæ clausulæ similem excusationem admittent, vt consideranti facile patebit.

Confirmariq; solet ab Anglis, vt à fide dignis accepi, hæc æphibologia, quia iuramentum in Anglicana lingua editū est, & in originali p verbo *interficiendi* Regē est in vulgari lingua verbū *murderari*, qđ Anglicē significat *iniustē interficere*, & ita cōmuniter accipitur; ergo & in illo iuramento potest licite ita accipi in sensu etiam literali, ac communi, maximē in casu amissionis vitæ, aut bonorum omnium. At in illo sensu verum est, nunquam esse licitum subditis *murderari* Regem, & hæreticum esse affirmare, id aliquando licere, sicut hæreticum esset dicere, aliquando esse licitum iniustitiam facere. Ergo alia verba trahi possunt ad eundem sensum propter connexionem. Vel certe, quia tota propositio cum copulatiua sit, ratione alterius partis est falsa. Nam in tertia clausula copulatiuē proponitur abiuranda propositio, *licere, Regem deponere, & occidere* (vtique iniuste, ergo tota propositio erit falsa, & hæretica ratione vnus partis, & ita poterit sine peccato abiurari, quia propositio copulatiua, cuius vna pars est falsa, simpliciter est falsa, & similiter si vna pars sit hæretica, simpliciter hæretica erit.

Tertia euasio vulgaris esse solet de excusatione per ignorantiam, quam nō solum esse posse, sed de facto fuisse inuincibilem apud Anglos, aliqui eorum persuadere conati sunt. Quia opinio asserēs, licitum esse illud iuramentum exhibere

A multorum virorū authoritate, & varijs rationibus, & expositionibus clausularū facta est probabilis; ergo licet iuramentum in se prauum sit, vt Pontifex declarauit, nihilominus practicē non peccabunt illud admittentes, conformando se opinioni probabili in casu tātæ necessitatis, extremiq; periculi. Atque hæc sunt excusationes, quas ad permittendū simile iuramentum, ab aliquibus inuentas esse audio, re tamen vera potius sunt fraudes ad decipiendas animas, quam legitimæ defensiones talis promissionis veræ Religionī cōtrariæ, vt breuiter per singulas discurrendo conuincemus.

B

Prima ergo excusatio ab hæreticis potius, quàm à fidelibus theologis inueniri potuit: falsum enim est, & hæreticum quod in principio illius excusationis sumitur. Nam propositio hæc, Papa potestatem habet ad deponendos Reges hæreticos, & pertinaces, suove regno in rebus ad salutem animæ pertinentibus perniciosos, inter dogmata fidei tenēda, & credenda est. Nā continetur in verbis Christi Petro singulariter, & peculiari ratione dictis, *Quodcumq; ligaueris, & quodcūq; solueris, & Pasce oues meas*, prout Catholica Ecclesia, quę est columna, & firmamentum veritatis, illa intellexit, & apertissimē declarauit Bonifacius Octau^{us} in Extrauag. *Vnam Sanctam* de Maiorit. & obedient. concludens, esse veritatem hanc de necessitate salutis. Et ita omnes Doctores Catholici tam Iuristæ, quam Theologi in hoc gradu certitudinis veritatem hanc recipiūt, vt in lib. 3. ex professo est disputatum, & sæpius inculcatum est. Cum ergo in illo iuramento abiuretur hæc potestas, plane abiuratur Catholica fides. Vnde si ex corde fiat, amittitur fides, & in hæresim inciditur: si vero fiat simulatē, multiplex periurium committitur, & contra fidei confessionē peccatur, vt constat.

C

D

Addo vero etiam esse falsissimū, quod in posteriori parte illius excusationis sumitur, quia licet veritas illa non esset in summo rigore de fide, in primario gradu vt aiunt, sed certa, theologica certitudine, grauissimum peccatum foret talem veritatem, & illum actum Pontificiæ potestatis abiurare. Probatur ratione proximè facta, quia vel abiuratio fictē fit, &

8.
Confutatur
prima excu-
satio.

Bonif. 8.
Extravag.
*Vnam San-
ctam*.

9.
Graue pec-
catū est ab-
iurare Pon-
tificis pote-
statem vel
in vno actu
deponēdi re-
gem ex iu-
sta causa.

Ita legitur
in Breui Pō-
nificio pro-
ut à Bellar-
minore refer-
unt.

7.
Excusatio.
3.

cōmit-

comittuntur multa periuria, & iniuriosa, ac pernicioſa Pontifici, quod ad minimū est contra reuerentiam, & obedientiā illi iure debitā, & euidenter includit malitiā schismatis, quod proinde nō audet Rex de se negare, quanuis malitiā eius diſſimulet, vt in primo libro ſatis oſtēdimus. Si autem abiuratio fiat ex corde, graui⁹, & formalius (vt ſic dicam) ſchisma committitur, & iuramentum licet non ſit contra mentem, hoc ipſo ſit iniquum, & vinculum iniquitatis. Nam in materia grauiffima, & neceſſaria ad vnitatem, & concordiam Eccleſiæ, negare certam veritatem, etiam ſi nō eſſet per ſe primò de fide, eſt grauiffimum peccatum contra charitatem Eccleſiæ, & contra iuſtitiam, negando ſedi Apoſtolicæ, quod legitimo titulo ſuum eſt; ergo iurare talem ab negationem, eſt ſacrilegum, & pernicioſum iuramentum. Non poteſt ergo vllō modo propter quæcunq; temporalia incommoda vitanda admitti.

10.
Oſtenditur
argumento
ad hominē.

Declaratur ad hominem: nam certe non eſt de fide, Iacobum eſſe verum Regem Angliæ, nullibi enim reuelatū eſt; imò neque theologicè certum eſt, ſatis enim erit, ſi quadam fide humana moraliter certa credatur: & tamen non negabit quidem Rex, quin iurare Iacobum non eſſe verum Regē Angliæ ſit graue peccatū, quia vel eſt iurare aliquid, quod in re falſum eſt, vel ſaltem aliquid quod ſine magna temeritate non poteſt credi, vel affirmari tanquam verum, ideoque facile concedet Rex, tale iuramentum etiam propter vitandam mortem fieri non poſſe. At vero quantūcunq; Rex in ſua Præſatione tergiverſetur, longe certius eſt, Pontificem habere poteſtatem in ipſum Regem, quā ipſum eſſe verum Regem, plura enim, & altiora principia habet illud prius, quam hoc poſterius. Nam quod Iacobus fuerit verus ſucceſſor regni, ſolum in quadam traditione, & probatione humana fundari potuit, & non parum ipſe formidauit, ne in dubium verteretur, cum eſſet hæreticus, & Reginæ iam declaratæ hæreticæ ſuccederet: quem metum publica regni acceptatio, cum patientia, & tolerantia Pontificis auferre potuit. Poteſtas autem Papæ ſupra Regem fundamentum habet in verbo Chriſti, in Eccleſiæ con-

Fundamen-
tū dictæ Po-
tificiæ po-
teſtatis.

A muni conſenſione, in Decretis Pontificū, & Conciliorum, in doctrinis Patrū, & Theologorū optimorum, & catholico-
rum, & prudentium vtriuſq; iuris inter-
pretum, & in frequenti, & inueterato
uſu; quomodo ergo poteſt vna certitudo
cum alia cōparari? Si ergo Rex non gra-
uate concedet, iniquum eſſe, ſe à ſubditis
ſuis Regem abiurari, quomodo diſputa-
re audet, non eſſe iniquiſſimū, & perni-
cioſū fidelibus Chriſtianis Pontifici ſui
ſuū, poteſtatem, & obedientiam abiura-
re? quod in illo iuramento euidenter ſit.

B

Secunda excuſatio ab hominibus timidis, & in fide, & charitate parum con-
ſtantibus inuenta videtur, eſt enim val-
de friuola, & verbis iuramenti multis mo-
dis repugnans. Primum enim in fine iu-
ramenti additur clauſula excludens om-
nem extraordinarium ſenſum verborū
per ſubintellectas particulas, vel quoli-
bet alio modo. Ita enim dicitur. *Hæcque
omnia plane, ac ſincere agnoſco, & iuro iux-
ta expreſſa verba per me hic prolata, & iux-
ta planum, ac communem ſenſum, & intel-
lectum eorundem verborum, abſque vlla equi-
uocatione, vel mentali euafione, vel ſecreta
reſeruatione quacunq;* Siquis ergo hæc
verba proferat abſque intentione implē-
di illa, eo ipſo periurus eſt; ſi vero ex cor-
de, & animo proferat, non habet locū to-
ta illa ſecunda excuſatio, vt facile confi-
deranti patebit. Nam licet daremus, par-
ticulam illam *ſine legitima cauſa*, vel *ſua
libidine* ſubintelligi poſſe in abiuratione
poteſtatis Pontificis per ſe ſpectata, &
non adiunctis alijs clauſulis, non tamen
poteſt talis additio tacita, ſeu mentalis,
ſuppoſita illa vltima clauſula, ſine periurio
adiungi.

11.
Refellitur
2. excuſatio

C

Deinde in hoc iuramento non ſolum
fit promiſſio nunquam occidendi Regē,
nec cooperandi ad conſpirationem con-
tra illum, vel ſimilia, quæ ad factum per-
tinent, & poſſent intelligi de iniuſtis fac-
tis; ſed abiuratur ipſa Pontificis poteſtas
cum tot particulis diſtributiujs, vt non
habeat locū ſenſus ille, ſeu limitatio ſub-
intellecta. Sic enim dicitur in prima clau-
ſula, *Et quod Papa nec per ſe ipſum, nec per
vllam aliam authoritatem Eccleſiæ, vel Se-
dis Romanæ, vel per vllam media cū quibus-
cunque alijs aliquem poteſtatem, nec autho-
ritatem habeat Regem deponendi, &c.* Quæ
verba

12.

verba nullomodo restringi possunt ad potestatem deponendi iniuste, vel sine causa. Tum quia omnis potestas illi denegetur; tam in particulari respectu huius Regis, quā in generali respectu omnium successorū, vt in clausula secunda additur, & cum distributionibus, *non obstante aliqua declaratione, vel excommunicatione, vel deprivatione facta, vel facienda.* Tum etiā quia virtute iuratur, talem sententiam, vel depositionem nō posse esse iustam, nec efficacem ex defectu potestatis, etiam si Rex qui iuramentum exigit, seu de quo in specie iuratur, hæreticus, vel schismaticus sit.

Præterea simili modo, & cum eisdem ampliacionib⁹ abiuratur potestas absoluendi subditos à vinculo obedientiæ, & quod non obstante quacumq; absolutione, defendant subditi Regem etiam contra Papā, & nulla habita ratione alicuius censuræ, vel excommunicationis. Quod non potest mente restringi ad excommunicationē iniustam, vel nullam, quia verba sunt adeo vniuersalia, vt illis repugnet talis limitatio, scilicet, *Non obstante aliqua declaratione, vel sententia excommunicationis*, à quibus verbis excludi non potest declaratio, quod talis sit hæreticus, vel schismaticus, quæ sit vera, & à Papa per quancumq; potestatem suam facta, nam verba illa omnia cōprehendunt. Deniq; tota illa professio, confessio, & abiuratio est directe contraria Pontificū, & Conciliorum definitionibus; ergo est expressa exterior negatio dogmatū fidei, quæ nunquā potest esse licita propter subintellectas interpretationes, vel particulas, quia est contra obligationem confitendi fidem, & non negandi illam etiam exterius. Vt omittā scandalum publicū aliorum fidelium, quod non potest à tali actione separari, neq; præbendum est, etiā propter vitandam mortem, vt exemplo Mathatix Machabei docemur.

Vnde ad confirmationem de vulgari verbo Anglicano *murderari*, quod dicitur significare idē, quod *iniuste occidere*, respondetur, si tātum proponeretur iurandum, hæreticū esse dicere, *Regē posse à subditis murderari*, tolerabilē futurā fuisse excusationē. At nunc non solū id proponitur, sed etiā esse hæreticum dicere, Principes per Papā depriuos, aut excō

A municatos posse per subditos deponi, quod est contra doctrinā fidei. Nec habet locū euasio, quod tota copulatiua ratione vnius partis sit falsa, tū quia in forma iuramenti prout habetur in libro Regio, disiunctiuē legitur, *deponi, aut occidi*; tum etiā quia licet legatur copulatiue *deponi, & occidi*, sensus idē redit, quia non iuratur, totū illud coniunctum, seu propositionē hypotheticā esse hæreticā, sed iuratur, singulas partes esse hæreticas, scilicet posse Principē à Papa depositū per subditos deponi, & posse *murderari*, & ita semper damnatur vt hæretica pro-

Excluditur euasio.

B fitio catholica, & secundum fidem certam. Eo vel maximē, quod verbum *murderari* ideo positū ibi est, quia supponitur, non obstante sententia Papæ, occisionē Regis esse iniquam prodicionē eius, & contra fidelitatem Regi debitā, & ita totū hoc ibi iuratur. Vnde licet verbū illud per se sumptū illam significationem habeat, tamē in illo iuramento per multa alia verba declaratur, & extenditur, ita vt non habeat locū limitatio, præsertim respectu totius iuramenti, & omniū clausularum eius. In quibus sæpe fit expressa, & absoluta, & vniuersalis abiuratio potestatis Papæ ad puniendos Reges, etiā rebelles, & pertinaces; & præterea recognoscitur in Rege autoritas, & potestas ad exigendum tale iuramentum, & miscentur alia, quæ non possunt cū veritate iurari, seu à periurio per illas verborū æquiocationes, vel subintelligentias excusari.

Circa tertiā excusationē distinguere oportet tēpora, & personas. Quoad tēpora enim possumus loqui de tēpore ante declarationē factā à summo Pōtifice, vel post illā. In priori tēpore potuit fortasse esse aliqua cōtentio, vel opinionū diuersitas inter catholicos, salua conscientia, de quo statim dicā. Post declarationem autē Pontificis, nullomodo existimari potest probabilis opinio illi decisioni contraria, quia apud illū est potestas declarandi huiusmodi dubia ad bonos mores, & fidē pertinentia, cui subditi stare tenentur aliās inutilis esset talis potestas. De quo iā satis in superioribus dictū est. Quoad personas vero distinguere oportet inter eos, qui docti sunt, & per se possunt qualitatem iuramenti expendere, & de illo iudicium ferre, & alios ignorantes, quos oportet

I 5.
In quo sententia & in quibus personis; excusatio locū habet.

14.
Resellitur confirmatio eiusdē excusationis.

oportet aliorum duci opinione, & iudicio. De his posterioribus non est dubiū, quin potuerint aliqui per ignorantiam excusari, si sacerdotes, qui reputabantur probi, & docti, eos docebant, iuramentū illud potuisse salua conscientia præstari, retenta intentione non iurandi aliquid contra fidem, vel contra Papæ potestatem. Hæc autem ignorantia iam nō habebit locum etiam in his simplicioribus post Pontificium Breue, quia tenentur illud præferre omnibus suis priuatis Doctoribus. Si tamen essent aliqui adeo rudes, qui nihil de Pontificia declaratione audierint, vel intellexerint, posset adhuc in eis talis ignorantia durare, quia perinde se habebūt, ac si Papa nihil declarasset. Veruntamen res adeo est notoria, & in illis partibus publica, vt vix possit casus moraliter accidere. In alijs vero fidelibus doctis, qui per se possunt iuramenti momenta expendere, etiam sublato ē medio Breui Pontificio, nunquā cenſeo fuisse opinionem probabilem eorum, qui professionē talis iuramenti licitā esse docebant, quia verba iuramenti semper fuerunt tā perspicua, & tam multiplicia, & tot modis cōscientiā illaqueatā, & schismatis approbationē, & professionem inducentia, vt licet in vna, vel alia vocola, aut particula colorata euasio locum habere potuerit: impossibile fuerit modū verē probabile inuenire totum iuramentum honestandi, seu excusandi, ac pericula eius euadendi, vt satis probāt, quæ de singulis eius verbis hætenus ponderata sunt. Siqui ergo in principio doctrina, & vita commendati in illam sententiam prolapsi sunt, ducti fortasse timore, aut ratione humana, non satis rem cōsiderarunt, quorum ignorantia probabilis fuerit, nec ne, nunc iudicare non est necesse, oportere autem existimo, maculā timere, eamq; tum poenitentia, tum publica confessione, qua infirmiores animantur, & instruuntur, ne infraudem incurrant compensare, & si opus sit, proprio sanguine abluerē.

CAPVT IX.

Liceat ne catholicis Anglis templā hæreticorum adire, & cum eis in ritibus communicare sine intentione cultus, vel cooperationis cum illis, solum propter temporales poenas vitandas?

QUANTVIS Rex Angliæ in Apologia sua hanc partem Pontificis Breuis referens, eam attingere noluerit, ad huius operis complementum, & ad maiorem fidelium instructionem, maioremque eorum, quæ de iuramento diximus declarationē, & confirmationē, non nulla de hoc puncto dicere opportunū, & necessarium hoc loco existimaui. Occasio autem, seu necessitas huius doctrinæ orta est ex duravatione, quā catholici in Anglia patiuntur, dū per leges acerbissimas bonis priuantur, alijsq; grauib; poenis subiiciuntur, nisi Ecclesias hæreticorum adeant, eorumq; cōcionibus, precationibus, alijs vè ritibus intersint. A temporibus enim Elisabethæ statim ceperunt catholici grauisimis poenis cogi Ecclesias hæreticorum frequentare, eorumq; ritibus, & concionibus interesse. Priusq; vt Sand. lib. 3. ann. 1559. refert, in singula capita duodecim assium multa est indicta Ecclesias sicut prius frequentare recusantibus. Postea vero (vt idē refert ann. 1582.) Ordinibus conuocatis legē promulgant, quā mulctant vtriusq; sexus singulos (modo annum decimum sextum ætatis attigerint) qui recusant adire Protestantium preces, conciones, ac Ecclesias, viginti libris Anglicanis mensuris, id est, aureis ferē septuaginta. Ad ditumq; est, referente Episcopo Taronensi, vt qui aureorum summam non haberent, in carcere detinerentur, donec soluerent. Quæ leges, & poenæ acerbiores vsq; ad præsentem diem factæ sunt, vt capite sequenti referemus. Hinc ergo non nulli, pia catholicorum miseratione cōmoti, dubitare ceperūt, an possint aliqua ratione à culpa excusari, illas leges seruando, ita vt neq; sine euidenti obligatione cogantur tot mala sustinere, neque etiam cū conscientia periculo, propter humanum timorem, vel temporalium rerum nimium amorem, iniquis, ac tyrannicis legibus subiiciantur.

Vt autem ratio dubitandi, veraq; illius decisio intelligi, ac fundari melius possit, pauca de obligatione, & præcepto confitendi fidem, non solum verbis, sed etiā factis præmittere necesse est. Et in primis tria illa discernenda sunt, quæ communiter in hac materia distinguunt, scilicet, confiteri fidē exterius, utiq; publicē,

Rrr seu

Sine declaratione Pontificis non poterat iuramentū probabiliter defendi.

An liceat catholicis hæreticorum Ecclesias frequentare, vt temporalia damna euigent?

2. Explicatur diuinū præceptū de exteriori confitendi.

seu coram alijs, ita vt videntes, vel audiētes per signa externa à me exhibita, intelligant, me esse Christianum; huic extremē opponitur, *negare fidem*, quasi medium autem inter hæc est *occultare fidem*, quod tantum negatiuē opponitur confessioni, non contrariē, sicut negare fidem.

3. Ex his autem tribus certum est, primum scilicet, confiteri fidem, cadere sub præceptum diuinum. Ita docent omnes catholici Doctores cum Diuo Thoma. 2. 2. quæst. tertia. Estque certum de fide ex illo Pauli ad Roman. decimo. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* In hoc enim ultimo verbo, *fit ad salutem*, significat Paulus, confessionem fidei esse necessariam ad salutem, sicut enim dicitur, corde credi ad iustitiam, quia fides est ad iustificationem necessaria, ita fidei confessio dicitur fieri ad salutem, vtique æternam, quia ad illam consequendam, & ad gratiam conseruandam est necessaria. Et inde etiam constat, loqui Paulum de externa, & sensibili cōfessione fidei, nam interna pertinet ad prius membrū credendi corde, non enim aliter interius cōfitemur fidē, id est, veritates fidei, nisi illis assensum internum tribuēdo, quod est corde credere. Vltra hoc ergo requiritur ad salutem externa confessio. Quam etiam explicuit Paulus dicens, ore fieri, non quia solo ore fieri possit, aut debeat, nam etiam potest fieri actibus corporeis, & alijs signis externis, quibus Christianam religionem profiteamur, sed quia verba sunt signa magis expressa, & ad mentem exprimendam principaliter instituta, ideo specialiter tribuit Paulus ori confessionem fidei.

4. Christus autem Matth. 10. absolute dixit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Quæ verba non habent tam expressam formam præcepti, sicut promissionis, sed alijs locis explicuit Christus, confessionem nostram esse nobis necessariam ad obtinendam cōfessionem suam, vt statim videbimus. Recte autem quadrat Christi promissio cum verbo Pauli *ad salutem*. Distinxit enim Apostolus inter fidem cordis, & confessionem oris, & illam dixit neces-

A fariam ad iustitiā, id est, ad remissionem peccatorū, & internam animæ renouationem obtinendam, quia interna fides fundamentum est ipsius iustitiæ: ad illam autem non est ita necessaria confessio externa fidei, nisi forte in proposito generali implendi omnia præcepta. Alioquin enim iustificatur homo per internam fidem cum cordis contritione, & dilectione, priusquā in externum actum confessionis fidei prodeat. Vnde recte dixit Ambrosius in Psalm. 38. *Fides credentiū principalis est, confessio executionis.* Et ideo confessio fidei non dicitur esse ad iustitiam, sed ad salutem: nam post iustitiam obtentam adhuc necessaria est fidei confessio ad perseuerandum in illa iustitia, & consequenter ad salutem consequendam, nam *qui perseuerauerit vsque in finē, hic saluus erit*, & illum Christus corā Patre suo confitebitur.

Hoc autem præceptum non est tantum positium diuinum, sed est morale præceptum quasi connaturale ipsi fidei, seu homini, supposito statu fidei: ideoque in omni tempore, & in omni statu Ecclesiæ fidei confessio fuit ad salutem necessaria. Rationem autem huius veritatis attigit Augustinus libr. de fid. & symbol. in princip. dicens, *fides à nobis exigit officium & cordis, & linguæ, ait enim Apostolus corde creditur, &c.* Et ideo oportet, nos esse iustitiæ memores, & salutis, quandoquidem in sempiterna iustitia regnaturi à presenti seculo maligno salui fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde gestamus. Quibus verbis insinuat, fidei cōfessionē propter proximum esse necessariā. Idēq; declarauit ampli⁹ serm. 181. de Tēpor. alias serm. 59. de diuersis his verbis. *Sine fide impossibile est placere Deo, hanc in cordibus nostris agnoscit, quā scrutatur renes, & corda.* Sed propter cōseruandā Ecclesiæ vnitatē dispensationi huius temporis cum fide cordis necessaria est oris cōfessio, quia corde creditur ad iustitiā, ore autem confessio fit ad salutem, non tantum prædicatorum, sed etiam eruditorum: non enim aliter frater de fratre sentiret, nec pax Ecclesiæ seruaretur, neq; alium docere, neq; ab alio discere salutis necessaria posset, nisi quod in corde habet, signis vocum tanquam suis vehiculis ad aliorum corda transmitteret.

D. Est

Ambro.

5d

August.

Est ergo fides & corde seruanda, & ore promenda. Fides enim omnium bonorum est fundamentum.

6. Itaque sentit Augustinus, fidem cordis propter Deum per se primo necessariam esse, confessionem verò fidei propter proximos, seu propter Ecclesiam, nā sicut fides interna est fundamentū vnionis animæ cum Deo, ita confessio fidei est fundamentum Ecclesiasticæ vnitatis, & pacis. Non quod ipsa etiam confessio fidei non sit præcepta propter Dei honorem, & cultum, sed quod non ita directe, & immediatē ad Deum tendat, vel propter ipsum necessaria sit, sicut interna fides. In quo est etiam considerandum, confessionem fidei duobus modis fieri posse, vno modo propter ostendendam

Proprium motiū cōfessionis fidei est ad internam manifestandā.

Vbi fundetur præceptū cōfessionis fidei.

- D. Aug. 115. Credidi propter quod loquutus sum, quia non perfecte credunt (inquit) qui quod credunt, loqui nolunt.

7. Atq; hinc colligitur etiam secundum, scilicet, negare fidē, esse contra diuinū præceptū, seu cadere sub præceptum prohibens, seu negatiuum. Quod eodem modo est de fide certum, dicēte Christo Domino Matth. 10. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego cum coram Patre meo, qui in cælis est. Nam qui negauerit, audiet, Nescio vos, ut ibi dixit Theophil. Vnde Paulus. 2. ad Timot. 2. Si negauerimus, & ipse negabit nos, vbi Ambrosius

Theophil. D. Paul. Ambros.

- A Theodoret. & Primas. id notāt. Et Chrysostom. homil. 35. in Matth. rationē reddit, dicens, Liberam petit confessionem, & ad maiorem charitatē nos adducit, & sublimes, atque inuictos esse desiderat, quapropter omnibus hæc præcipit. Et eodē modo interpretatur ibi verba illa Christi. Estote prudentes sicut serpentes, quæ corpus exponunt cuicumq; vulnere, ut caput seruent, ita enim fidelis debet potius corpus prodere, quam fidē (quæ caput est, & initiū bonorū omniū) negare. Quod etiā habet ibi Hieronym. & Hilar. can. 10. & Augustin. lib. 2. de Doctr. Christian. cap. 16.

Theodoret. Primas. Chrysost.

Matt. 10.

Hieron. Hilar.

August.

In præcepto cōfessionis fidei includitur negatiuum.

- B Sequiturque hoc præceptum ex prioribus: nam in omni præcepto affirmatiuo includitur negatiuum nihil faciendi cōtrarium ei, quod per affirmatiuum præceptum est, ut si iubemur amare Deum, ibi virtute prohibemur quidquam agere diuino amori cōtrarium, & sic de alijs, nam vnum cōtrarium destruit aliud, vnde si vnum præcipitur, cōtrarium sine dubio prohibetur. Cum ergo præcipitur fidei cōfessio, ibi virtute prohibetur fidei negatio, nā hæc confessioni cōtraria est, ut per se patet. Imò ex præcepto internæ fidei sequitur necessario prohibitio negandi eandem fidem. Nam qui negat fidem ore, vel eandem fidem negat corde, & sic infidelis est, & agit non solum contra fidei confessionem, sed etiam cōtra præceptum fidei: vel negando ore, corde retinet fidem, & sic mentitur mendacio valde pernicioso, & honori Dei cōtrario, quia negando fidem, Deo tribuit mendacium, dicens, falsum esse, quod Deus dixit, Christianam etiam religionem grauissime offendit, & Ecclesiam, quantum in se est dissoluit, eiusque vnitatem scindit. Ergo mendaciū illud prohibitum est, non tantum generali præcepto non mentiendi, sed etiam speciali præcepto fidei, & Religionis Christianæ, ut recte sentit Augustinus libro contra mendaciū capite sexto. Vnde etiam fit, ut sicut mendacium dupliciter profertur scilicet, vel negando quod verum est, vel affirmādo quod est falsum, seu quod est vero cōtrarium: ita in præsentī hæc fidei negatio duobus modis cōtingere possit, scilicet, vel pure negando esse veram, aut esse certam fidei veritatē, vel cōtrariū errorē profitēdo, nam professio falsi

In præcepto cōfessionis fidei includitur negatiuum.

August.

necessario est negatio veri, & eandem, vel maiorem malitiam inuoluit.

9.

Tertium, quod proposuimus, scilicet, occultare fidem, mediam quandam habet rationem, quia nec semper malum est, nec semper licet, ut omnes etiam Doctores Catholici docent. Ratio est, quia veritatem tacere, aut non proferre, non est illam negare, sed abscondere, ut per se notum est, & ita etiam occultare fidem non est negare fidem, ideoque ex hac parte non est semper malum. Aliunde vero preceptum confitendi fidem, cum affirmatiuum sit; licet obliget semper, non tamen pro semper, hæc enim est natura precepti affirmatiui, ut nunc supponimus, & propterea non confiteri fidem, quod sit occultando fidem, non est semper malum, quia si exercitium alicuius actus non est per se necessarium, cessatio ab illo actu non potest esse semper mala, ut per se notum est. Tantum ergo erit praua occultatio fidei, si eo tempore occultetur, pro quo preceptum confitendi fidem obligat, sicut tacere propria peccata non semper, sed tunc est malum, quando preceptum illa confitendi in iudicio aliquo obligat. Vnde duplex fidei occultatio distingui potest, una per modum pure negationis, quæ potest licite, aut sine peccato esse toto eo tempore, in quo, vel pro quo non tenetur homo externam fidei confessionem exhibere. Alia est per modum priuationis, seu omissionis moralis, quia eo tempore admittitur, quo fidei confessio exhibenda esset, & ita est carentia actionis debitæ, ideoque moralis priuatio dicitur. Et hæc est peccatum de se graue, quia est contra preceptum confitendi fidem. Nam lex affirmatiua præcipiens actum pro aliquo tempore, consequenter prohibet omissionem eius pro eodem tempore, ut est per se notum.

Preceptum
confitendi fi-
dem & non
occultandi fi-
dem non obli-
gat pro semper
propter

duplex fidei
occultatio.

10.
Luc. 9.

Et de hac omissionem possunt recte intelligi verba Christi Lucæ nono. *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in Maiestate sua, & Patris, & Sanctorum Angelorum.* Erubescere enim minus esse videtur, quam negare, non enim tantum qui negat, sed etiam qui Christum, vel fidei eius veritatem (quod perinde est) omittit confiteri, cum debet, Christum erubescit. Et quamuis Christus verbo *erubescendi* (quod

A proprie significat, aliquid propter pudorem, vel propter timorem alicuius contemptus, vel irrisuionis vitare) ibi usus fuerit, quia vel presenti materiæ, de qua loquebatur, erat magis accommodatum, vel quia in principio doctrina Evangelij à gentibus, & Iudæis irridenda erat, & ita multi per pudorem, & erubescenciam illam erant despecturi, nihilominus doctrina, & cominatio generalis est: nam quacumque ratione, siue ex pudore, siue ex timore perdendi vitam, vel alia temporalia bona, quis omiserit fidei confessionem tempore debito, eandem reprehensionem, & comminationem incurret.

B

Occurrebat autem statim inquirendum, quod sit illud tempus pro quo obligat fidei confessio. Sed hoc ex professo explicare non est temporis præsentis. Satis ergo sit, supponere, esse illud, in quo ad Dei, vel Religionis Christianæ honorem tuendum necessaria est confessio fidei, ut censetur esse, quoties quis à tyranno, seu publica potestate de sua fide interrogatur, vel certe quoties tacere, & non confiteri, esset virtute negare. Hic enim est alius modus, quo praua fit hæc omisio, quia virtualem fidei negationem inuoluit: quia in moralibus implicitum pro expresso reputatur, quando eundem effectum inducit. Et ita preceptum non negandi fidem, non solum expressam negationem, sed etiam tacitam, & virtualem prohibet. Dicitur autem talis omisio virtualis negatio fidei, quando ipsamet omisio confessionis communiter accipitur pro signo abnegandi fidem. Sicut in ordinario, & communi usu non ferre vestes, nec tonsuram Clerici, seu Monachi sine speciali causa, aut necessitate, est quædam virtualis negatio talis status, quæ ad Apostasiam externam potest interdum sufficere. Ita ergo potest contingere in confessione fidei, si alicubi sit iuste institutum aliquod signum ita proprium Christianitatis, ut qui illud omiserit, eo ipso se Christianum esse negare videatur, ut magis in sequentibus explicabitur.

C

D

Ex quibus intelligitur, propositæ questionis difficultatem in hoc sitam esse, ut expédamus, an exercere illos actus eundem ad Ecclesias hereticorum, corum confessiones audire

11.
Pro quo recte
pore obli-
get præce-
ptum confite-
di fidem.

13.
Ratio dubi-
tandi.

audire, & cū eis preces fundere, vel alijs eorū ritibus interesse, sit verā fidē negare, seu (quod idem est) errorē contrariū profiteri, an verò tantū sit non confiteri verā fidem, & hoc posito, an sit pura negatio, vel omīssio moralis peccaminosa. Ratio autē dubitandi sumitur ex differentia interverba, & actiones, seu res alias: nā verba & expressius significant, quā res, & non habent aliū propriū vsum, nam ad hoc sunt per se primo instituta: aliæ autē res vt vestes, domus, cibi, & similia, vel etiā actus audiendi, videndi, & huiusmodi non sunt per se instituti ad significandam mentem operantis, sed ad alios naturales, vel humanos vsus, licet interdū per quandam cōsecutionē aliquid significare videātur. Vnde fit, vt magis obscura, & ambigua, seu æquiuoca esse soleat rerum, quam vocū significatio. Deinde etiam fit, vt facilius etiam habeat locū simulatio, vel potius dissimulatio sine mendacio in vfu aliquarum rerum, seu actionum, quā in vfu verborum, quæ magis certam, & vsualem (vt ita dicam) significationem habēt. Denique ex hoc eodem principio est longe alia ratio dubitandi de his actionibus ad eūdem Ecclesias &c. de quibus nunc tractamus, quā de professione iuramenti fidelitatis, nā hæc fit per verba expressa, & in hunc solum finem explicandi mentem, & talia sunt verba formulæ iuramenti, vt expressam abnegationē doctrinæ fidei, & consequenter confessionem contrariæ hæresis contineant: & ideo nemo qui in eadem hæresi nō versetur, vel nisi in aliam antiquā incidat, quæ dicebat posse sine peccato negari fidē in tormentis, etiam cum iuramento, dubitare potest, quin professio illius iuramenti non liceat.

At vero de illis actionibus in questione propositis videtur posse dubitari. Primo quia ex proprijs obiectis, & materijs indifferētes sunt, nam ingredi Ecclesiam vel est de se bonū, vel saltem indifferens: nec ideo fit intrinsecē malum, quia hæretici male illo loco vtuntur, nam hoc pertinet ad prauam intentionem eorum, sine qua illuc ingredi indifferens est: nam etiam ingredi Synagogā Iudæorum, vel Paganorum templum, non est per se malum. Similiter audire concionem cuiuscumque doctrinæ, etiam prauæ, intrinse-

A cē malum non est, potest enim quis illam audire, vt eam confutet, vel delectetur eloquentia concionantis, vel vt irideat. Deniq; interesse precibus, & sacris eorū materialiter sumptū, indifferens est, quia potest quis dū est ibi preces catholicorū, & ritu catholico secretē fūdere, vel de vera fidē cogitare. Aliunde verò illi actus nō habent significationē fidei contrariā, ad quam sint per se impositi, quia non ad significandam fidem specialiter impositi sunt, sed solum ad operandum aliquid, quod per vnūquenq; illorū proxime fit. B Quod si, vel ex discursu videntiū, vel ex cōmuni vfu aliorum, tales actus indicare solent prauam fidem, id est accidentariū, si à catholico nō ea intentione fiant: quia ipse non significat falsam fidem, nec decipit alios, sed permittit eos decipi. Ergo qui faciunt tales actus solum ad obediendū Regi in materialibus actibus externis, vt euitent tēporalia damna, non negant fidem, nec in fidei confessione ex præcepto debita deficiunt, quia tūc nulla est specialis necessitas, propter quā obliget pro tunc affirmatiuum præceptum confitendi fidem; ergo cessat ibi omnis ratio culpæ. Vnde catholici Doctores docuerunt, nō esse perse malū in actionibus sacris cū hæreticis cōmunicare, quandiu nominatim declarati non sunt.

C Secūdo si aliqua ibi esset culpa, maxime, quia est professio falsæ religionis, saltē simulata; at hæc simulatio nō est sēper intrinsecē mala; ergo maxime erit licita in illo casu propter vitandas mulctas, & vexationes grauissimas. Consequentia patet, quia si talis simulatio nō est intrinsecē mala, non erit prohibita, quia mala; ergo ad summū erit mala, quia prohibita, vel ex accidente propter mala, quæ inde sequuntur; at hæ rationes cessant in tam urgente necessitate, quia positiua prohibitio non obligat cum tanto rigore, & in cōmoda, quæ tunc sequuntur, nō sunt intenta, sed permissa, & ideo non imputatur. Major etiā est clara, quia supponim⁹ intētionē operātis non esse, profiteri aliquid falsū, sed tantū ibi adesse, & aliquid bonū, vel indifferēs ibi facere, quidquid alij inde cōcipiant, quæ est dissimulatio, vel simulatio materialis. Probatur ergo Minor, primò quia nō defuerūt authores catholici, & graues, qui docuerint, nō esse

14.
Secundum

Vide Aug.
lib. contra.
mendac. c.
2. & lib. de
Hæresi. in
70.
Euseb. lib.
6. Histor.
c. 28.

13.
1. Argumē-
tum, quo of-
tendi vide-
tur licitū
esse adire hæ-
reticorū Ec-
clesias, &c.

intrinsecè malum, falsam, vel superstitio-
sam religionem simulare, seu in exterioribus
actibus fingere, faciendo illos mate-
rialiter tantum (vt aiunt) id est, sine inten-
tione religionis, aut cultus, sed propter
aliquam aliam vtilitatem humanam. Imò multi
tribuunt hanc sententiam Hieronymo di-
centi, licuisse Apostolis simulare seruare
legalia, eo tempore, quo iam erant mortife-
ra serio, & ex intentione cultus facta, vt
late dixi lib. 9. de Legib. cap. 16. vbi plu-
res authores allegaui, & testimonia Scri-
pturarum, quibus mouetur, adduxi. Ratio
autem est supra tacta, quia talis simulatio
mendacium non est, non enim per illam
intenditur significari aliquid falsum, aut
contra mentem, sed est tantum cuiusdam
veritatis, seu fidei occultatio, aut non con-
fessio. At priori ratione habet, vt non sit
mala tanquam fidei abnegatio, quia hæc
non est sine mendacio, posteriori autem
ratione non est mala, quia nihil est, quod
tunc obliget ad se manifestandum, nec
ad veritatem confitendam.

T5.

3. Argumē-
tum.

At respondēdi potest, has rationes recte
procedere de malitia per se inuēta in illis
actibus, nihilominus tamen illos esse ma-
los ratione scādali, quod moraliter ab il-
lis separari nō potest, & illud sufficit, vt
actus semper sit moraliter malus. Sed con-
tra hoc obijcitur tertio quia etiā scanda-
lum nō solum separari potest, sed etiam
actu separatur ab illis actibus, prout in
illo regno à catholicis fieri posse dicuntur.
Nam in primis omnes sciunt, eos, qui Ro-
manam fidē tenent, nō facere illos actus
sponte, aut ex animo, sed solū ad vitandas
pēnas. Imo etiā sciunt, à Rege ipso poti⁹
præcipi ob cupiditatem auri, & argenti,
quam propter Dei cultū, aut religionē, &
ideo libētius imponere pecuniarias pœ-
nas, quam corporales: vnde consequēter
etiā persuasum habent, catholicos nō fa-
cere illas actiones causa religionis, vel in
contemptū fidei, sed solū propter vitan-
dam bonorū spoliatiōē. Ergo nō est, vn-
de possint scādālū rationabiliter accipere
cū actioper se mala nō sit, & species mali,
quā habere videbatur, per illā publicam
notitiā tollatur. Accedit, quod dicuntur
fideles, facere prius publicā professionē
suę rectę intentionis, & veræ fidei; ergo
si quod superest scādālū, nō est datum,
sed acceptum, quod operanti non impu-

Vide Azor
tom. 1. lib.
8. c. vlt. q.
5.

A tatur, maximè quando tam grauis causa,
& necessitas intercedit.

Nihilominus absq; vlla dubitatione di-
cendum est, non licere catholicis Anglis
in Ecclesia Schismaticorum, & hæreticorum
ad conciones hæreticas audiendas, & pro-
phana sacra peragenda cōuenire. Ita mo-
net in suo Breui. S. D. N. Paulus. V. his
verbis. *Profecto credimus, proculdubio eos,*
qui tanta constantia, atq; fortitudinē acerbi-
simas persecutiones, infinitas prope modum mi-
serias hætenus perpessi sunt, vt immaculate
ambulant in lege Domini, nunquam cōmis-
suros esse, vt cōmuniuntur cōmunionē deser-
torum diuinæ legis. Nihilominus Zelo Pa-
storalis officij nostri impulsī, & pro paterna
solicitudine, qua pro salute animarum vestra-
rum assiduè laboramus, cogimur monere vos,
atque obtestari, vt nullo pacto ad hæreticorum
templa accedatis, aut eorum conciones audia-
tis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne
Dei iram incurratis. Non enim licet vobis
hæc facere sine detrimento diuini cultus, ac
vestræ salutis. Ex quibus verbis licet col-
ligere, hanc non esse tantum prohibitio-
nem positiuam, seu humanam, ratione cuius
illi actus fiant mali, quia prohibiti, sed
esse legem declaratiuam malitiæ, & tur-
pitudinis existentis in ipsis actibus, ratio-
ne cuius prohibentur, quia mali. Hoc
enim significant illa verba: *Non enim li-*
cet vobis hæc facere, & ideo non tam uti-
tur Pontifex verbis prohibentibus, quā
monentibus, & obtestantibus malitiam
talis cōmunicationis cū hæreticis. Dein-
de colligitur ex illis verbis, hanc culpam
esse mortalem, & satis grauem, *Ne Dei*
iram incurratis: non enim licet vobis hæc
facere sine detrimento diuini cultus, ac vestræ
salutis. Vnde licet fortasse antea fuerit
inter Catholicos aliqua de hoc puncto
disceptatio, vel iudiciorū diuersitas, iam
omnino cessare debet, quia non licet eis
de authentica Pontificis declaratione in
re morali, & ad salutem animarum per-
tinentē dubitare.

Ostendere autē oportet, quam sit hæc
declaratio principijs fidei, & doctrinis
Sanctorum Patrum, ac rationi consen-
tanea. In primis enim in Scriptura maxi-
mè prohibita est communicatio cum in-
fidelibus, præsertim in rebus sacris, non
est autem dubium, quin hæretici sub in-
fidelibus comprehendantur. Imò de his
præci-

16.

illicitū esse
catholicis a
dita schis-
maticorum
ei hæretico-
rum Eccle-
sias ad suos
ritus obser-
uandos.

17.

Sūmi Pon-
tificis declara-
tionem esse
maximè cō-
sentaneā sa-
cris Scriptu-
ris.

præci-

D. Paul. 2
ad Timot.
2.

Ad Titum

3.

1. Cor. 6.

Ad Rom.

16.

Ioan. epist.

2.

1. Cor. 10.

2. Cor. 6.

D. Thom.

18.

Esse etiam
Sanctis Pa-
tribus con-
formem.
Iren.

præcipue scribit Paulus ad Timoth. 2. epist. cap. 2. Profana, & vaniloquia deuota, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit, ex quibus est Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, &c. Et ideò ad Tit. 3. hæreticū hominem pertinacem deuotandum esse monet, & 1. Corinth. 6. & ad Rom. 16. grauissimè monet declinare ab eis, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam (ait) quam didicistis, faciunt. Nam per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentum. Ioannis item verba in epist. 2. notanda sunt, cum enim de hæreticis dixisset, Neq̃ Aue eis dixeritis, subdit rationem. Qui enim dicit eis Aue, communicat operibus eorum malignis. Quocirca cum omnis communicatio cum hæreticis prohibita sit ab Apostolis propter periculum, illa tamen maxime, & maiori rigore, quæ est in operibus malignis, quæ nimirum faciunt quatenus hæretici sūt. Talia autem sunt illa, de quibus nunc tractamus, & negari non potest, quin Catholici cum illis conuenientes in Ecclesijs ad similia cōuenticula peragenda cū ipsis in eisdem operibus communicent. Quocirca licet fortasse non omnis alia communicatio cum personis hæreticorum nondum declaratis excommunicatis sit sub riguroso præcepto prohibita, hæc peculiaris, quæ est in operibus malignis, & schismaticis (vt sic dicam) semper prohibita est. Dicit enim Paulus. 1. Corinth. 10. Nolo vos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participare esse, & mensæ dæmoniorum. Et 2. Corinth. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus, id est, vt D. Thomas exponit, nolite communicare in operibus in fidelitatis cum infidelibus. Nam vt subiungit Apostolus, Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidei?

Hanc Scripturarū legem sequuti sūt, nobisq; tradiderunt Sancti Patres. Irenæus enim libr. 3. cap. 3. sic ait, Tantum Apostoli, & eorum discipuli habuerunt timorem, vt ne verbo tenus communicarēt alicui eorum, qui adulterauerunt veritatem, refertq; Pauli testimonium, & vulgata exempla Ioannis Euangelistæ, & Poly-

A carpi, & libr. 1. cap. 13. Exsufflantes (ait) & anathematizantes, oportet alicubi, & longe fugere ab eis. In eandem sententiā Cyprianus epist. 55. ad Cornel. in fine. Declinent (ait) de cætero fortiter, & euident dilectissimi fratres nostri verba, & eloquia eorum, quorum sermo vt cancer serpit, sicut Apostolus dicit. Et infra: Simus ab eis tam separati, quam sunt illi de Ecclesia profugi. Et infra. Hoc (inquit) Beatus Apostolus non tantum monet, sed etiam iubet, a talibus vt recedatur. Præcipimus (inquit) vobis in nomine Domini Iesu Christi, vt recedatis ab omnibus fratribus ambulantes inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis. Est ergo hæc præceptum Apostolicum, teste Cypriano, & proprijsimè cōuenit in præsentem causam, nam conuentus schismaticorum Angliæ inordinatissimi sunt, & nouæ adinventiones humanæ à traditionibus Apostolorum alienæ; ergo ex Pauli præcepto talibus ritibus, & conuenticulis vir fidelis communicare non potest. Similia habet lib. de Lapsis in fine. Clarius verò, & expressius eundem statum causæ attingens epist. 4. ad Plebem, contra eos, qui Ecclesiam contra mores legitimos scindebant, eiusque ritus contemnebant, inquit: Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia, & Cathedra vna super Petrū Domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri præter vñū sacerdotium, & vnum altare non potest. Et subdit paulò post: Procul ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones eorum velut cancer, & pestem fugiendo, vitate, præmonente Domino, & dicente, cæci sūt, & duces cæcorum. Et infra: Nemo (ait) filios Ecclesiæ de Ecclesia tollat, pereant sibi soli, qui perire voluerunt, extra Ecclesiam soli remaneant, qui ab Ecclesia recesserunt. Et infra: Vitate lupos, qui oves à Pastore secernunt. Quid clarius pro Anglicanis schismaticis dici poterat.

Præterea D. Hilarius can. 10. in Mat. mysticè interpretans verba illa Christi: In viam gentium ne abieritis, &c. inquit: Non quod non etiam ad salutē gentium mitterentur, sed vt opere, & vita gentilis ignorantia abstinerent. Et quod ciuitates Samaritanorum vetiti sunt introire, & Ecclesias hæreticorum non adeant, admonentur. Augustinus libr. contra mendaci. & libr. 2.

Vide Euseb. lib. 4. Hist. ca. 13. Epiphani. hæret. 30. Cyprian. li. 1. epist. 3. & 8.

Esse præceptum apostolicū prohibens talē communicationem.

Cyprian.

19. S. Hilari.

August.

Retract. cap. 62. ex professo docet, non licere hæresim simulare, etiam propter ipsos hæreticos conuertendos, sentitq; semper illud esse perniciosum mendacium. Et epist. 162. in principio docet, cauendum omnino esse à communicatione hæreticorum, præter quàm in his, quæ ad eorum conuersionem ordinantur. Ergo maximè in his, quæ ad religionem pertinent. Multaq; extant antiquitatis monumenta, quibus constat, Sanctos Patres à ritibus hæreticorum, maximè verò ab omni cōmunicatione cum eis in sacris abhorruisse. Ideò enim prohibitum semper fuit, ab eis communione accipere, vt constat ex Decreto Iulij Papæ in cap. *Is, qui acceperit.* 24. q. 5. cum similibus. Estq; notandum exemplum, quod refert Gregor. Turon. lib. 1. de Glor. Martyr. cap. 80. sacerdotem, scilicet, catholicum, seu *Romanum* (vt ipse loquitur) noluisse gustare cibos ab hæretico sacerdote benedictos, etiam si ritum hæreticum in benedictione nō exerceat, Deumque id factum miraculo comprobasse. Quanto ergo magis vitanda est in ipsis cēmonijs hæreticis communicatio? Vnde etiam legimus, Gregorium lib. 1. epist. 41. ad Leandrum scripsisse, omittendum fuisse aliquo tempore ritum baptizandi trina mersione, quia hæretici ad falsam significationem illo abutebantur.

Decr. Iulij, cap. Is qui. 24. q. 5.

Greg. Tur.

Doctrina hæc miraculo confirmata fuit.

Greg.

20. Refellitur duplex euasio.

Sed hæc doctrina Sanctorum Patrum generalis est, & posset quispiam eam eludere, vel illam non de rigoroso præcepto, sed de monitione ratione periculi interpretando, vel eandem ad ordinarium, & voluntarium usum, non ad coactum sine ingenti periculo inuitabilem limitando. Veruntamen neutra euasio locum habet in verbis Augustini sermon. 6. de Verbis Domini, ubi tractans illud Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*, interrogat. *Sed quid si illud inbeat, quod non debeas facere?* Et respondet, *Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem.* Quod exemplo declarās, infra subdit. *Si Imperator iubet, esto mihi in obsequium, recte, sed non in idolio. In idolio prohibet maior potestas. Da veniam, tu carcerem ille gehennam minatur.* Deinde ex allegatis sententijs Sanctorum utraque euasio, si verba singula ponderentur, & om-

A nia inter se conferantur, facile posset refutari, efficacius autem id fiet, rationes huius veritatis explicando, & occasione illarum magis testimonia Patrum vrgendo, & locupletando. Prima ergo ratio sit, quia illa communicatio cum hæreticis, de qua quæstio mouetur, fieri non potest, nisi vel profitendo nouam hæreticorum religionem, vel potius superstitionem, aut saltem illam simulando, utrumque; autem est intrinsece malum, & contra præceptum confitendi veram fidem, & honorandi Christum, veramque ipsius religionem; ergo propter nullum humanum timorem licita est talis communicatio. Consequentia euidentis est ex dictis. Antecedens verò quoad utranque partem sic ostenditur. Nam illi, qui cum hæreticis ad Ecclesias conueniunt, duobus modis possunt ibi assistere. Primo animo colendi Deum illis ritibus, & cēmonijs, seu intentione exercendi illos ritus tanquam licitos, & religiosos: & hoc est formaliter, ac verè falsam religionem profiteri: sicut qui adorat idolum cum vera intentione cultus, verè idololatriam proficitur, & qui nunc exerceat ritus Iudaicos intentione cultus, verè esset professor sectæ Iudæorum. Vnde necesse est, vt qui sic proficitur falsam religionem, abneget veram, & consequenter etiam fidem, in qua fundatur. Neque in hoc esse potest dubium, neque Catholici intendunt hoc modo ritibus hæreticorum interesse.

Prima ratio probans eam communicationem esse illicitam.

C

Alio ergo modo potest hoc fieri sine intentione cultus, vel religionis, sed solū cuiusdam coactæ obedientiæ politicæ quo ad externam corporis præsentiam, cum proposito ibi secretè colendi Deum ritu catholico. At in hoc ipso necessario includitur simulata professio schismatis, & communicatio exterior cum hæreticis in suis ritibus, quia iuxta communem, & receptum usum illius gentis, & loci hoc significatur per illas externas actiones, & ad hunc finem fit ille conuentus, & communis conuocatio. Talis autem simulatio semper est mala, vt latè probat Augustinus dicto libro contra mendacium. & in varijs epistolis de Cessatione legalium ad Hieronymum, & cum illo probauit in lib. 9. de Legib. c. 17. Et breuiter ostenditur, primò ex Paul. 1. ad Cor. 10.

21.

August.

Paulus. 1. ad Cor. 10.

Non

Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, id est, superstitionis gentilis, & idololatriæ, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum, utique idolothyta manducando, etiā sine intētionē cultus, & adorationis idoli, ut verba sequentia declarant, quæ paulo post expendemus. Et ita intellexerūt locum illum Patres reprehendentes grauius esum idolothitorum, quando exterius fit per modum actus religiosi, & tāquam vsus cibi sacri. Ut videre licet in Cypriano dicto lib. de Lapsis, & in multis epistolis, in quibus omnem externā significationem communicandi, vel cōsentiendi ritibus infidelium, grauissimè condemnat, præsertim epist. 31. & 52. cuius aliqua verba infra referam. Idem latè Tertullian. lib. de Spectacul. cap. 13. *Idololatria (inquit) abstinemus, nec minus templa, quam monumenta despiciamus, non sacrificamus, nec de sacrificio edimus.* Et infra: *Oculos, & aures ab idolothytis abstinemus, & lib. de Idololatr. cap. 13. Hoc loco (inquit) retractari oportet de festis diebus (utique infidelium) & alijs extraordinarijs solennitatibus, quas interdum lasciuiam, interdum timiditate nostra subscribimus, aduersus fidei disciplinam communicantes nationibus in idolicis rebus.* Et subiūgit quæstionem, *An cum ipsis nationibus communicare in his seruus Dei debeat, siue habitu, siue victu, &c.* utique quatenus fiunt religionis causa, & respondet. *Ad hæc nihil communionis est lumini, & tenebris, vitæ, & morti.* Quam doctrinam latè etiam tradidit Origenes lib. 8. cōtra Cels. parum à principio. Est etiam de hoc insignis locus Chrysostomi in Imperfecto, cuius verba statim referam. Ratio autem propria est, quia omnis communicatio in his superstitionis ritibus, etiam si facta intētionē fiat, est quædam superstitionis participatio. Vnde sicut exterior idololatria etiam ficto animo facta, malitiam idololatriæ participat, ita etiam omnis superstitio exterior, etiam simulata malitiam superstitionis induit.

Confirmatur hæc ratio, quia exterior confessio simulata talis schismatis est quædam eius approbatio, & cōtestatio, quod sit religiosa, & ex vera fide; at hoc intrinsece malum est, etiam si interius non credatur, neque intendatur, quia est exte-

A rius confiteri falsam religionem. Neque enim à talibus factis, & in tali materia, scilicet, religionis, & cultus, potest separari significatio, quia exteriores actus, vestes, vel aliæ cæremoniæ non sumuntur ad cultum, nisi propter aliquam significationem; ergo qui illis exterius utitur per modum religiosi cultus, exterius saltem approbat illum ritū colendi Deū. At hoc intrinsecè malum est, nam verbis approbare, vel confiteri, talem ritum esse religiosum, malum, & contra fidem, ac religionem est; ergo & factis idem probare est eque prauum, quæ est potissima ratio Augustini citatis locis. Quæ inde amplius declaratur, quia hæc simulatio falsæ religionis est quædam negatio exterior fidei; hæc autem semper est mala, ut in principio posuimus; ergo & illa simulatio. Maior constat, quia illa simulatio est approbatio religionis superstitionis, & consequenter est confessio falsæ fidei, à qua illa superstitio procedit, affirmatio autem erroris est negatio veritatis; ergo illa simulatio est negatio Catholicæ fidei, quæ hæresi contraria est. Denique cum religio vera tantum sit vna, qui exterius vnā approbat, omnem cōtrariam reprobatur; ergo qui approbat exterius ritus hæreticos, eo ipso eodē modo catholicam religionem abnegat: & ita deficit contrariè in cōfessione fidei. Vnde hac etiam ratione talis simulatio est valde contraria honori Christianæ religionis: nam cedit in contemptum eius, cum exterius negetur, & reprobetur, & contraria in animis inimicorum eius firmetur, ut paulo post dicemus. Ex quibus tandem concluditur, nunquam esse licitam talem simulationem, etiam propter vitandam mortem, tum quia abnegatio fidei externa, & simulata nunquam licet propter vitandum quodlibet malum, tum etiam quia maxime tenetur homo seruare præceptum, etiam posituum, & humanum non obstante periculo violentæ mortis, quando eius transgressio in contemptum religionis extorquetur, ut dixi in lib. 3. de Legib. cap. 30.

Alio modo possumus vim huius obligationis explicare, quia in illo articulo cum coguntur fideles legibus iniquis, sacris hæreticorum interesse, obligat specialiter præceptum affirmatiuum confitendi

Ratio Diui Augustini. amplius declaratur.

Communicationem dictam non esse licitam ob uitandam mortem.

23. Altera ratio qua posita doctrina explicatur.

S. Cypria.

Tertull.

Origen. Chrysost.

Prædicta cōmunicatio est quædam superstitionis participatio.

22. Confirmatio Iuliodoriana.

Cyprian.

tendi fidem catholicam, resistendo talibus legibus, ac proinde qui exterius dissimulant, & obediunt, etiam si id faciant ficto animo, in confessione fidei deficiunt: ac subinde inter lapsos in persecutione fidei computandi sunt. Doctrinam hanc sumo ex Cypriano in locis allegatis, præfertim ex epist. 31. quæ est clericorum Romæ existentium ad ipsum, ubi cum dixisset, non solum defecisse in fide, qui exterius idolis sacrificauerant, vel idolothyta manducauerant, sed etiam qui libellos quosdam submissionis, vel præfentes obtulerant, vel absentes miserat, subdunt verba notanda: *Non est immunis à scelere, qui vult videri propositis aduersus Euangelium, vel edictis, vel legibus satisfecisse: nam hoc ipso iam paruit, quod videri paruisse se voluit.* Et infra vehementius Anglos pungit tam schismaticos, quam in fidei constantia debiles, dicens, *Absit ab Ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nervos severitatis, eversa fidei maiestate dissolvere.* Et consonant verba eiusdem Cypriani libr. de Lapsis dicentis: *Nec sibi quominus agant penitentiam, blandiantur, qui et si nefandis sacrificijs manus non contaminaverunt, libellis tamen conscientias polluerunt. Et illa professio denegantis, contestatio est Christiani, quod fuerat, abnuentis, fecisse se dixit, quidquid aliud faciendo commisit. Cumque scriptum sit. Non potestis duobus Dominis servire, serviunt seculari Domino, obtemperavit eius edicto, magisque obediunt humano imperio, quam Deo.*

24.
Chrysost.

Eandem doctrinam sumo ex Chrysostomo Homil. 25. in Matt. in Imperfecto. ubi prius ostendit necessitatem confitendi fidem, & inter alia dicit: *Si tibi tantum Deus cor creasset, sufficeret tibi fides cordis, nunc autem os tibi creavit Deus, ut corde credas, & ore confitearis.* Et adiungit: *Non tantum ore, sed etiam quinque sensibus carnalibus, si autem vel unus sensus minus fuerit, non est perfecta confessio.* Declarans autem occasionem necessariam talis confessionis addit verba sequentia, quæ quia veritatem hanc multis modis confirmant, & ad soluenda argumenta lucem afferunt, integrè illa referam. Ergo (inquit) si quis tibi dicat, non manduces idolothytum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt: si aspexeris prouocatus, oculis tuis ne-

- A *gasti Christum. Non quia aspicere idola aliquid sit, sed quia innitatus aspicias, peccas. Si tamen non aspexeris, oculis tuis confessus es Christum. Ideo scriptum est, Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Si verò dixerit tibi, nolo ut aspicias idola, sed tantum auscultas, quomodo ille gentilis blasphematur Christum, ut glorificet Deos. Si auscultaueris, auribus tuis Christum negasti. Si dixerit tibi, nolo, ut audias blasphemiam Christi, sed ecce quomodo incensum dijs offertur, tantum sta, & accipe odorem incensi illius: si odoratus fueris, odoratu tuo Christum offensus es.*
- B *Item si dixerit tibi, non manduca carnem dentibus tuis, tantum finge, te de immolato manducare: si simulaueris, sic gustu tuo Christum negasti. Si autem nolueris fingere, Christum confessus es, sicut Eleazarus in libro Macchabæorum, qui carnes veruecinas specie porcine noluit manducare. Si dixerit, nolo fingas, te de immolato manducare, sed tantum tange idolum manu tua, aut tene thuribulum, si tetigeris, aut tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, tactu tuo Christum confessus es, sicut scriptum est; si est iniquitas in manibus meis. Omnia enim membra animæ, vel corporis tui, non solum tibi ad usum Deus creauit, sed sibi ad gloriam.*
- C

Psal. 118.

Eleazari exemplum.

Ratione autem ostendi potest dicta propositio assumpta, nimirum in eo articulo obligare affirmatiuum præceptum confessionis fidei, quia tunc maximè, seu pro tunc obligat hoc præceptum, quando fidelis à tyranno infideli, seu hæretico, vel quocunque publico fidei persecutore de sua fide interrogatur, ut an Christianus sit, vel an Romano Pontifici obediat; vel si interrogetur, an secta, vel ritum colendi Deum, alienum ab Ecclesia catholica, seu Romana, licitum, vel sanctum esse credat, in his enim casibus tenetur fidelis non solum non negare apertè fidem catholicam, aut non confiteri falsam, sed etiam non tergiversari, aut dissimulare, seu tacere, sed apertè fidem, & religionem catholicam confiteri, sed in eo casu, in quo per edictum coguntur fideles adire templa hæreticorum, & eorum ritibus interesse, per potestatem publicam, virtute interrogantur, an probent illos ritus, nec ne, vel an catholicam religionem profiteantur; ergo tenentur fideles confiteri veritatem, non parendo talibus edictis, nam illa recusatio

25.

Præceptum confitendi fidem in eo articulo cur obliget?

S. Thom.
Caietan.

fatior est quædam fidei confessio, ad quā A obligat tunc præceptum. Maior propositio communis est Theologorum cum Diuo Thoma. secunda secundæ quæstione tertia articulo secundo, ubi Caietanus, & omnes moderni expositores non solum consentiunt, sed etiam tanquam certum dogma illud tradunt. Nam licet aliqua controuersia sit, an quælibet interrogatio sufficiat, (quæ ad præsens nō refert) tamen cū interrogatio est à publica potestate, nullum est dubium de obligatione confitendi fidem, quia tunc maxime imminet necessitas honorandi Deum, & Christianam religionē, & ideo qui tunc tergiversatur, subtrahit Deo debitum honorem, & verè Christum erubescit. De quo ita scribit Cyprianus in citato libro de lapsis: *Christus in præceptis suis dicit, Qui confusus me fuerit coram hominibus, confundetur eum filius hominis, & Christianum se putat, qui Christianus esse confunditur, aut veretur? quomodo potest esse cum Christo, qui ad Christum pertinet, aut erubescit, aut metuit?*

Cyprian.

26.
Hoc supponit, & docet aperte Nauarr. conf. 10. de Hæretic. n. 10.

S. Ermenegildi exemplum.

D. Greg.

Quod autem in casu, de quo tractamus, catholici interrogentur per publicam potestatem, tum de sua religione, & fide, tum etiam an probent, vel recusent Protestationem superstitionem, ex ipso facto manifestatur. Ideo enim sub grauissimis pœnis coguntur, eorum Ecclesias adire, &c. Vt ostendant, an sint Pontificij, seu Romanæ Religionis, vt ipsi met loquuntur, & an Calvinianam detestentur. Quin potius ita interrogantur, vt non possint non alterutrum exterius ostendere; ergo est illa occasio, in qua maxime obligat præceptum confitendi fidem, saltem recusando talem cum hæreticis communicationem. Quod optime confirmat exemplum sancti Ermenegildi Hispaniæ Principis, qui ne Eucharistiam de manu hæretici acciperet, etiam iubente Patre, vsque ad mortem recusauit. Quod factum valde commendans Gregorius libro tertio Dialogo. capite decimo quinto dicit, *Vir Deo deditus, Arriano Episcopo venienti exprobrauit, vnde debuit, eiusque à se perfidiam dignis interpretationibus repulit.* Quibus verbis significat, ex debito obligationis id fecisse, ne hæresi ministrantis communicare videretur.

Alia ratio huius obligationis sumi potest ex scandalo, quod tam videtur intrinsecè annexum his actionibus, vt inseparabile ab eis videatur. Hoc autem satis est, vt illa communicatio externa cum schismaticis peccaminosa sit, & detestanda, iuxta doctrinam Apostoli ad Romanos, cap. decimo quarto & primæ ad Corinthios cap. octauo, ubi hoc peccatum vocat, *peccatum in Christum*, & cap. 10. *Nolite manducare propter illum, qui indicauit, & propter conscientiam, conscientiam dico, non tuam, sed alterius.* Et ex facto Mathatæ. 2. Mach. 6. & egregijs verbis eius constat, potius esse mortem tolerandam, quàm hoc scandalum fratribus tribuendum. Quod autem in hoc negotio scandalum interueniat, declaratur. Primo ex parte ipsorum hæreticorum, nam ex huiusmodi fragilitate catholicorum in suo errore confirmantur, & obdurescunt, atque fidem Romanam contemnunt. Vnde Sander. lib. 3. Hist. cum retulisset, tempore Reginæ propter acerbissimam legem, & coactionē multos catholicos, schismaticorum Ecclesias, conciones, cōmunionem, ac conuenticula aliquando etiam publicè adire non recusasse, subiungit. *Interim Regina, & sui ab initio præclarè secum agi existimauerunt, quod cum tot essent antiquæ fidei in regno cultores, plerosque tamen scirent, ritus à se præscriptos publicè, vel amplexari, vel vtrunque præsentia sua exterius approbare, licet interius aliam fidem, de qua ipsi non adeo curabant, vel ad tempus dissimulandam censebant, colerent. Ac, ne sacerdotes quidem quosdam ab illis ministrandis abhorre, gaudebant non mediocriter.* Ita ergo dissimulatio hæc catholicorum in augmentum schismatis, & magnum contemptum Romanæ Religionis celsit, eiusdemque scandali occasio semper durat. Et ita reperitur etiam in tali actione alia malitia, quia redundat in fauorem, & iuuamen hæreticorum quatenus hæretici sunt, id est vt opera sui erroris exercent, hoc autem intrinsecè malum est, vt in simili notauit Nauarrus consilio duodecimo de Hæreticis, numero sexto in fine, & sequentibus. Vnde maximè etiam inuenitur hoc scandalum ex parte catholicorum præsertim simpliciorū, nam facile

27.
Confirmatur doctrina tradita ex ratione scandali.

Ad Rom.
14.
1. ad Cor. 8
& 10.

Mathias factum.
2. Mach. 6

Sander.

Nauarr.

imitantur alios, qui videntur esse sapientiores, & ita huiusmodi consuetudo offendiculum fit infirmis. Si enim quis viderit, (vt Paulus ait) eum, qui habet scientiam, in Ecclesijs hæreticorum ritibus illorum interesse, conscientia eius, cum sit infirma, ædificatur ad eum imitandum, & sic perit infirmus in scientia doctioris. Et, quod caput est, inde fit, vt multitudi ne crescente, iam nō simulate, sed ex animo, illo ritu ad Deum colendum vtatur, ita vt simplices inter antiquam religionem, nouamq; superstitionem distinguere nesciant. Est ergo euidentis nocumentum, & scandalum, ratione cuius non tantum est hoc peccatum contra charitatē fraternam, & diuinum honorem, sed etiam contra fidei confessionem, quæ maxime obligat, teste D. Thoma supra, quando ex dissimulatione, vel taciturnitate subtrahitur debitus honor Deo, & vtilitas proximis impendenda.

D. Thom.

28. Probatur vltimo ex periculo amittendi fidem.

Chrysost.

August.

Greg. Nazianzen.

Vltimo his addere possumus rationē ex morali periculo desumptam, nam si fidelis populus conuenticula hæreticorum frequentet, & præsertim si eorum conciones audiat, in maximo periculo versatur amittendi fidem. Nā licet vnus, vel alter possit eos sine periculo audire; imo eos impugnare, & confundere, tamen simplex vulgus facile decipitur, & ideo etiam prouectiores abstinere tenentur à talibus concionibus, ne suo exemplo alios secum ferant, & ita eorum fides periclitetur. Et ideo monet Chrysost. Orat. 2. de Prouid. & fateri, magis esse fugiendum à locis, & concionibus, quæ pestilentibus opinionibus complentur, quam à locis contagiosis, & infectis, quia hæc corporibus nocent, illa verò animas interimunt: *Ne steteris (inquit) resili, ne tardaueris, vel breuissimam hic metuas morā. Hæc dicimus, non stabilitatem illarum opinionum veriti, sed imbecillitatem vestram metuentes, &c.* Ideoque monet Augustinus in lib. de Fide, & symb. cap. 1. *Ne fides fraudulentiū calliditatibus hæreticorū possit in nobis aliqua ex parte violari, pia, cautaq; vigilantia prouidendum esse.* Et Gregorius Nazianzenus orat. 53. quæ est de Noua Dominica, grauiter reprehendit, qui, vt ipse ait, *ad temporis arbitrium fidem suam accommodant, nimirum, quando hæretici rerum potiuntur, eo-*

A rum voluntati in rebus fidei obsequentes, & (vt subiungit) *dispensatione in fide vtendo.* Quæ potius est simulatio quædam periculosa, & ideo etiam dicit, eos, qui sic ambulant, *in fide claudicare*, quia re vera in confessione fidei deficiunt, & in periculo versantur amittendi fidem, & licet fortasse ipsi constātes sint, fratres suos in illo periculo constituunt.

B Ad rationes autem dubitandi facile ex dictis respondetur. Ad primam dicitur, actiones illas abstracte, & generatim sumptas dici posse indifferentes, quatenus intrinsecè malæ non sunt, tamen in particulari sumptæ, vt cum tali modo, & cum talibus circumstantijs fiunt, habere intrinsecam malitiam. Nam sicut ex Chrysostomo referebam, aspicere idola, non est intrinsecè malum, aspicere autem propter inductionem, vel metum tyranni, est Christum negare: *Non (inquit) quia aspicere illud aliquid sit, sed quia mutatus aspicias, peccas.* Ita ergo ingredi Ecclesiam hæreticorum, vel synagogam Iudæorum, per se nihil est, ingredi autem religionis causa, & ad hæreticorum ritus exercendos, ad obsequendum hæretico præcipienti, malum est, sic etiam licet audire concionem hæretici per se, & intrinsecè malum non sit, tamen adire conciones frequenter, & ad iussu inducentium ad hæresim, & cum scandalo, & periculo infirmorum, & interdum proprio, perniciosum est. Multoque clarius supersticiosum est, precibus, & ritibus hæreticorum interesse, quia vel est quædam tacita approbatio huiusmodi superstitionis, vel miscetur etiam cooperatio. Quæ maximè cernitur in participatione sacramentorum: & ideo inter omnes ritus, qui à Caluinistis fiunt, detestabilior est communicatio cum illis in sacrilega cæna, & ficta eucharistia, quam ministrant, nam qui illam participant, euidenter cooperantur infideli superstitioni, & pro Christi sacramento id recipiunt, quod nihil est, suoque facto illum morem approbant. Sic denique licet in necessitate possit catholicus baptizari ab hæretico, vtente vero, & substantiali ritu baptismi, si tamen adhibeat hæreticus alios ritus accidentarios,

29. Satisfit primæ rationi dubitandi.

Vide Nauarrom. cōf. 1. de Const. q. 29. Azor. tom. 1. li. 8. cap. 11. q. 9.

rios,superstitiosos, & alienos à consuetudine Ecclesiæ Romanæ, non potest illis cooperari, licet possit eos interdum tolerare, si neque scandalum, neque religionis contēptus interueniat, & eos vitare non possit.

30. Et ita etiam responsum est ad aliam partem illius rationis. Nam isti actus ex communi impositione, & usu sunt actus religionis, & partim ex natura rei, partim ex impositione, & usu hominum hanc significationem habent: unde in particulari sumpti in tali occasione, & cum tali inductione, & in consortio, & communicatione talium schismaticorum, plane significant illorum religionis cultum, & ritum, & ad hoc sunt à tali Rege instituti. Quapropter sicut est intrinsecè malum assumere signum falsæ religionis, neque propter illum timorem fieri licitè potest, ut est in Theologia constans: ita est per se malum, actus illos tali modo, & in tali occasione exercere. Doctrina vero illa, quod dum hæreticus non est denunciatus, liceat in sacris communicare cum illo, quam tradit Nauarr. ab eodem expresse declaratur, dummodo ipsa sacra ritu catholico fiant, neque vlla sit communicatio ritus, cæremoniarum, aut impietatis hæreticæ: & præterea ut nulla catholicorum offensio, nullum ve periculum fidei intercedat, ut expresse declarauit Azor referens Nauarr. dict. lib. 8. cap. 11. q. 4. tom. 1.

Vide Caiet. 22. q. 3. art. 2. ibi Bañez, Aragon, & alios Valen. tom. 3. dis. 1. q. 3. pūct. 2. Nauar in sum. ca. 11. n. 15. & sequent. Ang. Verb. Infidelit. n. 9. Syluest. ibi. nu. 10. Tabien. verb. Hæreticus n. 3.

Azor.

31. Secundæ rationi dubitanti satisfiit August.

Ad secundam respondetur, simulationem falsæ religionis esse intrinsecè malam, ut in dicto lib. 9. de Legibus late ostendi ex sententia Augustini supra allegati, & plurium Doctorum, quos ibi retuli, & idem sentiunt omnes, qui negant, esse aliquando licitum assumere signum falsæ religionis, vel externum actum infidelitatis exercere, etiam si interna fides retineatur. Quia licet assumens signum, non intendat significationem eius, tamen non potest illam separare, & ideo velit, nolit, actu ipso significat, se esse infidelem, & ita falsam religionem opere ipso confitetur, quod est contra præceptum confessionis fidei. Nam sicut fides vera obligat ad sui confessionem, ita etiam obligat ad vitandam contrariam infidelitatem, & consequenter etiam ad exterius confitendam illam. Estq; hæc

A obligatio vrgentior, cum instat in contrarium publici tyranni vexatio, nam tunc maxime obligat præceptum confitendi fidem veram, & vitandi omnem contrariam simulationem. Eritq; hæc obligatio maior, quò maius fuerit scandalum, maiusq; euerfionis fidei, & contemptus Romanæ religionis periculum, quæ omnia in præsentī casu maximè cōcurrunt.

Per quod responsum etiam est ad tertiam rationem, quæ erat de scandalo, dicimus enim in primis præter scandalum esse alias rationes sufficientes. Deinde dicimus non vitari scandalum propter fugas ibi propositas. Cum enim dicitur, notum esse omnibus, à catholicis nō ex corde sed coacte illa exterius fieri, respondemus, & hoc esse incertum (multi enim id poterunt ignorare) & illud sufficere ad grauissimū scandalum, nam illamet fictio est graue peccatum. Præterquam quod non vitantur alia pericula, & iniuriæ Religionis Christianæ. Item cū dicitur, Regem non vexare fideles tam causa Religionis, quam cupiditatis pecuniarum, respondeo, etiā hoc dici diuinando, sed quidquid sit, parum refert, quia non intentio operantis, sed operis spectanda est: licet enim Rex intendat pecuniæ lucrum, proxime inducit ad profitendam falsam, & superstitiosam Religionem, cum expressa, vel saltē tacita abnegatione Romanæ Religionis, hoc autem est intrinsecè malum, & ideo quacunq; ratione à Rege intendatur, resistendum illi est.

Deniq; etiam protestatio non excusat, tū quia moraliter non potest esse tā publica, & notoria, sicut est simulatio ipsa hæresis; tum etiā quia protestatio, etiā si esset omnibus catholicis nota, non tollit, quin actio illa sit simulatio, & externa professio erroris, & falsæ superstitionis, nec tollit defectum confessionis fidei, nec contēptum Religionis, nec periculū animarum; Imo illa via datur licētia profitendi exterius quacunq; infidelitatem cum protestatione facta apud fideles catholicos, quòd id non fiat animo infideli, sed affectu humano non pendendi facultates, & alia tēporalia bona; hoc autē turpissimū, & perniciosissimū est, & cōtra rationē: nam hæc professio

Quandemā xime obliget præceptum cōfitefndi fidem,

32. Satisfiit tertie rationi.

33.

Protestatio
publica ad
cohonestan-
dā cōmuni-
cationē su-
perstitiosam
nō sufficit.

ficta prauæ religionis nō solum est ma-
la, quia alij fideles credent ex infidelita-
te fieri, sed etiam quia hoc significatur
quibuscunq; videntibus, & intelligenti-
bus talia signa. At vero protestatio ad
summū à catholicis illam existimationē
tollit, quia protestatio solum coram fide-
libus fieri solet, non coram infidelibus.
Et præterea licet coram omnibus fieret,
semper actio illa est contra Dei hono-
rem, & in contemptum fidei, & cum pe-
riculo, & scandalo infirmorum. Prote-
statio ergo malitiam talium actionum
non purgat. Atque ita tandem senten-
tiam suam explicuit Azor in tom. 3. lib.
1. cap. 7. post quæstionem. 2.

C A P V T X.

*An vexatio, quam in Anglia catholici pa-
tiuntur, sit vera Religionis Christia-
næ persecutio?*

1.
Ecclesiā ca-
tholicā per-
sequitur qui
in odiū Ro-
manæ, quā
libet eius il-
lius partem
vexat.

HÆC quæstio non in eo sensu tra-
ctanda est, ut iterum ad primam
controuersiam, ubi sit vera, & ca-
tholica religio, an in Anglicana insula,
vel in toto orbe, seu quod idem est, in
Ecclesia Romana, redeamus, hoc enim
fatis in lib. 1. disputatum est. Et ex ibi di-
ctis supponimus, veram fidem, & Reli-
gionem Christianam esse in Ecclesia Ro-
mana, ex quo euidenter sequitur, si in An-
glia vexantur fideles (qui ab hæreticis Pa-
pistæ vocantur) quia Ecclesiæ Romanæ
vniuntur, eiusq; fidē, Religionem, & obe-
dientiam profitentur, illam esse propriā,
& omnino veram fidei catholicæ, & Ec-
clesiæ Christi persecutionem, & qui au-
thor est illius, esse Christi hostē, & Chris-
tianorū persecutorē. Neq; de hac conse-
cutione, seu cōditionali propositione du-
bitare quis potest, posita dicta hypothe-
si: nā si Ecclesia Romana est vera Ecclesia
Christi, qui Ecclesiam Romanam perse-
quitur propter suam religionē, seu qui
eius religionē oppugnat, Christi Eccle-
siā persequitur, & oppugnat, & cōsequē-
ter illa erit persecutio Christi, & eius Ec-
clesiæ. Quæ tūc maxime ita appellatur,
quando non est tantum priuata vnius,
vel alterius personæ, sed est etiam publi-
ca, & generalis totius communitatis.
Nam licet persecutio cuiuscunq; mēbri,
quatenus tale est, seu propter fidem, vel

A iustitiam sit persecutio eiusdem Christi,
& ratione generalis causæ, seu motui in
totam Ecclesiam reducere videatur, ni-
hilomin⁹ per antonomasiam illa dicitur
Ecclesiastica persecutio, quæ communi-
tatem Ecclesiæ, eiusq; vniuersale corpus
oppugnat. Non est tamen necesse, ut ta-
lis vexatio, vel in tota catholica Ecclesia,
ut est per totum orbem diffusa, vel in Ec-
clesia Romana, ut est particularis Episco-
patus, directe, & immediate fiat, ut nomē
persecutionis Ecclesiæ mereatur; sed sa-
tis est, ut in aliquo regno Christiano pro-
pter eandē Romanam, & catholicam fi-
dem grassetur. Ait enim Augustinus li.
18. de Ciuit. cap. 52. *Quale est enim non cō-
siderare, Ecclesiam per totum mundum fruc-
tificantem, atq; crescentem posse in aliqui-
bus gentibus persecutionem pati à Regibus,
etiam quando in alijs non patitur?* Et affert
exempla de persecutione facta in Persi-
de à Rege, & à Gothis in sua ditione, &
ab Herode Hierosolymis. Talis enim ve-
xatio in vno regno, vel parte principali
Ecclesiæ non fit sine quadam vniuersa-
lis Ecclesiæ participatione, & turbatio-
ne: nam tota quodā modo conquassatur.
Quia licet in vna prouincia persecutio
moueatur, totius Ecclesiæ fundamenta
conuellere nititur.

August.

C Hoc ergo pro cōstanti supposito, sen-
sus præsentis cōtrouersie est, cū defacto
constet, professores Romanæ religionis
ab illius regni Principibus post Hēricū
VIII. (catholica Maria excepta) pluri-
bus modis vexari, magnisq; supplicijs af-
fici, an illa vere sit, & appellari debeat Ec-
clesiæ, & Christi persecutio, vel solū aut
iniustū bellū, vel iusta punitio. Et occa-
sionē quæstionis præbuit nobis Rex An-
gliæ, qui de Pontifice valde cōqueritur,
quod ipsum inter Ecclesiæ persecutores
annumerare videatur. Vnde contendit,
pœnas illas, & afflictiones quæ in Anglia
authoritate Regia Papistis (ut ab eis in-
telligamur) inferuntur, nō mereri nomē
persecutionis Ecclesiæ, quia non titulo
Religionis, sed in pœnā iustam criminū
contra Regē, vel rempublicam commis-
sorū, infliguntur. Vnde in principio Apo-
logiæ sic inquit: *Negari nō potest, quin Pō-
tifex contra bonos mores, & cōsuetudinem
Principum maxime Christianorum peccarit
vehementer, cū me inauditum cōdēnarit,*
quod

2.
Satus cōtro-
uersiæ.

quod quidem fecit, me persecutoribus annu-
merando, ut ex eo, quod cohortatur Catholi-
cos suos ad martyrij gloriam aspirare, non
obscure innuitur. Deinde vero in impug-
natione primi Brevis Pontificis latè cir-
ca hoc digreditur, & prius de Elisabetha
pag. 18. affirmat, *Nemini ex Pontificijs
Religionis causa pœnam irrogasse, antequàm
eorum scelera, & flagitia, veluti inuita sup-
plicia, quæ pertulerunt, extorsissent.* Hoc
autem probat hac fere partitione, quia
Regina neque ante editum Breue con-
tra illam à Pio V. neque post iuste po-
test persecutionis infamia notari. Prio-
rem partem ostendit, quia illo tempore
antequam Pius V. contra Reginam sen-
tentiam fulminasset, neque grauiorem ali-
quam multam Catholicis imposuit, neque
seniores leges, neque tunc temporis vlla
capitis pœna fuit in Pontificijs constituta.
Alteram partem ostendit, quoniam ab
illo tempore, quo illa fuit in Reginam
lata sententia, tot coniurationes, & machi-
nationes, ac rebelliones publicæ in illo regno
ortæ sunt, ut illæ non solum fuerint iustæ,
sed etiam moderatæ pœnæ delinquentium;
ergo propter illas pœnas non potest Re-
gina persecutionis infamia notari, sed po-
tius magnæ clementiæ nomine cōmen-
dari.

Deinde ad se suumque regimen tran-
situm facit, & pag. 23. sic inquit. *Quod
me de catholicorum persecutione calumniā-
tur, nunquam probari potest, quoniam con-
scientia causa, & religionis ergo, me reg-
nante hætenus, vel morte multatum fuisse,
vel in mortis periculo modo versari. Nisi
fortè (addit) hæc misera catholicis interdi-
ctio à Papa facta, quominus de iuramento
suo mihi promittant, causa sit de hinc, cur
multi eorum merito plectantur.* Deinde
multis argumentis, & indicijs ostendere
conatur, persecutoris nomen non me-
reri. Primò generatim per comparatio-
nem ad Reginam, quia Iacobus Rex
maiori multo mansuetudine, & pietate
cum Catholicis se gessit, quàm Regina.
Secundò, quia tanta clementia in Ca-
tholicos usus est, ut & ipsi in spem vene-
rint, se breui religionis suæ libertate fruitu-
ros: & alij sectarij familiares Regis stu-
perent. & magnam regni perniciem in-
de formidarent. Tertiò recenset fauo-
res humanos, temporaliaque beneficia

A in Catholicos collata, ut sunt recusantes
aliquos equestri dignitate donare, alios
accessu, & colloquio suo participes effi-
cere, sine vlllo religionis discrimine ho-
nores, & beneficia illis largiri, & similia.
Quartò inter hæc beneficia numerat, 4.
quod iudices suos monuerit, ne sacer-
dotes, etiam si essent conuicti, suppli-
cio afficerent, & præcipuè exaggerat
clementissimum edictum, quo permixtum est
Sacerdotibus omnibus non comprehensis, &
tum extra custodiam agentibus intra consti-
tutam diem è regno excedere. Quod si qui
in carcere detinebantur, libere etiam abire
permixti sunt, & si qui alij postea fuerunt
comprehensi trans mare ablegati sunt, &
ibi libertati restituti. Ex quibus conclu-
dit, ingratitudinem Pontificis ostendi,
qui tam iniqua mensura tot beneficia com-
pensarit.

Quia verò nobis certum, & explora-
tum est, quam nunc Anglia patitur, &
post Henricum sub Elisabetha passa est,
vnam esse ex grauissimis persecutioni-
bus, quas Ecclesia Catholica in aliquo
regno particulari hætenus sustinuit,
ideò ut à suis inijs, & fundamentis hoc
ostendam, aduerto, in omni persecutio-
ne, ad iudicium de illa ferendum, pri-
mum omnium spectandum esse sco-
pum, & finem, in quem tendit perse-
cutio, deinde media, quibus illius finis
consecutio intenditur. Ut ergo aliqua
Ecclesiæ vexatio sit propria, & publica
persecutio, necessarium est, & sufficit
ex parte finis, ut in destructionem, vel
mutationem Catholicæ religionis in to-
ta Ecclesia, vel in aliqua eius notabili
parte faciendam ordinetur. Nam licet
vexatio Christiani populi, aut regni or-
dinetur ad dominium temporale eius
tyrannicè occupandum, & hac ratione
multa temporalia nocumenta Christia-
norum per rapinas, homicidia, & alias
similes iniurias fiant: si hæc non tendant
in euersionem religionis Christianæ, sed
tantum in appetitu temporalis imperij
sistant, non erit propria persecutio Ec-
clesiæ, ut nunc de illa tractamus. Quia
per illam non vexantur fideles, quate-
nus fideles, & Christiani sunt, sed quate-
nus homines, vel ciues sunt, sicut interdum
vexantur gentiles, & pagani. Pote-
rit ergo illa dici persecutio corporalis, nō

Christiano-
rū vexatio
quæ sistit in
temporalibus
non est
persecutio
Ecclesiæ,

3.
Rationes
quibus rex
excusat.

1.

2.

3.

spiritualis, humana, non Christiana, nam hæc esse debet propter Christum, seu propter fidem eius, iuxta verbum ipsius Matt.

Matt. 5. 5. Beati estis cum maledixerint vobis homines, &c. propter me. Et 1. Petri. 4. Nemo vestrum patiatur vt homicida, &c. Si autem vt Christianus non erubescat, sed glorificet Deum in isto nomine.

5. Quæ sit Ecclesiæ persecutio. At verò è contrario si persecutio tendat in illum finem, & sub eo nomine fiat, quibuscumque medijs intèdatur, erit Christiana persecutio. Quia vt in moralibus dicitur, finis est, qui dat esse, & speciem actioni. Vnde sicut qui fauet Christianis quia Christiani sunt, vel propter fidem, & amorem Christi in eos qualiacunque beneficia confert, Christum honorat, & ab illo potest præmiū expectare, iuxta

Matt. 10. illud Matt. 10. Quicūq; potu dederit vni ex minimis istis, &c. tantū in nomine discipuli, nō perdet mercedem suam: ita etiā è contrario qui directe intendit catholicam religionem offendere, & eam profitentes ab illa auertere, quibuscumque medijs ad hoc vtatur, erit propriè persecutor Christianorum, & consequenter etiam Christi, iuxta verbum eius dicentis ad Paulum,

Act. 9. Quid me persequeris, Act. 9. Quoad media vero in eodem loco Matth. 5. varios modos persequendi Christianos idē Dominus insinuat, dicens: Cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Vbi Aug. lib. 1. de Sermo.

August. Domini in mōte, accuratè illa tria distinguens, ait, persecutiones propriè fieri per vim, vel insidias: maledicere autem esse, aliquem in præsentia eius inhonorare, & contumelijs afficere, dicere autem malum aduersus aliquem, propriè esse de illo absente detrahere, eiusque famam lædere. Quanuis autem hæc rectè dicta sint, sup- to striçte verbo persequendi, nihilominus etiam vexatio illa, quæ per contumelias, vel infamationes Christianorum fit, persecutionis nomen meretur, sicut

Act. 5. de Apostolis dicitur Act. 5. quod ibāt gaudentes à conspectu concilij, quia digni habiti sunt, pro nomine IESV contumeliam pati. Et 1. Petri. 3. Siquid patimini propter iustitiam beati. Itaque pro diuersitate

1. Petri. 3. mediorum, aut tribulationum esse quidem poterit maior, vel minor persecutio, quocumque tamē modo fiat, si ra-

A tione fidei, aut religionis Christianæ fit, erit Christiana persecutio. Sicut Augustinus loco citato dixit, tunc aliquem propter Christum pati, quando secundum veram fidem, & catholicam disciplinam Christianus vocatur, & ideò vexatur.

Deinde vt maiorem lucem huic causæ afferamus, tam fines persecutionum Ecclesiæ, quam media, quibus fieri solent, distinctius explicare vtile censemus. Potest enim persecutio esse vel solum contra bonos mores per violentiā, & potentiam humanam aliquem prauum morem in rempublicā introducendo, & eos grauiter affligendo, qui resistunt, vel pro veritate quouis modo pugnant. Sed talis vexatio quandiu intra hos limites continetur, quia in omni regno etiam mere humano, & gentili esse potest, ideò non tam Ecclesiastica persecutio, quam gubernatio iniqua, & tyrannica vocari solet. Vterius ergo pro-

B gredi solet vexatio Christiani Principis ad vnitatem Ecclesiæ sciendam, & vnus capituli obedientiam ita contemnendam, vt omnes subditos suos, sibi in eodem schismate non consentientes affligat, & vel hoc solo titulo dignos supplicij existimet. Et hæc iam propriè attingit gradum aliquem Ecclesiasticæ persecutionis. Tandem potest finis, & scopus persecutionis esse mutatio fidei veræ, & religionis in ea fundatæ cum vexatione, & afflictione fidelium tali mutationi resistentium. Et hæc est ex parte finis consummata Ecclesiæ persecutio, quia fundamentum eius prorsus euertere nititur.

C Media verò, quibus Ecclesiæ persecutores ad hunc finem vt solent, hæc ferè sunt. Primum per vim, & potentiam diuinum cultum in Ecclesia euertere, templa destruendo, imagines concremando, monasteria, & loca sacra in profanos vsus conuertendo. Sicut de Donatistis refert Optatus libro sexto, quos verbis Eliæ accusat, Altaria tua confregerunt. Cur vota (inquit) & desideria hominum cum ipsis altaribus euertistis? Cur concidistis precibus viam? Et Augustinus libro tertio contra Crescon. cap. 59. inde conuincit Donatistas, persecutionē fecisse Maximianistis, quia basilicā Maximiani destruxerunt. Sic etiam Ari-

D ni

August.

6. Persecutio Ecclesiæ propria, quæ.

7. Primū mediū quo persecutores vt solent.

Optat.

August.

Victor.

ni templa Catholicorum euertebant, vt refert Victor. lib. 1. de Persecut. Vandal. Alij etiam Imperatores Imagines euertunt, & incenderunt, vt satis notum est. Aliud medium esse solet, leges, & edicta pronuntiare fidei cōtraria, quibus cogantur fideles sub grauissimis pēnis abiurare fidem, aut aliquid contra fidei regulas profiteri. Quod fecerunt nō solum gentiles Imperatores, sed etiam qui à Christo defecerunt, Iulianus, Valens, & similes. His accedit pōnarum, & tormentorum executio. Atque interdū etiā solent violenta media adhiberi, quibus filij Catholicorum à ministris, & magistris hāreticis doceantur, & instruantur, & è contrario vt à Catholicorum disciplina arceatur, & omnibus modis prohibeantur, sicut à Iuliano Apostata factū esse, memoriā proditum est. Denique aliquando tyranni solent blandicijs, & fauoribus humanis animos credentium tentare, vt in historijs Ecclesiasticis vulgatum est.

8. Vexationē fidelium in Anglia persecutionem esse Ecclesiā, ex fine ostenditur.

Primo ergo probandum est, vexationem fidelium in Anglia ex parte finis persecutionem Ecclesiasticam esse. Si enim initium, & originem eius contēplemur, manifestum erit. Nam Henricus VIII. vt sententiam diuortij in regno suo aduersus Reginam Catherinam, contempta Sede Apostolica, proferri faceret, nouam Ecclesiā formā in Anglia induxit, seque ipsum caput illius Ecclesiā constituit: decretumq; statuit, vt in illo regno in nulla rerum Ecclesię administratione Pontificis autoritate opus foret. Et per hāc potestatem sic vsurpatam nouos religionis ritus, & leges colendi Deum lōgē alias, quā antea fuissent, in regnum suum inducere decreuit: & in hunc finē multa egit, quæ postea attingemus. Hūc scopum habuit etiam Eduardus, vel potius Protektor, & Consiliarij eius, qui ita finem illum auxerunt, & amplificauerunt, vt intra breue tempus tremendum sacrificium, diuina officia, & sacramenta omnia ritu catholico in Anglia fieri omnino desierint, vt Sander. refert. Imō cum Henricus, excepto articulo Primatus, in alijs ad fidem pertinentibus mutationem fieri vetuerit: statim sub Eduardo Zuingliana hāresis introduci cāpta est, vt supra vidimus. Eundem finem instaurauit

Sander. lib. 2.

A Elisabetha simul atque ad regnum assumpta est, nam & se gubernatricem supremam totius Angliæ non minus in spiritualibus, & Ecclesiasticis rebus, quā in temporalibus declarauit, & à suis subditis iurari voluit. Neque solum in conseruando schismate, sed etiam in introducenda Lutherana hāresi, vel alia parū illi dissimili, ac omnino mutanda religionē catholica, quam soror Maria instaurare cōperat, omnibus modis incubuit, & in ea cura, & solitudine vsque ad finem vitæ laborauit.

B Eandem autem religionis formam, catholicā nimirum repugnantem, Iacobū Regem in suo regno conseruare, ac tueri, omnibusq; modis intendere, probare non est necesse. Satis enim disertē, & explicatē sapius in suo libro Rex ipse hoc profitetur, vt ex suę fidei professione supra tractata satis manifestum est, & in sequentibus multa eius verba, & loca designabimus, in quibus hunc finē ostendit, & declarat. Ex quibus omnibus cōstat, tres illos prauos fines, quos in persecutione Religionis Christianæ supra distinximus, prauos scilicet mores, mutationem Religionis per schisma, & fidei mutationem per hāresim, omnes in hac turbatione Anglicana inuentas esse, incepit enim à morum corruptione, & ad schisma processit, & in apertam hāresim consummata est, & ita nunc perseuerat. Nam schisma neque ab ipso Rege negatur, illud autem iam est in hāresi fundatum, vt lib. 3. ostensum est, & multis alijs hāresibus est cumulātū, vt in lib. 1. & 2. est probatum; schisma autem, & hāresis sine magna morum corruptione esse nō possunt. Ergo ex parte finis omnia mala ibi concurrunt, quæ in Ecclesiastica persecutione inueniri possunt.

D Quod autem etiam ex parte mediōrum fuerit, & ante Elisabetham, & sub illa, & post illam sub Iacobo, acerbissima persecutio, probatur discurrendo breuiter per capita, quæ attigimus. Primum erat de violēta euersione, & vsurpatione rerū sacrarū, hæc autē statim cū mutatione Religionis sub Hērico cōepit. Nā solus Hēricus decē millia monasteriorū, ac tēplorum à Catholicis per multa sæcula adificatorum, violēter occupauit, & in profanos vsus peruertit, vt refert Boz. to. 1.

10. Idē ex parte mediōrum demonstratur.

Sander.

de signis Eccles. cap. 10. cuius tyrannidis seriem, ac modum latiùs describit Sander. lib. 1. pag. 154. & sequentib. Et principio, dicit, praecepisse Henricum, vt omnes omnium ordinum viri, ac mulieres pretiosissima quæque Ecclesiarum ornamenta, & reliquias suis quæstoribus traderent. Deinde in publicis comitijs obtinuisse, ait, vt

Quam gra-
uis fuerit p-
secutio sub
Henrico.

minora quæque monasteria, quorù redditus septingentos aureos non excederent, suæ libidini dederentur: & ita trecenta septuaginta sex monasteria, & ex eis centum viginti millia aureorum in annos singulos occupasse, & plusquam decem mille vtriusque sexus religiosos in seculum remisisse. Intra triennium verò omnia totius regni monasteria euer- tisse, eorùq; omnia bona fisco per sum- mam violentiam applicasse. Quod quã- ta vi, quamq; prauis artibus executioni mandauerit, idem author latè prosequi- tur. Post hæc verò contra imagines, mo- numenta, & reliquias Sanctorum bellū mouit, & celebriora omnia euerit, con- tumelijs affecit, & expilauit. Alias verò Ecclesias licet nō omnino euerterit, quid quid tamē in eis erat pretiosum arripuit, easque infinitis alijs modis, sacra omnia indignè tractando, violauit.

Sander. li.
1. pa. 186.
& seq.

Hæc autem omnia sub Eduardo conseruata, & aucta fuerunt, nam si quæ ima- gines, aut cruces in Anglia remanserant, partim euerse, partim cōbustæ sunt, & vasa omnia aurea, & argentea, calices, ac vestes sacræ Ecclesiasticæ, omniaq; Ec- clesiarū bona Regi applicata fuerunt. Et officia diuina ritu hæretico, & vulgari lingua recitari cœperunt, atque ita abla- to diuino sacrificio, & altaribus destru- ctis, Ecclesiæ catholicorum templa Dei & Christi esse desierunt, & in synago- gas Satanæ cōmutatæ sunt. Postea ve- rò Elisabetha templa, monasteria, & sa- cra omnia, quæ foror eius in antiquum veræ religionis decorem ex parte redu- xerat, iterum è medio abstulit, & maiori vi, & potentia sacra omnia inuasit, & om- nem antiquæ religionis vsum auferre to- tis viribus conata est. Iacobus verò licet fortasse monasteria non inuenerit, quæ destrueret, aut eorum stabilia bona, quæ denuo occuparet: nec templa, quæ iam non essent ab hæreticis contaminata, ni- hilominus eandē vim rebus sacris inferre

Sub Elisa-
betha.

Sub Rege
Iacobo.

A censendus est. Primò quia potentia sua facit, vt abominatio illa desolationis cō- feruetur, eademq; violentia impedit, ne aliquid, quod catholicam religionem re- doleat, in suis regnis instauretur. Et quā- uis in Hibernia (vt inde accepimus) Ec- clesias ab hæreticis olim dirutas, nunc expensis catholicorum iussu Regis re- a- dificentur, id tamen fit, vt sacrilegis Cal- uinistarum ritibus, & conuenticulis in- feruiant; quæ duplicata, vt sic dicam, est iniuria, & persecutio. Deinde si quæ sacra vasa occultè à Catholicis retinen- tur, & ministri Regis illa inueniant, ea ra- piunt, & ad suos, & profanos vsus con- uertūt. Imò (vt à fide dignis accepimus) hoc colore pretiosa quæque auri, & ar- genti vasa, aut fœminarum ornamenta furripiunt, fingentes esse vasa sacra, aut ad reliquiarum, vel altarium ornatum conseruata.

B

Alius modus persequēdi Religionem Christianam esse solet per edicta, & leges violentas, ac pœnales, catholicæ fidei re- pugnantes; quales innumeras in Anglia sub prædictis Regibus latas esse, & quo- tidie ferri, notissimū est. Nā Henricus in principio sui lapsus publico edicto sub- ditos coegit ad iuramentum Primatus illi præstandum, vt suprà visum est; imò tā- to odio in Pontificē exarsit, vt lege pu- blica sub pœna capitis præceperit, vt om- nes Papæ nomen ex omnibus libris suis delerent. Et alię similes leges sub illo, & sub Eduardo cōtra religionē catholicam latæ sunt. Postea verò Elisabetha statim in principio regni sui iuramentū de pri- matu suo Ecclesiastico suis subditis sus- ciipiendū proposuit. Nam licet nomine capitis Ecclesiæ non vteretur, sed supremæ gubernatricis, postea tamen declaratū est, eandem rem vtraq; voce significatā fuisse. Addebaturq; pœna priuationis bono- rum, & perpetui carceris prima vice re- cusantibus, secūda autē vice pœna capitis. Præterea prohibitus est vsus sacrificij, & sacramentorum ritu Romano sub pœna ducentorum aureorum prima vice, qua- dringentorum secunda, tertia, omnium bonorū, & carceris perpetui. Itē sub pœ- na amissionis omniū bonorū, & perpetui carceris prohibuit, ne quis in Angliā af- ferret Agnos Dei, cruces, vel quascunq; res alias auctoritate Pōtificis cōsecratas,

12.

Alterū per-
secutionis
medium.

Quantum
sub Elisabe-
tha.

Sāder. li. 3
an. 1558.

Idem ann.
1559.

&

Idem ann.
1571. La-
te Episcop.
Tarazon.
lib. 4. c. 5.

13.
Sub Iacobo
Rege quid.
Bellarm.

& sub pœna capitis, ne Breuia, aut Bullas Roma quisquam portaret. Reconciliare aliquem Ecclesię Romanę, crimen læsę Maiestatis esse voluit. Qui extra regnũ religionis causa nauigarent, bonis omnibus prius priuauit. Postea vero legẽ edidit, qua omnes clerici Pontificia authoritate ordinati intra certum diem regno exire cogebantur, & à transmarinis nunquam redire sub pœna læsę Maiestatis. Et familia edicta innumera promulgauit.

Neq; Iacobus Rex in oppugnãda fide catholica legibus suis segnior fuit. Nam, vt late refert Cardinalis Bellarminus in respõsione sua ad Apologiã, anno 1606. edictũ à Rege prodijt, cuius titulus erat, *Ad detegendos, & reprimendos Papisas.* Ex quo titulo manifestum est, causa Religionis, & in defectionem à Papa edictũ latum esse. Vnde in primo eius articulo confirmatę sunt leges ab Elisabetha latę, in alijs vero multa sub grauissimis pœnis propter eundem finem statuta sunt. Vt, quod Catholici recusantes cœnã hæreticorũ sumere, vel templa eorum adire, & sacris interesse, varijs pœnis pecunia rijs mulctetur, eas in singulis vicibus augendo, longe acerbiori modo quam sub Elisabetha fieret. Deinde licet Rex dicat, se antiquum iuramētum temperasse, non tamen illud abstulit. Scimus enim fide digna relatione, superiori anno decretum esse, vt omnes subditi vtrumque iuramentum præstent. Præterea recusantes etiam nouum iuramentum fidelitatis admittere, in carcerem sicariorum conjiciuntur, & si ibi etiam recusent, priuantur omnibus bonis, & carceri perpetuo mancipantur, & si tertio recusent, capite damnantur. Item vt qui aliquem Regis subditum ad obedientiam Ecclesię reduxerit, reus Maiestatis læsę habeatur, eiusque criminis pœnam subeat, nisi intra certũ tempus crimen cõfessus vtrũq; iuramentum Primatus, & contra potestatem Papę suscipiat. Quę omnia edicta, & leges in scopum auertendi homines à Romana Religione manifeste ordinantur, & magnam coactionem continent; quandoquidem per comminationem priuationis bonorum, & perpetui carceris homines ab actibus Romanę fidei, ac religioni consentaneis arcentur, vel ad iu-

A ramenta perfidię, & sacrilegas hæreticorum superstitiones inducuntur.

Accedit (quod antea sub Elisabetha non tam acerbè factum fuerat sicut his posterioribus annis, præsertim ab anno. 605. vsque ad præsentem.) Eadem edicta in Hibernia (vt inde scribit) esse promulgata per legatos, & gubernatores à Rege magna cum potestate missos, à quibus ita Catholici vexantur, vt vix viuere permittantur, nisi antiquę religioni renuntient. Præcipitur enim omnibus sub grauissimis pœnis, vt Ecclesias Protestantium Dominicis diebus, & festis adeant, & impijs eorum ritibus intersint, & Catholici patriam deserere coguntur, nisi Protestantibus conformari velint. Prohibentur præterea catholici sub pœna perpetui carceris: ne intra regnum grammaticam, aut aliam scientiam iuuenibus doceant. Parentes sub pœna confiscationis bonorum interdiciuntur filios extra regnum ad literarum Catholica studia mittere, quod si eos misisse constiterit, in carcere detinentur, donec filij redeant. Item qui sui iuris sunt, prohibentur similiter regno exire scientiæ comparandę causa sub pœna carceris perpetui, si in exitu comprehendantur. Nullus permittitur ad Magistratum aliquẽ eligi, nec ad eius regimen admitti, nisi prius iuramentum de Primatu Ecclesiastico Regis Anglię exhibeat. Quę omnia, & alia multa, quę breuitatis causa omittimus, in eundẽ finem euellendi radicitus Romanam fidẽ ab illa insula, in qua vigere adhuc videbatur, ordinantur. Vnde cum iussu Regis quatuor Archiepiscopi, qui soli sunt in illa prouincia, ad tractandum de rebus religionis, Dullino conuenissent, omnes vno ore iurarunt omnibus modis, & vijs procurare, vt in suis, suorumque suffraganeorum diocesis, atque adeo in vniuersa Insula in religionis ritu vniuersitas conseruetur. *In finem* (inquiunt) *eradicandi penitus Papisicam religionem, & loco illius veram* (scilicet) *fidem ac religionem plantandi.*

Hęc autem vexatio per edicta, & leges, non in cõminationibus tantũ sistit, sed ad executionẽ magna ex parte progreditur. Vt Sander. in lib. 3. sup. Histor. de tempore Elisabethę late refert. Et de hoc tempore per constantem famam, &

Conuentus
quatuor Ar-
chiepisco-
porum Hi-
bernię pro-
extirpãda
tholica fide

15.

Sander.

relationes fide dignissimas nobis cōstat, maxime vexari Catholicos expilationibus, & rapinis, vt ad summam pauperiem redacti, nec vires, nec animos ad resistendum habeant. Cuius rei exempla multa referre possemus: Vnū vero sufficiat, de quodam illustri viro Vice comite Montagu, qui ne iuramentum nouū susciperet, pro compensatione sex mille libras, hoc est, viginti quatuor mille cruciatos Lusitanos soluit superiori a. n. 1611. Neque necessarium est, vt de alijs medijs tormentorum, pēnarum, ac coactionis, quibus fideles grauissime vexantur, longiorem probationem adhibeamus, quia & in sequenti capite multa huius veritatis argumenta, & exempla referre oportebit: & nunc etiam ad obiectiones, vel potius excusationes Regis respondendo, idem euidentius constabit: Nam etiam ipse Rex nō audet omnino negare afflictiones, & pēnas, quas orthodoxi in Anglia passi sunt, & nunc etiam patiuntur, sed alias excusationes prætendit, quas expendere necesse est, vt euidentissime cōstet, tam claram, & crudelem esse illam persecutionem, vt nulla tergiuersatione celari possit.

16.
Excluditur
excusatio qua
Rex viuitur.

Prius ergo excusat Rex prædecessorem suam Elisabetham partitione temporum supra facta. Nam ante sententiam à Pio. V. latam fideles grauiter nō vexauit, post sententiam vel o non illos vexauit, sed se defendit, nec fidem persecuta est, sed crimina, & coniurationes. At prius membrum falso nititur fundamento. Dicit enim Rex, ante Pij. V. excommunicationem non esse in Anglia seueriores leges latas contra Catholicos: At illa excommunicata lata fuit à Pio. 5. anno. 1569. & tamē anno. 1558. & sequenti latæ fuerunt leges supra relatæ, quæ non solum seueriores, sed etiā seuerissimæ dici possunt, & debent. Pœnæ enim priuationis bonorum, vel perpetui carceris per se, ac sigillatim sumptus grauissimæ sunt: quomodo ergo nō est iudicanda seuerissima lex, quæ vtramque pœnam semel recusanti iuramentum Primatus, id est perfidiæ, imponebat? Alię item leges pecuniarias pœnas imponentes tam seruantibus in sacris catholicum morem, quàm sacrilegum Protestantium vitantibus, cum eos paulatim suis bonis ad vitam necessa-

A rijs priuent, & in bono perseverantes perpetuo carceri tandē mancipent, non possunt non grauissimæ & seuerissimæ censeri.

Addit præterea Rex nullam pœnam capitis fuisse illo tempore in Pontificios constitutam. At contrarium constat ex diuersis legibus, nam secunda vice recusanti iuramentum perfidiæ, pœna capitis imponebatur. Eademque mulctabatur, qui Bullam quamlibet Pontificiam in Angliam deferret. Et Doctor Catholicæ fidei, si aliquē ab hæresi conuerteret, reus læsæ Maiestatis, ac subinde etiam mortis reus habebatur. Neque solum legibus, sed etiam illarum executione, & innumere alijs modis Regina illo iam tempore Catholicos vexabat. Refert enim Sæder. lib. 3. ann. 1585. plures Episcopos, qui nec iurare, nec alijs impietatibus consentire voluerunt, de gradibus depositos, & carceribus traditos, & ibi tandē *longo miseriarum tædio fuisse extinctos*. Alios item nobiles, aliosque vtriusque sexus religiosos, vel similes pertulisse vexationes, vel vt illas vitarent, patriam deferere, & relictis omnibus exules fieri, coactos esse. Est ergo euidentissimum, prius Elisabetham grauissima persecutione Catholicos vexasse, quam Pius. V. in ipsam animaduertit. Vnde si æquo animo, vt Rex postulat, ipse rē totam cum suis circumstantijs æstimare, & pēitare voluisset, longe verius diceret, Pium. V. nullam Reginæ pœnā irrogasse prius quam eius pertinacia & in Catholicos sæuitia Pontificem ad innocentem defensionem cōpulissent.

17.
Refellitur
altera excu-
sio.

Sæder.

Videamus deinde quam sit legitima de actis ab Elisabetha in posteriori tempore excusatio, *Elisabetha*, inquit, *censura, & depositione Pij. V. exacerbata*, in Catholicos ira, & indignatione cōmota est. At quænam hæc excusatio est? Profecto nulla: quin potius inde grauior, & detestabilior facta est persecutionis iniquitas. Nam vt ostensum est, ante Pij. V. sententiam per plures annos Elisabetha Catholicos vexauerat, vt eos ab obedientia Pontificis auerteret, cumque Pius. IIII. legatum ad illam misisset, qui eam admoneret ne regnum suum nobilissimum propter odium Pontificis perderet, & siquid sibi de iure regni timeret, sedis Apostolicæ

17.
Alter a eu-
asio euerti-
tur.

Sander.

licet benignitate facile transigi posse, affirmaret, ipsa nec legatum audire voluit, nec illi in Insulam traiectionem permisit, vt lib. 3. ann. 1566, Sanderus refert. Additq; alium nihilominus legatum ab eodem Pōtifice in Angliam fuisse missum, qui Reginam hortaretur, vt aliquos ex suis Episcopis ad Concilium Tridentinū omni securitate promissa mitteret, vt causa fidei tractaretur, quem etiam superbe reiecit. Item ait, varijs literis Imperatoris, Regum, & aliorum virorum illustriū catholicorum duriorē semper factam. Quid ergo mirum, si Pius. V. cum per quatuor fere annos sui Pontificatus patienter etiam aliquam correctionem, vel moderationem in moribus Reginæ expectasset, & nihil proficeret, seueritate tandem in ipsam vtendum esse censuerit? Nemo sane, qui de potestate Papæ non dubitauerit, iustam eius indignationem reprehendere audebit, nec Reginæ peritiam excusabit.

19.
August.

Possumusque ad præsentem causam egregiam Augustini sententiam accommodare, qui in lib. de Vnit. Eccles. cap. 20. ita ad Donatistas loquitur. *Si vos contra Christi Ecclesiā altare erexisse, & à Christiana vnitae, quæ toto orbe diffunditur, sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi, quod est Ecclesia toto orbe diffusa, & blasphemando, & quantum potestis oppugnando, aduersari Sancta, & canonica Scriptura conuincit, vos impij, atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter, dānorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ priuatione deterrendos coercendosque decernunt, vt cogitantes, quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligentissimi, & consultores pijsimi deputantur. Hanc vobis dilectionem debent Pontifices, vt & sacrilegia vestra, & propter Christianam mansuetudinem non pro merito puniēda decernant, & propter Christianam sollicitudinem non omnino impunita dimittant. Hoc in eis Deus operatur, cuius misericordiam, etiam in his molestijs, de quibus conquerimini, non vultis agnoscere. Hæc fere Augustinus, quæ licet non de Pontifice cogente Regē schismaticum, sed de Imperatore in fauorem Ecclesiæ contra subditos rebelles fauiente, loquatur, nihilominus, vt dixi, verba*

A ipsa, totaque sententia optime ad præsentem causam cum proportionē accommodantur. Neq; poterit contradicere, nisi qui potestatem Papæ ad Reges schismaticos coercendos negauerit: is autem ad quæstionem de causa religionis controuersiam reuocabit. Atque ita etiam concluditur, licet Elisabetha sententia Pontificis prouocata persecutionem auxerit, non ideo scopum, & finem persecutionis mutasse, semper enim contra Religionem pugnavit, & in eo proposito occasione iustæ sententiæ magis confirmata, & crudelior facta est, atque ita persecutio Catholicorum non fuit mutata, seu ablata, sed aucta.

B

Ad alia, quæ de se suoque Regimine Rex proponit, breuiter respondemus, in primis ex comparatione, quam inter se, & Elisabetham facit, ad summū ostendere, in principio sui imperij mitius secū Catholicis gessisse, & persecutionem Elisabethæ aliquo modo temperasse, non vero ab illa cessasse. Nos enim facile ostendere possumus, ipsum etiam Iacobum à principio regni sui religionem catholicā persecutum esse. Primò, quia in primo anno regni sui, primoq; Parlamento edita Reginæ non solum confirmauit, sed etiam non parum auxit, vt Bellarminus in sua responsione testatur. Secūdo, quia ipsemet Rex dicit, Catholicos de sua benignitate confisos, in eam spem venisse, vt se breui Religionis suæ libertate fruturos cōfiderent. Ergo fatetur, ipso etiā regnante, semper fuisse catholicis interdictum, ne suam Religionem profiterentur, vel obseruarent; ergo cogebantur illam deferere, quæ autem esse potest euidentior religionis persecutio, quam illius vsum per iniquas leges, & per vim interdiceret? Tertio ipse Rex fatetur, summam clementiam suam erga catholicos eo peruenisse, vt intra diem constitutam regno excedere permitterentur, vel potius cogerentur, nam exilium illud ad vitandas grauiorē poenas illis concedebatur. Et hoc vocat Rex *Clementissimum edictum*. Sed audiat, quid de simili concessione tēpore Elisabethæ facta scribat Sanderus. *Inierunt his ipsis diebus nouum consilium de quibusdam, quos in vinculis habebant, in exilium mittendis, vel quia morte, ac mactatione sacerdotum senserunt se*

20.
Persecutio-
nis progres-
sus subiacō
bo.

Bellarmini.

D

Sander.

nihil

nihil profecisse, vel quia iudicarunt, hoc in primis facto fucatam clementiam suam, cuius laudem tantopere expetunt, pluribus in locis divulgari posse. Quid ergo si de simili Regis consilio idem iudicium quis faciat? Fortasse non multum à vero aberrabit. Verumtamen demus, Regem id fecisse animo leniendi vexationem, & minuendi pœnas. *Profecto perpetuum exilium, neque magnum est lenitatis argumentum, ut idem author adiungit; imò per se spectatum est grauißima pœna, & per illud cogi ad grauiores pœnas vitandas, magna est calamitas, ac denique ea conditione impositum, ut redire, sit capitale, durissimum, ac sæuissimum est.*

21.
Euationio
curritur.

At inquit Rex, se regnante, probari nõ posse, aliquem religionis causa morte mulctatũ fuisse. Sed in primis hæc nulla gratia est, nisi beneficium reputetur illud latronum, qui gloriari solent, vitam se eis dedisse, quibus non ademerint. De inde pessima est illa collectio, *Non interficiuntur catholici; ergo neque persecutionẽ patiuntur, quasi vero sola occisio, & mors sit coactio, & grauis pœna.* Vnde Augustinus de Vnit. Eccles. cap. 20. *Quoties Principes per terrores etiam leniorum pœnarum, à bona vita, & à bonis factis minando, & sæuendo deterrent, persecutores, & oppressores sunt.* Denique falsum etiam esse illud, quod asseritur, in capite sequenti ostendemus. Et ex eo, quod Rex addit, & futurum significat, ut interdictio iuramenti occasio sit, plures recusantes interficiendi, satis ostendit, Regis propositum esse persequendi Sanctos usque ad mortem Religionis causa. Nam ut ostendimus, religio, & conscientia fideles obligat hoc iuramentum non admittere; ergo qui fideles ob eam causam interficit, eos propter causam Religionis usque ad mortem persequitur. *Sanguisque eorum non in Pontificem, ut Rex prophetat, sed in caput persecutoris recidet, nisi corrigatur.* Non enim Pontifex causam dedit effundendi talem sanguinem, qui veritatem declarando, iuramentum interdixit, sed Rex, qui & veritatem oppugnando; tale imponit iuramentũ, & usque ad mortem persequi statuit illud recusantes, erit vera causa sanguinis tã crudeliter effusi. Præterea fauores, & beneficia, quæ Catholicis se contulisse refert, & parui mo-

A menti sunt ad excusandam persecutionem, non enim Religionis causa illis fauere, vel potius cum illis dissimulare incepit, sed ob rationes politicas, ut in principio regni sui omnes sibi aliquo modo conciliaret. Et fortasse illis blanditijs, & honoribus eorum animos lucrari cupiebat, ut eos postea in rebus etiam religionis facilius voluntati suæ obsequentes inueniret. Quod si ita est, illa non excusatio, sed potius pars, & augmentum persecutionis censenda est. Denique quod Rex frequenter in suam defensionem allegat, sceleribus coniurationis coactum fuisse in Pontificios seuerius agere, & non excusat persecutionem, quam multo antea inchoauerat, ut ostendimus, & ad excusandam à persecutione vexationẽ catholicorum inde subsequutam nihil iuuat, ut sequenti capite ostendemus.

Non excusatur beneficijs in Catholicos si ratione politici regiminis collata sunt.

B

C A P V T. XI.

An qui propter Romanam Religionem, & obedientiam in Anglia morte mulctati sunt, inter veros martyres sint annumerandi.

C

V T persecutoris Ecclesiæ infamia Rex Angliæ quoquomodo effugiat, in religiosos, & fideles viros pro Christo in eadem insula interfectos illam reiicere conatus est, constanter affirmans, propter scelera, & crimen perduellionis, vel inobedientiæ grauis in transgressione legum ciuiliũ, iusto supplicio esse affectos, non vero propter conscientiam, aut religionis causam esse interfectos. Et ideo mentiri affirmat, valdeque irridet eos, qui illos Martyres vocant. Vnde in Præfatione sic inquit. *Licet sat, superque idoneis probationibus Iesuitas perduellionis, & coniurationum reos esse pateat, ipsique veritatis vi victi confessi sint, nihilominus pro Martyribus habendi sunt.* Inferius vero post longam digressionẽ contra P. Henricum Garnetum, & alios factam, adiungit. *Id constanter assenvero, quod & in Apologia mea posui, hic neminem siue meis, siue defunctæ Reginæ temporibus conscientiam, ac religionis causa affectum esse supplicio.* Quod si hoc verum est, necessario concluditur, nullum catholicum, saltem Elisabethæ, & Iacobi temporibus supplicio

I.

Pag. 157.
& sequent.

August.

Cyprian.
August.

plicio mortis affectum, verum martyre fuisse, quia (vt est constans in theologia principium) Martyrem non facit poena, sed causa, vt ex Cypriano, Augustino, & alijs Patribus supra in cap. 22. lib. 1. declarauimus. Quibus autem argumentis, vel indicijs Rex suadere nitatur, violentas Sanctorum mortes Anglorum fidelium autoritate regia in Anglia factas, non propter causam Religionis, sed propter alia crimina inflictas esse, postea videbimus. Ostendemusque illis gloriam Martyrum non obscurari, sed potius ipsiusmet Regis verbis illustrari, & conuinci: tam potens enim est veritatis lux, & splendor, vt nunquam ita possit per calliditatem, vel violentiam occultari, quin tandem se prodatur, & ostendat.

2.
Veritas afflic-
mans ostenditur.

Polydor.

Dicimus ergo non solum sub Henrico. VIII. sed etiam sub Elisabetha, & Iacoboplures in Anglicana persecutione mortem pro Christo suscepisse, qui inter veros Christi Martyres magna gloria, & constanti veritate computantur. Ita sentiunt de his sanctis viris omnes catholici scriptores, qui de Anglicanis rebus his temporibus scripserunt. Nam Polydor. Virgi. in fine suae Historiae referens lapsum Henrici abnegantis Papae potestatem, seq. caput Anglicanae Ecclesiae constituentis, subiungit. *Istud autem decretum non ab omnibus probatur. Et in primis ab Episcopo Rossensi, viro magna doctrina, summa integritate, & innocentia: item a Thoma Moro equite, literis, ac bonis moribus ornatissimo, qui demum ambo maluerunt de vita, quam de ea sententia decedere, vt ocyus in caelo, quemadmodum ipsi sperabant, fruerentur auro: aliquotq. alij idem sponte fecerunt.* Vbi licet expressio nomine Martyres non vocet, tamen dum de illorum innocentia testatur, & veram interfectionis eorum causam aperit, & ipsos Martyres esse, & pro sola religionis causa interfectos esse confirmat. Idem de illis, & de alijs sub Elisabetha interfectis affirmat, & varijs exemplis, ac rationibus ostendit Sader. in lib. 1. & 3. de Schismate Anglican. Na in li. 1. an. 1533. & sequentibus refert, plures Religiosos Chartusianae, & Franciscanae familiae illustres fuisse Martyres, & praclare triumphasse, illustre pro veritate testimonium reddendo, confirmat. Postea Rossensis, & Mori insignia mar-

Sander.
Martyres ex
Cartusiana,
& Franciscana familia.
Illustra
Thomae Mori, & Rossensis
fidei martyria

A tyria describit, & signatim de Moro refert, interrogatum esse, an probaret legem publicam latam, in qua omnis potestas Pontifici Romano abrogata, & summa Ecclesiae gubernatio Regi concessa esset, cui interrogationi cum prius ita respondisset, vt neque fide negare, neque temere mortis periculo sese offerre videretur, tandem instante necessitate ita respondit: *Ego per Dei gratiam semper catholicus, nec vnquam a Pontificis Romani communione discedes, audieram aliquando Pontificis Romani potestatem legitimam quidem, & laudabilem. sed tamen humanam iuris, non diuinam praescriptionis fuisse. Itaque cum viderem, statum huius regni eo ferri, vt necessario inuestigandum esset, qua ex origine Pontificis Romani potestas dimanaret, toto septennio huius rei diligentissimam indagationem me dedi, & deprehendi potestatem Romani Pontificis, quam vos temere (vt nihil dicam grauius) abrogastis, non modo legitimam, laudabilem, & necessariam, verum etiam diuinam iuris, & praescriptionis esse. Haec mea est sententia, haec fides, in qua per Dei gratiam moriar.* Vix haec dixerat, cum omnes magna voce clamarent, proditorum, & perduellum esse Morum. Et similiter de Rossense ait, esse interfectum, eo quod in articulum de Primatu spirituali ab Henrico usurpatum consentire recusauerit. Addit vero vtrumque etiam fuisse interfectum, eo quod legitimas fuisset nuptias Henrici cum Anna Bolena iurare noluerint. Ex quo ansam sumpsit Rex Iacobus eorum Martyria illudendi: verum tamen ex hoc etiam capite illustriora fieri, capite sequenti ostendemus. Denique idem Author in omnibus fere sequentibus annis vitam Henrici illustrissima martyria refert, verum tamen quia Rex Iacobus de tempore Henrici nihil dicit, haec nunc sufficiunt.

D In libro autem tertio multos propter solam fidei causam extinctos per Elisabetham affirmat, quos & Martyres esse censet. Et primum, ante expeditum Breue Pij. V. in Elisabetham refert Thomam Comitum Northumbrii, qui contra haereticos arma sumpserat, in manu Anglorum traditum, & Vita (inquit) si vellet Religionis sententiam mutare, oblata, claro martyrio fideliter in Domino finiuisse. Interposuit autem hic author verba illa, *vita si vellet, &c.* Neforte quis hunc Comitem a gloria martyrii excludendum putaret, eo quod propter rebellionem motam inter-

3.
Martyrium
Thomae Comitum
Northumbrii.

interfectus videretur, non enim ita est, nam illa conditio ei oblata sufficiens fuit, vt propter fidei testimoniū potius, quā propter prius factum (qualecunq; illud fuisset) mortuus fuerit. Quod pro multis alijs exemplis obseruandum est. Postea vero anno. 1571. cum multæ leges, capite præcedenti notatæ, contra catholicos latæ essent, ait Sanderus. *In quas leges cum multi deuoti catholici, vel verè offenderent, vel saltem calumnia legū irretiti tenerentur, alij carceribus, alij bonorum proscriptiōe, alij etiam morte multabantur, tã sacerdotes, quam viri, sexus laici omnium ordinum.* Et in sequentibus annis, 581. & sequentibus Patris Edmundi Campiani, & societate IESV & aliorum multorum martyria præclarissima refert, de quibus tandem ait: *Frustra verò in hoc instituto compendio commemorauerim, quibus de criminibus tam crudeliter in innocentes animaduersum sit, cum omnibus constet, veram, solamq; causam fuisse Religionis autæ professiōem, & Apostolicæ Sedis, ac communionis contra Ecclesiæ rebelles filios defensionem.* Quod postea multis indicij, & testimoniis cõfirmat. Vnde quod Rex Iacobus ait, Elisabetham à Pio. V. exagitam hæc, & similia commisisse, nihil impedire potuit, quin hæc omnia vera martyria fuerint. Quin potius inde magis ostendi potest, omnia illa homicidia in odium Romanæ religionis, & ad confirmandam sectam illi contrariam commissa fuisse, ac subinde nihil ad veram martyrij rationem in eis posse considerari.

Atque eodem modo de his martyribus senserunt Genebrard. in Chroni. ann. 1534. referens Paulū Iouiū, Georgi. liliū in Chroni. & Sleidam lib. 9. Item Surius, in sua historia, Bozi. de Signis Eccles. p. 1. lib. 11. cap. 1. vbi martyria Chartusianorum sub Henrico late refert, notatq; sua sponte illa sustinuisse, *Nam conditio (ait) proponebatur ijs vt vel discederent à fide, vel ea tormenta subirent.* Deinde vero aliorum tormenta, & martyria sub Elisabetha refert, quæ omnia latius prosequitur lib. 12. cap. 22. Post hos Didacus à Yepes Episcopus Taronen. in Anglicana historia veritatem hanc sæpe confirmat, maxime vero in lib. 1. cap. 14. hæreticorū consilium, &

A industriam detegit, causam religionis sub nomine criminis læsæ Maiestatis inuoluentiū, vt sub illo prætextu, ac calumnia catholici interficerentur, & martyrum gloriā inter Christianos non cõsequerentur. Et lib. 2. cap. 5. refert Andre. Filipatrum egregiè de his martyribus, qui ab Elisabetha facti sunt, scribentem.

Præterea illustrissimus Baron. in Martyrol. die 29. Decembris, quo die festum sancti Thomæ Cantuariensis Ecclesia celebrat, post breuē eius Martyrij descriptionem subiungit. *Videre merui seculum nostrum, ex hac parte felicissimū, quam plurimos Thomas, sanctissimos sacerdotes, aliosque nobilissimos viros Anglicanos ampliori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronis auctos, cum non solum (vt Thomas) pro Ecclesiastica libertate, sed pro fide catholica tuenda, restituenda, ac conseruanda, nobilissimo martyrio occubuerint: vt inter alios, quos nuper S. Societas IESV velut agnos innoxios in sacris septis sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginauit; quos Romanum, quos Rhemense sacra collegia, quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula fidei, emisserunt ad triumphos, & prouexerunt ad coronas. Maeste animo, maeste virtute, Anglicanorum nobilissime, ac gloriosissime cætus, qui tam illustri militiæ nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spopondisti: æmulor sane vos Dei æmulatione, cum vos martyrij candidatos, ac nobilissima purpura Martyres designatos aspicio. Compellor & dicere; Moriatur anima mea morte Iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.* Quæ verba dixit vir grauissimus non solum de his, qui temporibus Elisabethæ, sed etiam de his, qui suo etiam tempore sub Iacobo propter similem causam passi sunt, quos non paucos fuisse multorum fide dignorum relationibus compertum habemus, licet nondum in historia aliqua typis madata, quæ ad manus nostras peruenerit, scriptum sit.

Denique ita de Anglicanis Martyribus sensit etiam Petrus Opmcerus in nouissimo opere chronographico, Ann. 1535. & Laurenti. Beyerlinck in tomo secundo, eiusdem chronographiæ ann. 1606. vbi postquam descripsit sulphuream

Hos late recenset idem Author lib. 7. de Visibil. monarchia:

4. Genebr. Surius. Bozius.

Didac.

5. Baron. testimoniū Card. Bar. de martyribus Angliæ.

Martyres à societate Iesu.

6. Pet. Omp. Laur. Bey.

Graue testi-
moniu pro
Henrico Gar-
nero Mar-
tyre & Soci-
etate IESV

phuream coniurationem contra Regem Angliæ, & supplicia cōiurationis authoribus inflicta, de Patre Henrico Garneto graue reddit testimonium, quod hoc loco transcribere, opportunum visum. est. Paulo post venit etiam in suspicionē sulphureæ coniurationis, odio crediderim eius, cui se adscripserat, Societatis IESV, Henricus Garnetus omni literarum genere excultus. Qui tamen artibus illis nunquam se admiscuerat, obtestatus nihil se de ijs palam rescuisse. Catesbium in arcanis conscientie detexisse, quidquam in animo sibi esse, quod religionem promoueret, ita tamen verborum innuolucris id implicuisse, vt Regiæ necis mentionem nunquam fecerit. Acta iudicij, & quæ tam aduersus illum, quam ad eius defensionem in medium allata sunt, editis libellis explicata fuerunt. Interim xxviij. Martij (alij tertiam Maij dicunt) interritus, & exporrecta fronte ad supplicij locum, necemque trahitur, obtestatus se gaudere plurimū, quod eam mortem inuenisset, quæ sibi ad immortalitatem aditū referaret. Neq; ille solus in eius facinoris suspicionē venerat, sed plures insuper, quorū non nulli qui in Belsio degebāt, ea macula aspersi feruntur. Dies, quo coniuratio detecta primū fuit, in fastos relata, totiq; regno celebris ad perueniē rei memoriā esse iubetur.

7.
Excluditur
Regis Eua-
ngelium.

Scio ad hæc omnia responsurū Iacobum Regem, nō esse his authoribus fidē adhibendā, tum quod Pontificij sint, tū quod falsis rumoribus fuerint decepti. Verūtamen cum omniū istorū virorum non tantū fides in Deū, sed etiā doctrina, & prudentia nota sit, & aliqui eorū in vitæ integritate, & puritate fuerint illustres credendū potius illis est, quā Protestatibus, qui & fidē negarunt, & odio in Pōtifice facti sūt infidelibus deteriores. Qua propter qui non ex aliorū relatione, sed ex certa sciētia, & experiētia loquuntur, vt Sanderus, & quos ipse allegat, testes profecto sūt omni exceptione maiores. Qui vero audita referunt, nō leuiter motos esse, verba ipsorū manifeste ostēdūt. Vnde potius credendū est, Regē in his, quæ de iudiciorū suorū legitimis probationibus affirmat, ab hereticis, & Papæ hostibus deceptum esse, quā tot viros sapiētes vanis rumoribus ductos esse, cū rem nō vt dubiā, sed vt certā affirmant, & multi eorū scriptis, & testimonijs fide dignissimis, quæ proferunt, illa se di-

A dicisse testentur. Quod sine vllō falsitatis vel redargutionis timore fecit etiā illustrissimus Bellarminus, vt omittam alios Societatis Scriptores, qui testimonium huic veritati dederunt.

Bellarmini.

Prætermisiss autē coniecturis, & testibus, ex verbis ipsiusmet Regis eandē veritatē demonstrare possumus. Suppono enim ex dictis supra, lib. 1. c. 22. in personis à Regib⁹ Angliæ interfectis nihil aliud desiderari posse, nisi vt propter Christū, seu quod idē est, propter iustitiam, fidē, aut veram Religionē extincti sint, nam omnes aliæ cōditiones ad martyrium requisitæ, & omnia indicia veri Martyrij in eorū morte inuēta sunt. Quia tā in fidei antiquitate, quā in animi constantia, & patientia, nec nō in verborū gravitate, & prudentia antiquos martyres imitati sūt, vt in dicto capite declarauī. Vnde neque Rex ipse Angliæ, neq; Protestantes omnes aliam rationē, aut modū obscurandi hæc martyria inuenire hætenus potuerunt, nisi negando, religionis causa hos Martyres passos esse. Et fortasse ideo hanc excusationē prætereundē ausi sunt, quia cum ex facto pendeat, difficilē probationē habere videtur; tā potēs autē est veritatis vis, vt etiā suis verbis Iacobus illā negare, imò etiā occultare nō potuerit.

8.
Ex verbis
regis demon-
stratur, per-
sonas ques-
dam ab ipso
interfectas,
pro Christo
occubuisse.

Nā in Præfat. pag. 153. cū dixisset, neminē suo, vel Regine tempore religionis causa esse vltimo supplicio affectū, probationē his verbis subiūgit, Nā quantūvis religioni suæ deditus sit, quantūvis eā aper te & constāter profiteatur, nullū ei à legibus impendet capitis periculū: nisi cōperto contra leges externo aliquo actu deliquisse, aut coniurationē, consiliū, ve rei summa perniciosa in-ijisse: exceptis tantūmodo sacrificulis, caterisq; Pontificiarū partiū, qui in transmarinis regionibus sacris ordinibus initiātur, qui tot cōiurationibus, tot produtionibus ab ipsis in Angliā, vel cōceptis, vel laudatis infames, à nostris finibus sub perditionis pœna arcentur. In quibus verbis primū notāda est regula generalis, in qua Rex ait, eis, qui catholiciā fidē aperte, & constāter profitentur, nullū à legibus impēdi capitis periculū. Nō enim negat, alias graues pœnas, & afflictiones eis imminere, neq; affirmare potest licere eis per leges, suā fidē profiteri his actib⁹, & modis, quos ipsamet fides præcipit, vel docet, vt ex dicēdis patebit. Dein

de notāda sunt exceptiones, vna est, de his, qui cōiurationē inierunt, de qua nihil dicere necesse est, nam si de tali crimine legitime cōiuncti fuerint, iuste pro illo puniuntur, neq; illa mors ad martyriū pertinet. Solet autem (vt quibuldam exemplis supra ostensum est, & generaliter fama prædicat) illis promitti pœnæ remissio, si Romanam religionem abiurent, & tunc si cum pœnitentia priorum delictorum patiantur, non carebunt gloria martyrij, quia tandem propter fidei constantiam mortem sustinent. Sed de hoc aliās. Nunc quod ad rem nostram pertinet, est altera exceptio de his, *Qui externo aliquo actu contra leges deliquerunt.* Atque in hac immorandum est, & cum illa cætera, quæ de religione, & exterminatione Catholicorum dicuntur, expendemus.

Martyres sunt, qui oblatā veniā moris, quā merentur, respuunt, ne Romanam fidem abne-
gēnt.

10. Qui morte afficiuntur, ob non seruata legē iniquā martyres sunt.

Ostenditur multos Catholicos qui ob trāsgressiōē legū Iacobi Regis occisi sunt, propter Christiū passos esse.

Interrogo igitur, de quibus legibus Rex loquatur, an de pure ciuilibus, quibus latrones, homicidæ, & alij similes morte mulctantur, vel de legibus, quibus Catholici, aut falsam Sectam profiteri, aut obedientiam, & potestatem Pontificis abiurare coguntur, aut actus Religionis Catholicæ exercere, vel illam docere prohibentur. Profecto de prioribus legibus solis Rex loqui non potest, alioqui facile conuinceretur falsitatis eius assertio. Tum ex legibus allegatis capite præcedenti, tum ex factis ipsis vniuerso Orbi notis, tum etiam ex verbis Regis in Apologia, vbi recusantibus iuramentum nuper editum, mortem comminatur, vt capite etiam præcedenti ponderauimus, certaue relatione iam accepimus aliquos ob solam illam recusationem esse in Anglia interfectos. Necesse est ergo, vt de Legibus in materia Religionis disponentibus contra Romanam Religionē, loquatur. Hinc autem euidenter sequitur, eos, qui propter solam trāsgressiōem talium legum interficiuntur, propter solam causam religionis, & conscientiæ interfici, ac subinde veros Martyres esse: quia, vt dixi, nihil aliud ad verum martyrium in tali morte desiderari potest.

11.

Probatur autem illatio, primo in legibus præcipientibus actus veræ religioni contrarios, vt est iurare Primatum Reginæ, vel Regis, & abiurare potesta-

A tem Papæ; vel nomen eius ex omnibus libris delere, vt præcepit Henricus. Quia nemo potest talem legem seruare, nisi contra suam conscientiam agendo, vel interius, vel exterius saltem Catholicam religionem negando; ergo idem est, propter talium legum trāsgressiōnem, quod propter suam conscientiam, & religionem immaculatam seruandam interfici. Consequentia euidentis est, & Antecedens constat ex sententia Petri, & Apostolorum Actor. capite quinto. *Obedire oportet Deo, magis, quam hominibus.* Vnde recte dixit Augustinus Epistola. 166. *Si contingat, Imperatorem in errore versari, & pro errore suo contra veritatem leges dare, qui non faciunt, quod ille iubet, quia Deus prohibet, licet torqueantur, non puniri, sed probari nunc, & postea coronari.* Similesq; Patrum sententias cōgerit Gratianus 11. q. 3. cap. 92. & sequentibus. Et confirmatur, quia non aliter omnes Martyres à principio Ecclesiæ passi sunt. Per edicta enim Imperatorum contra fidem, vel cultum veri Dei aliquid agere præcipientur, sub comminatione mortis, quam sustinere potius quam talibus obedire mandatis eligebant. Eodem autem modo puniuntur in Anglia talium legum trāsgressores. Atque ratio hæc, & assertio locum habet, etiam in illis Angliæ legibus, quæ alios actus sacrilegos, vt participationem Calvinianæ Cœnæ, & similes communicationes cum hæreticis in eorum ritibus, & Synagogis præcipiunt. Nam licet in illis legibus non imponatur capitalis pœna, nihilominus qualiscumque sit pœna, illam propter talis legis trāsgressiōnem sustinere, est quedam martyrij participatio, vel inchoatio, quæ si vsque ad mortem sustineatur, poterit martyrium consummari, vt infra dicam.

D

De alijs autem legibus vetantibus actus exteriores bonos, & ex fide, & religione catholica profectos, vt sūt sacra facere, seu missas priuatas dicere, absolueræ pœnitentes, catholicos exhortari, ignorantes, vel hæresi deceptos docere, & schismaticos Ecclesiæ Romanæ recōciliare, & specialiter docere Papā esse caput Ecclesiæ vbique existentis, etiam in Anglia, & similia. De his, inquam, legibus facile etiā probari potest, eos, qui ob trāsgressiō-

Actor. 5.

August.

Gratian.

Ob eandem causā Martyres nascētis Ecclesiæ occidebantur.

12.

nem

Martyres
sunt qui pro
pter viola-
tionem le-
gis prohi-
bentis actus
religionis ca-
tholicæ oc-
ciduntur.

Act. 4r

Act. 5.

nē illarū interficiuntur, esse veros Mar-
tyres, & propter causā Religionis interfi-
ci. Sūt enim hæ leges similes illi præce-
pto sacerdotum, & scribarum dato Apo-
stolis Act. 4. quando vocantes eos denun-
ciarunt, ne omnino loquerentur, neque doce-
rent in nomine IESV. Quibus Petrus, &
Ioannes responderunt. *Si iustum est in cōs-
pectu Dei, vos potius audire, quam Deum,
iudicate, non enim possumus, quæ vidimus,
& audimus non loqui.* Et iterum cap. 5.
cum Princeps sacerdotum Apostolos
reprehenderet, dicens, *Præcipiendo præce-
pimus vobis, ne doceretis in nomine isto, &c.*
Apostoli responderunt, *Obedire oportet
Deo, magis quam hominibus.* Et cum ob
eam causam cæsi fuissent. *Ibant gauden-
tes à conspectu concilii, quoniam digni habiti
sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Vbi
expendo, licet sacerdotes propter trans-
gressionem sui præcepti Apostolos cæ-
di fecisset, illos nihilominus existimasse,
pro nomine IESV passos fuisse: vnde si
palsio illa vsq; ad mortem peruenisset,
sine dubio fuisset cōsummatū martyriū.
Ex quo loco generatim colligim⁹, si præ-
ceptum, vel lex humana prohibeat actus
veræ religionis catholicæ, qui ad eius de-
fensionem, conseruationem, vel propaga-
tionem ordinantur, & propter eius tras-
gressionem aliquis à fidei persecutore
occidatur, vere interfici propter causam
religionis, etiam si tyrannus propter le-
gis suæ transgressionem poenā illam im-
poni dicat. Est enim omnino eadem ra-
tio. Cum ergo per has leges Angliæ si-
miles actus religionis catholicæ prohibe-
antur, illæ nihil obstant, quominus om-
nes, qui propter vsum talium actionum
interficiuntur, propter fidem, & religio-
nem moriantur.

13.

Ratio autem est, quia leges illæ sunt
iniquæ, & nullam obligationem induce-
re possunt, tū quia sunt ciuiles, & in ma-
teria religionis contra religionem dispo-
nunt, tum quia prohibent actus de se li-
citos, & Sanctos in spiritualem perni-
ciem Ecclesiæ, quæ in illo regno est. Et
ideo illas leges non obseruare nulla est
culpa; imò si fiat prudenti modo, & sine
temeritate, est insignis actus fortitudinis
& religionis, & signum magnæ charita-
tis; ergo mors illata propter tales actus,
re vera non est poena transgressionis le-

A
gis, quia vbi lex nulla est, etiā transgres-
sio est nulla, & consequenter nulla cul-
pa; ergo nec vera poena esse potest. Su-
perest ergo, vt sit tantum persecutio re-
ligionis, & afflictio, seu palsio talis per-
sonæ, solū quia talem Religionem profi-
tetur, aut defendit, vel prædicat, hoc autē
est pati propter causam Religionis, & pro-
pter Christū, sicut patiebantur Apolto-
li. Hæc autem ratio procedit euidentius,
quādo actio ab homine prohibita à Chri-
sto est præcepta; tum quia homo tunc
patitur, ne hominem Deo præferat, iux-
ta illam Apostolicam sententiam, *Obedi-
re oportet Deo magis, quam hominibus;* tum
etiam quia in illo articulo obligat Christi
præceptū. *Nolite timere eos, qui occidunt cor-
pus.* Matt. 10. Nam vt ibi ait author Im-
perfecti homil. 25. *Non solum ille proditor
est veritatis, qui transgrediens veritatem
mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non
libere veritatem pronunciat, quam libere pro-
nunciare oportet.* Vnde subiūgit, non solū
sacerdotem, sed etiam laicum esse debito
rem profitendæ fidei in tali necessitatis
articulo. Quomodo ergo non erit Mar-
tyr, si ob eam causam interficiatur?

Matt. 10.

C
Addo vero, licet talia opera lege hu-
mana prohibita, possint aliquādo omitti
sine transgressionem præcepti diuini, vel
quia sunt tantum de consilio, vt vouere
castitatem, vel religionem profiteri, vel
quia si cadunt sub affirmatiuum præce-
ptum Dei, vel Ecclesiæ, vel illud nō obli-
gat pro tali tempore, vel cum tot peri-
culis: & ideo posset optime pro tunc
omitti, sine eiusdem transgressionem: ni-
hilominus si quis, non obstante iniqua
prohibitione, & tyrannica commina-
tione propter zelum fidei illos actus ex-
erceat, eo modo, quo sibi licent, & iudi-
cat ad Dei gloriam, & vtilitatem anima-
rum expedire: si propterea occidatur,
erit vere martyr, quia *non vt maledicus,
aut fur, vel inobediens Regi cuius lex
est iniqua, sed vt Christianus Catholicus pa-
titur, & propter iustitiam interficitur.*
Non enim solū homo operatur iustitiā,
quādo obedit præcepto, sed etiā quoties
operatur propter Christū, & Dei gloriā,
licet tūc non obligetur; ergo qui patitur,
ne hāc iustitiā voluntariā, vt sic dicā, id est,
non necessariam tunc ex præcepto, Deo
autē gratam, & proximis vtilē, omittat,

14.
Qui interfi-
citur, quod
actū religio-
nis Catholi-
cæ exerceat
martyr, exi-
stet.

re vera propter iustitiam patitur; ergo si interficiatur propter eādem causam, vere occiditur propter causam religionis, ac subinde est verus martyr.

15.

Cum ergo Rex fateatur, in Anglia interfici Pontificios propter transgressionem talium legum civilium, negare non potest, quin propter causam religionis interficiantur, & consequenter neque interficiari potest esse veros martyres. Nā lex iniusta, & inualida non potest impedire martyrij veritatē, nec veram causam talis mortis immutare, quæ causa re vera est sola professio talium actionum, quæ ideo displicet Regi, suisque consiliariis, quia displicet illis Romana Religio, & timent, ne per illos actus vel conseruetur, vel in staretur in illa insula, & ne contraria secta confundatur. Nec refert, si dixerint, prohiberi hos actus, non propter religionem, sed propter civiles rationes, quia tales homines seditiosi sunt, & coniurationem mouent, &c. Nam in primis maiori ex parte hæ sunt falsæ calumniæ, & pretextus ad euertendam religionē catholicam. Dato enim (& non concessio) quod aliqui catholici in hoc aliquid peccauerint, vel excesserint, non ideo in omnes catholicos redundare debet infamia; hoc enim contra rationem, & iustitiam est, ut constat. Maxime vero iniquum est, ut ob eam causam ipsa catholica religio (ut sic dicā) infametur, & persecutionē patiatur, vsum eius, & omnia media necessaria, vel utilia ad illius conseruationē vel propagationē subditis prohibendo. Deinde multa sunt legibus Anglicis sub poena capitis prohibita, & punita, quæ ad euitandum illud periculū, si quod esset, nec necessaria, nec utilia sunt. Ut v. g. prohibere affirmare Papam esse caput Ecclesiæ, nihil profectō ad illū finem confert. Quin potius illa lex efficit, ut fideles Papæ obediētes cogantur se se abscondere, ex qua violētia, & similibus solent tales cōiurationes prodire. Et idē est de prohibitionē vsus sacrificij, & aliarū rerū sacrarū, ut imaginū, & de administratione sacramentorū ritu catholico. At vero si subditi liberē suam fidem profiteri sinerentur, & essent cogniti qui à Pontifice sunt, occasio coniurationis, ac similia pericula essent sublata; ergo hoc colore nō possunt tales leges, vel mortes, quæ sub illa-

A rum titulo fiunt, à persecutione causa religionis excusari. Ex quo tandē dicimus, si quod est periculum insidiarum, & cōiurationum, ex pertinacia ipsorum hereticorum nasci. Et ideo si ad vitandum periculum, volunt potius religionem catholicam funditus euertere, quam à sua pertinacia desistere, hoc ipso euidenter ostendunt, se catholicam religionem persequi, ut suam hæresim retineāt, & in illa tēporalem statum conseruent; ergo quādo propter similem causam sacerdotes, vel alios fideles occidūt, propter causam religionis illos perimunt, ac subinde tanquam veros martyres, velint, nolint, eos Deo mactant.

B

Nec mouere debet catholicos, aut dubietatem aliquam inferre, quod leges Angliæ damnent eos, qui talia agunt, tanquam perduelliones, traditores, aut hostes occultos Regis, vel reipublicæ: non enim apud Deum, sed apud deprauatum iudicium hominum tales cēseri possunt, Conditores enim talium legum dignitatem Pontificis contrariam esse censent Regiæ Maiestati, & ideo crimen læsæ Maiestatis appellant, obediētiā Pontificis profiteri, cum tamen negare Pontifici obediētiā, crimen sit læsæ Maiestatis diuinæ, quæ vices suas Pontifici in terris cōmisit, & ideo obediētia, quæ illi tribuitur, Deo tribuitur, & non potest esse contraria fidelitati iustæ, & Principibus temporalibus debite: cū Christus ipse docuerit, nō repugnare, quæ sunt Cæsaris, dare Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo, Hoc autē esse præcipuum institutum, & artificium talium legum intelligi facile potest ex his, quæ refert Sander, de tempore Elisabethæ lib. 3. pagin. 469. vbi de Sanctis confessoribus ait. Cum ceteras confitetas

16.

C

D criminationes in iudicio facile depulissent, mox ipsorum secretiores cogitationes, & futura facta, quibusdam captiosis interrogationibus super Bulla declaratoria Pij. V. sit inquisitio; nimirū, si sententiam illam legitimā fuisse iudicent? Si putent in Papa esse potestatem Reges exauthorare, ac subditos ab ipsorum obediētia liberos reddere? quid sint facturū ipsi, aut alij in conscientia præscribēt, si bellū à quoquā inferatur propter Religionē; ac huius generis alia: in quibus siquid pro Pontificia potestate, vel prudentissima rerum moderatione dixissent, continuo læsæ Maiestatis

Obediētiā Pontificis profiteri, nullū est pduellionis crimen.

Sander.

Idem cōfir-
matur edi-
cto Iacobi
Regis pro
iuramento
fidelitatis.

*Maieſtatis, & non Religionis rei decerne-
bantur. Et poſtea confeſſione cuiuſdam
Ioannis Nicolai, & varijs, ac illuſtribus
exemplis idem late confirmat, ac tan-
dem ex legibus in quodam Reginæ edi-
cto contentis id cōprobat, præcipue vſq;
ad pag. 484. Nos vero idipſum conuince-
re poſſumus ex Regis Iacobi edicto pro
ſuæ fidelitatis, vel potius abnegationis
Pontificiæ poteſtatis iuramento, facto
ad proclamationē, ſeu ad petitionē Parla-
menti anno. 7. regni eius, cuius tenor
omifſo proœmio, eſt. Per has præſentes
ſtriſte præcipimus, & mandamus, vt Domi-
ni, & ceteri noſtri ſecretioris conſilij Ar-
chiepiſcopi, Epiſcopi, Præſides, & cuſtodes pa-
cis, &c. ad quos ſpectat hoc negotium, vt ad-
miniſtrent hoc iuramentum omnibus perſo-
nis, & præcipue his, quibus poteſt, & debet
adminiſtrari, iuxta ſtatutum factum in ter-
tio anno noſtri regni, & quod in recuſantes
animaduertāt, iuxta leges noſtras reſpectine.
Et quamvis poterimus propter amorem erga
omnes ſubditos noſtros (quibus per providen-
tiam Dei loco patris ſumus) optare, ne vllus
inueniretur intra terminos noſtrorum domi-
norum, qui illud recuſauerit: nihilominus ſi-
quis cor ſuum ita ab alienauerit à ſereniſſi-
mo Principe ſuo, vt illud, vel illius vllam par-
tem externæ poteſtati ſubiecerit, in derogatio-
nem noſtræ coronæ, & dignitatis, ſeueritatē,
& iuſtitiam noſtrarum legum, tali debitam
declarabimus; ſicut è contra fauor noſter,
& beneuolentia benemeritis ſubditis debetur.*

17. *Nihilominus, quia alienatio hæc à nobis, &
noſtra corona, eſt præparatio quædam ad vl-
teriore, & periculoſiorem defectionem, &
ideò tendit ad crimen læſæ Maieſtatis, reſol-
uimus reſeruare nobis, & noſtro vſui totum
ordinem, poteſtatem, & diſpoſitionem circa
hunc caſum, ſicut & pœnas eiꝰdē. Ex qui-
bus verbis ſatis conſtat, has pœnas re ve-
ra non infligi, niſi propter confeſſionem
Primatus Pontificis, vel propter nō ab-
negatam poteſtatem eius, quæ manifeſte
eſt cauſa religionis, vt autem gloria Mar-
tyrū obſcuretur, tegi cauſam veram ſub
ſicto velamine criminis læſæ Maieſtatis,
pœnarum autem ſeueritatem, & iniuſti-
tiam ſub blandis verbis clementiæ, &
paternæ providentiæ occultari, in quo
Rex Angliæ antiquos Imperatores, qui
ab Eccleſia defecerunt, imitatur. Sic
enim de Conſtantio refert Hilarius li-*

A *bro contra illum, quòd Catholicos per-
ſequeretur, partim blanditijs, partim
terroribus, & afflictionibus, ſine inuidia
(inquit) glorioſarum mortium. Vnde in
hunc modum contra Conſtantium pro-
clamat. Contra Deum pugnas, contra Ec-
cleſiam ſæuis, Sanctos perſequeris, prædica-
tores Chriſti odiſti, religionem tollis, tyran-
nus non iam humanorum, ſed diuinorum. Et
infra. Subrepis nomine blandienti, occidis ſpe-
cie religionis, impietatem peragis, Chri-
ſti fidem Chriſti mendax prædicator extin-
guis.*

B *Similiter Iulianus Apoſtata, Callide,
& artiſcioſe (vt ait Nazianzenus Orat.
tertia, alias. 1. contra illum) bellum con-
tra Chriſtianos mouit, tyrannidi clemen-
tiam tanquam hamo eſcam circumponens, ac
vim perſuaſione, verborumq; blanditijsq; il-
liniret. Et ſubdit Nazianzenus. Etenim
vt alia, ita eum quoque, quo Martyres
affici ſolent, honorem athletis inuidebat. Ac
proinde id molitur, vt ipſe quidem, & vim
afferat, & interim afferre non videatur.
Quod late proſequitur. Et ſimilia repe-
tit Oratio. quarta, quæ eſt ſecunda contra
eundem. Oratione autē trigefima ſecun-
da poſt quam de Iuliano ſermonem fe-
cit, de Valente ſubdit. Secundus nihilo
humanior illo fuit; imò eo etiam acerbior,
quod Chriſti nomen ſerens, pſendo Chriſtus
erat, Chriſtianisq; probrum, ac dedecus,
quibus, & facere impium, & pati inglo-
rium erat: quod nec iniuriam quidem acci-
pere viderentur, nec illuſtri Martyrij no-
men cruciantibus accederet, verum hic quo-
que ſucus veritati fieret, vt qui tanquam
Chriſtiani patiebantur, tanquam impij cru-
ciatu afficerentur. Nihil eſt ergo quod
Catholici de iſtorum Sanctorum Mar-
tyrio dubitent, nam iuxta regulam Au-
guſtini; cum ſint certi, eos in vnitatem
Eccleſiæ, pro eadem vnitatem, & obedi-
entiam mortuos eſſe, dubitare non poſ-
ſunt, quin ſint tanquam Martyres co-
ronati, & interfectores eorum tanquam
perſecutores martyrum eſſe iudicandos.
Nemo igitur (vt Cyprianus dixit) in-
ſamet Martyrum dignitatem, nemo eorum
glorias deſtruat, & coronas. Manet incor-
ruptæ fidei robur incolume, nec dicere, aut
facere aliquid contra Chriſtum poteſt, cuius
& ſpes, & fides, & virtus, & gloria om-
nis in Chriſto eſt.*

18.
Nazianz.

Auguſtin.
de vnit. Ec-
cleſ. c. 20.

Cyprianus
lib. de lapſ.

Hilar.

Ttt3

Addere

19.
Qui varie
pro Christi
fide vexan-
tur, marty-
rij gloriam
carebunt.

Cyprian.

Idem.

20.
Duplex mo-
dus prædi-
ctas afflic-
tiones tolera-
di,

Addere tãdem possumus ad fidelium consolationem, Catholicos diu pro fide vexatos, licet non sint violenter pro fide interfecti, si in ea tribulatione constanter vsque ad mortem perseuerent, siue in montibus, & solitudinibus fugiendo errantes, siue in vinculis, & carceribus afflicti, siue voluntarijs, vel coactis exilijs peregrinantes, siue speluncis, & cauernis terræ delitescentes, siue alijs modis, & egestate multa incommoda patienter sustinentes, vsque ad finem vitæ peruenierint, non fore priuandos gloria, vel mercede Martyrij. Cuius veritatis testis sufficiens mihi est Cyprianus Epistola. § 6. ad Thibaritanos, quos ad martyrium exhortans, ait. *Si fugientem in solitudine, ac montibus latro oppresserit, fera inuasit, fames, aut sitis, aut frigus afflixerit, vel per maria præcipiti nauigatione properantem, tempestas, ac procella submerferit. Spectat militem suum Christus vbicumq; pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmiũ reddit, quod daturum se in persecutione promisit. Nec minor est martyrij gloria non publice, & inter multos perijisse, cum pereundi causa sit, propter Christum perire. Sufficit ad testimonium Martyrij sui testis ille, qui probat Martyres, & coronat. Sicque dixit idem Cyprianus epistol. 18. ad Lucium Papam. In confessoribus Christi dilata Martyria non meritum confessionis minuunt, sed magnalia diuinæ protectionis ostendunt.*

Hæc autem tolerantia afflictionum, & poenarum vsque ad mortem duobus modis potest accidere, vno modo cum tanta corporis violentia, & inualetudine ex ipsis afflictionibus, vel earum occasione prouenientibus, vt magna ex parte inde mors proueniat, aut nimium acceleretur, vt contingit in diuturno carcere, vel in exilio ad loca insalubria, in longa, & periculosa nauigatione, vel in tanta rerum penuria, vt grauib, & continuis incommoditatibus corpus extenuetur, donec extinguatur. Et in his casibus in omni proprietate, & veritate martyrium consummatur, & ita solet Ecclesia eos, qui hoc modo pro Christo moriuntur, vt veros martyres colere, eorumque facta celebrare. Alio vero modo fieri potest, vt licet quis vincula, aut exilia, vel alias similes afflictiones vsq; ad mortem pro

A Christo sustineat, nihilominus afflictiones illæ non sint causa mortis, sed suo naturali cursu proueniat: & tunc licet dubium inter Theologos sit, an illud fidei testimonium vsque ad talem mortem redditum ad nomen, & specialem martyrij aureolam obtinendam sufficiat: certum nihilominus est, copiosam martyrij gloriam, & mercedem illi deesse non posse. Nam qui sic perseuerauit, re vera impleuit conditionem à Christo postulatam, *Qui me confessus fuerit coram hominibus: vnde Christum etiam ipsum promissionem suam implere necesse est, Confitebor, & ego eum coram Patre meo.*

B Et in his, qui sic patiuntur, maxime locum habet, quod Augustinus ait sermon. 46. de Tempore. *Non Martyrium sola effusio sanguinis consummat, nec sola dat palmam exultatio illa flammæ. Peruenitur non solum occasu, sed etiam contemptu carnis ad coronam.* Et sermon. 232. de Tempore: *Quicumque pro veritate testimonium dederit, quidquid pro testimonio veritatis, & iustitiæ pertulerit, totum ei Dominus pro martyrio computabit.* Vtique in ea confessione vsque ad mortem perseuerando.

C Et sic etiam in his confessoribus maxime completur, quod Sancti Patres sæpe dicunt, martyrium non deesse, vbi voluntas non deest, sicut dixit Chrysostom. Psal. 95. *Martyrium non tantum euentu aestimatur, sed etiam proposito.* Et Cyprian. Epistol. 11. *Non contristetur aliquis ex vobis, quasi illis minor, qui ante vos tormenta perpesi, victo, & calcato seculo ad Dominum glorioso itinere venerunt. Dominus scrutator est renum, & cordis arcana perspicit, & intuetur occulta. Ad coronam Dei promerendam sufficit ipsius solum testimonium, qui iudicaturus est.*

D

C A P V T. XII.

Ad ea, quæ contra secundum Breue Pontificium, & contra Cardinalis Belarmini Epistolam Rex obijcit, responsio.

I N T E R alia arrogantia signa, quæ Rex in Præfatione ex Apologia Belarmini, eiusque responsione enumerat, ac reprehendit, vnum est, quam in scribendo breuitatem Rex tenuerat, eãdem

21.
Agust.

Idem.

Chrysost.

Cyprian.

1.

Regis in cardinal. Bellarmini breuitatem redargutio.

dem ipsum Bellarminū in respondendo sequi voluisse, & addit. *Quo compendio in secundo Pontificis Breui confutando vsus eram, eodem in me voluit vti, meoq; exemplo se pene intra vnius pagine angustias coercere.* Vt ergo similem reprehensionem vitarem, omnemque vmbra occasionis eius effugerem, sicut in cæteris hæcenus feci, in hoc ultimo puncto copiosam responsionem serenissimo Regi dare desideravi. Nihil autem, vel in ipso Breui, quod noua defensione, vel probatione indigeret, neque in oppugnatione Regis, quod peculiare responsum postularet, inueni: ideoque satius duxi, in eandem Regis offensionem, & reprehensionem incurrere, quam vel iam dicta repetere, vel superfluis verbis, & otiosis cartas onerare. Ideoque breuiter posterius decretum Pontificis, eiusque rationem explicabo, deinde nihil difficile contra illud à Rege obijci eadem breuitate ostendam: tandemque simili modo circa Epistolę Bellarmini confutationem discurrā.

2. Proponuntur præcipuæ vires secundū Breuiis Pauli V.

Pontifex igitur in hoc posteriori Breui nullum nouum onus, vel obligationē Catholicis Anglis imponit, sed prius Breue iterum confirmat, distinctiusque explicat, in eo duo facta esse. Vnum est, declarare non esse licitum in conscientia hoc iuramentum fidelitatis præstare, aliud est, proprio etiam præcepto illud prohibere, vt omnis occasio tergiuerfandi, vel dubitandi tolleretur. Insuper etiam declarat, prius Breue non solum motu proprio, & ex certa scientia, verum etiam post longam, & grauem deliberationem de omnibus, quæ in iuramento continentur, adhibitam, fuisse scriptum, ideoque omnino seruandum esse, omni interpretatione secus suadente reiecta. Ratio autem, vel necessitas huius nouæ declarationis, seu confirmationis fuit, quia, vt ipsemet Pontifex refert, nonnulli, vel subditi, vel seductores Regis rumore in Anglia sparserant, Breue vel fictum esse, vel non legitime, & ex certa scientia, sed per surreptionem aliquam fuisse expeditum, quo prætextu aliqui, illo contempto, iuramentum non recusabant. Quam fraudem, & renitentiam versutici aduersarij humanæ salutis idem Pontifex benigne, ac pruden-

A denter tribuit, vt infirmorum fidelium fragilitatem excuset.

Rex autem Angliæ cum nihil haberet, quod contra verissimam Pontificis declarationem, & necessariam prohibitionem obijceret, siue ab autoritate, siue à ratione petatum, in verborum exaggerationem prorumpit, verbaque ipsiusmet Pontificis, quæ proximè adduximus, arripit, & in ipsum conuertit, dicens, nulla fraude ita potuisse dæmonem catholicis Angliæ per mille annos nocere, sicut huius Breuis expeditione Papa illis nocuit. Quia ex illo, hoc magnum (scilicet) incommodum, sequetur, quia multi etiam Sacerdotes, qui iuramentū admiserant, illud abiurare cogentur, atque ita fiet, vt duo iuramenta fidelitatis suo Regi exhibita peierent. Vnum est illud, quod omnes, qui sub regno nascuntur, tacite iurant, aliud hoc, quod posterius admiserunt. Vnde sequitur (inquit) neminem posse in Angliā Romanam religionem profiteri, nec salutem animæ suæ curare, qui non fidelitatem suam erga Principem cognitam, & iuratum exuerit, & eiurauerit. Nihilque aliud contra hoc posterius Breue obijcit.

C Non est autem difficile, in præsentī puncto probare spiritus, & ostendere, an institutio iuramenti, eiusque exactio, potiusquam eiusdem reprobatio, & prohibitio ex spiritu Satanæ fuerit, nam ex fructibus, seu effectibus eorum discerni possunt. Finis enim iuramenti est, auertere fideles ab obedientia Ecclesiastica sub colore obedientiæ ciuilibis, eos inducendo ad abnegandam Pontificiam potestatem, sub prætextu iurandi Regi fidelitatem. Vnde fructus talis iuramenti, si exhibeatur, erunt schismatis professio, confirmatio, & augmentum; fidei abnegatio, & illius regni integra in spiritualibus ruina, & animarum perditio. Est ergo perspicuum, iuramentum illud ab aduersario humanæ salutis excogitatum esse, & in cordibus Protestantium Regi consulentium immisum: & ab eodem spiritu omnia verba, & media, quibus tale iuramentum defenditur, proficisci. E contrario verò reprobationem, & prohibitionem eiusdem iuramenti à contrario, seu diuino spiritu inspiratam esse; tum quia proprium opus spiritus

3. Obiectio. Rex non habet contra seculum Breue, verborum exaggeratione vitur.

4. A quo spiritu forma illa iurandi inuenta fuerit.

Satisfit in-
commodo
à Rege illa-
re.

Dei est dissolvere opera diaboli, tum etiam quia, qui prohibitionem illam plena fide, & constanti obedientia susceperint, & suis conscientijs consulunt, & schismati, ac infidelitati cum spe magni fructus, & mercedis resistent. Qui verò siue ex animi fragilitate, siue per errorem, & deceptionem tale iuramentum admiserunt (vt Rex affirmat) lapsum, & errorem suum per clamorem Pastoris agnoscunt, dissolvent colligationes impietatis, & iniquum iuramentum abiurabunt. Hoc enim non solum inconueniens non est, vt idem Rex infert, sed potius est ad salutem necessarium, & inter præcipuos effectus huius Breuis computari debet.

5. Neque propterea sequitur altera pars, quam Rex inuoluit, quod scilicet abiureretur iuramentum obedientiæ, & fidelitatis ad Regem, cum ipsis subditis congenitum. Siue enim per hoc iuramentum intelligat obligationem illam, quæ veluti hæreditario iure peruenit ad omnes subditos, & ad eorum filios ex fidelitate à suis parentibus, & maioribus suis Principibus iurata, siue etiam loquatur de expresso iuramento licito, & honesto à subditis facto de fidelitate politica Regi debita, neutro modo sequitur abiurari naturale illud vinculum, seu iuramentum obedientiæ ciuilibus, ob retractationem iuramenti à Rege inuenti, & ab aliquibus admissi. Quia in eo, vt ostendimus, non promittitur Regi ciuilibus obedientia iusta & honesta, sed directe abnegatur Pontifici obedientia, & potestas, & ideò, quando retractatur, abiuratur abnegatio, vt sic dicam, ac proinde recognoscitur Pontifici potestas, & ad eius obedientiam reditur. Regi autem solum negatur illa obedientia, quæ obedientiæ Pontificis, ac Dei fuerit contraria, quod contra ciuilem, naturaliterque debitam non esse, sapissimè declaratum, & probatum est.

6. Satisfit vlti-
mæ illatio-
ni Regis.

Vnde ad vltimam Regis illationem iam respondimus. Nam si Rex loquatur de obedientia, quam ipse desiderat, quæ nullam supra ipsum vel directe in spiritualibus, vel indirecte in temporalibus recognoscat, optime infert, neminem posse in Anglia catholicam fidem tenere, & seruare, talem obedientiam Regi iurando, vel tale iuramentum, si illud ali-

A quando præstitit, non retractando. Neque Rex in hoc dubitaret, si, vt tenetur, crederet, extra vnam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam non posse esse salutem, aut fidem; quia vbi non est vnio cum capite, ibi est schisma, & diuisio ac separatio ab Ecclesia, ideòque fieri non potest, vt qui iuramentum illud admiserit, & in eo perstiterit, in statu salutis existat. At verò si de pura, ac legitima obedientia ciuili Rex loqueretur, nullius momenti esset illatio, quia hæc obedientia ciuilibus cum Ecclesiastica non pugnat, & in alijs regnis catholicis seruant subditi Romanam religionem, & consulunt salutem suam, & nihilominus non exuunt, nec abiurant fidelitatem Regi suo debitam, imò illam ampliori fide, & cum maiori Regum pace, ac securitate obseruant.

C Post impugnata Pontificia decreta, inuehitur Rex in epistolam Cardinalis Bellarmini, cui quoad hanc partem respondere, non duxi operæpretium; tum quia Cardinalis doctissimus solita eruditione id egit plenissime, tum etiam quia fere nihil ad causam pertinens attingit, cui in superioribus satisfactum non sit. Quod vt omnibus sit euident, sigillatim, & per partes id breuissimè declarabo. Primum enim Bellarmino tribuit, quod iuramentum fidelitatis cum iuramento Primatus confuderit. Sed obiectionem hanc Cardinalis ipse satis confutat. Et ideò nos in principio huius libri vtriusque iuramenti formulam proposuimus, vt nullus tergiversationis, aut ambiguitatis locus relinqueretur. Deinde in versic. *Atque vt iustitiam*, &c. quatuordecim assertiones proponit, quas omnes, vel saltem aliquas ex impugnatione iuramenti sequi affirmat. Sed de illis cap. 6. satis dictum est.

D Tertiò in §. *Atque vt clarius*, transitum facit Rex ad persuadendam iustitiam iuramenti fidelitatis Conciliorum auctoritate. Sed vt notaui cap. 2. huius libri, illa Concilia de iuramento longe diuerso loquuntur. Vnde non immeritò posuimus nos in Regem retorquere errorem, quem ipse in principio huius impugnationis Bellarmino tribuit, nimirum, quod ad confirmandum iuramentum à quaestione prorsus alienum probationes non

7. Regis obiectiones contra Epistolam Bellarmini confutantur.

Prima.

Secunda.

8. Tertia. pag. 59.

Quarta.
Pag. 65.

non necessarias, congerat, vt dicto loco latius declarauī. Quartò in §. *Nunc verò*, quod pag. 65. habetur, per multas paginas digreditur verbis iniurijs, seu conuicijs, & contumelijs Bellarminum insectando, & arguendo: in omnibus autem illis nihil vel ad causam, aut doctrinam pertinens, vel discussione dignum inuenio, qualiacunque tamen illa sint, ab eodem Bellarmino doctè refelluntur, quāquam non immeritò contemni potuissent. Quintò pagin. 84. §. *Nunc autem, vnde digressus fuerat* (vt inquit) regreditur, statim vero aliò diuertitur, vt Bellarminum alterius contradictionis redarguat, quod vt efficiat, probandum assumit, Pontifices multos Imperatores vexasse, inquietasse, & vsque ad interitum persecutos esse. Inducitque varia exempla Imperatorum, & Regum, quos Pontifices deposuerunt. Sed inter ea multa falsa veris permiscet, vt eruditè Bellarminus ostēdit. Quocirca quæ vera sunt, confirmant veritatem catholicam, vt illa referendo in lib. 3. diligenter expendimus, singulorum circūstantias ponderando: quæ autem sunt falsa, contemnenda sunt, nam potius arguentē redarguūt. Et ita neutra ostendunt, Pontifices Regum cædes per sicarios, vel insidias fuisse machinatos, quod Bellarminus negauerat, nam falsa nihil probant, veræ autem historiæ solūm conuincunt, causa legitima interueniēte, & iusta causa exigente, sapius Pontifices contra iniquos Principes, seruato iuris ordine, vsque ad depositionis sententiam processisse.

Falso impo-
nuntur Regū
eæ des Ro-
manis Pon-
tificibus.

9.
Sexta.
Pag. 90.

Sextò in pagin. 90. versic. *Nam cum illud constet*, &c. propinquius Rex accedit ad causam de iuramenti malitia, vel probitate tractandam, parum tamen in ea insistit, statim enim per similitudines, vel exempla à Bellarmino adducta diuagatur, in singulis disparitatem, tanquam nodum in scirpo quærens. Nihil verò in defensionem iuramenti, vel ad ostendendam eius probitatem adducit, præter illud generale principium, quod iuramentum fidelitatis ciuilibi Regi præstitum sanctum est. Cum autem difficultas versetur in applicatione illius verissimi principij ad hoc iuramentum, de quo est controuersia, ostendendo, illud esse purum iuramentum ciuilibi obedientiæ, ni-

A hilq; religioni catholicæ contrarium continere, sæpe quidem hoc supponit, & repetit, nunquam verò illud probat, neque defendit, nisi Pontificis potestatem abnegando. Et ideò in hoc solo puncto insistendum censuimus, reliquæ enim similitudines, vel exempla, quæ ad exhortationem magis, quam ad probationem feruntur, supponunt doctrinam catholicam, & illa stante, sunt optima, nec à Rege refelluntur, nisi negando catholicam doctrinam, vt rectè notauit idem Bellarminus, omnes epistolæ suæ partes, & exempla, ac testimonia defendens, & confirmans. Quia verò verba quædam Gregorij, & Leonis Pontificum, quæ Rex latè insectatur à pagin. 106. vsque ad 116. ad causam de Primatu pertinebant, ea nos in lib. 3. latè tractauimus. In secundo verò refellimus quæ in pagin. 117. contra communionem sub vtraque specie, & contra Missas priuatas repetit.

B Septimò à pagin. 117. vsque ad 126: iterum in Bellarminum, & Sanderum, ac denique in Thomam Morum, & Rosenem inuehitur, & licet omnia, quæ attingit, ad punctum causæ non pertineat, tamen quia fidei doctrinā aliqua ex parte attingunt, de singulis aliquid breuiter dicendum putauī. Primo enim reprehendit non Bellarminum, sed Ecclesiam quæ in verbis consecrationis Corporis Domini non addit verba illa, *quod pro vobis datur, contra Lucam*, inquit, & *Paulū*. Additque habere se, aduersarium, & hostem Bellarminum, confitentem, illa nō posse conciliari. At quis vnquam dixit, esse oppositionem inter aliquos de eadē re loquentes, quorum alter rem integre narrat, alter partem refert sine discrepantia, partem verò tacet? Si hæc contradictio, vel oppositio est, infinitæ sunt oppositiones inter Euangelistas, quæ inter se conciliari non poterunt. Imò in hoc eodem puncto Matthæus, & Marcus opponuntur Lucæ, & Paulo, qui tacerunt particulam *Quod pro vobis*, quam Lucas, & Paulus posuerunt. Quin etiam erunt Lucas, & Paulus quodammodo inter se oppositi, quia non eodem verbo vsi sunt, sed alter dixit, *quod pro vobis datur*, alter, *quod pro vobis tradetur*. Quod adnotare libuit, vt qui hæc legerit, aduertat, quibus prætextibus Protestantes

Quod probatione e-
get supponi
tur non pro-
batur.

10.
Septima.

In vno loco
tacere quod
in alio dici-
tur, non est
contradictio.

catho-

catholicam Ecclesiam relinquunt, eiusq; Apostolicos ritus reprehendere audeat. Constat enim euidenter, ibi nullam esse oppositionem, quia neque tacere est contradicere, neque Paulus, aut Lucas dixerunt, omnia illa verba esse necessaria ad Eucharistiam conficiendam, neque verisimile est Matthæum, & Marcum aliquid substantiale huic sacramento prætermisisse, blasphemum autem, & hæreticum est cogitare, Petrum mutilatam, & insufficientem formam Eucharistiæ Ecclesiæ Romanæ, ac Catholicæ tradidisse, de qua re alibi à nobis ex professo disputatum est.

II.

*Libr. 2. de
Visibil. mo
nar. c. 4. &
lib. 6. c. 4.
& in Clau
David lib.
5. c. 2. & 4
& libr. 6.
cap. 1.
Sanderi inno
centia falsis
calūnijs mi
nime obscu
ratur.*

*Illustre Tho
mæ Mori,
& Roffensis
martyrium
à calumnia
vindicatur.*

De persona Sanderi dicit Rex, *esse male meritum de patria sua*, quod probat ex eius sententijs, seu assertionibus, octoq; recenset, quas hic transcribere non est necesse: nam in libris eius videri facile possunt. Ex illis autem apertè colligitur, non alia ratione dici Sanderum male meritum de patria sua, nisi quia veritatem catholicam docuit, vel quia Regibus schismaticis non adhæsit, neque adlatus est, vel denique quia propter fidei constantiam exul à patria mortuus est. De Thoma Moro, & Roffensi insignibus viris, & illustrissimis Martyribus, licet negare non potuerit interfectos fuisse, quia decreto de Primatu Regis Angliæ in spiritualibus assentire noluerunt, addit, non ob hanc solam causam, sed etiā fuisse occisos quia secundas nuptias Regis approbare recusarunt. Quod specialiter dicit de Moro, idem tamen de Roffense intelligit, nam de utroque ita historia referunt. Subiungit autem Rex, *quæ meo iudicio valde carnalis causa martyrij fuit*. Ego verò iudico, hoc Regis iudiciū satis ostendere, quam sit potens error semel imbibitus ad peruertendum prudēs iudiciū, etiam in rebus, quæ luce meridiana clariora sunt. Quid enim detestabilius esse potest, quam dicere malum bonum, aut quid grauius, quàm approbare falsa pro veris, in rebus præcipuè morum, & quæ salutem æternam concernunt? Cum ergo secundæ nuptiæ Regis Henrici adeò essent detestabiles, ut contra omne ius diuinum, & humanum fuerint sine valore, & effectu contractæ: etiam si nulla alia causa moriendi intercessisset præter recusationem approba-

A tionis illarū, illa sine dubio esset ad martyrium sufficiens. Nam licet adulteriū, & polygamia viuente prima, & vera coniuge, carnalia sint, illa tamen damnare opus virtutis, & valde spirituale est, & propter constantiam in tali opere mortem constanter ferre, egregia est causa martyrij. Sic enim mors Ioannis Baptistæ, ut sentit Ecclesia, illustre fuit martyrium, quanuis Ioannes ex odio concubinæ potius, quàm vxoris, quia Regi prædicabat, *non licet tibi habere eam*, interfectus sit, quia illa causa licet ex parte Regis, & Herodiadis fatis carnalis fuerit, nihilominus ex parte Ioannis fuit spiritualis, utique testimoniū veritatis, propter quod occisus est. Ita ergo contingit Moro, & Roffensi, ideòque ex hoc capite non obscuratur, sed illustrius fit martyrium. Reliqua verò, quæ de his sanctis viris Rex detrahit, ad calumnias hæreticorum pertinent, quibus ipse fidem adhibet, & ideò etiam scriptores, & conuenticula hæreticorum Angliæ Roffensi opponit, contra totius orbis auctoritatem, & consensum, quod valde friuolum est, ut egregiè Bellarminus prosequitur.

Bellarm.

12.

Octaua.

Pag. 126.

in fin.

C Octauò in §. *Denique illud, &c.* Regiā dignitatem, & potestatem ex Scriptura veteris, & noui testamenti persuadere aggredditur, sed frustra laborat, quia dignitatem, & potestatem legitimam Regis temporalis nemo negat, spiritualementem potestatem Regis, aut exemptionē eius ab obedientia Prælatorum Ecclesiæ, illa testimonia non probant, & alijs certissimis improbantur, ut in libro 3. ostensum est, ubi de testimonijs, quæ hic Rex congerit, copiosè diximus. Et inde satis perspicuum est, quam sint friuolæ oppositiones, quas Rex fingit inter modos loquendi Scripturæ, & Bellarmini de Regum temporalium dignitate, & potentia, quibus ipse Bellarminus satis respondet. Sicut etiam refellit, quæ Rex postea subiungit aduersus titulos, *Pontifex maximus*, vel *caput fidei*, quibus solet Papa decorari, de quibus, & de pluribus alijs nos etiam in libro tertio diximus. Ideòque (ut dixi) in tota hac

parte Apologiæ nihil amplius immorandum censui.

*.

Operis conclusio, & ad Regem Angliæ peroratio.

1.

VA verborum gravitate, & moderatione in contro-

Gregorius
Nazianz.
orat. 3. 2.

uerſiſi fidei loquendum, vel diſputandum ſit, Gregorius ille, qui per antonomafiam Theologi nomen cōſequutus eſt, tum exemplo, tum luculenti, & grauiffima ſententia nos docuit, dicens: *Non imperite docemus, nec aduerſarios contumelijs, & conuicijs inceſſimus, quemadmodum pleriq; faciunt, non cū ſermone, ſed cum loquente conſigentes, ac rationum, & argumentorum infirmitatem meledictis interdum obtegentes, non aliter, ac ſepias atramentum ante ſe vomere aiunt, vt piſcatores effugiant, aut conſpectum ſui eis eripiant. Verum nos pro Chriſto bellum gerere hoc argumento planum facimus, quod ſecundum Chriſtum, qui mitis, ac pacatus eſt, atq; infirmitates noſtras portauit, dimicamus. Nam nec in verã doctrinã detrimentum paci ſtudemus, nonnihil de animorum contentione remittentes, vt facilitatis, & manſuetudinis famam colligamus (non enim quod bonum eſt, male aucupamur:) & ruſum pacem colimus, legitime pugnantes, atq; intra limites noſtros, ſpiritusq; regulam noſmet continentes. Ac de his quidem ita ſentio, cunctiſq; animarum diſpenſatoribus, recteq; doctrinã arbitris legem ſtatuo, vt nec per duritiam hominum animos exaſperent, nec per ſummiſſionem elatos, & insolentes efficiant: ſed prudenter, & conſultè in fidei cauſa ſe gerant, nec in alterutro horum mediocritatē excedant.*

2.

Ad hanc ſcribendi regulam totã hanc diſputationem ita conformare optaui, vt ſi fieri poſſet, ne minimum quidem ab illa diſcreparem. Hoc enim & Regiæ Maiestati debitum, & officij mei eſſe, & ad finem propter quem hunc qualencunq; laborem ſuſcepi, obtinendum perneceſſarium eſſe perſuaſum ſemper habui. Non enim propter victoriæ laudem, aut ingenij, vel doctrinæ oſtentionem vincere optaui, ſed vt veritas ipſa vincat, & errorum tenebræ depellantur, & vt Chriſtus in omnibus regnet, hoc maximè in votis habui. Quamobrè, Rex ſereniſſime, ſi quid in reſponſione,

A & diſputatione mea acrius, quàm ſoleã, aut liberiſus, quam par ſit, dictum eſſe apparuerit, non in perſonam, quam ſuſtines, ſed in doctrinam, tum nouam, tū etiam contra Chriſti Vicarium ignominioſam, dictum eſſe intelligas, tranquilloque animo conſideres, difficillimum eſſe, prauam, & pernicioſam doctrinam, quam vir Catholicus abhorret, doctor auerſatur, religioſus indignè fert, acriter, vt par eſt reprehendere, quin aliquid in talis doctrinæ ſectatores redundare videatur. Sunt enim hæc adeò coniuncta, vt vix poſſint diſputatione, vel admonitione ſeparari. Quod in Paulo quōdam notauit Chryſoſtomus dicens, *Vollebat gravitate, & reuerentia ſeruata loqui, & auditorem interdum mordens percellere, at hæc ambo non dabantur, ſed alterum alteri impedimento erat. Nam ſi quid reuerenter dicas, haud quaquam poſſis auditorem perſtringere, quod ſi ruſus vehementer perſtringere volueris, neceſſe tibi eſt, aperte, ac nuda oratione rem designare. At prudentia (inquit) Pauli vtrunq; exacte præſtuit, ipſo naturæ nomine, & increpationem augēs, & hoc tanquam peripetasmate ad enarrationis verecundiam uſus. Hanc certè Pauli prudentiam præ oculis habui, & qua potui diligentia imitari ſtudiui, ſemper de re ipſa, non de perſona, quoad fieri poſſet tractando, vel vbi neceſſitas cogeret, non ad Regem, ſed ad Proteſtantes illius deceptores ſermonem dirigendo.*

Supereſt ergo Rex ſereniſſime, vt, qua polles animi benignitate, & ingenij magnitudine, de qua ſemper multum conſiſus ſum, noſtrum hoc opus beneuole accipere, & puro veritatis amore interdum euoluere non dedigneris, ſimulq; conſideres, ingenui animi, maximiq; iudicij eſſe, falſam opinionem, mēdacio detecto, deponere, veritatemq; intellectam animo amplecti, & verbo profiteri, ac æternitatis impenduntia pericula præcauere. Nullum enim in pertinacia decus, ſumma autem in ingenij docilitate prudentia, atque in pia ad Deū conuerſione prouidentia, qua non tibi tantū ſoli, ſed Patriæ olim florentiſſimæ, nunc verò in ſummo diſcrimine conſtitutæ, prout ex officij tui magnitudine debitor es, conſules. Quod ſi vocem Do-

Chryſoſt.
Homil. 4.
in epiſt. ad
Roman. c.
1.

3.

mini

Psalm. 30.
Eribi Aug-
gust.

mini te vocantis audieris, ei que obedire decreueris, quod ipse vocando inceperit, adiuvando perficiet, nihilque erit, quod diuino præsidio fultus vincere, ac superare non valeas. Vnde non est, cur hostium veritatis, quorum sermo ut cancer serpit, contradictionem timeas, proteget enim te Deus à contradictione linguarum. *Contradicunt linguæ multæ, ait Augustinus, diuersæ hæreses, diuersa schismata personant, linguæ multæ contradicunt veraci doctrinæ, tu curre ad tabernaculum Dei, Ecclesiam catholicam tene, à regula veritatis noli discedere, & protegeris in tabernaculo à contradictione linguarum.* Henricus ille qui primus fidei defensor nominatus est, contra linguas contradicentes egregie prius scripserat, postea desipiens, & sibi, & Patriæ malè consulens, deplorandum tam Angliæ, quam orbi vniuerso exemplum reliquit. Cur non & Iacobus, licet prius à seductoribus deceptus, contra Dei tabernaculum, Ecclesiam, nimirum catholicam, scripserit; intellecta postea veritate, eiusdem Ecclesiæ acerrimus propugnator, & Anglicani decoris instaurator existat? Ita enim fiet, ut illustrem fidei catholicæ defensoris titulum, quem non sine causa magnificare ostendis, non verbis tantum, sed opere, & veritate, immortalis cum laude merearis.

A Quod si fortasse, Rex serenissime, nostris disputationibus, desiderio, & excelso animo, acriq; ingenio vestro non dum satisfecimus, & aliquarum rerum, vel plenior responsio, vel maior probatio desideratur, aut vobis, vel ministris vestris nouæ contra catholicam doctrinam obiectiones occurrunt, quibus satisfacere necessarium sit, proponantur velim omni synceritate, & solius veritatis intelligendæ gratia, & quantum in me fuerit, paratum semper inuenietis, ad eam, quæ in nobis est, fidei, siue scripto, siue etiam verbo, si occasio tulerit, rationem reddendam: & ad omnia, quæ proposita fuerint, non, de me, sed de diuino auxilio, & veritate confidens, pro virili respondendum. Hoc solum Maiestatem vestram omni animi submissione enixe postulo, ut si aduersus ea, quæ in his disputationibus pertractaui, aliquid rescribere visum fuerit, ab omni vana verborum contentione absteineatur, & digressiones variæ de rebus, quæ interdum vel casu excidunt, vel obiter attinguntur, & ad causam fidei nihil referunt, euitentur, & solo amore veritatis res ipsa tractetur, & fidei veritas inquiratur. Si enim hoc à vobis obtinuero, spe alicuius publicæ utilitatis erectus, nulli labori parcam, sed libentissimè impendam, & super impendar ipse pro animabus vestris.

* F I N I S. *

Conimbricæ die quinta Iunij Anni Dñi 1613.

I N D E X

Q V O R V N D A M

E P R A E C I P V I S S A C R A E S C R I P -

turae locis, quae in hoc opere exponuntur.

Prior numerus paginam indicat, posterior columnam.

¶ EX VETERI TESTA- mento.

- Exod. 22.* **A**pplicabitur ad Deos, hoc est, ad iudices. 344. 1. C.
- Iosue. 1.* Quemadmodum Moysi obediimus, ita & tibi obediemus, utique civili obedientia. 341. 1. D. 2. D.
- Iosue. 10.* Obediente Deo voci hominis. Exaggeratur efficaciae pietatis precationis. 164. 1. B.
- 1. Reg. 10.* Ecce vnxit te Dominus super hereditatem suam in principem. Ostenditur ea Samuelis vnctione promissum, non datum fuisse regnum. à 226. 1. D.
- 3. Reg. 5.* Tupasces populum meum Israel. Gubernabis civiliter. 239. 1. B.
- 3. Reg. 7.* Ego ero illi in patrem, et ille erit mihi in filium. latè 342. à 1. D.
- 4. Reg. 18.* Confregit serpentem anenum. De veneratione quam Iudaei habebant huius serpentis. à 193. 2. B.
- Psal. 50.* Amplius lava me ab iniquitate mea. Remisso peccato, cuius egregie Davidè poenituerat, temporales peccati poenas adhuc luendas insuper sibi remitti postulat. 202. 1. B.
- Psal. 81.* Ego dixi Dij estis. 343. 1. B. latè.
- Psal. 86.* Fundamenta eius in montibus sanctis. Apostolos, & Prophetas. D. Augustinus allegorice interpretatur, quia Prophetarum praedictionibus, per Sanctos Apostolos diuulgatis, ad Christianam fidem sustinemur. 91. 1. D.
- Psal. 98.* Adorate scabellum pedum eius. Arcam testamenti. 185. 2. A. & 193. 2. A.
- Ecclesiast. 44.* Enoch translatus est in paradysum. Terrestrem, atque illum ipsum Adami, sicut est verisimile. 639. 2. C. & 632.
- Isai. 40.* Quam imaginem ponetis ei? scilicet propriam, quae fieri non potest. 196. 1. A.
- Ierem. 27.* Submittite colla vestra sub iugo Regis Babylonis, dupliciter exponitur. 342. 1. A. B.
- Ezech. 14.* Et si fuerint tres viri isti in medio eius Noe, Daniel, & Iob, &c. cum illi vel maxime possent placare precibus diuinum

numen Iudaeorum scelere violatum: minime tamen placatum efficereant, dum isti adhiberent suam contumaciam. Nullus itaque in gratia nos ponet cum Deo, nisi ipsi contendamus, & connitamur. 177. 2. C.

Et ecce cornu paruulum, &c. De Antichristo locus hic fusè explicatur, à 686. 2. & 690.

Filius hominis veniebat, & dedit ei potestatem, & regnum, &c. Praedictio haec literalis habetur de regno Christi. 242. 2. C.

Mittam vobis Eliam, &c. Ipsum verum, & proprium Eliam mittam sub tempus iudicii extremi, qui dilabantem religionem sustineat magna viuendi, atque dicendi seueritate, à 633. 2. A. De Ioanne etiam Baptista per intentam quoque allegoriam hic locus exponitur. 637. 1. C.

Sancta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur, pro purgatorij dogmate. 206. 2. A.

¶ EX NOVO TESTA- mento.

Non exies inde, donec reddas nonissimum quadrantem. Non egredieris de carcere, hoc est, purgatorio, donec etiam minima peccata persoluas. 202. 2. D. & 205. 1. C. & 206. 1. C.

Angeli eorum semper vident faciem Patris, &c. Hinc apparet beatitudinem Angelorum non interpellari custodia salutis mortalium. 163. 1. A.

Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Vnius Christi est, peccatorum pondera auferre, & animaduersionem remittere: qui Iudaicae legis onera alleuauit, nouaq; legem tulit plenam omnibus gratijs. 173. 2. C.

Beatus es Simon Bar Iona, &c. Locus hic fusè explicatur, pro vera fide Ecclesiae Catholicae, seu Romanae, à 16. &

Vuu pro

Daniel. 7.
n. 8.

Daniel. 7.
n. 13.

Malach. 4

2. Macha.
2.

Matt. 54

Matt. 10.

Matt. 11.

Matt. 16.
n. 17.

Index locorum Sacra Scriptura.

- pro Principatu Ecclesiastico D. Petri, & successorum in Pontificatu Romano. à 268. 2. A.
- Matt. 16. n. 18.* *Portæ inferi.* Tyranni, peccata, & hæreticorum doctrinæ. 16. 1. B.
- Matt. 17. n. 12.* *Elias iam venit.* Non improbat vulgari opinio de redituro proprio Elia. à 635. 2. B.
- Matt. 17. n. 26.* *Ergo liberi sunt filij.* Qui sint isti filij dicitur à 236. 1. B. & latissimè à 394. 2.
- Matt. 18.* *Quæcunq; alligaueritis, & solueritis, & c.* Significantur actus iurisdictionis externæ. 246. 1. D. & 334. 2. B.
- Matt. 24. n. 14.* *Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso Orbe, & tunc veniet consummatio.* Hinc intelligitur, propagationem Ecclesiæ in omnibus terris indicium fore diuini iudicii vniuersalis, à 84. 1. D.
- Matt. 24. n. 22.* *Propter electos breuiabuntur dies illi.* Occiso Antichristo, 614. 2. A. Ne electi concidant, non dicam à fidei, quam semper Ecclesia conseruabit, sed neq; à charitatis constantia. 615. 2. B.
- Matt. 24. n. 36.* *De die illa, & hora nemo scit.* Non negatur probabilis coniectura, à 599. 1. B.
- Matt. 25.* *Ecce sponsus venit, & c.* Hæc parabola latè exponitur de iudicio extremo tam vniuersali, quàm peculiari, à 601. 1. C.
- Marc. ult.* *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* In Orbe omnium terrarum. 83. 2. C.
- Luc. 17. n. 20. 21.* *Quando veniet regnum Dei? Quando veniet Rex Messias.* Respondit eis, non venit regnum Dei cum obseruatione, nec dicent ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim Regnum Dei intra vobis est, id est, iam Messias hic vobiscum commoratur: quo adueniente, non is futurus erat hominum motus, & concursus, qui fieri solet in regum aduentibus. 44. 2. C. D.
- Luc. 22. n. 32.* *Vt nō deficiat fides tua.* Tua. i. ipsius Petri, itemque eorum, qui in tua sede legitime confidebunt, à 24. 1. D.
- Ioan. 2.* *Vinum non habent.* Vox fuit non impetrantis, sed maternæ fiduciæ, à 163. 2. B.
- Ioan. 6.* *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, & c.* particula, &, copulatiuè quidem, sed diuisim, non verò coniunctim est accipienda, de more loquendi Sacra Scripturæ. 151. 2. D.
- Ioann. 14. n. 2.* *In domo Patris mei mansiones multe sunt.* Varia & inæqualia Beatorum præmia. 201. 2. D.
- In æternum.* Quādiu mundus durauerit. 17. 1. D.
- Quem mittet Pater in nomine meo.* Vt perficiat, quæ ego inceperam. 249. 1. C.
- Regnum meum non est de hoc mundo.* Non est temporale, sed spirituale. 242. 1. D.
- Ignis probabit.* Purgatorium. 203. 2. B. & 206. 1. A.
- Congregatis vobis, & meo spiritu.* Mea notitia, animique præsentia. 281. 2. A.
- Tradere huiusmodi in interitū carnis.* Quæ diabolica cruciamenta pertulerint excommunicati à D. Paulo. 337. 1. B.
- Iudicari apud iniquos.* Infideles. 231. D.
- In aliud Euangelium.* Interpretatum alio, & priuato iudicio. 82. B.
- Angelus de Cælo.* Qui cœlestis appareat, sed esse nequat. 58. 2. A.
- Quem dedit Deus caput supra omnem Ecclesiam.* Triumphantem, scilicet, & militantem, quæ vna est coagmentata. 285. 1. C.
- Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, & c.* Verus & proprius Antichristus, de quo exquisitè locus hic explicatur toto libro 5. multis in locis.
- Ecclesia firmamentum veritatis.* Omnes confirmans in veritate, seu retinens veritatem affirmatam diuinis prodigijs. 19. 2. C.
- Hæreticum hominem deuota, & c. cum sit proprio iudicio condemnatus,* id est, suo priuato spiritu, atque illa certa scientia hæreticorum: vnde velut è fonte omnes hæreses fluunt. 63. 1. B. & 118. 2. C. & 119. 1. D.
- Pascite qui in vobis est gregem Dei.* Gubernate. 273. 2. B.
- Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta,* Hoc est, Romæ. 290. 1. B.
- Vide ROM A.*
- Nunc Antichristi multi facti sunt.* Non proprii qui vnus futurus est, sed metaphorici. à 564. & 613. 2. D. & 614. 1. B.
- Probate spiritus,* examine animi motus & agitationes, doctrinam fidei approbantes, non ex priuata vniuscuiusq; sed ex publica Ecclesiæ sententia. 57 2. D.
- Duobus testibus meis, Elia, & Enoch.* à 618. 2. latissimè, & in discursu lib. 5. multa alia eiusdē Apocal. capita exponuntur.

*¶ Index Conciliorum
Generalium.*

- 1 **C** Halcedonense, 139. & 144. & 162. & 302. & 315. & 316. & 389. & 443. & 444.
- 2 Constantiense, 444. & 716.
- 3 Constantinopolitanum primum, 301.
- 4 Constantinopolitanum quartum, seu octava Synodus, 257. 391.
- 5 Ephesinum primū, 98. & 139. & 144.
- 6 Florentinum, 98. & 143. & 203. & 303. 561.
- 7 Lugdunense, 338. & 724. 2. d.
- 8 Nicænum. 1. 98. 153. & 233. 275. & 301. 322.
- 9 Nicænum secundum, 186. 187. 188. & 195. 198. & 208.
- 10 Sexta Synodus, 98. & 198.
- 11 Tridentinum sessione 6. cap. 1. 303.
- 12 Tridentinum sessione sexta cap. 7. 201. & 202.
- 13 Tridentinum sessione sexta cap. 14. 195. & 202.
- 14 Tridentinum sessione sexta cap. 15. 202.
- 15 Tridentinum sessione sexta, canone 30. 195. & 203.
- 16 Tridentinum sessione decima tertia cap. 4. & canone 2. 141.
- 17 Tridentinum sessione decima quarta, 302.
- 18 Tridentinum sess. 21. cap. 2. 151.
- 19 Tridentinum sessione vigesima secunda, cap. 1. 150.
- 20 Tridentinum sessione vigesima secunda, cap. 6. 156.
- 21 Tridentinum sessione vigesima tertia cap. de Reformatione, 411. & 509 & 510. 516.
- 22 Tridentinum sessione 24. 330.
- 23 Tridentinum sessione vigesima quinta in principio, 203.
- 24 Tridentinum sess. 25. cap. 3. 561.
- 25 Tridentinum sessione vigesima quinta de Reformatione in decreto de cultu, & veneratione Sanctorum, & imaginum, 159. 184. & 185.
- 26 Tridentinum sess. 25. cap. 20. de Reformat. 390. & 430. 494.
- 27 Tridentinum, vide 98. & 147. & 157 195. & 415.

*¶ Index Conciliorum
Prouincialium.*

- 1 Africanum sub Bonifacio. 303.
- 2 Agathense, 389. & 531.
- 3 Antiochenum, 558.
- 4 Aquisgranense, 705.
- 5 Arelatense Carolo Magno imperatore, 267. & 357.
- 6 Aurelianense tertium, 389. 452. & 531.
- 7 Aurelianense quartum, 303.
- 8 Bracharense primum, 303.
- 9 Bracharense tertium. 154.
- 10 Cabilonense, 358.
- 11 Casaraugustanum, 149.
- 12 Carthaginense tertium, 313. & 389. & 441. & 443. Vide etiam, 98. & 303.
- 13 Colonienſe. 390.
- 14 Epaunenſe. 531.
- 15 Laodicenſe, 174.
- 16 Lateranenſe ſub Alexandro tertio. 485.
- 17 Lateranenſe ſub Innocentio tertio. 458. & 143. & 303. & 338.
- 18 Lateranenſe ſub Leone decimo. 367 & 390. & 415. & 420. & 444. & 565. & 494. & 98.
- 19 Moguntinenſe, 156. & 358.
- 20 Matisconenſe, 148. & 389. & 421. & 443. & 453.
- 21 Meldenſe, 233.
- 22 Mileuitanum, 303. 389. 443.
- 23 Nānetenſe. 157.
- 24 Pariſienſe, 332.
- 25 Rhemenſe, 153. 158.
- 26 Romanum ſub Sylueſtro, 303.
- 27 Romanum tertium ſub Symmacho. 404. 466. 469.
- 28 Sardicenſe, 301. & 444.
- 29 Toletanum primum. 304.
- 30 Toletanum ſecundum. 154.
- 31 Toletanum tertium. 166. & 304. & 389. & 429.
- 32 Toletanum quartum. 340. & 705.
- 33 Toletanum quintum. 705.
- 34 Toletanum ſextum. 705.
- 35 Toletanum nonum. 558.
- 36 Toletanum decimum. 705.
- 37 Toletanum duodecimum. 154. 223.
- 38 Turonicum ſecundum. 148. & 303. & 358.
- 39 Veneticum. 531.

I N D E X

CAPITV M

IVRIS CANONICI

QVÆ IN HOC VOLV- mine explicantur.

- EX DECRETO.
- C** AP. *Ab Imperatoribus.* 23. q. 5.
pag. 451.
- Accusatio.* 1. 2. q. 7. 425.
- Administratores.* 23. q. 5. 450.
- Agatho.* d. 63. 365.
- Aliorum.* 9. q. 3. 392.
- Altare, de Consecrat.* d. 1. 472.
- Apud secularem.* 11. q. 1. 445.
- A Subdiacono.* d. 93. 522.
- Auditum.* 2. q. 5. 405.
- Authoritatem.* 1. 5. q. 6. 332.
- Aurum.* 12. q. 2. 465.
- Cap. *Bene quidem.* d. 96. 458. & 543.
- Cap. *Christianis.* 11. q. 1. 443. & 451.
- Clericum.* 1. 2. & 3. 11. q. 1. 531.
- Cognouimus.* 12. q. 2. 478.
- Comperimus.* de Consecrat. d. 2. 154.
- Constantinus.* 1. & 2. d. 96. 241.
- Continua.* 11. q. 1. 412.
- Conuenior.* 23. q. 8. 380. & 473.
- Cum ad verum.* d. 33. 240.
- Cum ad verum.* d. 69. 250.
- Cum omne crimen,* de Cōsecr. d. 2. 154.
- C. *Decernimus,* d. 28. 510.
- De persona.* 11. q. 1. 509. 519.
- Displicet,* 23. q. 4. 364.
- Duo sunt,* d. 96. 250. & 328.
- Duo sunt,* 12. q. 1. 419. & 428. & 508.
- Cap. *Ecclesiarum,* 12. q. 1. 429. 523.
- Experientia,* 11. q. 1. 519.
- Cap. *Futuram.* 12. q. 1. 241. & 412.
- Cap. *Generaliter,* 16. q. 1. 435.
- Gloria.* 12. q. 2. 465.
- Cap. *Illud autem,* d. 96. 419.
- Illud.* 10. q. 3. 533.
- Inferior,* d. 21. 413.
- In sancta,* de Consecrat. d. 1. 471.
- Inter hæc,* 33. q. 2. 240.
- Is qui acceperit.* 24. q. 5.
- Iuratos,* 15. q. 6. 724.
- Ius publicum,* d. 1. 506.
- Cap. *Laici,* 2. q. 7. 442.
- Laico.* 2. q. 7. 413.
- Ligna,* de Consecra. d. 1. 465. & 472.
- Cap. *Magna.* 11. q. 1. 473.
- Magnum.* 11. q. 1. 496.
- Mandasti.* 2. q. 5. 405.
- Mennam.* 2. q. 5. 533.
- Cap. *Neminem.* 3. q. 6. 446.
- Nemo.* 11. q. 1. 445.
- Non licet.* 12. q. 1. 469.
- Nos Sanctorum.* 15. q. 6. 724.
- Nos si incompetenter,* 2. q. 7. 404.
- Nullus clericus.* 11. q. 445. 451.
- Nullus Episcopus.* 11. q. 1. 445. & 451.
- Cap. *Omnes.* 11. q. 1. 523.
- Cap. *Patet,* 9. q. 3. 392.
- Pervenit.* 11. q. 1. 389.
- Pervenit,* de Consecrat. d. 2. 153.
- Petimus.* 11. q. 1. 443.
- Placuit,* 1. 11. q. 1. 445. & 451.
- Placuit secundo.* 11. q. 1. 389. & 443. & 444. & 445. & 451. & 531.
- Principes.* 23. q. 5. 557.
- Prædia.* 12. q. 2. 479.
- Cap. *Quannus.* d. 22. 332.
- Quæ semel,* 19. q. 3. 465.
- Quo iure,* d. 1. 222.
- Quoniam,* d. 10. 240. & 250.
- Quia ergo,* d. 22. 332.
- Qui culpatur,* 23. q. 1. 543.
- Quisquis.* 17. q. 4. 50.
- Cap. *Regum.* 23. q. 5. 557.
- Relatum.* 11. q. 1. 412. 430. & 432.
- Res Ecclesiæ.* 10. q. 2. 478.
- Cap. *Sacerdotibus,* 11. q. 1. 444.
- Sancitum est,* 23. q. 8. 469. 477. 478. & 495.
- Secundum canonicam.* 23. q. 8. 469. 478
- Si imperator,* d. 96. 332. 379.
- Similiter,* 16. q. 1. 449.
- Sine exceptione,* 12. q. 2. 465.
- Siquis clericus,* 11. q. 1. 451.
- Siquis de potentibus,* 24. q. 3. 559.
- Siquis laicus.* 16. q. 1. 473.
- Si quisquam,* 11. q. 1. 447. 454.
- Siquis Sacerdotes.* 2. q. 7. 452.
- Si quis suadente.* 17. q. 4. 508. & 519.
- Si quis super.* 2. q. 7. 404.
- Si ferunt,* d. 54. 433.
- Si tributum.* 11. q. 1. 483.

Index Capitulorum Iuris Canonici.

Suscepit, d. 10. 255. & 380.
Synodali, d. 96. 420.
Tributum, 11. q. 1. 473.
Tributum, 23. q. 8. 483. & 486.
Valentinianus, d. 63. 256.
Vestimenta, de Consecrat. d. 1. 471.
Videntes, 12. q. 1. 484.
EX DECRETALIBVS.
Cap. Ad abolendam, de Hæret. 339.
Ad nostram, de Consuetud. 536.
Adversus, de Immunit. Eccles. 331.
 375. 467. 478. 485. 488. 494. 497. 502.
 507. 519.
At si clerici, de Iudi. 453.
Cap. Causam quæ, qui fil. sint leg. 114.
Clerici, de Iud. 452. & 453.
Contingit, de Sent. excomm. 515. &
 531.
Cap. Cum contingat, de Iur. iur. 330.
Cum ex iniuncto, de hæreticis. 60.
Cum haberet, de eo qui in Matrim. 330.
Cum inferior, de Maiorit. & obediēt.
 394. & 413.
Cum inter, de Consuet. 536.
Cum Laicis, de Reb. Eccl. non alien.
 458. 459. 466.
Cum non ab homine, de Iudic. 453.
 509. 513. 515.
Cū secundū Apostol. de Præbēd. 465.
Cum sit generale, de Foro compet.
 450. 454.
Cum terra, de Elect. 536.
Cap. Decernimus, de Iud. 411. 466.
De seruorum, de Seru. non ordin. 410.
Cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de Constit.
 331. 456. & 543.
Ex literis, de Pignorib. 473.
Ex literis, de vita, & hon. Cler. 498.
Ex parte, 3. de Priuil. 515.
Ex tenore, de Foro competent. 450.
Cap. Grauem, de Sent. excom. 523.
Cap. Immunitatem, de Immu. Eccl. 492.
In audientia, de Senten. excom. 515.
Ioannes, de Cler. coniug. 510. 513.
 516. 518.
Cap. Licet de Foro compet. 450.
Cap. Maiores, de Baptismo. 431.
Miramur, de Seruis nō ord. 410. 508.
Cap. Nimis, de Iur. iur. 412.
Nisi cum pridem, de Renuntiat. 60.
Cap. Non debet, de Cōsang. & affin. 330.
Non minus de Immu. Eccl. 331. 375.
 412. 467. 478. 485. 488. 494. 502.
 519.

Nonerit, de Sent. excom. 523.
Nonimus, de Verb. signif. 388.
Nonit, de Iudic. 114. 335. 446. 555.
 559.
Nulli, de Reb. Eccles. non alien. 479.
Nullus iudicum, de Foro comp. 390.
 445. 509. 522. 531. 533.
Cap. Pastoralis, de his quæ fiunt. 466.
Perpendimus, de Sent. excom. 515.
Per venerabilem, qui fil. sint legitim.
 114. 332. 433.
Peruenit de Imm. Eccl. 490. 503. 548.
Præterea, de Offi. deleg. 327.
Cap. Quæ in Ecclesia, de Constit. 331. 458.
 459. 466. 543.
Qualiter, & quando de Iud. 452. 561.
Quanto, de Priuil. 445. 544.
Quoniam omne, de Præscript. 330.
Cap. Relatum, de Testam. 330.
Relinqui nolumus, de Cust. Eucharist.
 464.
Cap. Sane, de Celebratione miss. 146.
Semel, de Reg. iur. 465.
Si clericum, de Foro comp. 551.
Si clericus, de Foro comp. 390.
Si clericus, de Senten. excom. 551.
Si diligenti, de For. comp. 432. 452.
 509. 513. 523.
Si verò, de Sent. excō. 376. 551. 554.
Solite, de Maior. & obed. 399. & 413.
Cap. Tuæ de Apostatis. 510.
Tua nobis, de Præbend. 465.
Cap. Verum, de Condit. apposit. 474.
Vniuersitatis, de Sent. excom. 532.
Vt fama, de Sent. excom. 515. 533.
Vt in domibus, de Immu. Eccl. 503.
EX SEXTO.
Cap. Ad Apostolicæ, de Sent. & re iudi.
 335. 337.
Clerici qui communi, de Cler. coniug.
 411. 510. 513.
Clericis, de Immu. Eccl. 413. 494.
 505. 519. 555.
Cum ex eo, de Election. 465.
Degradatio, de Poenis. 515.
Eos qui temporale, de Imm. Eccl. 543.
Fundamenta, de Election. 241. 243.
Cap. Licet, de Iur. iur. 330.
Possessor, de Reg. iur. 330.
Pro humani, de Homicid. 515.
Quauquam, de Cens. 412. 467. 478.
 488. 497. 503. 512. 519.
Quia nonnulli, de Imm. Eccl. 467. 478.
Quia sæpe, de Election. 555.
 Vuu 3 Secu-

Index legum Iuris Cæsarij.

Seculares. de Foro comp. 445.
 Si iudex de Sent. excom. 547.
EX CLEMENTINIS.
Ad nostrum. de Hæret. 146.
 Dioecesanis. de vita, & honest. cler. 514.
 515.
 Exiui. de Verb. significat. 467.

Præsenti. de Censib. 497.
 Quoniam. de immun. Eccles. 467. 467.
 505.
EX EXTRAVAGANTIBVS.
 Quod olim. de Immunit. Eccles. 467.
 Vas electionis Paulus. de Censib. 495.

I N D E X L E G V M

Iuris Cæsarij.

EX DIGESTIS.

L. Bona fide. ff. Depositi. 725.
L. 2. Cui iurisdictio. ff. Iurisdict. omn. iudic. 327.
L. Contra legem. ff. de Legibus. 554.
L. Hos accusare. ff. De accusation. 455.
L. Imperatoris. ff. De publicanis, & vectig. 483.
L. Inter stipulantem. §. Sacra. ff. De verbor. oblig. 465.
L. Locatio. §. Fiscus. ff. de public. & vectigal. 500.
L. 2. Necessarium itaque. §. Nouissimè. ff. De orig. iu. 221.
L. Per procuratorem. ff. De acquirenda hæred. 500.
L. 1. Post actiones. §. per hanc. ff. De rei vendicat. 386.
L. 1. Quod princip. ff. de Constit. 221.
L. 1. Quoties. ff. De poenis. 455.
L. Si spõsus. §. generaliter. ff. De donat. inter vir. & vx. 369.
L. Sunt personæ. ff. De relig. & sum. funer. 481. & 523.

EX CODICE IVSTINIANI.

L. fin. Actor. C. Vbi in rem actio. 446. & 454.
L. Ad instructiones. C. de Sacrosanct. Eccles. 502.
L. Celebrandis. C. de nuptijs. 330.
L. De ijs. C. de Episcop. & cler. 473. & 483. & 497.
L. In criminali. C. de Iurisdict. omn. iudic. 454.
L. In re mandata. C. Mandati. 475.
L. Item nulla. C. De Episc. & cler. 494.

L. Iubemus. C. de Sacros. Eccles. 479. & 480.
L. 1. Iuxta sanctionem. C. De Episc. & cler. 435. & 488. & 523.
L. Non dubium. C. De Legib. 544.
L. Omnes. C. De Episcop. & cler. 445.
L. Placet. C. de Sacros. Eccles. 483.
L. Quæ mancipia. C. de administ. tut. 467.
L. vlt. Si diuina domus. C. de exactorib. lib. 10. 473.

EX AVTHENTICIS.

Auth. Cassa. C. de Episc. & cler. 437. & 456.
Cassa. C. De Sacros. Eccl. 381. & 437. & 509. & 523. & 536. & 543.
Clericus. C. De Episc. & cler. 437.
Ex complexu. C. De incestis nuptis. 330.
Item nulla. C. De Episc. & cler. 498. & 509.
Item prædium. C. De Sacros. Eccles. 473.
Nullus Episcopus. C. de Episcop. & cleric. 438.
Sed hodie. C. de Episc. & cler. 438.
Statuimus. C. De Episc. & cler. 437. & 452.
Vt clerici apud proprios Episcopos. Col lat. 6. 437. & 445.

EX CODICE THEODOSIANO.

Lex. 1. De Lustrali collat. 435.
Lex. 1. & 7. De Episcop. & Cleric. 435.
Lex. 46. & 47. De Episc. & Cler. 453.
Lex. 1. De Episcopali iudicio. 435.

INDEX

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC VOLV- mine continentur.

Prior numerus paginam, posterior columnam designat.

A.

AARON.

- 1 **A**aron vitulū an adorauerit. 18. 2. B.
- 1 Adorationis, honoris, & venerationis vocabula quid significant. 159. 2. B. & 165. 2. C. & 186.
- 2 Adorationis species latridia, & hyperdulia explicatur, 160. n. 1.
- 1 Ætates mundi septem. 574. 1. B.

ANGLI.

- 1 Angli Christi fidem primū acceperunt à Ioseph ab Arimathea. 6. 1. A. deinde ab Eleuthero Romano Pontifice. B. postremo à Gregorio Magno. C. & 10. 2. C.
- 2 Angli fidem puram, & integram conseruauerunt vsque ad annum post Christum natum, 1534. 6. 2. A. & 11. 12. 13.
- 3 Anglorum Regum veterum pietas, atque subiectio erga Romanam Ecclesiam, à 324. 2. vsque ad 426. 1. B.
- 4 Anglorum Schisma, & falsa existimatio de Romano Pontifice, 114. 1. B. quæ refutatur. 114. 2. & 115. 1.
- 5 Anglorum prolapsio in hæresim, 113. 2. & 114. 1.
- 6 Angli huius ætatis iniuriosi maxime, & contumeliosi sunt in suos maiores, dum omnes vsque ad Henricum, 8. à vera fide catholica expellunt, à 9. vsque ad 14. & 100. 2. A. 10. 2. C. & 13. 2. A.
- 7 Anglorum hæresis quasi differentia essentialis posita est in eo, quod suum Regem, sacrorū etiam plusquam regem constituit, delato supremo iure Pontificali, 70. 1. B. & 81. 2. A. & 245.
- 8 Anglorum caterahæresis ferè Caluiniana est, 71. 2. D.
- 9 Anglorum hæresis cur non dicatur Henrichiana cum molitorem Henricum habuerit, 72. 1. A. B.
- 10 Anglorum hæresis vix tertiam partem Britannie occupat. 81. 2. B.
- 11 Anglorum hæresis Apostolica fides dici non potest multis de causis, à 93. vsque ad 97. 1. D.
- 12 Angli siquid Apostolicum retinent, id ab Ecclesia Romana acceperunt. 93.
- 13 Angli cognomen Catholicorum iam longe plurimum deperdiderunt, 69. 2. D.
- 14 Anglorum hæresis impugnatur martyrum testimonijs, 101. & 102. 2. B. & 108. 1.
- 15 Angli veram Hierarchiam Ecclesiasticam non habent, sed solum politicam gubernationem, 772. & 78. 1.
- 16 Anglorum hæresi conueniunt duodecim notæ, quibus hæretica disciplina inter noscitur à, 115. 2. D.
- 17 Anglicana Sectæ caput primum est illud, de adulterino Ecclesiæ capite 113. A. 2.
- 18 Anglicana Secta male coarctat Ecclesiæ auctoritatem ad quinque post Christum secula, 127. 1. C. & seqq.
- 19 Anglicanam vexationem Catholicorum persecutionem Ecclesiasticam esse monstratur. 661. latius à 759. vsque ad 766.
- 20 Angli pro fide, & obedientia Romana morientes sunt veri Martyres. 768. 1. C. vsque ad 774.
- 21 Angli Henrici Garneti martyriū. 769. 1. A.
- 22 Angli mortem potius subire, qui iura-

Index Rerum.

mentum Iacobæum præstare, vel sacris
Hæreticorum interesse tenentur, à 742
2. vsque ad 758. Vide verb. Iuramen-
tum, verb. Martyrium, & verb.
Persecutio.

- 1 *Annæ Bolennæ incestis nuptiis Catholica
fides Angliæ ruinam edidit*, 6.2.D.
- 2 *Annæ Bolennæ nuptias ne farias quidam
Calvinianus impudenter decantat*, 9.
1.C.

ANTICHRISTVS Proprius.

*Antichristi proprii nomen, & indivi-
duæ proprietates.*

- 1 *Antichristi nominis Etymologia*, à 564.
1.A.
- 2 *Antichristi nomen per antonomasiam sig-
nificat unum quendam Christi aduersariũ
capitalissimum*, à 564. 1.D.
- 3 *Antichristi nomen ex Apocalypsi, quod
continet numerum 666. à 673. 2. vsq;
ad 675. 1.B.*
- 4 *Antichristi cognomina, abominatio.
579. 1.D. & 564. 2. B. Discessio,
614. 2.C. Homo peccati, & filius
perditionis, 564. 2.C. & à 650. 2.
B. Caput malorum, 638. D. 2.*
- 5 *Antichristũ heretici quidã, quasi pro Chri-
stum seu vice Christum interpretantur,
tam in eruditè, quam malitiose, 564.
1.C.*
- 6 *Antichristus describitur à Daniele Pro-
pheta octo proprietatibus, à 692. vsque
ad 696.*
- 7 *Antichristus describitur à D. Paulo. in se-
cũda Epistola ad Thessalonicenses. cap.
2. à nu. 3. vsq; ad 14. qui locus in quin-
to libro sæpius recurrit.*
- 8 *Antichristus proprius homo vnicus erit.
non verò dæmon, neque vna series ho-
minum succedentium in vno munere,
vel vno solio à 566. vsq; ad 577. 2. D.*
- 9 *Antichristi patria erit Iudæa. 647. 1.D.*
- 10 *Antichristus parentibus nascetur infan-
tibus, 609. 1. & 660. 2. B. & 692. 1.
C. & 693. 2. A. & 695. 2. B.*
- 11 *Antichristus erit homo vaserimus. 692
2. B. & 693. 2. A. C.*
- 12 *Antichristus omni scelere coopertus erit,
à 650. 2. D. & 692. C. 2.*
- 13 *Antichristus in suis vitæ actionibus erit*

*organum dæmonis quasi coniunctum
non hypostaticè, 688. 2. C. & 693. B.*

ANTICHRISTI PROGRESSIO, status, & finis.

- 14 *Antichristum nondum venisse constat ex
multis locis Sacræ Scripturæ, 609. 2.
D. & 623. 2. D.*
- 15 *Antichristum iam olim venisse, reditu-
rumque sub tempus mundi extremum,
error fuit quorundam etiam catholico-
rum, 611. 2.*
- 16 *Antichristus veniet prope tempus iudi-
cij extremi, 643. 1.C.*
- 17 *Antichristus callidè, & violentè auxi-
lio diaboli regna cuncta usurpabit,
609. 1. & 660. 2. B.*
- 18 *Antichristus in vrbe Hierosolymorum
domiciliũ sui imperij constituet, à 645.
2. D. & 695. 1.C.*
- 19 *Antichristus sedem Romæ non figet. à
640. vsque ad 645. & 692. 1.B.*
- 20 *Antichristus imperium Romanum ex-
cindet, 610. 1. & 614. 2.*
- 21 *Antichristus Romam omnino euertet, à
592. 2. D. & à 644. 2. D.*
- 22 *Antichristus occupata tyrannide omniũ
rerum, & terrenarum, & spiritualium
inducet nouam religionẽ in orbem ter-
ræ. 693. 1. A. 2. A.*
- 23 *Antichristus ipse clam adorabit diaboli,
695. 1. A.*
- 24 *Antichristus sibi per vim extorquebit
adorationem latræ, à 652. 2. & 692.
2.C. & 694. 1. A.*
- 25 *Antichristus mentita prodigia multa da-
bit, 566. 2. D. & 654. 2. D. & à 667.*
- 26 *Antichristũ infernæ furie agitabunt in
Christianos, quorum tanta erit vexatio,
quantam vix capiat mens humana, vi-
res humanæ certè non capient. 579. &
616. & 617. 1. & 693. 2. B.*
- 27 *Antichristianæ vexationis coagulator hor-
ribilis erit diabolus, 617. 1. D.*
- 28 *Antichristiana vexatio nunquam inter-
mittet. 579. 2. A.*
- 29 *Antichristianæ vexationi furenti præci-
puè resistent Enoch, & Elias mira seueri-
tate vitæ, ac Sanctitatis. Vide Elias.*
- 30 *Antichristiana vexatio quanta maxima
sit, fidem catholicæ Ecclesiæ non omni-
no perdet. 18. 2. D. & 615. 2.*
- 31 *Antichristiana vexatio tres solos, & se-
mis annos durabit. à 580.*
- 32 *Antichi-*

Index Rerum.

- 32 Antichristianæ vexationis exitus erit p. antio ante diem iudicii extremi, 578. 2. D. Dies videlicet quinq; & quadraginta, à 584. 2. D. Sed referuntur contrarij errores, à 582. 1. A vsq; ad 581. 1.
- 33 Antichristianam vexationem nondum extitisse conuincitur. à 605. 1. D.
- 34 Antichristi monarchia quantum tempus futura sit, ignoratur. 606. 2. B.
- 35 Antichristi monarchia non transgreditur spatium vitæ vnius hominis, à 607. 2. D.
- 36 Antichristi monarchia ad alium hominẽ non transmittet, 609. 1. D.
- 37 Antichristus ad aspectum Christi accedẽtis prostratus occumbet, sub terramque ad inferos præceps agetur, 580. 1. A. & 656. 1. & 675. 2. A. & 693. 1. C. 2. C. & 695. 1. D.
- 38 Antichristi affectu vna prostrigabuntur, 583. 1. B. C.

ANTICHRISTVS improprius.

- 1 Antichristus per translationẽ dicitur quicumque insectator Christianitatis, seu Ecclesiæ Romanæ, à 565. 2. B. & 161. 1. B. & 644. 1. D. & 4.
- 2 Antichristus figuratus Antiochus fuit, à 693. 1. D.
- 3 Antichristus figuratus Nero Claudius fuit, 571. 1. B. & à 611. 2. vsque ad 613.
- 4 Antichristus proprius non fuit Mahometus, quam suspicionem quidam habuerunt, nec vllus alius, 568. 1. C. & à 613. 1. A. & 696. 2. B.
- 5 Antichristi solũ per allegoriam, vel accommodationem ineptissime hæretici Romanæ sedi attribuunt: aptissime vero, vel ipsis hæreticis, vel Anglicanis Throno postquam à fide defecit, accommodabitur, 608. 2. D. 620. 2. 642. 653. D. 2. C. 670. 1. 673. 1. A. vsque ad 684.
- 6 Antichristi fabula, quam hæretici in Pontificem transferunt ex Daniele, cuius dicta Rex Iacobus silentio præterijt, red arguitur, 686. 1. & 2. & à 690. vsq; ad 696.

APOSTOLI CHRISTI.

- 1 Apostoli fidem non instituerunt sed promulgarunt, 91. 2. B.
- 2 Apostoli omnes æquales erant in priuile-

- legio non errandi in materia fidei, 288. 1. C.
- 2 Apostolorum dignitatis priuilegia, 286. 1. D. & 2. A.
- 4 Apostolos subiectos fuisse magistratibus Ethnicis quidã etiam Catholici affirmant, sed plures verius negant, à 224. & 426. 1. C.
- 5 Apostolis vt succedant Episcopi, 280. 1. A. & 2. D. & 286. 1. C. & 425. 2. A.
- 1 Apostolica fides quæ nominetur, vide fides
- 1 Arbitr Index damnatum cogere non potest, 4007. 1. C.
- 1 Ariana hæresis quomodo dicatur orbem fere omnium occupasse terrarum, 83. 1. B. & 88. 1.

AUTHOR HVIVS Libri.

- 1 Authoris obseruantia & pialenitas, & bona voluntas erga Regem Iacobum cuius librum refellit, nitet in toto opere: quædam loca hic notantur, 2 & 13. 2. B. & 65. 1. D. & 108. 2. B. & 112. 1. A. & 122. 2. D. & 123. A. & 131. 2. & 132. & 168. 2. B. & 186. 2. D. & 190. 2. C. D. & 211. & 212. & 276. 1. D. & 277. 2. B. & 562. 2. D. & 696. & 714. 2. B.
- 2 Authoris modestia in respondendo probis, & maledictis Iacobi Regis contra Pontificem Romanum, eiusque defensores præcipue socios Iesuitas, à 630. 2. D. & 635. 1. A. & 638. 2. à 660. 2. C. & à 662. 2. D. vsque ad 663. & 664. 2. D. & 665. 1. B. & 2. D. & 666. 1. 2. D. & 669. 1. D. 2. D. & 670. & 677. 1. D. & 678. B. & à 680. 2. D. vsque ad 686. & 695. & 696.
- 3 Author adhortatur Iacobum Regem ad veram Romanam Religionem, 131. B.
- 4 Author adhortatur Iacobum Regem ad standum in fide, quam Christianis principibus dedit de mutanda sententia si conuinceretur, 211. 2. A.
- 5 Author adhortatur Iacobum Regem ad recognoscendum sanctum Principatum Romani Pontificis, 371. 2. A. qua de re cupit cum Rege clam colloqui, 372. 2. B.
- 6 Author adhortatur Iacobum Regem ad deponendum, quod habet, odium contra immunitatem Ecclesiasticam, à 562. 1. D.
- 7 Author exponit quid in hoc opere curaauerit, & deinde quid à Rege Iacobo exoptet, 779. 780. per totum.

Index Rerum.

B.

- 1 Babylon mystice à 588. 1. D. vide Roma.
- 2 Baptizatus rite ab hæretico infans qualiscumque, seu catechumenus, membrum veræ Ecclesiæ efficitur, 124. 1. A.

BEATITUDO, ET

Beatus.

- 1 Beatus nullus hominum fuit ante Christi aduentum. 626. 1. B.
- 2 Beatū nullum fuisse, nec fore etiam in fine mūdi, priusquam moriatur, vi probabilius defenditur. 625. 1. A. 2. B.

- 1 Bellarminus Cardinalis à calumnia liberatur, 225. 1. A. & 626. 2. D. & à 638. D. Plura 776. 2. B. & sequentib.

BELLUM.

- 1 Bellum iustum utrinque esse potest ex ignorantia. 440. 1. A.
- 2 Bello iusto adducitur deuictus populus in seruitutem. 224. 1. B.
- 3 Bello non fit via consentanea ad veritatem aperiendam, 737. 2. D.

BONA ECCLESIASTICA.

- 1 Bona Ecclesiastica an sint immediate sub Christi dominio, non per metaphoram, sed in sensu proprio, à 468. 2. C.
- 2 Bona Ecclesiastica an ex vi solius consecrationis ab humano dominio eximantur, disputatur. à 470. 2. vsque ad 472. A. 2.
- 3 Bona Ecclesiastica, vide Immunitas Ecclesiastica.

- 1 Bonorum mobilium, & immobilium explicatio. 467. 1. B.

- 1 Bonifacium Tertium Romanum Pontificē penitus odit Iacobus rex Angliæ, eo quod sustentauit suæ Sedis primatum. Sed Bonifaciū autor defendit 577. 2. B. & 578. 2. B. & 651. 2. & 652. 1. & 654. 2. C. & 655. 1. C. & 660. 2. & 661. 1. & 670. 2. & 671. 1. B. & 674. 1. D.

BREVE PONTIFICIUM.

- 1 Breue primum Romani Pontificis Pauli Quinti ad Catholicos Angliæ pro repudiando iuramento Regis Iacobi, & pro animandis Catholicis ad relinquendam communicationem cum hæreticis in rebus Sacris, 700.
- 2 Breue secundum eiusdem Pauli Quinti ad eosdem Catholicos, 702.

- 3 Breuis secundi mittendi quæ ratio fuerit, 775. 1. D.
- 4 Breuis utriusque epitome, & vendicatio à calumnia, à 740. 1. B. & à 775. 1. C.
- 5 Breue utrumque dissimile est à Breui Pij V. Romani Pontificis contra Elisabethā grauem Ecclesiæ persecutricem. 739. 2.
- 6 Breue prædictum Pij V. seuerè quidem, sed iuste multabat Elisabetham, 739. 2. B. & 759. 1. A.

C.

CAMPANA ERA.

- 1 Campana prope sunt necessaria, 108. 2. C.
- 2 Campana sunt in vsu abhinc annis circiter mille & trecentis, nimirum in pacata Ecclesia, à 208. 2. B. vsque ad 209. C.
- 3 Campanis benedicendis pie, Sanctè que faciūt Catholici, 209. 1. D. vsq; ad 211. 1. C.

- 1 Canones qui nominatim habentur in hoc tractatu, vide in indice peculiari.

CATHOLICI.

- 1 Catholici ab hæreticis iusta discordia dissident, 8. 2. D.
- 2 Catholici à solis hæreticis Homusianorum, vel Papistarum, vel alijs cognominibus perhibentur, 72. 2. C. & 73. 1. Quæ tamen cognomina, veram, & veterem doctrinam indicant, 73. 1. B.

CATHOLICUM

cognomentum.

- 1 Catholicum cognomentum, solius est veræ fidei, & Christianæ Ecclesiæ. 65. 1. C. & 2. B.
- 2 Catholicum cognomentum inuidiosum est nonnullis hæreticis, 65. 2. D.
- 3 Catholicum cognomentum est coetaneum Apostolorum, 66. 1. C.
- 4 Catholicum cognomentum veram Ecclesiam à falsis distrahit, 66. 2. & 83. 2. A.
- 5 Catholicum cognomentum quadrat in vnā Christi Ecclesiam, à 65.
- 6 Catholicum cognomentum debetur soli Romanæ Ecclesiæ, vt recognoscenti vniuersalem Christi Vicarium à 68. 1. D.
- 7 Catholicum cognomentum minime conuenit Anglorum hæresi, 69. 2. D.
- 8 Catholicum cognomentum nulla meretur falsa religio, quamuis dilatetur per orbem terræ, 88. 2. C. & 89. & 90.

- 1 Censura Ecclesiastica ferri potest ex parte superioris.

Index Rerum.

superioris Prælati, non vero in illius virtute, vel Summi Pontificis, 281. 1. B.

- 1 Cæremoniæ Ecclesiasticæ quomodo sint à iure diuino, 423. 1. B.
- 1 Character ordinis, 410. 1. C.
- 1 Chiliaſtarum hæſiſ, 582. 1. A.

CHRISTIANI.

- 1 Chriſtiani primæ Eccleſiæ falſo ſuſpecti fuerunt quibuſdā Principibus de negatione politici principatus, 214. 1. D.
- 2 Chriſtiani ſubieſti ſunt poteſtati legitimæ magiſtratum, etiam Ethnicorum, 4230. 1. B.
- 3 Chriſtiani vetantur creare Principem in fidelem, 231. 1. B.
- 4 Chriſtianos non liberat character baptiſmi à iuriſdictione Principum ſecularium, 427. 2. D.
- 5 Chriſtianorū libertas quæſit. 235. 2. B.
- 6 Chriſtianiſ non interdicitur lege aliqua, ut habeant politicos Principatus à 232. uſque ad 239.
- 7 Chriſtiani in ſua gubernatione etiam politica multum pendent à Romano Pontifice, 721. 2. Vide Pontifex Rom.
- 8 Chriſtianorum ſubieſtio civilis dirigenda eſt à Poteſtate Eccleſiaſtica, 781. 1.

- 1 Chriſtus ut homo an fuerit rex temporalis 242. B.

CLERICI.

- 1 Clericorum maioris, & minoris ordinis discrimina, 510. 1.
- 2 Clericorum & animi, & corpora ſubieſta ſunt Romano Pontifici, 419. 1. C.
- 3 Clericorum exemptio, vide Immunitas perſonarum Eccleſiaſticarum.
- 4 Clericorū bona, vide Immunitas perſonarū Eccleſiaſticarū in ſuis bonis.
- 1 Cognitio humana in rebus obſcuris facilius aſſequitur quid ipſe nō ſint. 645. 2. C.

CONCILIVM.

- 1 Concilij generalis poteſtas. 311. 1. D. & 2. B. & 312. 1. A. & 367. 2. B.
- 1 Conſilia Chriſti non obligant neceſſario, 235. 1. D.
- 1 Crux ipſa Chriſti à Catholicis inter venerandas eiſdem reliquias habetur quia inſtrumentum fuit peculiare ſuæ redemptionis, neque vero in cruce cogitant vim aliā, ſeu beneficium à Chriſto datum, à 197. uſque ad, 199.

- 1 Cyprianus D. nunquam fuit hæreticus, 104. 1. D.

D.

- 1 Daniele Ioannes imitatus eſt in Apocalypſi. 580. 2. A.
- 2 Daniele nullus propheta clariùs vaticinatus eſt de Antichriſto, à 680. 1. D. uſque ad 696.
- 1 Dauidi an Deus, an vero populus regnum immediate dederit, à 225. 2. A. uſque ad 227. 2. B.
- 2 Dauid nominatur Angelus Dei in Sacra Scriptura. 344. 2. C.
- 3 Dauid nominatur lucerna Iſrael in Sacra Scriptura, 345. 2. D.
- 1 Decretalium Epistolarū authoritas 300. 1. B.
- 1 Dij qui nominentur in Scriptura, 343. 1. B. & 653. 2. A. C.
- 1 Directa ſubieſtio & gubernatio quæ ſit, à 237. 2. B. & à 368. 2.
- 1 Dominari non eſt Prælatorum, nec ullius paſtoris Eccleſiaſtici, 26. 1. A.
- 1 Dominium humanum quo iure fuerit introductum, 222. 1. B.

E.

ECCLESIA.

- 1 Eccleſia vniuerſalis fidem nunquam deperdidit, à 14. uſque ad 18. Neque deperdit tēpore Antichriſti, 18. 2. D. & 615. 2.
- 2 Eccleſiæ fidem hæretici perditam mentuntur, 14. 1. D. 2. C. & 18. 1. C.
- 3 Eccleſiæ vnitæ. 15. 1. D.
- 4 Eccleſiæ firmitas, 16.
- 5 Eccleſiæ perpetuitas, 17. 1. A. 2. B.
- 6 Eccleſiæ perſecutiones hoc eſt vexationes præcipue quot fuerint. 574. 2. C. Earum vltima, & grauiffima fuit Iuliani Apoſtate, 575. 2. B.
- 7 Eccleſia errare non poteſt in fidei decretis, à 19. 2. A. uſque ad, 21.
- 8 Eccleſiæ eſt dirimere fidei controuerſias, 57. 2. A.
- 9 Eccleſiæ eſt Scripturam Sacram certò interpretari, 58. 1. A.
- 10 Eccleſia ſemper fuit eritque viſibilis, traſtabilis quidem per ſuum corpus, & membra peculiaria. & aſpectabilis per multa ſigna veraſque notas ſuæ intimæ rationis, à 33.
- 11 Eccleſiam ſic Antichriſtus percellit, ut eius

Index Rerum.

- cuius aspectum fugitura dicatur, 581. 2.C.
- 12 Ecclesia non potest distrabi à vera fide, 18. 1. A. & 65. 2. C.
- 13 Ecclesiæ frequentius aduersæ res temporales accidunt quam secundæ, 684. 2.C.
- 14 Ecclesia illas prosperitates à Deo habuit, quæ opus erant, ut conseruaretur, 685. 1. A.
- 15 Ecclesiam in solam quadrat cognomen Catholicæ. 67. multo excelsius, quam humana cognomina in suas familias. 68. 1.
- 16 Ecclesiam Spiritus Sanctus nunquam deseret. 171. D. & 20. 1.
- 17 Ecclesia nullas de nouo fidei doctrinas ab ætate Apostolorum, sed veteres multo explicatius tradidit, 97. 2. & 98. & 102. 1. B.
- 17 Ecclesia eisdem moribus cum semper regi non potuerit, omnem accessione, & mutationem facit accommodatè ad instituta, & mores Apostolorum, 99. & 146. 2.D. & 147. 2.B. & 155. 1.B. & 157. 1.C.
- 19 Ecclesia est vnum corpus mysticum perfectissimè institutum, 258. 2. A.
- 20 Ecclesiam vnā esse oportet, 258. 2.
- 21 Ecclesia debuit gubernari Monarchicè, 275. 2. C.
- 22 Ecclesia non habet vnum supremū Principem temporalem, 239. 1.D.
- 23 Ecclesiæ Militantis perfectio essentialis consistit in vera, & viuā fide operante per charitatem, 235. 1.D.
- 24 Ecclesia militans, & triumphans duæ sūt quasi partes vnius coronæ, siue Monarchiæ, 285. 1. C.
- 15 Ecclesiæ Catholicæ quæ sunt notæ verissimæ, 684. 2. A. B.
- 26 Ecclesiæ Catholicæ laudes ex D. Augustino, 21. 2.
- 27 Ecclesiæ ministerio Deus homines docet, 21. 1. B. & 622. 2.D.
- 28 Ecclesiæ immunitas, Vide immunitas Ecclesiastica.
- 29 Ecclesiæ observatio prudens in vsu suæ immunitatis, à 439. 2.
- 30 Ecclesiæ singularis triplex consideratio 463. 2. B.

ECCLESIA ROMANA.

- 1 Ecclesia Romana vna est, & eadem atque Catholica, à 22. & à 68. 1. A.
- 2 Ecclesia Romana, ut vniuersalis certissimam habet fidei constantiam, atq; doctrinam, à 22. vsque ad 32.
- 3 Ecclesia Romana ut vniuersalis habet se-

- dem Petri Apostoli, pro cuius fide Christus rogauit, ne vnquam deficiat, à 24. C.
- 4 Ecclesia Romana quantumcumque perturbatur ab Antichristo, non labefactabitur, 680. 2. B.
- 5 Ecclesia Romana ex ipso ore aduersariorū Catholica cognominatur, 69. & 73. 2. D.
- 6 Ecclesia Romana quatenus est peculiaris quædam Diœcesis non ita certam habet firmitatem fidei, atque doctrinæ, sed piè creditam, 23. 2. B.
- 7 Ecclesiastica bona vide bona.
- 8 Ecclesiasticæ personæ, vide Immunitas propria personarū Ecclesiasticarum.
- 9 Ecclesiastica potestas, vide Potestas.
- EDWARDVS SEXTVS.
- 1 Eduardus Sextus Rex Angliæ Zuinglianus fuit hæreticus, 7. 1. A. B. & 115. 2. B.
- 2 Eduardi Sexti persecutio Ecclesiastica, 762. 1. C.

- 1 Edmundi Campiani de Societate Iesu Martyrium, 768. 1. B.

ELIAS.

- 1 Elias, & Enoch nondum mortui sunt: vnāque viuunt vitam mortalem, neque beatā vsque ad tempus postremum, à 624. 2. B. vsque ad 629. 1. C.
- 2 Elias, & Enoch vbi tam longam ætatem degant scire velle, ad nos non pertinet: sed est verisimilis coniectura viuere in paradiso terrestri, 632.
- 3 Elias, & Enoch Antichristo potente rerum, ac religionum, ad sustentandam Christianitatem afflictam, & prope iacentem reuenient, à 617. vsque ad 640.
- 4 Elias, & Enoch annos circiter tres, & dimidium euangelizabunt, Iudeis quidem Elias, & Enoch alijs gentibus, 581. 2. B. & 522. 2. C. & 640. 1. A.
- 5 Elias, Enoch occidentur iussu Antichristi (Hierosolymis, ut verisimile est) vbi tres dies, & semis insepulti iacebunt: Deinde resurgent vocati de Cælo, quò statim conscendent, attonitis cunctis, & suspicientibus: deinde vrbs conuassabitur terræ motu horribili, antichristianosque plurimos opprimet, 623. 1. & 647. 1. D.

ELISABETHA.

- 1 Elisabetha Angliæ Regina hæretica fuit Calviniana, 7. 1. D. 115. 2. B.
- 2 Elisabetha se cognominauit, Supremā gubernatricem in spiritualibus, nō

- ut pater Henricus, Caput Ecclesiæ,
vel quia sœminam id cognominis puduit,
vel, quod nonnulli sunt suspicati, volebat
insuper ius usurpare supremum in traden-
dis sacris, initiisque Christianis. 698. 1.
3 Elisabethicum iuramentum fidelitatis, vi-
de Iuramentum.
4 Elisabethæ reginæ persecutio Ecclesiasti-
ca. 762. 1. D. 745. 2.
5 Elisabetham Pium. V. iuste per litteras
multauit. 739. 2. B. 759. 1. A.

EPISCOPVS.

- 1 Episcopi ut succedant Apostolis. 280. 1.
A. & 2. D. & 2. D. & 286. 1. C. & 425. 2.
A.
2 Episcopi non recipiunt à Christo immedia-
te iurisdictionem. 423. 2. A.
3 Episcopi iure diuino liberi sunt ab omni po-
testate civili à 425.
4 Episcopi qualē immunitatē dare potuissent
personis Ecclesiasticis sibi subiectis, à 431.
2. A.
5 Episcopus laico nullius ordinis Ecclesia-
stici dare non potest iurisdictionem supra
personam Ecclesiasticam. 1. D.
6 Episcopi an dñm̃um habeant Episcopa-
lium facultatum. 449. 2. B.
1 Euangelij nomen omnem Catholicam do-
ctrinam cōprehendit. 8. 1. D.

EUCCHARISTIA.

- 1 Eucharistia verē ac realiter continet Chri-
sti corpus, & sanguinem sub panis, & vini
speciebus, à 134. vsque ad 140.
2 Eucharistiæ sub consecratis speciebus, pa-
nis, & vini substantia non remanet. 141.
& 142.
3 Eucharistiæ sub vtriusque specie totus est
Christus totūque fructum Sacramenti im-
pertitur. 149. 2. B.
4 Eucharistiæ, veritas transubstantiationis
confirmatur. 143.
5 Eucharistiæ vsus sub vtraque specie quan-
uis frequens & communis fidelibus fuerit
in prima Ecclesia. 152. 2. C. Attamen
etiam est consuetudo coætanea Ecclesiæ su-
mendi solam panis speciem. 148. 1. C. &
152. & 153. & 154. quæ consuetudo est
admodum rationalis, à 155. 1. C. Vide
etiam à 147. 2.
6 Eucharistiam sumere sub vtraque specie,
probabile est teneri iure diuino Sacerdo-
tes sacrificantes. 148. 1. B.
7 Eucharistiam veteres Christiani sepe do-

mum portabant. 148. 2. D. Quem mo-
rem circiter quingentos annos reuenerunt.
149. 1. C.

- 8 Eucharistia præberi potest ægrotis non de-
glutiēti, immersa in aquam, vel vinum mi-
nime consecratum. 154. 2. A.
9 Eucharistia adoranda ut Deus. 144. 2.
10 Eucharistiam erigendi, ut suspiciatur à
multitudine, mos est antiquissimus: ipsam
in pompa, & publicis supplicationibus cir-
cumgestandi nō ita pristinus, nec recentis-
simus. Sed mos vterque est in primis lau-
dabilis, & fructuosus. 146. & 147.

- 1 Excelsa quæ dicantur in Scriptura. 347.
2. C.

EXCOMMUNICATIO.

- 1 Excommunicationis censura vsitata tem-
pore Apostolorum. 334. 2. C.
2 Excommunicatos à D. Paulo vexatos si-
mul fuisse à diabolo dicunt aliqui Patres:
337. 1. B.
3 Excommunicationes latæ à Romano Pōtifi-
ce aduersus Reges, & Imperatores à 335.
4 Excommunicati Reges non sunt co ipso re-
gnis priuati. 732. 1. B. 734. 2. B.
5 Excommunicatis regibus interdicta est re-
gni administratio. 731. 2.

F.

FIDES.

- 1 Fides modores creditas, modo credēdi vir-
tutem significat. 46. 1. D.
2 Fides Catholica siue vniuersalis, cognomi-
natur primò ab vniuersitate materiæ 74.
1. D. Deinde ab vniuersali credendi re-
gula. 75. 1. Tertio ab integritate sacrorū,
tū munerū tum personarū. 76. 2. Vltimo,
quia vniuersum mundum complexa sit à
77. vsque ad 88. Præsertim à tempore Cō-
stantini imperatoris 85. 2. C. & 86. 1.
3 Fides vera & vera Ecclesia indiuiduæ co-
mites. 18. 1. A. & 65. 2.
4 Fidei regula sunt diuinæ literæ expositæ,
traditionesq; cōprobatae à vera Ecclesia.
119. 2. B.
5 Fidem Apostoli non condiderunt sed pro-
mulgarunt. 91. 2. B.
6 Fidei dogmata non noua eduntur, sed ex-
plicantur. 97. 2. 98. 1. 102. 1. B.
7 Fides Apostolica, quæ dicatur. 91. & se-
quentibus.
8 Fidei documenta rationibus non demon-
stratur. 740. 2. B.

Index Rerum.

9 Fidei Catholicæ argumenta certissima.

21.2.

10 Fidem subvertit, qui partem eius evertit. 82. C. 121. 1. A.

11 Fides specialis, seu fiducia Novatorum sit quæ vana & hæretica. 200. 1. 621. 2. C.

FIDEI CAUSÆ,

& confessio.

1 Fidei de causis indicare proprium est Ecclesiasticæ potestatis. 57. 2. A.

2 Fidei Christianæ externa confessio iubetur præcepto diuino positivo, & moraliter quasi connaturali cum ipsa fide, à 746. 1. A.

3 Fidei confessionis præceptum ubi fundetur. 747. 1. B. C.

4 Fidei confessionis præceptum inuoluit alterum negatiuum nunquam negandi fidem. 747. 1. D. & 2.

5 Fidei quædam occultatio tacita licita est aliquando 748. 1. A.

6 Fidei occultatio duplex negatiua, & priuatiua, qua de vtraque, quid sentiendum. 748. 1. C.

7 Fidei confessio quo tempore obliget. 748. 2. B.

8 Fidei occultatio interdum est quædam virtualis negatio. 748. 2. C.

9 Fidem posse negari in tormentis, fuit quorundam hæresis. 749. 1. C.

H.

1 Hebraica lingua genitiuis nominum substantiuorum in exaggerando vtitur pro adiectiuis. 651. 1. C.

HÆRESIS, ET

Hæretici.

1 Hæresis, & hæretici notio atque distinctio. à 118. 1. D. vsque ad 122. & 124. 1. C.

2 Hæreses singulæ à conditoribus nomen inueniunt. 70. 2. & 71.

3 Hæreses oriuntur ab animi perturbationibus. 82. 2. & 90. 2. B. C. & 115. 2. D. & C.

4 Hæretici nomine sunt Christiani, qui sunt baptizati, sed reuera sunt infideles quia non habent fidem diuinam. 232. 1. A.

5 Hæreticorum vaniloquentia. 656. 1. C.

6 Hæreticorum priuatus spiritus confutatur, à 56.

7 Hæretici tractant Scripturam Sacram valde indecore. 320. 2.

8 Hæretici Catholicorum falsum cognomen frequando assumunt, timide, ac pudenter id faciunt. 73. 2. C.

9 Hæretici noui antiquos exprimunt. 82. 1. A.

10 Hæretici inter se discordant de rebus grauissimis. 81. 1. & 89.

11 Hæretici non sunt animati ad fidei propagationem. 90. 1. A.

12 Hæreticorum nullum miraculum extat. 622. 2. B.

13 Hæretici quantacumque sint multitudine, non coagmentantur in vnum corpus Ecclesiasticum, neque politicum. 80. 2. C. D.

14 Hæreticorum omnis generis colluies fere media pars est mortalium, qui Christum agnoscunt. 80. 2. D. & 82. 2. D.

15 Hæreticus esse potest qui nunquam in Ecclesia fuerit. 24. 1. C. Sed pœnis Ecclesiæ non erit obnoxius. 124. 2. B.

16 Hæreticæ disciplina duodecim notæ explicantur, à 115. 2. D.

17 Hæresiarchæ plerique omnes turpissima morte affecti sunt. 621. 2. D.

18 Hæreticorum, qui non sunt nominatim excommunicati, quando sit communicatio licita. 749. 1. 757. 1. B.

HENRICVS OCTAVVS

Angliæ Rex.

1 Henricus librum contra hæreticos edidit ob defensionem fidei Catholicæ, & Romanæ. 6. 2. A.

2 Henricum Leo Decimus Romanus Pontifex cognominauit Catholicæ fidei defensore post librum editum pro fide Romana. 69. 2. B.

3 Henricus fidei fuit desertor propter impudias Annæ Bolenæ nuptias. 6. 2. D.

4 Henricus vere appellari posset homo peccati. 652. 1. C.

5 Hæricus principio fuit schismaticus. 110. 1. C. & 245. 1. C.

9 Henricus deinde fuit hæreticus. 113. 2.

7 Henricus omnium regum primus affectauit imperium spirituale, idque tyrannice usurpauit. 245. 1. C. & 252. 1. B. & 262. 2. B.

8 Henricus confertur cum bestia Apocalypsis. 13. habente supra caput nomen blasphemiae, hoc est cognomentum capitis Ecclesiæ 670. 1.

9 Henricus moribundus Eduardo filio hære di fidem Catholicam commendauit, excepta vna obedientia Romano Pontifici. 7. 1. A. & 9. 2. A. & 113. 2.

10 Hærici 8 persecutio ecclesiastica. 762. 1. A.

1 Henrici Garneti à Societate Iesu martyrium. 769. 1. A.

1 Hispaniæ regum pietas in Ecclesiâ. 246. 1. C.

Index Rerum.

I,

IACOBVS BRITANNIÆ Rex.

- 1 Iacobus natus Matre Catholica baptizatus est in Romana Catholica Ecclesia 123. 2. C.
- 2 Iacobum praua in infantia institutio, atq; doctrina auerterūt à verà religione. 123. 1. D.
- 3 Iacobus se Schismaticum esse nō diffitetur, 110. 2. A. & 245. 1. D.
- 4 Iacobus hæretici notā fugere cupit. à 212. vsque ad 127.
- 5 Iacobus viām fidei regulam seipsum statuit. 14. 2. B.
- 6 Iacobus in sola quam suo arbitratu eligit Scriptura fundamentum fidei ponit 47.
- 7 Iacobus sibi arrogat certam intelligentiā Sacræ Scripturæ, à 54.
- 8 Iacobus Sacram Scripturam mutilat. 48. 1. A. & 650. 2. & 652. 2. A. B.
- 9 Iacobus ecclesiæ traditiones abhorret, à 47. 1. D. In quo non sibi constat. 50. 2. A.
- 10 Iacobus persecutionis Ecclesiasticæ author, 762. 1. D. vsque ad 766. 2. B.
- 11 Iacobi de Romano Pontifice fuit que rimonia. 738. 1. B.
- 12 Iacobi assertio de nouitate primatus Romani pluribus antiquissimis, & oculatis testibus refutatur, à 293.
- 13 Iacobus nolens fabulam de Antichristo impugnat. 664. 2. D.
- 14 Iacobus nō vidēs Antichristi fauorē, & affectam se ipsum constituit. 692. 1. B.
- 15 Iacobus redarguitur de asserenda sibi Ecclesiastica potestate, quam Petro, & successoribus negat. 403. 1. D.
- 16 Iacobus Principatum Ecclesiæ Petro eripit, ut deinde Romano Pontifici detrahat, ac tandem vacuū occupet 268. 1. C.
- 17 Iacobus fidē Catholicæ defensor non est, sed oppugnator. 5. 1. A. 7. 2. B. 46. 1. & lib. 1. fere per totum.
- 18 Iacobi libellus multa continet, quæ clare pugnat cum suis met scriptis, ut de priuato spiritu. 63. 2. De catholico cognomento. 69. 2. A. & 166. 2. D. 669. 1. D. De testimonio veterum Martyrū. 103. 1. D. De sua ipsius Iacobi Regis cū Ecclesia Catholica cōmunionē. 123. 2. B. De principatu spiritali regū Britannicorū. 249. 2. B. & 261. 2. C. D. & 262. 1. De veneratione Sanctorum Patrum antiquæ Ecclesiæ. 630. 1. D. & 631. 1. D. De autho-

ritate definiendi noua dogmata fidei. 723. 1. D. De Apocalypsis libro sibi reserato. 631. 1. De Roma & Babylone. 643. 2. C. Cum alijs multis fere per totum librū sextum vsque ad 692.

- 1 Idololatriæ definitio. 192.
- 1 Iesuitæ Socij odio habentur à rege Iacobo, & alijs hæreticis, ut obseruantes Romani Pontificis. 677. 1. C. D. 687. 1. A.

IMAGO DEI.

- 1 Imago Dei propria, & metaphorica. 195. 1. C.
- 2 Imago Dei propria fieri non potest, à 195. 1. D.
- 3 Imagines Dei circa metaphoricarum nullum est fidei decretum. 195. 2. B.
- 4 Imaginum Dei vsus pius est. 195. 2. C.
- 5 Imaginum Dei vsus licitus est, decorus, & utilis in Christiana Ecclesia, à 196. 1. D. vsque ad 197. 1. C.
- 6 Imaginum Dei vsus prohibitus erat in Synagoga, ut caremonia damnosa Iudæis. 196. 1. C.

IMAGINES SACRÆ.

- 7 Imaginū hostes græcè Iconomachi à seruo Persa Xenaianomine originem suæ hæresis trahunt. 183. 2. C.
- 8 Imaginum hostium effrænatio. 184. 1. B. & 2. A.
- 9 Imaginum hostium Sophismata redarguitur, à 191. vsque ad 195.
- 10 Imagines ipsas non orant Catholici, sed excitantur earum præsentia, ut Deum & Sanctos attentius orent. 185. 1. A. & 188. 2. C.
- 11 Imaginibus nulla vera inest sanctitas sed trās latitia, & iniecta extrinsecus à rebus quas præferunt, à 185. 1. C.
- 12 Imaginum vsus, & venerationem, ab Apostolica semper Ecclesia retinuit, à 187. 1. A. & à 189. 1. C. vsque ad 190. 2. B.
- 13 Imagines fructuosissimæ sunt. 188. 2. A.
- 14 Imagines coluntur bifariam, & honorifice tractari debent, à 188. 2. B. & 190.
- 15 Imagines, si superstitionis occasio essent insipientibus Catholicis, docendi isti forent, illæ non violandæ. 164. 1. C.
- 19 Imagines inter, & idola discrimen. 192.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA quid, & eius prærogatiuæ.

Xxx 2

1 Immu-

Index Rerum.

- 1 Immunitatis causæ omnes breuiter perstringuntur, à 445. 1. C.
- 2 Immunitatis descriptio. 374. 1.
- 3 Immunitatis diuisio. 374. 1. D.
- 3 Immunitas an distinguatur à libertate, à 374. 2. B. vsque ad 376. 2. B.
- 5 Immunitatis differētia ab exēptione. 376. 2. C.
- 6 Immunitatis differentia à priuilegio fori. 456. 2. C.
- 7 Immunitatis differentia à priuilegio Canonis. 378. 1. B. & 115. 1. D. & 2. B.
- 8 Immunitatis excellentiæ multæ. 523. 2. C.
- 9 Immunitatis dubia quæcumque, ad iudicium pertinent Ecclesiasticum. 547. 1. A.
- 10 Immunitas amplianda est, non imminuenda. 547. 2. C.

IMMUNITATIS CAUSÆ

& antiquitas.

- 11 Immunitatis proxima causa efficiēs Deus est. 422. 2. C.
- 12 Immunitas vt possit esse à iure diuino pariter, & humano, 422. 2. B. & 439. 1.
- 13 Immunitatem imperatores Christiani nō constituerunt tantum sed etiam ductus fidei recognouerunt. 421. 1. A.
- 14 Immunitatem quantum fouerint iura ciuilia Christianorum, à 434. 2. D. vsque ad 445.
- 15 Immunitas quomodo videri possit data olim fuisse à Principibus laicis, à 433. 2. C.
- 16 Immunitatem nemo dare potest, ita vt immunem faciat ex legem. 387. 2. B. & 388. 1. B.

IMMUNITATIS

perpetuitas.

- 17 Immunitatis perpetuitas tractatur, à 523 2. D. vsque ad 542.
- 18 Immunitati perpetuitatem tribuit ius diuinum. 422. 1. D.
- 19 Immunitatis perpetuæ sola disparitas, mutatione necessaria, permessa fuit iure humano Summi Pontificis. 423. 1. A.
- 20 Immunitas non reuocabitur ab ipso Deo, 424. 2.
- 21 Immunitas reuocari non potest à Summo Pontifice, à 529. 1. D. vsque ad 630. 2. D.
- 22 Immunitas minui nō potest ab vlla potestate ciuili, à 424. 2. C. vsque ad 529. 1. D.
- 23 Immunitatem renuntiare non potest vlla communitas, nec omnes simul Ecclesiastici, neque Concilium generale completum cum Romano Pontifice approbātē, à 534. 1. C. vsque ad 535. 2. A.

- 24 Immunitatem suam non potest Summus Pontifex renuntiare, aut Imperatori, aut vlli quantalibet potestati à 405. 1. C.
 - 25 Immunitatē renuntiandi facultas concedi alicui priuato, quomodo possit à Summo Pontifice, à 533. 2. A. vsque ad 534. 1. B.
 - 26 Immunitas renuntiari non potest permissu Episcopi, 531. 2. C. vsque ad 533. 1. D.
 - 27 Immunitatis renuntiatio firmata etiam iureiurando irrita est. 531. 1. B.
 - 28 Immunitatis partem aliquam renuntiantes puniri debent, quia vetantur Sanctis Canonibus: iubenturque hoc sui status decorum seruare. 531. 1.
- Immunitas nulla consuetudine amitti minui potest, à 535. 2. B. vsque ad 542. & 550.

IMMUNITAS PROPRIA

rerum & facultatū Ecclesiasticarū.

- 30 Immunitate gaudēt res, quæ strictē appellātur sacræ, quia sunt instrumenta cultus diuini, vel quia sūt prædita benedictione, peculiari, à 464. 2. C. vsque ad 465. 1. C.
- 31 Immunitates propriæ Ecclesiarum prout sunt domus destinatæ ad tuendas res, & per sonas ibi existentes, vel eò aufugientes breuiter attinguntur, à 464. 1. B.
- 32 Immunitas locorum in quo consistat, 374. 2. A.
- 33 Immunitatem habent Ecclesiæ, vt de se malè meritos, & maleficos ad iudiciū trahant Ecclesiasticum. 454. 2. B. & 554. 2. B.
- 34 Immunitas causarum spiritualium, an sit iuris diuini, 381. 1. B.
- 35 Immunitate maiori prædita sunt bona Ecclesiastica, quàm bona propria personarum Ecclesiasticarum, 459. 1. B. & 463. 2. B. & 476. 2. B. & 501. 2.
- 36 Immunitatem habēt facultates Ecclesiasticæ ex vi suæ institutionis, vt in religiosis tantum operibus consumantur. 465. 1. C.
- 37 Immunitatem habent res immobiles, vel pretiosæ, ne alienentur, nisi modo præscripto à iure Canonico. 465. 1. D.
- 38 Immunitates omnium bonorum Ecclesiæ à quacumque iurisdictione ciuili tanguntur, à 463. 1. D. vsque ad 466. 2. D.
- 39 Immunitatem à tributis secularibus habent omnia bona Ecclesiastica, tam mobilia, quam immobilia, à 467. 2. D. vsque ad 472. 2. D. & 483. vsque ad 488.

- 40 Immunitatem à tributis habet bona Ecclesiastica, quamvis vendantur, vel transportentur. 470. 2. A.
- 41 Immunitas à tributis habent bona Ecclesiastica, quæ antequam ab Ecclesia comparerentur, subiecta erant tributis ex vi regalis iurisdictionis, à 476. 1. D. vsque ad 483. 1. A.
- 42 Immunitate prædicta caret ea bona, quæ antequam fierent Ecclesiastica, obnoxia erant priuato oneri, vel seculari tributo ex vi dominij, pactiue præcedentis, à 472. 2. B. vsque ad 476. 1. D.
- 43 Immunitatem utrum participet priuilegium priuatum datum peculiariter rei vel personæ Ecclesiasticæ, quæstio est. 377.

IMMUNITAS PROPRIA
personarum Ecclesiasticarum.

- 44 Immunitates personarum Ecclesiasticarum à quo iure proueniunt, tractatur latissimè, 408. 2. D.
- 45 Immunitas hæc haberi potuit à iure diuino, & Canonico, & Ciuili, à 382. 2. B. vsque ad 390.
- 46 Immunitas hæc probabilius data fuit à iure diuino, à 426. 1. C. vsque ad 428. 2. B.
- 47 Immunitas hæc in rebus, causisque temporalibus sanctè habetur iam vsque à prima Ecclesia, à 389. 1. A.
- 48 Immunitas hæc dari potuit à Romano Pontifice, à 428. 2. B. Inuitis Principibus, etiam Ethnicis. 433. 1. D.
- 49 Immunitas hæc per se non pendet à iure ciuili. 415. 1. B.
- 50 Immunitatis huius, & priuilegij nobilitatis similitudo. 388. 2. D.
- 51 Immunitas, quæ dicitur priuilegium Canonis non explicatur in hoc tractatu, sed in Tomo quinto de Censuris. 378. 1. B. & 515. 1. D.
- 52 Immunitas priuilegij Canonis est purè humana. 515. 2. B.
- 53 Immunes sunt personæ Ecclesiasticæ ab omni potestate legum ciuilium, & quo modo, à 460. 2. vsque ad 463. 1.
- 54 Immunes item sunt à censu, seu tributo, quod dicitur Capitationis. à 488. 1. C. vsque ad 489. 2. A.
- 55 Immunes item sunt à subeundis occupationibus, muneribus, & etiā nō sordidis, quæ alij ciues iubentur à legibus, vel magistratibus, à 489. 2. A. vsque ad 490. 2. D.

- 56 Immunes item sunt, ut ne illo modo priuentur emolumentis, commoditatibus, vtilisvè rebus, aut actionibus communibus ciuium reliquorum, à 491. A. vsque ad 493. 2. B.
- 57 Immunitas Christi à tributo Cæsaris, quoniam esset filius Dei, à 394. 2.
- 58 Immunitas Summi Pontificis ex iure diuino tam naturali, quàm positiuo ostenditur, à 390. vsque ad 408.
- 59 Immunitas Apostolorum disputatur, à 423. 2. D. vsque ad 425. 1. D. & 426. 1. C.
- 60 Immunitas Episcoporum est de iure diuino, à 425. 1. D. vsque ad 426. 1. C.
- 61 Immunitas perfectè ac plene communicatur cum personis omnibus Ecclesiasticis cuiusque status, & gradus, quæ malè de ipsa non mereantur. De quibus nominatim differitur, à 508. vsque ad 523.

IMMUNITATIS
priuatio.

- 62 Immunitate priuatur Clerici sacri etiam ordinis propter crimina, quæ exprimuntur, à 514. 2. B. vsque ad 515. 2. D.
- 63 Immunitate priuantur Clerici Minoris Ordinis, qui Clericalem statum amittunt, præteritarna qualibet trium conditionum, quas apponit Concilium Tridentinum, & explicantur, à 510. 2. A. vsque ad 514. 2. A.
- 64 Immunitate priuantur Clerici coniuges nisi multis conditionibus satisfaciant, ut quandam partem immunitatis retineant, in causis videlicet criminalibus, à 516. 1. A. vsque ad 519. 1. C.
- 65 Immunitas personarum Religiosi status, absque ordine singulatim tractatur, à 519. 1. D. vsque ad 523. 2. C.
- 66 Immunitate angustentur laici ministri Ecclesiæ, vel famuli Clericorum, vel Episcoporum familiares, à 520. 2. D. vsque ad 522. 2.

IMMUNITAS PERSONARUM
Ecclesiasticarum in suis bonis

- 67 Immunitatem retinent hæc bona sub potestate Clerici constituta, si ille non fieret eorum Dominus, sed dispensator. Si vero persona est vere domina, iam ea bona nō plus habent immunitatis, quàm cetera vulgariter acquisita, in quibus etiam censentur mercedes acceptæ ob actiones spirituales, à 493. 2. B. vsque ad 496. 2. B.

- 68 Immunita sunt cuncta bona etiam vulgaria personarum Ecclesiasticarum à civilibus legibus, à 459. 1. D.
- 69 Immunita item sunt à tributis civilibus, siue realibus siue mistis. Sed excipiuntur ea tributa, quæ ius canonicum quibusdam de causis soluere iubet, à 496. vsq; ad 499 D. Excipiuntur etiã bona, in quibus præerāt tributa imposita ex aliquo pacto priuati Domini. Minimè vero excipiuntur bona onerata tributis regalibus, quæ exigebantur ex vi solius iurisdictionis, à 500. 1. A. vsque ad 502. 1. A.
- 70 Immunitas à tributo quod Lusitanè dicitur (fintas) & sepe à singulis exigi solet ad opera vulgo, vel necessaria, vel utilissima, quāta sit in personis Ecclesiasticis, tractatur, à 502. vsque ad 508. & 548. 1. C.

IMMUNITAS ECCLESIASTICORUM in causis civilibus.

- 71 Immunitas in omnibus causis sanctè habetur iã vsq; à prima Ecclesia, à 389. 1. A.
- 72 Immunitas in causis Ecclesiasticis probatur, à 378. 1. C. vsque ad 382. 2. A.
- 73 Immunitas in causis civilibus probatur ex iure canonico, à 445. 2. B.
- 74 Immunitas in causis realibus, hoc est fundatis in remerè temporali, quin interueniat ipsa persona Ecclesiastica, defenditur. 448. 1. C. Sed excipiuntur primò causæ Feudorū, quæ agi debent corā Dño Feudi, 448. 2. A. Secundò causæ bonorum regalium, 448. 2. B. Tertiò bona civilia data personis, vel rebus Ecclesiasticis ea conditione, ut foro civili semper subijciātur, 448. 2. B. Aliæ remissiūe, 448. 2. D.
- 75 Immunitas prædicta intelligitur, si persona Ecclesiastica reæ cūentur, 446. 1. B. Sed ab ista declaratione fieri solent exceptiones. Prima si bona de quib' litigatur, sint Ecclesiæ. 449. 1. Secunda refertur, si bona sint ipsius personæ immunis sed reprobatur. 449. 1. B. C. Tertia, quando alicubi sit contraria consuetudo, nimirum, ut reus secularis ad iudicium veniat Ecclesiasticū, à 449. 2. A. vsque ad 450. 1. A. Quarta si actor Ecclesiasticus habeat legitimū priuilegiū reum vocandi ad suū forū. 450. 1. A. Quali a priuilegia Summus Pontifex sepe priuatim concedit. 447. 1. A. An vero possit generaliter, disputatio est à 446. 1. C. Probaturq; posse, à 446. 2. C. vsq; ad 448. 1. B. Quinta, si laicus iudex in culpa sit, propter quam iudex Eccle-

siaficus possit litem ad suum iudicium trahere, à 450. 1. B.

- 76 Immunitatē habet persona Ecclesiastica, ut trahi non possit ad seculare iudiciū. seu rea in illo constitui propter vllam quāuis maximam culpam iudicis Ecclesiastici, à 450. 2. A. & 548. 2.

IMMUNITAS IN Criminalibus.

- 77 Immunitas in causis criminum tam Ecclesiasticorum, quam etiam seculariū negari non potest. 451. 1. D.
- 78 Immunitas in causis criminum probatur ex iure canonico, & civili, à 451. D. vsq; ad 454. 1. C.
- 79 Immunitati criminum prædictæ quæ leges repugnare videntur, reijciuntur, vel explicantur. 453. A. Præsertim dictum Concilij Matifconensis prima specie contrarium. 453. 1. C.
- 80 Immunitatem hanc habet omnia crimina præter excepta à Summo Pontifice, in Regnis quibusdam. 454. 1. A.
- 81 Immunitatē hanc habent omnes personæ Ecclesiasticæ præter exceptas, vel à lege canonica, vel à iusta sententia Ecclesiastica, vel à delegatione quam Summus Pontifex fecerit iudici laico. 453. 2. B. vel à defensione legitima, 459. 2. A. & à 557. 1. D. vel à pacto, & conuento etiam legitimo, à 552.
- 82 Immunitas hæc etiam intelligitur, si persona Ecclesiastica rea sit. 454. 1. D. & 2. A. B. Secus, si sit actor, nisi ratione sacrilegij. 454. 2. B.
- 83 Immunitatē hanc participant crimina commissa ante ordinē sacrū susceptū, vel eo tēpote, quo persona ecclesiastica priuata erat immunitate, quam postea recuperauerat, à 454. 2. D. vsque ad 456. 1. C.

IMMUNITAS IN Ecclesiasticæ corruptelæ.

- 84 Immunitas violari solet tū legibus, tū actionibus, à 542. 2. D. vsq; ad 543. 2. C.
- 85 Immunitatis violatio vtraq; contingere potest, vel directè, hoc est, palam, & aperte: vel indirectè, hoc est, per præstigias & quasi ex insidijs, à 543. 2. C. vsq; ad 544. 2. A. Quæ indirecta, obscuraq; violatio, vera quoque, & propria est iudicanda, à 544. 2. A. vsque ad 546. 1. D. & à 491.
- 86 Immunitatē, quæ leges, vel canones videtur corrumpere, reijciuntur, vel explicantur, à 450. 2. A. vsque ad 451. 1. C. & 453. 1. A. & à 458. 1. A. vsque ad 463.

Index Rerum.

- & 483. & 491. 1. A. & 2. C. D. & 492.
 1. A. B. & 499. & 531. 2.
- 87 Immunitatem minus retinuisse Principes aliquos, quomodo accipiendum sit. à 444. 2. C.
- 88 Immunitati resistens Princeps Catechumenus, baptizandus non esset. 434.
- 89 Immunitatis violatores quantum scelus suscipiant. 542. 2.
- 90 Immunitatis violatores quibus pœnis teneantur, remissine. 542. 2. C.
- 91 Immunitatem non violant tributa à Summo Pontifice imposita rebus Ecclesiasticis. 467. 2. A.
- 92 Immunitas non præbet impunitatem per sonis immunibus. 388. 1. C.
- 93 Immunitati Ecclesiasticæ infesti sunt maiori ex parte magistratus ciuiles. 493. 1. D.
- 94 Immunitatis sine culpa violanda sex Catholici vtuntur quæsitis excusationibus minime ferme accipiendis. à 546. vsque ad 561.
- 95 Immunitatis violanda excusatio prima est ignorantia. Quæ si sit facti interdum admittitur, iuris vero minime. 547. 1. & sequentib. Quid verò si res sit dubia. ibi. 2
- 96 Immunitatis violatorum excusatio secunda, necessitas est, quam inter Catholicos non posse obuenire ostenditur. à 547. 2. vsque ad 549. 2. A.
- 97 Immunitatis violatorum excusatio tertia est consuetudo; nullam vero immunitati contrariam, quantumvis longissimi seculorum interualli præualere posse ostenditur. à 549. sed ponderantur varij vsus, atque abusus plurium Regnorum, vsque ad 552.
- 98 Immunitatis violatorum excusatio quarta, est concordia, seu pactum. 552. 2. A. Sed oportet, vt à Summo Pontifice approbatum legitime sit, et renocari ab eodem potest, quando cunque libuerit. à 553. 1. B.
- 99 Immunitas minui non potest per Episcoporum pacta, nisi Pontifex ea confirmet. 552. 2. B. Declarationes adhibentur. 554. 1. & 2. B.
- 100 Immunitatis violatorum excusatio quinta est priuilegium: quod à Summo Pontifice datum, nec renocatum fuisse oportet. 555. 1. Num verò sint aliqua priuilegia, quæ non renocentur per bullam Cœnæ, quæstio est. à 555. 2. B. vsque ad 556. 2. B.
- 101 Immunitatis violatorum excusatio po-
 sirema est iusta, & legitima sui, vel rerum
 suarum defensio: quæ quidem verum ins-
 germanamque iustitiam continet. à 557.
 1. D. vsque ad 558. 1. B. Sed homines
 laici vmbra fere, & imagine huius vtun-
 tur, ipsam iustitiam vix tenent. à 558.
 1. C. vsque ad 561. 2. D.
- 1 Imperatorum pietas, atque subiectio erga
 Pontificem Romanum. à 322. 2. B. &
 651. 2.
- 2 Imperator non est supremus totius Eccle-
 siæ princeps, etiam in temporali iurisdic-
 tione. 239. 2.
- 1 Indirecta subiectio, & gubernatio. à 237.
 2. B. & 368. 2. et 429. 1. C. 432. 2. C.
- 1 Indulgentiæ manant ab infinita copia re-
 posita meritorum Christi, nec non etiam
 aliqua Sanctorum hominum, quam Chri-
 sti Vicario dispensare licet, ex sua supre-
 ma potestate soluendi. 207. 2. C. D.
- 2 Indulgentiarum, & satisfactionum causa
 efficiens materia, & finis. 207. 1. C.
- 3 Indulgentias ab hinc annos quingentos
 solent Pontifices dare militibus ad bellum
 contra infideles proficiscentibus. 682. 2.
 C.
- 1 Infideles non sunt subiecti Ecclesiæ. 232.
 1. B.
- 1 Internos actus Ecclesiæ non potest præci-
 pere. 333. 2. B.
- 1 Iudæorum Regum excellentiæ. à 343. 2.
 D.
- 2 Iudæi vt gubernari possint à potestate ci-
 uili Christiana. 231. 2. D.
- 1 Index Ecclesiasticus secularem longe præ-
 cellit. 450. 2. D.
- IUDICIUM EXTREMUM.**
- 1 Iudicij extremi dies coniectari poterit :
 plane sciri non poterit. à 598. 2. C. vsque
 ad 605. 1. D.
- 2 Iudicio extremo tam vniuscuiusq., quam
 vniuersali omnium hominum accommo-
 datur Christi parabola de decem virgini-
 bus. à 601. 1. C.
- 3 Iudicij extremi dies quam erit horribilis,
 & pertimescenda. à 634. 1. C.
- IURAMENTVM CIVILIS**
 fidelitatis.

Index Rerum.

- 1 Iuramentum fidelitatis quid sit. 697. 1.
in fine.
 - 2 Iuramentum fidelitatis civilis nihil inuol-
uere debet Ecclesiasticum. à 704. 1. D.
 - 3 Iuramentum non est necessarium ad obli-
gandos subiectos, vt manifestent prodi-
tiones suorum Principum cum naturali-
ter sint obligati à fidelitate, & charitate.
713. 1. C.
 - 4 Iuramento firmare, & adaugere obliga-
tionem fidelitatis honestum est. 697. 1. &
713. 1. C.
 - 5 Iuramentum fidelitatis fieri debet cum le-
gitime postulatur à superiore. 691. 1. 704
2. B.
 - 6 Iuramentum fidelitatis comprobatum fuit
in multis Concilijs. 705.
 - 7 Iuramentum fidelitatis licitum esse nemo
Catholicus inficiatur. 704. 2. B.
 - 8 Iuramenti fidelitatis civilis honestas
frustra monstratur à Rege Iacobo. 704.
2. C.
 - 9 Iuramentum fidelitatis, de quo dubitetur
an sit legitimum doceri debet à Romano
Pontifice. 737. 2. B.
 - 10 Iuramentum fidelitatis relaxare potest
iusta de causa Romanus Pontifex. 709.
2. A.
 - 11 Iuramentum fidelitatis ex se dissoluitur,
cum regno is caret, in cuius verba iura-
tum fuerat. 709. 2. D. & à 720. 1. C.
 - 12 Iuramentum fidelitatis illicitum est, si
deroget quicquam de iure alieno. 697. 2.
 - 13 Iuramentum fidelitatis civilis illicitum
est, si contra Christianam religionem vel
clare aliquid proponat, vel etiam occul-
tissime inuoluat. 706. 749. 1. C.
 - 14 Iuramentum fidelitatis in regnis pacatis
peti non solet singulatim ab omnibus, sed
solum à primarijs. 697. 2.
 - 15 Iuramentum fidelitatis antiquo in His-
pania de more soli quidam optimates præ-
stant. 705. 1. A.
- IURAMENTVM AN-**
glicanum.
- 16 Iuramentum primarij Ecclesiastici in
Anglia catholica facere solebant Roma-
no Pontifici. 698. 1.
 - 17 Iuramentum fidelitatis præstandæ sibi
in rebus sacris, nulli Regum Christiani no-
minis in mentem venerat. 705. 2. D.
 - 18 Iuramentum sibi in rebus sacris primus am-
bire cepit Henricus octauus, sed ipsum
istius petitionis initio pudit. 706. 1.
 - 19 Iuramentorum, quæ post miserandam
Angliæ ruinam cæperunt extorqueri,
nullum hactenus fuit verum ius iuran-
dum fidelitatis, sed sacramenta quadam
perfidia, seu usurpationis primatus Ro-
mani per primatum Britannicum. 697.
2. & 698.
 - 20 Iuramentum istud extorquere cæpit Hæ-
ricus octauus à viris primarijs Ecclesia-
sticis. 698. 1. 2.
 - 21 Iuramentum idem Eduardo sexto fieri
solutum videtur ex eo, quod dicit Regina.
698. 2. post medium.
 - 22 Iuramentum iussu ab Elisabetha. 698
 - 23 Iuramenti Henrichiani, & Elisabethi-
ci forma aucta est à Iacobo, addito fide-
litis, & obedientia iure iurando, vt ea
specie fidelitatis omnes commoti venena-
biant, quæ propinantur. 698. 2.
 - 24 Iuramenti Iacobi forma prima & se-
cunda. 699.
 - 15 Iuramentum suum Iacobus contendit es-
se mere civile. à 706. 2. C.
 - 26 Iuramentum Iacobi in quatuor partes
diuiditur, in quibus transilire longissime
civiles terminos exquisitè Autor demon-
strat. à 707. 1. C. vsque ad 736.
 - 27 Iuramentum Iacobi est expressus chara-
cter Britanica hæresis. 733. 1. B. A ma-
lo spiritu. 775. 2. C.
 - 28 Iuramenti Iacobi latens venenum, iu-
dicio suo Rom. Pont. docere debuit. 736.
1. B.
 - 1 Iurisdicctio Ecclesiastica est excellentior
quam secularis. 557. 2. A.
 - 2 Iurisdicctio nulla est in iure nominandi,
eligendi, vel confirmandi. 365. 2. A.
 - 3 Iurisdictione caret privilegij datio. 458.
2. B.
 - 5 Iuris vocabulum bifariam accipitur. 418
1. C.
 - 5 Ius diuinum quod sit naturale, quod posi-
tium. 392. 2. B. & 394. 1. D.
 - 6 Iuris naturalis diuisio in negatiuum, &
positiuum: siue concedens, non verò præci-
piens. à 220. 1. D.
 - 7 Ius humanum duplex civile, & canonicum.
415. 1. B.
 - 8 Ius canonicum an recte diuinum dicatur.
415. 1. D.
 - 9 Ius canonicum derivatur à iure diuino
positiuo. 251. 1. B.
- L.**
- 1 Lenitarum excellentia. 442. 1. D.

Index Rerum.

LEX.

- 1 *Legis humanæ obligatio vnde proneniat.* 222. 1. A.
- 2 *Legum civilium, & Pontificiarum materia.* 330. 1. B.
- 3 *Leges civiles eiusdem materiæ cum Pontificijs directè irritari possunt à potestate Ecclesiastica.* 330. 2. C.
- 4 *Leges civiles de rebus Ecclesiasticis ipso iure sunt irritæ.* 330. 2. C.
- 5 *Leges civiles nullam vim habent in materia Ecclesiastica, neque in bonis, vel Ecclesiasticis, vel personarum Ecclesiasticarum.* 458.
- 6 *Leges Iustiniani de materia canonica non sunt veræ leges.* 381. 1. D.
- 7 *Leges civiles prospicientes communi secularium, & clericorum societati non obligant clericos, sed ipsi obligantur ex virationis, & canonici iuris.* 459. 2. B.
- 8 *Legum civilium potestas duplex directiva, & coactiva: a quibus manant omnes effectus legitimi.* 457. 1.
- 9 *Legis quæ regia vocatur etymologia à* 221. 1. D.
- 1 *Libertas hominis quanta sit.* 221. 1.
- 2 *Libertas Ecclesiastica, vide Immunitas Ecclesiastica.*

M.

- 1 *Marcellinus Papa.* 312. 1. C.
- 1 *Mahometus non fuit proprius Antichristus.* 568. 2. C. & 613. 1. & 696. 2. B.
- 2 *Mahometanum errorem fortasse tot gentes, quot Christianam religionem obtinēt.* 82. 2. D.

MARIA VIRGO

Dei Mater.

- 1 *Maria Virgo coli debet hyperdulia.* 160. 1. B.
- 2 *Mariæ Virginis subsidium inuocandum mortalibus.* 161. 2. & 162.
- 3 *Maria Virgo sine solitudine, aut incommodo semper propitia est hominibus, ac pro eis intercedit.* 162. 2. C. & 163.
- 4 *Mariæ Virginis imaginum cultus catholicus, & decens præcipuè Romæ.* 682.

- 1 *Maria Regina Angliæ fidem Catholicā instauravit.* 7. 1. C.

MARTYR, ET Martyrium.

- 1 *Martyrum sanguine facta est Ecclesia fecundior.* 101. 1. D.
- 2 *Martyrum sanguine est vera fides illuminata.* 102. 1. C.
- 3 *Martyrium quali morte præstetur.* 105. 2. B.
- 4 *Martyr nullus erravit in villo fidei decreto.* 104. 1.
- 5 *Martyrij laudem nullus hæreticus habere potest.* a 105. vsque ad 107.
- 6 *Martyr est, qui occiditur propter honestū actum religionis, etiam si non esset sub præcepto.* 771. 2. C.
- 7 *Martyr est, cui religionis Catholicæ causa immatura mors accelerat.* 774. 1.
- 8 *Martyrij palmam magna ex parte consequetur, qui vsque ad mortem in tribulationibus, & laboribus pro Catholica fide constanter perseverat.* 774. 2. A. B.

- 1 *Mathias an immediatè a Deo habuerit Apostolatū.* 222. 1. D. & 226. 2. D.
- 1 *Matrimonium coniugis infidelis quando possit dissolui.* 232. 1. D.
- 1 *Miracula Ecclesiæ Catholicæ defenduntur a calumnijs.* 670. 2. & 671. 1.

MISSA.

- 1 *Missa etiam secreta, sacrificium est publicum.* 155. 2. D. & 156. 1. B.
- 2 *Missa fieri non debet sine ministratore.* 156. 1. D. Sed hæc interdictio magis videtur Ecclesiastica, quàm diuina. 156. 2. B.
- 3 *Missa priuata dicitur tribus modis omnibus licitis.* 157. Et confirmatis miraculorum, atque exemplorum comprobatione. 158.

- 1 *Moralibus in rebus implicitum pro expresso habetur, quando idè efficitur.* 748. 2. C.

- 1 *Moysis corpus propter quam rationem Deus occultauerit.* a 194. 1. C.

- 1 *Neronem Antichristum fuisse, iterumq; venturum quidam etiam catholici falso putarunt.* à 611.

P.

- 1 *Pænæ Ecclesiasticæ.* 339. 1.

- 1 *Papa, &c. Vide Pontifex.*

- 1 *Paradisus terrestris, vt est verisimile, seruatur*

Index Rerum.

natur hætenus: nec excindetur, nisi cum ipsa hac rerum natura. à 632. 2. D.

1 Peccati culpam cum Deus remittit, pœnam commertam non semper totam condonat. à 201. 2. C.

2 Peccata iustorum leuia seu venialia diuinam gratiam non extinguunt. à 202. 1. D.

1 Pericula cauenda. 369. 2. D. & 715. 1. B.

PERSECVTIO ECCLESIASTICA.

Persecutio Ecclesiastica est ea vexatio totius, vel magnæ partis Ecclesiæ, quam præpotens dominatus molitur, ad euertendam, vel minuendam veram religionem. 759. 2. C. & 760. 1. A.

Persecutio Ecclesiastica non dicitur ea tyrānis, quæ nihil nocet religioni. 759. 2. D. & 760. 2. B.

Persecutionis Ecclesiasticæ prima machina est labefactatio Christiani cultus dirutis tēplis, imaginibus, & sacris locis combustis, vel in prophanos vsus mutatis. 760. 2. C.

Persecutionis Ecclesiasticæ secunda machina est legum crudelium latio, & executio in catholica opera, siue personas. 761. 1. A.

Persecutionis Ecclesiasticæ tertia machina est infidelis, & praua puerorum omnium educatio, atque doctrina. 761. 1. B.

Persecutionis Ecclesiasticæ quarta machina sunt insidiosæ blanditiæ, siue fauores ad vitæ commoda. 761. 1. B.

Persecutio Ecclesiastica, vide Angli Catholici.

1 Personæ Ecclesiasticæ, quæ sint. 320. 2. D. 508. 2. Vide verb. Immunitas.

PETRVS APOSTOLVS.

1 Petrus habuit à Christo Domino potestatem supremam spiritualem ad gubernandam Ecclesiam militantem. à 268. 1. A. vsque ad 283.

2 Petrus nominabatur Simon, sed Christus ei cognomen addidit. 268. 2. C.

3 Petri excellentiæ. à 269. 1.

4 Petri varia epitheta ex Sanctis Patribus. 275. 1. A.

5 Petrus ex mera Dei voluntate consequutus est principatum Ecclesiæ. 275. 2. B.

6 Petro data est iurisdictio ordinaria, vniuersalis, & deriuanda in suos posteros: secus vero alijs Apostolis. 280. 1. A.

7 Petri primatus durabit ad omne tempus Ecclesiæ. à 283. 2. vsque ad 287.

8 Petrum discipuli sibi præpositum cognoscebant. 397. 1.

9 Petro interueniente datum est alijs Apostolis munus Episcopale. 286. 2. D.

10 Petrus à Christi ascensu sex circiter annos domicilium stabile non habuit. 289. 2. A.

11 Petri sedes Antiochena. 289. 2.

12 Petrus martyrium obiit Romæ, vbi collocauit suam certam sedem ac domiciliū principatus Ecclesiastici. 289. 2. B. & 290. & 291.

13 Petri immunitas à tributo Cæsaris explicatur. à 396. 2. C.

14 Petri immunitas transmisit ad successores Romanos Pontifices. 398. 1. A.

Philippus Imperatorum primus Christi fidē accepit. 363. 2. D.

Pij. II. legatio ad Elisabetham bis fuit reiecta. 764. 2. D.

Pilatus quam potestatem in Christum habuerit. 408. 2.

PONTIFEX MAXIMVS.

1 Pontificem vt Deus immediate nūc creet, atque creauerit in lege veteri. 222. 2. B. & 228. 1. D.

2 Pontifex vnus tantum esse potest. à 287. 1. B. vsque ad 288. 2. C.

3 Pontifices neque maximi, neque minores interduntur temporali, & politico principatu. 243. 2. A.

4 Pontifex Iudæorum suis etiam Regibus antecellebat. 354. 1. C.

5 Pontifex Christianus Iudæum veterem longissimè superat. 356. 1. & 399. 1.

6 Pontificem Christi Vicarium visibilem esse oportet, & habere certam sedem, atq; successionem. 289. 1. B.

PONTIFEX ROMANVS.

7 Pontifex Romanus Pastor est, & vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ, & peculiaris Romanæ diœcesis. 23. 1. C. D. & 68. 2. A.

8 Pontifex Romanus successor est Diui Petri Apostoli in stabilitate doctrinæ fidei, morum vè generalium. à 24. 2. C. vsque ad 33. 1. C.

Index Rerum.

- 9 Pontifex R. successor est Petri in suo primatu supra totam Ecclesiam. à 287. vsq. ad 372.
- 10 Pontifex Rom. solus Petri est successor. 288. 2. D.
- 11 Pontificis R. sedes non potest ab Ecclesia mutari aliorum. 291. 1. C.
- 12 Pontifices Rom. suum hunc principatum quibus modis tuentur. 293. 1. C. & 310. & 654. 2.
- 13 Pontificum R. auctoritas quantum valeat in asserendo suo principatu. 300. 2. D.
- 14 Pontificum R. potentiae documenta antiquissima. à 363. 1. C.
- 15 Pontifex R. non est monarcha temporalis totius Ecclesiae. à 240. 1.
- 16 Pontificum R. temporale regnum comparatum fuit iure humano. 390. 2. C.
- 17 Pontificum R. maiestatem non minuunt excellentiae regalis dominationis. à 342. vsque ad 347. Neque acta Regum Iudaeorum vsque ad 356. Neque dicta Conciliorum, aut Patrum vsque ad 362. Neque acta Imperatorum & regum vsq. ad 368.
- 18 Pontifex R. etsi non possit dispensare ius naturale, potest eiusdem materiam mutare. 371. 1. B.
- 19 Pontifex R. poterat dare personis Ecclesiasticis immunitatem, si non habuissent à iure diuino. à 428. 2. B. vsque ad 434.
- 20 Pontifex R. causas Ecclesiasticas subijcere laicis non potest, nisi delegata iurisdictione spirituali. 381. 2. C.
- 21 Pontifex Romanus dispensans humana matrimonij impedimenta non fouet libidines, malasve nuptias. à 680. 2. D.
- 22 Pontifex R. subiectos habet Christianos Reges in rebus sacris. à 322.
- 23 Pontificis R. est vniuersam potentiam Regum Christianorum dirigere ad finem spiritualem. à 326. 2. C. vsque ad 372.
- 24 Pontifex R. iusta de causa Christianitatis potest Reges punire, regnaq. etiam adimere. à 333. 1. B. & à 721. 1. B. vsq. ad 722. 1. C. & à 732. 1. C. vsque ad 735. 2.
- 25 Pontifices R. regna ademerunt. à 337. 2. & 722. 1. A.
- 26 Pontificis R. auctoritas supra imperium Romanum. 340. 2. B.
- 27 Pontificem R. summa pietate, atque subiectione prosequuntur sunt Catholici Imperatores. à 322. 2. B. & 577. 2. A. & 651. 2. B.
- 28 Pontificis R. potentia in bella, & militiam Christianam. 331. 2. & 332.
- 29 Pontificis R. potentia in leges, & iudicia Christianorum. 330. & 331.
- 30 Pontificum R. seueritas in coercendis libidinibus Regum Christianorum. 681. 1.
- 31 Pontificis R. pedes osculandi consuetudo. 283. 1. C. & 666. 1. B.
- 32 Pontifici R. subiecti sunt infideles Principes. 400. 2. C. licet minus quam Christiani. 730. 1.
- 33 Pontifices R. non utebantur sua potestate, aut immunitate sub Imperatoribus Ethnicis. 400. 1. B.
- 34 Pontifex R. potest iusta de causa Christianos eximere ab obedientia Principis Ethnici. 340. 1. C.
- 35 Pontificis Rom. maxima immunitas ex iure diuino tam naturali, quam positivo profecta monstratur. à 390. vsq. ad 408.
- 36 Pontifex R. suam immunitatem non potest Ecclesiae renuntiare. 405.
- 37 Pontifex R. à nemine coerceri legitime potest. 402. 1. 403. 1. C. Quauis ipsi ita lubeat. 405.
- 38 Pontifex R. an se possit subijcere iudicio humano. à 404. vsque ad 408.
- 39 Pontifex R. quomodo subiectus sit suo confessori. 408. 1.
- 40 Pontifex Rom. potest statuere arbitrum suarum rerum. 406. 2. C. Itaque aliquando statuerunt Pontifices. 407. 2. B.
- 41 Pontifex R. ut fraterne corrigi possit. 402. 2.
- 42 Pontificis R. Electio. 291. 1. D. 2. A. & à 364. 2. & 401. 1.
- 43 Pontificum R. licentiam multa reprimunt. à 403. 2. D. vsque ad 404. 2. B.
- 44 Pontificum R. multi bene functi sunt suo maximo munere. 319. & 651. 2. & 652. 1. D. & 660. 2. C. D.
- 45 Pontificum R. integritas atque innocentia, & miracula edita à 655. 1. C. & 670. 2.
- 46 Pontifex R. priuatim haereticus ut priuetur summo Pontificatu. 313. & 401. 2. C. & 402. 1. D. & 403. 2. D. & 406. 2. B.
- 47 Pontifex Romanus, ut sit verisimile, calamitosissimo Antichristi tempore priuatam quoque fidei seruabit constantiam. 680. 2. C.

Index Rerum.

- 48 Pontificis Romani depulso à Summo pontificatu ut fieri possit. 401. 2.
- 49 Pontifex R. renuntiare potest Ecclesie suum Pontificatum. 402. 1. D.
- 50 Pontificis R. despectio seminarium est heresum. 285. 1. A.
- 51 Pontificis R. quæ à fidei hostibus sit comparatio impudentissima cum Antichristo, refutatur toto libro quinto, summamimè 695. 2.

POTESTAS CIVILIS.

- 1 Potestas suprema quæ sit. à 237. 2. B.
- 2 Potestas suprema gubernandæ communitatis ipsimet soli, & toti communitati à Deo tribuitur immediate, non peculiari dono, sed consequentia naturali. a 218. 2. D. & 227. 2. D.
- 3 Potestatem aliquam quibus modis Deus immediate concedat. 217. 2. & 218. 1.
- 4 Potestatis civilis autoritas, & honestas. 214. 2. & 215. 2. C.
- 5 Potestatis civilis necessitas maxima. 215
- 6 Potestas civilis suprema diuiditur in democraticam, aristocraticam, & monarchicam. a 218. 1. D.
- 7 Potestatis civilis hæc tria genera sæpe inter se commiscuntur. 218. 2. A.
- 8 Potestatem civilem negauit quidam Galilæus, sectatoresque habuit sui erroris. 214. 1. A. & 216. 2. C. & 229.
- 9 Potestas legitima magistratuum tam Christianorum, quam Ethnicorum Christianos, & iustos etiam continet. à 228. 2. D. usque ad 237.
- 10 Potestas mere civilis, vel in vno est homine, vel in vno concilio sociato ad gubernandam ceteram communitatem. 215 2. C.
- 11 Potestas civilis à Deo instituta confertur bifariam ab hominibus. 222. 2.
- 12 Potestas Regalis multis modis dicitur à Deo dari. 228. 1.
- 13 Potestas Regalis non est immediate à Deo. 220. 2. B.
- 14 Potestas Regalis non ex diuina institutione positua, sed solum ex ratione naturali ducit originem: ab hominibus verò liberè, atque immediate data est. 223. 1. C.
- 15 Potestas Regalis quanta sit. 386. 1. C.
- 16 Potestas Regalis comparatur diuersis modis. 223. 2. B. & 241. 1. B.

- 17 Potestatis Regalis diuersi gradus. a 223 1. D.
- 18 Potestate Regali Christiani non prohibentur. à 232. 2. C. usque ad 239.
- 19 Potestas aristocratica non est immediata à Deo. 220. 2. B.
- 20 Potestas popularis, seu democratica naturalior est cæteris. 220. 1. B.
- 21 Potestas popularis imperfectior est cæteris ad finem politicum. 219. 2. D.
- 22 Potestas civilis duplex, vrba seu moralis, executiua, seu militaris. 329. 2. D.
- 23 Potestatem civilem deperdi quouis peccato mortali: posse q. magistratus ita peccantes corripi à quolibet subdito commentum fuit hereticorum. 716. 2. C.
- 24 Potestas civilis subiecta est Ecclesiastica. 729. 1. C. 731. 1.

POTESTAS ECCLESIASTICA.

- 1 Potestas Ecclesiastica nulla fuit in lege naturæ. 257. 1. C.
- 2 Potestas Ecclesiastica data fuit Petro Apostolo. 249. 2. C.
- 3 Potestatis Ecclesiasticæ differentia à temporalis. 250. 2. & 251. 2. D. & 371. 2.
- 4 Potestas Ecclesiastica temporalem multis modis excellit. 320. 2. A.
- 5 Potestas Ecclesiastica indirecta vim directiuam temporalium rerum includit. 327. 2. C.
- 6 Potestas iurisdictionis interni fori quæ sit. 245. 1. A.
- 7 Potestas ordinis quas vires habeat. 244. 2. C.
- 8 Potestatis ordinis discrimina. 251. 1. B.
- 9 Potestas Ordinis apud hæreticos Angliæ confertur a Rege, vel magistratu per solam ministri designationem. 260. 2. C.
- 10 Potestas Ecclesiastica iurisdictionis externæ. a 245. 1. B.
- 11 Potestatem Ecclesiasticam fori externi negant hæretici, præcipue Angli. 245.
- 12 Potestas Ecclesiastica fori externi probatur. a 246. usque ad 251.
- 13 Potestas ligandi coercinam includit. 334. 2. B.
- 14 Potestas Ecclesiastica numpœnam capit possit inferre. 388. 1. D.
- 15 Potestas Ecclesiastica data a Summo Pontifice ad se coercendum inualida est. 405. 2. C.

Potestas
Ordinis.

Iurisdic-
tionis.

Index Rerum.

- 1 Præscriptio non potest fieri eorum, quæ sunt de ratione intrinseca potestatis supremæ. 385. 1. D.
- 1 Præsentia Dei præsidium significat. 17. 1. B.
- 1 Principatus, vide Potestas.
- 1 Priuatus spiritus, quem sibi fere hæretici arrogant, latè refellitur. à 56. vsque ad 64. & 620. 2.

PRIVILEGIUM.

- 1 Priuilegij cuiusque ratio generica, & specifica. 445. 1. D.
- 2 Priuilegium datum semper iusta de causa reuocari potest. 552. 1. B.
- 3 Priuilegium fori, vide Immunitas.
- 1 Prophetiæ quantumuis obscuræ, postquam deprehenduntur euentis, manifestæ redduntur. 666. 2. C.
- 2 Prophetiæ, prius quam impleantur, licet quoad circumstantias, & ænigmata sint obscuræ, quoad rem propriè prædictam sapientia sunt manifestæ. 630. 1. D.

- 1 Prouidentia humanæ est coniuere multis in rebus. 403. 2. B.

PURGATORIVM.

- 1 Purgatorium conuincitur ex quibusdam fidei propositionibus. 203. 1. B.
- 2 Purgatorium asseritur ab antiquissimis Ecclesiæ Patribus. à 203. 2. vsque ad 205.
- 3 Purgatorium demonstratur ex noua, & veteri diuina Scriptura. 205. 2. & 206.
- 4 Purgatorium euanesceat à die iudicij extremi. 204. 1. C.

- 1 Puritanorum Angliæ hæresis. 262. 1. A.

R.

- 1 Redemptio Christi abundat, & effluit in saluandis hominibus: sed non omnes saluantur. 200. 2. C.

REGNUM.

- 1 Regnum fit è tyrannide cum populo est libitum, vel iuste præscribitur à successoribus. 224. 1. C.
- 2 Regna orbis clarissima maiori ex parte contra fas occupata fuere. 224. 1. C.
- 3 Regna orbis præcipua, quæ monarchiæ dicuntur, figurauit Daniel quatuor bestiis. 686. 2.
- 4 Regnum, vide Potestas ciuilis.

RELIQVIÆ SANCTORVM.

- 1 Reliquiæ iustam habent venerationem. à 178. & 198. 1. B.
- 2 Reliquiarum veneratio est religiosissima. 179. 2. C.
- 3 Reliquiarum veneratio Deo est admodum accepta. 180. 2. A.
- 4 Reliquiarum veneratio comprobatur miraculis. 180. 2. C.
- 5 Reliquiæ malos dæmones fugant. 181. 1. A.
- 6 Reliquiæ de more antiquo, & sancto in locis publicis exponuntur. 181. & 182.
- 7 Reliquias inter censentur multa præter particulas Sanctorum corporum. 183. 1.

R E X.

- Regum excellentiæ. à 342. vsque ad 347.
- Regibus iure gentium obedientia debita est. 730. 2. B.
- Regum muneri nulla data est potestas spiritualis. à 252. 1. D. vsque ad 267.
- Regum potestas subiecta est spirituali. à 326. 2. C. vsque ad 372.
- Reges Christiani potestate ciuili suprema sunt præditi. 239. 1. C.
- Regum potestas nihil minuitur ex fidei Catholica professione, imo amplificatur. 370. 1. C.
- Regum vitam tenentur subiecti defendere, coniurationes & crimina læsæ maiestatis, optimo quo possint modo, aperiendo. 713. 1. C.
- Regem creare infidelem Christianis non licet. 231. 1. B.
- Rege per sententiam declarato hæretico liberantur subiecti à sacramento fidelitatis. 724. 2. C.
- Reges tolli à populo possunt quibus de causis. 225. 1.
- Regis est libertatem dicendi permittere. 2.
- Rex vide Potestas ciuilis, & verb. Excommunicatio. 4. & 5.

- 1 Rossensis iuramentum, & pœnitentia. 706. 1
- 2 Rossensis martyrium. 767. 778. 1.

R O M A.

- 1 Roma non habuit septem formas regiminis à Iacobo inuentas. à 576. 1. A.
- 2 Romæ dicitur inueniri sanguis eorum martyrum, qui vsque ad Ioannem Euangelistam à magistratibus Romani imperij occisi sunt. à 649. 1. C.
- 3 Roma fortasse iterum sub Antichristo vulgo ethnica erit. 680. 2. A.

Index Rerum.

- 4 *Romæ expugnatio per Alaricū Gotthorū Regem.* 586. 1. B. Per *Genfericum Regem Vandalorum.* 586. 2. D. Per *Odoacrum regem Edulorum.* 587. 1. B. Bina per *Totilam Gotthorum Regem.* 587. 1. C.
- 5 *Romæ euersio, atque excidium vltimum ante diem iudicij extremi.* a 590. 2. A.
- 6 *Roma an sit euertenda penitus ab Antichristo.* a 592. 2. D. & a 644. 2. D. & 675. 2. B.
- 7 *Roma Ethnica dicitur Babylon in Scriptura.* 290. 1. B. & a 588. vsque ad 680. sæpe.
- 8 *Romæ superbia.* 684. 1.
- 9 *Romana Ecclesia, vide Ecclesia Romana.*
- 10 *Romanus Episcopus, vide Pontifex Romanus.*

S.

SACERDOS.

- 1 *Sacerdotum dignitas, & immunitas.* à 426. 1. C.
- 2 *Sacerdotum dignitas in lege naturæ.* 262. 2. D. & 263.
- 3 *Sacerdotum cognomina honorifica.* 346. 2. D.
- 4 *Sacerdotes dicuntur Angeli in Sacra Scriptura.* 345. 1. B.
- 5 *Sacerdotis est libere dicere.* 2.

SANCTI DIUI.

- 1 *Sanctorum veneratio debita est.* 165.
- 2 *Sanctorum veneratio sacra est, imò & coniunctissima cum diuina.* 166.
- 3 *Sanctorum canonizatio, hoc est, consecratio, & conscriptio in Diuorum numero, quantæ authoritatis sit.* 168. 1. C.
- 4 *Sancti prospiciunt, & consulunt rebus humanis siue detrimento suæ beatitudinis.* 162. 2. C. & 170. 1. D. & 173. 1. D.
- 5 *Sanctos implorandi mos post Christi discessum est vetustissimus.* a 169. vsque ad 172. 1. B.
- 6 *Sanctos implorandi consuetudo est Deo gratissima.* 172. 1. C. & 173.
- 7 *Sanctos implorandi consuetudo necessaria est quodammodo: certe est vtilissima.* 176. & 177.
- x *Sanderi merita de Ecclesia Vniuersali, & Anglicana.* 778. 1. B.

- 1 *Sanli an Deus, an verè populus immediate contulerit Regiam potestatem.* à 225.

2. A. vsque ad 227. 2. B.

SCHISM A.

- 1 *Schismatis significatio, & genera.* 109. 1.
- 2 *Schismatis turpitudine.* à 110. 2. B.
- 3 *Schismatis cum hæresi coniunctio.* à 112. 1. C.

SCRIPTURA SACRA.

- 1 *Scriptura diuina duos patitur sensus simul primarios, vnum historicum, seu literale, alterum verò spirituale.* à 637. 1. D.
- 2 *Scriptura diuina præsentis verborum modo interdum vititur profuturo.* 613. 1. A. & 2. C. D.
- 3 *Scriptura diuina propositione interdum vititur vniuersali pro indefinita.* 649. 2. A.
- 4 *Scriptura diuina arithmetica, seu numerandi ratio.* 581. 1. D. & 583. 2. A. & 594. 1. D. & 595. 2. C. & 687. & 688.
- 5 *Scripturam diuinam decenter admodum tractant Catholici.* 619. 2. Hæretici verò quàm indecore. 620. 2.
- 6 *Scriptura diuina interpretatio est difficilima.* 55. 56. & 696. 2. D.
- 7 *Scriptura diuina interpretatio vna est priuata, altera authentica.* 64. 2. A.
- 8 *Scriptura diuina certa interpretatio solū est ab Ecclesia Catholica.* 58. 1. A.
- 9 *Scriptura diuina interpretatio metaphorica fugienda est, vbi propria potest bene constare.* à 369. 2. D. & 595. 1. D. & à 596. 2. D. & 620. 2. D. & 623. 2. A.

- 1 *Secretum Confessionis sacramentalis quatenus suppressendum sit.* 713. 1. D. & 714. 1. C. 2. C.

- 1 *Serpentem æneum venerari an aliquando Iudæis licuerit.* à 193. 2. C.

- 1 *Seruus initiatus sacris ordinibus, vt liberetur à seruitute.* 433. 1. B.

SPIRITVS SANCTVS.

- 1 *Spiritus sanctus non potest dici proprie Christi Vicarius.* 249. 1. A.
- 2 *Spiritus sanctus vt Christi Domini vices gerat.* 249. 1. C.
- 3 *Spiritus sancti assistentia non omnibus Catholicis singulatum promissa.* 59. 2. C.
- 4 *Spiritus sancti assistentia quibusdam Catholicis singulariter data.* 60. 1. C.

- 1 *Stylus Catholicorum in Theologia, quam vocant scholasticam, veritatis est optimus indagator.* 4.

1 Suffra-

Index Rerum.

- 1 Suffragia seu satisfactiones nituntur articulo communionis Sanctorum. d. 207. 1. D.
- 1 Synagoga vniuersa fidem non perdidit Iudeis ritulum adorantibus. 18. 2. B.

T.

TRADITIONES DIVINÆ.

- 1 Traditiones diuinæ etiam non scriptæ ingrediuntur fidei Catholicæ fundamentum, 48. 1. D.
- 2 Traditionum diuina autoritas probatur ex Sacra Scriptura. 48. 2. B.
- 3 Traditionum autoritas rationibus, & cōiecturis asseritur, 49. 50. 51.
- 4 Traditionum autoritas confirmatur Patrum Autoritate. 49. 2. D. & 51. 2. D. & 52. 1.
- 5 Traditionum autoritas exemplis defenditur. 52. 2. D.

- 1 Tribus Israel ut dicantur duodecim, cum tredecim fuerint. 422. 1. C.
- 1 Tributorum genera duo. 467. 2. B.

TYRANNVS.

- 1 Tyrannus duplex, vnus in titulo, alter in sola administratione. 715. 2. D.
- 2 tyrannum in titulo cuilibet occidere licet, & quando, ac quomodo, d. 718. vsque ad 720. 2. B.
- 3 Tyrannus in vsu est, qui subditos à vera religione discedere compellit. 716. 1. A.
- 4 Tyrannum vim à se inferentem, quando

occidere liceat, etiam si sit verus Dominus, 717. 1. D. 2. B.

- 5 Tyrannus in administratione statim, ac incidit in heresim, quodammodo suo priuatur dominio, quod vel confiscatur, vel transfertur ad successorem Catholicum, sed non eicitur, nisi lata sententia. 721. 1. A. B.
- 6 Tyrannum priuare per sententiam potest ipsa Resp. vel Romanus Pontifex. 721. 1. C.
- 7 Tyrannum in administratione post sententiam in illum legitime datam, quis possit occidere, d. 720. 2. B.
- 8 Tyrannus post latā priuationis sententiā, vel declaratoriā eius criminis, quod à iure multatur priuatione, potest exui regno à sententiæ latore, vel eius ministro, qui tyrannum interficiat, si opus sit, vel si iusta sententia hanc pœnam importet. 722. 1. C.
- 9 Tyrannus depositus per sententiam, non potest necari à quolibet homine, imò nec vi expelli, nisi ius, vel sententia det generalē quandam facultatem. Quod si nulli mādatur executio sententiæ, transibit regnum ad successorem, vel ad ipsam remp. 722. 2.

V.

- 1 Vicarius quis dicatur. 249. 1. A.
- 1 Vicarius Christi, Vide Pontifex.
- 1 Virgo Deipara, Vide Maria.
- 1 Vncti in Scriptura qui nominentur. 343. 2. A. & 564. 1. A.

E R R A T A.

¶ Prior numerus paginam, secundus columnā, tertius lineam designat.

- Pag. 2. lin. 16. veritati, dic, veritate.
 6. 2. 29. sollicitudinum, dic, solitudinum,
 7. in margine post. n. 8. in regno, dic, in regnū
 12. 2. 11. cœlesti, dic, cœlestis, & 23. maximo opere, dic, maximopere.
 19. 2. 20. illi, dic, illa.
 214. 2. 17. à fine, indicibus, dic, iudicibus.
 215. 2. 28. modo, dic, modi.
 225. 1. 24. verter &, dic, verteret.
 230. 1. 9. à fine scriptura recta etiam ratio, dic, Scriptura, & recta etiam ratio.
 * 232. 1. 16. fideles, dic, infideles.
 241. 2. 15. Constantius, dic, Constantinus.
 243. 2. 1. ne, dic, vt, & 11. à fine, vel ita illā committit, dic, an vero ita illā committat.
 253. 2. 15. quid, dic, qui.
 279. 2. 11. à fine, Petra, dic, Petre.
 287. 2. 15. à fine, cogeretur, dic, cogeretur.
 328. 2. 22. ordine, dic, ordinem.
 339. 2. 22. à fine, imitacionem, dic, imita-

tionem.

401. colum. 2. lin. 5. desposuisse, dic, deposuisse.
 402. 1. 23. à fine, seculibus, dic, secularibus.
 425. 1. 5. dicens, dic, decens,
 442. 1. 27. immunitatis, dic, immunitas.
 346. dele hāc marginem, Reijcitur dicta exceptio.
 260. 2. 12. vt, dic, &.
 53. 11. lin. 1. duntur, dic, subduntur.
 935. 1. 15. Ecclesiastici, dic, Ecclesiastici.
 639. 1. 10. à fi. Euāgelista, dic, Euangelistæ & 6. à fine fundameatū, dic, fundamētū.
 956. 2. 13. à fine, ad causā, dic, ad causam.
 661. 2. 17. à fine, turbam, dic, tubam.
 980. 1. 24. à fine fornicationē, dic, fornicationū, & vel futura, dic, vel futuram.
 685. 2. 24. à fi. Copronyci, dic, Copronymi.
 710. 2. 10. à fi. aut credit, dic, an vero credat.
 845. 1. 2. à fi. distinguunt, dic, distinguuntur,

F I N I S.

21 M I 21

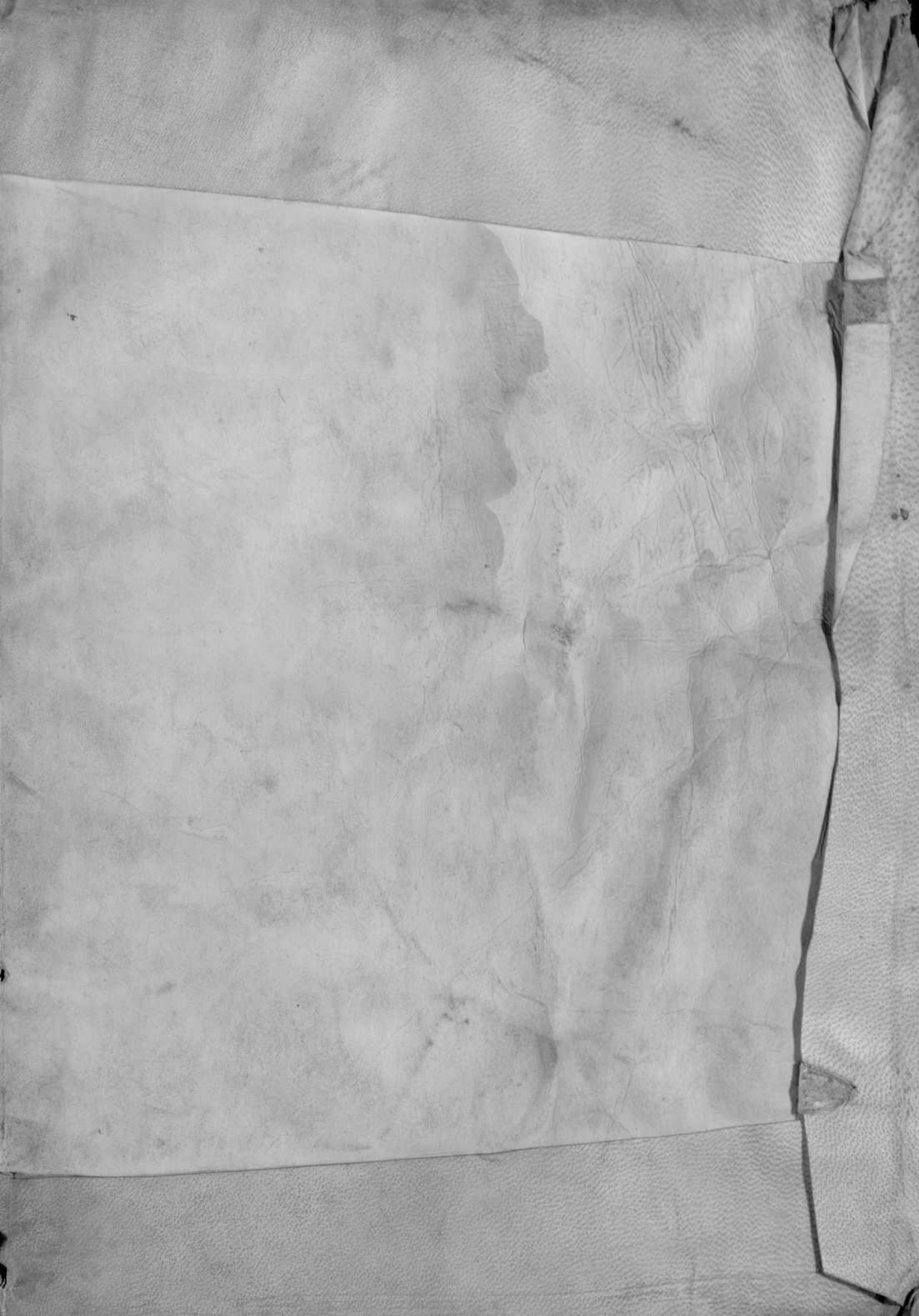
mutat esse, & antiquum
n. 5. &

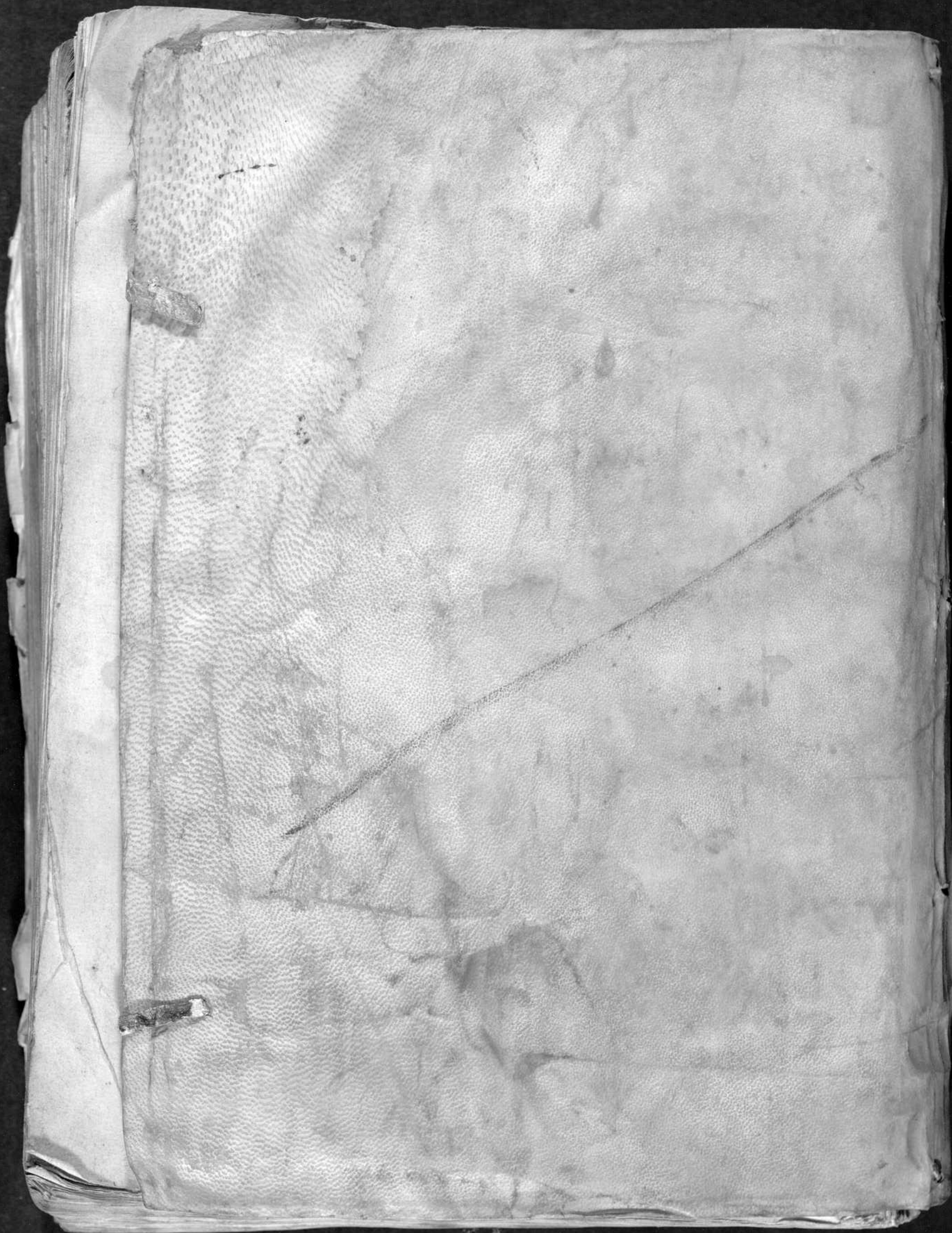
requiesce. L. p. 11. 12.

rubra potestas. fo. 72 p. 18.

Item cogitabat hunc

et talem causam ad

3.171